

XII
E
20

11

24

2

DISPUTATIONVM DE S.^{TO} MATRIMONII SACRAMENTO, AVTHORE THOMA SANCHEZ Cordubensi è Societate IESV, LIBRI DECEM IN TRES TOMOS DISTRIBVTI.

I. Tom. de {
Sponsalibus,
Essentia, & consensu Matr. in genere,
Consensu Clandestino,
Consensu Coaeto,
Consensu Conditionato,
Donat. inter Coniug. & Spons. &c.

II. Tom. de { Impedimentis Matrimonij.

III. Tom. de { Dispensationibus,
Debito Coniugali,
Diuortio.

CVM TRIPLICI INDICE DISPUTATIONVM:
Iure Pontificio, & Cæsareo: & rerum omnium refertissimo.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, MDCXXV.
APVD IVNTAS.

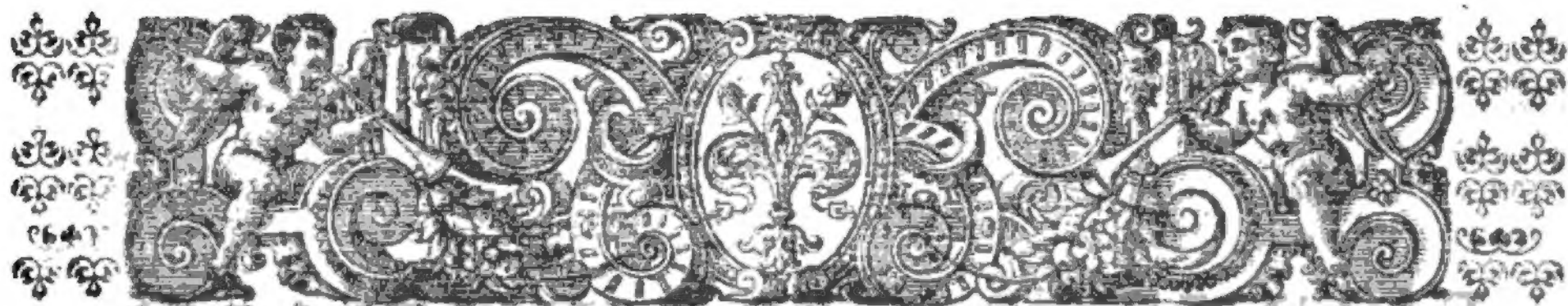
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1950

1950

1950

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
D. PETRO DE CASTRO QVINONES
ARCHIEPISCOPO GRANATENSI.

THOMAS SANCHEZ E SOCIETATE IESV S. P. D.

VÆ, insita naturæ propensione impulsus, & sciendi cupiditate inflammatus, per multos annos, assiduis laboribus, priuatim mihi congefferam, Clarissime Princeps, ea nunc accuratius limata per otium, & longè vberius locupletata, aliquando tandem aspiciunt lucem. Neque verò cunctandum mihi, aut diutius deliberandum fuit, quem potissimum hisce meis lucubrationibus, quantulæcumque demum illæ sunt, Patronum adoptarem. Videlicet iam inde ab auspicato Pontificatu tuo fœlicissimo, ita me tibi deuin-

ctum tenes eximijs promeritis, totus vt in ære tuo sim. Quod si has primitias meorum studiorum, tibi multis nominibus debitas, velut perpetuæ erga te obseruantie pignus non offerrem, magno me scelere obstrictum existimarem. Et verò quæ de Matrimonij Sacramento diuturna conmentatione enodata proferimus, cui nisi præstantissimo Sacrorum Antistiti maximè debeantur? Quæ verò è Theologorum arcanis, reconditisque literis explicantur, deque iuris prudentium placitis depromuntur, ad quem potius referrentur, quam ad eum, qui & iuris vtriusque prudentiam apprimè calleat, & sacram Theologiam subcisiuis operis, in tanta publicorum munerum mole, non attigerit, modò leniter, sed bene penitus combiberit? Debetur præterea tibi hoc opus, non meo solum, sed totius etiam Societatis nomine, quam pro tua singulari humanitate, perpetuò foues, ornas, & tueris. Accipe igitur, vigilantissime Pontifex, quasi nostræ obseruantie obsidem, perexiguum hoc munusculum; illudque (quæ tua est benignitas, quodque Princeps maximè decet) non ex tenuitate sua, sed ex incensa tibi gratificandi voluntate, vt spero, ponderabis. Vale.

FACULTAS P. PROVINCIALIS.

FRANCISCUS de Quesada Prouincialis Societatis IESU in Prouincia Bætica, potestate ad id mihi facta à Reuer. admodum P. N. Claudio Aquaiua Generali Præposito, facultatē concedo, vt prior Tomus de Matrimonij Sacramento à P. Thoma Sanchez nostræ Societatis compositus, vt virorum grauium, atque sapientium iudicio eiusdem Societatis examinatus, & approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & nostri officij sigillo munitas dedimus, Granatæ die vigesima Ianuarij. Anni millesimi quingentesimi nonagesimi noni.

Franciscus de Quesada

INDEX

INDEX DISPUTATIONVM, QVÆ IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS, DE SPONSALIBVS.

Disputatio Prima.

QVæ dicantur, & quid sint sponsalia, quasque condiciones desiderent ad sui valorem.

Quid nomine sponsi, sponsæ, sponsalium, & matrimonij, viri, & vxoris in decretis, & statutis intelligatur; & aliqua inferuntur ad nonnullorum textuum interpretationem, num. 2. & sequentibus.

Disputatio II.

Vtrum ex sponsalibus id ius acquirant sponsi, vt eius violatio sit adulterium.

An hæc circumstantia sit necessario confitenda, num. 4. & seqq.

An filij concepti ex concubitu cum aliena sponsa de futuro sint naturales, num. 8.

Disputatio III.

An sufficiat ad valorem sponsalium promissio merè interna.

An promissio merè interna obliget, siue stando in iure positivo, siue stando in iure naturæ, num. 2. & sequentibus.

Disputatio IV.

An promissio interna facta Deo ducendi aliquam obliget.

Quid si voueat matrimonium eo quod se fragilem experitur, ibi, num. 6. & sequentibus.

Quid quando matrimonium est causa pia, nu. 9. & seq.

Disputatio V.

An necessarium sit, vt promissio constituens sponsalia, sit mutua.

An quando alter tantum promittit, maneat obligatus, ibi, a num. 7.

An promissio simplex, quæ mutua non est, obliget ad mortalem culpam, num. 17. & sequentibus.

Disputatio VI.

An promissio matrimonij absenti facta, nullo pro absente stipulante, obliget irrenocabiliter ante absentis acceptionem.

An promissio, vel donatio indigeat acceptione stando in iure communi, ibi, a num. 2.

An idem sit attentio iure Regni Castellæ? nu. 18. & seq.

Quid in promissione matrimonij facta absenti, num. 2. & sequentibus.

Disputatio VII.

An promissio matrimonij facta absenti aliquo pro eo stipulante, obliget irrenocabiliter.

Quis possit pro alio stipulari attentio iure communi, num. 2. & sequentibus.

An ex stipulatione alteri per alterum facta, oriatur obligatio naturalis, num. 14. & seq.

An saltem iure canonico oriatur obligatio, num. 20. & sequentibus.

Quid si iuramento firmetur, num. 23. & sequentibus.

Index Sanch. Tomus I.

Quid attentio iure Regni Castellæ, num. 26. & seq.

Quid de promissione matrimonij, aliquo pro absente stipulante, num. 26. & sequentibus.

Disputatio VIII.

Qualis deliberatio in promissione desideretur, vt constituat sponsalia.

An destituti sensibus, vt surdus, mutus, & cæcus possint contrahere sponsalia, & matrimonium, num. 12. & sequentibus.

Quid de insanis, & ebrijs, num. 15. & sequentibus.

An detur amens in vna, aut altera re, qui in cæteris rebus ratione vtatur, capaxque sit matrimonij, & aliorum sacramentorum, num. 22. & sequentibus.

Disputatio IX.

An sufficiat ad sponsalia promissio absque animo verè promittendi, aut se obligandi.

Quid si adsit iuramentum animo iurandi, non tamen se obligandi, num. 8. & sequentibus.

Quid si aliquis dubitet de promissione ipsa, vel de animo se obligandi, num. 11. & sequentibus.

Disputatio X.

An promissio ficta matrimonij, obliget ratione fraudis, & iniuriæ illata.

An, quando vir est notabiliter dignior, vel præbuit indicia fictæ promissionis matrimonij, teneatur defloratam ducere, num. 2. & sequentibus, & teneatur restituere, num. 18. & 19.

Quid quando femina ignorauit excessum, vel si nouit, taliter ei fides data est, vt potuerit existimare verè dari, num. 20. & 21.

Quid si fictè promittat feminæ, quam nouit corruptam, & illa tradat suum corpus, num. 22. 23. & 24.

Quid quando contrahentes sunt æquales, & nullum aliud damnum sequitur, & alter verè promittit, alter autem fictè, num. 25. & 26.

Quando fictè promittēs non tenetur ducere, an rogatus a iudice possit negare promissionem, num. 27. & 28.

Disputatio XI.

An qui fictè contrahit matrimonium, teneatur verè contrahere.

Disputatio XII.

An sponsalia clandestina valeant.

Disputatio XIII.

An sit peccatum sponsalia clandestina contrahere.

Disputatio XIV.

An notabilis disparitas inter contrahentes disparitatis consocios, ea irritet, vel causam iustam irritandi præbeat.

Disputatio XV.

Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda.

Disputatio XVI.

Quæ ætas desideretur ad sponsalia?

Disputatio XVII.

Vtrum sponsalia, aut matrimonium contrahere ante ætatem legitimam, sit peccatum?

- Disputatio XVIIII.*
Per quæ verba contrahantur sponsalia, & matrimonium, vbi de omnibus verbis affirmantibus. 49
- Disputatio XLX.*
An, per verba negativa, ut nullam aliam a te, quam te, præter te, ducō, aut ducam, contrahantur sponsalia, aut matrimonium? 53
- Disputatio XX.*
Vtrum matrimonium elae destinum inter puberes, obliget ut sponsalia, saltem si iuramento firmetur. 55
- Disputatio XXI.*
Vtrum matrimonium inter impuberes, vel puberem, & impuberem, habeat vim sponsalium? 57
- Disputatio XXII.*
Vtrum subarrhatio anuli sit sufficiens sponsalium, aut matrimonij indicium? vbi de alijs signis. 58
- Disputatio XXIII.*
Vtrum sint sponsalia, vel matrimonium, si parentes contrahant pro filiis præsentibus, & tacentibus. 59
Quid si extranei? ibi, a num. 6.
- Disputatio XXIV.*
Quid si parentes pro filiis absentibus, vel infantibus, an satis sit si postea tacite ratum habeant parentum, aut extraneorum factum? ibi, a num. 16.
- Disputatio XXV.*
Promittentes matrimonium alienum, ad quid teneantur, vbi latè de alieni facti promissione. 61
- Disputatio XXVI.*
Vtrum, quando promissioni alieni facti, adjicitur poena, eximatur ab illa, faciens quod in se est, ut alter impleat. 62
- Disputatio XXVII.*
Vtrum verba promissionis debeant ferri in personam determinatam? vel sint sponsalia, si pater promittat quandam ex filiabus ipsis consentientibus? 63
- Disputatio XXVIII.*
Vtrum sponsalia obligent sub culpa lethali? 65
- Disputatio XXVIII.*
Quando teneatur, qui sponsalia nullo præfixo termino contraxit ea implere. 66
- Disputatio XXIX.*
Vtrum cogendus sit implere sponsalia, qui iniussu ea implere renuit? 66
- Disputatio XXX.*
Vtrum licitum sit poenam sponsalium contractui adijcere? 68
- Disputatio XXXI.*
Vtrum ea poena valeat, quando non per modum poenæ, sed per modum interesse, petitur? ibi, num. 12, & sequentibus.
- Disputatio XXXII.*
Vtrum, si poena sponsalibus adiecta solvatur, teneatur recipiens restituere? 70
- Disputatio XXXIII.*
Vtrum poena contractui sponsalium adiecta, firmetur, iuramento & si solvatur, possit repeti, absque periurio, siue obtenta, siue non, relaxatione iuramenti. 71
- Disputatio XXXIII.*
Vtrum validè interponatur poena in matrimonio, per quam non minuitur patrimonium, sed tantum consistit in lucro perdendo, aut non acquirendo, ut si legetur aliquid sub conditione certi matrimonij in eundi. 77
- Disputatio XXXIV.*
Vtrum poena consistens in lucro non acquirendo, retrahens a matrimonio, validè apponatur, ut si legatum, vel donatio fiat, sub conditione ducendi vitam conjugalem. 82
- Disputatio XXXV.*
Vtrum possint arrhae in contractu sponsalium apponi. 89
Vtrum valeant in quacunque quantitate, ibi, a num. 7.
Vtrum possint constitui in specie, ut in fundo, ibi, a numero 11.
Vtrum possint vtrique constitui. ibi, a num. 13.
- Disputatio XXXVI.*
Ad quem pertineant arrhae datæ, siue sequatur matrimonium, siue non. 91
- Disputatio XXXVII.*
Vtrum in foro conscientie ante ullam iudicis sententiam teneatur arrhas recipiens, si culpabiliter frangat sponsalium fidem, ipsas restituere, & poenam legalem dupli, & conventionalem quadrupli. 92
- Disputatio XXXVIII.*
Vtrum licitum sit in sponsalium contractu, pignora, & fideiussores interuenire. 93
- Disputatio XXXIX.*
Vtrum in matrimonio spirituali, ut religionis ingressu, licitum sit poenam, & arrhas apponere. 94
- Disputatio XL.*
Vtrum validum sit pactum appositum in sponsalium contractu, ut vir sub certa pena teneatur in certo oppido cum vxore moram trahere, & sic non teneatur vxor eum sequi, si spreto pacti fide, aliò habitandi gratia migret. 95
- Disputatio XLI.*
Vtrum quando nullum initum est pactum de habitatione in certo loco, teneatur vxor viro a loco migran-tem, sequi. 96
- Disputatio XLII.*
Vtrum sponsalia dissoluantur per ingressum religionis professione non sequuta. 98
- Disputatio XLIII.*
Vtrum sponsalia iurata dissoluantur per religionis ingressum, vel teneatur iurans, prius contrahere matrimonium, quam religionem ingrediat. 100
- Disputatio XLIV.*
Vtrum saltem possit prius contrahere, quamvis post sponsalia iurata, venerit religionem, vel castitatem, si animo firmissimo contrahat, ingrediendi religionem ante consummationem. ibi, num. 6, & usque ad 100.
- Disputatio XLV.*
Vtrum quando nullum votum emisit, possit eodem animo contrahere. ibi, num. 11, & 12.
- Disputatio XLVI.*
Vtrum post sponsalia cum virgine contracta, & sub ea spe liceat defloratori ingredi religionem, siue non contracto matrimonio, siue eo contracto, ante consummationem. 102
- Disputatio XLVII.*
Vtrum qui prius, votum religionis, aut castitatis emisit, virginemque defloravit fide data de matrimonio contrahendo, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum. 103
- Disputatio XLVIII.*
Vtrum sponsalia dissoluantur per votum simplex castitatis subsequens. 103
- Disputatio XLIX.*
Vtrum qui sic vouit castitatem, possit contrahere matrimonium, vel teneatur ingredi religionem, num. 12, & 13.
- Disputatio L.*
Vtrum esto ita voues possit inire matrimonium, obliget id votum, an potius irritum sit. ibi, num. 14, & 15.
- Disputatio LI.*
Vtrum ordinis susceptio dirimat sponsalia, ita ut licitè sponsus possit spreto sponsalium fide ad sacros ordines promoueri. 105

<i>Disputatio XLVIII.</i>	
Verum dirimantur sponsalia per matrimonium aliud contractum.	105
<i>Disputatio XLIX.</i>	
Verum priora sponsalia dissoluantur per posteriora, subsequuta copula cum posteriori femina.	106
<i>Disputatio LI.</i>	
Verum priora sponsalia dirimantur per posteriora, iuramento firmata.	107
<i>Disputatio LI.</i>	
Verum sponsalia; impuberum dissoluantur per dissen- sum impuberis ad pubertatem accedentis.	108
Verum huiusmodi sponsalia firmentur iuramento, ibi, num. 1. & sequentibus.	
<i>Disputatio LII.</i>	
Verum sponsalia dissolui possint mutuo consensu.	111
Quid si iuramento firmata sint. ibi, num. 6. & sequen- tibus.	
<i>Disputatio LIII.</i>	
Verum si sponsalibus contrahendis terminus præfixus sit, & accedente termino alter non implet, maneat alter liber.	113
<i>Disputatio LIV.</i>	
Verum dissoluantur sponsalia, alterius professione, & absentia.	114
Verum sponsa de futuro teneatur sponsum sequi, & sit iusta dissolutionis sponsalium causa, si velit sponsus mutare domicilium. ibi, num. 14.	
<i>Disputatio LV.</i>	
Verum sponsalia ob alterius fornicationem corpora- lem, vel spiritualement dissoluantur.	116
Verum si vi præcisa cognita sit sponsa, dissoluantur, ibi, num. 7.	
Quid si vir vi præcisa fornicetur. ibi, num. 8.	
Verum compensentur delicta, si uterque fornicetur, nu. 9.	
<i>Disputatio LVI.</i>	
Verum dissoluantur sponsalia ob superveniens impedi- mentum dirimens, aut impediens.	117
Verum is cuius culpa impedimentum accidit, teneatur dispensationem procurare. ibi, num. 4.	
<i>Disputatio LVII.</i>	
Verum ob feditatem notabilem nasi, aut oculorum amissionem, aut morbum supervenientem, dissol- vantur sponsalia.	118
<i>Disputatio LVIII.</i>	
Verum dissoluantur ob morum asperitatem, aut squitiam, aut ob capitales inimicitias inter sponsores ortas.	119
<i>Disputatio LIX.</i>	
Verum dissoluantur ob paupertatem supervenientem, ut si sponsa dives erat, ad paupertatemque redacta sit.	119
<i>Disputatio LX.</i>	
Verum iurans se aliquam ducturum teneatur eam ducere, si cum dives ipsa sit, dotem destinare renuat.	120
<i>Disputatio LXI.</i>	
Verum dissoluantur sponsalia timore mali exitus, aut scandalorum, aut ratione contradictionis paternæ, aut dispensatione Pontificis, aut Episcopi.	120
<i>Disputatio LXII.</i>	
Quæ aliz regulæ generales tradi possunt ad dissoluen- da sponsalia.	121
<i>Disputatio LXIII.</i>	
An causæ sufficientes ad sponsalium dissolutionem, quando post ipsa contingunt, sufficiant si præce- dunt, ac sunt probabiliter ignoratæ.	121
<i>Index Sanch. Tomus I.</i>	

<i>Disputatio LXIV.</i>	
Verum dum causæ iustæ dissolventi præcedunt, & sunt probabiliter ignoratæ, dirimant ipso iure sponsalia.	123
<i>Disputatio LXV.</i>	
Verum si dolus non det causam contractui, quia eo affe- ctu sponsus contraxit, ut si causam iustam dissolventi nosset, non desisteret, possit ob causam præcedentem probabiliter ignoratam, sponsalia dissolvere.	124
<i>Disputatio LXVI.</i>	
An sponsus accedens ad sponsam post causæ dissolven- di sponsalia notitiam, censeatur remittere, ita ut ob illam nequeat dissolvere.	125
<i>Disputatio LXVII.</i>	
Verum in casibus, in quibus dissolui possunt sponsalia ob causas supervenientes, vel præcedentes ignoratæ si iuramento stabilita sint, sit necessaria iuramen- ti relaxatio.	126
<i>Disputatio LXVIII.</i>	
Verum sponsus vitio laborans, quod si alter nosset, iure optimo posset dissolvere sponsalia, possit cogere alteri vitium ignoratæ ut servet sponsalium fidem.	126
<i>Disputatio LXIX.</i>	
Verum sit necessaria autoritas iudicis ad dissolventa sponsalia, dum causæ iustæ illa dissolventi adsunt.	128
<i>Disputatio LXX.</i>	
Verum si causa dissolutionis sponsalium occulta, infamiz gravis nota afficiat, si sit occulta sponsæ reputatæ virginis fornicatio, possit in iudicio detegi, ut ea dissolvantur.	129
<i>Disputatio LXXI.</i>	
Qualis probatio impedimenti matrimonij desideretur, ut Ecclesia illud impediatur, ac sponsalia dissolvatur.	129
<i>Disputatio LXXII.</i>	
Verum sufficiat confessio alterius, vel veriusque sponsi, impedimenti, ad dissolventa sponsalia.	131
<i>Disputatio LXXIII.</i>	
Qualis certitudo causæ sufficiens sit, ut in foro conscien- tiæ possit alter a sponsalibus resilire.	132

LIBER SECVNDVS.

De Essentia, & consensu Matrimonij.

<i>Disputatio Prima.</i>	
Q uid sit matrimonium, & in quo eius essentia ver- setur.	133
<i>Disputatio II.</i>	
Verum matrimonium sit homini naturale.	134
<i>Disputatio III.</i>	
Verum matrimonium sit sub præcepto.	134
<i>Disputatio IV.</i>	
Quando sit matrimonium institutum in lege naturæ, & in Evangelica.	135
<i>Disputatio V.</i>	
Quæ sit materia, & forma Sacramenti matrimonij.	135
<i>Disputatio VI.</i>	
Quis sit minister sacramenti matrimonij: an ita sit sa- cerdos, ut ante Tridentinum matrimonium celebra- tum absque sacerdotis præsentia, non fuerit sacra- mentum.	136
Verum coniuges peccato lethali affecti contrahentes, matrimonium, lethaliter delinquant, quatenus mi- nistrant, ibi, num. 3. 4.	

- An sacerdos in mortali assistens nuptijs, vel nuptiarum benedictionem celebrans, peccet lethaliter, ibi num. 5.
- Disputatio VII.*
- Utrum matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit sacramentum. 137
- Disputatio VIII.*
- Utrum post legem Evangelicam matrimonium infidelium, vel fidelis cum cathecumena, Pontificis dispensatione contractum, sit sacramentum. 137
- Disputatio IX.*
- Utrum matrimonium infidelium, cum ambo baptizantur, efficiatur sacramentum, eisque gratiam conferat. 138
- Disputatio X.*
- Utrum matrimonium fidelium in lege Evangelica sit sacramentum. 138
- An possit separari ex contrahentium intentione ratio sacramenti: ut si aliqui fideles vellent inire matrimonium, ita ut contractus esset, non tamen sacramentum. ibi, num. 6.
- Utrum matrimonium sit unum sacramentum, an plura, ibi, num. 5.
- Disputatio XI.*
- Utrum matrimonium per procuratorem contractum sit validum. 139
- Utrum post Concilium Trident. validum sit, ibi, num. 19. & sequentibus.
- Utrum sit necessarium dari potestatem procuratori coram parocho, & testibus, ibi, num. 22. & 23.
- Utrum matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum. ibi, num. 26. & seq.
- Disputatio XII.*
- Utrum matrimonium per epistolam contractum, sit validum, & sacramentum. 145
- Disputatio XIII.*
- Quo iure matrimonium indissolubile sit, & unde hæc indissolubilitas proneniat. 145
- Disputatio XIV.*
- Utrum Pontifex dispensare possit in matrimonio rato. 148
- Utrum statuere possit, ut matrimonium ratum dissolvatur per subsequens consummatum. ibi, num. 2. & 4.
- Disputatio XV.*
- Utrum ut valida sit dispensatio Pontificis in matrimonio rato, desideretur iusta causa. 151
- Disputatio XVI.*
- Quæ sint causæ iustæ ut Pontifex dispensare possit in matrimonio rato. 152
- Disputatio XVII.*
- Utrum possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato infidelitatis tempore, si ambo coniuges baptizentur, ut possint aliud inire matrimonium priori dissoluto. 153
- Disputatio XVIII.*
- Utrum per professionem religionis dissolvatur matrimonium ratum. 154
- Utrum dirimatur per professionem equitum ordinum militarium. ibi, num. 7. & 8.
- Utrum per promotionem ad Episcopatum, vel ordinem sacrum. ibi, num. 9.
- Disputatio XIX.*
- Quo iure professio religionis matrimonium ratum dirimat. 155
- Disputatio XX.*
- Utrum quando post matrimonium ratum, ambo coniuges communiconsensu profitentur, vel unus profiteretur, alter verò vouet castitatem, dissolvatur matrimonium ratum. 156
- Disputatio XXI.*
- Quando dicatur matrimonium consummatum, ita ut iam neutri liceat coniugi altero invito ad religionem transire: an sit tale dum vir penetrat vas absque seminis effusione. 156
- Utrum necessarium sit ut femina etiam seminet. ibi, num. 10.
- Utrum copula præcedens efficiat matrimonium consummatum. ibi, num. 12.
- Disputatio XXII.*
- Utrum copula vi extorta consummet matrimonium, ita ut professione sequuta non solvatur vinculum, vel Pontifice dispensante. 159
- Utrum saltem possit sponsa vi oppressa, ad religionem transire. ibi, num. 5.
- An quando solo metu coacta est, possit ad religionem transire. ibi, num. 11.
- An peccet vir metu, aut vi copulam extorquens. ibi, num. 13.
- An vim passa possit incontinenti semen expellere. ibi, num. 17.
- Disputatio XXIII.*
- Utrum si sponsi iurent se matrimonium non consummasse, credatur illis.
- Disputatio XXIV.*
- Utrum liceat quandoque sponsis ad religionem transire, vel sit ad id tempus præscriptum. 161
- Utrum bimestre concessum sponsis, cap. ex publico, de conuers. coniug. detur ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum. ibi, num. 2.
- An esto detur ad profitendum, sit correctum per Trident. sess. 25. de regular. cap. 15. ita ut sponso ingredienti non liceat profiteri ante annum nouitatus expletum. ibi, num. 6.
- An illud bimestre ita sit præcisum, ut iudici non liceat arctare, nec prorogare. ibi, num. 11.
- Quot dierum sit illud bimestre. ibi, num. 14.
- An si sponsi nolint religionem ingredi, teneantur statim ad reddendum debitum, vel possint frui illo bimestri. ibi, num. 24.
- An si tempore illo, vel alio à iudice præscripto, neuter sponsus ad religionem transijt, eo tempore transacto ad religionem transire possint. ibi, num. 22.
- Disputatio XXV.*
- An mutus contrahentium consensus desideretur ad matrimonium, sitque eius causa efficiens. 165
- Disputatio XXVI.*
- An ita sit necessarius consensus ad matrimonium, ut nequeat de potentia Dei absoluta absque propria consensu contrahentium consistere. 166
- Disputatio XXVII.*
- An in republica Christiana, vel seculari sit potestas, ad coniungendum aliquos matrimonio, absque eorum consensu. 167
- Disputatio XXVIII.*
- Quod sit obiectum in quod ferri debet consensus matrimonij ut illud valeat, an debeat esse consensus in copulam. 167
- Disputatio XXIX.*
- Utrum necesse sit bona aliqua, quibus matrimonium excusetur, assignare, & ea debeant esse finis intentus in matri-

- matrimonio, ita ut si contrahentes habeant intentionem contrariam, non sit matrimonium. 168
- Quis finis debeat intendi in matrimonij contractu, et culpa vitetur. ibi, num. 14. & seq.
- Disputatio XXX.*
- Verum sufficiat consensus internus, vel necesse sit, signo aliquo externo exprimi. 173
- Disputatio XXXI.*
- Verum sufficiat consensus signis exprimi, vel sint necessaria verba. 173
- Verum matrimonium solis signis contractum, sit sacramentum, ibi, num. 7.
- Verum verba in matrimonij contractu sint de necessitate precepti, ita ut valentes loqui peccent solis signis contrahendo. ibi, ibi, num. 9.
- Quae verba constituent matrimonium, & quae signa, & an sufficiat parentes, aut alios nomine contrahentium respondere. ibi, remissive, num. 11.
- Quis coniugum debeat prius interrogari, & verba proferre. ibi, num. 12.
- Disputatio XXXII.*
- Verum necessarium sit utriusque coniugis consensum, simul absque temporis intervallo praestari. 175
- Verum satis sit quaecunque distantia, inter unius, & alterius consensum, intercedat, ibi, ibi, num. 6.
- Verum quando aliquis fide consentit, aut inualide ratione metus, ratificetur matrimonium, si postea interne solus ipse consentiat, ibi, ibi, num. 8.
- Verum per Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. hae correctae sint. ibi, num. 16. & seq.
- Disputatio XXXIII.*
- Verum sufficiat ad matrimonium consensus illorum, qui putant subesse impedimentum dirimens quod re vera non subest. 178
- Disputatio XXXIV.*
- Verum sit sufficiens consensus quando duo denique contrahunt, vel affectu uxorio se cognoscunt ex errore, quo existimant, prius matrimonium validum fuisse. 178
- Disputatio XXXV.*
- Verum cum aliqui habentes impedimentum dirimens, occultum, contrahunt, sit necesse impedimento detecto utriusque consensum innovari, vel satis sit obtenta dispensatione occulte consentire eum, qui impedimenti conscius est. 179
- Disputatio XXXVI.*
- Verum detecto impedimento, dispensationeque occulta obtenta, sit necesse alterum coniugem certiorum fieri de prioris matrimonij nullitate, vel possint eo ignorante, existimanteque prius matrimonium valuisse, consensus verbis renovari, vel copula conjugali ratificetur tale matrimonium. 180
- Disputatio XXXVII.*
- Verum matrimonium legitime coram parcho, & testibus initum, sit iterum coram ipsis celebrandum si reperiat nullum ob occultum impedimentum. 184
- An sufficiat ad revalidandum hoc matrimonium copula affectu maritali, vel alia ex quibus ante concilium conficiebatur matrimonium. ibi, num. ...
- Disputatio XXXVIII.*
- An teneatur confessarius monere coniuges, qui bona fide matrimonium validum esse putant. 187
- Disputatio XXXIX.*
- Verum coniux nullitatis matrimonij, conscius, possit quando id probare nequit, reddere debitum, eo quod
- ab Ecclesia per censuras compellitur, vel quia alias vitae, aut famae iacturam patietur, & quibus medijs huic consuli possit.
- Disputatio XL.*
- Verum quando matrimonium est nullum ob impedimentum occultum, possit aliquando Episcopus dispensare in eo impedimento. 193
- An possit aliquando post contractum matrimonium. ibi, num. 7.
- An possit Vicarius Episcopi, ibi, num. 12.
- An possit Episcopus delegare hanc dispensandi facultatem, ibi, num. 13.
- An possit generaliter delegare, vel soli Vicario specialiter deputato, & similiter casus Papales occultos sibi commissos per Trident. sess. 24. c. 7. de reform. num. 17.
- Disputatio XLI.*
- Verum matrimonio bona fide ex parte utriusque coniugis inito, si dubium perueniat, possit dubitans reddere, & petere. 197
- Verum agere contra conscientiam dubiam, sit peccatum. ibi, num. 2.
- Verum in dubio in materia iustitiae melior sit possidentis conditio, ibi, ibi, num. 10.
- Verum extra materiam iustitiae melior sit possidentis conditio, ibi, ibi, num. 22.
- An matrimonio bona fide utriusque inito, si alter dubitet, possit dubitans reddere, & petere, ibi, ibi, num. 42.
- An lite pendente de matrimonij valore, possit dubitans petere, & reddere, & separandi sint coniuges. ibi, num. 51.
- An si alter coniux asserat se fide consentisse, possit alter petere, & reddere, num. 52.
- An matrimonio bona fide utriusque inito, si postea uterque dubitet, possit petere, & reddere, ibi, ibi, num. 54.
- Disputatio XLII.*
- Verum cum alter coniux mala fide contraxit, dubius de morte prioris, vel de alio impedimento dirimente, possit petere, & reddere. 209
- Quid si uterque mala fide contraxit, ibi, ibi, num. 7.
- Disputatio XLIII.*
- Verum quando impedimentum potest propria voluntate amoveri, ut si sit servitutis ignorata, licitum sit coniugi dubitanti, aut litem mouenti de uxoris servitute, petere, & reddere. 210
- Disputatio XLIV.*
- Verum coniux opinans matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere. 211
- Disputatio XLV.*
- Quando possit coniux esse certus, & quando dubitare de matrimonij nullitate. 212
- An sufficiat testimonium alterius coniugis dicentis se fide consentisse. ibi, ibi, num. 2.
- An sufficiat protestatio, qua alter coniux ante matrimonium protestatus est se fide consentire. ibi, ibi, num. 17.
- An sufficiat unus testis affirmans adfuisse impedimentum dirimens. ibi, ibi, num. 25.
- An ad dissolvendum matrimonium desiderentur duo testes, vel fama sufficiat. ibi, ibi, num. 30.
- An confessio utriusque coniugis affirmantis impedimentum sufficiat. ibi, ibi, num. 33.
- Disputatio XLVI.*
- Qualiter constare debeat de coniugis obitu, ut possit alter aliud inire matrimonium. 217
- An desideretur certus mortis nuncius, vel sufficiat alia moralis certitudo. ibi, ibi, num. 5.

An sufficiat vnus testis, d num. 10.
An sufficiat fama mortis viri. ibi, d num. 13.

LIBER TERTIVS.

Disputatio Prima.

De consensu Clandestino.

Quotupliciter dicatur matrimonium clandestinum, & quando tale dicatur ad incurrendas clandestini penas. 221

An sit clandestinum ad incurrendum illius penas, si denunciations omittantur. ibi, d num. 5.

Quid si publice celebretur, omisis tamen denunciationibus. ibi, d num. 5.

Disputatio II.

An matrimonium clandestinum, nullum sit, vt quia absque parrocho, & testibus celebratur, incurrantur penas clandestini. 224

Quid si matrimonium clandestinum, irritum sit ratione consanguinitatis, aut alterius impedimenti, numero 7.

Disputatio III.

An matrimonium clandestinum, irritum fuerit ante Tridentinum; sitque culpa lehalis illud contrahere? 226

Disputatio IV.

Qualiter poterit ecclesia irritare matrimonium clandestinum. 228

Disputatio V.

Verum denunciations sint de essentia matrimonij. 221.
Verum saltem sint de precepto pramittenda matrimonio. ibi, d num. 5.

Disputatio VI.

Vbi, & quomodo debent fieri denunciations. 232

Disputatio VII.

Quis possit dispensare in denunciationibus, ne pramittantur matrimonio. 234

An possit Vicarius Episcopi in illis dispensare. ibi, d n. 9.

An possit parochus ibi, d num. 15.

An possit Episcopus delegare alicui hanc dispensationem. ibi, d num. 18.

Disputatio VIII.

An ad dispensandum in denunciationibus desideretur iusta causa, & iudicialis eius cognitio. 236

An hęc dispensatio possit extra diocesim fieri. ibi, n. 6.

Disputatio IX.

Quę sint causę iustę ad dispensandum in denunciationibus. 238

Disputatio X.

An concurrentibus predictis causis teneatur ordinarius dispensare. 240

An liceat ei, cum quo dispensatur in denunciationibus imponere aliquam multam pecuniariam. ibi, d n. 8.

An si Episcopus neget hanc dispensationem, possit ab eo appellari. ibi, d num. 12.

An si Episcopus petitam dispensationem iniuste deneget, vel non, sit recursus ad ipsum, possit absque dispensatione omisis denunciationibus matrimonium celebrari. ibi, d num. 15.

Disputatio XI.

An quando celebratur matrimonium, non premissis denunciationibus, sit peccatum lethale illud consummare, non solū prima vice, antequā pramittatur. 245

Disputatio XII.

An sit peccatum mortale matrimonium consummatū ante benedictiones ecclesię. 246

An ante has teneatur alter coniux reddere debitum. ibi, num. 13.

Disputatio XIII.

An ex vi harum denunciationum teneatur, qui impedimentum occultum nouit, illud propalare. 248

Quid si accedit sub secreto etiam confessionis non verē confitendo. ibi, num. 15. & sequentibus.

Disputatio XIV.

An si ordinarius petat a volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneantur impedimentum fateri. 250

Quid, si impedimento illo laborans obtinuit dispensationem in foro conscientię. ibi, num. 4.

Disputatio XV.

Quale sit officium ordinarij, & quale parochi circa contractū matrimonij, & qualiter se debeant habere quando norunt extra confessionē impedimentū matrimonij, & qualiter quando norūt dispensationē pro solo conscientię foro obtentā esse a contrahentibus. 251

Disputatio XVI.

An ordinarius, vel parochus cognoscens impedimentum matrimonij in confessione, possit, & teneatur denegare petentibus matrimonium. 256

An aliquis possit ex scientia confessionis inuari ad externum regimen. ibi, num. 1. & sequentibus.

An teneatur duci scientia confessionis ad faciendum, vel omittendum aliqua, quę teneretur facere, vel omittere, si extra confessionem sciret. ibi, num. 6. & 7.

Qualiter se debeat habere quando in confessione nouit impedimentum. ibi, d num. 8.

Disputatio XVII.

An ita sit necessaria presentia parochi, & testium ad matrimonij valorem, vt in nullo casu aliter contractum valeat. 261

An in mortis articulo, quando periculum est in mora, & est valdē necessarium matrimonium, possit contrahi absque parrocho, & testibus. ibi, d num. 13.

An ex Episcopi dispensatione possit in aliquo casu matrimonium contrahi absque parrocho, & testibus. ibi, d num. 6.

Quid, si contrahentes sint infideles, & contrahant in oppidis subiectis iurisdictioni Ecclesię. ibi, num. 8.

Quid si contrahentes ignorent inuincibiliter decretum irritans clandestinā. ibi, d num. 8.

Disputatio XVIII.

Vtrum teneantur coram Parocho, & testibus contrahere peregrini, & forenses locorum vbi non obligat decretum Tridentini. 236

An peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci, in quo hospitantur, vel per quem transeunt. ibi, d num. 3.

An hi teneantur legibus, & consuetudinibus sui domicilij, dum ad tempus absunt. ibi, d num. 17.

An incolę locorum, vbi Decretum Tridentini non obligat, teneantur si in loco suo hospitij, vel per quem transeunt, matrimonium ineant, coram parrocho, & testibus contrahere, si ibi decretum Tridentini obliget. ibi, d num. 15.

An incolę locorum, in quibus decretum Tridentini obligat, illac transeuntes, teneantur coram parrocho, & testibus contrahere. ibi, d num. 17.

An

- An captivi apud infideles, validè contrahant absque
parcho, & testibus. ibi, à num. 31.
- Disputatio XXI.*
- An ad matrimonij valorem desideretur proprii parochi
utriusque contrahentis assistentia, vel sufficiat sit pa-
rochus, aut utriusque, aut neutris. 280
- An validè assistat parochus alterius contrahentis, dum
celebratur matrimonium in parochia alterius con-
trahentis cuiusre parochia est, ibi, à num. 7.
- Quid, si Parochus proprius utriusque, vel alterius con-
trahentis assistat matrimonio, extra utriusque paro-
chiam, vel in aliena diocesi, ibi, à num. 13.
- An peccet, & puniendus sit parochus assistens matri-
monio in aliena parochia, ibi, à num. 17.
- Disputatio XX.*
- An parochus matrimonio assistens debeat esse necessa-
rio sacerdos. 274
- An parochus non sacerdos possit dare licentiam sacer-
doti assistendi matrimonio, ibi, à num. 6.
- An possit dare licentiam non sacerdoti assistendi, ibi, à
num. 9.
- Disputatio XXI.*
- An parochus excommunicatus, suspensus, vel irregula-
ris, validè assistat matrimonio. 277
- An validè det licentiam alteri assistendi talis parochus
ibi, à num. 6.
- Quid, si parochus interdicta sit sacramentorum admi-
nistratio, ibi, à num. 10.
- Disputatio XXII.*
- An matrimonium contractum coram parcho existi-
mato, carente tamen legitimo titulo, sit validum. 279
- An gesta in utroque foro, ab habente titulum puta-
tium, concurrente communi errore, valeant, ibi, à
num. 4.
- Quid si habens titulum putativum, non sit iudex ordi-
narius, sed delegatus, ibi, à num. 15.
- An valeant gesta, licet impedimentum sit iuris divini,
& naturalis, & excommunicationis, ibi, à num. 21.
- An valeant sic gesta, etiam respectu scientium impedi-
mentum, ibi, à num. 40.
- An sufficiat ad hoc communis error absque titulo à le-
gitimo superiore, ibi, à num. 48.
- Quid, si legitimus titulus occulto delicto emissus est, aut
occulte revocatus, ibi, à num. 55.
- Quid de matrimonio contracto coram parcho putati-
vo, ibi, à num. 60.
- Quid si licentia assistendi matrimonio sit fictè concessa,
ibi, num. 64.
- Quid si sint opiniones de parochi iurisdictione, & vera
sit coram Deo opinio carere illum iurisdictione, ibid.
num. 65.
- Disputatio XXIII.*
- Quis dicatur proprius parochus, ut validè assistat ma-
trimonio. 263
- An sufficiat parochus domicilij originis, ibid. à num. 6.
- An requiratur verum domicilium, ut parochus possit as-
sistere, vel satis sit animus habitandi in ea parochia
maiori anni parte, ibi, à num. 9.
- Disputatio XXIV.*
- Verum habens duo habitationis domicilia, possit indis-
ferenter coram alterutro parcho, contrahere ma-
trimonium. 299
- Quid, quando duo sunt parochi in solidum alienius pa-
rochie, ibi, num. 6.
- Disputatio XXV.*
- Quis sit proprius vagorum parochus ad illos conian-
- gendum matrimonio, & qui dicantur vagi? 300
- Qui diligentia præmissa coniungendi sunt matrimo-
nio, ibi, num. 9. & 10.
- An valeat matrimonium à vagis contractum, omissa ea
diligentia, ibi, num. 17.
- Quid si forenses sint, vel saltem alter, ibi, num. 8. & 9.
- An si alter sit parochianus, alter verò vagus, possit assi-
stere matrimonio parochus vagi, ibi, num. 14.
- Disputatio XXVI.*
- Qualiter possint religiosi in nouo Indiarum orbe ma-
trimonio assistere, & quod possint circa vagos. 302
- Disputatio XXVII.*
- An Archipresbyter ecclesiæ cathedralis possit interesse
matrimonio in tota diocesi? 303
- Disputatio XXVIII.*
- Quis ultra parochum censeatur ordinarius, ut possit
assistere matrimonio, & alij sacerdoti licentiam assi-
stendi dare. 304
- Disputatio XXIX.*
- An Vicarius generalis Episcopi censeatur ordinarius ut
possit matrimonio adesse, & alij sacerdoti licentiam
assistendi dare? 306
- An Vicarius generalis Episcopi possit in tota diocesi au-
dire confessarios, & exponere confessarios, ibi, à n. 14.
- Quid de Vicarijs capituli sede vacante, vel Abbatum,
vel habentium iurisdictionem quasi Episcopalem?
ibi, num. 4. & 19.
- Quid de Vicario foraneo? num. 10. & 20.
- Disputatio XXX.*
- An Vicarius Episcopi renocatus morte ipsius Episcopi,
aut reuocatione, facta per ipsum, dum sibi non inti-
mat, vel si suspensa sit eius iurdictio excommunica-
tione, vel suspensione Episcopi, validè assistat matrimo-
nio, vel alij sacerdoti licentiā assistendi concedat, 310
- Disputatio XXXI.*
- An soli parochi proprietarij, seu delegati, quos Episco-
pi constituunt, & ad nutum ipsius amoveri possunt,
& vicecurati instituti à parochis proprietarijs, possint
alteri sacerdoti licentiam assistendi matrimonio con-
cedere. 313
- Disputatio XXXII.*
- An si Episcopus, aut constitutio Synodalis interdicit
parcho dare licentiam administrandi sacramentum
nisi approbatus ab Episcopo, vel si Episcopus paro-
cho prohibeat certas personas matrimonio coniu-
gere, & Episcopi prohibitione neglecta parochus det
licentiam assistendi matrimonio, non approbatus ab
Episcopo, vel intersit illi matrimonio, sibi interdi-
cto, valeat? 317
- Disputatio XXXIII.*
- An si Episcopus, aut parochus committat sacerdoti, ut
intersit matrimonio, dummodo sponsi percipiant
sub excommunicatione, ne consumant, donec de-
nunciationes præmittantur, vel ut intersit præmissis
denunciationibus; vel si impedimentum non ha-
beant sponsi, an si sacerdos intersit non iniuncto eo
præcepto, vel non præmissis denunciationibus; vel
non præmisso examine an impedimentum habeant,
valeat matrimonium. 319
- Quid, si licentia extorqueatur dolo, vel metu, ibi, num. 5.
- Disputatio XXXIV.*
- An si priuatus sacerdos, cui parochus committit inte-
resse matrimonio, assistat illi extra parochiam, sit in-
validum? 310
- Dispu-*

Disputatio XXXV.
An licentia concessa per parochum assistendi matrimonio, debeat esse specialis, & expressa. 322
An satis sit licentia quæ habetur per ratihabitionem. ibi, num. 15.

Disputatio XXXVI.
An si Episcopus, vel parochus concessit licentiam assistendi matrimonio, sacerdoti, & ille ignarus licentiz, vel conscius illius non per certum nuncium destinatum, assistat: Vel si reuocata erat, nec sit sibi intimatum per destinatum nuncium: valeat? 325
An talis licentia possit ad libitum reuocari. ibi, num. 9.

Disputatio XXXVII.
An sacerdos crediturus sit dicentibus se habere licentiam à proprio parochi, ut eos matrimonio coniungat. 328

Disputatio XXXVIII.
An sint de essentia matrimonij aliqua Parochi verba, saltem de præcepti necessitate? 329

Disputatio XXXIX.
Qualis præsentia parochi, & testium desideretur ad matrimonij valorem, an satis sit, si casu, aut vi, aut dolo ad aliud vocati, interfint, vel intelligat consensum contrahentium per interpretem? 330

Quid, si licentia assistendi matrimonio, metu extorqueatur, vel dolo impetretur? ibi, num. 13. 14.

Disputatio XL.
Verum ad valorem matrimonij satis sit, parochum, & testes interesse sponsalibus iuramento stabilitis? vel sponsalibus, si postea sponsi occultè se cognoscant animo uxorio? vel coram eodem parochi, & testibus intercedant copula, vel alij actus, ob quos olim sponsalia transibant in matrimonium? Vel matrimonio contracto inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, ubi mæritia non supplet ætatem, ut postea efficiatur verum matrimonium per copulam maritalem, vel per alios actus, ex quibus olim resultabat verum matrimonium. 333

Disputatio XLI.
Quot testes, & quales requiruntur in matrimonio, ut sit validum? 335

An exigatur testes in matrimonio rogatos esse. ibi, n. 7.
An exigatur in procuratore ad contrahendum matrimonium, certa ætas, num. 8.

Disputatio XLII.
Verum sit pena matrimonij clandestini, ut filij ex eo nati, quando fuit nullum ob aliquod impedimentum, illegitimi, censeantur, non obstante bona fide parentum ignorantium impedimentum. 338

An filij nati ex matrimonio clandestino valido, sint legitimi, ibi, num. 8.

Disputatio XLIII.
An si matrimonium clandestinum inualidè contractum, ob impedimenti ignorantiam, postea publicetur, approbeturque ab Ecclesia, eo quod nullum est detectum impedimentum, filij inde nati sint legitimi, siue nati ante approbationem Ecclesie, siue post. 340

Disputatio XLIV.
Verum matrimonium clandestinum validum habeat vim efficiendi legitimam prolem, antea susceptam à parentibus habilibus ad contrahendum matrimonium tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis. 342

Disputatio XLV.
An sint aliz penæ matrimonij clandestini. 344

Disputatio XLVI.
Quæ sint penæ ipsorum clandestinè contrahentium. 345
Quæ sint penæ ipsorum testium assistentium, ibi, num. 7. & 8.

Disputatio XLVII.
Verum clandestinè contrahentes possint exheredari? 346

Disputatio XLVIII.
Quæ sint penæ parochi, vel alterius sacerdotis assistentis matrimonio clandestino. 348

An excommunicatio lata, Clement. 1. de privilegiis contra regulares solennizantes matrimonium, absque parochi licentia sit correctæ per suspensionem arbitrio Episcopi impositam in Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio. ibi, num. 8.

Disputatio XLIX.
An si parochus alienus, vel sacerdos qui non est parochus det licentiam assistendi matrimonio, incurrat suspensionem triennalem. 350

Disputatio L.
An si Parochus triennio suspensus, eo quod assistit matrimonio clandestino, iterum intersit, suspendaturque triennio, priori nondum elapso, à quo tempore incipiat hoc posterius triennium. 352

Disputatio LI.
An parochus suspensus ab officio, quia interfuit clandestino sit consequenter suspensus à beneficio, possitque illo priuari. 353

Disputatio LII.
An parochus suspensus eo quod interfuit clandestino possit absolui ab Episcopo, vel eius Vicario? 355

Disputatio LIII.
An penæ matrimonij clandestini indigeant iudicis sententia? 356

Disputatio LIV.
An solius iudicis ecclesiastici sit penas has inferre clam contrahentibus, possitque iudicem laicum in hac causa procedentem, inhibere? 357

LIBER QVARTVS.

De consensu Coacto.

Disputatio Prima.

Q Vid, & quotuplex sit metus? Et quas condiciones exigat, ut cadat in virum constantem? 359

Disputatio II.
An metus viri constantis necessariò petat eligi minus malum, ad vitandum maius? vel possit esse talis timor, licet ob illum eligatur maius malum: ut si timore mortis incusso eligat quis fornicari? 463

Disputatio III.
An metus cadens in virum constantem consideretur absolutè, nullo habito respectu ad patientem metum, ac proinde in omnibus sit æqualis? vel potius attendatur patiens metum, & sic minor metus in femina, vel in pusillamini sufficiat? 364

Disputatio IV.
An mala metum iustum incutientia debeant, necessariò timeri in propria persona, vel satis sit in persona consanguineorū, affiniū, amicorū, ac domesticorū? 365

Disputatio V.
Quæ sūt mala, quorū timor cadit in virum constantem? 367
Quid,

- Quid, de infamie metu. ibi, d. num. 13.
 Quid, de metu excommunicationis. ibi, d. num. 17.
 Quid, de patrimonij amissionis timore. ibi, d. num. 20.
 Quid, de metu amittendi magni lucri. ibi, d. num. 27.
- Disputatio VI.*
- An timor reuerentialis cadat in virum constantem. 373
 An solus timor reuerentialis sat sit ad irritandum matrimonium. ibi, num. 7.
 An satis sit ad annullandam professionem. ibi, d. nu. 17.
 An sufficiat metus reuerentialis cum minis, quando minans non solitus est eas exequi. ibi, d. num. 20.
 Timor reuerentialis respectu quorum superiorum sit. ibi, d. num. 24.
 An metus solus reuerentiae annullet consensum tacitum conflagrantem ex praesentia cum taciturnitate. ibi, d. n. 35.
- Disputatio VII.*
- An preces importunae incutiant metum viri constantis. 379.
- Disputatio VIII.*
- An contractus metu graui iniecti, sint nulli ipso iure. 383
 An per illos transferatur dominium. ibi, num. 5.
- Disputatio IX.*
- An metu leui extorta fiat in foro conscientiae obnoxia restitutioni? 385
- Disputatio X.*
- An preces importunae incutiant metum saltem leuem, efficiantque inuoluntarium mixtum, ita vt eis extortum, sit in foro conscientiae restituendum. 390.
- Disputatio XI.*
- An blanditiae inferant metum leuem ita vt eis extorta, sint in foro conscientiae restituenda. 392.
- Disputatio XII.*
- An metus cadens in virum constantem, iniuste illatus, irritet matrimonium? 393.
 An constitutio procuratoris metu facta, valida sit. ibi, num. 22.
 An dotis, & artharum constitutio metu facta, valeat. ibi, num. 23.
- Disputatio XIII.*
- An metus iuste illatus annullet matrimonium eo metu initum. 398
- Disputatio XIV.*
- An iure naturae, vel solo iure humano irritum sit matrimonium metu initum. 402
- Disputatio XV.*
- An matrimonium metu contractum, sit omnino irritum, ita vt nullam prorsus obligationem pariat, sed alterutro liceat altero inuito resilire. 404
- Disputatio XVI.*
- An peccet matrimonium iniens metu cadente in virum constantem. 406
- Disputatio XVII.*
- An metus lenis aliquando matrimonium irritet. 407
- Disputatio XVIII.*
- An validum sit matrimonium metu viri constantis initum, eodemque metu consummatum, ita vt prius illud matrimonium inualidum, ratificetur copula metu extorta, aut spontanea. 408
- Disputatio XIX.*
- An sponsalia metu viri constantis iniecta, sint nulla ipso iure, sicut & matrimonium? Vel solum annullanda, instar aliorum contractuum. 412
- Disputatio XX.*
- An matrimonium metu contractum, firmetur iuramento. 413
- An quoties actus est secusso iuramento inualidus, & lege reprobatus, firmarique debet iuramento, desideretur id iuramentum sponte, metuque secusso praestitum esse. d. num. 2.
- An possit peti ab Episcopo relaxatio iuramenti, siue metu graui, siue leui extorqueatur. ibi, d. num. 6.
- An matrimonium metu graui initum, reddatur validum iuramento? ibi, d. num. 11.
- An iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget, ita vt relaxatione indigeat. ibi, d. nu. 14.
- Disputatio XXI.*
- An sponsalia metu graui iniecta, firmentur iuramento? vel saltem iuramentum obliget, relaxationeque indigeat. 417
- Disputatio XXII.*
- Utrum Pontifex, aut princeps secularis possit subditos, aut pater filios cogere ad matrimonium. 419
- An impediens matrimonium incurrant excommunicationem Tridentini, scil. 24. de matrim. cap. 9. nu. 8. & sequentibus.
- Disputatio XXIII.*
- An culpam admittent filij non obediens parentibus praecipientibus aliquod matrimonium? vel ipsis iniectis, aut inuitis ineuntes matrimonium. 420
- Disputatio XXIV.*
- An possit filia inuitis parentibus non clandestine nubere exheredari? 423
- Disputatio XXV.*
- An leges permittentes filias exheredari eo quod ipsis inuitis nubant, sint correctae iure canonico? 425
- Disputatio XXVI.*
- An teneantur parentes dotem constituere filiabus, ipsis inuitis nubentibus? 426
- An teneatur pater alimenta praestare filio absque eius consensu matrimonium ineunti, & eius uxori? ibi, num. 20. & 21.
- Quod matrimonium dicatur indignum? ibi, nu. 13. & seq.
- Disputatio XXVII.*
- Qualiter probetur metus? 429
- An credendum potius sit duobus de metu deponentibus, quam multis de spontanea voluntate, ibi, nu. 1. 2. & 3.

LIBER QUINTVS.

De consensu Conditionato.

Disputatio Prima.

Vtrum matrimonium possit contrahi sub conditione generali, & sub conditione speciali intrinseca, illudque suspendat? Vt si vixerimus, si tu consenseris, si non es consanguinea, si Deo, vel Ecclesiae placuerit. 431

Disputatio II.

An conditio extrinseca necessario euentura, adiecta matrimonio, vt si cras sol orietur, reddat ipsum conditionale, & suspendat consensum? 433

Disputatio III.

An conditio impossibilis adiecta matrimonio, ipsum vitiet, vel ea reiecta, sit legitimum, & absolutum matrimonium. 434

Disputatio IV.

An omnes condiciones impossibiles, siue de praesenti, siue de futuro, aut praeterito apponantur, reijciantur a matrimonio. 440

An

An reiciantur conditiones per naturam impossibiles, ibi, num. 5.

Quid de conditionibus de solo iure impossibilibus. nu. 6. & 7.

Quid de conditionibus de facto solo impossibilibus. ibi, à num. 12.

Quid si conditio per accidens ex solo temporis lapsu sit impossibilis, ibi, à num. 15.

Quid de conditione impossibili contra substantiam matrimonij, ibi, num. 19.

Disputatio V.

An hæc conditio reputetur impossibilis, si Pontifex dispensauerit, atque ita adiecta sponsalibus inter consanguineos, reiciatur, & sponsalia tanquam pure contracta, sint prorsus inualida, 447

An obtenta dispensatione sint vera sponsalia? ibi, à num. 22.

Quid si non adijciatur tali promissioni ea conditio, si Pontifex dispensauerit? ibi, à num. 25.

Quid si impedimentum non sit dirimens, sed tantum impediens matrimonium, per Pontificem, aut per Episcopum dispensabile ibi, à num. 28.

An resiliens ab his sponsalibus teneatur alteri expensas dispensationis, & quascunque alias factas, soluere, ibi, à num. 32.

An hic promittens teneatur dispensationem procurare, & cuius expensis? ibi, num. 35.

An inter hos liceant tactus, & oscula licita sponsis de futuro. ibi, à num. 38.

Disputatio VI.

An conditio honesta, & possibilis adiecta matrimonio, illud suspendat. 448

Disputatio VII.

Quando conditio hæc adiecta sponsalibus, aut matrimonio, si patri placuerit, censeatur impleta, ut ex tunc perficiantur. 450

Disputatio VIII.

An matrimonium contractum sub conditione honesta, efficiatur ea impleta validum absque nouo consensu? 452

An idem dicendum sit, quando contrahentes erant inhabiles? incuntque matrimonium ea conditione, si Pontifex dispensarit. ibi, à num. 9.

Quando aliquis contrahit cum duabus sub conditione honesta, & simul utraque impletur; Quod matrimonium præualeat? ibi, à num. 12.

Quid, si sponsalia cum duabus incantur sub conditione, & simul amba conditiones implentur. ibi, à num. 17.

An sit aliquid circa hæc per Tridentinum, inmutatum, ibi, à num. 20.

An si contrahatur matrimonium coram paroco, & testibus, sub conditione honesta, efficiatur post Tridentinum validum absque nouo consensu, vel sit opus, ut parochus & testes assistant verificationi conditionis. ibi, à num. 23.

Disputatio IX.

An conditio contraria substantiæ matrimonij, aut eius bonis, siue sit de præsentis, præterito, aut futuro, ipsum annullat? 457

Disputatio X.

An conditio contraria bonis matrimonij si honesta sit, illud annullat. Ut contrahe tecum, modo ambo seruemus castitatem.

Quid de hac conditione, si prius ita te castitatis voto astringas, ut nunquā à me petas, nec reddas. ibi, nu. 3.

Quid de conditione nunquam exigendi. ibi, num. 4.

Quid de conditione non cohabitandi simul, num. 5.

Quid de conditione, ut liceat ingredi religionem, ibi, num. 6.

Disputatio XI.

An cesset matrimonium hæc conditio, ut alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere, 461

Disputatio XII.

An si infideles incant matrimonium ea conditione, ut liceat eis repudium, aut pluralitas vxorum, eo modo quo eis in lege sua hæc permittuntur; valeat matrimonium. 462

Disputatio XIII.

Quando conditio contraria matrimonio apponitur ab altero solo contrahente, an illud vitiet? 462

Disputatio XIV.

An sponsalia reddantur nulla, quando adijcitur conditio substantiæ contraria. 463

Disputatio XV.

An conditio turpis non contraria matrimonio, nec bonis eius, ipsum suspendat. 464

Disputatio XVI.

An hæc conditiones, si mecum concubueris, si te virginem inuenero, si in primo concubitu mihi placueris, reiciantur tanquam turpes. 465

Disputatio XVII.

An sicut conditiones turpes, & impossibiles reiciantur à matrimonio, ita etiam à sponsalibus reiciantur. 465

Disputatio XVIII.

An conditiones impertinentes reiciantur à matrimonio, vel illud suspendat. 467

Disputatio XIX.

An omnia de conditionibus tradita, dicenda sint de modo, demonstratione, & causa, quando hæc sunt honesta, impossibilia, contrariantur substantiæ matrimonij, aut sunt turpia. 467

LIBER SEXTVS.

De Donationibus inter coniuges, sponsalitia largitate, & arctis.

Disputatio Prima.

AN donatio inter coniuges valida sit? 469

Disputatio II.

Utrum valeat donatio inter coniuges qui veri non sunt, sed putatiui? 471

Disputatio III.

Utrum in aliquibus casibus valida sit donatio inter virum, & vxorem. 473

Disputatio IV.

An valeat donatio inter coniuges, ex qua donans non efficitur pauperior? 475

An sit contra motum proprium Clem. 8. vel contra votum paupertatis, si roget religiosus volentem sibi donare, ut donet alij, ibi, num. 7.

An permissum sit in foro externo, & conscientiæ, debitori repudiare hæreditatem, vel legatum in creditorum fraudem? ibi, num. 8. & 9.

An possit prælatus repudiare hæreditatē, vel legatū monasterio, aut Ecclesiæ delata absq; solennitate requisita in alienatione rerū Ecclesiasticarū, ibi, n. 11. & seq.

An dicta omnia habeant locum, quando non est hereditatis repudiatio, sed cessio in alicuius fauorem, ibi, num. 16, & 17.

An remissio usufructus paterni sit donatio, quæ computetur in melioratione tertij, & quinti, & possit reuocari tanquam inofficiosa. ibi, à num. 18.

Qualiter valeat licentia testandi concessa per parentes filio. ibi, à num. 19.

Disputatio V.

An possit vxor renunciare lucra constante matrimonio acquisita, vel acquirenda, in viri fauorem, & e contra, 482

Disputatio VI.

Vtrum valeat donatio remuneratoria inter coniuges? 483

An vxor debeat omnia obsequia viro, ita vt nullum dignum sit remuneratione? ibi, num. 13 & 14.

Disputatio VII.

An valeat donatio qua alteruter coniux alteri dotem constituit? 485

Disputatio VIII.

An dos constituta per virum vxori, minuat legitimam debitam ascendētibz, vel descendētibz, atque ita extrahenda sit de toto hereditatis corpore? an potius de ea parte, de qua maritus potest liberè disponere, vt in Castella de quinta bonorū parte, si habeat descendentes; vel de tertia, si habeat ascendentes. 486

Disputatio IX.

An confessio, qua maritus confitetur se dotem recepisse ab vxore, vel tantam dotis quantitatem, nec constat de vera receptione, aut non de tanta summa, nec an fide causa honoris, aut alia affecta sit, censeatur animo donandi eam dotem, aut excessum illum facta, validaque sit talis donatio. 487

Disputatio X.

An donatio causa mortis valida sit inter coniuges? 489

Disputatio XI.

An donatio inualida inter coniuges, iuramento confirmetur. 490

An similiter confirmetur homagio; id est, pleito oneratae, ibi, à num. 8.

Disputatio XII.

An donatio præsumpta consurgens ex confessione, qua vir fatetur, dotem receptam, firmetur iuramento. 492

Disputatio XIII.

An donatio facta contra prius non donandi iuramentum, firmetur iuramento? 493

Disputatio XIV.

An donatio inter coniuges firmetur morte naturali donantis? 494

An requiratur traditio, vt hæc donatio inter coniuges confirmetur morte. ibi, à num. 6.

An desideretur, vt coniux donans prius decedat. ibi, à num. 20.

An exigatur ne donatio excedat summam quingentorum aureorum absque insinuatione. ibi, à num. 24.

Disputatio XV.

An vt donatio inter coniuges morte cōfirmetur, desideretur vt donans in eadem voluntate permaneat vsque ad mortem, nec expressè, nec tacitè donationem reuocans, & quando censeatur reuocare tacitè? 498

Disputatio XVI.

An donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur retrahatur ad tempus donationis factæ,

tam quoad dominium, quàm quoad fructus? Et semel reuocata, seu cassata, reuocetur, aut cassetur quoad fructus perceptos. 501

Disputatio XVII.

An donatio inualida inter coniuges confirmetur morte ciuili, vt exilio, seruitute, professione religionis alterius? 502

Disputatio XVIII.

An donatio sponsalitia largitatis inter sponsoz de futuro, valida sit? Et quando acquiratur alicui donatio. 504

Disputatio XIX.

An acquiratur sponsalitia largitas per matrimonium nondum consummatum, sequuta traditione sponsæ ad sponsi domum, aut per copulam præcedentem. 506

Disputatio XX.

An quando sponsalia fuerint nulla ob aliquod impedimentum lucretur sponsa per osculum, aut copulam aliquid sponsalitiæ largitatis. 507

Disputatio XXI.

An quando sponsalia non casu, vt morte, ab que tamen vtriusque culpa dissoluuntur, vt communi consensu, amissione oculorum, ingressu religionis, voto, lucretur sponsa largitatem sponsalitiæ? Et quid, si alter causam dedit, vt quia fornicatus esset, vel in longinquum profectus. 509

Disputatio XXII.

An si arrhæ interueniant lucretur sponsa consummato matrimonio largitatem sponsalitiæ, & arrhas, vel detur electio; Et si matrimonium casu non sequatur, & ad sit osculum, possit sponsa eligere medietatem iocalium, vel arrharum. 510

Disputatio XXIII.

An sponsalitia largitas non tantum ante initum matrimonium, sed etiam post dari possit. 513

Disputatio XXIV.

In qua quantitate donari possit sponsalitiæ largitas, & vbi nulla est dos, valida sit, & qualiter taxanda. 515

Disputatio XXV.

An vestes, & reliqua, quæ mittit sponsus sponse, censeantur sponsalitiæ largitas, & acquirantur integra per copulam, & diuidia pars per osculum. 515

An vestes traditæ per virum vxori, vel e contra, ceteraque iocalia censeantur donari, vel ad solum vsum accommodari. ibi, à num. 2.

Quid de velibus, & ceteris inter sponsoz de futuro. an attento iure communi censeantur sponsalitiæ largitas. ibi, à num. 27.

Quid attento iure regni Castellæ. ibi, à num. 29.

An si socer donet vestes nurui, nurus eas sibi comparet, vel censeantur donatæ filio, ac proinde filius teneatur eas conferre. ibi, à num. 32.

Disputatio XXVI.

An donata à consanguineis sponsoz, sponso, vel e contra censeantur sponsalitiæ largitas, & more illius acquirantur. 521

An donata à consanguineis viri vxori, censeantur viro donari, vel vxori, & e contra. ibi, à num. 3.

Quid de donatis à consanguineis sponsoz, sponso, & e contra. ibi, à num. 21.

Disputatio XXVII.

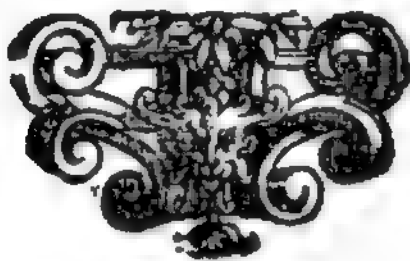
Quæ sit arrharum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in virginicatis præmium, ita vt eas restituere teneatur, quæ virgo non est. 525

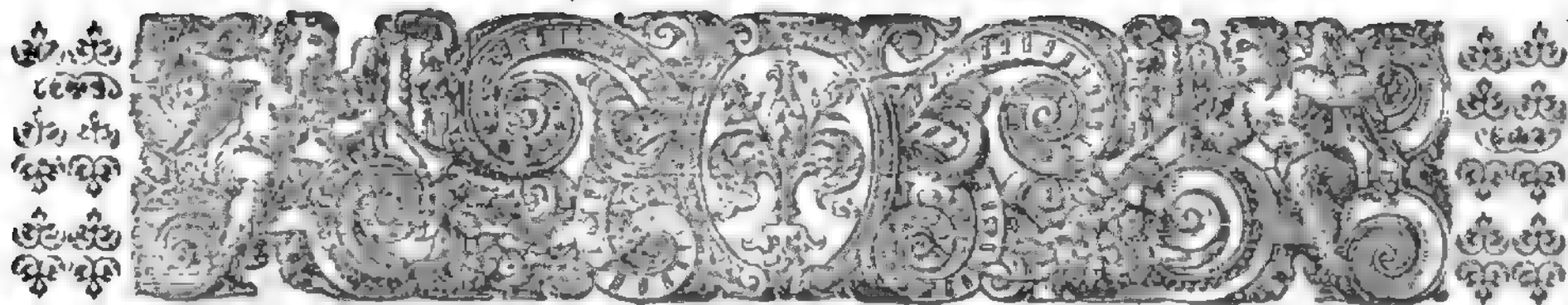
An

I N D E X.

- An peccet femina quæ medijs aliquibus defectum virginitatis occultat, & ut virgo nubit?** ibi, à num. 7.
- An hæc femina teneatur dotem restituere, quam ei maritus credens esse virginem, assignavit?** ibi, num. 5.
- Disputatio XXVIII.*
- An arrhæ constitui possint constante matrimonio?** 527
- Disputatio XXIX.*
- In qua quantitate possint arrhæ promitti?** 528
- Disputatio XXX.*
- An decima pro arrhis promissa sit computanda iuxta bonæ, quæ maritus bona fide possidet, ita ut illis cuius nūquāda non sit?**
- Disputatio XXXI.*
- Qualiter computanda sint bona maioratus viri, ad taxandam bonorum decimam, quam arrharum nomine promittere potest?**
- Disputatio XXXII.*
- An antepochæ (vulgò contra escrituras) de non petenda certa quantitate promissa viro noceat uxori quoad arrhas, ita ut non computanda sit ea quantitas inter bona viri?** 532
- Disputatio XXXIII.*
- An in foro conscientie valida sit promissio arrharum ultra decimam?** 533
- Disputatio XXXIV.*
- An donatio arrharum ultra decimam confirmetur iuramento, vel saltem illud observandum sit?** 534
- Disputatio XXXV.*
- An soluto matrimonio incumbat uxori, & eius heredibus probare arrhas promissas non excedere decimam bonorum mariti partem, vel potius viro, & eius heredibus, incumbat probare excedere?** 535
- Disputatio XXXVI.*
- An arrhæ minuunt legitimam ascendentibus, aut descendentibus debitam, vel extrahendæ sint de ea parte, de qua potest maritus in præiudicium ascendentium, aut descendentium disponere?** 535
- An donatio remuneratoria extrahenda sit more æris alieni ex toto hereditatis corpore, vel de ea parte de qua donans potest liberè disponere?** ibi, à num. 2.
- An possit pater tempore vitæ, vel mortis quascunque elemosynas facere, aut opera pia instituere in præiudicium legitimæ filiorum, vel extrahenda sint, de parte, de qua potest liberè disponere?** ibi, num. 3. & 6.
- An minutæ donationes, & elemosynæ factæ à parentibus dum viuunt, extrahendæ sint de ea parte, de qua possunt liberè disponere?** ibi, à num. 8.
- Quid de arrhis promissis.** ibi, à num. 14.
- Quid de sponsalitia largitate?** ibi, num. 17. & 18.
- Disputatio XXXVII.*
- An maritus, cui dos non soluitur, vel non integrè, teneatur integras arrhas promissas solvere?** 538
- Disputatio XXXVIII.*
- An pupillus, vel minor sine auctoritate tutoris, aut curatoris, iudicisque decreto possit arrhas constituere?** 539
- Disputatio XXXIX.*
- An minor, vel pupillus carens tutore, aut curatore, vel illum habens, contrahens eius licentia, vel absque ea obligetur naturaliter, & civiliter?** ibi, à num. 4.
- An pupillus, vel minor habens tutorem, aut curatorem, si absque eius licentia contrahat, obligetur naturaliter?** ibi, à num. 19.
- An possit arrhas promittere, aut sponsalitiā largitam absque iudicis decreto, & curatoris auctoritate?** ibi, à num. 37.
- Disputatio XL.*
- An filiusfamilias possit arrhas promittere inconsulto patre?** 547
- Disputatio XLI.*
- An mulier quæ ad secundas nuptias minimè transijt, possit superstilibus ascendentibus, vel descendentibus, disponere ad libitum de arrhis?**
- Disputatio XLII.*
- Vtrum mulier ad secundas nuptias transiens superstilibus filijs ex prioris matrimonio habitis, possit disponere de arrhis à priori viro acceptis: sicut de alijs proprijs bonis, vel teneatur eas reservare filijs prioris matrimonij, qui succedant in eis æqualiter?** 550

Explicet Index Disputationum in hoc priori Tomo contentarum.

INDEX LOCORVM QVI EX IVRE PONTIFICIO, CONCILIO TRIDENTINO.

ET MOTIBVS PROPRIIS, ET IVRE CÆSAREO,
ac Regio Castellæ in hoc Primo Tomo notabilius explicantur.

EX DECRETALIBVS.

A P. Querelam, de elect. lib. 3. disput. 22. num. 54.
C. Ex tenore, de temp. ordin. explicatur lib. 3. disput. 15. num. 12. iuncto num. 8.
C. Sede, de rescript. explicatur, lib. 3. disput. 18. num. 29.
C. Dudum, el. 2. de elect. explicatur, lib. 3. disput. 22. num. 14.
C. 2. De ordinatis ab Episc. qui renunc. explicatur, lib. 3. disput. 22. num. 35.
C. finale, De bigamis, explicatur, lib. 5. disput. 3. num. 22.
C. Accedens, de proc. explicatur, lib. 4. disput. 12. num. 22.
C. 50. de pact. explicatur, lib. 1. disput. 7. num. 24.
C. Qualiter, de pact. explicatur, lib. 1. disput. 7. num. 22.
C. 1. de his, qua vi, explicatur, lib. 1. disput. 9. num. 14.
C. 2. De his, qua vi, explicatur, lib. 4. disput. 5. num. 29.
C. Fin. de transf. lib. 2. disputat. 15. num. 5. in solutione ad 9.
C. Plurimum. 5. fin. de off. deleg. explicatur, lib. 2. disputat. 40. num. 17.
C. Cum Bertoldus, de sentent. & re indic. explicatur, lib. 3. disput. 31. num. 10.
C. Lueras, de restit. spoliar. explicatur, lib. 2. disput. 39. num. 9. & disput. 41. num. 50. & lib. 3. disput. 45. num. 1.
C. Ex transmissa, de restit. spoliar. explicatur, lib. 2. disput. 41. num. 50. & lib. 3. disput. 45. num. 1.
C. Ex conquestione, de restit. spoliar. explicatur, lib. 2. disputat. 41. num. 50. & lib. 3. disput. 45. num. 1.
C. Licet, de feriis, explicatur, lib. 3. disput. 10. num. 11.
C. Quoniam, 9. porro, et licet non comest. explicatur, lib. 2. disput. 46. num. 9.
C. Licet ex quadam, de testib. lib. 1. disput. 71. num. 11.
C. Quemadmodum, de iureiur. explicatur, lib. 1. disput. 55. & 57. & maxime num. 6. & disput. 63. num. 2.
C. Peruenit, de iureiur. explicatur, lib. 1. disputat. 46. num. 11.
C. Debitores, de iureiur. explicatur, lib. 1. disput. 32. num. 15.
C. Verum, de iureiur. lib. 1. disput. 32. num. 1. & 15.
C. Si vero, de iureiur. explicatur, lib. 1. disputatione 32. num. 1. & 15.
C. Tuam, de ord. cog. explicatur, lib. 3. disputat. 54. num. 4.
C. Consultationibus, de iureiur. lib. 3. disput. 22. num. 54.
C. Aqua, de consecr. Eccles. lib. 3. disput. 35. num. 24.
C. Maiores, 9. item quaritur, de baptis. lib. 4. disput. 1. num. 5.
C. Cum virum, de regular. lib. 4. disput. 6. num. 19.
C. Ex publico, de conuers. coniug. lib. 2. tota disput. 24.
C. Cum dictis, de donat. lib. 2. disput. 41. num. 33.
C. Ex parte, de sponsal. lib. 3. disputat. 40. num. 5.
C. Veniens, 2. de sponsal. lib. 4. disput. 13. num. 9.

Sancti. de Matrim. Tom. I.

C. Ad id, de sponsal. lib. 4. disput. 18. num. 6.
C. Sicut, de sponsal. lib. 1. disput. 7. num. 40.
C. Is qui fidem, de sponsal. lib. 1. disput. 11. num. 1.
C. Ex parte, de sponsal. lib. 1. disputat. 18. num. 21.
C. Ex literis 2. de sponsal. lib. 1. disput. 29. num. 4.
C. Requisiuit, de sponsalib. lib. 1. disput. 29. num. 4.
C. Gemma, de sponsal. lib. 1. tota disput. 30. & duplici sequenti.
C. Commisum, de sponsal. lib. 1. disput. 43. num. 5. & 10.
C. 2. de sponsal. lib. 1. disput. 52. & num. 2.
C. Sicut, de sponsal. lib. 1. disput. 53. num. 10.
C. De illis, de sponsal. lib. 1. tota disput. 54.
C. Cum in tua, de sponsal. lib. 1. disput. 7. num. 14.
C. Cum locum, de sponsal. lib. 2. disput. 30. num. 1.
C. Propterea 2. de sponsal. lib. 1. disput. 72. num. 1.
C. Consultationi, de sponsal. lib. 2. disputat. 21. num. 6. & lib. 3. disput. 12. num. 14.
C. Tue, de sponsal. lib. 2. disput. 30. num. 1. & disput. 31. num. 6.
C. Si inter, de sponsalib. lib. 2. disput. 31. num. 6. 9. 10. 12. & disput. 32. num. 5.
C. Iuuenis, de sponsal. lib. 2. disput. 41. num. 9.
C. in presentia, de sponsal. lib. 2. tota disput. 46.
C. Fin. de clandest. despons. lib. 3. tota disputatione 43. & disput. 43. num. 5.
C. 1. de clandest. despons. lib. 3. disput. 43. num. 5.
C. 1. De despons. impub. lib. 1. disput. 23. num. 5. & lib. 4. disput. 23. num. 3.
C. 2. De despons. impub. lib. 1. disput. 17. num. 4. & 6.
C. Ex literis, de despons. impub. lib. 4. disput. 19. num. 2. & 3.
C. Duo pueri, de despons. impub. lib. 1. disput. 60. num. 11.
C. De illis 1. de despons. impub. lib. 1. tota disputat. 51. & 69. num. 11.
C. A nob. 5. de despons. impub. lib. 1. tota disputatione 51. & 69. num. 11.
C. Quod nobis, qui filij sine legit. lib. 3. tota disput. 43.
C. 2. Qui filij sine legit. lib. 3. disputat. 1. num. 12.
C. de illis, de cond. appos. lib. 1. disput. 33. num. 4.
C. Fin. de condit. appos. lib. 5. tota disput. 3. 4. & 5. & a disput. 9. usque ad 17.
C. Veniens, qui clerici, vel vouent. lib. 1. disputat. 6. num. 33. & disput. 46. num. 1. disput. 58. num. 4. & disput. 73. num. 3.
C. Fin. qui clerici, vel vouentes, lib. 5. disput. 9. num. 14.
C. 1. de mat. m. contracto contra interd. Ecclesia, lib. 1. disput. 23. num. 15.
C. Gaudemus, de diuorij, lib. 2. disput. 8. num. 1.
C. Licet de sponsa duorum, lib. 2. disput. 14. num. 4. & disput. 31. num. 0.
C. Quia circa, de consanguin. lib. 2. disput. 37. num. 12.
C. Dominus, de secunda nupt. lib. 2. disput. 41. a num. 42. usque in fin. & triplici disput. seq. & tota disput. 46.

b

C. Lan-

- C. Laudabilem, de frigidis, & maleficiis, lib. 2. disputat. 41. num. 13.*
C. 2. de coniug. feruor. lib. 2. disput. 43. num. 9.
C. Acciditibus, de excess. Tralat. lib. 3. disput. 29. num. 21.
C. Qualiter, & quando, de accus. lib. 3. disput. 14. num. 5.
C. Mulieres, de sent. excomm. lib. 3. disput. 49. num. 4.
C. Nuper, de sent. excomm. lib. 3. disput. 49. num. 4.
C. Si concubine, de sentent. excomm. lib. 3. disput. 49. num. 4.
C. Inquisitioni, de sentent. excomm. lib. 2. disput. 41. a num. 42. & triplici disput. seq.
C. 3. de sentent. excomm. lib. 1. disput. 1. num. 5.
C. Significatur, de Indeis, lib. 3. disput. 49. num. 4.
C. Ad audientiam, de homicid. lib. 2. disput. 41. num. 9.
C. 2. de heret. lib. 2. disput. 38. num. 20.
C. Qui scandali, de regul. iur. lib. 2. disput. 38. num. 20.

EX LIB. SEXTO DECRETALIVM.

- C** *Scripti absentis, de Presbyt. in 6. explicatur lib. 1. disputat. 7. num. 22. & lib. 3. disput. 36. num. 4.*
C. Licet, de procur. in 6. lib. 5. disput. 7. num. 10.
C. I n i c i u m, de dispens. impub. in 6. lib. 1. disputat. 20. num. 3. & tota disput. 23.
C. Is qui, de sepul. in 6. lib. 3. disput. 23. num. 19.
C. Romana, de appellat. in 6. lib. 3. disput. 29. num. 9.
C. 2. de off. vic. in 6. lib. 3. disput. 29. num. 16.
C. Quamuis pactum, de pactis, in 6. lib. 4. disput. 20. num. 5.
Regula qui tacet, de regul. iur. in 6. lib. 1. disput. 5. num. 5.
Regula is qui tacet, de regul. iur. in 6. lib. 1. disput. 6. num. 11.
Regula non est obligatorium, de regul. iur. in 6. lib. 3. disput. 32. num. 1.
Regula qua contra, de regul. iur. in 6. lib. 3. disput. 5. num. 4.
Regul. qui sentit, de regul. iur. in 6. lib. 3. disput. 28. num. 24.
Regula ratiabutionem, de regulis iuris in 6. lib. 3. disputat. 35. num. 24.
Regula quod ob gratiam, de regul. iur. in 6. lib. 4. disputat. 18. num. 18.
Regula alius legis mi. de regul. iur. in 6. lib. 5. disput. 1. num. 5.
Regula ignorantia facti, de regul. iur. in 6. lib. 5. disputat. 3. num. 13.

EX CLEMENTINIS.

- C** *Lementina unica, de consang. lib. 1. disputat. 12. num. 2. & lib. 5. disput. 1. n. 14. & disput. 4. n. 10. & disp. 5. n. 17. 18.*
Clem. 1. de priuil. lib. 3. disputat. 23. num. 17. & disputat. 38. num. 8.
Clem. dudum, de sepul. lib. 3. disput. 34. num. 2.

EX DECRETO.

- C** *Que contra, dist. 8. lib. 3. disput. 18. num. 16.*
C. Illa, dist. 12. lib. 3. disput. 18. num. 16.
C. Duo mala, dist. 13. lib. 2. disput. 39. num. 12.
C. Quisquis, dist. 41. lib. 3. disput. 18. num. 16.
C. Ephesij, dist. 43. lib. 2. disput. 38. num. 19.
C. Fin. 46. dist. lib. 3. disput. 20. num. 8.
C. Domino Sancto, 50. dist. lib. 3. disput. 10. num. 7.
C. Ut constitueretur, 50. dist. lib. 3. disput. 10. num. 7.
C. Error, dist. 83. lib. 2. disput. 38. num. 19.
C. Quam Pio, 1. q. 2. lib. 2. disput. 39. num. 7.
C. Daibertum, 1. q. 7. lib. 3. disputat. 22. num. 35.
C. Quanto, 2. q. 4. lib. 3. disput. 10. num. 7.
C. Consanguineorum, 3. q. 4. lib. 3. disput. 12. num. 14.
C. Infamia, 3. q. 7. lib. 3. tota disput. 10. num. 22.
C. Fin. 6. q. 2. lib. 3. disput. 16. num. 5.
C. Ab excommunicatis, 9. q. 1. lib. 3. disputat. 22. num. 35.
C. Lugdunensis, 9. q. 2. lib. 2. disput. 35. num. 24.
C. Cum acceptione, 12. q. 2. lib. 6. disput. 4. num. 11. & 12.
C. Puella, 20. q. 1. lib. 4. disput. 6. num. 19.
C. Prasens, 20. q. 3. lib. 4. disput. 6. num. 19.
C. Inter cetera, 22. q. 4. lib. 4. disput. 20. num. 13.
C. Iuramenti, 22. q. 5. lib. 1. disput. 8. num. 20.
C. Quacurque arte, 22. q. 5. lib. 1. disput. 9. num. 10.
C. Pueri, 22. q. 5. lib. 1. disput. 51. in fine.
C. Parvuli, 22. q. 5. lib. 1. disput. 51. in fine.
C. Audiuimus, 24. q. 1. lib. 3. disput. 22. num. 34.
C. Scripsit, 27. q. 2. lib. 2. disput. 13. num. 7.

- C. Beata Maria, 27. q. 2. lib. 2. disput. 28. num. 4.*
C. Omne itaque, 27. q. 2. lib. 2. disputat. 29. num. 24.
C. Si quis diuinis, 30. q. 5. lib. 1. disput. 18. num. 21. & lib. 3. disput. 40. num. 5.
C. 1. 30. q. 5. lib. 3. disput. 13. num. 4.
C. Aluer, 30. q. 5. lib. 3. disput. 13. num. 14.
C. Nulli, 30. q. 5. lib. 30. disput. 12. num. 14.
C. Aliquando, 32. q. 2. lib. 2. disputat. 29. num. 13.
C. Aliquando, 32. q. 5. lib. 5. disput. 13. num. 5.
C. Neque furiosus, 32. q. 7. lib. 1. disputat. 8. num. 15.
C. Omnes accusationes, 32. q. 7. lib. 4. disput. 5. num. 29.
C. Saeculares, 33. q. 2. lib. 1. disput. 69. num. 11.
C. Si uirgo, 34. q. 2. lib. 2. disputat. 41. num. 23.
C. Cum per bellicam, 34. q. 2. lib. 2. disput. 46. num. 9.
C. Cum uideretur, 35. q. 6. lib. 3. disput. 3. num. 4.
C. Quis aliquando, de penitent. distinct. 1. lib. 3. disputat. 14. num. 5.

EX CONCILIO TRIDENTINO.

- S** *ess. 7. cap. 14. de reform. lib. 3. disput. 8. num. 6.*
Sess. 21. c. 2. de reform. lib. 6. disput. 32. num. 8.
Sess. 23. c. 15. de reform. lib. 3. disput. 29. num. 16.
Sess. 24. c. 1. de matrim. lib. 1. tota disput. 12. & 20. & 21. nu. 5. & d. spue. 23. num. 13. disput. 26. num. 12. & lib. 2. disput. 32. num. 16. & 17. & tota disput. 37. & tota lib. 3.
Sess. 24. c. 5. de matrim. lib. 2. disput. 40. num. 4. & lib. 3. disput. 42. num. 7. & disput. 45. num. 2. & 3.
Sess. 24. c. 7. de matrim. lib. 3. tota disput. 25. & 26.
Sess. 24. c. 9. de matrim. lib. 4. disputat. 22. num. 8. 9. 10.
Sess. 24. c. 6. de reform. lib. 2. disput. 37. num. 11. 12. & disput. 40. num. 13. & lib. 3. disput. 23. num. 12.
Sess. 24. c. 20. de reform. lib. 3. disput. 29. num. 21.
Sess. 25. de regular. cap. 15. lib. 2. disputat. 24. num. 6. 10. & 22.
Sess. 24. c. 3. de reform. lib. 3. disput. 29. num. 16.
Sess. 25. c. 18. de reform. lib. 3. disput. 8. num. 7.

EX PROPRIIS MOTIBVS Pontificum.

- M** *otus proprius Pij V. de Indis conuersis ad fidem, quæ aliud matrimonium inierant ignari mortis priorum coniugum, lib. 2. disput. 41. num. 53.*
Motus proprius eiusdem circa matrimonium publicè contractum, quod ob occultum impedimentum reperitur postea nullum, an sit iterandum coram parcho, & testibus, lib. 2. tota disputat. 37.
Motus proprius eiusdem circa administrationem sacramentorum faciendam per religiosos in nouo Indiarum Orbe, lib. 3. tota disput. 26.
Motus proprius Clementis VIII. ne religiosi dent munera, lib. 6. disput. 4. num. 7.

EX IVRE CÆSAREO ff. Veteri.

- L** *Prima de his qui notantur infam. lib. 1. disput. 2. num. 8.*
L. 1. §. 1. ff. si usufr. petatur, lib. 1. disput. 9. num. 7.
L. Oratio, ff. de sponsalibus, lib. 1. disputat. 12. num. 3.
L. Sapè, ff. de sponsalibus, lib. 1. tota disput. 14.
L. Si quis iutor, ff. de ritu nupt. lib. 1. disput. 12. num. 3.
L. Eos, ff. de ritu nupt. lib. 2. disput. 35. num. 5.
L. Si quis in senatorio, ff. de ritu nupt. lib. 2. disputat. 35. num. 5.
L. Celsus, §. 1. ff. de recep. arbit. lib. 1. disput. 53. num. 10.
L. Cum in plures, §. locator horrei, ff. locati, lib. 1. disputat. 65. num. 3.
L. Finalis, ff. de legibus, lib. 2. disput. 14. num. 4.
L. Letta, verb. dicebam, ff. Si certum petatur, lib. 2. disput. 21. num. 13.
L. Quid ergo, §. cum autem, ff. de his qui notantur infamia, lib. 3. disput. 2. num. 8.
L. Cum ij, ff. de transact. lib. 3. disput. 8. num. 7.
L. 3. ff. de officio Prasidis, lib. 3. disput. 19. num. 16.
L. Barbarius, ff. de officio Prasidis, lib. 3. tota disput. 22.
L. 1. ff. de officio eius, lib. 3. disput. 31. num. 6.
L. 2. ff. de off. Procons. lib. 3. disput. 34. num. 5.

I N D E X.

- L. 1. §. Hæc autem verba, ff. de his, qui deiecerunt, lib. 3. disput. 23. num. 19.
 L. 2. §. 1. ff. de iudicijs, lib. 3. disput. 36. num. 10.
 L. 1. nullus percipiendo, ff. de vsur. lib. 9. disputatione 16. numero 10.
 L. Quod pupillus, ff. de condit. indebit. lib. 6. disputatione 48. num. 36.
 L. Contra iuris, ff. de pact. lib. 6. disput. 38. num. 36.
 L. Meum autem præsentem, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disp. 1. num. 16. & disp. 8. num. 11.
 L. Finalis, §. si se agerator, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disput. 5. num. 28.
 L. Qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disputat. 8. num. 10.
 L. Si cum exceptione, §. in hac actione, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disput. 3. num. 10.
 L. Si mulier, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disput. 8. num. 9. & disp. 2. num. 23.
 L. Nec timorem, ff. de eo quod met. caus. lib. 4. disputat. 8. num. 9.
 L. Si inter eos, ff. de donation. inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 1. num. 7.
 L. Hæc ratio, in fine, ff. de donat. inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 4. num. 2.
 L. Itemque, ff. de donation. inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 4. num. 2.
 L. Mortis, ff. de donation. inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 10. num. 1.
 L. Sed interim, in principio, ff. de donat. inter vir. & uxorem, lib. 6. disput. 10. num. 1.
 L. Sed interim, in principio, ff. de donat. inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 10. num. 6.
 L. Cum hic status, in principio, ff. de donat. inter vir. & uxorem, lib. 6. disput. 25. num. 26.
 L. Servus communis, ff. de donat. inter vir. & uxorem, lib. 6. disput. 26. num. 20.
 L. Si sponsus, verb. generaliter tenendum est, ff. de donat. inter vir. & uxorem, lib. 6. disput. 29. num. 16.

EX INFORTIATO.

- L** Cum tale, ff. de condit. & demonstrat. lib. 1. tota disputatione 34.
 L. Titio centum, §. Titio centum, el. 2. ff. de condit. & demonstrat. lib. 1. disput. 40. num. 2.
 L. Heres meus, in principio, ff. de condit. & demonstrat. lib. 5. disput. 2. num. 8.
 L. Si ita legatum, §. illi si volet, ff. de legat. 1. lib. 5. disputat. 1. num. 7.
 L. Quæsitum, §. fin. ff. de legat. 3. lib. 3. disput. 18. num. 24.
 L. Vxor, §. fin. ff. de legat. 3. lib. 6. disput. 25. num. 26.
 L. is, qui putat, ff. de acquirenda hereditate, lib. 2. disputat. 33. num. 4.
 L. Qui in aliena, §. Celsus, ff. de acquirenda hereditate, lib. 4. disput. 8. num. 15.
 L. Qui habet, in principio, ff. de int. lib. 2. disput. 23. num. 8.
 L. Non tantum, §. si emancipatus, ff. de bonor. poss. contra tab. lib. 4. disput. 24. num. 13.
 L. Si Menia, ff. de hered. instit. lib. 5. disput. 2. num. 12.
 L. Maris puer, §. si pupillus, verbo fundum, ff. de reb. eor. lib. 6. disput. 4. num. 12.
 L. Si inter virum, ff. de reb. dub. lib. 6. disput. 14. num. 21.
 L. Obligari, in principio, ff. de auct. iur. lib. 6. disputatione 38. num. 36.

EX DIGESTO NOVO.

- L** Si vxor, ff. ad leg. Iul. de adult. lib. 1. disput. 2. num. 3.
 L. 2. ff. de donat. lib. 1. disput. 6. num. 7.
 L. Stichum, ff. de solut. lib. 1. disput. 7. num. 19.
 L. Qui sic, ff. de solut. lib. 1. disput. 35. num. 14.
 L. 2. ff. ad leg. Iul. maiest. lib. 1. disput. 8. num. 11.
 L. 1. §. Idem autem, ff. de aqua pluvia arcenda, lib. 3. disputat. 18. num. 26.
 L. Item apud Labeonem, §. ais prætor, ff. de iniur. lib. 3. disput. 35. num. 11.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

- L. 1. §. qua oneranda, ff. quorum rerum act. lib. 4. disputat. 6. num. 16.
 L. penult. ff. de furtis, lib. 4. disput. 6. num. 16.
 L. Qui ariem, ff. qua in fraud. cred. lib. 6. disput. 4. num. 8. & 9.
 L. Si mortis causa inter virum, ff. de donat. caus. mort. lib. 6. disput. 10. num. 6.
 L. Pupillus, ff. de action. & oblig. lib. 6. disput. 38. num. 36.
 L. Continuus, ff. de verbor. obligat. lib. 2. disput. 4. num. 16.
 L. Si ita stipulatus 6. §. Chrysogonus, ff. de verbor. obligat. lib. 1. disput. 7. num. 3.
 L. Eum qui, §. quoties, ff. de verbor. obligat. lib. 1. disputat. 28. num. 3.
 L. Titia, ff. de verbor. obligat. lib. 1. tota disputat. 30. & duplici sequenti.
 L. Si ita stipulatus fuero te sisti, ff. de verbor. obligat. lib. 1. disput. 33. num. 4.
 L. Bonæ, §. hoc sermone, ff. de verborum signific. lib. 1. disput. 33. num. 14.
 L. Bonorum appellatio, ff. de verborum signific. lib. 6. disput. 30. num. 4.
 L. Nihil interest, ff. ad leg. Corneliæ, de sicarijs, lib. 3. disput. 49. num. 4.
 Regula nihil iam naturale, ff. de regul. iur. lib. 1. disputat. 7. num. 37.
 Regula quicquid, ff. de regul. iur. lib. 1. disput. 3. num. 11.
 Regula in omnibus obligationibus, ff. de regul. iur. lib. 1. disputat. 28. num. 3.
 Regula, qui potest inuitis, ff. de regul. iur. lib. 3. disputatione 39. num. 15.
 Regulais damnum dat. ff. de regul. iur. lib. 3. disputat. 49. num. 4.
 Regula velle, ff. de regul. iur. lib. 4. disput. 6. num. 16.
 Regula non fundatur, ff. de regul. iur. lib. 6. disput. 4. num. 8. & 9.

EX CODICE.

- L** Optimam, C. de contrahendis, & committenda stipulat. lib. 1. disput. 9. num. 11.
 L. 1. C. de sponsalibus, lib. 1. disput. 27. num. 2.
 L. 2. C. de sponsalibus, lib. 1. tota disput. 54.
 L. Im. C. de sponsalibus, lib. 1. disput. 21. num. 3. & tota disput. 35. & sequenti.
 L. 2. C. de repudijs, lib. 1. tota disputat. 54.
 L. Licet, C. de repudijs, lib. 3. disput. 36. num. 10.
 L. Reprehendenda, C. de institut. & substitut. lib. 1. disput. 34. num. 17.
 L. Non dubium, C. de legibus, lib. 3. disput. 5.
 L. 2. C. de sent. & interloc. lib. 3. disput. 22. per tot.
 L. 1. C. de rescind. vend. lib. 8. disput. 8. num. 10.
 L. fin. §. fin. ff. de bon. qua liber. lib. 6. disput. 4. num. 17.
 L. fin. C. de dote cauta, lib. 6. disput. 6. num. 11.
 L. 1. C. de dotis promiss. lib. 6. disput. 12. num. 5.
 L. Si voluntate, C. de dotis promiss. lib. 6. disput. 9. num. 11.
 L. Si a sponso, C. de donat. ante nupt. lib. 6. disputat. 18. & seq. usque ad 26.
 L. 2. C. Si quis alteri, lib. 6. disput. 25. num. 26.
 L. Fin. in fine, C. de usu, & usufr. lib. 6. disput. 26. num. 20.
 L. Res uxoris, C. de donatione inter virum, & uxorem, lib. 6. disput. 27. num. 6.
 L. Fin. C. qua res pignori, lib. 6. disput. 29. num. 7.
 L. 1. C. de inut. stip. lib. 6. disput. 38. num. 36.
 L. Si curatorem, C. de in integr. rest. lib. 6. disput. 38. num. 36.
 L. Fin. C. de sacros. eccles. lib. 2. disput. 46. num. 1.
 Auth. hodie, C. de sacros. eccles. lib. 2. disput. 46. num. 2.
 Auth. Sacramenta puberum, C. Si aduersus venditionem, lib. 4. disput. 20. num. 5.
 Auth. Sed si post, C. de inoffic. testam. lib. 4. disput. 24. num. 13.

EX AUTHENTICIS IN CODICE.

- A** Vrb. de sanctiss. Episc. §. sed & hoc presenti, collat. 9. lib. 1. disput. 33. num. 32.
 Auth. de rebellionibus, immediate ante §. ultimum, lib. 3. disput. 22. num. 54.
 Auth. ut cum de appellatione cognoscitur, §. aliud quoque, lib. 4. tota disputat. 24.

I N D E X.

EX INSTITVTA.

§. Condiciones. Instit. de verb. oblig. lib. 5. disput. 2. num. 4.

EX IVRE REGIO CASTELLÆ.

Ex septem partibus.

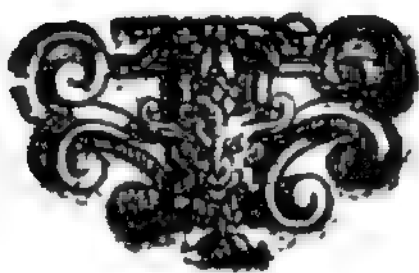
L XI. tit. 23. par. 1. lib. 3. disput. 18. num. 16.
 L. 4. in fine. tit. 4. par. 3. lib. 3. tota disput. 22.
 L. 25. tit. 4. par. 3. lib. 6. disput. 38. num. 36.
 L. 26. tit. 11. par. 3. lib. 6. disput. 11. num. 10.
 L. 24. tit. 18. par. 3. lib. 1. disput. 35. per totam. & tota disp. 36.
 L. 113. tit. 18. par. 3. lib. 3. disput. 22. num. 54.
 L. 7. tit. 1. par. 4. lib. 1. disput. 29. num. 9.
 L. 8. tit. 1. par. 4. lib. 1. tota disput. 54.
 L. 19. & 11. tit. 1. par. 4. lib. 4. disput. 24. num. 15.
 L. 8. tit. 9. par. 4. lib. 2. disput. 46. num. 9.
 L. 1. tit. 11. par. 4. lib. 1. tota disput. 35. & 36.
 L. 3. tit. 11. par. 4. lib. 6. disput. 18. usque ad disput. 26.
 L. 3. tit. 5. par. 5. lib. 4. disput. 2. num. 10.
 L. 11. tit. 11. par. 5. lib. 1. disput. 15. num. 9.
 L. 39. tit. 11. par. 5. lib. 1. tota disput. 30. & duplici seq.
 L. 5. tit. 13. par. 5. lib. 6. disput. 29. num. 7.
 L. Ultima. in fine. tit. 14. par. 5. lib. 4. disput. 9. num. 9.
 L. 5. tit. 7. par. 6. lib. 4. tota disput. 24.
 L. 12. tit. 16. par. 6. lib. 4. disput. 38. num. 36.
 L. 1. tit. 17. par. 7. lib. 1. disput. 2. num. 3.

EX LEGIBVS TAVRI.

& nouæ recopilationis Castellæ.

L VI. Tauri, hodie lib. 5. recop. tit. 8. lib. 1. explicatur lib. 6.
 disput. 10. nu. 3. & disput. 36. per tot. & disput. 39. num. 9.
 L. 11. Tauri, hodie l. 9. tit. 8. lib. 5. recop. explicatur lib. 1. disput. 2.
 num. 2.
 L. 26. Tauri hodie l. 10. tit. 6. lib. 9. recopil. explicatur lib. 6. di-
 spuit. 4. num. 18. & disput. 36. num. 5.
 L. 30. Tauri, hodie l. 13. tit. 6. lib. 5. recop. explicatur l. 6. tota di-
 spuit. 36.
 L. 39. Tauri hodie l. 13. tit. 4. lib. 5. recop. explicatur lib. 2. disput.
 11. num. 25.
 L. 40. Tauri, hodie l. 1. tit. 1. lib. 5. recopil. explicatur lib. 3. di-
 spuit. 47. per totam.
 L. 52. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recopil. explicatur lib. 6. di-
 spuit. 40. num. 7.
 L. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recopil. explicatur lib. 6. tota
 disput. 10. & seqq. usque ad num. 26.
 L. 8. tit. 9. l. 3. recopil. explicatur l. 3. tota disput. 22.
 L. 12. tit. 1. l. 4. recopil. explicatur l. 6. d. spuit. 34. num. 4.
 L. 1. in fine. tit. 2. lib. 5. recopil. explicatur lib. 6. tota disp. 24.
 L. 3. tit. 9. lib. 5. recopil. explicatur lib. 6. disput. 26. num. 4.
 L. 22. tit. 11. lib. 6. recopil. explicatur lib. 6. disput. 38. num. 29.
 L. 2. tit. 16. l. 5. recopil. explicatur lib. 1. disput. 6. a num. 18. us-
 que ad 21. & disput. 7. num. 28. & disput. 24. num. 10.
 L. 8. & 9. tit. 7. lib. 8. recop. explicatur lib. 1. disput. 31. nu. 2. & 3.

Explicit Index Textuum, qui in hoc primo Tomo continentur.

I N D E X

R E R V M O M N I V M,

O R D I N E A L P H A B E T I C O

D I S P O S I T V S.

QVÆ IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

A

A . B B A S.

B B A T E S, an possint dispensare in denunciationibus matrimonij, Vide Dispensare in denunciationibus.

Abbates, an sint ordinarij ad assistendum matrimonio, vel licentiam assistendi dare possint. Vide Ordinarius censetur.

A B L A T I V V S.

Ablatiuus absolutus, Vide conditio, an importet formam.

A B S E N T I A.

Absentia sponsi an dissoluantur sponsalia, Vide Sponsalia absentia.

A B S O L V T I O, E T A B S O L V T V S.

Absolutio virtute bullæ non præmissa satisfactione, Vide Bullæ absolutio.

Absolutio virtute Iubilæi, Vide Iubilæi virtute.

A B S V R D V S I N T E L L E C T V S.

Absurdus intellectus virandus est, quamvis literæ vis inferatur, lib. 3. disp. 39. num. 6.

A C C E P T A R E, A C C E P T A T I O, A C C E T P I O.

Acceptare, an possit vnus pro alio, Vide Stipulatio alteri per alterum facta.

Acceptatio promissionis, aut donationis, Vide promissio ante acceptationem.

Acceptatio personarum quando contingat in dispensatione, Vide Dispensationem negans.

A C T I O, E T A C T V S.

Actio cui datur, conceditur exceptio, & retentio, lib. 6. disp. 38. num. 34.

Actus qui non valet vt fit, quando valeat modo, quo valide fieri potest, lib. 1. disp. 20. num. 3. & disp. 21. nu. 1. & 4.

Actus non operantur vltra agentium intentionem, lib. 1. disput. 21. num. 1. & lib. 2. disput. 36. num. 3.

Actus præsumitur factus secundum propriam eius naturam, lib. 1. disput. 37. num. 4.

In dubio præsumitur factus ita vt valeat, lib. 1. disput. 38. num. 4. & lib. 3. disput. 35. num. 19.

Actus appellatione nõ venit actus, qui inualidus est, lib. 3. disput. 2. n. 5. vbi & actus inualidus non dicitur simpliciter talis.

Actus annullatio, an sit pœna, lib. 3. disp. 4. num. 8. & 9.

Et an liget ignorantes, lib. 3. disput. 17. num. 10.

Actus præceptus fieri sub certa forma, quando ommissa forma valeat, siue in ordinario, siue in delegato, lib. 3. disput. 32. num. 1. & 3.

Actus an vitietur ex omissione conditionis, aut modi, lib. 3. disput. 33. num. 2.

Et quid si forma, quæ iure communi inerat, omittatur, ibid. num. 3. & 4.

Actus si duo hant eodem die, & nõn constet vter procedat quid præsumatur, lib. 3. disput. 35. num. 19.

Actus voluntatis, an possit esse coactus, lib. 4. disput. 1. nu. 2.

Actus binus inducit consuetudinem, lib. 4. disp. 1. num. 22.

Actus vno casu permissus, & altero prohibitus, censetur in dubio factus casu permissio, lib. 6. disput. 9. num. 4.

Actus inutiliter gestus, censetur, ac si factus non fuisset, lib. 6. disput. 22. num. 31.

Sanct. de Matrim. Tom. I.

A D P R A E T E R I T V M.

Ad præteritum nulla est potentia, lib. 5. disput. 4. num. 15.

A D V L T E R, E T A D V L T E R I V M.

Adulter potest petere debitum ab vxore, lib. 1. disputat. 68. num. 2.

Et quid distet inter petere, & exigere, ibid. num. 2.

An possit exigere dum alterum coniugem latet eius adulterium, num. 3. & 4.

Et quid si alter coniux suspicetur, non tamen certus sit de adulterio, num. 5.

Adulterium, an sit fornicatio admissa post sponsalia de futuro, lib. 1. disp. 2. num. 1. & 2.

Et an mutet speciem, ibid. num. 7.

Et an sit ea circumstantia necessario fatenda, nu. 4. 5. & 6.

Et quid si sponsa ex sponsi voluntate fornicetur, ibid. nu. 9. in fine.

Et an filij inde concepti, vel post votum simplex castitatis, sint naturales, ibid. num. 8.

Æ T A S.

Ætas ad sponsalia.

Vide sponsalia quam ætatem.

Ætas ad professionem.

Vide professio an fieri possit.

Ætas ad ieiunandum an debeat esse huiusmodi completi vigesimi primi anni, vt ea die, qua impletur, nõ obliget ieiunium, lib. 2. disput. 24. num. 23. & in dubio de ætate.

Vide dubitans, an habeat ætatem, vbi etiam quid ad ordines, & beneficia, vbi est dubium de ætate.

A F F E C T A R E.

Affectare est consulto aliquid facere, lib. 3. disput. 39. nu. 6.

A L I E N A R I, E T A L I E N A T I O.

Alienari an possint bona restitutioni subiecta pro dote filiz nubentis, aut religionem profitentis.

Vide bona restitutioni subiecta.

Alienatio rei dotalis contra prius iuramentum, an firmetur iuramento.

Vide donatio facta contra prius.

A L I M E N T A.

Alimenta tenetur præstare vxori, eam absque dote ducens, lib. 4. disp. 26. num. 21.

Alimenta vxori, an teneatur vir præstare, lite mota de valore matrimonij, lib. 2. disp. 41. num. 51.

A L I V S.

Vide dictio, Alius.

A L T E R N A T I V A.

Alternatiua dubiæ vna pars declarat aliam, lib. 3. disput. 20. num. 2.

A M E N T E S.

Amentes, & mente capti, an possint contrahere sponsalia, & matrimonium, lib. 1. disput. 8. num. 15.

Quid si habeant lucida interualla, num. 16.

Quid in dubio, an contraxerint tempore sanz mentis, n. 17.

Vbi de signis vnde hoc dignoscatur.

An peccet gaudens lucidis interuallis iniens matrimonium num. 18.

Quid de ebrio, num. 19.

Quid si tempore sanz mentis habuit voluntatem, nu. 20.

An dentur aliqui amentes in vna materia, & in alijs fru-

I N D E X.

- res usufructus, ita ut possint fateri, & inire matrimonium, num. 22. & 23.
- A N I M V S.**
- Animus se obligandi, an requiratur in sponsalibus, & voto quoque.
- Vide Promissio deliberata.
- ANNALIA, ET ANNVS.**
- Annalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, lib. 6. disput. 38. num. 34.
- Annus ad professionem. Vide Professio, an possit fieri, & ad ieiunium verba. Etas ad ieiunium.
- A N N V L V S.**
- Annulus traditus in Ecclesia sponsæ tempore nuptialium benedictionum, an ipsi acquiratur, lib. 6. disp. 23. num. 10.
- Annuli traditio, an sit signum sponsalium, vel matrimonij, lib. 1. disp. 22. à num. 1. ad 5.
- Quid si dum tractabatur de matrimonio puella manum dedit, vel corpus, num. 6.
- ANTAPOCHÆ, VVLGO CONTRA SCRIPT.**
- Antapochæ. Vide melioratio facta filio.
- APPELLARE, ET APPELLATIO.**
- Appellare à Vicario ad Episcopum, an liceat. Vide Vicarius generalis.
- Appellari, an possit, dum negatur dispensatio. Vide Dispensationem.
- Appellatione pendente, an possit Episcopus, vel Archiepiscopus assistere matrimonio, vel alij licentiam dare. Vide Ordinarius censetur.
- Appellatione sponsæ, sponsalium, matrimonij, viri, & vxoris, an veniat sponsa de futuro, aut de presenti nondum cognita. Vide Sponsalia de futuro, vel matrimonium ratum, lib. 1. disp. 1. num. 1. 2. & 3.
- A R B I T R I V M.**
- Arbitrium alicuius dum requiritur, & ille non vult arbitrari, vel malè arbitratur, quid faciendum, lib. 1. disp. 34. nu. 32.
- ARCHIEPISCOPVS, ET ARCHIPRESBYTER.**
- Archiepiscopus, an in diocesi suffraganei possit assistere matrimonio, & alij licentiam dare, & quid appellatione interposita. Vide Ordinarius censetur.
- Archipresbyter Ecclesiæ cathedralis, an possit assistere matrimonio, & ministrare alia sacramenta in tota diocesi, lib. 3. disput. 27. num. 1. & 2.
- A R G V M E N T V M.**
- Argumentum à fortiori valet, lib. 2. disp. 32. num. 8.
- Argumentum de toto ad partem valet, lib. 2. disp. 41. nu. 33.
- Argumentum à contrario sensu non valet, quando contrarium est decisum in iure, lib. 6. disp. 21. num. 9.
- ARRHA, QVÆ EST SIGNVM MATRIMONII.**
- Arrha, quæ est signum matrimonij contrahendi, an valeat in sponsalibus, lib. 1. disp. 35. num. 2.
- An desideretur ut valeat eam tradi, num. 3.
- An valeat si quis dicat, do tibi centum nomine pœnæ ea tradens, num. 4.
- An arrhæ receptio propria confessione probetur, num. 5.
- An possit constitui in quavis quantitate, num. 7. 8. & 9.
- Quæ cautela possit dari pro matrimonij securitate, nu. 10.
- An possit arrha constitui in specie, ut in fundo, nu. 11. & 12.
- An ytrinque possint arrhæ constitui, num. 13. & 14.
- Arrha ad quem pertineat matrimonio non sequuto, lib. 1. disput. 36. num. 1. & 2.
- An lucretur sponsa per osculum, num. 3.
- Quid quando alter inculpabiliter resistit, ut ob religionis ingressum, vel quia reperitur impedimentum, nu. 4. & 8.
- Quid si tradens arrham obiit, vel aliter est impeditus, nu. 6.
- Quid si recipiens arrham, alia arrha à se non tradita, iniuste resiliat, num. 7.
- Quid si recipiens arrham sit minor, vel detur parentibus, vel curatori, vel alij nomine minoris, num. 8.
- Quid quando vterque arrham dedit, & recepit, num. 9.
- An iure canonico correctum sit ut teneatur resistens ad duplum, vel quadruplum, num. 10. & 11.
- Quid si pater promittens filij matrimonium, tradensque arrham, faciat quod in se est, & filius nolit, nu. 12. & 13.
- An arrha recepta, & pœna dupli, & quadrupli, de qua conuenit, debeat in conscientia, lib. 1. disp. 37. n. 1. 2. 3. & 4.
- An si sponsus iniuste resiliat iuxta suam conscientiam, quia ignorat sponsæ fornicationem, perdat arrham, lib. 1. disp. 68. n. 10.
- Arrha, & pœna in religionis ingressu, an possit poni, lib. 1. disput. 39. num. 1. 5. & 6.
- A R R H Æ H I S P A N Æ.**
- Arrhas Hispanas, an lucretur vxor putatiua, quando vterque coniux credidit matrimonium valere, lib. 6. disp. 20. nu. 3.
- Arrharum promissio metu facta an valeat. Vide Metus ab intrinseco.
- Arrhæ, & sponsalitia largitas quando adsunt in matrimonio, qualiter possit vxor eligere, Vide Largitas hæc sponsalitia.
- Arrhæ acquiruntur consummato matrimonio, lib. 6. disput. 22. num. 28.
- Arrhæ Hispanæ quid sint, & qualiter distent à donatione propter nuptias, lib. 6. disp. 1. num. 1.
- Arrhæ an dentur in premium virginitatis, & restituendæ sint ab ea, quæ non est virgo, lib. 6. disp. 27. num. 3. & 4.
- Arrhæ non requirunt insinuationem, licet excedat summam ea indigentem, lib. 6. disp. 29. num. 3.
- Arrhæ an possint constitui constante matrimonio, lib. 6. disp. 28. num. 1. & 2.
- Arrhæ nequeunt decimam bonorum excedere, nec valet renuntiatio, lib. 6. disp. 29. num. 1.
- An possint excedere octauam dotis sponsæ partem, num. 2.
- Si vxor eas constituat, nequeunt excedere decimam bonorum eius, num. 4.
- Possunt de bonis presentibus, & futuris promitti, & vxor eligit tunc tempus, num. 6.
- An arrhæ absolute promissæ, censeantur de bonis presentibus, & futuris promissæ, num. 6.
- Et quid si tempore promissionis arrharum vir carebat bonis, num. 8.
- Quid si pro arrharum securitate obliget vir bona presentia, & futura, num. 9.
- An deficientibus hæredibus necessarijs possit vir ultra decimam bonorum arrhas dare, num. 10.
- Ad computandam hanc decimam debere attendi, quæ viro debentur, & deducendum est as alienum, num. 11.
- Onera, & tributa bonorum deducenda sunt, num. 12.
- Attendendus est valor officiorum vendibilium mariti, & actionum, num. 13.
- Arrhæ si decimam excedant, an solus excessus vitietur, lib. 6. disp. 29. num. 14.
- Quid si detur fundus arrharum, vel sponsalitiæ largitatis nomine, & is debitam summam excedat, num. 16.
- Quid si tertius quidam arrhas promittat, an possit decimam excedere, num. 17. & 18.
- Et quid si ille tertius fideiubeat, num. 19.
- Arrhas vxor potest constituere viro, nec possunt decimam bonorum eius excedere, lib. 6. disp. 29. num. 4.
- Arrharum decima, an computanda sit iuxta bona, quæ vir bona fide possidet, ita ut illis postea euictis non sit minuenda, lib. 6. disp. 30. num. 1. & 2.
- Quando bona sunt maioratus, qualiter æstimanda sint ad hanc decimam, lib. 6. disp. 31. num. 1. 2. 3. & 4.
- Arrhæ an minuantur per antapochas, vulgò contra scripturas. Vide Melioratio facta filio.
- Arrhæ ultra decimam, an sint validæ in foro conscientie, lib. 6. disput. 33. num. 2.
- Arrharum ultra decimam excessus, an firmetur iuramento, lib. 6. disput. 34. num. 1. & 2.
- Arrhas non excedere decimam, cui probare incumbat, lib. 6. disput. 35. à num. 1. ad 5.
- Arrhæ an extrahendæ sint de ea parte, de qua potest vir libere disponere in præiudicium ascendentium, vel descendendum, lib. 6. disp. 36. num. 14. & 15.
- Quid si vir cum arrhas promissit, carebat descendens, qui tamen postea nascantur, num. 16.
- Arrhas voluntariè assignat vir, lib. 6. disp. 36. num. 17.
- Arrhæ,

Arrhae, an soluendae sint, cum dos non soluitur, aut non integre, lib. 6. disput. 37. num. 1. & 2.
 Quid si dos tradatur aestimata pluri quam valeat, num. 2.
 Quid si vir partem dotis remittat, num. 3.
Arrhas an possit donare minor de bonis immobilibus, aut quae seruantur seruari possunt absque iudicis decreto, lib. 6. disput. 38. num. 37.

Quando talis donatio ratificetur, num. 38.
 Quid de alijs bonis mobilibus, num. 39. & 40.
 Quando possit petere restitutionem, num. 41.
 Quid si iuter, num. 43.
Arrhas, an possit donare filius familias inconsulto patre, lib. 6. disputat. 39. num. 11.
Arrhas an possit mulier, quae secundo non nupsit, descendentes tñ habet, ad libitum distribuere, lib. 6. disp. 40. n. 2. 3. 4.
 Quid si solos ascendentes habeat, num. 6. & 7.
Arrhas mulier secundo nubens, an teneatur reseruare filijs prioris matrimonij, & possit in eis meliorare, lib. 6. disp. 41. num. 2. & 3.

Quid si alius dederit arrhas nomine viri, num. 3.
A S S E R E N S.
 Afferenti speciale incumbit probare, lib. 1. disp. 53. nu. 10.

B A P T I S M V S.
Baptismi vt infideles recipiant, an possit eis pecunia dari. Vide Simoniam, an fiat donis.
BENEDICENS, ET BENEDICTIONIO.
 Benedicēs nuptias affectus culpa lethali: vide Matrimonium quem ministrum.
 Benedictiones an teneantur recipere infideles coniugati, cum baptizantur, vide matrimonium infidelium.
 Benedictiones Eccl. an sint iterum recipiendae, quando matrimonium fuit nullum ob occultum impedimentum, & clam conualidatur, lib. 2. disp. 37. num. 13.
 Benedictionibus non praemissis consummare matrimonium an sit culpa, vide matrimonium consummare.

B E N E F I C I V M.
 Beneficijs fructus, an suos efficiat, peccans illi ministrando, vide distributiones quotidianae.

B I M E S T E R.
 Bimestre concessum ad deliberandum de religionis ingressu, sponsi ante consummationem, vide sponsi ante matrimonij consummationem.

B I S S E X T V S.
 Bissexus, vide mensis, vbi sit mentio, & professio, an possit fieri, & dies bissexus.

B L A N D I T I A.
 Blanditiae principum, & superiorum, quando inferant metum viri constantis, lib. 4. disput. 7. num. 3.
 An inferant metum leuem, ita vt eis extorta sint restituenda à meretricibus, lib. 4. disputat. 11. num. 1. & 2.

B O N A.
 Bona restitutioni subiecta, an possit alienari pro dote filiae inuentis matrimonium carnale, aut spirituale, lib. 4. disp. 26. num. 7.

Bona fides ex qua ignorantia procedat, vide Confessarius inueniens.

B V L L A.
 Bullae virtute an possit commutari iuramentum metu extortum. Vide iuramentum contra bonos mores.

Quid de iuramento soluendi & furas, de amissa ludo pecunia credita. Vide Poena sponsalibus adiecta.

Bullae privilegio concedentis receptionem sacramentorum à quolibet sacerdote, nequit assistere matrimonio, qui non est proprius Parochus, lib. 3. disput. 19. num. 3.

Bullae indulto an possit Eucharistia à Paschate peregrinis, adueniens, mercenarijs porrigi. Vide Habitatio qualis requiritur.

Bullae absolutio concessa minimè satisfactione partis praemissa, an valida sit, lib. 3. & num. 6. in fine.

C A L O R I R A C V N D I A E.
Calore iracundiae facta. Vide iracundiae calore.
Sanch. de Matrim. Tom. I.

CAPITVLVM SE DE VACANTE.

Capitulum Sede vacante, quid possit circa matrimonium, Vide Ordinarius censetur.

C A P T I V I.

Captiui apud infideles qualiter possint inire matrimonium, vide Peregrini, an teneantur.

An validè possint inire matrimonium, & constituere procuratorem, vide Metus ab intrinseco.

C A R D I N A L E S.

Cardinales quid possint circa matrimonium, vide Ordinarius censetur.

C A S V S.

Casus omissus manet in iuris communis dispositione, lib. 1. disputat. 34. num. 6.

C A V S A.

Causa occulta dissoluendi sponsalia, an possit detegi, vide Sponsalium dissolutionis.

Causa limitata, vide Limitata causa.

Causa iusta dispensandi in denunciationibus, an sola sit suspicio malitiosi impedimenti, lib. 3. disp. 9. nu. 1. & 2.

An sit iusta causa, verecundia contrahentium, quia sunt dispares aetate, conditione, vel diuitijs, num. 3.

Quid si ambo sint senes, num. 4.

Quid si sint concubinarij existimati tamen coniugati, nu. 5.

Quid si sint magnates, num. 6.

Quid si nullius impedimenti timor sit, vel cessent inconuenientia, ob quae praemittuntur denunciations, num. 7.

Quid si appropinquat tempus, quo benedictiones nuptiarum interdicuntur, num. 8.

Quid si matrimonium sit publicè contractum, & reperiat nullum ob occultum impedimentum, num. 9.

Quid si timeatur fore, vt consanguinei matrimonium impediant. Et quando pater dicatur iniuste impedire, & sit praesumptio malitiosi impedimenti, num. 10.

Quid si causa patrimonij consumendi, nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare, num. 11.

Qua prudentia vti debeant iudices in capienda informatione malitiosi impedimenti, num. 12.

Quid quando volunt parentes, vel tutores, vt puella indigne nubat, num. 13.

Quid quando aliquibus valdè expediret coniugium, timentque se impediendos, num. 14.

Quid si virgo deflorata sit, periculumque in mora adsit, ne deflorans mutet sententiam, num. 15.

Quid si mulier sit infamata, vel sponsalibus ligati periculo expositi sint mutandi animum, num. 15.

Quid si repentinus casus offerat rationem contrahendi matrimonij, vt si concubinarij deprehendantur à iudice plebendi, num. 16.

Quid ob animae periculum, vt si meretrix, vel duo concubinarij velint inire matrimonium, & sit periculum perseuerandi in peccato, dum praemittuntur denunciations, nu. 17.

Quid quando matrimonium est statim necessarium ad vitandum scandalum, num. 18.

Quid quando constitutus in articulo mortis vult concubinam ducere, num. 19.

Quando ordinarius dispensat, quam diligentiam praemittere tenetur ad cognoscendum impedimenta, num. 20.

Causa naturalis praeualet accidentali, lib. 3. disp. 23. n. 6. & 8.

Causa finali. Vide Finalis causa.

Causa appositae in contractu matrimonij. Vide Demonstratio.

C A V T E L A.

Cautela pro securitate matrimonij contrahendi. Vide Arrha quae est signum.

C E R T I T V D O.

Certitudo nullitatis matrimonij vel dubium, quando possit haberi vt non liceat eo vti, ex assertione alterius coniugis dicentis se non consensisse, & quae coniecturae debeant esse, lib. 2. disput. 45. num. 2. & sequentibus.

An existentibus iudicis sit necessaria iudicis autoritas ad incundum aliud matrimonium, num. 13.

Quid si vterque confiteatur se non consensisse, num. 15.

Quid si coniuges falso existimantes subesse impedimentum, dicat se non consensisse, vide Credendum an sit coniugibus. Quid si amicus, vel parochus iuret abfuisse impedimentum dirimens, vel sit fama, an teneatur alter coniux credere, num. 25.

An teneatur tunc diligentiam adhibere, num. 26.

An teneatur tunc dubitare, num. 27.

Si diligentia adhibita nil inueniat, an possit deponere dubium, num. 28.

Quid si audiuit a non fide dignis, num. 29.

Quid si tempore contractus matrimonij, alter præmittat protestationem dissensus, vide protestatio, quia alter coniux.

Quid si uterque, aut alter coniux faciat impedimentum, vide probatio ad dissoluendum matrimonium, ubi agitur de alijs probationibus ad hoc necessarijs.

C I R C V N S T A N T I A.

Circumstantia sponsalium an sit fatenda, vide Adulterium.

C L A N D E S T I N U M.

Clandestina sponsalia an sint valida, lib. 1. disp. 12. num. 1. & 2.

An sit peccatum ea contrahere, lib. 1. disp. 13. num. 1. & 2.

An pena clandestini matrimonij afficiat sponsalia clandestina. Et generaliter pena imposita contrahenti matrimonio, extendatur ad sponsalia, ead. disp. 13. num. 1. & 2.

Clandestinum matrimonium an obliget ut sponsalia, lib. 2. disput. 20. num. 2. & 3.

Quid si accedat iuramentum, num. 4.

Quid si dampnum sequatur virginittatis, aut fanæ, & an tunc sit aliquid restituendum, num. 5.

Quid si contrahentes voluerint se obligare eo modo, quo possunt, num. 6.

Clandestinum matrimonium quadrupliciter dicitur, lib. 3. disput. 1. num. 1. 2. & 3.

Quando tale dicatur quoad penas incurrendas. Vide Pena clandestini.

An ante Tridentinū fuerit irritum, lib. 3. disp. 3. n. 1. 2. & 3.

An sit mortale clam contrahere, ead. disp. 3. num. 5.

Quid post Tridentinum, num. 6.

An sit mortale solo iure Ecclesiastico, num. 7. & 8.

An infideles sic contrahendo peccent, num. 8.

Qualiter Ecclesia potuerit irritare clandestinum, lib. 3. disput. 4. num. 1. & 2.

An irritat directè annullando matrimonium, vel indirectè inhabitando personas, ead. disp. 4. num. 3. 4. 5.

An potuerit irritare, ut est sacramentum, num. 6.

An irritas clandestinū, mutarit materiā, & formā illius, n. 7.

C L A V S V L A.

Clausula non obstante, vide Leges posteriores.

Clausula generalis posita post casus requirentes speciale mandatum continet alios similes, non autem longè maiores expressis, lib. 2. disp. 11. num. 3.

Clausula in fine posita quando referatur ad omnia præcedentia, lib. 3. disput. 7. num. 17.

Clausula, tuo iudicio, prudentiæ, conscientiæ, ut tibi videbitur, an importet, non exigi iudicalem cognitionem, lib. 3. disput. 8. num. 4.

An tunc testes debeant iurare, num. 5.

An tunc, vel quando committitur res ardua, censetur electa industria personæ, lib. 3. disp. 7. num. 18. & 20.

An tollatur tunc appellatio, vide dispensationem negas.

Clausula generalis, an sufficiat, ad derogandum Concilio. Vide Tridentinum Concilium. Clausula posita in vna parte dispositionis, quando referatur ad omnia in ea contenta, lib. 6. disput. 12. num. 17. & 19.

Clausula posita ad executionem contractus, non immutat eius naturam, lib. 6. disput. 19. num. 9.

C L E R I C V S.

Clericum percutiens inuentum cum sponsa de futuro, aut præsentis, an sit excommunicatus, & referretur Pontifici absolutio, lib. 1. disp. 1. num. 6.

C O G E R E.

Cogere ad sponsalia, quando, & quis iudex possit, vide sponsalia implere recusans.

C O G N I T I O.

Cognitio iudicialis an desideretur quando aliquid committitur prudentiæ, aut conscientiæ, vide Clausula tuo iudicio. Et an desideretur ad dispensandum in denunciationibus matrimonij, lib. 3. disput. 8. num. 14.

C O M M O D A T A R I V S.

Commodatarius an teneatur quando dubitat, an culpa sua commodatum perierit. Vide Dubitans, an res sit sua.

C O N C E S S I O.

Concessio generalis. Vide Dispositio generalis.

C O N C I L I V M.

Concilium ut derogetur, quid exigatur, vide Trid. Conc.

Concilium dicens in aliquo casu non dispensandum, quid operetur circa Pontificem, lib. 3. disp. 45. num. 3.

C O N C I O N A T O R.

Concionator, an semper teneatur veritatem docere, vide Confessarius inueniens.

C O N D I T I O.

Conditio dotis soluendæ, an remissa censeatur sequuta copula post sponsalia, lib. 1. disput. 26. num. 13.

Conditio obligans ad nuptias, & eas prohibens, & aliz, quas quis recipit, an similiter in conscientiæ foro reijciantur, & capiatur legatum contra expressam testatoris voluntatem, lib. 1. disput. 33. num. 2.

Quid si vir femina promittat, si mihi nupseris, dabo tibi centum, num. 3.

Quid si causa sit iusta promittendi, ut ratione iuventutis, aut nobilitatis, num. 4.

Quid si in donatione ob nuptias ponatur conditio, si mihi nupseris, num. 5.

Valet conditio apposta ab alio, lego tibi, si tale matrimonium inieris, num. 6. & 17.

An possit poni per viam modi, ut lego Titio, ut Titiam ducat, alias perdat, num. 8.

An valeat conditio ducendi feminam de familia, & quid nomine familiæ intelligatur, vel consanguineam, vel aliam, quæ absque dispensatione duci nequit, num. 9.

Quid si dictæ conditiones apponantur in legitima, num. 10.

Quid quando præceptum est de matrimonio indigno, num. 10.

Quid si vidua apponatur conditio, ut nubat indigno, num. 12.

Quid si virgo grauata, ut nubat tali, nubat alij ex patris consensu, num. 13.

Quid si iussus ducere nobilem, prima vice nobilem ducat, & factus viduus ignobilem, vel e contra, num. 14.

Quid si legetur femina, si Titio nubat, & nolit Titius, qui postea velit, & ipsa nolit perdat legatum, num. 15. & 18.

Qui iussus contrahere prius nolit, & postea velit, an perdat legatum, & si sit minor possit restituere, eod. num. 15.

Quid si testator iubeat aliquam ducere, & legatarius iam illam duxerat, & quo tempore expectandus sit, ut conditionem impleat, num. 16.

Quid si iussus Bertā ducere, prius aliam ducat, & viduus factus ipsam, vel iussus ingredi religionem, prius ducat uxorem, & viduus factus ingrediatur, num. 17.

Quid si absque culpa iussi contrahere cum Bertā deficiat conditio hæc mixta, quia ipsa non vult, num. 19.

Quid si casu deficiat, ut quia obiit ipsa, num. 24.

Quid favore alimentorum, ut quia legetur femina pauperi dos, ut nubat Petro, & ille obeat, vel favore libertatis, vel causæ piæ, vel conditio est partim impleta, num. 25.

Quid si apponatur in contractu, vel maiotatu, num. 21.

Quid si est modus, & quando modi non implementum viciet dispositionem, num. 25.

Quid quando conditio mixta deficit testatoris facto, ut si leget Ecclesie, si in ea sepeliatur, & decedat excommunicatus, num. 26.

Quid quando implementum impeditur a quodā tertio, n. 27.

Quid si femina prius alij nubat, an legatarius iussus illam ducere, teneantur eam iam viduam, & volentem, in uxorem accipere, num. 20.

Quid testatore dicente, lego Mariz, si eam Titius ducat, an debeatur legatum, si per ipsam non stet, num. 22.

Quid

Quid de legato facto virgini maritanda, quod nō possit dari ingredienti religionem. Vide legatū virgini maritandę. **Conditio**, vt. vir teneatur habitare in certo loco, vel successor maioratus. Vide Pactum vt vir.

Conditionem non inducunt verba exhortationis testatoris, lib. 1. disput. 33. num. 28.

Conditio mixta pendens à duorum voluntate, quando deficiens extinguit legatum, & quid si sit modus. Vide **Conditio obligans** ad nuptias.

Conditio hęc redit, vel legatū satis est extare tempore successionis. lib. 1. disp. 33. num. 17.

Conditionem semel extitisse, satis est, lib. 1. disp. 33. nu. 19.

Conditio retrahens à nuptijs, vt si Titia non nupserit, an in conscientia reiiciatur, & possit illa nubens obtinere legatum, lib. 1. disp. 34. num. 1.

Quid si apponatur in contractibus, & cur conditio impossibilis vitiet contractus, & non legata, nu. 2.

An reiiciatur à legato, & donatione causa mortis conditio retrahens à nuptijs, & possit legatarius non obstante conditione vendicare, num. 3.

An hoc sit tantum verum casu, quo legatarius velit vxorem ducere, num. 4.

An valeat talis conditio virgini adiecta, vt saltem teneatur non secundo nubere, nec dandum sit legatum absque cautione, num. 5.

Quid si legentur alicui centum, si nupserit, & ducēta si non nupserit, an femina nubenti debeantur ducenta, num. 6.

Et quid si testator disponat, vt casu quo nubat, nil libi detur, eodem num. 6.

An valeat conditio, si aliquis filios non habuerit, vel si absque liberis decesserit, num. 7.

Quid si extraneo legentur centum, si Maria non nupserit, & iussus sit ea illi restituere? nu. 8.

Quid si legataria si non nupserit, rogata sit alij restituere? num. 9.

Quid si patri, tutori, curatori, amico, vel extraneo aliquid legetur, si Titia non nupserit, nu. 18.

Quid de conditione auertēte à religionis ingressu, vt si Titia non fuerit religiosa? nu. 11.

An si legētur mille alicui, si ducat vxorem, & centum, si religionem ingrediatur, consequatur illa mille religionem ingrediens, nu. 12. & 13.

An liceat minus legare religionem ingredienti, vel adijcere conditionem, ne clericus succedat in maioratu, aut religiosus, num. 14.

An valeat legatum factum alicui, si religiosus, aut sacerdos fiat, vel si continenter, aut castē, & honestē viuat, num. 15.

Er an consequatur legatum sic factum qui ingreditur religionem, & postea resilit, num. 16. & 17.

Quid si prius ducat vxorem, & post fiat religiosus? nu. 18.

Quid de conditione matrimonij ineundi arbitrata alicuius, vel consensu? nu. 19.

An omninō reiiciatur ea conditio? num. 20.

Quid si in legato ultra legitimam pater grauet filium, ne ducat vxorem absque matris, vel propinqui cōsensu, n. 21.

Quid de conditione, vt non ducat sine patris consensu? num. 22.

Quid si violanti puellam relinquatur legatum, si de consensu patris illata duxerit, num. 23.

Quid si dicat de consilio alicuius, nu. 24. & 25.

Quid importet consilium, & consensus, & quid in euentu mortis, vel distantie sit tunc faciendum. Vide consilium & consensus.

Quid si sit conditio, si Titia non nupserit, habeat post mortem suam centum, vel post aliud tempus, num. 28.

Quid de conditione non nubendi adiecta viduę, num. 29.

Quid si corrupta est, vel viduę, quę matrimonium nō consummauit, num. 30.

Quid si viduo, num. 31.

Quid si viduę, si arbitrata alicuius nubat, & ille nolit arbitrari, vel male arbitretur, num. 32.

Quid si opponatur conditio non ducendi vxorem im-

potentibus, & eunuchis, numero 33.

Quid fauore cause p̄x, vel libertatis, num. 34.

Quid quando viduitas est limitata quo ad tempus, & personas, num. 35.

Quid de conditione non nubendi intra certum, vel incertum tempus, vel ante 25. annos, num. 36.

Quid de legato Titie si nupta non erit, num. 37.

Quid si non nubat in certo oppido, num. 38.

Quid si non nubat certis personis, nu. 39.

Quid si non nubat descendētib; à Mauris, vel Iudxis, num. 40.

Quid si opponatur conditio, vt nubat nobili, nu. 40. vbi ad satis sit nobilitas ex linea paterna, vel ex priuilegio, & quę diligentia adhibenda sit.

Quando debeat legatum, si Berra Titio non nupserit, sitque præstanda cautio, num. 41.

Quid si in priori matrimonio paruit, non verō in posteriori, vel contra, vel matrimonium non consummauit, vel fuit nullum, num. 42.

Conditio, an importet formam, & an ablatius absolutus formam importet, lib. 3. disp. 5. nu. 2.

Conditio negatiua est perpetua, lib. 1. disp. 34. nu. 41.

Conditio, quę tacitē inest non reddit actum conditionalem, lib. 1. disp. 67. nu. 3. & quando faciat. Vide expressio.

Conditio mente retenta nil operatur in contractibus, lib. 1. disp. 65. num. 1.

Conditio, aut modi ommissio. vide actus, an vitietur.

Conditionem, aut modum quę faciant. Vide dictio, dummodo, & quando faciat expressio eius quod inest iure communi, vide expressio eius.

Conditio retinendi proprium, an aduersetur substantię professionis, & eam irritet, lib. 5. disp. 9. nu. 14.

Conditio, quę admittitur in matrimonio, vel ab eo reiicitur similiter in sponsalibus admittitur, vel reiicitur, lib. 5. disput. 1. nu. 1.

Quotupliciter possit aliquid adijci matrimonio, nu. 2.

Quot conditionum genera possint apponi, num. 3.

Quando constat de intentione apponentis conditionem, illi standum est in conscientia, in dubio aut huius intentionis, statui præsumptioni fori externi, & quādo est præsumptio iuris transfertur onus probandi in aduersarium, num. 4.

Qualiter matrimonium conditionem recipiat, cum sit actus legitimus, num. 5.

Conditiones naturales, quę tacitē insunt, non suspendunt matrimonium, vt contraho tecum si vixerimus, & tu cōsenseris, nu. 6.

Quid de hac conditione, si Deo & Ecclesię placuerit, num. 10. 11. 12.

Quid de conditione intrinseca, quę necessariō inest, vt si non es consanguinea, num. 13.

An sit excommunicatus contrahens cum consanguinea, hac conditione, si non es consanguinea, nu. 14.

Conditio necessariō euentura, si Sol cras orietur, an suspendat matrimonium, lib. 5. disp. 9. num. 1. 2.

Quid si contrahentes credebant esse contingentem, nu. 3.

Quid si conditio in se necessaria est, respectu nostri incerta, num. 4.

Quid si habet diem incertum, vt si Titius morietur, nu. 5.

Quid si non apponatur tanquā conditio, sed vt tēporis præfinitio, & quando hoc contingat, an id sit, cum quis dicit, contraham tecum si pater meus morietur, num. 6.

Quid si conditio non sit necessaria secundum ordinem naturę, sed ex suppositione, si Antichristus nascitur, num. 7.

Conditio impossibilis, an reiiciatur à matrimonio, illudque legitimum maneat, lib. 5. tota disp. 3.

An conditio impossibilis reputata possibilis à contrahentibus, reiiciatur, num. 8.

An hæc reputata possibilis vitiet matrimonium, vel suspendat, num. 9.

Quid si imprudenter existimata est possibilis, num. 10.

An desideretur scientia statuentis conditionem impossibilem haberi p̄o non adiecta, num. 11.

- Et an in utroque coniuge desideretur scientia, num. 12.
 Condicio impossibilis apposta de presenti aut præterito, an
 rejiciatur à matrimonio, lib. 5. disp. 4. nu. 2. 3.
 Quid de conditione impossibili per naturam, num. 5.
 Quid si partim est possibilis, partim impossibilis, num. 5.
 Quid si conditio sit de iure impossibilis, nu. 6. 7.
 Quid si referatur in tempus futurum, ut si aliquando licebit
 matrimonium inter consanguineos, num. 8.
 Quid si est dubium, an sit impossibilis, num. 9.
 An incurrat excommunicationem contrahens sub condi-
 tione, si liceat consanguineam ducere, num. 10.
 Quid de conditione de facto impossibili, num. 12. 13. 14.
 Quid de conditione per accidens impossibilis, ut ex lapsu
 temporis, ut si corruptis dicatur: Contrahe tecum si es
 virgo, num. 15. & 16.
 Quid de hac conditione, si filia tua vivit, casu quo nunquam
 nata sit, num. 18.
 Quid de conditione impossibili contra matrimonij sub-
 stantiam, ut contrahe tecum si fueris Angelus, si veneris ad
 exequias meas, si non ascenderis capitolium, num. 19.
 Condicio si es virgo contrahe tecum, est valida, lib. 5. disp.
 4. num. 17.
 Condicio, si Pontifex, aut Princeps dispensaverit, an sit im-
 possibilis, & quæcunque alia à Principis voluntate pen-
 dens, lib. 5. disput. 5. num. 5. & 12.
 An nomine huius Principis intelligatur solus supremus,
 num. 31.
 An obliget promissio matrimonij sub tali conditione, ea,
 disp. 5. à nu. 2. ad 7. & nu. 11. ad 13.
 Quid si impedimentum non sit dirimens, ac solus Ponti-
 fex in eo dispense, num. 29. & 30.
 Quid si episcopus possit in eo dispensare, num. 31.
 An peccent sub hac conditione contrahentes, nu. 8. & 16.
 Quid si aliqui se obligent ad alios contractus, sub conditio-
 ne pendente à voluntate Principis, & sub pena, n. 7. & 16.
 Quid de legato, vel maioratu sub conditione, Vide legatum
 cuius conditio.
 Quid si non exprimat ea conditio, si Pontifex dispensave-
 rit, ead. disp. 5. nu. 25. 26. & 27.
 Quid si matrimonium de presenti sit initum inter sic im-
 peditos, sub ea conditione, si Pontifex dispensarit, num. 14.
 Quid si secundo consanguinitatis gradus coniuncti sint, n. 15.
 An obliget talis promissio, ut vera sponsalia, vel si quis pro-
 mittat infideli matrimonium si conuertatur, n. 22. 23. 24.
 An sit conditio generalis tacite intellecta, si conuertatur in-
 fidelis, num. 42.
 An liceant tactus, & oscula inter hos sic contrahentes, vide
 Sponsis sub conditione.
 Condicio, si patri placuerit, an in dubio sit de præterito, aut
 futuro, lib. 5. disp. 7. nu. 1.
 An si adiiciatur matrimonio, quando ea conditio est de præ-
 senti, aut præterito, sit valida impleta, licet contrahentes
 ignorent implementum, num. 2.
 Quid si crederent patri displicere, num. 3.
 An satis sit virtute placuisse patri, vel ut modo placeat, n. 4.
 Quid si tunc displiceat, at post placeat, num. 5.
 Quid si conditio sit de præterito, & aliquando placuit, &
 aliquando non, num. 6.
 Quid si pater taceat, vel obijsser, num. 7.
 Quid si conditio sit de futuro, & pater prius dissentiat, &
 post consentiat, num. 8. 9.
 Quid si tunc pater taceat, nu. 11. 12. & 13.
 Quid si pater tunc decessisset, à nu. 15. ad 19.
 An oporteat conditionem verificari coram Parocho, & te-
 stibus, num. 20.
 Condicio honesta de presenti, aut præterito non suspendit
 matrimonium, lib. 5. disput. 6. num. 1.
 Si est de futuro suspendit, num. 2.
 Si ex intervallo adiiciatur matrimonio iam inito, non sus-
 pendit, num. 3. 4.
 An conditio honesta non relata in arbitrium alterius su-
 spendat, ut si tantam dotem dederis, videaturque ab ea re-
 cessum per copulam, num. 5. 6.
 An suspendat quando refertur in alicuius extranei arbi-
 trium, num. 7.
 An sub conditione celebrans matrimonium, vel sponsalia,
 vel quemcunque contractum, possit ante aduentum condi-
 tionis resilire, num. 8.
 Conditione honesta contractum matrimonium, an efficiatur
 purum impleta conditione absque nouo consensu, lib. 5. di-
 sp. 8. à nu. 3. ad 7.
 An sit opus contrahentes scire esse impletam conditionem,
 num. 6.
 Quid si contrahentes sint inhabiles, & incant matrimonium
 sub conditione si Pontifex dispensarit, an sit matrimo-
 nium absque nouo consensu obtemperata dispensatione, num.
 2. 6. 9. & 10.
 Quid si aliquis duas feminas ducat de presenti sub condi-
 tione honesta, & ea simul impleta, verum illorum matri-
 monium praeualeat, nu. 12. 13. 14. & 15.
 Quid si conditio utraque non simul impleatur, nu. 16.
 Quid quando cum utraque fuerunt contracta sponsalia, &
 ambæ conditiones, simul, vel successiue implentur, n. 17. 18.
 Quid quando contrahitur coram parocho, & testibus sub
 conditione de futuro, an impleta conditione sit opus coram
 eis contrahere, num. 20.
 Quid si matrimonium sit de presenti sub conditione de fu-
 turo, an post Tridentinum fiat validum impleta conditio-
 ne, num. 21. & 22.
 An oporteat conditionem impleri coram parocho, & testi-
 bus, num. 23. & 24.
 An necessarium sit, ut videant parochus, & testes dispensa-
 tionem qua contrahunt consanguinei, & mandatum pro-
 curatoris, num. 24.
 Quid si pendente ea conditione se cognoscant affectu ux-
 rio, num. 25.
 Condicio apposta in promissione matrimonij infideli, si con-
 uertatur, Vide Condicio, si Pontifex.
 Condicio an sit implenda coram parocho, & testibus, ut va-
 leat matrimonium, vide conditione honesta contractum.
 Condicio contraria substantiæ matrimonij, aut eius bonis il-
 lud vitiat, lib. 5. disput. 9. num. 3.
 Id est de iure naturalis, num. 4.
 Quid si non aduersetur presenti matrimonio, sed alij, n. 5.
 Quid si talis conditio sit de presenti, aut præterito, n. 6. & 7.
 Quid si per eam conditionem non intendatur principaliter
 aliquid contra eius substantiam, num. 8.
 Quid si adiiciatur suspensiuè, & non in modum obligatio-
 nis, num. 9.
 Quid si conditio illa contraria sit impossibilis, num. 10.
 Quid de hac conditione, si te adulteradam tradideris, n. 11.
 Quid de hac, si prole necer, oculis, aut manibus priues, n. 12.
 Quid de hac, si prolem abijciamus, & alendam exponamus,
 num. 13.
 Condicio contraria substantiæ quando est honesta, ut si am-
 bo seruemus castitatem, an vitiet matrimonium, lib. 5. di-
 sp. 10. nu. 1. & 2.
 Quid de hac, si voueas nec te petiturum, nec redditurum, n. 3.
 Quid de hac, si nunquam peras, num. 4.
 Quid de pacto non cohabitandi, vel certis diebus abstinen-
 di à copula, num. 5.
 Quid de conditione, ut liceat ante, vel post consummatio-
 nem ingredi religionem, num. 6.
 Quid de conditione, quæ iure communi, vel consuetudine
 inest, vel ut tenentur uterque, aut alter religionem ingre-
 di, num. 6.
 Condicio, ut alter coniux non teneatur reddere quoties alto-
 ri non licet exigere, an vitiet matrimonium, lib. 5. disp. 11.
 num. 1. & 2.
 Quid de conditione, ut coniugi liceat debitum negare,
 quoties alter caret iure iustitiæ ad petendum, num. 3.
 Condicio, ut infideles possint dare libellum repudiij sua lege
 permissum, an irritet matrimonium, lib. 5. disp. 12. n. 2. 3.
 Quid de conditione, ut eis liceat iuxta legem suam plurali-
 tas vxorum, num. 4.

I. N. D. E. X.

Quid si animo retineant propositum dandi libellum repudiij, num. 5.
 Condicio contraria substantiæ apposita ab altero solo contrahente, an vitiet, lib. 5. disp. 13. à num. 1. ad 5.
 Condicio turpis an rejiciatur à matrimonio, lib. 5. disput. 15. num. 1. 2. 3. 4.
 Quid quando est de presenti, aut præterito, num. 5.
 Quid quando ex conjecturis colligitur contraria voluntas, num. 6.
 An oporteat utrunque contrahentem nosse conditionem esse turpem, & rejici, num. 7.
 Condicio si mecum concubueris, an rejiciatur à matrimonio, lib. 5. disp. 16. num. 1. 2. & 3.
 Quid de hac, si permiseris coitum, num. 4.
 Quid de his, si te virginem inuenero; si in primo coitu mihi placueris, nu. 5. 6. 7. & 8.
 Quid si aliquis dicat, contraho tecum, vel dabo tibi centum, si mecum cubueris, & an per copulam videatur recessum à conditione, num. 9.
 Conditiones impertinentes an rejiciantur à matrimonio, libro 5. disp. 18. num. 1. & 3.
 Quid de his, si non es cocles, cæca, seditate insigni notata, si es pulchra, benè morigerata, num. 2. & 3.
 Condicio adiecta sponsalibus, quando est turpis, vel impossibilis, an ea vitiet, vel rejiciatur, lib. 5. disp. 17. num. 1. & 2.
 Quid si sit contraria substantiæ matrimonij, eod. lib. 5. disput. 14. num. 1. 2. & 3.

CONDITIONALIA.

Conditionalia sponsalia. Vide sponsalia conditionalia.
 Conditionalis contractus. Vide contractus conditionalis.

CONFERRERE.

Conferre, an teneatur filius vestes illi, aut suæ uxori donatas à parentibus. Vide vestes prætoris, & quotidianæ.

CONFESSARIUS.

Confessarius inueniens matrimonij impedimentum, an teneatur admonere, lib. 2. disp. 38. num. 1. & seq.
 Quid quando pœnitens credit aliquid esse mortale, quod non est, num. 4.
 Quid si coniux credens bona fide valere matrimonium, neget debitum, an confessarius conscius impedimenti possit dicere, ut reddat debitum, num. 8.
 An possit dicere illum esse verum coniugem, eodem nu. 8.
 Quid si ea ignorantia sit circa ius naturale, num. 9.
 Quid si sit in damnum proximi, ut in usura, vel rei alienæ detentione, num. 10.
 Quid si pœnitens susciperet monitionem ad medium sic difficile, periculumque ad sit scandalum, aut infamiam, num. 10.
 An possit confessarius in aliud tempus differre hanc monitionem, & sit consilium paulatim monere, num. 11.
 An teneatur, admonere, quando est spes fore, ut alius admoneat, num. 13.
 Quid si pœnitens interroget, vel scrupulum formet, n. 14.
 Quid si sit scandalum, vel sequatur damnum publicum, numero 15.
 Quid si speretur fore, ut post proste, num. 16.
 Quid si confessarius possit probare impedimentum, n. 17.
 Quid si spes non proficiendi proueniat ex pœnitentis malitia, num. 18.
 Quid si in concionibus publicis.
 Confessarios an possit Episcopus exponere in Abbatum diocesi, vide ordinarius censetur.
 Confessarij delegati an possint extra diocesim audire confessiones, lib. 3. disp. 14. num. 1. 2.

CONFESSIONEM, ET CONFITENDA.

Confessio utriusque sponsi impedimenti, satis est ad sponsalia etiam iurata dirimenda, lib. 1. disp. 72. num. 2.
 Sufficiat etiam confessio sponsi optantis celebrari matrimonium, num. 33.
 Non autem recusantis, num. 1. & 4.
 Et an probet confessio alterius dicentis se accessisse ad sponsam, nec deflorasse, vide credendum an sit sponso. Et quid si uterque fateatur, vide ibidem.

Confessio coniugum fidei consensus, vel impedimenti, vide certitudo nullitatis, & versus Probatio ad dissoluendum.
 Confessio delicti cum circumstantia excusanti qualiter valeat, lib. 15. num. 9. 10.
 Confessio dotis receptæ de qua non constat, facta per virum an censeatur donatio facta uxori, quando simulatè sit causa honoris, lib. 6. disp. 9. num. 2.
 Quid si fiat ante matrimonium, & constet de animo donandi, an valeat, vel morte confirmetur, num. 3.
 Quid si fiat ante matrimonium, nec constet de animo donandi, num. 4.
 Quid si fiat constante matrimonio, an censeatur facta animo donandi, num. 5.
 An confirmetur morte viri, possitque reuocari, num. 6.
 Quid in casibus, in quibus valet donatio inter coniuges, an possit hæc donatio præsumpta reuocari, num. 7.
 Quid si fiat à viro ignobiliore, aut seniore, num. 8.
 An referat esse elapsa tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ, num. 9.
 An talis donatio præsumpta firmeretur iuramento, & præiudicet creditoribus, & censeatur donatio, quando vir fateretur se dotem ab extraneo recepisse, num. 9.
 Quid quando dos fuit ante matrimonium promissa, & eo constante fateretur vir se eam recepisse, num. 10.
 Confessio facta Parocho putatiuo, vel excommunicato, vide Titulo legitimo carens.
 Confessionis secretum an obliget, quando aliquid sub confessionis sigillo committitur, vide denunciari impedimenta.
 Confessionis sigillum an violet confessor, qui ex confessione is scientia ducitur ad externum regimen, ut ad negandum suffragium deponendum ab officio, &c. lib. 3. disput. 16. à num. 2. ad 4.
 Quid si ipsi pœnitenti extra confessionem manifestet peccatum, num. 3.
 An teneatur Sacerdos uti scientia confessionis ad denegandum indigno suffragium, Eucharistiam, Ordines, num. 6. & 7.
 An eligens hunc indignum incurrat pœnas iuris, num. 6.
 Qualiter Parochus vel ordinarius se debeat habere sciens in confessione impedimentum ordinum, vel matrimonij, indignitatem ad Eucharistiam, à num. 8. & ad 13.
 An possit repellere talem clam petentem, num. 14.
 An possit tunc occultè monere, & teneatur, nu. 15. & 16.
 Confessio an possit audiri ex rati habitatione, vide, licentia sacerdoti concessa.
 Confessio vagorum cui debeat fieri, vide vagi an dicantur.
 Confitenda an sit sponsalium circumstantia, Vide Adulteriū

CONFIRMATIO.

Confirmatio presentari an possit fieri extra diocesim. Vide institutio presentari.

CONIECTURA.

Coniecturis duabus concurrentibus vincit potentior, lib. 6. disput. 25. num. 26.
 Coniectura dissensus vide, dissensus coniectura.

CONIUGES.

Coniuges contrahentes in mortali, vide matrimonium quem ministrum.
 Coniuges obtinentes dispensationem, num. possint interrogari an se cognouerint, vel impedimentum manifestare.
 Consensus ad matrimonium an ita requiratur, ut de potentia Dei absoluta nequeat absque illo consistere, lib. 2. disp. 26. num. 1. 2. 3. & 5.
 An fuerit inter primos parentes absque illorū consensu, n. 4.
 Consensus in matrimonio an ita sit necessarius, ut in Republica Ecclesiastica, vel seculari non sit potestas coniungendi aliquos matrimonio absque eorum consensu, lib. 2. disp. 27. num. 1. & 2.
 An possit Princeps ob commune bonum aliquos compellere, ut matrimonio iungantur, num. 3.
 Consensus matrimonialis quod sit obiectum, lib. 2. disp. 28. num. 2. 3. & 4.
 Qualiter virgo in copulam consenserit, num. 4.

I N D E X.

An sit de fide virginem contraxisse matrimonium, num. 1.
De fide matrimonij. Vide matrimonium quem finem,
 De eius bonis. Vide matrimonium aliqua bona.
Consensus verbis, vel signis an debeat necessariò explicari ad
matrimonium, lib. 2. disp. 30. num. 1.
An externa signa sint sola conditio sine qua non, & ita Deo
reuelante consensus sit matrimonium, num. 2. & 3.
An sufficiat consensus signis exprimi, vel requirantur ver-
ba ut valeat, lib. 2. disp. 31. à num. 1. ad 5.
An contractum solis signis sit sacramentum, eadem disput,
31. num. 7. & 8.
An requirantur verba de necessitate præcepti, ead. disp. 31,
num. 9. & 10.
Per quæ verba, vel signa contrahatur, num. 11.
Uter coniugum debeat prius interrogari, num. 12.
Consensus coniugum an necessariò sint simul præstandi, lib.
2. disp. 32. num. 1. & 3.
An credendum sit quando alter non statim consentit, alteri
dicenti se reuocasse consensum, num. 4.
An sufficiat quodcumque temporis interuallum inter
utrumque consensus, num. 6. & 7.
Et quid quando contrahitur per procuratorem, num. 7.
Quid quando consensus alterius fuit fictus, vel metu graui
extortus, an sufficiat hunc postea consentire, num. 8. & 9.
An requiratur intimari tunc defectum consensus alteri
còugi, vel possit ipso ignorante innouari consensus. n. 10.
An satis sit interne innouari, num. 11.
Quid quando utriusque consensus fuit fictus, aut nullus ra-
tione metus, num. 11.
Quid in sponsalibus fictis, eod. num. 11.
An satisfiat quæcunque temporis distantia intercedat, n. 12.
An desideretur coram Parocho & testibus innouari consen-
sus, num. 13.
An hæc sint per Tridentinum correctæ, num. 16. & 17.
Consensus quo duo credentes subesse impedimentum diri-
mens, consentire in matrimonium, an sufficiat, lib. 2. disp.
33. num. 1. & 2.
An credendum sit his dicentibus se non consensisse, num. 3.
Consensus quo aliqui putantes validum fuisse prius matri-
monium, illud ratificant, an sufficiat, lib. 2. disput. 34.
num. 1. & 2.
Quid si illi consensu ratificarent adhuc, num. 3.
Consensus cum occulto impedimento, Vide matrimonium
cum occulto impedimento.
An tunc sit iterandum coram Parocho & testibus. Vide
matrimonium initum coram Parocho.
Consensum neganti in matrimonio quando credatur. Vide
certitudo nullitatis.
CONSILIUM, ET CONSVLENS.
Consilium, & consensus in quo distant, lib. 1. disp. 34. nu. 24.
Quando teneatur aliquis sequi consilium, num. 25.
Quid si absit is, cuius consensus, aut consilium petitur,
num. 26.
Quid si is viuo testatore decesserit, num. 27.
Consulens an teneatur quando absque suo consilio dubitat
num. damnum sequeretur, Vide, dubitans num. res sit sua.
CONSTAT.
Constat, quid significet lib. 3. disp. 15. num. 3.
CONSTITVTIO.
Constitutio quando sit odiosa aut fauorabilis, & restringen-
da, aut amplianda, lib. 2. disp. 1. num. 4.
CONSVETVDO.
Consuetudinem inducit binus actus, lib. 4. disp. 1. num. 22.
CONSUMMARE.
Consummare matrimonium. Vide matrimonium con-
summare.
CONTRACTVS.
Contractus verba. Vide verba contractus.
Contractus, quando pariat obligationem naturalem, vel ci-
uilem. Vide obligatio naturalis.
Contractus quando firmeretur iuramento. Vide iuramen-
tum contra bonos mores. Et ibi quando ob publicam,

vel priuatam utilitatem censeatur prohibitus.
Contractus an vitentur per conditionem impossibilem, vel
retrahentes à nuptijs. Vide conditio retrahens à nuptijs.
Contractus dolo initi. Vide Sponsalia dolo.
Contractus inualidus, an veniat appellatione contractus.
Vide actus appellatione.
Contractus an celebrandus sit, & celebratus censeatur se-
condum leges loci, in quo initur. Vide Peregrini an te-
neantur.
Contractus quando firmadus est iuramento, an id debeat abs-
que metu præstari. Vide iuramentum præstitum metu.
Contractus metu initi. Vide metu initi contractus.
Contractus alij à donatione valent inter coniuges, lib. 6. di-
sput. 1. num. 11.
Contractus conditionalis an obliget ante conditionis euen-
tum, ita ut resilire non liceat, lib. 5. disp. 6. nu. 8.
Contractus quo aliqui se obligant cum certa pœna, sub con-
ditione pendente à voluntate Principis, an obligent, vel
pœna, lib. 5. disp. 5. num. 9. & 16.
Contractus gesti contra prius iuramentum, an firmentur iura-
mento. Vide donatio facta contra prius.
Contractus minoris, & pupilli. Vide minor quando aliquis
dicitur.

CONTRA ESCRITVRAS.

Contra escrituras, quas Latine Antapochas dicimus, vide
 melioratio facta filio.

CONVENTIONALIS.

Conventionalis pœna. Vide pœna conuentionalis.

C O P V L A.

Copula vi extorta post matrimonium ratum an illud con-

summet, lib. 2. disp. 22. num. 1. 3. & 4.

An possit saltem sponsa vi oppressa ingredi religionem,
 num. 5. & 6.

Quid si proles sequuta sit, num. 7.

An sponsus copulam vi extorquens possit ingredi religio-

nem, num. 8.

Quid si vir ante consummationem tradat sponsam alteri
 deflorandam, an possit ingredi religionem, num. 9.

Quid quando metu sponsa cognita est, an possit eam ingre-

di, num. 11. & 12.

An sponsus peccet cogens sponsam reddere debitum, num.

13. & 14. 15. 16.

An sponsa vi oppressa, vel quævis alia possit semen expelle-

re, num. 17.

Copula, & casus similes coniungit, lib. 1. disp. 19. num. 5.

CORRECTIO, ET CORRECTORIA.

Correctio iuris. Vide Recedendum est à propria, & legum

correctio, & leges posteriores.

Correctoria lex an extendenda sit quando per eam reducitur

ad ius commune, lib. 1. disp. 1. 2. num. 2.

CORRELATIVA.

Vide, dispositum in vno.

CREDENDVM.

Credendum est promittenti matrimonium, dicenti se reuo-

casse consensum si alter statim non repromittat, lib. 1. di-

sput. 5. num. 14.

Contrahendi matrimonium, si alter statim non consentiat,

credendum est fatenti reuocationem, lib. 2. disput. 42. n. 4.

An sit credendum dicente se non contracturam si eam cau-

sam nosset, l. 1. disp. 62. num. 6.

Credendum an sit sponso dicenti se accessisse ad sponsam, &

non consummasse, lib. 2. disput. 21. num. 8.

Quid si uterque id fateatur, eo. lib. 2. disp. 23. num. 1. & 2.

Credendum an sit coniugibus falsò existimantibus subesse

impedimentum, si dicant se non consensisse, lib. 2. disp. 33.

num. 4.

Credendum ne sit neganti verum consensum in matrimo-

nio. Vide certitudo nullitatis.

Credendum an sit alicui in foro interno. Vide foro interno.

Credendum an sit fatenti votum, vel sponsalia, & dicenti se

fictè promississe. Vide Parochus impedimentum.

Credendum an sit dicenti se habere licentiam, ut alienus sa-

cerdos

sacerdos assistat suo matrimonio, vel ut sibi ministret alia sacramenta, vel ut omittantur denunciationes, & si opponatur sacerdoti defectus licentie, cui incumbat probare. Vide licentiam dicenti,

Credendum an sit interpreti in matrimonio. Vide presentia Parochi, & testium.

C V L P A.

Culpa sua nemini prodesse debet, nec ex ea debet commo- dum reportare, lib. 2. disp. 22. num. 6.

D

DEBET. DEBITOR. DEBITVM.

Debet, formam importat, lib. 2. disp. 13. nu. 2.

Debet, an importet preceptum, & necessitatem, lib. 4. disp. 23. num. 2.

Debet, absque termino, quando teneatur soluere, lib. 1. di- sp. 28. num. 2.

Debitum an possit repudiare hereditatem, vel legatum. Vi- de repudiare hereditatem.

Debitum reddere an teneatur sponsi ante bimestre. Vide sponsi ante matrimonij consummationem.

Debitum an possit reddere qui scit occulte matrimonium esse nullum, & quo medio uteretur. Vide matrimonium co- iux.

Debitum an teneatur coiux reddere ante Ecclesie benedi- ctiones, vel sit culpa, & semel consummato matrimonio non premissis denunciationibus, vel antequam consum- metur. Vide matrimonium consummare.

DELEGARE. DELEGATA. DELEGATVS.

Delegare an possit Episcopus quæ sibi non iure ordinario, sed urgentis necessitatis ratione competunt. Vide Episcopus an possit delegare.

An possit causas matrimoniales, & dispensationem in de- nunciationibus matrimonij delegare. Vide Dispensare in denunciationibus.

Delegare an possit is, cuius industria eligitur idque contin- gat, cum dicitur in commissione, sup iudicio, tux pruden- tiz. Vide Clausula tuo iudicio.

Delegare ordinarius potest, non autem delegatus nisi Prin- cipis supremi, lib. 3. disp. 31. num. 1.

Delegatus ad vniuersitatem causarum reputatur ordinarius, & potest subdelegare, num. 2.

An possit solam vnam, aut alteram causam subdelegare, n. 3.

Quis dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum, & quis ad generalitatem causarum, & an hic possit subdelegare, num. 4.

An possit quicumque delegatus subdelegare ex facultate or- dinarij delegatus, num. 5. & 6.

An ordinarius possit delegare quæ sibi specialiter lege con- ceduntur, num. 6.

An satis sit licentia tacita ordinarij, ut delegatus subdele- get, & quando hæc contingat, num. 7.

An possit Ordinarius concedere delegato ut nomine suo subdeleget, num. 8.

An possit delegatus subdelegare cum subdelegandi pote- state, instar ordinarij, num. 9.

An delegatus inferioris Principe ad vnam causam, possit ar- ticulum illius subdelegare, num. 10.

An ordinarius possit totam suam iurisdictionem alteri com- mittere, & parochus inconsulto Episcopo vicecuratum instituere, num. 11.

An parochi proprietarij possint dare alteri facultatem assi- stendi matrimonio cum facultate subdelegandi, num. 12.

An non proprietarij possint alteri sacerdoti licentiam assi- stendi matrimonio concedere, num. 13.

Quid si a breue tempus ab Episcopo, vel Parocho proprie- tario instituantur, num. 14.

An Parochi non proprietarij possint ad breue tempus vi- cecuratum instituere, num. 15.

An delegatus a paroko non proprietario possitalij licen- tiam assistendi matrimonio concedere, num. 16.

An Parochi non proprietarij possint dare licentiam assi- stendi matrimonio cum facultate subdelegandi hanc li- centiam, num. 17.

An possit duo delegati sic dicere, ex nunc concedimus li- centiam illi sacerdoti quem tu elegeris, num. 18.

Quando parochus presens assumit vicarium, an possit hic delegare, num. 19.

Quid si Episcopus, aut eius vicarius committat sacerdoti, ut recipiat informationem & testes de aliquorum capacitate ad matrimonium, & eos capaces repertos, matrimonio coniungat, an possit hic Sacerdos delegare, num. 20.

Quid de Sacerdote, cui parochus delegat ut assistat aliqui matrimonio, vel omnibus matrimonijs parochiz, nu. 21.

Delegata potestas est odiosa, nec extendenda de casu ad ca- sum, lib. 3. disp. 35. num. 9.

Delegata iurisdiclio voluntaria, an possit extra territorium exerceri, lib. 3. disp. 34. num. 1. 2. 3. 4.

Delegati gesta an valeant dum mors delegantis ignoratur, vel delegans non potuit delegare, & erat communis er- ror, vel est reuocatus, & ignoratur. Vide Titulo legitimo carens.

Delegati reuocationem an necesse sit ipsi intimari, lib. 3. disp. 30. num. 11. & 13.

Delegatus quando possit subdelegare, & quando sit delega- tus ad vniuersitatem, vel generalitatem causarum. Vide delegare ordinarius.

DELIBERATIO.

Deliberatio qualis desideratur ad sponsalia, votum, & pro- missionem. Vide Promissio deliberata.

DELICTVM.

Delictum aliquis non debet operari immunitatem, lib. 1. disput. 55. num. 6.

DEMONSTRATIO.

Demonstratio in matrimonio apposita, & causa, an illud vi- tiant, quando aduersantur eius substantiz, vel suspendant, lib. 5. disput. 19. num. 1. 2.

Quid si demonstratio apponatur per modum conditionis, n. 3.

Quid de modo, a num. 4. ad 10.

DENVNCIARE DENVNCIATIONES.

Denunciare impedimenta occulta matrimonij, an teneatur qui ea nouit, lib. 3. disput. 13. num. 1. & 2.

Quando sit pramittenda correctio fraterna, & dicatur non esse spem emendæ, num. 3.

Quando incipiat terminus denunciationis faciendæ, nu. 3.

Quid si ex impedimenti detectione sequatur scandalum, n. 4.

Quid si impedimenti conscius acceperit sub decreto natu- rali, num. 5.

Quid si extra confessionem acceperit sub sigillo tamen con- fessionis, & genuflexo, vel in confessione animo solum hoc dicendi, & an hoc secretum obliget strictius quam naturale, nu. 6.

Quid quando aliquis solum audiuit impedimentum, nu. 7.

Quid si nouit contrahentes impetrasse dispensationem pro solo conscientiz foro, num. 8.

An ipsimet contrahentes interrogati, teneatur impedi- mentum manifestare. Vide impedimentum manifestare.

Denunciationes matrimonij an sint de eius essentia, lib. 3. di- sp. 5. nu. 1. 2. & 3.

An sit mortale eas omittere, num. 5. & 6.

Quid vnam omittere, num. 7.

Quid si non fiant in vtriusque sponsi Parochia, vel non tri- bus festis continuis, num. 8.

An debeant fieri in parochia vtriusque contrahentis, lib. 3. disp. 6. a num. 1. ad 4.

An a proprio vtriusque Parocho debeant fieri, ea dis. 6. n. 5.

An in Parochia vbi coniuges diutius habitauerunt, num. 6.

An in moderna parochia sit necesse fieri, & quid si in anti- qua iam non habitabant consanguinei, num. 7.

An debeant fieri tribus festis continuis, & inter ipsa debeat esse interuallum, num. 8.

Quid si vna denunciatio fiat ex ordinarij dispensatione, an debeat statim celebrari matrimonium, num. 8.

An debeant fieri inter missarum solempnia, num. 9.

An possint fieri die non festiua concurrente magna multi- tudine, num. 10.

Denun-

- Quid si vir remittat uxori promissam dotem, aut illius partem, aut aliud debitum, num. 10.
- Quid si ad certum terminum debeat aliquid uxori, & ante illum soluat: vel constante matrimonio ei dotem restituat, num. 10.
- Quid si vir remittat uxori vsuras dotis non solutæ, num. 11.
- Quid si vir donat uxori quid annuum ad alimenta, licet non sit traditum, an morte confirmetur, num. 12.
- Quid si viro donet vxor exilij causa, num. 13.
- Quid si alteruter coniux utatur seruis, vel animalibus alterius, vel in domo alterius gratis causa donationis habiter, num. 14.
- An donatio remuneratoria valeat inter coniuges, lib. 6. disput. 6. num. 1. & 11.
- Donatio ex qua donans non sit pauperior, valet inter coniuges, lib. 6. disput. 4. num. 1.
- Quid si legantem, aut donantem causa mortis coniungi, roget ille ut leget, ut donet illud alteri coniugi, num. 2.
- Quid si coniux donet coniugi rem alienam, num. 3.
- Quid si donet coniugi, quæ erat prodigè cõsumpturus, n. 4.
- Quid si donet rem alterius coniugis eam donationem permittentis, num. 5.
- Quid si donet coniugi fructus ex pradio percipiendos, n. 6.
- Quid de repudiatione, aut cessione hereditatis, vel legari, in fauorem alterius, vel si coniux iussus coniugi hereditatem restituere, statim restituat absque deductione quartæ partis. Vide repudiare hereditatem.
- Donatio dotis qua vxor constante matrimonio dotem viro constituit, an valeat, lib. 6. disput. 7. num. 1.
- An vir, vel constante matrimonio, vel ante, possit dotare uxorem, num. 2.
- Quid quando sunt coniuges dispares, num. 3. & 4.
- An hæc dos femina à viro constituta habeat dotis privilegia, num. 5.
- An valeat hæc dos quando ante uxorem deflorat, num. 6.
- Quid quando Pontifex dispensat in impedimento ea Lege ut vir dotet uxorem, num. 7.
- Quid quando est consuetudo dotandi, n. 8. vel est pro pacis bono inter consanguineos vtriusque coniugis, n. 9.
- An hæc dos minuat legitimam ascendentium, vel descendentium, vide Dos data per virum.
- Donatio an sit confessio facta à viro dotis receptæ. Vide confessio dotis receptæ.
- Donatio causa mortis inter coniuges valet, nec per eam transferatur dominium, lib. 6. disp. 10. num. 1.
- Quid si adijciatur pactum de non reuocando, nu. 2.
- Quid si mutuo sibi coniuges donent ea lege, ut superstes dum vixerit, fruatur alterius bonis, an possit fieri in præiudicium legitimæ ascendentium, num. 3.
- An desideretur traditio, ut hæc donatio causa mortis valeat, num. 4.
- An de portatione viri, vel vxoris confirmetur quo ad dominium, nec possit reuocari, eiusque bonis publicatis non publicetur, num. 4.
- Quid si facta publicatione vir reuocet donationem, nu. 5.
- An hæc donatio trahatur retro ad tempus donationis, morte donantis sequuta, num. 6.
- Donatio inualida coniugum an firmetur iuramento, lib. 6. disput. 11. num. 1. & 2. vsque ad 7.
- An similiter confirmetur homoio, vulgo *plaiso ormanais*, num. 8. & 9.
- Donatio præsumpta consurgens ex dotis receptæ confessione an firmetur iuramento, lib. 6. disp. 12. à num. 1. ad 4.
- Donatio facta contra prius non donandi iuramentum inter coniuges, an firmetur iuramento, lib. 6. disp. 13. à n. 1. ad 5.
- Vbi tractatur, an contractus, gestus contra prius iuramentum, & alienatio rei dotalis contra iuramentum non alienandi, firmetur iuramento.
- Et quid si per prius iuramentum non sit ius tertio acquisitum, cuius intererat contractum seruari, num. 6.
- Quid si is cum quo contrahitur, ignorabat prius iuramentum, num. 7.
- Donatio irrita inter coniuges firmatur naturali donantis morte, lib. 6. disp. 14. num. 1.
- Quid quando mors est violenta, vel donantis iam defuncti memoria damnatur, eo. num. 1.
- Quid de donatione inter coniuges putatiuos, eo. num. 1.
- Quid de donatione ante matrimonium facta, collata in tempus matrimonij, num. 2.
- An confirmetur in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, num. 3.
- An ex hac donatione detrahatur Falcidia, num. 4.
- An sit propriè legatum, & desideret hereditatis additionem, num. 5.
- An exigatur traditio rei donatæ, num. 6. Vbi an sat sit possessio absque traditione.
- An satis sit quouis tempore, dum donans superstes est, traditio fiat, num. 7.
- Quid si donans reuocaret traditionem, vel dum tradidit, pactum inierit, ut sibi conualescenti res donata reddatur, num. 8.
- An si coniux promittat aliquid coniugi, & tradat, confirmetur morte, num. 9.
- Quid si vir donet uxori domum ab utroque habitatam, vel res domi existentes nec interueniat alia traditio, num. 10.
- An in donatione coniugum reciproca, desideretur traditio, num. 11.
- An satis sit traditio ficta, num. 12. 14.
- Confessio dotis receptæ, per virum facta, an censeatur traditio, num. 13.
- Quid si donans retineat vsumfructum, num. 15.
- Quid si vxor sit debitor viri, & vir animo donandi remittat debitum, num. 16.
- Quid si tradat instrumenta rei donatæ, num. 17. vel faciat instrumentum donationis, num. 18. vel faciat rem sibi debitam in alterum transferri, num. 19.
- An desideretur donantem prius obire, num. 20.
- Quid si simul perierint coniuges, & constet, aut dubium sit num donans prius, obierit, num. 21.
- Quid quando non simul perierint, sed diuersis in locis, n. 22.
- Quid si in hoc casu sibi mutuo donassent: vel ea lege, ut qui prius decederet, bona donata obtineret, eo. num. 22.
- An attento iure Castellæ præsumatur in dubio vxor prius mortua, num. 23.
- An desideretur insinuatio, ut hæc donatio morte confirmetur, quando debitam summam excedit, num. 24.
- An si excedat absque insinuatione, solus excessus non confirmetur morte, num. 25.
- Donatio viri, & vxoris ut morte confirmetur, debet donans in eadem voluntate permanere, nec tacite, nec expresse reuocans dum viuit, lib. 6. disp. 15. num. 1.
- Et requiritur euidenter constare de reuocatione, eodem, n. 1. vbi an reuocatur quo ad inutiliter etiam expensa, & quid si prius reuocetur, & postea approbetur, eo. num. 1.
- An desideretur simul traditionem reuocari, num. 2.
- An donatio consurgens ex confessione dotis receptæ reuocetur confessione reuocata, num. 3.
- Quid facta alienatione rei, quam vir fatetur se in dotem recepisse, & alijs modis, quibus donatio expressa inter coniuges reuocatur, num. 4.
- An censeatur reuocata donatio inter coniuges, alienatione impignoratione, hypothecatione rei donatæ, num. 5.
- Quid generali institutione facta omnium bonorum, vel ea re alij legata, num. 6.
- Quid si coniux leget coniugi quæ prius ei donaret, an videatur à donatione recedere, & quid referat habere vi donationis morte confirmatæ, vel vi legari, num. 7.
- An testator non utens verbo legari, aut fideicommissi, sed verbis dubijs, recedat à donatione, num. 8.
- Quid si utatur verbis legari, aut fideicommissi, num. 9.
- An reuocetur diuortio facto inter coniuges, num. 10.
- Quid si coniux donatarius mores mutat in donantis detrimentum, ut si vxor donataria sit adultera, vel inhonesta permittat, vel extra domum pernoctet, num. 11.

Quid si causam ingratitudinis committat donatore sciente, aut ignorante, num. 11.
 An reuocetur eo modo quo legatum, & per inimicitias, & quid si ad amicitiam redierint, num. 12. & 13.
 Quid si culpa donantis inimicitia ortæ sint, num. 15.
 Quid si donans potuit reuocare, nec reuocauit, cum fecerit codicillum, vel solam partem reuocarit, num. 14.
 Donatio coniugatorum an confirmetur morte civili qua vir exulat, lib. 6. disput. 17. num. 2. & 3.
 Quid si vir fiat seruus pænæ, aut hominis, num. 4.
 An vir possit tunc reuocare, vel eius bonis publicatis publicetur ea donatio, & si postea reuocet, an sibi, vel fisco cedat, num. 5.
 Quid si vxor donat viro, an morte simili civili vxoris confirmetur ea donatio, num. 6.
 An confirmetur professione religionis, à num. 7. ad 10.
 An possit donans, post professionem reuocare eam donationem, num. 11.
 Donatio morte confirmata inter coniuges non retrahitur quoad dominium, sed quoad fructus perceptos à tempore traditionis, lib. 6. disp. 16. num. 1. & 2.
 Quid si excedat debitam summam absque insinuatione, & donans in testamento confirmet, num. 3. & 5.
 An possit ea donatio morte confirmata, vsucapi ante confirmationem, num. 4.
 Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis, non expectata hæredis aditione, num. 5.
 Quid si reuocetur donatio, vel morte non confirmetur, an teneatur donatarius restituere omnes fructus perceptos. Et ea morte confirmata, comparet donatarius solos fructus industriales, à num. 6. ad 10.
 Donatione non confirmata morte, aut reuocata, an restituendi sint fructus percepti, lib. 6. disput. 16. à num. 6. ad 10.
 Donatio inter coniuges non est amarè tractanda, tanquam inter festos, lib. 6. disput. 3. num. 2.
 Donatio mutua coniugum an possit fieri in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendendum, lib. 6. disp. 10. n. 3.
 Donatio inter coniuges, vel inter patrem, & filium precibus importunis extorta, an sit restituenda. Vide Restitui an debeant.
 Donatio remuneratoria an sit, quando merita non pariunt obligationem iustitiæ, lib. 6. disp. 6. num. 1. & 3.
 An exigat exprimi ob bene merita fieri, num. 3.
 An sit necessaria meritorum probatio, eod. num. 3.
 Exigitur vt ea merita non sint aliàs, debita, & sint insignia, num. 4. & 5.
 Et donatio debet esse meritis æquipollens, num. 6.
 Qualis debeat esse hæc æquipollentia, à num. 7. ad 10.
 An valeat donatio remuneratoria inter cōiuges, n. 1. & 11.
 An si vxor ante matrimoniū, absque spe matrimonij donet viro, possit vir matrimonio sequuto remunerare, nu. 12.
 Donatio remuneratoria, an minuat legitimas ascendentium, vel descendendum, extrahaturq. de toto hæreditatis accretio, lib. 6. disput. 36. num. 2. & 4.
 Et si fiat filio, an computetur in Castella in tertia & quinta bonorum parentum portione, num. 5.
 Donatio remuneratoria non reuocatur natiuitate filiorum, lib. 6. disput. 36. num. 16.
 Donatio remuneratoria an referretur filijs prioris matrimonij, lib. 6. disp. 41. num. 2. & 5.
 Et quid de habitis titulo oneroso, nu. 1.
 Donatio quando donans cogitabat de liberis, non reuocatur eis natis, lib. 6. disp. 36. num. 16.
 Donationes minutæ factæ à parentibus, an extrahende sint ex ea parte, de qua possint liberè in præiudicium legitimæ disponere, lib. 6. disp. 36. à num. 8. ad 11.
 Quid si fiant alicui ex filijs, num. 12.
 Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi potest, non præsumitur, lib. 6. disp. 25. num. 10.
 Donatio causa mortis an transferat statim dominium, lib. 6. disput. 4. num. 2.
 Donatio propter nuptias non est in vsu, & successit loco ar-

tharū, & quid sit, & qd donatio ante nuptias, li. 6. d. 1. n. 1.
 Donatio ante acceptionē. vide promissio ante acceptionem.

D O S.

Dotis partem an lucretur vir si decedat vxor incognita, vbi est statutum vt lucretur, si decedat sine liberis. Vide statuto stante.

Dotis soluendæ conditio. Vide Conditio.

Dos vbi non promittitur, an censeantur omnia bona promitti in dotem, lib. 1. disput. 59. num. 3. & 4.

Er an videatur tacitè actum de dote danda, eod. lib. 1. disp. 60. num. 1. & 2.

Dos secundum cuius loci consuetudinem, & leges celebranda sit. Vide Peregrini an teneantur. Dos metu promissa an valeat, vel sit constituenda alia dos. Et valeat pœna in contractu dotis appositæ. Vide Metus ab intrinseco.

Dos promissa feminae seruienti, an debeatur si additū fuit modò honestè seruiret, si nouem annis transactis, tū maior vigintiquinque annis sit, fornicetur, lib. 4. disp. 24. n. 12.

Dos an sit sub præcepto danda per parentes, quando filiam possunt exheredare, lib. 4. disp. 16. num. 1.

Quid quando pater filiam matrimonio collocat, nec dos promissa est, num. 2.

Quid si filia ex patris consensu nupserit dote non promissa, num. 3. & 4.

Quid si incompetens dos data sit, num. 4.

Quid si filia diues sit, num. 5.

Ex quibus bonis quādo pater habet bona filia cēseatur dotare, vel si alius dotet, an possit à patre dotē repetere, n. 6.

An filij religionem ingredienti, aut filio volenti ad ordines ascendere, teneatur pater dotem, aut patrimonium constituere, num. 7.

An bona alienari prohibita, possint ob has causas alienari, num. 7.

In qua quantitate teneatur pater dotem assignare, num. 8.

An filia absque patris consensu nubens, sit ab ipso dotanda, à num. 10. ad 19.

An filio ducenti vxorem inuito patre, teneatur pater alimenta præstare, & eius vxori, num. 20. & 21.

An ducens vxorem sine dote, teneatur eam alere, num. 21.

Quale matrimonium dicatur indignum. Vide Indignum.

Dotis receptæ confessio. Vide confessio dotis.

Dos data per virum vxori an minuat legitimam ascendentium, vel descendendum, vel extrahatur de ea parte, de qua potest vir liberè disponere, lib. 6. tota disp. 8.

Dos constante matrimonio, vel ante, an possit dari per virum vxori, vel è contra, & an sit vera dos habens dotis priuilegia. Vide donatio dotis.

Dos tradita à viro bonam habente fidem per mulierem consciam nullitatis matrimonij, non est restituenda etiam soluto matrimonio, lib. 6. disput. 2. num. 5.

Dos an possit vxori restitui, constante matrimonio, lib. 6. disput. 3. num. 10.

Dos constituta per virum feminae, quam esse virginem credebatur, an restituenda sit, ea non existenti virgine, lib. 6. disp. 27. num. 3. & 5.

Dos ultra taxam Legis Castellæ, à quodā tertio promissa, vel si is fideiubeat, an valeat, vel fideiussio, lib. 6. disp. 29. n. 19.

DUBITANS, ET DVBIVM.

Dubitans de promissione an habuerit debitam deliberationem an teneatur, lib. 1. disput. 8. num. 10.

Quid quando non promiserit, disp. 9. num. 11.

Quid vbi dubitat de animo se obligandi, ead. disput. 9. num. 12. & 13.

Quid si dubitet an vsu rationis habuerit tempore promissionis, ead. disp. 9. num. 12. & 14.

Quid si aliquis credat se vouisse, lib. 2. disp. 41. num. 34.

Quid si certò sciat se vouisse, at dubitat nū voto teneatur, qd dubitat an materia, & finis sint legitima, ea. d. 41. n. 35.

Dubitans num res sit sua, bona fide possidens, an teneatur restituere, lib. 2. disp. 41. à num. 10. ad 12.

In dubio in materia iustitiæ melior est possidentis conditio, num. 12.

An teneatur hic procurare dispensationem, num. 35. & 36.
Cuius expensis, num. 37.
Quid de grauato in legato, vel maioratu, vt ducat consanguineam, an teneatur suis expensis dispensationem procurare, num. 21.

EXPRESSIO, ET EXPRESSVM.

Expressio eius quod iure communi, & tacite inest, quando importet conditionem, & eius omisso vitiet actum, lib. 3. disput. 32. num. 3. & 4.
Expressa nocent, non expressa autem, minime, lib. 6. disput. 36. num. 2.
Expressi, & taciti idē est iudicium. Vide Taciti, & expressi.
Expressum quid dicatur, lib. 3. disput. 35. num. 2.

F A C T A.

Facta calore iracundiae. Vide Iracundiae calore.
Facti alieni promissio. Vide Promissio facti.
Factis magis quam verbis ostenditur voluntas, lib. 2. disput. 11. num. 10.
Factum contra legem pro infecto habetur, lib. 3. disputat. 5. num. 2. & 4.
Quid quoad damnum facientis, lib. 3. disput. 2. nu. 3. & 7.

F A M A.

Fama an sufficiat ad impediendum matrimonium, & qualiter distet à rumore. Vide Sponsalia, vt dissoluantur.
Quid ad dissoluendum matrimonium, vt alter coniux teneatur credere, Vide certitudo nullitatis.
An sit sufficiens probatio ad dissoluendum, & an probeat mortem viri, & quas condiciones debeat habere fama, vt probeat. Vide probatio mortis.

F A M I L I A.

Familie nomine quid intelligatur in legato, vt aliquis ducat personam de familia, lib. 1. disput. 33. num. 9.

F A M V L I.

Famuli an teneantur recipere Eucharistiam in Parochia heri. Vide Habitatio qualis requiratur.

FAVORABILIS.

Fauorabilis, quando sit constitutio. Vide Constitutio.

FICTA, FICTIO, FINGENS.

Ficta matrimonia. Vide Matrimonium fictum.
Ficta sponsalia. Vide Promissio deliberata.
Ficta professio. Vide Professio ficta.
Fictio non operatur plus quam veritas, lib. 4. disp. 18. nu. 15.
Fingens virginitatem. Vide Virginitatem fingens.

FIDEIUSSIO, ET FIDEIUSSOR.

Fideiussio vxoris non seruatis iuris solemnitatibus, an valeat in conscientia, & si soluat, teneatur alter restituere, lib. 4. disp. 9. num. 14.
Quid si vxor promittat viro morti vicino se soluturam eius debita, an teneatur soluere, siue iurauit, siue non, & si soluat, an teneatur alter restituere, num. 15.
Quid si promittat viro se soluturam quicquid legauerit, eod. num. 15.
An fideiussio vxoris metu reuerentiali viri facta, obliget in conscientia, vel possit ipsa abscondere bona, aut quia egestate premitur, sitque necessaria iuramenti relaxatio, nu. 14.
Fideiussor an possit interuenire in sponsalibus, lib. 1. disput. 38. num. 1.
An obligetur ad poenam, vel interesse, eod. num. 1.
Fideiussor non obligatur in plus, quam principalis, lib. 1. disput. 38. num. 1.
Fideiussor non obligatur, nisi principalis obligetur saltem naturaliter, lib. 6. disput. 38. num. 21.

F I D E S.

Fidem frangenti, fides seruanda non est, lib. 1. disputat. 52. num. 5. & lib. 6. disput. 37. num. 2.

F I L I A, ET F I L I V S.

Filia inuitis parentibus nubens non clandestine, an possit exheredari, lib. 4. disput. 24. num. 2. & 3.
Quot condiciones desideretur, vt possit ob id exheredari, n. 4.
An exigatur, vt pater se obtulerit ad filiam maritandam, vel sit sit eam esse meretricem, num. 5.

An exigatur, vt sit in lupanari, num. 6.

Quid si pater, vel mater luxuriose viuant, num. 7.

Quid si mater sit correctae, & an correctio hanc debeat esse tempore conditi testamenti, vel mortis, num. 8.

Quid si filia meretrix sit maior vigintiquinque annis, nu. 9.

Quid si inuitis parentibus mancipio nubar, num. 10.

Quid de filio inuitis parentibus ducenti vxorem, an possit exheredari, num. 11.

An attento iure Castellae possit filius, vel filia inuitis parentibus iniens matrimonium exheredari, ibid. nu. 14. & 15.

An filia, vel propinqua heri contrahens sponsalia, vel matrimonium cum famulo possit exheredari, num. 16.

An iure Canonico sint leges permittentes exheredari filiam non clam nubentem inuitis parentibus correctae, eod. lib. 4. tota disput. 25.

Quando autem possit dote priuari. Vide Dos an sit sub precepto.

Quando peccet sic nubens. Vide Filius.

Filia volens ingredi religionem, an sit dotanda à patre. Vide Dos an sit sub precepto.

Filius an valide ducat vxorem contra parentum voluntatem, lib. 4. disput. 22. num. 2. & 3.

An possit cogi paterno precepto, vel increpatione paterna, num. 4. & 5.

An possit pater impedire matrimonium, & minari exheredationem, vel incurrat excommunicationem, num. 6. 7. & 9.

Quando iuste impediat. Vide Causa iusta dispensandi.

Filius iniens matrimonium inuitis parentibus an possit exheredari. Vide Filia inuitis parentibus.

An teneatur obedire parentibus.

An teneatur obedire parentibus nomine ipsius promittentibus matrimonium, vel aliquod matrimonium precipientibus, lib. 4. disput. 23. num. 2. 3. 4. 5. & 6.

An teneatur ad illud matrimonium ex vi paterni precepti, num. 7.

Quando peccet filius inuitis, aut inscijs parentibus ducens vxorem, à num. 8. ad 11.

Filius natus ex concubitu cum aliena sponsa de futuro, vel voto castitatis ligata, an sit naturalis. Vide Adulterium an sit fornicatio.

Et de filijs legitimis. Vide legitimi filij.

Filius promittens patri se soluturum eius debita, aut legata, an teneatur, possitque si minor sit, petere restitutionem, & similiter possit ex donatione, & fideiussione restitui, lib. 4. disput. 9. num. 16.

Filius volens ad ordines promoueri, an possit patrimonium à patre petere. Vide Dos an sit sub precepto.

Filius an teneatur cōferre vestes donatas sibi, aut vxori à patribus, ad nuptias. Vide Vestes preciosae, & quotidianae.

Filius an teneatur ministrare patri, & possit à patre cogi, lib. 6. disput. 39. num. 5.

An possit volens recedere, ab eo includi, vel possit inuito patre se vendere, num. 6.

Filius familias an obligetur ex contractu pecunia credita, quamuis iuret, vel ex mutuo, lib. 6. disput. 38. num. 29.

Filius familias an obligetur ex contractu, lib. 6. disp. 39. nu. 1.

An possit pater irritare eius obligationem homini factam, eodem num. 1.

An si sit impubes possit contrahere saltem circa castrensia, vel quasi, num. 2.

An obligetur si promiserit alicui se certo tempore ministraturum, & possit amoueri à patre, num. 4.

An possit cogi ministrare patri, & teneatur cum ipso habitare, & recedere volens possit impediri, num. 5. & 6.

An possit contrahere circa aduentitia, in quibus pater est usufructuarius, vel proprietatem alienare, aut hypothecae subijcere, saltem ex patris licentia, num. 7.

An in regno Castellae possit alienare proprietatem tertiae partis aduentitiorum, num. 8. & 9.

An possit pater irritare vota filij familias maioris vigintiquinque annis, num. 10.

Qualiter possit arrhas promittere, vide Arrhas.
Qualiter sponsalitia largitatem. Vide Largitatem sponsalitia.
Filius familias non exit à patris potestate ratione ætatis, lib. 6. disput. 39. num. 10.
Filijs prioris matrimonij, quæ reseruentur. Vide Lucra quæ reseruentur.

FINALIS CAUSA, ET FINIS.

Finalis causa, & impulsiva, quid sit, & an semper illa sit, quæ cessante non fieret dispositio, lib. 3. disput. 39. num. 14.

Finis matrimonij. Vide Matrimonium ad quem finem.

F O E M I N A.

Fœmina vim passa an possit semen expellere. Vide Semen an possit expellere.

Fœmina virginitatem fingens. Vide Virginitatem fingens.

F O R E N S E S.

Forenses qualiter teneantur ad gabellas, & ad panis taxam, & ad alias leges. Vide Peregrini an teneantur.

F O R M A.

Forma debet impleri specificè, & propriè, & non per æquipollens, lib. 2. disput. 11. num. 19.

Formam importat, necessarium, lib. 2. disput. 31. num. 2.

Et idem, verbum, debet eod. num. 2.

Idem, quando imponitur verbum annullans, vel dicitur aliter fieri non posse, lib. 3. disput. 17. num. 4.

Formam an importet conditio, & ablativus absolutus, lib. 3. disput. 5. num. 1.

Et id quod potest præcedere, & subsequi actum, num. 3.

Quid quæ exprimitur, quod iure inest. Vide expressio eius.

F O R V S.

Forus conscientia, & externus idem servat, ubi non est falsa præsumptio, nec lex est penalis, lib. 1. disput. 5. num. 20.

Forus internus fidem adhibet testanti pro se, & contra se, non autem externus, lib. 2. disput. 45. num. 2.

Fori leges non obligant nisi probetur eorū usus, lib. 6. d. 1. n. 5.

F R A V S.

Fraus nemini patrocinari debet, lib. 1. disput. 42. num. 5. & lib. 3. disput. 18. num. 29.

Quando dicatur fraus illicita. Vide Iure suo utens.

F R V C T V S.

Fructus beneficij an lucretur, peccans ministrando, ut si sit excommunicatus. Vide Distributiones.

Fructus donationis ea cassata, vel reuocata, an lucretur coniux. Vide donatio morte confirmata.

F R V S T R A.

Frustra expectatur eventus, cuius nullus est effectus, lib. 1. disput. 51. num. 9.

F V N D A M E N T V M.

Fundamento sublato corrumpitur ædificium, lib. 3. disput. 4. num. 6.

F V R I O S I.

Furiosi. Vide Amentes.

G

G A B E L L A.

Gabellas qualiter teneantur forenses soluere. Vide Peregrini an teneantur legibus.

G R A T I A.

Gratia ut valeat, vel quævis dispositio non desideratur scriptura, nisi lex eam petat, lib. 3. disput. 35. num. 10.

Gratia non expirat ante reuocationem, lib. 3. disput. 30. num. 11.

Gratia an prosit ignorantia à tempore concessionis, lib. 3. disput. 36. num. 1. & 2.

Quid quando privilegium non conceditur per modum rescripti, sed per modum statuti, aut constitutionis, num. 3.

An reuocari possit ante notitiam eius, cui conceditur, nu. 4.

An desideretur etiam notitia privilegij in eo, in cuius præiudicium cedit, num. 5.

An satis sit notitia nuncij, aut procuratoris quo mediante privilegium impetratur, num. 6.

An satis sit ut quidam tertius intimet privilegium, vel requiratur nuncius destinatus, num. 7.

Quid si Parochus concesserat licentiam assistendi matrimonio cuidam sacerdoti, & ille ignarus licentiæ assistat, vel

Sancti de Matrim. Tom. I.

admonitus à quodam, qui casu audiuit, an validū sit, nu. 8.
Quid si reuocata sit licentia, sacerdosque ignarus reuocationis assistat, & an possit ad libitum reuocari, num. 9.
Gratiæ verba ita operari debent, ut nec vna Syllaba sit superflua, lib. 3. disput. 26. num. 6.

H

H A B I T A N S, E T H A B I T A T I O.

Habitans in duplici Parochia an possit indifferenter coram alterutrius Parocho matrimonium inire, & utriusque sacerdoti, lib. 3. disput. 24. num. 1. 2. 4. & 5.

An requiratur æqualis habitatio omnino in utraque Parochia, num. 3.

An quando sunt duo parochi in solidum vnius parochiæ, possit alteruter altero invito ministrare sacramenta, nu. 6.

Habitatio qualis requiratur ad domicilium acquirendum, lib. 3. disput. 23. num. 1. & 2.

An domicilium habitationis semel acquisitum, deperdatur sola animi mutatione, num. 2.

Domicilium originis an acquiratur natiuitate in loco, in quo parentes casu erant, vel quale sit tunc domicilium originis, num. 3.

Domicilium originis est immutabile, habitationis verò potest mutari, num. 4.

An parochus domicilij originis possit assistere matrimonio, num. 6. & 7.

Domicilij nomine quale in dubio intelligatur, num. 7.

Qualis habitatio requiratur ad acquirendum Parochiam ad matrimonium, confessionem, vel ut Episcopus possit dispensare, à num. 9. ad 13.

Non requiritur actu habitare per maiorem anni partem, sed sufficit eo animo incipere habitare, num. 14.

Quid si habeat aliquis animum habitandi in diocesi per maiorem anni partem, & breui in singulis domibus habitet, eod. num. 14.

Quid dū mulier nubit viro ad eius parochiā statim trāstura, an possit parochus illius mulieris assistere matrimonio.

Quod si irritū sit, & eadem die cū iam in viri domū tranierit, ratificetur, an possit idem parochus assistere, nu. 15.

An si alienigena se transiet in aliquam diocesim animo habitandi perpetuū, & petique habitare, & postea animum mutet, possit ab Episcopo illius diocesis ad ordines promoveri, num. 16.

An liceat virtute bullæ, & privilegiorum religionis ministrare Eucharistiā in die Paschatis aduenis, vagis, & peregrinis breui spatio habitantibus in aliqua parochia, num. 17.

An hi teneantur ad Ecclesiam matricem confluere, eod. n. 16.

Quid de mercenarijs ad breue tempus locatilis operas, vel an debeant ad heri parochiam confluere, num. 18.

HÆREDES, ET HÆREDITAS.

Hæredes donantis an possint reuocare donationem nondum acceptatam, vel hæredes donatarij acceptare, post utriusque mortem. Vide premissio ante acceptationem.

Hæreditate priuari an possit filia, vel filius cū iam contrahēs, lib. 3. disput. 47. num. 2.

Quid si filia sit futuris, viduaque, siue in domo paterna, siue externa habitet, num. 3.

Quid si digno nubat, num. 4.

Quid si excedat ætatem viginti quinque annorum, num. 5.

Quid si cū iam ex parentum consensu nubat, num. 6.

An incurrat tūc tam ipsa, quam testes alias penas contentas in l. 49. Tauri, vel saltem iudex possit eas infligere, num. 7.

Quid si pater malitiosè matrimonium dissolat, num. 8.

Quid si ea filia non consummato matrimonio prehteatur religionem, & an oporteat consummari, ut incutatur ea pena, num. 9.

Quid si matrimonium clandestinum sit inualidum, nu. 10.

An hæc pena indigeat iudicis sententia, num. 10.

An iure canonico attento seruanda sit hæc pena exheredationis, num. 11. & 12.

Quid de filia inuitis parentibus nubente, non tamen clandestinè. Vide Filia inuitis parentibus.

I N D E X.

Hæreditatis renunciatio. Vide *Renunciatio*.

Hæreditatem repudiare. Vide *Repudiare*.

HOMAGIVM.

Homagium, vulgo, pleitò omenaie, an sit iuramentum, & quam vim habeat, lib. 6. disput. 11. num. 10. & 11.

I D, ET I D E M.

ID possumus, quod honestè possumus, lib. 1. disputat. 33. num. 11.

Idem iudicandum est in utroque foro, vbi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, lib. 1. disput. 5. nu. 20.

Idem est aliquid fieri tempore inhabili, vel non permissio, & referri in id tempus, lib. 6. disput. 1. num. 6.

I E I V N I V M.

Ieiunium an requirat ætatem ita impletam, vt die qua impletur, non obliget. Vide *Ætas*.

Et in dubio ætatis. Vide *dubitans an habeat ætatem*.

Et in dubio an convenit hora duodecima, sitque sequens dies, vel sic cepit sonare. Vide *dubitans an audita fuerit*.

Ieiunium locale an obliget peregrinos. Vide *Peregrini an teneantur*.

I G N O R A N S, ET I G N O R A N T I A.

Ignorans suam iurisdictionem. Vide *Iudex si in fundamēto, Et gratia an prosit ignorantia*.

Ignorans censetur titubans, lib. 2. disp. 36. num. 1.

Ignorans quando ligetur pœna nullitatis actus. Vide *pœna annulationis*.

Ignoranti doctrinam an possit matrimonium negari. Vide *Parochus impedimentum*.

Ignoranti aliquo an possit auferri iurisdicctio ab eo. Vide *Iurisdicctio non adimitur*.

Ignorantia qualiter probetur. Vide *Iuramento probantur, & Scientia*.

Ignorantia concomitans an sit causa inuoluntarij, lib. 2. disp. 34. num. 3.

Ignorantia laboras pœnitens. Vide *Confessarius inueniens*.

Ignorantia non est probabilis quando omittuntur iure requisita, lib. 3. disp. 42. num. 1.

Ignorantia qualis excuset, dum textus dicit, si quis ausus fuerit, vel præsumpserit, lib. 3. disput. 48. num. 7.

Ignorantia facti, & iuris an excuset, lib. 5. disp. 3. num. 13.

I L L I C O.

Illico fieri euando aliquid dicatur, lib. 1. disput. 51. num. 14.

I M P E D I E N S, I M P E D I M E N T V M, ET

I M P E D I R E, I M P E D I T V S.

Impediens legatum. Vide *Restitui an debeant*.

Impediens matrimonium. Vide *matrimonium an possit esse cœctum*.

An possit pater impedire. Vide *causa iusta dispensandi*.

Impedimenta denunciare matrimoni. Vide *denunciare impedimenta*.

Impedimētum manifestare occultum proprium, an teneantur ipsimet volentes inire matrimonium, vel ad ordines premoueri, lib. 3. disput. 14. num. 1. & 2.

An iudex absque probationibus possit interrogare, non ad puniendū, sed vt alter impleat id ad quod tenetur, eo. n. 2.

An possit interrogare obtinentes dispensationem in consanguinitate, an se cognouerint, num. 3.

Quid si habens occultum impedimentum obtinuerit dispensationem in foro conscientie, an teneatur illud detegere ordinario interroganti, num. 4.

Impedimentum matrimoni quando iouenit Parochus. Vide *Parochus inueniens impedimentum*.

Impedimentum duplex difficilius tollitur. Vide *Duo impedimenta*.

Impedito non currit tempus, lib. 1. disput. 53. num. 7.

I M P O S S I B I L E.

Impossibile an dicatur, quod pendet à Principis voluntate. Vide *Coaditio si Pontifex dispensauerit*.

I M P V B E R E S.

Impubes pubertati proximus iurans contractum. Vide *minor quando aliquis dicatur*. Et ibi, de eius contracti-

bus, & quando possit irritari iuramentum.

Impuberum sponsalia. Vide *Sponsalia impuberum*.

I M P V L S I V A.

Impulsua causa. Vide *Finalis causa*.

I N.

Incontinenti aliquid fieri quādo dicatur, lib. 1. disp. 51. n. 14.

Incontinenti quod sit, dicatur inesse, lib. 2. d. 21. nu. 12. & 13.

In dubio an sit melior conditio possidentis. Vide *dubitans num res sit si. 2*.

In dubio an sit tutius eligendum, lib. 2. disp. 21. num. 6.

In dubio à proprietate verborum recedendum non est, lib. 3. disput. 23. num. 7.

In facie Ecclesie matrimonium contrahere quid sit. Vide *Parochus impedimentum*.

In generali mandato non veniunt ea, per quæ dominus incit in pœnam, lib. 3. disput. 35. num. 12.

In iure paria sunt non esse, & non apparere, lib. 1. disput. 63. num. 3. & 9.

In utroque foro idem seruatur, vbi externus non innititur falsæ præsumptioni, lib. 1. disput. 5. num. 20.

I N D E F I N I T A.

Indefinita oratio legis quando æquipollet vniuersali, lib. 3. disput. 44. num. 2.

I N D I.

Indi qualiter contrahant matrimonium verbis valde æquiuocis. Vide *verba quæ sint*.

An valeat dum ipsi non respondent, sed gubernator pro eis. Vide *Sponsalia, & matrimonium an contrahantur*.

Quid si Parocho careant, aut vagi sint. Vide *Religiosi in nouo orbe*.

I N D I G N V M M A T R I M O N I V M.

Indignū matrimonium quod dicatur, lib. 4. disp. 26. à num. 22. ad 27.

I N D V L G E N T I A.

Indulgentia vnius mentis quot dies includat, lib. 2. disput. 24. num. 20.

Indulgentiæ à falsis prælatis concessæ an valeant. Vide *Titulo legitimo carens*.

I N D V S T R I A.

Industria personæ quā eligatur. Vide *Clausula tuo iudicio*.

I N F E R I O R.

Inferior quamuis non possit legem superioris tollere, at potest illam adiuuare, imponens nouas pœnas in illius violatores, lib. 3. disput. 47. num. 12.

I N F I D E L E S.

Infideles dum baptizantur, an teneantur recipere benedictiones Ecclesie, & fiat matrimonium prius contractum, sacramentum. Vide *matrimonium infidelium*. An peccent clām contrahendo. Vide *Clandestinum matrimonium*.

An si sint temporaliter Ecclesie subiecti teneantur coram Parocho, & testibus contrahere. Vide *Matrimonium an sit validum absque Parocho*.

Et an validè contrahant apponentes conditionem, dummodò liceat habere plures uxores, vel dare libellum repudiij. Vide *conditio vt infideles*.

I N H A B I L I T A S.

Inhabilitas quando sit pœna. Vide *pœna*.

Inhabilitas contrahentium clām. Vide *pœna matrimoni clandestini*.

I N S I N V A T I O.

Insinuatio an requiratur in donatione inter coniuges excedente summam. Vide *donatio irrita inter coniuges*.

An in arrhis, & sponsalitia largitate, vide *Arrha, & largitas sponsalitia*.

I N S T I T V T I O.

Institutio præsentati, & confirmatio an possit fieri extra diœcesim, lib. 3. disput. 8. num. 6.

I N T E L L E C T V S.

Intellectus absurdus. Vide *Absurdus intellectus*.

I N T E R E S S E.

Interesse an possit peti sponsalibus dissolutis. Vide *pœna sponsalibus adiecta*.

INTERPRES, ET INTERPRETATIO.

Interpres in matrimonio. vide presentia Parochi.
Interpretatio stricte faciendam est obligatione, lib. 1. d. 9. n. 11.

INTERROGARI.

Interrogari uter coniugum prius debeat, li. 2. disp. 3. n. 12.
Interrogari an possint de impedimento occulto volentes matrimonium inire, ad ordines promoueri. Vel coniuginei impetrantes dispensationem an se cognouerint. vide impedimentum manifestare.

IRACUNDIA.

Iracundiæ calore gesta an valeant, lib. 1. disp. 8. num. 4. & 11.

IRREGULARIS.

Irregularis occultus petens ordines, an interrogatus teneatur irregularitatem manifestare. vide impedimentum manifestare.

Irregularis an sit Sacerdos ducens viduam sub conditione impossibili, vel turpi, lib. 1. disput. 3. num. 22.

Irregularis ministrans beneficio an lucretur fructus, & distributiones, vide distributiones.

IRRITARE.

Irritare an possit pater votum, quando dubitatur qua ætate emissum sit, vide dubitans de pubertate.

Irritare iuramentum. vide minor quando aliquis dicatur.

Irritare vota realia post ætatem viginti quinque annorum facta, & obligationem homini factam an possit pater, vide Filius familias an obligetur.

LOCALIA.

Localia data inter sponsos. vide Largitas sponsalitia.

IUBE O.

Iubeo, an importet necessitatem, & habere actionem ad rem, lib. 6. disput. 4. num. 9.

IUBILEVM.

Iubilei virtute absolutus an teneatur illud consequi, lib. 1. disp. 43. num. 9.

IUDEX.

Iudex quando & qualis debeat cogere implere sponsalia, vide sponsalia implere recusans.

Iudex an terminum præfigere possit, sponsalibus perficiendis, lib. 1. disput. 3. num. 9.

An possit protrahere, vel restringere tempus expectandi sponsum absentem, num. 4.

Iudex, & qualis possit compellere patrem ad remittendum iuramentum soluendi vsuras, vel metu extortum, li. 1. disp. 32. n. 18. ubi an possit Iudex laicus hoc iuramentum remittere.

Iudex an possit aliquid circa terminum legalem. vide Terminum legalem.

Iudex, qui sub excommunicatione præcipit sponso, ut intra bimestre consummet, & eo transacti excommunicat illum, qui non obediuit, qualiter se debeat habere cum illo ingrediente postea religionem, lib. 2. d. 24. num. 24.

Iudex si in fundamento sit iurisdictionis & recte eam ignorans an valeat, quod agit, lib. 2. disp. 36. num. 1.

Iudex quid debeat facere in dubio cuius res sit, vide dubitas, num. res sit sua. Et ibi, quid quando sunt diuersæ opinionis.

Iudex qua cautela uti debeat, ut informetur de malitiosi impedimenti suspitione, vide causa iusta dispensandi. Et ibi, quando dispensat in denunciationibus quid teneatur facere.

Quid quando vult inuestigare impedimentum, vel petitur forminam in locotuto deponi. vide Parochus impedimentum.

Iudex quando possit de occultis interrogare. Vide impedimentum manifestare.

Iudex qualis possit penas inferre laicis clam contrahentibus, lib. 3. disp. 54. num. 1. 2. & 3.

Quid si non constet de matrimonij clandestinitate, de eaque sit questio, ut filius censeatur legitimus ob bonam parentum fidem, num. 4.

Quando sit questio iuris, & quando facti, eo. num. 4.

An Iudex Ecclesiasticus possit inhibere secularem, ne testes deponant coram eo, vel ne puniat clam contrahentes, num. 6.

Quid si ecclesiasticus non puniuit condigne laicum clam

contrahentem, vel admittentem aliud crimen mixti fori, an possit secularis iterum punire. Et è contra, quando secularis prius puniuit minus digne, num. 7. & 8.

Iudex laicus an possit cognoscere de causa spiritali, quæ non est questio iuris, sed facti. Vide iudex qualis possit penas.

Iudicis autoritas, & qualis, an exigatur ad dissoluenda sponsalia. Vide sponsalia iudicis.

Iudicis sententia eorum suspensio triennalis imposita Parocho assistenti matrimonio clandestino, & pena testium, & amissio bonorum contrahentium non autem inhabilitas ad sic contrahendum, lib. 3. disp. 63. num. 1.

Quid de exheredatione, nu. 2. 3. 4. & 5.

Quid de illegitimitate qua afficiuntur filij nati ex matrimonio clandestino ita, ignorantibus parentibus impedimentum, num. 7. & 8.

IUDICIALIS COGNITIO.

Iudicialis cognitio, per quam clauis non requiritur. Vide clausula iudicio.

An exigatur in dispensatione denunciationum. Vide dispensatio in matrimonij denunciationibus.

IURAMENTVM, ET IVRANS.

Iuramentum an firmet promissionem non acceptatam. Vide stipulatio alteri per alterum facta.

Iuramentum absque animo se obligandi. Vide promissio deliberata.

Iuramentum interpretandum est, ut minus obliget in dubio, lib. 1. disput. 9. num. 11.

Iuramentum a quoque an possit præstari, iurando se non promississe, ab eo qui promissioni non teneatur stare, lib. 1. disput. 10. num. 27. & 28.

Quid dum aliquis mutuo recepit nummos, & non teneatur eos soluere, num. 27.

Quid de rogato a custodibus, an veniat ex certo loco, si ille non sit pelle infectus, num. 27.

Quid de clerico rogato an portet aliquid ut cogatur soluere gabellas, ad quas non teneatur, eo. num. 27.

Quid de eo a quo petunt latrones, ut iuret se daturum pecunias, an possit iurare se daturum, intelligens, si teneor, & ita non soluere, eo. lib. 1. disput. 11. num. 2.

Quid de muliere sciente aliquem non esse virum suum, ob idque neganti debitum, & ut absoluitur, cogitur iurare se reddituram, an possit iurare intelligens, si teneor, ead. disput. 11. num. 2.

An intercedente causa iusta, aut metu, possit aliquis contrahens fidei matrimonij iurare velle se eam forminam, uxorem intelligendo si teneor, ead. disp. 11. num. 2.

Iuramentum quando faciat ut actus inualidus valeat eo modo, quo valere potest, lib. 1. disp. 10. num. 2.

Iuramentum contra bonos mores, quando non obliget, lib. 1. disput. 32. num. 1.

An ex iuramento inique extorto consurgat aliqua obligatio homini, vel soli Deo, num. 1.

An egeat relaxatione, quæ non valet, vel non obligat, nu. 2.

An dillet inter hæc iuramentum obligat, & confirmat contractum, num. 3.

Quando non firmat contractum, manet contractus inualidus sicut antea, ut quæ firmat, manet irreuocabilis, nu. 4.

Et quando non firmet, concessa relaxatione, potest veniri aduersus contractum secus, quando firmat, num. 5.

Nec datur absolutio quæ confirmat, nec repetitio, nec impletur momentanea solutio, secus quæ non confirmat, nu. 6.

An quando non confirmat, possit res soluta repeti absque iuramenti relaxatione, quamvis iuramentum sit de non repetendo, num. 7.

Quando contractus ob publicam utilitatem prohibetur, non firmatur iuramento, secus quando ob priuatam, num. 8.

Nec in priori casu iuramentum obligat, nec indiget relaxatione, num. 9.

An si prohibitio feratur in personas & non in ipsum contractum, firmetur iuramento, num. 10.

Quando censeatur contractus ob publicam, vel priuatam utilitatem interdictus, num. 11.

Quando in creditore recipiente versatur turpitudine, obligat iuramentum, sed non confirmat contractum, & potest relaxari, num. 12.

An hæc turpitudine debeat esse contra ius naturale, num. 13.

Cum turpitudine non est in recipiente, non impletur momentanea solutio postea repetendo, num. 14.

Cum est turpitudine in recipiente, potest Episcopus relaxare, ut in iuramento soluendi usuras, vel metu extorto, etiam si iuratur id, quod alias erat in præcepto, num. 15.

An sit necessarium, ut relaxatio concedi possit, eam peti antequam periculum incurratur non implendo, num. 16.

An tale iuramentum possit per bullam, aut religiosorum privilegia commutari, num. 17.

Quando metus est levis, an concedatur relaxatio. Vide Iuramentum præstitum metu.

An iudex possit cogere creditorem, ut iuramentum hoc remittat. Vide Iudex æqualis.

De iuramento soluendi amissa pecunia credita, vel penam sponsalium. Vide pena sponsalibus adiecta.

Iuramentum præstitum metu an confirmet contractus iure inualidos, ut renunciationem legitimæ, contractus minorum, lib. 4. disput. 20. num. 2.

An tunc obliget iuramentum, & sit necessaria relaxatio, num. 3. & 4.

Quid si metus sit levis, an possit ab Episcopo relaxari, vel per bullam, & impleatur momentanea solutio, num. 7. 8. & 9.

An matrimonium metu extortum firmet iuramento, ibi num. 11. & 12.

Vel tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione, 2. num. 2. 4. ad 17.

An faciat valere ut sponsalia, num. 16. & 18.

Quid si apponatur per verba de futuro, ut de non contrahendo illi matrimonio, num. 19.

Quid si de eo rato habendo nouo consensu, num. 20.

An sponsalia metu graui contracta firmentur iuramento, lib. 4. disput. 21. num. 1.

Vel tale iuramentum indigeat relaxatione, ead. disput. 21. num. 2. & 3.

Quid si metus sit levis, num. 4.

Quid de iuramento accedente promissioni dotis, arrharum, constitutioni procuratoris, voto professionis metu factis, ead. disput. 21. num. 5. & 6.

Iuramentum sequitur naturam contractus, cui adijcitur, & eius conditiones, lib. 6. disput. 11. num. 3.

Iuramentum an confirmet actum contra prius iuramentum. Vide Donatio facta contra prius.

Iuramentum in contractibus impuberum, aut minorum, quando obliget, possitque à patre irritari. Vide minor quando aliquis dicatur.

Iuramentum licet non sit contra bonos mores non semper relaxatione indiget, lib. 4. disput. 21. num. 7.

Iuramentum non supplet duo vitia, lib. 4. disput. 20. num. 3.

Iuramentum rei impossibilis, vel illicitæ, si postea fiat possibile, aut licita, an obliget, lib. 1. disp. 50. num. 5. & 6.

Iuramentum an firmet sponsalia impuberum. Vide sponsalia impuberum.

Iuramentum in Dei honorem principaliter præstitum, an possit remitti per eum, in cuius fauorem cedit. Vide Sponsalia mutuo consensu.

Iuramentum soluendi amissa ludo pecunia credita. Vide Pena sponsalibus adiecta.

Iuramentum intelligitur rebus non mutatis, lib. 1. disp. 57. n. 1.

Iuramentum adiectum sponsalibus. Vide sponsalia iurata. Et si adsit metus. Vide iuramentum metu.

Iuramentum habens tacitam conditionem, non indiget relaxatione, ea non impleta, lib. 1. disput. 67. in fine.

Iuramentum contractibus adiectum, quando, & à quo, & an virtute bullæ, aut privilegiorum possit relaxari. Vide iuramentum contra bonos mores.

Iuramento probantur, que in animo latent, ut scientia, & ignorantia, lib. 1. disput. 62. in fine.

Iuramento an firmetur pena sponsalium. Vide pena sponsalibus adiecta.

Iuramento an firmetur donatio inter coniuges. Vide donatio inualida. Vide etiam donatio præsumpta.

Iuramento rogatus de contractu gesto cum minori, vel de lucro obtento in ludo prohibito, an teneatur fateri, lib. 6. disput. 38. num. 35.

Iurans sponsalia, an teneatur prius contrahere, quam ingrediatur religionem, aut possit licite illud inire animo ingrediendi ante consummationem, siue votum religionis, siue castitatis emiserit. Vide sponsalia iurans.

Iurans se aliquam ducturum, an teneatur ipsam nolentem dotare. Vide sponsalia dote.

I U R I S D I C T I O.

Iurisdictio annexa ex privilegio perpetuo dignitati, vel officio, an sit ordinaria, & delegabilis, lib. 2. disput. 40. num. 14.

Quid si sit iurisdictio conferendi reservata principi in lignum supremæ iurisditionis, num. 15.

Quid si res sit magis momenti, ut beneficia conferre, num. 16.

Iurisdictio voluntaria, & contentiosa quid sint, lib. 3. disput. 19. num. 7.

Quando voluntaria assumat naturam contentiosæ, num. 7.

Qualiter voluntaria possit exerceri extra diocesim, aut territorium, non autem contentiosa, num. 8.

Quid si sit iurisdictio voluntaria delegata, an possit exerceri extra territorium tam circa matrimonium, quam circa confessiones audiendas, eod. num. 8.

Quid si voluntariæ admisceatur contentiosa, eod. num. 8.

An requiratur licentia iudicis territorij, & qualis, & consensus litigantium, ut iurisdictio contentiosa possit extra territorium exerceri, eod. num. 8.

Cum exigitur cognitio causæ iudicialis nequit extra territorium exerceri, num. 9.

Iurisdictio non admittitur ignorantij, lib. 3. disp. 30. num. 11.

Iurisdictio an possit concedi incerta, & non determinatæ personæ, lib. 3. disput. 31. num. 18.

Iurisdictio non prodest eam ignorantij, nec potest conferri actu interno, lib. 3. disput. 36. num. 8.

Iurisdictio metu extorta an valeat. Vide præsentia parochiæ & testium.

Iurisditione concessa, conceduntur ea, sine quibus illa explicari nequit, & concessa re, concedi videntur necessaria ad illam comparandam, lib. 3. disput. 19. num. 4.

Iurisditionem ordinariam quis conferat. Vide Vicarius generalis.

I V S.

Ius civile an seruandum sit in foro Ecclesiæ. Vide Leges seruandæ.

Iura non deceptoribus, sed deceptis subueniunt, lib. 4. disput. 15. num. 4.

Iuris correctio. Vide recedendum est à propria.

Iure suo spoliari nemo debet absque culpa, lib. 2. disp. 22. n. 6.

Iure suo vtens non committit verè fraudem, nec verè dicitur illum fraudem admittere, lib. 3. disp. 18. num. 29.

L

L A R G I T A S S P O N S A L I T I A.

Largitas sponsalitia quid sit, & quando conueniunt sponsa ut ad donantem in nullo casu reuertatur, an statim acquiratur donatio, lib. 6. disput. 18. num. 1.

Vbi nullum est pactum, olim reputabatur donatio simplex, & irrevocabilis, hodie autem habet tacitam conditionem si sequatur matrimonium, num. 2.

Quando matrimonium non sequitur culpa donantis, an teneatur soluere, quod promissit, & restituere sponsalitiarum largitatem, quam accepit, perdatque quam dedit, & quid si casu, ut alterius morte non sequatur, & interueniat osculum, aut copula, aut hæc non interueniat, num. 3. & 4.

Quid si culpa donatarij non sequatur matrimonium, vel absque vtriusque culpa, ut ingressu religionis, num. 3.

An sponsa lucretur aliquid per osculum præcedens loculum donationem, num. 5.

Quid si sponsa non sit virgo, eod. num. 5.

Quid si osculum, aut copula, quæ præcedunt sponsalia, n. 6.
 Quid si sponsalia sint conditionalia, & ante conditionis ad-
 ventum accedat osculum, aut copula, num. 7.
 Quid si solus adsit amplexus, num. 8.
 An sponso repenti iocalia incumbat probare se dedisse ob
 matrimonij causam, & sponsæ adfuisse osculum, aut copu-
 lam, & culpa sponsi dissolui sponsalia, num. 9.
 An hæc sint correctæ iure Castellæ, num. 10.
 An ut sponsalia largitas acquiratur, requiratur animus
 donandi in sponso, & valeat pactum, ut non acquiratur,
 num. 11.
 An exigatur insinuatio, si ea donatio debitam summam ex-
 cedat, num. 12.
 An in foro conscientie procedat hæc legum dispositio, n. 13.
 Largitas sponsalitia integrè acquiratur sponsæ matrimonio
 consummato, lib. 6. d. 19. num. 1.
 Non requiritur traditio ad domum, vel benedictiones,
 Ecclesiæ sequutas esse, num. 2.
 Per solum matrimonium ratum absque osculo nil lucratur
 sponsa, num. 3.
 Quid si sequuta sit traditio ad sponsi domum, vel bene-
 dictiones Ecclesiæ receptæ sint, num. 4.
 An accedente copula post sponsalia, lucratur aliquid ioca-
 lium sponsa, num. 5.
 Quid si ante sponsalia sit copula, vel post sponsalia condi-
 tionalia non impleta conditione, num. 6.
 An sponsus lucratur sponsalitiam largitatem sibi donatam
 à sponsa, per matrimonij consummationem, à n. 7. ad 10.
 Largitas sponsalitia an acquiratur per osculum, aut matri-
 monium consummatum, quando sponsalia, & matrimo-
 nium fuere nulla, lib. 6. tota disp. 20.
 Largitas hæc sponsalitia an acquiratur sponso, vel sponsæ,
 quando non casu, at absque utriusque culpa, ut voto, vel in-
 re su religionis, vel alijs modis huius dissolvuntur spon-
 salitia, lib. 6. disp. 21, à num. 2. ad 5.
 Quid si mutuo consensu, num. 6. & 7.
 An alter præbens iustam dissolvi causam, ut quia fornica-
 tus est, perdat totum quod donavit, & restituat, quod ac-
 cepit, num. 8.
 Largitas hæc sponsalitia, & arrhae si sint in matrimonio, an
 detur electio sponsæ consummato matrimonio, & intra,
 quod tempus, lib. 6. disp. 22, num. 1.
 An si donatio hæc fuit invalida, morteque confirmetur, ac-
 quiratur uxori simul cum arrhis, eod. num. 1.
 An ubi semel elegerit, possit variare, num. 2.
 Quid si electio caruerit effectu, num. 3.
 Transacto tempore ad electionem concessa, an admittatur
 purgatio mortis, num. 4.
 An vxor, vel eius hæredibus eligentibus arrhas, restituenda
 sit sponsalitia largitas eiusdem æstimationis, ac quando
 donata est, num. 5.
 Per quæ verba censetur facta electio arrharum, aut spon-
 salitiae largitatis, an per hæc, volo arrhas, vel accipere, vel
 habere, vel eligere, num. 16.
 An si solæ arrhae interueniant, in matrimonio, lucratur spon-
 sa per osculum, medietatem, vel si utraque interueniat
 sponsa possit eligere, num. 17. & 18.
 Largitas sponsalitia an valida sit, quando sponsa nullam do-
 tem affert, & qualiter sit tunc taxanda, lib. 6. d. 24. num. 6.
 Largitas sponsalitia quo tempore donari debeat, an possit do-
 nari post matrimonium de presenti, lib. 6. disp. 23. num. 1.
 Quid si donatur post traditionem sponsæ ad sponsi do-
 mum, nondum consummato matrimonio, num. 2.
 Quid si consummatum sit, at benedictiones non sint rece-
 ptæ, num. 3. & 4.
 An casu quo non valeat hæc donatio, confirmetur morte,
 num. 5.
 Quid si sponsus ante consummatum matrimonium mittat
 nuncio iocalia sponsæ, & antequam nuncius pertingat,
 consummet, num. 7.
 Quid si donetur tempore benedictionum matrimonio non
 consummato, num. 8. & 9.
 Quid de anulq tunc dato, ut benedicatur, num. 10.

Largitas sponsalitia an possit in quavis quantitate donari,
 lib. 6. disp. 24. num. 1. ubi an possit excedere decimam bo-
 norum sponsi partem.
 Quid si fieret ante sponsalia ea lege ut nunquam rediret ad
 donantem, num. 2.
 Quid si dos magna fictè promittatur, vel solvatur matri-
 monium ante dotem promissam solutam, num. 3.
 Qualiter dos ubi nulla promittitur, sit taxanda sponsalitia
 largitas, num. 6.
 An hæc taxa liget forenses, vel regnicolas habentes bona ex-
 tra regnum, vel si puella regnicola nubat externo, num. 9.
 An possit excedere taxam, quando à quodam tertio pro-
 mittitur, vel valeat fideiussio, lib. 6. disput. 29. nu. 18. & 19.
 An si excedat taxam, valeat excessus in foro conscientie, co-
 lib. 6. disput. 33. num. 2.
 An tunc solus excessus vitietur, disp. 29. num. 15. & 16.
 An minuenda sit si dos tota, aut pars evincatur, d. 30. nu. 3.
 Qualiter æstimanda sit dos, quando est maioratus in dotem
 traditus, disp. 31. num. 5.
 An si excedat taxam firmetur iuramento, disp. 30. num. 3.
 An firmetur, si excedat id de quo potest sponsus disponere
 in præiudicium ascendentium, vel descendentium, d. 36.
 num. 18.
 Largitas sponsalitia an sit donatio voluntaria, lib. 6. disput.
 36. num. 17.
 An extrahatur de toto hæreditatis aceruo, vel solum de ea
 parte, de qua potest sponsus liberè disponere. Et reuocetur
 natis liberis, disput. 36. num. 17.
 An reseruetur filiis prioris matrimonij, disp. 41. num. 4.
 Largitas sponsalitia an restituenda sit ab ea, quæ virgo non est,
 lib. 6. disput. 27. num. 3. & 4.
 Largitas sponsalitia an sint vestes, & cetera, quæ mittit spon-
 sus sponsæ, Vide vestes præciosæ, & quotidianæ.
 An sint donata à consanguineis: Vide Donata à consan-
 guineis.
 Largitatem sponsalitiam an possit minor promittere, lib. 6.
 disput. 38. num. 42. & 43.
 Quid de filiis familias, disp. 39. num. 12.

L E G A T V M.

 Legatum pauperi consanguineo, quando sit pium, vide vo-
 tum ducendi.
 Legatum sub conditione obligante ad nuptias. Vide conditio
 obligans ad nuptias.
 De legato obligante ad religionem, vel ab ea auerente, vel
 si minus legatur religionem ingredienti, & de alijs circa
 conditionem ingressus religionis. Et an obtineat legatura
 factura ingredienti religionem, ingrediens & postea ex-
 iens. Vide conditio retrahens à nuptijs.
 Legatum virginibus maritandis, an possit dari, vel debeat
 ingredientibus religionem, lib. 1. disp. 33. num. 29.
 Quid si ex coniecturis deprehendatur testatorem intelle-
 xisse de nuptijs temporalibus, ut si nubat aliqua Caio, vel
 legatur extraneo, si illa nupserit, vel negatiue, si illa vidua
 nupserit, num. 30.
 Quid quando ut nubat Caio, & Caius moritur, an debeat
 si ipsa ingrediarur religionem, vel si ipsa moriatur, an pos-
 sit dari alij religionem ingredienti, num. 30.
 Quid si legatum sit indefinite virginibus maritandis, num.
 31. & 32.
 An possit dari iam maritatis, num. 32.
 Legatum sub conditione, vel modo alicubi habitandi. Vide
 pactum, ut vir.
 Legatum petens consilium, vel consensum alicuius. Vide con-
 silium, & consensus.
 Et quando petit arbitrium. Vide conditio retrahens à
 nuptijs, & vide Arbitrium alicuius.
 Legatum feminae si Titio non nupserit, qñ debeat, & an sit
 præstanda cautio, vide conditio retrahens à nuptijs.
 Quid si sub conditione, si Iudæo non nupserit, quæ diligen-
 tia præstanda sit, lib. 1. disp. 34. nu. 40.
 Legatum an sit fauorabile, & latè explicandum, lib. 3. disp.
 18. num. 24.

Legatum quando reuocatum censeatur ob inimicitias. Vide
 1. donatio viri, & vxoris.
Legatum impediens precibus importunis. Vide restitui, an
 debeant.
Legatum inter coniuges putatiuos, an valeat, lib. 6. disput. 2.
 per totam.
Legatum repudiare. Vide repudiare hereditatem.
Legatum cuius conditio pendet à voluntate Principis, an
 reputetur impossibile, & ita reiecta conditione valeat, lib.
 9. num. 19. 20.
Cui incumbat tunc impetrare dispensationem, num. 21.
Quid si expressa non sit conditio, si Pontifex dispensauerit,
 num. 25. 26. & 27.
Quid de legato relicto fratribus cum onere, ad quod sub-
 eundum desideratur Principis licentia, num. 10. & 16.

L E G A T V S.

Legatus Pontificis quid possit circa matrimonium, & an pos-
 sit omnia, quæ Episcopus. Vide ordinarius censeatur, & ibi,
 in quo iter ponitur à latere, & quando non est à latere.

LEGITIMARE, ET LEGITIMI.

Legitimare prolem antea susceptam, an competat matrimo-
 nio clandestino valido, lib. 3. disput. 41. num. 1. & 2.
An standum sit iuri ciuili, aut canonico, circa legitimatio-
 nem prolis per subsequens matrimonium, num. 2.
Vnde habeat matrimonium subsequens, legitimacionem
 facere, & an ea sit fauorabilis, num. 2.
Legitimi filij, an sint nati ex matrimonio clandestino inua-
 lido bona fide inito, lib. 3. disput. 42. num. 1. 2.
An habeat locum hæc ob quamuis causam sit inualidum
 clandestinum, num. 3. & 4.
Quid quando nullitas matrimonij fuerit talis, vel præmis-
 sis denunciationibus, non possit impedimentum detegi,
 num. 5.
Quid si matrimonium fuerit clandestinum ob solam de-
 nunciationum omissionem, num. 6.
An filij nati ex matrimonio clandestino valido sint legiti-
 mi, num. 8.
Quid si matrimonium clandestinum inualidum bona fide
 initum publicetur, approbeturque ab Ecclesia tanquam
 validum, quia nullum est detectum impedimentum, an
 filij tam ante illam approbationem, quam post geniti, sint
 legitimi, lib. 3. disput. 43. num. 1. 2. 3. & 4.
An hæc pœna indigeat iudicis sententia, vide Iudicis sententia.

L E G I T I M E.

Legitime impedito non currit tempus, lib. 1. disput. 53. n. 7.

L E X.

Lex quando dicatur odiosa, vel fauorabilis, lib. 1. disput. 1.
 num. 4.
Lex correctoria. Vide correctoria Lex.
Lex non extenditur ad casum, quem eius ratio à principio
 non comprehendit, lib. 1. disput. 37. num. 3.
Lex imponens pœnam scienter facienti, aut presumēti,
 quam ignorantiam exigat, ut pœna non incuratur, lib. 2.
 disput. 40. num. 4.
Lex edita ad vitanda inconuenientia, an cesset cessante fine,
 lib. 3. disput. 3. num. 9.
Lex vbi frequentioris vsus causa aliquid decernit, non ex-
 cludit casum minus frequentem, lib. 3. disput. 29. num. 3.
Lex pœnalis est extendenda, ne reddatur frustratoria, lib. 3.
 disput. 49. num. 3.
Lex pœnalis, & correctoria est extendenda ob idoneitatem
 rationis in ea expressæ, lib. 3. disput. 24. num. 4.
Leges seruandæ sunt in foro etiam canonico, vbi ius cano-
 nicum nil disponit, lib. 1. disput. 6. num. 14.
Leges in decretis relatæ quando vim canonis habeant, lib.
 1. disput. 18. num. 31.
Leges posteriores, quando per priores explicandæ sint, vel
 per earum rationes, licet habeant clausulam non obstante,
 lib. 1. disput. 24. num. 6.
Leges generales negatiuæ sunt generaliter intelligendæ, lib.
 1. disput. 24. num. 7.
Leges particularum nunquam censeantur corrigere ius con-

mune, nisi res sit aperta, lib. 3. disput. 41. num. 8.
Leges fori non obligant, nisi probetur earum vsus, lib. 6. di-
 sp. 1. num. 5.
Leges seruantes lucra filijs prioris matrimonij, non sunt cor-
 rectæ iure canonico, lib. 6. disput. 41. num. 1.
Legum correctio quantum debeat vitari. Vide recedendum
 est à propria, vbi an impropriantur verba ad eam vitandam.
Et an inducatur per tacitos intellectus, licet alias clausula
 nil operetur, lib. 2. disput. 11. num. 23.
Legem, an faciat sententiâ Principis,
 Vide sententiâ Principis.
Et an epistola, vel responsum,
 Vide epistola.
Legis intellectus sumitur ex proœmio, lib. 2. disput. 37. num. 3.
Legum Epicheiræ, an sit locus in dubijs, & an tunc obliget
 lex, Vide dubitans, an sit impositum.
Legis pœna, an ex actu nullo incuratur,
 Vide pœnæ clandestini.
Legibus qualiter teneantur peregrini transeuntes, & vagi.
 Vide peregrini, an teneantur.
Legem superioris qualiter possit inferior pœnis nouis adiu-
 uare, lib. 3. disput. 47. num. 12.

L I B E R.

Liber ut scribantur nomina contrahentium. Vide parochus
 impedimentum.

L I B E R E.

Liberè posse aliquid fieri, quid importet, lib. 1. disput. 54. n. 6.

L I C E N T I A.

Licentia assistendi matrimonio, vel ministrandi alia Sacra-
 menta concessa per excommunicatum, irregularem, su-
 spensum, vel concessa excommunicato irregulati. Vide
 excommunicatus parochus.
Licentia ficta ad assistendum matrimonio, vel ad audiendas
 confessiones, dum fictio ignoratur, an sufficiat, lib. 3. di-
 sp. 22. num. 64.
Licentia data à Parocho contra Episcopi, aut Synodi prohi-
 bitionem ad assistendum matrimonio, an prosit, ut ma-
 trimonium valeat?
Et quid si ipsemet parochus contra eandem prohibitio-
 nem interfit, lib. 3. disput. 31. num. 1. & 2.
Licentia si non omnino sentitur in ea præscripta, an prosit
 valori matrimonio, vel si detur sacerdoti licentia assisten-
 di, dummodò sponso monetur ne consumat donec de-
 nunciationes præmittantur, & ille assistat non facta ca-
 monitione, lib. 3. disput. 33. num. 2.
Quid si detur licentia illos coniungendi præmissis denun-
 ciationibus, vel si inuenerit non adesse impedimentum,
 vel si impedimentum non habuerint sponso, num. 3. & 4.
Licentia requisita ad actum, an debeat esse expressa, lib. 3. di-
 sp. 35. num. 16. & num. ult.
An debeat præcedere, num. 18.
An in dubio præsumatur ea præcessisse, num. 19.
Licentia sacerdoti concessa ad assistendum matrimonio, quo-
 tupliciter sit tacita, & quando sit rati habitio de presenti,
 lib. 3. disput. 35. num. 1.
Et quando dicatur expressa, num. 2. & 3.
Licentia specialis quotupliciter vsurpetur. **Et** an speciale su-
 matur aliquando pro expresso, num. 4.
An requiratur licentia specialis, ut alienus sacerdos inter-
 fit matrimonio, ibid. num. 6. & 7.
An sufficiat parochum generaliter concedere licentiam ad-
 ministrandi sacramenta, num. 8.
An requiratur licentia specialis, id est, expressa, vel sufficiat
 licentia ad aliquos actus digniores, num. 9.
Non exigitur licentia in scriptis, num. 10.
An sufficiat licentia parochi ad exercendum omnia ad ani-
 marum curam pertinentia, quando interdictum esset pa-
 rocho delegare, num. 12. & 13.
An sufficiat rati habitio, & etiam ad confessiones, & cetera
 sacramenta à num. 15. ad 21.
An licentia ad assistendum matrimonio, necessariò debeat
 præcedere, num. 18.

An si eadem die, qua matrimonium initur, concedatur licentia presumatur hanc in dubio praecessisse, num. 19.

An rati habet iode praesenti conferat licentiam pro eo solo actu, quem superior videt, num. 22.

Quid si verè tunc praetatus internè non consentiret, exterius tamen taceret, num. 23.

Licentia concessa ignoranti eam, vel reuocata eo nesciente, quid operetur. Et an ea possit ad libitum reuocari, Vide gratia ignoranti.

Licentia metu, aut dolo extorta.

Vide praesentia parochi, & test.

Licentia testandi. Vide testandi,

Licentia precibus importunis obiecta. Vide restituere an debeatur.

Licentiam assistendi matrimonio, qui possint delegare. Vide delegare ordinarius potest.

An possit vicarius. Vide vicarius generalis.

Licentiam dicenti se habere ut alienus sacerdos assistat matrimonio, an sit credendum, lib. 3. disp. 37. num. 1. & 2.

Quid de dicente se absolutum esse ab excommunicatione, num. 3. & 3.

Quid de dicente se habere licentiam fatendi alieno sacerdoti, vel recipiendi ab eo sacramenta, num. 1. & 2. iuncto nu. 6.

Quid si persona sit fide digna, num. 3.

Quid de dicente se obtinuisse dispensationem, ut omittatur denunciationes, vel ut alienus sacerdos benedicat nuptias, n. 4.

Si opponatur sacerdoti absque licentia interfuisse matrimonio, cui incumbat onus probandi, num. 5.

LIMITATA CAUSA.

Limitata causa, limitatum producit effectum, lib. 3. disp. 5. nu. 2.

L I S.

Lite pendente in matrimonio, quid agendum sit. Vide dubitans de matrimonij valore.

L V C R A.

Lucra quae reseruentur filiis prioris matrimonij, lib. 6. disp. 41. num. 1.

Quid de arthris datis à viro, vel ab alio noie eius, nu. 2. & 3.

Quid de sponsalitia largitate, num. 4.

Quid de donatione remuneratoria, nu. 2. iuncto, num. 5.

An haec leges sint correctae iure canonico, num. 1.

Lucris renunciate an possit vxor, vel vir in fauorem mutuum, vel alterius vel in prauiudicium creditorum, aut legitime ascendentium, vel descendentium. Vide vxor an possit tuta conscientia.

LVDENS, ET LVDVS.

Ludens pecunia credita an teneatur soluere, & soluenti teneatur alter restituere, deturque repetitio, licet inrauit se soluturum.

Vide poena sponsalibus adiecta.

Ludens cum minori an teneatur luctum restituere, lib. 6. disp. 38. num. 30.

An habens aliquid à minori sine licentia curatoris, teneatur restituere, num. 31.

Ludens ludo prohibito, cui conceditur actio ad repetendum an possit ubi soluit occulta compensatione uti, lib. 6. disp. 38. num. 32.

An possit non soluere, num. 33. & 34.

An alter negans luctum coram iudice, teneatur restituere, num. 35.

Ludens ad quem aliquis precibus importunis trahitur. Vide restituere an debeat.

M

M A G I S T E R.

Magister scholarum Salmantinus, an possit dispensare in denunciationibus matrimonij. Vide dispensare in denunciationibus.

M A I O R A T V S.

Maiores successor, quam diligentiam debeat adhibere, ne perdat maiorem ducens Iudam contra testatorem, praecipuum, lib. 1. disp. 34. nu. 40.

Maiores bona qualiter computanda sint ad arthas, & sponsalitam largitatem, Vide largitas sponsalitia. Et vide artharum decima.

Maiores cum conditione, si successor ducat confan-

guineam. Vide legatum, cuius conditio.

M A L A.

Malis ex duobus minus eligendum, lib. 2. disput. 39. nu. 12. & melius disp. 41. 45.

M A N D A N S, ET M A N D A T V M.

Mandans an verè dicatur faciens, ligeturque poena in facientes laes, lib. 3. disp. 49. num. 1. & 2.

Mandatum morte finitur, & similiter donandi mandatum: Unde mandatarius teneatur restituere donum mandatum alicui, nec datum tempore vitae donantis, heredibus mandantis, lib. 1. disput. 6. 7.

Quid si culpa sua distulerit mandatarius exequi donandi mandatum, num. 8.

Quid si causa sit pia, dotis, aut scholasticorum, an mandatum morte finiat, num. 9.

Quid si talis sit constitutus procurator ad donandum, cetero, num. 9.

Mandatum datum procuratori. Vide matrimonium per procuratorem.

Mandatum est ad vnguem obseruandum, lib. 2. disp. 11. n. 17.

Mandati fines diligenter obseruandi sunt, lib. 3. disp. 33. n. 1.

M A R I T V S.

Maritus, an lite pendente teneatur alere vxorem. Vide Alimenta.

Maritus si neget verè se consensisse.

Vide certitudo nullitatis.

Maritus an lucretur partem dotis si ante statuto, ut mortua vxore sine liberis, ea acquirat, quando decedit spola incognita. Vide statuto stante.

Maritus, an aliquando teneatur sequi vxorem. Vide vxor, an teneatur sequi virum.

Maritus adulter. Vide adulter.

Maritus accedens ad adulteram, an perdat ius accusandi, & diuorij, lib. 1. disput. 66. num. 2.

Maritus, an possit cogere vxorem ad copulam. Vide copula vi extorta.

Maritus teneatur alere vxorem, quam sine dote duxit, lib. 4. disput. 26. num. 21.

Mariti nomine, an veniat sponsus. Vide appellatione sponsi.

M A T E R.

Mater an possit stipulari pro filio, Vide stipulatio alteri per alterum facta.

Mater an sponsalia possit pro filio contrahere, vide sponsalia, & matrimonium an contrahantur.

Mater, vide alia verba pater.

M A T R I M O N I V M.

Matrimonium quodupliciter appelletur, lib. 1. in proemio, num. 4.

Matrimonium quando sit causa pia, Vide votum ducendi aliquam.

Matrimonium, an possit contrahere, qui simul mutus, & surdus, vel simul cecus est, lib. 1. disp. 8. nu. 12.

Matrimonium ebriorum, & amentium, vide amentes.

Matrimonium fictum contrahens, an peccet mortaliter, lib. 1. disp. 11. n. 2. & ibi, an aliquando excusetur, licet iuret.

An secundum matrimonium initum post illud fictum, valeat, num. 1.

An hic fingens teneatur verè contrahere, num. 3. 4. 5.

Quid si femina non sit virgo, num. 6.

Quid si non adsit copula, num. 7.

Quid si sint dispares, vel concurrant alia fraudis signa, n. 8.

Quid si timeatur scandalum, vel malus exitus, num. 9.

An possit absolui antequam verè contrahatur, num. 10.

Quid si profectionem ficti consensus praemiserit, lib. 2. disput. 45. num. 24.

An ut conualideretur id matrimonium, exigatur nouus consensus illius, qui verè consenserat, & externum signum illius fingentis, vide consensus coniugum.

Matrimonium iure ante legitimam aetatem, Vide sponsalia, quam aetatem.

Matrimonium quib. verbis contrahatur, vide verba quae sint.

Matri-

Matrimonium in dubio, an sit iudicandum validum, vel consistere, vide verba quæ sint.

Matrimonium clandestinum. Vide Clandestinum matrimonium.

Matrimonium impuberum, vel puberis cum impubere, an habeat vim sponsalium, lib. 1. disp. 21. num. 1. & 3.

Quid post Tridentinum, num. 5.

Matrimonium an sit quando parentes, aut alij respondent, & proferunt verba, vide sponsalia, & matrimonium, an contrahantur,

Matrimonium quando est contractum ab impuberibus, an possint resiliere,

Vide de sponsalijs impuberum.

Matrimonium, vt impediatur, quæ probatio sit sit, vide sponsalia, vt dissolvantur.

Matrimonium quid sit, lib. 2. disput. 1. num. 1. 8.

Quot reperiantur in matrimonio, & quid illorum sit, in quo consistit essentia matrimonij, à num. 2. ad 6.

An vinculum matrimonij sit relatio realis, num. 7.

Matrimonium aliud ratum, & aliud legitimum, & aliud consummatum, & quid sint hæc, lib. 2. disput. 1. num. 9.

Matrimonium an sit homini naturale, & quare sit indissolubile, lib. 2. disput. 1. num. 3.

Matrimonium an sit sub præcepto, lib. 2. disp. 3. nu. 1. 2. & 3.

An pereuntibus cæteris teneatur monachi ad matrimonium, num. 4.

Quid si esset necessarium ad vitandas seditiones, num. 4.

Matrimonium quando sit institutum in Lege nature, lib. 2. disput. 4. num. 2. & 3.

Quando in Lege nova? num. 4. & 5.

An quid institutum sit ante peccatum, & post, & in Lege nova, num. 1.

Matrimonium quam materiam, & formam habeat, lib. 2. disput. 5. à num. 1. ad 6.

An sit sacramentum dum est in facto esse, & quæ sit tunc eius materia, num. 7.

Matrimonium quem ministrum habeat, lib. 2. disput. 6. numero 1. & 2.

An esset sacramentum ante Tridentinum, celebratum absque sacerdote, num. 1. 2.

An contrahentes in mortali peccent mortaliter ea ratione, qua ministrant, num. 3. & 4.

Quid de sacerdote affecto culpa lethali assistente, aut benedicente nuptias, num. 5.

Matrimonium in legenatura, & veteri, an fuerit sacramentum, lib. 2. disp. 7. num. 1. & 2.

Matrimonium infidelium an sit sacramentum, lib. 2. disp. 8. n. 1.

Quid si ex Pontificia dispensatione contrahat infidelis cum cathecumena, num. 2.

An dum infideles conuertuntur efficiatur prius matrimonium, sacramentum, eiusque gratiam det, lib. 2. disp. 9. à num. 3. ad 5.

Nec tenentur cum baptizantur coram Parocho, & testibus iterum celebrare, nec recipere benedictiones, quamvis possint, num. 1. & 2.

Quid sit in eo sacramentum, quid res sacramenti, & quid res, & sacramentum, num. 3.

Quos effectus habeat gratia sacramentalis matrimonij, n. 4.

An sit vnicum sacramentum, num. 5.

An separari possit à matrimonio ratio sacramenti ex contrahentium intentione, vt si duo vellent inire matrimonium ea intentione, vt non esset sacramentum, num. 6.

Matrimonium per procuratorem, an petat certam in procuratore ætatem, vide procurator.

Validum erat ante Trid., lib. 2. disp. 11. num. 2.

An satis esset mandatum generale, expressis aliquib. petentibus speciale mandatum, & similiter ad sponsalia an sufficiat id mandatum, num. 3.

An exigatur personam, cum qua est inendum matrimonium, exprimi, num. 4.

An talis procurator possit substituere ad matrimonium, vel sponsalia, num. 5.

Quid si ante matrimonium sit reuocatum mandatum procuratore ignorante, & quid in alijs negotijs, num. 6.

An in alijs contractibus per nuncium, vel epistolam celebratus, prosit reuocatio ignorante nuncio, num. 7.

Quid præcedente iuramento non reuocandi, num. 8.

Quid si sola mente reuocatur, num. 9.

Quid si solo facto reuocetur, & quâdo id contingat, n. 10.

Quid si misso procuratore mittens nec consentiat, nu. 11.

Quid si efficiatur furiosus, & talis permaneat dum procurator contrahit num. 12.

Quid si cum misit procuratorem finxerit consensum, at post verè consentiat, vel prius consenserit, & tempore intermedio dissentiat, at tempore, quo procurator contrahit, consentit, num. 13.

Quid si procurator longo transacto tempore contrahat.

Vide verbo consensus coniugum.

Potest procurator constitui absque scriptura, num. 14.

An sit opus vt procuratores vtriusque coniugis sint diuersi sexus, num. 15.

Quibus verbis vti debeat procurator, num. 16.

Quid si procurator excedat mandatum. Vt si dicatur, scripta forma Tridentini, vel præmissis denunciationibus, & procurator ijs omissis contrahat, num. 17. & 18.

An matrimonium per procuratorem valeat post Tridentinum, num. 19. & 20.

An exigatur illi dari potestatem coram parocho, & testibus, num. 22. & 23.

Vel vt hi videant scripturam mandanti, num. 24.

An sit sacramentum, num. 26. & 27.

Quis sit tunc minister, quæ materia, & forma, num. 28.

An peccet procurator existens in mortali, num. 29.

An coniuges debeant esse in gratia tempore, quo procurator est contrahiturus, num. 30.

An hi possint postea per seipsos iterum contrahere, nu. 31.

An matrimonium per procuratorem det gratiam vt causa Physica, num. 32.

Matrimonium per epistolam an esset validum in re antiquo, & qualiter celebrandum esset, lib. 2. disp. 12. num. 1.

Quid post Tridentinum, num. 2. & 3.

An sit sacramentum, num. 4.

Matrimonium, quod iure sit indissolubile. Et vnde indissolubilitas eius proficiscatur, lib. 2. tota disp. 13.

Matrimonium ratum, & consummatum qualiter significatione differant, & an essentialiter, lib. 2. disp. 13. num. 1.

Matrimonium ratum an solo iure humano dirimat sequens consummatum, lib. 2. disput. 14. num. 5. in fine.

Matrimonium professione religionis, quando est tantum ratum, dirimitur, lib. 2. disput. 18. nu. 1. 2. & 3.

Quid per vota tertij ordinis Dñi Frãcisçi, vel Beatarũ, n. 4.

Quid per vitam Eremiticam, num. 5.

Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Iesu, num. 6.

Quid per professionem clericorum, aut monialium, aut equitum ordinum militarium, & an sint verè religiosi, num. 7. & 8.

Quid per ordinem sacrum, aut Episcopatum, num. 9.

Quo iure, quæue ratione matrimonium dirimatur per professionem, lib. 2. disput. 19. num. 1. 2. & 3.

Quid si ambo sponsi communi consensu proficeantur, an dissoluatur matrimonium ratum, eodem lib. 2. disput. 20. num. 2. & 3.

Quid si manens in seculo voueat continentiam, eadem disput. 20. num. 4.

Quid si conferat scire, an dissoluatur vinculum, nec ne, disput. 20. num. 1.

Cætera ad hoc spectantia inuenies in verbo, Matrimonium quando dicatur consummatum.

Et an liceat quodocunque ante matrimonij consummationem ingredi religionem. Vide sponsi ante matrimonij consummationem.

Matrimonium quando dicatur consummatum, an sufficiat semen

- semen non receptum in vase, lib. 2. disp. 21. num. 1.
 Quid si arte, aut demonis ministerio recipiatur in vase, num. 2.
 Quid si adsit penetratio absque semine, num. 4. & 5.
 Quid sola femina seminante, num. 6.
 An saltem quando sponsus post matrimonium ratum defloravit sponsam, non seminans, teneatur non ingredi religionem, num. 7.
 An credendum sit dicenti se non seminasse, num. 8.
 An exigatur semen utriusque coniugis, num. 10. & 11.
 An copula precedens matrimonium, illud consummet, numero 12. & 13.
 De copula vi extorta, vide Copula vi extorta.
 Matrimonium, an requirat mutuū cōsensum, li. 2. disp. 25. n. 1.
 An ille sit causa matrimonij efficiens, vel formalis, nu. 2.
 Qui de consensu ficto, amentis, surdi, muti, & ebrii, nu. 3.
 Cetera de consensu, vide verbo, Consensus.
 Matrimonium Beatæ Virginis, Vide consensus matrimonialis.
 Matrimonium aliqua bona ipsum excusantia, an debeat habere, lib. 2. disp. 29. & nu. 2. vsque ad 6. vide §. sequenti.
 Matrimonium quem finem debeat habere, ut validum sit, an irritetur ex fine peruerso, lib. 2. disp. 29. nu. 8.
 Quid si non intendatur omnia tria bona matrimonij, à num. 9. & 12.
 Ad quem finem institutum sit, num. 14.
 Qualis finis debeat esse in contrahentibus matrimonium, ne peccent, & quid ubi finis est mortalis, vel venialis, vel excluduntur matrimonij fines, à num. 25. vsque ad 29.
 Matrimonium qualiter signis contrahatur, & an tunc sit sacramentum, & an verba sint necessaria, Vide Consensus verbis.
 Matrimonium, quando aliqui putabant se habere impedimentum.
 Vide Consensus, quo duo credentes.
 Quid si contrahat ex errore, quo putabant prius matrimonium esse validum, Vide consensus, quo putant esse validum.
 Matrimonium cum occulto impedimento celebratum, an obtemperata dispensatione sit iterum renouandum, vel satis sit, ut renouetur consensus scientis impedimentum, lib. 2. disput. 37. num. 1. & 2.
 An sufficiat illos consensus esse internos, num. 3.
 An opus sit alteri coniugum certiores facere de nullitate prioris matrimonij, lib. 2. d. 36. per totam.
 Quid quando est impedimentū erroris, vel cōditionis, nu. 1.
 Quid si ingenuus contrahat ignoranter cum serua, & post manumissionem à se ignoratam, consentiat, verbo, vel facto, ead. disp. 36. num. 2. & 3.
 An oporteat, ut matrimonium ratificetur per copulam, ad esse scientiam nullitatis illius, eadem disputat. c. 36. nu. 9.
 Matrimonium initum coram paroco & testibus, inuàlidum tamen ob occultum impedimentum, an sit ablato impedimento, iterum coram illis celebrandum, lib. 2. disput. 37. num. 1. 2. 3. & 6.
 An idem sit in quocunque impedimento occulto, ut merus, aut erroris conditionis, aut defectus ætatis impedimento, à num. 4. ad 6.
 Quid si matrimonium sit mala fide initum, num. 8.
 Quid si in dispensatione impedimenti contineatur, ut dispensetur, ut possit iterum celebrari matrimonium, publice seruata forma Tridentini, num. 9.
 Quid si parochus, aut testes nouerant impedimentum tempore contracti prioris matrimonij, vel post mortem, n. 10.
 Quid si parochus sciret in confessione, eod. num. 10.
 An dicatur occultum impedimentum, existente periculo detectionis illius in foro externo, vel sit probabile, & quando dicatur probabile, num. 11.
 Quid si impedimentum sit deductū ad forum contentiosum, & defectu probationis, aut falsa informatione sit absolutus reus, num. 12.
 An reualidato occulto hoc matrimonio sint iterum benedictiones recipiendæ, num. 13.
 An sufficiat copula ad illud reualidandum, num. 14.
 Matrimonium coniux sciens esse nullum, an possit dum impetratur dispensatio, reddere debitum, si mortem timeat vel ab Ecclesia compellatur excommunicatione, lib. 2. disput. 39. à num. 1. ad 8.
 An coram Deo ille coniux sit excommunicatus, vel quicunque alius innocens, qui secundum allegata, & probata, excommunicantur, num. 9.
 An impedimento cessante teneatur obedire Ecclesie denuo contrahens ad vitandum scandalum, num. 10.
 An teneatur obedire quoad cohabitationem, num. 11.
 An sit bonum medium fugere dum impetratur dispensatio, num. 13.
 Vel si matrimonium sit ratum, impetrare dispensationem Pontificis, vel ingredi religionem, & an is teneatur ingredi, num. 14.
 Vel petere diuortium, si causa subsit, num. 15.
 An possint illi simul habitare tanquam frater, & soror, vel possit vxor non se accommodans pati concubitus, nu. 16.
 An autem possit tunc Episcopus dispensare.
 Vide Episcopus.
 Matrimonium cum ancilla ignorata. Vide matrimonium cum occulto impedimento.
 Matrimonium quando confessarius inuenit esse nullum, an debeat admonere.
 Vide confessarius inueniens.
 Matrimonium quando est dubium aut pendet lis. Vide dubitans de matrimonij valere.
 Matrimonium fuisse nullum, vel validū, qualiter probetur.
 Vide probatio ad dissoluendum.
 Et quando alter coniux teneatur credere alteri dicenti, se fictē consensisse, vel quando teneatur dubitare. Vide certitudo nullitatis.
 Matrimonium ad aliud ineundum, qualis probatio desideretur. Vide probatio ad dissoluendum, & vide Probatio mortis.
 Matrimonium filiorum quando possit pater impedire. Vide causa iusta dispensandi.
 Matrimonium consummare non præmissis denunciationibus iusta dispensatione omittis, vel absque illa, an sit mortale, lib. 3. disp. 11. num. 1. 2. & 3.
 An sola prima vice consummare sit culpa, num. 4. 5.
 An tunc teneatur alter reddere, num. 4. 5.
 Quid quando coniuges nolunt consummare, nec facere denunciations, num. 6.
 An sit aliqua culpa consummare ante Ecclesie benedictiones, eod. lib. 3. disp. 12. à num. 1. ad 7.
 Quid si fiat ex contemptu, & quando sit talis contemptus, num. 8.
 Quid si sit scandalum, vel excommunicatio in ea diçesi, in consummantes ante Ecclesie benedictiones, nu. 9. & 10.
 An dato esset veniale, consummate, sit sola prima vice, numero 11.
 An tunc sit culpa reddere petenti, num. 12.
 An tunc teneatur alter coniux reddere, num. 13.
 Matrimonium ut celebretur, an exigatur licentia ordinarij.
 Vide parochus impedimentum.
 Matrimonium in facie Ecclesie contrahere quid sit. Vide parochus impedimentum.
 Matrimonium an possit impediri ob ignorantiam doctrinæ, Vide parochus impedimentum.
 Matrimonium contractū cū dispensatione pro foro cōscientiæ, an sit soluendum, ubi impedimentum delatum fuerit ad forum externum, lib. 3. disp. 15. & 16. iuncto num. 17.
 Matrimonium an sit validum absque paroco, & testibus, quando semel coram eis est initum, & reperitur nullum ob occultum impedimentum. Vide matrimonium initum coram paroco.
 An sit validum in articulo mortis ubi non est aditus ad parochum, & in haret eorum locis, & in nouo orbe, ubi non est parochus, & dum tutores volunt puellam indigno matrimonio collocare, lib. 3. disput. 17. num. 3. & 4.

- An possit in mortis articulo quilibet sacerdos assistere, numero 5.
- An possit Episcopus ob magnam necessitatem dispensare, ne coram parcho, & testibus celebretur, num. 6.
- Quid si matrimonium publicè celebretur, an valeat absque parcho, & testibus, num. 7.
- Quid inter infideles existentes in terris Ecclesie, ut Principes Christiani, num. 8.
- Quid si coniuges ignorabant inuincibiliter decretum Trid. num. 9. & 10.
- Quid de incolis locorum, ubi Tridentinum non est receptum, ve non est publicatum, lib. 3. disput. 18. num. 1.
- Quid autem de peregrinis illac transcurrentibus, vel de incolis ad alia loca, ubi Tridentinum obligat diuerrentibus, vel de captiuis, aut mercatoribus existentibus apud infideles.
- Vide peregrini an teneantur legibus.
- Matrimonium, an requirat presentiam proprii parochi, lib. 3. disput. 19. num. 1. & 2.
- Quid quando femina nubens est statim transfutura ad viri parochiam, an sit legitimus parochus habitantis femina, & si reperiretur nullum, ille debeat assistere, licet iam sit in viri parochia, eod. num. 2.
- An virtute bulle, aut privilegiorum concedentium sacerdoti ministrare sacramenta, possit assistere matrimonio, num. 3.
- An sit parochus alterius contrahentis, num. 4.
- Quid si sit in aliena parochia, num. 10. & seq.
- An habens licentiam à parcho assistendi matrimonio, valide assistat extra parochiam concedentis, num. 15.
- An saltem peccet, & puniri possit talis parochus, numero 17. & 18.
- Matrimonium sine Parcho Sacerdote, vel commissum alij, qui non est Sacerdos, an valeat.
- Vide Parochus non Sacerdos.
- Quid coram parcho excommunicato, suspenso, irregulari, vel interdicto, vel de eius licentia, vel data licentia excommunicato, vel irregulari. Vide excommunicatus parochus.
- Quid coram parcho carente legitimo titulo, vel si licentia fuit fictè concessa, vel adfuit ratihabitio de presenti absque vero consensu interno.
- Vide titulo lucratiuo carens.
- Alia de parcho. Vide parochus.
- Matrimonium vagorum, & forensium.
- Vide vagi an dicantur. Et ibi de nauigantibus, aut quærentibus domicilium.
- Matrimonium Indorum.
- Vide Religiosi in nouo orbe.
- Matrimonium habet hoc speciale, ut ex simplici prohibitione non censetur irritum, lib. 3. disput. 32. num. 2.
- Matrimonium qualiter possit iniri per interpretem. Vide presentia parochi, & testium.
- Matrimonia præsumpta cessant per Tridentinam, lib. 3. disput. 40. num. 3.
- An sponsalia per iuramentum transirent olim in matrimonium.
- Et ita hodie sic celebrata coram parcho & testibus, sint matrimonium, num. 4. & 5.
- Quid si sponsalia sint inita coram parcho & testibus, quando per copulam transiant in matrimonium, vel per alios actus, per quos transilant, num. 6. & 7.
- An matrimonium impuberum, aut puberis cum impubere contractum coram parcho, & testibus, transiat in matrimonium per copulam habitam legitima ætate, vel per consensum occultum, à num. 8. ad 10.
- Matrimonium inualidum incuntes, omisso denunciationibus, quando careant spe dispensationis, lib. 3. disp. 42. n. 7.
- Matrimonium impuberum coram parcho, & testibus. Vide de matrimonia præsumpta.
- Matrimonium metu initum. Vide metus ab intrinseco, & extra quæ eo verbo metus sequuntur.
- Matrimonium captiui, aut detrusi in carcerem, an valeat. Vide Metus ab intrinseco.
- Quid si extrahatur carcere, ut ducat uxorem, Vide, metus iure illarus.
- Matrimonium indignum.
- Vide indignum matrimonium.
- Matrimonium, an possit esse coactum mandato Pontificis, aut Principis, aut esse sub præcepto, lib. 4. disput. 22. nu. 1.
- An pater possit obligare, vel impedire, & impediens incurrat excommunicationem, filiusque valide, & absque peccato ducat uxorem inuitis parentibus. Vide, Filius, an valide.
- Quando impediens matrimonium incurrat excommunicationem, ead. disput. 22. num. 8. 9. 10.
- Matrimonium sub conditione. Vide Condicio.
- Et sub demonstratione, modo, & causa. Vide demonstratio.
- Matrimonij appellatione, mariti, & uxoris, sponsalium, & sponse quid veniat.
- Vide appellatione sponse.
- Matrimonij promissio in absentia. Vide promissio matrimonij in absentia.
- Matrimonij opinio fauens. Vide opinio fauens.
- Matrimonij alieni promissio. Vide promissio facti alieni.
- Matrimonij impedimentum sciens in confessione parochus, quid debeat facere. Vide confessiois sigillum.
- Matrimonij clandestini pœnæ. Vide pœnæ matrimonij clandestini, ubi de legitimatione per illud.
- M A X I M E.
- Vide dictiones implicariæ.
- M E L I O R A T I O.
- Melioratio tertij an fiat irrevocabilis homagio, id est, pleito hominæ, lib. 6. disput. 11. num. 8. 10.
- Melioratio facta filio absque aliqua causa, vel causa matrimonij incerti potest revocari, secus si facta sit cum tertio ex ea commodum reportandi, lib. 6. disput. 32. num. 1.
- Nec potest revocari si filius melioratus causa matrimonij incerti ineat pactum de matrimonio, & pater asserat illum esse melioratum, ut samina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat, sic revocabilis, licet filius remittat, nu. 2.
- An possit filius consentire novam conditionem apponi, nu. 3.
- An possit remittere promissionem de non meliorando, ut certum matrimonium ineat, num. 4.
- An profint antapocha, vulgò, contra scripturas, quibus filij pollicentur se melioratione non usuros, num. 5.
- Quid de promissione alicuius donationis faciendæ ab alioratione huius matrimonij, eod. num. 5.
- An valeant ipsius in remittentis præiudicium, teneaturque eam quantitatem remittere, si sololeat, num. 6.
- An noceat uxori quoad arras, vel quoad alias, eod. nu. 6.
- An recipiens fictè patrimonium ad ordines, antapocha facta illud reddendi, teneatur, vel possit reddere, nu. 7. & 8.
- Melioratio causa dotis, an valeat in Castella, in foro conscientie nec restituenda sit, lib. 6. disput. 33. num. 3. iuncto num. 1.
- M E N S I S.
- Mensis ubi fit mentio, quot dierum debeat esse, lib. 2. disput. 24. num. 14. 15. 20.
- Et computantur de momento ad momentum dies, numero 16.
- An dies termini computetur in termino, num. 16.
- Quid si bissextus contingat in eo mense, num. 17. 18.
- An suspensus per mensem possit celebrare vltima, die Februarij, in quo est bissextus, num. 18.
- Quot dies habeat bimestre concessum sponsis ad deliberandum de religionis ingressu, num. 21.
- M E R C E N A R I I.
- Mercenarij an debeant Eucharistiam recipere, & alia sacramenta in parochia habere.
- Vide Habitatio qualis requiratur.
- M E R E T R I X.
- Meretrices, an teneantur restituere extorta blanditijs, vel fraudibus. Vide Blanditiæ Principum.
- Mere.

Meretrici promittens prodigē, an teneatur. Vide Promittens prodigē.

M E T V S.

Metus quid sit, lib. 4. disput. 1. num. 7.

Diuiditur in quintuplicem, num. 8.

Et in cadentem in virum constantem, & inconstantem, & quibus modis appellari solent hi metus, num. 9.

Quot conditiones petat metus cadens in virum constantem, & an oporteat malū quod timetur, esse graue, n. 10.

An hæc grauitas mali consideretur secundum se, vel respectu ad minus malum, num. 11, 12, & 14.

Metus viri constantis potest accipi generalissimē, aut propriē vt iura eum considerant, num. 13.

Quid si timidus leue malum valdē timeat, an sit timor viri constantis, num. 14.

An exigatur, vt sit timor viri constantis, ne timens credat leuiter malum sibi imminere, n. 15.

An sufficiat probabilis timor proximæ illationis mali, vel requiratur vera illatio, num. 16.

An probabilis suspicio metus habeatur pro metu, num. 17.

An timor violentiæ inferendæ viriet electionem, num. 18.

An exigatur, vt minans possit malum exequi, num. 19.

An desideretur vt solitus sit minas exequi, & in eodem genere mali, num. 20, 21.

Quid si tantum semel minas sit exequutus, num. 22.

Quid in dubio, an solitus sit exequi, num. 22.

Quid si in alio officio, aut matrimonio malē tractauit non obtemperantem sibi, eod. num. 22.

Quid si timens possit facillē occurrere illi malo, num. 23.

Metus vt sit cadens in virum constantem, an debeat eligi minus malum ad vitandum maius, lib. 4. disp. 2. nu. 1. 2. & 3.

Metus viri constantis, an dicatur absolutē, vel respectu patientis metum, ita vt minor metus sufficiat in femina, lib. 4. disput. 3. num. 1. & 2.

Ad annullandum matrimonium feminae, an sufficiat metus cadens in mulierem constantem, num. 3.

An inter ipsos viros considerata sit ætas, & innata animi fortitudo, vt minor metus sufficiat in puero sano, quam homine imbecilli, num. 4.

An minor metus sufficiens in femina, & in pusillanimitate, intelligatur non ex parte mali, quod timetur, sed ex parte probabilitatis mali inuentati, num. 5.

Metus viri constantis, an petat timere malum in propria persona, vel sufficiat timeri in filio, lib. 4. disput. 4. num. 1.

Quid si timeatur in coniuge, num. 3.

Quid in parentibus, num. 5.

Quid in ascendentibus, num. 6.

Quid in fratribus, num. 7.

Quid in consanguineis, num. 8.

Quid in amicis, num. 9.

Quid in domesticis, num. 10.

Quid in affinibus, num. 11.

Ad quodum gradum extendatur hæc consanguinitas, & affinitas ad hunc effectum, num. 12.

Metus facta sunt voluntaria, & conditionaliter inuoluntaria, lib. 4. disput. 1. num. 3.

An potius voluntarijs accidant, num. 4. & 5.

Quando metus excuset à culpa, num. 6.

Metus quis cadat in virum constantem, relinquitur iudicis arbitrio, & in foro conscientiæ, cuiuscunque viri prudentis, lib. 4. disput. 5. num. 1.

An hoc arbitrium sit quoad mala quæ talis timoris obiecta sunt, vel quoad quid, num. 2.

An attento iure Castellæ sit correctum, nu. 3.

Metus mortis, mutilationis, grauis cruciatus, grauiumque verberum cadit in virum constantem, lib. 4. disp. 5. num. 4.

Similiter metus armorum, licet portans ea deponat, vel illis non vtatur, num. 5.

Idem de metu seruitutis vel amittendi instrumenta, quibus libertas est probanda, num. 6.

Idem de metu captiuitatis, num. 7.

Et grauis exilij, num. 8.

Et carceris, num. 9.

Amiſſionis status, num. 10.

Honoris, ac verborum, num. 11.

Quid de timore stupri in viro, vel femina, quamuis nec virgo, nec honesta sit, num. 12.

Quid de timore periurij, eod. num. 12.

Quid de timore infamiae, num. 13, 14, 15.

Quid de metu excommunicationis, num. 16, 17, 18.

Quid de metu amittendi bona, à num. 20. ad 25.

Quid de timore amittendi instrumenta bonorum, nu. 16.

Quid de timore amittendi magni lucri, num. 27, 28.

Quid de metu, quo aliquis timeret fore, vt impediatur, ne se beneficio opponat, num. 28.

Metus reuerentialis an cadat in virum constantem, annul- letque matrimonium, quando expresso contrahentium consensu celebratur, lib. 4. disp. 6. à num. 4. ad 7.

Quid si timor hic reuerentialis sit patris respectu puellæ, aut filij impuberis, num. 8.

Quid si suam maledictionem minetur, eod. num. 8.

An cautius considerandum sit quando minæ sunt patris, eod. num. 8.

An solus metus reuerentialis, paternus absque minis re- scindat contractus, num. 9.

Quid si contractus iniqtus sit cum eo, cui debetur reueren- tia, num. 10.

Quid si filius, aut vxor est valdē obtemperans patri, aut viro, num. 11.

Quid si pater, aut vir non minetur, aut nimis crudelis sit in sibi non obtemperantes, nu. 12.

Quid vultu terribili viri potentis, non tamen minantis, num. 13.

Quid si filia timens ne patris indignationem incurrat, ali- cui nubat, non præcedentibus minis, nu. 14.

An solus metus reuerentialis satis sit ad alios contractus re- scindendos, & annullandum matrimonium, quando in- teruenit enormis læsio, vt si magna sit disparitas, nu. 15.

Quid de professione metu reuerentiali facta, num. 17, 18.

An satis sit hic metus cum minis, vel desideretur minan- tem solere minas exequi, num. 20, 21.

Quid in dubio illius consuetudinis, nu. 22.

Respectu quorum personarum detur hic metus reueren- tialis, vt respectu matris, fratris, sororis, patris, &c. à nu. 24. ad 34.

An metus reuerentialis absque minis annullet consensum tacitum consurgentem ex præsentia cum taciturnitate, à num. 35. ad 38.

Quid de professione tacita, num. 36.

An obliget metus reuerentialis restituere, Vide restituen- da an sit.

Metus sufficiens ad rescindendum alios contractus, sæ est ad irritandum matrimonium, imò & minor, lib. 4. disput. 6. num. 2. iuncto num. 15, in fin.

Metum an inferant preces non importunæ Principis sup- prioris non soliti sequi, lib. 4. disp. 7. num. 1.

In dubio non præsumitur cum sequi, num. 2.

An preces importunæ inferant metum viri constantis, suf- ficientem ad annullandum matrimonium, & alios contra- ctus, à num. 4. ad 7.

Quæ dicantur preces importunæ, num. 8.

Quando obliget in foro conscientiæ ad restituendum, & annullent contractum.

Vide, Restitui, an debeant.

Metum quando inferant blanditiæ.

Vide Blanditiæ Principum.

Metu iniiti contractus, an sint ipso iure nulli, vel annullandi, & quid conferat scire hoc, lib. 4. disp. 8. nu. 1. 2. & 4.

An per ipsos transferatur dominium, nu. 3. & 5.

Quibus casibus metu gesta sint nulla, num. 6.

Rescinduntur contractus metu gesti, siue is, in cuius fau- orem celebrantur, siue alius, eo inscio, metum intulerit, num. 7.

Quid si metum passus inciderit culpa sua in metum, nu. 8.

Quid

Quid si inuentus metum non possit iuste incutere, vi si vir minetur mortem adulteræ inuentæ in delicto, & quid si solam accusationem, num. 9.

Res metu extorta est, cum fructibus restituenda, num. 11.

Metus levis, an obliget ad restitutionem.

Vide, Restituenda an sint.

Metus ab intrinseco proveniens, vel qualiscunque non incussus ad extorquendum matrimonium, non illud irritat, lib. 4. disput. 12. num. 3.

Valeat matrimonium metu presentaneæ mortis ex morbo, naufragio, &c. num. 4.

Idem si medici dicant contrahentem obiturum, nisi ducat uxorem ob humoris copiam, num. 5.

Valeat matrimonium detrusi in carcerem, si non ad id detrusus sit, num. 8.

Idem de matrimonio captivi apud hostes, num. 7.

An possit hic constituere procuratorem ad matrimonium eod. num. 7.

Quid si morte damnatus eligat ducere meretricem, quo morte evadat, num. 8.

Quid si alius ei offerat immunitatem, si talem feminam ducat, num. 9.

Quid si iudex capto iuste vitam condonet, si ducat ipsius iudicis filiam alioquin ei mortis penam minetur, nu. 10.

Quid si ille iniuste damnatus sit, num. 11.

Quid de consuetudine, ut vir remittat adulterium uxori si profiteatur; vel ut homicidium remittatur, si homicida ducat filiam occisi, num. 12. 3.

Quid si Princeps obsessus offerat occidenti filiam in uxorem, ut obsidionem soluat, num. 13.

Quid si parentes, aut consanguinei vellent necare iuvenem in stupro inuentum, & is eo timore stupratam duceret, num. 14.

Quid si medicus nolit mederi ægro ad mortem, nisi filiam eius ducat, num. 15.

An matrimonium metu viri constantis iniuste incussu ad illud extorquendum, irritetur ille, num. 16. 17. 18.

Quid si non à contrahente incutiat ille metus, nu. 19.

Quid si alter non ducatur eo metu ad contrahendum, eodem num. 19.

Quid si metus non sit ad certam feminam ducendam, sed incertam de certis, num. 20.

Quid si id matrimonium initum sit in presentia amicorum, & consanguineorum, num. 21.

An constitutio procuratoris ad matrimonium, vel ad alia negotia metu facta valeat, nu. 22.

An firmeret ea iuram. Vide Iuramentum præstitum metu.

An dotis, & arrharum promissio, & solutio metu facta valeat, & pœna adiecta contractui dotis, num. 23.

Quid si iuramentum accedat, Vide Iuramentum præstitum metu.

Quid de distractu dotis metu facto, num. 24.

An vxor metu dotem promittens, teneatur dotem denuo constituere, num. 25.

Metus iuste illatus, an vitiet matrimonium, lib. 4. disp. 13. à ndm. 1. ad 3.

An sit bona cautela, ut vinculus extrahatur carcere, quo liberè ineat matrimonium, num. 4.

An hic metus vitiet dotis constitutionem, num. 5.

Quid si aliquis post sponsalia cogatur ad matrimonium, num. 6.

Quid si cogatur stupratam ducere, num. 7.

Quid si secundum allegata iudex iuste, cogat ad matrimonium, re autem ipsa iniuste, vel contra, num. 8.

Metus, an irritet matrimonium naturæ, lib. 4. disput. 14. num. 1. & 2.

An irritet matrimonium infidelium, nu. 3.

Metu celebratum matrimonium an sit ita irritum, ut etiam cogenti resilire liceat altero invito, lib. 4. disp. 15. nu. 4. 5.

Quid si expers culpæ metu non fuerit, num. 3.

Metu iniens matrimonium, siue verè, siue fictè contrahat etiam iuramento, qualiter peccet, lib. 4. tota disput. 16.

Metus levis an aliquando irritet matrimonium, lib. 4. disp. 17. à num. 1. ad 4.

Metus leue non reputatur in iure metus, num. 3.

Metu matrimonium initum ratificatur copula spontanea, vel metu leui extorta, lib. 4. disp. 18. num. 2.

Similiter diutina habitatione spontanea, num. 3.

Nec requiritur simul copula, num. 4.

Exigitur, ut ratificans sciat fuisse nullum & ea copula ratificari, num. 5.

Quando dicatur diutina habitatio, num. 6.

Debet esse spontanea, nec est talis durante causa metus, quantumcunque temporis intervallum distet, & quamdiu censeatur causam metus durare, num. 7.

Desideratur etiam ut cessarit impedimentum, quo metum passus impeditur, ne possit reclamare, num. 8.

Quando censeatur actu externo purgari metum, num. 9.

An censeatur purgari, dum aliquis spontè soluit, quod se soluturum iurarat, num. 10.

Ratificatur etiam per alios actus, dummodò spontanei sint, per quot ante Tridentinum sponsalia in matrimonium transibant, num. 11.

An hæc habeant verum post Tridentinum, num. 12.

An matrimonium metu graui initum ratificetur copula metu extorta: ita ut matrimonium metu initum, & consummatum sit validum, num. 13. 14. 15.

Quid si post copulam metu extortam, accedat copula spontanea, an ratificetur matrimonium, num. 16.

An metu contrahens teneatur mortem subire potius quam copulam coactam pati, num. 17.

Metu extortum matrimonium, & sponsalia, an firmentur iuramento. Vide Iuramentum præstitum metu.

Metu consummatum, & initum matrimonium, an valeat. Vide Metu matrimonium initum.

Metus, qualiter purgetur, & quamdiu dicatur durare. Vide Metu matrimonium initum.

Metus qualiter proberetur, lib. 4. disp. 17. num. 1.

An maior fides præstanda sit duobus de metu deponentibus, quam mille de spontanea voluntate, num. 1. 2. 3.

Metu sponsalia inita, an sint nulla, lib. 4. disput. 19. n. 1. 2. 3.

An metus illatus post ea inita, sit iusta causa dissoluedi illa, num. 3.

An metus levis ea irritet, num. 4.

An possit metum passus circa sponsalia, ab eis propria auctoritate resilire, num. 5. 6.

An firmentur iuramento. Vide Iuramentum præstitum metu.

Metu iuramentum factum, quam vim habeat ad confirmandos contractus. Vide iuramentum præstitum metu.

M I N O R.

Minor nolens parere conditioni, & ita perdens legatum, an possit restitui, lib. 1. disp. 33. num. 15.

Minor quando aliquis dicatur, & quando infantis, aut pubertati approximare, & quando esse in ætate pupillari, lib. 6. disput. 38. num. 2.

Minor habens curatorem, & eius licentia contrahens obligatur naturaliter, & ciuilitet absque eius tamen licentia, non obligatur ciuilitet, num. 4.

Si careat curatore, obligatur naturaliter, & ciuilitet, eod. num. 4.

Quid de pupillo auctoritate tutoris contrahente, siue sit proximus pubertati, siue non, num. 5.

Quid quando minor, vel pupillus auctoritate tutoris, absque iudicis decreto alienat immobilia, aut mobilia, quæ seruando seruari possunt, num. 6.

Quid si tunc curatore careat, eod. num. 6.

Quid si factus sit locupletior, num. 7.

An pupillus carens tutore obligetur ciuilitet ex contractu, num. 8.

An valeat contractus pupilli, aut minoris absque tutoris auctoritate gestus, in eius vtilitatem, & sit in eius optione illi stare, num. 9.

An possit sine curatoris auctoritate maioratum instituisse, num. 10.

I N D E X.

An possit petere restitutionem, licet autoritate curatoris, & iudicis decreto deficiente contraxerit, num. 11.
 Quando beneficio restitutionis uti possit, num. 12.
 Quid si minor iuret contractum per se, vel per procuratorem, an possit petere restitutionem, licet iudicis decreto deficiente alienet immobilia, num. 13.
 Quando possit non obstante iuramento petere restitutionem ob enormissimam lesionem, num. 14.
 Quid si iuramentum illud praestetur ab impubere pubertatis proximo, num. 15, 16.
 An id iuramentum indigeat relaxatione, possitque à parentibus irritari, siue fiat à minore, siue ab impubere, etiam de peculio castrensi, vel quasi, num. 17.
 An minor, vel pupillus ex contractu gesto absque curatoris, vel tutoris, quem habent, autoritate, obligentur naturaliter, cod. lib. 6. disput. 30. num. 20. & 21.
 Idem dicendum est de pupillo, num. 19.
 Quid si pupillus non sit factus ditior, vel tutoris habeat, n. 22, 23.
 Quid si non sit pubertati proximus, num. 24.
 Quid si cum ipso tutore contrahat, num. 25.
 Quid si promissio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus, quae servando servari possunt, idque ab iudicis decreto, num. 26.
 Quid si pupillo, vel puberi interdicta sit bonorum administratio, num. 27.
 Quid de prodigo, cod. num. 17.
 An pupillus obligetur naturaliter ex mutuo, num. 28.
 Quid ex contractu inito pecunia credita, & an talis contractus firmetur iuramento, num. 29.
 An pupillus obligatus naturaliter tradens rem, transferat dominium, num. 36.
 An habens aliquid à minori, vel lucrans in ludo, teneatur restituere, vide Ludens cum minori.
 Minori cui beneficio restitutionis conceditur, an possit uti compensatione occulta, quando magnis expensis indiget ad rem recuperandam, lib. 6. disput. 38. num. 32.
 An casu, quo potest restitutionis beneficium implorare, possit non solvere, num. 33, 34.
 Quid si petat coram iudice beneficium restitutionis, & defectu probationum succumbat, an teneatur alter negare restituere, peccetque repandendo, num. 35.
 Minor, an possit promittere arrhas, Vide Arrhas.
 Et an sponsalitiarum largitatem, Vide Sponsalitiarum largitatem.
M I T T I V S.
 Mitius agitur cum lege, quam cum homine, li. 3. disp. 51. n. 2.
M O D V S.
 Modus appositus in matrimonio, Vide Demonstratio.
 Modi omisso, an vitiet actum, Vide Actus an vitietur.
 Modum quae faciant, Vide Dictione, Dummmodo.
M O M E N T A N E A.
 Momentanea quae non sint in consideratione, lib. 6. d. 4. n. 17.
M O N I T I O N E S.
 Monitiones matrimonij, Vide Denunciationes.
M O R A.
 Mora ultima quando non noceat, lib. 6. disput. 21. num. 7.
M O R S.
 Mors coniugis qualiter probetur, Vide Probatio mortis.
 Et ibi qualiter probetur professio alterius ante matrimonium consummatum.
M O T V S P R O P R I V S.
 Motus proprius Clementis VIII. An violetur, si violentem religiosum donare rogetur, ut det cuidam tertio? Vel sit contra votum paupertatis, vel si conventus repudiet legitimam monachi, lib. 6. disput. 4. num. 7.
M V L C T A.
 Multa an possit imponi ijs, cum quibus dispensatur, Vide Dispensationem negans.
M V L T A.
 Multa prohibetur fieri, quae tamen facta tenent, lib. 3. disp. 32. num. 2.
M V T A T I O.
 Mutatio animi non praesumitur, lib. 5. disput. 13. num. 4.
Sanch. de Matrim. Tom. I.

M V T V S.

Mutus, surdus, & cecus, an possit contrahere sponsalia, & matrimonium, lib. 1. disput. 8. num. 12.
N
N A T V R A L E S, N A T V R A L I S, N A T V R A L I T E R.
 Naturalis, an dicantur filij nati ex concubitu contra sponsalia, vel votum, lib. 1. d. 2. num. 8.
 Naturalis obligatio, an obliget in foro conscientiae, lib. 1. disput. 7. num. 14, 15.
 Qualiter dividitur si oriatur ex contractu naturalis, aut civilis obligatio, ibid. num. 16.
 An oriatur ex donatione non accepta. Vide Stipulatio alteri per alterum.
 An oriatur ex contractu pupilli, aut minoris. Vide Minor quando aliquis dicatur.
 Naturalia praevalent accidentalibus, lib. 3. disp. 23. n. 7. & 8.
 Naturalitas quando aliquis obligatur.
 Vide, Naturalis obligatio.
N E C E S S A R I V M, E T N E C E S S I T A S.
 Necessarium, formam importat, lib. 2. disp. 31. num. 2.
 Potest per equipollens impleri, quia non est necessarium quoad substantiam, sed quoad probationem, li. 2. disp. 31. n. 5.
 Necessitas caret lege, lib. 3. disp. 10. num. 27.
N E G A T I O.
 Negatio magis negat, quam affirmatio affirmet, li. 3. d. 32. n. 1.
N E M O.
 Nemo ex culpa sua commodum reportare debet, nec priuari iure suo absque culpa, lib. 2. disput. 22. num. 6.
 Nemo dat quod non habet, lib. 3. disp. 22. num. 35.
 Nemo praesumitur malus, lib. 4. disput. 7. num. 1.
N I H I L.
 Nihil refert quid ex equipollentibus fiat, lib. 2. disp. 31. n. 5.
N I S I.
 Nisi, quid significet, Vide Verba negativa.
N O N.
 Non entis nullae sunt qualitates, lib. 3. disp. 2. num. 5.
 Non expressa non nocent, lib. 6. disput. 36. num. 2.
 Non potest an tollat potentiam, & differat à non possit impediatque obligationem naturalem, lib. 6. disp. 38. nu. 20.
N O T A R I V S.
 Notarius an possit acceptare donationem. Vide Stipulatio alteri per alterum facta.
 Notarius falsus existimatus verus, Vide Titulo legitimo carens.
 Notarij subscriptio an sit necessaria in libro parochi. Vide parochus impedimentum.
N V L L A T E N V S.
 Nullatenus quid significet, lib. 6. disp. 32. num. 7.
O
O B L I G A T I O.
 Obligatio naturalis. Vide Naturalis obligatio.
 Obligatio, an strictè interpretetur, lib. 1. d. 9. num. 11.
 Obligatio habitandi in certo loco, Vide pactum ut vir.
 Obligatio semel extincta non requiescit, lib. 1. disp. 48. nu. 3.
 Obligatio quando cessat à su terminis, & quorupliciter ponatur terminus, Vide sponsalia termino praefixo.
 Obligationem filij homini factam, an possit pater irritare, Vide Filius familias, an obligetur.
O C C V L T A N S, O C C V L T V M.
 Occultans defectum virginittatis ut nubat. Vide Virginitatem fingens.
 Occultum quid dicatur, dum Tridērinum sess. 24. c. 6. de reformatione concedit Episcopo casus occultos: Et in concessionibus ad dispensandum super occultis, lib. 2. disp. 37. nu. 11.
 Et quando dicatur impedimentum occultum, ut possit matrimonium cum illo publice initum postea clam celebrari, num. 14.
 Occultum impedimentum manifestare. Vide Impedimentum manifestare.
O D I O S A.
 Odiosa quando sit constitutio, & quando favorabilis, lib. 1. disput. 1. num. 4.

d OFFI-

O F F I C I V M.

Officiū parochi circa matrimonium, & quid possit, & qñ recurrere debeat ad ordinarium, Et officiū ordinarij, & qñ eius licentia desideretur. Vide Parochus impedimentum.

O M N I N O.

Omnino quid importet, lib. 1. disput. 32. num. 6.

O P I N I O.

Opinio fauens matrimonio, aut causæ pñ, vpius authoris, an præferatur communi, lib. 1. disput. 18. num. 7.

Opinio an præferatur veritati, lib. 2. disput. 33. num. 1.

Opinio parum probabilis, & rata potest ratione magni periculi completi, lib. 2. disput. 36. num. 8.

Opinio quando est nullitatis matrimonij, an liceat petere, & reddere. Vide dubians de matrimonij valore.

Opinio communis, aut verior, an dicatur ex multitudine authorum, lib. 3. disput. 44. num. 2.

Opiniones cum sint diuersæ, an melior sit conditio possidentis, lib. 2. disput. 41. num. 30.

Opinionibus existentibus diuersis, si negans aliquid sufficere ad matrimonij, aut confessionis valorem, sit vera, coram Deo, an hæc sacramenta collata iuxta contrariam opinionem reputantur probabiliter, sint valida, lib. 3. d. 22. nu. ult.

Opinione vti in materia & forma, & in ijs, ex quibus pendet valor sacramenti, an sit licitum, lib. 3. disput. 20. num. 4.

ORDINARIA, ET ORDINARIVS.

Ordinaria iurisdictio à quo cõferat. Vide Vicarius generalis.

Ordinarius dispensans in denunciationibus an possit imponere mulctam, possitque ab eo appellari si dispensationem neget. Et an sine eius licentia possit tunc omitti. Vide Dispensationem negans.

Et qua cautela vti debeat, vt informetur de suspitione maligni impedimenti. Et quid teneatur facere, dum dispensat. Vide causa iusta dispensandi.

Ordinarius an possit inquirere de impedimento occulto, vel dispenset in consanguinitate de copula occulta. Vide Impedimentum manifestare.

Et si norit in confessione impedimentum. Vide Confessionis sigillum.

Ordinarius coram quo apponitur impedimentum, quid facturus sit. Vide Parochus impedimentum. Et ibi quid si norit esse dispensatum in eo, in foro conscientie.

Ordinarius censetur, vt possit interesse matrimonio, & dare licentiam illi assistendi Episcopo in sua diocesi, & Archiepiscopo in sua, lib. 3. disp. 28. num. 1.

An sit talis Archiepiscopus diocesi, suffraganei, nu. 2. & 3.

Quid si Episcopus nolit aliquos coniungere matrimonio, an Archiepiscopus, ad quem appellatur, id possit, vel alij Sacerdoti licentiam dare, etiam antequam sententia transeat in rem iudicatam, pendenteque decennio ad appellandum concessio, num. 4.

Quid si Episcopus lite mota aliquos veller matrimonio coniungere, & pars aduersa appellaret, pendenteque appellatione illos coniungendi licentiam concederet, an valeat matrimonium. eod. num. 4.

An Capitulum sede vacante possit matrimonio interesse, vel alij licentiam dare, num. 5.

Quid de Abbatibus, num. 6.

An possit Episcopus in eorum Diocesis Cõfessores exponere, aut interesse matrimonio, aut alij licentiam dare, n. 6.

Quid de Cardinalibus in Ecclesia sui ritus, & quam iurisdictionem in ea habeant, num. 7.

Quid de Pontificis legato in tota suæ legationis provincia, & an possit omnia quæ Episcopus in sua diocesi, num. 9.

In quo distent potestates Legati à latere, & nō à latere, n. 8.

Quid de Vicarijs, Vide Vicarius generalis.

Ordinarius an possit delegare, Vide delegare ordinarius.

Ordinarij nomine, an comprehendantur vicarij, Vide vicarius generalis.

De eius officio circa mñimoniū. Vide parochus impedimētū.

ORDINANDVS, ORDINATVS, ORDINES.

Ordinandus, an teneatur detegere impedimētum occultum. Vide Impedimētum manifestare.

Ordinatus ab Episcopo excommunicato, heretico, schismatico, suspensio. Vide Titulo legitimo carens.

Ordines sacri an distineant sponsalia. Vide sponsalia ordinis susceptione.

Ordines an possit Episcopus negare ob irregularitatem occultam, lib. 3. d. 15. num. 3. & 12.

Ordines recepturi ab Episcopo, quale domicilium originis aut habitationis debeat habere, lib. 3. d. 23. num. 1. 2. & 3.

Ordines filio appetenti, an teneatur pater patrimonium assignare. Vide Dos an sit sub præcepto.

Ordines recipiens ficto patrimonio, dato Chirographo reddendi, an teneatur reddere, lib. 6. d. 32. num. 7. & 8.

An renunciatio patrimoni, cuius titulo initiat, valida sit, num. 7.

O S C V L A.

Oscula an liceant inter sponfos sub conditione. Vide sponfos sub conditione.

P

P A C T V M.

Pactū, an sit promissio, vide promissio simplex, an obliget. Pactum quando non valet, nec pēna valida est. Vide pēna non valet.

Pactum quando pariat obligationem naturalem, vide naturalis, obligatio.

Pactum vs vir in certo loco habitet cum vxore, an valeat, lib. 1. disput. 40. num. 1. & 2.

Quid si noua causa superueniat, an possit vir non stare illi pacto etiam iurato, num. 3. & 4.

An valeat pēna appositæ, & incuratur à viro alio migrante, num. 5.

An tunc vxor teneatur virum sequi, num. 6.

Quid de ea conditione appositæ in maiorem, num. 7.

Quid si aliquid legetur cuidam, dum in certo loco habitauerit, vel sub conditione ibi habitandi, num. 8.

P A P A.

Papa an possit in sponsalibus dispensare, vide sponsalia dispensatione.

Papa in matrimonio consummato fidelium, an possit dispensare, lib. 2. disput. 13. num. 11.

Quid in rato, lib. 2. d. 14. num. 1. & 2.

An possit generaliter statuere, vt matrimonium ratum dirimatur per sequens consummatum, num. 3. & 4.

An desideretur causa, lib. 2. d. 15. num. 1. 2. 4. 5. 6.

An exigatur ad hoc mutus contrahentium consensus, nu. 7.

An satis sit quæcunque causa iusta, lib. 2. d. 16. num. 1.

Quæ sint cause iustæ, ead. disput. 16. à num. 2. ad 9.

An possit dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ad fidem redeunt, lib. 2. disput. 17. num. 1. & 2.

Papæ potestas ordinaria, & absoluta quid sit. Vide potestas ordinaria.

P A R, ET P A R I A.

Par in parem non habet imperium, lib. 3. d. 24. num. 6.

Paria sunt in iure aliquid nunc esse, & apparere denuo, & non esse, & non apparere, lib. 1. disput. 63. num. 2. 9.

Parochus assistens mñimonio, aut benedicēs nuptias in peccato mortali, qualiter peccet. Vide mñimoniū quoad ministeriū.

Parochus, an possit dispensare in denunciationibus matrimonij. Vide dispensare in denunciationibus.

An peccet si timore mortis omittat denunciations. Vide Dispensationem negans.

Parochus impedimētum inueniens, an possit propria auctoritate assistere matrimonio, lib. 3. d. 15. num. 2.

Quid si contrahentes sint alienigenæ, num. 1.

An opposito impedimento possit interdicare matrimonium. Et de impedimento cognoscere, num. 3.

Qua prudentia sit vtendum, dum opponitur impedimentum ad illud explorandum, vel cum petitur firmitatem in loco tuto reponi, num. 4.

Quid si contra priora sponsalia velit quisquam aliam ducere, an possit parochus assistere, num. 5.

Quid si quisquam prius affirmet impedimentum, & postea neget, num. 6.

Quid

Quid si is, cui impedimentum sponsalium cum alia opponitur, assintet se fidei consensisse, sintque dispartes contrahentes, num. 7.

Quid quando parochus constat de impedimento extra confessionem, & contrahentes illud negant, vel impedimentum est occultum, & publice petunt matrimonium, vel farentur votum, & negant se illo obligari, quia fidei voverunt, vel ex alia causa, & quid in iuramento metu extorto, num. 8. & 9.

Quid si votum, vel delictum ex sola ipsorum confessione constet, an credatur dicenti se fidei consensisse, vel farenti simul circumstantiam excusantem, num. 10.

An possit publice petenti, matrimonium ministrare quando ipse novit impedimentum occultum, & quid de ipso ordinario, vel de parochus ab ordinario compulsus, num. 11.

Quid si parochus, vel ordinarius norit dispensationem esse impetratam in foro conscientie, num. 13. 14. 15.

An iustum matrimonium cum dispensatione pro solo conscientie foro, separandum sit detecto impedimento in foro externo, num. 15. & 17.

Quid si coram ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & simul dispensationem pro foro conscientie, n. 16.

An possit Parochus, vel ordinarius interdicare matrimonium ob doctrinam Christianam ignorantiam, num. 18. 19.

Vel censuris compellere ad addiscendum eam, num. 19.

An nullo opposito impedimento sit in eundem matrimonium in facie ecclesie, & quid per faciem Ecclesie intelligatur, num. 20.

Quid teneatur parochus interrogare, & quae verba proferre, num. 21.

An teneatur habere librum, & quid in eo scripturus sit, vel si alius de licentia Parochi assistit matrimonio, vel dum religiosi, in nouo orbe funguntur Parochi officio, teneatur ad id, & an sit necessaria Parochi, & notarii subscriptio, n. 22.

Parochus an teneatur habere librum, in quo scribat contrahentium nomina, vel qui funguntur officio Parochi, vel qui de eius licentia assistit matrimonio, lib. 3. disput. 15. nu. 22.

Parochus sciens in confessione impedimentum. Vide confessionis sigillum.

Parochus an debeat esse proprius, & vtriusque contrahentis, & intra propriam parochiam ut assistat matrimonio. Vide matrimonium an requirat praesentiam.

Quid si sit excommunicatus, suspensus, interdictus, vel irregularis. Vide excommunicatus parochus.

Quid si legitimo titulo careat, vel fidei licentiam dederit. Vide Titulo legitimo carens.

An satis sit parochus originis, vel qualis habitatio exigatur. Vide Habitatio qualis requiratur. Et vide Habitans duplicem parochiam. Et ibi, quid quando sunt duo parochi.

Parochus non sacerdos an valide assistat matrimonio, lib. 3. disput. ead. num. 2. & 3.

An peccet, num. 4.

An possit licentiam assistendi concedere sacerdoti, n. 6. & 7.

An possit non sacerdoti, num. 9. & 10.

An possit sacerdoti non approbato ab ordinario, excommunicato, vel irregulari, num. 10.

Parochus vagorum, forensium, nauigantium, & quarentium domicilium. Vide vagi an dicantur.

Parochus non proprietarius, vel alius sacerdos assistendi matrimonio licentiam habens an possit delegare, vide delegare ordinarius potest.

Parochus an possit vicecuratum instituere, vide delegare ordinarius potest.

Parochus assistens matrimonio, vel dans licentiam, contra ordinarii prohibitionem. Vide licentia data.

Parochus an teneatur in matrimonio verba proferre, & sint de essentia. Vide verba parochi.

Parochus qualiter debeat esse praesens, & quid si casu, vi, vel dolo, vel per interpretem intelligat consensus, vide praesentia parochi.

Parochus assistens clandestino, vel quouis alius sacerdos an sit suspendendus, lib. 3. disput. 48. num. 1. 2.

Quid de parochus id matrimonium non prohibentes, n. 1.

An possit tempus triennij, quo suspendendus est, augeri, vel minui, num. 2.

An correcta sit haec triennij suspensio per Tridentinum, & hodie sit tantum poena arbitraria, num. 3. & 4.

An parochus assistens matrimonio omittis denunciationibus, vel non prohibens, aut quouis alius sacerdos assistens sit triennio suspendendus, num. 5.

Quid si libro careat, vel non interroget de consensu, nu. 6.

Quid si parochus inter sit alijs matrimonijs interdictis sibi a iure, vel iudice, vel vagorum, vel forensium absque licentia ordinarii, cod. num. 5.

Quid si alienus parochus, vel alius sacerdos interfuit matrimonio absque proprii licentia, an sit suspendendus, n. 6.

An ignorantia excuset ab hac suspensione, num. 7.

An per hanc poenam corrigatur excommunicatio Clementinae de privilegijs, in religiosos solemnizantes matrimonium, num. 8.

Quid si sacerdos proprius, vel alienus non interfuit, sed det assistendi licentiam sacerdoti, aut non sacerdoti, lib. 3. disput. 49. num. 1. 2. & 3.

Quid si non sacerdos assistat absque licentia proprii parochi, ead. disput. 49. num. 3.

Parochus, an sit suspensus si assistat absque Episcopi licentia, matrimonio publico eorum qui absque parochus, & testibus contraxerant, lib. 3. disput. 46. nu. 1. 4. ubi an sit alia poena plectendus.

Parochus suspensus triennio, quia interfuit clandestino, an si iterum assistat confundantur haec tempora. vide suspensus ad certum tempus.

Et an sit suspensus a beneficio, sicut est ab officio, vel possit illo priuari. Vide suspensus ab officio.

Parochi licentia ad assistendum matrimonio, quando non ad vnguem seruetur. vide licentia si non omnino seruetur.

Parochi officium circa matrimonium. Vide parochus impedimentum.

P A T E R.

Pater an possit iusto impedire matrimonium filij, lib. 1. disput. 14. num. 4.

Et vide causa iusta dispensandi. Et vide filius an valide.

Pater, an possit promittere sponsalia pro filijs. Et quid de matre, vide sponsalia, & matrimonium an contrahantur, & vide promissio, facti alieni.

Pater promittens dare vnam ex filiabus. vide sponsalia cum vna ex pluribus.

Pater, vel mater promittentes dona filio, si opera virtutis exequantur, vel a virijs desistant, an peccent. Vide simonia an sit donis.

Pater, vel mater an possint dare filijs licentiam testandi. Vide de testandi licentia.

Pater an possit irritare votum filij, cuius aetas est dubia. Vide dubitans de pubertate.

Et an possit irritare iuramentum appositum in contractu pupilli. Vide minor quando aliquis dicatur.

Quid de votis realibus filij maioris, vel obligatione homini tacta, vide filius familias an obligetur.

Pater an possit cogere filium, ut sibi ministret, vel recedere volentem impedire. Et quid possit circa eius contractus, vide filius familias an obligetur.

An possit impedire ne se vendat, vel illum includere, lib. 6. disput. 39. num. 7.

Pater an teneatur dotare filias, vide dos an sit sub praepcepto. ibi, quid de filia volente religionem ingredi, vel filio ordinis appetente.

Pater an possit remittere filio vsumfructum non computando in tertia, & quinta bonorum parte. Vide vsumfructus remissio.

P A V P E R T A S.

Paupertatis votum. Vide voto paupertatis.

P E R E G R I N I.

Peregrini, an teneantur legibus, & consuetudinibus loci, per quem transiunt, quando in suo oppido eadem vigent,

vel esset scandalum, vel diuertunt illuc animo commoran-
di, lib. 3. disput. 18. num. 3.
Quid quando diuertunt per modum transitus, & ex non
seruantur in suo oppido, num. 4. & 5.
Quid si leges illae sint iuris communis, et in suo oppido non
obligant, num. 7.
Que mora in loco transitus desideretur, peregrini, ut te-
neatur illius legibus, num. 8. 9.
Quo ad contractus solemnitatem an teneantur legibus
loci contractus, & consuetudinibus illius, & secundum il-
las teneantur in dubio contractus celebratus, num. 10.
Quid in dote, & testamento, num. 11.
An forentes teneantur ad gabellas loci contractus, nu. 12.
An si vendant triticum in Castella teneantur eius pragma-
ticam taxantem pretium seruare, num. 13.
Quid si legum transgressio cederet in damnum loci tran-
situs, num. 14.
Quid de vagis, an teneantur legibus loci transitus, nu. 15.
An peregrini teneantur ad leges domicilij, vbi contraria
vigent in loco vbi repetiuntur, num. 17. 18.
Quid si leges sint iuris communis, & ibi non obligant, nu. 18.
An Lusitanus transiens per Castellam, possit in Sabbatho in-
testina animalium edere, num. 19.
An Graecus possit celebrare in Ecclesia Latina in pane fer-
mentato, vel Latinus in Graecia in pane azimo. Et quid si
inter Latinos inueniatur Ecclesia Graeca, vel inter Graecos
Latina, num. 20.
An proficiscens in die festo ad locum, vbi non est festus ille
dies possit non addere missam, & excoere seruilia, num. 21.
Quid quoad ieiunium, & esum carni, de proficiscente in
die ieiunij ad locum, vbi carnes eduntur, perueniens, n. 22.
Quid si exeat locum vbi carnes eduntur, perueniens eadie
in suum domicilium vbi ieiunatur, num. 23.
An si incolae locorum, vbi Tridentini decretum non obli-
gat, digressant per modum transitus ad locum, vbi obli-
gantur incolae ad id decretum, possint absque parrocho, &
testibus contrahere, num. 25. 26.
Quid si incolae locorum vbi obligat, contrahant vbi non
obligat, num. 27. 28.
Quid si in fraudem illius decreti abierint, num. 29.
Quid de captiuis aut mercatoribus existentibus apud infi-
deles, a num. 31. vsque in finem.
Peregrini Eucharistiam an debeant recipere in Ecclesia ma-
ritime in Paschate, vel possint a religiosis recipere, Vide
habitatio qualis requiratur.

P I A C A V S A.

Pia causa quando sit matrimonij. Et quando legatum relictura
consanguineo pauperi, vide verum ducendi aliquam.

P I G N V S.

Pignus an possit intervenire in sponsalibus lib. 1. disput. 38.
a num. 2. ad 4.

P I S C A N S.

Piscans Alecia diebus festiuis an teneatur ad elemosynam
iniunctam. Cap. licet, de feriis. Vide dispensationem negas.

P L E I T O O M E N A S E.

Pleito omenase. Vide Homagium.

P O E N A.

Pena non valet, quando pactum principale est irritum, lib. 1.
disput. 7. num. 17. & 19.

Pena imposita matrimonio, an claudat sponsalia. Vide Clan-
destina sponsalia.

Pena adiecta pacto habitandi in certo loco. Vide pactum.

Pena sponsalibus adiecta non valet, & est veniale eam appo-
nere, lib. 1. in 1. disput. 30. num. 2.

Quid si ab alijs apponatur pena, vel ab altero contrahente
cum extraneo, a num. 3. ad 7.

Quid quando promissio nullam matrimonij necessitatem
inducit, quia promittunt parentes sub pena se facturos,
& curaturos, num. 4.

Quid de pena, circa conditionem abstinenti a matrimo-
nio, ut si nupserit promitto talem penam, num. 8.

Quid circa matrimonium non dissoluentum, vel non

perendum dinortium, numero nono.

Quid fauore matrimonij, ut si vir promittat penam si te-
nuerit concubinam, num. 10.

Quid si pena sit modica, num. 11.

An possit peti interesse, a num. 12. ad 15.

Si pena solvatur, an sit restituenda in foro conscientiae. Et
idem de lucro in iudo pecunia credita, & an detur repo-
nitio, lib. 1. disput. 31. num. 1. & 2.

Quid si ludens iuravit, se soluturum, teneatur soluere, pos-
sitque repetere, & obtinere iuramenti relaxationem, cod.
lib. 1. disput. 32. num. 14. & 15. vbi & quid per bullam.

Quid de pena sponsalibus adiecta, an firmetur iuramento
vel sit saltem illius iuramenti necessaria relaxatio, ead. d.
33. num. 10. 11. 22.

Pena in religionis ingressu an possit apponi. Vide Arrha, &
pena.

Pena consistens in lucro non acquirendo, quando valeat in
sponsalibus. Vide Condicio obligans ad nuptias, & vide
Condicio retrahens a nuptijs.

Pena non contrahitur, vbi deest culpa, lib. 1. d. 36. num. 4.

Pena conuentionalis an debeatur in foro conscientiae, lib. 1.
d. 37. a num. 1. ad 4.

An debeatur integra, vel quatenus interest, num. 4.

An possit praescribi, num. 5.

Pena sceleris sceleris, aut praesumpti, vide Lex imponens penam.

Pena legis quando incurritur ex actu nullo, vide Pena clan-
destina.

Pena an sit annullatio actus, lib. 3. disput. 4. num. 8. & 9.

Pena annulationis quando liget ignorantes, lib. 3. d. 17. n. 10.

Pena quando sit inhabilitas, lib. 3. d. 17. num. 11.

Pena imponi non debet, nisi iure expressa sit, lib. 1. disp. 44. nu. 2.

Pena in facientem, an liget mandantem. Et mandans, ac
consulens, an verè faciant, lib. 3. disput. 49. num. 1. & 2.

Pena priuans iure non iurisco, an indigeat iudicis senten-
tia, lib. 3. disput. 53. num. 8.

Quid quando aliquid non imponitur per modum penae, sed
conditionis requiritur, cod. num. 8.

Pena in contractu dotis, an valeat,

Vide Metus ab intrinseco.

Pena clandestini matrimonij, ut incurrat, an satis sit si de-
nunciationes omittantur, lib. 3. disput. 1. num. 1. 6. 7.

Quid si matrimonium publice celebratur, omittis denun-
tiationibus, num. 9. & 10.

Quid si coram parrocho & testibus, non interrogatis, nu. 11.

Quid si matrimonium clandestinum sit nullum, quia abs-
que parrocho & testibus celebratur, an subiciatur clande-
stini penis, lib. 3. d. 2. nu. 1. 3. 4. 5.

Traditur regula ad cognoscendum quando pena legis in-
curratur ob actum irritum, num. 2.

Quid si tale matrimonium irritum cõsumatur, co. li. 3. d. 1. n. 6.

Quid si matrimonium sit irritum rōne alicuius impedimenti, n. 7.

Penas eligentis indignum, an incurrat eligens indignum ex
confessione notum, lib. 3. disput. 16. num. 6.

Penae matrimonij, clandestini quo ad illegitimitatem filio-
rum. Vide Legitimi filij, & vide legitimare prolem.

An sit pena ipsius, ut mulier spoliata a viro non sit in posses-
sionem restituenda, lib. 3. d. 45. num. 1.

An carere debeant clam contrahentes, si invalidum sit ma-
trimonium, spe dispensationis, vide dispensationis spe.

An sit mentio facienda in dispensatione talis matrimonij,
quidque profit dicere Tridentinum, ut careat spe dispensa-
tionis, an liget Pontificem, ne dispense, lib. 3. disp. 49. n. 1.

An sit talium pena, esse inhabiles simpliciter ad contrahen-
dum, vel tantum ad clā contrahendū, co. li. 3. d. 46. n. 1. & 2.

An opus sit iudicis declaratione, ut matrimonium clam
contractum dissoluatur, ead. d. 46. num. 2. & 3.

An clam contrahentes absque parrocho, & testibus sint pu-
niendi arbitrio ordinarij, peccetque ordinarius non pu-
niens, ead. disput. 46. num. 6.

An contrahentes clam omittis denunciationibus, & testes as-
sistentes puniendi sint aliqua pena, ead. disp. 46. n. 7. & 8.

An expediat ut Synodales constitutiones hoc excoicent, nu. 7.

An

An valeat, si ea constitutio præcipiat taliter excommunicatos vitari, num. 10.

An tradendi sint in perpetuam seruitutem, num. 11.

De pena exheredationis, quam hi incurrunt. Vide Hereditate priuari.

Quæ sint pænæ exhered. q. hi incurrunt, vide hered. priuari.

Quæ sint pænæ parochi, vel alterius sacerdotis assistentis, vide parochus assistens clandestino.

An pænæ clandestini indigeant iudicis sententia, vide iudicis sententia.

Quis iudex possit eas imponere. Vide iudex qualis.

Pænæ iuris civilis & canonici an sint in utroque Tribunali seruandæ, lib. 3. disput. 4. num. 5.

Pænæ diuersis impositis varijs legibus eidem delicto, an vna alteram corrigat, lib. 3. d. 48. num. 3. 4. & 8.

Pænæ minus condignè punitur à iudice seculari, vel ecclesiastico, an possit iterum puniri ab alio, ubi crimen est mixti fori. Vide iudex qualis.

P O S S E S S I O, E T P O S S I D E N S.

Possessio mala fidecepta an suffragetur in dubio ipsi dubitanti. Vide dubitans num res sit sua.

Possidens bona fide, & dubitans. Vide ibidem.

P O T E S T.

Potest, negatione præmissa, quid importet, & an differat à non possit. Vide non potest.

P O T E S T A S.

Potestas ordinaria, & absoluta principis qd sit. li. 2. d. 15. n. 3.

Potestas delegata. Vide delegata potestas.

P R A E L A T V S.

Prælati repudiants hereditatem, vel legatum absque solemnitate. Vide Repudiare hereditatem, & ibi an solus prælatus non implens conditionem, vel recipiens pensionem an emphyteuta, qui ceciderat in commissum, præiudicet monasterio, vel ecclesie.

P R A E S C R I B I.

Præscribi an possit pænæ conuentionalis. Vide pænæ conuentionalis.

P R A E S E N T I A.

Præsentia parochi, & testium ut valeat matrimonium nõ satis est corporea, sed desideratur, ut illi vñm rōnis habeant, & intelligant consensus contrahentium, li. 3. disp. 39. n. 1.

Satis est ut aliquo sensu percipiant, ut si videant signa, licet non audiant verba, num. 2.

Satis est per interpretem intelligere consensum, & potest matrimonium per interpretem celebrari, num. 3.

Creditur dicto talis interpreti, num. 4.

Quid si parochus, & testes habuere animam attendendi casus, & vagantur tempore contractus, num. 5.

Quid si parochus consulto nollit attendere, num. 6.

Quid si vi intersint, num. 7. 8. & 9.

An desiderentur testes ad id specialiter vocati, num. 8. & 10.

Quid si parochus dolo ad aliud vocetur, num. 10.

Quid si casu tunc transeat, num. 11.

An peccent mortaliter contrahentes coram parochio, vi de facto, aut casu transeuntis, aut dolo ad aliud vocato. Et quid in testibus, num. 12.

Quid si licentia assistendi matrimonio vi extorqueatur, aut iurisdictione, an valeat, num. 13.

Quid si dolo extorqueatur licentia, num. 14.

Præsentia, an in dubio præsumatur, vide promissio ante acceptationem.

P R A E S E R T I M.

Præsertim, quid importet, vide dictiones implicariæ.

P R A E S V M E R E, E T P R A E S V M P T I O.

Præsumere quid importet, vide Lex imponens pænā scienter.

Præsumptio semper in dubio sumitur ita ut actus valeat. Et quando duo actus sunt eodem die præsumitur præcedere requisitum ad actus valorem, lib. 3. d. 35. num. 19.

Præsumptio prioris partis non sumitur in dubio, lib. 4. disp. 7. num. 1.

P R A E T E R.

Præter, quid significet, vide verba negatiua.

P R E C E S.

Preces importunæ, aut superioris, quando metum inferant, vide Metum an inferant preces.

P R I N C E P S.

Princeps an possit cogere ad matrimonium, vide consensus in matrimonio.

Principis præceptum intelligitur, saluo iure alterius, lib. 1. d. 47. num. 3.

Principis potestas ordinaria, & absoluta, vide potestas.

Principis sententia, an legem constituat, vide sententia, principis.

Quid de eius epistola, vel responso, vide epistola.

Principis dissimulatio, an inducat dispensationem, vide dispensationem an inducat.

P R I N C I P A L E I N T E N T V M.

Principale intentum, semper inspicitur, lib. 3. disp. 1. nu. 11.

P R I O R I.

Priori sublato tollitur posterius, lib. 3. d. 4. num. 6.

Priuilegium habens ad dispensandū in casibus Episcopi etiam matrimonialibus, an possit dispensare in illis, quibus ratione solius necessitatis potest Episcopus, lib. 2. d. 40. nu. 9.

Priuilegium an prosit ignorantibus. Et semel illi concessum possit reuocari, vide Gratia.

Priuilegium an semper contineat aliquid iure communi non concessum, lib. 2. d. 37. num. 15.

Priuilegij verba an semper debeant aliquid operari. Vide Gratia verba.

P R O B A R E, E T P R O B A T I O.

Probare arrhas nõ excedere bonorū decimā, an incubat uxori, & eius hereditibus, an viro, lib. 6. d. 35. nu. 1. vsque ad 5.

Probatio ad dissoluenda sponsalia & impediendum matrimonium, qualis requiratur. vide sponsalia ut dissoluantur.

Probatio ad dissoluendum matrimonium, an exigit testes omni exceptione maiores, lib. 2. d. 45. num. 30. & 31.

An fat sit fama, num. 32.

Quando sufficiat confessio vtriusque, vel alterius coniugis latentis impedimentum, num. 33. 34. 35.

Ad diuortium an satis sit confessio coniugum, num. 36.

An matrimonium initum esse probetur etiam ad vitandam concubitus pænā, confessione coniugum, num. 37.

Probatio mortis alterius coniugis, ut superstes possit aliud inire matrimonium, an fiat longissima absentia, li. 2. d. 46. n. 1.

An auth. hodie, C. de repudijs sic correctā iure canonico, & possit iudex punire feminam secundo nubentem, non seruata solemnitate illius, num. 2.

An eadem probatio, quæ ad mortem, exigatur ad probandam professionem alterius coniugis, ante matrimonium consummatum, num. 4.

An desideretur certus nuncius de morte, vel satis sit in utroque foro alia morali certitudo, num. 5. & 6.

Iudicis arbitrio relinquuntur hæc probatio, num. 7.

An possint testes, non citata parte, probare hanc mortem, n. 8.

An sufficiat vnus testis, num. 10. 11. 12.

An fama sit satis, num. 13. 14. 15.

Quas condiciones sit habitura fama, ut probet, num. 16.

Probatio eorum, quæ in corde latent. Vide Scientia.

Probatio metus. Vide Metus qualiter probetur.

P R O C V R A T O R.

Procurator ad donandum, an possit donare mortuo constituto, vide Mandatum morte.

Procurator tam ad matrimonium, quam ad alia negotia, quam aetatem debeat habere, lib. 3. d. 41. num. 8.

Cetera de hoc procuratore. Vide Matrim. per procur.

Procuratoris constitutio facta à captiuo, vel metu, an valeat. Vide Metus ab intrinseco.

P R O D I G V S.

Prodigus, cui est interdicta administratio, an obligetur naturaliter, lib. 6. disput. 38. num. 27.

P R O F E S S I O, E T P R O F E S S V S.

Professio tacita, & ratificatio prioris irritæ. Vide Sponsalia quam aetatem.

Professio qualiter dirimat matrimonium. Vide Matrimonium professione.

- Professio an possit fieri ante annum nouitiatus, & ante sexdecim annos, quando alter sponsus post matrimonium ratum religionem ingreditur. Vide Sponsi ante matrimonij consummationem.
- Quid quando transit professus de vna religione in aliam, lib. 2, d. 24, num. 6, & 10.
- Quid ex consensu nouitij, & religionis, ibid.
- An ille annus nouitiatus debeat esse completus de momento, & similiter sexdecim annus anni requisit ad profitendum. Et an requiratur annus, & dies. Et qd in anno bissextili, n. 22.
- Professio ficta, aut metu extorta an possit solo actu interno ratificari, lib. 2, d. 32, num. 14.
- Quid si fuerit professio nulla etiam ex parte monasterij, eod. lib. 2, d. 35, num. 4.
- An desideretur scire monasterium professionem priorem fuisse nullam, eod. num. 4.
- Professio alterius coniugis qualiter probetur ad dissolvendum matrimonium ratum. Vide Probatio mortis.
- Professio religionis, an sit nulla ob metum reuerentialem, lib. 4, d. 6, num. 17, 18, 35, 39.
- Professio metu facta an firmetur iuramento, Vide Iuramentum praeiuramentum.
- Professus si teneatur verè profiteri, vel possit fugere, l. 2, d. 39, num. 11, & lib. 4, d. 35, num. 5.
- PROHIBITO.**
- Prohibito aliquo, prohibetur omne id, per quod venit ad illud, lib. 1, d. 13, num. 1, & 2.
- PROMISSIO, ET PROMITTENS.**
- Promissio merè interpa, an satis sit ad sponsalia, l. 1, d. 3, n. 1.
- An saltē obliget stādo in iure positivo, aut natura, nu. 2, 4, 5.
- Promissio ducendi aliquam facta Deo, vide votum ducendi.
- Promissio ad sponsalia an exigatur mutua, lib. 1, d. 5, num. 1.
- An satis sit alterum tacitè repromittere, & quando sint signa tacitè repromissionis, num. 2.
- An acceptatio alterius sit censenda repromissio, nu. 4, & 5.
- Qñ alter solus promittit, an maneat obligatus, n. 7, & seqq.
- Quid distet inter manere obligatum, ex vi promissionis, aut sponsalium, num. 8.
- Quid si alter diu differat repromittere, num. 12.
- Quid si gratuita promissioni accedat repromissio gratuita, an sint sponsalia, num. 13.
- Quid si post intervallum alter repromittat, ibid., num. 14.
- An credendum sit dicenti se mutasse voluntatem, num. 14.
- Quando dicatur promissio gratuita, & qñ respectiva, n. 15.
- An illa promissio non mutua matrimonij obliget ad mortale, num. 18, & 16.
- Promissio simplex an obliget ad mortale, & frangens teneatur restituere, lib. 1, d. 5, num. 18, & seqq.
- Quid deficiente animo se obligandi, & qñ deficere dicat, n. 21.
- Quid si non exprimat causa, num. 22.
- Quid rebus mutatis, num. 23.
- Quae sit materia gravis, ut talis fractio sit lethalis, num. 24.
- An omittere vnum sacrum promissum sit mortale, nu. 25.
- Quid sit promissio simplex, num. 17.
- An sit pactum, num. 20.
- Promissio ante acceptationem, & donatio facta absenti, an possint revocari. Et idem de quocunque contractu stādo in iure communi, lib. 1, d. 6, num. 2.
- Quid iure regio Castellæ, num. 18, 19.
- An opus sit intimari donationem per nuncium ad id destinatum, num. 3.
- Quid iure Castellæ, num. 20.
- An satis sit acceptatio relata in promittentis arbitrium, ibidem, num. 4.
- An post donantis mortem possit acceptari, vel possit heredes donatoris revocare, num. 5.
- An heredes donatarij possint ipso mortuo acceptare, nu. 6.
- Quid de mandato donandi. Vide Mandatum donandi.
- An iure naturæ sit revocabilis donatio ante acceptationem, num. 10.
- Quid si fiat praesenti, & tacenti, num. 11.
- An in dubio presumatur, num. 11.
- Qualis praesentia esse debeat, num. 14.
- Quid favore causæ piæ, num. 16.
- An in dubio censeatur votum, illa promissio facta causæ piæ, n. 17.
- Quid si fiat infanti, num. 25.
- An ex promissione non acceptata priatur obligatio naturalis, vel iure canon. vel firmetur iuramento, vel iure regio Castellæ, vel si notarius, aut alius nomine absentis stipuletur. Vide stipulatio alteri per alterum facta.
- Promissio matrimonij in absentia, nullo absentis nomine acceptante, an valeat, lib. 1, d. 6, num. 23.
- Quid quando matrimonium est causa piæ, num. 25.
- Quid si fiat infanti, num. 27.
- An desideretur intimari per nuncium ad id destinatum, n. 28.
- An sufficiat fieri acceptationem coram nuncio à promittente misso, num. 29.
- An coram eodem nuncio fieri debeat, num. 31.
- Quid accidente iuramento, num. 32.
- Quid quando coram persona coniuncta, & petente promissionem, & illè intimat, num. 30.
- Quid si alius acceptet, vide §. seq.
- Promissio alio acceptante nomine absentis, quando non est circa matrem. Vide stipulatio alteri per alterum facta.
- Quando est de matrimonio, si promissio sit non gratuita, an possit revocari ante absentis acceptationem, licet sit causa piæ, lib. 1, d. 7, num. 31.
- Quid si acceptans aliquid rei remittat nomine proprio, & an possit hic si dem datam remittere, num. 32.
- Quid si promissio fiat nuncio misso ad petendam matrimonij sponsonem, num. 33.
- Quid si nuncius deferat nuncium promissionis alterius, an satis sit coram illo rei remittere, num. 34.
- Quid si coram alio fiat repromissio, num. 35.
- Quid si sit gratuita promissio, & aliquis acceptet pro absente, num. 36.
- An sat sit praesentia huius, qui pro absente acceptare dēt, n. 36.
- An possit hic remittere, num. 37.
- Quid si matrimonium sit causa piæ, num. 38.
- Quid si adsit iuramentum, num. 39.
- Promissio deliberata an esse debeat ad sponsalia, votum, & quancunque promissionem, & quanta deliberatio exigatur, lib. 1, d. 8, num. 4, & 5.
- Quid praemeditari debeat promittens, & an exigatur mora temporis, num. 7.
- An sit certum signū defectus deliberationis, si statim promittentem percutat, num. 8.
- Quid in dubio an fuerit deliberatio, nu. 10.
- An sit deliberatio virtualis, num. 21.
- An exigant sponsalia & votum animum promittendi, & se obligandi, eod. lib. 1, d. 9, a num. 1, ad 5.
- An sit sponsalia fictè contrahere culpa mortalis, ea. d. 9, n. 3.
- An iuramentū sine aīo se obligandi obliget, ea. d. 9, n. 8, & 9.
- Quid in dubio. Vide dubitans de promissione.
- An saltem ficta promissio obliget ratione iniuriæ, quando est gratuita, lib. 1, d. 10, num. 1.
- Quid quando ea spe est deflorata virgo, ea. d. 10, nu. 2, 3, 4.
- Quid si vir sit nobilior, num. 5.
- Quid si nobilior verè promittat. Vide §. seq.
- Quid si femina ex modo spondendi potuit intelligere fraudem, num. 7.
- Quid si adsit iuramentum, num. 8.
- Quid si sequatur scandalum, num. 9.
- Quid si timeatur malus exitus, num. 10.
- Quid si vir decipiatur in virginitate, vel alia qualitate, n. 11.
- Quid si dolo cognito accedat ad eam, num. 12.
- Quid si deflorata fornicetur cum alio, vel aliquid superueniat, ob quod possent sponsalia dissolui, & an tunc teneatur deflorator restituere, num. 13.
- Quid si soli tactus, & oscula fuerint, num. 14.
- Quid si femina nolit ei nubere, aut parentes resistant, vel ipse alia duxerit, aut ordinem sacrum assumpserit, nu. 15.
- An si aliud matrimoniū inierit, teneatur viduus factus illam ducere, num. 16.

An quando deflorator est ditior, aut alia fraudis signa appa-
paruerunt, teneatur restituere, ead. d. 10. num. 18. & 19.
Quid femina ignorante excessum, aut quando marito cre-
dere debuit fidei promittenti, num. 10. & 21.
Quid de promittente fidei corrupte matrimonium, si tra-
dat corpus, num. 21. 23. 24.
Quid quando contrahentes sunt aequales, & nullum aliud
damnum sequitur, an fidei promittens teneatur verè con-
trahere, num. 25. & 26.
Promissio inter impares de incedo matrimonio, an sit nulla vel
possit dissolui, qñ est vero animo inita, li. 1. d. 14. n. 1. & 3.
Quid quando magnum scandalum, vel malus exitus, vel
odium inter ipsos timetur, num. 3.
Quid si pater resistat, num. 4.
Quid si sint pares, & timeatur scandalum, num. 1.
Promissio prodiga, vide promittens prodige.
Promissio facti alieni an attento iure communi valeat, lib.
1. disput. 24. num. 1.
In quibus casibus valeat, num. 3.
Quid quando adijcitur pena, num. 4.
Quid si sit factum eius què promittens cogere potest, nu. 5.
Quid circa matrimonium, num. 6.
Quid si accedat iuramentum, num. 7.
Quid attento iure canonico, num. 8.
Quid in foro cōsciētiæ, & an oriatur obligatio naturalis, n. 9.
Quid attento iure regni Castellæ, num. 10.
Ad quid teneatur promittens alienum factum, vel matri-
monium, num. 11.
An impleat tepidè, & simulatè petens, num. 12.
An si fuerit negligens teneatur restituere, num. 13.
Quando euadat penam. vide promittens factum alienum.
Promissio facta tempore inhabili, non obligat tempore ha-
bili, lib. 1. disput. 50. num. 6.
Promissio an deobliget rebus mutatis existente in mora
promittente, quando ante moram non erant mutata, lib.
1. d. 62. num. 5.
Promissio dotis feminae honestè seruiēti. Vide dos promissa.
Promissio matrimonij sub conditione, si Pontifex dispense-
vide conditio si Pontifex.
Promittens quando non tenetur implere, qualiter possit iu-
rare. vide iuramentum aequiuocè.
Promittens prodigè meretrici, an teneatur, licet iuratis, lib.
1. d. 14. num. 1. & 5.
Promittens factum alienum, vel matrimonium, sub certa
pena ad quid teneatur. Vide promissio facti alieni.
An faciens quod in se est, eximatur à pena, attento iure
communi, lib. 1. d. 25. num. 1. 2. 3.
Quid si addatur alterum cum effectu facturum, num. 4.
Quid teneatur restituere si certò promiserit, dubitans ta-
men de alterius voluntate, num. 5.
Quid si constet illum in omni euentu se obligasse, & quan-
do id constabit, num. 6.
Quid si promiserit certum fideiussorem, & ille nolit, nu. 7.
Quid attento iure regio Castellæ, num. 8.
An perdat penam consistentem in acquirendo lucro, vt le-
gatum, lib. 1. d. 33. num. 23.
Promittens matrimonium vni ex pluribus. vide sponsalia
cum vna ex pluribus.
Promittens verè, vel fidei feminae violata, vel vidua, quando
possit ingredi religionem, siue ante, siue post, siue nun-
quam votum emisit, & quando teneatur ducere, vide
sponsalia contrahens.

P R O R S V S.

Prorsus quid importet, lib. 3. d. 53. num. 8.

P R O T E S T A T I O.

Protestatio, qua alter coniux protestatus est fictum consen-
sum, an probet dissensum lib. 2. disput. 45. nu. 17. 18. & 19.
Quid in contractibus alijs pendentibus ex duorum volun-
tate, num. 19.
An satis sit si alteri præsenti, & tacēti fiat protestatio, n. 20.
Quid si post probationem sequatur copula, num. 21.
Quid si iusta causa ad sit nō intimādi ptestationē, vt metus,

Sanch. de Matrim. Tom. I.

vel scādahum, licet à tertio quodā succutiatut metus, nu. 22.
Quid sequuta copula post hanc clanculam protestationem
ex iusta causa factam, num. 23.
Ad quid hæc conferant pro foro interno vel externo.
An excuset hæc protestatio fidei consentientem ne verè
consentire teneatur quando aliàs teneretur, num. 24.

P R O X I M E.

Proximè accingēdus qñ pro accit. cto habeatur, li. 6. d. 23. n. 8.

P U B E R T A T I P R O X I M V S.

Pubertati proximus quando aliquis dicatur, possitque iura-
re contractum. vide minor quando aliquis dicatur.

P U P I L L V S.

Pupillus qualiter obligetur ex contractu etiam iurato, & an
possit irritari à patre, vel tutore eius iuramentum. Vide
minor quando aliquis dicatur.

Q U A L I T A S.

Qualitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tem-
pus lib. 6. disput. 29. num. 6.

Q U A M.

Quam, quid significet, vide verba negatiua.

Q U A N D O.

Quando lex vnum disponit, & alterum præsupponit, vt ha-
beat locum dispositum, debet verificari præsuppositum
lib. 9. disput. 22. num. 18.

Q U I, Q U Æ, Q U O D.

Qui vult antecedens, vult consequens, lib. 1. d. 9. num. 4.
Quid de vno dicit, de alio negare videtur, lib. 3. d. 17. nu. 6.
Qui sentit cōmodū, debet sentire onus, li. 3. d. 18. nu. 24.
Qui habet actionem ad rem, rem ipsam habere videtur, lib.
4. disput. 8. num. 11.
Que latent in corde, & animo consistunt, qualiter proben-
tur, Vide scientia.
Que casu absunt, non dicuntur abesse, lib. 3. d. 18. num. 24.
Que speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, vi-
dentur neglecta, lib. 3. d. 35. num. 11.
Quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius
damnum retorqueri, lib. 1. d. 55. num. 6.
Quod incontinenti fit, dicitur inesse, lib. 2. d. 21. n. 12. & 13.
Quod nullum est, non potest ratificari, lib. 2. d. 38. nu. 3.
Quod nullum est, nullum producit effectum, lib. 3. d. 2. n. 5.
Quod non mutatur, cur stare prohibetur, lib. 3. d. 1. num. 7.
Quod modico tempore durat, quasi non esse reputatur, lib.
3. disput. 18. num. 6.
Quod de vno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, li.
3. disput. 28. num. 8.
Quod non est verisimile, non est credibile, lib. 3. d. 26. nu. 2.
Quod à principio est voluntatis, postea fit necessitatis, lib.
4. d. 13. num. 6.
Quod in gratiam alicuius concessum est, non est in eius di-
spendium retorquendum, lib. 4. d. 18. nu. 13. iuncto nu. 18.
Quod iuris est de toto quoad totum, est de parte quoad
partem, lib. 6. d. 12. num. 19.
Quod principaliter intenditur, semper inspicitur, lib. 6. di-
sput. 25. num. 38.

R

R A T I F I C A R I, R A T I F I C A T I O.

Ratificari non potest quod est nullum, lib. 2. d. 36. nu. 3.
Ratificatio sponsalium, professionis & voti tacita. Vi-
de sponsalia quam ratem.

R A T I H A B I T I O.

Ratihabitio. Vide licentia sacerdoti concessa.
Et quando est de præsenti, deestque animus, & consensus in
prælato debente habere ratum, an aliquid prodest, lib. 3.
disput. 22. num. 64.

R A T I O N I S.

Rationis vsus, an adueniat septennio, lib. 1. d. 16. num. 2.
An detur in vna materia, & non in alia, vide Amentes.
Qualis desideretur ad sponsalia, vide sponsalia quātitatem.

R E C E D E N D V M.

Recedendum est à propria significatione, vt vitetur corre-
ctio legum, lib. 1. disput. 17. num. 6.

RELIGIO, ET RELIGIOSVS.

Religionis ad ingressum, an liceat donis initiare, vide simonia an sit donis.
 Religionem ingrediens, an possit obtinere legatum virgini maritandæ, vide legatum virgini maritandæ.
 Religionem ingrediens, & postea exiens, an obtineat legatum sibi relictum, si fiat religiosus. Vide conditio retrahens à nuptijs.
 Religionis ingressus conditio impediens, vel ad illam obligans. Vide conditio retrahens à nuptijs.
 Religionis voto quando satisfaciatur nouitius exiens. Vide votum religionis.
 Religionis ingressus qualiter dissoluatur sponsalia, vide sponsalia religionis ingressu.
 Religionem qualiter liceat ingredi post matrimonium ratum, vide matrimonium professione relig. & vide matrimonium quando dicatur consummatum.
 Et vide copula vi extorta.
 Religionis fauor magnus est, lib. 2. d. 24. num. 22.
 Religionem ingredi an teneatur coniux scire matrimonium ratum esse nullum, nec potens probare, cogaturque ab Ecclesia ad consummandum, lib. 2. disput. 39. num. 14.
 Religionem ingredienti, an teneatur pater dotem dare, & pro ea possint alienari bona restitutioni subiecta. Vide dos, an sit sub præcepto.
 Religiosi an sint equites ordinum militarium. vide matrimonium professione religionis.
 Religiosi fungentes officio parochi an debeant habere librum, vide parochus impedimentum.
 Religiosi an possint conferre Eucharistiam in Paschate, aduenis, peregrinis, mercenarijs, & an incurrant excommunicationem, si absque licentia dent Eucharistiam alij religioso, lib. 3. d. 23. num. 17. 18.
 Religiosi in nouo orbe Indiarum possunt, si curam animarum gerunt in locis à suis superioribus designatis, subditos matrimonio coniungere, lib. 3. d. 26. num. 1.
 Quid si subditi non sint indigenæ, sed ibi habitent, num. 2.
 Quid de vagis, num. 3.
 Quid de transeuntibus illac, si parochio careant.
 Et an possit eos matrimonio coniungere quicumque sacerdos per eorum domicilium transiens, num. 4.
 Quid de Indis parochum absentem habentibus, num. 5.
 An ad coniungendos vagos teneantur licentiam ab ordinario petere, num. 6. & 7.
 An dictam facultatem possit Episcopus reuocare, num. 4.
 Religiosi, an possint audire confessiones extra diocesim, in qua expositi sunt, subditorum illius, lib. 3. disput. 34. num. 1. & 2.
 Religiosus obtinens licentiâ recipiendi, aut retinendi aliquid precibus importunis, an violet pauperem, lib. 4. disput. 10. n. 9.
 An eam violet, vel motum proprium Clem. 8. Si volentem sibi dare, roget ut alteri det, vide Motus proprius.

R E M I S S I O.

Remissio debiti facta, quia creditor desperat se aliàs recuperaturum, vel si debitor mentiatur dicens se paratum esse ad soluendum, an valeat. Et quid si quidam tertius conueniat creditorem, illi pollicens se curaturum, ut debitum soluat, si partem remittat, lib. 4. d. 9. num. 17.
 Remissio vfusfructus facta per patrem filio. Vide vfusfructus remissio.

REMVNERATORIA DONATIO.

Remuneratoria donatio. vide donatio remuneratoria.

R E N V N C I A T I O.

Renunciatio hæreditatis facta metu reuerentiali, an valeat in foro conscientie, lib. 4. d. 8. num. 13.
 Renunciatio patrimonij, ad ordines suscipiendos dati. Vide ordines recipiens.

R E P V D I A N S, E T R E P V D I A R E.

Repudiās coniux hæreditatem, vel legatum, ut coniux alter succedat, an censeatur donare. Vide §. seq.
 Repudiare hæreditatē, vel legatū, vel restituere eā absque deductione quartæ iussu post mortē restituere in fauorē alterius coniugis, ut ille succedat, an sit donare, lib. 6. d. 4. n. 1.

Quid si mortuo testatore repudietur talis hæreditas, vel legatum, ut acquiratur alteri coniugi, num. 2.

An debitor possit in fraudem creditorum repudiare in foro externo, num. 8.

Quid in foro conscientie. Et an hic debitor repudiāns teneatur ad lucrum cessans, & damnum emergens, & causidici ipsi consulentes, num. 8.

An succedens in ea hæreditate sit tutus, num. 9.

An vxor possit renunciare lucra, ne soluat debita, num. 10.

An possit prælatus hæreditatem ecclesie, vel monasterio delatam repudiare absque solemnitate, num. 11.

Quid in legato, num. 12.

An prælatus non implens conditionem, sub qua aliquid legatur ecclesie, ipsi præiudicet, ut illud amittat, num. 13.

Quid si repudiat pensionem ab eo, quem priuare poterat ob eam non solutam: præiudicet ecclesie ut amplius priuare nequeat, num. 13.

An prælatus sic repudiāns peccet, & incurrat excommunicationem, num. 14.

An teneatur dānū resarcire, possitque ecclesia restituere, n. 15.

An omnia hæc habeant locum, etiam quando est cessio hæreditatis, vel legati in alterius fauorem, num. 16. & 17.

R E S O L V T O.

Resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris, lib. 4. d. 8. n. 11.

R E S P O N S V M.

Responsum Principis, an sit lex. Vide epistola.

Responsum iuxta interrogata est intelligendum, lib. 5. disput. 8. num. 5.

R E S T I T V E N D A, R E S T I T V E N D V M.

Restituere, Restitui.

Restituenda an sint extorta metu leui, lib. 4. disput. 9. n. 1. ad 4.

An saltem officio iudicis succurratur metu leui passo, n. 5.

Quid si possessore rei metu extorta, sit immunis culpe metus, num. 6.

Quid si metus incussus non sit ad extorquendam donationem, vel contractum, num. 7.

Quid si metus iuste incurriatur, minando damnum, quod iuste inferri non potest, num. 8.

An potens accusare teneatur restituere extorta, ne accuset, num. 9.

Quid si fidei minaretur se accusaturum, num. 9.

Quid de viro minante mortem, vel accusationem a duxerit deprehenso cum vxore, eod. num. 10.

Quid de pretio recepto, ne deferatur crimen perpetrandum, num. 10.

An metus, reuerentialis obliget ad restituendum eo extorta, num. 1.

Quid dicatur metus reuerentialis ad hunc effectum, n. 12.

Quid de fideiussione vxoris metu viri facta.

Vide fideiussio vxoris.

Quid de filio sic promittente parentibus.

Quid de remissione debiti. Vide remissio debiti.

An quæ precibus importunis obtenta obligant ad restitutionem, similiter obligent metu reuerentiali extorta, n. 18.

Restituenda an sit dos constituta per virum scemine creditæ virgini, lib. 6. disput. 27. num. 4. & 5.

Restituendum an sit ob iniusticie crimen admittendum, acceptum, lib. 6. disput. 20. num. 7.

Restituere, an teneatur qui accipit, ut desistat à iusta accusatione, vel alio damno, quod iuste poterat inferre, quando fidei illud minatur, lib. 4. disput. 9. num. 9.

Restituere an teneatur mandatarius, qui distulit donare, si interim mandans obierit. Vide mandatum morte.

Restituere, quando teneatur deflorans virginem, facta matrimonij promissione, vel clam contrahens, defloransque. Vide promissio deliberata.

Restituere an debeat promittens factum alienum si negligens sit, vel extrò promittat cum dubio sit. Vide promittens factum alienum.

Restituere quando debitor teneatur creditore non petente. Vide debitor absque termino.

Restituere an teneatur accipiens penam in sponsalibus promissam,

missam, vel lucrum pecunia credita omisum. Vide pœna sponsalibus adiecta.

Restituere qualiter tenetur dubitans, an res sit sua, & dum scit esse alienam, & dubitat cuius inter personas determinatas sit. Et dum emit dubius an res sit furtiva. Vide dubitans num res sit sua. Et ibi de dubitante an ex suo consilio, vel cooperatione sequutum sit damnum, vel culpa sua depositum, aut commodatum perierit.

Restituere, an teneantur meretrices blanditijs, aut dolo extorta. Vide Blanditiarum principum.

Restituere an teneatur accipiens patrimonium fictè sibi datum ad ordines recipiendos, lib. 6. disput. 32. num. 7. & 8.

Restituere quando teneatur ludens cum minori. Vide ludens.

Restitui an debeant precibus importunis obtemperare in foro conscientiarum, lib. 4. disput. 10. num. 1. 2. 3. 4.

Quid de virginem deflorante precibus importunis, nu. 5. iuncto num. 1. & 3.

An extorta metu leui reverentiali, necessario restituenda, debeant similiter restitui si precibus importunis extorqueantur, num. 6.

An donatio inter coniuges ijs precibus extorta sit valida, morteque confirmetur, vel donatio inter patrem, & filium sic extorta valeat, & censetur melioratio, & quid de testamento sic extorto, num. 7.

Quid de impediente legatum precibus importunis, nu. 8.

An licentia sic obtemperata à religioso ad recipiendum, excuset à proprietatis vitio, num. 9.

An sufficiat taciturnitas superioris id scientis, num. 9.

Quid de trahente ad ludum precibus importunis, num. 10.

R V M O R.

Rumor impediendi quoniam sufficiat ad impedienda sponsalia, & quomodo distet à fama. Vide sponsalia, ut dissolvantur.

S

S A C E R D O S.

Sacerdos in peccato mortali assistens matrimonio, vel benedicens nuptias, an peccet.

Vide matrimonium quem ministrum.

Sacerdos Græcus in Ecclesia Latina, & Latinus in Græca, qualiter possint celebrare.

Vide peregrini an teneantur.

Sacerdos quilibet apud Indos an possit interesse matrimonio. Vide religiosi in nouo orbe.

Sacerdos assistens matrimonio ex parochi licentia, an valide assistat extra parochiam. Vide matrimonium, an requirat presentiam.

Sacerdotis nomine quando veniant diaconus, & subdiaconus, lib. 3. disput. 20. num. 9. & 11.

S C A N D A L U M.

Scandalum vtilius nasci permittitur, quam veritas relinquatur, lib. 2. disput. 38. num. 20.

S C I E N T I A, E T S C I E N T E R.

Scientia, & ignorantia, & quæ in animo consistunt, qualiter probentur, lib. 1. disput. 62. in fin. & melius lib. 3. disput. 15. n. 8. 12.

Scienter facienti pœna imposita, quando afficiat ignorantem. Vide lex imponens pœnam.

S C R I P T U R A.

Scriptura an desideretur ad valorem privilegij, aut cōcessionis. Vide gratia ut valeat.

S E D.

Sed, quid significet. Vide Dicitio aduersatiua.

S E M E N.

Semen femine an desideretur ad generationem, & illud ministrat B. Virgo in Christi incarnatione, lib. 2. disput. 2. n. 11.

Semen an possit expellere vim passam, lib. 2. disput. 22. nu. 17.

S E N T E N T I A.

Sententia Principis, aut Senatus supremi, an faciat legem, lib. 2. disput. 14. num. 4.

Quid de epistola, vel responso Principis. Vide epistola.

S E R V V S.

Seruus ducens liberam ipsius seruitutis ignaram, an possit ipsa inuita rescire, lib. 4. disput. 15. num. 4. & 5.

S I.

Si vincam vincenrem te, à fortiori vincam te, lib. 1. d. 12. n. 2.

Si voluisset Legislator, expressisset, lib. 6. disput. 36. num. 2.

S I G I L L U M.

Sigillum confessionis an obliget, quando committitur in confessione.

Vide Denunciare impedimenta.

An violetur si ex scientia confessionis aliquis ducatur, & negget Eucharistiā, & matrimoniū. Vide Confessionis sigillū.

S I G N A.

Signa tacite ratificationis sponsalium irritorū, aut repromissionis. Vide sponsalia quam ætatem. Et quoniam signum sit anuli traditi, & subarrhatio, & de alijs signis. Vide Anulus.

S I M I L E.

Simile non est in omnibus simile, & quod est in omnibus simile non est simile, sed idem, lib. 3. disput. 36. nu. 10.

S I M O N I A.

Simonia an sit donis absque pacto datis allicere ad religionem vel baptismum, lib. 1. disput. 39. num. 2.

Quid dum dantur dona ad remouenda impedimenta. Vt cum quis timore restituendi non baptizatur, num. 3.

Quid dum dantur dona ea lege, vt quis baptizetur, frequenter sacramento, vel à malo statu recedat, nu. 1. & 4.

S O L E M N I T A S.

Solemunitas requisita ad actum, an requiratur ad dandam commissionem ad actū, lib. 1. disput. 11. nu. 22. iuncto nu. 24.

S O L V E N S.

Solvens ex falsa causa conscius falsitatis, censetur donare, lib. 6. disput. 2. num. 1.

S P E C I A L E.

Speciale afferenti incumbit probare, lib. 1. disput. 53. num. 10.

Speciale quid dicatur, lib. 3. disput. 35. num. 4.

Specialia duo. Vide duo specialia.

Speciali nota digna, nisi specialiter noceantur, videntur neglecta, lib. 3. disput. 35. num. 11.

S P O N S A L I A.

Sponsalia vnde dicantur, & quorupliciter, lib. 1. disput. 7. n. 7.

Quid sint, & quas condiciones exigant ad sui valorem, n. 7.

An sint sacramentalia, num. 8.

Quid ipsorum noque intelligatur. Vide appellatione spōsæ. Sponsalia violans fornicando, an admittat adulterium, vel circumstantiam fatendam. Vide Adulterium.

Sponsalia, an requirant promissionem externam. Vide promissio merè interna.

Cetera circa promissionem requisitam ad sponsalia. Vide promissio. Vbi de promissione in absentia. Et de deliberatione, & de animo, & quid in dubio, vel si ficta.

Sponsalia cœci, surdi, muti. Vide Mutus.

Sponsalia amentium, & ebriorum.

Vide Amentes.

Sponsalia clandestina. Vide clandestina sponsalia.

Sponsalia sub conditione. Vide conditio. Vbi de conditione Pontifex dispensauerit.

Et de sponsalibus contractis cum duabus sub conditione. Vide conditione honesta.

Sponsalia conditionalia an obligent ante conditionis euentum, lib. 6. disput. 6. num. 8.

Sponsalia contracta in diem, sunt statim absoluta, at non obligant ante aduentum diei, lib. 5. disput. 19. num. 11.

Sponsalia metu inita. Vide metu sponsalia inita.

Sponsalia fatenti, & dicenti se fictè consensisse, quando sit credendum. Vide Parochus in impedimentum.

Sponsalia per iuramentum, an olim transierint in matrimonium. Vide Matrimonia præsumpta.

Sponsalia coram parochio, & testibus celebrata, quo pacto transcant in matrimonium.

Vide Matrimonia præsumpta.

Sponsalia per procuratorem. Vide Matrimonium per procuratorem.

Sponsalia conditionalia, an transcant hodie in sponsalia absoluta per copulam, lib. 1. disput. 26. num. 12.

An censeatur per copulam remissa conditio dotis soluedæ, n. 13.

Spon.

- Sponsalia qui possint contrahere**, lib. 1. disput. 15. num. 1.
An ea dirimat, si sit impedimentum non dirimens, sed solum impediens matrimonium, num. 2.
Quid si sit impedimentum temporale, num. 2.
Sponsalia, an valeant inter impares, vel possint ab hoc dissolui. Vide promissio inter impares.
Sponsalia quam ætatem requirant, lib. 1. disp. 16. à nu. 1. ad 4.
An inita à minoribus septennio, conualescant expressa, aut tacita ratificatione, num. 5.
Quæ sint huius ratificationis signa, an habitatio mutua, vocare se sponso, missio munerum. Et an exigatur expressa ratificatio, ubi deest habitatio mutua, num. 6.
De alijs signis. Vide Anulus.
An desideretur notitia nullitatis priorum sponsalium, ut per eos actus ratificentur, & similiter scire per eos actus ratificari, num. 7.
An idem sit de voto, & professione ratificandis, quando non valuerunt, vel ratificentur, licet quis ratificet, existimans valuisse, vel scrupulo agitur, cod. num. 7.
An malitia suppleat ætatem, num. 8. & 9.
Quid in dubio, an vsus rationis sit in puero, num. 10. & 11.
An sufficiat vsus rationis in quacunque ætate ante septennium, num. 13. 14.
An vsus rationis post septennium si sufficiens ad peccatum mortale, & sufficiat ad sponsalia, num. 15. 16.
An sit culpa ante ætatem legitimam ea inire, cod. lib. 1. disp. 17. à nu. 1. ad 4.
Quid de matrimonio, ead. disput. 17. num. 5. & 6.
Sponsalia an obligent sub mortali, lib. 1. disp. 27. num. 1. 2.
Sponsalia contracta nullo præfixo termino, quando obligent, lib. 1. disput. 28. num. 1. & 2.
Sponsalia quibus verbis contrahantur. Vide verba.
Sponsalia quibus verbis ineantur.
 Vide Anulus, & vide sponsalia quam ætatem.
Sponsalia, & matrimonium, an ineantur si parentes respondeant præsentibus, & tacitis filiis, lib. 1. ad 23. à nu. 1. ad 4.
Quid si alij respondeant, num. 6. & 7.
An sufficiat tacita ratihabitio, quando alij respondēt, nu. 8.
Quid si mater respondeat, num. 9.
Quid si filius sit sui iuris, num. 10.
Quid si filius sit spurius etiam ex concubitu damnato, n. 11.
Quæ differentia sit, si pater, aut alius respondeat quoad forum conscientie, num. 12.
An hæc immutata sint per Trident. num. 13.
Quid si consuetudo habeat ut vrbis gubernator respondeat, ut apud Indos, num. 14.
Quid si parentes pro infantibus, aut absētibz contrahāt, an satis sit ut doli capaces, & cōscij ratificēt tacite, n. 16. & 17.
An in hoc casu sit differentia, siue parentes, siue alij pro ipsi contrahant.
Sponsalia cū vna ex pluribus, an sint legitima, lib. 1. d. 26. n. 1.
Cuius sit eligere, num. 2. & 6.
Quid si omnes præter vnam obeant, an teneatur pater promittens vnam ex filiabus, illam dare, num. 2. & 3.
An sponso habenti copulam cum vna ex illis, teneatur pater illam dare, num. 4.
Quid si pater promiserit Mariā, & si nequeat eius sororē, n. 5.
An si sponsus cognoscat vnam ex illis, confurgat matrimonium, à num. 7. vsque ad 11.
Quid attento Trid. an sponsalia illa cōditionalia transeant in absoluta, vel in matrimonium per copulam, num. 12.
An conditio soluendæ dotis censetur remissa per copulam, cod. num. 13.
Sponsalia implere recusans, an sit per iudicem cogendus, etiam sequuto scandalo, lib. 1. disp. 29. num. 1. 2. & 3.
An oporteat scandalum probari, num. 6.
An debeat esse stricta coactio, num. 7.
An sit absoluendus si fuerit pertinax, num. 6.
An possit vterque Iudex ad sponsalia cogere, num. 9.
Sponsalia sub pœna inita, & sub conditione soluēdi interesse.
 Vide pœna sponsalibus adiecta, & de arrha illis apposita.
 Vide Arrha quæ est signū. Et de pignoribus. Vide pignus.

Et de fideiussoribus. Vide fideiussores.

- Sponsalia religionis ingressu, vel alterius, vel vtriusque, & professione nō sequuta, an omninō dirimantur**, lib. 1. tota d. 42.
Sponsalia iurans, an possit non petita relaxatione iuramenti religionem ingredi, vel teneatur prius inire matrimonium, lib. 1. disput. 43. num. 2. 3. & 4.
An possit si post iurata sponsalia vouerit religionē inire in matrimonium animo firmo ingrediendi ante cōsummationem. Et similiter vouens castitatem an peccet eo animo contrahens, num. 6. 7. & 8.
An post votum castitatis contrahens eo animo, teneatur ingredi, num. 9.
Vbi de absoluta virtute Iubilei, an teneatur illud consequi, num. 9.
An qui iurauit sponsalia, nec votum aliquod emisit, possit ducere uxorem animo ingrediendi religionem ante cōsummationem, n. m. 11. & 12.
Sponsalia contrahens, & sub ea spe virginem deflorans, an possit ingredi religionem ante cōtractum matrimonium, lib. 1. disput. 44. num. 1. 2. & 3.
Quid quando non est copula, & sequitur notabilis infamia, num. 4.
Quid quando est vidua, num. 5.
Quid quando deflorans fictē promissit, an teneatur eam ducere, num. 6.
An possit ducere, & ante cōsummationem ingredi religionem, num. 7.
Quid si ea iniuria illata votum religionis emisisset, num. 8.
Quid si ante deflorationem, & matrimonij promissionem votum emisisset castitatis, vel religionis, an adhuc votum obliget, lib. 1. disput. 45. num. 1.
An teneatur tunc contrahere, vel votum seruare, ead. disp. 45. num. 2. & 4.
Quid si femina erat conscia voti, num. 5.
Sponsalia castitatis voto an dissoluantur, lib. 1. d. 46. n. 5. 7. & 9.
Quid si sit votum religionis, num. 2.
Quid si votum castitatis præcedat, num. 3.
Quid de proposito cœlibatus absque voto, num. 4.
An peccet sic vouens castitatem post sponsalia, num. 10.
Et an possit inire matrimonium, vel teneatur religionem ingredi, num. 12. & 13.
An tale votum ad aliquid astringat, num. 14. & 15.
Sponsalia ordinis susceptione an dissoluantur, vel licitum sit spondenti ad eos promoueri, aut per votum suscipiendi illos dissoluantur, lib. 1. disput. 47. num. 1. 2. & 3.
Quid si promoueatur sponsus ad Episcopatum, cod. num. 3.
Quid teneatur facere emittens post sponsalia votum suscipiendi ordines sacros, num. 4.
An alter maneat tunc liber, cod. num. 4.
Sponsalia matrimonio alio sequuto an dirimantur, licet sit irritum, lib. 1. disput. 48. num. 1.
Quid si matrimonium dissoluatur morte alterius, aut professione, an obligent priora sponsalia, num. 2. & 3.
Quid si priora sponsalia sint iuramento firmata, num. 4.
Quid si virgo esset violata, num. 5.
Sponsalia priora an dissoluantur per posteriora cum copula, lib. 1. disp. 49. à nu. 1. ad 6.
Quid si existat iusta causa dissoluendi priora, vel contingat ea dissolui, num. 2.
An existente copula cum secunda consanguinea prioris ita dissoluantur, ut neutram ducere liceat, num. 3.
Sponsalia non iurata an per posteriora iurata dissoluantur, lib. 1. disput. 50. num. 1. 2. & 3.
Quid si esset iusta causa dissoluendi priora, aut ea dissolui contingat, num. 4. 5. 6.
Sponsalia impuberum an dissoluantur altero ante vel post pubertatem resiliēte, lib. 1. disp. 51. num. 6.
An satis sit mutuus consensus ante pubertatem, num. 7.
An prius adeptus pubertatē possit statim resilire, nu. 8. & 9.
Quid si pubes cum impubere contrahat, num. 10.
Quid si cum infante, num. 11.
Quid patre contrahente pro impubere, num. 12.

Quid

Quid si impuberes per verba de presenti, num. 13.
 An solum liceat resiliere, statim ad eam pubertate, & quando dicatur aliquid statim fieri, vel incontinenti, num. 14.
 An desideretur notus consensus post pubertatem, ut sponsalia maneat omnino irrevocabilia, num. 15.
 Quid si impubes ante pubertatem dissentiat, nec dissensum muret, & factus pubes non amplius recorderetur, num. 16.
 Quid si factus pubes dissenserit interne, an satis sit, aut sit opus coram iudice reclamare, num. 17.
 An hæc procedant etiam in foro conscientie, nu. 18. & 19.
 An sponsalia impuberum firmentur iuramento, nu. 21. & 22.
 An desideretur, ut sint doli capaces, & quando tales dicantur, num. 23. & 24.
 An exigatur iuramenti relaxatio, num. 25.
 Sponsalia vera an possint rone scandali dissolui, aut quia timeatur odiu inter coniuges, aut consanguineos, aut quia sunt dispares, aut quia pater resilit. Vide Promissio inter impares.
 Sponsalia mutuo consensu dissolui, an possint, lib. 1. disput. 52. num. 1. & 2.
 Quando talis consensus defectu plenæ libertatis non excuset, num. 3.
 Quid quando alter solus resilit, num. 4.
 An ex eo quod sponsus differat, & renuat implere sponsalia, censeatur resiliere, ut alter maneat liber, num. 5.
 Quid si sponsalia iuramento in favore partis firmetur, nu. 6.
 Quid si iuramentum fiat in Dei honorem, an possit recurrui per illum, in cuius favorem cedat, num. 7. & 8.
 Quid si uterque sponsus iuraret, num. 9.
 Sponsalia termino præfixo non implera an obligent eum per quem non stetit, lib. 1. disput. 53. num. 4. & 5.
 Quotupliciter possit assignari terminus in obligationibus, & quando prius lapsu expirent, num. 1.
 Quando censeatur terminus adiectus ad finiendam, & quando ad sollicitandam obligationem, num. 3.
 Quid quando lapsus est terminus culpa utriusque, vel alterius tantum, num. 6.
 Quid altero legitime impedito, num. 7.
 Quid si uterque, num. 8.
 Quid termino præfixo à iudice, & qñ præfigere possit, nu. 9.
 Sponsalia absentia sponsi an dissolvantur, iuxta dispositionem iuris civilis, lib. 1. disp. 54. num. 1. usque ad 4.
 An possit iudex tempus præfixitum à iure ad expectandum, restringere, vel protrahere, num. 1.
 An sit correctum iure canonico, num. 5. & 6.
 Quid si iurata sint sponsalia, num. 7.
 An exigatur licentia iudicis, num. 8.
 An idem servetur in foro interno, & externo, num. 9.
 An sufficiat quavis absentia, num. 10.
 Quid si sit sponsus in loco propinquo, vel sit spes de proximo reditu, num. 11. & 12.
 Quid si alter de alterius licentia in longinquum profectus sit, num. 13.
 Sponsalia volente sponso mutare domicilium, an dissolvantur, lib. 1. disp. 54. num. 14.
 Sponsalia non impleta, vel si eius culpa dissolvantur, an teneatur alteri ad expensas, siue iuste, siue iniuste resibat, lib. 5. disput. 5. num. 32. 33. & 34.
 Sponsalia fornicatione alterius sequente, an dirimantur, lib. 1. disput. 55. num. 1. 6.
 Quid per præcedentem, num. 2.
 Quid per spirituales ut hæresim, num. 3.
 Quid per tactus, amplexus, & oscula, num. 5.
 Quid si sponsa vi præcisa sit cognita, vel sponsus vi fornicetur, num. 7. & 8.
 Quid si uterque sponsus fornicetur, an compensentur delicta, num. 9.
 Sponsalia superuenienti impedimento dirimente solvantur, lib. 1. disput. 56. num. 1.
 Quid impedimenti, num. 1. & 3.
 An is cuius culpa evenit impedimentum, teneatur dispensationem procurare, num. 4.
 Sponsalia in orbo, infamia, aut damnatione criminis tur-

pis an dissolvantur. Vide §. sequenti.
 Sponsalia scditate notabili etiam iurata solvantur, ut oculorum, aut nasi amissione, paralyti, lepra, lib. 1. disp. 57. nu. 1.
 Quid de morbo contagioso, vel sublequente, vel præcedente ignorato, num. 2.
 Quid de epilepsia, num. 2.
 Quid de vnius oculi amissione, num. 3.
 Quid si femina pulcherrima, fiat deformis, vel gurgulis alia notabilis deformitas superueniat, num. 4.
 An solvantur sponsalia in his casibus ex parte utriusque, nu. 5.
 Quid si os male oleat, vel nota fama superueniat, ut si criminis turpis alter damnetur, num. 2.
 Sponsalia morum asperitate, vel saevitia superueniente, an dissolvantur, lib. 1. disput. 58. num. 1.
 Quid causis sufficientibus ad divortium matrimonij celebrandum, vel graubus inimicitijs inter sponso ortis, nu. 5.
 Sponsalia paupertate sponsæ superueniente, an dissolvantur, siue dos promissa sit, siue nō, lib. 1. disp. 59. n. 1. usque ad 4.
 Quid si iuramento firmentur, num. 5.
 Quid de sponsi paupertate, num. 6.
 Quid si alter fiat notabiliter diuor, num. 7.
 An dote non promissa, censeantur omnia bona promitti in dote, num. 3. & 4.
 Sponsalia dote non promissa, etiam iurata an obligent, si mulier diues velit eam assignare, lib. 1. disp. 60. nu. 1. & 2.
 Quid si virgo absque dotis promissione, deflorata sit, nu. 2.
 Vbi nō promittitur dos, an censeatur tacite promissa, n. 1. 2.
 Sponsalia dispensatione Pontificis, aut Episcopi, an dissolvantur, lib. 1. disput. 61. per totam.
 Sponsalia vinculo fortiori, aut incomparabili, an dissolvantur, lib. 1. disput. 62. num. 1. & 2.
 Sponsalia noua causa superueniente, quæ à principio ea contrahendi impediret, an dissolvantur, lib. 1. disput. 62. num. 3.
 Quid si essent iurata, num. 4.
 Quid si quando causa superuenit alter in mora fuisset, nu. 5.
 An credatur dicenti fore ut illa causa à principio existens, impediret, num. 6.
 Sponsalia ex præcedentibus causis ignoratis, an dissolvantur, lib. 1. disput. 63. num. 1. & 2.
 Quid ob fornicationem sponsæ, aut sponsi præcedentem à num. 3. ad 9.
 Quid si contrahens eo fuit affectu, ut si sciret, adhuc contraheret, num. 6.
 Quid si sint iurata, num. 8.
 Quid si denuo sponsa sciat sponsum esse valde vitijis deditum, num. 10.
 Sponsalia dolo dante causam contractui, an sint ipso iure nullæ, & similiter alij contractus bonæ fidei, lib. 1. c. 64. n. 3.
 An tantum ex parte decepti sint nullæ, num. 3.
 Quando dolus det causam contractui, num. 2.
 Quid si quidam tertius deceperit, vel ipse contrahens, à se deceptus sit, num. 4. & 5.
 Quid quando dolus non dedit causam, num. 5.
 An si nosset vitium, adhuc esset contracturus, possit dissolvere, cod. lib. 1. disp. 65. num. 1. 2.
 Quid si dubius sit de voluntate, ead. disp. 65. num. 4.
 Sponsalia iurata ut dissolvantur ex causa iusta, an desideretur iuramenti relaxatio, lib. 2. disput. 97. num. 1. & 2.
 Sponsalia ius dissoluedi an amittatur, si sponsus cōsciis causæ, ad sponsam accedat. Vide sponsus accedens ad sponsam.
 Sponsalium dissolutio an possit peti ab eo, qui in simili causa laborat, alteri tamen occulta. Ut sponsa fornicans occulte, aut morbo Gallico laborans occulto, an possit ob simile sponsi vitium petere dissolutionem, lib. 1. disp. 68. num. 9.
 An occultus fornicator possit alterum ignoratum cogere, ut iter sponsalibus. Vide sponsus an possit.
 Sponsalia iudicis autoritate an necessario dissolueda sint, quando occurrunt iustæ causæ, vel propria autoritate solui possint, lib. 1. disp. 69. num. 1. & sequentibus.
 Qualis certitudo facti in utroque foro sufficiat, num. 9.
 Quis iudex competens sit huius dissolutionis, num. 10.
 Sponsalia in foro conscientie quam certitudinem causæ requi-

quirant, vt dissoluantur, lib. 1. disput. 73. num. 1. 2. & 3.
 Spōsalium dissolutionis causa occulta infamās, an possit pro-
 poni coram iudice ad ea dissoluēda, lib. 1. d. 70. nu. 1. & 2.
 Sponsalia vt dissoluantur, & matrimonium impediatur con-
 trahi, an sufficiat vnus testis, lib. 1. disput. 71. num. 1.
 Quid si non citatus sit, sed per patrem producentem obla-
 tus, vel se ingesserit, num. 2.
 Quid si nolit publicē, & parte præsente testificari, sed clam,
 nec nomine publicato, vel publicē velit cauē quo suam
 turpitudinem aperit, num. 3.
 Quid si testis ille denunciat, vel accuset, propriam turpitu-
 dinem, num. 4.
 Quid si testis sit criminofus, num. 5.
 An accipiendum sit contrahentium iuramentum, in sup-
 plementum probationis, num. 6.
 Quid quando allegatur causa dissolutionis, qua stante non
 est peccatum inire matrimonium, an sat sit vnus testis ad
 impediendum, num. 7.
 Quid si sponsalia sint iurata, num. 8.
 Qua circumspēctione debeat talis testis deponere, num. 8.
 Quid quando testis non deponit, sed solum denunciat, n. 9.
 An oporteat testem illum iurare, num. 10.
 An exigatur illum certō scire, vel sat sit vnus testis de au-
 ditu, si alter testis absque iuramento affirmet, num. 11.
 Quid si impedimentū sit consanguinitatis. Et quālibet con-
 sanguinei ad hanc probationem admittantur, eod. nu. 11.
 Quid si testis sit vilis, quidque in teste consideranda sit, aut
 tactum sit ita occultum, vt aliter probari nequeat, nu. 12.
 An sat sit fama impedimenti, num. 13.
 Quid si sponsalia sint iurata, num. 14.
 Quid si fama constet iudici, vt priuato, & an possit tunc
 absque ordine iudicario inquirere, num. 15.
 Quid si in contrarium sint elatiores probationes, num. 16.
 An contra famam admittatur probatio consanguineorum,
 vel iuramentum sponsorum, num. 17.
 An sufficiat rumor, & quod distet à fama, num. 18.
 Quid de confessione vtriusque, vel alterius sponsi. Vide
 confessio vtriusque.

SPONSALITIA LARGITAS.

Sponsalitia largitas. Vide Largitas sponsalitia.

SPONSVS, ET SPONSA.

Sponsus an possit sponsam cogere ignaram fornicationis
 sponsi, vel alterius causa, ob quam iuste poterat resilire, vt
 impleat sponsalia, lib. 1. disput. 68. num. 7. & 8.
 Quid si causa simili laboret, vt si sponſa sit fornicatā occultē,
 possit ob simile vitii alterius petere dissolui sponsalia, nu. 9.
 Sponsus accedens ad sponsam conscius eius fornicationis,
 vel cuiusvis causæ dissoluendā, an possit dissoluerē sponsa-
 lia, lib. 1. disput. 66. num. 2.
 Quid si sponsus habuerit animum non remittendi, num. 3.
 Quid quando sponsalia fuerant nulla, num. 4.
 Quid si virginem existimatam deflorarat, sub ea conditio-
 ne, si virgo es, promittēs matrimonium, & nō erat virgo,
 & post nuntiam defectus habuit copulam cum illa, nu. 4.
 Sponsi ante matrimonij consummationem an habeant bi-
 mestre ad profitendum, vel ad deliberandum de religio-
 nis ingressu, lib. 2. disp. 24. num. 2. 3. & 4.
 An possit iudex hac rōne annū nouitatus coarctare, eo. n. 4.
 An esto bimestre concedatur ad profitendum sit corre-
 ctum per Tridentinum, num. 6. & 7.
 Quid si sponsa duodennis ingrediatur, an teneatur spon-
 sus quadriennio expectare, donec profiteatur, num. 8.
 Quid si prætēxtu religionis sponsus de vna religione in
 alias vagetur, num. 9.
 An id bimestre sit præcisum, ita vt iudex non possit illud
 coarctare, vel prolongare, vel sit arbitrarium, nu. 10. 11.
 Quot dies debeat habere illud bimestre. Vide mensis.
 An si non intendat ingredi religionem, teneatur intra bi-
 mestre reddere debitum, num. 24. 25.
 Ad quid detur id bimestre, num. 25.
 Quid si ante bimestre non tranſeat ad religionem, an possit
 eo tranſacto ingredi, num. 26. & 27.

Qualiter se debeat habere iudex qui sub excommunicatione
 ne præcepit intra bimestre consummare, si sponsus post
 illud tranſeat, num. 28.

Sponsus cogens sponsam an peccet. Vide Copula vi extorta.
 Sponsus sub conditione an liceant tactus, & oscula, lib. 5. di-
 sp. 5. num. 38. 39. & 40.

Sponsa an veniat nomine vxoris in statuto, vt vir lucretur
 partem dotis, vxore decedente, lib. 1. disput. 1. num. 5.

Sponsa de futuro an teneatur sponſum sequi, lib. 1. disp. 54. n. 12.

Sponsa vim passa an possit expellere semen, lib. 1. disp. 22. n. 19.

Sponsæ nomine quid intelligatur. Vide appellatione sponsæ.

S P V R I I.

Spuriij an sint nati post votum castitatis, aut post sponsalia
 cum alia inita, lib. 1. disput. 2. num. 8.

S T A T I M.

Statim, vel illicō, vel incontinenti, quando aliquid fieri di-
 catur, lib. 1. disput. 51. num. 14.

S T A T V T V M.

Statuto stare vt vir mortua vxore sine liberis lucretur partē
 dotis, an si moriatur sponſa incognita lucretur, li. 1. d. 1. n. 5.

S T Y L V S.

Stylus curiæ facit ius, lib. 3. disput. 29. num. 17.

S T I P V L A T I O.

Stipulatio alteri per alterum facta an valeat iure communi,
 & satis sit mandatum generale, lib. 1. disput. 7. num. 4.

An stipulatio eius, qui potest pro absente stipulari, opere-
 tur irrevocabilitatem, hunc. 3.

Quotupliciter fieri possit hæc stipulatio, num. 2.

Quis possit pro alio stipulari, à num. 5. & 9.

Quid de notario, num. 11.

Quid fauore causæ pæ. & dotis, num. 10.

An in contractibus mutuo obligatorijs possit vnus pro alio
 stipulari, num. 12.

An ex stipulatione non acceptatæ vel alteri per alterum fa-
 cta oriatur obligatio naturalis, num. 17. 18.

Quid iure canonico, num. 20. & 21.

Quid si ad sit iuramentum, num. 23. 24.

Quid si promissio fiat Deo per modum voti, num. 25.

Quid si attentio iure Castellæ, num. 27. 28.

Quid in matrimonio. Vide promissio alio acceptante.

An vt aliquis dicatur stipulari pro absente, sat sit stipulantis
 præsentia absque alio actu, num. 19.

S V B A R R H A T I O.

Vide Anulus.

S V P E R F L V M.

Superfluum in decretis nil esse debet, nec vna syllaba, lib. 3.
 disp. 46. num. 6.

S V R D V S.

Surdus an possit inire sponsalia, & matrimonium. Vide Mutus.

S V S P E N S I O, E T S V S P E N S V S.

Suspensio parochi assistentis clandestino. Vide Parochus,
 assistens clandestino.

Suspensus per mensem in quo est bisextus. Vide mensis.

Suspensus an sit excoicatus voce. Vide excoicatus nō in scriptis.

Suspensus ad certū tps si eo tpe durāte, incurrat simile suspē-
 sionē, an cōfundatur hæc duo tēpora, h. 3. d. 50. n. 1. 2. & 3.

Suspensus ab officio an sit suspensus à beneficio, lib. 3. tota d. 51.
 An possit priuari beneficio, num. 13.

An parochus suspensus ab officio, eo q̄ interfuerit clande-
 stino, sit suspensus à beneficio. Vel possit coꝑriuari, nu. 14.

Suspensus assistens horis, an lucretur distributiones, vel si
 ministrat beneficio, acquirat fructus. Vide distributiones
 quotidianæ.

Suspensus triennio, vel ad certū tempus, quia interfuit clau-
 destino, an possit ab Ep̄o absolui, lib. 3. disp. 52. nu. 1. & 2.

An possit Ep̄scopus dispensare in hac suspensione, virtute
 Trident. sess. 24. c. 6. de reform. num. 3.

An à suspensione ad arbitrium Ep̄scopi lata in Trident.
 sess. 24. c. 1. de matrim. possit absoluerē, num. 4.

T A B E L L I O.

Tabellio an possit acceptare pro absente, lib. 1. d. 7. n. 11.
 T 2.

TACENS, ET TACITVM.

Tacens quando censetur consentire, lib. 1. disp. 5. num. 5.
 An censetur consentire in obligatione contrahenda, quan-
 do adest alius actus positivus, lib. 1. disp. 22. num. 6.
 Tacita sententia transmissa & reprobationis quæ sint. Vide
 sponsalia quam gratiam.
 Taciti & expressi idem est iudicium, lib. 1. disp. 65. num. 1.
 & lib. 4. disp. 6. num. 5. & 6.

TACTVS.

Tactus an liceat post sponsalia sub conditione, lib. 5. disp. 5.
 & num. 38. ad 40.

TEMPORALIA.

Temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum,
 lib. 6. disp. 38. num. 44.

TEMPVS.

Tempus non currit legitime impedito, lib. 1. disp. 53. num. 7.
 Tempus iure præscriptum an debeat de momento ad mo-
 mentum computari, lib. 2. disp. 24. num. 16.

TERMINVS.

Terminus obligationi præfixus, quando opponatur ad finien-
 dum obligationem, cuiusque lapsu cesset. Vide sponsalia,
 termino præfixo.

Terminus denunciationis ad effectum, in ipsis signatus, quando
 incipiat. Vide de impediendo impedimenta.

Terminus legalem quando iudex possit contrahere, vel pro-
 rogare, lib. 2. disp. 24. num. 21. & 22.

Termini dies an computetur in termino. Vide dies termini.

TESTAMENTVM.

Testamenti an consuetudo sit secundum leges, & consue-
 tiones loci, in quo constituitur. Vide Peregrini an teneantur.

Testamentum præbuit importunus extortum quando valeat
 in foro conscientie. Vide rebus an debeant.

TESTANDI LICENTIA.

Testandi licentia concessa per patrem filio, est valida, & an
 desideretur iuramentum. Et qualiter possit filius ea licen-
 tia obtenta disponere de illis bonis, vel maiorem insti-
 tuere, lib. 6. disp. 4. num. 19.

An mater coniugata possit absque viri licentia eandem fa-
 cultatem concedere, num. 20.

An possit ea licentia revocari, num. 21.

TESTIS.

Testis unus, & qualis, an sufficiat ad impediendum matrimo-
 nium, & dissolvendum spontalia. Vide sponsalia, ut dissolvantur.

Testes an probent mortem coniugis parte non citata, & an
 sufficiat unus testis. Vide probatio mortis.

Testes deponentes de fama, notorietate, vel consuetudine, an
 debeant iurare, lib. 2. disp. 45. num. 16.

Testes ad informationem contrahentis iudicis, vel ad testifi-
 candum de causa dispensandi, an debeant iurare, & recipi
 in forma iudicij, lib. 5. disp. 8. num. 1.

Testes an requirantur in matrimonio, ut sint duo, vel satis
 sit Parochus cum unico teste, lib. 1. disp. 41. num. 1.

An debeant rationis utrum habere. Et an debeant esse mo-
 raliter presentes, num. 2.

An sufficiat vi detentus esse, vel dolo ad aliud vocatus, vel ca-
 su transiit, vel si consensu intelligat per interpretem, num. 2.

An debeant simul physicè cum parochio interesse, vel satis
 sit moralis similitudo, num. 3.

An sufficiant qualescunque testes, etiam infames, excom-
 munitati, cuiusvis ætatis, aut sexus, num. 4. & 5.

An expediat testes omni exceptione maiores adhibere. Et
 lite agitata de matrimonio contractu, an credatur quicun-
 que testibus, num. 6.

An debeant testes esse rogati, num. 7.

Testium matrimonij clandestini poenæ quæ sint. Vide Poenæ
 matrimonij clandestini.

Testium vitia occulta an liceat deprehendere, lib. 1. disp. 70. nu. 1.

TITV BANS.

Titubans pro ignorante habetur, lib. 6. disp. 36. num. 1.

TITVLVS.

Titulo legitimo carens, habens putativum, an valide exerceat
 actus spectantes ad forum externum, lib. 4. disp. 22. nu. 4. & 5.

An ille sit verus iudex, aut parochus, num. 1.

An desideretur error communis, num. 6.

An satis sit error Principis concedentis illi titulum, nu. 7.

Quid sit error crassus, vel supinus, num. 8.

Quid si vitium tituli in eo loco occultum sit, cum tamen in
 alio sit notorium, num. 9.

Quid si olim in eo loco fuerit notorium, tunc autem sit oc-
 cultum, num. 10.

An valeat sententia excommunicationis prolata à tale iu-
 dice existimato, num. 11.

An gesta in foro conscientie, ut absolutio sacramentalis, va-
 leant, num. 12. & 13.

An hæc sint vera etiam in iudice delegato, & ita non desi-
 deretur publica utilitas, num. 14. & 16.

Quid si delegatio sit invalida non ob delegati vitium, sed
 quia subreptitia est, num. 17. 18. 19.

Quid si impedimentum habentis titulum putativum, sit
 iuris diuini, ut si non sacerdos absoluat, vel lexmina crea-
 tur summus Pontifex, num. 21. 27. 28.

Quid de iudice parente rationis usu, num. 29.

An valeant gesta, si habens titulum putativum esset ante
 officij adeptionem excommunicatus, num. 22. & 30.

Quid si iurisdicchio sit ligata ratione excommunicationis,
 num. 23. 31. & 32.

Quid si in alio loco sit denunciatus, vel notorius clerici
 percussor, vel in eodem loco quondam talis fuerit, nunc
 autem sit occultus, num. 33.

Quid si occultè excommunicatus alium excommunicet, vel
 absoluat ab excommunicatione, num. 34.

An gesta per hunc excommunicatum valeant in tempora-
 libus, & spiritualibus, num. 35.

An Episcopus excommunicatus conferat ordinis exequu-
 tionem, num. 37.

An valeant gesta per iudicem excommunicatum, siue sit or-
 dinarius, siue delegatus, num. 24. 36.

An talis utens iurisdicchio peccet contra iustitiam, nu. 36.

Quid si impedimentum sit hæresis, num. 25. 37. 38.

An valeant gesta per occultè excommunicatum quando ex
 speciali delegatione audit confessiones, num. 26. & 39.

An valeant gesta per occultè excommunicatum, & iudi-
 cem putativum, licet non sint ratione publici officij, sed
 privati, num. 26. & 39.

An valeant gesta, respectu etiam scientiæ impedi-
 tum, num. 40. 41. & 42.

Et quid si tale impedimentum sit excommunicationis, nu. 43.

An valeat confessio illi facta per scientè excommunicationem, nu. 44.

An gesta per hunc, vel habentem titulum putativum, sint
 semper retractanda, num. 43. 45. ubi quid de suspensio, ir-
 regulari & interdicto.

An si excommunicationis sit in alio loco denunciata, valeant
 gesta respectu scientiæ, num. 45.

Quid de confessione facta illi scienter, num. 46.

An desideretur titulus collatus à superiori, num. 48. & 49.

An satis sit conferri titulum à quocunque superiore, ut ab
 Archiepiscopo iubeatis suffraganeis, num. 50.

An gesta per delegatum valeant quando est error in perso-
 na delegantis crediti veri prelati, aut iudicis, num. 47.

Quid si verus superior delegaret casu quo non posset, vel si
 delegans haberet titulum non verum, num. 51.

An satis sit ad titulum electio facta à potente eligere, abs-
 que superioris confirmatione, num. 52.

Quid si preteretur in electionis forma, quia non servatur so-
 lemnitas, & forma iure præscripta, num. 53.

An valeant indulgentiæ concessæ à falsis prelati, & instra-
 menta confecta à falsis notariis, num. 48. & 54.

Quid si titulus adfuit, amissus tamen est ob delictum, & sit
 communis error, num. 56.

Quid si privatio tituli sit occulta facta ab homine, vel oc-
 cultè reuocetur licet audienti confessiones, nu. 57. & 58.

Quid si confessor sit ad annum approbatus, & transacto
 anno audiat confessiones, vel vietæ bullæ reuocet, cu-
 ius reuocatio ignoratur, num. 58.

An gesta per delegatum qui suorum delegantis re inte-
 gra ignorat, valeant. Vel si nouit se reuocatum, at com-
 munit

maniter ignorabatur, num. 59. iuncto num. 55.
 Quid de Vicario Episcopi in remotis locis defuncti, concedente literas dimissorias ad ordines, vel acceptante beneficii, resignationem, vel exercente alios actus, dum Episcopi mors ignoratur communiter, siue ipse Vicarius eam sciat, siue ignoret, num. 59. iuncto num. 55.

Quid si Vicarius, vel delegatus sit reuocatus, num. 59.
 Quid de matrimonio inito coram parochio intruso, non habente titulum à legitimo superiori, vel habente titulum inualidum ob vitium occultum, num. 60.

Quid si contrahentibus notum sit illum non esse verum parochum, num. 61.

Quid si laicus creditus sacerdos assistat matrimonio ex licentia parochi, num. 61.

Quid si parochus intrusus det sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, num. 61.

Quid si parochus occultè reuocarit licentiam, num. 61.

Quid si eo ipso amiserat curatum, ut quia nō est promotus intra annū, vel recepit incompatible beneficium, num. 62.

Quid de quodā qui à Cōcilio oppidano substitutus est vice parochi absentis, & biennio nullitavit sacramēta, num. 63.

Quid si licentia audiendi confessiones, vel assistendi matrimonio, fictè concedatur, vel sit rati habitio de praesenti, at praeteritus verè non consentiat, num. 64.

An existentibus opinionibus, an aliquis sit legitimus, parochus, vel licentia sit legitima, vel privilegium bullae id contineat, vel sit reuocatum, & opinio negans sit coram Deo vera, an dum ea veritas latet, & probabili sapientum opinione credatur oppositum, valeant confessio, matrimonium, & alia per hunc gesta, num. 65.

TRAHENS AD LVDVM.

Trahens ad ludum quando teneatur restituere. Vide restitui an debeant.

TRIDENTINVM CONCILIVM.

Tridentino Cōcilio, vel alij moderno ut derogetur, an requiratur mentio specialis, vel sufficiat generalis clausula, non obstante quocunque Concilio generali, an sufficiat clausula, non obstante quocunque decreto, lib. 3. disput. 26. nu. 7.

T V T I V S.

Tutius in dubio quando sit eligendum, lib. 2. disp. 41. nu. 9.

V

V A G I.

Vagi an dicantur carentes domicilio habitationis licet habeant originis, lib. 3. disp. 25. num. 1.

Quid de illis qui pristinum domicilium deferentes nauigant, vel iter faciunt quarentes vbi sedem figant, num. 2.

Quid si destinant vbi domicilium sint constituturi, & dereliquerunt prius, an dum non deuenire ad locum domicilij noui, dicantur vagi, num. 3.

An qui relicta priori parochia non destinavit ad quam migraturus sit, dicatur vagus, licet hospitetur in aliqua parochia, dum quaerit domum, num. 4.

An vagi possint cuicunque parochio fateri, & ubicunque pro delictis alibi admittis puniri, num. 5. 6. & 7.

An vagos & forēses possit parochus matrimonio coniungere absque ordinarij licentia, vel si alter solus talis sit, num. 8. & 9.

Quis sit hic ordinarius, à quo petenda est licentia, num. 10.

Quis parochus possit matrimonio vagorū assistere, num. 11.

Quid si in fraudem fiant vagi, eod. num. 11.

Quid si alicubi esset deputatus confessor pro vagis, an solus ille possit eorum matrimonio assistere, num. 12.

An si quis domicilium deferens, iter agat, aut nauiget, ut nouum acquirat, vel deferat priori parochia dum domum quaerit, hospitetur ad breue tempus in aliquo loco, coram quo parochio debeat inire matrimonium, num. 13.

An si alter vagus, alter verò incola sit, possit quilibet parochus eos matrimonio coniungere, num. 14.

An quibbet parochus validè det licentiam assistendi matrimonio vagorum, num. 15.

An peccet vagos, vel forenses coniungens absque ordinarij licentia, num. 16.

An valeat tale matrimonium, num. 17.

Quid possint religiosi assistere matrimonio vagorum,

vel aliorum apud Indos? Vide Religiosi in nouo orbe. Vagi an teneantur legibus, & consuetudinibus loci in quo sunt. Vide Peregrini an teneantur.

V A R I A T A.

Variata solemnitate iuris, si non varietur substantia non variatur dispositio, lib. 3. disput. 1. num. 9.

V B I.

Vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, lib. 2. disput. 22. num. 2.

V E N D E R E.

Vendere aut alienare rem, an liceat dubitanti, num. res sit sua, vide dubitans num. res sit sua.

V E R B A.

Verba contractus debent iuxta illius naturam intelligi, lib. 1. disput. 5. num. 10.

Verba quae sint quibus matrimonium contrahitur. Vbi dubium citatur in conscientia intentionis, lib. 1. disp. 18. num. 3.

Quid si verba non explicant consensus, intendentibus ipensis per ea contrahere, num. 2.

An Indi ratione vsus contrahant sponsalia his verbis, sepe- liam te, cum morieris, vel matrimonium his verbis, ducam te alio respondente forte, & ego te ducam, num. 3.

An in foro externo statim communi verborum intelligenti- tur. Et quae coniectura attendenda sint. Et in dubio vtri contrahentium faueatur, num. 4.

In dubio an sit matrimonium, quid sentiendum sit in vtro- que foro, num. 5. 6.

Quid quando intentio non constat, & verba sunt de prae- senti, quoad sonum, & significationem, ut accipio, habeo, teneo te ut uxorem, ex nunc providebo tibi, ut uxori, ex nunc reputabo te ut uxorem, vel si dicenti verba, alter respondeat, placet, vel volo, num. 19.

Quid quando ob adiunctum sunt de futuro, ut accipio te in crastinum, num. 11.

An sint sponsalia accipiam, ducam te, non adiecto verbo promitto, num. 12.

Quid de his verbis, promitto me desponsaturum, num. 13.

Quid de his, ex nunc te habeo in uxorem, vel ducam, & an tunc esto sit matrimonium, sit sacramentum, num. 14. & 15.

Quid non addita particula, ex nunc, sed habeo te in uxorem, num. 16. 17. 18.

Quid de his, non derelinquam te pro alia, num. 19.

Quid post hac, vel ex nunc eris meus, vel esto meus, num. 20.

Quid volo, vel placet te habere in uxorem, à num. 22. ad 27.

Quid si addatur ex nunc, num. 28.

Quid volo te esse uxorem, num. 29.

Verba negatiua, ut nullam aliam à te ducam, an constituent sponsalia, lib. 1. disp. 19. num. 1.

Quid nullam, sed te ducam, num. 2.

Quid nullam aliam ducam, nisi te, num. 3. 4. 5.

Quid nolo aliam, nisi te, num. 6. & 7.

Quid nullam aliam, quam te, num. 8.

Quid nullam aliam, praeter te, num. 9. & 10.

Verba sponsalium aut matrimonij an possint per alios pro- ferri, vide sponsalia, & matrimonium an contrahantur.

Verba testatoris exhortationis non inducunt conditionem, lib. 1. disp. 33. num. 28.

Verba debent impropriari, ut vitetur legum correctio, lib. 1. disput. 17. num. 6.

Verba cum effectu sunt intelligenda, lib. 2. disp. 37. nu. 12.

Verba privilegij operari debent, nec vna syllaba debet esse superflua, lib. 3. disput. 26. num. 6.

Verba parochi an sint necessaria ad matrimonij valorem, lib. 3. disp. 38. num. 1. 3. & 4.

An sint de necessitate precepti, num. 2. 6. 7.

An si audito consensu, dicat parochus, ego vos coniungam, sit matrimonium, num. 5.

An possit parochus verba proferre per interpretem, num. 8.

An parochus debeat interrogare de mutuo consensu, num. 9.

An debeat interrogare sponsandos an laborant aliquo im- pedimento, num. 10.

Verba praesentis temporis dispositionem inducunt ipso iure, lib. 4. disput. 5. num. 2.

Verba in lege posita recipienda sunt iuxta communem usum, & illi est proprietas preferendus, lib. 6. disput. 23. num. 3.
 Verba debent intelligi iuxta subjectam materiam, & naturam contractus, lib. 6. disput. 22. num. 18.
 Verba quancunque generalia, & de habilitate sunt intelligenda, lib. 5. disput. 5. num. 25.
 Verba apposta in contractu ex tabellionum usu, an aliquid operentur, lib. 6. disput. 27. num. 6.
 Verba apposta in contractu, quando aliud non exprimitur, intelligitur secundum iuris dispositionem, lib. 6. disput. 27. num. 5.
 Verba gratia frequentioris usus posita in lege nec tam limitant, nec in alijs multis iuris dispositionibus, lib. 6. d. 19. num. 10.

VERISIMILE.

Verisimile, quod non est, non est credibile, lib. 3. disput. 46. num. 2.

VERITAS.

Veritas inspicitur, nec error excusat, ubi aliquis dat operam rei illius, lib. 3. disput. 42. num. 1.

VESTES.

Vestes pretiosae, & quotidianae datae uxori consummato matrimonio, an censentur donatae, & valeat donatio, vel accommodatae ad usum, sintque viro restituendae soluto matrimonio, lib. 6. disput. 25. num. 2, ad 10.

Quid de anulo, & alijs iocalibus datis per virum uxori, num. 11.

An vestes quotidianae sint tradendae uxori ex bonis viri, quid de pretiosis, num. 12.

Quid si vxor donet viro vestes, num. 4.

Quid si vestes quotidianae datae uxori excedant dotis fructus, num. 13.

Quid si vir mittens vestes pretiosas uxori exprimat se donare, num. 14.

Quid si fateatur eas esse uxoris, num. 15.

Quid ex tunc consuetudine, utrimo donum sit, num. 16.

Quid si non sit consuetudo, ut vir mittat vestes pretiosas uxori, num. 17.

Quid si vxor aliqua viro donaret, quo vir vestes pretiosas mittat, num. 18.

Quid si vir sit nobilis, aut dives, vel vxor nobilis, ipse autem plebeius, num. 19.

Quae dicantur vestes quotidianae, & quae pretiosae, num. 20, ad 25.

Quid attento iure communi, & antiquo Castelle, de vestibus donatis per sponsum de futuro, aut praesenti, sponse, ante matrimonij consummationem, num. 27, 28.

Quid attento iure nouiori Castelle, an vestes, & quaecunque alia missa inter sponsos de futuro, vel praesenti ante matrimonium consummatum, censentur sponsalitia largitas, & instar illius acquiescant, num. 29, 30.

Quid si excedant decimam bonorum sponsi partem, num. 31.

Quid si socrer donet vestes nuptiales aut puras sibi comparet, vel censentur donatae filio, teneanturque in sua legitima computare, num. 32, & 33.

An sint sponsalitia largitas, num. 33.

Quid de vestibus datis filiae per patrem nuptialia tempore, num. 34.

Quid si non tradat pater has vestes ultra dotem, num. 35.

Quid si sit pater aut socrer valde dives, aut nobilis, num. 36.

An sint conferendae ex vestes, tales, quales tempore collationis fuerint, num. 37.

Quid si animus socreri fuerit, donare nutui, & non filio, vel eius animus dubius sit, num. 38.

VICARIUS.

Vicarius Episcopi an possit dispensare. Vide dispensare an possit Vicarius.

Et an in denunciationibus, vel delegare. Vide dispensare in denunciationibus, & ibi de alijs vicarijs.

Vicarius Episcopi an valide munus obeat, dum mors Episcopi ignoratur. Vide Titulo legitimo carens.

Vicarius an valide conferat beneficia extra diocesim, lib. 3. disput. 34. num. 1, & 2.

Vicarius an possit absolute a suspensione Tridentini, sess. 24. c. 1. de matrimonio, lata in parochum assistentem clandestino, lib. 3. disput. 52. num. 4.

Vicarius generalis Episcopi an sit ordinarius, lib. 3. disput. 29. num. 1, 2.

Quid de Vicario capituli, vel Abbatis, vel aliorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem, num. 4.

An comprehendantur omnes hi Vicarij, nomine ordinarij in Tridentino, & alijs decretis mentione ordinarij facientibus, num. 5.

An sit ordinarius, Vicarius, quoad non competentia ex officio vicarij, sed ex speciali commissione, num. 6, ad 8.

Quis possit conferre jurisdictionem ordinarij, num. 8, iuncto num. 2.

An appelletur a Vicario generali ad Episcopum, num. 9.

An Vicarius foraneus sit delegatus, num. 10.

Quis dicatur generalis, & quis foraneus, num. 11.

An appelletur a foraneo ad Episcopum, num. 12.

Quare iurisdictio ordinaria Vicarij extinguatur morte Episcopi, num. 13.

An possit Vicarius generalis audire confessiones, & exponere confessorios, num. 14, 15.

An possit dare literas excommunicationis pro rebus perditis, num. 6.

An Vicarius, comprehendatur nomine Episcopi in decretis de Episcopo mentionem facientibus. Et quid nomine diocesani comprehendatur, eod. num. 16. iuncto num. 14.

An possit assistere matrimonio, & alijs assistendi licentiam dare, & cognoscere de causis matrimonialibus, num. 17, 18.

Quid de Vicarijs ordinum militarium, & aliorum habentium jurisdictionem Episcopalem, num. 19.

Quid de Vicario foraneo, num. 20.

Vicarius reuocatus morte Episcopi, an valide assistat matrimonio, & licentiam concedat, lib. 3. disput. 30. num. 1, & 2.

Quid quoad negotia cepta, num. 3.

Quid si mors non sit intimata Vicario, vel ignoret illam, cum communiter sciatur. Vel sciat illam cum communiter ignoretur, num. 4.

Quid dum Episcopus est excommunicatus, an sit suspensa iurisdictio vicarij, num. 5, & 6.

Quid quoad negotia cepta, num. 7.

Quid quando Episcopus est suspensus, vel interdictus, num. 8.

An tunc cesset prorsus, vel suspensa sit iurisdictio Vicarij, possitque procedere in causa Vicario delegato, num. 9.

Quid si Vicarius excommunicato Episcopo assistat matrimonio, vel alij committat, num. 10.

Quid si Episcopus excommunicatus Vicarium, aut parochum constituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum, & sic institutus matrimonio assistat, num. 10.

Quid si Vicarius sit ab Episcopo reuocatus, & reuocatio communiter ignoretur ipso sentiente, vel communiter sciatur ipso ignorante, num. 10, & 11.

Quid de reuocato delegato, num. 11. iuncto num. 12.

An sit sit qualiscunque reuocationis notitia in ipso Vicario, num. 12, 13.

Vicarius parochi praesens an possit subdelegare. Vide delegare ordinarius.

VIDETUR.

Videtur fictionem importat, lib. 3. disput. 49. num. 2.

VINCULA.

Vincula duo incompatibilia ubi concurrunt, fortius praevalet, lib. 1. disput. 44. num. 7, & disput. 62. num. 1, & num. 2.

Vincula duo sunt vno fortiora, lib. 3. disput. 19. num. 10.

VIR.

Vir an haeretur parte dotis, ita ut statuto vel haeretur decedente vxore sine liberis, si debeat de spolia incognita, lib. 1. d. 1. num. 5.

Vir an teneatur aliquando sequi vxorem, lib. 1. d. 4. num. 14, & 15.

Vir adulter. Vide adulter.

Et accedens ad adulteram. Vide maritus accedens.

Vir nomine an intelligatur sponsum de futuro, aut de praesentia ante matrimonium consummatum, lib. 1. disput. 1. num. 2, & 3.

VIRGINITAS, ET VIRGO.

Virginatatem fingens, & vrens meliusculibus illius defecum regat, an peccet, lib. 6. disput. 27. num. 7, ad 10.

Virgo Maria an semen ministrante in incarnatione Christi, lib. 2. disput. 22. num. 11.

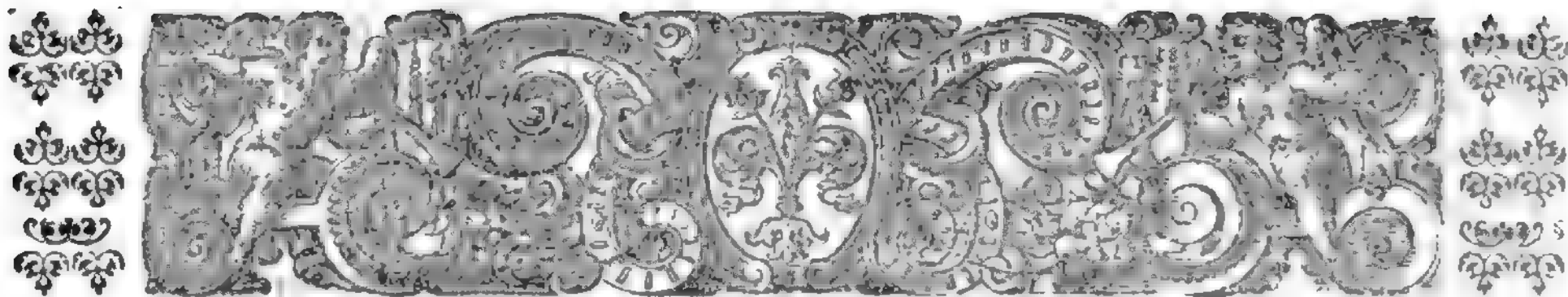
Qualiter eius matrimonium fuerit verum, nec virginatatis propositum exclusetur, vide consensus matrimonialis.

Virginem deflorans fide promittens matrimonium, quod quid teneatur, vide promissio de liberata.

Quid si matrimonium clandestinum cum ea fuerit initum, vide clandestinum matrimonium, an obliget.

I. N. D. E. X.

- An possit religionem ingredi si sub spe, & matrimonij promissione deflorauit, vide sponsalia contrahens.
- Quid si prius emisisset votum religionis, aut castitatis, vide ibidem.
- Quid si postea aliud matrimonium inierit, an viduus effectus teneatur ad illam ducendam, vide sponsalia matrimonio alio subsequuto.
- Quid ubi prius essent contracta cum alia sponsalia, vide sponsalia priora.
- Quid si virgo defloretur absque seminis effusione, post matrimonium ratum, an possit spōsus defloras ingredi religionem, vide matrimonium quando dicatur consummatum.
- Quid si virgo deflorata sub matrimonij promissione dotem nō promiserit, nec cum diues sit, velit eam assignare, an teneatur deflorator eam ducere, lib. 1. disp. 60. num. 1.
- Quid si promissum sit matrimonium, si erat virgo, & inuenitur talem non esse, postea tamen promittens cognoscat eam, an teneatur ducere, vide sponsus accedens.
- Ad quid teneatur si precibus importunis defloret, vide Restitui an debeant.
- V I T A.**
- Vita hominis an presumatur durare centum annis, lib. 1. disput. 46. num. 1.
- V N A, ET V N V M.**
- Vna, & eadē res diuerso iure cēferi nō debet, lib. 6. d. 22. n. 18.
- V O L O.**
- Volo, quid importet, vide verba que sint.
- Et an importet electionem, & dispensationem, lib. 9. disp. 22. à num. 7. ad 15.
- V O L V N T A S.**
- Voluntas regulatur à potestate, lib. 3. disp. 35. num. 10.
- V O T V M.**
- Votum ducendi aliquam, si inde utilitas multa sequatur an obliget, lib. 1. disp. 4. num. 1.
- Quid quando animo ingrediendi religionem, ante consummationem, num. 2.
- Quid si sic fiat, nisi Deus aliquid salubrius mihi inspirarit, num. 3.
- Quid si vouens se fragilem sentiat, & vouet vt vitet fornicationem, num. 6. & 7.
- Quid si matrimonium sit causa pia, num. 10. & 12.
- Quando matrimonium sit causa pia, vel relictum consanguineæ pauperi, num. 9.
- Quid si votum sit disunctiuum ducendi pauperem, vel ingrediendi religionem, num. 13.
- Votum an sit validū de omni actu virtutis, lib. 1. disp. 4. n. 4.
- Votum non ludendi, quando ludus est virtutis actus, an obliget, lib. 1. disput. 4. num. 5.
- Votum præcludens aditum ad bonum perfectius, si includat in se bonum quod est materia voti, an obliget, lib. 1. disp. 4. num. 11. & 13. in fine.
- Votum an possit irritari quando est dubia ætas, vide dubitans de pubertate.
- Votum filij familias reale excedentis viginti quinque annos, an possit pater irritare, lib. 6. disput. 39. num. 10.
- Votum an presumatur, dum pauperi absenti aliquid promittitur, vide promissio ante acceptionem.
- Votum certo pio loco factum, an possit commutari absque eius consensu, lib. 1. disp. 7. num. 25.
- Votum quam deliberationem requirat. Et an animū se obligandi, vide repromissio deliberata. Et quid in dubio, vide dubitans de promissione, & vide dubitans de vouendi modo.
- Votum ratificans, quando ductus est scrupulo, vel quia credebatur prius esse validū, an teneatur, vide sponsalia quam artem. Et ibi an requiratur scire prius fuisse irritum.
- Votū castitatis, vel religionis emittēs an possit ducere vxorē, animo ingrediendi religionem ante consummationē. Et si eo animo ducat, an teneatur ingredi, vide sponsalia iurās.
- Votum religionis an impleatur, si quis tempore nouitatus crearet, lib. 1. disput. 34. num. 17.
- Votum religionis, aut castitatis emittēs, post virginē defloratam, vel ante, ad quid teneatur, vide sponsalia contrahens.
- Votum an dissoluat sponsalia, siue sit castitatis, siue religionis, vide sponsalia castitatis voto.
- Quid si sit suscipiendi ordines sacros, vide sponsalia ordinis susceptione.
- Votum de se illicitum, vel impossibile, lib. 1. disp. 50. nu. 5. 6.
- Voto religionis astrictus, qui vxorē duxit, & intra biennium nō consummauit, an teneatur postea ingredi, lib. 2. d. 34. n. 17.
- Votum fatenti, & dicenti se fictē vouisse, an sit credendum, vide parochus impedimentum.
- Votum metu factum qualiter firmeretur iuramento, vide iuramentum præstitum metu.
- Voto paupertatis an aduersetur, si religiosus precibus importunis obtineat licentiam dandi, vel accipiendi, vel retinendi, lib. 4. disp. 10. num. 9.
- Quid si religiosus volentem sibi donare, roget, aut iubeat vt det alteri, lib. 6. disp. 4. num. 5.
- V O X.**
- Vox vnus, vox nullius, lib. 2. disput. 46. num. 11.
- V S V S.**
- Vsus rationis an sit possibilis in vna materia, & non in alia, lib. 1. disput. 8. num. 22. & 25.
- Vsus rationis an adueniat septennio, lib. 1. disp. 16. num. 2.
- Qualis desideretur in sponsalibus, vide sponsalia quā artem.
- V S V S I R V C T V S.**
- Vsufuctus remissio facta per patrem filio, an cēseatur melioratio, vel possit reuocari tanquā inefficax, lib. 6. d. 4. n. 18.
- V T.**
- Vt, an faciat conditionem, vel modum, lib. 3. disp. 33. num. 2.
- V T I L E.**
- Vtile facit valere inutile, quod ab ipso separari nequit, lib. 6. disput. 29. num. 16.
- V X O R.**
- Vxor an teneatur sequi virum, ubi est pactum, vt vir teneatur habitare in certo loco, vide pactum vt vir.
- Quid quando nō est istud pactum, an teneatur sequi virum ex quacunque causa alio migrantem, vel quia exulat, vel excommunicatur, vel quia vagatur, lib. 1. disp. 41. à nu. 1. ad 12.
- An vir teneatur aliquando sequi vxorem, num. 14. & 15.
- An spōsa de futuro teneatur si osū sequi, lib. 1. d. 34. n. 14.
- Vxor an teneatur virum bannitum suis bonis alere, lib. 1. disput. 41. num. 13.
- Vxor lite pendente an sit alenda, lib. 2. disp. 41. num. 51.
- Quid si dotem non attulit, lib. 4. disp. 26. num. 21.
- Vxor promittens metu dotem, an teneatur de iurō constitutere, lib. 4. disp. 12. num. 25.
- Vxor an possit iura conscientia renunciare lucra constante matrimonio quæ sita, vt ab ære alieno soluendo eximatur, lib. 6. disput. 4. num. 10.
- An possit in fauorem viri renunciare, vel vir in fauorem vxoris, cod. lib. 6. disput. 5. à num. 1. ad 9.
- An possit conueniri inter coniuges ante initum matrimonium, ne lucra diuidantur, ead. disput. 5. num. 1.
- An ea renunciatio possit fieri in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentiū, num. 10.
- An vxor possit renunciare in fauorem viri ea lucra, ex contractu cum quodam tertio, ead. disput. 5. num. 11.
- Vxor an omnia obsequia debeat viro, lib. 6. disp. 6. n. 13. & 14.
- Vxor an acquirat fructus rei sibi à viro donatæ, vide donatio morte confirmata.
- Vxor an possit arrhas viro constituere, lib. 6. disput. 29. nu. 4.
- ubi an possit decimam bonorum eius excedere.
- Vxor quæ teneatur reseruare filiis prioris matrimonij, vide Lucra quæ reseruentur.
- Vxoris nomine quid claudatur, an sponsa de præsentī aut futuro, lib. 1. disput. 1. num. 2. & 3.
- Vxoris fideiussio, & quid si promittat viro se eius debita, aut legata soluturam. Et quando possit abscondere bona. Vide fideiussio vxoris.

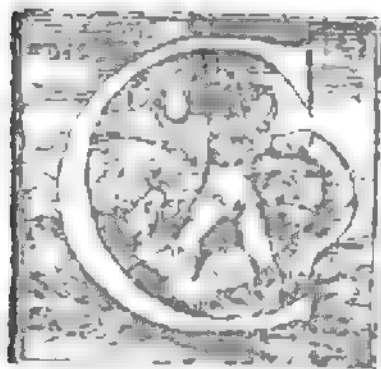

DISPUTATIONES DE SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO, AVCTORE THOMA SANCHEZ E SOCIETATE IESV.

P R O O E M I V M.

S V M M A R I V M.

*Utilitas operis, num. 1.
Doctores de hoc disputantes, num. 2.
Diffusio totius operis, num. 3.
Matrimonij varia nomina, num. 4.*

VM typis mandare decrevissem nonnullas materias de officijs ad mores pertinentibus, operæ præciū duxi initium à sancto Matrimonij Sacramento sumere; quod maximam hominibus utilitatē præferat, non Theologis solum, sed utriusque iuris professoribus: dehinc quod omne personarū genus in nodos huius materiæ non faciliè solucendos, frequenter incurrat; ad extremum, quod variæ, multiplicesque utilitates ex huius tractatus cognitione promanent. Cum. n. matrimonium, tū Sacramenti, tum etiam cōtractus rationem induat, qua parte sacramentum est, multa ad sacramenta pertinentia disputātur; & cum hodie coram parōcho, & testib. celebrandum sit, quam plurima scitu dignissima explicantur ad iurisdictionem utriusque fori, & maximè ad poenitentiae sacramentum conducentia. (vtrumque. n. sacramentum iurisd. ctionem Parochi ordinariam, aut delegatā desiderat.) Qua autem parte contractus est enodantur multa minam in

modum ad veram contractuum cognitionem necessaria: obiterque multa inferuntur ad varias materias morales, quæ omnia vt faciliè inueniantur, indicem solito copiosiore, tum disputationum, ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium adijciemus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non est, si in longum sermo protractus alicui visus fuerit; tum quod materia difficilis est, tum etiam & præcipuè, quæ d. si breuitati consulerem, obscurior fortè quam par est, nolter tractatus euaderet. Nec iure aliquis mihi succēseat, quod tot authores, & inte. illos iuniores referam; (quod minus graue aliquibus videbitur,) id enim consulto facio; primo, quia non tanti meam facio doctrinā, ac rerum cognitionem, vt non possim minimi auctoris testimonio eandem illustrare; deinde, quasi Doctores illustriores, & minimè spernendos imitor, qui referre authores Neotericos non dedignantur; denique quod ad multorum utilitatem h. c. noster Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli Doctores antiquiores, grauioresque ad manus minimè habebunt; Alij fortasse nō percipient, multi verò breuitati consulentes Neotericum aliquē, qui breui in summam multa redegerit, consulent. Quare vt omnium votis respondeam, omnibus

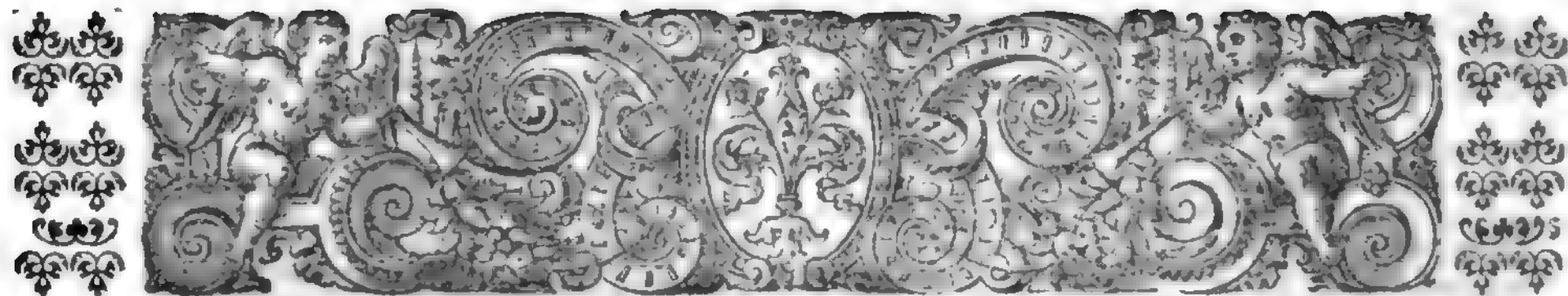
omnia factus, more B. Pauli, antiquiores, iunioresq. Theologos, ac iuris vtriusque peritos refero. Quod si inter authores referendos mendosum aliquid fuerit inuentum, vel editionibus varijs, ipsarumve editionum mendis, vel Typographiæ, vel calami lapsui tribuendum est, vel (quod humanum est) in Doctoribus ipsis percipiendis me facile errare posse non diffiteor; lectionis verò defectui nollem adscribere: nihil enim, aut ferè nihil refero, quod ipse oculis non viderim, & si præ manibus librum aliquem non habui, illum refero, qui eundem alleget.

2 De hac re disputat Magister, cum cæteris Theologis 4. d. art. 26. vsque ad 42. Doctores iuris Pontificij 4. Decretalium, & in 6. titul. de sponsalibus, & in decreto causa 23, & sequentibus. Doctores iuris Cæsarei, C. de sponsalibus, & quarta partita, per totam Summarum authores, verbo, sponsalia, & matrimonium. Nauarrus Summa, cap. 22. à nu. 19. Anton. Cuccus lib. 5. Institutionum moralium, a tit. 10. & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidere.

3 Totum de matrimonio Tractatum duobus voluminibus includam. Prior vsque ad matrimonij impedimenta tractabit: posterior verò ab ipsis impedimentis initium sumet. Prius autem hoc volumen sex libros continebit. Primus, de sponsalibus disputabit. Secundus de essentia matrimonij, & consensu ad ipsum requisito. Tertius de consensu clandestino. Quartus de consensu metu extorreo. Quintus de consensu conditionato. Ultimus de donationibus inter virum, & uxorem, sponsalitia largitate, & arrhis. Arguet fortasse aliquis me, Theologus cum sim, Theologorum Principis D. Thomæ ordinem non

fuisse sequutum, qui sponsalium tractatui aliqua de matrimonio præmisit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego verò quamuis maximi (vt par est) doctrinam, ac methodum Diui Tho. faciam, quia tamen in 4. Sententiarum non ita dilucidè, ac in partibus scripsit, nec morte preuentus quartum ad partium summa redegit: claritatis gratia à sponsalibus, quæ ad matrimonium ineundum dispositio sunt, initium sumendum duxi: nec desunt mihi, quos imiter: nam Gregor. IX. iuris Pontificij collector. in 4. Decretalium, vbi de matrimonio sermo habetur, à sponsalibus incipit.

4 Quatuor sunt nomina Synonyma, quibus matrimonium nuncupari solet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Coniugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit, vt mater efficiatur: auctore Gellio lib. 18. c. 6. deriuante matrimonij etymologiam à matris nomine nondum comparato, sed comparando. Gregor. IX. c. 2. de conuersat. infidel. inde deriuat, quia mulier in partu, & ante, & post partum varios labores sustinet. Vel tandem, quia mater certa est, cum tamen pater incertus sit. Appellatur autem Nuptiæ, & connubium, ab obnubendo, seu velando, quia quasi nube obtegitur virgo velamine quodā, dum benedicitur. Cuius ratio esse potest in peccati admissi erubescentiā, dū à Serpente decepta virum suū fefellit, vel faciem, & caput obtegit, quo se viro inferiore, illique subditam ostendat. Cuius rei testimonium est illud Genesis 32. vbi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem, obuiam ei veniens, caput suum velauit. Appellatur tandem Coniugium, ab effectu, eo quod duos, vt vna caro efficiantur, coniungit.

LIBER PRIMVS DE SPONSALIBVS.

DISPVATIO PRIMA.

Sponsalia vnde dicantur, & quid sint sponsalia, quasque conditiones desiderent ad sui valorem.

S V M M A R I V M.

Sponsalia vnde dicantur, & quotupliciter accipiuntur, num. 1.

In lege, vel statuto, nomine uxoris, vel viri, an intelligantur sponsi de futuro, num. 2.

Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel uxore, an intelligatur de sponsa de presenti nondum cognita, num. 3.

Quando dicitur de sponsio fauorabilis, & quando odiosa, numero 4.

Stante statuto, ut uxore decedente sine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, si sponsa de presenti incognita decedat, num. 5.

Intellectus ad cap. 3. de sentent. excommun. ubi de percutiente clericum inuentum cum sponsa de futuro, aut presenti, num. 6.

Sponsalia quid sint, & quas conditiones exigant: & distributio eorum, quae 10° primo libro, suo ordine continentur, num. 7.

An sponsalia sint sacramentalia, num. 8.

DE sponsalibus acturus, ab ipso nomine initium sumens, dico sponsalia à spondendo dici. Cuius duplex est ratio, prima, quia spondere est spontè promittere, ac in hoc contractu maximè requiritur spontanea promissio. Secunda, quia mos erat antiquis, ut puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel

amicis: ut ex Auto Gellio libro 4. cap. 4. deducit A. ciar. libro 1. Petron. cap. 2. & scribit Varro libro 5. de lingua Latina. Vnde Lysiteles apud Plautum in Trinumo: *Spondere ergo tuam matrem uxorem mihi?* CH. *Spondeo.* & inde, qui promittebantur, dicti sunt sponsus, & sponsa, quasi alteri promissi: qui promittebat autem dictus est sponsor: ipse verò contractus, sponsalia: quia sponsa non à se, sed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem constituit Iuriconsultus, l. 2. & 3. ff. de sponsalibus, & l. sponsio, ff. de verborum significationibus. Sumuntur verò sponsalia tripliciter. Primò, pro futuri matrimonij promissione. Secundò, pro matrimonio non consummato: vnde sponsa sic appellatur, nupta alteri per verba de presenti nondum cognita. Sic accipitur cap. 3. loco de presumptione, cap. 2. & finali, de sponsa duor. & cap. coniuges, cap. qui desponsatam, 27. quest. 2. & Matth. 1. *cum esset desponsata.* Tertiò, dicuntur sponsalia, munera, quae à sponsio sponsa dabantur, l. 1. C. si nupt. ex rescript. & ita vsurpatur 1. Reg. cap. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse.* Proprior autem, & frequentior est prima significatio, qua sponsas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus. Anton. rubr. de sponsalibus, nu. 4. vbi Panorm. num. 3. Alexand. de Neuo, num. 4. Felin.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

num. 1. prope initium, versic. item aduerte. Ioannes Lup. tractat. de matrimonio, num. 1. habetur tomo 9. tractatum nouorum, Conradus Lagus in Methodica iuris, tit. de Nuptijs. Couarr. 4. Decreta. par. 1. cap. 1. num. 4. in fine, Anton. Cuccus lib. 5. Institutionum moralium, tit. 10. num. 3. Immo sponsam de presenti Iurisperiti vocant uxorem post nuptialem benedictionem, seu carnis copulam, antea verò eam non appellant uxorem, seu maritatum, aut coniugatam: sed solum sponsam de presenti, cap. ex publico. de conuers. coniugat. & ratio est: quia quodammodo est adhuc promissa respectu effectus matrimonij, ut bene Panormit. cap. 3. loco, de presumpt. in fine, & Couar. alios referens, dicto cap. 1. num. 4. In iure autem aliquando sponsa de futuro appellatur vxor. capitulo iuuenis, de sponsalib. ibi, *quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur.* Glossa, verb. coniux, id est, sponsa. Et similiter in sacris literis eodem modo aliquando vsurpatur. Ut Genes. 19. vbi Iacob dixit ad Laban, *da mihi uxorem meam,* quae tamen tantum erat sibi promissa. Aliquando etiam sponsus, & sponsa de presenti, qui nondum matrimonium consummarunt, vocantur vir, & vxor cap. omnes res, cap. cum innitatur, cap. coniuges, cap. coniugium, 27. quest. 2. Idem Diuus August. lib. 4. confess. & refertur cap. institutum, 27. quest. 2. & constat ex cap. 1. Matth. *Iacob genuit Ioseph virum MARIAE, & noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* De tribus autem, quibus apud veteres celebrabantur sponsalia: consule Petrum Gregorium Syntagmate iuris, par. 2. lib. 8. cap. 2. per totum.

2 Hinc refert Couarruias dicto cap. 1. in fine, quoties de sponsis mentio occurrerit, in aliqua lege, aut alia quauis parte, intelligi de sponsis solis de futuro: nisi aliud suadeat communis, ac frequens loquendi vsus, eiusve intentio, qui legem condidit, contractum, vel testamentum fecit. Idem docent Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. folio 4. versic. item apud, & versic. quarto vtrum. Ludouicus Lopez 2. parte instructorij, in noua editione, materia de matrimonio, cap. 36. folio 1031. & idem docent de statuto loquente de uxore, ut non intelligatur de sponsa: & in loquente de sponsa, ut non intelligatur de uxore, Anton. rubr. de sponsal. num. 4. Praepositus ibi, num. 6. quia statutorum verba propriè intelligenda sunt, cap. in nostra, & ibi Innocent. de iniur. l. 3. §. haec verba, & ibi Bart. ff. de negoc. gest.

Sed hoc sanè intelligendum est hac distinctione: aut enim materia est odiosa, aut fauorabilis, aut indifferens: si materia est odiosa, ut si statutum contineat filiam maritatum non succedere patri, vel marito: tunc minimè comprehenderetur sponsa de futuro: si autem materia sit fauorabilis, comprehenderetur etiam sponsa de futuro nomine uxoris, & nomine mariti sponsus de futuro, de quo est bonus textus, & ibi per Cinum, l. non sine, C. de bonis, quae liber. sic Abb. cap. tertio loco, de presumpt. in fine, & cap. ex publico, de conuers. coniugator. num. 9. & rubr. de sponsalibus, num. 5. vbi Alex. de Neuo, num. 6. & ibi Felin. nu. 1. & d. c. tertio loco, nu. 4. S. v. nest.

A 2 verb.

verb. sponsalia, q. 1. dicto 2. Angel. ibi nu. 1. Tabiena, §. 1. Armilla, n. 1. Greg. Lop. p. 4. tit. 1. ante l. 1. ad finem, Alex. Carrerius lib. 5. de sponsal. c. 7. habetur to. 9. Tractatum nouiorum, Ant. Cuccus lib. 5. Instructio. moral. tit. 10. nu. 8. & 9. fauer Gloss. l. solet, 10. ff. de his qui nor. infam. verb. non nocet, ubi ex eo textu infert, ius loquens de vxore non trahi ad sponsam: quia odia sunt restringenda. Et loquitur ibi textus de sponsalibus de futuro, vt testatur ibi Gl. verb. sponsam, & videntur etiam tenere Suarez l. 2. fori, tit. de los casamientos, nu. 34. Ant. Gabr. to. 2. commun. lib. 11. verbo, matrimonij appellatione, in mea editione, fol. 91. ubi aiunt in odiosis nomine vxoris non venire sponsam; quare secus videntur sentire in fauorabilibus. Quamvis Tiraquel. post leges connubiales, gloss. 2. nu. 21. defendat in fauorabilibus etiam non intelligi sponsam de futuro, & refert pro se Baldum, l. solet, §. quæ virum, nu. 2. ff. de his qui notan. infam. Sed potius Bald. ibi fauet noit. r. sententur. Quando aut materia est indifferens, dicimus sequenti corollario.

Secundò inferitur Couarr. 4. decret. 2. par. c. 1. in initio, nu. 2. cum alijs, quos refert, quem sequuntur Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. final; gloss. 6. num. 1. Guier, de iuram. 1. p. c. 1. n. 2. omnia iura loquentia de matrimonio, & de marito, & vxore, accipienda esse, quando matrimonium per verba de presenti contractum est, quamuis copula sequuta minimè sit. Quia nuptias non concubitus, sed consensus faciat, l. nuptias, ff. de reg. iur. nisi (ait Matienzo, n. 2.) ex communi vsu loquendi, vel ex materia sua ie ta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia subiecta, vel ex alia simili causa deprehendantur leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula consummata. Verum in hoc, si- cut in corollario precedenti, distinguendum est; aut enim materia est odiosa, aut fauorabilis, aut indifferens: si est odiosa, nomine vxoris, vel mariti, vel matrimonij non veniunt sponsalia cõtracta per verba de presenti, nec sponsi ipsi de presenti ante consummationem: si autem est indifferens, veniunt qui contraxerunt per verba de presenti, siue cõsummarint matrimonium, siue non, nõ autem cõprehenduntur sponsi de futuro, quãdo autem materia est fauorabilis, dixi in corollario precedenti. Sic docet Panor. d. c. tertio loco, in fine, & ibi Felin. nu. 4. Syluest. verb. sponsalia, q. 1. d. 2. Auenda. referens Anch. respon. 10. nu. 3. Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 10. nu. 8. & 9. & Alex. Carrer. lib. 5. de sponsal. c. 7.

Rogabis quãdo dicatur dispositio fauorabilis, & quãdo odiosa? respondeo esse considerandũ primum dispositio- nis intentum, si enim id sit in fauorem alicuius statuere, est fauorabilis, licet in damnum, & odium alterius redundet, si verò primum intentum sit in alicuius odium, & penam, quamuis cedat in alterius fauorẽ, est odiosa. Quia ex primo sine attendenda est dispositio. Sic colligitur ex Glo. c. si propter, de rescript. in 6. verb. primi anni, ubi illam constitutionem referuntem fructus vacaturæ Episcopo mortuo, appellat fauorabilem; quia principaliter edita est in fauorem Episcopi, vt debita persoluat, quamuis in co- tum damnum, quibus obuenire debebãt, redundet. Et te- net ibi Dominic. num. 9. Franchus, nu. 6. idem tenet Glo. c. sciant cuncti, de electione in 6. verb. alios, & ibi Domini- cus, in fine, Franchus ibi, in fine, Bart. l. qui exceptionem, q. 1. in princ. nu. 2. per illum textum, ff. de conduct. indeb. & ibi Alber. nu. 1. Salicet. n. 1. idem Bart. l. si quis nec causam, in principio, nu. 6. ff. si cert. petat, & ibi Paul. nu. 4. Felin. c. 1. de sponsal. n. 14. verò aliud est, & canon. dubium, nu. 2. de sentent. excomm. & dicit esse optimũ textum ad hoc probandum, c. 2. §. statuimus, de decimis, in 6. ibi *exm non sit dicendum asserum, sed pium posui, & benignum*. Additio ad Panormitan. cap. non dubium, de sentent. excomm. num. 3. verb. penali. Syluest. verb. interpretatio, in fine, Couar. cum alijs, quos refert 1. variar. c. 1. n. 5. Man- dos. regula 10. de annali, q. 3. nu. 7. Flaminus de relinqua- tione beneficiorum. lib. 1. 2. q. 2. nu. 23. & sequentibus, ubi alios refert. Hæc tamen doctrina, quamuis ita comuni- ter recepta sit, nõ caret graui scrupulo: quia Ioannes Aud.

cap. 1. de locato, nu. 6. apertè sentit constitutionem em- nantem principaliter in fauorem, si ponam in contrarietate, restringendã esse, vt aduertit ibi Panor. nu. 10. qui sic con- citat, vt extendenda sit, quatenus est fauorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa. In e. gl. 2. C. de in ius vo- can. verb. liberis, ubi Bart. nu. 1. Bald. nu. 4. Alex. nu. 5. Sane. nu. 2. & 3. lat. nu. 4. Paulus d. n. quæ, nec causam, nu. 5. Al- ciat. lib. 5. paradoxo, c. 16. nu. 6. Quæ ite yf corructe doctri- na illa cõsistit, n. quatenus fauorabilis est constitutio, extẽdi- det; quatenus aut penalis, restringit, ita non attenditur prin- cipale constitutionis intentum, ad discernendum, sit fauor- abilis, & extendenda, necne. Sed ea doctrina communis, vt vera sit, intelligẽda est, qñ odium à fauore distingui ne- quit, tũc, n. ex principali intẽto fauoris, aut odij iudicãda est fauorabilis, aut odiosa, quoties, verò fauor, & odiũ dis- tingui cõmodè possũt, tũc verũ hẽt alia doctrina hic tra- dita, vt extẽdẽda sit, quatenus est fauorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa, sic Couar. lib. 1. variar. c. 1. n. 5.

Tertiò inferitur, quid dicendum sit in ea quæstione, an stante statuto, vt vxore totque liberis decedente, vir par- tem dotis luceret, si sponsa de presenti nondum cognita obeat, pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis nu. 3. colligi, acquiri viro, cum in fauorabilibus, no- mine vxoris, & viri, sponsa de presenti comprehendatur, fauorque viri sit hæc acquisitio, & per multa alia, quæ congerit Fel. c. tertio loco, de i. presumpt. nu. 1. quã senten- tiã probabilem esse asserit ibi nu. 2. cumque tenent multi, vt testatur Abb. c. ex publico, n. 7. de cõuersione coniug. & eam docet Gomez Arcañ. 2. Tauri, nu. 1. Sed breuiter dicen- dum est in nunc lucrari eam dotis partem, est enim mate- ria odiosa, cum sponsa sine causa eam dotis partem amit- tat. Et ita hanc partem late probant Abb. d. c. ex publico, nu. 7. & sequentibus, & Ihuus. c. n. 4. & sequen. vol. 1. Bald. Anch. Sane. quos refert, & sequitur Fel. d. c. tertio lo- co, n. 2. Costanus tract. de sponsal. tit. quid sit sponsa, n. 1. l. 1. h. to. 9. tractatuũ nouior. Tabiena, verb. sponsalia, §. 1. in fi.

Quartò inferitur interpretatio ad cap. 3. de sent. excomm. un. ad finem, verũ nec ille, ubi habetur non esse com- elendum ad sedem Apostolicã accedere, vt absolutionẽ ob- tineat, percussorẽ clericũ turpiter inueni cum vxore, ma- tre, sorore, vel filia propria, & quamuis prima facie non videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, sed eã minimè referuari Pontifici, at omnes nemine, quod viderim) discrepãte, intelligunt eum textum, vt is percus- sor non incurrat excommunicationem, vt clare depõunt à cõtrario sensu, verba statim sequentia, illius textus. Pos- set tamen aliquis existimare non habere locum eam deci- sionem, nisi clericus repertus esset cum vxore carnaliter cognita, & incurrere excommunicationem, qui clericum repertum cum sponsa de presenti incognita, percuteret. Quia cum res hæc sit exorbitans à iure communi, & cleri- cis odiosa nomine vxoris, non comprehendetur sponsa de presenti nondum cognita, iuxta proximè num. 3. tradita.

Ceterum dicendum est, nec in hoc casu incurrere, sed nomine vxoris intelligi quamcunque sponsam de presen- ti, vt testatur ibi Gloss. verbo, cum vxore, Anton. num. 13. Anchar. in fine, Abb. nu. 9. D. Anton. §. par. tit. 24. c. 1. §. 2. casu 7. Syluest. excommunicatio. 6. §. in. dicto to. asserens esse omnium, quamuis inuenitò dubitatuẽ loquatur Lu- douic. Lop. 2. par. instructoriũ, materia de matrimonio, in 2. editione, c. 36. fol. 1031. 9. ex predictis etiam secundo. Quæ ratio illius textus suadet etiam in hac materia exor- bitanti, & odiosa, nomine vxoris comprehendẽ sponsam de presenti, mens enim Pontificis fuit excusare maritum ab excommunicatione, ob iniuriam adulteri graui- simam, in matrimonium quam iure civili conceditur sibi a cu- sauo, & quia vix potest continere dolorem, vt habetur l. Gracchus 2. C. ad leg. Jul. de adult. Quæ ratio pariter mu- liat in eorumque sponsa de presenti, cum verò commit- tatur cũ illa adulterium, violeturq. alienus torus, l. 1. tit. 18. c. 7. & in cõuersione a quẽ cõcedit viro accusationem huius adulteri, l. si vxor, 14. in princip. ff. ad leg. Jul. de adulter.

immo Couar. 4. decretal. 1. p. c. 1. nu. 12. quem sequuntur Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 10. nu. 5. & Ludovicus Lopez proximè citatus, ait, quamvis percutiens clericum inuentum cum propria sponsa de futuro, incurrat excommunicationem: ratione tñ iniuriæ sibi illatæ non referuari absolutionem Pontifici, sed posse ab Episcopo absolui, & probat, quia ex eodem cap. 3. apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari. Sed profectò mea sententiâ verum non est: quia si ratio hæc aliquid probat, dicendum esset percutientem clericum repertum cum sponsa de futuro immunem esse ab excommunicatione, sicut de percutiente reperto cum sorore statuitur illo cap. 3. Vnde necessariò dicendum est cū Glossa Anton. Anchar. Abb. D. Anton. Syluest. proximè citatis, solum intelligi cum textum de sponsa de præsentī, siue cognita sit, siue non: & cum excommunicatio percutientis clericum, sit Pontifici referuata, cap. si quis suadente, 17. q. 4. nec inueniatur textus hūc casum excipiens, dicendū est hūc percutiorem innodari excommunicatione Pontifici referuata. A iure. n. antiquo absque expresso textu corrigēte discedere non licet, L. præcipimus, C. de appellat. eo vel maximè, quia cum res hæc sit clericis odiosa, & solū textus excipiat percutientem repertum cū vxore, nomine vxoris cōprehendi non debet sponsa de futuro, iuxta proximè nu. 2. dicta. Et in proprijs terminis Couarr. reprobatur Viualdus Candelabro sacramentorum 1. par. materia de sponsalibus, nu. 11.

7 His præmissis ad sponsalium definitionem descendendo, sic definitur à Nicolao Pōtifice, cap. nostrates, 30. q. 1. & à Iuriconsulto, l. 1. ff. de sponsalibus, sunt futurarum nuptiarum promissio. Solum. n. propositum nullam obligationem, nec sponſalium vinculum inducit. Quare triplex desideratur conditio, vt valida sint. Prima, vt sit promissio futuri matrimonij. Secunda, vt sit inter personas iure habiles ad contrahendum. Tertia, vt verbis, aut signis manifestetur: de quibus cōditionibus scorsum, disputationibus sequentibus agendum est, præmissa tamen disputatione proxima, de iure quod acquiritur per sponsalia de futuro, vt sit adulterium, necne, eius iuris violatio? & hoc ordine procedendum est, primo de natura, & qualitatibus promissionis requisitis, vt constituent sponsalia: deinde de contrahentium habilitate, vbi de ætate requisita. Deinceps de verbis constituentibus sponsalia, atque matrimonium. Postea de obligatione consurgenti ex sponsalibus, & coactione ad ipsa, siue iuridica, siue ex conuentione partium, adiecta pœnæ, aut arrharum amissione. Tandem de sponsalium dissolutione, & probatione requisita ad ipsa impedienda, & ita absoluetur primus hic liber.

8 Id demum obseruandum est D. Thom. 4. distinct. 27. quæst. 2. art. 1. add. 6. appellare sponsalia, sacramentalia quædam matrimonij, sicut exorcismum baptismi. Quod minimè intelligas, sponsalia habere sanctitatem aliquam præuiam ipsi sacramento matrimonij, sicut exorcismi habent sanctitatem aliquam: qua ratione dicuntur sacramentalia: sed dicuntur à D. Thom. sacramentalia matrimonij, id est, præuia ad ipsum matrimonij sacramentum. Vt benè aduertit Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 1. fol. 96. §. vltimo supponendum est.

DISPUTATIO II.

Vtrum ex sponsalibus id ius mutuum acquirant sponsi in corpus, vt violatio huius iuris fornicando cum altero, sit adulterium, aut saltem circumstantia necessario confitenda.

S V M M A R I V M.

Prima opinio, esse adulterium, num. 1.

Vera sententia non esse adulterium, num. 2.

Solutio argumentorum, & intellectus ad l. si vxor, ff. ad legem Iul. de adulter. & ad l. 1. tit. 17. p. 7. num. 3.

Sanct. de Matrim. Tom. I.

An accessus ad sponsam de futuro sit circumstantia necessario confitenda, prima opinio non esse, num. 4.

Secunda opinio esse necessario confitendam, num. 5.

Tertia opinio verior media, num. 6.

An sit distincta species, & adulterium reductiue, num. 7.

An filij concepti ex concubitu cum aliena sponsa de futuro, sint naturales, & traditur intellectus ad l. 1. ff. de his qui notant infam. & ad l. 1. Tauri, num. 8. & ibi, an nati ex habente votum sint naturales.

Soluntur argumenta, quibus probatur esse circumstantiam confitendam, num. 9.

An sit circumstantia, si sponsa ex voluntate sponsi fornicetur, num. 9. in fine.

1 DVo petit disputatio præsens: alterum, an concubitus hic sit adulterinus: alterum esto, adulterinus non sit, ita tñ peccati malitiam augeat, vt sit circumstantia necessario confitenda. Circa primum aliqui consentiunt cum concubitu adulterinum esse, ad hunc saltem effectum, vt sponsus fornicantem sponsam possit de adulterio accusare. Probant ex l. si vxor. 13. in princip. ff. ad leg. Iul. de adulter. ibi, *Dixit Verius, & Antoninus rescripserunt, etiam in sponsam hoc idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecunque, nec spem matrimony violare permittitur.* Vbi manifestè de sponsalibus de futuro est sermo, nam de præsentī, non spes matrimonij, sed matrimonium ipsum dicuntur. 2. potest probari ex l. 1. tit. 17. p. 7. in principio, ibi: *adulterio es a quello el hombre haçe, iacendo con muier casada, o desponsada con otro.* Et ita hanc sententiā tenent Glossæ, quemadmodum, verb. sponsam de iure iur. Abb. c. discretionem, nu. 4. de eo qui cognouit cōsanguin. & ibi Alex. de Neuo, nu. 11. Alber. l. miles, §. querebatur, num. 3. in fine, & il. Oldrad. ad leg. Iul. de adulter. Gregor. Lop. l. 1. verb. *o desponsada*, tit. 17. p. 7. & nouissimè hæc sententiā fortiter defendit Sarmiento lib. 1. selectarum c. 1. num. 1. & seqq. & tandem concludit, num. 4. esse verè adulterium, atque ex Theologis, idem docuit Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. in principio, nu. 17.

2 His tñ minimè obstantibus, dicendum est non esse adulterium. Probatur ex adulterij definitione, quam tradit Gelasius Pontifex, cap. lex illa, ad finem, 36. q. 1. & D. Tho. 2. 2. quæst. 154. art. 8. in corpore, est alieni tori violatio: sed accedens ad sponsam de futuro, minimè violat alienum torum, cum hic ante matrimonium de præsentī non concedatur sponsis: ergo adulterium non admittit. 2. probatur ex l. inter. 6. in principio, ff. ad leg. Iul. de adulter. ibi, *Sed propriè adulterium in nuptiam committitur.* & ex l. 81. Tauri, hodie l. 4. tit. 20. lib. 8. nouæ recopil. Castella, ibi: *Si alguna muier estando casada, o desponsada por palabras de presente, cometerè adulterio.* At sponsa de futuro nō est nupta, ergo accessus ad illā, adulterinus non est: ita docet Glossæ, quidam desponsauit, verb. sed moxchus, 27. q. 2. Ant. c. discretionem, nu. 6. de eo qui cognouit cōsanguin. & ibi Card. nu. 2. Anan. c. 1. de adulter. nu. 2. in fine, Felin. rubr. de sponsal. nu. 1. in principio, Couar. 4. decretal. 1. par. c. 1. nu. 8. Gregor. Lop. par. 4. tit. 1. immediatè ante l. 1. Anton. Gem. l. 80. Tauri, nu. 47. vers. dubium tñ est, Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 10. nu. 4. Canteria in suis Quæstionibus criminalibus, sub §. de adulterio, nu. 26. Iul. Clar. lib. 5. receptarum, §. adulterium, vers. sed hæc omnia, Coftanus, de sponsalibus, tit. quid sint sponsalia, nu. 16. & 17. h. f. temo 9. tractatum, Alex. Carretius lib. 1. de sponsal. c. 3. in fine, h. f. cod. to. 9. Perez lib. 5. Ordinam. tit. 1. lib. 1. §. item deducitur, Azebedo lib. 8. recopil. tit. 20. lib. 3. nu. 5. & ex Theologis Henriquez lib. 1. de matr. c. 13. n. 4. Viualdus Candelabro sacramentorum, 1. p. materia de sponsalibus, nu. 9. Ludou. Lop. 1. par. instructorij, in noua editione, c. 19. §. ad hæc libet, & 2. par. materia de matrimo. c. 16. §. aduertendum est tercio, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 53. nu. 3. in fine.

Ad 1. argumentum prioris sententiæ respondent Couar. Gregorius Lop. num. 2. citati, & Alexand. Carretius ibi relatus, cōcedi vindictam sponso, non ratione adulterij, sed quia est atrox iniuria sibi illata. Ad 2. dico intelligi

A 3 tam

eam legem de sponsa per verba de presenti, nōdum cognita: & ita sentit non tantum committi adulterium cū vxore iam cognita, sed etiā cū spōsa de presenti nōdum cognita.

- 4 Circa 2. dubium, an circumstantia sponsalium, esto non constituat adulterium, sit tamen necessariō explicanda in confessione, ex Doctoribus antiquioribus disputantē inueni neminem: ex iunioribus, per paucos; & tres inuenio. 1. docet minimē esse explicandam. Hanc tenet Cou. 4. decret. 1. p. c. 1. nu. 14. quem sequitur Viualdus Candelabro sacramentorum 1. par. materia de sponsalibus, num. 10. & dicit esse probabilem Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. artic. 1. dubio vlt. Probat Couarruias, quia solæ circumstantiæ mutantes speciem sunt necessariō confitendæ, hæc autem non mutat speciem, cum adulterium non sit. 2. potest probari, quia iniuria afficiens aliquem, vt fustibus, cadens, censetur etiam fratribus cæsi iniuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circumstantiā iniuriæ illatæ fratribus: ergo similiter quamuis accedens ad sponsam de futuro, iniurius t. sponso, non tenebitur id fateri. 3. probatur, quia per sponsalia tantum contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrimonium, non autem obligantur sponsi ad abstinendum ab alieno concubitu, ante matrimonij cōtractum, ergo alienus concubitus non continet circumstantiam sponsalibus aduersam, nec confitendam.

Vltimō, quia sic se habent sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ad professionē: Sicut enim illa sunt promissio tradendi corpus, matrimonij verō ipsa traditio: ita hoc est promissio tradendi se religioni, professio autem est traditio: Sed per votum simplex religionis, non acquirit religio ius ad promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitus, quare is concubitus non continet circumstantiā necessariō fatendam: ergo similiter per sponsalia neuter sponsus in corpus alterius ius acquirit, nec obligatur ad non fornicandum cum alio, sed tantum ad nō contrahendum matrimonium cum alio, quod solum priorī promissioni repugnat: ac proinde ea circumstantia non est cōfitenda.

- 5 Secunda opinio docet eam circumstantiam esse necessariō fatendam, tam ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quam ex parte sponsi ad aliam, accedat. Hanc tenet Sarm. lib. 1. selecta. c. 5. nu. 3. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 29. §. ad hæc libet, & hanc sequitur tanquā longē probabiliorē Petr. de Ledesma de matrimon. q. 43. art. 1. dub. vlt.

Probat primō, quia est duplex malitia, altera fornicationis, altera tractorum sponsalium: ob id n. dirimi possunt, c. quemadmodum, de iureiur. Nec obstat dicere, non inferri iniuriam; quia fornicans obligatus manet, innocēs, verō liber. Non (inquam) obstat, quia etiam qñ alter constituit non implere sponsalia, manet non ipse, sed solus alter liber, & tñ est culpa mortalis contra sponsaliū fidem: præterea, quia hæc libertas ex iniuria per alienum cōcubitū irrogata oritur. 2. fornicatio talis est cōtraria fidei datæ in sponsalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedens probo ex l. si vxor. 13. in princ. ff. ad leg. Jul. de adult. ibi, neque spem matrimonij valere permittitur. vbi Iurisconsultus appellat fornicationem, violationē sponſalium. Et confirmatur, vti re alteri ex iniuria debita vsu ipsi nocuo, est contra iustitiam, vt si equus mihi sit detritus ex contractu, quamuis nondum illius dominus sim, & aliquis oculum ab eo erueret, iniuriæ crimen admitteret, ergo cum corpus sponſorum sit ex iustitia debitum, licet nondum traditum, abusus eius per fornicationem adeo nocuus, & iniurius alteri sponſo, erit vltra fornicationem, iniuriæ crimen, & sic ea circumstantia diuersa specie erit confitenda. 3. probatur, quando sponsa de futuro fornicatur, atrocem iniuriam irrogat sponſo, adeo vt leges cōcedant vindictā, vt dixi num. 3. exponiturq. probabilis mo cōcipiendi periculo, atque ita iniustitia erga virum futurum, qui sobolem putans esse suam, alet, in bonūq. eius succedet. Ergo vltra fornicationē, est alia iniustitiæ species: Sed dices hæc de sola sponſa fornicatē probare, hoc tñ nō obstat, quia ius

pat vterque in corpus alterius per sponſalia comparat, sicut adulterium tam feminae, quam viri necessariō latens ē est, quamuis hoc minus graue, ac iniuriōsum t. e. Tadem, quia sponſa communem sententiā liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eo qd sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, ac proinde concedunt ius vtendi voluptate præambula matrimoniali, ergo per sponsalia acquiritur ius in corpus alterius, cuius iuris vsus concederetur; & consequenter violans hoc ius per fornicationem, reus erit, vltra fornicationē, iniuriæ admittæ, necessariō aperienda in confessione, Et hæc sententia est valde probabilis.

- 6 Tertia sententia est n. ed. 1. & quam veriorē existimo, vt ea sponsalium circumstantia necessariō fatenda sit, quando se tenet ex parte femina, id est, cum aliquis fornicatur cum spōsa alterius de futuro: tunc enim tenetur fornicās, & ipsa sponsa fateri hanc sponſalium circumstantiam; ac quando se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, hæc circumstantia non est de necessitate detegenda in confessione. Hanc sententiā in nullo authore ita expressam reperi, ac eam videntur amplecti, Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 10. num. 7. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 53. nu. 3. in fine. Lud. Lop. 2. par. instructorij, materia de matrimonio, c. 36. §. aduertendum est tertiō, aiunt enim accedentem ad sponsam de futuro, teneri explicare hanc circumstantiam, & subtrahere de ipso sponſo, rationesq. eorum de sola sponsa probant, & scio alios iuniores doctos hoc i. solum sentire. Et probatur de sponsa, rōnibus secundæ sententiæ, quæ satis vrgent. Probat aut non esse in sponſo circumstantiam; quia quamuis etiam contineat ea fornicatio iniuriam, ac circumstantiam diuersam sponſæ, iniustitia, aduersus ius acquisitum sponsæ per sponsalia, vt apertē probant eadem rationes secundæ sententiæ, verum cum ea iniuria reputetur, prudentum arbitrio, levis in fornicatione sponſi de futuro, nō excedit limites culpæ venialis, ac proinde non est necessariō fatenda: qd si cū est in sponſe fornicatione, quæ atrox est sponsi iniuria, sicut fornicari cum femina ad furandum dimidium argentum, habet coniunctam furci circumstantiam mutantem speciem: quia tamen materia est levis, est solum culpa venialis, nec necessariō fatenda est.

- 7 Hinc fit quamuis hic accessus non sit verē adulterium, (vt diximus num. 2.) mutata tamen peccati speciem, cum vltra fornicationem sit iniustitia aduersa sponſalium fidei: vt probauimus nu. 5. reduciturq. ad speciem adulterij, vt bene dixit Petr. de Ledesma, de matrimonio, q. 45. art. 1. dubio vlt. immediatē post argumentorum solutionem, & ratio est: quia in eo accessu iniustitia inuenitur, sicut in adulterio: sed in hoc cōtra ius perfectum, & in res nō illo autem, contra ius imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum est, quamuis Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 13. nu. 4. dixerit, nec esse adulterium, nec mutari moris speciem.

- 8 2. Infertur filios conceptes ex fornicatione cum sponsa de futuro, nō esse adulteros, quia ea fornicatio verē adulterium non est. Sic Couar. 4. decret. 1. par. c. 1. nu. 13. Lud. Lop. 2. p. instructorij, materia de matrimonio, c. 36. §. aduertendum est tertiō: subtrahere tamen an dicendi sint naturales, an spurij: id tamen declarauit Sarmien. lib. 1. selectarum, c. 5. nu. 5. dicens non esse naturales. Quia solutus dici nō potest, qui sponſalium fide strictus est, cum cōstatu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat l. 1. in fine, ff. de his qui not. infam. vbi inter personas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerint. Potest etiam probari ex l. 1. Tauri hodie l. 9. tit. 8. lib. 5. recopil. 11: *Ordenamos que enonces se digan, ser los hyos naturales quando al tiempo que nacieran, o fueron concebidos sus padres se p'dan casar con sus madres, iustamente sin dispensacion.* Sed qui contraxit sponsalia, non potest iul. e. absque dispensatione à sponsalibus resiliens eam ducere, ex qua concepit illum filium: ergo is filius non est naturalis. Et confirmatur, quia hac ratione filij nati ex eo, qui simplex castitatis votum emisit, non sunt naturales, vt detendit

defendit Ceruantes, l. 11. Tauri, nu. 145. & sequentibus. Quia nequit licite stante voto contrahere.

Ceterum dicendum est eos esse naturales, quia tempore conceptionis poterant parentes non obstantibus sponsalibus, valide, peccando tñ, contrahere matrimoniū, & dum lex 11. Tauri postulat, vt parentes possint iuste contrahere, intelligitur, id est, valide, quia non habent impedimentū dirimens. Vt docet Henriquez, lib. 11. de matrimonio, c. 20. n. 3. idemque tradunt hac ratione dicētes filios genitos post simplex castitatis votū, esse naturales. Lara de alimentis, l. si quis liberis, nu. 93. ff. de liberis agnoscen. Molina 1. ro. de iust. tract. 2. disput. 167. fol. 949. & colligitur ex c. porro, de diuor. in fine, vbi dicitur officij Episcopi esse eam matrimonium dissoluere, quæ illicitè contracta sunt, vbi apertè intelligitur, id est, inualidè: aliàs non esset matrimoniū, quamuis cum peccato initum, dissoluendum. Colligitur etiam ex l. 5. tit. 19. par. 4. vbi enumerans filios naturales, & distinguens contra spurios, ait, *el mesmo es de los que nacen de las muieres, no auiedo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de religion, o de casamiento*. Ecce qualiter omnia impedimēta, quæ enumerat, vt filij nō dicantur naturales, sunt dirimētia matrimonium: cum ergo in hoc casu nullum sit impedimētum dirimens, filij erunt naturales. Nec obstat, l. 1. ff. de his qui not. infam. quam magni facit Sarmien. pro sua sententia: quia intelligitur de sponsalibus de presenti, nondum copula consummatis, vel nuptijs, id est, consummatis copula.

Ad primum argumentū propositū, nu. 4. pro prima sententia, dico, esto ea circumstantia nō mutaret speciē, dum sponsa de futuro fornicatur, satis esse, vt aggrauet notabiliter, iuxta cōmunissimā, ac longè veriorē sententiam: nedū cōmutet speciē, & reducat ad adulteriū, vt dixi n. 7.

Ad secundum nego cōsequentia, est. n. longè dispar ratio: nā iustibus credens aliquē, dicitur indirectè afficere iniuria fratres illius, & nō quasi delinquat cōtra speciē obligationē, qua tenebatur cōsulare honori fratru, atque ita nulla est specialis malitia, & deformitas: at accedēs ad spōsam de futuro, admittit iniustitiā cōtra speciale vinculum sponſaliū, violās ius ad rem, sponſo acq̄situm, & consequenter continet ea fornicatio vltra incontinentiā & malitiam, sponſaliū iustitiā deformitatē, sponſalibus aduersam.

Ad tertium negatur consequentia, quia quamuis in eo conueniant sponſalia, & verum simplex religionis: lōgè tñ differunt in hoc, q̄ votum simplex religionis, fit Deo, nec religio aliquod ius acquirit: per sponsalia tamen, quæ sunt iustitiæ contractus, quilibet sponsus acquirit ius iustitiæ ad corpus alterius, quod violatur, si alteri tradatur, etiam quantum ad vsum.

Ad primum ex argumentis propositis, n. 5. pro secunda sententia, quatenus probat cōtra nostrā, idem esse in sponſo fornicatē, fateor inueniri duplicē illam deformitatem: at deformitas iniuriæ est levis, & venialis, nec est simile, quando femina omninō resilit à sponſalibus iniustē: quia est directè contra sponſalium fidem, & ita materia est grauis, & culpa mortalis.

Ad secundū similiter fateor esse contrariā, non omninō fidei sponſaliū, quia non prorsus illa dissoluit, sed ex parte innocētis, & esse duplicē malitiam, altera tamen levis est.

Ad tertium fateor eam circumstantiam in femina esse fatendam, & æquale ius habere vtriusque in alterius corpus: at quia non est æqualis iniuria, ideo ea circumstantia ex parte femine constituit culpam mortalem, nō aut ex parte viri: nec est simile post contractū matrimoniū: tūc. n. vtriusque adulteriū est necessariò fatendū: quia cū sit vsurpatio rei alienæ inuito domino, est grauis iniuria: itē directè opponitur bono fidei Sacramēti matrimonij, per q̄ obligantur coniuges ad mutuā corporis traditionem, negandumque cuiuslibet alij corpus, quæ ratione nō cessaret adulterij circumstantia, quamuis viro consentiente admitteretur: at in sponsalibus non est talis obligatio, quare si ex sponsi voluntate sponsa fornicatur, cum cesset iniuria sibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incōtinentiæ.

Sanct. de Matrim. Tom. 1.

Ad vltimum, concedo sponſum violare illud ius, sed in materia leui.

DISPUTATIO III.

Vtrum sufficiat ad sponsalium valorem, promissio merè interna, facta homini, matrimonij futuri, vel obliget vt promissio.

S V M M A R I V M.

An promissio interna sat sit ad sponsalia, num. 1.

An obliget in vim promissionis, attentio iure positio, num. 2.

Dominium an transferatur per actum internum, num. 3.

An obliget stando in iure natura, prima opinio obligare, num. 4.

Secunda opinio verior non obligare, num. 5.

Soluntur argumenta prioris sententia, num. 6.

Circa primam conditionem ad sponsalia requisitam, quæ est promissio, statim dubitatio occurrit, an sola mēte promissio facta sufficiat. Quæ bisariam fieri potest, aut soli homini, aut Deo: in presentiarum dubitatur, quando fit soli homini: disputatione autem sequenti, sermo erit, quando fit Deo. Et manifestum est qualitercunque fiat promissio sola mente, non sufficere ad sponsalia, quia est cōtractus inter homines, vtrō, citrōque obligatorius, mutuamque, ac reciprocam promissionem desiderans: vt constat ex definitione sponſalium tradita disputatione prima, num. 7. Vnde difficultas in eo versatur, an in ratione promissionis obliget.

2 Secundo videtur certum stare iure positio minimè obligare promissionem internam homini factam: quia ius positium acceptionem petit, vt obliget, vt latè disputatione sexta dicemus, & quamuis ibi disputationem, an requiratur acceptatio, quando fit causæ piæ, & an confurgat obligatio naturalis ante acceptionem, & an iure regio Castellæ hæc acceptatio desideretur, per l. 2. tit. 16. lib. 5. recop. Verū omnia hæc videntur intelligenda, quādo promissio externè fit: vt denotant ea verba, d. l. 2. *pareciendo que alguno se quis obligar a otros*. Innotescere enim id minimè potest, nisi externa sit. Quæ omnia doctè aduertit P. Molina to. 2. de iust. tra. 2. disput. 266. 9. vt autem ad id.

3 Tertiò est certū, dominiū per actū merè internū, transferri non posse: quia hæc translatio per traditionem fit, l. traditionibus, C. de pactis, l. quoties, C. de rei vendic.

4 Tota autem difficultas est, an seclusa iuris positio dispositione, attentio solo naturæ iure, promissio interna homini facta obliget: vt si mente aliquis se obliget, non verò per modum voti, sed semine ad ducendum illam? Duplex est sententia, prima ait obligare.

Probatur primum: cuius non implere continet mendacium: redditur. n. dictū falsum. Et confirmatur: quia saltem est infidelitas, cuius culpa est iure naturali prohibita, sicut infidelis Deo dicitur, Ecclesiast. 6. qui promissa Deo non reddit.

Secundò probatur: quia obligatio promissionis cum fit ex lege priuata, quam promittens sibi met, spontaneèque imponit, à nulla alia voluntate pendere videtur; nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi, promissioni. Et confirmatur; quia radix tota obligationis in his vinculis voluntarijs est animus se obligandi, in tantum, vt qualiscunque sit externa promissio, deficiente hoc animo non obliget. Tertiò, quia maius est vinculum promissionis internæ, quam solius propositi, vt ex se constat, ergo aliquam obligationem illa addit; aliàs nihil inter ea distaret. Quartò, quia acceptatio necessaria non est ex naturæ iure: vt promissio obliget: ergo nec vt externè fiat. Probatur consequentia, quia signa externa solum desiderantur propter acceptionem. Quintò, si promissio interna iuramento firmeretur, obligat: ergo per actum

A 4 mēte

merè internum potest aliquis homini obligari, & ita cunctatur fundamentum, cui contraria sententia innititur. Sextò, si quis heri actu interno promissit homini, hodieque ipsi significet, non de iure promittens, illo acceptante, manet obligatus: ergo antea erat: probo consequentiâ, quia illa significatio nõ obligauit. Septimò, possessio sola voluntate non possidendi amittitur, l. 1. §. si vir, l. 3. §. in amittenda, & l. si quis 2. §. ultimo, ff. de acquir. possess. immo, & dominium, ut quando res pro derelicta habetur, ergo promissio interna obligat. Tandem, quia promissio facta instanti etiam de matrimonio contrahendo, obligat: ut disp. 6. nu. 15. 27. Quæ tamen merè interna videtur, cum incapax acceptandi infans sit. Quare hanc sententiam tueritur Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 13. Palacios lib. 1. de contractibus, c. 11. §. porro, ut meam. Mendoza lib. 1. de pactis, c. 4. n. 8. & art. n. ultimo posse eum, cui facta est hæc promissio mentalis, si de confessione promittentis sibi constaret, & rem promissam repetere non posset, occulta compensatione sibi satisfacere, & in hanc magis inclinat P. Molin. ro. 2. de iust. tract. 2. disput. 266. paulò ante argumentorum solutionem, & eam dicunt esse probabilem, Sotus, Angles, Aragon. pro secunda sententia referendi, & est satis probabilis.

Secunda sententia, cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere, etiam stando in iure naturali, sed posse liberè reuocari. Probatur primò, quia vnus non obligatur alteri, nisi per modum sibi conaturalem, & humanum, qui est verbis, vel signis externis: ergo, quamuis Deo, qui cordium, scrutator est, 1. Reg. 16. possit homo obligari actu interno homini tamen, qui sola externa intuetur, non potest.

Secundò probatur, quicumque superior absolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, potest pro libero validè reuocare, ita ut iam non obliget: Sed homo liberè inducit in se ipso obligationem promissionis, ergo quamdiu superior absolutus est, quia alter nondum accepit, poterit liberè reuocare.

Tertio probatur ex l. qui absenti, ff. acquir. possess. ibi: *Qui absenti seruo scribit, ut in libertate moreatur, non eam manum habet, ut statim velis serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre quo certior factus fuerit.* Si ergo in promissione in absentia facta, & externa, deest ex natura rei animus se obligandi, donec absens acceptet, à fortiori in promissione interna, & consequenter minime obligabit. Hanc tenent D. Th. 2. 2. q. 88. art. 1. in corpore, & 4. d. 38. q. 1. art. 1. questiuicula 1. Abulens. c. 30. Num. q. 44. in corpore. Tutrecrernata 17. q. 1. c. 1. n. 2. Tabiena votum 1. in principio, & q. 4. n. 1. & Sotus, quamuis dubius, in hanc magis inclinat, lib. 3. de iust. q. 1. art. 3. post secundam conclusionem, vers. de donatione autem, & lib. 4. q. 1. art. 1. ad primum, & lib. 7. q. 2. art. 1. in solutione ad primum, vers. quod si contra arguas. Corduba Summa, q. 133. Mercado lib. 6. de contractibus, c. 16. §. en todos estos. Garzia de contractibus 1. p. c. 3. fol. 41. Arag. 2. 2. q. 88. art. 3. fol. 992. §. dico 2. Lud. Lopez 1. p. instruct. in 2. editione, c. 177. §. ad questionem existimo. Angles Floribus 2. p. q. 1. de voto, art. 2. difficultate 4. P. Henric. lib. 13. de excom. c. 17. n. 5. in Commeto littera I. Manuel 1. to. Summa, 1. editione, c. 95. statim in principio, & docet esse probabile P. Molina citatus pro priori sententia, & videntur tenere Richardus 4. d. 38. ar. 5. q. 1. in initio, & Ang. votum 1. in initio, ubi dicunt omnem promissionem licitam, si acceptetur ab eo cui fit, obligare, & tenet Gutier. lib. 2. qq. can. c. 20. n. 4.

Ad primum argumentum, & confirmationem, nego esse mendacium, aut infidelitatem, cuius videtur inesse tacita conditio illi promissioni internæ, si alteri intimata ab eo acceptetur: nec est simile de promissione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad secundum distingo antecedens, obligatio promissionis pendet à sola propria voluntate, tancum à principali mouente, & tribuenti vim obligandi tam promissioni, quam acceptationi alterius: concedo, at nõ pendet à voluntate acceptantis, tancum à conditione, sine qua non oritur obligatio: nego. Ad confir-

mationem fateor totam obligationis radicem, & esse promittentis voluntatem: desideratur tamen acceptatio alterius, ut conditio sine qua non.

Ad 3. quo ad hoc est maius vinculum, quia promissio interna, est obligationis radix, & ita licet nouum intimata sit, maiorem vim habet, quã promissio, cum tñ minime exercere valet, donec intimetur, ut catena ferrea maiorem ligandi vim hæt, quã renue filum, at hæc vim non exercebit, nisi applicetur. Ad 4. nego si ratio in iure naturæ, nõ esse necessariam acceptationem, ut dicemus disp. 6. n. 10. Ad 5. si iuramentum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti: secus si fiat homini more promissionis humanæ: ut dicemus disp. 7. Ad 6. in eo casu durat adhuc moraliter præcedens promissio, cum reuocata non sit, & ad hoc intimatur, ut acceptetur, quare accedente acceptatione nihil desideratur. Ad 7. quauis internus actus sufficiat ad aliquid in se ipso amittendum, non tamen sufficit ad ius in alterum transferendum per contractum cum more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad ultimum promissio facta instanti præseti, nõ est interna, nec si ratio in iure naturali obligaret, sed obligat solo iure positivo, quo cautum est, favore instantis nõ requiri acceptationem: ut dicemus disp. 6. n. 15.

DISPUTATIO IV.

Utrum saltem promissio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in uxorem, obliget.

SUMMARY.

Promissio facta Deo matrimonij contrahendi, si inde bonum commune sequatur, vel alias est in præcepto, non obliget, n. 1.

Quid, quando est promissio contrahendi animo ante consummationem profuturi, n. 2.

Quid, si fiat hac conditione, nisi Deus aliud salubrius mihi inspirarit, num. 3.

An omnis actus virtutis sit materia voti, vel tantum, quando eius primario non est malum bonum, num. 4.

Votum non ludens, quando lucius est actus virtutis, an obliget, num. 5.

An obliget votum matrimonij, quando quis se experitur fragilem: prima opinio non obligare, num. 6. contraria verior, num. 7. & soluntur argumenta, num. 8.

Quid, quando votum est matrimonij ob causam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum consanguineo pauperi sit causa pia, num. 9.

Prima opinio obligare, num. 10.

Quando votum præcludit adiunctum ad perfectius bonum, si in se includat bonum, quod est materia voti, an obliget, num. 11. & num. 12 in fine.

Soluntur argumenta, nu. 23. & ibi, an valeat votum contrahendi, vel ducendi pauperem.

NEmini dubiū est, promissionem Deo factam matrimonij contrahendi ex se, nisi alijs vestitur circumstantijs, inualidam esse, eo quod celibatum, quam matrimonium digniorē esse, definit Concil. Trident. sess. 24. canone decimo, impedit: votum enim est promissio melioris boni, teste D. Th. quæ omnes sequuntur 2. 2. q. 88. ar. 2. in corpore, in fine.

Similiter est certū hæc votum obligare casu, quo matrimonium esset in præcepto, ut si vouēs defloraret virginē fide data de matrimonio: quia tunc præstantius est matrimonium, si in præcepto. Item quā ex eo matrimonio sciretur utilitas maxima totius Reipublice, ut pax inter Principes Christianos, bellorumque sedatio, vel copiosa infidelium copulari. Extra hos verò euentus, triplici circumstantia potest votum hoc vestiri, ut meritò dubitari possit, an tunc obliget. Prima est, si quis voueat firmissimo animo profuturi religionem ante matrimonij consummationem.

Secunda est, quando id voueret in remedium concupiscen-

cupiscentie: quia se nimis fragilem experitur. Tertia est intuitu pietatis voueret ducere pauperem. Quare in triplici hoc casu præsens difficultas locum habere potest.

2 Quo ad primum casum, vbi id votum esse validum: quia est de re bona, vt de sacramento, eiusque gratia recipienda,

Secundò, quia non præludit viam ad maius bonum, cum ante matrimonij consummationem possit vouens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita Sotus lib. 7. de iustit. q. 1. art. 3. vers. sed ait saltem licere, inquit valere votum matrimonij, si vtrunque votum castitatis emissum sit: vt contigit in matrimonio Beatæ Virginis.

Verum dicendum est validum esse id votum, si esset aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, vt euenit in matrimonio Beatæ Virginis. Secluso tamen hoc casu nullo modo esse validum. Probatum primò: quia ducere uxorem eo animo, est regulariter illicitum, vt dicemus infra disputat. 43. num. 7.

Secundò, quia est votum de re inutili, & contra matrimonij naturam, quod ad sobolem procreandam institutum est. Quod si dicas non esse inutile, sed ad recipiendam illius sacramenti gratiam: nil confert hæc euasio: quia gratia vberior recipi potest per alia sacramenta, & absque terrij damno, vel eo maxime quod gratia matrimonij ad eum finem confertur, ad quem matrimonium institutum est, & ideo id votum regulariter irritum esse docet, Aragon. 2. 2. quæst. 88. art. 2. fol. 982. colum. 1. in initio.

3 Hinc infero contra Sotum lib. 7. de iustit. quæst. 1. art. 3. paulò ante solutionem ad argumenta. versic. quod si arguas, dicentem valere votum, quo aliquis vouet matrimonium, nisi salubrius aliquid de ipso Deus disposuerit: infero (inquam) id votum esse irritum. Quia ea conditio tacite cuilibet voto inest: cum votum non infringat, qui in melius commutat, cap. peruenit, de iureiurando, quare eius expressio operari minimè debet, vt votum alias irritum, valeat. Expressio enim eorum, quæ tacite insunt, nil operatur, l. 4. ff. de legat. 1. Item quia impeditur maius bonum, nempe religio, & cælibatus, & præluditur via Spiritui sancto, ne perfectiorem viam inspiret, nisi id faciat antequam matrimonium celebratum sit.

4 Pro solutione prima argumenti, obseruandum est quosdam virtutis actus reperiri, quorum priuatio perfectius bonum continet, eo quod includit accessum ad res terrenas, mensque circa eas euagatur: inter hos numeratur ludus honestus, amicorum cœniuium, vberi cibus salutis vtilibus, quæ ad urbanitatem, aut alias virtutes pertinet: est tamen votum de his rebus irritum, gratius. n. Deo est ab his abstinere. Eodem modo se habet matrimonium, quamuis enim sanctum sit, ac gratiam conferat, votum illius non est Deo acceptum, eo quod eius priuatio est melior: quia mentem à Diuinis auocet, quod egregie docuit Paludanus 4. dist. 38. q. 1. num. 22. vbi obijciens votum non ducendi uxorem, esse irritum, eo quod non contrahere est malum, cum sit priuatio boni matrimonij: respondet his verbis. *Priuatio boni, quæ includit maius bonum, est bona: Sic est hic, quia matrimonium habet actum carnalem, & dissolutionem membris, & licet non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo, tamen secundum communem modum loquendi in vouere non contrahere matrimonium, includitur disponi melius in Deum, & non impediri à Deo, impedimentis, quæ matrimonium causant.*

Ad secundum dico ex natura sua præludere viam: quia ex parte sua ducens uxorem obligat se ad consummandum, nisi religionem eligat, & alias contrahere matrimonium, esset vanum, & inutile.

5 Hinc inferitur non ita cautè loquutum Manuel 1. tomo Summæ in 2. editione, cap. 189. nu. 10. vbi ait votum non ludendi minimè obligare, quo ad ludum, qui ratione honestæ recreationis exercetur: quia est cōtra bonos mores, cum ludus honestus sit actus virtutis Eutrapeliæ, teste D. Thom. 2. 2. quæst. 168. art. 2. corpor. Sed dicendum est obligare ratione dicta num. præcedenti, licet enim sit actus virtutis, at continet accessum ad creaturas, mentisque eua-

ginationem, quamobrem gratius Deo est carnem domare, à recreatione hac honesta abstinendo; sed vbi absolute esset votum non ludendi, benè exillimo non comprehendendi hunc ludum, nisi expressè, aut tacite vouens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honesti transgrediendi: quia mens iurantium ea videtur esse, vt à ludo illicito, quo bona dilapidantur, abstineant.

6 In secundo casu, quando vouet aliquis matrimonium: quia se fragilem, ac frequenter carnis tētatōnibus succumbentem experitur: duplex est sententia: Prima, non obligare. Probatum: quia esto huic cōsiliū sit uxorem ducere, voto tñ se ad id astringere, est Spiritui sancto viam præludere, ne perfectiora, & efficaciora media inspiret, ad eum finem comparandum. Et cōfirmatur: quia efficitur vouens, impotens in perpetuum, ad continentiam, & religionis statum; cum tñ tentationes illæ cessare possint. §. 2. quia scelus est vti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teste D. Thom. 4. dist. 3. q. 1. art. 2. ad 2. vbi addit non esse ad hoc institutum matrimonium: ergo dirigere matrimonium, in hunc finem, est culpa, & consequenter votum de incundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit.

Tandem: quia non obstante hoc voto, licitum est huic ingredi religionem: ergo votum est irritum. Et ita tenent Sotus lib. 7. de iustit. q. 1. art. 3. vers. contra hanc autem. Aragon. 2. 2. quæst. 88. art. 2. fol. 982. colum. 2. ante §. sed restat nunc. Et multi Neotherici docti, & est probabilis.

7 Secunda sententia verior, ait id votum validum esse, ac obligare ad ducendam uxorem. Probatum primò: quia huic est melius, & cōsiliū ducere uxorem, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 7. *melius est nubere, quam vti*; ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmiter erit. Et confirmatur: quia ad honorem Dei, & vt gratius ei aliquid sit, non refert quid in vniuersali, & in se consideratum, præstantius sit, sed quid hic, & nunc præsit, (actus enim humani ex circumstantijs adiunctis bonitatem, aut malitiam sortiuntur.) sed huic est melius attentis omnibus circumstantijs uxorem ducere. Ergo valet votum.

Secundò, quia si habens concubinam, à qua difficillimè recedere posset, voueret se illam ducturū, vt vel sic à peccati statu desisteret, teneretur vtiq;e, nisi mallet religionem, cum id sit saluberrimum cōsiliū, multoque gratius Deo, quam prædicto periculo expositū in sæculo manere, ergo. Et confirmatur: quia quilibet doctus, & prudens confessarius attēta illius fragilitate, lapsuumque frequentia, obligaret eū ad id, nisi religionem eligeret, etiam si votum non emisisset. Ergo à fortiori, voto emisso.

Tertiò: quia si hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annum religionem ingrediendi, videtur absque dubio teneri ingredi, nisi veller eam ducere: ergo ducere uxorem in hoc euentu est legitima voti materia; alias votum illud disiunctiuum, inualidum esset, cum altera eius pars non est materia apta voti.

Tandem: quia hoc votum non impedit cōsiliū, nec continet descensum à perfectiori continentia statu, ad imperfectiorem matrimonij, sed potius est sanius huic cōsiliū, matrimonium, & ascendit ab iniquissimo cōcubinatoris statu ad matrimonium: ergo valet votum. Et ideo hanc sententiam amplectuntur Caietanus 2. 2. q. 88. art. 2. dubio vltimo. Nauarrus Summa Hispana, & Latina, cap. 12. num. 43. in fine. P. Belarminus lib. 2. de Monachis, cap. 14. P. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 6. num. 7. P. Molina tomo 1. de Iustit. tractat. 2. disputat. 149. §. Verum enim verò. Angles Florilus 2. par. quæst. 1. de voto art. 1. difficult. 12. Ludouicus Lopez 1. parte instructorij, cap. 44. §. votum absolute. Philarchus de offic. Sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 3. cap. 17. nu. 3. Manuel 2. tomo Summæ, cap. 94. num. 14. & communiter Iuniores docti.

Ad primum argumentum ex propositis, num. 6. dico, quamuis votum matrimonij ex se maiora bona impediatur, secus tamen est in hoc homine.

Ad confirmationem fateor effici impotentem: at id huic præstantius est.

Ad secundum dico, cum Caietano 2.2. quæst. 88. art. 2. dubio ultimo, esse peccatum uti matrimonio, ad vitandam fornicationem, quando alia via facile vitari potest, secus, quando esset difficile, ut in præfenti casu.

Ad ultimum, nego consequentiam, ut sponsalia & matrimonium ratum, & votum perpetuè seruiendi Xenodochio, valida sunt, quamuis ijs non obstantibus, licitum sit religionem profiteri.

- 9 In tertio tandem casu, quando in honorem Dei vouet aliquis matrimonium, eo quod est causa pia. Supponendum est, quando matrimonium sit causa pia, & ut sit talis, non satis est, sit cum paupere, sed debet promitti pietatis intuitu, secus si affectionis, aut consanguinitatis causa. Sic dicit Bald. l. illud, num. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. ubi duo exigit, ut causa pia sit, nempe, ut concurrat pietas personæ, & causa pietatis fiat: unde (inquit) si quis diuiti leget, quamuis amore Dei se legare asserat, non est causa pia: quia deficit pietas in persona. Et è contra, si pauperi legasset aliquis, non intuitu pietatis, non esset legatum pium: quia deficit pietas in causa. Quod expressè colligitur ex l. 3. tit. 4. par. 5. ubi ponderans ea lex, quando alimenta sint causa pia, sic ait, *las dispensas que un home ficiese en criar a orros, por Dios*, ubi Gregorius Lopez verbo *seria*, dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit causa pietatis, Idem Panormitanus in Proenno decretal. Gregor. parte quæ incipit, Gregorius diuiditur, num. 26. & 27. & ibi Felinus parte, quæ sic incipit Gregorius Episcopus, num. 25. ubi explicantes, quando promissio sit causa pia, asserunt id esse, quando intuitu Dei sit. Idem Tiraquell. de priuileg. piæ causæ, in præfatione, num. 3. ubi duplicem conditionem assignatam requirit, ut legatum pium sit: qui tota illa præfatione consulendus est.

Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur consanguineo pauperi, non censetur legatum pium, præualere. n. præsumitur sanguinis affectionem, cum ea naturalis sit: (quamuis fatear hoc non carere difficultate, contrarium enim tenent satis probabiliter alij, quos refert, & sequitur Gutier. conf. 26. num. 8. & saltem ubi primum in legato, fit mentio paupertatis, est legatum pium: ut optimè probat ibi Gutierrez) sed præsumi præualere affectionem, & non est legatum pium: ex multis Doctoribus probat id Tiraquell. num. 16. & 17. quamuis ipse cogitandum relinquat, & idem tenet cum multis, quos refert Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 1. 15. à num. 6. ad 10.

In matrimonio tamen potest esse ut promittatur diuiti, & sit causa pia, ut si puella diues pudicitiam prostitueret, & quidam ut illam ad meliorem frugem, vitamque honestam reuocaret, promitteret illi matrimonium, esset causa pia: quia iam concutrit pietas in persona, & in causa.

- 20 Hoc supposito ut id votum obligare, non absolute ad ducendum illam, sed ex suppositione, si vouens non eligat religionem. Quia, si sub conditione voueret, si duxero uxorem, ducam pauperem, absque dubio valere: ergo licet ea conditio non exprimat, valet. Probo consequentiam, nam ea conditio tacite inest, ea. n. non adiecta, esto votum validum esset, posset manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eo quod uterque status est perfectior.

Secundò, quia id votum duo includit, alterum ducendi uxorem, alterum autem, ut ea pauper sit: ergo quamuis prius non obliget, obligabit tamen posterius, si velit matrimonium inire: cum sit opus valde pium. Et confirmatur: quia videtur vouisse eleemosynam supererogationis, se ipsum illi tradendo, quasi vice dotis.

Tertiò, quia si quis iuraret mulieri, se eam ducturum, ut illius inopiam subleuaret, teneretur utique: cuius ratio est, quia iuramentum præstatur in fauorem hominis, sed hoc votum emittitur etiam in fauorem illius pauperis. ergo similiter obligat.

Quartò, quia si quis sic voueret, aut se continentem vitam ducturum, aut cum femina paupere contrahendum matrimonium, validum esset votum: ergo illa pars posterior est materia legitima voti, aliàs totum disiunctiuum esset irritum.

- 11 Demum probatur ex regula, quam tradunt Paludanus 4. d. cap. 38. quæst. 1. nu. 29. & 30. D. Ant. 2. par. tit. 1. c. 2. ante §. 1. versic. nota tertio, Syluest. votum 1. quæst. 4. in fine. Tabiena votum 1. in fine, quado votum includit aliquod bonum, quod potest esse prius materia, est validum, licet illud perfectiora bona excludat, ut si quis voueat laxiorem religionem, seque in ea permaniturum, ratum est votum: quia prædicta religio est materia sufficiens voti, respectu secularis vite, licet non respectu strictioris religionis: sed ita contingit in præfenti casu, nam votum ducendi hanc pauperem, includit aliquod bonum, quod potest esse materia voti, nempe è eleemosynam illam: ergo validum est, & obligabit, non obstante, quod præcludat viam ad statum altiorum. Ideo hanc sententiam supponit Armilla, verb. votum, nu. 22. ait. 11. ligatum duplici voto incomparabili, altero religionis: & altero ducendi pauperem, teneri dignius votum obseruare: proindeque supponit hoc votum esse validum. Et docent de voto ducendi meretricem, ut à peccato resipiscat, Henriquez, lib. 1. de matrim. cap. 6. num. 5. Philarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 1. lib. 3. cap. 17. num. 3.

- 12 Ceterum quamuis hæc argumenta, fortissima esse videam, persuadere mihi non possum hanc opinionem, & ideo illam solum veram esse credo: casu quo sub conditione voueret, si ducturus sum, ducam pauperem: similiter si pressus carnis tentationibus, & expertus se non posse continere, voueret se ducturum uxorem pauperem, aut meretricem, in honorem Dei, valeret. Quamam votum ducendi, obligat, ut diximus nu. 7. & illud additum est opus pium. Verum quando nullus hñ respectus ad propriam fragilitatem, sed tm ad id opus pium exercendum, credo votum irritum esse, ad nihilque obligare: quare licet vel uxorem ducere non tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vouit, accipere. Et ratio est, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui sancto, ne altiorum statum inspiret, & continet descensum à perfectiori continentie statu ad imperfectiorem matrimonij: quæ totalis est ratio, ob quam vniuersi affirmant matrimonium non esse legitimam voti materiam. Et confirmatur: quia hic non se obligauit sub conditione, si uxorem ducat, nec ad duo, scilicet ad ducendum uxorem, & ut ea sit pauper, sed absolute & per modum vnius ad ducendam pauperem: ergo non potest fieri diuisio, ut affirmemus valere quoad hoc, ut ducenda pauper sit, non autem quoad ducendi obligationem.

- 13 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 10. dico alio modo exprimi, quam tacite inlit; quia qñ exprimitur non obligat se vouens ad matrimonium, nec ex parte sua præcludit viam digniori statui, sed casu quo indigniorem matrimonij eligat, obligat se ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dñ non exprimitur, ex parte voti obligat se ad statum imperfectiorem qua rōne votum matrimonij, regulariter est nullum: quamuis in eo et tacite includatur, nisi vouens perfectiorem viuendi normam amplectatur.

Ad secundum ea non includit per modum plurium votorum, sed per modum vnius, & tanquam quid indiuiduum: unde vel totum votum est validum, aut totum irritum.

Ad confirmationem; fateor eam esse eleemosynam, at non est voti materia, quia impedit perfectius bonum.

Ad tertium, si iuramentum illud fieret soli Deo, non obligaret, sicut nec votum: Si verò fieret ipsi mulieri, obligaret utique, sicut & promissio simplex ipsi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modò id licitum sit, nil refert perfectius ne, an imperfectius sit.

Ad quartum dico consulendam esse vouentis intentionem, nam si solum sub ea disijctione vouere voluit, votum prorsus est irritum: si autem quasi sub conditione, in hoc sensu, voueo me vitam continentem acturum; aut si duxero, uxorem ducturum pauperem, valeret utique, ut dixi num. 12.

Ad ultimum dico, eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, ut dum quis vouet perseverantiam in religione laxiori: quia etiam post id votum, & professionem patet aditus ad strictiorem: secus quando voto im-

pleto, omnino præcluditur via ad statum perfectiorem, ut consummato matrimonio non est transitus ad continentiam, aut religionis statum.

DISPUTATIO V.

Utrum quæcunque promissio externa, sufficiens sit ad sponsalia constituenda, vel saltem, ut promittens teneatur, an potius desideretur promissionem esse mutuatam.

SUMMARIUM.

Ad sponsalia exigitur promissio mutua, num. 1.

Satis est ut altero expressè promittente, alter tacitè repromittat per aliqua signa, & qua sint illa, & an fac sit taciturnitas, num. 2.

Quæ vertantur in dubium, in hac disputatione, num. 3.

An censenda sit repromissio, quando altero promittente, alter acceptat. 1. opinio affirmativa, num. 4.

Secunda versio, negativa, num. 5. & ibi explicatur tacens quando censetur consentire.

Solutio argumentorum, num. 6.

Post num. 6. ponuntur cetera summaria huius disputationis.

IN hac disputatione, circa controuersiam est, desiderari mutuatam promissionem, ut sponsalia sint, idq. colligitur ex l. 1. ff. de sponsal. ubi vocantur sponsalia, repromissio, id est, reciproca promissio. Et ratio est: quia cum sponsalia sint præuia matrimonio, quod utriusque contrahentis vinculum desiderat; ipsa quoque necessariò exigunt mutuatam promissionem, & utrumque vinculum.

2 Satis tñ est, ut repromissio alterius, tacita sit per aliqua signa, quæ ipsius etiam promissionem indicent. Nam tam sponsalia, quam ipsum et matrimonium, aliorum contractuum more, signis celebrari possunt. Quæ verò sint hæc signa, dicemus latè infra, hoc libro disp. 22. per tot. & disp. 16. n. 6.

Suppono etiam exigi acceptationem promissionis, ut disp. sequenti tractabimus, ubi etiam, an ad hanc acceptationem, sufficiat taciturnitas.

3 Tria tamen vertuntur in dubium. Primum, an censenda sit repromissio, sufficiens ad sponsalia, qñ alter fidem dedit de matrimonio contrahendo, alter verò non repromisit expressè, sed acceptauit promissionem: ut dicendo, placet, vel accepto, vel gratias tibi ago pro bñficio in me collato.

Secundò, an etiam non sit repromissio, maneat tamen qui fidem dedit obligatus ad matrimonium, alter verò qui minimè repromisit, ab obligatione immunis.

Tertiò, an hæc simplex contrahendi matrimonium promissio, obliget ad mortale.

4 Circa primum dubium, aliqui censent eam acceptationem esse repromissionem, atque ita vera contineri sponsalia, & utrumque manere obligatū. Probatur, quia sicut matrimonium claudicare nequit, sed ex utraque parte, aut ex neutra dēt esse validū, ita & sponsalia similiter, sed dicente altero per verba de præsentī, accipio te in meā, si mulier respōdeat, placet, est matrimonium, ut dicemus hoc libro disput. 18. n. 10. ergo dicente altero, per verba de futuro: accipia te in meam, si mulier respōdeat, placet, erunt vera sponsalia, & censetur illa repromissio. Et confirmatur, quia acceptans vñ virtualiter repromittit, cēsetur. n. velle utrinque parem obligationē contrahi, prout in matrimonio contingit. Hanc sniam docet Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 1. nu. 4. Veracruz appendice ad Speculum, dub. 9. ad 2. fol. 44. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 13. n. 2. ubi addit desiderari, ut sponsalia non sint, ita alterum promissionē acceptare, ut expressè repromissionē excludat. Et videntur tenere D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. in initio Rosella verba sponsalia, n. 1. & ibi Sylueit. in initio, ubi aiunt esse sponsalia, si alter se acceptare ostendat. Videntur et idem sentire Tabiena, verò sponsalia, q. 3. nu. 4. in fin. Nauar. summa Hispana,

c. 22. nu. 22. asserunt. n. non esse sponsalia, si altero promittente, alter minimè acceptet, quare à contrario sensu, videntur dicere secus esse, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc sententia.

5 Verius tñ est minimè sufficere acceptationē promissionis, ut censetur repromissio, & acceptans alligetur. Probatur, quia in dubio, obligatio inducenda non est, cum sit contra possessionem voluntatis, suam libertatem possidentis, sed acceptans illam promissionem potest acceptare, in quantum est in sui fauorem, nempe, ut solum promittens ipsi obligetur, ergo si aliud obligationis mutui signū non inter sit, minimè dicendum est ex illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirmatur, quia tacens censetur consentire, in quantum est in sui fauorem, non tamen in sui præiudicium, reg. qui tacet, de regul. iur. in 6. quæ in hoc casu verificatur, ut docet ibi Gl. & Innoc. c. in Genesi, de electio. num. 8. Panorm. c. non ne, de præsumpt. nu. 1. & ibi Felinus num. 19. Couarr. Quæst. pract. c. 15. num. 5. & latè Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 42. num. 4. Fuluius Pacianus lib. 1. de probat. c. 30. num. 4. ubi referunt. De qua regula ultra dictos consulendus est idem Couarru. 3. var. c. 15. num. 4. vers. etenim. Gregor. Lopez. l. 1. tit. 161. p. 4. otorgando, & l. 23. tit. 34. par. 7. & latius alijs Fuluius Pacianus d. c. 30. & toto c. 29. unde taciturnitas nō est sufficiens consensus signum, ad obligandum personam, ut benè docet Glos. l. filius familias 8. verb. non probatur, ff. de procurator. Dynus reg. is qui tacet. 44. de regul. iur. in 6. num. 3. Bald. l. si sine, nu. 4. C. ad Senat. Consul. Velleian. Fuluius Pacianus d. c. 29. num. 15. ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare, in quantum est in sui fauorē ut alter maneat sibi obligatus, non aut in sui præiudicium, ut ipse obligetur: taciturnitas. n. est quadam tacita acceptatio, ut dicemus disput. sequenti, num. 11. Et ideo hanc sniam tenent Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 1. post primam conclusionem, vers. in contrarium tamen. Ludou. Lop. 2. tomo instructorij, materia de matrimonio, c. 36. f. 1032. 5. præterea quoniam. Petrus de Ledes. de matrimonio, q. 43. art. 1. dubio 1. §. in hac difficultate, vers. sit conclusio, & in solutione ad 6.

6 Ad contrarium argumentum dico, disparem esse rōnem, nam matrimonium nullatenus claudicare potest, nec alia rōne acceptari, quam ut matrimonium: sponsalia tamen, quauis ut sponsalia claudicare nequeant, at quatenus continent promissionem, possunt claudicare, & potest esse promissio vnus, absque alterius repromissione: quare possunt acceptari in quātum promissio obligat solum promittentem.

Ad confirmationem, nego id cēseri, sed acceptat, in quantum est in sui fauorem.

SUMMARIUM.

An quando alter solus promittit, maneat ipse obligatus prima sententia manere, num. 7.

Quid referat obligare ut sponsalia, vel ut promissionem, nu. 8. Secunda sententia non obligari, nisi repromittat incontinenti, num. 9.

Tertia sententia, neutrum obligari, num. 10.

Sententia auctoris media, num. 11. 12. 13. & 14.

Quando alter diu differt repromittere, manet alter liber, numero 12.

An si gratuita promissioni accedat repromissio, sint sponsalia, num. 13.

Si promissio fiat respectiue; & alter noq repromittat statim, repromittat tamen antequam prior mutet consensum, sunt sponsalia, & credendum est ipsi dicenti mutasse voluntatem, num. 14.

Quando sit promissio gratuita, & quando respectiua, num. 15. Soluuntur argumenta, & explicatur l. continens, ff. de verborum oblig. num. 16.

Post nu. 16. ponuntur summaria reliqua huius disputationis.

16 Ad argumentum secundæ sententiæ, desumptum ex lege continuus (nam primæ, & tertiæ sententiæ argumenta, nostram, ut ostendimus, confirmant) respondeo, loqui in stipulatione, in qua, verba cum illa sollemnitate sunt de substantia, & summo iure agitur, & physicè intelligitur continuas, secus in contractibus alijs bonæ fidei, quales est matrimonium, & sponsalia, sufficit enim moralis consensuum continuas,

S P M M A R I V M.

Promissio simplex obligat ad mortale, quando inde sequitur damnum, & quid sit nu. 17. & an sit pactum, nu. 20.

Quando nullum aliud damnum sequitur præter quam privari re promissa prima opinio non obligare, num. 18.

An promissio non mutua matrimonij obliget ad mortale, num. 18. & 26.

Secunda sententia media, nu. 19.

Tertia sententia obligare ad mortale, & restitutionem, nu. 20.

Idem in utroque foro quando deficit falsa præsumptio censendum est, eod. num. 20.

Exigitur animus se obligandi, & quando censetur non esse ad mortale, num. 21.

Quid si non est primatur causa promissionis, num. 22.

Quid quando res sunt mutata, num. 23.

Que sit materia notabilis, ut fractio promissionis sit mortalis, num. 24.

Omissio unius sacri promissi an sit mortalis, nu. 25. & solvuntur argumenta, num. 27.

17 **D**ubium tertiū, An promissio matrimonij nõ mutua, casu quo obligat solum promittentē, obliget sub culpa lethali. Huius decisio pendet ex illa questione, an promissio simplex homini facta, ab ipsoque acceptata, obliget sub mortali. Dicitur autē promissio simplex, seu nuda, seu pactū nudū, quia nec roboratur ex eo, q̃ res promissa sit aliā debita, nec onus imponitur, nec firmatur iuramento, nec velut stipulatione, aut traditione rei, ut bene docent Sylu. verb. pactū, q. 2. Ang. ibi, in initio, Sotus lib. 7. de iust. q. 10. art. 1. ad 1. Cou. de pactis, p. 2. §. 4. nu. 12. Et quidem quando res promissa, levis est, constat eius transgressionem esse venialem. Similiter nemo dubitat esse mortalem fractionē fidei promissionis simplicis, quando inde sequitur aliud notabile damnum. Ut si promissi alicui mutuū cētum aut eorum, & ille promissioni fidens non quaesivit aliud, ex quo graue in rebus suis detrimentum patitur.

Vnde status huius questionis est, quando ex promissione non impleta, nullum aliud sequitur proximo damnum, quam carere re illa notabili promissa.

18 Triplex igitur est sententia: prima, ait esse veniale. Probatur, quia frangere hanc fidē nõ opponitur iustitiæ, sed tantū virtuti veracitatis: nā sicut proferre dicta mēti cōsona, est actus veracitatis, ita adæquare facta pmissis. Vnde Cic. lib. 1. de officijs definit veracitatē esse dictorū, cōuētorum que cōstatiā; ergo frangere hanc fidē solū cōtinet mēdaciū malitiā: mentiri autem nõ est mortale, quā mēdaciū nõ est perniciosū. Et cōfirmatur, quia quātum attinet ad mores, eadē omnino deformitas apparet, siue quis verbis mētiatur loquens contra mentem, siue facta ipso violans fidem, sed illa vbi non est perniciosa, est venialis, ergo hæc.

Secundò probatur: quia non implere promissū, est tantū decipere, hoc autē solum est veniale: ut constat qñ quis profert mēdaciū officiosū, animo decipiendi, ergo & non implere promissum. Hanc sententiā videtur tenere D. Th. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 1. vbi dicit secundum honestatem ex qua libet promissione hominē homini obligari. Sed verè eam nõ tenet: quia statim se explicat, intelligere per debitū honestatis, debitū naturale, & in foro cōsciētiæ, prout distinguuntur contra debitum civile, & ita explicat ibi Caietanus. Videtur etiam tenere idem D. Thom. 4. dist. 38. q. 1. art. 1. questiuicula 1. in corpore, vbi ait promissionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco

huius est sententiæ: nam per plenam obligationem, intelligit eam, qua quisquam vinculum maiori ligatur, ut iuramento; vnde simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votū solemne: cum tamen constet votum simplex obligare sub mortali. Hanc rñ sententiā tuetur Caietanus 2. 2. q. 113. art. 1. dub. 4. & in Summa verb. perfidia, vbi & Armida nu. vnico Sotus 4. d. 20. q. 2. art. 2. paulò ante §. at verò, quamuis. Franc. Garzia de contractibus p. 1. c. 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 2. concl. 1. fol. 255. Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 13. nu. 2. & lib. 13. de excommunicatione, c. 17. num. 5. & 6. vbi addit non implentem hanc promissionem, minime teneri restituere, nisi post iudicis sententiam.

Vnde iuxta hanc opinionem dicendum est promissionem matrimonij quando est mutua, solum obligare sub veniali. Et ita docet Henriquez cod. c. 13. nu. 2. Petrus de Ledesma proximè citatus.

19 Secunda sententiā, alicui non omnem promissionē simplicem obligare ex iustitia, & sub mortali, sed id ex promittentis intentione pendere: si enim ex sola morali honestate se intendat obligare, aut frequentius cōtingit, non est culpa lethalis eius violatio: si verò ex iustitia, est mortalis obligans ad rei promissæ, damnorumque restitutionem. Probatur, quia gratuita promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, & est lex priuata, quā sibi met imponit, ergo in ipsius potestate, est illa solum se obligare ex morali, honestate, vel ex iustitia. Sic P. Molina tq. 2. de iustitia, tract. 2. disputatione 262. ad finem, & tūc ait censeri se velle ex iustitia astringere, quando publico instrumēto, aut chirographo à se subscripto se obligabit: aut quādo ita se intenderet constituere homini debitore, sicut dum aliquid vouet, se astringit Deo: quando verò non tantum onus intendit sibi imponere, solum existimandum esse intendisse se obligare ex honestate morali.

20 Tertia sententia verior, ait promissionem simplicem acceptatam ab altero, ex genere suo obligare ex iustitia, & sub mortali, nisi rei promissæ paruitas excuset. Ad cuius probationem præmitto promissionem nondum acceptatam minime esse pactum, eo q̃ non est duorum conuentio, sed solum offerentis promissio, acceptatam verò esse verè pactum, ut constat ex pacti definitione tradita, in l. 1. in princ. ff. de pactis, & l. 3. ff. de pollicit. *pactum est duorum consensus, atque conuentio.* Sed quando promissio est acceptata, concurret duorum in idem placitum, atque consensus, ergo verè & propriè habet rationem pacti, & ita docet Bartol. in l. iuris gentium, §. igitur, num. 1. ff. de pactis. Abb. c. 1. de pactis, nu. 4. Ang. verb. pactum, nu. 3. Sylu. ibi, q. 2. Tabiena q. 1. nu. 2. Armilla num. 1. Antonius Gomez to. 2. Variarum, c. 11. to. 3. P. Molina to. 2. de iustitia tract. 2. disputatione 252. §. pactum, seu pactio.

Hoc supposito probatur hæc sententia, excommunicatio ferri non potest, nisi pro mortali, c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. sed pactum non seruans potest excommunicari ut constat ex c. 1. de pactis, ibi, *que inita pacta suam obineant firmitatem, aut conuentus si se non cohibuerit. Eccles. sentiat disciplinam.* ergo peccat lethaliter.

Secundo probatur ex communi hominum consensu: omnes enim odio habent illos, qui fidem præstitam minime seruant, perfidosque vocant, & reputant quasi infames: vnde D. Aug. Epist. 51. ad Bonifacium, & habetur c. noli 23. q. 1. ait fidem præstitam etiam hostibus seruandam esse, ergo signum est, eius fractionem esse mortalem.

Tertiò probatur ex c. qualiter de pactis, ibi *studiosè agendum est, ut ea que promittuntur, opere compleantur*, vbi P. Nor. nu. vnico ponderat dictionem, promittuntur, ut loquatur de simplici promissione.

Quartò ex D. Chrisostomo, & habetur c. iuramenti 22. c. 5. vbi docet inter simplicem loquelam, & iuramentum Deum non constituere differentiam: quem textum explicans Abb. d. cap. qualiter in fine, ait quoad obligandum, licet grauius peccet iuramenti transgressor, ergo obligat ad mortale.

Quintò violare obligationē rei grauis, est mortale, sed non soluere promissum in re graui est huiusmodi, cum ex qualibet promissione fin omnes oriatur obligatio, ergo.

Sextò eadē ratio iustitiæ proportionaliter sumpta obligat ad soluendum promissa homini, & Deo, non enim tenetur homo soluere promissa Deo, quia Deus est: sed quia liberē se ad illa attinxit: sed hæc obligatio est grauis, & sub mortali, respectu Dei, ergo etiam respectu hominis, licet non tam grauis. Et confirmatur: quia si, vt volunt aduersarij in violanda homini fide, sola est mendacij culpa, & ob id venialis, similiter esset venialis fractio voti: quia mentiri Deo non est culpa lethalis, vt dum quis sitē oretenus aliquid vouet, meretur quidē Deo & solū est veniale, ergo, vel vtraque fractio, vel neutra est mortalis.

Septimò, quia seruare fidem non solū pertinet ad veritatem, sed etiam ad iustitiam: promittere enim non est vt cumque verum dicere, sed attringēdo fidē alteri: quare vt ait Cicero lib. 1. de officijs, hæc fides est iustitiæ fundamentum. Et confirmatur, quia i promissio, quæ fit coram Notario, & testibus obligat ex iustitia, & ad mortale, sed assistentia horum non addit nouam obligationem, sed probat iam contractam, ergo.

Tandem probatur, quodocūque in foro externo iure quis cōpellitur adimplere promissum, tenetur ex lege iustitiæ sub mortali, implere in foro interno, vt fatetur ipse Caietanus author contrariæ sententiæ in summa, verb. perfidia, & constat: quia idem in vtroque foro seruandū est, vbi forum externum nō innuitur falsæ præsumptioni, nec in pœnam, quæ iudicis sententiam desiderat, damnati, vt optimè aduertunt Scot. lib. 4. de iustit. q. 5. art. 3. vers. quarto arguitur Couarruias, c. cum esses, nu. 7. de testam. Ledesma 2. 4. q. 18. art. 1. dub. 12. f. 227. col. 2. in initio. Sed promittēs cogitur in foro externo stare promissis, l. 2. tit. 16. lib. 5. recop. Castellæ, nec lex hæc penalis est, aut falsæ præsumptioni innitens, vt cōstat: ergo. Et cōfirmatur, quia iudicis sententia eō tendit vt vnicuique ius suū reddat, æqualitatemq. cōstituat, hoc. n. est medium, & finis iustitiæ, ergo si taliter promittēs nō erat aliās ex iustitia obligatus, nō poterat iudicē ad id compelli, & ideo hanc sententiam tenent ex iuris peritis, Ant. c. 1. de pactis, nu. 2. Panor. c. qualiter, in fine, cod. tit. Alex. de Neuo, c. debitores, de iureiur. n. 9. Fortun. c. 1. de pactis, n. 30. Ang. verb. pactum, nu. 4. & ibi Syluest. q. 4. & verb. lex, q. 10. dicto 12. Nauarrus summa, c. 18. Hispana, nu. 3. & 9. Latina nu. 6. Couarruias de pactis, 2. p. 5. 4. nu. 13. vers. quidam autem: Ioannes Molina de differentijs inter forum conscientiæ, & contentiosum, differentia 17. Mendoza de pactis, lib. 1. cap. 4. num. 2. & sequentibus, & concludit, num. vlt. teneri restituere non implentem promissum, eumque cui promissio facta est, posse occulta compensatione vti. Et ex Theologis eam videtur tenere Caietan. 2. 2. q. 88. artic. 1. in princip. vbi ait promissionem simplicem de re leui non obligare ad mortale, secus de re notabili: idem tenet Richardus, 4. dist. 38. artic. 3. questio. 3. Dionysius eadem distinct. 38. questio. 2. queritur item. Abulen. cap. 10. num. 50. ad 52. Guillelm. quem refert, & sequitur D. Antonin. 2. parte, tit. 10. c. 1. §. 4. Tabiena verbo, pactum, questione 2. num. 3. Scotus lib. 7. de iustit. quest. 2. art. 1. ad primum, versiculo, at verò in contrarium: Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 23. §. sed ais rursus. Nauarrus lib. 2. de restitutione, in noua editione, capit. 2. dubio septimo, corollarium 3. num. 329. Angles Floribus, 2. part. quest. 1. de voto, articulo 2. difficultate 3. conclusione 1. Bartholomæus à Ledesma dubio 8. de matrimon. §. annotare oportet hic primo, Aragon. 2. 2. quest. 88. artic. 3. fol. 991. §. hoc tamen non obstante. Ludouicus Lopez 1. part. instruct. in 2. editione, cap. 180. §. porro, & hic lib. 8. de contractibus, cap. vlt. ad finem, versic. at verò. Manuel 2. tomo summa, cap. 27. in initio. Mercado lib. 6. de contractibus, cap. 16. statim in princip. idem expressè Palacios lib. 5. de contractibus, cap. 11. §. est igitur vt summam, ait enim esse crimen, homini promittere animo non implendi, quando

materia est grauis, secus si leuis; vbi manifestè intelligit: de crimine mortali, nam dicit secus si leuis, & quantumuis materia leuis sit, est peccatum veniale mendacij admitti in ea fictione.

21 Intelligenda tamen est hæc sententiā, dummodo quis verè promittat animo se obligandi, si enim ficta sit promissio, nō tenetur ex vi illius adimplere; vt de qualibet obligatione voluntaria traditur l. obligationū, la primera, ff. de actio. & oblig. & in specie de promissione, l. 1. tit. 11. par. 5. ibi *promissiones otorgamienas que facen los hombres por palabra, e con intencion de obligarse*, & l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil. Castellæ, & constat, quia cum promissionis obligatio sit spontanea voluntate contracta, vbi deficit voluntas se obligandi, deficit ipsa obligatio. Sic Richardus, Caietan. D. Ant. Angel. Syluest. Tab. Nauar. Angles, Lud. Lop. num. precedenti allegati; Armilla verbo perfidia, nu. vnico, Aragon. 2. 2. q. 88. art. 3. fol. 991. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gl. 2. nu. 19. Ex quo plurimæ promissiones excusari possunt à mortali: quia per eas non intēdunt homines se obligare præcisè, sed ex quadā beneuola honestate, vel ignorāt tantā ex simplici promissione consurgere obligationem, existimantes solum obligari ad suum tuendū honorem: vnde in prouerbiū abiit, verba vrbauitatis minimè obligare. Indicia verò quibus discerni potest non habuisse animum se obligandi sub mortali sunt duo: primum, si requisitus vt promissionem iuramento firmet, id recuset, non ob iuramenti reuerentiam, sed ne teneatur sub mortali, 2. si quādo premitit, rogaretur, an vellet se obligare ad mortale, responderet se nolle. Sic Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. paulò post principium. Lud. Lop. 1. part. instruct. in 2. editione, c. 180. Aragon. d. art. 3. fol. 991.

22 Secundò intelligenda est hæc sententiā, dummodo exprimat in promissione causa ipsius: ea enim nō expressa, nō obligat, quia præsumitur per errorem facta, atq; ita non potest allegari consensus naturalis, cū nil sit tam contrariū consensui, sicut error, l. si quis per errorem, ff. de iuris. omn. iud. Item quia tunc solum etiam iure canonico datur actio cōtra promittentem, teste Couar. de pactis, 2. par. §. 4. n. 14. ita docet Collectarius, quem refert, & sequitur Abb. c. si cautio, num. 2. de fide instrum. & Ant. ibi nu. 8. Ang. verb. pactum, nu. 4. vbi Tabiena, q. 2. Armilla num. 2. & addunt Ang. Tabien. & Armil. nec in foro cōscientiæ tūc obligare.

Verius tamen est causæ adiectionem solum desiderari in iure, ne ioco & absque animo promittendi facta præsumatur, & per errorem: quare si alia via constaret de promittentis voluntate, nec ex errore promississe, cōpelleretur etiam in foro externo seruare fidem; vt docet Ant. Gomez. 2. to. variar. c. 11. nu. 4. in fine, & Couarr. d. nu. 14. vbi ait præsumi donationem, quādo constat non ex errore causæ promississe, sed cognouisse ex nulla causa se debere. Quare cum in foro conscientiæ cesset præsumptio, obligabit promissio, quamuis causa expressa minimè sit: ita Syluest. verb. pactum, q. 4. Nauar. summa, c. 18. Hispana, nu. 9. Latina, n. 6. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. gl. 1. nu. 11. in fine. Aduertunt etiam benè Panorm. Sila. Ang. Tabien. Armil. Couar. ibidem, liberalitatē donandi præsumi esse causam, & quando est causa pia, præsumi fauore animæ.

23 Terriò intellige, nisi res sint notabiliter mutata, hac enim mutatione sequuta nō obligat promissio, De qua conditione multa dicenda essent: Sed ne amplius in hac re immorer, consulendi sunt Doct. tertiæ sententiæ, & specialiter Petr. Mol. tomo 2. de iust. tract. 2. disp. 272.

24 Tandem rogabis, quæ cēsenda sit materia grauis in promissione simplici, vt eius violatio sit mortalis? Nat. summa, c. 18. Hispana, n. 4. Latina, nu. 7. ait eā esse, quæ satis est vt illius furtū sit mortale, quia vtrouque iustitia violatur, vt diximus nu. 20. Contrarium tū & meritò, sentit Lud. Lop. 1. part. in noua edit. c. 180. §. tertio requiritur, & lib. 2. & de cōtractib. c. vlt. ad fi. §. at verò, vbi ait cū Ioāne de la Pœna, q. quāuis furtū decē argenteorū esset mortale, nō tū esset furtū materia, vt violatio promissionis donandi illos, esset mortalis, secus si esset promissio donandi cētū.

Vnde

DISPUTATIO VI.

An promissio matrimonij contrahendi, absenti facta, ita obliget, ut ante absentis acceptionem, reuocari nequeat.

S V M M A R I V M.

In quo versetur difficultas huius disputationis, num. 1.

An promissio, donatio, & quicunque contractus in absentia celebratus, sit reuocabilis stando in iure communi ante absentis acceptionem, num. 2.

An exigatur intimari donationem per nuncium ad id destinatum, vel epistolam, num. 3.

An sufficiat acceptatio relata in promittentis arbitrium, ut si volueris, vel tibi placuerit, num. 4.

An post mortem donantis possit acceptari, vel possint heredes donatoris reuocare, num. 5.

An heredes donatarii possint post ipsius mortem acceptare, num. 6.

An mandatum donandi, ut si misi nuncio donum, expiret mandantis morte, num. 7. & explicatur, l. 2. ff. de donatio.

Quid si is nuncius differat intimare donatario, & interim donans obeat, cui teneatur restituere, num. 8.

An expiret mandatum morte mandantis, quando ex causa pia, vel scolasticorum, aut quando constitutus est procurator ad donandum, num. 9.

An ex naturali iure sit reuocabilis donatio, absque acceptatione, num. 10.

An quando donatio sit praesenti, & iacenti, censeatur acceptatio, num. 11. & ibi an in dubio censeatur praesens & explicatur l. optimam, C. de contrahend. si vul. & c. is qui tacet. de regul. iur. in 6.

Qualis praesentia esse debeat, num. 12.

Quid si is, qui promittitur, non audiat verba promissionis, aut ignoret promissionem obligare, & qualis continuas promissionis, & acceptionis exigatur, num. 13.

An ex donatione non acceptata oriatur obligatio naturalis, & quid de iure canonico, aut si iuretur, remissive, num. 14.

Quid si fiat infanti, num. 15.

Quid si fauore causa pia, num. 16.

Quid si fieret causa pia per modum voti, & quid referat hoc modo fieri, vel per modum donationis, num. 17. & in dubio an censeatur votum, vel promissio humana, eodem nu. 17.

Post num. 17. inuenies summaria, quae desiderantur.

Disputatio haec procedit quando promissio matrimonij est merè gratuita, independens ab alterius repromissione: nam quando est respectiua, potest reuocari ante alterius repromissionem, nedum ante acceptionem. Ut dixi disputatione praecedenti, num. 14. Et potest haec promissio dupliciter fieri, primò, si ita fiat absenti, ut nullus ipsius nomine acceptet: Secundo modo, ita ut quisquam absentis vice acceptet, & in priori casu est praesens disputatio: in posteriori verò disputatione sequenti erit sermo. Penderque haec quaestio ex illa, an donatio, vel promissio absenti facta, reuocari possit ante ipsius acceptionem. Quare ea quaestio praemittenda est, deinde disputabitur altera, quid in matrimonij promissione censendum sit.

Circa primam quaestionem, an donatio, vel promissio absenti facta reuocabilis sit ante acceptionem: quia potissima difficultas est, quid dicendum sit iuxta nouissimum ius regium Castellae, praemittendum est, quid iure communi, & antiquo Castellae sancitum sit; ut deinceps ad ius nouissimum eiusdem regni gradum faciamus. Iure ergo communi, & antiquo regio Castellae donatio, ut perfecta sit, & irrevocabilis, donatarii acceptionem desiderat, quae nondum sequuta, liberè reuocari potest, lege absenti, ff. de donation. lege nec ambigi. C. eodem titulo. lege prima, secunda, tertia, tit. 11. & l. 4. tit. 4.

Vnde credo quadruplo maiorem materiam exigi in promissione, quam in furto. Primò: quia non adeo constat promissionem simplicem obligare ex iustitia sub mortali, ut vidimus, cum tamen certissimum sit furtum prohiberi sub mortali, ergo multò grauior materia ferenda est in promissione, cuius obligatio non est adeo certa. Item, quia non credendum est, animum promittis esse, in re tam leui, tam grauius se obligare velle. Præterea quia esto, quod obligatio oriatur ex iustitia, obligatio tamen soluendi promissa multò minor est, perfidia enim in promissione non aufert rem alienam, cuius alter sit dominus, sicut furtum. Item: quia multò leuior est iniuria, cuius signum est: quia multò grauius conqueruntur homines de re furto ablata, quam de fide violata, gratiorque poena correspondet furto. Item: quia communis Doctorum sententia tradit maiorem quantitatem desiderari, ut furtum vxoris, aut filiorum sit mortale, quam ut furtum extranei: quia rationi dissonat, ut pater familias ita inuitus sit, ut ægre ferat furta vxoris, & filiorum, ac extranei. sed simili ratione æquitas minimè patitur, ut quisquam eo rigore exigat nummos sibi ex beneuolentia, & liberalitate promissos, ac si ex mera prorsus iustitia, ut ratione emptionis debiti essent. Vnde c. ex parte, de censibus habetur liberaliter oblata, benignè exigenda esse.

25 Hinc fit rigidè satis loquutum esse Nauarrum lib. 2. de rest. c. 2, in noua editione, dub. 7. corollario 3. nu. 329. ubi censet promittentem liberaliter vnum sacrum animo se obligandi, omittentemque delinquere lethaliter, quia detrimentum spirituale ex omisso sacro, est magnum, grauiusque quocunque temporali. Item: quia vouens Deo sacrum, nec implens, mortaliter peccat. Sed rigida, & minus vera est opinio; non enim damnum spirituale conferendum est cum temporali, aliàs promittens semel orationem Angelicam, & omittens, peccaret mortaliter, & similiter consilens veniale: damnum enim illatum ex omissione illius orationis, & ex veniali admissio, cum spiritale sit, antefertur cuicunque temporali. Quare ad iudicandum an sit damnum graue, conferendum est temporale cum temporali, & spirituale cum spirituali, in genere autem damnorum spiritualium non est tanti momenti omisso sacri liberaliter promissi, ut censenda sit mortalis. Nec est simile de voto, nā pertinet ad religionem, & est in ordine ad Deum, & ita multò strictius obligat; qui enim voueret se quotidie recitaturum tertiam circuli virginis partem, semel omittens peccaret mortaliter: quod secus esset, si homini promitteretur.

26 Ex his demum inferitur promittentem gratis, & non per modum contractus alicui matrimonium, quamuis accedat repromissio, euo casu diximus, nu. 12, obligare tanquam promissionem simplicem, teneri sub mortali fidem seruare: quia est promissio simplex in materia grauissima, & ita docet Bartholomæus a Ledesma dub. 8. de matrimonio, §. annotare hic oportet primo.

27 Ad primum argumentum primæ sententiæ negatur maior: quia ad fidelitatem spectat etiam, ut solvatur quod ex promissione debetur, & sub hac ratione fidelitas transcendit terminos veracitatis, & accedit ad iustitiam quasi commutatiuam.

Ad confirmationem negatur antecedens: quia deditur proximus, dū sibi debitum ratione promissionis negatur.

Ad secundum deceptio quando non est grauius perniciofa decepto, est venialis: hic autem grauius nocet proximo.

Ad argumentum secundæ sententiæ fateor in promittentis potestate situm esse velle se obligare, & sub qua culpa: at dum non habet contrariam intentionem, sed simpliciter promittit rem notabilem, naturæ promissionis non ignarus, dicimus eam obligare ex iustitia sub mortali: quia censetur velle iuxta promissionis naturam se astringere, ut dum absolute vouet, aut iurat.

tit. 4. p. 5. quod idē est in quocūque cōtractu: nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutui consensus accedat, §. in his, Inst. de empt. & vendit. l. contractus, C. de fide instrumēt. l. 1. in fine, ff. de contrahen. empt. l. 2. ff. de action. & obligatio. l. 56. in princ. l. 63. l. 91. in fine, l. 93. in fine, tit. 18. par. 3. l. 1. tit. 1. par. 5. & docet Gregor. Lop. l. 4. tit. 4. par. 5. verbo *no lo puede*, Molin. lib. 4. de primogenitis, c. 2. n. 61, 62. Burgos de Paz iunior, q. 10. ciuili, nu. 5. vbi multos refert, Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. nu. 20. Et ratio est manifesta: quia obligatio non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu, l. 1. ff. de pactis. Vnde fit ut etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ipse ea minimē acceptet, vt si sint de rebus indifferentibus.

3 Immo non satis est, vt donatio, vel promissio iure cōmuni perfecta, & irrevocabilis sit, si aliquis, qui audiuit donationem, aut remissionē absentis faciam, id proptio motu donatario referret, sed requiritur nuncius ad hoc ab ipso met donante destinatus, vel epistola: & ratio est: quia hac acceptatio est, vt perficiatur cōtractus, cuius perfectio in voluntatū vnione consistit, l. 1. ff. de pactis. At absentium voluntates nō coniunguntur, nec in vnū veniūt, nisi voluntas vnus alteri per epistolā, vel nuncium ad id ab eo missum, intimetur. Ita hē expresse l. 4. to. 4. p. 5. ibi. *menfugero cierto que le embie a decir senala amente lo que le da*, & l. 3. tit. 1. p. 5. ibi. *embiando a prometer o decir por su carta firmada, o per sumefaziero cierto*. & docet gl. l. 1. in fine, ff. de contrahen. empt. & l. cōsensu, verb. cōsentire: ff. de actio. & obligat. & l. nec ambigi, l. titim in princ. C. de donation. & ibi Cinus, & Salic. in fine. Bart. l. absentis, nu. 1. ff. de donat. & ibi Cuman. & Paulus a Castro, n. 2. Capycius multos referens decis. 180. nu. 8. Minchaca lib. 2. controueriarum vsu frequentium, c. 15. nu. 8. Gregor. Lopez, dicens cōmunem contra Ludouicum Reman. l. 4. verbo, *no lo puede*, tit. 4. par. 5. Villalobos in anthomia iuris, l. 1. D. nu. 176. Iulius Clarus lib. 4. receptarum, §. donatio, q. 12. vers. *escias*. Anton. Gabriel. cum alijs, quos refert, to. 1. communium, lib. 4. verb. donatio, in mea editione, fol. 210. col. 1. Angulo de melioratis l. 1. poss. §. nu. 28. Barbosa l. quæ doris 34. nu. 54. ff. solut. matrim. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. nu. 20. P. Molina to. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 264. paulo post principium. §. dubium est si quis absentis. Nec placet temperamentum, quod amplectuntur Gregor. Lopez, & Azebedo ibidem, vbi asserunt opinionem Ludouici Romani esse veram, nempe sufficere, vt intimetur absentis per nuncium non ad id destinatum, si absens donatarius certior factus de donatione, persisteret donatore in eadem voluntate, (quod præsumitur, nisi de reuocatione cōstet,) acceptarit donationem, vel rei donatæ possessionem, & refert pro se Gregor. Lopez Baldum. Non placet (inquam) quia communis, & verior sententia detet contra Baldum in hoc, vt refert, & sequitur Capycius, d. decis. 180. nu. 9. vbi multos refert: quod clarē probat doctrina Bartoli d. l. absentis, n. 1. Cum. & Pauli ibi, n. 2. vbi docent, si ego demi existens donarem Titio fundū, & ille casu audiens diceret sibi placere non esse perfectā & irrevocabile donationem.

4 Nec sufficit vt donatio, vel promissio irrevocabilis sit acceptatio donatarij collata in promittentis, vel donantis arbitrium, vt si volueris, vel tibi placuerit, accepto: adhuc enim posset reuocari, donec absolute acceptetur: vt bene aduertit P. Molina to. 2. de iustitia, tract. 2. disput. 265. §. quando is cui promissio.

5 Non modica tñ est difficultas, an mortuo donante ante acceptationem, possit donatarius acceptare. Videtur enim non posse: quia voluntates donantis, & donatarij vnite nō sunt ante donantis obitum, nec post vniri possunt, cū mortui nulla sit voluntas, c. si gratior, de rector. in 6. ergo per eam acceptationem non potuit perfici donatio, & ita tenet Andreas de Iernia, quem refert & sequitur Gregorius Lopez, l. 4. verbo *no lo puede*, in fine, tit. 4. par. 5. Tiraquellus, Paulus, Dec. Anton. Rubens, Cassanys, quos refert Molina lib. 4. de primogen. c. 2. nu. 76 in f. Burgos de Paz, cons. 33. nu. 14. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. nu. 11.

Alij verò censent posse acceptari, si notarius nemine absentis, ante donantis obitum stipulatus fuerit: cetero ducuntur ratione: quia ex acceptatione Tabellionis acquiescū fuerat donatario perfectum ius ad rem promissam, vel donatam, ex remissione, vel donatione irrevocabili, sic Couarr. rubr. de testam. 3. p. nu. 13. Gutier. cap. quamuis pactum, in princ. 10. nu. 57. P. Molina to. 2. de iud. tract. 2. disp. 264. §. iuxta haecenus dicta.

Verius tamen est absolute posse acceptari post donantis mortem, & ita tenet Molin. lib. 4. de primogen. c. 2. nu. 77. & ratio est: quia ante acceptationem donatio ex parte donantis fuit valida, & perfecta, quamuis reuocabilis, vt expresse habetur l. nec ambigi. C. de donat. Nec fuit ante acceptationem reuocata: nec heredi donatoris iudicium in consideratione est: ceterum enim vna & eadem persona cum defuncto. Item quia mortuo donante ante donationis acceptationem, non potest l. ius donatoris reuocare: facultas n. reuocandi non transit ad haeredes, vt docent Couarr. 3. var. c. 14. nu. 17. Iulius Clarus lib. 4. receptarum, §. donatio, c. 13. ad finem. Molin. alios referens, d. c. 2. nu. 77. decisio Pedemontana 70. nu. 9. quod tamen inutile per se esset, si ea donatio iam non posset acceptari, & perfici, si enim morte esset reuocata.

Necessario tñ dicendum est hanc sententiam locum habere, qñ donans ante mortem, nuncium, aut epistolam ad intimandam donationem mittit. Quia cū illud non sit mandatū donandi, qñ morte mandantis tñitur, sed donatio perfecta, cōstet de reate voluntas donantis in nuncio, aut epistola, per quā intimanda erat. Quia illa gratia iam erat ex parte donantis facta, & nuncius erat executor, seu intimator illius gratia: qñ autem gratia facta est, potestas executoris ad illā executiōem tanquā accessoria gratia, nō expirat morte concedētis, c. si super gratia, de officio deleg. in 6. Si autē donans nondū destinasset nunciū, aut epistolam scripsisset, clarū est post mortē posse acceptari: cū iam non possit destinari nuncius, aut epistola scribi ab ipso donante, qñ omnino desideratur, vt acceptatio donationis in absentia facta, quicquam prosit, vt dixi proximē, num. 3.

6 An verò contra mortuo donatario possint ipsius haeredes acceptare: negant multi, quos refert decisio Pedemontana 70. nu. 9. idem Greg. Lopez, l. 4. verbo *non lo puede*, in fine, tit. 4. p. 5. Ant. Gabr. to. 1. cōmuniū in mea editione lib. 4. verb. donatio absentis nemine, fol. 210. Burgos de Paz, n. 10. ciuili. nu. 37. Sed probabilius est posse: quia illa donatio erat ex parte donantis valida, & perfecta, & heres personam defuncti repræsentat. Sic docent Tiraq. Cauall. Cassaneus, Plorus, Suarez, quos refert, & sequitur decisio Pedem. 70. nu. 10. Couarr. rubr. de testam. 3. parte num. 13. paulo ante finem, Molin. cum alijs quos refert, lib. 4. de primogen. cap. 2. nu. 77. in fine. P. Molina to. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 264. §. iuxta haecenus dicta: quamuis ipse alio fundamento dicatur, loquiturque quando notarius nomine absentis acceptarat. Sed ea conditio minimē necessaria est, vt dixi num. precedenti.

7 Summo ere tñ ol seruare oportet latum esse discrimen inter donationem seu donandi promissionem, vt cum quis externis verbis remittit, aut donat aliqui absentis, mittitque nuncium, vel epistolam vt illum certam rem faciat, & inter donandi mandatū, vt dum non donat, nec promittit, sed nuncio, aut famulo mittit donum, vt absentis donetur: nam quando est donatio, aut promissio, potest acceptari post donantis mortem, vt diximus num. 5. quando verò est donandi mandatū ex iram mandantis mortē, l. mandatū, C. mandatū & ideo eo ipso cōstet tacite reuocatum antequam donatarius acceptet. Sic habetur expresse l. 2. §. sed si quis, ff. de donat. l. 1. Sed si quis donarius vel heres vel alius ad me proferre, & ante mortem meam ad me proferatur, non fieri pecuniam donatam, c. de iud. vbi Glossa verbo confirmationem huius est ait: quia ius dandi rem habuit procurator, eo quod mandatum morte cessauit, & eundem textum explicans Couarrubus rubrica de testament. tertia parte, num. 13.

ait ibi tractari de mādato donādi, q̄ mādantis obitu finitur, non autē de donatione. Idem docet Ant. Gomez. tomo 2. variarum, c. 4. nu. 3. P. Molina tomo 2. de iustit. tractat. 2. disput. 263. paulo post principiū, & §. illud postremo, & benē addit rem illam tradendam esse heredibus mandātis, non verō donatario. Consentit etiam, l. absentis, ff. de donatio. quæ addit idem esse, & si per seruum donatarij mittatur donum, nisi eo animo tradatur seruo, ut statim sit domini: (quia seruus ut disputatione sequenti dicemus potest pro domino stipulari,) & reprobatur idem P. Molina, eadem disputatio. 263. immediatē ante §. dixi mādatum, Gregorius Lopez, l. 23. tit. quinto. par. tertia, verbo *mutuando*, ubi ait si pecunia sit iam nuncio numerata, non expirare mandatum obitu mandātis; sed posse nuncium illam tradere donatario, & hoc dicit esse contra iuracitata, nisi intelligatur de nuncio eius, ad quem donū mittitur, destinato ab ipso ut illam recipiat. Sed salua pace P. Molina, Gregorius Lopez, minimē dicit quod ex ipso refert, nam remittit se ad dicta per Bart. l. eius qui in provincia, nu. 22. ff. si cert. pet. ubi agit Bart. de mandato mutuandi pecuniam, an mandantis obitu extinguatur, & distinguit, si nō transferatur dominiū illius pecuniæ in mandatarium, extinguatur: secus si transferatur: quia tunc non est simplex mandatū, sed nuncius ac verus dominus, nomine suo mutat: in dubio autē an fuerit dominiū trāslatum, dicit id cēseri, quādo pecunia numerata tradita est, secus quādo sacculo inclusa. Quod quidem verissimum est.

3 Hinc inferitur si quis non statim donans, aut promittēs mittat aliquid donandum Titio, & nuncius iniuste donū usurpet, aut iniuste differat manifestare Titio, ut acceptet & interim donum mittens obeat, teneri nuncium ad duplicem restitutionem, alteram heredibus donatoris, quia mādatum donātis morte cessauit: alteram donatario, quia iniuste in causa fuit, ne illud donum cōpararet, quare duplicem quantitatem tenebitur restituere: ut egregiē aduertit P. Molina d. disputat. 273. §. iuxta hactenus dicta.

9 Hoc tamen moderandū est nisi mandatum sit ad causas pias, ut si quisquam alicui mandaret certam elemosynam largiri, ac re integra mandans decederet: nam fauore piæ causæ non expirat mandatū obitu mandantis, & ideo elemosyna illa largienda est, & ita cum multis defendit Tiraquel. de priuileg. piæ causæ, priuilegio 82. & 132. & de priuilegijs scholasticorum, priuileg. 80. addens idem esse fauore dotis, & fauore scholasticorum, idem docet de pia causā, Couar. 1. variar. cap. 14. num. 16. P. Molina d. disput. 263. §. dixi mandatum, probatur ex l. si pater, in principio, ff. de manumissis vindicta, ubi mandatum fauore libertatis non expirat mandantis morte. Adde benē idem P. Molina cum Ant. Gomez. 2. to. variar. c. 4. nu. 3. diuersum esse si quis constitutus sit procurator cum donandi potestate, nam si interim mandans decedat, procuratorque donet, cū ipse & donatarius mādantis obitum ignorēt, valida erit donatio. Nam gesta per procuratorem dū eius reuocatio, siue expressa, siue tacita ignoratur, valore suo non destituuntur, l. si mandassem, l. inter causas, ff. mādatur. l. verō procuratori, in princip. & §. 1. ff. de solutio.

10 Vtrum autem iure naturali, secluso positio promissio, aut donatio reuocari possit ante acceptationem: varij sunt Doctores. Nam Couarruias de pactis, 2. par. §. 4. in fine, quem sequitur P. Molina. tomo 2. de iust. tract. 2. disputatione 263. §. nihilominus, q̄ ex solo, & sequentibus sustinet eam acceptationem solo iure positio exigi, quare stando in iure naturali reuocari nō posset ante acceptationem. Quam etiam sententiam necessariō tueri debent ij Doctores, quos disputatione tertia, nu. 4. retuli asserentes promissionem internam secluso iure positio obligare, & Doctores, quos disputatione sequenti, nu. 16. referam, dicentes, non obstante dispositione iuris ciuili, oriri obligationem naturalem ante acceptationem, & probatur: quia naturalis obligatio meo consensu oritur, l. Stichum, §. naturalis, ff. de solutio. Sed consensus donātis in absentia perfectissimus est, nisi lex resistat, ergo seclusa lege positio,

Sancio de Maurim. Tom. I.

donatio, aut promissio absenti facta obligationem parit. Præterea, quia promissio facta ciuitati ad reparandum, q̄ per incendium, terræmotum, aut aliam ruinam perijt, vel facta ob gratitudinem propter honorem à ciuitate, aut re publica promittenti concessum, item quādo opus promissum est ciuitati, fieriq. cepit, item si facta est ciuitati, & municipibus tradita, valet ante acceptationem, ita disponente iure ciuili, ut probat idem P. Molina. dicta disput. 263. §. in principio huius. Si tamen iure naturæ desideraretur acceptatio, id minimē disponere ius ciuile.

Ceterum verius esse credo, iure ipso naturæ acceptationem desiderari, ut promissio, aut donatio obliget. Quia acceptatio donationis, est de ipsius substantia, ut multis probat Molina lib. 4. de primogenit. cap. 2. num. 62. in fine. Item, quia donatio, & promissio iure naturæ exigunt consensum, & animum se obligandi, ut valida, & irreuocabiles sint, ut constat, sed qui promittit, aut donat non videtur consentire, & animum se obligandi habere, donec alter acceptet: ut egregiē dixit Iuriscultus, l. qui absenti, ff. de acquit. possess. ergo iure naturæ exigitur acceptatio. Et ideo hanc partem videtur tenere Sorus lib. 3. de iustit. quest. 1. artic. 3. versic. de donatione autem, ubi docet, cum donatio relationem dicat ad accipientem, non oriri obligationem ante ipsius acceptationem. Idem videtur tenere Molina. dicto cap. 2. num. 62. in fine, dum docet acceptationem esse de donationis substantia. Idem necessariō tenentur dicere Doctores, quos disputatione tertia, num. 5. retuli, affirmantes donationem internam, etiam secluso iure positio obligare: si enim ius naturæ non exposceret acceptationem, non opus esset donationem manifestare, cum ea manifestatio propter acceptationem donatarij sit.

Nec obstat, primum fundamentum partis aduersæ, quia fateor, naturalem obligationē à consensu deduci, tanquam à causa principali, dependenter tamen ab alterius acceptatione tanquam à conditione, sine qua non donans in absentia cēsetur consentire. Non obstat secundum, quia non obstante dispositione iuris naturalis exigentis acceptationem, potuit ius ciuile fauore aliquarum causarum statuere, ut in illis acceptatio non desideretur. Sicut voluntas minus solemnis defuncti, attento naturali iure seruanda esset, ius tamen ciuile ob publicum bonum seruandum non esse decreuit.

11 Quando autem promissio, aut donatio fieret præsentis, & tacenti, quamuis non desint qui negent id sufficere: ut sunt aliqui, quos refert, & sequitur Tiraquellus, l. si vnquā verbo libertis, nu. 68. C. de reuocan. donat. & ex Theologis idem docent Angles Floribus 2. par. quest. 1. de voto, art. 2. difficultate 3. conclus. 2. folio 90. Manuel. 2. tomo Summæ, cap. 27. conclus. 4. num. 4. qui ea ducitur ratione, quod tacens respuere videatur, cum moris sit recipientem beneficium statim gratias agere. Item, quia cum sit contractus inter homines, ea externa acceptatio exigitur, quæ donanti cōstare possit: at taciturnitas, nec est signum consensus, nec dissensus, regula is qui tacet, 44. de regulis iuris, in 6. ubi Dinus, num. 1. ait tacere esse medium inter consensum, & dissensum.

Nihilominus dicendum est, nō reuocari posse, si fiat præsentis, & tacenti. Quia quoties de tacenti commodum agitur, cēsetur tacens in sui fauorem consentire, ut probauit supra disputatione 5. num. 5. Et ita docent in hoc euentu non desiderari aliam acceptationem. Siue sit verbo pollicitatio, num. vnico asserens communem: idem Angelus, Curtius iunior, Andreas, ab Exca, Caenolus, quos refert & sequitur Molina lib. 4. de primogenit. cap. 2. nu. 76. Couarruias appellans falsam priorem sententiam, rubrica de testamen. 3. parte, num. 13. Iulius Clarus lib. 4. receptarum, §. donatio. quest. 14. versic. sed pone, Monterrosus in sua practica, tractat. 7. Minchaca libro secundo controuers. illustr. c. 62. à nu. duodecimo, Menochius de præsumption. lib. 3. præsumptione 42. nu. 4. Gutierrez, capitul. quamuis pactum, in principio, num. 58. Azebedo.

B libro

lib. 1. recoplat. tit. 6. lib. 2. num. 11. decisio Pedemontana 70. num. 12. nec dissentit, sed potius consentit Antonius Gomezus, tomo 2. variar. cap. 9. num. 2. cum communi opinione quam refert, solum enim negat in onerosis presumi consensum tacentis. Et ex Theologis idem docent P. Molina tomo secundo de iustit. tract. 2. disputatio 264. §. dubium deinde est, & disputatione 270. §. in foro autem conscientie. Ludouicus Lopez. 1. par. instruct. in secunda editione, cap. 180. §. hinc Iosephus, immo satis esse solam donatarii scientiam probat ea decisio Pedemontana, nu. 12. cum multis, quos refert, & Auenda, cap. prator. 2. par. cap. 1. num. 2. Gutierrez, dicto num. 58. & faciat carmen illud vulgatum, *quis nisi mentis inopi oblatus respuat aurum*.

Nec obstat primum argumentum contrarium, quia sæpè recipiens beneficium ob verecundiam, vel aliam causam tacet, unde ea taciturnitas non est signum cōtemptus promissionis, vel donationis. Nec obstat et regula, qui tacet: quia ideo appellatur tacere medium inter consensum, & dissensum, quia ad utrumque potest se habere; in fauorabilibus enim est consensus, in onerosis autem dissensus.

Pulchrum tamen dubium occurrit, quod si inspecta donationis scriptura, non constet, an donatarius fuerit præsens, nec ne: quid de iure præsumatur? quia si præsumitur præsens, donatio erit valida, & irrevocabilis: si autem præsumatur absens, donatio ad libitum revocari poterit, tanquam absente facta, & quidem Berous decis. 353. nu. 2. Auenda. c. prator. 2. par. c. 1. nu. 4. in fine, sentiunt præsumi præsentiam: idem sequi videtur Gutierrez, cap. quamvis pactum, in princip. nu. 58. ubi questionem hanc tangit, & ad Boerium se remittit. Et probatur ex l. optimam, 14. C. de cōtrahen. & commit. stipul. ibi: *credo omni modo, & servum adfuisse*, ubi id docet Glos. verb. si servus, & verb. in eo die & clarius Glos. l. 7. verb. inter præsentes, C. cod. tit. ubi docet præsentiam in dubio præsumi, 2. probatur ex doctrina. Tiraquell. post leges connubij, glos. 8. de *son mary*, num. 30. & Menochij de præsumpt. lib. 6. tota præsumptione 19. ubi cum multis probant in dubio præsentiam, vel absentiam, præsumi præsentiam in loco habitationis.

His tamen non obstantibus, tenendum est, præsentiam non præsumi: quia in facto consistit, & facta non præsumuntur, nisi probentur lege quæcunque, in fine, ff. de public. item probatur ex lege 2. C. si statuis; & imagin. ibi: *sua probet accessisse præsentia*. & ita per hunc textum docet ibi Bald. nu. vnico. Albericus ibi, nu. vnico, Paulus l. illud, num. 6. C. de sacrosanct. Eccles. Felinus, cap. tenor, num. 3. de sentent. & re iudic. Menochius alios referens de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 18. num. 1. & 2. Mascardus 1. tomo de probat. conclus. 165. num. 1.

Nec obstat d. l. optimam, quia ibi constabat per scripturam de præsentia servi: ut lenè aduertunt Bal. & Alberic. proximè citati. Non obstat etiam doctrina Glos. fr. l. 1. verb. inter præsentes, C. de contrahen. & commit. stipulat. quia loquitur quando instrumentum mentionem facit de actu, qui fieri non potest, nisi per præsentes, ut si dicat aliquem fuisse stipulatum, cum enim de natura stipulationis sit, ut fieri nequeat inter absentes, ne præsumatur falsitas in Notario, præsumitur stipulantium præsentia: secus tamen in donatione, & simplici promissione, quæ absente fieri potest, l. absenti, ff. de donatio. Tandem non obstat doctrina Tiraquelli, & Menochij, quia loquuntur de præsentia in loco domicilij; cum enim communis sit ibi habitatio, ex frequenter accidentibus præsumitur in eo loco præsentia: secus autem est de præsentia, & assensu contractui, ad eius valorem requisita, quam idem Menochius præsumptione immediatè præcedenti, affirmat non præsumi.

12 Id tñ monuerim, dum taciturnitas præsentis censetur acceptatio, accipiendū esse de morali præsentia, qua tacens intelligit promissionem sibi fieri. Si enim verba promissionis minime audiat, vel eorum sensum non percipiat, taciturnitas illa nō est acceptationis signum. Probat, quia

acceptatio est actus liber, ergo supponit rei acceptatæ cognitionem. Colligitur et manifeste ex §. in hac re, Inst. de verbor. oblig. ibi: *verum autem Latina an Græca, vel quolibet alia lingua stipulatio concipiatur, nihil interest, scilicet si uterque stipulantium intellectum eius lingua habeat*.

13 Hinc sequitur qui promissionis verba accipit, veluti dicta per modum fictæ urbanitatis, licet taceat, nō videri acceptare: Atque adeo potest revocari promissio, quamvis alter vero animo promiserit, & idem dicendum est de eo, qui ignorat ex huiusmodi promissione obligationem oriri: quia nullus acceptat nisi q̄ nouit, sed talis homo non hēt conceptū illius rei, quæ est promissio, sed tñ huius vocis, promitto; q̄ perinde est, ac si solū propositū acceptaret.

An autem requiratur continuïtas acceptationis cū promissione, dixi disputatione præcedenti, num. 12. & 14.

14 Vtrum autem ante acceptationem esto nō oriatur civilis obligatio, cōsurgat tamen naturalis, & in foro cōscientiæ, & an iure canonico detur actio, & an saltem iuramento firmetur talis promissio, aut donatio, dicemus disput. seq.

15 Fallit tamen doctrina, quam hucusque tradidimus, nempe requiri acceptationem, ut donatio, aut promissio irrevocabilis sit, primò si fiat infanti: nam favore ipsius, quamvis cōsensum habendi expertus sit, non exigit acceptationem: per textum in l. iubemus, C. de emancip. liber. ibi: *nisi infantes sint*, ubi licet emancipatio fieri non possit absque emancipati consensu, fallit in infante. Et ita tenet Decius cons. 245. num. 3. Parisius cons. 77. num. 33. lib. 1. Molina lib. 4. de primog. cap. 2. num. 75. Burgos de Paz. q. 10. civili, nu. 18. Azebedo lib. 5. recoplat. tit. 16. lib. 2. num. 22. & constabit ex dicendis, num. 27.

16 Secūdo fallit favore causæ piæ: nam donatio, vel promissio facta causæ piæ, ut irrevocabilis sit, acceptationem non desiderat: sic docent multi, quos refert Tiraquel. de privileg. piæ causæ, priuil. 115. nu. 1. Felin. cap. 1. de pactis, num. 7. decis. Pedemont. 70. nu. 10. quamvis aliquantulum dubia: idem P. Molina tomo 2. de iustitia, tract. 2. disput. 263. §. incipienti, Felinus tamen. Et probat, quia sicut leges civiles, quæ testamenta minus solemnia irritant, vim non habent in causis pijs, eo quod irritare non possunt spectantia ad causas pijs, quæ attento iure naturali valida erant: ita cum attento iure naturali donatio, vel promissio facta causæ piæ, absque acceptatione valida sit, nec iure pontificio statuatur contrarium iura civilia acceptationem exigentia locum non habebūt in causis pijs.

Ceterum cōtrarium & communius, & probabilius est: Quia acceptatio non solum iure civili desideratur, sed ex ipsa promissionis, aut donationis natura, quæ tacitam habet conditionem si acceptetur, nec alio pacto cēsetur promittens, aut donans velle se obligare, ut proximè dixi nu. 10. Præterea, quia (ut disputatione sequenti dicemus) ex donatione non acceptata nulla obligatio naturalis, aut civilis attento utroque iure cōsurgit, & per hoc patet solutio ad fundamentum contrarium. Nec obstat, si dicas promissionem, aut donationem causæ piæ factam, ipsi Deo fieri, qui ubique est præsens, & acceptat: quia non fit immediatè & directè Deo, sed homini, unde more humano debet fieri, nempe in præsentia donatarii acceptantis, & ita hanc sententiam amplectuntur Glos. l. illud, verb. alia, in fine, C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Barr. num. 6. Bald. num. 2. Alberic. num. 1. Paulus, num. 6. Salic. num. 2. & multi, quos refert, & sequitur Tiraquel. de privileg. piæ causæ, priuil. 115. num. 2. Couat. rubr. de testamen. 3. par. num. 13. in initio, & 1. variar. c. 14. nu. 16. Antonius Gomez. 2. variar. cap. 4. num. 2. Gregorius Lopez. l. 4. verb. *no lo puede*, tit. 4. par. 5. Ant. Gabr. alios referens tom. 3. commun. tit. de verborum obligat. concl. 1. num. 72. Cephalus cons. 440. nu. 32. Gama. decis. 181. num. 3. Molina lib. 4. de primogen. cap. 2. num. 58. Iulius Clarus, lib. 4. recept. verb. donatio. q. 12. in fine, Burgos de Paz. q. 10. civili, nu. 31. Gutier. cap. quamvis pactum, in princip. nu. 55. Matienzo lib. 5. recoplat. tit. 10. l. 7. glos. 2. nu. 9. & ex Theologis Manuel 1. tomo Summa 2. editione, c. 95. n. 1.

Obser-

2. Obseruandum tamen est, si promissio fieret illi p*ro*pter ob Dei honorem, ita ut animus promittentis non feratur in rem creatam, cui promittit, sed in Deum, ut promitto Deo me daturum tali Hospitali, tunc valeret, ut votum, quia est promissio facta Deo. Sic Barr. l. illud, nu. 6. C. de sacrosanct. Eccles. Rosella, Ang. Syluest. verbo, pollicitatio, numero vnico. Nec refert si dicat vouens, voueo Deo, vel promitto tali pauperi, aut Hospitali, si enim eius intentio feratur in Deum, erit votum: si autem in dubio sinus an voluerit donare, aut promittere homini, vel vouere, Deo, valebit ut votum, ut bene dixit Barr. d. l. illud, nu. 6. Quia in causis pijs dum in absentia promissio sit communiter intentio fertur in Deum; refert tamen multum an obliget, ut votum, vel ut promissio facta homini, ab ipsoque acceptata: nam priori casu potest iuxta veriorē sententiam commutari, & per dispensationem Episcopi tolli, instat aliorum votorum, cum nullum ius per votum homini acquiratur, sed soli Deo; posteriori autem non potest, absque hominis consensu, cui per contractū illū, ius acquisitū est, tolli.

S V M M A R I V M.

Prima sententia iure regni non exigi acceptationem, num. 18.

Secunda verior exigi, num. 19.

An attento eodem iure exigatur nuncius destinatus, ut valeat acceptatio, num. 20.

Solutio argumenti, & explicatur l. 2. tit. 16. lib. 5. noua recopil. num. 21.

Post nu. 21. inuenies reliqua summaria huius disputationis.

D Vbiūm primum. An attento iure nouissimo regni Castellæ, promissio, aut donatio acceptationem petat, ut irrevocabilis sit. haecenus quid iure cōmuni, & antiquo regio s*an*c*ti*tum sit disputauimus: in præsentiārum autem quaerimus quid iure regni Castellæ nouissimo dicendum sit. Et difficultas veritatur circa intellectum, l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil. ibi: *Pareciendo que alguno, se quis obligar a otro por promission, o por algun contracto, o en otra manera, sea tendo de cumplir, y no pueda poner exception, que no fue hecha estipulacion, o que fue hecho el contracto entre absentes, o que fue hecho a otra persona priuada, en nombre de otros entre absentes.* per quam legem aliqui, censent corrigi ius commune, & obligare promissionem, vel donationem factam absenti ante eius acceptationem, nec posse reuocari: At ut efficaciter executioni m*an*detur, pendere ex acceptatione: si enim alter acceptare nolit, non tenetur donans. Probatur ex illis verbis: *en qualquera manera, y no se pueda oponer que el contracto fue hecho entre absentes*, sic docent Suarez, l. quoniam in prioribus, in declaratione ad legem regni, q. 8. principali, nu. 7. Greg. Lop. l. 1. tit. 11. p. 5. verbo gran pro, Ant. Gqm. 2. variar. c. 11. nu. 18. & 20. casu 6. & c. 9. nu. 3. & c. 4. nu. 3. Minchaca lib. 3. de success. creat. §. 21. nu. 43. Dueñas reg. 119. limit. 1. Villalpando, l. 22. tit. 1. p. 7. §. 60. n. 12. Perez lib. 3. Ordinam. tit. 8. lib. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. Glof. 2. nu. 19. & 21. Angulo de meliora. l. 1. Glof. 5. nu. 19. & Glof. 2. nu. 17. in fine, & hanc iure æquissimo posse defendi, testatur Couarr. de pactis, 2. p. §. 4. nu. 15. vers. 4. Et ex Theologis Palacios lib. 5. de contractibus, c. 11. §. ut meā, & duplici seq. Ludouic. Lop. 1. p. instruct. in 2. editione, c. 177. P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 163. §. iuxta hanc, & 164. in fine, & est probabile.

29 Multo tamen certius est, legem regni voluisse corrigere sollemnitatem stipulationis iure ciuili requisitam, ut quod alter interroget, premittis mihi, & alter respondeat, promitto: noluisse tamē excludere acceptationis necessitatem, & sic tam donatio, quam quilibet alius contractus potest reuocari ante acceptationem. Probatur ex illis verbis, d. l. 2. ibi: *pareciendo que alguno se quis obligar a otro*, ubi animus se obligandi desideratur, sed nullus censetur habere animum se obligandi, donec pars acceptet, l. qui absenti, ff. de acquir. possess. ibi: *Qui absente seruo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet: ut statim velit seruo possidere.* de Matrim. Tom. 1.

sessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo seruus certior factus fuerit. ergo non obligatur ante acceptationem. Item constabit magis ex dicendis, nu. 21. ubi dicta lex 2. magis explicabitur, & ideo hanc partem tuerentur Couarr. lib. 1. variarum, c. 14. nu. 13. Greg. Lopez, l. 4. tit. 4. verbo, *no lo puede*, p. 5. Auenda, c. preter. 2. p. c. 29. num. 411. Villalobos in sua antinomia iuris, litera D. nu. 167. 173. Molina lib. 4. de primog. cap. 2. nu. 61. Horoscus, l. iuris gentium, §. igitur nuda, nu. 27. ff. de pactis, Olanus in concordia iuris, litera P. verbo, pollicitatio, num. 36. & litera D. à nu. 43. vsque ad 48. Perez addit. ad Seguram, l. filius dum in ciuitate, nu. 75. ff. de verb. oblig. Monterrosus in sua practica, tract. 7. fol. 115. ad finem, Burgos de Paz. conf. 14. nu. 20. in fine, & alter Burgos de Paz. iunior, q. 10. ciuili nu. 23, & nu. 45. Meres de maioribus, 1. p. q. 36. n. 2. & q. 68. nu. 1. Gutier. c. quamuis pactum, in principio, nu. 53. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. n. 20. in fine. Et ex Theologis Henriquez lib. 13. de excomm. c. 17. nu. 6. Navar. lib. 3. de restitutio, in 2. editione, c. 1. p. 4. dubio 1. nu. 270. Manuel. 1. to. summa, in 2. editione, c. 95. nu. 1.

20 Obseruandū tamen est, quamuis dicta lex 2. nō tollat acceptationem, tollere tamen sollemnitates aliās requisitas, ut quod sit per nuncium ad id destinatum, vel per epistolam: quare satis est, ut quilibet nunciet inscio donatore. Sic Molina d. c. 2. num. 62. Burg. q. 10. ciuili, nu. 24. Angulo, dicens ab omnibus recipi de melioratio. l. 1. Glof. 5. nu. 28. Gutier. c. quamuis pactum, in principio, num. 59. Greg. Lop. l. 4. tit. 4. p. 5. verbo, *no lo puede*, ubi credo loqui iuxta legem regni, ibi enim agit quid corrigat hac lex,

Verum pace tantorum virorum persuadere mihi non possum hoc voluisse legem regni, quia, ut acceptatio sit per nuncium destinatum, vel per Epistolam, non pertinet ad sollemnitates iuris ciuilis, sed ad substantiam, & naturam acceptationis, ut probaui nu. 3. ubi dixi id requiri, ut voluntates vniantur, à qua coniunctione contractus perfectio pender, l. 1. ff. de pactis: quod bene declarauit Iul. Clar. lib. 4. receptatum, verbo, donatio. q. 12. vers. sed pone, ubi ait non posse inter absentes dici interuenisse consensum efficacem, nisi nuncius, vel epistola intercedat: ergo manifestè hoc pertinet ad substantiam, & perfectionem consensus. Præterea, quia si clam vouerem Deo me daturum aliquid Xenodochio, & aliquis audiens id intimaret illius administratori, qui id acceptaret: non dicitur verè ab illo, acceptatum votum, ut nequeat commutari instar aliorum votorum, quæ soli Deo emittuntur non enim videtur per talem intimationem factam, præter vouētis consensum, ius acquiri loco pio, & ita hanc partem videntur tenere aliqui regnicolæ, ut Barbosa, Azebedo. P. Molina, qui (ut retuli nu. 3.) asserunt necesse esse, ut donatio acceptetur per nuncium destinatum, nec meminere huius correctionis per legem regni.

21 Ad argumentum primæ sententiæ desumptum ex l. regni, dico omnes propositiones vniuersales in legibus contentas intelligendas esse formaliter, & r*ati*o*n*is & existentibus terminis habilibus: ut si dicat lex valere contractum filij de Castrensi peculio, intelligenda est formaliter, & ex parte talis peculij: posset enim aliunde irritari, ut si metus, vel dolus intercesserit: sic ergo dum dicta lex 2. contractum inter absentes initum decernit esse validum, nec absentiam opponi posse, intelligit ex hoc solo capite non fieri irritum, ut erat iure communi irritum: inter absentes enim non poterat esse stipulatio, at ex alio capite poterit esse irritum, aut irritari: quia deficit acceptatio, quæ necessaria est ad substantiam consensus, & ut contrahens velit se obligare. Et (ut summatim dicam) in hoc consistit differentia inter ius antiquum, & nouissimum regni, quod iure antiquo opponi poterat absentia, etiam sequuta acceptatione, non enim subsistebat donatio, aut promissio absque stipulatione, quæ necessario donantis, & acceptantis præsentiā desiderabat: ius autem nouissimum regni solam petit acceptationem, siue in præsentiā, siue in absentia fiat.

S V M M A R I V M.

An matrimonij promissio facta absenti obliget, in quibus casibus habeat locum hac disputatio, num. 22.

Prima sententia obi-gare ante acceptationem, nu. 23.

Secunda sententia verior non obligare; & ubi canones nil disponunt, standum est legibus etiam in rebus canonicis, nu. 24.

Quid quando matrimonium est causa pia, an desideretur acceptatio, nu. 25.

Quid si ea promissio fiat presenti, & tacenti, nu. 26.

Quid si fiat infanti, num. 27.

An requiratur, promissionem intimari per nuncium, ad id destinatum, nu. 28.

An sufficiat, ut coram nuncio illo, acceptatio fiat, num. 29.

Quid quando coram persona coniuncta, vel petente promissionem spondet quisquam, & is intimat, nu. 30.

An exigatur, ut acceptatio sit coram eodem nuncio, nu. 31.

Quado iuramentum intercedit, an adhuc exigatur acceptatio, n. 32.

Soluitur argumentum, & explicatur c. veniens, qui clerici, vel vouen. num. 33.

22 **D** Vbi-um, An promissio matrimonij facta absenti obliget irreuocabili-ter ante absentis acceptationem, nemine pro eo stipulante, seu acceptante. Hactenus egimus de promissione in comuni acceptata, ut inde gradum faceremus ad matrimonij promissionem: & meminisse oportet hanc disputationem locum tantum habere, quando promissio est gratuita, ut dixi nu. 1.

23 Aliqui censent non desiderari acceptationem, ut promissio matrimonij obliget, Probatum ex c. veniens, qui clerici, vel vouen. ubi promissio matrimonij absenti facta, ponitur tanquam valida, & constat ex contextu nullum absentis nomine accepisse sibi: *mulier cuidam viro absenti, fide data se nupturam promisit.* Sic videtur tenere Guillelmus, quem refert, & sequitur D. Ant. 3. part. 1. c. 18. in initio, vers. nota ergo, Tabiena, verb. si sponsalia, q. 3. nu. 4. in fine, ubi Armilla, nu. 4. in fine, asserunt enim, si quis mulieri det fidem, & illa nihil respondeat, nec aliquo modo se acceptare ostendat, non esse sponsalia, teneri tamen promittentem eam ducere: ergo aperte sentiunt, ut promissio matrimonij obliget, nullam desiderari externam acceptationem. Idem tenentur dicere Doctores disp. seq. nu. 20. referendi, dicentes promissionem absque acceptatione obligare iure canonico: nam cum hac res spiritualis sit, iuris canonici regulis est metienda. Idem etiam tenentur dicere quos eadem disputatione, nu. 18. referam, asserentes ex promissione non acceptata, oriri obligationem naturalem, & in foro conscientie. Et si adhibeatur iuramentum, quos eadem disputatione, n. 23. referam, tenentes obligare tunc promissionem non acceptatam, dicent tunc obligare. Et quando matrimonium est causa pia, idem docebunt, quos retuli hac disp. n. 16. sentientes favore pie causae, non desiderari acceptationem.

24 Si tñ prima conclusio, promissio matrimonij facta absenti, nullo pro eo acceptante, est reuocabilis in utroque foro, ante absentis acceptationem. Probatum: quia promissio facta absenti, est reuocabilis ante acceptationem, ut probauimus tota hac disputatione, nec inuenitur aliquod speciale statutum, de matrimonij promissione, ut constabit ex nu. 33. ubi explanabitur textus, cui contraria sententia innititur, ergo idem de ea dicendum est. Dices tamen omnes textus allegatos hac disputatione, nu. 2. decidentes exigere acceptationem, esse iuris ciuilibus, quod circa matrimonium cum res spiritualis sit, nil disponere potest. Facilis est solutio, nã in materia matrimonij, & alijs Ecclesiasticis, ubi leges non sunt canonibus contrariæ, iudicandum est secundum leges: ut optime probat c. 1. de noui operis nuncia. vers. quis verò sibi: *Sacerdotum in ista canonum, principum constituta, quibus adiunguntur,* & docet ibi glos. verb. Io. Andr. n. 5. Ant. n. 5. Anch. n. 9. Henricus, n. 5. Card. n. 2. oppositione 1. Panor. n. 2. & c. 2. de desponsat. impub. n. 2. ubi Alex. de Neue, n. 3. Greg. Lopez, l. finali, verb. à fusto, in fin. tit. 3. p. 4. Ant. Cucus lib. 1. Institutio. maiorum, tit. 1. c. 13. P. Molina to. 2. de iustitia, tract.

2. disputat. 263. §. operæ precium tamen erit: ius autem canonicum non est in hoc contrarium iuri ciuili, sed utroque iure acceptatio desideratur: ut dicam disputat. seq. nu. 21. Et ita conclusio hac est glossa, c. veniens, qui cleric. vel vouen. ubi ponitur tanquam valida promissio matrimonij absenti facta, & ait glossa verbo promisit absenti, (per interpositam personam, quæ mandatum habebat ad hoc, alias nihil est:) & ibi Ioannes Andreas, nu. 8. sic inquit, (potest sponderi absenti, dummodo sciat, vel ratum habeat,) & ibi Hostien. & Anch. in initio, sic aiunt absenti fide data per literas, vel per nuncium: idem Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. nu. 20. Et ex Theologis Veracruz, l. p. Speculi, art. 16. §. sed dubitatur, & utrum, ubi ambo asserunt promissionem matrimonij, sicut & alios contractus, posse reuocari ante absentis acceptationem. Idem videntur clare tenere Ang. verb. sponsalia, num. 19. & ibi Syl. in initio, ubi aiunt promittentem seminare matrimonium, quæ minimè repromisit, teneri fidem seruare, si illa statim acceptet, secus verò si non: manifestè ergo petunt acceptationem, etiam quando promissio in præsentiā sit, nedum in absentia.

25 Secunda conclusio, idem dicendum est, licet matrimonium sit causa pia; eius enim promissio facta homini, reuocabilis est ante absentis acceptationem. (quando autem sit causa pia, dixi disput. 4. nu. 9.) Probatum: quia hac disput. nu. 16. verius esse diximus in causa pia exigere acceptationem. Si tamen ea matrimonij promissio fieret Deo, casu quo valida est, (quem casum explicuimus disputat. 4. nu. 12.) esset firma, nec posset reuocari, posset tamen illius voti dispensatio, aut commutatio obtineri absque absentis consensu: ut diximus hac disputatione, nu. 17.

26 Tertia conclusio, sufficit, ut ea promissio matrimonij censeatur acceptata, & obliget, si fiat presenti, & tacenti, quia ea censeatur sufficiens promissionis acceptatio, (ut dixi hac disputatione, nu. 11. & duplici sequenti,) nam cuiuslibet est vtile, ut absque aliqua propria obligatione, alter sibi obligatus sit, at quando matrimonij promissio est gratuita, solus promittens obligatus manet, (ut dixi disput. præcedenti, nu. 12.) Et ita hanc conclusionem tenet Ludouicus Lopez, l. p. instruct. materia de matrimonio, c. 26. fol. 1032. col. 1. §. præterea quoniam, Quamuis contrariū significent Angelus, verbo sponsalia, n. 19. & ibi Sylue. in initio, dum dicunt obligare eam promissionem, si femina statim voluerit, secus autem non: quare supponere videtur, non sufficere taciturnitatem, si enim ea satis esset, non peteret alia acceptationem.

27 Quarta conclusio, si promissio matrimonij fiat infanti, ut si maior septennio promittat matrimonium infanti, non requiritur acceptatio, unde promittens resilire nequit, sed tenetur expectare donec intans ad septennium perueniat, & si tunc noluerit, manet promittens liber, si verò voluerit, tenetur seruare fidem. Probatum: quia favore infantis non requiritur acceptatio, (ut dixi hac disputatione, n. 15.) & ita docent D. Ant. 3. part. tit. 1. cap. 18. arte §. 1. Syluest. verb. sponsalia, quæst. 2. d. 2. in fine, ubi Tabiena, q. 4. §. 5. Armilla, num. 4. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 11. conclus. 4. Manuel 1. tomo summe, in 3. editione, cap. 245. num. 7. Quamuis contrarium videatur tenere Cardin. cap. de illis. el primero, de despons. impub. nu. 2. ubi ait posse resilire, si ambo sint infantes, vel alter, eo quod sponsalia sunt nulla. Sed hæc ratio nil probat, nam ea promissio non obligat vi sponsalium, quæ utriusque promissionem postulant, sed vi simplicis promissioni gratuite: qui enim infanti promittit, eius repromissionem, cuius incapax est, minimè expectat.

28 Quinta conclusio, ut promissio matrimonij absenti facta, irreuocabilis sit, oportet, ut absenti intimerur per nuncium ad id à promittente destinatum, vel Epistolam, nec sufficere, si aliunde certior factus absens acceptet. Probatum: quia in reliquis promissionibus id desideratur iure communi, & regni, ut dixi hac disput. num. 3. & 10. Et tenent expressè Glos. c. veniens, verb. promisit, qui cler. vel vouen. & ibi Hostiens. & Anch. in initio, quorum verba proxime retuli num. 24.

29 **Sexta conclusio**, dum coram nuncio à promittente misso alter acceptat, statim est firma, & irrevocabilis promissio. Probat: quia ex eo, quod mittitur nuncius ille, ut intimet, censetur is quasi procurator, & gerens promittentis vices, ut promissionis acceptatio coram ipso facta, censetur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptet: sicut quamvis privilegium iuxta communem sententiam, non prolicet absenti ante acceptationem, verum dum aliquis nuncium misit, valet ubi privilegium innotescit nuncio, & is acceptat, ut docent Hostiens. c. 1. de concess. praben. in 8. col. 1. vers. facultatem, quod legit post quintum decretalium inter extravagantes Innocentij: & tenet ibi Innocent. nu. 6. vers. facultatum, Archidiacon. ibi, nu. 3. super eo dem vers. Ioan. Andr. nu. 8. Ancharan. nu. 6. Dominicus. ibi, §. ex parte, vers. quæro an indistinctè sit verum, Francus eodem, §. n. 3. Ant. in Proemio decretalium, §. Gregor. nu. 16. Sylvest. verb. renunciatio, q. 4. & verb. privilegium, c. ult. Rosella, verb. indulgentia, n. 8. & ibi Tabiena, nu. 30. q. 29. Item, quia si nuncio mittam donum, statim, ut donatarius acceptat, irrevocabile est, nec opus est, ut mittenti de acceptatione constet: ergo similiter in promissione gratuita matrimonij. Tandem pro hac parte facit doctrina Felini, cap. si cautio, de fide instrument. nu. 24. vers. primus, & aliorum, quos ibi refert, ubi asserunt, confessionem abserate parte factam non valere, nisi nomine absentis interuenisset nuncius. Facit etiam doctrina Astensis, quem refert, & sequitur Sylvest. matrimonium §. quart. 12. ubi dicit idem esse notificare nuncio, ac si notificaretur mittenti nuncium.

30 **Obseruandum** tamen est quoties fidem de matrimonij absenti, coram petente à me, ut contraham cum illa, qui ex parte illius se habet, qui est persona cum absente coniuncta, & de illius matrimonio agit, visus sum velle, ut absenti intimet, & sic post intimationem, & absentis acceptationem, si promissio illa gratuita fuit non poterit reuocari. Dixi si gratuita fuit, nam de promissione respectiva sermo erit disput. sequenti, nu. 31.

31 **Utrum** verò oporteat, ut coram eodem nuncio acceptet, vel satis sit coram altero: dicam disput. seq. num. 35.

32 **Quid** autem dicendum sit, si in promissione matrimonij absenti facta, interueniat iuramentum, dicemus disp. seq. num. 39.

33 **Ad argumentum** primæ sententiæ propositum, nu. 23. desumptum ex cap. veniens, constat ex dictis, nu. 24. ubi auctores retuli explicantes eum textum, quando per nuncium, vel Epistolam promissio absenti facta est.

DISPUTATIO VII.

Utrum dum quis promittit matrimonium absenti, coram tertio stipulante, seu acceptante nomine absentis, teneatur implere, vel possit rescire ante absentis acceptationem.

SUMMARIUM.

Utilitas huius disputationis, & in quo versetur difficultas, numero 1.

Quotupliciter potest fieri promissio, quoties alter pro altero stipulatur, num. 2.

Quid stipulatio operetur circa irrevocabilitatem promissionis, & quo pacto verba debeant formari, num. 3. & explicatur si sit ita stipulatus, la sexta, §. Chrysogonus, ff. de verborum obligat.

Qui possit pro alio stipulari attento iure communi, & an sufficiat mandatum generale, num. 4.

An frater pro fratre, aut mater pro filijs stipulari possint, aut cum ipsius stipulantis interest, num. 5.

An pater pro filio, possit stipulari, num. 6.

Quid si filius sit emancipatus, num. 7. & ibi, quid de naturalibus, & quid de ascendens.

Scrib. de Matrim. Tom. I.

Quid de tutore, & curatore, nu. 8. & quid de parcho, nu. 10.

Quid de his, qui sunt subalterius potestate, ut de filio pro patre, religioso pro monasterio, seruo, aut famulo pro domino, & hero, discipulo pro magistro, nu. 9.

An fauore cause pæ, & dotis, possit alter pro altero stipulari, num. 10.

An Notarius possit stipulari pro absente, num. 11.

An in contractibus onerosis, & respectivis, possit alter pro altero stipulari, num. 12.

Quot sint dubia hic disputanda, num. 13.

Post nu. 13. inuenies alia huius disputationis summaria.

Questio. Hæc utilissima est, frequentissime enim contingit, nam prius inter parentes, vel feminæ consanguineos, de matrimonio incundo tractatur, daturque de illo fides, & cum eo statueres est iam constituta, ut vir velit, promiseritque cum femina contrahere, certior ea rediditur. Dubitatur ergo an ea promissionis verba dicta parentibus, vel consanguineis, vel quibuscunque alijs pro absente acceptantibus, ita obligent, ut ante absentis acceptationem metas sit rescire. Quæ quidē questio ex ea pendet, si alter alteri stipulari possit: id est, acquirere obligationem absenti, seu acceptare promissionem, vel contractum absentis nomine, absque speciali ipsius mandato.

Supponendum primo est, tripliciter posse verba promissoria formari, primo, quando promissionis, & executionis verba, diriguntur in absentem, ut promitto Titio absenti, 2. quando promissionis in presentem, executionis verò in absentem, ut promitto tibi me daturum Titio, 3. quando impersonaliter est facta persona, cui promitto, ut promitto me daturum Titio.

Secundo supponendum est, quamvis quosdam stipulari posse pro alijs, ad operetur: ut donatio, vel promissio ea stipulatione sequuta, reuocari minime possit: semper tamen à donatarij ratihabitione, & consensu pendet, ut firma omnino sit. Ut bene aduertit P. Molina ro. 2. de iustitia, tract. 2. disputat. 164. §. iure etiam concessum est, hic tamen effectus stipulationis tunc temporis habet locum, quando verba promissionis diriguntur in presentem, ut promitto tibi me daturum Titio: si enim dirigantur in absentem, ut promitto Titio, talis promissio reuocari potest ante absentis acceptationem, quamvis is, qui presens est, ab absentis nomine stipuletur. Probat: quia cum tunc nullo modo contrahatur cum presente, sed omnino cum absente, per stipulationem presentis, nullo modo censetur acceptatus contractus. Item quia presens non est, cui ego promitto, & proinde non est ille, à cuius voluntate firma mea promissionis obligatio pendet. Præterea: qui licet Glo. stipulatio ista, §. si stipuler, verb. fieri, ff. de verb. obligat. & l. mul. tun, verb. potest, in fine, C. si quis alteri, vel sibi, & l. quoties, §. 1. verb. suo, ff. de administrat. & peric. tuto. & Bart. d. §. si stipuler, in principio, ubi Hel'apertica, & Paulus, dicunt esse speciale in tutore, & curatore, ut valeat ipsorum stipulatio, & acquiratur obligatio absenti: quando verba promissionis diriguntur in absentem. Et probant ex l. eum qui, §. finali, ff. de constit. pec. parentur tamen esse specialissimum in tutore. immo, & in illo merito negant Ang. d. l. stipulatio ista, §. si quis insulam, & l. si sibi, §. si stipuler, nu. 9. Iacobus de Aretio, Imoia, Raphael Cumanus, Alex. Romanus, Baldus ibi, dicens communem, & probant ex d. l. quoties, in initio: respondetque ibi Iason, ad legem citatam pro opposita sententia, dupliciter. Et absque aliqua distinctione, huiusmodi stipulationem nullius esse momenti, docet Couarr. de pactis, 3. par. §. 4. nu. 9.

Rogabis tamen, quid dicendum, si verbis impersonalibus promissio facta sit: ut promitto me daturum Titio. Bartolus lege stipulatio ista, §. si stipuler, nu. 2. vers. tertius modus, & l. si ita stipulatus, la sexta, §. Chrysogonus, nu. 1. ubi Ang. ff. de verbor. obligat. & Ant. Gabr. ro. 3. commun. lib. 4. tit. de verbor. obligat. conclus. 1. num. 60. dicunt stipulationem esse nullam, licet stipulantis interfit, quia videtur ea promissio, facta absenti. Et probant ex d. §. Chrysogonus, ibi:

B 3 quod

quod patrono dari libertus stipulatus est, inutile est. Ceterum dicendum est valere huiusmodi stipulationem, quando stipulantis interest. Et ratio est: quia cum in hoc casu dubium sit, in quem verba promissionis dirigantur, scilicet an in presentem, vel in absentem, censenda sunt in presentem dirigi, ut actus valeat, l. si servus communis meus, §. 1. & l. ante penultima, ff. de stipul. servor. Itē probatur ex L. quoties in stipulationibus, ff. de verb. oblig. ubi habetur verba in stipulationibus ambigua interpretanda esse ita, ut stipulatio valeat, ubi Ias. n. 1. dicit licet stipulatio sit stricti iuris, strictēque intelligenda, l. quicquid alitringēdx, in princ. ff. de verb. obligat. recipere tñ interpretationem, ut valeat. Quia in dubio sensus eligendus est, qui actum valere faciat, c. Abbate, prope finē, de verb. signific. Præterea, quia verba sunt in cōmuni modo significandi intelligenda, c. ex literis, el primiero, de sponsalibus. At cōiter intelliguntur huiusmodi verba dirigi in presentē, qñ ipsius intererat; & sic solet peti. si dei observatio, vulgò *la palabra*. Tandē probatur ex l. stipulatio ista, §. si stipuler in fine, ff. de verb. oblig. ibi: *Si procuratori meo dari stipulatus sim, vires habebit, & si creditori meo, quia interest mea*. Nec obstat d. §. Chrysogonus, quia ibi non intererat liberti stipulari pro domino. Et ita hanc partem tuetur Ias. dicens esse indubitata d. l. stipulatio ista, §. si stipuler, n. 10. vers. tertius modus, & ibi Imola, Alexander, Romanus, Cumanus; idem Paulus, d. §. Chrysogonus.

4 Supponendū est 3. attento iure Cæsareo, & antiquo regio Castellæ, non posse alterum alteri stipulari, id est acquirere obligationem, seu pro eo acceptare, habetur expressē, §. si quis alij, & §. alteri, Inst. de inutil. stipul. & l. stipulatio ista, §. alteri, & §. si stipuler, ff. de verb. oblig. & l. 7. tit. 1. p. 5. Nec fat est ad acceptandū, seu stipulandū, pro alio mādaturū generale, sed requiritur speciale, ut docet gl. c. si tibi absēti, verb. habueris, de præb. in 6. Couar. 3. var. c. 16. n. 4 & multi alij, quos refert, & sequitur Burgos de Paz q. 10. civili, nu. 12.

5 Imò nec fratres pro fratrib. stipulari possunt. Paul. & Aimon, quos refert, & sequitur Burgos de Paz q. 10. civili, nu. 19. Nec mater pro filijs, cum non habeat eos in potestate. Sic Bart. l. quod dicitur, la seconda, nu. 8. ff. de verb. oblig. & ibi Ias. nu. 83. & multi alij, quos refert, & sequitur Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 3. conclus. 1. nu. 49. Quod si oppones, §. sed & si quis, Inst. de inutil. stipul. & l. stipulatio ista, §. si stipuler, & l. si quis insulam, ff. de verb. obligat. & l. 1. tit. 1. p. 5. vbi habetur posse aliquem alij stipulari, quando sua interest, at matris videtur interesse, ut detur filio & dic cum Glossa eo. §. sed & si quis, verb. valet, valere non ut queratur actio ei, pro quo sit stipulatio, sed qui stipulatus est ager actione ex stipulatu ad interesse. Et debet esse interesse pecuniarium, & nō tantum affectionis, ut latē Iason, d. l. stipulatio ista, §. alteri, nu. 12. & multi alij, quos refert, & sequitur Ant. Gabr. d. conclus. 1. n. 10. 12. & 13. contra alios, quos refert, nu. 11. Non tamen caret hoc difficultate, & credo verius esse, posse matrem pro filio stipulari, quod tenent Bald. Arct. Corneus, quos refert, & sequitur Menochius conf. 162. nu. 4. & 6. vol. 2. Suarez, l. 1. tit. de las arras, nu. 69. Item, quia pater pōt stipulari pro filio emancipato, ut dicemus, n. 7. Cum tñ à sua potestate exemptus sit.

6 Excipiuntur tamen aliqui, qui pro alijs stipulari possunt, ut pater pro filio. Qua in re breviter sic distinguendum est: aut stipulatur aliquid dandum filio, vel faciendum pro filio: si aliquid dandum filio existenti sub patris potestate, si id dandum est eius generis, ut acquiratur patri, ut profectitium, quo ad proprietatem, & vsumfructum, & adventitium, quo ad vsumfructum, valet, ut pater ex l. quod dicitur, la seconda, & leg. dominus servor, ff. de verborum obligatio. Si verò non acquiratur patri, ut Castrense, vel quasi, tunc si stipuletur, ut filio, vel ut legitimus administrator, valet: si verò, ut extraneo, non valet. Sic Bart. multos textus allegans d. l. quod dicitur, nu. 4. Ancharan. c. sicut, de sponsal. nu. finali. Si autem, pater stipulatur pro filio ob benemerita, si benemerita sunt erga extraneum, tunc stipulatur pater pro filio, ut filio, & sic valet, quia tunc nequit dici patrem motum esse ad stipulandum pro filio ob

ea benemerita, cum non sint erga patrem, sed tantum propter affectionem paternam, si verò benemerita sint erga patrem, & ob ea moueatur pater ad stipulandum pro filio, censetur stipulari pro extraneo, idem enim fecisset pro extraneo, qui talia beneficia in ipsum contulisset, ita Bart. d. l. quod dicitur, nu. 2. & alij multi, quos refert Ias. nu. 20. vbi alios referēs id reprobat, asseritq. censeri stipulari pro filio, ut filio, etiam qñ pater stipulatur ob beneficia in ipsummet patrem collata, & sic valere; quia debet præsumi propter filiationē fieri, & latissimē probat, & hoc mihi magis placet.

Si verò pater stipuletur aliquid faciendum pro filiofamilias, si factum personæ filij cohæreat, talis stipulatio valet, quoad filium, non verò quoad patrem, nisi sua interfit interesse pecuniario, sicut si stipularetur pro extraneo: Si autem factum personæ filij non cohæreat, ut filio scribendum esse librum, idem dicendum est, quod de stipulatione dandi. Sic Bart. multa allegans, d. l. quod dicitur n. 4. Anch. d. c. sicut, nu. finali, Ant. Gabr. d. conclus. 1. nu. 44.

7 Si autem, stipulatio sit pro filiofamilias pro tempore, quo sui iuris erit, valet, si stipuletur pater pro filio, ut filio, secus si pro ipso, ut extraneo. Sic Anchar. & Bart. proximē citati. Imò in ijs casibus, in quibus potest pater stipulari pro filiofamilias, potest pro ipso emancipato. Quia paria sunt aliquid fieri in tempore aliquo, & conferri in illud tempus, l. quod sponsa, C. de donatio. ante nup. l. in tempus, ff. de hered. inst. Sed potest stipulari pro filio in tempus, quo sui iuris erit effectus. Sic Bart. d. l. quod dicitur, nu. 7. Ias. ibi nu. 34. vbi alios refert, idem Ant. Gabr. d. conclus. 1. nu. 28. qui idem dicit, n. 29. de omnibus ascendentibus per lineam paternam, & nu. 34. id negat de filijs naturalibus.

8 Similiter tutor potest pro pupillo, & curator pro minori stipulari, probatur: quia pater non tantum, ut pater, sed etiam, ut legitimus administrator potest stipulari pro filio, ut dixi nu. 6. sed tutor, & curator est legitimus administrator, ergo. Item quia succedit loco patris, & omnia vota irritat, quæ potest pater irritare. Sic docet Gloss. §. alteri, verb. ut supra, Inst. de inutil. stipul.

9 Item qui sub aliorum sunt potestate, cōparatione eorum, sub quorum potestate sunt, possunt stipulari, ut filiusfamilias pro patre, servus pro domino, Monachus pro monasterio. Habetur expressē, §. si quis alij, Inst. de inutil. stipul. & l. 7. tit. 1. p. 5. q. adeo verum est, ut licet tot sint distinctiones (ut vidimus nu. 6. 7. & 8.) ad affirmandū qñ pater stipulari possit pro filio: at filius indistinctē potest pro patre stipulari. Sic Iason, l. quod dicitur, l. 2. num. 13. ff. de verb. oblig. Qui verò sui iuris sūt non possūt acceptare loco eorū, quibus ex parte subdūtur, ut famulus loco heri, filius sui iuris effectus loco patris, aut matris, discipulus loco magistri, ut bene P. Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 264. §. alij verò.

10 Vtrum verò fauore causæ piæ possit alter pro altero stipulari, non conueniunt omnes: Quidam enim asserūt non posse, & satis probabiliter. Quia c. quamquā, de vsur. in 6. agitur de restitutione vsuratum, quæ causa pia est, & ponderatur fuisse parochum, qui persona publica est, stipulatum, quasi secus sit de alijs, & in parochio ipso solum in hoc casu posse stipulari probat P. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disputat. 264. §. parochus. Et ita tenet Speculator. tit. de arbitro: & arbitratore, §. sequitur, nu. 35. & tit. de emphyteusi, §. nunc dicamus, vers. 74. nu. 95. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 3. tit. de verb. oblig. concl. 1. nu. 72. & multi alij, quos refert Tiraq. de priuileg. piæ causæ, priuileg. 114. nu. 3. & ipse nu. 4. dubius manet.

Communior tñ, ac verior sentētia habet, fauore piæ causæ posse alterum alteri stipulari: per l. Caius, ff. sol. matrim. vbi habetur fauore dotis posse alterū alteri stipulari, quod etiam tenent multi, quos refert Tiraq. d. priuileg. 114. nu. 1. quamuis alij multi teneant contrarium in dote, quos refert Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 3. tit. de verb. oblig. concl. 1. n. 75. ergo similiter fauore causæ piæ, quia causa pia tantū fauoris habet, quantum dos, vel latē Euerardus in loco à dote ad piam causam. Nec obstat, d. c. quamquam, quia ibi non tam agitur de causa pia, quam de consciētiæ exoneratione, quod

ad officium parochi pertinet, & ita hæc sententiam tenent Panorm. in proemio decretal. Gregoriano, parte, quæ incipit, Gregorius diuiditur, nu. 26. & ibi Felin. parte, quæ incipit, Gregorius Episcopus, nu. 25. Bald. l. illud, C. de sacros. Eccl. nu. 2. & ibi Paul. in fine, Iason, l. qui Romæ, §. Flavius, n. 24. & l. Stipulatio ista, §. alteri, n. 6. ff. de verb. oblig. Ang. Inst. de adoptio. §. cum autem, n. 5. Ioachinus Instit. de inutil. stipul. §. si quis alteri, n. 8. Moli. lib. 4. de primog. c. 2. nu. 65. Gutier. c. quamvis pactum, in principio, nu. 55. & alij, quos refert Tiraq. d. priuilegio 14. nu. 1. & dicunt Baldus, Ang. Iason, Paulus, esse hoc verum, quamvis verba promissionis in absentem ad causam piam dirigantur, quod tamen addendum non credo propter dicta, num. 3.

11 Similiter de notario est controuersia, censent. n. aliqui posse pro absente stipulari, eo qd est persona publica, nec posse promissorem retrocedere et ante absentis ratificationem. Sic tenent multi, quos refert decisio Pedemontana 70. nu. 4. idem Couar. rubr. de testam. 3. p. num. 13. & lib. 1. variar. c. 14. nu. 11. & 13. Villalobus in antinomia iuris, litera D, nu. 175. Rolan. conf. 19. n. 9. lib. 1. Iul. Clar. lib. 4. recep. §. donatio. q. 13. vers. primo ergo casu, Gutier. c. quamvis pactum, in principio, nu. 54. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. glossa 2. num. 10. & duplici sequenti, Scraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio 24. nu. 4. & ex Theologis P. Molina tomo 2. de Iustit. tract. 2. disput. 164. §. quarto tanquam opinio. Manuel 1. tomo summa, c. 95. num. 1.

Verius tamen est, posse adhuc reuocari ante absentis ratificationem, non obitante notarij stipulatione, donationem, seu promissionem à notario absentis nomine acceptatam. Tum, quia non est textus tribuens facultatem Notario stipulandi pro absente extra iudicium, leges. n. id concedentes, si bene expendantur, loqui videntur in iudicio, l. 1. §. exigere. C. de magistr. conueni. l. non aliter, ff. de adoptio. l. 7. tit. 11. p. 5. Tum etiam, quia licet statuto caueatur, vt alter alteri stipulari possit, intelligitur sequuta absentis ratificatione, vt docent Paulus, Alex. Curtius, Decius, quos referunt, & sequuntur Molina lib. 4. de primogen. c. 2. nu. 64. Burgos de Paz. q. 10. ciuili, nu. 3. Gutier. c. quamvis pactum, in princ. nu. 55. Et ita hanc sententiam defendunt Tiraquel. tract. de iure constituti, 3. p. limitat. 3. num. 8. & sequentibus, Cephal. conf. 33. nu. 16. lib. 1. Molina d. c. 2. à nu. 69. ad 72. Burgos de Paz. d. q. 10. à num. 14. & innumerij alij, quos refert, & sequitur decis. Pedemont. 70. num. 2. 3. & 5. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. num. 25.

12 Vnum tamen maxime obseruandum est, dum diximus quosdam stipulari posse pro alijs, & ipsis stipulantib. non posse donationem, vel promissionem reuocari etiam ante absentis ratificationem, accipiendum esse in contractibus lucrativis, nam in onerosis, & respectivis, & vtrò, citròque obligatorijs non satis est, cuiuscunque stipulatio, vt firmus, & irreuocabilis sit contractus, sed necessarius est consensus absentis, quo se mutuo obliget, probatur: quia certissimum est ante vtriusque partis obligationem nihil perfectum effici posse, l. contractus, C. de fide instrumento. ergo antea potest quilibet resilire. Item, quia cū sint contractus respectiui habent tacitam conditionem, si alter in gravamine, aut retributione consentiat, ergo ante huius conditionis acceptationem liberum est resilire. Item, quia absens potest non acceptare, ergo similiter contrahens cum absente potest resilire: non. n. contractus claudicare debet, l. Iulianus, 14. §. si quis à colludente, ff. de actio. empt. claudicaret autem si contrahens astrictus esset, absens verò omni obligatione solutus foret. Sic Molina lib. 4. de primog. c. 2. nu. 66. & 71. Gutier. c. quamvis pactum, in princ. nu. 55. P. Molina, to. 2. de iust. tract. 2. disput. 164. §. quinto quado.

13 His suppositis, vt quæstioni principali de matrimonij promissione satisfaciamus, oportet alias, ex quibus pendet, pramittere. Quinque igitur quæstiones disputandæ sunt. Prima, an ex stipulatione alteri per alterum facta, oriatur obligatio naturalis?

Secunda, an de iure canonico obliget?

Tertia, an si firmetur iuramento, obliget?

Sanct. de Matrim. Tom. 1.

Quarta, an attentò regio Castellæ iure, obliget?

Quinta. Quid de promissione matrimonij, aliquo pro absente stipulante?

S V M M A R I V M.

Duplex est obligatio, alia naturalis, & in foro conscientia, & alia civilis, num. 14.

Naturalis obligatio est duplex, & quando sit obligatio in foro conscientia, num. 15.

Quo pacto cognoscatur oriri obligationem naturalem, aut civilem, num. 16.

An ex stipulatione alterius, vel ex promissione non acceptata oriatur obligatio naturalis, prima opinio tenet oriri, num. 17.

Quando pactu principale non valet, nec valet panna, n. 17. & 19. Secunda opinio verior non oriri, num. 18.

Soluntur argumenta, & explicatur, l. Stichum, ff. de solutio. num. 19.

Post num. 19. inuenies alia summaria, qua desiderantur.

14 **P**rima quæstio est, an ex stipulatione eius, qui pro altero stipulari non potest, esto non oriatur actio civilis, id est ius civile nullam concedat actionem, oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conscientia? Quod est quætere an ex promissione non acceptata ab absente, in foro conscientia aliqua obligatio implendi oriatur? Pramittendum est primò duplicem oriri posse ex contractu obligationem, altera est civilis, id est, ad quam implendam datur actio in foro externo: altera est naturalis, id est, ad quam implendam licet non detur actio in foro causarum, obligat tamen in foro conscientia, quamvis actio civilis deficiat, c. finali, de consuetu. & docent optimè Bart. extrauag. ad reprimendum, verb. denunciationem, nu. 10. Ancharan. regula possessor. num. 19. de regul. iur. in 6. Abb. c. quia plerique, nu. 43. de immunit. eccles. Angel. verb. obligatio, nu. 2. vbi Syluest. q. 1. Tabiena, q. 1. Armilla, num. 2. Couar. c. cum esses, de testam. nu. 5. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. gl. 10. num. 11. & ex Theologis Corduba summa, q. 155. Ludouicus Lop. 1. par. instruct. in 2. editione, c. 124. §. igitur. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disput. 224. fol. 1398.

15 Secundò pramittendum est duplicem, esse obligationem naturalem, quædam est tantum ex honestatis, & gratitudinis debito, quæ propriè obligatio non est, nec eius transgressio peccatum inducit. Et de hac non agimus. Altera est, quæ oritur ex vinculo legis naturalis, & hæc obligat in foro conscientia, licet ius civile non concedat actionem, vt proximè dixi: vt defraudans citra iusti precij dimidium tenetur naturaliter, non tamen ciuilitè restituere. Sic Couar. de pactis. 2. p. 6. 4. n. 5. & de hac obligatione est quæstio præsens.

16 Tertiò pramittenda est regula ad cognoscendum, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, & quando civilis, & regula ea est. Si lex reprobet contractum, ipsumque prohibeat ei resistens, neutra obligatio oritur, probatur ex l. non dubium, C. de legibus, ibi: *Nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos volumus subsequutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente, & l. cum lex 47. ff. de fideiussor. ibi: cum lex venditionibus occurrere volueris, fideiussor quoque liberatur, ergo lege resistente nulla obligatio oritur, quia si naturalis oriretur, fideiussor non liber, sed astrictus maneret, l. quod enim 8. & l. fideiussor. 17. §. fideiussor. ff. de fideiussor. & l. 4. tit. 12. par. 5. & ratio regulæ est: quia licet ex quolibet contractu ex se obligatio naturalis consurgat, ius enim nature fidem in contractibus seruandam præscribit: at lex ubi publicum bonum potest hanc obligationem impedire: videtur autem id manifestè efficere, quando contractui resistit ipsum omnino vitians, & cassans. Sic. Glos. d. l. cum lex, verb. cum lex Bartol. ibi, num. 4. & l. 1. num. 8. ff. de nouat. Angel. §. pupillus, num. 3. instit. de inutil. stipul. Ias. l. frater à fratre, num. 44. versic. tertia difficultas, ff. de condict. indeb. Fortun. l. veluti, ff. de iustit. & iure, Syluest. verbo obligatio. quæstione 4. vbi Angel. num. 10. Tabiena,*

q. 5. nu. 6. Couar. de pactis. 2. par. §. 4. num. 6. vers. tertio, & vers. quinto, Seraphinus de privileg. iuram. privilegio 57. nu. 5. Spino Speculo tenam. glos. 1. §. principali, nu. 50. Azbedo alios referens lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. nu. 24. quamvis minus verè Mincha. de success. creat. lib. 3. §. 30. reprobet hanc regulam, dicens resistere legem contractui, non esse iustificans lignum, ut non oriatur obligatio naturalis.

Si autem lex humana minimè contractui resistat, ipsum reprobans, nec assistat denegans ei actionem in foro externo, tunc contractus hic, destitutus manet auxilio iuris civilis sub fomento tamen iuris naturalis, quare sola naturalis obligatio, verum in foro conscientie debitum producat, consurget. Sic Bart. l. 1. num. 8. ff. de novatio. Couar. de pactis, 2. par. §. 4. num. 6.

77 His præmissis circa quonem propositam duplex est sententia. Prima ait oriri obligationem naturalem. Probat: quando contractus principalis non valet, nec pena eius adiecta valebit; tanquam accessoria enim, sequitur naturam principalis, reg. accessorium, de regul. iur. in 6. & docet Glos. l. si patronus, §. patrono, verb. Fabiana, ff. si quis in frau. patro. Neuo, cap. 1. de coniug. leproso, num. 10. Ioannes Lup. rubr. de donatio. §. 2. nu. 3. & multis probant Pinel. l. 2. p. 1. capit. 2. nu. 26. C. de rescin. vendit. Padilla, ea. l. 2. nu. 74. Per alica, l. cum pater. §. à filia, nu. 53. ff. de leg. 2. Ant. Gom. l. 45. Tauri, nu. 30. Sed valet pena adiecta stipulationi alteri per alterum facta; ut expressè h. l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. oblig. ergo talis stipulatio non est prorsus nulla.

Secundo Probat: quia obligatio naturalis oritur ex consensu, l. Stichum, §. naturalis, ff. de solutio. sed hic est consensus promittentis, & stipulantis, ergo est obligatio naturalis. Et ita hanc sententiam tenent Glos. l. stipulatio ista, §. alteri, verb. nihil interest, et secundo, ff. de verborum obligationibus, & l. 1. verb. consensum, & l. si vnus, §. pactus, verb. in pactis, ff. de pactis, Bart. d. l. stipulatio ista, §. alteri, nu. 8. & ibi Iason, dicens communem, nu. 20. idem Bart. l. 1. §. conventionis, nu. 3. ff. de pactis, Abb. cap. inter vniuersas, nu. ult. de electione, & cap. si cautio. n. 6. de fide instrumento. Felin. in præmio Gregoriano decretal. par. quæ incipit Gregorius Episcopus, nu. 27. & c. 1. de pactis, nu. 8. Fortun. l. 1. nu. 23. ff. de pactis. Couar. de pactis, 2. par. §. 3. n. 9. Ant. Gabr. tom. 3. communionum, lib. 3. tit. de verb. oblig. concl. 1. nu. 66. Minchaca de success. creat. lib. 3. §. 30. n. 10. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. glos. 5. nu. 3. Gutier. repetitione l. vnica, C. quando non petentium partes, num. 34. quam tamen sententiam aliqui ex his Doctoribus intelligunt, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, ut promitto tibi me daturum Titio; secus si ibi in absentem, ut promitto Titio. Quia in priori casu contrahitur cum præsentem, & ita concurret mutus illius, & promittentis consensus: in posteriori verò nullo pacto contrahitur cum præsentem. Sic limitant Panormit. d. c. si cautio. nu. 6. Felin. l. Minchaca, nu. 6. Couar. Gutier. Ant. Gabr. proximè citati: quamvis enim Cou. valde obicere loquatur eod. nu. 9. vers. 9. in initio, at in fine, & vers. 10. se explicat, ita intelligit illum Matienzo d. glos. 5. nu. 6. Et hæc sententia cum hac moderatione intellecta est valde probabilis.

78 Secunda sententia, quam veriore reputo, ait non oriri naturalem obligationem. Probat, quia dum lex contractui resistit, nulla oritur naturalis obligatio, ut dixi nu. 16. Sed lex huic contractui resistit illum omnino cassans, ut clare videtur probare, §. si quis alij, Instit. de inutil. stipul. ubi dicitur si quis alij stipuletur, nihil agere, & l. si ita stipulatus, l. 6. §. Chrylogonus, ver. nullam, ff. de verb. oblig. ubi dicitur nullam prorsus oriri obligationem: & l. certi conditio, §. quoniam, vers. nulla, & vers. inutiliter, ff. si cert. pet. appellatur talis stipulatio nulla, & inutilis, & vers. idem queri, & vers. numeravi, equiparantur sub conditione impossibili stipulari, & alij stipulari, sed in priori casu stipulatio est prorsus nulla, ut dicitur ibi, & l. impossibilis, ff. de verb. oblig. ergo & in posteriori.

Secundo quia §. alteri, Instit. de inutil. stipul. & l. stipulatio ista, §. alteri, & §. si stipulet, ff. de verb. obligat. & l. 7. tit.

11. par. §. dicitur non posse alterum alteri stipulari, sed negatio iuncta verbo potest, inducit necessitatem, & tollit enuncem potentiam, Glos. ciebris regula non potest, de regul. iur. in 6. verb. non potest, Iason, l. non dubium, nu. 30. C. de legibus, ergo nulla oritur obligatio, nam si naturalis oriretur, non esset actus omnino impossibilis.

Tandem, quia contractus requirit consensum duorum, ut perfectus sit, l. 1. ff. de pactis, sed in hoc casu non concurrat consensus duorum, nam tantum verbo tenus premitto præsentem, cum exequutorio, & effectus promissionis sit in absentem, nec huius, qui præsentem est eam impleri, interest, ergo ante acceptationem absentis nullam parit obligationem, & reuocari poterit. Et confirmatur: quia quamvis asseramus seclusa lege positiva, obligare hanc promissionem, ac ius civile in reipublica commodum ad lites relegandas decernere potuit, hæc promissiones nullam vim obligandi habere; id autem manifestè statutum videtur iuribus citatis. Quare hanc sententiam tenent Bart. l. si vnus, §. pactus, n. 16. ff. de pactis, Rainerius de Forliuio. Ang. Raph. Cuman. Paul. Alex. l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. oblig. Panor. in proximo decret. Gregoriano, parte quæ incipit, Gregorius diuiditur, num. 25. Anton. Gom. tomo 2. variar. c. 9. num. 1. Molina lib. 4. de primog. c. 2. num. 62. P. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 263. §. operæ precium, & loquitur expressè Panorm. quando verba promissionis diriguntur in præsentem, & addit posse absque peccato promittentem ante absentis acceptationem resilire: & Molina, d. c. 2. num. 62. loquitur etiam quando verba promissionis diriguntur in præsentem, nam nu. 65. reprobatur glosam, c. quoties cordis oculus, l. q. verb. & per te, dicentem obligare, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, & huic sententia valde fauet Couar. de pactis, 2. p. §. 4. nu. 10. nam ubi dixerat, nu. 9. oriri naturalem obligationem, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: dicit nu. 10. vers. 11. esse valde dubiam hanc sententiam, & inuitum illi accedere, eo quod est communis, & facilius posse defendi, si illi resistere, & sic non oriri naturalem obligationem.

19 Ad 1. argumentum dico cum Couar. de pactis, 2. p. §. 4. nu. 4. vers. deinde, ubi alios refert, quod quando contractus principalis non valet, non valet etiam adiectio penæ, est verum, nisi ratio ob quam contractus principalis non valet, deficiat quando pena adijcitur, quod hic contingit, quia ideo stipulatio alterius, pro altero non valet: quia sua non interest: at quando pena adijcitur, deficit hæc ratio, quia sua interest, nam ea pena ad stipulantem pertinet, & ipsi soluenda est, & ideo valet adiectio penæ, unde dicit Ioachimus Instit. de inutil. stipul. §. alteri, quod in hoc casu non ponitur pena tanquam accessoria ipsi stipulationi, sed est quasi nouus contractus, & sic utile per inutile non vitiatur.

Ad 2. desumptum ex l. Stichum, respondeo obligationem naturalem oriri ex consensu, quando illi lex humana non resistit, at hic resistit, sic respondet Couar. d. §. 4. nu. 6. vers. quarto, in fine.

S V M M A R I V M.

An ex stipulatione alteri per alteram facta, oriatur obligatio iure canonico. 1. opinio oriri, num. 20.

2. Verior non oriri, num. 21.

Soluntur argumenta, & explicantur, c. 1. & cap. qualiter de pactis, & c. si tibi absenti, de praben. in 6. num. 22.

Post nu. 22. inuenies alia summaria, quæ desunt.

20 Q Væstio 2. An ex stipulatione alteri per alterum facta, oriatur obligatio iure canonico: duas contrarias communes opiniones refert Orostius, l. tale pactum in principio, n. 16. & sequenti, ff. de pactis. Prima sententia est obligare talē stipulationē de iure canonico: probatur, stipulatio alteri per alterum facta est pactum, ut docet gl. 1. l. ver. in idē, in fi. ff. de pactis, & ibi Bar. in prin. n. 2. Sed iure canonico ex pacto nudo oritur obligatio, c. 1. de pactis, ibi: *inita pactio suam*

suam obtineant firmitatem: ergo. 2. Probatur ex cap. qualiter. de pactis, ibi, studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur. vbi verbum promittuntur, nimis generale est, & non petit ut interueniat pactum, sed vnius tantum promissio.

Tertio probatur ex cap. si tibi absenti, de præbend. in 6. vbi habetur si Episcopus cōferat absenti beneficium nō statim acquiri absenti: Episcopum tamen nō posse reuocare, donec absens certior factus nolit acceptare. Ita tenet Anton. c. si cautio. nu. 7. in fine, de fide instrum. & ibi Panorm. nu. 6. Glos. cap. quoties cordis, verb. & per te. 1. q. 7. Alex. de Neuo, c. sicut, nu. 15. de sponsal. Imol. l. stipulatio ista, §. si stipuler, ff. de verb. oblig. Fortunius, l. 1. nu. 24. & 25. ff. de pactis, Syluest. verb. lex q. 10. dicto 12. Couar. de pactis, 2. par. §. 4. n. 9. vt clariùs se explicat. vers. 9. in fine, & vers. 10. Anton. Gal. r. tomo 3. Communium, lib. 3. tit. de verb. obligat. conclus. 1. num. 68. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. glos. 4. num. 14. Gutier. repetitione l. vnica, C. quando non peten. partes. nu. 24. & de iuramen. 1. par. c. 36. nu. 3. Immo de simplici promissione nondum acceptata, docet idem Panormit. d. c. qualiter nu. vnico. Hinc inferitur per Sylu. & Marien. non posse promittentem in foro conscientie resilire. Moderantur tñ hanc sententiam Glossa, Panormit. d. c. si cautio. n. 16. Couar. Ant. Gabr. & Gutier. qñ verba promissionis diriguntur in presentē, vbi promitto tibi me daturum Titio: & est satis probabilis hæc sententia cū hac moderatione.

21 Secunda sententia probabilior, dicit etiam iure canonico non valere stipulationem, alteri per alterū factam. probatur ex cap. quamquam, de vsuris, in 6. vbi probatur non posse quemquam alteri acquirere, nisi persona publica sit, vt notarius, vel Sacerdos parochialis. Item quia cap. 1. de pactis. tantum definit inita pacta esse seruanda, & sic pactum nudum iure canonico obligare; in quo corrigitur solemnitas stipulationis iure ciuili requisita, nō verò acceptatio necessaria, quia non dñ pactum ē nudum, nisi duorū consensus concurrat. l. Labeo, ff. de verbor. signific. l. si ego, ff. de negot. gest. Et ita hanc sententiam tenet Panormit. cap. inter vniuersas, nu. ult. de electio. & Proœmio Decretal. Gregoriano, parte, quæ incipit, Gregorius diuiditur, n. 25. & cap. si cautio, nu. 6. de fide instrument. vbi Felin. nu. 8. l. l. stipulatio ista, §. alteri nu. 5. ff. de verbor. obligat. Molin. lib. 4. de primogen. cap. 2. num. 62. Gutier. mutans sententiam, quam prius tenuerat cap. quamuis pactum, in 2. editione in principio, nu. 55. Anton. Gomez. tomo 2. Variarum, cap. 9. r. u. 1. P. Molina. tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 263. §. opere precium, & loquuntur Panormit. & Felin. expresse, qñ verba promissionis diriguntur in presentem, nec decipiatur aliquis eo, qd dicunt via denunciationis Euangelicæ posse procedi, vt hic promittens seruet fidem: id enim asserunt, quia sentiunt oriri obligationem naturalem, quod reprobaui nu. 18. Et eodem pacto loquuntur, quando verba promissionis diriguntur in presentem, Molina, nu. 65. & Gutier. d. nu. 55. nam reprobant Glos. d. c. quoties, asserentem obligare promissionem, qñ verba diriguntur in presentem.

22 Ad primum argumētum fateor esse pactū qñ stipulatur persona, quæ pōt stipulari, quia cū sua interfit, geratq. absents vices, est legitima persona ad acceptandum: secus qñ nō est ex ijs, quæ stipulari possunt, quia cū sua non interfit, oretenus solū sit ei promissio, & sic non est legitima persona, vt acceptet, & ita c. primum, de pactis, loquitur de eo, qd verum pactum est. s. quando persona legitima stipulatur.

Ad 2. desumptum ex c. qualiter, dico ibi esse sermonem de promissione acceptata.

Ad 3. ex c. si tibi absenti, dico cum Couar. de pactis. 2. par. §. 4. num. 13. loqui in beneficialibus, in quibus est speciale, quia beneficij collatio non est donatio, sed exequutio eius, quod Episcopus tenebatur facere, & ideo ius Canonicum statuit, statim valere.

§ V M M A R I V M.

Quando stipulatio pro altero facta firmatur iuramento, an valeat, i. opinio valere, num. 23.

2. Verior negatiua, num. 24. & ibi an sit periculosus.

Quid si iuramentum fiat soli Deo. num. 25.

Solutio ad argumenta, num. 26. & explicatur, cap. si verò, de iureiurando.

Post num. 26. reperies alia summaria.

23 **Q**uestio tertia. An valeat stipulatio alteri per alterum facta, ita vt retrocedere non liceat ante absents acceptionem, si iuramento talis promissio firmetur. Duplex est sententia 1. ait valere, nec posse promissorem retrocedere, quia hoc iuramentum non est cōtra bonos mores, vt cōstat, nec cōtra bonum cōmune, ergo seruandum est, cap. si verò, de iureiur. Hanc tenet Barr. l. si quis pro eo. nu. 12. ff. de fideiussor. Ias. l. stipulatio ista, §. alteri, nu. 4. ff. de verbor. oblig. & ibi Alex. nu. 9. Bald. l. nam & postea, §. iusiurandum. nu. vnico, ff. de iureiur. Panorm. in Proœmio Decretalium, parte, quæ incipit, Gregorius diuiditur, n. 25. & ibi Felin. parte, quæ incipit, Gregorius Episcopus, n. 24. Antonius, & Imola, quos refert, & sequitur Couar. de pactis, 2. par. §. 4. nu. 11. & 16. Roland. lib. 1. conf. 19. n. 29. & 30. Ant. Gabr. cū multis alijs, quos refert tomo 3. Cōmun. tit. de verbor. obligat. conclus. 1. nu. 69. Minchaca de success. creat. lib. 3. §. 30. nu. 10. decis. Pedemontana 70. nu. 9. limitans qñ iuramentum est de futuro. Scraphinus de priuileg. iuram. priuilegiq. 24. nu. 2. & 3. Gutier. de iuram. confirmato. 1. par. c. 36. h. 4. & 5. ex Theologis, P. Molina tomo 2. de iustitia tract. 2. disput. 263. ad finem, & addit Gutier. idem esse qñ verba promissionis diriguntur in absentem. Idem tenet quando verba promissionis diriguntur in presentem, Glos. c. quoties cordis oculus, verb. & per te. 1. q. 7. Immo licet nullus stipuletur nomine absents, quādo adest iuramentum non reuocādi, non posse reuocari, tenet Greg. Lop. l. 4. tit. 4. verb. no lo pudes, par. 5. Villalobus in antinomia iuris, litera D. nu. 174. Gutier. de pactis in 1. editione, in principio, nu. 54. & 55. P. Molina, d. disput. 263. §. responderi potest. Et adhuc quamuis iuramentum nō adsit, si promittēs absenti promittat se nō reuocaturū, dicit Greg. Lop. & P. Molina proximè citati nō posse reuocare ē ante absents acceptionem, & hæc sententia est satis probabilis.

24 Secunda tñ sententia cui adhareo, ait, quamuis adsit iuramentū, & pactum nō reuocādi, posse adhuc ante absents acceptionem reuocari. Probatur: quia iuramentum sortitur naturam primordiale, & cōditionem actus, super quo interponitur, l. fin. C. de nō numer. pecun. l. fin. ff. qui satisf. cogantur, l. 27. verb. otiosi decimos, tit. 11. par. 3. Sed donatio facta absenti habet ex sui natura primordiali tacitam conditionem, si acceptetur, nec aliter est visus donans velle se obligare, vt probaui disj. utat. præcedēti, nu. 10. ergo pactum, & iuramentum non reuocādi eam, habet tacitam conditionem, si acceptetur, & proinde ante acceptionem absents poterit reuocari. Item quia per iuramentum, vel pactū nemo obligat, nisi cōsentiat ille, cui fit, vt docet Archidiaconus, c. quacunque 22. q. 5. in fine, Anton. & Panorm. c. sicut, el 3. de iureiur. Ias. l. nō erit, §. fin. n. 1. & 10. ff. de iureiur. Tandem quia licet Deus adducatur in testē talis promissionis, at cū sit homini facta, & nō ipsi Deo per modum voti, Deus minimè acceptat, donec homo ipse, cui iurans obligatur, acceptet, ergo ante eius acceptionem nihil ita firmum actū ē, quin reuocari possit. & ita de priori sententia dubitant Panormit. cap. cum contingat, de iureiur. nu. 25. & ibi Aciat. n. 121. Ioachimus Insit. de inutil. lit. uat. §. si quis alteri, nu. 7. & hanc 2. sententiam docent Bald. sibi cōtrarius, d. c. cū contingat, conclus. 5. n. 26. Faber, & Romanus, & multi alij, quos refert decisio Pedemont. 70. nu. 8. Dec. conf. 342. nu. 25. & 26. Molin. lib. 4. de primog. c. 2. nu. 65. & 66. Burgos de Paz sen. conf. 14. nu. 11. & Burgos de Paz iun. q. 10. ciuili. nu. 46. Gutier. c. quamuis pactum, in 2. editione, in principio, nu. 55. mutās sententiam, quam ibi in priori editione sequutus fuerat, & loquuntur Gutier. & Molin. d. nu. 65. etiam qñ verba promissionis diriguntur in presentem: reprobant enim Glos. d. cap. quoties, quæ cōtrarium dixit, quando verba promissionis in presentem diriguntur.

diriguntur. Nec audiendus est Azebedo lib. 5. recopila. tit. 26. l. 2. nu. 25. ubi ait valere quidem reuocationem, reum tamen esse periurij reuocantem: nam in contrarium sunt ceteri Doctores citati, aiunt enim subintelligi conditionem, si absens acceptauerit: unde cum ante acceptationem, impleta non sit conditio, nullum ius acquisitum est absenti, ac proinde iuramentum minimè obligat, & poterit absque periurij metu promissio reuocari.

25 Observandum est hanc sententiam accipiendam esse, nisi iuramentum fieret ipsi Deo propter eius honorem de promissione aliqua pia implenda; tunc enim haberet rationem voti, & sic reuocari non posset: cum tamen ius non acquiratur homini, sed soli Deo, potest per relaxationem, vel commutationem, tolli inconsulto homine: ut in materia de iuramento tenent communiter Doctores.

26 Ad argumentum contrarium desumptum ex cap. si verò, de iureiur. dico iuramentum, quod non est contra bonos mores esse seruandum, nisi habeat tacitam conditionem, quae nondum impleta est: ut, qui iurauit aliquam se ducturum, si eius non est periurij, si ipsam postea fornicantem minimè ducat: quia iuramentum illud tacitam habebat conditionem, si res in eodem statu permanserint, quae conditio defecit, & ita non obligat iuramentum, ut h. cap. quemadmodum, de iureiur. Sic ergo iuramentum donandi absenti, & non reuocandi donationem tacitam habet conditionem, si pactum id iuramento stabilitum acceptetur, ut bene explicat Molin. Burgos de Paz iunior, Gutier. num. 55. quos retuli, nu. 24.

S V M M A R I V M.

An iure regni attento, valeat stipulatio pro altero facta, num.

27. & ibi refertur 1. opinio asserens valere.

Secunda sententia veritas, non valere, & explicatur l. 2. tit. 16. lib. 5. recopila. Castelle, num. 28.

Post num. 28. habentur cetera summaria.

27 **Q**uestio quarta, An attento iure nouissimo regni Castellae, possit quilibet stipulari pro alio, atque ita correctum sit ius commune. Quidam id asseuerant, per l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopila. ibi. *no pueda poner exception, que no fue hecha estipulacion, o que fue hecho el contrato entre absentes, o que fue hecho a otra persona privada, en nombre de otros entre absentes.* Sic Couar. de pactis, 2. par. §. 4. n. 10. vers. 13. Gregorius Lopez, l. 7. tit. 11. par. 5. verb. terecra persona, Gutierrez repetitione l. unica, nu. 35. C. quoniam non peten. part. & de iuramento prima parte, cap. 36. nu. 3. Matienzo lib. 5. recopila. tit. 16. l. 2. glos. 5. nu. 6. P. Molina 2. tomo de iustit. tract. 2. disput. 264. in fine, additque ex omnium sententia, esse iuxta huius regni ius donationem absenti factam, quoniam priuatus nomine absentis acceptauit, effici statim irrevocabilem, & loquuntur expresse Gregorius Lopez, l. 48. verbo en nombre, tit. 5. p. 5. & Matien. d. l. 2. glos. 5. num. 6. etiam quando verba promissionis diriguntur in absentem.

28 Fateor horum auctoritatem esse magni momenti, nec contemnendam: verum persuadere mihi non possum hanc sententiam: quia non video ubi dicta lex 2. corrigat ius commune; scopus enim illius est solum corrigere stipulationis solemnitate iure communi petitam, ut dixi disputatione praecedenti, nu. 19. non tamen acceptationem necessariam, ad donationem, & ita lex illa 2. ut promissio absenti facta obliget, petit, ut promittens animum se obligandi habeat, ibi, *pareciendo que alguno se quiso obligar a otro, & supposito eo animo procedunt cetera quae sequuntur, no se pueda poner exception, que fue hecho el contrato entre absentes, o que fue hecho a otra persona privada, en nombre de otros.* Sed hunc animum se obligandi nemo habet ante absentis acceptationem, ut probavi d. num. 19. ergo ante absentis acceptationem talis stipulatio nil operabitur. Item quia, ut stipuletur persona cuius interest, & non quicumque priuatus, non pertinet ad solemnitates iure civili requisitas, sed ad ipsam acceptationis substantiam, quae petit unionem voluntatum promittentis, & eius, cui promissio fit, ut probavi disputa-

tione praecedenti, nu. 3. & 20. Sed quoniam priuatus cuius nihil interest, stipulatur, seu acceptat nomine absentis, minimè uniuntur hae voluntates, nam stipulans non repraesentat absentis personam, & promissio ore tenus ipsi fit, cum sua nihil intersit: quod mirè explicatur §. alteri, Instit. de inutil. stipul. ibi *inuenta sunt stipulationes, vel obligationes, ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest; ceterum si alijs detur, nihil interest stipulatoris; ergo manifestè, d. l. 2. non decernit firmam, & irrevocabilem esse donationem priuato stipulante nomine absentis: sed sensus illius est, quamuis non seruetur solemnitas stipulationis iure civili requisita, firma sit promissio in absentia facta, acceptatione sequuta, siue priuatus, siue quilibet alius, siue nullus absentis nomine stipuletur: quod quidem iure ceteri attento, non sufficebat, sed reuocari poterat, & acceptatione absens sequuta, nisi persona, cuius intererat, stipulata esset, & in ea stipulatione seruaretur solemnitas iuris civilis, de qua dixi disputat. praecedenti, n. 19. Et ita pro hac sententia videntur esse Molina, Burgos de Paz, & Azebedo, qui (ut hac disputat. n. 11. retuli) asserunt notarium, quamuis persona publica sit, minimè posse stipulari pro absente, & non obstat ea stipulatione posse reuocari promissionem ante absentis acceptationem: & tamen manifestè locuti sunt attentata etiam, d. l. 2. quam ex professo, & latissime ibi explanat.*

S V M M A R I V M.

An promissio matrimonij, stipulanti aliquo pro absenti valeat: duplex est promissio matrimonij, num. 29.

Prima opinio ait valere, num. 30.

Promissio respectiva quamvis pia sit, potest reuocari ante acceptationem absentis, quocumque pro absente stipulante, num. 31.

Fallit, si stipulans aliquid nomine proprio promittat: non essent tamen sponsalia, & posset stipulans fidem remittere, n. 32.

Quid quando promissio est respectiva, & aliter promittit, nuncio misso ad petendam matrimonij promissionem, num. 33.

Quid si medio illo nuncio, promissi matrimonium absenti, qui coram eodem nuncio repromittat, num. 34.

Quid si coram alio repromittat, num. 35.

Quid si promissio gratuita matrimonij fiat stipulanti aliquo pro absente, & quando censeatur stipulari, an sufficiat ad id praesentia, num. 36.

An possit hic stipulans remittere fidem, num. 37. & explicatur reg. nihil tamen naturale, ff. de reg. iur.

An quando est causa pia matrimonij, possit reuocari quocumque stipulante pro absente, num. 38.

Quid si iuramentum intercedat, an possit promissio reuocari, num. 39.

Soluitur argumentum, & explicatur, sicut, de sponsalibus, n. 40.

29 **Q**uestio quinta. An promissio matrimonij in absentia facta, aliquo stipulante, seu acceptante nomine absentis, ita obliget, ut reuocari minimè possit? Hucusque de stipulationis obligatione multa praemisimus, ut inde quid in matrimonij stipulatione sentiendum sit, colligeremus: iam tandem ad ipsam promissionem matrimonij accedimus, & ut clarè, ac distinctè procedamus, reuocanda est in memoriam distinctio illa promissionis matrimonij habita disputatione 5. num. 11. nempe alia est respectiva, & per modum contractus videt, citroque obligatorij, alia verò gratuita non expectans repromissionem. Tres ergo priores conclusiones de promissione respectiva erunt: ceterae verò de gratuita.

30 Circa questionem hanc aliqui censent esse speciale in matrimonij promissione, ut possit alter alteri absenti stipulari, i. acquirere illi obligationem, & proinde iuxta illos non poterit promittens resilire et ante absentis acceptationem. Probatur ex capitulo secundo, de sponsalibus, ubi quidam iurauit patri se eius filiam ducturum, & tamen ponitur promissio tanquam valida, sic Glossa, cap. ubi non est, verbo nihil 30. quast. 2. Alexand. de Neuo, dicto cap. secundo, num. 15. & (ut in simili dixi disputatione praecedenti, num. 23.) Doctores asserentes stipulationem hanc naturaliter,

& iure

& iure canonico obligare, & quando armatur iuramento: idem dicent in hac promissione matrimonij.

- 31 Prima tamen conclusio sit, qñ promissio matrimonij est respectiva, quicūque nomine absentis stipuletur, absque illius speciali mandato ad repromittendum, & quamvis verba promissionis dirigatur in presentem, vt promitto tibi me ducturū Mariam, potest ante absentis repromissionem, quæ vicissim priori cōtrahenti nota sit, reuocari. Probat ex dictis in hac disput. num. 12. vbi probauimus neminem pro alio stipulari posse in contractibus vltro, citroque obligatorijs, & nō obstante stipulatione, liberū esse cōtrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius nota sibi sit.
- 32 Intelligit tñ hāc conclusionem, nisi alter stipulans contraheret, promittēdo pro absente matrimonij, quæ promissio intelligitur, i. se facturū, & curaturū, (vt dicemus infra disputat. 24. nu. 11.) tñ enim non potest promittēs resilire, & ratio est: quia est mutuus contractus vtriusque celebratus, & sicut stipulans potest cogi, vt curet, & faciat, q̄ in se est, ad quod se obligauit, ita, & promittens tenetur fidem seruare. Item probatur ex cap. sicut, de sponsalibus, ibi, *cum parochianus tuus. P. mulierem se ducturū in coniugem in manus patris eiusdem. P. iurantis, quod eā sibi traderet in uxorem*, vbi ponderatur patrem inijsse pactū tradēdi puellam, vt promissio patris firma esset. Non tñ sunt sponsalia, quia nec patres ipsi cōtrahere possunt sponsalia pro filijs absque eorum cōsensu, cap. vnico, §. f. n. de desponsat. impub. in 6. Potest tñ stipulans antequam parti absenti intimet, remittere hanc sponsonem, quia obligatio non est acquisita absenti, sed huic stipulanti, at si intimaret absenti, & ille acceptaret, iam non posset remittere: quia ius, vt alter sibi fidem seruaret, cessit in absentem, in cuius fauorem stipulatus fuerat.
- 33 Secunda cōclusio, quādo promissio est respectiva, quamuis alter promittat nuncio misso à sponsa, ad petēdum promissionis fidem, dum non intimatur sponsæ, vt repromittat, illaque repromiserit, potest adhuc resilire: quia ante alterius repromissionem contractus nondum est perfectus: nec nuncius potest nomine absentis repromittere, nisi speciale ad id mandatum habeat, vt in matrimonio definitum est, cap. finali, de procurator. in 6. & consequenter idem in sponsalibus dicendum est, l. oratio, ff. de sponsal. eo quod sunt initium quoddam matrimonij, & quamvis nuncius ille promissionem matrimonij acceptare possit, (vt dixi disputat. præcedenti, num. 29.) non tamen ea acceptatio sufficit, vt alterius promissio respectiva efficiatur irrevocabilis, exigitur enim ad id mutua promissio contractum perficiens, vt dixi hac disputatione, num. 12.
- 34 Tertia conclusio, quando promissio est respectiva, si mittatur nuncius non tantum ad petendam matrimonij promissionem, sed vt mittentis promissionem alteri intimet, satis est, vt alter coram illo repromittat, vt sponsalia perficiantur, neutrique absque alterius consensu reuocare liceat. Probat: quia solum desiderabatur alterius repromissio, sed in hoc casu iam concurrit, ergo sunt vera sponsalia. Dices forsā hanc repromissionem non esse intimatam priori promittenti, vt ab ipso acceptetur. Respondet, eo ipso quod nuncius missus est ad intimandam promissionem respectiuam, quæ ex natura sua repromissionem expectat, facultatem habet acceptandi nomine mittentis repromissionem, vt dixi disputatione præcedenti, nu. 29. & constabit ex Doctoribus allegandis numero sequenti.
- 35 Non modica tamen est difficultas, an sufficiat non coram eo nuncio, sed coram quocunque alio repromittere: multi enim asserunt, si quis per literas, aut nuncium intimet suum consensum in matrimonium feminæ, non satis esse, vt recipiens literas, vel nuncium interius consentiat, sufficere tamen si consensum exprimat, vel mittenti literas, referibendo ipsi, vel alij cuiunque. Sic Archidiaconus, c. nec illud, num. 5. 30. quest. 5. & cap. finali prope finem, de procurator. in 6. vbi Ioannes Andreas prope finem, Ancharanus in fine, Dominicus ibi, §. sanè, num. 3. & ibi Francus, num. 5. Felin. consil. 40. num. 13. Zasius consil. 3. num. 8. volum. 2. Alexand. consil. 146. nu. 11. volum. 5. Angel. ma-

rimonium 2. num. 20. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 19. ante §. 1. Alensis, & Rodensis, quos refert, & sequitur Syluest. matrimonium 5. quest. 12. Tabiena matrimonium 2. q. 6. num. 7. Veracruz 1. par. Speculi, art. 16. dubio 7. versic. sed de modo, Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 2. nu. 6. in commento litera N. Viualdus Candelabro sacramentorum 1. par. materia de matrimonio, num. 46.

Ceterum dicendum est necessariam esse repromissionem illam, & acceptionem fieri coram nuncio à promittente misso, vel saltem per Epistolam, aut nūcium repromittētis, eidem promittenti missum, ante quam intimationem promittenti factam, poterit liberè resilire, cum nondum sit contractus perfectus, eo q̄ repromissio non est intimata promittenti, nec eius nuncio: nec sufficet, si coram alio acceptet, & casu perueniat ad promittētis aures repromissio illa, vt dicebam disputat. præcedenti, nu. 28. Probat: quia in matrimonio, & sponsalibus sicut traditio, & promissio debet esse sensibilis ei, cui fit, ita etiam acceptatio, & repromissio, cum non sit maior ratio de vna, quam de alia, immo maior ratio militat, vt acceptatio, & repromissio illa sit sensibilis, cum sit vltimum complementum, ergo nec matrimonium, nec sponsalia perficiuntur, donec acceptatio traditionis, & repromissio constet se tradenti, vel promittenti per nuncium ad id destinatum, vel nuncio ab eodem misso, qui ad id videtur habere potestatem. Et confirmatur, quia si quando matrimonium, vel sponsalia contrahuntur inter presentes, vt diceret accipio, vel accipiam te in meam, & ipsa secretò responderet, ita vt nec verbo, nec signo perciperet vir eius cōsensum, nō esset matrimonium, nec sponsalia. Quia perinde est, ac si ille consensus internus esset, cum verba, vel signa requisita in sponsalibus, & matrimonio non ordinantur, vt alijs notus sit consensus, sed ipsi sicut cōtrahentibus, qui se tradere, & acceptare debent, ergo. Tandem, quia nemo acceptare potest, q̄ sibi ignotum est, ergo si nō manifestetur acceptatio, & repromissio priori promittenti: vel eius nuncio, sed alij, qui non mittatur, vt illi intimet, nō sufficet. Pro hac sententia videtur Hostiens. Summa, tit. de sponsalibus, §. qualiter contrahantur nu. 6. vbi hæc inquit, [absens absenti desponsari potest, si absens hoc sciat, puta, quia nuncium misit, vel de cōscientia sua hoc fit, vel postea ratum habet.] idem videtur tenere. Alex. de Neuo cap. dilectus, de sponsalibus, nu. 21. vbi dicit non esse matrimonium, si dicam alij, donec perueniat ad alterius notitiam. Idem videntur tenere Abulensis, cap. 29. Genes. quest. 10. & Soto, 4. distinct. 27. quest. 1. art. 3. versic. postremò tandem, vbi dicunt matrimonium non solum exigere duarum personarum legitimum consensum, sed etiam, vt is sit mutuus, dici autem mutuum, quando vtrique constat alterum in eum consentire, & requiri intimari eidem mittenti, nec sufficere cuiunque alij, docent Veracruz appendice ad Speculum, dubio 3. in fine, Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 18. fol. 1282. Petrus de Ledesma de matrimonio, quest. 45. art. 3. dubio vltimo in solutione ad 1.

- 36 Quarta conclusio, quando promissio in absentia facta est gratuita, si fiat coram personis, quæ absentis nomine stipulari possunt, quas retuli hac disputatione à num. 5. vsque ad 9. non potest promittens retrocedere, si ille præsens absentis nomine stipuletur, & promissio fiat per verba directa in presentem, vt promitto tibi me contracturū cum Maria, vel per verba impersonalia, vt promitto me contracturum cum Maria, secus si verba promissionis dirigantur in absentem, vt promitto Mariæ absenti matrimonium. Probat: quia (vt dixi nu. 3.) non potest promissio reuocari facta per verba impersonalia, vel per verba directa in presentem stipulante eo, qui stipulari potest nomine absentis, secus qñ per verba directa in absentem. Dixi autem stipulat eo, qui stipulari pōt, quia non sufficeret eius præsentia, vt diceretur stipulari, sed oportet, vt nomine absentis acceptet, vt colligitur ex Glos. l. illud, verb. alia, in fine. C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Bart. nu. 6. Bald. nu. 2. Alber. nu. 1. Paul. nu. 6. Salicet. num. 2. vbi dicunt, quamuis donec aliquis causæ p̄coram

coram multis, non valere nemine acceptante pro causa pia: ergo sentiunt non dici stipulari per solam presentiam, & clarius hoc videtur tenere Angel. Instit. de adoption. §. cum autem, num. 5. ubi ait notarium stipulantem pro absente sic dicturum esse, ut valeat, promittis mihi recipienti pro Titio absente.

37 Rogabis tamen an hic stipulas absentis nomine, casu quo stipulari potest, remittere valeat hac sponsionem: videtur. n. posse: quia omne vinculum eo modo dissolui potest, quo colligatum est, lege nihil tam naturale, ff. de regulis iuris. ergo si per promissionem huius stipulantis obligatio contracta est, per eiusdem remissionem dissolvitur. Dicendum tamen est non posse, quia per eius stipulationem ius est absenti acquisitum: unde regula illa, nihil, non procedit post ius comparatum tertio, & ita tenuit Senatus Pedemontanus, ut refert decisio Pedemontana septuagesima, nu. 14. & Matthæus de Afflictis, quem ibi refert. Quamvis collector illarum decisionum dicat se tenuisse contrarium.

38 Ultima conclusio, quoniam promissio matrimonij, facta absenti est causa pia, si verba promissionis in presentem dirigantur, ut promitto tibi me ducturum Mariam pauperem, & presentens stipuletur absentis nomine, non potest revocari, quoniam promissio illa gratuita est. Probat ex dictis, nu. 10. ubi favore causæ piæ diximus quemlibet posse stipulari verbis directis in presentem: secus si verba dirigantur in absentem, nec poterit revocari, quoniam verba sunt impersonalia per dicta nu. 36.

39 Tandem nota in omnibus casibus, in quibus promissionem matrimonij factam absenti, diximus posse revocari ante acceptationem, posse etiam, licet adsit iuramentum de non revocando, nisi iuramentum illud fiat per modum voti Deo, casu quo matrimonium possit esse materia voti, quem explicuimus supra disputatione 4. nu. 7. & casu quo valeret iuramentum per modum voti posset commutari, & relaxari absque absentis consensu. Probat ex dictis hac disputatione, num. 24. & 25. ubi diximus promissionem non acceptatam revocari posse, licet iuramento firmetur, nisi iuramentum fiat per modum voti, quo casu diximus posse relaxari, & commutari.

40 Ad argumentum desumptum ex c. sicut, de sponsalibus constat ex dictis nu. 32. ibi enim pater non solum stipulatus est pro filia, sed nomine suo contraxit, promittendo se traditurum filiam.

DISPUTATIO VIII.

Qualis deliberatio desideretur, ut promissio legitima sit ad sponsalia constituenda.

S Y M M A R I U M.

In qua difficultas versetur, & quæ sint hic diffinienda, num. 1.

Triplex est in voluntate motus, nu. 2.

Quotuplex est deliberatio, num. 3.

Prima sententia, requiri plenam deliberationem in quacunque promissione, & in voto, & an facta calore iracundia valeant, num. 4.

Secunda Sententia verior non requiri, nu. 5. Et ibi, an sufficiat deliberatio, qua satis est ad peccatum mortale.

An semper sufficiat deliberatio, qua satis est ad peccatum mortale, num. 6.

Quid praejudicandum sit, ut sit deliberatio sufficiens ad sponsalia constituenda, num. 7. & an id possit fieri absque temporis mora.

An sit sufficiens indicium, defectus deliberationis requisitus, si transacto subito illo motu, poeniteat actus gestus, num. 8.

An error, aut metus tollat deliberationem requisitam, ut valeant sponsalia, remissive, num. 9.

In dubio cum quis calore iracundia contrahit, an presumendum sit, defuisse debitam deliberationem, num. 10.

Solventur argumenta, & explicantur, l. 2. ff. ad leg. Jul. maiest.

& l. quicquid, ff. de reg. iur. nu. 11. & an sufficiat deliberatio virtualis, remissive.

Post num. 11. inuenies summaria, quæ desiderantur.

Cum promissio includat actum intellectus ordinantis, & deliberantis, & voluntatis, animum se obligandi, & promittendi habentis, duplici ex parte claudicare potest, ne sponsalia constituat: nempe, aut deliberationis, aut propositi se obligandi, & promittendi defectu. In presenti ergo disputatione, sermo erit de deliberationis defectu: in sequenti vero de defectu propositi se obligandi. Defectus autem deliberationis, potest ex duplici causa oriri: aut ex parte ipsius actus: quia subito, & inpræmeditato motu gestus est: aut ex parte subiecti: quia deliberandi incapax est. Rursus hæc incapax potest provenire, aut quia subiectum destituitur sensibus requisitis, quibus edoceri possit naturam, & vim contractus, ut si sit natura surdus & mutus, vel à natiuitate surdus omnino, & cæcus: aut quia rationis expers est, ut sunt amentes, & ebrii. De his ergo omnibus in hac disputatione agendum est. Et ideo triplex erit difficultas.

Primò, quando sponsalia nulla sunt ex defectu præmeditationis. Secundò, quando defectu sensuum. Tertio, quando defectu sanæ mentis.

2. Difficultas prima, Quando sponsalia nulla sunt ex defectu deliberationis: quia inpræmeditato, & subito passionis iracundiæ motu, contracta sunt.

Præmittendum est, 1. in voluntate triplicem esse motum: quia quamvis variè appellari, & explicari soleant, at melius Almain, lib. 2. Moralium, cap. 24. & Petrus de Soto de Institutione Sacerdot. tract. de discrimine peccatorum, lectione octava, sic explicant, quidam est primo primus, qui ita celer est, ut nullo pacto sit in hominis potestate illum cohibere, & hic non est liber, nec in hoc aliqua culpa reperiri potest. Alius est secundo primus, qui impediti, & cohiberi potuit, sed sub tenui libertate, & in hoc motu culpa lethalis inueniri non potest: quia imperfectè liber est, bene tamen culpa venialis, cum aliquali libertate gaudeat. Alius est perfectus, & deliberatus, plenèque liber, qui ex ratione dirigente, & voluntate libera procedit, & in hoc inuenitur plena ratio culpæ.

3. Præmittendum est, 2. dupliciter dici actum deliberatum, primò, ut distinguitur contra motum primo primum, in quo nulla est libertas, & secundo primum, in quo est tenuis libertas, & insufficiens ad culpam mortalem.

Secundo modo, quando adest maturum consilium præuicque deliberatio omnium circumstantiarum, quæ in ea re occurrere possunt. In prima acceptatione omnis actus gaudens libertate requisita ad peccatum mortale, dicitur deliberatus, non autem in secunda acceptatione. Est igitur difficultas an ad sponsalia constituenda sufficiat prior deliberatio: an verò posterior requiratur.

Quidam censent non sufficere eam deliberationem, quæ ex calore iracundiæ procedit, sed requiri plenam, & maturam. Probat ex c. diuortium, de poenitentia dist. 1. & c. si quis iratus, 2. quæst. 4. & regula quicquid calore 48. ff. de reg. iur. & l. 3. ff. de diuort. quibus in locis expressè hñ, quod calore iracundiæ sit, non prius ratum esse, quam si perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse. 2. probatur ex l. 2. ff. ad leg. Jul. maiest. ubi hñ iuramentum calore iracundiæ præstitum minimè ligare. 3. quia aliàs sponsalia præuic si ebrietatis tempore celebrarentur, valida essent: quia homicidium præuic, esset culpa lethalis. Authorem huius si. ite in proprijs terminis inueni neminem: at in genere huius sententiæ videntur asserentes, contractus calore iracundiæ gestos ratos non esse, nisi cum plenum iudicium adest, confirmatur, hi sunt Glos. d. cap. si quis iratus, verb. si quis, & l. 3. statim in princip. ff. de diuortijs. Bart. d. regula quicquid. nu. vnico, & ibi Decius nu. 1. Lud. de Roma. singulari, 508. & Ias. l. si filiam, num. 5. C. de inoffic. testamento, ubi generaliter docet facta iracundiæ calore non valere, & num. 6. tantum excipit donationem factam causæ piæ, & eodem modo, Felin. cap. Matthæus, num. 2. notabili.

3. de simonia. Tiraq. de penis temper. causa 1. nu. 24. & de privileg. piz causa priuileg. 18. ducunturq. per l. licitatio. 9. in princ. ff. de publican. & vectigal. ibi, *licitatio vectigaliū, quæ calorem licitantis ultra modum solisæ cōduktionis inflauit, ira de mū admittēda est, si fiduciosiores idoneos, & cautiones 15, qui licitatione vicerit offerre paratus sit, vbi Gl. verb. paratus ait, quia sic videtur perseverare.* Quæ tamen (ni tallor) parū probat, agit enim de speciali casu licitationum in subhastationibus, frequētissimè enim licitantes certatim præter voluntatem, (quod vulgò dicimus *por rema, mas que voluntad*) pretium ultra modum augent, cui malo voluit lex consulere: vnde non video iudicium, ob quod extendenda sit ad alios contractus calore iracundie celebratos, cū in eis eadem ratio nō militet. Pro hac etiam sententia sunt Doctores alij asserentes iuramentū, & votum calore iracundie facta non obligare; hū sunt Gl. cap. dudum, verb. calore, & ibi Hostiens. super eodem verbo, Anton. c. sicut ex literis, de iureiur. num. 9. Panormit. d. c. dudum nu. 8. & c. sicut ex literis, num. 2. & c. si verò, num. 7. de iureiur. Roman. singulari. 508. Tiraq. de penis temper. causa 1. num. 26. & 27. Et ex Theologis Richardus 4. d. 38. art. 2. q. 2. Addunt autem Anton. & Panor. quandam regulam ad cognoscendū quando gesta calore iracundie irrita sint: de qua dicam, num. 8.

4. Nihilominus dicendum est, eam deliberationem sufficere, & exigere, quæ in materia lethalis culpæ sufficeret, vt consensus esset mortalis, vnde si quis ira, aut alio passionis motu subito percitus, sponsalia contrahat, si tanta est passio, vt rationis iudicium obtenebraritur, & deliberationem ad peccatum mortale requisitam impedierit, vt si illo subito motu hominem interimeret, non esset mortale: tūc sponsalia non erunt valida defectu deliberationis; si autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tūc admissum esset culpa lethalis: sponsalia erūt valida. Probatur id requiri: quia sponsalia suapte natura obligant ad mortale, ergo petūt deliberationē ad mortale requisitā: & cōfirmatur: quia minor deliberatio nō est sufficiēs ad violādā fidē spōsaliū, nec vt actus sit simpliciter voluntarius. Præterea probatur: quia septennium præscribitur est à iure ad cōtrahenda spōsalia, c. literas, c. accessit, c. ad dissoluendum, de desponsat. impub. sed in illa ætate adeo tenera impossibile est moraliter puerum plena libertate, & maturo consilio præditum esse, vixque ea gaudebit, quæ ad culpam mortalem desideratur. Item quia ea deliberatio sufficiens est ad tradendum se diabolo, & ad votum, constat ex cap. sunt qui opes, 17. quest. 4. & c. veniens de voto, ergo sufficiet ad spōsalia. Et ita pro hac sententia sunt Nauar. summa Latina. c. 18. num. 7. & Hispan. num. 3. P. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 267. in initio, vbi generaliter docent hoc in omni promissione homini facta. idem docent in alio simili nempe in voto, & iuramento, Io. Andr. c. dudum, nu. 20. de conuersi. coniug. vbi Ant. n. 25. Cardin. nu. 2. oppositione 5. Anchar. nu. 10. Alex. de Neuo. c. sicut ex literis, de iureiuran. n. 18. vbi Imola in fine, & Felin. nu. 3. & 4. Decius reg. quicquid, nu. 2. ff. de regul. iur. Nauar. summa, c. 12. nu. 24. & 26. & c. non dicatis. 12. q. 1. in priori editione, num. 100. Syluest. votum 2. q. 13. & iuramentum, 4. q. 9. Angel. iuramentum 5. num. 8. Tabiena votum 1. q. 1. Armilla, verb. votum, num. 6. Gutierrez lib. 2. Questionum Canoniarum, c. 22. nu. 7. Et ex Theologis idem docet Palud. 4. q. 38. q. 1. nu. 9. & 10. D. Ant. 2. par. tit. 11. c. 2. in initio. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. & in Summa, verb. votum, Sotus, lib. 7. de iust. q. 1. art. 2. Viguerius lib. Institutionum, c. 5. §. 1. vers. 14. Alcoer lib. de ludo, c. 13. Metina lib. 1. summa, c. 14. §. 6. Palacios 4. d. 38. disp. 1. Manuel 2. to. Summa, c. 92. num. 1. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 995. Angles Floribus. 2. par. q. 1. de voto, art. 1. diffic. 3. Ludou. Lop. 1. par. instructo. c. 43. & in proprijs terminis sponsalium ita docent Palud. num. 9. D. Anton. Syl. votum, 2. q. 13. proximè citati.

5. Hæc tñ snia intelligēda est modò cōcurrat legitima ætas, nempe septēnis, si n. ante eā ætatē adesset in puero iudiciū, & deliberatio sufficiens ad mortale, dubiū est an satis esset ad valorē sponsaliū, de quo tractabimus infra disput. 16. n. 15.

7. Vt autem adsit deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum, & sponsalia, debet præmeditari is, qui vouit, aut contrahit, causam, nempe iram, angustiam morbi, belli, vel aliam passionem, & amorem impellentem, & finem quem intendit. Sic Palud. 4. d. 38. q. 1. nu. 5. D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. in initio versic. nota sexto, & hoc quidem docet Caietan. 2. 2. q. 88. art. 1. circa primam conditionem ad votum requisitam magisq. explicat à priori, dicens requiri, vt aliquis conferat id, de quo deliberat cū eius opposito, aliās non esse simpliciter liberum, & huius ratio est: quia discursus, quo intellectus rem aliquā cum eius opposito confert, aperit viam, vt volūtas possit rem illam amplecti, vel repudiare, illi ostendens in vtroque aliquam boni rōnem, quam eligat: quare vbi nō est talis collatio, non est simpliciter, & perfectè libertas. Non tñ mora temporis magna ad hāc deliberationem exigitur, etiam dum iudicium aliqua passione conturbatum est, vt bene docent Palud. nu. 9. D. Anton. & Sylu. & Caiet. proximè citati, & hic addit, posse eam deliberationem imperceptibiliter fieri, vt si occurrat homini irato volenti vouere, quid facis, & adhuc voueat. imò, Nau. c. 12. nu. 16. Lud. Lop. 1. p. instructo. c. 43. paulo post princ. 9. in momento, asserunt non exigere, vt de liberatio præcedat tempore, sed naturæ ordine votum, vel contractum.

8. Hinc inferitur non admittendam esse eam regulam, quam tradit Angel. votum 1. n. 6. quem sequitur Tabiena, votum 1. q. 1. Supplēmentum Gabrielis 4. d. 38. q. 1. art. 1. vbi docet si transacta periculi angustia cum, qui vouet, vel contrahit, peniteat, signum esse defuisse requisitam deliberationem, & proinde non obligare. Nec etiam admittenda est regula, quam tradit Ant. c. sicut ex literis, nu. 9. de iureiur. Panor. c. si verò, eodem tit. n. 7. vbi docent si cessante calore iracundie minimè votū, aut iuramentum emissum esset, non obligare. Sed neutra regula est admittenda: quia sepe eorum, quæ ex magna deliberatione gesta sunt, facientem penitet. Præterea, quia calore iracundie multa sunt deliberatione sufficienti ad culpam lethalem, quæ eo calore secluso minimè admitteretur, & ita priorem regulam reprobant Paludan. 4. d. 38. q. 1. nu. 10. Gutier. lib. 2. Quest. Canoniarum, cap. 22. num. 14. D. Antoninus 2. par. tit. 11. cap. 2. in initio. versic. nota sexto, Sylu. votum 2. q. 13. Sotus lib. 7. de iustit. q. 1. art. 2. vers. colligamus ergo, Angles Floribus, 2. p. q. 1. Soto, art. 1. diffic. 3. post 3. conclusiōnem, Arag. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 666. Manuel 2. tomo Summa, c. 92. nu. 1. In hoc tamen sensu amitti poterit prior illa regula, quando scilicet dubitatur an vehemens passio rationis vsu priuarit, tūc enim licet non sit certa, est tamen aliquantulum probabilis coniectura, si statim peniteat facientē, defuisse deliberationem. Et ita se explicuit Tab. in 2. editione, votū 1. q. 1. n. 2.

Vtrum autem quando sponsalia, ex errore procedunt, vel ex metu. tollatur deliberatio sufficiens, vt valida sint, dicemus infra, de errore quidem, hoc li. disp. 64. De metu autem lib. 4. disput. 19.

10. Rogabis tamen, quid si sit dubiū, nū iracūdia, aut perturbatio priuarit vouentem, aut contrahentem sponsalia, deliberatione requisita? Panormit. c. dudum, nu. 8. de conuersi. coniugat. Alexand. de Neuo. c. sicut ex literis, nu. 18. vbi, & Felin. n. 3. de iureiur. aiūt iudicādū esse pro voto: quia semper præsumitur deliberatio: & ego ita existimo: quia raro contingit, vt in tantum iracundia exardescat, vt rationis vsū impediatur, sicut rarissimè occidens alterum ex vehemēti iracundia, excusatur à mortali. Item quia qualitas, quæ naturaliter homini inest, semper adesse præsumitur: vt probat Menochius ex Alciato de præsumpt. lib. 1. q. 14. n. 3. Nec in hoc euentu possessio est pro libertate voluntatis, sed potius pro voto, & sponsalibus, quia est certum votum, & sponsalia contraxisse, dubitatur tamen de rationis vsu. Tandem: quia quamuis gesta iracundie calore præsumantur inconsultè facta, vt docent Tiraq. de penis temperan. tota causa 1. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 15. nu. 21. at non præsumitur defuisse deliberationem requisitam ad culpam lethalem, sed solum maturum consilium. Tandem hoc probatur ex dicendis disput. sequenti, num. 13.

11 Ad 1. & 2. argumentum desumptum ex illis textibus, dico eos textus intelligi cum iracundia priuat rationis vsu, & deliberatione requisita ad culpam mortalem.

Ad 3. constabit ex dicendis, num. 19. & 20. vbi etiam explicabo an sufficiat deliberatio virtualis.

S V M M A R I V M.

An surdus & mutus à natura possit contrahere sponsalia, n. 12. Quid si simul cecus sit, num. 13.

Soluntur argumenta, num. 14. & explicatur, cap. cum apud, de sponsal.

Post num. 14. innemiet reliqua summaria.

12 **D**ifficultas secunda est, utrum destituti sensibus, quibus naturam, & vim contractus edoceri valeant, ut surdi & muti à natura possint contrahere sponsalia, videtur enim non posse. 1. quia quamvis instinctu nature norint, quid culpa sit, illiusque ardore premanetur brutorum more; ac impossibile videtur, nosse quid matrimonium sit, ut importat ius in alterius corpus, ergo in illud non possunt consentire: nihil enim volitum, quin præcognitum, 2. quia mutus, & surdus à natura donare non potest, ut docet Glos. l. qui id quod. 34. §. mutus, verb. donare, ff. de donatio. vbi cū textus dicat mutum, aut surdum donare posse: ait Glossa id verum esse, qñ non à natura, sed postea casu, superuenit, quod idem multis citatis docet Ant. Gomez. de quocunque contractu tomo 2. variarum, c. 14. nu. 29. Sed minoris præiudicii est, quicunque alius contractus, & facilius cognosci potest. ergo à fortiori non potest contrahere sponsalia & matrimonium. 3. ex cap. cum apud, de sponsal. statim in principio, ibi. [consulisti nos, an mutus, & surdus possint alicui matrimonialiter copulari.] vbi cum in plurali loquatur, videtur loqui de diuersis, quorum alter mutus, alter verò surdus sit, alias si de vno intelligeret textus, esset solécismus, & ita eū intelligit Glos. verb. surdus, quare videtur ibi Glossa huius finis, & eam tenet Anch. ibi. nu. 5. Bal. l. discretis, n. 1. C. qui testam. fac. poss. vbi las. nu. 8. Angel. Fulgos. Ludou. de Roma ibi, Flaminio de resignatione beneficior. lib. 5. q. 3. num. 26. Boli in Oeconomia canonica, classe 2. cap. 4. §. 7. littera G. Ceterum verius existimo posse mutum simul, ac surdum, si intellectū perspicacem habeat, ita ut signis edoceri possit, quid sit matrimonium, & signis indicare consensum, valide contrahere sponsalia, & matrimonium. Probat ex d. c. cum apud, vbi in responsione sic dicitur, *videtur, si talis*, (nempe mutus, & surdus, de quo erat questio) *velit contrahere, non debet sibi denegari*. vbi cum loquatur in singulari, videtur intelligere de eodem utroque morbo laborante. Præterea: quia aliqui muti ita sunt perspicaces, & acuti ingenij, ut multa explicatu difficillima facile signis manifestet, aliaque ipsis significata intelligant: ut experientia ipsa testatur. Tandem: quia hi secundum omnes possunt cōfiteri, & absolvere, ergo & cōtrahere matrimonium. Quare hanc sententiam defendunt Hostiens. d. c. cum apud, super veris. surdus, Ioan. Andr. ibi, nu. 15. Ant. nu. 6. Cardin. nu. 1. Panormit. in fine, Alex. de Neuo. nu. 12. Præpositus, nu. 5. Henricus c. tur. de sponsal. nu. 1. & 2. Paris. conf. 63. vol. 4. Couar. 4. decretal. 2. p. c. 2. in fine, Angel. matrimonium. 3. impedimento 18. in initio, Tabiena matrimonium 2. q. 6. nu. 7. in fine, Greg. Lop. l. 5. tit. 2. p. 4. verb. *que fuisse*, Brunellus de sponsalibus, concl. 14. n. 5. & 8. habetur tom. 9. tractatum, Costanus de sponsal. tit. qui possunt cōtrahere sponsalia, nu. 20. habetur eodem tomo, Matienzo lib. 5. receptil. tit. 1. rubr. glos. 1. nu. 67. Poterit autem iudex deprehendere, & colligere cōsensum legitimū ex gestis, & signis, est enim difficillimum hos posse habere legitimū consensum, ut bene docet Angel. proximè citatus. Sic Hostiensis Ioan. Andr. Ant. Henri. Panor. Alex. de Neuo, Gregor. Lop. ibidem adduntque in dubio consulendum esse principem.

13 Si autem aliquis sit simul mutus, & surdus, ac cecus: Hostiens. l. And. Ant. Card. Panorm. Alex. de Neuo, nu. 14. & 15. Henricus, Ang. Tabiena, Greg. Lop. Brunellus, num. præced. allegati, asserunt posse contrahere matrimonium.

Quod tamen me nullo modo percipere posse fateor, & ita merito id negat Anch. d. cap. cum apud, nu. 5. quamvis hæc non à natura habeat, sed casu, nisi antequam in hæc incidere, nosset quid esset matrimonium, & Alex. Carrer. lib. 1. de sponsal. c. 4. id negat etiam de eo, qui tantum est surdus, & cecus à natiuitate, quod verum credo, quia mutus solis signis edoceri potest, quid sit matrimonium: cecus autem signa hæc percipere nequit, nec et verba, cū simul surdus sit.

14 Ad 1. argumentū dico signis posse doceri, si perspicax ingenium habeat. Ad 2. dico merito ius ciuile prohibuisse his ceteros contractus inire, quia facile deciperentur, cum difficillimum sit eos contractus vim nosse: matrimonium tamen nullibi reperitur prohibitum, quia durissimum esset eos compellere continenter viuere, & remedium in libidinis ardorem à Deo naturæ auctore concessum denegare. Ad 3. dico in responsione loquutum esse Pontificem in singulis: Præterea interrogatio potest explicari, cum loquatur de diuersis, quorum alter surdus tantum est, alter verò mutus, sed eo ipso quod mutus est, surdus esse intelligitur, cum causa defectus loquelæ, sit surditas.

S V M M A R I V M.

An qui ratione destituti sunt, ut insani, & mente capti possint contrahere sponsalia, & matrimonium explicatur. c. neque furiosus, 32. q. 7. num. 15.

Quid si à lucidis intervallis vadeant, nu. 16.

An in dubio an aliquis sit sana mentis, & contraxerit tempore delucidi intervalli, quid presumatur, num. 17.

An peccet amens delucida habens intervalla contrahendo matrimonium, num. 18.

An ebrius contrahere possit sponsalia, & matrimonium, n. 19.

Quid si tempore sana mentis prauis, voluit contrahere, n. 20.

An deliberatio, & voluntas virtualis sufficiat ad valorem sponsalium, num. 21.

An dentur, aliqui partim insani, partim amem sana mentis, & liberum arbitrium dentur in aliquibus rebus, in alijs vero minime prima opinio negatiua, num. 22.

2. Opinio vetior, num. 23.

Soluntur argumenta, num. 24.

15 **D**ifficultas tertia est. An insani, & mente capti deliberationem habere valeant, ut possint valide contrahere sponsalia, & matrimonium. Glos. c. dilectus, de sponsalibus, verb. furor, videtur sentire sponsalia, & matrimonium cum furioso contracta esse valida, si contrahens erat furoris conscius, & potest probari ex decreto Fabiani Pontificis, & habetur c. neque furiosus, 32. q. 7. ibi, *neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separatur*. Merito tamen prædictam glossam reprobant. Præpositus in d. c. dilectus, num. 2. & Couar. 4. decret. 2. pat. c. 2. nu. 7. in fine: quia furiosum non posse contrahere, non oritur ex iniuria alteri contrahenti illata, ut si alter conscius sit, videatur illam remittere, ac proinde valida sint sponsalia, sed oritur ex deliberationis defectu, liberique consensus, cuius furiosus expertus est. Nec obstat, c. neque furiosus, nam intelligitur de matrimonio contracto ante furorem, ut sensus sit, furiosos nullo modo posse contrahere matrimonium furoris tempore, sed si contraxerint, (intellige ante furorem) separandum non esse matrimonium propter furorem superuenientem, & ideo sit conclusio, ut sponsalia valeant, requiritur ut uterque contrahens sit sui compos, rationisque vim habeat: quare si alteruter insanus sit, sponsalia erunt nulla. Sic definitur c. dilectus, de sponsalibus, & eadem habetur, l. 6. tit. 2. p. 4. & deducitur argumentum ex Clemen. Si furiosus, de homicidio, & ex l. furiosum, C. qui testam. fac. poss. Ex cuius constat à furioso fieri nihil posse consensum liberum exigens, qualem petunt sponsalia, & matrimonium. Et idem dicendum est de mente capto, nam exequatur furiosus, l. 2. & ibi Bald. C. de curat. furio. & est textus iuncta glos. verb. extra mentem, c. sicut, de regul. & pulchre docet cum multis Nauar. c. si quando, de rescript. exce-

exceptione 10. nu. 5. vbi concludit, mente captum esse genus ad patientē suam, & quietam mentis alienationem. Et ita docet Couar. 4. decret. 2. par. c. 2. n. 8. Greg. Lp. l. 6. tit. 2. p. 4. verb. *el que fuese* P. Henriquez lib. 11. de matrimonio. c. 4. nu. 3. quod intelligendum est de mente capto, qui omnino rationis vsu destituitur, secus est, si non caret omnino intellectu, quem vulgo, *tonfo*, *ò atontado* appellamus, vel dicimus, *no tiene tanta sabiduria como Salomone*, ironicè, hic enim sponsalia, & matrimonium inire potest, vt benè cum Soncino docet Greg. Lop. proximè citatus, & ratio est manifesta, quia deliberationem sufficientem habet ad lethaliter delinquendum.

16 Intelligenda tamen est conclusio, quando furiosus, vel mente captus perpetuo furore laboraret: si enim dilucidis intervallis gaudeat, potest eo tempore sponsalia, & matrimonium contrahere: tunc enim rationis vsus particeps est: constatque ex c. quamvis 7. q. 1. & ex l. Diuus, ff. de officio præsidi, & docet ex Theologis D. Thom. 4. d. 34. q. unica, art. 4. vbi Richard. art. 4. q. 1. D. Bonaventura art. 4. q. 1. Sotus q. unica, art. 4. concl. 1. & reliqui Theologi, & ex iuris peritis, glos. c. neque furiosus, 32. q. 7. in initio, & c. dilectus, de sponsalibus, verb. furore, vbi Io. And. n. 5. Henric. n. 1. Alex. de Neuo, n. 16. Præpositus nu. 1. Couar. 4. decret. 2. par. c. 2. nu. 5. & reliqui.

17 Dubitabis tamen, quæ præsumatur in dubio? Dico sic: quando non constat cum de quo tractatur, antea furore correptum esse, non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis, vt constat ex l. 2. C. qui testam. fac. poss. & l. nec codicillos, C. de codicil. & ratio est clara, quia natura ipsa homines sanæ mētis producit, quare asserēti aliquē insanum esse, aduersatur præsupptio, quæ à natura ipsa descendit. Sic Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. nu. 5. Menoc. multos referens lib. 6. de præsumpt. præsumpt. 45. nu. 18. ex quibus aut coniecturis hoc deprehendatur, prosequitur ibi latè Couar. n. 6, & Menoch. n. 24. Hoc tñ vnū aduerto iudicari sanæ mentis, vt validè contrahat spōsalia, qñ eā deliberationem hēt, quæ in materia graui sufficeret ad culpam mortalem: vt de cōfectione testamenti docet P. Molina to. 1. de iustitia, tract. 2. disput. 136. fol. 735. quia (vt diximus, nu. 5.) ea deliberatio sufficit, & necessaria est ad valorem sponsalium.

Quando autem constat, aliquem dementia affectū fuisse, nec constat cōsueuisse habere dilucida intervalla, præsumitur adhuc demens. Sic Couar. n. 6. Menoch. multos allegans cōtra alios d. præsumptione 45. n. 59. & conf. 82. n. 220. lib. 1. Quod tamen procedit, si probatum fuerit, furorem durasse quodam continuo tempore, vt anno, vel mense: secus si probatur in aliquibus actibus furiosum fuisse: non enim præsumitur permanere furorem. Sic Couar. d. n. 6. Menoc. d. præsumpt. 45. n. 62. referēs alios, Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matrimonio, c. 39. fol. 1057. Similiter non præsumitur furorē durare, vbi peritorum testimonio probatur ex accidenti, quod iam cessabit, contigisse. Sic Couar. cum alijs cod. n. 6. Lud. Lop. ibi. Tādē si furiosus dilucida hēat intervalla, cū dubitatur an actus tempore furoris, an sanæ mentis gestus fuerit, P. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. nu. 3. ait in dubio præsumi rationis vsu, dicēdum tamen est præsumi tempore furoris gestum esse. Et ratio est, quia cum furoris morbus suapte natura perperuus, insanabilis, ac desperatus sit, præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida intervalla sunt per accidens, ideoque minimè præsumuntur. Ii verò, 9. qui pro rei qualitate, ff. qui satisf. cog. sic multis citatis, Præpositus c. dilectus nu. 2. de spons. Molin. lib. 2. de primog. c. 9. n. 30. Menoch. multos referens, d. præsumpt. 45. num. 68. Gam. p. 1. decis. 109. P. Molin. to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 136. fol. 735. Limita tamen nisi ex actus qualitate, qui ita benè gestus est, vt ostendat non factum esse à demente, præsumatur gestum tempore sanæ mentis. Sic Couar. n. 7. & Lud. Lop. proximè citati, Menoch. cum alijs dicta præsumpt. 45. nu. 66. Matien. lib. 5. recop. tit. 1. rub. glo. 1. n. 67. Similiter præsumitur furiosus, quo ad actus, qui paulo post furoris tempus aguntur, non autem quo

ad illos, qui longo intervallo distant. Couar. cum alijs, nu. 6. Menoch. d. præsumpt. 45. nu. 69. Lud. Lop. ibidem.

18 Obseruandum tamen est, quamuis habitus furiosus, si intervalli dilucidi tēpore ducat uxorem, valide cōtrahat, peccare tamen contrahendo, quia idoneus non est ad prolem educandam. Sic videtur sentire D. Thom. 4. d. 34. q. unica art. 4. vbi ait non esse tutum hunc contrahere: & D. Bonavent. ibi art. 3. q. 1. vbi dicit, hunc non debere contrahere propter periculū: & Sotus ibi. q. unica art. 4. concl. 1. quem sequitur Petr. de Ledes. de matrim. q. 58. art. 3. dub. 2. in solutione ad 2. vbi vterque ait, non nihil iniuriæ irrogari sacramento, & si vterque contrahens frequenter amentiam pateretur, forsā esset mortale. Limitat Sotus, nisi per alias coniunctas personas prolis educationi satis consuleretur. Sed Petro de Ledesma non videtur hæc limitatio ita certa, eo, quod educatio illa munus est parētum. Mihi verò placet moderatio Soti, nam ex causa iusta id munus alijs committi potest, qualem esse parentum amentiam, nemo dubitabit: & si dicas, abstineant matrimonio contrahendo: durum est ipsos ad vitam continentem astringere, & maximè si grauibz carnis stimulis, tempore sanæ mentis vrgeantur.

19 Ex dictis infertur, quid de ebrio dicendum sit, is enim si ebrietatis tempore contrahat matrimonium, aut sponsalia, nihil facit: quia consensu libero, & debita deliberatione caret. Sic Henricus, c. dilectus, de spons. n. 4. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. ante 9. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 9. Greg. Lop. l. 6. tit. 2. p. 4. verb. *el que fuese*: quod à nemine negatur, si intelligatur, prout D. Ant. Couar. & Greg. Lop. intelligunt, quādo ita ebrius est, vt rationis vsu orbatus sit.

20 Non immeritò tamen dubitabis, quid dicendum sit, si ebrius, & demens tempore sanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi sponsalia, aut matrimonium, eamque tempore ebrietatis, aut dementiæ exequantur. Posset enim aliquis existimare valida esse, quia Baptismus eo tempore collatus validus esset, propter voluntatem præcedentem. Et fortius vrget, quia non deficit deliberatio requisita ad peccatum mortale: homicidium enim tunc commissum, si tempore, quo sui compotes erant, præsum esset, culpa lethalis esset.

Dicendum tamen est, non sufficere eam voluntatem, nec est simile de Baptismo, nam in matrimonio, & sponsalibus ipsi cōtrahētes sunt ministri, & actus ministri necessario debet esse humanus: sicut si aliqui sui compos audiuit confessionem, & factus insanus absolueret, nulla esset absolutio: similiter si tunc baptizaret, quamuis antea id in animo haberet, irritus esset Baptismus. Non obstat etiam mala præuisa imputari tūc ad culpam, tum quia bonum ex integra causa, malum autem ex singulari defectu, teste D. Dionysio c. 4. de diuin. nom. Vnde cum sponsalia, & matrimonium sint quoddam bonum, exigūt plenam libertatem, at peccatum cū malum sit, satis est in sua causa sit volitum, tum præcipuè, q̃ cum homo teneatur vitare homicidia, & alia peccata, eo ipso, quod sciēs in ebrietate illa admittere, & cum possit, nō curat ea vitare, indirectè, & virtute ea vult. At cū non teneatur vitare sponsalia, & matrimoniū, non censetur voluntas virtualis circa illa. Sic Ledesma 2. p. 4. q. 60. art. 3. Veracruz 1. p. Speculi, art. 41. concl. 5. Petr. de Ledesma de matrim. q. 58. art. 3. dub. 1. Matien. lib. 5. recop. tit. 1. de rub. glo. 1. n. 208.

21 Hinc infertur ad sponsalia, & matrimoniū non sufficere volūtātē virtualē. Sic Angles in quodā simili docet Floribus 2. p. q. 1. de voto art. 1. diff. 3. concl. 4. vbi ait votum emissū ex simili deliberatione irritū esse, ac p̃inde idē diceret in spōsaliis, eadē enim deliberatio ad vtrūque desideratur, vt dixi hac disp. n. 5. & probat: quia si is, qui sciret, dū ebrius est, multa se emittere vota, & liberè inebriaretur, haberet virtualē deliberationem vouēdi, & tñ vota essēt nulla, sicut si sciret se perpetrare homicidium, & inebriari vellet, virtute eligeret illud homicidiū. Sed dicēdū est sufficere virtualē volūtātē, quia spōsalia sunt volita in se, vnde dispar est ratio de homicidio volito ab ebrio, quia

tantū est volitū in sua causa praeiudicā, & quia (vt dixi num. precedenti) homicidium tūc admissum censetur virtute volitum, non autē sponsalia, vel vota tūc admissa. Et ideo Nauar. Summa Latina, & Hispana, c. 12. num. 26. Ludou. Lop. 1. par. instruct. c. 43. paulo post principium. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 966. meritō docent ad voti valorem sufficere, volūtatem, & deliberationem virtutalem, qua in se ipso volitum est: quare idem dicerent in sponsalibus, & probatur: quis enim diceret, q̄ is, qui deliberare cepit exequi eas ceremonias, quae praeedere solēt matrimoniū, aut professionem, non sit verē professus, aut legitimo matrimonio coniunctus, ex eo, q̄ tpe professionis, aut matrimonij nō habeat deliberationē, pp̄ animi perturbationē, vel attentionem ad alia? sicut si simili voluntate facturus sacrum accedat, verē consecrabit ex voluntate virtuali, quamvis cōsecrationis tpe ad alia diuagatus non attēdat.

22 Tandem egregium dubium se offert, vtrum quidam in omnibus ferē rebus possit esse rationis particeps, in vna verō, aut altera eiusdem expertus, atque ita capax sit cōtractus quoslibet, & matrimonium celebrādis, sacramēta percipiendi, & peccata confitendi? Videtur enim ad fieri minime posse, nam omnis nostra cognitio initū sumit à sensibus, authore Philosopho, nihil. n. in intellectu, q̄ prius non fuerit in sensu, ergo vitiosa sensuum principe imaginatiua, intellectus nō poterit rectē ratiocinari, q̄ ad libertatē delideratur. Et confirmatur ex doctrina D. Thomae 2. senten. d. 25. q. 1. ar. 2. ad 7. vbi dicit vsū liberi arbitrij impediri per accidēs, quia ad id vsus rationis exigitur, & ad rationis vsū imaginatiua virtus, quae per organi lēSIONEM impeditur: ergo cum in quocunque demente necessariō saltem virtus imaginatiua laesa esse debeat, impiedietur vsus rationis, & liberi arbitrij, q. 2. probatur: quia omnis potentia eodem modo respicit omnia sua obiecta, vt vsus omnes colores, & si circa vnum obiectum vitietur, eodem vitio, quoad reliqua laborabit: ergo si ex imaginatiuae lēSIONE intellectus, quoad aliquod obiectū deficit, perperam ratiocinando deficiet, quoad reliqua, & ita, vel in omnibus, vel in nulla re deliberabit. Tandem, quia aliās daretur eundem hominem capacem esse merendi in vna materia, & non in alijs. Quare Victoria relectione, ad quid teneatur homo veniēs ad rōnis vsū nu. 19. tāquam probabilius sustinet non posse aliquem vsū rōnis habere in vna materia, & nō in alijs, dicitque Maniacos, & Phreneticos habere rationis vsū circa omnem materiam, errare tamen circa aliquam, quasi naturaliter, & inuincibiliter.

23 His tñ minimē obstantibus credo verius esse inueniri sepe delitantes in aliqua speciali materia, ac proinde in illa rōnis, liberi arbitrij, meriti, atque demeriti expertes, sed naturaliter brutorū instar imaginatione duci: in alijs verō rōne vti, & liberē operari, capacesque esse merendi, & demerēdi, ac subinde posse sateri, alia sacramēta recipere, spōsalia, ac matrimoniū celebrare. Cognoscemus autē hūc rōnis vsū in delirantibus in aliqua materia, ex praesenti statu factis aliquibus interrogationibus, & perspecto an norint discernere inter bonū, & malum, id. n. indicium est mētis constātia, q̄ est benē se hēre ad ea, quae offeruntur, vt pulchrē Hippocrates lib. 2. aphorismorū, aphorismo 33. Probat et̄. his qui 12. in fine, ff. de tutor. & curator. ibi, non est nonū quosdā, & si mentis sua videbuntur ex sermonibus compotes esse, vbi glōf. verb. ex sermonibus, ait ex sermonibus alicuius conuinci sit sanae mentis, nec ne. Probatur hac snia tripliciter 1. auctoritate, deinceps experientia, demū rōne. Probatur ergo 2. auctoritate Auenar. lib. 3. sent. prima, tract. 3. c. 2. in medio, vbi haec ait: Nec verō dicemus, q̄ quando apostema fit in parte anteriori, corrumpit imaginationem, cum ergo est illud, incipiunt colligere pilos ex vestibulis, q̄ sistit in medio corrumpit cogitationem, & turbatur in eo, quod agit: ecce qualiter cōcedit imaginatiuae lēSIONE, & cōsequēter phrenesim, manēte cogitatione, seu rōne illaesa. Idem docēt Galenus lib. 4. de locis malē affectis c. 1. & c. 4. lib. de Symptomatu differētis, c. 3. Leonardus Iuchsius, auctor alioquin reprob. lib. 1. de medendis

morbis, c. 20. statim in princip. Donatus Antonius lib. de medēdis humani corporis malis, c. 6. vbi oēs hi docēt esse phreneticos, qui rōne manēte illaesa, imaginatione deprauata mouentur, idem docet Aetius tetrabili secunda sermone 2. cap. 2. in initio. vbi haec dicit, Aut. n. imaginatiua facultas solum laesa est, seruat̄ autē ipsis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solum laesa est, seruat̄ autē imaginatiua, & memoria: aut ē imaginatiua laesa est, seruat̄ autē memoria. Quibus igitur imaginatiua laesa est, nō indicat quidē rectē, imaginatur autē peruerse: quibus verō rō solum laesa est, imaginatur quidē rectē indicat autē nō rectē, quibus autē memoria laesa est, nullus antea factorū meminerit, imō neq; omnino rectē imaginatur, neque indicat. Et ex Theologis Victoria relectione ad qd teneatur homo veniēs ad vsū rōnis, nu. 19. sustinet tāquam probabile posse aliquos hēre vsū rōnis in vna materia, & nō in alijs. Et multi Theologi doctissimi ē nostra Societate I. e. s. v. quos de hac re cōsului, sūt nostrae snia.

2. Probatur experientijs, quibus tota philosophia naturalis, ex cuius principijs quaestio haec decidēda est, innititur, auctor est Arist. 1. meth. c. 1. Prima ergo experientia est, quā refert Galenus de Theophilo medico agrotante lib. de Symptomatu differētis, c. 2. is. n. cū alioquin prudēter se ageret, & differeret, atque eos, qui aderant exactē cognosceret, tibicines tñ quosdā arbitrabatur esse in angulo cubiculi, seque illos videre putabat, & assidue clamās iubebat eos expelli, & qñ cōualuit, pfectē recitabat oia verba, & gesta eorū, q̄ ipsū inuiserāt. Ecce qualiter imaginatione laesa, phrenetique occurata permanebat in rebus gerēdis prudētia, & discursus ad differendū, & omnium exacta cognitio, quae oia vsus rationis manifesta indicia sunt.

2. Experientia est, quā de semetipso refert idem Galenus lib. 4. de locis malē affectis, c. 1. cum n. ardenti febre laboraret, & festucas atrii coloris eminere, & floccos similiter in vestibulis esse putabat, quos auferre tentās, nihilque sub digitis eductū inueniēs, accuratius, vehementiusq. id efficiere conabatur: audiens tñ amicos, qui tūc aderāt, dicētes, videtis hūc floccos euellere, & festucas colligere? statim intellexit, & cū sic animo cōstaret, vt rationalis in eo facultas nō vacillaret, rectē (inquit) dicitis o amici, proinde, ne phrenesis me arripiat, auxilio estote. Ex quibus manifestē cōstat, neque in Theophilo, neque in Galeno rōnem laesam esse, sed solā imaginationē, vtramque experientiam refert idem Leonardus Fuchsius lib. 1. de medendis morbis, c. 20. statim in principio ad hoc idem comprobādum.

3. Experientia est, cuius ego sū testis oculatus. his proximē diebus noui pallorē quēdam, qui de Trinitatis, ac Incarnationis mysterio interrogatus necessariam pro captu rōnem re. l. debat, peccataq. frequēter cōfitebatur sensu ēr, & rōne praeditus erat ad oues ducēdas, ac pascēdas, & de supēdio suis operis debito, paciscendū, & denique in omnibus rōne ducebatur, si hoc vnū excipias, q̄ vehementer angebatur, ne ad habitū monachalem induēdum cogere-tur, precabatur autē, & enixē cōtendebat, vt Chirographo aliquo sibi dato tutus redderetur fore, vt nullo tempore ad id cōpelleretur: illoq. sibi tradito mirum in modū letabatur, Choreas ducebat, & quicquid sibi iniungebatur, libentissimē exequutioni mandabat, q̄ euident signum est solam imaginatiuam, quoad eam materiam, laesam esse.

Tandē probatur rōne, supposito triplici principio apud Philosophos certo. Primū est, delirij causa est humor, aut vapor seruētissimus in cerebri subtilitiam, in eiusq. vetriculos effusus, cuius impulsu mens in falsa quardā, & fictitia traducitur. Qd̄ inter alios benē explicat Fernelius lib. 5. de partiū morbis c. 2. secūdū principiū est, maximā esse imaginatiuae facultatis virtutē ad alterādū corpus, excitādosq. humores: cuius effectus mira aliqua refert Abulens. c. 30. Gen. q. 9. in fi. ex D. Hieronym. vñ ex huius facultatis virtute delirij pōt prouenire, experientia ipsa teste, vidim⁹. n. nō paucos ex vehemēti aliqua imaginatione delirasse, 3. principiū est, effectus, qui ex imaginatiua p̄ficiuntur, sūt in duplici differētia; quidā ita ab imaginatiua procedunt, vt postea permaneant, eo q̄ alias causas conseruantes ha-beant:

beant: alij verò pendent ab actu imaginatiu in fieri, & conseruari, quia carent alij causis, à quibus conseruentur: vt humor melancholicus ex rei tristis imaginatione consergens, manet cessante actu imaginatiua: alteratio autem ex rei turpis meditatione, ea finita cessat. Idem certum in delirio, aliud enim est, quod perpetuò durat, eo quod idem humor calidissimus tenaciter occupat cerebri partes, habetque sufficientes sui conseruationis causas: aliud verò est, quod breui finitur, eo quod vapor, ex quo prouenit, debilius sit. His ergo suppositis probatur nostra sententia sic, delirium prouenire potest ex vehemēti aliqua imaginatione, ita vt ab illa dependeat in fieri, & conseruari, ergo contingere potest aliquem hominē dum considerat aliquod obiectum, delirare, licet dum alia percipit, non deliret, sed deliberatione vtatur.

Nec obstat principium, quod vrget oppositum sentientes, nimirum libertatem indiuisibile esse, nec percipi posse, qua ratione circa aliqua obiecta integra perseueret, circa alia verò omnino laedatur: Hi enim si vniuersim loquantur, certū est falsum illos assumere. In primis enim, actus primo primi, in nobis sunt necessarij, actus verò secundi sunt liberi, siue sint circa diuersa obiecta, siue circa idem; deinde in Christo Domino reperti sunt aliqui actus voluntatis omnino necessarij, huiusmodi erat amor Dei procedens ex visione beatifica; & alij perfectè liberi, vt obedientia, quo mortem subiit: imò circa idemmet obiectum habuit actus, & necessarios, & liberos, nā actus amoris Dei, qui necessariò sequebatur ex visione beata, necessarius erat, qui verò ex scientia infusa, liber. Vt docent Durandus 3. d. 18. q. 2. Palud. ibi. q. 2. art. 2. Capreolus 1. d. 1. q. 3. circa finem, ad argumenta contra 4. conclusionem, Ferrara lib. 3. cōtra gentes, c. 62. ad finem, Sor. lib. 3. de natura & gratia, c. 7. quoniam circa idem omnino obiectum, vt circa proximum cognitum per eandem visionem beatam, in Christo, & beatis est duplex actus amoris, alter necessarius, alter verò liber; vt tenet P. Suarez 3. p. q. 19. art. 3. disp. 39. sect. 2. in 3. sententia. Nulli ergo mirum esse debet si asseramus in aliquo homine posse dari actus necessarios, & liberos circa obiecta diuersa, & cognita medijs cognitionibus valde diuersis, cuiusmodi sunt cognitio elicitā media specie, aliquo humore vitiata, & cognitio alterius obiecti elicitā media alia specie illaesa, & perfecta.

24 Ad primum argumentum, & confirmationem fateor discursum circa illud obiectum ab imaginatiua vitiata representatum, errare, at circa alia, erga quæ imaginatiua illaesa est, non errat.

Ad secundum, quamuis ex ratione sua eodem modo respiciat potentia omnia obiecta, si illa eodem modo se habeant, ceterū per accidens prouenire potest, vt aliter versetur circa illud obiectum, ac circa alia: vt explicatum est.

Ad tertium admitto, quod infert, id tamen non est inconueniens, vt explicui.

DISPUTATIO IX.

An sufficiat ad sponsalia promissio externa ficta, qua vterque, vel alteruter contrahens, caret animo verè promittendi, aut se obligandi, saltem si iuramento stabilatur, vel quando de promissione, aut de intentione se obligandi, est dubium.

S V M M A R I V M.

Quotupliciter contingat non habere animum se obligandi, n. 1.

Qua certa sint, & quot in dubium veriantur, n. 2.

Quando deficit animus promittendi, an sit culpa lethalis, & obliget, n. 3. & ibi, an sufficiat, vt hic fictè consentiens possit consentiat internè.

Quid quando animus promittendi, nō tamen se obligandi. 1. opinio esse sponsalia, & esse votū simili intentione emissum, n. 4.

Opinio verior, nec esse sponsalia, nec votum, n. 5.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Quid si velit obligare ad solum veniale, vel ad penam in sponsalibus, & voto, n. 6.

Soluantur argumenta, & explicatur l. 1. §. 1. ff. si usufruct. pet. & illud brocardicum, qui vult antecedens, vult & consequens, n. 7.

Post n. 7. inuenies alia summaria.

DVpliciter contingere potest non habere animum se obligandi. Primo positivè, vt si promittens actum positivum habeat, quo obligari nolit. 2. Negativè, vt si nec habeat voluntatem se obligandi, nec contrariam. Et hoc rursus bifariam euenit. 1. quando explicitè eam voluntatem se obligandi non habuit, implicitè tamen, & virtute id voluit. Vt quando quis est conscius naturæ promissionis, & obligationis ex illa consergentis, nec habuit intentionem cōtrariam. 2. modo, quando, nec implicitè, nec explicitè habuit intentionem se obligandi, nec etiam contrariam, vt si promittens ignarus sit naturæ promissionis, & obligationis qualigat.

Ceterum igitur est si promittentes animū se obligandi habeant, non tamen implendi, esse vera sponsalia obligaque: quia pessima non implendi intentionem promissam, non eximit ab obligatione, quæ ex ipsa promissione animo se obligandi emissa, naturaliter consergit.

Similiter est certum si promittens se habuit negativè primo modo dicto, quia explicitè non habuit animum se obligandi, habuit tñ implicitè, & virtute, eo quod dum promisit, conscius erat promissionis naturæ, licet huius non meminerit tunc manere obligatū. Quia ex voto naturaliter manet obligatio, & ex quacunque promissione, quare intendens promittere, nec apponens explicitè intentionē contrariam, censetur intendere se obligare. Qui enim vult antecedens, censetur velle consequens, quod ex illo naturaliter infertur, l. 1. §. 1. ff. si usufruct. petatur. Et ita in omni promissione tenet Fort. c. 1. de pactis, n. 30. & in alio simili, nēq̃ in voto, (vtraque. n. obligatio ex promittentis spontanea volūtate oritur) docent Arag. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 969. col. 2. Manuel 2. 10. Summ. c. 92. n. 7. & nullum reperti in hoc discrepantem. Quare tunc erunt vera sponsalia. Idem dicendum est, quando tempore, quo fides data est, adfuit vera se obligandi intentio, quamuis statim fide data promittens haberet animum se non obligandi: quia iam obligatio ex promissione orta fuerat.

Item certum est, quando promittens habuit se negativè secundo modo, quia nec explicitè, nec implicitè habuit voluntatem se obligandi, nec contrariam: vt quia naturam promissionis, & obligationem ex ea consergere prorsus ignorabat, vel existimabat non obligare, nec manere obligatum: quia obligatio promissionis consergit ex spontanea promittentis voluntate, sed in hoc casu omnino inuoluntaria est, cū nihil magis voluntati contrarium sit, quā ignorantia, & error, l. si per errorem, ff. de iurisd. omnium iud. Item, quia ignorantia, & error circa substantiam rei promissæ, irritat obligationē, eo quod voluntatē auferat, at multò magis pertinet ad promissionis naturā virtus obligandi, ergo huius virtutis ignorantia volūtatē, & obligationē auferit. Præterea, quia in hoc casu verè nō vult promittere, cū per hanc vocē, promitto, nō intelligat promissionē, & obligationē oriri. Tandē, quia l. 3. ff. de actio. & oblig. expressè traditur neminem se obligare nisi animum se obligandi habeat, & ita loquens de sponsalibus, tenet Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 1. dub. 2. & in voto docet Aragon. dist. art. 1. f. 970. col. 1. Manuel d. e. 92. n. 8. indeque vterque infert ignoratē inuincibiliter castitatis votū annecti ordini sacro, non tesseri ex vi voti ad castitatem defectu voluntatis: sicut de infanti ad ordinē sacrum promotō fatentur omnes. Intelligendum tñ est, nisi ignorans promissionis naturam, velit ea intētionē promittere, qua ceteri promittunt; tñ. n. implicitè, & virtute obligari vult.

Tota igitur difficultas est, quando promittens habuit promittendi animum, & positivè habuit animum se non obligandi. Et de huiusmodi promissionis fictæ obligatio-

C ne,

ne, bifariam disputari potest: primò, an obliget ex vi promissionis, & sponsalium. secundò, an saltem obliget ratione fraudis ad rescaciendam injuriam illatam. Et in priori casu est disputatio præsens: in posteriori verò disputatione sequenti erit sermo. Triplex igitur dubium in præsentiarum agendum est.

Primum, an promissio facta animo promittendi facta, & expressio non se obligandi, constituat sponsalia, ex vique promissionis obliget?

Secundum, quid si iuramento stabiliatur?

Tertiò, quid si dubitabatur de promissione, aut de animo se obligandi?

3 Dubium primum. Quando promissio fit animo promittendi, non tñ se obligandi, an obliget. Et quidem si omnino promissio facta fit ore tenus solum: quia deficit animus promittendi, manifestum est, nec esse sponsalia, nec ex vi promissionis obligare, quia verè non est promissio, sed promissionis fictio. Erit autem difficultas an si post consentiat inter se, sint vera sponsalia. De qua lib. 2. disput. 32. num. 9. vsque ad 13. Est tñ culpa lethalis, quia est mendacium perniciosum; in quolibet. n. contractu versique obligatorio, qualis est sponsalium, lex iustitiæ præscribit, ut uterque verè contrahat. Sic Caietan. verbo sponsalia, & ibi Armilla, nu. 14. Nauar. Summa, c. 32. nu. 76. Veracruz, dicens ab omnibus receptum esse, 3. par. Speculi, art. 19. concl. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 14. Quod tñ tripliciter limitandum censeo. Primò, nisi eo pacto fides daretur, ut alter facile colligere posset iocose dari, nec inde dānum aliud sequeretur. 2. nisi promissio sit ex altera tñ parte, & non mutua, nec inde detrimentum aliud redundet, quia cum tunc contractus non sit, minime est mendacium perniciosum. 3. nisi grauis necessitas urgeat ad sic fictè promittendum, ut ob vitandum magnum scandalum. Nam (ut disput. 11. nu. 2. dicemus) in hoc euentu non est mortale fictè contrahere matrimonium, nedum sponsalia, & ibi disputabimus an sit veniale, & cum fictè contrahere sponsalia, sit minus graue, quam fictum matrimonium, minor causa desiderabitur.

4 In eo igitur difficultas versatur, quando promissio fit animo promittendi, non tamen se obligandi, an sint vera sponsalia, & ex vi promissionis obliget. Duplex est sententia: Prima est vera sponsalia, & obligare. Probat, obligatio est naturalis effectus promissionis, sicut ignis calefacere, ergo sicut posito igne, velit, nolit ponens, calefactio sequeretur, ita posita promissione, animoque promittendi, statim confurget obligatio.

Et confirmatur: quia qui vult antecedens, vult necessariò consequens, l. 1. §. 1. ff. si usufruct. petat. ibi: *Et ideo si usufructus legetur necesse est tamen, ut sequatur eū audiens*, & late Euerardus loco à cōcessionem antecedētis ad cōcessionem consequentis. Sed obligatio cōsequitur promissionem, ergo, qui vult promissionem necessariò vult obligationem.

Secundò, qui aliàs esset in promittentis potestate, velle se ad mortale, vel veniale astringere.

Tertiò, quia dās formam, subinde dat cōsequentia formam, ergo apponens promissionem, subinde apponit obligationem, quæ ipsam cōsequitur. Et ita in sponsalibus dixit Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 2. dub. 2. & in alio simili, nempe in voto, docet Sot. lib. 7. de iust. q. 1. art. 2. vers. tertio eodemque medio. Ludouicus Lopez, dicens idem docuisse Pennam 1. p. instructori, c. 42. §. secundum Sotum, & c. 43. §. quamuis votum Manuel 2. to. Summa, c. 92. n. 7. Arag. 2. 1. q. 88. art. 1. fol. 969. §. contrariam tamen Gutier. lib. 2. qq. canon. c. 22. nu. 32.

5 Secunda snia verior affirmat; nec esse sponsalia, nec ex vi promissionis obligare. Probat ex c. finali, de condit. appof. vbi conditio contraria substantiæ matrimonij, ipsū annullat, licet verba, & intentio essent contrahendi, ergo cum de natura promissionis, & sponsalium sit animus se obligandi, vbi cōtrarius animus adfuerit, nulla erūt.

Et confirmatur: quia quamuis intentio contraria matrimonio mēte retineatur, ipsū annullat, ut si animus sit

ducendi vxorē ad tēpus: sicut dicemus lib. 2. disp. 29. n. 11.

Secundò probatur: quia omnis obligatio, quæ non est ex lege, oritur ex priuata hominis volūtatē, ergo vbi deest se obligandi voluntas, deficit obligatio. Dices sponsalia ex hominis volūtatē consistere, ijs tamen contractis obligatio est ex iure ciuino, & naturali; hoc tamen non obstat, quia lex diuina, & naturalis nō obligat circa rē spontaneā, nisi supposita voluntatē hominis obligationem sibi imponētis, ergo vbi deest animus se obligandi, deest obligatio.

Tandem, quia obligatio promissionis confurget ex lege priuata, quam promittens sibi imponit, nulla autē lex obligat, nisi legislator obligare intendat. Quare hanc sententiam tuetur P. Héríquez lib. 11. de matrimonio, c. 13. n. 2. & in alio simili, scilicet in voto, docent Richard. 4. d. 38. art. 3. q. 2. ad secundum D. Bonauent. ibi, art. 1. q. 1. nu. 13. & 3. d. 39. art. 3. quæst. 1. 46. D. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. in initio, Ang. verb. pactum, nu. 4. & votum. 1. nu. 7. Syluest. verb. metus, q. 8. & verb. pactum, q. 4. vbi Armilla, n. 2. & verb. iuramentum, n. 14. Tabiena, verb. pactum, c. 2. Merina, C. de rest. q. 23. §. his non obstantibus, Nauar. Summa, c. 12. n. 38. Viguerius lib. Institutionum, c. 5. §. 2. vers. 14. Palacios 4. dist. 29. disput. 1. folio 665. col. 1.

6 Dubitabis tamen, quid si adfuit animus obligandi se solum ad veniale, an sint vera sponsalia. Quidam censent in alio simili, ut in voto, non esse in potestate venientis obligare se ad culpam mortalem, vel venialem, vel ex obiecti magnitudine id pendendum esse, quia quamuis obligatio voti, & promissionis, quo ad exercitium, pendeat ex vouentis intentione, quantitas tamen obligationis sumitur ex natura rei, iuxta materiam qualitatem. Sic Sot. lib. 7. de iust. q. 2. art. 1. vers. per hæc ad id, Corduba Summa, q. 188. puncto 1.

Sed dicendum est, quamuis in materia leui non sit in vouētis potestate obligare se ad mortalia, quia talis volūtas, ut fatua, & irrationabilis non acceptatur à Deo, cum & præcepta, & leges superiorum non possint ad mortale in re leui obligare, ut bene probat Casiro lib. 1. de lege pœnali, c. 5. documento 2. & in voto docent Sotus, & Corduba proximè citati, idem Sot. lib. 8. de iust. q. 1. art. 7. dub. 1.

Ceterum in quacumque materia graui potest se ad solum venialem culpā obligare: quia promissio est lex priuata, quam promittens sibi imponit; at legislator potest sub veniali, velle obligare se in materia graui. Item, quia si potest se ad nullam culpam astringere, ut dixi nu. 5. à fortiori poterit ad solam venialem. Hoc colligitur ex Henríquez lib. 5. de penit. c. 21. nu. 5. vbi dicit posse vouentē ad solam penam se obligare. Vnde credo posse similiter in sponsalibus velle se ad solam venialem culpā astringere, & esse vera sponsalia, sicut esset verum votum, quo se ad veniale obligaret: quia iam est vera promissio, cum adfuit animus promittendi, & se obligandi, nec est de essentia, ut obliget ad mortale: si verò solum esset animus se ad penam astringendi, credo non esse votum, nisi tantum circa penam, esset enim perinde, ac si vouens diceret, promitto mille aureos pauperibus, si lusero, obligatio enim solum in penam cadit, & eodem modo si per sponsalia esset animus se ad solā penam obligandi, nec essent sponsalia, nec promissio: quia omnimoda obligatione destituntur cum in illis promissio penæ minimè valeat, c. gemma, de spons.

7 Ad primum argumentum distinguo antecedens, quando promissio vera est, fateor secus quando non est vera, ut contingit, quando deficit animus se obligandi: cum enim adijciatur conditio naturæ promissionis contraria, deficit veritas promissionis.

Ad confirmationem dico, volentem efficaciter antecedens, velle cōsequens, at adijciens animū non se obligandi minimè vult efficaciter promittere, sed fictè, & ore tenus.

Ad secundum fateor id sequi, non tamen esse inconueniens, ut dixi, nu. 6.

Ad tertium concedo antecedens de veram formam dante, qui autem promittit absque animo, se obligandi,

di, veram promissionis formam à promittentis mēte pendentem, aufert: & tantum est apparatus, & ficta promissio.

S V M M A R I V M.

- An si promissio facta animo promittendi, non tamen se obligandi, iuramento firmitur, obliget. 1. opinio obligare, nu. 8. Secunda verior non obligare, num. 9. Soluuntur argumenta, & explicatur cap. quacunque arte, 22. quest. 5. num. 10. Post num. 10. inuenies alia summaria.*

- 3** **D**ubium secundum. An si promissio matrimonij iuramento stabilatur, obliget, veraque sponsalia constituat, qñ adest animus iurandi, & expressus non se obligandi; (nam quādo deest etiam animus iurandi, farentur omnes, nec vi iuramenti obligare: sicut diximus nu. 5. de promissione.) Aliqui censent obligare. Probat ex doctrina, quam tradūt Angel. iuramentum 4. in initio, Syluest. iuramentum 3. quest. 2. vbi docent aliter contrahi obligationem in voto, quam in iuramento, in illo. n. contrahitur per intentionem, in hoc verò per deliberatam verborum attestationem. 1. Probat ex D. Isidoro, & habetur c. quacunque, 22. q. 5. ibi: *Quacunque arte verborum, quis iurat: Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur, intelligit.* Sic videntur tenere Hostiens. cap. ad audientiam, super verb. resignauit, de his quæ vi, & ibi Ioan. Andr. nu. 8. vbi aiunt, licet promissio non obliget absque animo se obligandi, at in iuramento aliud statuere Ecclesiam: sed eos intelligit Imola ibi. num. 5. vt sentiant in conscientia id iuramentum non obligare, sed tantum in foro Ecclesiæ, eo quod non credit asserenti se caruisse animo se obligandi. Sed expressè hanc sententiam tenent Caietan. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Soto lib. 8. de iustit. q. 1. art. 7. ad 4. verificat verò profectò, Couar. de pactis 1. par. 5. 5. nu. 2. Gutier. lib. 2. Quest. canonicarum, c. 22. nu. 3. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. c. 42. §. secundum Sotum Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 192. nu. 4. & 2. tomo c. 91. num. 7. Aragon. 2. 2. q. 89. art. 7. §. quarta conclusio, fol. 1081. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. num. 2. in Commento, litera Z. quamuis in voto teneat contrarium, & hoc dicit tutius Tabiena, verb. iurare, quest. 11. Vnde iuxta hanc sententiam dicendum est vera effici sponsalia.
- 9** Verius tamen est nō obligare ex vi iuramenti, aut promissionis, nec esse sponsalia: probatur eisdem rationibus, quibus num. 5. id probauimus de promissione, vtraque. n. obligatio procedit ex spontanea hominis voluntate sibi legem imponentis: nec comoda discriminis rō inter vtramque obligationem designari potest. Item ex D. Gregorio lib. 26. Moral. c. 7. & hī cap. humanæ, 22. q. 5. vbi ait humanas aures talia verba nostra iudicare, qualia foris sonāt, Deum autem qualia ex intimis proferuntur. Quare hanc sniam vñ expressè tenere D. Thom. 3. dist. 39. q. 1. art. 3. questiuicula 3. vbi dicit iuramentum ex ipsa iuramentū, vt iuramentum est; rōne, non obligare, nisi iuxta iurantis intētionem: & tenet D. Bonau. 3. dist. 30. art. 3. q. 1. num. 46. & ibi Richard. art. 2. q. 1. Gabriel. ibi. q. 1. art. 2. concl. 5. D. Ant. 2. p. tit. 10. c. 6. vers. quintus casus, in fine, Medina, C. de confessione, q. de dispensatione in reuelanda cōfessione, ad 2. Palacios 4. d. 29. disp. 1. fol. 665. col. 1. Philarcus de officio Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 16. §. sed dubium est. Et ex Iurisperitis, Ant. c. 6. verò, de iureiur. num. 5. vbi Abb. n. 9. Alex. de Neuo, n. 38. Felin. nu. 8. vers. & declara, Imol. nu. 7. Fortun. de vltimo fine, illatione 22. nu. 477. & seq. Rosella, verb. iurare, nu. 29. Ang. iuramentum 5. nu. 8. 10. & 32. Syluest. iuramentum 4. q. 7. 17. & 19. Armilla, verb. iuramentum, nu. 14. Seraphinus de priuil. iuramen. priuil. 110. nu. 16. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 57. num. 20.
- 10** Ad primum argumentum ex propositis, nu. 8. respondeo negando eam doctrinam, vt benè eam impugnat Medina, C. de reilit. quest. 23. §. his non obstantibus: Sed dicendum est vtramque obligationem pendere ex inten-

tionem promittentis, vel iurantis. Ad cap. quacunque arte, dico intelligi, dum quis iurat, animo se obligandi, non tamen implendi, vel quando iurat assertoricè rogatus iudicè, contra mentem petentis iuramentum.

S V M M A R I V M.

- An in dubio utrum quis promiserit matrimonium homini, vel emisit votum, teneatur, & quid quando opinatur, nu. 11. An in dubio animi se obligandi in matrimony promissione, & voto, teneatur 3. opinio non teneri, num. 12. Verior opinio teneri, num. 13. & ibi quilibet præsumeretur dicere, quod in mente habet. Quid in dubio usus rationis, dum promissio matrimonij, vel votum fit, num. 12. & 14. Soluuntur argumenta, & explicatur c. 1. de his quæ vi, nu. 14.*

- 11** **D**ubium tertium. Vtrum dubitans num spōsalia contraxerit, vel animum se obligandi habuerit, teneatur. Et in priori casu dubium est de promissione, videtur teneri: eam dubitans de voto à se emissio, tenetur implere, vt docet Corduba Summa, quest. 147. Item, quia quamuis in dubio potior sit possidentis conditio, reg. in pari. 65. de reg. iur. in 6. & in reg. pari. 170. ff. eod. tit. exigitur tamen, vt possessio illa iuuet, bona fides possidentis, vt dicemus lib. 2. disput. 41. nu. 24. quæ per dubium excluditur.
- Crterum dicendum est, si sufficienti adhibita diligentia adhuc manet dubius vtrum matrimonium promiserit, minimè teneri: & idem est, si dubitat de voto à se emissio. Probat: quia in dubio melior est possidentis cōditio, non tantum in materia iustitiæ, sed in quacunque alia, vt dicemus lib. 2. disput. 41. num. 32. Sed in hoc dubio voluntas possidet suam libertatem, cum de vinculo cōtracto dubitetur, ergo in hoc dubio pro libertate iudicandum est. Item, quia hoc in sponsalium fauorem cedit, magnam enim exigunt libertatem, cap. Gemma, de sponsalibus cedit etiam in voti fauorem, cum enim sit opus religionis, libertatem, ac spontaneam voluntatem petit. Item, quia vbi tractatur de obligatione cōtrahenda, stricta interpretatio facienda est, cap. 1. de iureiur. in 6. l. quicquid astringendū, ff. de verbor. obligat. qua ratione ductus, Abb. cap. cum clerici, in fine, de verbor. signific. ait iuramentum generaliter præstitum restringendū esse quantum fieri potest, vt minus obliget iurātem. Nec obstat requiri bonā fidem possidentis: quia ante hoc dubium, bona fide possidebatur libertas, nec dubium superueniens, q̃ sollicita diligentia vinci nequit, tollit bonam fidem, vt benè probat Couar. reg. possessor. 2. par. 9. 7. num. 4. Sarmien. 2. select. cap. 10. nu. 5. cum alijs, quos referunt. Quare in voto hoc vñ sentire Glos. cap. ex parte, de censibus, proximè ante verb. ex parte, vbi ait in dubijs licere sequi, q̃ libuerit, & vñ loqui de voto, de quo textus ille agit. Et expressè de voto hoc sentiunt Soto lib. 7. de iustit. q. 3. art. 2. documento 2. vers. sed est hic, Medina lib. 1. Summæ, cap. 14. §. 7. fol. 90. Capua lib. 2. Decisionum, cap. 31. in fine. Manuel 2. tomo Summæ, cap. 99. nu. 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 5. & lib. 8. de Eucharist. c. 45. n. 3. in Cōmento litera P, Ludouic. Lopez 2. par. instruct. c. 45. §. dubitans de voto: quare idem dicent hi Doctores de dubitate, an promiserit matrimonium. cum eadem prorsus ratio sit. Dixi cōsultò non teneri, quando dubitat: si enim opinetur se vouisse, ita vt oppositura non opinetur probabiliter, tenetur quidem, quia habet assensum: si autem pro vtraque parte opinionem probabilem haberet, liceret quancunque amplecti.
- 12** In posteriori autem casu, vbi aliquis est certus de promissione matrimonij, aut voto, dubitat autem de animo se obligandi, vel an sciret obligare: posset aliquis existimare non teneri. Primò, quia in dubio non præsumeretur animus se obligandi in iuramento metu extorto, vt docent Hostien. cap. ad audientiam, super verb. resignauit, de his quæ vi, & ibi Ioannes Andr. nu. 8. Abb. cap. si verò, de iureiur. num. 10. D. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 6.

§. quintus casus, Rosella, verb. iurare, nu. 19. Syluest. iuramentum 4. quest. 7. dicto 4. Seraph. de priuilegiis iurament. priuilegio 110. nu. 16. Quare Ang. iuramentum. §. nu. 10. ait in hoc dubio non obligare iuramentum.

Secundum, quia perinde videtur dubitare de animo se obligandi, ac dubitare de ipsa promissione, quia deficiente animo, non est promissio.

Tertium, quia in hoc dubio videtur preualere possessio libertatis, qua voluntas gaudet.

Quartum. Ex doctrina, quam tradunt Sotus lib. 7. de iust. quest. 3. art. 2. documento 2. vers. sed est hic, Capua lib. 2. decisionum, c. 31. in fine, Beia casu 49. in sua summa, fol. 233. Vega lib. 4. summa casu 417. vbi dicunt dubitantem puerum de rationis usu, dum vouit, minime teneri, nec sufficere quamcunque opinionem usus rationis, sed exigere esse adeo certam, ut nulla, aut tenuissima sit apud viros prudentes dubitatio.

Tandem probatur ex c. 1. de his quæ vi ad finem, ibi: *Si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem, religionem intrasse.* Ex quo textu constat mulierem habitum dimittentem professione iam emissam, cogendam esse ad religionem, si monasterium probauerit sponte professam esse, ergo in dubio an valuerit, professio, possessio est pro voluntatis libertate: aliàs non monasterium, sed ipsa teneretur probare metum.

¶ Dicendum tamen est in hoc dubio teneri, probatur: quia verba exterius prolata sunt naturaliter signa intentionis, & nullus presumitur dicere, quod in corde non habet, ut latè probò lib. 3. disputat. 15. num. 9. quod adeo verum est, ut etiam in iuramento metu extorto, vbi vehemens coniectura defectus animi se obligandi propter metum, cõcurrit, verissimum sit presumi animum se obligandi, ut delicti presumptio videtur, ut docet Alex. de Neuo, c. si verò, de iureiuran. nu. 42. Imola, c. ad audientiam, de his quæ vi. nu. 5. Couar. appellas oppositum manifestum errorem 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 5. nu. 3. ergo vbi constat de promissione, dubitatur autem de animo se obligandi, presumptio, & possessio est pro animo se obligandi verbis promissionis id significantibus.

Secundum, quia promissionem consequitur naturaliter obligatio, nisi expresse apponatur negatio contraria, ergo dum de promissione constat, & dubitatur de contrario animo, presumptio, & possessio est pro obligatione.

Et confirmatur ex doctrina Soti lib. 8. de iust. q. 1. ar. 4. ad 4. col. 25. ante vers. ex 2. aut, vbi hæc ait (quæcunque actio exterior deliberata secum natura sua affert agendi intentionem, & ideo nisi per formalem negationem mentis excludatur, semper intelligitur vnà concurrere cum actione) ergo in dubio ea intentio presumitur, & pro ea est possessio. Nam qualitas, quæ à natura inest, semper inesse presumitur: ut probat Menoch. de presumpt. lib. 1. quest. 14. nu. 3.

Et amplius confirmatur: quia huius possessionis signum est, statim ac aliquis ait se iurasse, vel promississe, non rogatur an habuerit animum se obligandi, quasi is animus presumatur.

Tertium potest probari ex disp. precedenti, nu. 10. vbi idem probauimus in dubio, an promittens habuerit debitam deliberationem?

Quartum, quia D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad tertium, supponere videtur, quando est dubia iuramenti obligatio, eo quod de materia dubitatur, sit licita, necne, obligare, ait enim posse tunc Episcopum dispensare: ergo idem dicendum est quando est dubium de animo se obligandi: quia perinde irritum est iuramentum defectu debite materie, ac defectu huius animi.

Quintum, quia quoniam dubium est an iuramentum obliget, non potest aliquis propria auctoritate contravenire: ut docet Syluest. iuramentum §. c. 1. Ang. iuramentum 6. n. 1. Tabiena, verb. iurare, q. 20. Cotta, quæ refert, & sequitur Gratian, reg. 269. n. 9. Gutier. de iuram. 1. p. c. 72. n. 7. ergo in dubio possessio est pro iuramenti obligatione, & consequenter idem erit de qualibet alia promissione, cum pariter ad oēs

ac ad iuramentum exigatur animus se obligandi: ut dixi nu. 9.

Sextum, quia probato facto, presumitur interuenisse omnia ad factum requisita, ut docet Panorm. c. 1. de his quæ vi. nu. 9. per cap. in præsentia, de i. probat. vbi probata professione, presumitur profitentem habuisse legitimam aetatem, & neganti incumbit probatio, ergo cum conice de promissione, presumitur in dubio animus se obligandi, ad eius validitatem requisitus.

Tandem, quia totus externus cognitæ huius dubij veritate sententiam feret in promissionis fauorem, pro qua est presumptio, ergo idem in foro conscientie sentendum est: ytrumque enim forum, vbi externum falsæ presumptioni non immititur, idem iudicat: vbi probavi disputatione §. num. 20. Et pro hac sententia sunt Felin. c. si verò, de iureiuran. nu. 7. vers. 4. declarat Gutierrez de iurament. 1. parte cap. 57. nu. 20. vbi docent iuramentum coactum in dubio animi se obligandi, seruandum esse, & Nauar. lib. 3. consiliorum, in 1. editione, tit. 34. de voto, cens. 4. in fine, vbi ait vouentem castitatem, simulque religici em, incertum tamen de intentione, an absoluta, an potius casu quo ingrederetur religionem, teneri dum dubitat de intentione, reputare se obligatum ad castitatem, licet non admittatur ad religionem: quia est certus de voto, dubius tamen de intentione, & Corduba Summa, quest. 147. vbi ait, in dubio an votum obliget, esse necessarium petendam dispensationem, & D. Anton. 2. par. tit. 11. c. 2. in incipio, vers. p. c. 6. ait tutius esse implere in dubio animi se obligandi.

14 Ad primum argumentum ex propositis, num. 12. dico eos Doctores agere de iuramento coacto, in quo coactio præbet vehementem fieri consensus coniecturam: & adhuc in illo reprobauius eam doctrinam, num. 13.

Ad secundum negatur antecedens, quia dum omnino dubitatur de promissione, nulla est ex parte promissionis, possessio, sed tota se tenet ex parte libertatis, quando autem promissio est certa, & dubius animus, tunc possessio, & presumptio est ex parte promissionis.

Ad tertium nego in eo casu esse possessionem ex parte libertatis.

Ad quartum neganda est ea doctrina, & sic distinguendum, si emittens votum septennium expleuerit, cum iam ius presumat usum rationis, is in dubio presumendus est: secus ante septennium, in quo casu nisi expresse constet de rationis usu, nec votum, nec sponsalia obligabunt: ut latius dicemus disputat. 16. num. 10.

Ad ultimum c. si m. tum ex cap. 1. de his quæ vi, varios affert intellectus, Glo. ibi, verb. mortis, Ant. nu. 29. Panorm. nu. 9. Imol. nu. 16. Antonius igitur intelligit ex eo textu non constare, cui onus probandi incumbat, nam impersonaliter loquitur, sed bene reprobat Imol. nu. 16. vers. c. sed certe, quia textus probandum dicit feminam sponte professam esse, hoc autem monasterio incumbat probare, erat enim contra feminæ intentionem, 2. respondent Glo. & Panorm. tam feminæ, quam monasterio incumbere probandi onus; illi, timorem mortis incussum, huic verò, professionem à muliere emissam. Sed nec placet hæc solutio, quia aperte opponitur textui ibi: *Si legitime probatum fuerit, non timore mortis religionem intrasse*, vbi manifestè loquitur de probatione faciendâ à monasterio, contrarium enim probatura erat mulier, ut intentum assequeretur. Vnde eligenda est alia solutio Glo. & Panorm. ibidem, monasterium debere probare non interuenisse metum, non quasi positiuè id probare debeat: sed feminam probaturam metum, & eo ipso, quod non probet, censetur monasterium suam probasse intentionem. Et tandem melius responderi potest re vera monasterium probaturum non interuenisse metum, quia ex parte feminæ erat professio, & presumptio iuris per metum professam esse, ex eo quod erat coniugata, viroque spoliata fuit, & in fauorem spolijs presumitur consensus metu extortus: ut constat ex c. 2. de restit. spol. ibi: *Quia non est verisimile, quod spens: è iuri suo renuncians, qui renunciat spoliatus.*

DISPUTATIO X.

Verum si facta matrimonij promissio, esto non obliget, ut sponsalia, vel promissio, constringat tamen ad standum promissis ratione fraudis, & iniuriæ illatæ fictè promittendo.

SYMMARIUM.

Quando promissio ficta est gratuita, an obliget, & in quo versetur difficultas, & quorū sunt difficultates tractandæ, num. 1.
Quid, quando sub ea spe virginem deslorauit, i. opus non tenet, num. 2.

3. Opus non tenet, num. 3.

Quid si non fuit promissio mutua, & deslorata est femina, n. 4.

Quid, si condicione dispares sint, num. 5.

Qualis debeat esse hæc disparitas, num. 6.

Quid si ex promittendi modo, femina potuit fraudem percipere, num. 7.

Quid, si in his casibus iuramentum intercedat, num. 8.

Quid, si sequatur scandalum, num. 9.

Quid, si malus exitus speretur, num. 10.

Quid, si vir decipitur credens feminam esse virginem, vel in alia qualitate, num. 11. & an tunc teneatur restituere.

Quid, si ubi dolum non est, carnaliter cognoscit feminam, num. 12.

Quid, si femina deslorata postea cum alio fornicetur, vel aliquid ei superueniat, ob quod sponsalia possent dissolui, & an tunc teneatur vir restituere, si ipsam non ducat, num. 13.

Quid, si tantum scilicet, & oscula interueniant fide data de matrimonio, num. 14.

Quid, si nolit femina, aut parentes eius, aut fidem danti aliam duxit, vel ad sacros ordines promotus est, num. 15.

Quid, si deslorata duxit aliam, an viduus effectus teneatur desloratam ducere remissive, num. 16.

Soluentur argumenta, num. 17. & post num. 17. inuenies cetera summaria.

Cum (ut diximus disput. 5. num. 11.) promissio matrimonij dupliciter fiat, aut merè gratis, quando ex altera parte tantum fit, aut per modum contractus, dum mutua est: quando priori modo fit, si nullum aliud damnum feminæ redundet, non tenetur fictè promittens eam ducere, licet id fictè non animo se obligandi iuravit, sed cluso fractionis iuramenti scandalo, quia non tenetur ex vi promissionis, aut iuramenti, ut dixi disputat. precedenti, num. 5. & 9. nec ratione iniuriæ, nulla enim est, cum non sit contractus, do, ut des, vel facio, ut facias, nec damnum aliquod sequitur, & ita docet Petrus de Ledesma de matrim. quasi. 45. art. 4. dub. 1. & quamvis anceps maneat, num saltem sub veniali teneatur, credo tamen nec esse veniale, ratione dicta. Vnde difficultas in eo versatur, quando est mutua promissio, vel si fuit ex parte alterius tantum, & interfuerit alius contractus, sub ea spe tradidit femina corpus? Sex igitur questiones in hac disputatione agitandæ sunt.

Prima, quando ratione fictæ promissionis femina deslorata est.

Secunda, quando vir est notabiliter dignior, esto non teneatur ducere, teneatur ei damnum rescire.

Tertia, quid si femina cum excessum ignorabat, aut prudenter credidit verè sibi promitti.

Quarta, quid si femina sub ea spe cognita, non erat virgo.

Quinta, quid quando contrahentes sunt pares, & promissio fuit mutua, nec aliud damnum, quam fictè promissionis redundat.

Sexta, an quando promittens non tenetur ducere, rogatus à iudice possit negare promissionem.

7. Questio 1. An fictè promittens matrimonium, & sub ea spe deslorans virginem, teneatur eam ducere. Aliqui censent non teneri, sed satis esse ducere, vel dotem consti-

Sancti de Matrim. Tom. 1.

tuere, quia iustitia commutativa tantū petiæ æquale reddi, potest autem id fieri satisfaciendo pecunijs. Sic videtur tenere D. Antonin. 3. par. tit. 1. c. 19. in initio, & Supplementum Gabriel. 4. distinct. 28. q. 1. art. 2. concl. 5. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 19. fol. 1296. ubi aiunt teneri hunc eam ducere, vel aliter satisfacere, & aliqui Theologi neoterici censent hoc esse probabile, ut refert Petr. de Ledesma, num. sequenti allegandus.

3. Omnino tamen dicendum est teneri sub culpa lethali eam ducere. Probatur: quia iustitia commutativa non tantum petit reddi æquale, sed ut idemmet reddatur ex iustitia debitum, ut si equum furatus sum, nulla restituta pecunia satisfaciatur, unum enim pro alio inuito creditore solui non potest, l. 2. §. matris, ff. si certum petatur. Sed hic ex iustitia commutativa tenebatur habere consensum, ut constat in omnibus contractibus, in quibus interuenit do, ut des, vel facio, ut facias, ergo cum possit restituere adhibendo eundem consensum ex iustitia debitum, tenebitur ad id.

Et confirmatur: quia quamvis damnum violatæ virginis, possit æquè pecunia rescari, eo quod amissa virginitas non potest in eadem specie restitui, ac iniusta ficti consensus deceptio non potest æquè compensari, nisi auferendo iniustum dolum, veròque consensu præstito, quia potest in propria forma restitui. Nec potest verè dici æquale, dum non satisfit in propria specie.

Secundum, quia in omnibus contractibus, in quibus interuenit do, ut des, vel facio, ut facias, ubi alter ex sua parte impleuit, tenetur alter implere, quamvis fictè contraxerit, eo quod tenebatur ex iustitia verè contrahere, ut si fictè promisi Petro centum aureos, ut eat Romam, ubi Petrus adiuit teneor dare, ergo cum hic contractus fuerit mutuus, mulierque iam impleuerit tradendo corpus, tenetur fictus promissor implere eam ducendo. Et ita docent D. Tho. 4. d. 28. q. vnicuique, art. 2. ad 4. Richardus ibi, art. 1. q. 3. in fin. Paulus. q. 1. art. 1. conclus. 4. & 5. nu. 14. & sequenti. Henric. c. ex parte, n. 6. de sponsalibus D. Ant. 2. par. tit. 5. c. 6. §. 1. Rosella matrimonium 4. n. 2. Ang. verb. iluprium, n. 1. Sylu. verbo luxuria, q. 5. Tabiena, verb. restitutio, q. 22. nu. 23. Armilla ibi, nu. 22. Victoria de matr. nu. 265. in summa Nauar. summa c. 16. nu. 18. Ledesma 2. par. 4. q. 18. art. 3. ante dubium 2. fol. 241. col. 1. Veracruz 3. par. Specular. 19. cōcl. 5. Corduba summa, q. 50. & Quiritionario lib. 1. q. 13, dicto 1. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 11. nu. 2. Beia summa, casu 18. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. fol. 189. col. 1. in editione, & 2. par. materia de matrimonio, c. 36. fol. 1035. col. 2. Salon. 2. q. 62. art. 2. controuersia 5. in fin. Manuel 1. tomo summa, in 2. editione, c. 208. n. 7. Vega lib. 2. summa, casu 239. Petrus de Ledesma de matr. q. 45. art. 4. dubio 1. ad confirmationem tertij. Capua lib. 2. decisio. c. 78. n. 3. Spino Speculo testamentorum, Glos. 15. principali, num. 73.

4. Hinc intero idem dicendum esse, quamvis non fuerit mutua promissio, sed vir fictè promissit feminæ matrimonium, si se deslorandam ei traderet, cui promissioni virgo innitens, tradidit corpus, quia est perfectus contractus facio, ut facias, & virgo iam impleuit, quare omnes rationes num. precedenti allatæ hoc probant, & Doctores ibi citati indistinctè loquuntur de promissione, solus Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 208. nu. 9. aliquantulum trepidat, appellans hoc magis probabile, & piū.

5. Hæc tamen sententia aliquibus modis limitanda est: primum nisi vir notabiliter conditione excedat tunc enim femina huius excessus conscia, non potest allegare se deceptam esse, debuit enim scire virum adeo disparem fictè sibi polliceri matrimonium. Hæc ratio communiter traditur, ea tamen non probat vniuersaliter, sed quando femina excessum norat: ideo num. 21. tradam rationem vniuersaliorem. Quod si opponas hunc violasse iustitiam fictè promittendo: soham num. 19. Sic docent D. Thom. D. Anton. Syluest. Armil. Tabiena, Angel. Nauar. Corduba, Veracruz, Henriquez, Ludou. Lopez, Capua, Vega, Petrus de Ledesma Beia, Salon, Spino citati, nu. 3. Nauar. lib. 2. de restit. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. editione, nu. 427.

C 3. Roga-

Rogabis tamen qualis debeat esse hæc disparitas: quamvis enim omnes conveniant, debere esse notabilem, at quidam stricte loquuntur, ut Pet. de Ledefina de matr. q. 45. art. 4. dub. 1. conclus. 2. exemplificat, ut si femina sit agricola, aut fabri filia, & vir filius comitis.

6 Sed multo minor disparitas sufficit. Quare hoc arbitrio prudentis relinquitur, qui eam esse disparitatem iudicet, ut in primis femina se decipi credere debuerit, ut optime Ang. verb. stuprum, num. 1. Nauar. Summa, c. 22. num. 76. & ideo melius exemplificant alij Doctores, si vir nobilis sit, femina autem agricolæ filia. Ita D. Anton. 2. par. tit. 5. c. 6. §. 1. Nau. summa, c. 16. n. 18. Corduba in Quæstionario lib. 1. q. 13. dicto 2. Capua lib. 2. decis. c. 78. num. 6. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 208. num. 8. Idem dicendum est, quamvis genere pares sint, si notabiliter diuicijs impares sint, ut bene Nauar. summa Latina, c. 16. nu. 18. Veracruz 3. p. Speculi, art. 19. concl. 3. Corduba ead. q. 13. d. 2. Benicazu 18. Lud. Lopez. utroque loco, num. 3. citatus.

7 Secundò limita, nisi femina ex verbis, aut alijs claris eiectionibus facile poterat fallacem animum promittentis nosse, tunc n. libi debet imputare, & voluntarie videtur fraudi consentisse. Sic D. Tho. D. Ant. Ang. Sylu. Tab. Arm. Petr. de Ledef. Henriquez. Ludou. Lopez, Capua allegati, nu. 3.

8 Immo hæc duæ limitationes verum tenent, quamvis iuramentum fictum sine animo se obligandi, intercesserit: quia id iuramentum non obligat ex vi iuramenti, ut dixi super. 9. nu. 9. sic videtur expresse tenere D. Anton. Nauar. Sylu. Lud. Lop. 1. par. instruct. c. 76. fol. 187. col. 1. citati nu. 3. cum enim dixissent teneri fidei promittentem defloratam ducere, & maxime si iuramentum intercessit, subdunt, nisi sit notabilis disparitas, vel alia signa fraudis appareant, & tenet expresse Capua lib. 2. decis. c. 78. nu. 6.

9 Tertiò limita, nisi ex eo matrimonio scandalum magnum timeatur probabiliter: tunc enim excusatur fidei promittens. Sic D. Ant. 2. p. tit. 5. c. 6. §. 1. Silu. verb. luxuria, q. 5. qui subdunt petendam esse fidei dare remissionem: hoc tamen non est necessarium, & ita credo eos sentire: alias nil diceret, nā remissione obtenta, nulla est opus causa, ut fides non seruetur. Quare dicendum est cum ipsismet satis esse pecunijs damnum illatum resarcire, quod quidem clarius constituit iura disp. 14. nu. 3. ubi probabimus idem dicendum esse, quādo vera esset promissio, nedū quādo est ficta.

10 Quartò limita, nisi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur, ut si promittens noverit puellā esse notabiliter leuem, unde probabiliter pessimum exitum timeat. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 2. Manuel 1. tomo summa, in 2. editione, c. 208. nu. 8.

11 Quintò limita, nisi femina decipiat virum, dicendo, vel fingendo se esse virginem, quia in iniurijs datur compensatio, amò licet ipsa non deciperet, si promittens fidei matrimonium, existimabat eam virginem, & postea cōperiat non esse, non tenetur eam ducere. Probatur, quia hæc est vera causa dissoluedi sponsalia vera, nedum ficta. Sic Corduba Summa quest. 49. & in quæstionario lib. 1. quest. 13. dicto 3. Ludou. Lop. 1. par. instruct. 37. fol. 190. colum. 1. Petrus de Ledef. de matrim. quest. 45. art. 4. dubio 1. ad confirmationem tertij. Manuel 1. tomo Summa, in 2. editione, c. 208. num. 8.

Rogabis tñ, an teneatur hoc casu vir restituere feminæ aliquid ratione copulæ: & quidē quādo femina nō decipit, asserit Corduba ead. q. 13. dicto 3. & Manuel eod. n. 8. teneri restituere, quia femina non fuit deceptionis causa, nec aliquam iniuriam intulit viro, quia compensetur iniuria ipsi illata. Verum, quādo femina decepit virum fingendo se virginem, credo nil teneri virum restituere: tantum enim tenebatur ducere, & femina sua deceptione causa fuit, ut ab hac obligatione vir eximatur.

I sine infero non tantum, quāto vir deceptus est in virginitate, sed etiam quoties est alia deceptio notabilis sufficiens ad vera sponsalia dirimenda, non teneri eam ducere, quia eadem est ratio.

12 Aliqui intelligūt hanc limitationem, nisi postquam vir

defectum virginitatis nouit, eam carnaliter cognoscit: quia tunc videtur confirmare promissionem. Ipsi non probant, sed potest probari ex cap. per tuas, de conditio. apposit. ubi habetur per carnalem copulā, præsumitur matrimonium, ubi Gl. verb. præsumendum, ait hoc esse fauore matrimonij inductum, quia per copulam videtur à conditione recedere, & exprimere consensum de p. senti. Sed credo hanc limitationem non esse veram: nam textus cap. per tuas, loquitur quādo vera sponsalia præceperat. Item, quia hæc est præsumptio, quæ in foro conscientiarum, in quo veritas statuitur, cessat. At hic nunquam consensit, & si deceptus est, & ubi cessauit deceptio, nil promissit: & maxime hoc verum est: retenta opinione, quam amplectimur, nu. 23. promittentem fidei corruptæ non teneri eam ducere.

13 Similiter non tenebitur ducere si femina deflorata, postea cum alio fornicetur: quia hæc est causa iusta recedendi à veris sponsalibus. Et ita de eo, qui contraxit clandestinè, & feminam cognouit, non tenetur ducere, si postea fornicetur, docet Nauar. lib. 4. consil. in priori editione, titulo de sponsalibus, consil. 1. nu. 6. & idem crederem quoties superuenit causa notabilis sufficiens ad sponsalia dissoluenda: quia eadem ratio. Addit Nauar. teneri tunc restituere damnum, casu quo ante fornicationem tenebatur: quis autem sit casus iste explicat, nu. 4. quādo scilicet vi, aut dolo eam deflorat, secus quādo spontè: & ratio est, quia fornicatio subsequens obligationem iām contractam non peremit: quare de eo, qui fidei promissit, videtur dicendum teneri restituere: quia dolo extorsit copulam. Caterum verius credo non teneri: quia ante fornicationem tantū tenebatur veram facere promissionem, eam ducendo, in falsitate enim promissionis versabatur iniustitia: ergo si culpa femina non tenetur eam ducere, ad nil amplius tenebitur. Imò, quādo vi deflorat, & pacto inito conueniunt vir & femina de matrimonio contrahendo, ad illā iniuriam resarciendam, si postea femina fornicetur, nil tenetur vir restituere, quia quamvis ratione violentiæ tenebatur eam dotare, hæc tamen obligatio pacto utriusque commutata est in matrimonium contrahendum, ergo postquam obligatio matrimonij culpa femina cessauit, prior obligatio non reuiuiscit: nam obligatio semel extincta non reuiuiscit, licet ex causa, C. de remiss. pignor.

14 Si autem fidei promittens virginem tñm haberet tactus cum ea, nō tenetur eam ducere, sed alio modo restituere, ut bene Nauar. lib. 4. consilior. in 2. editione, tit. de sponsalibus, consil. 20. quia non tanta est iniuria.

15 Demum obseruandum est, quādo fidei promittens iam non potest feminam defloratam ducere, quia sacris iniuriatus est, vel alteri matrimonio copulatus est, teneri illi feminæ de nuptijs providere. Sic docent D. Thom. Silu. Tabiena Petrus de Ledefina citati, nu. 3. idem Soto. 4. distinct. 27. q. 1. ar. 3. verba alia præcipua, quod non intelligas, ut teneatur integrè dotare, sed eo modo, quo tenetur vi, vel fraude deflorans virginem. Si autem fictus promissor velit puellam, sic deceptam ducere, & parentes eius nolint, tenetur eis restituere, dotem constituendo, iuxta Syluest. verb. luxuria, q. 5. in fine, Nauar. summa, c. 16. nu. 18. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 1. ubi iuncto Commento litera I, dicit esse probabile ad nihil teneri, quādo ipsa recusat matrimonium. sed ego existimo, nec in priori casu teneri: satis enim, si ad ipsam ducendam paratus sit, hoc enim in corporis precium spondit: ergo quādiu per ipsum non steterit, uominus matrimonium sequatur, liber est ab alia obligatione.

16 Verum verò si fictus promissor, casu quo tenebatur defloratam ducere, iniuste aliud matrimonium iniit, & viduus efficiatur nondū restitutione facta, teneatur ad prius matrimonium, itam infra disputatione 40. nu. 4. & 5.

17 Ad argumētum prioris sententiæ propositum, nu. 2. respondet non iniquè satisfacere, si non reddat debitum in propria specie, ut satis probauit, num. 3.

S V M M A R I V M.

*An quando vir est notabiliter dignior, vel praeiudicat indicia fidei
consensus, teneatur deflorata restituere. 1. opinio teneri, n. 18.*

2. Vtior non teneri, num. 19.

Post num. 19. inuenies alia summaria.

18 **Q**uestio secunda. Vtrum, qñ vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia praeiudicat fieri consensus, ita ut femina facile posset praesumere dolum, teneatur deflorata ea fidei promissione ei aliquid restituere, (non n. teneri eam ducere, huc vsque probauimus,) aliqui censent teneri restituere, quia dolo deflorauit, & subinde iniustitiam admisit. Ita Soto 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. alia praecipua, Nauar. summa Latina, c. 22. nu. 76. & c. 16. Latina, & Hispana, n. 18. Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 2. ante dubium 2. concl. 3. fol. 241. col. 1. Veracruz, 3. p. Speculi, art. 19. concl. 3. Corduba in questionario, lib. 1. q. 13. vers. secundum dictum, & versic. tertia pars, Beia casu 18. Bartholomaeus à Ledesma de matrimonio, dub. 19. fol. 1294. Lud. Lop. 2. par. instruct. in 2. editione, materia de matrimonio, c. 36. fol. 1036. & 1. p. c. 76. fol. 189. col. 1. in fine, & seq. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 4. dubio 10. concl. 2. Capua, lib. 2. decis. c. 78. nu. 6. in fine, & hanc sententiam dicit probabilem Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 2. iuncto Commeto litera G, & eam supponit Nauarra lib. 2. de restitut. c. 3. p. 4. dubio 2. in 2. editione, n. 427.

Non tñ omnino couenit inter hos Doctores circa quantitatem restituendam: nam Nauar. eo. c. 16. nu. 18. Corduba, Veracruz, Beia sentiunt teneri integrè restituere, eo modo, quo decipiens, vel vi corrupens: eo qd talis fidei promissio habeat vim precii importunarum, quae violentiae aequipollent. Melius tñ Soto, Capua, Lud. Lop. Petr. de Ledes. dicunt, nō ita integrè teneri restituere, sed prudētis arbitrio considerantis ex vna parte damnum, ex altera verò sua sponte feminam deceptam esse, & hac sententia est satis probabilis.

19 Probabilius tñ credo nil teneri restituere, quia cum pp notabilem disparitatem, vel alia fraudis aperta signa viderit femina, vel prudēter videre debuerit se decipi, & nulla necessitate coacta in stuprū cōsensit, liberè vñ cōsensisse. Item, quia quamuis fidei promissor deliquerit cōtra iustitiam intentione decipiendi, at ea intētio effectu suo destituta est, femina n. se ipsam decepit, intētio aut sola mente retenta non obligat ad restitutionem. Ita vñ sentire D. Thom. 4. d. 18. q. unica, art. 2. ad 2. quem sequuntur D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 19. in initio, Rosella matrimonium 4. nu. 2. Sylu. matrimonium 4. q. 8. Tabiena, verb. restit. q. 22. §. 23. & matrimonium 2. q. 7. §. . . . in fine, vbi hac ait: *Si quis dolose contraxit, & extorsit copulam à virgine, & cum alia contraxit, teneatur ei satisfacere, & providere de nuptiis, nisi fuerit multo melioris conditionis, vel aliud evidens signum fraudis adfuerit, tunc n. non teneretur etiam providere de nuptiis secundum quosdam, quia praesumitur velle decipi, & docet expressè Ang. verb. stuprum, nu. 1. Armilla, verb. restitutio, nu. 22. Victoria summa, de matrimonio, nu. 265. Lud. Lopez lib. 1. de cōtractibus, c. 50. in solutione ad 5. fol. 187. Vega lib. 2. Summa, casu 239. & dicit probabilem hanc sententiam, Henriquez nu. praecedēti citatus.*

Ad argumentum contrarium constat ex dictis, nu. 19.

S V M M A R I V M.

An fidei promissor dignioris conditionis teneatur defloratam ducere prorsus ignaram excessus illius, vel si erat conscia taliter ei promissit, ut vir prudens merito videret verè promittere. 1. Opinio teneri, num. 20.

2. Non teneri, num. 21.

Post num. 21. inuenies alia summaria.

20 **Q**uestio tertia. An fidei promissor matrimonij multo dignioris conditionis teneatur defloratam ducere prorsus ignarā excessus illius, vel si erat conscia, taliter ei promissit, ut vir prudens merito crederet verè promittere. Duplex est sententia 1. docet teneri: quia est contra-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

ctus, & mulier ex sua parte impleuit. Nec pot dici à se ipsa decepta esse, leuiterque fidē adhibuisse, ergo teneretur eam ducere, nec satis est pecunijs satisfacere, cū in ppria specie satisfieri possit. Sic vñ tenere D. Tho. Syl. D. Ant. Ang. Armil. Tab. Nau. Lud. Lop. vbi eos retuli nu. 5. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. alia praecipua, vbi dicunt fidei promissorem notabiliter digniorem non teneri feminam ducere, quia praesumitur feminam voluisse decipi: Cū ergo in hoc casu cesset hae praesumptio, videtur clarè sentire teneri: idem videtur tenere Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 2. vbi ait non teneri ducere, quādo femina nouit excessum, idem tenet expressè Nauar. lib. 2. de restit. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. editione, nu. 427. & hac sententia est satis probabilis.

21 Secunda sententia probabilior affirmat teneri restituere iustar vi, vel fraude deflorantis, nō tñ ducere. Probatur, quia non teneretur ad eam ducendam rōne promissionis, fuit. n. fidei, & inualida, nec rōne iniustitiae, & iniuriae illatae, quia iustitia nō obligat ad restituendum plus quādam damnum aestimatur, sed damnum ablatum dolo virginitatis non tanti aestimatur, ac vir notabiliter dignior ut eam feminam ducere: ergo nulla rōne teneretur. Et confirmatur: qñ in cōtractu seruatur aequalitas, vno implente teneretur alter implere, at qñ est inaequalitas, nō teneretur fidei cōtrahens integrè implere, sed aequale reddere teneretur, quare si res promissa reddita in propria specie esset multo inaequaliter, nō esset reddenda, sed iustum precium rei per alterū cōtrahentē gestar, ergo cū matrimoniū promissum sit multo inaequalius deflorationi, non teneretur ad id fidei promittēs. Quod si vrgeas cōtra iustitiā hūc negasse cōsensum, ergo si lege iustitiae erat debitus, necessariò erit modò satisfandus, cū nulla causa noua eximens ab hoc iustitiae debito, adsit. Rñdeo nō peccasse cōtra iustitiā negādo cōsensum, cū n. esset multo inaequalior deflorationi, non tenebatur ex iustitia hūc cōsensū. quare tñ iniustus fuit in ea deceptione, fortè. n. femina cōsentire nollit, si aequalis recompensa esset ei reddenda. Sicut promittēs meretrici valde superfluū in sui corporis precium fidei tñ iniustus est decipiendo, non tñ tenebatur ex iustitia hūc cōsensū reddēdi, nisi equale. Hāc dicit esse valde probabilem Corduba in questionario, lib. 1. q. 13. vers. secundū dictū, & Veracruz dicit esse probabilem 3. p. Speculi, art. 19. concl. 4. & tenet Manuel. 1. to. summa, in 2. editione, c. 208. n. 8. & vñ tenere Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 4. dub. 1. concl. 2. reddit. n. rōnem, cur notabiliter dignior non teneatur ad matrim. quia nemo inaequale restituere teneretur. Idem vñ sentire Capua lib. 2. decis. c. 78. nu. 6. ait. n. teneri dotare, qñ tam constanter promissit, ut minimè fallendi animus praesumatur. Nec placet moderatio huius sententiae, quam ponit Manuel cod. n. 8. nēpe teneri ducere, qñ femina viro dixisset se nullo mō cōsensurā, nisi Chirographo sibi tradito mōnitioni, promissionis: quia in hoc casu noluit virtute decipi, & sic ait rñdisse viros doctissimos. Sed minus sibi cōstat, quia ēdū femina ignorauit excessum, noluit virtute decipi: vnde indistinctè dicendū est minimè teneri rōne inaequalitatis in contractu.

Ad arg. constat ex proximè dictis in hac 2. sententia.

S V M M A R I V M.

An si quis fidei promittat femina, quam nouit corruptam matrimonio, si tradat corpus teneatur. 1. opinio teneri, n. 22.

2. Vtior non teneri, num. 23.

Quid si erat vidua bona fama, vel aliud damnum patitur. num. 24.

Post num. 24. inuenies alia summaria.

22 **Q**uestio quarta. An fidei promittens corruptae matrimonij, teneatur si corruptionis cōscius sit, & vterque paris conditionis sit, & sub hac spe tradidit femina ei corpus. Quidam aiunt teneri, quia fuit contractus, nec est disparitas inter contrahentes, nec fraus aliqua ex parte feminae. Ita Paludan. 4. dist. 28. quest. 1. art. 2. conclus. 4. nu. 14. Corduba Summa, q. 49. Lud. Lopez 1. par.

C 4 instru-

instruct. in 1. editione, cap. 76. fol. 189. col. 2. & 3. par. materia de matrimonio, cap. 36. fol. 1035. col. 2. Manuel 1. homo Summæ in 1. editione, c. 208. num. 8. falso allegans Sotum, & Nauarrum, & limitat, quando est mutua promissio. Et hæc sententia est probabilis.

23 Probabilius tñ credo nō teneri, sed alio modo iniuriam compēlare: quia eam ducere nō est æquale copulæ cū corrupta, sed longē maior. Sic docēt Veracruz 3. par. Speculi, art. 19. cōcl. 6. Hēriquez lib. 11. de matr. c. 11. n. 2. in Com-mēto, litera R. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 67. §. hinc emergit.

24 In hoc tñ casu crederem veram priorem sniam, qñ esset vidua bonæ famæ, infamiamq. ex copula contraheret, ob quam inepta redderetur matrimonio: quia nō videtur aliter posse resciri damnum. Sic Nauar. lib. 4. consil. tit. de spōsal. in priori editione, cons. 48. in posteriori, cons. 7. Ludou. Lop. 1. par. instruct. c. 77. §. hinc etiam liquet, Petr. de Ledesma de matrim. q. 54. art. 4. dubio 1. in solutione ad confirmationem tertij. Nec audiendus est Veracruz 2. par. Speculi, art. 19. conclus. 6. dicens fictum promissorem nō teneri ducere corruptā cuiuscūque sit cōditionis.

S V M M A R I V M.

An quando contrahentes sunt aequales, nec aliud damnum sequitur, teneatur fictus promissor ad matrimonium 1. Sententia teneri, num. 25.

2. Verior non teneri, num. 26.

Post quem inuenies cetera summaria.

25 **Q**uestio quinta. An si contrahentes sponsalia, æquales sint, & alter verē promittat, teneatur fictus promissor contrahere, quando nullum aliud præter violatam fidem, sequitur damnum. Aliqui asserunt (& est probabile) teneri, probatur: quia quamvis non teneatur ratione promissionis, tenetur tñ rōne iniustitiæ admittæ. Quod sic probo, hic violauit iustitiam ficto cōsensu, ergo tenetur habere verā, vt iniustitiam auferat, nec satis erit pecunijs satisfacere: quia nō satisfit in eadē specie debita, nec verē consentiendo reddetur inæqualē: quia sicut vir se obligauit femina, ita femina illi, & vtrique obligatio æqualis est. Sic Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. art. 1. dub. 4.

26 Dicendum tñ est non teneri: quia licet peccarit contra iustitiam intendēs in re grauissima decipere, at quia re vera, & coram Deo alter sibi non obligatur, iniustitia illa, & deceptio māsit in intēione, nec habuit effectū, vnde si maneret fictus promissor obligatus corā Deo, redderet inæquale: sicut si fictē promitterem Petro centū aureos si Romam peterem, & antequam petat, dissoluo cōtractum, iniustitiam non admitto, nam rōne promissionis, quæ ficta fuit, minimē teneor, nec rōne iniuriæ, quia alter nihil dedit, nec amisit, & sicut ego non sum obligatus, ita nec alter mihi. Sic tenēt Veracruz 3. p. Speculi, art. 19. concl. 5. Corduba in questionario, lib. 1. q. 13. vers. secundū dictum. P. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 2. in commento, litera L, & c. 13. nu. 2. vbi dicit tñ obligare, quando sequeretur scādalum, vel iniuria tertij P. Molin. to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 3 § 2. fol. 591. ante vers. illud obseruandum.

Ad argumentū cōtrariū dico peccasse cōtra iustitiā ficto cōsensu, quo ad intēionem, non tñ habuit effectum, cum nullum damnum, nec aliqua alterius obligatio subsequatur.

S V M M A R I V M.

An quando fictus promissor non tenetur ducere, possit rogatus à iudice negare promissionem, & ibi de varijs iuramenti equiuocationibus, num. 27.

Quid quoties verē promittens non tenetur implere, num. 28.

27 **Q**uestio sexta. An quando fictē promittens immunis est à matrimonij obligatione, possit rogatus à iudice negare se promissile. Breui respōdeo posse, ne si fateatur promissionem, cū intentionem probare nequeat,

cogatur ad matrimonium. Probatur: quia cum iudex roget, vt ad matrimonium debitū cogat, sensus interrogationis est promissile matrimonium, ita vt tenearis: ergo verē respōdebis, nō promissi, intelligendo, ita vt tenear. Sic tenet Nauar. c. humanæ aures, 2. q. 5. in q. 1. num. 1. n. vbi ait rogatum à iudice, nura hæc verba protulerit, accipio te in meam, posse iuramento negare se dixisse, si fictē ea protulerit, idē tenet in proprijs terminis, Manuel 1. to. Summæ 1. editione, c. 245. nu. 12. & probatur ex ea doctrina, quam cū alijs, quos refert, tradit Couar. §. variat. c. 2. n. 4. interrogatū à iudice nū mutuo recepit nummos, quos re vera iam non dēt posse iurare se non recepisse: quia nō recepit, vt nunc teneatur soluere, & ex ea doctrina, quā tradit Syluest. verb. mēdacium, q. vlt. vbi dicit clericū à custodibus rogatum, num aliqua porter, vt gabellam soluere compellatur, posse iuramento negare, intelligendo se nihil portare, ex quo gabellā debeat: & tandem ex illa doctrina, quam tradunt idem Syluest. iuramētum 3. q. 2. Nauar. Summa, c. 12. num. 19. Philarcus de officio Sacerd. to. 1. p. 2. lib. . . . c. 14. in fine rogatū ab vrbis custodibus, num veniat ex tali loco, quem falsò putat peste infectum esse, si norit minimē peste affici, posse iurare se ex eo non venire, intelligēdo, ex eo peste infecto, vt custodes rogare debēt.

28 Ex his infero idem dicendum esse quoties aliquis verē promissit matrimonium, non tñ tenetur seruare fidem ob aliquam causam, vt quia altera fornicata est, & cetera: potest. n. iuramento negare promissionem, intelligendo, ita vt teneatur. Quod non tantum intelligo verum esse, quoties certa est causa non implēdi promissum, sed etiam quando sapientium iudicio est probabile non teneri seruare, potest enim iurare se non promissile, ita vt teneatur: quia tuta conscientia innitens opinioni probabili, potest se non obligatum existimare, & hanc partem tueri.

DISPUTATIO XI.

Vtrum fictē contrahens matrimonium per verba de presenti, absque interno consensu, teneatur verē contrahere.

S V M M A R I V M.

An secundum matrimonium contractum post illud fictum, sit validum, & explicatur, c. is qui fidem, de sponsal. num. 1.

Et ibi an sufficiat, vt fictus consentiens postea internē cōsentiat.

An peccet fictē contrahens matrimonium, quamvis iusta causa intercedat, num. 2. & quid si iuret matrimonium, & de varijs iuramenti equiuocationibus, eod. num. 2.

An fictē contrahens matrimonium, teneatur verē contrahere, 1. opinio non teneri, num. 3.

Secunda teneri, num. 4.

Opinio Authoris, num. 5.

Quid si non sit virgo, num. 6.

Quid, si promittens non habuit copulam, num. 7.

Quid si dispares conditione sint, vel alia fraudis signa appareant, num. 8.

Quid si timeatur scandalum, vel malus exitus, num. 9.

An fictus hic contrahens absolendus sit antequam verē contrahat, num. 10.

Soluntur argumenta, num. 11.

1 **Q**uamuis Disputatio hæc potius ad librū sequentē, vbi de consensu requisito ad matrimonium agitur, pertineat: cōsultius tñ duxi hic disputare: quia est valde præcedēti annexa, & ex eisdē principijs decidēda est. Cōstat igitur matrimonium illud fictū, inuolidū esse defectu cōsensu, vtrū aut sat sit, vt hic fictus postea internē cōsentiat: dicā lib. 2. disp. 32. à nu. 9. vsque ad 13. Non tñ cōstat, an secundū matrimonium post illud contractū validū sit, nā Hostiensis, c. is qui fidē, de sponsal. prope finem, licet dubius, tenet hoc secundum matrimonium irritum esse, idem

idem Ioan. And. ibi. nu. 4. Anch. nu. 5. & videntur censere esse probabile. Ant. ibi. nu. 8. Præpos. num. 3. in fine, solum enim appellant oppositam sententiam tutiorem, & ducuntur textu, d. c. is qui ibi, licet præsumptum primum matrimonium videatur; contra præsumptionem tamen huiusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium; quod de facto est postmodum subsequutum, ubi clarè videtur hoc matrimonium fictum ex statuto Ecclesie esse impedimentum dirimens matrimonium postmodum subsequutum.

Dicendum tamen est posterius matrimonium esse validum, nullus enim reperitur textus statuens matrimonium posterius dirimi per prius fictum, nec obstat d. c. is qui fidem, nam bene respondet Abb. ibi, nu. 4. illum textum non disponere secundum matrimonium esse irritum, sed allatiuè loqui, si primum matrimonium, quod de iure præsumitur, verum sit, secundum esse nullum: quare si prius sit irritum, non habebit locum illatio, & secundum erit legitimum, & ita docent D. Thom. 4. d. 27. q. 1. art. 2. questiuicula 4. ad primum. Palud. 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 3. nu. 13. Sotus, 4. dist. 27. q. 1. art. 3. versiculo alia præcipua, Adria. 4. q. 2. de matrimonio, ad secundum, Veracruz, 3. p. Specu. 1. art. 19. in solutione ad 3. Petrus de Soto lectione 3. de matrimonio, §. primū igitur, Bart. à Ledesma. de matrimonio, dub. 19. f. 1295. Capua, lib. 2. dec. c. 78. nu. 5. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 208. n. 7. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 3. & ex iuris peritis, Panorm. d. c. is qui, nu. 4. & ibi Vincen. & Alex. de Neuo, num. 9. Alanus, summa Confessorum, & Astensis, quos refert, & sequitur Sbi Henricus, nu. 12. Rosella matrimonium 4. nu. 2. Ang. matrimonium 2. n. 15. Sylu. matrimonium, 4. q. 8. Nauar. summa, c. 22. nu. 79. & hanc partem dicunt esse tutiorem, Ant. d. c. is qui, nu. 8. & ibi Præpos. nu. 3. in fine.

Deinde constat hunc fictè contrahentem, matrimonium peccare mortaliter: infert enim notabilem iniuriam in re grauissima alteri contrahenti. Sic Caietanus summa, verb. matrimonium, c. matrimonium potest ex septem capitibus reddi viciosum, §. & scito, & ibi Armilla, nu. 65. Man. summa, c. 22. nu. 76. Petr. de Soto lectione 3. de matrim. §. primum igitur, Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. nu. 46. Petrus de Ledesma. de matrim. q. 45. art. 4. dub. 1. Quod tñ intelligendum est, nisi ex vrgenti causa, vt gratia vitandi magni scandali, id faceret, Sic Nau. eo. c. 22. n. 78. vbi absolute dicit tunc non peccare, quod difficultate non caret, quia ea fictio videtur quoddam mendacium, cum aliud verbis, quam mente contrahens profiteatur. Verum credo, nec venialiter peccare si æquiocatione utatur, dñ verba profert (ea enim vti, vbi iusta causa subest, cōmunis sententia habet) vt si intelligat, accipio te in meam, si ad id teneor, sicut in simili asserunt Sylu. iuramentum, 4. q. 7. §. 2. Ang. iuramentum §. n. 8. Nauar. summa, c. 12. n. 14. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 42. coactum à latrone iurare se daturū illi nūmos, posse absque periurio id iurare, retinēdo mente, si ad id secluso iuramento teneor, nec esse periurum, si intendat non dare, sciens minimè teneri. Similiter etiam id probatur ex doctrina, quam tradunt Ang. iuramentum, 4. in initio, Sylu. iuramentum, 3. q. 2. Tabiena, verb. iurare, nu. 14. Armilla, verb. iuramentum, n. 16. Nauar. d. c. 12. n. 9. Lud. Lop. d. c. 42. Philarchus de officio Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 14. ad finem, vbi concedunt feminam excommunicatam, eo quod non cohabitavit viro, quē novit nō esse suum, posse in articulo mortis cōstitutam iurare se cohabituram, intelligendo si ad id teneatur, vt, vel sic excommunicationis absolutionē obtineat, & tamen non potest habere animum cohabitandi, ergo similiter in nostro casu licebit, vti eadem æquiocatione. Quod si opponas irritum reddi sacramentum, dico cum P. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 6. diuersum esse in hoc sacramento, & in alijs sentiendum, cum enim ultra sacramenti rationem, contractus naturam induat, potest ea ratione, qua contractus est, absque sacramenti iniuria irritum reddi, quando causa iusta ad id cogit.

3 His præmissis duplex est sententia 1. deest non teneri fictè contrahentem matrimonium, verè consentire. Probatur, nam fictè proficiens non tenetur secluso scandalo verè profiteri, sed potest ad eum locum se recipere, vbi cesset scandalum, ergo similiter fictè ducens vxorē non tenetur cessante scandalo verè ducere, vtrouque enim est ficta traditio, illic monasterio, hic autem vxori, & iniuria recipientis. Antecedens fatentur Sotus lib. 7. de iustit. q. 1. art. 1. versiculo an verò, qui tale votum, Nauar. c. statutus, 19. q. 3. num. 75. Angles Floribus 2. par. q. 1. de voto, art. 1. difficult. 4. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 3. in fine. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 969. col. 1. in initio Manuel 2. tom. summa, c. 92. num. 5.

Item, quia nullam iniuriam irrogare videtur, cum neuter maneat verè obligatus, vt in simili dixi de sponsalibus, disp. præced. n. 26. Potest et probari alijs vrgentissimis rationibus, quibus infra lib. 4. disp. 15. nu. 54. probauimus metu extorquentem à femina matrimonium, quamuis ipsa postmodum velit ratificare matrimonium illud, minime teneri. Hanc sententiam videntur tenere Hostien. c. ex parte, de spons. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. in initio. Tabiena matrimonium, 2. q. 7. §. 9. in fine, dicunt enim fictè contrahentem sequuta copula teneri ducere, vel aliter satisfacere: fauent etiam Rosella, Ang. Sylu. Barth. à Ledesma. folio 1297. Manuel, quos retuli nu. 1. Couarr. 4. decr. 2. p. c. 2. nu. 4. vbi tunc fictè contrahentem obligant ad verum consensum, quando interfuit virginis defloratio: quasi aliud sentiant, quando solus defuit fictus consensus. Et in proprijs terminis eam tenet Ledesma 2. 4. q. 47. art. 4. & aperte sentit esse probabilem Victoria summa, de matrimonio, nu. 252. dicit enim oppositum non sufficienter probari, & sentiunt esse probabilem à iuris doctis, tñ teste Petro de Ledesma. de matrimonio. q. 45. art. 2. dub. 1. in hac difficultate, in fine.

4 Secunda sententia docet teneri, probatur: quia est vtriusque contractus, do, vt des, & alter iam impleuit tradendo potestatem sui corporis per verum matrimonium, ergo fictor tenetur verè implere.

Secundo, quia sequitur alteri grauissimum damnum, cū enim in foro Ecclesie probare nequeat fictum alterius consensum, non permittetur aliud inire matrimonium, cogeturque continenter viuere. Tandem probari potest rationibus, quas asseram lib. 4. disp. 15. nu. 4. ad probandum cogētem feminam ad matrimonium, teneri ipsa volente ratificare. Hanc sententiam videtur tenere D. Th. 4. dist. 27. c. 1. art. 2. questiuicula 4. ad primum, art. n. dñc fictè contrahentem puniri in foro Ecclesie, & in foro penitentiae, cum ergo in foro Ecclesie sit certum cogi ad illud matrimonium, vide sentire idem esse in foro cōscientie, & expresse eam tenet Scotus, 4. dist. 30. q. 1. vers. respondeo stante illo dolo. Maior 4. d. 27. q. 1. Adrianus, 4. q. 2. de matrimonio, ad secundum. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. alia præcipua. Petrus de Soto dicens esse indubitatum, lect. 3. de matrim. §. primum agitur. Nau. summa, c. 22. n. 79. Medina lib. 1. summa, c. 16. §. 13. f. 251. col. 2. Henriquez, lib. 11. de matr. c. 11. n. 3. Bāñez 2. 2. q. 77. art. 3. dub. 1. ad secundam cōfirmationē, Petr. de Ledesma. de matr. q. 45. art. 4. dub. 1. asserens priorem sententiam esse improbabilem.

5 Sit cōclusio, hæc 2. snia moraliter, & regulariter est verissima: nā sēper sequitur notabile dānū feminq, tñ in fama, quare alij nubere nō poterit, tñ et, quia nō permittetur aliud inire matrimonium. Ceterū si nullū ex his dānis nec aliud notabile sequeretur, probabiliorē reputo priorē sniam: his. n. seclusis dānis maximè vrgēt eius rationes.

6 Hæc autē 2. snia extēditur, vt vera sit, quāuis femina fictè ducta, nō sit virgo: adhuc. n. dānū grauissimū patitur, cū continēter viuere cōpellatur. Ita Sotus, Bāñez, Petr. de Ledesma. 4. allegari, quod verū quidē est, nisi ipsa virū deciperet fingēdo, vel dicēdo se esse virginē, vt bene Sotus, & Petrus de Ledesma. ibi, Henriquez lib. 11. de matr. c. 11. n. 2. & 3. Quod idem dicere, quando ipsa minimè decipit, verū cōmuniter virgo reputabatur, & vt talē vir ducebat,

aliàs nullo modo tam ducturus; tunc enim fictè contrahens nō teneretur verè contrahere: quia notabile damnum patietur contrahendo cum corrupta, & notabilis est mutatio inter eam, quam virginem credebatur, & inter nō verè virginem. Item, quia hæc est legitima causa dissolventi sponsalia vera.

7 Extenditur 2. ut vera sit, quamvis fictè contrahens minimè copulam habuerit, adhuc enim tenetur verè contrahere: quia adhuc damnum illud sentit decepta, ut compellatur ab alio abstinere matrimonio. Sic videtur tenere Sotus n. 4. citatus, ait enim teneri ducere, præsertim, si cognovit eam: idem Petrus de Ledefina d. art. 4. dub. 1. conclus. 1. in 4. probatione, ubi ait esse veram hanc sententiam, quamvis nullum aliud damnum sequatur, quam iniuriæ ficti consensus.

8 Extenditur 3. hæc sententia quantumvis contrahentes disparis conditionis sint; adhuc enim tenetur fingens consensus, verè contrahere. Sic Bartholomæus à Ledefina de matrimonio dub. 19. fol. 1292. Hoc tamen non placet, sed verius esse credo non teneri: quia est maxima in contractu inæqualitas, unde satisfaciatur alio modo resarciendo iniuriam. Sic Rosella matrimonium 4. n. 2. Ang. matrimonium, 2. n. 15. Sylu. matrimonium 4. q. 8. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. alia præcipua. Nauar. summa c. 22. n. 76. Henriquez lib. 1. de matrimonio, c. 11. n. 3. Petrus de Ledefina de matr. q. 35. art. 4. dub. 5. concl. 2. Quanta autem debeat esse hæc disparitas, dixi disput. præced. n. 6. Idem credo siue femina disparitatem norit, siue ignorat: ut dixi loquens de sponsalibus, disput. præced. n. 21. eisdem rationibus: quia est maxima in contractu inæqualitas, & matrimonia inter valde dispares, infelicissimos exitus habere solent. Idem credo quoties contrahens manifestæ ficti consensus indicia præbuit: quia tunc ipsa femina se decepit, qua ratione disput. præced. n. 19. defendimus ad nullam teneri restitutionem fictum promittentem.

9 Similiter non teneretur fictè contrahens verè contrahere, quando pessimi exitus probabiliter timerentur, ut bene Henriquez lib. 1. de matrim. c. 11. n. 3. Petr. de Ledefina d. art. 4. dub. 1. concl. 2. & diximus idem de sponsalibus, dixi disput. præced. num. 10. & idem credo quando gravissimum scandalum timeretur, ut de sponsalibus dixi disput. præced. num. 9.

10 Tandem id observandum est, quoties fictè contrahens tenetur verè contrahere, absoluendum non esse, donec verè contrahat, quamvis se contracturum proponat: quia attentis circumstantiis, & rei gravitate, maximo expostus est periculo persistendi in deceptione, sic Henriquez d. c. 11. n. 3. Petr. de Ledef. asserens sic tenere multos, gravissimosq. viros, d. dubio 1. conclus. 1. in fine. Bartholomæus à Ledefina dubio 19. de matrim. Quod temperandum credo, nisi ea contritionis signa præberet penitens, ut merito, ac iure optimo persuadeatur confessarius, illum statim contracturum, ut de eo, qui iussus restituere in alijs confessionibus, nondum restituit, asserunt communiter Doctores.

11 Ad primum argumentum prioris sententiæ nego consequentiam, nam fictè contrahens matrimonium, si nō verè contrahat, irrogat gravem iniuriam feminae, & matrimonium est in utriusque contrahentis favorem, at si fictè professus non ratificet, non videtur in grave religionis damnum, & religio potius ordinatur in bonum proficienti, quam è contra, qua ratione communis sententia docet extrahentem absque vi, vel fraude professum, nil teneri restituere.

Ad secundum, fateor ratione solius ficti consensus, si aliud damnum minimè sequatur, non teneri: ut diximus nu. 5. Argumenta autem secundæ sententiæ soluto probant subsequuto alio damno teneri verè contrahere, & non ex ratione ipsa contractus ficti, nam neuter re vera manet obligatus verò matrimonio: & ita servatur æqualitas.

DISPUTATIO XII.

Verum promissio constituens sponsalia, necessario fieri debeat coram parcho, & testibus atque ita sponsalia clandestina irrita sint.

SUMMARIUM.

An valeant sponsalia clandestina. 1. Sententia non valere. n. 1. Pœna imposita clandestino matrimonio, an censeatur imposita clandestinis sponsalibus, & explicatur clem. 1. de consang. nu. 2. juncto nu. 1.

Sententia verior valere, nu. 2.

Lex correctoria reducens ad ius commune, est extendenda, n. 2.

& ibi casus ommissus manet in a. dispositione iuris communis.

Soluntur argumenta, & explicatur l. oratio, ff. de spons. & l.

si quis tutor, ff. de ritu nupt. num. 3.

Difficultas huius disputationis in eo versatur, an sicut Tridentinum sess. 24. de matr. c. 1. irritavit matrimonium clandestinum, ita sponsalia clandestina irritavit. Quidam enim censent eo ipso illa irritasse. Probatum primo, ex l. oratio, ff. de sponsalibus, Oratio, quæ quasdam nuptias senariorum inhibuit de sponsalibus nihil loquuta est, retellè tamen dicitur sponsalia in his casibus ipso iure nullius esse momenti. Et ex l. si quis tutor 60. vers. quamvis, ff. de ritu nuptiarum, ibi, quamvis verbis orationis cautum sit ne uxorem tutor pupillam suam ducat: tamen intelligendum est, nec desponderi quidem posse. Ergo eo ipso qd Tridentinū irritavit matrimonium clandestinū, censeatur similia sponsalia irritasse.

Secundum, nam pœna imposita matrimonio clandestino, censeatur imponi clandestinis sponsalibus, ut docent Panor. c. finali, de clandest. de spons. nu. 6. Bonifacius clem. 1. de consang. n. 56. Franciscus Nicorius. C. de edēdo, rub. nu. 32. Castillo, lib. 29. Tauri, nu. 10. Menoch. conf. 96. nu. 66. & sequenti, vol. 1. ergo.

Tertium, quia inhabilis ad matrimonium, est inhabilis ad sponsalia, sed Tridentinum inhabilitat ad clandestinum matrimonium, ergo ad clandestina sponsalia.

Et confirmatur, sicut se habet matrimonium absolutū, ac sponsalia absoluta, sic clandestinū ad clandestina, sed prohibito absolutè matrimonio sunt irrita sponsalia, ergo irritato clandestino, irritatur clandestina. Hæc sniam videtur tenere Alex. de Nevo. rub. de spons. n. 6. ubi ait quoties annullatur mrimoniū, eo ipso annullari sponsalia, & Menoc. proximè citatus, ait. n. vitium clandestinitatis, quo vitatur matrimonium, vitare clandestina sponsalia, & tenet expresse Albornoz trac. de arte contractuum, lib. 4. tit. 1. Matiezo lib. 5. recopil. tit. 1. rub. glo. 1. n. 45. in initio, & n. 51. in fi.

Dicendum tñ est, non esse necessarium sponsalia celebrari coram parcho, & testibus, sed clam contracta valida esse. Probatum, lex Tridentini irritas matrimonium clandestinum, est correctoria iuris cōmunis, & proinde extendenda nō est ultra casū expressum, l. precipimus. C. de appellat. ergo cū solū irritet matrimonium clandestinū, nō debet extendi ad sponsalia, sed tāquā casus ommissus relinquendus est in dispositione iuris cōis, l. cōmodissimè, ff. de lib. & posth.

Et confirmatur: quia nō militat eadē ratio prohibendi, matrimonium. n. clandestinū prohibetur ad vitandū concubinatū, quo priori mrimonio clā inito s. refo, cōtrahēs aliā publicè ducebat, cū. n. de priori mrimonio Ecclesiæ nō cōstaret, coquebat ad secundū, qd verè cōcubinatus erat, qd in sponsalibus minimū locū habet, nam matrimonium contractū prioribus sponsalibus contemptis, validum est. Secūdu quia lex correctoria, p q reducitur ad ius cōc, est est favorabilis, & extēdēda, atque ita ois intellectus, per quē ad ius cōc reducitur, fauorē cōtinet, & extēdi dēt, eo qd res faciliē ad suā naturā redit. Docēt optimè Glc. statutū, ver. numerādū, de pb. i. 6. Tiraq. latē pbās de primog. q. 24. nu. 1. & seq. Lud. Gom. regula Canc. de iure quæsito nō tollēdo, q. 16. in initio, Cou. 3. variat. c. 6. nu. 4. Nau. de pen. d. 6. c. 1. §. labore. n. 16. Ant. Gom. to. 1. var. c. 5. n. 11.

Molina, lib. 3. de primo, c. 4. n. 15. Gutier. de iuramento 1. p. c. 1. n. 8. Henriquez, lib. 3. de penit. c. 14. n. 7. in commento litera k, sed intelligendo decretum Tridentinum, ut non utitur sponsalia clandestina, reducitur ad ius commune, quo attentio valida erant, ergo intellectus tanquam fauorabilis amplectendus est.

2. Tertiò, quia pœna appositæ contrahentibus matrimonio, non afficit contrahentes sola sponsalia, ut Clem. 1. de consang. excommunicantur ducentes consanguineam, & tamen non ligat ea censura, sola sponsalia celebrantes, eo quod in odiosis nomine matrimonij non veniunt sponsalia, ut dixi disp. 1. nu. 2. atque ita docent glos. Clem. 1. de consang. verb. contrahere, & ibi Stephanus, & Paulus, quos refert, & sequitur Card. ibi. q. 18. & 19. idem Card. c. 11. de clandest. de spons. in fine, & ibi Hostiensis, & Calderinus, Ant. ibi. n. 15. Anch. n. 17. Alex. de Neuo, n. 15. Præpos. n. 5. Fel. rubr. de spons. n. 1. Curt. iun. l. 2. nu. 58. ff. de iurisd. omn. iud. l. 1. cum quidam, n. 14. ff. de lib. & posth. Tiraq. post leges connubiales, glos. 2. nu. 18. Sylu. excommunicatio 9. casu 41. n. 78. ver. 6. Ang. excommunicatio 7. casu 41. n. 2. Rosella excommunicatio 1. casu 43. nu. 6. Tabiena excommun. 5. casu 49. q. 1. 6. 2. Caietan. verb. excommun. c. 47. & ibi Armilla, n. 45. D. Ant. 3. p. tit. 23. c. 34. Sotus, 4. dist. 29. q. 2. art. 1. ad finem, vers. sed arguit, Nauar. summa, c. 27. Latina, n. 141. Hispana, n. 142. & Latina c. 22. n. 53. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, n. 22. Greg. Lopez, p. 4. tit. 1. ante l. 1. Suarez l. 2. fori, tit. de his casamentis, n. 34. Ant. Gab. 10. 2. communio, in mea editione, lib. 17. verb. sponsalia, fol. 312. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 10. 5. est autem secundo, Perez lib. 5. ord. tit. 1. l. 2. in initio, Orosius, l. 2. n. 24. ff. de iurisd. omn. iud. Salzedo practica, c. 73. vers. 9. Vivaldus Candelabro Sacramentorum, materia de sponsalibus, c. 4. n. 47. Corduba summa, q. 52. Capua lib. 4. de c. 23. n. 5. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. n. 10. Spino Speculo testamentorum, Glos. 15. nu. 84. Lud. Lop. 2. p. instructio. materia de matrim. c. 37. fol. 1041. col. 2. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 24. post 6. conclusionem, Vega lib. 6. summa, c. 104. ergo annullatio matrimonij clandestini, non extenditur ad similia sponsalia. Quare hanc sententiam tenent Nauarrus summa Latina, c. 25. nu. 144. & lib. 3. cons. in 1. editione, tit. de voto, cons. 6. n. 3. & lib. 4. tit. de consanguin. cons. 3. n. 7. in 2. vero eo. tit. de voto, cons. 3. n. 3. & lib. 5. tit. de raptoribus, c. 4. n. 3. vers. 5. Veracruz appendice ad Specul. dub. 9. Corduba Summa q. 52. Gutier. lib. 1. questionum canonic. c. 18. nu. 9. in fine, & de iuram. 1. p. c. 5. 1. a nu. 3. & concludit n. 8. ita esse sepe practicum, & tenere gravissimos iuris peritos nemine contradicente, Perez lib. 5. ord. tit. 1. lib. 1. fol. 39. col. 1. 9. contrarium, Si ino Speculo testamentorum. Glo. 15. n. 79. & 80. Lelius Celsus summa casuum reservatorum, casu 19. Henriquez, lib. 1. de matrimonio c. 5. nu. 8. & dicit sic tenuisse Couarr. Verac. & Bultos de hac re consultos, & c. 13. n. 8. Salcedo practica, c. 73. vers. 9. Mendoza de pactis, lib. 1. c. 4. n. 62. Palacios, 4. l. 40. q. vic. in fi. Gallego de cognatione s. rituali, c. 13. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. lib. 1. n. 14. & sequentibus, Ludouicus Lopez, 1. p. instruct. c. 85. in fi. & 2. p. materia de matrim. c. 37. fol. 1041. col. 1. & c. 39. fol. 1061. col. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio dub. 8. fol. 1129. Segura directorio iudicum, 2. p. c. 15. nu. 1. & 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. circa secundum punctum, dub. 4. fol. 180. col. 2. in fi. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 244. n. 10. Vivaldus Candelabro Sacrament. 1. p. c. 4. de sponsalibus, nu. 28. & 47. Vega lib. 6. summa, casu. 104. & tandem sic declaratum esse à Cardinalibus refertur Gutier. Azebedo, Segura, Henriquez, Manuel, Petrus de Ledesma ibidem.

3. Ad primum argumentum desumptum ex lege oratio, & lege si quis tutor, dico intelligendas esse 1. quando prohibetur matrimonium absolute, seu omnib. modis, cum enim tunc nullo modo possit contrahi matrimonium sponsalia erunt promissio rei illicitæ, & sic nulla: & contrahentes clandestinum matrimonium, tantum sunt in-

habiles ad clandestinè contrahendum, quare promissio clandestina valet, est enim rei licitæ promissio, nempe matrimonij contrahendi eo pacto, quo iuber Ecclesia. Secundo modo sunt intelligenda, quando est eadem ratio in prohibitione matrimonij, & sponsalium, sic Alexander Cynus, Decius, quos refert, & sequitur dicens esse omnium, Nauar. lib. 4. consiliorum 1. editione, tit. de consang. c. 3. nu. 6. in 2. vero, lib. 5. ti. de raptor cons. 4. nu. 3. Orosius, l. 2. n. 24. ff. de iurisd. omn. iud. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. 1. nu. 9. & multi alij, quos refert, & sequitur, Salcedo practica, c. 73. §. nec superioribus, at non est eadem ratio prohibitionis matrimonij, & in sponsalibus, ut dixi n. 2. Tandem intellige, quando prohibitio matrimonij est perpetua, secus quando est temporalis, ut in hoc casu, & ita explicant Decius, Nauar. Gutier. proximè citati, Gregorius Lopez, par. 4. tit. 1. ante l. 1. in fine, Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. num. 17.

Ad secundum negatur antecedens, ut probavi, nu. 2.

Ad tertium fateor, quando aliquis est perpetuò inhabilis ad matrimonium, quocunque modo contrahendum ut dixi in solutione ad primum.

Ad confirmationem negatur maior: quia prohibito matrimonio absolute, sponsalia non possunt cadere super materiam licitam, sicut cadunt, quando solum prohibetur clandestinum, esset autem vera, quando sponsalia caderent supra matrimonium illo modo, quod est vetitum, scilicet clandestinè, si enim duo promitterent clam contrahere, essent muta sponsalia, tanquam rei illicitæ promissio.

DISPUTATIO XIII.

An saltem culpa sit, sponsalia clandestina, contrahere.

SUMMARIUM.

Prima opinio esse culpam, nu. 1. & prohibito aliquo prohibetur omne per quod peruenitur ad illud, nu. 1. & 2.

2. Verior non esse culpam.

1. D Vplex est sententia, prima ait esse culpam: quia eo ipso, quod c. finali, de clandest. de sponsat. prohibetur matrimonium clandestinè, censetur prohibita sponsalia clandestina: quia prohibito aliquo censetur prohibitum omne id, per quod peruenitur ad illud, l. oratio, ff. de spons. & probat multa cumuans Rebuffus, c. postulat. in principio, nu. 1. & sequentibus, de clerico excommunicato ministr. ergo prohibito matrimonio, censetur prohibita sponsalia, quæ via iunt ad illud. Sic tenent glossa Clem. 1. de consang. verb. contrahere. Hostien. d. c. finali, super verbo contrahenda, & ibi Ioannes Andreas, num. 4. Card. in fine, Ancharanus nu. 17. Abb. nu. 5. Alexander de Neuo, n. 14. Præpos. n. 5. Ang. verb. clandestinum, n. 4. Sylu. matrim. 6. q. 7. d. 4. & 6. Tabiena verb. sponsalia, q. 1. n. 2. & ibi Armilla n. 14. & innuit l. 1. tit. 3. p. 4. & docet ibi Gregorius Lopez, verbo que los desposen. Rosella verb. impedimentum, impedimento l. n. 13. Perez lib. 5. ordinamen. tit. 1. l. 2. in initio. Et ex Theologis Palud. 4. dist. 28. q. 2. art. 2. nu. 14. Caietan. summa, verbo sponsalia: immo Caietan. & Armilla dicunt esse peccatum mortale: quod idem docet Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 14. ubi consuetum est denunciations præmittere. Et pro hac sententia est Synodalis constitutio Toletana 4. tit. 4. lib. 4. ibi: orro si considerando de quantos inconvenientes son causas los clérigos que se arrecuen in cruen en los desposorios, o matrimonios prohibidos, mandamos que ningún clérigo interuenga en ellos, aunque se an de futuro, ergo supponit sponsalia clandestina esse prohibita.

2. Secunda sententia omnino tenenda docet esse licita, Probatur: quia nullo iure prohibentur: nam cap. finali

de clandestin. despons. tantum prohibetur matrimonium clandestinum, & axioma illud, prohibito matrimonio, censetur prohibitum omne id, per quod ad illud peruenitur, desumptum ex l. oratio, ff. de spons. non habet locum in hoc casu: vt probauit disputatione precedenti, n. 3. vbi tripliciter limitata est illa lex. Nec obstat doctrina communis, nu. 1. allegata, asserens prohibitionem matrimonij clandestini factam, d. c. finali, extendi ad sponsalia: nam Hostiensis ibi, quem reliqui sequuntur, fatetur id non haberi ex illo textu, sed ex ratione textus: eo quod eadem inconuenientia ex sponsalibus clandestinis sequitur, cum sepe per copulam, & alios actus, transiant in matrimonium; quod cum hodie cessarit, per decretum Tridentini Sess. 24. c. 1. de matrimonio, ista prohibitionis ratio cessat. Neque etiam sunt prohibita iure nouissima Tridentinum solum prohibuit matrimonium clandestinum, nec id decretum ad sponsalia extenditur: vt probum disputat. precedentem, n. 2. Quare hanc sententiam tenet Veracruz appendice ad Speculum, dub. 9. fol. 44. §. ad dubium, Ludouicus Lopez, 2. p. instructio, materia de matrim. c. 37. fol. 104 r. col. 2. Salcedo practica, c. 3. ver. 9. & §. ex quibus & §. et sane, intelligit constitutionem in Tolitanam priorum sententia allegatam, quando sponsalia sunt prohibita ob canonicum aliquod impedimentum, vt inter consanguineos, & Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 5. circa secundum punctum, dubio quarto, ceteri Cardinalium responsum continens preceptum Tridentini, vt matrimonium celebretur coram patre, & testibus, non extendi ad sponsalia.

DISPUTATIO XIV.

Veram notabilis contrahentium vero animo sponsalia disparitas, ea irritet, vel saltem causam iustam irritandi probeat, quando contrahens conscius erat conditionis alterius.

S Y M M A R I U M.

Rationes ad probandum non valere sponsalia inter impares, num. 1.

Vira sententia valere, num. 2.

An possint irritari, quando timetur magnum scandalum, aut pessimus exus, & alia, quamuis contrahentes pares sint, num. 3.

Quid, quando pater contradicit, num. 4.

Soluiuntur argumenta, & explicatur, an promissio prodiga obliget, nu. 5. iuncto num. 1.

Videtur ea sponsalia, aut irrita, aut saltem irritanda esse: quia si quis prodigè meretrici spondeat pro corporis vitiis, non tenetur implere ita prodigè, & cum sit peccatum: vt docent Sotus libro quarto, de iust. q. 7. art. 1. ad 2. versum, verò contra, Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 5. §. circa 3. membra, fol. 268. col. 2. Mercado, lib. 6. de contractibus, c. 16. §. *ad istos vices*, Palacios lib. 5. de contract. c. 11. fol. 479. versum, verum adhuc difficultas urget, Salon. 2. 2. q. 62. art. 5. controuersia 4. post 3. conclusionem, §. ex quo sequitur Bañes eodem art. 5. dub. 5. concl. 3. Manuel 2. to. summi, c. 40. nu. 4. & addunt Sotus, Palacios, Bañes, Manuel, esse verum, quamuis promissio iuramento firmetur: sed promissio matrimonij facta notabiliter impari, est prodiga, ergo non obligat.

Secundo: quia quoties in contractu est notabilis deceptio, omni iure rescindendus est, & si dicas non esse deceptionem: quia contrahens nouerat inferiorem a terius conditionem: contra: quia promittit s. immodicum per modum pretij, & contractus non tenetur totum solvere, sed iustum & æquale pretium, sed immodice promittit, & non gratis, sed per modum contractus, quæ spondeat notabiliter impari, ergo non tenetur.

Dicendum tamen est valida esse sponsalia: quia cum

contrahens sit dominus rei promissæ, & conscius notabilis excessus, videtur velle liberè cedere iuri suo, & excessus donationem facere. Sic tenet Veracruz 3. p. Speculi art. 19. concl. 2. Corduba in quæstionario, lib. 1. q. 13. d. 2. & Molina, to. 2. de iustit. tract. 2. di. ut. 271. fol. 113. vbi optimè hoc explicat dicens, quamuis puella nobilis, & diues maiè faciat spon. salia contra patris voluntatem cum ignobili, aut paupere contrahendo, eo quod exequutio ei se nequeat, sine aliorum scandalo, & ipsius uellæ dedecore, & ita prodigè, & cum peccato promiserit, teneri, & neminem audere affirmare q. potum, eo quod est contra Ecclesiæ praxim, huiusmodi fidem seruare cogentis.

Hoc tamen limitandum est, nisi scandalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeatur: quia virtus iustitiae obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi ledatur, dissoluiatur parentum pietas, & cognatorum amicitia, & colligitur ex c. cum in tua, de sponsalibus, de sum. vel scandalo, & ita docet ibi glos. verbo scandalo, Panormitanus ibi nu. 4. Alexander de Neum nu. 6. Præpos. n. 2. vbi docent, quando vehementer scandalum timeatur ex matrimonij contractu inter contrahentium consanguineos, posses, & debere iudicem interdicere matrimonium: idem Panormitanus, c. requisit, de spons. nu. 4. vbi ait Ecclesiam compulsum non esse implere sponsalia, quoties rixa inter parentes contrahentium probabiliter timeatur. Et melius id expresse docent Felin. conf. 26. n. 11. Nauarrus summa, c. 16. nu. 18. Menoc. conf. 1. nu. 44. & 66. vol. 1. Corduba, d. q. 13. paulò post principium, versum dixi regulariter, Gutier. lib. 1. quæstionum canon. c. 20. n. 20. & 23. Capua, lib. 2. de iust. q. 78. nu. 3. Ludouicus Lopez 2. p. instructio, c. 76. in 2. editione fol. 189. col. 2. Et loquuntur Nauarrus Gutier. n. 23. Corduba, Capua, Ludouicus Lopez, quamuis sequuta sit virginis defloratio sub ea spe matrimonij futuri: quod quidem verissimum est propter rationem dictam. Et idem dicendum est, licet nulla sit inter contrahentes disparitas, vt bene Ludou. Lopez, ibi. Cautè tamen considerandum est hoc scandalum, non enim quocunque sufficit: sepe enim vanæ minæ iactantur, terrorisque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teste, vbi defecerit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum reuidunt, facileque animi conciliantur, sed atreue omnis tempestas. Idem dicere quoties est timor probabilis pessimi exitus, vt odij capitalis inter ipsos contrahentes: sic Menoc. eodem nu. 66. Gutier. nu. 23.

Hinc inferitur, quod docet Gutier. ead. q. 20. n. 23. posse patrem impedire sponsalia filij contra eius voluntatem irrita, sanè intelligendum esse, nempe quando scandalum dictum probabiliter timeatur, alias enim cum filius teneatur fidem seruare, vt dixi, nu. 2. non poterit pater tuta conscientia impedire, ne filius suam obligationem exequatur.

Ad primum dico eam doctrinam negandam esse, vt bene negat Petr. Molina allegatus, nu. 2. quia licet promissio ex liberalitate processerit, ac exequutio nō est ex liberalitate, sed ex debito, quare cū in exequutione nulla sit prodigalitas, sed debiti impletio, tenetur in utroque foro integrè implere, non obstante promissionem prodigè, & cum peccato veniali factam esse: sicut promittens feminæ pecunias, vt tradat corpus, promittendo peccat, tenetur tamen implere: vnde potest dici esse peccatum ex parte modi promittendi, non ex parte rei promissæ; secundò dico, etia ea doctrina vera esset, adhuc est diuersa ratio: nam promittitur pecunia in pretium, nec est animus liberè donandi, quæ secus hic contingunt.

Ad secundum dico, non esse deceptionem: quia contrahens disparitatem nouerat, nec obstat replica: quia non promittitur per modum pretij.

DISPUTATIO XV.

Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda.

S V M M A R I V M.

Qui sint habiles ad sponsalia, nu. 1.

Omne impedimentum perpetuum, quod impedit matrimonium, licet non dirimat, dirimit sponsalia, nu. 2. & quid si est temporale, pro illo tempore, eodem nu. 2.

HActenus de promissione, quæ est prima conditio ad sponsalia requisita, egimus: iam de contrahentium habilitate, quæ est secunda conditio, agendum est. Hæc autem habilitas in duobus consistit; alterum est, ut contrahentes nullo impedimento affecti sint, & de hoc est disputatio præsens, alterum verò, ut ætatem iure præscriptam habeant, & de hoc, duplici disputatione sequenti, erit sermo.

Sit igitur conclusio, illæ solæ personæ habiles sunt ad sponsalia, inter quas consistere potest matrimonium, ratio est manifesta, quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonij, ergo inhabiles ad matrimonium, sunt inhabiles ad sponsalia.

Observandum tamen est, quamvis impedimentum minimè dirimat matrimonium, sed solum impediatur licitè contrahi, dissolvere tamen, & prorsus irrita reddere sponsalia, si ipsa præcedant, & ratio est: quia promissio rei illicitæ obligare non potest, sed dum adest impedimentum impediens, est illicitum matrimonium, ergo sponsalia, quæ sunt eius promissio, obligare nequeunt, sed prorsus irrita erunt. Sic Petrus Sotus lectione 18. de matrim. §. ad sponsalia, Navar. lib. 4. consiliorum, tit. 1. de sponsalibus, in prima editione, cons. 38. à n. 6. in 2. cons. 5. à n. 6. ubi latè probat inualida esse sponsalia catholici cum hæretica, quia illicitum est cum ea contrahere matrimonium, quamvis validum sit. Hæc tñ accipienda sunt, quando impedimentum est perpetuum, secus enim quando est temporale: nam impuberes contrahere possunt sponsalia, cum tñ pro tunc non possint contrahere matrimonium. Similiter qui vouit castitatem ad tempus, non potest licitè pro eo tempore matrimonium inire, validè tamen contrahit sponsalia, & constat ex l. non solet, 10. ff. de his qui notant. infam. ubi notat glossa verb. non nocet, & ibi Bal. p. 2. Nauarrus, lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de consang. cons. 3. nu. 7. Greg. Lopez, p. 4. tit. 1. ante l. 1. in fine, Guier, de iuramento. p. 1. c. 51. nu. 9. Azebed, lib. 5. recapit. tit. 1. l. 1. nu. 17. Petrus Gregorius Syntagmate iuris, p. 2. lib. 8. c. 5. nu. 4. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 47. art. 5. dub. 2. Rursus hoc intelligendum est, nisi promissio esset contrahendi pro eo tempore, quo adest impedimentum, ut qui per biennium promisit castitatem, si daret fidem de matrimonio statim contrahendo, animo illud consummandi intra id tempus, illicitè promitteret, ac proinde sponsalia essent nulla.

DISPUTATIO XVI.

Quæ res desideretur in contrahentibus, ut habiles sint ad sponsalia.

S V M M A R I V M.

Quæ difficultates sint disputanda, nu. 1.

Septennium completum petunt sponsalia & satis est ultima dies incepta sit, & septennium præsumitur rationis usus, numero 2.

Quid si septennium ambo, aut alter usu rationis careat, & explicatur l. in sponsalibus, ff. de spons. nu. 3.

An exigatur, ut septennium illud metaphysicè completum sit, num. 4.

Si a minoribus septennium contrahantur sponsalia non valent, nisi postea ratificentur, nu. 5.

Quæ sint signa huius ratificationis an habitatio mutua, ioca-

lum missio, &c. & exigatur expressa ratificatio ab. n. simul habitant, num. 6.

An et hæc signa iacent priora sponsalia inualida exigerent contrahentes nosse fuisse inualida, & similiter ad ratificandum promissionem, vel votum inualidum, & quid si existimans fuisse validum denuo voueat, nu. 7.

Post num. 7. inuenies alia summaria.

Quatuor difficultates continet præsens disputatio.

Prima est, quæ ætas necessaria sit ad sponsalia.

Secunda, an malitia suppleat ætatem.

Tertia, an satis sit, quæcunque ætas, malitia ætatem suppleat.

Quarta, an satis sit ita malitia suppleat ætatem, ut puer capax sit lethalis culpæ.

1 Difficultas Prima, an septennium completum desideretur ad sponsalia. Videretur enim non esse præscriptam ætatem, per l. in sponsalibus contrahendis 14. ff. de spons. ibi: in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est sicut in matrimonijs.

Sit prima conclusio septennium completum desideratur in sponsalibus contrahendis. Fatentur omnes, & constat ex capitulo literas ibi: *antequam septimum annum complexerit*, & capitulo accessit, de spons. impub. ibi: *antequam septimum annum complexerit*, & capitulo ad dissolvendum, eodem titulo, & l. in sponsalibus contrahendis, in fine, ff. de spons. & l. finali, tit. 1. p. 4. & ratio est iuxta D. Thom. 4. dist. 27. q. 2. art. 2. quem ceteri sequuntur: quia septennio completo incipit cõter rationis vius, & libertas. Ut manifestè probatur ex l. si infanti, §. ultimo, iuxta l. petuit, C. de iure deliber. nam illa l. ponit, dñ requiri voluntatē pupilli, ut ipsi acquitatur hæcitas, & d. l. si infanti, §. ultimo, dñ posse maiorem septennio acquirere. Ergo supponit habere voluntatem, & d. l. in sponsalibus, ibi: *si modò id fieri ab utraque persona intelligatur id est, si non minores, quam septem annorum*. Item quia alias non posset ius canonicum præscribere sponsalia, tunc contracta valida esse, cum absque propria contrahentium voluntate consistere nequeant, & voluntas libera non sit, ubi adest usus rationis, & septennio hunc aduenire, ultra alios latè probat Mandosius de ætate minori. c. 4. nu. 2. Hinc colligitur ratio, cur ius canonicum eandem ætatem ad sponsalia in viris & feminis præscripserit, cum tamen dixerat ad matrimonium petat: quia ad sponsalia sufficit rationis usus, qui eodem tempore viris & feminis aduenit, ad matrimonium verò, potentia generandi desideratur, cui tardius in viris reperitur, hanc rationem reddit D. Thom. d. art. 2. ad 3. Sufficit tamen si ultima septennij dies non sit completa, sed incepta, & hoc favore matrimonij, sicut favore testamenti, idem statutum est, l. qua ætate, ff. de testament. non enim est minus favorabile matrimonium, quam testamentum. Sic Couarr. 4. decret. 1. p. cap. 1. n. 2. Mandos. de ætate minori, c. 14. n. 11. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 2. Lud. Lop. 2. p. instruc. de matrim. c. 37. fol. 1039. col. 2. in fine.

2 Intellige tñ si septennes usum rationis habeant, si n. aut uterque, aut alter illū adeptus non sit, sponsalia sunt irrita, atque ita intelligitur l. in sponsalibus contrahendis, ff. de sponsal. dñ aut nō esse præscriptā ætatem sponsalibus, sicut matrimonio: nā in matrimonio semper sufficit ætas præscripta à iure, in sponsalibus aut non semper, sæpe n. septennio completo deest rationis usus, sic glossa ibi, in fi. Goffredus summa tit. de desponsat. impub. nu. 3. Martinus de Garayis inter cons. matrimonialia Zileti, cons. 15. nu. 7.

3 Rogabis tamen an necessarium sit, ut septennium omninò completum sit, vel sat sit moraliter completum esse, quia parum deficit, quod dubium procedit, quando non constet malitiam supplere ætatem: nam quando constat, id disputabimus num. 8. & 9. Et quidem aliqui censent sufficere moraliter completum esse, ut si duo, vel tres dies deficient: quia quod parum distat à res parum, aut nihil distare videtur, teste Arist. 2. Physic. sic videtur sen-

sentire D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 1. ad 7. quem sequuntur D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. in initio, Syluest. verb. sponsalia, q. 2. dicto... vbi Tabiena, q. 4. nu. 5. Turrecremata, c. vbi non est, nu. 2. in fi. 30. q. 2. Perez, lib. 5. ordinam. tit. 1. lib. 1. fol. 6. §. 2. opinio, Bartholomaeus à Ledesma de matrimonio, dub. 11. fol. 1240. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 37. fol. 1039. vbi ait valere sponsalia contracta à proximis septennio: quia quod parum distat à re, nihil distare videtur. Sed re vera non est huius sententiae: quia expressè agit, quando malitia supplet aetatem. Idem expressè docent, quando duo, vel tres dies deficiunt, Ioan. And. c. literas, nu. 2. de despons. impub. Henricus c. accessit, de despons. impub. n. 2. & 3. Vega lib. 6. summa, casu 101. Idem dicit licet desit hebdomada, Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 244. nu. 2. Idem si desit aliquid amplius hebdomada, docent Sotus, 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad 3. Vivaldus Candelabro, materia de sponsalibus, 1. p. n. 15. Idem Victoria summa, de matrim. n. 184. Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. §. 1. sponsalia vbi dicunt valere si sponsalia, quando contrahentes septennio nimis propinqui sunt, idem, l. finalis, tit. 1. p. 1. ibi, *siete años, o poco menos*.

Verum probabilius mihi est exigi septennium metaphysicè completum, vbi de malitia aetatem supplente non constaret. Probat, quia vel vna die deficiente, verè non diceretur septennium completum, sed ineptum. Item quia ad testamentum, in quo requiruntur quatuordecim anni completi, si vna dies deesset, non valeret testamentum: & ita, l. qua aetate, ff. de testam. tanquam quid specialiter notandum, definitur sat esse ultimam diem anni decimi quarti coeptam esse: similiter non valeret professio, si vna dies deficeret ad decimi sexti anni complementum. Ita tenet Alex. de Neuo c. literas, de desponsat. impub. in fine, & videntur tenere Couarr. & Doctores: nu. 2. in fine, allegati, qui tanquam quid speciale dicunt favore matrimonij satis esse ultimam diem septennij inchoatam esse.

Secunda conclusio, si vterque, vel alter contrahens minor septennio sit, nec malitia suppleat aetatem, sunt nulla sponsalia, nisi post legitimam aetatem expressè, vel tacitè ratificentur. Sic definitur c. literas, c. accessit, de desponsat. impub. & c. vnico, in principio, & §. porro, eodè tit. in 6. & ratio est: quia sponsalia sunt promissio mutua, ergo si saltem alter defectu aetatis incapax sit promittendi, corrumpunt sponsalia.

Huius autem tacitè ratificationis signum erit, si adueniente legitima aetate contrahentes simul habitent, habetur c. vnico, de despons. impub. in 6. in initio: quia ex cohabitatione praesumitur eiusdè voluntatis perseverantia. Sufficit autem si hæc mutua habitatio sit in domo viri, vel mulieris, vel cuiuscunque, vt docent Hostiensis, c. literas, de despons. impub. prope finem, & ibi Ioan. And. in fine, Ant. n. 5. Alex. de Neuo, n. 7. & 8. Franchus, d. c. vnico, in principio, n. 3. Brunellus, de sponsalibus, concl. 5. nu. 1. habetur 20. 9. tract. Si autem non simul habitent, non intelliguntur consentire, nisi verbo, vel facto eorum, liquidò appareat, ipsos in eadem voluntate persistere. Habetur expressè, d. c. vnico, vbi glo. verbo, inquit, vt quia facti maiores vocant se sponso: idem Rosella, verb. impedimentum, impedimento 13. n. 8. Ang. matrimonium 3. impedimento 14. n. 12. Sylu. matrimonium 8. q. 14. d. 8. Ant. Cuccus lib. 5. Institut. Moral. tit. 10. num. 12. Facto verò censentur ratificare, vt quia post septennium simul iacent, vel se osculantur vt sponsi, glo. d. cap. vnico, verb. vel facta, Rosella, Sylu. Anton. Cuccus, & Brunellus proximè citati: item facto, vt si alter alterius domum petit, vel mittit munuscula à sponsis mitti consueta. Sic glossa, c. literas, verb. placere, de despons. impub. & ibi Anch. nu. 8. Alex. de Neuo, nu. 8. Praposit. n. 2. Ang. nu. 12. citato: de qua munerum missione, & subarrhatione, quando sit signum sponsalium, vel matrimonij, dicemus latè infra tot. disput. 22.

Hinc inferat minus benè aliquos sentire dicentes, vbi deest mutua habitatio, exigi expressum consensum. Hi sunt Arch. d. c. vnico, n. 3. Hostiensis, d. c. literas, prope finem, & ibi Alex. de Neuo, n. 8. Sed contrarium colligitur ex d. c.

vnico, vbi deciditur, quando contrahentes non simul habitant, satis esse verbo, vel facto, ostendere eandem voluntatem permanere: si facto, ergo satis est consensus tacitus: & ita expressè reiecta priori opinione tenent Ioannes And. d. c. vnico, n. 4. & ibi Dominicus ante §. idem quoque, Franchus ibi, in principio, n. 5. & videtur tenere Ant. d. c. literas, n. 5. Hæc autem omnia accipienda sunt, si adsit internus consensus, illo enim deficiente, quamuis ex ijs signis praesumantur in foro externo sponsalia, non erunt tamen valida in foro conscientiae.

Id tñ monuerim tunc hæc signa inducere tacitum consensum, quando contrahentes notitiam habent sponsalium tempore infantie initorum: vbi enim ea ignorantur, nullus consensus reperiri potest, nihil. n. volitum, quin praecognitum. Sic Anch. c. literas, de despons. impub. n. 8. Franchus, c. vnico, eodè tit. in 6. in principio, n. 5. Brunellus de sponsalibus, concl. 5. nu. 1. Exigitur etiam, vt norint sponsalia illa tempore infantie celebrata, fuisse nulla, si enim ex errore, quo putabant esse valida, ea ratificent, nihil agunt quia error tollit consensum, l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud. sic Franchus ibi & probatur: quia vt professio inualida firmetur per actus tacitam professionem inducentes, exigitur, vt profitens norit priorem professionem fuisse nullam, & velit ijs actibus eam ratificare, ac si denuo emisisset: vt docet Nauar. lib. 3. cons. tit. de reg. in 1. editione, cons. 36. n. 3. & cons. 37. n. 2. in 2. cons. 35. nu. 4. Itè probatur: quia si quis inualidè religionem voueat, & postmodum ex ignorantia ratificet, nō manet obligatus, sed oportet, vt velit ratificare habita notitia nullitatis prioris voti: vt benè docet Rosella votum 2. n. 13. & matrimonium 4. n. 5. Sylu. matrim. 4. §. 10. Nauar. summa Latina, c. 12. n. 71. Similiter si quis dubio motus an votum à se emissum fuerit validum, & ob id denuo voueat, non tenebitur ad votum, vbi sciuerit prius votum fuisse nullum, nisi constet voluisse ita se obligare, quamuis sciret prius votum irritum fuisse: quia ea ratificatio fuit ex errore, nec censendum est habere absolutum vouendi animum, sed ex suppositione falsæ valoris prioris voti: vt docent Corduba Summa, q. 146. 147. Manuel 2. to. Summa, c. 99. num. 7. Vega lib. 5. Summa, casu 97. & 105. ergo similiter ad ratificandum priora sponsalia inualida, erit necessaria scientia nullitatis illorum.

Ad argumentum contrarium constat ex dictis, nu. 3.

S U M M A R I U M.

An malitia suppleat aetatem 1. opinio negativa, num. 8.

Secunda verior, nu. 9.

Quorsum deseruit praescriptio septennij ad sponsalia, n. 10. & 11.

Soluantur argumenta, num. 12.

Post quem inuenies reliqua summaria.

Difficultas secunda. verum in sponsalibus malitia suppleat aetatem; id est, an valeant sponsalia ante septennium, si eo tempore rationis usus contrahentibus adsit. Duplex est sententia: prima negat. Primò: quia, vbi certa aetas iure praescribitur, praueiri nequit, vt constat in professione, & testamento. Secundo: quia si valent sponsalia, si ante septennium discretio adsit, & post septennium nō valent ea deficiente, ergo perpetuè ius praescripsit septennium, sed consultius decideret valere sponsalia ab habentibus rationis usum contracta. Sic tenet Abb. c. iuuenis, n. 5. & c. gema, nu. 6. de sponsalibus, Marian. Soc. cōf. 3. vol. 1. Rosella verbo impedimentum, impedimento 13. n. 9. Ang. verb. sponsalia, n. 5. & clarius matrimonium 3. impedimento 14. n. 2. Brunellus de sponsalibus, concl. 4. n. 5. Alex. Correr. lib. 1. de spons. c. 7. vterque habetur 20. 9. tract. etatum; idem videntur tenere Host. summa, tit. de sponsal. nu. 5. & 8. vers. effectus, Archid. c. vnico, de despons. impub. in 6. ante numerum 1. & ibi Domin. §. 1. Henricus c. accessit, de despons. impub. nu. 2. & 3. vbi dicunt tantum malitiam supplere aetatem, quando femina ante septennium fuit tentata ad copulam, tunc enim dicunt oriri

triri publicam honestatem propter copulæ intimationem, per c. iuuenis, de sponsal.

9 Secunda sententia multò verior affirmat: malitia supplet ætatem, validè contrahi sponsalia ante septennium. Probatur ex ratione Iurisperiti, lege in sponsalibus, la. 1. ff. de sponsalibus dicentis satis esse sponfos quid agant, intelligere, ergo si puer preciosi ingenij, & iudicij, quid in hoc contractu agat, ante septennium intelligat, erit validus. Secundò, quia, cum sponsalia sint via, & dispositio ad matrimonium, eo ipso, quod ius disposuit in matrimonio malitiam supplere ætatem, c. de illis, el secundo, de desponsat. impuber, censetur idem in sponsalibus disposuisse, per Joratio, ff. de sponsal. & ita tenent ex Theologis D. Tho. 4. d. 27. quæst. 2. art. 2. ad 7. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 18. in initio, summa Confessorum lib. 4. tit. 1. quæst. 5. Sotus, 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad 3. Ledesma 2. 4. quæst. 45. art. 2. Henriquez lib. 11. de matr. c. 13. nu. 9. Philarcus de offic. Sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. c. 1. Viualdus Candelabro, 1. par. tit. de sponsal. nu. 14. Bartholomeus à Ledesma de matrimonio dubio 11. folio 1240. Vega lib. 6. Summa, casu 101. Petrus de Ledesma, de matrimonio, quæstione 43. art. 2. dubio 2. Ludouicus Lopez, 2. par. instruct. materia de matrimonio, cap. 37. fol. 1039. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 244. n. 3. & ex iurisperitis Glos. c. iuuenis, de sponsal. verb. dubia, & c. sponsa, eod. tit. in fine, & 30. quæst. 2. in Summa, verb. sponsalia, Goffredus Summa, tit. de sponsalib. num. 8. & 11. Ioan. Andr. cap. unico, de desponsat. impub. in 6. nu. 1. vbi Franchus, in principio, num. 2. idem Ioan. Andr. d. c. iuuenis, num. 8. vbi Innocentius in initio, Ant. nu. 5. Cardinalis, num. 1. Ancharanus, nu. 4. Calderinus, & Ioannes de Fano, quos refert, & sequitur Alexander de Neuo, ibi, nu. 19. Præpos. nu. 7. Baldus cons. 44. vol. 4. Pisana, verbo sponsalia, nu. 3. vbi Syluest. q. 2. dicto 2. Tabiena quæst. 4. n. 5. Armilla nu. 4. Turrecremata cap. vbi non est, nu. 2. in fine, 30. q. 2. lex finalis, tit. 1. parte 4. Gregorius Lopez, l. 6. verb. siere, tit. 1. par. 4. Couarruias 4. decretalium, 1. parte c. 2. num. 1. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 15. num. 7. Costanus de sponsalib. tit. qui possint contrahere sponsalia, num. 2. habetur tomo 9. tractatum, Antonius Cuccus, lib. 5. Institutio. moral. tit. 10. num. 11. Gutierrez authent. sacramenta puberum, num. 5. C. si aduer. vendit. Perez lib. 5. Ordinament. tit. 1. lege 1. folio 6. versic. secunda opinio, Anton. Gabriellus, tomo 2. commun. lib. 17. in mea editione, folio 312. versic. sponsalia.

10 Ex his infertur ideo ius præscribere septennium, ut præsumatur rationis vsus: in ea enim ætate nisi contrarium manifestè appareat, præsumitur rationis vsus in puero, non autem ante eam ætatem. Sic Ioannes Andreas, cap. iuuenis, de sponsalibus, nu. 9. vbi Ancharanus, nu. 4. Alexander de Neuo, nu. 19. & cap. literas, de desponsat. impub. in fine, Henricus, cap. accessit, num. 2. de desponsat. impuberum, & ratio est: quia in dubio, & vbi contrarium non apparet, inspicimus, annorum numerum, aliàs frustra ius annos præscripsisset. Idem ex Theologis docet Ludouicus Lopez, 2. parte instructorij, de matrimonio, cap. 37. folio 1039. columna 2. in fine.

11 Tandem infertur ante septennium non esse sponsalia, nisi probetur contrahentes esse doli capaces: septennio tamen completo esse sponsalia, nisi probetur non esse doli capaces, sic Henricus, cap. accessit, num. 2. de desponsatione impuber.

12 Ad primum argumentum dico id esse verum, nisi iure expressum sit contrarium in aliquo casu æquivalenti, ut contingit hic, sicut explicui, num. 9.

Ad secundum constat ex dictis nu. 10. & 11. præscripsit enim ius eam ætatem, ut tunc vsus rationis, & sponsalia esse vera præsumatur, & non antea.

An in quacunque ætate proueniat vsus rationis, sint vera sponsalia, 1. opinio negans, nu. 13. & ibi quando dicatur infans proximus septennio.

Secunda verior, num. 14.

Postquam inuenies reliqua summaria.

13 **D**ifficultas 3. An in quacunque ætate malitia præuenit, valeant sponsalia, ut si via ordinaria, vel per miraculum acceleretur vsus rationis longè, ante septennium, vel necessarium sit vnà cū rationis vsu ætatem septennio proximam esse. Aliqui censent vnà cū vsu rōnis exigi ætatem septenio proximam, nec sufficere vsus rationis antea habitum. Probatur primò, quia ideo ius præscripsit septennium completum, ut id exigatur, vel saltem, q̄ moraliter potest dici septennium, quod est ætas septennio proxima.

Secundò, quia in matrimonio non satis est, ut malitia suppleat ætatem, id est, ut potentia generatiua reperiatur ante pubertatem, sed ultra requiritur discretio, & prudentia requisita ad coniungalem consensum, ut constat ex cap. finali, de desponsat. impuber, vbi haec malitia nuncupatur prudentia, & ex cap. continebatur, eodem tit. vbi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, ut matrimonium ante pubertatem initum valeat: ergo similiter in sponsalibus non satis erit vsus rationis quicumque, sed talis, qualis septennio, vel proximè aduenit. Pro hac sententia videntur ex Theologis D. Thom. D. Anton. Ledesma, Bartholomeus à Ledesma, Ludouicus Lopez, Vega citari num. 9. Victoria Summa, de matrimonio, num. 284. Veracruz, prima parte Speculi, art. 16. versic. 1. sponsalia, & ex iurisperitis Glosa trigesima, quæst. 2. in Summa, verbo sponsalia, Goffredus Summa, tit. de sponsalib. num. 11. Innocentius, Antonius, Cardinalis Turrecremata, Siluest. Tabiena, Gutier. Perez citati eodem num. 9. lex finalis tit. 1. parte 4. vbi omnes hi dicunt malitiam supplere ætatem, quando puer est septennio proximus, & tenent expressè Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 23. num. 9. Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 43. art. 2. dubio 2.

Non tamen conuenit inter hos Doctores, quando dicatur infans septennio proximus. Quidam enim id contingere asserunt, quando deficit semestre. Sicut Innoc. cap. iuuenis, in initio, de sponsal. & ibi Ioannes Andreas, num. 9. Antonius num. 6. Ancharanus, num. 4. Præpos. num. 7.

14 Melius tamen alij sentiunt hoc prudentis arbitrio remittendum esse: in quibusdam enim citius, in alijs verò tardius acceleratur. Sic D. Thom. D. Antonius, Turrecremata, Sotus, Ludouic. Lopez, folio 1040. col. 1. Bartholomeus à Ledesma, folio 1241. Petrus de Ledesma, Henriquez, Perez, num. 9. allegati: idem Goffredus Summa, tit. de desponsat. impuber. num. 5. Couar. Clement. si furiosus 3. par. in initio, num. 5.

Probabilius tamen est valida esse sponsalia in quacunque ætate contracta, si via ordinaria, vel miraculosè vsus rationis acceleretur. Probatur: quia septennium nō præscribitur quasi id necessariū sit, sed quia in ea ætate præsumit ius vsus rationis aduenire, diximus num. 9. 10. & 11. ergo si quacunque ætate ante septennium vsus rationis adueniat, erunt vera sponsalia, non enim maior est ratio de proximis septennio, vel multò minoribus si eodem rationis vsu polleant. Hanc sententiam tenent Alexander de Neuo, cap. iuuenis, de sponsalib. num. 19. vbi ait si constet de prudentia pueri sexto ætatis anno, valere sponsalia, & Antonius Gabriellus tomo 2. commun. in mea editione, lib. 17. fol. 312. versic. sponsalia, vbi dicit esse communem sententiam valere sponsalia quadriennio contracta, si adsit rationis vsus. Idem tenent aliqui, ut refert Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 43. art. 2. dubio 2. & ipse dicit eam esse probabilem.

Ad primum argumentum negatur antecedens, sed ideo id fa-

id factum, est, quia communiter tunc aduenit rationis usus. Ad secundum dico disparem esse rationem: nam matrimonium semel contractum, indissolubile est, & ideo ultra potentiam generandi requiritur discretio, & prudentia: sponsalia autem ab impuberibus contracta, solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamaret, & ideo nil mirum est, si ad ea contrahenda qualiscunque usus rationis sufficiat.

S V M M A R I V M.

*An sufficiat is usus rationis, ante septennium, qui satis est ut puer delinquat lethaliter, opinio negatiua, num. 15.
2. Verior affirmans, num. 16.*

15 Difficultas quarta. An sufficiat is rationis usus ante septennium ad sponsalia contrahenda, qui satis est, ut puer ille possit lethaliter delinquere. Aliqui negant. Sic D. Thom. 4. d. 27. q. 2. art. 2. ad 1. Ludou. Lopez, 2. par. instructorij, cap. 37. de matrimonio, fol. 1039. Petrus de Ledesma de matrimonio, quest. 43. art. 2. dubio 1. Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 13. nu. 9. Probat D. Thom. quia ad delictum lethale satis est aduertentia presentis mali, nec aliqua futurorum prouidentia desideratur, ad sponsalia tamen, cum sint obligatio ad futurum, & perpetuum statutum, requiritur etiam futurorum prouidentia.

16 His non obstantibus probabilius credo sufficere cum usum rationis, qui ad culpam lethalem satis est. Probat: quia is usus rationis satis est ad obligandum se per votum solemne ordinis sacri, quod tamen est perpetuum & per votum simplex religionis, quae est obligatio status perpetui, & maior quam sponsalium: quia votum annexum ordini sacro, nullo modo solui potest, nisi per dispensationem Pontificiam: votum est illud religionis indiget eadem dispensatione, vel paterna irritatione, nec potest propria pueri voluntate dissolui: at sponsalia sola pueri voluntate puberis facta dirimi possunt. Secundò probatur: quia si ea futurorum prouidentia, quam postulat prior sententia, desideraretur: incaute praescriptum esset septennij tempus, ea enim tenerima aetate praesentium non habet puer prouidentiam, nedum futurorum, & vix eo rationis usu pollet, ut capax sit lethalis culpa. Pro hac sententia sunt ceteri Doctores allegati, nu. 9. absolute docentes usu rationis praesentiente, posse sponsalia contrahi ante septennium.

DISPUTATIO XVII.

1. Itrum culpa sit, sponsalia, aut matrimonium, ante legitimam aetatem contrahere.

S V M M A R I V M.

Qua sit dubitandi ratio, & an, cap. 2. de desponsationibus impuberum contineat, praecipuum, num. 1.

An sit culpa ante pubertatem sponsalia contrahere, opinio, affirmans, num. 2.

Secunda opinio affirmans esse culpam ante septennium contrahere, num. 3.

Tertia sententia verior non esse culpam, & explicatur iuncto, num. 6. cap. 2. de desponsat. impub. num. 4.

An sit mortale matrimonium ante legitimam aetatem celebrare, prima opinio affirmans, num. 5.

Verior opinio negans, num. 6.

Recedendum est à propria verborum significatione, ut iuris correctio vitetur, num. 6.

1 Disputationis huius difficultas versatur circa intellectum capituli 2. de desponsat. impub. ibi, *districte inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad aetatem canonibus determinatam non peruenierint, coniungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interueniente, utpote pro bono pacis talis coniunctio tolleretur.*

Quod si dicat aliquis, haec verba minime praecipuum

continere, ut sentit Ioan. Andr. ibi. nu. 1. aberrat profecto, quia textus dicit *districte inhibemus*, & ex doctrina Archidiae. cap. interdixit, 3. dist. in omni prohibitione continetur praecipuum, & grauib. verbis utitur Pontifex: quare merito Hostiensis ibi, initio, & Alex. de Neuo, n. 2. dicunt non esse leue contrauenire: quare esse praecipuum obligans ad mortale, docent Paludanus 4. d. 28. q. 2. art. 1. nu. 8. & 10. Rosella matrimonium 2. nu. 6. Angel. matrimonium 3. impedimento 16. n. 7. Syluest. matrimonium 5. q. 6. & verb. sponsalia, q. 1. d. 1. Tabiena matrimonium 2. q. 6. n. 7. Nauarrus Summa, c. 22. n. 31. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 13. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 2. dubio 3. Est igitur difficultas, an praecipuum hoc de sponsalibus, vel de matrimonio intelligatur. Prius agemus de sponsalibus: deinde autem de matrimonio.

2 Dubitatur ergo, an textus intelligatur de sponsalibus, triplex est sententia, prima, intelligi de sponsalibus, & prohiberi non tamen ante septennium, sed et ante pubertatem. Et ratio prohibitionis est, ne contra bonum commune matrimonia impediantur, quando. n. uterque vel alter est impubes, oritur publica honestas, & facile puberes effecti ab eis resiliunt, impediturque, ne possint eorum consanguineis matrimonio copulari, & ex tali dissolutione, discordia, rixaeque oriuntur. Sic Glos. d. c. 2. verbo. coniungantur, Hostiens. ibi, super eodem verbo, Ioan. Andr. nu. 5. Anchar. nu. 3. Cardinalis ibi, ad finem, Ant. nu. 7. Alex. de Neuo, nu. 10. Rosella matrimonium 2. nu. 6. & clarius verbo ieiunium, num. 3. Syluester matrimonium 5. q. 6. & verbo sponsalia, q. 3. dicto 1. aliquantulum moderatur hanc sententiam, dicit. n. intelligi de sponsalibus non motu proprio, sed aliorum persuasione contractis ante pubertatem, & dicunt Rosella, & Syluest. culpam hanc esse lethalem.

3 Secunda sententia intelligit hunc textum de sponsalibus contractis ante septennium. Probat: quia textus dicit *ante aetatem canonibus determinatam*, quae septennij est. Sic Innoc. eodem cap. 2. Sotus, 4. d. 27. quest. 2. art. 2. ad 1. Idem docent addentes esse peccatum mortale tunc contrahere sponsalia, absque legitima causa, & Episcopi licentia, Nauarrus, Henriquez, Petrus de Ledesma citati, num. 1. quod explicat Petrus de Ledesma, pueros peccare mortaliter, si tunc habent rationis usum, & a fortiori consulescentes, & inducentes eos ad contrahendum.

4 Tertia sententia multò probabilior, ait, textum non intelligi de sponsalibus, & sic nullo modo esse culpam lethalem contrahere sponsalia ante septennium. Et textum non intelligi de sponsalibus, docet Patormit. eod. c. 2. nu. 5. & ibi Praeposit. nu. 2. Et probatur: quia textus dicit, *non coniungantur*, at sponsalia non sunt proprie coniunctio, sed coniunctionis promissio, & cum res poenalis, & prohibitoria sit, non est extendenda ultra proprium significatum. Quod autem non sit mortale, probatur: quia nulla irrogatur iniuria tertiae personae, nec sacramento, cum sponsalia sacramentum minime sint, sic tenent aliqui Theologi, ut refert Petrus de Ledesma. d. dubio 3. idem Manuel 1. tomo Summae, in 2. editione, cap. 244. num. 2. immo nec culpam venialem in hoc contractu inuenio cum nullo iure prohibeatur, & si pueri ante septennium, rationis usu destituti sint, expetentes sunt culpa, & nihil prorsus agunt, sed more Psittaci verba proferunt, si autem usus rationis septennium praevenerit, ea esset aetas canonibus praescripta ad sponsalia: ut late probauimus disputatione praecedenti, num. 9. Quare non video quo pacto ius prohibere poterit sponsalia ante rationis usum contrahi.

5 Rursus de matrimonio urgentius est dubium. Quare aliqui censent culpam esse lethalem illud ante legitimam aetatem inire. Probat: quia is textus d. cap. 2. saltem de matrimonio loquitur, continetque praecipuum obligans ad mortale: ut ex multis probavi numero 1. Item, quia infertur sacramento iniuria, redditur enim irritum aetatis defectu. Sic docent Palud. Angelus, Syluester, Tabien. Nauarrus, Petrus de Ledesma, Henriquez, allegati numero 1. Manuel 1. tomo Summae, in 2. editione, cap.

cap. 144. nu. 2. & addit Petrus de Ledesma, hoc verum esse, quamvis malitia præueniat ætatem: propter d. c. 2. prohibitionem. Moderantur tamen hanc sententiam Angel. Syluest. Palud. Tabien. Nauar. Henriquez, nisi Episcopi licentia, & iuliæ interueniente causa matrimonium ante legitimam ætatem celebretur, vt habetur d. cap. 2.

6 Mihi tamen hæc sententia certa non est, sed oppositam reputo valde probabilem, ne probabiliorem dicā. Primo, quia à iure antiquo recedendum non est absque textu expresso, eo quod iuris correctio est odiosa, & omninò vitanda, l. præcipimus, C. de appellat. quod adeo verum est, vt gratia vitandæ iuris correctionis, à propria verborum significatione recedendum sit, vt docent, Ant. c. cum dilectus, nu. 15. & ibi Imol. n. 12. de consuetud. Abb. c. cum olim, in fine, de sentent. & re iudic. Felin. c. non potest, eod. tit. nu. 7. vers. limita dupliciter, Alex. conf. 85. nu. 12. lib. 4. Gozadin. conf. 431. Berous, c. qm, nu. 31. de iure patron. Meres de maiorat. 5. p. q. 1. nu. 74. Gutier. lib. 3. practic. q. 15. nu. 34. Sed matrimoniū de præsentī inter impuberes est permissum multis canonibus, & interpretantur quasi essent verba de futuro, c. finali, de despons. impub. c. vnico, §. idē quoque, eod. tit. in 6. ergo non est dicendum d. c. 2. correxisse hæc iura, cum optimè possit interpretari, ne corrigat. Item, quia Panorm. cod. c. 2. num. 5. & Præpos. ibi num. 2. explicant illum textum, vt tantum prohibeat ne impuberes, vel pubes cum impubere contrahant matrimonium, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de matrimonij valore dubitetur. Quod si vrgeas textum permittere hanc coniunctionem propter pacis bonum, non posset autem permitti copula: respondeo permitti quidem posse, quando iudicio Episcopi probabile esset malitiam præuenire etatē, vrgentissimaq. causa concurrente, quamvis de potentia ad copulam dubium esset aliquod, & si experientia facta comperietur nondū adesse potentiam, esset illi i. matrimoniū sponsalia iuris interpretatione, vt dixi.

Ad primum argumentum propositum, num. 5. coniat ex dictis.

Ad secundum dico nullum sacramentum irritari: quia illud matrimonium tantum habet vim sponsalium iuris interpretatione, & si esset dubium de malitia præueniente etatem, contraheretur ea lege tacita, & quæ iure inest, vt valeat eo modo, quo valere potest, d. c. vnico, §. idem quoque.

DISPUTATIO XVIII.

Per quæ verba contrahantur sponsalia, & per quæ matrimonium.

S Y M M A R I U M.

Quando verba sunt dubia, in foro cōscientiæ statuitur intēioni. n. 1.

Quid si verba non explicant consensum, at intentio contrahentium sit verè per ea contrahere, nu. 2.

An ubi est vsus, vt apud Indos explicandi consensum de præsentī per verba de futuro, satis sint ea verba futuri ad matrimonium, & apud ipsos ratione vsus sufficiant hæc verba ad sponsalia, sepeliā te cum morieris, vel ad matrimonium, sufficiat apud eosdem Indos, vno dicente, ducam te, alius respondeat, fori & ego ducam te, & statim sequatur iraductio in domum, & copula, nu. 3.

In foro externo non statuitur menti contrahentium, sed communi verborum intelligentiæ, & quæ alia coniectura attendenda sint, & in dubio viri contrahentium faueatur, nu. 4.

In dubio an in fauorem matrimonij iudicandum sit, & quid quando est imped. mentum impotentia, nu. 5.

An hoc procedat in foro conscientia, nu. 6.

Opinio singularis vnius Doctoris, an præferatur communi fauore matrimonij, & causa pia, nu. 7.

Quando intentio non constat, & verba sunt dubia, qualiter iudicandum sit, nu. 8.

Quotupliciter possunt formari verba, de quibus dubium est.

anch. de iur. i. 1.

an constituant sponsalia, vel matrimonium, num. 9.

Quando verba quo ad sonum, & significationem sunt de præsentī, vt accipio, habeo, teneo, ex nunc providebo tibi sicut uxori, reputo te in uxorem, vel si alter respondet placeat, vel volo, num. 10. & ibi quid de his verbis, volo te in uxorem.

Quid quando sunt de præsentī, quo ad sonum, & significationem, ac propter adiunctum sint de futuro, vt accipio te in crastinum, num. 11.

Quid quando verba sunt omninò de futuro, vt accipiam, ducam te, non explicatio verbo promitto, num. 12.

Quid promitto, quod te desponsabo, num. 13.

Quando sonus est de futuro, & sensus de præsentī, vt ex nunc te habebō in uxorem, vel ducam, num. 14.

An tūc sis contractus matrimonij, non verò sacramentū, n. 15.

Quid quando non additur particula ex nunc, vt habebō te in uxorem. Prima opinio esse matrimonium, num. 16.

Secunda opinio esse dubia ea verba, num. 17.

Tertia sententia verior constituere sponsalia, num. 18.

Non te derelinquam pro alia meliori, num. 19.

Post hac, vel ex nunc eris meus, vel esto meus, num. 20.

Soluntur argumenta, & enodantur c. ex parte de sponsal. & c. si quis diuini. 30. q. 5. num. 21. & explicatur quando leges in accretio insertæ, vim canonum habeant, num. 21.

Volo te habere in uxorem, te ducere placeat, prima sententia non esse sponsalia, nec matrimonium, num. 22.

2. Esse matrimonium, num. 23.

3. Distinguit, num. 24.

4. Sententia omnia ea verba constituere sponsalia: quæ probabitur esse, num. 25.

Quid si ea verba essent dicta ad interrogationē alterius querentis, vis mecum contrahere, vel si esset vsus per ea verba contrahere matrimonium, num. 26. & quid volo te ducere, & in te consentire.

Quid si præcessisset tractatus de contrahendo matrimonio, n. 27.

Quid volo ex nunc te habere pro uxore, num. 28.

Quid de his verbis, volo te esse uxorem, num. 29.

2 C Vm disputatum sit de prima, & secunda conditione ad sponsalia requisitis: superest, vt de tertia, nempe de verbis ad ea contrahenda requisitis, disputemus, & quia commodè discerni nequeunt verba plurima, quibus sponsalia ab eis, quibus matrimonium contrahitur, celebratur, sed sub iudice est num sponsalia, num verò matrimonium constituent: ideo simul disputabitur, qñ sponsalia, quando verò matrimonium ijs verbis contrahatur, præmissis aliquot fundamentis. Primo supponendū est, quando verba sunt dubia, in foro conscientia, standū esse intēioni contrahentium, si de illa constet. Probatur ex c. intelligentia, de verb. signific. Item, quia verba habent vim obligandi, quatenus explicat consensum internū, & contractus ex intēione legem accipiunt, reg. contractus, de regulis iur. in 6. Itē, quia hæc obligatio est lex quedam particularis, quam homo sua spontē sibi imponit, obligatio autem legis à legislatoris mente pendet, nec in hoc fundamento aliquis discrepat.

2 Hinc inferunt aliqui Doctores non esse, quo ad forum conscientia, & Deum, citandum de verbis externè prolatis, quando de contrahentium intentione constat: sic Hostiensis, c. ex parte, in initio, & ibi Henricus, n. 1. de sponsal. Angelus matrimonium 2. nu. 13. Syluest. matrimonium 2. q. 10. d. 6. Nauarrus Summa, c. 22. Hispana, nu. 80. Latina, num. 79. & addunt Angelus, Syluestrius, & Nauarrus Hispana, eod. num. 80. adeo hoc verum esse, vt si intendant contrahere de præsentī, quamvis verba sonent de futuro, esset verum matrimonium. Sed si hoc corollarium vt iacet, intelligatur, est prorsus à veritate alienum: quia cum sponsalia, & matrimonium sint contractus humana, non sola intentio sufficit, sed necessarium est verbis, vel signis aptis, vt alter contrahentium alterius animum intelligat, explicari: intentio enim mente retenta nihil operatur in humanis contractibus, l. cum in plures, 62. §. locator horrei, ff. locati, vbi Bartol. in principio, ex eo textu colligit propositum mente retentum, nec parti expref-

expressum, nihil relevare: unde mens illorum Doctorum hæc est, si desit intentio, & consensus internus qualiacunque sint verba, nulla sponsalium, aut matrimonij oritur obligatio: & contra si adsit intentio se obligandi vinculo matrimonij, aut sponsalium, & ea manifestetur aliquo signo externo alteri, ita ut ambo contrahentes intelligant se mutuo per illa verba velle contrahere matrimonium, vel sponsalia, fac erunt qualiacunque verba. Et ratio est aperta: quia cum de ratione matrimonij, vel sponsalium non sint expressa verba, vel signa, satis est si verbis id significantibus, vel si verba id non significet, signo externo sibi mutuo animum indicent. Quare optimè Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. post 2. conclusionem, vers. q. si, & Bartholomæus à Ledef. de matrimon. dubio 8. Propè finem, Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 571. colum. asserunt licet consensus contrahentium sint de presenti, si non sibi mutuo per verba de presenti explicent, sed per verba de futuro, non esse matrimonium: quod idem dixit Petrus de Ledefina de matrim. quest. 45. art. 3. dub. 2. ad 7. ubi dicit si contrahentes velint contrahere, & intelligant se velle matrimonium inire, quomodocunque explicetur consensus, & per quacunque verba, esse matrimonium.

3. Et his infertur minimè placere, quod dicit Palacios proximè citatus, nempe Indos apud Mechoacā solitos matrimonium contrahere per verba futuri, non verè contrahere matrimonium: licet possent imponere futuro significationem presentis. Idem videtur tenere Alex. de Nevo, c. ex literis, el 1. de spons. nu. 18. ubi dicit verba importantia sponsalia de futuro, importare de presenti, si loci consuetudo id obrinuerit, dummodo talia verba sint, ut significationi presentis aptari possint. Hoc (inquam) non placet, quia si consuetudo est inter illos significandi consensum de presenti per ea futuri verba, iam adest consensus de presenti, & signum externum sufficienter cum consensum exprimens, si quidem illa verba ex communi usu inter illos, indicant consensum de presenti, & ita procedet doctrina tradita, num. 2. scilicet, ubi utriusque contrahenti constat de intentione, impertinens esse, siue verbis de presenti, siue de futuro utantur. Item, quia, ut dicemus nu. 26. ex multis, licet hæc verba, volo tecum contrahere, importent consensum de futuro, si alicubi usus esset ea accipere, ut indicent consensum de presenti, illis verè contraheretur matrimonium: idem probat doctrina Veracruz, prima parte Speculi, art. 19. in fine, ubi ait aliques Indos sic inire sponsalia, sepeliam te quando morieris, & esse vera sponsalia: & eodem art. vers. dubitatur tertio, & ipsum sequens Bartholomæus à Ledefina de matrim. dub. 25. fol. 1376. & sequenti, ubi ait apud Indos Mechoacenses esse in usu, ut vno dicente, ego ducam te, alius respondet, fortè & ego ducam te, & licet ex natura rei hæc non sint sponsalia, quia non est promissio determinata, at ex usu hæc, & priora esse vera sponsalia: quia ex ipsorum consuetudine per illa verba satis explicatur animus.

4. Præsupponendum est, 2. in foro externo non stari intentioni contrahentium, eo quod ea Ecclesiam lateat, sed comuni verborum intelligentiæ, cogeturque uterque in eo sensu verba retinere, quem communiter rectè intelligentibus generare solent: & sic stabitur regulis, quas statim subiiciam num. 10. & sequentibus, de aliquorum verborum intellectu. Sic expressè deciditur c. ex literis, el 1. de sponsalibus, & universi fatentur. Sunt etiam attendenda aliæ coniectura, ut loquentium qualitas, & conditio, c. solita, de maiori, & obediens. & docet cum alijs Couarr. 4. decr. secunda p. cap. 4. §. 1. n. 2. Antonius Cuccus lib. 5. Init. moral. tit. 11. nu. 38. Item attendendum est de quo tunc temporis tractabatur, si. n. de matrimonio, verba dubia cõsensus est constituere matrimonium, & si de sponsalibus, sponsalia: ut colligitur ex c. intelligentia, de verb. signific. & docent Palud. 4. dist. 27. q. 2. art. 4. concl. 5. n. 27. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 17. dub. 2. & dicemus in simili casu infra nu. 27. Et generaliter in dubio faciendâ est interpretatio contra illum, qui potuit apertius suam mentem declarare, l. 2.

ff. de pactis, ut si dicat se voluisse contrahere sponsalia, & aliter oppositum, alteri crederetur, & contra: hoc excepto, q. si is, qui primo verba protulit, dixit verba certa, & clara sponsalia, vel matrimonij, secundum eundem intellectum debent intelligi verba sequentia: quia videtur ad interrogata respondere. Sic Palud. ibi, Petr. de Ledef. de matrimonio, q. 45. art. 3. quib. 1. concl. 4. quam exceptionem, ut verba sequentis debeant intelligi iuxta præcedentis verba, tunc accipere, quoniam verba sequentis sunt æquivoca, & dubia, secus si essent determinata, & clara: ut bene Veracruz, 1. p. Speculi, art. 47. dub. 2. Et tandem, in dubio favendum est feminis, quia simplicius res tractare solent, & aciliusque à viris decipiuntur. Sic Henricus lib. 11. de matrimonio, c. 11. n. 7. Bartholomæus à Ledef. dub. 9. de matrim. fol. 1134. Petr. de Ledef. d. dub. 1.

5. Maximè in observandum est in dubio, sit matrimonium, nec ne, in matrimonij fauorem suam sententiam esse: quia matrimonij fauor multus est: ut constat ex c. ex literis, de probat. ubi deciditur existentibus probat. ionibus paribus, iudicem absolvere debere, præterquam in liberali causa: ubi Glos. verbum liberali, ait, ut in matrimonio, & c. finali, de senten. & re iud. decidit textus duobus iudicibus ordinarijs diuersas sententias proferentibus, præferri sententiâ in fauore rei, nisi in causa fauorabili matrimonio, & ita docet Ioannes Aud. c. ex parte, de sponsalibus. n. 3. Host. ibi Ant. nu. 10. Anch. nu. 7. Henricus, nu. 5. Alex. de Nevo, nu. 27. Præposit. nu. 6. in fine, & 7. in fine, dicens omnes approbare, Card. c. finali, nu. 1. in fine, de clandest. despons. Abb. c. finali, n. 7. de despons. impub. Lapsus allegatione § 6. nu. 14. Alciat. lib. 1. responsorum, cons. 13. n. 15. Ang. verb. sponsalia, nu. 7. ubi Sylu. q. 5. Tabiena, q. 3. n. 4. Armilla, n. 3. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 3. n. 6. Brunellus de sponsalibus, concl. 5. nu. 5. Alex. Carrerius lib. 1. de spons. c. 12. Antonius Cuccus lib. 6. Init. moral. tit. 11. n. 156. Vngarellus addit. ad Angelum, matrimonium 2. nu. 12. Mascardus de probat. concl. 1027. nu. 1. qui nu. 3. excipit nisi dubium de matrimonio oriatur ex impotentiâ impedimento, de qua re dum de eo impedimento tractauerimus disputabitur.

6. Sed dubitabis utrū hoc intelligatur in foro conscientie, nam Henricus lib. 11. de matr. c. 13. nu. 4. in fine, ait doctrinâ hæc in foro externo accipiendâ esse, ut in dubio sit matrimonium, nec ne, pro matrimonio sit iudex suam laturus: nam in foro conscientie nemo in dubio tenetur ad onus matrimonij, & c. 11. n. 5. ait in dubio equali de consensu, an accessus fuerit habitus consensu coniugali, liberum esse accedere, quia in dubio melior est conditio possidentis: ut in voto.

Sed dicendum est in utroque foro in dubio de consensu, & consequenter de matrimonio, iudicandum esse in fauorem valoris matrimonij. Probat: nam inter utrumque forum non est discrimin, quoad matrimonij vinculum, id enim, quod in foro conscientie non est matrimonium, non est et in foro externo, & contra, Ecclesia enim non potest facere, ut sit matrimonium, quod inualidum est, sed tantum in cognoscendi modo versatur differentia, nam in foro interno statur confessioni propriæ, in externo autem allegatis, & probatis: ut optimè Couarr. 4. decr. 2. p. c. 2. nu. 2. cum ergo cõstita omnino veritate dubij valoris matrimonij, & non ex falsa præsumptione iudex in foro externo iudicare debeat esse matrimonium: idem in foro interno sentiendum est. Et confirmatur, quia uterque forus idem iudicat, ubi externus non innititur falsæ præsumptioni, ut dixi disput. 5. num. 25. Et ita hanc partem tuerentur Couarr. 4. decr. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 9. Gregor. Lop. 1. 3. tit. 1. par. 4. verb. conella, Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 30. ubi dicunt dubitantem de consensu, & quo affectu accesserit ad spontam, compellendum in utroque foro ad matrimonium: & in utroque foro præsumi habuisse consensum: & reprobant quandam distinctionem satis obsecram. Sylueit. matrimonium 2. quest. 15. nisi (inquiunt) post tale dubium contraxisset cum alia, tunc enim debet præferri posterius matrimonium certum, priori dubio. Nec obstat simile de voto in dubio non obligante: quia id est

est verum in voto simplici, ubi nulla est traditio, & si non est possessio ex parte alterius, quæ præualeat, qualis est in matrimonio.

- 7 Hinc infertur opinionem singularem alicuius Doctoris matrimonium sustinentis, præferri plurium sententiæ illud impugnantium, nisi textui aperto innitatur. Sic Hostiensis, c. si vir, de cognat. spirit. super verbaliter, Ioannes Andreas, num. 3. Anton. in fine, Ancharan. nu. 3. Abbas, num. 3. Henricus, num. 4. Neuo, num. 3. Præposit. num. 2. Felicit. rubr. de sponsal. nu. 6. ver. 9. Dec. c. directæ, num. 4. de appellat. Barbatius, conf. 6. nu. 2. volum. 1. Berous, c. 1. r. m. 271. de constitutio. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. num. 7. Anton. Gabr. in mea editione, to. 2. communium, lib. 11. fol. 95. col. 1. Menoch. alios referens, de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 71. nu. 30. & sequenti, Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 11. num. 157. Et idem dicit Berous, quando opinio fauet causæ piæ, & opinionem fauentem matrimonio, vel causæ piæ præferendam esse, docet etiam Nauarrus summa, cap. 27. Hispana, num. 286. Latina, num. 287. Et probatur ex c. licet ex quadam, in fine, de test. & attest. ibi: *Tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Dei separare.* Limitant optimè Alex. de Neuo, & Præposit. ibi, dummodo opinio illa singularis probabili rationi innitatur.

- 8 Hinc rursus infertur, quando intentio contrahentium constare nequit, & verba dubia sunt, sicut in foro externo, ita in foro conscientie iudicandum esse iuxta communem verborum intelligentiam, & iuxta regulas statim à num. 10. tradendas. Probatur: quia in voto, & in quibuscumque contractibus, quando de intentione non constat, ad communem verborum intellectum confugimus. Sic docent Paludan. 4. dist. 27. q. 1. art. 1. num. 10. & q. 2. art. 4. concl. 5. nu. 27. in fine, Angel. matrimon. 2. nu. 8. Lud. Lop. 2. par. instructorij, c. 36. de matrimon. f. 1033. col. 2. quod accipiendum est, quoniam contrahentes verborum significationem intelligebant, nam ubi esset ignorantia, deest voluntas.

- 9 Supponendum est, 3. verba quibus possunt matrimonium, vel sponsalia contrahi, esse quintuplicia: quædam sunt de præsentis, vel de futuro, quo ad sonum, & significationem: ut accipio, vel accipiam te in meam: alia quo ad sonum, & significationem de præsentis, sed propter aliquod adiunctum sunt de futuro, ut accipio te in crastinum, alia de futuro, quo ad sonum, sed de præsentis, propter aliquod adiunctum, ut ex nunc te habeo in meam: tandem alia sunt dubia, quem sensum efficiant, ut volo te habere in uxorem, vel esse meam. Insuper omnibus verbis dictis potest bifariam contrahi: affirmatiue, ut in exemplis positis, vel negatiue, ut nullam ducam, nisi te. In præsentis disputatione agemus de verbis affirmatiuis, in sequenti verò de negatiuis.

- 10 Circa verba primi generis, quæ quo ad sonum, & significationem sunt de præsentis, ut accipio te in meam, manifestum est constituere matrimonium, c. pen. de sponsalib. Similiter est matrimonium, habeo, vel teneo te in uxorem. Quia hæc omnia important consensum de præsentis. Sic Paludan. 4. dist. 27. q. 2. art. 4. nu. 25. Brunell. de sponsalibus, concl. 13. nu. 1. Palacios. 4. dist. 27. q. 1. fol. 571. col. 1. Est etiam matrimonium si alteri coniugi dicenti accipio te in meam respondeat femina, placet. Sic Hostiensis, c. si inter, in princ. de sponsal. Io. Andr. nu. 3. Ant. nu. 5. Anchar. n. 2. Abbas Antiquus, & Panorm. nu. 7. Alex. de Neuo, nu. 13. Præposit. nu. 2. Couar. 4. decret. 2. par. c. 4. §. 1. nu. 1. & idem esset si responderet, consentio, ut docent Host. Ioan. Andr. Anton. Alex. de Neuo, Anchar. Panorm. Præposit. ibi. Idem si querenti, vis hanc in uxorem, respondeat vir, placet, vel volo, & similiter femina. Sic Host. c. ex parte, de spons. ubi Henricus, nu. 3. Angelus matrimonium 2. nu. 10. Summa Confess. quam refert, & sequitur Syluest. matrimonium, 2. q. 10. dicto 6. Idem si dicat, volo te in virum, alter coniux, & alter respondeat, volo te in uxorem: nam licet dubium sit (ut videbimus nu. 22.) quando verbum, volo, iungitur

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

infinitiuo, an sit matrimonium, at quando iungitur accusatiuo rei, manifestè indicat consensum de præsentis, & constituit matrimonium. Sic Couar. dicit esse certum, 4. decret. 2. par. c. 4. §. 1. nu. 4. Gutier. Quæst. Canon. lib. 1. c. 21. nu. 27. Palacios 4. dist. 27. q. 1. fol. 571. col. 1. Luc. ouic. Loj. 2. par. instruct. c. 36. de matrimon. fol. 1014.

- 11 Deinde circa verba, quo ad sonum, & significationem de præsentis, de futuro autem propter adiunctum, ut accipio te in crastinum, & deinceps: Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 3. ait constituere matrimonium: quia reuera consensus est de præsentis. Sed dicendum est solum constituere sponsalia: quia consensus est de futuro, nec statim accipitur in uxorem femina. Sic Victoria summa, de matrimonio, 1. nu. 251. Petr. de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 3. dub. 1.
- 12 Rursus circa verba, quo ad sonum, & significationem de futuro, dicendum est constituere sponsalia, siue addatur verbum, promitto, ut, promitto me ducturum Mariam: siue simpliciter proferantur, ut ducam, vel accipiam Mariam, quia in matrimonio huiusmodi verba ex communi Ecclesiæ consensu, accipiuntur, ut promissoria: quare bene Henriquez, lib. 11. de matrimonio, c. 13. num. 1. Petr. de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 1. dub. 1. vers. Secundo aduertendum, aiunt hæc verba constituere sponsalia, non ut significant prænunciationem futuri euentus, aut voluntatis propositum, sed ut significant promissionem in actu exercito. Huius sententiæ sunt Doctores, qui ponentes modos, quibus contrahuntur sponsalia, ponunt, ducam te, accipiam te. Sic D. Tho. 4. dist. 27. q. 2. art. 1. in corp. Richar. ibi, art. 3. q. 2. Palud. ibi, q. 2. art. 4. conclus. 4. nu. 16. D. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 2. Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. concl. 3. & ibi Palacios disp. 1. fol. 571. col. 1. Bartholomæus Ledesma dubio 9. de matrimon. in initio, Viualdus Candelabro, 1. par. de sponsalibus, c. 3. nu. 19. Et ex iurisperitis, Goffredus summa, tit. de sponsal. nu. 4. Hostiensis summa, eodem tit. num. 6. Ioan. Andr. tractatu de sponsal. num. 1. habetur tomo 9. Tractatum, Turrecremata, cap. ubi non est, 30. q. 2. art. 3. num. 4. Rosella matrimonium 2. num. 15. Syluest. verb. sponsalia, in initio, ubi Tabiena, q. 3. num. 4. Armilla, nu. 3. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Ziletti, consil. 15. num. 6. Mascardus alios referens, de probat. conclus. 1332. num. 2. Ioan. Lupus tract. de matrimon. 1. par. num. 4. Alexand. Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 6. uterque habetur tomo 9. tractatum. Imo, clarius id dicunt D. Thom. D. Anton. Syluest. Viuald. ibidem, dicunt enim contrahi sponsalia nuda promissione, ut accipiam te, & adhuc apertius Richardus, Goffredus, Turrecremata, Rosella, Tabiena, Armilla, Ioannes Lupus, Sotus, Bartholomæus Ledesma, aiunt enim contrahi nuda promissione, ut ducam te, vel fidei datione, ut promitto me ducturum, & expressè Alex. Carrerius d. cap. 6. ait utroque modo contrahi sponsalium obligationem, sed vrgentior addito verbo, promitto.

- 13 Rogabis tamen de his verbis, promitto me desponsaturum Mariam. Quidam verba dubia esse aiunt, & intellecta de desponsatione de præsentis, esse sponsalia: intellecta autem per verba de futuro, esse promissionem de sponsalibus contrahendis: in dubio autem attendendam consuetudinem loci. Sic Syluest. verb. sponsalia, quæst. 6. dicto 4. falsò tamen refert Antonium, & Cardin. idem Angelus, verbo, sponsalia, num. 11. ubi Tabiena, q. 7. nu. 8.

Alij sentiunt si proferens verba, te desponsabo, intelligat per anulum, non esse sponsalia, nisi consuetudo loci aliud habeat: si verò intelligat, id est, sponsalia contraham, esse sponsalia. Sic Præposit. c. si inter, in fine, de sponsalibus.

Dicendum tamen est, non esse sponsalia, sed promissionem de sponsalibus contrahendis: quia idem est te desponsabo, & tecum sponsalia contraham. Sic Antonius, c. si inter, num. 8. de sponsalibus. Cardin. ibi, quæst. 2. & 3. Henricus, cap. is qui, numero 13. eodem titulo. Alexand. de Neuo, d. cap. si inter, num. 13. Milis in Repertorio, verb. sponsalia non contrahuntur, Tiraquell. de retractu conuent. ad finem, nu. 54. Couar. alios referens 4. decre-

tal. 1. par. cap. 4. in initio, num. 1. Gregor. Lop. l. 1. verb. *et promissionis*, tit. 1. par. 4. Quod intelligendum est, nisi consuetudo loci habeat per ea verba contrahi sponſalia: sic Cardin. & Alex. de Neuo, ibi.

- 14 Deinde circa verba, quæ sonant de futuro, at significant de præſenti ratione adiuncti, quando iunguntur particula *le adiuncta*, verbis importantibus executionem, manifestum est constituere matrimonium: ut ex nunc, vel semper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel posthac, vel ab hoc tempore habebō te, vel tenebō te in uxore, vel prouidebō tibi sicut uxori, vel tractabo te sicut uxorem, vel eris mea uxor. Probatur ex c. ex parte, de sponsal. ubi definitur esse matrimonium, si quis femina iurauit ab eo tempore se eam in uxorem habiturū idem, cap. si quis diuinit, 30. quart. 5. quia re vera important consensum de præſenti, si enim deinceps, seu semper est habenda femina in uxorem, ergo modo est uxor: & in hoc conueniunt tres sententiæ referendæ. Dixi, quādo verba executionem significant, quia si eam non importent, erunt sponsalia, ut deinceps ducam, vel accipiam te in uxorem. Sic Palacios 4. distinct. 27. q. 1. fol. 571. col. 1.

- 15 Quidam Theologi teste Petro de Ledefina de matrimonio, q. 45. artic. 3. dub. 2. in fine, existimant in hoc casu esse verum matrimonium, minime tamen sacramentum: quia si quis dicat, ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c. simul ablucens, non esset baptismus: quia non sunt verba de præſenti, quamuis signū, seu factum ipsum denotet intentionem de præſenti. Sed omnino dicendum est esse sacramentū: quia nullus est matrimonij contractus in lege Evangelica, qui sacramentū non sit. Nec obstat simul de baptismo, quia verba determinata habet, qualia non habet matrimonium, sed sufficiunt verba, vel signa qualiacunque sint, exprimentia consensum præſentem. Sic Pet. de Ledefina, ibi.

- 16 Tota verò difficultas est, quando verbis futuri temporis importantibus executionem, nulla additur particula faciens significare de præſenti: ut habebō, tenebō, tractabo te, ut uxorem, vel prouidebō tibi ut uxori. Triplex est opinio, 1. esse matrimonium. Probatur ex cap. si quis diuinit, 30. q. 5. ubi dicitur esse matrimonium: si quis iurauit femina, se in uxorem eam habiturū: idem cap. ex parte, de sponsal. quamuis enim in verbis vnus addatur, ab hoc tempore, in alterius tamen verbis absolute dicitur, te habebō.

Secundo, quia hæc verba significant executionem actus consummati, unde contrahentes videntur tacite præſentē consensum significare: obligant enim se ad matrimonij executionem, nec potest aliquis habere quandam in uxorem, nisi prius cum ea contrahat: & qui vult consequens, scilicet habere eam in uxorem, vult necessario antecedens, nempe cum ea contrahere, id est illud, si de acquirit. hæred. c. præterea, de offic. deleg.

Tertio, si apponatur ex nunc, est matrimonium, ergo licet non apponatur: quia subintelligitur, si enim in obligatione non destinetur dies, incontinenti contrahitur obligatio, id est in omnibus, ff. de regul. iur. l. cum qui kalendis, ff. de verborum obligat. ita docent Glos. cap. si quis diuinit, 30. q. 5. verb. habiturum, & ibi Archid. Gofredus summa, tit. de clandest. despons. nu. 6. Speculator, tit. de sponsalibus, in initio, num. 6. Hostiensis summa, tit. de matrim. §. qualiter contrahatur, nu. 13. Innoc. c. ex parte, de sponsal. ubi Alanus, Vincentius, Philippus, Cardin. ibi num. 1. q. 1. & 3. Abb. ibi, dicens communem, num. 3. 6. & 7. Præpos. nu. 6. Turrecremata, cap. nec illud, §. sed obijciunt, 30. quart. 5. Rosella matrimonium 3. num. 3. Syluest. matrimonium, 2. q. 9. & 10. Angel. matrimonium 2. nu. 9. & 12. Tabiena matrimonium, 2. q. 9. nu. 10. Aret. cons. 142. Alex. cons. 152. nu. lib. 5. Greg. Lop. l. 2. tit. 1. par. 4. verb. *et promissionis*, Villalobos in communibus, litera M. nu. 58. Ant. Gabr. ro. 2. communium, in mea editione lib. 1. verba matrimonium, fol. 91. & 93. Brunel. de sponsalibus, conclus. 12. nu. 3. Menochius de præſumptionib. lib. 3. præſumptione 3. num. 3. & est sententia satis probabilis.

Quæ limitanda est, nisi præcedant verba clare signif-

cantia contractum sponsalium, ut promitto me ducturum, & habiturum Mariam pro legitima uxore, tunc enim sunt solum sponsalia, quia verba dubia significantia actus executionem, reſeruntur, & declarantur à verbis præcedentibus clare, si omnia significantia us, argumento ex c. sedes, de reſcript. & Clem. non potest de i. rocurat. & l. vlt. §. qui dicitur, ff. de vino, tritico, oleoq. lega. & docent Hostiensis, cap. ex parte, de sponsalibus, paulo post princip. ubi Io. Andr. nu. 3. Andr. nu. 10. Carem. nu. 1. q. 2. Anchar. num. 5. Henricus, nu. 4. Alexand. de Neuo, nu. 24. Præpos. nu. 6. Speculator, tit. de sponsal. in initio, nu. 7. Rosella, Pannonici, um. 7. Syluest. cons. 12. Tabiena, Gregor. Lopez, Menoch. num. 4. i. roxime citati, Dec. cap. iurauit, notab. 3. de probat. B. ante us de conclus. 13. nu. 4. Couar. 3. decret. 2. par. cap. 4. §. 1. nu. 4. Gutier. alius referens, Quæst. Canon. lib. 1. c. 21. num. 36. Ex Theologis, Ludouic. Lopez 2. par. instructorij, c. 36. de matrim. fol. 1033. Manuel 1. tomo. unum, in noua editione, cap. 216. num. 6.

Similiter contra, quando verba præcedentia sunt dubia, explicantur à sequentiis aperte significantibus matrimonium: ut non habebō aliam in uxorem, & accepto te in uxorem, tunc enim est matrimonium. Sic Ferretus, cons. 86. l. u. 1. & 2. Menoch. d. præſumpt. 3. num. 5.

- 17 Secunda sententia docet verba esse dubia, quare si significant ex nunc, esse matrimonium, si minus, sponsalia. Sic Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. post 2. conclusionē, verſ. est tñ.
- 18 Tertia sententia probabilior affirmat tantum esse sponsalia. Probatur, quia ea verba, habebō te in uxorem, intelligi possunt omnino vera, quamuis modò non habeam, sed tempore futuro, ut constet, ergo non significant consensum de præſenti. Item, quia hæc locutiones sunt æquiuales, pro aliquo tempore futuro, habebō te in uxorem, & habebō te in uxorem, cōpriorēs non constituunt matrimonium, ergo nec posteriores. Deinde, quia hæc verba habebō te in uxorem, licet statim obligationē producant, non tamen obligant ad statim exequendum: ergo non statim est celebratum matrimonium, sed obligationi satisfiet postea celebrando. Hanc tenent Ioan. Andr. c. ex parte, nu. 1. de sponsal. Anchar. nu. 4. Henricus, in fine, Alex. de Neuo, nu. 27. Hugo, & Laurentius, cap. si quis diuinit, 30. q. 5. Angel. authent. quib. mod. nat. eff. legit. §. finali, cōtatione 6. Couar. 4. decret. 2. par. c. 4. §. 1. nu. 5. Gutier. Quæst. Canon. lib. 1. c. 21. nu. 29. ad 36. Anton. Cuccus lib. 5. Institutio. moral. tit. 1. nu. 43. Et ex Theologis, Palud. 4. dist. 27. q. 2. art. 4. conclus. 4. nu. 26. Adrianus, q. 2. dub. 13. de matrim. Veracruz, 1. par. Specul. artic. 17. dub. 4. Henricus lib. 1. de matrim. cap. 1. nu. 6. Bartholomæus à Ledefina de matrim. dubic 9. Petrus de Ledefina de matrim. q. 45. artic. 3. dubio 2. Ludouic. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 36. f. 1033. Nec placet moderatio Antonij Cuccij, nē esse matrimonium, si addatur verbum *promitto*, ut promitto me habiturum in uxorem: quia supponit contractum matrimonij. Sed non video unde supponant, nec quam vim habeant constituendi matrimonium ratione verbi *promitto*. Placet tamen limitatio, quam ponit Gutier. ibi, nu. 35. ut sit matrimonium, si loci consuetudo obtineat, ut ea verba, habebō te in uxorem, importent consensum de præſenti: vel si tunc temporis de matrimonio tractabatur, & his verbis prolata sequatur traductio ad deum.

- 19 Ex his inferitur nō esse audiendos assertentes hæc verba, nunquam te derelinquam pro alia, constituere matrimonium: hi sunt Hostiensis, ex parte, de sponsal. ubi Ioannes Andream, 3. Anton. nu. 10. Anchar. nu. 7. Henricus, nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 27. Præpos. nu. 8. Angel. matrimonium 2. nu. 1. Rosella matrimonium 3. nu. 2. Syluest. matrimonium 2. q. 10. dubio 5. Brunel. de sponsal. conclus. 13. nu. 1. Villalobos in communibus, litera M. n. 57. Ant. Gabr. in mea editione, to. 2. communium, verbo matrimonium, f. 93.

Sed contrarium est tenendum: quia non significant consensum de præſenti, sic Petrus Maleo, usquem refert, & sequitur Couar. 4. decretal. 2. par. cap. 4. §. 1. numero 3.

20 Hæc tamen verba posthæc eris meus, vel ex nunc, constituunt matrimonium: quia significant consensum de presenti. Sic Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. post 1. conclusionem, versic. est tamen, Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 9. Si tamen dicat uterque contrahens, esto meus, & esto mea, Palacios 4. dist. 27. q. 1. fol. 172. col. 2. dicit esse verba ambigua. Melius tamen alij dicunt non constituere matrimonium: quia est futurum imperatiui, quasi rogantis, & petentis consensum, ut esto meus hæres, non significat statim esse heredem. Sic Paludanus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. concl. 1. nu. 27. Sotus, & Bartholom. à Ledesma, proximè citati Lud. Lop. 1. p. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1033. col. 1.

21 Ad argumenta 1. sententiæ proposita, nu. 16. dico, ad c. ex parte, ex particula adiuncta, ab hoc tempore, consensum de futuro importare de presenti, & licet mulier respondens non repetat eam particulam, subintelligitur tamen, cum respondeat iuxta verba præcedentia viri.

Ad c. si quis diuinis, respondet optimè Gutier. lib. 1. canonicarum, c. 21. nu. 32. & 33. non esse decretum pontificium, nec alicuius sancti, sed esse desumptum ex auth. quibus mod. nat. efficiantur, legit. 9. quoniam autem, collat. 6. & solum à Gratiano inseri, nec esse ab aliquo Pontifice confirmatum: tunc enim solum leges in decreto relatae censentur vim canonis obtinere, quando in canone aliquo pontificio insertæ fuerint: ut docet etiam Ripa, c. 2. num. 80. de rescrip. Sebastianus Medices de legibus, 1. p. q. 3. n. 9. Menochius de adipiscen. possess. remedio 4. num. 842. & sequenti.

Ad 2. dico necessariò velle antecedens, pro eo tpe, quo vult cõsequens, at cõsequens nempe habere, & vxorẽ, non vult statim, sed pro tempore quo contrahat matrimoniũ.

Ad 3. dico concludere teneri statim contrahere, non tamen contraxisse.

22 Tandem circa verba dubia, ut volo tecum contrahere te ducere, te habere in vxorem, est quadruplex sententia. Prima ait, nec constituere matrimonium, nec sponsalia. Sic Astensis lib. 8. Summa, tit. de matrim. q. 7. Summa Confess. lib. 4. tit. 2. q. 4.

23 Secunda sententia dicit constituere matrimonium. Sic Card. c. ex literis, el 1. nu. 1. in fine, de spons.

24 Tertia sententia distinguit, si verbum volo, vel placet, adiungatur infinitiuo indicanti initium actus, eiusque suspensionem, erunt sponſalia, ut volo contrahere, ducere, accipere te in vxorem: si verò verbo denotanti executionem actus perfecti, est matrimonium, ut volo te habere, tenere in vxorem. Sic Ioan. And. c. ex literis, el 1. prope finem, de spons. & ibi Calderinus, & Ancharanus, nu. 27. Panormit. nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 18. & quamvis ibi dicat esse matrimonium, volo te ducere, at cantat palinodiam, c. ex parte, nu. 24. & 25. de spons. vbi Henricus, nu. 3. Speculator, tit. de sponsalibus, in initio, nu. 6. Iason. l. serui. 5. in principio, nu. 4. & 23. ff. de legat. 1. Ang. matrimonium 2. nu. 8. Syluest. matrimonium, 2. q. 9. Tabiena matrimonium 2. q. 9. nu. 10. Brunellus de spons. concl. 13. nu. 6. Anton. Cuccus lib. 5. Institutionum moralium, tit. 11. nu. 42. & ex Theologis Palud. 4. dist. 27. q. 2. art. 4. concl. 1. nu. 27. Vivaldus Candelabro, 1. p. de matrim. num. 49. Ludou. Lopez. 2. p. instruct. c. 36. de matrim. fol. 1034. Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 216. nu. 6. Limitat tamen Paludanus, nisi sint aliquæ coniecturæ, ex quibus colligatur animus sola sponsalia contrahendi, ut quia tunc de illis agebatur. Et hæc sententia est probabilis.

25 Quarta sententia, quam eligo, conuenit cum præcedenti, esse sponsalia volo tecum contrahere, vel te ducere: negat tamen esse matrimonium, volo te habere, tenere in vxorem, sed sunt solum sponsalia. Probat: quia ea verba verificantur, licet proferens modò nolit esse suam vxorem, sed tempore futuro. Sic tenent Ant. c. ex literis, el 1. nu. 9. de spons. vbi tantum concedit esse matrimonium, qñ dicunt ad alterius interrogationem, Villalobos referens Beroum, in communibus, litera M. nu. 65. Menochius de

Sancti de Matrim. Tom. I.

arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 496. n. 23. & 29. & Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 21. nu. 26. & videtur expressè tenere Couarr. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 1. num. 4. dicit enim dubium, valde esse constitui matrimonium ijs verbis, volo te habere, propter ea, quæ statim dicit: scilicet non esse matrimonium, habebō te in vxorem.

26 Adde ea verba volo te ducere, non constituere matrimonium, quamvis addatur, & in te consentire per verba de presenti. Sic Menoch. alios referens, de præsump. lib. 3. præsumptione 3. num. 6. Limitandum est tamen, nisi consuetudo loci haberet per ea verba, volo te ducere, vel tecum contrahere, celebrari matrimonium: quia cum contrahentes consuetudinis non ignari ijs verbis vtuntur, satis sibi ipsis indicant velle matrimonium inire. Sic Ioan. And. c. ex literis, el 1. prope finem, de spons. & ibi Card. num. 1. Alex. de Neuo, nu. 18. Couarr. 4. decr. 2. p. cap. 4. §. 1. nu. 4. Antonius Cuccus lib. 5. Inst. moral. tit. 11. nu. 42. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 21. nu. 24. Salzedo reg. 275. Bernardi Diaz, in additionibus.

Limita 2. nisi ea verba deliberatè prolata essent, id est, ad interrogationem alterius querentis, vis tecum contrahere. Sic Ant. c. ex literis, el 1. nu. 9. de spons. Couarr. Gutier. Ant. Cuccus, Salzedo hoc num. allegati: Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 216. n. 6. Sed meritò contrarium tenet Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 1. post 2. concl. vers. eadem ferè, quia velle contrahere, non est contrahere.

27 Rursus limita nisi præcessisset tractatus de contrahendo matrimonio de presenti: tunc enim esset sufficiens coniectura animi contrahendi matrimoniũ, per hæc verba mutuo dicta, volo tecum contrahere. Sic Card. Clem. 1. q. 20. de consang. Couarr. Antonius Cuccus, Gutier. Salzedo, nu. præcedenti allegati. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 17. concl. 3. Bartholom. à Ledesma de matrim. dub. 9.

28 Si autem illis verbis, volo te habere, vel tenere in vxorem, adderetur particula ex nunc, esset verum matrimonium: sicut dixi n. 14. esse matrimonium, ex nunc te habebō in vxorem. Sic Henric. lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 6.

29 Tandem de illis verbis volo te esse vxorem: Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 5. casu 296. num. 11. ait constituere matrimonium. Sed melius dicendum est esse verba æquiuoca: ut sentiunt Veracruz, 1. par. Speculi, art. 17. dubio 1. Palacios 4. dist. 27. questione 1. fol. 172. col. 1. Gutier. Quæst. canon. lib. 1. cap. 21. num. 28. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 11. num. 6. Bartholom. à Ledesma, dubio 9. de matrimonio, Petrus à Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 3. dubio 1. versic. secundo notandum. Quare si eo verbo, volo, explicetur velle eligentis, seu velle efficax, est matrimonium: quia sufficienter explicatur consensus de presenti, si verò appetitus quidam, seu velle inefficax, nec sunt sponsalia. Quia appetere matrimonium, nec promittere est. Sic Veracruz, Gutierrez, Bartholom. à Ledesma, ibi.

DISPUTATIO XIX.

Utrum per verba negantia, ut non contraham cum alia à te, vel quam tecum, vel præter quam tecum, vel nisi tecum, contrahantur sponsalia, vel matrimonium.

SUMMARIVM.

Quando est pura negatio, ut nullam aliam à te ducam, an sint sponsalia, vel ad quid obligent ea verba, num. 1.

Quid quando, apponitur simul affirmatio, ut nullam aliam, sed te ducam, num. 2. explicatur, l. quibus, §. quidam Tuis, ff. de condit. & demonstr.

Quid nullam aliam ducam nisi te. 1. opinio esse sponsalia, nu. 3. Secunda sententia esse orationem æquiuocam, num. 4.

Tertia verior non esse sponsalia, num. 5.

Quid nolo aliam nisi te, num. 6.

D 3 Quid

Quid si aliud ex coniecturis colligatur, num. 7. & soluitur argumentum prima sententia.

Quid nullam aliam ducam quam te, num. 8.

Quid nullam ducam prater te, opinio esse sponsalia, nu. 9. 2. Verior non esse, num. 10.

IN hac quaestione certum est, quando est pura negatio, ita ut neque explicitè, nec implicitè includatur affirmatio, non esse matrimonium, nec sponsalia; ut nunquam aliam à te ducam, quia consensus non præstatur per meream negationem. Sic Paludanus 4. d. 27. q. 1. art. 1. nu. 10. Adrianus, q. 2. de matrimonio, dubio 12. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. vers. de hac autem negatiua, Veracruz, 3. par. Speculi, art. 17. dubio 5. Angles Floribus, 1. p. q. 2. de matrimonio conditionato, difficultate 9. fol. 545. Ludouic. Lopez, 2. par. instruct. c. 36. de matrim. fol. 1034. & sequenti, Bartholomæus à Ledesina dubio 9. de matrim.

Rogabis tamen, an ex his verbis oriatur aliqua obligatio: nam Sotus, & Ludouicus Lopez, videntur sentire nullam oriri obligationem: dicunt. n. ex his verbis nullum contractum consurgere: idem videtur sentire Angles, ait. n. esse puram negationem: nam si nullus contractus, nulla est obligatio, & si mera est negatio nullus omnino est consensus. Sed existimo eos intelligere nullum contractum matrimonij, nec sponsalium, nec obligationem ducendi hæc oriri: de hoc. n. agebant, & non intelligunt inde nullam consurgere obligationem. Unde dicendum est promittentem illis verbis negatiuis, nullam aliam à te ducam, minime teneri illam ducere, dum à matrimonio abstinuerit, si tamen matrimonium inire velit, teneri eam ducere: quia ad hanc obligationem contrahendam satis est omnia alia matrimonia negare, alias prædicta verba à te, essent profus inutilia. Et confirmatur: quia si non adderet, nullam aliam à te, sed absolute, sponderet nullam se ducturum, teneretur ab omni matrimonio abstinere, ergo eo ipso, quod addidit, aliam à te, quod est idem, ac te excepta, solum libi reseruat posse hanc ducere, casu quo matrimonium eligat. Et ita docent Palud. Adri. Veracr. Bartholomæus à Ledes. proximè citati, Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. n. 45.

2 Deinde certum est, si addatur affirmatio, esse sponsalia, vel matrimonium, ut non aliam, sed te ducam, sponsalia: non aliam, sed te duco, est matrimonium: quia sed te, est exceptio affirmatiua ducendi illam. Sic Adrianus, Sotus, Ludou. Lop. n. 1. citati. Similiter ducam, & non aliam, nisi te, sunt sponsalia: duco, & non aliam, nisi te, est matrimonium: quia non tantum est negatio ducendi aliam, sed affirmatio ducendi hæc. Sic Adria. Ant. Cuccus, Ludou. Lop. nu. 1. relati, Couar. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 2. n. 8. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 21. nu. 17. 19. & 20. Et hinc inferitur Couar. n. 10. intellectum ad l. quibus, §. quidam Titio, ff. de condit. & demonstr. ubi habetur esse legatum conditionale, per hæc verba negatiua, hæres ne des Titio centum, nisi mater mea moriatur: quia præcesserat oratio affirmans, lege Titio centum, & deinde negas, ne des nisi mater mea moriatur.

3 Tota autem difficultas est, an dum quis ait, nullam aliam ducam nisi te, illa dictio, nisi, solam negationem includat, & ita non constituat matrimonium, adiuncta verbo præsentis temporis, nec sponsalia, si verbum futuri sit: vel potius includat affirmationem ducendi illam, & sic constituat matrimonium, vel sponsalia (non enim curo utrum horum, & ideo consulto omitto diuersas opiniones, quas refert Cou. aliam sentientem constituere matrimonium, aliam verò sponsalia.) Tota enim difficultas consistit in significatione particulæ, nisi.

Triplex est sententia, prima ait concludere affirmationem, & ita esse sponsalia, vel matrimonium iuxta verbum adiunctum: quia dictio, nisi, cum sequitur negationem, affirmat, ut nullus nisi Petrus currit, est affirmare Petrum currere, & non alios, & quando sequitur affirmationem, negat, ut currenes, nisi Petrus, currit, est affirmare alios currere, Petrum verò minime, l. si cum, §. qui iniuriarum, ff. si quis cautio, & l. actione, C. de transact. ubi Bart. & reliqui, Dinus reg.

peccatum, de reg. iur. in 6. n. 2. Iason Inst. de action. in princ. nu. 3. Rebutius multos referens de verb. sign. l. 216. prope finem, §. nisi, Sed in præsentis casu, nisi, sequitur negationem ducendi aliam, ergo affirmat hanc ducendam esse, & ita docent Ant. c. ex parte, n. 10. de spons. & ibi Abb. nu. 8. & suus additionator ibi, Carde. nu. 4. Præpos. nu. 7. Barbatius conf. 6. vol. 1. Alex. co. 11. §. 2. vol. 5. nu. 4. Ias. l. actione, nu. 4. C. de transact. & ibi Curtius iun. nu. 5. Dec. nu. 6. Purpurat. nu. 49. Alciat. lib. 1. res. forum, conf. 13. n. 13. Iacobus Leonisa inter contra matrimonialia, conf. 52. nu. 3. & 4. vol. 1. Rosella matrimonium 3. n. 3. Ang. matrimonium 2. nu. 12. Syluest. matrimonium 2. q. 10. dicto 4. Villalobos in communibus, l. itera M. nu. 56. Ant. Gabr. in mea editione, c. 2. communium, lib. 11. verb. matrimonium, fol. 93. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. num. 44. Menoc. de præsumpt. lib. 3. præsumptione 3. nu. 8. Vngasellus addit. ad Ang. matrimonium 2. nu. 12. Et ex Theologis Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 1. nu. 10. Adrianus, q. 2. de matrimonio, dub. 12. Palacios 4. d. 27. q. 1. fol. 572. col. 1.

Constituunt tamen Ant. & Ang. discrimen, inter hæc, non habeo aliam nisi te, & non ducam aliam nisi te, nam priora verba non constituunt sponsalia, eo quod verbum habeo, solam voluntatem habitualement importet: secus de posterioribus verbis. Sed hæc differentia non placet, & idem in utroque casu dicendum est.

4 Insuper Adrianus ibidem differentiam agnoscit inter hæc, non ducam aliam nisi te, quæ ait esse sponsalia: & non ducam aliam mulierem, nisi te, quæ nihil efficere dicit: quia æquiualeat huic, nullam aliam ducam, & tu es alia mulier: quæ propositio falsa est. Sed hanc distinctionem merito reprobant Sotus, Couar. nu. 6. Gutierrez, nu. 11. Ludouicus Lopez referendi, nu. 4. & dicentes utrumque dicendi modum æquiualeat, & exponentem debere esse, non tu es alia, sed tu es aliqua mulier.

5 Secunda sententia ait esse verba æquiuoca, si sensus sit exceptiuus, id est, præter te, sunt sponsalia, vel matrimonium: quia æquiualeat huic, non ducam aliam, & te ducam, si verò conditionalis, id est, si aliquam duxero, non ducam aliam, nec sunt sponsalia, nec matrimonium: quia non important consensum determinatum, sed conditionalem. Sic Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. vers. de hac autem negatiua, Bartholomæus à Ledes. de matrimonio dub. 25. in fi. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. art. 1. dubio... vers. quarto aduertendum.

Tertia sententia, cui adhæreo, ait, nec esse sponsalia, nec matrimonium, & manifestè loquuntur Doctores, quando sensus est exceptiuus, in communi enim loquendi modo non sensum facit, nullam ducam, nisi te, & ita, Bart. l. si cum, §. qui iniuriarum, in fine, ff. si quis cautio. ait in his loquutionibus, nulli vendam, nisi tibi, accipi, nisi exceptiuè; quare eandem doctrinam, quam tradunt de dictione, nisi, quam retuli, nu. 3. ut coniuncta affirmatiua neget, & negatiua affirmet, tradunt etiam de dictione præter, ut referam nu. 9. quasi sentientes utramque dictionem idem importare. Præterea, quia omnes Doctores huius sententia reprobant primam dicentem constituere sponsalia, at ea sententia loquitur de dictione, nisi, in sensu exceptiuo, alias manifestè esset falsa, cum enim conditionalis nihil ponat in esse, luce meridiana clarius est in sensu conditionali non constituere matrimonium, nec sponsalia. Dicit ergo hæc sententia, nec esse matrimonium, nec sponsalia, sed promissionem conditionalem, si aliquam ducturus sum, te ducam, quare potest liberè sic promittens à matrimonio abstinere. Probat ex l. si sterilis, §. penultimo, ff. de action. empt. ex qua colligunt multi, quos refert, & sequitur Padilla l. actione, nu. 11. C. de transaction. promittentem non vendere, nisi huic, minime teneri vendere, sed solum teneri huic, casu quo vendiderit. Idem probatur ex l. Titia, §. finali, ff. de manum. testament. ibi: *Onesiphore, nisi rationes reddideris*. Item ex communi modo loquendi, cui (ut dixi disputatione præcedenti num. 4. & 8. standum est in utroque foro, quando de intentione non constat, nam si quis promittat nullam se religio-

nem nisi Cartusiam, professurum, nemo affirmabit teneri Cartusiam ingredi, sed tantum teneri alias religiones non ingredi, & liberos sibi esse Cartusiam eligere, & tñ supposita religionis electione teneri Cartusiam ingredi: ergo similiter dicendū est in nostro casu, ita docent Speculator, tit. de sponsalib. in princ. nu. 3. & ibi in addit. Io. Andr. Io. de Lignano, quem refert, & sequitur Alex. de Neuo, c. ex parte, nu. 31. de spons. Cepola conf. 1. ex ciuilibus. Alciat. l. actione, C. de transact. num. 16. Couar. 4. decret. 2. par. c. 4. §. 1. num. 8. Nauar. cap. 22. Hispanē, num. 25. in summa, & lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsalib. conf. 48. in 2. verò conf. 7. Greg. Lop. l. 2. verb. *e prometo*, tit. 1. p. 4. Gu- tier. Quæst. Canon. lib. 1. c. 21. nu. 13. & sequentibus. Et ex Theologis Veracruz 1. p. Spec. art. 17. dub. 5. Angles Floribus, 1. p. quæstion. 2. de matrimonio conditionali, diffic. 9. fol. 545. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 4. in fine, & c. 12. nu. 7. Pedraza in summa, præcepto 6. §. 19. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 216. n. 7. & c. 244. n. 6. Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 9. Vega lib. 6. summa, casu 92.

6 Aliqui temperant hanc sententiam, nisi cōtrahentes diceret nolo aliam nisi te, tūc enim aiunt esse matrimonium: quia æquiualeat huic, volo te, & non aliam. Sic Speculator, & Greg. Lop. nu. 5. in fine. Sed meritò cum Alciato distinctionem hanc reprobatur Gutier. lib. 1. Quæst. Canon. c. 21. num. 21. Vnde alij authores indistinctè loquuti sunt.

7 Intelligit tamen hanc 3. sententiam, nisi ex coniecturis appareat voluisse contrahentes per ea verba matrimonium, vel sponsalia inire, vt si de hoc tunc temporis tractabatur. Sic Speculator, Alex. de Neuo, Cepolla, Gregor. Lop. Gu- tier. num. 18. allegati, num. 8.

Ad argumentum 1. in iæ propositum, nu. 3. dico quicquid sit in simplicibus affirmationibus, in quibus fortè dictiones exceptiue iunctæ affirmationi negat, & negationi affirmant, (licet in illis id et neget Couar. allegatus nu. 5.) Verū in promissionibus, & cōtractibus ea doctrina nō est vera, sed sensus est conditionalis pp cōm loquendi vsum.

8 Ex dictis inferitur quid sentiendū sit de dictione, quā, vt nullam aliam, quam te ducam. Sot. & Barthol. à Ledes. citati, n. 4. asserunt esse æquiuocā loquutionē, immo Sotus dicit fortān esse sensum verè negatiuū, vt nō ducā aliā à te.

Sed verius est idem importare, quod nisi, nam vtraque dicitio idem significat, vt notat Lauren. Valla lib. 3. elegantiarū, c. 54. & constat ex l. consulta, C. de testam. idem Couar. 4. decret. 2. par. c. 4. §. 1. nu. 7. Gutier. Quæst. Canon. lib. 1. c. 21. nu. 15. quare Menoc. lib. 3. de præsumpt. præf. 3. nu. 8. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. num. 44. idem prorsus sentiunt de vtraque loquutione. Vnde dicendum est nō constituere spōsalia, nec matrimonium, sed cōstringere sic promittentem casu, quo matrimonium eligat, ad ducendam illam, sicut diximus, nu. 5. de dictione, nisi. Sic Nauarra summa Latina, c. 22. nu. 27. vers. decimo. Viualdus Candelabro 1. par. de sponsal. c. 4. num. 27.

7 Tandem inferitur quid dicendum sit de dictione, præter, vt nullam ducam, præter te. Quidam affirmant includere affirmationem ducendi hanc, & ita esse sponsalia: quia (vt tradūt Logici) sic exponitur, nullam aliam à te ducam, & te ducam, vt nullus homo præter Petrum currit, æquiualeat huic, Petrus currit, & nullus alius.

Item, quia dicitio, præter, si sequitur affirmationem, negat, si negationem affirmat: vt docent Bart. l. si eum, §. qui iniuriarum, nu. 7. ff. si quis cautio. Alber. dicens communem, in suo dictionario, verb. præter, lason. Instit. de actio. in princip. nu. 3. Imola Clemen. multorum, nu. 10. de pœnis, additionator ad Innocentium, c. dudum, el 2. de elect. in fine. Rebutius alios referens, verb. signif. l. 22. in fine, de cuius dictionis significatione consulendus est latè, Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glof. 11. nu. 73. Gum ergo in nostro casu sequatur negationem ducendi, continebit affirmationem ducendi hanc, & ideo hanc sententiam tenet Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 3. vers. de hac autem negatiua, Angles Floribus, 1. par. q. 2. de matrim. condit. difficult. 9. fol. 545. Bartholom. à Ledesma de matrim. dubio 25. in fine, Ludo-

Sancti de Matrim. Tom. 1.

uic. Lopex 2. par. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1035. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 12. num. 7. & idem dicunt Doctores allegati num. 3. sentientes idem de dictione, nisi, & est sententia satis probabilis.

Oppositum tamen est probabilius, sed dicendū est, quod diximus nu. 5. de dictione nisi, nec matrimonium, nec spōsalia constituere, sed promissionem conditionalem. Probatur: quia vt ibi probauimus, dicitio, nisi, eundem sensum exceptiuum facit, quem dicitio, præter, quare Doctores ibi allegati id docentes, quando apponitur dicitio, nisi, idem docebunt, quando dicitio, præter. Insuper probatur ex c. adiiciamus, 16. quæst. 1. ibi: *Stauimus, vt nullus præter Domini Sacerdotes audeat predicare*, non tamen inde sequitur posse omnes sacerdotes predicare, esset enim manifestè falsum, & ita in proprijs terminis tenet Henriquez hanc sententiam lib. 11. de matrimonio, cap. 13. num. 4. in fine.

Ad argumenta dico ex communi loquendi modo, nec in promissionibus, nec in contractibus eum sensum facere, sed conditionalem.

DISPUTATIO XX.

Verum verba de præsentī inter puberes prolata clandestinè, & quæ constituunt matrimonium clandestinum irritum iuxta Tridentinum, habeant vim sponsalium, & vt talia obligent, saltem si iuramento firmentur.

S V M M A R I V M.

In quo consistat difficultas, num. 1.

Prima sententia obligare vt sponsalia, num. 2.

Iuramentum habet vim faciendi, vt actus inualidus eo modo quo geritur, valeat meliori modo, quo valere potest, num. 3.

Secunda sententia non obligare, vt sponsalia, & explicatur c. unicum, de despons. impub. in 6. & quando actus non valens, vt geritur, valeat eo modo, quo valere potest, num. 4.

Quid si iuramento firmetur, matrimonium clandestinum, num. 5.

Quid si sequatur sit fama, aut virginitatis damnum, & an tunc teneatur restituere contrahens, nu. 6.

Quid si clam contrahentes voluerunt se obligare eo modo, quo possunt, num. 7.

Soluantur argumenta, num. 8.

1 **H**Actenus egimus de verbis futuri temporis sponsalia constituentibus, in præsentiarum disputandum est, vtum aliqua verba præsentis temporis possint sponsalia constituere, & in duplici euentu potest quæstio præsens habere locum. Prior est, cum verba de præsentī, suapte natura constituunt matrimonium, at quia defectu ætatis non potest illud inter contrahentes consistere, vertitur in dubium, an ea vera constituent sponsalia & de hoc disputatione sequenti erit sermo. Posterior est, cum contrahentes habiles sunt, claudicat tamen contractus defectu solemnitatis assistentiæ parochi, & testium, quam petit Tridentin. sessio. 24. cap. 1. de matrim. & de hoc est præsens disputatio: cuius difficultas in eo consistit, an Trident. ita irritarit matrimonium clandestinum puberum, vt nullam prorsus matrimonij, sponsaliumve obligationem pariat.

2 Duplex est sententia, 1. ait matrimonium clandestinum obligare, vt sponsalia, probatur ex ratione textus, c. unico, de desponsal. impuber. in 6. §. idem quoque, vbi habetur matrimonium impuberum obligare, vt spōsalia, vt actus, qui non valuit eo modo, quo gestus est, valeat modo, quo geri poterat, ergo similiter quamuis matrimonium, clandestinum puberum, non valeat, vt matrimonium, valebit tamen, vt sponsalia: cum enim Tridentin. (vt diximus disp. 12. numero 2.) non irritarit sponsalia clandestina, sic valere potuit.

Et confirmatur, quia ubi id, qd fieri poterat, includitur sub eo quod fit, actus inualidus eo pacto quo fit, valet ex pacto quo fieri poterat, l. tam angustis, ff. de seruitut. ubi id notant Angel. Alber. & Florianus, & communis, vt refert, & sequitur Couar. 4. decretal. 1. par. c. 3. in fin. sed contractus matrimonij includit contractum sponsalium, vt docet ibi Couar. & ratio est aperta: quia cum matrimonium sit vinculum perpetuum, vt deinceps coniuges vnum sint, eo ipso quod aliqui consentiunt in matrimonium, volunt tunc, & tempore futuro iungi, & ita hæc verba, accipio te in meam, claudunt hæc, accipio te in futurum, ergo.

Confirmatur amplius, quia matrimonium clandestinum inter impuberes valet vt sponsalia, (vt dicam disputat. sequenti, nu. 2. & 5.) cum tamen ibi sit duplex impedimentum, alterum clandestinitatis, alterum verò defectus ætatis: ergo à fortiori inter puberes, inter quos est vnum solum impedimentum.

Secundò, quia saltem, quando iuramento firmatur, valet vt sponsalia, quia iuramenti ea est virtus, vt faciat valere actus alias inualidos, eo modo, quo valere potuerunt, vt late probat Gutier. cum alijs de iuram. 2. par. c. 2. num. 3. & duplici sequenti. Et ideo hanc sententiam tenet Veracruz appendice ad Speculum, dubio 9. concl. 2. Henriquez asserens sic declarasse Cardinales lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 4. Corduba Summa, q. 52. in fine, Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 18. fol. 284. Ortiz summa, c. 16. de matrimonio, in fine, Vega lib. 6. summa, casu 122. & lib. 4. casu 264. Et est satis probabilis.

4 Secunda sententia, quam amplector, asserit nullam prorsus parere obligationem. Probat 1. ex ipso decreto Tridentini, ibi, *ad sic contrahendum eos sancta Synodus omnino inhabiles reddit*: ergo taliter contrahentes nihil prorsus efficiunt: si enim valeret contractus, vt sponsalia, non essent omnino inhabiles, sed aliquo modo essent habiles; sicut c. vnicum, de dispensat. impub. in 6. loquens de matrimonio impuberum, non appellat eos inhabiles, sed potius dicit valere contractum, vt sponsalia.

Et confirmatur: quia Tridentinum decernit eum contractum esse irritum, & nullum, ergo non valet, vt sponsalia, alias non esset nullus, sed aliquo modo validus.

Secundò, quia quoties ius resistit contractui, nulla prorsus civilis, aut naturalis oritur obligatio, vt dixi supra disp. 7. nu. 16. Sed Tridentinum resistit huic contractui, illumque poena afficit tanquam peccata fouentem, & contra bonos mores; ergo ex eo nulla oritur obligatio.

Tertiò, quia quando actus non valet, vt agitur, tunc valet eo modo, quo valere potest, quando est defectus ex parte causæ efficientis, vt contingit in matrimonio impuberum, habet enim debitam formam, solum claudicat defectu ætatis contrahentium: secus quando defectus contingit ex parte causæ efficientis, & forme, tunc enim prorsus corrumpit contractus, vt bene Bart. l. 1. §. si quis ita, num. 5. ff. de verbor. obligat. Domin. d. c. vnicus, §. idem quoque, versic. ad quartum, & ibi Franchus nu. 2. vers. vltimò nota, Pekius c. in malis, nu. 2. de reg. iur. in 6. Azobedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. num. 31. & sequenti. Sed in hoc casu claudicat matrimonium ex parte causæ efficientis, cum Tridentinum reddat contrahentes inhabiles, & ex parte forme, deest enim solemnitas essentialis ibi requisita, ergo.

Et confirmatur: quia adhuc quando contractus solum claudicat ex parte causæ efficientis, si ius illi resistat nec valet vt agitur, nec vt agi potuit, vt optimè Denin. ibidem, vers. venio ad primum, & constat ex c. quod in dubijs, de renunciatione, ubi licet cleric. possit renunciare beneficiū in sui præiudicium, si renūciat in manibus laici, dicitur renunciationem esse nullam, eo quod ius illi renūciationi resistat: Tridentinum autem resistit matrimonio clandestino. Et ideo hanc sequuntur Nauarrus lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsalibus, consil. 1. arum. 3. in tit. de clandest. despons. consil. 3. nu. 3. Gutier. de iurament. 1. par. cap. 5. l. à num. 28. ad 37. Azobedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. nu. 22. 23. & 36. Albornoz in arte contractuum, lib. 4. tit. 8. §. ino Spec-

culo testam. gl. 1 §. nu. 78. & ex Theologis Palacios 4. dist. 28. quat. vit. prope finem, vers. exquiris, Petr. de Ledesma de matrim. q. 4 §. art. 5. puncto 2. post 4. dubium, fol. 182. concl. 1. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 220. n. 1. Vega lib. 6. summa, casu 104. & 122. & videtur supponere Lud. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 37. fol. 1041. col. 1.

Idem dicen. ubi est, licet iuramento firmeretur, quia ius tali contractui resistit, etq. contra bonos mores, in quo casu iuramentum omni prorsus obligatione destituitur, reg. nō est obligatorium, de reg. iur. in 6. sic Gutier. ibid. Azob. n. 28.

5 Intellige tamen hanc sententiam, nisi ratione damni illati; si enim clandestinè contrahens copulam habuit, licet non teneatur ratione contractus feminam ducere, teneatur tamen ratione iniustitiæ, & damni femine illati iniusta illa deceptione, vt de fictè promittente dixi disput. 10. num. 2. Sic Petr. de Ledesma conclus. 2. Manuel, Vega casu 122. relati nu. 3. qui solus explicat si femina erat virgo. Et Manuel loquitur etiam, quando animo decipiendi sic contraxit.

6 Probabilius tamen credo non teneri, qm animo decipiendi sic contraxit, licet virginem deflorauit, quia quoties virgo intellexit, vel potuit, & debuit intelligere se decipi, nō tepetur deceptor eam ducere, vt dixi disp. 10. n. 7. Sed in hoc casu femina scire debuit se decipi, cū forma contrahendi matrimonia tradita in Tridentino deficiat, & sit tam vulgaris, vt sit crassissima ignorantia id nescire, ergo. Sic Nauar. lib. 4. consilior. tit. de sponsalibus, in 1. editione, consil. 1. n. 4. in 2. tit. de clandest. despons. consil. 3. nu. 4. ubi hæc ait, (is, qui matrimonium contraxit absque paracho, & testibus cum virgine, & eam deflorauit, ad eum modum satisfacere tenetur, vel non tenetur quomodo satisfacere tenetur, qui deflorauit virginem volentem, & non deceptam.) Vbi nota amplius censere Nauarrum, non teneri restituere: nam deflorans virginem volentem, nil tenetur restituere: idem quo ad matrimonium docet Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 19. fol. 1293. in fine, & seq.

Immo credo non teneri eam ducere, licet vero animo contraxerit illud matrimonium, & eam deflorarit. Probat: qui non tenetur ratione contractus, qui prorsus irritus fuit: nec ratione iniuriæ illatæ, quia ipsa sciuit, vel scire debuit matrimonium esse nullum, & poena grauissima dignum. Et confirmatur: quia maiorem intulit iniuriam, quando fictè contraxit, nam vltra deflorationem, interfuit iniuriæ doli: ergo si quando fictè contraxit, nō tenetur, vt probaui, à fortiori, quando verè: cum in vtroque euentu contractus fuerit nullus; & in priori grauior fuerit iniuria, & hoc videtur tenere Nauar. proximè citatus, indistinctè enim de clandestinè contrahente, virginemq. deflorante, dixit ea sola obligatione attingi, qua deflorans virginem volentem, tenetur: quare eadem ratione dicendum est hunc minimè teneri restituere, & tandem confirmatur ex doctrina, quam tradunt Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 1. vers. hoc tamen addiderim. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 10. num. 4. Capua lib. 2. decision. cap. 80. num. 12. ubi dicunt promittentem consanguinez matrimonium, si Papa dispensauerit, eamque deflorantem, nō teneri Papa dispensante, eam ducere, eo quod contractus est iure reprobatus: cum tamen valde dubium sit eum contractum esse reprobatum, ergo à fortiori in nostro casu non tenebitur, cum constet matrimonium clandestinum iure reprobatum esse, & redditum prorsus nullum.

7 Rursus intellige 2. sententiam nisi clandestinè matrimonium contrahentes, animū habuerint se obligandi eo modo quo possunt, cum enim potuerint per sponsalia se obligare, sic manebunt obligati, non ex contractu de presenti, qui nullus est, sed ex sponsalibus in eo contractu implicitè contentis: sicut Tridentinum sess. 15. de regular. c. 15. irritat omnino professionē minoris sex decimannis, si tamen dum minor professus est, intēdit se obligare eo modo, quo potuit, tenebitur vinculo voti simplicis, quo astringitur. Sic Petrus de Ledesma conclus. 4. & Manuel relati num. 3. Frater Medina dum Salmantica doceret, vt eum refert, & sequitur Vega lib. 6. summa casu 120.

Sed credo adhuc non teneri. Quia contractus externus omnino nullus est, intentio autem sola sine actu externo valido intentionis significatio non potest obligare ad sponsalia, quae sunt contractus inter homines. Nec obstat dicere, in matrimonio virtute claudi sponsalia, & ex alia parte adesse legitimam intentionem: quia quando explicatur inter puberes per sola verba de praesenti, tam contractus de praesenti quam de futuro sub eo inclusus, omnino corrumpitur, ut probavi n. 3. unde sola manet intentio destituta signo aliquo externo sufficienti ad producendam obligationem inter homines. Nec est simile de professione quia obligatio voti simplicis est in ordine ad Deum, cui omne cor patet, quare sola intentio sufficiens fuit ad obligandum.

Ad primum argumentum, & primam confirmationem patet ex dictis n. 3. quia inter impuberes solum clauditur contractus ex parte causae efficientis, nec ius ei resistit, sed illum fouet, volens obligare, ut sponsalia: inter puberes tamen clauditur ex parte formae, & illi ius resistit.

Ad secundam confirmationem, nego consequentiam: quia Tridentinum irritauit clandestinum, quod olim erat validum, non tamen quod erat inualidum ratione aetatis, ut dicemus disput. seq. n. 5.

Ad 3. constat ex dictis n. 4. nam contractum, cui ius resistit, minimè firmat iuramentum, unde ea doctrina est vera, ubi ius non resistit contractui.

Ad declarationem Cardinalium, quam affert Héniquez citatus n. 1. dico, de ea minimè constare, nec ipse refert verba, nec alij, qui post ipsū scripserunt, ipsius meminere: & forte est quedam, quam referemus disput. seq. n. 5. quae solum loquitur de matrimonio contracto inter puberem, & impuberem, quod vim sponsalium habere dicemus ibi.

DISPUTATIO XXII.

An matrimonium, siue clandestinum, siue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, habeat vim sponsalium, quando malitia non supplet aetatis defectum.

S V M M A R I V M.

Prima opinio non valere, ut sponsalia, n. 1. & ibi iuncta n. 4. quando in obligationibus si actus non valet, ut fit, valeat eo modo, quo valere potest.

Actus non operatur ultra agentium intentionem, eodem n. 1. 2. Opinio iure communi valere, n. 2.

Quid si impuberes tantum intendebant contrahere matrimonium, n. 3.

Soluntur argumenta, n. 4.

Quid post Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. n. 5.

Disputatio haec potest habere locum stando in iure antiquo, & attento decreto Tridentini: & in utroque casu disputanda est. Circa primū, aliqui antiquiores, (ut refert Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3.) existimauerunt, nec esse matrimonium, nec sponsalia: & Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 2. post dubium 4. f. 182. col. 2. ait, in foro conscientiae nisi habuerint expressam obligandi se intentionem in meliori modo, quo poterant, nec esse matrimonium, nec sponsalia, & textus oppositum decidens, praesumptiuè, & in foro externo procedere. Et probatur ex doctrina Bartoli, quae communis est, teste Couar. proxime citato, l. 1. §. si quis ita, n. 5. ff. de verb. oblig. ubi per illum textum quoties agitur de contrahenda obligatione à duorum voluntate pendente, actum non valentem eo modo quo fit, minimè valere modo quo fieri potuit: quia actus agentium non debent ultra eorum intentionem operari, l. non omnis, in initio, ff. si cert. petat.

2. Dicendum tamen est id matrimonium obligare, ut sponsalia: sic n. definitur, cap. finali, de despons. impub. &

cap. vnico, §. idem quoque, eodem tit. in 6. ubi amplius dicitur ex eo matrimonio tanquam ex veris si ortus, oriri publicae honestatis impedimentum, & id procedere in foro conscientiae: probatur: quia ubi forum externum non innititur falsae praesumptioni, utrumque forum iudicat, ut dixi disput. 18. n. 6. & 8. sed cognita veritate, & ubi non constat de opposita intentione, iudex in foro externo iudicabit esse sponsalia, & ex his eriri publicam honestatem: ergo idem in foro conscientiae censendum est. Et ratio huius decisionis est, ob contrahentium intentionem, qui videntur voluisse sponsalia contrahere, & si quo matrimonium minimè valeret: & quā actus includitur in eo, quod fit, si non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo valere potest: sponsalia autem virtute clauduntur in matrimonij contractu: quae omnia explicui disput. praeced. n. 1. unde non est dicendum, extendi actum ultra contrahentium intentionem, sed in illo actu, quando contrahentes non habuerunt expresse intentionem contrariam, includitur intentio se obligandi, eo modo quo poterant. Quare hoc matrimonium obligare, ut sponsalia, indistinctè docent Glos. cap. finali, de despons. impub. verb. subarrhata, ubi Anton. n. 4. Praepos. n. 3. idem Glos. c. vnico, de despons. impub. in 6. §. idem quoque, verb. matrimonium, ubi Franchus, n. 2. & omnes ibi: Goffredus Summa, tit. de sponsal. n. 5. Hostiens. cap. à nobis, de despons. impub. ubi Ioan. And. n. 2. Anchar. in fine, Al. b. n. 2. Henricus n. 1. Alex. de Neuo, r. um. 7. l. c. 9. tit. 1. par. 4. Nauar. Summa Latina, cap. 22. n. 57. & lib. 4. consil. tit. de despons. impub. in 1. editione, consil. 1. in 2. consil. 2. ubi explicat habere locum etiam in foro conscientiae: Angel. verb. sponsalia, n. 7. ubi Syluest. q. 1. dicto 1. Tabiena n. 3. Armilla n. 3. Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3. Brunellus de sponsalibus, concl. 6. n. 2. Costanus de sponsal. tit. quibus mod. contrah. n. 3. uterque habetur como tractatum, Ant. Cuccus lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 14. Perez lib. 5. ordinamenti, tit. 1. l. 1. fol. 7. vers. dubitatur, Spino, speculo, gloss. 15. n. 78. Et ex Theologis D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. in initio, Victoria Summa, de matrim. n. 284. Sotus 4. d. 3. q. 8. quest. vnica, art. 5. vers. ad questionem, Ledesma 2. par. 4. q. 60. art. 1. fol. 504. col. 1. Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. & appendice, dubio 9. concl. 2. Palacios 4. d. 28. q. vltima, ad finem, vers. exquiris, Ludou. Lop. 2. par. instructorij, cap. 37. de matrim. fol. 1040. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. n. 2. & 5. & c. 5. n. 4. Manuel 1. tomo Summae, in 2. editione, c. 220. n. 1. Viualdus Candelabro. tit. de sponsal. 1. p. c. 3. n. 20.

3. Hoc tamen concedendum est priori sententiae, haec non esse sponsalia verè & simpliciter, sed iuris interpretatione, ut ait Syluest. matrimonium §. q. 8. ad finem, & ita ait praesumere ius voluisse se obligare eo modo, quo possunt: unde dicendum est, si re tamen expresse intenderunt matrimonij vinculo se constringere, non manebunt in foro conscientiae ad sponsalia obligati, at ubi ea intentio expressa non fuit, videntur secundum ius contrahere, & erunt sponsalia: sicut supra disput. 18. n. 6. diximus Ecclesiam praesumere habentem copulam post sponsalia accedere affectu maritali, & consurgere matrimonium, cap. qui fidem, de sponsal. quod matrimonium praesumptum, est in utroque foro validum, ubi non constat de opposita intentione. Similiter ergo in hoc casu, in utroque foro standum est praesumptioni Ecclesiae, sponsalia esse praesumentis, nisi oppositus animus constet.

4. Ad argumentum dico, eam doctrinam Bart. explicatam esse disput. praeced. n. 3. quando actus est nullus ex defectu formae: quod hic non contingit. Vel dic eam habere locum quando obligatio, quae contrahi poterat, non includitur in obligatione contracta: ut bene explicat Couar. citatus n. 1.

5. Demum dubitatur an Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim. correxerit hoc, ita ut si matrimonium clandestinè contractum sit inter impuberes, vel inter puberem, & impubere, omnino corrumpatur. Quidam Neothetici affirmant corrigere ius antiquum, ac proinde hodie non esse sponsalia: quia is contractus peccat in forma, cum deficiat

iat solemnitas requisita in Tridentino, eique ius resistit. Sed dicendum est ius antiquum incorrectum manere, & ita hodie habere vim sponsalium. Quia Tridentinum solis veris matrimonijs formam præscripsit, illisque clandestinè celebratis resistit, at huiusmodi impuberum, vel quando alter est impubes, contractus, nec est, nec fuit verum matrimonium, sed iuris interpretatione sponsalia. Sic Nauar. Summa Latina, c. 22. n. 57. Lud. Lopez. d. c. 37. fol. 1041. col. 1. in fine, & sequenti, & ita declararunt Cardinales, ut refert Petrus de Ledesma citatus, nu. 1. f. 181. col. 2. & multi ex allegatis, n. 2. pro hac sententia, scripsere post Tridentinum, & tamen absolute illam tenent.

DISPUTATIO XXII.

Verum subarrhatio anuli sit sufficiens sponsalium, aut matrimonij indicium.

S Y M M A R I U M.

Subarrhatio est signum æquiuocum, nu. 1.

Attendenda est in hoc loci consuetudo, nu. 2.

Quid si verba vnus præcesserint, nu. 3.

An oporteat anulum in medio digito poni, num. 4.

Quid quando tractabatur inter amicos de matrimonio contrahendo, nu. 5.

Quid si aum tractabatur de matrimonio, femina manum dedit, vel corpus viro, nu. 6. & ibi tacens habetur pro consentiente in obligatione contrahenda, ubi interuenit aliquis actus positivus, & ibi remissivè alia signa.

Quid quando parentes miserunt anulum, nu. 7.

H Actenus egimus de verbis expressis, quib. matrimonium, vel sponsalia contrahuntur: cum autem signis verborum vices suppleantibus, celebrari possint: iam de illis agendum est: breuique de anuli subarrhatione agam, latius autem videre volens, consulat Menoch. & Mascard. quos statim referam.

Sit. 1. conclusio, ex se loquendo subarrhatio est signum æquiuocum: quare si nihil præcesserit, ex quo matrimonium, aut sponsalia præsumi valeant, neutrius signum erit: quia ex alijs causis, ut ex amore turpi fieri potest. Sic Panorm. c. finali, nu. 7. de despons. impub. Greg. Lop. l. 2. verb. dicendo, tit. 1. p. 4. Costanus de sponsalib. tit. quibus modis contrahantur, nu. 7. habetur to. 9. tractatum, Menochius alios referens de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 2. nu. 1. & seq. Mascard. de probat. concl. 1024. nu. 2. & sequenti, & ex Theologis, Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 1. cõcl. 3. Bartholomæus à Ledes. dub. 9. de matrimonio.

2 Secunda conclusio, si consuetudo loci sit, anuli traditio significet sponsalia, vel matrimonium, præsumitur iuxta loci consuetudinem. Sic Glo. c. femina. 30. q. 5. in fine, Ant. c. fin. n. 8. de despons. impub. ubi Abbas nu. 7. & Alex. de Neuo nu. 12. Card. ibi. q. 1. & c. penultimo, de spons. q. 2. Lopus allegatione 56. nu. 5. 14. & 16. Arct. conf. 13. nu. 4. Cepol. conf. 1. ciuili. n. 14. Ang. verb. sponsalia, n. 7. ubi Syluest. q. 5. Armilla n. 3. Tabiena q. 3. n. 4. Couar. 4. decr. 2. p. c. 4. in initio, n. 3. Costanus de spons. tit. quibus modis contrahantur n. 8. & 9. Menoc. d. præsumpt. 2. n. 6. Et ex Theologis Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. dub. 3. Barth. à Ledes. dub. 9. de matrimonio.

3 Tertia conclusio, si verba vnus præcesserint, immissio anuli, & receptio, operatur verbum expressum alterius, & consensum. Quare si verbum matrimonij præcessit, operatur matrimonium, si verò sponsalium, sponsalia: quia tacens consentit facto ipso, dum anulum recipit: argumento l. Paulus, ff. rem rat. habe. Sic Glo. c. ruz, de sponsal. verb. verba, & c. penultimo, eodem tit. verb. dicente, ubi Ant. nu. 9. idem Ant. c. finali, nu. 8. de despons. impub.

Abbas Alex. de Neuo, Sylu. Ang. Tabiena, Armilla, Couar. Menochius nu. 4. Veracruz, Bartholomæus à Ledesma citati, nu. 2. Mascardus de probat. concl. 1024. n. 2. & 3. Villalobos in communibus, litera M, n. 59. Ant. Gabr. in mea editione, to. 2. communium, lib. 11. verb. matrimonium, fol. 90.

4 Aliqui hoc temperant, quando anulus in medio digito anulari ponitur: quia ibi est quædam vena, quæ in cor ipsum protenditur, & ideo in signum mutæ dilectionis in eo imponitur. Sic Mascard. d. concl. 1024. nu. 6. addit tamen cum Panorm. c. finali, nu. 7. de desponsat. impub. attendendam esse loci consuetudinem: & videtur tenere Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 6. dicens enim anulum esse signum, addit positum in medio digito.

Dicendum tamen est id requiri, ut præsumatur matrimonium, qñ verò non ponitur in medio digito, præsumi sponsalia: quia cum sponsalia non sint ipsa coniunctionis promissio, non oportet anulum in medio digito poni, ut cordium coniunctio significetur. Sic Ant. c. illud, nu. 7. de præsumpt. & c. finali, n. 8. de despons. impub. ubi Alex. de Neuo, n. 13. Præpos. nu. 4. Arct. conf. 13. nu. 4. Menoch. d. præsumptione 2. num. 10.

5 Quarta conclusio, quando habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo misit sponsus arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & sponsa acceptauit, sunt sponsalia: quia hoc est sufficiens signum mutæ promissionis, quando sponsa de tractatu cõstitit, sic glo. c. ruz, de spons. verb. verba, Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 1. nu. 10. Rosella matrimonium 2. nu. 17. Corduba summa q. 193. Henriquez libro 11. de matrim. cap. 13. numero 6. addens idem esse, si pecunias nomine sponsalitorum mittat.

6 Quinta conclusio si cū tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, femina requisita spontè manum dedit ad finem recipiendam, sunt sponsalia: quia id sufficiens repromissionis signum est, tacens enim consentire censetur, etiam ubi agitur de obligatione personæ contrahenda, si aliquis actus positivus concurrat, ut benè tradunt Abb. c. cum virum, nu. 3. de reg. Ant. Gomez. l. 52. Tauri. nu. 24. f. c. Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 4. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. in initio. Rosella verb. sponsalia. nu. 1. ubi Syluest. in initio. Idem crederem, si sponsus promitteret matrimonium, dummodò ipsa traderet corpus, ipsaque statim traderet: traditio enim illa est sufficiens signum repromissionis indicium. Secus autem esset, quis femina manum capiat, dicens do tibi fidem de matrimonio contrahendo, si enim ipsa nil respondeat, non est sufficiens signum, & ita non erunt sponsalia. Sic D. Anton. ibi Tab. verb. sponsa q. 3. n. 4. & ibi Armilla nu. 3. Bartholomæus à Ledes. dub. 9. de matrim. De alijs autem signis promissionis habes. supra, dist. ut. 16. nu. 6.

Ex his inferitur intellectus, Gloss. c. fin. verb. subarrhauit. de despons. impub. & c. tenor, verb. subarrhasset, de senten. & re iud. ubi ait ex subarrhatione præsumi matrimonium: intelligitur enim, quando alterius verba præcesserunt, ut ipsa nec se explicat, c. penultimo, verb. dicente, de spons. vel quando sic haberet consuetudo, ut benè Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, nu. 3.

7 Tandem quando parentes ipsi miserunt anulum, Glo. c. fin. verb. subarrhauit, de despons. impub. dicit præsumi sponsalia. Sed melius Abb. eod. c. finali, nu. 7. ubi Alex. de Neuo. nu. 12. Mascardus de probation. concl. 1024. n. 6. dicit non præsumi, nisi donationem, quare nisi ex filij consensu mittat, nil prorsus ageretur. Sic Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumptione 2. nu. 8. dicens hoc apertè sentire Præpositum, d. c. finali, nu. 6.

DISPUTATIO XXIII.

Verum sit taciti matrimonij, vel sponsalium signum, quando presentibus, & tacentibus, qui contrahunt, alij ipsorum nomine respondent, abque expresso ipsorum consensu,

S V M M A R I V M.

- In qua versetur difficultas, & quot disputanda sint, num. 1.
 1. Opinio non satis esse tacere, quando parentes contrahunt pro filio, num. 2.
 2. Opinio verior satis esse, num. 3.
 Quid si timore reverentiali taceat filius, num. 4.
 Solvuntur argumenta, & explicatur, c. . . de despons. impub. n. 5.
 Post numerum 5, inuenies alia summaria.

Non disputamus, quando contrahentes procuratorem constituunt, ut ipsorum nomine contrahat, de hoc enim in 2. libro disputabitur, sed tantum, quoniam absque ipsorum licentia presentium, & tacentium, vel absentium, & cum consensu fuerint, tacentium, presentes, vel alij eorum nomine contrahunt per verba de futuro, vel de presenti coram parcho, & testibus: an priori casu sint sponsalia, & posteriori matrimonium, eadem enim est ratio, cum uterque contractus internum consensum signo externo manifestatum petat; atque ita tota difficultas eo tendit, an taciturnitas illa presentis, & intelligētis, quid nomine suo agatur, si adsint consensus internus (c. n. deficiente, in quocunque euentu manifestū est nihil fieri,) sit sufficiens signū exprimēs internum consensum, ut sic legitima sponsalia, aut matrimonium constituentur. Rationem autē dubitandi offert, cap. vnicum de despons. impub. in 6. §. fin. ibi, ex sponsalibus, que parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, si filij expressē consenserint, vel tacite, ut si presentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur iustitia publica honestatis, & est idem, si filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes, ratificauerint, tacite, vel expressē. Circa quod decretum tres questiones disputandæ sunt.

Prima, an sufficiat ea taciturnitas, quando parentes pro filiis contrahunt?

Secunda, an sufficiat, quando alij à parentibus?

Tertia, quid quando parentes, vel alij contraxerunt pro absentibus?

Questio prima. An quando parentes contrahunt sponsalia, vel matrimonium pro filiis presentibus, & tacentibus, cum contractum intelligant, valida sint. Quidam dicunt id non satis esse, nisi aliud signum concurrat: quia taciturnitas in re tam graui non satis exprimit consensum, eo vel maximè, quod ex verecundia, alijsue causis procedere potest. Item: quia cap. 1. de despons. impub. constituere videtur differentiam inter infantes, & pueros doli capaces, ut pro illis possit pater contrahere, pro his verò minimè, & ita tenent Angel. matrimonium 2. num. 5. Supplementum Gabrielis 4. dist. 27. quest. 1. art. 2. conclus. 4. & quidam Neotherici, ut refert Petrus de Ledesma & Henriquez, num. 6. allegandi.

Sed omninò tenendum est sufficere ad matrimonium, & vera sponsalia constituēda: quia sic expressē deciditur, cap. vnico, §. finali, de despons. impub. in 6. cuius decisionis ea est ratio, quia cum parentes plus filios, quam seipsos diligant, listi quidem, ff. de eo, quod met. causa, præsumitur rectè eos filijs consulere: quare presentia, & taciturnitas filiorum iure optimo consensus reputatur. Et ita tenent oēs Doctores allegandi, nu. 6. & 7. & vltra illos, Glossa, c. honorantur, verb. non, de sponsalibus, 22. q. 2. Villalobos in comunibus, littera M. nu. 60. Nauar. Summa, cap. 22. Latina, nu. 58. Hispana, nu. 21. in fine, dicens esse omnium.

Limitant aliqui, nisi filius metu reverentiali parentum taceat. Sic alios allegans Felin. cap. non ne, de præsumpt. num. 8. & 22. Brunellus de sponsalibus, conclus.

11. num. . . . Veractuz 1. par. Speculi, art. 5. in fine.

Sed quo ad forum conscientie parum prodest hac limitatio, si enim internus consensus defuit, nihil prorsus actum est, si verò is adfuit, pendet valor matrimonij, vel sponsalium ex cognitione, an talis fuerit metus reverentialis, ut annullat matrimonium, & sponsalia, de quo latissimè lib. 4. vbi de consensu coacto agemus: proderit tamen, ut in foro externo ex ea taciturnitate consensus minimè præsumatur.

Ad cap. 1. de despons. impub. omissis alijs intellectibus, dico cum Abb. ibi, nu. 3. & Alex. de Neuo ibi, in fine, nullam constitui differentiam, quo ad iuris effectum, sed tamen quo ad decentiam, & honestatem, cum n. pueri doli capaces consentire possint, dedecet patres pro illis contrahere, quod secus est in infantibus, qui consensus expertes sunt.

S V M M A R I V M.

An sit hoc speciale dum parentes pro filiis contrahunt. 1. opinio negans, num. 6.

2. Verior, num. 7.

An quando alij respondent, satis sit tacita contrahentium ratificatio, num. 8.

Quid quando mater respondet presente filio, & tacente, au. 9.

Quid si filius sit emancipatus, num. 10.

Quid si sit spurcius, vel ex coitu damnato, num. 11.

Quæ differentia sit quo ad forum conscientie, siue parentes, siue alij respondeant, num. 12.

Utrum hac immutata sint per Tridentum, num. 13.

Quid si sit consueudo ut gubernatores urbium respondeant, ut apud Indos, num. 14.

Solvuntur argumenta, & enodatur, cap. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccles. num. 15.

Post quem inuenies cetera summaria.

Questio secunda. An sit speciale dum patres pro filiis contrahunt ut sufficiat presentia, & taciturnitas?

Duplex est sententia. 1. ait non esse speciale, sed idem dicendū esse de quocunque extraneo. Probatur: quia agit de re naturaliter appetibili, & fauorabili, in qua tunc consentire censetur, ut diximus supra, dist. ut. 5. n. 5.

Secundò, Ex c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccles. vbi iudicantur sponsalia, contracta à fratre pro sorore presente, & consentiente, & non intelligi de expresso consensu constat: quia statim textus ponderat aliqua taciti consensus signa, frustra autē ea ponderaret, vbi consensus esset expressus. Sic tenent Glossa, cap. vnico de despons. impub. in 6. §. fin. verb. sponsalia, & eam sequi videtur Domin. ibi, in fine, eandem tenet Hostien. d. c. 1. & ibi Anchar. n. 2. & ex Theologis. Manuel 1. tom. Summa, 2. editione, c. 234. nu. 4. idem tenent alij Theologi cum quadam moderatione, aiunt n. discrimen esse inter internum, & externum forum, in illo enim quicunque respondeat, satis est ad valorem matrimonij, vel sponsalium, in hoc autem minimè, nisi parentes, aut tutores sint: cuius alijs respondentibus minimè præsumitur is consensus internus. Sic videtur tenere Richardus, 4. d. 27. art. 1. q. 3. ad 2. & expressē tenent Victoria Summa, n. 250. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. præsens autem, Ledesma 2. par. 4. q. 47. art. 2. fol. 449. col. 1. Angles floribus, 1. p. q. de essentialibus matrimonij, art. 2. dubio 3. fol. 529. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 2. nu. 6. iuncto commento, littera P. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 2. dubio 3. Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1055. col. 1. in fine, & sequenti, Bartholomæus à Ledesma dubio 19. de matrim. fol. 1263. Viualdus Candelabro sacramentorum prima parte de matrim. num. 39. Vega lib. 3. Summa, casu 152.

Secunda sententia multò probabilior asserit esse speciale in parentibus: unde si alij respondeant, desiderabitur aliud signū consensus internū exprimēs, ut valeant sponsalia, vel matrimonium. Probatur: quia c. vnico, §. fin. de despons. impub. in 6. tanquam quid speciale hoc de parentibus statuitur.

Se-

Secundum, quia quamvis matrimonium appetibile sit, et cum certa muliere, vel viro contrahere potest esse nocivum, quare cum parentum munus sit filios matrimonio collocare, & præ nimio amore, quo ipsos prosequuntur, præsumatur fore, ut ipsis benè consulant, iure optimo iudicatur consensus ex præsentia filij tacentis, quæ ratio in alijs non ita militat, & ita videtur sentire D. Th. 4. d. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncula 2. ad 3. vbi videtur ponere tanquam speciale, ut verba parentum sufficiant præsentibus filijs, & tacentibus, & tenent expressè ex Theologis Paludanus 4. dist. 27. q. 1. art. 1. conclus. 1. num. 4. & q. 2. art. 3. conclus. 4. num. 19. & 20. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 2. ante §. 1. in fine, Veracruz, 1. par. Speculi, artic. 5. in fine, Palacios §. d. 27. q. 1. fol. 570. col. 1. in initio. Et ex iuris peritis, glos. c. 1. de matrim. contract. verb. præsentibus, vbi Innoc. num. vnico, Abb. num. 2. Cardin. num. 1. Alexander de Nevo, num. 10 & 11. idem Innocent. cap. 1. de desponsat. impuber. num. vnico, vbi Cardin. num. 2. Alanus, Tancredus, Vincentius, Guilielmus, quos refert, & sequitur Henricus ibid. num. 5. Archidiaconus, c. vnico, de desponsatione impuberum in 6. propè finem, & ibi Ioan. Andr. in fine. Francus ibi, §. porro, num. 3. & 4. & ibi Ancharanus, num. 3. idem Panormitanus, cap. nonne de presumption. num. 1. vbi Felinus, num. 8. Anton. cap. tuz, nu. 7. de sponsal. & ibi Præposit. num. 11. Ioannes de Imola in repetitione super illud cap. Rosella matrimonium 2. num. 17. Angelus verbo sponsalia, num. 4. vbi Sylvestrius, quæst. 2. dicto 5. Armilla num. 6. Tabiena, quæst. 5. nu. 6. (minus tamen benè addit idem esse, quando frater pro sorore contrahit) Hippolytus singulari 147. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 4. in initio, num. 4. appellatque priorem sententiam falsam. Idem tenet Brunellus, de sponsal. conclus. 11. num. vnico, Costantinus de sponsalibus, titulo qui possunt contrahere, num. 22. vterque habetur tomo 9. tractatum, Gregorius Lopez, l. 10. verb. *no las pñede*, titulo 1. par. 4. Anton. Gabriel. in mea editione, tomo 2. communium, lib. 11. verbo matrimonium, fol. 91. Matienzo lib. 4. recopil. rubric. glos. 1. num. 26.

Imò Innocentius cap. 1. num. vnico, de despons. impuber. docet, quando alij à parentibus respondet, desiderari expressam ratificationem. Sed verius est, sufficere tacitam: ut docent Anton. eodem c. 1. in fine, Ioan. Andr. cap. vnico, eodem tit. in 6. in fine, & ibi Franchus, §. finali, num. 4.

Idem quod de patre dictum est, sentiendum est cum mater pro filio præsentibus, & tacente contrahit sponsalia, vel matrimonium. Tum quia d. cap. vnico, de parentibus est sermo, sub quo nomine vterque parès includitur: tum etiam, quia decisio illius textus non innititur patriæ potestati, sed amoris paterni, ut diximus nu. 7. qui ardentior est in matre. Deinde, quia in his spiritualibus, ut præclare dixit Innocent. cap. 2. num. 1. de regular. & ibi Abb. num. 7. præferenda est ratio naturalis dispositioni civili: nam patria potestas de iure civili est, naturaliter autem filius vtrique parenti subditus est, ac obedire tenetur; qua ratione tenentur ibi matrem posse filium offerre religioni. Sic Ioannes Andreas, dicto cap. vnico, num. 2. & ibi Domin. §. finali, in initio, vbi Anchar. nu. 3. Franchus num. 3. Præposit. Henricus, D. Anton. Angel. Tabiena, Brunellus allegati nu. 7. Paludanus 4. d. 27. quæst. 2. art. 3. conclus. 4. num. 19.

Hinc infertur idem dicendum esse, licet filius emancipatus sit. cum textus indistinctè loquatur, nec patriæ potestati innitatur. Sic Innoc. cap. 1. de matrim. contract. num. vnico, Ioan. Andr. d. cap. vnico, nu. 2. Francus ibi, §. porro, nu. 3. vbi & Domin. Henriquez, cap. 1. de despons. impub. num. 6. Brunellus de sponsa. conclus. 11. nu. vnico.

Secundò infertur, idem dicendum esse de filijs spuris, & ex damnato concubitu genitis: eo quod in hoc consideratur reuerentia iure naturali debita: iuxta doctrinam Bart. l. 2. num. 4. ff. de accusat. vbi docet quod iura voce naturali videntur, ut parentum, liberorum, non curandum esse de dispositione iuris civilis disponentis spurios appel-

landos non esse filios: authent. ex completu, c. de incest. nupt. sed ius naturale attendendum esse. Sic Ancharanus, d. cap. vnico, §. finali, num. 3. vbi Franc. nu. 3. Brunellus, d. conclus. 11. num. vnico.

12 Tertiò infertur contra priorem sententiam, latum esse discrimen in foro vtroque si parentes pro filijs præsentibus, & tacentibus contrahant sponsalia, vel matrimonium, vel sint alij extranei: nam in priori casu, si non constat de interno dissensu, censentur etiam in foro conscientie sponsalia, vel matrimonium, & si verè fuit internus consensus, erunt vera sponsalia, vel matrimonium: illud. n. est sufficiens signum externum, internum consensum exprimens, propter iuris dispositionem, & rationem allatam, num. 7. in posteriori verò, etiam si constet de interno consensu in neutro foro erunt sponsalia, vel matrimonium, quia deficit externum signum sufficienter manifestans internum illum consensum, ut probavi num. 7.

13 Inquires tñ, an Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. correxerit hæc. Veracruz, 1. par. Speculi, art. 5. in fine, ait correxisse, & ita siue quicūque, siue parès contrahant pro filijs præsentibus, & tacentibus, nihil efficere: cum petat parochum, & testes, mutuū contrahentium consensum intelligere.

Sed dicendum est nil correxisse, non quo ad sponsalia, quia de illis non meminit: nec quo ad matrimonium, quia dum parentes coram paracho, & testibus matrimonium incunt, filiorum præsentium, & tacentium nomine, constat vtrique paracho, & testibus de contrahentium consensu parentum voce explicato. Sic Veracruz, 1. par. Speculi, art. 6. in fine, & art. 7. in fine, & multi ex Doctoribus allegatis, num. 6. & 7. cum post Tridentinum scripserint, huius correctionis non meminerunt.

14 Moderanda tñ est hæc secunda snia, nisi consuetudo loci obtinuerit per alios explicari consensum: ut contingit apud Indos; qui ita serui, ac timidi sunt, ut nec pedem moueant absque gubernatoris consensu: quare dum matrimonium incunt, non solent ipsi verba proferre, sed eorū nomine gubernator; & est signū externū sufficiens ad exprimendum consensum interuū ex patriæ consuetudine, dum ipsi præsentibus sunt, & tacet, ut in simili dixi disput. præcedenti, n. 2. Et ita docet Veracruz, 1. par. Speculi, art. 7. Matienzo lib. 5. recopil. in rubr. glossa 1. num. 28. & seq.

15 Ad primum argumentum propositum nu. 6. constat ex ratione differentie assignata, nu. 7. vbi etiam probauimus matrimonium cum hac, vel cum illa, sæpè esse nocivum.

Ad secundum desumptū ex cap. 1. de matrim. contract. dico cū Glossa ibi verb. præsentibus, adfuisse expressum consensum, & ponderat textus alia signa tacita, ut confirmet eum consensum fictitium nō fuisse. Vel dic ultra taciturnitatem interfuisse alia signa tacita consensum exprimentia.

S V M M A R I V M.

Quando parentes pro filijs absentibus, vel infantibus contrahunt, an satis sit postea illos ratificare. Prima sententia satis esse, num. 16.

Secunda. Verior non sat esse, & an sit discrimin inter parentes, & extraneos, num. 17. & explicatur, ibi, & tota hac disput. cap. vnico de desponsu impub. in 6.

16 **Q**uestio tertia. Vtrum, qñ parentes contrahunt sponsalia pro filijs absentibus, vel infantibus, qui capaces non sunt, satis sit, si dū postmodū nouerūt, vel facti sunt doli capaces, idque norunt, taceāt non reclamantes: dixi de sponsalibus: quia in matrimonio locū id habere non potest, cum consensus præitari debeat coram paracho, & testibus: nisi dicas habere locum et in matrimonio, qñ prior contractus parentū, coram paracho, & testibus initus est, & coram eisdem certiores sunt pueri doli capaces, & tacere non reclamantes. Quidam aiunt id satis esse: quia eadem potius est ratio, ac quando ipsis præsentibus & tacentibus parentes contrahunt. Sic docet D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 2. ad 1. Palud. ibid. q. 1. art. 1. conclus. 1. num. 4.

Victoria Summa, de matrimonio. nu. 267. Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 2. ad 2. Henriquez lib. 11. de matr. c. 13. nu. 5. Bartholomaeus à Ledesma, de matr. dubio 11. conclus. 3. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 43. art. 2. dubio ult. concl. 2. Manuel 1. tomo Summa, in 2. editione, c. 234. num. 5. addens idem esse dicendum, siue parentes, siue extranei contrahant puerorum nomine. Et ex iuris peritis. Anchar. c. vnico, §. porro, nu. 3. de despons. impub. in 6. vbi Imola dicit fortè hoc esse verum, & videtur tenere Alex. de Neuo cap. 1. de matrim. contract. num. 11. vbi ait filij praesentiam, vel scientiam haberi pro consensu, & est satis probabile.

Verius tamen est non satis esse: quia textus c. vnico de despons. impub. in 6. §. finali, manifestè constituit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum praesentium, & tacentium contracta, quo casu dicit valere, si non contradixerint: Et inter contracta filijs absentibus, quo casu dicit non valere, nisi certiores facti ratificauerint tacite, vel expresse, ergo in hoc casu ultra taciturnitatem, petit alia expressa, aut tacita signa consensus. (Quae autem sint haec signa,) dixi tota disput. 22. & disp. 16. n. 6. Et potest esse ratio: quia quando puer praesens est, & intelligit, quid nomine suo agatur, magis praesumitur si dissentiat, illum reclamaturum: quam dum absens est, quo casu saepe obliuiscitur, vel parum curat fortè existimans se posse postmodum reclamare, vel nondum consensum praestigisse. Ita docent Ioan. Andr. d. c. vnico, nu. 2. vbi Domin. §. porro, & ibi Frachus nu. 4. Ant. c. tua, n. 7. de sponsal. Card. c. 1. nu. 2. de despons. impub. vbi Henricus, nu. 4. Brunellus de sponsal. concl. 11. num. vnico. Et ex Theologis Corduba Summa, q. 193. Vega lib. 6. Summa, c. 31. Vnde in hoc casu nullum est discrimen, siue parentes contrahant pro filijs, siue extranei: vt benè tradunt Anton. cod. num. 7. Card. cod. num. 2. Ad argumentum contrarium constat ex ratione differentiae proximè tradita.

DISPUTATIO XXIV.

Verum esto dum parentes, vel alij absentium nomine promittunt matrimonium, non sint sponsalia, nec absentes obligentur, ad quid promittentes obligentur, & si id iurent, periurij sint rei.

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, num. 1.

An aeterno iure communi, & regia antiqua Castella, valeat facti alieni promissio, num. 2.

Qui casus excipiantur, num. 3.

Quid si poena adiciatur, num. 4.

Quid si promittat aliquis factum eius, quem cogere potest, n. 5.

An etiam iure ciuili valeat promissio matrimonij alieni, n. 6.

Quid si iuramentum accedat, num. 7.

Quid iure canonico, num. 8.

Quid in foro conscientiae, num. 9.

Quid aeterno iure nouissimo Castella, num. 10.

Ad quid teneatur promittens alterius matrimonium, nu. 11.

Quid si repide, & filius id curet, nu. 12. & ibi de vouente religionem qualiter teneatur curare, vt admittatur.

Quid si est negligens in facto alieno curando, quid teneatur restituere, num. 13.

Soluntur argumenta, num. 14.

Videtur firmatè iuramento promissionem facti alieni, esse periurum, & ad nihil obligari: quia promittit alienum factum, cum de facturi voluntate dubius sit, & ita rem dubiam iurat. Rursus cum rem sibi impossibilem spondeat, eo quod factum alienum in sua potestate non sit, videtur cum ab omni obligatione immanem esse. Vnde difficultas in eo versatur, qualiter alieni facti promissio accipienda sit, & obliget.

Quia verò ius commune, & antiquum regium Castella

discrepat à iure nouissimo eiusdem regni, & à canonico, quid omnibus his iuribus attentis sentiendum sit, praemittimus: deinde ad matrimonij alieni promissionem gradum faciemus. Incipiendo igitur à iure ciuili, & regio antiqua, praemittendum est attento hoc iure promissionem alieni facti minimè obligare, §. si quis alteri, & §. si quis alium, & §. versa vice, Inst. de inutil. stipul. l. 1. tit. 1. p. 5. Si quis verò promittat se facturum, & curaturum, vt alius id exequatur, valet vtrique promissio: quia est facti proprii. Si tamen non exprimeret se curaturum, sed absolute promitteret factum alienum, non subintelligitur se facturum, & curaturum: & ideo promissio non valeret. Liti-
pulationis ista, §. habere, in principio, & §. sed si quis promittit, ff. de verb. oblig. & docent Abb. cap. ex literis, el. 2. de sponsal. num. 6. & ibi Alex. de Neuo, num. 12. Couar. de pactis, 2. par. §. 5. num. 1. Anton. Gomez. multos referens tomo 2. variarum cap. 10. num. 23. idem habetur l. 11. tit. 11. p. 5. & ibi docet Gregor. Lop. verb. quae procurare, Gutier. de iuramento, 1. par. cap. 44. num. 1. Gamma de cessione 31. num. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. glof. 6. num. 3. Azebedo, ead. l. 2. num. 41. Alanus in concordia iuris, litera O, num. 9. P. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 268. §. quoad secundum.

3 Triplicem tamen casum excipit illa lex l. 1. tit. 1. par. 5. in quo promissio alieni facti valet. Primus est, si quis suos haeredes aliquid daturus, vel facturos promittat: idem habetur, l. fin. C. de contrah. & commit. stipul. Secundus, nisi promissio fiat in iudicio, veluti si quis promittat fore, vt aliquis iudicio sistat, vulgo *estara à derecho*, vel rem iudicariam ratā habeat, vulgo *estara a loin z gado*, i *sentenciado*, & tunc tenetur promittens ad interesse, nisi alius adimpleat: vt habetur illa l. 11. & l. quoties quid. ff. de verb. obligat. & l. 2. ff. rem rat. habe. Tertius, si quis promittat rem pupilli incolumen seruandam, ita habetur illa l. 11. & l. praetoria, ff. de praetor. stipul. & ratio est: quia in his casibus iuris interpretatione, promittens factum alienum, censetur promissor interesse, si alius non adimpleat.

4 Ultra hos casus valet iure etiam ciuili promissio facti alieni poena adiecta, vt si promittens se ad aliquam poenam astrinxerit, nisi alter adimpleat, tunc n. facti proprii casu, quo alius nō efficiat, promissio est. L. stipulatio ista, in principio, vers. ultimo, ff. de verb. oblig. & §. versa vice, in Inst. de inutil. stipul. & docet Glof. §. si quis alium, verb. non obligabitur, in Inst. eodem tit. Couar. Matien. Azebedo, nu. 42. Alanus. P. Molina, §. de iure communi, citati, nu. 2.

5 Secundò valet, qñ est promissio facti illius, quem promissor cogere potest, vt filij, vel serui, sic Glof. c. Eleutherius, verb. vigilat 91. d. Ant. Gom. 2. variar. c. 10. num. 23.

6 Tertio valet et iure ciuili promissio matrimonij alieni, sic Glof. c. vnico, verb. nihil, 30. q. 2. Alex. de Neuo, c. ex literis, el. 2. n. 12. de sponsal. Prapof. c. sicut, cod. tit. n. 6. Cou. nu. 1. Gutier. n. 2. P. Molina, §. q. ad secundum, allegati, n. 2.

7 Quarto valet, si accedat iuramentum: cuius ne credatur facti alieni sponsorem periurium admisisse, rem incertam promittendo, in eo iuramento subintelligitur se facturum, & curaturum. Item quia iuramentum habet vim clausulae, si actus nō valet vt ago, valeat, eo modo, quo possit valere: vt dixi disputat. 20. nu. 2. Sic tenent Glof. cap. ex rescripto, in fine, de iureiur. additio ad Glof. §. si quis alium, post verb. non obligabitur, Inst. de inutil. stipul. Abb. c. ex literis, el. 1. num. 6. de sponsal. vbi Alexand. de Neuo, num. 12. & seq. Prapof. num. 7. Syluest. sponsalia, q. 6. vbi Ang. num. 9. Alex. Raphael, Iason, Parisius, Corsetus, quos refert, & sequitur dicens esse communem, Couar. de pactis, 2. par. §. 5. num. 2. Gregor. Lop. l. 11. verb. quae procurare, tit. 11. par. 5. Villalobos in communibus, litera P. num. 522. Anton. Gomez. 2. variar. cap. 10. num. 23. P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disput. 268. §. quintus, quando, Gutier. de iuramen. 1. par. cap. 44. num. 3.

8 Quintò valet iure canonico, & ita in materia canonica id ius seruandum est: quia cum ius ciuile huic obligationi non resistat, sed solum ei minimè assilat, aequi-

ras canonica possit ea admittere, intelligiq. promittentem facturum, & curaturum. Sic contra Alciat. l. 4. §. Cato. n. 139. ff. de verb. oblig. & Antonium Gomez. d. c. 10. n. 23. dicentes, nec iure canonico esse va idam, docent Ant. c. ex literis, el 2. de sponsal. nu. 9. Abb. ibi, nu. 6. dicens hoc esse æquissimum, quamvis iure non probetur: Alex. de Neuo ibid. num. 13. Alex. & Ias. l. stipulatio ista, in principio, num. 1. ff. de verb. oblig. Felin. cap. ex rescripto, num. 18. de iureiur. Villalobos in communibus, litera P. num. 521. Couar. nu. 1. & 2. Gutier. nu. 2. Matien. num. 4. Azebedo num. 42. P. Molina, §. quod ad secundum, allegati, num. 2.

9 Demum obligat et promissio facti alieni in foro conscientie: cum. n. ius ei non resistat, oritur ex ea obligatio naturalis. sic Couar. ibid. n. 2. P. Molina d. disp. 208. §. quod si is.

10 Maior aut difficultas est, an attenta l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ recopilat. Castellæ, valeat promissio facti alieni. Nam Ant. Gomez. 2. var. c. 10. n. 23. & Perez lib. 3. ord. tit. 8. l. 3. §. ita habetur, fol. 620. dicunt et attenta hac lege non valere.

Sed hoc non mirum est: quia in antiquo ordinamento, quod solum uterque vidit, hæc lex valde æquiuoca erat, dicebat enim sic, *O que se obligo vno alguna que daría otro o de hacer*. Verum in noua recopilat. cui standum est, clarè hoc deciditur, ibi, *O que se obligo vno alguna que daría otro o haría alguna cosa*, quare attenta hac lege, dicendum est promissionem facti alieni obligare, & accipiendam esse, ut sponsor se astringat ad curandum, ut alius efficiat, & sic docent Greg. Lop. l. 11. tit. 11. p. 5. verb. *que procurar*, Gutier. de iuramen. 1. p. c. 44. nu. 6. Alanus in concordia iuris, litera O, num. 9. & in correctione legum partitæ, num. 94. Matienzo lib. 5. recop. tit. 16. l. 2. glos. 6. num. 5. Azebedo ead. l. 2. nu. 41. P. Molina, d. disp. 268. §. quod ad secundum.

11 His ergo præmissis sit conclusio, promittens matrimonium pro absente, & incio, etiam iuramento prestito, non est periurij reus, sed tenetur bona fide, & absque fraude, & fictione adhibere omnem diligentiam, quam rei qualitas exposcit: quod si alter adhuc nolit, liber manet. Probatur: quia (ut dixi nu. 6.) etiam attento iure civili promissio alieni matrimonij, valet, & sensus spondētis est, se facturum, & curaturum, ut alter impleat: ergo iurans hoc, verè proprium factum spondet, & non rem dubiam, aut impossibilem, & adhibita diligentia sibi possibili, promissioni, & iuramento satisfaciet: sic docent D. Thom. 4. d. 29. q. vnica, art. 4. ad 3. D. Bonauent. ibi. q. 3. in fine. D. Ant. 3. . . . tit. 1. c. 18. ante §. 1. vers. item, qui contraxerunt, & c. 7. in fine. Sotus 4. d. 29. q. 1. ar. 4. ad 3. Corduba Summa, q. 171. puncto 1. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 2. dubio ultimo, conclus. 1. Vega lib. 5. Summa, casu 558. Et ex iurisperitis, Glos. c. vnico, 30. q. 2. verb. nihil, & c. sicut, verb. iurantis, de sponsal. & c. 1. verb. presente, de matrim. tract. vbi Hostien. Ant. num. 2. Præpos. nu. 1. Alex. de Neuo, nu. 2. idem Hostien. c. ex literis, el 2. de sponsal. & ibi Innocent. & Ant. nu. 9. Præpos. num. 4. Abb. c. Gemma, num. 9. de sponsal. Hentius, cap. ad audientiam, num. 2. eodem tit. Federicus conf. 117. Franc. Arretin. conf. 142. in initio, Rosella, verb. sponsalia, nu. 5. vbi Angel. nu. 9. & iuramentum 5. num. 34. Sy'uest. matr. 2. q. 11. d. 9. & iuramentum 4. q. 21. & verb. sponsalia, q. 6. vbi Tabiena, q. 7. num. 8. & q. 8. num. 9. & ibi Armilla nu. 8. & 11. Maranta practica, in quibusdam questionibus, quas in fine, disput. q. 7. nu. 19. Couar. de pactis 2. p. §. 5. num. 1. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 44. num. 2. Anton. Gabr. tomo 2. communium, in mea edit. lib. 14. verbo promittens, fol. 245.

12 Hinc inferitur minime satisfacere fidei præstitæ, promittentem factum alienum si fictum, & simulatè, ita ut ipso percedi modo voluntatem parum profectam ad id assequendum, indicet, (quod vulgo, *pedir por cumplimiento* appellamus) postulet. Et ita Hostien. c. ex literis, el 2. de sponsalibus, dicit teneri ad procurandum, *sine phia*, & *sine fictione*, hoc est, *sin doblez, y con verdad*: & ceteri Doctores allegati nu. 11. dicunt teneri bona fide certum. Et tenet expressè Maranta q. 6. proximè citata, nu. 2. & cõfess. doctrina Nauar. c. statuimus, 19. q. 3. in 14. vbi docet astrictum religionis vo-

ro, quod ex facto alieno pendet, nempe ex ipsius admissio: ne ad monasterium, teneri bona fide quærere religionem ipsum admittere volentem, nec satisfacere oretenus petendo, nutibus autem, aut alijs verbis, vel per alias personas significando se optare non admitti.

13 Tandem si promissor facti alieni negligens fuit, tenetur per se ipsum id præstare, quod alius effecturus erat, quod si minime possit, tenetur, quantum id fieri intererat damnaque ex ea omissione subsequuta restituere: quia iniuste totius huius dani causa fuit, & ita habetur l. 11. tit. 11. p. 5. & docet P. Molin. to. 2. de iustit. tractat. 2. disput. 268. §. quod si is.

14 Ad argumenta nu. 1. proposita constat ex dictis num. 11. non enim promittitur res dubia, aut impossibilis, vbi exposui.

DISPUTATIO XXV.

Verum quando promissioni alieni facti, alieniq. matrimonij adijcitur pœna, si promittens adhibita sufficienti diligentia id assequi nequeat, immunis sit à pœna.

S V M M A R I V M.

Prima sententia iure communi non esse immunem à pœna, n. 1.

Secunda sententia distinguit, num. 2.

Tertia verior esse immunem, nu. 3. & ibi pœna tantum teneri debet suos auctores.

Quid si addatur alterum cum effectu factorum, num. 4.

Ad quid teneatur certò promittens factum alienum, dubius de aliena voluntate, num. 5.

Quid si constet promittentem velle in omni euentu se ad pœnam astringere, & quando id constabit, num. 6.

Quid si promissit dare certum fideiussorem, & ille nolit, nu. 7.

An attento iure Castella, l. 11. tit. 11. par. 5. sit correctum ius commune, & teneatur promissor faciens, quod in se est, ad eam pœnam, & explicatur ea lex, num. 8.

Quid quando pœna consistit in lucro amittendo, ut dum legatur alicui si quidpiam fecerit, num. 9.

Soluntur argumenta, num. 10.

1 CUM dixerimus disputatione præcedenti, nu. 4. valere omni iure promissionem alieni facti adiecta pœna, & valet et eadem pœna adiecta in matrimonij promissione per extraneos, ut dicemus disput. 30. nu. 5. Disputandum est ad quid huiusmodi promissor astringatur, ut pœnam euadat. Et primo disputabitur stado in iure communi: deinde verò, an ius commune correctum sit in hoc Castellæ regno. Stado ergo in iure communi, triplex est sententia. Prima ait non excusari à pœna: quia is promissor, aut præiudit, aut præiudicare debuit difficultatem, cum factum ex aliena voluntate pendens sponderit, ergo sibi imputare debet, nec difficultas hæc præuisa ipsum à pœnæ obligatione eximet.

Secundò, quia eo ipso, quod rem sibi impossibilem promissit sub pœna, videtur omnino se ad pœnam astringere, casu quo alter nolit. Sic tenent Francisc. Arretin. Carolus Ruin. Alciat. Ias. quos refert Couar. de pactis. 2. par. §. 4. nu. 3.

2 Secunda sententia docet sic distinguendum esse, si expressè promissit se curaturum, ut alter impleat, excusatur adhibita diligentia, & altero nolente: si autem directè promissit factum alienum sub certa pœna: aut iuramento firmavit, & tunc similiter excusatur: quia resoluitur ea promissio id se facturum, & curaturum, ut dixi disput. præcedenti, num. 7. Si autem non iurauit, tunc iure canonico, & in tribunali Ecclesiastico absoluitur à pœna: quia resoluitur in se facturum, & curaturum, ut dixi eadem disputat. num. 8. iure autem ciuili, & sic in tribunali seculari, non excusabitur à pœna, & interesse, nisi quoties difficultas faciendi contigerit, non in ipso facti alieni promissore, sed in eo qui facturum est, & ratio est: quia cum iure ciuili valeat hæc promissio ratione pœnæ adiectæ, & non aliàs, signum est valere, quo

ad penam promissam in omni euentu, in quo factum promissum non impletur, hanc tenet alios referens, & dicens esse contra communem, Cou. de pactis, 2. p. 5. §. nu. 4. & 5.
 5 Tertia sententia multò probabilior affirmat immunem esse à pena, & interesse. Probatur, quia difficultas, quæ est impossibilitas in facti obligatione, excusat à pena, & interesse, l. finali, §. idem iuris, ff. ad legem Rhodiam de iactu. ibi: *Nec per eum stare quo minus id faceret, remissam sibi penam speraret. Idem iuris obseruabimus, si probatum fuerit nauem morbo impeditum nauigare non potuisse. Idem dicemus, si nauis eius vitium fecerit sine dolo, & culpa eius.* Idem habetur l. 2. ferè per totam, ff. si quis caution.

2. Quia durissimum, & contra ius est immunem culpæ, à pena, damnorumq. solutione non eximi, contra Brocardicum illud vulgare collectum ex l. sancimus, C. de pœnis, pena tantum debet suos tenere authores.

3. Quia maximè iure regni Castellæ, iuxta quod valet hæc promissio facti alieni, vt diximus disput. præcedenti nu. 10. immo, & iure communi casu quo valet, resoluitur in se facturum, & curaturum, ergo si promissor faciat, & curet, liber erit à pena, & interesse, cum fidem seruauerit. Hanc tenent Federicus, Matthæus de Afflictis, Ang. Alex. Soc. Fel. Purpuratus, Curtius, Crotus, Thomas Grammaticus, Lancellotus, Parisius, & multi alij, quos refert Cou. d. 5. §. nu. 3. dicens esse communem ferè omnium, Bart. l. continuus, §. istud, ff. de verb. oblig. Ant. c. Gemma, nu. 7. in fine, de spons. vbi Anchar. in fine, Abb. n. 9. Alex. de Neuo, n. 19. Præposit. nu. 7. in fine, Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. Ang. ibi nu. 14. Sylu. ibid. q. 8. d. 1. Tabien. q. 8. nu. 9. in fine, Decius reg. 144. nu. 4. ff. de reg. iur. Maranta pract. in questionibus, quas in fine disput. q. 7. per totam, & maximè nu. 20. Brunellus de spons. concl. 16. nu. 6. Villalobos in communibus, litera P. nu. 91. Greg. Lop. l. 84. verb. *o guisera* tit. 18. p. 3. & l. 11. verb. *tenudo*, tit. 11. p. 5. Ant. Gabr. 3. to. communium, in mea editione, lib. 3. de pactis, concl. 2. n. 2. Ant. Cuccus lib. 4. Institut. moralium, tit. 12. nu. 196. Gutier. de iuram. 1. p. c. 44. nu. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. Glos. 6. nu. 6. Lancellotus Inst. iuris canonici, lib. 2. tit. de spons. verb. liberent. P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 167. §. quod si is.

4 Immo licet promissioni addatur, promitto alterum facturum cum effectu, adhuc promissor à pena eximitur, faciens quod in se est. Quia ea verba important non simulatè, sed verè, & bona fide se curaturum, hoc est contra multos, quos refert Couar. de pactis. 2. p. 5. §. nu. 6. & Rolandum conf. 6. nu. 34. lib. 1. & P. Molinam d. disput. 268. §. quod si is, dicentes teneri ad penam nisi (inquit pater Molina) ex circumstantijs constaret ad nihil se voluisse astringere, si id non consequeretur, sed solum id affirmasse ita enixè, fretum precibus, & industria sua alium effecturum, & ad significandum, quanto conatu, & diligentia id erat curaturus, & id intellexit is, cui pollicitus est. Sed nostram sententiam docent Lancellotus, Parisius, Matthæus de Afflictis, Grammaticus, quos refert, & sequitur Couar. eod. n. 6. Franc. Aret. conf. 142. Decius, Maran. nu. 20. Gutier. Ant. Gabr. relati nu. 3.

Hoc tandem fatendum est, si promittens sciebat, se id minimè obtenturum, aut ea de re dubitabat, decepitque eo promittendi modo eum, cui sponndit, vt illi promissioni innitens contractum onerosum iniret, aliàs non initurus, vt si aliquam vxorem duxit, quia promisit se obtenturum à rege officium, & id tanquàm certum suasisit, cum incertum esse intelligeret, teneri in foro conscientie æstimationem rei promissæ restituere, quia iniustus deceptor fuit. Sic docet optimè P. Molina ead. disput. §. quod si is.

6 Secundò fatendum est, si de contrahentium animo constaret, voluisse astringi ad penam, vel interesse in omnem euentum, tunc vtique teneri, nec excusari eo, quod fecerint quod in se ipsis est, vt si promiserunt se alterum indemnem seruaturus, vel de proprijs bonis soluturos, quia tunc non promittitur factum alienum, sed proprium, in

eum euentum si alius non efficiat, non habet rationem pœnæ, sed compensationis facti alieni, quod gerendum erat. Sic Decius reg. 144. n. 5. ff. de reg. iur. Maranta pract. questionibus, quas in fine ponit, q. 7. nu. 23. Couar. de pactis 2. p. 5. §. nu. 5. in fine, Ant. Gabr. 3. to. communium, lib. 3. de pactis, concl. 2. n. 9. exemplificat Couar. cum alijs, quos refert nu. 6. Maranta, & Ant. Gabr. ibidem, vt si addatur in contractu, non posse excusari, quia fecit quicquid in se est, & idem Ant. Gabr. vsque ad finem illius conclusionis constituit alios modos, quibus possit explicari hæc voluntas.

7 Terriò similiter dicendum est, si quis sub certa pena promittat Titium fideiussorem, & adhibita omni diligentia nolit Titius fideiubere, eximi quidem à pena, sed non ab alio fideiussore æquè tuto præstando. Sic Bald. Aret. Dec. quos refert, & sequitur Ant. Gabr. d. concl. 2. nu. 2.

8 Grauior autem difficultas est, an ius commune hætenus enodatum, correctum sit per regium Castellæ, l. 11. tit. 11. p. 5. ibi, *si el otro no lo complere, tenudo sera el dello cumplir, o de lo pechar con los daños, i menos cabos.* Greg. Lopez ibi. verb. *tenudo*, ait satis vrgeri eam legem contra communem opinionem, & ita aliqui censent eam corrigere, & promissorem facti alieni adhibentem omnem possibilem diligentiam, non eximi à pena conuentionali, si aliter non impleat. Sic Villalobos in antinomia iuris ciuilib, & regij, litera P. nu. 40. & in communibus, litera P. nu. 522. Alanus in concordia iuris, litera, P. nu. 78. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. nu. 42.

Verius tamen est non corrigi, sed intelligendam esse eam legem, si promissor in adhibenda diligentia defecerit. Quia verbis adeo generalibus non est creditu dignum voluisse receptissimam sententiam corrigere, & statuere, vt contra omne ius expers culpæ, sit reus pœnæ, sic Gutier. de iuram. 1. p. c. 44. nu. 3.

9 Demum, quid dicendum sit de pœna consistenti in lucro non comparando, vt dum legatur Titio sub conditione, si aliquid fecerit, & præter omnem culpam id facere minimè potuerit: dicam infra disput. 33. nu. 19. & sequentibus.

10 Ad argumenta responderetur ad 1. negando consequentiam, quia re vera is promissor minimè factum alienum spondet, sed proprium, quod sibi facile est, nempe se facturum, & curaturum.

Ad 2. negatur antecedens, quia re vera factum proprium sibi possibile pollicitus est.

DISPUTATIO XXVI.

Vtrum verba promissionis, vt sponsalia constituent, debeant necessariò ferri in personam determinatam, vel sint sponsalia, si pater vnā ex filiabus promittat, ipsius consentientibus.

S V M M A R I V M.

Non sunt sponsalia, nec oritur impedimentum seclusa copula, nisi verba ferantur in personam determinatam. num. 1.

Electio est patris promittentis, & si vnā offerat, excusatur, & si omnes obeant præter vnā, tenetur illam dare. nu. 2.

Quid si omnes præter vnā decedant, sed pater dum promissus non intendebat illam dare, nu. 3.

Quid si sponsus aliquam ex illis carnaliter cognouit, an pater teneatur illam tradere. num. 4.

Si pater promissit dare filiam, certam, & illa recusante sororem, ad quid teneatur, num. 5.

Si quis promittit se vnā ex pluribus ducturum, & illa consentiant, cuius sit eligere, num. 6.

Quid si post eam promissionem, vnā ex illis carnaliter cognoscatur. 1. sententia, attento iure antiquo non transire in matrimonium, nu. 7.

2. Verio r, transire, num. 8.

Quid

Quid si illa non praeberat consensum, vel tradens corpus certior iam facta erat de promissione, num. 9.

Quid si promissit cum una ex incertis se contrahiturum, & quandam cognoscat, num. 10.

Quid si pluribus simul promitteret, num. 11.

An attentio Tridentino sess. 24. c. 1. de matrimonio promissio illa ducendi unam ex certis feminis, transeat per copulam in sponsalia cum illa, & generalibus omnia sponsalia conditionalia, per copulam transeant in absoluta, num. 12. & si copula illa, & promissio, sit coram paroco, & testibus sui matrimonium.

An si conditio sit dandi certam dotem recessum videatur à conditione per copulam, num. 12.

1 **S**it prima conclusio, certum est non esse sponsalia quoties promissoris verba non feruntur in personam certam, ut si pater promittat se unam ex pluribus filiabus daturum, & illae consentiant: nec oriri publicam honestatem: quia sicut matrimonium necessarium esse debet cum persona certa, ita sponsalia, quae eius initium sunt, & ita docet oēs.

2 Secunda conclusio, electio semper est promissoris: id enim generale est in omni promissione alternativa, reg. in alternatiuis, de regul. iur. in 6. & §. praeterea, Instit. de action. & §. plerique, ff. de iure dot. & l. si ita, ff. de contrah. empt. unde pater promittens unam ex filiabus, offerens quamcunque, excusatur, quamvis alter eam ducere nolit. l. si in emptione, §. si emptio, ff. de contrah. empt. & l. cum is, ff. de codic. indeb. Si autem antequam aliquam ex illis offerret, omnes una dempta, obiret; teneretur superstitem dare; expresse habetur, l. 1. tit. 1. p. 4. & ratio est: quia aliter fidem minime implere potest, & ita docent, Goffredus summa, tit. de despons. impub. n. 14. 15. & 16. Henricus, c. ad audientiam, nu. 2. de sponsal. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. ante §. 1. vers. item qui contraxerunt, Rosella, verb. sponsalia, nu. 4. vbi Angel. nu. 9. Sylvest. q. 6. Tabiena, q. 7. nu. 8. Armilla nu. 8. Brunellus de sponsalibus, conclus. 5. num. 6.

3 Addit autem illa l. 1. tit. 1. p. p. patrem promittentem unam ex filiabus, teneri superstitem ceteris obiectibus dare, quamvis dum promissit, non habuisset in animo illam dare, sed quandam aliam: quia re vera indefinitè promissit, & nullam aliam dare potest. Quamvis autem hoc verum sit in foro externo, in quo verbis externè prolatis statuitur: in foro tamen conscientiae sic distinguendum est: si absolute promissit, volens se absolute obligare, quamvis animum habuerit dandi certam, tenetur utique dare aliam superstitem: quia aliud est habere animum dandi illam, & aliud praecise obligandi se ad dandum illam solam: quando verò externa promissio non omnino vera fuit, quia tantum habuit animum se obligandi ad certam tradendam, tunc si aliud damnum, aut scandalum minimè sequatur, non tenebitur aliam superstitem dare: quia fictè promittens matrimonium, non tenetur in foro conscientiae implere, si aliud damnum non sequatur, ut late probavi supra, disp. 10. nu. 26.

4 Rogabis tamen, an si sponsus copulam habuit cum aliqua ex filiabus à patre promissis, teneatur pater illam tradere? Nā Henricus, c. ad audientiam, nu. 2. de sponsal. asserit teneri: quia iam nullam ex alijs sororibus potest tradere, propter affinitatem cum illis contractam. Sed dicendum est, nisi haec filia cognita contraxerit sponsalia determinatè cum illo cognoscere, patrem nec illam, nec aliam teneri tradere: non aliam: quia impedit affinitas: non illam: quia pater eligere poterat, nec delictum alterius potuit cum hac facultate priuare: & haec procedunt, supposito hodie non transire ea sponsalia conditionalia in matrimonium, nec in sponsalia absoluta, ut dicemus nu. 12. si enim transirent, illa esset danda.

5 Tertia conclusio, si pater promittat Titio Mariam, & casu quo nequeat, eius sororem, tenetur tradere Mariam, si autem possit, aut Maria tacite, vel expresse consentit sponsalibus, non sub conditione, ut pater pollicitus est, sed absolute, & tunc non potest sororem tradere, impedire publicam honestatem orti ex prioribus sponsalibus absolutis, & validis: si autem illa non consentit, vel tantum sub condi-

tionem, quae impleta non est, tenetur utique sororem dare, iuxta promissam: cum nullum publicae honestatis impedimentum obitet, iuxta c. vnicū, de sponsal. in 6. Sic Henric. D. Ant. Rosella, nu. 5. Angel. nu. 10. Sylvest. allegati, nu. 2.

6 Quarta conclusio. Si quis promittat unam ex pluribus contentientibus ducere, potest eligere quam maluerit, & electa tenebitur: quia omnes illae repromiserunt, & promissoris est electio, ut probavi nu. 2. sic habetur l. 2. tit. 1. p. 4. & docet ibi Greg. Lop. verb. *ouiese*, itaque si promissio capit à patre, eius est electio, & alter repromittens tenetur illam ducere: contra autem dicendum est, quando ab aliquo cepit promissio: quia priori casu pater est promissor: posteriori autem, alius, & semper promittentis est eligere.

7 Grauis autem difficultas est, an attentio iure antiquo, si quis se unam ex pluribus ducturus promittat, & post modum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in matrimonium. Quidam negant: quia sola sponsalia vera transeunt per copulam, in matrimonium, per cap. is qui fidem, de sponsal. haec autem non sunt sponsalia, ut dixi, nu. 1. sic Glos. cap. ex literis, el. 2. verb. sub iuramento, de sponsalibus, & ibi Innocent. num. vnicū, Cardin. nu. 4. Henricus, num. 2. & duplici sequenti. Adde tamen Glos. cogendum esse illam ducere; idem Henricus, subdens iudicis officio, & non ad instantiam partis id faciendum esse: & hoc, quando non potest aliam ex his, quibus promissit, propter affinitatem contractam cum illis, ducere: secus, quando posset. Sed Innocent. ibi, dicit nullo modo, cogi posse contrahere cum illa, sed posse licite aliam ducere.

8 Verum probabilius est transire in matrimonium: quia ea erant sponsalia conditionata ante electionem, quae sequuta, manent absoluta, hanc autem electionem factam esse per copulam censetur: nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in matrimonium, cap. de illis, de conditio. appos. sic tenent Hostiens. summa, tit. de matrimonijs, num. 17. & cap. ex literis, el. 2. de sponsal. vbi Ioan. Andr. num. 10. Anton. num. 16. Anchar. nu. 7. Abb. num. 7. Alex. de Neuo, num. 25. Præpos. nu. 6. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 17. ante §. 1. vers. item qui contraxerunt, Rosella matrimonium 3. num. 9. Summa Confessorum, & Pisana, ut refert, & sequitur Sylvest. matrimonium 2. q. 11. Montalius, l. 21. tit. 1. p. 4. Greg. Lop. l. 9. tit. 1. p. 3. verb. *ouiese*, & videtur approbare illa lex: Couar. §. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 17. Alex. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 12. Villalobos dicens esse communem sententiam, in communibus, litera P. num. 128. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 10. nu. 29. Ant. Gab. in mea editione tomo 2. commun. lib. 16. fol. 245. & sequenti, verb. promittens. Menoch. de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 1. nu. 13. & 17. Spino Speculo testamentorum, glos. 15. nu. 65. & tandem Angel. matrimonium 2. num. 22. dicit hanc sententiam tenendam esse, ante quam hic transeat ad secundas nuptias, si verò iam transierit, tenendam esse priorem sententiam: sed meritò Sylvest. hanc distinctionem reprobat. Et quamvis hi Doctores solum loquantur, dum quis promissit uni ex pluribus sororibus matrimonium indefinitè, à fortiori procedit, quoniam haec non sunt cognatae, ut bene Greg. Lop. d. verb. *ouiese*.

9 Intellige tamen hanc sententiam, quando illa, promittenti matrimonium, repromiserunt: secus enim, cum nullo modo sint sponsalia, non transeunt in matrimonium. Sic Ioannes Andr. cap. ex literis, el. 3. de sponsal. num. 9. Ant. num. 4. Anchar. num. 6. Alex. de Neuo, num. 23. Præpos. nu. 5. Greg. Lop. l. 9. verb. *ouiese*, tit. 1. p. 4. addit. Alex. de Neuo, cod. num. 23. quamvis femina tempore promissionis non consenserit, ignorauit enim illam, si tempore copulae illius conscia erat, videri ratificare, & consequenter transire sponsalia in matrimonium.

10 Intellige 2. dum promissio fuit cum una ex certis feminis, secus si cum una ex incertis, ut si quis promittat se duciturum quandam ex feminis Cordubensibus, tunc n. sponsalia non sunt, & consequenter per copulam cum quadam ex illis, non consurgit matrimonium. sic Hostiens. c. ex literis, el. 2. de sponsal. vbi Io. Andr. nu. 9. Ant. nu. 6. Abb. nu. 7. Alex.

DISPUTATIO XXVII.

An sponsalia obligent sub culpa lethali.

S V M M A R I V M.

*Prima sententia non obligare sub mortali, nu. 1.**2. Tenenda obligare sub mortali, & explicatur l. 1. C. de sponsal. num. 2.*

Alex. de Neco, nu. 23. Præpos. nu. 5. Rosella matrimonium 3. nu. 9. Syl. matrimonium 2. q. 12. Ant. Cucus lib. 5. instit. moralium, tit. 10. nu. 40. Et reddunt hi Doctores hanc rationem, quia in hoc casu potest impleri promissio ducendo aliam, cum enim hæc femina non sint cognata, non oritur affinitas, sed merito eandem sententiam sustinens, reprobatur rationem, Greg. Lop. l. 9. verb. *ouiese*, tit. 1. p. 4. Sed legitima ratio est, quia omnes illæ non consenserunt promissioni, si enim consensissent, eadem (inquit) ratio est, quæ in superiori casu, & ita essent sponsalia conditionata cum illa, & transierunt per copulam in matrimonium.

11. Intellige 3. si promissio contrahendi fuit cum vna ex pluribus, & si pluribus dixisset quispiam, & promitto me omnes vos ducturum: quamvis enim ipsæ consentirent, & sequuta esset copula cum aliqua ex illis, non esset matrimonium, quia non potuerunt esse sponsalia, eo quod promittens nulli se obligauit in solidum, sed æquè cum alijs. Sic Ioannes And. & Soc. quos refert, & sequitur Gregor, Lop. l. 9. verb. *ouiese*, tit. 1. p. 4.

12. Tandem dubitatur, vtrum attento decreto Tridentini sess. 24. c. 1. de matrimonio, cum iam certum sit illa sponsalia conditionalia non transire in matrimonium per copulam cum quadam ex illis feminis, cessarunt enim matrimonia præsumpta: dubitatur (inquam) an factem per copulam illam efficiantur sponsalia pura, & absoluta, & ut talia obligent ad contrahendum. Spino Speculo testamentorum. Glos. 15. nu. 65. affirmat.

Sed cum hæc sint sponsalia conditionalia ante electionem, ut diximus num. 8. decisio huius questionis pendet ex illa, an sponsalia sub conditione honesta inita, transiant in sponsalia absoluta, & pura, quando ante conditionis euentum sponsi carnaliter commiscuentur. Et quidem si conditio iam defecerat, manifestum est, non recedi per copulam à conditione: quia iam sponsalia omnino dissoluta erant. Ita docent Host. cap. per tuas, in fine, de condition. appof. & il. i. Anchar. nu. 3. Abb. nu. 4. Ang. matrimonium 3. impedimento 3. num. 2. Ceuatru. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. num. 13. Gregorius Lopez. l. 3. verb. si desines, tit. 4. p. 4. Quare difficultas procedit, quando nondum defecit conditio, sed adhuc est in pendenti, & videntur sponsalia manere pura, quia ablata conditione pura manent, sed per copulam videtur recessum à conditione, ca. de illis, & cap. per tuas, de conditio, appofit. ergo.

Verius tamen est non effici sponsalia pura, nec recedi à conditione. Et ratio est: quia ea præsumptio inde oriebatur, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis, præsumebat accessum affectu coniugali, & subinde consensum de præfenti, vnde, ut optimè dicit Sotus 4. distinctione 29. q. 2. art. 3. post 3. conclusionem. vers. sed rursus sciendum, si affectus esset fornicarius, non videtur recedi à conditione, sed hodie iam non potest esse affectus coniugalis, sed semper est fornicarius, cum per copulam illam occultam non transeant sponsalia in matrimonium, ergo iam nullo modo videtur recedi à conditione, ut sponsalia maneat pura.

Vnde in nostro casu dum aliquis promissit vnam ex certis se ducturum, quamvis ad aliquam ex illis carnaliter accedat, non manent sponsalia pura. Si tamen prior promissio fieret coram parcho, & testibus, & coram eisdem copula affectu coniugali, maneret ius antiquum illarum, & esset matrimonium, iuxta dicta num. 3. seruetur enim forma præscripta in Tridentino.

13. Id tamen monuerim, si conditio adiecta sponsalibus sit de dote constituenda, quamvis antiquitus recedi videbatur à conditione per copulam, & hodie etiam si omnia fiant coram parcho, & testibus: id tamen est ad hunc effectum, ut non spectetur conditionis euentus ad purificandum matrimonium, non tamen, ut dotis soluendæ obligatio extincta sit: quia hoc nullo iure deciditur. Sic Sotus 4. dist. 29. quaest. 2. art. 3. post 3. conclusionem vers. contra hoc autem.

1. **H** Actenus de conditionibus ad sponsalia constituenda requisitis egimus: iam de obligatione ex ipsis conurgenti disputandum est. Hæc autem potest oriri, vel ab intrinseco, ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem seruandam, & de hac obligatione erit sermo hac disputatione, & sequenti, vel ab extrinseco, & hoc vel ratione coactionis iudicialis, quia iudex cogit, vel conuentionalis, quia ex partium conuentione pœna per fidem frangentem soluenda, adiecta est, aut traditæ arrhæ per eundem amittendæ. Et de his coactionibus est habendus sermo disputationibus sequentibus.

Videtur igitur sponsalia minimè obligare sub culpa lethali, per l. 1. C. de spons. ibi, (ali) despōsata, renūciare cōditioni, & nubere ali) nō prohibetur, vbi Glo. & Cynus, dicūt idē esse secundū ius canonicum, & Gratianus idē tenet sub dub. 27. q. 2. §. sed aliud, & §. finali, & tanquā probabile hoc ponit, c. requisit. de spons. nu. 6. Abbas Panormit.

2. Sed tanquam certum tenendū est obligare sub culpa lethali sponsalia. Prelatatur ex c. A. h. o. c. de spōs. ibi, c. de coniugali, 17. c. 2. & c. ex literis, el 2. & c. requisit. de spons. cuibus in locis supponitur sponsalia ad sui implementum obligare, & cum res sit grauis, maximaque inferatur iniuria alteri, si non impleantur, necessariò dicendum est obligationem hanc esse sub mortali. Item, quia omnis contractus obligat ex iustitia, sed hic est contractus, facio, ut facias, est enim mutua, & reciproca obligatio, ergo obligat ex iustitia, & sub mortali, vnde l. 1. C. de spons. in contrarium adducta, est per canones correctæ. Hanc sententiam tenent ex Theologis D. Th. 4. distinct. 27. q. 2. art. 1. ad 2. Palud. ibi, q. 1. art. 2. post 3. conclusionem, nu. 14. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 18. in fine, & §. 1. Caietanus Summa, verb. sponsalia Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 5. vers. reliqui, Petrus de Soto lectione 18. de matrim. §. quo ad primum, Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. in initio, Viguetius lib. Inst. c. 16. §. 7. vers. 7. Corduba in questionario, lib. 1. q. 13. in initio, Henriquez lib. 1. de matrim. c. 13. nu. 2. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 1. dub. 3. Molina to. 2. de iust. tract. 1. disp. ut. 271. fol. 113. ad finem, Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 244. nu. 1. Viualdus Candelabro 1. p. de spons. c. 4. nu. 23. Ludouicus Lopez instr. 2. p. de matrim. c. 39. fol. 106. col. 1. Beia Summa, casu 18. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 8. fol. 1229. Vega lib. 6. Summa, casu 105. Et ex iurisperitis Abb. c. ex literis, el 2. de spons. nu. 3. Felin. c. 1. de pactis, declaratione 6. Turrec. c. vbi non est, 30. q. 2. art. 6. nu. 7. Ang. verb. sponsalia, n. 21. vbi Sylu. c. 4. d. 1. & c. 10. d. 3. Taliena ibi, q. 6. num. 7. Armilla, nu. 7. Brunellus de spons. concl. 16. num. 6. Ceuatru. 4. decretal. 1. p. c. 4. in initio, rum. 2. Sarmiento lib. 1. selectarum, c. 5. num. 3. Alexand. Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 11. habetur to. 9. tractatum, Anton. Cucus lib. 5. Institutionum maiorum tit. 10. num. 21. Perez lib. 5. ordinament. tit. 1. l. 1. fol. 39. vers. c. contrarium tamen, Anastasius Germanius lib. 3. de sacrorum immunitatibus, c. 31. rum. 86. & 87. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 51. num. 5. Matienzo lib. 5. recopil. rubric. Glos. 1. num. 43. Azbedo eod. lib. tit. 1. l. 1. num. 15. Imola, l. Titia, in principio, num. 8. ff. de verb. oblig.

DISPUTATIO XXVIII.

Quando teneatur implere, qui contraxit sponsalia,
nullo præfixo termino,

S V M M A R I V M.

Prima opinio, teneri statim, num. 1.

2. Verior cum distinctione, num. 2. & ibi, quando debitor nullo
termino præfixo teneatur solvere.

Soluntur argumenta, & explicatur reg. in oibus obligationibus,
ff. de reg. iur. & l. cum qu, §. quoties, ff. de verb. obligat. n. 3.

Videtur hunc promittentem teneri statim habita
commoda opportunitate implere, ex l. in omnib.
obligationibus, ff. de regul. iuris, ubi habetur in omnibus
obligationibus absque termino præfixo contractis, præ-
senti die deberi: & ex l. cum qui, §. quoties, ff. de ver. oblig.
ubi quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.

Item, quia communis sententia habet emittentem vo-
tum nullo præfixo termino, teneri statim, ubi commodè
potuerit implere: quod maximè in religionis voto verum
habet: cuius rationem reddunt Palud. 4. d. 38. q. 3. art. 2. c. 1.
2. in fine. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 2. §. 1. Syl. votum 2. q. 5. Sua-
rez 1. to. de sacramentis, c. 71. art. 4. disp. 3. l. c. 2. fol.
446. col. 2. quia per hoc votum dedicat vouens totum vi-
tæ suæ tēpus Deo, & ita teneretur statim implere, ne Deū eo
tēpore, quo votū differt, defraudet. Qua ratione vtuntur
etiam Palud. D. Ant. & Syl. ad probandum, nō satisfacere
obligationi promittentē feminæ matrimoniū, si ante mor-
tem contrahat: quia promissit toto vitæ spacio cū ea conui-
uere, ergo est in mora si statim habita opportunitate non
impleat, eo quod defraudet sponsam eo tempore. Sic tenet
Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 13. in initio.

Ceterum dicendum est, nisi dies appositus minimè sit ob-
ligationi, nec alia conditio, non teneri promissorem statim
implere, sed tantum requirente eo, cui promissio facta est,
tunc verò cum alter petit, teneri contrahere, si commodè
potest, ratio est, quia id generale est in omni debito, absque
dici præfixione, solū. n. teneretur debitor à creditore requi-
situs solvere, vt constat ex l. debitores præsentis, C. de pi-
gnoribus, vt id docet Glo. verb. conueniendi, Host. quē re-
fert, ac sequitur Abb. c. finali. nu. 19. de præscriptio. & c. li-
cet Heli. de simonia, nu. 13. Palud. 4. d. 38. q. 3. art. 2. nu. 14.
Ang. verb. mora, n. 1. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 2. §. 1. Syl. votum
2. q. 3. in fine, & verb. mora, q. 1. vbi Tabiena, n. 1. Armilla,
nu. 1. Merina, C. de restitutione, q. 2. §. ad aliud quod quar-
to. Nauar. Summa, c. 17. nu. 79. Manuel 2. to. Summa, c. 43.
nu. 4. Quod pro foro conscientie intelligendum est, nisi
creditor petere non audeat etiam ex timore reuerentiali,
tunc enim quamuis creditor nō petat, constituitur in mo-
ra promissor: vt bene Ang. Sylu. Tabiena, Nauar. Manuel.
ibidem, qui bene addit idem esse dicendum, quando ex ob-
liuione creditor nō petit, & ratio huius doctrinæ est, quia
ex quo creditor debitum nouit, & potens est commodè
petere, debitumque minimè petit, videtur consentire di-
lationi. Sic ergo in sponsalibus absque termino contra-
ctus, dicendum est, quod si conscius a ter sponsus, minimè-
que oblitus, & potens commodè petere non petat ea im-
pleri, tutus est promissor, si verò alter petat impleri, vel si
minimè petat, id eueniat ex obliuione aut quia non audet,
nō est tutus promissor, sed teneretur statim habita cōmoda
opportunitate implere: quod maximè pro feminis aduer-
tendum est, licet n. maximè cupiant sponsalia perfici, sæ-
pè non audent petere, vel non instant ob sponforum ti-
morem, vel ne tædio affecti desistant: vnde sponsi tuti non
erunt, quia ea dilatio non est voluntaria.

Ad primum argumentum desumptum ex duabus illis le-
gibus, dico eas intelligi, quando creditor debiti conscius
illud petit, vel si non petat, inuitus ob timorem id faciat.

Ad 2. dispar est ratio, quia in voto creditor, qui est
Deus semper petit: nec ratio adducta obstat, quia dum al-
ter sponsus potest petere, & non petit, videtur libere di-
lationi consentire, quare nulla sibi irrogatur iniuria.

DISPUTATIO XXIX.

Vtrum cogendus sit per iudicem sponsalium fidem ser-
uare, qui citra legitimam causam ea
implere recusat.

S V M M A R I V M.

Ratio dubitandi ob duos textus, qui secum pugnare videntur,
num. 1.

Prima sententia, non esse cogendum, num. 2.

2. Sententia distinguens, num. 3.

3. Verior esse cogendum, nisi scandala timeantur, & concilian-
tur, c. requisitus, & c. ex literis, el 2. de sponsalibus, num. 4.

Quando est iuramentum, est studiosius cogendus, num. 5.

An oporteat scandala probari, num. 6.

Non debet iudex strictissime cogere, num. 7.

Quando latis censuris fuerit sponsus nimis pertinax, est ab-
soluendus, num. 8.

Vterque iudex potest ad sponsalia cogere, num. 9. & explicatur
l. 7. tit. 1. par. 4.

Soluntur argumenta, num. 10.

Rationem dubitandi nobis offerunt duo textus, qui se-
cum pugnare videntur, alter est c. ex literis, el 2. de
sponsalibus, ubi decidi videtur cogendum esse, ibi: *Quia contra
iuramentum venire periculosum est, mandamus, ut eum mo-
neas, & si monitis non acquieverit, censura compellatur, ut in
uxorem recipiat.* Alter est c. requisitus, co. tit. vbi propo-
situm sanciri videtur, ibi: *cum libera esse debeant matrimonia,
monenda sunt potius, quam cogenda: cum coactione, d. ff. ciles
soleant exiis habere.* Cui consonat, c. 2. co. tit. ibi: *commo-
nendi sunt, & omnibus modis inducendi.*

Triplex est sententia 1. ait nō esse cogendū, sed si monitis, non
acquieverit, relinquendū esse. Probat ex c. requisitus, de
sponsalibus, ubi potius monendū quā cogendum esse deciditur.

2. Quia cum excommunicationis metus cadat in virum
constantem, coactus excommunicatione contrahens ma-
trimonium, inuitus, & inualidè contrahit. Hanc videtur
tenere D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 1. ad 2. vbi tanquam certum
relinquit non esse cogendum, vbi deest iuramentum, vbi
autem illud adest, refert duas sententias, & in ultimo loco
dicentem non esse cogendum, quare illam videtur ample-
cti. Et illam tenent Ang. verb. sponsalia, nu. 42. vbi Armil-
lu. 7. Anastasius Geronius de sacrorum immunitatibus,
lib. 3. c. 21. nu. 85. Angles Floribus 1. p. q. de essentialibus
matrimonij, art. 4. difficultate 4. Segura directorio iudi-
cium 2. p. c. 15. nu. 4. & seqq. Manuel 2. to. summa, in 2. edi-
tione, c. 244. num. 1. vbi limitat, nisi sequatur infamia, &
explicat Armilla, & Angles, hanc sententiam esse veram,
quamuis sponsalia iuramento stabilia sint.

3. Secunda sententia ait, tantum cogendū esse qñ sponsalia
iuramento confirmauit. Probat ex c. ex literis, el 2. de
sponsalibus, vbi rationē coactionis textus reddens, ait sic,
quia contra iuramentum venire periculosum est. Sic docet ex
iuris peritis, Glo. c. de illis, el 1. de desponsalibus impub. verb. iu-
dicio, & c. 2. verb. inducendi, sponsalibus, vbi Præposit. n. 5. Contra-
dus Lagus in Methodica iuris, tit. de nuptijs, Tab. verb.
sponsalia, q. 8. n. 9. in fine. Minchaca de success. creat. §. 28.
nu. 15. Petrus Greg. Syntagmate iuris, p. 2. lib. 8. c. 2. n. 8. &
vniuersaliter tenere Alciatus, l. Titia, n. 4. ff. de verb. oblig.
& Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zile-
ti, conf. 1 c. n. 11. vbi afferunt iuramento interueniente co-
gendum esse, & ita à contrario sensu vniuersaliter sentire,
aliud esse iur. mēto deficiente, & clarius his tenet Seraphi-
nus de priuilegiis iuramenti priuileg. 138. nu. 2. vbi refert tāquam
iuramenti priuilegiū, vt rōne ipsius compellat Ecclesia spōsa-
liū fidē seruare. Et ex Theologis eā tenet Sotus 4. d. 27. q. 2.
art. 2. vers. quod si rogas. Venerius lib. Institutionū, c. 16.
§. 7. vers. 7. Bartholom. à Ledesma de matrim. dub. 8. fol.
1219. & dub. 30. in fine, Beia Summa, casu 18. Vega lib. 2.
summa, casu 513. addunt Sotus, & Vega, etiam si iuramen-
tum

ram ad sit, non esse cogendum, nisi multa sperentur com-
moda, & nullum inconueniens timeatur.

- 4 Tertia sententia multò probabilior, docet prius monen-
dum esse, & si renuat, cogendum esse per censuram: (addit
Henriquez statim citandus, & per carcerem,) nisi attentis
circumstantijs prudenter arbitretur iudex, ex inuitis nu-
prijis graua mala, & scandala timeri, vt perpetuas dissen-
siones, iurgia inter coniuges, virum relicta vxore discessurum
& hoc est, qd cap. ex literis, el 2. de sponsalibus, dicitur, co-
gendum esse, nisi rationabilis causa obstitit: & ita intel-
ligitur, c. requisit, eod. tit. vbi dicitur non esse cogendum:
intellige, qn rationabilis causa obstitit: & constat ex ra-
tione, quam textus subiungit, ibi: *cum coactiones difficiles
soleant exitu habere.* Vel potest exponi, d. c. requisit, ibi:
monenda est potius, quam cogenda, id est, prius, vt habetur d.
cap. ex literis. Et ita Glos. explicat, d. cap. ex literis, verbo
compellas, & ibi Innoc. in fine, Alex. de Neuo, nu. 28. Gof-
fredus Summa, tit. de sponsal. nu. 10. Probat 1. pars hu-
ius sententia, scilicet cogendum esse, siue sponsalia iurata
sint, siue non: ex d. c. ex literis, vbi habetur esse cogendum.

Secundò, quia iudex tenetur ex officio compellere ad
reddendum unicuique, quod suum est, & ex iustitia debi-
tum, sed contrahens sponsalia tenetur ex iustitia seruare
fidem, quamuis ea non iurarit: vt probauit disputatione
27. num. 2. ergo tenetur iudex ipsum compellere.

Et confirmatur: quia hæc compulsio ratione iniustitiæ
admissæ locum habet, quæ siue sponsalia iurentur, siue
non, committitur.

Tertiò, quia Ecclesia non tantum iuratem, sed simplici-
ter promittentem compellit, c. 1. 2. & 3. de pactis, & c. iu-
ramenti, 22. q. 5. Nec obstat d. c. ex literis, ad coactionem
ponderare iuramentum: quia narrat facti contingentiam,
non autem eo qd soli iuramento ius compellendi innitatur.

Probat 2. pars non esse compellendum,
quando graua scandala timentur: quia iudicis est com-
pellere, vbi fini matrimoni expedit. (ex fine enim de-
iudicanda est necessitas mediocum.) sed in eo casu non ex-
pedit fini matrimoni cogere, sed potius mutuum obse-
quium, quod ipsius finis est, impeditur, & perturbabitur.

Item, quia tunc iudex coactionem denegans, a clori fa-
uet, vitat enim ipsius graue damnum, vt si petenti pro-
prium gladium ad se necandum, iudex denegaret.

Tandem, quia expedit Ecclesiam minus malum permit-
tere, vt maius vitet, maius autem malum est, scandala, &
perpetuas inimicitias oriri, quam fidem sponsalium fran-
gere: iuste igitur Ecclesia hoc permittet, gratia illud vi-
tandi. Et ideo hanc sniam tenent, siue sponsalia firmata
sint iuramento, siue sola fide, Glos. cap. 2. de sponsal. verb.
interpositione, vbi Abb. nu. 4. Alex. de Neuo, num. 13. Fe-
lin. nu. 14. Hostiens. cap. de illis, el 1. de desponsat. impub.
in fine, vbi Ioan. Andr. nu. 4. Ant. nu. 5. Anchar. nu. 4. Hen-
ricus, nu. 7. Idem Henricus, c. requisit, de sponsal. nu. 3.
vbi Alex. de Neuo, dicens esse communem, num. 10. Præ-
pos. nu. 2. idem Abb. cap. ex literis, el 2. de sponsal. num. 3.
idem Felin. cap. 1. de pactis, nu. 12. Couarr. dicens opposi-
tam sententiam esse erroneam 4. decretal. 1. par. cap. 4. in
initio, nu. 3. Rosella, verb. sponsalia, num. 3. Brunellus de
sponsal. conclus. 16. nu. 10. Alex. Carrerius lib. 1. de spon-
sal. cap. 11. Gregor. Lop. l. 2. verb. quando, & l. 7. verb.
apremiar, el 1. tit. 1. par. 4. Lancelottus Instit. iuris cano-
nici, lib. 2. tit. de sponsalibus, verb. compelli, Perez lib. 5.
ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 3. §. ex his inferitur, Gutier. dicens
esse receptissimam in tribunalibus Ecclesiasticis, de iura-
men. 1. par. c. 51. num. 4. & quæst. canonicis, lib. 1. cap. 18.
num. 10. Menoch. conf. 386. num. 1. vol. 4. Azebedo lib. 5.
recopil. tit. 1. lib. 1. num. 15. & 16. & ex Theologis Pala-
cios 4. d. 27. disputat. 3. fol. 609. in fine, & sequenti, Hen-
riquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 4. Petrus de Le-
des. de matrim. q. 43. art. 1. dub. 3. Ludou. Lop. 2. par. in-
struct. de matrim. cap. 38. fol. 1049. & sequenti.

Et pro eadem sententia sunt alij Doctores, qui absolute
dicunt contrahentem sponsalia, cogendum esse, nec distin-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

guunt iuramento firmata sint, necne. Sic Glos. c. sic quippe,
27. q. 1. verb. queritur, Goffredus Sum. tit. de sponsal. n. 10.
Bal. l. 1. C. de sponsal. n. 7. Card. c. ex literis, el 2. n. 3. in fine,
de sponsal. Turrec. c. vbi non est, 30. q. 2. art. 7. n. 8. lex 7. tit.
1. p. 4. & ibi Montalius, Syl. verb. sponsalia, q. 4. in fine. Sar-
miento lib. 1. selectar. c. 5. n. 5. Nauar. lib. 4. conf. in 2. edi-
tione, tit. de despos. impub. c. 1. in fine. Ant. Cuccus lib. 5.
Instit. moral. tit. 10. n. 20. & 21. Et ex Theologis D. Bonau.
4. d. 29. q. 3. Paluda. 4. d. 27. q. 1. ar. 2. n. 14. D. Ant. 3. p. tit. 1.
c. 18. in fi. Petrus de Soto lect. 18. de matr. §. quo ad primū.
Philarcus de offic. Sacer. to. 1. p. 1. lib. 2. c. 1. §. sponsaliorū.

- 5 Hoc tamen fatendum est, quando iuramentum sponsa-
lia firmat, studioli compellendum esse promittentem
ratione maioris vinculi, & religionis iuramenti. sic Abb.
c. ex literis, el 2. de spons. num. 3. Alex. de Neuo, cap. re-
quisit, eod. tit. num. 10. Rosella, verb. sponsalia, num. 3.
Gregor. Lop. l. 7. verb. *apremiar*, el 1. tit. 1. par. 4. Perez
lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 3. §. ex his inferitur.

- 6 Cum autem iudex à coactione desistere debet ob scan-
dali timorem, necesse est, vt id iuridicè sibi cōstet: vt tenet
Pet. de Ledesm. de matrim. q. 43. art. 1. dubio 3. Verum id
necessarium esse minimè credo: totum enim id negotium
arbitrio, & prudentia iudicis videtur esse commissum, vt
videtur probari ex cap. requisit, de sponsalibus, ibi: *mo-
nenda est potius, quam cogenda,* & cap. 2. eod. tit. ibi: *com-
monendi sunt, & omnibus modis inducendi,* quare credo suf-
ficere, vt iudex ex circumstantijs, quas præ oculis habet,
prudenter arbitretur ea scandala sequenda esse.

- 7 Deinde id concedendum est primæ sententiæ, iudicem
prudenter debere procedere absque strictissima coactione,
ne consensus requisitus ad matrimonium deficiat: quare si
sponsum ita obstinatum esse videat, vt liberè matrimonio
consentire repugnet, monitione potius, quam exactissima
coactione vtatur: & hoc est, quod sensit, cap. requisit, de
sponsal. ibi: *monenda est potius, quam cogenda.* Sic Fortun.
c. 1. de pactis, nu. 30. Couar. 4. decr. 1. p. c. 4. in initio, nu. 5.
Alex. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 11. Ant. Cuccus lib. 5.
Instit. moral. tit. 10. nu. 20. & 21. Menoch. conf. 386. nu. 2.
vol. 4. Azebedo lib. 5. recopilat. tit. 1. l. 1. nu. 16. Gutier. de
iuram. 1. p. c. 51. nu. 4. Zuniga de voto, quæst. 1. à num. 53.

- 8 Hinc inferitur iudicem si cēsura lata, viderit sponsum esse
pertinacem, nihilque censuram prodesse, absoluturū esse à
censura, quamuis sponsum absolutionem minimè petat. Pro
hac parte est Glos. cap. 2. de adulter. in fine, Innocent. c. ex
literis, el 2. de sponsal. vbi asserunt finaliter non esse com-
pellendum: & docent Ioan. Andr. d. c. ex literis, num. 12.
vbi Ant. num. 11. & 12. Anchar. num. 5. Henricus, nu. 4.
Præpos. in fine, Gutier. de iur. m. 1. p. cap. 51. num. 4. & ex
Theologis Philarcus de offic. Sacerd. tomo 1. p. 2. lib. 2.
c. 1. Ludou. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 38. fol. 1049.

Quare nō est audienda Gl. d. c. ex literis, verb. compellas, &
c. sic quippe, 27. q. 2. verb. queritur: nec Goffredus sum. tit.
de sponsal. n. 10. vbi dicunt finaliter compellendum esse: &
addit Goffredus nunquam absoluendū esse, donec pareat.

- 9 Denum obseruandum est iudicem vtriusque fori com-
petentem esse ad hanc coactionem, dummodò de sponsa-
lium valore minimè agatur, quo casu solus Ecclesiasticus
adiri posset: dum autem sponsalia certa sunt, iuxta allegata
& probata, (certa, inquam, sunt, id est, probatur esse con-
tracta, nec an valida sint, lis est:) potest iudex secularis
ad ea compellere, quamuis iuramento cōfirmata sint: sicut
cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam: Sic
Abb. cap. ex literis, el 2. de sponsal. num. 4. Rosella, verb.
sponsalia, num. 3. Brunellus de sponsal. conclus. 16. num. 6.

Vnde inferitur intellectus ad l. 7. tit. 1. par. 4. in fine, ibi:
esia à premia debefer fecha per la sancta Iglesia, intelligitur
enim regulariter: quia communiter opponitur, vel spon-
salia non fuisse valida, vel esse legitimam rescindendi cau-
sam, de qua solus Ecclesiasticus cognoscit: vbi autem hæc
minimè opponuntur, competens est etiam iudex secularis.

- 10 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num. 2. ad
textum constat ex dictis, num. 4.

Ad secundum, dico merum excommunicationis, quando iuste infertur, non cadere in vitum constantem, ut dicemus lib. 4. disp. 17. num. 5. Deinde non adhibetur stricta, & absoluta coactio, sed si promittens recuset, ad tempus excommunicatur, per modum medicinæ, & si sit peritina, absoluitur, ne liber consensus desideretur; ut diximus num. 7. & 8.

DISPUTATIO XXX.

Utrum in contractu sponsalium pœna apponi possit, soluenda per frangentem fidem ipsorum.

S V M M A R I V M.

- Quo duplex sit pœna, & de qua sit præsens disputatio, num. 1.
 Non valet pœna, & est veniale eam apponere, num. 2.
 Quid si apponatur inter contrahentium consanguineos, vel amicos, vel eos, qui possunt grave damnum contrahentibus inferre, vel intorem, num. 3.
 Quid quando promissio illa pœna per parentes facta nullam necessitatem inducat contrahentibus, num. 4.
 Quid si apponatur inter extraneos, num. 5. ubi quando de mandato parentum, vel contrahentium apponunt extranei.
 Quid si promittatur pœna inter contrahentes, & extraneum, num. 6.
 Quid si apponentes pœnam non deducant sponsalia per viam principalis obligationis, num. 8.
 An valeat pœna apposta circa conditionem non contrahendi matrimonium, num. 8.
 An valeat pœna circa matrimonium non dissolvendum, num. 9.
 An valeat favore matrimonij pœna, ut ne vir teneat concubinam, num. 10.
 Quid si pœna est modica, num. 11.
 An per modum interesse valeat pœna. 1. opinio valere, num. 12.
 2. Non valere nisi dolens alter se habuerit, num. 13.
 3. Distinguit, num. 14.
 Sententia Authoris, num. 15.
 Valet promissio soluendi interesse, sed nomine interesse, non sub nomine pœna, num. 16.
 Soluuntur argumenta, num. 17.

1. **S**upponendum est, in contractu sponsalium posse intervenire, aut pœnam, aut arrham, quæ datur in signum contrahendi matrimonium: aut pignus, & fideiussores. Insuper pœna est duplex, quædam quæ verè pœna est, quæ consistit in proprio patrimonio minuendo, ut cum adijciatur pœna sponsalibus soluendæ certæ quantitatis per frangentem fidem: alia aut, quæ consistit in non acquiescendo aliquo lucro, quæ non est propriè pœna, ut dum legatur, vel promittitur aliquid Titio, si uxorem duxerit, vel ab uxore ducenda abstinuerit: non est aut hæc propriè pœna, quia non implens, nihil deperdit, sed solum non lucratur. agendum est igitur in sequentibus disp. 1. de penis: deinde de arrhis. pignoribus, & fideiussoribus. Præsens ergo disputatio est de pœna, quæ verè pœna est, diminuens proprium matrimonium, an validè adijciatur contractui sponsalium.
2. Prima conclusio, pœna adiecta contractui sponsalium est, prorsus irrita: quare violans fidem non tenetur in utroque foro eam soluere. Sic definitur expressè cap. Gemma, de sponsal. & l. Titia 134. ff. de verbor. oblig. & l. finali, C. de sponsal. & l. 39. tit. 11. p. 5. Et ratio est, ut matrimonij libertati consulatur, ne timore pœnæ soluendæ coactè inearatur. Et hæc conclusio est omnium. Verùm sola culpa venialis esset adijcere pœnam: quia cum ea minimè valeat, & subinde non compellat ad matrimonium, non videtur res adeo gravis. Sic Caiet. Sum. verb. sponsalia, & ibi Armilla, nu. 14. & culpam continere, probabitur amplius, disp. 32. n. 21.
3. Secunda conclusio, non tantum pœna est irrita, dum per ipsos sponfos apponitur, sed etiam quando inter eos, qui ipsos sponfos ita iure sanguinis attingunt, ut probabile sit fore, ut inducantur ad matrimonium, ne consanguinei

pœnam solvant. Probatur: quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc casu. Item quia, cap. Gemma, de sponsal. annullat pœnam constitutam à parentibus sponforum. Et ita tenent Glos. l. Titia, in principio, verb. matrimonia, ff. de verbor. obligat. ubi Bart. num. 1. Imola, num. 4. Ias. num. 12. Alciat. nu. 10. Ioan. Andr. d. cap. Gemma, nu. 2. & 9. in fine, & ibi Hostiens. Anton. num. 7. Anchar. nu. 6. Cardin. num. 3. q. 4. Abb. num. 9. Henricus, num. 2. & 3. Alex. de Neuo, num. 18. Præpos. num. 7. Guillelmus Benedictus, cap. Rainutius, de testam. verb. qui cum alia, nu. 98. Socin. conf. 3. vol. 1. Rosella, verb. sponsalia, num. 7. ubi Syluest. quæst. 8. dicto 1. Angel. num. 14. Brunellus de sponsal. conclus. 16. num. 6. Matthæus de Perusio inter consilia matrimonialia Zileti, conf. 6. num. 5. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 7. nu. 5. Gregor. Lop. l. 39. verb. quæren, tit. 11. c. 5. Villalobos in communibus, litera P. nu. 87. Ant. Gabr. in mea editione, tomo 2. communium, lib. 14. verb. pœna, fol. 203. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. num. 193. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. in rubric. glos. 2. num. 2. Azebedo lib. eodem tit. 2. l. 2. num. 3. Gratian. reg. 83. num. 15. Ludou. Lop. 2. par. instruct. de matrimonio, cap. 41. in initio.

Idem dicendum est, quando apponitur inter ita stricta amicitia coniunctos sponfis, ut probabile sit eos timore ductos, ne amici pœnam solvant, contracturos matrimonium. Sic docent iidem Doctores, & Bald. l. finali, nu. 10. C. de sponsal. ubi Alberic. num. 5. Salicet. ibi, num. 12. Cumanus, d. l. Titia in principio, num. 8. ubi Paul. nu. 2. Matienzo dialogo relatorum 3. par. cap. 17. num. 8.

Idem dicendum est, quando promittentes pœnam, possunt grave damnum contrahentibus inferre, nisi contrahant: quia similiter matrimonij libertas impeditur, timore enim ne eos offensos habeant, iustitiam pœnæ facientes contrahant, ut si promittentes sint pidi domini. Sic Anton. Alex. de Neuo. Præpos. ibidem.

Idem eadem ratione dicendum est, quoties pœnam promittentibus sponfi subditi sunt: ut si sint eorum tutores. Sic Speculator, tit. de sponsal. §. primo igitur, nu. 2. Bart. conf. 45. in fine, vol. 1. Alberic. l. finali, nu. 5. C. de sponsal. Ias. d. l. Titia in principio, num. 12. ubi Alciat. num. 10.

4. Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando promissio pœnæ ita concepta est, ut matrimonij necessitatem inducat, ne ea incuratur: ut si parentes, vel sponfis coniuncti promittant pœnam, in eo euentu, quo matrimonium minimè sequatur: tunc non valet: secus autem, quando promiserunt sub certa pœna se facturos, & curaturos, vel absolutè matrimonium filiorum, vel coniunctorum, (tunc enim resolvitur promissio in se facturos & curaturos, ut dixi disput. 24. num. 11.) valere enim promissio pœnæ, quia tunc deficit omnino prohibitionis ratio, nulla enim necessitas sponfis matrimonium ineundi imponitur, timore, ne parentes, aut coniuncti pœnam incurant: quia si hi curent ut matrimonium sequatur, eo minimè sequuto eximuntur à pœna: ut dixi disput. 25. num. 3.

Item, quia tunc pœna minimè cadit supra filiorum, aut coniunctorum matrimonium, sed super factum ipsorum promittentium, nempe curam, & diligentiam adhibendam, ut matrimonium sequatur: ut constat, quia hac adhibita, siue sequatur, siue non matrimonium, minimè debetur: at solum prohibetur sponsalibus adijcere pœnam. Tandem, quia hac pœna non arctatur matrimonij libertas, sed inducuntur parentes, vel coniuncti ad curam adhibendam. Et ita tenent Imola, d. l. Titia, in principio, nu. 4. Et clarius Alciat. ibi, num. 11. quod verissimum est: quamvis Bal. l. finali, nu. 10. C. de sponsal. id reprobet dicens id neutro casu valere.

Tertia conclusio, pœna apposta inter omnino extraneos ipsos sponfis, cui ipsos nullo modo ex dictis num. 3. attingunt, valida est, cuius nullo modo impeditur matrimonij libertas, eo quod nihili faciunt sponfi, si omnino extranei pœnam solvant: ita docet vniuersi Doctores allegati nu. 3. & Speculator citatus ibi, in fine, à Costa. l. cum tale, §. si arbitratus, limit. 4. num. 4. ff. de condit. & demonstr.

Quod

Quod accipiendum est, si extranei absque dolo nomine proprio penam ex proprijs bonis soluendam spondeant, secus si mandato sponsum, vel parentum, penam promittant: quia tunc haberent regressum contra mandantes, & ex eorum bonis soluenda esset: unde eadem esset ratio prohibitionis. Sic Hostiensis Summa, tit. de spons. nu. 2. Bald. l. fin. nu. 10. C. de spons. Ant. c. Gemma, de spons. nu. 7. in fine, Cumanus, d. l. Titia, in principio, nu. 8. Imola nu. 4. Iason, nu. 12. Alciat. nu. 10. Matthæus de Perusio inter consilia matrimonialia Zileti, conf. 6. nu. 7.

Quarta conclusio non valet promissio pene facta inter sponsum, & extraneum, ut sponsus promittat extraneo penam, nisi perfecerit sponsalia. Quia impeditur matrimonij libertas. Sic Ancharanus, d. c. Gemma, nu. 6. vbi Henricus, nu. 4. Præpos. nu. 7. Salic. l. finali, nu. 12. C. de spons. Matthæus de Perusio citatus num. præcedenti, addit bene Henricus, eod. nu. 4. Secus esse si extraneus promitteret penam contrahenti, valet enim, ac si extraneo promitteret: quia non impeditur matrimonij libertas.

Aliqui intelligunt, ut valeat promissio pene inter extraneos, quando se obligat deducendo sponsalia contrahenda, non per viam principalis obligationis, sed per modum cuiusdam conditionis ad penam: ut si dicunt, promittimus hanc penam, si Petrus non duxerit Mariam: tunc enim valet: secus si deducant in pactum, sponsalia per modum principalis obligationis, & penam, ut tali obligationi accessoriam, tunc enim non valebit pena, tanquam accessoria matrimonio, quod debet esse liberum, ut si extraneus promittat sponsalia nomine Mariz, adiecta certa pena nomine suo. Sic Hostiensis, d. c. Gemma, vbi Henricus, nu. 3. Villalobos in communibus, litera P, nu. 88. & videtur tenere lex 39. tit. 11. p. 5.

Sed verius est, utroque modo valere, quia neutro, impeditur libertas in contrahentibus. Sic Ant. d. c. Gemma, nu. 7. vbi Ancharanus, nu. 6. Abb. nu. 9. Alexander de Nevo, nu. 18. Rosella, Angelus, Sylvestrius, Gregorius Lopez, allegati, nu. 3. Matthæus de Perusio allegatus nu. 5. in fine.

Dubitabis tamen, quid dicendum sit, si mulier promissit alicui se non nupturam sub certa pena. Alberic. l. finali, C. de spons. nu. 10. refert aliquos distinguere dicentes valere, si ad certum tempus sit prohibitio matrimonij, secus si in perpetuum, & alios dicentes valere in vidua, secus in virgine, qui omnes ea ducuntur ratione, quod in legatis rejicitur ea conditio perpetua in virgine, secus in vidua, vel si sit temporalis. Sed merito has sententias improbat ibi Albericus, & ipsum sequens Alciat. d. l. Titia, in principio, nu. 5. & docent minimè valere in quouis illorum casuum, quia aliud est spe lucri ad matrimonium invitari, vel ab eo separari, quod in legatis, sub ea conditione contingit: aliud verò metu pene amittendæ libertatem ad contrahendum matrimonium requisitam auferri, quod contingit in præsentis contractu.

Quinta conclusio similiter non valet pena de matrimonio contracto dissolvendo, ut si ponatur pena, si vir, vel vxor dissoluerit matrimonium per ingressum religionis, casu quo potest, vel accusauerit alterum de adulterio, vel ex alia causa iusta petierit diuortium, quia omnimodam libertatem desiderat ius in matrimonio, & constat ex d. l. Titia, in fine principij, ibi: *inhonestum visum est vinculo pena matrimonia astringi, siue futura, siue iam contracta*: & docet ibi glossa verb. matrimonia, & ibi Cumanus, nu. 1. Hostiensis, d. c. Gemma, & ibi Cardin. in fine, Alexander de Nevo, nu. 9. Præpos. nu. 13. Antonius Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. nu. 191. Alciatus d. l. Titia, in principio, nu. 6. vbi optimè addit cum hodie attenda Evangelica lege, repudia non sint licita, valet stipulatio penalis, si coniux repudiet coniugem, tanquam iuri conformis.

Sexta conclusio valet pena favore matrimonij, ut re vitæneat concubinam. Sic Bald. d. l. finali in fine, vbi Albericus, nu. 9. Iason in dicta lege Titia, in principio, nu. 19. Præpos. dicto capitulo Gemma, nu. 13.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Dubitabis tamen an valida sit pena, quando est modica, attenda contrahentium dignitate, cuiusdam enim valere affirmant, eo quod minimè reddat timidiore contrahentes, ne liberè contrahant. Sic docent Cinus, l. fin. C. de spons. Io. Andr. c. Gemma, de spons. nu. 9. vbi Henricus, nu. 10.

Probabilius tamen est minimè valere, quia omnes textus citati nu. 2. indistinctè penam prohibent, eo quod sit contra bonos mores, in contractu, qui tantum libertatem desiderat, penam apponere. Item, quia cum penam adijcere odiosum sit, extendendum non est, c. odia de regul. iur. in 6. Tandem, quia l. neque ab initio 14. C. de nuptijs, iuncta glossa, verb. necessitatem, habetur promissionem decem numerorum, minimè valere, cum tamen modica quantitas sint. Ita Barr. l. Titia, in principio, nu. 4. ff. de verb. obligat. vbi Cumanus, nu. 4. Imola, nu. 6. Iason, nu. 21. Alciatus, nu. 11. Antonius c. Gemma, de sponsalibus, nu. 8. vbi Ancharanus nu. 6. Cardin. nu. 2. Abbas, nu. 8. Alexander de Nevo, nu. 15. Præpos. t. nu. 9. Salicet. l. finali, nu. 10. C. de spons. Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. vbi Angel. nu. 14. Sylvest. c. 9. dicto 2. Villalobos in communibus, litera P, nu. 88. Matthæus de Perusio inter consilia matrimonialia Zileti, conf. 6. nu. 17. & 2. & 3. Montalvus l. 39. in fine, tit. 11. p. 5. & ibi Gregorius Lopez, verb. la pena, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 5. Alexander Carrerius lib. 1. de spons. c. 5. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. in rubr. glossa 2. nu. 2. Azebedo eodem tit. l. 2. nu. 3. Iudovic. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 41. in initio, & c. 36. prope finem.

Nec obstat ratio in contrarium adducta, quia quamuis modica sit pena, aliquantulum impedit libertatem, & si non impedit, est per accidens, & in quodam speciali casu, quem leges non considerant, l. nam ad ea, ff. de legibus, ius autem contractum hunc omninò liberum, peneque immunem, esse voluit.

Tandem non modica difficultas est, an esto pena, ut pena minimè valeat, nec exigi possit, an saltem si alterius sponsum interire, damnumque patiat, possit pena exigi ratione interesse, in quantum interest, quando alterius culpa matrimonium non initur. In quo triplex est sententia, prima ait posse peti interesse, siue lucri cessantis, siue damni emergentis, ut si sponsi intererat matrimonium perfici, eo quod sponsa locupletissima erat, nec ita locupletem inueniet, Sic glossa, licet dubitans, l. Titia, in principio, verb. matrimonia, ff. de verborum obligation. idem videtur tenere glossa unica, l. 2. ff. de spons. idem tenet Card. c. Gemma, de spons. nu. 3. q. 4.

Secunda sententia ait, neutrum lucrum peti posse, nisi sponsus violans fidem, dolo inierit sponsalia, ut alter sponsus damnum illud patiat. Probatur, quia ob solutionem interesse timidiore reddetur sponsus, ne à sponsalibus recedat, & ita plena matrimonij libertas impiedietur: quæ fuit ratio prohibendi penam.

Secundò, quia ius solum concedit arrhas, l. finali, C. de sponsalibus.

Tertiò, quia lex Titia, in principio, ff. de verborum obligation. omninò irritat penam, eæ tamen valeret aliquò modo, si ratione interesse peti posset.

Quartò, quia sciens, vel scire debens stipulationem penalem irritam esse, sibi imputare debet expensas factas, innitenti stipulatione irrita. Et ita docent Hostiensis Summa, titulo de spons. §. 1. nu. 2. Bartol. d. l. Titia in principio, nu. 3. vbi Cumanus, nu. 11. Imola nu. 5. Iason, numero 18. Alciatus, numero 7. Alberic. l. finali, nu. 6. C. de sponsal. Ioan. Andr. cap. Gemma, de sponsal. numero 7. Anton. nu. 8. in fine, Ancharanus, nu. 12. Abbas, nu. 11. & Iacob. de Arerio, quem ibi refert Henricus, nu. 6. Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. Angel. nu. 16. Sylvest. q. 8. dicto 2. Brunellus de sponsal. cenc. 16. nu. 8.

Tertia sententia ait exigi posse interesse consistens in damno emergenti, ut si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat, non autem consistens in lucro cessanti, E 3 quod

quod ex matrimonio provenire debebat. Probatur quia interesse damni non potest species pœnæ appellari, sed ratio damni: at lucrum cessans non potest dici propriè lucrum, nam matrimonium minimè ad lucrum illud dirigitur, nec ius ad illud habetur, nisi matrimonio iam contracto. Sic tenet Dignus d. l. Titia, in principio, Bald. l. sponsalia, ff. de spons. num. unico, vers. in ea glossa, & l. finali, nu. 9. C. de spons. vt Salicet. num. 13. Alex. de Neuo, d. cap. Gemma, num. 20. vbi Præposit. num. 12.

15 Sit conclusio, hæc tertia sententia est multò probabilior, sanè intellecta, vt benè eam explieant Bald. Salicet. & Præposit. proximè citati, nempe, quauis promissionis pœnæ virtute, interesse damni peti non possit, eo quod promissio illa omninò inuálida, nullam obligationem pariat, peti tamen potest ratione iniustitiæ à violante fidem admissa, licet enim ea promissio pœnæ adiecta non esset, teneretur iniustus indei violator hoc interesse restituere sicut iniuste recedens à quocunque alio contractu: huic autem iuri naturali perendi damnum, stipulatio illa pœnalis nihil obesse potest, tantum enim illa iure redditur irrita, non autem amplius decernitur, vt in pœnam illius amittatur ius exigendi damnum subsequens ab iniuste resiliente.

16 Hinc infertur valere promissionem soluendi interesse, sub nomine interesse, quamuis non valeat sub nomine pœnæ. Sic Ant. d. c. Gemma, nu. 9. in fine, & ibi Alex. de Neuo, num. 20. explicans benè de interesse damni, non autem de interesse luctu, ratione dicta num. præcedenti.

Ad argumenta proposita nu. 13. dicto ad 1. non obesse timorem illum ortum ex pœna intrinseca, & ex natura rei annexa sponsalibus: nam etiam timidior redditur recedens à sponsalibus ob lethalem culpam, quam admittit: quod autem teneatur soluere interesse damni, ex natura rei est annexum, sicut omni peccato iniustitiæ: ius verò canonicum solam pœnam extrinsecam vetat.

17 Ad 2. fateor specificè loquendi de matrimonio, solum concedere arrhas, verum in omni iniustitiæ peccato iura vniuersa restitutionem damni præscribunt: resilire autem absque causa à sponsalibus, iniustitiæ crimen est.

Ad 3. fateor stipulationem illam omninò esse irritam, nec virtute illius peti posse interesse, sed ratione iniustitiæ, vt explicui, num. 15.

Ad 4. si interesse deberetur ratione stipulationis illius irritæ, sibi imputare deberet stipulans, non autem ratione illius, sed ob iniustitiam admissam, debetur.

DISPUTATIO XXXI.

An esto pœna sponsalibus adiecta, minimè debeatur, & nulla sit, si solvatur, teneatur recipiens restituere.

SUMMARIVM.

Prima sententia, teneri, & idem in lucro pecunià credita comparato, num. 1.

2. Prior non teneri, & idem in illo lucro, num. 2. & soluenti datur repetitio.

Saluatur argumenta, & explicatur l. 5. & 9. tit. 7. lib. 8. recopil. Castella, num. 3. in glo. num. 2. & l. finali, C. de sponsalibus explicatur num. 3.

1 **D**isputationem hanc à nemine tractatam inueni, sed in alio simili, nempe in lucro comparato pecunià credita, disputant Doctores. Duplex igitur est sententia, & ait teneri recipientem restituere, probatur, promissio illa pœnæ est omninò irrita, nullasque vires habet, vt constat ex l. finali, in fine, C. de sponsalibus: Si causio pœnam stipulationis continens, fuerit interposita, ex vtraque parte nullas vires habebit. Ergo si alter soluat, tenetur recipiens restituere: probo consequentiam, quia cum solvens non gratis donet, sed virtute promissionis pœnalis, si transferretur dominium in recipientem, immuniſque à restitutione eua-deret, magnas vtiq; vires ex parte illius haberet promissio,

& falsò diceret textus, ex neutra parte vires sortiti.

Et confirmatur, si quis errore ductus soluat, quod metu coactus promisit, existimās se illud debere ex ea promissione, tenetur recipiens restituere, vt benè probat P. Molina to. 2. de iust. tract. 1. disp. 267. fol. 97. Sed hic errore ductus soluit pœnam, credens se esse illius debitorem: cum verè non sit, ergo tenetur recipiens restituere.

Secundo recipiens nullum ius habet ad pœnam, cū promissio irrita nullum ius pariat, ergo tenetur restituere. Hanc sententiam in alio simili, nempe in lucro comparato à ludentibus pecunià credita, tenent aliqui Doctores dicentes id restituendum esse, iuxta leges Castellæ, 8. & 9. tit. 7. lib. 9. recopil. ibi: damos por ningunas qualesquier obligaciones, è scripturas, o promesas, que las tales personas cerca de esto hicieren, eo quod huiusmodi promissionem lucrum soluendi, irritam reddunt. Hi sunt Sotus lib. 4. de iust. q. 1. ar. 2. in fine, in 2. editione, ante solutionem argumentorum, Alcozer lib. de ludo, c. 30. Medina lib. 1. Summa, c. 14. §. 29. Gutier. de iuram. 1. p. c. §. 3. nu. 1. & dicit esse tutiorè, Lud. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 22. fol. 387. Idem igitur dicerem in nostro casu, cum in vtroque aequè reddatur irrita promissio iure humano. Et hæc sententia est satis probabilis.

Secunda sententia probabilior, ait recipientem minimè teneri restituere, donec iuridicè exactus, ad restitutionem condemnatur. Probatur, quia iura tantum irritant promissionem illam soluendi pœnā, quod est dicere, promittentem minimè teneri soluere, quod vtiq; fatemur: at nullo pacto significant dominij translationem in recipientem, impediri, cumque inhabilem effici ad retinendum: cum ergo pœnalia sunt, extendenda minimè sunt ad hoc.

Et confirmatur ex l. generaliter, §. 6. ff. de verb. oblig. vbi dicitur stipulationes turpes nullius esse momenti, & tamen probabilissima sententia habet, esse ad hunc sensum nullius momenti, vt stipulans minimè teneatur, soluere, si tamen soluerit, recipiens immunis sit à restitutione.

Secundò, quia si benè inspiciantur ceteri textus stipulationem hanc pœnalem irritantes, solum denegare videntur actionem exigendi pœnam promissam, & tutum reddere: promittentē à solutione, vt constat ex c. Gemma, de sponsalibus: mandamus, quatenus si est ita eundem B. vt ab extorsione prædicta pœna desistat, Ecclesiasticæ censura compellat. & l. Titia, §. 34. ff. de verb. oblig. ibi: respondet ex stipulatione, qua proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit, agens exceptionem doli mali obstruam. & l. 39. tit. 1. p. §. ibi: aquel que fizo la prom. ssio por el que non lo quere facer ni cumplir que non e, renuuo des pechar la pœna. Nec mirum esse debet hoc, quia in alijs simile videmus legatarius enim in minus solemnī testamento relictus, iuxta opinionem, quam sequitur Sotus lib. 4. de iust. o. §. art. 3. Alcozer lib. de ludo, c. 23. Burg. de Paz. l. 3. Tauri. p. §. n. 1482. non tenetur legatum receptum restituere, cum tamen hæc minimè teneatur illud soluere. Et hæc sententiam docent in alio simili, dicentes perdentem ludo pecunià credita, non teneri soluere, si autem soluat, recipientem non teneri restituere, & leges Castellæ, nu. 1. citatas, quæ promissionem irritant, intelligi ad eum tantum effectum, vt perdens soluere minimè astrictus sit: Pérez lib. 4. ord. tit. 4. l. 9. vers. featenido, Azebedo lib. 8. recopil. tit. 7. l. 8. nu. 8. P. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. §. 15. §. 3. quoad secundum. P. Henric. lib. 7. de indulgentijs, c. 3 §. nu. 6. Bannes 2. 2. q. 32. art. 7. Arag. eodem art. 7. Salsón. 2. 2. ante c. 62. q. de dominio, art. 6. fol. 560. & sequenti, Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 189. n. 9. Vega lib. 3. Summa, casu 288. & dicit esse satis probabilè, Lud. Lor. lib. 2. de contract. c. 22. fol. 397. & eā teneant multi viri Theologi, & iurisperiti doctissimi, vt refert Alcozer lib. de ludo, c. 30. & ipse dicit eā esse probabilè. Sic ergo in nostro casu dicendū est. Cōceditur tñ soluenti repetitio pœnæ solutæ: quia quamuis turpiter stipulatus fuerit, nec turpiter, nec pro re turpi solui, vt benè probat Alciat. l. Titia, in princip. num. 6. ff. de verb. oblig.

Ad primum argumentum negatur consequentia: quia ad hunc sensum dicitur promissionem ex vtraque parte nullas

nullas vires habituram, quia neutra rem promissam soluere tenetur: non tamen ut soluta restituenda sit.

Ad confirmationem, dico maiorem esse veram, quando solum per errorem, est omnino indebitum, obnoxiumque restitutioni: secus quando nec est omnino indebitum, ut contingit in pena promissa: solum enim indebita est, ad hunc sensum, ut promittens soluere non teneatur.

Ad secundum nego antecedens, solum enim priuatur iure exigendi, & quo ad hunc effectum est promissio irrita, non autem iure retinendi.

DISPUTATIO XXXII.

Vtrum poena contractui sponsalium adiecta, firmetur iuramento, & si solvatur, possit repeti, siue obtenta, siue non obtenta iuramenti relaxatione.

S V M M A R I V M.

Iuramentum contra bonos mores non obligat, & explicatur reg. non est obligatorium, de reg. iur. in 6. & an ex iuramento inique extorto acquiratur aliqua obligatio extorquendi, vel soli Deo, nu. 1. & explicatur cap. verum, & c. si verò, de iureiuran. quae iterum explicatur, num. 15.

Quoties iuramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria eius relaxatio, num. 2.

An distet inter hac iuramentum confirmat contractum, vel non confirmat: observandum tamen est, & obligat ob Dei honorem, num. 3.

Quando iuramentum obligat, sed non firmat contractum, manet inualidus, ut antea erat: quando verò firmat, efficitur validus, & irrenocabilis, num. 4.

Quando iuramentum non confirmat habita relaxatione potest veniri contra contractum, & manet inualidus: secus quando confirmat, num. 5.

Quando confirmat, non datur absolutio, nec facta solutione satisfi, nec potest repeti, secus quando non confirmat, nu. 6. & ibi quid importet dictio, omnino.

An dum non firmat, facta solutione possit repeti, absque iuramenti relaxatione, & quid si fuit iuramentum de non repetendo, num. 7.

Iuramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, secus quando ob priuatam, num. 8.

Quando prohibetur ob publicam utilitatem, non obligat iuramentum, nec indiget relaxatione, nu. 9.

Quid si prohibitio feratur in personas, & non in ipsum contractum, num. 10.

Quando censetur contractus ob bonum publicum prohibitus, & quando ob priuatum, num. 11.

Quando contractus est reprobatus odio creditoris, quia in eo versatur turpido, non confirmatur iuramento, sed est iuramentum seruandum, & est locus repetitioni relaxato iuramento, num. 12.

An debeat esse hac turpido aduersa iuri naturali, num. 13.

Quando non est turpido in recipiente, non impletur momentanea solutione, postmodum repetendo, num. 14.

Potest Episcopus relaxare hoc iuramentum, ut soluendi vsuras, vel quando metu extorquetur, quando versatur turpido ex parte creditoris, num. 15. vbi quid, quando est iuramentum faciendi id, ad quod alias tenebatur, & explicatur c. debitores, de iureiuran.

An sit necessarium petere relaxationem, antequam iurans in periurium inciderit non implendo, ut ea concedi possit, num. 16. & ibi frustra legis auxilium implorat, qui in legem delinquit.

An possit commutari, vel relaxari per diploma cruciatum, concedens vitorum commutationem, aut dispensationem, vel iuramentorum, sine ulla praeiudicio, num. 17.

An possit iurans antequam soluat, adire iudicem, ut compellas parsem remittere iuramentum, & quis iudex sit competens, Sanch. de Maurim. Tom. I.

n. 18. & ibi, an iudex laicus possit hoc iuramentum remittere. Quot, & quae sint difficultates disputanda, num. 19. Post num. 19. inuenies alia summaria.

Questio hae grauissima est, & adeo ad illius, & aliarum questionum, quae passim disputantur de iuramento firmante contractus, solutionem, praemitenda sunt aliquot fundamenta.

Primum est, explicatio regulae, non est obligatorium, de reg. iuris in 6. vbi habetur iuramentum contra bonos mores praestitum non esse obligatorium: dupliciter enim potest esse contra bonos mores, aut ciuiles, aut naturales: contra bonos mores ciuiles esse dicitur, quia licet res promissa in se non sit peccatum, inde tamen bonis moribus, quos instituta respublica seruari decet, potest facile prauiudicium afferri: contra naturales autem esse dicitur, quando res promissa impleri non potest absque culpa lethali, vel veniali: dum ergo dicitur iuramentum contra bonos mores non obligare, intelligitur, quando est contra bonos mores naturales, secus quando solum est contra bonos mores ciuiles. Ita tenent multi, quos refert Couarr. de pactis 3. par. in principio, num. 1. idem cum multis alijs Minchaca de success. creat. §. 28. nu. 9. & sequentibus Gutier. de iurament. 1. p. c. 40. nu. 4. Molina to. 1. de iust. tract. 1. disputat. 151. in solutione ad 1. quamuis Couarr. ipse hanc communissimam distinctionem impugnet. Hoc tamen necessario fatendum est, tunc ratum iuramentum homini praestitum, non obligare, quando promittitur res, quae absque culpa saltem veniali impleri non potest. Sic Abb. c. cum contingat, nu. 7. de iureiur. & fatetur Couar. eodem nu. 1. versic. 3. constat. Molina eod. tract. 2. disput. 149. §. his exemplis, & 2. to. tract. 2. disput. 271. fol. 117. Vnde quoties ex parte iurantis res est licita, saltem ad redimendam vexationem, quamuis is, cui iuramentum praestatur, inique extorserit iuramentum, est validum, & obligatorium: ut constat ex c. debitores, de iureiur. vbi dicitur obligare iuramentum soluendi vsuras, quia promittens, absque culpa ad redimendam vexationem, iureiurando pollicitus est: idem constat ex c. 2. de pactis, in 6. & c. cum contingat, de iureiur. vbi traditur, omnino seruandum esse iuramentum, cuius observatio non vergit in dispendium salutis aeternae: quia ratione iuramentum rei licitae metu extortum obligat, c. verum, & c. si verò, de iureiur. cuius ratione egregie reddit D. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. & ipsum sequuntur Card. conf. 137. col. 2. Ant. d. c. si verò, num. 5. vbi Imol. num. 6. Alex. de Neuo, c. 2. eodem tit. nu. 5. Fortunius de ultimo fine, illatione 22. num. 463. & 464. Roland. conf. 2. nu. 77. vol. 1. Gutier. de iurament. 1. p. c. 57. num. 20. quia ex iuramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte, iuramentum turpiter extortum, non obligat: homo enim nullum ius per iniustitiam acquirit: altero Deo, qui in testem inuocatur, atque ita teneatur iurans Deo seruare, quod per nomen suum promissit, si licitum sit. Quod clarè significatur, c. debitores de iureiur. ibi. Si verò de ipsarum solutione iurauerint, cogendi sunt reddere domino iuramentum. vbi non dixit vsurario, quasi ipse nullum ius adquisierit, sed Domino. Vnde Couarr. de pactis 2. p. §. 3. nu. 2. versiculo primum ex hoc intellectu, probat, nec secundo acquiri obligationem creditori, ex ea promissione iurata.

Secundum fundamentum, quoties iuramentum non obligat, seu non valeat, non est necessaria relaxatio: ut in simili de excommunicatione inualida habetur capitulo solet de sententia excommunicat. in 6. Sic Imola. cap. cum contingat, num. 32. de iureiuran. Felin. cap. 1. nu. 2. eodem tit.

Tertium fundamentum est, latissimum est discrimen inter hae, iuramentum confirmat contractum, & non confirmat contractum, sed observandum est ob diuini nominis honorem, donec relaxetur, ut docet Bart. l. si cui pro eo, num. 10. ff. de fideiusor. Abbas, capitulo cum contingat, numero 8. in initio, & cap. 1. numero 12.

de iureiur. Fel. eodem cap. 2. nu. 26. Paulus authentica sacramenta puberum, nu. 3. & ibi Ias. num. 38. C. si aduer. vendit. Couar. de pactis 2. par. 5. 1. nu. 7. verfic. quicquid sit, & sequentibus, Caldas. l. si curatorem, verbo minoribus, nu. 3. C. de in integr. restit. Barbosa l. 1. par. 5. nu. 73. in fine, & l. alia 1. 5. eleganter, nu. 32. ff. solut. matrimo.

4 Et quod attinet ad præsens, triplex inter alias reperitur differentia. Prima est, qñ iuramentum obligat, non tamen firmat contractum, dimittitur contractus in sui natura, & si erat inualidus, adhuc manet inualidus; quia iuramentum tunc temporis nullum vinculum addit contractui, sed tñ obligat in ordine ad Deum, ne reus falsus sit, vt dixi nu. 1. & cum contractus sit in ordine ad hominem, cui per iuramentum hoc, nullum ius acquiritur, inde est, vt contractus ille nullam vim ex iuramento sortiatur, sic Ias. auth. sacramenta, C. si aduerf. vendit. nu. 38. Ant. Gomez. 2. variar. c. 14. nu. 21. At verò, qñ iuramentum cōfirmat contractum, licet secluso iuramento esset nullus, efficitur firmus, & irrevocabilis rōne iuramenti, vt tradunt omnes, cum cōtingat de iureiur. & c. 2. de pact. in 6. & d. authentica sacramenta.

5 Ex hac oritur secunda differentia, quando contractus non firmatur iuramento, sed iuramentum seruandum est, relaxato iuramento potest immediatè veniri contra contractum; non, n. obstat contractus, quia nullus erat; non iuramentum: quia relaxatione extinctum est. At si contractus firmetur iuramento, quamvis aliquando rōne lesionis, concedatur relaxatio, manet tñ validus contractus. Quia cum ex iuramento habuerit firmitatem, nō debet cessare causa cōfirmanti, rescindi; non superuenienti causa annullanti, reg. factum legitimè, de reg. iur. in 6. quare non statim potest veniri contra contractum, sed absolutio operabitur, ne incurratur in peritium, impugnando contractum. Sic Angelus de Peru, quem refert, & sequitur Abb. cap. 1. de iureiur. num. 12. Anton. Gomez. multos referens 2. variar. cap. 14. nu. 21. Gregor. Lopez l. 6. tit. 19. verb. debe. p. 6. & licet Panormitan. cap. cum cōtingat, de iureiurand. nu. 9. in fine, & ibi Alex. de Neuo, in fine, Fel. yn. cap. 1. nu. 26. in fine, eod. tit. videantur censere contrarium, existimantes contractum irritum manere iuramento relaxato, quoties a solo iuramento robur accipit: at intelligēdi sunt, qñ absolutio plenè cōcessa est ab ipsa cōtractus iurati obligatione: quæ concedi nō debet, nisi iudici cōstat causa plenè discussa, contractum minimè esse seruandum. Sic Alciat. d. cap. cum cōtingat, nu. 44. Couar. de pactis 2. par. 5. 1. nu. 7. in fine, Gutier. d. auth. sacramenta puberum, nu. 22.

6 Tertia differentia est, si contractus firmetur iuramento, non licet amplius contravenire, nec peti potest absolutio, nec facta solutione datur repetitio, sed contractus omninò firmus, & irrevocabilis manet: quod significant ea verba d. auth. sacramenta, ibi; *inviolabiliter custodiantur, & verba illa, cap. 2. de pactis in 6. ibi; omnino seruari debebat.* Vt ibi animaduertunt Domin. num. 3. Franchus num. 4. nam dictio, omninò, importat, absque aliqua dispensatione: quia est dictio præcisa, vt docet Ias. l. 1. nu. 3. ff. de iurisd. h. on. iudic. Alberic. in Dictionario, verbo omninò. Bertachinus alios allegans in repertorio, eodem verb. & ita importat præcisam executionem, Glos. Clement. 1. verb. omninò, de vita, & honestate cleric. Prepositus, cap. tuz. de sponsal. nu. 10. in initio. Vnde Tiraque. l. si vnquam, C. de reuocat. donat. verb. reuertatur, nu. 78. & 79. multos referens, ait significare, sine vlla exceptione, sine remedio, & ad vnguem, & num. 81. multis relatis ait, excludere omnem gratiam, & dispensationem: quod idem multis relatis docet Mattenzo lib. 5. recopilat. in rubric. glos. 1. num. 39. Si autem id iuramentum tantum obseruandum esset ob Dei reuerentiam, remedio relaxationis esset locus. Et confirmatur: quia non eo rigore loquitur textus cap. debitores, de iureiur. vbi iuramentum non firmat contractum, sed solum ob Dei reuerentiam seruandum est. Et ita docent Franchus d. cap. 2. num. 1. Ias. d. auth. sacramenta puberum, nu. 41. Couar. de pactis, 2. par. 5. 3. num. 2. verfic. inferitur, Caldas, l. si curatorem, C. de

in integr. restit. verbo minoribus, num. 3. & ratio est, quia per talem contractum iuratum, acquiritur est ius tertio; cum enim ex parte ipsius nulla verietur turpitudinis, iuramentum non tantum in ordine ad Deum, sed etiam in ordine ad ipsum, obligat, iurique parit. Quando vero iuramentum non firmat contractum, sed propter Dei honorem est seruandum, licitum est petere relaxationem, que faciliè concedenda est à prelato: quia cum nullum ius acquiritur homini, cui præstatur, sed soli Deo, vt dixi nu. 1. prelatus, qui Dei Vicarius est, potest eius nomine relaxare, adeoque iusta relaxandi causa: cū Deus solum acceptarit in fauorem illius tertij, cui nullum ius acquiritum est. Si autem nolit iurans relaxationem petere, satisfaciatur statim, vt soluat, repetat: quia iam impleuit iuramentum, & alter iniuste iam retinet. Sic Bart. l. si quis pro eo, ne, 10. ff. de fideiuss. Ias. d. auth. sacramenta, num. 41. Couar. de pactis, 2. par. 5. 3. nu. 2. in principio, Riminaldus mit. quib. aliena, licet, in principio, num. 207. Caldas, d. nu. 3. proximè citato. Et quamvis aliqui dicant, stare contractum non firmari iuramento, & tamen non concedi absolutiōnem, nec repetitionem: sed verumque tantum concedi, quando non firmatur in odium creditoris, in quo est turpitudinis, vt in iuramento soluendi vsuras: sic Ant. d. c. cum cōtingat, nu. 8. ad medium, & ibi Abb. nu. 8. in fine, quod idem acutius ibi Alciat. num. 76. quantum ad absolutiōnem, quam deneget ad eam esse dicit, nisi turpitudinis sit in recipiente: dicit tñ ibi, & nu. 75. concedi repetitionem, quamvis non sit turpitudinis in recipiente. Ceterum verius est, qd ex communi sententia diximus, concedi absolutiōnem, & repetitionem, quoties iuramentum non firmat contractum.

7 Hinc inferitur, vbi iuramentum non firmat contractum, si solum sit de soluendo, facta solutione impletum esse, & absque aliqua relaxatione posse solum repeti, cap. ad audientiam, de his que vi, ibi, *non obstantio iuramento prædicto, quoniam ad non repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur.* sic Glos. ibi, verbo resignandum, Hostien. ibi super verb. non obstante, Ioan. Andr. num. 2. Anton. num. 9. Anchar. num. 4. Abb. ibi in principio, num. 1. Couar. de pactis 2. p. 5. 3. num. 2. in principio, Gutierrez de iuramep. 1. p. cap. 53. nu. 8. Si autem iuramentum fuit etiam de non repetendo, non potest solum repeti ante iuramenti relaxationem, potest tamen ea cōcedi, cum nullum ius tertio acquisitum sit, & ea concessa potest solum repeti, & contractus reuocari, vt docet Glos. Host. Anton. Anchar. num. 6. Abb. notabili 2. Couar. Gutier. num. 2. proximè citati, Bart. l. si quis pro eo, nu. 10. ff. de fideiussor.

8 Sed rogabis qñ iuramentum firmet contractum: quando autem non confirmet, & obseruandū sit? Res est valde difficilis, longissimamque disputationem desiderans: verum qd attinet ad præsens breui duplici regula explicabo.

Prima regula sit, quoties actus in fauorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramento, sed eius quando principaliter ob priuatam vtilitatem, quamvis secundariò, & min⁹ principaliter publicam vtilitatem contingat. Probat ex cap. si diligenti, de foro competent. vbi deciditur irritum esse pactum iuratum, quo fori priuilegio clericus renunciat, eo quod id priuilegium in totius clericalis status fauorem, concessum sit. Et ratio est manifesta: quia iuramentum confirmat contractum, modo non sit cōtra bonos mores, nec in præiudicium tertij, cap. cum cōtingat, de iureiur. vnde non confirmat, quando est contra publicam vtilitatem principaliter: quia illi tanquam tertio præiudicat principaliter, nec priuatus fauori publico renunciare potest, sed suo tantum: at quando est solus fauor publicus secundariò, & in consequentiam, lex canonica de eo non curat, cum non oriatur magnum præiudicium bono publico, & renunciantis, cuius principaliter interest, & inde est, vt tñ iuramento confirmetur, & constaret ex cap. 2. de pactis in 6. & authent. sacramenta puberum, C. si aduerf. vendit. vbi contractus minorum fauore, iullo confirmantur iuramento, & ex cap. cum cōtingat, de iureiurand. & cap. 2. eodem tit. in 6. vbi aliena-

alienatio fundi dotalis mulierum favore, nulla, firmatur iuramento. item quia pacto priuatorum potest iuri privato, non autem publico, derogari, c. si diligenti, de foro competentis, & Laurigetrum, §. si paciscar, ff. de pactis. Hæc regula, quamvis negetur ab Imola, d. cap. cum contingat, nu. 3. §. est verissima, & cum tradunt Bart. l. si quis pro eo, nu. 7. & 8. ff. de fideiussor. Anton. d. cap. cum contingat, nu. 8. in initio, & nu. 16. & ibi Abb. n. 22. vers. octauus casus, Alex. de Neuo, ibi, n. 6. 27. & 35. Alciat, ibi, nu. 27. & seqq. Corneus d. auth. sacramenta, nu. 48. & ibi Paul. num. 8. & 9. & ibi in repetitione Humbertus, de Bonenco, n. 115. & 120. Couar. de pactis 2. par. §. 1. nu. 1. & 5. Anton. Gomez. 2. variar. c. 14. nu. 24. & 26. Minchaca de success. creat. lib. 3. §. 28. num. 21. Rimin. inst. quib. alien. licet in principio, nu. 17. Anton. Gabr. in mea editione, tomo 1. commun. lib. 9. fol. 618. Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. glos. 3. num. 15. & 17. Gutier. de iuram. 1. p. c. 58. nu. 15. Seraphinus alios referens, de priuilegiis iuramenti, priuileg. 61. num. 13.

Imò quamvis Corneus, d. auth. sacramenta, nu. 48. asserat id iuramentum appositum contractui prohibito principaliter ob publicam utilitatem, relaxatione indigere; Verius tamen est non indigere, sed omnino inuálidum esse. probatur ex c. si diligenti, de foro compet. vbi postquam statutum est irritum esse pactum iuratum, quo clericus foro renunciat, sic dicitur, *cum non sit beneficium hoc personale, sed pot. uti in collegio Ecclesiast. ea indultum, cui priuatorum pacto derogat, non potest, nec iuramentum licite seruari potuit, quod contra canonica statuta, & ceteros pacti omnibus informatur.* Ergo manifeste sentit textus, iuramentum contra publicam utilitatem non posse licite obseruari, & subinde non indigere relaxatione. Et confirmatur: quia ea non indiget, qm est in præiudicium tertij, cap. cum contingat de iureiur. ergo à fortiori, non bonum commune ledit: Sic Ant. d. c. cum contingat, nu. 8. in initio, Abb. nu. 22. vers. octauus casus, Alex. de Neuo, nu. 27. Alciat, nu. 29. Paul. d. auth. sacramenta, nu. 9.

Nec admittenda est limitatio huius regule, quam tradit Bart. d. auth. sacramenta, n. 15. & l. si quis pro eo, nu. 9. ff. de fideiussor. quem sequuntur alij relati per Gutierrez d. auth. sacramenta, nu. 35. vbi ait, contractum principaliter, & primario interdicitur ob priuam utilitatem, firmari iuramento, non prohibitio legis fertur in ipsum contractum, ut si lex præscribat non in eundem esse contractum absque certa solemnitate, secus si prohibitio feratur in personas: ut si lex sic decernat, nullus minor contrahat tunc, non firmatur iuramento. Sed hæc limitatio communiter rejicitur à multis, vnde referunt, & sequuntur Couar. de pactis 2. p. §. 2. nu. 7. Gutier. d. auth. sacramenta, nu. 36. & seqq. vnde dicitur si est in utroque casu firmari contractum iuramento.

Quæ res, in eo contractus principaliter prohibetur ob bonum publicum, & secundario ob priuatum. Id expli- cant Couar. de pactis 2. p. §. 1. nu. 6. & Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. glos. 3. nu. 18. sic, quamvis omnis lex primo, & principaliter intendat bonum commune, at qm disponit de rebus priuatorum: quia utilitas immediatè defertur priuatis, dñ quo ad executionem esse principaliter ob utilitatem priuam: ut dum disponit de minorum contractibus, sine curatorum auctoritate non celebrandis, qm aut disponit de rebus publicis: quia utilitas immediatè resultat toti reipublice, dicitur principaliter intentione, & executione dirigi ad bonum commune. Ut dum disponit ne equi, aut arma, aut pecunie de regno extrahantur. Quod idem clarius explicuit Minchaca de success. creat. lib. 3. §. 28. nu. 24. ut tunc dicatur lex primario, & principaliter dirigi in executione, ad priuam utilitatem, qm ex eius transgressionem, bonum commune immediatè non leditur: ut ex alienatione fundi dotalis, non magis reipublice interest, ut pertineat ad virum, quam ad alium ex ciuib. simile est, de legibus, ne minor contrahat absque curatore, ne vir conueniatur ultra quam facere potest. Quia in utroque casu, qm minor amittit, vel à viro exigitur, apud aliquem ex ciuib. eiusdem Reipublice permanet. Secus autem est de legibus, ne pecunie, aut equi de regno extrahantur, imme-

diatè enim regnum ipsum leditur, manens pauper, & in- defensum. In dubio autem quoniam lex disponit de com- modo pecuniario, videtur principaliter favorem priua- tum respicere, & secundario publicum: ut Bartolum refe- rent, tradit Alciat. cap. cum contingat, nu. 29. de iureiur.

Secunda regula sit, qm contractus primo, & principaliter prohibetur pp priuam utilitatem, semper firmatur iuramento, nisi reprobatus sit odio creditoris, in cuius fa- uorem iuratur: quia in ipso est turpitudine: tunc, non con- firmatur iuramento, quamvis iuramentum seruandum sit, donec relaxetur, & facta solutione potest solutum repeti: ut dixi, nu. 7. ut quando materia prohibita est, ut receptio vsurarum, vel iuramentum iniquo metu extorquetur: in utroque, casu creditor inique agit, teneturque iure natu- rali, accepta restituere. Probatur tunc non confirmari iura- mento, ex cap. cum contingat, de iureiur. & c. 2. cod. tit. 6. & cap. 2. de pactis, in 6. & auth. sacramenta, C. si aduer. vend. qui textum decernit iuramentum, minorum contractibus, donisque alienationi, adiectum, esse omnino seruandum, (id est, absque aliqua dispensatione, & remedio, ut dixi nu. 6.) nisi vi, vel dolo præstitum sit, ergo à contrario sensu, non est omnino seruandum, sed relaxationi locus est, vbi metus, aut dolo interfuit, & subinde contractum minimè confirmabit. Item ex cap. debitores, de iureiur. vbi iura- mentum soluendi vsuras, præcipitur obseruari, & statim conceditur repetitio: & ratio est, cur non confirmetur iura- mento, ne sit vinculum iniquitatis, contra cap. quanto, de iureiur. viam tribuens contractui iniuste extorto; ratio autem cur obseruandum sit, est, ne Deus in falsum testem adduca- tur, quam latius explicui, n. 1. in fine: sic docet Bart. l. si quis pro eo, nu. 10. ff. de fideiussor. & ibi Ang. Paul. d. auth. sa- cramenta, nu. 8. & 9. vbi Corn. in repetitione, n. 40. & ibi Humbertus de Bonenco in repetitione, n. 128. & 133. Ant. d. c. cum contingat nu. 8. ad mediū, & ibi Abb. n. 22. vers. octauus casus, Alciat, ibi, n. 76. Couar. de pactis 2. p. §. 2. n. 1. Gutier. de iuram. 1. p. c. 40. n. 5. vers. non obstat, Barbosa l. alia 15. §. eleganter, n. 32. & 33. ff. sol. matrim. Molin. c. 2. de iusticia, tract. 2. disp. 515. pag. 1682. & seq. §. dubium est utrum.

Et debet esse hæc turpitudine de iure naturali, & diuino: nam si est de iure humano, confirmabit contractum iura- mentum: supplet, n. ad vitium, ut patet ex cap. quamvis pactum, de pactis in 6. sic Anton. c. cum contingat, de iureiur. nu. 8. ad medium, Bal. l. non dubium, nu. 26. C. de legib. & vñ clare tenere Couar. de pactis. 2. par. §. 3. n. 2. vers. secundo inferitur vbi reddit rationem, cur contractus, quo quis iur- rat soluere vsuras, non firmatur iuramento: quia is contractus iure naturali nullus est omnino, nullamque inducit obli- gationem, & non tm iure humano, & Gutier. de iuram. 1. p. c. 40. nu. 5. vers. non obstat, vbi dicit requiri, ut turpitudine illa sit iuri canonico, & non tantum iuri civili, aduersa.

Hinc inferitur, quando contractus est propter solam pri- uatam utilitatem reprobatus, nec id sit in turpitudinis cre- ditoris odium, effici per iuramentum, inexpugnabilem, nec impleri iuramentum, momentanea solutione, statim repe- tendo. Nec obstat si ne causa esse rem solutam penes alterum, & non spontè, sed metu perituri: & sic posse repeti, saltem conditione sine causa: quia iuramentum efficit firmum contractum, purgatque vitium nullitatis iure civili indu- ctæ, & ita non sine causa, sed causa illius contractus res est apud alterum. Sic Anton. d. cap. cum contingat, nu. 8. ad medium, Paul. d. auth. sacramenta, nu. 8. & 9. Couar. de pactis 2. p. §. 3. nu. 2. vers. secundo inferitur, vbi merito im- probat Bart. l. Seius, & Augerius, nu. 4. ff. ad leg. Falc. dum dixit contractum à lege prohibitum in odium creditoris, confirmari iuramento, licet detur repetitio debitoris, post solutionem: Sed hoc (inquit Couar.) falsum est: quia nec contractus talis firmatur iuramento, & si firmaretur, non da- retur repetitio, ut dixi nu. 6. vnde melius esset idem Bart. l. si quis pro eo, nu. 10. ff. de fideiussor. dum ait hunc con- tractum non firmari iuramento, & ideo dari repetitionem.

Secundo inferitur posse Episcopum relaxare iuramen- tum quado versatur turpitudine ex parte creditoris recipien- tis:

tis: quia nullum ius ipsi acquiritur, sed lege iustitiae tenetur restituere, & ita in iuramento soluendi vsuras docent Innocent. c. debitores, in initio de iureiur. vbi Anton. n. 7. Abb. cap. 1. nu. 6. eod. tit. & ibi Alex. de Neuo, nu. 14. & Imola nu. 3. D. Anton. 2. par. tit. 10. c. 6. §. decimus casus. Nauar. Summa Latina, in noua editione, cap. 10. nu. 17. Couar. 1. variat. c. 4. nu. 5. & omnes in hoc conueniunt: idemque dicendum est de iuramento metu extorto. Nec obstat, c. si verò, & c. verum, de iureiur. vbi dicitur huiusmodi iuramenta solere à summis Pontificibus relaxari: quia respondent Abb. eod. cap. verum, nu. 2. & Alex. de Neuo, ibi, nu. 3. Pontificem narrare factum, non tñ quasi ea potestas soli Pontifici summo conueniat: vnde posse Episcopum relaxare, docent Innocent. cap. 3. de his quæ vi, nu. 2. & cap. debitores, de iureiur. nu. 2. vbi Anton. nu. 7. Panormit. c. verum eodem tit. nu. 2. & ibi Alex. de Neuo, nu. 3. Fel. cap. 1. eod. tit. nu. 15. Angel. iuramentum 6. in initio, Syluest. iuramentum 4. quæst. 7. dictio 1. & iuramentum 5. q. 3. Tabiena verb. iurare, q. 20. nu. 21. D. Anton. & Couar. proximè citati, Héríquez lib. 7. de indulgent. c. 35. nu. 6. in commeto, litera Q. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 149. fol. 842. Petrus de Ledesma de matr. q. 47. art. 3. dubio 3. q. mouet circa 3. argum. §. sed adhuc est aduertendum, Manuel 1. to. Summa 2. editione, cap. 193. nu. 9.

Et generaliter quoties inest turpitudine ex parte recipientis, quia scilicet iurans patitur iniuriam, potest Episcopus relaxare, eadem ratione, vt docent Abb. c. 3. de his, quæ vi, nu. 9. Imol. c. si verò, nu. 4. de iureiur. Ang. Syl. Tab. Couar. Henríq. Molina, Manuel proximè citati, idem Couar. de pact. 2. par. §. 3. nu. 3. in principio, Aragon. 2. 2. q. 89. art. 7. circa solutionem ad 3. conclusionem. vltima.

Imò idem dicendū est, quamuis metu coactus aliquis sit, ad iurandū se facturum id, ad q. aliàs tenebatur potest. n. petere ab Episcopo relaxationem, ne periurus sit non implendo, quia iniuriam passus est violētā iuramēti extorsione. Sic Hostiens. c. ad nostram, el 3. paulò post principium, super verb. tale fuit de iureiur. & ibi Innoc. nu. vnico. Io. Andr. nu. 5. Abb. nu. 3. Alex. de Neuo, nu. 15. idem Abb. c. petitio, nu. 3. eod. tit. & ibi Alex. de Neuo, nu. 6. Couar. reg. peccatum 2. §. 3. nu. 7. quamuis Glos. d. c. petitio, verbo extorsit, significet contrarium: aut. n. seruandum esse iuramentum, in eo, in quo iurans tenebatur iure communi.

Hinc infertur immeritò trepidasse Sotum lib. 8. de iustitia q. 1. art. 7. in solutione ad 3. in 4. membro responsionis, col. 10. vbi ait non cōsueuisse Ecclesiam relaxare iuramentum, in quo est iniuria, sed q. metu extorquetur, quia c. debitores, de iureiur. dicitur iuramentum soluendi vsuras implendum esse, nec absolutionis mentio fit, quamuis (inquit idem Sotus) non esset absurdū, hoc iuramētum relaxare. Sed immeritò trepidauit: certissimum. n. est posse relaxari, quoties recipiens turpiter recipit: vt latè probauimus, & cap. debitores, supplendum est per cap. verum, & c. si verò, de iureiur. vbi in iuramento metu extorto dñr concedendam esse relaxationem, tñne iniuriæ illata, & cū ibi minimè reseruetur, cēletur cōcessa Episcopo, per cap. nuper, de sentent. excomm. quare cum similis iniustitia verteretur in iuramento soluendi vsuras, & quoties est turpitudine ex parte recipientis, idem de his iuramentis dicendum est.

16 Quidam hoc temperant dicentes posse concedi relaxationem petitam, ante quam iurans in periurium incidat, eo q. transactum sit tempus, intra q. se soluturum iurarat, sed tunc cogendum esse soluere, & postea repetere posse, & ratio est: quia adhuc perseuerat in peccato non soluēdo, & quia frustra legis auxilium implorat, qui in legem committit, cap. quia frustra, de vsuris. Sic Card. cap. debitores, de iureiur. in fine, vbi Imola, n. 8. Abb. c. 1. eod. tit. n. 19. & ibi Felin. n. 28. Couar. de pactis 2. par. §. 3. n. 2. versic. hæc autem Brunorus in suo compendio, litera I, verb. iurans soluere vsuras. Intelligunt tamen hoc Panormitan. & Felin. ibi, quando perseuerat in peccato, secus, quando non perseuerat, vt si iurauit se non contrauenturum venditioni, & semel iam contrauenit. Similiter tem-

perat Felin. ibi nisi ex aliqua causa à periurio excusetur.

Verum quicquid sit in foro externo, in quo nō est certa hæc limitatio, immo verius est relaxationem concedi amissio iam periurio, q. docent Anton. d. cap. debitores, ad finem, & ibi Alex. de Neuo, nu. 17. in fine, quia hic ad duo tenetur ex iuramento, scilicet ad soluēdum termino præfixo, & ad simpliciter soluendū eo transacto, cap. dilecti, de dolo, & l. Celsus, ff. arbitr. vnde quamuis periurus fuerit nō soluendo termino præfixo, pōt relaxationem petere, ne deinceps soluere cōstringatur. Quicquid (inquā) sit in foro externo, verū in foro cōscientie, nō video cur nō obstat periurio, excludatur ab obtinenda iuramenti relaxatione: nec dū eam petit, perseuerat in peccato, cū iam ad Ecclesiam confugiat, gratia consulendi sibi, vt à peccato eximatur.

17 Dubitabis tamen vtrum iuramenta hæc contractui adiecta, in quo est turpitudine, & iniustitia in creditore, possint per diploma cruciari, & priuilegia religiosorum, concedentia votorum commutationem, commutari? Affirmant aliqui: quia soli Deo acquiritur ius, vt diximus nu. 1. & proinde voti rationem induunt, non aliter, quam si soli Deo iuramentum fieret, in quo casu possent vtrique commutari. Sic Barthol. à Ledesma dubio 23. de matrim. post 3. conclusionem, fol. 1314. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, c. 231. nu. 4. & c. 198. nu. 9. & c. 124. nu. 4. Ceterum oppositum credo, quia bulla, & priuilegia solum concedunt vota, & priuilegium Societatis Iesu solum concedit vota iuramēto firmata: aut huiusmodi iuramentum, quamuis ex eo homini ius non acquiratur, nō habet rationem voti, cum non fiat Deo, nec pietatis intuitu, sed reuera homini sit. Admitto tñ posse hæc iuramēta relaxari, vel commutari, per diplomata, (si fortè concedant relaxationem, vel cōmutationem iuramētorum absque tertij præiudicio:) quia cū ex his iuramētis non acquiratur ius tertio, ex illorū relaxatione non infertur illi præiudicium. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 3. dubio 3. q. mouet circa 3. argument. §. sed adhuc est aduertendum.

18 Si aut iurans nolit hoc remedio relaxationis vti, potest adire iudicem, vt cōpellat creditore remittere huiusmodi iuramentū, & cum hæc sit materia spiritualis, potest iudex Ecclesiasticus ad id compellere etiam laicos, per cap. 1. de iureiuran. ibi. *mandamus, quatenus creditores ad iuramenta super vsuris sibi soluendis præstita, relaxanda, Ecclesiastica distr. ctione cogatis,* & ita docet ibi Abb. nu. 3. Alexand. de Neuo, nu. 8. Couar. 1. variat. c. 4. nu. 5.

Potest et iudex secularis ad id cōpellere laicos: cum. n. sit competens ad cogendum seruare iuramentum, per textum in c. 2. de iureiur. in 6. eadem ratione potest compellere ad relaxandum, & sic docet Abb. c. 2. nu. 3. de iureiur. & ibi Alex. de Neuo, nu. 1. Feder. & Ludou. Roman. quos refert, & sequitur Felin. cap. 1. de iureiur. nu. 22. Bal. quem refert, & sequitur Gregor. Lop. l. finali, verb. *que la fzo* tit. 11. p. 3. Matthæus de Afflictis decis. Neapol. 263. nu. 3. Couar. proximè citatus, & de pactis 2. par. §. 3. nu. 2. in principio, Gratian. reg. 272. nu. 6. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disput. 149. fol. 844. §. illud accipe. Quamuis Fel. c. cum sit generale, de foro compet. nu. 7. versic. limita tertio, dubius manserit, an possit hoc iudex laicus.

Hoc tamen intelligendum est, quando constar de recipientis turpitudine, & teneri ipsum relaxare, si. n. dubium sit, solius iudex ecclesiasticus erit competens, Tradit Abb. d. cap. 2. de iureiur. nu. 3. vbi Alex. de Neuo, nu. 3. idem Alex. c. cum contingat. eod. tit. nu. 159. Tabiena, verb. iurare, q. 20. nu. 21. Matthæus de Afflict. & Molin. proximè citati. Vnde Abb. d. c. cum contingat, nu. 15. infert quoties ex opinionum varietate, redditur probabile dubium de iuramenti valore, non posse secularem de hoc cognoscere. Intelligitur etiam, quando res circa quam præstitum est iuramentum, alioquin pertinet ad forum secularem, si enim ad eum minimè pertineat, non potest iudex laicus de hoc cognoscere, sic Molina proximè citatus.

Imò iudex laicus nolente parte remittere, potest id præstare. Quia hoc non est absolueret, nec relaxare, sed remittit

mittit decernendo non posse iurantem astringi per aduersarium, ratione illius iuramenti. Sic Alexan. de Neuo, c. 2. de iureiuran. num. 9. Quod maxime confirmatur per ea, quae docet Molin. d. disput. 149. fol. 844. in fine, & sequenti, ubi docet posse potestates laicas relaxare iuramenta, dum id bono publico expedit: & late id probat.

19 His ergo praemissis, duplex est disputanda difficultas, circa poenam iuramento promissam.

Prima est, an iuramento confirmetur, vel saltem id iuramentum seruandum sit, donec relaxetur.

Secunda, utrum sustinendo opinionem dicentium id iuramentum obligare, satisfiat illi momentanea solutione, statim repetendo, concedaturque repetitio, & relaxatio.

S V M M A R I V M.

Prima opinio firmari iuramento, num. 20.

2. Verior non firmari, num. 21.

Id iuramentum non obligat, nec relaxatione indiget, nu. 22.

Soluntur argumenta, num. 23.

Post quem inuenies summaria, quae desiderantur.

20 **P**rima difficultas est, an poena contractui sponsali adiecta, firmetur iuramento; duplex est sententia. Prima tenet id iuramentum obligare: & quamuis Doctores illius praeter Corneum, non explicent an firmet contractum, at clarè id videntur sentire, cum innituntur huic fundamento, iuramentum illud non esse contra bonos mores. Probatur, esse promissio poenae peccatum esset, eius tñ impletio non esset contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, ut constat, quia licet promittere poenam, prohibitum sit, soluere tñ nullibi prohibetur; ergo iuramentum illud confirmat contractum, & obligat. Et confirmatur: quia promittens mulieri nuptias, ut copiam sui corporis faciat, peccat utique, tanquam ad malum inducens, at si iurauit soluere, tenebitur ius seruare, quia soluere peccatum non est, & ius, quod absque peccato seruari potest, obligat, c. cum contingat, de iureiur.

Secundò, quia nullibi probatur iuramentum hoc, nec promissionem, esse contra bonos mores: nam l. Titia in principio, ff. de verb. oblig. tantum dicitur hanc promissionem non esse contra bonos mores, ex quo non infertur esse contra bonos mores, datur enim medium inter haec, esse scilicet bonos mores, & contra bonos mores, sicut inter, esse scilicet legem, & contra legem, nempe, esse praeter legem: & inter bonam, & malam fidem est medium: ut notat Glos. l. 3. §. genera. verbo. non bonam, ff. de acquir. posses. & inter velle, & nolle, est medium, nempe, non velle, nec nolle, l. 1. vers. scientiam, & ibi Glos. verbo. velle, ff. de tribut. actio. Nec obstat d. l. Titia asseri, inhonestum esse interponere poenam, quia stat auquid inhonestum esse, & tamen licitum: iuxta vulgare axioma, non omne quod licet, est honestum.

Tertio, haec promissio non prohibetur, tanquam publice utilitati aduersa, ut constat ex regu. tradita, nu. 11. non enim magis interest reipublicae, si poena soluenda maneat apud solucentem, quam apud alium ciuem, cui promissa est, & soluitur: ergo confirmatur iuramento: contractus enim ob priuatam utilitatem prohibitus, firmatur iuramento, ut dixi num. 8.

Et confirmatur: quia in creditore recipiente poenam promissam nulla reperitur turpitudinis, cum receptio illa nulli iuri aduersa sit, nec recipiens teneatur restituere, ut dixi disputat. praecedenti, nu. 2. ergo talis contractus iuramento firmatur, iuxta hic tradita, num. 12.

Quarto, quia ludus pecunia credita, & promissio soluendi in eo amissa, eodem pacto prohibetur, ac promissio soluendi poenam in sponsalibus, ut dixi disp. praecedenti, n. 2. utrobique enim non omnino est irrita promissio, sed tantum quo ad soluendi obligationem, sed illa firmatur iuramento, vel saltem iuramentum obligat finem omnes, ut statim nu. 24. & 25. dicemus, ergo idem dicendum est in promissione poenae. Sic tenet Alex. de Neuo, c. Gemma, de sponsal. nu. 10. Corn. cōf. 124. per totum, & maxime n. 5. vol. 4. & Fortunius,

quamuis dubitans, magis in hanc inclinatur, de ultimo sine illatione 20. nu. 3 §. 9. Humbertus de Bonenco repetit. authentic. sacramenta puberum, num. 133. C. si aduers. vendit. Tabiena, verb. sponsalia, q. 8. nu. 9. Armil. ibi, nu. 11. Minchaga de success. creat. lib. 3. §. 18. nu. 15. limitans, nisi poena per parentes interponeretur, eo quod verisimile sit fore, ut metu poenae filios ad contrahendum cogant, Molina 10. 1. de iustitia, tract. 2. disput. 1 §. 1. fol. 863. Et haec sententia est satis probabilis. Et aduersus ex ijs, quae dicunt Alexan. de Neuo, & Humbertus de Bonenco citati, colligi ipsos sentire iuramentum quidem obligare, non tamen firmare contractum, aiunt enim esse locum relaxationi, & repetitioni, eo modo, quo in iuramento soluendi vsuras, de qua re statim, nu. 24. & 25. disputabimus: Ceteri verò Doctores, quamuis expresse non asserant (dempto Corneo, nu. 5. id expresse dicenti) firmare contractum, sed dicunt obligare iuramentum, id tamen expresse sentire videntur.

21 Secunda sententia probabilior, docet huiusmodi promissionem non firmari iuramento. Probatur, talis promissio interdicitur propter utilitatem publicam, nam ratio prohibitionis est, ob matrimonij libertatem, ut expresse dicitur l. finali. C. de sponsal. ibi, cum in contrahendis nuptijs libera potestas esse debeat. & c. Gemma, de sponsal. ibi, cum inque libera matrimonia esse debeant: Maxime autem reipublice expedit, libera esse matrimonia, ex coactis, n. iurgia, dissensiones, mala liberorum educatio, & (ut habetur, c. sequitur, de sponsal.) pessimi exitus sequuntur, quare Iason l. Titia, in principio, nu. 17. in fine ff. de verbor. obligat. ait, fauore publico interdici hanc promissionem: ergo non confirmatur iuramento, iuxta regulam traditam, nu. 8.

2. Ea promissio est contra bonos mores naturales, cum culpa venialis sit, ut diximus disp. 30. h. 2. & constat ex d. c. Gemma, ibi, & (ideo talis stipulatio pp poenae interpolationem, sit merito improbanda) id est, tanquam improba, damnanda: non enim dixit, negativè, scilicet, non est probanda, sed priuativè, merito est improbanda, si enim negativè, dixisset, posset dici solum denegare illi assistentiam, & actionem in foro externo, cum autem dixerit, priuativè, improbandam esse, manifestè significat, tanquam improbam condemnandam, iusque illi resistere, tanquam bonis moribus aduersa: & l. Titia in princ. ff. de verb. oblig. ibi (inhonestum visum est, vinculo poenae matrimonia astringi) ubi similiter pondero, non dixisse, negativè, non honestum, quod non arguit esse aliquid illicitum, multa enim licita sunt, quae tamen non decent: sed dixisse, inhonestum, priuativè, quasi debita honestate priueretur promissio illa, alias non diceretur inhonesta, sicut lapis, cui visus non debetur, non dicitur circulus, sed non videns: si ergo debita honestate priuatur, culpam continet, & non firmabitur iuramento.

Et confirmatur, quia non tantum ea promissio culpa est, sed etiam soluere poenam promissam, quamuis enim tradere pecuniam illam promissam, gratuita donatione, culpa vacaret, at ea non vacat, dum traditur virtute promissionis illius, est enim approbare promissionem, cui utramque ius, illa improbanda, resistit, & libertati matrimonij aduersatur, unde non est simile, dum impletur promissio iurata soluendi vsuras, vel metu extorta, quia ea promissio licita fuit ad redimendam vexationem, & ita ut iuramentum illud obliget, necessarium est ea promissionem ex aliqua causa iustificari, ut optime docent Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. circa solutionem ad 3. §. ad euidetiam huius. Sotus. lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 7. circa solutionem ad 3. vers. hac omnia, Aragon. 2. 2. q. 89. art. 7. cōcl. 2. & omnes. Cum ergo in nostro casu promissio illa poenae, non sit actus virtutis, quin potius peccatum sit, & nulla ex parte iustificetur, non firmabitur iuramento.

Et confirmatur amplius, ex c. si diligenti, de foro compet. ibi, (cum non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui priuatorum pacto derogari non potest: nec iuramentum licite seruari potuit, quod contra canonica statuta illicita pactionibus informatur) ubi pondero textum asserere iuramentum firmans pactum

factum, quo clericus foro renūciat, non posse licite obseruari, ob duplicem rationem, alteram, quia hoc interdictum est ob publicum status clericalis fauorem: alteram verò, quia id pactum illicitum est contra ius canonicum, sed utraque procedit in nostro casu, quia promissio illa soluendi penam, illicita est, & utroque iure prohibita ob publicam vtilitatem, ergo similiter iuramentum soluendi penam, non potest licite seruari, & subinde non firmabit contractum.

Tandem, quia alias iuramentum esset iniquitatis vinculum, contra c. quanto, de iureiuran. Vimen enim obligandi tribueret promissioni iniquæ. Et ideo hanc sententiam tenetur Bart. l. si quis pro eo. n. 6. ff. de fideiuf. & d. l. Titia, in principio, nu. 11. vbi Ang. nu. 1. Cumanus, nu. 7. Alciat. nu. 2. in fine. Salic. l. finali, nu. 11. C. de sponsal. Ant. c. cum contingat, nu. 8. de iureiuran. vbi Alex. de Neuo, nu. 43. in fine, & ibi Imola, quamuis dubius nu. 32. idem Alciat. ibi, n. 25. Preposit. d. c. Gemma, n. 2. Henricus Ferran. additionibus ad Speculatorem, tit. de sponsal. 6. primo igitur, super verb. modicam artham. Bertachin. repertorio, litera M, verb. matrimonium, qua forma contrahatur, verb. matrimonium debet esse liberum à pena, Brunellus de sponsal. conc. 16. n. 5. Couar. rub. de reit. 1. n. 17. Ant. Gom. 2. var. c. 14. nu. 24. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 194.

Nec placet limitatio Alciati, d. l. Titia, in principio, n. 11. vbi limitat, nisi pena modica sit, tunc enim ait promissionem firmari iuramento. Sed melius ceteri, & ipsemet Alciat. d. c. cum contingat, n. 25. indistinctè hanc sententiam docent. Nam etiam modica pena iure canonico est prohibita, vt dixi disp. 30. num. 11.

22 Ex dictis manifestè infertur hoc iuramentum minimè obligare, & cōsequenter nulla indigere relaxatione, prout diximus hic, n. 2. probatur, quia est cōtra bonos mores naturales, & contra bonum publicum, in quibus casibus iuramentum non obligare, diximus hic nu. 1. & 9. & ita docet expressè Salic. l. finali, num. 11. C. de sponsal. Alciat. d. c. cū contingat, n. 25. & quamuis ceteri Doctores citati n. precedenti, hoc tacuerint, & solum expresserint iuramentum hoc minimè firmare contractum, stetque non firmare, & obligare, dum non relaxatur: vt probauimus nu. 2. & sequentibus: manifestè tamen volunt hoc iuramentum non obligare, cum omnes illi ea ratione vtiuntur, quia est contra bonos mores, quo casu omnino est irritum; regu. non est obligatorium, de reg. iur. in 6.

23 Ad 1. argumentum ex propositis num. 10. constat ex dictis nu. 21. vbi probauimus promissionem, & solutionem esse peccatum.

Ad confirmationem, dispar est ratio, quia promissio illa soluendi pecunias, nullo modo est mala, imò bona, & actus iustus, cum sit promissio soluendi mercedem debitam pro vsu corporis venali, & si aliquam malitiā habeat, ea est omnino extrinseca, ratione inductionis ad malum, quā nullo modo vestitur solutio: at verò promissio soluendi penam, est omnino illicita contra matrimonij libertatem.

Ad 2. constat ex dictis, num. 20.

Ad 3. nego antecedens, nam promissio hæc penam non interdictur ob commodum pecuniarium, sicut contractus minoris, & alienatio dotis, manifestè enim probaretur interdici propter vtilitatem priuatam: sed interdictur ob matrimonij libertatem, q̄ summopere in republica, necessaria est.

Ad confirmationem, fateor non esse turpitudinem in creditore recipiente pecuniam promissam: verum id non arguit iuramentum illud firmare contractum, vel esse obligatorium: quando enim iuramentum, nec est contra bonos mores, nec publicam vtilitatem, tunc vt non confirmet contractum, quamuis obliget, est opus, vt turpitudinis sit in creditore, & ideo contractus minoris firmatur iuramento: At promissio hæc, est contra bonos mores, & publicam vtilitatem, & ideo quamuis nulla sit turpitudinis in recipiente, qui non exigit, sed spontè solutam penam accipit, nec firmatur iuramento, nec obligat.

Ad 4. dispar est ratio, nam ludus pecunia credita, solum propter priuatam vtilitatem est interdictus, nec res fa-

miliaris dissipetur: bono enim communi nihil refert, siue ciuis amittens, siue lucrans eam pecuniam retineat: nec promissio soluendi hanc pecuniam amissam, culpā cōtinet.

S V M M A R I V M.

Prima opinio id iuramentum obligare, & posse relaxari, & solutam penam repeti, num. 24.

2. Contraria, & verior, num. 25.

24 **S**ecunda difficultas est, vtum sustinendo opinionem positam, nu. 20. iuramentum soluendi penam, in sponsalibus promissam, obligare: satisfiat momentanea solutione, statim repetendo, concedaturq. repetitio, & iuramenti relaxatio. Id concedunt aliqui: sic Neuo, cap. Gemma, de sponsal. nu. 10. & Humbertus de Bonenco repet. auth. sacramenta puberum, n. 133. C. si aduers. vendit. & in alio simili, nempe in iuramento soluendi amissa ludo ad creditum, docent Nauarr. summa Hispana, c. 28. additione ad nu. 15. c. 19. & summa Latina, in antiqua editione, c. 19. nu. 17. ad quintum, in noua verò, cap. 10. nu. 17. ad quintum, Gutier. de iuramen. 1. par. c. 53. nu. 8. Corduba summa, q. 94. Henriquez lib. 7. de indulgen. c. 35. n. 6. Azebedo lib. 8. recopil. tit. 7. l. 8. nu. 7. Philarchus de offic. sacerdot. to. 2. par. 2. lib. 5. c. 2. nu. 11. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 189. nu. 9. Capua lib. 2. decisionum, c. 121. nu. 12. Ludou. Lop. 1. par. instruct. in 2. editione, c. 184. concl. 4. & lib. 2. de contract. c. 22. concl. 1. 5. secunda pars conclusionis, Carbon. q. 42. de restitutione, conclus. 2. qui omnes docent iuramentum id obligare, posse tamen per Episcopum relaxari, & ita eximi iurantem à solutione, & addit Manuel, posse commutari per bullam, & quidam ex his dicunt iurantem satisfacere iuramento, soluentem, & statim repetentem. Sic Nauarr. Cordub. Gutier. nu. 7. Henriquez, Azebedo, nu. 6. Philarchus, Lud. Lop. proximè citati, Salon. 2. 2. q. 92. ante art. 1. tit. de dominio, q. 5. art. 6. dubio speciali de ludo pecunia credita, fol. 560. Aragon. 2. 2. q. 32. art. 7. concl. 3. f. 779. & addit Gutier. nu. 9. si iurauit, se non repetiturum, posse prius obtenta relaxatione huius iuramenti repetere; hi omnes solum innituntur textui, c. debitores, de iureiur. per quem constat iurantem soluere vsuras, posse obtenta ab Episcopo iuramenti relaxatione, non soluere, & si soluit, posse repetere.

25 Sed vt incipiam à iuramento soluendi amissa ludo ad creditum, omnino dicendum est, iurantem soluere, non posse obtinere ab Episcopo relaxationem iuramenti, nec satisfacere momentanea solutione, nec posse repetere. Probatur destruendo fundamentum, cui contrarij innituntur 1. quia recipiens vsuras, & tenetur iure naturali, & diuino restituere, & subinde turpitudinis, & iniustitia reperitur in ipso recipiente, quam ob causam contractus ille non firmatur iuramento, & datur relaxatio, & repetitio, vt diximus, n. 12. sed recipiens lucrum pecunia credita comparatum, non tenetur restituere, iuxta veriore sententiam, vt diximus disput. preced. num. 2. quare nulla turpitudinis in recipiente inuenitur: & esto teneretur restituere, turpitudinis hæc, & iniustitia esset ex iure humano civili, quæ non obstat: vò dixi nu. 13. ergo nulla est ratio, cur contractus hic non firmetur iuramento, & cur concedatur relaxatio, & repetitio, iuxta dicta, num. 14. & 6.

Secundò, quia hic ludus non prohibetur primò, & principaliter, quo ad executionem, propter publicam vtilitatem, sed ob priuatam fauorem, nam pecunia illa amissa apud alium ciuem manet, & parum interest reipublicæ, siue hic, siue ille ciuis retineat, in quo casu prohibetur contractus ob priuatam vtilitatem, vt dixi hic, num. 11. ergo talis contractus confirmabitur iuramento, nec erit locus relaxationi, iuxta dicta num. 5. & 8.

Et confirmatur: quia si velint aduersarij dicere prohiberi eum ludum primariò, ob publicam vtilitatem, non loqui videntur cōsequenter, quia eo casu iuramentum non obligat, nec indiget relaxatione, vt probaui hic, n. 9. at ipsi fatentur obligare, & esse necessarium relaxationem.

Alio fundamento posset probari prædicta sententia, nempe ex doctrina Bart. in l. si quis pro eo. num. 9. ff. de fideiussor. ubi dixit contractum prohibitum ob priuatam utilitatem non firmari iuramento, quando verba prohibitionis diriguntur in personas, quod contingit in presentiarum, nã l. 9. tit. 7. lib. 8. recopil. Castellæ prohibitio huiusmodi ludi fertur in personas, ibi, *mandamos que ninguna persona ni personas puedan jugar, ni jueguen a credito in fiado*, quod si contractus non firmeretur iuramento, erit locus relaxationi, & repetitioni iuxta dicta num. 5. Sed hoc fundamentum etiã corrumpit quia ea doctrina Bart. est communiter reprobata, ut dixi num. 10. & ideo hanc partem optimè tueretur Molina to. 2. de iust. tractat. 2. disput. 515. fol. 1682. vers. *utrum autem*, qui ita iuravit, ubi benè addit duo: alterum est, si iuramentum illud esset metu extortum à lucrante, tunc posse relaxari, & esse locum repetitioni, iuxta dicta hic num. 15. quia iam turpitudine iure naturali prohibita, reperitur in recipiente, cum metu extorserit iuramentum soluendi, quod secluso iuramento indubitum erat. Alterum est, si iurantis mens fuisset, solum se astringere ad non denegandum lucranti traditionem, eo pacto, quo lex sibi concedit, tunc ait posse repetere semel facta solutione, qm̄ tradendo implevit iuramentum, & in hoc casu ego crederem etiam ante traditionem, posse relaxari ab Episcopo iuramentum: quia non confirmavit contractum, ratione intentionis diminutæ iurantis, nec est in præiudicium illius, cui iuramentum præstitum est: quia parum utilis est illi traditio rei, quæ statim repeti potest.

Ex his ergo deciditur questio nostra, de iuramento soluendi penam, in sponsalibus promissam: si enim teneamus id iuramentum obligare, consequenter loquendo dicendū est, id iuramentum non posse relaxari, nec posse repeti penam solutam, sed omninò manere contractum illum promissionis penæ, confirmatum, & irrevocabilem. Probat: quia si illud iuramentum obligaret, dicendum esset non prohiberi contractum propter publicam utilitatem, iuxta dicta num. 9. & ex alia parte non est turpitudine in creditore recipiente, cum nullam vim, metumve intulerit, nec teneatur restituere, ut dixi disputat. præcedenti. nu. 2. ergo necessariò dicendum esset illum contractum firmari iuramento, & ita cessare relaxationē, & repetitionē. Ex quibus omnibus satis confirmata manet nostra sententia, id iuramentum nullius esse momenti, & omninò irritum.

DISPUTATIO XXXIII.

Verum validè interponatur pœna in matrimonio, per quam non minuitur patrimonium, sed tantum consistit in lucro perdendo, aut non acquirendo, ut si aliquid legetur, aut donetur ea lege, ut donatarius, vel legatarius teneatur certum inire matrimonium, aliã donationem, vel legatum amittat.

S V M M A R I V M.

- In quo versetur difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi adversari videntur, num. 1. & ibi proponitur, 1. opinio.
- An conditiones, quas reijcit ius à legatis, reijciantur etiam in foro conscientie, quamvis constet de voluntate testatoris, n. 2.
- Quando pœna consistens in lucro perdendo apponitur ab ipsis contrahentibus, num. 3.
- Quid si cesset turpitudinis præsumptio: & conciliantur, ac expl. cantur, c. de illis, de condition. appof. & l. si ita stipulatus fuero te fisti, ff. de verbor. obligat. num. 4.
- Quid si in donatione propter nuptias apponatur inter contrahentes ea conditio si mihi nupseris, num. 5.
- Inter alios à contrahentibus, an valida sit pœna consistens in amittendo lucro, ut si legetur Maria sub conditione matrimonij, num. 6.
- Valet si alicui femina legetur, vel relinquatur hereditas si

- Titio nubat, aliàs amittat numero septimo.
- Quid si per viam modi relinquatur ea hereditas, aut legatum, num. 8.
- An possit apponi conditio legatario, vel heredi, ut ducat feminam de familia, aut aliam, cum qua cura d. dispensationē, nequit contrahere, & quid nomine familia intelligatur, nu. 9.
- Quid si dictæ conditiones apponantur in legatario, num. 10.
- Quid quando est matrimonium cum persona indigna, & id possumus quod honestè possumus, num. 11.
- Quid si vidua apponatur conditio, ut nubat indigno, num. 12.
- Quid si virgo, cui impenditur conditio, nubat alij ex paterno iussu, num. 13.
- Quid si iussu contrahere cum nobili, prima vice id impleat, ac vidua facta ignobili nubat, & explicatur, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verbor. signific. num. 14.
- Quid si legetur Maria, si Titio nupserit, & Titio renuente oblineat legatum, an si postea Titius velit, teneatur Maria, & quid si iussu contrahere in principio nolit, postea verò velit, & satis est conditionem semel existisse, & si est minor, an possit restitui, num. 15.
- Quid si testator iubet, ut legatarius aliquam ducat, & ipse iam duxerat, & quo tempore expectandus sit legatarius, ut conditionem impleat, remissive num. 16.
- Quid si iussu contrahere cum certa prius aliam duxit, & viduus effectus velut illam ducere, & cui relictum est legatum, si fiat religiosus, prius uxorem ducat, & ea defuncta velit religionem ingredi, an consequatur legatum, & satis est conditionem extare tempore delata successionis, num. 17.
- An si heres vel legatarius ea lege, ut Mariam ducat, velit, & ipsa nolit perire legatum, si Mariam postea volentem, ipse non ducat, num. 18.
- Quid si iussu contrahere cum aliqua, ex culpa alterius conditionem minime impleat, quia ea non vult, ubi de conditione mixta pendente ex duorum voluntate, quæ culpa alterius non impletur, num. 19. & quis modus servandus sit, quando femina ducenda latitat.
- Quid si femina prius alij nubat, & iam vidua velit illi gravato nubere, num. 20.
- Quid si ea conditio apponatur non in ultima voluntate, sed in contractu, & in maioribus, num. 21.
- Quid quando non dicit testator, lego Maria si Titio nubat, sed lego Maria, si Titius eam ducat, an debeatur legatum Maria si per ipsam non fiat, num. 22.
- Pœna consistens in non acquirendo lucro an incuratur, quando aliquis facit quod in se est, num. 23.
- Quid quando conditio mixta, ut si Maria Titio nubat, deficit, casu, absque, utriusque culpa, quia Titius obiit, num. 24.
- Quid in hoc casu, favore alimentorum, & si legatum est dotis, & aliunde femina alimenta non habet, vel favore pia causa, & libertatis, vel si conditio partim impleta sit, & quid in maioribus, & si sit modus, num. 25.
- Quid quando conditio mixta deficit testatoris facto, ut si legavit Ecclesie si in ea sepeliatur, & decessu excommunicatus, nu. 26.
- Quid quando illud matrimonium impeditur à quodam tertio, num. 27.
- Verba exhortationis non inducunt gravamen, num. 28.
- An legatum si femina nupserit, debeatur ingrediendi religionem, num. 29.
- Quid si ex coniecturis colligatur, testatorem de veris nuptijs intellexisse, ut si duxerit si nubat Titio, vel relinquat extraneo, si Maria nupserit, vel negatius si Maria vidua non nupserit, num. 30.
- Quid de legato virginibus maritandis, an possit dari ingrediendi religionem. Prima opinio affirmans, num. 31.
2. Verior negans, & legatum certa persone matrimonio collocande, potest dari iam collocatæ, secus quando incertis, & explicatur auct. de sanctis. Episc. §. sed & hoc præsentis, nu. 32.
- Soluntur argumenta initio proposita, num. 33.

Hæc disputatio in duplici casu agitari potest: primus est, quando conditio est de matrimonio contrahendo: secundus est, quando est de abstinendo ab eo: de prio-

ri conditione est disputatio præsens: de posteriori verò erit sequens. In priori ergo casu, dubitandi nobis ansem præbent duo text, qui ex diametro aduersi videntur: alter est, de illis, de conditione appof. vbi proponitur tanquam conditio valida, & honesta contraham tecum, si certam quantitatem donaueris: dicitur enim ibi suspendere sponsalia, & ea non impleta, minimè obligare: quæ tamen secus essent, si turpis esset: omninò enim rejiceretur, iuxta c. finali, eodem titulo. Alter est, l. si ita stipulatus fuero, te sisti. 97. §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig. ibi, *si tibi nupsero, decem dare spondes, causa cognita demeranda in actionem puro, nec raro probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem si vir à muliere, eodem modo, non in darem stipulatus est.* Ex qua manifestè colligitur conditionem hanc dabo certam quantitatem, si contraxerit matrimonium, turpem esse.

Secundò quia conditio viduitatem inducens, idest prohibens nuptias repellitur à legato, l. Titio, ff. de condit. & demonstrat. sed conditio, vt legatarius teneatur certum init matrimonium, prohibet nuptias, præter illas præscriptas, ergo omninò rejicitur.

Tertiò, quia saltem quando hereditas relinquitur, tali modo, & non per viam conditionis, cum modus non suspendat, acquireretur statim hereditas, cum obligatione modum seruandi, quo non seruato, ea priuabitur hæres, sed priuari hereditate acquisita est pœna consistens in proptio patrimonio minuendo: ergo saltem, quando per viam modi apponitur ea conditio, erit prorsus irrita, iuxta dicta disput. 30. nu. 2. qua ratione ductus Aretinus, l. Titia, in principio, ff. de verbor. oblig. ait minimè valere conditionem, quando non conditionis, sed modi naturam induit: vt insituo Petrum heredem, vt ducat Mariam.

Supponendum est pro hac, & sequenti disp. vtrū conditiones, quas rejicit ius à legatis, vt sunt impossibiles, siue de facto, siue de iure, quales sunt, quas ius reputat turpes, vt conditiones retrahentes à matrimonio, si non nupseris, in solo foro externo rejiciantur, vel et in foro conscientie. Aliqui, n. asseuerant, si de testatoris voluntate certò cõstat, non voluisse legare, nisi his conditionibus seruatis, legatariam non seruantem conditionem non posse in foro conscientie legatum retinere, nec heredem teneri illud soluere: si autem incerta sit testatoris voluntas, stari iuris eas conditiones rejicientis interpretationi: si verò hæres dubitet de testatoris mente, non teneri soluere, donec condēnetur, eo qd in dubio melior sit possidentis conditio. Et probatur: quia leges innituntur præsumptioni, præsumunt. n. testatoris mentem non fuisse velle impleri eam conditionem, sub legati amissione, sed foris conscientie semper innititur veritati aduersus præsumptionem, vt latè probat Menoc. de præsump. 1. q. 88. in princ. & per totam, ergo qñ constat de testatoris voluntate, ea seruanda est aduersus iuris dispositionem. Ita docent Molina, C. de restitutione, q. 23. §. ad tertium dicendum, Gutier. lib. 2. qq. canon. c. 21. n. 13. & sequentibus, Luc. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 4. paulò post principium, d. 2. Carbo, q. 44. de restitutione, concl. 5. & 6.

Ceterum omninò tenendum est leges has in vtroque foro seruandas esse, quamuis constet de contraria testatoris voluntate. Quia non sunt penales, nec falsæ præsumptioni innituntur, sed sunt dispositiue, & aduersus certissimam testatoris voluntatem, reiectis ijs conditionibus ob cõmune reipublicæ bonum hereditatem, vel legatum deferunt. Sic videntur tenere Sylu. verb. hereditas 4. in fine, Ang. verb. hæres, nu. 21. vbi Tabiena, q. 16. nu. 17. Armilla, verb. hereditas, nu. 22. Beia in summa, post casum 66. vbi aiunt, feminam, cui aliquid relictum est, si non nupserit, posse capere legatum, nec teneri restituere, quauis nubat: & in proprijs terminis docent Con. 1. var. c. 19. nu. 10. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 19. nu. 4. Riminaldus iunior conf. 211. nu. 171. vol. 2. Spino speculo testam. glo. 14. nu. 70. Et ex Theologis, Ledesm. 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 12. fol. 127. col. 3. P. Molinato, 1. de iustitia, tract. 2. disp. 207. fol. 1268. Luc. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 36. §. 1037.

Et quamuis difficultas hæc sit circa cõditiones, quas ius

rejicit: verum circa eas, quas ius admittit, in vtroque foro recipiendas esse, nemini dubiū est, cū mētē, & voluntati testatoris cõsonet: de quibus in præsenti disputatione est sermo.

Sit prima Conclusio, pœna consistens in lucro nō acquirendo, interpolata ab ipsi contrahēntibus, irrita est: vt promitto tibi centum, si mecum cõtraxeris matrimonium, l. si ita stipulatus fuero te sisti, 97. §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig. & docet ibi Bart. Ant. c. Gemina de spons. nu. 7. vbi Anch. nu. 8. Abb. nu. 9. Alex. de Neuo, nu. 6. Praepos. nu. 7. Rosella, verb. sponsalia, num. 7. vbi nu. 14. Syl. q. d. d. 1. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 3. nu. 1. Brunellus de spons. concl. 16. nu. 5. Alex. Carrerius lib. 4. de sponsalib. c. 6. & ratio est, quia intuitu libidinis præsumitur premittentem inducere alterum ad matrimonium.

Hinc infertur si cesset turpitudinis præsumptio, valere huiusmodi promissionem: vt si vir promittat feminae matrimonium, si centū mihi dederis, intelligitur. n. causa dotis: & in dubio inquit Cou. eo. nu. 1. non præsumi libidinis causam, sed honestam: si verò vir promittat vxori, tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita vxori promittat in iuuentutis, aut nobilitatis compensationem: & ita conciliantur, cap. de illis, de conditio. appof. vbi approbatur conditio dandi certam quantitatem, à contrahentibus appositam, & d. l. si ita stipulatus, vbi ea conditio reprobat: prior enim textus intelligitur, quando causa iusta promittendi subest: posterior verò, qñ ea desideratur. Sic docet Abb. Bart. Alex. de Neuo, Praepos. Rosella, Ang. Sylu. Cou. nu. 1. & 2. Brunellus, Alex. Carrerius, vbi n. 3. allegati sunt, idem Ang. l. Titia, in principio, nu. 2. & ibi Imolanu. 4. ff. de verb. oblig. Io. Lupus, c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notabili. §. 21. n. 1. & 2. Nec obstat obiectio Alexandri, de Neuo, qua impugnatur expositionem datam ad d. c. de illis, eo quod textus dicat, *Si mihi donaueris*, & dotis gratia largitū, non cēntetur donatum, cum ad onera matrimonij sustinenda detur, l. pro oneril us, C. de iure dot. Hac ratione Alex. de Neuo d. c. de illis, nu. 3. impugnat, ex positionem traditam, quam tamen amplectuntur. Abb. ibi. nu. 3. Praepos. nu. 1. in fine, Couar. 4. decr. 2. p. c. 2. §. 3. nu. 1. non (inquam) obstat, quia textus non vsurpauit verbum, donaueris, in rigorosa significatione, sed pro eo, quod est, dare ex alia causa, vt constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem matrimonij contrahendi, ergo non fuit gratuita.

Secundò Infertur, si vir causa donationis propter nuptias, promittat aliquid feminae, hac lege, si mihi nupseris, valere vtique, quia ea donatio non est gratuita, sed in præmiū dotis receptæ, & permissa, l. si cōstante, C. de donatio. ante nup. & quamuis taceatur ea cõditio, si mihi nupseris, inest tacitè, per l. stipulatio, ff. de iure dot. Sic contra Ioannem Andream per ipsum relatū, tenet Bart. l. si ita stipulatus fuero te sisti, §. si tibi nupsero, nu. vnico, ff. de verb. oblig.

Secunda conclusio, inter alios à cõtrahentibus, valida est pœna cõsistens in lucro non cõparādo: vt si aliquid legetur Mariæ ea lege, vt Titio nubat, quare si illi nō nupserit, nō cõparabit. uerū illud legatis, & ratio est, quia hæc nō est vera pœna, sed potius est spe lucri cõparādi ad matrimonium inuitari. Sic habetur, l. Titio, §. 1. ff. de condit. & demon. & l. 1. C. de instit. & subit. vbi id tenet cōmnes, Ant. c. Gemina, nu. 7. de spons. vbi Ioan. Andreas, nu. 1. Card. nu. 2. Anch. nu. 9. Abb. nu. 9. Praepos. nu. 6. Bart. Ang. Rosella, Syl. Couar. n. 6. allegati, nu. 3. Mantica multos referens de coniectur. vltim. volunt. lib. 1. tit. 18. num. 1. & nemo de hac conclusione dubitat, vt constabit ex dicendis.

Hinc infertur valere conditionem, si testator præcipiat feminae, vt alicui nubat, sub pœna hereditatis, aut legati amissionis, pater ex hoc cum ita legatum sit, verbi si Titio nupserit, ff. de condit. & demonst. & l. 4. ibi, *però si el testador*, & l. 2. tit. 9. p. 6. ibi, *esoferia*, & docet Io. Lupus, c. per vestras, notabili 2. §. 2. 21. nu. 1. de don. inter vir. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. num. 7. & 8. Tello. l. 30. Tauri. num. 9. Mantica d. tit. 18. numero 2. Pelacz de Merces referens Oldradum, & Aretinum, de maior. 1. p. quasiene 50. num. 1.

num. 1. Pater Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 207. fol. 1265. Ludouic. Lopez, 2. p. instruct. de matrimon. cap. 41. fol. 1076.

- 8 Et quidem potest hoc fieri, non tantum per modum conditionis, sed per viam modi, ut instituo Titium heredem, ut ducat Mariam, quod si non duxerit, volo cum hereditate priuari: hoc est contra Aretini sententiam, quam n. 1. reuli. Nec obstat tertia ratio ibi proposita, qua ductus est: nempe dum est modus, statim acquiritur hereditas, & subinde eius priuationem esse penam consistentem in patrimonio diminuendo, quæ à sponsalibus rejicitur; dicendum est priuari lucro acquisito, esse verè penam, nisi acquirès priuetur ab eo, qui lucrum, non absolutè, sed pacto aliquo, conditione, aut modo adiecto concessit, & ita tenet Aretinus, l. si ita stipulatus fuero te fisti, §. si tibi nupsero, ff. de verb. oblig. Oldrad. conf. 16. Ioannes Lupus nu. 3. Couarr. nu. 7. Ludouic. Lop. citati, nu. 7. Molina lib. 2. de primog. c. 13. nu. 4. Gutierrez, conf. 18. à num. 2. vsque ad 5.

- 9 Secundò infertur valere conditionem, ut hæres, vel legatarius, contrahat matrimonium cum aliqua de familia: ut bene probat Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 51. n. 1. & constat ex dictis: nomine autem familie intelligitur persona in gradu permissio à iure canonico, quamvis obtineri posset dispensatio: quia verba testamenti intelligenda sunt secundum ius commune, non secundum speciale, quod per dispensationem obtineri potest, leg. finali, ff. de his quis veni. etat. impetr. Sic Curtius, quem refert, & sequitur Mant. de coniectur. ult. vol. lib. 11. tit. 18. nu. 6. Vtrum autem valeat conditio ducendi consanguineam, dicam lib. 5. disp. 5. num. 19. 20. & 26.

- 10 Hæc tamen secunda conclusio aliquibus temperamentis intelligenda est. Primo igitur intelligitur, ut valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa persona, nisi apponatur in legitima: cum enim lege debita sit, & proinde nullam gratiam testator faciat, nullam patitur conditionem. Sic Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 3. n. 7. Mantica multos refertens, d. tit. 18. nu. 12. Molin. lib. 2. de primogen. c. 13. n. 4.

- 11 Secundò intellige, quādo grauatur hæres, vel legatarius ad ducendum personam dignam, si enim indigna sit jis nuptijs, conditio rejicitur, ut habetur expressè, l. cum ita legatum, ff. de conditio. & demonstr. & l. 32. tit. 9. p. 6. & l. 14. in fi. tit. 4. part. 6. ubi. *fuera, e nde si as al con quien le mandaua casare el testados, fuese a tal con quienno deuia*, & ratio est, quia id possumus, quod honestè possumus, l. nepos Proculo, ff. de verborum significatione. Item, quia durior est hæc conditio, quam viduitatis, ut docet Iuriconsultus, l. cum tale, ff. de condit. & demonstr. nam cum omnibus dempta persona indigna, contrahere prohibetur, & ita docet oēs.

- 12 Est tamen hæc secunda limitatio intelligenda, cum femina, cui hoc grauamē imponitur, vidua non est, si enim vidua esset, non rejicitur omnino talis conditio, ut indigno nubat, sed quamvis nō teneatur illi nubere, tenetur tamen omnino ab alijs nuptijs abstinere, alias legatū amitteret, ratio est: quia sub illa conditione duo continentur, vñū expressum, scilicet, ut illi nubat, quod rejicitur, eo quod ille indignus est: alterum subintellectum, ut nulli alij nubat, ut expressè dicitur, l. cum tale, ff. de condit. & demonstration. quæ conditio in vidua, & viduo, valet, ut dicemus disputatione sequenti, nu. 29. & 31. & ideo si huic secundæ conditioni minimè pateat, aliud in eūdo matrimonium, amittere legatum, sic Acoſta, dicta l. cum tale, §. si arbitratus, ampliat. 3. nu. 8. Tello. l. 30. Tauri, num. 9.

- 13 Ex hac secunda limitatione infertur, legatum virgini si Titio nupserit, non effici caducum, nec amitti, si virgo illa ex paterno consensu alteri nubat. Et ratio est, quia ea conditio intelligitur, si honestè potest, virgo autem non potest honestè nubere, nisi ex paterno consensu. Probatum etiam ex doctrina Baldi consil. 357. volum. 1. ubi ait, statuto dicente, ut Mediolanensis mulier extra Mediolanum non nubat, sub hæreditatis priuationis pena, ea priuandam nō esse, si extra nubat ex paterno iussu, & expressè docet idē Bald. d. l. 1. n. 9. C. de instit. & substit. Bertrācus conf. 148.

vol. 1. Matica, de coniect. ultim. vol. lib. 11. tit. 16. in fine, Molina lib. 2. de primog. c. 13. n. 22. Gratian. regul. 83. n. 9. & videtur approbare Couarr. 4. decret. 1. p. c. 3. §. 8. nu. 2. ubi dicit, se nō mirari de hac doctrina: quamvis Meres de maiorat. 1. p. q. 50. n. 8. dicat hoc magis esse pium, quā tutum, & Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 36. fol. 1037. ait hoc esse verum in foro externo, secus in interno, ubi constaret de voluntate testatoris. Sed iam nu. 2. diximus in his conditionibus admittendis, vel rejiciendis, idem in utroque foro seruandum esse.

- 14 Superfunt tamen aliquot dubia breuiter disputanda, circa hanc secundam conclusionem. Primum dubium sit, an iussus contrahere cum persona nobili, si nobilem ducat prima vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducat, amittat legatum, vel hereditatem? Videretur enim nō amittere: quia termo simpliciter prolatus, intelligitur de prima vice, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verbor. significatione.

Sed dicendum est amittere: quia clauditur ibi conditio negatiua, quæ perpetua est, ut non ducat aliam, quam nobilem. Sic Oldrad. conf. 16. nu. 3. Paul. de Castro, l. hoc genus, ff. de cond. & demonstr. & multi alij, quos refert, & sequitur, dicens ab omnibus recipi. Peralta, l. vñū ex familia, §. sed & si fundum, nu. 31. ff. de leg. 2. Rolandus, quem refert, & sequitur Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 3. Gratian. regul. 83. nu. 10. Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 51. nu. 36. Quamvis contrarium tenet Acoſta, l. cum tale, §. si arbitratus, ampliatione 3. nu. 10. ff. de cond. & demonstr. Nec obstat, d. l. boues, §. hoc sermone, intelligenda enim est, nisi sermo simpliciter prolatus conditionem negatiuam includat, cum enim ea perpetua sit, de omnibus vicibus verificari debet.

- 15 Secundum dubium sit, si grauatus aliquam ducere, primo renuat, deinde autem penitentia ductus annuat, vtrū amiserit legatum, vel maioratum. Supponenda est doctrina Baldi, l. 1. C. de instit. & substit. q. 12. ubi ait, si quis Mariam heredem instituat, si Titio nupserit: ac ipso renuente hereditatem obtineat, licet Titio postea volente, renuat Maria, non esse illam priuandam: nam sufficit conditionē semel extitisse, licet postea deficiat, per l. si quis heredē, C. de institut. & substitut. ut docent multi, quos refert, & sequitur Tiraquel, l. si vnquā, verb. suscepit liberos, n. 151. C. de reuoc. donat. Molin. lib. 1. de primog. c. 6. nu. 17. Menoch. de præsumptio. lib. 4. præsump. 183. n. 29. & ita hanc doctrinam Baldi contra Cynum, & Petrum amplectuntur multi, quos referunt, & sequuntur Tiraquel. l. boues, §. hoc sermone, nu. 101. & 102. ff. de verb. signific. Pelaez de Maior. 1. p. q. 50. nu. 13. quicquid contra illam arguat Acoſta, l. cum tale, §. si arbitratus, limitatione 6. nu. 5. ff. de condition. & demonstration.

Ex hac doctrina infertur decisio nostri dubij, sic enim distinguendum est, si conditione grauans priuat ipso iure grauatum, si vbi primum requisitus fuerit, nolit conditioni parere, penitentia subsequens minimè prodest: eo quod statim est ius acquisitū alteri successorī; nemini autē variare licet, iure iam alteri comparato, ut docet Glossa, c. nosti, verb. reuocare, de electione, & alij, quos refert, & sequitur Tiraquel, d. l. boues, §. hoc sermone, limit. 23. n. 5. Peralta l. 3. nu. 1. ff. de leg. 2. Si autem nō priuet, & omnia integra sint, quia nulli ius acquisitum est, proderit utique penitentia. Sic Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 50. nu. 13. ubi num. 14. ubi bene probat, si grauatus minor sit, posse in priori casu restitutionis beneficio uti aduersus conditionem non impletam, & nu. 15. probat, si grauamen modicaturā induat, & non conditionis, audiendum esse grauatum postea volentem conditioni parere.

- 16 Quid autem dicendum sit, si grauatus aliquam ducere, iam illam duxerat: consule Mantica de coniect. ult. vol. lib. 11. tit. 18. num. 16. 17. & 36. quanto autem tempore expectandus sit, ut conditioni pateat, consule eundem ibi, num. 23. & 24.

- 17 Tertium dubium est, quid dicendum sit, si iussus ducere Mariam, primo aliam ducat, deinde verò viduus effectus,

fectus, velit Mariam ducere. Corneus, quē refert Acoſta, l. cū tale, §. si arbitrato, lim. 3. n. 2. ff. de cond. & demon. aſſerit in alio ſ. mihi nō perdere legatum: ait enim eum, cui aliquid legatur ea lege, vt monachus fiat, legatū cōſequi, ſi primo vxorē ducens ea deſuncta religionem ingrediatur.

Veniſſet tamen eiſ conditionem iam deſeciſſe in vtroque caſu, & ita legatum non obtinere, per l. hac conditio filiæ meæ, & l. cum ita, §. 1. & l. hoc genus, ff. de condit. & demonſtr. & l. matrimonij, ff. qui, & à quibus: ſic docet cū Bart. & Bald. per eum relatis Acoſta ibid. num. 2. & 3.

Quod bene limitat Molin. lib. 2. de primog. c. 13. nu. 16. dum nō dō tempore de late ſucceſſionis, vel poſt illam de latam, conditioni minimē pateat: tunc enim irrecuperabiliter remittit legatum, conditio enim deſecit: ſecus ſi tēpore de late ſucceſſionis, parere velit conditioni: quia iam prius matrimonium diſſolutum eſt, & tunc vult ingredi religionem, vel illud inire matrimonium, quod teſtator iniunxit: quia ſemper conditiones tempus de late ſucceſſionis reſpiciunt, l. interuenit, ff. de leg. præſtan. ibi, *Et placet ſufficere in ea neceſſitudine, tunc eſſe cum dies legari ceſſit.*

18 Quartum dubium eſt, quid ſi grauatus aliquam ducere velit, illa autem nolit, & poſtmodum penitentia ducta annuat, grauatus autem tunc reuocat: vt amittat legatum, vel hæreditatem? De hac re latē Mantica de coniect. vltimar. voluntat. lib. 1. tit. 18. à num. 38. & Menoch. de præſump. t. lib. 4. præſump. t. 184. à nu. 2. & reſerunt aliquos dicentes minimē perdere: quia conditio cenſetur impleta, cum per ipſum non ſteterit: alios autem dicentes perdere: quia adhuc poteſt conditioni parere. Et ipſi cum Socino ſic conciliant, ſi iam grauatus aliam vxorē duxit, vel obtinuit iam legatum, vel ſi non obtinuit eſt legatum non quantitatis, ſed ſpectei (illud enim non tranſit ſtatim in legatarij dominium, cum poſſit dari quæcunque quantitas, vt ſi legentur decem tritici modi), hoc verò tranſit ſtatim in legatarij dominium, vt ſi legetur talis fundus: & ſi eſt hæc reſtaſ relicta, illam iam adiit, non perdit: ſi autem nec eſt alteri matrimonio copulatus, nec obtinuit legatum, & eſt quantitatis, nec hæreditatem adiit, non conſequetur: quia adhuc poteſt parere conditioni.

19 Quantum dubium eſt, an iuſſus cum aliqua contrahere ſub pœna amiſſionis legati, vel hæreditatis, vel maioratus, adhuc amittat, ſi abſque culpa ipſius conditio deſiciat, quia altera non vult, vel prius obiit, quàm ipſe in mora conſtitutus ſit. Primo dico, ſi conditio mixta, qualis eſt hæc pēdens à duorum voluntate, deſiciat ex culpa nō grauati, ſed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, vt quia non vult, habetur pro impleta, habetur expreſſe l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit. & l. in teſtamento, la 2. ff. de cond. & demonſtr. & l. 14. tit. 4. & l. 22. tit. 9. q. 6. & docet Mantica alios reſerens, de coniect. vlt. vol. lib. 1. tit. 18. n. 37. Menoch. de præſump. t. lib. 4. præſump. t. 183. n. 25. Molina lib. 2. de primog. c. 13. nu. 14. P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 206. in fine, & 207. fol. 1265. & addit alter Molina cod. nu. 14. ob hoc poſſeſſorem, vel ſucceſſorem, maioratus iuſſum cum aliqua contrahere, ſolere illam acquirere, ipſaque reſuſante poſſe liberè aliam ducere: & conſtituit ibi modum ſeruandum, quando ſemina data opera latitat.

20 Similiter dicendum eſt non deſicere conditionem, ſed tanquam impletam reputari, ſi ſemina illa alij nubat: non enim tenetur grauatus viduā eſſectam ducere, quia cēſendū eſt teſtatorē de primis nuptijs intellexiſſe. Sic cū Bald. Imol. & Acoſta, quos ibi reſert Mol. dic. 13. n. 17. probat.

21 Hæc autem accipienda ſunt, quando ea conditio in vltima volūtate apponitur, ſecus quando ponitur in contractu irrevocabili: nihil enim proderit cuiſcunque culpa conditio impleta non ſit, & ratio eſt, quia id quod extraordinario iure in vltimis voluntatibus inſtitutum eſt, non debet facilè ad contractus trahi, l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit. vbi communiter id notatur, ſic tenent Alex. Corn. Soc. laſ. Arret. quos reſert, & ſequitur Molina lib. 2. de primogen. c. 13. n. 9. alieſ hoc eſſe verius, licet cōtrariū magnā habere auctoritatem: ſic Roſella verbo, Sponſalia, n. 7. & ibi Ang. n. 10.

Sylueſt. q. 8. d. 1. Greg. Lop. l. 14. verſ. *non ſe ſe*, tit. 4. par. 6. Acoſta l. cum tale, §. si arbitrato, limit. 3. nu. 18. ff. de condit. & demonſtr. P. Molina tom. 2. de iuſt. diſput. 285. ad finem, licet multi, quos reſerunt Acoſta, & Molina, contrarium teneant: quod dicit Molina cod. num. 19. forſan admitteri in primogenitis in contractu, ſub ea conditione inſtitutis; ex præſumpta inſtitutoris voluntate.

22 Rogabis tamen, quid eſt contra dicendum ſit, qñ teſtator non vult hac forma, lego Mariæ, ſi Titio nupſerit, ſed lego Mariæ ſi Titius cum ea contraxerit: an debeat hæreditas, vel legatū, ſi per Mariam non ſiet, ſed per Titium, vt matrimonium minimē ſequatur? Quia aiunt non deberi, quia conditio appoſita eſt principaliter in perſona Titij, & in illius fauorē, atque ita in eius poteſtate eſſe dēt, velit contrahere, nec ne: hanc tenēt multi, quos reſert, & ſequitur Menoc. de præſump. t. lib. 4. præſump. t. 183. à nu. 32. Acoſta l. cum tale, §. si arbitrato, limit. 6. nu. 27. ff. de cond. & demonſtr. Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 18. nu. 37.

Alij verò tenent oppoſitum, quos reſert ibi Menoch.

Sed melius Greg. Lop. l. 14. verbo, *ſi caſare*, tit. 4. par. 6. quamvis aliquantulum dubius, ait, conſiderandum eſſe cuius intuitu; & fauore teſtator matrimonium contrahi voluerit: nam ſi fauore mulieris inſtituta, vel legatarie conſequetur legatum, ſi per ipſam non ſiet, ſi verò fauore alterius, minimē conſequetur: vbi id probat ex alijs.

23 Ex dictis inferitur quamvis faciens, quod in ſe eſt, minimē incurrat pœnam, remiſſam ob factum alienum, vt diximus diſput. 25. n. 3. minimē tamen eximi à pœna conſiſtenti in lucro, in cōparando: vt ſi cuiſpiam legatum, aut donatio fiat, ſi efficiat vt matrimonium aliquod contrahatur, eo non contrahendo, minimē obtinebit, licet omnem adhibuerit diligentiam, vt ſequatur. Sic Roſella verbo, Sponſalia, nu. 7. vbi Ang. num. 14. Sylueſt. q. 8. dicto 1.

24 Secundò dico, ſi conditio mixta aſ ſue neutrius culpa, caſu deſiciat, vt ſi Maria inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequā in mora ſit, obiit, vel ipſe Titius, erit oīdō legatū, ve' inſtitutio hęc expreſſe, l. legatū, de condit. infer. t. ibi, *cū moruo filio pr. in quam ma. rimonium cū eo cō. r. a. heres. cōditio deſecit. nulla rōne debet tibi eſſe p. aſ.* & l. in teſtamento, la 2. ff. de condit. & demonſtr. t. & l. 14. tit. 4. p. 6. ibi, *ſi acciſſe, que la muſer ſe mueraſ a quel cō quien la mādaua caſar: ante que ſe cū. pla la condit. on, no vale el eſtable cimiento. o la man. a que aſi fueſe hecha,* & l. 22. tit. 9. p. 6. & docet Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 18. nu. 37. Molina lib. 2. de primog. c. 13. n. 23. 24. & 25. Menoch. de præſump. t. lib. 4. præſump. t. 183. n. 40. & 41. quia P. Molina ro. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 207. f. 1265. & diſp. 206. in fi. aſſerat conditionē mixtam haberi pro impleta, ſi altera, cū qua grauatus eſt aliquis contrahere moriatur, ſecus ſi ipſe.

25 Hęc tñ ſex modis limitandum eſt. Primò, niſi fauere alimentorum, ſi n. ſi legatum alimentorum conditio caſu deſiciens, l. f. pro impleta. Sic Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 22. nu. 32. & 33. Menoc. alieſ reſerens d. præſump. t. 183. n. 42. Vñ ſit, vt legatum dotis puella relictu, hæc lege, vt Titio nubat, ſi puella pauper ſit, non deſiciat Titij obiit: quia ſuccedit loco alimentorum, ſc. Bal. Nouellus de dote 6. p. priuil. 76. n. 4. ad f. & priuil. 77. nu. 2. C. uar. c. 3. de teſtam. nu. 11. verſ. 5. inde colligitur. Mant. ibid. Perer lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. f. 79. col. 45. verſ. eſt tñ notandū. Vtrum verò ea puella neceſſariò debeat alij nubere, vt cōſequatur legatum, vel conſequatur, vitam cælibem ducens, aut religionem ingrediens, & quid ſi ipſa el ear: dicemus nu. 30.

Secundò limita fauore libertatis, h. n. tunc conditio mixta caſu deſiciens, pro impleta, ſc. cū alijs Menoc. ibid. n. 43.

Tertiò fauore cauſe piæ, cui valet argumentum à libertate ad cauſam piam, vt latē Euerardus loco à libertate, ad cauſam piam: & docet idem Euerard. ibid. num. 18. & alieſ reſerens Menoch. num. 44.

Quartò niſi conditio partim impleta ſit, Menoch. cum alijs, r. n. 45.

Quintò niſi in primogenitis, & hoc ex præſumpta teſtoris volūtate, ſic latē plūs Molina, lib. 2. de primog. c. 13. n. 26.

Vltimò

Ultimò quando contrahendi præceptū conditionis natæ induit, secus si modi: modus enim casu fortuito deficiens, habetur pro impleto, sic Acoſta lib. 2. ſelect. cap. 22. nu. 7. Molina d. c. 13. nu. 24. & 25. addens communiter in primogenitis apponi tāquam modum: Menoch. lib. 4. de præſumpt. præſumptione 184. nu. 1. & 2. niſi (vt inquit idē Menoch.) teſtator clarè omninò veſit modum impleri: ſi autem modus mixtus deficiat culpa eius, in cuius perſona implendus erat, habetur pro impleto, ſecus ſi culpa eius, qui implere tenebatur, ſic Menoch. ea præſumpt. 184. n. 3. & 4.

26. Tertio dico, ſi conditio mixta teſtatoris factio deficiat, haberi pro impleta: vt ſi legauit parochiæ ceterum, ſi ibi ſepeliatur, & deceſſit excommunicatus, ob quod in loco ſacro ſepeliſi non potuit, ſic Bald. l. vnica, in ſ. C. de hiſ que pēnā nom. Rotella, verbo legare, num. 3. Ang. verb. legatum. nu. 10. Sylueſtr. legatum 1. quæſt. 4. & 6. Armilla, verb. legatum, num. 8. Menoch. alios referens, de præſumpt. lib. 4. præſumptione 183. num. 46.

27. Ultimo dico, quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus, ſed à quodam tertio, qui verbi gratia matrimonium impedit, cenſeri nō impletam: legatarium tamen actionem habere ad intereſſe contra impediētem. Sic Molina lib. 2. de primog. c. 13. nu. 20. Menoch. multos referens dicta præſumptione 183. num. 38. & 39.

Fallit 1. in maioratibus, ex præſumpta inſtitutorum voluntate, ſic Molina, ibi.

Secundò ſi impediens ſoluendo intereſſe non ſit, tunc enim habetur pro impleta. Molina ibi, num. 21. Menoch. nu. 39. vbi textus, & Doctores allegant.

Tertio ſi iſtè tertius illi impediatur: cum enim tunc ad intereſſe non teneatur, habebitur pro completa, ſic alios referens Molina ibi, nu. 21. Menoch. nu. 38. & 39.

Ultimò, ſi impediatur à tertio, cuius conſenſus requirebatur: quia tunc perinde eſt, ac ſi conditio impederetur ab eo, in cuius perſona implenda erat: & ſic habebitur pro impleta: ſic Gregor. Lopez, l. 14. verb. *ſemuerat*, tit. 4. par. 6.

28. Id demum obſeruandum eſt, verba exhortationis per teſtorem inducta, grauamen, vel conditionem non contingere: quod probatur ex ratione textus, & quod præcipitur, (alias eſt, & vltimum, ſ. quod præcipitur,) 14. q. 1. ſic Meres de maiorat. 1. p. q. 50. nu. 16.

29. Vltimum dubium eſt, vtrum legatum relictum virginibus matrimonio collocandis poſſit diſtribui virginibus religionem ingredienti: Et quidem quando relinquitur legatum alicui perſonæ determinatæ, vt matrimonium inear, ſerè certum eſt deberi ſi religionē ingrediatur, per, ſ. ſed & hoc præſenti, auth. de ſanctiſſ. Episc. collat. 9. & auth. niſi rogati, C. ad Senatuſc. Treb. ſic docent Socinus, l. mulieri, nu. 12. ff. de condit. & demonſt. Fulgoſ. conſ. 3. Felin. c. Eccleſia, nu. 79. verſ. ceterum, de conſtit. Natta conſ. 196. nu. 4. Bald. Nouell. de dote p. 6. priuileg. 77. nu. 2. Sylueſtr. legatum 1. q. 9. Loazes repetitione, l. filius familias, ſ. diui, nu. 139. ff. de leg. 1. Couar. 1. variat. c. 19. nu. 10. Acoſta, l. cum tale, ſ. ſi arbitrato, limit. 4. num. 5. Mantica de coniect. vlt. volun. lib. 1. tit. 18. n. 26. Gutier. conſ. 26. nu. 13. & quæſt. canon. lib. 1. c. 32. nu. 20. Menoch. lib. 4. de præſumpt. præſumpt. 148. à nu. 13. ad 16. Perez lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. col. 45. verſ. legatum relictum, fol. 79. vbi alios refert. Et ex Theologis P. Molina dicens eſſe omnium, t. c. 1. de iuſtitia tract. 2. diſput. 207. conſuſ. 1. fol. 1267.

Ludouic. Lopez 2. p. inſtructor. de matrini. c. 36. f. 1070.

In ratione tamen huius deciſionis diſcrepant Doctores, nam Bald. Nouell. eo priuilegio 77. num. 2. & ſ. dicit non inniti præſumptioni, ſed contra expreſſam teſtatoris voluntatem id diſponere, d. auth. Idem ſentire videtur Felin. eodem verſ. ceterum, ait enim rationem eſſe ne impediatur vita contemplatiua. Idem ex Theologis tenet expreſſè Beia Summa, poſt caſum 66. Ceterum omninò dicendum eſt eam deciſionem inniti præſumptioni voluntatis teſtatoris, vbi enim oppoſitum minimè declarauit, præſumitur fore, vt idē diſponeret teſtator, ſi meminifſet caſu quo iuſſus matrimonium inire, religionem ingrediatur, &

hoc religionis ſauore, & ita docet Couar. nu. 11. Menoch. nu. 24. Mantica eodem tit. 18. num. 31. P. Molina p. c. citati, & per multos alij, teſte Menoch. ibi. & conſtabit ex corollario ſtatim inferendo.

30. Et ratione huius deciſionis inferitur, vbi coniecturæ ſunt, teſtorem de nuptijs carnalibus intellexiſſe, non conſequi legatum, religionem ingrediētē, quia ceſſat præſumptio dicta. ſic Guillelmus Benedictus, c. Raynutius, verb. qui eſt alia, nu. 33. de teſtam. Mantica eod. tit. 19. num. 26. Menoch. de præſumptione 148. nu. 2. Gutier. d. c. 32. n. 19.

Prima autem coniectura eſt, qñ teſtator legauit puellæ, ſi nubat perſonæ certæ, tunc enim intelligi nequit de nuptijs ſpirituallibus: quare religionem ingrediens minimè conſequetur. Sic Bald. Nouell. de dote par. 6. priuilegio 77. nu. 3. Couar. c. 3. de teſtam. nu. 11. verſ. ſexto ex proxima. Roſella, verb. legare, n. 28. Acoſta, l. cum tale, ſ. ſi arbitrato, limit. 6. n. 2. ff. de condit. & demonſt. Mantica, eod. tit. 18. nu. 26. Menoch. ea præſumptione 148. nu. 2. 3. 4. & 5. Gutier. d. cap. 32. nu. 17.

Si tamen illa perſona certa obijt, ante quam puella ſit in mora, non obtinebit legatum, vitam celibem ducens, ſed aliud matrimonium inire debet, quia teſtator de matrimonio carnali manifeſtè intellexit. ſic Bal. Nouell. de dote 6. par. priuileg. 76. nu. 4. ad ſi. & priuileg. 77. nu. 3. & Couar. d. c. 3. nu. 11. verſ. 5. inde colligitur, Perez lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. col. 45. verſ. eſt tamen notandum, fol. 79. poteſt tamē hoc caſu puella religionem ingredi, & obtinebit legatum, quia cum matrimonium iniunctum à teſtatore impleri nequeat, verum ſimile eſt teſtorem idem diſpoſitum, ſi in coeuentu puella religionem ingrediēteretur. Sic Bald. Nouell. quauis aliquantulum dubius, d. priuilegio 77. nu. 3. & Couar. d. cap. 3. nu. 11. verſ. ſexto ex proxima. Si tamen puella ipſa obeat, aut diues ſit, ipſo obeunte, (quo caſu cū hæc conditio mixta ſit, vt dixi nu. 24. perit legatum,) non poteſt diſtribui alij puellæ religionē ingrediēti, quia debet conuerſi in ſimilem vſum, nempe in aliud matrimonium temporale, de quo teſtator intellexit. Sic Bald. Nouell. eo priuilegio 77. nu. 2. Couar. d. c. 3. nu. 11. verſ. 6. ex proxima.

Secunda coniectura eſt, quādo teſtator reliquit tertio, ſi certa puella nupſerit, tunc enim non obtinebit legatum, ſi puella illa religionem ingreſſa ſit, ſic Acoſta, d. l. cum tale, limit. 4. nu. 5. Cuius animum referens, Menoch. d. præſumptione 149. num. 7. vbi alios refert.

Tertia eſt, quando teſtator negatiuè legauit, vt lego ceterum Titia, ſi non nupſerit, (hæc enim conditio, ſi Titia vidua ſit, valet) tunc ergo intelligitur de nuptijs temporalibus quare ſi Titia religionem ingrediatur, obtinebit legatum: quia intelligitur ea conditio de nuptijs temporalibus, non enim veriſimile eſt teſtorem voluiſſe illam retrahere à religionis ingreſſu, ſed ad eam inuitare. Sic Mantica d. tit. 18. nu. 26. Menoch. d. præſumpt. 148. num. 6. vbi multos alios refert.

31. Maior autem difficultas eſt, quando non certæ perſonæ matrimonio collocandæ, ſed indefinitè puellæ matrimonio collocante legatum relinquitur, vtrum poſſit dare puellæ religionem ingredienti. Aliqui affirmant per auth. de ſanctiſſ. Episc. ſ. ſed & hoc præſenti, collat. 9. vbi dicitur conditionem nuptiarum eſſe inuolidam, & pro nō ſcripta haberi quoties aliquis ſub illarum conditione donauerit, vel reliquerit liberis, vel cuicumque perſonæ, hæreditatē, vel legatum, & talis perſonæ religionem ingrediatur.

Secūda, quia non videtur maior ratio, ſiue legeatur certæ perſonæ, ſiue incertis, ſed priori caſu debetur ingrediēti religionē, ergo poſteriori pot. dari religionē ingrediēti.

Tertia, quia religionem ingrediēs dicitur matrimonium ſpirituale cōtrahere: vt Bar. d. 6. ſed & hoc præſenti, nu. 2. & Cinus auth. niſi rogati, C. ad Senatuſc. Trebel. & ibi Bald. in princ. & Paul. de Caſtr. & Salicet. norant, reddentes rationē illius deciſionis. & conſtat ex illo ad Timoth. 1. c. 5. *cum luxuriata fuerint in Chriſto nubere volunt*, & ita hoc appellatur cap. 2. & cap. vltimo, de tranſlat. prælat. & cap. ex publico, de controuer. coniug.

Quarto probatur ex doctrina, quam tradunt Crotus, l. filiustamiliis, §. diui, num. 62. ff. de leg. 1. Socin. cap. qualiter, el. 2. q. fin. artic. penult. de accusatio. Roland. consil. 35. num. 10. lib. 3. nempe statutum aliquid disponens contra cognoscentem conjugatam, habere locum contra cognoscentem monialem.

Vltimo, quia Iacobus de S. Georgio in sua inuestitura, verbo qui quidem inuestit. in si. ait se consuluisse cū multis praeclarissimis viris, subditos ex consuetudine obligatos ad ferendum opem domino collocanti filias matrimonio, teneri similiter dum ea religionem ingrediuntur. Hanc sententiam sustinet Natta conf. 196. num. 4. & explicat Bald. d. authen. nisi rogati, nu. 11. dicentem exequutores deputatos ad certam quantitatem pro virginū matrimonio distribuendam, nil posse distribuere pro virginis ingressu in monasteriū, quia hoc non habent in mādatis, explicat (inquam) vt minime intelligat de legato, sed de mandato, illud enim late interpretandum est, cap. cum dilecti, de donatio. l. in testamentis, ff. de reg. iur. hoc autē stricte, c. cum dilecti, de rescript. l. diligenter, si mādāt. & constat ex ratione eiusdem Baldi, scilicet, quia id non habebant in mandato, eiusdem sententiae videtur Boerius decis. 3. nu. 13. vbi doctrinā Baldi predictā explicat, vt non tanta dos tribui possit ingredienti monasteriū, quanta matrimonio incuti.

32. Ceterum dicendum est id legatum distribui non posse ingredienti monasteriū, sed solis matrimonium tempore incutibus. probatur, quia dispositio illa auth. de sanctiss. episcop. §. sed & hoc praesenti, collat. 9. exorbitans est a iure, perenti conditiones in vera, & specifica forma impleri, & non in ficta, l. Meuius, & l. qui heredi, ff. de condit. & demonst. quare ad alios casus trahenda minime est vt bene Berous in suis quest. q. 45. num. 6. & 7. Decisio Pedemontana 126. nu. 12. Sed loquitur de legato facto personae certae, ibi, *sive reliqueris suis liberis, sive alij cuiusq; personae*, ergo nō est extendenda ad legatū relictū incerti personis.

Et confirmatur, quia longē dispar est ratio, quia quādo legatum relictū est certae personae sub nuptiarū cōditione, & illa monasteriū ingreditur, non pōt legatum in specifica forma impleri, si alij semine nupturē tribuatur. & testator habuit specialem affectionē ad subueniendum illi semine, quare nō est mirum, si ius praesumat voluisse illi legare testatorem, etiam casu quo ingrederetur religionem, dum de contraria eius voluntate minime constat: verum quādo legatur incertis personis matrimonio collocandis, pōt omnino in vera, & propria forma impleri, si matrimonium temporale contrahentibus, detur, nec testator effectum habuit specialem ad eam, quae religionem ingreditur.

Tandem, quia simile videmus in hoc casu, legauit testator certae virgini matrimonio collocandae si tempore testamenti iam nupta esset, posset vtrique illi legatum dari, secus esset, si incertis matrimonio iungendis legatum esset; vt probant Bald. l. fin. C. de sentent. quae sine cer. quant. num. 14. Alexan. conf. 146. vol. 1. Hippolytus rub. de fideiussor. nu. 85. Io. Lupus, cap. per vestras, de donation. inter vir. & vxor. notabil. 3. §. 1. num. 6. Mexia ad l. Toleri. par. 12. fundamento 1. nu. 35. Perez lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. col. 45. vers. dubium est quotidianum, fol. 79. & refert Iasonem: quamuis in nostro casu posse dari, affirmant Tiraquell. l. si vnuquā, verb. suscepit, n. 178. C. de reuocan. donat. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 12. tit. 1. nu. 13. nisi tempore testamenti, vel post illud conditum, dum mutare potuit testator, nouerit illam esse nuptam: sed primum est verius: ergo similiter in nostro casu, diuersum sentiendum est, si incertis legatur: & ideo hanc sententiā tenet Barbat. conf. 23. num. 2. vol. 1. Bald. authen. nisi rogati, nu. 11. C. ad Senatusconf. Treb. Felin. cap. Ecclesia, de constit. quast. 6. nu. 79. vers. & pro ista, Bal. Nouell. de dote, priuilegio 77. n. 2. Guillelmus Benedictus, cap. Raynutius. verb. qui cū alia, nu. 31. de testament. Bertachinus in repertorio, verbo legatum pium, vers. legatū pro virginibus maritandis. Ioannes Lupus, d. 6. l. 12. nu. 6. Loazes in repetitione, l. filiustamiliis, §. diui, nu. 139. ff. de leg. 1. Mantica de coniect. vlt.

volunt. lib. 8. tit. 5. nu. 22. Baeza de non melioran. c. 14. num. 9. Perez d. l. 1. fol. 75. col. 31. verū in casu verō, Gutier. conf. 26. nu. 13. & Quere. Canon. lib. 1. c. 32. n. 20. & videtur expresse tenere Couar. cap. 3. de testam. nu. 11. vers. 6. ex proxima, vbi doctrinam hanc Bal. videtur probare: & immerito Natta voluit explicare Baldum vt loqueretur de mandatario: cū ferē omnes citati, & Couar. de exequutore testamentario illum intelligant: & ita loquantur de legato relictō pro virginibus maritandis, & illa authent. quam Bald. commentatur, & ipse Bald. ibi, de legatis sermonem habent: nec obstat ratio Baldi, scilicet, quia id exequutores in mandato non habent; nam etiam exequutoribus testamentariis datur mādātū legata exequendi.

Hoc tamen fatendum est, si legatum esset ad matrimonio collocandas testatoris neptes, dādum esse nepti ingredienti religionem, nam propter praesumptā testatoris affectionem erga sanguine iunctos, plenius, & latius venit interpretandum legatum, l. Auxilius, §. Titius testamento facto, ff. de lib. legat. ibi, *praesumptionem enim propter naturalem affectum facit omnia patri videri concessa*. Sic Natta conf. 196. num. 6. Mantica d. tit. 15. num. 22.

Nec obstant adducta in contrarium, nam, §. sed & hoc praesenti, non sic intelligitur, vt ea conditio nuptiarum habeatur pro non scripta, sed vt ex praesumpta testatoris voluntate habeatur pro impleta per ingressum religionis: vt bene explicat Couar. 1. variat. cap. 12. num. 11. Sed loquitur in casu speciali, quanto legatum sit certae personae.

Ad secundum constat ex dictis, rationem enim disparitatis assignari.

Ad tertium fateor ingressum religionis esse quoddam matrimonium, sed metaphericē, & improprie, conditio autem in vera, & specifica forma impleri debet.

Ad quartum ea doctrina est neganda, & ita eam impugnant Felin. cod. num. 79. & Loazes ad hoc citati.

Ad quintum similiter ea doctrina est neganda, nam consuetudines, & statuta odiosa extendere, contra rationē est.

Ad argumenta nam. 1. proposita ad primum dixi, nu. 2. & ad 3. respondi, nu. 8. ad 2. autem dico conditionem, quae non inducit viduitatem simpliciter, sed respectu certae personae, minime reijci.

DISPUTATIO XXXIV.

Verum poena consistens in luero non acquirendo, retrahens a matrimonio, valide apponatur, vt si legatum, vel donatio fiat sub conditione ducendi vitam cēlibem.

S Y M M A R I V M.

Quot sint difficultates de spūanda, & ius reiiciens aliquas conditiones habet etiam locum in foro conscientiae, vbi de testatoris voluntate constat, num. 1.

An conditio abstinendi a matrimonio, vel arbitrio alicuius illud contrahendi, reiiciatur a contrahentibus, vel illos vinciat, nu. 2. vbi an conditiones impossibiles vinciant contractus, & legata, a legatis & hereditate, & donatione causa mortis reuocetur conditio inducens viduitatem, & potest legatarius, vel haeres vendicare, nu. 3.

An hoc sit verum, casu quo legatarius uxorem ducere velit, quod si nolit, non acquirat legatum, nu. 4.

An conditio virgini edicta in legato, non nubendi, valeat, vt saltem virtute illius teneatur a secundis nuptiis abstinere, & tradendum sit legatum sub cautione Mutiana, num. 5.

Quid si alicui legentur centum, si nupserit, & ducenta si non nupserit, & si testator expresse disponat, vt casu quo nupserit, nihil detur, & casus omissus maneat in iuris communis dispositione, num. 6.

Quid de condicione, si Titius filios non habuerit, vel sine liberis decesserit, num. 7.

Quid si extraneo legentur centum, si Berta nū nupserit, & regamus sic illa Berta restituere, num. 8.

Quid si legataria si non nupserit, rogata sit id legatum alteri restituere, num. 9.

Quid si patri, tutori, vel curatori, vel amico legatur aliquid si Berta non nupserit, vel Berta, & extraneo aliquid legatur, si ea non nupserit, num. 10.

Quid de conditione auertente à religionis ingressu, etiam vidua appositae, num. 11.

Quid si alicui legentur centum si nupserit, quinquaginta vero si religionem ingrediatur, prima opinio affirmans, num. 12, contraria verior, num. 13.

An licet minus legatur filia si ingrediatur religionem, quam si nubat, & in maioratibus apponatur clausula excludens religiosos, num. 14.

An valeat legatum factum alicui si religionem ingrediatur, vel sacerdos fiat, vel continenter viuat, nu. 15. aut, si castus, & honeste viuat, ibidem.

Legatum factum alicui si religionem ingrediatur, an obtineat si nouitarius tempore exeat, & uxor cui vir legat, si habuit tertij ordinis assumat, & illa exit: ponitur opinio nega, nu. 16.

Contraria verior, nu. 17. & explicatur l. reprehendenda, C. de instit. & substitut. ubi an voto religionis satisfaciat ingrediens, & egrediens, & sit differentia, vobis religionem, vel me fieri, aut esse.

Quid si legatarius sub conditione si religiosus fiat, primo ducat uxorem, & deinde viduus, fiat religiosus, num. 18.

Quid de conditione maiusrimonij incedendi arbitrarij, vel consensu talis personae, licet arbitrium importet non nudam voluntatem, sed prudentialem, num. 19.

An talis conditio, si arbitrium alicuius femina nupserit, omnino rejiciatur, num. 20.

An valeat si pater in legato ultra legitimam, grauet filium no uxore ducat sine matris, vel alicuius propinqui consensu, nu. 21.

Quid de conditione, ut filius non ducat uxorem sine patris consensu, num. 22.

Quid si ei, qui virginem deflorauit, aliquid legatur, si de consensu patris illam duxerit, nu. 23.

Quid de conditione, si de consilio alicuius uxorem duxerit, & quid distet inter consilium, & consensum, num. 24.

Quid in casibus, in quibus quis teneatur sequi consilium, vel esset periculum in mora, nu. 25.

Quid si is cuius requiritur consilium, vel consensus sit absens, num. 26.

Quid si is, cuius est petendum consilium, viuo testatore decessit, num. 27.

Quid si apponatur conditio, si Titius non duxerit uxorem, habeat post mortem suam, vel post tale tempus, centum, nu. 28.

Post num. 28. inuenies caetera summaria.

Duplex est disputanda quaestio, prior, in quibus casibus rejiciatur conditio nuptias prohibens: posterior, in quibus casibus valida sit. Supponendum autem primo est conditiones, quas ius rejicit, in utroque foro inualidas esse, quamuis constet de contraria testatoris voluntate: ut dixi disput. precedenti, num. 2.

Questio prima est, in quibus casibus ius rejiciat conditionem prohibentem nuptias. Sit prima conclusio: conditio abstinendi à matrimonio contractui adiecta, non rejicitur, sed vitiat contractum, atque irritum reddit, quando virgini ea conditio imponitur: virgini (inquam) id est ei, quae non contraxit, ac consummauit aliud matrimonium, ut dicemus num. 29. & 30. ut si quis ei promittat centum, si non nupserit, promissio est irrita, & ratio est, quia hac conditio reputatur iure impossibilis, ut bene P. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 285. in fine, & P. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 12. num. 6. Nam quae iure improbantur, vocantur impossibiles, l. conditiones, quae contra bonos mores, ff. de condit. instit. l. 3. tit. 4. par. 6. haec autem iure improbat, ut nu. 3. dicemus, & ita impossibilis est de iure: conditiones autem impossibiles, quamuis rejiciantur à legatis, non tamen à contractibus, sed illos omnino

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

vitiant, §. si impossibilis, instit. de inutil. stipul. ibi: si impossibilis conditio obligationibus adijciatur, nihil valet stipulatio. & idem in omnibus contractibus disponitur, l. non solum, ff. de actio. & oblig. & bene docet cum alijs Molina, lib. 2. de primogen. cap. 12. nu. 38. nomine autem conditionum impossibilium ad hunc effectum comprehenduntur, & quae natura, & quae iure impossibiles sunt: ut constat ex legibus citatis, & docet idem Molina eodem cap. 12. num. 35. & in proprijs terminis conditionem hanc non nubendi vitiare contractum, docet Acosta, l. cum tale, §. si arbitrarij lunit. 2. num. 1. P. Molina, d. disput. 285. in fine.

Addit ibi P. Molina, vitiare has conditiones impossibiles de iure contractum, nisi impleantur. Cuius tamen contrarium credo: quia d. §. si impossibilis, & d. l. non solum, dicitur nil valere stipulationem, neque contractum sub conditione impossibili, at multum valeret, si ea conditione impleta obligaret. Præterea, quia falsum esset vitiare contractum, sed suspenderet utique more conditionis honestæ, eiusque obligatio ex conditione implemento, penderet: quare Acosta eadem limit. 2. num. 2. ait minime valere conditionem, licet res tradatur virgini sub conditione, si non nupserit, & tanquam quid speciale ait, num. 3. si quis promittat virgini centum aureos, si arbitrarij Titij nupserit, non absurdè sentire cum, qui diceret illam conditionem, nec vitiare, nec vitiari, & ita obtinere promissum, si virgo conditionem impleat: imò etiam in hoc casu credo vitiari contractum: quia perinde reputatur iure impossibilis conditio, si arbitrarij alicuius virgo nupserit, ac conditio, si non nupserit, ut dicemus num. 19.

Rogabis tamen, quare ea conditio, si non nupserit, & reliquæ impossibiles à contractibus non rejiciantur, sed illos vitiarent, cum tamen à legatis rejiciantur, nec illa vitiarent: varias rationes asserit Sarmento 2. selectarum, c. 3. nu. ult. sed ultra illas, addo hanc, idem ius civile non sustinet contractus reiecta conditione impossibili, quia contrahentes ipsi cum adhuc sint superstites, possunt suos contractus sic vitiatos ob conditionis impossibilitatem, efficere validos, remittendo conditionem impossibilem: at verò testator, qui iam obiit, non potest suam dispositionem ad debitum modum reducere: unde oportuit, ut per legem ipsam reduceretur, reiecta illa conditione: quod non sit in penam sic testantis, quinimò in ipsius fauorē, supposito enim voluisse illum de suis bonis disponere, fauor est illius dispositionis, quæ aliàs omnino corrueret, si ad debitum modum redigatur ut valida sit.

Secunda conclusio, conditio abstinendi à nuptijs, omnino rejicitur ab hereditate, vel legato, & ea reiecta, pure debetur: ut si virgini legentur centum, si non nupserit, obtinebit illa, quasi pure, & absque omni conditione illi reiecta essent. Habetur expresse, l. quoties, 22. l. cum tale, 71. §. Maritima, & l. Titia: si non nupserit, ff. de conditio. & demonstr. & ratio huius decisionis est, ut habetur, l. 1. C. de indicta viduit. quia reipublice interest, ut multis ex legitimo matrimonio procreatis, augeatur. Quod adeo verum est, ut ex multis probet Acosta, l. cum tale, §. si arbitrarij, ff. de condit. & demonstr. ampliat. 1. per totam, posse legatarium, id legatum vèdicare, ac si talis conditio appositae non esset. Idem dicendum est, si donationi causa mortis eadem conditio adiecta sit: ut bene docet Acosta, eodem §. si arbitrarij, ampliat. 2. num. 1. & 2. & ratio est, quia conditiones impossibiles non tantum à legato, sed etiam à donatione causa mortis rejiciuntur, l. quæ sub conditione, §. & in mortis, ff. de condit. instit. eo quod cum reuocabilis sit, quo ad eum effectum inter legata computatur: ut tradunt Acosta lib. 1. selectarum, cap. 9. num. 3. Antonius Gomezius, 2. variar. cap. 4. num. 18. Molina lib. 2. de primogen. cap. 12. num. 40. P. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 206. conclus. 2. & to. 2. disput. 285. conclus. 2.

Ex his infertur non audiendum esse Metinam, C. de restitutione, quaestio. 23. versic. itaque quatuor conditiones, ubi ait diuersimodè rejici à legatis conditiones impossibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent, nam impossibiles, & turpes prorsus rejiciuntur: quæ autem nuptias

nuptias prohibent, non absolute annullantur, sed tantum casu, quo legatarius matrimonium inire velit. Sed dicendum est absolute, prout reiici, ac pro non scriptis haberi: ut docent Glos. l. Titia, si non nupserit, ff. de conditio. & demonstr. in fine, Couar. l. i. variar. cap. 19. nu. 10. Riminali. conf. 215. num. 172. volum. 2. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 1. tit. 19. num. 1.

5 Secundò infertur non esse audiendum Acoſta, l. cum tale, §. si arbitrato, ff. de condit. & demonstr. limitat. ultima, num. 4. & sequentibus, ubi docet hanc conditionem, non ineundi matrimonium, non reiici, quasi nil operetur, & pro non scripta habenda sit: sed nihil prorsus valere respectu primi matrimonij, valere tamen respectu secundi. Ut si virginis legentur centum, si non nupserit, obtinebit legatum, prima vice nubens, illud tamen amittet, si secunda vice nubat. Et probat, quia ea conditio, si non nupserit, cum sit negatiua, est perpetua, & proinde includit quodlibet matrimonium futurum, ergo sicut valeret relictum virginis, hac conditione, si secundo non nubat: & relictum hac conditione, si nec primo, nec secundo nubat, reiiceretur, quo ad primas nuptias, non verò quo ad secundas: similiter ea conditio negatiua, si non nupserit, valebit quo ad secundum matrimonium, reiecta quo ad primum. Unde infertur num. 6. legatum non esse tradendum per heredem, absque cautione Mutiana restituendi legatum, cum fructibus, secundis nuptijs initis.

Sed dicendum est eam conditionem absolute, & prorsus reiici, & haberi pro non scripta: ut docent oēs Doctores citati, nu. præcedenti, & ratio est, quia re vera testator de primis nuptijs intellexit. sermo enim simpliciter prolatus de prima vice intelligitur, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. signific. Et licet verum sit conditionem negatiua esse perpetuam, & oēs nuptias includere, id tamen tunc habet locum, quando utiliter, & modo iure permissio exprimitur, Tandem, quia si hac sententia esset vera, non posset legatarius id legatum vindicare: cum prius cautionem præstiturus esset, cuius tñ contrarium ex ipsomet Acoſta diximus nu. 3.

6 Tertiò infertur, si legentur virginis centum, si nupserit, ducenta verò, si non nupserit, posse eam illa ducenta capere, & si nubat: quia ea conditio est nulla, habetur expresse, l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonstr. & docet Bart. & alij, quos refert, & sequitur Couar. lib. 1. variar. cap. 19. num. 2. & 10. Syluest. hereditas 4. in fine.

Unde non est admittendum, quod docet Medina, C. de reſtitut. q. 23. vers. respòdeo saluo meliori iudicio, & vers. ad tertium, quam sequitur Gutier. 2. lib. q. canon. c. 25. nu. 15. ubi uterque dicit, in neutro foro deberi legatum virginis, sub conditione, si non nupserit, quando testator expressit suam voluntatem esse, ut nubens nihil obtineret: ut si sic dicat, lego Mariæ si non nupserit, & si fortè nupserit, nihil lego, & probat Gutier. quia iura loquuntur de simplici conditione non nubendi, quam la autem testator ulterius procedit exprimendo suam voluntatem nihil decidunt: unde tanquam casus omissus remanet in iuris communis dispositione, l. commodissime, ff. de lib. & posth. quod præscribit testatoris voluntatem ad vnguem seruandam esse.

Ceterum dicendum est omnino reiici eam conditionem, contra expressissimam testatoris voluntatem, in utroque foro: ut probavi disput. præcedenti, num. 2. Item quia dum testator legauit centum si nupserit, & ducenta, si non nupserit, virginis, aperte suam voluntatem exposuit, & tamè ius decreuit deberi illa ducenta nubenti. Item id probo ex l. cum tale, §. Maria, ff. de cond. & demonstr. ibi: *Maria si non nupserit, fundum, cum morietur, lego: potest dici, & si nupserit, eam confestim ad legatum admitti*, ubi manifestè testator expressit suam voluntatem esse, ut Maria post mortem obtineret legatum, casu quo usq; tunc non nupserit, & tamen ita ius reiicit eam conditionem, ut nec tempus mortis, expectetur, sed statim deberi legatum, statuit: & reddit rationem, Glos. verb. eam confestim, quia ideo testator voluit mortis tempus expectari, quia tunc, & non antea, certum est eam conditionem non nubendi impletam esse, cum autem ea

conditio spernatur superfluum est, eius diem expectari.

7 Tertia conclusio, conditio à liberis procreandis auerrens, similiter prorsus reiicitur: ut lego Titio centum, si filios non habuerit, vel si sine liberis decesserit. Ratio est, quia conditio non nubendi, iure reiicitur gratia procreanda sobolis, ut dixi num. 3. ergo à fortiori conditio auerrens à sobole procreanda, Sic Soc. conf. 98. nu. 7. lib. 3. Acoſta, l. cum tale, §. si arbitrato, ampliat. 1. nu. 4. ff. de condit. & demonstr.

8 Quarta conclusio, non valet conditio, etiam si extraneo legentur centum, si virgo non nupserit, & ea restituere rogatus sit illi virginis: debetur enim legatum, licet nubat. Quia mulier ad viduitatem mutatur, ut legatum compareret, sic Acoſta, eodem §. si arbitrato, ampliat. 5. per totam, Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 1. tit. 19. num. 5.

9 Quinta conclusio, non valet etiam conditio, si mulier, cui relictum est legatum, si non nupserit, rogata esset illud restituere, ut lego Titia si non nupserit centum, ut det Titio. nam etiam si nupserit, recipiet legatum, & restituet Titio, quia censendum est, ac si purè, & absque conditione recepisset, ut Titio restitueret, habetur expresse, l. non dubium, ff. de leg. 3. & probat late Acoſta ibi, tota ampliat. 6. Mantica cod. tit. 19. num. 4. secus esset, (ut bene ait ibi Mantica,) si legentur virginis centum, si non nupserit, & casu quo nubat, eius fidei committatur, ut restituat Titio: nam etiam si nubat, retinebit legatum, nec restituet Titio. Habetur expresse, l. quoties, ff. de condit. & demonstr. quia illud fidei commissum inducit viduitatem.

10 Sexta conclusio, non valet conditio nuptias prohibens, adiecta legato relicto patri, tutori, vel curatori, vel amico ita coniuncto cum persona, quæ abstinere debet à nuptijs, ut probabile sit fore, ut ea abstinat, ne legatarius amittat legatum illud, ut in simili diximus de pena sponsalibus adiecta, disput. 30. nu. 3. Sic Acoſta, d. §. si arbitrato, tota ampliatione 9. & maxime nu. 6. & limit. 4. nu. 1. & sequentibus, Ant. Gabr. tomo 2. commun. lib. 10. in mea editione, verb. legatum, fol. 19. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 1. tit. 19. nu. 5. idem dicendum est, si legatum illud relinquatur consanguineis, ut bene Ias. l. 1. num. 1. C. de indic. viduit. ut idem diximus de pena, d. disput. 30. num. 3. Si autem legatum relinquatur Titia, & extraneo; si Titia non nupserit, reiicitur conditio pro parte Titia debita, & ita illam statim consequentur, valebit tamen pro parte extraneo relicta, & ita nubente Titia, nec illa, nec extraneus eam legati partem comparabit; sicut d. disp. 30. num. 5. diximus valere penam sponsalibus per extraneos adiectam: quia non est verisimile Titiam à nuptijs detrahendam esse, ne extraneus illam legati partem amittat. sic Mantica ibi.

11 In dubium autè vertitur, an idem dicendum sit de conditione auerrente à nuptijs spiritualibus, ut si Titia legentur centum, si ingressa religionem non fuerit. Aliqui enim eam conditionem reiici, sentiunt: per authent. de sanctiss. Episc. §. sed & hoc presenti, collat. 9. ubi habetur eam conditionem pro non scripta haberi, item quia valet a regumtum à matrimonio carnali, ad spirituale, ut late Euerardus loco à matrimonio carnali, ad spirituale: ergo sicut reiicitur à matrimonio carnali, ita à spirituali: sic Bald. & Dec. quos refert, & sequitur Acoſta, l. cum tale, §. si arbitrato, ff. de condit. & demonstr. ampliat. 1. nu. 1. Aretin. & Fel. quos refert, & sequitur Paris. cap. in presentis, de probat. nu. 137. & 143. Euerardus loco à matrimonio carnali, ad spirituale, nu. 5. Roland. conf. 55. nu. 20. & 25. lib. 3. & ex Theologis Medina, C. de reſtit. quæst. 23. §. itaque quatuor conditiones, Ledesma 2. par. 4. o. 18. artic. 1. dubio 12. fol. 227. col. 3. Addit Acoſta cum Decio, contra Angelum, reprobari eandem conditionem etiam viduæ adiectam, quauis secus sit in conditione non nubendi: quia in conditione auerrente à religione, eadem est ratio in virgine, & vidua: limitant tamè idem Acoſta, & Euerardus, cum alijs, quos referunt, quando conditio non ingrediendi monasterium est generalis, secus si prohibeatur ingressus talis monasterij, tunc enim valebit conditio, si alia monasteria sint, ad quæ commodè sic prohibitus recipi possit.

Ceterum nō verius est, eam conditionem minimē reijci, sed valē, quia quāvis religionis status perfectior sit, at ius non trahit illi hunc fauorem. Item, quia quāvis conditio illi religioni aduersa sit, fauet tamen matrimonio, & sololū recreationi. Item, quia nō est verisimile aliquem accendi à religionis ingressu, eo quod legato priuatur, cum ad ingrediatur, at saeculo, & bonis temporalibus, per tria v, reuinciet. Deinde, quia ingressus religionis respicit suam ingredientis bonum; matrimonium autem bonū, publicæ cōmune, quod in liberis procreandis versatur, de non mirum est, si ius nō ita faueat ingressui religio. ac matrimonio, vnde nō obstat auth. in contrarium aucta, quia disputatione precedenti, nu. 33. illam explicuit. Nec etiam obstat argumentū à matrimonio carnali spirituale: illud enim, vbi eadē ratio in vtroque milis locum habet, secus vbi diuersa, vt hic. Tandem, quia dicitur de sanctis. Episcop. tantum procedit ex præsūmptione voluntatis testatoris, non autem contra eius expressam voluntatem, vt probauit disputatione precedenti, nu. 28. & c. ergo quando exprimit suam voluntatem esse, se nō legare, vel instituere, casu quo legatarius religionem ingrediatur, ea conditio seruanda est. Et ita tenent Couarr. 1. riarum, c. 19. nu. 10. Cardinal. Mantica cum Paulo, Alex. Decio per ipsum citatis, de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 18. n. 41. Menoc. de præsūmpt. lib. 4. præsūmpt. 83. n. 8. 19. & 24. Gutier. lib. 2. quest. canon. c. 25. nu. 5. P. Manatomo 1. de iustis. tract. 2. disput. 207. ad finem, in satione ad 1.

32 Ex his infertur decisio illius questionis, an si legentur Titio ducenti vxorem, duxerit: centum verò, si religionem ingruis fuerit consequuturus sit religionem ingressus, illa dentā, vel centum solum, pro vt testator disposuit? Multi enim affirmant eum consequuturum illa ducenta, ea ratione ducuntur, quod illa conditio tanquam aduersa religioni inualida sit. Sic docent Bartol. & Socin. l. 2. sic his quæ pœnæ causa, nu. 1. (aliās habetur hic titulus pœnæ nomine) Anton. cap. in presentia, nu. 27. de probatio. & ibi Aretin. nu. 72. Felinus, nu. 37. Parisius nu. 134. rous, n. 424. Ias. auth. si qua mulier, nu. 11. & 15. C. de rosan. eccl. Rosella, verbo legare, nu. 27. Ange. verberes, nu. 21. Syluest. legatum, 1. quest. 9. & hereditas 42 sine, vbi Armilla, num. 22. Tabiena, verb. heres, quest. 9. nu. 17. Rolan. cons. 35. n. 17. lib. 3. Euerad. loco à matrimonio carnali, ad spirituale, num. 8. Acofta, l. cum tale, §. arbitrato, ampliat. 11. num. 5. ff. de condit. & demonstr. 11. Gabr. tomo 2. commun. in mea editione, lib. 10. verberatum, fol. 8. & multi alij, quos hi referunt. Et ex Theogis Beia summa post casum 66.

Limitat Ilinus ibi, nisi testator, certum monasterium designasset, lego Titio centum, si nupserit quinquaginta verò, si ingrediatur tale monasterium: tunc enim si id monasterium ingrediatur, solum obtinebit quinquaginta, quod Adla ibidem, num. 6. sic intelligendum dicit, vt ingrediens lud monasterium, solum quinquaginta obtenturus sit, at quodcūque aliud ingrediens, integra centum. Et hæc sententia probabilis est.

33 Tenendum tamen est, tanquam multò probabilius, ingrediens religionē, solum centum consequuturū, quia conditio à religione retrahens, nō est inualida, nec contra expressam testatoris voluntatem reijcienda est, vt late probauimus n. 11. ergo vbi expressē testator disposuit, quid ingrediens religionem, consequuturus sit, quid autem vxorem ducens, obseruandum est. Sic docent Bald. authent. nisi rogati, n. 11. C. ad Senatus cons. Trebell. & l. Deo nobis, nu. 1. c. 2. C. de Episc. & cleric. vbi Paul. nu. 5. & d. authent. nisi rogati, nu. 3. & l. Titio centum, §. 1. in fine, ff. de conditio. & demonstrat. Guillelmus Benedictus, cap. Raynurius, verb. qui cum alia num. 32. de testam. & multi alij, quos referunt, & sequuntur Couarr. lib. 1. variat. cap. 19. nu. 8. 9. & 10. Card. Mantica de coniectur. vltim. vol. lib. 11. tit. 12. num. 29. & tribus sequentibus, Decianus consil. 31. nu. 32. lib. 1. Menoch. de præsūmpt. lib. 4. præsūmpt.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

83. num. 26. Perez lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. ad finem, ante verb. con buens test. monios, Gutier. quest. canon. lib. 1. cap. 32. num. 58. Et ex Theologis P. Molina tomo 1. de iustis. tract. 2. disput. 207. folio 1268. Ludouicus Lopez 2. p. instruct. de matrimen. c. 36. fol. 1037.

Vt tamen euitentur opinioniones, sic legati. potest, vt ingrediens religionem id solum consequatur, quod testator vult: lego Titio centum, & ei qui eam duxerit, ducenta. Sic Barr. Roland. à Valle, nu. 31. vbi alios refert, citati, nu. precedenti: Mantica, num. 35, Gutier. num. 16. proximē citati.

34 Obseruandum est, quamuis impium sit testatorē aliquam adijcere conditionem, eo fine, vt à religionis proposito aliquem auertat: iustissime tamen posse minus legare filio, si religionem ingrediatur, quam si nubat, non vt eam à religionis proposito retrahat, sed quia maior dos nubenti necessaria est, & quia maiorem bonorū partem vult posteris, & familiæ relinquere. Sic alios referens Couarr. num. 10. P. Molina, & Ludouic. Lop. relati, num. precedenti.

Vnde in primogenitis, & meliorationibus ea conditio admittitur, vt nec monachi, nec sacro ordine initiati succedere in eis possint. Hæc enim conditio nō eō tendit, vt ab hoc statu retrahat, sed vt familia conseruetur. Sic Ioannes Lupus rubric. de donatio §. 16. num. 4. & 14. Couarr. num. 10. & 11. & P. Molina citati, num. precedenti, Molina lib. 2. de primogen. cap. 12. num. 54. Marzarius epitome fideicommiss. quest. 31. Gutier. lib. 2. quest. canon. cap. 25. num. 6. vbi limitat cum Molina, num. 55, quando maioratus est regia facultate institutus, nam quando ex tertia bonorum parte absque regia facultate, seruandus est ordo præscriptus, l. 27. Tauri.

35 De contraria autem conditione, quæ ad religionem impunit, non est certum apud Doctores, an valida sit, vt si legatum fiat alicui ea conditione, vt religionem ingrediatur, quidam enim censent inualidam esse, quando vixim apponitur, eo quod viduitatem inducat, illique equiualeat, si non nupserit, sic Barr. consilio 45. Riminal. cons. 215. à nu. 176. vsque 181. volumine 2.

Sed dicendum est eam conditionem valere, quia iustum est præmij spe ad religionem allicere, nec conditio directē tendit ad nuptias impediendas, sed id per accidens, & indirectē est, directē autem tendit, vt alliciat ad statum perfectissimum, nec præsumendum est ius voluisse conditionem hæc, ob matrimonij fauorem, annullare. Sic Bald. authent. cui relictum, num. 3. C. de indic. viduit, & ibi Paul. & Ias. num. 4. & Corneus dicit hoc esse benignius; Couarr. 1. variat. cap. 19. nu. 10. Acofta, l. cum tale, §. si arbitrato, limit. 3. nu. 1. ff. de condit. & demonstr. Ant. Gom. 1. variat. c. 12. num. 78. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 10. verb. legatum, fol. 19. P. Molina to. 1. de iustis. tract. 6. disput. 207. fol. 1265.

Similiter valet conditio si fiat sacerdos, eadem ratione, sic Couarr. & P. Molina ibi.

Non tamen valet hæc conditio, si continenter vixerit, quia directē expellit nuptias, secus si casu, & honestē vixerit: quia ducens vxorem dicitur casu, & honestē viuens, sic Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 29. & 30.

36 Dubitabis tamen an legatum sub ea conditione ingrediendi religionem, relictum, comparet ingrediens, si anno nouitatus exeat, qua in re multi satis probabiliter asserunt minimē consequi, quia verba cum effectu intelligi debent, c. relatum, de cleric. non resid. nec præsumendum est testatorem actum vanum voluisse, qualis est ingressus professionem minimē sequuta.

Secundò per l. reprehendenda, c. C. de inst. & sub st. ibi, redi igitur ad maritum, sciens hereditatem maris si redieris, reuerturam: quippe quam retineres, licet ab eo non recessisses, ex quibus verbis constat non requiri perueuantiam in conditione diuortij à viro, sub qua legatū relictum est: sic q. conditio erat: turpis, ergo à contrario sensu, cū conditio honesta est, qualis est religionis, requiritur perseuerantia, eo

tenent Paulus, l. si quis heredem, n. 3. C. de instit. & subst. vbi Alexand. nu. 2. & l. in substitutione, num. 12. vbi Imola, nu. 4. ff. de vulgar. Et in simili casu de legato relicto per virum uxori, si assumpserit habitum tertij ordinis Dni Francisci, minimè eam consequi, si semel assumptum dimiserit: docent Bald. d. l. si quis heredem, num. 6. Salic. num. 3.

Bartolus autem, d. l. si quis heredem, nu. 2. & Angelus, d. l. in substitutione, dubitant, & nihil decidunt.

27 Verum probabilius est legatum consequi. Probatum ex l. si quis heredem, nu. 7. C. de institut. & substitut. ibi, *sumimus quandocumque impleta fuerit conditio sine viuo eo, sine mortis tempore, sine post mortem conditionem videri esse completam.* Ex quo textu colligunt omnes scribentes satis esse conditionem semel temporis momento impleri, ergo satis fuit legatarium impleuisse ingrediendo, quamuis postea exierit.

Item, quia ingredi religionem, & in ea profiteri, vt diuersa ponuntur, c. beneficium, & c. qui post votum, de regul. in 6. ibi, *religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & proficitur in ipsa*, ergo cum testator in conditione non meminerit professionis, sed solius ingressus, solo ingressu pareretur conditioni: eo vel maximè, quia in dubio minimè presumitur aliam testatoris intentionem esse, quam verba significant, l. Labeo, §. idem Tubero, ff. de suppellect. legat.

Tandem, quia vouens religionis ingressum, satisfacit voto, si ingrediatur, & nouitatus tempore exeat, quia votum ingressus, secundum formam iuris communis, quod annu probationis ad experiendum indulget, intelligendum est, vbi non constat de contraria intentione, vt author est D. Thom. 2. 2. quæst. vlt. art. 4. quem vniuersi sequuntur, ergo similiter conditio ingressus religionis, adiecta à testatore, intelligi debet iuxta eandem iuris communis dispositionem: quia in dubio testatoris verba non debent intelligi, vt inducant aliquid à iure exorbitans: vt est casus notabilis, lege uxori, §. 1. ff. de legat. 3. & cum multis docet Matica de coniect. vlt. vol. lib. 6. tit. 6. nu. 1. & multis sequentibus. Et ita hanc sententiam tenent Ludouic. Roman. l. permissi, §. 2. §. species, n. 4. ff. de acquir. poss. l. si quis heredem, nu. 13. Brunellus de sponsalibus, conclus. 31. nu. 12. Pro qua sententia, facit, quod docet Matica cum alijs, quos refert, de coniect. vlt. vol. lib. 6. tit. 1. n. 5. nēpē testatore filium instituyente hac forma, si filios nō habueris, substituo Caium, excludi substitutum habitis liberis, qui viuo filio obiere, eo quod conditio semel extitit, quamuis effectum non habuerit. Idem dicit Ias. cod. nu. 13. casu quo vir uxori legaret, si habitum tertij ordinis assumpserit, legatum nimirum eam consequi, habitu semel assumpto, & postmodum dimisso: cuius contrarium tenuerunt Bald. & Salic. citati, nu. præcedenti.

Hæc tamen sententia intelligenda est, dūmodo ingressus in religionem bona fide animo experiendi fieret, exitusque ex causa iusta esset: si enim legatarius eo solo animo ingrederetur, vt obtineret legatum, postea exiturus, vel bona fide ingressus, absque iusta causa habitum dimitteret, non satisfaceret, sic dixit optimè Fulgos. d. l. si quis heredem, nu. 2. Et probatur non satisfacere, si animo exundi ingrediebatur, quia testator non intendit actum vanum, qualis est iste. Item, quia intendit ingressum religionis secundum formam iuris, quæ est, vt quis bona fide ingrediatur, animo experiendi. Item, quia hoc ingressu non satisfit voto ingrediendi religionem: vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. vlt. art. 4. ad 3. & ibi Caiet. Richardus 4. dist. 38. artic. 8. q. 3. & ibi Palud. q. 4. art. 1. Abulensis, c. 30. Num. q. 93. ad 4. D. Ant. 3. p. tit. 16. c. 2. §. 4. Angel. votum 3. n. 18. Syluest. relig. 2. q. 19. Tabiena, verb. nouitius, quæst. 7. vbi Armilla, nu. 10. Viguerius lib. institutionum, cap. 17. §. 1. vers. 13. Palacios 4. distinct. 38. disput. 1. fol. 849. Probatum etiam non posse ex sola libertate nouitij in iure concessa, exire: quia testator ad aliquid astringere voluit, vt legatarius ille legatum obtineret, sed ingrediens religionem te-

cluso quocunque præcepto, teneatur si circa grata inueniat, sub culpa veniali permanere; ergo, pater ea conditione grauare voluit, ne omnia grata inueniens, absque causa iusta retrocedat: & ita minimè satisfacit voto religionis, qui absque causa iusta egreditur, docet Caiet. & Armilla proximè citati, Angles Florib. 2. p. q. de voto, art. 2. difficultate 7. Paratellus super privilegia minorum, c. 43. Manuel 2. tomo summe, cap. 25. n. 2.

Nec constituo discrimen, si ve te, & dicat sic, lego Titio, si ingrediatur religionem, vel si si, & fiat religiosus: quia in communi modo loquendi eodem modo intelliguntur omnia verba hæc, quamuis in voto scrimen contraherint Caiet. 2. 2. q. vlt. art. 4. dub. 1. Ailla, & Palacios, proximè citati, Couarr. d. pactis 1. par. nu. 12. dicentes vouentem religionem, vel religiosum fieri, nō vouere perseverantiam, & ita satisfacere, si ex causa iusta exeat, vouentem verò se futurum religiosum, & si vouere perseverantiam, & ita reum esse voti, si egrediatur. Sed merito contrarium tenuit in voto Angles art. 2. difficultate 6. & multi Neoterici viri doctissimi: quæ nec testator, nec vouens has subtilitates attendunt, & in communi loquendi modo hæc omnia verba idem sonant.

Nec obstat 1. arg. contrariæ sententiæ, quia nō est actus vanus, dum quis bona fide animo expendi ingreditur, nec absque causa iusta egredi potest: ad id conditio illa astringit.

Non obstat 2. quia diuersimodè responditur ad illam, l. reprehendendū, cum Iasone, d. l. si quis heredem, nu. 13. & alijs, quos refert. 1. non valere argumentum à contrario sensu, quando resultat absonus intellectus contrarius, at hic resultaret contra d. l. si quis heredem, quia collat satis esse momento temporis conditionem impleri. 2. Nihil probare eam legem, quia imperator non impit contritionis turpitudini, sed arguit à maiori ad minus, hoc modo, si non diuertisset, obtineret, ergo à forti redeundo. 3. ex mente testatrix colligi, voluisse eam conditionem perpetuò durare, odio enim viri præcepit diuorij. Tandem in diuortio ibi præcepto includi conditionem negatiuam, non redeundi, quæ perpetua est, nam diuorij propriè est animo perpetuò recedendi, l. diuort. ff. diuort.

18 Vtrum verò institutus sub conditione ingressus religionis, obtineat legatum, si prius uxorem ducat: viduus effectus, religiosus fiat dixi disp. præced. nu. 17.

19 Septima conclusio, ne n tantum conditio ineundi matrimonij, reijcitur à legato, sed etiam conditio ineundi arbitratu, vel consensu tertij, & ratio est, quia qui tenetur consensum, vel licentiam alicui petere, tenetur sequi, atque ita matrimonij libertas impeditur, & conclusio habetur expressè, l. cum tale §. rescriptum, ff. de condit. & demonstrat, atque ita docent vniuersi. Nec amittenda est aliquorum limitatio, quos refert Acosta ea. l. 1. tale, §. si arbitratu ampliat. vlt. nu. 2. & 3. qui intelligunt, quæ, quando arbitrium dicit meram voluntatem, secus quando prudentiale iudicium: honestum enim est in matrimonio illud sequi, sed merito Acosta ibi, nu. 7. Molina lib. de primog. c. 13. num. 35. cum alijs, quos referunt id repbant, quia cum ea conditio obliget ad sequendum arbitrium illud, repugnat matrimonij libertati.

20 Hæc tamen conclusio non ita accipienda est, vt ea conditio omnino reijciatur, sed cum duas claudat, alteram, matrimonij ineundi, alteram verò vt arbitratu personæ, hæc vt matrimonij libertati aduersa reijcatur, illa vero, vt matrimonio fauens est, sic Peralta, l. 1. n. 3. ff. de leg. 2. Acosta, d. ampliat. vlt. nu. 17. Mantica multo refert de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 18. num. 8. & consulendus est Acosta, qui circa istam conditionem, d. ampliat. vltima, nu. 21. & sequentibus, aliqua notatu digna animaduertit.

21 Hinc inferitur contra Ioan. Lupum, c. per vestras, notabili 3. §. 11. nu. 4. de donat. inter virum, & uxorem quem sequitur Pelacz de Pelacz de Meres de maiorat. 1. art. quæst. 50. num. 8. non valere conditionem, qua pater filium grauauat, in legato ultra legitimam; ne absque consensu matris, vel

- vel aliquis propinqui, uxorem ducit, quia textus, & Doctores indistincte eam conditionem rejiciunt, ut aduersam matrimonij libertati: & quamuis id legatum debitum non sit, si tamen relinquatur, conditiones iure improbatæ ab ipso rejicientur: sicut si extraneus legaret, & ita reprobatur Acoſta, d. §. si arbitrato, ampliat. vltima, num. 2.
22. Secundò infertur contra Antonium de Prato, quem refert, nec improbat Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. nu. 8. & Burgos de Paz. conf. 20. num. 5. & seqq. dicentem valere conditionem legato adiectam, ne filius absque paterno consensu uxorem ducat: id. n. honestissimum, & omni iuri consonum est: infertur (inquam) eam conditionem minime valere: quamuis. n. honestum sit filios in matrimonijs contrahendis, voluntatem paternam amplecti, iura tñ omnimode matrimonij libertati consulere voluntas, omnes conditiones illi quocunque modo aduersis, reiecerunt. sic Acoſta, d. ampliat. vltima, nu. 13. Suarez lib. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 21. & seq. Molina lib. 2. de primogen. c. 13. num. 35. Gemma decisione 314. & ex Theologis P. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 6. & cap. 12. nu. 6. P. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 207. fol. 2264. Manuel 1. to. Summ. 2. editione, c. 133. n. 6.
23. Tertiò infertur, si quis ei, qui puellam violauit, legat centum, si de consensu patris illam ducat, valere legatum reiecta ea conditionis parte, de consensu patris, quare etiam contra eius consensum illam ducens, obtinebit legatum. Sic Acoſta d. ampliat. vltima, num. 13.
24. Octaua conclusio, non rejicitur à legato ea conditio uxorem ducendi cum consilio talis personæ: hæc est contra Dinum, Baldum, Aretinum, Albericum, Ioannem de Imola, Iacobum à S. Georgio, quos refert, & sequitur Acoſta, l. cum tale, §. si arbitrato, limit. 11. nu. 4. & seqq. ff. de condit. & demonstrat. Sed probatur, quia hoc distat inter consilium, & consensum, quod iussus aliquid facere cum consensu, vel arbitrato alicuius, tenetur illud sequi, ac iussus tacere cum consilio, petere quidem tenetur, sequi verò, minime, l. cum pater, §. mando, ff. de leg. 2. & l. 23. tit. 2. par. 5. & latè Menoch. conf. 69. nu. 17. & 18. vol. 1. Gratian. reg. 10. nu. 1. docent, vltra Doctores citandos: ergo conditio matrimonij contrahendi, alicuius consilio petito, minime aduersatur libertati matrimonij: & ita tenent Panorm. c. ex parte nu. 4. de constit. vbi Felin. num. 1. Decius, cap. si pro debilitate, nu. 9. de offic. delegati, Cinus, Aimon, Paulus à Castro, Alex. & multi alij, quos referunt, & sequuntur lat. l. turpia, §. 1. nu. 4. ff. de legat. 1. Guillelmus Benedictus, cap. Raynucius, de testament. verb. qui cum alia, num. 88. Peralta, l. 1. nu. 32. ff. de legat. 2. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 8. num. 3. Suarez lib. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 23. Ioan. Lupus, cap. per vestras, de donat. inter vit. & vxor. notabili 3. §. 3. nu. 7. & 8. Molina lib. 2. de primog. cap. 13. nu. 36. Pelaez de Meres de maiorat. 1. par. quæst. 50. nu. 5. Menoch. conf. 69. nu. 29. vol. 1. Ceph. conf. 319. nu. 42. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 10. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. nu. 110. Gratian. regul. 83. nu. 13. Et ex Theologis P. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 6. & cap. 12. num. 6. Ludou. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1037. Manuel 1. tomo Summæ, in 2. editione, cap. 133. num. 6.
- Obseruandum tamen maxime est, iustum cum alicuius consilio aliquid facere, non satisfacere, si tantum consilium requirat, sed teneri expectare aliquantulo tempore consilium, quamuis illud sequi non altringatur: ut benè Glos. cap. cum consuetudinis, verbo consensu, de consuetu. & ibi Hostiens. super illo verb. & probat ex cap. cum in veteris, de electione: idem Abb. cap. cum vos, num. 5. de his, quæ sunt à prælat. aliàs frustra esset consilium petere.
25. Intellige tamen hanc conclusionem duplici temperamento. Prius est, nisi in casibus, in quibus non satis est petere consilium, sed necessario sequendum est: tunc enim ea conditio rejicitur, eo quod matrimonij libertati obstat: sicut conditio petendi consensum, sic Molina lib. 2. de primogen. c. 31. num. 58. qui autem sint hi casus, consule Do-

- ctores, quos ibi refert Molina. Posterius est, quoties magnum periculum in consilij requisitione, versaretur, adeo ut ex hoc non tantum videatur matrimonij libertas impedita, sed omnino sublata, sic Abb. & Felin. quos refert, & sequitur Molina ibid. num. 39.
26. Id obseruandum est, si id cuius consilium requiritur, absens sit, & periculum sit in mora, potest actus sine eiusdem consilio, experiri. sic colligitur ex Glos. Clem. 1. de foro compet. verb. diocesani, & docet Abb. ibid. nu. 17. Bar. l. si plures, ff. de exercit. Rebuffus Praxi beneficiorum tit. de forma vicariatus, n. 95. Tiraq. l. 16. conub. gl. 8. n. 16. Meres de maiorat. 1. p. q. 50. n. 6. in fine, Gratian. reg. 10. in fine, & optime facit per locum à simili, c. vnicuique, ne Sede vac. in fine in 6. Secus autem est quoniam requiritur consensus: ut benè Rebuffus ibidem. De autem non posse peti consilium, quoties is à quo petendum est, longè distat: ut benè Abb. d. Clem. 1. nu. 17.
27. Rogabis autem, quid dicendum sit, si is cuius requirendum erat consilium, viuo testatore decessit? Quidam dicunt amitti legatum, quia l. cum tale, §. rescriptum, ff. de condit. & demonstrat. dicit, si conditio, si cum consensu Titij aliqua nupserit, apponatur, licet Titius viuo testatore decessat, non amitti legatum: & reddit textus rationem: quia ea conditio inutilis est: ergo à contrario sensu, quoniam conditio utilis est, qualis est petendi consilium, si is à quo petendum erat, decessat, amittetur legatum. Sic tenet Suarez lib. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 23. Alex. Dec. & Felin. quos refert, & sequitur Molina lib. 2. de primog. c. 13. nu. 40. & 41. excipiens primogenia Hispana ob præsumptam institutorum voluntatem.
- Sed verius est non amitti quoties per legatarium non sterit, quo minus conditio impleatur, quia is cuius requirendum erat consilium, obiit. Quod detendit Mantica latè probans de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. nu. 11. quia est conditio potestatiua. Nec obstat d. l. cum tale, loquitur. n. quomodocunque conditio deficiat, et culpa legatarij: & ideo innititur defectui valoris conditionis: si. n. valida esset, deficiens legatarij culpa, legatum annullaret.
28. Vltima conclusio: si legato adiiciatur conditio hæc, si Titia non nupserit, habeat post mortem suam centum. rejicitur non tamen conditio, sed et tempus, & statim legatum debetur: secus si apponatur aliud tempus, siue certum, siue incertum, ut post biennium, vel cum Mauius fuerit Consul: tunc. n. sprete non nubendi conditione, valebit temporis adiectio, & ante eius aduentum non debetur. habetur expressè, l. cum tale, §. Mauius, ff. de condit. & demonstrat. & ibi docent omnes: Anton. Gom. 1. variat. c. 12. num. 78.

S V M M A R I V M.

- Conditio non nubendi in vidua valet, num. 29.
 Nomine vidua intelligitur, qua matrimonium consummauit, non autem alias corrupta, num. 30.
 Eadem conditio valet in viduo, num. 31.
 Valet conditio arbitrari alicuius nubendi, imposita vidua, & quid si ille arbitrari nolit, vel iniuste arbitretur, num. 32.
 & quid si viuo testatore arbitraturus decessat.
 Valet conditio non ducendi uxorem, impositam eunuchis, qui generare nequeunt, num. 33.
 Quid favore causa pia, vel libertatis, ut lego Virgini, si non nupserit, & si nupserit substituere pauperes, vel salis seruum liber sit, num. 34.
 Quid quando viduitas non est perpetua, & generalis, sed limitata quo ad tempus, & personas, num. 35.
 An valeat conditio, ut Titia non nubar ante 25. annum, vel ante tale tempus certum, vel incertum, num. 36.
 Quid si testator dicit, lego Titia si nupta non eris, & quando debeat id legatum, num. 37.
 Quid de conditione non nubendi in certo oppido, num. 38.
 Quid de conditione non nubendi certis personis, num. 39.
 Quid de conditione non nubendi ignobili, descendenti ex Iudeis, vel Saracenis, num. 40. & ibi remissive, qua diligentia adhibenda sit, ne perdat legatum, & an satis sit nubere nobili ex sola linea paterna, vel ex privilegio.

Legatum femina si Titio non nupserit, quando debeatur, & an sit prestada cautio, & conditio negativa est perpetua. nu. 41. Injunctum ne contrahat cum Iudeis, si in primo matrimonio non pareat, & factus viduus pareat, vel e contra in priori matrimonio pareat, non autem in posteriori, an amittat legatum, licet matrimonium non consummaret, & quasi si matrimonium fuit irritum, num. 42.

- 29 **Q**uestio secunda. In quibus casibus conditio nuptias prohibens, valida sit? Prima conclusio, quamvis ea conditio virgini imposita rejiciatur, admittitur tamen in vidua, auth. de nuptijs, §. quæ verò, collat. 4. auth. cui relictum, C. de indic. vidui, per quas authenticas correctæ sunt aliquæ, & antiquiores leges, quæ eas conditiones in viduis etiam rejiciebant. Sic docet Guillelmus Benedictus, cap. Raynutius, de testam. verb. qui cum alia, nu. 100. & seqq. Couarr. multos referens 4. decret. 2. par. cap. 4. §. 9. nu. 11, Acosta, l. cum tale, §. si arbitrato, limit. ult. n. 1. ff. de condit. & demonstr. Anton. Gem. l. 16. Tauri, nu. 8. & variarum, c. 12. num. 78. Anton. Gabr. in mea editione, tomo 2. commun. lib. 10. verb. legatum fol. 19. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 19. nu. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. gloss. 2. nu. 14. Gutier. lib. 1. Quest. canon. cap. 25. num. 3. Gratian. reg. 83. num. 14. P. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 207. folio 1264. ut ratio est, quia honestum est à secundis nuptijs abstinere, cap. finali, §. 1. q. 1.
- 30 Nomine autem virginis, dum in ea dicimus rejici conditionem nuptias prohibentem intelligitur, quæ nulli nupsit, quamvis corrupta sit: ut docent Anton. Gomez, alios referens, utroque loco, Matienzo, Gratian. num. 3. P. Molina, num. præcedenti citati. Intelligitur etiam vidua, si matrimonium non consummavit: unde in sola vidua à viro cognita ea conditio admittitur, sic Bald. auth. cui relictum, vbi Angel. Paul. Ias. n. 1. Decius rubrica, C. de secun. nup. num. 2. Acosta dicta limit. ultima, nu. 4. Anton. Gom. & Anton. Gabr. nu. præced. allegati, Gratian. reg. 83. nu. 1.
- 31 Secunda conclusio, conditio prohibens nuptias, similiter est valida in homine viduo. Hæc est contra Paulum, l. ultima, in principio, nu. 5. C. de indic. vidui, & Iasonem ibi. num. 18. sed probatur ex authent. de nuptijs, §. quæ verò, collat. 4. versic. unde sancimus, ibi, *sive uxor mariti*, item quia vir, & uxor, non debet ad imparia iudicari, cap. gaudemus, de divor. Sic Corn. d. l. finali, num. 1. Ias. auth. cui relictum, C. de indic. vidui, num. fin. Acosta, l. cum tale, §. si arbitrato, limit. ultima, num. 1. ff. de condit. & demonstr. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 9. num. 3. Pinellus, l. finali, num. 17. de bon. mater. Anton. Gomez. Matienzo, P. Molina folio 1265. Gratian. nu. 13. citati, num. 19. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 19. à num. 12. vsque ad 17.
- 32 Hinc infertur valere conditionem viduæ impositam, si arbitrato alicuius nupserit. Quia si potest imponi conditio perpetuæ viduitatis, à fortiori, ut non nubat, nisi de alicuius consensu, Sic contra Cumanum docet multos referens Acosta, d. §. si arbitrato, ampliat. ultima, num. 5. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. gloss. 2. num. 17. Gratian. reg. 83. num. 14. Si autem, ille iuste arbitretur, teneatur femina eius arbitrium sequi, si autem arbitrari nolit, & mulier nupserit, admittetur ad legatum, quasi impleta conditio: cum per eam non steterit: sic Acosta eadem ampliat. ultima, num. 7. vbi addit si iniuste arbitretur, posse mulierem ad iudicem recurrere, & si ille viuo testatore obierit, deficere conditionem, & legatum: sed hoc ultimum tenendum non est, ut probavi num. 27. quando vidua non fuit in mora petendi consensum.
- 33 Tertia conclusio, valet conditio non contrahendi matrimonium imposita impotentibus ad generandum, ut eunuchis: quare si contrahant, licet inualide, amittent legatum, quia ea conditio ratione febolis precreanda rejicitur. In muliere tamen sterili non valet: quia sterilitas, nec est perpetua, nec matrimonium impedit. Ita Acosta, d. §. arbitrato, limit. 1. num. 1. 4. & 5.

34 Quarta conclusio, valet conditio nuptias prohibens, favore pia causa, ut si legeretur virgini si non nupserit, vel si arbitrio Titij nupserit, quod si contraxerit, transferatur legatum ad aliquam piam causam, quia libertas, & causa pia æquiparari solent, ut cum alijs probat Euerardus loco à libertate, ad piam causam, sed favore libertatis valet, ut si legeretur sic, si Titia nupserit, talis servus liber sit, per l. Titio, §. servi ususfructus, ff. de condit. & demonstr. & ita docet multi, quos referunt, & sequuntur Tiraquell. de privileg. pia causæ privilegio 18. Guillel. Benedict. cap. Raynutius, de testam. verb. qui cum alia, num. 95. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 8. & titulo 19. nu. 11. Euerardus dicto loco à libertate ad piam causam, num. 6. Anton. Gabr. tomo 1. Communium, lib. 10. verb. legatum, folio 19. Gratian. reg. 83. num. 16. quamvis Acosta de hoc dubitet, d. §. si arbitrato, limit. 10. num. 8.

35 Quinta conclusio, conditio nuptias impediens non perpetua, sed ad tempus, vel respectu solum aliquarum personarum, valida est. Hæc constabit ex corollarijs sequentibus.

36 Hinc infertur primò valere legatum, si Titia non nubat intra certum tempus, l. sed si hoc, §. finali, ff. de condit. & demonstrat. & docet multos referens Acosta, d. §. si arbitrato, limit. 8. num. 1. Anton. Gabr. in mea editione, tomo 2. communium, lib. 10. verb. legatum, fol. 19. Mantica de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 6. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 6. num. 6. unde valet conditio, ut femina non nubat ante vigesimum quintum annum: quia vsque ad illud tempus non reputat ius esse magnam moram. Sic cum Iafone, Mantica eodem tit. 19. num. 8. Henriquez eodem num. 6. Secus autem esset si in tam longum tempus, matrimonium protraheretur, ut verisimile esset, virginem non inuenturam tunc virum, cui nubat: sic Mantica eodem numero 8. Gutierrez, Quest. Canon. libro 2. cap. 25. num. 3. Si autem tempus nimium protraheretur, ita ut diu impediretur matrimonium, tunc iudex arbitrabitur, quod tempus expectandum sit, reliquo reiecto, sic Guillelmus Benedict. & Aretin. quos refert, & sequitur Gratian. reg. 83. num. 7. Quare scrupulosè loquutus est Acosta ea limitatione 8. num. 3. vbi dixit non valere conditionem viduitatis temporalis, nisi ex aliqua causa iusta inducatur: bene tamen concludit num. 9. hoc debere apud omnes constare, si in tempus incertum conditio viduitatis apponatur, v. donec Titius moriatur non valere, quia æquiparatur perpetuæ: & alios refert.

37 Secundò infertur valere legatum sic relictum, lego Titia si nupta non erit. Quia non inducit viduitatem perpetuam, si intelligitur, si, dum testator obierit, non fuerit nupta, & licet conditio viduitatis ad tempus incertum, non valeat, at dicta conditio non inuitat ad non nubendum, sed confertur in casu, quo testatore decedente nupta non sit, sic Acosta latè probans, d. §. si arbitrato, limit. 7. per totam.

38 Tertiò infertur valere conditionem non contrahendi in certo oppido, quia extra illud contrahi potest, sic Acosta, d. §. si arbitrato, ampliat. 8. num. 1. Cardin. Mantica de coniect. ultim. voluntat. lib. 11. tit. 19. num. 6. Meres de maiorat. prima parte, quest. 51. num. 1. quod bene intelligit Acosta, quando extra illud oppidum posset commodè matrimonium iniri.

39 Quartò infertur valere conditionem viduitatis respectu certarum personarum, ut lego Titia si non nupserit Caio, Titio, & Sempronio, habetur expressè, l. cum ita, & sequenti, ff. de condit. & demonstr. & ibi redditur ratio, quia non prohibetur alijs nubere, quod intelligendum est cum Acosta d. §. si arbitrato, ampliat. 8. num. 1. & P. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 208. folio 1264. quando moraliter loquendo, & spectatis circumstantijs occurrentibus, liberum ei relinqueretur re ipsa nubere, secus quando ultra eas personas nequit commodè nubere.

40 Quintò infertur valere conditionem, ne matrimonium contrahatur cum ignobili, descendente à Iudæis, vel Sarrace-

- Sarracenis: quia relinquitur libertas cum alijs contrahendi. Sic Gregor. Lopez, l. 2. tit. 21. par. 2. verb. cum villana, Molin. lib. 2. de primogen. cap. 13. num. 28. Gratian. regul. 83. num. 12. Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 51. num. 1. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 11. num. 20. & ex Theologis P. Henricuez lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 6. Manuel 1. tomo Summa 2. editione, cap. 133. nu. 6. De diligetia autem, quam sic institutus debet adhibere, ad scrutandum genus, consulendus est Molina cod. cap. 13. à num. 29. vsque ad 45. Vtrum autem satis sit nobilitas ex sola paterna linea, vel solo privilegio concessa: consule Gregor. Lopez proximè citat. & Pelaez de Meres tota ead. q. 51.
41. Obseruandum est hanc conditionem, si Titia Caio non nupserit, hoc habere, vt post Caij mortem legatum relatum videatur: vnde, nec si alij nupserit, legatum statim adipiscetur, nec cautio Mutiana locum habet. Quia hoc proprium est conditionis negatiuæ, vt perpetua sit, eo quod vis negationis est, vt totum quod sequitur neget: vt bene docent Alciatus, & alij, quos referunt, & sequitur Couar. 1. variar. cap. 13. num. 7. Acosta. l. cum tale, §. si arbitrato, limitat. 5. num. 5. ff. de condition. & demonstrat. Molina, lib. 3. de primogen. cap. 10. num. 17. & 18. Gratian. regul. 231. num. 5. Quare cum illa conditio, si non nupserit. negatiua sit, intelligitur de quibuscunque nuptijs in perpetuum. Sic Mantica de copieet. vltim. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 9.
42. Denum infertur, si iussus ne cum Iudæis, aut ignobilibus contrahat, in primo matrimonio non pareat, in secundo autem pareat, velle contra. in primo pareat, in alijs autem minimè, eum amittere legatum, quia eo conditio negatiua, cum perpetua sit, omnes nuptias claudit, maximè cum in omnibus illis eadem sit ratio prohibitionis. Sic Pelaez de Meres de maiorat. 1. par. quæst. 51. nu. 36. qui latè probat num. 37. hoc procedere. licet matrimonium non consummarit, coniuge obeunte, vel religionem profitente. Si autem matrimonium illud cum ignobili, vel descendente à Iudæis esset irritum, non immerito dubitari posset, an amittatur legatum: propter ea, quæ infra lib. 3. disput. 2. afferam ad prolatum penas latas in matrimonium clandestinum, validas esse, & incurri, quamuis illud irritum sit: quia tamen tanquam verius ibi docebimus minimè incurri: dicendum est in hoc casu non amitti legatum, & ita docet Pelaez de Meres. d. q. 51. num. 37.

DISPUTATIO XXXV.

Vtrum possint arrhæ in contractu sponsalium apponi, amittendæ per frangentem sponsalium fidem.

SUMMARIUM.

- Quotupliciter usurpentur arrhæ, & an opus sit explicari, arrharum nomine dari, num. 1.
- An valeant arrhæ, & cur, non autem pænæ, num. 2.
- An oporteat eas tradi, num. 3.
- An valeat, si quis sic dicat, do tibi centum nomine pænæ amittenda si te non duxero, num. 4.
- An probeatur arrharum receptio propria confessione, num. 5.
- Quot difficultates disputanda sint, num. 6.
- An arrhæ possint constitui in qualibet quantitate 1. opinio negans, num. 7. & 2. distinguens, num. 8.
3. Verior valere in qualibet quantitate, num. 9.
- Quæ cautela pro matrimonio contrahendi securitate dari possit, & soluantur argumenta, num. 10.
- An arrhæ possint constitui in specie. 1. Sententia negans, num. 11. Secunda verior, num. 12.
- An arrhæ possint utrinque constitui. 1. Sententia negans, num. 13. Secunda verior, num. 14.
- Soluantur argumenta, & explicatur, l. qui sit, ff. de solutio. num. 15.

1. Cvm de hac pænâ actum sit, superest, vt de arrhis disputemus: quæ tripliciter usurpantur. Primo pro quadam donatione, quâ vir facit vxori in dotis partem. 2. pro donatione propter nuptias. 3. pro pignore, quod inter sponsos traditur in signum cõplicitatis matrimonij, quod vulgo, *dar señal* appellamus, sicut in alijs contractibus dum inter partes conuenit de ipsis perficiendis, solet aliquid in signum, & pignus tradi perficiendi contractum, & in hac 3. acceptione usurpatur in præfenti disputatione: nam de arrhis iuxta duas priores acceptiones, tractatū integrum proponam hoc. 1. vol. lib. 6. Exigitur autem dum traduntur arrhæ, vt expressè dicatur dari in signum futuri matrimonij: nam simpliciter traditæ, sponsalia largitas sunt, vt bene animaduertit Anton. Gom. l. 50. Tauri, nu. 12.
2. In hac disputatione conuenit inter Doctores, licitum esse arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violatorem, si expressè, l. arrhis, & l. finali, C. de sponsal. l. 1. tit. 11. p. 4. l. 84. tit. 18. p. 3. Rationes autem cur pænâ interdicitur, non autem arrhæ, variè assignantur, sed frequentior ea est, quia cum pænâ non statim tradatur, sed premitatur in futurum, faciliè, & incautè in magna quantitate premitatur: arrhæ autem cū re ipsa tradi debeat in contractu sponsalium, in minori quantitate, & maturiori cõsilio traditur: nec tātus suberit timor amittendi arrhas iam traditas, quātus soluendi pænâ promissam: faciliores, n. multo sunt homines ad remittendū, quam ad tradendū, vnde in proverbium abiit, faciliè est alienis remissis dimittere, & facilius est solum amittere, quam deo soluere: quare in amissione pænæ grauior timor versatur, quam in arrharum perditione: qua ratione meritò illa prohibetur, hæ autem permittuntur. Hæc autem ratio non caret scrupulo, quia ex ea colligitur pænâ modicam valere, non autem magnas arrhas, cum tñ pænâ modicam non valeat, diximus disp. 30. nu. 11. & magnas arrhas validas esse, dicimus hic nu. 6. quare aliam rōnem assignat Guillemus de Suza, quem refert, & sequitur Bald. l. fin. num. 8. C. de sponsal. Marthæus de Perusio inter consilia matrimonialia Zuerli, cons. 6. nu. 18. & 19. Valascus to. 1. cons. 2. nu. 1. quia arrhæ datur in signum, & ad securitatem matrimonij, pænâ verò non pro securitate matrimonij, sed vt ad illud astringatur contrahentes: quia ergo arrhæ respicit actū fauorabilem matrimonij, si contrahatur, pænâ verò actum odiosum, si non contrahatur, ideo arrhæ valet, nō autem pænâ. Sed hæc rō non caret et scrupulo. Quare dico cū Iafone, l. Titia, in princ. nu. 22. ff. de verb. oblig. vtramque rōnem, & alias, quæ afferuntur, minimè cõcludere, nec scrupulo carere, sed cōgruentiam quandam præ se ferre, eam sufficiens fuit ad inducendū Legislatorem, vt arrhis permissis, pænâ interdiceret.
3. Hinc infertur arrhas, vt valeant, necessariò tradendas esse: quia leges permittentes arrhas locuuntur de arrhis traditis, vt constat ex l. fin. C. de sponsalibus, quæ passim vtitur verbo acceperit arrhas, quod traditionem denotat, §. item lapilli, instit. de rerum diuis. Item quia vbi non traderentur, nihil distarent à pænâ: hoc videtur esse contra Glos. cap. accodens, de procurator. verbor. libera, vbi dicit valere arrhas hinc inde promissas, & contra Ioannem Lupum rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 2. nu. 2. in fine, vbi dicit arrharum promissionem, seu dationem valere. Sed nostrū corollarium est certissimū, & illud docent Anton. cap. Gemma, de sponsal. nu. 8. vbi Cardin. num. 2. Anchar. num. 10. Abb. num. 8. Alexand. de Neuo, nu. 23. Præposit. num. 8. & 10. Bart. l. Titia in princ. num. 6. ff. de verbor. oblig. vbi Iac. num. 23. Angel. Paul. & Imola, ibi, Bald. l. finali, num. 7. C. de sponsal. Socin. cons. 3. volum. 1. Tirraquel. de vtroque retract. lib. 2. §. 7. num. 55. Rosella, verb. sponsalia, num. 7. vbi Angel. num. 13. Syluest. verb. sponsalia, q. 9. dicto 1. & 3. Brunellus de sponsalibus, conclus. 16. num. 3. Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. §. ... num. 7. & 9. Villalobos in communibus opinio, litera P. num. 89. Suarez lib. 3. tit. de las arrhas, l. 1. in initio, Gregor. Lop. l. 39. tit. 11. par. 5. verb. la pænâ, Anton. Gom. l. 50. Tauri, num. 12. Anton. Gabr. in mea editione, tomo 1. communium, lib. 1.

lib. 1. verb. arrha, fol. 8. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rub. Glos. 2. num. 3. & ex Theologis Ludovicus Lopez, 2. parte instructorij, de matrimonio, cap. 36. prope finem.

4. Secundò infertur, si quis sic dicat, dō tibi centum pro pœna, si matrimonium tecum non contraxero, & re ipsa tradat illa centum, valere quidem: quia nomine tenus, pœna est, re autem ipsa arrha, cum tradatur: alias esset imponere legem verbis, & non rebus, contra l. 1. & 2. C. commun. de leg. & l. 2. ff. de constit. pecun. ad finem. Sic Imola. l. Titia, in principio, nu. 6. ff. de verborum obligationibus, quamvis tandem id cogitandum relinquat: idque docet valde commendans, Greg. Lopez, l. 39. in fine, tit. 11. p. 5.

5. Grauis autem difficultas est inter Doctores, vtrum receptio arrharum probetur sola cōfessione recipientis, qui clam enim id negant, eo quod sit confessio inter personas suspectas, & rei prohibita, sic Imola. d. l. Titia, in principio, nu. 7. vbi Ang. nu. 1. Paul. nu. 4. Alij verò & probabilius affirmant, quia arrha, cum re ipsa recipiuntur, prohibita non sunt, quare confessioni recipientis standum est, dum contrarium non probatur. Sic Bart. d. l. Titia, in principio, nu. 7. vbi Aretinus Cumanus, nu. 8. l. 5. nu. 28. Alciat. nu. 13. Salic. l. finali. C. de spons. num. 4. Abb. quem refert, & sequitur Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. 7. nu. 10. Anton. Cuccus lib. 5. Institutio. moralium, tit. 12. num. 206. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rub. Glos. 2. nu. 3. & ex Theologis Ludovicus Lopez, 2. p. instruct. de matr. c. 36. ad finem.

6. His praemissis, triplex quaestio in hac disputatione agitata est.

Prima, vtrum arrha possint constitui, in quavis quantitate.

Secunda, Vtrum possint in specie, vt in fundo, apponi.

Tertia, Vtrum appositae vtrique valeant.

7. Prima quaestio est, vtrum arrha possint constitui in quacunque quantitate? Triplex est sententia, 1. ait non valere arrhas, quando tantae sunt, vt contrahentium qualitate atenta, verisimile sit fortè, vt timore arrhas amittendi, matrimonium ineant. Probat, quia propter legis rationem à verbis eius recedendum est, & inherendum sententiae, vt notatur, l. non dubium, C. de legibus, & c. finali, de regulis iuris, in 6. sed ideo prohibita pœna, permittuntur arrhae, quia illa magna, haec autem modice esse solent: ergo vbi haec magnae sunt, non valent. Et confirmatur, quia ideo pœna excluditur, ne matrimonij libertati obstat, ergo vbi arrhae tantae sunt, vt idem efficiant, similiter excluduntur, & haec sententia est valde probabilis: sic Ioann. Andr. c. Gemma, de spons. nu. 9. vbi Abb. nu. 8. Henricus, nu. 9. in fine, Alexander de Neuo, nu. 15. & ibi Petrus Rauennas, Cynus, l. Titia, in principio, ff. de verborum oblig. Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. vbi Ang. nu. 12. Syl. q. 9. d. 2. Brunellus de spons. concl. 16. nu. 4.

Vnde Ioan. Andr. & Cynus, cum teneant modicam pœnam valere, vt retulimus disput. 30. nu. 11. nihil discriminis inter pœnam, & arrham constituunt, sed vtramque valere in modica, neutra autem in magna quantitate, dicunt, & ad textus permittis arrhis excludentes pœnam, respondent, ad ea, quae frequentius accidunt, respexisse: solet enim magna pœna promitti, & modica tradi arrha.

8. Secunda sententia docet valere arrhas in quavis quantitate, dummodò doris, vel donationis propter nuptias quantitatè minimè excedant, & dū haec non interueniunt, quantitatē praescriptam, l. iubemus, ff. de repud. scilicet, tertiam bonorum partem. Et ratio est, quia hanc pœnam subito dissolvens matrimonium contractum, & par non est dirimere in sponsalia nuptiarum plecti pœna, sed pari passu procedere debent, l. neque, C. de nuptijs. Sic docent Bart. l. Titia, in principio, num. 5. ff. de verborum obligation. vbi Alciat. nu. decimotertio, dicit hanc esse equam, licet contraria receptior sit: Salicet. l. finali. nu. 15. C. de spons. Ant. d. cap. Gemma, nu. 8. vbi Praposit. nu. 9. Suarez, lib. 3. for. tit. de his arrhis, l. 1. in initio, Brunellus de sponsalibus conclusionē 16. nu. 2. Anton. Cuccus, lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 203. & 207. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubric. Glosa 2. num. 2. Azebedo eodem lib. 5. tit. 2. leg. 2. num. 6. & ex Theologis, Ludovicus Lopez, 2. parte instructorij

9. Tertia sententia probabilior, docet valide apponi arrham in quacunque quantitate.

Primò, quia leges permittentes arrhas, genericè, & indistinctè loquuntur.

Secundò, quia respiciunt ad ea, quae frequentius accidunt, l. nam ad ea, ff. de legibus, & cū frequentius accidat modicas tradi arrhas, eas absolue admittit: nec quia in quodam speciali casu magnas tradi contingat, noua lex eas irritans, constituenda est: lex enim cessante ratione in particulari, minimè cessat.

Tandem, quia adhuc nō militat eadem ratio in magnis arrhis, quae in pœna, cum n. illae traditae sint, facilius, & suauius amittuntur, quam nondum tradita pœna soluantur. Sic tenent Hostien. summa, tit. de sponsalibus, §. 1. num. 2. Card. d. c. Gemma, n. 2. Bal. l. finali, n. 8. C. de spons. Ang. l. Titia, in principio, nu. 2. ff. de verb. oblig. vbi Paul. nu. 4. Cumanus, nu. 6. & 7. Imol. nu. 7. l. 5. nu. 21. Tabiena verbo sponsalia, q. 8. nu. 9. in initio, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 9. Gregorius Lopez, l. 39. verb. la pœna, tit. 11. p. 5. Franciscus Mansuetus inter consilia matrimonialia Zileti, to. 1. conf. 7. nu. 20. Matthaeus de Perusio inter eadem consilia, conf. 6. nu. 18. Ant. Gab. in mea editione, to. 1. communium, lib. 1. verb. arrha, fol. 8. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rub. Glos. 2. nu. 4. Et ex Theologis Ludovicus Lopez, 2. parte instructorij de matrimonio, c. 36. ad finem.

10. Hinc infertur cautelam esse iustam pro matrimonij securitate, magnas arrhas tradere, & stipulari in quadruplum, & si contrahentes sint minores facere, vt parentes tradant, id enim fieri posse dicemus disputatione sequenti. Sic Hostien. & Tabiena, nu. praecedenti allegati.

Ad argumenta primae sententiae proposita, nu. 7. constat ex dictis, cessat enim ratio in casu speciali tantum, & adhuc in illo non omnino cessat, vt ostendimus num. praecedenti, non obstat argumentum secundae sententiae, quia est pœna lege praescripta dissoluenti matrimonium, arrhae verò rationem pœnae non habent, cum tradantur.

11. Secunda quaestio est, vtrum arrha possint constitui in specie, vt in quodam fundo, vel necessariò in quantitate numerata assignandae sint? Quidam negant posse in specie constitui, & ducuntur.

Primò, quia lex finalis, C. de sponsalibus, permittens arrhas, de ipsis in quantitate numerata constitutis, loquitur, ceterasque annulat pœnas.

Secundò, quia exigitur, vt arrhae corporaliter tradantur, dicit enim lex, accipiat, & vt duplicari possint, cum alius in duplum teneatur, quae arrhis in specie constitutis, competere minimè possunt, l. Lucius, §. impuberu, ff. de leg. 2. ita docent Bart. d. l. Titia, in principio, nu. 10. Ant. d. cap. Gemma, nu. 8. Vbi Ancharanus, num. 10. Abb. num. 8. Alexander de Neuo, nu. 6. Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. Brunellus de sponsalibus concl. 16. nu. 2. Suarez lib. 3. for. tit. de las arrhas, l. 1. in initio.

12. Ceterum verius est posse in specie constitui. Primò, quia leges permittentes arrhas, indistinctè loquuntur, expressè, l. 84. tit. 18. p. 3. approbat arrhas in specie constitutas. Secundò, quia benè potest tradi possessio fundi pro arrhis dati, sicut traditur, dum venditur: potest etiam tradi fictè possessio, si per clausulam constituti tradens constituat se alterius nomine possidere. Potest etiam duplicari, si non sequuto matrimonio reddatur fundus, & eius aestimatio. Quare hanc sententiam tenet Speculator titulo de sponsalibus, §. primo igitur, nu. 1. Bal. l. finali, nu. 8. C. de sponsalibus, & ibi Salicetus, nu. 2. Cuman. d. l. Titia, in principio, nu. 10. vbi Paul. nu. 4. Aretinus, nu. 9. l. 5. nu. 35. Alciat. nu. 17. Imola, num. 7. Praposit. d. c. Gemma, nu. 11. Angelus, verb. sponsalia, n. 13. vbi Syluestrius, q. 9. d. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 7. Ant. Gab. in mea editione, to. 1. communium, lib. 1. verb. arrha, fol. 8. Greg. Lopez, l. 84. verb. tal vna, tit. 18. p. 3. Anton. Cuccus, lib. 5. instit. moral. tit. 12. num. 203. & 207. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubric. Glosa 2. num. 2. Azebedo eodem lib. 5. tit. 2. leg. 2. num. 6. & ex Theologis, Ludovicus Lopez, 2. parte instructorij de ma-

de matrimonio, c. 36. ad finem obstant argumenta contraria: quia eorum solutio constat ex dictis.

13 Tertia questio est, utrum arrhae possint vtrunque constitui, altero tradente certam arrharum quantitatem, & altero reddere in literas arrhas. Quidam negant eo quod reuera nihil videatur dari, l. qui sic, § 5. ff. de solutio, ibi non alienantur nummi, qui sic dantur, ut res piantur, Sic Bar. l. Titia in principio, n. 9. ff. de verb. oblig. Ant. c. Gemma, de sponsalibus, nu. 8. vbi Abb. nu. 8. Alex. de Neuo, nu. 25. Præpos. dicens communem, nu. 10. Rosella, verb. sponsalia, nu. 7. vbi Ang. nu. 13. Sylvestrius, q. 9. d. 3. Villalobos in communibus, l. itera P. nu. 88. Brunellus de sponsalibus, concl. 16. nu. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. Glof. 2. nu. 3. & est communis, & valde probabilis sententia.

14 Verum probabilius est valere, quia leges absolute permittunt arrhas, nec in vanum est hec mutua traditio, quia dans arrhas perdit, quas dedit, & restituit quas accepit, si per ipsum iter quominus celebraretur matrimonium, & ita cessat argumentum contrarie sententiae desumptum ex d. l. qui sic, nam ea lex procedit, quando dans aliquid, tantumdem recipit pure, ita ut nullo casu teneatur reddere, at qui recipit arrhas, & tradit, tenetur tantumdem arrharum nomine reddere, & suas amittit, si culpabiliter resiliat. Vel secundo procedit ea lex, quoniam datur aliquid adiecto pacto, ut in consensu reddatur, at in nostro casu pure datur arrhae, & pure recipiuntur: quare sunt duo actus separati, non unus cum altero coniunctus. Ita docent Cynus l. finali, q. 6. C. de spons. vbi Bald. nu. 7. Salic. nu. 8. Paul. d. l. Titia, in princ. nu. 4. vbi Ias. nu. 31. Aretinus nu. 8. Cuman. nu. 8. Alciatus nu. 14. Speculator tit. de spons. §. 1. igitur, n. 1. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 7. & 8. Greg. Lopez, l. 84. tit. 18. p. 3. verb. tal vina, & hoc approbat expresse illa lex; Matthæus de Perusio inter consilia matrimonialia Zileri, to. 1. cons. 6. n. 24. Antonius Cuccus, lib. 5. instit. mor. tit. 12. n. 203. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea editione, lib. 1. verb. arrha, fol. 58. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. nu. 6. & multi consulentes, ut testatur Abb. d. c. Gemma, n. 8. & ex Theologis Lud. Lop. 2. p. instructorij de matrim. c. 14. ad finem. Hanc sententiam moderatur Cumanus, dict. nu. 8. si arrhae vtrunque tradita, diuersae naturae sint, quia unus quantitas, alius vero speciem dedit, & Alciat. d. n. 19. temperat, nisi aequalis summa arrharum vtrunque tradita sit: sed neutra limitatio placet, & ideo cum ceteris Doctoribus dicendum est, indistincte valere, & expresse Gregorius Lopez, d. l. 84. verb. tal vina, docet valere arrhas, licet in eadem quantitate vtrunque tradantur.

15 Ad argumentum constat ex dictis, nu. 14. vbi explicata est, l. qui sic, ff. de solutio.

DISPUTATIO XXXVI.

Ad quem pertineant arrhae, siue matrimonium sequatur, siue non.

S U M M A R I U M.

Opinio asserens lucrari recipientem arrhas matrimonio sequuto, nu. 1.

Amittit frangens fidem, & redeunt ad dantem matrimonio sequuto, nu. 2. & ibi quid, si habebat iustam resiliendi causam, ipse tamen iniuste resiliit, quia eam ignorabat.

Nihil harum arrharum lucratur sponsa per osculum, nu. 3. Qui absque culpa a sponsalibus resiliit, ut si inueniatur impedimentum inter contrahentes, vel alia causa iusta occurrat, non amittit arrhas, nu. 4. & ibi pena non habet locum, vbi deficit culpa.

Quid si tradens arrhas, nouit impedimentum, ne sequatur matrimonium, nu. 5.

Quid si tradens arrhas obijt, vel aliter est impediens, nu. 6.

Qual quando alter tantum arrhas dedit, & is, qui nullas dedit, resiliit iniuste a sponsalibus, nu. 7.

Quid si recipiens arrhas sit minor, nu. 8. vbi quid si denuciator, vel pater, vel aliter nomine minoris, vel patris, nu. 9.

Quid qua. de uterque arrhae dedit, & recepit, nu. 9. An iure canonico correctum sit teneri eum qui non tradidit arrhas, ad duplum, vel quadruplum, ponitur opinio affirmans, nu. 10.

Ponitur opinio verior, nu. 11.

An si pater tradat arrhas promittens filij matrimonium, sciens quod in se est, amittat arrhas, ponitur prima opinio, affirmans, nu. 12.

Secunda verior negans, nu. 13. & explicatur, l. 84. tit. 18. p. 3.

1 Quidam asserunt recipientes arrhas, sibi comparare subsecuto matrimonio, & prorsus ignoro, quo fundamento ducantur. Sic Host. c. Gemma, de spons. ad finem, & ibi Henricus, nu. 9.

2 Prima conclusio sit, ea est harum arrharum natura, ut eas amittat tradens, si culpa sua matrimonium minime sequatur: eo tamen sequuto, redeunt ad tradentem, constat ex l. finali, C. de sponsalibus, & ratio est, quia sunt velut pignora, & signa in venditionis contractu tradita, huc autem amittit iniuste resiliens, & venditione celebrata recuperat, quicquid tradidit. Sic tenet Host. sibi contrarius, Summa, tit. de spons. §. 1. nu. 3. Abbas d. c. Gemma, nu. 7. vbi Alex. de Neuo, nu. 27. Præpos. nu. 6. Ang. verb. sponsalia, nu. 17. vbi Sylu. q. 9. d. 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 11. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. Glof. 2. nu. 5. Ant. Gab. in mea editione, to. 1. Communium, lib. 1. verb. arrha, fol. 58. Et ex Theologis Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 36. ad finem. An vero perdat arrhas, qui coram Deo habet iustam resiliendi causam, quia sponsa fornicata est, ipse tamen iniuste resiliit, quia eam ignorat, dicam disputat. 8. nu. 10.

3 Secunda conclusio, nil hatum arrharum lucratur sponsa per osculum, id. n. nullo iure definitum est, sic Glof. arrhis, verb. de functa, C. de spons. Ant. Gem. l. 50. Tauri, nu. 12.

4 Tertia conclusio, qui citra culpam a sponsalibus resiliit, non amittit arrhas, quas tradidit, sed ipsi restituenda sunt, verbis gratia, quoniam iusta causa est recedendi a sponsalibus, vel alteruter religionem ingreditur, aut recitatur canonicum impedimentum inter illos: habetur, l. arrhis, & l. si. C. de spons. Et ratio est, quia vbi culpa adest, debet abesse pena, l. sancimus, C. de penis, & hanc conclusionem tenent vniuersi Doctores.

5 Hæc tamen conclusio intelligenda est, si tradens arrhas, bona fide contraxit sponsalia, ignorans impedimentum, si. n. conscius fuit, non potest arrhas traditas repetere: sic Glof. l. si. verb. reddi, C. de spons. Ant. d. c. Gemma, nu. 8. vbi Alex. de Neuo, nu. 22. Unde si sibi reddantur, quia alter sponsus reiiciens ignorabat tradentem mala fide contraxisse, tenebitur restituere; quia ex natura contractus eas amiserat, per ipsam. n. culpabiliter stetit, cum impedimenti conscius matrimonium promiserit, arrhis in signum traditis.

6 Intellige secundo conclusionem, nisi tradens arrhas, in mora fuerit ante obitum suum, vel recipientis contrahendi matrimonium, ut habetur, l. arrhis, C. de sponsal. & ibi glossa docet, verbo præbuit, & ita Sylu. verb. sponsalia, q. 9. d. 4. ait impedimentum ad contrahendum matrimonium, recuperare arrhas, nisi impedimento causam dederit.

7 Quarta conclusio, quando alter contrahens solus tradidit arrhas, & culpa non tradentis, matrimonium minime sequitur, tenetur hic restituere duplum, id est, ipsas arrhas receptas, & tantumdem de suo patrimonio, & si conueniunt sit, ut restituat tripulum, vel quadruplum, tenetur ad hoc; sic habetur expresse, l. finali, C. de spons. (verum vero hoc locum habeat in foro conscientie, ante iudicis sententiam, dicam disput. sequenti, per totam,) & ratio est, quia si solum quod accepit teneatur reddere, nullam pateretur penam, nec seruaretur æqualitas. In hoc autem triplo, vel quadruplo (ut bene ait Alex. de Neuo, d. c. Gemma, nu. 21.) computanda sunt arrhae receptae, sicut comparantur in duplo restituendo, quare veluti dñi tene-
tur

tur duplum reddere, tenetur arrhas, & tantundem earum, ita, si triplum, bis tantundem, & si quadruplum, ter tantundem.

8 Excipe tamen nisi contrahens sponsalia s. t. minor viginti quinque annis, nec aetatis veniam impetrauit, tunc enim siue dentur arrha minori, siue tutori, vel curatori, vel alteri, nomine minoris recipiendi, quamvis per ipsum minorem stet, non tenetur amplius, quam id quod recipit, restituere. Sic habetur expresse, l. finali, C. de spons. Unde Innocent. d. c. Gemma, nu. vnico, & ibi Ioan. And. nu. 8. Ant. nu. 8. Henricus, num. 5. Alex. de Neuo, nu. 22. Host. Summa, tit. de spons. §. 1. nu. 3. in fine, consulunt, ut arrhae parentibus tradantur, quia parentes si arrhas receperint, tenentur in duplum, ut expresse habetur ea. l. finali, ubi idem dicitur de aui, & ibi Glo. verb. conuenit, idem dicit de tutore, vel curatore: quod bene Salic. ibid. num. 5. cum Cino intelligit, quando pater, vel mater, vel tutor recipit arrhas nomine proprio promittendo matrimonium, secus si nomine filij, vel minoris.

9 Quinta conclusio, quando uterque arrhas dedit, & recepit, iniuste resiliens suas perdet, & quas accepit restituet: sic enim ad dupli penam l. finali, C. de spons. praescriptam, peruenitur. Sic Dinus ea. l. finali, & ibi Salic. nu. 9. qui bene hoc intelligit, quando utraque arrharum quantitas aequalis est, nam si quam tradidit iniuste resiliens, esset minor, tenetur supplere usque ad aequalitatem quantitatis arrharum alterius: cum alias non esset pena dupli.

10 Non modica tamen est difficultas, utrum haecenus dicta ex l. finali, C. de sponsalibus, ut non tradens arrhas teneatur ad duplum, & etiam ad quadruplum, si ita conuentum est, quando iniuste resilit, habeat locum attento iure canonico, c. Gemma, de sponsalibus, nam Greg. Lop. l. 84. tit. 18. p. 3. verb. *à todas*, dicit aliquos sentire non habere locum foro canonico attento, sed tantum teneri arrhas receptas restituere: & ipse quamvis dubius cogitandum relinquit, in hoc magis inclinat. Quia solutio illa dupli, vel quadrupli, est mera pena, à qua matrimonia omnino eximuntur per d. c. Gemma. Item quia militat eadem ratio prohibitionis, nam ea pena quadrupli facile promittitur, cum minime re ipsa tempore sponsalium tradatur, & ob hoc dicit Greg. Lop. forte, l. 1. tit. 11. p. 4. nullam dupli, vel quadrupli mentionem fieri, sed tantum ut nolens stare matrimonio restituat arrhas receptas.

11 Sed verius est has leges non esse iure canonico correctas, 1. quia ius canonicum ideo prohibet penam, ut matrimonia libera sint, sed lex finalis, C. de spons. in fine, ubi arrhas, & duplum, vel quadruplum concesserat negat aliam penam, subdens.

Ergo sentit non esse hoc contra matrimonij libertatem, quam ius canonicum postulat. Item, quia adhuc non militat eadem ratio, quae in pena, nam in pena nihil traditur, sed totum promittitur, at in nostro casu arrhae necessario debent ab altera parte tradi, quare non erunt regulariter magnae, & consequenter, nec solutio dupli, vel quadrupli, ad quam potest alter contrahens se astringere: & ita cessant argumenta contrariae sententiae, & ita tenet communis sententia, ut fatetur ibi Greg. Lop. & tenet expresse Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 2. concl. 3. n. 13. Pro hac etiam parte sunt Doctores iuris canonici peritissimi, qui asserunt teneri non tradentem arrhas, soluere hoc duplum, vel quadruplum, quod, si iuri canonico aduersaretur, non dicerent. hi sunt Host. Summa, tit. de spons. §. 1. num. 2. & d. c. Gemma, ad finem, ubi & Innocent. nu. vnico, Ioan. And. nu. 7. Ant. nu. 8. Anch. n. 5. Alex. de Neuo, nu. 21. Praepos. nu. 9. Card. q. 3. n. 3. Rosella verb. arrhas, in fine, Ang. verbo sponsalia, n. 17. ubi Syl. q. 9. d. 4. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. ante §. 1. Ant. Gom. l. 10. Tauri nu. 12. Tandem, quia disput. praeced. nu. 10. diximus cum Hostiensi, & alijs, esse cautelam pro matrimonij securitate promittere magnas arrhas, & stipulari quadruplum, quae si contraria esset iuri canonico, nihil valeret.

12 Tandem dubitabis, an pater tradens arrhas, & promittens filiae matrimonium, illas amittat, si faciat quicquid in se est, ut filia adimpleat, & ipsa nolit? Gregorius Lop.

l. 84. verb. *è guisera*, tit. 18. p. 3. tenet perdere, forte tamen, non duplum, vel quadruplum, hoc enim est pena & probat per illam legem, ibi, *à tal pleito que se fusi, a nole quise fose tomar por marido, o el nonge la qui se se dar, que el se fiorio, i la possession, e la tenencia de à quella visia, o de à quella heredad, sea, è finque en Iuan Garcia*. Item probat ex doctrina Iasonis, & Aretini, quos ipse refert, dicentium promittentem factum alienum, non eximi à pena, licet faciat, quod in se est. Tandem, quia aliàs posset facile colludi inter patrem, & filiam, ut simularet pater se facere quicquid potest, & occultè consuleret filiam, ut renueret.

13 Sed verius est non amittere arrhas, sed ipsi restituendas esse, quia haec succedunt loco penae, & sunt velut pena, nisi matrimonium contrahatur, pater autem faciens, quod in se est, per amittit, ut dixi dub. 25. nu. 3. sic tenet Socinus senior conf. 3. volum. 1. num. 9. Nec obstat d. l. 84. quia vel loquitur, quando sic inter partes expresse conuentum est, vel quando pater non facit, quod in se est, iuxta tradita de pena, d. disputat. 25. num. 3. & sequentibus. Non obstat etiam doctrina Iasonis, quia est contra communem: ut dixi dicta disput. 25. num. 3. Tandem non obstat vitima obiectio, quia similiter in pena promissione locum habere posset ea collusio.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrum in foro conscientiae ante ullam iudicis sententiam, teneatur, qui fidem sponsalium culpa sua violat, arrhas receptas, & penam dupli legalem, ac quadrupli conuentionalem, restituere.

S V M M A R I V M.

Pena legalis dupli non debetur ante sententiam, sed sola arrha, num. 1.

Penam conuentionalem quadrupli prima sententia deberi, num. 2.

Secunda non deberi antequam petatur, an nullam exigi sententiam, num. 3.

Tertia verior non deberi ante sententiam, & usu receptum esse non solum in egram, sed quatenus interest, nu. 4. & ibi, alius praesumitur factus secundum propriam eius naturam.

Totum praescribitur ea pena, nu. 5.

Soluntur argumenta, nu. 6.

1 **D**E duplici pena est questio praeposita, altera est pena legalis imposita, l. finali, C. de spons. ut recipiens arrhas, si iniuste à sponsalibus resiliat, teneatur & ipsas, & duplum reddere: altera verò est conuentionalis, cū inter contrahentes conuentum est, ut resiliens teneatur quadruplum arrharum soluere. Et quidem penam dupli minime deberi ante iudicis sententiam, apertum est: est enim pena lege imposita, quae iuxta omnes sententiam iudicis desiderat: sed solum tenetur his arrhas receptas restituere, id. n. pena non est, sed conditio naturae contractus annexa, & ita docent Palud. 4. dist. 27. q. 1. concl. 5. n. 13. Syl. verb. arrha. q. 4. ubi Armilla, num. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1032. Vega lib. 2. Summa casu 284. De pena autem conuentionali quadrupli, nō levis est, difficultas, pendetque ex eo, utrum pena conuentionalis debita sit in foro conscientiae, quando non imponitur pro interesse lucri cessantis, aut damni emergentis: (hoc enim interesse constat deberi ab iniuste resiliente à contractu.)

2 Triplex est sententia 1. ait penam conuentionalem debitam esse in foro conscientiae. Probat: quia perinde est, ac si condemnatio interuenisset, cum pacto se obligarint contrahentes ad soluendam penam illam, & nō tam naturale sit, ac pacta seruari, l. 1. ff. de pactis, & c. 1. de probatio.

Et confirmatur, quia conditio quaedam contractus est, ut resiliens, eam penam soluat, ergo non est necessaria iudicis

- iudicis sententia: condiciones enim contractus ita ob-
ligant, ea non expectata. Sic tenent Ancharan, licet aliqua-
tulum dubius, reg. possessor, de regulis iuris in 6. num. 21,
vers. 3. quaro, Felynus, c. 1. de const. nu. 46. vers. limitatur
tertio, & ibi Dec. in 1. lectura, nu. 73. Minchaca lib. 1. cō-
trouers. vsu frequēt. c. 7. n. 21. Et ex Theologis Paludan,
4. q. 27. q. 1. art. 2. nu. 13. qua ratione dicit ibi hanc pœnam
quadrupli statim soluendam esse in foro conscientie, & vi-
detur tenere Naparrus lib. 3. de restitutio. cap. 2. in 2. edi-
tione, dubitatione 10. nu. 274. vbi ait pœnam hanc in con-
scientia deberi post morā, ante vllā finiam, & declarationē.
- 3 Secunda sententia ait non teneri resilientē, soluere pœ-
nam conuentionalem, donec alius contrahēs eam petat, il-
lo tñ petente, statim teneri, nulla iudicis sententia expecta-
ta. Probat, quia si cut iudici, exequenti legis pœnam non
licet resistere, ita petenti pœnam ex conuentione debitam:
petitio enim illa in pœna conuentionali, vices habet sentē-
tię iudicis in pœna legali; quare sicut in hac desideratur sen-
tentia iudicis, ita in illa, creditoris petitio. Sic Corneus
conf. 69. in fine, volum. 2. & conf. 55. nu. 22. volum. 3. Re-
buffus in repetit. l. vnice. C. de sententijs quę pro eo, quod
interest, glossa proferantur, n. 40. & 41. Couar. 4. decret. 2.
p. cap. 6. §. 8. num. 11. Minchaca sibi contrarius, de success.
progres. lib. 1. in præfatione, num. 98. Menoch. de arbitrat.
lib. 2. centur. 3. casu 260. num. 40. Padilla, l. si quis maior,
nu. 59. C. de transact. Gutier. de iurament. 1. p. c. 36. nu. 11.
in fine, Mexia Taxapanis, conclus. 6. num. 100. & sequen.
Azebedo, lib. 2. recopil. tit. 1. in rub. nu. 28. & sequen. & ex
Theologis, P. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 97. in fi-
ne, Capua lib. 2. decisionum, c. 11. num. 32.
- 4 Tertia sententia ait non deberi pœnam conuentionalem
ante iudicis sententiam. Et hanc ex illo probabiliorem,
quamuis alię dux sint satis probabiles. Probat, quia in-
tentio contrahentium, & eas pœnas constituentium, quan-
do aliud expressis verbis minimē declarāt in contractu, ea
est, vt per tales pœnas compelli possint ad fidem seruandā,
& teneantur ad eas sequuta condemnatione: eorum enim
intentio in dubio iuxta iuris communis pœnam imponen-
tis, præscriptum, intelligenda est: nam actus præsumitur
factus secundum propriā eius naturam, vt latē Menoc. de
præsumpt. lib. 6. tota præsumpt. 10. Item quia sapē expedit
pœnas huiusmodi, eo qđ rigide sint, moderari, vt fateatur Menoc.
d. casu 260. nu. 33. & seqq. Immo Matthaus de Afflictis,
quę refert, & sequitur Auenda in suo dictionario, verb.
pœna conuentionalis, & Gutierrez de iuram. 1. p. c. 36. nu.
10. ait stilo curiæ non fieri pœnæ conuentionalis condem-
nationem, nisi quatenus interest: vnde ait Gutierrez pro-
bata ea consuetudine, si nullum interesse sequutum fuerit,
minimē deberi pœnā, ergo necessaria est: interuentio sen-
tentię iudicis, vt discussis moderatione pœnæ, ac soluendi
consuetudine, decernat quid soluendum sit. Tādē, quia
non video, quā ratione probetur petitionem illam credi-
toris, vices habere sententię iudicis. Et ideo hanc senten-
tiā tenent ex Theologis, Adrian. quodlibeto 6. art. 1. corol-
lario 3. in paruis voluminibus, folio 112. Ledesma 2. p. 4.
quæst. 18. art. 3. fol. 267. col. 2. Victoria, quem refert, & se-
quitur Ludou. Lopez. lib. 1. de contract. cap. 31. fol. 102.
& libro 2. cap. 34. folio 463. Palacios libro 4. de con-
tract. cap. 5. folio 275. & sequenti: quamuis limitet, dum
pœna vtrūque contrahentem ligat, si à contractu, resilie-
rit, secus si alteri tantum imposita sit, vt si non solueris diē
præfixa, tenearis tali pœna, tunc enim dicit statim deberi
in foro conscientie; sed hæc limitatio recipienda non est.
Eādē sententiam tenet Beia summa, casu 41. & ex iuris
peritis Naparrus summa cap. 23. Hispana, num. 68. Latina,
num. 67. & sequenti, Gutierrez quæst. canon. lib. 2. cap. 20.
num. 13. & multi Neotherici doctissimi, quare in nostro
casu dicendū est pœnam illam quadrupli conuentionalem,
non deberi ante iudicis sententiam.
- 5 Ex his inferitur debitorem pœnæ conuentionalis posse eā
præscribere, ita vt cesset actio illa ad pœnam, si spatio tri-
ginta annorum minimē petatur, l. omnes, C. de præscri-

pt. triginta annorum quia possidens, bonam fidem habet,
cum eā, offerre minimē teneatur, iuxta secundam, & ter-
tiam sententiam. Sic Purpuratus, quem refert, & sequi-
tur Rebuffus repet. l. vnice. C. de sentent. quę pro eo, quod
interest Glossa proferantur, num. 42.

- 6 Ad argumentum primę sententię, negatur perinde es-
se, ac si interuenisset condemnatio, quia pactum soluendi
eā pœnā, intelligitur sequuta cōdēnatione, vt probauimus.

Ad confirmationem, fateor esse cōditionem contractus,
vt solvatur pœna, verum ea conditio non est instar cetera-
rum, ceteræ enim ex natura sua nullam petunt condemna-
tionem, aut actum iudicalem, quod secus est de pœna.

Ad argumentum secundę negandum est eam creditoris
petitionem vices obtingere sententię iudicis.

DISPUTATIO XXXVIII.

Vtrum in contractu sponsalium possint interuenire
fideiussores, & pignora.

S V M M A R I V M.

*Possunt interuenire fideiussores, & tenentur ad interesse, nam
tamen ad pœnam, num. 1.*

*Prima sententia non posse interuenire pignora, num. 2. & secun-
da posse, nu. 3.*

*Tertia Verior distinguit, num. 4. & an valeant arrha quando
nulla stipulatio pœnæ præcessit, & dicitur tradi pro pœna.
Et in dubio inter præstatio actus sumenda est, vt valeat.*

- 1 **C**irca fideiussores pro securitate matrimonij contra-
hendi, certum est eos interuenire posse: cum nullo
iure id prohibeatur. Sic Hostiens. Summa tit. de spon. §. 1.
nu. 2. in fine, Alex. de Neuo, c. Gemma, nu. 3. t. de spon. Alber.
l. finali, nu. 7. C. de spons. Non tamen tenebuntur ad
pœnam, sicut nec ipsi contrahentes, quia non potest in plus
fideiussor obligari, quam principalis: instat. de fideiussor. §.
2. Sic Hostien. & Alex. de Neuo ibidem, tenebuntur tamen
ad interesse, vt benē Alex. de Neuo ibi: nam contrahentes
ipsos ad hoc teneri, diximus disput. 30. nu. 15.

- 2 Circa pignora autem, triplicem inuenio sententiam:
prima docet interuenire non posse, nisi pro interesse præ-
stando, & eo soluto restituenda esse, quia l. final. C. de spon-
salibus, reijcitur omnis pœna, demptis arrhis, sic Anton. c.
Gemma de spons. nu. 9. & ibi Abb. nu. 10. & videtur eam
sequi, Præpos. n. 14. & tenent Rosella, verb. sponsalia, nu.
7. vbi Angelus, nu. 15. Syluest. q. 8. d. 3. Brunellus de spons.
concl. 16. nu. 7.

- 3 Secunda sententia admittit pignora realiter tradita,
quia vocantur arrhæ, l. 1. C. si rector, iuncta glossa, verb.
pignora. Item quia traduntur loco arrharum: Sic Specu-
lator tit. de spons. §. primo igitur, nu. 4. Archidiacon. 30. q. 2.
cap. 1. Ant. Summa, tit. de sponsal. num. 12. Hostiens.
Summa, tit. de sponsal. §. 1. & dicto cap. Gemma, super
verb. propter pœnæ interpositionem, & ibi Innocen. num.
vnico, Ioannes Andreas, n. 7. Cardin. nu. 3. q. 1. Alexander
de Neuo, num. 30. referens Iacobum de Aretio. Federicus
conf. 149. Imola l. Titia, in principio, num. 5. ff. de verbo-
rum oblig. vbi Iason. nu. 15. addit Imola, siue dicatur pi-
gnora tradi pro arrhis, siue pro matrimonij obseruatione,
& Alexander de Neuo, dicit valere pignora licet pro ar-
rharum securitate, quæ nondum traditæ sunt, dentur, si ea
in quantitate constant, vt si promittantur mille aurei no-
mine arrharum, nec tradantur, sed in pignus dentur mille
tritici modij: quia succedunt loco arrharum, & eius natu-
ram sapiunt. Insuper Ioannes Andreas, & Alexander de
Neuo limitant, nisi pignora magna sint, attenta contrahen-
tium dignitate, sicut eadē moderatione admittunt arrhas:
vt diximus, disp. 35. nu. 7.

- 4 Tertia sententia verior est, si præcedat stipulatio pœ-
næ, & tradantur pignora, minimē valere, secus arrharum
supu-

stipulatione precedenti, & ratio est, quia cum principale non valet corrumpit accessorium, 42. de regulis iuris in 6. reg. cum principalis, 138. ff. de reg. iur. ergo cum pœna non valeat, arrha autem admittantur, pignora accessoria arrhis valida erunt, exclusis ijs dum pœnæ accedunt. Sic glossa. l. Titia, verb. matrimonia, ff. de verb. obligatio. & ibi Bart. in principio, nu. 2. Alberic. l. finali, nu. 3. C. de spons. vbi Salicet. nu. 14. Ancharanus d. c. Gemma, nu. 10. vbi Henricus nu. 8. Alexander Carrerius, lib. 1. de spons. cap. 5. In dubio autem, qñ traduntur pignora, nulla precedente pœnæ stipulatione valent: licet nulla mentio arrharum fiat, censetur enim ea pro arrhis traditi vt docent Henricus, & Salicetus ibid. nam in dubio ea interpretatio sumenda est, vt actum faciat valere: nemo enim praesumitur eligere viam, vt sua dispositio subvertatur, l. 3. ff. de milit. testament. Quando autem nulla praecessit promissio pœnæ, & traditum est pignus, licet dicatur tradi pro pœna, valebit: sicut disputatione 35. num. 4. diximus valere arrhas traditas, licet nomine pœnæ tradi dicatur: quia nomine tenus pœna sunt. Sic Imola quamvis dubius, d. l. Titia, in princip. num. 6. in fine. Nec admittenda est limitatio Bart. & Ancharan. dicentium valere pignora, dum traduntur in quantitate, secus in specie: nam similem arrharum limitationem reprobauius, disput. 35. num. 12.

DISPUTATIO XXXIX.

Vtrum in matrimonio spirituali, vt ingressu religionis, possit promitti pœna, vel tradit. arrha.

S U M M A R I U M.

Prima opinio non licere, & esse simoniam spe lucri ad spiritualia inuitare, num. 1.

Licet absque pacto, & conditione munera dare, ad inuitandum ad religionem, & baptismum, & reliqua spiritualia, nu. 2. nec recipiens tenetur, quamuis ea non faciat restituere.

Licet etiam munera dare ad redimendum impedimenta, nu. 3. Verius est licere dare munera sub pacto, & conditione suscipiendi baptismum, & ingrediendi religionem, & aliorum spiritualium, num. 4.

Non valet pœna apposta in promissione ingressus religionis, num. 5. & ibi lex pœnalis, & quantumcumque correctoria, quando non principaliter in odium aliquorum edita est, sed in animæ suorum, ad vitandum peccata est extendenda.

Valet arrha num. 6. soluantur argumenta, & explicatur cap. quam pio, 1. quæst. 2. num. 7.

IN hac controuersia, Bart. l. Titia, in principio, num. 12. ff. de verb. obligat. dixit, nec pœnam, nec arrhas valere, & esse simoniam, siue metu pœnæ, siue pramij spe, siue nomine arrhæ, quouis modo pecunia interueniat, & incideret quis pecunia ad religionis ingressum, per cap. non satis, de simonia, ibi. *Prohibemus igitur ne ab his, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur.* Bartolum omnino sequitur Ancharanus, cap. Gemma, de sponsalibus, num. 7. & Cuman. dicta l. Titia, in principio, num. 2. dicit spe pramij, aut metu pœnæ ad religionem inuitari esse simoniam, & idem docet de spe pramij, Paul. ibi, numero 3. Et quidem non licere absque simoniae vitio munera offerre conditione adiecta, & pacto, vt recipiens ingrediatur religionem, docent D. Thom. 2. 2. quæst. 189. art. 9. corpore. Hugo, cap. quam pio, 1. quæstione 2. & ibi Archidia. versic. in ea Glossa, in fine, Hostiens. cap. dilectus, et secundo de simonia, super verb. inuitari, vbi Ioannes Andreas, num. 7. Anton. nu. 6. Anchar. num. 8. Abb. num. 7. Henricus, num. 1. & 3. Ananias nu. 5. Felin. num. 2. Turrecremata, dicto cap. quam pio, num. 1. Angel. simonia 3. num. 6. Syluest. religio. 2. quæst. 2. imò de baptismo, cum sit omnino necessarius ad salutem, non licere dona tradere ea lege, vt recipiatur, docent An-

charanus, Ant. Abb. Felyn. ibid. idem Abb. c. cñ in ecclesia, de simonia, nu. 7. D. Ant. 2. p. tit. 12. c. 2. §. 1. Rosella simonia 1. nu. 19. Angel. simonia 3. nu. 26. Syluestrius verb. simonia, quæst. 8. dicto 3. vbi Armilla num. 30. & ducuntur omnes hi, cap. quam pio, 1. q. 2. ex Bonifacio Pontifice, ibi, *dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conuentio, & c. fin. de pactis, ibi, pactiones factæ a vob. 1. pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in huiusmodi omnis pactio, omni. sq. conuentio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt memineri, & cap. quæsitum, de rerum permutatio. ibi. pactione premissa quo circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simonia.*

1 Sit tamen prima conclusio, afferre munera gratis, & absque aliquo pacto, ad captandam beneuolentiam, & inducendum ad baptismum, & ad religionem, & ad alia opera spiritualia, licitum est. In hac conclusione conueniunt D. Thom. & reliqui, nu. 1. citati, & est expressa sententia D. Augustini, epistola ad Macedonium, & habetur c. pen. 23. q. 4. & ratio est manifesta, quia est liberalis omnino donatio, nullo pacto, aut conditione vestita, & in egregium finem dirigitur.

Hinc infertur, accipientem munera, cōscium intētionis dantis, minimè peccare accipiendo, integrumque illi esse, postea annuere, vel renuere votis donantis, quia ea donatio liberalis omnino fuit. Sic Metina, C. de restitutione, q. 27. in solutione ad 4. vers. corollarie, sequitur non parum referre, P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 93. in fin.

3 Secunda conclusio pecunijs impedimenta auferre retardantia à baptismi susceptione, aut à religionis ingressu, licitum est: verbi gratia, est alicuius affectus religionis instituto, impeditur eo quod as alienum soluendo non sit, licitum est conuenire cum illo sc. solutam debita & ingredi religionem: similiter est Iudæus baptismum optans, impeditur timore restituendi per vsuras acquisita, probe faceret, qui pecunias ad ea restituenda, offerret, dummodo baptizetur. Quia hoc nō est spiritualia emere, sed solum obstacula auferre. Sic docent Archidiaconus, Felinus, Turrecremata, Rosella, Armilla, vbi, num. 1. retuli, Abb. c. cum in Ecclesia, de simonia num. 7. Angel. simonia 2. num. 13. Syluestrius, verb. simonia, q. 3. dicto 3.

Tertia conclusio contra primam sententiam, probabilius est licitum esse offerre munera, ea lege, & pacto, vt is, cui offeruntur, efficiat aliqua opera spiritualia: verbi gratia, vt recipiat baptismum, ingrediatur religionem, sacramenta frequentet, aut à peccatis recedat, dummodo non dentur in pretium illius operis spiritualis, sed ad inducendum ad illa. Probatur primò, quia passim in sacris literis promittit Deus bona temporalia seruantibus præcepta, & ad fieri per modum pacti, & conditionis, constat ex Genesi, cap. 12. vbi dixit Deus Abraham hac, *Egrederere de terra tua & de cognatione tua, faciamque te in gentem magnam, & Genes. 17. ambula coram me, & esto perfectus, ponamque fedus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer:* quæ verba manifestum pactū continent, vt dixit Zacharias Lucæ 1. *Sicut iurauit ad Abraham patrem nostrum.*

Secundò, quia disput. 30. nu. 15. dixi cum multis Doctoribus, licitam esse conditionem legato adiectam, vt illud compareret legatarius, si religionem ingrediatur, vbi pactum continetur.

Tertiò, quia licitū est donare vitā infidelibus ad mortem damnatis, hac lege, vt baptizentur: quod vsu cōmuni receptum esse dicit Metina, vsū approbans, d. q. 27. in solutione ad 4. ergo licitum erit alia munera offerre eadem lege, & pacto: quia ea condonatio vitæ, pretio æstimabilis est.

Quartò, quia durum est parentes damnare, qui pecunias & viles filijs promittunt, si sacramenta frequentent, vel à concubinis recedant, & dominos libertatem seruis promittentes, si baptizentur, & viros pios, qui meretricibus dotes, quibus in matrimonium collocentur, spondent, si ad meliorem frugem se recipiant, nec potest dici in his casibus non interuenire pactum: quia hac conditione in pactum deducta, & acceptata promittunt, aliàs non daturi.

Quintò,

Quintò, quia licitum est contrahere matrimonium cum infideli, hac lege, ut conuertatur, cap. non oportet, 28. quæst. 1. cur ergo non licebit alia munera offerre, eadem conditione adiecta?

Sextò, quia offerre munera infideli, pacto inito, ut baptismum suscipiat, admittunt multi: ut Glos. cap. quam pio, verb. interuentu, 1. quæst. 2. & cap. debet, 23. quæst. 4. Glos. si vnica, & cap. dilectus, el. 2. de simonia, verb. inuitari, & Archidiaconus. Hostiensis. Ioannes Andreas, Henricus, num. 1. pro prioris sententia citati, & Syluest. Gabella, 5. quæst. 2. num. 3. ergo similiter ad inducendum ad alia spiritualia, licebit sub eadem conditione, & pacto dona largiri: quia necessitas baptismi non aufert quin res spiritualis inuendibilis sit, & si ea oblatio ex natura sua simoniaca esset, necessitas baptismi minimè excusaret offerentem, cum simonia contra ius naturale, & diuinum sit.

Septimò, quia ea conditio iniqua non est, sed nec allicere ad res spirituales muneribus iniquum est, neque item aliquem lucro excitatum hæc efficere, quamuis simul intendat commodum temporale, dummodò in precium rei spiritualis minimè accipiat, ergo nulla est ratio, cur hoc illicitum sit.

Octauò, quia licitum est parètib, & dominis verberibus, & minis cogere filios, & seruos, ut diebus feriatis sacro intersint, suo tempore confiteantur, à vitijs desistant, cur ergo non licebit muneribus datis sub ea conditione?

Tandem, quia si huiusmodi pactum labem aliquam contineret, ea esset simonia, quod aduersarij vltro fatentur, & constat, quia nulla alia deformitas apparet, cum res petita in conditione, licita sit, & finis honestus intendatur; sed omnino est immunè à simonia, ergo est licitum. Probat minor, quia simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi rem spirituales; ut tradit D. Thom. 2, 2. quæst. 100. art. 1. quem omnes sequuntur, sed qui accepta pecunia religionem ingreditur pacto inito, non vendit religionem, nec offerens pecuniam, emit; quia de ratione venditionis est, ut venditor aliquid tradat, & emptor aliquid accipiat: sed ingrediens religionem nihil tradit, nec offerens munera, aliquid recipit; qua ratione utitur Cardin. cap. dilectus, el. 2. de simonia, nu. 3. & Syluest. Gabella 5. quæst. 1. ad probandum nullam hic interuenire simoniam. Hanc sententiam tenet Cardin. ibi, & Adrianus saltem in rebus, ad quas quis de præcepto tenetur, quodlib. 9. art. 3, littera K, propositione 1. in paruis voluminibus, fol. 205. Medina, C. de restitutione, quæst. 27. in solutione ad 4. saltem cum speratur aliquid maximè utile futurum saluti muneribus inducti, aut aliorum, & videtur tenere Nauar. cap. inter verba, in 2. editione, concl. 5. corollario 1. nu. 29. vbi hæc ait, *bien hacen los que prometen à sus hyos, y oradores, vn tanto, alos que se confesaren, i conuigaren tal dia*, pro eadem sententia tenet Angles Floribus, 2. par. q. quis teneatur restituere, art. 2, difficultate 15. concl. 6. fol. 191. vbi docet licitum esse precio aliquem ad bonum inducere, & tandem hanc sententiam sustinet, & late probat P. Molina tomo 1, de iustit. tract. 2. disput. 93. conclus. 4. vsque ad finem disputationis.

Quarta conclusio, si pena apponatur in contractu ingrediendi religionem, cum religiosi, vel alio homine inito, (secus enim esset in voto facto Deo, sicut etiam in voto matrimonij ineundi, quando id validum est, teneret pena:) est prorsus irrita. Probat: quia quamuis hoc in matrimonio spirituali dispositum non sit, in solo enim temporali loquitur textus, cap. Gemma, de sponsalibus: eadem tamen omnino ratio, quæ est libertas, quam ius desiderat in matrimonio temporali, procedit in spirituali, cum totum ius canonicum, & maximè Tridentinum tota sed. 25. de regularibus, summam in religionis professione libertatem exigat. Et confirmatur, quia valet argumentum à matrimonio carnali, ad spirituale, cum eadem subest ratio, ut late Egerardus loco à matrimonio carnali ad spirituale, sed hic non tamen eadem, sed multò vrgèntior ratio libertatis procedit, cum n. religionis vinculum difficilius sit, & statim perfectissimè contineat, maiorem libertatem petat, quam matrimonium carnale, quod naturali appetitui cōforme est.

Præterea, quia decretum irritans penam in matrimonio temporali, non est penale, nec in aliquorum odium, & punitionem editum, sed in fauorem animarum, vel ad occurrendum peccatis, & scandalis, quæ ex matrimonijs coactis sequuntur, lex autem quamuis penalis, lata principaliter in fauorem animarum est fauorabilis, & extendenda ex identitate rationis, ut docent Host. c. penult. in fine, qui filij sint legit. vbi Io. Andreas, nu. 5. Anton. num. 9. Anch. nu. 5. Abb. n. 5. & 6. Henricus nu. 10. Alex. de Neuo, nu. 7. Præpos. nu. 3. Bart. auth. sacramenta puberum, nu. 19. C. si aduer. vendit. vbi Ias. num. 72. Franchus, c. sciant cuncti, de electio. in 6. nu. 6. addens quantumcunque lex correctoria sit: Castillo. L49. Tauri, nu. 14. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. initio, nu. 12. vbi alios refert. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 39. col. 1. Gratian. reg. 111. nu. 6. Flaminus de resign. benefic. lib. 11. q. 2. num. 17. Azabedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 2. nu. 4. & idem quando lex penalis est in fauorem Ecclesie, dixit Glos. d. c. sciant cuncti, verbo alios, quam sequuntur Domin. ibi, nu. 6. & Franchus num. 6. ergo nil mirum est, si extendantur ad matrimonium spirituale, in quo eadem, & fortior ratio militat, & ex professione metu penæ coacta, peccata, & scandala animarum sequuntur.

Vltima conclusio, arrhae valent in contractu ingrediendi religionem, ut si quis religiosus promitteret, se habitum induiturum, & in signum promissionis implenda, traderet arrhas, valerent: argumento deducto à matrimonio carnali, in quo valent, ad spirituale, & sicut illius libertati non repugnant, ita nec huius: nec interuenire arrhas vitium aliquod simoniae continet, cum nihil ematur, nec vendatur.

Ad textus adductos pro prioris sententia, respondetur cap. non satis, nihil probare: tantum enim decidit nihil conferendum esse religiosi, ut aliquem ad religionem admittant. Ceteri autem textus damnant, ac simoniaca omnia pacta in rebus spiritualibus, in quibus aliquid traditur, & recipitur, quod secus est hic, ut explicui num. 4. in vltima ratione.

DISPUTATIO XL.

Utrum valeat pactum in sponsalibus adiectum, ut vir teneatur in certo oppido moram trahere cum vxore, & si vir fidem frangens, aliò inigret, teneatur vxorem sequi, & valeat pena frangenti fidem imposita,

S V M M A R I V M.

Prima sententia, nec pactum, nec penam obligare, & ita tenebre vxorem sequi virum, nu. 1.

Secunda sententia verior, valere, & explicatur lex Titio centum, §. Titio, centum, el. 2. ff. de cond. & demonstr. num. 2.

Quid si noua causa recedendi superueniat, nu. 3.

Quid si pactum iuramento confirmetur, num. 4.

An pacti fide violata pena interposita debeat, nu. 5.

An vxor teneatur sequi virum pacto non seruato, migrantem aliò, nu. 6.

An valeat conditio primogenitorum, ut successor teneatur in certo oppido habitare, nu. 7.

An valeat legatum factum alicui, dum in certo oppido, habitauerit, vel ea conditio reiicienda sit, nu. 8.

Difficultas huius disputationis consistit in intellectu textus, l. Titio centum, 70. §. Titio centum, el. 2. ff. de condit. & demonstr. ibi. *Titio centum relicta sunt, ita ut à monumenta meo non recedat, vel ut in illa ciuitate domicilium habeat*; potest dici non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur: ex quo textu constat non valere conditionem legato adiectam, ut teneatur legatarius in certo loco habitare, eo quod quandam seruitutis speciem contineat, & proinde legatum reiecta conditione debet, ergo similiter eadem conditio à sponsalibus reiicietur, & ita sentiunt Alexander de Neuo, cap. 1. numero 9.

de coniug. Iepro. Couar. 4. d. 2. p. c. 7. in initio, num. 5. Ant. Gom. 2. varian. c. 10. nu. 24. Salzedo additionibus ad regulam 800. Bernardus Diaz, Azebedo, lib. 7. recop. tit. 6. l. 1. nu. 21. & 22. & ex Theologis Lud. Lop. 2. p. instruc. de matrim. c. 54. in fine.

Addunt Ant. Gom. & Azebedo. eo, num. 22. virum non seruientem hoc pactum, teneri ad interesse, si quod ex pacti obseruantia sequeretur vxori: addit Azebedo teneri etiam ad penam interpositam: sed melius Alexander de Neuo, d. c. 1. nu. 10. ait supposita pacti nullitate, minimè obligare penam: quia quoties pactum irritum est, pena ei accessoria corrumpitur: vt probauit supra disput. 7. nu. 17.

2. Sed multò certius est id pactum validum esse, & teneri virum fidem seruare. Probat, quia sicut in traditione rei potest quilibet pactum interponere, e. verum. de condit. appos. & l. 1. C. de pactis, ita in traditione sui per matrimonium.

Secunda, quia, e. Gemma, de sponsalibus, & l. Titia, ff. de ver. obl. sola pena in matrimonio coniungendo, vel dissoluendo interposita, prohibetur, eo qd matrimonij libertati obstat, sed hæc pena est potius in matrimonij fauorem, vt conseruetur indiuidua vita, & cohabitatio inter coniuges.

Tertia, quia d. l. Titio centum, reprobanda conditionem habitandi in certo loco, intelligitur, dum ea conditio vana est, in nullius fauorem cedens, vt intelligant ibi Bart. d. 6. Titio centum, nu. 4. Cuman. Imola, Paul. ibi. Alexand. de Neuo, Io. Lup. Greg. Lop. statim allegandi, Acoſta. 2. selectarum, c. 19. nu. 5. Pelacz de Meres, de maiorat. 1. p. q. 57. nu. 3. Sed hoc pactum cedit in maximum vxoris fauorem, ne patria deserta inter extraneos vitam agere cogatur.

Tandem probatur ex l. 88. tit. 18. p. 3. ibi, *Oraſi pro me-
tio por si y por sus hijos, de morar en tal heredad mienta para
siempre y para sus hijos*, quem textum dicit Greg. Lop. ibi, verb. *para
siempre*, notandum contra ea, quæ aduerſantur, d. 6. Titio
centum. Et ita hanc sententiam ſuſtinent Hoſtien. Summa,
tit. de coniug. seruo, nu. 5. in fine, & c. 1. qui matrimo. ac-
cus. poss. paulo post principium, vbi Ioan. Andr. nu. 2. Ant.
nu. 9. Anchar. nu. 5. Abbas antiquus, Petrus, & communis
ibi, vt refert, & ſequitur ibidem Panor. nu. 15. Præpos.
nu. 5. Cardin. c. 2. cod. tit. nu. 3. Alexand. de Neuo ſibi con-
trarius, d. c. 1. nu. 5. Henricus c. de illis, de ſponſ. nu. 4. Ro-
manus, & Iacob. de S. Georgio, quos refert Anton. Gom. 2.
var. c. 10. nu. 24. Bartholom. de Bezelinis, & And. Siculus,
quos refert, & ſequitur Io. Lup. de don. 6. 2. n. 3. Bernardus
Diaz reg. 800. Roſella, verb. vxor, nu. 3. vbi Ang. nu. 9. Syl.
q. 8. Tabiena, q. 2. n. 3. Armilla, nu. 6. Villalobos in commu-
nibus, litera V. nu. 125. Greg. Lop. l. 1. tit. 5. p. 5. verb. *por
que*, Nau. Summa, c. 14. num. 20. Anton. Gabr. to. 2. com-
mun. in mea editione, lib. 14. verb. pactum, fol. 175. lib. 19.
verb. vxor, fol. 472. Practica forensis lib. 1. tit. de matrim.
5. 5. Antonius Cuccus, lib. 5. inſtit. moral. tit. 1. n. 150. Pe-
lacz de Meres de maiorat. 1. p. q. 57. nu. 2. Et ex Theologis
Speculum conſcientie tract. 2. c. 36. §. 1. Pedraza 6. præce-
pto 5. 17. Lud. Lop. 1. p. instruc. c. 54. ad ſinem, Capua lib.
2. decisionum, c. 59. nu. 2. Philareus de offic. Sacerd. to. 1.
par. 2. lib. 4. cap. 19. verſic. 6. Manuel 1. tom. Summa, cap.
15. num. 2.

3. Intellige hanc ſententiam, niſi noua recedendi cauſa ſu-
perueniat, ob quam viro neceſſarium ſit aliò, proſci, vt
quia celum eſt minus ſalubre, vel contraxit in eo oppido
inimicitias capitales, tunc enim pacto ſcripto, & in eo
caſu minimè intelligendum eſt, poteſt aliò migrare, argu-
mento l. ſi conuenient, cum duplici ſequenti, ſi. pro loco,
vbi deciditur ſocietatem ex noua cauſa ſuperueniente diſ-
ſolui poſſe ante tempus præfixum: & ita docent omnes
Doctores num. præcedenti allegati, & Tiraq. l. 1. connubij,
Gloſ. 1. p. 1. nu. 39.

4. Quod adhuc verum eſt, quamuis id pactum iuramento
firmatum ſit: quia eſſet illicitum, quando ex cauſa ſu-
perueniente oporteret virum abeſſe, & aliò migrare, date-
tur enim utrique coniugi adulteria committendi anſa:
quare nec pacto, expreſſo iurato ad id coniuges ſe aſtrin-
gere poſſunt, c. tua. de iureiurand. & c. veniens, de reg. ſic

Abb. c. 1. qui matrimo. accus. poſſ. num. 5. & ibi Alex. de
Neuo, num. 6.

Ex his inferitur quoties nulla recedendi cauſa noua ſu-
perueniat, ſi vir pactum violat recedendo, aſtringi pena pa-
cto adiecta: cum enim pactum valeat, nec pena aliquo iu-
re reprobata ſit, valebit utique, ſic Ant. c. 1. qui matrimo.
accus. poſſ. nu. 9. & ibi Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, n. 6. Si au-
tem noua recedendi cauſa ſuperueniat, cū tunc pactum non
obliget, non incurritur pena iuxta ea, quæ dixi hic, n. 1. in
fine. Sic docent iſdem, & Tiraq. l. 1. connub. Glo. 1. p. 1. nu.
39. Perez. lib. 4. ord. tit. 1. l. 29. Pelacz de Meres de maio-
rat. 1. p. q. 57. nu. 7. Azebedo lib. 6. recop. tit. 3. l. 26. in fine.

Secundo inferitur, ſi vir non obſtante pacto, abſque noua
ſuperueniente cauſa domicilium mutet, vxorem immu-
nè eſſe ab obligatione iſſum comitandi, hoc eſt contra au-
thores primæ ſententiæ relatores, nu. 1. & contra Calderi-
num, c. 1. de coniug. Iepro. dicentem adhuc teneri virum
comitari, quia lex diuina aſtringens vxorem ad ſequen-
dum virum, fortior eſt quocunque pacto. Sed contrarium
dicendum eſt, nec lex diuina in hoc eugntu obligat. ſic de-
cent Bernardus Diaz, Ang. Sylu. Armilla, Nauar. Villalo-
bos, Ant. Gabr. 20. verb. vxor. Speculum conſcientiæ, Pe-
draza, Capua, Manuel. nu. 2. allegati. Si tamen noua cauſa
ſuperueniat, ob quam licet contra pactum recedit vir, te-
netur vxor iſſum ſequi in iſs caſibus, in quibus ſcluſo pa-
cto tenebatur: quia cū tunc pactum non aſtringat, ſerui-
de iudicandū eſt, ſicut pactum non eſſet. Sic Hoſtien. Sum-
ma, tit. de coniug. seruo, nu. 5. in fine, Alex. de Neuo, Ang.
Roſella, Sylu. Tabiena, Armilla, Nauar. Bernard. Diaz, Ca-
pua, nu. 2. Philat. Spec. conſcientiæ, quos, num. 2. allegauit:
Tiraq. & Pelacz de Meres, Perez & Azebedo, nu. 5. citati.

Tertiò inferitur, valere conditionem appoſitam in pri-
mogenitis, vt ſucceſſor ſub pena amiſſionis maioratus, te-
neatur in certo loco habitare, quia intereſt deſuncti ad
memoriam, & honorem, vt ſucceſſor moram trahat in lo-
co, vbi domus, & familia ſua eſt, aliò enim migrante ſucceſ-
ſore, ſacilis memoria, nomenque iſſiſſuturi aboletur. ſic
Pelacz de Meres de maiorat. 1. p. q. 57. per totam latè pro-
bans: idem docet de melioratione tertij Azebedo lib. 5. re-
cop. tit. 6. lib. 1. nu. 22. ſed malè refert Molinam, & Pa-
pillam, qui neuter id dicit. Et hoc intelligendum eſt ni-
ſi iuſta cauſa recedendi ſuperueniat: vt diximus, num. 3. de
viro, & vxore. Sic Pelacz de Meres nu. 5. Eſſet etiam iu-
ſta cauſa recedendi, ſi femina in maioratu ſuccedat, & alie-
nigenæ nubat, iuſſuque viri ad iplius domicilium migret;
quia vxor tenetur ſequi virum. Sic Pelacz de Meres, n. 4.
quamuis dicat hoc non carere ſcrupulo, eo quod femina
in culpa fuit alienigenæ nubendo.

Id demum obſeruandum eſt, diuerſum eſſe ſi teſtator
leget Titio ſub conditione habitandi in certo oppido, vel
ſi leget, dum in tali oppido habitauerit: nam in priori ca-
ſu, reiecta conditione, quæ ſeruitutis ſpeciem continet, de-
betur legatum, quando ea conditio in nullius fauorem
redundat: vt nu. 2. diximus, iuxta l. Titia centum, §. Titio
centum, el. 2. ff. de condit. & demon. in poſteriori verò, non
reſeruetur iſ modus, quamuis in nullius fauorē cedat: non
enim inuitatur legatarius ad ſpeciem ſeruitutis, ſed ſpe lu-
cri, vt in certo loco habitet. Sic Acoſta 2. ſelecta. c. 19. nu. 5.

DISPUTATIO XLI.

Utrum ceſſante pacto vt vir teneatur in loco vxoris hi-
bitare, aſtringatur vxor iſſum aliò migratē, comitari,

S V M M A R I V M,

Vxor tenetur ſequi virum domicilium mutantem, num. 1.

Non poteſt contrarium conſuetudine induci, nu. 2.

Non tenetur quando nequit ſine graui detrimento, nu. 3.

Nec tenetur quando vir pertrahit vxorem ad peccandum, vel
co ponitur vite periculo, num. 4.

- An exigatur, ut ex causa iusta vir mutet domicilium, nu. 5.*
Quid quando vir vagari vult, nu. 6.
Quid si vir non solus erat vagari, aut uxor id ignorabat, nec potest eum facile sequi, num. 7.
Quid quando vagatio non est temeraria, sed ex iusta causa, n. 8.
Et ibi, quod quando vir votum peregrinationis exequitur.
Quid quando vir solus erat vagari, et uxor conscia ei missa, et adhuc vir vagari vellet absque iusta causa, nu. 9.
Quid si nolit vir vagari, nec mutare domicilium, sed aliquo se ad tempus transferre, nu. 10.
Quid quando vir ob delictum exulat, aut excommunicatur.
Prima opinio non teneri uxorem ipsum sequi, num. 11. secunda verior teneri, num. 12.
An uxor teneatur alere virum sua culpa banitum, num. 13.
An vir teneatur aliquando sequi uxorem alio migrantem, n. 14.
Quid in hac re distet inter virum, et uxorem, num. 15.

IN triplici euentu potest discuti hęc questio, primus est, quando vir aliò transfert domicilium: & de hoc agatur in prima conclusione, quinque numeris primis. Secundus est, quando vir vagari per diuersa loca intendit, & de hoc agatur conclusione 2. à nu. 6. vsque ad 10. Tertius, est, quando nec vir mutare domicilium, nec vagari intendit, sed aliò se transfert causa ad tempus ibi moram trahendi, & de hoc agatur, num. 10. Deinde quando vir sua culpa exulat: & an aliquando, teneatur vir uxorem sequi.

Prima conclusio, uxor teneatur sequi virum aliò migrantem, ut transferat domicilium, conclusio est D. Augustini, & habetur c. vnaquaque, 13. q. 2. ibi: *Vnaquaque mulier sequatur virum suum, sine in vita, sine in morte.* & ratio est, quia coniuges tenentur ad mutuū obsequiū, quod prestare sibi nequeunt, nisi simul habitent, & cum vir sit mulieris caput, ad Ephes. 5. & 1. ad Cor. 11. infertur uxorem in hac cohabitatione subditam esse viro, sicut 48. ff. de operis libert. ibi: *Nam hac cuius matrimonio consensit, in officio mariti esse debet.* De hac conclusione nemo dubitat, & cum materia grauissima sit, teneatur ad hoc uxor sub culpa lethali, ut bene Nauar. summa c. 14. nu. 20. Capua lib. 2. decisio. c. 9. nu. 2. Philarcus de offic. Sacerd. 1. tom. p. 2. lib. 4. c. 10. vers. Manuel. 1. to. summa, c. 15. nu. 2.

Hoc adeo verum est, ut contraria consuetudo tanquam iuri diuino aduersa, nihil profit, sic Glo. c. 1. de coniug. lep. verb. de consuetudine, vbi Ant. nu. 3. Alex. de Neuo, n. 4. & 6. Præpos. nu. 2. & 3.

Excipe tamen, nisi uxor absque graui detrimento virum sequi non posset, tunc enim ipsum sequi non teneretur, sicut nec debetum reddere cum notabili salutis lætura: sic Sorus 4. d. 3. q. vnicā, art. 1. ad 2. in fine.

Secundo excipe, nisi vir vellet uxorem pertrahere ad peccatum, aut graui vitæ periculo uxor virum sequens exponeretur, tunc enim ad id non astringitur, cum vrgentius sit præceptum abstinendi à peccatis, vitamque tuendi. Sic Rosella, verb. vxor. n. 3. vbi Ang. n. 9. Sylu. q. 8. Tabien. q. 2. nu. 3. Armilla, nu. 6. Nauar. Capua, Philarcus, n. 1. allegari, Speculum conscientie tract. 2. cap. 36. §. 1. Pedraza summa, præcepto 6. §. 17. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 34. ad finem.

Hinc fit, ut uxor probabiliter timens fore, ut necetur à viro extra territorium, minimè teneatur ipsū sequi: ut bene Nauar. li. 4. cōsil. in vtraque editione, tit. de diuort. cōs. 1. n. 4.

Difficultas tñ est circa hanc cōclusionem, utrum desideretur causa iusta in viro mutanti domicilium, ut uxor teneatur eū sequi. Nam eam desiderari affirmat Alex. de Neuo, c. de illis, nu. 11. de spons. & c. 1. n. 7. qui matr. accus. pos.

Sed omninò tenendum est astringi, uxore præcepto committendi virum, qualitercunque velit transferre domicilium, modò non ex causa turpi, & inhonestā. probatur, nā aliās nulla esset differentia inter virum, & uxorem, quod absurdissimum, & contra omnium mentem esset: cum qñ causa necessaria subest ex parte uxoris, teneatur uir ipsam sequi, ut dicemus, nu. 14. Itē, quia cum uir sit caput, ipsius est gubernare, & eligere domiciliū; non aut uxoris, quæ gubernationi uiri subest, ergo quemodocunque uir eligat

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

aliud domiciliū, modò nō ob turpem causam, tenetur uxor uirum sequi, sic gl. cap. 1. de coniug. leproso verb. sequatur, Host. ibi, super eo, verb. Innoc. nu. vnico, Ant. n. 11. Anch. nu. 6. Abb. c. de illis, nu. 4. de spons. Guillelmus, quem refert & sequitur Rosella, verb. vxor. nu. 3. Lancelottus Instit. iuris Canonici, tit. de sponsal. verb. migrare. Pro eadem sententia sunt Glo. c. vnaquaque, verb. sequatur 13. q. 2. Ang. verb. vxor. nu. 9. Syluest. q. 8. Tabiena, q. 2. nu. 3. ubi docentes uxorem teneri sequi virum mutantem domiciliū, solum excipiunt, quando ex causa inhonestā, & turpi, mutaret.

Secunda conclusio, si vir uelit non habere certā sedē, sed hinc inde vagari, distinguendum est, aut n. tēpore contracti matrimonij minimè vagari solebat, aut si solebat, id uxor ignorauit, & tūc non teneretur eū sequi: grauissimū. n. onus est ipsam ad uagandum astringere, aut uagari solebat, nec id latuit uxorem, & tunc teneretur eum sequi: quia mores eius uideretur approbare, & ad hoc onus se obligare, & ita intelligi debent Gl. c. 1. de coniug. leproso, verb. sequatur, & ibi Innoc. nu. unico. & Ant. nu. 11. idem Innoc. c. de illis, n. unico, de spons. ubi dicunt uxorem non teneri sequi uirum uagantem, hanc conclusionem tenet Gl. c. unaquaque, 13. q. 2. uerbo, sequatur, & c. si quis necessitate, uerb. cum, 34. q. 1. Hostiens. c. 1. qui matrim. accus. pos. paulò post principium, Abb. c. de illis, nu. 4. de spons. Henricus ibi. n. 3. & 4. Alex. de Neuo, nu. 9. Præpos. nu. 3. Anchor. c. 1. de coniug. leproso, nu. 6. Additio ad glo. l. Meua, §. uxore, ff. de annuis leg. Cinus l. 1. C. de uxore. mil. & l. liberti, C. de oper. libert. Bart. d. l. Meua, §. uxore, nu. 3. Bald. l. qui manumittitur, nu. 1. C. de operis libert. Alex. l. si cum dotem, §. si maritus, nu. 4. ff. soluto matr. Ang. Instit. ad Senatuscons. Trebel. §. 1. n. 12. Guillelmus de Cuneo, l. obseruare, §. pñfici, ff. de offic. procons. Ioann. de Imola, ff. soluto matrim. in rubr. nu. 7. Guillelmus Benedictus, c. Raynurius, uerb. cuidā Petro, nu. 89. de testam. Corsetus, in singularibus, litera V, verb. vagabundus, Tiraq. l. 1. connub. glos. 1. p. 1. n. 39. Bernardus Diaz reg. 800. & ibi Salzedo in additio. Ioan. Lup. c. per vestras de donat. inter virum, & uxorem, in principio, §. 1. nu. 13. Montalius l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. Turrecratara, c. si quis necessitate, nu. 134. q. 1. Rosella, verb. vxor. nu. 3. vbi Ang. nu. 9. Syluest. q. 8. Tabiena, q. 2. nu. 3. Armilla, nu. 6. Nauar. Summa, c. 14. nu. 20. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 7. in initio, nu. 5. Perez lib. 3. ord. tit. 1. l. 29. Menoch. lib. 2. de arbitrarijs, centuria 5. casu 469. num. 4. §. & 7. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 1. nu. 149. & sequenti. Lancel. instit. iuris Canonici, lib. 2. tit. de sponsalib. ver. migrare, Azebedo lib. 6. recopil. tit. 3. l. 29. in fine, Gratian. reg. 499. nu. 18. Et ex Theologis Pedraza Summa 6. præcepto §. 17. Capua lib. 2. decisio. c. 9. nu. 3. Philarcus de offic. Sacerd. 1. to. p. 2. lib. 4. c. 29. vers. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 34. in fine. Manuel 1. to. Summa, c. 15. nu. 2.

Intellige tamen priorem partem conclusionis, ut uxor non teneatur sequi virum non solitum vagari, vel dū ipsa ignorabat, ut vera sit, nisi facile posset uxor ei sociam se exhibere: tunc n. teneretur sequi, quia ex vna parte vrget lex matrimonij præscribens mutuā coniugū cohabitationē, & multa adulterij pericula vtrique ex separatione, ex altera autē facilitas, ut eā legē uxor seruet, periculaque cuiet. Sic docent Bald. Tiraq. Perez nu. præcedenti allegari.

Intellige 2. eandem priorem partem, quando vagatio temeraria esset, nullaue iusta ratione fieret, secus quando non temerè, sed iustè vir vagari vellet. Sic Couar. Anton. Cuccus, nu. 149. Lud. Lop. & Manuel citati, nu. 6.

Sed hic intellectus non placet: quia adhuc est grauissimum onus astringere mulierem ad continuo uagandum, & pro hac parte est expressè Præpos. c. de illis, nu. 3. de sponsalib. ubi docet uxorem teneri sequi virum, quando est breuis vagatio, & ex honestā, & necessaria causa, secus quando est longa, nisi solitus esset vagari uxore id sciente. Pro eadem sunt Hostien. cap. 1. de coniug. leproso, & Abb. cap. quod super, de voto, num. 8. Henricus d. cap. de illis, nu. 4. vbi Hostiens. & Henricus asserunt non teneri uxorem sequi virum transietantem ratione voti implendi,

G &

& Abb. dicit non teneri eum sequi votum peregrinationis exequentem, cum tamen hæc sit iustissima causa: intellige tamen Abbatem, quoniam peregrinatio esset longa, quoniam non brevis est, tenetur utique, ut docent Bart. & additio ad Gloss. Ang. de Aret. Præposit. Menoch. num. 5. ubi eos retulimus num. 6.

9 Intelligit tertiò secundam conclusionis partem, ut vxor teneatur sequi virum, quando ipsius consuetudinem vagandi nouerat, ut vera sit, si vagari velit ex causa honesta. Sic Gloss. si quis necessitate, verb. eum 34. q. 1. Gulielmus Benedictus, Præposit. Turrecr. Rosella, Ang. Tabiena, Armilla Azebedo, Philarcus relati, nu. 6. Speculum conscientie tract. 2. c. 36. §. 1. sed hoc intelligitur, quando non est inhonesta, & turpis vagandi causa, tunc enim cum vir vagando peccet, non tenetur vxor eius peccato consentire: & ita explicant hoc Rosella, Ang. Syl. Nauar. nu. 6. allegati: Armilla verb. vxor, nu. 6. Speculum conscientie proximè citatum: si enim causa vagandi non sit turpis, licet non sit necessaria, imò temerè, & absque causa vir vagari velit, tenetur vxor, quæ eius consuetudinem nouerat, ipsum sequi. Sic Couar. 4. decret. 2. par. c. 7. in initio, nu. 5. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. nu. 149. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 54. in fine. Manuel 1. tomo summa. c. 15. nu. 2.

10 Difficultas tamen est, quoniam nec vir omninò eligit domicilium mutare, nec vagari, nec solum peregrinari, sed aliò se transfert causa ibi ad tempus commorandi, & eo transacto ad domicilium redeundi. Quidam enim absolute dicunt non teneri sequi, nisi domicilium transferat. Sic Rosella, verbo vxor, nu. 3. ubi Angel. nu. 9. Syluest. quest. 8. Tabiena quest. 1. nu. 3. Armilla nu. 6. Pedraza summa, præcepto 6. §. 17. Speculum conscientie tract. 2. c. 36. §. 1.

Credo tamen non sentire hos Doctores solum teneri sequi, quando omninò domicilium mutat animo non redeundi sed tantum velle dicere non in quauis peregrinatione, vel itinere teneri sequi: quod etiam diximus, nu. 8. in fine: atque ita statim tanquam exceptionem subdunt, nisi vir hinc inde velit vagari: quare dicendum est, si vir aliò migret animo citò redeundi, & peregrinatio esset longa, non teneri vxorem eum sequi: ut diximus, 8. in fine, si verò animo commorandi ibi ad longum tempus, teneri utique ad eum comitandum, & ita docet Henricus cap. de illis, de sponsalibus, nu. 3. ubi Alex. de Neuo, nu. 9. & videtur tenere Abb. ibid. nu. 4. dicit. non vxorem teneri sequi virum absque aliqua causa mutantem domicilium, & similiter quando ex causa iusta transfert se ad alia loca. Vnde hæc constituenda est differentia dum vir mutat domicilium, vel dum transfert se ad tempus longum, statim rediturus eo tempore transacto, ut in priori casu, nulla causa desideretur, ut probaui nu. 5. in posteriori verò, ea necessaria sit: ut sentiunt auctores allegati.

11 Vrgentior tamen dubitatio est, quando vir ob delictum in exilium mittitur à domicilio, quidam enim dicunt vxorem non teneri ipsum sequi, quia par non est, ut vxor innocens patiatur incommodum culpe viri, ob alienumque delictum puniatur. Sic docent Bald. l. si cum dotem, §. si maritus, nu. 1. ff. solu. matr. ubi Imola, nu. 17. in fine, & rubr. ff. eod. tit. nu. 7. Alex. l. Mzia, §. fin. ff. de ann. leg. Additionator Bart. ea. l. Mzia, §. vxore, super verbo format, & refert pro se Odofredum, & Albericum: Ioannes Lupus c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. in princ. §. 9. n. 13. Henrici lib. 11. de matr. c. 10. n. 4. ubi idem dicit, quoniam vir excommunicatus est.

12 Sed probabilius est teneri sequi. Quia vxor debet sequi viri infortunium, l. si cum dotem, §. fin. autem, ff. soluto matrim. & ita cum viro excommunicato habitare tenetur, c. inter alia, de sentent. excommun. & ei tenetur debitum reddere, c. quoniam multos, 1. q. 3. Nec hoc est puniri vxorem ob viri delictum, sed pena imponitur viro, & quia vxor iure diuino tenetur eum sequi ex causa necessaria, & inuitabili, aliò migrantem, per accidens id infortunium patitur vxor: veluti seruus idem exilij infortunium pateretur, dominum comitans non per modum pene, quia innocens est, sed quia iure seruitutis tenetur dominum sequi. Sic tenet Gloss. cap. 1. qui matrimon. accus. poss. verbo exist. iuncto textu, agit enim textus de viro, qui exist. à ciuitate ob

homicidium admissum, & ita culpa sua, & ait Glossa tunc teneri vxorem virum sequi: idem Hostiensis, ibi super eod. verb. lo. Andr. nu. 2. Ant. nu. 9. Abb. nu. 5. & expresse de viro misso in exilium ob delicta, tenent Hugo, c. si quis necessitate, 34. quest. 1. Goffredus, quem refert, nec improbat Io. Andr. cap. 1. qui matrimon. accus. poss. nu. 7. Ant. cap. de illis, in fine, de sponsalibus, ubi Henricus, nu. 3. & Alexand. de Neuo, num. 11. idem Alexand. de Neuo, cap. 1. qui matrimon. accus. poss. nu. 7. ubi Anchar. nu. 4. & 5. Boslius referens Cepollam, practica criminali, tit. de crimine læsæ maiestatis, nu. 32. & tit. de bonorum publicat. nu. 75. qui idem dicit de viro excommunicato: & satis expresse id videtur dicere Speculator, tit. de dote post diuortium restituenda, §. formatis, n. 20. versic. quid si vir est in Banno, ubi hæc ait, vxor communicabit viro si est in excommunicatione, vel in Banno.

13 Hinc fit contra Glossam, l. si stipulata, in fine, verb. contra sexus naturam, ff. de donat. inter virum & vxor. si vir culpa sua Bannitus, inops sit, teneri vxorem eum alere, l. mutus, §. iuauente, ff. de iure dot. & docent Gigas, de crimine læsæ maiestatis, quest. 21. num. 4. Cephalus conf. 324. nu. 14. lib. 3. Duennas, contra alios reg. 68. limit. 10. Speculator, & Boslius, nu. præced. allegati, Iul. Clar. lib. 5. recepta rû, in practica criminali, §. si, q. 82. statuto, 2. versic. ite quero, Ant. Gabr. tom. 2. commun. in mea editione, lib. 9. fol. vltimo totius tomi: hæc autem obligatio alendi est fructibus dotis, si hi satis sint, sin autem, bonis paraphernis: ut docet Ant. Gabr. & Iul. Clarus ibidem.

14 Vltima conclusio, quando vxor ex causa necessaria recedit à domicilio, illud transferens, tenetur vir ipsam sequi, quia quo ad mutua obsequia coniugalia pares sunt. sic Gloss. c. 1. de coniugio leproso, verb. sequantur, ubi Hostiensis, super eod. verb. Innocent. nu. vnico, Ant. nu. 11. Anchar. nu. 6. Henricus, cap. de illis, nu. 4. de spons. ubi Alex. de Neuo, n. 12. Guillelmus, quem refert, & sequitur Ros. ver. vxor, n. 3.

15 Ex dictis infertur in hoc consistere differentiam inter virum, & vxorem, quo ad comitandi obligationem: ut cum uir caput sit, ipsiusque sit gubernare possit ad libitum eligere domicilium, & vxor teneatur eum comitari: vxor autem cum subdita sit nequeat habitationem eligere, & virum cogere, ut ipsam sequatur: dum tamen necessitate coacta domicilium mutat, ius matrimonij compellens virum cohabitare vxori, consequenter compellit, ut in eo euentu ipsam comitetur, quia spectat ad mutua obsequia coniugalia, in quo pares sunt.

DISPUTATIO XLII.

Utrum per religionis ingressum professione non sequuta, dissoluantur sponsalia.

S V M M A R I V M.

Prima sententia non dirimi nisi professione sequuta, nu. 1.

Secunda verior dirimi, nu. 2.

Quid si fraudulenter ingressus fiat animo exeuendi, nu. 3.

An non tantum ex parte manentis in seculo, sed etiam ex parte nouitij dissoluantur. Prima opinio solum dissolui ex parte manentis in seculo, nu. 4.

Secunda verior ex parte utriusque dissolui, nu. 5. & fraus nemini patrocinari debet, & quid si uterque ingrediatur religionem, & exeat, ibidem.

Et soluntur argumenta, nu. 6.

1 H Actenus egimus de conditionibus ad sponsalia constituenda requisitis, & de eorundem obligatione: superest tamen in hac vltima parte, de eorundem dissolutione disputare. Circa quonem ergo proposita, duplex est sententia, prima docet sponsalia non dirimi religionis ingressu, nisi professione sequuta, quare si tempore nouitij sponsus religionem dederat, teneri utrumque hunc sponsum seruare, quia ingrediens non statim iuri suo cedere videtur, sed sub ea conditione, si professus

cessus fuerit, cum experiēdi gratia ingrediatur, an sibi expediat spōsalia perhibere, vel potius religionem profiteri. Hāc sniam videntur expresse tenere D. Tho. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad 1. & Tabiena, verb. spōsalia, q. 9. nu. 10. dicunt, an dirimi per ingressum, quia est mors spiritualis: quā tñ solam professionem esse, constat, videtur etiam tenere Richardus 4. dist. 27. art. 3. q. 4. dicit enim solui per ingressum, eo quod is dirimat matrimonium ratum, quod de sola professione verificatur. Et eam expresse tenent ex Theologis, Durandus 4. dist. 27. q. 3. art. 3. & ibi Palud. q. 1. artic. 3. casu 5. vers. de ordine verò religionis, nu. 23. Celaia ibi, q. 3. Viguierius lib. Institutio, c. 16. §. 7. versic. 7. Veracruz 1. p. Specul. artic. 21. casu 1. & dicit esse probabilem, Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. artic. 3. dubio 2. Et ex Iurisperitis Armilla, verb. spōsalia, nu. 12. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. in initio, nu. 11. versic. sextò. Brunellus de sponsal. conclus. 8. nu. 1. Alex. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 15. Constantinus de sponsal. tit. effectus sponsalium nu. 8. (hi tres habentur tom. 9. tractatum) Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 10. nu. 57. Turrecremata, c. vbi non est, 30. q. 2. art. 4. nu. 5. Et est satis probabilis sentētia. Vnde subdit Palud. ingressum ante professionem sufficere, vt manēs in seculo possit iudicem adire, qui ex causā iusta facultatem concedere poterit aliud ineundi matrimonium, sed inconsulto iudice, vel eo denegante facultatem, minime posse, sed teneri alterius professionem expectare.

2 Secunda sententia multò probabilior, affirmat per solū ingressum ante professionē dirimi, & proinde statim posse manentē in seculo aliud matrimoniū cōtrahere, & omnino solutū esse à priori fide data. Probat, quia eo ipso, quod quis religionē ingreditur, satis declarat se sponsalibus renūciare, ergo manēs in seculo ab obligatione exēptus est.

Secundò, quia ea personæ mutatio notabilis est, magno enim dedecori tribuitur femina, si illi, qui monachus fuit nubat, & è contra viro, si monialem ducat.

Tertiò, quia sic se habent nouitatus, & professio, sicut sponsalia, & matrimonium, ille enim dispositio est, & via ad professionem, hæc autem ad matrimonium: ergo sicut professio dirimit matrimonium ratum, cap. ex publico, de conuers. coniug. ita nouitatus sponsalia.

Quartò, quia non est æquum tñ deferri sponsalibus, ac matrimonio rato, cum ergo ad hoc dissoluendum, sufficiat professio, minus ad illa dirimēda desiderabitur. Hanc videntur tenere Innoc. cap. veniens, qui clericus, vel vouens in initio, super verbo votum, & ibi Host. super eodem verb. Ioan. Andr. nu. 2. & Ancha. nu. 1. vbi dicentes non dirimi sponsalia per votum à sponso emissum, subdunt secus esse, si professionem fecisset, vel habitum sumplisset. Et tenent ex Iurisperitis Ang. verbo sponsalia, num. 22. vbi Syluest. q. 10. casu 2. Nauar. summa, c. 22. Hispana, nu. 23. Latina, nu. 16. casu 2. Greg. Lop. l. 7. verb. excusation. tit. 1. p. 4. Et ex Theologis Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 5. vers. hoc tamen, Corduba summa, q. 136. puncto 1. Bartholomæus à Ledes. de matrim. dubio 13. casu 1. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 3. Viualdus Candelab. 1. p. tit. de sponsal. c. 5. nu. 40. Ludou. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. fol. 1044. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. art. 3. dubio 2. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 245. n. 1. Vega lib. 3. summa, casu 323.

3 Hanc sententiā intelligunt aliqui, vt vera sit, nisi ingressus religionis fraudulenter fiat, animo egrediendi, ad defraudandum alterū sponsum. Ita Bartholomæus à Ledesma, Manuel, & Vega, ibid. Sed hæc moderatio non est necessaria, vt manēs in seculo liber sit, & potius tunc certius est cum liberum manere: quia constat alterum renunciare sponsalibus, cū ad hoc ingrediatur, vt ab ipsis resiliat. Vtrū verò ipse ingrediens tunc liber maneat, dicemus nu. 5.

4 Superest adhuc difficultas inter Doctores huius secundæ sententiæ, an per ingressum religionis professione non sequuta, dissoluantur prorsus sponsalia ex parte vtriusque. Quidam enim id negant, asserentes dissolui ex parte manentis in seculo, quare si ingrediens, habitum de' erat, li-

berum erit manenti in seculo, matrimonium perficere: cōtamen volente, tenebitur alter cōtrahere: sicut per fornicationem sponsi non omnino sponsalia dirimuntur, sed solum ex parte innocentis. Quia quamuis ingrediens cedat iuri suo, manens in seculo minime cedit.

Item secundò notabilis mutatio est ex parte ingrediētis quā manens in seculo pati pōt, vltro eligens matrimoniū.

Tertiò, quia non est æqua ratio, vt nouitatus omnino dissoluat sponsalia, sicut professio matrimonium ratum: quia in hoc casu inuenitur concessum à Christo hoc privilegiū, eo quod in professione est traditio, ac in nouitatu, & sponsalibus non inuenitur tale privilegium.

Præterea quarto non eodē modò se habent, nam in nouitatu nulla includitur obligatio professionis emittendæ, qualis est in sponsalibus respectu matrimonij. Tandem, quia omnia vota simplicia, quæ obligationē continent, extinguuntur per professionem, minime autem per nouitatum, sed suspensa manent, ergo similiter spōsalia, quæ matrimonij obligationem includunt, nō dissoluentur omnino per nouitatum, sed suspenduntur ex parte ingressi. Et hoc est probabilissimum, & ita docēt Petrus de Ledesma, Henriquez, Manuel, allegati numero secūdo, & bene hoc moderantur Petrus de Ledesma, & Henriquez, nisi manens in seculo, iam alia sponsalia contraxisset: tunc enim videretur iuri suo pariter cedere.

5 Sed verius reputo, omnino, ex parte vtriusq; dissolui, qñ spōsus bona fide ingreditur religionem, vt cōmuniter fit, secus si dolosè, & animo statim exeundi: fraus enim nemini patrocinari debet, cap. ex tenore, de re scriptis. Quare sicut manens in seculo potest liberè aliud inire matrimonium, ita similiter nouitatus ille si habitum deserat. Probat, quia quamuis expressum non inueniatur, vt nouitatus omnino dissoluat sponsalia, sicut de professione respectu matrimonij rati, ac ex quadam proportionē, & similitudine duci potest argumētum, vt sicut per professionem, per quam consummatè aliquis religiosus efficitur, dissoluitur oīdō matrimonium ratum, sponsalia consummāta: ita per nouitatum, qui initium quoddam est professionis, & per quem nouitatus initiative (vt ita dicam) in religiosus, dirimuntur omnino sponsalia, quæ matrimonij initium sunt. Et confirmatur: quia hæc dissolutio non solū prouenit ratione notabilis mutationis, nec ratione renunciationis sponsalium, sed fauore status, sicut fauore status professionis dirimitur omnino matrimonium ratum, non autem ratione repugnantis, aut notabilis mutationis, aliā dicendum esset matrimonij consummatum similiter dissolui per professionem: quod hæreticum est. Et confirmatur amplius, quia licet ingrediens religionem, protestaretur se nolle sponsalibus renunciare, vsq; ad professionem, & licet vterque simul ingrederetur, in quo casu cessaret notabilis mutatio, cum in vtroq; equalis sit, adhuc dissoluerentur spōsalia: ergo fauore status prouenit dissolutio. Tandem, quia votum religionis dirimitur per ingressum bona fide animo permanendi, ita vt si vouens egrediatur, experiens cum statū sibi nō conuenire, liber maneat: ergo talis ingressus sat est ad dirimendū oīdō spōsalia: maior. n. est obligatio voti religionis, quā spōsalium, cū ea dirimat, secundum oēs. Huius sententiæ videntur ceteri auctores secundæ sententiæ, allegati, nu. 2. qui demptis tribus, quos nu. 4. retuli, indistinctè sentiunt per nouitatum dissolui sponsalia, & tenent expresse aliqui Neoterici doctissimi.

6 Ad argumenta proposita, num. 4. respondetur, ad primum & secundum constat ex dictis, quia ea totalis dissolutio prouenit fauore status.

Ad tertium & quartum fateor nō inueniri expressum nec in omnibus esse similitudinē: sed ex quadam proportionē, & similitudine ducitur argumentum, vt explicui.

Ad vltimum, nego consequentiam, dispar enim est ratio, vota enim simplicia non extinguuntur ratione status, & illius fauore, sed quia professio est mors quædam spiritualis, & profitēs quasi nouus homo resurgit: at sponsalia, & matrimonium, fauore status, non autem quia.

professio mors spiritualis sit; aliàs dissolveret etiam matrimonium consummatum, & si argumentum aliquid probaret convinceret ex parte neutrius dissolui sponsalia: quod contrarij etiam negant.

DISPUTATIO XLIII.

Verum casus præcedens verus sit, licet sponsalia iuramento firmata sint, ita ut iurans sponsalia possit non contracto matrimonio, ingredi religionem.

S U M M A R I U M.

In quo versatur difficultas, & quæ quæstiones disputanda sint. num. 1.

An iurans sponsalia possit non petita relaxatione iuramenti religionem ingredi. Prima opinio teneri prius contrahere. num. 2. Secunda verior. num. 3.

Quid si urgeat necessitas prius contrahendi matrimonium. num. 4. Solvuntur argumenta. num. 5. & ibi iuncto. num. 10. explicatur cap. commissum. de sponsal.

An qui sic iuravit sponsalia, si postea emisit votum religionis, contrahere possit animo firmissimo ingrediendi, ante consummationem, religionem, prima opinio, posse. num. 6. ubi etiam de eo, qui vovit castitatem, an possit uxorem ducere animo ingrediendi ante consummationem.

Secunda sententia verior non posse, ubi etiam de voto castitatis. num. 7.

An saltem liceat prius contrahere ad vitandum scandalum, infamiam, aut vitæ periculum: aut dum includitur virgo, nec aliter religionem ingredi potest. num. 8. aut dum uterque castitatem vovere proponit, ibidem.

Qui post votum castitatis contrahit animo ingrediendi religionem ante consummationem, an teneatur ad id, & absolute virtute iuramenti a reservatis, teneatur requisita ad illud consequendum implere. num. 9. & solvuntur argumenta quæstionis 2. num. 10.

An qui iuravit sponsalia, nec votum postea emisit, possit ducere uxorem animo ingrediendi religionem ante consummationem ponitur opinio affirmans. num. 11.

Sententia negans verior. num. 12.

Tota difficultas huius quæstionis versatur in cap. commissum, de sponsalibus, intellectu, ubi consultus Pontifex de hac quæstione, sic respondit: Tutius est ei, religionem iuramenti servata prius contrahere, & postea si elegerit, ad religionem migrare: unde eo tendit, ut vis iuramenti explicetur, an tanta sit, ut cogat ad prius contrahendum matrimonium, quatenus eo contracto, liberum sit iuranti sponsalia religionem ingredi; & in hac disputatione solum vis est in iuramenti religione; si enim intercedit virginis defloratio, & infamia, dicam disputatione sequenti. Triplex igitur quæstio disputanda est.

Prima, an sic iurans sponsalia, teneatur ante religionis ingressum, contrahere.

Secundò esto non teneatur, possit tuta conscientia, quavis postea votum religionis emisit, contrahere animo ingrediendi religionem, ante consummationem.

Tertiò, an saltem quando nullum votum emisit, possit eodem animo contrahere.

1 Prima quæstio est, an qui sponsalia iuravit, possit ingredi religionem matrimonio minimè contracto, vel teneatur prius contrahere, ut iuramentum servet. Duplex est sententia. 1. docet teneri prius contrahere, & posse ante consummationem ingredi religionem.

Probatum primò ex dicto cap. commissum, ubi hoc dicitur tutius ob religionem iuramenti.

Secundò, quia qui iuravit se soluturum vsuras, licet post solutionem possit repetere, at ob reverentiam iuramenti, teneatur prius eas solvere, ut habetur c. debitorum, de iurcur.

Tertiò, quia iuramentum factum in favorem tertij, cui est ius acquisitum, non potest in melius commutari, ut si

iuravi Petro me daturum illi centum aureos, non satisfacio si pauperiori dem mille.

Quartò, quia qui tenetur solvere debita, si soluendo est, tenetur prius ea solvere, quam religionem ingrediat, secundum oēs, sed hic per iuramentum contrahendi acceptatū à tertio, est illi debitor potestq; implere citra religionis impedimentū, prius contrahendo, & deinde ante consummationem, ingrediendo religionem: ergo tenetur. Pro hac sententia citatur Scot. 4. dist. 30. q. 2. art. 2. ante solutionem ad primum. Sed tñ dicit, voventi castitatem post sponsalia iurata, videri consulendum, ut prius iuramenti fidem servet contrahendo matrimonio. Sed hanc sententiam tanquam probabilem defendit Richardus 4. dist. 29 art. 2. q. 4. & eam tenent Nauart. c. non dicatis, 12. q. 1. nu. 3. & in operibus novis, c. qui portio. 12. q. 1. nu. 8. Ledesma 2. p. 4. q. 4. art. 3. Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 34. nu. 6. Angles Floribus 2. p. q. 11. de impedim. matrim. ubi de voto, art. 3. dubio 1. fol. 59r. Vega lib. 1. summa, casu 389.

3 Secunda sententia tanquam verissima, tenenda, docet posse religionem ingredi non contracto matrimonio.

Probatum primò, quia c. commissum, de spons. tantum dicit tutius esse prius contrahere matrimonium, & proinde licet ut sonat, velimus intelligere, solum consilium importat, ergo potest tutò oppositum fieri.

Secundò, quia iuramentum sortitur naturam, & conditiones actus, super quo interponitur, c. quemadmodum, de iurcur. & l. fin. C. de non num. pec. unde conditio tacite in actu inclusa, includitur similiter in iuramento, sed promissioni matrimonij inest tacita conditio, nisi promittens, religionem elegerit, ergo & iuramento, constat minor, quia ipsimet matrimonio rato inest hæc conditio, aliàs nō liceret ad religionem transire: nedum ipsis sponsalibus, & proinde cū ingrediens religionem, conditionem impleat, non erit periurus, minimè contrahendo.

Tertiò quia frustraneum omninò est contrahere matrimonium animo ingrediendi religionem statim, cū sit deludere feminam, quæ huius animi conscia omninò renueret tale matrimonium: nec momentanea illa solutione, re vera impletur iuramentum: quoties. n. nulla est in creditore turpitudine, iuramentum firmat contractum, nec impletur momentanea solutione: ut probauimus disput. 32. nu. 14. eo vel maxime, quia dum illi femine se contracturum iuravit, animus in matrimonio permanendi adsuit, & sic à femina acceptatum est iuramentum. Et idè hanc docent glos. d. c. commissum, verbo tutius, & ibi Innoc. nu. unico, Hostien. super eodem verbo. Io. Andr. nu. 6. Card. nu. 1. Anchar. nu. 6. Anto. nu. 9. Abb. nu. 3. Alex. de Nevo. nu. 9. & 10. Præpos. nu. 4. & 5. Angel. iuramentum 4. nu. 3. Sylvestr. iuramentum 3. q. 5. & religio. 1. q. 5. & 9. Tabienas verb. sponsalia, q. 9. nu. 10. casu 1. ubi Armilla, nu. 12. Nauar. lib. 3. cons. tit. de voto, in priori editione, cons. 6. in fi. in posteriori, cons. 3. in fi. Couar. 4. decret. 1. par. c. 5. in initio, num. 11. Anton. Cuccus lib. 5. Instit. mora. tit. 10. n. 57. Alex. Carterius lib. 1. de sponsal. c. 15. Lancelottus instit. iuris Canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. consultus. Et ex Theologis, Richard. 4. d. 29. art. 2. q. 4. Paludan. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. nu. 21. vers. quinto, de sponsal. & d. 28. q. 1. in fi. nu. 18. & 19. Caiet. summa, verb. periurium promissorium, c. 2. circa fin. vers. intellige 2. Scot. 4. d. 27. q. 2. art. 5. vers. dubium hic, Ledesma 2. p. 4. q. 53. art. 2. f. 468. col. 4. Corduba summa, q. 136. in fi. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 13. nu. 3. & c. 14. nu. 3. Ludou. Lop. 2. p. instruct. c. 38. de matrim. fol. 104r. Petr. de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. dubi. 1. difficultate 2. Manuel 1. tomo summe, 2. editione, c. 244. hum. 5. Vega lib. 6. summa, casu 41.

4 Hæc tñ sententia intelligenda est, nisi necessitas urgeret ad prius contrahendum, tunc. n. teneretur, & ante consummationem posset ingredi religionem: ut si ita dedecori femine satis consuleretur, vel proles ex ea nata legitima efficeretur. Henriquez d. c. 13. nu. 3. Petrus de Ledesma proximè citatus. Hic tñ obligatio non consurgit ex iuramenti viribus, sed ad reparandum damnum. De qua relatius disp. sequenti.

Ad

Ad primum arg. ad c. commissum, respondet Glo. Abb. Richard. Sotus, Angel. Syluest. Lancelot. num. 3. allegati, Pontificem intelligere tutius esse prius contrahere, non secundum rei veritatem, sed iuxta vulgi opinionem existimantis illum esse perituri reum, nisi prius matrimonium ineat. Sed hic intellectus displicet, si enim Pontifex de falsa vulgi opinione rogaretur, posset tolerari hic intellectus, cum tamen rogetur, quid re vera agendum sit, non dicendum est falsam vulgi opinionem, tanquam veram definitionem, decidisse. Quare dicendum est cum Innocentio, Ioan. And. Anchar. Abb. Præpos. Couarr. Ant. Cucc. Ledes. citatis, nu. 5. illum qui sponsalia iurarat, nondum de religionis ingressu deliberasse, ut constat ex ijs verbis textus, *Ex postea si elegeris*, quasi nondum animo statuisset, & ex alia parte instabat tempus, quo iuramentum astringebat, & ideo dixit Pontifex tutius esse statim contrahere matrimonium, ne termino transacto in perituri incidat: & contracto matrimonio bimestre superest ad deliberandum de ingressu.

Ad secundum dico, in iuramento soluendi vsuras nullam tacitam latere conditionem, qualis inest iuramento matrimonij, si religio non eligatur.

Ad tertium dico id esse verum nisi iuramento insit tacita conditio, si in melius non commutauero.

Ad quartum dico solutioni aliorum debitorum nullam inesse tacitam conditionem, ut inest huic debito.

6 Secunda questio, verum qui sponsalia iurauit, licite possit, quando post sponsalia religionis voto se astringit, matrimonium inire, animo firmo ingrediendi religionem ante consummationem. Quidam aiunt id licere, probatur ex c. commissum, de sponsal. vbi de iurante sponsalia, ait Pontifex, tutius esse prius contrahere, & eum fecisse votum constat ex his verbis textus, *pruata lege ductus, ad frugem melioris vite aspirat*: votum enim priuata lex est.

Secundò, quia hic contrahens non agit contra votum castitatis, aut religionis, vtrunque. n. tñ obligat ad non contrahendum animo consummadi, alias nūquā liceret eo animo contrahere, absq; voti dispensatione, cuius contrarium dicemus, n. 8.

Tertiò, quia nulla inferitur iniuria alteri coniugi, cum hic iure suo, qd hēt, ingrediendi religionem ante consummationem utatur: & contractus utrinque equalis sit: idē. 9. alteri licet.

Et confirmatur: quia vbi actus ex se non est contra iustitiam, animus quo fit, nullam iniuriam irrogat, cum intus maculat, sed ingredi religionem post matrimonium ratum, non est contra iustitiam, ergo nec contrahere eo animo. Tandem, quia alias cum, qui tali animo contraxit, deberemus obligare, ne postea ingrediatur, ut iniuriam, quam inferre machinatus est, euitet. Sic tenet Ant. c. ex publico, de conuers. coniug. nu. 9. Henricus d. c. commissum, nu. 8. vbi Alex. de Neuo, nu. 9. & 10. & ex Theologis Petr. de Ledes. de matrim. q. 53. art. 1. dub. 1. post. 2. conclusionem, vers. secunda pars. Pro eadem sententia sunt aliqui afferentes voto castitatis astrictum, non peccare lethaliter, si matrimonium ineat animo firmo ingrediendi religionem ante consummationem: hi sunt Calder. ea. rursus. qui cler. vel vouen. Scotus 4. q. 37. q. vnica prope finem, vers. cōsimiliter, si de peccato ageretur, Alfridorensis lib. 3. summa. tract. 2. c. 1. q. 3. ad tertium obiectum, Angel. matrimonium 3. impedimento 5. num. 1. Caiet. summa, verb. matrimonium, c. 1. vers. & scito peccatū esse, Angles Floribus, 2. p. q. 11. de impedim. matrim. vbi de voto, art. 3. dub. 1. fol. 591. Petr. à Ledes. d. dub. 1. conclus. 2. addens cū Scoto, nullum esse peccatum. Et hæc sententia est probabilis.

7 Sed multò probabilius est non licere absque culpa lethaliter. Probatur primò quia patentissimo periculo exponitur sic contrahens, mutandi animū, & ita violandi votum.

Secundò, quia non potest negari quin aliquo modo deroget dignitati voti castitatis, & religionis, ita contrahere, cum absolutè iure cautum sit huiusmodi vota impedire matrimonium contrahendum, c. rursus, & c. consuluit, & c. insinuante, qui cler. vel vouen.

Tertiò, quia rōni recte repugnat, ut qs tradat potestatem sui corporis alij, ad idq; se obliget, qd implere minimè intendit.

Sancti de Matrim. Tom. I.

Quartò, quia eo animo contrahens videtur illudere sacramentum, & notabilem inferri iniuriam puellæ, nā cogit ipsam absque nuptijs esse, donec ipse profiteatur, & si egredietur, esse vxorem monachi cum suo dedecore: & eo professo, non ita facile alij nuberet, & suspicionis nota nō leui afficeretur, existimabunt enim multi eam desertam esse ob aliquod vitium: decipit etiam in re graui puellam, nulla enim hoc animo cognito ipsi nuberet. Ita Gl. dict. c. commissum, verb. tutius, & ibi Host. paulò post principium, Ioan. Andr. nu. 3. Ant. nu. 9. Præpos. nu. 5. idem Ioan. Andr. additionibus ad Speculatorem, tit. de conuers. coniugato. ad finem. Pro eadē sententia sunt Ant. Cuccus lib. 5. in lib. moral. tit. 12. nu. 20. & Ledes. 2. p. 4. qu. 55. art. 2. fol. 468. col. 4. Manuel. 1. tomo summe 2. editione, c. 244. nu. 5. vbi adhuc absque voto dicunt esse culpam lethalem eo animo contrahere. Pro eadem sunt alij Doctores, qui affirmant astrictum voto castitatis, eo animo ducentem vxorem, peccare lethaliter. Sic Richar. 4. q. 38. ar. 7. q. 1. in fin. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 4. in fine, Rosella, verb. impedimentum, impedimento 4. nu. 9. Syluest. matrimonium 7. q. 5. dicto 2. Tabiena impedimentum 2. quest. 5. num. 6. Sotus 4. distinct. 38. cap. 1. art. 1. versic. contra primam conclusionem. Perr. de Soto lectione 14. de matrimonio ad finem, Nauar. summa, cap. 22. num. 73. & c. 16. Latina, num. 30. Hispana, c. 28. additione ad eundem nu. 30. cap. 16. Corduba summa, q. 136. puncto 2. Ledesina proximè citatus Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 8. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 50. ad finem, Vega lib. 6. summa, casu 47. puncto 2.

8 In aliquibus tamen euentibus licitum erit habenti votum religionis, vel castitatis, contrahere animo firmo ingrediendi religionem, ante matrimonij consummationem. Primus est, quando esset notabilis metus, quamuis non cadens in virum constantem, fama propria, aut amittende vite, nisi contraheret. Sic Nauar. summa Latina, c. 16. nu. 30. Hispana, c. 28. additione, ad eundem num.

Secundus est, si voto astrictus alio modo nō potest religionem ingredi, quia inclusus retinetur. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 8. & in Cōmento litera D, ait quosdam dicere similiter licere se contrahere, ut contracto matrimonio vterque voueat continentiam: & alios hoc non admittere: qd omninò mihi placet, tū quia vñ irritio sacramenti, & aliqualis iniuria irrogatur voto, tum etiam, quia si ea cōditione matrimonium ineat, est irritum: eo qd conditio est contra matrimonij substantiā, ut lib. 5. dicemus.

Tertius est, nisi in casu raro, ad vitandum magnū scandalum. Sic Manuel 1. tomo summe in 2. editione, c. 244. n. 5. & quamuis ipse nō loquatur casu, quo votum præcedit, at et tūc verū est: quia Nauar. proximè citatus, ex quacunque causa vrgētū id licere asserit, & nulla vrgētior est hac.

9 Id tamen obseruandum est, siue dicamus voto castitatis astrictum delinquere contrahendo matrimonium, animo firmo religionis profitendæ ante consummationem, siue dicamus id esse licitum, non teneri matrimonio contracto religionem ingredi. Nec obstat Scorum, Caietanum, Tabienam authores secundæ sententiæ, quos retuli, n. 7. sentire teneri ingredi: quia in ea sunt sententia, ut contrahens post votum castitatis, peccet prima vice reddendo debitū, & teneatur ingredi religionem: tenendo tamen ad id nō teneri: quod probabilius est, & docent multi: dicendum est non teneri ingredi, & ita posse consummare reddendo, nunquam tamen posse petere: & ratio est, quia ex vi prioris voti castitatis non tenebatur ingredi, quamuis matrimonium iniret. nec ex vi illius propositi tenetur: quia cū illud votū non sit, sed simplex propositum, nullam obligandi vim sortitur. Sic Ang. matrimonium 3. impedimento 5. nu. 2. Victoria, & Frater Peña, quos refert, dicens esse probabile Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 8. cui simile est, qd bene docet ipsemet Henric. lib. 6. de penitentia, c. 16. n. 6. nēpē absolutū virtute iulari, qd cōsequi intēdebat à reseruatis, nō peccare, si postea mutato proposito minimè cōsequatur, quia illud propositū nō est pactū nec promissio, si tñ votū fuisset religionis, manifestū est teneri ante cōsum-

mationem ingredi, & peccare mortaliter, prima vice consummando, huc petat, siue reddat.

30 Ad argumenta prioris sententiae proposita, num. 6. respondetur.

Ad primum illud de quo mentio fit, eo. c. commissum, non emisisse religionis votum: ut Glof. & omnes Doctores iuris canonici citati, nu. 7. super illud c. restantur, & cōstat, quia dicitur textus, *postea si elegeris religionem & suspirat ad religionem*, ubi clarè significant nōdum, animo firmasse ingredi, nedum vouisse. Nec obstant ea verba, *priuata lege ductus*, quia Gl. verb. lege, & Host. super eodem verb. remittit lectorem ad c. licet, de regul. ubi ponitur simile verbum, & constat non accipi pro voto, sed Glof. eod. c. licet, verb. ex priuata, & Hostiens. super eodem verb. explicat ex amore & charitate Dei; addit Hosti, vel ex lege, quæ instinctu Spiritus sancti cordibus imprimitur.

Ad secundum dico concludere non omnino esse contra votum, at aliquo modo contra illud est, cuiusque dignitati valde derogat.

Ad tertium fateor uti iure suo, quando bona fide contrahit matrimonium, nō impediens Spiritus sancti instinctum, & contractus in hoc euentu est utrinque equalis: secus quando dolose, & non animo consummandi, nec seruatur equalitas, quia femina bona fide nubit.

Ad confirmationem, & vltimum argumentum, dico concludere non esse contra iustitiam: dicitur tamen iniuria contra proximi charitatem, sic dolose contrahere.

Tertia quaestio est, utrum dum sponsalia iurans, nullo est astrictus voto, possit matrimonium inire animo ingrediendi religionem antequam consummet. Affirmat aliqui licere, quia c. commissum de sponsal. id esse tutius dicitur, & idem à fortiori probant rationes adductæ n. 6. & Doctores illius sententiae, & alij Doctores relati nu. 2. & vltra illos, docet Glof. eod. c. commissum, verb. tutius, & ibi Host. paulo post principium, super verb. suspirat. Ant. n. 9. Abb. n. 4. Io. Andr. n. 3. Alex. de Neuo, n. 9. & 10. Præpos. n. 5. imò Ant. & Alex. de Neuo, dicunt melius esse contrahere, & hoc est probabile.

Sed verius est, esse culpam lethalem, exceptis casibus, quos nu. 8. descripsi, etiam dum est votum. Et hoc probant serò omnes rationes nu. 7. adductæ, & tenet Ledel. 2. p. 4. q. 53. art. 1. fol. 468. col. 4. Manuel. 1. tom. summa, in 2. editione, c. 244. n. 5. & videntur huius sententiae. Syl. Sotus, Nau. Petr. de Soto, Lud. Lop. citati, nu. 7. cum enim dicant post votum esse peccatum mortale contrahere hoc animo, innitanturque iniuria, & deceptioni alterius, quæ in hoc casu æqualis est, idem in hoc videtur sentire. Ad c. commissum. respondi, nu. 5.

DISPUTATIO XLIV.

Utrum post sponsalia cum virgine contracta, & sub ea spe deflorata, liceat defloratori ingredi religionem, siue non contracto matrimonio, siue eo contracto, ante consummationem.

S V M M A R I V M.

Prima opinio distinguens, num. 1. & secunda affirmans num. 2. Non potest ingredi, & vnum pro alio inuito creditore reddi, non potest, num. 3.

Nec potest, quando sequitur notabilis infamia absque copula, num. 4.

Idem est, quando esset vidua honesta fama, num. 5.

Quid quando non sunt vera sponsalia, sed deflorans fuit promissus? adhuc tenetur eam ducere, num. 6.

Non sufficit hic ducendo, & ante consummationem ingrediendo religionem, nu. 7.

Quid si post eam iniuriam illatam, votum religionis emisisset, n. 8.

1 Hanc quaestionem disputant Corduba summa, q. 172. & Ludou. Lop. 1. p. instructorij, cap. 77. versicul. sed

gravius, dum virgo non est deflorata, grauem tamen famæ iacturam patitur ipsa promissore, religionem ingrediente; & dicitur iuxta sententiam Doctorum asserendum debitis astrictum, qui breui soluendo non est, posse religionem ingredi; idem dicendum esse in hoc euentu, & aliter teneri satisfacere virginis: secus tamen, iuxta Doctores asserentes illud non posse ingredi. Sed mea sententia neutri hoc docent, quia fundamentum illius sententiae est, ut constat ex D. Tho. 2. 2. quaest. vlt. art. 6. ad tertium. qui est principalis auctor illius sententiae, & quem omnes, ac duces sequuntur, nam persona hominis est libera, nec obligatur ad debita, & ita cedendo bonis satisfacit: quæ ratio omnino hic deficit, quia in hoc euentu, non bona, sed ipsa persona vinculo iustitiae astricta est.

2 Alij verò sentent, & in quibusdam concertationibus defenderunt, liberari hunc emissio castitatis voto, nedum religionis ingressu, ita refert Viualdus Candelabro, 3. p. c. 14. num. 64. & merito dicit esse id falsum.

3 Sit prima conclusio, sponsalia contrahens, & sub ea spe virginem defloras, non potest ingredi religionem, & tenetur eam ducere. Probatur, quia moraliter loquendo nequit aliter iniuriam resarcire, ad quod persona iustitiae vinculo alligata est, nec vnum pro alio, inuito creditore reddi potest, 2. §. mutui, §. si cert. petat. Pro hac sententia v. Nauar. lib. 3. cōsil. tit. de voto in 1. editione cōf. 6. in fine, in 2. cōf. 3. in fine, ubi dicit promittentem matrimonium posse religionem ingredi, subit capere debere ne infamia sequatur femina, vbi videtur sentire ea sequuta illicitum esse, & tenet expressè dicens Iurisperitos, & Theologos cōsultos sic sentisse. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 13. n. 3. in commento litera K. & Manuel 1. 10. summa, in 2. editione, c. 245. nu. 1. id docet etiam si non sit copula, si notabilis infamia notabiliter sequatur, & in hoc etiam infamiae casu dicunt esse tutius Corduba, & Ludou. Lop. nu. 1. allegari.

4 Secunda conclusio, idem dicendum est, quando copula non est sequuta, notabilem tamen tam iacturam, & meritò patietur femina, culpa promittentis matrimonium, quia hac iactura non potest aliter commodè resarciri. Sic colligitur ex Nauarro, & tenent tanquam tutius Corduba, & Lud. Lop. & expressè docet Manuel, quos omnes, nu. precedenti retuli.

5 Hunc infero idem dicendum esse, quando esset vidua honesta, ac bonæ famæ, & non infamæ sortis, & notabilis infamia ipsi sequeretur, & probatur eisdem rationibus.

6 Tertia conclusio, idem cōfendum est, quamuis sponsalia vera non essent: quia promissio facta fuit: nam in ijs casibus, in quibus tunc promissor tenetur decet tam docere, de quibus latè supra tota, disp. 10. non potest ingredi religionem: ut probant eadem rationes.

7 Quarta conclusio, in his casibus non satisfacit promissor, si contracto matrimonio, & non consummato, religionem ingrediatur. Probatur, quia eo matrimonio nō resarcitur iniuria virginis, & famæ. Item, quia si contrahere, est actus otiosus, & culpa non caret, ut probavi disputatione præced. in fine, quare nō est audiendus Ant. à Corduba summa, quaest. 182. cōsulens, ut hic feminam ducat, & ante consummationem ingrediatur religionem, & loquitur, quando non deflorauit, sed sequuta est notabilis infamia, vel intelligendus est, dum sic contracto matrimonio resarciretur fama, quod meo iudicio rarissime continget, imò tunc grauiori suspicionis nota afficeretur femina, & pro hac sententia est Lud. Lop. citatus nu. 1. ubi solum concedit posse ingredi, quando cessaret infamia.

8 Ex dictis infero, si huiusmodi promissor in his euentibus, voto religionis se astringat, posse, & teneri matrimonium contrahere, illudque consummare, non obstare voto: quia non potuit in præiudicium feminae id vouere. Huiusmodi tamen votum non erit irritum, quare dissolutis sponsalibus ex quacunque causa sufficienti, vel matrimonio morte feminae, tenebitur votum implere: ut in simili probabo disp. 46. num. 15. votum enim ex parte sua, validum fuit.

DISPUTATIO XLV.

Verum qui prius votum religionis, aut castitatis emisit, virginemque deflorauit fide data de matrimonio contrahendo, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum.

S V M M A R I V M.

Certum est prius votum manere validum, & ad quid obliget, & in quo consistat difficultas, num. 1.

Prima sententia teneri ad votum, num. 2.

Secunda verior non teneri, num. 3.

Idem de vidua honesta, num. 4.

Quid si femina erat voti conscia, num. 5.

Et soluantur argumenta, num. 6.

Nemo dubitat prius votum adhuc vites obligandi habere, quare esto dicamus posse hunc contrahere matrimonium, necessarium dicendum est non posse petere, si est votum castitatis, & dissolutis sponsalibus ex causa iusta, vel mortua vxore teneri abstinere à nuptiis, & si votum religionis fuit, teneri illam ingredi. Quare difficultas ideo versatur, an censeatur hac legitima causa, ut voti implementum differatur, & teneatur deflorans eam ducere.

Duplex est sententia, prima negat posse ducere: quia obligatio posterior minimè potuit priori voto derogare. Et confirmatur: quia hac ratione dicemus infra disput. 49. nu. 1. sponsalia posterius contracta accedente copula, non derogare prioribus.

Secundo, quia hic non tenetur ratione promissionis, quia nulla fuit, tanquam rei illicitæ contra votum, promissio: neque etiam ratione damni, quia violans virginem nuptiis non promissis, non tenetur eam ducere, sed aliter satisfacere: perinde autem est non adesse promissionem, vel eam esse nullam. Nec obstat si obiecias fide promittentem teneri ratione damni puellam defloratam ducere, ut diximus supra disputatione 10. num. 3. cum tamen promissio nulla fuerit: quia in eo casu tenebatur verè promittere, in nostro autem non poterat verè promittere, obstante voto. Hanc tenent Nau. lib. 4. conf. in prima editione, tit. de spons. conf. 21. in 2. tit. qui cleric. vel vouen. conf. 1. Manuel 1. 10. Summ. 2. editione, c. 208. nu. 11. Vualdus Candelabro 3. p. c. 14. nu. 65. iuncto num. 64. & est valdè probabilis.

Secunda sententia, quæ plus mihi placet, asserit teneri, eam ducere. Probatur, quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis, ut tradunt omnes tractat. de voto: hic autem notabilissima est mutatio, cum vinculum iustitiæ fortissimum superuenerit, & grauissimum proximi damnum, si votum impleatur.

Secundò, iustitiæ vinculum fortius est, quàm charitatis, sed ob charitatis vinculum superueniens, tenetur quis pium religionis votum præcedens suspendere, ut ratione parentum indigentia, ergo à fortiori propter vinculum iustitiæ, quale est hoc.

Tertiò, quia ex hoc, quod deflorator feminam ducat, minimè absoluitur à voto, sed tantum voti executio ad tempus differtur, ergo sufficiens est causa tam vrgens.

Quartò, quia ære alieno grauat, si soluendo sit breui, non potest ingredi religionem, quamuis voto illius prius astrictus fuerit, sed tenetur differre, & quamuis breui non possit soluere, si tamen est spes fore ut possit, probabilissima sententia est non posse ingredi, & quamuis aliqui censeant, oppositum, huic fundamento innituntur, quod persona non sit obligata, ut dicebam disputatione præcedenti, nu. 1. sed in hoc casu, potest deflorator statim soluere ducendo feminam, & persona est obligata, ergo non obstante priori voto tenetur; sic tenuere graues magistri Salmantini, ut refert Manuel, num. præcedenti allegatus, & alij, viri doctissimi de Societate Iesu.

Santh. de Matrim. Tom. 1.

Idem credo, ob easdem rationes, de vidua honesta, & bonæ famæ, nec infamæ sortis, quæ alias notabilem famæ iacturam faceret.

Intelligenda tamen est hæc sententia, si femina votum promittentis ignoraret: si enim nosset, se ipsam deciperet, & alter teneretur votum implere: ut in simili dixi disputatione 10. nu. 5. de fide promittente, excedente notabiliter conditione feminam, excessum minimè ignorantem.

Ad primum argumentum, dico antecedens esse verum, quando res non sunt notabiliter mutata: hac enim in mutatione subsequuta, non dissoluetur omnino prior voti obligatio, verum erit iusta causa eam differendi.

Ad confirmationem respondebo eadem disput. 49. nu. 5.

Ad secundum dico, teneri ratione vtriusque simul, nec est simile, quando nulla interfuit promissio, tunc n. nullum ius habebat deflorata, ad petendum matrimonium: habet autem maximum, quando promissio adfuit, licet inualida propter causam sibi occultam, ratione deceptionis, & damni sibi illati, quod iustam causam præbet, ut prior obligatio ob quam promissio inualida fuit, possit differri.

DISPUTATIO XLVI.

Verum sponsalia dissoluantur voto simplici castitatis superueniente.

S V M M A R I V M.

In quo consistat difficultas, num. 1.

Dirimuntur per votum simplex religionis, nu. 2. & per simplex castitatis præcedens, num. 3.

Non dirimit propositum firmum calibatus, nu. 4.

Sponsa castitatem vouente, alter eximitur ab obligatione, nu. 5.

Quor sint difficultates disputanda, num. 6.

Prima sententia, votum castitatis subsequens dissolvere sponsalia, nu. 7. & ibi si concurrant duo vincula incompatibilia, fortius præualeat.

Si post votum, in eas vouens matrimonium cum alia non peccat contra sponsalium fidem, nu. 8.

Secunda sententia verior, nu. 9.

Verum peccet sic vouens castitatem, post sponsalia, nu. 10.

Soluantur argumenta, & explicatur cap. veniens, qui cleric. vel vouen. nu. 11. & cap. peruenit, de iur. iur. and.

An vouens castitatem post sponsalia, possit contrahere matrimonium, vel teneatur ingredi religionem. 1. Sententia teneri ingredi, num. 12.

2. Verior non teneri contrahere matrimonium, num. 13.

An tale votum sit omnino irritum, vel ad quid obliget, 1. Sententia esse irritum, nu. 14. Secunda verior contraria, nu. 15.

Disputatio præfens locum habet, quando sola sponsalia concurrunt, si enim damnum virginittatis, vel famæ diximus duplici disputatione præcedenti. Et difficultas in eo consistit, verum tanta voti simplicis castitatis virtus sit, ut priora sponsalia dissoluat.

Et quidem si votum sit religionem ingrediendi, non est dubium sponsalia dissolvere: habet enim se respectu sponsalium, sicut votum solemne religionis, respectu matrimonij rati, ergo sicut hoc dissoluit matrimonium, ita illud sponsalia. Sic Nauarrus Summa, c. 22. Hispana, nu. 25. Latina, nu. 27. casu 10. Sylu. matrimonium 7. q. 5. d. 4. Corduba Summa, q. 136. puncto 6. opinione 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 4. Ludouicus Lopez, 2. p. instruct. de matrim. cap. 38. folio 1045. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 3. dubio 1. difficultate 2. Philarcus de officio Sacerd. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 1.

Similiter nemo dubitat votum castitatis præcedens sponsalia, ipsa irritare, quia continent rei illicitæ promissionem.

Propositum tamen calibatus seruandi in sæculo, nulla ratione sponsalia dirimit, quia tale propositum si voto

G 4 non

non firmeretur, nō constituit statum. status enim requirit stabilitatem vitæ, & obligationem, vt optimè D. Tho. 2. 2. q. 183. art. 1. Sic P. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 149. fol. 843. in fine. Petrus de Ledesma de matrim. q. 33. art. 3. dubio 3. Nec aduersatur Caiet. summa, verbo peritium promissorium, ad finem, cap. 2. vers. intellige 2. vbi dicit posse iurantem sponsalia manere in statu cœlibum: intelligendus enim est, voto castitatis emissio, aliàs: non est status: De cuius adhuc veritate statim disputandum est.

¶ Tandem in omni sententia certū esse debet, dū quidam spūs castitatem vouit, alterum à fide sponsalium seruanda, liberum esse; quia vouens eo ipso sponsalibus renunciauit. Item quia res sunt notabiliter mutatz, cum enim vouens teneatur à debito petendo abstinere, grauissimum onus alteri esset, semper cogi ad petendum, maxime si esset femina, sic Paludan. 3. q. 26. q. 1. art. 3. casu 5. num. 23. Siluestrius dicens esse indubitatum, verbo sponsalia, q. 7. Corduba, Henriquez Ludou. Lop. Petrus de Ledesma allegatum. 2. Manuel. 1. tom. summa. in 2. editione, c. 246. num. 3. Vega lib. 6. summa casu 41. puncto 4. opinione 5.

¶ His præmissis tres difficultates disputandæ sunt.

Prima, an votū castitatis simplex dissoluat etiam ex parte vouentis sponsalia, atque licitè possit emitti, & seruari.

Secunda, si emittatur, esto non dissoluat sponsalia, teneatur vouens religionem ingredi, vel possit matrimonium inire.

Tertia, esto possit matrimonium contrahere ad quid obliget votum.

¶ Difficultas prima: vtum post sponsalia licitè possit votum simplex castitatis emitti, illaque dirimat. Duplex est sententia.

Prima docet licitè emitti, & dissoluere sponsalia, nec vouentem posse matrimonium antea promissum inire. Probat ex cap. veniens qui clericus, vel vouens, vbi femina, vt à sponsalibus eximeretur, castitatem vouit, & rogatus Pontifex an non obstare voto possit nubere, respondet ob fornicationis periculum iniungendam esse penitentiam, de voto violato, id est, iuxta Gloss. verbo voto, animo violandi votum, & dandam esse nubendi licentiam, ergo votum castitatis præualeat sponsalibus, aliàs non peccaret in votum, volens fidem sponsalium seruare, nubendo.

Secundò, quia promissum non infringit, in melius commutans, c. petuenit, de iureiurand.

Tertiò, quia sponsalibus semper inest tacita conditio, nisi voluerit ad meliorem statum transire: nullus enim ob magnum castitatis bonum, censetur huic statui velle renunciare, nisi ob matrimonium.

Quartò, quia vbi concurrunt duo vincula incompatabilia, & valida, fortius præualeat, c. si inter, de spōsal. at vinculum voti castitatis est incompabile cū sponsalibus, vt patet, & est fortius, quia inducit obligationem fidelitatis respectu Dei: sponsalia verò respectu hominis. Hanc tenent Calderinus d. c. veniens, vbi Ant. num. 9. Præposit. nu. 2. Card. c. rursus, qui clericus vel vouens, nu. 2. q. 1. Angelus verb. spōsalia, nu. 40. Turrecrem. c. vbi non est, nu. 5. 30. q. 2. Greg. Lop. l. 7. verbo excus. tit. 2. p. 4. Costanus de spons. tit. effectus spōsalium, nu. 9. Alex. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 16. habetur vterque tom. 9. tractatum, & ex Theologis videtur expressè tenere D. Thom. 4. q. 38. q. 1. art. 3. quæstioncula 2. ad 1. vbi hæc ait, *simili modo obligat votum simplex, sicut sponsalia, unde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* & ferè expressè tenet Paludan. 4. q. 38. q. 3. art. 3. conclus. 4. num. 36. & clarè docent Richardus 4. q. 27. ar. 3. q. 4. Caietanus summa, verb. peritium promissorium, ad finem, c. 2. vers. intellige, & Sotus 4. d. 27. q. 2. ar. 5. vers. utrū. Veracruz 1. p. Speculi, art. 21. casu 21. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 4. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 13. casu 2. Manuel. 1. tomo summa, editione, cap. 245. num. 2. Petrus de Ledesma, de matrim. quæst. 43. art. 3. dubio 3. & est probabilissima sententia, & rursimè amplecti potest, & loquuntur Caietanus, Henriquez, Manuel. Petr. de Ledesma de sponsalibus iuramento firmatis.

8 Ex hac sententia inferitur si hic post votum castitatis contrahat matrimonium cum alia, reum esse voti, non tamen sponsalium priorum, quia iam omninò dissoluta erant.

9 Secunda sententia probabilior, asserit non dirimi sponsalia, Probat ex c. veniens, qui clericus, vel vouens, vbi femina, quæ promissit matrimonium, imponitur penitentia de fide merita, (id est, vt explicant ibi Host. ver. de fide, Ioan. Andr. nu. 3. Ancha. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 4.) (sponsus, cum per ipsam steterit, ne matrimonium sequatur, & tamen emittit postea votum castitatis, ergo votum castitatis, non dirimit sponsalia.)

Secundò, quia Deus non acceptat promissionem rei, prius alteri promissæ, & in eius præiudicium, vt si promissus equus Petro, & postea repromisso Ecclesie, præualeat prior promissio, sed sponsus per sponsalia, promissit suum corpus alteri, ergo repromissio eiusdem corporis facta Deo per votum, non est illi accepta.

Tertiò, quia nullo iure probatur inesse sponsalibus tacitam conditionem, nisi statum continentium elegero. Sic tenent Gl. d. c. veniens, verb. de seueritate, & ibi Abb. num. 5. Alex. de Neuo, n. 6. Hostiens. c. rursus, qui clericus, vel vouens, paulò post principium, vbi Innoc. n. vñco, Ioan. And. num. 2. Anchar. num. 1. Ant. sibi contrarius, num. 5. Henricus, num. 2. Syluest. matrimonium 7. q. 5. dicto 5. & ver. sponsalia, q. 7. vbi Armilla, nu. 12. Tabiena in fine, Nauar. summa, c. 22. Latina, nu. 27. Hispana, nu. 25. Ioan. Brunellus de sponsal. conclus. 8. nu. 2. & conclus. 31. n. 3. Ant. Cucus lib. 5. initit. moral. tit. 10. nu. 84. Et ex Theologis Paludan. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 5. n. 23. vers. 6. de voto, D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 2. Corduba summa, q. 136. puncto 4. opin. 5. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. fol. 1043. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Vivaldus Candelabro p. 3. c. 14. nu. 64. & refert summam Confessorum, Gofredum, & Altemsem, Vega lib. 6. summa casu 41. puncto 4. opinione 5. & dicunt esse probabilem: Barthol. à Ledesma, & Petrus de Ledesma, & Henriquez dicit esse valde probabilem. Et quamuis Hostiens. loquatur de sponsalibus iuratis, at ceteri indistinctè loquuntur, & expressè etiam, quando non sunt iurata, Corduba, Lud. Lop. & Vega, ibidem.

10 Obseruandum est aliquos Doctores huius secundæ sententiæ affirmare hunc post sponsalia vouentem castitatem, peccare: quia videtur à sponsalibus recedere, cum tamen non sit sufficiens causa, votum illud. Sic Syluest. verb. spōsalia, q. 7. Lud. Lop. Corduba, & Vega, citati num. 9. & addunt hi duo esse peccatum lethale. Sed hoc intellige, dum voueret animo manendi in sæculo, & à sponsalibus resiliendi, si enim aut animo ingrediendi religionem, aut perficiendi sponsalia matrimonio inito, obligandique se ad castitatem ex parte sua, in quantum potest, nullius culpæ reus esset: nam etiam coniugatis licitum est hoc modo vouere castitatem: posset etiam adherens primæ opinioni probabilissimæ, vouere castitatem animo resiliendi à sponsalibus.

11 Ad primum argumentum, ex c. veniens, dico feminam non petisse licentiam nubendi illi, cui fidem dederat, is enim iam cum alia contraxerat, vt dicit idem textus, sed ad nubendum alij, q. dispensatione indigebat: valet enim votum respectu aliorum, vt dicemus nu. 15. & referemus Doctores sic explicantes hunc textum.

Ad secundum respondeo textum loqui de voto, cū enim Deus sit creditor, potius rem meliorem acceptat: secus in promissione homini facta.

Ad tertium nego antecedens, eam enim conditionem inesse, nullo iure probatur.

Ad quartum respondeo maiorem esse veram, quando vtrunque vinculum validum est, at votum non valet, quatenus est in sponsæ præiudicium.

12 Difficultas secunda, utrū supposita hac secunda snia, teneatur qui post sponsalia, castitatis voto se astringit, religionem ingredi, vel possit matrimonium illud inire. Quidam sentiunt teneri religionem ingredi, nisi remittatur sibi promissio matrimonij: ducitur, quia quauis per se, & ratione voti ad illud astringatur, per accidens tñ tenetur eo q. aliter votum perfectè implere nequit: cum. n. spōsalia nō sint dissoluta, tene-

tenebitur manens in saeculo, matrimonium inire, & red-
dere debitum: sicut votum castitatis emittens, si matrimo-
nium contrahat, tenetur ante consummationem ingredi
religionem: quia alio modo non potest perfecte obserua-
re votum. sic Syluest. verbo sponsalia, q. 7. Paludan. Na-
uarrus, Corduba, Ludouicus Lopez, Vega, citati nu. 9. &
addit Syluest. Corduba, & Vega ibi, & Nauarrus summa
Hispana, c. 22. nu. 25. casu 10. aut teneri ordinem sacrum
suscipere per quem sponsalia dissoluantur, Et hac senten-
tia est probabilis.

- 13 Probabilius tamen est non teneri ad religionem, aut
ordinem sacrum, sed posse ingredi, si velit, sin minus tene-
ri sponsalia perficere matrimonio contracto.

Probat prior pars, quia hic religionem minimè vo-
uit, & licet iam non aliter possit integrè seruare votum nō
teneretur tam notabili mutatione, & tam difficili, ac est in-
gressus religionis illud perfecte implere, vt docet proba-
bilior sententia, de eo qui voto castitatis emissio, vxorē du-
xit. Probat posterior pars, quia sponsalia non sunt disso-
luta, vt probauimus, nu. 9. ergo tenetur illa implere. Sic docent
Glos. Host. Innoc. Io. And. Anchar. Abb. Henricus, Anton.
Alex. de Neuo, D. Anto. Tabiena, nu. 9. allegati, Brunellus
de sponsal. conclus. 31. n. 31. vbi oēs hi dicunt tunc vouentē
cogendū esse, vel religionē ingredi, vel perficere spōsalia:
ecce qualiter non obligant ad religionem, sed ad eam, vel
ad sponsalia, & Tabiena expresse dicit non peccare perfici-
endo sponsalia.

- 14 Difficultas tertia, vtrū hoc votum cum sponsalia nō dis-
soluat, nec impediat, quin vouēs possit matrimoniū inire,
sic irritum, vel ad quid obliget? Aliqui dicunt esse inualidū,
vt refert Inn. c. veniens, nu. vnico, qui cleri. vel vouen. idē
tenet Viualdus Candelabro 1. par. de sponsalib. c. 5. nu. 48.

- 15 Sed prorsus tenendum est votum obligare in ipsius vo-
uentis, non tamen in sponsae praeiudicium. id est, non po-
tuisse se obligare ad non ducendam illam, cui fidem dedit,
teneri tamen, vel sponsa fidem remittente, vel ex causa ius-
ta dissolutis sponsalibus, vel matrimonio dissoluto omni-
nō seruare castitatem, & constante matrimonio non pete-
re, posse tamē reddere. Probat: quia etiam votum casti-
tatis emissum à coniugato, valet in sui praeiudicium.

Secundò probatur ex d. c. veniens, vbi feminae, quae post
sponsalia castitatem vouit, sponso iam alijs nuptijs astricto,
conceditur dispensatio aliud matrimonium ineundi, iniū-
cta penitentia de animo violandi votum: ergo votum fuit
validum: sic tenent Glos. eod. cap. veniens, in fi. vbi Innoc.
nu. vnico, Hostien. ad finem, Io. And. nu. 9. Anchar. nu. 3.
Cardin. ad fi. Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 6. & 7. Brunell.
de sponsal. conclus. 31. nu. 3. & valuisse votum supponunt
Paludan. Syluest. Nauar. Corduba, Ludouicus Lopez, cita-
ti, nu. 12. cum obligent hunc ad ingrediendam religionē,
vt votum perfecte obseruet.

DISPUTATIO XLVII.

Ut per ordinis susceptionem, vel votum eos susci-
piendi, dirimantur sponsalia, licitumque sit ijs non
impletis, ad ordines promoueri illum, qui sponsalia
contraxerat.

S V M M A R I V M.

Ordo sacer dirimit, non autem minores, & in quo consistat dif-
ficultas, num. 1.

Prima sententia sponsalibus astrictum posse ad ordines promo-
ueri, & voto ipsos suscipiendi, ea dirimi, num. 2.

Secunda sententia verior, nu. 3. & ibi quid si sponsus promo-
ueatur à Papa ad Episcopatum, & praecepta principum in-
telliguntur saluo iure alterius. ibidem.

Quid teneatur facere, qui post sponsalia astrinxit se voto su-
scipiendi ordines sacros, numero 4. & ibi, an aliter maneat
liber.

- 1 IN hac disputatione, certum est ordines minores post
sponsalia assumptos minimè ea dirimere, quo ad neu-
trum coniugem: vt bene docet Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3.
casu 5. nu. 21. in initio, quia is status non repugnat matri-
monio: secus autem de ordine sacro, cum incapax matri-
monij reddat suscipientem. Difficultas autem in hoc ver-
satur, an sponsalium fide astricti liceat ad sacros ordines
promoueri, & votum ad eos ascendendi, dirimat spōsalia.

- 2 Duplex est sententia, prima tenet posse hunc ad ordi-
nes sacros promoueri, & subinde votum ad ipsos ascende-
di, sponsalia dirimere, quia in sacro ordine, solemne casti-
tatis votum includitur, cap. vnico, de voto, in 6. Hanc sup-
ponunt Syluest. verb. sponsalia, q. 7. Nau. summa Hispana,
c. 22. nu. 25. casu 10. dicunt enim vouentem castitatem nō
eximi à sponsalibus, teneri tamen, vt impleat votum, ad re-
ligionem, vel ad ordines sacros suscipiendos, & idem di-
cunt omnes, quos disput. praeceps. nu. 7. retuli asserentes
voto simplici castitatis dirimi sponsalia, & subinde idem
dicerent de voto ascendendi ad ordines sacros, & expres-
sè tenet Sotus lib. 7. de iustit. q. 1. art. 3. paulò ante solutio-
nem ad argumenta, vers. & pariter ad secundum, Cordu-
ba summa, q. 136. puncto 4. opinione 5. Henriquez lib. 11.
de matrimon. c. 14. n. 4. Vega lib. 6. summa casu 41. punct.
4. opinione 5. Et hac sententia est probabilissima.

- 3 Secunda sententia probabilior, asserit sponsalia non di-
rimi voto ordinis sacri suscipiendi, nec illis astrictum pos-
se ad sacros ordines promoueri. Probat, quia in ordine
sacro votum inclusum, per se, & ex natura sua, simplex vo-
tum castitatis est, & per accidens tantum solemne dicitur,
quia ex Ecclesiae statuto effectum voti solemnitis, qui est ma-
trimonium contrahendum dirimere, sortitur: sed votum
simplex castitatis nō dirimit sponsalia, vt dixi disputatione
praeceps. num. 9. ergo, nec votum ordinis sacri suscipiē-
di, nec licet eum suscipere. Hanc tenet Palud. 4. dist. 27. q.
1. artic. 3. casu, 5. numero vigesimoprime, versiculo quat-
to. Maiolus agens de sponsalibus iuratis, lib. 1. de irregu-
laritate, cap. 34. num. 6. & in hanc magis inclinat Ludouic-
us Lopez 2. p. instruct. de matrimon. c. 38. fol. 1045. Imò
dicit bene Paludan. num. 22. non solui sponsalia per ele-
ctionem factam à Pontifice sponsi in Episcopum, & prae-
ceptum ab ipso iniunctum, vt acceptet, nisi ex certa scien-
tia sponsalium, id faciat: quia praecepta Principum intelli-
guntur saluo iure alterius, l. nec annus, C. de emancip. liber.
qn autem ex certa scientia id fecerit, censetur dispensare.

- 4 Id tamen fatendum est, sponsum voto se astringentem
suscipiendi ordinis sacri censeri renunciare spōsaliibus, at-
que ita alterum liberum esse à sponsalium fide: vt dixi di-
sputatione praeceps. num. 5. de emittente votum casti-
tatis, sponsus tamen, qui id votum emisit, non tenetur in-
gredi religionem, sed si ingressum in eam minimè eligat,
tenebitur contrahere matrimonium: si tamen remittatur
sibi fides, vel sponsalia ex iusta causa dirimantur, vel ma-
trimonium contractum dissoluatur, tenebitur ad votum
implendum: vt similiter dixi de voto castitatis, disput. prae-
ceps. num. 13. & 15.

DISPUTATIO XLVIII.

Ut sponsalia dirimantur per matrimonium
cum alia contractum.

S V M M A R I V M.

Dirimuntur quando matrimonium est validum, & quid si est
inualidum, & in quo versetur difficultas, num. 1.

An eo matrimonio dissoluto obligent priora sponsalia, prima
sententia obligare, num. 2.

Secunda verior non obligare, num. 3. & quid si priora sponsa-
lia iuramento firmata sint, num. 4. & eodem nu. 3. obliga-
tio semel extincta, amplius non reuiuiscit.

Quid si is virginem violasset, num. 5. & soluantur argumen-
ta, num. 6.

Cum

- C**um matrimonium fortius vinculum sit nemini dubium est priora sponsalia dissolvere, si illud validum fuit: & habetur, cap. li inter, de sponsalibus, & cap. i. de sponsa duorum, & c. fin. 17. q. 2. Si tamē irritum esset matrimonium, obligarent adhuc priora sponsalia: non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectū, regul. non præstat, de regul. iur. in 6. Sic Ioan. Andr. cap. sicut, num. 4. de sponsal. vbi Anton. num. 11. Cardin. q. vltima, Anchar. num. 6. Præpos. num. 9. Henricus, c. de illis, de sponsal. num. 5. Palud. 4. dist. 17. q. 1. art. 3. casu 6. nu. 24. Nauar. summa Hispana, c. 22. num. 23. casu 3. Maneret tamen alter sponsus à sponsalium fide liber: quia per eam contrahendi matrimonium voluntatem, licet fuerit nullum, visus est alter à sponsalib. recedere: vt in simili dixi disputatione præcedenti in fine. Difficultatis autem punctus in eo versatur, vtum per matrimonium validum, omnino priora sponsalia cum alia contracta, extinguantur, ita vt soluto matrimonio professione religionis, aut morte, nulla maneat illorum obligatio, sed penitus extincta sint.
- 2** Quidam censent non omnino extinguī, & ita soluto matrimonio, teneri sponsum ad priora sponsalia. Probat: quia promissio simplex religionis, nō extinguitur per traditionem impossibilem posteriorem matrimonij consummati, sed suspēditur, & cōsoluto, omnino obligat: ergo similiter promissio matrimonij, non extinguitur per traditionem impossibilem alterius matrimonij: hanc tenent Adrianus 4. q. 2. de matrim. ad 2. in paruis voluminibus fol. 394. col. 2. Vega lib. 6. summe casu 125. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. dubio 2. ad 2. f. 118. & f. 120. vers. secunda causa, & q. 46. art. 1. dubio 1. f. 201. & limitat eo vers. secunda causa, nisi sponsus ex eo matrimonio tot genuisset liberos, & alio inito matrimonio, commodē eos educare non posset: vel ita senex esset, vt nō esset iam matrimonio aptus. Idem tenent viri doctissimi Neotherici, & est probabile.

- 3** Probabilius tamen est omnino extincta esse, & proinde soluto matrimonio nullam illa perficiendi obligationem superesse. Probat, quia per illud matrimonium extincta sunt, vt probant tex. nu. 1. adducti, obligatio autem semel extincta amplius non renouiscit, l. qui res, §. aream, ff. de solutio. & c. quartis, de consecrat. d. 4. Item, quia si sint obligationes eiusdem rationis, extinguitur prior per fortiorē superuenientem, vt votum strictioris religionis omnino extinguitur professione sequuta in laxiori. Et per hoc cessat argumentum contrariæ sententiæ, quia votum, & matrimonium sunt obligationes distinctæ rationis, quædam enim fit Deo, altera autem homini, & ideo non mirum si obligatio voti nō extinguatur, sed suspēsa perseueret cōstante matrimonio: secus autem est de sponsalibus, & matrimonio, quæ sunt obligationes eiusdem rationis, factæ homini. Huius sententiæ ex Theologis, videtur esse D. Bonaventura 3. d. 39. art. 2. q. 2. in fi. vbi ait iurantem sponsalia, aliudq; ineuntem matrimonium, peccare mortaliter, & amplius non obligari. Et tenent expressē Palud. 4. d. 28. q. 1. art. 1. conclus. 4. n. 8. supplementum Gabrielis 4. d. 28. q. 2. art. 2. concl. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 2. & c. 13. nu. 3. Manuel 1. tomo summe, in 2. editione, c. 245. num. 8. & ex iurisperitis Ioan. Andreas, Anton. Cardin. Henricus, Anchar. nu. 1. allegati: Alexan. de Neuo, cap. literas, nu. 7. de desponsat. impub. Præpos. cap. sicut, num. 8. de sponsal. Azebedo lib. 5. recapit. tit. 1. l. 1. nu. 13. in fine.
- 4** Hæc sententia adhuc vera est, licet priora sponsalia iuramento firmata sint, quia cum tale iuramentum tunc promissionem homini factam, ea omnino extincta, cessat: sic colligitur ex D. Bonaventura, num. præcedenti allegato: & tenet Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 13. num. 3.
- 5** Si tñ sponsus ea spe virginem violasset, teneretur soluto matrimonio, eam ducere, nō vi sponsalium, quæ extincta sunt, sed ratione dāni illati: & in hoc casu locutus est Adrianus n. 2. allegatus: idem tenet Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 19. fol. 1295. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 3. Quod intelligendum est cū A. ia-

no, nisi iam aliundē esset satisfactum: & idem intelligo, qd esset mulier honesta vidua bonæ fidei, quæ notabilem eius iacturam passa esset, nec aliundē esset satisfactum.

6 Ad argumentum contrarium, conuincat ex dictis num. 3.

DISPUTATIO XLIX.

Utum priora sponsalia dirimantur per posteriora, culpa subsequuta cum posteriori.

S V M M A R I V M.

Non dissoluantur ex parte habentis copulam, num. 1.

Dissoluantur ex parte prioris, num. 2. & ibi quid si erat iusta causa recedendi a prioribus, vel contingat priora sponsalia dissolui: ibidem.

Aliquando dissoluantur, ita vt cum neutra liceat contrahere, numero 3.

An ratione damni illati posteriori cum qua fuit copula, dissoluantur priora, prima opinio dissolui, nu. 4.

Secunda verior non dissolui, num. 5.

Aliquando attenda aquirat possit prima opinio seruari, nu. 6. & quid quando prior promissio fuit occulta, & times hic graue damnum vel fore, vt cogatur eodem num. 6.

- 1** Si ante decretum Tridentini Sess. 24. cap. 1. de matrim. sermo sit, & copula cum posteriori, affectu coniugali esset habita, non dubium est priora sponsalia dissolui, quia posteriora transibant in matrimonium, cap. is qui fidem, de sponsalib. cum nūc autem cessarit matrimonium illud præsumptum, dicendum est non dirimi priora sponsalia, quia fides posterius data, in præiudicium prioris fidei, irrita est. Sic Nauarrus summa Latina, cap. 22. nu. 26. casu 3. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 13. in initio, & casu 8. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 3. Manuel 1. tomo summe, in 2. editione, c. 245. nu. 8. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Ludouicus Lopez, 2. par. instructorij de matrim. c. 38. fol. 1046. constat etiam, quia ante Tridentinum, dum copula erat affectu fornicario, eo quod posteriora sponsalia non transibant in matrimonium, minime prioribus derogabant, vt docet Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 4. dubio 3. Nauarrus proximē citatus Ledesma 2. par. 4. c. 48. artic. 2. cum ergo modò non transeant in matrimonium, in nullo euentu sufficient ad dissoluenda priora.
- 2** Hoc intelligendum est ex parte contrahentis posteriora sponsalia, nā ex parte alterius dissoluta manent, quāuis cum posteriori sponsa non habita sit copula, quia contrahens posteriora sponsalia, eo ipso prioribus renunciat: vt in simili dixi disput. 47. in fi. Utum autem si priora sponsalia contingat dissolui, teneatur hic ad posteriora: dicam disputatione sequenti, nu. 6. & si suberat iusta causa recedendi, dicam in quodam simili, eademmet disputat. nu. 4.
- 3** Aliquando autem ita dissoluantur priora sponsalia per posteriora, cum copula, vt neutrum matrimonium iniri possit: vt si copula, & sponsalia posteriora fuerint cum consanguinea in primo gradu prioris sponsæ, tunc enim cum priori non poterit contrahi, ratione affinitatis ex copula cum consanguinea consurgētis: non etiam cum posteriori ratione publicæ honestatis, quæ ex prioribus sponsalibus, ualidis orta est. Sic Nauarr. & Philarcus num. 1. citati.
- 4** Difficultas tamen est, an quamuis non ratione sponsalium priora dirimantur per posteriora cum copula, ratione tamen damni illati, dissoluantur: id enim affirmat Maioris 4. distin. 27. questione 1. vbi ait, si posterior esset virgo, insciaque priorum sponsalium, & deflorata esset sub spe promissi matrimonij, teneri defloratorem eam ducere: & Palacios 4. distin. 28. disputatione 1. fol. 618. columna prima, dicit forsan in cōscientia hoc esse verum, & potest probari ex dictis disputatio. 45. numero 3. vbi solum uimus ratione huius damni teneri defloratorem, non

non obstante voto religionis, vel castitatis prius emissio, eam ducere.

5 Verius tamen est non dissolui, sed adhuc priorem esse ducendam: quia iniuria illata posteriori, non auferit ius suum priori, nec est simile de voto, quia ex voto, oritur obligatio ex sola religionis virtute, ex promissione autem matrimonij cum defloratione, ex iustitia, cuius obligatio multo strictior est: deinde prius votum non omnino aufertur, sed suspenditur per matrimonium, at in nostro casu utraque obligatio oritur ex iustitia, & prior persequens matrimonium omnino extinguitur: ut dixi disputatione precedenti, nu. 3. Tandem, quia Deus non ita exacte promissionem sibi factam, impleri petit, ac homines, non enim cum damno, & iniuria tertij impleri vult: homines autem propter iniuriam alteri illatam, iure suo priuari noluit. Sic Sotus Henriquez, Manuel num. 1. allegati.

6 Ex quadam tamen æquitate aliquando seruanda esset prior opinio, ut quando deflorata graue dampnum pateretur, magnamque honoris iacturam, prior verò leuiter laderetur: nam tenetur modicum illud dampnum sustinere, ad vitandum proximi grauissimum. Sic Ludouicus Lopez, nu. 1. allegatus, & Henriquez ibi citatus ait, posse in hoc casu iudicem damnare, ut secundam ducat, & in commento littera F, dicit posse conformari priori sententia. Similiter si coram testibus pollicitus est posteriori, priori vero occulte, & probabiliter timet fore, ut censuris cogatur ducere posteriorem, vel aliud notabile dampnum, poterit eam ducere: quia prior rationabiliter hoc velle debet, sicut hic non tenetur ad alias restitutiones cum graui iactura sua, ita Ludouicus Lopez, ibi.

DISPUTATIO L.

An priora sponsalia dissoluantur per posteriora iuramento firmata.

S V M M A R I V M.

Prima opinio affirmans, num. 1.

Contraria verior, num. 2.

Ex parte alterius manent soluta, nu. 3.

Quid si dum iurauit, posteriora sponsalia, suberat iusta causa ab eis recedendi, num. 4.

Quid, quando priora sponsalia contigerit dissolui, prima opinio teneri ad posteriora, nu. 5.

Secunda verior non teneri, num. 6. & ibi promissio tempore inhabili facta, non obligat tempore habili.

An iuramentum de re illicita, vel impossibili, obliget, re illa possibili, & licita facta, nu. 5. & 6.

Soluntur argumenta, nu. 7.

1 **A**liqui existimant seruandum esse posterius promissum, & priori aliter satisfaciendum esse. Sic Innocentius, c. veniens, nu. 1. de iureiuran. vbi Imola, nu. 4. dicit hoc posse sustineri, & tenuit Abbas antiquus, teste Antonio, c. licet, de sponsal. in fine.

2 Ceterum dicendum est prauallere priora sponsalia, quia iuramentum illud fuit de re iniqua, & in præiudicium tertij, quo casu nullo modo obligat, regulam non est obligatoriam, de regulis iuris, in 6. & c. cum contingat, de iureiuran. Et ita tenent ex Theologis D. Bonauentura, 4. distin. 28. in expositione litteræ, Richardus 4. distin. 27. art. 3. q. 4. in fine, & ibi Paludanus, q. 1. art. 3. casu 6. nu. 24. Supplementum Gabrielis ibi. q. 1. art. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. §. 1. & 2. Sotus 4. d. 27. quest. 2. art. 4. dub. 3. Viguerius libro institutionis, cap. 16. §. 7. versic. 7. Philarchus de officio sacerdot. to. 1. parte 2. lib. 2. cap. 1. Henriquez lib. 1. de matrimonio cap. 13. num. 3. Manuel 1. to. Summa in editione, cap. 245. num. 9. Viualdus candelabro, de sponsalib. 1. p. c. 4. nu. 24. Ludouicus Lop. 2. par. instructorij, de matrimonio, cap. 38. fol. 1046. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio,

dub. 13. casu 2. Vega lib. 2. Summa: casu 497. Et ex iuris peritis, Innocentius, sicut contrarius, capitulo sicut, de sponsal. nu. 1. Ioannes Andreas, num. 4. Antonius in fine, Ancharanus, num. 3. Abb. num. 8. Præpositus, num. 5. Alexander de Neuo, num. 12. & 23. Idem Hostiensis, cap. veniens, de iureiuran. super verb. idem: vbi Io. Andr. nu. 7. Ant. nu. 7. Cardinal. num. 3. Ancharanus, num. 6. Abb. nu. 6. Alexander de Neuo, cap. ex parte, de sponsal. num. 19. & 20. Angelus, verbo sponsalia, num. 25. vbi Syluestrius, q. 10. d. 3. Tabiena, q. 6. num. 7. Armilla, num. 7. Lex 8. tit. 1. parte 4. Couar. 4. decret. 1. parte cap. 4. in initio, num. 3. Perez lib. 5. ordinat. tit. 1. l. 1. fol. 3. versiculo ampliatur, Alexander Carreus libro primo, de sponsal. cap. 11. Gutierrez de iuramentis, 1. parte, cap. 5. num. 6. Lancelotus iust. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. compelli, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubric. glos. 1. num. 44.

Ex parte tamen illius; cui prior fides data erat, soluta sunt sponsalia, ut dixi disput. præced. nu. 2.

4 Si autem dum contracta sunt posteriora sponsalia, suberat iusta, & sufficiens causa recedendi à primis, tunc tenetur hic ad posteriora, nam minimè peccat posteriora contrahens, ut bene docet Syluestrius, verb. sponsalia, q. 10. d. 3. quare sponsalia erunt valida, & iuramentum obligabit.

5 Grauius autem dubium est, quando secunda sponsalia non fuerunt valida; quia contrahens primis ligatus erat, nec erat iusta recedendi causa: utrum si ante celebratum matrimonium cum priori, dissoluantur sponsalia, teneatur hic ad posteriora; nam teneri affirmat Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 10. & probat: quia licet priora vi sponsalium non tenuerint, valere tamen vi promissionis.

Secundò, potest vrgentius probari, ex capitulo quidam, de conuers. coniugat. vbi si coniugatus in præiudicium vxoris profiteatur, non valet ut professio, tenet tamen in præiudicium suum, ut votum castitatis ergo similiter posteriora sponsalia valebunt in quantum non redundant in præiudicium priorum, quod contingit, si illis solutis obligare dicamus.

Tandem, quia iuramentum rei illicitæ, si postea licita fiat, obligat: ut testatur Nauar. Summa Latina, cap. 12. nu. vltimo.

6 Verius tamen est minimè teneri. Quia priora minimè valuerunt, etiam in ratione promissionis cum rei illicitæ promissio fuerit; & quod ab initio validum non fuit, tractu temporis non conualescit, regul. non firmatur de regulis iuris in 6. & regul. quod ab initio, ff. eodem titulo.

Item si habens votum castitatis contrahat sponsalia, non tenetur ad ea, quamuis postea in voto dispensatus sit, quia ab initio nulla fuerunt ratione impedimenti impediens, sed similiter in nostro casu fuerunt nulla ratione impedimenti priorum sponsalium, ergo.

Item promissio emissæ tempore inhabili, non obligat tempore habili: ut tradit Abb. c. placuit, nu. 4. de conuers. coniugato, per illum textum, & per capitulum quidam, eodem tit. ex quibus constat si coniugatus profiteatur, cum eo tempore sit inhabilis, non teneri mortua vxore ad religionem redire.

Tandem, quia votum de re impossibili non obligat, ea possibili facta, ut docuit Frater Penna, quem refert, & sequitur Ludouicus Lopez, 1. parte instructorij, cap. 43. versiculo stultum est: ergo similiter cum illa promissio fuerit illicita, quando postea licite impleri possit non obligabit.

Hoc tamen concedendum est priori sententia, in speciali casu teneri, non ratione promissionis præcisè, sed ratione damni illati virgini defloratæ, aut viduæ honestæ magnam famæ iacturam patienti: ut in simili dixi disput. 48. num. 5.

7 Ad primum argumentum, & 3. constat ex dictis num. precedenti, utraque enim doctrina neganda est.

Ad secundum, dic cum Nauarro lib. 3. consilio. in prima editione, tit. de conuers. coniug. consil. 4. num. 3. in 2. verò

verò cor. f. 5. nu. 3. ubi ait votum coniugati castitatis in præiudicium vxoris esse validum, non tamen votum filij familias, in præiudicium patrie potestatis: quia ille potuit à principio se obligare ad partem in illo voto contentam, scilicet ad non p.endum, hic autem ad nihil potuit se à principio attingere. Sic ergo in presenti, cum alijs spon-
sali- bus ligatus nullo modo poruerit fidem suam alteri attingere posterior obligatio, omnino est irrita.

DISPUTATIO LI.

Verum sponsalia ab impuberibus contracta, dissol-
uantur per solum dissonum alterius puber-
tatem adepti.

S U M M A R I U M.

*Que sit dubitandi ratio, & quot questiones d. p.ueñde sint. n. 1.
An. cap. de illis, el primo. & c. à nobis, de desponsat. impub. in-
telligantur de sponsalibus infantium. 1. intellectus, nu. 2.
2. Intellectus, nu. 3.*

Tertius intellectus, nu. 4.

Textus intelliguntur de sponsalibus ab impuberibus celebratis, nu. 5.

Neuter potest ante pubertatem resilire, at pubes factus quilibet, nu. 6.

Non satis est mutui consensus ad resilendum ante pubertatem, nu. 7.

An prius adeptus libertatem, possit statim resilire, prima opinio non posse, nu. 8.

Secunda verior posse, nu. 9. & ibi, frustra expectatur euentus, cum nullus est effectus.

Quid si pubes cum impubere contrahat, nu. 10.

Et quid si cum infans, nu. 11.

Quid si Pater pro impubere contrahat, nu. 12.

Quid si impuberes contrahant per verba de presenti, nu. 13.

An exigatur, ut stat. m. ac pubertatem adepti fuerint resiliant & quando d. caur aliquid statim, vel in cōmēti fieri, nu. 14.

An desideretur nouus consensus post pubertatem, ut sponsalia irrevocab. a maneant, nu. 15.

Quid si impubes dissentiat ante pubertatem, nec dissensum mutet, & factus pubes non amplius recordeur, nu. 16.

*Quid si factus pubes dissentiat solum interius, absque externo signo, an satis sit, vel sit necessarium coram iudice reclama-
re, nu. 17.*

Post quem inuenies cetera summaria.

Dubitandi ansam nobis præbent, cap. de illis, el primo & c. à nobis de desponsat. impub. ubi deciditur impu-
beres resilire nō poss. ante pubertatem, à sponsalibus cōtra-
ctis: ea verò adepta posse. Vnde tres cōnes agitando sunt.

Prima, an hi textus intelligantur de sponsalibus infantium, vel impuberum.

Secunda, an concedant impuberibus facultatem resi-
liendi in utroque foro, vel solum in externo.

Tertia, an impuberum sponsalia iuramento firmentur ita ut neutri liceat amplius resilire.

Questio prima, utrum prædicti textus intelligantur de
soli infantium sponsalibus, aliqui id ecussent: sic Lauren-
tius, & Vincentius, & alij, (ut refert Host. Summa, tit. de
desponsat. impub. §. quid iuris, num. 11.) & videtur tenere
D. Tho. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad 8. aut. n. infantes contrahentes
sponsalia, petiuros esse dissolutionem, & ratem legitimam
adeptos, ne approbare videantur, suis. n. quid i. sponsalium
modus, & eodem pacto interpretantur hos textus, Nauar.
Summa Hispana, c. 22. n. 24. casu 16. Henriquez lib. 1. de
matrim. c. 14. nu. 7. Philarcus de off. sacer. to. 1. p. 2. lib. 2.
c. 1. Manuel 1. to. Summa 2. editione, c. 24 f. nu. 7.

Alij verò interpretantur hos textus, de sponsalibus non per ip-
sosmet impuberes, sed per alios ipserum nomine cōtractis: sic
D. Th. eadem q. 2. art. 1. ad 1. Durandus 4. d. 27. q. 3. art. 3.

Alij verò, quos refert Goffredus Summa, tit. de desponsa-
sat. impuberum, nu. 8. dicunt intelligi de impuberibus con-
trahere intendentibus solum matrimonium, cum. n. illud
inualidum fuerit defectu ætatis, nec valuerit ut sponsalia,
detectu intentionis, possint adepti pubertatem resilire.

Sit tamen prima conclusio, prædicti textus intelligun-
tur de impuberum sponsalibus. Probat, quia dicto capi-
tulo de illis, vers. si verò, sic dicitur, *intra eandem pubertatem
annos altero existente, cum sponsalia contrahunt*: at infantes
nequeunt sponsalia contrahere. Idem deciditur ibi neu-
trum posse ante pubertatem resilire, sed si essent ab infan-
tibus cōtracta, cum prorsus irrita sint, semper resilire pos-
sent. Sic docent Glos. d. c. de illis, in casu s. positione, & ibi
Host. in initio, & super ver. peruenierit, Ioannes Andreas,
nu. 4. Innoc. in initio, Ant. nu. 5. Ancharan. in initio, &
nu. 2. & 4. Card. eu. 2. Abb. in initio, Henricus, nu. 3. Ale-
xander de Neuo, nu. 14. Prapost. nu. 1. idem Hostien. Sum-
ma, tit. de desponsatione impuber. §. quid iuris, n. 11. Gof-
fredus Summa, eodem tit. nu. 8. Rosella matrimonium 2.
num. 6. Ang. verb. sponsalia, num. 37. ubi Syluest. q. 10. ca-
su 12. Tabiena, q. 9. nu. 10. casu 8. Armilla, nu. 13. Couar. 4.
decret. 1. p. cap. 5. §. 1. n. m. 1. Gregorius Lopez, l. 7. verb.
excusation. tit. 1. p. 4. Nauarrus Summa Latina, c. 22. num.
27. casu 6. & lib. 4. consiliorum, tit. de desponsatio, impub.
in prima editione, consil. 2. in 2. cons. 1. Gutierrez, quest.
canon. lib. 1. cap. 18. num. 10. Matienzo lib. 5. recopilatio,
tit. 1. rubr. Glos. 1. num. 57. Et ex Theologis Paul. 4. d. 27.
q. 1. art. 1. casu 10. l. m. 28. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu
8. Sertus, 4. d. 27. q. 2. art. 5. vers. tamen si, Veracru. 2. p. Spe-
cul. art. 21. casu 14. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43.
art. 3. casu 10. Viualdus Candelabro, parte 1. de despon-
sat. cap. 5. num. 44. Vega lib. 6. Summa, casu 105. Bartholo-
maus à Ledesma, dub. 11. de matrimonio post quartam
conclusionem, Ludovicus Lopez, 2. p. instructorij, de ma-
trimonio, c. 38. fol. 1049. in fine.

Secunda conclusio, si duo impuberes sponsalia contra-
hant, neuter potest ante pubertatem resilire, pubes tamen
factus, potest quilibet, habetur, cap. de illis, el primo, & c.
à nobis, de desponsat. impub. Et ratio prioris partis ea est,
ne propter ætatis fragilem inconstantiam, sæpe contrahat,
totisque à contractu resiliat: posterioris autem partis ra-
tio est, quia quamvis iure permittente impuberes verè
sponsalibus astringantur, idem tamen ius voluit, ob immu-
tatum iudicium, ne ita tima essent, cui eorum cuilibet
pubertatem adepti resilire liceret. Sic gloss. Hostien. su-
per ver. negauerit, Innoc. Ioannes Andreas, Ancharanus,
Cardip. Abb. Henricus, Prapost. D. Ant. Rosella, Ang. Syl-
uestrius, Tabiena, Armilla, Couarruias, Veracruz, Bar-
tholomæus à Ledesma, Viualdus, Vega, Ludovicus Lopez,
num. præcedenti allegati, Antonius Cuccus lib. 5. institut.
moralium, tit. 10. nu. 76.

Item inferitur non sufficere mutuum impuberum con-
sentum, ut ante pubertatem resilire possint, constat ex d. c.
de illis ibi, *utrumque, siue alter reelamet*, & ratio est, ne ob
debile iudicium, passim contrahant, & resiliant. Sic Host.
d. c. de illis, super ver. negauerit, ubi Ioannes Andreas nu.
4. Ant. nu. 5. Ancharanus, nu. 2. & nu. 4. in initio, Abb. nu.
5. Prapost. nu. 7. notabili 1. Henricus, num. 3. Paludanus,
Couar. Viualdus, Ludovicus Lopez, Vega, citati, nu. 5. An-
tonius Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 10. num. 76.
Henriquez lib. 1. de matrim. c. 14. nu. 6. in initio in com-
mento litera Z, quamvis idem Henriquez eodem c. 14. nu.
7. sibi contrarius, dicat posse ex mutuo consensu resilire,
per d. c. de illis, quod tantum abest, ut hoc probet, ut oppo-
situm expresse decidat, & ita credo esse errorem typogra-
phic.

Vtrum autem pubertatem prius adeptus, possit statim
resilire, non constat: nam Glos. d. c. de illis, verb. cum spon-
salia, & ibi Cardinalis, num. 2. credunt non posse, do-
nec alter pubescat, quia alias nulla constitueretur differen-
tia inter versic. si verò, & versicul. vltimum, eiusdem
cap. de illis.

Tertia

- 9 Tertia tamen conclusio sit, prius pubes factus, potest statim resilire, nec tenetur pubertatem alterius expectare; ut clarè videtur decidi, d. cap. de illis, versic. si verò, & constat differentia inter illum, & vers. ultimum, nam versic. si verò, loquitur textus, quando is, qui tempore sponsalium erat impubes, factus pubes reclamatur: at vers. ultimo, quando sponsalium tempore pubes erat, & reclamatur altero impubere existente. Probatum etiam ratione, quia frustra expectatur eventus, cuius nullus est effectus, cap. cum contingat, de offic. delegat. ergo si prius factus pubes, potest altero pubertatem adeptus reclamare, potest ita statim. Sic Glos. sibi contraria, d. c. de illis, verb. minoris, vbi Hostiensis super verb. negauerit, Ioan. Andr. nu. 4. Ancharan. nu. 22. Abb. num. 5. Henricus, nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 15. & 16. Palud. Rosella, Angel. Syluest. Tabiena, Armilla, Couar. num. 2. Ludou. Lop. fol. 1059. Viualdus, & Vega, allegati, num. 5. idem sequitur Lex 8, tit. 1. p. 4. Brunellus de spons. concl. 7. nu. 1. Ant. Cuccus lib. 5. institutio, moral. tit. 10. nu. 80. & potius dicendum est teneri statim, ac pubes factus fuerit resilire, aliàs non posse: ut bene Cou. n. 2. & dicemus, n. 14.
- 10 Quarta conclusio, pubes cum impubere contrahens, nunquam resilire potest, id autem licet impuberi, cum pubes fuerit, & non antea, habetur expressè, d. c. de illis, vers. multis. Et ratio est, quia contractus potest in minoris fauorem, claudicare: ut si minor absque tutoris autoritate, & maior contractum ineant, illi soli reclamare permiffum est, non eo minus, C. de procurator. sic Glos. d. c. de illis, vers. semel, vbi Hostien. super verb. negauerit, Innocent. in initio, Ioan. Andr. nu. 4. Anchor. nu. 4. Card. nu. 2. Henricus, nu. 5. Alex. de Neuo, num. 16. Prapof. num. 1. Rosella, Ang. Syluest. Armilla, Tabiena, Couar. nu. 5. Veracruz, Ludou. Lop. fol. 1050. Petr. de Ledesma allegati, nu. 5. Nauar. lib. 4. conf. tit. de despons. impuber. in 1. editione, conf. 2. in 2. conf. 1. Bartholom. à Led. dub. 13. de matrimonio, casu 13. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 5. & cap. 14. nu. 7. Vega lib. 6. Summa, casu 107. Addunt, & bene Alex. de Neuo, & Nauar. etiam de consensu impuberis non posse puberè resilire, quia ob fragilem ætatem impubes consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem, caret ut diximus, n. 6.
- 11 Quinta conclusio, si maior septennio contrahat cum infanti non potest resilire, donec infans septennium habeat: & tunc eo volente tenetur promissis stare, ut latè probauimus supra disput. 6. nu. 27.
- 12 Sexta conclusio, si parentes pro impuberibus sponsalia contrahunt, quoties valida sunt, non potest impubes resilire, donec pubescat: secus quando invalida sunt, (quando autem sint valida, dixi disput. 23. nu. 3. & 17.) Sic Io. Andr. c. de illis, el. 1. de despons. impub. nu. 4. vbi Anchor. nu. 4. & hoc pacto intelligendus est Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. num. 6. vbi absolute dicit non posse impuberem ante pubertatem reclamare.
- 13 Septima conclusio, sicut à sponsalibus veris non licet resilire ante pubertatem, ita nec præsumptis: ut si impuberes contrahant per verba de præfenti, habetur expressè, cap. à nobis, de despons. impuber. & docet ibi Hostiensis. & Innocent. in fine, Ant. nu. 2. Gardin. nu. 1. Abb. nu. 2. Alexand. de Neuo, nu. 6. Prapof. cap. de illis, el. 1. num. 1. de despons. impub. Tabiena, verbo sponsalia, q. 9. nu. 10. casu 8. Cou. 4. decret. 1. p. cap. 1. §. 1. num. 1. Anton. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 10. nu. 80.
- 14 Octaua conclusio, dum diximus conclusionibus præcedentibus posse impuberem factum puberem, à sponsalibus resilire, intelligendum est, si statim pubertate adepta resiliat, alioquin postea non poterit. Quia ex quo statim non contradixit, visus est tacite consentire. Sic Hostien. d. c. de illis, in initio, super verb. antequam, vbi Io. Andr. nu. 2. Ant. nu. 3. Anchor. nu. 2. & 4. Henricus, nu. 6. Alexand. de Neuo, nu. 15. & licet idem Ant. c. ex literis, de desponsat. impub. ad finem, dubitauerit, & potius inclinauerit posse, quandocunque resilire, nisi simultanea habitatio fuerit, at tandem concludit tenendum esse debere in puncto pubertatis resilire, idem Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. §. 1. nu.

1. Lud. Lop. 2. p. in fructu, de matrim. cap. 38. fol. 1050. idem videntur tenere Ang. verbo sponsalia, n. 37. vbi Syluest. q. 10. Nauar. Summa, c. 22. Hispana, num. 23. Latina, nu. 26. Veracruz 1. parte Speculi art. 21. casu 14. Bartholom. à Ledes. de matrim. dub. 17. casu 13. dicunt enim oportere dissensum esse antequam tacite, vel expresse consensus præbeatur, idem videtur tenere Sotus 4. d. 27. q. 2. artic. 5. versic. tamen si, dicit enim dirimi sponsalia, si annos pubertatis ingressus illicò dissentiat.

Statim, autem intelligitur, triduo ante, vel post pubertatem. Sic Hostien. Ioan. Andr. & Anchor. nu. 4. ibidem, & quamuis ipsi non probent, potest probari, quia in iure dicitur incontinenti aliquid fieri, quod intra triduum fit, l. finali, C. de errore aduocatorum, ibi, *incontinenti, id est, triduo*, & l. finali, C. de iudicijs, ibi, *illico etiam, id est, intra triduum*. Et confert doctrina Baldi ibi, & Felin. c. veniens, el. 2. de testibus nu. 15. in fine, Ripa l. 4. §. condemnatum, ad finem, ff. de re iudicat. Mandosij de monitorijs, q. 31. nu. 8. vbi docent dici incontinenti probari, quod intra triduum probatur.

15 Hinc infertur non esse opus, ut factus pubes sponsalia ratificet, sed eo ipso quod non reclamet, manere indissolubilia. Constat ex d. c. de illis, el. 1. ibi, *si cum ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, separemur*, ergo ad dissolutionem reclamatio desideratur, secus autem ad omnimodam firmitatem. Et ratio est, quia ideo ad matrimonium requiritur nouus consensus, quia ante pubertatem contractum, inuvalidum erat, ergo cum sponsalia valida fuerint, non petunt nouum consensum, ut adepta pubertate omninò firma sint. Sic Hostien. d. c. de illis, super vers. si verò. & colligitur expressè ex vniuersis Doctoribus nu. præcedenti allegatis, cum petant, ut pubes factus statim reclamet, ad sponsalia dissoluenda.

16 Rogabis tamen quid dicendum, si impubes ante pubertatem resiliat à sponsalibus, & postea non mutet cum dissensum, nec amplius recordetur post pubertatem, an maneat dissoluta sponsalia? videtur enim non manere, quia ille dissensus non sufficiens fuit, cum ante pubertatem fuerit, ergo cum factus pubes non reclamauerit, iam videntur omninò firma manere. Item quia alias vanum esset, & inutile dicere, non posse resilire ante pubertatem.

Sed credo manere tunc dissoluta. Probatum, quia ideo ratificantur, & firma fiunt sponsalia, non reclamando in puncto pubertatis, quia eo ipso, quod non reclamatur, videtur in ea voluntate persistere, & ita aliqui Doctores (ut retuli, nu. 14.) dicunt oportere impuberem reclamare, antequam expresse, vel tacite per lapsum temporis consentiat: at quando impubes dissentit, & amplius non mutat voluntatem, iam non in priori assensu videtur persistere, & sic non inducitur tacitus consensus, sed in dissensu videbitur perseverare, Huius sententia videntur Hostien. c. de illis, el. 1. paulò post principium, de despons. impub. vbi Anton. nu. 3. & Alex. de Neuo, nu. 16. Prapof. n. 1. vbi docent non satis esse reclamare ante pubertatem, ad sponsalia dissoluenda, prodesse tamen, ne impubes censeatur adepta pubertate consentire, & ad declarandum voluntatem, in qua præsumitur perseverare, & ut impediatur ratificatio per superuenientiã pubertatis, & ideo cõsuluit, ut sæpè reclamet.

Nec obstant in oppositum adducta, fateor. n. per dissensum ante pubertatem, non dissolui, sed per habitum pubertatis pũcto, cum in illo videatur perseverare. Nec vanum est dicere antea non dissolui: quia si ante pubertatē dissoluerentur, possent tunc alia validè contrahi, & post dissensum illud, oporteret denuo illa contrahere, ut valida sint, cum tamen adhuc existente dissensu ante pubertatē sponsalia firma sint, & si alia contraheretur essent irrita, & satis est mutare voluntatē perseverando in priori consensu, ut veniente pubertate, omninò firma, & indissolubilia maneat.

17 Tandem non immeritò dubitabis, quid dicendum sit, si impubes toto tempore præcedenti persistit in sponsalibus, at factus pubes, statim interius dissentit, utrum hoc satis sit pro foro conscientia? Videtur enim non
satis

satis esse, p. c. de illis, el. 1. de despons. impub. ubi, si reclamauerint in iudicio Ecclesie separantur. ubi Hostien. super verb. negauerit, Ant. nu. 5. lo. And. nu. 5. Card. nu. 3. Henricus, nu. 6. Prapof. nu. 5. dicunt hanc reclamationem debere fieri coram Episcopo, vel eius vicario, & ipsis deficientibus coram honestis personis, ut in appellatione contingit, iuxta c.inales, & ibi notata, de appellat. ergo videtur hanc reclamationem necessariam. Præterea D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 8. Ang. verb. sponsalia, nu. 37. ubi Sylu. q. 10. casu 13. Tabiena q. 9. nu. 10. casu 8. Arnilla, nu. 13. Bartholom. à Ledefina de matrimonio dub. 13. casu 13. tractantes, quoniam per dissensum puberis dissolvantur sponsalia ante pubertatem inita, dicunt id contingere, dum petit à iudice ea dissolui, & Nauarr. Summa, cap. 22. Hispana, nu. 24. Latina, num. 27. casu 6. dicit dissolui per abolitionem factam à iudice, ergo sentiunt non sit esse dissensus internus.

Credo tamen satis esse pro foro conscientia, quia (ut dixi, nu. 14. ideo sponsalia manent firma, dum impubes factus, pubes non reclamatur, nam tacite videtur consentire, sed in hoc casu nullus est tacitus consensus coram Deo, sed expressus, dissensus, ergo non ratificantur. Præterea, quia Doctores, num. præced. allegati, ideo asserunt prodesse reclamationem ante pubertatem, ne pubes videatur ratificare, sed dum est dissensus internus, deficit ratio in foro conscientia, ergo. Tandem, quia reclamatione illa coram iudice, videtur solum ad forum externum desiderari, ut iudex pro dissolutione sententiam ferat, & sic intelligendi veniunt Doctores, citati reclamationem illam petentes.

S V M M A R I U M.

Utrum textus permittentes impuberibus ad eam pubertate, resiliere a sponsalibus, loquantur permissiue, & in foro externo, 1. opinio affirmans, num. 18.

Secunda verior, num. 19. & solvuntur argumenta nu. 20.

Post num. 20. inuenies summaria, quæ desiderantur.

Questio 2. Utrum iura concedentia impuberibus, ad eam pubertate posse à sponsalibus antea initis, resiliere, loquantur permissiue, & in foro externo, quidam enim affirmant. Probat, quia ridiculum videtur, & rationi dissonum asserere valida esse impuberum sponsalia, & minimè obligare, tempore quo implenda sunt: ut vanus esset contractus, si toto præcedenti tempore validus esset, eo tamen, quo implendus esset, non obligaret.

Et confirmatur, quia nullus sponsalia contrahit, ut inde oriatur honestatis publicæ impedimentum, sed vera contrahendi matrimonij obligatio.

Secundò, quia, c. de illis, el. 1. de despons. impub. ubi hæc dissolutio permittitur, non videtur loqui in foro conscientia, sed tantum compulsionem fori externi denegare. Quare Glos. ibi, verb. iudicio, in fine, ponderat ea verba textus: *si reclamauerint, nec voluerint in alium consentire, poterunt iudicio Ecclesie separari*: inquit hæc, *si iuramentum non interuenit, non sunt inuicti compellendi, quia inuicta nuptia solent exitus difficiles habere*: ubi aperte videtur sentire tantum esse permissionem, & denegari compulsionem, timore infelicitatis exitus: & hoc aperte sonant illa verba textus citata, quasi dicat, si rebelles fuerint, permittatur eis separatio. Pro hac sententia videntur Ant. d. c. de illis, nu. 5. & Alex. de Neo, nu. 14. ubi asserunt impuberes, si doli capaces sint, non posse absque causa postea resiliere: & tenet expressè Hugo, (ut refert Henric. c. 2. de spons. n. 7. idè Angles Floribus 1. p. q. 1. de essentialibus matrimonij, art. 4. difficultate 2. fol. 535. concl. 2.

19 Dicendum tamen est, textus procedere in utroque foro, & proinde ex solo impuberis dissensu ad eam pubertate absque alia causa solui licet sponsalia. Probat, quia ex sola reclamatione alterius pubertate adepti habetur, d. c. de illis, sponsalia esse dissolvenda: & c. à nobis, de despons. impub. habetur idem, si autem esset solum permissio, prius monendus esset resiliens, ut dicitur c. ex literis, el. 2. & c. requisit,

de spons. Præterea, quia hoc concessit ius, ut immanitro puerorum iudicio consuleret, ne tanto vinculo indissolubiliter obligari possint, sed non satis consultum esset sola permissione, peccarent, n. lethaliter, resiliendo. Tandem quia eodè pacto consuluit ius pueris circa sponsalia, quo circa vota, sed hæc licet valida sint, possunt ex solo patris, vel tutoris consensu, cassari in utroque foro, ergo similiter sponsalia impuberum, possunt in utroque foro dissolui, ipsis impuberibus pubertatem adeptis differentibus. Sic tenent Henricus, c. 2. de spons. nu. 9. Summa confessorum, tit. de spons. q. 17. Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 10. nu. 28. Lud. Lop. 2. p. instructori de matrim. c. 38. fol. 1049. in fine.

20 Ad 1. argumentum, ex propositis num. præced. negatur antecedens: quia ille contractus sponsalium habet hunc effectum, ut toto tempore præcedenti ante pubertatem, omnino obliget, & impediat alia sponsalia contrahi validè, & faciat oriri impedimentum publicæ honestatis, nec datur omnimoda libertas post pubertatem, sed tantum statim, ut diximus, nu. 14. Sicut non est vanum impuberis votum, quamuis ad libitum possit à patre, vel à tutore irritari.

Ad confirmationem constat ex dictis, quia sponsalia impuberum non tantum eum effectum habent.

Ad 2. glossa non facit illi sententiæ indifferentem, n. de impuberibus, & de puberibus loquitur, quia in ea est opinio, ut ad nulla sponsalia et puberes cogendi sint, nisi iuramento firmentur: nec textus fauet, ut probavi, nu. præcedenti.

S V M M A R I U M.

An sponsalia impuberum firmentur iuramento 1. opinio negans, nu. 21.

Secunda affirmans, & verior, nu. 22.

An exigatur ut sint doli capaces, & quando tales dicantur 1. opinio dici tales post septennium, nu. 23.

Secunda verior, nu. 24. ubi explicatur, quando puer dicitur proximus pubertati.

Quando non sunt proximi pubertati an egeant iuramento relaxationis, nu. 25.

Solvuntur argumenta, & explicantur, c. pueri, & c. paruuli, 22. q. 5. nu. 26.

21 **Q**uestio 3. Utrum sponsalia impuberum ita firmentur iuramento, ut neutri liceat pubertatem adepto, resiliere? Duplex est sententia 1. ait non firmari, & ita resiliere posse, probatur, quia, c. pueri, & c. paruuli, 22. q. 5. impuberes prohibentur iurare.

Secunda, quia iuramentum additum contractui, sortitur easdem contractus condiciones, l. fin. C. de non numerata pecunia, sponsalia aut impuberum, iure habent tacitam conditionem, nisi facti puberes resilierint: & ad c. ex literis el. 2. de sponsal. cui opposita sententia innititur, respondet hæc, illos impuberes non reclamasse post pubertatem, & ita meritò cogi. Sic tenent quidam antiquiores, teste lo. Andr. c. c. ex literis, n. 3. idem docent Ant. c. de illis el. 1. de despons. impub. n. 5. & ibi Card. n. 2. Henricus, c. 2. de sponsal. n. 9. Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 10. nu. 28. & non caret probabilitate.

22 Secunda sententia multò probabilior, ait firmari iuramento, nec licitum esse resiliere. Probat, ex c. ex literis, el. 2. de sponsal. ubi expressè dicitur impuberes iurantes sponsalia, cogendos esse ea perficere, & absque fundamento, ad libitumque ut dictum eos non reclamasse post pubertatem. Præterea, quia quamuis de alijs impuberum contractibus non constet inter Doctores, firmentur iuramento, necne: id tamen provenit, quia secluso iuramento invalidi erant, cum ergo sponsalia impuberum secluso iuramento valida sint, licet dissoluta, dicendum est iuramentum adiectum ea confirmare, indissolubilia, reddere. Sic tenent Glos. d. c. de illis verb. iudicio, ubi Ioan. Andr. nu. 4. Anchar. nu. 4. Abb. num. 6. Prapof. num. 1. Alexand. de Neo, num. 13. Idem Glos. d. c. ex literis verb. sub iuramento, ubi Hostiens. super verb. iurare, Ioan. Andr. num. 3. Anton. num. 10. Ancharan. num. 3. Abb. num. 6. Alex. de Neo, num. 15. Prapof. num. 4. in fine. Couar. 4. decret. 1. par. c. 5. §. 1. nu. 2. & de

de pactis, §. par. §. 1. nume. 3. Et ex Theologis Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 14. nu. 7. Viualdus. Candelabro de sponsal. par. 1. cap. §. num. 46. Ludou. Lop. 2. par. instructo-
rij, de matrimon. cap. 38. fol. 1050.

23 Hoc tamen iuramentum, ut firmet sponsalia, præstan-
dum est ab impuberibus doli capacibus: ut fatetur omnes
Doctores, num. præcedenti allegati: quando autem dicantur
doli capaces ad hunc effectum, non constat inter eos: alii
enim dicunt debent esse tales post septennium, sic Abb. d. c. de illis, num. 6. & videtur clarè sentire, Alex. de
Nevo, d. c. ex literis, num. 16. ubi querens quando dicatur
puer doli capax ad hunc effectum, respondet sic, dic ut ha-
beretur, c. 1. de delictis puerorum: in quo textu apertè vo-
catur doli capax, qui rationi vsu gaudet, nempe post septē-
nium, & docet ibi Gloss. verb. grandiusculis, Host. ibi in
initio, Anch. nu. 3. Abb. nu. 4. & manifestè patet, quia tex-
tus ille decidit, pueros omnium peccatorum capaces esse,
dēpta carnali copula: quod manifestum est verificari, cum
primum rationis vsu habent: idem videtur tenere Host.
d. c. ex literis, verb. iurare, remittit enim se quando puer
sit doli capax, ad d. cap. de delict. puero. ubi in initio dicit
esse doli capax post septennium.

24 Sed dicendum est cum Couar. utroque loco, Viualdo,
& Ludou. Lop. nu. præcedenti allegatis, quo ad hunc effe-
ctum dici doli capaces, quādo ita proximi pubertati sunt,
ut intellectum, ac discretionem habeant, ad firma omnino,
& irrevocabilia reddenda sponsalia non tñ amplius expli-
cant, qñ dicatur pubertati proximi: at generaliter ad con-
tractus docent aliqui tunc esse, qñ masculus excedit deci-
mū, & dimidium annū, femina verò nonum, & dimidiū.
Sic Gloss. §. pupillus, verb. infantie, inst. de inutil. stipul. &
gloss. fin. l. 1. & ibi Bart. nu. 6. ff. de novatio. Nauar. lib. 4.
consil. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 39. nu. 11. Caldas,
l. h. curatorē, §. minoribus, nu. 7. & 8. C. de in integr. restit.
& multi, quos refert Duennas regul. 259. limit. 3. & id de
masculo definitur, l. 6. tit. §. par. 6. & l. 4. tit. fin. ead. par. &
l. 8. tit. 3. par. 7. & l. 9. tit. 1. eadem par. ubi Greg. Lopez.
verb. maior, dicit has leges non constituere differentiam
inter mares, & feminas, unde vel dicendum esse eodem
modo taxare in utrisque, vel feminas dispositioni iuris
cōmunis relinquere: & tandem hoc credo potius arbitrio
iudicis relinquendum esse, ut cum multis docet ibi Duen-
nas & Couar. 4. decret. 2. p. c. §. n. §. & Clemēтина si furio-
sus, 3. par. in initio, nu. §. Menoch. de arbitrat. lib. 2. centu-
ria 1. casu §. 7. num. 43. Gutier. auth. sacramenta puberum,
nu. 4. C. si aduer. vendit. quod iudicis arbitrium circa pue-
rum, & feminam non excedentes dictam ætatem, ut iudi-
cet proximos pubertati, esse doli capaces maximus conie-
cturis, & cautissimè, & rarò duci debet: post eam verò æta-
tem, non tam vehementes cōiecturæ desiderantur: sic Co-
uar. 4. decret. 2. par. cap. §. nu. §. Duennas regul. 259. limit.
3. ad finem, Menoch. d. casu §. 7. nu. §. 2.

25 Vbi autem puer non esset ita doli capax, ut eius iura-
mentum confirmaret sponsalia, indiget relaxatione iura-
menti, cum enim vsu rationis habeat, obligari Deo po-
tuit, ea tamen faciliè concedenda est ab Episcopo, ob æta-
tis imbecillitatem. sic in alio simili docet Couar. 4. decret.
1. par. c. §. §. 1. num. 4. & Ludou. Lop. libro 1. de contract.
c. 39. fol. 48 §. Gratian. reg. 1. nu. 4. debet enim ceteros im-
puberum contractus non firmari iuramento, eius tamen
relaxationem desiderari, & faciliè concedendam esse.

26 Ad primum argumentum ex propositis, nume. 21. re-
spondetur illos textus loqui de impuberibus, quo ad tes-
timonium ferendum, non enim cogendi sunt iurare: &
ita explicant ferè omnes Doctores iuris Pontificij nu. 22.
allegati.

Ad secundum nego minorem, quando ius aliter dispo-
nit, at idem ius canonicum disponens, cap. de illis el. 1. de
despons. impub. inesse tacitam conditionem sponsalibus
impuberum, nisi post pubertatem resiliant: disponit, cap.
ex literis, el. 2. de sponsal. id deficere, quando iuramento
firmata sunt.

DISPUTATIO LII.

Ut sponitalia mutuo contrahentium con-
sensu dissolui possint.

S I M M A R I U M.

In quo consistat difficultas, & 1. opinio non licere, num. 1.
Vera sententia licere, & explicatur, cap. 2. de sponsal. nu. 2.
Quam libertatem requirat ille consensus, & quando non ex-
cuset, nu. 3. & quid, quando aliter tantum resiliat, nu. 4.
An resiliare dicatur ex eo, quod differat, vel renuat implere
sponsalia, nu. 5. & ibi frangenti fidem fides seruanda nō est.
Quid si iuramento in fauorem partis firmata sint, nu. 6.
Quid si iuramentum sit in solius Dei honorem 1. opinio non
excusare, num. 7.
Secunda ver: or excusare nu. 8. & solvuntur argumenta, nu. 9.
& ibi, quid si uterque iuramento promittat.

1 D Isputationis huius difficultas consistit circa intelligē-
tiam, c. 2. de sponsal. ibi. qui de contrahendo matrimo-
nio sibi fidem dederunt commonendi sunt, & modis omnibus
inducendi, ut fidem observent: si autem se ad inuicem admitte-
re noluerint, ne deterius inde contingat potest in patientia to-
lerari. ubi textus apertè videtur negare licitum esse, mu-
tuo consensu sponsalia dissolui, & solum permitti timore
peioris exitus, & ita sentit Hugo. quem refert, & sequitur
ibi Gloss. verb. tolerari, Io. Andr. c. de illis, nu. 1. in fine, de
sponsal. Lancelottus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de spon-
sal. verb. tolerari.

2 Nihilominus dicendum est sponsalia puberum, dissolui
posse mutuo ipsorum cōsensu (dixi puberum, nam si uter-
que, vel alter impubes sit, nō sufficit dissensus donec ad pu-
bertatem accedat (ut dixi disput. præced. nu. 7.) Probatur,
quia c. 2. de sponsal. adducit societatis similitudinem, quæ
cum mero iure, & licitè mutuo sociorum consensu dissol-
uatur, incongrua esset, si ex sola permissione procederet.
Unde textus ille sic intelligendus est, iuxta ferè oēs Doct.
allegandos: quia vulgi opinione artenta videntur hi vin-
culū fidei præstitisse offendere, monendi sunt contrahere, ut
à mali apparentia desistant quāuis malum non sit, & si no-
lint, tolerat Ecclesia, nō solum permittens, sed approbans.
Item, quia oīs res, quæ per quascumq; causas nascitur, per
easde dissoluitur, c. 1. de reg. iur. ergo cum spōsalia ex mu-
tuo consensu consurgant, eodem dissoluuntur: Sic tenent
ex Theologis D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad §. D. Ant. 3. p. tit.
1. c. 18. §. 1. casu §. & multi alij, nu. 6. allegandi, idem dicen-
tes, qñ interuenit iuramentū. Et ex Iurisperitis Goffredus
summa, tit. de sponsal. nu. 9. Host. c. 2. de spōsal. in fi. Innoc.
c. sicut, eod. tit. nu. vnico, Henricus c. de illis, eod. tit. nu. §.
Fel. d. c. 1. nu. 16. & c. 1. de iureiur. nu. 2. Brunellus de spō-
sal. concl. 9. nu. 2. Martinus de Garatis inter consilia ma-
trimonialia Zileti, cōf. 15. m. 6. lex 8. tit. 1. p. 4. Greg. Inp.
eo. tit. l. 7. verb. excusatio. & multi alij eo. nu. 6. referendi.

3 Tria tamen sunt maximè obseruanda. Primum est, sēpē
remissionem alterius, & maximè semine, nō esse liberam,
sed quia alter sponsus, vsq; adeo inuitè, & contra volunta-
tem, tantoq; supercilio ostendit se velle perficere spon-
salia, ut alter desperans se posse consequi, repugnans & re-
luctās morè gerat (quod vulgo dicimus, *a mas no poder*,)
sēpē etiam timore mali exitus, quia videt alterū notabili-
ter reluctari, minasq; & terrores incutere, sēpē et impo-
tunis precibus, inuitè extorquetur remissio, quæ oīa quo-
ties inuolūtarij mixti causa sunt, minimè excusant remis-
sione obtenta, sicut nec in aliorum debitorum remissione.
Quando autem hæc omnia inuoluntarium habeant, ita ut
in toto conscientie non excusent dicam lib. 4. disput. 9. nu.
17. & disput. 10. nu. 4. secus aut esset, quando alter libens
assentitur, obijcit tamen difficultates ad ineundū mat-
rimonium, & incōmoda, quæ inde emergunt, ut patetum re-
pugnantiam paupertatē, & cetera, tunc n. r. missio excusa-
ret. Et quamuis sponsus fidei eam voluntatem ostenderet,

quia nimirum, propositum habet nullo modo assentiendi, si tamen exterius se paratum ostendat, si altera remittere nolit, tutum cum reddet remissio, quia libera fuit, & malum propositum animo retentum peccatum fuit in ordine ad Deum, iniuriam autem nullam intulit, sicut aliorum debitorum remissio ita obtenta, valida est, dicemus eadem disput. 9. num. 17.

4 Secundum observandum est, quando altera tantum à sponsalibus resilit, quamvis ab obligatione immunis non sit, alter tamen immunis manet, eo quod prior sponsalibus renunciat. Sic Sarmiento 1. selectatum, c. 4. nu. 4. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 6.

5 Tertium observandum est, quod dicatur alter à sponsalibus resiliere, ut alter liber maneat, id enim tunc eveniet, quod apparet alterum requisitum, ut contrahat, nolle eo tempore, nec alio contrahere: alioquin licet ille provocatus dicat se nolle eo tempore contrahere, non sequetur eum dissentire. Quia forsitan illud tempus non videtur sibi conveniens ad contrahendum. Sic Couar. 4. decr. 1. par. c. 5. in initio nu. 8. Ludo. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 38. fol. 1049. Sed hoc ita accipiendum, quando nullus terminus sponsalibus contrahendis destinatus est: si enim is destinatus sit causa illius finiende obligationis, manebit alter liber, secus si causa illius sollicitande, ut dicemus disputatione sequenti, nu. 5. & duplici sequenti: Sic Antonius Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 70. Vnde Alexan. de Nevo, cap. sicut, de sponsal. num. 17. dicit quando terminus praefixus non est, quantumcunque tempus lapsum sit, licet alter contradicat, alterum liberum non manere: quia potest petere coram iudice contradicentem compelli. Sed durum hoc mihi videtur, non enim tenetur alter litem movere, & maxime si femina sit, & ideo dicendum est, quoties nullus praefixus est terminus, si aliter requisitus id renuat tanto tempore, ut sit in mora, peccetque lethalius contra fidem sponsalium praestitam, iuxta dicta supra disp. 28. nu. 2. alterum liberum manere, quia frangenti fidem, fides servanda non est, l. cum proponas, 21. C. de pactis. l. si convenierit, ff. pro socio, & c. si in filiis, 28. q. 2.

6 Maior autem difficultas est, quod sponsalia iuramento firmata sunt, utrum consensu mutuo dissolvi possint. Et quidem, si iuramentum illud in partis favorem praestitum sit, conveniunt ferè omnes satis esse mutuum consensum. Quia iuramentum dirigitur in Deum, tanquam in testem promissionis homini factae, qua re remittente homine, remittit et ipse Deus. Sic D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2. Durand. 4. d. 27. q. 3. art. 3. vbi Palud. q. 1. art. 3. casu 2. n. 18. D. Antonio. 2. par. tit. 10. c. 6. §. 4. Driedo lib. 2. de libert. Christian. cap. 1. propos. 3. Abulens. c. 5. Matth. q. 119. Sorus lib. 7. de iusti. q. 1. art. 9. ad 2. Celezia 4. d. 27. q. 3. Veracruz 1. p. Speculi, art. 21. ad si. conclus. 1. & 2. Barthol. à Ledesma dubio 10. de matrim. fol. 1138. Philiacus de offic. Sacerd. 1. to. par. 2. lib. 2. c. 1. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. nu. 6. Viualdus Candelabro 1. par. de sponsal. c. 5. nu. 31. Ludo. Lopez 2. par. instruct. de matrim. c. 38. f. 1038. col. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. fol. 120. vers. 4. causa. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 245. nu. 10. & ex Iurisperitis Speculator, tit. de legatis, §. nunc ostendendum, vers. hoc quoque, sub vers. 24. Oldrad. cons. 241. Host. c. Quintavallis, de iureiur. in n. Anton. c. 2. de sponsal. nu. 9. vbi Card. nu. 4. Anch. nu. 3. Abb. nu. 5. Alex. de Nevo, nu. 16. Henricus, nu. 8. Fel. nn. 16. & 33. Rosella verb. sponsalia, nu. 8. vbi Ang. num. 20. Sylvestr. q. 10. casu 1. Tabiena q. 9. n. 10. casu. Armilla, nu. 12. Idem Ang. iuramentum 6. n. 2. Sylvestr. iuramentum §. q. 8. & 9. Tabiena, verb. iurare, q. 20. Armilla verb. iuramentum, nu. 21. Brunellus de sponsal. conclus. 9. nu. 1. & 2. conclus. 16. nu. 11. Navar. summa, c. 22. Hispana, nu. 22. Latina, nu. 25. casu 1. Couar. de pact. 1. p. §. 3. nu. 1. & 4. decr. 1. par. c. 5. in initio, nu. 1. Alexan. Carrer. lib. 1. de sponsal. c. 15. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 10. n. 60. Petrus Gregorius synagoge iuris, p. 2. lib. 8. cap. 2. nu. 8. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glof. 1. nu. 45. Menoch. de arbitrat. lib. 2. centuria 2. casu 103. num. 2.

Lancelottus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. liberent Mascard. de probat. conclus. 1035. num. 17. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zieteti, consil. 15. num. 11.

7 Quando autem iuramentum esset principaliter in honorem Dei praestitum, ut si intuitu pietatis quisquam iureret feminae pauperis, eam ducturum, at tota res promissa cedit in favorem partis, non conveniunt Doctores, an mutuo consensu possint sponsalia dissolvi: duplex enim est sententia. Prima negat, probatur, 1. ex doctrina, D. Thomae 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2. vbi ait eum, cui aliquid promittitur intuitu pietatis, non posse remittere.

Secundo, quia iuramentum factum Deo intuitu pietatis, voto aequivalere tradunt omnes: in voto autem nihil potest persona privata, cum soli Deo ius acquiratur.

Tertio, quia id iuramentum Deo praestatur cuius iuri alter renunciare nequit: Ita docere videntur Io. And. cum Vincentio, cap. 1. de sponsal. nu. 7. & 8. & Anch. ibi. nu. 5. & expressè docent Anto. ibi. nu. 9. vbi Abb. in n. Alexand. de Nevo, nu. 28. Card. cap. de illis, el. 1. de desponsat. impuber. nu. 2. Rosella, verbo sponsalia, nu. 8. vbi Ang. num. 20. Sylvestr. q. 1. casu 1. Alexan. Carrer. lib. 1. de sponsal. cap. 15. Et ex Theologis Sorus lib. 8. de iustit. q. 1. artic. 9. ad 2. Et est probabilis. Ne tamen intelligas, velle hanc sententiam, ut sic iurans teneatur puellam nolentem ducere, hoc enim absurdissimum esset, cum matrimonium ex mutuo consensu constet: sed mens eius est per remissionem promissionis alterius, non manere liberum iurantem, si adhuc remittens velit matrimonium.

8 Secunda sententia multò probabilior, ait mutuo consensu dissolvi posse, quia quamvis iuramentum Deo praestitum sit, ipse Deus recipit illud in partis utilitate, ergo pars cui debetur, remittere potest, sicut alia debita condonare.

Secundo, quia potest pater aliqua filiorum vota irritare, ut omnia impuberum, & realia puberum minorum, & praestatus in votis subditi, dispensare posset, quia potest tollere materiam, qua sublata votum cessat, sed similiter pars condonare potest sponzionem, in sui favorem factam, ergo consequenter iuramentum. Hanc videtur tenere Cardin. cap. 2. de sponsal. num. 4. & docent Brunellus de sponsal. conclus. 9. num. 2. Anton. Cuccus lib. 5. institutio. moral. tit. 10. num. 61. Navar. Henricus, Viualdus, Philiacus, Ludovicus Lopez allegati, num. 6. & fauent reliqui Doctores ibi allegati, qui demptis paucis, quos nu. 7. retuli, absolute docent sponsalia iurata, partis remissione dissolvi. Addit Anto. Cuccus, fortè teneri hunc aliam pauperem ducere, quia promissio duo continebat, scilicet pauperem ducere, & hanc, ergo si iurans nequeat utrumque implere tenebitur alterum, l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbitr. Sed oppositum dicendum est, quia huic pauperi praecise promissum.

9 Ad argumenta proposita, num. 6. respondetur, ad 1. expressè loqui D. Thomam, ut constat ex eius exemplis, quando non redundat, & cedit tota res promissa in utilitatem hominis, cui iuratum est, ut si quis iurat alicui se ingressurum religionem.

Ad secundum quod quando tota res per votum promissa, cedit in alicuius utilitatem, ut si promittam Deo me daturum elemosynam Petro pauperi, potest similiter is remittere.

Ad tertium, quod licet Deo acquiratur ius & huic directe non possit renunciare is cui sit promissio, at potest indirectè, & consequenter, eo n. ipso, quod cedit iuri suo, ut potest, consequenter cessat ius Dei, quod est annexum iuri hominis illius. Et similiter credo posse mutuo consensu dissolvi, licet uterque iurasset matrimonium intuitu pietatis, posset enim alteruter cedere iuri suo acquisito ex promissione, & iuramento alterius, & consequenter cessaret ius Deo acquisitum.

DISPUTATIO LIII.

Verum dum terminus sponsalibus contrahendis præfixus est, eo transacto maneat liber is, per quem non stetit.

S V M M A R I V M.

In quo consistat difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi aduersari videntur, num. 1.

Potest assignari terminus ad finiendam, vel tantum ad sollicitandam obligationem, & quid inter utrumque modum, distet, num. 2.

Quando terminus adijciatur, ad finiendam, & quando ad sollicitandam obligationem, num. 3.

1. Opinio lapsu termini dissolui sponsalia, num. 4.

Secunda distinguens, num. 5.

Quid, quando lapsus est terminus culpa utriusque, vel alterius tantum, num. 6.

Quid si alter fuit legitime impeditus, num. 7. & quid si uterque, num. 8. & eod. nu. 7. legitime impedito non currit tempus.

Quid si terminus præfigatur à iudice, & quando id iudex facere possit, num. 9.

Soluntur argumenta, & explicantur, cap. sicut, de sponsal. & l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbit. num. 10. & ibi, speciale asserenti incumbit probatio.

Tota difficultas consistit, in duplicis textus, qui sibi aduersari videntur, concordia: alter est, cap. sicut de sponsalibus, ibi: *nisi iuramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in uxorem, & per eum non stetit, quoniam ad statum terminum matrimonium consummavit, ex quo constat liberum esse à sponsalium fide, cum absque cuius culpa sponsalia præfixo termino, impleta non sunt.* Alter verò est, lege Celsus, 27. §. 1. ff. de recept. arbit. ibi: *sed ipse rectè putat duo esse arbitri præcepta: unum pecuniam dari; aliud, intra Kalendas dari, ex quo patet in obligationem soluendi certo termino, duplicem claudi, vnam, soluendi alteram, eo termino, ergo non impleta hac posteriori obligatione in sponsalibus, supererit prior.*

Ad horum textuum concordiam, præmittendum est, dupliciter posse terminum obligationi adijci. 1. ad restringendam, seu finiendam illam, & tunc lapsu termino, cessat ex parte eius, per quem non stetit, l. si fideiussor, 29. §. fin. ff. mandati, vel contra, ibi: *fideiussor si solus tempore liberatus, vbi Glos. verb. fideiussor, inquit hic, quia fideiussor, & ad tempus teneretur, & l. obligationum, la 2. paulo post principium, ibi: ad diem autem usque ad Kalendas dare spondes, vbi Glos. verb. dare, ait, ut postea non tenearis, ff. de actio. & obligat. Et ratio est, quia omnes contractus ex consensu contrahentium, vim obligandi accipiunt: regul. contractus, de regul. iur. in 6. & l. 2. ff. de actio. & obligat. ergo si contrahentium voluntas fuit, terminum interponere, ad finiendam obligationem, eo transacto, extinguetur ex parte eius, qui culpæ expers fuit. secundo modo potest adijci terminus, ad sollicitandum obligationis effectum, i. ad constituendum tempus, ut deinceps debitor in mora constitutus non soluendo: & tunc lapsus termini non extinguit obligationem. Ratio est, quia ibi sunt quasi duo contractus, vnus faciendi, alter, certo termino, ut constat ex l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbit. & c. cum dilecti, de dolo, & con. uac. ibi: *cum mandatur alicui, ut ad certum terminum se præsentet: ergo licet contrahens deficiat in contractu termini, manebit altero faciendi astrictus.* Deinde, quia terminus adijciatur tunc, ut debitor citius impleat, ergo non debet contrariam liberationem operari, sic docent Anton. c. sicut, de sponsal. n. 10. Abb. n. 11. Alex. de Neuo, n. 18. Præposit. nu. 7. Angel. verb. obligat. nu. 7. vbi Syluest. q. 11. Tabiena, q. 3. n. 4. Armilla, nu. 4. Bruncillus de sponsal. concl. 8. nu. 4. Couar. 4. decret. 1. p. c. §. in initio, nu. 8. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 10. nu. 67. & seqq. Lancelottus Institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. terminum.*

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Rogabis tamen, quando censeatur terminus adiectus ad finiendam obligationem, & quando ad sollicitandam, vbi de contrahentium animo minimè constat. Accipe duplicem regulam.

Prior est, si terminus ab vno tantum contrahentium destinetur, ut alter intra illū impleat, censeatur destinari tunc ad sollicitandum, ut si promittam tibi fore, ut vendam rem meam intra mensem, te non astricto ad emendum. Sic Anton. Abb. Alex. de Neuo, Præposit. nu. præcedenti allegati.

Posterior regula sit, quando terminus ab utroque contrahente imponitur respectu alicuius per utrumque implendi, si initio contractus adijciatur, i. antequam contractus sit perfectè initus, & obligatio contracta, censeatur adiectus causa restringendæ obligationis, ut eo transacto, non duret, quia cum nullus sit contractus, nullaque obligatio orta, ille terminus est intrinsecus, & quasi pars obligationis eiusque conditio, & subinde eo transacto, deficit, conditionis defectu, quoniam autem adijciatur obligationi iam perfectæ, & contractui consummato, censeatur adiectus causa sollicitandi, nec ipsius lapsu obligatio extinguitur. Quia cum prior contractus iam sit perfectè initus, & orta sit absoluta obligatio, adiectio termini, extrinseca est, & noui contractus initium: ergo eo termino transacto, non cessat prior obligatio absoluta, & à posteriori independens. Sic Anton. Abb. Alex. de Neuo, nu. 18. & duplici sequenti, Præposit. Ang. Sylu. Tabiena, Bruncillus, Couar. Anton. Cuccus, nu. 68. & seq. quos nu. præcedenti allegavi, Imola, c. cum dilecti, de dolo, & con. uac. nu. 14. Limitationes huius regulæ subijciam vnà cum sponsalibus, nu. 6. & duplici sequenti.

Hoc præmissis, circa questionem propositam, duplex est sententia. Prima ait, lapsu termini sponsalibus adiecti, semper ea dissolui, ex parte eius, per quem non stetit. Probatur, quia cap. sicut, de sponsalibus, indistinctè id dicitur.

Deinde, quia cum sponsalia sint initium matrimonij, si perfectè initis non dicitur contractus consummatus, unde licet ex intervallo adijciatur terminus, censeatur contractui non perfectò adiectus, & consequenter iuxta secundam regulam traditam, nu. 3. extinguit obligationem eius lapsus.

Tertia, quia licet sponsalia sint contracta absolute, negari nequit, quin sint respectiva, & tacitam conditionem recipiant, consentio in te, si tu consenseris in me, dies aut postea adiecta est de partium consensu, ad purificanda hæc sponsalia, ergo si per alterum stetit, vñ cessare ex parte alterius obligatio hæc respectiva, deficiente ea tacita conditione, si tu consenseris in me. Sic tenent Cardin. cap. sicut, de sponsal. verb. oppono ad solutionem, & ibi Alex. de Neuo, nu. 21. Præposit. nu. 7. & pro hac sententia sunt aliqui Doctores indistinctè, & generaliter docentes lapsu termini dissolui sponsalia ex parte innocentis, hi sunt ex Theologis D. Thom. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad 2. vbi Palud. q. 1. art. 3. casu 4. nu. 20. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 18. ante §. 2. in fine, Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 5. casu 5. Bartholomæus à Ledesma dubio 13. de matrim. casu 5. Veracruz 1. par. Speculi, art. 21. casu 10. Philarcus de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 1. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 3. fol. 121. causa 8. Vega lib. 3. Summa, casu 324. Et ex Iurisperitis Gl. d. c. sicut, verb. ad statutum, Rosella, verb. sponsalia, nu. 6. vbi Tabiena, q. 9. nu. 10. casu 10. Armilla, nu. 12. Nauar. Summa, c. 22. Hispana, nu. 25. Latina, n. 27. casu 7. Alex. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 15. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centur. 5. casu 455. nu. 8. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 1. in rubr. gl. 1. nu. 51. & tandem expressè hanc sententiam tenet Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 5. nescio tamen, quo fundamento distinxit inter forum conscientie, & externum, dicens in foro conscientie solui sponsalia lapsu termino in ipsismet posito, secus in foro externo, quando ex intervallo: cum necessariò idem in utroque foro dicendum sit, quandoquidem externus non innititur falsæ præsumptioni. Et hæc sententia probabilis est.

Secunda sententia probabilior, sic distinguit, si sponsalibus iam contractis, tractetur ex intervallo de die matrimonij celebrandi, lapsus termini neutrum liberat

- rat à sponsione: quia cum accedat contractui sponsalium perfectè inito, censetur adiectus ad sollicitandam obligationem, nec eius lapsus obligationem extinguit: iuxta secundam regulam traditam, num. 3. si autem tempore ipso, quo sponsalia contrahuntur, apponuntur termini, ut si aliqui non absolute dent sibi fidem de matrimonio contrahendo, sed de contrahendo tali termino, tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum, per quem non stetit; cum enim nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus imbibitus sit, censetur adiectus ad extinguendam obligationem, iuxta eandem regulam, & in priori casu intelligitur, l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbitr. in posteriori autem, cap. sicut de sponsal. ut constet ex ijs verbis textus dicti, cap. sicut, ibi, *nisi in iuramento suo certum terminum, intra quem dictam feminam duceret, præfixit*, ubi clarè loquitur de termino in ipsomet contractui interposito. Huius sententiæ expressè videtur Archidiaconus, cap. nuptiarum 27. quæst. 1. ubi explicat, d. cap. sicut, quando ita sponsi se obligarunt ad eum terminum, ut ultra non tenerentur, & tenent expressè Abb. d. cap. sicut, num. 11. & cap. de illis, de sponsal. num. 5. & cap. cum dilecti, num. 12. de dolo, & contumacia, ubi, & Imola, satis obscure, nu. 7. ubi Sylvest. quæst. 11. & verb. sponsalia, q. 10. casu 5. Tabiena, verb. obligatio, quæst. 3. num. 4. & ibi Armilla, num. 4. Brunellus de sponsal. conclus. 8. num. 4. Couar. 4. decret. 1. par. cap. 5. in initio, nu. 8. Gregor. Lop. l. 7. verb. excusation. tit. 1. par. 4. Anton. Cuccus, lib. 5. institut. moral. tit. 10. num. 67. & duplici sequenti. Viualdus Candelabro par. 1. de sponsalib. cap. 5. num. 40. Lancelottus institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsalib. verbo terminum, Ludou. Lop. 2. par. in struct. de matr. c. 38. fol. 1047.
- 6 Temperanda tñ est utraque sententia, & simul posterior regula tradita, nu. 3. ut per lapsum termini in ipsomet contractui adiecti, solvantur sponsalia, & obligatio cuiuslibet contractus: quoniam stetit per utrumque contractum, quominus perficeretur matrimonium, & alius contractus, aliàs si stetit per alterum tantum, hic adhuc ligatur, ne ex culpa sua commodum reportet, alter verò liber manet: quod clarè significat, c. sicut, de sponsal. dum ad eximendum sponsum ab obligatione, ponderat, & per se non stetit, & ita docet Cardin. ibi, ad finem, Alex. de Nevo, nu. 20. Præposit. num. 7. addens in dubio videri per alterum stare, quando unus paratus est.
- 7 Hinc inferitur, si is per quem stetit, culpa vacet, quia legitimo impedimento sponsalia, aut contractum, debito termino non perfecit, minimè dissolvitur, quia, cap. sicut, ponderat illius, per quem stetit, culpam. Deinde, quia cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet, proinde ac si impleta esset: regul. cum non stat, de regul. iur. in 6. Tandem, quia legitime impedito non currit tempus, cap. quia diversitatem, de conce. l. præbend. l. 1. C. de annali exceptione, auth. nisi triennale, C. de bon. matern. ubi Pinel. melius ceteris explicat, num. 32. Ludou. Gomez. reg. cancellariæ, de public. resigna. quæst. 7. Barmiento lib. 1. selectarum, cap. 12. num. 9. Sic docet Paludan. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. casu 4. nu. 20.
- 8 Secundò inferitur idem dicendum esse, quoniam uterque iusto impedimento detentus, non perfecit tempore præfixo. Probatur iisdem rationibus. Sic Ioan. Andr. c. sicut, de sponsal. nu. 4. ubi Cardin. ad finem. Alex. de Nevo, nu. 20. Præposit. nu. 7. in fine. Unde non est audiendus Anton. ibid. nu. 10. dicens tunc temporis utrumque manere sponsalibus astrictum, minimè tñ peccare aliud matrimonium celebrando. In quo aperta est contradictio, si n. ligatus manet, peccat non implens: vel si non peccat, non manet ligatus.
- 9 Tandem ubi tempus designatur à iudice sponsalibus perficiendis, ob fornicationis periculum imminens: (id enim tunc potest, iuxta ea quæ habentur, cap. ex publico, de conuers. coniugato.) potest eo tempore elapso, per quem non stetit, aliud iure matrimonium, quia terminus censetur appositus obligationi finiendæ, ne diutius cum fornicationis periculo nutrix protrahantur. Sic Præposit. cap. de illis, de sponsal. num. 5. casu 5. malè tñ refert Ho-

stienssem Summa, tit. de sponsalibus, §. ultimo, in initio, id. n. non dicit, sed agit de termino, per contrahentes assignato. 10 Ad textum, num. 1. propositos, Gloss. eod. cap. sicut, verb. ad statutum, nititur id cap. concordare, cum ea. l. Celsus, ut dispositum in ea lege, regulare sit: speciale aut, quod decidit. d. c. sicut, fauore matrimonij, ut vitetur imminens fornicationis periculum. Sed hic intellectus rejicitur, quia asserenti aliquid esse speciale incumbit probare, rationemque assignare, l. antiquitas 14. C. de usufruct. ibi, *quare enim iste usufructus sibi tale vendicer privilegium, ut à generali interemptione usufructus, ipse solus excipiar?* Nec ratio Glossæ aliquid confert, quia solent leges biennalem, & triennalem moram aliquando concedere, ut dicemus disput. sequenti, nu. 1. Item, quia si aliquod speciale, & privilegium admittendum esset, id utique in fauorem matrimonij, & sponsalium, ut valeant, non verò ut destruantur, foret: in hoc enim sunt hi contractus fauorabiles, ut diximus supra, disput. 18. num. 5. & duplici sequenti.

Unde explicandi sunt hi textus, & ad concordiam reducendi, eo pacto, quod diximus, num. 5.

Ad 1. argumentum propositum num. 4. constat ex dictis num. 5. ubi is textus explicatus est.

Ad 2. negatur antecedens, quia in ratione sponsalium, omnino per promissionem mutuam perficiuntur: & longè distant à contractu matrimonij, sicut & votum simplex, à solemnibus.

Ad ultimū negatur consequentia, quia conditio illa non adiecta est ipsi contractui sponsalium, qui absolute initus est, quare eius defectu prior ille contractus non extinguitur.

DISPUTATIO LIV.

Utrum dissoluantur sponsalia ob alterius sponsi absentiam in longinquum profecti, absque alterius licentia.

S V M M A R I V M.

Quid circa hoc ius canonicum, & quid, civile disposuerit? & dispositum in uno correlativo, censetur dispositum in alio, nu. 1.

Qualiter intelligantur, l. 2. C. de sponsal. l. 2. C. de repudijs, l. sapè, ff. de sponsal. l. 8. tit. 1. par. 3. referuntur tres modi explicandi, num. 2. 3. & 4. eod. num. 4. an iudex possit hoc tempus restringere, vel protrahere.

An standum sit dispositioni iuris canonici ita ut eo ipso quod se transferre sponsus, maneat sponsa libera. 1. opinio standum esse iuri civili, num. 5. Secunda verior, num. 6. & ibi, libere posse aliquid fieri quid importet.

Quid si sponsalia iurata sint, num. 7. & an exigatur licentia iudicis, num. 8.

An idem sit in foro externo, & conscientia, in hoc casu, nu. 9.

An intelligatur secunda sententia de quantis absentia, nu. 10.

Quid si sponsus absit in loco propinquo, num. 11. vel sit spes de proximo reditu, num. 12.

Quid si alter de alterius licentia, in longinquum profectus est, num. 13.

An sponsa de futuro teneatur sequi sponsum, & sit iusta causa recedendi à sponsalibus, si velit sponsus domicilium mutare, num. 14.

- 1 Dificultatis huius ansam non immodicam præbet ius civile, quod hac in re diversum disposuisse videtur ius canonicum: hoc enim, nullum præscribit tempus expectandi sponsum absentem, sed liberum ait esse alteri, matrimonium aliud incundi, c. de illis, de sponsal. ibi, *si quis iuravit aliquam ducturum, & postea dimittit terram, se ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cum alio contrahere, recepta de perurio parentum, si per eam steterit*. Ius verò civile varium hac in re videtur: nam l. 2. C. de sponsal. deciditur sponsum absentem intra eandem provinciam, biennio expectandum esse, & l. 2. C. de repudijs, dicitur triennio expe-

expectandum esse, & l. s. p. ff. de sponsal. statuitur, dum ex causa necessaria abest, expectandum esse donec causa cesset: & l. regni Castellæ, 8. tit. 1. parte 4. sic habetur, *quando alguno de ellos se va a otra tierra, e no lo pueden fallar, ni saber de esta, debe el otro esperar fasta cres annos*. Et quamvis hæc leges nil de sponsæ absentia disponant, id evenit, quia raro ea contingit: ceterum idem dicendum est: quia sunt correlatiua, & ideo dispositum in vno, censetur in alio disponi, finali, C. de indict. viduit. l. finali, ff. de accept. l. 1. C. de cupre. lib. 1. quod intelligitur, dum in utroque correlatiuo, eadem ratio subest: ut ex multis probat Euerardus, loco à correlatiuis, nu. 8. ut contingit hic, & ita idem dicendum esse de sponsæ absentia, docent Cin. & Bald. l. 2. in fine, C. de sponsalib. Alex. de Neuo, d. c. de illis, nu. 16. quod approbat, d. l. 8. partit. ibi, *quando alguno de ellos se va a otra tierra*. Hæc ergo legum varietas, diuersimodè conciliari solet à Doctoribus.

1. Triplex igitur est modus intelligendi has leges. Primus est, si sponsus absit ex causa necessaria, expectandum esse donec causa cesset, iuxta l. s. p. ff. de sponsal. si autem ex voluntaria, tempus esse arbitrariū: quia l. 2. C. de repudijs, triennium præscribens, agit de matrimonio. Sic Anchar. c. de illis, num. 2. de sponsal.

3. Secundus modus est, si absit ex causa iusta voluntaria, siue sit in eadem prouincia, siue in diuersa, biennio expectandum esse, iuxta leg. 2. C. de sponsalib. non obstante triennio præscripto per l. 2. C. de repud. ea enim ius minime statuit, sed factum narrat: si vero ex causa necessaria, donec cesset impedimentum iuxta l. s. p. ff. de sponsal. Sic Cinus, l. 2. C. de sponsal. Abb. c. de illis, eodem tit. num. 5.

4. Tertius dicendi modus est communior, & probabilior, qui sic conciliat leges: aut sponsus abest ex causa necessaria, ut ob parentum obitum, morbum, & cetera: & tunc expectandus est donec cesset impedimentum, iuxta l. s. p. ff. de sponsal. aut abest ex causa probabili, & iusta, non tamen necessaria, & tunc si in eadem sit prouincia, est biennio expectandus, iuxta l. 2. C. de sponsal. si in alia, triennio, iuxta l. 2. C. de repudijs. Sic Glos. l. 2. C. de sponsal. in initio, Host. summa, tit. de sponsal. nu. 3. Ioann. Andr. c. de illis, de sponsal. nu. 6. vbi Ant. nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 14. Præpos. nu. 4. Angel. verb. sponsalia, nu. 26. vbi Syluest. quest. 10. casu 4. Brunellus de sponsal. concl. 8. n. 3. Nauar. summa, c. 22. Hispana, nu. 24. Latina, nu. 26. casu 4. Couar. 4. decret. 1. p. ca. 5. in initio, n. 7. Ant. Gucius lib. 5. Institut. moral. tit. 10. n. 64. Alex. Carrerius lib. 1. de sponsalibus, cap. 15. Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 5. casu 455. n. 7. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glo. 1. nu. 48. Viualdus Candelabro 1. p. de sponsal. ca. 5. n. 36. Quamvis nō omnes hi Doctores oīa hæc membra sic explicent, sed aliqua subiceant: quæ distinctio sic intelligenda est, nempe si scitur quod sponsus se transtulerit, tunc procedit distinctio posita, quando est in eadē, vel diuersa prouincia: vbi autem id ignoratur triennio expectandus est. Sic Ioan. Andr. Alex. de Neuo, Couarr. Matienzo proximè citati: idque disponitur, l. 8. tit. 1. par. 4. & docet ibi Gregor. Lop. verb. *no lo pueden*.

Poterit autem iudex tēpus hoc restringere ob fornicationis alterius sponsi periculum, vel ex alia iusta causa. Sic Host. Ioan. Andr. Ant. Alex. de Neuo, Præpos. Syluest. Couar. Greg. Lop. Matienzo proximè allegati, idem Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 3. nu. 19. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 2. Similiter poterit ex causa iusta hoc tempus protrahere. Sic Host. Palud. Sylu. D. Anton. Alex. Carrer. ibidem.

1. His ergo premissis tota difficultas huius questionis est, utrum ius canonicum cortexerit ius ciuile, & ita nō sit necessarium expectare tempus iure ciuili præscriptū. Duplex est sententia. Prima ait ius ciuile non esse correctum, & ita tempus eo præscriptum, seruandum esse. Quia ius canonicū, c. de illis, de sponsalib. non negat tēpus legale expectandū esse, sed tantum decidit liberum esse sponsæ alij nubere, si sponsus absit: quæ absentia iuxta legis ciuilis præscriptū, accipienda videtur: legū enim correctio vitanda est, l. præcipimus, C. de appellatio. sic Gl. d. c. de illis, verb. liberū, & c.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

sicut, de sponsal. verb. quinque, Host. d. c. de illis, verb. liberū, vbi Io. Andr. nu. 6. Ant. nu. 4. Anchar. n. 2. idem Ioan. Andr. d. c. sicut, nu. 8. vbi Abb. nu. 11. Henricus, c. in præsentia, de sponsal. nu. 2. Lex 8. tit. 1. p. 4. & ibi Gregor. Lop. verb. facta, dicens communem: Syluest. verb. sponsalia, q. 10. casu 4. Rosella, verb. sponsalia, nu. 8. Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 5. casu 454. nu. 7. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glo. 1. nu. 48. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 10. nu. 64. & sequenti, & ex Theologis, Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. casu 3. nu. 19. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 2. Viguerius lib. Institut. c. 16. §. 7. versic. 7. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. art. 3. vers. septima causa: & est satis probabilis.

6. Secunda sententia probabilior, ait correctum esse ius ciuile per canonicum: quare sponso in longinquam se regionem transferente, non obtenta sponsæ licentia, liberum esse huic relicte, alij nubere. Probat, quia tam longè recedens, videtur cedere iuri sponsalium. 1. quia, c. de illis, de sponsal. dicitur licitum esse, & posse relictam aliud liberè contrahere matrimonium, si autem triennium, aut sponsæ licentiam expectare deberet, iam nō posset liberè: argumento Glo. Clem. dudum, de sepultur. verb. liberè, vbi dicit, liberè, donare, non requiri licentiā: quam sequuntur Abb. cap. 1. nu. 4. de offic. ordin. & ibi Barbat. & Alciat. notabili 3. Et ratio diuersitatis inter ius canonicum, & ciuile, ea est: quia hoc, solum bonum publicum cōsiderat, nec ad peccatum attendit, ut notatur, regu. possessor male fidei, de reguliur. in 6. illud autem peccatum cōsiderat, quare cum ob spōsi absentiam, imminet fornicationis periculū sponsæ, concedit illi posse liberè contrahere. Hanc tenet Card. c. de illis, de sponsal. vers. quæro, quæ fuit ratio, & ibi Abb. licet aliquantulum dubius, in fine, Alex. de Neuo, num. 15. Præpos. nu. 5. Misýngierius, c. quoniam frequenter, §. porro, nu. 17. ut lite non contest. Angel. verb. sponsalia, nu. 26. vbi Tabiena, quest. 9. nu. 10. casu 2. Armilla, n. 12. Brunellus de sponsal. concl. 8. nu. 3. Couar. 3. decret. 1. par. c. 5. in initio, nu. 7. Nauar. summa, c. 12. Hispana, nu. 24. Latina, n. 26. casu 4. Alex. Carrer. lib. 1. de sponsal. ca. 15. Lancelottus Institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. liberū, & ex Theologis, Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 5. vers. decimo quando, Henríquez lib. 11. de matrimon. c. 14. nu. 5. Viualdus Candelabro, 1. p. de sponsal. c. 5. à nu. 36. Lud. Lop. 2. par. instructorij, de matrimon. c. 37. fol. 1047. Philarcus de offic. Sacerd. to. 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Manuel 1. tomo summa, in 2. editione, cap. 245. num. 4.

7. Idem procedit, quamuis spōsalia iuramento stabilita sint: ut expressè dicitur, c. de illis, de sponsal. & ita dicitur, sponsæ penitentiam de periurio iniungendam esse, si per illam sterit. sic Abb. c. sicut, nu. 11. de sponsal. Angel. Syluest. Nauar. Couar. nu. præcedenti, & 5. allegati.

8. Est tamen differentia (ut tradit Abb. eo. c. sicut, nu. 11.) inter sponsalia iurata, & nō iurata: quod ad illa dissolueda, requiratur iudicis autoritas: secus tamen, ad hæc. Sed Couar. 4. decret. 1. par. c. 5. in initio, num. 7. hanc distinctionem reprobatur, dicitque in utroque casu requiri iudicis auctoritatem: idem Anchar. c. de illis, de sponsal. nu. 3. dicit enim necessarium esse Ecclesiæ iudiciū, illudque ferendum causa cognita: idem Nauar. nu. 6. allegatus, dicit enim esse necessarium iudicem, certum redeūdi tempus præscribere, ut eo transacto possit femina alij nubere: idem Philarchus ibidem citatus, dicit enim iudicis arbitrio relinquere tempus absentie sponsi: idem Viualdus, & Manuel, eodem nu. 6. relati, dicunt enim iudicis licentia obtenta fas esse sponsæ alij nubere.

Sed credo in neutro casu esse necessarium Ecclesiæ iudiciū, sed vbi manifestè constat sponsum in longinquam regionem se transtulisse, absque spe proximi reditus, posse sponsam aliud inire matrimonium. Probat, quia textus, c. de illis, de sponsal. loquens de ijs iuramento stabilitis, ait liberum esse sponsæ cum altero contrahere, vbi autem aliquid liberè fieri potest, nulla desideratur licentia, ut probaui numero 6. & ita tenet Tabiena, verbo sponsalia, q. 9. num. 10. casu 2. Armilla, num. 12. Lancelot.

H 2 Instit.

Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsalibus, verb. liberū, idem videntur expressè tenere Sotus, & Henriquez nu. 6. allegati, dicunt enim posse liberè statim cum alio contrahere, idque probant, quia recedens in longinquū videtur iuri sponsalium cedere, at ubi alter cedit, nulla exigitur licentia, ut alter liber sit.

- 9 Alij autem differentiam agnoscūt inter forum consciē-
tiaz, & externum, ut in illo itādum sit iuri canonico, nec sit
necessarium observare tempus legale, in hoc autem, ut se-
cundum ius civile sententia ferenda sit. Sic Henriquez, lib.
11. de matrim. c. 14. num. 5.

Sed ego non capio cui iniatatur fundamento differentia
hæc, nam aut ius civile corrigitur per canonicum, aut nō, si
corrigitur, in utroque foro stādū est iuri canonico, cum sit
materia spiritualis, si non corrigitur, sed dū ius canonicum
disponit posse liberè contrahere, intelligitur expectato tpe
legali, in utroque foro hoc tempus seruandum est. Quare
melius ceteri Doctores, n. 6. allegati, indistinctè loquuntur.

10 Est autem hæc secunda sententia intelligenda, non de
quacumque sponsi absentia, sed dum in terram longinquā
se transfert, quod apertè significat ius canonicum, cap. de
illis, de sponsal. ibi: *dimittit terram, se ad alias partes trans-*
ferent: & eodem pacto intelligenda est prior sentētia, qua-
re D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 4. ad 2. Montalvus, l. 8. tit. 1. par. 4.
Veracruz, 1. par. Speculi, art. 31. casu 3. Tabiena, Armilla,
Viguerius, Sotus, Petr. de Ledesma, nu. 5. & 6. pro utraque
sententia allegati, explicant hunc casum, quando sponsus
abijt in partes longinquas, & Richard. 4. d. 27. art. 3. quæst.
4. & ibi Durandus, q. 4. ar. 3. Palud. D. Anton. Nauar. Sylu.
Angel. Henriquez, Philarcus, ibidem allegati, & Bartho-
lomæus à Ledesma, dubio 13. de matrim. explicant hunc
casum, quando sponsus ad aliam regionē se transtulit, idem
docent Doctores, quos num. sequenti referam.

- 11 Hinc infertur, dum sponsus esset in loco propinquo eū
expectandum esse, vel requirendum, ut intra certū tempus
contrahat matrimonium: & si iusto impedimento detinea-
tur, non esse temerè sponsalia dirimenda, sed attenda spō-
sæ qualitate, quæ forsan ex mora, fornicationis periculū pa-
teretur. Sic Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. in initio, n. 7. Matien-
zo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glol. 1. nu. 47. Viualdus, & Lud.
Lop. num. 6. relati.

- 12 Similiter intelligenda est utraque sententia, ubi de pro-
ximo sponsi reditu minimè est spes, ea enim existenti, non
dissoluentur sponsalia: quod apertè significant ea verba, c.
de illis, de sponsal. *dimittit terram se ad alias partes trans-*
ferent: transferre enim se aliquod, diuturnitatem quādam
importat: ut Cicero pro Cluentio, *forum te ad artes compo-*
nendas transtulisti: idem academia 4. *cur non se transtulit ad*
alios, & maxime Stoicos. Nec propriè dicitur aliquem di-
misisse domum, & se in ædes Petri transtulisse, cum eū in-
uisset officij gratia, sic cum aliquid ab vno transferatur in al-
terum, perpetuum dominium, vel saltem diuturnū eidem
conferri significatur. Exempla suppetunt passim apud Ci-
ceronem, sufficiat modò illud Virgilianum, 1. *Eneid. re-*
gnauitque à sede Latini transferet, & longam mulra vi munijt
Albā, & 2. *Eneid. ferus omnia Iuppiter Argos transtulit in-*
censa Danaï dominatur in urbe. Sic Abb. c. de illis, in fine, &
ibi Præpos. nu. 5. Ang. verb. sponsalia, nu. 26. Syluest. ibi, q.
10. casu 4. Tabiena, q. 9. nu. 10. casu 2. Armilla, nu. 12. Hen-
riquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 5.

- 13 Quando autem sponsus de licentia sponsæ se in longin-
quum transtulit, inter eosque conuenit de absentia tēpore
tantum tenetur sponsa eo tempore expectare. Sic Io. Andr.
d. c. de illis, n. 5. & ibi Ant. n. 5. quare si tempore statuto nō
venerit, potest sponsa alij nubere: ut colligitur ex eisdem
Doctoribus, & videtur tenere Philarcus de offic. Sacer. to.
1. p. 2. lib. 2. c. 1. ait enim absolute, dissolui sponsalia, si spō-
sus tempore constituto non venit, quod ego intelligerem,
nisi constaret sponsæ, inculpabiliter sponsum non venire
tempore præstituto: ut dixi disput. præcedenti, nu. 7. quan-
do terminus constitutus est sponsalibus perficiendis, & al-
ter absque culpa non implet.

- 14 Demum ex dictis infertur sponsam de futuro nō teneri
sequi sponsum vagantem: ut colligitur ex c. de illis, de spō-
sal. & ibi tenet Glo. verb. transferētes, & Hostien. super eo-
dem verb. Ant. nu. 6. Abb. nu. 4. Henricus, num. 1. Alexan-
de Neuo, nu. 7. Præpos. n. 3. Lancelottus Instit. iuris canonici,
tit. de sponsal. verb. migrare. Ex quo subinde infertur, si
post sponsalia contracta norit sponsa, velle sponsum muta-
re domicilium, se in alium locum transferendo, non tene-
ri cum ipso contrahere, sed esse sufficientem dissoluendi
spōsalia causam. Quia est notabilis mutatio, nec antea præ-
cognita: nec sponsa tanto vinculo est astricta, ut teneatur
sponsum sequi, sicut vxor virum.

DISPUTATIO LV.

Utrum sponsalia ob alterius fornicationem dissol-
uantur.

S V M M A R I V M.

Dissoluantur per sequentem fornicationem, num. 1.

Quid per præcedentem, num. 2. remissiuè.

Quid per spirituales, n. 3. & quid per viri fornicationē, n. 4.

Quid per tactus, & amplexus, & oscula, siue viri, siue femi-
na, num. 5.

Dissoluantur solū ex parte innocentis, num. 6. & ibi delictū nō
debet præstare immunitatem, & quod fauore alicuius in-
troducitur, non debet in eius damnum, retorqueri.

Quid, quando sponsa de futuro vi præcisa cognita est, nu. 7. &
quid si vir, num. 8.

Quid si uterque fornicetur, an compensentur delicta, nu. 9.

- 1 **S**It prima conclusio, sponsalia etiam iuramento firmata,
dissoluantur per sequentem fornicationem. sic defini-
tur, c. quemadmodū, de iureiur. ubi duplex redditur ratio,
prior, quia ea fornicatio matrimonio superueniēs, ipsum
dissoluit quo ad torum, ergo à fortiori omninō, dirimet
sponsalia, per quæ obligantur sponsi ad cōtrahendum ma-
trimonium, & mutuam habitationem: posterior est, quia
id iuramentum tacitā includit conditionem, nisi alter pec-
cet in torum, frangenti enim fidē, fides seruanda non est: &
quæ ob hoc sit fornicās suspectus de fide in futurū seruanda.

- 2 Utrum verò idem sit, quando fornicatio præcessit spon-
salia? infra disput. 63. erit sermo, & de alijs causis præce-
dentibus ignoratis.

- 3 Secunda conclusio, idem dicendū est de fornicatione spi-
rituali, ut si alter sponsus in hæresim labatur: est enim no-
tabilissima mutatio. Hæc cōclusio ab omnibus admittitur.

- 4 Tertia conclusio, non est constituenda differentia, siue
vir, siue femina post spōsalia fornicetur, nā similiter spon-
salia dissoluantur, quia similiter vir fornicās frangit fidem,
& suspectus alteri redditur de fide in futurum seruanda.
Item, quia quo ad hoc non iudicantur vir, & femina ad
imparia, c. Apollolus, 32. q. 7. Sic Abb. c. quemadmodū, de
iureiur. nu. 4. Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 1. n. 17. Brunel-
lus de sponsal. concl. 8. n. 4. Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. cē-
tura 5. casu 455. nu. 5. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. in initio,
nu. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 6. Viualdus
Candelabro, 1. p. de sponsal. c. 5. nu. 34. Lud. Lop. 2. par. in-
structorij, de matrim. c. 38. f. 1039. & ceteri Doctores indi-
stinctè loquuntur, nec aliquem reperi de hoc dubitantem.

- 5 Quarta conclusio potest vir à spōsalibus recedere, si post
femina tactus impudicos alterius, ut amplexus, & oscula
patiat, quia est notabilis mutatio, idque in magnum vi-
ri dedecus cedit. Item, quia huiusmodi femina dicitur
impudicè viuere, legatūque sibi relictuū ea lege, ut castè, &
honestè viuat, amittit, ut cum Baldo, probat Cou. 4. decret.
2. p. c. 7. §. 6. nu. 2. Tandem, quia oculorum amissio est iusta
dissolucendi causa, ut habetur c. quemadmodum, de iureiur-
rādo, ne cōiuges sibi displiceant, & matrimoniū malū exi-
tū habeat, quæ in hoc cūctū magis timeri possūt. Credo ta-
men

men non permitti sponsæ dissolvere sponsalia, ob huiusmodi tactus sponsi cum alia, quia id sponsæ non est dedecus, nec est mutatio alicuius momenti: & solum pares sunt ratione mutæ fornicationis, ad dissolvendum sponsalia.

6 Quinta conclusio hæc sponsalium dissolutio est in solius innocentis fauorem: quare fornicans astrictus manet, innocens autem liber: quia delictum proprium non debet immunitatem præstare fornicanti, & absolutionem à contractu, cap. 2. de translat. prælat. Præterea, quia quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius damnum retorqueri, l. quod fauore, C. de legibus, & l. nulla, ff. eod. tit. sic D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 6. Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. casu 1. nu. 17. & 31. Rosella, verb. sponsalia, num. 8. vbi Ang. num. 29. Syluestr. q. 10. casu 7. Tabiena, q. 9. num. 10. casu 6. Armilla, num. 12. Brunellus de sponsal. conclus. 8. num. 4. Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 5. vers. septimo dirimuntur, Nauarr. summa, cap. 22. Latina, num. 27. vers. nono. Hispana, nu. 25. Couar. 4. decret. 1. par. ca. 5. in initio, nu. 2. Sarmiento 1. select. c. 5. nu. 3. Ant. Cuccus lib. 5. Inst. moral. tit. 10. num. 62. Alexand. Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 15. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 13. casu 7. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. nu. 6. Viualdus Candelabro 1. par. de sponsal. cap. 5. nu. 34. Ludouicus Lopez 2. par. instruct. de matrim. cap. 38. f. 1039. Philarcus de offic. Sacerd. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Manuel 1. tomo summa 2. editione, ca. 245. num. 6. Petrus à Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. causa 6.

7 Tria tamen specialiter in dubium vertuntur in hac disputatione. Primum est, quid dicendum, si sponsa vi præcisa, cognita sit, quidam enim negant præbere iustam causam dissoluedi sponsalia, quia spòsa culpa vacauit, nec si nullis copula ius dat separandi matrimonium quo ad torum, vt omnes fatentur, nec femina fidem frangit nec suspecta redditur in futurum, quibus rationibus innititur textus, cap. quemadmodum, de iureiurando, dum decidit sponsalia ob alterius fornicationem dirimi posse. Ita docent Tabiena, verbo sponsalia, q. 9. num. 10. casu 6. Armilla, ibi nu. 12. idem limitantes si spòsus ad ordines promoueri anhellet, docent Rainerius, & Hugo, quos refert, & sequitur Rosella, verb. sponsalia, num. 9.

8 Sed dicendum est esse causam sufficientem dissoluedi, vt colligitur ex ca. raptor, 27. q. 2. & tenet ibi Gloss. verb. noluerit, & cap. si quippe, eadem quest. verb. quaritur, & d. cap. quemadmodum, verb. oculos, vbi Hostiens. super verb. iuramentum, Ioan. Andr. num. 15. Anton. num. 14. Abb. num. 12. Alexand. de Neuo, num. 17. Imola, num. 10. in fi. Lex 8. tit. 1. par. 4. & ibi Gregor. Lopez, verb. robada, Brunellus de sponsal. conclus. 8. num. 4. Ang. verb. sponsalia, num. 29. vbi Syluestr. q. 10. casu 7. Nauarrus summa, cap. 22. Latina, num. 27. vers. nono, Hispana, nu. 25. Couar. 4. decret. 1. par. cap. 5. in initio, num. 62. Lancelottus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. fornicata, & ex Theologis, Paludan. numero 17. D. Antonin. Sotus, Petrus de Ledesma, Bartholomæus à Ledesma, Henriquez, Mantel, Ludouicus Lopez, Viualdus, numero 33. quos omnes reruli, numero præcedenti. Ducuntur autem ferè omnes ibi Doctores, quia vir eam ducens, bigamus efficietur. Sed hæc ratio non generaliter probat, si enim sponsa vi cognita, non esset alias virgo, vel sponsus viduus esset, ratio nihil probat, quia ex alia parte id vitium bigamiz contracturus erat, Vnde vt ratio generalis sit, omnesque casus comprehendat (vt ex ultimo comprehendere) ea esse debet, quia est notabilissima mutatio, & maxima infamiz nota vir afficietur, rari enim credent omnino inuita, cognitam esse, & qualitercunque id eueniat, abhorrent homines cum ea contrahere: & hac ratione vsus est Syluestr. verbo sponsalia, q. 10. casu 7. vbi reddens rationem huius, inquit, per ea, quæ dicuntur casu ultimo, vbi dicit dissolui, quoties accidit noua causa, quæ à principio existens, impediret sponsalia contrahi.

8 Secundum dubium est, an similiter sponsalia dissoluantur per viri omnino inuiti, culpaque expertis fornicatio-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

nem. Affirmant quidam, quia quo ad fornicationem ambo sponsi æquales iudicantur. Ita Gloss. sic quippe, sine, 27. quest. 2. & videtur tenere Nauarr. summa, cap. 22. Hispana, num. 25. Latina, num. 27. vers. nono, dicit cum indistinctè dissolui ob alterius fornicationem violentam.

At omnino contrarium credo, quia vir culpa vacat, quare ex hac parte non est cur dissoluantur, nec femina incurrit aliquam notam, vel aliquod aliud damnum: quare ad paria iudicantur, dū fornicatio culpabilis est, secus quando inculpabilis, quia vir cum ea contrahens, graue damnum patitur, femina autem, nullum prorsus, & fauēt huic sententiæ Doctores, numero præcedenti allegati, cum omnes innitantur damno inde sponso redundanti, quæ ratio in sponsa cessat.

Vltimum dubium est, vtum si vterque post sponsalia fornicetur, compensentur delicta, ita vt neutri liceat à sponsalibus resilire? Affirmat Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. nu. 17. vers. quarto in compensando, eaque ratione ducitur, quia in causa matrimoni vterque æqualis est, & mutua fornicatio compensatur, nec quauis femine fornicatio grauior sit, permittitur diuortium viro fornicanti.

Vtius tamen est non esse compensationem fornicationis spòse cum fornicatione sponsi, quare licet femina fornicans non possit resilire ob sponsi fornicationem, poterit tamen vir fornicans resilire, quia iniquè fieret compensatio, vbi detrimentum est multò grauius, vt est detrimentum viri ob fornicationem sponsæ, multò enim turpior est fornicatio in femina, vt ex multis probat Tiraquell. l. 1. connubia, num. 45. Quæ ratione licet femine meretrici non liceat filiam ob meretricium exheredare, l. in arēā, C. de inoffic. testament. in fine, ibi, nisi & ipse similis conditionis sit, cum in pari vitio turpitudinis sit, patri tamen concubinario licitum est filiam meretricem exheredare, quia turpitudine non est æqualis, vt cum alijs multis docet Couar. c. Raynutius, de testam. in initio, nu. 15. Nec simile de matrimonio locum habet, quia multò facilius soluuntur spòsalia, quam matrimonium quo ad torum, illa enim, ob quamlibet mutationem notabilem superuenientem soluuntur, hoc autem minimè. sic tenet Henriquez dicens esse communem sententiam lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 6.

DISPUTATIO LVI.

Vtrum sponsalia dissoluantur ob superueniens iuris impedimentum.

S V M M A R I V M.

Quando impedimentum superueniens est dirimens, soluuntur, num. 1.

Quando est impediens tantum, prima opinio affirmans, nu. 2.

Secunda verior negans, num. 3.

An is cuius culpa contrahitur impedimentum, tenetur diffamationem impetrare, num. 4.

1 Quando impedimentum est dirimens, fatentur omnes dissolui spòsalia, vt si contractis sponsalibus oriatur affinitas inter sponso ex fornicatione cū consanguineis in primo, vel secundo gradu, quia iam non potest inter illos consistere matrimonium.

2 Si autem sit impediens tantum, quidam teste Paludano 4. dist. 27. quest. 1. artic. 3. numero 31. tenent dirimi, ex parte innocentis solum, ne alter ex crimine suo reportet commodum, quare licet obtineat dispensationem, non habet ius ad priora sponsalia, quia iam innocens ius dissoluedi acquisierat, & hoc dicit esse probabile, Palud. ibi, numero 32. & refert Magistrum 4. distin. 35. Sed cum diligenter quaesierim, non inueni in ipso: idem videtur tenere Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 5. casu 9. & Lancelottus Inst. iuris canonici, libro 2. titu. de sponsalibus, verb. diffamatus, vbi vterque dicit dissolui ob affinitatem, vel cognationem, vel aliud quodcumque iuris impedimentum, &

H 3 cla-

clarius videtur id tenere Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. causa 3. ait enim dissolui si superueniat quodcumque impedimentum ex ijs, quæ impediunt.

3 Existimo tamen hos Doctores intelligere de impedimentis dirimentibus, omnia enim exempla, quæ subiiciuntur, ex ijs sunt. Quare verius est non dirimi: (si votum simplex excipias, de quo supra disputatione 46. nu. 5. ratione speciali, id affirmavi.) quia talia impedimenta matrimonio obstant, dum res est omnino integra, secus quando sponsalia præcesserant, & sic inchoatio matrimonij. Præterea, quia impedimenta impediuntia excepto voto, iuxta multos non sunt in usu, nec dispensatione indigent, & ita tanquam verius tenet hoc Palud. ibi. nu. 32.

4 Rogabis autem, utrum is, cuius culpa contrahitur impedimentum dirimens teneatur dispensationem impetrare, ut sponsalia perficiat? Petrus de Ledesma de matrim. quest. 43. artic. 3. causa 4. affirmat teneri, quia culpa sua effectus est impotens, nec par est, ut immunitatem à fide præstita delictum illi concedat, contra cap. 2. de translat. prælat. Et confirmatur: quia eo ipso, quod sponsa ius habet ad matrimonium, comparat ius ne iniuste impediatur, ergo sponsus, qui iuste impediuit, tenetur ex iustitia impedimentum auferre, modo sibi possibili. Et hæc sententia placet, casu quo vir feminam deflorauit, vel ea notabilem famæ iacturam patitur, si ducatur in uxorem, vel si hæc cessent, potest facile dispensatio impetrari, secus quando nec hæc concurrunt, & dispensatio magnis expensis eget, & magna mora, ut quia Roma valde distat, promissio, intelligitur rebus in eodem statu manentibus, cap. quemadmodum, de iureiuran.

DISPUTATIO LVII.

Verum sponsalia dissoluantur ob feditatem notabilem, aut amissionem nasi, aut oculorum, morbum contagiosum superuenientem alteri sponso.

S V M M A R I V M.

Dissoluantur etiam iurata, si postea alter sponsus leprosus, paralyticus fieret, oculos, aut nasum amitteret, nu. 1. & ibi iuramentum intelligitur rebus in eodem statu manentibus.

Idem de quolibet morbo contagioso superuenienti, vel precedenti ignorato, nu. 2. & de epilepsia, vel si os male oleat, vel nota fama superueniat, ut si criminis turpis alter damnetur.

Quid si alter unum oculum amittat, nu. 3.

Quid si femina erat pulcherrima, & facta est notabiliter deformis, vel quacumque alia notabilis deformitas superueniat, num. 4.

In his casibus soluantur tantum ex parte illius, qui illatus est, num. 5.

Soluantur argumenta, & explicatur c. quemadmodum, de iureiuranda, & exempla non arctant regulam, nu. 6.

1 **P**rima conclusio, dissoluantur sponsalia etiam iuramento firmata, feditate notabili, ut oculorum, vel nasi amissione, vel turpiori alia superuenienti, vel paralyti, aut leproso, habetur expresse, c. quemadmodum, de iureiur. in principio, & ibi redditur ratio, quia iuramentum intelligitur rebus in eodem statu permanentibus.

2 Secunda conclusio, idem dicendum est de quolibet morbo contagioso superuenienti alteri sponso, est enim notabilissima mutatio, ut si morbus Gallicus alteri superueniat, sic Nauar. summa, c. 21. Hisp. n. 25. Latina, n. 27. casu 8. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 10. n. 63. Ledes. de matrim. q. 43. ar. 3. causa 5. Philarcus de offic. sacer. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1.

Idem dic de graui infirmitate superuenienti incurabili, & epilepsia. Sic D. Thom. 4. d. 27. q. 2. art. 4. ad 3. Palud. ibi. q. 1. art. 3. casu 7. nu. 25. Ant. Cuccus d. num. 63.

Idem dic si os male oleat, nec arte medica subueniri possit. Sic Ant. Cuccus eodem num. 63. dicens multes Iurisper-

itos consultos, in eandem sententiam descendisse.

Idem à fortiori censendum est, si animi, vel existimationis notabilis deformitas sequuta sit, ut si sponsus furti, vel alterius criminis turpis damnatus sit, quia maior est morum, & famæ, quam corporum habenda ratio sic Anton. Cuccus, cod. nu. 63. Quando autem hæc præcedunt, ignorantur tamen dicam disput. 63. per totam.

3 Quid autem, si alter oculus tantum amittatur? Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 7. nu. 25. negat dissolui, quia d. c. quemadmodum, dicitur dissolui oculorum amissione, aut rei turpioris euentu.

Credo tamen dissolui, nec textum vim facere in vtriusque oculi amissione, sed in notabili deformitate, & magna mutatione, satis autem notabilis est, fieri coecitatem, quod colligitur ex ratione in textu subiuncta, quæ est promissionem intelligi rebus in eodem statu manentibus. Et confirmatur: quia infra disputatione 62. nu. 3. dicemus ob quacumque notabilem mutationem, quæ si à principio adesset, obstatet, ne sponsalia contraherentur, ea dissolui: hæc autem mutatio absque dubio à principio impediret. Tandem probatur ex dicendis, num. sequenti. Huic sententiæ fauent D. Anton. 3. par. tit. r. c. 18. §. 1. casu 3. Nauar. Philarcus, & Petrus de Ledesma, nu. præcedenti allegati, ubi dicunt dissolui ab oculi, vel nasi amissionem.

4 Urgentior autem difficultas est, an si sponsa tempore sponsalium pulcherrima esset, dissoluatur sponsalia, ea effecta notabiliter deformi. Aiqui negant dissolui, quia text. d. c. quemadmodum, solum hoc concessit, dum deformitas contingit ob oculorum, aut nasi amissionem. Sic Couar. 4. decret. 1. p. ca. 5. in initio, nu. 9. A. ex. Carrer. lib. 1. de sponsal. c. 15. in f. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 47. Ludou. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 38. f. 1047.

Verius tamen mihi videtur dissolui, quia res non in eodem statu permanent, estque notabilissima mutatio, & talis, quæ à principio existens, si obstacula impediret. Item, quia ideo text. d. cap. quemadmodum statuit ob eam notabilem deformitatem sponsalia dissolui, ne sibi inuicem sponsi displiceant, & matrimonium sic contractum, infelicem exitum habeat, ut docent D. Thom. 4. dist. 27. q. 2. art. 3. ad 3. & ibi Sotus, quest. 2. art. 5. casu 9. at eadem prorsus ratio procedit in hoc casu, imò Sotus ibi, expresse dicit dissolui ob deformitatem superuenientem. Et melius Innocent. d. cap. quemadmodum numero tertio, & ibi Hostien. super verbo profectio, explicantes illum textum, illiusque rationem reddentes, hæc dicunt: *dissoluantur sponsalia, quando notabilis deformitas superuenit, quia non manent res in eodem statu cum non sit femina apta facere id, propter quod ducitur, scilicet tollere viro fornicandi occasionem: quia ad eam tam deformem accedere non valet*, quod prorsus in nostro casu contingit, huic etiam sententiæ fauent Gloss. cap. finali verbo cogi. de coniugio leproso, ubi Abb. num. 2. & Alexand. de Neuo, numero 2. Anton. cap. quemadmodum, de iureiuran. in principio, num. 16. & ibi Imo. num. 5. Nauar. summa, cap. 22. Hispana, nu. 25. Latina, nu. 17. casu 8. ubi dicunt solui ob quacumque notabilem deformitatem superuenientem.

5 Ultima conclusio, omnia prædicta intelliguntur, ex parte illius, qui illatus est: eo enim volente soluantur sponsalia, secus nolente, quia in fauorem illius hoc est. Quod intelligo nisi morbus incurabilis superueniens, talis esset, ut medicorum iudicio notabiliter matrimonium noceret: non enim tenetur morbo affectus, nam notabili salutis detrimento, fidei sponsalium stare: maxime cum res non sint in eodem statu, sed notabiliter mutatz.

6 Ad argumentum propositum, num. 4. desumptum ex d. cap. quemadmodum, responderetur, illam deformitatem oculorum, aut nasi amissionis, aut lepræ, proponi ibi tantum exempli gratia: quod regulam non arctat, siue dispositionem, l. 1. §. quod vulgo, ff. de vi, & vi arma. & l. damni infecti stipulatio, ff. de damno infecto. & docet ex multis Tiracquel. l. si vnquam, verb. liberis, num. 37. C. de

de reuocari, donat, & ita videmus cū textus, d. c. quemadmodum, explicuerit lepram, vel paralyfim: Doctores extendere ad morbum Gallicum, vt dixi num. 2. cum tamen spiritus grauis sit.

DISPUTATIO LVIII.

Vtrum propter morum asperitatem notabilem, seu scuitiam alterius, denuo cognitam, vel propter capitales inimicitias inter sponfos ortas, dissoluantur sponsalia.

SUMMARIUM.

*Dissoluantur ob morum asperitatem, vel scuitiam, num. 1.
Idem ob quamcunque causam sufficientem ad matrimonij iam contracti diuortium celebrandum, num. 2.
Idem ob graues, & capitales inimicitias inter sponfos, ortas, num. 3.
Explicatur c. veniens, qui cleric. vel vouen. num. 4.*

V Idetur non dissolui propter morum asperitatem, vel scuitiam, nam c. veniens, qui cleric. vel vouen. dicitur non dissolui eo quod sponsa plura audierit de sponsi scuitate.

Dicendum tamen est dissolui, quoties denuo agnoscitur notabilis morum asperitas, & scuitia alterius. Probat, quia hæc est sufficiens causa diuortij matrimonij, c. literas, de restit. spoliator. in fine: ergo à fortiori dissoluet sponsalia, hoc enim argumento vtitur textus, c. quemadmodum, de iureiurand. ad probandum fornicatione dirimi sponsalia: quia ea est iusta diuortij causa. Sic docent Abb. c. veniens, qui cleric. vel vouen. num. 2. vbi Alex. de Neuo, num. 2. Præposit. c. de illis, de spons. num. 5. Ang. verbo sponsalia, num. 41. Sylu. ibi, q. 10. casu 15. Tabiena, q. 9. num. 10. in fine, Armilla, n. 13. Sotus 4. distinct. 27. q. 2. art. 5. casu 11. Veracruz 1. p. Speculi, art. 21. casu 15. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 6. Ludouicus Lopez 2. p. instruc. de matrim. c. 38. fol. 195 r.

Hinc infertur, eadem ratione idem dicendum esse de qualibet sufficienti causa ad faciendum matrimonij diuortium. Sic Henriquez, ibidem.

Tandem idem dicendum est, ob graues, & capitales inimicitias inter sponfos ortas, ob rationem, c. secundo, & c. requisit, de spons. ne scilicet matrimonium infelices exitus habeat. Item, quia est noua causa, & notabilis, mutatio superueniens, sic Hostiens. Summa, tit. de spons. §. ultimo, Præposit. dicto cap. de illis, num. 5. Angel. verbo sponsalia, num. 31. vbi Syluest. quæst. 10. casu 8. Tabiena, quæst. 9. num. 10. casu 11. Armilla, num. 13. Nauar. Summa, cap. 22. Hispana, num. 26. Latina, num. 27. casu 11. Greg. Lopez lege septima, verb. excusatione, tit. 1. p. 4. Et ex Theologis Paludan. quarta distinctio 27. q. 1. art. 3. casu 7. num. 25. in fine, Sotus eadem distinctio, quæst. 2. art. 5. casu 11. Veracruz, prima p. Speculi, art. 21. casu 13. Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 14. num. 6. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 3. casu 11. Bartholomæus à Ledesma, dub. 13. de matrimonio, casu 9. Vega lib. 3. Summa, casu 325.

Ad argumentum desumptum ex d. cap. veniens, respondetur sponsam id non certò nouisse, sed ex auditu, secus tamen esset, si certò sciret, vt bene explicat Alexander de Neuo ibi, num. 2. quæretur ille vanus fuit, vt docet ibi Glossa, verbo de seueritate, & ibi Abbas, numero secundo.

DISPUTATIO LIX.

Vtrum sponsalia ob paupertatem superuenientem, dissoluantur, vt si sponsa, quæ diues erat, ad paupertatem redacta sit.

SUMMARIUM.

*Quando dotis promissio precessit, 1. opinio negans dissolui, num. 1. & secunda affirmans, num. 2.
Quid, quando nulla precessit dotis promissio, & an tunc censetur omnia bona in dotem promissa, 1. opinio negans, n. 3.
Secunda verior affirmans, num. 4.
Quid si sponsalia sint iuramento firmata, num. 5.
Quid, si sponsus notabiliter pauperior fiat, num. 6. & quid, quando aliter notabiliter dotior, num. 7.*

IN duplici euentu potest disputari quæstio præsens: prior est, vbi dotis promissio precessit. Posterior, vbi ea minimè precessit. In priori euentu, Bald. c. quemadmodum, de iureiuran. num. 7. & ibi Alex. de Neuo, num. 16. dicunt minimè dirimi sponsalia, eo quod sponsa, quæ diues erat, facultatibus iam lapsa dotem promissam implere non possit, secus autem, quando mulier dolo non caruit, quia à principio nouit se non esse soluendo. Quia culpa omnino caret, & ita par non est, vt damnum dissolutionis sponsalium sentiat.

Dicendum tamen est dissolui sponsalia, nec teneri alterum eam ducere. Quia promissio dotis est veluti conditio, sub qua sponsalia celebrantur, quare deficiente conditio, etiam citra feminæ culpam, non obligabunt: sic docent omnes Doctores allegandi, num. 3. & 4. & ultra illos Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 5. casu 6. Bartholomæus à Ledesma dub. 13. de matrimonio casu 10. Manuel 1. to. Summa, in 1. editione, c. 245. num. 5. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 3. causa 9. Vega lib. 3. Summa, casu 325. & ex Iurispræritis, Gregorius Lopez, l. 7. verb. excusatione, tit. 1. p. 4. Brunellus, de spons. concl. 8. num. 6. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. cent. 5. casu 455. num. 6. Et idem dicendum est, licet sponsalia iuramento firmata sint, quia iuramentum easdem contractus condiciones recipit, l. fin. C. de non num. pecun. sic Ant. Gabr. in mea editione, to. 2. communium, lib. 17. verbo sponsalia, fol. 312. & Petrus de Ledesma proximè citati.

In posteriori autem casu, vrgentior est difficultas: & duplex est sententia. Prima docet nulla dotis promissione præuia, non dissolui sponsalia, ob paupertatem sponsæ superuenientem. Ducitur autem, quia dote non promissa, non est verum omnia bona in dotem sponderi: vt cum alijs docet Couar. 4. decret. 1. p. 5. in initio, num. 5. Rolandus de lucro dotis, q. 73. Mascardus de probation. conclus. 577. num. 1. Barbosa, ff. soluto matrimonio, rubric. 4. p. num. 32. Item, quia sibi sponsus imputare debet, vt nullum de dote tradenda pactum inierit. Sic docent Glossa, c. quemadmodum, verbo oculos, de iureiurando, & ibi Hostiens. super verb. iuramentum: Ioan. Andr. num. 15. Alexander de Neuo, num. 16. Anton. num. 14. Imol. num. 10. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. in initio, num. 5. Alex. Carrer. lib. 1. de spons. c. 15. in fine, Anton. Gabr. in mea editione, to. 2. communium, lib. 17. verb. sponsalia, fol. 312. Menoch. conf. 380. num. 3. vol. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 3. rubr. Glos. 1. num. 57. Petrus Greg. Syntagmate iuris, p. 2. lib. 8. c. 9. num. 9. Et ex Theologis, Paludan. 4. d. 27. quæst. 1. art. 2. num. 14. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. 18. fol. 1047. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 245. num. 3. limitans, vt intelligatur, quando sponsus est ita diues, vt sustinendo sit matrimonij onera, vxoremque alendo. Et hæc sententia est satis probabilis.

Secunda sententia, cui tanquam veriori adhæreo, docet dissolui. Probat, quia sponsa diues censetur omnia bona sua in dotem promittere, vt tradit Bart. l. si constanter, num. 87. ff. solut. matrimonio, & dicit esse probabile, Io. Lupus rub. de donatio. §. 33. num. 1. in fine, & num. multis

docet Anton. Gom. l. 3. p. Tauri, nu. 17. & notatur, l. mulier bona, ff. de iure dot. ergo si facultatibus labatur, cum dote tacite promissam soluendo non sit, deficiente conditione, sponsalia non obligabunt. 2. quia quicquid sit de hoc fundamento, quod satis dubium esse fateor, & de quo late consulendus est Menoch. de præsump. lib. 3. tota præsumptione 6. negari non potest, quin sit notabilissima mutatio, & quæ à principio existens, sponsalia contrahi impediret, ergo superueniens, ea dissoluet, iuxta regulam tradendam disput. 2. nu. 3. & confirmatur, quia promissio intelligitur rebus in eodem statu permanentibus, c. quemadmodum, de iureiurando, hanc tenet Abb. aliquantulum dubius, eod. c. quemadmodum, nu. 10. & Brunellus similiter dubius, de spons. concl. 8. nu. 6. Ang. verb. sponsalia, nu. 33. ubi Syluest. q. 10. casu 9. Nauarrus Summa, c. 12. Hispana, nu. 29. Latina, nu. 27. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 10. nu. 17. Et ex Theologis, Henric. lib. 1. de matrimonio, cap. 14. nu. 6.

5 Hinc inferitur idem dicendum esse, si ea sponsalia iuramento firmentur, quia iuramentum similiter intelligitur rebus notabiliter non mutatis, d. cap. quemadmodum, sic Anton. Cuccus, d. num. 71.

6 Secundò inferitur idem dicendum esse, si sponsus tempore sponsalium ditissimus esset, nam ei postmodum facto notabiliter pauperi, non tenetur sponsa nubere, quia est notabilissima mutatio, quæ à principio contractum impediret, sic Ant. Cuccus, eodem nu. 71.

7 Si tamen vno sponso in eodem statu permanente, alteri ingentissima diuitiarum copia accresceret, non ob id sponsalia dissoluerentur, quia alter non effectus est deterioris conditionis, ut si promissi vendere equum precio quod tunc iustum erat, nihil nocebit valor multò auctior traditionis tempore, & ita sentiunt viri doctissimi Neoterici.

DISPUTATIO LX.

Utum iurans se aliquam ducturum, nulla dotis promissione præmissa, teneatur ipsam ducere, si cum ipsa diues sit, nullam ei dotem assignare velit.

S P M M A R I V M.

Prima opinio teneri, & nulla dotis promissione præmissa, non videri tacite actum de dote, num. 1.

Secunda verior, non teneri, & tacite tunc videri actum de dote, nu. 2. & ibi quid, si matrimonio promisso absque dotis sponsione, deflorata virgo est.

1 **Q**uidam affirmant teneri, quando vir diues esset, oneræque matrimonij sustinere posset, quia femina diues non tenetur dotem minimè promissam destinare, ut vltra Doctores allegando probat cum alijs Barbosa, ff. soluto matrimonio 4. p. rubric. nu. 22. Et ea est ratio: nam cum matrimonium sine dote conitari possit, conditio destinandæ dotis, extrinseca est, conditiones autem extrinsecæ non intelliguntur, nisi exprimantur, lege si ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verborum oblig. Item, quia sibi sponsus imputare debet, nil de dote constituenda pactum esse. Sic docent Couarru. 4. decret. 1. p. c. 5. in initio, nu. 5. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 10. nu. 71. Macienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glossa 1. nu. 47. Ludouicus Lopez, 2. p. instructor. de matrimonio, c. 39. fol. 1047. & cap. 39. fol. 1039. col. 2. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 97. nu. 8.

2 Quamvis tamen hoc probabile sit: probabilis credo non teneri, quia licet matrimonium conitari possit sine dote, non tamen decens, & honestum est, ut dote priueretur. Quæ conditio dotis non est omninò extrinseca matrimonio, & tacite de ea actum videtur, vel totius patrimonij mulieris, ut voluerunt multi Doctores, quos reuelli disputatiore præcedenti, nu. 4. vel saltem partis pa-

trimonij, iuxta viri dignitatem, ut notatur, l. mulier bona, & l. quæro, ff. de iure dot. Et ita hanc sententiam sustinent Bald. c. iuravit, de probatio. nu. 3. & 4. Ioan. Lupus c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. §. 2. nu. 4. Lison, Lancelottus, & Sylua nuptialis, ut refert, & sequitur Gutier. de iurament. 1. p. c. 37. nu. 3. in fine, Menoch. de de arbit. lib. 2. cent. 5. casu 45. nu. 6. Et ex Theologis, Palud. 4. dist. 28. q. 1. art. 2. concl. 4. nu. 14. qui etiam in fortioribus terminis loquitur, nempe licet virginem promissione matrimonij habita, aliquis defloraret: intelligitur enim promissio dote constituta, iuxta propriam possibilitatem.

DISPUTATIO LXI.

Utum dissoluantur sponsalia, si ex matrimonio scandali probabiliter, & mali exitus timeantur, vel propter paternam, contradictionem, vel Pontificis, aut Episcopi dispensationem.

S P M M A R I V M.

An dissoluantur timore scandali, aut mali exitus, num. 1. remissive.

Pontifex potest dispensare in sponsalibus etiam iuratis, nu. 2. Episcopus potest in sua diocesi, quicquid Pontifex in toto orbe, non tamen potest in sponsalibus, nu. 3.

1 **C**irca timorem scandali, vel mali exitus, dixi supra disput. 14. nu. 3. quando autem pater repugnat dixi disput. 14. nu. 4.

2 De dispensatione autem utrum possit Pontifex: non est dubium posse Pontificem dispensare ex iusta causa, si quidem in matrimonio rato probabilissima sententia id concedit.

3 De Episcopo autem videtur id posse: quia, quicquid potest Pontifex in vniuerso orbe, si ea excipias, quæ ad vniuersæ Ecclesiæ statum pertinent, ut res fidei definire, potest Episcopus in sua diocesi, nisi ei specialiter per Pontificem aliquid reseruetur, ut docent Abulensis, c. 19. Matth. q. 87. littera E. Victoria refectione de matrimonio, p. 1. nu. 7. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versat quo tandem: & melius lib. 10. de iustit. q. 1. artic. 3. ad 2. & 4. d. 3. q. 1. artic. 3. in fine. Gambaria de off. legati, lib. 10. nu. 466. & 476. Thesaurus Christianæ religionis, c. 17. Nicolaus de Cuius lib. 2. de concordia Catholica, c. 3. Veracruz 2. p. Speculi, art. 28. post 3. conclusionem, vers. ex ista conclusionem, Perez lib. 8. ordinam. tit. 1. §. 1. paulò post principium, & tit. 18. l. 2. vers. statutos contra ellos, Henriquez lib. 6. de Penitent. c. 14. nu. 7. in Commento littera K, & lib. 10. de sacramen. ordinis, c. 35. nu. 2. & lib. 12. de matrim. c. 3. nu. 2. in Commento littera N, Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. vers. si quis autem quarrat an omnis, ante 2. conclusionem, ad idem est Maiolus, lib. 5. de irregularitate, c. 5. nu. 4. & refert Hugonem, ubi dicit posse Episcopum dispensare in multis casibus, qui sibi specialiter non reseruantur. Et ratio est manifesta, quia est pastor ordinarius in sua diocesi, sicut Pontifex in toto orbe, licet sit ipsi subiectus, ergo in his, in quibus Pontifex non limitat eius iurisdictionem, habet potestatem ordinariam, sicut quilibet confessorius potest æquè ac Pontifex, ab omnibus peccatis absolvere, nisi per Pontificem, aut Episcopum casus aliquis reseruetur, si ergo Pontifex potest in sponsalibus dispensare, cum nullibi reseruet hanc facultatem, poterit similiter Episcopus.

Sed dicendum est non posse, ut bene docet Paludan. 4. distinctione 27. quæst. 1. art. 2. numero 14. quia ius est acquisitum tertio, quod nullus præter supremum principem auferre potest. Item, quia hac ratione Doctores negant posse Episcopum relaxare iuramentum tertio præstitum, nisi turpiter ex parte illius tertij reperiatur. Præterea, quia iure Pontificio hoc reseruetur, ut constat ex capit. ex literis, et secundo de spons. ubi præcipit Pon-

Pontifex Episcopis, ut compellant ad sponsalium fidem seruandam, in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare.

DISPUTATIO LXII.

Verum alie regulæ generales tradantur ad sponsalium dissolutionem.

S V M M A R I V M.

Cum vincula sint inaequalia, an fortius vincat, & dissoluat sponsalia, num. 1.

Quid quando sunt duo equalia, utrum illorum praeualeat, si sint impossibilia, num. 2.

Quid si noua causa superueniat, quæ à principio existens, impediret sponsalia, num. 3.

Quid si sponsalia essent iuramento firmata, num. 4. & quid, si ante causam superuentum, alter in mora fuerat, num. 5.

An credendum sit in utroque foro dicenti, si illa causa à principio extitisset, se non contracturum, num. 6. & ibi, ea quæ in animo consistunt probantur parci iuramento.

Triplex regula assignari solet. Prima est, cum vincula sunt inaequalia, fortius, & si posterius sit, vincit. Hæc tradunt Cardinalis, c. sicut, de sponsal. nu. 1. Henricus, cap. tursus, qui clerici, vel vouentes, in initio, Maior. 4. dist. 28. q. 3. in fin. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 2. Syluest. verbo sponsalia, q. 7. vbi Tabiena, q. vlt. Armilla, nu. 13. & probant ex c. si inter, de sponsal.

Sed hæc regula sæpè deficit: nam sponsalia iurata fortius vinculum sunt non iuratis, & tamen si hæc præcedant, minimè per illa dissoluantur, ut probaui disputatio, 10. n. 2. Præterea, matrimonium consummatum, fortius vinculum est matrimonium rato, & tamen non dirimit illud: nec, d. c. si inter, eam regulam probat, sed ex quadam re speciali ibi definito, colligunt Doctores eam regulam generalem. Et ita eam probat Bartholomæus à Ledesma, dub. 14. de matrimon. casu 2.

2. Secunda regula est, quoties sunt duo vincula paria impossibilia, prius præualeat, & dirimit posterius. Sic iidem Doctores relati, nu. 1. & hæc est vniuersaliter vera, si vincula sint eiusdem rationis, ut posteriora sponsalia dirimuntur per priora, at in vinculis diuersæ rationis fallit aliquando: quia maius vinculum videtur matrimonij rati, cum sit vinculum contractus, & sacramenti, quam professionis, quæ solius contractus vinculum continet, & tamen hæc subsequens, dirimit illud præcedens.

3. Tertia regula est, quando post contracta sponsalia, inconueniens aliquod notabile, aut noua causa, quæ à principio existens impediret ea contrahi, superuenit, præbet iustam dissoluedi causam. Ratio est, quia promissio nõ obligat ultra promittentis intentionem, sed intentio virtualis est promittentium, non se obligare in hoc casu, indissolubiliter: ergo est iusta dissoluedi causa. Et confirmatur, quia rebus notabiliter mutatis promissio non obligat, c. quemadmodum, de iureiurando: in hoc autem euentu notabilis mutatio superuenit. Quod si obijcias hanc non esse liberalem promissionem, sed contractum: ad rescindendos autem ceteros contractus, hæc causa non sufficit: immo hæc regula communiter reprobat in voto, cum sit liberalis promissio. Fateor hæc, verum diuersa ratio est in sponsalibus, maior enim libertatem petunt, cū ad mutuū amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum matrimonij consummati omninò indissolubile, quod in voto, & ceteris contractibus minimè contingit. Quare hanc regulam docent Hostiens. summa, titulo de iureiurando, nu. 3. Ant. d. caput. quemadmodum, num. 13. Angelus, verbo sponsalia, nu. 21. vbi Syl. q. 20. casu 17. & verb. pactū, §. 4. & iuramentum 3. q. 1. dicto 3. Armilla, verb. iuramentum, nu. 35. Maior. 4. d. 27. q. 3. Petrus de Soto lectione, 18. de matri-

monio, §. nunc de ratione, Nau. summa, cap. 22. Hispana, nu. 16. Latina, nu. 27. & lib. 4. consiliorum, in 1. editione, cons. 34. in 2. cons. 9. Gre. Lop. l. 7. tit. 1. p. 4. ver. excusation. Veracruz, 1. par. Speculi, artic. 21. casu 16. Henriquez, lib. 11. de matrimonio, cap. 14. in fine, Bartholom. à Ledesma dubio 13. de matrimonio post 13. casum, Philiar. chus de offic. Sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 43. art. 3. causa 12. Manuel 1. tom. summe, in 1. editione, c. 245, nu. 11. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. cap. 38. fol. 105. D. Antonin. 2. par. tit. 10. cap. 6. §. 5. Anton. Cuccus, lib. 5. instit. moral. tit. 10. in fine.

Hinc infero idem dicendum esse, quamuis sponsalia iuramento stabilita sint: quia iuramentū includit omnes conditiones contractus, cui adijcitur, l. finali, C. de non numerata pecunia, & intelligitur rebus in eodem statu manentibus, d. c. quemadmodum, & ita in omni iuramento docent Hostiens. Ant. D. Ant. citati, u. præcedenti, & Syluest. iuramentum, 3. q. 1. dicto 3. Armilla, verbo iuramentum, nu. 35. Vega, lib. 2. summa, casu 392.

Idem censendum est, quamuis hæc noua causa superueniens, vel alie sufficientes ad dissoluenda sponsalia contingant, postquam sponsus in mora fuit adimplendi, verbi gratia, tenebatur intra annum implere, & culpa sua biennio non impleuit, si eo transacto sponsa fornicetur, aut alia notabilis mutatio ei superueniat, non tenetur eam ducere, tenebitur tamen damnum rescire, quod ex ea mora sponsa redundauit. Et ratio est, quia ut optime docet P. Molina, tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 272. folio 121. §. sunt verò nonnulla. si promissore in mora constituto, superueniat causa, quæ ante moram contingens, ab obligatione ipsum eximeret, non omninò deobligat, licet enim non teneatur promissa implere, tenetur tamen ad interesse, & damna ex ea mora subsequuta, quia à tempore moræ iniustitiam admisit.

6. Denum obseruandum est: asserenti se minimè promissurū, si à principio talis causa abesset, adhibendā esse fidem in utroque foro, si iudicio prudentis viri consideratis negocij circumstantijs, verisimile sit nequaquā promissurū, si illam præcogitasset. Sic Nauar. summa, c. 18. Latina, n. 7. Hispana, nu. 5. & potest esse ratio, nā ea, quæ in animo consistunt, cum hominibus innotescere nequeant, testibus probari non possunt, ut scientia, & ignorantia, & proinde partis iuramento probantur, ut optime Couar. 2. variar. c. 10. num. 1. & multi alij, quos referunt, & sequuntur Mascardus de probatio, conclus. 45. nu. 48. & conclus. 94. num. 5. Gratian, regul. 270. num. 1.

DISPUTATIO LXIII.

Verum causæ sufficientes ad dissoluenda sponsalia, dum post ipsa accidunt, satis sint ad id, si sponsalibus præcedant, dum fuerunt probabiliter ignoratæ.

S V M M A R I V M.

Prima opinio non sat esse, & specialiter in fornicatione, num. 1.

Sufficiunt causæ præcedentes ignoratæ, num. 2. & ibi iuncto, nu. 9. in iure paria sunt non esse, & non apparere, & res dicuntur fieri, quando primum innotescit, & exponitur, cap. quemadmodum, de iureiurando.

Ob fornicationem sponsa præcedentem quæ virgo putabatur, dissoluitur, num. 3. & idem si putabatur virgo, & erat vidua.

Quid, si erat vidua vel alias corrupta, ponitur prima opinio negans, num. 4. & secunda verior, nu. 5.

Quid si tempore contractus sponsalium coeffecti inuita sunt, ut si contrahens fuisset, adhuc ea iniret, num. 6. remissive.

Quid si sponsalia iuramento stabilita sunt, num. 7.

An ob fornicationem sponsi præcedentem ignoratam possit sponsa dissolvere sponsalia? ponitur opinio affirmans, num. 8. & secunda verior, negans, nu. 9.
Quid si de nuptio sponsa sciat: sponsum esse valde virginitatem, num. 10.

HActenus disputauimus de causis iustis sponsalia dissoluendi, in speciali nuper est aliquas quaestiones agitare, quæ omnes illas causas concernunt.

In quaestione ergo præsentis, Paludanus 4. quaest. 27. q. 1. art. 3. nu. 33. & supplementum Gabrielis eadem, d. q. 1. art. 3. dub. 5. problematice hoc defendunt, & Paludanus in eam partem magis propendit, ut ex causis præcedentes ignoratæ non sufficiant, per capitulum quemadmodum, de iureiurando, ubi definitur sponsalia minimè dissolui ob fornicationem, vel morbum præcedentem, & idem Paludanus, nu. 17. verlic. 3. in opponendo, & num. 34. & supplemento eodem art. 3. dubio 4. dicunt quamuis probabile sit ob alias causas præcedentes ignoratas, posse dirimi sponsalia ob fornicationem præcedentem dirimi posse, improbable esse: quia ideo fornicatio subsequens dissoluit, quod verisimile non sit sponsum matrimonij fidem seruaturum, qui sponsalia fregit. Quæ ratio deficit in fornicatione antecedenti, multi enim ante sponsalia incontinentes inveniuntur, qui ijs initis continent, & ad hoc matrimonio iunguntur, ut contineant, idem de fornicatione præcedenti docet Nauarrus, libro 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de diuorcijs, consil. 2. num. 1.

Sit tamen prima conclusio, causæ sufficientes aliæ à fornicatione, ad dissoluenda sponsalia, si post ipsa acciderent, ut lepra, morbus gallicus, & ceteræ, sufficiunt, licet contingerint ante sponsalia, si tamen erant ab altero, probabiliter ignoratæ: Probatur, quia si quis vendat occultando vitium est causa sufficiens ad dissoluendum venditionem, ergo à fortiori vitium occultum, est causa sufficiens ad dissoluenda sponsalia contracta, per illius vicij ignorantiam: cum nullus sit contractus tantam libertatē exigens, ac sponsalium.

Secundò, quia in iure paria sunt, aliquid superuenire, & præcedere ignoranter: res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, cap. pastoralis, de exceptionibus iuxta illud Marci ult. *data est mihi omnis potestas*, i. ex nunc est nota.

Tertiò, quia paria sunt in iure non esse, & non apparere, I. duo sunt Titij, ff. de testam. tutel. & I. in lege, ff. de contr. empt. ergo à contrario sensu paria sunt esse, & apparere, cum ergo post sponsalia vitium appareat, tunc dicitur de nuptio esse.

Quartò, quia l. vltima. C. de sponsal. habetur resiliens à sponsalibus ex causa præcedenti ignorata, non amittere arras: quod secus esset, si resiliendo culpam admitteret: ut dixi supra disp. 36. nu. 2.

Tandem, quia rebus notabiliter mutatis non obligat promissio, c. quemadmodum de iureiurand. sed respectu huius res sunt notabiliter mutatae, cum de nuptio inueniat vitium notabile prorsus ignoratum. Vnde dum d. c. quemadmodum, asseritur propter causas præcedentes non dissolui sponsalia intelligitur, si ex ignorata non sint. Pro hac sententia videtur aperte Gl. d. c. quemadmodum, verb. præcedentem, ubi reddens rationē, cur ob præcedentem feminæ fornicationem, non liceat sponso resiliere, ait, quia contrahendo cum ea, videtur mores eius approbare, & clarius Antonius, ibi nu. 3. addit enim, sciēter contrahendo: cum enim nil voluit, quin præcognitum sit, ignorans non cēsetur approbare, & tenent expresse Viguerius lib. institutionum, c. 16. §. 7. in fine, Sotus 4. d. 27. q. 2. art. 5. casu 7. Henriquez, lib. 1. de matr. c. 14. n. 6. Barthol. à Ledesma de matr. dub. 13. casu 6. Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. causa 5. & 11. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matr. c. 38. fol. 1047. Idem tenentur dicere Doctores allegandi, nu. sequenti, qui in fornicatione præcedenti ignorata id asserunt: ratio enim qua ducuntur, in omnibus alijs causis locum habet.

Secunda conclusio, ob fornicationem præcedentem sponsa potest sponsus, qui eam ignorabat virginem esse, exilia-

mans, dissolvere sponsalia. Probatur rationibus præcedentis conclusionis. Item quia causa hæc de nuptio cognita, notabilem mutationē facit, cum ignominiosum viro sit feminam corruptam ducere, & prudenter magni sit ductam virginem esse. Præterea, quia vir notabile damnum incurrit, cum bigamus fiat, & præiudicet ordinē, si illos eligat, promoueri non possit, & ita vult Hugo, c. raptor, 27. quaest. 2. & pro eadem sunt Gl. & r. ut reuli, nu. præcedenti, & docent expresse Rosell. verbis sponsal. nu. 9. ubi Angel. nu. 29. Syluest. q. 10. casu 6. Tabiena, q. 2. n. 10. casu 6. Armil. n. 12. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 6. Nauar. summa, c. 22. Hispana, nu. 24. Latina, nu. 27. casu 9. Sotus casu 7. Bartholomæus à Ledesma casu 7. Petrus de Ledesma causa 6. Lud. Lop. eodem c. 38. fol. 1049. Henriquez, quos omnes reuli, nu. præcedenti. Corduba summa, q. 49. P. Molina, tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. 272. fol. 120. §. deinde si mulieri. Philarchus de offic. Sacerdot. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Manuel 1. to. summa, 2. edit. cap. 245. nu. 6. Viualdus Candelabro p. 1. de sponsal. c. 5. nu. 35.

Immo idem dicendum est si sponsus putaret esse virginem, cum tamen sit vidua: tum ob irregularitatem, quam incurreret, & si fortè ipse alias bigamus esset nouam bigamiam incurreret, & ita difficilius redderetur dispensatio: tum etiam, quia non infima nota est viduam ducere, & magis æstimant homines, virgo ne, an vidua sit ducenda in uxorem.

Grauius autem dubium est, dum sponsus notat sponsam viduam esse, utrū ob fornicationem præcedentem sibi incognitam, ius habeat sponsalia dissoluendi? Nam Hugo, D. Ant. Syluest. Henriquez, nu. præcedenti allegati, id negant, & videntur à contrario sensu tenere Rosella, Angelus, Tabiena, Armilla, Corduba, Sotus, Bartholomæus à Ledesma, Petrus à Ledesma, Viualdus ibi allegati, & Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, & matrim. c. 36. fol. 1036. dicunt enim dissolui ob fornicationem præcedentem, quando sponsus putabat virginem esse: quare contrarium videntur sentire dum sciebat esse viduam.

Verius tamen est, adhuc posse sponsū recedere à sponsalibus, quia est notabilis mutatio, & causa nouè cognita, quæ virum prudentem meritò retraheret in principio à sponsalibus contrahendis: magna enim infamiae, ac dedecoris nota afficitur ducens inhonestam, cum tamen ipse putaret viduam honestam esse. Huic sententiæ fauent Nauarrus, & Philarchus, nu. 3. relati, absolute enim, & indistinctè dicunt dissolui sponsalia ob fornicationem sponsæ præcedentem ignotam. Et ferè expresse hoc tenet. P. Molina, tomo 2. de iustit. tractat. 2. disputatio. 272. §. deinde si mulieri, ubi dicit dirimi sponsalia per fornicationem præcedentem ignotam, per quam sponsa virginitatem amisit, aut quæ illa notabiliter reddit magis infamem, quam antea esset nota.

Si tamen sponsus conscius erat sponsam impudicam esse, & infamē ob fornicationis culpam, licet postea detegatur alia fornicatione præiux, sibi ignota, quæ paulò plus infamē eam reddunt, non est sufficiens dissoluendi causa, quia non est notabilis mutatio, ut bene P. Molina ibid.

Vtrum autem ob has causas præcedentes possit sponsus resiliere, dum eo affectu contraxit, ut si eas nosset, similiter contraheret: dicam disp. 65.

Tertia conclusio, utraque præcedens conclusio vera est, quāuis sponsalia iuramento stabilita sint: possunt enim adhuc dissolui ex eisdem causis præcedentibus ignoratis, & sic Doctores omnes citati videntur intelligere: nam explicant casum, c. quemadmodum, de iureiurand. ubi dicitur sponsalia iurata dissolui ob deformitatem, vel fornicationem subsequentem, non verò ob præcedentem, & dicunt intelligi, quā præcedens est cognita: ergo et loquitur de sponsalibus iuratis.

Tandem an idem sit de sponsa respectu fornicationis sponsi ignoratæ, meritò dubitatur? Nam Nauar. summa, cap. 22. Hispana, num. 25. Latina, num. 27. casu 9. in ea videtur esse sententia, ut possit sponsa ratione illius à sponsalibus recedere: ait, n. indistinctè posse dissolui sponsalia propter alterius fornicationem præcedentem ignoratam.

Et

Et potest probari, quia possunt dissolui ob fornicationem viri subsequentem, ergo ob præcedentem. Probo consequentiam, ex fundamento primæ conclusionis, ubi probauimus in iure paria esse nunc sciri, & nunc esse.

- 2 Sed tanquam certum tenendum est oppositum. Quia nulla nota, nec ignominia est feminæ viro, qui aliam cognouit, nubere, nec obstat ratio opposita: negatur. n. consequentia, nam tunc paria sunt, nunc esse, & nunc cognosci, quando eadem est ratio impediendi, idemque inconueniens, siue illud præcedat, siue sequatur, vt contingit in lepra, morbo gallico, & in ceteris huiusmodi: tunc enim quando erat ignotum vitium, perinde inuoluntaria est promissio, siue id præuium, siue subsequens sit: at in fornicatione viri non est idem inconueniens, quando præcedit, & quando subsequitur; quia quando sequitur, dat ius dissoluendi sponsalia, eo quod est contra eorum fidem, indeque suspicio, oritur de nõ seruanda matrimonij fide, & ideo non dat ius dissoluendi, quando præcedit: quia cessat hæc ratio, quæ totalis est: at fornicatio feminæ, ultra hanc rationem, concedit ius dirimendi ob infamiam viri, & notabilem differentiam, quæ versatur inter matrimonium celebratum cum muliere honesta, vel inhonesta: quæ ratio æquè procedit in fornicatione feminæ sequenti, vel præcedenti ignorata, & huius sententiæ videtur P. Molina, num. 5. relatus, quia non ob quancunque fornicationem præcedentem ignoratam, dissolutionem admittit; sed quando notabiliter magis infamat: quod in viro non contingit.

- 10 Id demum fatendum est, si sponsus existimabatur non valde vitiosus, & denuo cognoscat sponsa esse notabiliter vitij deditum, ita vt notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat, esse iustam causam, vt sponsa à fide præstita resiliat: quia talis esset, si denuo superueniret, & à principio cognita, impediret sponsalia contrahi.

DISPUTATIO XLIV.

- Verum, dum causæ iustæ dissoluendi sponsalia probabiliter ignoratæ præcesserunt, non tantum ius ipsa dissoluendi concedant, sed ipso iure ea irrita efficiant.

SUMMARIUM.

- Utilitas huius veritatis an sint irrita, vel irritanda, num. 1.*
Quando dolus dat causam contractui, sponsalia sunt ipso iure nulla, & idem in quocunque alio contractu bonæ fidei, & quando dicatur dolum dare causam contractui, nu. 2. & 3. ubi an hæc sponsalia sint nulla prorsus, vel solum ex parte decepti.
Quando alter sponsus non deceptus, sed quidam tertius, vel ipsemet contrahens sua propria falsa existimatione deceptus est, prima opinio esse irrita, num. 4.
Secunda verior non esse irrita, sed irritanda, num. 6.
Quando dolus non dedit causam, contractui non sunt irrita, & an sint irritanda, remissimè, num. 6. Soluuntur argum. nu. 7.

- 1 **H**uius rei cognitio necessaria valde est, propter publicæ honestatis impedimentum: si enim sponsalia, valida sint, quamuis postea irritentur, oritur utique, quod secus est, si ipso iure irrita sint.

- 2 Supponendum est dupliciter, posse dolum in contractu reperiri: primò, ita vt det causam contractui; quod tunc euenit, quando secluso eo dolo, veritateque cognita, contrahendum non esset: vt si quis dolo venditoris ductus emit, aliàs nullo modo empturus: secundò vt non det causam contractui; sed in ipso incidat: quod contingit, quando adhuc veritate cognita contractus celebrandus esset, vt si emptor dolo venditoris inductus emit, adhuc tamen secluso dolo empturus, licet fortè non tanti. Sic Rosella, verbo dolum, num. 1. ubi Angel. numero nono, Tabiena, quæst. 7. num. 8. Armilla num. 6. Syllæstr. verb.

culpa, quæst. 5. Medina, C. de restitut. q. 33. in initio P. Molina, to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 352. paulò post principium, & omnes.

- 3 Sit prima conclusio, quando dolus admissus per alterum sponsum, ipsoque culpe reo existente, causam dedit contractui sponsalium, sunt ipso iure irrita, ita vt sponsus deceptus nullo modo ipsis altringatur. Probat, quia omnes contractus bonæ fidei, ex huiusmodi dolo irriti sunt, l. & eleganter 7. in principio, ff. de dolo, & l. 57. tit. 5. p. 5. Et ratio est, quoniam sic deceptus sponsus, consensus minimè erat, sed errore ductus consensit, in quo alter per dolum, & iniustitiam participauit, cum ergo error inuoluntarium causet, assensusque sit per dolum, & iniustitiam extortus, eius cui alter consentiens se intendebat obligare, inualidus, & inefficax erit, & ita omnes contractus bonæ fidei ex huiusmodi dolo irritos esse, docent Barr. d. l. & eleganter, in principio, num. 6. Iason. instit. de action. 5. actionum, nu. 31. Couarr. multos alios referens regul. possessor 2. p. 5. 6. in fine, Valascus de iure emphyteu. l. p. q. 5. nu. 9. P. Molina, d. disput. 352. concl. 1. ubi multos alios refert, contra paucos quos pro opposita sententia refert Couarr. dixi esse prorsus nulla ex parte deceptos: quia ex parte decipientis, si ipse velit sponsalibus stare nõ est modica difficultas an teneatur decipiens. De qua re infra lib. 4. disput. 15. ubi similis quæstio tractanda est de matrimonio per metum contracto, vtum si coactus velit ratum habere illud matrimonium, teneatur cogens. Et breuiter nunc probabilius credo, vtumque liberum est à fide sponsalium, nisi aliud dominum sequutum sit: ratione enim damni sequuti posset decipiens teneri altero volente: sicut de fictè promittente, latè dixi supra disput. 10. posset etiam decipiens in penam fraudis cogi stare sponsalibus, volente altero: cum tamen hæc pena sit, iudicis sententiam desiderat, & ratio est, quia contractus sponsalium claudicare nequit, & alijs rationibus latè probo disputatione citata; contra alios, quos ibi refero, satis probabiliter oppositum sentiente, nempe ex parte solius decepti, irrita esse sponsalia.

- 4 Maior autem difficultas est, quando dolus causam dedit contractui sponsalium, sed doli illius particeps non fuit alter sponsus contrahens, sed quidam tertius, vel alter nullo causam dante, sed sua falsa existimatione deceptus est, videntur enim adhuc esse nulla sponsalia: quia de ipsorum ratione est mutua obligatio, sed hic deceptus nullo modo manet obligatus coram Deo, aliàs cum nil nouum superueniat, non posset errore detecto resiliere, cuius contrarium diximus disputatione præcedenti, num. 2. ergo hæc sponsalia sunt ipso iure irrita.

Secundò, quia deficit consensus, cum ex errore præstitus sit, & nihil magis contrarium consensui, quam error, lege si per errorem, ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Tertiò, quia votum ex errore emissum, nullum prorsus est, vt si quis Romanam peregrinationem voueret, existimans Romam propinquam esse: non teneretur voto, certior factus de longissima distantia, vt fatentur omnes: ergo similiter sponsalia ex errore contracta, erunt prorsus nulla. Pro hac sententia sunt Conradus: de contractibus, in summario, totius operis, circa quæstionem quinquagesimam septimam, dicto 3. in ea, quæ ponit de contractibus bonæ fidei, & Medina q. 33. de restit. paulò post principium, iuncto versiculo, aliud dubium, ubi docent ex natura rei contractum inualidum esse, siue quis decipiat ab altero contrahente, siue à quodam tertio, siue à seipso, quando deceptio fuit inuincibilis, & contractui causam dedit: nisi (inquiunt) ius humanum in hoc euentu consensum suppleat. Cum ergo in sponsalibus, supplere non possit, dicendum est iuxta illos, sponsalia tunc esse nulla.

5 Secunda conclusio, verius est sponsalia tunc esse valida, deceptum tamen habere ius illa dissoluendi.

Probat, quia alij contractus huiusmodi dolo initi, non sunt irriti, sed irritandi: quia non deficit substantialis consensus, vt probat optimè Bartolus, dicta lege, & eleganter in principio, num. 6. Couarruias, regul. pos.

possessor. 1. p. 5. 6. nu. 6. vers. 7. in fine, non enim error contingit circa substantialia contractus, sed circa causam ad contrahendum inducentem, nec ius humanum illos irritavit, nisi quando alter contrahens, doli particeps fuit: ut expressè colligi videtur ex l. 7. tit. 5. p. 5. ibi, *si oīro alguno le mquesera con los engasiosas, de manera que se le ouiese de vender, decimos que tal vendida como esta, se puede deffacer, e no vale, quies se a secha por menos. de lo que vale, quier non.* Et confirmatur, quia optimè probat P. Molina, to. 2. de institut. tract. 2. disputatione 3 § 2. 5. ut quod sentio: quando dolus dans causam contractui procedit ex iniustitia alterius contrahentis, non irritat contractum ex solo consensu defectu, is enim consensus satis esset stando in iure natura ad contractus valorem: sed ex imperfectione consensus, vñ cum iniuria eius, cui hic obligandus erat per contractum, quamvis enim error ille absque iniuria circa causam contractus gratuiti, ut donatiuis, illum irritet: secus est in contractibus onerosis, & ratio est: quia nullus contrahentium admitteret eam legem, si eam alter proponeret, neque ea lex communi expedit bono: cum ergo sponsalia sint contractus onerosi, error circa causam contrahendi contingens absque iniuria alterius sponsi, ea non irritabit. Et huius sententia videntur Paludanus 4. distinc. 29. quest. 2. artic. 1. conclus. 1. num. 5. & art. 2. conclus. 1. num. 11. & D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 19. §. 1. paulò post principium, Syluester matrimonium 3. quest. 12. vbi omnes hi asserunt sponsalia non vitari ex falsa causa, ut contraham tecum: quia es virgo, vel quia scio te esse diuitem.

Ultima conclusio, sponsalia dolo circa causam contrahendi, inita, si is causam contractui non dederit, sed inciderit in contractum, quia scilicet, eo cognito, contrahenda essent: minimè sunt irrita. Constat, quia huiusmodi doli ceteros contractus non annullat: cum consensus non deficiat, & fatentur omnes Doctores, 1. conclus. citati. Verum verò sic deceptus possit ea irritare, disput. sequenti, erit sermo.

7 Ad argumenta proposita, an. 4. responderetur.

Ad primum re vera deceptum esse obligatum, non omnino, & absolute, sed dependenter, nisi velit uti beneficio iuris concedentis sibi posse sponsalia eo errore contracta dissolvere. Sicut contractibus ludi pecunia credita, & validus est, & si opponatur ex eo non oriri obligationem, quia amittens non tenetur solvere: respondet bene P. Molina, to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 5 § 1. ad primum amittentem esse obligatum, & lucratum comparasse ius ad rem quam lucratus est, & verè esse illi debitam, dependenter tamen ex eo, quod perdens uti non velit privilegio legis concedentis sibi posse non solvere.

Ad secundum constat ex dictis, num. 5. vbi probauimus non deficere consentium circa substantialia contractus, sed circa contrahendi causam.

Ad tertium constat ex dictis eodem nu. 5. votum n. est promissio quedam gratuita, & ita vitatur errore illo, secus autem est de sponsalibus, quæ contractus onerosi sunt.

DISPUTATIO LXV.

Utum cum dolus non dedit causam contractui sponsalium, quia sponsus ignorans causas sufficientes ad eorum dissolutionem, eo affectu contraxit, ut si e is nosset, non desisteret à contractu celebrando, possit ob eas nouè cognitās, illa dissolvere.

S P M M A R I U M.

Rationes dubitandi, numero 1. & ibi, conditio mente retenta non operatur & taciti, & expressi, idem est iudicium.

Causa præcedentes ignorata. si dolus causam contractui non dedit, non sufficit ad sponsalia dissoluenda, & idem de

alijs contractibus, nu. 2. & soluntur argumenta, n. 3. & explicatur, l. cum in plures, §. locator horrei, ff. locati, n. 4. quid dicendum, quando contrahens est dubius de voluntate.

1 Quid ea sponsalia dissolui possint, urget. Primò quia iuxta veriorē sententiā, si liber contrahat cum scilicet, ignatus conditionis, matrimonium est nullum quamvis contrahens eo esset affectu, ut si sciret, adhuc contraheret: quia ibi non est consensus voluntarius positivè, & actu, sed tantum habitu, & animi præparatione, sed similiter in nostro casu non est actu voluntas cedendi iure, quod habet sponsus ad rescindendum sponsalia, ob eas causas ignoratas, sed tantum habitualis, & animi præparatione, ergo ea non impedit ius dissoluendi.

Secundò, quia si sub conditione contraheret sponsus, contraham tecum si mille in dotem dederis, ea conditione non subsequuta minimè astringeretur promissione, quamvis eo esset affectu tempore contractus, ut minori Summa promissa, adhuc se obligaret, sed contractui sponsalium tacitè inest conditio, nisi res notabiliter mutare inueniatur: ergo nihil impediens promittentis affectu, inuenta denuo notabili mutatione præcedenti, non tenebitur promissis stare. taciti enim & expressi, idem est iudicium, l. de quibus, in fine, ff. de legibus, & l. cum quid, ff. si cert. petat. & latè Euerard. loco ab expresso, ad tacitum, vbi nu. 1. ait hoc facere ad hoc, ut sicut conditio expressa impedit orrum obligationis, l. cedere diem, ff. de verborum significatione. ita etiam conditio tacita.

Tertiò, quia conditio mente retenta nihil operatur in contractibus, l. cum in plures, 62. §. locator horrei, ff. locati, sed affectus ille, & voluntas conditionalis, si scirem, adhuc contraherem, retinetur mente, ergo nihil operabitur, sed integrum erit sponso dissolvere sponsalia, proinde, ac si eum affectum non habuisset.

2 Dicendum tamen est non esse licitum dissolvere: probatur, quia decepto non permittitur contractum rescindere, vbi doli causam non dedit, sed tantum agere ad interesse: ut probat cum alijs P. Molina, to. 2. de iustit. tradat. 2. disputatione 3 § 2. 5. dubium est verum. Item quia huiusmodi sponsalia, ob notabilem mutationem, siue subsequentem, siue præcedentem ignoratam possunt dissolui: ex tacita contrahentis voluntate: quia si ea mutatio à principio extitisset, vel cognita esset, impediret illa contrahi: ut dixi disputatione 62. nu. 3. sed in hoc casu, minimè impediret, ut supponimus: ergo non dat ius rescindendi sponsalia. Et confirmatur, quia non potest dici notabilis mutatio denuo cognita, quæ non ignorata in principio contractus, illum non impediret. Huius sententia videntur P. Molina, to. 2. de iustit. tractat. 2. disputatione 292. sol. 120. §. deinde si mulieri, vbi dicens promittentem mulieri, quam virginem existimabat, matrimonium, non teneri detecta defloratione: addidit quali id limitans, si vitium sciens non promississet.

3 Ad primum argumentum contrarium, longè dispar est ratio, quia in eo matrim. defuit consensus substantialis, qui debet necessariò esse, absque conditionis errore: eo quod insaliter consensum irritet; quare ut verum esset matrimonium necessarius erat consensus actualis, in nostro aut casu non deficit consensus substantialis, & tantum conceditur dissoluendi ius, ex habituali quadam voluntate, qua contrahens illius causæ conscius minimè consensiret, quare cum hæc voluntas habitualis cesset per contrariam habitualem, nullum dissoluendi ius habebit.

Ad 2. distinguenda est minor, ut tunc vera sit, quando voluntas habitualis, & animi præparatio contrahentis est ut ea causa cognita minimè contractum celebraret: quia solum inest ea conditio ex voluntate habituali, & tacita contrahentis: secus autem est, quando contraria voluntas habitualis aderat. Potest etiam, 1. dici, non esse notabilem mutationem respectu huius, ut probavi, nu. 1. Ad 3. similiter distinguenda est maior, ut vera sit in his condit. quas oportet utrique contrahenti, cognitās esse: secus autem,

autem, quando conditio est ex illis, quæ contrariam voluntatem actualem, vel habitualementi, quæ verbis exprimitur includunt: ut contingit hic: quia verba planum, & absolutum omnino consentium indicant, & tantum ex præsumpta voluntate habituali, admittunt eam conditionem: sufficit ergo contraria voluntas habitualis, intus latens.

- 4 Tandem ubi contrahens est dubius de voluntate habituali, iudicanda est ea voluntas ex causæ gravitate: si enim sit ita notabilis, ut arbitrio prudentis gravem mutationem efficiat, præsumendum est, si illam præcognosceret, cum minimè contrahitur: cum communiter talis sit contrahentium voluntas.

DISPUTATIO LXVI.

Verum sponsus conscius causæ sufficientis præcedentis ignoratæ, vel subsequatæ, dissolvendi sponsalia, censetur remittere, si postea carnaliter sponfam cognoscat, ita ut ob illam causam, non possit dissolvere.

SYMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Si sponsalia fuerint valida, remittit per copulam sponsus ius rescindendi, num. 2. & ibi, coniuges ius divorcij, & accusandi, censetur per copulam sibi remittere.

Quid si sponsus accedens carnaliter, habuit animum non remittendi, num. 3.

Quid, quando sponsalia fuerint ipso iure nulla, num. 4. & solvitur argumentum, nu. 6.

Quid si femina promittatur matrimonium sub conditione, si est virgo, & virgo non sit, an copula censetur remissum hoc vitium, num. 5.

- 1 **V**idetur per copulam illud ius minimè remitti, quia quamvis per copulam antiquitus recessum videbatur à conditione sponsalibus adiecta, cap. de illis, & cap. per tuas, de conditio. apposit. id tamen erat, ut delicti præsumptio cessaret, quare cum hodie non cesset, iam non videtur recedi à conditione, ut dixi supra disputatio. 26. nu. 12. ergo per illam copulam, non videtur ius illud remissum.

- 2 Sit prima conclusio, si sponsalia eo errore contracta, valida sint, iuxta dicta disput. 64. n. 5. tunc sponsus accedens carnaliter ad sponsam, censetur remittere ius rescindendi sponsalia, ratione causæ præcedentis ignoratæ, vel subsequatæ, si illius causæ tempore copulæ conscius erat: quare non poterit iam ob eam causam dissolvere. Probat, quia coniuges conscij fornicationis habitæ post matrimonium, se cognoscentes amittunt ius petendi divorcium: ut docent D. Tho. 4. dist. 35. q. unica, art. 1. corpore, D. Bonavent. ibi, q. 1. Richardus, art. 1. q. 1. Palud. q. 1. artic. 2. nu. 17. quos, omnes alij sequuntur: quod adeo verum est, ut etià divorcio celebrato, censetur se reconciliare, & in matrimonio perseverare teneantur, copula inter ipsos subsequata: ut bene docet Sotus 4. d. 36. q. unica, artic. 1. versic. sextus casus, Bartholomæus à Ledesma, dubio 65. de matrimonio, casu 6. Amittunt etiam per eam copulam ius accusandi, l. si vxor. 15. in fine, ff. ad leg. Iul. de adult. ibi, *aboluit enim prioris matrimonij delicta, reducendo eam*, & docet Glossa c. finali, de adulter. verb. fornicationis, & ibi Ananias, nu. 4. Abb. nu. 7. Alberic. l. consensu, nu. 9. C. de repudijs, Covarr. alios referens 4. decret. 2. par. c. 7. §. 6. nu. 7. Gama dec. 134. nu. 6. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumptio. 1. nu. 20. Padilla, l. transigere, nu. 94. C. de transaction. Iulius Clarus, lib. 5. receptarum, §. adulterium, nu. 18. versic. caueat etiam, Barbosa, l. 2. in princ. par. 1. nu. 101. ff. soluto matrimonio, ergo similiter perdet sponsus ea copula ius rescindendi sponsalia.

Secundò, quia non obstante fornicatione præcedenti transibant antiquitus illa sponsalia in matrimonium, per

copulam: ut tradunt cum alijs, Covarruias 4. decret. 1. parte, capitulo 4. §. 1. numero octavo. Antonius Cuccus libro 5. institutionum moral. titu. 10. nume. 33. Menoch. dicta præsumptione 2. nu. 18. & 19. qui eam rationem reddit, quod carnaliter cognoscens, omnem culpam, & delictum fornicationis remittat. Et in proprijs terminis docent hanc conclusionem Antonius Cuccus, dicto titulo 10. nume. 33. Corduba summa, questione 49. Ludovicus Lopez, prima parte instructorij, cap. 77. §. hinc emergit. Manuel 1. tomo summe, secunda editione, cap. 208. conclusione 10. nu. 10. ubi docent remitti ius recedendi à sponsalibus ratione fornicationis sponsæ, copula sponsi illius fornicationis non ignari, & amplius dicunt Corduba, Ludovicus Lopez, & Manuel, quamvis tempore sponsalium existimasset sponsus eam esse virginem, adhuc enim dicunt, & bene, non posse resilire, si conscius vicij, copulam cum ea habuit.

- 3 Hinc infero idem esse dicendum, quamvis haberet sponsus voluntatem non remittendi: adhuc enim non poterit dissolvere sponsalia: sicut non potest petere divorcium, matrimonij coniux, qui conscius fornicationis alterius, copulam habuit, licet haberet animum iniuriam non remittendi: nam ea remissio non à voluntate sua, sed ex iure ipso proficiscitur.

Si autem iam dissolutis sponsalibus haberet copulam, non censetur sponfam reconciliare, ita ut ad sponsalia teneatur: sicut divorcio celebrato conualescit per copulam matrimonium: dispar enim est ratio, nam divorcio facto manebat vinculum prioris matrimonij, dissolutis verò sponsalibus nullum vinculum supererat.

- 4 Secunda conclusio, si priora sponsalia ipso iure erant nulla, iuxta dicta disputatione sexagesima quarta, nu. 3. si sponsus dum habuit copulam, consensum habuit permanenti in prioribus sponsalibus, sciens esse irrita: nec spona priorum consensum reuocauerat, manent firma: similiter si fuit per illum actum, tacite ratificari, nec contrariam consensum habuit, secus autem, si id ignoravit, vel habuit dissensum. Probat, prima pars, quia cum sponsa decipiens, habilis fuerit ad contrahendum, consensus ex parte sua, validus fuit, & is dum non reuocatur, virtute durat, & solum desiderabatur consensus alterius, qui ratione doli inefficax erat, sed hic modò accedit, & manifestatur signo externo, nempe copula, quæ consensus matrimonialis sufficiens indicium reputabatur, capit. is qui fidem, de sponsal. nedum ipsorum sponsalium sicut fidei ducens feminam, si copulam animo maritali habeat, vel aliter consentiat, priori femina manente in pristino consensu, reddit validum illud matrimonium, quod irritum erat, ut dicam libro secundo, disput. 32. nume. 9. Probat, secunda pars, nempe idem esse, si copulam habeat sciens per illam ratificari priora sponsalia: quia sponsalia infantum, quæ nulla sunt, conualescunt per simultaneam habitationem, aut copulam scientia ratificationis huius postea habitam: ut dixi supra disputatione 16. numero 9. Probat, vltima pars nempe, si ignoravit priora sponsalia esse nulla, vel per eum actum ratificari, vel habuit dissensum, non manere valida, quia ad ratificationem exigitur nullitatis actus scientia, & eius ratificatio per sequentem actum: ut probavi eadem disput. 16. numero septimo, si autem habuit dissensum, constat nullo modo ratificari: quia cum prior consensus fuerit nullus, est necessarius novus, qui hic desideratur.

- 5 Idem dicendum est si quis virgini existimatæ, sub expressa conditione promitteret matrimonium, si es virgo, si enim virgo non sit, cum promissio defectu conditoris sit nulla, iudicandum est, si postea eam cognoscat, ac de sponsalibus nullis, quamvis copula habeatur defectu virginis iam cognito.

Ad argumentum, fateor per copulam hodie non recedi à conditione: sed nostra conclusio non innititur huic fundamento, sed remissioni iniuriæ per copulam.

DISPUTATIO LXVII.

Verum in omnibus euentibus, in quibus licitum est dissolvere sponsalia, ob causam præcedentem ignorantam, vel superuenientem, si iuramento stabilita sint, necessarium sit iuramenti relaxationem petere.

S V M M A R I V M.

Prima opinio, esse necessarium, num. 1.

Secunda verior negans, num. 2.

Sponsalia non sunt conditionalia, ob tacitam conditionem in eis inclusam, num. 3.

Soluntur argumenta, num. 4.

Quidam affirmant, & probari potest, quia est iuramentum rei licite, quod necessario seruandum est, nisi relaxetur, cap. si verò, de iuramentan. Sic Sotus 4. dist. 27. quest. 2. artic. 3. ad 1. Viguerius lib. instit. cap. 16. §. 7. verò, septimo, in fine, & videtur tenere Ludou. Lopez, 2. par. instructorij, cap. 36. de matrim. folio 103. dicit enim promittentem ei, quam virginem esse putabat, non teneri implere, licet iuravit: quia potest petere iuramenti relaxationem.

Sed prorsus tenendum est nulla opus esse relaxatione. Quia si iuramentum conditionem contineret, ea non impleta, nulla desiderata relaxatione, non astringeret; sed in casibus omnibus dictis inest tacita conditio iuramento, ergo. Probatum minor, quia iuramentum accedens contractui sortitur naturam, & conditiones ipsius, l. in. C. de nō num. pecunia: sponsalia autem habent tacitam conditionem, si res in eodem statu permanferit, id est, si causa non superueniat, aut præcedens, nouè cognoscatur, legitima ad ea dissoluenda.

Secundò probatur eadem minor, ex e. quemadmodum, de iureiur. vbi tex. decidit fas esse absque periurio à sponsalibus iuratis resilire, ob fornicationem subsequentem, & reddit rationem, quia subintelligitur conditio, si alter contra matrimonium non venerit: vbi Glossa verbo oculos, Hostien. ibi, super verbo iuramentum, Ioan. Andreas, num. 13. Ancharan. n. 3. Anton. nu. 13. Bald. in princ. Abb. nu. 9. Imo, nu. 3. dicunt, licet iuramentum in hoc casu possit absque peccato obseruari, minimè tamen obligare, eo quod deficit tacita conditio, quæ inest, si res in eodem statu permanferit, c. ne quis, 22. q. 2. & l. cū quis, ff. de solutio.

Ne tamen hoc inferas sponsalia omnia esse conditionalia, cum tacitam includant conditionem: id enim absurdissimū esset, sequeretur enim ex ijs ex causa iusta dissolutis, non oriri impedimentum publice honestatis, vt contingit in sponsalibus verè conditionalibus, quando conditione deficiente dirimuntur, iuxta c. vinctum, de sponsal. in 6. Sed dicendum est ea sponsalia non esse conditionalia: quia conditio tacite subintellecta non reddit actū conditionalem, l. conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit. & demonstr. & c. significasti, cum ibi notatis de electione: & diffusè per Doctores, l. 3. ff. de legat. 1. & ita notant omnes Doctores iuris Pontificij, num. 7. præcedenti allegari.

Ad argumentum contrarium constat ex dictis, num. 2. iuramentum enim rei licite obligat, donec relaxetur, nisi deficiat conditio expressa, vel tacite subintellecta.

DISPUTATIO LXVIII.

Verum dum alter sponsus vicio aliquo laborat, cuius si alter conscius esset, haberet iustam dissoluendi sponsalia causam, vt si post sponsalia fornicatus est, vel patitur morbum gallicum, possit compellere petendo coram iudice, vt alter sponsus ea impleat, à quibus iniuste ob illius causam ignorantiam, resiliit.

S V M M A R I V M.

Quot sint difficultates disputanda, nu. 1.

Quid distet inter petere, & exigere, & coniux adulter potest petere debitum, nu. 2.

An possit exigere, dum alterum laet eius adulterium, prima opinio non posse, num. 3.

Secunda sententia verior posse, nu. 4. & quid, si alter suspicetur adulterium, num. 5.

Soluntur argumenta, num. 6.

An sponsus possit alterum sponsum ignarum sue fornicationis, vel aliorum cause ob quam iuste poterat resilire, cogere ad standum sponsalibus? prima opinio non posse, num. 7.

Secunda verior posse, quando sponsalia fuerunt valida, secus si nulla, num. 8.

An simili causa laborans, vt sponsa fornicans, vel morbum patiens gallicum possit ob similem causam alterius patientis, idem vitium dissolvere sponsalia, num. 9.

An quando alter iniuste secundum suam conscientiam resiliit, quia ignorat causam in altero existentem, amittat in foro conscientia arrebas, nu. 10. & soluntur argumenta, nu. 11.

Disputationem hanc, quæ frequentissima, & valde necessaria est, apud neminem inueni: & ideo eius decisio ex alterius decisione petenda est: quare duplex est tractanda questio.

Prior est vtum adulter occultus ita ius exigendi debitum amittat, vt non possit in conscientia exigere ab innocenti ignorante illius adulterium.

Posterior est disputatio hic proposita, quæ ex prioris solutione pendet.

Circa questionem, Supponendum est, hoc distare inter exigere, & petere: quod illud, importat coactionem, & est petere vt debitum: hoc autem, minimè: petimus enim etiā gratis concedenda. Conuenit ergo inter omnes adulteriū posse petere: non, n. absolute matrimonij vsu priuatus est, sicut si incestum committeret, vel castitatem voueret. Tota autem difficultas est, an per adulterium latitans alterum coniugem, sit eo ipso priuatus in re exigendi debitum, ita vt si alter neget, licet peccet lethaliter negando, ob erroneam conscientiam, cum lateat adulterium, quod ius regandi concedit, non possit ipsum compellere, vt reddat debitum.

Duplex est sententia, prima ait eo ipso esse priuatum iure exigendi, & tantum posse humiliter petere.

Probatum primò, quia statim ac coniux adulterium admittit, innocens re vera, & coram Deo, est absolutus à debito reddendo, ergo adulter non potest petere tanquam debitum, cum re vera debitum non sit. Probatum antecessens, quia si nosset alterius adulterium, maneret absolutus secundum omnes, notitia autem facti non absoluit re ipsa, sed factum ipsum, ergo ante notitiam erat re ipsa absolutus, & solum tenebatur ex conscientia erronea.

Secundò, quia reddere ex obligatione, & exigere sunt correlatiua, sed vxor talis adulteri nō tenetur re vera reddere, sed tantum ex conscientia erronea, ergo vir adulter non potest exigere.

Tertiò creditore ratione ignoratæ non petenti debitū, minimè eximitur debitor ab obligatione soluendi, sed eo ipso, quod coniux adulteratur, est debitor alteri immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licet innocens ex ignorantia minimè petat hoc libertatis debitū, non manet adulter liber, nec pōt ei libertati contravenire, exigēdo. Et confirmatur, quia in casibus, in quibus lege cautum est, seruos libertate donari, licet hi ex ignorantia non petant libertatem, nequit dominus ijs, ac seruis vt, cū verè liberi sint: ite aut diuino per adulteriū vnus, innocens liber efficitur à reddendi obligatione: ergo.

Quartò, quia coniux occultè adulter non potest petere diuortium, nec debitum negare ob adulterium alterius coniugis sibi notum, licet alter suum ignoret, & ita non possit mutui delictorum compensationem allegare: ergo similiter quando ipse solus est adulter, non potest

potest alterum cogere ad reddendum, licet alter ob ignorantiam non opponat adulterium. Hanc sententiam, quæ valde probabilis est, sustinent Tabiena matrimonium, 4. q. 6. num. 7. Armilla, verbo matrimonium, nu. 77. Catharinus, lib. 5. contra Caietanum, tract. 2. de sacramento matrimonij, Nauarrus Summa Hispana, c. 28. addit. ad numerum 21. c. 22. vers. 7. Latina, cap. 22. nu. 23. Castro lib. 2. de lege pœnali, c. 4. ad finem Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 4. in fine, malè tamen refert pro se Caietanum: Henriquez, lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. in fine, in commento littera B. Petrus de Ledesma de matrim. q. 62. art. 1. dub. 1. & dicit esse hoc certum: eandem sententiam videntur tenere alij absolute docentes adulterum priuari iure exigendi debitum: hi sunt Rosella, verb. debitum, nu. 17. vbi Pisana, nu. 14. & Armilla, num. 4. Angelus verb. adulterium, nu. 3. in fine, vbi Sylu. q. 6. nu. 8. in fine, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 9. Manuel 1. to. Summ. in 2. editione, c. 243. n. 14.

4 Secunda sententia probabilior, tenet coniugem adulterum, dum alterum adulterium patet, non perdere ius exigendi debitum, sed posse ab eo exigere. Probat, adulterum non posse exigere, in pœnam sui delicti, dignus est enim, cum fidem matrimonij fregit, ut ei fides minimè seruetur, sed reus non tenetur prodere suum delictum, ut à iudice, vel ab uxore priuetur, in illius pœnam, iure exigendi: ergo quandiu delictum non constat uxori, ut adulterum per exceptionem elidat, non priuatur iure exigendi debitum, nec ipse adulter tenetur suæ pœnæ esse exequutor.

Secundo, quia hæc est veluti pœna conventionalis, iure diuino, & naturali inducta, ut frangenti fidem, fides non seruetur; sed pœna conventionalis nõ debetur ante sententiam iudicis, vel saltem antequam pars ipsa petat, ut probaui disputatione 37. nu. 2. & 4. ergo.

Tertio, quia matrimonium est quædam societas, & contractus, & socius, in alijs autem contractibus, & societatibus, reus non est priuatus, sed priuandus, ut filius, qui occultum crimen in partem admisit, exheredatione dignum, & socius in socium.

Quarto, quia cum coniux ipso iure priuatur debiti petitione, videmus non esse in alterius potestate hanc pœnam ei remittere, ut si incestum cum sorore coniugis admittat, vel comunem filium è sacro fonte leuet: ergo cum coniux innocens possit inferre, vel remittere adultero pœnam non exigendi debitum, signum est non ipso iure illum subire hanc pœnam, sed cum ei à coniuge innocenti inferatur. Hanc tenent Archidiaconus in coniugio, 32. q. 1. Turrecrem. in fine, referens Bernar. Hispanum: Caietanus opusc. 17. responsionum, responsione 4. quod habetur, primo tomo opusculorum, tractatu 31. Sotus 4. distinct. 36. quaest. vnica, art. 4. vers. utrum verò vxor: Petr. de Soto lectione 16. de matrim. §. penultimo, & quidam doctissimus Theologus, ut testatur Castro pro priori sententia relatus: idem Ledesma 2. p. 4. q. 64. art. 2. fol. 519. col. 1. 2. & 3. Palacios, 4. dist. 35. disp. 1. fol. 786. col. 1. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Gl. 2. nu. 101. Henriquez, lib. 11. de matr. c. 1 §. nu. 6.

5 Imò idem credo, licet coniux innocens suspicatur alterum adulteratum esse, leuibus tamen indicijs, quæ non sunt sufficientia ad ipsum in foro conscientie excusandum: quia alter non tenetur tunc fateri suum crimen, nec innocens ius habet spoliandi reum iure petendi, & exigendi, donec eius delictum sufficienter notur: quare illa exceptio adulterij, quam opponit, non est legitima etiam in foro conscientie.

6 Ad argumentum prioris sententie respondetur: ad primum, nõ eo ipso innocentem esse absolutum ab obligatione reddendi, sed tantum habere ius, quo seipsum possit absolvere in foro conscientie, si sibi factum constaret: & quamuis notitia facti non absoluat, sed factum ipsum, est tamen conditio sine qua non, ut iuste possit se absolvere.

Ad secundum nego minorem, imò secundum rem tenetur reddere, donec innocens adulterij conscius se absoluat: nam ante talem absolutionem non est alter sua possessione spoliandus.

Ad tertium distingo minorem: est debitor ita ut teneatur se prodere, & spoliare, nego: sed est debitor ad hunc sensum, ut coniux innocens delicti conscius possit se absolvere: ut qui fregit contractus fidem, est debitor pœnæ conventionalis, non ita ut teneatur illam offerre, sed ad hunc sensum: ut alter habeat ius ab illo exigendi.

Ad confirmationem dico, leges ipso iure donare seruo libertatem: quod hic non contingit.

Ad quartum nego consequentiam: quia adultero non negatur diuortium ob simile alterius adulterium, in sui delicti pœnam, sed quia lex concedit soli innocenti diuortium, & ipse non est innocens: at adulter priuatur iure exigendi debitum, in sui delicti pœnam.

7 Secunda quaestio est, utrum sponsus possit cogere alterum, ad fidem sponsalium seruandam, quando aliquo vitio occulto laborat, cuius si alter conscius esset, posset iuste resilire. Et quidem, si quaestioni præmissæ priorem sententiam amplectamur, necessariò dicendum est non posse: & in gratiam huius partis, adhuc scrupulus duplex restat. Prior est, quia licet quando sponsus occultaret fornicationem, posset dici adhuc eum posse cogere ad sponsalia, quia pœna est delicti priuari eo iure: ceterum dum occultat morbum Gallicum, quo absque culpa laborat, non potest dici esse delicti pœnam, ut alter possit dissolvere sponsalia, quare saltem in casibus, in quibus absque delicto dirimuntur sponsalia, dicendum videtur non requiri, ut alter iura dissoluendi spoliatur, & ita non poterit alterum morbi ignorantem cogere. Posterior est, si quis promittat matrimonium alicui sub conditione dotis tradendæ, ea non tradita non potest per alterum cogi implere, quamuis ille conditionis oblitus non alleget hanc exceptionem: sed sponsalia habent tacitam conditionem, ut dixi disput. precedenti, nu. 2. nisi occurrat casus, ob quem licitum est ea dissolvere, ergo licet alter per ignorantiam huius casus occurrentis, non alleget illum, cogi non potest ad sponsalia.

8 Dicendum tamen est sustinendo posteriorem opinionem quaestioni præmissæ, si sponsalia fuerint valida (quod quæritur, vel sint irrita, dixi tota disput. 64.) patientem vitium, posse cogere alterum sponsum stare sponsalibus, dum alter nescit tali scientia illud vitium, ut iuste possit à sponsalibus resilire. Probat, quia hic casus omninò similis est illi, sicut enim per adulterium vnus eximitur alter ab obligatione reddendi, si illudque sciret, posset obijcere: sic per fornicationem vnus, vel aliam iustam causam, eximitur alter ab obligatione implendi sponsalia, & si illam nosset, posset obijcere, & utrobique est eadem dissoluendi ratio, scilicet, quia fragenti fidem, fides seruanda non est. Si verò sponsalia essent omninò nulla, quia dolus contractui causa dedit, manifestum est sponsum doli conscium, nõ posse alterum ignorantem cogere, cum nullo vinculo alter astrictus sit, & ipse potius teneatur iniuriam resarcire, desistendo à contractu.

9 Id tamen obseruandum est sponsum simili vitio irretitum non posse ob æquale vitium petere sponsalium dissolutionem, licet suum occultum sit. ut femina, quæ fornicata est, vel morbum Gallicum patitur, non potest ob eundem morbum, vel viri fornicationem, petere eam dissolutionem: ut similiter dixi, nu. 6. in fine, de diuortio petendo, quoniam vterque coniux paris delicti reus est: & consultò dixi de femina, quæ fornicata est, nam supra disput. 5 §. nu. 9. dixi vitum fornicantem posse dissolvere sponsalia ob fornicationem feminæ, quia delicta sunt imparia.

10 Demum ex dictis inferitur, eum, qui fornicatus est, vel aliud vitium patitur, ob quod alter si sciret, posset à sponsalibus validè contractis resilire, si dum est ignarus, resiliat, lucrari arrhas: & tuta conscientia eas retinere, quia hæc est earum natura: ut iniuste resiliens eas perdat, ut dixi supra disput. 36. nu. 2. Sed hic ignarus causæ iniuste resilire, cum verè, & non ex conscientia erronea teneatur implere, dum causam illam ignorat, & possit per alterum cogi: ergo hic resiliens perdit arrhas, & alter lucratur.

11 Ad duplex argumentum propositum, num. 7. respondeo: ad primum fateor tunc non esse propriè pœnam, sed

sed aliquo modo, quam non tenetur alter sibi infligere: est enim quasi pena conventionalis, nam tacite conveniunt partes: quando spondent sibi matrimonium, ut adveniente causa notabilem mutationem faciente, non ut ipso iure dissolvuntur sponsalia, sed ut alter ius acquirat, si velit, & sciat, dissolvendi.

Ad secundum dico id procedere in sponsalibus verè conditionalibus: quia cum conditio suspendat, nulla oritur obligatio ante conditionis eventum: quare cum ea non evenit, promittens nullo vinculo strictus erat, & ita cogi nequit: rat conditiones, quæ tacite intelliguntur, non faciunt sponsalia conditionalia, ut dixi disp. precedenti, n. 3. & subinde non suspendunt consensum, sed statim oritur obligatio, licet dissolubilis, si alter causam nolit, vel itque ea uti.

DISPUTATIO · LXIX.

Verum necessaria sit iudicis autoritas dissolventis sponsalia, dum occurrunt causæ dissolvendi in precedentibus disputationibus expositæ.

S U M M A R I U M.

Prima opinio semper requirit auctoritatem iudicis, quæries valent sponsalia, nu. 1.

Secunda in aliquibus casibus non requiritur, nu. 2.

De se secluso scandalo non requiritur, nu. 3.

Quid si causa dissolvenda est publica, & certa, & sponsalia similiter publica, & orta ex scandalum ex dissolutione, nu. 4.

Quid si causa sit certa, & occulta, & sponsalia similiter occulta, nu. 5.

Quid si sponsalia sint publica, & causa certa, & occulta, & quale peccatum sit nec propria auctoritate dissolvere, nu. 6.

Quid si causa ita occulta sit, ut nullo modo probari possit, & sponsalia publica, nu. 7.

Quid si causa dissolvendi est dubia, nu. 8.

An sufficiat certitudo causa opinativa, & qualis certitudo sufficit in utroque foro sufficiat, nu. 9.

Quid sit iudex huiusmodi sponsonis, nu. 10.

Solvuntur argumenta, & explicantur de duo pueri. & c. de illis, et 1. de despons. impub. & c. seculares 33. q. 2. nu. 11.

Aliqui censent sponsalia valida, nunquam posse propria auctoritate dissolvi, probat ex c. duo pueri, in fine, de despons. impub. ubi penitentia imponitur cuida, co- quid iudicio Ecclesie irrequisito sponsam dimiserit, & c. de illis, et 1. eodem tit. ubi de impuberibus dicitur, si ad pubertatem venientes reclamant, iudicio Ecclesie separandos esse, & c. seculares, 23. q. 2. puniuntur, qui absque auctoritate Ecclesie separantur. Ita tenet Innoc. d. c. de illis, n. unico.

2 Alij autem duplicem casum tantum excipiunt, in quo liceat propria auctoritate dissolvere: nempe in causa ingressus religionis, vel matrimonij alterius contractu, & ratio est, quia in his duobus casibus ius ipsum est notissimum, & causa est notoria: cum matrimonium in facie Ecclesie celebrari debeat, & professio cum solemnitate. Sic docet ex Theologis D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 3. corpore, & ibi Dur. q. 3. art. 3. Richardus, art. 3. q. 4. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. in fine, Viguerius lib. inst. c. 16. §. 7. vers. 7. in fi. & ex Iurisperitis, Gl. c. de illis, et 1. de despons. imp. verb. iudicio, & ibi Ant. n. 4. Goffredus Summa, tit. de despons. impub. nu. 9. Hostiens. Summa, tit. de sponsal. §. & qualiter, n. 10. vers. & nota, q. in §. casu. Io. And. c. de illis, de sponsal. in fine, ubi Henricus, num. 5. Preposit. in fin. Rosella matrimonium 1. num. 6. & verb. sponsalia, n. 9. ubi Armilla, n. 13. lex 8. tit. 1. p. 4. & ibi Mota'us in initio. Coar. 4. decr. 1. p. c. §. in initio, n. 12. Ant. Cucus, lib. 5. inst. moral. tit. 10. n. 59. in fine. Lancelot. inst.uris canonici, lib. 2. tit. de spons. verb. iudicio Ecclesie.

Ad dñr D. Ant. & Rosella, verb. sponsalia, n. 9. huic duplici casui alium, nempe qñ fornicatio est notoria, & Henricus, & Preposit. addunt alium, scilicet quando impedimentum

aliquod consanguinitatis, vel affinitatis deregitur: & Prepositus, addit, vel nisi, quando alter iniuratur ordine sacro.

3 Sit tamen prima conclusio, ex natura rei ubi est certitudo causæ, & facti, nulla desideratur auctoritas iudicis, sed si aliquando ea desideretur, est ratione scandali vitandi. Probatur: quia sponsalia tacitam conditionem habent, nisi aliquis casus ex dictis accedat, quare occurrente aliquo ex ijs, licitum est ex natura rei propria auctoritate dissolvere, sicut deficiente conditione. Sic colligitur ex omnibus Doctoribus, n. 4. §. & 6. allegandis, solam enim culpam causam assignant, dum oritur scandalum, quo cessante à culpa liberant ea auctoritate propria solventem, & tenet Manuel 1. 10. Summa, secunda editio, c. 244. num. 11.

4 Hinc infertur si causa dissolvendi sponsalia publica sit, ac certa, tam de iure, quam de facto, de iure, quia est in iure expressa, & de facto, quia est certum talem causam adesse, tunc licet sponsalia sint publica, posse propria auctoritate dissolvi: quia tunc scandalum cessat, cum dissolutionis causa publica sit. Sic tenent Ang. verb. sponsalia, n. 42. ubi Sylvest. c. 11. Tabiena, q. 9. nu. 10. in fine, Nauar. Summa, c. 22. Hispana, nu. 27. Latina, nu. 28. Greg. Lop. 1. 8. verb. *mutu* *entodis*, tit. 1. p. 4. & ex Theologis Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 4. in fine, nu. 36. Manuel proximè citatus, Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. art. 3. dub. 7. timo, Barthol. à Ledes. dub. 13. de matrim. in fine, Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Vega lib. 6. Summa, casu 105.

Temperat Petrus de Ledes. & Barth. à Ledes. nisi oriatur scandalum: sed non est necessarium hoc temperamentum, esset enim omnino passivum id scandalum.

5 Secundò infertur, si causa dissolutionis certa sit, de iure, & de facto, licet occulta, & sponsalia sint etiam occulta, posse propria auctoritate dissolvi: quia cessat similiter scandalum: sic fatentur Richardus, D. Anton. & Viguerius citati, nu. 2. Palud. nu. 37. Ang. Sylvest. Tabiena, Nauar. Petr. à Ledes. Barthol. à Ledes. Vega allegati, num. precedentibus Turrecr. c. ubi non est, 36. q. 2. nu. 6. Veracruz 1. p. Speculi art. 21. ad finem, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 1. Lud. Lop. 1. p. instructori, de matrim. c. 8. ad finem.

6 Secunda conclusio, dum causa certa est, de iure, & de facto, occulta tamen, & sponsalia publica, iudicis auctoritas desideratur ad ea dissolvenda: non tamen esset culpa lethalis, sed solū venialis propria auctoritate dissolvere, nulli inde graue scandalum oriatur. Quia nullibi iure cauetur eam auctoritatem necessariam esse, & dissolvens iure suo vitatur. Sic Ang. Sylvest. Nauar. Henriquez Philarcus, Vega relati, nu. 4. & Tabiena, verbo sponsalia, q. 8. nu. 10. in fine, ait fortè non esse mortale.

7 Imò si causa ita occulta sit, ut probari nequeat coram iudice, vacabit culpa sponsalia publica, propria auctoritate dissolvere, quia petita licentia denegabitur probationis defectu, & ex alia parte recuperat innocens rem sibi debitam, quam iuxta omnes fas est propria auctoritate capere, quando in iudicio recuperari nequit. Sic Palud. nu. 38. & Henriquez allegati, n. 4.

8 Tertia conclusio, dum causa dissolutionis est dubia, de iure, quia non est certum esse sufficientem, vel de facto, quia alter non est certus eam adesse, est peccatum lethale propria auctoritate solvere sponsalia: quia est probabile iniuriæ periculum, dum spoliatur alter in dubio iure sibi acquilito, ut impleatur fides data. Sic Petr. de Ledes. & Lud. Lop. citati, nu. 5. & colligitur ex alijs allegatis, nu. 1. & 6.

9 Ne tñ intelligas exigi, ut vndeque certa sit sufficientia causæ, ita ut nulla sit opinio contraria, vix n. casus cōtingeret: sed requiritur certitudo moralis, i. ut causa iuxta probabilem opinionem, sit sufficiens: quia in moralibus ad operandū hæc dicitur certitudo, cum satis sit, ut quis tuto operetur, opinionem probabilem amplecti, & ita colligo ex Lud. Lop. d. c. 38. ad fi. ubi cautè dixit esse peccatum mortale qñ causa est dubia dissolvere sponsalia, nisi auctoritate iudicis, vel viri docti assereris esse sufficientem: quæ solā opinionem facit. Quæ autem certitudo facti requiratur, dicā disp. 71. & 72. pro foro externo, & disp. 73. pro interno.

Vitimo

10. Ultima conclusio, iudex cuius autoritate sponsalia dissolvenda sunt, est solus ecclesiasticus ordinarius, vel delegatus, quia hæc est materia spiritualis, non autem erit paterfamilias: quia non est iudex in foro externo. Sic Palud. 4. d. 27. quest. 1. num. 38.

11. Ad argumenta proposita, num. 1. respondetur, cap. duo pueri, & c. saculares, loqui de matrimonio de presenti, à quo alter coniunx absque causa recesserat, ut clarè constat ex textu. Ad c. de illis, dico nolle textum esse necessarium Ecclesie iudicium, sed tantum iubere, ut Ecclesiasticus iudex, si coram ipso impubes adeptus pubertate reclamaverit, eum separet.

DISPUTATIO LXX.

Verum si causa dissolutionis sponsalium occultæ infamiz gravis nota afficiat, ut si sit occulta sponsæ reputatæ virginis fornicatio, possit in iudicio detegi, & ea dissolvantur?

S V M M A R I U M.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Licetum est præmissa monitione, & quando liceat testium vitia occulta detegere, & furem occultum ad vitandum damnum, num. 2.

1. **R**atio dubitandi est, eo quod de iure nature sit proximi famam illèsam conservare, cum vitium occultum est. Sed breviter dicendum est, non statim causam ad iudicem deferendâ esse, sed prius monendam esse sponsam, ut desistat, ut vel sic infamiam evitet, sin autem velit, adeundos esse parentes, vel viros pios, vel prælatum, ut patrem, ut ipsam moneant: quod si adhuc persistat, fas esse ad tribunal iudicis deferre. Sicut similiter dicunt Doctores, habentem impedimentum occultum ad ordines, vel matrimonium, prius esse monendum, aliaque media occulta adhibenda, & si nihil profit, denunciandum esse. Probatur, quia hic utitur iure suo ad se tuendum, cum alio pacto defendere se minimè possit. Item, quia licitum est detegere vitia testium occulta, quando id est medium necessarium ad iustam defensionem: ut optimè Sotus lib. 5. de iust. q. 7. art. 3. & omnes alij docent. Tandè, quia licitum est denunciare iudici furem occultum ad vitandum proximi damnum, secreta monitione nõ proficiente, ut benè docent Tabiena, verbo, inquisito, nu. 6. vbi Armilla, nu. 8.

Sotus de secreto, membro, 2. q. 6. paulò ante solutionem ad 3. Corduba summa, quest. 111. Navar. lib. 3. de restitutione, cap. 1. in 2. editione, nu. 357. & sequenti, ergo à fortiori id licebit ad vitandum damnum proprium, ne cogatur sponsus implere sponsalia, quibus non astringitur.

DISPUTATIO LXXI.

Quæritur probatio plena, ac sufficiens sit impedimenti matrimonij, ut Ecclesia illud celebrari impediatur, sponsaliaque dissolvatur?

S V M M A R I U M.

An sufficiat unus testis, num. 1.

Quid, si non sit citatus, sed per partem producentem oblatus, vel se ingerat, num. 2.

Quid, si nolit publicè, & in partis præsentia testificari, sed secretè, & absque sui nominis publicatione. Et quid, si velit publicè, casu quo suam turpitudinem aperiat, nu. 3.

Quid si testis sit denunciator, vel accusator, vel turpitudinem propriam delegat, num. 4.

Et quid si testis sit criminofus, num. 5.

An accipiendum sit contrahentium iuramentum in probatione? Sancti. de Matrim. Tom. 1.

nis supplementum, num. 6.

An quando allegatur causa dissolutionis, culpam non continens, si matrimonium contrahatur, sufficiat unus testis ad impedimentum, num. 7.

Quid, quando sponsalia sunt iuramento firmata, an satis sit unus testis, & qua circumspectione debeat talis testis deponere, num. 8.

Quid, quando testis non deponit, sed solum denunciat, nu. 9.

An oporteat, ut testis ille iuret, num. 10.

An exigatur, ut testis certo sciat, vel sufficiat audire, licet alter certo sciens testetur absque iuramento, & quid si impedimentum sit consanguinitatis, & qualiter consanguinei ad hanc probationem admittantur, & explicatur cap. licet ex quadam de testib. num. 11.

Quid, si testis sit vilis, & quid in teste considerandum sit, & quid, quando factum est occultum, ut alias probari nequeat, num. 12.

An satis sit fama impedimenti, nu. 13.

Quid si sponsalia sint iurata, & explicatur cap. cum in tua de sponsalibus, num. 14.

Quid si fama constet iudici, ut privato, & an possit tunc absque ordine iudiciario inquirere, nu. 15. & quid si in contrarium sine clariore probatione, num. 16.

An contra famam admittatur probatio consanguineorum, vel iuramentum voluntarium contrahere matrimonium, nu. 17. & quid de rumore, & quo distet à fama, nu. 18.

1. **I**n hac disputatione tractandū est, qualiter in foro externo sufficiant unus testis dictum, & fama ad dissolvenda sponsalia, impediendumq. matrimonium, & priores conclusiones de teste erunt: posteriores verò de fama.

Prima conclusio, impedimentum ne matrimonium contrahatur, plenè probatur unico teste. Habetur expressè, c. super eo, el 2. de testib. & attestat. & cap. præterea, el 2. de sponsal. & huius rationem reddunt omnes Doctores, quia, hic agitur de vitando peccato, ne impediti, cōtra Ecclesie prohibitionē contrahendo, peccent, idem definitur, l. 18. tit. 9. p. 4. & nullus in hac conclusione discrepat.

2. Idem dicendum est, licet testis non fuerit citatus, sed per partem producentem iudici oblatus: non enim præsumitur ex hoc se ingerere: argum. cap. constitutus, de testibus, secus vbi se ipsum ingereret: nūc enim sicut suspectus, esset repellendus: argum. l. vxoris, §. 1. ff. de fals. sic Abb. c. cum in tua, nu. 1. de sponsal. vbi Alex. de Neuo, nu. 4. Præpos. nu. 1. Bart. l. post legatum, §. his verò, num. 1. ff. de his quib. ut indig. Mascard. cum alijs, quos refert, de probationib. conclus. 1035. nu. 3.

3. Secundò idem dicendum est, quamvis testis nolit parte citata, & publicè, ut testimonium ferri debet, iuxta c. 2. de testib. sed clā, & absq. nominis publicatione testificari. Sic habetur cap. præterea, el 2. de sponsal. & docent Innoc. ibi, nu. unico, Anton. nu. 6. Abb. nu. 7. Alexand. de Neuo, nu. 4. Præpos. nu. 4. Mascard. d. conclus. 1035. nu. 4.

Imò Glossa eo. c. præterea, verb. publicè, & Ioan. Andr. ibi, nu. 5. asserunt testi publicè consenti in casu illius text. non esse fidem adhibendam: tum quia turpitudinē suam fatetur, tum etiam, quia dictum unus non satis probat. Sed meritò reprobant Hostiæ. ibi, paulò post principium, Anton. nu. 7. Abb. nu. 7. Alex. de Neuo, nu. 7. Præpos. nu. 7. tum quia maior est præsumptio contra clam deponentem, iuxta illud D. Bernardi ad Eugenium, hanc tibi constituas regulam, ut omnē, qui palam veretur dicere, quod in auribus loquutus est, suspectū habeas: tum etiam, quia vbi agitur de peccato vitando, unus testis probat, ut dixi nu. 1.

4. Tertiò idem dicendum est, etiam si testis esset denunciator, vel accusator, allegaretque turpitudinē suam. Ita colligitur ex cap. ad audientiam, de sponsal. & ex cap. iuravit. de probationibus, & ex cap. 1. de consanguin. vbi id tenet Anton. nu. 3. Abb. nu. 6. Alexan. de Neuo, num. 6. qui idem etiam docet, d. c. præterea, nu. 4. Præpos. nu. 8. Mascardus d. conclus. 1035. num. 5.

5. Quartò, idem dicendum est, licet testis sit criminofus

ut constat ex cap. praterea, el 2. de sponsal. ubi testis turpitudinem suam allegat. Sic Cardin. ibi, num. 1.

6 Aliqui censent in his casibus accipiendum esse iuramentum à contrahentibus, in probationis supplementum. Sic Tancredus, & Philippus, quos refert, & merito improbat Alex. de Neuo, c. super eo, de consang. nu. 9. quia cum unus testis plenè probet, ut dixi, n. 1. nullo supplemento indiget.

7 Imò non tantum satis est unus testis, vel fama ad impediendum, ne sponsalia compleantur, & plenè probandum, quando opponitur impedimentum impediens matrimonium, sed etiam quando allegatur alia causa, qua existente nullum esset peccatum contrahere, ut si ad dissolvendum sponsalia alleget sponsus fornicationem sponsæ. Sic Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 1. nu. 16. in fine, & probat ex c. super eo, el 2. de testib. & attest.

Sed omninò tenendū est oppositum, quia qñ agitur de alterius præiudicio, non satis est vnus testimonium, c. licet ex quadam, c. veniens, c. in omni negotio, de testib. & l. ut iurisiurandi, C. de testib. Sed hic agitur de præiudicio iuris alteri acquisiti. ne sibi fides præstita impleatur: & ab hac regula generali solum excipitur, quando opponitur impedimentum matrimonij, ratione peccati vitandi, ut dixi, nu. 1. ergo extendi nō debet ad casum, ubi non agitur de peccato vitando, sed de solo tertij præiudicio. Quare Panor. c. praterea, el 2. de sponsalib. dicit casum illius tex. esse valde specialem, ratione peccati vitandi. Nec d. c. super eo, oppositum probat, quia expresse loquitur, dum allegatur consanguinitas matrimonium dirimens. Item, quia in hoc casu agitur de alterius peccato probando, scilicet fornicatione quod non nisi duplici teste probatur: ut dicunt optimè aliqui Doctores explicantes, c. duo pueri, de desponsat. impuber. ubi tex. dicit credi viro asserenti copulam, & dicunt id esse matrimonij fauore, quod copula firmabatur: secus fore, si non ad matrimonij valorem, sed ad probandum delictum ageretur: hi sunt, Ioan. And. d. c. duo pueri, in fi. ubi Hostien. super verbo non cognouisse, Anton. num. 14. Abb. nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 12. Tandē, quia speciale est, dum allegat fornicatio, tanquam matrimonij impedimentum, ut concubitus cum consanguinea futura vxoris probetur vnico teste, vel fama, eo quod agitur de peccato vitando, ut bene Gloss. cap. praterea, de testib. & attest. verbo, de auditu, & ibi Bald. nu. 8. Campegius tract. de testib. reg. 385. vers. tertio probatur. Mascardus de probat. conclus. 61. nu. 7. & conclus. 63. nu. 1. ergo non debet extendi ad casum, in quo non agitur de matrimonio impediendo, & vitando crimine.

8 Vtrum autem conclusio posita locum habeat, ubi sponsalia iuramento firmata essent, non constat inter Doctores, quidam enim censent non satis esse vnus testimonium, ad impediendum matrimonium: id. n. clarè videtur decidi, cap. praterea, el 2. de sponsalib. & ratio est ob iuramenti religionem, Ecclesia enim certa est de periurijs, ijs non impletis: incerta autem de impedimento, & ita tutius eligit. Sic docent Gloss. c. super eo, de consang. verb. fama, & eo. cap. praterea, verbo nisi, ubi Anton. nu. 8. Abb. in fi. Card. in fi. Henricus, nu. 3. & 4. idem Anton. d. c. super eo. nu. 6. Greg. Lop. l. 18. tit. 9. p. 4. verbo periura, Iacobus Leonissa inter cōsilia matrimonialia Zileri, cōf. 49. n. 21. Et ex Theologis Palud. 4. d. 27. q. 1. artic. 3. casu 9. nu. 27. & explicant Gregor. Lop. & Palud. quamuis testis sit omninò integer.

Sed verius est sufficere testem omninò integrum, quia non minus, quam fama probat, quæ sufficit ad dissolvendum sponsalia iurata, ut dicimus nu. 14. Nec obstat d. cap. praterea, quia ille testis non erat omninò integer, quia nomine non publicato deponerat, allegabatq. turpitudinem suam. Sic Abb. c. super eo, de consanguin. n. 7. & cap. super eo, de eo, quicognou. cōsang. n. 5. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. nu. 22. Mascard. de probationib. conclus. 1035. nu. 18. & ex Theologis, Veracruz 3. p. Speculi, artic. 8. addunt Couar. & Mascard. debere testem esse omninò integrum, & circumspectissimè testimonium laturum: qua verò circumspectione, & qua integritate testis hic deponere de-

beat, relinquitur arbitrio iudicis, ut ait Couar. Eiusdem sententiæ sunt Host. eo. c. praterea, super verb. nisi iuramentum, & ibi Calder. & Anch. nu. 4. Præpos. nu. 9. & c. super eo, de consanguin. in fi. ubi Alex. de Neuo, nu. 9. ubi dicunt impedire sponsalia iurata testē integrum, & bonæ famæ, si iudex attētis circūstantijs sibi persuadeat verū deponere.

9 Secunda conclusio, aliquæ qualitates concurrere debent, ut vnus testis sponsalia perfici, impediatur.

Prima est, ut testis deponat, si enim solum denunciaret non impediret matrimonium nisi probaret de fama. Sic Petrus, quem refert, & sequitur Alex. de Neuo, cap. cum in tua, de sponsal. nu. 9. & 14. per illum text. qui ultra vnicum testem, famam petit.

10 Secunda qualitas est, ut testis iuret: parum enim creditur non iuranti, c. tua, de cohabit. cler. sic contra Cardinalem, c. praterea, el 2. de sponsal. nu. 1. docet Host. ibi in initio, Io. And. nu. 2. Abb. c. 2. de consanguin. nu. 4. ubi Alex. de Neuo, nu. 3. Præpos. n. 6. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. nu. 21. Gutier. q. canon. lib. 1. cap. 11. nu. 32. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 27. quæst. 1. art. 3. casu 9. nu. 27. Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de Eucharistia, c. 76. fol. 246.

11 Tertia est, ut is testis asserat cum iuramento se certò scire impedimentum: aliàs de solo auditu testificans, non impediret, quamuis alter testis simul cum eo, absque iuramento, de certa scientia deponeret: unde maiorem fidem facit fama, vel vnus testis iurans, quam duo testes, quorum vnus cum iuramento deponit de auditu, alter verò absque iuramento, de certa scientia: cum hi duo non impediunt matrimonium, quod tamen vnus testis, vel fama impedit, dum testis ille iurat de certa scientia. Sic Abb. ca. 1. de consanguin. nu. 2. & 3. ubi Alex. de Neuo, num. 2. Præpos. nu. 6. Couar. Mascard. Gutier. eod. nu. 32. allegati nu. præcedenti: & exigi, ut testis hic de certa scientia deponat, docet etiam Nauar. lib. 4. consiliorum, in secunda editione, tit. de consanguin. consil. 2. nu. 1.

Excipiendum tñ est ab hac regula, ut nō sufficiat testis de auditu, deponens, nisi ad probandā consanguinitatem: tñc. n. satis est de auditu testari, si testificetur iuxta formā, cap. licet ex quadam, de testib. sic Cardin. ca. 1. de consang. nu. 2. ubi Anch. nu. 2. Præpos. nu. 1. idem Præpos. c. tua nos, eod. tit. nu. 5. ubi Anton. nu. 7. Alex. de Neuo, nu. 7. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. nu. 21. Mascard. de probationib. conclus. 1035. nu. 10. & cōclus. 410. nu. 1. Gutier. q. canon. lib. 1. c. 11. nu. 34. ad idem est Nauar. d. consil. 2. proximè citato ubi ait quendam testem, ut matrimonium impediret, deposuisse audiuisse à quodam suo maiori contrahentes esse consanguineos: & ait non impedire, quia est testis de auditu, qui consanguinitatem non probat, nisi à pluribus maioribus audiuisse, iuxta d. c. licet ex quadam. idem Mascardus ead. cōclus. 410. nu. 3. ubi ait requiri testes esse personas graues, & deponere à maioribus audiuisse: & nu. 4. ait requiri, ut audierint ante litem motā, nam si post litem motā, nullam fidem facerent: facile enim id contingere potest, nisi (ut inquit nu. 5. cum alijs) esset auditus post litem motā, in loco distantissimo. & nu. 7. ampliat, ut habeat locum etiam quo ad matrimonium impediendum.

Maximè tamen aduertendū est duodecim illa requisiti, licet ex quadā, ad probandū consanguinitatem ex solo auditu, tantū desiderari, dum agitur de matrimonio contracto dirimendo: nam dum solum tractatur de eo impediendo, satis est vnus testis de auditu impedimenti consanguinitatis, qui à maioribus audierit, dūmodo is distinguat gradus clara cōputatione ab vtroque latere: ut probat d. c. licet, ibi, singulos graues. Sic Gutier. eod. c. 11. n. 34. & dicit ita in praxi seruari: & idē videtur tenere Mascard. d. conclus. 410. n. 9. & 10. ubi ait quo ad alios effectus, præterquā ad matrimonium dirimendum, satis esse, si testes de auditu consanguinitatis deponerent sint fide digni, dūmodo probent distinctè gradus: ut ait idem Mascard. n. 21.) & ratio est, quia cum consanguinitas sub corporū sensum minimè cadat, necessaria est efficax ratio testimonij, ut testes probent, Sunt autem magis idonei testes ad probandam

bandam, vel negandam consanguinitatem, ipsi contrahentium consanguinei, quia nullius ita constat de parentela, nisi ipsorum inter sit, commodumque reportent: tunc. n. tanquam in causa propria testificantes, admittendi non sunt: ut omnia hec probat Mascard. d. conclus. 410. nu. 33. & multis sequentibus. Potest et consanguinitas probari per conjecturas, indicia, presumptiones, cum sit difficilis probationis: ut probat idem Mascard. conclus. 409. nu. 3. & 4.

12 Ultima testis qualitas est, ne sit vilis persona, talis. n. sponsalia etiam non iurata, perfici minime impediret, ita Panorm. cap. praterea, el. 2. de sponsalib. in fine, & cap. cum in tua, eod. tit. num. 7. vbi contra Goffredum Summa, tit. de accusationib. in fine, concludit ad impediendum etiam peccatum futurum, non admitti vilem personam ad denunciandum, nisi factum ita clandestinum sit, ut probari nisi per vilem personam, nequeat. Nam vbi deest facultas probandi, admittitur probatio aliis non integra: ut est bonus textus, cum Glos. cap. cum dilecti, de electio. & cap. praterea, de testibus, & dicit communem Anton. Gabr. to. 2. commun. lib. 18. in mea editione, verbo testis, folio 418.

Hinc infertur iudicem considerare debere qualitate persone testificantis, & an sibi displiceat matrimonium, necne, & alias circumstantias, ut bene, docet Hostiensis, & Calderin. c. praterea, el. 2. de sponsalib. & ibi Io. Andr. nu. 4. Anton. nu. 8. Anchar. nu. 4. Greg. Lop. l. 18. verb. deuo. tit. 9. p. 4. Et ratio est, nam quæ sint veræ probationes, & quæ testibus fides adhibenda sit, multum in iudicis arbitrio versatur, ut latè tradit Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 1. casu 90.

13 Tertia conclusio, fama impediendi plenè probat illud, ad effectum impediendi ne matrimonium contrahatur, habetur expressè, cap. super eo, de consanguin. & l. 18. tit. 9. p. 4. & docent omnes.

14 Et hæc conclusio est vera, quamvis sponsalia iuramento confirmata sint, quia cap. super eo, de consanguin. dicit famam impedire matrimonium contrahendum fide data: vbi Glos. verb. fide, explicat. i. iuramento. & ita docet ibi Glos. verb. fama, Ant. nu. 6. Cardin. in fine, Abb. nu. 5. idem Anchar. c. praterea, el. 2. de sponsal. in fin. vbi Henric. n. 3. Alex. de Neuo, nu. 17. Præpos. dicens communem, nu. 9. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 19. n. 22. Mascard. de probat. concl. 1035. nu. 12. Veracruz 3. par. Speculi, art. 8. Quare non est audiendus Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 9. n. 27. vbi tenet oppositum, per c. cum in tua, de sponsal. vbi ultra personam fide dignam requiritur fama, eo quod sponsalia iurata erant. Sed hic textus minime probat: id. n. provenit, quia testis non deponerat, sed tamen denunciavit, ut aduertit ibi Alex. de Neuo, n. 9.

15 Ea tamen fama non debet esse priuata, i. si contet iudici ut priuato, nam facta probatione in iudicio, non satis est ad impediendum matrimonium, ut bene Anton. c. cum in tua, de sponsalib. nu. 7. vbi Abb. nu. 6. Alex. de Neuo, num. 16. Præpos. nu. 6. dat tamen iudici ea fama priuata facultatem ad inquirendum, & recipiendum probationem de illa: ut bene Abb. & Alex. de Neuo, ibid. & sic explicant Glos. eod. c. cum in tua, verb. licet, obscure loquentem, secus inquirunt quod aliquid constat iudici, ut notorium, quamvis. n. id non probatur, potest iudex iuxta illud iudicare: ut vñ tex. iuncta Glos. l. 1. C. qui, & aduersus quos. Potest et iudex ea fama priuata ductus, per seipsum, de plano, & sine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere. Sic Innoc. d. c. cum in tua, nu. vnico, vbi Anton. nu. 4. Cardin. num. 2. Anchar. nu. 3. Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 7. Præpos. nu. 7. & multi alij, quos refert, & sequitur Mascard. de probat. concl. 1035. nu. 13. unde Cardin. & Præpos. asserunt non esse opus partem citare, nec facere, ut testes iurent.

16 Quarta conclusio, non satis esset fama ad impediendum matrimonium, adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus. Sic Glos. per illum textum cap. cum in tua, de sponsalib. verb. famam, & ibi Anton. in fine, Ancharan. num. 4. Abb. num. 3. Alexand. de Neuo, num. 22. Præpos. num. 4. Parisius consil. 64. nu. 24. vol. 3. & consil. 23. num. 242. volum. 1. Nauar. cap. sacerdos, de penitent.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

distinct. 6. num. 27. Mascard. dicta conclus. 1035. nu. 14. 17 Ad deponendum autem contra hanc famam, admittitur etiam consanguineorum iuramentum, per c. cum in tua, de sponsal. ibi: *vel contra famam huiusmodi iuramento exhibeas propinquorum.* Sic Abb. in fine, & Alex. de Neuo, nu. 13. Imò hæc fama eliditur, eiusque probatio arbitrio iudicis, si contra illam, contrahere volentes iurent se non esse consanguineos, tunc. n. iudicis arbitrio relinquitur iuxta personarum qualitatem admittere hoc iuramentum contra famam. Sic Præpos. d. c. cum in tua, nu. 4. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 243. nu. 4. & casu 454. num. 1. & 2. Mascard. d. conclus. 1035. nu. 16. & idem de parentum iuramento, asserunt Præpos. & Menoch. ibid.

18 Tandem rumorem sufficere ad impediendum matrimonium, asserunt Anton. cap. super eo, de eo qui cognouit consanguin. nu. 7. & ibi Præpos. nu. 4. Differunt autem fama, & rumor: nam illa est, quando maior pars viciniae acclamat: hic verò, quando aliqua pars, ut tertia, vel quarta, ut bene Hostien. d. c. super eo, in princ. Io. Andr. nu. 2. Card. nu. 1. Anton. num. 4. Abb. num. 3. Alex. de Neuo, num. 3. Præpos. nu. 2. Angel. verb. fama, num. 4. vbi Syluest. nu. 4. Tabiena in principio, Arvilla, num. 1. Unde minus bene Anchar. d. cap. super eo, nu. 2. dicit rumorem esse, quando maior pars, famam verò, quando tota vicinia clamat.

Verius tamen est, rumorem non sufficere: tum, quia minus probat quam fama, ut constat ex d. cap. super eo: tum etiam, quia nullibi reperitur rumorem impedire matrimonium contrahi, unde seruanda est generalis regula, ut omnes possint contrahere, qui non reperiuntur impediti, c. cum apud, de sponsal. sic Glos. d. cap. super eo. in fine, & ibi Cardin. in l. 1. Alex. num. 8.

DISPUTATIO LXXII.

Verum confessio vtriusque, vel alterius sponsi, quod impedimentum subsit, sufficienter illud probet; sponsaliaque dissoluat?

S V M M A R I V M.

Opinio dicens sufficere confessionem sponsi, refutatur, num. 1. & explicatur cap. praterea, el. 2. de sponsalib.

Sufficit vtriusque testimonium, licet iurata sint, num. 2.

Sufficit testimonium optantis celebrari matrimonium, num. 3. non autem recusantis, num. 4.

1 Innocentius, cap. super eo, de consanguin. num. vnico, ait testimonium sponsi sufficere, si sponsalia iurata non sint, per cap. praterea, el. 2. de sponsalib. sed hoc ita vniuersaliter distat bene reprobatur Alex. de Neuo. d. cap. super eo, nu. 7. Nec cap. praterea, aliquid probat: quia ibi non sponsus, sed sponsi consanguineus impedimentum affirmabat.

2 Sic igitur prima conclusio, si vterque sponsus fateatur impedimentum, satis est ad dissoluenda sponsalia, quamvis iuramento firmata sint: quia mutuo consensu possunt liberè dissolui: ut dixi supra disput. § 2. per totam, dum vterque autem fatetur impedimentum, satis explicat mutuum resiliendi voluntatem. Sic Anch. d. cap. super eo, nu. 4. vbi Abb. nu. 5. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centur. 2. casu 103. num. 2. Mascard. de probat. conclus. 1035. num. 17. & 18. Et ex Theologis Veracruz, 3. par. Speculi, art. 8.

3 Secunda conclusio, si alter tamen fateatur impedimentum, & sit ille, qui matrimonium celebrari optat, satis est, arg. c. attestaciones, & quod notat ibi Hostiensis. de despon. impub. & ratio est, quia hic casus non differt à primo, quia alter volens non subsequi matrimonium, iam ex parte sua dissentit: hic verò eo ipso, quod impedimentum fatetur, recusat matrimonium celebrari: quare mutuos consensus ad sponsalia dissoluenda concurrunt. Sic Ant. d. c. super eo, nu. 8. Abb. n. 5. Mascard. d. n. 18. Menoch. d. casu 103. n. 2. Veracruz d. ar. 8.

I 2 Ultima

- 4 Ultima conclusio, si verò fatens impedimentum, sit ille, qui matrimonium recusabat, non statuitur eius confessio: quia est in suum fauorem, & in præiudicium iuris tertij acquisiti: confessioni autem huiusmodi non adhibetur fides, 14. quest. 2. in principio. Sic Anton. d. cap. super eod. num. 8. & ibi Alexand. de Neuo, num. 13. Abb. num. 5. Mascard. d. num. 18. Menoch. d. num. 3.

DISPUTATIO LXXIII.

Qualis certitudo causæ sufficientis ad dissoluenda sponsalia desideretur pro foro conscientie, ut licite dissolui valeant?

SUMMARIUM.

Satis est cognitio sufficiens in foro externo, num. 1.

Quid si vnus testis affirmat, licet sit consanguineus, vel sit fama, num. 2.

Quid si ex aliorum relatione cognoscatur, & explicatur, cap. veniens, qui cler. vel vouen. num. 3.

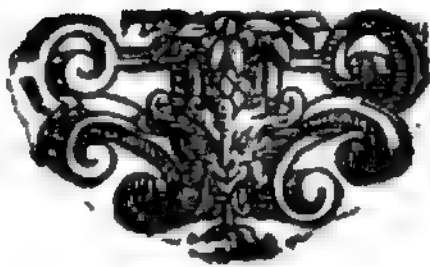
- 2 **H**Actenus egimus de cognitione sufficienti pro foro externo: in hac autem disputatione agendum est de ea, quæ pro foro conscientie sufficit, ut licite alter à sponsalibus resiliat: & dicendum quidem est, eam sufficere, quæ in foro externo satis esset, ut in alio simili, nempe ad faciendum diuortium propria auctoritate, docet Sotus 4. dist. 36. quest. vnica, art. 4. versic. circa singulos. Petr. de Ledes. de matrimon. q. 62. art. 3. circa secundam conclusionem, notabili 1.

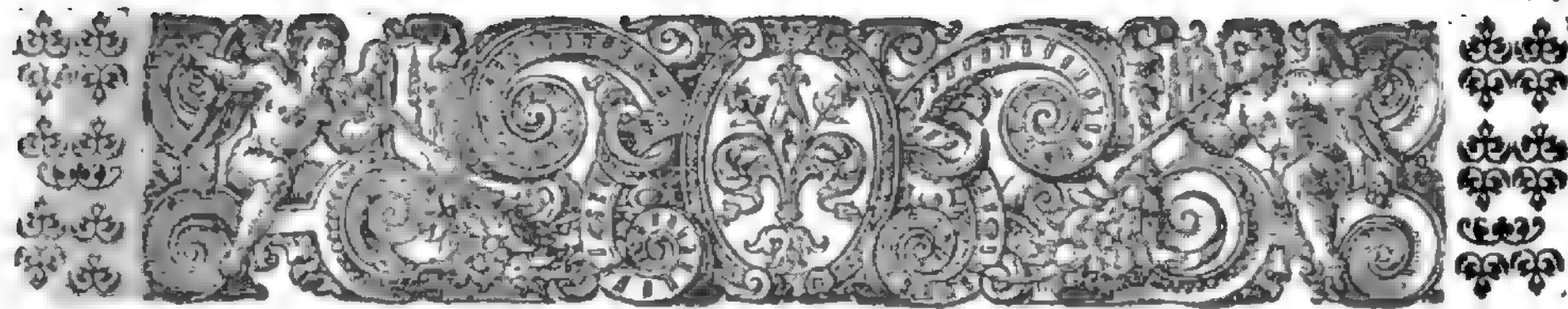
- 2 Hinc inferatur satis esse vnam testem de certa scientia

sibi iurantem, vel famam, quia (ut dixi tota disputat. 71.) hæc sufficiunt pro foro externo. Et pro hac parte faciunt aliqui Doctores dicentes consanguineum videntem suum consanguineum velle eam ducere, quam ipse carnaliter cognouerat, teneri impedimentum detegere, alterumque teneri credere: & probant ex cap. si homo, 35. q. 3. vbi expressè dicitur teneri reuelare consanguineo, quod idem docet Gl. c. præterea, el. 2. de sponsal. verb. publicè: ergo alter tenetur credere, frustra enim esset reuelatio, si alter credere non teneretur. Hi sunt Archid. d. cap. si homo, & ibi Turrecremata, Laurentius, Goffredus, quos contra Vincentium, & Tancredum, refert, & sequitur Henricus, dicto cap. præterea, num. 2. addit bene Archid. dummodò iuret, & coniecturæ sint eum non mentiri: quod etiam diximus disput. 70. num. 11. in fine. Immo si esset persona fide digna, testificans, & de certa scientia testaretur, nec suspicio aliqua mendacii subesset, credo in foro conscientie non esse necessarium iuramentum, & quamuis disputat. 71. num. 7. reprobauerim Paludanum sentientem vnico teste probari quamcunque causam dissoluendi sponsalia, licet matrimonium absque peccato perfici posset, ut sponsæ fornicationem, pro foro tamen conscientie placet ea opinio, dummodò testis ille qualitatibus dictis affectus sit.

- 3 Hinc inferitur satis esse, si relatione aliorum, vel propria experientia cognoscat quis sponsam non fuisse virginem tempore sponsalium. Sic P. Molina tomo 2. de iustit. tractat. 2. disputat. 272. folio 120. §. deinde si mulieri. Nec obstat cap. veniens, qui cler. vel vouen. vbi non excusat textus sponsam, quæ multa audierat de viri seueritate: quia (ut ait ibi Alex. de Neuo, num. 2.) auditus ille, non fuit sufficiens ad certam notitiam, quia fortè fuit vanus rumor vulgi.

Explicit Primus Liber de Sponsalibus.

LIBER SECVNDVS DE ESSENTIA, ET CONSENSV MATRIMONII.

DIVISIO TOTIVS LIBRI SECVNDI.

HVCVSQVE de sponsalibus, quæ prævia sunt, & dispositio ad matrimonium, egimus: iam Matrimonij Tractatum aggredientes, prius in hoc Secundo Libro agemus de matrimonij essentia, & qualiter sacramentum sit, & cum in eius definitione collocetur, esse vinculum indissolubile, agemus de eius indissolubilitate, & qualiter Pontificia dispensatione, aut Religionis ingressu solui possit. Deinceps in genere, de qualitate consensus ad matrimonium requisiti, & de obiecto, & fine ipsius consensus, vt sequentibus Libris disputemus de consensu in particulari.

DISPVATIO PRIMA.

Quid sit matrimonium, & in quo eius essentia consistat?

SVMMA RIVM.

Matrimonium unde dicatur, & quid sit, num. 1.

Quot reperiantur in matrimonio, num. 2.

Consummatio non est de eius essentia, num. 3.

Nec consensus internus, nec externus contractus, sunt id, in quo essentia matrimonij consistit, num. 4. nec etiam mutua corporis traditio, num. 5. nec mutua obligatio ad reddendum debitum, eodem num. 5.

Matrimonium est vinculum, quo coniuges uniti sunt, numero 6.

Vtrum id vinculum sit relatio realis, num. 7.

Explicatur matrimonij definitio, num. 8.

Matrimonium dividitur in legitimum, ratum, & consummatum, & quid sint hæc, num. 9.

ueniri. Primò, inuenitur mutuus consensus. Secundò, externus contractus. Tertiò, mutua corporum traditio, quæ est immediatus illius contractus effectus. Quartò, quoddam vinculum ortum ex illo contractu. Quintò, quod immediatè sequitur ex his, scilicet, mutua obligatio ad reddendum debitum. Sextò ius, quod est in vnoquoque ad alterum. Septimò usus, & consummatio matrimonij, & ex his videndum est in quo consistat matrimonij quidditas.

3 Primò ergo matrimonij consummatio non est de eius essentia. constat, quia Beata Virgo verum contraxit matrimonium, Matth. 1. nec cognita est.

4 Secundò, nec consensus internus, nec externus contractus sunt id, in quo matrimonij essentia consistit, quia sunt causa efficiens matrimonij. Item, quia hi transeunt, matrimonium autem usque ad mortem durat. Sic D. Thom. 4. distinctione 27. questione prima, artic. 2. quasiuncula 1. ad 2. Victoria Summa, de matrimonio, num. 246. Ledesma 2. par. 4. quest. 46. artic. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 15. Petrus de Ledesma de matrimonio, quest. 44. artic. 3. conclusione 1.

5 Tertiò, nec est quidditas matrimonij, mutua corporum traditio: quia illa transit, matrimonio permanente: nec mutua obligatio, & subiectio ad reddendum debitum. Hæc enim alterius adulterio, vel ingressu religionis communi consensu, cessat manente matrimonij consummati vinculo. Sic Bartholomæus à Ledesma d. dubio 15. Petrus de Ledesma d. art. 3. conclus. 4.

6 Constitit ergo essentia matrimonij, seu matrimonium ipsum in vinculo illo, quo formaliter sunt coniuges uniti, quod oritur ex mutua traditione. Sic D. Thom.

1 **S**upponendum primò est, matrimonium unde dicatur, & quot nominibus appellari soleat: de quo satis dixi libro 1. in Proœmio, num. 4. Definitur autem sic, est coniunctio maritalis viri, & feminae, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens. Hæc definitio traditur, cap. illud, in fine, de præsumpt. & 27. quest. 2. in Summa, & l. 1. ff. de ritu nuptia. & §. 1. instit. de patr. potest. & l. 1. tit. 2. parte 4.

2 Secundò supponendum est, in matrimonio septem in-

Sench. de Matrim. Tom. II.

Ledes. Visto Barthol. à Ledes. Petr. de Ledes. concl. ult. citati nu. 4. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 2. ubi alios refert, & constat, quia mutuo se ponunt, & perimunt. Item, quia matrimonium idem est, quod coniugium.

7 Rogabis tamen, an hæc relatio sit realis? Aliqui dicunt esse relationem rationis, quia oritur ex contrahentium consensu, qui cum sit immanens, nihil in re ipsa ponit: & ita non potest producere relationem. Sic Scorius 4. d. 26. q. vnica, Palud. ibi. q. 1. art. 2. & q. 4. art. 3. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 1. ad 2.

Sed verius est esse relationem realem: quia fundatur in actione externa, & reali, scilicet, contractu externo, non enim sufficeret consensus internus. Sic alios referens Henriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 2. Petr. de Ledes. de matrim. q. 44. art. 3. fol. 128. col. 2.

8 Ex his venit explicanda matrimonij definitio, dñ coniunctio, quia in hac consistit matrimonij essentia: dicitur maritalis, id est, orta ex mutua traditione, vt explicetur fundamentum: nam in sponsalibus est vinculum ortum ex promissione, & ad differentiam coniunctionis militum sub vno duce: dicitur, viri & feminae, vt explicetur subiectum, inter legitimas personas, hoc est non habentes impedimentum dirimens: dicitur, individuum vite consuetudinem retinens, id est, perseverantem, vt explicetur finis matrimonij, qui est mutua habitatio, & non esse solubile, sicut alia vincula contractuum, quæ mutuo consensu tolluntur, cuius rationem reddam disput. sequenti, nu. 3.

9 Tandem, matrimonium diuiditur in legitimum, ratum, & consummatum, legitimum dicitur, quod legitimo consensu contrahitur, quale est apud infideles, ratum dicitur, quoniam est sacramentum, nondum tamen copula carnali consummatum, & sic matrimonium infidelium dicitur legitimum, non tamen ratum, quia non est sacramentum, vt expressè habetur c. quanto, de diuort. & docent omnes, & explicat Concilium Colonienſe, quod refert Couar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico, num. 4. matrimonium verò consummatum est, quando est iam copula carnali perfectum.

DISPUTATIO II.

Utrum matrimonium sit homini naturale?

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta probantia partem negativam, nu. 1. Explicatur qualiter sit hominis matrimonium naturale, nu. 2. Quare sit indissolubile & fornicatio peccatum mortale, nu. 3. & solvuntur argumenta, num. 4.

1 **V**ideretur non esse naturale, quia aliàs contra naturam esset, & illicitum vouere virginatatem.

Secunda, quia inclinatio nature tantum est ad prolis generationem, & educationem debitam, ad quod satis esse virum, & mulierem simul habitare, quamdiu proles indigeret.

2 Sit conclusio; matrimonium non est naturale, quasi ex principijs nature proveniens vt moueri sursum est naturale igni: est tamen naturale, id est, ex inclinatione naturali proveniens. Conclusio est D. Th. 4. d. 26. q. 1. art. 1. quem omnes sequuntur, & constat. 1. pars, quia libero contrahentium arbitrio celebratur. Vt autem explicetur, 2. pars, observandum est, duo intendere naturam cuiuslibet, nempe se ipsum conservare, & perficere, & quia hoc perpetuò fieri nequit, intendi secundò saltem per individuorum multiplicationem conservari. Hæc duplex nature intentio ex duplici appetitu oritur, quorum alter est ad cibum, quo vita conservatur, alter verò ad generationem, per quam natura multiplicatur, quæ vt facilius fierent, addit natura delectationem, quæ condimentum operationum est, teste philosopho. 10. Ethic. c. 4. cum autem sit natura perfecta, non tantum intendit generationem, sed et prolem ipsam ad perfectionem usque perducere, & ad perfectum hominis statum, vt homo est: habent enim filij à patribus esse, nu-

trimentum, & instructionem 18. Ethic. c. 12. ad quod necessarium erat matrimonium, vt parentes illa conferant puero, & quia matrimonium conducit ad hunc naturalem finem, dicitur homini naturale.

3 Hinc inferitur matrimonium debere esse indissolubile. Nam si libera esset coniunctio, & vagus concubitus, esset incerta proles, & ex incertitudine tepesceret amor, & educationis cura. Hinc colligit D. Th. 3. contra gentes, c. 12. fornicationem, quæ est vagus concubitus esse contra naturam, & peccatum lethale: quia contrariatur debite propagationi nature humanæ. Hinc etiam Philosophus 2. Politic. c. 2. carpit Platonem, & Socratem dicentes uxores debere esse communes, ad maiorem hominum unionem.

4 Ad primum argumentum dico, non semper esse illicitum agere contra inclinationem naturalem, nisi cum ratio dicat eam esse sequendam, vt abstinere aliquando à cibo contra naturalem appetitum, licitum est.

Ad 2. nego minorem, quia per se, & ex natura sua ex vago concubitu sequitur maximum proli detrimentum.

DISPUTATIO III.

Utrum matrimonium cadat sub præcepto?

S V M M A R I V M.

Olim obligabat singulos, nunc autem minimè, num. 1. An cessarit hoc præceptum, opinio affirmans, num. 2. & verior negans, num. 3. An si omnes homines demptis monachis perirent, tenerentur ad matrimonium, num. 4. & ibi quid si matrimonium necessarium esset ad vitandas seditiones.

1 **S**it conclusio, Matrimonium dum genus humanum paucis continebatur, obligabat singulos, nunc autem minimè. Et ratio est: quia sicut ad vitam sustentandam est necessarius cibus individuo, ita generatio ad speciei conservationem, at tenetur homo seipsum conservare cibum sumendo, ergo & speciem generatione. Sic D. Th. 4. d. 26. q. 1. art. 2. in corpore, & ad 1. quem alij sequuntur.

2 Utrum autem profus multiplicatis iam hominibus, matrimonij præceptum cessarit, non constat. nam affirmant quidam, ita D. Bonau. 4. d. 26. art. 1. q. 3. Richardus ibi, art. 3. q. 3. Alex. de Neuo rubr. de spons. nu. 20.

3 Sed verius est extare, extitutumque matrimonij præceptum, usque ad mundi finem: quia hoc est præceptum naturale, huiusmodi autem præcepta non extinguuntur cessante necessitate, licet pro tunc minimè obligent: vt constat in præcepto eleemosynæ. Item, quia Christus nulla præcepta naturalia abrogavit, sed tantum ceremonialia per legem novam, præceptum autem matrimonij naturale est. Quare olim cum pauci homines erant, obligabat singulos, nunc autem illis multiplicatis tantum obligabat rempublicam in communi, vt necessitate occurrenti compellat subditos. Sic D. Th. 4. d. 26. q. 1. & ibi Palud. q. 3. Duran. c. 2. Sotus. q. 1. art. 1. Ledes. 1. p. 4. q. 43. art. 2. Angles Floribus, 1. p. q. 1. de essentia matrimonij, d. 26. q. 1. art. 2. difficultate 3. fol. 22. & sequenti, Viguerius lib. Inst. c. 16. §. 7. versic. 3. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 1. nu. 5. Barth. à Ledes. de matr. dub. 3. & latissimè Petrus à Ledesma de matr. q. 41. art. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matr. c. 34. Vivaldus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 9. Vega lib. 3. Summa, casu 144.

4 Tandem dubitatur utrum omnibus pereuntibus præter monachos, tenerentur illi matrimonium contrahere? Quidam negant, sed credendum esse tunc mundi finem adesse dicunt, sic Dur. Palud. Ledes. Henriq. Petr. de Ledes. ibidem.

Melius tamen sentiunt alij teneri, quia præceptum matrimonij naturale est, urgenti necessitate obligans, tunc autem maximè urget, nec seclusa Dei revelatione tunc mundi adesse constare poterit. Sic Sotus. Angles, Vivaldus, num. 10. Bartholom. à Ledesma. Luden. Lopez Vega, ibidem, P. Molina, 20. 1. de iust. tract. 2. disput. 22. fol. 169.

Possi.

Posset etiam nunc occurrere casus, in quo aliquis teneretur matrimonium inire: ut quando sequerentur seditiones, & bella nisi Principis filius uxorem duceret, tunc enim sub mortali teneretur: ut bene Martinus à Ledesma, d. q. 43. art. 2. Hoc autem non esset ex vi præcepti matrimonij, quod tantum ratione multiplicandæ speciei obligat, sed teneretur ratione præcepti evitandi scandalum.

DISPUTATIO IV.

Quando matrimonium institutum sit in lege naturæ, & Evangelicæ?

S V M M A R I V M.

Ante lapsum Adami in officium natura institutum est, post, in concupiscentiæ remedium: in lege nova, ut sit sacramentum, n. 1. Prima opinio, in lege natura institutum esse ab Adamo, nu. 2. Secunda verior, num. 3. quando est institutum in lege Evangelicæ, num. 4. & 5.

Supponendum est, ante Adami lapsum, matrimonium institutum esse in naturæ officium: eo autem sequuto, in concupiscentiæ remedium, & tandem in nova lege institutum fuisse, seu elevatum à Christo, ut esset sacramentum: quævis autem hoc constet inter omnes: de tempore autem institutionis, tamen in lege naturæ, quæ gratiæ, minime constat.

Et primò in lege naturæ, aliqui censent immediate institutum esse ab Adamo, in illis verbis, quæ Deo inspirante protulit, Genes. 2. *Hec nunc os ex ossibus meis.* Probat, quia Matth. 19. probat Christus matrimonium esse indissolubile ex verbis institutionis dicens, *quos Deus coniunxit: homo non separet.* & ad Ephes. 5. ait Paulus: *propter hanc relinquet homo, & subdit, sacramentum hoc magnum est, ubi clare significat ea verba ab Adamo prolata, fuisse institutionis verba.* Tandem, quia Trident. sess. 24. doctrina de sacramento matrimonij, initio dicitur matrimonium multò antea fuisse ab Adamo signatum, & huius sententiæ videtur D. August. lib. 14. de civitate Dei, c. 22. & tenet ex Theologis Magist. 4. dist. 26. Alensis 4. p. q. 2. memb. 2. art. 1. D. Bonau. 4. d. 26. ar. 1. q. 2. Duran. ea. d. in initio, in expositione literæ, Richardus ibi, ar. 1. q. 3. Hugo lib. 2. de sacramentis, p. 11. Vvaldensis, lib. de sacramentis, c. 132. Adrian. 4. q. 1. de matrim. Taper. art. 18. Louaniensi, in initio, Catharinus contra Cajetanum, q. 1. de matrim. Ledes. 2. p. 4. q. 44. art. 2. Et ex iurisperitis Gl. vnicò, de voto, in 6. verb. in statu. Goffred. summa, titu. de sponsalibus, nu. 17. & idem docet Alex. de Nevo, rubr. de sponsal. nu. 17. Lex 4. tit. 2. p. 2. & ibi Greg. Lop. verb. *que los huesos*, Montalvus in expositio. proemij, p. 4. & in prologo libri 3. legum fori, Cou. 4. decret. 2. p. c. 1. §. vnicò, num. 6.

Sed probabilius est institutum simul, ac præceptum esse à Deo, illis verbis, quæ dixit Gen. 1. *crecite, & multiplicamini.* Primò, quia tunc Deus fecit copiam illius, ut iungerentur, & mutuam corporum traditionem concessit, in quo matrimonium consistit. 2. quia illis verbis intimantur potissimus matrimonij finis, qui est hominum multiplicatio: ergo per illa institutum est matrimonium, quo finis ille comparatur. Tandem, quia nulla alia institutione opus erat, quæ ipsomet præcepto, sicut Eucharistiâ instituit eam precipiendo, Christus servator noster, Lucæ. 22. *hoc facite in meam commemorationem*: postmodum autem matrimonium contraxit Adamus, cum dixit, *hoc nunc os.* Sic D. Tho. 4. d. 26. q. 2. ar. 2. ad 4. Palud. ibi, q. 1. in fine, Aristodoren. lib. 4. summa, tract. 9. cap. 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 2. ante §. 1. Abulensi. 1. Reg. c. 8. q. 42. Sotus. 4. d. 26. q. 1. art. 2. ver. nihilominus, Viguerius lib. Institutio. c. 16. §. 7. versic. 1. Veracruz 1. par. Speculi, art. 1. in initio, & 2. par. art. 1. Angles Floribus, 1. p. q. 1. de essentia matrim. d. 26. ar. 2. difficultate 1. sol. §. 22. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 1. num. 3. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 7. Petrus de Ledes. de matrim.

Sancti. de Matrim. Tom. I.

quest. 42. art. 2. Vega lib. 3. summa, casu 144. & ex Iurisperitis Glof. cap. finali, de frigidis, & malefic. verb. institutor, Turrecr. cap. quidam, nu. 7. 17. quest. 1. Sylvest. matrimonium 1. q. 2. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 20. §. *quæ es el paraiso.* Nec obstant argumenta prioris sententiæ, tantum enim probant matrimonium esse magis declaratum ab Adamo, sicut Christus externam vñctionem instituit, manifestata autem est à Diuo Iacobo.

4 In lege etiam Euangelicæ constat de fide, matrimonium elevatum esse à Christo, ut sit sacramentum: quando autem, dissident Doctores. Quidam enim dicunt institutum esse Io. 2. dum Christus interruit nuptijs. Sic Viguerius lib. institutionum, c. 16. §. 7. vers. 1. & Ledes. 2. p. 4. quest. 44. art. 2. refert hanc sententiam, & sequentem, neutramque definit.

5 Alij, & verius, dicunt Ioan. 2. approbatum esse: institutum autem Matth. 19. dum Christus illud commendavit, cuiusque inseparabilitatem præcepit, dicens, *quos Deus coniunxit, homo non separet.* Sic Adrianus q. 1. de matrim. D. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 2. ante §. 1. Victoria summa, de matrim. n. 241. Sotus 4. dist. 26. q. 2. art. 2. vers. ex quo fit, Veracruz 1. p. Speculi, art. 1. in initio, Petrus de Soto lectione 2. de matrim. §. de institutione, Palacios 4. d. 1. disput. 7. Henric. lib. 11. de matrim. cap. 2. num. 1. Viualdus Candelabro de matrim. 1. par. num. 13.

DISPUTATIO V.

Quæ sit materia, & forma Sacramenti matrimonij?

S V M M A R I V M.

Referuntur variae sententiæ à num. 1. usque ad 5.

Sententia Aulhoris, num. 6.

Virum matrimonium non tantum dum est in fieri, sed dum est in facto esse sit sacramentum, & quæ sit tunc eius materia, num. 7.

1 **V**ariæ sunt sententiæ, 1. ait verbis contrahentium, esse materiam, formam autem verba Sacerdotis, si matrimonium consideretur in quantum est sacramentum, licet in quantum est contractus, non exigat sacerdotis verba: credit enim matrimonium absque sacerdotis præsentia contractum, esse validum, non tamen sacramentum. Sic Canus lib. 8. de locis Theologicis, c. 5. in solutione ad 3. cuius fundamenta referam, & reprobo disp. sequenti, nu. 1.

2 Secunda sententia dicit consensus contrahentium esse materiam, verba autem, quibus illi exprimuntur, formam, quia consensus informatur per verba. Sic Glof. ca. tua, de sponsal. verb. nec forma, & ibi Abb. n. 10. Preposit. in fine, Alex. de Nevo, nu. 25. Sylvest. matrimonium 1. q. 1. Nau. summa Latina, ca. 22. nu. 20. Humada super primam partitam, tit. 1. l. 2. Gl. 2. n. 19. in fin. Et ex Theologis Capreolus 4. d. 26. q. vnic. ar. 3. ad 7. Deza ea. d. q. 1. art. 3. notab. 2.

Sed hæc sententia rejicitur, quia materia totalis sacramenti debet esse sensibilis, licet partialis, ut cōtritiō in sacramento penitentiae, possit esse non sensibilis.

3 Tertia sententia ait, cōsensus esse formam, verba autem exprimētia, materiam, quia consensus determinat, & perficit verba, quæ eo secluso nihil efficerebant. Sic Maioris 4. dist. 26. quest. 1.

Sed hæc sententia simili ratione rejicitur, quia cōsensus internus insensibilis est, forma autem sacramenti sensibilis esse debet, cum sacramentum sit signum externum.

4 Quarta sententia docet, contrahentes esse materiam, verba autem, formam, quia in ceteris contractibus ita cōtingit. sic Paludan. 4. d. 26. q. 4. art. 3. ad 2. nu. 23. Adrianus 4. materia de matrimonio, quest. 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 2. ante §. 1. Petrus de Soto lectione 3. de matrim. vers. requiritur, & lectione 4. versic. sic igitur, Palacios 4. p. 1. disp. 3. & dicunt esse probabilem. Capreolus 4. q. 36. quest. vnic. art. 3. ad 2. & Bartholom. à Ledes. dubio 6. de

I 4 matri-

matrimon. Et ex Iurispetitis eam tenet Couar. 4. de cr. 2. p. c. 1. §. vnico, num. 8.

Hac autem sententia refutatur. 1. quia in ceteris contrahentibus, non potest, verbi gratia, res vendita, vel comutata, vel locata, dici materia, ex qua conficitur contractus, sed tantum materia circa quam. 2. quia ad productionem gratiz cōcurrit et materia, et contrahentes ipsi nō cōcurrūt, nisi medijs actibus: ergo potius actus ipsorū, debent dici materia.

Quinta sententia tenet, verba, quæ à priori contrahente proferuntur, esse materiam, quæ verò à posteriori, formam. Ducitur autē exēplo numeri, cuius vltima vnitas tanquam ceteras determinas, dicitur forma, ita, cū verba posterius prolata, determinant priora, vt consummetur, perficiaturque matrimonium, priora erunt materia, posteriora verò forma, sic Richardus 4. distinct. 26. art. 4. q. 2. Angel. matr. 1. nu. 2. Victoria summa, de matrimo. nu. 245. Ledes. 1. p. 4. q. 1. art. 6. Grisaldus summa, verb. matrimoniu, n. 15. Henriquez. lib. 1. de matrim. cap. 2. Bartolom. à Ledes. dubio 6. de matrimo. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. ca. 2. Viualdus Candelabro 1. p. de matrimo. nu. 17. Vega lib. 6. summa, casu 117.

Sed contra hanc sententiam est, quia matrimoniu non haberet materiam, & formam certas, sed vagas, & in contrahentium potestate esset, ex materia facere formam, & e contra. 2. quia verba vtriusque, æquē se habent ad matrimoniu sacramentum, ergo nō est cur potius priora sint materia, & posteriora forma. 3. quia posset vtriusque consensus, simul verbis exprimi.

Vltima sententia amplectenda docet, verba, seu signa, quibus consensus exprimitur, esse sibi inuicē materiam, & formam, secundum diuersas rationes: in verbis enim contrahentium, est expressio mutue traditionis, qua quilibet tradit alteri sui corporis potestatem, & fm hoc, dicuntur materia: & expressio mutue acceptationis, qua quilibet acceptat traditionē sibi per alterū factam, & fm hoc dicitur forma. Probat, quia traditio illa imperfecta est, & inefficax, donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur, & determinatur matrimonium: ergo vtrique verba sunt materia, quatenus importāt traditionem, & sic per sequentia determinātur, & sunt forma, in quātum importāt acceptationem, & sic se inuicē determinant. Item, quia hoc pacto saluatur hoc sacramentum, sicut alia, consistere rebus, tanquam materia, rebus (inquam) vel propriē, vel proportionē quadam, & verbis tanquam forma, quia ea mutua traditio verbis facta, prout est quid informe, nec suum sortitur effectū, donec accedat mutua acceptatio: nec perficitur nisi per illā, dicitur res: at acceptatio: quia complet, & perficit, dicitur verba; Huius sententia videtur D. Tho. 4. distinct. 26. q. 2. art. 1. nam in solutione, ad 1. dicit verba coniugum esse formam, & ad secundum actus coniugum esse materiam, vbi clarē per actus intelligit eadem verba, quæ paulō ante dixerat esse formam, nulli enim alijs actus coniugū præter verba requiruntur ad hoc sacramentum perficiendum. Eandem sententiam tenent Sotus 4. distinct. 1. quæst. 1. art. 6. vers. ad dubiū, & distinct. 26. q. 2. art. 3. Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 6. Suarez 1. tomo de sacramentis, q. 60. artic. 8. disputat. 2. sectione 1. Lud. Lop. 2. p. instructori, de matrim. ca. 35. fol. 1020. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 1. de essentia matrimonij, d. 26. ar. 4. difficultate 1. conclus. 2. fol. 525. Spino Speculo testamētōrū, glos. 15. nu. 13. Petr. de Ledes. de matrimo. q. 42. art. 1. dubio 4. cōcl. 7. Man. 1. to. summa, 2. editione, ca. 216. nu. 3.

7 Denum obseruandum est, quod sicut sacramentum Eucharistia est sacramentum non tantum dum est in fieri, sed etiam dum est in facto esse, nam species permanentes sunt signum sensibile interni alimentī per gratiam, & dum est in fieri, tota essentia consistit in verbis consecrationis, panis autem, & vinum concurrunt, vt materia circa quam, at dū postea permanet, species sunt materia ex qua, sic sacramentum matrimonij est sacramentum, dum est in fieri, & eius materia, & forma, sunt verba, & contrahentes sunt materia circa quam: est etiam sacramentum postquam factum per-

manet, viuētibz enim cōiugibz et cōiūctio est signum externum coniunctionis Christi, & Ecclesie, & tunc contrahentes sunt materia ex qua, & in hoc sensu est vera. 4. sententia posita, num. 4. sic Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 6.

DISPUTATIO VI.

Quis sit minister Sacramenti matrimonij, an sit Sacerdos, ita vt minimē Sacramentum esset, ante Tridentinum celebratum absque Sacerdotis presentia.

S V M M A R I V M.

Prima sententia Sacerdotem esse ministrum, nec aliter celebratum esse Sacramentum, num. 1.

Secunda opinio verior, contrahentes esse ministros, & fuisse sacramentum absque Sacerdote celebratum, num. 2.

An contrahentes in mortali peccent ex ea parte, quæ ministri sunt, ponitur 1. opinio affirmans, num. 3. & contraria verior, num. 4.

An sacerdos assistens matrimonio in peccato mortali, vel benedicens nuptias peccet mortaliter, num. 5.

Soluntur argumenta, num. 6.

1 **A**liqui asserunt sacerdotem esse ministrū matrimonij in quantum sacramentum est, ita vt ante Tridentinum clandestinum matrimonium legitimum fuerit, non tamen sacramentum, ducuntur, quia actio sacramentalis est sacra, ergo minister sacrum, & formam sacram petis, ne contractus purē civilis, & profanus sit.

Secundō probatur, post Tridentinum, quia sess. 24. ca. 1. de matrim. iubet vt parochus habito contrahentiū cōsensu, proferat ea verba, ego vos coniūgo, ergo verē parochus coniūgit, & cōficit matrimonium, ne verba falsa sint. Alias rationes huius sententia videbimus infra disp. 1. vbi agemus verū matrimonium cōtractum per procuratorem, sit sacramētum, ita docet Canus, lib. 8. de locis Theologicis, c. 5. in solutione, ad 3. author. enchiridij cōcilij Colonienfis, 9. de ministro, & 6. verbum itaque, & Petr. de Ledes. de matrim. q. 42. ar. 1. dubio 4. cōcl. 4. iuncta cōcl. vltima, ait ante Tridentinum fuisse hoc probabile, secus post illud.

2 Ceterum omninō tenendum est nunquam parochum fuisse, nec post Tridentinum esse ministrum sacramenti matrimonij, sed ipsos contrahentes esse ministros cōficiētes sacramentum matrimonij, & ita ante Tridentinum, clandestinum matrimonium fuisse verum sacramentum. Probat 1. quia cum matrimonium sit contractus, nec illius naturam Christus mutauerit, sed tantum eleuari ad esse Sacramenti, sequitur aliorum contractuum naturam, quæ est, vt ipsi contrahentes suis consensibus se ligent, nec alius præter ipsosmet, contractum efficiat.

Secundō, quia ante Tridentinum matrimonia clandestina erant vera matrimonia, & rata, vt definit ipsum Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. ergo & vera sacramenta, quia ideo c. quanto, de diuor. vers. nam & si matrimonium, infidelium matrimonium non appellatur ratum, quia sacramentum non est.

Tertiō, quia verba parochi nō sunt de essentia matrimonij, sed ijs penitus omissis constat matrimonium, vt dicemus lib. 3. disput. 38. nu. 4. ergo parochus nullo modo est minister, hic enim necessariō proferre debet verba aliqua, quibus sacramentum cōficiat.

Quartō, quia Ecclesia olim cognoscebat de matrimonijs clandestinis, ergo erant sacramenta, si enim profani contractus essent, iudex secularis de eis cognosceret.

Quintō, quia Florentinum vbi de sacramētis agit, cum latē aliorum sacramentorum ministros explicuerit, laicus tamen minister tacuit, quasi manifestum relinques non alium esse sacramenti, & contractus ministrum.

Tandem

Tandem potest hæc sententia probari eisdem rationibus, quibus disput. 11. probauimus matrimonium per procuratorem contractum, esse sacramentum, hanc sententiam ante Trident. tenuerunt D. Tho. & ceteri Doctores disputat. precedenti allegati, qui actus ipsorum contrahentium, siue sint verba, siue consensus, dicunt esse formam huius sacramenti: is enim est sacramenti minister, qui formam applicat, & Sotus, 4. d. 26. q. 2. artic. 3. versic. hanc autem, loquens ante Tridentinum, dixit oppositam sententiã defendi non posse; & nunc etiam post Tridentinũ tenet Bellarminus lætè probans, lib. 1. de matrim. c. 9. & duplici sequenti, vocatq. oppositam temerariam, Suarez 1. tomo de sacramentis, q. 65. disp. 16. sectione 1. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 2. nu. 7. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 11. Petrus de Ledesma de matrim. q. 42. artic. 1. dubio 4. conclus. 6. & vltima, Angles Floribus, 1. par. q. 1. de essentia matrimonij, dist. 26. artic. 4. difficultate 2. fol. 726. Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. cap. 35. fol. 1024. Vega, lib. 6. summa, casu 117. Viualdus Candelabro, 1. par. de matrim. nu. 20. Manuel vocans oppositam sententiam temerariam, 1. tomo summa, in 2. editione, c. 216. nu. 3. & ex iurispetitis Perez, lib. 5. ordinam. tit. 1. lib. 1. fol. 29. & sequen. 9. præterea necessarium.

3 Hinc inferunt aliqui, coniuges peccato lethali affectos, celebrantes matrimonium peccare lethalter, non solum ea ratione, qua sacramentum suscipiunt, quod indubitatum est, sed etiam quatenus ministrant, quia omnes fatentur ministrantes in mortali sacramentũ ex officio, & tãquã ministros ad id deputatos peccare lethalter, huiusmodi autẽ sunt coniuges. Sic Nauar. c. 1. §. sacerdos, nu. 10. de penitẽt. dist. 6. in solutione ad 6. Petr. de Ledesma de matrim. q. 2. artic. 3. ad vlt. & vt probabile ponit Suarez 1. to. de sacramentis, q. 65. artic. 4. disput. 16. sectione 2. & est probabile.

4 Sed multò verius est non peccare lethalter, quia non sunt ministri consecrati ad id munus, sed solum illis cõcessum est necessitate quadã, quia oportuit materiam, & formam in ipso contractu constitui, contractus autem fieri non poterat, nisi per contrahentium consensus: vnde solum ministri consecrati lethalter delinquent, si culpa mortali affecti ministrant. Sic Palud. 4. dist. 5. q. 2. nu. 22. Sotus, 4. dist. 1. quæst. 5. artic. 6. in fine, Ledesma 1. par. 4. q. 5. artic. 6. dubio 3. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 2. in fine, Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de sacramentis in genere, cap. 59. conclus. 4. & in hanc sententiã magis inclinat Suarez, nam precedenti allegatus.

5 Nec sacerdos culpæ mortalis reus assistens matrimonio, peccat lethalter, quia non est minister cõficiens sacramentum, & benedictio, quam præstat, est sacramentale quoddam. Sic Ledesma, Henriquez, Suarez, Ludou. Lopez, nu. precedenti allegati, Vega lib. 6. summa, casu 117. Nec etiã sacerdos in mortali, nuptiarum benedictionẽ celebrans, hac ratione lethalter peccat, quia ea benedictio non est sacramentum, sed sacramentale. Sic Palud. & Ludou. Lop. hum. precedente allegati.

Ad primum argumentum propositum, nu. 1. respondeatur, esse actionem sacram, in quantum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & eleuata est à Christo illa actio ad esse supernaturale sacramenti: sicut baptismus à laico collatus, est actio sacra.

Ad secundum dico ea verba significare, coniunctos vos esse declaro, vel approbo coniunctionem vestram.

DISPUTATIO VII.

Verum matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit sacramentum.

S V M M A R I V M.

Prima opinio fuisse sacramentũ, nu. 1. Secunda nõ fuisse, nu. 2.

1 Quidam fuisse sacramentum asseruerant, quia erat rei sacræ signum. Sic Petrus de Soto, de matrimonio,

lectione 2. §. de institutione. Castro dicens esse omnium lib. 11. contra hæreses, verb. nuptia, hæresi. 3. Catharinus lib. 5. contra Caietanum, tit. de matrim. q. 3. & alij, quos refert Henriquez statim allegandus.

2 Præfatus tamen dicendum est, nec fuisse sacramentum, nec gratiam contulisse: Sed cõtractum naturalem. Probat, quia Florentinum decreto de sacramentis, numerat matrimonium inter sacramenta nouæ legis, & distinguit hæc à sacramentis veteris legis, quod gratiam conferant, quam illa minimè conferebant, & Trident. sess. 24. canone 1. dicit matrimonium esse sacramentum nouæ legis à Christo institutum, & decreto immediato ante canones, dicit matrimonia nouæ legis, gratia excedere cõubia veterum. Sic Sotus 4. d. 26. q. 2. artic. 1. & 2. Ledesma, 2. p. 4. q. 44. artic. 2. Bellarminus dicens oppositam sententiam non esse tutam, lib. 1. de matrim. cap. 5. ad 2. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 2. nu. 1. & in commento, litera V, dicit oppositam sententiam esse falsam Petr. de Ledesma cum alijs, quos refert de matrim. q. 32. artic. 2. fol. 69.

Potest tamen dici fuisse sacramentum largè, & improprie, vt benè fatetur ibi Henriquez: & dicemus disputat. sequenti, num. 1. de matrimonio infidelium, quia aliquo modo figurabat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & licet nõ conferebat gratiam gratum facientem, potest dici contulisse aliquid genus gratiæ, si quidem hoc præstabat, vt actus ille coniugalis esset licitus.

DISPUTATIO VIII.

Verum post legem Euangelicam, matrimonium infidelium, vel fidelis cum cathecumena, ex Pontificia dispensatione contractum, sit sacramentum.

S V M M A R I V M.

Matrimonium infidelium non est sacramentum, & explicatur, cap. gaudeamus, de diuor. num. 1.

Quid, de matrimonio fidelis cum cathecumena, num. 2.

1 Videretur esse Sacramentum, matrimonium infidelium, quia ita appellatur, cap. gaudeamus, de diuor. Sed dicendum est non esse sacramentum, quia cum baptismus sacramentorum ianua sit, vt definit Florentinum decreto de sacramento baptismi, infideles incapaces sacramenti sunt. Quare, d. c. gaudeamus, appellatur sacramentum, largè, & improprie, in quantum aliquo modo designat vnionem Christi cum Ecclesia, licet improprie, quia fide carent. Sic Abulens. 1. regul. cap. 8. q. 42. & seq. Sotus, 4. d. 26. q. 2. artic. 3. ad 4. Veracruz 3. par. Speculi, artic. 35. Bartholomæus à Ledesma dub. 5. de matrim. in fine, Petrus de Ledesma de matrim. q. 59. artic. 2. dubio 1.

2 De matrimonio autem contracto ex Pontificia dispensatione inter fidelem, & cathecumenam: aliqui dicunt esse sacramentum ex parte solius fidelis: quia ille solus est sacramenti capax. Sic Sotus, d. artic. in fine, & Ekhius tomo 4. Homilia 73. de sacramentis, ait, dum alter ex infidelibus coniugatis conuertitur, resultare ex parte huius rationem sacramenti, quod ei gratiam confert.

Sed dicendum est ex parte neutrius esse sacramentum, quia matrimonium in vtroque coniuge est vnum numero sacramentum, sicut est vnum numero matrimonium: ergo si in vno non est sacramentum, nec erit in altero. Sic Angles Floribus, 1. par. de matrim. quæst. 12. de disparitate cultus, artic. 1. dubio 1. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. in fine, & libro 12. capit. 13. numero tertio.

DISPUTATIO IX.

Verum matrimonium infidelium, cum ambo baptizantur fiat sacramentum, eiusque gratiam conferat?

S V M M A R I V M.

Dum infideles coniugati conuertuntur, non est opus, ut denuo coram parcho, & testibus contrahantur, num. 1.

Possunt, sed non tenentur recipere benedictiones Ecclesiae, num. 2. Verum fiat sacramentum, cum baptizantur: referuntur duae sententiae, num. 3. & 4.

Sententia Auctoris, num. 5. & solvantur argumenta, num. 6.

Cum matrimonium apud infideles legitime contrahatur, & validum sit, ut constat ex 1. ad Cor. 7. & definitur c. gaudemus, de diuor. & c. de infidelibus, de consanguin. dum ad fidem conuertuntur, opus non est, ut iterum coram parcho, & testibus contrahant, quia eam formam praescripsit Trid. Sess. 24. c. 1. de matrim. pro nuptijs inter fideles denuo contractis, infideles autem fideles facti, non denuo contrahunt, sed in legitimo matrimonio prius inito perseverant. Sic Nauar. in priori editione, lib. 1. consiliorum, tit. 35. de pactis, consil. 4. in fi. in posteriori autem lib. 3. tit. de conuer. infidel. consil. 2. in fi. Manuel 1. to. summa, in 2. editione, c. 230. nu. 1. Vega lib. 4. summa, casu 113. & 379.

Hinc inferitur optimè facere, si Ecclesiae benedictiones, vulgo velationes, post baptismum recipiāt, minimè tamen ad id astringi, quia institutae sunt, ut concomitantur sacramentum matrimonij à fidelibus contracti, huiusmodi autem matrimonium nec iuit sacramentum, nec fide suscepta contractum, quo solo tempore leges Ecclesiae obligāt. Sic Veracruz 1. p. Speculi, art. 12. concl. 3. Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 1. rub. gloss. 1. nu. 134. Barthol. à Ledel. de matrim. dubio 61. fol. 1562. Vega lib. 4. summa, casu 133.

Dubium tamen nō leue est, utrum matrimonium infidelium dum ambo baptizantur, efficiatur sacramentum, gratiamq; eis conferat. Triplex est sententia 1. ait, nullo modo effici sacramentum. Probatur primò, quia quantumcunque verba repetant, consensusq; renouent, non est nouum matrimonium, ergo nec nouum sacramentum, cum igitur ante sacramentum non esset, nec erit modò.

Et confirmatur, quia nouum sacramentum indiget noua materia, & noua forma, quae post baptismum minimè adhibetur, & consensus enim iteratus non est nouus, sed praeiteriti ratificatio.

Secundò, quia in omni sacramento est res, & sacramentum, quod in matrimonio fidelium est vinculum inde resultans, sed vinculum matrimonij infidelium non potest esse res, & sacramentum: hoc n. est effectus sacramenti, quem vinculum illud praecedat. Hanc tenet quidam grauis Doctor, ut refert Veracruz 2. par. Speculi, art. fin. & multi discipuli D. Tho. ut refert Petr. de Ledes. de matrim. q. 59. art. 2. dub. 3. & dicit esse valdè probabilem, & verè ita est.

Secunda sententia docet effici sacramentum, gratiamq; conferre, nō tamen statim ac baptizantur sed cum habent nouum consensum, aut antiquum verbis, vel nutibus, vel copula maritali approbant. Probatur esse sacramentum, quia si facta veditio nō est ita rata, quin in potestate cuiuslibet ex contrahentibus, eam irritare, sit, dicitur propriè facta denuo, cum ita firma efficitur, ut annullari nequeat, sed matrimonium infidelium poterat ab alterutro dissolui, eo solo admittente fidem, & dū baptizantur, nouo consensu ita ratificant, ut amplius dirimi nequeat matrimonium, ergo tunc dicitur contrahi, & subinde erit sacramentum, tāquam matrimonium post baptismum contractum. 2. matrimonium infidelium, nec est ratū, nec indissolubile, c. quanto, de diuor. eo quod sacramentum non sit, sed ubi baptizantur, sit indissolubile, ergo sacramentum.

5 Tertia, quia iam perfectè signat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quod est proprium sacramentum matrimonij.

6 Probatur autem esse necessarium nouum consentiunt, quia non potest esse nouum sacramentum absque noua materia, & forma; prior autem consensus, cum tunc non esset sacramentum, nec modò est, quia iam transiit, nō potest esse matrimonij, quod denuo sacramentum esse debet materia. Hanc tenent Capreolus, 4. d. 26. q. vltima, artic. 7. ad 5. Ekhius to. 4. Homilia 73. de sacramentis, immediate ante, 9. fortissima obiectio, Bellarminus, lib. 1. de matrim. c. 5. in fi. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 1. in fi. & c. 15. num. 13. in fine, & multi discipuli D. Tho. ut refert, & sequitur Petrus de Ledesma de matrim. q. 59. art. 2. dubio 3. malè tamen refert pro hac sententia Syluest. matrimonium, 8 q. 10. dicto 2. ad finem, ubi dicit oportere, ut infideles suscepto baptismo denuo consentiant: quia loquitur, quando prius matrimonium irritum fuit. Et est valdè probabilis haec sententia.

Tertia sententia, quae mihi probabilior est, affirmat cum secunda effici sacramentum, gratiamq; conferre, dum infideles baptizantur: dissidet tamen ab ea, quia ait non considerari aliquem nouum consensum, sed statim, ac baptizantur, tunc effectum subsequi. Probatur prior pars argumentis secundae sententiae: posterior autem, quia statim ac baptizantur, matrimonium illud repraesentat unionem Christi cum Ecclesia, cum in Christi fide contractum perseveret, efficiturq; indissolubile, saltem ut matrimonium ratum fidelium, ergo statim ac baptizantur, efficitur sacramentum. Huius sententiae videtur D. Thom. 4. d. 39. q. vltima, artic. 2. ad 1. dicit enim matrimonium infidelium esse sacramentum, non actu, quia non contrahunt in fide Ecclesiae, sed habitu, ergo sentit statim, ac baptizantur, effici sacramentum: alias frustra esset potentia illa, quae ad actum non reduceretur. Et tenet expressè Palud. 4. d. 27. q. 4. artic. 3. nu. 25. in solutione, ad 5. & ibi Deza, q. 1. art. 4. ad 5. Argentina, 4. d. 39. q. 1. art. 1. ad 1. Veracruz, 2. p. Speculi, art. 36. concl. 2. Petrus Bolloconomia canonica, claus. 2. c. 4. §. 7. paulò post princip. Vega, lib. 4. summa, casu 113.

Ad primum argumentum propositum, nu. 3. respondetur esse nouum matrimonium, nouumque vinculum non omnino, sed in quantum prius matrimonium, quod erat contractus naturalis profanus, & solubilis, efficitur insolubile, facit, & repraesentans unionem Christi cum Ecclesia, sicut in Tridentino, sess. 24. de matrim. canone 1. dicitur Christum instituisse matrimonium in lege noua, cū tamen iam institutum esset, quia illud, ut esset sacramentum indissolubile, euexit.

Ad confirmationem dico, eo ipso quod baptizantur, consentire in matrimonium praecedens, ut sit indissolubile, signetq; Ecclesiae cū Christo unionem, quare illi consentientes eo signo externo expliciti, sūt noua materia, & noua forma.

Ad secundum dico illud vinculum esse rem, & sacramentum, nec omnino fuisse antea, ut proximè explicui.

Ad vltimum argumentum propositum, nu. 4. constat ex dictis, nam eo ipso quod infideles baptizantur, est nouus consensus nouusque actus, cum implicite velunt prius matrimonium esse indissolubile.

DISPUTATIO X.

Verum matrimonium fidelium, in lege noua sit sacramentum?

S V M M A R I V M.

Sententia dicens non esse vniuersè sacramentum, nu. 1.

Est verè sacramentum, & gratiam conferri, num. 2.

Quid in matrimonio sit sacramentum tantum, quid res tantum, quid res & sacramentum, nu. 3.

Gratia sacramentalis matrimonij, quos effectus habeat, nu. 4. & an sit vnicum sacramentum, num. 5.

An possit separari ex contrahentium intentione ratio sacramenti, ut si duo vellent inire matrimonium, ita ut non sit sacramentum, num. 6.

1 **M** Viti haeretici negarunt matrimonium esse sacramentum: quos omnes latè refert Bellarminus, lib. 1. de matrim. cap. 1. & ex Catholicis id negat Durandus, 4. dist. 25. quæst. 3. dicens non esse propriè, & vniuocè sacramentum, nec gratiam conferre, idem Glossa cap. finali, de sentent. excommunic. in 6. verb. sacramentis, & dicit probabilè Palud. in 4. distinct. 26. quæst. 4. in initio, num. 3. & videtur tenere Magister, 4. dist. 2. argumenta tam Durandi, quam haeticorum, proponit, & optimè soluit Bellarminus eod. lib. 1. c. 5. & quæ sunt alicuius momenti, proponenda sunt disput. sequenti, dum agemus an matrimonium per procuratorem contractum, sit sacramentum.

2 Sit prima conclusio, matrimonium fidelium in noua lege est verè, & propriè sacramentum, gratiam conferens. Hæc conclusio olim non erat vique adeo liquida, quamuis enim de fide esset, matrimonium esse sacramentum, non tamen erat de fide gratiam conferre: post Florentinum autem res erat certa, nō tamen de fide, ut ait Sotus, 4. dist. 26. quæst. 2. art. 2. Sed post Tridentinum, iam est de fide, ut constat ex sess. 7. canone 7. & 8. & sess. 24. canone 1. & eam latissimè scripturæ locis, patrum testimonijs, & rationibus, probat Bellarminus, lib. 1. de matrim. ca. 2. & duplici sequenti. Sed breui, vna, aut altera ratione probatur, matrimonium est institutum à Christo, ut probaui hoc lib. 2. disput. 4. num. 5. & tanquam signum rei sacræ, conferens gratiam, ergo est verè, & propriè sacramentum. Quod sit signum rei sacræ constat, quia est vinculum vnus cum vna, & omninò indissolubile, quod non potest aliundè prouenire, nisi ratione sacramenti repræsentatis vnionem Christi indissolubilem, ut latè probabo disputat. 13. Quod autem conferat gratiam probatur, quia Deus non dedit in necessarijs, sed iugum intollerabile esset vinculum, q. nulla dispensatione, & in nullo euentu dissolui pōt, absque Dei gratia, ergo Christus huic necessitati consulens, instituit matrimonium, ita ut gratiam conferret. Deinde, quia institutum est, ut parentes sobolem piè, & religiosè educant, ad quod gratia desideratur. Tandem, quia in concupiscentiæ remedium est, quod vltra matrimonium, gratiam petit, frequēs enim est, ut alter coniux morbum perpetuum, vel notabilem deformitatem incurrat, vel absit, & ex actus coniugalis vsu libido ardet, nec in lege noua permittitur repudium, sicut in veteri, ergo ad hæc omnia, taliter instituit Christus matrimonium, ut gratiam cōferret, ne in tanto periculo, tantaque indigentia, deficeret.

3 Secunda conclusio, in hoc sacramento actus contrahentium sunt sacramentum tantum, effectus sacramenti, est res tantum, vinculum verò, quo coniuges vniti perseuerant, dicitur res, & sacramentum, sic D. Thom. 4. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 5. quem alij sequuntur.

4 Tertia conclusio, gratia sacramentalis matrimonij hēt duplicem effectum, alter est, concupiscentiam reprimere: alter verò, efficere, ut coniuges fideliter sibi assistat, operas suas communicent, ac prole religiosè educant. Quia cū datur diuinitus facultas aliqua, datur auxilia necessaria, cum ergo per matrimonium detur facultas ad mutuam cohabitationem, prolesque generationem, gratia sacramentalis, seu peculiaris huius sacramenti hos effectus sortiri debet, sic Richardus, 4. d. 26. art. 2. q. 3. & multi alij.

5 Vtrum verò sit vnicum sacramentum, non constat: nam aliqui Neoterici, teste Petro de Ledesma de matrimonio, q. 42. art. 1. dub. 3. ad 3. sentiunt esse vnum contractum: duo verò sacramenta, quia multiplicantur iuxta numerum suscipientium, qui sunt duo.

Alij verò eodem teste, dicunt esse duo sacramenta partialia, & vnum totale, sicut contingit in duplici Eucharistiæ specie, & hoc dicit non esse omninò improbabile.

Sed dicendum est esse vnicū sacramentum, ut benè docet Petrus de Ledesma ibi, cum alijs, quos refert, & sequitur

Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 1. in initio, quia licet ibi sint plura materialiter, & in genere entis, at est vnicum signum repræsentans vnicam vnionem Christi cum Ecclesia, & vnica materia, & forma, ac neutra per se hoc repræsentat, quod longè aliter contingit in Eucharistiæ speciebus: cum quauis per se constet ex sua materia, & forma, habeatque veram signi rationem, & gratiam cōferat.

6 Tandem dubitatur, an fideles contrahentes matrimonij, possint ab eo, ex intentione separare rationem sacramenti, si intendant verum inire matrimonium, ita tamen, ut sacramentum non sit? Breuiter dico, si ea intentio procedat ex errore, quo credunt matrimonium nō esse sacramentum, intēdunt tamen facere, quod fideles per matrimonium efficiunt, esse verum matrimonij sacramentum, quia hic error non excludit debitam intentionem, ut benè docet D. Th. additionibus, q. 51. art. 2. ad 2. & Henriquez lib. 11. de matr. c. 11. nu. 5. sicut, qui crederet baptismum esse fictionem, si baptizaret intendens facere, quod facit Ecclesia, verè baptizaret: si autem ea voluntas sit vera intentio separandi quantum in ipsis est, rationem sacramenti à matrimonio, & celebrandi merum contractum naturalem, dicendum est non esse sacramentum defectu intentionis, ut docet optimè Suarez to. 1. de sacramentis, q. 64. art. 10. disput. 13. sectione 2. ad finem. Vtrum verò esset matrimonium validum, in ratione contractus, non definit ibi: sed ex eius ratione clarè colligitur non esse validum, & videtur idem tenere Petrus de Ledesma de matrim. q. 42. art. 1. dub. 7. in solutione ad 1. & 2. & ita ego sentio, quia ex Christi institutione inseparabile est à contractu matrimonij, esse sacramentum, vnde intentio non conficiendi sacramentum, repugnat intentioni legitimæ faciendi matrimonium, ut est contractus, sicut è contra, qui intenderet facere sacramentum matrimonij, non autem contractum, nihil efficere: quia ex Christi institutione hæc duo sunt inseparabiliter coniuncta, & ita mutuo se ponunt, ac destruant: vnde non est simile, si obijcias, cum qui vellent assumere ordinem sacrum, non autem obligari voto castitatis, manere ordinem insignitum, non autem ligatum voto, quia id votum non est ex iure diuino annexum ordini inseparabiliter, ut est matrimonij contractui esse sacramentum, sed tantum ex statuto Ecclesiæ, quæ circa sacramentorum substantiam nil potest immutare.

DISPUTATIO XI.

Vtrum matrimonium contractum per procuratorem, sit validum, ac sacramentum conferens gratiam?

S V M M A R I V M.

Quot sint quæstiones disputandæ, num. 1.

An ante Tridentinum, validum erat matrimonium per procuratorem contractum, num. 2.

Non satis erat mandatum generale, expressis aliquib. requiruntibus speciale mandatum, & clausula generalis subsequuta post casum requirentem speciale mandatum, extenditur ad similes, non autem ad maiores, & an ad sponsalia requiratur speciale mandatum, num. 3.

An exigatur exprimi personam, cū qua est contrahendū matrimonium, nu. 4. & an sufficiat quacunque temporis distantia intermedia procurator contrahat, ibi eodem nu. 4.

An procurator constituens ad matrimonium, vel sponsalia contrahenda possit substituere, num. 5.

Et an ad sponsalia requiratur, ut detur potestas ad contrahendum cum speciali persona, & nullo modo reuocari sit?

Quid si ante contractum matrimonium, reuocatum sit mandatum, & reuocatio non sit notificata a procuratore, & quid in alijs negotijs, num. 6.

An in alijs contractibus dum per nuncium, vel epistolam celebrantur, prosit reuocatio infæto nuncio facta, num. 7.

Quid si præcessit iuramentum de non reuocando procuratore, 8.

Quid

Quid si sola mente absque signo externo reuocetur facultas procuratoris, num. 9.

Quid si reuocetur tacite, ut facto ipso, & voluntas fallis, & verbis, magisque factis manifestatur, & qua facta hanc reuocationem inducent, num. 10.

Quid si misso procuratore, mittens nec consentit, nec dissentit, num. 11.

Quid si furiosus efficiatur misso procuratore, & talis permaneat, dum matrimonium procurator contrahit, num. 12.

Quid, si cum misit procuratorem, finxit consensum, & post vere consensit, tempore quo procurator contraxit, vel prius consensit, & tempore intermedio dissentit, & tandem tempore quo procurator contrahit consentit, num. 13.

Potest procurator constitui absque scriptura, num. 14.

An sit opus, ut procuratores utriusque coniugis, sint diuersi sexus, num. 15.

Quibus verbis debeat contrahere procurator, num. 16.

Quid si procurator excedat mandatum, & hoc est ad unquam seruandum, num. 17.

Quid si dicatur in mandato, do tibi facultatem contrahendi seruata forma Tridentini, vel pramissis denunciacionibus, & non misit: matrimonium contrahatur, num. 18.

Post num. 18. inuenies alia summaria.

1 Disputatio hæc grauissima est, quatuor in ea questiones disputandæ sunt.

Prima est, an validum fuerit ante Tridentinum.

Secunda, an post Tridentinum sit validum.

Tertia, verum exigatur dari mandatum procuratori, coram parcho, & testibus: & ibi remissiuè, an sit necessarium, parochum, & testes videre literas continentes mandatum procuratori datum.

Quarta, an tale matrimonium sit sacramentum.

2 Questio prima, vtrum matrimonium contractum per procuratorem, validum fuerit ante Concilium Trident. Prima conclusio, validum fuit, habetur expressè, cap. fin. de procurator. in 6. & cap. honorantur, 32. quest. 2. & l. sufficit, ff. de sponsal. & l. 1. in fine, tit. 2. & l. 1. tit. 1. par. 4. Et ratio est, nam Christus eleuans matrimonium ad esse sacramenti, non immutauit contractus naturam, quæ ea est, ut possit inter absentes, per procuratorem celebrari.

3 Secunda conclusio, quatuor desiderantur conditiones, ut procurator absentis nomine validum matrimonium ineat. Prima est, ut habeat speciale mandatum ad matrimonium, nec satis est generale ad omnia negotia, expressis aliquibus exigentibus speciale mandatum: sed debet esse nominatim ad matrimonium. Quia licet quando exprimentur aliqui casus speciale mandatum petentes, clausula generalis subsequens extendatur ad alios casus nõ expressos, exigentes similiter speciale mandatũ, cap. qui ad agendum, de procurator. in 6. at non extenditur ad matrimonium, quia intelligitur de casibus, qui expressis similes sũt, non aut de longè maioribus, ut est matrimonium, per Clement. nõ potest, de procurat. Sic Glossa d. cap. qui ad agendum, verb. non expressos, vbi Io. Andr. nu. 3. Anchar. n. 2. Dominicus, §. sed si aliquis, n. 2. Franchus eod. §. n. 5. Glossa d. cap. finali, de procur. in 6. verb. speciale, & ibi Anchar. nu. 1. Anton. cap. nonnulli, §. 1. num. 11. de rescript. Imola eod. §. nu. 4. versic. sed iuxta, Abb. c. sedes, de rescript. n. 8. Præposit. cap. tuz, de sponsal. nu. 11. Lancelot. instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de s. õfal. verb. specialiter, & exigi mandatum speciale definitur expressè c. fin. de procurat. in 6.

Similiter et ad contrahenda sponsalia, requiritur mandatũ speciale: quia sunt dispositio, & via ad m̃timoniũ, arg. l. oratio, ff. de spõs. sic tenet Dominicus d. c. fin. in princ. n. 2.

4 Secunda conditio est, ut sit mandatum ad contrahendum cum certa persona, nec sufficeret generale ad contrahendum cum quacunque. Constat ex l. generali, 34. ff. de ritu nuptia. ibi, *Generali mandato querendi mariti filia familias non fieri nuptias, rationis est, itaque personam e us patri demonstrari, qui matrimonio consensit, ut nuptia contrahantur, necesse est.* Sic Glossa c. fin. de procur. in 6. verb.

speciale, & ibi Dominus in principio, nu. 2. in fine, Anch. nu. 1. vers. 2. nota, Franchus, n. 4. Abb. c. in causis, nu. 15. de electione, Bar. l. filius familias nu. 9. ff. de donat. Angel. matrimonium. 2. nu. 18. & 19. Sylu. matrimonium, §. q. 9. Alex. conf. 146. vol. 5. Cou. dicens esse omnium, 4. decre. 2. p. c. 4. in initio, nu. 8. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verb. matrimonium, fol. 95. Et ex Theologis Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. dub. 5. Henriquez lib. 11. de matr. c. 2. nu. 2. Bartholomæus à Ledesma dub. 18. de matrimonio, in initio, Petrus de Ledesma de matrim. q. 42. art. 1. dub. 7. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 44.

Sufficeret autem (ut benè dicit Angel. d. n. 19.) quamuis in mandato non exprimeretur persona, si ore tenus, vel per literas exprimeretur, quia (ut dicemus, nu. 14) mandatum hoc scripturam non petit, an verò sufficiat, ut quacunque temporis distantia intermedia procurator contrahat, dicam disput. 32. nu. 7.

5 Tertia conditio est, ut procurator per se ipsum exequatur, non enim substituere potest, nisi expressè hoc in mandato contineatur, habetur expressè, d. c. fin. de procurat. in 6. Et ratio est, quia eligitur industria personæ procuratoris dati ad matrimonium.

Idem dicendum est de procuratore dato ad contrahenda sponsalia: per ea quæ dixi, nu. 3. in fine, & docet Anton. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 10. nu. 17. & eadem ratione dicendum est requiri similiter secundam conditionem positam, & quartam ponendam in procuratore, ut validè contrahat nomine absentis sponsalia.

6 Vltima conditio est, ut tempore quo procurator contrahit, non sit reuocata potestas: si. n. reuocata sit, quamuis reuocatio lateat procuratorem, & alterum coniugem, est irritum matrimonium, habetur expressè, d. c. finali, vnde speciale est hoc in matrimonio, contra iuris regulã, petentem procuratorem constitutum ad negotia, certiorẽ faciendum esse, de reuocatione, ut ea proferat: Clem. vnica, de renunc. c. ex parte, de rescript. l. si mandassem, ff. manda. l. 1. §. finali, ff. de contrah. emp. l. 1. ff. quod iussu, & ratio specialitatis est, quia in ceteris contractibus potest ius supplere consensum contrahentium illisque renitentibus dominium trãsferre: in matrimonio autem nimis potest, hoc autem speciale esse in matrimonio, (quamuis non desint Doctores id negantes, dicentesque idem contingere in alijs, quæ à libera voluntate pendent) docet Glossa. Clem. vnica de renun. verb. ignorantem, & verb. cedendum, vbi Anch. nu. 6. Card. & Imo. n. 11. Bonifacius, n. 30. idem Glossa d. c. finali, verb. ignoraret, Ioan. And. nu. 1. Domin. §. sanè, nu. 1. & 2. Anchar. nu. 1. vers. 3. nota, Franchus nu. 4. & 7. Philippus Probus additionibus ad Monachum, nu. 1. idem Glossa c. nec illud 30. q. 5. verb. vxor, vbi Arch. Bellamera, & Turrecremata in fine, Felinus. c. edoceri, nu. 11. & c. ex parte, nu. 9. de rescript. & c. si diligenti, nu. 22. de foro compet. Sylu. matrimoniu §. q. 11. Et ex Theologis Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. dub. 6. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 47. fol. 1120. Viualdus Candelabro 1. p. matr. n. 44.

7 Valde tamen distat, si cõtractus fiat per procuratorem, quo casu necessarium est intimari procuratori reuocationem, ut diximus num. præcedenti: vel si fiat per nunciũ, vel epistolã: tunc enim si ante præsentationem, mittentẽ peniteat, licet reuocatio nõ intimetur nuncio, vel epistolã recipienti, obligatio impeditur, l. si pater, ff. de manum. vindic. in principio, vbi & Glossa verb. non fiat. Io. And. c. finali, de procurat. in 6. nu. 1. Domin. §. sanè, nu. 2. Anch. nu. 1. vers. sed hic quæro, Franchus, num. 7. Et ratio differentiz est, quia nuncius, & epistola est tanquam merum instrumentum, & organum, per quod dominus proferat verba, & ita concipit verba in persona mittentis, vnde consensu domini deficiente tempore, quo proferat verba, nil operatur epistola, aut nuncius, quamuis reuocationis ignarus sit: cum autem aliquis procuratorem constituit, factõ illius voluit obligari, vnde necesse est eum per quem consensus præstatur, reuocationis conscium esse. Et hæc vera sunt, quamuis Glossa lege 1. in fine, ff. de

- de contrahend. empt. neget discrimen, asseratque in utroque euentu reuocationis notitiam desiderari.
- 8 Hæc autem procuratoris ad matrimonium reuocatio, effectum habebit, reddetque illud irritum, quamuis iuramentum de procuratore non reuocando, præmissum sit, reuocans, n. petiurius reus erit, tenebit tñ reuocatio. Sic Gl. d. c. finali, ver. reuocatus, vbi Monachus, & Philippus Probus additionibus ad ipsum. Io. Andr. ad finem, Domini. §. finali, nu. 5. Francus, nu. 5. & 6. Felinus c. ex parte, nu. 12. de rescrip. Sylu. matrimonium, §. q. 13. Rochus, Decius, Socinus, quos refert, & sequitur Cou. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, n. 10. Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio, 7 §. nu. 7. Et ex Theologis, Veracruz 1. parte Speculi, art. 16. dub. 8. Lud. Lop. 2. parte instructorij, de matrim. c. 47. fol. 1120. Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 216. nu. 8.
- 9 Similiter valebit reuocatio procuratoris merè interna, quo ad forum conscientie, licet quo ad externum incubat reuocanti eā testibus probare. Et ratio est, quia quantumcunque sint verba externa, deficiente interno consensu, non est matrimonium, & hæc ratio assignatur, d. c. finali, de procurat. in 6. ibi, *cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequiverit*: & sic tenet D. Tho. 4. d. 29. in finalibus verbis, exponens Magistri literam.
- 10 Sufficiet etiam reuocatio tacita mandati, vt docet Cou. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, n. 11. quem ex Theologis sequuntur Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 47. fol. 1120. Vivaldus Candelabro 1. p. de matrimonio nu. 44. vnde satis est factio ipso contrario reuocare: hæc n. est voluntas tacita. Quia voluntas nō tantum verbis, sed etiam factis demonstratur, l. Paulus respondit, ff. rem rat. hab. imo magis factis, quam verbis ostenditur, l. si tñ, §. ci qui, ff. de adil. edit. & l. reprehendenda, vbi Decius, C. de inil. & substit. de qua re multa cōgerit Iason l. apud Iulianum, §. constat, ff. de leg. 1. & l. furiosum, nu. 4. C. qui testam. fac. poss. & sufficere factio reuocare, constat ex l. finali, ff. de diuor. ibi, *illud rectissime placuit qualiquali voluntate intelligi possit, patronum animum habere desisse quasi in uxorem*, & ibi, *ubicunque vel tenuis intellectus haberi potest nolentis nuptam*, & posuit ea lex finalis has coniecturas, ex quibus mutatio voluntatis colligitur, *si patronus sibi desponderit aliam, vel destinauerit, vel matrimonium alterius appetierit, credendum est nulle hunc nuptam*, vbi Glossa verb. destinauerit, & Odofredus ibi, explicat, id est, proposuerit aliam habere in sponsam, & addit Odofredus, eo ipso tacite patronum declarare, se nolle libertam. Vnde Cou. Vivaldus, Lud. Lop. proximè citati, dicunt prius mandatum reuocari dato mandato ad contrahendum cum alia, non enim verisimile est, (vt ait Ferrerius conf. 281. nu. 12.) tractatam matrimonium cum aliqua in priori voluntate contrahendi cum alia persistere, & ratio est, quia cū consequens sine antecedenti esse nequeat, qui vult consequens, necessariò videtur velle antecedens, l. illud, ff. de acquit. hæred. l. ad legatum, & l. ad rem mobilem, ff. de procur. cum ergo ad contrahendum cum secunda, necessarium sit à voluntate prioris matrimonij recedere, dato mandato ad cōtrahendum cum secunda reuocatur primum, l. si quis cum procuratorio, §. finali, ff. de procurat. & c. penultimo, cod. tit.
- 11 Tertia conclusio, si postquam quispiam procuratorem misit, nec conuenit, nec dissentit, sed in alijs occupatur valet matrimonium, quia durat prior consensus virtute, cum non sit obex contrarie voluntatis, vt qui prius baptizari voluit, si dormiens baptizetur, verum recipit baptismum, c. maiores, de baptismo lic Rainerius, quem refert, & sequitur Sylu. matrimonium, q. 10. Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. dub. 6. Bartholom. rus à Ledesma dub. 18. de matrim. fol. 1279. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. nu. 4.
- 12 Hinc infertur, si procuratore nullo, dans mandatum in amentiam incidat, & talis perseuerat, dum procurator nomine suo contrahit, valere matrimonium: manet n. virtute prior consensus, cum reuocatus non sit, sicut baptismus si in tempore receptus, petitus ante furiam, validus, c. maiores, de baptismo, in fi. sicut si tunc repositus esset dormiens, valeret matrimonium. Sic Hériq. lib. 11. de matrim. c. 4. n. 4.
- Obijciens, tñ si sacerdos audita confessione, amens heret, & sic absolueret, nulla esset absolutio, quia ministri actus, debet esse humanus: sed contrahentes per procuratorem, sunt ministri matrimonij, & non procurator, vt dicimus nu. 28. ergo si tempore quo consensum præbeat procurator, qui mandatum dedit, rationis usu destitutus sit, erit irritum matrimonium. Respondetur argumentum concludere, per se ipsum cōtrahentem: necessariò debere esse sui compotem, dum contrahit, vnde nihil ageret, si dormiens vel insanus tunc esset: at dum cōtrahit per procuratorem satis est, vt dum mandatum dedit, sui compos esset, nec reuocauit, & procurator dum eius præstat consensum, sit sui cōpos, vt in ceteris contractibus contingit, quia tunc contrahens nō ministrat per se ipsum, sed medio instrumēto.
- 13 Quarta conclusio, si dum quis mandatum dedit, consensum finxit, tempore tamen quo procurator eius nomine contrahit, habet verum consensum, valet matrimonium, quia cum eo tempore conficiatur, tunc desideratur consensus. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 2. vnde quocunque tempore intermedio dissensus sit, nihil refert, dummodò tempore, quo celebratur matrimonium, consensus adsit.
- 14 Quinta conclusio, potest talis procurator constitui absque scriptura, vt generaliter de procuratore habetur l. 13. tit. 5. p. 3. ibi, *e quando lo bitiere de palabra*, & docet Glossa leg. maritus, vers. præterit, C. de procurat. vbi Bar. Bal. Fulgof. Salic. Iason. l. 1. nu. 7. C. eodem tit. multos alios referens: Perez lib. 3. ordinam. tit. 4. l. 3. vers. vtrum autem. Et specialiter in mandato ad contrahendum matrimonium, tenet Ang. conf. 122.
- 15 Sexta conclusio, diuersitas sexuum in procuratoribus ad contrahendum matrimonium, est impertinens: quare duo viri, vel duæ feminae possunt esse contrahentium procuratores. Quia ea sexuum diuersitas, solum reuertitur in ipsis, qui matrimonio iunguntur. Sic Petrus de Lektina de matrim. q. 42. art. 1. dub. 7.
- 16 Septima conclusio, verba procuratoris contrahentis matrimonium, debent esse hæc, talis consentit in te, vel accipit te in virum, vel uxorem, me mediante. Sic Host. Summa, tit. de spons. §. qualiter contrahatur, Franchus, c. finali de procurator. in 6. nu. 4. Sylu. matrim. §. q. 14. Cou. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, num. 8. Greg. Lop. l. 5. tit. 2. p. 43. verb. *con mandado*, Ant. Gabr. in mea editione, to. 2. commun. lib. 11. verb. matrimonium, fol. 94. & alij, quos hî refertunt. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Speculi, art. 16. in fine, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. num. 2. Vivaldus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 45. Valebit etiam matrimonium, si dicat, recipio te in virum, & uxorem, nomine talis personæ. Quia ferè idem est sensus. Sic Cou. Greg. Lop. Ant. Gabr. ibi.
- 17 Octaua conclusio si procurator, mandati fines excedat, nil prorsus valet matrimonium, vt si mādaturum detur contrahendi certa dote constituta, & procurator contrahat ea conditione non seruata, nihil agit, quia mandatum ad vnguem seruandum est, l. diligenter, ff. mandati, & vbi quis limites potestatis sibi tradita excedit: priuatus censendus est, vt docet latè Menoch. de recuperanda possessione, remedio 8. nu. 13. & 17. & conf. 69. nu. 73. & sequenti, vol. 1. & ratio est, quia cum potestas sit limitata, in eo quod quis excedit, potestate caret, & est quidam priuatus.
- 18 Rogabis tamen, quid si in commissione dicatur, do tibi facultatem contrahendi matrimonium, seruata forma Tridentini, vt semper dici solet, vtrum si omissis denunciationibus contrahat procurator, valeat matrimonium? Videtur enim non valere, quia ablatius ille abso'utus importat ibi conditionem, l. à testatore, ff. de condition. & demonit. forma autem præscripta in Tridentino sess. 24. c. 1. de matrim. est, vt præmissis denunciationibus, coram parocho, & testibus contrahatur.
- Breuius dico, si ex ordinarij dispensatione omittantur non esse dubium, quia forma Tridentini est præmissis denun-

nunciationibus, nisi ordinarius dispensauerit: idem dicendum est, si omittantur absque dispensatione, licet in mandato expresse diceretur, do tibi facultatem contrahendi pramittis denunciationibus. Quia quoties exprimitur in commissione forma iuris communis: eo modo, quo iure communi inest, non est intentio inducendi nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam ut seruetur forma iuris communis, ut latè probabo lib. 3. disp. 33. n. 3.

S U M M A R I U M.

An matrimonium contractum per procuratorem valeat post Tridentinum, ponitur opinio negans, n. 16. & ibi forma debet impleri, n. 17. c. & sensu proprio, & non per equipollens. Versus opinio valere, nu. 20. Soluuntur argumenta, nu. 21. Post nu. 21. inuenies cetera Summaria.

29 **Q**uestio secunda, utrum matrimonium contractum per procuratorem coram parcho, & testibus, sit validum post Tridentinum? Aliqui censent non esse validum, & sic correctum esse, c. finali, de procur. in 6. Probat. 1. quia ille olim matrimonium per procuratorem valebat, quia sufficiebat ad illud mutus consensus, nudus, ut patet ex lege sufficit, ff. de spons. vbi Iuriscōsultus cum pramississet sufficere nudum continentum a sponsalia: hinc intulit sic. Denique constat absentem absenti despondere posse: vbi Glossa verb. constat, idem intulit in matrimonio, sed hodie non satis est nudus consensus, sed coram parcho, & testibus, per Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. ergo cessat matrimonium inter absentes.

Secundò, quia Trident. d. c. 1. exigit, ut parochus & testes intelligant contrahentium consensum, ut eius testes esse possint, at eum intelligere nequeunt, cum solum procurator adest.

Tertiò, quia Trident. pro forma petit, ut parochus presens sit consensui contrahentium, cum aliter matrimonium irritet: quoties autem requiritur presentia pro forma, non impletur per procuratorem. l. obligari, §. tutor itatim, ff. de auctor. & consen. tuto. & §. tutor autem inst. eodem tit. vbi, quia presentia tutoris exigitur pro forma, ad minoris contractus, non satis est tutorem per procuratorem adesse, vbi Gloss. verb. per epistolam, hoc notat, ut etiam in simili docent Archid. c. hoc ius, 10. q. 2. Bald. auth. hoc ius, nu. 3. C. de sacros. Eccles. Rebutius in compendio alienationis rerum Ecclesie, nu. 62. Redoanus de alienatione rerum Ecclesie, tit. de tractatu, in principio, non posse canonicos consentire alienationi rerum Ecclesie, per epistolam, quia eorum presentiam ius petit, cap. in Genesi, de elect.

Quartò, quia forma in sensu proprio impleri debet, c. susceptum, de rescript. in 6. ibi, cum beneficium cessione, non morte: vbi Gloss. verb. morte, inquit, quia licet cedens, quo ad illam Ecclesiam videatur mortuus, at mortuus non est, & ibi Domini, notabili. 3. inquit, vbi sit mentio de morte, intelligi de naturali non de civili, & l. finali, C. de his qui ven. ætat. textus ait mentione facta de ætate, intelligi de naturali, & non de ea, quam princeps supplet: vbi Gloss. verb. restitutionibus, ait non sufficere, quamuis hæc equipollescant, l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. gest. verb. hæreditatem, ait Gloss. veritatem, non fictionem iuris considerari. Et non solum in sensu proprio, sed etiam in magis proprio debet impleri, ut ex c. Rodolphus, de rescript. notat. Socin. l. non solum, ff. solut. matrim. Beccius, conf. 21. nu. 33. Et ratio est, quia forma debet impleri specificè, & non per equipollens, l. 1. §. opus nouum, vbi omnes scribentes, ff. de noui oper. nunciat. & l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. oblig. c. cum dilecta, de rescript. & multis citatis docet Tiraq. de retract. conuent. §. 4. Gloss. 6. nu. 31. Matienzo lib. 5. recapit. tit. 5. l. 1. gloss. 4. nu. 8. ergo cum Trident. petat pro forma, presentiam parochi consensui contrahentium, non satis erit presentia ficta, & equipollens: sed dū adest con-

sensui per procuratorem præstito, ille non est propriè, sed fictè, & interpretatiuè consensus contrahentium, ut docet Glo. c. qui per alium, de reg. iur. in 6. in fi. & ibi Dyn. p. 6. Io. And. in initio, & latè Bar. l. si is qui pro emptore an, §. 7. ff. de vsuca. & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraq. post leges connubiales, Gloss. 6. verb. consentement. n. 27. & ita Ziletus in consilijs matrimonialibus, conf. 83. n. 13. ait quodammodo videri præstites, qui per procuratorem adfunt.

Quintò, quia consensus statuto requisitus, verè, & propriè præstandus est, & non fictè, ut per procuratorem, sicut ex multis probat Tiraq. d. verb. consentement. n. 27. Tridentinum autè petit consensum contrahentium coram parcho.

Sextò, quia petenti iure cōsensum aliquorum intelligi, presentia naturalis, & per se ipsos, cōsentientium, desideratur, ut optimè docet Bal. l. 1. C. de fide instr. & iure hæc fidei lib. 10. quem refert, & sequitur Ias. l. 1. n. 8. ff. de ver. oblig. ex doctrina Bar. ibi, dicentis idco stipulationem inter absentes nō posse fieri per procuratorem, vel Epistolam, quia debent se inuicem intelligere, ergo cum Tridentinum petat, ut parochus intelligat contrahentium consensus debent cōtrahentes re vera & naturaliter presentes esse.

Vltimò, quia Tridentinum, d. c. 1. (ut constat ex proœmio) voluit consulere maximis damnis ex clandestino matrimonio consurgentibus, quibus non occurratur, si valeat matrimonium per procuratorem: nulla. n. certitudo de alterius contrahentis vita, vel consensu haberi potest, cum potuerit obijisse, vel consensum reuocasse, hæc sententiam tenet Bartholomæus à Ledes. dub. 18. de matrim. fol. 1286.

20 Ceterum tenendum est id matrimonium valere, nec correctum esse, c. finali, de procurato. in 6. Probat. 1. ex praxi totius Ecclesie, passim enim post Tridentinum celebrantur matrimonia per procuratores, effectque intolerabilis error in Ecclesia, tot matrimonia ita consentire.

Secundò, quia finis Tridentini irritantis clandestina est, ut constat ex d. c. 1. in proœmio, ut notum sit Ecclesie matrimonium, probarique possit, ne aliud publicè, aliud verò occultè celebretur: sed quando celebratur per procuratorem, coram parcho, & testibus, satisficit huic fini, iam enim constat Ecclesie, & probari potest, sicut quilibet alius contractus gestus per procuratorem, sufficienter probatur, ita ut contrahens cogatur in foro externo stare illi.

Et confirmatur, quia alia ratio dicti decreti est, ne celebretur matrimonium ab aliquo, quam à proprio parcho, ut docet Rota Florentina inter consilia Menochij, conf. 389. vol. 4. & Seraphinus decif. 657. 4. p. verfic. nam presentia parochi, cui etiam satisficit, quia matrimonium per procuratorem, celebratur coram proprio contrahentium parcho.

Tertiò, quia ea, quæ alioquin fieri non possunt, permittuntur, si per eum actum ius commune reditur, ut notant Bar. & alij, quos refert, & sequitur Couar. 3. varia. c. 6. nu. 4. & correctoria extenduntur, ut legum correctio vitetur, & ad ius commune redeatur, ut dixi lib. 1. disput. 12. nu. 2. Inde est, ut leges nouæ interpretandæ sint, ne antiquas corrigant, quamuis à propria verborum significatio: ne recedatur, ut dixi eod. lib. 1. disput. 17. nu. 6. ergo cum asserendo matrimonium, per procuratorem valide iniri, redeatur ad ius commune, & eius correctio vitetur, sedendum est, licet aliquantulum verba inij. reptentur, dicendo consensum contrahentium præstari coram parcho, si per procuratorem id faciat, maximè, quia verba non impropriantur, non. n. impropriè dicitur à nobis fieri, q. de mandato speciali nostro sit, ut constat ex l. 1. §. adipiscimur, ff. de acquir. poss. ibi adipiscimur autem possessionem per nosmetipsos: quæ verba, & si nimis personalia sint, & sic videatur propriam personam exigere statim paragraphis sequentibus, ea lex decidit per procuratorem acquiri possessionem, quasi per manum dñi, & ita Gl. d. §. adipiscimur, verb. per nosmetipsos, addidit, nō remouere, quin & per alium.

Quartò: quia Tridentinum irritat clandestina, quæ semper Ecclesia abhorruit, & punitur, ut constat ex dicto cap. 1. in proœmio, vbi dicitur, quan. i. s. matrimo.

nia clandestina valida fuerint, ea semper Ecclesiam abhorruisse: & postea sacri Lateranensis Concilij vestigijs inhaerendo, sed Ecclesia nunquam censuit clandestinum, nec puniuit matrimonium per procuratorem contractum publice, immo illud approbavit, c. finali, de procurator. in 6. ergo Tridentinum non irritauit huiusmodi matrimonium. Hanc sententiam tenent ex Theologis, Veracruz appendice ad Speculum; dubio 3. in fin. Bellarminus lib. 1. de matrim. ca. 5. versic. atque hinc etiam, Henricus lib. 11. de matr. c. 2. nu. 2. & in commento litera B. dicit oppositum esse errorem: Manuel 1. tomo summae 2. editione, cap. 220. num. 3. The-saurus sacerdotum, 1. par. folio 117. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 42. art. 1. dubio 7. Ludou. Lop. 2. par. instructorij de matrim. cap. 35. folio 1027. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 2. Grisaldus de matrimonio, nu. 16. Viualdus Candelabro. 1. p. de matrim. nu. 43. Molina tomo 2. de iustitia, tract. 2. disp. 254. in initio, Vega, lib. 4. summae, casu 264. Et ex iurisperitis: Nauar. summa Hispana, c. 28. additio. ad numerum 71. cap. 22. & lib. 4. consiliorum, tit. de cognatio. spiritali, in priori editione, consil. 2. nu. 9. in posteriori, consil. 6. nu. 9. vers. ad secundum, Ant. Cuccus lib. 5. institutio. moral. tit. 11. nu. 35. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. glo. 1. num. 32. Flaminus lib. 10. de resignatio. benefic. q. 6. num. 11.

21 Ad argumenta prioris sententiae proposita, nu. 19. respondetur: ad primum, olim valuisse matrimonium per procuratorem, absque paracho, & testibus, quia sufficiebat nudus, & clandestinus consensus, at hodie cum is non sufficiat nisi parochus & testes intersint, similiter non sufficiet nudus consensus per procuratorem, sed debet esse coram paracho: & testibus.

Ad secundum dico exigere praesentiam realem per se, vel per procuratorem, & verè parochum, & testes intelligere consensum absentium, medio procuratore ad id specialiter destinato: cum omnino absentis personam agat.

Ad tertium nego, cum requiritur praesentia pro forma, non satis esse per procuratorem, nec est simile in tutore, eligitur enim industria personae, & confidunt leges fore, ut ille melius pupilli rebus consulat. Similiter eligit ius industriam canonicorum, confidens ipsos benè Ecclesiae rebus consulturos, & vult ut congregentur, ut rationes conferant, & clarius intelligant quid facere expediat.

Ad 4. & 6. respondeo, illa omnia benè probare ita esse, ubi non esset aliud ius explicans satis esse praesentiam illam per procuratorem, quando enim est id ius, ut in praesenti, ne iuris correctio inducatur, recedi potest, à propria verborum significatione, ut probaui, nu. 20. eo vel maxime, quod ut ibi probaui, non improprie, licet non tam proprie, dicitur aliquis praesens per procuratorem.

Ad vltimum negatur minor, imò occurrit illis damnis, ut probaui, nu. 20. & satis est certitudo moralis de consensu, & ut mittenti procuratorem, incumbat onus probandi se reuocasse: eadem enim certitudo solum habetur, dum praesentes contrahunt, possent enim fictè consentire.

S V M M A R I V M.

Verum exigatur dari potestatem procuratori, coram paracho, & testibus, ponitur opinio affirmans, nu. 22. & ibi solemnitas requisita ad aliquem actum, censetur requisita ad commissionem dandam faciendi illum actum, num. 22. iuncto num. 24.

Contraria verior, nu. 23. & ibi legum correctio non inducitur per tacitos intellectus, licet clausula nihil operetur, & si voluisset legislator, expressisset.

Verum desideretur, ut parochus, & testes videant literas mandati, num. 24.

Explicatur, l. 39. Tauri, hodie, lib. 13. tit. 4. lib. 5. recopilat. num. 25.

Soluantur argumenta, num. 25. Post quem inuenies cetera summaria.

22 **Q**uestio tertia, utrum valeat matrimonium per procuratorem, commissione ei absque paracho, & testium praesentia, data 1. Videtur enim id desiderari, ex doctrina Riminaldi consil. 467. nu. 78. & seq. vol. 4. docentis solemnitatem requisita ad aliquem actum, esse necessariam ad dandam commissionem faciendi illum actum, & ita prohibere statuto donationem fieri absque quinque testibus, censi prohibito mandatum donandi absque illis: & probat ex l. oratio, ff. de sponsal. Vnde Barthol. & alij, (ut retuli, lib. 1. disp. 13. nu. 1.) colligunt, prohibitio aliquo, censi prohibito omne id, per quod peruenitur ad illud, ergo cum Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio, exigit praesentiam paracho, & testium ad matrimonij valorem, eadem solemnitas desiderabitur ad valorem mandati contrahendi illud.

Et confirmatur, ex l. 39. Tauri, hodie, l. 13. tit. 4. lib. 5. recopil. ubi disponitur eandem solemnitatem exigere in mandato testamentum conficiendi, quae in ipso testamento exigitur, cuius rationem assignat Ant. Gomez. ead. l. 39. nu. 2. & Matienzo ead. l. 13. gl. 1. in fine, quia eadem ratio, virtus, & effectus, quae sunt in consequenti, dicuntur esse in antecedenti, arg. textus, l. illud, ff. de acquir. hered. & ita cum pro testamento fallitate vitanda, ius certam solemnitate petat, merito illammet, in mandato ad testandum nomine alterius, desiderat, cum sit antecedens necessarium, ut alterius nomine testetur: ergo similiter in nostro casu, cum mandat ad contrahendum matrimonium nomine alterius, sit antecedens, & prauium, ut tale matrimonium valeat, exigit eandem solemnitate paracho, & testium, quae ipsum matrimonium.

23 Dicendum tamen est, id non exigere, sed satis esse, procurator nomine absentis matrimonium coram paracho, & testibus ineat. Probatur, quia Trident. sess. 24. de matrimonio cap. 1. solum irritat matrimonium, quando ipsemet contractus non celebratur coram paracho, & testibus, sed mandatum contrahendi non est ipse matrimonij contractus, ergo non petit eandem solemnitatem, aliàs decretum maxime correctorium extendendum valde esset.

Secundò, quia praxis totius Ecclesiae habet: ut post Tridentinum, contrahatur matrimonium per procuratorem, & nunquam auditum est eam solemnitatem in mandato dando procuratori seruari.

Tertiò, quia iure antiquo haec solemnitas non petebatur, & Tridentinum non corrigit hoc expresse, nec per tacitos intellectus inducenda est legum correctio, quauis clausula nil operetur: ut docet Aimon consil. 259. n. 2. & Gutier. cum alijs 3. practica, q. 16. nu. 35. nedum ubi multum operatur, ut in praesenti, quamuis non corrigit ius commune.

Tandem, quia si voluisset Tridentinum annullare dictum mandatum absque ea solemnitate, expressisset utique, l. item apud Labeonem, §. ait praetor, ff. de iniur. & c. ad audientiam, de renunciat.

24 Verum autem necessarium sit ut parochus, & testes dum assistunt matrimonio contracto per procuratorem, videant mandati literas dicam lib. 5. disp. 8. num. 24.

25 Ad argumentum propositum, num. 22. neganda est ex doctrina, nec illam probat. Loratio, ff. de sponsal. qui satis respondi lib. 1. disput. 12. nu. 2.

Ad confirmationem, dico esse specialem dispositionem in eo casu, primo ad vitandas commissariorum fraudes: ut dicitur l. 31. Tauri, hodie l. 5. tit. 4. lib. 5. recopil. ibi, *illos tales comisario hacem muchas fraudes*, 2. quia tale mandatum ad testandum, non tam dicitur commissio ad testandum, quam testamentum, succeditque loco testamenti, quia continet institutionem heredis, substitutiones, exheredationes, meliorationes, dationes tutorum, quae omnia si commissarius non faciat, per tale mandatum manet ipso iure facta, l. 33. Tauri, hodie, l. 7. tit. 4. lib. 5. recopil. cum ergo tale mandatum loco testamenti succedat, mirum non est si lex eadem testamenti solemnitate petat.

S V M M A R I V M.

An matrimonium per procuratorem contractum, sit sacramentum, ponitur opinio negans, num. 26.

Opinio

Opinio verior affirmans, num. 27. & quis sit tunc minister, qua materia, & qua forma, num. 28.

An si procurator sit in mortali, dum contrahit, peccet lethali- ter, num. 29.

An constituens procuratorem, teneatur esse in gratia eo tempo- re, quo verisimile est fore, ut procurator contrahat, nu. 30.

An contrahentes per procuratores, possint postea per se ipsos contrahere, num. 31.

Soluntur argumenta, & explicatur qualiter actio sacramen- talis debet esse personalis, & verum illud matrimonium con- ferat gratiam physicam, vel moraliter, num. 32.

36 *Q*uarta questio, verum matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum? Quidam affirmat esse verum matrimonium, non tamen sacra- mentum. Probat, primò, quia quamvis sacramento pe- nitentia, quatenus est quoddam iudicium, non repugnet effici in absentia, repugnat tamen eo quod est sacramentum: ergo similiter repugnabit matrimonio, ut est sacramentum. Secundò, quia præceptio, & confectio sacramenti, est actus personalis, ut constat in omnibus aliis sacramentis.

Tertiò, quia aliàs dormiens peccaret, vel reciperet gra- tiam, si eo tempore procurator nomine eius contraheret: cum enim tunc constituens, sacramentum recipiat, pecca- ret, si esset in mortali, & reciperet gratiam si esset dispositus & subindè teneretur sub culpa lethali, tunc esse dispositus.

Quartò, quia sacramentum est causa physica gratia, ma- trimonium autem per procuratorem, non potest esse sic causa, quia consensus ipsorum, qui verè contrahunt, sunt materia, & forma, & iam transierunt.

Quintò, quia Doctores contrariae sententiae fatètur esse laudabile si postea in præsentia renouetur consensus, si ta- men prius matrimonium fuisset sacramentum, sacrilegum esset iterare, cum non adsint nova materia, & nova forma.

Sextò, quia ideo hostia absens nequit cõsecrari, quia po- nitur in forma pronomen demonstrativum, hoc quod de- notat materiam præsentem, nec absens potest absolui, quia ponitur in forma pronomen demonstrativum, te, sed in forma matrimonij ponitur duplex pronomen demonstra- tivum, ego, & te, ut constat ex c. licet. de sponsa duorum, ubi ponitur hæc forma, *ego te accipio in meam*: ergo matri- monium, ut est sacramentum, nõ potest celebrari inter ab- sentes. Hanc sententiam tenent Duran. 4. d. 26. q. 3. n. 11. Caiet. tomo 1. opus. tract. 12. de contractu matrimonij, q. 2. Canus lib. 8. de locis Theolog. c. 5. ad 2. Victoria summa, de matrim. n. 234. Viguerius lib. institutionum, c. 16. §. 7. vers. 4. Ouádas. 4. d. 18. propositione 2. Frater Petrus Mar- tyr directorio curatorum fol. 64. §. de tertio se pregunta. Barthol. à Ledes. mutans sententiam, quam in priori edi- tione tenuerat, dub. 18. de matrim. fol. 1280. Frater Penna, & Gallo, ut refert Henricus lib. 11. de matrim. c. 1. nu. 2. in Commento litera B. & dicunt esse probabilem Sorus 4. d. 27. q. 1. ar. 3. versat verò, Ledes. 2. p. 4. q. 44. ar. 3. ad finem, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 35. fol. 1027. Pe- trus de Ledes. de matrim. q. 42. ar. 1. dub. 7. concl. 1. limi- tans ut exponitur à Caietano, nempe, ut fiat postea sacra- mentum, quando in præsentia ratificatur.

37 Sit tamen 1. conclusio prorsus tenendum est matrimo- nium per procuratorem contractum, esse sacramentum. Probat, 1. quia est verum matrimonium ratum, & indis- solubile, ergo est sacramentum: probatur consequentia, ex c. quanto, de duort. ubi hñ ideo matrimonium Christiano- rum esse indissolubile, quia est sacramentum, & ibi, & c. fina- li. 28. q. 1. dicitur matrimonium infidelium, legitimum, sed non ratum, ac indissolubile, quia non est sacramentum.

Secundò, quia Concilium Florentinum, & Tridenti- num, ut vidimus hoc 2. libro disput. 10. num. 2. absolute definiunt matrimonium fidelium in lege nova esse sacra- mentum.

Tertiò, quia, vel Christus eleuans matrimonium, ad esse sacramenti, mutauit rationem contractus naturalis, vel non, si primum, ergo in lege Evangelica matrimonium per

procuratorem, non est legitimum in ratione contractus naturalis, sicut oppositi dicunt non esse in ratione sacra- menti, quod tamen est contra, c. finale, de procurato. in 6. si secundum, ergo & modò matrimonium per procurato- rem, est sacramentum: quia concilia clamant matrimo- nium, quod ante legem Euangelicam erat merus contra- ctus naturalis, esse modò sacramentum.

Quartò, quia matrimonium, ut contractus, & ut sacra- mentum, est idem numero, & realiter, & tantum differt pe- nes diuersos respectus, quia ut respicit vinculum contrahen- tium, dicitur contractus, ut autem eleuatur à Deo ad repre- sentandum vnionem Christi cum Ecclesia, dicitur sacra- mentum, ergo utroque modo debet habere eandem materiam, & formam, & causas agentes, & proinde si potest, ut con- tractus celebrari per procuratorem, poterit etiam, ut sa- cramentum. Hanc sententiam tenent ex Theologis, Sorus 4. distinc. 27. q. 1. ar. 3. versat verò, Petrus de Soto, lectio- ne 3. de matrim. vers. requiritur, Catharinus, lib. 5. contra Caietanum, c. 3. de matrim. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 5. in solutione, ad 11. & c. 7. & 8. Palacios, 4. d. 26. disp. 1. fol. 556. vers. 4. respondebis, Henricus, vocat oppositam sententiam falsam, lib. 11. de matrim. c. 2. n. 2. Angles Floribus 1. p. q. 1. de essentia matrimonij, d. 27. ar. 2. difficult. 4. fol. 529. Gri- faldus verbo matrimonij, nu. 16. Viualdus Cadelabro, 1. p. de matrim. nu. 43. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 35. fol. 1027. Petrus de Ledesma de matrim. quest. 42. artic. 1. du- bio 7. concl. 1. Manuel 1. to. Summa 2. editione, c. 216. nu. 1. & c. 220. num. 3. Vega lib. 4. Summa, casu 264. Corduba lib. 1. questionarij, q. 25. in fine. Et ex Iurisperitis Nauar. c. fratres, de peniten. d. 5. num. 95. & in hanc sententiam magis inclinat Couar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico, num. 5. dicit enim priorem sententiam esse dubiam: & eam tenet Pe- rez lib. 1. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. vers. vtrum autem, & fol. 9. versic. vtrum autem, Matienzo, lib. 1. recopil. tit. 1. rub. glos. 1. numero 133. & Albornoz lib. 4. de arte contra- ctuum, tit. 8.

38 Secunda conclusio, quando matrimonium fit per pro- curatorem, nec procurator est minister, nec in ipso recipi- tur sacramentum, nec verba ipsius sunt materia, & forma sacramenti, sed ipsi principales contrahentes sunt ministri, & recipiunt in se sacramentum, & expressiones consen- suum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia, & forma: procurator autem est conditio, sine qua non. Probat, hoc est vniuocè matrimonium cum eo, quod per propriam personam contrahitur, non enim est duplex matrimonij sacramentum: ergo eandem materiam, formam, & ministerium habet. 2. quia ubi sunt materia, & forma, recipitur sacramentum, cum ergo matrimonium recipiatur in principalibus contrahentibus, in ipsis erunt materia, & forma, Sic Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 2. num. 7. in principio, & ad finem, Petrus de Ledesma de matrim. q. 42. ar. 1. dub. 7. ad 4.

39 Hinc infertur, minime delinquere procuratorem, si dum contrahit, peccato lethali affectus sit: quia non recipit in se sacramentum, nec ministrat: sic Henriquez cod. c. 2. in fine, Petrus de Ledesma eadem solutione, ad 4.

30 Secundò infertur, mittentem procuratorem teneri sub culpa lethali esse in gratia, eo tempore, quo verisimile est fore, ut procurator nomine ipsius contrahat, quia tunc recipit sacramentum. Sic Sorus 4. d. 27. quest. 1. artic. 3. versic. ad 2. respondetur, Frater Metina, lib. 1. Summa, c. 16. §. 13. fol. 332. colum. 1. Ludou. Lopez 2. p. instructorij, de matrim. cap. 35. fol. 1027. Petrus de Ledesma d. ar. 1. ad finem, ante solutionem ad 7. & quamvis Sorus, & Lud. Lop. excusent ab hac culpa mittentem, quando pro- prius ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum sit: Verum nec tunc excusatur, quia sacramenti suscep- tio obligat ad debitam dispositionem sub lethali cul- pa, & ita vel tenetur non mittere procuratorem, vel totò eo tempore dispositus esse, quo probabiliter is contra- cturus est.

7. Ultima conclusio, optimè faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsi iterum matrimonium incant, ad tollendos scrupulos. Quia, quamvis cetera sacramenta repeti nequeant, eadem materia manente, in hoc tñ differt matrimonium à reliquis, cum. n. sit contractus, cuiusque naturam, & condiciones retineat, potest ea parte, qua contractus est, ceterorū more, sæpius iterari. Sic supponunt Caietanus, & Petr. de Ledes. quos retuli nu. 26. in fine, cū dicat effici sacramentū, dum postea inter ipsos contrahentes iteratur. Et docent Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. non protus, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 34. fol. 1027. iteratur aut, ne forte prior cōsensus reuocatus sit.

32. Ad argumenta proposita, n. 26. respondetur, ad primum absolutionem nō posse prestari in absentia, iudicium enim externum potest inter absentes esse, eo q̄ diuersi sint accusator, testis, & reus, nec aliqua dispositio in reo petatur: secus autē de interno, ubi reus, testis, & accusator, est idē: & desideratur reum dispositum esse, cuiusque dispositionē cōfessariū intelligere: unde nō solū ea parte, qua sacramentum est, sed etiam ea, qua iudicium est, repugnat in absentia prestari. matrimonio autē id nō repugnat, quatenus cōtractus est, cuius naturam rō sacramenti minimè immutat.

Ad secundum dico, in alijs sacramentis actionem esse omnino personalem, ita ut nullo modo per substitutum exerceri possit, secus autem in matrimonio, quia ceterorum contractuum naturam sequitur: quare actio sacramentalis in ipso non est omnino personalis, sed tantum in hoc sensu, ut nulla alia persona præter ipsos contrahentes, verè conficiat, & in se recipiat sacramentum.

Ad tertium, dico, non esse inconueniens dormientem delinquere lethaliter, vel gratiam recipere ratione consensus in vigilia habiti: ut contingit in eo, qui volens baptizari, baptizatur dormiens, & fateor teneri esse in gratia, tempore quo procurator contrahit: ut probaui nu. 30.

Ad quartum, Lud. Lop. citatus, nu. 27. fateretur id matrimonium physicè conferre gratiam: sed melius Petr. de Ledes. sibi allegatus, dicit conferre moraliter: quia dum sacramentum præsens est, physicè operatur, dum autem transijt, & tantum moraliter est præsens, tanquam causa moralis operatur: ut contingit in sacramento, recedente fictione: cum ergo dum procurator contrahit, consensus principalium, qui sunt materia, & forma, sint tantum moraliter præsentia, operabuntur instar causæ moralis.

Ad quintum constat ex dictis nu. 31.

Ad sextum nego consequentiam, quia in ceteris sacramentis ea verba præfisa sunt de sacramenti necessitate, matrimonium autem potest per quæcunque verba, vel signa contrahi consensum explicantia.

DISPUTATIO XII.

Vtrum matrimonium per epistolam contractum validum sit, & sacramentum?

S V M M A R I V M.

Iure antiquo erat validum, & qualiter celebrandum, num. 1.

An post Tridentinum sit validum, opinio negans, nu. 2.

Sententia verior, nu. 3. & vtrum sit sacramentum? nu. 4.

I Vre antiquo constat matrimonium per epistolā celebratū, validū fuisse: ex l. mulierē, ff. de ritu nuptiarum, l. sufficit, ff. de spons. & docet Glo. c. nec illud, 30. q. 5. verbo, vxor, Felin. c. ex parte, n. 10. de rescript. Scotus 4. dist. 27. q. 2. in fine, ubi Sotus, q. 1. art. 3. vers. at verò quamvis, Cou. multos referens 4. decr. 2. p. c. 4. in initio, nu. 11. in fine, Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. §. quid autem sit in matrimonio: & si antequam perueniat epistola ad alium contrahentem, reuocatus sit consensus, siue tacitè, siue expressè, dicendum est idem, quod disput. precedenti à nu. 6. vique ad 14. dixi, quando contrahitur per procuratorem.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Vtrum autem necessarium sit, ut recipiens literas, consensus explicet rescribendo mittenti, vel per nuncium ad id destinatum, vel potius satis sit cuicumque exprimere consensum: dixi latè lib. 1. disp. 7. nu. 35.

2. Dubitatur autem, vtrum post Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. validum sit? Quidam enim negat: quia cum necessarium sit consensum coram parochō, & testibus prestari, & qñ alter recipit literas, licet consentiat corā parochō, non sit sufficiens ad matrimoniū, donec alter conscius acceptet. non vñ quo pacto vtriusque consensus possit coram eodē parochō, & testib. prestari media epistola: procurator enim potestatem habet acceptandi, epistola autem minimè. Sic docent Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 3. dub. vltimo, ad primum. Barthol. à Ledes. dub. 18. de matrim. à fol. 1286. Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 216. nu. 1. & c. 210. n. 3. & in hac partem, quamvis dubius, magis inclinat Veracruz appendice ad Speculū, dub. 3. in fine.

3. Sed probabilius esse, valere, existimo: ob rationes quibus disp. præcedenti, n. 20. probaui matrimonium per procuratorem initum, validum esse: non. n. iuris correctio absque necessitate inducenda est, & declaratur amplius, explicando casus, in quibus celebrato per Epistolam matrimonio, potest vtriusque consensus coram eodem parochō, & testibus prestari. Primus casus est, quem ponit Henriquez statim allegandus, si Epistolam mittens, scribat senon solum facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionē per alterum sibi faciendā, acceptare: tūc. n. si Epistola lecta coram parochō, & testibus, alter consentiat, iam vtriusque traditio, & acceptatio sit corā eodem parochō, & testibus. Secundus casus est, quem in nemine inueni, si recipiēs Epistolam, rescribat mittenti, se accepisse literas, in quibus vult ipsū in coniugē, & similiter ipsū velle: tūc. n. si hac Epistola rescripta lecta corā parochō, & testibus, recipiēs corā illis cōsentiat, iam mutua acceptatio, & traditio cōstat parochō, & testibus: quia illa Epistola cōtinet traditionē rescribētis, & acceptationē traditionis factæ à priori mittente, & prior mittēs se tradit, & acceptat corā parochō, & testib. Hanc sententiam tenet Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instructorij de matrim. c. 35. fol. 1027. col. 2. Pro eadē snia sunt alij, qui post Tridentinum scripsere, & asserunt matrimoniū contractū per Epistolā, validū esse: cū tñ id minimè assererēt, si Tridentinū illud annullasset. hi sunt Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. de cognatio. spiritua. in priori editione, cons. 2. n. 9. in posteriori, cons. 6. nu. 9. vers. ad secundū. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. §. quid autem sit in matrimonio, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glo. 1. nu. 32. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 254. in initio, Vega lib. 4. Summæ, casu 264.

4. Tandem dubitabis, vtrum matrimonium per Epistolam contractum sit sacramentum? Quia in re nihil immorandum est, quia eadem prorsus est difficultas, quæ de matrimonio per procuratorem inito, & qui hoc esse sacramentum negant: negabunt illud, quos retuli disput. præcedenti, nu. 26. Nos autem, qui eadem disput. nu. 27. defendimus hoc esse sacramentum: idem dicimus de illo.

DISPUTATIO XIII.

Quo iure matrimonium indissolubile sit, & unde hæc indissolubilitas proficiatur?

S V M M A R I V M.

Matrimonium ratum, & consummatum differunt quo ad significationem, nu. 1.

Consummatum est saltem iure diuino indissolubile, nu. 2.

Matrimonium consummatum infidelium est indissolubile, nisi aliter solus ad fidem conuertatur, & tunc dissoluitur ex Christi dispensatione, nu. 3.

Vnde hæc indissolubilitas oritur, & quo iure, referuntur tres sententia, numero quarto, quinto, & sexto, & sententia

K

Autho-

Authoris, num. 7. ubi explicatur cap. scripsit. 27. quest. 2.
Indissolubilitas matrimonij consummati, non est ex iure natu-
ra, sed ex diuino, nu. 8.
Dissolubilitas matrimonij rati per professionem, & consum-
mati infidelium per alterius conuersionem, est conformis
eius nature, nu. 9.
Qualis indissolubilitas conueniat matrimonio rato suapte na-
tura præ ceteris contractibus, nu. 10.
Refelluntur iurisperiti affirmantes posse Papam dispensare in
matrimonio consummato, nu. 11.
Soluantur argumenta, nu. 12.

Circa matrimonij essentiã, disputauimus de materia, & forma illius, & qualiter sit sacramentum, & quo pacto per procuratorem, aut literas celebrari possit: superest, ut disputemus de ea definitionis particula, *indivisiuam uitæ consuetudinem retinens*, quæ continet matrimonium indissolubile esse. Quaritur ergo, unde hæc indissolubilitas oriatur, & quo iure sibi competat? Supponendum est, hoc distare inter matrimonium ratum, & consummatum, quo ad significationem, quia ratum significat vnionem dissolubilem Christi cū anima existenti in gratia, vel si fateamur representare vnionem Christi per charitatem cū tota Ecclesia, adhuc ea dissolubilis est, quo ad membra Ecclesie, per culpam lethalem, quā admittunt: quamuis quo ad totam Ecclesiam indissolubilis sit: consummatum autem significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, & ratio differentie huius significationis est, quia solum per matrimonium cōsummatum sunt coniuges vna caro, ut habetur expressè, c. 2. de conuers. cōiug. & c. lex, 27. q. 2. & colligitur ex c. Agathosa, in fine, 27. q. 3. & ex c. Martinus de cognat. spiritua. ibi, *efficientur per connubium vna caro*: ubi Glo. verb. per connubium, id est, per carnalem copulam, quare solum matrimonium consummatum significat eam coniunctionem, per quam Christus factus est vna caro cum Ecclesia, per incarnationis mysterium. Probatur hæc differentia, ex D. Paulo ad Ephes. 5. *sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, qui ea verba minimè dixit, nisi præmissis illis, *erūt duo in carne vna*, quod fit per copulam. 2. probatur, ex D. Augustino, & habetur c. non est dubium, 27. q. 2. ibi, *non est dubium illam mulierem non pertinere: ad matrimonium, cum qua commixtio sexus non docetur fuisse*: ubi Glo. verb. ad matrimonium, explicat, quod habeat in se coniunctionem Christi, & Ecclesie: & id explicatur c. cū societas, & est D. Leonis Papæ, eadem, d. & q. ibi, *cum societas nuptiarū ita sit à principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se coniunctionis Christi, & Ecclesia sacramentum*.

Tertio, quia Innocentius III. c. debitum, de bigamis, expressè definit matrimonium ratum significare vnionem per charitatem, cōsummatum verò per carnem assumptam.

Quarto, quia defunctæ maritus ante consummationem si iterum uxorem ducat, non fit bigamus, ut habetur c. debitum, de bigamis, & rō ibi redditur, quia matrimonium ante copulam non significat vnionem Christi per carnem, si enim eam significaret, esset bigamus, quia nō esset vnus vnus sponsus, sicut Christus est vnus Ecclesie sponsus, hæc enim irregularitas bigamie contrahitur ex defectu sacramenti, id est, significationis.

Tandem, quia si matrimonium ratum significaret indissolubilem Christi cum Ecclesia vnionem, non posset dissolui per religionis ingressum: denotaretur, n. eā vnionem solubilem esse. An differant verò, essentialiter matrimonium ratum, & cōsummatum, dicā disp. sequenti, in solutione ad 2.

Secundò supponendum est, certum esse in omni sententia, saltem iure diuino indissolubile esse matrimonium consummatum: ut patet Matth. 19. ubi id præcepit Christus, ibi, *quos Deus coniunxit homo non separet*, & 1. ad Corint. 7. *his, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere*: & ad Rom. 7. *mulier viuentis viro alligata est legi, quæ omnia saltem de matrimonio consummato intelligende sunt*.

Hinc infertur matrimonium infidelium cōsummatum, indissolubile esse: lex, n. Christi obligat omnes. Sic Abulen. 1. Reg. c. 8. q. 45. & 192. in fine, & quamuis dissoluitur, si alter tantum conuertatur ad fidem, id contingit ex Christi dispensatione explicata, per D. Paulum 1. ad Corint. 7. ut tractantes de impedimento disparitatis cultu dicemus.

Tota autem difficultas consistit, an ea indissolubilitas proueniat ex iure ipso naturali, & ex matrimonij natura, vel tantum ex iure diuino positio, ex ratione ipsa sacramenti, vel significationis, vel ex Ecclesiastico, & similiter idem dicendum sit de matrimonio rato?

Quadruplex est sententia, prima, ytrumque matrimonium ex iure diuino naturali indissolubile esse, tateretur. Ducitur 1. quia matrimonium à sua prima institutione sit indissolubile, ut constat ex c. vnico, de voto, in 6. ubi dicitur à Deo institutum esse, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentie, & ex Tridentino sess. 24. de matrim. statim in principio, ibi: *matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens d. n. spiritus instructus pronunciauit, cū dixit: hoc nūc os*. Et tñ, tñc nullū erat præceptū Ecclesiasticū, immò clarè ibi d. f. esse diuinū, nec erat ali quod diuinū positio, nisi de abstinendo ab arbore vetita, ergo est præceptum diuinū naturale de indissolubilitate.

Secundò, quia, quod competit alicui ex sua definitione competit naturaliter, est enim aut quidditas, aut propria passio, sed indissolubilitas competit matrimonio rato, & consummato, ex sua definitione, ut patet ex definitione matrimonij tradita hoc 2. lib. disp. 1. nu. 1, quæ æquè conuenit vtrique matrimonio, cum vtrique sit yniocè tale.

Tertio, quia si nō esset iure naturali indissolubile, dissolui posset ceterorū contractū more per mutuū consensum.

Quarto, quia matrimonium ex sua institutione, ordinatur ad educandam sobolem, quod commodè fieri non potest, nisi suapte natura sit indissolubile, si enim femina nūc vni, nunc alij, nubat, soboles erit incerta, maleque educabitur, & licet matrimonium ratum sobole careat, ordinatur tamen ut consummetur, & soboles procreetur.

Quinto, quia magis contrariatur matrimonio solubilitas, quam vxorū multiplicatio, illa, n. cōtrariatur fini primæ matrimonij, qui est propagatio, sobolisque educatio, hæc verò fini secundario, qui est mutua coniugū habitatio, sed hæc est iuxta naturæ prohibita, secundū oēs, ergo & illa.

Sextò, quia in statu innocentie erat indissolubile, ut probaui in 1. argumento, & colligitur ex illo Christi, Matth. 19. ubi docēs permissum fuisse ludæis repudium subdidit, *ab initio non fuit sic*: clarè docens ab initio fuisse indissolubile, & tamen tunc non erat sacramentum ut dixi hoc 2. lib. disput. 7. nu. 2. ergo indissolubilitas matrimonij non prouenit ex sacramenti ratione, sed ex sua natura. Hanc tenent Lyra, Matth. 19. paulo post principium, super ea verba, *qui respondens ait*, Abulensis eodem c. 19. q. 45, Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. unde id ipsum, Cou. 4. decret. 2. p. c. 7. §. n. 5. Corduba lib. 1. questionarij. q. 25. fol. 217. §. secunda opinio, & fol. 218. §. ad rationes. Gutier. lib. 1. q. canonicarum, c. 17. nu. 13. & 35. Bartholomæus à Ledesma dub. 64. de matrim. fol. 1567. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1053. Petrus de Ledesma de matrim. q. 67. art. 1. dub. 1.

Secunda sententia, docet prouenire ex præcepto Dei positio. ducitur, quia statim post naturam lapsum fuit repudium, idque licitum, secundum multos, vsque ad legem Euangelicam, quia Christus id prohibuit, ergo prouenit ex mero iure diuino positio. Sic Abulen. 1. Regum. c. 8. q. 97. in initio, & q. 101. & 112.

Tertia sententia, docet indissolubilitatem matrimonij rati prouenire ex iure humano Pontificio. Et quia fortiter urget contra hanc sententiam, in statu innocentie fuisse indissolubile cum tamen nullum esset tunc ius Ecclesiasticum. Respondeo, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 88. tunc fuisse ex diuina voluntate, & præcepto indissolubile, quod præceptum postea cessauit, cum licitum fuerit repudium, donec Christus in lege

in lege Evangelica. Matth. 19. ad priorem statum matrimonium restituit. Probatur, quia in lege naturæ, & scripta soluebatur matrimonium per repudium, quod tunc iuxta multos licitum erat, nec in lege Evangelica præceptum est diuinum de matrimonio rato non dissoluendo, illud enim Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, intelligitur solū de matrimonio consummato: probabimus num. seq. Hanc tenent Glos. c. ex publico, de conuers. coniugato, verbo, consummatum, & ibi Hostien. eod. verb. Ioan. Andr. nu. 9. Anton. n. 17. (licet posset aliquis existimare hos tres Doctores cōtrarium sentire, quia reprobant ibi Glossam: sed tantum reprobant in eo, quod ait matrimonium esse ex humana constitutione, & dicunt esse ex diuina, eius tamen ratificationem, id est firmitatem, & indissolubilitatem, ex iure Ecclesiastico) eandem videtur expressē tenere Innoc. d. cap. ex publico, in fine, ubi dicit circa matrimonium ratum valere constitutiones Ecclesie. Eandem tenet Bero. cap. quæ in Ecclesiis, num. 104. de constit. Dec. consil. 112. nu. 1. Portius consil. 154. nu. 7. Gozadinus consil. 2. nu. 4. Brunellus de sponsal. conclusio, 30. nu. 1. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos infra disput. 15. nu. 1. referam, dicentes posse Pontificem validē dispensare in matrimonio rato, absque causa: id enim minimē posset, si esset iure diuino indissolubile. Eandem tenet ex Theologis Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. & c. 73.

Quarta sententia, quam ceteris, probabiliorē existimo, ait duo. Primum est, aliqualem inseparabilitatem esse de natura matrimonij, & ita competere etiam matrimonio rato, de iure diuino, & naturali. & optimē probant rationes primæ sententiæ, quas retuli, nu. 4. & ultra Doctores ibi allegatos, tenet etiam D. Tho. 4. d. 33. q. 2. art. 1. in corpore, Bellarminus lib. 1. de matrim. ca. 4. paulō post principium, Henriquez lib. 17. de matrim. c. 8. nu. 2. Secundum est, omnimodam indissolubilitatem nō competere matrimonio, ex iure naturæ, nec ex ratione sacramenti, sed ex significatione, qua Christus euexit illud ad significandam unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & quia hæc significatio tantum conuenit matrimonio consummato, ut probaui, nu. 1, illud solum omnino esse indissolubile.

Probatur primò non cōpetere ex iure naturæ, quia ius naturæ semper manet immutatum, & idem est apud omnes, & omni tempore, sed ante legem Evangelicam poterat per repudium dissolui etiam matrimonium consummatum, & post legem Evangelicam, potest etiam dissolui, quā est contractum in infidelitate, & alter coniux conuertitur ad fidem: ergo signum est non esse naturale.

Secundò, quia si cōsideremus matrimoniū: ut est in naturæ officium, ad sobolem propagandam, ægre pōt reddi ratio, cur maritus ob coniugis sterilitatē nō valeat eā dimittere, aut aliam ducere: si ut est in remediū cōtra fornicationē institutū, cur vxor perpetuo morbo laborans, quæ huic malo remediū nō adhibet, nō poterit dimitti: ergo ad aliā rōnē huius ommodæ indissolubilitatis, recurrendū est.

Tertiò, quia sapientissimi Ethnici, præclarissimiq; iuris naturalis inuestigatores, putabant licitum esse repudium: ut Romani, testibus Plutarco in proble. c. 13. & Alciano, l. licet, ff. de verb. signific. Cælio Rhodigi. lib. Antiquitatum, l. cione 15. c. 16. & multis alijs, quos refert Couar. 4. de cre. 2. p. c. 7. 4. n. 1. Et Iuriscōsulti sapientissimi existimabant ex multis causis licere repudium: ut constat ex l. 1. 2. & fin. ff. de diuort. & l. quicquid, ff. de donat. inter vir. & vxor & l. deo, ff. de reg. iur. Et apud Athenienses permittē erat, ut scribit Alex. ab Alexan. lib. 4. dierum genial. c. 8. & apud Cretenses, ut meminit Arist. lib. 2. Polit. c. 8. & sapientissimus Plato lib. de legib. dialogo 1. approbat ex aliquibus causis repudium, & de Catone refert D. August. lib. de bono coniugali. ca. 18. de fide, & operibus, ca. 7. & de Cicerone refert idem D. Hieronym. lib. 1. in Iovinianum: ergo signum est nō esse ex iure naturæ hanc indissolubilitatem.

Quartò, quia Matth. 19. cū Christus dixit, *qui dimissam duxerit, machatur*: discipuli audientes hanc matrimoniū in-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

dissolubilitatem, quasi de re noua, & alijs inaudita scandalizati sunt, & dixerunt: *si ira est, non expedit nubere*, ergo signum est non esse ex iure naturæ.

Quintò, quia maior indissolubilitas cōpetit matrimonio, ex eo quod est sacramentum, quā ex eo quod sit contractus ciuilis, in officiū naturæ, sed ex ratione sacramenti non habet esse omnino indissolubile: ergo, minorē statim latē probabo: maior autem est cōmunis Doctorum, cum Magistro 4. d. 31. ca. 1. & 2. ubi appellant bonū sacramenti, indissolubilitatē matrimonij, & constat ex D. Aug. & habetur c. omne itaque, 27. q. 2. ibi, *sacramentum, quia nullum diuortium*: ubi Glos. verbo, sacramentū, inquit, sacramentum, id est inseparabilitas. Et idem D. August. lib. 1. de nuptijs, & cōcupiscentia, c. 10. inquit, *huius proculdubio sacramenti res est, ut mas, & femina connubio copulari, quamdiu uiuant, inseparabiliter perseuerent*. & lib. de bono coniugali, c. 7. inquit, *quid sibi uelit tanta firmitas uinculi cōiugalis, quod nequaquam puto, tantum ualere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam sacramentum adhiberetur*: & cap. fin. de conditio. appol. ubi text. dicit rei conditionem, donec digniorē inueniam, quia est cōtra matrimoniū inseparabilitatem: dicit ibi Glos. verbo, donec, Host. eodem verbo. Io. Andr. num. 4. Greg. Lop. l. 1. verb. de acquir. tit. 4. p. 4. non ualere: quia est contra sacramentum, Ecce qualiter omnes hi attribuunt matrimonio inseparabilitatem, quia est sacramentum. Quod amplius corroboratur: quia Innocentius III. c. quāto, de diuort. ait matrimonium fidelium, esse indissolubile: quia est sacramentum: & cōtra, dicitur ibi, & c. fin. 28. q. 1. matrimonium infidelium non esse ratum, & omnino indissolubile, quia non est sacramentū: ubi clare indissolubilitas matrimonij tribuitur rationi sacramenti, quod denique clare ait Catechismus Pij V. ad parochos, tit. de matrim. 9. iam uerò ibi, *quamuis matrimonij quatenus natura est officium, conueniat, ut dissolui non possit, id maxime fit, quatenus est sacramentum*. Cū ergo matrimonium magis indissolubile sit ex ratione sacramenti, quā ex ratione contractus, & ex illa parte nō sit omnino indissolubile, ut statim probabo, manifestē infertur hanc ommodā indissolubilitatē minimē habere, ex ea parte, qua contractus est.

Probatur alia pars nempe omnimodam indissolubilitatem matrimonij non proficisci ex ratione sacramenti: quia matrimonium, ut est sacramentū, non habet effectum indelebilem, ut characterem, nec significationem uinculi indissolubilis: matrimonium enim ratum sacramentum est, & solubile uinculum repræsentat, ut probaui, nu. 1. & ita sacramenti ratio non petit: ut significat uinculū insolubile.

Et confirmatur, quia matrimonium ratum est uerū sacramentū, & eiusdem prorsus rationis cum consummato, nec est omnino indissolubile: cū soluat per religionis ingressum, & iuxta multos per Pontificiam dispensationem.

Tandem probatur ultima pars scilicet, conuenire matrimonio omnimodam indissolubilitatem, ratione significationis uinculi indissolubilis inter Christum, & Ecclesiam per carnem assumptā. 1. à sufficienti diuisione, si enim non conuenit ex Ecclesie constitutione, nec ex iure naturali, & diuino, nec ex ratione sacramenti, ut hæc omnia probata sunt: restat, ut conueniat ratione huius significationis.

Secundò, quia in hanc causam refert perpetuò D. Aug. hanc dissolubilitatem, ut lib. de bono coniugali, cap. 7. 14. 18. & 24.

Tertiò, quia ob huius significationis defectum, matrimonium ratum non est omnino indissolubile: quod sic probatur: quia ex sua natura hoc non habet: Doctores, n. communiter probant indissolubilitatem matrimonij, ratione debite educationis proles, quæ in matrimonio rato deficit, nec etiam habet ex Christi institutione, nō enim est locus in scriptura, unde id colligatur, nisi ex illis uerbis Adami, Genes. 1. *propter hanc relinquet homo patrem, & matrem*: ita explicatis à Christo, Matth. 19. ubi subdit, *quos Deus coniunxit, homo non separet*: sed hic locus intelligitur de matrimonio consummato, ut explicuit Alexand. III. cap. ex publico, de conuers. coniugato, in fine, ubi

K 2 quod

quod Dominus dixit, non licere viro dimittere uxorem, nisi ex causa fornicationis, intelligendum est de his, quorum matrimonium est copula consummatum, sine qua confirmari non potest: & eodem modo intelligit D. Greg. Papa, & habetur, c. sunt, qui dicunt, 20. q. 2. ibi, sunt qui dicunt religionis causa connubia debere dissolui: lex tamen diuina prohibuit, cum veritas per se dicat, quos Deus coniunxit homo non separet: ecce qualiter intelligit cum locum de matrimonio consummato, cum ex illo probet non licere coniugem ad religionem transire: quod de matrimonio rato esset haereticum. Dicere autem Principis expositionem non esse legitimam, ut ait Sotus, nu. 4. allegatus, non recte asseritur, maxime cum Alex. III. d. c. ex publico, asserat eam expositionem haberi ex sacris litteris, & forsitan aliud sit ad D. Pauli interpretationem ad Ephes. 5. vbi illemet verum ad matrimonium Christi cum Ecclesia, retulit, dicens, ego autem dico in Christo & Ecclesia, quae tamen probauit, nu. 1. intelligi de matrimonio consummato. Quod etiam, inde collat, quia prius dixit Christus, Matth. 19. erunt duo in carne una: & postea addit, quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo intelligit de matrimonio consummato, per quod coniuges fiunt una caro.

Nec obstat huic expositioni, duae Soti obiectiones. prior est, quia ea verba Genes. 1. hoc nunc oportuit Adamus ante matrimonij consummationem, & ex illis intulit Christus, Matt. 19. quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo de eo, de matrimonio intelligitur consequens, de quo antecedit. Sed hec non obstat, quia cum illa verba dixerit propheticè non ad presentem illi coniugij statum, sed ad futurum pertinebat: quare Christus non intulit indissolubilitatem ex illis verbis, quousque ex rellit copula, dicens & erunt duo in carne una.

Posterior obiectio est, quia Nicolaus Pontifex, c. scripsit, 27. q. 2. clare videtur exponere illum locum de matrimonio rato, ibi nec scripsit, quos Deus coniunxit, homo non separet, Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu terminat, coniuges, matrimonia dissoluantur ob religionem. Sed hac non obstat, quia Pontifex ibi loquitur de matrimonio consummato Lotarij regis, & reginae, quae à Pontifice petebat facultatem religionem ingrediendi viro relicto: cui Pontif. respondet, id fieri non posse, nisi quo ad totum, & viro consentiente, eandemque vitam eligente. Et constat hac expositio, quia si esset matrimonium ratum, non desideraretur viri consensus, & eiusdem vitae electio. Huius sententiae videtur clare D. Th. 1. 2. q. 101. art. 5. ad 3. ibi, matrimonium fuit in veteri lege, prout erat in officio natura, non autem prout est sacramentum coniunctionis Christi & Ecclesiae: unde & in veteri lege dabatur libellus repudij, quod est contra sacramenti rationem: & tenet expressè, 4. d. 27. q. 1. art. 1. quæstione 1. ad 1. & 3. D. Bonau. eadem d. art. 3. q. 2. vbi Duran. q. 1. nu. 15. Richard. art. 2. q. 2. in corpore, Aristodoren. lib. 4. summae tract. 9. c. 43. q. incidenti, quam ibi disput. vers. solarij ad hoc Paul. Burgensis Matt. 19. additione 1. ad Gl. & Deut. 24. additione 2. Caet. opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. c. vna. D. Anton. 3. par. tit. 14. c. 10. ante §. 1. Albertus, lib. 11. Theosophia, c. 16. vers. quartus est an archidiaconus lib. 1. de matrim. c. 4. paulo post princ. Hostiensis, lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 3. ad fin. Phisius de officio, c. 1. to. 1. par. 2. lib. 2. c. 16. Et ex iurisperitis, Glossa, c. 1. propter, 27. q. 2. in initio, Anton. c. ex publico, de conuers. coniugat. nu. 1. vbi Anch. nu. 11. Abb. nu. 13. idem Abb. c. 2. eod. tit. nu. 6. Host. summa, tit. de conuers. coniugat. nu. 7. Berous, c. 1. in Ecclesiarum, de consp. nu. 105. Fel. c. 16. nu. 17. & duplici sequenti: Porcius cons. 1. §. 2. nu. 7. Brunellus de spons. conclus. 1. nu. 11. Nauar. lib. 3. consilio, de conuers. in delict. in 7. editione, cons. 1. nu. 1. lib. 2. verò cons. 3. nu. 14. Lancelot. intit. iuris canonici, lib. 1. de sacramento matrim. verb. incarnationis. Barbo. de sol. matrim. 2. par. rubr. nu. 105. & seq.

Hinc infertur hanc omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio consummato, ex naturae iure, sed ex Christi diuino precepto positivo imposto, Matth. 19. ibi: quos Deus coniunxit, homo non separet: vbi lenauit matrimonij ad esse sacramentum, & ut ita dicitur, indissolubilitatem.

bilem Christi cum Ecclesia per carnem vniorem. Probat, quia est sacramentum, & hoc significare, non habet matrimonium suapte natura, sed ex Christi institutione, ergo cum hinc proueniat omnimoda indissolubilitas, non prouenit ex iure naturae, sed ex Christi institutione: sic D. Tho. 4. d. 43. q. 2. art. 1. ad 2. Paulus Burgensis, Matth. 19. additione 1. & Deuter. 24. additione 2. Abulen. cap. 18. Matth. 9. 45. ad 2. Met. na, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 89. Veracruz, 2. par. Speculi, artic. 28.

Secundo infertur etiam dicamus matrimonium infidelium dissolui per alterius conuersionem, & ratum fidem per professionem ex Christi dispensatione: hanc dispensationem Christi non esse præter, aut supra talis matrimonij naturam, sed ipsi conuersionem, nam suae re naturae non habet omnimodam indissolubilitatem, sed mixtam, quam consummatum fidelium: unde sicut Lunus patitur cognati morte naturali solui, ita illius, ut morte spirituali per professionem: vel regenerationem baptismi soluitur.

Petes tamen, quae nam indissolubilitas conueniat aliquo modo, ex sua natura matrimonio, & ceteris contractibus, quam conuenire diximus, nu. 7. Respondeo hanc matrimonij, rati indissolubilitatem consistere in hoc, quod ceteri contractus possunt mutuo consensu dissolui, & ex multis alijs causis: ut quia res sunt notabiliter mutatae. Matrimonium autem ex se est vinculum perpetuum, nisi à superiori causa dirimatur: itaque eo semel contracto non possunt coniuges mutuo consensu seque ex quacunque causa illud dissolui, sed haec res non conuenit potestati ex sua natura, quod est iuris, sed à sua natura, iuncta diuina institutione: nam quæta huius contractus naturae ante consummationem non apparet, quod non possint contrahentes mutuo consensu separari. Quia nulli faceret iniuriam, & sicut sua voluntate contractum erat, ita posset ead. dissolui: res enim per quas nascitur capius, per eandem dissoluitur, 9. in. intit. quibus modis obligat, tollitur.

Denum infertur pessime aliquos iurisperitos dixisse posse Pontificem ex causa dispensare in matrim. consummato, quos refert, & reprobatur Conat. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 15. & multi alij. Et Hieriquez lib. 11. de matrim. c. 1. n. 3. in commento, littera T. refert D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 21. §. 5. asserere Martinum V. & Eugen. IV. dispensasse in matrimonio consummato, dispensationes tamen fuisse irritas, sed falsò id imponit D. Anton. nam de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonij consummati indissolubilitate, contra aliquos Catholicos, & hereticos, consilodus est latè Bellar. lib. 1. de matrim. c. 15. & duplici sequenti.

Ad argumenta 2. sententiae propositae, nu. 4. quatenus militant contra hanc sententiam, respondeatur: ad 1. 3. 4. & 6. omnia illa probare, matrimonium ex iure naturae & diuino habere aliquam indissolubilitatem, præter ceteris contractibus, quod nos tamen sumus, nu. 7. vbi etiam ostendimus non probari esse omnimodam indissolubile, ex eo quod ad subolem educandam ordinetur. Ad 5. negatur maior, quia repudatio uxoris, & dissolutio matrimonij non generaliter contrahitur primo matrimonio sine: si autem tantum ratum, vel consummatum abire, toboles, vel ea iam commodè educata non potest inde colligi eius indissolubilitas: uxori verò multiplicatio, minor, & semper contrahatur mutuo habitationi, & ipsius matrimonij naturae, quae per se à corporis traditionem, & de minimis continet, implicat enim plenè vni traditum manere, & ad donec nuptia, alteri tradit.

Ad argumentum 3. sententiae, propositum, nu. 6. fatetur non inueniri locum ex rationem sacris litteris, vbi negatur repudium matrimonij rati, habetur tamen ex traditione, ab initio naturae Ecclesiae, ob nullam dissolui causam in 1. 9. dempta religionis professione.

DISPUTATIO XIV.

Vtrum possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, ut soluto eius vinculo, possint habere coniuges in matrimonio iure?

S V M M A R I V M.

Prima sententia non posse, nu. 1. & secunda posse, nu. 2. & ibi, si vincto vincen-tem te, à fortiori vincam te.
Primum posse lege generalis statui, v: matrimonium ratum di-
rimatur per subsequens consummationem. Prima opinio posse,
nu. 3. & secunda posse, nu. 4. & explicatur l. fin. ff. de leg. bus.
Explicatur e. l. de sponsa duorum, n. 4. & ibi, quando senten-
tia Pontificis, aut Principis, aut supremi Senatus, legē faciat.
Soluntur argumenta, nu. 5. & ibi, an differant essentialiter,
matrimonium ratum & consummatum, & in fine quomodo
matrimonium ratum dirimitur secundum consummatum,
explicatur e. fin. de transact. in solutione ad 9.

Questio hæc gravissima est, & in ea duplex est sententia: prima docet, nō posse Pontificem. Probatur primò matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile, vt constat ex eius definitione tradita, hoc 2. lib. disp. 1. n. 1. ergo nequit per Pontificē dissolui.

Et confirmatur, quia Pontifex nequit auferre, id quod est de alicuius definitione, eum sit de eius essentia.

Secundò, quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cum tantum differant accidentaliter, sicut res operans, & non operans.

Tertiò, ex illo Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separat*, quem locum etiam de matrimonio rato intelligi, probavi disput. præced. nu. 7.

Quartò, quia Pontifex nequit dispensare contra ius naturale, & diuinum, c. sunt quidam, 25. q. 1. & c. seq. sed indissolubilitas matrimonij rati est de iure naturali diuino, ergo. Quod si dicas posse, eo quod fundetur in contractu, ex humana voluntate pendente: contra, quia similiter posset in consummato, cum fundetur etiam in contractu humano, & sæpè ex tali dispensatione nulli irrogetur iniuria, vt si vterque coniux consentiat, nec sit soboles.

Quintò, quia Pontifex nequit in sacramentis dispensare, nec eorum materias, aut formas alterare: hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, sed matrimonium ratum est verum sacramentum, ergo.

Sextò, quia nō minoris efficacitæ est sanctificatio, quam matrimonium efficit, ea, quam efficit sacramentale, vt benedictio calicis, & vestium, sed hæc non potest per Pontificem auferri, ergo semel sanctificati, & coniuncti per matrimonium, non possunt non esse tales, dispensatione Pontificis.

Septimò, quia Pontifex nequit facere, vt hostia semel consecrata, desinat esse talis, manentibus speciebus, ergo nec vt semel sanctificatus per matrimonium, desinat esse talis.

Octauò, quia similiter posset Episcopus dispensare, cum nullibi reseruaturn sit, & quæ potest Pontifex in toto orbe, possit Episcopus in sua Diocesi, nisi ei specialiter reseruetur: vt dixi lib. 1. disput. 61. nu. 3. quod tamen Episcopus dispenseret, nunquam auditum est.

Nonò, ex c. h. de transactio. ibi: *à severitate canonica, circa matrimonium recedere non licebit*: vbi prohibetur transactio, siue dispositio circa matrimonij sacramentum, vbi Glo. verbo, sacramentum, explicat, id est, vt matrimonia legitime contracta, separantur, nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia: & Panor. ibi, nu. 8. exemplificat, quando per compositionem fieret aliquid contra vinculum matrimonij.

Vltimò, quia ex opposito sequitur, quod si post matrimonium ratum, vir cum alia contrahat, & consummet, tenebit hoc secundum matrimonium, primo dissoluto, quia vinculum dissolubile est, est necesse dissolui per vinculum maius, & indissolubile superueniens priori impossibile. Hanc sententiam, quæ probabilissima est, tenent communiter Theologi, illius videntur esse D. Benauen. 4. d. 27. art. 3. q. 2. dicit, n. matrimonium ratum habere quandam indissolubilitatem, vt non nisi morte, vel ingressu religionis solui possit. Et tenent expressè Scot. 4. d. 31. q. 1. vers. 3. modo dici potest, Pal. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 14. & q. 3. art. 3. n. 21. & 25. Almain. de potest. Eccl. c. 15. Victoria Summa, de matr. n. 181. & 304. & relectione de potestate Papæ, & Concilij, n. 1. concl. 2. ad 1. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 5. vers. & licet

Sanch. de Matrim. Tom. I.

peregrè, & 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. his tñ nihil obstantibus addens contrariam sententiam, nec probabiliter umbram habere: Petrus de Soto lect. 12. de matrim. 5. post hoc, Ledes. 2. p. 4. q. 69. art. 7. ad finem, Veracruz 2. par. Speculi, ar. 28. ante 4. conclusionem Corduba lib. 1. questionarij, q. 25. & q. 11. ar. 2. fol. 125. ad finem, Frater Alexander Summa Confessorum, 3. p. tit. de Papa, paulo post principium, Angles Floribus, 2. p. q. de essentia matrimonij, d. 77. ar. 3. dub. 1. fol. 534. Palacios 4. dist. 27. disp. 2. conc. 2. fol. 581. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 1035. ante 5. propter hæc argumenta, Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 64. in fine, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 54. fol. 1167. Petrus de Le tesma de matrim. q. 67. art. 2. dub. 1. & dicit oppositum esse improbabile: Vega lib. 4. Summa, casu 399. & Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 239. num. 5. dicit hanc esse probabilem, sicut & contrariam, & neutram definit. Et ex Iurisperitis, Alex. de Neuo, c. duas, nu. 14. de sponsa duorum, Io. Lup. tract. de matrim. 1. p. n. 30. habetur to 9. tractatuū, Corrasius, ff. sol. matrim. rubr. 2. sect. n. 10. Turrecr. c. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 3. n. 5. in fine, Tabiena, verbo dispensatio, q. 3. nu. 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. 5. 4. nu. 13. Anton. Cuccus, lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 274. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Glo. 1. nu. 77. Gutier. lib. 1. quæstionum canon. c. 17. à nu. 12. in fine, per multos sequentes, Bursatus conf. 207. nu. 18. lib. 2.

2. Secunda sententia, quæ probabilior est, docet posse Pontificē dispensare. Probatur primò, quia in dubijs sententiæ superiorum standum est, c. ad aures de temp. ord. & c. quid culpatur, 23. q. 1. & maxime Pontificis, cui totius Ecclesiæ regimē incumbit, & ita Spiritus sanctus magis ipsi assistit, sed varij Pontifices dispensarunt, nā D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. 5. 3. affirmat se vidisse bullas Martini V. & Eugenij IV. qui dispensarunt: & Nau. Summa Latina, c. 22. n. 21. refert ter, vel quater ad petitionē suā Paulū III. & Pium IV. dispensasse, & Caiet. in opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. unica, refert suo tempore sæpè Pontifices dispensasse: & Henric. lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in Cometo, litera F, refert Gregorium XIII. vnica die cū vndecim dispensasse: & negari nequit, quin salte res sit dubia, cum pro hac sententia sint multi, & gravissimi Doctores, & bonæ rationes; ergo in hoc dubio standum est sententiæ Pontificum, qui sæpè dispensarunt.

Secundò, quia Pontificis potestas, quantum licet, extendenda est, in ijs præsertim casibus, qui Ecclesiæ utiles sint, credendum, n. est Christum, qui in necessarijs non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem, ad ea, quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt: sed potestas dispensandi in matrimonio rato, erat valde necessaria in Ecclesia: sæpè enim eueniet vt matrimonio rato dissoluto, multa scandala cessent: quod frequentius contingebat ante Tridētinum, cum multi clam vna, & ante consummationem publicè cum alia contrahebant, & Ecclesia cum non iudicaret de occultis, compellebat ad posterius matrimonium inualidum, & ita manebant hi absque remedio: ergo credendum est Christum hanc potestatem Pontifici contulisse.

Tertiò Pontifex fm probabilissimā sententiam, potest dispensare in voto solēni religionis, ergo & in matrimonio rato. Probo consequentiam, quia votū solēne est fortius vinculum, cū dissoluat matrimonium ratū, & vtroque est traditio & minor in matrimonio, cū fiat soli homini, in voto autē Deo, & homini: si ergo potest Papa in maius vinculum, q. dissoluit ipsū matrimonium ratū, à fortiori poterit in matrimonio: nam si vinco, vincētem te, à fortiori vincā te, l. de accessionibus, ff. de diuer. & tempor. prescrip. Nec obstat, si assignetur ratio differentia, eo quod matrimonium sit sacramentum: nam disput. præcedenti, num. 7. latè probavi ex hac parte non habere indissolubilitatem.

Tandē matrimonium ratū non habet omnimodā indissolubilitatē, ex ea parte, qua est in officiū naturæ, nec ex rōne sacramenti, nec ex rōne significationis, vt latè probavi disput. præcedenti, nu. 7. ergo non est cur Pontifex ob Ecclesiæ bonū nō possit illud dirimere. Hanc sententiam tenet cōmuniter iurisperiti, vt Glo. ex publico, de cōuer. coniug. in fine,

K 3 vbi

vbi Goffredus, Alanus, & Vincentius, Innoc. ibi, in fine, Host. verbo consummatum. Io. And. n. 9. Ant. n. 16. Card. n. 2. q. 1. Abb. in fine, & c. ex parte, cl. 2. eod. tit. nu. 3. & c. fi. de sponsa duorum, nu. 5. vbi idem Card. in fine, & Henticius, n. 4. & seqq. & Præpos. in fine. Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Bal. l. Deo nobis, in principio, nu. 6. C. de Episc. & cler. & l. 1. nu. 7. C. de sponsalib. & c. licet, n. 7. de translat. Episcop. Anchar. in repetitione super c. canonum, de constitutio. nu. 30. & c. 2. de conuers. coniugat. nu. 3. & d. c. ex publico, nu. 11. vbi & Benedictus: Alex. de Neuo, c. ad dissoluendum, nu. 21. de despons. impub. Imola, c. fi. nu. 5. de transact. Felin. c. quæ in Ecclesiaturum, nu. 20. de constitutio. vbi Bero. nu. 104. & Dec. nu. 13. & conf. 112. nu. 3. & 603. nu. 7. & 681. nu. 13. Sorin. sen. conf. 28. lib. 1. nu. 6. Portius conf. 154. nu. 7. Curtius iunior conf. 179. nu. 28. Gozadinus conf. 2. nu. 4. & 14. Celsus conf. 107. nu. 12. in fine, Gratus conf. 1. nu. 33. vol. 2. Loazes tract. de matrim. dub. 2. in 2. argum. pro parte affirmatiua, & tract. de noua conuersione paganorum, col. 33. Bertachinus in repert. verbo, Papa, Rosella, verb. Papa, nu. 2. Ang. matrimonium 3. impedimento 13. nu. 3. Syl. verb. diuortium, q. 4. Armilla, verbo dispensat. nu. 8. Euerardus loco à matrimonio carnali, n. 2. Heronym. de Monte lib. variarum questionum, q. 6. Conradus in templo iudicium, tit. de Pontifice: Selua, tract. de iureiuran. 4. p. n. 61. Syl. nuptialis lib. 1. nu. 152. & 156. Brunellus de spons. concl. 1. nu. 11. & concl. 30. nu. 1. Nauar. lib. 4. consiliorum, in priori editione, tit. de spons. conf. 49. in posteriori, conf. 3. & Summa Hispana, & Latina, c. 22. n. 21. & Hispana, c. 28. additione ad eundem 22. Villalob. in antynomia iuris, litera P, nu. 33. Greg. Lop. l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Menoch. conf. 15. nu. 9. vol. 1. & de præsumpt. lib. 2. præsump. 10. n. 37. & de arbitrarijs, lib. 2. cent. 5. casu 455. num. 4. Borgalius de irregularitate, 6. tit. de spons. in fine, Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 14. verbo, Papa, fol. 179. & seq. & lib. 11. verbo matrimonium, fol. 90. Phanucius de lucto dotis, quem refert, & sequitur Barbosa, ff. soluto matrim. 2. p. rubricæ, nu. 103. Et ex Theologis D. Ant. 1. p. tit. 1. c. 2. nu. 21. §. 3. censet hanc esse probabilem, & Victoria, Ledesma, citati pro priori sententia idem censent: & tenent Caietan. opusculis, to. 1. tract. 38. de matrim. q. vnica, Catharinus lib. 6. contra Caietanum, c. 3. Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 88. Bellarminus lib. 2. de monachis, c. 38. §. altera solutio est, iuncto §. ad tertiam dico: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. & lib. 12. c. 5. n. 3. & c. 16. n. 7. Grisald. verbo matrimonium, n. 21. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 32. Philarchus de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. lib. 2. c. 16. Corona confessorum, 4. p. tractat. de matrim. c. 8. n. 13. Ortiz Summa, c. 17. de matrim. §. qñ dos.

3 Verum autem possit Papa statuere: vt matrimonium ratum dissoluitur per subsequens copula consummatum? multi affirmant, & potest probari, ex c. licet, de sponsa duorum, in fine, vbi Alexander III. definit non dirimi ratum per subsequens consummatum, & addit, *licet aliquando à prædecessoribus in his fuerit aliter iudicatum*. Item, quia non videtur maior ratio, cur possit cum vno vel altero dispensare, & non possit id per statutum. Sic tenet Glos. c. ex publico, de conuers. coniug. in fine, & ibi Alanus, Laurentius, & Goffredus, & Innoc. in fine, Host. super verbo, consummatum, Ioann. And. nu. 9. Ant. nu. 16. idem Host. c. fi. de sponsa duorum, verbo volumus: vbi Card. in fine, Abb. nu. 5. Henticius, nu. 4. & sequentibus, Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Anchar. repetitione super cap. canonum, de constitut. 28. Et ex Theologis, Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 87. Et pro hac sententia sunt Doctores, quos infra disput. 19. n. 2. referam, asserentes Pontificem per generale legem statuisse, vt professio dirimat matrimonium ratum, si n. potuit eam legem generalem scire: cur non poterit aliam, vt dissoluitur per subsequens consummatum? & hoc est probabile. Immo cōis sententia, testis Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 5. aiebat ante id c. licet, præsupponit posterius matrimonium consummatum, priori rato.

4 Sed verius est non posse, videretur enim quædam dissipatio, & daretur ansa per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando alia: nec est verisimile Christum dedisse eā Pontifici potestatem, quæ in destructionem tendit. sic Cou. d. c. 7. §. 4. nu. 15. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Gl. 1. n. 76. Gutier. q. canonicis. lib. 1. c. 17. nu. 22. Veracruz, 2. p. Speculi, art. 28. conc. 4. in 2. ratione.

Et ad c. licet, adductum, nu. præcedenti, pro priori sententia, responderi optime Cou. eo. n. 15. ea iudicia summorum Pontificum non pertinere ad canonum vniuersalium institutionem: sed ad quarundam litium decisionem. Nec obstat sententiam principis habendam esse pro lege, l. fi. ff. de legibus, eo q. princeps potest legem interpretari, & moderari, & reuocare, & sic cum edit sententiam in aliqua lite, videtur velle eum esse legis intellectum, quia id verum est, quando princeps etiam occasione alicuius controuersie inter priuatos, legem explicat, sententiam ferens, ea mente, vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat: non autem, quando princeps, et Pontifex simpliciter ius dicēs priuatis, aliquam fert sententiam, nō constituens, vt illius interpretatio generalis sit, nec expressim legis verba ita interpretans, vt inde constet voluisse principem illā interpretationē vim legis obtinere: vnde verbū iudicasse, d. c. licet, idem est, q. opinatos esse, vt tradit et Canon. lib. 6. de locis Theologicis, c. 8. hæc Cou. ibi, & de sententia supremi Senatus, q. nō faciat legē, eo q. nō potest inducere stylū derogando ius, docet optime Greg. Lop. l. 9. tit. 37. p. 3. ver. *como a los ricos*.

5 Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 1. responderi matrimonium esse indissolubile, ad hunc sensum, vt non possit ab ipsis contrahentibus dissolui, & hoc sufficit vt per se, & ex sua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit quin à superiori potestate, scilicet Pontificia, possit dirimi: sicut votum ex natura sua dicitur vinculum perpetuum, eo quod viuens nequeat se ab ea obligatione eximere, quamuis superior dispensare possit.

Ad confirmationem dico, non esse de matrimonij essentia omnimodam indissolubilitatē, sed vt dissolui nequeat, instar aliorum contractuum: vt dixi disp. præcedētī, n. 10.

Vel secundo responderi potest, nō posse tollere manente re ipsa, non enim dispensare potest, vt sit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando dispensat in perpetuitate, non manet matrimonium, sed vterque coniux à vinculo soluitur: sicut Pontifex efficere nequit, vt aliquod votum sit, & minimē obliget: dum autem dispensat in voto, simul obligationem, & votum ipsum destruit.

Ad secundum, Gratianus quem refert, & latē defendit Metina, lib. 5. de sanctorum hominum continentia, à c. 57. vsque ad 74. docet differre essentialiter matrimonium ratum, & consummatum, & c. 72. dicit esse probabile: licet dicat verius esse, nō differre essentialiter: quia alias matrimonium Beatę Virginis nō fuisset verū completa essentia: & ita dicendū est cū Bellarmino lib. 2. de monachis, c. 38. in solutione ad 1. non differre accidentaliter, neque ē essentialiter, sed differre tāquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo q. pars integralis aliqua in ipso desideretur: vt homo integer, & manu orbatus: & constat ex modo loquendi textu, & Doctorū: qui diuidūt matrimonium in ratū, & consummatū: cū tñ nullus appellet sacerdotium ratum, ante primam celebrationē: ad denotandum non esse purē accidentalem eam differentiam, sed desiderari in matrimonio rato perfectionem non essentialē, habet. n. integram essentialiter rationē signi, quæ essentialiter constituit sacramentum: non tñ habet integram perfectionem, quæ cōplet illud in sua perfecta significatione vñionis Christi cū Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati: & hinc ē pater consummationem nō esse perfectionem purē accidentālē, quia per matrimonij datur potestas ad corpus, cōsummatio verō tendit ad tradendā possessionē: sicut ergo in vñitione, per quam traditur potestas ad vsum rei, non est omnino accidentaria traditio possessionis, sed integraliter conuincitur, quæ prius essentialiter erat perfecta venditio:

sic per eam consummationem, per quam traditur possessio corporis, cōpletur integraliter matrimonium, q̄ prius essentialiter perfectum erat.

Ad tertium, dico illum locum intelligi de matrimonio consummato: vt latè probauit disputatione præcedenti, nu. 7.

Ad quartum, dic duplex esse ius diuinum naturale, aliud absolutum, vt de non fornicando, non mentiando, & in hoc nullo modo Pontifex dispensat: aliud fundatum, in actu vel contractu humano, vt est votū, & matrimonium ratum, & in hoc potest dispensare, & sicut quando dispensat in voto, non dicitur absolute dispensare in iure naturæ, ex quo votum habet obligandi vim: sed tollit obligationis fundamentum quam homo actu humano sibi imposuit: vt benè docet D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 10. ad secundum, ita dum dispensat in matrimonio rato, id facit destruendo fundamentum contractus humani, & quamuis idem fundamentum contractus humani, sit etiam in matrimonio consummato: Christus tamen noluit eam potestatem Pontifici concedere, ratione significationis: vt dixi disputat. præcedenti, nu. 7.

Ad quintum dico, licet matrimonium ratū sit sacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquā ex fundamento, super quem Papa potest, & ob id potest inhabilitare personas ad contrahendum matrimonium, non tamen ad baptismum, vel ordinem: quare dicendum est Ecclesiam nihil posse circa sacramenta, à contractu humano independentia, posse tamen quando ex illo pendent, nō directè, sed indirectè, dissoluendo contractum semel initum, vel impediendo ne incatur.

Ad sextum, distinguo maiorem non est minoris efficacie, id est, non est minoris virtutis, & dignitatis cōcedo: sed est multò maioris, longè enim dignius est facere sanctum per gratiam, quod præstat sacramentum, licet ea sanctitas amitti possit, quam facere sanctū ministerialiter: nō est tamen minoris efficacie, id est, nō est minus separabilis: nego, quia matrimonium ratum non aliam sanctitatem efficit, quam gratiam cōferre, & repræsentare vñionem Christi, si per gratiam, quæ nō ratum exigit subiectum, id est, coniugum subsistentiam, sed etiam immutationem voluntatis, qua mutata cessat hæc sanctitas. Effectus autem consecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pēdet ex subiecti consistētia, qua manēte, separari nō potest.

Ad septimum, negatur consequentia, quia corpus Christi habet necessariā connexionem cum speciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum personis.

Ad octauum, negatur sequela, quia dum dicunt Doctores posse Episcopum in sua diocesi, quicquid Pontifex in toto orbe, excipienda sunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis potestate meritò dubitatur: cum enim deceat grauissimas causas summo Christi Vicario reseruati matrimonij autem dispensatio sit res ardua: ergo. Vel secundum dic reseruati iure Pontificio, nempe cap. finali, de transact. vt dicam in solutione ad sequens argumentum: idem, c. ex litteris, l. 1. de sponsal. vbi præcipit Pontifex Episcopis, vt cōpellant ad sponsalia seruanda, nedum ad matrimonium ratū, in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare.

Ad nonum, dic intelligi cum textum de iudice inferiori, vt docet ibi Imol. nu. 4. & patet ex contextu, Pontifex enim ibi instruit iudices Ecclesiasticos, quādo partes ad compositionem, & transactionem inducere debeant.

Ad vltimum, Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. affirmat matrimonium ratum dissolui per subsequens consummatum, nisi obstaret, ca. licet, de sponsa duorum, & sic contrahentes matrimonium ratum, solo iure Pontificio esse inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat, ca. 73. Sed hæc sentētia non est vera; primum enim matrimonium ratum, iure naturali, & diuino impedit valorem sequentis consummati. Probat, quia copula non confirmat matrimonium, nisi quod prius fuerat ratum, sed posterius est iure naturæ irritum, quoniam traditio alicui facta, impedit iure naturæ eiusdem rei alteri fieri traditionem, & ita ipse Metina sentit lib. 4. controuersia septima,

c. 39. Vnde ad argumentum negatur sequela, & eius probatio falsum supponit nā posterius matrimonium consummatū, cū sit prius irritū, nō est vinculum, nedū indissolubile.

DISPUTATIO XV.

Vtrum desideretur iusta causa, vt valeat Pontificis dispensatio in matrimonio rato?

S V M M A R I V M.

Referuntur diuersa sententia, num. 1, 2. & 4.

Quid sit potestas ordinaria, & absoluta Principis, nu. 3.

Probabile est validam esse dispensationem, absque iusta causa, num. 5.

Verius est non tenere, num. 6.

Ad hanc dispensationem non exigitur mutus coniugum consensus, num. 7.

IN hac quæstione satis confusè loquuntur Doctores, & vix est, qui explicet quid sentiat. Et ita varij sunt dicendi modi; quidam docent posse ad libitum dispētare, ita vt dispēatio teneat: quia indissolubilitas matrimonij ratū est de solo iure humano: sic clarè videntur tenere Glos. ca. ex publico, de conuers. coniuga. in fine, & ibi Alanus, Gofriedus, & Vincentius, docent enim habere Pontificem plenissimam potestatem circa matrimonium ratum, quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ: idem tenentur dicere Doctores, quos retuli hoc 2. lib. disput. 13. nu. 6. asserentes indissolubilitatē matrimonij ratū, esse ex iure humano: receptissimum enim est dispensationem Principis in iure humano absque causa, validā esse, licet Princeps dispensando peccet. Et ita tenet expressè Beronius, c. que in Ecclesiis, de constitutio. nu. 104. Greg. Lop. l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Metina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia c. 89. quod Greg. Lop. & Metina temperat, dum modò mutus coniugum consensus accedat. Immo Henriquez lib. 1. de matrimon. cap. 8. num. 11, in Commento littera G, quamuis fateatur hanc indissolubilitatem esse de iure diuino, & naturali, ait videri esse validam dispensationem cōcessam absque causa, quia sic expediebat vt Christus concederet Pontifici, ne res essent perplexæ.

Alij verò dicunt, de potestate ordinaria non posse Pontificem dispensare, quamuis accedat mutus contrahentium consensus, absque alia causa; posse tamen hoc accedente, de potestate absoluta. Sic Hostiens. c. ex publico, de conuers. coniugatorum, super verb. consummatū, vbi Ioan. Andr. nu. 9. Ant. nu. 16. Hæricus: cap. finali de sponsa duorum, à nu. 4. Socin. senior consil. 28. nu. 6. volum. 1. Natta consil. 90. columna 2. ad finem, lib. 2. Gozadinus consil. 2. nu. 14. Rosella, verbo Papa, num. 2. Angel. matrimonium, 3. impedimento 13. nu. 3. Syluest. verb. diuortij, quæst. 2. Brunellus de sponsal. conclus. 30. nu. 1. Valla obos in antynomia iuris, littera P, num. 33. Et ad hanc distinctionem videtur alludere, Ancharanus, repetitione super cap. canonum, de constitutio, nu. 30. vbi dicit de potestate ordinaria nō posse dispētare absque magna causa, quasi aliud sentiens de absoluta, & Portius consil. 154. nu. 7. vbi ait posse de potestate ordinaria, legitimā existēte causa, præsertim accedente vtriusque consensu, vbi de potestate absoluta videtur censere nō exigī causam: eadem distinctione vtitur Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 89. dicit tamen de potestate absoluta, nec causam, nec mutuum consensum desiderari, de ordinaria verò exigī causam. Quæ distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ Principis passim iuris vtriusque Doctores vtruntur, vt potest videri in Couar. 3. variarum, c. 6. num. 8.

Et si quæras, quid sit potestas ordinaria, & quid absoluta? Bald. l. 2. numero 40. C. de seruut. & aqua, sic definit potestatem Principis absolutam, est arbitrij plenitudo, nulli necessitati subiecta: nulliusque publici iuris regulis

limitata, & sic facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obijci valeat, nihilque opponi possit, nec dici, cur ita facis: vt docet ibi Bald. nu. 39. Glof. c. quanto, de author. & vsu palatij, verb. veri, & l. relegati, in fine, ff. de penis, Abb. cons. 84. lib. 1. & p. ad hanc, num. 7. de rescript. Ant. cap. constitutus, nu. 3. de religios. domi. Decius, c. quæ in Ecclesiis, num. 98. iuncto nu. 103. de constitut. Felin. cap. non nulli, §. sunt & alij, nu. 50. de rescript. Angelus, Alber. Alexand. Hyppolitus, Matthæus de Afflictis, Cap. tius, Gozadinus, Castali quos refert Pinellus statim allegandus: idem Natta cons. 12. nu. 19. vbi ait, si aliquid etiam leue principem moueat, posse principem de plenitudine potestatis facere quicquid libet, iuxta illud antiquum axioma, *si libet, licet*. Eandem potestatis absolutæ definitionem sequuntur Ioan. Lup. l. 1. Tauri, nu. 5. Rosas epitome successionum, c. 23. num. 75. Et ad hoc redit, quod affirmabat Caligula Alexandro Magno, (vt refert Suetonius in Caligula, cap. 29.) *memento tibi omnia, & in omnes licere*: eo quod principes erant intar Deorum in terra.

Sed hanc definitionem potestatis ordinariæ, & absolutæ, in principibus, se intellectam, merito, vocant falsissimam. Parisiensis ad Decium, d. c. quæ in Ecclesiis, litera T, Fortun. l. Gallus, §. & quid si tantum, nu. 290. 301. 302. & 311. ff. de liber. & posthum. Aciat. & alij, quos referunt, & sequuntur Couar. 3. variat. c. 6. n. 8. Pinellus, de rescind. vendit. 1. p. rubricæ, ca. 2. num. 24. & sequenti, Sarmient. 1. selectarum, cap. 8. num. 20. Riminardus consil. 5. nu. 48. & sequentibus, volum. 1. Minchaca lib. 1. controuers. illustr. c. 5. num. 15. & sequentibus, Marienzo, lib. 5. recopil. tit. 10. l. 3. glof. 12. num. 3. Spino Speculo testamentorum, Glof. rubricæ, 1. p. num. 25. Mendoza lib. 1. de pactis, cap. 5. nu. 35. quia quod princeps facere potest, etiam iuri humano derogas, id ad ordinariam principis potestatem pertinet: cum enim sit iura ius humanum, ex sua ordinaria potestate, sicut potest illud condere, potest abrogare: quod autem contra ius naturale, & diuinum potest de facto, non ad potestatem, sed tyrannidem spectat: id enim possumus prius possumus, l. sed licet, ff. de offic. præsidis: vnde rex Antigonus etiam lumine fidei destitutus, (vt de illo refert Plutarchus in apophlegmate) cum sibi diceretur regibus quicquid vellent, licitum esse respondit, inter barbaros, ac tyrannos ita ceteri, ceteris autem solum iustum, & honestum licere. Et Chilon, quidam ex septem sapientibus, (vt refert Celijs Rodigin. lib. 8. lectionum antiquarum c. 1.) dicebat principes intar Deorum esse, quia tantum id, quod iustum est exequi debent. Et Cornelius Tacitus lib. 3. annalium, refert Caium Sertium disseruisse principes intar Deorum esse, sed nec à Dijs nisi iustas preces exaudiri: & Cicero, 3. de legibus de simili potestate, sic ait: *mibi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditionem nata sit*, & Aristot. lib. 5. Politico, cap. 10. sic inquit, est tyranno voluptas proposita, regi honestas, & optime id explicatur, l. 14. tit. 5. l. 2. ibi, *con esto concuerda la palabra de Iustiniano, que dixo en razón de si y de los otros emperadores y reyes, a quello era su poder, que podía hacer con derecho*.

Alio modo potest explicari hæc potestas absoluta, vt sit ea qua princeps in iure humano dispensat absque causa: tenet. n. talis dispensatio, quamuis princeps peccet: sed hæc expositio non placet Couar. 7. cap. 6. nu. 8. quia adhuc ea potestas ordinaria est in principe. Verum hanc distinctionem hoc secundo modo intellectam, credo optime defendi posse: sicut enim Theologi dicunt aliqua posse fieri à Deo de potestate ordinaria, quæ scilicet, ordine, ac rerum naturali cursu immutato, potest Deus facere: alia verò de potestate absoluta, quæ potest supra rerum ordinem vniuersum: ita potestas ordinaria principis potest dici ea, qua princeps vtitur, secundum leges humanas, quibus quo ad vim directiuam astrictus est: quoniam scilicet dispensat ex causa iusta in iure humano: potestas verò absoluta, quando non astrictus ijs legibus, valide dispensat in iure humano absque causa. Et ita dicitur non posse principem alium i. facere ex potestate ordinaria, quando non potest omnino licite facere, vt dispon-

sare in lege humana absque causa, licet si faciat, validum sit, & dicitur posse de potestate absoluta, quando potest valide, non tamen iuste, vt in eadem dispensatione in iure humano, absque causa contingit: ex neutra autem potestate dicitur posse facere quod nec iuste, nec valide facere potest vt si in lege naturali dispensabili dispenset absque causa.

4 Alij verò dicunt posse Pontificem dispensare in matrimonio rato absque causa iusta: verum non explicant, valida sit, nec ne dispensatio aliter facta. Sic Ancharan. c. ex publico, de conuers. coniugato, num. 11. Imo. c. finali, de transactio, nu. 5. Felinus, cap. quæ in Ecclesiis, de constitut. num. 20. & consil. 26. num. 19. Nauarrus summa, cap. 22. nu. 21. & lib. 4. consiliorum, tit. 1. de sper. faubis in priori editione consil. 49. in posteriori, consil. 2. Et ex Theologis Caietanus opusculis, tomo 1. tract. 28. de matrimonio, quest. unica, Philarchus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 16.

5 Sit tamen prima conclusio. Probabile est valere dispensationem Pontificis in matrimonio rato absque causa iusta concessam. In hac conclusione conueniunt Doctores prima, & secunda sententia, relati nu. 1. & 2. Et ratio est, quia est probabile indissolubilitatem talis matrimonij esse de iure humano: cuius sententia patronos retuli, hoc secundo libro, disputatione decimatercia, nu. 6.

6 Secunda conclusio, verius est non tenere dispensationem absque causa iusta factam, quia vt dixi dicta disput. 13. nu. 7. hæc insolubilitas est de iure naturali, & diuino, in quo dispensatio Pontificis absque causa iusta concessa, est prorsus irrita: vt Theologi communiter, ac iuris vtriusque Doctores fatentur: & ita dicunt Pontificiam dispensationem in voto simplici, sine iusta causa, esse irritam: quia voti vinculum est de iure naturali, & diuino. Pro hac sententia sunt aliqui dicentes non esse tutum dispensatum, absque causa. Sic Ancharanus consilio 239. in fine, Dec. consil. 112. nu. 3. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. num. 14. Ant. Gabr. 10. 2. comun. in mea editione, lib. 14. verb. Papa, fol. 179. & sequenti, Louicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 54. fol. 1167. Eiusdem sententia videntur alij asserentes non posse Pontificem dispensare absque iusta causa: vbi clarè videntur negare potestatem, & consequenter dicere, non tenere factum, hi sunt Abb. c. ex parte, el 2. de conuers. coniugato, nu. 3. Curtius iunior cons. 170. nu. 28. Hugo cons. 105. nu. 12. Menoch. de præsumptionibus, lib. 2. præsumptione 10. num. 37. Barbosa, ff. soluto matrim. 2. p. rubricæ, nu. 105. & eiusdem sententia videntur Doctores tercia opinionis allegati, nu. 4.

7 Vltima conclusio, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato, non desideratur mutuus coniugum consensus, sed existente causa iusta potest Pontifex dispensare, altero eorum inuito. Quia, si causa iusta subsit, repugnantia alterius nequit Pontificiam potestatem impedire, ne alteri habenti iustam dissoluendi causam, petentique dispensationem, consulat. Sic Gozadinus consil. 2. nu. 14. Ant. Gabr. tom. 2. communium, lib. 11. de matrim. in mea editione, fol. 90. Et ex Theologis, Metina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89.

DISPUTATIO XVI.

Quæ sunt causæ iustæ, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato?

S V M M A R I V M.

Opinio asserens non sui esse quamcunque causam iustam reprobat, num. 1.

Est causa iusta notabilis error in qualitate, & quantum expediat equalis coniugum consensio, num. 2.

Quid de timore scandalij futuri, & fornicationis, vel rixarum, num. 3.

Quid quando vir nititur uxorem expellere, num. 4. & quid si alteri superueniat lepra, num. 5.

Quid.

*Quid de impotentia supervenienti. nu. 6. & quid, si alter asse-
rat se caruisse animo contrahendi. num. 7.*

*Quid, ut vir fiat Episcopus, num. 8. & an sit causa iusta, mu-
tuis consensus, num. 9.*

1 Vidam dicunt non satis esse, quaecumque causam, sed debere esse similem expresse à iure, cap. 2. de conuersi, coniugato, quæ est religionis ingressus. Sic Abb. cap. ex parte, el. 2. num. 3. de conuersi. coniugato, & cap. ex pu- blico, in fine, eod. tit. dicit non posse Pontificem dispensare in matrimonio rato, nisi causa religionis ingressus. Sed merito Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 2. par. nu. 105. hanc sententiam reprobat, dicens sufficere alias iustas causas: quod clarus constabit ex causis assignandis statim.

2 Prima ergo causa iusta est, notabilis in qualitate dispa- ritas, quando scilicet, contrahentes sunt notabiliter condi- tione impares, & affectione cæca, & leuitate quadam du- cti, ineunt matrimonium. Et ratio est, quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam, quæ in- ter beatitudines refertur, Ecclesiastici 25. ibi, *vir & uxor, sibi bene consentientes*; nihil autem magis mutue amicitiae, ac beneuolentiae, quam coniugum disparitas, aduersatur, & ita Ecclesiastici 13. habetur, *omne animal diligit sibi si- mile*, & Plato lib. 8. de legibus, sic ait, *amicitia quæ à simili- bus proficiscitur, dura, & aspera est*. Item, quia experientia teste imparia connubia infelices exitus habent, & ob id valde reipublice expedit pares cum paribus copulari: vn- de Cleobolus vnus ex septem sapientibus aiebat, *par per- iugato coniux, quod impar est, diffidet*; & Clion vnus etiam ex illis, idē præcipiebat. Et Euripides in Rheso, *nolite ex potentioribus me ducere uxorem*, & Ouidius in Epistola Deianiræ ad Herculem, (*si qua uoles aptè nubere, nube pari*.) Quod adeo verum est, ut connubia inter impares, minus legitima existimarentur, ut docet Leo Pontifex epi- stola 70. ad Rusticum, & habetur, cap. non omnis, 32. q. 2. ibi, *in nuptiarum autē fœdera inter æquales, legitima sunt*; quasi contrariū sit inter inæquales. Et apud Romanos nu- ptie inter impares, illegitime habebantur, ut testatur Beo- tius in commentarijs Topicorum Ciceronis: ad quod cō- probandum plura alia congerit Tiraquel. l. 5. connubiali, glos. 1. p. 5. nu. 16. & sequentibus. Et hanc causam esse suf- ficientem docentem Soc. sen. cons. 28. num. 8. lib. 1. Decius cons. 112. ad fin. Felyn. cons. 26. num. 20. Celsus cons. 105. num. 12. in si. Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. 1. de spons. in 1. editione, consil. 49. in 2. cons. 3. Menoch. cons. 385. num. 4. vol. 4. & de præsumpt. lib. 2. præsumptione 10. nu. 39.

3 Secunda causa est, grauis timor scandali magni futuri: quia id cedit in magnum damnum commune: indeq; ri- xæ graues, & neccs oriri solent. Sic Felyn. cons. 26. nu. 19. Porcius cons. 154. nu. 22. & 24. Menoch. d. præsumpt. 10. num. 42. & d. cons. 385. nu. 7. ubi cum Porcio addit, hoc futurum scandalū esse, ob fornicationis timorem, eo quod coniuges valde sibi displiceāt: vel ob inimicitias, quæ inter eorum coniugatos, uel eorum consanguineos timentur.

4 Hinc fit esse iustam causam, qñ vir omni conatu querit uxorem repellere, absque sanioris mentis probabili spe: unde ex diffidentium voluntate, facile ad discordiam per- petuam, & uxoris necem deuenire potest, & ratio est, quia sicut duorum in vnum consensus amicitiam, ita dissensus discordias, & inimicitias perpetuas parit, Quare Eugenius IV. dispensauit ob odium, quod inter coniuges emerierat, ut refert Borgasius de irregularitate, p. 6. tit. de spōsal. nu. 74. Sic tenent Fel. cons. 26. nu. 19. Caietanus opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. vnica, Menoch. d. cons. 385. nu. 7.

5 Tertia causa est, lepra alteri superveniens. Quia cū ma- trimonium ordinetur ad mutuū corporis vsum, ratio- nelibolis procreandæ, & ardoris libidinis extinguendæ, lepraq; hunc vsum impediāt ob magnum contagionis pe- riculum, matrimonij finis non obuiolatur: sic Borgasius, d. nu. 74. dicens Mattheum V. dispensasse ob lepram.

6 Hinc inferitur esse iustam causam, impotentiam super- uenientem ante matrimonium consummatum, quæ cet-

sat matrimonij finis. Sic Henriquez lib. 11. de matrimo- n. c. 16. nu. 7. & credo hoc sentire Alciatum responso 21. nu. 16. & Menochium, d. præsumptione 16. nu. 44. ubi dicunt sterilitatem esse iustam causam, nam si sterilitatis nomine impotentiam non intelligant, nescio qualiter alia sterilitas ante consummationem, cognosci valeat.

7 Quarta causa est, quando alter coniugatorum asserit se non habuisse animū contrahendi. Sic Socin. sen. cons. 28. nu. 6. 7. lib. 1. Felyn. cons. 26. num. 1. verfic. præterea dato, Menoch. ea præsumptione 10. nu. 45. & d. cons. 385. num. 12. quod credo verum, quando nullo modo induci possit, ut præstaret verum consensum, & ita ex eo matrimonio tam coacto graues inimicitiae orirentur.

8 Quinta causa est, ut vir efficiatur Episcopus, sic Paulus Borgasius d. titulo de sponsalibus, in fine. Sed id credo ve- rum, quando ijs dotibus esset præditus, ut valde necessariū esset ad bonum commune, eum in Episcopum promoue- ri: tunc n. causa boni communi consulendi, esset sufficiens: extra hunc autem euentum, non video cur sufficiat.

9 Ultima causa est, mutuus coniugū consensus: sic Grego- rius Lopez, l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Medina, lib. 5. de sa- crosum hominum continentia, cap. 89. Sed hanc causam non esse sufficientē, testantur multi Doctores, quos retuli disputatione præcedenti, nu. 2. asserentes non posse Pon- tificem ex potestate ordinaria ob mutuū contrahentium consensum dispensare, si alia causa non subsit, & quamuis fateantur posse ex potestate absoluta, id euenit, quia cre- dunt nullam requiri causam, ut validè dispense, ut ibi ex- plicui. Et Barbosa, ff. solut. matrim. rubr. 2. p. nu. 105. dicit non esse causam sufficientem mutuū consensum. Et ita credo, nisi quando inter se ita essent discordes coniuges, ut infelices exitus absque remedij spe timeantur: ut nume- ro 3. & 4.

DISPUTATIO XVII.

Vtrum possit Pontifex dispensare in matrimonio con- summato infidelium, dum ambo baptizantur?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Potest Pontifex dispensare, num. 2.

1 Videtur non posse, cum per baptismum fiat illud ma- trimonium, sacramentum, ut dixi hoc lib. 2. dispu- tatione 9. num. 5. & cum sit iam consummatum, represen- tabit indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia, quæ est ratio omnimodæ indissolubilitatis matrimonij cōsum- mati, ut dixi disput. 13. num. 7.

2 Nauar. lib. 3. consiliorum, tit. de conuersi. infidelium, in prima editione, consil. 1. in 2. cons. 3. in solutione ad secun- dum dubium, à num. 12. latè hoc tractat, & defendit posse. Cuius sententia mihi placet: quia firmitus est matrimoniū ratum fidelium, quam consummatum infidelium, maio- rem enim firmitatem sortitur matrim. ex ratione sacra- mēti, quam habet ratū fidelium, quam ex ratione contra- ctus naturalis, quam solum habet matrimonium consum- matum infidelium, ut latè probaui, d. disput. 13. num. 7. & ita illud dicitur ratum, hoc aut non. c. quanto, de diuort. & cap. fin. 28. q. 1. cum ergo possit Pontifex dispensare in ma- trimonio rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium, & fauet Abb. cap. ex publico, num. 14. de con- uersi. coniugato, ubi ait ex statuto Ecclesiæ dissolui matri- monium per conuersionem solam alterius coniugis. Nec obstat argumentum propositum, quia cum post factū sacramentum, nondum consummatum sit, non represen- tabit indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem, & ita reputabitur tanquam matrimonium ra- tum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolui possit.

DISPUTATIO XVIII.

Utrum per professionem religionis dissoluatur
matrimonium ratum?

S V M M A R I U M.

Varia sententia referuntur, num. 1. & 2.

*Dirimitur per professionem, num. 3. & ibi remissive, quid quā-
do ambo coniuges proficiuntur, vel manens in saeculo vouet
continentiam.*

*An dirimatur per vota religiosorum tertij ordinis D. Fran-
cisci, vel beatarum D. Domini, num. 4.*

Quid per professionem viri I. eremici, num. 5.

Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Iesu, num. 6.

*Quid per professionem clericorum, vel monachorum ordinum
militarium, num. 7.*

*Quid per professionem equitum ordinum militarium, & an hi
sint veri religiosi, num. 8.*

*Quid per promotionem ad ordinem sacrum, num. 9. & ibi, quid
de Episcopis.*

Quidam, (vt refert Glossa cap. 1. de conuers. coniugato,
verb. remanere) dicunt, non dirimi vinculum ma-
trimonii rati, professione, sed manere inefficax, ita
vt manens in saeculo possit aliud inire matrimonium. Hoc
sequitur Henricus de Gandauo quodlibeto, 1. q. 39. Eras-
mus in cap. 7. 1. ad Corinth. Franciscus Torrentis de sexta
synodo, & in eadem sententiam propendit Claudius
Espenceus lib. 6. de continentia cap. 4. ducuntur autem
aliquibus ex argumentis, quibus hoc 1. lib. disput. 13. nu.
4. probauimus matrimonium ratum esse indissolubile.

1 Alij verò (vt testatur Panormitan. capitulo 2. num. 8. de
conuers. coniugat.) docent dirimi vinculum, non tamen
statim professione sequuta, sed dum manens in saeculo,
alio alligatur matrimonio.

3 Sit tamen conclusio, vinculum matrimonij rati omnino
dirimitur solemnī religionis professione alterius sponsi, &
coniux manens in saeculo, est omnino à vinculo solutus,
potestq. liberè ad alias nuptias transire, conclusio est de fi-
de: definita est ab Eusebio Papa, & habetur c. desponsatam,
27. q. 2. & à D. Gregorio Papa, & habetur, cap. decreta le-
galia. 28. q. 2. & à Ioanne XXII. & hī in eius extrauagau-
ri, antiquae, de voto, & ab Alexandro III. c. 2. & cap. ex pu-
blico, de conuers. coniug. & ab Innocentio III. cap. ex par-
te tua, eod. tit. & nouissimè in Tridentino, sessione 24. de
matrimon. canon. 6. ibi, *si quis dixerit matrimonium ratum
non consummatum, per solemnem religionis professionem al-
terius coniugis, non dirimi, anathema sit.* Et quāuis alij text.
dicebant post ingressum religionis dirimi, intelligebant de
ingressu cum effectu, nempe professione sequuta, & ita
explicuit d. extrauagans antiquae, & Tridentinum.

Secundò, probatur ex vñ Ecclesiae, & Apostolorum tra-
ditione à Christo deriuata: nam in primis D. Ioannes testis
Beda in proemio in D. Ioannem, & alijs authorib. graui-
bus nostri temporis, id attrit uentibus, D. Augustino, &
D. Hieronymo in eodem proemio vocatus est ex nuptijs
ad Apostolatū. Quamuis (vt verū fateor) hoc nō ita sit,
vt optimè probat P. Toledo in c. 2. Ioannis, annotatione,
13. & Cēsar Baronius to. 1. annalium Ecclesiasticorum, an-
no 31. Christi, fol. 107. & ex D. Hieronymo, & D. Augu-
stino, nec illa proemia sunt ipsorum, & ex D. Ignatio, Et
ideò omisso hoc exemplo, afferam alia. Diuam Teclā an-
te matrimonium consummatum, conuertit D. Paulus, &
ad vitam perfectiorem vocauit, teste, D. Ambrosio lib. 2.
de virginibus, & Epiphanio haeresi 18. & D. Alexius, Di-
uac. Cecilia ex nuptijs ad statum perfectiorem transferūt:
vt testatur Metaphrastes, & Surius in eorū vitis, & idē de
Machatio refert D. Hieronymus, vt assertit Gratianus, cap.
scriptis, 27. q. 2. & alia huiusmodi exempla referunt D.

Greg. lib. 3. dialogorum, c. 14. & D. Augustinus lib. 8. con-
fessionum, cap. 6. Quā autem sit ratio, dicam tota disputa-
tione sequenti, & vtrum idem sit, qñ ambo sponsi profici-
tur, vel manens in saeculo, continentia vouet: dicā disp. 10.

4 Hinc inferitur non dirimi matrimonium ratum, per
vota emissa à quibusdam feminis religiosis D. Domini, &
quas Beatas vocant, & à quibusdam viris tertij ordinis D.
Francisci: non enim solemniter proficiuntur: sed votis sim-
plicibus se alligant. Sic Abbas, cap. ex parte, el. secundo, nu.
13. de conuers. coniugato, Angelus matrim. 4. nume. 18.
Lancelottus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb.
religionem. Et ex Theologis, Victoria summa, de matrim.
nu. 25. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum,
Ledesma, 2. par. q. 63. art. 3. in fi. Sunt tamen aliquae Beatae
tertij ordinis D. Francisci, quae in communi viuunt, profi-
citurque, & sunt vere religiosae, vt declarauit Sixtus V. sic
Angelus, ibi, & idem dicit Sotus 7. de iust. q. 5. artic. 3. ante
argumentorum solutionem, de quibusdam Beatiss D. Do-
minici clausuram seruantibus: vnde benè dicunt harum
professione dirimi matrimonium ratum.

5 Secundò inferitur, quod quamuis olim dirimeretur vi-
tae Eremiticae in manu Episcopi, vel alterius praelati pro-
fessione, eo quod solemnī esset: iam tamen nō est, sed ere-
mitae, aut nulla, aut simplicium vota emittunt, vnde ijs vo-
tis non dirimitur matrimonium ratum. Sic Sotus, 7. de ius-
tit. quest. 5. art. 3. ante argumentorum solutionem, Hen-
riquez alios referens lib. 11. de matrim. cap. 8. nu. 7.

6 Tertiò inferitur, quamuis dirimatur per solemnem triū,
aut quatuor votorum professionem in Societate Iesu: non
tamen dirimi per vota coadiutorum formatorum in ea
emissa, sunt enim simplicia, quamuis publicè emittantur:
vt testatur Gregorius XIII. in Bulla eidem concessa, inci-
penti, Ascendente Dño, & habetur, p. 5. constitutionū eius-
dē Societatis, c. 4. in initio. Sic Henriquez eod. cap. 8. nu. 7.

7 Quartò inferitur dirimi per monachum, & clericorum
ordinum militariū sub clausura viuētium professionem:
quia solemnī est, Et in hoc conueniunt omnes, & Sotus 4.
dist. 27. quest. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum.

8 De professione autem equitum militarium ordinum,
qui non viuunt in communi, nec vxores ducere possunt, vt
sunt equites. D. Ioannis: non constat inter Doctores: qui-
dam enim dicunt, per eam non dirimi matrimonium ratum:
quia non verè, & propriè religiosi sunt, cum proprium re-
tineant, moreque secularium extra clausuram viuunt. Sic
Sotus loco proxime citato, & versic. quo circa si mea, &
lib. 7. de iust. q. 5. art. 3. ad 3. versic. quod si contra.

Sed dicendum est dirimi, quia est solemnī professio,
aliās non dirimeret matrimonium contrahendum: iuxta
c. vnicum, de voto in 6. & hi equites verè, & propriè reli-
giosi sunt: vt tenet multi, quos refert, & sequitur Bobadilla
in sua politica, lib. 2. cap. 19. num. 11. Sic docent Nauar.
lib. 3. consilio. tit. de conuers. coniugato, in 1. editione, con-
sil. 1. in 2. vero, consil. 2. Corduba summa, q. 178. in fi. Hen-
riquez lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 6. & refert ita fecisse D.
Gailon. Ducem Metinae sapientium consilio habito, & in
statutis horum equitum per Pontificem approbatis haberi,
posse ad eam religionem admitti alligatos matrimonio
rato: idem tenet Ludouicus Lopez 2. par. instruct. de ma-
trim. ca. 48. ad 4. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 61. art.
2. ad 4. Barbosa, ff. sol. matrim. rubr. 2. par. nu. 81. Manuel
1. to. summa, 2. editione, c. 239. nu. 2. & super bullam cru-
ciatam, 9. nu. 123. Vega lib. 6. summa, casu 17.

9 Vitimò inferitur, matrimonium ratum minimè dissolui
per ascensum ad ordinem sacrum, vel Episcopatum: vt de
ordine sacro definitum est à Ioan. XXII. extrauaganti an-
tiquae, de voto, & de Episcopatu constat ex Ecclesiae vñ: fa-
tenturq. omnes, quia ius de sola solemnī professione hoc
statuit: votum autem ordini sacro annexum, est per acci-
dens, solemnē: nec status Episc. quamuis perfectior sit cum
mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei coniugio,
sed ex solo Ecclesiae statuto: vitae autem monasticæ repu-
gnat ex natura rei matrim. postea contractum.

DISPUTATIO XIX.

Quo iure professio religionis dirimat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Referuntur duae sententiae, num. 1. & 2.

Sententia Auctoris, num. 3. & solvuntur argumenta.

TRiplex est sententia, prima ait ex natura rei id professioni competere, & subinde ex iure naturali diuino. Ducitur, primò: quia professio mors spiritualis est, iuxta illud ad Colossen. 3. *mortui estis, & vita vestra abscondita est in Christo*: & matrimonium ratum, cum solo consensu contrahatur, est vinculum spirituale: ergo sicut mors naturalis suapte natura dissoluit vinculum carnale matrimonij consummati, ita mors spiritualis professionis, dirimit ex natura rei vinculum spirituale matrimonij rati.

Secundò, quia ipsa ratio naturalis dicitur, licitum esse ab imperfectiori, ad perfectiorem statum, transitum, nulla tertio iniuria illata: ut contingit hic, non. n. sit iniuria proli, cum ea non possit esse in matrimonio rato: nec manenti in saeculo, quia potest aliud inire matrimonium, & quamuis esset aliqualis iniuria, non tanta est, quin bono religionis maximo compensari valeat. Huius sententiae vnuerſaliter videntur esse D. Thom. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstioncula 2. in corpore, Richardus eadem, d. art. 2. quæst. 2. Durand. quæst. 2. num. 9. Paludan. quæst. 3. art. 3. nu. 10. Altisiodorensis lib. 4. Summa, tract. 9. cap. 2. in questione incidentis, quam ibi disputat. versic. solutio ad hoc: Arboræus lib. 11. Theosophia, cap. 16. versic. quæritur an vir, Belarminus lib. 2. de monachis, cap. 38. Ludou. Lop. 2. parte instructor. de matrimon. c. 39. fol. 103. Et ex iurisperitis, Turrecremata, cap. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 2. num. 3. Barbosa, ff. solut. matrim. rub. 2. p. nu. 76. Lancelot. instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. sponsalia: nam hi omnes probant hanc dissolutionem, primâ ratione posita, & expressè tenent Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. nu. 7. Ledesma 2. par. 7. q. 5. art. 2. & quæst. 69. art. 7. ad finem.

Secunda sententia docet, dissolui solo iure Pontificio, ducitur à sufficienti diuisione, quia non dissoluitur iure naturali, nec diuino positiuo, ergo solo Pontificio humano, Probatur minor, q. non dissoluatur iure naturali, latè probabitur, num. seq. quòd autem non iure diuino positiuo, probatur, id. n. absque præcisâ necessitate, multiplicadum non est, nec tale ius ex sacra pagina constat, & D. Paulus, 1. ad Corinth. 7. multa de matrimonio dissolutione egit, per cōuersionem ad fidem: non meminit aut de religionis professione. Nec hî ex traditione, quia sancti quorum disputat. præced. nu. 3. meminî, qui post matrimonium ratum, transierunt ad perfectum statum ad veram religionem non conuolantur, ut de D. Alexio constat, ex Metaphraste, & de alijs, in eorū vitijs, & ita non obstat aliquos illorū, ante ius Pontificium, quo professio dirimit matrimonium ratum, id fecisse: quia cum non transierint ad veram religionem, sed ad vitam celi, illud supra omne ius, ex reuelatione, & speciali Spiritu sancti instinctu, contigit. Restat ergo ut hæc dissolutio, ex solo iure Pontificio sit. sic tenent Host. c. ex publico, super verbo consummatum, de conuers. coniugat. & ibi Ioan. Andr. nu. 9. Anton. nu. 16. Anch. repetitione, super c. canonum, n. 18. de constit. Felin. conf. 26. nu. 19. Et ex Theologis, Gandano quodlibeto 5. q. 35. Medina lib. 5. de factorum hominum continentia, c. 86. & seq.

Tertia sententia, quam probabiliorē reputo, licet duæ præcedentes probabiles sint: asserit hoc competere professioni, ex solo iure diuino positiuo, concedenti Christo id privilegium illi. Probatur, quia non competit ex natura rei, nec ex iure Pontificio, ergo ex iure diuino positiuo. Probatur, primò non competere ex natura rei, quia aliàs non posset dici matrimonium ratum, ex natura rei indissolubile, id enim tale dici nequit, quod per causas natura-

les solui potest: ut ceteri contractus naturales, sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur cause sufficientes dissolutionis. Et confirmatur, quia si matrimonium ratum, ex natura rei dissolueretur per superuenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile.

Secundò, quia attenda sola rei natura votum solemne emissum, post matrimonium ratum, est prorsus irritum: ergo non potest per illud, ex natura rei dissolui matrimonium ratum: patet antecedens, quia res vni tradita nequit validè alij tradi, absque domini consensu, per matrimonium autem, traditum erat corpus alteri coniugi: non valet, si dicas hanc iniuriam compensari maiori religionis bono: quia hoc tantum est verum, supposito Christi privilegio, quo stante includitur in matrimonio rato tacita quædam conditio, nisi volueris ad religionem transire, aliàs enim ex natura rei non includeretur. Quod sic constat, nā aut hoc maius bonum est coniugis transeuntis ad religionem, & huius bonum non compensat iniuriā alteri illatā, auferendo rem suam: debet enim esse maius bonum eiusdem iniuriam passi: aut est maius bonum coniugis manentis in saeculo, & hoc non; quia ipsi nil utilitatis accrescit: aut maius bonum totius Ecclesie, quod manens in saeculo, bono proprio præferre tenetur, & hoc non probat dissolui per hoc matrimonium, quia sæpè erit inutilis Ecclesie, & adeo rudis, ut ad id sic ineptus; itē, quia similiter probaret per Episcopatum dissolui: itē similiter probaret de matrimonio consummato, saltē ubi nō est proles: item solū probaret licere ingredi, non tñ prius matrimonij vinculum dissolui.

Tertio, quia nullus est contractus ita indissolubilis, ac matrimonium ratum: ut constat, ceteri. n. contractus multis ex causis dissoluantur, & præcipuè ex mutuo consensu, quod è abesse à matrimonio: at professio religionis nō dissoluit ceteros contractus, per quos ius acquiritur tertio, ut obligationem ad soluendū debita, ventionem. Dices hoc nō reſpondere religioni: contraferuitas repugnat religioni, ex tñ, qui se in seruum vedit, nequit ad religionem cōuolare.

Quartò, quia neutra ratio primæ sententiæ, probat ex natura rei dissolui: non prima, quia religionis professio, non est vera mors spiritualis, sed metaphorica: item aliàs dissolueret matrimonium consummatum. Item vota simplicia in religione approbata, ut in Societate Iesu, sūt mors spiritualis, imò cum quis renunciat honoribus, ac diuitijs in saeculo, mors est spiritualis, iuxta illud Pauli, ad Galat. 2. *Uino ego iam non ego*. Item est mors voluntaria, & non naturalis, & ita non apparet, quo pacto possit ex natura sua dissolui contractum, ex natura rei indissolubilem. Præterea, quia et matrimonium ratum non continet traditionem propriè spirituale, cū re vera tradatur corporū dominium, per contractum externum, & sensibilem. Quod aut id non probet secunda ratio, quia religio est status perfectior, probatur: quia idem probaret de matrimonio consummato. Quod si dicas fieri iniuriam proli, & relictæ seminae, cum iam sit deflorata: cessaret utique hæc iniuria, quando non esset proles, & relictæ consentiret. Præterea, quia in matrimonio rato potest esse similis iniuria relictæ, quādo absque seminis effusione deflorata esset, quo casu nō est matrimonium consummatum, ut dicemus disput. 21. nu. 5. Præterea, quia esse religionem statum perfectiorem, & mortem spiritualem, non probat dissolui prius matrimonij vinculum, non. n. est incōparabilis cū vinculo matrimonij, ut constat, quando post matrimonium consummatum, ambo cōmuni consensu profitentur, valet. n. professio, & manet matrimonij vinculum, & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & nō dissoluitur vinculum matrimonij rati, iuxta D. Thomam, & quos, ut dicam disput. sequenti, nu. 2. Sed tantum probat manenti vinculo matrimonij, posse alterum transire per cōmationem ad statum perfectiorem. Ex his ergo probatū restat per professionem non dirimi ex natura rei matrimonium ratum. Probatur alia pars, nempe hoc non provenire ex solo iure Pontificio, ex c. ex publico, de conuers. coniugat. ubi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex sacri eloquij interpretatione.

Opinio verior affirmans, num. 27. & quis sit tunc minister, quæ materia, & quæ forma, num. 28.

An si procurator sit in mortali, dum contrahit, peccet lethali- ter, num. 29.

An constituens procuratorem, teneatur esse in gratia eo tempo- re, quo verisimile est fore, ut procurator contrahat, nu. 30.

An contrahentes per procuratores, possint postea per se ipsos contrahere, num. 31.

Soluntur argumenta, & explicatur qualiter actio sacramen- talis debet esse personalis, & verum illud matrimonium con- ferat gratiam physicam, vel moraliter, num. 32.

26 **Q**UARTA quæstio, utrum matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum? Quidam affirmant esse verum matrimonium, non tamen sacra- mentum. Probat, primo, quia quamvis sacramento pe- nitentiæ, quatenus est quoddam iudicium, non repugnet effici in absentia, repugnat tamen eo quod est sacramentum: ergo similiter repugnabit matrimonio, ut est sacramentum.

Secundo, quia præceptio, & confectio sacramenti, est actus personalis, ut constat in omnibus alijs sacramentis.

Tertio, quia aliàs dormiens peccaret, vel reciperet gra- tiam, si eo tempore procurator nomine eius contraheret: cum enim tunc constituens, sacramentum recipiat, pecca- ret, si esset in mortali, & reciperet gratiam si esset dispositus: & subinde teneretur sub culpa lethali, tunc esse dispositus.

Quarto, quia sacramentum est causa physica gratiæ, ma- trimonium autem per procuratorem, non potest esse sic causa, quia consensus ipsorum, qui verè contrahunt, sunt materia, & forma, & iam transierunt.

Quinto, quia Doctores contrariæ sententiæ fatentur esse laudabile si postea in præsentia renouetur consensus, si ta- men prius matrimonium fuisset sacramentum, sacrilegium esset iterare, cum non adsint nova materia, & nova forma.

Sexto, quia ideo hostia absens nequit cõsecrari, quia po- nitur in forma pronomen demonstratiuum, hoc quod de- notat materiam præsentem, nec absens potest absolui, quia ponitur in forma pronomen demonstratiuum, te, sed in forma matrimonij ponitur duplex pronomen demonstra- tiuum, ego, & te, ut constat ex c. licet. de sponsa duorum, ubi ponitur hæc forma, *ego te accipio in meam*: ergo matri- monium, ut est sacramentum, nõ potest celebrari inter ab- sentes. Hanc sententiam tenent Duran. 4. d. 26. q. 3. n. 11. Caiet. tomo 1. opus. tract. 12. de contractu matrimonij, q. 2. Canus lib. 8. de locis Theolog. c. 5. ad 3. Victoria summa, de matrim. n. 234. Viguerius lib. institutionũ, c. 16. §. 7. vers. 4. Quædus. 4. d. 18. propositione 2. Frater Petrus Mar- tyr directorio curatorum fol. 64. §. lo tercero se pregunta. Barthol. à Ledes. mutans sententiam, quam in priori edi- tione tenuerat, dub. 18. de matrim. fol. 180. Frater Penna, & Gallo, ut refert Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 2. in Commento litera B. & dicunt esse probabilem Sotus 4. d. 27. q. 1. ar. 3. vers. at verò, Ledes. 2. p. 4. q. 44. art. 3. ad finem, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 35. fol. 107. Pe- trus de Ledes. de matrim. q. 42. art. 1. dub. 7. concl. 1. limi- tans ut exponitur à Caietano, nempe, ut fiat postea sacra- mentum, quando in præsentia ratificatur.

27 Sit tamen 1. conclusio, prorsus tenendum est matrimo- nium per procuratorem contractum, esse sacramentum. Probat, 1. quia est verum matrimonium ratum, & indis- solubile, ergo est sacramentum: probatur consequentia, ex c. quanto, de diuort. ubi hñ ideo matrimonium Christiano- rum esse indissolubile, quia est sacramentum, & ibi, & c. fina- lis 28. q. 7. dicitur matrimonium infidelium, legitimũ, sed non ratum, ac indissolubile, quia non est sacramentum.

Secundo, quia Concilium Florentinum, & Tridenti- num, ut vidimus hoc 2. libro disput. 10. num. 2. absolute definiunt matrimonium fidelium in lege noua esse sacra- mentum.

Tertio, quia, vel Christus eleuans matrimonium, ad esse sacramenti, mutauit rationem contractus naturalis, vel non, si primum, ergo in lege Evangelica matrimonium per

procuratorem, non est legitimum in ratione contractus naturalis, sicut oppositi dicunt non esse in ratione sacra- menti, quod tamen est contra, c. finale, de procurato. in 6. si secundum, ergo & modò matrimonium per procurato- rem, est sacramentum: quia concilia clamant matrimo- nium, quod ante legem Euangelicam erat merus contra- ctus naturalis, esse modò sacramentum.

Quarto, quia matrimonium, ut contractus, & ut sacra- mentum, est idem numero, & realiter, & tantum differt po- nes diuersos respectus, quia ut respicit vinculum cõtrahen- tium, dicitur cõtractus, ut autem eleuatur à Deo ad repræ- sentandum vnionẽ Christi cum Ecclesia, dicitur sacra- mentum, ergo utroque modo debet habere eandem materiam, & formam, & causas agentes, & proinde si potest, ut con- tractus celebrari per procuratorem, poterit etiam, ut sa- cramentum. Hanc sententiã tenent ex Theologis, Sotus 4. distinc. 27. q. 1. art. 3. vers. at verò, Petrus de Soto lectio- ne 3. de matrim. vers. requiritur, Catharinus, lib. 5. contra Caietanum, c. 3. de matrim. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 5. in solutione, ad 11. & c. 7. & 8. Palacios, 4. d. 26. disp. 1. fol. 56. vers. 4. respondebis, Henric. vocat oppositam suam falsam, lib. 11. de matrim. c. 2. n. 2. Angles Floribus 1. p. q. 1. de essentia matrimonij, d. 27. ar. 2. difficult. 4. fol. 529. Gri- faldus verbo matrimonij, nu. 16. Viualdus Cadelabro, 1. p. de matrim. nu. 43. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 35. fol. 107. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 42. artic. 1. du- bio 7. concl. 2. Manuel 1. to. Summæ 2. editione, c. 216. nu. 1. & c. 220. num. 3. Vega lib. 4. Summæ, casu 264. Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 15. in fine. Et ex Iurisperitis Nauar. c. fratres, de peniten. d. 5. num. 95. & in hanc sententiam magis inclinat Couar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico, num. 5. dicit enim priorem sententiam esse dubiam: & eam tenet Pe- rez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. vers. utrum autem, & fol. 9. vers. utrum autem, Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 1. rub. glos. 1. numero 133. & Albornoz lib. 4. de arte contra- ctuum, tit. 8.

28 Secunda conclusio, quando matrimonium sit per pro- curatorem, nec procurator est minister, nec in ipso recipi- tur sacramentum, nec verba ipsius sunt materia, & forma sacramenti, sed ipsi principales contrahentes sunt ministri, & recipiunt in se sacramentum, & expressiones consen- suum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia, & forma: procurator autem est conditio, sine qua non. Probat, hoc est vniuocè matrimonium cum eo, quod per propriam personam cõtrahitur, non enim est duplex matrimonij sacramentum: ergo eandem materiam, formam, & ministrum habet. 2. quia ubi sunt materia, & forma, recipitur sacramentum, cum ergo matrimonium recipiatur in principalibus contrahentibus, in ipsis erunt materia, & forma, Sic Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 2. num. 7. in principio, & ad finem, Petrus de Ledesma de matrim. q. 42. art. 1. dub. 7. ad 4.

29 Hinc inferitur, minime delinquere procuratorem, si dum contrahit, peccato lethali affectus sit: quia non recipit in se sacramentum, nec ministrat: sic Henriquez eod. c. 2. in fine, Petrus de Ledesma eadem solutione, ad 4.

30 Secundo inferitur, mittentem procuratorem teneri sub culpa lethali esse in gratia, eo tempore, quo verisimile est fore, ut procurator nomine ipsius contrahat, quia tunc recipit sacramentum. Sic Sotus 4. d. 27. quæst. 1. artic. 3. vers. ad 2. respondetur, Frater Medina, lib. 1. Summæ, c. 16. §. 13. fol. 232. colum. 1. Ludou. Lopez 2. p. instructo- rij, de matrim. cap. 35. fol. 107. Petrus de Ledesma d. art. 1. ad finem, ante solutionem ad 7. & quamvis Sotus, & Lud. Lop. excusent ab hac culpa mittentem, quando prorsus ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum sit: Verum nec tunc excusatur, quia sacramenti susce- ptio obligat ad debitam dispositionem sub lethali cul- pa, & ita vel teneretur non mittere procuratorem, vel toto eo tempore dispositus esse, quo probabiliter is contra- cturus est.

7. Ultima conclusio, optimè faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsimet iterum matrimonium inquant, ad tollendos scrupulos. Quia, quamvis cetera sacramenta repeti nequeant, eadem materia manente, in hoc tñ differt matrimonium à reliquis, cum, n. sit contractus, eiusque naturam, & condiciones retineat, potest ea parte, qua contractus est, ceterorū more, sæpius iterari. Sic supponunt Caietanus, & Petr. de Ledes. quos retuli nu. 26. in fine, cū dicat effici sacramentū, dum postea inter ipsos contrahentes iteratur. Et docent Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. non profus, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 34. fol. 1027. iteratur aut, ne forte prior cōsensus reuocatus sit.

31. Ad argumenta proposita, n. 26. respondetur, ad primum absolutionem nō posse præstari in absentia, iudicium enim externum potest inter absentes esse, eo q̄ diuersi sint accusator, testis, & reus, nec aliqua dispositio in reo petatur: secus autē de interno, vbi reus, testis, & accusator, est idē: & desideratur reum dispositum esse, eiusque dispositionē cōfessariū intelligere: vnde nō solū ea parte, qua sacramentum est, sed etiam ea, qua iudicium est, repugnat in absentia præstari. matrimonio autē id nō repugnat, quatenus cōtractus est, cuius naturam rō sacramenti minimè immutat. ¶

Ad secundum dico, in alijs sacramentis actionem esse omnino personalem, ita vt nullo modo per substitutum exerceri possit, secus autem in matrimonio, quia ceterorum contractuum naturam sequitur: quare actio sacramentalis in ipso non est omnino personalis, sed tantum in hoc sensu, vt nulla alia persona præter ipsos contrahentes, verè conficiat, & in se recipiat sacramentum.

Ad tertium, dico, non esse inconueniens dormientem delinquere lethaliter, vel gratiam recipere ratione consensus in vigilia habit: vt contingit in eo, qui volens baptizari, baptizatur dormiens, & fateor teneri esse in gratia, tempore quo procurator contrahit: vt probaui nu. 30.

Ad quartum, Lud. Lop. citatus, nu. 27. fateretur id matrimonium physicè conferre gratiam: sed melius Pet. de Ledes. ibi allegatus, dicit conferre moraliter: quia dum sacramentum præsens est, physicè operatur, dum autem transijt, & tantum moraliter est præsens, tanquam causa moralis operatur: vt contingit in sacramento, recedente fictione: cum ergo dum procurator contrahit, consensus principalium, qui sunt materia, & forma, sint tantum moraliter præsentes, operabuntur instar causæ moralis.

Ad quintum constat ex dictis nu. 31.

Ad sextum nego consequentiam, quia in ceteris sacramentis ea verba præcisa sunt de sacramenti necessitate, matrimonium autem potest per quæcunque verba, vel signa contrahi consensum explicantia.

DISPUTATIO XII.

Verum matrimonium per epistolam contractum validum sit, & sacramentum?

S V M M A R I V M.

Iure antiquo erat validum, & qualiter celebrandum, num. 1.

An post Tridentinum sit validum, opinio negans, nu. 2.

Sententia verior, nu. 3. & utrum sit sacramentum? nu. 4.

1. Iure antiquo constat matrimonium per epistolā celebratū, validū fuisse: ex l. mulierē, ff. de ritu nuptiarum, l. sufficit, ff. de spons. & docet Glo. c. nec illud. 30. q. 5. verbo, vxor, Felin. c. ex parte, n. 10. de rescript. Scotus 4. dist. 27. q. 2. in fine, vbi Sotus, q. 1. art. 3. vers. at verò quamuis, Cou. multos referens 4. decr. 2. p. c. 4. in initio, nu. 11. in fine, Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. §. quid autem sit in matrimonio: & si antequam perueniat epistola ad alium contrahentem, reuocatus sit consensus, siue tacitè, siue expresse, dicendum est idem, quod disput. præcedenti à nu. 6. vsque ad 14. dixi, quando contrahitur per procuratorem.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Verum autem necessarium sit, vt recipiens literas, consensum explicet rescribendo mittenti, vel per nuncium ad id destinatum, vel potius satis sit cuiusque exprimere consensum: dixi latè lib. 1. disp. 7. nu. 35.

2. Dubitatur autem, utrum post Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. validum sit? Quidam enim negat: quia cum necessarium sit consensum coram paroco, & testibus præstari, & qñ alter recipit literas, licet consentiat corā paroco, non sit sufficiens ad matrimoniū, donec alter conscius acceptet. non vñ quo pacto vtriusque consensus possit coram eodē paroco, & testib. præstari media epistola: procurator enim potestatem habet acceptandi, epistola autem minimè. Sic docent Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 3. dub. vltimo, ad primum. Barthol. à Ledes. dub. 18. de matrim. à fol. 1286. Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 216. nu. 1. & c. 220. n. 3. & in hac partem, quamvis dubius, magis inclinat Veracruz appendice ad Speculū, dub. 3. in fine.

3. Sed probabilius esse, valere, existimo: ob rationes quibus disp. præcedenti, n. 20. probaui matrimonium per procuratorem initum, validum esse: non. n. iuris correctio absque necessitate inducenda est, & declaratur amplius, explicando casus, in quibus celebrato per Epistolam matrimonio, potest vtriusque consensus coram eodem paroco, & testibus præstari. Primus casus est, quem ponit Henriquez statim allegandus, si Epistolam mittens, scribat se non solum facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionē per alterum sibi faciendā, acceptare: tūc. n. si Epistola lecta coram paroco, & testibus, alter consentiat, iam vtriusque traditio, & acceptatio fit corā eodem paroco, & testibus. Secundus casus est, quem in nemine inueni, si recipiens Epistolam, rescribat mittenti, se accepisse literas, in quibus vult ipsū in coniugē, & similiter ipsū velle: tūc. n. si hac Epistola rescripta lecta corā paroco, & testibus, recipiens corā illis cōsentiat, iam mutua acceptatio, & traditio cōstat paroco, & testibus: quia illa Epistola cōtinet traditionē rescribētis, & acceptationē traditionis factæ à priori mittente, & prior mittēs se tradit, & acceptat corā paroco, & testib. Hanc sententiam tenet Henriquez lib. 1. de matrim. c. 2. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 35. fol. 1027. col. 2. Pro eadē sententia sunt alij, qui post Tridentinum scribere, & asserunt matrimoniū contractū per Epistolā, validū esse: cū tñ id minimè assererēt, si Tridentinū illud annullasset. hi sunt Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. de cognatio. spiritua. in priori editione, cons. 1. n. 9. in posteriori, cons. 6. nu. 9. vers. ad secundū. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 2. §. quid autem sit in matrimonio, Marienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glo. 1. nu. 32. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 254. in initio, Vega lib. 4. Summæ, casu 264.

4. Tandem dubitabis, utrum matrimonium per Epistolam contractum sit sacramentum? Qua in re nihil immorandum est, quia eadem prorsus est difficultas, quæ de matrimonio per procuratorem inito, & qui hoc esse sacramentum negant: negabunt illud, quos retuli disput. præcedenti, nu. 26. Nos autem, qui eadem disput. nu. 27. defendimus hoc esse sacramentum: idem dicimus de illo.

DISPUTATIO XIII.

Quo iure matrimonium indissolubile sit, & vnde hæc indissolubilitas proficiscatur?

S V M M A R I V M.

Matrimonium ratum, & consummatum differunt quo ad significationem, nu. 1.

Consummatum est saltem iure diuino indissolubile, nu. 2.

Matrimonium consummatum infidelium est indissolubile, nisi alter solus ad fidem conueratur, & tunc dissoluitur ex Christi dispensatione, nu. 3.

Vnde hæc indissolubilitas oritur, & quo iure, referuntur tres sententiae, numero quarto, quinto, & sexto, & sententia Autho-

Autoris, num. 7. ubi explicatur cap. scriptis, 27. quest. 2. Indissolubilitas matrimonij consummati, non est ex iure natura, sed ex diuino, nu. 8. Dissolubilitas matrimonij rati per professionem, & consummati infidelium per alterius conuersionem, est conformis eius natura, nu. 9. Qualis indissolubilitas conueniat matrimonio rati suapte natura praeter ceteris contractibus, nu. 10. Refelluntur iurisperiti affirmantes posse Papam dispensare in matrimonio consummato, nu. 11. Soluuntur argumenta, nu. 12.

Circa matrimonij essentia, disputauimus de materia, & forma illius, & qualiter sit sacramentum, & quo pacto per procuratorem, aut literas celebrari possit: superest, ut disputemus de ea definitionis particula, *indissolubilem* uita consuetudinem retinens, quae continet matrimonium indissolubile esse. Quiritur ergo, unde haec indissolubilitas oriatur, & quo iure sibi competat? Supponendum est, hoc distare inter matrimonium ratum, & consummatum, quo ad significationem, quod ratum significat unionem dissolubilem Christi cum anima existenti in gratia, vel si fateamur representare unionem Christi per charitatem cum tota Ecclesia, adhuc ea dissolubilis est, quo ad membra Ecclesiae, per culpam lethalem, quam admittunt: quamuis quo ad totam Ecclesiam indissolubilis sit: consummatum autem significat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, & ratio differentiae huius significationis est, quia solum per matrimonium consummatum sunt coniuges una caro, ut habetur expressè, c. 2. de conuers. coniug. & c. lex, 27. q. 2. & colligitur ex c. Agatho, in fine, 27. q. 3. & ex c. Martinus de cognat. spiritua. ibi: *efficiuntur per connubium una caro*: ubi Glo. verb. per connubium, id est, per carnalem copulam, quare solum matrimonium consummatum significat eam coniunctionem, per quam Christus factus est una caro cum Ecclesia, per incarnationis mysterium. Probatum haec differentia, ex D. Paulo ad Ephes. 5. *sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia, qui ea uerba minime dixit, nisi praemissis illis, erunt duo in carne una*, quod fit per copulam. 2. probatur, ex D. Augustino, & habetur c. non est dubium, 27. q. 1. ibi, *non est dubium illam mulierem non pertinere: ad matrimonium, cum qua commixtio sexus non docetur fuisse*: ubi Glo. verb. ad matrimonium, explicat, quod habeat in se coniunctionem Christi, & Ecclesiae: & id explicatur c. cum societas, & est D. Leonis Papae, eadem, d. & q. ibi, *cum societas nuptiarum ita sit a principio instituta, ut praeter commixtionem sexuum non habeant in se coniunctionem Christi, & Ecclesiae sacramentum*.

Tertio, quia Innocentius III. c. de bigamis, expressè definit matrimonium ratum significare unionem per charitatem, consummatum uero per carnem assumptam.

Quarto, quia defunctus maritus ante consummationem si iterum uxorem ducat, non fit bigamus, ut habetur c. de bitum, de bigamis, & ratio ibi redditur, quia matrimonium ante copulam non significat unionem Christi per carnem, si enim eam significaret, esset bigamus, quia non esset unus unus sponsus, sicut Christus est unus Ecclesiae sponsus, haec enim irregularitas bigamiae contrahitur ex defectu sacramenti, id est, significationis.

Tandem, quia si matrimonium ratum significaret indissolubilem Christi cum Ecclesia unionem, non posset dissolui per religionis ingressum: denotaretur, n. ea unionem solubile esse. An differant uero, essentialiter matrimonium ratum, & consummatum, dicam disp. sequenti, in solutione ad 2.

2 Secundo supponendum est, certum esse in omni sententia, saltem iure diuino indissolubile esse matrimonium consummatum: ut patet Matth. 19. ubi id praecipit Christus, ibi, *quos Deus coniunxit, homo non separet*, & 1. ad Corint. 7. *his, qui matrimonio coniuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*: & ad Rom. 7. *mulier uiuente viro alligata est legi, quae omnia saltem de matrimonio consummato intelligenda sunt*.

3 Hinc infertur matrimonium infidelium consummatum, indissolubile esse: lex, n. Christi obligat omnes. Sic Abulen. 1. Reg. c. 8. q. 45. & 192. in fine, & quamuis dissoluatur, si alter tantum conuertatur ad fidem, id contingit ex Christi dispensatione explicata, per D. Paulum 1. ad Corint. 7. ut tractates de impedimento disparitatis cultu dicemus.

4 Tota autem difficultas consistit, an ea indissolubilitas proueniat ex iure ipso naturali, & ex matrimonij natura, vel tantum ex iure diuino positio, ex ratione ipsa sacramenti, vel significationis, vel ex Ecclesiastico, & similiter idem dicendum sit de matrimonio rati?

Quadruplex est sententia, prima, utrumque matrimonium ex iure diuino naturali indissolubile esse, fatetur. Ducitur 1. quia matrimonium a sua prima institutione sit indissolubile, ut constat ex c. unico, de yoto, in 6. ubi dicitur a Deo institutum esse, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentiae, & ex Tridentino sess. 24. de matrim. statim in principio, ibi: *matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini spiritus instructus pronunciauit, cum dixit: hoc nunc os*. Et tunc nullum erat preceptum Ecclesiasticum, immo clare ibi dicitur esse diuinum, nec erat aliud quod diuinum positum, nisi de abstinendo ab arbore uetita, ergo est preceptum diuinum naturale de indissolubilitate.

Secundo, quia, quod competit alicui ex sua definitione competit naturaliter, est enim aut quidditas, aut propria passio, sed indissolubilitas competit matrimonio rati, & consummato, ex sua definitione, ut patet ex definitione matrimonij tradita hoc 2. lib. disp. 1. nu. 1. quae aequè conuenit utrique matrimonio, cum utrumque sit uniuocè tale.

Tertio, quia si non esset iure naturali indissolubile, dissolui posset ceterorum contractuum more per mutuum consensum.

Quarto, quia matrimonium ex sua institutione, ordinatur ad educandam sobolem, quod commodè fieri non potest, nisi suapte natura sit indissolubile, si enim semina nunc uni, nunc alij, nubat, soboles ei incerta, maleque educabuntur, & licet matrimonium ratum sobole careat, ordinatur tamen ut consummetur, & soboles procreetur.

Quinto, quia magis contrariatur matrimonio solubilitas, quam uxorum multiplicatio, illa, n. contrariatur fini primo matrimonij, qui est propagatio, sobolisque educatio, haec uero fini secundo, qui est mutua coniugum habitatio, sed haec est iure naturae prohibita, secundum oes, ergo & illa.

Sexto, quia in statu innocentiae erat indissolubile, ut probaui in 1. argumento, & colligitur ex illo Christi, Matth. 19. ubi docet permissum fuisse Iudaeis repudium subdidit, *ab initio non fuit sic*: clare docens ab initio fuisse indissolubile, & tamen tunc non erat sacramentum ut dixi hoc 2. lib. disput. 7. nu. 2. ergo indissolubilitas matrimonij non prouenit ex sacramenti ratione, sed ex sua natura. Hanc tenent Lyra, Matth. 19. paulo post principium, super ea uerba, *qui respondens ait*, Abulensis eodem c. 19. q. 45. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. uers. unde id ipsum, Cou. 4. decret. 2. p. c. 7. §. n. 5. Corduba lib. 1. questionarij. q. 25. fol. 217. §. secunda opinio, & fol. 218. §. ad rationes. Gutier. lib. 1. q. canonizarum, c. 17. nu. 13. & 35. Bartholomaeus a Ledesma dub. 64. de matrim. fol. 1567. Lud. Lop. 2. p. instructorij. de matrim. c. 39. fol. 1053. Petrus de Ledesma de matrim. q. 67. art. 1. dub. 1.

5 Secunda sententia, docet prouenire ex precepto Dei positio. ducitur, quia statim post naturam lapsam fuit repudium, idque licitum, secundum multos, usque ad legem Euangelicam, quia Christus id prohibuit, ergo prouenit ex mero iure diuino positio. Sic Abulen. 1. Regum. c. 8. q. 97. in initio, & q. 103. & 112.

6 Tertia sententia, docet indissolubilitatem matrimonij rati prouenire ex iure humano Pontificio. Et quia fortiter urget contra hanc sententiam, in statu innocentiae fuisse indissolubile cum tamen nullum esset tunc ius Ecclesiasticum. Respondit Medina lib. 5. de factorum hominum continentia, cap. 88. tunc fuisse ex diuina voluntate, & precepto indissolubile, quod preceptum postea cessauit, cum licitum fuerit repudium, donec Christus in lege

in lege Evangelica, Matth. 19. ad priorem statum matrimonium restituit. Probat, quia in lege naturæ, & scripta soluebat matrimonium per repudium, quod tunc iuxta multos licitum erat, nec in lege Euangelica præceptum est diuinum de matrimonio rato non dissoluendo, illud enim Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, intelligitur solū de matrimonio consummato: probabimus num. seq. Hanc tenent Glos. c. ex publico, de conuers. coniugato, verbo, consummatum, & ibi Hostien. eod. verb. Ioan. Andr. nu. 9. Anton. n. 17. (licet posset aliquis existimare hos tres Doctores cōtrarium sentire, quia reprobant ibi Glossam, sed tantum reprobant in eo, quod ait matrimonium esse ex humana constitutione, & dicunt esse ex diuina, eius tamen ratificationem, id est firmitatem, & indissolubilitatem, ex iure Ecclesiastico) eandem videtur expressè tenere Innoc. d. cap. ex publico, in fine, vbi dicit circa matrimonium ratum valere constitutiones Ecclesiæ. Eandem tenet Bero. cap. quæ in Ecclesiis, num. 104. de constit. Dec. consil. 112. nu. 5. Portius consil. 154. nu. 7. Gozadinus consil. 2. nu. 4. Brunellus de sponsal. conclusio, 30. nu. 1. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos infra disput. 15. nu. 1. referam, dicentes posse Pontificem validè dispensare in matrimonio rato, absque causa: id enim minimè posset, si esset iure diuino indissolubile. Eandem tenet ex Theologis Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. & c. 73.

2 Quarta sententia, quam ceteris, probabiliorè existimo, ait duo. Primum est, aliqualem inseparabilitatem esse de natura matrimonij, & ita competere etiam matrimonio rato, de iure diuino, & naturali. & optimè probant rationes primæ sententiæ, quas retuli, nu. 4. & ultra Doctores ibi allegatos, tenet etiam D. Tho. 4. d. 33. q. 2. art. 1. in corpore, Bellarminus lib. 1. de matrim. ca. 4. paulò post principium, Henriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 2. Secundum est, omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio, ex iure naturæ, nec ex ratione sacramenti, sed ex significatione, qua Christus euexit illud ad significandam, unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & quia hæc significatio tantum conuenit matrimonio consummato, vñ probaui, nu. 1, illud solum omnimodò esse indissolubile.

Probat, primò non cōpetere ex iure naturæ, quia ius naturæ semper manet immutatum, & idem est apud omnes, & omni tempore, sed ante legem Euangelicam poterat per repudium dissolui etiam matrimonium consummatum, & post legem Euangelicam, potest etiam dissolui, quoniam est contractum in infidelitate, & alter coniux conuertitur ad fidem: ergo signum est non esse naturale.

Secundò, quia si cōsideremus matrimonium: ut est in naturæ officium, ad sobolem propagandam, regre pōt reddi ratio, cur maritus ob coniugis sterilitatē nō valeat eā dimittere, aut aliam ducere: si ut est in remediū cōtra fornicationē institutū, cur vxor perpetuo morbo laborans, quæ huic malo remediū nō adhibet, nō poterit dimitti? ergo ad aliā rōnē huius oīmodi indissolubilitatis, recurrendū est.

Tertiò, quia sapientissimi Ethnici, præclarissimiq; iuris naturalis inuestigatores, putabant licitum esse repudium: ut Romani, testibus Plutarco in proble. c. 13. & Alciato, l. licet, ff. de verb. signific. Cælio Rhodigi. lib. Antiquitatum, l. cione 15. c. 16. & multis alijs, quos refert Couar. 4. de decr. 2. p. c. 7. 6. 4. n. 1. Et Iuriscōsulti sapientissimi existimabant ex multis causis licere repudium: ut constat ex l. 1. 2. & fin. ff. de diuor. & l. quicquid, ff. de donat. inter vir. & vxor & l. deo, ff. de reg. iur. Et apud Athenienses permissū erat, ut scribit Alex. ab Alexan. lib. 4. dierum genial. c. 8. & apud Cretenses, ut meminit Arist. lib. 2. Polit. c. 8. & sapientissimus Plato lib. de legib. dialogo 1. approbat ex aliquibus causis repudium, & de Catone refert D. August. lib. de bono coniugali. ca. 18. de fide, & operibus, ca. 7. & de Cicerone refert idem D. Hieronym. lib. 1. in Iovinianum: ergo signum est nō esse ex iure naturæ hanc indissolubilitatem.

Quartò, quia Matth. 19. cū Christus dixit, *qui dñs sum uxoris, mecum*: discipuli audientes hanc matrimonij in-

dissolubilitatem, quasi de re noua, & aliàs inaudita scandalizati sunt, & dixerunt: *si ira est, non expedit nubere*, ergo signum est non esse ex iure naturæ.

Quintò, quia maior indissolubilitas cōpetit matrimonio, ex eo quod est sacramentum, quā ex eo quod sit contractus civilis, in officiū naturæ, sed ex ratione sacramenti non habet esse omninò indissolubile: ergo, minorè statim latè probabo: maior autem est cōmunis Doctorum, cum Magistro 4. d. 31. ca. 1. & 1. vbi appellant bonū sacramenti, indissolubilitatē matrimonij, & constat ex D. Aug. & habetur c. omne itaque. 27. q. 2. ibi, *sacramentum, quia nullum diuorium*: vbi Glos. verbo, sacramenti, inquit, sacramentum, id est inseparabilitas. Et idem D. August. lib. 1. de nuptijs, & cōcupiscentia, c. 10. inquit, *huius proculdubio sacramenti res est, ut mas, & femina connubio copulati, quamdiu uiuant inseparabiliter perseuerent*. & lib. de bono coniugali, c. 7. inquit, *quid sibi vellet tanta firmitas vinculi cōiugalis, quod nequaquam puto, tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam sacramentum adhiberetur*: & cap. fin. de conditio. appos. vbi text. dicit rei conditionem, donec digniorē inueniam, quia est cōtra matrimonij inseparabilitatem: dicit ibi Glos. verbo, donec, Host. eodem verbo. Io. Andr. num. 4. Greg. Lop. l. 5. verb. de acquir. tit. 4. p. 4. non valere: quia est contra sacramentum. Ecce qualiter omnes hi attribuunt matrimonio inseparabilitatem, quia est sacramentum. Quod amplius corroboratur: quia Innocentius III. c. quāto, de diuor. ait matrimonium fidelium, esse indissolubile, quia est sacramentum: & cōtra, dicitur ibi, & c. fin. 28. q. 1. matrimonium infidelium non esse ratum, & omninò indissolubile, quia non est sacramentū: vbi clarè indissolubilitas matrimonij tribuitur rationi sacramenti, quod denique clarè ait Catechismus Pij V. ad parochos, tit. de matrim. 5. iam verò, ibi, *quāto magis non o quaeremus natura est officium, conueniat, ut dissolui non possit, id maxime fit, quatenus est sacramentum*. Cū ergo matrimonium magis indissolubile sit ex ratione sacramenti, quā ex ratione contractus, & ex illa parte nō sit oīnò indissolubile, ut statim probabo, manifestè inferitur hanc oīmodā indissolubilitatē minimè habere, ex ea parte, qua cōtractus est.

Probat, alia pars nempe omnimodam indissolubilitatem matrimonij non proficisci ex ratione sacramenti: quia matrimonium, ut est sacramentum, non habet effectum indelebilem, ut characterem, nec significationem vinculi indissolubilis: matrimonium enim ratum sacramentum est, & solubile vinculum repræsentat, ut probaui, nu. 1. & ita sacramenti ratio non petit: ut significat vinculū insolubile.

Et confirmatur, quia matrimonium ratum est verū sacramentū, & eiusdem prorsus rationis cum consummato, nec est omninò indissolubile, cū soluitur per religionis ingressum, & iuxta multos per Pontificiam dispensationem.

Tandem probatur vltima pars scilicet, conuenire matrimonio omnimodam indissolubilitatem, ratione significationis vinculi indissolubilis inter Christum, & Ecclesiā per carnem assumptā. 1. à sufficienti diuisione, si enim non conuenit ex Ecclesiæ constitutione, nec ex iure naturali, & diuino, nec ex ratione sacramenti, ut hæc omnia probata sunt: restat, ut conueniat ratione huius significationis.

Secundò, quia in hanc causam refert perpetuò D. Aug. hanc dissolubilitatem, ut lib. de bono coniugali, cap. 7. 14. 18. & 24.

Tertiò, quia ob huius significationis defectum, matrimonium ratum non est omninò indissolubile: quod sic probatur: quia ex sua natura hoc non habet: Doctores, n. communiter probant indissolubilitatem matrimonij, ratione debite educationis prolis, quæ in matrimonio rato deficit, nec etiam habet ex Christi institutione, nō enim est locus in scriptura, vnde id colligatur, nisi ex illis verbis Adami, Genes. 1. *propter hanc relinquet homo patrem, & matrem*: ita explicatis à Christo, Matth. 19. vbi subdit, *quos Deus coniunxit, homo non separet*: sed hic locus intelligitur de matrimonio consummato, ut explicuit Alexand. III. cap. ex publico, de conuers. coniugat. in fine, il

quod Dominus dixit, non licere viro dimittere uxorem, nisi ex causa fornicationis, intelligendum est de his, quorum matrimonium est copula consummatum, sine qua confirmari non potest: & eodem modo intelligit D. Greg. Papa, & habetur, c. sunt, qui dicunt, 20. q. 2. ibi, sunt qui dicunt religionis causa connubia debere dissolui: lex tamen divina prohibet, cum veritas per se dicat, quos Deus coniunxit homo non separet: ecce qualiter intelligit cum locū de matrimonio consummato, cū ex illo probet non licere coniugē ad religionem transire: quod de matrimonio rato esset hæreticum. Dicere aut Principis expositionem non esse legitimam, ut ait Sotus, nu. 4. allegatus, non recte asseritur, maxime cum Alex. III. d. c. ex publico, asserat eam expositionē haberi ex sacris literis, & forsitan alludit ad D. Pauli interpretationem ad Ephes. 5. vbi illemet verba ad matrimonium Christi cum Ecclesia, retulit, dicens, ego autem dico in Christo & Ecclesia, quæ tamen probatur, nu. 1. intelligi de matrimonio consummato. Quod etiam, inde constat, quia prius dixit Christus, Matth. 19. erunt duo in carne una: & postea addit, quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo intelligit de matrimonio consummato, per quod coniuges fiunt una caro.

Nec obstat hinc expositioni, duæ Soti obiectiones, prior est, quia ea verba Genes. 2. hoc nunc oportuit Adamus ante matrimonij consummationē, & ex illis intulit Christus, Matt. 19. quos Deus coniunxit, homo non separet: ergo de eodem matrimonio intelligitur cōsequens, de quo antecedit. Sed hæc non obstat, quia cū illa verba dixerit propheticē non ad præsentē illū coniugij statū, sed ad futurum pertinebat: quare Christus non intulit indissolubilitatē ex illis verbis, quousq; expressit copulā, dicens & erunt duo in carne una.

Posterior obiectio est, quia Nicolaus Pontifex, c. scriptis, 27. q. 2. clarē videtur exponere illum locū de matrimonio rato, ibi, nec scriptum est, quos Deus coniunxit, homo non separet, Deus tamen. & non homo separet, quando divini amoris intuitu, ex consensu viri & uxoris, matrimonia dissolvuntur ob religionem. Sed hæc non obstat, quia Pontifex ibi loquitur de matrimonio consummato Lotarij regis, & reginæ, quæ à Pontifice petebat facultatē religionē ingrediendi viro relicto: cui Pontif. respondet, id fieri non posse, nisi quo ad totū, & viro consentiente, eandemque vitam eligente. Et constat hæc expositio, quia si esset matrimonium ratū, non desideraretur viri consensus, & eiusdem vite electio. Huius sententiæ videtur clarē D. Th. 1. 2. q. 101. art. 5. ad 3. ibi, matrimonium fuit in veteri lege, prout erat in officio natura, non autē prohi est sacramentum coniunctionis Christi & Ecclesie: unde & in veteri lege dabatur libellus repudij, quod est contra sacramenti rationē: & tenet expressē, 4. d. 27. q. 1. art. 1. quæstionē 2. ad 1. & 3. D. Bonau. eadem d. art. 3. q. 2. vbi Durān. q. 1. nu. 15. Richard. art. 2. q. 2. in corpore, Altiſiodorenſis lib. 4. summa, tract. 9. d. 4. q. incidenti, quā ibi disput. vers. solatio ad hoc Paul. Burgensis Matt. 19. additione 1. ad Gal. & Deut. 24. additione 2. Caiet. opusculis, to. 1. tract. 28. de matrimonio, v. m. 2. D. Anton. 3. par. str. 14. c. 10. ante §. 1. Arboreus, lib. 11. Theosophia, c. 16. vers. quartus est an vtr. Be. Iamainus lib. 1. de matrim. c. 4. paulo post princ. Henric. de lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 3. ad fin. Phileſus de officio, tract. 10. par. 2. lib. 2. c. 16. Et ex iurisperitis, Glot. cuspiſter, 27. q. 2. in initio, Anton. c. ex publico, de conuers. coniugat. nu. 15. vbi Anch. nu. 11. Abb. nu. 13. idem Abb. c. 2. cod. tit. nu. 6. Host. summa, tit. de conuers. coniugat. nu. 7. Berous. c. quæ in Ecclesiarum, de consue. nu. 105. Fel. conf. 26. nu. 17. & duplici sequenti: Portius cons. 155. nu. 7. Brunellus de spons. conclus. 1. nu. 11. Nauar. lib. 3. consilio, tit. de conuers. infidel. in 1. editio. ne, cons. 1. nu. 14. in 2. verò cons. 3. nu. 14. Lancelot. antit. iuris canonici, lib. 1. de sacramento matrim. verb. incarnatiōis. Barbosa, de solu. matrim. 2. par. rubr. nu. 105. & seq.

Hinc infertur hanc omnimodā indissolubilitatem non cōpetere matrimonio consummato, ex nature iure, sed ex Christi diuino recepto positivo imposto, Matth. 19. ibi: quos Deus coniunxit, homo non separet: vbi leuauit matrimonij ad esse sacramenti, & ut res, seclatet indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem vñionem. Probat

tur, quia est sacramentum, & hoc significare, non habet matrimonium suapte natura, sed ex Christi institutione, ergo cum hinc proueniat omnimoda indissolubilitas, non prouenit ex iure nature, sed ex Christi institutione: sic D. Tho. 4. d. 43. q. 2. art. 1. ad 2. Paulus Burgensis, Matth. 19. additione 1. & Deuter. 24. additione 2. Abulen. cap. 18. Matth. q. 45. ad 2. Medina, lib. 5. de sacrosu. hominum continentia, c. 89. Veracruz, 2. par. Speculi, art. 28.

9. Secundo infertur etiam dicamus matrimonium infidelium dissolui per alterius conuersionem, & ratum fidelium per professionem ex Christi dispensatione, hanc dispensationem Christi non esse præter, aut supra talis matrimonij naturā, sed ipsi conformem, nam suapte natura non habet omnimodam indissolubilitatem, sed minorem, quā consummatum fidelium: unde sicut huius nature cōgrua morte naturali soluitur illius, ut morte spiritali per professionem: vel regenerationem baptismi soluitur.

10. Petes tamen, quæ nam indissolubilitas cōueniat aliquo modo, ex sua natura matrimonio, & ceteris contractibus, quā conuenire diximus, nu. 7. Respondeo hanc matrimonij, rati indissolubilitatem, consistere in hoc, quod ceteri contractus possunt mutuo consensu dissolui, & ex multis alijs causis, ut quia res sunt notabiliter mutata. Matrimonium autem ex se est vinculum, perpetuum, nisi à superiori causa dirimatur, itaque eo semel contracto non possunt coniuges mutuo consensu nec ex quacunque alia causa illud dissolui, sed hæc firmitas non emanat prout ex sua natura, sed ex iustitia, sed à sua natura, iuncta diuina institutione: nam agentia huius contractus natura ante consummationem non apparet, quod non possint contrahentes mutuo consensu separari. Quia nulli faceret iniuriam, & sicut sua voluntate contracti erat, ita postea ead. dissolui: res enim per quas nascitur causa, per eandem dissoluitur, §. fin. instit. quibus modis obligat, soluitur.

11. Denum infertur pessimè aliquos iurisperitos dixisse posse Pontificem ex causa dispensare in matrim. consummato, quos refert, & reprobat Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 15. & multi alij. Et Héniquez lib. 11. de matrim. c. 12. n. 3. in cōmento, litera T, refert D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 21. §. 5. asserere Martinum V. & Eugen. IV. dispensasse in matrimonio consummato, dispensationes tū fuisse irritas: sed falsò id imponit D. Anton. nā de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonij consummati indissolubilitate, cōtra aliquos Catholicos, & hæreticos, cōsulendus est latè Bellar. lib. 1. de matrim. c. 15. & duplici sequenti.

12. Ad argumenta 2. sententiæ propolita, nu. 4. quatenus militant contra hæc 4. sententiam, resp. ostendit: ad 1. 2. 3. 4. & 6. omnia illa probare, matrimonij ex iure nature & diuino habere aliquam indissolubilitatē, præter ceteris contractibus, quod nos iassi sumus, nu. 7. vbi etiam ostendimus non probari esse omnimodā indissolubile, ex eo quod ad sobolem educandam ordinetur, A. 1. negatur maior, quia repudiatio uxoris, & dissolutio matrimonij, non generaliter contrahitur primo matrimonio sine: si. est tantū ratum, vel consummatum absq; sobole, vel ea iam commode educata, non pot. inde colligi eius indissolubilitatē: vxorū verò multiplicatio, omnino, & semper contrariatur mutuo habitationi, & ipsius matrimonij nature, cuius plerūq; a corporis traditionem, & de minimis cōtrahit, implicat enim plenē vñ. traditum manenti, ad al. non emina, alteri tradi.

Ad argumentū 3. sententiæ, p. 1. ostium, nu. 6. fateor non inueniri locum, ex re iurisp. sacris literis, vbi negotur repudium, matrimonij rati, habetur tamen ex traditione, ab initio nascentis Ecclesie, ob nullam dissolui causam in 1.9. de mpta religionis professione.

DISPUTATIO XIV.

Vtrum possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, ut soluto eius vinculo, possint habere coniuges, & in matrimonium inire?

S V M M A R I V M.

Prima sententia non posse, nu. 1. & secunda posse, nu. 2. & ibi, si vinco vincenem te, à fortiori vincam te.
Primum posse lege generali statui, v. matrimonium ratum di-
rimatur per subsequens consummationem. Prima opinio posse,
nu. 3. & secunda posse, nu. 4. & explicatur l. fin. ff. de leg. bus.
Explicatur et licet de sponsa duorum, nu. 4. & ibi, quando senten-
tia Pontificis, an: Principis, aut supremi Senatus, legē faciat.
Soluntur argumenta, nu. 5. & ibi, an differant essentialiter,
matrimonium ratum & consummatum, & in fine quo iure
matrimonium ratum dirimat secundum consummatum,
explicatur c. fin. de transact. in solutione ad 9.

Questio hæc gravissima est, & in ea duplex est sententia: prima docet, nō posse Pontificem. Probatur primò matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile, vt constat ex eius definitione tradita, hoc 2. lib. disp. 1. n. 1. ergo nequit per Pontificē dissolui.

Et confirmatur, quia Pontifex nequit auferre, id quod est de alienius definitione, cum sit de eius essentia.

Secundò, quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cum tantum differant accidentaliter, sicut res operans, & non operans.

Tertio, ex illo Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, quem locum etiam de matrimonio rato intelligi, probavi disput. præced. nu. 7.

Quarto, quia Pontifex nequit dispensare contra ius naturale, & diuinum, c. sunt quidam, 25. q. 1. & c. seq. sed indissolubilitas matrimonij rati est de iure naturali diuino, ergo. Quod si dicas posse, eo quod fundetur in contractu, ex humana voluntate pendente: contra, quia similiter posset in consummato, cum fundetur etiam in contractu humano, & sæpè ex tali dispensatione nulli irrogetur iniuria, vt si vterque coniux consentiat, nec sit soboles.

Quinto, quia Pontifex nequit in sacramentis dispensare, nec eorum materias, aut formas alterare: hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, sed matrimonium ratum est verum sacramentum, ergo.

Sextò, quia nō minoris efficaciz est sanctificatio, quam matrimonium efficit, ea, quam efficit sacramentale, vt benedictio calicis, & vestium, sed hæc non potest per Pontificem auferri, ergo semel sanctificati, & coniuncti per matrimonium, non possunt non esse tales, dispensatione Pontificis.

Septimò, quia Pontifex nequit facere, vt hostia semel consecrata, desinat esse talis, manentibus speciebus, ergo nec vt semel sanctificatus per matrimonium, desinat esse talis.

Octauò, quia similiter posset Episcopus dispensare, cum nullibi reseruatum sit, & quæ potest Pontifex in toto orbe, possit Episcopus in sua Diocesi, nisi ei specialiter reseruetur: vt dixi lib. 1. disput. 61. nu. 3. quod tamen Episcopus dispense, nunquam auditum est.

Nonò, ex c. si, de transactio. ibi: *à severitate canonica, circa matrimonium recedere non licebit*: vbi prohibetur transactio, siue dispositio circa matrimonij sacramentum, vbi Glo. verbo, sacramentum, explicat, id est, vt matrimonia legitime contracta, separentur, nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia: & Panor. ibi, nu. 8. exemplificat, quando per compositionem fieret aliquid contra vinculum matrimonij.

Vltimò, quia ex opposito sequitur, quod si post matrimonium ratum, vir cum alia contrahat, & consummet, tenebit hoc secundum matrimonium, primo dissoluto, quia vinculum dissolubile, est necesse dissolui per vinculum maius, & indissolubile superueniens priori impossibile. Hanc sententiam, quæ probabilissima est, tenent communiter Theologi, illius videtur esse D. Bonauen. 4. d. 27. art. 3. q. 2. dicit, n. matrimonium ratum habere quandam indissolubilitatem, vt non nisi morte, vel ingressu religionis solui possit. Et tenent expressè Scot. 4. d. 31. q. 1. vers. 3. modo dici potest, Pal. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 14. & q. 3. art. 3. n. 22. & 25. Almain. de potest. Eccl. c. 15. Victoria Summa, de matr. n. 181. & 304. & relectione de potestate Papæ, & Concilij, n. 1. concl. 2. ad 1. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 3. vers. & licet

Sancti. de Matrim. Tom. I.

peregrè, & 4. d. 27. c. 1. art. 4. vers. his tñ nihil obstantibus addens contrariam sententiam, nec probabilitatis umbram habere: Petrus de Soto lect. 12. de matrim. §. post hoc, Ledes. 2. p. 4. q. 69. art. 7. ad finem, Veracruz 2. par. Speculi, ar. 28. ante 4. conclusionem Corduba lib. 1. questionarij, q. 25. & q. 11. ar. 1. fol. 125. ad finem, Frater Alexander Summa Confessorum, 3. p. tit. de Papa, paulo post principium, Angles Floribus, 2. p. q. de essentia matrimonij, d. 77. ar. 3. dub. 1. fol. 534. Palacios 4. dist. 27. disp. 2. conc. 2. fol. 581. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 1035. ante §. propter hæc argumenta, Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 64. in fine, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 54. fol. 1167. Petrus de Ledesma de matrim. q. 67. art. 2. dub. 1. & dicit oppositum esse improbabile: Vega lib. 4. Summa, casu 399. & Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 239. num. 5. dicit hanc esse probabilem, sicut & contrariam, & neutram definit. Et ex Iurisperitis, Alex. de Neuo, c. duas, nu. 14. de sponsa duorum, Io. Lup. tract. de matrim. 1. p. n. 30. habetur to 9. tractatuū, Corrasius, ff. sol. matrim. rubr. 2. lect. n. 10. Turrecr. c. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 3. n. 5. in fine, Tabiena, verbo dispensatio, q. 3. nu. 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 13. Anton. Cuccus, lib. 5. init. moral. tit. 12. nu. 274. Marienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Glo. 1. nu. 77. Gutier. lib. 1. questionum canon. c. 17. à nu. 12. in fine, per multos sequentes, Bursatus conf. 207. nu. 18. lib. 2.

2. Secunda sententia, quæ probabilior est, docet posse Pontificē dispensare. Probatur primò, quia in dubijs sententiæ superiorum standum est, c. ad aures de temp. ord. & c. quid culpatur, 23. q. 1. & maxime Pontificis, cui totius Ecclesie regimē incumbit, & ita Spiritus sanctus magis ipsi assistit, sed vñ Pontifices dispensarunt. nā D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 3. affirmat se vidisse bullas Martini V. & Eugenij IV. qui dispensarunt: & Nau. Summa Latina, c. 22. n. 21. refert ter, vel quater ad petitionē iū Paulū III & Pium IV. dispensasse, & Caiet. in opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. vnica, refert suo tempore sæpè Pontifices dispensasse: & Henric. lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in Cometo, litera F, refert Gregorium XIII. vnica die cū vñdecim dispensasse: & negari nequit, quin saltē res sit dubia, cum pro hac sententia sint multi, & gravissimi Doctores, & bonæ rationes; ergo in hoc dubio standum est sententiæ Pontificum, qui sæpè dispensarunt.

Secundò, quia Pontificis potestas, quantum licet, extendenda est, in ijs præsertim casibus, qui Ecclesie utiles sint, credendum, n. est Christum, qui in necessarijs non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem, ad ea, quæ bono Ecclesie regimini necessaria sunt: sed potestas dispensandi in matrimonio rato, erat valde necessaria in Ecclesia: sæpè enim eveniet vt matrimonio rato dissoluto, multa scandala cessent: quod frequentius contingebat ante Tridēnum, cum multi clam vna, & ante consummationem publicè cum alia contraherent, & Ecclesia cum non iudicaret de occultis, compellebat ad posterius matrimonium inualidum, & ita manebant hi absque remedio: ergo credendum est Christum hanc potestatem Pontifici contulisse.

Tertio Pontifex in probabilissimā sententiam, potest dispensare in voto solēni religionis, ergo & in matrimonio rato. Probo consequentiam, quia votū solenne est fortius vinculum, cū dissoluat matrimonium ratū, & vtrobique est traditio & minor in matrimonio, cū fiat soli homini, in voto autē Deo, & homini: si ergo potest Papa in maius vinculum, qd dissoluit ipsū matrimonium ratū, à fortiori poterit in matrimonio: nam si vinco, vincenem te, à fortiori vincā te, l. de accessionibus, ff. de diuer. & tempor. præscrip. Nec obstat, si assignetur ratio differentiz, eo quod matrimonium sit sacramentum: nam disput. præcedenti, num. 7. latè probavi ex hac parte non habere indissolubilitatem.

Tandē matrimonium ratū non habet omnimodā indissolubilitatē, ex ea parte, qua est in officium naturæ, nec ex ratione sacramenti, nec ex ratione significationis, vt latè probavi disput. præcedenti, nu. 7. ergo non est cur Pontifex ob Ecclesie bonū nō possit illud dirimere. Hanc sententiam tenet communiter Iurisperitis, vt Glo. ex publico, de cōuer. cōiug. in fine,

vbi Goffredus, Alanus, & Vincentius, Innoc. ibi, in fine, Host. verbo consummatum. Io. And. n. 9. Ant. n. 16. Card. n. 2. q. 1. Abb. in fine, & c. ex parte, cl. 2. cod. tit. nu. 3. & c. si de sponsa duorum, nu. 5. vbi idem Card. in fine, & Henricus, n. 4. & seqq. & Præpos. in fine. Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Bal. l. Deo nobis, in principio, nu. 6. C. de Episc. & cler. & l. 1. nu. 7. C. de sponsalib. & c. licet, n. 7. de translat. Episcop. Anchar. in repetitione super c. canonum, de constitutio. nu. 30. & c. 2. de conuers. coniugat. nu. 3. & d. c. ex publico, nu. 11. vbi & Benedictus: Alex. de Neuo, c. ad dissoluendum, nu. 21. de despons. impub. Imola, c. si, nu. 5. de transact. Felin. c. quæ in Ecclesiis, nu. 20. de constitutio. vbi Bero. nu. 104. & Dec. nu. 13. & conf. 112. nu. 3. & 603. nu. 7. & 681. nu. 13. Socin. sen. conf. 28. lib. 1. nu. 6. Portius conf. 14. nu. 7. Curtius iunior conf. 179. nu. 28. Gozadinus conf. 2. nu. 4. & 14. Celiu. conf. 107. nu. 12. in fine, Gratus conf. 1. nu. 31. vol. 2. Loazes tract. de matrim. dub. 2. in 2. argum. pro parte affirmatiua, & tract. de noua conuersione paganorum, col. 31. Bertachinus in repert. verbo, Papa, Rosella, verb. Papa, nu. 2. Ang. matrimonium 3. impedimento 13. nu. 3. Syl. verb. diuortium, q. 4. Armilla, verbo dispensare, nu. 8. Euerardus loco à matrimonio carnali, n. 2. Heironym. de Monte lib. variarum questionum, q. 6. Conradus in templo iudicum, tit. de Pontifice: Seiu. tract. de iureiuran. 4. p. n. 61. Syl. nuptialis lib. 1. nu. 152. & 156. Brunellus de spons. concl. 1. nu. 11. & concl. 30. nu. 1. Nauar. lib. 4. consiliorum, in priori editione, tit. de spons. conf. 49. in posteriori, conf. 3. & Summa Hispana, & Latina, c. 21. n. 21. & Hispana, c. 28. additione ad eundem n. 1. Villalob. in antynomia iuris, littera P, nu. 33. Greg. Lop. l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Menoch. conf. 15. nu. 9. vol. 1. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 10. n. 37. & de arbitrarijs, lib. 2. cent. 5. casu 455. num. 4. Borgasus de irregularitate, 6. tit. de spons. in fine, Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 14. verbo, Papa, fol. 179. & seq. & lib. 11. verbo matrimonium, fol. 90. Phanucus de lucro dotis, quem refert, & sequitur Barbosa, ff. soluto matrim. 2. p. rubricæ, nu. 103. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 2. nu. 21. §. 3. censet hanc esse probabilem, & Victoria, Ledsma, citati pro prioris sententia idem censent: & tenent Caietan. opusculis, to. 1. tract. 38. de matrim. q. vnica, Catharinus lib. 6. contra Caietanum, c. 2. Merina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 88. Bellarminus lib. 2. de monachis, c. 38. §. altera solutio est, iuncto §. ad tertiam dico: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. & lib. 12. c. 5. n. 3. & c. 16. n. 7. Grisald. verbo matrimonium, n. 21. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 32. Philarchus de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 16. Corona confessorum, 4. p. tractat. de matrim. c. 8. n. 13. Ortiz Sama, c. 17. de matrim. §. qñ dos.

3 Vtrum autem possit Papa statuere: vt matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum? multi affirmant, & potest probari, ex c. licet, de sponsa duorum, in fine, vbi Alexander III. definit non dirimi ratum per subsequens consummatum, & addit, *licet aliquando à prædecessoribus nostris fuerit ab eis iudicatum*. Item, quia non videtur maior ratio, cur possit cum vno vel altero dispensare, & non possit id per statutum. Sic tenet Glos. c. ex publico, de conuers. coniug. in fine, & ibi Alanus, Laurentius, & Goffredus, & Innoc. in fine, Host. super verbo, consummatum, Ioann. And. nu. 9. Ant. nu. 16. idem Host. c. si, de sponsa duorum, verbo volumus: vbi Card. in fine, Abb. nu. 5. Henricus, nu. 4. & sequentibus, Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Anchar. repetitione super cap. canonum, de constitut. 28. Et ex Theologis, Merina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 87. Et pro hac sententia sunt Doctores, quos infra disput. 19. n. 2. referam, asserentes Pontificem per genera' legem statuisse, vt professio dirimat matrimonium ratum, si n. potuit eam legem generalem edere: cur non poterit aliam, vt dissolvatur per subsequens consummatum? & hoc est probabile. Immo cõs sententia, teste c. eu. 4. de eccl. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 5. aiebat ante id c. licet, præcipi posterius matrimonium consummatum, & priori rato.

4 Sed verius est non posse; videretur enim quædam dissipatio, & daretur ansa per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando alia: nec est verisimile Christum dedisse eam Pontifici potestatem, quæ in destructionem tendit. sic Cou. d. c. 7. §. 4. nu. 15. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Gl. 1. n. 76. Gutier. q. canonicis. lib. 1. c. 17. nu. 22. Veracruz, 2. p. Speculi, art. 28. conc. 4. in 2. ratione.

Et ad c. licet, adductum, nu. præcedenti, pro priori snia, responderi optime Cou. eo. n. 15. ea iudicia summorum Pontificum non pertinere ad canonum vniuersalium institutionem: sed ad quarundam litium decissionem. Nec obstat sententiam principis habendam esse pro lege, l. si. ff. de legibus, eo qd princeps potest legem interpretari, & moderari, & reuocare, & sic cum edit sententiam in aliqua lite, videtur velle eam esse legis intellectum, quia id verum est, quando princeps etiam occasione alicuius controuersie inter priuatos, legem explicat, sententiam ferens, ea mēte, vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat: non autem, quando princeps, et Pontifex simpliciter ius dicēs priuatis, aliquam fert sententiam, nō constituens, vt illius interpretatio generalis sit, nec expressim legis verba ita interpretans, vt inde constet voluisse principem illa interpretatione vim legis obtinere: vnde verbū iudicasse, d. c. licet, idem est, qd opinatos esse, vt tradit et Canon. lib. 6. de locis Theologicis, c. 8. hanc Cou. ibi, & de sententia supremi Senatus, qd nō faciat legē, eo qd nō potest inducere stylū derogando ius, docet optime Greg. Lop. l. 9. tit. 37. p. 3. ver. *como a los ricos*.

5 Ad argumenta prioris sententiae proposita, num. 1. responderetur matrimonium esse indissolubile, ad hunc sensum, vt non possit ab ipsiis contrahentibus dissolui, & hoc sufficit vt per se, & ex sua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit quin à superiori potestate, scilicet Pontificia, possit dirimi: sicut votum ex natura sua dicitur vinculum perpetuum, eo quod viuens nequeat se ab ea obligatione eximere, quamuis superior dispensare possit.

Ad confirmationem dico, non esse de matrimonij essentia omnimodam indissolubilitatē, sed vt dissolui nequeat, instar aliorum contractuum: vt dixi disp. præcedēti, n. 10.

Vel secundo responderi potest, nō posse tollere manente re ipsa, non enim dispensare potest, vt sit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando dispensat in perpetuitate, non manet matrimonium, sed vterque coniux à vinculo soluitur, sicut Pontifex efficere nequit, vt aliquod votum sit, & minimē obliget: dum autem dispensat in voto, simul obligationem, & votum ipsum destruit.

Ad secundum, Gratianus quem refert, & latē defendit Metinz, lib. 5. de sanctorum hominum continentia, à c. 57. vsque ad 74. docet differre essentialiter matrimonium ratum, & consummatum, & c. 72. dicit esse probabile: licet dicat verius esse, nō differre essentialiter: quia alias matrimonium Beatę Virginis nō fuisset verū completa essentia: & ita dicendū est cū Bellarmino lib. 2. de monachis, c. 38. in solutione ad 1. non differre accidentaliter, neque ēē essentialiter, sed differre tāquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo qd pars integralis aliqua in ipso desideretur: vt homo integer, & manu orbatus: & cōstat ex modo loquendi textu, & Doctorū: qui diuidūt matrimonium, in ratū, & consummatū: cū tñ nullus appeller sacerdotium ratum, ante primam celebrationē: ad denotandum non esse purē accidentalem eam differentiam, sed desiderari in matrimonio rato perfectionem non essentialē, habet. n. integram essentialiter rationē signi, quæ essentialiter constituit sacramentum: non tñ habet integram perfectionem, quæ cōplet illud in sua perfecta significatione vnionis Christi cū Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati: & hinc ēē patet consummationem nō esse perfectionem purē accidentālē, quia per matrimoniū datur potestas ad corpus, cōsummatio verò tendit ad tradendā possessionē: sicut ergo in venditione, per quam traditur potestas ad vsum rei, non est omnino accidentaria traditio possessionis, sed integraliter completur, quæ prius essentialiter erat perfecta venditio: sic

sic per eam consummationem, per quam traditur possessio corporis, cōpletur integraliter matrimonium, q̄ prius essentialiter perfectum erat.

Ad tertium, dico illum locum intelligi de matrimonio consummato: ut latè probavi disputatione præcedenti, nu. 7.

Ad quartum dic duplex esse ius diuinum naturale, aliud absolutum, ut de non fornicando, non meriendo, & in hoc nullo modo Pontifex dispensat: aliud fundatum, in actu vel contractu humano, ut est votū, & matrimonium ratum, & in hoc potest dispensare, & sicut quando dispensat in voto, non dicitur absolute dispensare in iure naturæ, ex quo votum habet obligandi vim: sed tollit obligationis fundamentum quam homo actu humano sibi imposuit; ut benè docet D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 10. ad secundum, ita dum dispensat in matrimonio rato, id facit destruendo fundamentum contractus humani, & quamuis idem fundamentum contractus humani, sit etiam in matrimonio consummato: Christus tamen noluit eam potestatem Pontifici concedere, ratione significationis: ut dixi disputat. præcedenti, num. 7.

Ad quintum dico, licet matrimonium ratū sit sacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquā ex fundamento, super quem Papa potest, & ob id potest inhabilitare personas ad contrahendum matrimonium, non tamen ad baptismum, vel ordinem: quare dicendum est Ecclesiam nihil posse circa sacramenta, à contractu humano independentia, posse tamen quando ex illo pendent, nō directe, sed indirecte, dissoluendo contractum semel initum, vel impediendo ne ineatur.

Ad sextum, distinguo maiorem non est minoris efficacis, id est, non est minoris virtutis, & dignitatis cōcedo: sed est multo maioris, longè enim dignius est facere sanctum per gratiam, quod præstat sacramentum, licet ea sanctitas amitti possit, quam facere sanctū ministerialiter: nō est tamen minoris efficacis, id est, nō est minus separabilis: nego, quia matrimonium ratum non aliam sanctitatem efficit, quam gratiam cōferre, & repræsentare vñionem Christi, si per gratiam, que nō tantum exigit subiectum, id est, coniugum subsistentiam, sed etiam immutationem voluntatis, qua mutata cessat hæc sanctitas. Effectus autem consecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pēdet ex subiecti consistētia, qua manēte, separari nō potest.

Ad septimum, negatur consequentia, quia corpus Christi habet necessariā connexionem cum speciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum personis.

Ad octauum, negatur sequela, quia dum dicūt Doctores posse Episcopum in sua diocesi, quicquid Pontifex in toto orbe, excipiendæ sunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis potestate meritò dubitatur: cum enim deceat grauissimas causas summo Christi Vicario reservari matrimonij autem dispensatio sit res ardua: ergo. Vel secundum dic reservari iure Pontificio, nempe cap. finali, de transact. ut dicam in solutione ad sequens argumentum: idem, c. ex litteris, el. 1. de sponsal. vbi præcipit Pōtifex Episcopis, ut cōpelant ad sponsalia seruāda, nedum ad matrimonium ratū, in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare.

Ad nonum, dic intelligi eum textum de iudice inferiori, ut docet ibi Imol. nu. 5. & patet ex contextu, Pōtifex enim ibi instruit iudices Ecclesiasticos, quādo partes ad compositionem, & transactionem inducere debeant.

Ad vltimum, Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. affirmat matrimonium ratum dissolui per subsequens consummatum, nisi obstarēt, ea. licet, de sponsa duorum, & sic contrahentes matrimonium ratum, solo iure Pontificio esse inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat, ca. 73. Sed hæc sentētia non est vera; primum enim matrimonium ratum, iure naturali, & diuino impedit valorem sequentis consummati. Probat; quia copula non confirmat matrimonium, nisi quod prius fuerat ratum, sed posterius est iure naturæ irritum, quoniam traditio alicui facta, impedit iure naturæ eiusdem rei alteri fieri traditionem, & ita ipse Metina sentit lib. 4. controuersia septima,

c. 39. Vnde ad argumentum negatur sequela, & eius probatio falsum supponit nā posterius matrimonium consummatū, cū sit prius irritū, nō est vinculum, nedū indissolubile.

DISPUTATIO XV.

Utrum desideretur iusta causa, ut valeat Pontificis dispensatio in matrimonio rato?

S V M M A R I V M.

Referuntur diuersæ sententiæ, num. 1, 2. & 4.

Quid sit potestas ordinaria, & absoluta Principis, nu. 3.

Probabile est validam esse dispensationem, absque iusta causa, num. 5.

Verius est non tenere, num. 6.

Ad hanc dispensationem non exigitur mutus coniugum consensus, num. 7.

IN hac questione sapientius confusè loquuntur Doctores, & vix est, qui explicet quid sentiat. Et ita varij sunt dicendi modi; quidam docent posse ad libitum dispētare, ita ut dispensatio teneat: quia indissolubilitas matrimonij rati est de solo iure humano: sic clarè videntur tenere Glos. ca. ex publico, de conuers. coniuga. in fine, & ibi Alanus, Gofiedus, & Vincentius, docent enim habere Pontificem plenissimam potestatem circa matrimonium ratum, quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ: idem tenentur dicere Doctores, quos retuli hoc 2. lib. disput. 13. nu. 6. asserentes indissolubilitatē matrimonij rati, esse ex iure humano: receptissimum enim est dispensationem Principis in iure humano absque causā, validā esse, licet Princeps dispensando peccet. Et ita tenet expressè Berous, c. quæ in Ecclesiis, de constitutio. nu. 104. Greg. Lop. l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Metina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia c. 89. quod Greg. Lop. & Metina temperāt, dum modò mutus coniugum consensus accedat. Immo Henriquez lib. 1. de matrimon. cap. 8. num. 11, in Commento littera G, quamuis fateatur hanc indissolubilitatem esse de iure diuino, & naturali, ait videri esse validam dispensationem cōcessam absque causā, quia sic expediebat ut Christus concederet Pontifici, ne res essent perplexæ.

Alij verò dicunt, de potestate ordinaria non posse Pontificem dispensare, quamuis accedat mutus contrahentium consensus, absque alia causā, posse tamen hoc accedente, de potestate absoluta. Sic Hostiensis, c. ex publico, de conuers. coniugatorum, super verb. consummatū, vbi Ioan. Andr. nu. 9. Ant. nu. 16. Héricus: cap. finali de sponsa duorum, à nu. 4. Socin, senior consil. 28. nu. 6. volum. 1. Natta consil. 90. columna 2. ad finem, lib. 2. Gozadinus consil. 2. nu. 14. Rossella, verbo Papa, num. 2. Angel. matrimonium, 3. impedimēto 13. nu. 3. Syluest. verb. diuortij, quæst. 2. Brunellus de sponsal. conclus. 30. nu. 1. Villaobos in antynomia iuris, littera P, num. 33. Et ad hanc distinctionem videtur alludere, Ancharanus, repetitione super cap. canonum, de constitutio. nu. 30. vbi dicit de potestate ordinaria nō posse dispētare absque magna causā, quasi aliud sentiens de absoluta, & Portius consil. 154. nu. 7. vbi ait posse de potestate ordinaria, legitimā existēte causā, præsertim accedente vtriusque consensu, vbi de potestate absoluta videtur censere nō exigī causam: eadem distinctione utitur Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 89. dicit tamen de potestate absoluta, nec causam, nec mutuum consensum desiderari, de ordinaria verò exigī causam. Quæ distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ Principis passim iuris vtriusque Doctores vtuntur, ut potest videri in Couar. 3. variarum, c. 6. num. 8.

Et si quæras, quid sit potestas ordinaria, & quid absoluta? Bald. l. 2. numero 40. C. de seruitut. & aqua, sic definit potestatem Principis absolutam, est arbitrij plenitudo, nulli necessitati subiecta, nullusque publici iuris regulis

K + limita-

Quid de impotentia superveniens. nu. 6. & quid, si alter asserat se caruisse animo contrahendi. num. 7.

Quid, ut vir fiat Episcopus, num. 8. & an sit causa iusta, mutui consensus, num. 9.

- 1 **Q**uidam dicunt non satis esse, quaecumque causam, sed debere esse similem expresse à iure, cap. 2. de conuers. coniugato, quæ est religionis ingressus. Sic Abb. cap. ex parte, cl. 2. num. 3. de conuers. coniugato, & cap. ex publico, in fine, eod. tit. dicit non posse Pontificem dispensare in matrimonio rato, nisi causa religionis ingressus. Sed merito Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 2. pat. nu. 105. hanc sententiam reprobatur, dicens sufficere alias iustas causas: quod clarus constabit ex causis assignandis statim.
- 2 Prima ergo causa iusta est, notabilis in qualitate disparitas, quando scilicet, contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca, & leuitate quadam ducti, ineunt matrimonium. Et ratio est, quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam, quæ inter beatitudines refertur, Ecclesiastici 25. ubi, *vir & uxor, sibi bene consentientes*: nihil autem magis mutue amicitie, ac beneuolentie, quam coniugum disparitas, aduersatur, & ita Ecclesiastici 13. habetur, *omne animal diligit sibi simile*, & Plato lib. 8. de legibus, sic ait, *amicitia quæ à similibus proficiuntur, dura, & aspera est*. Item, quia experientia testis imparia connubia infelices exitus habent, & ob id valde reipublice expedit pares cum paribus copulari: unde Cleobolus vnus ex septem sapientibus aiebat, *par per coniugato coniux, quod impar est, diffidet*: & Chion vnus etiam ex illis, idem præcipiebat. Et Euripides in Rheso, *nolim ex potentioribus me ducere uxorem*, & Ouidius in Epistola Deianiræ ad Herculem, (*si qua uoles apte nubere, nube pari*.) Quod adeo verum est, ut connubia inter impares, minus legitima existimarentur, ut docet Leo Pontifex epistola 70. ad Rusticum, & habetur, cap. non omnis, 32. q. 2. ubi, (*nuptiarum autem fœdera inter æquales, legitima sunt*;) quasi contrarij sit inter inæquales. Et apud Romanos nuptiæ inter impares illegitimæ habebantur, ut testatur Beatus in commentarijs Topicorum Ciceronis: ad quod comprobandum plura alia congerit Tiraquel. l. 5. connubiali, gloss. 1. p. 5. nu. 16. & sequentibus. Et hanc causam esse sufficientem docentem Soc. sen. conf. 28. num. 8. lib. 1. Decius conf. 112. ad fin. Felyn. conf. 26. num. 20. Celsus conf. 105. num. 12. in si. Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. 1. de spons. in 1. editione, consil. 49. in 2. conf. 3. Menoch. conf. 385. num. 4. vol. 4. & de præsumpt. lib. 2. præsumptione 10. nu. 39.
- 3 Secunda causa est, grauis timor scandali magni futuri: quia id cedit in magnum damnum commune: indeque rixæ graues, & necesse oriri solent. Sic Felyn. conf. 26. nu. 19. Porcius conf. 154. nu. 22. & 24. Menoch. de præsumpt. 10. num. 42. & d. conf. 385. nu. 7. ubi cum Porcio addit, hoc futurum scandalum esse, ob fornicationis timorem, eo quod coniuges valde sibi displiceant: vel ob inuicicias, quæ inter eorum coniugatos, vel eorum consanguineos timentur.
- 4 Hinc sit esse iustam causam, quoniam vir omni conatu querit uxorem repellere, absque sanioris mentis probabili spe: unde ex diffidentium voluntate, facile ad discordiam perpetuam, & uxoris necem deuenire potest, & ratio est, quia sicut duorum in vnum consensus amicitiam, ita dissensus discordias, & inuicicias perpetuas parit, Quare Eugenius IV. dispensauit ob odium, quod inter coniuges emerierat, ut refert Borgasius de irregularitate, p. 6. tit. de sponsal. nu. 74. Sic tenent Fel. conf. 26. nu. 19. Caietanus opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. unica, Menoch. d. conf. 385. nu. 7.
- 5 Tertia causa est, lepra alteri superueniens. Quia cum matrimonium ordinetur ad mutuam corporis vsum, ratione sobolis procreandæ, & ardoris libidinis extinguendæ, lepraque hunc vsum impediatur, ob magnum contagionis periculum, in matrimonij finis non obtinebitur: sic Borgasius, d. nu. 74. dicens Matrimonium V. dispensabile ob lepram.
- 6 Hinc inferitur esse iustam causam, impotentiam superuenientem ante matrimonium consummatum, quæ ceti-

sat matrimonij finis. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 16. nu. 7. & credo hoc sentire Alciatum responso 21. nu. 16. & Menochium, d. præsumptione 16. nu. 44. ubi dicunt sterilitatem esse iustam causam, nam si sterilitatis nomine impotentiam non intelligant, neicio qualiter alia sterilitas ante consummationem, cognosci valeat.

7 Quarta causa est, quando alter coniugatorum asserit se non habuisse animum contrahendi. Sic Socin. sen. conf. 28. nu. 6. 7. lib. 1. Felyn. conf. 26. num. 1. versic. præterea dato, Menoch. ea præsumptione 10. nu. 45. & d. conf. 385. num. 12. quod credo verum, quando nullo modo induci possit, ut præstaret verum consensum, & ita ex eo matrimonio tam coactio graues inuicicie orientur.

8 Quinta causa est, ut vir efficiatur Episcopus, sic Paulus Borgasius d. titulo de sponsalibus, in fine. Sed id credo verum, quando ijs doubtibus esset præditus, ut valde necessarium esset ad bonum commune, cum in Episcopum promoueretur: tunc enim causa boni communi consulendi, esset sufficiens: extra hunc autem euentum, non video cur sufficiat.

9 Vltima causa est, mutui consensus: sic Gregorius Lopez, l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Medina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. Sed hanc causam non esse sufficientem, testantur multi Doctores, quos tenui disputatione præcedenti, nu. 2. asserentes non posse Pontificem ex potestate ordinaria ob mutui contrahentium consensum dispensare, si alia causa non subsit, & quamuis fateantur posse ex potestate absoluta, id euenit, quia credunt nullam reueri causam, ut valide dispense, ut ibi explicui. Et Barbosa, ff. solut. matrim. rubr. 2. p. nu. 105. dicit non esse causam sufficientem mutuum consensum. Et ita credo, nisi quando inter se ita essent discordes coniuges, ut infelices exitus absque remedij spe timeantur: ut numero 3. & 4.

DISPUTATIO XVII.

Utrum possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo baptizantur?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Potest Pontifex dispensare, num. 2.

- 1 **V**idetur non posse, cum per baptismum fiat illud matrimonium, sacramentum, ut dixi hoc lib. 2. disputatione 9. num. 5. & cum sit iam consummatum, representabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, quæ est ratio omnimodæ indissolubilitatis matrimonij consummati, ut dixi disput. 13. num. 7.
- 2 Nauar. lib. 3. consiliorum, tit. de conuers. infidelium, in prima editione, consil. 1. in 2. conf. 3. in solutione ad secundum dubium, à num. 12. latè hoc tractat, & defendit posse. Cuius sententia mihi placet: quia firmitus est matrimonium ratum fidelium, quam consummatum infidelium, maiorem enim firmitatem sortitur matrim. ex ratione sacramenti, quam habet ratum fidelium, quam ex ratione contractus naturalis, quam solum habet matrimonium consummatum infidelium, ut latè probaui, d. disput. 13. num. 7. & ita illud dicitur ratum, hoc autem non, c. quanto, de diuort. & cap. fin. 28. q. 1. cum ergo possit Pontifex dispensare in matrimonio rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium, & fauet Abb. cap. ex publico, num. 14. de conuers. coniugato, ubi ait ex statuto Ecclesiæ dissolui matrimonium per conuersionem solam alterius coniugis. Nec obstat argumentum propositum, quia cum post factum sacramentum, nondum consummatum sit, non representabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem, & ita reputabitur tanquam matrimonium ratum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolui possit.

DISPUTATIO XVIII.

Utrum per professionem religionis dissoluatur
matrimonium ratum?

S Y M M A R I U M.

Varia sententia referuntur, num. 1. & 2.

*Dirimatur per professionem, num. 3. & ibi remissive, quid quæ-
do ambo coniuges proficiantur, vel manens in saeculo voces
continentiam.*

*An dirimatur per vota religiosorum tertij ordinis D. Fran-
cisci, vel beatorum D. Domini, num. 4.*

Quid per professionem vita Eremitica, num. 5.

Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Iesu, num. 6.

*Quid per professionem clericorum, vel monachalium ordinum
militarium, num. 7.*

*Quid per professionem equitum ordinum militarium, & an hi
sint veri religiosi, num. 8.*

*Quid per promotionem ad ordinem sacrum, num. 9. & ibi, quid
de Episcopis.*

Quidam, (vt refert Glossa cap. 1. de conuers. coniugato, verb. remanere) dicunt, non dirimi vinculum matrimonij rati, professione, sed manere inefficax, ita vt manens in saeculo possit aliud inire matrimonium. Hec sequitur Henricus de Gandauo quodlibeto, 5. q. 39. Erasmus in cap. 7. 1. ad Corinth. Franciscus Torrentis de sexta synodo, & in eadem sententiam propendit Claudius Espenceus lib. 6. de continentia cap. 4. ducuntur autem aliquibus ex argumentis, quibus hoc 1. lib. disput. 13. nu. 4. probauimus matrimonium ratum esse indissolubile.

Alij verò (vt testatur Panormitan. capitulo 2. num. 8. de conuers. coniugat.) docent dirimi vinculum, non tamen statim professione sequuta, sed dum manens in saeculo, alio alligatur matrimonio.

Sic tamen conclusio, vinculum matrimonij rati omnino dirimitur solemnī religionis professione alterius sponsi, & coniux manens in saeculo, est omnino à vinculo solutus, potestq. liberè ad alias nuptias transire, conclusio est de fide definita est ab Eusebio Papa, & habetur c. desponsatam, 27. q. 1. & à D. Gregorio Papa, & habetur cap. decreta legalia, 28. q. 1. & à Ioanne XXII. & hī in eius extrauaganti, antiquæ, de voto, & ab Alexandro III. c. 2. & cap. ex publico, de conuers. coniug. & ab Innocentio III. cap. ex parte tua, eod. tit. & nouissimè in Tridentino, sessione 24. de matrimon. canon. 6. ibi, *si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugis, non dirimi, anathema sit.* Et quāuis alij text. dicebant post ingressum religionis dirimi, intelligebant de ingressu cum effectu, nempe professione sequuta, & ita explicuit d. extrauagans antiquæ, & Tridentinum.

Secundò, probatur ex vñ Ecclesiæ, & Apostolorum traditione à Christo derivatam in primis D. Ioannes testis Beda in proemio in D. Ioannem, & alijs authorib. graui- bus nostri temporis, id attrit uentibus, D. Augustino, & D. Hieronymo in eodem proemio vocatus est ex nuptijs ad Apostolatam. Quamuis (vt verū fateor) hoc nō ita sit, vt optimè probat P. Toledo in c. 2. Ioannis, annotatione, 13. & Cæsar Baronius to. 1. annalium Ecclesiasticorum, anno 31. Christi, fol. 107. & ex D. Hieronymo, & D. Augustino, nec illa proemia sunt ipsorum, & ex D. Ignatio, Et ideo omisso hoc exemplo, asseram alia. Diuam Teclam ante matrimonium consummatum, conuertit D. Paulus, & ad vitam perfectiorem vocauit, teste, D. Ambrosio lib. 2. de virginibus, & Epiphanio hæresi, 38. & D. Alexius, Diuac. Cæcilia ex nuptijs ad statum perfectiorem transierit, vt testatur Metaphrastes, & Surius in eorū vitis, & idē do Machario refert D. Hieronymus, vt asserit Gratianus, can. scripsit, 27. q. 1. & alia huiusmodi exempla referunt D.

Greg. lib. 3. dialogorum, c. 14. & D. Augustinus lib. 8. confessionum, cap. 6. Quæ autem sit ratio, dicam tota disputa- tione sequenti, & vtrum idem sit, qñ ambo sponsi profici- tur, vel manens in saeculo, continentia vouet: dicā disp. 20.

Hinc inferitur non dirimi matrimonium ratum, per vota emissa à quibusdam feminis religiosis D. Domini, & quas Beatas vocant, & à quibusdam viris tertij ordinis D. Francisci: non enim solemniter proficiuntur: sed votis simplicibus se alligant. Sic Abbas, cap. ex parte, el secundo, nu. 13, de conuers. coniugato, Angelus matrim. 4. nume. 18. Lancelottus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. religionem. Et ex Theologis, Victoria summa, de matrim. nu. 25. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum, Ledesma, 2. par. q. 63. art. 3. in fi. Sunt tamen aliquæ Beatae tertij ordinis D. Francisci, quæ in communi viuunt, profici- tæturque, & sunt vere religiosæ, vt declarauit Sixtus V. sic Angelus sibi, & idem dicit Sotus 7. de iust. q. 5. artic. 3. ante argumentorum solutionem, de quibusdam Beatis D. Domini clausuram seruantibus: vnde benè dicunt harum professione dirimi matrimonium ratum.

Secundò inferitur, quod quamuis olim dirimeretur vita Eremitica in manu Episcopi, vel alterius prælati professione, eo quod solemnī esset: iam tamen nō est, sed ere- mitæ, aut nulla, aut simplicium vota emittunt, vnde ijs votis non dirimitur matrimonium ratum. Sic Sotus, 7. de iust. quest. 5. art. 3. ante argumentorum solutionem, Hen- riquez alios referens lib. 11. de matrim. cap. 8. nu. 7.

Tertio inferitur, quamuis dirimatur per solemnem triū, aut quatuor votorum professionem in Societate Iesu: non tamen dirimi per vota coadiutorum formatorum in ea emissa, sunt enim simplicia, quamuis publicè emittantur: vt testatur Gregorius XIII. in Bulla eidem concessa, inci- pienti, Alcédente Dño, & habetur, p. 5. constitutionū eius- dē Societatis, c. 4. in initio. Sic Henriquez eod. cap. 8. n. 7.

Quartò inferitur dirimi per monitium, & clericorum ordinum militariū sub clausura viuētium professionem: quia solemnī est, Et in hoc conueniunt omnes, & Sotus 4. dist. 27. quest. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum.

De professione autem equitum militarium ordinum, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere possunt, vt sunt equites D. Ioannis: non constat inter Doctores: qui- dam enim dicunt, per eam non dirimi matrimonium ratum: quia non verè, & propriè religiosi sunt, cum proprium re- tineant, moreque secularium extra clausuram viuunt. Sic Sotus loco proximò citato, & versic. quo circa si mea, & lib. 7. de iust. q. 5. art. 3. ad 3. versic. quod si contra.

Sed dicendum est dirimi, quia est solemnī professio, aliàs non dirimeret matrimonium contrahendum: iuxta c. vnicum, de voto in 6. & hi equites verè, & propriè reli- giosi sunt: vt tenet multi, quos refert, & sequitur Bobadilla in sua politica, lib. 2. cap. 19. num. 11. Sic docent Nauar. lib. 3. consilio, tit. de conuers. coniugato, in 1. editione, con- sil. 1. in 2. vero, consil. 2. Corduba summa, q. 178. in fi. Hen- riquez lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 6. & refert ita fecisse D. Gation. Ducem Metinæ sapientum consilio habito, & in statutis horum equitum per Pontificem approbatis habe- ri, posse ad eam religionem admitti alligatos matrimonio rato: idem tenet Ludouicus Lopez 2. par. instruct. de ma- trim. ca. 48. ad 4. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 61. art. 2. ad 4. Barbosa, ff. sol. matrim. rubr. 2. par. nu. 82. Manuel 1. to. summa, 1. editione, c. 139. nu. 2. & super bullam cru- ciatam, 9. nu. 123. Vega lib. 6. summa, casu 17.

Vitimò inferitur, matrimonium ratum minimè dissolui per ascensum ad ordinem sacrum, vel Episcopatum: vt de ordine sacro definitum est à Ioan. XXII. extrauaganti an- tiquæ, de voto, & de Episcopatu constat ex Ecclesiæ vsu sa- tenturq. omnes, quia ius de sola solemnī professione hoc statuit: votum autem ordini sacro annexum, est per acci- dens, solemnē: nec status Episc. quamuis perfectior sit cum mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei coniugio, sed ex solo Ecclesiæ statuto: vitæ autem monasticæ repu- gnat ex natura rei matrim. postea contractum.

DISPUTATIO XIX.

Quo iure professio religionis dirimat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Referuntur duae sententiae, num. 1. & 2.

Sententia Auctoris, num. 3. & solvuntur argumenta.

Triplex est sententia, prima ait ex natura rei id professioni competere, & subinde ex iure naturali diuino. Ducitur, primò: quia professio mors spiritualis est, iuxta illud ad Colossen. 3. *mortui estis, & vita vestra abscondita est in Christo*: & matrimonium ratum, cum solo consensu contrahatur, est vinculum spirituale: ergo sicut mors naturalis suapte natura dissoluit vinculum carnale matrimonij consummati, ita mors spiritualis professionis, dirimit ex natura rei vinculum spirituale matrimonij rati.

Secundò, quia ipsa ratio naturalis dicat, licitum esse ab imperfectiori, ad perfectiorem statum, transitum, nulla tertio iniuria illata: ut contingit hic, non. n. sit iniuria proli, cum ea non possit esse in matrimonio rato: nec manenti in saeculo, quia potest aliud inire matrimonium, & quamuis esset aliqualis iniuria, non tanta est, quin bono religionis maximo compensari valeat. Huius sententiae vnuersaliter videntur esse D. Thom. 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. quest. 1. articula 2. in corpore, Richardus eadem, d. art. 2. quest. 2. Durand. quest. 2. num. 9. Paludan. quest. 3. art. 3. nu. 10. Altisiodorensis lib. 4. Summa, tract. 9. cap. 2. in questione incidenti, quam ibi disputat. versic. solutio ad hoc: Arboris lib. 11. Theosophia, cap. 16. versic. quartus an vir, Belarminus lib. 2. de monachis, cap. 38. Ludou. Lop. 2. parte instructor. de matrimon. c. 39. fol. 1053. Et ex iurisperitis, Turrecremata, cap. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 2. num. 3. Barbosa, ff. solut. matrim. rub. 2. p. nu. 76. Lancelot. instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. sponsalia: nam hi omnes probant hanc dissolutionem, prima ratione posita, & expresse tenent Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. nu. 7. Ledelma 2. par. 7. q. 5. art. 2. & quest. 69. art. 7. ad finem.

Secunda sententia docet, dissolui solo iure Pontificio, ducitur à sufficienti diuisione, quia non dissoluitur iure naturali, nec diuino positiuo, ergo solo Pontificio humano. Probat minor, q. non dissoluitur iure naturali, latè probabitur, num. seq. quòd autem non iure diuino positiuo, probatur, id. n. absque praecisa necessitate, multiplicadum non est, nec tale ius ex sacra pagina constat, & D. Paulus, 1. ad Corin. 7. multa de matrimonij dissolutione egit, per conuersionem ad fidem: non meminit aut de religionis professione. Nec h. ex traditione, quia sancti quorum disputat. praeced. nu. 3. memini, qui post matrimonium ratum, transierunt ad perfectum statum ad veram religionem non conuolantur, ut de D. Alexio constat, ex Metaphraste, & de alijs, in eorū vitijs, & ita non obstat aliquos illorū, ante ius Pontificium, quo professio dirimit matrimonium ratum, id fecisse: quia cum non transierint ad veram religionem, sed ad vitam celi, illud supra omne ius, ex reuelatione, & speciali Spiritu sancti instinctu, contigit. Restat ergo ut haec dissolutio, ex solo iure Pontificio sit. sic tenent Host. c. ex publico, super verbo consummatum, de conuers. coniugar. & ibi Ioan. Andr. nu. 9. Anton. nu. 16. Anch. repetitione, super c. canonum, nu. 28. de constit. Felin. conf. 26. nu. 19. Et ex Theologis, Gandano quodlibeto 5. q. 35. Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 86. & seq.

Tertia sententia, quam probabiliorē reputo, licet duae praecedentes probabiles sint: asserit hoc competere professioni, ex solo iure diuino positiuo, concedenti Christo id privilegium illi. Probat, quia non competit ex natura rei, nec ex iure Pontificio, ergo ex iure diuino positiuo. Probat, primò non competere ex natura rei, quia aliàs non posset dici matrimonium ratum, ex natura rei indissolubile, id enim tale dici nequit, quod per causas natura-

les solui potest: ut ceteri contractus naturales, sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur causae sufficientes dissolutionis. Et confirmatur, quia si matrimonium ratum, ex natura rei dissolueretur per superuenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile.

Secundò, quia attentata sola rei natura vorum solemne emissum, post matrimonium ratum, est prorsus irritum: ergo non potest per illud, ex natura rei dissolui matrimonium ratum: patet antecedens, quia res vni tradita nequit validè alij tradi, absque domini consensu, per matrimonium autem, traditum erat corpus alteri coniugi: non valet, si dicas hanc iniuriam compensari maiori religionis bono: quia hoc tantum est verum, supposito Christi privilegio, quo stante includitur in matrimonio rato tacita quaedam conditio, nisi voluero ad religionē transire, aliàs enim ex natura rei non includeretur. Quod sic constat, nā aut hoc maius bonum est coniugis transcurrentis ad religionē, & huius boni non compensat iniuriā alteri illatā, auferendo rem suam: debet enim esse maius bonum eiusdem iniuriam passi: aut est maius bonum coniugis manentis in saeculo, & hoc non: quia ipsi nil utilitatis accrescit: aut maius bonum totius Ecclesiae, quod manens in saeculo, bono proprio praeferre tenetur, & hoc non probat dissolui per hoc matrimonium, quia sepe erit inutilis Ecclesiae, & adeo rudis, ut ad id sit ineptus: itē, quia similiter probaret per Episcopatum dissolui: itē similiter probaret de matrimonio consummato, saltē ubi nō est proles: item solū probaret licere ingredi, non tñ prius matrimonij vinculum dissolui.

Tertio, quia nullus est contractus ita indissolubilis, ac matrimonium ratum: ut constat, ceteri. n. contractus multis ex causis dissoluantur, & praecipue ex mutuo consensu, q. lōgē abest à matrimonio: at professio religionis nō dissoluit ceteros contractus, per quos ius acquiritur tertio, ut obligationem ad soluendum debita, v. ditionem. Dices hic, si nō tñ agnare religioni: contra seruitus repugnat religioni, & tñ, qui se in seruum vedit, nequit ad religionem conuolare.

Quarto, quia neutra ratio primae sententiae, probat ex natura rei dissolvere: non prima, quia religionis professio, non est vera mors spiritualis, sed metaphorica: item aliàs dissolueret matrimonium consummatum. Item vota simplicia in religione approbata, ut in Societate Iesu, sūt mors spiritualis, imò cum quis renunciat honoribus, ac diuitijs in saeculo, mors est spiritualis, iuxta illud Pauli, ad Galat. 2. *Vino ego iam non ego*. Item est mors voluntaria, & non naturalis, & ita non apparet, quo pacto possit ex natura sua dissolvere contractum, ex natura rei indissolubilem. Praeterea, quia et matrimonium ratum non continet traditionem propriè spirituale, cū re vera tradatur corporū dominiū, per contractum externum, & sensibilem. Quod aut id non probet secūda ratio, quia religio est status perfectior, probatur: quia idem probaret de matrimonio consummato. Quod si dicas fieri iniuriam proli, & relictæ feminæ, cum iam sit deflorata: cessaret utique haec iniuria, quando non esset proles, & relictæ consentiret. Praeterea, quia in matrimonio rato potest esse similis iniuria relictæ, quādo absque seminis effusione deflorata esset, quo casu nō est matrimonium consummatum, ut dicemus disput. 21. nu. 5. Praeterea, quia esse religionem statū perfectiorem, & mortem spirituales, non probat dissolui prius matrimonij vinculum, non. n. est incōparabilis cū vinculo matrimonij, ut constat, quando post matrimonium consummatum, ambo cōmuni consensu profitentur, valet. n. professio, & manet matrimonij vinculum, & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & nō dissoluitur vinculum matrimonij rati, iuxta D. Thomam, & quos, ut dicam disput. sequenti, nu. 2. Sed tantum probat manenti vinculo matrimonij, posse alterum transire per cōmationem ad statū perfectiorem. Ex his ergo probatū restat per professionem non dirimi ex natura rei matrimonium ratum. Probat alia pars, nempe hoc non provenire ex solo iure Pontificio, ex c. ex publico, de conuersione coniugar. ubi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex sacri eloquij interpretatione:

& ex cap. ex parte, el 2. eodem tit. vbi ait Pontifex sanctos ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, transisse à matrimonio rato ad statum perfectiorem.

Secundo, quia cum dissolutio matrimonij rati sit certissima, reduci debet in causam certam, incertissimum autem est, posse lege generali statui dissolutionem matrimonij rati: vt dixi hoc 2. libro disput. 14. num. 4. ergo reduci debet ad Christi priuilegium, per quod omnia consonant.

Tertio, quia initium huius consuetudinis non inuenitur in iure Ecclesiastico, sed à principio nascentis Ecclesie extat, vt constat in exemplis adductis disputat. precedenti, num. 3. ergo credendum est hoc Christi priuilegium, per traditionem haberi: & ad hoc est duplex congruentiæ ratio adducta pro priori sententia, num. 1. & forte hoc modo asseritur à Doctoribus ibi citatis, & non quasi velint probare ex natura rei dirimi matrimonium per professionem.

Noluit autem Christus id priuilegium concedere respectu matrimonij consummati, quia significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem, & rationem iniuriæ proles, & semina in sæculo relicta, & quia cum per coniunctionem fiant coniuges vna caro, esset acerbum eos diuidere, vt ait Alexander III. ca. 2. de conuers. coniugato. Hanc sententiam tenent Scotus. 4. d. 31. q. 1. versic. tertio modo dici potest, Abulensis. 1. reg. c. 8. q. 98. 103. & 113. Victoria de potestate Papæ, propositione 1. nu. 1. ad 1. Sotus, 4. d. 27. q. 1. art. 4. conclus. 1. vers. ad illud, Petrus de Soto lectione 11. de matrim. §. post hoc, Ledesma 2. par. 4. q. 63. art. 3. fol. 119. colum. 4. Corduba lib. 1. questionarij, q. 15. §. ad rationes, Veracruz, 2. par. Speculi, art. 28. concl. 2. Angles Floribus, 1. par. q. 1. de essentia matrimonij, d. 26. art. 3. difficultate 1. fol. 130. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. num. 6. Bartholomæus à Ledesma dubio 64. de matrim. fol. 1566. Petrus de Ledesma de matrimonio, quærit. 62. art. 2. conclus. 4. fol. 191. Et ex iuris peritis, Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moralium, tit. 12. num. 277. Gutier. lib. 1. Questionum canon. c. 17. num. 26. 35. & 43.

Ad argumenta primæ, & secundæ sententiæ, constat ex dictis, num. 3.

DISPUTATIO XX.

Vtrum quando post matrimonium ratum, vterque coniux communi consensu profitetur religionem, vel alter profitetur, & manens in sæculo vouet continentiam, dissoluatur matrimonium ratum?

S V M M A R I V M.

*Quid conferat scire an dissoluatur vinculum ræne, num. 1.
Opinio asserens non dissolui, quando vterque proficitur, nu. 2.
& verior contraria, num. 3.
Quid quando manens in sæculo, vouet continentiam, num. 4.*

Hæc questio utilis est, nam si dicamus vinculum matrimonij non dirimi, si alter post professionem fornicetur, adulter erit: & dispensante Pontifice in professione, non poterit illud inire matrimonium, nisi simul Pontifex dispense in matrimonio rato; contrarium autem in vtroque euentu dicendi in est, si vinculum illud dissoluatur. Ita aduertit Ledesma, 2. p. 4. q. 63. art. 3. fol. 117.

Aliqui ergo asserunt non dissolui vinculum, cum vterque communi consensu proficitur. Quia quando vnus tantum proficitur, quantum in se est renunciat vinculo coniugij, & ideo alter à vinculo illo absoluitur: dum vterque autem proficitur, neuter renunciat. Præterea, quia textus omnes, quos retuli disput. 18. num. 3. decident matrimonium ratum dissolui per professionem, expressè loquuntur, quando alter sponsus religionem proficitur, sic D. Tho. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 3.

ad 1. Paluda. ibi, q. 3. art. 2. conclus. 2. num. 17. & citè videtur tenere Palacios ead. d. dist. ut. 2. fol. 476. col. 2. §. est autem: & censet esse probabile Ledesma citatus, num. 1. & videtur censere probabile Henriquez, lib. 11. de matrimonio, cap. 8. num. 9. in commento, litera D, tantum enim appellat oppositum, probabilius. Et est probabile.

Sed multò probabilius est dissolui, quia hæc dissolutio non prouenit ex iuris proprij renunciatione, non enim sufficit ad eam, vtriusque coniugis renuntiatio, nedum vnus, sed hoc oritur ex Christi priuilegio, qui hoc professioni concessit, eo quod mors spiritualis, & status perfectior sit, vt dixi disput. precedenti, num. 3. quæ rationes æquè procedunt, siue vterque, siue alter profiteatur. Et ita hanc sententiam dicit communiorē esse, & in eam magis inclinat Ledesma proximè citatus: & dicit esse probabiliorē Henriquez, quem numero precedenti retuli.

Hinc inferitur non audiendum esse Paludanum allegatum, num. 4. qui dicit non dirimi matrimonium, quando communi consensu alter proficitur: alter autem in sæculo continentiam vouet: quia ambo sunt conformes in proposito. Sed hæc sententia nullo modo est tuta: quia textus allegati disputat. 18. num. 3. absolūtè decidunt vinculum matrimonij rati dirimi per alterius professionem.

DISPUTATIO XXI.

Quando censeatur matrimonium consummatum, ita vt indissolubile efficiatur professione, aut Pontificis dispensatione?

S V M M A R I V M.

*Quando semen non recipitur in vase naturalis, non est consummatum, num. 1.
Quacunque arte, aut demonum ministerio in vase recipiatur, est consummatum, num. 2.
Quot sint difficultates disputanda, num. 3.
Quid si vir penetret vas femineum, non tamen intra vas seminet: ponitur 1. opinio affirmans, num. 4. contraria, nu. 5. & quid si femina sola seminet, num. 6.
An saltem quando vir deflorauit feminam post matrimonium ratum, non tantum seminauit, possit religionem ingredi, vel interdiciatur ratione damni, num. 7.
An credendum sit viro, qui accessit ad sponsam, & dicit se non seminasse, num. 8.
Soluntur argumenta, num. 9.
Vtrum satis sit virum seminari intra vas, femina non seminante: ponitur vera opinio affirmans satis esse, num. 10. & contraria probabilis, num. 11.
An semen femineum sit necessarium ad generationem, & possit dici virginem illud ministrasse in Christi incarnatione, num. 11.
An copula præcedens matrimonium, efficiat illud consummatum, opinio affirmans, num. 12.
Contra verior, num. 13. & explicatur, l. lecta, vers. dicebam, §. si cert. petat.
Quod incontinenti sit, dicitur inesse, num. 12. iuncto nu. 13.*

In hac disputatione conueniunt omnes quacunque seminis effusione extra naturale vas, non consummari matrimonium: & colligitur clarè ex cap. extraordinaria 35. q. 3. quod est Urbani Papæ, vbi habetur pollutionem extraordinariam non producere affinitatem. Et ratio est, quia ea non est copula carnalis, nec efficit coniuges vnā carnem: sic docent omnes auctores.

Similiter conueniunt consummari, quacunque arte semen recipiatur intra vas naturale, absque illius penetratione: quia ea copula sufficiens est generationi, per eamque sponsi vna caro efficiuntur. sic D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 11. ante §. 1. Corduba Summa, quæst. 178. Sotus 4. d. 27.

8 Non crederetur autem in foro externo, sponso qui ad sponsam accessit, dicenti se minime seminasse: quia est testis in causa propria, & cum frequenter seminatio contingat, ea praesumitur: in foro autem conscientiae fides ei adhibenda esset. Sic Archidiaconus, c. extraordinaria, 35. quest. 3. Petrus de Sanson, quem refert, & sequitur Henricus, c. fraternitati, nu. 9. de eo qui cognouit consanguineum. & ibi Alex. de Nevo, nu. 8. Sylvest. matrim. 8. q. 1. d. 2. Greg. Lop. l. 5. verb. carnaliter, tit. 6. par. 4. Et ex Theologis Palud. 4. d. 41. q. 1. ar. 3. conclus. 1. num. 18. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 11. ante §. 1.

9 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 4. respondetur, eam solam dici, veram carnalem copulam, per quam coniuges efficiuntur una caro: ut probavi, num. 5.

Ad secundum dico, in hoc casu non extendi privilegium nisi ex mente ipsius Christi, qui illud concessit matrimonio consummato, ratione significationis, & damni prolis, unde de ea consummatione, aperte intellexit, quae apta est significationi, & proli suscipiendae, qualis sola est, ubi semen intra vas recipitur: ut probavi eod. num. 5.

Ad tertium argumentum fateor eam esse aliqualem rationem: potissima tamen est significatio, & damni prolis, quae hic desunt.

10 Questio secunda, utrum censetur matrimonium consummatum, si solus vir intra vas naturale seminet? communis sententia affirmat, ceteri consummatum eoque innititur fundamentum, quod semen semineum ad generationem necessarium non sit, teste Philosopho lib. 2. de generat. anima, c. 1. & Galeno sibi contrario 2. lib. de sanitate tuenda, c. 1. & lib. 2. de naturalibus facult. c. 3. Avicenna, lib. 9. animalium, cap. 1. & multis alijs, quos referunt, & sequuntur Hugo Senensis super libros Tegni Galeni, lib. 2. super §. frigidum verò, & siccum. Feltrio, lib. 8. metaphys. quest. 2. Et ex Theologis: D. Thomas, 3. p. q. 3. art. 5. ad 3. quem ferè omnes Theologi sequuntur: cum ergo copula generationi sufficiens consummet matrimonium, ut late probavi, nu. 5. & talis sit, ubi vir solus intra vas femineum seminat, illa consummabit. Sic docent Cardin. cap. fraternitati, in fine de eo, qui cogn. consanguineum. ubi Abbas, in fine, & Alex. de Nevo, nu. 10. & clare videtur tenere Anchar, ibi, nam paulò post principium, ait, ad affinitatem non requiri semen semineum & in fine concludit, inde colligendum esse, quando vir possit religionem ingredi. Idem videtur clare tenere Archidiaconus, cap. extraordinaria, 35. q. 3. in fine, ubi relata contraria Hugonis sententia, remittit se ad ea, quae notavit, c. nasci, §. 6. d. ubi defendit semen muliebre non desiderari, ad generationem, & ita aperte sentit, nec ad consummationem exigi. Idem tenent Sylvest. matrimonium 8. q. 1. dicto 2. dicēs esse omnium, & refert Federicum: quem etiam ferè omnes Doctores referunt: sed cum diligenter quaesierim, in nullo loco ex ijs, qui citantur, inveni: Rosella, verb. impedimentum, impedimento 14. nu. 8. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 4. q. 2. nu. 3. in fine, Ant. Cuccus lib. 1. instit. moral. tit. 1. 2. nu. 243. Et ex Theologis. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. ante §. 1. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. hoc autem perplexum Henricus lib. 1. de matrim. c. 8. num. 8. in commento, littera N, & c. 15. nu. 3. Barthol. a Ledes. de matrim. dubio 40. concl. 5. Vega lib. 3. summa casu 157.

11 Sed quamvis hæc sententia communior, & probabilior sit: non tamen est adeo certa, ut quidam ex eius defensoribus existimant; cum innititur illi soli principio Philosophico, quod semen femininum non sit necessarium ad generationem, & illud non est certum, quia satis probabiliter multi tenent contrarium, ut Hippocrates, & Galenus, quos refert Iabellus 8. Metaphysicæ, q. 17. idem Antonius Andreas eodem, lib. 8. q. 2. Valles, lib. 2. controuersiarum medicarum, & Philosophicarum, c. 6. Vega lib. 1. de arte medendi, cap. 3. & late Pero Mato tract. de semine, a §. 1. a verò, vsque in finem. Et ex Theologis Abulens. paradoxo, 1. c. 48. Caietanus 2. 2. q. 154. art. 12. §. ultimo incipienti, ergo autem, & multi alij: cum ergo fundamentum non sit certum, ita nec opinio illi innitens: quod adeo probabile est, ut Suarez, 3. p. quest. 32. artic. 1. disputat. 10. sectione 1. folio 182. fateatur cum alijs esse probabile adfuisse semen in Virgine, alij

que omni prorsus inordinatione, ut ministret conceptioni Christi materiam, ut sic esset vera, & naturalis mater Dei: quod idem defendit Pero Mato in appēdē ad tractatum de semine, ubi quid naturale, & quid miraculosum fuerit in Christi conceptione, §. an verò Maria virgo, & probat absque omni inordinatione, & concupiscentia posse decidi semen. Quare concludo esse probabile non consummari matrimonium, nisi etiam femina seminet. Probat, quia ad matrimonij consummationem requiritur copula, ex qua sequi potest generatio, ut fatentur Sylvest. & Tabiena, ubi allegauimus num. precedenti, & clare colligitur ex ceteris Doctoribus, cum inde probent consummari matrimonium absque femineo semine, quod non sit ad generationem necessarium: sed probabile est nisi femina seminet, non posse ex ea copula sequi generationem, ut probavi, ergo similiter habet eandem probabilitatem, non esse consummatum matrimonium viro solo seminate.

Item, quia est probabile, per solam vtriusque seminis commixtionem, fieri coniuges vnā carnem: ut ex Diuo Thoma, D. Bonauent. Viguerio, statim dicam: est etiam probabile non oriri affinitatem ex copula, in qua mulier non seminat: ut ex aliquibus dicam: ergo etiam est probabile ea copula non consummari matrimonium: nam ut probavi, nu. 5. ea sola copula consummat, per quam coniuges efficiuntur una caro, & quæ satis est ad affinitatem producendam. Pro hac sententia videtur aperte D. Thomas, 4. distinct. 41. q. 1. art. 1. questiuicula 4. ad 2. ubi hæc dicit, *vir & mulier efficiuntur una caro per commixtionem seminum, unde quantumcumque aliquis claustra pudoris frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas*: quod iisdem verbis docent D. Bonauent. 4. d. 41. q. 1. Viguerius lib. institutionum, c. 16. §. 7. vers. 9. in sexto impedimento, ubi pondero hos asserere non effici vnā carnem, nec contrahi affinitatem: unde consequenter iuxta dicta sequitur, nec consummari matrimonium. Ad idem sunt Laurentius, quæ refert, & sequitur Archidiaconus, c. vnic. de sponsal. in 6. n. 3. & 4. & Duran. 4. dist. 41. q. 1. art. 1. nu. 7. ubi docent non contrahi affinitatem, nisi adsit vtriusque seminis commixtio, & dicit Archidiaconus, hoc manifestè probari, cap. lex, 27. q. 2. ibi, *sed nec osculū parit propinquitatem, quod nullā facit sanguinis commixtionem*. Et in proprijs terminis tenent Vincentius, & Hostien. (ut refert Sylvest. matrim. 8. quest. 15. dicto 2.) Hugo, 3. 1. quest. 3. cap. 1. Innocent. c. fraternitati, in initio, de eo qui cognouit consanguineum, & ibi Anton. n. 3. & videntur tenere Hostiens. eo, cap. fraternitati, in fine, Ioan. Andr. ibi, nu. 2. Henricus in fine, Præposit. nu. 1. ubi relata hac sententia Innocentij, requiri vtriusque seminis commixtionem: hæc dicunt, *hæc opinio non multum placet, quia non facile de commixtione seminis vtriusque fieret iudicij fides, nisi sequatur prole; hoc ideo dico, quia sine seminum commixtione non fit generatio*. Vbi pondero eos dicere non multum placere, quasi aliquantulum, & tanquam probabilis ea opinio placeat, & eos concludere ad generationem esse necessariam, vtriusque seminis commixtionem: unde infero iuxta dicta, esse etiam necessariam ad consummationem.

12 Questio tertia, utrum in matrimonium consummetur per copulam precedentem? Id enim affirmat Hypolytus singulari §. 10. referens Claudium, & Syriam nuptialem, & in hanc partem inclinat Bald. licet nihil definiat, cap. licet, de translatione Episcop. in fine, & probat, quia matrimonium sequens retrahitur ad copulam precedentem, & illam ita confirmat, ut prolem ex ea habitam efficiat legitimam, cap. tanta, qui filij sint legitim. ergo similiter confirmabit, ut censeantur habita post matrimonium, illudque consummet. Et confirmat, quia, cum id quod incontinēti sit, videatur inesse, lege lecta, vers. dicebam, ff. si certum per. saltem ita erit, quā paulò post copulam, matrimonium celebratur.

13 Sed dicendum est minime consummari, quia matrimonium solum consummatur per copulam matrimonialem illa autem fornicaria est. Item per cap. veniens, de sponsalibus, ubi probatur, ut sponsalia transeant in matrimonium, per copulam, iuxta, cap. is qui fidem, de sponsal. oportere,

oportere, ut copula illa subsequatur matrimonium. Nec obstat primum argumentum contrarium, quia quamvis illa fictio admittatur favore prolis, quæ non deliquit: æquum non est eam favore fornicantium, admitti, contra regulam, l. siue hæreditaria, ff. de negot. gest. Non obstat etiam secundum argumentum, quia ea regula procedit per fictionem quo ad iuris effectus, & nusquam legitur legem aliquid fingere in delinquentium favorem, & ideo hanc sententiam tenent Paulus, l. finali, num. 3. C. de Episcop. & cleric. Boscheus tractat. de nuptijs, lib. 1. num. 8. Ripa rubr. ff. solut. matrimon. num. 25. Socin. iun. consil. 28. num. 6. & 16. Sylvest. religio, 2. quest. 9. & verb. diuortium, quest. 1. d. 4. Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 2. q. 3. num. 4. in fine. Nauar. summa, cap. 22. Hispana, num. 85. Latina, num. 84. Couar. 4. decret. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 15. Acosta, l. cum tale, §. si arbitratur, ampliat. vltim. num. 19. ff. de condit. & demonstr. Menoch. de præsumptionibus, lib. 3. præsumpt. 1. num. 44. & 45. Barbosa alios referens, ff. solut. matrimon. rubr. 2. par. num. 107. Et ex Theologis Palacios, 4. d. 27. disput. 2. fol. 585. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 8. nu. 8. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 61. art. 1. in fine.

DISPUTATIO XXII.

Utrum copula per vim extorta ita consummet matrimonium, ut neutri sponso liceat ad religionem transire?

SUMMARIVM.

Quando post bimestre concessum à iure ad deliberandum de ingressu religionis, sequitur copula vi extorta, illud consummat, num. 1.

Quor. sint quæstiones disputanda, num. 2.

An copula intra bimestre vi extorta, illud consummet? prima opinio negans, num. 3.

2. Verior consummare, num. 4.

Utrum possit sponsa vi oppressa ingredi religionem? opinio negat. n. 5. & ibi, ubi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Opinio verior affirmans, nu. 6. & ibi, nullus ex culpa sua commodum reportare dicitur, & sine sua culpa nemo dicitur suo iure privari.

Quid, si proles sequuta sit, & commodè educari nequeat, n. 7.

Utrum vir vi copulæ extorquens, possit ingredi religionem, nu. 8.

Quod, si vir ante matrimonium consummatum tradat uxorem alteri deflorandam, an possit ingredi religionem, nu. 9.

& solvantur argumenta, num. 10.

Quid, quando metu sponsa cognita est? Opinio asserens non posse sponsam ingredi religionem, nu. 11. Contraria verior, n. 12.

An sponsus peccet cogens sponsam post bimestre, num. 13. & quid ante bimestre? prima opinio non peccare, num. 14.

Contraria verior, num. 15.

An exigatur, ut peccet sponsus cogendo, ut sponsa affirmet se velle ingredi religionem, num. 16.

Utrum sponsa vim passa possit semen expellere, num. 17. & ibi, quid de passa vim ab alio, & an liceat vi surripere à latrone furtum iam ablatum, etiam ipsum occidendo.

Questio hæc si intelligatur de copula vi extorta post bimestre concessum uxori ad deliberandum de religionis ingressu, dubio caret. Quia cum vir utatur iure suo, utendo corpore sibi debito, verè consummatur matrimonium, & neutri licet ad religionem transire. Sic Io. Andr. regul. quæ contra iuris, de regul. iur. in 6. Præposit. c. fin. §. 5. dist. Sylvest. verb. diuortium, quæst. 5. vbi Armilla, num. 6. Gregor. Lopez, l. 4. in fine, tit. 1. par. 4. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 12. versic. circa præmissa dubium, Petrus de Ledesma de matrim. q. 61. art. 1. fol. 583. Vnde tota difficultas est, quæ copula intra illud bimestre vi extorquetur.

2. Quinque igitur quæstiones disputandæ sunt.

Prima est, utrum per copulam intra bimestre extortam, consummetur matrimonium.

Secunda, an saltem liceat sponsæ vim passæ transire ad religionem.

Tertia, an idem liceat, quæ solo metu copula extorta est, Quarta, an sponsus sic cogens peccet.

Quinta, an sponsa vi oppressa possit incontinenti semen expellere.

3. Quæstio prima, utrum per copulam vi intra bimestre extortam, consummetur matrimonium? Quidam censent non consummari, & ita professione sequuta, vel obtenta Pontificia dispensatione, dirimi matrimonij vinculum. Probat, quia matrimonium consummatum repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per carnem, indeque omnimodam indissolubilitatem sortitur, ut probavi hoc secundo libro, disput. 13. nu. 1. & 7. ergo per eam solam copulam consummabitur, quæ hæc unionem repræsentare potest, sed huiusmodi est sola copula voluntaria, cū unio Christi voluntaria fuerit. Ita docent Henricus, cap. fin. nu. 4. de spon. duorum, Armilla, verbo diuortium, nu. 6. & aliqui, ut refert Duran. 4. dist. 27. q. 2. nu. 14. & tamquam probabile ibi reliquit nu. 15. neutram. n. partem definit, & Paludan. 4. d. 27. q. 3. art. 2. conclus. 1. num. 10. dicit hoc esse probabile. Idem videtur clare tenere Ioan. Andr. reg. quæ contra ius, de reg. iur. in 6. dicit. n. copulam ad matrimonium perfectum, requirere consensum, & idem videntur clare tenere Abbas, cap. 2. de conuers. coniugator. in fine, & Sylvest. verb. diuortium, q. 5. dicunt enim non videri sponsam communicasse suum corpus, cum inuita sit cognita.

4. Sed tanquam certum tenendum est matrimonium consummari, & effici prorsus indissolubile. Probat, quia ea copula vi extorta efficiuntur coniuges vna caro, ut constat ex c. discretionis, de eo qui cogn. consangu. vbi definitur iude affinitate oriri: quod nullo modo cōtingeret, nisi essent vna caro: ut probavi disp. præced. nu. 5. ergo. Et consummatur, quia (ut probavi cod. nu. 5.) copula ex qua oritur affinitas, consummat matrimonium, cū ergo copula violenta sufficiens sit, ut oriatur affinitas, consummabit matrimonium.

Secundò, quia ex parte viri, liberè fuit consummatum matrimonium, ergo ex parte eius, est omnino indissolubile, quamvis sponsa profiteatur, & cum matrimonij vinculum claudicare nequeat. idem erit ex parte sponsæ.

Præterea, quia constitutio dissolvens matrimonium, tanquam odiosa, eo quod matrimonium favorabile sit, cap. fin. de sentent. & re iudic. non est extendenda, sed restringenda, ut intelligatur de matrimonio, quod nullo modo consummatum est. Hanc sententiam, ut probabilior tenet Palud. proximè citatus, & Durand. co. nu. 15. eam videtur sequi, cum constituat illam in vltim. loco: Victoria dicēs esse certam, summa de matrim. num. 225. Ledes. idem dicens, 2. par. 4. quest. 63. art. 3. in fine, Palacios, 4. dist. 27. disputat. 2. fol. 583. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. nu. 10. Manuel 1. tomo Summar. 2. edit. c. 239. nu. 2. Ludou. Lop. 2. par. instructio, de matrim. c. 54. fol. 1197. Petrus de Ledes. de matrim. q. 61. art. 1. fol. 583. Vega lib. 2. Summ. casu 500. Et ex iuris peritis, Angel. matrim. 4. n. 17. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. nu. 10. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. c. rub. ad finem, Barbosa, ff. sol. matrim. 2. par. rubr. num. 106. & Doctores omnes referendi, nu. 5. asserentes sponsam vi oppressam non posse ad religionem transire, sunt eiusdem sententia: si enim ea copula matrim. non consummaret, posset utique.

Nec obstat arg. contrarium, repræsentat. n. unionem Christi cū Eccl. quo ad substantiam nam sūt coniuges vna caro, sicut Christus per carnem est vnitus Eccl. licet nō quo ad modum, hæc. n. unio spontanea est, illa autem violenta.

5. Quæstio secunda, utrum saltem possit sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum, ad religionem transire? Duplex est sententia 1. & satis probabilis, negat posse.

Primò, quia omnia iura clamant matrimonio consummato, neutri coniugi altero inuito licere transire ad religionem, cū ergo non distinguat, utrum copula vi, vel spontè habita sit, nec nos distinguere debemus, c. consilium, 2. o. §.

Secundò, quia vir vsus est iure suo exigendo corpus sibi traditum per matrimonij vinculum.

Tertiò,

quod Dominus dixit, non licere viro dimittere uxorem, nisi ex causa fornicationis, intelligendum est de his, quorum matrimonium est copula consummatum, sine qua confirmari non potest: & eodem modo intelligit D. Greg. Papa, & habetur, c. sunt, qui dicunt, 20. q. 2. ibi, sunt qui dicunt religionis causa connubia debere dissolui: lex tamen divina prohibuit, cum veritas per se dicat, quos Deus coniunxit homo non separet: ecce qualiter intelligit eum locum de matrimonio consummato, cum ex illo probet non licere coniugem ad religionem transire: quod de matrimonio rato esset hetericum. Dicere autem Principis expositionem non esse legitimam, ut ait Sotus, nu. 4. allegatus, non recte asseritur, maxime cum Alex. III. d. c. ex publico, asserat eam expositionem haberi ex sacris litteris, & forsitan alludit ad D. Pauli interpretationem ad Ephes. 5. ubi illemet verba ad matrimonium Christi cum Ecclesia, retulit, dicens, ego autem dico in Christo & Ecclesia, quae tamen probavi, nu. 1. intelligi de matrimonio consummato. Quod etiam, inde constat, quia prius dixit Christus, Matth. 19. erunt duo in carne una: & postea addit, quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo intelligit de matrimonio consummato, per quod coniuges fiunt una caro.

Nec obstat huic expositioni, duae Soti obiectiones. prior est, quia ea verba Genes. 1. hoc nunc ostendit Adamus ante matrimonij consummationem, & ex illis intulit Christus, Matth. 19. quos Deus coniunxit, homo non separet, ergo de eodem matrimonio intelligitur consequens, de quo antecedit. Sed haec non obstat, quia cum illa verba dixerit propheticè non ad praesentem illi coniugij statum, sed ad futurum pertinebat: quare Christus non intulit indissolubilitatem ex illis verbis, quousque expressit copulam, dicens & erunt duo in carne una.

Posterior obiectio est, quia Nicolaus Pontifex, c. scripsit, 27. q. 2. clare videtur exponere illum locum de matrimonio rato, ibi, nec scriptum est, quos Deus coniunxit, homo non separet, Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu utriusque coniugis, matrimonia dissoluntur ob religionem. Sed haec non obstat, quia Pontifex ibi loquitur de matrimonio consummato Lotarij regis, & reginae, quae à Pontifice petebat facultatem religionem ingrediendi viro relicto: cui Pontif. respondet, id fieri non posse, nisi quo ad totum, & viro consentiente, eandemque vitam eligente. Et constat haec expositio, quia si esset matrimonium ratum, non desideraretur viri consensus, & eiusdem vitae electio. Huius sententiae videtur clare D. Th. 1. 2. q. 101. art. 5. ad 3. ibi, matrimonium fuit in veteri lege prout erat in officio naturae, non autem prout est sacramentum communionis Christi & Ecclesiae: unde & in veteri lege dabatur libellus repudij, quod est contra sacramenti rationem: & tenet expressè, 4. d. 27. q. 1. art. 1. quæstionem 2. ad 1. & 3. D. Bonau. eadem d. art. 3. q. 2. ubi Duran. q. 1. nu. 15. Richard. art. 2. q. 2. in corpore, Alti. d. orensis lib. 4. summa, tract. 9. c. 49. incidenti, quam ibi disput. vers. solutio ad hoc Paul. Burgensis Mart. 19. additione 1. ad Gl. & Deut. 24. additione 2. Caier. opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. c. unica. D. Anton. 3. par. tit. 14. ca. 10. ante §. 1. Arboreus lib. 1. Theosophia, c. 16. vers. quartus est an vtr. Henricus lib. 1. de matrim. c. 4. paulo post princ. Henricus lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 3. ad fin. Ph. d. rons de officio, c. 1. d. to. 1. par. 2. h. 2. c. 16. Et ex Iurisperitis, Gl. b. de quæst. d. 27. q. 2. in initio, Anton. c. ex publico, de conuers. coniugit. nu. 15. vbi Anch. nu. 11. Abb. nu. 13. idem Abb. c. 2. cod. tit. nu. 6. Host. summa, tit. de conuers. coniugit. nu. 7. Berous. c. quæ in Ecclesiarum, de conuers. nu. 105. Fel. c. 26. nu. 17. & duplici sequenti: Portius c. 1. §. 2. nu. 7. Brunellus de spons. conclus. 1. nu. 11. Nauar. lib. 3. consilio, c. de conuers. fidel. in 1. editio. h. c. 1. nu. 14. ibi 2. vers. c. 3. nu. 14. Lancellor. attit. Iuriscant. lib. 1. de sacramento matrim. verb. incarnatio. Barboza, de solu. matrim. 2. par. lib. nu. 105. & seq.

8 Hinc inferitur hanc omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio consummato, ex naturae iure, sed ex Christi diuino precepto postmo imposito, Matth. 19. ibi: quos Deus coniunxit, homo non separet: vbi leuauit matrimonium ad esse sacramenti, & ut res, ratum erat indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem unionem. Probat,

quia est sacramentum, & hoc significare, non habet matrimonium suapte natura, sed ex Christi institutione, ergo cum hinc proueniat omnimoda indissolubilitas, non prouenit ex iure naturæ, sed ex Christi institutione: sic D. Tho. 4. d. 43. q. 2. art. 1. ad 2. Paulus Burgensis, Matth. 19. additione 1. & Deuter. 24. additione 2. Abulen. cap. 18. Matth. 9. 4. ad 2. Medina, lib. 5. de factorij hominum continentia, c. 89. Veracruz, 2. par. Specul. artic. 28.

9 Secundò inferitur etiam dicamus matrimonium infidelium dissolui per alterius conuersionem, & ratum fidei per professionem ex Christi dispensatione: hanc dispensationem Christi non esse praeiudicium supra talis matrimonij naturam: sed ipsi conformem, nam suapte natura non habet omnimodam indissolubilitatem, sed mixtam, quam consummatum fidei iure: unde sicut huius naturae coniugii morte naturali soluitur illius, & morte spirituali per professionem: vel regenerationem baptisum soluitur.

10 Petes tamen, quæ nam in indissolubilitate competat aliquo modo ex sua natura matrimonio, & ceteris contractibus, quam conuenire diximus, nu. 7. Respondet hanc matrimonij, rati indissolubilitatem, consistere in hoc, quod ceteri contractus possunt mutuo consensu dissolui, & ex multis alijs causis, ut quia res sunt notabiliter mutatae. Matrimonium autem ex se est vinculum, perpetuum, nisi à superiori causa dirimatur: itaque eo semel contracto non possunt coniuges mutuo consensu, nec ex quacunque alia causa illud dissolvere, sed haec res non omnino prouenit ex sua natura, quæ sumpta, sed à sua natura, iuncta diuina institutione: nam assensu huius contractus natura ante consummationem non apparet, quod non possint contrahentes mutuo consensu separari. Quia nulli facerent iniuriam, & sicut sua voluntate contractum erat, ita postea ead. dissolui: res enim per quas nascitur capias, per easdem dissoluitur, §. in instit. quibus modis obligat, soluitur.

11 Denum inferitur pessime aliquos Iurisperitos dixisse posse Pontificem ex causa dispensare in matrim. consummato, quos refert, & reprobatur Couar. 4. de test. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 15. & multi alij. Et Héniquez lib. 11. de matrim. c. 2. n. 3. in commento, litera T, refert D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 21. §. 5. asserere Martinum V. & Eugen. IV. dispensasse in matrimonio consummato, dispensationes tamen fuisse irritas: sed falsò id imponit D. Anton. nam de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonij consummati indissolubilitate, contra aliquos Catholicos, & hereticos, consulendus est Iac. Bellar. lib. 1. de matrim. c. 15. & duplici sequenti.

12 Ad argumenta 2. sententiae proposita, nu. 4. quatenus militant contra hanc 4. sententiam, res cadentur: ad 1. 2. 3. 4. & 6. omnia illa probare, matrimonij ex iure naturae & diuino habere aliquam indissolubilitatem, praeteris contractibus, quod nos falsi sumus, nu. 7. vbi etiam ostendimus non probari esse omnino indissolubile, ex eo quod ad subolem educandam ordinetur. Ad 5. negatur maior, quia repudiatio uxoris, & dissolutio matrimonij non generaliter contrahitur primario matrimonij fine: si. est tantum ratum, vel consummatum absque subole, vel ea iam commodè educata, non potest inde colligi eius indissolubilitas: uxori vero multiplicatio, omnino, & semper contrahitur mutuae habitationi, & ipsius matrimonij naturae, quæ plene à corporis traditionem, & dominium continet, implicat enim plenè vni traditum manet, & ad vniuerfam, alteri traditur.

Ad argumentum 3. sententiae, propositum, nu. 6. fateor non inueniri locum, ex quo sumitur sacris litteris, ubi negatur repudium matrimonij rati, habetur tamen ex traditione, ab initio nascentis Ecclesiae, ob nullam dissolui causam in 1. 9. de mpta religionis professione.

DISPUTATIO XIV.

Vtrum possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, ut soluto eius vinculo, possint habere coniuges, & in matrimonium inire?

S P M M A R I V M.

Prima sententia non posse, nu. 1. & secunda posse, nu. 2. & ibi, si v. nec vincem te, à fortiori vincam te.
Verum posse lege generali statui, v. matrimonium ratum di-
rimatur per subsequens consummationem. Prima opinio posse,
nu. 3. & secunda posse, nu. 4. & explicatur l. fin. ff. de leg. bus.
Explicatur e. l. de sponsa duorum, nu. 4. & ibi, quando senten-
tia Pontificis, aut Principis, aut supremi Senatus, legē faciat.
Soluntur argumenta, nu. 5. & ibi, an differant essentialiter,
matrimonium ratum & consummatum, & in fine quo iure
matrimonium ratum dirimatur secundum consummatum,
explicatur e. fin. de transact. in solutione ad 9.

Questio hæc grauissima est, & in ea duplex est sententia: prima docet, nō posse Pontificem. Probatur primò matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile, vt conitatur ex eius definitione tradita, hoc 2. lib. disp. 1. n. 1. ergo nequit per Pontificē dissolui. Et confirmatur, quia Pontifex nequit auferre, id quod est de alicuius definitione, eum sit de eius essentia. Secundò, quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cum tantum differant accidentaliter, sicut res operans, & non operans.

Tertio, ex illo Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, quem locum etiam de matrimonio rato intelligi, probauit disput. præced. nu. 7.

Quartò, quia Pontifex nequit dispensare contra ius naturale, & diuinum, c. sunt quidam, 25. q. 1. & c. seq. sed indissolubilitas matrimonij rati est de iure naturali diuino, ergo. Quod si dicas posse, eo quod fundetur in contractu, ex humana voluntate pendere: contra, quia similiter posset in consummato, cum fundetur etiam in contractu humano, & sæpè ex tali dispensatione nulli irrogetur iniuria, vt si vterque coniux consentiat, nec sit soboles.

Quintò, quia Pontifex nequit in sacramentis dispensare, nec eorum materias, aut formas alterare: hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, sed matrimonium ratum est verum sacramentum, ergo.

Sextò, quia nō minoris efficaciz est sanctificatio, quam matrimonium efficit, ea, quam efficit sacramentale, vt benedictio calicis, & veltium, sed hæc non potest per Pontificem auferri, ergo semel sanctificati, & coniuncti per matrimonium, non possunt non esse tales, dispensatione Pontificis.

Septimò, quia Pontifex nequit facere, vt hostia semel consecrata, desinat esse talis, manentibus speciebus, ergo nec vt semel sanctificatus per matrimonium, desinat esse talis.

Octauò, quia similiter posset Episcopus dispensare, cum nullibi reseruaturn sit, & quæ potest Pontifex in toto orbe, possit Episcopus in sua Diocesi, nisi ei specialiter reseruetur: vt dixi lib. 1. disput. 61. nu. 3. quod tamen Episcopus dispenset, nunquam auditum est.

Nonò, ex c. si. de transactio. ibi: *à seueritate canonica, circa matrimonium recedere non licebit*: vbi prohibetur transactio, siue dispositio circa matrimonij sacramentum, vbi Glo. verbo, sacramentum, explicat, id est, vt matrimonia legitime contracta, separentur, nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesiis: & Panor. ibi, nu. 8. exemplificat, quando per compositionem fieret aliquid contra vinculum matrimonij.

Vltimò, quia ex opposito sequitur, quod si post matrimonium ratum, vir cum alia contrahat, & consummet, tenebit hoc secundum matrimonium, primo dissoluto, quia vinculum dissolubile, est necesse dissolui per vinculum maius, & indissolubile superueniens priori impossibile. Hanc sententiam, quæ probabilissima est, tenent communiter Theologi, illius videtur esse D. Bonauen. 4. d. 27. art. 3. q. 2. dicit, n. matrimonium ratum habere quandam indissolubilitatem, vt non nisi morte, vel ingressu religionis solui possit. Et tenent expressè Scot. 4. d. 31. q. 1. vers. 3. modo dici potest, Pal. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 14. & q. 3. art. 3. n. 22. & 25. Almain. de potest. Eccl. c. 19. Victoria Summa. de matr. n. 181. & 304. de relectione de potestate Papæ, & Concilij, n. 1. concl. 2. ad 1. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 3. vers. & licet

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

peregrè, & 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. his tñ nihil obstantibus addens contrariam sententiam, nec probabilitatis umbram habere: Petrus de Soto lect. 12. de matrim. §. post hoc, Ledes. 2. p. 4. q. 69. art. 7. ad finem, Veracruz 2. par. Speculi, ar. 28. ante 4. conclusionem Corduba lib. 1. questionarij, q. 25. & q. 11 ar. 2. fol. 125. ad finem, Frater Alexander Summa Confessorum, 3. p. tit. de Papa, paulo post principium, Angles Fioribus, 2. p. q. de essentia matrimonij, d. 77. ar. 3. dub. 11. fol. 534. Palacios 4. dist. 27. disp. 2. conc. 2. fol. 581. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 11. fol. 103. ante §. propter hæc argumenta, Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 64. in fine, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 4. fol. 1167. Petrus de Ledesma de matrim. q. 67. art. 2. dub. 1. & dicit oppositum esse improbabile: Vega lib. 4. Summa casu 399. & Manuel 1. to. Summa, 2. editione. c. 239. num. 5. dicit hanc esse probabilem, sicut & contrariam, & neutram definit. Et ex Iurisperitis, Alex. de Neuo, c. duas, nu. 14. de sponsa duorum, Io. Lup. tract. de matrim. 1. p. n. 30. habetur to 9. tractatuū, Corrafius, ff. sol. matrim. rubr. 2. lect. n. 10. Turrecr. c. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 3. n. 5. in fine, Tabiena, verbo dispensatio, q. 3. nu. 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 13. Anton. Cuccus. lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 274. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Glo. 1. nu. 77. Gutier. lib. 1. questionum canon. c. 17. à nu. 12. in fine, per multos sequentes, Bursatus conf. 207. nu. 18. lib. 2.

2. Secunda sententia, quæ probabilior est, docet posse Pontificē dispensare. Probatur primò, quia in dubijs sententiæ superiorum standum est, c. ad aures de temp. ord. & c. quid culpatur, 23. q. 1. & maxime Pontificis, cui totius Ecclesiæ regimē incumbit, & ita Spiritus sanctus magis ipsi assistit, sed vtrij Pontifices dispensauerunt. nā D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 3. affirmat se vidisse bullas Martini V. & Eugenij IV. qui dispensauerunt: & Nau. Summa Latina, c. 22. n. 21. refert ter, vel quater ad petitionē suā Paulū III. & Pium IV. dispensasse, & Caiet. in opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. vni. ea, refert suo tempore sæpè Pontifices dispensasse: & Henricq. lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in Cometo, litera F, refert Gregorium XIII. vnica die cū vndecim dispensasse: & negari nequit, quin salte res sit dubia, cum pro hac sententia sint multi, & grauissimi Doctores, & bonæ rationes; ergo in hoc dubio standum est sententiæ Pontificum, qui sæpè dispensant.

Secundò, quia Pontificis potestas, quantum licet, extendenda est, in ijs præsertim casibus, qui Ecclesiæ utiles sint, credendum. n. est Christum, qui in necessarijs non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem, ad ea, quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt: sed potestas dispensandi in matrimonio rato, erat valde necessaria in Ecclesia: sæpè enim eueniet vt matrimonio rato dissoluto, multa scandala essent: quod frequentius contingebat ante Tridētinum, cum multi clam vna, & ante consummationem publicè cum alia contrahebant, & Ecclesia cum non iudicet de occultis, compellebat ad posterius matrimonium inualidum, & ita manebant hi absque remedio: ergo credendum est Christum hanc potestatem Pontifici contulisse.

Tertio Pontifex in probabilissimā sententiam, potest dispensare in voto solēni religionis, ergo & in matrimonio rato. Probo consequentiam, quia votū solenne est fortius vinculum, cū dissoluat matrimonium ratū, & vtrobique est traditio & minor in matrimonio, cū fiat soli homini, in voto autē Deo, & homini: si ergo potest Papa in maius vinculum, q. dissoluit ipsū matrimonium ratū, à fortiori poterit in matrimonium: nam si vinco, vincem te, à fortiori vincā te, l. de accessionibus, ff. de diuer. & tempor. prescrip. Nec obstat, si assignetur ratio differentiz, eo quod matrimonium sit sacramentum: nam disput. præcedenti, num. 7. latè probauit ex hac parte non habere indissolubilitatem.

Tandē matrimonium ratū non habet omnimodā indissolubilitatē, ex ea parte, qua est in officiū naturæ, nec ex ratione sacramenti, nec ex ratione significationis, vt latè probauit disput. præcedenti, nu. 7. ergo non est cur Pontifex ob Ecclesiæ bonū nō possit illud dirimere. Hanc sententiam tenet communiter Iurisperiti, vt Glo. ex publico, de cōuer. cōiug. in fine,

K 3 vbi

vbi Goffredus, Alanus, & Vincentius, Innoc. ibi, in fine, Host. verbo consummatum. Io. And. n. 9. Ant. n. 16. Card. n. 2. q. 1. Abb. in fine, & c. ex parte, el. 2. cod. tit. nu. 3. & c. fi. de sponsa duorum, nu. 5. vbi idem Card. in fine, & Henricus, n. 4. & seqq. & Præpos. in fine. Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Bal. l. Deo nobis, in principio, nu. 6. C. de Episc. & cler. & l. 1. nu. 7. C. de sponsalib. & c. licet, n. 7. de translat. Episcop. Anchar. in repetitione super c. canonum, de constitutio. nu. 30. & c. 2. de conuers. coniugat. nu. 3. & d. c. ex publico, nu. 11. vbi & Benedictus: Alex. de Neuo, c. ad dissoluendum, nu. 21. de despons. impub. Imola, c. fi. nu. 5. de transact. Felin. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 20. de constitutio. vbi Bero. nu. 104. & Dec. nu. 13. & conf. 112. nu. 3. & 603. nu. 7. & 681. nu. 13. Sorin. sen. conf. 128. lib. 1. nu. 6. Portius conf. 114. nu. 7. Curtius iunior conf. 179. nu. 28. Gozadinus conf. 2. nu. 4. & 14. Celsus conf. 107. nu. 12. in fine, Gratus conf. 1. nu. 31. vol. 2. Loazes tract. de matrim. dub. 2. in 2. argum. pro parte affirmatiua, & tract. de noua conuersione paganorum, col. 33. Bertachinus in repert. verbo, Papa, Rosella, verb. Papa, nu. 2. Ang. matrimonium 3. impedimento 13. nu. 3. Syl. verb. diuortium, q. 4. Armilla, verbo dispensare, nu. 8. Euerardus loco à matrimonio carnali, n. 2. Heronym. de Monte lib. variarum questionum, q. 6. Conradus in templo iudicum, tit. de Pontifice: Selua, tract. de iure iuran. 4. p. n. 61. Sylua nuptialis lib. 1. nu. 152. & 156. Brunellus de spons. concl. 1. nu. 11. & concl. 30. nu. 1. Nauar. lib. 4. consiliorum, in prior editione, tit. de spons. conf. 49. in posteriori, conf. 3. & Summa Hispana, & Latina, c. 22. n. 21. & Hispana, c. 28. additione ad eundem nu. Villalob. in antynomia iuris, littera P, nu. 33. Greg. Lop. l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Menoch. conf. 15. nu. 9. vol. 1. & de præsumpt. lib. 2. præsump. 10. n. 37. & de arbitrarijs, lib. 2. cent. 5. casu 455. num. 4. Borgasius de irregularitate, p. 11. de spons. in fine, Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 14. verbo, Papa, fol. 179. & seq. & lib. 11. verbo matrimonium, fol. 90. Phanucus de lucro dotis, quem refert, & sequitur Barbosa, ff. soluto matrim. 2. p. rubricæ, nu. 103. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 2. nu. 21. §. 3. censet hanc esse probabilem, & Victoria, Ledesma, citati pro prior sententia idem censent: & tenent Caietan. opusculis, to. 1. tract. 38. de matrim. q. vnica, Catharinus lib. 6. contra Caietanum, c. 2. Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 88. Bellarminus lib. 2. de monachis, c. 38. §. altera solutio est, iuncto §. ad tertiam dico: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 11. & lib. 12. c. 5. n. 3. & c. 16. n. 7. Grisald. verbo matrimonium, n. 21. Vivaldus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 32. Philarchus de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 16. Corona confessorum, 4. p. tractat. de matrim. c. 8. n. 13. Ortiz Summa, c. 17. de matrim. §. qñ dos.

¶ Vtrum autem possit Papa statuere: vt matrimonium ratum dissipatur per subsequens copula consummatum? multi affirmant, & potest probari, ex c. licet, de sponsa duorum in fine, vbi Alexander III. definit non dirimi ratum per subsequens consummatum, & addit, *licet aliquando à prædecessoribus nostris fuerit aliter iudicatum*. Item, quia non videtur maior ratio, cur possit cum vno vel altero dispensare, & non possit id per statutum. Sic tenet Glos. c. ex publico, de conuers. coniug. in fine, & ibi Alanus, Laurentius, & Goffredus, & Innoc. in fine, Host. super verbo, consummatum, Ioann. And. nu. 2. Ant. nu. 16. idem Host. c. fi. de sponsa duorum, verbo volumus: vbi Card. in fine, Abb. nu. 5. Henricus, nu. 4. & sequentibus, Archid. c. quapropter, 27. q. 2. Anchar. repetitione super cap. canonum, de constitut. 128. Et ex Theologis, Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 87. Et pro hac sententia sunt Doctores, quos infra disput. 19. n. 2. referam, asserentes Pontificem per generale legem statuisse, vt professio dirimat matrimonium ratum, si n. potuit eam legem generalem edere: cur non poterit aliam, vt dissoluatur per subsequens consummatum? & hoc est probabile. Immo eois sententia, t. c. c. eu. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 5. dicebat ante id c. licet, præf. p. posterius matrimonium consummatum, p. prior ratum.

4 Sed verius est non posse; videretur enim quædam dissipatio, & daretur ansa per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando alia: nec est verisimile Christum dedisse eam Pontifici potestatem, quæ in destructionem tendit. sic Cou. d. c. 7. §. 4. nu. 15. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. Gl. 1. n. 76. Gutier. q. canonicis. lib. 1. c. 17. nu. 22. Veracruz, 2. p. Speculi, art. 28. conc. 4. in 2. ratione.

Et ad c. licet, adductum, nu. præcedenti, pro priori sententia, responderi optime Cou. eo. n. 15. ea iudicia summorum Pontificum non pertinere ad canonum vniuersalium institutionem: sed ad quarundam litium decissionem. Nec obstat sententiam principis habendam esse pro lege, l. fi. ff. de legibus, eo q. princeps potest legem interpretari, & moderari, & reuocare, & sic cum edit sententiam in aliqua lite, videtur velle eam esse legis intellectum, quia id verum est, quando princeps etiam occasione alicuius controuersie inter priuatos, legem explicat, sententiam ferens, ea mente, vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat: non autem, quando princeps, et Pontifex simpliciter ius dicēs priuatis, aliquam fert sententiam, non constituens, vt illius interpretatio generalis sit, nec expressim legis verba ita interpretans, vt inde constet voluisse principem illam interpretationem vim legis obtinere: vnde verbū iudicasse, d. c. licet, idem est, q. opinatos esse, vt tradit et Canon. lib. 6. de locis Theologicis, c. 8. hanc Cou. ibi, & de sententia supremi Senatus, q. non faciat legem, eo q. non potest inducere stylū derogando ius, docet optime Greg. Lop. l. 9. tit. 37. p. 3. ver. *como a los ricos*.

5 Ad argumenta prioris sententiae proposita, num. 1. respondetur matrimonium esse indissolubile, ad hunc sensum, vt non possit ab ipsis contrahentibus dissolui, & hoc sufficit vt per se, & ex sua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit quin à superiori potestate, scilicet Pontificia, possit dirimi: sicut votum ex natura sua dicitur vinculum perpetuum, eo quod viuens nequeat se ab ea obligatione eximere, quamuis superior dispensare possit.

Ad confirmationem dico, non esse de matrimonij essentia omnimodam indissolubilitatem, sed vt dissolui nequeat, instar aliorum contractuum: vt dixi disp. præcedenti, n. 10.

Vel secundo responderi potest, non posse tollere manente re ipsa, non enim dispensare potest, vt sit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando dispensat in perpetuitate, non manet matrimonium, sed vterque coniux à vinculo soluitur, sicut Pontifex efficere nequit, vt aliquod votum sit, & minimè obliget: dum autem dispensat in voto, simul obligationem, & votum ipsum destruit.

Ad secundum, Gratianus quem refert, & latè defendit Metina, lib. 5. de sanctorum hominum continentia, à c. 57. vsque ad 74. docet differre essentialiter matrimonium ratum, & consummatum, & c. 72. dicit esse probabile: licet dicat verius esse, non differre essentialiter: quia alias matrimonium Beatę Virginis non fuisset verū completa essentia: & ita dicendū est cū Bellarmino lib. 2. de monachis, c. 38. in solutione ad 1. non differre accidentaliter, neque et essentialiter, sed differre tāquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo q. pars integralis aliqua in ipso desideretur: vt homo integer, & manu orbatus: & constat ex modo loquendi textu, & Doctorū: qui diuidūt matrimonium, in ratū, & consummatū: cū tñ nullus appellet sacerdotium ratum, ante primam celebrationem: ad denotandum non esse purè accidentalem eam differentiam, sed de siderari in matrimonio rato perfectionem non essentialē, habet. n. integram essentialiter rationē signi, quæ essentialiter constituit sacramentum: non tñ habet integram perfectionem, quæ cōplet illud in sua perfecta significatione vñionis Christi cū Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati: & hinc et patet consummationem nō esse perfectionem purè accidentalem, quia per matrimonium datur potestas ad corpus, cōsummatio verò tendit ad tradendā possessionē: sicut ergo in vñditione, per quam traditur potestas ad vñsum rei, non est omnino accidentaria translatio possessionis, sed integraliter completur, quæ prius essentialiter erat perfecta venditio: l. c.

sic per eam consummationem, per quam traditur possessio corporis, cōpletur integraliter matrimonium, q̄ prius essentialiter perfectum erat.

Ad tertium, dico illum locum intelligi de matrimonio consummato: vt latè probauit disputatio pr̄cedēti, nu. 7.

Ad quartum dic duplex esse ius diuinum naturale, aliud absolutum, vt de non fornicando, non mentiēdo, & in hoc nullo modo Pontifex dispensat: aliud fundatum, in actu vel contractu humano, vt est votū, & matrimonium ratum, & in hoc potest dispensare, & sicut quando dispensat in voto, non dicitur absolute dispensare in iure naturæ, ex quo votum habet obligandi vim: sed tollit obligationis fundamentum quam homo actu humano sibi imposuit: vt benè docet D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 10. ad secundum, ita dum dispensat in matrimonio rato, id facit destruendo fundamentum contractus humani, & quamuis idem fundamentum contractus humani, sit etiam in matrimonio consummato: Christus tamen noluit eam potestatem Pontifici concedere, ratione significationis: vt dixi disputat. pr̄cedenti, num. 7.

Ad quintum dico, licet matrimonium ratū sit sacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquā ex fundamento, super quem Papa potest, & ob id potest inhabilitare personas ad cōtrahendum matrimonium, non tamen ad baptismum, vel ordinem: quare dicendum est Ecclesiam nihil posse circa sacramēta, à contractu humano independētia, posse tamen quando ex illo pendent, nō directè, sed indirectè, dissoluendo contractum semel initum, vel impediendo ne ineatur.

Ad sextum, distinguo maiorem non est minoris efficacis, id est, non est minoris virtutis, & dignitatis cōcedo: sed est multò maioris, longè enim dignius est facere sanctum per gratiam, quod præstat sacramentum, licet ea sanctitas amitti possit, quam facere sanctū ministerialiter: nō est tamen minoris efficacis, id est, nō est minus separabilis: nego, quia matrimonium ratum non aliam sanctitatem efficit, quam gratiam cōferre, & repræsentare vniōnem Christi: si per gratiam, quæ nō tātum exigit subiectum, id est, coniugum subsistentiam, sed etiam immutationem volūtatis, qua mutata cessat hæc sanctitas. Effectus autem consecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pēdet ex subiecti consistētia, qua manēte, separari nō potest.

Ad septimum, negatur consequentia, quia corpus Christi habet necessariā connexionem cum speciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum personis.

Ad octauum, negatur sequela, quia dum dicūt Doctores posse Episcopum in sua diocesi, quicquid Pontifex in toto orbe, excipienda sunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis potestate meritò dubitatur: cum enim deceat grauissimas causas summo Christi Vicario reseruari matrimonij autem dispensatio sit res ardua: ergo. Vel secundum dic reseruari iure Pontificio, nempe cap. finali, de transact. vt dicam in solutione ad sequens argumētum: idem, c. ex literis, l. 1. de sponsal. vbi præcipit Pōtīfex Episcopis, vt cōpellant ad sponsalia seruanda, nedum ad matrimonium ratū, in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare.

Ad nonum, dic intelligi cum textum de iudice inferiori, vt docet ibi Imol. nu. 5, & patet ex contextu, Pōtīfex enim ibi instruit iudices Ecclesiasticos, quādo partes ad compositionem, & transactionem inducere debeant.

Ad vltimum, Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. affirmat matrimonium ratum dissolui per subsequens consummatum, nisi obstarēt, ca. licet, de sponsa duorum, & sic contrahentes matrimonium ratum, solo iure Pontificio esse inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat, ca. 73. Sed hæc sentētia non est vera; primum enim matrimonium ratum, iure naturali, & diuino impedit valorem sequentis consummati. Probat, quia copula non confirmat matrimonium, nisi quod prius fuerat ratum, sed posterius est iure naturæ irritum, quoniam traditio alicui facta, impedit iure naturæ eiusdem rei alteri fieri traditionem, & ita ipse Metina sentit lib. 4. controuersia septima,

c. 39. Vnde ad argumētum negatur sequela, & eius probatio falsum supponit nā posterius matrimonium consummatum, cū sit prorsus irritum, nō est vinculum, nedū indissolubile.

DISPUTATIO XV.

Verum desideretur iusta causa, vt valeat Pontificis dispensatio in matrimonio rato?

S V M M A R I V M.

Referuntur diuersa sententia, num. 1, 2. & 4.

Quid sit potestas ordinaria, & absoluta Principis, nu. 3.

Probabile est validam esse dispensationem, absque iusta causa, num. 5.

Verius est non tenere, num. 6.

Ad hanc dispensationem non exigitur mutus coniugum consensus, num. 7.

IN hac quæstione satis confusè loquuntur Doctores, & vix est, qui explicet quid sentiat. Et ita varij sunt dicendi modi; quidam docent posse ad libitum dispēlare, ita vt dispensatio teneat: quia indissolubilitas matrimonij rati est de solo iure humano: sic clarè videntur tenere Glos. ca. ex publico, de conuers. coniuga. in fine, & ibi Alanus, Gossiedus, & Vincentius, docent enim habere Pontificem plenissimam potestatem circa matrimonium ratum, quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ: idem tenentur dicere Doctores, quos retuli hoc 2. lib. disput. 13. nu. 6. asserentes indissolubilitatē matrimonij rati, esse ex iure humano: receptissimum enim est dispensationem Principis in iure humano absque causa, validā esse, licet Princeps dispensando peccet. Et ita tenet expressè Beronius, c. quæ in Ecclesiis, de constitutio. nu. 104. Greg. Lop. l. 5. verb. ordin. tit. 10. p. 4. Metina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia c. 89. quod Greg. Lop. & Metina temperāt, dum modò mutus coniugum consensus accedat. Immo Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 8. num. 11, in Commento littera G, quamuis fateatur hanc indissolubilitatem esse de iure diuino, & naturali, ait videri esse validam dispensationem cōcessam absque causa, quia sic expediebat vt Christus concederet Pontifici, ne res essent perplexæ.

Alij verò dicunt, de potestate ordinaria non posse Pontificem dispensare, quamuis accedat mutus contrahētium consensus, absque alia causa, posse tamen hoc accedente, de potestate absoluta. Sic Hostiensis, c. ex publico, de conuers. coniugatorum, super verb. consummati, vbi Ioan. Andr. nu. 9. Ant. nu. 16. Hēricus: cap. finali de sponsa duorum, à nu. 4. Socin. senior consil. 28. nu. 6. volum. 1. Natta consil. 90. columna 2. ad finem, lib. 2. Gozadinus consil. 2. nu. 14. Rosella, verbo Papa, num. 2. Angel. matrimonium, 3. impedimēto 13. nu. 3. Syluest. verb. diuortij, quæst. 2. Brunellus de sponsal. conclus. 30. nu. 1. Villalobos in antynomia iuris, littera P, num. 33. Et ad hanc distinctionem videtur alludere, Ancharanus, repetitione super cap. canonum, de constitutio. nu. 30. vbi dicit de potestate ordinaria nō posse dispēlare absque magna causa, quasi aliud sentiens de absoluta, & Portius consil. 154. nu. 7. vbi ait posse de potestate ordinaria, legitimā existēte causa, præsertim accedente vtriusque consensu, vbi de potestate absoluta videtur censere nō exigī causam: eadem distinctione vtitur Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 89. dicit tamen de potestate absoluta, nec causam, nec mutuum consensum desiderari, de ordinaria verò exigī causam. Quæ distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ Principis passim iuris vtriusque Doctores vtuntur, vt potest videri in Couar. 3. variarum, c. 6. num. 8.

Et si quæras, quid sit potestas ordinaria, & quid absoluta? Bald. l. 2. numero 40. C. de seruitut. & aqua, sic definit potestatem Principis absolutam, est arbitrij plenitudo, nulli necessitati subiecta: nulliusque publici iuris regulis

K 4 limita-

limitata, & sic facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obijci valeat, nihilque opponi possit, nec dici, cur ita facis: vt docet ibi Bald. nu. 39. Glos. c. quanto, de author. & vsu palatij, verb. veri, & l. relegati, in fine, ff. de penis, Abb. cons. 84. lib. 1. & c. ad hanc, num. 7. de rescript. Ant. cap. constitutus, nu. 3. de religios. domi. Decius, c. quæ in Ecclesiis, num. 98. iuncto nu. 103. de constitut. Felin. cap. nonnulli, §. sunt & alij, nu. 50. de rescript. Angelus, Alber. Alexand. Hyppolitus, Matthæus de Afflictis, Cap. tius, Gozadinus, Castale: quos refert Pinellus statim allegandus: idem Natta cons. 12. nu. 19. vbi ait, si aliquid etiam leue principem moueat, posse principem de plenitudine potestatis facere quicquid licet, iuxta illud antiquum axioma, *si liber, licet*. Eandem potestatis absolutæ definitionem sequuntur Ioan. Lup. l. 1. Tauri, nu. 5. Rosas epitome successuum, c. 23. num. 75. Et ad hoc tēdit, quod affirmabat Caligula Alexandro Magno, (vt refert Suetonius in Caligula, cap. 29.) *memento tibi omnia, & in omnes licere*: eo quod principes erant intar Deorum in terra.

Sed hanc distinctionem potestatis ordinariæ, & absolutæ, in principibus, sic intellectam, merito, vocant falsissimam. Paruens ad Decium, d. c. quæ in Ecclesiis, litera T, Fortun. l. Gallus, §. & quid si tantum, nu. 290. 301. 302. & 311. ff. de liber. & posthum. Alciat. & alij, quos referunt, & sequuntur Couar. 3. variat. c. 6. n. 8. Pinellus, de rescind. vendit. l. p. rubricæ, ca. 2. num. 24. & sequenti, Sarmient. l. selectarum, cap. 8. num. 20. Riminadus consil. 5. nu. 48. & sequentibus, volum. 1. Minchaca lib. 1. controuers. illustr. c. 5. num. 15. & sequentibus, Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 10. l. 3. glos. 12. num. 3. Spino Speculo testamentorum, Glos. rubricæ, l. p. num. 25. Mendoza lib. 1. de pactis, cap. 5. nu. 35. quia quod princeps facere potest, etiam iuri humano derogas, id ad ordinariam principis potestatem pertinet: cum enim sit ius iuris humanum, ex sua ordinariâ potestate, sicut potest illud condere, potest abrogare: quod autem contra ius naturæ, & diuinum potest de facto, non ad potestatem, sed tyrannidem spectat: id enim possumus quia & possumus, l. sed licet, ff. de offic. præsidis: vnde rex Antigonus etiam lumine fidei destitutus, (vt de illo refert Plutarchus in apophtegmate) cum sibi diceretur regibus quicquid vellent, licitum esse respondit, inter barbaros, ac tyrannos ita ceteri, ceteris autem solum iustum, & honestum licere. Et Chilon, quidam ex septem sapientibus, (vt refert Celsus Rodigin. lib. 8. lectionum antiquarum c. 1.) dicebat principes intar Deorum esse, quia tantum id, quod iustum est exequi debent. Et Cornelius Tacitus lib. 3. annalium, refert Caium Sertium disseruisse principes intar Deorum esse, sed nec à Dijs nisi iustas preces exaudiri: & Cicero, 3. de legibus de simili potestate, sic ait: *mibi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditionem nata sit*, & Aristot. lib. 5. Politico, cap. 10. sic inquit, *est tyranno voluptas proposita, regi honestas*, & optimè id explicatur, l. 14. tit. 5. par. 2. ibi, *con esto concuerda la palabra de Iustitiano, que dixo en raxon de si y de los otros emperadores y reyes, a quello era su poder, que podía hacer con derecho*.

Alio modo potest explicari hæc potestas absoluta, vt sit ea qua princeps in iure humano dispensat absque causa: tenet. n. talis dispensatio, quamuis princeps peccet: sed hæc expositio non placet Couar. 7. cap. 6. nu. 8. quia adhuc ea potestas ordinaria est in principe. Verum hanc distinctionem hoc secundo modo intellectam, credo optimè defendi posse: sicut enim Theologi dicunt aliqua posse fieri à Deo de potestate ordinariâ, quæ scilicet, ordine, ac rerum naturali cursu immutato, potest Deus facere: alia verò de potestate absoluta, quæ potest supra rerum ordinem vniuersum: ita potestas ordinaria principis potest dici ea, qua princeps vtitur, secundum leges humanas, quibus quo ad vim directiuam astrictus est: quæ scilicet dispensat ex causa iusta in iure humano: potestas verò absoluta, quando non astrictus ijs legibus, valde dispensat in iure humano absq; causa. Et ita dicetur non posse principem aliquid facere ex potestate ordinariâ, quando non potest omnino licetè facere, vt dispen-

sare in lege humana absque causa, licet si faciat, validum sit, & dicetur posse de potestate absoluta, quando potest valde, non tamen iuste, vt in eadem dispensatione in iure humano, absque causa contingit: ex neutra autem potestate dicetur posse facere quod nec iuste, nec valde facere potest vt si in lege naturali dispensabili dispenset absque causa.

4. Alij verò dicunt posse Pontificem dispensare in matrimonio rato absque causa iusta: verum non explicant, valida sit, nec ne dispensatio aliter facta. Sic Anchoran. c. ex publico, de conuers. coniugato, num. 11. Imo. c. finali, de transactio, nu. 5. Felinus, cap. quæ in Ecclesiis, de constitut. num. 20. & consil. 26. num. 19. Nauarrus summa, cap. 22. nu. 21. & lib. 4. consiliorum, tit. 1. de sponsalibus in priori editione cō. 49. in posteriori, cō. 2. Et ex Theologis Caietanus opusculis, tomo 1. tract. 28. de matrimo, quæst. unica, Philarchus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 16.

5. Sit tamen prima conclusio. Probabile est valere dispensationem Pontificis in matrimonio rato absque causa iusta concessam. In hac conclusione conueniunt Doctores primæ, & secundæ sententiæ, relati nu. 1. & 2. Et ratio est, quia est probabile indissolubilitatem talis matrimonij esse de iure humano: cuius sententiæ patronos retuli, hoc secundo libro, disputatione decimatertia, nu. 6.

6. Secunda conclusio, verius est non tenere dispensationem absque causa ita factam, quia vt dixi dicta disput. 13. nu. 7. hæc insolubilitas est de iure naturali, & diuino, in quo dispensatio Pontificis absque causa iusta concessa, est prorsus irrita: vt Theologi communiter, ac iuris vtriusque Doctores sententur: & ita dicunt Pontificiam dispensationem in voto simplici, sine iusta causa, esse irritam: quia voti vinculum est de iure naturali, & diuino. Pro hac sententia sunt aliqui dicentes non esse tutum dispensatum, absque causa. Sic Anchoranus consilio 239. in fine, Dec. consil. 112. nu. 3. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. num. 14. Ant. Gabr. to. 2. comun. in mea editione, lib. 14. verb. Papa, fol. 179. & sequenti, Louicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 54. fol. 1167. Eiusdem sententiæ videntur alij afferentes non posse Pontificem dispensare absque iusta causa: vbi clarè videntur negare potestatem, & consequenter dicere, non tenere factum, hi sunt Abb. c. ex parte, el 2. de conuers. coniugato, nu. 3. Curtius iunior cons. 170. nu. 28. Hugo cons. 105. nu. 12. Menoch. de præsumptionibus, lib. 2. præsumptione 10. num. 37. Barbosa, ff. soluto matrim. 2. p. rubricæ, nu. 105. & eiusdem sententiæ videntur Doctores tertiæ opinionis allegati, nu. 4.

7. Vltima conclusio, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato, non desideratur mutius coniugum consensus, sed existente causa iusta potest Pontifex dispensare, altero eorum inuito. Quia, si causa iusta subsit, repugnantia alterius nequit Pontificiam potestatem impedire, ne alteri habenti iustam dissoluendi causam, petentiq; dispensationem, consulat. Sic Gozadinus consil. 2. nu. 14. Ant. Gabr. tom. 2. communium, lib. 11. de matrim. in mea editione, fol. 90. Et ex Theologis, Metina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89.

DISPUTATIO XVI.

Quæ sunt causæ iustæ, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato?

S V M M A R I V M.

Opinio afferens non sit esse quæcumque causam iustam reprobat, num. 1.

Est causa iusta notabilis error in qualitate, & quantum expediat æqualis coniugum conditio, num. 2.

Quid de timore scandalij futuri, & fornicationis, vel rixarum, num. 3.

Quid quando vir nititur uxorem expellere, num. 4. & quid si alteri superueniat lepra, num. 5.

Quid,

Quid de impotentia superveniens. nu. 6. & quid si alter asserat se caruisse animo contrahendi. num. 7.

Quid, ut vir fiat Episcopus, num. 8. & an sit causa iusta, mutui consensus, num. 9.

Quidam dicunt non satis esse, quaecumque causam, sed debere esse similem expresse à iure, cap. 2. de conuersi, coniugato. quæ est religionis ingressus. Sic Abb. cap. ex parte, el. 2. num. 3. de conuersi. coniugato. & cap. ex publico, in fine, eod. tit. dicit non posse Pontificem dispensare in matrimonio rato, nisi causa religionis ingressus. Sed merito Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 2. par. nu. 105. hæc sententiam reprobatur, dicens sufficere alias iustas causas: quod clarus constabit ex causis assignandis statim.

2 Prima ergo causa iusta est, notabilis in qualitate disparitas, quando scilicet, contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione circa, & leuitate quadam ducti, ineunt matrimonium. Et ratio est, quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam, quæ inter beatitudines refertur, Ecclesiastici 25. ibi, *vir & uxor, sibi bene consentientes*: nihil autem magis mutue amicitiae, ac benevolentiae, quam coniugum disparitas, aduersatur, & ita Ecclesiastici 13. habetur, *omne animal diligit sibi simile*, & Plato lib. 8. de legibus, sic ait, *amicitia quæ à similibus proficiscitur, dura, & aspera est*. Item, quia experientia testis imparia connubia infelices exitus habent, & ob id valde reipublice expedit pares cum paribus copulari: unde Cleobolus unus ex septem sapientibus aiebat, *par pari iugato coniux, quod impar est, diffidet*: & Clion unus etiam ex illis, id præcipiebat. Et Euripides in Rheso, *uolui ex potentioribus me ducere uxorem*, & Ouidius in Epistola Deianiræ ad Herculem, (*si qua uoles aptè nubere, nube pari*.) Quod adeo verum est, ut connubia inter impares, minus legitima existimarentur, ut docet Leo Pontifex epistola 70. ad Rusticum, & habetur, cap. non omnis, 22. q. 2. ibi, (*nuptiarum autem sedera inter æquales, legitima sunt*): quasi contrarium sit inter inæquales. Et apud Romanos nuptiæ inter impares, illegitimæ habebantur, ut testatur Beonius in commentarijs Topicorum Ciceronis: ad quod comprobandum plura alia congerit Tiraquel, l. 5. connubiali, glos. 1. p. 5. nu. 16. & sequentibus: Et hanc causam esse sufficientem docentem Soc. sen. conf. 28. num. 8. lib. 1. Decius consil. 112. ad fin. Felyn. conf. 26. num. 20. Celsus consil. 105. num. 12. in fi. Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. 1. de spons. in 1. editione, consil. 49. in 2. conf. 3. Menoch. conf. 385. num. 4. vol. 4. & de præsumpt. lib. 2. præsumptione 10. nu. 39.

3 Secunda causa est, grauis timor scandali magni futuri: quia id cedit in magnum damnum commune: indeque rixæ graues, & nece oriri solent. Sic Felyn. conf. 26. nu. 19. Porcius consil. 154. nu. 22. & 24. Menoch. de præsumpt. 10. num. 42. & d. conf. 385. nu. 7. ubi cum Porcio addit, hoc futurum scandalum esse, ob fornicationis timorem, eo quod coniuges valde sibi displiceant: vel ob inimicitias, quæ inter eorum coniugatos, vel eorum consanguineos timentur.

4 Hinc fit esse iustam causam, quæ vir omni conatu querit uxorem repellere, absque sanioris mentis probabili spe: unde ex diffidentium voluntate, facile ad discordiam perpetuam, & uxoris necem deuenire potest, & ratio est, quia sicut duorum in unum consensus amicitiam, ita dissensus discordias, & inimicitias perpetuas parit, Quare Eugenius IV. dispensauit ob odium, quod inter coniuges emerierat, ut refert Borgasius de irregularitate, p. 6. tit. de sponsal. nu. 74. Sic tenent Fel. conf. 26. nu. 19. Cuetanus opusculis, to. 1. tract. 28. de matrim. q. unica, Menoch. d. conf. 385. nu. 7.

5 Tertia causa est, lepra alteri superveniens. Quia cum matrimonium ordinetur ad mutuam corporis usum, ratione sobolis procreandæ, & ardoris libidinis extinguendæ, lepraque hunc usum impediatur ob magnum contagionis periculum, matrimonij finis non obuiosatur: sic Borgasius, d. nu. 74. dicens Martinum V. dispensasse ob lepram.

6 Hinc inferitur esse iustam causam, impotentiam superveniens ante matrimonium consummatum, quæ est

sat matrimonij finis. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 16. nu. 7. & credo hoc sentire Alciatum responso 21. nu. 16. & Menochium, de præsumptione 16. nu. 44. ubi dicunt sterilitatem esse iustam causam, nam si sterilitatis nomine impotentiam non intelligant, nescio qualiter alia sterilitas ante consummationem, cognosci valeat.

7 Quarta causa est, quando alter coniugatorum asserit se non habuisse animum contrahendi. Sic Socin. sen. conf. 28. nu. 6. 7. lib. 1. Felyn. conf. 26. num. 1. versic. præterea dato, Menoch. de præsumptione 10. nu. 45. & d. conf. 385. num. 12. quod credo verum, quando nullo modo induci possit, ut præstaret verum consentium, & ita ex eo matrimonio tam coacto graues inimicitie orientur.

8 Quinta causa est, ut vir efficiatur Episcopus, sic Paulus Borgasius de titulo de sponsalibus, in fine. Sed id credo verum, quando ijs doubtibus esset prædictus, ut valde necessarium esset ad bonum commune, eum in Episcopum promoueri: tunc, n. causa boni communi consulendi, esset sufficiens: extra hunc autem euentum, non video cur sufficiat.

9 Ultima causa est, mutui coniugum consensus: sic Gregorius Lopez, l. 5. verb. orden. tit. 10. p. 4. Medina, lib. 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 89. Sed hanc causam non esse sufficientem, testantur multi Doctores, quos rectè disputatione præcedenti, nu. 2. asserentes non posse Pontificem ex potestate ordinaria ob mutuū contrahentium consentium dispensare, si alia causa non subsit, & quamuis fateantur posse ex potestate absoluta, id euenit, quia credunt nullam reuocari causam, ut valide dispense, ut ibi explicatur. Et Barbosa, ff. solut. matrim. rubr. 2. p. nu. 105. dicit non esse causam sufficientem mutuū consensum. Et ita credo, nisi quando inter se ita essent discordes coniuges, ut infelices exitus absque remedij spe timeantur: ut numero 3. & 4.

DISPUTATIO XVII.

Verum possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo baptizantur?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Potest Pontifex dispensare, num. 2.

1 Videtur non posse, cum per baptismum fiat illud matrimonium, sacramentum, ut dixi hoc lib. 2. disputatione 9. num. 5. & cum sit iam consummatum, representabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, quæ est ratio omnimodæ indissolubilitatis matrimonij consummati, ut dixi disput. 13. num. 7.

2 Nauar. lib. 3. consiliorum, tit. de conuersi. infidelium, in prima editione, consil. 1. in 2. conf. 3. in solutione ad secundum dubium, à num. 12. latè hoc tractat, & defendit possè. Cuius sententia mihi placet: quia firmitus est matrimonij ratum fidelium, quam consummatum infidelium, maiorem enim firmitatem sortitur matrim. ex ratione sacramenti, quam habet ratum fidelium, quam ex ratione contractus naturalis, quam solum habet matrimonium consummatum infidelium, ut latè probaui, d. disput. 12. num. 7. & ita illud dicitur ratum, hoc aut non. c. quanto, de diuort. & cap. fin. 28. q. 1. cum ergo possit Pontifex dispensare in matrimonio rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium, & fauet Abb. cap. ex publico, num. 14. de conuersi. coniugato, ubi ait ex statuto Ecclesiæ dissolui matrimonium per conuersionem solam alterius coniugis. Nec obstat argumentum propositum, quia cum post factum sacramentum, nondum consummatum sit, non representabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem, & ita reputabitur tanquam matrimonium ratum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolui possit.

DISPUTATIO XVIII.

Utrum per professionem religionis dissoluatur
matrimonium ratum?

S Y M M A R I U M.

Paria sententia referuntur, num. 1. & 2.

Dirimuntur per professionem, num. 3. & ibi remissive, quid quādo ambo coniuges proficiuntur, vel manens in saeculo vouet continentiam.

An dirimatur per vota religiosorum tertij ordinis D. Francisci, vel beatorum D. Dominici, num. 4.

Quid per professionem viri Eremitici, num. 5.

Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Iesu, num. 6.

Quid per professionem clericorum, vel monachalium ordinum militarium, num. 7.

Quid per professionem equitum ordinum militarium, & an hi sint veri religiosi, num. 8.

Quid per promotionem ad ordinem sacrum, num. 9. & ibi, quid de Episcopis.

Quidam, (vt refert Glossa cap. 2. de conuers. coniugato, verb. remanere) dicunt, non dirimi vinculum matrimonij rati, professione, sed manere inefficax, ita vt manens in saeculo possit aliud inire matrimonium. Hec sequitur Henricus de Gandauo quodlibeto, q. 39. Erasmus in cap. 7. 1. ad Corinth. Franciscus Torrentis de sexta synodo, & in eadem sententiam propendit Claudius Espenetus lib. 6. de continentia cap. 4. ducuntur autem aliquibus ex argumentis, quibus hoc 2. lib. disput. 13. nu. 4. probauimus matrimonium ratum esse indissolubile.

1 Alij verò (vt testatur Panormitan. capitulo 2. num. 8. de conuers. coniugat.) docent distm. vinculum, non tamen statim professione sequuta, sed dum manens in saeculo, alio alligatur matrimonio.

3 Sit tamen conclusio, vinculum matrimonij rati omninò dirimitur solemnī religionis professione alterius sponsi, & coniux manens in saeculo, est omninò à vinculo solutus, potestq. liberè ad alias nuptias transire, conclusio est de fide definita est ab Eusebio Papa, & habetur c. desponsatam, 27. q. 1. & à D. Gregorio Papa, & habetur, cap. decreta legalia. 28. q. 1. & à Ioanne XXII. & hī in eius extrauaganti antiqua, de voto, & ab Alexandro III. c. 2. & cap. ex publico, de conuers. coniug. & ab Innocentio III. cap. ex parte tua, eod. tit. & nouissimè in Tridentino, sessione 24. de matrimon. canon. 6. ibi, *si quis dixeris matrimonium ratum non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugis, non dirimi, anathema sit*. Et quāuis alij text. dicebant post ingressum religionis dirimi, intelligebant de ingressu cum effectu, nempe professione sequuta, & ita explicuit d. extrauagans antiqua, & Tridentinum.

Secundò, probatur ex vñ Ecclesiae, & Apostolorum traditione à Christo deriuata nam in primis D. Ioannes testis Beda in proemio in D. Ioannem, & alijs authorib. grauius nostri temporis, id attrit uentibus, D. Augustino, & D. Hieronymo in eodem proemio vocatus est ex nuptijs ad Apostolatam. Quamuis (vt verū fateor) hoc nō ita sit, vt optimè probat P. Toledo in c. 2. Ioannis, annotatione, 13. & Cesar Baronius to. 1. annalium Ecclesiasticorum, anno 31. Christi, fol. 107. & ex D. Hieronymo, & D. Augustino, nec illa proemia sunt ipsorum, & ex D. Ignatio, Et ideo omisso hoc exemplo, afferam alia. Diuam Teclam ante matrimonium consummatum, conuertit D. Paulus, & ad vitam perfectiorem vocauit, teste, D. Ambrosio lib. 2. de virginibus, & Epiphanio haeresi 38. & D. Alexius, Diuac. Cecilia ex nuptijs ad statum perfectiorem transferuit, vt testatur Metaphrastes, & Surius in eorū vitis, & idē de Machatio refert D. Hieronymus, vt assertit Gratianus, cap. scripsit, 27. q. 2. & alia huiusmodi exempla referunt D.

Greg. lib. 3. dialogorum, c. 14. & D. Augustinus lib. 8. confessionum, cap. 6. Quae autem sit ratio, dicam tota disputatione sequenti, & vtum idem sit, qñ amuo sponsi proficiuntur, vel manens in saeculo, continentia vouet: dicā disp. 10.

4 Hinc inferitur non dirimi matrimonium ratum, per vota emissa à quibusdam feminis religiosis D. Dominici, quas Beatas vocant, & à quibusdam viris tertij ordinis D. Francisci: non enim solemniter proficiuntur: sed votis simplicibus se alligant. Sic Abbas, cap. ex parte, el secundo, nu. 13, de conuers. coniugato, Angelus matrim. 4. nume. 18. Lancelottus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. religionem. Et ex Theologis, Victoria summa, de matrim. nu. 25. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum, Ledesma 2. par. q. 63. art. 3. in fi. Sunt tamen aliquae Beatae tertij ordinis D. Francisci, quae in communi viuunt, proficiunturque, & sunt verè religiosae, vt declarauit Sixtus V. sic Angelus, ibi, & idem dicit Sotus 7. de iust. q. 5. artic. 3. ante argumentorum solutionem, de quibusdam Beatis D. Dominici clausuram seruantibus: vnde benè dicunt harum professione dirimi matrimonium ratum.

5 Secundò inferitur, quod quamuis olim dirimeretur vitæ Eremiticae in manu Episcopi, vel alterius praelati professione, eo quod solemnī esset: iam tamen nō est, sed eremitica, aut nulla, aut simplicia vota emittunt, vnde ijs votis non dirimuntur matrimonium ratum. Sic Sotus, 7. de iust. quest. 5. art. 3. ante argumentorum solutionem, Henriquez alios referens lib. 1. de matrim. cap. 8. nu. 7.

6 Tertiò inferitur, quamuis dirimatur per solemnem triū, aut quatuor votorum professionem in Societate Iesu: non tamen dirimi per vota coadiutorum formatorum in ea emissa, sunt enim simplicia, quamuis publicè emittantur: vt testatur Gregorius XIII. in Bulla eidem concessa, incipienti, Ascendente Dño, & habetur, p. 5. constitutionū eiusdē Societatis, c. 4. in initio. Sic Henriquez eod. cap. 8. nu. 7.

7 Quartò inferitur dirimi per monachium, & clericorum ordinum militarium sub clausura vñerum professionem: quia solemnī est, Et in hoc conueniunt omnes, & Sotus 4. dist. 27. quest. 1. art. 4. versic. hinc fit neutrum.

8 De professione autem equitum militarium ordinum, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere possunt, vt sunt equites. D. Ioannis: non constat inter Doctores: quidam enim dicunt, per eam non dirimi matrimonium ratum: quia non verè, & propriè religiosi sunt, cum proprium retineant, moreque saecularium extra clausuram viuunt. Sic Sotus loco proximò citato, & versic. quo circa si mea, & lib. 7. de iust. q. 5. art. 3. ad 3. versic. quod si contra.

Sed dicendum est dirimi, quia est solemnī professio, aliàs non dirimeret matrimonium contrahendum: iuxta c. vnicum, de voto in 6. & hi equites verè, & propriè religiosi sunt: vt tenet multi, quos refert, & sequitur Bobadilla in sua politica, lib. 2. cap. 19. num. 11. Sic docent Nauar. lib. 3. consilio. tit. de conuers. coniugato, in 1. editione, consil. 1. in 2. vero, consil. 2. Corduba summa, q. 178. in fi. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 6. & refert ita fecisse D. Galton. Ducem Metinae sapientium consilio habito, & in statutis horum equitum per Pontificem approbatis haberi, posse ad eam religionem admitti alligatos matrimonio: eodem tenet Ludouicus Lopez 2. par. instruct. de matrim. ca. 48. ad 4. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 61. art. 2. ad 4. Barbosa, ff. sol. matrim. rubr. 2. par. nu. 82. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 239. nu. 2. & super bullam cruciatam, 9. nu. 123. Vega lib. 6. summa, casu 17.

9 Vitimò inferitur, matrimonium ratum minimè dissolui per ascensum ad ordinem sacrum, vel Episcopatum: vt de ordine sacro definitum est à Ioan. XXII. extrauaganti antiqua, de voto, & de Episcopatu constat ex Eccles. & vsu factenturq. omnes, quia ius de sola solemnī professione hoc statuit: votum autem ordini sacro annexum, est per accidens, solemnē: nec status Episc. quamuis perfectior sit cum mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei coniugio, sed ex solo Ecclesiae statuto: vitæ autem monasticae repugnat ex natura rei matrimon. postea contractum.

DISPUTATIO XIX.

Quo iure professio religionis dirimat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Referuntur duae sententiae, num. 1. & 2.

Sententia Auctoris, num. 3. & solvuntur argumenta.

TRiplex est sententia, prima ait ex natura rei id professioni competere, & subinde ex iure naturali diuino. Ducitur, primo: quia professio mors spiritualis est, iuxta illud ad Colossen. 3. *mortui estis, & uia uestra abscondita est in Christo*: & matrimonium ratum, cum solo consensu contrahatur, est vinculum spirituale: ergo sicut mors naturalis suapte natura dissoluit vinculum carnale matrimonij consummati, ita mors spiritualis professionis, dirimit ex natura rei vinculum spirituale matrimonij rati.

Secundo, quia ipsa ratio naturalis dicitur, licitum esse ab imperfectiori, ad perfectiorem statum, transitum, nulla tertio iniuria illata: ut contingit hic, non. n. sit iniuria proli, cum ea non possit esse in matrimonio rato: nec manenti in saeculo, quia potest aliud inire matrimonium, & quamuis esset aliqualis iniuria, non tanta est, quin bono religionis maximo compensari valeat. Huius sententiae vnuerſaliter videntur esse D. Thom. 4. dist. 27. quaest. 1. art. 3. quaest. 2. in corpore, Richardus eadem, d. art. 2. quaest. 2. Durand. quaest. 2. num. 9. Paludan. quaest. 3. art. 3. nu. 10. Alciſiodorensis lib. 4. Summae, tract. 9. cap. 2. in quaestione incidenti, quam ibi disputat. versic. solutio ad hoc: Arborus lib. 11. Theosophia, cap. 16. versic. quartus an vir, Belarminus lib. 2. de monachis, cap. 38. Ludou. Lop. 2. parte instructor. de matrimon. c. 39. fol. 1053. Et ex iurisperitis, Turrecremata, cap. sunt qui dicant, 27. q. 2. art. 2. num. 3. Barbosa, ff. solut. matrim. rub. 2. p. nu. 76. Lancelot. instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. verb. sponsalia: nam hi omnes probant hanc dissolutionem, prima ratione posita, & expresse tenent Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. nu. 7. Ledelma 2. par. 7. q. 5. art. 2. & quaest. 69. art. 7. ad finem.

Secunda sententia docet, dissolui solo iure Pontificio, ducitur à sufficienti diuisione, quia non dissoluitur iure naturali, nec diuino positiuo, ergo solo Pontificio humano. Probat minor, q. non dissoluatur iure naturali, latè probabitur, num. seq. quod autem non iure diuino positiuo, probatur, id. n. absque precisa necessitate, multiplicandum non est, nec tale ius ex sacra pagina conſtat, & D. Paulus, 1. ad Corinth. 7. multa de matrimonio dissolutione egit, per conuersionem ad fidem: non meminit aut de religionis professione. Nec hñ ex traditione, quia sancti quorum disputat. preced. nu. 3. memini, qui post matrimonium ratum, transierunt ad perfectum statum ad veram religionem non conuolantur, ut de D. Alexio constat, ex Metaphrasie, & de alijs, in coru vitijs, & ita non obſtat aliquos illoru, ante ius Pontificium, quo professio dirimit matrimonium ratum, id fecisse: quia cum non transierint ad veram religionem, sed ad vitam celibem, illud supra omne ius, ex reuelatione, & speciali Spiritu sancti instinctu, contrigit. Restat ergo ut hac dissolutio, ex solo iure Pontificio sit. sic tenent Host. c. ex publico, super verbo consummatum, de conuers. coniugat. & ibi Ioan. Andr. nu. 9. Anton. nu. 16. Anch. repetitione, super c. canonum, nu. 18, de constit. Felin. conf. 26. nu. 19. Et ex Theologis, Gandano quodlibeto 5. q. 35. Medina lib. 5. de factorum hominum continentia, c. 86. & seq.

Tertia sententia, quam probabiliorē reputo, licet duae praecedentes probabiles sint: asserit hoc competere professioni, ex solo iure diuino positiuo, concedenti Christo id privilegium illi. Probat, quia non competit ex natura rei, nec ex iure Pontificio, ergo ex iure diuino positiuo. Probat, primo non competere ex natura rei, quia aliàs non posset dici matrimonium ratum, ex natura rei indissolubile, id enim tale dici nequit, quod per causas natura-

les solui potest: ut ceteri contractus naturales, sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur cause sufficientes dissolutionis. Et confirmatur, quia si matrimonium ratum, ex natura rei dissolueretur per superuenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile.

Secundo, quia attenda sola rei natura votum solemne emissum, post matrimonium ratum, est prorsus irritum: ergo non potest per illud, ex natura rei dissolui matrimonium ratum: patet antecedens, quia res vni tradita nequit validè alij tradi, absque domini consensu, per matrimonium autem, traditum erat corpus alteri coniugi: non valet, si dicas hanc iniuriam compensari maiori religionis bono: quia hoc tantum est verum, supposito Christi privilegio, quo stante includitur in matrimonio rato tacita quaedam conditio, nisi volueris ad religionem transire, aliàs enim ex natura rei non includeretur. Quod sic constat, nā aut hoc maius bonum est coniugis transcurrentis ad religionem, & huius boni non compensat iniuriam alteri illatam, aufere rem suam: debet enim esse maius bonum eiusdem iniuriam passi: aut est maius bonum coniugis manentis in saeculo, & hoc non: quia ipsi nil utilitatis accrescit: aut maius bonum totius Ecclesiae, quod manens in saeculo, bono proprio praeferre tenetur, & hoc non probat dissolui per hoc matrimonium, quia sepe erit inutilis Ecclesiae, & adco rudis, ut ad id sit ineptus: itē, quia similiter probaret per Episcopatum dissolui: Itē similiter probaret de matrimonio consummato, saltē ubi nō est proles: item solū probaret licere in eadē, non tñ prius matrimonij vinculum dissolui.

Tertio, quia nullus est contractus ita indissolubilis, ac matrimonium ratum: ut constat, ceteri. n. contractus multis ex causis dissoluantur, & praecipue ex mutuo consensu, q. lōgē abest à matrimonio: at professio religionis nō dissoluit ceteros contractus, per quos ius acquiritur tertio, ut obligationem ad soluendum debita, ventionem. Dices hoc nō tñ agnare religioni: contraſeruitus repugnat religioni, & tñ, qui se in seruum vedit, nequit ad religionem conuolare.

Quarto, quia neutra ratio primae sententiae, probat ex natura rei dissolvere: non prima, quia religionis professio, non est vera mors spiritualis, sed metaphorica: item aliàs dissolueret matrimonium consummatum. Item vota simplicia in religione approbata, ut in Societate Iesu, sūt mors spiritualis, imò cum quis renunciat honoribus, ac diuitijs in saeculo, mors est spiritualis, iuxta illud Pauli, ad Galat. 2. *Uino ego iam non ego*. Item est mors voluntaria, & non naturalis, & ita non apparet, quo pacto possit ex natura sua dissolvere contractum, ex natura rei indissolubilem. Praeterea, quia et matrimonium ratum non continet traditionem proprie spirituale, cū re vera tradatur corporu dominiū, per contractum externum, & sensibilem. Quod aut id non probet secunda ratio, quia religio est status perfectior, probatur: quia idem probaret de matrimonio consummato. Quod si dicas fieri iniuriam proli, & relicte seminae, cum iam sit deflorata: cessaret utique haec iniuria, quando non esset proles, & relicta consentiret. Praeterea, quia in matrimonio rato potest esse similis iniuria relicte, quādo absque seminis effusione deflorata esset, quo casu nō est matrimonium consummatum, ut dicemus disput. 21. nu. 5. Praeterea, quia esse religionem statū perfectiorem, & mortem spirituales, non probat dissolui prius matrimonij vinculum, non. n. est incōparabilis cū vinculo matrimonij, ut constat, quando post matrimonium consummatum, ambo comuni consensu profitentur, valet. n. professio, & manet matrimonij vinculum, & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & nō dissoluitur vinculum matrimonij rati, iuxta D. Thomam, & quos, ut dicam disput. sequenti, nu. 2. Sed tantum probat manenti vinculo matrimonij, posse alterum transire per cōmationem ad statū perfectiorem. Ex his ergo probatū reſtat per professionem non dirimi ex natura rei matrimonium ratum. Probat alia pars, nempe hoc non provenire ex solo iure Pontificio, ex c. ex publico, de conuers. coniugat. ubi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex sacra eloq. interpretatione: &

& ex cap. ex parte, el. 2. eodem tit. ubi ait Pontifex sanctos ex reuelatione diuina, que superat omnem legem, transisse à matrimonio rato ad statum perfectiorem.

Secundo, quia cum dissolutio matrimonij rati sit certissima, reduci debet in causam certam, incertissimum autem est, posse lege generali statui dissolutionem matrimonij rati: vt dixi hoc 2. libro disput. 14. num. 4. ergo reduci debet ad Christi priuilegium, per quod omnia consonant.

Tertio, quia initium huius consuetudinis non inuenitur in iure Ecclesiastico, sed à principio nascentis Ecclesie extat, vt constat in exemplis adductis disputat. precedenti, num. 3. ergo credendum est hoc Christi priuilegium, per traditionem haberi: & ad hoc est duplex congruentia ratio adducta pro priori sententia, num. 1. & forte hoc modo asseritur à Doctores ibi citatis, & non quasi velint probare ex natura rei dirimi matrimonium per professionem.

Noluit autem Christus id priuilegium concedere respectu matrimonij consummati, quia significat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem, & rationem iniurie prolis, & feminam in saeculo relictam, & quia cum per coniunctionem fiant coniuges vna caro, esset acerbum eos diuidere, vt ait Alexander III. ca. 2. de conuers. coniugato. Hanc sententiam tenent Scotus. 4. d. 31. q. 1. versic. tertio modo dici potest, Abulensis. 1. reg. c. 8. q. 98. 103. & 113. Victoria de potestate Papae, propositione 1. nu. 1. ad 1. Sotus. 4. d. 27. q. 1. art. 4. conclus. 1. versic. ad illud, Petrus de Soto lectione 12. de matrimo. §. post hoc, Ledesma 2. par. 4. q. 63. art. 3. fol. 519. col. 4. Corduba lib. 1. questionarij, q. 25. §. ad rationes, Veracruz, 2. par. Speculi, art. 28. concl. 2. Angles Floribus, 1. par. q. 1. de essentia matrimonij, d. 26. art. 3. difficultate 1. fol. 530. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. num. 6. Bartholomaeus à Ledesma dubio 64. de matrimo. fol. 1566. Petrus de Ledesma de matrimo. qu. 11. art. 2. conclus. 4. fol. 591. Et ex iuris peritis, Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moralium, tit. 12. num. 277. Gutier. lib. 1. Questionum canon. c. 17. num. 26. 35. & 43.

Ad argumenta prima, & secunda sententiae, cessat ex dictis, num. 3.

DISPUTATIO XX.

Vtrum quando post matrimonium ratum, vterque coniux communi consensu profiteatur religionem, vel alter profiteatur, & manens in saeculo vouet continentiam, dissoluatur matrimonium ratum?

S V M M A R I V M.

Quid conferat scire an dissoluatur vinculum necne, num. 1. Opinio asserens non dissolui, quando vterque profiteatur, nu. 2. & variis contraria, num. 3. Quid quando manens in saeculo, vouet continentiam, num. 4.

Hæc questio utilis est, nam si dicamus vinculum matrimonij non dirimi, si alter post professionem fornicetur, adulter erit: & dispensante Pontifice in professione, non poterit illud inire matrimonium, nisi simul Pontifex dispense in matrimonio rato; contrarium autem in utroque euentu dicendum est, si vinculum illud dissoluatur. Ita aduertit Ledes. 2. p. 4. q. 63. art. 3. fol. 517.

Aliqui ergo asserunt non dissolui vinculum, cum vterque communi consensu profiteatur. Quia quando vnus tantum profiteatur, quantum in se est renunciat vinculo coniugij, & ideo alter à vinculo illo absoluitur: dum vterque autem profiteatur, neuter renunciat. Præterea, quia textus omnes, quos retuli disput. 18. num. 3. decident matrimonium ratum dissolui per professionem, expressè loquuntur, quando alter sponsus religionem profiteatur, sic D. Tho. 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. quest. iuncta 3.

ad 1. Palud. ibi, q. 3. art. 2. conclus. 2. num. 17. & citatè videtur tenere Palacios ead. d. dist. ut. 2. fol. 476. col. 2. §. est autem; & censet esse probabile Ledesma citatus, num. 1. & videtur censere probabile Henriquez, lib. 11. de matrimonio, cap. 8. num. 9. in comento, litera D. tantum enim appellat oppositum, probabilis. Et est probabile.

Sed multò probabilius est dissolui, quia hæc dissolutio non prouenit ex iuris proprii renunciatione, non enim sufficit ad eam, vtriusque coniugis renunciatio, nedum vnus, sed hoc oritur ex Christi priuilegio, qui hoc professioni concessit, eo quod mors spiritualis, & status perfectior sit: vt dixi disput. precedenti, num. 3. quæ rationes eque procedunt, siue vterque, siue alter profiteatur. Et ita hanc sententiam dicit communem esse, & in eam magis inclinat Ledesma proxime citatus; & dicit esse probabiliorem Henriquez, quem numero precedenti retuli.

Hinc iacet non audiendum esse Paludanum allegatum, num. 4. qui dicit non dirimi matrimonium, quando communi consensu alter proficitur: alter autem in saeculo continentiam vouet: quia ambo sunt conformes in proposito. Sed hæc sententia nullo modo est tuta: quia textus allegati disputat. 18. num. 3. absolute decidunt vinculum matrimonij rati dirimi per alterius professionem.

DISPUTATIO XXI.

Quando cenetur matrimonium consummatum, ita vt indissolubile efficiatur professione, aut Pontificis dispensatione?

S V M M A R I V M.

Quando semen non recipitur in vase naturalis non est consummatum, num. 1. Quacunque arte, aut demonum ministerio in vase recipitur, est consummatum, num. 2. Quot sine difficultates disputando, num. 3. Quid si vir peneiret vas femineum, non tamen intra vas seminet: ponitur 1. opinio affirmans, num. 4. contraria, nu. 5. & quid si femina sola seminet, num. 6. An saltem quando vir deflorauit feminam post matrimonium ratum, non tantum seminauit, possit religionem ingredi, vel interdicatur ratione damni, num. 7. An credendum sit viro, qui accessit ad sponsam, & dicit se non seminasse, num. 8. Soluuntur argumenta, num. 9. Vtrum suis sit virum seminari intra vas, femina non seminante: ponitur vera opinio affirmans satis esse, num. 10. & contraria probabilis, num. 11. An semen femineum sit necessarium ad generationem, & possit dici virginem illud ministrasse in Christi incarnatione, num. 12. An copula præcedens matrimonium, efficiat illud consummatum, opinio affirmans, num. 12. Contra verior, num. 13. & explicatur, l. l. l. l. vers. dicebam, si si cert. petat. Quod incontinenti sit, dicitur inesse, num. 12. iuncto nu. 13.

In hac disputatione conueniunt omnes quacunque seminis effusione extra naturale vas, non consummati matrimonium: & colligitur clarè ex cap. extraordinaria 35. q. 3. quod est Urbani Papae, ubi habetur pollutionem extraordinariam non producere affinitatem. Et ratio est, quia ea non est copula carnalis, nec efficit coniuges vnâ carnem: sic docent omnes auctores.

Similiter conueniunt consummari, quacunque arte semen recipiatur intra vas naturale, absque illius penetratione: quia ea copula sufficiens est generationi, per eamque sponsi vna caro efficiuntur. sic D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 11. ante §. 1. Corduba Summa, quest. 178. Sotus 4. d. 27.

d. 27. q. 1. art. 4. vers. causa dirimendi, Corona confessorum ultima parte, materia de matrimonio, c. 8. n. 12. Henricus lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 3. Et ex iurisperitis, Alexand. de Nevo, cap. fraternitatis, num. 11. de eo qui cognov. consanguin. Ro'ella, verb. impedimentum, impedimento 14. n. 8. Sylvest. matrimonium 4. q. 15. d. 2. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 4. q. 2. nu. 3. Greg. Lop. l. 5. verb. carnalmentes, tit. 6. p. 4. Et hoc verum est, quamvis damonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, ut docent Rosella, Sylvester, & Tabiena, ibi.

3 Tria tamen vertuntur in questionem. Primum, an sufficiat vas penetratio absque seminis receptione.

Secundo, an requiratur utriusque sponsi seminatio.

Tertium, an si copula matrimonium precedat, illud consummetur.

4 Questio prima, utrum matrimonium censeatur consummatum, dum sponsus vas feminae penetrat, minime effundens semen intra vas? Duplex est sententia.

Primo, ait sufficere, ut vir penetret vas, licet intra non seminet. Probat, quia cap. 2. de convers. conjugat, dicitur posse alterum transire ad religionem, & per consequens matrimonium non esse consummatum, modo carnalis commixtio inter eos non interuenit, & c. ex publico, & cap. ex parte tua, eodem titulo modo carnalis copula non sit subsequuta: at hæc est vera carnalis copula, & commixtio, ergo.

Secundo, quia cum hoc sit privilegium concessum à Christo supra naturam matrimonij rati, quæ est ut sit impossibilis, non debet ampliari, sed restringi, ut intelligatur modo nulla carnalis coniunctio, etiam sine semine, interuenire.

Tertio, quia una ex causis ob quas Christus voluit concedere id privilegium matrimonio consummato, fuit gratia evitandi damni sequuti sponsæ, quæ minus apta matrimonio maneret, at non minus inepta maneret in hoc casu, quæ si vir seminasset, ergo. Hanc tenent multi discipuli D. Tho. ut refert, eos sequens Petrus de Ledesina, de natum, q. 61. art. 1. à fol. 58 l. Medina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 76, & 79. Manuel 1. tomo summa 2. editione, c. 239. nu. 2. Et pro hac sententia faciunt Tabiena, verb. bigamia, q. 3. §. finali, & ibi Armilla, n. 2. dicunt enim quod bigamus, qui contrahit cum aliqua dehorata ab alio extra matrimonium, cum tamen prius dixisset, quod si prius matrimonium, vel secundum non sit consummatum, non est bigamus: & sic sentiunt ad matrimonij consummationem, sat esse vas penetrare.

5 Secunda tamen sententia longe vetior, ait id necesse esse, sed necessario requiri, ut semen viri in vas sponse subintraret.

Probat, primo: quia copula carnalis, per quam consummatur matrimonium, est ea, per quam coniuges efficiuntur una caro, ut constat, tum ex significatione, significat enim matrimonij consummatio, per eam carnis unitatem, mysterium incarnationis, per quod Christus per unitatem carnis est Ecclesie coniunctus: tum etiam, quia Alexander III. cap. 2. de convers. conjug. ubi dixi posse conjugem ante copulam ad religionem transire, subdidit rationem, his verbis, *quia cum non fuissent una caro simul effecti*. Et ita aperte sentit talem debere esse copulam, per quam una caro efficiatur: sed dum semen non recipitur intra claustrum feminæ, non efficiuntur una caro, ut clare colligitur, ex cap. lex, quod est Benedicti Papæ, 27. quæst. 2. l. 1. *propinquitas carnis sanguinis*, iunctis verbis præcedentibus, dixerat enim non aliter fieri unam carnem, quam si carnali copula sibi cohaereat, & subdit hæc, *neque osculū parit propinquitatem, quæ nullā facit sanguinis commixtionem*: & ita quod prius præceperat carnalem commixtionem, modo vocat sanguinis, id est, seminis commixtionem: Et non effici unam carnem, nisi vir intra vas seminet, ultra Doctores allegari non docent D. Tho. 4. q. 41. q. 1. art. 1. quæstionem 4. ad 1. D. Bonauentura ad d. q. 1. Richardus ibi, art. 1. q. 1. Glossæ extrinsecus in fine, 31. q. 2. ergo, per talem copulam non consummatur matrimonium.

Secundo, quia etiam absque actu, etiam coniunctione, visus femine recepto intra vas, consummatur matrimonium, iuxta omnes, ut dixi nu. 2. ergo tota consummatio-

nis ratio est, seminis receptio, & carnis commixtio est omnino impetumens.

Tertio, qui copula requiritur ad consummationem, apta ad generandum, aliàs copula sodomitica consummat matrimonium, quod absurdissimum est: ex penetratione autem absque seminis effusione, non potest sequi generatio.

Quarto, ex alia significatione, petulima indolentia, in matrimonij consummatione, ratio est, iniuria proles: quæ esse non potest absque seminis receptione.

Quinto, quia ex tali copula non oritur affinitas, ut serè omnes teneant, quod inde provenit, quia cum vir, & uxor non efficiuntur per eam copulam una caro confusum, utriusque non sit alteri coniunctus, ergo siu' iter ea copula non consummatur matrimonium cum ad utrumque delideretur coniuges unam carnem effici.

Sexto, quia ut dicimus nu. 10. Doctores assueverunt non exigere semen feminæ ad consummationem, ea ratione ducuntur, quod id semen ad generationem necessarium non sit: Doctores autem contrarium opinantes, opposito iuramentum fundamento, ut dicimus nu. 11. Quare omnes illi sentiant eam solum copulam consummare, quæ ad generandum sufficit, qualis sola est, ubi semen intra vas naturale recipitur. Hanc tenent ex iurisperitis, Vincentius, c. finali, de sponsal. Hugo, 31. q. 3. c. 1. Archid. c. extr. ordinaria, 31. q. 3. & c. vinctus, nu. 3. de desponsal. ubi in 6. Innoc. c. attestaciones, in initio, de desponsal. imprb. Io. Andr. regul. quæ contra ius in fine, de regul. iur. in 6. Præposit. c. fin. §. 5. d. Henricus, c. finalis, in fine, de eo qui cognovit, cōsan- sanguineum de videtur clare tenere Anchar. ibi. principio, tenet in siq. præcipuo enim dicit non contrahi affinitatem, nisi vir intra vas seminet, & in fine dicit inde colligi, cum esse, quando vir possit ingredi religionem: tandem supponit Abbas, ibi in §. & Alexon, de Nevo, nu. 10. Supponunt enim ex parte viri, cum copula non sit consummata, non requiratur seminum etiam seminatio: eandem tenent Rosella, verb. impedimentum, impedimento 14. n. 6. Sylvest. matrimonium, 8. q. 15. dicto 2. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 14. q. 2. nu. 3. n. 1. Ant. Crecus lib. 5. tit. moral. tit. 12. nu. 243. Et ex Theol. 1. 8. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 1. ante §. 1. Soc. 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. causa dirimendi, & vers. hoc autem perplexum, c. de bigamia, q. 178. Henricus lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 8. & c. 15. nu. 3. Corona confessorum ultima p. materia de matrim. c. 8. n. 12. Vega lib. 4. summa, casu 157 & lib. 6. casu 17.

6 Hæc autem verum est, licet viro penetrante, nec semine, & semina seminetur: quia id ad generationem minime sufficit, sic Sylvest. & Sotus proxime citati.

7 Id tamen obiter notandum est, aliquos asserere si solum sponsum virginem absque seminis immixtione dehorantem, arceri à religionis ingressu, ratione damni illati: quomodo si ingrediatur, ut proclitione sequuta, dissolueretur vinculum illius matrimonij, quod et copula consummatum non est. Sic Henricus lib. 11. de matrim. cap. 8. n. 8. & c. 15. nu. 3. Et absque dubio id credo verum esse, quando sponsus dolose sponsam dehoraret, habet scilicet in non consummatione, sed ingrediendi religionem, quia etiam si solum dehoraret de matrimonio fidem, dehoratione sequuta non posset ratione damni religionem ingredi: ut dixi lib. 1. disputa. 44. nu. 3. Quando tamen absque dolo id accidit, quia accessit animo consummandi, & non potuit propter debilitatem, vel quia impeditus est, eo quod aliquis supereminet, & ratione honestatis recessit ab uxore, vel quia in ipso met actu Spiritus sanctus religionem inspiravit, & ita ante consummationem se traxit: credo posse ingredi: nulla enim iniuria vere irrogatur sponsæ, cum nil fraudulenter egerit sponsus, nec delicti reus sit, & iure suo utatur. Præterea, quia si concedit bene, ut possit sponsus non consummare matrimonium, & ingredi religionem, ut huc dicimus infra disputatione 14. & tamen eo tempore in alio loco uenendo contingat osculū, & tactus, ex quo usque non habet damnum patiens, sed ius nuptias, & eodā modo non habet obstat, ut sponsus suo iure usus est, poterit religionem ingredi.

8 Non crederetur autem in foro externo, sponso qui ad sponsam accessit, dicenti se minime seminasse: quia est testis in causa propria, & cum frequenter seminatio contingat, ea presumitur: in foro autem conscientie fides ei adhibenda esset. Sic Archidiaconus, c. extraordinaria, 35. quest. 3. Petrus de Sanfon, quem refert, & sequitur Henricus, c. fraternitati, nu. 9. de eo qui cognouit consanguineum, & ibi Alex. de Nevo, nu. 8. Sylvest. matrim. 8. q. 1. d. 2. Greg. Lop. l. 5. verb. carnaliter, tit. 6. par. 4. Et ex Theologis Palud. 4. d. 41. q. 1. ar. 3. conclus. 1. num. 18. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 11. ante §. 1.

9 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 4. respondetur, eam solam dici, veram carnalem copulam, per quam coniuges efficiuntur vna caro: ut probavi, num. 5.

Ad secundum dico, in hoc casu non extendi privilegium nisi ex mente ipsius Christi, qui illud concessit matrimonio consummato, ratione significationis, & dani prolis, unde de ea consummatione, aperte intellexit, quae apta est significationi, & proli suscipiendae, qualis sola est, ubi semen intra vas recipitur: ut probavi eod. num. 5.

Ad tertium argumentum fateor eam esse aliqualem rationem: potissima tamen est significatio, & damna prolis, quae hic desunt.

30 **Questio secunda**, utrum censetur matrimonium consummatum, si solus vir intra vas naturale seminet? communis sententia affirmat ceteri consummatum eoque innititur fundamento, quod semen femineum ad generationem necessarium non sit, teste Philosopho lib. 2. de generat. anima, c. 2. & Galeno sibi contrario 1. lib. de sanitate tuenda, c. 1. & lib. 2. de naturalibus facult. c. 3. Avicenna, lib. 9. animalium, cap. 1. & multis alijs, quos referunt, & sequuntur Hugo Senensis super libros Tegni Galeni, lib. 2. super §. frigidum verò, & siccum. Feltrio, lib. 8. metaphys. quest. 2. Et ex Theologis: D. Thomas, 3. p. q. 3. art. 5. ad 3. quem ferè omnes Theologi sequuntur: cum ergo copula generationi sufficiens consummet matrimonium, ut late probavi, nu. 5. & talis sit, ubi vir solus intra vas femineum seminat, illa consummabit. Sic docent Cardin. cap. fraternitati, in fine de eo, qui cogn. consanguineum, ubi Abbas, in fine, & Alex. de Nevo, nu. 10. & clare videtur tenere Anchar, ibi, nam paulò post principium, ait, ad affinitatem non requiri semen femineum & in fine concludit, inde colligendum esse, quando vir possit religionem ingredi. Idem videtur clare tenere Archidiaconus, cap. extraordinaria, 35. q. 3. in fine, ubi relata contraria Hugonis sententia, remittit se ad ea, quae notauit, c. nasci, §. 6. d. ubi defendit semen muliebre non desiderari, ad generationem, & ita aperte sentit, nec ad consummationem exigi. Idem tenent Sylvest. matrimonium 8. q. 1. dicto 2. dicēs esse omnium, & refert Federicum: quem etiam ferè omnes Doctores referunt: sed cum diligenter quaesierim, in nullo loco ex ijs, qui citantur, inueni: Rosella, verb. impedimentum, impedimento 14. nu. 8. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 4. q. 2. nu. 3. in fine. Ant. Cuccus lib. 1. instit. moral. tit. 12. nu. 243. Et ex Theologis. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. ante §. 1. Setus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. hoc autem perplexum Henricus lib. 1. de matrim. c. 8. num. 8. in commento, littera N, & c. 15. nu. 3. Barthol. a Ledes. de matrim. dubio 40. concl. 5. Vega lib. 3. summa casu 157.

11 Sed quamvis hæc sententia communior, & probabilior sit: non tamen est adeo certa, ut quidam ex eius defensoribus existimant; cum innititur illi soli principio Philosophico, quod semen femininum non sit necessarium ad generationem, & illud non est certum, quia satis probabiliter multi tenent contrarium, ut Hippocrates, & Galenus, quos refert Iabellus 8. Metaphysicæ, q. 17. idem Antonius Andreas eodem, lib. 8. q. 2. Valles, lib. 2. controuersiarum medicarum, & Philosophicarum, c. 6. Vega lib. 1. de arte medendi, cap. 3. & late Pero Mato tract. de semine, à §. 11. verò, vsque in finem. Et ex Theologis Abulens. paradoxo, 1. c. 48. Caietan. 2. 2. q. 14. art. 12. §. ultimo incipienti, ergo autem, & multi alij: cum ergo fundamentum non sit certum, ita nec opinio illi innitens: quod adeo probabile est, ut Suarez, 3. p. quest. 32. artic. 1. disputat. 10. sectione 1. folio 182. fateatur cum alijs esse probabile adfuisse semen in Virgine, alij

que omni prorsus inordinatione, ut ministret conceptioni Christi materiam, ut sic esset vera, & naturalis mater Dei: quod idem defendit Pero Mato in appēdē ad tractatum de semine, ubi quid naturale, & quid miraculosum fuerit in Christi conceptione, §. an verò Maria virgo, & probat absque omni inordinatione, & concupiscentia posse decidi semen. Quare concludo esse probabile non consummari matrimonium, nisi etiam femina seminet. Probat, quia ad matrimonij consummationem requiritur copula, ex qua sequi potest generatio, ut fatentur Sylvest. & Tabiena, ubi allegavi num. precedenti, & clare colligitur ex ceteris Doctoribus, cum inde probant consummari matrimonium absque femineo semine, quod non sit ad generationem necessarium: sed probabile est nisi femina seminet, non posse ex ea copula sequi generationem: ut probavi, ergo similiter habet eandem probabilitatem, non esse consummatum matrimonium viro solo seminante.

Item, quia est probabile, per solam vtriusque seminis commixtionem, fieri coniuges vnam carnem: ut ex Diuo Thoma, D. Bonauent. Viguerio, statim dicam: est etiam probabile non oriri affinitatem ex copula, in qua mulier non seminat: ut ex aliquibus dicam: ergo etiam est probabile ea copula non consummari matrimonium: nam ut probavi, nu. 5. ea sola copula consummat, per quam coniuges efficiuntur vna caro, & quæ satis est ad affinitatem producendam. Pro hac sententia videtur aperte D. Thom. 4. distinct. 41. q. 1. art. 1. questiuicula 4. ad 2. ubi hæc dicit, *vir & mulier efficiuntur vna caro per commixtionem seminum, unde quantumcumque aliquis claustra pudoris franga, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas*: quod iisdem verbis docent D. Bonauent. 4. d. 41. q. 1. Viguerius lib. institutionum, c. 16. §. 7. vers. 9. in sexto impedimento, ubi pondero hos asserere non effici vnam carnem, nec contrahi affinitatem: unde consequenter iuxta dicta sequitur, nec consummari matrimonium. Ad idem sunt Laurētius, quæ refert, & sequitur Archidiaconus, c. vnic. de sponsal. in 6. n. 3. & 4. & Duran. 4. dist. 41. q. 1. art. 1. nu. 7. ubi docent non contrahi affinitatem, nisi adsit vtriusque seminis commixtio, & dicit Archidiaconus hoc manifestè probati, cap. lex, 27. q. 4. ibi *sed nec osculū parit propinquitatem, quod nullā facit sanguinis commixtionem*. Et in proprijs terminis tenent Vincentius, & Hostien. (ut refert Sylvest. matrimo. 8. quest. 1. dicto 2.) Hugo. 31. quest. 3. cap. 1. Innocent. c. fraternitati, in initio, de eo qui cognouit consanguineum, & ibi Anton. n. 3. & videntur tenere Hostien. eo, cap. fraternitati, in fine, Ioan. Andr. ibi, nu. 2. Henricus in fine, Præposit. nu. 2. ubi relata hæc sententia Innocēti, requiri vtriusque seminis commixtionem: hæc dicunt, *hæc opinio non multum placet, quia non facile de commixtione seminis vtriusque fieret iudici fides, nisi sequatur prole; hoc ideo dico, quia sine seminum commixtione non fit generatio*. Vbi pondero eos dicere non multum placere, quasi aliquantulum, & tanquam probabilis ea opinio placeat, & eos concludere ad generationem esse necessariam, vtriusque seminis commixtionem: unde infero iuxta dicta, esse etiam necessariam ad consummationem.

12 **Questio tertia**, utrum matrimonium consummetur per copulam precedentem? Id enim affirmat Hypolytus singulari 500. referens Claudium, & Syriam nuptialem, & in hanc partem inclinat Bald. licet nihil definiat, cap. licet, de translatione Episcop. in fine, & probat, quia matrimonium sequens retrahitur ad copulam precedentem, & illam ita confirmat, ut prolem ex ea habitam efficiat legitimam, cap. tanta, qui filij sint legitim. ergo similiter confirmabit, ut censentur habita post matrimonium, illudque consummet. Et confirmat, quia, cum id quod incontinēti fit, videatur inesse lege lecta, versic. dicebam, ff. si certum per. saltem ita erit, quā paulò post copulam, matrimonium celebratur.

13 Sed dicendum est minime consummari, quia matrimonium solum consummatur per copulam matrimonialem illa autem fornicaria est. Item per cap. veniens, de sponsalibus, ubi probatur, ut sponsalia transeant in matrimonium, per copulam, iuxta, cap. is qui fidem, de sponsal. oportere,

oportere, ut copula illa subsequatur matrimonium. Nec obstat primum argumentum contrarium, quia quamvis illa fictio admittatur favore prolis, quæ non deliquit: æquum non est eam favore fornicantium, admitti, contra regulam, i. siue hæreditaria, ff. de negot. gest. Non obstat etiam secundum argumentum, quia ea regula procedit per fictionem quo ad iuris effectus, & nusquam legitur legem aliquid fingere in delinquentium favorem, & ideo hanc sententiam tenent Paulus, l. finali, num. 3. C. de Episcop. & cleric. Boscheus tractat. de nuptijs, lib. 1. num. 8. Ripa rubr. ff. solut. matrimon. num. 25. Socin. iun. consil. 28. num. 6. & 16. Sylvest. religio, 2. quest. 9. & verb. diuortium, quest. 1. d. 4. Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 2. q. 3. num. 4. in fine. Nauar. summa, cap. 22. Hispana, num. 85. Latina, num. 84. Couar. 4. decret. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 15. Acolta, l. cum tale, §. si arbitratu, ampliat. vltim. num. 19. ff. de condit. & demonstr. Menoch. de præsumptionibus, lib. 3. præsumpt. 1. num. 44. & 45. Barbosa alios referens, ff. solut. matrimon. rubr. 2. par. num. 107. Et ex Theologis Palacios, 4. d. 27. disput. 2. sol. 585. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 8. nu. 8. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 61. art. 1. in fine.

DISPUTATIO XXII.

Verum copula per vim extorta ita consummet matrimonium, ut neutri sponso liceat ad religionem transire?

SUMMARIUM.

- Quando post bimestre concessum à iure ad deliberandum de ingressu religionis, sequitur copula vi extorta, illud consummat, num. 1.
 Quot sint quæstiones disputanda, num. 2.
 An copula intra bimestre vi extorta, illud consummet? prima opinio negans, num. 3.
 2. Verior consummare, num. 4.
 Verum possit sponsa vi oppressa ingredi religionem? opinio negans, n. 5. & ibi, ubi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus.
 Opinio verior affirmans, nu. 6. & ibi, nullus ex culpa sua commodum reportare debet, & sine sua culpa nemo debet suo iure privari.
 Quid, si proles sequuta sit, & commodè educari nequeat, n. 7.
 Verum vir vi copulæ extorquens, possit ingredi religionem, nu. 8.
 Quod, si vir ante matrimonium consummatum tradat uxorem alteri destorandam, an possit ingredi religionem, nu. 9.
 & solvuntur argumenta, num. 10.
 Quid, quando metu sponsa cognita est? Opinio asserens non posse sponsam ingredi religionem, nu. 11. Contraria verior, n. 12.
 An sponsus peccet cogens sponsam post bimestre, num. 13. & quid ante bimestre? prima opinio non peccare, num. 14. Contraria verior, num. 15.
 An exigatur, ut peccet sponsus cogendo, ut sponsa affirmet se velle ingredi religionem, num. 16.
 Verum sponsa vim passa possit semen expellere, num. 17. & ibi, quid de passa vim ab alio, & an liceat vi surripere à latrone furum iam ablatum, etiam ipsum occidendo.

Quæstio hæc si intelligatur de copula vi extorta post bimestre concessum uxori ad deliberandum de religionis ingressu, dubio caret. Quia cum vir utatur iure suo, utendo corpore sibi debito, verè consummat matrimonium, & neutri licet ad religionem transire. Sic Io. Andr. regul. quæ contra iuris, de regul. iur. in 6. Præposit. c. fin. §. 5. dist. Sylvest. verb. diuortium, quest. 5. vbi Armilla, num. 6. Gregor. Lopez, l. 4. in fine, tit. 1. par. 4. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 12. versic. circa præmissa dubium, Petrus de Ledesma de matrim. q. 61. art. 1. fol. 583. Vnde tota difficultas est, quæ copula intra illud bimestre vi extorquetur.

2. Quinque igitur quæstiones disputandæ sunt.

Prima est, utrum per copulam intra bimestre extortam, consummetur matrimonium,

Secunda, an saltem liceat sponsæ vim passæ, transire ad religionem.

Tertia, an idem liceat, quæ solo metu copula extorta est, Quarta, an sponsus sic cogens peccet.

Quinta, an sponsa vi oppressa possit incontinenti semen expellere.

3. Quæstio prima, utrum per copulam vi intra bimestre extortam, consummetur matrimonium? Quidam censent non consummari, & ita professione sequuta, vel obtenta Pontificia dispensatione, dirimi matrimonij vinculum. Probat, quia matrimonium consummatum repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per carnem, indeque omnimodam indissolubilitatem sortitur, ut probavi hoc secundo libro, disput. 13. nu. 1. & 7. ergo per eam solam copulam consummabitur, quæ hanc unionem repræsentare potest, sed huiusmodi est sola copula voluntaria, cum unio Christi voluntaria fuerit. Ita docent Henricus, cap. fin. nu. 4. de sponsa duorum, Armilla, verbo diuortium, nu. 6. & aliqui, ut refert Duran. 4. dist. 27. q. 2. nu. 14. & tamquam probabile ibi reliquit nu. 15. neutram. n. partem definit, & Paludan. 4. d. 27. q. 3. art. 2. conclus. 1. num. 10. dicit hoc esse probabile. Idem videtur clarè tenere Ioan. Andr. reg. quæ contra ius, de reg. iur. in 6. dicit. n. copulam ad matrimonium perfectum, requirere consensum, & idem videntur clarè tenere Abbas, cap. 2. de conuers. coniugator. in fine, & Sylvest. verb. diuortium, q. 5. dicunt enim non videri sponsam communicasse suum corpus, cum inuita sit cognita.

4. Sed tanquam certum tenendum est matrimonium consummari, & effici prius indissolubile. Probat, quia ea copula vi extorta efficiuntur coniuges una caro, ut constat ex c. discretionis, de eo qui cognoscit, confangu. vbi definitur iude affinitate viri: quod nullo modo cõtingeret, nisi esset coniuncta una caro: ut probavi disp. præced. nu. 5. ergo. Et contra mat. quia (ut probavi cod. nu. 5.) copula ex qua erit affinitas, consummat matrimonium, cum ergo copula violenta sufficiens sit, ut oriatur affinitas, consummabit in fine nuptum.

Secundò, quia ex parte viri, liberè fuit consummatum matrimonium, ergo ex parte eius, est omnino indissolubile, quamvis sponsa profiteatur, & cum matrimonij vinculum claudicare nequeat. idem erit ex parte sponsæ.

Præterea, quia constitutio dissolvens matrimonium, tanquam odiosa, eo quod matrimonium favorabile sit, cap. fin. de sentent. & re iudic. non est extendenda, sed restringenda, ut intelligatur de matrimonio, quod nullo modo consummatum est. Hanc sententiam, ut probabiliorē tenet Palud. proximè citatus, & Durand. co. nu. 15. cum videtur sequi, cum constituat illam in vltim. loco: Victoria dicēs esse certam, summa de matrim. num. 225. Ledesma dicens, 2. par. 4. quest. 63. art. 3. in fine, Palacios, 4. dist. 27. disputat. 2. sol. 583. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. nu. 10. Manuel 1. tomo Summa, 2. edit. c. 239. nu. 2. Ludeu. Lop. 2. par. instructoij, de matrim. c. 54. fol. 1197. Petrus de Ledesma de matrim. q. 61. art. 1. fol. 583. Vega lib. 2. Summa. casu 500. Et ex iuris peritis, Angel. matrim. 4. n. 17. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. nu. 10. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. c. rub. ad finem, Barbosa, ff. sol. matrim. 2. par. rubr. num. 106. & Doctores omnes referendi, nu. 5. asserentes sponsam vi oppressam non posse ad religionem transire, sunt eiusdem sententia: si enim ea copula matrim. non consummaret, posset utique.

Nec obstat arg. contrarium, repræsentat. n. unionē Christi cum Eccl. quo ad substantiam nam sunt coniuges una caro, sicut Christus per carnem est vnitus Eccl. licet nō quo ad modum, hæc. n. unio spontanea est, illa autem violenta.

5. Quæstio secunda, utrum saltem possit sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum, ad religionem transire? Duplex est sententia 1. & satis probabilis, negat posse.

Primò, quia omnia iura clamant matrimonio consummato, neutri coniugi altero inuito licere transire ad religionem, cum ergo non distinguat, utrum copula vi, vel sponte habita sit, nec nos distinguere debemus, c. consilium, 2. o. §.

Secundò, quia vir usus est iure suo exigendo corpus sibi traditum per matrimonij vinculum.

Tertiò,

Tertio, ex c. fin. §. d. vbi deciditur nō prodesse violenter oculū erūtū esse, quominus eo orbatus, irregularis sit.

Quarto, quia ex ea copula potest nasci proles, cui per matris professionem maxima iniuria irrogabitur, non enim poterit commodē educari. Hanc tenent Archid., c. fin. ad finem, d. §. §. Hostiens. Summa, tit. de conuers. coniugator, num. 9. vers. quid si virgo, Guido, & Iacobus in suis disputationibus, quos refert, & sequitur Anton. c. 2. num. 3. de conuers. coniugat. Bald. c. causam, nu. 8. de probatio, Syluest. verb. luxuria, q. 6. dicto 2. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. num. 3. Barbosa rubr. ff. solut. matr. 2. p. nu. 106. & clarē videtur tenere Couar. 4. decret. 2. par. c. 7. §. 4. nu. 10. quia licet tantum dicat non dirimi matrimonium professione alterius, at Doctores, quos pro se refert, dicunt non posse ingredi, & ex Theologis videtur sequi tanquam probabiliorem, Duran. 4. d. 27. q. 2. num. 15. & dicit esse probabilem, neutram definiens, Victoria Summa, de matrim. nu. 255. & tenent D. Anton. 2. p. tit. 5. c. 7. §. 1. & 3. par. tit. 1. c. 21. §. 1. in fine. Summa confess. lib. 1. tit. 8. quest. 2. Sorus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. quid autem iuris, Ledesma 2. par. 4. q. 63. art. 3. in fine, Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 8. num. 10. Bartholom. à Ledesma, dubio 64. de matrim. sol. 1569. & seq. Ludouicus Lopez 1. par. instructo. c. 83. §. ceterum circa, & 2. par. de matrim. cap. 54. fol. 1167. Vega libro 2. Summa, casu 500.

Secunda sententia multo probabilior, docet posse ingredi. Probat. sponsus grauem intulit iniuriam, cum non haberet ius copulam extorquendi ante bimestre concessum, cap. ex publico, de conuers. coniugator. & illa non potest aliter ius suum recuperare, nisi per ingressum, ergo potest ingredi religionem.

Secundo, quia dolus nemini debet patrocinari, nec viri culpa alterius bonum impedire debet, ne culpa reus inde commodum reportet, cap. ad nostram, de emptione & venditione, & c. tuq. de cleric. non resid. & cap. sedes, de rescript. cum multis similibus, quæ congerit Tiraq. de retract. ligna. §. 3. glof. 9. num. 68.

Tertio, quia propter adulterium, heresim, & cetera, potest vxor virum deserere, & ingredi religionem, manente matrimonij vinculo, ergo & propter hanc violentiam, non enim minus est hæc contra ius matrimonij, quam illa.

Quarto, quia beneficium iuris auferendum non est à femina, quæ dissentit, c. indultus, de reg. iuris in 6. ergo.

Quinto, quia sine sua culpa nemo debet iure suo priuari, cap. discretionem, ad finem, de eo qui cognouit consanguineum, ergo femina inuita, & absque sua culpa fuerit cognita, nō debet iure, quod habebat ingrediendi religionem, priuari.

Sexto, quia non solum iniuste petit, qui petit non debitum, sed qui præuenit tempus, §. plus autem, instituit. de actio. sed sponsa non tenetur reddere debitum, nisi transacto bimestre à matrimonio contracto, vt dicam disput. 24. ergo vir cogens antea reddere, est iniustitiæ reus, igitur hæc iniustitia non debet ipsi fauere, vt priuet uxorem iure ingrediendi religionem. Hanc tenent Glossa, cap. fin. verb. inuitus, d. §. §. & ibi Præpos. Io. Andr. regul. quæ contrarius, de regul. iur. in 6. Cardip. cap. 2. q. 2. de conuers. coniug. & ibi Abb. in fine, Fel. c. causam, de probatio. nu. 4. Brixien. & Ioan. de Deo, quos refert Anton. d. c. 2. nu. 3. Bal. l. 1. §. remouet, ff. de postulan. & ibi Angel. in initio, Paul. nu. 4. Hippolytus de Marsilijs, l. 1. in principio, num. 87. ff. ad leg. Cornel. de sicut. & l. 1. §. præterea, nu. 12. ff. de quest. Turrecremata, cap. mutationes 7. quest. 1. num. 2. Syluest. verbo diuortium, quest. 5. vbi Armilla, num. 6. Greg. Lopez, l. 4. in fine tit. 1. p. 4. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 12. versic. circa præmissa dubium, Valascus conf. 29. num. 5. Et ex Theologis, Paludan. 4. dist. 27. q. 3. art. 2. conclus. 1. nu. 10. Palacios 4. dist. 27. disput. 2. fol. 583. Petrus de Ledesma, de matrim. quest. 61. art. 1. folio 584. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 239. num. 2. & dicunt esse probabilem Victoria, Ledesma, Bartholomæus à Ledesma, quos retuli, num. precedenti.

Poterit tamen per accidens femina vi oppressa, impedi-

ri à religionis ingressu, ratione damni prolis ex ea copula sequitur, quæ abique matre commodē educari nequit: scilicet si possit: Sic Petrus de Ledesma proximè citatus.

Non potest autē sponsus inuita sponsa per vim oppressa, religionem ingredi, quia ex parte sua voluntariè consummatum est matrimonium, & sponsa id concedunt Doctores secundæ sententiæ, vt damnum violentiæ sibi illatum resarciat. Sic Manuel 1. to. Summa, 2. editione, cap. 239. nu. 3. quamuis Doctores allegati, nu. 3. dicentes, et copulam, vi extortam non consummari matrimonium tenentur dicere validam esse professionem, si sponsus præterea, nec posse reuocari, imò vinculum matrimonij dissolui, licet peccet si dñs ratione damni sequuti sponsæ ex sua culpa.

Imò aliqui censent si onsum, qui nondum matrimonio consummato, tradidit consanguineo sponsam violandam, non posse ingredi religionem, si tradiderit, vt ipsam renitentem violat. Sic Richardus, 4. dist. 35. art. 2. q. 2. Rosella verbo impedimentum, impedimento 1. nu. 4. & probat ex cap. discretionem, de eo qui cognouit consanguineum, quod non facit ad rem, solum enim probat diuortium celebrari nō posse, ob adulterium à viro permissum, & ratione hoc reprobat Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 2. q. 3. nu. 4. in fine, Palacios, 4. d. 27. f. 585. in fin. & seq. disput. 2. quia cum matrimonium adhuc consummatum nō sit, bene potest ingredi religionem. Sed Richardus fortè intelligit rationem iniuriæ illatæ nō posse licitè ingredi, & hoc verum est, quā alias ea iniuria sufficienter resarciri non posset: si tamen de facto ingrederetur, dissolueretur vtique vinculum prioris matrimonij, & per eam copulam consummatum nō erat.

Ad argumenta, primæ sententiæ proposita, num. 5. respondetur ad primum, ea iura intelligi quando matrimonium absque iniuria consummatum est, & licet ea id non explicent, colligitur tamen ex alijs, quæ num. 6. retulimus probantibus nemini fraudem propriam patrocinari.

Ad secundum negatur antecedens, quia per matrimonium traditur statim corporis potestas, sub tacita conditione, nisi alter intra bimestre religionem eligat.

Ad tertium dico, illum textum loqui de irregularitate, quæ cum ex membri defectu, & deformitate consurgat, non voluntatem, sed factum respicit.

Ad quartum dico, solum probare per accidens impediri tunc, quod num. 7. concessimus.

Quæstio tertia, vtrum quando sponsa non vi præcisa, sed metu cadente in virum constantem, oppressa est à sponso, possit religionem ingredi? Aliqui id admittentes, quando violentè oppressa est, id negant, quando metu, quia vis omnimoda libertate priuat, nō autem metus, l. 1. & 2. ff. de eo, quod met. cau. Sic Ioan. Andr. regul. quæ contrarius, de regul. iur. in 6. Præposit. cap. finali, §. §. dist. Cardin. cap. 2. de conuers. coniugator. quest. 2. Syluest. verb. diuortium, quest. 5. & ibi Armilla, num. 6. Gregor. Lopez, l. 4. in fine, tit. 1. par. 4. Perez, lib. 5. ordinament. tit. 1. l. 1. folio 12. versic. circa præmissa dubium: Palacios, 4. distinct. 27. disputatione 2. folio 583. Et est satis probabile.

Sed probabilius est posse, quia ratio, ob quam permittitur ingressus, quādo copula vi extorta est, non est defectu voluntatis, sed ratione iniuriæ illatæ, & iniustitiæ à sponso admittæ, vt probauimus, num. 6. similis autem iniustitia est, quā timore graui copulam extorsit. Et ita Ledesma 2. par. 4. quest. 63. art. 3. ad finem, dicit idem esse de timore, & de violentia dicendum, quare in vtroque casu sentit esse probabile posse sponsam ingredi, & tenet Petrus de Ledesma, de matrim. quest. 61. art. 1. folio 584.

Quæstio quarta est, vtrum peccet sponsus vi, vel timore graui extorquens copulam à sponsa de præsentī? Et quidem, quando transactum est iam bimestre concessum à iure ad deliberandum de religionis ingressu, Doctores omnes in initio huius disputationis citati supponunt non peccare: quia sponsus vtitur iure suo, exigendo sibi debitum, nec potest sponsa iuste denegare. Hoc tamen intellige, quando temptatis alijs medijs pacifi-

cis nollet sponsa: si enim his intentatis, violentia vteretur sponsus, peccaret ratione modi: ut si potens rem suam pacifice recuperare, vi extorqueret. Sic Sylvest. verb. luxuria, q. 6. dicto 1. & ita intelligit D. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 7. ad 4. ubi dicit sponsum vim inferentem sponsæ, peccare, sed non esse raptorem: iuxta cap. lex illa, 36. q. 1. & cap. si quis virginem, 36. quæst. 1. intelligitur. n. vel qñ ante bimestre, vel si post, non tentavit media pacifica. Quod si infles, peccare vi recuperantem rem suam, cum iudicis officium implorare teneatur: responderet Glos. d. cap. lex illa, esse multò fortius ius in matrimonio, cum. n. vir habeat manuum iniectionem in uxorem, ratione subiectionis, potest illam propria autoritate apprehendere: ut ex multis probat Anton. Gomez. l. 80. Tauri, num. 39.

14 Difficultas autem est, utrum intra illud bimestre sponsus cogens, peccet? Manuel 1. tomo Summæ, 2. editione, ca. 239. nu. 2. censet non peccare lethaliter, quia non infert iniuriam sponsæ, quæ adhuc potest religionem ingredi.

15 Sed dicendum est peccare lethaliter: primò, quia aufert corporis integritatem, cum non habeat ius, donec bimestre transeat. Præterea, quia ius certum sponsæ transeundi ad religionem, reddit valdè dubium, & litigiosum, & litis mota impediatur professio usque ad litis conclusionem, magnisque sumptibus opus erit, & dubius erit litis eventus, fortè enim iudex amplectetur probabilissimam sententiam docentem non posse ingredi. Præterea, quia fortè ex ea copula sequetur proles, ob quam sponsa impeditur ab ingressu. Deinde, quia Doctores omnes allegati, nu. 6. adeo gravem hanc iniuriam reputet, ut nò obitate matrimonij consummatione, credant esse sufficientem, ut sponsa possit perpetuum facere diuortium, profitendo religionem, manente sponso ligato matrimonij vinculo. Tandem, quia potest sponsus in foro externo puniri: ut docet Bald. & Salic. quos refert Ant. Gom. l. 80. Tauri, nu. 39. idemque docet Couar. 4. decret. 2. par. c. 7. §. 4. nu. 11. pro culpa autem veniali, iniquum esset plecti in foro externo. Et ita hanc partem sustinent Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. quid aut iuris. Petr. de Ledesma. de matr. q. 61. art. 1. f. 83.

16 Temperat tamen hanc sententiam Sotus proximè citatus, quando sponsa affirmabat velle se religionem ingredi: in hoc enim casu ait peccare lethaliter si cōsum cogentem, & fauet, quia Bald. Salicet. & Couar. proximè citati docent non puniri sponsum cogentem, quando sponsa non præmeditabatur hunc ingressum.

Sed melius Petr. de Ledesma, absque ea limitatione loquutus est, & ita in hoc et casu credo esse culpā lethalem: quia licet sponsa tunc non præmeditaretur, fortè eo bimestri per ius sibi cōcesso, Spiritus sanctus inspirabit, cui sponsus obstat, extorquens copulam nondum sibi debitam.

17 Quæstio quinta, utrum sponsa per vim oppressa à sponso ante bimestre, possit semen expellere? videretur non posse, quia est intrinsecè malum, & contra naturam ordinantem semen ad sobolis propagationem.

Sed si loquatur de femina, quæ non à sponso vim passa est, certum reputo, nisi incontinenti semen expulerit, non posse postea: incontinenti autem valdè probabile est mihi, posse. Ducor ea communi doctrina, quam amplectuntur Sotus, lib. 5. de iustit. q. 1. art. 8. versic. de bonis autem, Bañes 2. 2. q. 64. art. 7. dubio 3. ad 2. Aragon. cod. art. 7. fol. 382. §. in hac difficultate explicanda, & ibi Salon, controuersia 2. §. ex his sequitur, Manuel 1. tomo Summæ, 2. editione, cap. 136. num. 15. quæ habet, licere priuata auctoritate furem incontinenti ubi furtum arripuit, donec in loco tuto constitutus sit, percutere, & eam reputari defensam: similiter ergo reputabitur defensa, cum incontinenti, & statim, ac semen receptum est, femina vim passa expellit: secus quando iam semen habet possessionem, & est quasi in loco tuto constitutum, tunc enim non erit defensa, sed intrinsecè malum. Et confirmatur, quia posset femina illa vim passa, quocunque tempore membrum virile extrahere, si posset, quamuis semen effundendum esset, non enim tenetur id pati: ergo incontinenti, ac effusum

Sanch. de Matrim. Tom. I.

est, potest similiter expellere, quia cum nondum semen habeat pacificam vasis possessionem, adhuc quasi in fieri, & in ipsa effusione reputatur esse. De sponsa autem de presenti per vim cognita, id non affirmarem, quia iniuria est multò leuior, nec infamiam patitur, & damnum non est adeo graue. Nec de femina per metum cognita, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admissa.

DISPUTATIO XXIII.

Utrum si sponsi iurent se nondum matrimonium consummasse, sit illis in foro externo adhibenda fides, ut possit alter ad religionem transire, & eo proficiente, manens in sæculo aliud matrimonium inire?

SUMMARIUM.

Non creditur quando sponsa non erat virgo, & domum sponsi traducta est, secus si traducta non sit, num. 1.

Creditur si erat virgo, & aspectu talis appareat, num. 2.

Sit prima conclusio, si sponsa non erat virgo, nec sponsi domum traducta sit, adhibetur illorū iuramento fides: cum ex aspectu probatio haberi nequeat, & non esse traductam, simul cū iuramento, sit vrgens indicium: si autem traducta esset, non creditur illis in matrimonij præiudicium, & dissolutionem: in hac. n. non statur soli coniugum confessioni, cap. super eo, de eo, qui cognouit. consanguin. Sic Hostiens. Summa, tit. de cōuersione coniug. nu. 9. vers. quid si quis, Bald. l. Deo nobis, in principio, C. de episc. & cler. nu. 7. Anchar. c. ex publico, nu. 4. de conuers. coniug.

2 Secunda conclusio, si erat virgo, & talis post aspectum appareat, licet domum sponsi traducta sit, creditur illis, quia omnis probatio vincitur, aspectu contrarium testificante. Sic Anchar. ibi.

DISPUTATIO XXIV.

Utrum liceat quandoque ante matrimonij consummationem, sponsis ad religionem transire, vel sit tempus præscriptum?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, & quot difficultates tractanda sint, num. 1.

An bimestre concessum sponsis sit ad proficiendum, vel ad deliberandum de ingressu: referuntur duæ opiniones, nu. 2. & 3. Vera opinio ponitur, num. 4. & an possit iudex hac ratione annum nouitiam coarctare.

Soluuntur argumenta, num. 5. post quem inuenies cetera summaria.

Huius disputationis difficultas consistit in intellectu, cap. ex publico, de conuers. coniug. ibi, *mandamus quatenus, si prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire, intra duorum mensium spatium debeat: ipsam absoluat.* Circa quod decretum, sex difficultates tractandæ sunt.

Prima, an illud bimestre sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad proficiendum.

Secunda, esto dicamus dari ad proficiendum, sit correctum per Tridentinum sess. 25. de regularibus, c. 15.

Tertia, an id bimestre sit præcisum, ita ut iudex, nec prorogare, nec coarctare possit.

Quarta, qualiter mensuretur id bimestre.

Quinta, an casu quo sponsi non intendunt religionem ingredi, teneantur statim matrimonio inito ad debiti redditionem.

Sexto; an transacto eo bimestri, liceat sponsis ad religionem transire.

2. Difficultas prima, utrum bimestre præscriptum, cap. ex publico, de conuers. coniug. sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum? Triplex est sententia, prima docet præscribi ad profitendum, ita ut teneatur sponsus religionem ingrediens, intra illud bimestre profiteri, vel matrimonium consummare. Probat, quia eod. c. ex publico, præscribitur, ut debeat sponsa intra bimestre, ad religionem transire, vel ad virum redire: transire aut, vel ingredi religionem, est ad professionem admitti; ut constat ex eodem cap. ex publico, ubi dicitur alterius ingressu dissolui matrimonium: quod de sola professione verificatur.

Secundo, quia si manens in seculo teneretur per annum expectare, minus bene ipsi consultum esset, cum alijs nuptijs copulari nequeat, donec alter profiteatur. Hanc tenet Innocentius, d. cap. ex publico, num. unico, & ibi Abb. nu. 11. Præpos. cap. fin. § 5. dist. Tabiena, matrim. 3. q. 3. nu. 4. Nauar. Summa, c. 16. Hispana, n. 26. Latina, nu. 27. Et videntur tenere Gl. statim, verb. habitu, de regular. & Richard. 4. d. 27. art. 2. q. 2. ad 3. ubi dicit posse iudicem compellere sponsam ingrediendum, intra certum tempus profiteri.

3. Secunda si sic distinguit, si alter sponsus ex alterius consensu ingrediatur, labitur annus ad profitendum: quia eo ipso quod assensum præbet ingressui, ut consentire: ut datur tempus ordinarium nouitatus: si aut sine alterius consensu ingrediatur, habebit bimestre: iuxta dictum cap. ex publico. Sic Gl. c. de sponsatam, 27. q. 2. in initio, & ut clarè tenere, d. c. ex publico, verb. intra diuortium, & docent ibi Io. Andr. n. 8. Card. q. 6. Anchar. n. 10. & Brunell. de sponsal. concl. 30. n. 2. Et notat ibi Gl. quæ sequitur Host. ibi, super verb. intra duorum, & ibi Card. q. 7. hoc bimestre currere à die, qua iudex præfixit terminum: ut ex eo textu colligitur.

4. Tertia sententia, quam veriores reputo, licet duæ præcedentes probabiles sint, docet id bimestre dari ad deliberandum de religionis ingressu, ad profitendum verò dari integrum annum, quia annus à iudice coarctari nequit. Probat, quia hic annus non tamen datur in nouitij fauorem, ut monasterij austeritates experiantur, sed etiam in monasterij fauorem, ut experiantur nouitij mores, cap. ad Apostolicam, de regular. ergo quamuis nouitius ob proprium factum possit iure suo spoliari, non tamen poterit monasterium.

Secundo, quia si iure licet sponso religionem ingredi, debet cum iuris privilegio experiri integro anno, licere.

Tertio, quia à iure antiquo non licet recedere absque textu expresso, & ne iuris correctio inducatur, debet verba impropriari, ut dixi lib. 1. disput. 17. nu. 6, ergo cum iure antiquo concederetur annus probationis, d. cap. ad Apostolicam, & cap. Gonfatus, 17. q. 2. nec d. c. ex publico, expressè contrarium definit, sed tamen dicat debere intra bimestre transire ad religionem, quod potest intelligi de transitu per professionem, vel per assumptionem habitus nouitiorum, non debet intelligi de professione, ut ius antiquum seruetur illatum. Hanc tenent Hostiens. Summa, tit. de conuers. coniug. nu. 11. & d. c. ex publico, super verb. intra duorum, & ibi Anton. num. 12. Armilla, verb. diuortium, nu. 5. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 27. q. 3. art. 2. conclus. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21 § 1. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. vers. at verò si infra, Capua lib. 2. Decisionum, c. 81. nu. 9. Bartholem. à Ledesma de matrim. dubio 64. fol. 1567.

Temperat tamen Hostiens. d. c. ex publico, super verb. intra duorum, & ibi Anton. nu. 12. nisi magna interueniat causa, ut iudex annum nouitatus coarctet, tunc n. poterit.

5. Ad primum argumentum ex propositis, num. 2. pro prima sententia, respondetur, transire, accipi pro transitu ad assumendum habitum nouitiorum, & licet non tam propriè dicatur hic transitus, quam dum transitur per professionem, necesse tamen est sic intelligere, ne inducatur iuris, concedentis annum nouitatus correctio.

Ad secundum dico nullam iniuriam irrogari, cum æquali sit viriusque conditio, & ex alia parte, ut bono religionis consulatur, quod ortuit non coarctare nouitatus annum.

An esto bimestre concedatur ad profitendum, corrigatur, per Tridentinum, nu. 6. & ibi lex posterior limitatur per priorem specialem, licet abrogata sit, & ponitur opinio negans corrigi per Tridentinum.

Verior opinio corrigi, num. 7. & ibi, lex vniuersalis negatiua, est generaliter intelligenda.

An si sponsa duodenis ingreditur, teneatur sponsus quadriennio expectare, num. 8.

Quid si prætextu religionis sponsus varias religiones ingrediens, exeat nouitatus anno, num. 9.

Explicatur Tridentinum sess. 25. de regular. c. 15. num. 10. iuncto num. 6.

Soluntur argumenta, nu. 10. & ibi, iuncto num. 6. an transactum de una religione in aliam, possit ante transactum nouitatus annum, profiteri in posteriori, & possit hodie renunciari nouitatus anno.

Post num. 10, inuenies alia summaria.

6. **Q**uestio secunda, utrum retenta opinione probabili nu. 2, allegata, dari sponsis bimestre ad profitendum, sit correctum per Tridentinum sess. 25. de regular. c. 15. statuens nullum ad professionem admittendum esse, nisi transacto integro nouitatus anno? Duplex est sententia, primò ait non esse correctum, & sic cogendum esse sponsum profiteri intra bimestre præscriptum, d. cap. ex publico, quamuis non expleuerit ætatem sexdecim annorum, requisitam eod. c. 15. Ducitur, quia lex posterior generaliter, & indistinctè loquens, limitanda est per specialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda, nisi expressis verbis illi contradicat, l. sed & posteriores, ff. de legibus, ibi, posteriores leges ad priores pertinent, nisi contraria sint. Quæ ratio Gl. l. sciendum, verb. non compelli, ff. qui fatidare cogant. & ibi Bart. in princ. nu. 1. & las. n. 4. idem Bart. in l. omnes populi, q. 3. ff. de iust. & iur. Bal. auth. offeratur, nu. 12. in initio, C. de litis contest. Abb. conf. 24. nu. 1. vers. secundo principaliter vol. 2. Decius, ff. de regul. iur. regula 90. nu. 12. & regula 80. nu. 17. Nauar. c. placuit, de penitent. d. 6. nu. 148. & Summa Latina, c. 27. nu. 260. innitentes huic doctrinæ, asserunt illam authenticam, offeratur multò posteriorem restringi per d. l. sciendum, antiquiorem, Quæ doctrina adeo vera est, ut procedat, licet in lege noua sit c. aulsula, non obstante, debet n. intelligi lego contraria, quæ non possit cum hac subtrahi per aliquam limitationem, vel distinctionem, ut authent. de success. ab intest. circa principium, & docet ibi Gl. verb. vacantibus, Bart. super Extravagante ad reprimendum, §. non obstantibus, num. 6. & d. l. sciendum, nu. 2. ubi las. num. 14. & idem las. l. 1. nu. 9. ff. solut. matrim. Immo licet anteriores leges abrogatæ sint iuxta illas, recentiores explicandæ, l. non est nouum, ff. de legibus, & ita docent cum Bart. Ludouic. Gomez. reg. de triennali, q. 16. vers. tertius intellectus, Burg. de Paz. l. 1. Tauri, num. 570. & non tantum per legem specialem anteriorem, sed etiam per rationem legis prioris, posteriores leges limitandæ sunt: ut docet Bald. l. de precio, ff. de public. in rem actio, cum ergo Tridentinum generaliter loquatur, restringendum est per speciale ius antiquum, d. c. ex publico, ut non intelligatur in eo casu. Et confirmatur, quia quando lex antiqua ponit casum specialem, lex noua generaliter loquens non intelligitur derogare illi casui speciali, ut optimè Anton. Gabriel. in mea editione, 2. tomo communium, lib. 10. verb. lex, folio 56. col. 2. ubi id colligit ex Bart. & ex alijs: idem Azebedo lib. 5. recop. tit. 4. l. 1. n. 52. ergo cum d. c. ex publico, loquatur in casu specialissimo, & ob specialissimam rationem, ne fiat præiudiciu sponso manenti in seculo, si cogatur per annum expectare, & aliquando per quadriennium, ut si sponsa esset duodenis, Tridentinum generaliter statuens profitendum non esse ante nouitatus annum, & ante sexdecim annos expletos, non loquitur in hoc casu speciali, sed quoniam nouitij sponte sua profitentur, nec professionis dilatio cedit in alterius damnum.

Secun-

Secundo probatur ex doctrina Cordubę summa, q. 38. & Henriquez lib. 13. de excommunic. c. 40. nu. 2. in Commēto litera O, ubi docent professum translatum ab vna religione non mendicante, ad aliam non mendicantem, posse ante annum profiteri, iuxta ea. ad Apostolicam, de regular, cui Tridentinum non videtur derogare in hoc casu, cū generaliter loquatur, maximē, quia idem Tridentinum eadem sess. 23. de regular. c. 21. cōcedit in casu speciali professionem post semestre. Et hæc sententia est satis probabilis: & eā videtur tenere Nau. sum. Latina, c. 16. nu. 27. cum enim scripserit post Tridentinum, dicit cōcedi ad profitēdū illud bimestre, d. c. ex publico, & nō refert esse per Tridentinum correctum, & tāquam probabile relinquit lib. 4. cōsiliorum, in prima editione, tit. de sponsal. conf. 40. in 2. lib. 3. tit. de cōuers. cōiug. cōf. 1. & quadam lite nostra defendētur suo patrocinio, Doctor Vera, Maia, Solis primarij moderatores Salmantici, iuris Pontificij, & Cæsarei Cathedralium: vt refert Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 8. in Commento litera Y.

7 Secunda sententia probabilior, ait corrigi per Tridentinum: & ita nō posse coarctari annum probationis, quia Tridentinum generaliter, & per verba negatiua statuēs, ne ante annum fiat professio, est generaliter, & in omni casu intelligendum: lex enim vniuersalis negatiua, est vniuersaliter intelligenda, c. solit, §. fin. de maiorit. & obediē. & l. de precio, ff. de Public. in rem actio. quod procedit etiam, quando maior ratio inuenitur, quare non debeat includere magis vnā speciem, quā aliā, vt docet Nauar. conf. proximē citato: cuius ratio est, quia iuxta regulā logicā, negatio quicquid post se inuenit, destruit, & eius oppositum ponit.

Secundo, quia ratio qua Tridentinum in eo statuto ductum est, fuit vt nouitius cognoscat, quam vitę rationem suscepit, experiatque illius difficultates, & an virescupetant ad eas toto vitę curriculo perferendas, ne si ante annum, primo vocationis seruire ductus, profiteretur, professione emissa, quādo iam est omni remedio destituus, facile peniteat, & vitam miserrimam, angoribusque plenam agatur: quare ratio xque militat in nostro casu. Sic tenet Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. nu. 8. & in Commento litera F, dicit se pronunciatum esse in prædicta lite, & confirmatum in regia Vallisoletii Cancellaria, & sic tenuisse multos Iurisperitos, ac Theologos. Idem Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 64. folio 1568. Palacios 4. dist. 27. disput. 2. folio 582. Manuel 1. tomo summa, 2. editione cap. 3. nu. 1. Vega lib. 2. summa casu 500. & in hac magis videtur inclinare Nauar. consilij, quæ retulit. præcedam siue, licet neutram definiat.

8 Hinc inferitur si sponsa duodenis transeat ad religionē, expectaturum sponsum quadriennio: cum profiteri nequeat ante 16. annum expletum, iuxta Tridentinum sess. 23. de regul. c. 15. sic Henriquez cod. nu. 8.

9 Obseruandum tamen est, si alter sponsus prætextu religionis, nimis differat matrimonium consummare, vagādo de vna religione in aliam, intra nouitatus annū, posse iudicem cōpellere dato termino peremptorio, vt maneat in vna religione, in qua completo nouitatus anno profiteatur, vel ad sponsum alterum redeat, & consumet matrimonium: quia alias cederet in magnū alterius sponsi damnum, quidui, iūdo & toto vitę spatio posset manere ligatus primo matrimonio, & sic non posset sibi mederi, aliud contrahendo. Sic Palud. 4. d. 27. q. 3. art. 2. concl. 1. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. ca. 21. §. 1. Palacios 4. d. 27. disput. 2. fol. 583. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. nu. 3. & lib. 12. c. 5. n. 8. in fine.

10 Ad primum argumentum ex propositis nu. 6. respondetur, id esse verum, quādo non constat ex lege generali, corrigere specialē: at ex tempore Tridentini, & eius decreti ratione colligitur velle corrigere: vt probaui, & eodem modo responderetur ad confirmationem.

Ad secundum dico illam doctrinam esse valde dubiam, & Corduba eadem q. 38. in secunda editione, dicit videri id cōcedum esse per Tridentinum: & adhuc magis dubia est in casu, in quo loquitur Henriquez ibi citatus, dicit enim,

Sol. de matrim. Tom. 1.

transientem ad strictiorem religionem, vt ad Carthusiam, posse ante annum profiteri: & ita ea doctrina neganda est. Nec fauet ea ad Apostolicam, quia tantum decernit posse ex cōsensu religionis, & nouitij probationis anno renunciari, quod Nauar. lib. 3. cōsiliorum, in prima editione, tit. de regular. conf. 33. latissimē defendit correctum esse: & addit, nu. 5. quamuis oppositum defendi posset probabiliter disputando, non tamen consulendo, vel iudicando.

Secundo respondet, etiam ea doctrina esse vera, ille professus iā expertus fuerat asperitates similis religionis: sponsus aut minimē: quare nullo modo satisfiat fini Cōc. Tridentini.

S V M M A R I V M.

An bimestre sit præcisum, ita vt iudex non possit illud coarctare, vel prolongare: ponitur prima opinio dicens esse præcisum, nu. 11. & ibi iuncta nu. 13. quando iudex possit prorogare, vel coarctare terminum legalem.

Perior opinio ponitur, num. 12.

Soluntur argumenta, nu. 13. post quæ inuenies alia summaria.

11 **Q**uestio tertia, vtum bimestre concessum sponsis c. ex publico, de conuers. cōiugator. ad deliberandum de religionis ingressu, sit præcisum, ita vt iudex nec possit prorogare, nec coarctare, vel sit arbitrariū? Vt non posse, quia quamuis ex causa possit regulariter iudex terminū lege præscriptum restringere, vel prorogare, vt arbitratratur Bart. l. 2. nu. 4. ff. de sent. & re iud. quem sibi communiter scribentes sequuntur, teste Molina lib. 2. de primogen. c. 14. nu. 19. at id nō procedit, quando lapso termino ponitur pena priuationis, vel alia similis, vt bene docet ibi Mol. cū Glos. Baldo, Felitto, Decio, quos ibi refert: scilicet hoc bimestre ponitur à iure, & eo transacto priuatur spūs iure amplius deliberandi, & excommunicandus est, si neget debitum, ergo.

Et cōfirmatur, quia ob id, secundum omnes, non potest iudex terminū ad appellandum concessum, restringere, vel prorogare: Et idē hanc partem vī tenere Gl. c. antepen. verbo, nec acquiescerit, d. 92. & cōiuges, verb. prima, 27. q. 2.

12 Caterum dicendum est hoc tempus esse arbitratum, & im posse iudicem causa cognita restringere, vel prorogare: quia licet quādo datur terminus à lege, absque iudicis ministerio, nequeat iudex restringere, vel prorogare, cum nō sit supra legem: secus tamen est, vbi datur ministerio iudicis, vt contingit d. c. ex publico, vbi non signatur bimestre, sed mādatur iudici, vt designet: vt bene Dinus reg. indult. 1. nu. 17. q. 14. de regul. iur. in 6. & Cardin. statim citandus. Et idē hanc sententiam tenent Glos. d. cap. ex publico, verb. intra duorum, vbi Card. q. 6. Abb. nu. 11. Rosellā, verbo debitum, nu. 1. vbi Sylu. q. 1. causa 4. Armillā, nu. 5. Tabienā, matrimonij 3. q. 3. nu. 4. Brunellus de spons. cōcl. 30. nu. 2. Nauar. summa, c. 16. Hispania nu. 26. Latina, nu. 27. Et ex Theologis Richardus 4. d. 27. ar. 2. q. 2. ad prim. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 71. conclus. 3. fol. 1498. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 242. num. 1.

Non debet tamen iudex ab eo bimestri facile discedere: cum iuris terminus sit, vt docent Card. Abb. Syluest. Bartholomæus à Ledesma ibidem.

13 Ad argumentum propositum, nu. 11. & eius confirmationem constat ex dictis nu. 12. ea enim doctrina vera est, quando terminus lege præscribitur absque iudicis ministerio: vt contingit in termino ad appellandum concessio.

S V M M A R I V M.

Quot dies habeat mensis quando in aliqua lege sit illius mentio, referuntur varia opiniones, num. 14.

Quomodo lex disponit, à quo tempore incipiat mensis, quot dierum debeat esse, num. 15.

Hi dies computantur, de momento ad momentum, & an dies termini dati computentur in termino, num. 16.

Quid si dies bissextus contingat in eo mense: referuntur quædam opiniones, num. 17.

L. 2. 16.

Verior opinio ponitur, n. 8. & ibi suspensus per mensem potest celebrare vltima die Februarij, in quo est bissextus.

Quando dicatur dispositio favorabilis, vel odiosa, rem. j. i. n. 9. Quot dies habeat mensis, quando in non exprimitur a quo tempore incipiat mensis, n. 20. ubi de indulgentia mensis concessa, quot dies contineat.

Bimestre datum ad deliberandum de religionis ingressu, quot dies habeat, n. 21.

Aetas ad proficendum requisita, & annus novitiatus an debeat de momento ad momentum compleri: ita ut non sufficiat vltimam diem inceptam esse, & an requiratur annus, & dies, & quid in anno bissexti, n. 22. & ibi summa est ratio quae pro religione facit, & in favorabilibus, dies incepta habetur pro completa.

Qui explet vigesimum primum annum certa die ieiunij, an teneatur illa ieiunare? n. 23.

Post n. 23. inueniens alia summaria.

Questio quarta, quot dies contingere debeat bimestre concessum, cap. ex publico, de conuers. coniugator, ut sponsi de religionis ingressu deliberent? Neminem inueni in proprijs terminis disputantem, in genere autem, dum mensis in iure sit mentio, quot dies contingant, disputant multi. Et quidam dicunt viginti octo dies contingere; ex quibus quatuor hebdomade computant. Alij verò dicunt continere triginta dies. Alij prudentis arbitrio relinquunt, ut potest videri in Menochio lib. 2. de arbitr. centur. 1. casu 60.

Sit tamen prima conclusio, quando lex, vel statutum concedens mensem, disponit, à quo tempore mensis incipiat, ut à die electionis, vel à die per iudicem designata: tunc accipitur mensis secundum quod occurrit in Calendario, & quod ex illo mense deficit, accipitur de sequenti: & ita habebit mensis ille triginta dies, vel triginta & unus, ut in Calendario occurrerit: verbi gratia, electio fieri debet infra tres menses à die vacationis, & talis dies fuit octava Ianuarij, deficient ergo usque ad numerum triginta unius dierum, quibus constat Ianuarius, septem dies: septima dies Aprilis erit vltima trimestris: quia Ianuarius accepit à Februarij septem dies, & totidem Februarij à Martio, & totidem Martij ab April. Sic docent Glo. cap. quam, si, de electio, in 6. verb. mensem, & ibi Domin. 5. electus, n. 2. Francus eodem 5. n. 4. Bart. l. cum bissextus, n. 1. ff. verb. signific. Ant. c. licet, n. 12. de supplen. neglig. praelat. ubi Cardin. in fine, Abb. n. 6. Rochus de iure patr. verbo, honorificu, q. 1. Lambertinus alios referens, de iure patr. lib. 2. p. 2. q. 1. ar. 15. Syluest. excommunicatione 9. excommunicatione, 32. q. 3. 5. 63. Menoc. alijs citatis, d. casu 50. n. 21. & sequentibus.

Computantur autem dies huius de momento ad momentum: ut bene docet Lambertinus ibidem, & ratio est, quia tempus incipiens ab aliqua die determinata, computatur regulatim de momento ad momentum, ut expresse habetur l. 3. §. minorem, ff. de minor. & alijs relatis docet Ant. Gom. l. 72. Taurini, n. 25. Et in quibuscumque casibus occurrentibus, an tempus computetur de momento ad momentum, vel potius dies, ex quo terminus statuitur, nā computetur in termino: est latè videndus Tiraq. de retract. l. 1. §. 1. gl. 1. à n. 17.

Quæras tamen, si dies bissextus contingat in eo mense, an illi duo dies computentur pro uno, ut computari pro uno deciditur, c. quæsit, de verb. signific. in fine, & l. cum bissextus, ff. eo. tit. & l. 3. §. minorem, ff. de minor. Card. & Lambertinus relati, n. 15. dicunt seruandam esse regulam ibi traditam, & ita suo exemplo ibi adhibita, accideret in mense Februarij bissextus, dicunt illam diem non esse minuendam, sed tanquam adiam diem computandam: non enim est illa dies creuerit in mense Februarij, accipiende sunt à Martio dies, sed adhuc accipietur septem, ad complendum trimestre: quia dies Februarij accrescens, est ipsius Februarij.

Sed quamuis hoc sit satis probabile, verius tamen est, distinguendum esse, ut in favorabilibus, in mense bissexti duo dies pro uno cedant: secus in odiosis: unde suspensus, et mensem, si incipiat mensis Februarij bissexti, ore-

rit celebrare vltima Februarij die, sic Glo. cap. quæsit, de verb. signific. verbo, quali, & c. pullus, §. 5. dicit in fine, & si propter, de rescript. in 6. verbo primi anni, Archid. d. ca. nullus, Lauræus, Tancredus, Ymæus, Io. And. & Assensius, quos refert, & requirit Henricus, d. c. quæsit, n. 6. & 7. & ibi Ant. n. 7. Card. in fine, Anch. n. 2. Abb. n. 6. Domin. d. c. si propter, super glossam primi anni, & ibi Anch. n. 6. vers. sed quid si, Francus, n. 6. Sylu. verb. aras, in fine, Ang. verb. bissextus, n. 1. ubi Taberna in initio, Henricus lib. 13. de excommunicatione, c. 35. n. 2.

Hoc tamen intellige, quando computantur menses, vel anni: nam si computentur dies, ut si dicatur, sis suspensus quadraginta diebus, computabitur dies bissextus: quia est verus dies: & sic erit illi duo dies, sic colligitur ex l. 2. ff. de diuer. & temporal. præscript. & docet ibi gl. verbo videtur Bart. l. cum bissextus, in initio, ff. de verb. signific. & l. 3. §. minorem, n. 3. ff. de minor. Abb. d. c. quæsit, n. 7. & ibi Card. in §. festum, verba nota quod in anno Franc. d. c. si pp. n. 6.

Similiter intellige, quando suspensio esset absolute, per mensem, secus quando esset per mensem Februarij: tunc enim cum dies accrescens ratione bissexti, sit verè Februarij, non liceret vltima Februarij die celebrare.

Si quæras autem, quando sit dispositio favorabilis, & quando odiosa, ut intelligamus duos dies bissexti pro uno, vel pro duobus, computandos esse dixi lib. 1. disput. 2. n. 4.

Secunda conclusio, quando in, vel dispositio non exprimitur à quo tempore mensis incipiat, ut dum conceditur indulgentia vnius mensis, vel duorum, vel si præmittat quispiam se per mensem seruaturum, tunc quidam dicunt illum mensem esse triginta dierum: quia sic communiter menses accipiuntur: ita Anton. ca. licet, n. 12. de supplen. neglig. praelato, & ibi Abb. n. 6. Bart. Bald. & alij, quos refert, & sequitur Francus, c. quam sit, §. electus, n. 4. de elect. in 6.

Verius tamen est, tunc computatis omnibus anni diebus accipiendam esse duodecimam anni partem, pro quolibet mense: quia cum aliqui menses contineant triaginta, alij vero triginta unum dies, nec assignetur principij mensis, non est cui potius hunc, vel illum numerum eligamus: quare ut hac confusio vitetur melior computatio erit dicta, cum unus mensis sit duodecima anni pars, sic Duran. d. c. quæ sit, §. electus, n. 2. vers. si vero, Rochus de iure patr. verbo, honorificu, q. 1. Lambert. de iure patr. lib. 2. p. 2. q. 1. ar. 14.

Ex dictis inferitur resolutio nostræ quæstionis, nam cum bimestre concessum cap. ex publico, de conuers. coniugator, ad deliberandum de ingrossa in religionem, currat à tempore contracti matrimonij, & si iudex præscribat tempus, ab eo tempore menses computabuntur eo modo, quo tunc occurrerit in Calendario, & de momento ad momentum, ut explicui, n. 7. & sequenti. Quæ resolutio utilis valde est ad sciendum, quando coniuges negantes sibi debitum, peccent: & quando si sponsus cogat sponsam, non possit amplius illa religionem ingredi, iuxta dicta hoc 2. lib. disput. 22. n. 1. & 6.

Secundo inferitur declaratio Tridentini sess. 25. de regular. c. 1. perentis decimum sextum, ætatis annum completum, & novitiatus integram annum, ut professio valida sit: posset enim aliquis exilimare satis esse vltimam decimilexti anni diem, inceptam esse: & similiter de vltima die novitiatus anni: & ita professionem esse validam, si fiat mane diei, qua novitiatus post meridiem, implet sexdecim annos vel mane diei, qua post meridiem implet sexdecim annos, & posset duci, quia in favorabilibus dies incepta habetur pro completa per legem, qua etate, ff. de testam. ubi testam. mēti fauore decernitur diē quætas requisita ad testandum impletur, sufficere inceptam & docent glo. l. 3. §. minorem, verb. momentum, prope finem, ff. de minor. & ibi Bart. n. 2. Alberic. in princ. Bald. in fine, & alij multi, quos refert Flaminius de resignat. beneficio, lib. 12. c. 8. n. 19. & concludit, n. 26. hoc verum esse, quando tempus huius designatur per dies, sed per annos, eua ratione lib. 1. disput. 16. n. 2. diximus diem ætatis septennis, requisitum ad sponsalia, & pubertatis ad matrimonium sufficere inceptam esse: ergo similiter fauore religionis, sufficere diem illam inceptam

ceptam esse: quia summa est rō, quæ pro religione facit: vt tradūt Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. & Syluest. relig. 3. q. 3. dicto 2. Et maximè: quia à mīfimonio carnali, ad spirituale valet argumentū: vt latè Euerar. loco à matrimonio carnali.

Ceterum credo annū illum, de momēto ad momentum complēdum esse, quia Tridentinū, d. ca. 15. ponit initium computationis illius anni, nempe à diē assumptionis habitus, vbicunque aut decretū requirit certum tempus, debet cōputari de momēto ad momētum: vt probauimus nu. 16. Nō tñ exigitur addere anno vnū diem: cū nullo iure id caneatur: vt benè docēt Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. Syluest. relig. 3. q. 3. dicto 2. & q. 19. dicto 3. Palacios 4. d. 38. disp. 1. fol. 824. in initio, Henriquez lib. 13. de excomm. c. 40. n. 2.

Similiter credo sexdecim annos implendos esse de momento ad momentum: vt de ætate minori disponitur expressè, l. 3. §. minorem, ff. de minor. vbi deciditur viginti quinque annos, ne deinceps aliquis, minor dicatur, restitutioque sibi concedatur, complendos esse de momento ad momentum: vbi Glos. verb. momentum, ait hoc esse fauore minoris ætatis: & P. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disput. 573. §. atque vt à minori ætate, ait, si vigesimus quintus annus ætatis alicuius compleatur 6. Kalendas Martij anni bissextilis, censendum esse compleri in diē secūdo, qui sexto Kalendas Martij similiter dicitur: nempe, 25. diē mensis Februarij, in puncto horæ respondentī puncto diē natiuitatis. Et ratio est, quia vtraque diē, vna censeretur: & quia diē secunda est complementum quadriennij præcedentis, cui id deerat ad complementum circuli integri Solis per Zodiacum, ideo ad complementum illius ætatis, ea diē accipienda est. Sic ergo cum Tridentinum fauore minoris ætatis, decreuerit, ne professio valeat, ante decimum sextum annum completum; ea ætas simili modo prorsus, de momento ad momentum, & si compleatur in anno bissextili, sexto Kalendas Martij, accepta secunda diē, computanda est: & ita docet ibi P. Molina.

Nec obstat argumentum contrarium, quia hic cōcurrit minoris ætatis fauor: imò & ipsius religionis, credo hunc esse fauorem: cū. n. sit altissimus, & perfectissimus religionis status, fauor ipsius est, vt in ea ætate assumatur, qua plenior est deliberatio: & cū ea præscripserit Tridentinū, vt sit sexdecim annorū; illa debet esse fauore minoris ætatis de momēto ad momētū, cōpleta: sicut in simili, idē dispositū est fauore minoris ætatis, d. l. 3. §. minorem, ff. de minor.

23 Tertiò infertur ætatem, vt ieiuniū obliget necessariam, viginti vnus annorū, debere esse omnino cōpletā, de momēto ad momētū, cōputato natiuitatis pūcto, quia fauore minoris ætatis, præceptū ante eos annos minimè obligat: vnde iuxta dicta nu. præced. ætas prorsus cōpleta esse deberet. Vnde fit, vt si diē ieiunij impleat aliquis eam ætatem: ante pūctum quo implet, possit ientaculum sumere: quia ante id tempus, præcepto non attingitur: & semel eo sumpto, non tenebitur eo diē ad ieiunium, quia iā non potest amplius ieiunare, cū id semel fractū sit: si autē ante pūctū implet ætatis ieiunium minimè fregisset, teneretur postea illud seruare, quia transacto eo pūcto, iā præcepto ieiunij obligatur, & potest illud seruare: ergo tenetur.

S V M M A R I V M.

An qui non intendit ingredi religionem, teneatur intra bimestre, debitum reddere. Prima opinio teneri, nu. 24.

Secunda non teneri, num. 25. & ibi, ad quid deat, illud bimestre.

Post nu. 25 inuenies alia summaria.

24 Q Væstio quinta, vtrum si sponsi nolint ingredi religionem, teneantur statim inito matrimonio sibi inuicem reddere debitum? Quidam censent teneri statim, quia, cum per matrimonium transferatur statim dominium corporis, in alterū coniugem, statim tanquam verus dominus, potest alter vti illo, nisi obstat ingrediendi religionem voluntas, ergo cum ea deest, tenetur al-

Sanct. de Matrim. Tom. I.

ter corpus concedere. Huius sententiæ videtur Richardus 4. d. 27. ar. 1. ad 1. Nau. Sum. c. 16. Hispana, n. 26. Latina, n. 27. Palac. 4. d. 27. disp. 2. f. 585. Angles Florib. 1. p. de matrim. q. 6. de obligatione soluendi debitum, art. 1. difficultate 4. fol. 559. Frater Metina lib. 1. Sum. c. 16. §. 13. fol. 232. col. 1. dicit. n. cōiugē nō teneri debitū reddere intra bimestre, si vult religionē ingredi, vnde cōtrariū videtur sentire ex voluntate deficiente, & tenet expressè Ang. ver. debitū, n. 14.

25 Sed dicendum est non teneri, donec bimestre transeat, quia id tempus conce litur, c. ex publico, de conuers. coniug. ad deliberandum de ingressu religionis, quamuis autem hodie neuter coniux ingredi intendat, potest tñ propositum in melius commutare, & ita licebit id tempus expectare. Præterea, quia id bimestre non tantum ad hoc conceditur, sed etiam vt sponsi præparent necessaria solemnitati nuptiarum, & ne spōsus citò sibi traditā spōsam parupendat, pluris. n. eam faciet si traditio differatur, crescente in eo cupidine fruendi illa: vt cum D. August. lib. 7. confessionum, cap. 3. docent D. Th. 4. d. 26. q. 1. art. 4. quæstioncula 2. ad 2. Turrecremata, c. fuit qui dicunt, 27. q. 2. art. 2. nu. 3. in fine, Rosella verbo debitum, nu. 1. vbi Sylu. q. 1. causa 5. Tabiena matrimonium 3. q. 3. nu. 4. Sotus 4. d. 26. q. 1. art. 5. vers. præter hæc, quæ dicta sunt, Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 71. conclus. 3. Huius sententiæ videntur D. Th. proximè citatus, D. Bonau. 4. d. 27. art. 3. q. 2. Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 1. nu. 4. Sotus ibi, q. 1. art. 3. vers. hanc quæstionem, Victoria de matrim. n. 277. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 7. & lib. 12. c. 5. n. 8. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 255. Ludou. Lopez 1. p. instructorij, c. 83. §. ceterum circa, Petrus de Ledesma de matrim. q. 61. art. 1. fol. 583. conclus. 2. Manuel 1. tomo Sum. c. 139. nu. 2. & cap. 242. num. 1. Et ex Iutisperitis Glos. c. coniuges, 27. q. 2. verbo, prima, vbi absolutè asserunt non teneri coniuges intra bimestre à contracto matrimonio, sibi debitum reddere: & tenent in proprijs terminis Rosella, verbo debitum, nu. 2. vbi Sylu. q. 1. causa 4. Tabiena matrimonium 3. q. 3. nu. 4. Ledesma 2. p. §. q. 66. art. 1. fol. 125. col. 4. Bart. à Ledesma de matrim. dub. 71. conclus. 3. & videtur expressè tenere Armilla, verb. debitum, num. 5.

Nec obstat argumentum oppositū, quia transfertur statim dominiū, sub ea tacita conditione, nisi velit alter coniux toto priori relicto bimestri ad religionem trāsire, quare eo nō trāsacto nequit dici voluntatem trāsire abesse.

S V M M A R I V M

An si ante illud bimestre Sponsus non transiit ad religionem, possit eo transacto ingredi, proponitur ratio dubitanda, n. 26. Definitur posse, nu. 27. & ibi, quid distet inter tempus ante bimestre, & post: & an voto religionis sponsus astrictus, teneatur tunc ingredi.

Soluntur argumenta, num. 28. & ibi excommunicatio potest ferri absque monitione, quando præcessit mandatum sub pena excommunicationis: & qualiter se debeat habere index, qui sub excommunicatione præcepit intra bimestre consummare.

26 Q Væstio sexta, vtrum si bimestri transacto, vel tempore à iudice præscripto ad consummandū matrimonium, neuter spōsus ad religionē trāsijt, & matrimonium cōsummatum nō est, liceat adhuc trāsire, quantumcunque tēpus elapsum sit? Vt nō posse: quia transacto eo bimestri, tenetur alter spōsus alteri debitū reddere, & pōt ad id cōpelli: ergo nō potest ingredi, cum hæc sint incompatibilia.

Et confirmatur, quia qñ iudex præcepit spōso, vt intra certū tempus ad religionem trāsiret, vel matrimonium consummer, sub excommunicationis pœna, potest, si neutrū fecerit, statim eo termino elapso excommunicare illum, ergo nequit tunc transire, si n. posset, iniusta esset excommunicatio lata postea, eo q non consummat, nec illam incurreret.

27 Dicendum tamen est, adhuc posse ingredi, quia licet peccarit negando debitum post id bimestre, etiam si re-

L 3 ligio-

ligionem ingredi interfederet, minimè tamen amisit ius statim ingrediendi; cum Christus absolute concesserit hoc privilegium religionis professioni, ut semper dicimat matrimonium ratum. Sed obijcies, inde inferri, nihil distare inter illud bimestre, & reliquum tempus. Respondeo latum esse discrimen: quia eo integro bimestri licebit debitum negare, licet absit religionem ingrediendi voluntas, ut diximus nu. 25. eo autem transacto neuter sponsus alteri debitum negare potest, nisi statim transferat se ad religionem: iam enim deliberandi tempus cessavit. Rursus obijcies, fieri gravem iniuriam sponso in saeculo manenti, quia cogitur diutius expectare. Dico irrogatam esse iniuriam non consummando, vel ingrediendo religionem: at si statim alter transeat, non irrogari: quia par est utriusque conditio, & hac tacita conditione contrahunt, ut quodcumque non consummatint possint ad religionem transire. Sic docent Glos. cap. ex publico, de conuers. coniug. verbo, intra duorum, & ibi Host. super eod. verb. Innoc. nu. unico, Anton. nu. 24. Card. q. 8. Anchar. nu. 10. Syluest. votum 4. q. 2. dicto 1. Anr. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. nu. 20. ubi bene addit teneri et tunc ad religionem transire sponsum, cui religionis voto ligatus erat. Et ex Theologis ut tenere D. Bonavent. 4. d. 17. art. 3. q. 2. ubi docet transacto eo bimestri, ad aliam vitam se transferre, teneri, vel debitum reddere.

38 Ad argumentum oppositum, quod proposui, num. 26, respondetur, teneri reddere, & posse compelli, si non statim ad religionem transeant.

Ad confirmationem dico, quod si iudex fulminarit excommunicationem late sententia, in sponsum intra illud tempus non consummantem, transacto illo tempore incurrit illam ob contumaciam, & ita ligatus erit, usque ad introitum: & tunc absolendus est: ut bene docet Innoc. d. cap. ex publico, nu. unico; si verò erat excommunicatio ferenda non potest excommunicari, si statim ingrediatur: si autem differat, potest absque alia monitione excommunicari, ob contumaciam prateritam: quia (ut bene docent Innoc. cap. ex parte, el. 1. nu. 4. de verb. signific. Abb. cap. cum sit Romana, nu. 28. de appellat. Humada super l. 10. tit. 9. par. 1. glos. 1. nu. 8.) quod precipitur aliquid sub excommunicationis pena: potest non obtemperans absque alia monitione excommunicari: nam id præceptum fuit monitio, & præcessit contumacia non obediendo: si autem ingrediatur, debet absolui, ut dixi.

DISPUTATIO XXV.

An mutus contrahentium consensus sit necessarius ad matrimonium, eiusque causa efficiens?

SUMMARY.

Requiritur mutus consensus, num. 1.

Qualiter consensus sit causa efficiens matrimonij, vel formalis, num. 2.

De consensu ficto, vel quando alter, aut uterque, amens est, vel ebrius, & an detur amens in una materia, & non in alijs; quando contrahens est mutus, cæcus, & surdus, nu. 3. remissive.

1 Hæcenus de matrimonij essentia egimus, iam de consensu disputandum est.

Conclusio est affirmativa, & de fide: habetur enim in Florent. in decreto de sacramento matrimonij, & c. sufficit, 27. q. 2. & c. cum apud, & c. tuas, de spons. & c. tuas, de sponsa duorum, & l. nuptias, ff. de regul. iur. Et probatur, quia in matrimonio est mutua traditio corporum, sed quod est unius non traditur alteri, absque proprio consensu. Item, quia alij contractus non fiunt nisi mutuo consensu, ergo à fortiori matrimonium: antecedens pater, quia omnis contractus est quoddam pactum, pactum vero est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus, l. 1. ff. de pact. 6. 1. Instit. de empt. & vendit.

2 Obseruandum est dupliciter posse intelligi, ut consensus

sit causa matrimonij. Primò, ut matrimonium est sacramentum, & sic dicitur causa in quantum interhus consensus est causa externi contractus matrimonij, in quo consistit ratio sacramenti: & secundum hoc, non solum est causa efficiens extrinseca, sed etiam causa formalis, & intrinseca: quia verba contractus in quantum in se ipsa inuolunt, mutuos consensus, & illos exprimunt, sunt materia, & forma huius sacramenti, ut dixi hoc lib. disput. 5. nu. 6. Et confirmatur, quia intentio ministri, & recipientis sacramentum est de illius essentia, & contrahentes ipsi sunt ministri huius sacramenti, & recipientes, ut dixi disp. 6. nu. 2. ergo eorum consensus, & intentio est de huius sacramenti essentia.

Secundò modo intelligi potest, consensum ipsum esse matrimonij causam in quantum matrimonium est conjunctio quadam maritalis viri, & feminae, & hoc modo consensus in quantum exprimitur per verba, est causa efficiens, & extrinseca matrimonij, & quamvis non sit de illius essentia, est tamen ita necessarius, ut nunquam possit matrimonium absque illo consistere.

3 Hinc inferitur matrimonium minimè esse, si consensus fictus, & ortenus præstetur; ut latè disputavi lib. 1. disp. 11. ubi etiam egi de obligatione huius ficti consentiendi.

Secundò inferitur necessarium esse, ut uterque contrahens sit sui compos, si. n. saltem alter contractus tempore demens, aut ebrius sit matrimonium non consistit, ut latè dixi eod. lib. 1. disp. 8. à nu. 14. ubi etiam utrum detur demens in vna re, in alijs autè ratione vres; & qualiter mutus, surdus, & cæcus matrimonio iungi possint, dixi eadè disp. 8. nu. 12. & 13.

DISPUTATIO XXVI.

Utrum ita necessarius sit consensus ad matrimonium, ut nequeat de potentia Dei absoluta absque illo consistere?

SUMMARY.

Matrimonium ut est contractus humanus per nullam potentiam potest esse absque consensu, nu. 1.

Potest Deus dare potestatem in corpus: absque proprio consensu, num. 2.

Opinio affirmans posse vinculum matrimonij esse absque proprio consensu, nu. 3.

An de facto fuerit inter primos parentes absque consensu, nu. 4. Verior opinio, nu. 5.

Et solvuntur argumenta, nu. 6.

1 IN hac disputatione duo videntur esse absque controversia: alterum est, si loquamur de matrimonio casualiter, id est, in quantum est contractus humanus à propria voluntate tanquam à causa consurgens, per nullam potentiam potest absque mutuo consensu consistere. Quia tunc consensus est de intrinseca contractus ratione, & sicut actus intellectus eo quod, vitalis, si per nullam potentiam potest absque intellectu produci; ita contractus humanus, qui oritur à voluntate, tanquam à principio vitali, esse nequit absque eius consensu. Et ita fateantur Palacios, & Petr. de Leidesma, quos num. 3. referam.

2 Alterum est, Deus potest dare viro potestatem in corpus feminae, & e contra, absque illorum consensu: quia Deus habet maius dominium in coniugum corpus, quàm ipsi met, cum ergo possint ipsi, eo quod sunt domini proprii corporis, dominium illius transferre: à fortiori poterit Deus.

3 Difficultas autem in hoc versatur, cum matrimonium non sit ius vendi alterius corpore, nec mutua obligatio, sed vinculum, quo coniuges copulantur, ut dixi hoc lib. disput. 1. nu. 5. & sequenti: utrum vinculum hoc consistere possit de potentia Dei absoluta, absque illorum consensu. Duplex est sententia; prima affirmat, quia Deus potest efficiētis cause vires supplere, ut calefacere absque igne: consensus autem mutus solum est causa efficiens huius vinculi.

Sic

Sic Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 2. conclus. 1. Victoria relectione de matrim. 1. p. nu. 4. Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 1. Veracruz 1. p. Speculi, art. 2. §. Item si non esset, Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 63. & sequenti, Angles Floribus, 1. p. de matrima q. 1. de eius essentia, dist. 27. art. 2. in initio, fol. 27. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 1. n. 3. Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 16. fol. 126. Lud. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 104. §. circa prædictam doctrinam, Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 45. art. 1. dubio 1. concl. 4. Vega lib. 4. summa, casu 73.

4 Immo asseuerant aliqui Deum immediatè coniunxisse primos parentes absque illorum consensu: idque Christum significasse illis verbis, Mat. 19. *quos Deus coniunxit*. Et hoc dicit esse probabile, Palud. 4. d. 26. q. 2. art. 2.

Sed quamuis præcedens opinio satis probabilis sit: hoc tamen additum nõ est verum: quia ad suauem Dei prouidentiam etiam spectabat, ne matrimonium primum, q. aliorum normæ, & exemplar erat, absque proprio consensu consisteret.

5 Secunda sententia probabilior, ait, per nullam potètiã posse matrimonium absque proprio consensu constare. Probat, quia consensus est de essentia matrimonij, vt docet supplementum Gabrielis, 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1. & Adrianus, dicens esse indubitata, 4. q. 2. de matrim. res autem per nullam potentiam potest consistere absque sua essentia.

Et cõfirmatur, quia matrimonium essentialiter est coniunctio animorum coniugum, quæ cõiunctio nequit aliter intelligi, nisi per consensum vnionem.

Secundò, quia matrimonium est traditio ad statum matrimonialem, sicut votum solemne est traditio ad religionis statum, ergo sicut hoc nulla ratione fieri potest absque vuentis consensu, ita nec illud.

Tertiò, quia copulatio animorum cõiugum pendet ab illorum voluntate consentienti, non tantum in genere causæ efficientis, sed quodammodo etiam in genere causæ formalis, sicut visio pender à potètia visiva, & cõiunctio affectiua amantis, & amati, ab amore voluntatis, hæ autem fieri nequeunt absque proprijs causis.

Tandem, quia nequit Deus cõstituere relationem in aliquo, cum verò actu formali illius, absque eius fundamento, vt paternitatè in aliquo per quam verè pater dicatur, absque generandi actu: sed matrimonium est relatio inter coniuges, vt dixi hoc lib. disp. 1. nu. 6. consensus autem est fundamentum: ergo implicat matrimonium esse absque proprio consensu. Hanc tenent aliqui ex discipulis D. Thomæ, (vt refert Petr. de Ledes. dicto art. 1. dub. 1. conclus. 4.)

6 Ad argumentum oppositum constat ex dictis, consensus enim non tantum est causa efficiens, sed etiam formalis, extrinseca tamen matrimonij: sicut Deus nequit facere meritum, absque voluntatis consensu, cum tamen consensus sit causa efficiens meriti: quia meritum vt sic, nõ tantum dicit ordinem ad consensum voluntatis, tãquã ad causam efficientem, sed etiam tanquam ad formalem extrinsecam,

condit, apposit, deriditur matrimonium sub cõditione impossibili initum, esse validum: cum tamen in his casibus sæpè deficiat consensus.

Secundò, quia princeps in omnibus alijs contractibus potest consensum supplere, & contrahentibus inuitus trãferre dominium, eosque in seruitutem redigere: ergo potest etiam eorum dominium transferre.

Tertiò, quia ideo potest Deus corporum dominium, & potestatem transferre, vt dixi disput. præced. num. 2. quia maius in ea dominium habet, quam ipsimet cõtrahentes, sed homo plus est reipublicæ, quam sui ipsius, teste Arist. in Polit. ergo potest similiter reipublica. His argumentis ducti asserunt Victoria & Ledes. statim citandi, non esse errorem hoc dicere.

2 Sed certissimum est nulli humanæ potestati hoc concessum esse. Probat, ex fine matrimonij, cum enim ad sobolis educationem, mutuūque amorem ordinetur, frustraretur vtiq. hoc fine, si consensus coniugum in illo inuendo desideraretur.

Secundò, quia matrimonium de se, est vinculum perpetuum, nullum autem violentum perpetuum est.

Tertiò, quia omne vinculum per rempublicam factum, potest per ipsam dissolui, matrimonium autem cõsummatum nulla humana potestate dissolui potest, vt dixi hoc lib. 2. disp. 13. num. 11.

Quartò, quia aliàs posset Ecclesia separare vxorem à viro, & tradere eam alteri.

Tandem, quia Tridentinum sess. 24. de matrim. ca. 9. excommunicat omnes principes ad matrimonium cõpellentes, ergo supponit non posse compellere. Ita tenent ex Theologis, Palud. 4. d. 26. q. 2. art. 2. n. 15. D. Anton. 3. p. tit. 2. c. 15. §. 3. & cap. 3. §. 2. Victoria relectione de matrim. 1. nu. 7. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 2. conclus. 2. Led. 2. p. 4. q. 47. art. 1. fol. 447. col. 3. Veracruz 1. p. Speculi, art. 2. §. Item si non esset, Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 64. col. 2. in fine, Angles Floribus, 1. p. q. 1. de essentia matrimonij, dist. 27. art. 2. ante 1. difficultatem, fol. 27. Henric. lib. 1. de matrim. c. 1. nu. 3. in fine, Barthol. à Ledes. dubio 16. de matrim. fol. 1263, Petrus de Ledesma de matrim. c. 45. art. 1. dubio 1. conclus. 2. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. ca. 39. §. præterea tertio, Vega lib. 4. summa casu 73. Et ex Iurisperitis, Hostien. Anton. Abb. Præpos. quos refert, & sequitur Couarruu. 4. decret. 1. p. c. 4. in initio, nu. 4. & §. 1. num. 9. & 2. p. c. 2. num. 1. Rosella matrimonium 4. num. 6. Ang. matrimonium 3. impedimento 18. nu. 2. Syluest. matrimonium 3. q. 15. Nauar. lib. 4. cõsiliorum, in prima editione, tit. 1. de sponsalib. consil. 36.

3 Potest autem princeps, quãdo bono communi valdè expedit, aliquem compellere, vt alicui nubat: ipso tamen inuito matrimonium constituere nequit. Sic Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 1. in fine. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 6. n. 7.

4 Ad primum argumentum dico, in neutro casu esse matrimonium, deficiente consensu, quem Ecclesia præsumit.

Ad 2m dico, in alijs contractibus non impediri finem illorum, principe supplente consensum, secus aut in matrimonio.

Ad tertium dic habere maius dominium Ecclesiam, quo ad alios contractus, non quo ad matrimonium, vnde potest in alijs contractibus consensum supplere, in matrimonio autem minime.

DISPUTATIO XXVII.

Verum in republica Ecclesiastica, vel seculari sit potestas coniungendi aliquos matrimonio, sine illorum consensu?

S Y M M A R I V M.

Proponuntur argumenta partem affirmantem suadentia, n. 1. Non est talis potestas, num. 2. potest tamen princeps ob bonum commune aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, n. 3. Soluuntur argumenta, nu. 4.

1 Videretur eam potestatem esse: nam id factum esse videtur, cum cap. is qui fidem, de sponsalib. decernatur sponsalia transire in matrimonium, per copulam, nec admittendam esse probationem dissentis: & cap. final. de Sanch. de Matrim. Tom. 1.

DISPUTATIO XXVIII.

Quod sit obiectum, in quod necessariò ferri debeat consensus matrimonij, vt legitimum sit, an id sit carnalis copula?

S Y M M A R I V M.

Proponuntur argumenta probantia nõ exigi cõsensum in copulâ, n. 1. Et ibi, an sit de fide beatæ Virginis cõtraxisse matrimonium? Opinio docens requiri consensum in copulam, num. 2.

L 4 Expli-

Explicatur in quod obiectum ferri necessario debeat consensus matrimonialis, num. 3.

Qualiter consensus in copula implicitus sit de matrimonij essentia, & fuerit in virgine, nu. 4. & solvuntur argumenta, nu. 5. & declaratur a beata, 27. q. 2. num. 5.

Apparet nec implicitè, & virtute consensum in copulam desiderari. Primò, quia si quis contrahat animo contrahendi ante consummationem, validum est matrimonium, ut constat ex c. commissum, de sponsalib. & ratio est, quia intentio contrahendi matrimonium, & non consummationis, minimè repugnant: quamvis enim sint intentio affirmans & negans, non tamen versantur circa idem obiectum, sicut tenet ordo animo nunquàm exercendi, receptus.

Secundò, quia beata Virgo verum contraxit matrimonium, ut cum Magistro 4. d. 30. ca. 3. omnes scribentes ibi faciunt, & D. Th. ex professo, 3. par. q. 29. art. 1. Immo Suarez, 3. p. q. 29. art. 2. disput. 7. sectione 1. ait esse de fide: (quod minimè crediderim, nam Capisus in Mariali, lib. 1. cap. 5. §. iam verò, ait esse questionem arbitrariam, in qua sine erroris periculo potest utraque pars defendi: & Henriquez lib. 17. de matrimonio, cap. 15. n. 1. in Commèto litera H, refert hanc sententiam Capisii, nec impugnari & Medina lib. 5. de factorum hominum continentia, cap. 64. dicit posse probabiliter defendi, non fuisse verum matrimonium, sed sponsalia de futuro: quod ca. 71. & duplici sequenti ex multis sanctis comprobatur.) Et tamen nec implicitè consensit in copulam, nà iuxta multos virginittatis votum emiserat, de quo consulendus est latè Suarez ibi: & esto non emississet, videtur hoc repugnare perfectæ virginittatis proposito, quale fuit in virgine.

2 Medina lib. 5. de factorum hominum continentia, p. 70. conatur defendere ad perfectum matrimonium requiri consensum in copulam: & probat ex D. Augusti, lib. 19. contra Manichæos, c. 27. ubi dicit matrimonium ex hoc appellatum esse, quod non ob aliud mater nubat, quam ut mater fiat. Sed hoc nihil probat, quia tantum dicit id quod communiter accidit, non tamen id necessarium esse intendit.

3 Quare dicendum est, consensum matrimonium constitutivum, non esse explicitè in carnalem copulam, sed in ius, & potestatem ad talem copulam: implicitè autem, & virtute ad copulam. Probatur, quia carnalis copula non est de matrimonij essentia, sed eius effectus, & operatio; perfectio autem essentialis consistit in mutua corporum traditione ad copulam, ergo consensus efficiens matrimonium non fertur explicitè in copulam, sed in potestatem, & implicitè in copulam. Probatur consequentia, quia consensus in matrimonium solum fertur in id, quod est de essentia, quia verò consensus in aliquam rem, fertur saltem implicitè in effectum, ad què illa res intrinsece ordinatur, inde est ut consentiens in mutua corporum traditionem, consentiat etiam virtute in copulam.

Et confirmatur, quia contractus matrimonij celebratus sub expressa conditione, ne teneantur contrahentes sibi debitum reddere, est nuptius, et sola ratione, quia totaliter excluditur ex vi contractus consensus implicitus in copulam. Sic tenent D. Tho. 4. dist. 28. quæst. vnicæ art. 4. & ibi D. Bonavent. q. vltima, Richardus ibi art. 2. q. 4. Supplementum Gabriel, lib. 1. q. 1. art. 4. Sotus 4. dist. 30. q. 2. art. 2. ubi Durandus, q. 2. Palud. q. 2. art. 2. concl. 2. Henricus quodlibet 9. q. 12. Adrianus, q. 2. de matrimonio, §. sed circa hoc dubium, Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Sotus multos sanctos referens 4. d. 26. q. 1. art. 2. conclus. 4. Couart. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, ru. 1. & §. 1. nu. 4. Veracruiz 1. p. Speculi, art. 2. §. dubium est tamen, Henriquez lib. 17. de matrimonio, c. 15. nu. 1. Suarez 3. p. q. 29. art. 2. sectione 1. in fine, Lud. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 39. fol. 1055. col. 1. Petrus de Ledesma de matrim. q. 48. art. 1. folio 276. Vivaldus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 50. lib. 50. Vega lib. 4. summa, casu 73.

4 Pro huius maiori intelligentia observandum est, dupliciter intelligi posse, ut consensus implicitus in copulam,

desideretur ad verum matrimonium. Primò modo, loquendo de consensu implicito, quantum est ex parte contractus, & hoc modo verum solum est eum desiderari: cum enim contractus matrimonij, intrinsece ordinatur ad copulam, qui explicitè consentit in illum, consequenter in hanc implicitè consentit ex vi talis contractus. Secundo modo potest intelligi, ex parte contrahentis, & hoc pacto non est necessarius consensus implicitus in copulam, imò licet contrahens habeat intentionem non consentiendi in copulam est verum matrimonium, ut probat argumenta, n. 1. proposita. Quod clare videtur significare D. Tho. 4. d. 30. quæst. 2. art. 1. quæstioncula 2. ad 3. his verbis, *Virgo implicitè consensit in copulam, ut copula nunquam fuerit proposita, erat enim a Deo certificata nunquam subsequi debere.* Ecce qualiter ex parte contractus ponit consensum implicitum in copulam, non verò ex parte contrahentis, sed oppositum animum. Quod optimè explicat Suarez, nu. precedenti allegatus, ubi ait in radice, & in causa habuisse consensum ad copulam, consentiendi in matrimonium, quod de se ad eum ordinatur: & ita (inquit) intelligi debet D. Augustinus, & habetur c. beata Maria, 27. q. 2. dicens consensisse in copulam carnalem. Et ita D. Tho. 3. p. q. 29. art. 2. dicit non consensisse expressè in copulam, sed si Deo placeret, immo dicit P. Suarez ibi, nec absolute, nec sub conditione si Ioseph petisset, consensisse actu expressè in copulam: quia superuacaneus erat actus conditionalis, cum esset certa divina revelatione Ioseph non petiturum.

5 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 1. constat ex dictis nu. precedenti, tantum enim probat non esse necessarium consensum implicitum in copulam, ex parte contrahentis, secus ex vi contractus.

Ad secundum dico ex parte contractus implicitè consensisse in copulam, non verò ex parte contrahentis: ut explicui nu. precedenti, & ita nihil contrarium, verò virginittatis proposito admittit.

DISPUTATIO XXIX.

Vtrum necesse sit aliquot bona constituere, quibus matrimonium excusetur, eaque debeant esse necessario finis a contrahentibus intentus, ut matrimonium valeat, & qualis finis debeat esse, ne contrahendo peccent?

S V M M A R I V M.

Quot quæstiones disputanda sint, num. 1.

Verum opus sit matrimonium aliquibus bonis excusare: proponuntur duæ opiniones, num. 2. & 3.

Explicatur bona matrimonij, & c. omne itaque, 27. q. 2. num. 4. in fine nu. 2.

Bona hæc verum adveniunt ab extrinseco, num. 5.

Impugnatur declaratio quedam Durand. num. 6.

Solvuntur argumenta, num. 7.

Post quem inuenies alia summaria.

Triplex est in hac disputatione tractanda quæstio. Prima, de necessitate bonorum excusantium matrimonium.

Secunda, de necessitate finis intendendi, ut matrimonium valeat.

Tertia, de necessitate finis intendendi ad evitandam culpam.

2 Quæstio prima, utrum necesse sit aliqua constituere bona, quibus matrimonium excusetur? Præmittendū est ex D. Aug. 9. super Gen. ad litera, c. 7. & de bono coniug. ca. 6. & 7. referturque c. omne itaque, 27. q. 2. quæ Mag. 4. d. 31. & ibi D. Th. q. 1. ar. 1. 2. & 3. & reliqui sequuntur, matrimonium ex triplici bono, quod in eo reperitur, excusari: nempe ex bono fidei prolis, & sacramenti. Circa cuius explicationem controversa est inter Doct. nā Scot. 4. d. 31. q. 1. vñ sentire non esse opus matrimonium excusare. Primò nā res ex se tota excusationem non inducit, sed ea sola, quæ indifferens est, cum nō de se nec bona, nec mala sit, indiget ut aliquibus circumstantiis vedietur, ut determinetur: matrimonium autem est ex se bonū.

Item,

Item quia nec matrimonia in statu innocentiae, nec beate Virginis, aliquo bono excusante indigere: cum tamen sint eiusdem rationis.

3 Alij verò, vt Durand. 4. dist. 31. q. 1. art. 1. aliter hoc explicant, ait enim Durand. indigere matrimonium aliquo bono excusante: quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideo indiget aliquo bono excusante: non tamen intendit dicere actum matrimonij de se esse indifferentem, vt comedere, & bibere: hoc enim esset falsum, sed loquitur de actu generationis in communi, hic enim potest bene, & male fieri, quando autem contrahitur ad actum matrimoniale, licet sit: quia bonis circumstantijs honestatur, quæ sunt velut bona ipsum excusantia.

4 Sed hic modus exponendi merito non placet Doctoribus, vt dicam, nu. 6. quare Magister D. Tho. & reliqui sic explicant. Quamuis actus matrimonij de se sit licitus, & studiosis, auert tamen secum aliqua detrimenta, quæ hæretici considerantes illud damnabant: contra quos consule Casto, verb. nuptiæ, hæresi. 11. & Voluminium lib. 1. de matrimo. c. 5. Primum detrimentum est, perpetua seruitus, iuxta Apostoli 1. ad Corinth. cap. 7. *aliquis uxori, noli querere solutionem.* Secundum, adeit in ipso matrimonij actu tanta voluptas, vt mentem omnino absorbeat. Tertium nimia solitudo placendi alteri coniugi, habendi liberos, ipsos educandi, illosq. baptizandi, quam Apostolus ibi mentis diuisionem appellat, quæ multis angustijs exposita est, quas eleganter prosequitur Sixtus III. in quadam epistola, quam refert Metina lib. 1. de factorum hominum continentia, cap. 5. & cum prudentis non sit eligere aliquid mali speciem habens, & aliquot detrimenta afferens, nisi bonis aliquibus, quæ simul affert, ea compensentur: ideo sancti, & Doctores tria bona constituerunt, quibus simplex matrimonij detrimentum compensatur.

Primum seruitutis detrimentum compensatur bono sacramenti, quod ingeneratur in matrimonio, quo coniuges diligunt se, sicut Christus Ecclesiam dilexit, gratiamq. recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum tollerent, (accipitur enim hic sacramentum, non pro ipso contractu, sed pro vinculo indissolubili, quod est res, & sacramentum simul.)

Secundum detrimentum, quod est in eam voluptate absorberi, compensatur, teste Aug. lib. 14. de ciuitate Dei, c. 16. bono proli, quæ generatur, & educatur ad diuinum obsequium, & licet non semper ea sequatur, saluatur tamen in ipso fine intrinseco, ad quem matrimonium dirigitur.

Tertium detrimentum, quod est nimia solitudo placendi coniugi, compensatur bono fidei, adeit fidei, quo coniuges sibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, negandumque corpus cuiusque alij.

5 Hæc autem bona non adueniunt matrimonio ibi extrinseco, sed sunt de matrimonij ratione, quare non indiget eis, quasi quibusdam extrinsecis ad illud honestandum: sed quasi causantibus in ipso intrinsece honestatem: nam bonum proli, & fidei, id est, vt ordinetur ad prolem, & mutuam fidem seruandam, sitque vinculum indissolubile ex sua natura habet, & vt sit sacramentum habet, in quantum est eleuatum à Christo ad hoc.

Vnde colligitur differentia inter matrimonium, quod de se bonum est, & actus indifferentes: quod illud ex se, & ab intrinseco habet, vnde excusentur, & compensentur detrimenta, quæ affert; nec indiget extrinseco honestante: hi autem, cum ex se boni non sunt, aliquod extrinsecum honestans desiderant. Sic D. Tho. 4. d. 31. q. 1. art. 1. ad 2. & ibi Sotus, q. 2. art. 1. ad 1. Henriquez lib. 11. de matrimo. c. 15. n. 2. Petrus de Ledsima de matrimo. quæst. 49. art. 2.

6 Hinc inferitur, non esse conuenientem expositionem Durandi, relatum, nu. 3. non enim intendunt sancti, & Doctores excusare actum matrimonij absolute, id est generationis, sed ipsum matrimonij contractum, & actum generandi, vt ab ipso procedat, non eo quod sit malus, sed quia detrimenta secum affert.

7 Ad primum argumentum, ex propositis nu. 2. constat ex dictis, nu. 5. nam actum de se bonum non indiget extrinseco excusante, bene tamen aliquando bono aliquo extrinseco,

quando detrimenta affert, malique speciem præfert. Ad secundum dico, in matrimonio Virginis, & in statu innocentiae iussu illa bona cum sint illi intrinseca: non dici tamen excusare illud matrimonium, per accidens, quia ibi debentur detrimenta dicta.

S V M M A R I V M.

In quo consistat difficultas, & contrahere praua intentione, an matrimonium irritetur, nu. 8.

An quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in pactum, sed mente retinetur, illud irritetur? ponuntur dua opinioniones, nu. 9. & 10.

Opinio auctorioris, nu. 11.

An quo ad obligationem, & executionem sint omnia tria matrimonij bona de illius essentia, nu. 12.

Soluntur argumenta, & explicatur, c. aliquando, 32. q. 2. n. 13. Post num. 13. videntur alia summaria.

8 **Q**uestio secunda, Quis finis desideretur in matrimonio contrahendo, vt validum sit, an necessarium sit tria matrimonij bona intendere, saltem implicitè, ita vt non sit matrimonium, si contrahentes ea explicitè excludant? Verbi gratia, si intendant contrahere, non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum sacramenti, id est, vitam indiuticam: vel intendant non generare, nec educare prolem, sed procurare sterilitatis venenam, quod est contra bonum proli: vel intendant negare sibi inuicem corpus, alijque concedere: quod bono fidei aduersatur. Nec disputamus, hic quando hæc intentio deducitur in pactum: de hoc enim latè agendum est, lib. 5. Sed quando hæc intentio mente retinetur.

Et quidem, certum est matrimonium minimè irritari, ob quemcumque peruersum finem, qui eius substantiam, & tribus bonis dictis minimè aduersetur, & ratio est, quia oēs alij contractus, & sacramenta, ex pessimo fine adiuncto, seruatis substantialibus, nunquam annullantur. Sic docet D. Augustinus lib. de bono coniugalii, c. 5. & habetur c. solet, 32. q. 2. & D. Th. 4. d. 30. q. 1. artic. 3. quos oēs alij sequuntur, & id colligit Abb. c. tua, de s. otia. n. 4. ex eo tex. vbi matrimonium causa libidinis contractum, ponitur firmum ac validum.

Nec aduersatur huic manifestæ veritati D. Bonavent. 4. d. 30. q. 3. & Ang. matrimonium 2. nu. 25. vbi dicunt, si contrahens tantum querat copulam extorquere, non esse matrimonium, quia addunt, & non uxorem ducere: quod verissimum est: quia desit consensus ad matrimonium requisitus.

9 Tota autem difficultas est, quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in pactum, sed mente retinetur, utrum matrimonium irritetur. Triplex est sententia, 1. dicit irritari, vt si contrahentes intendant, nec educare prolem, & venena procurare ad eam impediendam, vel sibi metipsis debitum negare: secus si intendat etiam alij commisceri, primum enim pertinet essentialiter ad fidei bonum, secundum verò accidentaliter, Probat, ex D. Augustino, lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia, c. 15. & habetur cap. aliquando, 32. q. 2. ibi. *Qui contrahent eo animo, vt vel filios non suscipiant, aut susceptos enecent, non habent coniugium.*

Secundo, quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltè implicitus in ea, quæ sunt de eius essentia, sed predicta bona sunt essentialia matrimonio, saltè in suis principijs, teste D. Th. 4. d. 31. q. 1. art. 3. ergo excludens consensum erga illa, per intentionem contracti, annullat matrimonium.

Tertio, quia illa intentio habita in matrimonio, licet non exprimat, ipsum irritat, quæ per modum conditione expressa, illud dirimeret, sed huiusmodi est intentio contra bona matrimonij: ergo. Probat, maior, quia sola conditio contra bona essentialia matrimonij, illud dirimitur, intentio autem contra eadē bona, similiter excludit matrimonij essentiam, sicut & conditio expressa. Hanc tenent Glos. cap. aliquando, 32. q. 2. verb. & si ab initio, Turrecremata post

post cap. sicut non omnis, §. his itaque, art. 1. 3. q. 1. Ang. matrimonium. 2. nu. 23. & sequenti. Et ex Theologis Richard. 4. d. 13. art. 2. q. 1. Vualdenis de sacramentis, c. 131, Petrus de Soto lectione 26. de matrim. in initio, Henricus lib. 1. de matrimonio, c. 12. nu. 7.

20 Secunda sententia docet intentionem contrariam matrimonij substantiam, eiusque bonis mente retentam, non irritare illud: ut si quis intendat tantum ad tempus inire matrimonium. Probat, quia ad matrimonium constitutum consensus internus, & signa externa desiderantur, & nec consensus sine signis, nec signa sine consensu aliquid operantur: ergo quaecunque conditio nullo signo expressa, sed sola mente retenta, nihil operatur ad irritandum. Hanc tenent Anton. c. de infidelibus, num. 9. de consang. Rosella matrimonium, §. nu. 11. Sylvest. matrimonium 4. quest. 6. & Lancel. instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. §. sponsalia contracta sub conditione, verb. putat & alii qui Theologi, ut refert Petrus de Ledes. de matrim. q. 48. art. 2. dub. 1. & de proposito non consummationis modo non deducatur in pactum, docent idem Abb. c. commissum, r. q. 2. de sponsal. & ibi Alex. de Nevo, nu. 5. Prapof. nu. 4.

21 Tertia sententia, cui adhaereo, docet contrahentem matrimonium debere saltem implicitè intendere bonum sacramenti, quod evenit, quia non habet intentionem contrariam: non tamen esse opus ut implicitè intendat alia duo matrimonij bona: quare si haberet animum etiam corde retentum adversum bono sacramenti, quia scilicet intenderet non contrahere matrimonium, nisi ad tempus, non esset verum matrimonium, si tamen haberet intentionem adversam alijs duobus matrimonij bonis, corde solo retentam, nec in pactum deductam, valeret utique, ut si intenderet vitare prolem & habitam non educare, debitum negare, & adulterari. Probat prior pars, quia de ratione matrimonij est, vinculum esse perpetuum, ut constat ex eius definitione tradita hoc secundo lib. disput. 1. nu. 1. ergo qui intendit matrimonium inire dissolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium, cum intentio adversetur essentiae. Probat posterior pars, quia ea intentio, nil attingens ad contractus substantiam autem, quia si ille velit absolute contrahere, obligaretur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra praedicta bona, non oblate sua intentione. Et confirmatur, quia stat velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi ut qui verè iurat animo violandi iuramentum, nec ea intentio tollit obligationis valorem, ergo similiter stare potest matrimonium, validum contrahere, cum intentione non servandi fidem. Hanc sententia videtur expressè D. Tho. 2. d. 31. q. 1. art. 3. in corpore, & D. Bonaven. ibi, artic. 1. q. 3. ubi haec dicunt, *sine bono sacramenti, nunquam est matrimonium, ac potest esse sine fide, & prole, non tamen esset matrimonium, si in consensu exprimeretur aliquid contrarium fidei, & proli.* Ecce qualiter tamen intentionem contrariam bono fidei & proli dicunt annullare matrimonium, quando deducitur in pactum. Videtur etià expressè Adriani, 4. q. 3. de matrim. dubio 6. §. respondeo ad primum, quod maior procedit in solutione ad 1. 2. & 3. & tenent aperte Palud. 4. d. 30. q. 2. art. 1. conclus. 1. nu. 4. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. ante §. 1. in fine. Tabiena matrimonium, 2. q. 3. nu. 4. Petrus de Ledes. de matrim. q. 48. art. 2. dubio 1. Ludovicus Lop. 1. par. instructio, de matrim. c. 42. §. porro ex praedictis.

22 Id tamen observandum est, aliud esse sentiendum de tribus matrimonij bonis, quo ad obligationem, & aliud quo ad executionem, nam quo ad obligationem, omnia illa sunt de matrimonij essentia: obligantur enim coniuges ex vi matrimonij, ad vitam individuum, & reddendum sibi debitum, prolemque non impediendam, & habitam educandam. Et hoc aperte sentit D. Tho. 4. d. 31. q. 1. art. 5. in corpore, ubi haec ait, *fides, & proles secundum quod considerantur in suis principijs, ut pro prole accipitur intentio proli, & pro fide debitum servandi fidem, sine quibus matrimonium esse non potest, & sic accipiendo fidem, & prolem, sunt essentialissima in matrimonio.* Idem Richard. 4. d. 31. art. 2. q. 3. Turrecremata postea,

sicut non omnis, §. his itaque, art. 2. 2. q. 2. Petrus de Ledes. proxime citati. Imò dicunt optimè Richard. & Turrecremata ibi, non tamen esse bonum fidei essentialia, quo ad obligationem reddendi sibi ipsis debitum, sed etiam quo ad obligationem servandi fidem, non tradendo alteri corpus cuius contrarium male dixit Ang. in matrimonium 3. impedimento 3. n. 11. Si tamen considerentur haec quo ad executionem & in seipsis, sic bonum sacramenti, quod est indissolubile vinculum, est de essentia sacramenti matrimonij, non autem fides, & proles, ut optimè docet ibi D. Thom.

Hinc fit, ut intentio contraria bono sacramenti, irritet matrimonium, non autem intentio contraria bono fidei, & proli; si tamen aduersaretur intentio fidei, & proli, quo ad sua principia, similiter irritaret matrimonium: ut si quis contraheret non intendens se obligare ad educandam prolem, vel non impediendam, vel ad servandam fidem, esset irritum matrimonium, quia cum haec sint matrimonij essentialia, talis intentio essentiam excludit: quod clare docet D. Tho. d. art. 3. dum ait, matrimonium sine his bonis consistere non posse: & docent Richardus, Turrecremata, & Petrus de Ledesina proxime citati.

Sed dices, si quis contrahat animo se obligandi ad vinculum indissolubile, verum esse matrimonium, licet intendant postea dimittere uxorem, non habitando cum ea, quod idem videtur contingere in bono fidei, & proli, ut diximus: ergo frustra constituitur haec differentia. Respondetur, ad bonum sacramenti minimè pertinere, non separari ab uxore quo ad torum, sed tantum ut vinculum sit indissolubile, ad bonum autem fidei, & proli pertinere, non tamen obligationem ad ea servanda, sed etiam ipsorum bonorum executionem, unde rectè dixit D. Th. bonum sacramenti semper esse de essentia: non verò alia bona, & in hoc versatur differentia.

23 Tandem responderetur ad argumenta proposita, numero 9. & 10.

Ad 1. primam sententiam, dico id eam aliquando, intelligi quando ea intentio deducitur in pactum.

Ad 2. constat ex dictis num. precedenti, quando enim excludunt ea bona in suis principijs, id est, quo ad obligationem, irritatur matrimonium.

Ad 3. negatur maior, & ad probationem dico, quia intentio est contra bonum proli, & fidei, ut sunt substantialia, id est, quo ad obligationem, similiter irritare, & ideo irritat conditio contraria in pactum deducta, quia per dictam obligationem excludit, quod secus est de simplici intentione.

Ad argumentum secundae sententiae, dico, consensum sine signis, vel signa sine consensu nihil operari ad constitutum matrimonium: sed utrunque exigere, ad destruendum verò alterutrum sufficere, hic autem deest consensus legimus, cum ille contrarius sit matrimonij substantiae.

S Y M M A R I U M.

Ad quem finem institutum sit matrimonium, nu. 14.

Pulchritudo divitiae, & alij huiusmodi fines, qualiter possint in matrimonia inveniri, nu. 15.

An sit lethale peccatum, contrahere matrimonium ob fines ipsi extraneos? referuntur varia sententiae, num. 16. 17. 18. & 19.

Quando matrimonium non contrahitur ratione copulae, licitum est, licet non intendatur proles, aut remedium concupiscentiae, ut contingit in Virgine, nu. 20.

Qualis culpa sit, dum matrimonium ordinatur ad copulam intendere fines extraneos, nu. 21.

An sit culpa, matrimonium ordinare ad partes componendas, nu. 22.

An sit mortale, si contrahens advertens ad finem matrimonij principalem alium extraneum illi praefert, nu. 23.

Quid, quando illi fines extranei intenduntur secundario, nu. 24.

An communiter excusentur a culpa contrahentes ob fines indifferentes, ut divitias, nu. 25.

Quid de fine evitanda fornicationis, nu. 26. & quid, quando finis est venialis, ut vanagloria, nu. 27.

Quo-

*Quod duplex culpa sit contrahere ob finem mortalem, nu. 8.
Qualiter peccet contrahens, si expressa intentione excludat
matrimonij fines, nu. 29.*

- 14 **Q**uestio tertia, Quis finis desideretur in contrahenti-
bus matrimonium, ut culpæ immunes sint? Egi-
mus de fine necessario, necessitate sacramenti. i. ut
matrimonium validum sit: iam disputandum est de fine
necessario, ut vitetur culpa, & non disputamus hic de fine
intendendo in actu coniugali, hoc, n. pertinet ad tractatum
de debiti redditione, sed de fine in ipsomet matrimonij
contractu, intendendo, est questio præsens. Præmittendum
est matrimonium primario institutum esse à Deo in naturæ
officium, ad propagationem sobolis: unde Adamus ore
prophético, & quasi explicans primariū matrimonij finem,
Genes. 1. dixit, *Et erunt duo in carne una*; scilicet per copu-
lam ad generandum, & Genes. 2. benedicens Deus sponsis,
dixit, *crescite, & multiplicamini*. Alius autem est finis per
se, non tamen per se prius, sed secundarius, scilicet reme-
dium concupiscentiæ, & vitatio fornicationis: iuxta illud
D. Pauli, *habeat unusquisque uxorem suam, propter forni-
cationem vitandam*. Et hic duplex finis est matrimonij,
cum ad copulam ordinatur. Alius autem est matrimonij
finis, ratione sui, ut est contractus, qui est traditio potesta-
tis corporis alteri coniugi, & mutua animorum conjun-
ctio, ultra hos fines potest contrahens alios extraneos in-
tendere, ut pulchritudinem, diuitias, delectationem.
- 15 Secundò supponendum est, cum Caietano to. 1. tract. 12.
de matrim. q. 3. pulchritudinem, diuitias, & alios huius-
modi fines, dupliciter posse in matrimonio reperiri: pri-
mò, ut sint causa principalis, & finalis contrahendi, ad
quam principaliter tendit, & respicit contrahens. 2. ut sint
causa secundaria, & velut ratio applicationis ad contrahen-
dum, vel ad contrahendum cum tali, licet sint causa sine
qua non matrimonium iniretur. Ut si sacerdos noller hodie
celebrare, & ut morem gerat amico, celebrat: non est
finis celebrationis, morem gerere amico, sed id fuit mo-
ticum, & ratio applicationis, & causa sine qua non.
- 16 His præmissis, quadruplex est sententia. Prima docet
esse peccatum lethale, contrahere ob fines extraneos, ut
pulchritudinem, diuitias, quando sunt fines primario in-
tenti. Probatur, quia sic contrahens itrogit graue sacramen-
to iniuriā, illud ad extraneos fines dirigens. I. huius si quis vi-
detur D. Th. 4. d. 30. in fi. in expositione litteræ, ubi ait, esse
peccatum mortale, cū sit causa principalis libido pulchri-
tudinis, si esset effrenata libido. Sed potest exponi, ut nomi-
ne affrenatæ libidinis, intelligat, quā sit talis, ut eo animo
accedat contrahens ad illam feminā, ut accederet, quāvis non
esset uxor. Eiusdem sententiæ videtur D. Bonau. 4. dist. 30. q. 2.
ait, n. excludi sacramenti utilitatem, dum quis matrimo-
nium init ad libidinem explendam: ergo sentit esse mortale,
solum enim hoc, fructum sacramenti impedit: & tenet
expressè Ang. matrimonium, 2. nu. 25, & sequenti, & ei-
dem sententiæ videtur accedere Couar. 4. decret. 2. p. c. 1. §.
vnico, n. 7. dicit enim esse graue peccatum: & refert pro se
Catharinum lib. 4. contra Caietanum. c. de matrimonio.
- 17 Secunda sententia, sustinet nullam esse culpam contra-
here ob pulchritudinem, vel alios fines in se honestos, licet
matrimonio extraneos, quamvis nulla alia causa contra-
hendi sit. Quia cum finis in se honestus sit, non vitiat opus.
Sic Sotus, 4. dist. 40. q. 1. art. 2. cōcl. 3. Plaza de delictis, lib.
1. c. 6. nu. 34. sed Doctores pro se allegati nil dicunt.
- 18 Tertia sententia dicit, esse veniale contrahere principa-
liter ob vitandā fornicationē. Ducitur, quia peruerſio est
nō ordinare rē ad eū finem, ad quē primariò instituta est,
& quia levis est abusio, nō excedit culpā venialem. Sic Pe-
trus de Soto lectione 16. de matr. §. secundū præposteram.
- 19 Quarta sententia docet, nullam esse culpam contrahe-
re ob vitandam fornicationem: quia hic est finis, ob
quem institutum est matrimonium post Adam lapsum,
hanc sententiam secuti videntur lex 4. tit. 2. p. 4. & Couar.
4. decret. 2. p. c. 1. §. vnico, nu. 7. ubi dicunt matrimonium in-

- cundum esse propter sobolem, vel propter vitandam for-
nicationem. Et videtur supponere Armilla, verb. matrimo-
nium, nu. 66. dicit enim peccare, qui non ob prolem,
vel vitandam fornicationem, nuptias celebrat, & tenet
expressè Palacios, 4. d. 31. disput. 2. fol. 690. col. 1. §. hæc er-
go sunt duo, tenentque multi alij, teste Petro de Soto nu.
præcedenti allegato. Et eiusdem sententiæ sunt, qui dicunt
actum coniugalem exercitum gratia fornicationis vitan-
dæ, culpa vacare.
- 20 Sit tamen 1. conclusio, quando matrimonium non con-
trahitur ratione actus, scilicet copulæ coniugalis, tunc lici-
tè contrahitur, quamvis non intendatur soboles, nec con-
cupiscentiæ remedium, ut contingit in matrimonio B. Vir-
ginis. Probatur, quia licet matrimonij in ordine ad actum,
sit finis, soboles, & remedium concupiscentiæ, at secluso
actu, & ut quidam contractus est, finis eius proximus est,
mutua animorum coniunctio, ut dixi nu. 14. & ut est sa-
cramentum, finis est ipsa coniugum sanctificatio: ergo dum
non intenditur copula, licitum est ad alios duos fines con-
trahere. Præterea, quia licitum est in aliquo casu contrahe-
re matrimonium animo non consummandi, ut constat ex
c. commissum, de spons. & tamen tunc neuter ex duobus
illis prioribus finibus intenditur. Sic Caietanus to. 1. trac.
12. de matrim. q. 3. unde cautè Petrus de Sot. nu. 18. allega-
tus, asserens esse veniale, non intendere sobolem: addidit,
quando celebratur matrimonium animo vtendi illo.
- 21 Secunda conclusio, dum matrimonium ordinatur ad
copulam, est peccatum veniale, si non principaliter ordi-
netur ad sobolem, vel concupiscentiæ remedium, sed ad
alios fines indifferentes, matrimonio tamen extraneos, ut
pulchritudinem, diuitias. Probatur esse peccatum, quia
inordinatio est, rem à proprio fine, extrahere, & uti sacra-
mento ad finem, ad quem non est institutum. Quod au-
tem sit tantum veniale, probatur, nam stante hoc line, ser-
uatur substantia, & rectus ordo ad finē principalem: nam
qui sic contrahit, non constituit finem illum extraneum,
in eo coniugio absolute, sed in coniugio tali, semper enim
manet coniugium ordinatum ad suum finem, qui est mu-
tua corporum potestas ad actum coniugalem, ob sobolem
propagandam. Hæc conclusio est contra primam, & secun-
dam sententiam, relatas nu. 16. & 17. & eam tenent Caiet-
an. opus. 10. tract. 12. de matrim. q. 3. & in summa, verb.
matrimonium, cap. contractus matrimonij potest reddi ex
septem capitibus vitiosus, ad finem, versiculo sextū caput.
Palud. 4. dist. 30. q. 2. art. 3. n. 24. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 19.
§. Petrus de Soto allegatus, n. 18. Henriquez lib. 1. de ma-
trimonio c. 4. num. 3. Merina lib. 1. Summa, c. 16. §. 13. fol.
231. col. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 48. art. 2. dub.
2. Viualdus Candelario 1. p. de matrim. nu. 68. & videtur
tenere Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 242. nu. 2. Et ex
iurisperitis, Sylu. matrimonium 4. q. 4. Tabiena matrimo-
nium 2. q. 4. n. 5. Armilla, verb. matrimonium, nu. 66. Na-
uar. Summa, c. 22. nu. 79. Et esse peccatum ob alios fines ce-
lebrare, videtur clarè tenere Lex 4. tit. 2. p. 4. ubi dicit ma-
trimonium esse celebrandum propter sobolem, vel ad vi-
tandam fornicationem, iuxta Dei legem, & tenet Pere
lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 20. §. ex quibus infertur.
- 22 Hinc infertur similiter, esse peccatum veniale, contrahe-
re principaliter ob vices componendas inter aliquos, quia
quāvis hic finis in se honestus sit, est tñ matrimonio extra-
neus. Sic Palud. D. Anton. Syluest. nu. præcedenti allegati.
- 23 Secundò infertur, non esse admittendam moderatio-
nem Tabienæ verbo matrimonium, 2. q. 4. nu. 5. ubi mode-
ratur conclusionem præcedentem, nisi contrahens matrimo-
nium, dum principalem finem extraneum intendit, ad-
uerteret ad principalem matrimonij finem, tunc enim
mortaliter peccare affirmat. Sed hoc non est verum: nam
res hæc non est adeo grauis, ut culpam mortalem consti-
tuat, & inordinationem ex qua culpa venialis confurgit, in
eo versari ait Caiet. quem nu. 11. allegavi, quia præponitur
fini primario finis secundarius, qui debito ordine serua-
to postponendus erat.

24 Tertia conclusio, si fines indifferentes, matrimonio extranei, sint solum causa secundaria, & applicationis ad contrahendum, nulla est culpa, quia nulla est debiti finis inordinatio, stante enim illo motivo, si ruatur finis matrimonij debitus. Et confirmatur, quia si sacerdos alias non celebraturus hodie, ut morē gerat amico petenti, applicet se ad celebrandum, nullo modo peccat; quia non constituit amicum suæ celebrationis finem, sed est causa secundaria, ergo similiter in nostro casu. Sic D. Tho. 4. distinctione 30. in fine, in expositione literę; Tiraquellus l. 2. connubiali, glossa 1. nu. 28. Angelus matrim. 2. nu. 25. & 26. Collectarius, c. ad dissolvendum, de despons. impub. Astensis Summa, lib. 8. tit. 9. art. 1. in fine, Navar. Summa Latina, c. 22. nu. 79. vers. 6. Couar. 4. decret. 2. p. c. 1. §. unico, num. 7. Palud. Caiet. q. 2. D. Anton. Sylu. Petrus de Ledesma, Henriquez, Vivaldus, Manuel, ubi eos retuli, nu. 21.

25 Hinc infertur communiter excusari à veniali, contrahentes matrimonium ob fines indifferentes, matrimonio extraneos, quia communiter non eligunt, ut fines, sed ut rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrimonium cum tali, & caret finis matrimonij debitus, etiam si de illo nihil cogitent, quia eo ipso quod matrimonium contrahere intendunt, nisi finem debitum expressè excludat, illum virtute, & implicite intendunt. Sic Caiet. to. 1. tract. 12. de matrim. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 1. §. unico, nu. 7.

26 Quarta conclusio, quando contrahitur matrimonium in ordine ad copulam, si contrahentes sint tales, ut secundum communem spem possint habere prolem, est peccatum veniale contrahere principaliter gratia vitandæ fornicationis; & in hoc casu est vera tertia sententia relata, nu. 18, si verò non possint iuxta communem spem prolem generare, nulla est culpa, & in hoc casu est vera quarta sententia relata, nu. 19. Probatur prior pars, quia contra rationis ordinem præponitur secundarius matrimonij finis, primario. Probatur posterior pars, quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est eligere secundarium, non enim id, quod est impossibile, potest intendi. Item, quia alias senes generationi, inepti, semper peccarent contrahendo. Sic Palud. 4. dist. 30. q. 2. art. 3. nu. 23. Caiet. Summa, verbo matrimonium, tit. contractus matrimonij potest reddi ex septem capitibus vitiosus, ad finem vers. sextum caput. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 8. Angel. matrimonium 2. nu. 26. Syluest. matrimonium 4. q. 4. Medina lib. 1. Summa, c. 16. §. 11. fol. 231. col. 2.

27 Quinta conclusio contrahere principaliter matrimonium ob finem venialem, ut ob vanam gloriam, est culpa venialis; quia talis est actus, qualis finis, cap. cum minister, 23. q. 5. Sic Navar. Summa, c. 22. nu. 79. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 241. nu. 2.

28 Hinc infertur, si finis contrahendi sit lethalis, esse similiter lethale contrahere; quod constat eadem ratione, & à nemine negatur; imò est duplex culpa lethalis: altera indignæ sacramenti receptionis, & altera, parvi illius finis: ut benè ait Petrus de Ledesma de matrim. q. 48. art. 2. dub. 2. Imò credo esse triplicem culpam lethalem, tertiam desiderij consequendi illum malum finem: quia desiderare rem lethaliter malam, est culpa lethalis, distincta à sacrilegio ordinandi rem sacram ad illam obtinendam.

29 Ultima conclusio, si contrahentes expressè conditione excludant matrimonij fines, peccant lethaliter, quia sacrilegium est gravis iniuriæ sacramentis illata, expressè excludere finem, ad quem instituta sunt. Sic Tapiena matrimonium 2. q. 4. nu. 5. Henriquez lib. 1. de matrimonio, cap. 4. num. 2. Petrus de Ledesma, de matrimonio, questione 58. artic. secundo, in fine.

DISPUTATIO XXX.

Utrum satis sit ad matrimonium consensus internus?

S V M M A R I U M.

Non satis est internus consensus, & explicatur, c. cum locum, c. 1. de spons. nu. 1.

Opinio affirmans externa signa esse tantum conditionem sine qua non; & ita Deo reuelante virique consensum, esse matrimonium, nu. 2.

Contraria verior, nu. 3.

Et solvuntur argumenta, nu. 4.

Res est certa inter catholicos non satis esse consensum internum, sed oportere verbis, vel signis exprimi. Cuius contrarium tenuit Vuicleph, quem latè impugnat Vbalentis de sacramentis, cap. 132. & ratio est, quia si consideretur matrimonium, ut est contractus, cum celebratur inter homines interiora cordis ignorantes, petit signo externo internum consensum aperiri, si autem ut est sacramentum, de ratione sacramenti est, esse signum sensibile.

Nec obstant c. tux, & c. cum locum, de spons. ubi habetur solos consensus efficere matrimonium, & verba necessaria esse quo ad Ecclesiam, quia dupliciter respondetur. Primo, satis esse solum consensum, id est, non desiderari verba determinata, sicut in alijs sacramentis, sed satis esse quibuscunque verbis, vel signis consensus interni patefiant, & exigi verba ad faciliorem probationem in foro externo. Vel 2. dic, dictionem exclusivam non excludere concomitantia, & ita minimè excludere expressionem per signa externa, quæ concomitatur ipsum consensum in omni humano contractu, & ita Alexander III. c. licet, de spōsa duorum, ubi dixit legitimum consensum efficere matrimonium: subdidit, quasi id explicans, ita quod unus alterum, in suo mutuo consensu, verbis expressè recipiat.

Difficultas autem est an externa signa solum se habeant, ad constituendum matrimonium, tanquam conditio sine qua non, quasi per illa innotescant mutui consensus, & ita si Deus eos contrahentibus reuelaret esset matrimonium absque aliquo signo externo. Quidam affirmant: quia (ut hoc lib. disput. 11. nu. 28. dixi.) quando contrahitur inter absentes per procuratores, expressio consensuum absentium facta per procuratorem est tantum conditio sine qua non, per eam enim innotescit voluntas absentium, ergo similiter: quando contrahitur inter præsentem, expressio consensuum erit conditio, sine qua non, ut utique constet mutua voluntas, & subinde constare per Dei reuelationem, erit matrimonium. Sic Maioris 4. d. 28. q. 1. ad 3. & dixit probabile Veracruz 1. p. Speculi, art. 3.

Sed probabilius est, esse de ratione ipsius contractus: quare matrimonium minimè consisteret Deo reuelante utriusque mutuos consensus. Probatur, quia in matrimonio est exterior corporum traditio, hæc autem fieri nequit per actus internos, ergo. Probatur minor, quia votum internum non est traditio, nec professio, non ob aliud, nisi quia ad perfectam traditionem requiritur perfectus actus humanus, constans interno, & externo consensu.

Secundò, quia matrimonium, ut est sacramentum, necessariò, & intrinsecè est sensibile signum, ea enim est sacramenti definitio: ergo ut est contractus: nam Christus non mutavit sacramenti matrimonij, ut est contractus, naturam, sed ad sacramenti esse eleuauit. Et ita hanc partem sustinent Almain, 4. d. 15. q. 2. Victoria summa, de matrimonio, nu. 250. Sotus, 4. d. 27. q. 1. ar. 3. concl. 1. vers. veruntamen Ledesm. 2. p. quæst. 47. art. 2. fol. 448. colum. 4. Palacios, 4. dist. 27. disput. 1. fol. 68. col. 2. Angles Florib. 1. p. de matrimonio, quæst. 1. de essentia matrimonij, dist. 27. art. 2. difficultate 1. fol. 128. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 2. dub. 1. ante solutionem ad argumenta,

- 4 Ad argumentum contrarium propositum, nu. 2. dico, expressionē consensuum, ut proficiatur ab ipsis contrahentibus, esse de matrimonij essentia tanquam materiam, & formam ipsius: ut autem explicatur per procuratorem, esse tantum conditionem sine qua non, quare dicendum est externam expressionem semper esse de essentia, siue inter presentes, siue inter absentes celebratur matrimonium.

DISPUTATIO XXXI.

Verum sufficiat consensus matrimoniale signis exprimi, vel necessario verba desiderentur?

S V M M A R I V M.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones sint disputandæ, nu. 1.
Verum in potentibus loqui sint necessaria verba, ut valeat matrimonium? referuntur tres sententiæ, nu. 2. 3. & 4.

Verbum debet importare necessitatem, & quod necessarium est formam importare? nu. 2.

Expressum non dicitur quod sit per aliquod signum, vel generalitatem, num. 3.

Ponitur verior opinio, nu. 5. & ibi, nihil refert quid ex aequipollentibus fiat.

Soluntur argumenta, & explicatur c. tua, c. consultationi, & c. penultimum, de sponsal. & c. licet, de sponsa duorum, nu. 6. & ibi necessarium non quo ad substantiam, sed quo ad probationem potest per aequipollens impleri, & quando responsum, vel epistola principis constituitur ius.

Verum sit sacramentum matrimonium signis contractum: ponitur opinio negans? nu. 7. & affirmans, nu. 8.

Verum sit aliqua culpa, solis signis contrahere, ponitur quædam opinio? nu. 9. & contraria verior, nu. 10.

Per qua verba aut signa contrahatur matrimonium, & an satis sit parentes, vel alios nomine sponsum, respondere? remissum, nup. 11.

Inter coniugū debeas prius interrogari, et verba proferre? n. 12.

- 1 IN loquela carētibz dubitat nemo, satis esse signa, cum id expressum sit, cap. cum apud, & cap. tua, de sponsal. Versatur autem difficultas in potentibus loqui: quare tres quæstiones disputandæ sunt.

Prima, an verba, sint necessaria, ut matrimonium valeat?

Secunda, an matrimonium solis signis contractum sit sacramentum?

Tertia, an sint de necessitate præcepti, verba?

- 2 Quæstio prima, an verba desiderentur ut matrimonium valeat? Quadruplex est sententia. Prima tenet in potētibz loqui verba ita esse necessaria, ut solis signis celebratū matrimonium, sit prorsus nullum. Fundamentū huius sententiæ in eo consistit, quod Ecclesia statuit hoc impedimentū dirimens matrimonium, in potentibus loqui, quā scilicet, solis signis contrahūt, & sic licet stando in iure naturæ validum esset matrimonium hoc, sicut est validum in mutis, at iure Ecclesiastico est irritū, quod ex sequētibz probatur. Primò, ex c. tua, de sponsal. ibi, *matrimonium in veritate contrahitur per legitimum consensum, sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia; nā sordi, & muti possunt contrahere sine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cū intelligantur minime consentire.* ubi pōdero, verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est iure Ecclesiastico: & quod necessarium est formam importare, hac n. ratione probant. Auenda. responso 14. nu. 2. & Matienzo multos referens, lib. 5. recopil. tit. 1. glo. 4. nu. 6. & 7. solemnitatem requisitam per illam legem, inducere formā, quia utitur illa lex verbo, debeāt esse testes, quod verbū importat necessitatem, si ergo textus requirit verba pro forma, quamvis signa verbis aequipollent, non sufficient, quia forma per aequipollēs impleri non potest, ut latè probavi hoc 2. lib. disp. 11. nu. 19.

Et confirmatur, quia textus constituit discrimen inter

mutos, & valētes loqui, quod in illis signa sufficiant, in his autem verba desiderentur, si tamen in vtrisque satis essent signa, nullum esset discrimen.

Secundò probatur ex c. licet, de sponsa duorum, & c. si inter, de sponsal. ubi dicens Pontifex matrimonium cōsensu iniiri, quasi id tēperans, subdidit, ita ut vnus alterū verbis consuetis expressè recipiat, vtroq; dicente, expressum aut non dicitur quod per signa, vel sub generalitate sit, ut notatur c. 2. de rescrip. in 6. & Clem. appellati, de appellati.

Tertiò, quia c. consultationi, de sponsal. ponderat Pontifex, (cum verba protulissent.)

Quartò, quia in matrimonio spiritali verba sunt necessaria, c. cum inter canonicos, & c. quia propter, de electione, ubi in Episcopi electione, quæ matrimonium spirituale est, requiruntur verba: & notat Euerardus loco à matrimonio carnali, nu. 10. ergo similiter in matrimonio carnali; valet. n. argumentum à matrimonio spiritali, ad carnale, ut latè probat Euerard. loco à matrimonio spiritali. Hanc sententiā tenent ex Iuris peritis Glos. c. tua nos, verb. nec forma, de sponsal. & l. cum notissimi, C. de præscrip. 30. vel 40. annorum verb. solam. & ibi Bal. nu. 7. & idē Bal. l. ad recognoscēdos, nu. vnico, C. de ingen. & manumif. & cons. 156. vol. 2. Bar. l. nuptias, nu. vnico, ff. de reg. iur. Goffred. summa, tit. de sponsal. nu. 21. Vincentius, quē refert Lopus allegat. 57. Innoc. c. tua, de sponsal. paulò post princip. & ibi Calder. & cons. 5. de sponsal. & Præpos. d. c. tua, censet esse probabilem, nam latissimè quæstione hac disputata à nu. 3. ad 9. soluit vtriusq; partis argumenta, cōcludens nihil esse certum: eandē tenent Paul. l. ex facto, n. 3. ff. de vulg. Alex. cons. 143. n. 1. lib. 4. Henricus, c. si rector, vers. opera, d. 43. Additio Antonij Frāscisci ad Panormitanum, c. 1. de sponsal. vers. circa hoc an cōsensu patris. Tiraq. de leg. cōnub. gl. 7. verb. expre. n. 17. Barbat. cons. 6. nu. 12. in fil. lib. 1. Gozad. cons. 77. nu. 9. & 14. Io. Lūp. de matr. 1. p. n. 47. & seq. Ant. Para. inter cōsilia matrimonialia Zileti, cōf. 68. n. 10. Stephanus de Bonaculis inter ead. cōsilia cons. 9. nu. 2. Zancrus de differentiis iure ciuili, & canonici, differentia 144. nu. 210. habetur 4. vol. tractatum, & videtur censere esse probabile, Greg. Lop. l. 5. verb. *pro palabrās*, tit. 2. p. 4. dicit enim iam esse dubiam, propter varias opiniones, & tādē Zephalus dixit hanc sententiā esse indubitatā post Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio; cons. 540. nu. 39. & 47. vol. 4. Et ex Theologis, Richardus, 4. d. 27. art. 1. q. 3. corpore, & ad 1. & videtur tenere Durand. 4. d. 27. q. 1. nam initio, & in solutione ad 2. dicit requiri verba, vel signa vicem verborū gerentia: ut in fine corporis, hac ait, *requiruntur verba, vel nutus, qui mutis gerunt vicem verborum.*

- 3 Secunda sententia docet, præcedenti tractatu de matrimonio contrahēdo, verba non desiderari: secus eo nō præcedenti. Sic Innoc. c. attestaciones, de despons. impub. in fi. Io. And. c. tua, n. 6. de sponsal. & ibi Henric. n. 5. Lap. alleg. 17. n. 17. vers. venio ad 3. Boetius dicens cōem, cons. 35. nu. 1.

- 4 Tertia sententiā ait, altero verba proferente, satis esse alterius signa: secus ubi cōiux vterq; solis nutibus cōsensum exprimeret. Sic Ias. l. si stipuler. §. si i locādo, n. 1. ff. de verb. oblig.

Ultima sententia, quam prorsus tenēdam existimo, docet satis esse in quibuscunq; signa consensū exprimentia. Hæc sententia probatur à Soto, & cōiter, quia cum rei essentia inuariabilis sit, si verba essent de matrimonij substantia, non posset inter mutos consistere matrimonium. Sed hæc ratio nihil probat, intendunt enim aduersarij Ecclesiā irritasse matrimonium absq; verbis contractum, in valētibz loqui: secus autem in mutis, quod optimè facere potuit. Et idē omīssa hac ratione, probatur 1. quia Christus noluit magis materiam, & formam huius sacramenti determinare, quā ad rationē contractus esset necessarium, id enim satis erat ad huius sacramenti significationē, sed ad rationem cōtractus satis est, ut mutua contrahentium voluntas signis manifestetur, ergo. Sed dicēs id esse verum stando in lege diuina, Ecclesiā autem irritasse, quando sine verbis contrahitur. Sed cōtra, quia cum ius diuinum corrigat ea lex Ecclesiastica, irritetque contractum valdè fauor-

favorabilem, pro cuius valore in dubio sententia ferenda est, ut latè dixi lib. 1. disput. 18. nu. 5. oporteret, ut expressissimis verbis irritaretur textus autem quibus contraria sententia innititur, obscurè satis id faciunt, si verū est irritare: ut conlabit ex ipsorum solutione proponenda, nu. 6.

Et confirmatur, quia textus capitalis, cui sententia opposita innititur, est c. tux, de spōsal. quod quidē potius probat hanc sententiam: nam consultus ibi Pontifex, an verba sint necessaria ad matrimonium, respondet solum consentium legitimū requiri; & non intelligit de consensu interno, ut probavi disput. præcedenti, nu. 1. sed de consensu explicito verbis, vel signis, quod manifestè probatur ex versic. nam & mutus, ibi enim assignans rationem ad comprobandum solum consentium satis esse, sic ait, *nam & mutus sine verbis potest contrahere*: si enim nō intellexisset solum consentium verbis, vel signis explicitum sufficere: ille versiculus non benè corresponderet præcedentibus, nulliusq. rei rationem redderet. Nec obstat Pontificem addidisse verba esse necessaria, quo ad Ecclesiam; quia non credendum est statim Pontificem se correxisse, iuxta l. nam ad ea, ff. de condit. & demōstr. eo vel maxime, quia non dixit absolute esse necessaria verba, sed quo ad Ecclesiam, hoc est, quo ad facilitatem probationem in foro externo Ecclesie.

Secundò probatur ex capit. ex parte, de restitut. spoliat. vbi textus matrimonij titulum probandum esse decidens, assignat rationem, his verbis, *cum per solam translationem, quæ non præcesserit sponsalia, vel consensus legitimus, nullum introducat vinculum matrimonij*: & ita videtur velle sponsalia, id est, verba, vel cōsensum legitimū sine verbis, sufficere: natura enim alternatiua est, ut altera pars sufficiat, c. inter ceteras, de rescript.

Tertio, quia professio religionis, quæ matrimonij spirituale est, solis nuptiis fieri potest, ut sit possessio tacita per habitus delationem, cap. vidua, de regular. ergo & matrimonium carnale valet enim argumentum ab illo, ad hoc, ut latè docet Euerardus loco à matrimonio spirituali.

Quartò, quia verba requiruntur, ut denotent consensus, hi autem exprimi possunt per alia signa, ergo ea sufficiunt, nihil enim refert, quid ex acquiescentibus fiat colligat ex quadam, de testibus; maxime cū factis magis exprimat voluntas, c. dilectis, de appellat. l. quibus, ff. de legib.

Quintò: quia parte consentium exprimente puella presentis, & tacentis nomine est verum matrimonium, capite unico, §. fin. de desponsat. pub. in 6. cuius rationem reddens, D. Tb. 4. d. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncula 2. ad 1. inquit, *quia verba parentum reputantur puella, est enim sufficiens signum quod sunt eius, ex qua non contradicit*. Ergo non requiruntur verba expressa, sed satis sunt signa. Et cap. is qui fidei, de sponsal. deciditur matrimonium contrahi copula subsequuta post sponsalia, & tamen ibi nulla sunt verba, consensus de præsentia exprimentis, sed solo signo manifestatur. Et capitulo finali, de coniugio feruorum, textus ponderat, *nec facta, nec verbo consensus*; ergo sentit satis esse facta, quod signum quoddam est contentitæ.

Tandem, quia si verba essent de matrimonij essentia, non pateretur pia mater Ecclesia, tam diu ignorantiam esse circa rem gravissimam, sed elatè id explicasset, quod tñ hæcenus clarè nō explicuit: immò Concilium Florentinum in decreto de sacramentis, cum singula sacramenta sigillatim exponeret, dixit sic, *consensus per verba regulariter expressus, facit matrimonium*: vbi non dicit verba esse necessaria, sed oppositum denotauit, dum non dixit semper adhiberi verba, sed regulariter, id est, communiter. Et ita ex Theologis, videtur tenere D. Tho. 4. d. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncula 2. ad 1. & 3. & tenent Palud. 4. d. 27. q. 2. artic. 3. nu. 14. Maioris ibi, q. 1. Supplementum Gabrielis ibi, art. 2. conclus. 3. & 4. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 19. §. 1. Victoria summa, de matrim. nu. 150. Sotus 4. d. 27. q. 1. artic. 3. conclus. 2. versic. ex huiusmodi. Cap. lib. 8. de locis, cap. 5. ad 3. Petr. de Soto lectione 3. de matrim. §. primum igitur, & §. requiritur igitur, Viguerius lib. institutionum, cap. 16. & 17. versic. sexto, Ledesma 2. par. 4. q. 47. artic. 3. &

art. 2. fol. 448. col. 4. Catechismus ad parochos, vbi de matrimonio. §. sed illud maxime, Beitarminus, lib. 1. de matrim. cap. 8. ad 2. objectionem, Veracruz 1. par. Speculi, art. 3. & appendice ad Speculum, dubio 3. propositione 2. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 2. nu. 6. Suarez 1. tomo de sacramentis, q. 60. art. 8. disput. 2. lectione 1. & 2. Gama tract. de sacrament. præstan. dampnatis ad mortem, q. 4. nu. 6. Palacios, 4. dist. 27. disput. 1. fol. 562. col. 1. & 568. col. 1. & 569. col. 1. Angles Floribus 1. par. de matrim. q. 1. de essentia matrimonij, d. 27. art. 2. difficile circa. & 2. fol. 528. Crisaldus, verb. matrimonium, nu. 16. Lud. Lop. 2. p. instructio-ri de matrim. c. 3. §. 1. 1020. & c. 39. fol. 1055. col. 2. Vluat- dus Capdelabro, de matrim. nu. 37. Bartholomæus à Ledesma dubio 17. de matrim. fol. 1171. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 2. dubio 2. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 216. nu. 5. Vega lib. 3. summa, casu 151. Et ex iurisperitis Glos. cap. sufficiat, 27. c. 2. in initio, & c. si inter, de sponsal. verb. dicente, & c. tux, co. tit. verb. verba, vbi Hostien. super verb. de presenti, & summa, tit. de matrim. 6. qualiter contrahatur, nu. 10. & 11. Anton. d. cap. tux, nu. 8. vbi Card. prope finem, Anchar. num. 3. Abb. num. 7. Alex. de Neocanu. 1. §. idem Cardin. d. c. si inter, nu. 4. vbi Abb. num. 6. idem Abb. c. ex parte, de restit. spoliat. nu. 8. & 28. & ibi Antonius Fraciscus, & Sapias in additionibus ad eundem, idem Alex. de Neuo inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 35. num. 2. Alex. l. si finita, §. meminisse, in ff. de iur. oper. nunciat. Soc. iur. consil. 29. nu. 2. & 3. vol. 2. Ripas, ex facto, n. 1. de vulg. & ibi Aret. Crotus repeti. l. 1. in prin. nu. 9. ff. de verb. oblig. Selua referens Cym. Baldum, Petrum, Iacobum de Rauenna, idem tenentes de iur. iur. 1. par. q. 2. num. 2. Nicolaus Plouet tract. de sacramentis, 7. par. cap. 2. num. 9. versic. & dicit: Boerius decis. 1. num. 18. Aretin. dicens communem consil. 13. Cagnolus, in nuptias, nu. 7. ff. de reg. iur. Galiaula, l. nuptias, n. 7. ff. de regul. iur. Galiaula, l. 1. in princ. num. 75. & ibi Iacobus de Nigris, dum, §. 2. ff. de verb. oblig. Nicolaus Mozius tract. de contractibus, rubr. de sponsal. tit. de substantialibus sponsalium, nu. 4. de matrim. tit. de substantialibus matrimonio-rij, nu. 2. Euerardus loco à matrimonio carnali, num. 10. versic. secundò differunt. Rosella matrimonium 3. nu. 2. Ang. matrimonium 2. nu. 4. Syluest. matrimonium 2. q. 7. Tabiena matrimonium 2. q. 8. §. 9. Nauar. summa, cap. 22. nu. 20. & videtur tenere Lex c. tit. 2. par. 4. ibi, *conuenit quo lo bagā per palabris parāque se puode probare*: & docet ibi Gregor. Lop. verb. *per palabris*. Brunellus de sponsal. conclus. 14. num. 2. Couarr. 4. decret. 1. par. cap. 4. in initio, nu. 1. Villalobos in communibus, litera M, nu. 54. & sequenti, Ant. Gabr. in mea editione, tom. 2. communium, verb. matrimonium, lib. 1. fol. 96. Nicolaus Capiterreus tract. de numero testium in testamento 1. par. cap. 10. à num. 93. Anto. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. num. 32. Mascardus de probation. conclus. 1024. num. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glossa 1. num. 22. Spino Speculo, testamentorum, gloss. 15. num. 3. & 13. Humada super partita 1. tit. 1. l. 2. glossa 2. num. 20.

Ad primum argumentum ex propositis, nu. 2. respondent aliqui, Pontificem eod. cap. tux, non constituere nouum ius, eo quod priuata consultationi respondeat. Sic Abb. ibi, num. 3. Alex. de Neuo, nu. 15. Præpositus, num. 4. in initio, in solutione ad 7. vbi aduertit Principem non constituere ius respondendo consultationi particulari, nisi ex verbis, vel subiecta materia appareat. Tabiena matrimonium, 2. q. 8. num. 9. in fine.

Sed hæc solutio cōspicit, verius enim est Principem in responsione consultationi priuatæ, legem generalem constituere: ut constat ex c. 1. dist. 19. ex quo liquet Epistolam Pontificis aliquod dubium interpretantem, censendā esse decretalem, & docet Glossa cap. ex tua, verb. consultationi, de filijs presbytero, cōstat et ex l. fi. C. de legib. vbi id notat Paul. nu. 1. ad quod confirmandum alios tex. & Doctores referunt idē tenentes Bures de Paz procmio legū Tauri. n. 450. & sequen. vbi magis indubitātū cōstat hæc esse, in Epistola.

Stola Summi Pontificis, quam aliorum principum, & nu. 454. cum alijs, concludit, responsum, vel epistolam principis ad iuris declarationem promanantem, constituere legem generale: per legem 2. C. de legibus ibi, vel consultatione.

Ideo melius responderetur, ut explicui nu. precedenti, verba esse necessaria quo ad Ecclesiam, id est, quo ad clarior probacionem: ut bene Ant. ibi, num. 8. Card. prope finem, Panor. in fine, Alex. de Nevo, n. 15. Præposit. nu. 6. Glo. c. sufficiat, in initio, 27. q. 2. & lex 5. tit. 2. p. 4. quare non excluditur alius probandi modus: quod enim necessarium non est quo ad substantiam, sed quo ad probationem, potest per æquipollens impleri: ut bene docet Card. ibi.

Vel potest dici, verba esse necessaria, i. utilia ad meliorem probationem: sic Cardin. & Præposit. ibi, Couar. 4. decret. 2. par. c. 4. in initio, nu. 1. Qui etiam explicat, verba esse necessaria, i. signa, inter quæ, verba obtinent principatum.

Ad confirmationem, nego id discrimen statui, sed Pontifex statuere voluit non esse necessaria verba, idque probat, eo quod multi absque verbis contrahere possunt.

Ad secundum desumptum, ex licet, & c. si inter, dico ea verba, per quæ contrahitur matrimonium, non proponi ad certam formam præscribendam, ut bene docet Præposit. d. c. tuz, num. 6. ad finem: sed exempli gratia, quod regulam non arctat. c. 1. ne clerici, vel monachi.

Ad tertium dico eod. c. consultationi, narrari factum, quod contigit: non autem ut ius importetur.

Ad quartum dico plurimas esse differetias inter utrumque matrimonium, quas latè prosequitur Euerar. loco à matrimonio carnali, & nu. 10. hanc constituit. Et præterea in aliquo matrimonio spiritali, ut professione, verba non requiruntur, ut ostendi num. precedenti.

7. **Questio secunda**, utrum matrimonium solis nup. contractum, sit sacramentum? Aliqui negant; quia Florentinum in decreto de sacramentis, docet omnia sacramenta constare rebus, & verbis. Et confirmatur, quia alijs absolutio, & baptisimus possent solis signis celebrari. Sic D. Tho. 4. d. 1. q. 1. art. 3. argum. 5. iuncta solutione, Scot. 4. d. 26. q. unica, litera L, §. sed hic est dubium, Cano. lib. 8. de locis, c. 5. ad 3.

8. Sed contrarium tenendum est. Quia (ut probavi hoc 2. lib. disput. 11. num. 27.) omne matrimonium fidelium est sacramentum: & ideo tenet dicens esse commune omnium Theologorum, & Iurisperitorum, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 2. num. 6. commento litera N. Manuel 1. tomo Summæ 2. editione, cap. 216. num. 5.

Nec obstant adducta in contrarium: quia Florentinum intelligit constare omnia sacramenta verbis, vel aliquo gerenti vicem verborum: ut sunt signa in matrimonio: & ita ipsummet loquens de matrimonio, dixit regulariter verbis constare, ad denotandum non semper requiri. Nec est simile de alijs sacramentis: quia matrimonium est contractus, de cuius natura est, ut possit etiam nup. celebrari.

9. **Questio tertia**, utrum saltem verba sint de necessitate præcepti? Aliqui affirmant, dicuntque præceptum hoc statui, c. si inter, de sponsal. & c. licet, de sponsa duorum, ibi, (si inter virum, & uxorem legitimus consensus interfuit, ita quod unus alterum verbis consuetis recipiat.) Sic Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. concl. 2. Manuel 1. tomo Summæ 2. editione, c. 216. nu. 5. Henriquez, licet non ita absolute, dicit. n. aliquo modo videri de Ecclesiæ præcepto, lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 6. fatetur tamen in commento litera M, esse solum veniale signis contrahere; idem Petrus de Ledesma, d. art. 2. conclus. 3. quia res est legis.

10. Mihi tamen multò certius est nullum esse de hoc Ecclesiæ præceptum, quia textus citati id non probant, solum. n. narrant factum, & explicatiue loquuntur: ut bene docet Præposit. c. tuz, n. 6. ad finem, de sponsal. & ita videtur tenere Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. conclus. 2. vers. ex huiusmodi, ubi æquum esse ait verbis contrahere, si autem esset præceptum, non ita loqueretur, idem vñ sequi Lex 5. tit. 2. p. 4. ibi, *conueniunt que se habent per palabras, para que se pueda probar*: & tenent Veracruz prima parte Speculi, art. 3. ad finem, Palacios 4. dist. 27. disput. prima sol. 569. Bartholo-

mæus à Ledesma dubio 17. de matrim. fol. 1271.

Fateor tamen culpam esse venialem non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi iusta causa excuset. Quia à recta ratione alienum est in hoc grauissimo contractu, non exprimere consensus commodiori modo possibili, verba autem melius, & clarius, quam signa, consensus exprimunt, & ita fatentur Veracruz, & Barthol. à Ledesma, qui bene hoc intelligit, dummodo externi signa sufficienter consensum expriment, aliàs esset mortale, si consensus redderetur dubius, unde scandala, litesq. oriri possent: idem docet Henriquez, nu. precedenti allegatus, dicit enim non esse mortale, secluso scandalo.

11. Quæ autem verba sufficiant ad matrimonium constituendum: dixi lib. 1. disp. 18. & sequenti, & quæ signa, disput. 22. & an satis sit parentes, vel alios nomine contrahentium respondere, dixi disput. 23. eod. lib. 1.

12. Uter autem coniugum debeat prius interrogari, & verba proferte? dic breuiter nihil referre, uter illorum incipiat: quia licet, c. si inter, de spons. & c. licet, de sponsa duorum, prius verba non proponantur, id tamen narratiue sit, & non dispositiue. Sic Io. And. d. c. si inter, nu. 3. Ant. num. 3. Card. ibi, in initio, Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, nu. 6. qui dicit honestum esse, ut prius femina interrogetur, sed melius Io. And. Ant. & Card. dicunt honestius esse à viro initium sumere, quia in ijs testibus prius verba viri proponuntur, tum quia vir caput est, tum etiam, quia femina verecundia subiectiores sunt.

DISPUTATIO XXXII.

Utum necessarium sit utriusque coniugis consensum simul absque temporis intervallo præstari?

S V M M A R I V M.

Quot quæstiones tractanda sint, nu. 1.

Opinio asserens necesse esse simul præstari, nu. 2.

Et contraria verior, nu. 3.

An credendum sit quando alter non statim consensit, alteri dicenti se reuocasse consensum, nu. 4.

Soluntur argumenta, & explicatur, c. si inter, de spons. nu. 5.

An sufficiat quodcumque temporis intervallum? ponitur opinio affirmans, nu. 6.

Contraria verior, nu. 7. & ibi, quid quando contrahitur per procuratorem.

Quando consensus alterius fuit minus legitimus ut fictus, vel metu extorris an sufficiat postea consentire: ponitur opinio negans, nu. 8. & contraria verior, nu. 9.

Valde argumentum à fortiori, nu. 8.

Non requiritur tunc innouari aliquid alteri coniungi, sed ipso ignorante potest innouari consensus, nu. 10. & an satis sit internè renouari, & quid, quando utriusque consensus, nullus fuit ratione metu, vel quia fuit fictus, nu. 11. & ibi quid in sponsalibus, fictè contractis.

An satis sit quacumque temporis distantia intercedat, nu. 12. & an requiratur coram paroco, & testibus, nu. 13.

Utum qui fictè professus est, aut inualide ratione metu, possit actu interno, valide profiteri, nu. 14.

Et soluntur argumenta, nu. 15.

An hæc sint per Tridentinum correctæ? ponitur opinio affirmans, nu. 16. & contraria, nu. 17.

1. **Q**uatuor quæstiones agitanda sunt.

Prima, an necesse sit consensus esse simul.

Secunda, an sufficiat quodcumque temporis intervallum.

Tertia de fictè consentiente, vel metu, an possit matrimonium prius validum efficere denuo consentiendo.

Quarta, an hæc correctæ sint per Tridentinum.

2. **Q**uæstio prima, utrum necessarium sit consensum utriusque coniugis simul tempore præstari? Duplex est sententia 1. affirmat. Quia in alijs contractibus, id requiritur, teste Gl. l. consensu, verb. consentire, ff. de action. & obligat. Secun-

Secundò, quia in alijs sacramentis similitudo materiarum, & formarum requiritur: consensus autem verbis expliciti sunt materia, & forma huius sacramenti; ut dixi hoc 2. lib. disput. 5. nu. 6.

Tertiò, quia l. continuus, ff. de verb. oblig. petit textus contrahentes sibi ipsis respondere, antequàm ad alia diuertat.

Quartò quia, c. si inter, de spons. requiritur mutus consensus, qualis non est, dum inter consensus ipsos mora temporis intercedit. Sic Speculator tit. de spons. 9. 1. n. 5. vers. secus, Io. And. d. c. si inter, nu. 1. vbi Collectarius, (ut refert ibi Alex. de Neuo, nu. 10.) Abb. c. dilectus, de spons. in fine, Anton. conf. 64. Anchar. c. ex literis, el. 2. de sponsal. in fine, Alex. conf. 154. in fine, vol. 5. & hanc dicit in rigore veriorum, Alex. Carrerius lib. 4. de spons. c. 3.

3 Secunda sententia multò probabilior, ait, id non requiri, sed satis esse temporis mora intercedere, consensus ab utroque præstari, modò consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Probat 1. quia in omni contractu satis est consensus diuerso tempore adhiberi, l. 1. §. 1. ff. de verb. obligat. & l. 1. §. sed verior, ff. de contrahend. empt. & constat in omnibus contractibus per nuncium, literas, vel procuratorem initis: Deus autem matrimonium instituens in sacramento esse, contractus naturam minimè mutauit.

Et confirmatur: quia validè contrahitur matrimonium per literas, vel procuratorem, (ut latè probaui hoc 2. lib. disputat. 11. & 12.) & tamen consensus tunc non simul præstantur.

Secundò, quia hoc etiam reperitur in sacramento penitentiarum, vbi audita confessione potest multo tempore absolutio differri. Hanc tenent D. Th. 4. d. 29. q. vnica, art. 3. quæstiuncula 2. ad 2. Richardus eadem d. art. 1. q. 3. Maior 4. d. 27. q. 1. & ibi Sotus, q. 1. art. 3. vers. nihilominus respondetur, & vers. sed alia hinc nascitur, Petrus de Soto lectione 3. de matrim. 9. primum igitur, & §. requiritur igitur, Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 2. in fine, Veracruz, 1. p. Speculi, art. 1. §. sed an sit matrimonium, Palacios, 4. d. 27. q. 1. in fine, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1056. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 6. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 3. dub. 2. Vivaldus Candelabro, 1. p. de matrim. nu. 42. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 17. fol. 1272. Manuel 1. 10. Summa, 2. editione, c. 216. nu. 8. & c. 208. nu. 7. Vega lib. 3. Summa, casu 75. Et ex iurisperitis, Glo. c. dilectus, in fine, de spons. & ibi Hostiens. super verb. contrarius, & ibi Io. And. nu. 7. Anchar. num. 3. Henriquez, nu. 3. Alex. de Neuo, n. 19. Præposit. dicens communem, nu. 2. Archidiaconus c. sufficiat, 27. q. 2. in 1. Glossa, Abb. c. cū inter canonicos, de electione, nu. 6. & dicit optimè facere illum textum, quia contrahitur ibi matrimonium spirituale, licet consensus eligentis, & electi non concurrant eodem tempore. Calderinus, c. si inter, de spons. vbi Ant. nu. 4. Card. nu. 4. q. 1. Alex. de Neuo, nu. 12. Præposit. nu. 7. Zasius conf. 4. nu. 8. & conf. 2. nu. 25. volum. 2. & refert Corserū, Crotium, & Cardinalem Florentinum, Parisius alios referens, conf. 55. nu. 17. volum. 4. Alex. J. si stipuler, in fine, ff. de verborum oblig. Ioan. Lup. rubr. de don, §. 50. nu. 20. Ang. matrimonium 2. nu. 3. Sylu. matrimonium 2. q. 6. Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Nauar. Summa, c. 22. nu. 80. Brunellus de spons. concl. 13. nu. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, nu. 7. Greg. Lop. l. 10. verb. *si consentien*. tit. 1. p. 3. Azbeddo lib. 6. recopil. tit. 16. l. 2. nu. 20. ad finem.

4 Id tamen obseruandum est si altero non statim consentiente, prior, qui consenserat, affirmet se consensum reuocasse, credendum esse ei, quia in dubio præsumitur sub conditione consensisse, si alter statim assensum præbeat. Sic Ant. c. si inter, nu. 4. de spons.

5 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 3. respondetur negando antecedens, oppositum enim probaui, nu. 3.

Ad secundum dico in alijs sacramentis sat esse simultatem moralem, & licet in alijs minorem temporis interdictionem patiatur hæc simultas, id euenit, quia nō sunt contractus: matrimonium verò cum contractus sit, maiorem

distanciam inter vnus, & alterius consensum patitur.

Ad 3. dico loqui in stipulatione illum textum, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia: secus in alijs contractibus.

Ad 4. dico, satis dici mutuum consensum, cum prior non reuocatus, maneat in virtute.

6 Quæstio secunda, An satis sit alterum præstare consensum quocunque temporis spatio intercedente? Affirmant, aliqui, quia tamdiu dicitur prior in consensu persistere, quamdiu non reuocat. Sic Maioris 4. d. 27. q. 1. Nau. Summa, c. 22. nu. 80.

7 Ceterum dicendum est exigi simultatem moralem, ita ut non magnum interuallum inter vnus, & alterius consensum dilet. Probat 1. quia in alijs etiam contractibus, per longi temporis lapsum hæc voluntas non manet virtute, sed reuocatur, l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig. ibi *interuallum medijs temporis modicum. non vitiauit obligationem*. Sic Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. sed alia hinc nascitur, Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, n. 7. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 2. §. sed an sit matrimonium, Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 6. Azbeddo lib. 5. recopil. tit. 16. l. 2. n. 20. ad finem, Bartholomæus à Ledesma dub. 17. de matrim. fol. 1273. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1056. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 3. dub. 2. Vega lib. 3. Summa, casu 75.

Exemplificant aliqui ex his Doctoribus, quando defectu huius simultatis non valeat matrimonium, ut Sotus & Lud. Lop. si septennium intercedat, tunc n. dicunt non esse tutum. Henriquez exemplificat, quando biennium intercedit, tunc enim dicit non esse matrimonium: & in commento, littera G, optimè dicit priorem sententiam veram esse, dum matrimonium contrahitur per procuratorem, quia in eo quod procurator non reuocatus facit, quantumcunque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit. Bartholomæus à Ledesma exemplificat non esse matrimonium, quando annus intercedit. Sed melius Petr. de Ledesma ait prudentius arbitrio hoc relinquere, attentis particularibus circumstantijs.

8 Quæstio tertia, Vtrum quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus, satis sit, ut incipiat valere matrimonium, si hic denuo consentiat, vel oporteat utriusque denuo consentire, quando consensus cadit super materiā legitimā, id est, quando fuit inter personas aptas ad contrahendum validè matrimonium? quando n. cadit super materiā illegitimā dicam disp. 35.

Duplex est sententia. 1. & satis probabilis, ait requiri, ut uterque denuo consentiat. Probat 1. quia quando consensus cadit super materiā illegitimā, desideratur nouus utriusque consensus (ut dicemus disp. 35. nu. 2.) ergo, quando cadit super materiā legitimā, cum utrobique matrimonium sit irritum.

Et confirmatur, quia nullum impedimentum est ita dirimens matrimonium, sicut defectus consensus, ergo si intercedentibus alijs impedimentum dirimentibus, est necessarius nouus utriusque coniugis consensus, à fortiori, intercedente hoc, valet enim in iure argumentum à fortiori, c. cum in cunctis, de electione, auth. multò magis C. de sacros. Eccles.

Secundò, quia cum matrimonium claudicare non possit, deficiente vnus consensus, est prorsus irritum, & quasi prorsus contractum minimè esset, quo casu manifestum est requiri utriusque consensum. Sic tenet Felix, referens Antonium, & Ancharanum, c. ex parte decani, de reser. n. 11. ampliat. 4. Palacios, 4. d. 27. disput. 1. fol. 566. col. 2. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 19. fol. 1297.

9 Secunda sententia probabilior, ait satis esse, ut ille, qui minus legitimè consensit, denuo consentiat, dum alter consensus non reuocavit. Probat, nam cum consensus alterius validus de se fuerit, & sufficiens ad matrimonium, nec reuocatus fuerit, si ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fictè, aut metu consensit, ergo hoc accedente, conualefcit matrimonium.

Confirmatur, quia si fictè, vel metu consentiens nullum omnino

omnino tunc præsstitisset consensum, sed spatio temporis interiecto, manente in virtute priori consensu, valeret matrimonium, ut diximus, nu. 3. Sed qui fictè, aut metu consensit, perinde se habet, ac si non consensisset, cum is consensus omnino nullus fuerit, ergo satis est, ut manente in virtute priori consensu, ipse solus consentiat. Ita tenent tractantes, quando alter metu cadente in virum constantem, consensit D. Th. 4. dist. 29. q. unica, art. 3. quæstioncula 2. ad 2. D. Bonauen. ibi, q. 2. nu. 13. Palud. q. 1. art. 4. nu. 23. Richard. ibi, art. 2. q. 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad medium, Viguerius lib. Instit. c. 16. §. vers. sexto, Henriquez lib. 1. de matrim. c. 10. nu. 5. ad finem, Palacios 4. d. 29. disput. 1. fol. 663. ante vers. consentiunt in dogmate. Et ex Iurisperitis, Turrecremata 3. q. 2. in Summa, nu. 11. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 10. num. 11. Angel. matrimonium 3. impedimento 11. num. 1. Sylvest. matrimonium 8. quæst. 11. dicto 4. Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 9. ad finem, Armilla, verb. matrimonium, n. 41. Nauar. Summa, c. 22. n. 5. in fine, Greg. Lop. l. 1. §. *le pluguiese*, in fine, tit. 2. p. 4. Et tractantes de fictè consentiente, docent Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 3. Petrus de Soto lectione 3. de matrim. paulò post principium, §. primum igitur, Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 85. ad finem, §. penultimo, Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 103. n. 7. & ex Iurisperitis, Hostiens. c. dilectus, de spons. super verb. contrario. Ioan. Andr. ibi, nu. 7. Anchar. nu. 3. Alex. de Neuo, nu. 18. in fine, Syl. matrimonium 8. q. 2. dicto 6. Nauar. Summa, c. 22. nu. 8.

10 Hinc infertur in hoc casu non oportere aliquid intimari alteri coniugi, nempe matrimonium non valuisse, quia id necessarium est, ubi nouus ipsius consensus exigitur, ne ob errorem, careat debita libertate, sed in hoc casu non exigitur nouus ipsius consensus, ergo non oportet aliquid ipsi intimare. Sic Petrus de Soto, & Lud. Lop. nu. præcedenti allegati: & à fortiori colligitur ex dicendis nu. sequenti, & in fortioribus terminis, nempe quando etiam prior consensus fuit de se insufficiens, tenent multi, quos referam disput. 36. nu. 2.

11 Secundò infertur satis esse in hoc casu, si ille internè in corde suo, post consentiat: quia externum consensum iam præbuerat, & solus internus desiderabatur, ergo satis est hunc supplere. Et confirmatur, quia externus exigitur, ut alteri constet de voluntate, in hoc autem euentu constat, propter priorem externum contractum. Ita tenet Richardus 4. d. 29. art. 2. q. 1. D. Ant. Ang. Sylu. Petrus de Soto, Turrecremata, Lud. Lop. vbicos allegauit, nu. 9. Vera-cruz, 1. p. Speculi, art. 29. in fine quamuis Henriquez lib. 1. de matrim. c. 12. n. 2. in Commèto litera I. dicat requiri, ut repetatur consensus cum aliquo externo signo.

Imò idem dicunt Richard. D. Ant. Turrecrem. & Sylu. ibi, quando vterque metu consensit, & ita vtriusque conjugis consensus nullus fuit. Sed hoc minimè credo, quia cum vterque consensus fuerit omnino nullus, perinde est, ac si matrimonium penitus non esset contractum, sicut quando consensus cadit super materiam illegitimam, quo casu disput. 35. nu. 3. dicemus vtriusque consensum inno-uandum esse, denuoque matrimonium contrahendum: quando autem denuo contrahitur matrimonium, constat externo signo, consensus manifestandos esse, & in hoc casu verum dixit Henriquez proximè citatus.

Idem prorsus, & quod dicemus nu. sequenti, in matrimonio, dicendum est de sponsalibus, quando enim duo ad contrahendū hábiles, sponsalia iniierunt, & alter fictè consensit, vel metu satis est, si postea quocunque temporis intervallo medio, internè consentiat: secus quando ex parte vtriusque, cōsensus esset irritus, quia eadē prorsus est ratio.

12 Terriò infertur satis esse, si fictè, vel metu consentiens, post verè assensum præbeat, quocunque temporis spatio interiecto: quia quando vnius tantum adfuit consensus, oportet alterum absque longa mora consentire, ut prior consensus virtute maneat, ut diximus, nu. 7. in hoc autem casu non tantum virtute, sed actu, & formaliter semper

manet, cum semper, qui verè consensit, existimet valere, matrimonium, & alterum habeat ut coniugem, petens, & reddens debitum. Et ita Nauarra Summa, c. 22. nu. 8. dixit sufficere: hunc fictè consentientem, verè consentire, licet plures intercesserint menses.

13 Quartò infertur, non esse opus ut iterum coram parochò, & testibus celebretur hoc matrimonium: quia id est necessarium, quando omnino celebratur matrimonium, hic autem tantum suppletur defectus interni consensus, vel alius defectus occultus, & iam externo contractui attulerant parochus, & testes. Sic Henriquez lib. 1. de matrim. c. 12. nu. 2. in Commèto litera I. Lud. Lop. & Manuel, ubi eos, nu. 9. allegauit, & constabit ex dicendis infra disput. 37. nu. 3. & sequentibus, ubi in fortiori casu, nempe quando matrimonium fuit omnino nullum ob impedimentum occultum, cum multis idem dicemus.

14 Vltimò infertur, si quis professionis capax, fictè, aut metu profiteatur, fieri verè professum, si internè professionem ratificet, quia ex parte religionis admissio fuit legitima, vnde nihil oportet religioni intimare: constat ex dictis n. 11. & similiter sufficeret quacunque temporis distantia intercedente, ut in simili diximus de matrimonio, nu. 12. cū tam matrimonium, quā professio traditionem, & acceptionem externā requirant, & ideo eadē est rō de vtriusque. Ita videtur tenere Manuel 2. to. Summa, c. 92. n. 5. licet non satis explicuerit: tantum. n. dicit debere hunc occultè profiteri. Quando autem hic esset incapax professionis, defectu ætatis, vel anni nouitiatus, dicam disp. 35. n. 4.

15 Ad 1. argumentum ex propositis, nu. 8. pro priori sententia negatur consequentia, quia in priori casu, vterque consensus fuit prorsus nullus, & ideo vterque est innouandus: in posteriori verò, alter solum fuit nullus.

Ad confirmationem, distinguo antecedens, est enim verum in hoc sensu, ut nihil sit à quo ita dependeat matrimonium, ac consensus, & nil sit ita indispensabile: est autem falsū in hoc sensu, ut consensus, in vno deficiens, permanente in virtute consensu alterius, ita annulet matrimonium, sicut quando adest impedimentum dirimens, quia in hoc casu, ex parte vtriusque consensus, est nullum matrimonium: in illo verò, tantum ex parte alterius.

Ad 2. negatur antecedens, matrimonium enim claudicare nequit, ita ut sit legitimū, absque verò vtriusque consensu: potest tñ claudicare hoc pacto, ut consensus vnius, dum non reuocatur, sufficiat ad matrimonium, quādo postea alterius consensus accesserit: ut contingit quando consensus diuerso tempore præstantur: iuxta dicta, nu. 7.

16 Quæstio quarta, An per Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. correctæ sint dicta in hac disputatione, ita ut necessarium iam sit cōsensus simul tempore ab vtroque præstari? Affirmant Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. num. 33. Bartholomæus à Ledes. dub. 17. de matrim. fol. 1272. §. sed dubium se offert Vega lib. 3. Summa casu 75. ducuntur, quia aliter parochus, & testes nequeunt de vtriusque consensu testificari, si enim post primi recessum, alter consentiat, necesse est, ut sit matrimoniū, ut priori constet de consensu alterius, ut diximus hoc 2. lib. disp. 12. nu. 3. & ita parochus, & testes non assistent vtriusque consensui requisiti, nisi ante quam cōtrahentes recedant, simul cōsentiant.

17 Sed dicendum est non esse correctæ: ut constat: quia Henriquez. Palacios, Nau. in Summa Latina, Petrus de Ledes. Manuel, Azebedo, Lud. Lop. Viualdus, quos retuli, nu. 3. & nu. 7. post Tridentinum scripsere. & sustinent sniam ibi propositam, cum tñ contrariam ducturi essent, si Tridentinum eam correxisset. & statuam duplicem casum, in quo verificari possit non requiri, ut simul coniuges cōsentiant, & per hoc patebit solutio ad argumentum contrarium.

Primus est, quādo alter coram parochò, & testibus consensit, altero nil respōdente: & post 15. dies iterum coram eodē parochò, iisdem testibus, præsentemque priori contrahēte, hic, qui prius tacuerit, consentit: erit enim matrimoniū, quia durat in virtute prior cōsensus verbis explicitus.

Secundus casus esse potest, quando qui in præsentia

parochi, & testis consensit, dedit alicui potestatem ad acceptandum suo nomine, & hoc acceptante, coram eodem parochi, & testibus alter postea consentiret. Et potest esse tertius casus, qui propositus est, nu. 9. quando uterque coram parochi, & testibus consensit, sed alter fictè, conualescit enim illud matrimonium, quacumque temporis distantia intercedente hic occultè consentiat: ut diximus, nu. 11. & duplici sequenti.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrum ad matrimonium sufficiat consensus, quo uterque coniux consentit, falso existimans subesse impedimentum dirimens, ut priorem alterius coniugem vivere?

S V M M A R I V M.

In quo versetur difficultas, & quando hi credunt eo impedimento stante valere matrimonium valet, num. 1. & quid, quando credunt non valere? refertur opinio affirmans non valere, nu. eodem.

Opinio praefertur veritati, eod. num. 1.

Verior opinio valere, nu. 2. & an credendum sit his negantibus consensum, nu. 3.

Soluntur argumenta & explicatur l. is qui putat, ff. de acquir. hered. nu. 4.

Difficultas huius questionis versatur, quando adest error facti iurisque scientia, quia coniuges falso credebant esse impedimentum, & existimabant eo stante non posse consistere matrimonium: si enim errarent etiam in iure, faterentur omnes verum esse matrimonium: quia non deficit consensus. Et ratio dubitandi est, quia non apparet qualiter veram intentionem incundi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse, putant. Et ideo duplex est sententia: prima, & satis probabilis, asserit non esse matrimonium defectu consensus. Probat per primo, ex l. is qui putat, ff. de acquir. hered. ubi deciditur, credentem se necessarium heredem esse, cum verè non sit, repudiare non posse: quia opinio veritati praefertur: ergo similiter credens se ratione impedimenti, quod falso esse credit, non posse validè contrahere, non legitimè contrahet.

Secundò, quia hic erratur circa matrimonij substantiam, cum coniuges existiment impossibilem sibi esse corporis traditionem.

Tertiò, quia voluntas non potest fieri in impossibile, ut iuris consens, qui sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic tenent Vincentius, c. cum in Apostolica, de spons. ubi Ioan. Andr. nu. 9. Ant. nu. 9. ante verè secundo obstat, Anchar. nu. 5. Abb. nu. 6. Alexander de Nevo, num. 13, & 14. Przpos. nu. 3. in fine, & videtur tenere Card. ibi, vers. quæro quid sit iste, ait enim esse matrimonium, quo ad iudicium Ecclesie, ubi videtur sentire secus esse in foro conscientie. eandem tenent Sylvest. matrimonium 8. q. 13. dist. 5. Ang. matrimonium 3. impedimento 13. num. 5. Armilla, verb. matrimonium, nu. 44. Nau. Summa, c. 22. nu. 56. Antonius Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 42. nu. 233. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 37. q. unica, art. 5. conclusionem 3. Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 3. Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. cap. 47. ubi de impedimento conditionis, & cap. 55. paulò post principium, Vega lib. 2. Summa, casu 282. & sequenti, & dicit esse probabilem, Petrus de Ledesma ita sim allegandus.

Secunda sententia probabilior, affirmat valere matrimonium, si contrahentes intendant quantum in se ipsis est, consentire, quia hæ personæ sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt quatenus possunt contrahere ergo verè contrahunt.

Secundò, quia stante hoc errore est possibilis consensus, ut constat ex c. 1. de spons. in 6. in principio, ubi deciditur ex sponsalibus nullis ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti, oriri publicam honestatem, modò adsit consensus, ergo supponit textus possibilem esse consensum cum impedimento dirimenti: & Clem. unica, de consanguinit. excommunicatur contrahentes in gradu prohibito: quod non aliter sit, quam supposito posse esse consensum, eo enim deficiente non incurritur illa excommunicatio.

Tandem, quia si hæreticus credat baptismum esse rem irrisoriam, nilque valere, verè baptizat, si verè intendat facere quod potest, & intendit Ecclesia, ut fatentur omnes, & ita cum errore valoris baptismi, est composibilis consensus, ergo similiter in nostro casu, quamvis hi errent credentes non valere matrimonium, possunt habere legitimum consensum, cumque habent, si intendant facere quod possunt, & intendit Ecclesia. Sic tenent Glo. 34. q. 1. in summa, verbo utraque questio, in fine, & c. cum in Apostolica, verbo remanere, de spons. Directorij, ut refert, & sequitur Rosella, verb. impedimentum, impedimento 12. in fine. Verberius, & Supplementum, ut refert Sylu. nu. præced. allegatus, Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 10. in fine, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 2. Et ex Theologis, D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 9. in fine, Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 52. conclus. 3. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 55. art. 9. dub. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. nu. 5. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 233. nu. 3. quamvis Henriquez, & Manuel loquuntur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

3. Obseruandum est in foro externo: his non adhibere fidem, si negaret se consensisse, secus in foro conscientie. Hoc videtur sentire Card. nu. 1. allegatus, dum dixit hoc esse matrimonium quo ad forum Ecclesie, & tenet Couar. d. 5. 7. num. 4.

4. Ad primum argumentum desumptum, ex l. is qui putat: dic cum Couar. d. 5. 7. nu. 2. opinionem præferri in eo casu veritati, quia ad eum actum est necessarium agere scire, ex qua causa, & quo iure eundem actum agat, ut notat ibi Ias. Quod ad matrimonium non desideratur.

Ad secundum negatur error circa valorem matrimonij, illud irritare: ut constat in alijs sacramentis.

Ad tertium, die non posse voluntatem ferri omninò absolute in impossibile, bene tamen sub conditione, in quantum potest, ut constat in exemplo allato, n. 2. de hæretico.

DISPUTATIO XXXIV.

Utrum satis sit ad matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum, esse validum, denuò in illud consentiunt?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio asserens valere, nu. 1. contraria verior, nu. 2.

Quid, si illi contraherent, quamvis consensu essent nulli, prius matrimonij, nu. 3. & ignorantia concorrentis, qualiter causa sit involuntary, ibidem.

ET videtur nouo illo consensu ex errore profecto, conualescere illud matrimonium: ut si quis fictè consensit in matrimonium, & audient a confessario, vel viris doctis valuisse, idque credens, se nouo consentiat. Quia hic error nec est personæ, nec conditionis, qui solum matrimonium annullat, sed est error iuris, nouo hic putat se ligatum esse cum uxore. Et ita tenet Tabiena matrimonium 2. c. 1. num. 8. ad finem, & Supplementum Gabrielis 4. d. 29. c. 1. art. 3. dub. ad finem, quamvis dubitet, videtur tamen affirmare esse matrimonium, & videtur in Ledesma.

Ledesmaque statim allegandi dicunt posse probabiliter disputari.

- 2 Sed dicendum est non esse matrimonium: quia nil tam contrarium consensui, quam error. l. si per errorem, ff. de iurisdic. omni. iudic. errorque hic ad personæ errorem reducitur, ut latius dicam disput. 36. nu. 3. ubi alijs rationibus hæc sententia confirmabitur, & hanc tenent Anton. in quodam consilio, quod est inter Ancharani consilia, cons. 129. & Anchar. ibi consil. 230. Rosella matrimonium 4. nu. 4. & 5. Angel. matrimonium 2. num. 17. Syluest. matrimonium 5. q. 10. Victoria relectione de matrim. p. 1. nu. 10. Nauar. summa Latina, Hispana, c. 22. n. 76. & lib. 1. consiliorum, tit. de his quæ vi in 1. editione, cons. 1. nu. 8. in 2. cõs. 4. n. 8. Ledesma 1. p. 2. q. 45. art. 1. ad fin. Veracruz 1. p. Speculi, artic. 29. ad fin. Palacios 4. d. 28. disput. 1. fol. 628. col. 1. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 9. nu. 7. & in ti.

- 6 Aliqui ex his Doctoribus temperant hanc sententiam ut non sit matrimonium, quando si denuò consentiens sciret se liberum esse, minimè consentiret, unde à contrario sensu videntur oppositum sentire, quādo si libertate cognita adhuc assensum præberet. Sic Rosella, nu. 5. Sylu. Victoria, Nauar. summa Hisp. Ledesma, Palacios, relati nu. præcedenti. Et pot. esse firmamentū, quia talis error tunc nō est antecedens actum, illiusq; causa, sed est concomitans, id est, qui simul est cum actu, & esto nō esset, adhuc actus fieret: qui error nō est causa inuoluntarij, quia ratione multi Doctores affirmant contrahentem cū serua credita libera, validè contrahere, si cōsciū seruitutis, adhuc illam duceret.

Sed verius est etiam in hoc casu non esse matrimoniū: quia ea tantum est voluntas habitualis, & quamuis error concomitans nō sit causa inuoluntarij contrariæ, est tamē causa inuoluntarij negatiuæ, id est, est causa, ut ibi non sit actus, & consensus voluntarius positiuæ, sed tantum in habitu, & animi preparatione quia si sciret, haberet actū voluntatis: matrimonium autem requirit actū voluntarium de præsentiquare ut esset matrimoniū, oporteret ut cum denuò cōfirmat, hunc actum voluntatis eliceret, quamuis primum matrimonium sit nullum, volo ex nunc eo ligari. Et confirmatur, quia dum denuò consentit, manifestum est cum non intendere nouum matrimonium celebrare, cum existimet prius esse validum, sed tātum intendit præteritum ratificare, quod cum nullum fuerit, ratificari non potest, ut latè probabo disput. 36. num. 3. Quibus rationibus ducta communis sententia asserit non esse matrimonium, dum aliquis seruitutis ignarus contrahit, quamuis si illius conscius esset, non desisteret à contrahendo.

DISPUTATIO XXXV.

Verum ad ratificandum matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens, impetrata impedimenti dispensatione, vel eo cessante, ut quia prior coniux viuebat, & iam obiit, exigatur vtriusq; coniugis consensum renouari, vel satis sit eius, qui impedimentum nouit?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio affirmans satis esse renouari consensum scientis impedimentum, num. 1.

Contraria opinio verior, num. 2. & an sufficiat consensus illos internos esse, nu. 3.

Si incapax professionis profiteatur, an cessante impedimento satis sit internè profiteri, nu. 4. & ibi, an oporteat monasterium consciū esse nullitatis professionis.

Soluntur argumenta, & explicatur l. si quis in Senatorio, & l. eos, ff. de ritu nuptiarum, num. 5.

- 1 Quidam aiunt satis esse cōsensum scientis impedimentum renouari. Probatur ex l. si quis in Senatorio, & l. eos, ff. de ritu nuptiarū, ubi habetur matrimonium irri-

Sanct. de Matrim. Tom. I.

tum conualescere, si cessante impedimento alter coniux in pristino consensu persistat.

Et confirmatur, quia antiquus consensus censetur durare, dum reuocatus nō est: quia ratione hoc 2. lib. disput. 32. num. 9. diximus fictè consentientem posse suo solo consensu matrimonium ratificare: Sic tenet Lignado, (ut refert Præpos. capit. cum in Apostolica, in fine de sponsal.) idem censent aliqui Doctores, quos disput. sequenti, num. 2. referam, dicētes contrahentem ignorāter cum serua, si post manumissionem, illius inscius eam cognoscat affectu vxorio, perficere prius matrimonium: eo quod prior consensus duret in illa serua, & ita censent sublato impedimento non oportere vtriusque consensum renouari.

- 2 Ceterum omninò tenendum est id matrimonium minimè conualescere, nisi nouus vtriusq; consensus accedat: quia cum prior consensus fuerit omninò ex parte vtriusq; inualidus, eo quod super illegitimam, & inhabilem materiam ceciderit, denuò vterque renouandus est, nec durare potest cōsensus, qui nullus omninò fuit: cum. n. permanentia existentiam supponat, consensus, qui nunquam extitit, permanere nequit. Sic docet ex Theologis D. Tho. 4. d. 40. q. vnica, artic. 4. ad 6. Scotus 4. d. 35. q. vnica, 5. respondeo primus consensus, Richard. 4. d. 40. art. 1. q. 6. Supplementum Gabrielis 4. d. 38. q. 1. art. 1. conclusionē 13. Caietan. opusculis, to. 1. tract. 12. de matrim. q. 2. summa, verbo matrimonium, tit. contractus matrimonij potest reddi vitiosus, vers. tertium caput, Abulen. 1. Reg. cap. 8. q. 38. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. sed alia hinc nascitur, Veracruz appendice ad Speculum, dubio 10. conclus. 4. Palacios 4. d. 30. q. 1. fol. 670. in fine, & sequenti, Corduba lib. 1. quaestio narij, q. 11. art. 2. dicto 1. & summa quaest. 189. puncto 1. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 1. nu. 7. Aragon. 2. 2. q. 33. art. 6. conclus. 3. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. par. 2. lib. 2. cap. 13. Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. art. 3. dubio vltimo, Manuel 1. to. summa, 2. editione, cap. 120. num. 2. Et ex Iurisperitis, Gloss. cap. non debet, de consang. verb. de cetero, & colligitur ex eo textu, ubi, de cetero liber è copulatur. Hostien. cap. 5. de eo qui duxit in matrimoniū in initio, & ibi Innoc. num. vnico, Anton. nu. 8. Anchar. num. 4. Henricus, nu. 5. Alex. de Neuo, n. 15. Calderin. & Præpos. cap. cum in Apostolica, de spons. in fine, idem Præpos. d. c. non debet, nu. 20. in si. Franc. Arerinus, lapud Iulianum, ff. de legat. 1. Bald. Nouel. tract. de dote. p. 11. 5. hætenus, nu. 18. Paris. consil. 42. vol. 4. Syluest. matrimonium 6. q. 5. dicto 2. & matrimonium 8. q. 2. dicto 6. Villalobos in communibus, litera M, num. 67. Nauar. summa, cap. 22. nu. 47. & 80. & cap. si quis autem, de penitentia, d. 7. num. 70. & lib. 4. consiliorum, tit. 1. de sponsal. in vtraque editione, cons. 12. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 4. in initio, num. 5. Greg. 1. op. l. 15. verb. se pluguiese, in si. tit. 3. p. 4. Perez li. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 18. 5. ex quibus respōdēdum erit, Sarmien. lib. 6. selectarum, c. 17. in fine, Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 66. Segura directorio iudicum, 7. par. cap. 15. num. 39. & sequenti.

- 3 Nec satis erit inter hos coniuges internè consensum renouari: cuius contrarium minus benè dixit Veracruz 1. p. Speculi, artic. 44. conclusionē 3. fauētque illi Doctores, quos disput. 32. num. 11. hoc 2. lib. retuli, dicentes quando vterque coniux ob metum inualidè contraxit, posse solo consensu interno vtriusq; renouari illud matrimonium. Sed contrarium dicendum est, ut similiter tenuimus eodem num. 11. nam cum vtriusque consensus prorsus inualidus fuerit, perinde omninò est, ac si non fuisset, quare sicut à principio erat necessarius cōsensus externo signo, aut verbis manifestatus, ita & nunc. Et sic idem Veracruz tenet appendice ad Speculum dubio 10. conclusionē 4. & quamuis ibi dicat post Tridētinum non sufficere iam internum cōsensum, quasi secus esset de iure antiquo: at idem dicendum est arreto quocunq; iure, ut probat ratio adducta. Et ita videtur supponere Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, nu. 5. passim. n. repetit, illud matrimonium denuò contrahendū esse, verbis, vel aliquo signo externo: & tenet Henriquez

riquez lib. 11. de matrim. non. cap. 12. num. 2. in Commento litera I.

4 Ex his inferitur dum professio omnino inualida fuit, quia profites incapax erat, ob ætatis defectum, vel anni nouitatus, vel aliam causam, non satis esse solo interno actu professionem renouari, sed oportere iterum professionem recipi actu externo, sicut diximus de matrimonio ipso iterum proficiente: & monasterij superiorem denuo admittente: cum vtriusque actus nullus fuerit. (Quando autem proficiens verè capax erat, & ex sola parte ipsius fuit professio nulla, dixi hoc 2. lib. disput. 32. nu. 14.) Satis autem esset si ipse sciens nullitatem prioris professionis, & superiore similiter conficis, admitteretur ad actus professorum, postquam impedimentum cessauit: quia tunc est professio tacita, iuxta cap. vidua, de regular. sicut disputatione sequenti num. 9. dicemus idem in matrimonio prorsus nullo ratificando. Verum autem necessarium sit superiorem cōscium nullitatis prioris professionis, idem prorsus dicendum est, quod tota disput. sequenti dicemus de matrimonio omnino inualido. Exigit autem ut ipse proficiens norit priorem professionem inualidam fuisse, dixi lib. 1. disput. 16. num. 7.

5 Ad primum argumentum desumptum ex l. si quis in senatorio, & l. eos, de c. cum Couat. 4. decret. 1. par. cap. 4. in initio, num. 5. intelligi eas leges, quando coniuges copula maritali, vel alio signo externo denuo consentiunt expriment.

Ad confirmationem, dic esse disparem rationem, quia in illo casu alter consensus fuit validus, in nostro autem vterque inualidus est.

DISPUTATIO XXXVI.

Utrum ad matrimonium inualidum ob impedimentum occultum ratificandum cessante impedimento, oporteat alterum coniugem certiorē facere de nullitate prioris matrimonij, vel hac nullitate tacita satis sit renouare consensus?

S U M M A R I V M.

Quando matrimonium est nullum ex errore personæ, aut conditionis durante eodem errore nunquam censetur ratificari, nec satis est impedimentum auduisse, & dubians pro ignorante habetur num. 1.

Et quid, quando non est impedimentum erroris, et cessauit seruitus, refertur opinio quadam nu. 2. & quid si ingenuus contrahat cum serua ignoranter, & post manumissionem a se ignoratam consentiat verbo, vel facto, an perficiatur matrimonium, nu. 2. conclusio nu. 3. ubi etiam an oporteat ut matrimonium ratificetur per copulam, an esse scientiam nullitatis prioris matrimonij.

Secunda opinio, ferens opus esse, ut alter coniux certior fiat de nullitate prioris matrimonij, refertur num. 3. & ibi, quando iudex errat in fundamento iurisdictoris, quia si iurisdictionem ignorat, non valet quod agat. 1. actum non operatur ultra intentionem agentium, & quod nullum est, ratificari non potest.

Exigitur scientia nullitatis prioris matrimonij, & an sufficiat confusio duci e sufficere nos non esse coniuges, & expediat id dicere, num. 4.

Quid si coniux ignorans, sic dicat volo ex nunc ita tecum contrahere, ac si nunquam contraxissem, & expediat id fieri, num. 5.

An satis sit copula affectu maritali scientie viroq; coniuge prius matrimonium fuisse nullum, & cessasse impedimentum, num. 6. & ibi, an hoc habeat locum post Tridentinum.

Quando non timeatur scandalum, periculum, est omnino de regenda alteri coniugi matrimonij nullitas, & an possit hoc modo de regere, si alter dicat se non verè, sed fidei consensisse, num. 7.

Quando est magnum scandalum periculum preest tacita nullitas

prioris matrimonij, illud renouari, num. 8. & ibi opinio færum probabilis potest ratione magni periculi amplecti.

Verum satis sit cum ignorantia illa nullitatis prioris matrimonij, copula affectu maritali, num. 9.

Soluantur argumenta prioris sententiæ, num. 10. & posterioris, num. 11.

1 C Onstat apud omnes, quando matrimonium nullum fuit ob personæ, vel conditionis errorem, non censeri ratificatum quocunque actu, dum durat idem error, quia eo durante manet idem impedimentum dirimens. Præterea, quia consensus hic non est efficacior, quam prius habitus cum semper eadē nullitatis causa perseveret. Tandem probatur ex cap. 2. & cap. fin. de coniugio seruorum, ubi habetur conuolari hoc matrimonium, si aud ita seruitute, ingenuus verbo, vel facto consentit. Nō satis esset quacunque seruitutis auditio, sed oportet ut ingenuus eam crediderit: tutubans enim pro ignorante habetur, l. vltima, C. de conditione indebiti. & docet optimè Gloss. eod. cap. 2. verb. audiuit, & ibi Hostien. & Innocen. super eod. yenic. Antonius, ibi num. 7. Henricus, num. 10. Nec satis esset levis suspicio, ut docet Doctor Theologus 4. dist. 36. in fine, in expositione literæ, Richardus eadem, d. artic. 2. q. 1. Paludan. ibi, quæst. 1. artic. 1. conclus. 3. num. 9. Rosellus, verb. impedimentum, impedimento 3. num. 6. & 7. Angel. matrimonium 3. impedimento 4. num. 8. Syluest. matrimonium 8. q. 3. dicto 2. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 1. q. 11. nu. 12. Sotus 4. dist. 35. q. unica, artic. 2. vers. sed est præterea, ubi addit requiri ut ingenuus credat, vel probabiliter opinetur. Nec etiam ratificatur in foro cōscientiæ, licet verisimiliter credere debuerit, si non credidit: actus enim factus, ex quo inducitur tacitus, vel expressus consensus, videtur ex priori consensus nullo gestu: ut bene Calder. cap. 2. de coniugio seruo, & ibi Alex. de Neuo, num. 9. docent.

2 Tota ergo difficultas est quando impedimentum non est error conditionis, vel personæ, aut si fuit conditionis, cessauit iam seruitus. Duplex est sententia. 1. ait coniugem impedimenti cōscium ob eadem dispensatione, vel impedimento cessante non oportere alteri aperire, prius matrimonium fuisse irritum, sed satis esse, si cautè curret vtriusq; consensum renouari, ut dissimulanter petendo ab altero ut pro sua consolatione ipsum habeat in coniugem, & ipso similiter dicente, ego quoque volo te in coniugem. Probatum primo, quia prius matrimonium licet inualidum, habet tamen quandam matrimonij effigiem, & ita facilius conualecitur.

Secundo, quia ablato impedimento sunt hi habiles ad contrahendum, ergo cum consentiant in matrimonium, illud erit legitimum.

Tertio, quia hic error non est error personæ, nec conditionis, ut supponimus, sed est error iuris, quo coniuges putant se matrimonio iunctos esse, cum non sunt, soli autem duo priores errores matrimonium vitiant.

Quarto, quia ratificans prius matrimonium ex errore quo illud validum esse putabat, validè tunc contrahit, iuxta aliquos, quos retuli hoc 2. lib. disput. 34. num. 1. cum tamen hic consensus procedat ex simili errore.

Quinto, quia si quis contrahit cum serua, putans esse ingenuam, licet matrimonium non valuerit, si tamen post manumissionem a se ignoratam, verbo, vel facto, id est, copula effectu coniugali denuo consentiat, perficitur matrimonium, quamuis hic consensus procedat ex errore, quo putabat esse suam: ut tenent aliqui antiquiores, teste Innoc. cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, num. unico, vers. vel dies in fine illius, & vers. & idem credit: idem tenent alij, quos refert, & videtur sequi Palud. 4. dist. 36. q. 1. artic. 2. conclusione 2. nu. 14. Ponit enim hanc sententiam in ultimo loco: & tenet Ang. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 10. & sentiat esse probabile Sotus 4. d. 35. q. unica, artic. 2. vers. sed est erronè, l. ydou. Lep. 2. par. instructorij, de matrim. c. 1. fol. 118. col. 2. vers. præterea, Petrus de Ledesma de matrim. q. 32. art. 1. dubio 2. dicens aliquos ex discipulis

discipulis D. Thomæ id teneret imò Sotus, & Lud. Lop. censent ferè æquè probabile esse hoc, ac oppositum: Sotus enim dicit nescire se an cōtrarium probabilius sit: & Lud. Lop. tantum dicit forsan oppositum esse probabilius: ergo similiter in nostro casu perficietur matrimonium non obstante errore valoris prioris matrimonij. Pro hac sententia sunt omnes Doctores allegati hoc 4. & 5. argumentis: & in proprijs terminis eam tenet Caietan. opusculis to. 1. tract. 12. de matrim. q. 2. & in Summa verbo matrimonium, tit. contractus matrimonij potest reddi ex septem capitibus vitiosus, Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. conclusione 3. casu 1. Veracruz 1. p. Speculi, art. 44. concl. 3. Capua lib. 2. decisionum, c. 80. n. 15. Bartholomæus à Ledesma dub. 17. de matrim. fol. 1274. §. sed animaduertendum, & dub. 21. concl. 5. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. Glof. 2. nu. 3. Pedraza summa præcepto 3. §. 12. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1059. Corduba lib. 1. questionarij, q. 11. art. 2. dicto 1. & Summa q. 51. opinione 1. dicit esse multorum sententiam, §. *resolutoriamente digo*, dicit sic debere fieri quando timetur scandalum: Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 3. dubio ult. §. sed dubiū est quodnam remediū, & addit hoc sufficere, licet timeatur de voluntate alterius, q. si sciret impedimentū, nollet cōtrahere: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. & Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 220. nu. 2. addunt tamen hi duo ita seruandum esse, quando timetur aliquod periculum, imò dicit Manuel sufficere aliquod signum consensus alterius ignorantis impedimentum, vt copulam affectu maritali: si autem nullum sit periculum, dicunt Henriquez, & Manuel curandum esse, vt alter coniux sciat prius matrimonium non valuisse, tacita nullitatis causa: & quamuis videatur postea Henriquez petere, vt alter in genere norit adesse impedimentum, vel dubitet, at in Comento litera Y, refert pro se Caietanum locis hic allegatis, & ita videtur idē sentire, & ait multos Salmanticæ, & Compluti consultos idem tenuisse: & in Comento litera Y, est apertè huius sententia: hæc. n. dicit, cū hi alia dispensatione sint habiles, satis est sine impedimenti detectione renouare consensus.

Imò Ang. matrimonium 4. impedimento 13. n. 5. & Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 1. dubio ultimo, censent sola copula affectu maritali conualescere id matrimonium, altero coniuge nullitatem ignorante: & Sotus addit, quamuis cōiuges ignorent dispensationem impedimenti obtentam esse.

3 Secunda sententia, docet necessarium esse, vt id matrimonium conualescat, coniugem impedimenti ignatum certiorē fieri de prioris matrimonij nullitate, licet causa ei tegatur. Probatur primò, quia nihil magis contrarium consensui, quàm error. l. si per errorem, ff. de iurisd. omnium iud. & l. nihil consensui, ff. de reg. iur. sed hic ex errore, quo putat hanc esse suam, in illam consentit, ergo verè non consentit.

Et confirmatur, quia hic error reducitur ad personæ errorem, putat. n. coniux consentire in suam, cū re vera nō sit sua. Imò est maior error, quàm personæ, cum integrā contractus substantiam ignoret, & prorsus quid agat, nesciat.

Secundò probatur ex doctrina Bar. l. multum interest, n. 2. ff. de cond. & demon. quam sequuntur Ang. matrimonium 2. nu. 17. Sylu. matrimonium 5. q. 10. & commendat multis illustrans, Fel. c. Ecclesia, n. 14. vers. decimo, de constit. vbi docet nō valere processum, si iudex erret in fundamento iurisdictionis, licet verè eam habeat, ignorat tamen se habere, quod apertè probatur ex l. hoc autem, §. non defendi, ibi, *constare prætori*, ff. ex quib. caus. in posses. sed similiter in nostro casu erat coniux ignatus in consensu, qui matrimonij fundamentum est, cum putet illum ferri in suam uxorem, ergo non valet.

Tertiò, quia inualidè professus, vel voto inualido ligatus, nihil agit, si ex errore putās professionem, & votū valere, denuo profiteatur, aut voueat, nec sponsalia inualida ratificatur, mutua habitatione, nisi adsit sciētia eorū nullitatis: vt hæc omnia prebaui, lib. 1. disp. 16. n. 7. quorū enī cā est rō, q. error, quo ille putat priorem actum valuisse,

se, reddit inuoluntariū consensum posteriorem, ex eo manentem, ergo à fortiori idem error annullabit matrimonium, q. summam libertatem petit, c. cum locum, de spons.

Quartò, quia ignorantia causa est inuoluntarij, etiam si non sit error personæ, vt si credā me dare decem, vel pauperi, cum tamen dem viginti, vel diuiti, & ita impeditur in his casibus domini translatio; ergo similiter in nostro casu, cum hic nouus consensus procedat ex ignorantia.

Quintò, quia hi renouantes consensum, non intendunt matrimonij denuo contrahere, putant enim iam legitimè contractum esse, & nil volutum, quin præcognitum, ergo nō contrahūt denuo: actus. n. nō operantur vltra agērium intentionem, l. omnis, in initio, ff. si cert. petat. igitur non valebit matrimonium: vt. n. valeret, oportet vt illo nouo consensu contraheretur, cum prius esset omninò irritum.

Et confirmatur, quia coniux ignarus, tantum intendit ratificare prius matrimonium, illudque approbare nouo illo consensu, non tñ de nouo celebrare, cum credat prius contractum, validum esse, sed quod nullum est, ratificari non potest, c. ad dissoluendum, de despons. impub. ibi, *nec accusatio locum habebit, cum non esset quod legitimè posset accusari*, vbi Glo. verb. accusari, multis hoc exornat, & docet Hostiens. multis textibus probans, c. dilectus, vers. contra-rio, de spons. & ibi Io. And. nu. 7. Anchar. nu. 3. Abb. c. prudentiam, in princ. nu. 19. de offic. deleg. idem Hostien. c. 1. de eo qui duxit in matrim. in fine, vbi docet primum consensum inualidum ratificari non posse, ergo illud matrimonium inualidum non ratificatur nouo illo consensu.

Sextò, quia (vt dixi hoc 2. lib. disput. 34. n. 2.) si quis fictè contrahat, & errore ductus, quo putabat illud matrimonium esse validum, verbis, vel facto consentiat, non est matrimonium: vbi multos Doctores retuli, ergo nec in nostro casu, cum hic consensus ex simili errore procedat.

Septimò, quia si opposita sententia esse vera, frustra essent noua verba ad conualidandum prius matrimonij, sed satis esset coniungi scientem coniugem ignorantem, copula affectu maritali, ignoras. n. cū putet esse matrimonij, semper eo affectu accedit: quod manifestè petat, quia cōsensus magis facto, quàm verbis demonstratur, c. dilecti, de appellatio, & l. de quibus, ff. de legi. & ideo c. is qui fidē, de sponsalib. decernitur sponsalia transire in matrimonium copula sequuta: quia facto illo ostendebatur consensus de præsentis sed hoc sufficere, est minus verū, ergo. Probatur minor, quia contrarium tenent ferè omnes Doctores, vt Gl. c. 1. de eo qui duxit in matrim. vers. inscia, vbi tractans an ratificetur prius matrimonium inualidum, si sublato impedimēto ignoras cōiugē carnaliter cognoscat, ait nō ratificari, quia inquit, *In primo consensu qui nullus fuit, videtur perdurare, & non alium approbare*. Idem Innocent. ibi, in fine, his verbis: *nam ex consequentia prioris consensui, videtur ignorans cognoscere*. Idem Host. ibi, in initio, Io. And. ad finem, Ant. nu. 8. Anchar. nu. 4. Card. paulò post principium, vers. oppono, Henricus nos. A' ex. de Neuo, nu. 11. Præpos. n. 1. in fine. Et ex Theologis, Scotus 4. d. 35. q. vni- ca, §. respondeo primus consensus, his verbis: *Si impedimentum non exprimat personæ insciā, ipsa in copula carnali sequenti nō consentit nouo consensu, sed tantū reddit in virtute prioris consensui, qui nullus fuit, & illum videtur approbare*. idem Abulen. 1. Reg. 8. q. 38. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. Ad idem sunt alij Doctores dicentes, tunc sublato impedimento ratificari matrimonium per copulam, quando scientes impedimētum esse sublatum, cognoscunt se affectu vxorio. sic Glo. c. non debet, vers. de cetero, de consanguin. Abb. ibi, in fine, Præpos. num. 20. in fine, Loazes de matrim. dub. 12. num. 14. Villalobos in communibus, litera M. num. 68. Couarr. dicens esse communem sententiam 4. decrer. 2. p. cap. 4. in initio, num. 5. Et ex Theologis, Richard. 4. d. 40. art. 1. quæst. 6. Supplementum Gabrielis 4. d. 35. quæst. 1. artic. 2. conclus. 3. Idem expressè docent multi, dicentes eum, qui seruitutis ignarus, duxit feminam, quam postea manūmissionis inscius, affectu vxorio cognoscit, non reualidare ea copula prius

matrimonium, quia videtur ex antiquo consensu accedere sic Glos. c. fin. de coniugio seruatorum, in fine, & c. si quis ingenuus, vers. faciat 29, q. 2. Goffredus Summa, tit. de coniugio seruo. nu. 8. Rosella verb. impedimentum, impedimento 3. n. 2. Sylu. matrimonium 8. q. 2. dicto 2. Tabiena, vers. impedimentum, impedimento 1. q. 12, nu. 13. Nau. Summa c. 22. n. 33. Greg. Lop. l. 4. tit. 5. p. 4. verb. *no es anfi*, Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 50. Perez lib. 5. ordin. tit. 11. fol. 41. col. 2. 5. septimò non habebunt, Et ex Theologis, Adrian. 4. materia de spons. dub. 13. vers. c. preterea tertio principaliter, & addit Adrianus, *sive verbis, sive factis contrahat: quia semper intelligitur ex priori consensu facere, nisi constet velle de nouo contrahere, ubi pr. us matrimonium non valeret*. Viguerius lib. Institutionum, c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 2. Veracruz 3. p. Speculi, art. 12, concl. 1. in fine, & 1. p. art. 29. in fine, Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 10. de impedimento erroris; art. 1. dub. 1. concl. 3. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. in fine, & c. 10. nu. 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 52. art. 1. dub. 2, Philarcus de offic. sacerdot. 1. p. 2. lib. 2. c. 5. impedimento 2. & in hanc partem magis inclinant Sotus 4. d. in 1. q. 1. art. 2. vers. sed per coetatis, & Lud. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 47. fol. 118. col. 2. vers. preterea, & reddit uterque hanc rationem, quia consensus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia semper durat, quare copula tunc non reputatur nouus consensus. Ex his ergo omnibus concluditur in nostro casu, non esse matrimonium, nec esse verum consensum sufficientem ad matrimonium nouum celebrandum, procedentem ex credulitate valoris prioris matrimonij.

Tandem probatur ex concessione bullae cruciatæ facta commissario, ubi concessa ei dispensandi potestate cum ijs, qui ignoranter in gradu prohibito contraxerant, traditur illi forma, qua dispensatio concedenda est, his verbis: *altero impedimentum ignorante, prius de nullitate prioris consensu, certisq. notis; ergo clare sentit Pontifex hoc esse necessarium, ut consensus de nouo præstitus, constituat matrimonium*. Pro hac sententia manifestè sunt Doctores omnes allegati in 6. & 7. rationes; & pro ea Abulensis 1. Reg. 8. q. 38. ubi agens de duob. infidelibus, cui viuèntibus præstitum coniugibus inualidè contraxerant, hæc ait, *ut vs mortui: et c. contrahant, requiritur nouus consensus, & licet ei aliter non præstant nouum consensum, & non est matrimonium: quia hunc consensum præstare illi, qui putant priorem consensum non fuisse, & se credere prius non fuisse coniuges: at hi credunt se esse legitimos coniuges, & sic nunquam de nouo consentiunt, ut sint coniuges, & non conualidatur matrimonium*; & videtur tenere Veracruz 1. p. Speculi, art. 29. in fine, ubi ait requiri sublato impedimento nouum vtriusque consensum, & scire personam de nouo consentientem, impedimentum esse sublatum; & tenent expressè Nauar. Summa, c. 22. n. 47. & lib. 4. consiliorum, tit. 1. de sponsal. in 2. editione, consil. 13. Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. nu. 82. & sequenti, Philarcus de offic. sacerdot. 1. p. 2. lib. 2. c. 13.

Addunt Nau. & Philarcus, sufficere sic dicere, suspicor te non esse virum meum, vel vxorè aliqua de causa, rogo ut causa tranquillitatis inter iterum nos admittamus in coniuges.

Sit prima conclusio, multò probabilior est hæc secunda sententia. Quia innuitur rationibus multò urgentioribus, nec approbo quod dicunt Nauar. & Philarcus in præcedenti fine, allegati, n. 1. satis esse sic dicere, suspicor te non esse meum virum, vel vxorem. Quia titubans pro ignorante habetur, ut disput. hac nu. 1. ex multis probauit; & ea ratione dixi non sufficere audipile vxoris seruitutem, vel illius suspicionem, sed requiri ut vir eam seruitutem credens, accedat affectu vxorio, ergo similiter non satis erit si ex vxoris relatione, vir suspicetur prius matrimonium fuisse irritum, eo vel maximè quod ex dicendi modo, potius credet esse vanum mulierum scrupulum. Tutior tamen modus est hic, quàm si vir penitus ignoraret prioris matrimonij nullitatem: nam hoc modo aliqualem illius notitiam haberet. Rarò tamen consulerem ut vxor hoc dicendi modo vteretur, quia magno exponitur periculo, & satis pro-

babile est fore, ut viri animus minimè quiescat, sed potius ipsam vexet ut extorqueat, quam ob causam, scrupulo nullitatis prioris matrimonij angatur; & canon aperiente, magnæ orientur dissensiones, maximè si vir sit zelotypus.

Secunda conclusio, sufficeret, si nouus ille consensus procederet ex cognitione æquiualentis scientiæ nullitatis prioris matrimonij, licet alter coniux eam ignoraret; ut si coniux impedimenti conscius peteret ab alio sic, me ita diligis, ut si non esset inter nos matrimonium, denuo contraheres, ac ex nunc vis me in coniugem, ac si non fuisset validum, inter nos matrimonium prius contractum? Et respondeat alter ita volo; interrogansque, se quoque idem velle, dicat. Et data opera dixi, volo ut ex nunc, quia non sat esset, si non consisteret inter nos matrimonium, denuo contraherem: quia non est consensus de præsentis, hic ex nunc contrahendis, qualis ad matrimonium requiritur. Probatur conclusio, quia tunc non tantum vir intendit in matrimonio contracto perseverare, sed denuo contrahere, sub ea conditione si prius matrimonium irritum fuit, quare si conditio tunc exultat, matrimonium verè contrahetur.

Secundò, quia hic consensus non procedit ex errore, sed licet 1. mul. cum errore sit, fertur in obiectum illud conditionatè absolutè, & error, & ignorantia se habent cōcomitantè, ignorantia autem concomitans non tollit voluntariū, & licet tollat negatiuè, id est, non ponat consensum in actu, sed in habitu, quod non satis efficit ad matrimonium, dixi hoc 2. lib. disp. 34. nu. 4. id tñ contingit, qñ simul cum illa ignorantia concomitanti non elicitur consensus de præsentis, qualis hic adeit, cū dicat coniux, volo te ex nunc, & cetera, & in hoc casu est vera prior sententia proposita, n. 2. & videtur apertè tenere Adrian. 4. de spons. dub. 13. vers. c. preterea tertio principaliter, ubi dicens non conualidari matrimonium initū cum serua, conditione non detecta, subdit hæc, vel consisteret c. c. animo, q. contrahere ritè velut ubi prius matrimonium non fuerit legitimū. Et hoc potest et fieri per confessorem, ut si discordia sit inter coniuges, exhortando ut se ita diligant, ac si matrimonium denuo inter ipsos iniretur, & tunc se recipiant in coniuges et si matrimonium nō fuerit inter eos. Sed hoc magna circumspectione fieri oportet, & habita oportuna occasione, poterit. n. vir suspicari confessorem aliquid nosse de matrimonij nullitate, & ideo velle denuo coniugum consensus præstari: quare modus hic rarissimè per confessorem adhibendus est.

Tertia conclusio, sufficit etiam si coniuges scientes impedimentum cessasse, se affectu maritali cognoscant, ut prius matrimonium irritum conualidetur. Probat ex c. 2. & c. si. de coniugio seruatorum, ubi habetur contrahentem ignoranter cum ancilla, reualidare matrimonium, si cognita seruitute, verbo, vel facto, scilicet, copula carnali affectu vxorio, in eam consentiat.

Item ex c. is qui, de spons. ubi sponsalia in matrim. transeunt per copulam affectu vxorio habita.

Item quia matrimonium, verbis, vel signis contrahi potest, (ut dixi hoc 2. lib. disput. 31. n. 5.) nullum aut signum ita expressè voluntatem contrahendi de notat, ac factum ipsum. Hæc conclusio est contra aliquos dicentes requiri nouum consensum, ultra eam copulam. hi sunt Richardus 4. d. 40. art. 1. o. 6. Sylu. matrim. 6. q. 5. dicto 2. in fine, Nau. Summa c. 22. Hispana, n. 87. Veracruz 3. p. Speculi, art. 12. concl. 1. Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 220. n. 2. paulò post princ. Sed nostram conclusionem sustinent Glos. canon. de ceter. de consang. & ibi Abb. in fine, Preposit. nu. 20. in fine: Loazes de matrim. dub. 12. n. 14. Villalobos in communibus, litera M. nu. 68. Sotus 4. d. 3. q. vnica. ar. 2. vers. sed est preterea, Couar. dicens esse communem sententiam 4. decret. 2. p. c. 4. in initio, nu. 5. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 41. col. 2. vers. 7. non habebunt, Palacios 4. d. 30. disput. 1. fol. 670. in fine, & sequenti, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. in fine, Manuel eodem nu. 2. ad finem.

Sed dicet: queris hoc post Tridentinum, per quod huiusmodi matrimonia præsumpta cessarunt? Respondet ad duo prodesse, alterum est, infidelibus qui inualidè

lidè contraxere, nam si cessante impedimento, vt mortuo priori coniuge, qui tunc superstes erat, morteque per ipsos scita, cognoscant se, sicut prius tanquam coniuges, conuallidabitur matrimonium contra Veracruz proximè citatum, cum illi lege Concilij non astringantur. Quod maxime proderit ad discernendum qñ infideles conuertuntur, in quo matrimonio per ipsos inito, pseuerare permittendi sint. Alterum est, quia (vt dicemus disput. seq. num. 14.) si nullitas prioris matrimonij occulta sit, illudq. coram parrocho, & testibus celebratum sit, conuallidabitur per eam copulam, per quam ante Tridentinum conualesceret.

- 7 Ex his inferitur, vbi non timetur probabiliter scādali periculum, verbi gratia, fore vt vir nullitatis conscius nollet denuò contrahere, & maneret femina remedio destituta, cum impedimentum illud probati non posset, & maxime si esset proles, vel non esset periculum infamiae, quale scandalum, vel periculum nō timeretur cōmuniter, cum impedimentum est ex parte viri, & aliquando cum est ex parte feminae, attentata viri, & ipsius feminae conditione, curandum omninò esse, vt vterque coniux norit prius matrimonium non valuisse, prout dixi in prima conclusione, vel saltem vt ignarus nullitatis cōsentiat ex tunc in matrimonium, casu quo à principio irritum fuisset, prout dixi in secunda conclusione: nec in hoc casu pōt tuta conscientia amplecti prior opinio, nimirum vt dissimulāter recto impedimento cōsciū cōiux, ignorāti persuadet, vt illū habeat in coniugem. Quia illa prior opinio est parū probabilis: habetq. contra se rationes vrgētissimas, quare illa vti, vbi grauissima necessitas minimè cogit, excusari à culpa lethali neq̃t.

Erit autem optima cautela, vt cōiux possit alterū nullitatem prioris matrimonij docere, dicere se in prius matrimonium minimè cōsensisse: quod verè pōt dicere, cum n. prior ille consensus ratione impedimenti inualidus fuerit, potest appellari non consensus: vt fictè promittens potest dicere se non promississe, (vt probaui lib. 1. disput. 22. n. 27.) & ita tenet Segura. 2. par. directorij, ca. 15. nu. 40. S. ceterum si alter. Non tamen posset dicere absq; mendacio venialis, se fictè cōsensisse: quia cum cōsensus fuerit omninò inualidus, est nullus, & perinde ac si prorsus non esset, & ita verè appellari posset non consensus, qui solam negationem legitimi cōsentis importat: non aut potest verè appellari fictus consensus, qui positiuè importat fictionē in animo, hoc est, internā voluntatem contrariā manifestatam per ipsa verba, quae cum re vera non adfuerit, mendacium est.

Fateor tamen cautelam non mediocriter periculum habere posse, fortè enim diceret vir, fictus ergo fuit amor, quē mihi tot annis ostendisti, ac perfida es, & peruersa, cum toto hoc temporis curriculo sacramenta frequentaris tanto scelere contaminata, persuadere mihi nequeo, quin dolus alius subsit, & ita discordiae inter coniuges orientur. Quae ratione raro, prudenterq. re considerata, hac cautela vtendum esse existimo.

- 8 Quarta conclusio, vbi esset probabilis praedicti scandali, aut infamiae timor, nec posset extorqueri cōsensus ille conditionalis, de quo 2. conclusione memini, absq; praedicto periculo: posset amplecti prior opinio, vt omninò recta prioris matrimonij nullitate, persuadeatur ignorantia, vt ex tunc habeat alterum in coniugem, modo quo explicui in priori opinione proposita, nu. 2. Probat, quia quāuis ea opinio parum probabilis sit, & secluso eo periculo amplecti nequeat, non tñ est oimoda probabilitate destituta, sed aliqualem habet, cū patronos grauissimos, & rationes aliquāntulum probabiles habeat: & quod aliās non iudicaretur probabile facit tale esse, vrgens necessitas, & periculum, quod ex opposito sequeretur, vt optime docet Sor. de Secreto. mēb. 3. q. 2. cōclus. 3. quē approbat dicens esse singularem. Nauar. c. inter verba, in 2. editione, corollat. 53. nu. 135. in fi. his verbis, *Licet quis habeat opinionem alicuius partis, & solam alterius formidine non teneatur sequi opinionem, si inde magnum imminet alicui periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem, quia periculum graue facit, vt in moralibus formido praeponderet opinioni.* Sanchez. de Matrim. Tom. 1.

Et fauet Las. l. 1. n. 56. C. de summa Trinit. vbi dicit, in dubijs praefendam esse sententiā animabus fauentem. Et ita videmus conferendum esse baptismum in digiti extremitate, quando partus periclitans illam extrahit, & iuxta multos ostendenti signa contritionis, ab nte sacerdote, potest in articulo mortis absolutio impedi: quae opiniones ratione periculi magni sunt iētur, cū aliās parū probabiles sint.

Nec obstat, si credatur fore vt coniux nullitatis prioris matrimonij conscius, minimè contraheret. Quia cū tunc nō habeat actu dissentium, sed illa sit habitualis animi preparatio, nō obest quominus matrimonium de uo contrahatur, validum sit: vt bene dicit Petrus de Ledesma de matrimonio. q. 45. art. 3. dubio ultimo, & sed dubium est quodnam remedium. Verum certius esset matrimonium, si alter in ea dispositione esset, vt si nullitatem sciret, verè contraheret. Quia multi satis probabiliter dicunt stante conditionis impedimento annullāte, si alter conscius contraheret, valere matrimonium ne dum eo sublato.

- 9 Vitima conclusio quando nec hic cōsensus posset extorqueri, quia vir hilaris non est, (vulgo *no esta de Gorga*) & ita non vult respondere, & ex alia parte petit debitum ab vxore, ipsaq. sine scādalo subterfugere nequit, reddendoq. peccaret, cum nōdum sit matrimonium: potest absq; verbis, denuò matrimonium illud cōsistere copula illa affectu maritali habita ex parte sua, nā ex parte alterius, cum putet esse matrimonium, cōstat eo affectu haberi, & hoc etiā si alter coniux ignoret prius matrimonium fuisse inualidū. Ratio est, quia licet hoc minus probabilitatis habeat, quam dum verbis innouantur consensus, eo quod (vt diximus in tertia conclusione) etiā stante scientia illius nullitatis, sub iudice est, an sufficiat illa copula: at tenendo (vt ibi probaui) sufficere: eandem difficultatē habet, siue verbis, siue factō ipso nēpē hac copula cōtrahatur denuò matrimonium, cum vtroque procedat consensus ex errore. Sic Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 1. dubio ultimo, Manuel 1. to. summa, 2. editione, cap. 220. nume. 2. ad finem, & tenent expresse Doctores citati, num. 2. quarta & quinta ratione pro prior opinione, cum dicant conualescere matrimonium per copulam affectu vxorio, licet procedat ex errore, quo vir putabat esse validum prius matrimonium: vel fuerat contractum cum serua ignorata, & vir inscius manumissionis postea factae, cum affectu vxorio cognouit. Et ratione huius aliqualis probabilitatis, iuncto dicto periculo, & necessitate, potest amplecti haec opinio per allegata conclusione praecedenti.

- 10 Tandem respondetur ad argumenta prioris sententiae proposita, num. 2. ad primum nego antecedens.

Ad secundum negatur minor, quia is consensus est nullus, cum ex errore procedat, nec est consensus ad denuò contrahendum, sed tantum ratificatio prioris matrimonij, quae nulla est, sicut & ipsum.

Ad tertium, dic reduci ad errorem personae, cum is putet esse suam, in quam consentit, cum verè non sit.

Ad quartum, & quintum in vtroque casu multò probabilius est oppositum.

- 11 Quia tamen dixi priorem sententiam non esse omninò improbabilem, & argumenta secundae, proposita, num. 3. videntur omninò cōvincere esse falsam: oportet aliquantulum probabiliter ipsis satisfacere.

Ad primum secundae sententiae, dic non quēcūq; errorem tollere consensum necessarium ad matrimonium, sed errorem conditionis, aut personae, si n. putaret vir esse ditissimam, & valde nobilem vxorem, & tñ esset pauperrima, & vilissima, hic error non tolleretur consensus necessarium ad matrimonium, at hic error est tñ iuris, quo putat illā esse suam: & sic ad confirmationem est negandum antecedens.

Ad secundum & tertium respondetur in alijs contractibus, & rebus errorem etiam circa aliud à persona contingente, posse annullare: vt si putē me dare pauperrimo elemosynam, cum tamen sit diues: secus in matrimonio.

Ad quartum constat ex solutione praecedenti, id enim est verum in alijs contractibus.

Ad quintum & confirmationem, dicendum est, licet ille non intendat formaliter nouum inire matrimonium, intendere tamen virtute: in eo enim actu, quo hanc vult ut uxorem, vel ut talem cognoscit, virtute clauditur, & tacite hic, & nunc, & semper consentire in ipsam ut uxorem, sicut iuxta c. vnicum, de despons. Impub. in 4. cum impuberes contrahunt matrimonium, licet formaliter intendant matrimonium, virtute tamen intendunt etiam sponsalia: quia si actus non valet eo modo quo agitur, debet ex tacita contrahentium mente valere eo modo quo potest, ut dixi lib. 1. disput. 21. num. 2. Sic in nostro casu, cum ea verba, vel copula, sufficerent ad denuo contrahendum matrimonium, nec possint valere pro actus prateriti ratificatione, cum is nullus fuerit, valebunt eo modo quo possunt, ex virtuali intentione, nimirum, ad denuo constituendum matrimonium.

Ad sextum neganda est ea doctrina: nam alij tenent contrariam, ut dixi hoc 2. lib. disput. 34. num. 1.

Ad septimum concedenda est sequela, ut dixi ultima conclusionem, & neganda est doctrina in contrarium adducta, cum alijs Doctoribus, quos retuli hac disputatione, num. 2. in quinta ratione.

Ad octauum dic, id Pontificem exigere in ea concessione, quia multo probabilius est, nec aliter voluisse id privilegium commissario concedere.

DISPUTATIO XXXVII,

Utrum matrimonium coram paroco, & testibus initum, inualidum ob occultum impedimentum, sit ablato impedimento, iterum coram paroco, & testibus celebrandum?

S U M M A R I U M.

Referuntur duae opiniones, nu. 1. & 2.

Non est necessarium ut iterum coram paroco, & testibus celebrari, & ibi lex non extenditur ad casum, quae eius ratio a principio non comprehendit, nu. 3. et ibi legis intellectus ex praemio sumitur.

An idem sit in quocumque alio impedimento occulto ut merus, nu. 4.

Quid, si matrimonium sit nullum ob errorem conditionis, nu. 5. & quid, si ob errorem, nu. 6.

An haec sint vera propter Pij V. declarationem, vel etiam stando in ipso contextu Concilij, nu. 7. & quid, si mala fide contractum est matrimonium, nu. 8.

Quid si in dispensatione impedimenti contineatur, ut dispensetur ut possit iterum celebrari matrimonium publice, seruata forma Tridentini, num. 9.

Quid si parochus, & testes, vel aliquis ex illis, nouerant impedimentum tempore contractus prioris matrimonij, aut post nouerunt, nu. 10. & quid si parochus sciebat in confessione.

An dicatur occultum impedimentum quando est periculum ut in foro externo detegatur, vel est impedimentum probabile: & quando dicatur probabile, nu. 11. & ibi, quid dicatur occultum, in concessionibus ad dispensandum super occultis, & Sess. 24. Trid. c. 6. de reform.

Quid, si impedimentum deductum sit ad forum contentiosum, & defectu probationis, vel falsa informatione ab solutus est reus, an adhuc dicatur occultum, nu. 12. & ibi, verba cum effectu sunt intelligenda: & explicatur c. 6. de reformat. Sess. 24. Tridentini, nu. 12. unctio nu. 11.

An reualidus hoc matrimonium occulte, oporteat coniuges illos iterum recipere benedictiones Ecclesiae, nu. 13.

An sufficiat copula carnalis ad reualidandum hoc matrimonium, num. 14.

Soluntur argumenta, & dispensationes non semper continent aliquid iure communi non concessum, num. 15.

IN hac disputatione triplex est sententia. Prima docet desiderari, ut iterum coram paroco, & testibus celebretur illud matrimonium. Probat, quia prius fuit nullum, ergo perinde celebrandum est coram paroco, & testibus, ac si nunquam fuisset initum.

2 Secundo, quia Tridentinum exigit, pro forma praesentiam parochi, & testium, ergo ea requiritur, quando denuo celebratur matrimonium, cum tunc verè contrahatur.

Et confirmatur, quia solemnitas illa parochi, & testium adhibita est ad legitimandum consensum prioris matrimonij tunc expressum: non autem postea exprimendum: sed prior consensus cum nullus fuerit, non constituit matrimonium, sed potterior, qui validus fuit: cum ergo in potteriori considerata fuerit solemnitas necessaria, non erit matrimonium,

3 Tertiò, quia etiam cesset finis decreti Tridentini, cessat in casu speciali, lex autem propter bonum commune edita, minimè cessat cessante fine in particulari: eo vel maximè cum dum lex aliquid tanquam formam exigit, cessante fine, non cessat, ut docent Bart. & multi alij, quos refert, & sequitur Tirac. tract. cessante causa, limit. 37.

Tandem, quia in diplomate cruciatu conceditur commissario facultas dispensandi in matrimonio, cum occulto impedimento, ut iterum occultè celebretur, ergo attento Tridentino id fieri non poterat: frustra, n. esset privilegium. Haec tenet Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, tit. 1. de sponsal. c. 11. in 2. tit. de despons. impub. cons. 3. Gutier. q. canon. lib. 1. c. 18. nu. 7. & 8. & de iuram. 1. p. c. 1. nu. 22. & 43. Palacios 4. d. 27. q. 1. fol. 166. in fi. & seq. Matienzo lib. 4. recap. tit. 1. l. 1. glo. 1. nu. 3. Bartholom. à Ledes. dubio 17. de matrim. 1275. & seq. Et videtur tenere Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 18. ex quibus respondendum erit; & eam dicunt esse veram Gutier. & Bartholom. à Ledes. quamuis scandalum sequatur, matrimonium iterum publice celebrando; & in hoc etiam casu dixit esse probabile, Veracruz appendice ad Speculum, dubio 10. conclus. 6.

Secunda sententia docet idem, nisi scandalum, aut infamia oriretur: tunc enim epicheia posset occultè, absque paroco, & testibus celebrari. Sic Corduba summa, q. 51. fol. 130. col. 1. §. *resolutoriam mentis digol*. Segura directorio Iudicum, 2. p. cap. 15. nu. 40. §. quod nobis, Ludou. Lop. 1. p. instructorij, c. 85. §. penul. & dicit probabile Veracruz append. ad Spec. d. dubio 10. conclus. 6. in fi. ubi limitat hoc esse verum, nisi illi mala fide contraxerint, quia non est iustum Ecclesiam mala fide contrahentibus subuenire.

Tertia sententia, cui prorsus adhaereo, ait, non esse necessarium iterum coram paroco, & testibus contrahere: sed satis esse, si contrahentes inter seipso solos renouent consensus. Ad huius sententiae probationem supponendum est hoc fundamentum: aliud est cessare rationem legis in aliquo casu: aliud verò rationem legis non se extendere ad illum casum: nam in priori casu lex ex se, & ex sua generalitate comprehendit illum casum, in eoque locum habuit, alias non diceretur cessare rationem, vel legem, tum nec lex, nec ratio in eo casu locum habuerit; & quod nunquam fuit cessare nequit: in potteriori verò nunquam ratio legis amplexa est illum casum, & per consequens, nec lex ipsa, cum quantumcunque verba legis generalia sint, restringantur, & intelligantur iuxta limites suae rationis, eo quod sit ratio legis, anima ipsius, cap. ratio nulla, de prebend. & l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de legat. 2. & docet Tirac. multis citatis tracta. cessante causa, 1. par. nu. 138. & 139. & l. si unquam, verbo libertis, nu. 45. C. de reuocand. donatio. Quamuis ergo sub iudice sit an cessante ratione finali legis, cesset lex: verum quando à principio ratio legis non se extendit ad aliquem casum, dicendum est nunquam legem habuisse locum in illo: ut optimè docent Antonius, cap. post translationem, de renunciatione, num. 34. & ibi Abb. in secunda lectura, nu. 17. Et exemplo id exponam, praecipit superior religiosorum, ne adeant locum ubi operarij laborant, ne loquelis illos impediunt; si quis vellet adire intendens omnino tacere, posset dicere in ipso cessare rationem praeccepti, si tamen die feriata adiret, non cessaret in hoc euentu ratio praeccepti, nunquam enim hunc casum comprehendit, cum die feriata operarij à laboribus abstinere, quare nec praecceptum ab initio hunc casum comprehendit, nec in illo obligauit.

Hoc ergo supposito fundamento, probatur primò nostra sententia, quia ratio finalis decreti Tridentini sess. 24. de

de matrim. c. 1. statuētis, vt matrimonium coram parcho, & testibus celebretur, ea fuit, vt constat ex eius procemio, vt vitentur graua peccata ex clādestinis nuptijs cōsurgētia, maxime eorum qui clām cum vna cōtrahunt, eaque relicta aliud publicum matrimonium ineunt, cui malo nequibat Ecclesia mederi, cū ipsi de priori matrimonio minime constaret. Sed hæc ratio non se extendit ad hunc casum, cū prius matrimonium inualidum, in foro Ecclesiæ validum, & publicū fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subindē si aliud matrimonium inire velent impedirentur ab Ecclesia, credenti matrimonium illud publicum, validum fuisse: ergo decretum Tridentini nunquam hunc casum comprehendit, nec in illo obligauit.

Secundō, quia ex procemio colligitur animus, & intentio Legislatorum, & intellectus totius decreti, illudque limitatur: vt benē docet Tiraquel. tract. cessante causa, limitatione prima, nu. 65. Alex. de Neuo, conf. 3. nu. 3. Hypolytus Riminaldus conf. 640. nu. 78. vol. 5. Burg. de Paz cōf. 32. num. 6. Molina lib. 1. de primog. c. 5. nu. 3. 4. & 5. Burfatus conf. 76. num. 9. Gutier. 3. practicarum, quæst. 17. nu. 90. & 91. cum multis alijs, quos ipsi referunt. Sed id decretum in procemio loquitur de clādestinis matrimonijs, quæ semper Ecclesia prohibuit, derestataque est, matrimonium autem semel publicē contractum, inualidē propter occultum impedimentum, & eo sublato clām celebratum, nunquam fuit clādestinum, nec ab Ecclesia prohibitum, ad id. n. præcesserat publicitas, quam Ecclesia poscit, vt docet Catharinus lib. 5. contra Casetanum Cou. 4. decret. 2. p. ca. 6. in initio, nu. 8. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. in commento, litera T. vbi alios refert: ergo nec hoc matrimonium reputat Tridentinum esse clandestinum, nec illud irritat.

Tertiō, quia si dum verba proferuntur corā parcho, & testibus, alter fictē consentiat, satis est si postea occultē cōsensum præstet, (vt dixi hoc 2. lib. disput. 32. nu. 13.) ergo similiter in hoc casu, cū in vtroque matrimonio nullū fuerit.

Tandem, quia ex opposita sententia sequerentur multa scandala, & inconuenientia, ergo non est creditu dignum voluisse Concilium hos coniuges obligare, vt iterum publicē contrahant. Et ita tenent Nauarr. lib. 4. consiliorum, rit. 1. de sponsal. in prima editione, conf. 35. in 2. conf. 14. in fine, & summa Latina cap. 32. num. 70. & cap. 16. in noua editione, num. 37. & dicit sic postea declarasse Pium Quintum, & Sacrum penitentiariæ prætorium ea declaratione frequenter vti, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 6. & in commento litera I. refert idem tenuisse cōsultos Episcopos Couar. Guerreto, & Blanco, qui Concilio interfuerunt: & Magistros Balbas, Sācho, & Moya: idē Pedraza summa, 3. præcepto, §. 12. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 11. nu. 65. Palacios 4. dist. 30. disp. 1. fol. 671. col. 2. ante versic. sed queritans forsan. Petrus de Ledesma dicens sic declarasse Cardinales, de matrim. q. 45. art. 5. dubio penultimo, Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. cap. 40. ad finem, & c. 37. à fol. 1042. & c. 39. fol. 1059. Manuel, in Bulla cruciatæ, §. 13. nu. 6. versic. *fignese lo segundo*, & 1. tomo summa, 2. editione, c. 220. num. 2. Capua lib. 2. decisionum c. 80. nu. 15. Philarchus de off. sacerdot. to. 1. par. 2. lib. 2. c. 13. Vega lib. 6. summa, casu 93. in fi. & casu 143. & dicit esse probabilem Bartholom. à Ledesma allegatus pro prima sententia.

4. Hinc inferitur, idem dicendum esse, qualecunque sit impedimentum occultum: vt si matrimonium fuit nullum propter metum occultū, satis enim est si postea inter se solos ipsi contrahentes ratificent: quia eadem prorsus est ratio, qualecunque sit impedimentum. Sic Henric. lib. 11. de matrim. c. 9. ad finem, in commento, litera O. & c. 12. nu. 2. in cōmento, litera I. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 40. fol. 1066. §. porro iam vrgentior, & dicit esse probabile Petrus de Ledesma, de matrim. q. 47. art. 3. dubio vltimo: & fauent ceteri Doctores, nu. 3. allegati, qui generaliter, & indistinctē loquuntur de impedimento occulto.

5. Siquē inferitur idem dicendum esse, quando quis cum imp. occulto seruitutis occulto, ab alio ignoratē contra-

xit publicē: sublata enim seruitute, vel ab alia cognita, satis est, vt inter se solos iterum cōtrahant. Cōstat eadem ratione. Et tenent Palacios 4. d. 30. disputat. 1. fol. 671. col. 2. ante versic. sed queritans forsan, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. & nu. 7. commento, litera E. & fauent ceteri allegati, n. 2. & 3. generaliter loquentes: vnde immeritō id negat Petr. de Ledesma de matrim. q. 42. art. 1. dub. 2. in fine.

6. Tertiō inferitur idem dicendum esse de matrimonio nullo ob occultū ætatis defectum, completa enim ætate, satis est inter ipsos coniuges illud celebrari. Eadem enim est ratio. sic Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 7.

7. Quartō inferitur, non audiendū esse Petrum de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. dubio penultimo, qui ait dicta in tertia sententiā, vera esse propter declarationem Pij Quinti: ea enim seclusa, & stando in contextu Concilij Tridentini, quamuis probabile esset, matrimonium nullum ob impedimentum occultum, posse clām celebrari; probabilius tamen esse oppositum: vnde censet Pium Quintum nō declarasse Concilium, sed in illo dispensasse.

Sed dicendum est itando in ipso decreto Concilij, multo probabilius esse, posse clām absque Parcho, & testibus celebrari: & ita Pium Quintum minime dispensasse, sed declarasse Concilium. Nam rationes tertiæ sententiæ allegatæ, num. 3. fortiter vrgent, vt id Concilij decretum nō extendatur ad hunc casum: & ita tenent Nau. summa Latina, c. 22. nu. 70. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 6. Philarchus de off. sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 13.

8. Quintō inferitur idem dicendum esse, licet matrimonium inualidum propter impedimentum occultum, sit mala fide contractum: adhuc enim conualescit, si occultē inter ipsos solos contrahentes celebretur. Hoc est cōtra Veracruz, cuius sententiā retuli, n. 2. in fine: cuius ratio concluderet vtiq; si nostra sententia inniteretur epicheiri, ac tacite Pontificis dispensationi, nō enim credendum esset Ecclesiā subuenire mala fide contrahentibus: cū autem innitatur verē, & rigida illius decreti Tridentini expositioni, quod nunquam hunc casum cōprehenderit parum refert, siue bona, siue mala fide matrimonium initum sit.

9. Sextō inferitur idem dicendum esse, nō obstante clausula solita apponi in dispensationibus concessis ad reualidandum matrimonium nullum propter occultum impedimentum: quæ talis est, *Si ita est, cum eis vt inter se publice, & seruata forma Concilij Tridentini contrahant, dispensa*. Quamuis enim virtute huius commissionis non possit commissarius dispensare, vt occultē celebretur matrimonium: at potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem cessante, absque aliqua dispensatione iuxta decretum Tridentini, potest illud matrimonium inter ipsos solos contrahentes celebrari.

10. Est tamen intelligenda tertia sententia, cum corollarijs ex ea illatis, dummodo parochus, & testes impedimentum illud ignorarent, si enim id noscent, quantumcumque aliās esset occultum, necessariō repetendum esset coram parcho, & testibus. Quia cū ipsis cōstet in foro Ecclesiæ matrimonium esse nullū, non sunt testes valoris, sed nullitatis matrimoni. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 7. referēs aliquos iuniores doctissimos idem sentientes: Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 3. dubio vltimo. Idem credo, quamuis alter solus ex duobus testibus requisitis, vel solus parochus impedimentum noscet: quia iam defunt necessaria ad valorem matrimonij, cum vel parochus, vel alter testis requisitus, non sit testis valoris matrimonij. Si aut tempore quo astiterunt matrimonio, ignorabant impedimentū, licet postea scirent, taliter quod non esset probabile in foro externo, iuxta dicenda nu. sequenti, potest absque parcho, & testibus innouari. Quia iam quādo Ecclesiam representarūt assistentes matrimonio fuerūt testes valoris illius, & satisfactū est decreto Tridentini, Ecclesiæq; constat de illius valore, & adhuc manet impedimentū occultum: quia suppono non esse plenē probabile impedimentum in foro externo, quia vel non sunt testes omni exceptione maiores, vel non oculari, vel vnus tantum ex illis sit.

Similiter credo posse iterum occultè celebrari. Si parochus tempore, quo matrimonio interfuit, nouerat impedimentum intra solam confessionem. Quia cū tunc sciat solum vt Deus, & nullo modo in foro Ecclesiæ, verè testis est illius matrimonij.

¶ 11 Secundò intelligenda est, nisi periculum sit vt detegatur impedimentum, & probetur in foro externo: tali enim periculo existente celebrandum iterum est, coram parcho, & testibus, sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 6. Manuel 1. tomo summa, in secunda editione, cap. 220. num. 2.

Inmo quamuis id periculum minimè sit, si impedimentum sit plenè probabile in foro externo, credo necessariò iterandum esse coram parcho, & testibus: quia licet occultum in alijs decretis vturpetur, vt distinguitur cōtra publicum, vel id quod deductum est ad forum contentiosum: vt circa decretum Concilij Tridentini sessione 24. c. 6. de reformatione, docent Nauarr. summa Latina, c. 27. in noua editione, n. 255. Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 20. num. 4. Manuel in bulla cruciata, §. 9. nu. 129. in fine, & 1. tomo summa, in secunda editione, ca. 166. nu. 3. Lud. Lop. 2. par. Instructorijs de clauibus, c. 8. de bulla, fol. 825. col. 1. §. igitur ante quàm bulla. Et eodem modo dicit Nauarr. ibi vturpari occultū in quibuscunque facultatibus bullarum sacræ penitentiariæ, vel legatorum, aut quorumcumque concessis ad dispensandum super occultis, at in presenti, vt impedimentū dicatur occultum, vt eo sublato possit matrimonium clām celebrari, credo occultum accipi, vt distinguitur contra plenè probabile, quia quando impedimentum plenè probari potest in foro externo, tunc procul dubio, si matrimonium clām ratificatum validum esset, sequerentur ex eo omnia inconuenientia, quæ olim ex matrimonio clandestino valido sequebantur: nam probato impedimento posset alter coniux aliam vxorem ducere, cum qua in perpetuo adulterio viueret: cum Ecclesiæ minimè constet de occulta reualidatione matrimonij illius publici, quod propter impedimentum, plenè probatur fuisse nullum. Diceretur autem plenè probabile in foro externo impedimentum, ad dissoluendum matrimonium publicè contractum: quando duobus testibus probari potest. vt cum alijs docet Mascardus de probationibus conclusione 410. nu. 19. iuncto nu. 9. & habetur expressè c. quones de testibus, & attestatio debent autem esse illi duo testes, non tantum idonei, sed omni exceptione maiores, id est, quibus nihil opponi possit: vt multis textibus, & Doctoribus relatis, docet idem Mascardus conclusione 1023. à num. 4. vsque ad 14. Quare si sola relatione coniugis scirent impedimentum tres, vel quatuor, adhuc diceretur impedimentū occultum, dū non est publica fama: quia testes illi non faciūt plenam fidem ad dissoluendū matrimonium, tū. n. deponunt de coniugis cōfessione, quæ sufficiens ad hoc non est.

¶ 12 Hinc infertur, si impedimentum illud delatum ad forum externum, minimè probaretur, aut falsa informatione pronunciaretur sententia pro matrimonio publicè contracto, manere adhuc occultum: cū matrimonij valor constet Ecclesiæ, & ita posse conualescere nouo cōsensu occulto inter cōiuges præsinito. Sic Henr. lib. 11. de matrim. c. 3. n. 6.

Vnde rursus infertur declaratio ad Tridentinum sessione 24. ca. 6. de reformat. vbi conceditur facultas Episcopis dispensandi in delictis occultis, nō deductis ad forum contentiosum: potest enim Episcopus dispensare, si reus falsis testibus, aut probationis defectu absolutus est à delicto, ad forum contentiosum deducto: quia verba cum effectu accipienda sunt, cap. relatum, de clericis non resid. ergo dum Concilium excipit crimē deductum ad forum contentiosum, intelligendum est, si ea deductio effectum habeat. Præterea, quia ratione scandali, & publicitatis, denegatur Episcopo facultas, quando crimen versatur in foro externo: quæ in hoc casu cessant, occultiusque delictum manet. Tandem, quia per accidens, non est inconueniens ex delicto inductionis falsorum testium, commodum sentire, eo quod manet delictū intra terminos, & latitudinem delicti occulti. Sic Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 20. num. 4. Ma-

nuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 167. nu. 2. Vivaldus Candelabro 2. p. de excommunicatione, nu. 42. dicens grauiissimos Salmantinos ita sensisse, licet alij contra cēferent.

¶ 13 Id obseruandum est, hos qui sublato impedimento clām reualidarunt matrimonium non teneri Ecclesiæ benedictiones ante reualidationem pramissas, iterum recipere. Quia semel receptæ sunt, nec possint sine scandalo repeti, nec sunt de matrimonij essentia, Sic Corduba summa, q. 51. §. y esse matrimonio, Bartholomæus à Ledesma dub. 17. de matrim. fol. 1276. in fine.

¶ 14 Tandem dicendum est matrimonium illud, quod propter impedimentum occultum, nullum fuit, posse reualidari, copula affectu maritali inter coniuges habita: sicut reualidatur nouo consensu occulto. Probat, quia Tridentinum sessione 24. de matrim. cap. 1. minimè comprehendit hunc casum, vt probauimus, nu. 3. & ita rāquam casus omisus relinquitur dispositioni iuris communis, l. commodissime, ff. de liber. & posthu. & l. si cum dorem, in princip. ff. soluto matrim. ergo cum secundum ius commune tale matrimonium conualesceret copula maritali, per cap. is qui fidem, de sponsalib. & probauimus disputatione præced. nu. 6. idem erit attento Tridentini decreto.

Et confirmatur, quia ideo Tridentinum corrigit matrimonia præsinita, ex copula maritali consurgente, quia iam requiritur præsentia parochi, & testium, ergo in casu, in quo talis præsentia non desideratur, vt est hic, manebit ius commune illa sum.

Præterea, quia cum matrimonium verbis, & signis contrahi possit, & copula affectu maritali, signum sit consensus de præsenti: alijs sponsalia per illā non transirent antiquitus in matrimonium, contra d. c. is qui fidem: sicut verbis de præsenti conualescit, ita copula illa affectu maritali. Sic docent Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. & c. 9. ad finem, in commento, litera O. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 220. num. 2. Ludou. Lop. 2. par. Instructorijs de matrim. ca. 40. ad finem, & c. 37. ad finem, eodem c. 37. à fol. 2042. benè dicit reualidari etiam per translationem solemnē ad domum, & diuinam habitationem, quæ signa sunt interni consensus: sicut ante Tridentinum, per hæc transibant sponsalia in matrimonium: quando autem hoc ita se habebat, consule Couar. 2. p. c. 4. §. 2. num. 1. Menochium, de præsumptio. lib. 3. præsumptione 1. nu. 56. & duplici sequenti, Gutier. de iuramen. 1. p. c. §. 1. num. ultimo.

¶ 15 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, nu. 1. respondetur ad primū, negādo prius matrimonium fuisse omnino nullum: fuit enim validum quo ad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentū, in cuius facie contractum est, & ita iudicandum non est de illo, ac si omnino contractum non fuisset, quo ad repetendam parochi, & testium solemnitatem: sed tantum quo ad necessitatem renouandi consensus.

Ad secundum dico antecedens esse verum, quando matrimonium omnino de nouo contrahitur.

Ad confirmationem, dico per se tantum legitimare consensum tunc præstitum: per accidens autē legitimare etiam consensum postea occultè prestandum. Quia ex suppositione illius solemnitatis præcedentis, sequens matrimonium clām ratificatum, non manet omnino clandestinum quo ad forum Ecclesiæ.

Ad tertium quicquid sit de antecedenti, dico nostram sententiam non inniti illi fundamento, quod cessarit finis decreti Tridentini, sed quod nunquam id decretum comprehenderit hunc casum, vt probauimus, nu. 3.

Ad vltimum, dico sæpè in bullis cōcedi aliqua, iure communi non prohibita, ad pacandas conscientias, maximè quando stando in iure communi, dubia erant: quale est hoc, vt benè docent Nauarr. summa, capite 26. num. 85. & cap. quando, Latina, cap. 3. num. 57. & cap. 19. num. 84. & cap. 21. num. 31. Manuel 1. tomo summa, secunda editione, cap. 220. num. 2.

Ad argumenta secundæ sententiæ respondi, num. 8.

DISPUTATIO XXXVIII.

Verum confessarius, qui nouit aliquos coniugatos ex ignorantia inualidè matrimonium contraxisse, teneatur illos admonere?

S Y M M A R I V M.

Optimo quedam distinguens, refertur, num. 1.

Quando ignorantia est culpabilis teneatur admonere, num. 2.

Ignorantia in uno culpabilis, in alio est inuincibilis, num. 3. & an sit culpabilis, quando coniux sciretur aliquam circumstantiam in modo contrahendi, ex qua matrimonium est nullum, & ibi scientia speculatiua non est causa mala fides, & quid si initio adfuit mala fides, nunc autem est bona, & qua cautela uiendum sit ad discernendum num sit bona fides, eodem num. 3.

Quando penitens credit aliquid esse mortale, quod non est, teneatur confessarius monere, num. 4.

Significatiua est inuincibilis, & est spes profectus, teneatur monere, & utrum sufficiat post confessionem, num. 5.

Quando non est ea spes, & est ignorantia iuris humana, vel facti, inuincibilis: ut contingit in matrimonio, licet illud non sit contractum, an teneatur confessarius monere, num. 6.

An male faceret confessarius tunc admonendo, num. 7.

Quid si coniux qui est in ea bona fide negaret ex alia causa delictum, an possit dicere confessarius, ut reddat debitum, num. 8.

& ibi, an possit dicere illum esse verum coniugem?

Quid, si ea ignorantia inuincibilis est iuris diuini, & naturalis, num. 9.

Quid si est in damnum proximi, ut in usura, vel detentione rei alienae, n. 10. & ibi, quid si penitens suscipiet monitionem, ne medium est difficile, quia sequetur scandalum, aut infamia?

An possit confessarius differre in aliud tempus hanc admonitionem, & sit consilium paulatim monere, num. 11.

Explicatur, cap. quia circa de consanguinitate, & an dissimulatio principis inducat dispensationem, & an possit Episcopus dispensare in impedimento, cuius est obiecta dispensatio, sed est subreptitia, num. 12.

An teneatur confessarius admonere ignorantem inuincibiliter, quando est periculum ne alius admoneret, num. 13.

Quid, si penitens interroget, vel scrupulum formet, num. 14. quid si est scandalum, vel sequitur infamia publica, num. 15.

Quid si scandalum sequitur penitenti est monitionem, at postea admonitio proderit, num. 16. & quid, si possit probare confessarius impedimentum, num. 17.

Quid, si ex malitia penitenti non succurrit sententia, num. 18.

In concionibus publice audire a penitenti merita licet non possit, & aliqui scandalizantur, num. 19. & explicatur ibi, c. Ephesys, 45 dist. & cap. error, dist. 89.

IN hac disputatione aliqui distinguunt afferentes si ignorantia sit iuris diuini, teneri confessarium admonere: secus si sit ignorantia inuincibilis, facti, vel iuris humani, nec sit in damnum alicuius, & non est spes emendatæ, sed timor ut penitens scandalizetur. Sic tenet Adrianus quodlibeto 5. art. 2. à litera F, versic. ad questionem respondeo, & 4. quest. 5. de confessione, dubio 7. & tanquam probabile Bartholomæus à Ledesma de penitent. dubio 13. & videntur tenere Nauarrus Summa, cap. 22. nu. 83. & cap. si quis autem, de penit. d. 7. num. 71. & Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 15. ubi uterque dicit, dimittendum esse penitentem in illa bona fide, quando procedit ex errore iuris humani, vel facti, absque tamen præiudicio, & ex monitione esset timor scandali: ubi contrarium videntur tenere, quando est error circa ius diuinum. Immo Petrus de Soto lectione 10. de confess. ad fin. §. circa hæc omnia, ait dum ignorantia est iuris diuini, vel humani tutius esse penitentem intrin, secus ubi est ignorantia facti, & est timor infirmitatis pusillorum. Et probatur teneri confessarium admonere, quando est ignorantia iuris diuini.

Primo, quia ea ignorantia nunquam est inuincibilis, nisi

deficiente aliquo qui instruat, cum ergo possit tunc confessarius instruere, teneretur, ne ignorantia illa culpabilis sit.

Secundo, quia penitens ad confessorem accedit, tanquam ad Doctorem, & vicarium Dei, ut ab ipso instruat, quia vel est proprius pastor, vel gerit vices proprii pastoris, in comunere, alijs non posset audire confessiones, ergo infideliter agit, nisi instruat, & tacens, absolvensque penitentem errantem, videtur suo facto approbare, confirmareque illius errorem.

Tertio, nam vilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, cap. qui scandalizauerit, de regulis iuris, ergo propter scandalum penitentis, non est delitendum à veritate manifestanda.

Quarto, quia potens alios ab errore reuocare, & tacens, se ipsum errare demonstrat. cap. 2. de hæretic.

Quinto, quia D. Paulus actio. 20. inquit, *Mundus ego sum a sanguine omnium vestrum, non enim præfatus quominus annuntiarem verbum Dei vobis.* Quem textum. Diuus Gregorius, capitulo Epheljs, 43. dist. ad hoc propositum refert. Et D. Ambrosius sermo 83. inquit: *Ego interdum parcens vobis, tacere vellem, sed malo vos coniuncticia causas reddere, quam negligentia sustinere iudicium.* Et c. error, 83. dist. habetur approbari errorem, cui minime resistitur.

2 Sit prima conclusio, quoties ignorantia est vincibilis & culpabilis lethaliter, cuiuscunque iuris, vel facti sit, non potest confessarius dissimulare, quamuis admonitio non sit profutura, & quodcunque scandalum penitentis sequatur. Hanc fatentur omnes, quia cum ea ignorantia minimè excuset, penitens affectus est culpa lethali, quare si confesser dissimularet, conferret sacramentum indigno. Dixi, data opera, non posse confessarium dissimulare: quia si iudice est, an teneatur admonere. Medina, C. de cens. ff. tract. 2. quest. de confess. demandata iteranda, asserit non posse tacere, nec absolueri: verum non teneri admonere, quia cum admonitio nihil profutura sit, erit actus vanus.

Sed dicendum est teneri admonere: quia ea admonitio proderit, ut liberatus penitens, ignorantia illa cognoscat malum statum, in quo est, & forte aliquando resipiscet, & mordebit conscientia, stimulisque agitabitur. Item, ne querelas formet denegatæ sibi absolutionis. Item, quia tunc confessarius sibi muneri satisfaciet, & ita tenent Sotus, 4. dist. 18. ap. 2. art. 4. ad 2. Ledesma, 2. par. 4. q. 8. art. 4. dubio 8. Aragon. 2. 2. q. 33. art. 6. conclus. 4.

3 Maxime tamen obseruandum est, ignorantiam, cur in uno vincibilis est, posse in alio esse inuincibilem, ut bene docet Gloss. cap. turbatur, 1. quest. 4. §. notandum, verb. omnis ignorantia; quod perpendere debet confessarius ex qualitate personæ, & alijs circumstantijs, cum non omnes tentantur scire matrimonij impedimenta, immo multi sacerdotes ea ignorent. Sic Adrianus quodlibeto 5. art. 2. litera I. Sotus, num. precedenti allegatus.

Erat autem optimus inuestigandi modus, an talis ignorantia sit culpabilis, curare bono modo intelligere, an penitens credat se esse in bono statu, vel dubiam conscientiam habeat: quod prudenter faciendum est, ne ex interrogatis, aut interrogandi modo constituatur penitens in dubia fide, qui prius illam conscientiam habebat.

Potest et contingere, ut aliquando in mala fide fuerit, nunc aut in bona sit: quia forte consuluit aliquos, qui conscientiam sedant, cum docti existimarentur, & tunc repudiatus est penitens, tanquam ignorantia inuincibili laborans.

Similiter contingere potest, ut penitens fateatur se deliquisse in modo contrahendi matrimonium, ut quia clam contraxit, vel quia peccaret cum consanguinea præsentis uxoris, & tamen inuincibiliter ignoret præsentis matrimonij nullitatem, & tunc debet se habere confessarius cum illo, tanquam cum inuincibiliter ignoranti. Sic Ledesma, 2. par. 4. quest. 9. artic. 2. dubio 8. & ratio est, quia scientia speculatiua, qua coniux ille scit se peccasse cum consanguinea uxoris, non constituit in mala fide, nisi addit cognitio practica, qua noxit esse impedimentum dirimens

dirimens matrimonium, cognitio enim speculatiua cum ignorantia practica, non constituit malam fidem: vt dicimus hoc lib. 1. disp. 41. num. 8.

4 Secunda conclusio, si pœnitens ex conscientia erronea credat aliquid esse peccatū lethale, tenetur cōfessarius admonere. Constat, quia eam manifestè probat argumentum secundum, quod nu. 1. proposui. Item quia quilibet alius tenetur lege charitatis docere, ne rōne huius ignorantie multa peccata lethalia, quę re vera talia non sint, admittat: ergo à fortiori tenetur cōfessarius, cui instruendi munus incumbit. Sic Henriquez lib. 6. de pœnitentia, cap. 28. n. 1.

5 Tertia conclusio, cuiuscunque iuris ignorantia inuincibilis sit, aut facti, si spes probabilis sit, fore vt monitio proficit, sine graui scandalo, & detrimento, tenetur cōfessarius admonere pœnitentem: vt si norit cōfessarius matrimonium esse nullum, & potest facillè pœnitens dispensationem impetrare, & credit fore, vt adhibeat diligentiam ad impetrandum, nec est periculum vt interim accedat ad uxorem, sciens iam non esse suam. Probat, quia munus cōfessarij est pœnitentem instruere, cum vel proprius pastor sit, vel in audiendis confessionibus proprij pastoris munus obeat, ergo cum spes proficiendi adsit, tenetur docere: quamuis enim illa ignorantia nunc inuincibilis sit, potest facillè vincibilis fieri. Crediderim tamen rarò hoc contingere, cum dispensatio Pontificis impetranda est, & longè distat Roma: quia saltem est periculum magnum incontinentie cum uxore, dum impetratur dispensatio.

Casu aut, quo tenetur admonere, nō tenetur ante absolutionē: sed satis est post, nisi cōfessarius probabiliter credat ante absolutionem profuturā monitionē, postea verò minimè. Sic Medina, C. de confessione tract. 2. q. de cōfessione dimidiata iteranda, Corduba Summ. q. 189. puncto 2.

6 Quarta conclusio, quando ignorantia est inuincibilis iuris humani, aut facti, absque tertij præiudicio, non tenetur cōfessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur utilitas, quia sequetur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas: quia verbi gratia, coniux vult recedere cum scandalo alterius ignorantis impedimentum, vel vult persistere in matrimonio obtenta dispensatione, & alter nolet denuò consentire, vel permancbunt in diuturno concubinato coniuges illi. Exemplum sit in ignorantia facti: bona fide aliquis contraxit præmissa sufficienti indagine mortis prioris coniugis, scit cōfessarius, vel aliquis alius viuere. Erroris autem iuris, sit exemplum: habuit quis rem ante matrimonium initum, cum consanguinea vxoris intra secundum gradum, & inuincibiliter ignorans esse impedimentum dirimens, contraxit matrimonium. Probat, ergo conclusio.

Primo, ex D. Augustino, & habetur, c. si quis aut, de pœnitent. d. 7. ibi, *si se rem non tibi prodesse, non te admonerem*.

Secundo, quia frustra nititur, & nihil aliud quam laborando odium querere, extremae demeritæ est: teste Salustio.

Tertio, quia nulla lex obligat ad actus inutiles, & otiosos.

Quarto, quia sicut correctio, ad correcti utilitatem ordinatur, & illius spe cessante non obligat, ita confessio ad bonum pœnitentis tendit, ergo cessante huius boni spe, non tenebitur cōfessor admonere: ratio enim medium à fine sumitur.

Tandem, quia, nulli laqueum debemus iniicere, cap. de viduis, el. 1. 27. q. 1, sed admonere in hoc euentu, nihil aliud esset, quam laqueum, & offendiculum opponere: nam constituti in bono statu, & bona fide, cōfessoris monitione in malo, & periculoso versabuntur, quia deinceps, verbi gratia, vxor impedimenti conscia tenetur potius mortem subire, quam reddere debitum, vt dicemus disputatione sequenti, & forte vir non credet impedimentum subesse, vel non poterit ipsa detegere, ne famę detrimentum patiatur, & inde rixę, & scandala oriantur, & Ecclesia non probato impedimento, compellet. Et ita tenent omnes Doctores allegati, nu. 1, & ultra illos docent Medina, C. de confessione, tract. 2. quest. de confessione dimidiata iteranda, Sotus 4. d. 18. q. 2. art. 4. ad 2. Cano 14.

lectione de pœnitent. par. 1. §. 5. atque hic ego intelligi volo, sine, fol. 101. Ledesma, 2. par. 4. q. 8. art. 4. dubio 8. Corduba Summa, q. 189. punct. 1. & 1. lib. 1. Questionarij, q. 11. in fine, & art. 2. col. penult. d. 2. Angles Floribus, 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. difficultate 8. concl. 3. Frater Medina, lib. 2. Summa, cap. 3. regul. 2. in fine, fol. 163. col. Henricq. lib. 6. de pœnit. c. 27. nu. 4. & c. 28. nu. 1. cōmento, litera B, Bartholom. à Ledesm. de sacramento Pœnitentie, dub. 13. Manuel de ordine iudiciario, c. 9. n. 4. & 1. to. Summa, c. 62. nu. 13. & bulla crucia, §. 13. nu. 6. vers. *lo tercero*. Aragon. 2. 2. q. 33. art. 6. conclus. 2. Ludou. Lopez, 1. par. instructorij, cap. 27. §. ad prudentiam quoque cōfessoris.

Quod verum esse credo, non tātum vbi iam cōtractum est matrimonium, sed etiam ante illud contractum: si, n. cōfessarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & probabiliter credat fore, vt monitis nō acquiescat, nec fidem adhibeat, & lesa conscientia matrimonium sit contracturus, & maxima difficultate, magnoque scandalo suborto possit à matrimonij cōtractu desistere: prudētissimè cōfessarius ager si taceat. Quod probant omnes rationes adductę, & clarè sentit Nauar. cap. si quis autem, de pœnit. d. 7. num. 73. vbi ait, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio, bona fide credebāt esse legitimas, cum tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant, ne quos ignorantia excusabat, constitueret in mala fide, & nihilominus vtentes dispensatione, peccarent, & concludit statim posse cōfessarium absoluerè pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat monitionem non profuturam: vbi clarè Nauar. loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualidę aliqui contrahere volebant.

7 Immo tenetur cōfessarius in casu præcedentis conclusionis tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, prabeatque peccandi ansam, his qui in bono statu sunt. Sic Adrianus 4. de confessione, quest. 5. dubio 7. Ioan. à Medina, Sotus, Cano, Angles, quos retuli, num. præcedenti: Nauar. cap. si quis autem, de pœnitent. d. 7. num. 72. & Summa, cap. 22. num. 83. Corduba Summa, quest. 189. puncto 3.

8 Dubitabis tamen, vtrum coniugi neganti debitum ex alia causa, existentique in prædicta ignorantia inuincibili valoris matrimonij, possit cōfessarius præcipere vt debitum reddat: videtur, n. non posse, quia nouit cōfessarius nō esse legitimū matrimoniū, & ita pœ vera nō teneri reddere, ergo præcipiēs vt reddat, præcipit fornicationē, quę intrinsecè mala est. Et cōfirmatur, quia nō licet cōplacere in actu intrinsecè malo, excusato pp ignorantiam, qualis est iste, & ita Sotus, 4. d. 18. q. 2. art. 4. ad 2. ait non posse cōfessarium monere prædictū coniugem, vt reddat, sed tm̃ in genere debere dicere, cōiuges teneri reddere debitum.

Sed fateor me non assequi, quid distet inter hæc, reddere debitum, vel vxor tenetur reddere debitum: cum vterque loquendi modus ad eundem scopum tendat, nimirum ad inducendum coniugem illum, vt reddat debitum, & si inducere verbis directis, culpa esset, nō ea vacaret, verbis indirectis inducere, si quidem ex parte cōfessarij eadem est intentio in vtroque loquendi modo, & pœnitens idem prorsus intelligit. Præterea, quia cū pœnitens relinquendus sit in illa ignorantia, peccat lethaliter ea supposita non reddendo, ergo cōfessarius tenetur non absoluerè, nisi proponat se deinceps redditurum, ergo potest cogere vt recedat, & ita cōfessarius non præcipit rem malam, sed rem debitam suppositis circumstantijs occurrētibus. Et cōplacere in actu malo excusato propter ignorantiam, tunc quidem illicitū est, qñ actus ille non honestatur attētis circumstantijs, quę tunc occurrūt, secus quando honestatur, debitumque est: vt contingit hic, & ita satisfactū manet argumentis contrarijs. Et hanc partem tenent Ledesma. 2. p. 4. q. 8. art. 4. dubio 10. ad finem, Corduba Summa, quest. 189. punct. 1. Henriquez, lib. 6. de pœnitent. c. 27. nu. 5. vbi benè addit non mentiri cōfessarium dicentem, illum esse suum coniugem: cum reputatione sit sicut verū dixit Virgo Lu-

et cum Iesu iuuento in templo dixit, *Ecce pater meus, & ego, dolentes querebamus te*, cum tamen Ioseph non esset verus pater, sed sola reputatione.

9 Quinta conclusio, idem dicendum est contra authores primæ sententiæ relatos, num. 1. quamvis ignorantia illa sit circa ius diuinum, & naturale: si. n. probabiliter credat confessarius cōsiliū non profuturum, tenetur nō admonere, quando ea ignorantia inuincibilis est: quia rationes conclusionis præcedentis, quas attuli, nu. 6. atque probant, siue ignorantia sit circa ius humanum, siue circa diuinum, & ita tenent Ioannes à Metina, Sotus, Cano, Ledesma, Henriquez, Bartholom. à Ledesma, Aragoi ibi allegati: Corduba Summa, quest. 189. puncto 1.

10 Sexta conclusio, idem dicendum est, quamvis peccatum illud per ignorantiam inuincibilem excusatum, sit in detrimentum proximi: tenetur enim confessarius tacere probabiliter existimans fore, ut sua monitio nō proficiat: verbi gratia, pœnitens bona fide possidet primogenium, quod confessarius nouit iniuste possidere, & credit nihil profuturam monitionem, quia est difficillimum relinquere illud, vel videt pœnitentem teneri restituere, & ignorantia inuincibili excusari, monitūque non restitutum, tenetur tacere. Hæc cōclusio similiter est contra authores primæ sententiæ. Sed probatur rationibus quartæ conclusionis, allatis, num. 6. & tenent Ioannes à Metina, & Cano, ibi citati: Ledesma, 2. p. 4. q. 8. art. 4. dub. 9. Henricus lib. 6. de pœnitentia, cap. 27. nu. 4. Corduba summa, q. 189. puncto 1. & 6. & addit bene Ioan. à Metina etiam si peccatum illud in proximo detrimentum sit continuatum: ut si quis exerceat vsuras, laborans ignorantia inuincibili, quia alios consuluit, & videat confessarius se monendo nihil profuturum, ut restituat: acquisita, nec ut abstinat in futurum, tenetur tacere, propter easdem rationes. Et omnia dicta in hac conclusione, & duabus præcedentibus vera sunt, quando credit cōfessarius fore, ut pœnitens libenter monitionem suscipiat, at videt remedium esse difficillimum, ut si scandalum, & notabilia infamia inde sequatur, & ita cōset quidā neotheologi docti.

11 Hinc inferitur, à fortiori quando pœnitens sub lethali culpa tenetur ad aliquid adeo difficile, ut cōfessarius credat illum tunc æquo animo minime recepturum, & alia vice melius suscepturum: excusaturque ignorantia inuincibili, posse tūc tacere, & in opportunius tempus differre. Immo prudenter agunt cōfessarii, dum non omnia, ad quæ pœnitens tenetur, simul, & prima vice aperiant, ne deterritus omnino abstinere à confessione, sed paulatim debent eum docere ea, ad quæ tenetur.

12 Ex dictis inferitur intellectus ad c. quia circa, de consanguinitate, ubi consultus Innocentius Tertius de quibusdā, qui subrepticia dispensatione matrimonium contraxerunt, sic respondet: *Disimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta cū e. separatione graue videas scandalū imminere.*

Hunc textum quidam intelligunt, ut dissimulatio illa Pontificis dispensationem inducat, ratione cuius illos coniuges tutos esse in priori matrimonio, quod inuadū erat, intendat. Quod si obijciatur, c. cum iā dudū, de præbendis, ex quo contrat principis dissimulationē non inducere dispensationē, respondēt aliud esse impunitatē, ac factō principem tollerare, tūc enim non inducitur dispensatio, iuxta d. c. cum iam dudum: aliud verò, respondendo dicere, tolleramus, vel tolleratur, tunc enim dispensat, iuxta d. cap. quia circa, ubi in fine, Glossa tradit hunc intellectum, & ibi Innoc. in fine, Hostien. super verbo dissimulare, Ioan. Andr. num. 3. Cardinalis paulo post principium, Abb. ad finem, Henricus, nu. 2. Alexander de Neou n. 12. Præpositus, n. 7. idem Abbas, c. nisi, num. 9. de præbend. Decius, cap. 1. nu. 4. de exceptio. Felyn. c. 1. de tregua, & pace, num. 11. declaratione 5. versic. limita hoc tripliciter: Roman. conf. 307. n. 4. Syluester verb. lex, q. 6. ad fin. Brunotus in compendio resolutionum littera M. verbo, matrimonium tolleratur.

Sed hic intellectus prorsus displicet, quia textus solum habet Episcopum dissimulare posse, ut remaneant illi in matrimonio, mediante dispensatione subrepticia contra-

cti, si ex separatione graue imminet scandalum, ergo non dispensat Pontifex. Secundò, quia etiam si illa dissimulatio vincta dispensationis obtinisset, oportet, ut licet permaneret in matrimonio, denuò illud inire, nec ex sola dispensatione, posse, ut illi permanere in matrimonio: ut dixi in hoc secundo libro, disput. 3. n. 2. sed Pontifex tantum dicit esse tacendum, & dissimulandum, ergo minime dispensat.

Alij verò intelligunt hunc textum, ut concedatur Episcopo facultas reualidandi dispensationem, impetratam ex falsa causa: quando virtute illius contractum est matrimonium, & c. à scandalum in separatione. Sic Speculator, tit. de dispensat. 9. nunc de Episcoporum, n. 17. versic. 144. Selua beneficiarum 4. p. q. 7. nu. 140. Bertachinus tract. de Episcopo lib. 4. p. 2. q. 49. nu. 139. versic. 141. Conradus in templo iudicum, lib. 2. cap. 5. de Episc. §. 4. nu. 10. versic. 140. Guerrero de potestate Pontificis, c. 17. versic. 127.

Sed hic intellectus etiam displicet, quia textus nihil de dispensatione agit, sed tantum dissimulandum esse dicit, ut illi, permittant ut in priori matrimonio. Si autem concederet Episcopo dispensandi facultatem, prius dispensaturus esset, & dispensatio, re concessa ineundum esset matrimonium.

Alij intelligunt, ut dispensationem illam legitimā fuisse, quia falsa causa expressa, fuit solum impulsiva, vel secundo, dicunt in eo casu speciali concessisse Pontificem Episcopo dispensandi facultatem, dummodò obtenta dispensatione iterum illi contraheret. Sic Corduba summa, q. 45. puncto 1. in fine, §. *mae est altera ratio.*

Sed vterque modus intelligendi corrumpit. Prior, quia si dispensatio legitima fuisset, quamvis scandalum minime sequeretur, dissimulandum esset: quia matrimonium validum erat: Pontifex autem propter graue separationis scandalum, dissimulandum esse dicit. Posterior iam corrumpit, quia nec dispensationis, nec iterata matrimonij celebrationis Pontifex meminit, sed solum silentium, & dissimulationem induxit.

Legitimus ergo sensus est iuxta tradita in 4. concl. & sequentibus, ibi enim coniuges bona fide existimabant se legitime coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum, quare propter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque in matrim. illo putatio, & inuincibili ignorantia excusato, permittendos esse. Sic Goffredus, quæ referunt, & sequuntur Adria. quodlibeto 5. art. 1. littera E, versic. sed circa hæc dicta, Metina, C. de confessione tract. 2. de confessione diuiniata iteranda, versic. corollarie sequitur ex dicto, Nau. c. si quis autem, de pœnit. d. 7. à nu. 67. vsque ad 72. & lib. 1. cōsiliorū, in 1. editione, tit. de temporibus ordinandorum, conf. 9. nu. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 15. Corduba summa, q. 189. puncto 1. versic. *alo qual late*, Aragon. 1. 1. q. 43. art. 6. conclusionem 3.

13 Sunt tamen intelligendæ. Quarta, quinta, & sexta conclusio, nisi verisimiliter credat confessarius aliunde submouendam esse ignorantiam, ab alio scilicet cōfessore, qui imprudenter medebitur illi malo: tunc enim consultius esse ignorantem admonere, nisi remedium sit intollerabile. Sic Cano relectione de pœnitentia, p. 5. fol. 101. col. 2. §. id verò intelligendum est. Sed credo non esse necessariam hanc limitationem: quia moraliter casus euenire nequit, & esto possibilis esset, confessarius hic bene munus suum obiret tacendo, culpæ autem alterius imprudentis imputanda esset admonitio.

14 Secundò intelligendæ sunt, nisi pœnitens dubius interrogaret confessorem, vel virum doctum de re illa, tunc enim tenetur veritatem aperire, quamvis profutura non sit, quia iam conscientia pœnitentis læsa est illo dubio, & taciturnitatem confessoris, vel viri docti prudenter posset pœnitens in suum fauorem interpretari: quare taciturnitas illa esset erroris approbatio. Sic Sotus, 4. d. 18. q. 2. ar. 4. ad 2. Ledesma, 2. p. 4. q. 8. art. 4. dub. 8. Angles Floribus, 1. p. q. 3. de confessione. ar. 4. difficultate 8. cōcl. 1. Lud. Lop. 1. p. instructo-rij, c. 27. §. ad prudentiam quoque cōfessoris, Corduba summa quest. 189. puncto 1. Henriquez lib. 6. de pœnitentia, c. 27. num. c. Aragon. 2. 2. questio. 33. art. ... conclus. 4. Bartholomæus à Ledesma de pœnitentia, dubio 13. Frater Meti-

na lib. 2. summæ, c. 3. regulæ 2. in fin. Manuel 1. tom. summæ, 2. editione, c. 62. nu. 13.

Immo aliqui ex his idem dicunt, si penitens tanquam scrupulū quo agitur, id falsus fuerit. Sic Sotus, Angles, Aragon, Bartholomæus à Ledesma, Ludouicus Lop. ibi.

Sed verius est, quando solus est scrupulus posse confessarium tacere, vel respondere ut deponat scrupulum: quia scrupulus non aufert bonam fidem, & ignorantiam inuincibilem, sed solum quando conscientia dubia est ex insufficienti fundamento. Sic Corduba, & Henriquez proxime citati.

95 Tertiò intelligendæ sunt, nisi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis: tunc enim tenetur confessarius admonere, quia præferendum est bonum commune priuato, & quamuis fructus in eo minimè speretur, consuetur tamen bono communi. Sic Henriquez lib. 6. de penitent. cap. 27. nu. 4. Exemplum sit, est parochus qui inuincibiliter putat subditos solum teneri, scire articulos fidei, vel habet errorem in fide, aut moribus, tenetur confessarius illum admonere quicquid inde sequatur, ne errore illo bono communi omnium sibi commissarum noceat.

Vnde fit ut si esset scandalum, publica que fama nullitatis matrimonij, teneatur confessarius admonere, quia talis ignorantia est contra bonum commune. Sic Adrianus quodlibeto 5. art. 2. litera I, & 4. q. 5. de confessione, dubio 7.

96 Quartò intelligendæ sunt, nisi scandalum penitenti sequatur ex admonitione, momentaneum sit, si enim quauis tunc admonitionis fructus nō speretur, breui tamē spes est illum subsequendum: tenetur confessarius admonere. Sic Adrian. 4. q. 5. de confessione, dub. 7. vers. ad 3. dico, Medina, C. de confessione tract. 2. q. de confessione dimidiata iteranda, Cano relectione de penit. p. 5. fol. 101. id verò intelligendum est, Corduba summa, q. 189. puncto 3. Addunt & benè Medina, & Corduba præstare post absolutionem admoneri, ne turbatione, gratia, & fructus sacramenti impediatur.

97 Quintò intelligendæ sunt, nisi confessarius sit proprius pastor, possitq; impedimentum probare: tunc enim tenetur admonere, & si penitens minimè acquiescat, tenetur superiori denunciare. Sic Albericus in suo dictionario, litera C. verb. confessor. 2. vers. quid si presbyter, Rosella confessio sacramentalis, 12. nu. 16. Syluest. confessio. 3. q. 12. & videtur sentire Nauar. c. si quis autem, de penit. d. 7. nu. 72, & summa, c. 12. nu. 83, ait enim non teneri confessarium admonere, quando ipse solus nouit impedimentum, ubi contrarium videtur sentire, quando alij sciunt, quibus probare illud possit.

Sed hoc non placet, quia Episcopus erat, cui scribit Innocentius III. cap. quia circa, de consanguinitate, facileque poterat de nullitate dispensationis convincere coniuges illos, & tamen scribit Pontifex dissimulandum esse, ut constat ex intellectu tradito. nu. 12. ergo proprius pastor tacere etiam debet, quauis impedimentum probare possit, quando fructus non speratur, sed scandalum separatis coniugibus.

98 Denum intelligendæ sunt, quando scandalum quod timetur ex admonitione, proueniret ex infirmitate, & quia non possunt commodè coniuges separari, propter damna inde confurgētia, secus si proueniret ex malitia coniugum. Sic Antonius à Corduba summa, quæst. 189. puncto 3.

Sed non placet, & adhuc in hoc casu oppositum credo: quia rationes pro quarta conclusione, nu. 6. allatæ, contrariū probant: cum enim admonitio illa in penitentis bonum ordinetur, quoties id non speratur, sed damnum, eiusque ruina timetur, cessare debet.

99 Vltima conclusio, doctor publicus, siue cōcionator tenetur publicè veritatem docere, licet fructus alicuius priuati non speretur, sed scandalum: quia doctrina ea ad bonum publicū ordinatur, quare propter priuatum malum nō est intermittenda. Et hoc probant testimonia D. Pauli, & D. Ambrosij, & cap. Ephesij, 4. d. & capit. error, dist. 83. quæ attuli pro priori sententia, numero 1. ad illam sententiam confirmandam: quæ omnia de Doctore publico intelligenda sūt. Sic Sotus, 4. d. 18. q. 2. art. 4. ad 2. Cano relectione de penitentia, p. 5. fol. 101. 5. testimonia verò, Bartholomæus

à Ledesma de penitentia, dub. 13. Ledesma, 2. p. 4. q. 8. ar. 4. dub. 8. Aragon. 2. q. 33. art. 6. concl. vltima, Manuel de ordine iudiciali, c. 9. nu. 4. Animaduertunt tamen, & benè Sotus, & Ledesma, & Bartholomæus à Ledesma, si timeretur pusillorum in tota Republica scandalum, in aliud tempus differendam esse eam doctrinam.

10 Ad argumenta proposita, nu. 1. ad primum dic, antecedens esse verum, quando penitēs dubitaret, teneretur enim data opportunitate consulere doctiores, quando autem minimè dubitat, nil est quod ipsum urgeat ad interrogandum.

Ad secundum dic, concludere teneri cōfessarium admonere, quando fructus in penitente speratur, secus eo cessante: quia monitio illa ad bonum ipsius ordinatur.

Ad tertium dic, eam regulam vtilius scandalum, & cetera, intelligi sic, quādo aliquid sine peccato mortali fieri non potest, vel omitti, faciendum non est, vel omittendum propter scandalum: secus quando fieri potest, vel omitti absque peccato, & ita explicatur, c. 2. ad finem de noui operis nuntiatio, iuncta Glos. verb. dimittenda, & ita etiam explicat. D. Tho. 2. 2. q. 43. art. 7. in corpore.

Ad quartum dic, illum textum loqui de errore culpabili, secus de inuincibili.

Ad quintum, constat ex dictis num. precedenti.

DISPUTATIO XXXIX.

Verum coniux occultæ nullitatis matrimonij conscius, quia scit priorem virum superstitem esse, vel præsentem esse sibi affinem, dum non cessat impedimentum morte prioris viri, vel dum non impetratur dispensatio alterius impedimenti, possit in eo matrimonio perseverare, ad vitanda scandala, quæ ex separatione sequentur, vel mortem sibi inde imminentem, aut quia ex cōmunicatione compellitur ab Ecclesia?

S V M M A R I V M.

Quot sint quæstiones disputanda, nu. 1. & referuntur tres sententia, nu. 2. 3. & 4.

Impugnatur prima sententia nu. 5. & secunda num. 6. & tertia, num. 7.

Dilectantes implicatiua, quid importens, nu. 6. & ibi, erubescimus sine textu loqui.

Coniux sciens impedimentum nullo timore, quamuis excommunicetur, potest reddere debitum, nu. 8.

An verè coram Deo ille coniux excommunicatus sit, & generaliter quando innocens excommunicatur iuxta allegata, & probata, nu. 9. & explicatur, c. literas, de rest. spoliar. An si impedimentum cessarit, teneatur hic coniux obedire Ecclesie denovo contrahendo, nu. 10. & an teneatur obedire quæ ad cohabitationem, nu. 11. Vbi an fidei professus teneatur verè profiteri Ecclesie precipiente.

Soluntur argumenta, & explicatur, cap. duo mala, d. 13. n. 12. An sit bonum medium, fugere dum impetratur dispensatio, num. 13.

Potest esse remedium impetrare si matrimonium sit ratum, dispensatione Pontificis, vel ingredi religionem, & an teneatur is coniux ingredi, nu. 14.

Item perere dinortium si causa subsistat, nu. 15. & an possint illi simul habitare tanquam fratres, vel an possit femina pari concubitus, non se accommodando, nu. 16.

An possit his consuli Episcopi dispensatione? remissive, nu. 17.

1 D Vplex quæstio agitanda est: altera, an excusetur coniux impedimenti conscius à culpa, reddendo debitum, ad vitanda maiora damna. Altera, si hoc non liceat, quo in medio uti possit ad ea damna vitanda.

Quæstio

2 **Q**uestio prima, utrum coniux impedimenti conscius occultus, possit reddere debitum, dum ab Ecclesia compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, nisi reddat? tres sententiae sunt, prima ait licere coniugi illi reddere, excusarique à culpa ob Ecclesiae praeceptum.

Probat, primò quia licet re vera nò sit matrimonium, ex parte vnius, ex parte tamen alterius, matrimonium est, & copula est licita, excusante illum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet, ergo alter reddens debitum, non consentit in opus peccati, sed in opus iustitiae.

Secundò, quia æquè intrinsecè malum est occidere innocentem, ac accedere ad non suam, sed illud licet iudici, quando iuxta allegata, & probata est nocens, secundum veriorē sententiam, ergo hoc pariter licebit, quando secundum allegata, & probata sunt illi veri coniuges.

Tertiò, quia peccatori occulto publicè petenti, tenetur Parochus ministrare sacramenta, quamuis aliàs sacrilegium esset, ergo similiter, licet sit peccatum accedere ad non suam, si tamen occultum est non esse suam, & vir bona fide debitum petat, in foro Ecclesiae licebit ei reddere.

Quartò, quia ex duobus malis minus est eligendum, cap. duo mala, d. 13. sed minus malum est reddere debitum mandato Ecclesiae, quam id denegare: hoc. n. est crimen inobedientiae, ex eoque scādala, & vxoricidium sequentur: illud autē est crimen fornicationis, q. minus est. Et confirmatur, quia licet fornicationem admittere, sit intrinsecè malum, non tñ est id permittere, imò est licitum ad vitanda maiora mala: qua rōne meretrices permittuntur: ergo, quamuis nò liceat huic coniugi petere debitum, q. est facere, licebit tñ permittere, vt vir vratur suo corpore, reddēdo ei debitum, ad maiora damna vitanda. Hanc tenet Magister, 4. d. 38. in fine, Hugo de Sancto Victore de sacramentis, p. 1. c. 9. & aliqui recēiores (vt refert Metina, C. de restitutione, q. 19. ad finem, in solutione ad 2. rationem:) Idem Sepulveda libello de bonè viuēdi instituto. c. de mēdacio, & Greg. Lop. l. 2. tit. 3. p. 4. verbi *quanto à Dios*, dubius in hac quæst. relinquit cogitandū, & tempore Soti tenuit eādem sniam alius Theologus, quē ipse tacito nomine refert, 4. d. 28. q. 1. ar. 2. ad 3. Et ex Iurisperitis idem tenet Hostiens. Summa, tit. de coniugio seruor. nu. 8. vbi dicit virū certum de vxoris seruitute posse pendente lite, Ecclesiae praecepto compulsum, reddere debitū, imò & exigere ab illius vxorio: cum tñ cōstet id nò esse matrimonium, idem tenet Perez, lib. 5. ordinam. tit. 4. l. 1. fol. 16. 9. dubium est, vbi dicit cōiugem impedimēti cōscium debere tacere, qñ id probare nequit, nec inuenitur medium ad dissoluendum matrimonium.

3 **S**ecunda sententia est, cum distinctione hac, si impedimentum dirimat matrimonium iure naturali, tunc nullo modo potest coniux impedimenti conscius reddere debitum, quantumcunque per Ecclesiam probationis defectu compellatur: si verò tñ dirimat iure Ecclesiastico, potest. Ratio disparitatis est, quia in impedimentis iure naturali dirimentibus nequit Ecclesia dispensare, & ita non potest inter eos cōstare matrimonium, quare copula illa erit fornicaria: at cum possit dispensare in impedimentis iure humano dirimentibus, eo ipso q. Ecclesia cogit reddere debitum viro impedimento ignaro, cōsetur per Episcopum dispensare in eo impedimēto, & ita cōualidabitur illud matrimonium, ac subindē non peccabit reddendo, nec petendo. Hanc refert Innocent. III. cap. literas, de restit. spo. liat. inter alias, quas ibi refert, & subdit, *Nos nullam harum sententiarum reprobamus*: & Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. refert quosdam hoc sentire. Et pro eādem snia refertur Host. c. proposuit, de coniugio seruor. sed nò inueni vbi eā tēneat, & Adrianus quodlibeto 1. art. 3. ad 3. in fine, relata hac snia dicit senescire, vbi reproberetur ab Ecclesia, & expressius quā alij hāc tenet Henriq. lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. in cōmento littera K, & ait fauere huic sniæ Nauar. & Corarr. in locis per ipsum allegatis: sed neuter illi fauet.

4 **T**ertia sententia est Philarci de officio sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. c. 14. & 15. vbi duo dicit. Alterum est illo c. 14. quod si coniux impedimenti conscius nequit consensum

nouum extorquere, neque indirectè, obiecta dispensatione, sine periculo vitæ propriae, vel aliorum, potest Pontif. dispensare, vt satis sit is tacitus cōsensu, quo alter coniux impedimēti ignarus accedit affectu vxorio, & in fine eius capituli dicit non sufficere in hoc casu significare Pōtifici impedimētū, sed esse & necessariū exprimere non posse absque periculo peti nouū cōsensum, vt in eo dispēset. Probat, quia vigore huius taciti cōsensu ante Tridentinū spōsalia transibāt in matrimonium, eo q. Ecclesia praeſumebat eā copulā affectu vxorio haberi, cap. is qui fidē, de spōsal. sed in hoc casu multò maior est praeſumptio q. vir eo affectu accedat, cū. n. putet suam esse vxorē, manifestū est affectu vxorio accedere: ergo à fortiori in hoc casu potest dispensare.

Secundò quia, quādo duo iura concurrunt, fortius praeualeat, sed hic concurrunt duo iura, alterum ad matrimonium requiri nouum consensum liberum, cum. n. ablato impedimēto valere incipiat, tunc debet adesse nouus consensus: alterum verò, de vita, & fama tuenda, sed hoc est fortius, cum sit cuiuscunque iuris naturalis finis, & nequit seruari si alterius nouus consensus exquiratur, ergo ius naturæ superueniens fortius, faciet vt prior consensus licet inualidus, ita cōfirmetur, vt non sit opus illum denuo formaliter elici. Et confirmatur, quia quādo impedimentum dirimens, est solo iure Ecclesiastico statutum, consensus praestitus solo iure Ecclesiastico nullus, ergo solo iure Ecclesiastico est renouandus, & subindē poterit Pontifex dispensare, ne renouetur, & praeualebit illi iuri Ecclesiastico ius naturæ de vita, & fama conseruanda.

Alterum quod dicit Philarcus, d. cap. 15. est, si impedimentum sit de iure naturæ, & indispensabile, occultum tamen, & ab altero coniuge ignoratum, nec alter potest impedimētum derogare absque vitæ periculo, quamuis Pontifex nequeat dispensare, vt matrimonium contrahatur: at declarare potest ob bonam alterius fidem, & feminæ periculum, licere reddere debitum, sed nò petere, & dum hac declaratio impetratur, si mulier nequeat separari, nec aliquam negandi debitum excusationem proponere, absque vitæ, & famæ periculo, probabile est posse reddere, & non petere, & probat argumentis prioris sententiae.

5 **S**it tamen prima conclusio, prima snia est falsissima, & valdè in fide periculosa. Probat, primo, ex cap. inquisitioni, de sentent. excommuni. ibi. *Credimus respondendum, utrum alter coniux pro certo sciat impedimētum coniugij, propter quod sine mortali non valet carnale commercium exercere, quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo: sed credat. In primo casu, debet prius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium, peccatum operari mortale, & c. literis. de restit. spo. libi, Perre cū mulier, qua cōsanguinitatis habet notitiam, proferunt in gradibus quo lex diuina prohibuit, non possit vir sine peccato mortali carnaliter commisceri, frustra in tali casu adiudicauerit, & iustitio spoliato. cum illa cōtra Deū nò debeat iudici in hoc obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere. & ad finem, cū dixisset textus reddendam esse viro, donec probet impedimentum, subdit, ad restitutionem plenariam debet Ecclesiastica censura compelli: quam tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter sustinere.*

Secundò probatur, quia inde sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, vt praeipienti superiore, vel ad vitandum vitæ vel famæ periculum: quod sanè videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala: sequela autem probatur, quia fornicatio est accessus ad non suam, sed coniux impedimenti conscius, certò scit non esse suam, ad quam accedit, ergo certo scit se fornicari: si ergo accedere licet reddendo debitum, licebit subindē in eo casu fornicari.

Tertiò, quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti, ad cauendum maius peccatum; nihil enim aliud est, quam id quod non licet: nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali euentu: quia licet hoc verum sit de peccatis, quæ talia sunt, quia prohibita, at de peccatis quæ suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, vt est fornicatio, hoc dici nequit. Et ita ex Theologis tenent D. Thom.

4. dist. 17. quest. 1. art. 2. quest. 4. in fine, & d. 38. in finali-
bus verbis, D. Bonavent. ead. dist. 38. in expositione literæ
Magistri, sine. Durandus ead. d. 38. in initio, in expositione
eiusdem literæ, Richard. ead. d. in fine, Palud. 4. d. 36. q. 1.
art. 2. nu. 15. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. ante §. 1. & c. 3. §. 2.
Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Metina, C. de restitut. q. 19. ad
finem, in solutione ad 2. rationem. Victoria Summa, de ma-
trim. num. 264. Petrus de Soto lect. 3. de matrim. ante
§. requiritur ergo, Sotus 4. dist. 17. q. 1. art. 3. vers. quo er-
go gradatim, & d. 18. q. 1. art. 2. ad 3. & d. 37. q. unica, art.
ultimo, in fine, Ledesma 2. p. 4. q. 48. art. 2. Veracruz 3. p.
Speculi, art. 18. conclus. 1. Corduba lib. 1. Questionarij, q.
11. ad finem, §. penult. Petr. de Ledesma, de matrim. q. 45.
art. 4. dubio 2. & omnes alij neothetici. Et ex iurisperitis,
Glos. cap. literas, verb. tolerare, de restitut. spoliat. & cap.
inquisitioni, verb. humiliter, de sentent. excommun. & ibi
Hostiensis, super verb. verum, Io. Andr. nu. 6. Anton. nu. 17.
Cardin. q. penult. Anchar. nu. 3. Turrecremata, cap. cuius
rei, 29. q. 2. & c. si virgo, 34. q. 2. Rosella, verb. impedimen-
tum, impedimento 1. nu. 8. Angel. verb. debitum, nu. 18. &
matrimonium 2. nu. 15. Syluest. matrimonium 2. q. 15. &
matrimonium 4. q. 8. & matrimonium 6. q. 4. & verb. de-
bitum, in fine, vbi Armilla in fine, Tabiena matrim. 4. q. 11.
nu. 12. Nauar. Summa, c. 16. n. 39. & Summa Hispana, c. 22.
nu. 76. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 7. & ex his Doctori-
bus vocat falsam, primam sententiam. D. Th. & Durand. & alij
dicunt esse erroneam, vt Corduba, & Petrus de Ledesma.

6 Secunda conclusio, secunda sententia nullo modo pla-
cet. Probat, quia cap. inquisitioni, de sentent. excomm.,
indistinctè loquitur de impedimento, & dicit nullo modo
impedimenti conscius posse reddere. Et cap. literas, de
restitut. spoliat, dicitur conscius consanguinitatis, præfer-
tim in gradibus diuina lege prohibitis, non posse reddere.
ergo idem clare sentit textus in gradibus humana lege
prohibitis: nam dictiones implicatiue, vt sunt, maxime,
præsertim, etiam implicanti idem esse in casu contrario, li-
cet in illo fortior militet ratio: vt ex multis latè probat
Euerardus loco à natura dictionis implicatiuarum, nu. 1.
Gutier. alios referens lib. 1. Question. canon. cap. 26. nu. 5.

Item, quia stante impedimento iure humano dirimente, id
matrimonium est irritum, ergo si illius coniux conscius red-
dat debitum, accedit ad non suam, & ita fornicatur: nec obstat
dicere Ecclesiam dum cogit ad reddendum, censeri dispensare
per Episcopum in eo impedimento: quia sine textu, & fir-
ma ratione id asseritur, & erubescimus sine textu loqui, l.
dissentientibus, ibi. *Nihil præcipit iuris constitutio*, & ibi no-
tat Alber. C. de repub. l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim.

Præterea, quia aliàs detecto postea impedimento alteri
coniugi non essent separandi, nec procuranda esset dispen-
satio: cum iam Ecclesia dispensarit, eo ipso, quod reddere
coegit, & firmatum sit matrimonium.

Item, quia Ecclesia procedit ex falsa præsumptione, qua
iuxta allegata, & probata credit illud matrimonium valere,
& ob id cogit reddere debitum, & eodem modo cogit, siue sit
impedimentum illud occultum iuris diuini, siue humani,
ergo per eam coactionem nullo modo dispensare in impe-
dimento intèdit, si quidem coactio illa cōtendit, vt coniux
obligationi respoñdeat reddēdi debitum, quam Ecclesia cre-
dit habere, non autē vt denuo matrimonium conualecat.

Deinde, quia esto veller Ecclesia ea coactione dispensare
in impedimento, non subindè liceret coniugi sic coacto
reddere debitum. Quia esset necessarius nouus vtriusque
consensus, vt id matrimonium redderetur validum, vt dixi-
mus hoc 2. lib. disput. 3. nu. 2. Hanc tenent D. Anton. 3. p.
tit. 1. cap. 3. §. 2. Palud. Metina. Couar. num. præcedenti al-
legati, & fauent reliqui Doctores, quos ibi retuli, vniuer-
saliter enim ferè omnes illi de impedimento loquuntur.

7 Tertia conclusio, tertia sententia est falsissima quoad
vtrumque dictum. Probat, quia cum Ecclesia nequeat
defectum consensus ad matrimonium requiriti, supplere,
vt probauimus hoc 2. lib. disp. 27. num. 2. Sed is debeat ab
ipsismet cōtrahentibus præstari, si tacitus ille cōsensus per

copulam, altero impedimenti ignaro, satis non est ex se ad-
prius matrimonium inualidum, ratificandum, non poterit Eccle-
sia dispensatione efficere, vt satis sit: ergo primum dictum
illius sententia, falsum est. Secundum autem, falsum esse con-
uincitur, rationibus quibus impugnata est prima sententia.

8 Ex his infertur tanquam certissimum tenendum esse,
coniugem nullitatis matrimonij cōscium ob impedimen-
tū dirimens, siue diuino, siue humano iure, in nullo euentu
posse reddere debitum coniugi ignorantī, licet excommu-
nicetur ab Ecclesia, vitæque periculum subeat, Grauiissi-
maque sequantur scandala: vt probaui in 1. & 2. conclu-
sione. Et constat ex authoribus in illis allegatis.

9 Sed dubitabis, an is coniux impedimenti conscius, si ab
Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, sit verè ex-
cōmunicatus? Nam cap. literas, de restitut. spoliat. ad finem,
videtur probare esse verè excommunicatum: cum. n. di-
xisset textus, per censuras compellendum esse, dum non
probat impedimentum, inquit, *Donec probationes offerat
preparatas. Et tunc absolutione petita, secundum formam Ec-
clesiæ absoluetur*: ergo verè excommunicationem incurrit,
alias frustra absolutio petenda esset. Et hanc partem tenet
Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Palud. 4. d. 17. q. 1. num. 37. &
subdit ibi, & nu. 43. post latam excommunicationem nihil
prodesse fugam, excommunicatio enim ossibus adhæret.

Si hæc questio radicatus hic tractanda esset, longam pe-
teret disputationem, pēdet. n. ex ea, quæ in materia de ex-
communicatione tractari solet, an quoties excōmunicatio
est iusta ex parte iudicis, quia iuxta allegata, & probata
procedit, quamuis iniusta sit ex parte ipsius rei, qui verè
innocens est, vt cōtingit in casu præsentī, sit valida in vtro-
que foro: quia in re multi partem affirmantem tuerentur, &
ita sentiunt in hoc casu. Alij verò, & multò probabilius te-
nent eam excommunicationem verè coram Deo non li-
gare, & ita in nostro casu dicendum est, & tenent in pro-
prijs terminis Glos. eod. cap. literas, verb. tolerare, Victo-
ria Summa, de matrimonio, num. 264. Ledesma 2. par. 4.
quest. 48. art. 2. & ratio est, quia excommunicatio mini-
mè incurritur, nisi ob inobedientiam lethalem, quæ pror-
sus abest in hoc casu, & rigidissimum esset asserere eum
verè excommunicatum esse: qui Dei timore ductus, Eccle-
siæ falsa præsumptione innitenti, non obedit.

Nec obstat, d. cap. literas, exigit enim absolutionem pro
foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

10 Rursus dubitabis verum si impedimentum dirimens iam
cessarit, dispensatione illius obtenta, vel propria voluntate
tolli possit, quia matrimonium est irritum eo qd contractum
sit metu cadente in virum cōstantem, & quia probari non
potest, si Ecclesia compellit reddere debitum, teneatur obe-
dire denuo cōsentiens matrimonio coniux ille? Palud. 4. d.
36. q. 2. art. 5. n. 33. & 34. affirmat teneri ob scādalah vitan-
dum. Sed melius ipsemet art. 6. nu. 45. dicit non teneri obedi-
re: nisi culpa sua prius matrimonium esset irritum, vt quia
fictè cōtrahit. Durissimū. n. esset innocētē, nec matrimo-
nio ligatū, obligare ad matrimonium ineundū, præsertim
cū Ecclesiæ præceptum ex falsa præsumptione procedat.

11 Hinc infertur minus benè asserere aliquos teneri hunc
obedire quo ad cohabitationem, si potest citra incōtinen-
tiæ periculum. Hi sunt, Angel. verb. debitum, nu. 19. vbi Ar-
milla in fine, Rosel. verb. impedimentum, impedimento 1.
nu. 8. Sylu. cum Hugone per ipsum relato, matr. 6. q. 4. Ta-
bierna matrim. 4. q. 11. nu. 12. Nauar. Summa, c. 16. nu. 38.
Ludou. Lop. 1. par. instructorij, cap. 87. §. porro si aliqua.

Sed verius est, cum Ecclesiæ præceptum falsæ præsum-
ptioni innitatur, nullo pacto obligare: verum si sequeretur
scandalum, nec copia esset fugiendi in locum, vbi ces-
saret, teneri quidem cessante incōtinentiæ periculo co-
habitare, non ratione præcepti, sed ratione scandali. Sic
Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 4. dubio 2.
ad 2. in fine. Et in alio simili, de religioso fictè professio,
docent cum non teneri verè profiteri ratione sententiæ
Ecclesiæ fundatæ in falsa præsumptione, sed ratione scan-
dali, atque ita cō sugere posse, vbi scandalum vitetur,

Sorus lib. 7. de iust. q. 1. ar. 2. vers. an verò qui tale votum, Nau. c. statumimus, 19. q. 3. nu. 75. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. n. 3. in fine, Angles Floribus, 2. p. q. 1. de voto, ar. 1. difficultate 4. concl. 3. Manuel 1. to. Summæ, c. 92. nu. 5. Arag. 2. 2. q. 88. art. 1. conclus. 2. in fi. Nec credo Doctores allegatos oppositum sentire, sed ratione vitandi scandali dicere, teneri obedire.

- 12 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, n. 1. respondetur ad 1. negando antecedens, ex parte enim neutrius est matrimonium, nec habet coniux ignarus impedimenti verum ius petendi debitum, & ita si alter consentiat reddendo, admittit id, quod à parte rei est, peccatū, quamuis alter ratione ignorantie excusetur.

Ad 2. responderi solet negando consequentiam, quia occidere innocentem in eo casu, est medium ad Reipublicæ pacem necessarium, non autem accedere ad non suam. Sed displicet solutio, quia si occidere innocentem sit intrinsecè malum, in nullo euentu potest esse licitum. ideo melius respondetur occidere innocentem cognitum innocentem, esse intrinsecè malum, secus quando inuincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus, & ita licitum est iudici occidere, quia inuincibiliter, vt iudex eius innocentiam ignorat, & credit esse reū: non. n. iudex ducendus est priuata scientia, sed publica, siquidē non vt priuata, sed vt publica persona procedit: & similiter accedere ad non suā, quando inuincibiliter credit coniux esse suam, licitum est: at conscius impedimenti, tantum abest vt inuincibiliter reputet esse suam, vt potius certò sciat non esse suam. Itaque probationes delicti, quantumcunque iudex vt priuatus sciat illum à delicto immunem esse, efficiunt iudicem vt sic, ignorare inuincibiliter innocentiam, & ita excusari, innocentem puniendo: at probationes valoris matrimonij, non causæ sunt ignorantie inuincibilis in coniuge impedimenti consciæ, cum vt persona priuata vtatur matrimonio, & ita scientia priuata duci debeat.

Ad tertium neganda est consequentia, quia peccator occultus ius habet iustitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negata sibi Eucharistia: vir autem non habet verum petendi ius, quando matrimonium est inualidum, sed tantum ex ignorantia putat se habere.

Ad quartum dico illud, c. duo mala, intelligi de malis pœnæ: vel si intelligatur de malis culpæ, non debere intelligi de his, quæ intrinsecè mala sunt, quale est fornicatio, in nullo enim euentu possunt esse licitæ: sed de ijs quæ mala sunt, quia prohibita, sic enim licitum est ad vitandam mortem, festum, aut ieiunium frangere: Ecclesia enim non tanto rigore obligat.

Ad confirmationem, dico permittere in alio, quando vitare non possum, non esse facere, sed licitum ad vitandum maius malum, in se ipso autem permittere, esse verè facere, & fornicari.

Ad argumentum secundæ sententiæ propositum, num. 3. negandum est Ecclesiam dispensare: vt latè probaui, num. 6.

Ad primum argumentum tertiæ sententiæ, dico Ecclesiā non dispensasse, vt sufficeret ille tacitus consensus ante Tridentinum, sed ex natura rei illum fuisse sufficientem, & Ecclesiam præsumpsisse illum consensum, & subinde ex eo matrimonium consurgere: quare non probat Ecclesiam posse supplere consensus defectum: nec in nostro casu, est præsumptio voluntatis denuò contrahendi, cum enim, vir putet esse suam, solo animo vendi matrimonio iam contracto, quod legitimum esse putat, accedit.

Ad secundum negatur minor, nam matrimonium absque cōsensu non consistere, est ita necessariū, vt sit penitus indispensabile, at vitæ, & famæ iacturam facere sæpè licet.

Ad confirmationem, negatur consequentia, quamuis enim solo iure Ecclesiastico consensus fuerit nullus, at cum vera perinde sit, ac si non esset præstitus, iure naturali est renouandus, cum ius naturæ sit, vt matrimonium mutuo consensu celebretur.

- 3 Quæstio secunda, quibus medijs iuuari possit coniux Sanchez. de Matrim. Tom. 1.

impedimenti conscius, quod sine infamia, aut vitæ periculo detegere nequit, & esto detegat, probare nequit, & compellitur ab Ecclesia per excommunicationem, vt reddat debitum, & fortè impedimentum est indispensabile, vel si dispensabile sit, quid faciet dum obtinetur dispensatio. Varia remedia proponit Doctores. Primum est in locum fugere, vbi scandalum cesset. Hoc tradit D. Th. 4. d. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. in fine, Victoria Summa, de matrim. nu. 264. Ledes. 2. p. 4. q. 84. art. 2. Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. ar. 2. ad finem, dicto 3. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. ad finem, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 208. num. 7.

- 14 Secundum medium est, si matrimonium nondum consummatum sit, petere Pontificis dispensationem, vel religionem ingredi. Imò aliqui dicunt teneri ingredi, quos tacito nomine refert Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. ar. 4. dub. 2. ad 2. & bene reprobatur, quia quantumcunque grauius peccat coniux ille decipiendo, non intendit se ad religionem obligare: nec ad medium tam difficile constringendus est, nisi ipse sua se sponte obligarit.

- 15 Tertium medium est, vt coniux impedimenti conscius petat diuortium, ob scitiam, vel adulterium alterius: si fortè hæ causæ concurrant. Sic Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. art. 2. ad finem, dicto 3.

- 16 Quartum medium est, vt coniux impedimenti conscius habitet cum altero tanquam frater, & soror: iuxta c. laudabilem, de frigidis, & malefic. modò non sit congressus periculum. Hoc tamen medio moraliter loquendo nunquam vri licebit: quia semper id periculum versatur.

Aliqui tamen asserunt teste Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. ad finem, §. penultimo, feminam impedimenti consciam subterfugere nullo modo potentem, posse cohabitare animo negadi debitū, & resistendi quantū potuerit, qd si non consentiat, nec vilo modo corpore cooperetur, sed vt coacta, tacens, & immota pariat, & permittat, esse tutā. Et potest probari ea doctrina Soti lib. 5. de iust. q. 1. art. 5. ad 3. Nau. Summa, c. 16. nu. 1. & 13. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 8. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 73. vbi dicunt, feminam non peccare, quando non est periculum consensus, si membris non resistat, dummodò non se componat, aut præparet ad actum illum, nec cooperetur.

Sed meritò Corduba reprobatur hanc sententiam, dicens esse periculosam, & erroneam: quia Sorus, & reliqui allegati concedunt licere non resistere membris, dummodò femina nullo modo illi actui se accommodet, sed cum eo viro manendo, videtur se illi scelere accommodare: maxime quia est probabilissimum consensus periculum, magisque temeritas esset, tali periculo se exponere.

- 17 Vtrum verò possit huic coniugi consuli dispensatione Episcopi, ad contrahendum denuò non obstante illo impedimento? dicam disputatione sequenti.

DISPUTATIO XL.

Vtrum possit Episcopus dispensare in matrimonio illo contracto cum impedimento illo dirimenti occulto, vt iterum celebrari possit, ne coniux illius conscius, destitutus remedio maneat, excommuniceturque ab Ecclesia: possitq. eam dispensationem alteri delegare?

S V M M A R I V M.

Quid certum sit, & in quo versetur difficultas, & quæ sint quæstiones disputanda, nu. 1.

Ponitur opinio negas posse rōne cuiuscunque necessitatis, nu. 2.

Contraria verior, nu. 3. & ibi, quando possit Episcopus in lege Pontificis, vel Concilij dispensare. Et quid, si ambo, aut alter malam fidem habeant, & quid si non sunt præmissæ monitiones, & quando dicatur mala fides, nu. 4. & ibi explicatur Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 3. & ibi, quando dicatur scienter fieri, vel præsumi.

N

Quid

Quid si contrahentes diuites sint, nu. 5. & quid, si duo sint impedimenta, nu. 6.

An possit Episcopus aliquādo ante contractum matrimonium dispensare in impedimento dirimenti; num. 7. & ibi quid in voto castitatis, & quae media dari possint ad desistendum ab illo contractu matrimonij, absque infamia.

Quid si recursus sit ad nuncium, vel commissarium cruciatæ habentem dispensandi facultatem, nu. 8.

An qui haberet privilegium dispensandi in casibus Episcopo reservatis, etiam ad matrimonium pertinentibus, possit dispensare in praedicto impedimento quando potest Episcopus, nu. 9.

An prosit hac dispensatio pro foro externo, nu. 10. & quando dicatur impedimentum occultum, nu. 11.

An possit vicarius Episcopi in eo dispensare, & generaliter possit dispensare ex vi officij vicarij, nu. 12.

Post nu. 12. inuenies summaria, quae desiderantur.

IN hac disputatione nemo dubitat solius Pontificis esse potestate ordinaria in impedimentis matrimonium dirimentibus, dispensare: hæc enim omnia decreto Pontificis, vel Concilij generalis statuta sunt: in cuius lege tanquam superioris, non posse Episcopum, qui inferior est, dispensare, fatentur omnes; & præsertim Archid. c. licet canon. de electione in 6. Abb. c. cum dilecti, n. 10. de electione, communis Doctorum, c. at si clerici, §. finali, de iudicijs, vbi Felin. nu. 5. Rebuff. tract. nominationum, q. 5. nu. 32. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. in principio, nu. 15. & §. 10. nu. 11. Gutier. lib. 1. quest. canon. c. 5. nu. 10.

Difficultas autem est, an aliquando ratione imminentis necessitatis possit?

Secundò utrum prædictam facultatem delegare possit?

Questio prima, utrum in casu magnæ necessitatis possit Episcopus dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus? Duplex est sententia, prima, negat, quia non potest Episcopus in lege Pontificis, vel Concilij dispensare, (vt probauimus nu. 1.) quæ hæc impedimenta statuta sunt. Sic Sotus 1. de iust. q. 7. art. 3. vers. at verò sciscitaris, & in hanc inclinat idemmet, 4. dist. 37. q. unica, art. 2. eandem tenet Corduba lib. 1. questionarij, q. 11. vers. hæc igitur secunda opinio, & summa, q. 45. §. el segundo punto de esta primera opinion. Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. in fine, Frater Metina 1. 2. q. 97. art. 4.

Secunda sententia multò verior affirmat posse, concurrentibus his circumstantijs, vt matrimonium sit publicum, impedimentum autem occultum, & sic scandalum in separatione, nec ad Pontificem aditus pateat inopia, aut alia iusta causa impediēte. Probat 1. quia quamuis regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare, potest tamen in casu urgentis necessitatis, quando ad Pontificem aditus non patet, vt docent Lignado c. at si clerici, §. de adulterijs, de iudicijs, vbi Abb. nu. 9. Bal. l. oēs populi, n. 8. ff. de iust. & iur. Roman. singul. 486. Specul. tit. de dispensationibus, §. nunc de Episcoporum, nu. 30. in fine, Felin. c. 1. fallentia 7. de constit. Contra in memorabilibus, verb. Episcopus, Milis in repertorio, verb. dispensare potest Episcopus, Rebuff. praxi benef. tit. de dispensatione ad plura beneficia, n. 30. & 31. Lambertinus de iure patro. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19. n. 2. Bernardus Diaz reg. 238. Lud. Gom. tract. breuiū, nu. 21. Quennas reg. 284. limit. 2. Staphilaus de literis Gratia, tit. de qualitate, & statu benefic. §. primò q. sit legitimus, n. 5. Cuccus lib. 2. Inst. moral. tit. 7. n. 334. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 23. n. 18. Gratian. reg. 433. nu. 8. Sed in hoc casu concurrat gravissima necessitas, ne ij qui Pontificē cōsulere nequeunt, destituti remedio maneant, cum absque scandalo separari nequeant, eo quod prolem habeant, quæ parentibus destituta, commodè educari non potest, vel alter solus impedimentum nouit, nec cum occultum sit, probare potest, vel illud absque famæ iactura detegere non potest: vel si yterque impedimenti conscius sit, cum probare nequeat, absque scandalo separari non potest, nec permittitur aliud matrimonium inire, atque ita maximo incontinentiæ periculo expositus erit, ergo

poterit Episcopus ratione huius necessitatis dispensare.

Secundò, quia Episcopus potest in sua diocesi, quicquid Pōtēx in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontifex sibi reseruet: vt probauimus lib. 2. disp. 61. n. 3. Quare si Episcopus dispensare nequeat in his impedimentis, inde prouenit, quia Pōtēx sibi reseruat: sed nō est verisimile in casu tantæ necessitatis reseruare: ergo potest Episcopus. Probat minor, quia reseruatō hæc fit ob charitatē, bonæque Reipublicæ gubernationē, esset autē cōtra charitatē, & suauē Ecclesiæ gubernationē in casu tantæ necessitatis, qñ aliter scādala, & peccata vitari nō possūt, manerentq. homines remedio destituti, reseruatōne intelligi, ergo in eo casu intelligēda nō est.

Tertiò, quia fortior est reseruatō, dum Pontifex reseruat sibi absolūtōne alicuius criminis, præterquam in mortis articulo, & tamen probabilissimum est posse Episcopum absolvere, quando ratione impedimenti non est recursus ad Pontificem, vt tenent Doctores, quos refert Henriquez lib. 6. de pœnitentia, c. 16. nu. 1. & c. 9. nu. 7. & c. 10. n. 1. & 2. vbi idem asserit de casibus reseruatis in motibus proprijs Sixti Quinti, non obstante rigidissima reseruatōne, cum derogatione Bullæ, & Tridentini, ergo à fortiori in nostro casu, vbi non tam rigida, & stricta reseruatō est, poterit Episcopus. Quare hæc partem sustinent Angles, verb. dispensatio, nu. 5. vers. Secundo, vbi Sylu. q. 9. §. 15. Tabiena, q. 14. in fine, Armilla, verb. dispensare, num. 20. Nauar. Summa, c. 22. Hispana, nu. 86. Latina, nu. 85. Ant. Cuccus lib. 2. in tit. moral. tit. 6. nu. 310. Spino Speculo testamentorum, gl. 15. nu. 86. Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 10. nu. 1. & lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 50. ad finem, fol. 1521. Capua lib. 2. decisionum, c. 80. nu. 14. Manuel Bulla Cruciatæ, §. 13. n. 6. in fine, Ant. Gomez. eadē Bulla, clausula 10. n. 58. Lud. Lop. 2. p. instructorijs, c. vltimo, ad finem, §. porro hic etiam illa questio, (quamuis dubitans loquatur, ait enim fortè ita esse:) Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 248. Vega lib. 6. Summa, casu 143. in fine, & lib. 1. casu 232. & vtri doctissimi Neoterici idem tenent, praxisque ita recepit, vt testatur Nau. & Manuel proximè citati: & Sotus sibi contrarius videtur huius sententiæ, 4. dist. 41. q. unica, art. 1. in fine, vbi hæc ait: *Si contra iustitiam publica honestatis aliqui contrahant, & expeditissimus non sit ad Papam accessus nullum esset periculum, quamuis Episcopus dispensaret.*

Vtrum autem desideretur bona fides in contrahentibus, vt Episcopus possit dispensare, non conitat inter Doctores: nam Hériq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 2. in Cōmento litera K, & litera O, asserit eā nō desiderari: nec alia ducitur rōne, quam quia Ang. Syl. Tabiena, Armilla, Nau. Capua, Manuel, Ant. Gom. Lud. Lop. Spino, Ant. Cuccus, Viualdus, Vega, n. præcedēti allegati, dū cōditiones requisitas ad hanc dispensationem, explicant, bonæ fidei non meminerunt.

Sed dicendum est eam requiri, & ita eam possulant Bartholomæus à Ledesma, & Lud. Lop. ibi citati, q. addit post Tridentinum ita esse tenendū: & in hoc casu Sotus, quamuis dubius 4. dist. 37. q. unica, ar. 2. vers. præterea arguitur, dicit forsā posse Episcopum dispensare: & in eodem casu dicunt esse probabile. Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. in fin. & Corduba lib. 1. questionarij, q. 11. vers. hæc igitur secunda opinio: & probatur ex Tridentino sess. 24. de matrim. c. 5. ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpsit, separetur, & spe dispensationis consequenda careat, idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas, in contrahendo matrimonio neglexerit eisdem subiiciatur penis. Non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experietur, cuius salubria præcepta temerè contempsit.* Et ratio est, quia hæc sententia innititur manifestæ aequitati, quæ suadet mentem legislatoris non esse, vt in eo euentu Episcopus nequeat dispensare, sed quando matrimonium est mala fide contractum, mens Pontificis non est iniquitati fauere, & peruerse contrahentium audaciæ, & vt illa sit facilioris dispen-

dispensationis occasio, ne quotidie hac spe celebrarentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus, quâ ratione mirè exposuit Tridentinum, eod. c. 5. in illis verbis, desumptus ex c. si. de immunit. Ecclesiarum. *Non enim dignus est.* &c. Cum ergo Tridentinum in hoc casu hos mala fide contrahentes spe dispensationis consequendæ perpetuò carere debere, statuatur, minimè poterit Ep̃s dispensare.

Vnde idem dicendum est, quamuis ignoranter contractum sit matrimonium, si solemnitates requisitæ in matrimonio neglectæ sint: quia idè in hoc casu decernit ibi Tridentinum. Secus autem esset si ignoranter contractum sit matrimonium, & ex ordinarij licetia solemnitates illæ denunciationum omisæ sint: quia tunc negliguntur, nec temerè contemnuntur, quod petit Concilium, vt contrahentes illi spe dispensationis careant: atque ita priorè partem huius dicti, nempe quando omittuntur denunciations, nō posse Episcopum, sustinet Ludouicus Lop. ibidem: subditq. idem esse, licet alter solus ex contrahentibus, mala fide contraxerit. Sed credo tunc posse Episcopum: quia Tridentinum, d. c. 5. vocat hanc penam, ibi: *Eisdem subiiciatur pena.* non autem æquum est puniri innocentem, ob alterius delictum. Sic tenet P. Iospeh. de Acosta lib. 6. de conuersione Indorum, c. 22. & quidam viri docti Neoterici.

Rogabis aut̃ quando dicatur mala fides? respondeo non satis esse scientiam speculatiuam, qua cōiux nouit se accessisse ad consanguineam eius, cum qua contrahere vult matrimonium, nisi coniungatur scientia practica, quia sciat inde oriri impedimentū ad matrimoniū contrahendum, (vt dixi hoc 2. lib. disput. 38. nu. 3.) nec excludetur hæc bona fides, quamuis procedat ex lata culpa, & ignorātia culpabili, vt tradunt Bar. l. quod Nerua, num. 21. ff. de positi, Berous, c. 2. de constit. nu. 38. & cōstat, quia Tridentinum, d. c. 5. petit vt scienter presumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit:* dum autem decretum aliquod petit scienter aliquid fieri, excusat ignorantia quantumcunque crassa, & lata culpa, quia verè non dicitur scienter facere, qui ex ignorantia crassa facit, sed dolus requiritur: vt docent Bart. l. si adulteriū, in princip. nu. 11. ff. ad leg. Iul. de adulter. Anchar. Clem. unica, de consang. col. 3. vbi Imo. num. 4. super Glossa, scienter, Bonifacius, ibi, nu. 15. Syluest. verb. ignorantia, q. 8. dicto 4. Dominic. c. is qui, de lentent. excommunic. in 6. §. is verò: in prin. Nauar. c. accepit, de restit. spoliat. oppositione 8. illatione 9. nu. 32. & 34. & summa Latina, in posteriori editione, c. 27. nu. 141. declaratione 4. Couar. decret. 2. p. ca. 6. §. . . . num. 21. & c. alma mater. 1. par. §. 10. num. 17. vers. eadem sanè ratione, Greg. Lop. l. fin. verb. *à sabiendas*, tit. 18. par. 7. Ludou. Lop. 2. p. instructorijs, de excommunicatione, cap. 13. §. sed iam ad secundum punctum: idem quo importat illud verbum, presumpserit, quod dolum, & temeritatem importat, vt docent Cardin. Clem. de priuileg. q. 39. summo. Clem. 1. de rescript. nu. 11. D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 54. col. 3. vers. querit idem, Rosella absolutio. 1. num. 46. Ang. excommunicatio. 5. casu 12. nu. 15. Syluest. excommunicatio. 7. casu 14. dubio 5. nu. 34. Caietan. verb. excommunicatio. cap. 84. Tabiena excommunicatio. 5. casu 11. q. 6. nu. 7. Nauar. summa Latina, c. 27. nu. 155. Vnde solū excludetur hæc bona fides, qñ ignorātia esset adeo crassa, vt esset ingens temeritas: tunc enim æquipararetur dolo, vt benè tradit Anton. c. 2. de cōstitut. n. 9. his verbis: *Quamuis canon requirat dolum, cōprehenderetur ignorās si in tantū ignorātia esset crassa, vel crassissima, que importaret latissimā culpā, & æquipararetur dolo: idè Nauar. summa Hispana, c. 20. nu. 54. his verbis, no se comprehenderia el que por oluido, o defuado, o per ignorancia, à lo menos no muy crassa.*

Ex hic inferitur, idem dicendum esse, quamuis contrahentes non sint pauperes, sed expensas necessarias habeant ad dispensationem Pontificis obtinendā. Probat, quia èt in diuitibus potest vrgens necessitas cōcurrere, quia vel Roma longissimè distat, essetq. magnū incontinentiæ periculum, tamdiu expectare. Similiter si impedimentum esset ex parte femine, quæ consanguineo viri ante matrimonij

contractum, copulata est, nec potest impedimentum viro detegere, quia famæ, & forte vitæ iacturam patietur, nec potest à viro absque scandalo separari, nec ei negare debitum: cum ergo dispensatio hæc permittatur Episcopo, ratione magnæ necessitatis, quæ vrget ne Pontificis dispensatio expectetur, quæ ratione non est cōmodus ad ipsum recursus: sicut potest Episcopus cum paupere dispensare, qui ratione inopiæ nō habet recursum ad Pontificem, poterit similiter quando ratione vrgentis necessitatis, & periculi magni in mora, diues caret eodè recursu. Et ita Syluester, Armilla, Tabiena, Veracruz, Angel. Henriquez, quos retuli, nu. 3. Generaliter dicunt posse Episcopum dispensare, quando non est commodus recursus ad Pontificem, & Nauar. Anton. Cuccus, Viualdus, Spino. ibi allegati, generaliter idem dicunt, quando contrahentiū inopia, vel aliquid aliud impedimento est, ne Pontifex cōsuletur, & Anton. Gomez. ibidem relatus, ait tunc posse Episcopū, quando est periculum in mora consulendi Pontificem.

6 Rogabis autem, quid dicendum, si duo impedimenta dirimentia occulta, cum reliquis circumstantijs explicatis, nu. 3. & 4. concurrant: videtur enim tunc non posse Episcopum. Quia in dispensationibus cū odiosæ sint, mixtum sub simplici non comprehenditur, secundum communem sententiam, cap. fin. de simonia, & l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. & affert Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 10. nu. 12.

Sed dicendū est posse: quia quando delegatur, seu committitur alicui dispensatio in vno matrimonij impedimento manifestum est cum non posse dispensare, repertis duobus: quia mixtum sub simplici nō cōprehenditur: at cum in hoc casu dicamus posse Episcopum ex sua potestate ordinaria dispensare, quia reservatio non intelligitur in casu tantæ necessitatis, nihil obest concurrere duo impedimenta: sicut nemo negaret posse Episcopum absolvere omnino impeditum ire Romā à duplici casu reservato. Et confirmatur, quia potestas Episcopi in hoc euentu non est ad dispensandum in quodam singulari impedimento, vt sic dicamus mixtum sub simplici non comprehendī, sed ad dispensandum in impedito.

7 Et ausim dicere nullius Authoris patrocinio fretus: posse Episcopum dispensare aliquando in impedimento matrimonij dirimente, ante quam matrimonium contrahatur, quādo vrgentissima necessitas id postularet. Exemplum sit, accedit mulier mane fassura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem produceret, & sunt omnia iam parata ad nuptias vespere celebrandas, & tentatis omnibus medijs nulla euadendi via aperitur, sed suspicio vehemens orietur alicuius criminis detecti in confessione, si femina abstinere velit à nuptijs, aut differre, dum Pontificia dispensatio obtineatur. Dixi, tentatis omnibus medijs, quia si aliqua euadendi via commodè reperitur, nullo modo poterit Episcopus, & fortassis hæc esse posset via, si femina voueret castitatem ad tēpus, verbi gratia per mensem, consulente confessario, & dicat consanguineis se voto castitatis alligatam esse, iussuq. sibi esse à confessario, vt à nuptijs abstinere, donec voti dispensatio impetretur à Pontifice, (tacere enim debet votum fuisse ad tempus, ne Episcopi dispensatio petatur:) & dum pro illa dispensatione obtinenda Romā nutritur, potest occultè dispensatio veri impedimenti obtineri. Verum si nec hoc, nec alia media prudentis arbitrio attentis circumstantijs occurrentibus, sufficiant, vt femina illa euadere possit incolumis, credo posse Episcopum dispensare. Probat, quia impedimentum hoc iuris humani est, statutum lege Pontificia, vel Concilij, sed in hac lege ex magna necessitate potest Episcopus dispensare, vt probaui, nu. 3. cum ergo magna in hoc euentu necessitas vrgcat, quid obstat ne Episcopus possit?

8 Secūdo, quia votū simplex castitatis iure diuino impedit matrimonij contrahendū, & cōi Ecclesiæ consuetudine, (vt quia priuilegia dispensandi in votis, quæ semper hoc votū excipiunt, testantur,) eius dispensatio Pontifici reservatur: Et tamen in casu vrgētis necessitatis, qñ magnum in-

continentiæ periculum vrget, nec cõsuli potest Pontifex, ratione paupertatis, aut quia est graue periculum in mora, potest Episcopus dispensare, vt docent Ang. matrimonium 3. impedimento 5. nu. 3. Syluest. verb. dispensatio. q. 9. & votum 4. q. 4. Nauar. summa, cap. 12. nu. 76. Palacios 4. d. 38. disp. 3. fol. 866. vers. & quidem, Héríquez lib. 6. de pœnitentia, ca. 14. nu. 7. litera P. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. f. 1043. ergo poterit dispensare in impedimento dirimente, in casu præsentis, vbi vrgentior est necessitas. Nec obstat si dicas, votum solum impedire, aliud autem impedimentum dirimere: id enim fateor, verum negari nõ potest similiter vtrunq; impedimētum Pontifici reſeruari, & impedimentum voti excedere in hoc, quod iuris diuini sit.

Tertia, quia sententia asserens posse Episcopum dispensare post contractum matrimonium, illi fundamento innititur, quod possit Episcopus in lege Papæ, aut Concilij dispensare, in casu vrgētis necessitatis: & ita Ang. Syluest. Tabiena, nu. 3. allegati pro hac sententia, quos reliqui sequuti sunt: hoc iactō fundamento, inde intulerunt posse dispensare quando matrimonium contractum est bona fide, &c. ergo similiter poterit ante matrimonium, vrgenti necessitate: quamuis enim eo semel contracto, frequentius necessitatis casus occurrat, at cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat, similiter occurrente pari necessitate poterit ante matrimonium contractū dispēſare.

Tandem, quia non ita leuibus fulcitur hæc sententia fundamentis, quin aliquā probabilitatis effigiem habeat, at quando notabile proximi dānum imminet, licitum est omiſſa ferē certa opinione, eam amplecti, quæ speciem aliquā probabilitatis habeat, vt p̄baui hoc 2. lib. disp. 36. n. 8.

8 Rurſus inquires, an in prædictis casibus possit Episcopus dispensare, quando facile recurri potest ad nuncium Apostolicum, si potestatem Pōtificis habeat ad dispensandum in simili casu, vel ad quemcunq; alium simili facultate præditum, vt est commissarius cruciatæ, qui potestatem habet dispensandi in impedimēto dirimente occulto, post contractum matrimonium bona fide ex parte saltem alterius coniugis: Henríquez lib. 6. de pœnitentia, c. 10. nu. 1. in Cōmento litera D, & lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 1. in Cōmento litera H, ait posse, & ducitur, quia ius soli Pontifici reſeruatur dispensationem, cum ergo is cõsuli nequeat, poterit Episcopus tanquam pastor ordinarius dispensare.

Sed fateor me non posse huic sententiæ acquiescere, quia Episcopus solum potest in hoc casu dispensare, ratione necessitatis vrgentis, sed quando adest potens dispensare, ad quem confugi potest, necessitas cessat, ergo non poterit Episcopus.

Et confirmatur, quia sacerdos simplex, quamuis in articulo mortis constitutum absolueret pollic ratione vrgentis necessitatis, si tñ ea cesset, quia vel pastor ordinarius, vel ab ipso expositus haberi potest, nequibit absolueret, ergo.

Rurſus, quia ideo Pontifex eam facultatem concedit, vt simili necessitati consulatur. Et ideo hanc partem tuentur Nauar. Anton. Cuccus, Ludou. Lop. Manuel, vbi eos retuli nu. 1. Vega lib. 6. summa, casu 143. in fine.

Hoc tamen monuerim, commissarium cruciatæ nõ habere facultatem dispēſandi, nisi detecta prioris matrimonij nullitate alteri coniugii quare si ea non detecta expediret celebrari matrimonium vrgenti necessitate: iuxta dicta hoc 2. lib. disput. 36. nu. 8. tunc quidem cum commissarij facultas cesset, non obſtaret posse recurri ad commissarium, quin Episcopus dispensare posset.

9 Id obſeruandum est, habentem priuilegium dispensandi in casibus Episcopalis, etiam matrimonialibus, minime posse dispensare in casibus, qui non iure ordinario, sed ratione vrgentis necessitatis cōpetunt Episcopo. Sic Henríquez lib. 6. de pœnitentia, c. 14. nu. 7. & litera P, Manuel in Bulla cruciatæ, §. 9. nu. 118. quia hi non dicuntur casus Episcopales, sed verè ad Pontificem pertinent, & ex quadam iuris interpretatione Episcopo censentur permissi.

10 Secundò obſeruandum est, hæc potestatem Episcopi dispensandi in dictis impedimētis occultis, esse pro solo con-

scientiæ foro, vt benè Héríquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. sicut Trident. sess. 24. c. 6. de reformatione, similiter concedit casus occultos Episcopo, pro solo consciētiæ foro.

11 Diceretur aut impedimentū occultū, qñ non publicè constat, nec facile cōſtare pōt, periculūq. nõ est, vt in foro externo detegatur: vt benè docet Henríq. eod. c. 3. nu. 1. & 2.

12 Demum obſeruandum est, non posse generalem Episcopi vicarium dispensare in hoc matrimonij impedimento: quia ex generali commissione vicarius non habet potestatem dispensandi, nisi sibi committatur, vt docet Glossa, c. quæ de causa. verb. quicquid, 2. q. 3. Cardin. c. denique, 4. dist. Domin. cõf. 38. Calderinus de offic. vicar. cõf. 3. in fi. Probus citaturum, in additionib. ad Monachū, de reſcrip. in 6. nu. 29. Felyn. c. at si clerici, 8. de adulterijs, nu. 12. de iudic. Bertach. tract. de Episcopo, lib. 4. par. 7. nu. 17. habetur to. 13. tractatū par. 2. Rebuff. præxi benefic. in forma vicariatus, nu. 44. Ant. Cuccus lib. 2. Institut. moral. tit. 8. nu. 111. Borgallius de irregularitate, par. 7. cap. ult. nu. 22. Paz practica 2. to. prælud. 3. in fi. Gutier. lib. 1. quæst. Canon. c. 19. nu. 15. Sbrozius lib. 2. de vicario Episcopi, q. 35. nu. 3. Anton. Gomez. super Bulla Crucia. c. 4. circa 4. quæstionem, nu. 9. Et ratio est, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, illud, ff. de minor. ergo non pōt vicarius Episcopi dispēſare in impedimētis absq; speciali cōmissione, & ita tenent Henríquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 2.

S V M M A R I V M.

Propōnitur opin. negans, nu. 13. & ibi iurisdicctio voluntaria commissa ex principis priuilegio delegari non potest.

Opinio affirmans posse delegare, nu. 14. & ibi iurisdicctio ex priuilegio perpetuò concessa dignitari est ordinaria.

An sit iurisdicctio ordinaria delegabilis, si quis ex priuilegio dignitari, vel officio annexo habeat reſeruata principi in signum suprema iurisdicctionis? nu. 15.

Quid, si res sit magni momenti, vt beneficia conferre? nu. 16.

Soluntur argumenta & explicatur cap. vltimum, §. fin. de off. deleg. & Tridentinum. sess. 24. cap. 9. de reformatione, n. 17. & ibi an possit Episcopus delegare hos casus, & occultos Papales concessos per illud, cap. 6.

13 **Q**uestio secunda, vtrum possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimētis matrimonij dirimentibus, casu quo ipse potest dispensare, & generaliter, vtrum possit eos casus delegare, qui secundū ius Pontifici reſeruatur, & solum sibi cōpetunt ratione imminētis necessitatis, quia non est ad Pontificem recursus, vt dispensare in lege superioris, vt ieiunij, festorum? Quidam negant (vt refert Syluest. nu. sequenti allegandus): & fauent aliqui dicentes iurisdictionem voluntariam cōmissam ex Principis priuilegio, delegari nõ posse: hi sunt Bal. l. 3. num. 6. C. quando prouoc. non est neces. Felyn. c. quod sedem, de offic. ordinarij, num. .. capitulo Gratian. multos referens regu. 443. num. 13. Probat ex cap. vltimo, §. fin. de offic. deleg. ibi: *Nulli, cui commissum fuerit excommunicare, vel absolueret aliquos, dispensare cum irregularibus, liceat hac alius demandare, quia non sibi iurisdicctio, sed certum ministerium potius committitur.*

Secundū ex Tridentino sess. 24. cap. 6. de reformatione, vbi cōcedens Episcopis casus Pontificis occultos, explicat, *per se, vel per vicarium*: ergo clarè denotat non posse delegare, vbi non committitur Episcopis delegandi potestas.

14 Sed dicendum est posse delegare: quia iurisdicctio ex Principis priuilegio cōpetens, non personæ, sed perpetuò dignitari, vel officio, non est delegata, sed ordinaria, & potestatis ordinariæ iura habet, & sequitur, vt docent Bartol. Iambitiosa, numero 34. ff. de decret. ab ordin. facien. Ioan. Andreas addit. ad Speculatorem, titulo de legato, §. vltimo, ad finem, versic. incipiente legatus est ordinarius, Bald. cap. finali, num. vnico, de offic. ord. & ibi Imol. ad finem, Syluest. verb. delegatus, quæst. 4. dicto 1. Couar.

Cou. 3. var. c. 20. nu. 6. in initio, & nu. 9. in fine, & nu. 10. in initio. Et ex Theologis. Compendium mendicantiū, verb. absolutio ordinata quod fratres, ad finem, dub. 2. Pasarellus compendio minimorum. c. 15. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 24. nu. 1. Et facit ad hoc coprobandum, doctrina Baldi, l. 1. ff. offi. consu. & Felini, c. licet, n. 4. de offi. ordi. vbi docet cōmissionem perpetuā facere ordinariū: ergo cum hæc sit potestas ordinaria, poterit delegari. Et ita sustinet generaliter loquedo. Gl. c. finali, ver. casib. de offi. ordin. vbi Io. Andr. n. 3. Ant. n. 4. Bal. n. vnico, Abb. nu. 3. Imol. ad finem, Felin. c. finali, n. 8. de offi. deleg. Ias. l. a iudice, C. de iudic. n. 2. Syl. verb. delegatus, q. 8. dicto 1. & absolutio. 4. q. 2. §. 6. Ang. excommun. §. casu 1. num. 39. Nauar. Summa, c. 27. Hispana, n. 42. Latina, n. 45. & lib. 2. consiliorum, in 1. editione, tit. de foro compet. conf. 2. n. 3. Cou. d. nu. 6. in initio, & d. num. 10. in initio. Et ex Theologis, Compendium mendicantiū, & Pasarellus, vbi proximè retuli: Corduba Summa, q. 8. in initio. Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 7. nu. 3. Lud. Lop. 1. p. instructorij, in 2. editione, c. 284. fol. 794. & in casu speciali in quo ratione urgentis necessitatis competit Episcopo absoluere impedientes ire Romam, vt absolutionem obtineant ab excommunicatione contracta propter clerici percussione, habetur expressè posse Episcopum delegare, c. finali, de offi. ordin. Et in proprijs terminis tenet Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. vbi dicit posse Episcopum delegare potestatem quam habet dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide contractum est, & contrahentes non habent recursum ad Pontificem.

15 Et hæc sententia adeo vera est, vt quamuis certum sit reseruata specialiter principi in suprema iurisdictionis signum, delegari non posse, fallit, nisi quis ex officio, aut dignitate habeat in ea exercendi, licet id contigerit causa priuilegiij concessi eidem dignitati, tunc enim poterit delegare. Sic Couar. 3. variar. c. 20. nu. 10. in initio.

16 Excipit tamen, quando res commissæ tanti momenti est, vt per alium expediri nequeat, qualis est potestas conferendi beneficia, quam soli vicario suo generali potest Episcopus delegare, vt bene docet Glo. c. deliberatione, verb. cuiusque, de offi. deleg. in 6. & multi alij, quos refert, & sequitur Couar. d. c. 20. nu. 6. in initio.

17 Ad argumenta proposita, nu. 13. respondetur, ad c. vltimum, de offi. deleg. dicendum Glo. c. vltimo, de offi. ordin. verb. casibus, & Angelo excommunicatio. §. casu 1. nu. 39. Syl. absolutio 4. q. 2. §. 6. Nau. lib. 3. conf. in 1. editione, tit. de sententia excommun. conf. 15. in fine, intelligi, quando nudum ministerium committitur personæ, secus quando ex priuilegio perpetuo dignitati concessio, tunc enim non dicitur nudum ministerium, sed potestas ordinaria.

Ad 2. ille locus Tridentini eam quæstionem postulat, vtum possit Episcopus casus Papales occultos sibi concessos in eo decreto, generaliter delegare, vel oporteat specialiter eligere vicarium, cui deleet. Nam Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 19. in fine, & lib. 6. de penitentia, c. 14. nu. 7. iuncto Comento litera O, ait non posse Episcopum generaliter vicario, vel alij delegare hos casus, vt habeant facultatem generalem absoluendi, vel dispensandi pro suo arbitrio, sed tantum posse delegare vicario specialiter delegato, id est, posse delegare, quando casus occurrerit, & dare facultatem, vt de mandato, & nomine ipsius faciat, refert pro se Menochium conf. 17. nu. 12. lib. 1. qui nec verbum dicit, refert etiam alios, qui in solo hæresis casu loquuntur. Probat Henriquez, quia Tridentinum, cod. c. 6. expressè concedit Episcopis posse dispensare, per se, vel per vicarium specialiter deputatum. Item, quia dum hi casus Episcopo conceduntur, eligitur industria personæ. Et hanc sententiam videtur expressè tenere Nauar. lib. 1. consiliorum, tit. 2. de constitutio, in 1. editione conf. 1. q. 48. num. 49. & Corduba Summa, q. 8. videtur eandem sequi, ait enim habita notitia casus, & impedimenti personæ, posse Episcopum delegare.

Sed dicendum est posse generaliter delegare 1. quia non

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

eligitur industria personæ, si n. eligeretur, nec generaliter, nec specialiter posset Episcopus delegare. Item, quia quoties aliquid conceditur Prælati præsentibus, & futuris in perpetuum, non potest dici electa esse industria personæ, cum personæ incognitæ delegetur: vt tradit Ias. l. more, nu. 65. ff. de iurisd. omni. iudic. Greg. Lopez, l. 47. in fine, tit. 18. p. 3. cum Bartolo, & Panormitano, quos ibi refert: Menochius lib. 1. de arbitr. q. 64. n. 17. Item, quia cum hæc sit potestas ordinaria, poterit generaliter delegari, more cuiuslibet ordinariæ potestatis, & ita tenet Nauar. lib. 3. conf. in prima editione, tit. de sententia excommunicationis, conf. 15. nu. 3. in 2. verò tit. de priuilegijs, conf. 11. nu. 4. Et ad d. c. 6. Tridentini, dicit intelligendum esse, vt velit vicariū Episcopi non habere ex generali cōmissione vicariatus, hos casus, nisi sibi specialiter cōmittantur, non aut, vt velit negare Episcopo potestatem generaliter delegandi, & probatur hic intellectus, quia multi dicunt casum hæresis in eo decreto Episcopis concessum, posse eos delegare vicario specialiter deputato, & tñ aliquid amplius exigit Conciliū in hoc casu, si quidem in eo dicit per se, & non per vicariū: ergo in reliquis casibus non potest Conciliū specialē delegationem denegare.

Vnde infero, idē dicendum esse in impedimento dirimente matrimonium occulto, & reliquis casibus, qui ratione necessitatis vrgētis sibi cōpetunt, potest n. hos casus Episc. generaliter delegare cum sit iurisdic. ordinaria, vt probaui, n. 2.

DISPUTATIO XLI.

Vtrum matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, si vtrique, vel alteri de valore eius superueniat dubium, possit dubitans, reddere, & petere?

S V M M A R I V M.

Diuisio huius dissertationis, & quæ quæstiones hinc tractanda sint, nu. 1.

In quo dissentient scientia, fides, opinio, sufficere, dubium, scrupulus, num. 2.

Non tam ad dubium, vel opinionem attendendum est, quam ad causas dubitandi, vel opinandi, nu. 3.

Dubium aliud est practicum, & aliud speculatiuum, & idem de scientia, & opinione, nu. 4.

Vtrum stet iudicium practicum, contrarium esse speculatiuo, idque licitum sit, nu. 5.

Operari cum dubia conscientia practice, est peccatum, nu. 6.

Id peccatum reducitur ad eam peccati speciem, de qua dubitatur, nu. 7.

Non semper est illicitum operari contra scientiam, & opinionem speculatiuam, & cum dubio speculatiuo, nu. 8.

Explicatur c. iuuenis, de spons. & an in dubijs tunc sit eligendum, nu. 9.

Post nu. 9. inuenies cetera summaria.

1 **H** Actenus egimus qñ nullitas matrimonij certò cognoscitur: in præsentia aut disputamus, qñ ea dubia est: & potest dubitatio hæc aut vtrique, aut alteri coniugi superuenire: insuper aut potest ex parte vtriusque, aut alterius tantum contractum esse matrimonium, bona, aut mala fide: potest et non tantum dubium, sed et nullitatis opinio superuenire, & ideo, vt claro, & debito ordine procedam, in præsentia disputatione discutiam, qñ matrimonium bona fide ex parte vtriusque contractum est, alter, vel vterque dubitat. Deinde disputatione sequenti, quando mala fide ex parte vtriusque, vel alterius initum est. Deinceps disputatione immediata, an idem dicendum sit, qñ dubitans de valore matrimonij, potest illud validum efficere, vt si dubitet an ea quæ duxit, sit serua. Et tandem disputatione subsequenti, qñ non tantum dubitat coniux de matrimonij valere, sed opinionem habet eius nullitatis. Præmittende tñ sunt tres quæstiones, ex quarum cognitione pendet resolutio omnium harum, indeque ad diuersas materias morales aliquas, etiam

dirimens matrimonium, cognitio enim speculatiua cum ignorantia practica, non constituit malam fidem: vt dicemus hoc lib. 2. disp. 41. num. 8.

4 Secunda conclusio, si pœnitens ex conscientia erronea credat aliquid esse peccati lethale, tenetur cōfessarius admonere. Constat, quia eam manifestè probat argumētum secundum, quod nu. 1. proposui. Item quia quilibet alius tenetur lege charitatis docere, ne rōne huius ignorantie multa peccata lethalia, quę re vera talia non sint, admittat: ergo à fortiori tenetur cōfessarius, cui instruendi munus incumbit. Sic Henriquez lib. 6. de pœnitentia, cap. 28. n. 1.

5 Tertia conclusio, cuiuscunque iuris ignorantia inuincibilis sit, aut facti, si spes probabilis sit, fore vt monitio proficit, sine graui scandalo, & detrimento, tenetur cōfessarius admonere pœnitentem: vt si norit cōfessarius matrimonium esse nullum, & potest facillè pœnitens dispensationem impetrare, & credit fore, vt adhibeat diligentiam ad impetrandum, nec est periculum vt interim accedat ad uxorem, sciens iam non esse suam. Probat, quia munus cōfessarii est pœnitentem instruere, cum vel proprius pastor sit, vel in audiendis confessionibus proprii pastoris munus obeat, ergo cum spes proficiendi adsit, tenetur docere: quamuis enim illa ignorantia nunc inuincibilis sit, potest facillè vincibilis fieri. Crediderim tamen rarò hoc contingere, cum dispensatio Pontificis impetranda est, & longè distat Roma: quia saltem est periculum magnum incontinentie cum uxore, dum impetratur dispensatio.

Casu aut, quo tenetur admonere, nō tenetur ante absolutionē: sed satis est post, nisi cōfessarius probabiliter credat ante absolutionem profuturā monitionē, postea verò minimè, Sic Metina, C. de confessione tract. 2. q. de cōfessione dimidiata iteranda, Corduba Summ. q. 189. puncto 2.

6 Quarta conclusio, quando ignorantia est inuincibilis iuris humani, aut facti, absque tertijs præiudicio, non tenetur cōfessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur utilitas, quia sequetur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas: quia verbi gratia, coniux vult recedere cum scandalo alterius ignorantis impedimētum, vel vult persistere in matrimonio obtenta dispensatione, & alter vult denuò consentire, vel permancbunt in diuturno concubinato coniuges illi. Exemplum sit in ignorantia facti: bona fide aliquis contraxit pramissa sufficienti indagine mortis prioris coniugis, scit cōfessarius, vel aliquis alius viuere. Erroris autem iuris, sit exemplum: habuit quis rem ante matrimonium initum, cum consanguinea uxoris intra secundum gradum, & inuincibiliter ignorans esse impedimentum dirimens, contraxit matrimonium. Probat, ergo conclusio.

Primò, ex D. Augustino, & habetur, c. si quis aut, de pœnitent. d. 7. ibi, *si se rem non i. b. prodesse, non te admonerem*.

Secundò, quia frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium querere, extremitas demeritæ est: teste Salustio.

Tertiò, quia nulla lex obligat ad actus inutiles, & otiosos.

Quartò, quia sicut correctio, ad correcti utilitatem ordinatur, & illius spe cessante non obligat, ita confessio ad bonum pœnitentis tendit, ergo cessante huius boni spe, non tenebitur cōfessor admonere: ratio enim mediocrum à fine sumitur.

Tandem, quia, nulli laqueum debemus iniicere, cap. de viduis, el. 2. 27. q. 1. sed admonere in hoc euentu, nihil aliud esset, quam laqueum, & offendiculum opponere: nam constituti in bono statu, & bona fide, cōfessoris monitione in malo, & periculoso versabuntur, quia deinceps, verbi gratia, vxor impedimenti conscia tenetur potius mortem subire, quam reddere debitum, vt dicemus disputatione sequenti, & fortè vir non credet impedimentum subesse, vel non poterit ipsa detegere, ne famę detrimentum patiatur, & inde rixę, & scandala oriantur, & Ecclesia non probato impedimento, compellet. Et ita tenent omnes Doctores allegati, nu. 1. & ultra illos docent Metina, C. de confessione tract. 2. quest. de confessione dimidiata iteranda, Sotus 4. d. 18. q. 2. art. 4. ad 2. Cano 4c.

lectione de pœnitent. par. 1. §. atque hic ego intelligi volō, sine, fol. 101. Ledesma, 2. par. 4. q. 8. art. 4. dubio 8. Corduba Summa, q. 189. punct. 1. & 1. lib. 1. Questionarij, q. 11. in fine, & art. 2. col. penult. d. 2. Angles Floribus, 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. difficultate 8. concl. 3. Frater Metina, lib. 2. Summa, cap. 3. regul. 2. in fine, fol. 263. col. Henricq. lib. 6. de pœnit. c. 27. nu. 4. & c. 28. nu. 1. cōmento, litera B, Bartholom. à Ledesma de sacramento Pœnitentie, dub. 13. Manuel de ordine iudiciario, c. 9. n. 4. & 1. to. Summa, c. 62. nu. 13. & bulla crucia, §. 13. nu. 6. vers. *lo tercero*. Aragon. 2. 2. q. 33. art. 6. conclus. 2. Ludou. Lopez, 1. par. instructorij, cap. 27. §. ad prudentiam quoque cōfessoris.

Quod verum esse credo, non tātum vbi iam cōtractum est matrimonium, sed etiam ante illud contractum: si, n. cōfessarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & probabiliter credat fore, vt monitis nō acquiescat, nec fidem adhibeat, & lesa conscientia matrimonium sit contracturus, & maxima difficultate, magnoque scandalo suborto possit à matrimonij cōtractu desistere: prudētissimè cōfessarius agat si taceat. Quod probant omnes rationes adductę, & clarè sentit Nauar. cap. si quis autem, de pœnit. d. 7. num. 73. vbi ait, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio, bona fide credebāt esse legitimas, cum tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant, ne quos ignorantia excusabat, constitueret in mala fide, & nihilominus vtentes dispensatione, peccarent, & concludit statim posse cōfessarium absoluerē pœnitentem, qui probabilis iuris humani ignorantia excusatur, si videat monitionem non profuturam: vbi clarè Nauar. loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualidę aliqui contrahere volebant.

7 Immo tenetur cōfessarius in casu præcedentis conclusionis tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, prabeatque peccandi ansam, his qui in bono statu sunt. Sic Adrianus 4. de confessione, quest. 5. dubio 7. Ioan. à Metina, Sotus, Cano, Angles, quos retuli, num. præcedenti: Nauar. cap. si quis autem, de pœnitent. d. 7. num. 72. & Summa, cap. 22. num. 83. Corduba Summa, quest. 189. puncto 3.

8 Dubitabis tamen, vtrum coniugi neganti debitum ex alia causa, existentique in prædicta ignorantia inuincibili valoris matrimonij, possit cōfessarius præcipere vt debitum reddat? videtur, n. non posse, quia nouit cōfessarius nō esse legitimū matrimoniū, & ita re vera nō teneri reddere, ergo præcipiēs vt reddat, præcipit fornicationē, quę intrinsecè mala est. Et cōfirmatur, quia nō licet cōplacere in actu intrinsecè malo, excusato pp ignorantiam, qualis est iste, & ita Sotus, 4. d. 18. q. 2. art. 4. ad 2. ait non posse cōfessarium monere prædictū coniugem, vt reddat, sed tm̃ in genere debere dicere, cōiuges teneri reddere debitum.

Sed fateor me non assequi, quid differat inter hæc, reddere debitum, vel vxor repetitur reddere debitum: cum vterque loquendi modus ad eundem scopum tendat, nimirum ad inducendum coniugem illum, vt reddat debitum, & si inducere verbis directis, culpa esset, nō ea vacaret, verbis indirectis inducere, si quidem ex parte cōfessarij eadem est intētio in vtroque loquēdi modo, & pœnitens idem prorsus intelligit. Præterea, quia cū pœnitens relinquendus sit in illa ignorantia, peccat lethaliter ea supposita non reddendo, ergo cōfessarius tenetur non absoluerē, nisi proponat se deinceps redditurum, ergo potest cogere vt recedat, & ita cōfessarius non præcipit rem malam, sed rem debitam suppositis circumstantijs occurrētib. Et cōplacere in actu malo excusato propter ignorantiam, tunc quidem illicitū est, qñ actus ille non honestatur attētis circumstantijs, quę tunc occurrūt, secus quando honestatur, debitumque est: vt contingit hic, & ita satisfactū manet argumentis contrarijs. Et hanc partem tenent Ledesma. 2. p. 4. q. 8. art. 4. dubio 10. ad finem. Corduba Summa, quest. 189. punct. 1. Henriquez, lib. 6. de pœnitent. c. 27. nu. 5. vbi benè addit non mentiri cōfessarium dicentem, illum esse suum coniugem, cum reputatione sit: sicut verū dixit Virgo Luce 2.

9 Quinta conclusio, idem dicendum est contra authores primæ sententiæ relatos, num. 1. quamvis ignorãtia illa sit circa ius diuinum, & naturale: si. n. probabiliter credat confessarius cõsiliũ non profuturum, teneatur nõ admonere, quando ea ignorantia inuincibilis est: quia rationes conclusionis præcedentis, quas attuli, nu. 6. æquẽ probant, siue ignorãtia sit circa ius humanum, siue circa diuinum, & irrent Ioannes à Metina, Sotus, Cano, Ledesma; Henriquez, Bartholom. à Ledesma, Arago, ibi allegati: Corduba Summa, quæst. 189. puncto 1.

11 Ex dictis inferitur intellectus ad e. quia circa, de consan-
guinitate, ubi consultus Innocentius Tertius de quibusdā,
qui subrepticia dispensatione matrimonium cōtraxerunt,
sic respondet: *Disimulare poteris, ut remaneant in copula sic
contracta cū.e. separatione graue videas scandalū imminere.*

Sed hic intellectus profertur displicet, quia textus solum habet Episcopum dissimulare posse, ut remaneant illi in matrimonio, mediante dispensatione subreptitia contra-

Alij uerò intelligunt hunc textum, ut concedatur Episcopo facultas reuoluidandi dispensationem, impetratam ex falsa causa, quando uirtute illius contractum est matrimonium, &c. & scâdulum in separatione. Sic Speculator, tit. de dispensat. §. nûc de Episcoporum, n. 17. vers. 144. Selua beneficiorum 4. p. q. 7. nu. 140. Bertachinus tract. de Episcopo lib. 4. p. 2. q. 19. nu. 139. vers. 141. Conradus in templo iudicum, lib. 2. cap. 5. de Episc. §. 4. nu. 10. vers. 140. Guerre-ro de potestate Pontificis, c. 17. versicul. 127.

Alj intelligunt dispensationem illam legitimam fuisse, quia falsa causa expressa, fuit solum impulsiva, vel secundo, dicunt in eo casu speciali concessisse Pontificem Episcopo dispensandi facultatem, dummodo obtenta dispensatione iterum illi contraheretur. Sic Corduba summa, q. 45. puncto 1. in fine, *5. mas est a tertia raxon.*

Legitimus ergo consensu est iuxta tradita in 4. concl. & sequentibus, ibi enim coniuges bona fide existimabant se legitime coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum, qui propter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, niloque in matrim. illo putatio, & inuincibili ignorantia excusato, permittendos esse. Sic Goffredus: quod referat, & sequitur Adria. quodlibeto 5. art. 2. littera F. veris sed circa hæc dicta, Medina, C. de confessione tract. 2. de confessione dimidiata iteranda, vers. corollarie sequitur ex dicto, Nau. c. si quis aut, de penit. d. 7. à nu. 67. vsque ad 73. & lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de temporibus ordinandorum, cons. 9. nu. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. ny. 15. Corduba summa 3, q. 189. puncto 1. versic. *alo qual hæc*, Aragon. 2. 1. q. 33. art. 6. conclusione 3.

14. Secundò intelligēda sunt, nisi penitens dubius interro-
garet confessorem, vel virum doctum de re illa, tunc enim
tenetur veritatem aperire, quamvis profutura non sit, quia
iam conscientia penitentis laesa est illo dubio, & taciturni-
tatem confessoris, vel viri docti prudēter posset penitens
in suum favorem interpretari: quare taciturnitas illa esset
erroris approbatio. Sic Sorus, 4. d. 18. q. 2. ar. 4. ad 2. Lede-
ma, 2. p. 4. q. 8. art. 4. dub. 8. Angles Floribus, 1. p. q. 3. de cō-
fessione. ar. 4. difficultate 8. cōcl. 1. Lud. Lop. 1. p. instructo-
rij, c. 27. §. ad prudētiā quoque cōfessoris, Corduba summa
quest. 189. puncto 5. Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 27.
num. 5. Aragon. 2. 2. quæstio. 33. art. ... conclus. 4. Bartho-
loumeus à Ledema de penitentia, dubio 13. Frater Meri-

2 **Questio prima, utrum coniux impedimenti conscius occulti, possit reddere debitum, dum ab Ecclesia compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, nisi reddat?** tres sententiae sunt; prima ait licere coniugi illi reddere, excusarique à culpa ob Ecclesiae praeceptum.

Probat, primò quia licet re vera nò sit matrimonium, ex parte vnius, ex parte tamen alterius, matrimonium est, & copula est licita, excusante illum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet, ergo alter reddens debitum, non consentit in opus peccati, sed in opus iustitiae.

Secundò, quia æquè intrinsecè malum est occidere innocentem, ac accedere ad non suam, sed illud licet iudici; quando iuxta allegata, & probata est nocens, secundum veriorē sententiam, ergo hoc pariter licebit, quando secundum allegata, & probata sunt illi veri coniuges.

Tertiò, quia peccatori occulto publicè petenti, tenetur Parochus ministrare sacramenta, quamuis aliàs sacrilegium esset, ergo similiter, licet sit peccatum accedere ad non suam, si tamen occultum est non esse suam, & vir bona fide debitum petat, in foro Ecclesiae licebit ei reddere.

Quartò, quia ex duobus malis minus est eligendum, cap. duo mala, d. 13. sed minus malum est reddere debitum mandato Ecclesiae, quam id denegare: hoc, n. est crimen inobedientiae, ex eoque scādala, & vxoricidium sequentur: illud autē est crimen fornicationis, q. minus est. Et confirmatur, quia licet fornicationem admittere, sit intrinsecè malum, non tñ est id permittere, imò est licitum ad vitanda maiora mala: qua rōne meretrices permittuntur: ergo quamuis nò liceat huic coniugi petere debitum, q. est facere, licebit tñ permittere, vt vit vitatur suo corpore, reddēdo ei debitum, ad maiora damna vitanda. Hanc tenet Magister, 4. d. 38. in fine, Hugo de Sancto Victore de sacramentis, p. 1. c. 9. & aliqui recēiores (vt refert Metina, C. de restitutione, q. 19. ad finem, in solutione ad 2. rationem:) Idem Sepulveda libello de bonè viuēdi instituto, c. de mēdacio, & Grez. Lop. 12. tit. 3. p. 4. verbi *quanto à Dios*, dubius in hac quest. relinquīt cogitandū, & tempore Soti tenuit eādem sñiam alius Theologus, quē ipse tacito nomine refert, 4. d. 28. q. 1. ar. 2. ad 3. Et ex Iurisperitis idem tenet Hostiens. Summar. tit. de coniugio seruor. nu. 8. vbi dicit virū certum de vxoris seruitute posse pendente lite, Ecclesiae praecepto compulsū, reddere debitū, imò & exigere absque animo vxorio: cum tñ cōstet id nò esse matrimonium, idem tenet Perez, lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 16. 9. dubium est, vbi dicit cōiugem impedimēti cōscium debere tacere, qñ id probare nequit, nec inuenitur medium ad dissoluendum matrimonium.

3 **Secunda sententia est, cum distinctione hac, si impedimentum dirimat matrimonium iure naturali, tunc nullo modo potest coniux impedimenti conscius reddere debitum, quantumcunque per Ecclesiam probationis defectu compellatur: si verò tñ dirimat iure Ecclesiastico, potest.** Ratio disparitatis est, quia in impedimentis iure naturali dirimentibus nequit Ecclesia dispensare, & ita non potest inter eos cōstare matrimonium, quare copula illa erit fornicaria: at cum possit dispensare in impedimentis iure humano dirimentibus, eo ipso q. Ecclesia cogit reddere debitum viro impedimento ignaro, cōsetur per Episcopum dispensare in eo impedimēto, & ita cōvalidabitur illud matrimonium, ac subindē non peccabit reddendo, nec petendo. Hanc refert Innocent. III. cap. literas, de restit. spoliat. inter alias, quas ibi refert, & subdit, *Nos nullam harum sententiarum reprobamus*: & Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. refert quosdam hoc sentire. Et pro eādem sñia refertur Host. c. proposuit, de coniugio seruor. sed nò inueni vbi eā teneat, & Adrianus quodlibeto 1. art. 3. ad 3. in fine, relata hac sñia dicit se nescire, vbi reproberetur ab Ecclesia, & expressius quā alij hāc tenet Henric. lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 2. in eōmentolitera K, & ait fauere huic sñia Nauar. & Contr. in locis per ipsum allegatis: sed neuter illi fauet.

4 **Tertia sententia est Philiaci de officio sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. c. 14. & 15. vbi duo dicit. Alterum est illo c. 14. quociens coniux impedimenti conscius nequit consensum**

nouum extorquere, neque indirectè, obiecta dispensatione, sine periculo vitæ propriæ, vel aliorum, potest Pontif. dispensare, vt satis sit is tacitus cōsensus, quo alter coniux impedimēti ignarus accedit affectu vxorio, & in fine eius capitis dicit non sufficere in hoc casu significare Pōtūci impedimētū, sed esse & necessariū exprimere non posse absque periculo peti nouū cōsensum, vt in eo dispēset. Probat, quia vigore huius taciti cōsensus ante Tridentinū spōsalia transibāt in matrimonium, eo q. Ecclesia præsūmebat eā copulā affectu vxorio haberi, cap. is qui fidē, de spōsal. sed in hoc casu multò maior est prēsumptio q. vir eo affectu accedat, cū. n. putet suam esse vxorē, manifestū est affectu vxorio accedere: ergo à fortiori in hoc casu potest dispensare.

Secundò quia, quādo duo iura concurrunt, fortius praeualet, sed hic concurrunt duo iura, alterum ad matrimonium requiri nouum consensum liberum, cum. n. ablato impedimēto valere incipiat, tunc debet adesse nouus consensus: alterum verò, de vita, & fama tuenda, sed hoc est fortius, cum sit cuiuscunque iuris naturalis finis, & nequit separari si alterius nouus consensus exquiratur, ergo ius naturæ superueniens fortius, faciet vt prior consensus licet inualidus, ita cōfirmetur, vt non sit opus illum denuo formaliter elici. Et confirmatur, quia quādo impedimentum dirimens, est solo iure Ecclesiastico statutum, consensus praestitus fuit solo iure Ecclesiastico nullus, ergo solo iure Ecclesiastico est renouandus, & subindē poterit Pontifex dispensare, ne renouetur, & praeualebit illi iuri Ecclesiastico ius naturæ de vita, & fama cōseruanda.

Alterum quod dicit Philiacus, d. cap. 15. est, si impedimentum sit de iure naturæ, & indispensabile, occultum tamen, & ab altero coniuge ignoratum, nec alter potest impedimētum deregere absque vitæ periculo, quamuis Pontifex nequeat dispensare, vt matrimonium contrahatur: at declarare potest ob bonam alterius fidem, & feminæ periculum, licet reddere debitum, sed nò petere, & dunt hāc declaratio impetratur, si mulier nequeat separari, nec aliquam negandi debitum excusationem proponere, absque vitæ, & famæ periculo, probabile est posse reddere, & non petere, & probat argumentis prioris sententiae.

5 **Sit tamen prima conclusio, prima sñia est falsissima, & valdè in fide periculosa. Probat, primo, ex cap. inquisitioni, de sentent. excommun. ibi. Credimus r. spondendum, virum alter coniux pro certo sciat impedimētum coniugij, propter quod sine mortali non valet carnale commercium exercere, quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo: sed credat. In primo casu, debet prius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale, & c. literis, de restit. spoli. ibi. Porro cū mulier, quæ cōsanguinitatis habet notitiam, profertur in gradibus quo lex diuina prohibuit, non possit vir sine peccato mortali carnaliter commisceri, frustra in tali casu adiudicatur restitutio spoliato. cum illa cor. 2. Deū nò debeat iudici in hoc obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere. & ad finem, cū dixisset textus reddendam esse viro, donec probet impedimentum, subdit, ad restitutionem plenariam debet Ecclesiastica censura compelli: quam tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter sustinere.**

Secundò probatur, quia inde sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, vt praeipienti superiore, vel ad vitandum vitæ vel famæ periculum: quod sanè videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala: sequela autem probatur, quia fornicatio est accessus ad non suam, sed coniux impedimenti conscius, certò scit non esse suam, ad quam accedit, ergo certo scit se fornicari: si ergo accedere licet reddendo debitum, licebit subindē in eo casu fornicari.

Tertiò, quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti, ad cauendum maius peccatum; nihil enim aliud est, quam id quod non licet: nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali euentu: quia licet hoc verum sit de peccatis, quæ talia sunt, quia prohibita, at de peccatis quæ suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, vt est fornicatio, hoc dici nequit. Et ita ex Theologis, tenent D. Thom. 4. d. 27.

4. dist. 27. quest. 1. art. 2. quest. 4. in fine, & d. 38. in finalibus verbis, D. Bonavent. ead. dist. 38. in expositione literarum Magistri, sine. Durandus ead. d. 38. in initio, in expositione eiusdem literarum, Richard. ead. d. in fine, Palud. 4. d. 36. q. 1. art. 2. nu. 15. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. ante §. 1. & c. 3. §. 2. Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Medina, C. de restitut. q. 19. ad finem, in solutione ad 2. rationem. Victoria Summa, de matrim. num. 264. Petrus de Soto lect. 3. de matrim. ante §. requiritur ergo, Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. quo ergo gradatim, & d. 28. q. 1. art. 2. ad 3. & d. 37. q. unica, art. ultimo, in fine, Ledesma 2. p. 4. q. 48. art. 2. Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. conclus. 1. Corduba lib. 1. Questionarij, q. 11. ad finem, §. penult. Petr. de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 4. dubio 2. & omnes alij neothetici. Et ex iurisperitis, Glos. cap. literas, verb. tolerare, de restitut. spoliat. & cap. inquisitionis, verb. humiliter, de sentent. excomm. & ibi Hostiensis, super verb. verum, Io. Andr. nu. 6. Anton. nu. 17. Cardin. q. penult. Anchar. nu. 3. Turrecremata, cap. cuius rei, 29. q. 2. & c. si virgo, 34. q. 1. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 8. Angel. verb. debitum, nu. 18. & matrimonium 1. nu. 15. Sylvest. matrimonium 2. q. 15. & matrimonium 4. q. 8. & matrimonium 6. q. 4. & verb. debitum, in fine, vbi Armilla in fine, Tabiena matrim. 4. q. 11. nu. 12. Nauar. Summa, c. 16. n. 39. & Summa Hispana, c. 22. nu. 76. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 7. & ex his Doctoribus vocat falsam, primam sententiam. D. Th. & Durand. & alij dicunt esse erroneam, vt Corduba, & Petrus de Ledesma.

6 Secunda conclusio, secunda sententia nullo modo placeat. Probat, quia cap. inquisitionis, de sentent. excomm. indistincte loquitur de impedimento, & dicit nullo modo impedimenti conscius posse reddere. Et cap. literas, de restitut. spoliat. dicitur conscius consanguinitatis, praesertim in gradibus diuina lege prohibitis, non posse reddere: ergo idem clare sentit textus in gradibus humana lege prohibitis: nam dictiones implicatur, vt sunt, maxime, praesertim, etiam implicatur idem esse in casu contrario, licet in illo fortior militet ratio: vt ex multis late probat Euerardus loco à natura dictionis implicaturarum, nu. 1. Gutier. alios referens lib. 1. Question. canon. cap. 26. nu. 5.

Item, quia stante impedimento iure humano dirimente, id matrimonium est irritum, ergo si illius coniux conscius reddat debitum, accedit ad non suam, & ita fornicatur: nec obstat dicere Ecclesiam dum cogit ad reddendum, censi dispensare per Episcopum in eo impedimento: quia sine textu, & firma ratione id asseritur, & erubescimus sine textu loqui, l. dissentientibus, ibi. *Nulla praecipit iuris constitutio*, & ibi notat Alber. C. de repub. l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim.

Praeterea, quia alias detecto postea impedimento alteri coniugi, non essent separandi, nec procuranda esset dispensatio: cum iam Ecclesia dispensaret, eo ipso, quod reddere coegit, & firmatum sit matrimonium.

Item, quia Ecclesia procedit ex falsa praesumptione, quia iuxta allegata, & probata credit illud matrimonium valere, & ob id cogit reddere debitum, & eodem modo cogit, siue sit impedimentum illud occultum iuris diuini, siue humani, ergo per eam coactionem nullo modo dispensare in impedimento interdicit, si quidem coactio illa extendit, vt coniux obligationi respondeat reddendi debitum, quam Ecclesia credit habere, non autem vt denuo matrimonium conualescat.

Deinde, quia esto vellet Ecclesia ea coactione dispensare in impedimento, non subinde liceret coniugi sic coacto reddere debitum. Quia esset necessarius nouus vtiusque consensus, vt id matrimonium redderetur validum, vt diximus hoc 2. lib. disput. 35. nu. 2. Hanc tenent D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 3. §. 2. Palud. Medina. Couar. num. praecedenti allegati, & fauent reliqui Doctores, quos ibi retuli, vniuersaliter enim ferè omnes illi de impedimento loquantur.

7 Tertia conclusio, tertia sententia est falsissima quo ad vtrumque dictum. Probat, quia cum Ecclesia nequeat defectum consensus ad matrimonium requisiti, supplere, vt probauimus hoc 2. lib. disp. 27. num. 2. Sed is debeat ab ipsismet contrahentibus praestari, si tacitus ille consensus per

copulam, altero impedimenti ignaro, satis non est ex se ad prius matrimonium inualidum, ratificandum, non poterit Ecclesia dispensatio de efficere, vt satis sit: ergo primum dictum illius sententiae, falsum est. Secundum autem, falsum esse conuincitur, rationibus quibus impugnata est prima sententia.

8 Ex his inferitur tanquam certissimum tenendum esse, coniugem nullitatis matrimonij conscius ob impedimentum dirimens, siue diuino, siue humano iure, in nullo euentu posse reddere debitum coniugi ignoranti, licet excommunicetur ab Ecclesia, vitaeque periculum subeat, Grauiissimaque sequantur scandala: vt probauimus in 1. & 2. conclusione. Et constat ex authoribus in illis allegatis.

9 Sed dubitabis, an is coniux impedimenti conscius, si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, sit verè excommunicatus? Nam cap. literas, de restitut. spoliat. ad finem, videtur probare esse verè excommunicatum: cum n. dixisset textus, per censuras compellendum esse, dum non probat impedimentum, inquit, *Donec probationes offerat preparatas. Et tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiae absoluetur*: ergo verè excommunicationem incurrit, alias frustra absolutio petenda esset. Et hanc partem tenet Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Palud. 4. d. 17. q. 2. num. 37. & subdit ibi, & nu. 43. post latam excommunicationem nihil prodesse fugam, excommunicatio enim ossibus adheret.

Si hac quaestio radicatus hic tractanda esset, longam peteret disputationem, pederet. n. ex ea, quae in materia de excommunicatione tractari solet, an quoties excommunicatio est iusta ex parte iudicis, quia iuxta allegata, & probata procedit, quamuis iniusta sit ex parte ipsius rei, qui verè innocens est, vt contingit in casu praesenti, sit valida in vtroque foro: quia in re multi partem affirmantem tuerentur, & ita sentiunt in hoc casu. Alij verò, & multò probabilius tenent eam excommunicationem verè coram Deo non ligare, & ita in nostro casu dicendum est, & tenent in proprijs terminis Glos. eod. cap. literas, verb. tolerare, Victoria Summa, de matrimonio, num. 264. Ledesma 2. par. 4. quest. 48. art. 2. & ratio est, quia excommunicatio minime incurritur, nisi ob inobedientiam lethalem, quae prorsus abest in hoc casu, & rigidissimum esset asserere eum verè excommunicatum esse: qui Dei timore ductus, Ecclesiae falsa praesumptione innitenti, non obedit.

Nec obstat, d. cap. literas, exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

10 Rursus dubitabis verum si impedimentum dirimens iam cessarit, dispensatione illius obtenta, vel propria voluntate tolli possit, quia matrimonium est irritum eo quod contractum sit metu cadente in virum constantem, & quia probari non potest, si Ecclesia compellit reddere debitum, teneatur obedire denuo consentiens matrimonio coniux ille? Palud. 4. d. 36. q. 1. art. 5. n. 33. & 34. affirmat teneri ob scandalum vitandum. Sed melius ipsemet art. 6. nu. 45. dicit non teneri obedire: nisi culpa sua prius matrimonium esset irritum, vt quia fidei contraxit. Durissimum. n. esset innocentem, nec matrimonium ligatum, obligare ad matrimonium ineundum, praesertim cum Ecclesiae praecipuum ex falsa praesumptione procedat.

11 Hinc inferitur minus bene asserere aliquos teneri hanc obedire quo ad cohabitationem, si potest citra incontinentiae periculum. Hi sunt, Angel. verb. debitum, nu. 19. vbi Armilla in fine, Rosell. verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 8. Sylu. cum Hugone per ipsum relato, matrim. 6. q. 4. Tabiena matrim. 4. q. 11. nu. 12. Nauar. Summa, c. 16. nu. 38. Ludou. Lop. 1. par. instructorij, cap. 87. §. porro si aliqua.

Sed verius est, cum Ecclesiae praecipuum falsae praesumptioni innitatur, nullo pacto obligare: verum si sequeretur scandalum, nec copia esset fugiendi in locum, vbi cessaret, teneri quidem cessante incontinentiae periculo cohabitare, non ratione praecipii, sed ratione scandali. Sic Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 4. dubio 2. ad 1. in fine. Et in alio simili, de religioso fidei professore, docent eum non teneri verè profiteri ratione sententiae Ecclesiae fundatae in falsa praesumptione, sed ratione scandali, atque ita eo fugere posse, vbi scandalum vitetur,

Sotus lib. 7. de iust. q. 1. ar. 2. vers. an verò qui tale votum, Nau. c. statumimus, 19. q. 3. nu. 7. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. n. 3. in fine, Angles Floribus, 2. p. q. 1. de voto, ar. 1. difficultate 4. concl. 3. Manuel 2. to. Summæ, c. 92. nu. 5. Arag. 2. 2. q. 88. art. 1. conclus. 2. in fi. Nec credo Doctores allegatos oppositum sentire, sed ratione vitandi scandali dicere, teneri obedire.

- 12 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, n. 2. respondetur ad 1. negando antecedens, ex parte enim neutrius est matrimonium, nec habet coniux ignarus impedimenti verum ius petendi debitum, & ita si alter consentiat reddendo, admittit id, quod à parte rei est, peccatū, quamvis alter ratione ignorantie excusetur.

Ad 2. responderi solet negando consequentiam, quia occidere innocentem in eo casu, est medium ad Reipublicæ pacem necessarium, non autem accedere ad non suam. Sed displicet solutio, quia si occidere innocentem sit intrinsecè malum, in nullo euentu potest esse licitum. ideo melius responderetur occidere innocentem cognitum innocentem, esse intrinsecè malum, secus quando inuincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus, & ita licitum est iudici occidere, quia inuincibiliter, ut iudex eius innocentiam ignorat, & credit esse reū: non. n. iudex ducendus est priuata scientia, sed publica, siquidē non ut priuata, sed ut publica persona procedit: & similiter accedere ad non suā, quando inuincibiliter credit coniux esse suam, licitum est: at conscius impedimenti, tantum abest ut inuincibiliter reputet esse suam, ut potius certò sciat non esse suam. Itaque probationes delicti, quantumcunque iudex ut priuatus sciat illum à delicto immunem esse, efficiunt iudicem ut sic, ignorare inuincibiliter innocentiam, & ita excusari, innocentem puniendo: at probationes valoris matrimonij, non causæ sunt ignorantie inuincibilis in coniuge impedimenti consciæ, cum ut persona priuata utatur matrimonio, & ita scientia priuata duci debeat.

Ad tertium neganda est consequentia, quia peccator occultus ius habet iustitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negata sibi Eucharistia: vir autem non habet verum petendi ius, quando matrimonium est inualidum, sed tantum ex ignorantia putat se habere.

Ad quartum dico illud, c. duo mala, intelligi de malis pænæ: vel si intelligatur de malis culpæ, non debere intelligi de his, quæ intrinsecè mala sunt, quale est fornicatio, in nullo enim euentu possunt esse licita: sed de ijs quæ mala sunt, quia prohibita, sic enim licitum est ad vitandam mortem, festum, aut ieiunium frangere: Ecclesia enim non tanto rigore obligat.

Ad confirmationem, dico permittere in alio, quando vitare non possum, non esse facere, sed licitum ad vitandum maius malum, in se ipso autem permittere, esse verè facere, & fornicari.

Ad argumentum secundæ sententiæ propositum, num. 3. negandum est Ecclesiam dispensare: ut latè probaui, num. 6.

Ad primum argumentum tertiæ sententiæ, dico Ecclesiā non dispensasse, ut sufficeret ille tacitus consensus ante Tridentinum, sed ex natura rei illum fuisse sufficientem, & Ecclesiam præsumpsisse illum consensum, & subinde ex eo matrimonium consurgere: quare non probat Ecclesiam posse supplere consensus defectum: nec in nostro casu, est præsumptio voluntatis denuò contrahendi, cum enim, vir putet esse suam, solo animo vendi matrimonio iam contracto, quod legitimum esse putat, accedit.

Ad secundum negatur minor, nam matrimonium absque cōsensu non consistere, est ita necessariū, ut sit penitus indispensabile, at vitæ, & famæ iacturam facere sæpè licet.

Ad confirmationem, negatur consequentia, quamuis cum solo iure Ecclesiastico consensus fuerit nullus, at cum tevera perinde sit, ac si non esset præstitus, iure naturali est renouandus, cum ius naturæ sit, ut matrimonium mutuo consensu celebretur.

- 13 Quæstio secunda, quibus mediis iuuari possit coniux

Sancti de Matrim. Tom. I.

impedimenti conscius, quod sine infamia, aut vitæ periculo detegere nequit, & esto detegat, probare nequit, & compellitur ab Ecclesia per excommunicationem, ut reddat debitum, & fortè impedimentum est indispensabile, vel si dispensabile sit, quid faciet dum obtinetur dispensatio. Varia remedia proponit Doctores. Primum est in locum fugere, vbi scandalum cesserit. Hoc tradit D. Th. 4. d. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. in fine, Victoria Summa, de matrim. nu. 264. Ledes. 2. p. 4. q. 84. art. 2. Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. ar. 2. ad finem, dicto 3. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. ad finem, Manuel 1. to. Summæ, 1. editione, c. 208. num. 7.

- 14 Secundum medium est, si matrimonium nondum consummatum sit, petere Pontificis dispensationem, vel religionem ingredi. Imò aliqui dicunt teneri ingredi, quos tacito nomine refert Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. ar. 4. dub. 2. ad 2. & bene reprobatur, quia quantumcunque grauius, peccat coniux ille decipiendo, non intendit se ad religionem obligare: nec ad medium tam difficile constringendus est, nisi ipse sua se sponte obligarit.

- 15 Tertium medium est, ut coniux impedimenti conscius petat diuortium, ob sequitiam, vel adulterium alterius: si fortè hæ causæ concurrant. Sic Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. art. 2. ad finem, dicto 3.

- 16 Quartum medium est, ut coniux impedimenti conscius habitet cum altero tanquam frater, & soror: iuxta c. laudabilem, de frigidis, & malefic. modò non sit congressus periculum. Hoc tamen medio moraliter loquendo nunquam vri licebit: quia semper id periculum versatur.

Aliqui tamen asserunt teste Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 11. ad finem, §. penultimo, feminam impedimenti consciam subterfugere nullo modo potentem, posse cohabitare animo negadi debitū, & resistendi quantum potuerit, q. si non consentiat, nec vilo modo corpore cooperetur, sed ut coacta, tacens, & immota patiatur, & permittat, esse tutā. Et potest probari ea doctrina Soti lib. 5. de iust. q. 1. art. 5. ad 3. Nau. Summa, c. 16. nu. 1. & 13. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 8. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 73. vbi dicunt, feminam non peccare, quando non est periculum consensus, si membris non resistat, dummodò non se componat, aut præparet ad actum illum, nec cooperetur.

Sed meritò Corduba reprobatur hanc sententiam, dicens esse periculosam, & erroneam: quia Sotus, & reliqui allegati concedunt licere non resistere membris, dummodò femina nullo modo illi actui se accommodet, sed cum eo viro manendo, videtur se illi scelere accommodare: maxime quia est probabilissimum consensus periculum, magnaue temeritas esset, tali periculo se exponere.

- 17 Vtrum verò possit huic coniugi consuli dispensatione Episcopi, ad contrahendum denuò non obstante illo impedimento? dicam disputatione sequenti.

DISPUTATIO XL.

Vtrum possit Episcopus dispensare in matrimonio illo contracto cum impedimento illo dirimenti occulto, ut iterum celebrari possit, ne coniux illius conscius, destitutus remedio maneat, excommuniceturque ab Ecclesia: possitq. eam dispensationem alteri delegare?

S V M M A R I V M.

Quid certum sit, & in quo versetur difficultas, & quot sint quæstiones disputanda, nu. 1.

Ponitur opinio negas posse rōne cuiuscunque necessarias, nu. 2. Contraria verior, nu. 3. & ibi, quando possit Episcopus in lege Pontificis, vel Concilij dispensare. Et quid, si ambo, aut alter malam fidem habeant, & quid si non sunt præmissæ monitiones, & quando dicatur mala fides, nu. 4. & ibi explicatur Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 3. & ibi, quando dicatur scienter fieri, vel præsumi.

N

Quid

Quid si contrahentes diuites sint, nu. 5. & quid, si duo sint impedimenta, nu. 6.

An possit Episcopus aliquando ante contractum matrimonium dispensare in impedimento dirimenti; num. 7. & ibi quid in voto castitatis, & que media dari possint ad desistendum ab illo contractu matrimonij, absque infamia.

Quid si recursus sit ad nuncium, vel commissarium cruciata habentem dispensandi facultatem, nu. 8.

An qui haberet privilegium dispensandi in casibus Episcopo reservatis, etiam ad matrimonium pertinentibus, possit dispensare in predicto impedimento quando potest Episcopus, nu. 9.

An possit hac dispensatio pro foro externo, nu. 10. & quando dicatur impedimentum occultum, nu. 11.

An possit vicarius Episcopi in eo dispensare, & generaliter possit dispensare ex vi officij vicarij, nu. 12.

Post nu. 12. inuenies summaria, qua desiderantur.

IN hac disputatione nemo dubitat solius Pontificis esse potestate ordinaria in impedimentis matrimonium dirimentibus, dispensare: hæc enim omnia decreto Pontificio, vel Concilij generalis statuta sunt: in cuius lege tanquam superioris, non posse Episcopum, qui inferior est, dispensare, fatentur omnes; & præsertim Archid. c. licet canon. de electione in 6. Abb. c. cum dilecti, n. 10. de electione, communis Doctorum, c. at si clerici, §. finali, de iudicijs, vbi Felin. nu. 5. Rebuff. tract. nominationum, q. 5. nu. 32. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. in principio, nu. 15. & 9. 10. nu. 11. Gutier. lib. 1. quest. canon. c. 5. nu. 10.

Difficultas autem est, an aliquando ratione imminentis necessitatis possit?

Secundò utrum prædictam facultatem delegare possit?

Questio prima, utrum in casu magnæ necessitatis possit Episcopus dispensare in impedimentis matrimonium dirimentibus? Duplex est sententia, prima, negat, quia non potest Episcopus in lege Pontificis, vel Concilij dispensare, (vt probauimus nu. 1.) qua hæc impedimenta statuta sunt. Sic Sotus 1. de iust. q. 7. art. 3. vers. at verò sciscitatis, & in hanc inclinat idemmet, 4. dist. 37. q. vnica, art. 2. eandem tenet Corduba lib. 1. questionarij, q. 11. vers. hæc igitur secunda opinio, & Summa, q. 45. §. el segundo punto de esta primera opinion. Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. in fine, Frater Metina 1. 2. q. 97. art. 4.

Secunda sententia multò verior affirmat posse, concurrentibus his circumstantijs, vt matrimonium sit publicum, impedimentum autem occultum, & sic scandalum in separatione, nec ad Pontificem aditus pateat inopia, aut alia iusta causa impediēte. Probat 1. quia quamuis regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare, potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem aditus non patet, vt docent Lignado c. at si clerici, §. de adulterijs, de iudicijs, vbi Abb. nu. 9. Bal. l. oēs populi, n. 8. ff. de iust. & iur. Roman. singul. 486. Specul. tit. de dispensationibus, §. nunc de Episcoporum, nu. 30. in fine, Felin. c. 1. fallentia 7. de constit. Contra in memorabilibus, verb. Episcopus, Milis in repertorio, verb. dispensare potest Episcopus, Rebuff. praxi benefic. tit. de dispensatione ad plura beneficia. n. 30. & 31. Lambertinus de iure patro. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19. n. 2. Bernardus Diaz reg. 2. 18. Lud. Gom. tract. breuiū, nu. 21. Quennas reg. 284. limit. 2. Staphylus de literis Gratia, tit. de qualitate, & statu benefic. §. primò & sit legitimus, n. 5. Cuccus lib. 2. Inst. moral. tit. 7. n. 334. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 23. n. 18. Gratian. reg. 433. nu. 8. Sed in hoc casu concurrat grauissima necessitas, ne ij qui Pontifici cōsulere nequeunt, destituti remedio maneant, cum absque scandalo separati nequeant, eo quod prolem habeant, quæ parentibus destituta, commodè educari non potest, vel alter solus impedimentum nouit, nec cum occultum sit, probare potest, vel illud absque famæ iactura detegere non potest: vel si vterque impedimenti conscius sit, cum probare nequeat, absque scandalo separari non potest, nec permittitur aliud matrimonium intrare: atque ita maximo incontinentiæ periculo expositus erit, ergo

poterit Episcopus ratione huius necessitatis dispensare.

Secundò, quia Episcopus potest in sua diocesi, quicquid Pōtiffex in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontiffex sibi reseruet: vt probauimus lib. 2. disp. 61. n. 3. Quare si Episcopus dispensare nequeat in his impedimentis, inde prouenit, quia Pōtiffex sibi reseruat: sed nō est verisimile in casu tantæ necessitatis reseruare: ergo potest Episcopus. Probat minor, quia reseruatō hæc fit ob charitatē, bonæque Reipublicæ gubernationē, esset autē cōtra charitatē, & suauē Ecclesiæ gubernationē in casu tantæ necessitatis, qñ aliter scādala, & peccata vitari nō possūt, manerentq. homines remedio destituti, reseruatōne intelligi, ergo in eo casu intelligēda nō est.

Tertio, quia fortior est reseruatō, dum Pontiffex reseruat sibi absolutionē alicuius criminis, præterquam in mortis articulo, & tamen probabilissimum est posse Episcopum absolvere, quando ratione impedimenti non est recursus ad Pontificem, vt tenent Doctores, quos refert Henriquez lib. 6. de penitentiā, c. 16. nu. 1. & c. 9. nu. 7. & c. 10. n. 1. & 2. vbi idem asserit de casibus reseruatis in motibus proprijs Sixti Quinti, non obstante rigidissima reseruatione, cum derogatione Bullæ, & Tridentini, ergo à fortiori in nostro casu, vbi non tam rigida, & stricta reseruatō est, poterit Episcopus. Quare hæc partem sustinent Angles, verb. dispensatio, nu. 5. vers. Secundo, vbi Sylu. q. 9. §. 15. Tabiena, q. 14. in fine, Armilla, verb. dispensare, num. 20. Nauar. Summa, c. 22. Hispana, nu. 86. Latina, nu. 85. Ant. Cuccus lib. 2. instit. moral. tit. 6. nu. 310. Spino Speculo testamentorum, gl. 15. nu. 86. Henriquez lib. 6. de penitentiā, c. 10. nu. 1. & lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 50. ad finem, fol. 1521. Capua lib. 2. decisionum, c. 80. nu. 14. Manuel Bulla Cruciatæ, §. 13. n. 6. in fine, Ant. Gomez. eadē Bulla, clausula 10. n. 58. Lud. Lop. 2. p. instructorijs, c. vltimo, ad finem, §. porro hic etiam illa questio, (quamuis dubitans loquatur, ait enim fortè ita esse;) Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 248. Vega lib. 6. Summa, casu 143. in fine, & lib. 1. casu 232. & viri doctissimi Neoterici idem tenent, praxisque ita recepit, vt testatur Nau. & Manuel proximè citati: & Sotus sibi contrarius videtur huius sententiæ, 4. dist. 41. q. vnica, art. 3. in fine, vbi hæc ait: *Si contra iustitiam publicam honestatis aliqui contrahant, & expeditissimum non sit ad Papam accessus nullum esset periculum, quamuis Episcopus dispensaret.*

Vtrum autem desideretur bona fides in contrahentibus, vt Episcopus possit dispensare, non constat inter Doctores: nam Hériq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 2. in Cōmento litera K, & litera O, asserit eā nō desiderari: nec alia ducitur rōne, quam quia Ang. Syl. Tabiena, Armilla, Nau. Capua, Manuel, Ant. Gom. Lud. Lop. Spino, Ant. Cuccus, Viualdus, Vega, n. præcedēti allegati, dū cōditiones requisitas ad hæc dispensationem, explicant, bonæ fidei non meminerunt.

Sed dicendum est eam requiri, & ita eam postulant Bartholomæus à Ledesma, & Lud. Lop. ibi citati, q. addit post Tridentinum ita esse tenendū: & in hoc casu Sotus, quamuis dubius 4. dist. 37. q. vnica, art. 2. vers. præterea arguitur, dicit forsan posse Episcopum dispensare: & in eodem casu dicunt esse probabile. Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. in fin. & Corduba lib. 1. questionarij, q. 11. vers. hæc igitur secunda opinio: & probatur ex Tridentino sess. 24. de matrim. c. 5. ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit, separetur, & spe dispensationis consequenda careat, adque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas, in contrahendo matrimonio neglexerit eisdem subiiciatur penis. Non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experietur, cuius salubria præcepta temerè contempsit.* Et ratio est, quia hæc sententia innititur manifestæ aequitati, quæ suadet mentem legislatoris non esse, vt in eo euentu Episcopus nequeat dispensare, sed quando matrimonium est mala fide contractum, mens Pontificis non est iniquitati fauere, & perueritæ contrahentium audaciæ, & vt illa sit facilioris dispen-

dispensationis occasio, ne quotidie hac spe celebrarentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus, quā rationē mirē exposuit Tridentinum, cod. c. 5. in illis verbis, desumptus ex c. si. de immunit. Ecclesiarum. *Non enim dignus est. &c.* Cum ergo Tridentinum in hoc casu hos mala fide contrahentes spe dispensationis consequendæ perpetuò carere debere, statuatur, minimè poterit Ep̃s dispensare.

Vnde idem dicendum est, quamuis ignoranter contractum sit matrimonium, si solemnitates requisitæ in matrimonio neglectæ sint: quia idē in hoc casu decernit ibi Tridentinum. Secus autem esset si ignoranter contractum sit matrimonium, & ex ordinarij licētia solemnitates illæ denunciationum omittæ sint: quia tunc negliguntur, nec temerè contemnuntur, quod petit Concilium, ut contrahentes illi spe dispensationis careant: atque ita priorē partem huius dicti, nempe quando omittuntur denunciationes, nō posse Episcopum, sustinet Ludouicus Lop. ibidem: subditq. idem esse, licet alter solus ex contrahentibus, mala fide contraxerit. Sed credo tunc posse Episcopum: quia Tridentinum, d. c. 5. vocat hanc penam, ibi: *Eisdem subiiciatur pena*, non autem æquum est puniri innocentem, ob alterius delictum. Sic tenet P. Iospeh. de Acosta lib. 6. de conuersione Iadorum, c. 22. & quidam viri docti Neoterici.

Rogabis aut̃ quando dicatur mala fides? respondeo non satis esse scientiam speculatiuam, qua cōiux nouit se accessisse ad consanguineam eius, cum qua contrahere vult matrimonium, nisi coniungatur scientia practica, quia sciat inde oriri impedimentū ad matrimoniū contrahendum, (vt dixi hoc 2. lib. disput. 38. nu. 3.) nec excludetur hæc bona fides, quamuis procedat ex lata culpa, & ignorātia culpabili, vt tradunt Bar. l. quod Nerua, num. 2. ff. de positi, Berous, c. 2. de constit. nu. 38. & cōstat, quia Tridentinum, d. c. 5. petit vt scienter præsumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimoniū contrahere præsumpserit*: dum autem decretum aliquod petit scienter aliquid heri, excusat ignorantia quantumcunque crassa, & lata culpa, quia verè non dicitur scienter facere, qui ex ignorantia crassa facit, sed dolus requiritur: vt docent Bart. l. si adulteriū, in princip. nu. 11. ff. ad leg. Iul. de adulter. Anchar. Clem. vnica, de consang. col. 3. vbi Imo. num. 4. super Glossa, scienter, Bonifacius, ibi, nu. 15. Syluest. verb. ignorantia, q. 8. dicto 4. Dominic. c. is qui, de sentent. excommunic. in 6. §. is verò: in prin. Nauar. c. accepit, de restit. spoliat. oppositione 8. illustratione 9. nu. 32. & 34. & summa Latina, in posteriori editione, c. 27. nu. 141. declaratione 4. Couar. decret. 2. p. ca. 6. §. . . . num. 21. & calma mater. 1. par. 5. 10. num. 17. vers. eadem sanè ratione, Greg. Lop. l. fin. verb. *à sabiendas*, tit. 38. par. 7. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de excommunicatione, cap. 13. §. sed iam ad secundum punctum: idemque importat illud verbum, præsumpserit, quod dolum, & temeritatem importat, vt docent Cardin. Clem. de priuileg. q. 39. summo. Clem. 1. de rescript. nu. 11. D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 4. col. 3. vers. quatit idem, Rosella absolutio. 1. num. 46. Ang. excommunicatio. 5. casu 12. nu. 15. Syluest. excommunicatio. 7. casu 14. dubio 5. nu. 34. Caietan. verb. excommunicatio. cap. 84. Tabiena excommunicatio. 5. casu 11. q. 6. nu. 7. Nauarr. summa Latina, c. 27. nu. 155. Vnde solū excludetur hæc bona fides, qñ ignorātia esset adeo crassa, vt esset ingens temeritas: tunc enim æquiparetur dolo, vt benè tradit Anton. c. 2. de cōstitut. n. 9. his verbis: *Quamuis canon requirat dolum, cōprehenderetur ignorās si tantū ignorātia esset crassa, vel crassissima, qua importaret latissimā culpā, & æquiparetur dolo: idē Nauar. summa Hispana, c. 20. nu. 54. his verbis, no se comprehenderia el que por oluido, o defenido, o per ignorantia, à lo menos no muy crassa.*

Ex hic inferitur, idem dicendum esse, quamuis contrahentes non sint pauperes, sed expensas necessarias habeant ad dispensationem Pontificis obrinendā. Probat, quia Et in diuitibus potest vrgens necessitas cōcurrere, quia vel Roma longissimè distat, essetq. magnū incontinentiæ periculum, tamdiu expectare. Similiter si impedimentum esset ex parte feminae, quæ consanguineo viri ante matrimoniij

Sanct. de Matrim. Tom. I.

contractum, copulata est, nec potest impedimentum viro detegere, quia tamē, & forte vitæ iacturam patietur, nec potest à viro absque scandalo separari, nec ei negare debitum: cum ergo dispensatio hæc permittatur Episcopo, ratione magnæ necessitatis, quæ vrget ne Pontificis dispensatio expectetur, quæ ratione non est cōmodus ad ipsum recursus: sicut potest Episcopus cum paupere dispensare, qui ratione inopiæ nō habet recursum ad Pontificem, poterit similiter quando ratione vrgentis necessitatis, & periculi magni in mora, diues caret eodē recurſu. Et ita Syluester, Armilla, Tabiena, Veracruz, Angel. Henricus, quos retuli, nu. 3. Generaliter dicunt posse Episcopum dispensare, quando non est commodus recursus ad Pontificem, & Nauar. Anton. Cuccus, Viualdus, Spino. ibi allegati, generaliter idem dicunt, quando contrahentiū inopia, vel aliquid aliud impedimento est, ne Pontifex cōsuletur, & Anton. Gomez. ibidem relatus, ait tunc posse Episcopū, quando est periculum in mora consulendi Pontificem.

Rogabis autem, quid dicendum, si duo impedimenta dirimentia occulta, cum reliquis circumstantijs explicatis, nu. 3. & 4. concurrant: videtur enim tunc non posse Episcopum. Quia in dispensationibus cū odiosæ sint, mixtum sub simplici non comprehenditur, secundum communem sententiam, cap. fin. de simonia, & l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. & assert. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 10. nu. 12.

Sed dicendū est posse: quia quando delegatur, seu committitur alicui dispensatio in vno matrimoniij impedimento manifestum est cum non posse dispensare, reperitis duobus: quia mixtum sub simplici non cōprehenditur: at cum in hoc casu dicamus posse Episcopum ex sua potestate ordinaria dispensare, quia reseruatō non intelligitur in casu tantæ necessitatis, nihil obest concurrere duo impedimenta: sicut nemo negaret posse Episcopum absolvere omnino impeditum ire Romā à duplici casu reseruato. Et confirmatur, quia potestas Episcopi in hoc euentu non est ad dispensandum in quodam singulari impedimento, vt sic dicamus mixtum sub simplici non comprehendī, sed ad dispensandum in impedito.

Et ausim dicere nullius Authoris patrocinio fretus: posse Episcopum dispensare aliquando in impedimento matrimonij dirimente, ante quam matrimonium contrahatur, quādo vrgentissima necessitas id postularet. Exemplum sit, accedit mulier mane factura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem produceret, & sunt omnia iam parata ad nuptias vespere celebrandas, & tentatis omnibus medijs nulla euadendi via aperitur, sed suspicio vehemens orietur alicuius criminis detecti in confessione, si femina abstinere velit à nuptijs, aut differre, dum Pontificia dispensatio obtinetur. Dixi, tentatis omnibus medijs, quia si aliqua euadendi via commodè reperitur, nullo modo poterit Episcopus, & fortassis hæc esse posset via, si femina voueret castitatem ad tēpus, verbi gratia per mensem, consulente confessario, & dicat consanguineis se voto castitatis alligatam esse, iussuq. sibi esse à confessario, vt à nuptijs abstineat, donec voti dispensatio impetretur à Pontifice, (tacere enim debet votum fuisse ad tempus, ne Episcopi dispensatio petatur:) & dum pro illa dispensatione obtinenda Romā mittitur, potest occultè dispensatio veri impedimenti obtineri. Verum si nec hoc, nec alia media prudentis arbitrio, attentis circumstantijs occurrentibus, sufficiant, vt femina illa euadere possit incolumis, credo posse Episcopum dispensare. Probat, quia impedimentum hoc iuris humani est, statutum lege Pontificia, vel Concilij, sed in hac lege ex magna necessitate potest Episcopus dispensare, vt probaui, nu. 3. cum ergo magna in hoc euentu necessitas vrgcat, quid obstat ne Episcopus possit?

Secundò, quia votū simplex castitatis iure diuino impedit matrimoniū contrahendū, & cōi Ecclesiæ consuetudine, (vt quia priuilegia dispensandi in votis, quæ semper hoc votū excipiunt, testantur,) eius dispensatio Pontifici reseruatur: Et tamen in casu vrgētis necessitatis, qñ magnum in-

continentiæ periculum vrget, nec cõsuli potest Pontifex, ratione paupertatis, aut quia est graue periculum in morte, potest Episcopus dispensare, vt docent Ang. matrimonium 3. impedimento 5. nu. 3. Syluest. verb. dispensatio. q. 9. & votum 4. q. 4. Nauar. summa, cap. 12. nu. 76. Palacios 4. d. 38. disp. 3. fol. 866. vers. & quidem, Héríquez lib. 6. de pœnitentia, ca. 14. nu. 7. litera P. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. f. 1043. ergo poterit dispensare in impedimento dirimente, in casu præsentis, vbi vrgentior est necessitas. Nec obstat si dicas, votum solum impedire, aliud autem impedimentum dirimere: id enim fateor, verum negari nõ potest similiter vtrunq; impedimētum Pontifici reſeruari, & impedimentum voti excedere in hoc, quod iuris diuini sit.

Tertia, quia sententia asserens posse Episcopum dispensare post contractum matrimonium, illi fundamento innititur, quod possit Episcopus in lege Papæ, aut Concilij dispensare, in casu vrgētis necessitatis: & ita Ang. Syluest. Tabiena, nu. 3. allegati pro hac sententia, quos reliqui sequuti sunt: hoc iactō fundamento, inde intulerunt posse dispensare quando matrimonium contractum est bona fide, &c. ergo similiter poterit ante matrimonium, vrgenti necessitate: quamuis enim eo semel contracto, frequentius necessitatis casus occurrat, at cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat, similiter occurrente pari necessitate poterit ante matrimonium contractū dispensare.

Tandem, quia non ita leuibz fulcitur hæc sententia fundamentis, quin aliquā probabilitatis effigiem habeat, at quando notabile proximi dānum imminet, licitum est omiſſa ferē certa opinione, eam amplecti, quæ speciem aliquā probabilitatis habeat, vt p̄baui hoc 2. lib. disp. 36. n. 8.

8 Rursus inquires, an in prædictis casibus possit Episcopus dispensare, quando facile recurri potest ad nuncium Apostolicum, si potestatem Pōtificis habeat ad dispensandum in simili casu, vel ad quemcunq; alium simili facultate præditum, vt est commissarius cruciatæ, qui potestatem habet dispensandi in impedimēto dirimente occulto, post contractum matrimonium bona fide ex parte saltem alterius coniugis? Henríquez lib. 6. de pœnitentia, c. 10. nu. 1. in Cōmento litera D, & lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 1. in Cōmento litera H, ait posse, & ducitur, quia ius soli Pontifici reſeruatur dispensationem, cum ergo is cõsuli nequeat, poterit Episcopus tanquam pastor ordinarius dispensare.

Sed fateor me non posse huic sententiæ acquiescere, quia Episcopus solum potest in hoc casu dispensare, ratione necessitatis vrgentis, sed quando adest potens dispensare, ad quem confugi potest, necessitas cessat, ergo non poterit Episcopus.

Et confirmatur, quia sacerdos simplex, quamuis in articulo mortis constitutum absolueret, ratione vrgentis necessitatis, si tñ ea cesset, quia vel pastor ordinarius, vel ab ipso expositus haberi potest, nequibit absolvere, ergo.

Rursus, quia ideo Pontifex eam facultatem concedit, vt simili necessitati consulatur. Et ideo hanc partem tuentur Nauar. Anton. Cuccus, Ludou. Lop. Manuel, vbi eos retuli nu. 3. Vega lib. 6. summa, casu 143. in fine.

Hoc tamen monuerim. commissarium cruciatæ nõ habere facultatem dispensandi, nisi detecta prioris matrimonij nullitate alteri coniugique, si ea non detecta expediret celebrari matrimonium vrgenti necessitate: iuxta dicta hoc 2. lib. disput. 36. nu. 8. tunc quidem cum commissarii facultas cesset, non obſtaret posse recurri ad commissarium, quin Episcopus dispensare posset.

9 Id observandum est, habentem priuilegium dispensandi in casibus Episcopalis, etiam matrimonialibus, minime posse dispensare in casibus, qui non iure ordinario, sed ratione vrgentis necessitatis cõpetunt Episcopo. Sic Henríquez lib. 6. de pœnitentia, c. 14. nu. 7. & litera P, Manuel in Bulla cruciatæ, §. 9. nu. 118. quia hi non dicuntur casus Episcopales, sed verè ad Pontificem pertinent, & ex quadam iuris interpretatione Episcopo censentur permitti.

10 Secundò observandum est, hæc potestatem Episcopi dispensandi in dictis impedimētis occultis, esse pro solo con-

scientiæ foro, vt benè Héríquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. sicut Trident. sess. 24. c. 6. de reformatione, similiter concedit casus occultos Episcopo, pro solo consciētiæ foro.

11 Dicitur aut impedimentū occultū, qñ non publicè constat, nec faciliè cõstare pōt, periculūq. nõ est, vt in foro externo detegatur: vt benè docet Henríq. eod. c. 3. nu. 7. & 2.

12 Demum obseruandum est, non posse generalem Episcopi vicarium dispensare in hoc matrimonij impedimento: quia ex generali commissione vicarius non habet potestatem dispensandi, nisi sibi committatur, vt docet Glossa, c. quæ de causa. verb. quicquid, 2. q. 5. Cardin. c. denique, 4. dist. Domin. cõf. 38. Calderinus de offic. vicar. cõf. 3. in fi. Probus c. statutum, in additionibz ad Monachū, de rescrip. in 6. nu. 29. Felyn. c. 21 si clericus. 8. de adulterijs, nu. 12. de iudic. Berrach. tract. de Episcopo, lib. 4. par. 7. nu. 17. habetur to. 13. tractatū par. 1. Rebuff. p̄xi benefic. in forma vicariatus, nu. 44. Ant. Cuccus lib. 2. Institut. moral. tit. 8. nu. 111. Borgasius de irregularitate, par. 7. cap. ult. nu. 22. Paz practica 2. to. præludio 3. in fi. Gutier. lib. 1. quæst. Canon. c. 19. nu. 15. Sbrozius lib. 2. de vicario Episcopi, q. 35. nu. 3. Anton. Gomez. super Bullā Crucia. c. 4. circa 4. quæstionem, nu. 9. Et ratio est, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, illud, ff. de minor. ergo non pōt vicarius Episcopi dispensare in impedimētis absq; speciali cõmissione, & ita tenent Henríquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 2.

S V M M A R I V M.

Proponitur opin. negans, nu. 13. & ibi iurisdictio voluntaria commissæ ex principis priuilegio delegari non potest.

Opinio affirmans posse delegare, nu. 14. & ibi iurisdictio ex priuilegio perpetuò concessa dignitati est ordinaria.

An sit iurisdictio ordinaria delegabilis, si quis ex priuilegio dignitari, vel officio annexo habeat reſeruata principi in signum supremæ iurisditionis? nu. 15.

Quid, si res sit magni momenti, vt beneficia conferre? nu. 16.

Soluntur argumenta & explicatur cap. vltimum. §. fin. de off. deleg. & Tridentinum. sess. 24. cap. 9. de reformatione, n. 17. & ibi, an possit Episcopus delegare hos casus, & occultos Papales concessos per illud, cap. 6.

13 **Q**uestio secunda, vtrum possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimētis matrimonij dirimentibus, casu quo ipse potest dispensare, & generaliter, vtrum possit eos casus delegare, qui secundū ius Pontifici reſeruatur, & solum sibi cõpetunt ratione imminentis necessitatis, quia non est ad Pontificem recursus, vt dispensare in lege superioris, vt ieiunij, festorum? Quidam negant (vt refert Syluest. nu. sequenti allegandus): & fauent aliqui dicentes iurisdictionem voluntariam cõmissam ex Principis priuilegio, delegari nõ posse: hi sunt Bal. l. 3. num. 6. C. quando prouoc. non est neces. Felyn. c. quod sedem, de offic. ordinarij, num. ., capitulo Gratian. multos referens regu. 443. num. 13. Probatur ex cap. vltimo. §. fin. de offic. deleg. ibi: *Nulli, cui commissum fuerit excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, liceat hæc alijs demandare, quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potius committitur.*

Secundū ex Tridentino sess. 24. cap. 6. de reformatione, vbi cõcedens Episcopis casus Pontificis occultos, explicat, *per se, vel per vicarium*: ergo clarè denotat non posse delegare, vbi non committitur Episcopis delegandi potestas.

14 Sed dicendum est posse delegare: quia iurisdictio ex Principis priuilegio cõpetens, non personæ, sed perpetuò dignitati, vel officio, non est delegata, sed ordinaria, & potestatis ordinariæ iura habet, & sequitur, vt docent Bartol. l. ambitiosa, numero 34. ff. de decret. ab ordin. facien. Ioan. Andreas addit. ad Speculatorem, titulo de legato. §. vltimo, ad finem, versic. incipiente legatus est ordinarius, Bald. cap. finali, num. vnico, de offic. ord. & ibi Imolad finem, Syluest. verb. delegatus, quæst. 4. dicto 1. Cour.

Con. 3. var. c. 20. nu. 6. in initio, & nu. 9. in fine, & nu. 10. in initio. Et ex Theologis. Compendium mendicantiū, verb. absolutio ordinaria quod fratres, ad finem, dub. 2. Pasarellus compendio minimorum. c. 15. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 24. nu. 2. Et facit ad hoc comprobandum, doctrina Baldi, l. 1. ff. offi. consu. & Felini, c. licet, n. 4. de offi. ordi. vbi docet commissionem perpetuā facere ordinariū: ergo cum hæc sit potestas ordinaria, poterit delegari. Et ita sustinet generaliter loquendo. Gl. c. finali, ver. casib. de offi. ordin. vbi Io. Andr. n. 3. Ant. n. 4. Bal. n. vnico, Abb. nu. 3. Imol. ad finem, Felin. c. finali, n. 8. de offi. deleg. Ias. l. a iudice, C. de iudic. n. 2. Syl. verb. delegatus, q. 8. dicto 1. & absolutio. 4. q. 2. §. 6. Ang. excommun. §. casu 1. num. 39. Nauar. Summa, c. 27. Hispana, n. 42. Latina, n. 45. & lib. 2. consiliorum, in 1. editione, tit. de foro compet. conf. 1. n. 3. Con. d. nu. 6. in initio, & d. num. 10. in initio. Et ex Theologis, Compendium mendicantiū, & Pasarellus, vbi proximè retuli: Corduba Summa, q. 8. in initio. Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 7. nu. 3. Lud. Lop. 1. p. instructorij, in 2. editione, c. 284. fol. 794. & in casu speciali in quo ratione urgentis necessitatis competit Episcopo absolvere impeditos ire Romam, vt absolutionem obtineant ab excommunicatione contracta propter clerici percussorem, habetur expressè posse Episcopum delegare, c. finali, de offi. ordin. Et in proprijs terminis tenet Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. vbi dicit posse Episcopum delegare potestatem quam habet dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide contractum est, & contrahentes non habent recursum ad Pontificem.

15 Et hæc sententia adeo vera est, vt quamuis certum sit reservata specialiter principi in supremæ iurisdictionis signum, delegari non posse, fallit, nisi quis ex officio, aut dignitate habeat ius ea exercendi, licet id contigerit causa privilegij concessi eidem dignitati, tunc enim poterit delegare. Sic Couar. 3. variat. c. 20. nu. 10. in initio.

16 Excipe tamen, quando res commissa tanti momenti est, vt per alium expediri nequeat, qualis est potestas conferendi beneficia, quam soli vicario suo generali potest Episcopus delegare, vt bene docet Gl. c. deliberatione, verb. cuiuscunque, de offi. deleg. in 6. & multi alij, quos refert, & sequitur Couar. d. c. 20. nu. 6. in initio.

17 Ad argumenta proposita, nu. 13. responderetur, ad c. vltimum, de offi. deleg. dicendum Gl. c. vltimo, de offi. ordin. verb. casibus, & Angelo excommunicatio. §. casu 1. nu. 39. Syl. absolutio 4. q. 2. §. 6. Nau. lib. 5. conf. in 1. editione, tit. de sententia excommun. conf. 15. in fine, intelligi, quando nudum ministerium committitur personæ, secus quando ex privilegio perpetuo dignitati concessa, tunc enim non dicitur nudum ministerium, sed potestas ordinaria.

Ad 2. ille locus Tridentini eam questionem postulat, vtum possit Episcopus casus Papales occultos sibi concessos in eo decreto, generaliter delegare, vel oporteat specialiter eligere vicarium, cui deleget? Nam Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 19. in fine, & lib. 6. de penitentia, c. 24. nu. 7. iuncto Comento litera O, ait non posse Episcopum generaliter vicario, vel alij delegare hos casus, vt habeant facultatem generalem absoluendi, vel dispensandi pro suo arbitrio, sed tantum posse delegare vicario specialiter delegato, id est, posse delegare, quando casus occurrerit, & dare facultatem, vt de mandato, & nomine ipsius faciat, refert pro se Menochium conf. 17. nu. 12. lib. 1. qui nec verbum dicit, refert etiam alios, qui in solo hæresis casu loquuntur. Probat Henriquez, quia Tridentinum, eod. c. 6. expressè concedit Episcopis posse dispensare, per se, vel per vicarium specialiter deputatum. Item, quia dum hi casus Episcopo conceduntur, eligitur industria personæ. Et hanc sententiam videtur expresse tenere Nauarr. lib. 1. consiliorum, tit. 2. de constitutio. in 1. editione conf. 1. q. 48. num. 49. & Corduba Summa, q. 8. videtur eandem sequi, ait enim habita notitia casus, & impedimenti personæ, posse Episcopum delegare.

Sed dicendum est posse generaliter delegare 1. quia non

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

eligitur industria personæ, si n. eligeretur, nec generaliter, nec specialiter posset Episcopus delegare. Item, quia quoties aliquid conceditur Prælati presentibus, & futuris in perpetuum, non potest dici electa esse industria personæ, cum personæ incognitæ delegetur: vt tradit Ias. l. more, nu. 65. ff. de iurisd. omn. iudic. Greg. Lopez, l. 47. in fine, tit. 18. p. 3. cum Bartolo, & Panormitano, quos ibi refert: Menochius lib. 1. de arbitr. q. 64. n. 17. Item, quia cum hæc sit potestas ordinaria, poterit generaliter delegari, more cuiuslibet ordinariæ potestatis, & ita tenet Nauar. lib. 5. conf. in prima editione, tit. de sententia excommunicationis, conf. 15. nu. 3. in 2. verò tit. de privilegijs, conf. 11. nu. 4. Et ad d. c. 6. Tridentini, dicit intelligendum esse, vt velit vicariū Episcopi non habere ex generali commissione vicariatus, hos casus, nisi sibi specialiter committantur, non aut, vt velit negare Episcopo potestatem generaliter delegandi, & probatur hic intellectus, quia multi dicunt casu hæresis in eo decreto Episcopis concessum, posse eos delegare vicario specialiter deputato, & tñ aliquid amplius exigit Conciliū in hoc casu, si quidē in eo dicit per se, & non per vicariū: ergo in reliquis casibus non potest Conciliū speciale delegationem denegare.

Vnde infero, idē dicendum esse in impedimento dirimente matrimonium occulto, & reliquis casibus, qui ratione necessitatis urgentis sibi competunt, potest. n. hos casus Episc. generaliter delegare cum sit iurisdic. ordinaria, vt probavi, n. 2.

DISPUTATIO XLI.

Vtrum matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, si vtrique, vel alteri de valore eius superueniat dubium, possit dubitans, reddere, & petere?

SUMMARIUM.

Dispositio huius disputationis, & quot questiones hinc tractande sint, nu. 1.

In quo differat scientia, fides, opinio, sufficere, dubium, scrupulus, nu. 2.

Non tam ad dubium, vel opinionem attendendum est, quam ad causas dubitandi, vel opinandi, nu. 3.

Dubium aliud est practicum, & aliud speculativum, & idem de scientia, & opinione, nu. 4.

Vtrum stet iudicium practicum, contrarium esse speculativo, idque licitum sit, nu. 5.

Operari cum dubia conscientia practice, est peccatum, nu. 6.

Id peccatum reducitur ad eam peccati speciem, de qua dubitatur, nu. 7.

Non semper est illicitum operari contra scientiam, & opinionem speculativam, & cum dubio speculativo, nu. 8.

Explicatur c. iuuenis, de spons. & an in dubijs iuribus sit eligendum, nu. 9.

Post nu. 9. inuenies cetera summaria.

1 **H**Actenus egimus qñ nullitas matrimonij certò cognoscitur: in presenti aut disputamus, qñ ea dubia sit: & potest dubitatio hæc aut vtrique, aut alteri coniugi superuenire: insuper aut potest ex parte vtriusque, aut alterius tantum contractum esse matrimonium, bona, aut mala fide: potest et non tantum dubium, sed et nullitatis opinio superuenire, & ideo, vt claro, & debito ordine procedā, in presenti disputatione discutiā, qñ matrimonium bona fide ex parte vtriusque contractum est, alter, vel vterque dubitat. Deinde disputatione sequenti, quando mala fide ex parte vtriusque, vel alterius initum est. Deinceps disputatione immediata, an idem dicendum sit, qñ dubitans de valore matrimonij, potest illud validum efficere, vt si dubitet an ea quā duxit, sit serua. Et eadem disputatione subsequenti, qñ non tantum dubitat coniux de matrimonij valere, sed opinionem habet eius nullitatis. Præmittendū tñ sunt tres questiones, ex quarum cognitione pendet resolutio omnium harum, indeque ad diuersas materias morales aliquas, etiam

non passim inuenientur, relictis alijs, quæ longiorem petunt disputationem, inferam, & ideo parcendum erit, si aliquantulum immoretur, est enim res hæc grauissima, & valde necessaria: ideo in præsentis disputatione quinque agendæ sunt quæstiones.

Prima, vtrum agere contra conscientiam dubiam, sit peccatum.

Secunda, an in materia iustitiæ melior sit in dubio possidentis conditio.

Tertia, an idem sit extra materiam iustitiæ.

Quarta, quando vterque coniux bona fide contraxit, & alter solus dubitat de matrimonij valore.

Quinta, quando matrimonio bona fide ab utroque contracto, superuenit vtrique coniugi dubium.

1. Quæstio 1. vtrum agere contra conscientiam dubiam, sit peccatum: & ita dum conscientia dubia est, teneatur amplecti id, quod tutius est, & in quo nullum criminis periculum versatur? Supponendum est primò, differre scientiam, fidem, seu credulitatem, opinionem, suspicionem, dubium, & scrupulum: quia scientia dicit cognitionem certam saltè moraliter, ita vt non sit prudentis tunc formidare l. 2. §. idem Labeo, ff. de aqua plu. arcen. vbi sciri factum dicitur cum minimè dubitatur. & c. Dominus, de secund. nupt. vbi iubetur ne coniux aliud matrimonium ineat, donec de alterius coniugis morte sibi cõstet: iuncto c. in præsentia, de spons. vbi tunc dicitur constare, quando vnicus testis certus adfuerit: & ita tenent Ang. matrimonium 3. impedimento 13. nu. 4. Syl. verb. scientia, in principio, & matrimonium 8. q. 13. dicto 1. Armilla verb. matrimonium nu. 45. Nau. c. si quis autem, nu. 9. de penit. d. 7. & multi alij.

Fides, siue credulitas, est assensus certus, obscurus tñ, habitus ex autoritate alicuius illam rem affirmantis. Sic D. Ant. 1. p. tit. 3. c. 10. §. 9. Nauar. d. c. si quis autem num. 10. & Summa c. 27. nu. 278. Corduba lib. 3. quæstionat. q. 2. in principio.

Opinio est assensus vnus partis, non firmus, & certus, sed cum alterius formidine, Sic D. Ant. eod. §. 9. Syl. verb. opinio, in princ. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. tunc ergo, Nauar. d. c. si quis autem nu. 11. Corduba eod. q. 2.

Suspicio est, quando intellectus in alteram partem magis inclinat, non tamen illi assentitur. Corduba ead. q. 2.

Dubium est, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinās. Sic D. Th. 3. d. 17. q. 1. art. 4. in corpore, Duran. ibi, q. 2. ad 2. Sylu. verb. dubium nu. 1. D. Ant. & Corduba proximè citati, Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. Nauar. d. c. si quis autem nu. 12. & d. c. 27. nu. 279.

Scrupulus autem est, apparentia aliqua contra id, quod aliquis credit, vel opinatur, vel dubitat; Nau. d. c. si quis autem nu. 13. & d. c. 27. n. 279. vel est assensus ex leuibus coniecturis, ita D. Ant. proximè citatus; vel ex magnis parum æstimatis à scrupulum habente, vt dicit Corduba d. q. 2. Vel tandem (vt tradit Sotus de Secreto membro 3. q. 2. concl. 3.) est formido ita tenuis, vt sit contra eam agendum, procedit enim ex quadam ignauia, & pauore, vel est formido stans simul cum opposita opinione.

3. Ad iudicandum autem, non iam attendendum est, an adsit dubium, vel opinio, vel firmus assensus, quam ad causas vnde oritur: potest. n. assensus ex tam leuibus rationibus oriri, vt vir prudens potius scrupulum iudicet, & econtra possunt adeo urgere rones scrupuli, vt potius sit scientia, vel opinio, Sic Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. tunc ergo.

4. Secundo supponendum est, scientiam, fidem, opinionem, & dubium posse esse, vel speculatiue, vel practice: scientia speculatiua est, quæ in communi dictat certò, & euidenter aliquid faciendum, vel esse peccatum: verbi gratia, esse vitium contractum, vel esse illicitum accedere ad non suam: & opinio speculatiua est, quæ in communi dictat non certò, sed sub formidine, dubium autem: quando in communi dubitatur: dicitur autem dubium rei, aut scientia, aut opinio rei secundum se. Scientia autem practica est, quæ in singulari, & perpenfis omnibus circumstantijs rei, dictat aliqui hic, & nunc esse licitum, vel illicitum, &

opinio, qñ quis opinatur, & dubium, qñ dubitat an hic, & nunc sit licitum: appellatur autem scientia, vel opinio, vel dubium rei in particulari, respectu operantis. Et appellatur hæc scientia, vel opinio, vel dubitatio, practica, licet prior possit dici, & verè sit practica, cum ordinetur ad dirigendum actiones humanas; Quia prior dicitur speculatiua quoad modum vniuersitatis, & respectu posterioris particularis, quæ practica dicitur. Huius distinctionis author primus est Caiet. opusculo. 17. responsionum, responsione 13. dub. 7. & 1. 2. q. 57. art. 5. ad 3. vbi D. Th. ansam præbuit, & postmodum multi Doctores eam amplectati sunt, vt referam nu. 8. Quam distinctionem alijs verbis tradit Nauar. c. si quis autem, de penitentia d. 7. nu. 61. & Summa Latina, præludio 9. nu. 9. vbi vocat dubium speculatiuum, dubium in generali; practicum verò, & hic & nunc. Argumenta, quæ huic distinctioni obstant, videbimus infra, hac disputatione, num. 4.

5. Obseruandum tñ est, ex scientia, vel opinione, vel dubitatione speculatiua, quam quis habet teneri simile iudicium practicum formare; vt si speculatiue, & in communi sciat aliquid esse vsuram, vel dubitet, tenetur practice, & hic, & nunc scire, vel dubitare, nisi ratio aliqua specialis cogat variare iudicium practicum. Deuiat enim à recta ratione, me credere omnem hominem teneri restituere, & me in eodem casu, absque aliqua speciali ratione eximere. Deinde, quia cognitio speculatiua dirigit voluntatem ad opus, ergo tale debet esse iudiciū practicum, quale est speculatiuum, nisi specialis ratio variare cogat. Quod autem ob aliquam rationem variare possit iudicium hoc, probatur, quia cum res mortales ob circumstantias varietur, potest aliqua occurrere, quæ licitum mihi efficiat, & in communi, & ex se illicitum est. Vt possum scire in communi non licere rem alienam capere, at in particulari, hic, & nunc mihi licere, quia extremè indigeo. Sic Corduba lib. 3. quæstionat. q. 5. dub. 1. post 1. propositionem, Ludou. Lop. 1. p. instructor. in 2. editione, c. 135. §. vltimo.

6. His præmissis sit prima conclusio, vt voluntas honestè operetur, oportet intellectum non esse practice dubium, sed iudicare determinatè, hic, & nunc licere hæc operationem, quare qui dubitās practice, aliquid operatur, peccat. Probatur primò, quia manifestò se exponit periculo admittendi id peccatū, amans autem periculum peribit in illo; Eccles. 3.

Secundò, quia faciens aliquid vt sibi, vel alteri placeat dubitans, an sit contra Dei amicitiam, se vel alterū illi præfert, nec peccatum summa appreciatione, vt tenetur formidat.

Et confirmatur, quia lex amicitie postulat vt ea etiam vitentur, quibus fore vt amicus offendatur, dubium est.

Tertiò, quia cum cognitio prærequiratur vt actus sit voluntarius, illius bonitas ex boni cognitione procedere debet, quare licet obiectum in se, bonum sit, si vt tale non apprehendatur, actus erit malus, & è contra si malum sit, & vt bonum apprehendatur ignorantia inuincibili, actus erit bonus: & præterea vt actus sit bonus requiritur integra causa ex circumstantijs, & obiecto, ergo vt actus bonus sit, desideratur cognitio boni: qui autem dubitat an sit malum, non habet boni cognitionem.

Tandem, quia sola inuincibilis ignorantia excusat ab actus malitia, cū sola illa causa sit inuoluntarij, qui autem dubitat, nō dicit ignorare. Et ita fatentur vniuersi Doctores.

7. Hinc inferitur, operari contra dubium, reduci ad eam peccati speciem, de qua dubitatur: vt si practice dubitem an sit furtum, & id admittam, erit furtum. Eodem enim præcepto quo teneor vitare aliquid, teneor id non facere, dubitans practice, an sit illo præcepto prohibitum.

8. Secunda conclusio, qñ est scientia, opinio, seu dubitatio speculatiua, licitum est aliquando contrarium operari, quia adest opposita cognitio practica, propter aliquam specialem circumstantiam vt sciens speculatiue non licere in se suis seruilia exercere, pōt practice formare conscientiam sibi licere, qā egestate premitur: similiter dubitās speculatiue,

an huc res sit sua, potest practice non dubitare, licere sibi retinere eo quod possideat. Vnde scientia, opinio, aut dubitatio speculatiua non excludit bonam fidem, quia iusta causa habet oppositum iudicium practicum: quia actus humani circa singularia versantur, & quod in eo illicitum est, potest ex aliqua circumstantia respectu huius licitum fieri. Sic docent Caiet. opusc. 17. responsionum, responsione 12. dub. 7. Medina, C. de restitut. q. 17. §. aliter tamen videtur, Sor. 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. imò verò. Couar. regu. possessor. 2. p. §. 7. nu. 4. & 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 10. & regu. peccatorum, 3. p. in initio, nu. 4. Corduba lib. 3. questionarij, q. 5. Frater Medina, 1. 2. q. 19. art. 9. dub. 3. Palacios 4. d. 39. disp. 1. f. 799. col. 1. Burg. de Paz, proemio legum Tauri, nu. 414. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. n. 6. & 7. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 113. f. 654. Nauar. lib. 2. de restitut. c. 3. dubio 12. in noua editione, nu. 255. Solon. 2. 2. post q. 61. q. 5. de domino, art. 6. fol. 589. & q. 69. art. 2. controuersia 3. f. 1488. Ludou. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 39. f. 1057. Bañes 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. concl. 4. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. ad 1. Manuel 1. tomo summat, in 2. editione, c. 71. n. 4. & c. 243. n. 4. Vega lib. 3. summat, casu 154.

Ex dictis inferitur intellectus ad ciuilem, de sponsalib. & c. ad audientiam, & c. penult. de homicidio, & c. si quis autem, de penitentia, d. 7. ubi habetur in dubijs esse amplectendum, quod tutius est, & in quo nullum peccati periculum versetur; id enim intelligi debet de dubio practico, & tunc non est consilium, sed verè præceptum, ut docet Syluest. verb. dubium, q. 2. §. 4. Nauar. c. si quis autem, de peniten. d. 7. nu. 42. Corduba lib. 2. questionarij, q. 3. propositione 3. Exemplum sit, dubitas practice an hic, & nunc tenearis ieiunare, teneris dum id dubium non deponitur: quia aliàs actus fieret cum conscientia practice dubia.

Dixi autem, in dubijs, quando scilicet verè dubium est, intellectu neutri parti adherenti, secus enim est, quando probabiliter opinatur alteram partem minus tutam, tunc enim potest eam amplecti, & in hoc sensu tantum, consilium est amplecti id quod tutius est. Sic docent D. Anton. 2. p. tit. 3. c. 10. §. 10. col. 7. vers. pro cuius enodatione; Ang. verb. opinio, num. 2. ubi Syluest. q. 2. in fine; Nauar. c. consideret, in principio, de peniten. d. 5. n. 38. Gutier. questio. Canon. lib. 1. c. 31. nu. 41. Henriquez alios referens lib. 1. c. 14. de irregularitate, c. 3. nu. 4. in fi. Et cōfert ad hoc opinio probabilissima multorum asserens ex duabus opinionibus probabilibus fas esse minus probabilem eligere.

§ V. M. M. A. R. I. V. M.

Verum in dubio in materia iustitie melior sit conditio possidentis? referuntur duæ opiniones circa detentionem rei, dum aliquis dubitat, si sua nec ne, num. 10. & 11.

In dubio melior est possidentis conditio, & possidens bona fide, & mox dubitans an sit sua, non tenetur restituere, quando facta diligentia adhuc dubius est, nu. 12.

Quid si negligens fuerit in vero dominio inquirendo, & negligentia hac causa sit, ut veritas non possit deprehendi: vel inueniatur esse alienum, & causa illius negligentia, non appareat dominus, quid teneatur restituere: & an fructus ex tunc restituerendi sint, num. 13.

In equali dubio an teneatur iudex sententiam ferre pro possessore, num. 14.

Quid si res, de qua est dubium, in nullius possessione inuenitur, num. 15. ut si quis sciat rem alienam esse, dubitetq. inter aliquos, cuius illorum sit.

Quid debeat in hoc dubio iudex facere quando res est diuidua, & quid quando indiuidua, ut beneficium Ecclesiæ, cum, nu. 16.

Quid, si dubium nascatur ex actione iniusta, ut si quis dubitet an suum consiliu, vel aliqua actio cōcurrerit ad damnum, n. 17.

Quid, quando depositarius, vel commodatarius dubius est, an sua culpa res perierit, num. 18.

Quid si dubitans adhibuit diligentia potius inclinatur, quod res sit aliena, num. 19.

An possidens rem bona fide, dubitansq. an sit aliena, possit eam retinere, Sanch. de Matrim. Tom. 1.

ut, aut illam alienare: referuntur duæ opiniones, num. 20.

Tenetur re illa non uti dum diligentiam adhibet, nu. 21. & ibi, quid si sit res, que usu non consumitur.

Si facta diligentia non possit veritas comparere, an possit vendere, & re illa uti, nu. 23. & ibi, ad quid teneatur si emptorem illum de vicio dubij non admoneat, & an a tempore dubij teneatur rem cum fructibus restituere.

Soluntur argumenta, & explicatur c. si virgo, 34. q. 2. nu. 23.

An suffragetur possessio dubia fide capta, faciatque possidentis conditionem meliorem: & quid teneatur hic possessor restituere, vel emens dubius an res sit furtiua, num. 24.

An hic emptor, vel si opinetur rem esse furtiuam teneatur integrè restituere, & cui, quando nequit assequi veritatem, nu. 25.

Et quid, si dubitans, abstulit a possidente bona fide, nu. 26.

An dicatur bona fide emere ignorans rem furtiuam esse, cum fama sit venditorem multa furto ablata distrabere, & quid teneatur hic emptor restituere, nu. 27.

Quid, si dubia fide accepit ex voluntate possidentis bona fide, nu. 28. ubi quid de emente mancipia Guinea, ab eo qui emit ab asportantibus.

Quid, si dubitans emat, ut quarat dominum, & an possit premium deducere, nu. 29.

Quando variae sunt opiniones, an in hoc dubio sit melior conditio possidentis, illique recitatur Doctor consul. nu. 30. vel index facere, nu. 30. Post quem inuenies alia summaria.

Questio secunda, utrum quando res dubia est, ita sit possidentis melior conditio in materia iustitie, ut possit licet possidens practice non dubitare, & operari cum illa conscientia speculatiue dubia? Ut si quis bona fide possidens incipiat dubitare an res sit sua, possit ratione possessionis retinere. Cū dixerimus hac disput. nu. 5. dubitantem si speculatiue, teneri practice dubitare, nisi ratio aliqua urgeat ad deponendum dubiu illud speculatiuum, & formadum iudicium certum practicum, dubitatur utrum possessio dubitantis, sit ratio sufficiens ad deponendum iudicium speculatiuum, operandumq. contra illud? & hoc in materia ad iustitiam pertinente: statim enim, q. 3. nu. 31. disputabimus quando materia pertinet ad alias virtutes.

Quidam negant possessionem reddere tutu, dubitantē: quare teneri restituere, quā adhibita diligentia nequit dubiu deponere. Argumenta, quibus hæc sententia innititur, proponenda sunt hac disput. nu. 43. Sic tenet Adrianus 4. de restitut. q. de prescriptione, §. hoc supposito, primo decidā, in parvis voluminibus, f. 162. col. 2. & quodlibeto 2. vers. secūdo dico quod in tali dubio, i parvis voluminibus, f. 31. col. 1.

Alij censent sic dubitantem teneri pro ratione dubij diuidere cum eo, de quo dubitat, an sit verus dominus, quod si de nullo dubitet, teneri cum pauperibus, qui loco incerti domini succedent. Sic Sorus lib. 4. de iusti. q. 5. art. ultimo ad finem, vers. post hac autem, Ledesma, 2. p. 4. q. 18. art. 2. dub. 14. f. 231. col. 1. Corduba lib. 3. questionarij, q. 6. §. ultimo, Aragon. 2. 2. q. 62. ante art. 1. tract. de dominio ante §. his constitutis sit nostra conclusio, fol. 165.

Sit tamen prima conclusio, incipiens bona fide possidere, si dubium superueniat an res sit aliena, tenetur diligentiam adhibere, ut veritatem assequatur, eaque premissa, nec de veritate detecta, potest ratione possidentis retinere, & practice non dubitare, non obstante dubio speculatiuo, an res sit sua. Ratio est, quia in pari causa prior est possidentis conditio: regu. in pari. 65. de reg. iur. in 6. & regu. in pari 170. ff. de reg. iur. ergo cum in dubio sit par utriusque causa, melior erit possidentis conditio, ut rem possit retinere.

Secunda, quia in foro externo veritate cognita, protegetur hic in sua possessione, nec aliquid restituere compellitur, ergo & in foro interno, quia iudicia hæc, diuersa ratione sunt, nisi quando externum presumptione ducitur, internum autem veritatem nouit, ut dixi lib. 1. disp. ut. §. nu. 26. in hoc autem casu in utroque foro res est dubia.

Tertia, quia nullum aliud crimen in hac retentione admitti potest, nisi iniustitie, hæc autem non est, quoniam iniustitia inæqualitatem inter utriusque partis iura

importat, hic autem nulla est inæqualitas, sed ea esset, restitutione facta: ius enim utriusque partis licet æquale sit in dubio quo ad proprietatem, non tamen est æquale quo ad possessionem, possidens enim certus est iuris possidendi; ergo si maneat in eodem iure possessionis, in quo potior est eius causa, nulla est inæqualitas, & proinde nec iniustitia.

Tandem, quia magna sunt possessionis comoda, quæ late refert Mascardus de probatione, tota conclus. 1200. Hæc tenent Victoria de iure belli, dubio 3, propositione 4. nu. 5. Sotus de Secreto, membr. 3, q. 2. post 4. conclusionem, vers. & quamvis solutio, & 4. d. 27. q. 1. artic. 3. vers. ad huiusmodi, Medina. C. de restitutione, q. 17. §. corollariè sequitur non esse indistinctè, Couarr. regu. possessor, 2. p. 6. 7. num. 3. & regul. peccatum, 3. p. in initio, nu. 4. Ledesma, 2. p. 4. d. 8. art. 4. dub. 6. fol. 69. col. 1. Burg. de Paz. proœmio legum Taur. num. 408. & l. 3. p. 5. nu. 1482. Veracruz 3. p. Speculi, artic. 13. in fi. & art. 18. conclus. 5. Corduba lib. 2. questionarij, quest. 8. corollario 3. vers. ad primam autem rationem. Frater Medina 1, 2, q. 19. artic. 6. propositione 1. ad fin. Syluest. præscript. 1. q. 3. dicto 3. in fine, Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 15. in fine, Bañes 2. 2. q. 61. art. 6. dubio 5. conclus. 4. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 35. in fine, §. verum enim verò. & disput. 36. conclus. 1. Ludouicus Lop. 1. p. instructorij, in 2. editione, c. 135. §. quare falsa est, Solon, 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad fin. fol. 96. & sequenti, & q. 62. artic. 6. controversia 4. conclus. 4. Manuel 2. to. summa, c. 43. nu. 4. Gratian. regul. 227. nu. 5.

13 Hinc inferitur, si possessor hic omittat facere, quod in se est, ut veritatem assequatur, omissioq. causa sit ne veritas possit in posterum deprehendi, aut saltem nō tam benè, teneri restituere prudentis arbitrio alteri, de quo dubitat, vel eo ignoto, pauperibus, quantum alterius intererat veritatem detegi, plus, vel minus, iuxta qualitatem spei, quæ erat veritatem assequendi, Et si postquā culpa omisit debitam diligentiam, appareat rem esse alienā, veritatemq. fuisse detegendā diligentia tunc adhibita, teneat ex tunc fructus restituere, quia ex tunc ob diligentie omissionem, fuit possessor male fidei, Probat, quia ea omissio fuit iniusta, & est veritabile dānum intulisse, cū probabile sit diligentia adhibita fore, ut dñs compareret. Sic Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 36. conclus. 1. & §. reliqua, quæ in eadem.

14 Secundò inferitur, existenti parti dubio iuris utriusque partis, ita ut iudex omnino sit pendulus, teneri possidenti favere, nec ipsum posse cogere, ut partē restituat, quia ius retinendi habet possidens in hoc dubio; ut probavi nu. 12. Sic Solon, 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem.

15 Terriò inferitur, si neuter possideat, restituendā esse rem inter eos, de quibus dubitatur cuiusnam sit. Sic Caietan. 2. 2. q. 62. art. 5. in solutione ad 3. Sotus lib. 4. de iustit. q. 7. artic. 1. ad 3. vers. de illo verò, Angles Floribus, 2. p. quest. 2. de restitutione, difficultate 4. dubio 4. Navar. lib. 4. de restitutione, c. 2. in 2. editione, dubio 8. nu. 50. Manjel in Bulla compositionis, §. unico, num. 9. & 2. to. summa, c. 41. nu. 8. Henriquez lib. 8. de indulgentijs, c. 35. num. 3. Aragon. 2. 2. q. 62. art. 5. in solutione ad 3. §. circa tertiam propositionem, Solon. eodem art. c. controversia 5. & ibi Bañes dub. 6. circa primam conclusionem, conclus. 2. Nam hi omnes dicunt furto rem auferentem, vel scientem non esse suam, in quo casu perinde est, ac si nullus possideret, teneri restituere inter illos, quorum esse dubitat. Si autem dubium æquale non sit inter eos, diuidenda est res iuxta dubij proportionem, ut benè docent Aragon, & Bañes, ibi. Si verò res individua sit, ut servus, forte est alteri applicanda, vel vni res, alteri verò æstimatio; & hoc utriusq. consensu designandum est, ut benè Navar. ibidem. Quia cum ius utriusque æquale sit, non est cur potius huic servus, illi verò æstimatio detur, & idè in hac diuisione, vel ut fortium iudicio lis hæc decidatur, utriusque consensus exigitur.

16 Quartò inferitur, similiter in hoc dubio, neutro possidente, teneri iudicem inter utrumq. diuidere, quia æquū est utriusque ius. Sic Petrus de Ledesma de matrim. c. 46. art. 1. dubio 2. in solutione ad 3. primæ sententiæ, ubi iubet

rem individua posse iudicem applicare cui voluerit: ut duobus æquè dignis petentibus beneficium, potest Episcopus eligere quem maluerit, quia individuum est.

Sed hoc minimè credo, quia lex iustitiæ petit, ut in hoc dubio res illa forte distribuatur, vel vni res, alteri verò dimidium æstimationis conferatur, ut dixi nu. præcedenti, in fine: ergo iudex qui est veluti iustitia animata, ipsiusq. minister, sic teneretur facere. Nec obstat simile de beneficio, quia nullus illorum cum neutrius sit, habet ius aliquod iustitiæ, etiam distributiæ, ut sibi conferatur, sed hæc iustitia dicitur, ut alteri illorum debeat: in nostro autē casu uterque habet ius commutatiue iustitiæ, ut inter eos diuidatur.

17 Quintò inferitur, quid dicendum sit, si dubiū hoc circa actionem iniustam sit, ut si cuius consular homicidium, aut furtum, vel aliter ad illud adiuuet; dubiumq. sit, an ex tali consilio, vel actione sequutum fuerit damnum, quidā enim hunc ab obligatione, ratione pravi consilij, eximunt; quia in hoc dubio potior est conditio possidentis: & ita præsumendum ex illo consilio, aut actione iniusta sequutum non fuisse damnum, & aliās cui consilium datum est, facturum esse. Sic videtur tenere D. Th. 2. 2. q. 61. ar. 7. in fine corporis ibi, *Tunc solum teneretur consiliator, aut palpo ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, quod ex huiusmodi causis, fuerit iniusta acceptatio sequuta.* Et tenent Sylu. restitutio, 3. q. 6. dicto 2. in initio, Medina, C. de restitutione, q. 7. ante vers. si autem consilium, Navar. lib. 3. de restitutione 14. dub. 4. in 1. editione, nu. 48. Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 3. nu. 4. iuncto fine, in Commento litera C.

Sed hoc non placet, quia cum in dubio nemo præsumatur delictum admissurus, l. meritò, ff. pro socio, in hoc dubio an absque meo consilio delictum alter perpetrasset, præsumendum est fore, ut non perpetraret, & ita meum consilium, aut actionem iniustam, opem contulisse, ut egregiè docent Ananias, cap. ad audientiam, num. 10. de homicidio, Ang. l. 1. in prin. vers. ultimo, est videre, ff. de eo, per quem factum erit, Hippol singulari 218. & l. 1. §. Diuus, ff. de sicarijs, Bal. l. data opera, nu. 52. C. qui accusa, non possunt, Decius regu. consilij 47. nu. 9. ff. de reg. iur. Felyn. c. 1. de offic. deleg. nu. 13. vers. utrum autē, & c. sicut dignum, de homicidio, num. 12. conclus. 3. Couarr. Clement. si furiosus, 2. par. §. 2. nu. 1.

Et confirmatur, quia in hoc dubio non est possessio pro consulente, cum enim constet de iniusta actione ipsius, quæ apta est ad effectum producendum, & ex natura sua illum consequitur, dum de effectu subsequuto constat, possessio est pro actione illa iniusta, quod effectū assequuta fuerit, Vnde (ut benè tradunt Decius, & Felyus proximè citati) præsumendum est absque consilio alium minimè facturum, nisi opposita coniunctura aliud suadeat, ut quia delictum admittens erat inimicus capitalis interfecti, vel necem minatus fuerat, vel præpararat omnia necessaria ad homicidium.

18 Sextò inferitur, quoties depositarius, vel comodatarius, dubius est æqualiter, an sua culpa depositum, vel commodatum perierit, immunem prorsus esse à restitutione, quia cum delictum non præsumatur, ipse est in sua innocentia possessione. Sic Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 15. in fi.

19 Secunda conclusio possidens bona fide, si premissa debita diligentia, dubius maneat, magis tamen propendat in eam partem, quod res illa aliena sit, teneretur partem restituere, pro ratione maioris illius propensionis. Quia tunc non est par causa. Sic Solon, 2. 2. q. 62. art. 6. controversia 4. conclus. 4. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 1. ad 3. primæ sententiæ, dubij, secundi, Bañes 2. 2. ante q. 62. in præambulo ad illam, dubio ultimo, conclusio 2. Et in hoc casu videtur loqui Sotus, & Ledesma, quos nu. 11. retuli, dicentis in dubio rem esse diuidendam, aiunt enim, quando sub formidine iudicatur res aliena.

Limitat Petrus de Ledesma, nisi res sit individua. Sed hanc limitationem reprobaui nu. 16. in fine.

20 Grauius autem dubium est, an possessor bonæ fidei dubitans an res sit sua, possit illa uti, eamque distrahere?

Cor-

Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. Corollario, 3. §. ad primam autem rationem, negat posse consumere, vel distrahere. Df, quia prescribere non potes, nequit alienare. Alienationis, ff. de verbor. signif. dubitas aut prescribere nequit.

Et confirmatur, quia si usu consumatur, vel alienetur, periculo magno exponitur consumendi, vel distrahendi rem alienam.

Alij vero censent posse dubitantem vendere, quia adhuc bonae fidei possessor est, per c. si virgo, 34. q. 2. ubi habetur, tamdiu aliquem esse bonae fidei possessorem, quamdiu ignorat alienum esse quod possidet, unde tantum tenebitur restituere ex precio, domino comparenti, in quantum factus fuerit locupletior. Sic Sylu. restitutio 3. q. 7. dicto 3. Et idem tenentur fateri Doctores, qui dubitantem prescribere posse opinantur.

- 21 Tertia tamen conclusio sit, ante examinationem factam, quamvis possidens bona fide, & dubitans possit rem derelinere, teneatur tamen ab usu, & eius alienatione abstinere? Probat, quia frustra dominum inquireret, prout tenetur, si rem illi conservare non teneretur. Et ita tenentur auctores allegandi conclusionem sequenti.

Hoc tamen intelligo de usu, quo res consumitur, si enim esset equus, vel servus, res, de qua dubitatur, posset dubitans eo uti, dum adhibet diligentiam, animo soluendi domino inuento precium illius usus, deductis alimentorum expensis, quia in hoc non esset dominus inuitus.

- 22 Quarta conclusio, si examine praemisso dominus certus non compareat, sed adhuc manet possidens, dubius, potest uti re illa, ipsamque alienare, admonito emptore huius dubij, paratusque vero domino comparenti precium restituere. Probat, 1. posse uti, & alienare: si enim iuste potest possidere, nulla est ratio, ob quam perpetuo ab usu abstinere debeat, ex usu enim nulli sequitur detrimentum vero domino, si uteretur, vel alienas paratus est precium restituere vero domino comparenti, & ad id est potes, cavere. n. debet, ne precium consumatur, ita ut ad restituendum postea reddatur impotes.

Item, quia sicut iuste conceditur huic possessio, ita concedenda sunt quae ex iusta possessione oriri consueverunt, ut usus, & alienatio.

Deinde probatur teneri admonere emptorem: quia alias rem vitiosam venderet tacito vitio, quo cognito emptor nullatenus emitteret, vel viliori precio: & inde posset sequi damnum. Sic Medina C. de restitutione q. 10. col. 6. vers. dico. 2. Covar. regul. peccatum 3. p. in initio, nu. 4. Veracruz 3. p. Speculi, art. 13. in fine, Bañes 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. concl. 4. & 5. Salon. eo. ar. 6. controversia 4. in rat. 4. conclusionis.

Tunc autem intelligendum est, ut teneatur venditor emptorem admonere, quando est moraliter spes, fore ut dominus compareat, secus si nulla sit spes, quia tunc res non est vitiosa. Sic Bañes ead. conclusio. 5.

Hinc fit, si vendens non admoneat emptorem, casu quo tenetur admonere, teneri ad damnum inde sequutum. Sic Covar. d. n. 4. Et ratio est, quia fraudulenter vitium rei tacuit.

Quando vero hic teneatur restituere fructus, dixi nu. 13.

- 23 Non obstant argumenta proposita nu. 20. non primum, quia valde probabile est in eo dubio posse illum prescribere, item, quia esto prescribere nequeat, non sequitur eum non posse alienare: In ea. n. lege non dicitur eum, qui prescribere nequit, non posse alienare. Sed eum qui alienare nequit, non posse prescribere: alienatio. n. non est causa adequata prescriptionis, est tamen necessaria: unde valet, potest prescribere, ergo alienare: non tamen est contra, non potest prescribere, ergo nec alienare.

Ad confirmationem nego sequi damnum, quia domino comparenti tenetur venditor precium restituere.

Ad c. si virgo, dic intelligi non de ignorantia negativa, qualem habet dubitans an res sit sua, sed de ignorantia positiva, qua possessor credit se non alienum possidere, qualis non est in dubitante.

- 24 Hactenus egimus de eo qui bona fide cepit possidere: in sequentibus conclusionibus agendum est de incipiente possidere mala, & dubia fide.

Quinta conclusio, quando possidens, rem accipit dubia fide, ut. emptionis, vel quouis alio, nimirum, dubitans

an furtiva sit, tenetur restituere. Hae est contra Metinam lib. 1. summa c. 14. §. 22. in fine, fol. 137. col. 2. Probat, quia possessio non suffragatur ei, ut in dubio sit melior eius conditio: possessio enim est rei cum bona fide detentio, ut patet ex definitione, quam tradit Azo, Host. & alij, quos refert, & sequitur Sylu. verb. possessio, nu. unico, & Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 12. nempe, est rei corporalis detentio, iuris adminiculo: quam particulam bene explicat Sylu. ibi, quia sine iure vero, vel praesumpto non est possessio, sed iniusta detentio: & desiderari hanc inceptionem bona fide, ut possessio suffragetur, vltra Doctores allegandos docent Veracruz 3. p. Speculi, art. 18. conclus. 6. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 7. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disput. 81. fol. 193. Si ergo incipienti dubia fide possidere non fauet possessio, tenebatur ea non obstante, restituere: & ita docet Rosella, verb. prescriptio, nu. 11. & restitutio, 7. nu. 18. Angel. restitutio, 1. nu. 3. versic. utrum ignorantia facti crassa, Sylu. restitut. 3. quest. 7. dicto 2. Frater Medina sibi contrarius lib. 1. summa, c. 14. §. 10. in fine, fol. 160. col. 2. Gabriel. 4. d. 15. q. 3. art. 3. dub. 5. propositione 3. Franciscus Garzia de contractibus 1. p. cap. 17. conclus. 4. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. nu. 5. commento litera O. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 36. in fine, & 35. §. verum enim vero, Bañes, 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. conclus. 2. Ludou. Lop. lib. 1. de contractibus cap. 5. §. penultimo, in fine, Salon, 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem, fol. 595.

- 25 Sexta conclusio, non tenetur hic integrè restituere, sed plus, & minus pro dubij qualitate, quo rem illam assequutus est. Quia quamvis ei non suffragetur possessio, ut possit ratione illius, aliquid retinere, at quia ei non constat rem illam ad aliquem pertinere, adhibuitque diligentiam ad id sciendum, non tenetur integrè, sed partem pro ratione dubij restituere. Sic Molina, Salon, Ludouicus, Lop. relati n. praecedenti. Idem credo, quando omnino mala fide, credens rem esse furtivam, receperit, si enim adhibita diligentia adsit iusta dubitandi ratio, furtiva sit, necne tantum tenetur partem restituere, pro ratione dubij: eadem enim est ratio, cum non constet tunc esse alienam. Et si prorsus ignoratur cuius sit, restituenda est ea pars pauperibus, si verò dubitetur, an sit aliquis determinati, illi restituenda est.

- 26 Intellige tamen primò hanc sextam conclusionem, nisi possidens iniuste abutulerit rem à possessore bonae fidei, dubitans an sit sua, tenetur enim tunc integrè restituere illi. Hoc est contra Metinam. C. de restitut. q. 20. col. 5. versic. secundum quia praesupponunt, ubi ait hunc non teneri restituere: quia non tenetur indemnitate posse fortis suae praeferre. Sed probatur nostra sententia, quia in hoc dubio cum melior sit illius possidentis bona fide conditio, nullum est ius tota, aut parte rei, illum spoliandi. Quae ratio contraria nihil probat, non enim ob id asserimus teneri restituere, quia potius alienae indemnitati tenetur consulere, sed quia iustum detentorem iniuste spoliavit. Sic Nau. summa cap. 17. nu. 117. Corduba summa quest. 111. art. 2. la tercera codicion, Angles Floribus, 2. p. q. 2. de restitutione, difficultate 3. dub. 1. fol. 145. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disput. 35. §. verum enim vero, Nauar. lib. 3. de restitut. c. 1. in noua edit. dub. 8. num. 350.

- 27 Id tamen monuerim, non satis esse ut aliquis bonae fidei emptor dicatur, si ignoret rem illam esse furtivam, & credat non omnia, quae alter vendit, talia esse, quando enim rumor est, aut vehemens suspicio illum multum vendere furto ablata, nefas est ab eo emere, nisi praemisso sufficienti examine constet eamenti, alium iuste vendere. Sic Mercado lib. 2. de contractibus c. 20. fol. 104. col. 2. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 35. in fine secundae conclusionis, fol. 272. & fol. 274. §. nota haec conclusio, & in utroque loco addit hunc eumentem non posse dici possessorem bonae fidei, & praeter peccatum teneri debitam adhibere diligentiam, ut norit an res fuerit legitime vendita: quod si nulla occurrat diligentia possibilis ad id cognoscendum, adhucque persequeret dubium, teneri partem pro dubij qualitate restituere.

- 28 Secundo intellige eandem sextam, & quintam conclusionem.

clusionem, nisi dubia fide acceperit aliquis iustè, ab eo qui bona fide possidebat, tunc enim nec peccat, nec tenetur restituere, si opposita debita diligentia non inueniatur rem esse alienam, sed idem dubium perseveret, verbi gratia, si quis sibi persuadeat, mancipia Guineæ communiter iniustè ad servitutem redigi, quamvis iustè non possit emere, vel dono accipere, dum possidentur à capitibus, at ubi ab alio qui id ignorans bona fide emit ab asportantibus, possidentur, potest licitè emere, teneturque nisi, ut veritatem assequatur, si spes moralis sit fore, ut assequi possit: & si diligentia præmissa quando est possibilis, non constet iniustè esse captum mancipium, potest iustè possidere. Ratio est, quia succedit in iure, quod alter, à quo emit, habebat, is autem iustè possidebat, quia cepit bona fide possidere, & in dubio potior erat eius conditio. Quod si dicas possessionem esse pro mancipij libertate: dico respectu asportantium, id verum esse, non autem eius, qui bona fide emit, Sic Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disput. 36. conclusio- ne 1. & 3.

- 29 Tertiò intellige eandem quintam, & sextam conclusio- nem, nisi dubitans, an res sit fortuita, emat, vel dono accipiat animo querendi verum dominum, ut ei restituat. Tunc enim non peccat, cum utiliter agat eius negotium. Sic Me- rina, C. de restitutione. q. 10. §. aliter tamen videtur in præ- senti, Cou. reg. peccatum. 3. p. in initio. nu. 4. Bañes 2. 2. q. 62. art. 6. dubio 5. concl. 1. Solon. eodem art. 6. controuer- sia 4. conclus. 1. qui benè addit cum Bañes, teneri domino comparèri restituere, deducto precio, quo emit. Cum enim utiliter rem domini gesserit, non est æquum, ut damnum amissionis pretij subeat, & si dominus non cõpareat tene- tur in pios usus convertere, si rem esse alienam sciatur, de- ducto tamen pretio, cum id possit à vero domino petere, Sic D. Anton. 2. p. tit. 1. c. 12. §. 16. Rosella restitutio. 7. n. 18. Solon eadem controuerisia. 4. concl. 1. Et confert q. communi- ter tradunt doctores, in materia de restitutione, de accipien- te à fure cognito animo restituendi vero domino, dicunt enim posse pretium deducere, nedum de dubitate id dicèr.
- 30 Demum id obseruandum est, quamvis in dubio melior sit possidentis conditio, at quando sunt diuersæ opiniones circa aliquam rem, non tenetur Doctor de illa re consultus aut iudex favere possidenti: quia tantum in dubio melior est possidentis conditio: consulens autem, vel iudex non est dubius, sed probabiliter opinatur. Constat etiam, quia in rebus moralibus, iuxta communem sententiam, satis est amplecti opinionem probabilem.

S V M M A R I V M :

Verum in alijs virtutibus à iustitia, melior sit possidentis condi- tio, proponitur opinio negans, nu. 31. & secunda verior num.

32. & ibi, de dubitante de voto, vel usu rationis, vel animo, se obligandi, remissè.

An certus se vouisse, dubitans de vouendi modo, ut an vouerit castitatem, vel se non fornicaturum, aut non ducturum vxorem, vel an vouerit religionem in communi, vel tantum de- terminatam, vel si vouit castitatem, & religionem, an vo- uerit castitatem, dependenter à religione, ad quid teneatur, & explicatur c. cum dilecti, de donatio. & valet argumentum de toto, ad partem, nu. 33.

Quid si aliquis potius credat se vouisse, num. 34.

Quid si se vouisse certò sciat, dubitat tamen nunc voto tenea- tur, quia dubitat, an maioris, vel finis sit legitimus, nu. 35. Dubitans an sit impossibile præceptum, vel lex, an teneatur, num. 36.

Certus de præcepto, aut lege, & dubitans an hic, & nunc, obli- getur: ad quid teneatur, num. 37.

Dubitans an habeat artem requisitam ad ieiunium, ordines, vel beneficia, num. teneatur ieiunare, vel possit ordines, vel beneficia suscipere, nu. 38.

An possit pater vitare vota personalia, quando est dubium an emissæ fuerint ante pubertatem, vel realia, quando est du- bium, an emissæ fuerint in minori ætate, nu. 39.

Dubitans an audiat fuerit hora duodecima noctis, an possit si dies illa, vel sequens sit ieiunare, edere carnes, carnare, vel si tunc edat possit sequenti die communicare, & quid, si sit opinio, vel sint diuersa horologia, vel autem sonat duodecima, ante ultimum hora pulsus edit, num. 40.

Soluntur argumenta, num. 41. Post quem inuenies alia sum- maria.

- 11 **Q**uestio tertia, utrum etiam in materia aliarum virtu- tum, extra iustitiam, melior sit in dubio conditio pos- sidentis, atque ita ratione possessionis licitum sit practicè deponere dubium speculatiuum, contra illud, que operari? Quidam neotheologi negant, asserentes nihil prodesse libertatis possessione, dubitanti an ratione tempe- ratè, religionis, vel aliarum virtutum, teneatur ad hoc, vel ad illud. Probant, primò quia possessio est solius iustitiæ titulus.

Secundò, quia alias dubitans de homicidio, non esset ir- regularis, contra, c. ad audientiam, de homicidio, cum me- lior sit conditio possidentis immunitatè ab irregularitate.

Tertiò, quia hac disputatione, num. 9. diximus in dubijs esse præceptum serui, q. tutius est, iuxta, c. iuuenis, de spons. q. nunquam verificaretur, semper enim pro libertate pos- sidente iudicandum esset.

Quartò, quia alias in dubio nullum præceptum obligaret cum semper possidentis libertatis conditio potior esset.

- 32 Sed verius est in quacunque materia potior esse in du- bio possidentis conditionem, quia possessio est titulus vni- uersalis omnibus virtutibus, eo modo, quod aliqua pars potentialis iustitiæ, ut obedientia Dei transcendit omnes virtutes. Et huius sententia sunt omnes Doctores, quos reruli lib. 1. disput. 9. nu. 11. 12. & 13. asserentes dubium an votum emiserit, illum non teneri, quia in eo dubio potior sit conditio libertatis, que possidet; cum tamen votum nõ pertineat ad iustitiam, sed ad religionem, ubi etiam dispu- tauimus, an certus de voto, dubius autem, de intentione se obligandi, teneatur voto. Eiusdem sententia videtur Nauarrus lib. 3. de restitutione, cap. 4. dubio 4. in noua editio- ne, nu. 47. ubi ait, in dubio meliorem esse possidentis con- ditionem, maxime in materia iustitiæ, quare idem videtur sentire in alijs.

- 33 Hinc infertur primò, quid dicendum sit de eo, qui certus est voti, dubius autem qualitatè, seu modi vouendi, seu voluntatis se obligandi: ut vouit religionem, dubitat tamen an religionem in communi, vel hanc specialem; vel vouit se ad nullam feminam accessurum, dubitat an intellexerit de copula illicita, vel è licita; Similiter dubitat an vouerit ca- stitatem, vel se nõ ducturum vxorem, vel vouit castitatem & religionem, dubitat tamen utrum castitatè vouerit depen- denter, aut independenter à religione. Quidam cõtinent tene- ri huc eligere quod tutius est, ut vouisse religionem in cõ- muni, vel castitatem, & cetera; ducuntur, quia voti inter- pretatio fieri debet in sensu maxime pleno, & maxime obli- gatorio, ut colligitur ex c. cum dilecti, de donatio, ibi, *In cõ- tractibus plena, in testamētis plenior, in beneficijs quoque plenif- sima est interpretatio adhibenda*, ubi ex cõtextu constat no- mine beneficii intelligi quicquid diuino cultui dicatur, ibi enim agitur de quadam elemosyna facta Ecclesiæ. Et ita cir- ca predictum exẽplum de religione, docet. D. Th. 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæstiuicula 1. ad 6. & ibi Carrusianus, q. 2. vers. insu- per, Turrecremata. 17. q. 1. in summa, art. 4. ad 4. in fine nu. 11. Ang. votum 3. nu. 12. Et in alio exemplo, de dubitante, utrum vouerit castitatem dependenter à religione: necne, tenent aliqui obligari ad id q. tutius est, & ita ad castitatè, siue ad religionem admittatur, siue nõ. Sic Nauarrus, lib. 3. consiliorum tit. 34. de voto in 1. editione, consil. 4. in fine, in 2. consil. 13. Et ita in alio exemplo simili, idem docent aliqui, dicentes eum, qui vouit religionem, dubitat tamen utrum vouerit se professurum, teneri eligere se vouisse profiteri. Sic Nauar. eod. tit. de voto, in 1. editione, consil. 18. nu. 2. in secunda, consil. 26. nu. 2. Manuel. 2. tomo summa cap. 95. nu. 6. & docet Nau. 161. nu. 3. hoc verum esse, licet hic po- tius credat, se non vouisse profiteri,

Sed verius est, fauendū esse libertati, vt in omnibus predictis euentibus teneatur *vouens* ad id q̄ minus est. Sic colligitur ex cap. ex parte, de censibus, vbi Gloss. finalis docet fieri pro vouente bonam interpretationem. Abb. nu. 3. & 4. ait, *presumi* vouentem se minus gravare, quam possit.

Item quia iuramentum restringendum est quantum fieri potest, vt minus obliget iurantem, vt docent Abb. c. cum clerici, in fine, de verb. signific. Angel. iuramentum 4. nu. 1. Syluest. iuramentum 3. q. 3. in fine. Et probant, quia vbi tractatur de obligatione inducenda, est facienda interpretatio stricta, l. quicquid astringenda obligationis causa dictum est, id nisi palam exprimat, omissum esse intelligendum est, aut certe secundum promissorem interpretatur. Et l. stipulatio ista. §. alteri, in fine, ff. de cod. tit. vbi verba contra stipulantem interpretanda esse dicitur, & proinde in promittentis fauorem, ergo similiter dicendum est in voto.

Præterea, quia equitas petit, vt gratis oblata, benigne exigantur præcipue ab Ecclesiasticis: vt habetur d. cap. ex parte, ergo à fortiori à Deo.

Tandem, quia argumentum, de toto ad partem, validissimum est, l. quæ de tota, ff. de rei vendic. l. heredes mei, §. cum ita, ff. ad senat. cons. Trebel. quod enim est ius de toto quo ad totū, est de parte quo ad partem, vt ex multis probat Euerar. loco de toto, ad partem, num. 2. Sed quando voluntas dubia est de tota voti obligatione, dubitat enim vouens vtrum votum emiserit, ad nihil tenetur, vt dixi num. precedenti, ergo quando dubitat de parte obligationis, ad illam non tenetur. Et huius sententia est Angles Floribus 1. par. de ieiunio. q. 9. de abstinencia à cibo, art. 1. dubio 2. conclus. 3. vbi ait vouentem ieiunare quadragesimam, dubitantemque an intenderit se obligare eo modo quo seruat Ecclesia id ieiunium, abstinendo à lacticijs, non teneri eligere quod tutius est, & abstinere.

Nec obstat, c. cum dilecti, de donatio, adductū pro contraria sententia, quia id verum est, quando agitur contra heredem promittentis, aut legantis aliquid causæ pæ, vt si Petrus promittit Ecclesiæ calicem, coq. de functo heres dubitet an tati, vel tanti valoris promittent: dēt fieri plenissima interj. ratio, quia nihil detrahatur libertati promittentis, vel legantis, si eius pretati faueatur plenissima interpretatione adhibita, sed tñ detrahatur libertati heredis,

34 Secundò infertur, si quis non dubitet, sed opinetur se vouisse, ita vt magna sit determinatio iudicij ad hoc tene-ri voto, si verò fuerit mediocris, diuidendā esse rem promissam: sicut de possidente rem, quam opinatur, aut magis propendit esse alienam, diximus hac disputat. num. 19. teneri diuidere pro dubij qualitate: quia maior iudicij determinatio etiam cum formidine, sufficienter compensat excessum possessionis, quam alter habet.

35 Tertiò infertur, certum de noui valore, ex parte suæ libertatis, dubitantem tñ an votum obliget ratione debite materiæ, aut finis, vel alicuius circumstantiæ, tunc occurrentis, teneri voto: quia voluntas non possidet, cū certum sit sua se libertate priuasse vouendo, sed votum possidet. Præterea, quia in hac re totū dubium est in Dei fauorem, solum n. dubitatur an res promissa sit illi grata, ergo ea pars eligenda est, quam Deus qui creditor est, eligi vult: Deus autem eligit id q̄ tutius, & melius est, nimirum, ne in hoc dubio votum violetur absque dispensatione. Deinde, quia in simili dubio obligant leges, vt dicemus, nu. 17. Sic docent Gloss. cap. magna, de voto verb. nolūisti, & ibi Anton. nu. 14. Hostiens. c. verum, de iur. iur. super verb. periurandi, Rosella votum §. num. 6. Angel. iuramentum 6. nu. 1. Syluest. iuramentum 1. q. 1. in initio, & in fine, Tabiena. verb. iurare. q. 20. Cotta in memorabilibus iuris verb. fidelis. indemnitas, Nauarr. Summa, cap. 12. Hispana, nu. 37. & 55. Latina, nu. 37. & 14. Gurier. de iuram. 1. p. cap. 72. nu. 7. Gratian. regul. 269. nu. 9. Erex Theologus id supponit. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. ad 1. vbi dicit posse Episcopum dispensare qñ dubium est vtrum iuramentum sit bonum: & proinde supponit obligare, has

non esset necessaria dispensatio: & tenet D. Anton. 2. p. tit. 11. c. 1. §. 2. in fine, Sotus, 7. de iust. q. 1. art. 3. ad medium, versat de vero iuramento, Corduba Summa, quest. 147. Palacios. d. 38. q. 1. §. alij verò labuntur, vers. 7. fol. 825. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 2. verfic. tertium dictū, fol. 1076. col. 1. & q. 89. art. 9. vers. dico 2. f. 1087. Manuel 2. to. Summa, c. 94. n. 7. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 35. §. 9. dubitās de voto.

36 Quartò infertur, quoties dubium est, an impositum sit præceptum naturale, diuinum, vel humanum de aliqua re, non obligari dubitantem, quia donec constet de præcepto possidet voluntatis libertas: & idem dicendum est, quando post prudentem inquisitionem dubitatur an hæc res comprehendatur sub præcepti verbis, quia perinde est, ac dubitare vtrum de hac re lata sit lex. Sic Henriquez lib. 7. de Eucharistia cap. 45. num. 3. in commento, litera P. Et conserunt Doctores idem asserentes de dubitante, num. verum emiserit, votum enim est quædam lex priuata.

37 Quintò infertur, dum constat de lege, vel præcepto, dubium aut est, an in aliquo casu, ratione necessitatis, aut alterius circumstantiæ occurrentis, eximatur aliquis ab obligatione, teneri lege, vel præcepto: quia lex tunc possidet, sicut, nu. 34. idem diximus de voto in simili dubio: & ita docet Frater Metina 1. 2. q. 96. art. 6. ad finem, probatione 3.

Hinc rursus infertur, nō esse locum epicheiræ in dubijs, sed seruanda esse verba legis, vt sonant: quia lex possidet. Sic D. Tho. 2. 2. q. 120. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 96. art. 6. ad 2. & ibi Caiet. in initio, Sylu. verb. Papa. d. q. 16. Sotus lib. 1. de iustit. q. 6. art. 8. vers. tertia verò conclusio non est, & ver. ad rei huius intellectum, Metina. C. de ieiunio. quest. de his qui tenentur ad ieiunia. Vnde dum Sylu. proximè citatus, & Corduba lib. 3. Questionarij. q. 13. ante regulam 1. fol. 205. Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 3. num. 3. commento, litera X, dicunt in dubijs esse locum epicheiræ, intelligendi sunt non de dubio, cuiuslibet, sed de formidine, quando scilicet probabile iudicij maliciæ cū formidine opposita: vt bene Sotus cod. vers. ad rei huius intellectum. Similiter, quando dubitatur an præceptum sit derogatum alio præcepto, vel consuetudine, vel sit dispensatum, non licet contra præceptū, facere, quia lex possidet.

38 Sextò infertur, cum qui facta sufficienti diligentia, dubius adhuc est an expleuerit viginti, & vnum annū, nō teneri ad requiritum: quia tunc non est possessio pro præcepto ieiunij, id enim tñ ligat eos, qui eos annos nati sunt: sed est possessio pro libertate, & dubium de præcepto. At verò si dubitat an habeat legitimam ætatem ad ordines, vel beneficia, vel ad alium actū, requisitam: tunc possessio est pro præcepto, & sic illud seruandū est, donec constet de ætate.

39 Septimò infertur, quid dicendum sit, dum aliquis adhibita sufficienti diligentia dubius est, an expleuerit annos pubertatis, vel vigesimum quintum annum, vel impubes vouerit votum personale, vel reale ante vigesimum quintum annum, vtrum parer. possit irritare huiusmodi vota? Et videtur non posse. Primò, quia videtur votum possidere, cum obligatio voti ante, vel post illam ætatem, certa sit: liberatio autem est dubia.

Secundò, quia dubitans an contractus tempore, minor fuerit, ius nō habet rescindendi contractū, nisi se minorem fuisse probet: vt constat ex l. si minorem, C. de in integ. restit. ibi, *Si me maiore te cum cōtraheres, ostenderis*: vbi Gl. verb. comprobatum, dicit præsumi in dubio tempore contractus fuisse maiorem, & querit cum aliquando fuerit minor, cur non semper minor præsumatur, & responderi ideo esse, quia solo temporis tractu maior efficitur: idem docent Paul. cons. 53, vol. 2. Rebuff. de constitutionibus Galliar. 2. tomo tract. de restitut. art. 1. glos. 3. num. 3. Mascard. de probat. conclus. 1062. nu. 1. Cuius ratio est, quia possessio est pro eo, cum quo contraxi, & cui ex meo contractu ius acquisitū est, quo in dubio spoliari non dēt, contractū rescisso: et 2o cum similiter in nostro casu possessio sit pro votum, siue acquisitum sit Deo, nō poterit irritari.

Sed dicendum est posse patrem irritare. Quia licet vouens possessionem non habeat suæ libertatis, habet ius

men pater possessionem iuris, ne filius impubes independenter à sua voluntate emittat votum personale, & ne minor viginti quinque annis emittat votum reale, possidetque potestatem irritandi huiusmodi vota, ergo dum est dubium de hac pubertate, vel minori aetate, non debet pater sua possessione priuari.

Et confirmatur, quia in dubio an res sit aliena, melior est conditio possidentis, sed voluntas impubertis quo ad personalia vota, & minoris, quo ad realia, est aliena, & pater possidet: ut optimè explicuit. D. Them. 2.2. quest. 88. art. 8. in corpore, & ad primum, hac ratione probas filios, & subditos non posse voto se alstringere independenter à patre, vel superiore, quia vouent de re aliena: ergo cum pater possideat hanc voluntatem seu potestatem in illam antiquiorque sit sua possessio, & iure naturalis ac diuino conueniens, ut bene explicuit Sotus 7. de iust. quest. 3. art. 1. paulò post principium, & Aragon. 2.2. quest. 88. art. 8. ante 4. conclusionem, in dubio an hoc voluntas sit adhuc aliena, necne, non debet sua antiquiori possessione, propter nouam voti possessionem respectu vouentis, spoliari.

Tandem, quia hac ratione in dubijs obtemperandum est superiori, cap. quid culpam. 2. c. 1. ne in dubio superior spoliatur auctoritate, & potestate in subditum, ergo similiter in dubio non est spoliandus pater irritandi potestate.

Immo, quando filius opinaretur se tempore pubertatis vouisse, si opinio non esset vehemens, sed cum magna formidine, & probabilius oppositis coniecturis, adhuc posset pater irritare: nam propter huiusmodi opinionem non est pater priuandus potestate sua, sicut propter similem opinionem nullitatis matrimonij, non est negandum debitum spoliando alterum coniugem iusta possessione: ut dicemus hoc 2. lib. disput. 44. num. 3.

Nec obstant argumenta opposita. Non primum, quia licet respectu vouentis possideat votum, at possessio patris antiquior est.

Nec obstat. 2. dispar enim est ratio, quia ibi est possessio ex parte contractus, & eius cui est ius acquisitum, & non est alia possessio antiquior, & posse rescindi contractum est fauor, ac priuilegium minoris aetatis, non autem eo quod sit dispositio de re aliena: quate velens gaudere illo priuilegio, ac beneficio, & eximi à communibus contractus legibus, debet probare se esse minorem: at in nostro casu laeditur possessio patris, eiusque in filium potestas, & disponitur de re patris, quia in dubio spoliari non debet: & non est tantum fauor filij, sed fauor paternae potestatis.

40 Ultimo interitur dubitantem an audita fuerit hora noctis duodecima, & edentem, vel bibentem, non posse die sequenti ad Eucharistiam accedere: tum quia nulla est possessio ex parte illius, ut in dubio eius conditio potior sit: tum et, quia possessio est ex parte precepti comunicandi seruato ieiunio naturali, & in dubio ubi nulla possessio alicui fauet, amplecti debet quod tutius est: ut dixi hac disput. n. 9. Poterit tamen hic dubitans edere carnes, licet dies sequens sit ieiunij, quia, possessio est ex parte libertatis, & dubium est an tunc sit preceptum: itaque non est delictum an excusetur à precepto, sed an sit preceptum, & in dubio, dum de precepto non constat, laudandum est libertati: ut dixi num. 36. Dixi, cum dubitat, quia si rationes probabiles efficiant assensum opinionum, licet cum formidine alterius partis, quod duodecima non sonuerit, potest communicare die sequenti.

Contrarium tamen dicendum esset, si hodie esset dies ieiunij, & dubitem an sonuerit hora 12. noctis, non enim possum cenare: quia possessio est pro precepto, cum constet hodiernam diem esse ieiunij, & dubitetur an transacta sit.

Quod si diuersa sunt horologia, & aliquorum sonuerit hora duodecima, aliorum verò non, potest qui tunc soluit ieiunium naturale, communicare die sequenti, & siue illa dies, siue sola sequens sit ieiunij, poterit dubitans cenare, vel edere carnes, ut dicebat Frater Metina, quem refert, & sequitur Vega lib. 3. Summar. casu 213. quia est ueteri si essent duae rationes, vel opiniones probabiles: licet etiam utram illarum amplecti.

Tandem, si esset vnum horologium, & ubi cepit sonare duodecima, aliquis biberet, licet quando sonet ultimus pulsus duodecimae, desisset bibere, non posset die sequenti communicare: quia cum primus pulsus horae sonat, iam est hora expleta, & horologiui tunc est testis id indicans, & si diuersi pulsus sint, id euenit, quia nequit vno pulsu hora duodecima indicari, aut indicatur hora prima vno pulsu.

41 Ad argumenta proposita, num. 31. respondetur, ad primum, negando antecedens, ut dixi, num. 32.

Ad 2. dico etiam in casu dubio irregularis sit (quod aliqui negant) nihil facere contra nos, quia cum irregularitas sit ex iure humano, placuit Pontifici in ordinum reuerentiam, ut in hoc dubio ab ipsis abstinere, non obstante possessione.

Ad 3. negatur nunquam verificari, quia siue quis possideat, siue non, tenetur dum practice dubius manet, se cui quod tutius est: nos verò asserimus possessionis fauorem sufficere, ut dubitas speculative possit practice deponere dubium, & sequi partem minus tutam, cum possessioni faueat.

Ad 4. negatur sequela, quia (ut dixi num. 37.) aliquando possessio est pro precepto, & tunc in dubio obligat.

S U M M A R I V M.

Matrimonio bona fide utriusque coniugis inito, si alter scrupulum habeat, potest reddere, & petere, & quando sit scrupulus, & quando satisfaciens ratio dubitandi, & quid, si practice dubitet, num. 42.

An dubitans de valore huius matrimonij bona fide utriusque inito, possit petere, & reddere referuntur quatuor sententiae, num. 43. & triplici sequenti, & an excusetur in hoc dubio coniux reddens debitum, ob Ecclesiae preceptum, vel ex naturali, num. 45.

Opinio Auctoris, & quid si nulla diligentia adhiberi possit ad vincendum dubium, num. 47.

An coniux hic dubitans possit reddere priori bimestri ante matrimonij consummationem, num. 48. Et quid, si alter coniux sit adulter: rem, num. 49.

Lite mota de matrimonio nullitate, an interim restituendus sit vxor, vel quid agendum in foro externo, & quid in interno quo ad debitum conjugale, & quid si diuersae sententiae sint sententia alia pro matrimonio, alia contra, num. 50. Et explicatur, cap. licet, & ex transmissa, & cap. ex constitutione de restitut. spoliur.

An lite pendente teneatur vir uxorem alere, num. 51.

Quid dicendum, si alter coniux assenserit alteri se non consensisse, num. 52. Et ibi, quid si asserat se laborare impedimento occulto propter quod matrimonium fuit nullum.

Soluntur argumenta, & explicatur c. laudabilem. de frigid. & malefic. & quidam motus proprius Py V. de Iudis, num. 53. Post num. 53. inuenies alia summaria.

42 **Q**uestio quarta, Vtrum matrimonio bona fide utriusque coniugis inito, alter dubitans de eius valore, possit petere, & reddere? Quoniam scrupulus est ex leui, & temeraria credulitate ortus, potest scrupulo deposito, consilio sui pastoris, petere, & reddere, licet expressè, cap. inquisitionis, de sentent. excomm. ubi Glo. verb. leui, inquit, ut quia audiuit à leuitibus, quibus credere non tenebatur. Et verisimiliter probabili, dicit probabilem dubitandi causam esse, si vidit virum cum consanguinea in locis suspectis, & hora suspecta, solum cum sola, ante matrimonium: vel quia publice dicitur, & idem de viro, si ita vidit uxorem cum eo consanguineo ante matrimonium. De qua re, quoniam sit iusta dubitandi causa, vel credendi matrimonium esse nullum, dicam latius infra, disput. 45. Et quamuis textus dicat consilio proprii pastoris deponendum esse scrupulum: idem intelligo de consilio cuiuscunque viri docti. Si verò coniux practice dubitet, manifestum est manente eo dubio practico, nec reddere, nec petere posse, quia cum dubium hoc permanet, illicitum est operari, ut prebui hac disput. num. 6.

43 Tota ergo difficultas est, an licitum sit deponere hoc dubium speculationum, nec practice dubitare, ratione posses-

possessionis, quæ est pro matrimonio, & ita reddere, & petere debitum? Quadruplex est sententia. Prima ait nec reddere, nec petere posse. Probat, quia agere contra conscientiam dubiam, est illicitum. Et si dicas id esse verum quando conscientia est dubia practice, secus quando speculative: ut hic contingit.

Contra, Petrus est certus speculative, non posse accedere ad non suam, & dubitat an hæc sit sua, ergo dubitat an possit ad hanc accedere, & ita practice dubitat, & proinde agit contra conscientiam practice dubiam; reddendo, vel petendo. Et confirmatur, hic dubitat an accedat ad suam, ergo dubitat an fornicetur, fornicatio enim est accessus ad non suam, sed dubitans in accessu, an fornicetur, dubitat practice: ergo. Et secundo confirmatur, bene infertur, accedit ad non suam, ergo fornicatur; antecedens est sibi dubium, ergo & consequens, & ita accedit dubitans an fornicetur, & consequenter peccat lethaliter, quia practice dubitat.

Secundo, principaliter probatur, quia hic exponit se manifesto fornicationis periculo, cum fornicatio sit, si non sit sua uxor.

Tertio, quia prelato iubenti detegere crimine fratris, non tenetur subditus dubitans an iure præcipiat, obedire, non obstante prelato possessione, ergo coniugi possidendi non tenetur alter coniux, dubitans reddere.

Ultimo, quia crucifixum apparentem tenetur dubitans an sit demon, non adorare: ergo dubitans de valore matrimonij, tenetur prorsus ab illius usu abstinere. Huius sententia videtur Scotus 4. d. 30. q. 1. §. sed de facto est maior altercatio, & eam tenent Altiſiodorensis, 3. parte Summæ, tract. ult. c. 2. versic. ad secundum dicendum, Adrianus 4. de restitutione, q. de præscriptione. §. instabis fortasse subtiliter, in parvis voluminibus, folio 126. columna 2. & quodlibeto 2. art. 1. versic. ad secundum de c. dominus, fol. 38. col. 1. Medina, C. de restitutione, quæst. 17. col. 4. versic. ad tertiam, ex cap. dominus, in priori solutione ad illum textum, Petrus de Soto lectione secunda, de matrim. paulo post principium, Brunellus de sponsalibus, conclus. 34. num. 8.

44 Secunda sententia docet posse petere, & reddere. Probat ex c. laudabilem, de frigid. & malefic. ubi decernitur dubitantes post initum matrimonium, de impotetia, post triennio experiri, petendo, & reddendo: at eo ipso quod dubitaret de impotetia, subinde dubitat an matrimonium sit validum?

Secundo, quia id videtur definire Pius Quintus in quodam motu proprio, relato per Veracruz, 1. parte Speculi, argum. 18. fuit enim Pontifici propositum multos Indos fidem suscipientes mansisse adhuc cum uxore ultima, nondum certos de prioris obitu, nec eam invenire potuisse, & definiuit Pontifex eos in matrimonio cum ultima, quæ fidem suscepit, mansuros esse, & posse petere, & reddere: ergo cum dubius est matrimonij valor, utrumque licet. Sic tenet Ledesma 2. p. 4. q. 8. art. 4. dubio 6. folio 68. in fines & sequenti, si attentè legatur, quamvis enim ex mente Conradii videatur loqui, at clarè suam explicat sententiam: eadem tenent Angles Floribus, 2. p. de matrim. quæst. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dubio 5. & 6. folio 596. Vega lib. 4. Summæ casu 74. & quidam alij, teste Palacios 4. d. 36. disput. 1. fol. 798. col. 2. versic. at sunt qui latiore.

45 Tertia sententia, docet dubitantem de matrimonij valore, bona fide contracti, non posse petere, teneri tamen reddere. Probat primo ex c. Dominus, de secund. nupt. & c. inquisitioni, de sentent. excom. ubi expressè hoc definitur.

Sed respondent auctores secundæ sententiæ, intelligi hos textus, quando alter mala fide contraxit. Sed licet capitulum Dominus, in eo casu loquatur, at capitulum inquisitioni expressè loquitur, quando bona fide, & ita distinguitur ibi, quando est verum dubium, & quando scrupulus.

Aliter respondent Adrianus, Medina, & Brunellus, allegati, nu. quadragésimotertio, pro prima sententia, scilicet, procedere hos textus in foro externo. Sed hæc solutio sustineri non potest, quia c. inquisitioni, sermo est de dubio, quod conscientiam pulsatur, & ita quando scire non possit,

recurrit ad pastorem, ergo sermo est in foro conscientia. Præterea, constituitur ibi differentia, an ex levi, vel probabili causa credat coniux: quod ad forum externum nihil refert, sed tantum probare possit, nec ne. Deinde quia Lucius 3. dicto capitulo Dominus, non scribit ad iudices fori externi, sed ad Christianos apud Saracenos captivos, ut ex subscriptione apparet, ergo consulit eorum conscientia, sibi enim nec lites, nec tribunal circa matrimonia esse potest. Demum, quia idem servatur in utroque foro, quando externus non ducitur ex falsa presumptione, ut dixi lib. 1. disputatione 1. nu. 20. cum ergo in utroque foro idem dubium sit de matrimonij valore, idem censendum est.

Secundo probatur hæc sententia communiter, quia duobus præceptis, aut malis occurrentibus, ita ut necessarium sit alterum eligere, minus est eligendum, cap. duo mala, 13. d. utin. cap. nerui. 13. d. & consulit Aristot. 2. Ethicor. capite nono, & explicat optimè Sepulveda Dialogo de ratione dicendi testimonium capit. 9. Et ratio est, quia cum nullus possit esse perplexus vinculo peccati, ad utranque partem, si necessarium est alterum eligere, potest licitè id facere, ratio autem rectè dicat, ut minus eligatur. Ex hoc principio probatur dubitantem teneri reddere, quia periculum maioris mali est in non reddendo, quam in reddendo, maius enim peccatum est contra matrimonij fidem, debitum negare, quod est iniustitia, si talis sit verus coniux, quam fornicatio, quæ castitati adversatur, si non sit verus coniux, ergo in hoc dubio eligendum est minus malum, reddendo debitum.

Insuper ex eodem principio probatur non posse petere, quia ex petitione debiti imminet fornicationis periculum, si non sit verus coniux, ex non petitione autem, nullum, cum liberum sit petere, ergo tenetur eligere non petere.

Quid si obijcias, hanc rationem tantum probare, quando dubius est matrimonij valor ob alia impedimenta, præter prioris matrimonij impedimentum, eo quod non satis constat de prioris coniugis obitu: tunc enim nihil probat, quia maius est periculum in reddendo, est enim incontinentia contra castitatem, & contra prioris matrimonij iustitiam, periculum quam in non reddendo, in quo solū est iniustitiæ periculum.

Sed dicendum est adhuc esse maius malum non reddere, non quia sit contra plures virtutes, sed quia in dubio inerior est possidentis conditio, & ita coniugis possessio bona fide, tantæ est efficacis, ut nulla fiat iniustitia priori coniugi non possidenti, sed reddatur debitum huic possidenti: ratione ergo possessionis cessat iniustitia contra priorem coniugem, & solum manet incontinentiæ periculum reddendo, quod minus malum est, quam iniustitia admissa non reddendo. Et confirmatur, quia iniustitia contra priorem coniugem est dubia, contra præsentem autem, cum possideat, est certa: in dubijs autem malum incertum præfertur certo. Adde maiorem iniustitiam admitti contra coniugem illi negato debito, quam adulterio, sicut gravior iniustitia furti est, omnino negare alicui usum rei propriæ, quam alijs usum permittere invito domino.

Tertio probatur, etiam adhibita diligentia, si idem dubium perseveret, non licere petere: quia adhuc urget ratio prædicta, quod in petendo, fornicationis periculum, in abstinendo autem, nullum versetur. Et confirmatur, quia ante adhibitam diligentiam dubium speculative veritatis matrimonij obstat, ne liceat petere; ergo cum idem maneat post eam adhibitam, non licebit petere. Hanc sententiam sustinet, ex Theologis D. Tho. 4. d. 38. in fines, in expositione litteræ Magistri D. Bonaven. in eadem expositione, ad finem, D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 9. versic. 2. nota, Conradus tract. de contractibus questione ultima, conclus. 3. Petrus de Soto lectione 9. de matrim. in fine, Ledesma 2. par. 4. q. 54. art. 4. folio 473. columna 2. iuncto folio 472. colum. 4. Frater Medina 1. 2. quæst. 19. artic. 6. fol. 105. col. 1. propositione prima, in fine, iuncta conclusione 4. versic. rursus patet, Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 185. col. 1. in fine, & sequenti, & q. 5. propositione 2. in fine, fol. 172.

§. de conuerso autem, & summa, q. 45. puncto 3. fol. 119. Philarchus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 1. lib. 2. cap. 9. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. Solon. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem, fol. 96. Palacios 4. d. 36. disput. 1. fol. 798. col. 1. versic. at verò quicquid sit, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 20. concl. 2. Et ex iuris peritis, Anton. c. Dominus, de secund. nupt. nu. 3. & ibi Præposit. nu. 3. Syluest. matrim. 8. q. 13. dicto 2. Nauar. summa, c. 22. Latina, & Hispana, nu. 54. idem licet obscurius, Latina, nu. 81. Hispana, nu. 81. & c. 16. nu. 40. & seq. Ant. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 232.

Idem videntur tenere alij, qui non distinguunt an bona, vel mala fide contractum sit matrimonium, dicunt teneri, coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere; hi sunt ex Theologis, Paludan. 4. d. 36. q. 2. art. 2. conclus. 4. nu. 14. & art. 3. in initio, nu. 16. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Metina, C. de restit. q. 17. col. 4. versic. ad tertium ex c. Dominus, ibi. *ipsa autem quando in conscientia dubia est, tenetur abstinere*; iuncta col. 5. vers. inde patet qualiter, ubi dicit durate eo dubio debere reddere. Et illa pars nempe non quā posse petere et superiore præcipere, docet Nauar. lib. 2. de restit. c. 3. dubio 12. in noua editione, num. 255. & lib. 3. cap. 1. dubio 13. nu. 236. Et ex iuris peritis indistincto docent teneri hunc reddere, & non posse petere, Angelus matrimonium 3. impedimento 4. nu. 8. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 9. Greg. Lop. l. 3. tit. 1. p. 4. verb. *con ella*, Gratian. regu. 227. nu. 19. Et ex his aliqui asserunt etiam impenfa, sufficienti diligetia, manente eod. dub. non posse petere: hi sunt Nauar. summa Hispana, c. 22. nu. 81. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 185. col. 1. in fine, & sequenti, Solon. Petrus de Ledesma, Bartholomæus à Ledesma proximè pro hac sententia citati.

Obserua Paludanum, 4. d. 36. q. 2. art. 3. in initio, nu. 16. & D. Antoninum 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. affirmare, excusari hunc dubitantem reddendo debitum, propter Ecclesiæ præceptum c. inquisitioni, de sentent. excom. & eo præcepto non statim minimè excusari, & potest probari, quia stat ut præceptum faciat licitum, id quod præceptum illicitum erat, ut subditis non licet adire bellum, de cuius iustitia dubitat, ante superioris præceptum, quo tamen imposito, licet.

Sed falluntur: quia in ijs, quæ intrinsecè mala sunt, quale est accedere ad non suam, nihil Ecclesiæ præceptum, quod antea illicitum erat, potest facere licitum, & ideo d. c. inquisitioni, definitur coniugem certum de impedimento, non posse reddere Ecclesiæ cogente. Id tamen fatendum est satis esse Ecclesiæ definitionem, ut possit formari iudicium, quod reddere liceat, quamuis rationes non suppediant, cum errare non possit circa mores toti Ecclesiæ generales. Et tunc ipse Palud. & D. Anton. ibi asserunt posse dici adhuc non stante eo præcepto, teneri coniugem dubitantem reddere. Nec obstat argumentum in ipsorum gratiam propositum, quia præceptum illud superioris non facit licitum, quod antea ex se illicitum erat: sed facit quiescere conscientiam subditi, qui præsumere debet in eo dubio melius superiore excusasse iustitiam belli, sicut cum vir doctus consulit aliquid esse iustum, prius dubitanti quare si subdito constaret superiorem dubitare de belli iustitia, non liceret eius præcepto acquiescere. At in nostro casu matrimonij valor dubius est etiam ipsi Ecclesiæ.

46 Quarta sententia, docet ante diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem, teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: ea tamen sufficienter adhibita, posse reddere, & petere. Prior, in qua hac sententia conuenit cum præcedenti, probatur rationibus illius. Et insuper probatur, quia dubitans, an res sit sua, quāuis retinere possit, non tamen potest ea uti, donec veritatem inuestiget; ut dixi hac disputatione, nu. 21. ergo non potest petere debitum coniugis dubitans, quod est matrimonio uti, donec diligentiam adhibeat.

Sed obijcies similiter probare non posse tunc reddere, nam est etiam usus matrimonij. Sed respondetur esse usum matrimonij, non dominij, sed seruitutis, & quia alter om-

niò bona fide possidet, & potest omninò uti matrimonio, ideo hic tenetur reddere: id enim non est propriè usus matrimonij, qui actione dicit, sed potius pati, ne iniuste spoliatur alter possessione: petere autem est propriè usus matrimonij, & actus dominij, ac proinde tunc non licet.

Probatum verò posterior pars, possessor bonæ fidei, si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non tantum rem detinere, sed illa etiam uti, ut latè probaui, hac disputatione, nu. 22. ergo coniugis dubitans, si præmiserit sufficiens examē, & adhuc dubium maneat, poterit uti matrimonio, petendo, & reddendo.

Hoc argumentum maximè contorquet aduersarios, & ideo varias excogitant solutiones: quidam negant consequentiam, quia possessio tantum præualet in materia iustitiæ, hoc autem est periculum incontinentiæ, si non est coniugis. Sed hanc opinionem reprobaui satis, hac disputatione, nu. 22. Alij verò respondent negando consequentiā, quia possidere rem alienam, & illa uti non est ita intrinsecè malum, ut nequeat ex aliqua causa honestari; at accedere ad non suam, nunquam potest esse honestum. Sed hæc solutio nihil valet, nam idem probaret de redditione debiti, quæ si fiat alienæ, est intrinsecè mala: sed hoc non obstat, est in casu dubij licita: ergo idem erit de petitione, post factam diligentem inquisitionem. Alij respondent, non esse similem: quia nulla lex potest corporum dominium transferre, at aliarum rerum potuit dominium, & usum transferre, & ita permisit earum usum in eo dubio. Sed contra, quia sublata omni lege positiua, iure naturali licet uti re bona fide possessa, in dubio, quando præmittitur sufficiens examen: ut rationes allatæ nu. 22. latè probant. Alij respondent in alijs cōsumptibilibus, posse adhiberi remedium restituendi, do vero domino comparenti, & ita nullum versari periculum in earum usu, at petens debitum exponit se periculo utendi re aliena, absque villo remedio. Sed contra, quia hoc etiam procedit in debiti redditione. Cum ergo nulla solutio satisfaciatur, & congrua discriminis ratio assignari valeat, licet adhibita diligetia uti matrimonio reddendo, & petendo.

Secundò probatur, quia præmissa sufficienti diligentia coniugis habet inuincibilem ignorantiam, ergo excusatur à culpa, petendo, antecedens probatur, quia inuincibilis ignorantia est, quæ sufficienti diligetia vinci non potest, licet veritas non innotescat.

Tertiò, quia durissimum est compellere culpe immunes, vitam celibem ducere, ut compellerentur, qui bona fide contraxerunt, & postea ambo dubitant, neuter enim posset absque culpa lethali petere. Hanc sustinent Sotus lib. 4. de iustit. q. 5. art. ultimo, ad finem, & 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. immo verò, & d. 37. q. vnica, art. 5. ad finem. versic. dum verò coniugatus. Ledesma. 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. fol. 241. col. 2. in fine, & sequenti, Veracruz, 1. p. speculi, ar. 42. concl. 3. & 3. p. art. 18. conclus. 5. referens idem tenuisse Victoriam, & art. 13. in fine, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 57. & 7. Ludouicus Lop. 1. p. instruct. in 2. editione, cap. 297. §. sed si inquirat, & 2. p. de matrim. cap. 39. fol. 1056. in fine, & sequenti, & sustinet tamen valde probabilem Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 243. num. 4. & refert Victoriam, Cano, Peña, Gallo reputasse eam probabilem, & tenet Bañes 2.2. q. 62. art. 6. dubio 5. conclus. 4. & videtur tenere Tabiena matrimonium 4. q. 12. nu. 13. ubi sic ait, si audiuit à fide dignis subesse impedimentum, tenetur reddere, donec sciat veritatem, & non petere, nisi veniat in coniecturam contrariam, vel dubiam: ubi videtur sentire ante debitum examen posse reddere, illo autem præmisso, adhuc manente dubio, etiam petere.

47 Sic conclusiones, dux prioris sententiæ sunt improbabiliores: tertia est valde probabilis, quarta autem est ceteris probabilior. Idemque dicendum est, quando moraliter est impossibile adhibita diligentia posse vinci dubium, tunc enim potest coniugis dubitans reddere, & petere, quia militat eadem rationes, & quia frustra ea diligentia adhiberetur, & ut dixi, nu. 12. non tenetur possessor bonæ fidei, in hoc casu, eam præmittere, sed potest uti re, quam esse suam dubitat.

Obser-

43 Observandum est, si sustineatur tertia sententia, etiam facto examine, & si sustineatur quarta, ante præmissum examen, non posse coniugem dubitantem reddere debitum. priori bimestri post initium matrimonium, si nondum consummatum sit, quia ob id probauimus, num. 45. teneri reddere in hoc dubio, ne se exponant periculo iniustitiae, negando debitum, & quia alter ratione possessionis habet ius iustitiae ad petendum, sed illo bimestri nulla est iniustitia negare, nec alter ius petendi habet, ut latè probavi hoc secundo libro, disput. 24. nu. 25. ergo tunc non licet reddere. Et confirmatur, quia tunc nullum est iniustitiae periculum, negando debitum: est autem periculum innocentiae, concedendo, ergo tenetur non reddere. Amplectendo autem quartam sententiam nostram, examine præmissio sufficienti, licebit et intra illud bimestre, reddere, & petere: quia iam licet omnino uti re possessa, nec usus ille innititur illi rationi, quod sit debitum ratione possessionis alterius, quia tunc, nunquam etiam præmissio examine liceret coniugi dubitanti petere, cum non sit debitum, sed voluntarium: sed innititur huic fundamento, quod adhibita diligentia licitus sit usus rei alienae in prædicto dubio.

49 Hinc infertur idem dicendum esse, si alter coniux adulterium admittat, & est notum coniugi dubitanti, nec reo eiusdem criminis: tunc enim coniux dubitans nec potest petere, nec reddere, retenta tertia opinione: non petere, quia dubitat: non reddere, quia hoc solum licet ratione possessionis, & iuris iustitiae, quod habet alter, ad petendum: quod ius amittit adulter, existente altero innocente. Sed iuxta nostram quartam sententiam, hoc verum est ante præmissum sufficientes examen: eo autem præmissio petere, & reddere: quia tunc non innititur hoc ius possessioni alterius, sed proprie, ratione cuius licitum est plenè uti re bona fide incæpta possideri, non oblatè dubio postea cõsurgenti, quod debita diligentia vinci nequit.

50 Secundò infertur, quid dicendum sit, dum mota est lis inter coniuges, de valore matrimonij? Et quidem, si de foro externo agatur: Innocentius III. cap. literas, de restit. spoliat. quaerit an tunc restitutio faciendâ sit ante probationem, & relatis opinionibus, decidit, si probationes non offerantur in cõtinenti, restitutionem faciendâ esse quo ad cohabitationem, & torum: illis verò incontinenti oblati, fieri restitutionem quo ad cohabitationem, non autem quo ad torum: (incontinenti autem offerri credo, si intra triiduum offerantur: ut latè probavi lib. 2. disput. 51. nu. 14.)

Grauis tamen est difficultas, an hæc restitutio procedat, quando lis moueretur de matrimonij nondum cõsummati valore. Nam aliqui dicunt tunc non esse locum huic restitutioni, quia potest alter coniux religionem ingredi, cap. ex publico, de conuers. coniugator. Præterea, quia, cap. ex conquestione, de restitut. spoliat. ponderatur copula ad hanc restitutionem. idem, c. ex transmissa, eodem tit. ibi, *Mandamus quatenus si verbis confiteri, quod præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui facias, & ita tenet ibi Glos. verb. & ab eo cognita.* Hostiens. ibi super eod. verb. Innocent. c. ex parte, num. 4. de restit. spoliat. Ioan. Andr. ibid. num. 6. in fine 7. & 8. Card. ibid. num. 5. opposizione 1. Bald. cap. penultimo, num. 5. & 8. de probatio. Ancharanus, d. cap. ex transmissa, num. 1. Dominicus consil. 24. num. 3.

Sed alij melius distinguunt sic, si petatur integra restitutio, nimirum, etiam quo ad copulam, non conceditur, si matrimonium nondum cõsummatum sit: quia graue damnum pateretur femina, postea declarato inualido matrimonio; at quo ad cohabitationem, & alia obsequia præter copulam, conceditur: cum ius habeat alter coniux ad hæc matrimonio nondum consummato. Et probatur etiam ex capit. ex parte, de restitutio. spoliato. ibi, *Restitui nequaquam debeat, utpote nullo iuris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam iraditionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt, sit iam subsequens, nullum inter eos obligatorium vinculum & contractum;* ergo à contrario sensu, secus esset, si vinculum matrimonij esset contractum; nec textus in oppo-

situm adducti aduersantur, ponderant enim copulam quando agitur de plena, & omnimoda restitutione.

Nec obstat posse coniugem tunc ingredi religionem: quia dum non ingreditur, ius habet alter coniux ad prædicta obsequia. Huius sententiae clarè videntur Host. dicto cap. ex parte, super verbo causam, possit matrimonij, & Anton. d. cap. ex transmissa, nu. 2. ubi aiunt ad plenam restitutionem probandum esse matrimonium, & copulam, videntur ergo sentire secus esse, quando non petitur plena restitutio. Et tenent expressè Abbas, d. cap. ex parte, nu. 25. Lignado, quem refert, & sequitur Imola d. c. ex parte, num. 11. Brunellus de sponsali. conclus. 12. num. 5. Alexander Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 3. Barbosa, ff. soluto matrim. rubrica secunda part. numero 80. Si autem periculum sit de copula extorsione, cautio indemnitate præstanda est, & si hæc minimè sufficiat ad præcauendum periculum, restitutio differenda est. Sic Abbas, & Brunellus ibidem. Sed hæc fundantur in falsa præsumptione, & ita in foro externo seruanda sunt, & coniux certus de impedimento, nulla ratione potest reddere, aut petere, aut cohabitare; ut hoc 2. libro, disputatione 39. numero 8. & 11.

Quid autem dicemus in foro conscientiae, quando impedimentum non est certum coniugi dubitanti, qui bona fide contraxit, & lis mota est? Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 15. ad finem, dicit lite pendente inter coniuges de viribus matrimonij, ea intentione ut dirimatur vel de causa diuortij quo ad torum, neutrum teneri reddere: ne iuri suo præiudicet, posset tamen petere, & reddere.

Sed nescio qualiter hæc coniunxerit, quando intèditur separatio quo ad vinculum, vel quo ad torum: & idem in utroque caso dixerit, nam quando tori separatio intenditur, benè ait non teneri reddere: quia esset iniuriæ remissio iusque diuortij amitteret: posset tamen petere, & reddere: quia matrimonium est certum, nec de eius valore concertatur, potestque liri cedere. At quando matrimonij valor dubius est, & ad illud dissoluendum lis agitur: lis quidem, nec concedit, nec aufert ius, sed perinde censendum est, ac si ea mota non esset, ad iudicandum utrum in eo dubio licitum sit reddere, & petere.

Quod expressè colligitur ex c. 2. ut lite pend. ibi. *Quæris quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum? Ad quod respondemus: quod coniugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem iure, quod habet in altero, priuari non possit.* Vnde pondero ea verba, iure quod habet, ergo permanet idem ius ad petendum, vel reddendum, quod habebant coniuges ante litem motam. Immo quoniam duplex lata est sententia, altera pro matrimonio, altera cõtra, neutraque in rem iudicatam transiit, potest dubitans reddere: quia in hoc dubio non est alter possessio spoliandus; ut benè docent Palud. 4. d. 35. q. 2. art. 3. nu. 16. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Nec verum est sibi præiudicare coniugem in hoc dubio petentem, vel reddentem: quia si propria voluntate impedimentum auferri non potest, ut si sit cõsanguinitatis, quomodo potest sibi præiudicare, quin probato impedimento matrimonium dissoluatur? Quando autem propria voluntate tolli potest, ut si sit seruitutis ignorata, quid agendum sit mota lite, & an sibi præiudicet utens matrimonio: dicam disputat. 43.

51 Tenetur tamen vir lite pendente, ea alimenta vxori præstare, quæ ante litem tenebatur: argum. l. si neget, ff. de liber. agnos. ubi dicitur mouentem litem de matrimonij valore, eo quod vxor ancilla sit, teneri interim liberos alere. Sic Glos. cap. cuius rei. verb. remouisse. 29. q. 2. Innocent. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. in fine, Anton. c. 2. de coniug. seruor. in fine, ubi Ioan. Andr. in fine, Abb. nu. 6. Anchar. in fine, Alex. de Neuo, nu. 12. Angel. matrimonium 3. impedimèto 4. nu. 9. qui limitat, nisi vir certus sit non esse matrimonium. Et addit Innoc. sorte teneri virum ad prædicta alimenta, quamuis vxor indotata sit: per cap. ex parte, de accusatio. ubi habetur monach. ubi proprio careat, mandu esse lite pendente de bonis monasterii.

Vltimò

¶ **Ultimò** infertur, quid dicendum sit, quando alter coniux alteri asseuerat se non consensisse. Sotus, 4. dist. 30. q. unica, §. sed de facto est maior altercatio, & Richardus 4. dist. 27. art. 1. c. 4. dicunt stante cōscientia de dolo alterius, esse alterum perplexum: quia si reddat, peccat faciens contra conscientiam, si non reddat, similiter peccat.

Sed hoc minus bene dictum est, nemo enim potest citra culpam suam, esse perplexus, sed aliqua via existente, adhuc credulitate potest culpam vitare.

Dico ergo, primò coniugi id affirmanti non teneri alterum reddere, nisi denuo consentiat. Quia stante illa asseueratione coniux ille nullū ius petendi habet, videturque iure matrimonij renunciare, negando. n. consensum, concedit nihil sibi deberi. Sic Adrianus, quest. 2. de matrim. §. dico pro limitatione, in paruis voluminibus, f. 393. Rosella matrimonium 4. nu. 1. Ang. matrimonium 2. nu. 14. Syluest. matrimonium 4. q. 2. Nau. Summa Hispana, c. 22. num. 81. Palacios 4. d. 27. disput. 1. fol. 65. col. 2. Henricus, lib. 1. de matrim. c. 1 §. n. 13. Barthol. a Ledes. de matrim. dub. 20. in initio, Petr. de Ledes. de matr. q. 4. art. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. f. 1057. col. 1. §. ex p̄dictis sequitur idē dicendū est, si alter cōiux asserat se habere impedimētū occultū, ob q̄ m̄rimoniū est nullū: nō. n. tenetur alter ei reddere, donec impedimētum tollat. Quia tūc similiter asserit nihil sibi deberi. Sic Henricus ibi.

Secundò dico, si coniux se retractet, tenetur alter ei reddere. Sic Rosella, & Angel. proximè citati, & videtur tenere Palacios hic allegatus, ait. n. nō teneri reddere, donec alter se retractet. Et intellige hoc, qñ temerariè credidit alter coniux, si, n. probabiliter credidit, non tenetur fidem reuocanti adhibere, donec prima indicia euacuentur. Sic Syluest. ibid. Et intellige etiam, teneri reddere, quādo reuocatio est tam grauis, & verisimilis, vt alter cōiux teneatur credere. Sic Adrian. & Nauarr. ibi, & addunt, si adhuc dubitet, non teneri reddere, donec denuo alter consentiat.

Tertiò dico, si credat alteri, non potest petere, nec reddere: quia dum credit, putat non esse matrimonium. Sic Victoria Summa, de matrimonio, nu. 248. Petrus de Soto lect. 3. de matrim. paulò post principium, Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 243. num. 6.

Quartò dico, non teneri credere, nisi tales coniecturæ sint, vt credere conuincatur, (quales autem hæc sint, latè dicam disput. 45.) Sicque dum credere non conuincitur, potest petere, & reddere. Sic Sotus, 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. immo verò, Henricus, & Manuel proximè citati.

Ultimò dico, si p̄p alterius cōiugis asseritionē, dubitat alter probabiliter de matrimonij valore, nequit petere, nec reddere, donec dubium deponat. Non petere: quia est dubius de valore matrimonij. Non reddere: quia alter non est in possessione, nec ius petendi habet, donec se retractet. Sic Victoria dicto num. 248. Si tamen sufficienti adhibita diligentia adhuc perseueret idem dubium, credo iuxta dicta, num. 47. posse petere, & reddere, quia est in possessione bona fide à se incepta, & proinde potest ea vti.

¶ **Ad argumenta** primæ s̄næ proposita, nu. 43. respondeatur, ad 1. Nauar. Summa, c. 22. nu. 55. ait nō reddere dubitando, sed credēdo esse suam, p̄t. n. credere esse suam, quoad effectū reddendi, secus ad petendū. Sed legitima solutio est, dubitare speculatiuè, nō aut̄ practicè, ratione possessionis, quæ sufficiens rō est deponendi dubium speculatiuum. Et ad replicam, distinguo maiorem, quando scit certò esse non suam, concedo: quando verò solum dubitat: nego.

Ad confirmationem, nego consequentiam: quia fornicatio est accessus ad certò cognitam, non esse suam.

Ad secundā confirmationem negatur vltima cōsequētia, potest enim antecedens esse dubium, & consequens certum: vt si videam à longè hominem, dubitans an homo sit, benè infertur, video hominem, ergo ens: cum tamen antecedens, dubium sit, & consequens certum.

Ad secundū negatur exponi periculo fornicationis, cum practicè nō dubitet. Vel 2. dic, eo admissio, vacare culpa, illi periculo se exponere, ad vitandū periculū iniustitiæ, quæ

gravior culpa est, & vtraque vitari neget, vt explicui n. 45.

Ad tertium negatur similitudo, quia sicut prælatus est in possessione respectu subditi, ita alter respectu suæ famæ, & prælatus manet in possessione præcipiendi, licet in hac re sibi non obtemperetur: alter autem perpetuò famam amittit, & ita maius damnum sequitur, si illi obediat. At in nostro casu, coniux non dubitans est omnino in possessione, & maius damnum sequitur, si non reddatur.

Ad vltimum, negatur similitudo: quia in eo casu nō est iusta ratio deponendi dubium s̄ speculatiuum, cum nullus sit in possessione, & ex alia parte est periculū Idololatriæ.

Ad argumenta 2. s̄næ proposita, num. 4. ad 1. negatur consequentia, non. n. est simile in eo casu. c. laudabilem, & in alijs, in quibus dubitatur de valore matrimonij: quia, quoties quis dubius est de hoc valore, iussēque possidet, ius habet dubium examinādi, ne perplexus maneat. Quare qui bona fide cōtraxit, & postea dubitat an sit impetēs, examinare debet causam suam, & cū alio modo excuti nequeat, quā vsu coniugij, potest rōne iustæ possessionis, illo vti, vt experiatur impotensne sit, & quia hoc impedimentum tñ dirimit, qñ est perpetuū, necessarium fuit iudicio Ecclesiæ tempus aliquod præscribi, ad experiēdum, vnde in hoc casu ob maius cōiugij bonū, nō est minus tuta pars reddere, & petere, quam opposita. At in alijs casibus vsus coniugij non est necessarius ad discutiendū eius valorem.

Ad s̄m dico, Prum V. nō id definiuisse, eo q̄ esset dubiū de valore matrim. sed quia per cōuersionē cōiugis infidelis ad fidē, altero cōuerti nolēte, dirimitur m̄rimoniū de Indis verò, q̄ hæcenus cōuersi nō sūt ad fidē, ad aliosq. infideles cōfugerūt, meritò præsumit Pōtifex, fore vt nollēt requisiti cōuerti ad fidē, & habitare absque Dei cōtume- lia, & hac rōne declarat primū m̄rimonium dissolutū esse. posteriusq. cōsistere, & proinde licere petere, & reddere.

Ad duo priora argumenta 3. s̄næ proposita, n. 45. non oportet resp̄dere: quia quarta, quā amplectimur, cōuenit cū illa, in ea priori parte quā probat. Solū oportet respondere ad c. Dns, & c. inquisitioni, ibi in 1. argum. adducta, quatenus indistinctè decidūt dubitantem teneri reddere, non tñ posse petere: dicendum. n. est intelligi, dum non est adhibita diligentia: quamuis. n. ius non distinguat, ratio distinguere cogit, ne bonæ fidei possessor cogatur ob dubium inuincibile, in perpetuum ab vsu rei suæ abstinere.

Ad tertium, q̄ directè pugnat cōtra nostrā s̄niam, dico nō esse illicitū illi se exponere periculo, qñ alio modo non pōt quispiam vti plena possessioni iure sibi concessa. Et si arg. aliquid pbat, similiter probaret possidentē bona fide palliū, cū dubitat esse suū, & omni studio collocato nō potuit vincere dubiū, nō posse vti illo, quia vtēdo exponit se periculo vtēdi re aliena: nō vtēdo verò, nihil periculi est.

Ad aliam partem argumenti, nego ob id tantum non licere petere, quia est dubium speculatiuum: sed quia est id dubium, & nondum diligentia ad id vincendū, impen- sa est, & si aliquid probat argumentum, similiter probaret, non licere vti pallio post adhibitam diligentiam.

S V M M A R I V M.

An si matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito postea vterque de eius valore, dubitet, licitum sit petere, & reddere? referitur quadam opinio, num. 54.

Opinio Authoris nu. 55. Et quid si alter tantum dubius est, & petat à non dubitante, num. 56.

Soluntur argumenta, à num. 57.

¶ **Q**uestio quinta, an cum vterque coniux bona fide matrimonium iniit, posteaque dubitat vterque de eius valore, possit petere, & alteri petēti reddere? Constat neutrum posse petere, iuxta 3. opinionē propositam, n. 45. & iux. nostram propositam, nu. 46. non posse ante præmissum debitum examen, postea aut̄ manente, cod. dubio, posse. Dubitatur autem an casu quo alteruter illicitè petat, teneatur alter ei reddere? Affirmant quidam: Ducuntur, quia in dubio melior est conditio possidentis, vter-

uterque autem in hoc dubio possidet. Secundò, quia stat petenti coniugi illicitè teneri alterum reddere, ut si contra votum castitatis petat. Sic tenent Corduba Summa, q. 45. puncto 3. fol. 113. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 5. in Commento, litera T, & refert Victoriam, & Canum fuisse eiusdem sententiae. Bartholomaeus à Ledesma, dub. 20. de matrim. conclus. 1. Lud. Lop. 1. p. instructorij, 2. editione, c. 297. §. sed si inquiras, Pet. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 2. ad finem, §. ad hoc dubium respondetur.

55 Sit prima conclusio, cum uterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, illicitèque petit, nec tenetur, nec potest alter reddere, quando novit petentem esse dubium de valore matrimonij, & nòdum adhibitam esse diligentiam ad illud vincendum. Probat, quia diligentia non praemissa, possessio in dubio non confert ius utendi re, ut probauimus nu. 21. ergo coniux tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod possessio non suffragatur, ergo alter nequit reddere: tota enim ratio, ob quam tenetur reddere (ut constat ex dictis nu. 45.) est, quia alter petit sibi debitum ratione possessionis, ne periculo iniustitiae debitum negando exponatur, cum ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec faueat possessio, & negando nulla sit iniustitia, & ex altera parte reddendo sit periculum incontinentiae, tenetur non reddere ante adhibitam diligentiam. Diligentia autè adhibita potest uterque petere, & reddere: quia iam possessio infert ius ad omnem usum, iuxta ea, quae dixi nu. 46. & triplici seq.

56 Secunda conclusio, si alter tantum dubius sit, petatque à non dubitante ante praemissum debitum examen, potest coniux non dubitans consensu dubij alterius, negare debitum: quia dubitans non habet ius ad petendum: potest etiam reddere. Quia cum ipse sit in possessione pacifica, nec dubitet de matrimonij valore, nec teneatur credere alteri asserenti, ut dixi nu. 52. nedum dubitanti, potest uti plenè sua possessione, petendo, & reddendo: ut dixi eodem nu. 52.

57 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 54. dico, esse meliorem conditionem possidentis in eo dubio, ne vxore spoliatur, nò tamen ut habeat ius usus matrimonij, donec impendatur debita diligentia ad veritatem assequendam.

Ad secundum nego consequentiam, quia vouens non amittit ius iustitiae ad petendum, & possessionem, sed tantum deliquit petendo, contra religionem: dubitans autem caret iure petendi, & possessionis suffragio, donec diligentiam impendat.

DISPUTATIO XLII.

Verum cum alter, aut uterque coniux contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti, licitum sit petere, & reddere?

SUMMARY.

Refertur opinio dicens quando alter mala fide contraxit, nec posse petere, nec reddere, & matrimonium esse dirimendum, n. 1.

Coniux mala fides non potest petere, ac tenetur alteri bona fides petenti, reddere, nu. 2.

Quid, si hic mala fidei petat, an teneatur alter bona fidei reddere? nu. 3.

An hic possessor bona fidei possit petere, & reddere? nu. 4.

An illud matrimonium sit dirimendum? nu. 5. Et solvuntur argumenta, nu. 6.

Quid, si uterque mala fide contraxit? refertur quaedam opinio, nu. 7. & vtrior, nu. 8.

Quid, si postea rationes probabiles sint suadentes validum fuisse matrimonium? nu. 9.

58 Velicem casum continet disputatio: prior est, quando alter solus coniux dubia fide contraxit: postea

Sanch. de Matrim. Tom. I.

rior, quando uterque. Circa primum casum, quidam aiunt hunc dubitantem nò posse petere, nec reddere, quando mala fide contraxit. Quia possessio mala fide incepta non suffragatur, ut probavi disputatione precedenti, nu. 24. & ita claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem, ergo nec ipse, nec alter possessor bonae fidei potest petere, & ita si possidens bona fide petat, cum non postulet sibi debitum, nequibit alter reddere.

Secundò, quia si dubium sit de morte prioris coniugis, eius possessio praualer, ergo non potest reddi debitum huic posteriori coniugi. Sic videtur tenere Sylu. matrimonium 8. q. 13. dicto 2. ubi ait feminam contrahentem, dubiam de morte viri, esse adulteram, sentit ergo peccare reddendo: aliàs non esset adultera, & tenent expressè Sotus 4. d. 17. q. 1. art. 3. vers. alia verò, & dist. 37. questione vnica, art. 5. ad finem, vers. dum verò coniugatus: Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1957. & 1. p. c. 81. Vega lib. 3. Summa casu 155.

Dicunt secundò Sotus eo. vers. alia verò, Ludouicus Lopez, eo. c. 39. & Vega cod. casu 155. & Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 20. fol. 1314. regul. 2. eas nuptias esse irritandas.

2 Sit tamen prima conclusio, coniux, qui tali dubio contraxit, nullo pacto petere potest, tenetur tamen reddere alteri bona fide possidenti. Probat, utraque pars, ex c. Dominus, de secund. nupt. ubi expressè est sermo de coniuge, qui nondum de prioris obitu certus contraxit, & definitur ibi non posse petere, ac teneri reddere, ibi: *Sane super matrimonij, qua quidam ex vobis contraxerunt, nondum habita obuentis coniugis certitudine: respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare praesumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit coniux: si verò aliquis hoc non serauit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei qua sibi nupsit, debitum non denegat postulant, quod a se tamen nouerit nullatenus exigendum.*

Secundò, quia cum alter bona fide possideat, non debet iure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat matrimonium fuisse nullum. Sicut constat in praescriptione, in qua mala fides prioris possessoris, non nocet bonae fide possidenti. Sic tenet Gl. 34. q. 1. in Summa, verb. utraque questio, Innocen. d. c. Dominus, n. vnico, Io. Andreas, ibi, super versiculo amodo, Anchar. nu. 5. in fine, versiculo sexto nota, Abb. nu. 4. Alexander de Neuo, nu. 5. Praeposit. nu. 2. Rosella verb. impedimentum, impedimento 12. nu. 1. Syluester matrimonium 4. quest. 9. dicto 3. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 10. quest. 1. num. 2. Armilla, verb. matrimonium, num. 45. Nauar. Summa Hispana, c. 22. num. 77. Franciscus Pauinus tract. de visitatione, q. 8. p. 2. n. 59. & ex Theologis, Veracruz, 3. p. Speculij, art. 18. conclus. 6. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 183. col. 2. Corrollario 2. & col. 1. fol. 185. ante §. sed certè hac opinio: Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 4. fol. 595. & dub. 6. Solon. 2. 2. q. 61. tract. de dominio, q. 5. art. 6. ratione vlt. finalis conclusionis, fol. 594. Palacios 4. d. 27. disputatione 3. fol. 602. Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 55. fol. 1172. Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 6. nu. 5. & nu. 7. in Commento litera S, Bartholomaeus à Ledesma, dub. 20. de matrim. conclus. 1.

3 Vtrum autem si mala fide contrahens petat, teneatur alter reddere? Affirmant quidam teneri: sicut tenetur coniux reddere alteri contra votum petenti. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 5. in Commento litera T, & refert Victoriam, & Canum: idem Bart. à Ledesma de matrim. dub. 20. concl. 1.

Sed hoc minus verum est: quia teneri reddere alterum, dubitanti, oritur ex possessione petentis, & iure iustitiae ad exigendum, ut probavi disputatione praeced. num. 45. sed hic vtrumque deest, possessio enim dubia fide incepta, nihil prorsus suffragatur: ut probavi eadem disputatione, num. 24. & ita nullum ius exigendi concedit: quod non obsecrè denotatur in illis verbis, d. cap. Dominus,

Debitum à se nouerit nullatenus exigendum. Nec est simile de viro contra votum petenti, habet enim possessionem, & ius iustitiæ ad exigendum, & tantum reus est religionis voti, petendo, ut qui petit rem suam ad ea abutendum.

¶ Potest tamen, qui bona fide contraxit, dum non dubitat de matrimonio, reddere, & petere: quia cum bona fide pacificus possessor sit, potest uti plenè matrimonio, licet reddere non teneatur. Si autem dubius sit, non poterit reddere, nec petere ante adhibitam diligentiam. Non petere, quia non potest uti re, quam dubitat esse suam. Non reddere: quia alter nō habet ius iustitiæ ad petendum, nec possessionem. Adhibita autem diligentia, & manente eodem dubio, potest petere, & reddere: quia iam est licitus sibi usus: ut in simili dixi, disput. precedenti, nu. 55.

¶ Secunda conclusio, secundum assertum Soti, & sequacium, quod retuli, nu. 1. nempe eas nuptias dubia fide contractas, esse irritandas, non est verum. Quia c. Dominus, de secund. nupt. expressè dicitur hunc dubitantem teneri reddere, quod est actus matrimonij, ergo id matrimonium non est irritandum. Item, quia ibi, & c. in presentia, de spons. definitur non licere ad alias nuptias transire, donec constet de priorum dissolutione, ergo dum dubium est, an hoc matrimonium sit validum, non est dissoluedum. Tandem, qui bona fide contraxit, iustam habet possessionem, ergo in dubio non est ea spoliandus.

¶ Ad primum argumentum dic, in hoc claudicare tantum quod dubitans nequit petere, cum ei possessio malæ fidei non suffragetur: at cum alter bona fide possideat, potest petere, & reddere, & ipsi tenetur alter reddere.

Ad secundum negatur antecedens, quia eius possessio est dubia, sicut & vita, possessio verò alterius, qui bona fide contraxit, est certa, & ita hæc præualeat.

¶ Circa secundū casum, quando scilicet vterque mala fide contraxit, dubitans de impedimento. Sylu. matrimonium 4. q. 2. dicto 3. videtur sentire teneri reddere: dicit enim contrahentem dubia fide, teneri reddere, maxime si alter coniux ignoret: unde idem videtur sentire, si ambo habeant malam fidem. Et tenet expressè Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 20. conclus. 1. asserens neutrum posse petere, teneri tamen reddere.

¶ At certissimum est neutrum posse petere, nec reddere, quia neutri suffragatur possessio mala fide incepta, & latius probavi, n. 3. Et ita docent Veracruz, 3. p. Speculi, art. 13. in fine, Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 3. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11, num. 5. in fine, & c. 15. num. 13. & lib. 12. c. 6. num. 5.

¶ Addit Henriquez eod. c. 11, nu. 5. in fine, hos non posse reddere, nisi causa subsit, ut id dubium practicè deponat, & probabilius esse, valere matrimonium, reputent. At credo satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint, ad persuadendum matrimonium valere, ut efficiant probabilem opinionem, quamvis probabilius sit matrimonium non tenere: quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxta veriorē opinionem: quare hac opinione probabili valoris matrimonij existente, potest vterque petere, & reddere.

DISPUTATIO XLIII.

Verum quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, ut est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti, quia dubitat de seruitute alterius, possit, teneaturque reddere, etiam Ecclesia id præcipiente?

S V M M A R I V M.

Quando vult reddere animo ratificandi matrimonium, potest, & quid post Tridentinum? num. 1.

Quando non vult ratificare, refertur opinio negans teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, numero 2.

Quid si sit causa levis dubitandi? num. 3. Et an in illo dubio possit reddere? refertur opinio negans, num. 4.

Sententia affirmans teneri reddere Ecclesia præcipiente, refertur, num. 5.

An secuso Ecclesia præcepto, lite mora, liceat reddere: vel sit reddendi obligatio? refertur dua sententia, num. 6. & 7. & sententia Authoris, num. 8.

Soluntur argumenta, & explicatur c. 2. de coniugio seruo. n. 9.

¶ Nemo dubitat licere huic dubitanti, petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium invalidū: quia potest denuò contrahere, & ratum habere illud.

Quod intellige post Tridentinum sess. 24. cap. 1. de matrimonio. si impedimentum seruitutis occultum sit: posset enim tunc absque parocho, & testibus conualescere, ut dixi hoc 2. lib. disput. 37. nu. 6. si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita ut in foro externo probari posset, nihil conferret animo ratificandi accedere: cum oporteat, ut validum efficiatur illud matrimonium, coram parocho, & testibus celebrati.

Constitit igitur difficultas, qñ deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest eo ratificari.

¶ Duplex est sententia, prima ait non teneri hunc reddere, quamvis Ecclesia præcipiat. Ducitur, quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali, & ita si potest accedere, debet esse animo maritali, ne alias fornicetur, ad hoc aut non tenetur, pararet. n. sibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrimonium cū ancilla initū, atque in eo perseuerare cogeretur: quod damnum subire non tenetur, ut in eo dubio tucatur alterius coniugis possessionem: nā in materia iustitiæ, cum est par vtriusque causa, non tenetur aliquis cū proprio damno, alterius damnum vitare. Unde non est simile, quando dubitatur de valore matrimonij propter alia impedimenta: cum. n. propria autoritate auferri nequeant, nullū sibi præiudicium parat reddens debitum, & tenetur reddere, ut tucatur alterum in sua possessione. Et confirmatur, quia sibi præiudicaret, si dubitans accedat, videtur definit. c. 2. de coniugio seruo. vbi habetur eum, qui postquam audiuit uxorem esse ancillam, carnaliter cognouit, compellendum esse eam retinere. Hanc tenet ex Theologis D. Tho. 4. d. 36. in fine, in expositione literæ, Richard. ibi, art. 2. q. 1. Paludan. ibi, q. 1. art. 1. conclus. 3. nu. 9. Supplementum Gabriel. ead. d. q. 1. art. 3. dub. 1. Adrianus 4. de restitutione, q. de præscriptione, §. instabis fortasse, in parvis voluminibus fol. 163. col. 1. Medina, C. de restit. q. 12. ad finem, in solutione ad 2. & q. 17. §. corollarie sequitur, non esse indistinctè verum: additq. idem dicendum esse, licet adhibita diligentia nō possit vincere dubium. Sotus de Secreto, membro 3. q. 2. post primam conclusionem, versiculo respondetur quod prælati. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 20. conclus. 1. in fine, Barnabas de Rosalibus, quæ refert, & sequitur Henriquez, lib. 11. de matrim. c. 10. nu. 5. & c. 11. n. 14. & lib. 12. c. 6. nu. 7. Vega lib. 2. summa, casu 401. Et ex Iurisperitis, Innocent. cap. 2. de coniug. seruo. in initio, & ibi Tancredus, Vincentius, Philippus, Goffredus, quos refert Alex. de Neuo, ibi, num. 11. Eandem tenent Abb. ibi, nu. 6. Præpos. n. 10. vers. venio ad secundam partem. Glossa, Rosella, verb. impedimentum, impedimento 3. num. 6. & 7. in fine, Ang. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 8. & 9. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 1. c. 11. nu. 12. Nauar. cap. si quis autem, de peniten. d. 7. rum. 84. Gregor. Lopez, l. 4. tit. 5. par. 4. verb. de partit, Couarr. dicens communem 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 2. in fine.

¶ Obseruandum est primò, Gregorium Lopez, proximè citatum sic distinguere, si ipse coriux litem intenter de uxoris seruitute, nullo modo tenetur reddere, etiam iudice præcipiente: si verò de minus ancillæ moueret litem, tunc si causa dubitandi levis sit, debet Ecclesia obedire, nec sibi parat præiudicium: secus si causa sit probal ius

Cete-

Ceterum alij Doctores tam primæ, quàm secundæ sententiæ, indistinctè, & optimè aiunt, quando causa levis est, & potius scrupulus, tam reiiciendam esse, & posse petere, & reddere: vt docetur c. inquisitioni, de sentent. excomm.

4 Secundò obseruandum est, quamuis Doctores allegati, tantum explicent non teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, at ex eorum ratione expressè constat, sentire non licere etiam reddere, nisi affectu vxorio, animo ratificandi matrimonium: cum enim putent non aliter, quam affectu vxorio, aut fornicario posse accedere, & dubitans non accedat eo affectu vxorio, restat vt solum accedat secundum eos, affectu fornicario, & ita peccet accedens.

5 Secunda sententia ait, teneri in eo dubio reddere debitum. Probat, quia si potest licitè, & absque suo dāno reddere, omnes concedent teneri, iuxta c. dominus, de secun. nupt. & c. inquisitioni, de sent. excomm. cum aliter coniux in possessione sit, & in hoc dubio eius conditio melior sit: sed potest licitè, & absque vllō damno reddere, ergo tenetur. Probat minor, quod possit licitè: quoniam pōt reddere, nec animo fornicario, nec maritali, vt denuò velit reuālidare illud matrimonium: sed animo maritali, vt conseruet alterum coniugem in sua possessione, & reddat ei debitum, cum existimare debeat alterum in hoc dubio, bona fide possidere, & sic non esse priuatum iure petendi: sicut qui dubitaret post matrimonium contractum, de impedimento consanguinitatis, posset, & teneretur reddere debitum, nec accedere animo fornicario, nec animo maritali nouo, quasi volens ratificare prius matrimonium, sed ex priori consensu maritali bona fide præstito, vt alterum in sua possessione conseruet.

Et cōfirmatur, quia si leue sit dubium de seruitutis impedimento, fatentur Doctores oppositi teneri reddere, nec sibi præiudicare, ergo necessariò tenentur mediū constituere inter accessum animo fornicario, & animo maritali ratificandi prius matrimoniū, aliās nec hic casus, nec præcedens de consanguinitatis impedimento, posset excusari.

Probat, autem sibi non præiudicare, quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimoniū, isque licitus, non potest præsumi eo accessu ratificatum esse matrimonium. Hanc sententiam sultit ex Iurisperitis, Glos. cap. cuius rei, 29. q. 2. verbo, remouisse, & c. 2. de coniugio seruorum, verbo, audiuit, & ibi Hostien. super eodem verbo. Ioan. And. ibi, in fine, Ant. num. 6. Anchar. nu. 6. Henricus, nu. 10. 11. & 12. Alex. de Neuo, nu. 11. Supplementum Pisana, verbo, impedimentum, impedimento 3. in fi. Syluest. matrimonium 8. q. 3. dicto 2. 4. & 5. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. num. 14. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Adrianus 4. de sponsal. dubio 13. verlic. præterea tertio, in paruis voluminibus, fol. 422. col. 2. Ledesma 2. p. 4. q. 54. artic. 4. fol. 473. col. 2. & 3. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 183. col. 1. §. ex supradictis sequuntur, Palacios 4. d. 30. disput. 1. fol. 671. col. 2. §. sed queritis, & d. 36. disput. 1. fol. 799. col. 1. §. per hæc, & fol. 798. col. 3. verlic. at verò, Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. artic. 1. dubio 2. ad vltimum primæ sententiæ.

6 Est tamen dissensio inter authores huius secunde sententiæ, an teneatur hic reddere debitum, quāuis Ecclesiæ præceptum non constringat illum. Nam vtraque Glossa, Hostien. Ioan. And. Ant. Anchar. Henricus, Alexan. de Neuo, Adriash. Palacios, allegati pro secunda sententia, num. præcedenti, dicunt sibi præiudicare, si spontè, nec eo præcepto cōpulsus reddat: & consequenter sentient non teneri reddere, vt vitet illud dānum. Credo tñ hos Doctores sentire, minimè peccare reddendo absque illo præcepto, cum possit coniux accedens velle periculo illius damni se exponere. Item, quia si absque iudicis præcepto esset peccatum accessus, iudicis præceptum similiter dubitantis de seruitute, cum lis tunc ageretur, non excusaret à culpa, cum accessus ad non suam sit ex intrinsecè malis. Item, quia alter coniux est in possessione, & ita ius habet petendi, & alter solum eximi potest ne reddat, ratione dāni sibi imminentis, ergo si velit periculum illius damni, quod licitè eligere

Sancti de Matrim. Tom. 1.

potest subire reddendo, vt teneatur alterum in sua possessione, immunis erit à culpa: & ita non peccare reddendo absque Ecclesiæ præcepto, tenent Ledesma, & Corduba, nu. præcedenti pro secunda sententia allegati.

Alij verò ex Doctoribus eiusdem secunde sententiæ docent, non tantum posse, sed etiam teneri reddere debitum, licet lis mota non sit, nec iudicis præceptum accesserit: nec in hoc præiudicare. Probat, quia ante iudicis præceptum est alter cōiux in sua possessione, & ita ex natura rei potest exigere debitū, & alter tenetur reddere, iuxta capit. inquisitioni, de sent. excomm. & cum possit reddere, non animo denuo contrahendi, sed implendi id, ad quod tenetur, cur debet præsumi animo maritali denuo contrahendi, accedere, velleq. sibi præiudicare? Huius sententiæ sunt aperte Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. & D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. licet enim videatur ibi loqui cogente præcepto, at postea Palud. art. 3. n. 16. & D. Anton. eod. §. 2. explicant hoc præceptum reddendi hoc dubio, haberi cap. inquisitioni, de sent. excomm. & ita cōsent secluso iudicis præcepto, teneri. Et idem Palud. eod. art. 2. nu. 15. dicit nihil referre, siue questio moueatur, siue non, & eadem nu. 16. & D. Anton. eod. §. 2. aiunt, posse dici etiam secluso præcepto dicti c. inquisitioni, teneri reddere. Eiusdem sententiæ videtur Syluest. matrimonium 8. q. 8. dicto 2. absolutè enim dicit teneri reddere: & clarè loquitur ante Ecclesiæ præceptum: quia postea dicto 4. & 5. tractat, quando mota est lis.

Sit conclusio, quamuis prima sententia probabilis sit, at multò probabilior est secunda, nempe cōiugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam iudice nō præcipiente, nec sibi præiudicium inferre. Et addo, iuxta sententiam, quam tradidi hoc 2. lib. disput. 41. nu. 47. si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubiū, posse vtendo sua possessione, etiā petere, nec in hoc sibi parare præiudicium, quin possit seruitute detecta, ab illo matrimonio recedere, cum inuālidum fuerit, nec illa copula ratificatū. Posset tamen coniux tutissimè amplecti priorem sententiā probabilem, & nolle reddere, et mandante iudice: quia forrè iudex erit primæ sententiæ, & coget postea cū ea manere.

Ad primum argumentum prioris sententiæ, constat ex dictis nu. 5.

Ad cap. 2. de coniugio seruorum, dic intelligi quando coniux adiit seruitutem à fide dignis, ita vt non dubium, sed opinionem concipiat: & ita Gl. ibi, verbo, audiuit, ait: *supple, & credidit.*

DISPUTATIO XLIV.

Vtrum si coniux, qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio asserens neutrum posse; nu. 1.

Hic non potest petere, etiam adhibita sufficienti diligentia, n. 2. Teneri reddere, dum nō ita certus est nullitatis, vt parum dubij supersit, nu. 3.

Quid si habeat opinionem tam nullitatis, quàm valoris matrimonij? num. 4.

Soluntur argumenta, nu. 5.

1 **V**idetur in hoc euentu non licere petere, nec reddere: quia huic non suffragatur possessio, vt dixi hoc 2. lib. disp. 41. nu. 30. quia solum in causa pari præuallet cōditio possidentis, reg. in pari, de reg. iur. in 6. hic aut non est par causa, cū habeat assensum opinatiuū nō esse matrimonium.

Et confirmatur, quia dum aliquis opinatur rem, quam bona fide cepit possidere, alienam esse, non potest retinere, ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest vti possessione.

Secundò hic assentitur hanc non esse suam, ergo assentitur

fitur dum accedit ad illam, se fornicari: quia fornicatio est accessus ad eam, quam aliquis credit non esse suam. Huius sententiae videntur clarè D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 9. vers. secundo nota, Syluest. matrimonium 4. q. 9. dicto 3. Manuel 1. to. summae, 2. editione, c. 243. nu. 6. ubi dicunt credentem probabiliter non esse matrimonium, non posse petere, nec reddere; eiusdem videtur Sotus 4. dist. 27. quatt. 1. art. 3. vers. tunc ergo, ubi ait habentem causam assentiendi non esse matrimonium, non posse exercere officium coniugale. Eiusdem videtur Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 32. ubi ait, si validè verisimilis, & probabilis ratio esset, quare dubium iniecit coniugi, non posse petere, nec reddere.

2 Prima conclusio sit, coniux probabiliter opinans nullum esse matrimonium, non pòt petere. Constat, quia dum dubitat, id probauimus disp. 41. nu. 45. nedum qñ opinatur. Imò licet dixerimus ibi, nu. 47. dubitatem post adhibitam diligentiam posse petere: contrarium dicendum est de hoc opinante: Quia dubitanti suffragatur possessio, non aut (vt probaui ead. disp. n. 30.) fauet haberi assensum opinatiui.

3 Secunda conclusio, tenetur tamen reddere non obstante ea opinione nullitatis matrimonij, donec ita certus sit, vt parum dubij remaneat. Probatur ex D. Augustino lib. de fide, & operibus, & refertur cap. si virgo, 34. q. 2. ibi, *si virgo nupserit nesciens viro alieno, si semper nesciat nunquam ex hoc adultera erit: si autem sciat, iam ex hoc adultera esse incipit.* ubi pòdero non dixisse si opinatur, sed si sciat. Quem textum explicans Syluest. præscriptio, 1. q. 3. dicto 3. ait, sumi illic scientiam pro certitudine.

Secundò probatur ex c. inquisitioni, de sent. excóm. ibi, *si habeat conscientiam ex credulitate probabili, & discretam, quamuis non euidenti, & manifesta, reddere debet.* ubi pondero ea verba, non euidenti, & manifesta, quasi dicat, quando non fuerit firma, & manifesta credulitas, reddat.

Tertiò, quia vt possum alium sua possessione spoliare, oportet me certum esse re non esse suam, & ita vnuerſi Doctores, vt licita sit cõpensatio, petunt certitudinẽ in vtente illa.

Et confirmatur, quia licet huic opinanti nõ suffragatur sua possessio, vt ea petendo vtatur, cum tamen alter bona fide possideat, inuabitur vtique possessione illa, vt exigere possit, & teneatur ei alter reddere. Hanc tenet D. Th. 4. d. 41. quæstione vnica, art. 5. quæstioncula 1. ad 3. his verbis, *aut habet certam scientiam de impedimento matrimonij, aut opinionem, si primo modo nec exigere, nec reddere debet, si secundo, debet reddere, sed non exigere;* & idem D. Tho. 4. d. 38. in fine, in expositione literæ, & D. Bonau. ead. d. in princ. in expositione literæ, ad finem, explicat res quando non liceat petere, nec reddere, dicunt tunc contingere, quando adest causa certitudinem nullitatis matrimonij, efficiens. Tenent etiam clarè Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 2. §. 2. An matrimonium 3. impedimento 4. num. 8. ubi explicantes, quando non liceat reddere, inquirunt, *quando habet scientiam, adest firmam impedimenti credulitatem:* idem tenet Rosella verbo, impedimentum, impedimento 1. nu. 17. & impedimento 2. nu. 1. & Sylu. matrimonium 4. q. 13. dicto 2. cum enim dixisset, probabiliter credentem non posse petere, nec reddere, refert supplementum asserere, qñ possit tenei reddere: & subdit hæc, *hoc non est contra me, idem enim dico, sed tunc quando probabiliter credit, firmiter hoc tenendo, non potest reddere:* & matrimonium 8. q. 3. dicto 5. ad finem explicat dictum cap. inquisitioni, dum dicit dubitantem teneri reddere, vt intelligatur, quando causa probabilis non ducit ultra terminos dubij, ita vt coniux credat, sed non firmiter, sed quasi titubans: & matrimonium 6. q. 8. ubi dicit, tunc nec posse petere, nec reddere, quando constanter credit, adest impedimentum. Idem Conradus tract. de contractibus, q. vltima, concl. 3. ubi hæc ait, *si alter in e pñ probabilẽ impedimentum credulitatem habere, nec tamen sit omni modo certus, teneatur reddere.* Idem Sotus lib. 5. de iust. o. §. art. 10. ad fin. ver. post hæc autem, & Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. fol. 231. col. 2. ubi hæc dicunt, *non potest uxor dubia spoliare uirum herede suo, quoniam que cert. a sit.* Idem Nauar. summae, c. 22. nu. 81.

quãuis enim nu. 77. videatur oppositum sentire, illis verbis, *si probabilem me creio, que esse non est matrimonio ne pue de pedir, ne pagar;* at nu. 81. se explicat de firma credulitate, ibi, *no est ab a obligada a creer lo, ni a dudar, però si a hazer diligencia y ballando ser verdad sin dudar, no pue de pedir, ni pagar el debito.* Idem docent Corduba lib. 3. questionarij, q. 5. propositione 2. in fine, §. conuerso autem, & q. 8. fol. 183. col. 1. §. ex supradictis sequuntur, & §. adducunt pro se, & §. tertio corollariè sequitur, & sumr. 7. q. 45. puncto 3. fol. 118. Ledesma 2. p. 4. q. 54. art. 4. fol. 473. col. 3. licet enim prius videatur tenere, non posse petere, nec reddere habentem opinionem nullitatis matrimonij: at se explicat, quando est vehemens opinio, & leuis probabilitas, seu formido de opposito: Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. nu. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 4. art. 1. dubio 2. in solutione ad tertium primæ sententia, fol. 146. Manuel 1. to. summae, 2. editione, cap. 243. nu. 4.

Addit tamen Henriquez eod. c. 6. num. 7. licet dubium declinet, vt probabilius videatur coniungi subesse impedimentum, debere reddere, dum certus non est per assensum opinatiuum probabiliorẽ. Sed credo nõ sufficere vt opinetur probabilius esse non valere matrimonium, nisi ita firmiter, & vehementer credat, vt parum dubij supersit, vt ceteri Doctores dicunt, & ita Petrus de Ledesma proximè citatus dicit, teneri reddere, licet verisimilius sit non esse matrimonium, & vide nu. sequenti, in fine, qualiter intelligatur hæc sequentia.

4 Tertia conclusio, si coniux habet probabilem assensum impedimenti, habet enim probabilem opinionem vitæ prioris viri, & similiter probabilem assensum mortis, & ita valere matrimonium, potest reddere, & petere de iur. Quia licitum est amplecti opinionem probabilem valoris matrimonij. Sic Ledesma 2. p. 4. q. 54. art. 5. fol. 473. col. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 4. art. 1. ad fin. in absolutione ad vlt. Et addo idẽ esse, quãuis probabilius crederet non valere matrimonium: si enim probabilem opinionem valoris habeat, pòt petere, & reddere, vt dixi disput. 42. n. 9. unde dũ dixi nu. precedentiẽ habentẽ opinionem nullitatis matrimonij, teneri reddere, non tñ posse petere: intelligendum est, qñ non habet assensum opinatiuum vtriusque partis, sed solum nullitatis matrimonij, cū dubio & formidine valoris.

Ad primum argumentum ex propositis, nu. 1. negatur cõsequentia, non enim teneri reddere, prouenit ex possessione, quam coniux opinans habet, sed ex alterius possessione, qua ipsum spoliare nequit, propter suam opinionem, donec certus sit. Ad confirmationem, negatur consequentia, quia in restitutione rei illius alienæ, nõ est alicuius legitima possessio, in cuius damnum illa restitutio cedat: at in negatione debiti, est legitima possessio alterius coniugis.

Ad secundum negatur consequentia, fornicatio enim est accessus ad eam, quam constat non esse suam, at huic non constat, sed cum formidine opinatur: quare licet speculatiuè opinetur non esse suam, at practice opinatur posse accedere ad eam reddendo, ne spoliet cum sua possessione.

DISPUTATIO XLV.

Quando coniux meritò possit esse certus de matrimonij nullitate, & quando probabiliter dubitare?

S V M M A R I V M.

Quor sint quæstiones agitandæ? nu. 1.

An credatur, in utroque foro coniugi d'centi se fidele consensisse? nu. 2. & ibi, ut credatur alicui in foro consensisse pro se, & contra se, non autem in foro externo?

An credatur vt teneatur al. ex a matrimonio al. si. i. ere, & quid si iura? nu. 3.

Si est in manu coniugis, vt possit aliud iniuri matrimonium, nu. 4.

Idem de burro relinquendo, que sint coniecturae, nu. 5. & ibi, quid

quid si statim reclamet, & iuret. Et quid si inconvinenti reuocet consensum, & quando sit inconvinenti. num. 6.

Quid si coniux se statim retractat, transeat ad religionem; ordines, vel aliud matrimonium, vel totis viribus resistat. nu. 7.

Quid, si vir sit longe a spars, neq; statim se retractet, sed transeat ad aliud matrimonium, religionem, aut ordines, nu. 8.

Et quid, si non sit dispar, iuret tamen, & transeat ad predicta. num. 9.

Apud Indos an sit sufficiens coniectura, d. cere alterum se fidei consensisse, num. 10.

Improbatur opinio asserens sufficere solam viri confessionem fidei consensui, num. 11.

Quid, si puella dicat se fidei consensisse patri parentis, nu. 12.

An sit necessaria iudicis auctoritas ad inuendū aliud matrimonium, existentibus his coniecturis fidei consensui, nu. 13.

An credatur viro iuranti, quando coniectura prioris consensui sunt vehementes, vel si neget consensum, & verba matrimonij, nu. 14. & quid si vterque neget consensum, nu. 15.

Quando propter hanc confessionem fidei consensui, nō liceat alteri, aut consensui perire, aut reddere remissiuē, nu. 16.

Post quem inuenies alia summaria,

Cum disputationibus precedentibus traditum sit, seuue dubium valoris matrimonij, deponendum esse, graue, & probabile impedire solam debiti petitionem, certitudinemque eius nullitatis, impedire prorsus vsum: superest hac, & sequenti disputatione tractare, quādo merito coniux certus, quando autem dubius esse possit. Sunt autem in hac disputatione, quatuor quaestiones agitandae.

Prima, quādo credatur coniugi asserēti fictum consensum.

Secunda, quando protestatio praemissa matrimonio, ficti consensus praestandi, id prober.

Tertia, an dicentis adfuisse impedimētū, testimoniū, si fide digno sufficiat ut coniux credat, vel dubitet, & abstineat?

Quarta, qualis probatio impedimenti dirimentis, sufficiat ad matrimonium dissoluendum?

Questio prima, quando teneatur coniux credere prius matrimonium irritum esse, ob dictum alterius asserētis se fidei consensisse, ut ita possit aliud inire matrimonium? Sic prima conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu sui ipsius: in foro conscientiae credetur ei, secus in foro externo, nisi prober. Et ratio est, quia in foro conscientiae tantum agitur de salute spirituali alicuius, & de componenda cū Deo conscientia: in foro autem externo, de administranda iustitia aëtoris, ius suum petenti: & inde est, ut in illo stetur confessioni, pro se, vel contra se, in hoc autem allegatis & probatis: facile enim iustitia euertetur, si confessioni soli litigantium standum esset. Id est quia verba externa, signa sunt affectuū cordis, teste Arist. 1. Periherm. c. 1. at signa speciei praesumptionis, & coniecturae indicant, his enim nominibus Tullius lib. 1. de inuentione, & Quintilianus lib. 5. Institutionis oratoriae, c. 9. signa appellant, sed in foro conscientiae locus nō est praesumptioni, sed hae veritati cedit. Tandem, quia nemo ita salutis suae immemor praesumitur, ut quaerens Deo reconciliari in interno foro, falsum deponat: & ita fatentur omnes, & Cou. multos referens 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 9. & 2. p. c. 2. nu. 2. Menoch. de praesumpt. lib. 1. praesumpt. 77. nu. 16. & lib. 3. praesumpt. 1. nu. 29. & 37. cum sequentibus, & conf. 385. a. num. 21. vol. 4.

Secunda conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu mulieris, ut ipsa teneatur, vel possit ei credere asserēti se fidei consensisse, ut sic, nequeat eo vti matrimonio, & alij nubere non tenetur regulariter ei neganti se verē consensisse, fidem adhibere. Probat ex c. per tuas, de probation. ibi: *Nimis ind gnū est iuxta legitimas sanctiones, ut q quisque sua voce lucide protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Item, quia verisimilius est modō mētiri, quā in contractu principali. Sic docet Scotus 4. d. 30. q. 1. §. sed de facto, Richard. 4. d. 27. ar. 1. q. 4. & d. 29. ar. 1. q. 3. Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 1. conclus. 2. nu. 5. Adrian. 4. q. 2. de matrim. §. ad secundum, vers. forte petes, in paruis voluminib. fol. 324. Victoria summa, de matrim. nu. 248. Scotus 4. d. 27. q.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

1. art. 3. propositione 1. vers. quo ergo gradatim, Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 2. fol. 449. col. 2. Veracruz 3. p. Speculi, art. 13. conclus. 1. Palacios 4. ... 27. disj. ut. 1. fol. 566. Bartholomaeus a Ledesma de matrimonio, dub. 19. conclus. 1. & 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio. c. 39. §. ex predictis sequitur Manuel 1. tomo summa. 2. editione, c. 243. nu. 6. Et ex Iurisperitis, Turrecremata, 31. q. 2. in summa, n. 10. Rosella matrimonium 4. in initio, Ang. matrimonium 2. nu. 14. Syluest. matrimonium 4. q. 1. & 2. Nauar. summa, c. 22. nu. 82. Menoch. conf. 385. num. 20. vol. 4.

Quod verum est regulariter, etiam si iuret vir fictum illum consensum, nam nisi aliae circumstantiae concurrant, de quibus nu. 5. 9. & 14. dicemus, nō est ei credendum. Sic Richard. ead. q. 3. Adrianus, Scotus, Nauar. Ledesma, Palacios, Barthol. a Ledesma, Manuel, ibidem.

Tertia conclusio, ea certitudo requiritur, & satis est, ut possit credere mulier, & aliud inire matrimonium, quae virum prudentem, certum moraliter redderet ficti consensus alterius. Quia certitudo metaphysica haberi nequit, cū ea, quae ab hominis corde pendent, soli Deo nota sint: ergo sufficit certitudo moralis: haec autem cum iure definita nō sit, nulla certior regula praescribi potest, quā ut sit ea, quae virū prudentē attēis circūstātijs occurrentibus, certū redderet. Sic Syluester matrimonium 4. c. 9. dicto 3. Nau. summa, c. 22. Hispana, nu. 77. Latina, n. 76. vers. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. l. u. 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 4. in fine, & conit ex omnibus Doctoribus citatis, Corollarijs sequentibus, qd coniecturas enim probabiles prudentis arbitrio, concedunt facultatem alij nubendi.

Hinc primò infertur, iudicis arbitrio committi, quae sufficiant coniecturae, certitudinemque moralem faciant: licet enim vir statim reclamet, ac iuret, se nō consensisse, possunt esse ea indicia, ut iure optimo fides ei adhibenda non sit: ut si dignius matrimonium se offerat. Sic Sylue. matrimonium 4. q. 1. credetur tamen dicenti se non consensisse, quando testibus probat verisimilia signa ficti consensus, ut bene docet Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 2. conclus. 4. nu. 14.

Secundò infertur, esse sufficientem coniecturam, si cum vir protulit verba consensus, incontinenti reuocat: potest enim praesumi, per errorē ea verba protulisse: sicut c. praeterea, de testibus cogen. definitur testem se incontinēti retractantem, admittendū esse, praesumi prius testimonium ex errore promanasse. Sic Richardus. 4. distin. 19. art. 1. q. 3. Adrianus, quera retuli, nu. 3. Turrecremata, eodem nu. allegatus Veracruz 3. p. Speculi, ar. 13. concl. 2. & addit, vel factis ostendit se non consensisse, statim fugiendo. Et explicat statim, id est, non multo tempore transacto post matrimonium initum. Sed non puto in hoc casu sufficere, non multum temporis transactum esse, sed debet esse ita incontinenti, ut potius per errorem, & inaduertentiam, vel lapsum linguae videantur ea verba prolata: nisi alię circumstantiae concurrant, quae fictum consensum probent.

Tertiò infertur, esse sufficientem coniecturam, ut possit vxor alij nubere, si vir statim se fidei consensisse aperiat, aliudque matrimonium inear. Illa enim consensus ficti citissima manifestatio, & simul audere aliam vxorem ducere, videtur manifestare fictum consensum: non enim praesumendum est si verē consensisset, tam citò fore, ut pōniteret, ac tam immemorem suae salutis illum esse, ut auderet ad alias nuptias migrare. Sic Rosella matrimonium 4. nu. 3. Ang. matrimonium 2. n. 16. Syluest. matrimonium 4. q. 9. dicto 1. Nau. summa, c. 22. Hispana nu. 77. Latina, n. 76. vers. tertio, Barthol. a Ledesma de matrim. dub. 19. conclus. 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 4. in fine.

Idem dicendum erit, si vir statim declaret fictum consensum, & transeat ad religionem: quia non praesumendum est eligendum statum adeo perfectum, seculoque renunciantem, tantum scelus admittere velle, ut fraudet vxorem debito matrimonio, aliudque irritum ipsa inear, si consensus non fuerit fictus. Sic Rosella ibi, Syluester ead. quæst. 9. dicto 3. Nauar. Petrus de Ledesma ibi, ad-

O 3 duntque

duntque hi duo, & bene, idem esse viro ad ordines sacros promoti: quia pariter est status incompatibilis cum prioris matrimonio.

Idem asserunt Ang. ibi, & Syluest. eo dicto 3. si vir statim fictum consensum patefaciens, totis viribus recuset prius matrimonium, Sed melius ceteri dicunt, requiri ut transeat ad statum incompatibilem; & Rosella dicit aliàs non esse tutum dare facultatem femine alij nubendi.

3 Quartò inferitur, esse similiter sufficiens indicium, si vir asserens se fictè consensisse, sit longè dispar, ita ut prudētis arbitrio vix credi possit, eum illam duxisse. Sic Rosella, Syluest. dicto 2. Angel. Nauar. Bartholom. à Ledesma, Petrus de Ledesma allegati, nu. precedenti, Victoria Summa, de matrim. num. 249. Sotus 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. propositione 1. versic. quo ergo gradatim, Menoch. de præsumptionib. lib. 3. præsumptione 1. num. 35. & cons. 385. num. 20. vol. 4. & valdè fauent Couar. 4. decret. 2. p. cap. 2. nu. 4. & Palacios 4. dist. 28. disput. 1. fol. 628. col. 2. in fine, aiunt enim coniecturas probabiles ficti consensus ut possit mulier tutè alij nubere, tribuere, generis, diuitiarum, statusve conditionem valdè disparera.

Idem erit, si vir ad religionem trāseat. Sic Rosella, Sylu. dicto 3. & Nau. ibi, qui addit idē esse, si is vir ordine sacro initietur. Viro autē nō promoti ad aliū statū, nō est tutū femina ad alias trāsire nuptias; cū passim exempla virorum, qui cæco amore capti, nuptias valdè impares celebrant, suppetant, sic Rosella, Sylu. Nauar. Barthol. à Ledes. ibid.

9 Quintò inferitur, esse non inueniatur ea disparitas, & post temporis interuallum fictus consensus detegatur à viro, si id iuramento confirmet, & ex vitæ eius qualitate, probabile sit eum non peierare, quia solitus est quotannis sacramenta recipere, bonorumque familiaritate uti, & simul aliam uxorem ducat, vel religionem profiteatur, vel (ut addit Nauar.) ordinem sacrum assumat, esse sufficiens indicium ficti consensus. Quia non est verisimile eum velle, in re tam graui, sibi, & uxori adeo perniciose mentiri. Sic Rosella, Syluest. dicto 3. Nauar. allegati, num. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 2. fol. 449. col. 2. §. sed quid faciendum. Immo latius loquitur Adrianus 4. de matrim. q. 2. §. ad secundum, vers. fortè, in parvis voluminibus, fol. 394. ait. n. & si post longum tempus vir patefaciat fictum consensum, si prius perditis erat moribus imbutus, & iam à cæpto eo tramite destiterit, penitentiaque antea vitæ signa præbuerit, esse sufficiens signū ficti consensus. Sed credo magna debere esse huiusmodi signa, & talia ut vir prudens omninò acquiescat, & rarissimè hoc sufficere.

10 Apud Indos autem, ait Veracruz 3. p. Speculi, art. 3. conclus. 3. probabile esse attenta eorum conditione, & consuetudine facile consentiendi fictè, si alter dicat se fictè consensisse, aliudque matrimonium ineat, posse alterū fidem adhibere, & ad alias nuptias trāsire, si certò nō noit eum mentiri, sed coniecturas hēt, ut possit dubitare, an verum dicat: ut quia amore nimio, vel aliquali timore, vel modica deliberatione verba matrimonij protulit. Sed ego non auderem facile hanc licentiam illis concedere: sunt. n. barbari, & veluti rationis expertes, & sicut facile consentiunt fictè, sic facile inētiuntur: vnde oporteret eos esse probatè vitæ, ut diximus in precedenti, ut eis fides adhibeatur.

11 Ex his fit non esse credendū Tabient matrimonium 2. q. 7. nu. 8. vbi absolute dicit, posse coniugem credere alteri asserenti se fictè consensisse, & maxime si ad aliud transeat matrimonium: & ob hanc solam assertionem posse aliud matrimonium inire, Sed hoc nō est verū, nisi aliæ circumstantie dictæ cōcurrant. Illa. n. simplex assertio non induceret virū prudentē, ut in re tam graui plenam fidem adhibeat.

Sextò inferitur, si puella neget verum consensum se præstitisse, verisimilibus coniecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alij nubit, sufficientem esse coniecturam, ut possit vir aliam ducere. Sic Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 3. propositione 1. versic. quo ergo gradatim, Bartholomæus à Ledesma dubio 19. de matrim. conclus. 3. Et intelligo non de metu cadēti in virū cōstantem,

quia tunc frustra aliæ coniecturæ exigenterentur, cum matrimonium esset irritum, quamuis femina verè consensisset.

13 Rogabis autem, vtrum concurrentibus dictis circumstantiis ficti consensus, licitum sit absque iudicis autoritate, matrimonio prioris re, ad aliud transire? Dic hodie vix posse contingere casum, ut id liceat; ut bene dicit Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 243. nu. 6. quia cum debeant matrimonia coram parcho, & testibus celebrari, & parochus contrahentium nomina teneatur in libro ad id destinato scribere, scādalum sequetur, nisi prius matrimonium publica Ecclesiæ autoritate irritum declaretur. At si prius matrimonium probati nequit, quia parochus, & testes obiere, nec liber, in quo nomina contrahentium scripta sunt, comparet, poterit tuto in loco longinquo, vbi scandalum non esset, cōcurrentibus prædictis ficti consensus circumstantiis, alter coniux aliud contrahere matrimonium: (ut penè Henriquez lib. 1. de matrim. c. 11. num. 4. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 19. in fine,) poteruntque etiam hodie prædictæ coniecturæ deseruire, ut ex eis iudex Ecclesiasticus, coram quo lis agitanda est, deprehendat fictum fuisse consensum.

14 Septimò inferitur, si coniecturæ prioris consensus sint vehementes, quia non est notabilis disparitas, nec tam verisimilis metus adfuit, & talibus verbis, & modò vir consentiat, ut arbitrio prudētis non possit vxor non credere, verè maritum consensisse, nec teneatur, nec potest credere, licet vir iuramento neget consensum, ut dixi num. 3. in fine. Sic Sotus, Bartholomæus à Ledesma, vbi eos retuli, nu. 12. Menoch. de præsumptionibus, lib. 3. præsumptione 1. num. 35. & cons. 385. num. 20. vol. 4.

Similiter, si alter non tantum neget verum consensum, sed etiam verba consensum exprimentia, alter coniux certus de verbis prolatis, non poterit aliud matrimonium inire: sicut enim alter mentitur negando verba, potest præsumi veritatem consensus negando eum mentiri. Sic Veracruz 3. parte Speculi, art. 13. conclus. 4. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 19. conclus. 1. in fine.

15 Vtrum autē dissensus in matrimonio probeatur vtriusque coniugis confessione, asserentis se fictè consensisse? Negat Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 5. nu. 28. D. Anton. 3. p. tit. ca. 19. paulò post principium. Et potest probari, quia non satis est confessio impediementi dirimētis, facta ab vtroque coniuge, ad matrimonium dissoluedum. Sed meo iudicio longè dispar est ratio: quia cetera impedimenta possunt alia via probari, cum externa sint; dissensus autem, cum in corde lateat, non potest alia via probari, nisi per coniugum confessionem, licet coniecturæ aliæ possint adhiberi: & ideo admittatur facilius in hoc casu vtriusque coniugis cōfessio. Et ita Bal. l. fin. nu. 21. C. de hered. instit. affirmat dissensum in matrimonium probari vtriusque coniugis cōfessione: q. bene Greg. Lop. l. 5. verb. la iglesia, tit. 2. p. 4. dicit fortè procedere nisi collusionis præsumptio adesset.

16 Quando autem stante prædicta coniugis confessione ficti consensus, non liceat alteri, vel confitenti, reddere, aut petere: dixi disput. 41. num. 52.

§ V M M A R I V M.

An protestatio qua alter coniux ante matrimonium protestatus est se per nulla verba consentire probeat dissensum: referuntur duæ opiniones, num. 17. & 18.

Probat, si fiat altero sciente, & consentiente: & item in omni contractu pendente ex duorum voluntate, num. 19.

An satis sit, si altero presente & tacite fiat protestatio, nu. 20. Quid si præmissa protestatione, altero scienti, & consentienti, sequatur copula, videatur ne à protestatione recessum, & præsumatur consensus in matrimonium: & quid post Tridentinum, num. 21.

An quando est iusta causa non intimandi protestationem, valeat non intimata, ut propter scandalum, vel metum, & qualis metus esse debeat? & quid, si à quodam tertio incutatur, num. 22.

Quid.

Quid, si sequatur copula, post protestationem clam ex iusta causa factam, nu. 23.

An quid hac conferant pro foro interno, & externo, an scilicet hac protestatio excuset filie consentientem, ne verè consentire teneatur, num. 24. Post quem sunt alia summaria.

- 17 **Q**uestio secunda, an protestatio, qua alter cōiux protestatus est, ante matrimonium, se nolle per, quęcūque verba postea à se dicta, matrimonium contrahere, sit sufficiens dissensus indicium? Quidam affirmant. Sic Io. And. c. tua, de sponsal. nu. 13. Calder. conf. 1. de his quę vi. Barb. conf. 60. nu. 8. ad fin. lib. 1. Ant. Gabriel. to. 2. communium, lib. 14. verbo, protestatio, f. 248. col. 2. in mea editione: additq. prodesse hanc protestationem altero ignorante factam: & ex Theologis, Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. artic. 4. in fi. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 246. nu. 6.
- 18 Alij verò dicunt eam protestationem non prodesse, sed adhuc presumi ab ea recessum esse, matrimonio postea inito. Sic Glos. c. tua, de sponsal. verb. mulierem, Gulielmus, quem refert, & sequitur D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 1. Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Nauar. summa, c. 22. Hispana, & Latina, nu. 78. & addit Hispana, licet post protestationem copula sequuta non sit.
- 19 Ceterum distinguendū est sic, si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, & consentiente, valet, & per eā recessum videtur à cōsensu sequenti, nec presumetur matrimonium: si verò fiat altero ignorante, aut si sciuit, dissensit protestationi, nihil prodest, sed per sequentem vñ ab ea recessum. Probat prior pars, quia cū alter cōsensit, videtur cedere iuri suo, & nolle contrahere matrimonium: posterior verò pars probatur, quia matrimonium est contractus ex duorum voluntate pēdens, id aut generale est in omni contractu huiusmodi, vt protestatio alterius nihil iuuat, nisi altero sciente, & cōsentiente facta sit, l. n. §. item si prā dixit, cum Gl. ff. nautæ, caupon. c. Cumana, cum Gl. & c. in Genesū, de lect. & plenè notatur per Bart. & Ias. & Doctores, l. non solum, §. morte, ff. de noui operis nunciat. & per Io. Andr. regu. in generali, de reg. iur. in 6. Panor. c. tua, de sponsal. nu. 9. Nauar. c. nullam 18. q. 2. nu. 14. quod est Cōmentarium 3. de regularibus, ergo talis protestatio ficti consensus, alteri non intimata, nihil prodest, 2. quia protestans faciendo actum cōtrarium protestationi, vñ ab ea recedere, & simpliciter cōsentire, l. cum in plures, §. locatōr horrei, ff. locati, & c. sollicitum, de appellationibus, & elegāter Ias. l. non solum, §. morte, nu. 14. & ibi Ant. Rubens, nu. 224. ff. de noui oper. nunciat. ego non prodest protestatio. Ita tenent Innoc. c. veniens, el 2. de spōsal. nu. vnico. Anto. c. tua, cod. tit. nu. 16. Anchar. nu. 8. Abb. nu. 9. Alex. de Neuo, nu. 15. Prapof. nu. 2. in fi. Fely. c. cum M. de constitut. nu. 78. & ibi Ripa, nu. 86. Brunellus de sponsal. concl. 10. nu. 11. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 3. Mascard. de probat. concl. 1248. nu. 12. vbi alios refert: Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glos. 1. nu. 66. Lancelotus Instit. iuris canon. lib. 2. tit. de nuptijs, verbo, iudicari. Et ex Theologis, Ludou. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 39. §. prāterea, vt iuristis.
- 20 Et quāuis non cōstet apud authores, an satis sit cōsensus tacitus, qñ scilicet altero pēse, & tacēte, sit protestatio, vt per eā videatur à futuro cōsensu recessum, vel exigatur expressus: vt notant multi, quos refert Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. nu. 3. & Nauar. c. nullam, 18. q. 2. nu. 14. ait in dubio non videri cōsensum, si protestatio alteri noceat. At in matrimonio benè docent Couar. ibi, & Matienzo, nu. pēcedenti allegatus, requiri expressum, ne tñ sacramentum illusione, & leuitate cōtrahentium tractetur. Nam & in ceteris actibus, vt protestatio valeat, expressum consensum desiderari, tradūt Bart. Alex. & communis, quos ibi refert Couar. Quare non est audiendus Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 163. dicens satis esse in matrimonio, altero pēse, & tacente protestationem fieri.
- 21 Intellige tñ priorem partem, vt protestatio facta altero consentiente valeat: nisi postea copula sequuta sit, tunc n. vñ omninò à protestatione recessum, & presumetur matri-

monium. Probat ex c. per tuas, de cōditio: appof. vbi cōtracto matrimonio sub condicione nondum impleta, & ita nondū existente perfectō cōsensu, recedi à cōditione dñ, & perfectū cōsensum effici, copula sequuta. Et c. insuper, qui matrimonium accusa. poss. allegabat mulier, testibus cōprobare nitens dissensum: & tñ non auditur, quia postea permisit copulā, per quā à dissensu vñ recessisse. Sic Glos. d. c. per tuas, verb. prāsumendū, Innoc. c. veniens, el 2. nu. vnico, de sponsal. Anton. Anchar. Abb. Alex. de Neuo, Fely. Couar. Matienzo, Ludou. Lop. vbi nu. 19. allegati sunt: Sylu. alios referens, matrimonium 4. q. 11. Rosella matrimonium 4. nu. 11. Nauar. summa Latina, c. 22. nu. 78. Greg. Lop. l. 3. tit. 1. p. 4. verbo, con ella, Menoch. multos alios referens, de prāsumpt. lib. 3. prāsumpt. 1. nu. 15. Et ratio huius prāsumptionis est, ne inducatur turpitudine protestatis, & peccatum in ea copula: delicti. n. prāsumptio omninò vitanda est, l. merito, ff. pro socio. Quamuis cōtrarium teneat Prapof. c. tua, de sponsal. nu. 2. dicens non ratificari per illā copulam. Cuius opinio quamuis iure cōi vera non esset: hodie tñ attento Tridentino sess. 24. de matrim. c. 1. verissima est: quia cum iam per illam copulā matrimonium ratificari nō possit, vt benè ait Matienzo ibidē: & ita evitari nō possit delictū illius copulæ fornicariæ, cessabit qñdō matrimonij prāsumptio, vt in simili probauit lib. 1. disp. 26. nu. 12. Si tñ nullitas matrimonij illius, q̄ corā parochō, & testibus fuit celebratū, ita occulta fuit, vt in foro externo probari nō possit hēbit locū doctrina cōis, quia hodie pōt ratificari matrimonium illud, copula affectu maritali, sicut iure antiquo eadē cōualecebat, vt p̄bauit hoc 2. li. disp. 37. nu. 14.

22 Secundo intellige aliam partem, vt non valeat protestatio altero non consentiente prāmissa, vt intelligatur qñ dolose facta fuit, id est citra iustā causam: secus si causa iusta adesset, vt si quis metu cogatur matrimonium inire, & clam protestetur se minimè cōsentire, valebit protestatio, nec ab ea videtur recessū, vt colligitur ex c. Lotharius, 31. q. 2. & ex c. 1. de his quę vi. & docent ibi Gl. verbo, proposuit, Inno. ibi, nu. 3. Cardin. in fine, Abb. nu. 14. Host. c. tua, de sponsal. in fi. vbi Io. And. nu. 14. Anton. nu. 16. Cardin. in fine, Abb. nu. 9. Anchar. nu. 8. Henricus, nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 13. Prapof. nu. 2. Paul. cōf. 45. nu. 2. lib. 1. Ripa, c. cum M. nu. 115. de constit. vbi Feiy. nu. 78. & seq. Gerardus singul. 81. Berous conf. 25. n. 9. lib. 1. Syluest. matrim. 4. q. 11. Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Nauar. summa, c. 22. nu. 78. Mascard. de probat. concl. 1248. nu. 13. Lancelotus Instit. iuris canon. lib. 2. tit. de nuptijs, verbo, iudicari. Et ex Theologis, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. n. 4. in Cōmento litera Y, & constat ex decisione Dyni, l. qui in aliena, §. fin. ff. de acquir. hered. vbi dicit cautelam esse, vt rimens fore, vt cogatur per potentem ei vendere fundum, clam coram testibus protestetur dissensum: hęc enim protestatio efficiet, vt venditio nulla sit: & quāuis ibi Bart. ad fin. reprehendat Dylum, eo quod cū venditio pendeat à duorum voluntate, debet protestatio notificari alteri. Bal. tamen, Ang. & Imo. ibi, defendunt Dylum: respondent q. id fallere, vbi iusta causa protestandi concurreret. Quod idem docet dicens esse receptam traditionem, Natta cōf. 451. nu. 22. lib. 2. Riminal. conf. 362. nu. 86. lib. 4. Socin. & Dec. quos refert, & sequitur Anton. Gabriel. to. 2. communium, in mea editione, lib. 14. verbo, protestatio, fol. 248. col. 2. Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 165.

Debet tamen metus hic esse cadens in virum cōstantem, aliās protestatio illa clancula nō iuuabit. Sic Innoc. c. 1. de his quę vi, nu. 3. Cardin. in fine, Abb. nu. 14. & ita metū reuerentialem sufficientem non esse, vt iuuat protestatio, nisi minx, vel verbera accedant, quia aliter nō est cadens in virū cōstantē: docent Dec. c. causam matrimonij, nu. 21. de offic. deleg. Padilla multis alleg. l. interpositas, nu. 18. C. de trāfact. Salzedo sup regulā Bernardi Diaz 532. ampliāt. 2.

Similiter crit causa iusta protestationis clandestinæ, vitatio scandali imminentis, vt tradunt Syluest. & Nauar. proximè citati.

Sed dices tradita de metu, vera esse, quando protestatio

fit aduersus eum, quem metum illaturū, timetur: secus qñ aduersus tertium, qui metum non infert: tunc enim cum culpa caret, ei notificanda est protestatio, ne culpæ immūnis dānum patiatur, vt benè declarant Alex. l. qui in aliena, §. fin. nu. 5. ad fin. ff. de acq. hæred. & consl. 16. nu. 22. lib. 3. Dec. l. pacta nouissima, nu. 12, C. de pact. & c. cum M. nu. 22. ad finem, de constitut. & c. causam matrimonij, nu. 5. de offic. deleg. & consl. 279. nu. 5. ad finem, Curt. iun. consl. 126. num. 6. & ex professo defendit Aymon consl. 478. à nu. 9. lib. 3. Flaminus de resignat. benefic. lib. 13. q. 1. nu. 797. limitās qñ alter ignorauit metum illatū esse à tertio.

Sed respondeo, quicquid sit de hoc, hanc declarationem non habere locum in matrimonio, quia cum summam libertatem petat, cap. cum locum, de sponsal. irritatur metu graui à quocunque illato.

23 Hæc autem secunda limitatio intelligēda est, nisi protestatione ex causa iusta præmissa, sequatur copula: adhuc n. videbitur à protestatione recessum. Sic Host. Io. And. Anton. Anchor. Henricus, nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 14. Abb. Felyn. Syluest. Tabiena, Lancelot. nu. præcedenti allegati. Adrianus 4. q. 3. de matrim. dub. 8. Nauar. summa Hispana, c. 22. n. 78. Greg. Lop. l. 3. verbo, carnalmentē, tit. 4. p. 4.

Quid autem sit hodie post Trident. dixi nu. 21. in fine.

24 Tandem obseruandū est, hæc oīa de protestatione tradita, deseruire foro externo: nā in foro interno, deficiente vero consensu nō erit matrimoniū. Posse tamen deseruire foro interno, vt excusetur hic fictus contrahens rōne protestationis præmissæ, ab habendō vero consensu in casibus, in quibus fictē consentiens tenebatur cōsentire, de quibus latē lib. 1. tota disp. 10. & sequēti. Excusabitur enim in foro externo, in casibus, in quibus pdest protestatio in foro externo, iuxta tradita; secus qñ in illo foro non excusat. Et ratio est, quia quando non iuuat protestatio, protestās est in dolo, & culpæ reus, quando autem iuuat, culpa vacat,

S V M M A R I V M.

An ob testimonium unius iurantis interfuisse impedimentum dirimens, licet sit amicus, vel sit fama, vel sit parochus, teneatur coniux credere, & à matrimonio abstinere, nu. 25. Vel diligentiam adhibere, nu. 26.

An teneatur tunc dubitare, vel si fama sit impedimenti, & tanquam si dubitaret se habere, nu. 27.

Si diligentia adhibita nihil inuenit pōt deponere dubium, n. 28.

Quid si audiuit à non fide dignis, nu. 29.

Post quem inuenies alia summaria.

25 **Q**uestio tertia, an ob testimonium alicuius testificantis impedimentum dirimens, teneatur coniux à matrimonio contracto abstinere, impedimentūq. credere, vel de eo dubitare? Prima cōclusio, non tenetur credere, licet audierit à fide digno iuranti, licet sit amicus, vel proprius parochus; quia delictum vnius non inducit credēdi necessitatē; ad id n. oportet esse duos, c. cum à nobis, de testib. & attestat. Sic Verbetius quē refert, & sequitur Syluest. matrimonij 6. q. 8. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 17. Angl. matrimonij 3. impedimēto 18. nu. 4. Nauar. summa c. 22. Hispana n. 81. Latina nu. 82. Ludou. Lop. l. p. instructorij, c. 81. in fi. & idē est, qñ audiuit esse publicā famam. Sic Verbetius, Rosella, Ang. Sylu. Nauar. ibi: Sed Syluest. & Ang. dicūt nō teneri sub mortali credere, vnde vidētur inuere teneri, sub veniali: q̄ clarē fatetur Rosella ibi. Sed melius Naua, absolutē dicit nō teneri credere, pp rōnē dictā, & q̄a est maximū sui præiudiciū.

26 Secunda conclusio, tenetur hic diligentiam adhibere ad assequendā veritatem: quia aliās esset ignorantia affectiua, negligeretq. rem valde necessariā suę salutis, maneretq. anceps de matrimonij valore, & sic dubius an res sit sua, illā retineret, non adhibendo diligentia ad dubiū vincendum. Sic Syluest. Verbetius, Ang. Rosella, Nauar. Ludou. Lop. nu. præcedenti citati: idem Tabiena, matrimonium 4. in fi.

27 Tertia conclusio, dū hic nō adhibet diligentia, tenetur

dubitare de matrimonij valore, & sic gerere se tanquam coniugē dubium, qui iuxta supradicta, quādiu diligentiam non adhibet, tenetur reddere, non tñ potest petere. Probat, quia id testimoniū, vel fama meritō virū prudētē dubitare cogeret. Pro hac snia est Glos. c. inquisitioni, de sent. excomm. verb. probabili, vbi explicans illum text. qñ est conscientia probabilis, & discreta, posse alterum cōiugem reddere, non tamen petere, inquit, probabilis, & discreta est, vt faciat dubium, vt quia mulier vidit virum cum consanguinea in locis suspectis, & hora suspecta, solum cū sola, vel è contra: vel est publica impedimenti fama, hæc Gl. fama. n. iustā credulitatē inducit, vt benè Bart. quē refert, & sequitur Abb. c. cum cōtingat, de rescrip. nu. 4. & multi alij, quos Additionator ad Abbat. refert, ibi Gl. super verbo, fama, cum autē testis fide dignus plus probet, quā fama, ille n. semiplenē probat, fm omnes: hæc autē secundū multos nō semiplenē probat, nisi alijs adminiculis associetur: & licet alij contrariū sentiant, scilicet semiplenē probare: saltē, id est sub opinione, vt pōt videri i Mascas. de probat. concl. 753. nu. 5. & ergo à fortiori dictum testis fide digni sufficiens erit, vt cōiux dubitare teneatur. Idē colligitur ex Doctōrib. allegatis, nu. 25. & 26. si n. id testimoniū nō esset sufficiens, ad reddendū coniugē dubiū, non teneretur inuestigare veritatē, sed posset cōscientiā deponere: sicut dicemus n. 29. posse facere, qñ audiuit à psonis nō fide dignis.

28 Quarta conclusio, si diligentia sufficienti adhibita, nihil inuenit, potest tutē conscientiā deponere: quia iam nō habet iustam dubitandi rationem; & ita potest suam possessionem tueri, Sic Verbetius, Sylu. Ang. Lud. Lop. nu. 25. allegati, Nauar. summa Hispana, cap. 22. nu. 82.

29 Vltima conclusio, si audiuit à personis non fide dignis, potest conscientiam deponere, nec ea est sufficiens dubitandi ratio. Sic Glos. c. inquisitioni, verb. leui, de sent. excomm. Verbetius, Ang. & Syluest. allegati, nu. 25.

S V M M A R I V M.

An ad probandum impedimentum, vt dissoluatur matrimonium debeant esse testes omni exceptione maiores, num. 30.

Quid, si opponatur impedimentum consanguinitatis, num. 31.

An satis sit famam, nu. 32. Et quid de viriusque coniugis færentis impedimentum, confessione, siue pro matrimonio, siue contra stent. Licet fama concurrat, nu. 33.

Quid si alter stans pro matrimonio færeatur impedimentum, & sit illius fama, num. 34.

Quid si absque fama uterque coniux pro matrimonio, vel alter pro illo stans færeatur impedimentum, nu. 35. & ibi, iudicis arbitrio relinquitur, quando hac confessio satis sit.

Quid si nō agatur de dissoluendo matrimonio quo ad vinculū, sed quo ad rōnē, an sufficiat confessio alterius coniugis, nu. 36.

An contractum esse matrimonium probeatur confessione coniugum, etiam ad euitandam penam concubinaris, num. 37.

30 **Q**uestio quarta, qualis probatio impedimēti dirimētis exigatur ad matrimonium legitimē cōtractum, dissoluēdum? Sit cōclusio, quāuis ad impediendum matrimoniū ne contrahatur, satis sit testis, vel fama vt latē probaui lib. 1. tota disp. 71. at verò ad ipsum dissoluēdum, duo testes oī exceptione maiores, desiderātur, quia est causa grauissima, in eaque de magno præiudicio agitur. Habetur expressē c. 1. de cōsanguin. vbi id docent omnes, Sotus 4. d. 41. q. vnica, art. 5. concl. 3. Couar. cū alijs, quos refert 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 7. & 8. vbi optimē tractat qui hac in re dicātur testes oī exceptione maiores: Mascas. de probat. cōcl. 1035. n. 19. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 3. in fi.

31 Excipe, nisi agatur de dissoluendo matrimonio ratione consanguinitatis: tunc enim sunt legitimi testes, parētes, & consanguinei, cap. super eo, el. 2. de testibus, cap. videtur qui matrim. accus. poss. vbi ea ratio traditur, quia consanguinei præstantius ceteris, parentelam norunt, Sic cum alijs Mascardus ead. conclus. 1035. nu. 20.

32 Hinc inferitur, non satis esse famam impedimenti, c. si duo, 35. quæst. 6. Et ratio est clara, quia oportet impedi-

mentum plenè probari, at fama ad summum semiplenè probat. Et hoc est sub iudice, vt dixi num. 27. Sic Mascardus, cum alijs ea. conclus. 1035. num. 21.

- 33 Secundo inferitur, licet ad sponsalia dissoluenda satis sit confessio vtriusque sponsi, vt diximus lib. 1. disputat. 72. nu. 2. verum ad dissoluendum matrimonium minimè sufficere, si vterque coniux nò stans pro matrimonio, id est, petens id dissolui, fateatur impedimentum dirimens. Quia in causa matrimonij non statuitur litigantium confessio, c. super eo, de eo, qui cognos. consanguin.

Item, quia cum non sit in eorù potestate matrimonium dissoluere, sicut est dirimere, sponsalia, non est eorum confessio circa matrimonij dissolutionem, standi, sicut statuitur in sponsalibus. Sic Hostiens. summa tit. de eo qui cognos. consanguin. num. 3. Abbas d. c. super eo. num. 5. in fine, & ibi Alex. de Neuo, nu. 13. Brunellus de spons. conclus. 29. in princ. Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. cons. 8. nu. 3. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. cent. 2. casu 103. nu. 8. Mascardus alios referens, de probation. concl. 1035. nu. 29. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 41. q. vnica art. 5. concl. 3. Veracruz 3. par. Speculi, art. 8.

Quod verum est, licet fama impedimenti cum tali confessione concurrat. Quia confessio ea cū sit in contentum fauorem, nihil probat, & fama per se non satis est. Sic Abb. Alex. de Neuo, Mascardus, n. 22. Veracruz proximè allegati.

Dixi consilium, si confessio fiat à coniugibus non stantibus pro matrimonio: si enim pro illo stent, quia non petunt matrimonium dissolui, sed in eo perseverare volunt, iudex aut ex officio inquit, vel tertius accusat, tunc confessio vtriusque simul cū impedimenti fama, sufficit c. si duo, 32. q. 6. Sic docet ibi Arch. Abb. d. c. super eo. nu. 6. & 7. & ibi Alex. de Neuo, n. 14. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. n. 4. Menoch. d. casu 103. nu. 9. Mascardus referens Ioan. Andream, d. concl. 1035. n. 23. Veracruz d. ar. 8. & Abb. & Alex. de Neuo reprobat Abbate antiquum, & Antonium ibi dicentes, hoc nò procedere, quādo impedimentū est consanguinitatis.

- 34 Imò sufficienter probat, si fiat confessio ab altero stante pro matrimonio, & adlit impedimenti fama, vt tenet multis, quos refert Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 103. nu. 10. illosque sequitur. Et quamuis Ant. c. super eo, de eo, qui cognos. consanguin. & ibi Alex. de Neuo, n. 15. Imitent, nisi coniux ille turpitudinem suam alieget. At bene improbat hoc, Arch. d. c. si duo, 35. q. 6. Abb. d. c. super eo, in fine, Mascardus de probationibus, concl. 1035. n. 28. Veracruz, 3. p. Speculi, art. 8. Quia quoties de animæ periculo tractatur, allegans propriam turpitudinem, est audiendus, & ex alia parte, cum hic velit matrimonium consistere, non presumitur in proprii caput eum falsum confiteri.

- 35 Quinimò si vterque coniux stans pro matrimonio, fateantur impedimentum, satis est ad dirimendum matrimonium, licet fama impedimenti non concurrat: verisimile enim nò est, velle cōtra se ipsos falsum deponere, l. fin. C. arbit. tut. Sic Abb. d. c. super eo. n. 7. Brunellus de spons. concl. 29. nu. 4. Mascardus ea. conclus. 1035. num. 31. Veracruz d. ar. 8. Et hac ratione ducti, multi docent sufficere etiam confessionem alterius coniugis pro matrimonio stantis, absque fama. Sic Gl. c. attestations, verbo euasisse, de despons. im. puber. & alij, & quos refert, & sequitur Cou. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 4. nisi (inquit) sit aliqua collusionis presūptio. Sed meritò hanc non sufficere in re tam ardua, defendit multi, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumptione 1. nu. 9. 10. 11. & 12.

Id tamen obseruandum est, si presumpcio collusionis inter coniuges sit, minimè probare vtriusque confessionem: vt bene docent Abb. dicto c. super eo, nu. 7. Veracruz dicto art. 8. Propter q̄ collusionis periculum, relinquatur arbitrio iudicis, an talis confessio vtriusque coniugis pro matrimonio stantis, sufficiens sit. Sic Menochius de arbit. lib. 2. centuria 2. casu 103. num. 9. Mascardus de probationibus, conclus. 1035. nu. 31.

- 36 Hec omnia de coniugum confessione dixerim, quando tractatur de dissoluendo matrimonio quo ad vinculum: si

enim de solo diuortio quo ad torum tractationem alterius coniugis contra se ipsam literis, de diuortijs, c. intelleximus, de ad. c. super eo. nu. 5. de eo qui cognouit: & nu. 13. Brunellus de sponsal. conclus. 29. arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 103. & probatio, conclus. 1035. nu. 33. Veracruz 3. p. speculi.

Hoc intelligit Alex. de Neuo, eo. nu. 13. quando is confitens stat pro matrimonio. Sed melius Menoch. eo. n. 7. cū alijs, quos refert, indistinctè docet stari confessioni alterius cōtra se ipsum, vt si fateatur se adulterij perpetrasse, cōcedere alteri cōiugi innocētī ius diuortij celebrandi, cū n. hac confessio sit tantum in contentis praiudicium, valet.

- 37 Tandem obserua, si de probando matrimonio inter aliquos tractetur, stari eorum confessioni. Et ratio est, quia cum matrimonium solo consensu cōtrahatur, lege nuptias ff. de reg. iur. cap. sufficit, 27. quest. 2. sola confessio probat Sic Abb. d. c. super eo. num. 5. Menoch. multos referens, eo casu 103. nu. 4. Veracruz d. ar. 8.

Et à tortiori statuitur vtriusque confessioni, dicētis matrimonium contraxisse, ad euitandam stupri, vel fornicationis pœnam, vt si aliqui reperiantur in actu fornicario, & dñt se esse matrimonio cōiunctos. Sic multis, quos refert, & sequitur Tiraq. l. 5. connub. gl. 1. p. 5. n. 12. Menoch. alios referens d. casu 103. nu. 5. vbi addit cum Tiraq. eod. nu. 32. hoc verum esse, quādo, deprehensi paris sunt conditionis, inter pares. n. facilius matrimonij presumitur cōiecturalque attendendas, an probabiliter matrimonium iniisse videantur, quod arbitrio iudicis has coniecturas ex personarum qualitate perpensuri, relinquatur.

Si autem id matrimonium sit contra aliud prius cōtractum, non statuitur coniugum confessioni, cum sit in alterius detrimentum. Sic Abb. d. c. super eo. num. 5. Menoch. d. casu 103. Veracruz, 3. p. speculi, art. 8.

DISPUTATIO XLVI.

Qualiter constare debeat de alterius coniugis obitu, vt possit superstes aliud inire matrimonium?

S V M M A R I V M.

Quid iure civili, & canonico statueretur sit, & an longissima absentia proberetur mors alterius coniugis? num. 1. & an vita hominis præsumeretur centum annis durare? & explicatur l. finalis, C. de sacrosanct. Eccles. eod. num. 1.

An aush. hodie, C. de repud. sit correctæ quo ad hoc iure canonico, possitque iudex punire feminam secundo nubentem non seruata sollemnitate illius? num. 2.

Quos questiones sint disputanda? num. 3.

Eadem mortis probatio debet esse, & professionis alterius coniugis ante matrimonium consummatum, num. 4.

An requiratur certius nunciū de morte, vel sat sit in vtroque foro alia moralis certitudo? refertur quadam opinio, nu. 5. & opinio auctoris, num. 6.

Iudicis arbitrio relinquatur hac probatio, num. 7.

Possunt testes non citati parte probare hanc mortem? num. 8.

Soluntur argumenta, & explicantur, c. quoniā, 5. porro vt lite non contest. & c. cū per bellicā, 54. q. 2. & l. 8. tu. 9. p. 4. 1. 9.

Post num. 9. inuenies alia summaria.

- 1 V Ariz extant iuris dispositiones in hac re: si enim ius civile inspiciamus, satis est si mulier quinquennio virum absentem, de cuius vita prorsus dubitatur, expectet, vt possit alij nubere, l. vxores, ff. de diuor. quod tēpus postea ad quadriennium est restrictū, l. vxor, C. de repud. Sed postea hoc omnino correctū est per aush. hodie, C. de repudijs, & c. in præsētia, de spons. vbi statuitur ob nullā absentia, nisi alia mortis certitudo adsit, licere alteri cōiugi aliud m̄rimonij inire. Huius rōnē assignat aliqui: q̄a præsūmitur vita hominis centū annis durare, per l. fin. C. de sacro-

§. de conuerso autem, & summa, q. 45. puncto 3. fol. 119. Philarchus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 1. lib. 2. cap. 9. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. Solon. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem, fol. 96. Palacios 4. d. 36. disput. 1. fol. 798. col. 1. versic. at verò quicquid sit, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 20. concl. 2. Et ex iurisperitis, Anton. c. Dominus, de secund. nupt. nu. 3. & ibi Præposit. nu. 3. Syluest. matrim. 8. q. 13. dicto 2. Nauar. summa, c. 22. Latina, & Hispana, nu. 54. idem licet obscurius, Latina, nu. 82. Hispana, nu. 81. & c. 16. nu. 40. & seq. Ant. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 232.

Idem videntur tenere alij, qui non distinguunt an bona, vel mala fide contractum sit matrimonium, dicunt tene-ri, coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere; hi sunt ex Theologis, Paludan. 4. d. 36. q. 2. art. 2. conclus. 4. nu. 14. & art. 3. in initio, nu. 16. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Metina, C. de reitit. q. 17. col. 4. versic. ad tertium ex c. Dominus, ibi. *ipsa autem quandiu in conscientia dubia est, tenetur abstinere*, iuncta col. 5. vers. inde patet qualiter, ubi dicit durate eo dubio debere reddere. Et illa pars nempe nūquā posse petere et superiore præcipiente, docet Nauarr. lib. 2. de reitit. c. 3. dubio 12. in noua editione, num. 255. & lib. 3. cap. 1. dubio 13. nu. 236. Et ex iurisperitis indistinctè docent teneri hunc reddere, & non posse petere, Angelus matrimonium 3. impedimento 4. nu. 8. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 9. Greg. Lop. l. 3. tit. 1. p. 4. verb. *con ella*, Gratian. regu. 127. nu. 19. Et ex his aliqui asserunt etiam impensa, sufficienti diligētia, manente eod. dub. nō posse petere: hi sunt Nauar. summa Hispana, c. 22. nu. 81. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 185. col. 1. in fine, & sequenti, Solon. Petrus de Ledesma, Bartholomæus à Ledesma proximè pro hac sententia citati.

Obserua Paludanum, 4. d. 36. q. 2. art. 3. in initio, nu. 16. & D. Antoninum 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. affirmare, excusari hūc dubitantem reddēdo debitū, propter Ecclesiæ præceptum c. inquisitioni, de sentent. excom. & eo præcepto non statim minimè excusari, & potest probari, quia stat ut præceptum faciat licitum, id quod præceptum illicitum erat, ut subditis non licet adire bellū, de cuius iustitia dubitāt, ante superioris præceptum, quo tamen imposito, licet.

Sed fallūtur: quia in ijs, quæ intrinsecè mala sunt, quale est accedere ad non suam, nihil Ecclesiæ præceptum, quod antea illicitū erat, potest facere licitum, & ideo d. c. inquisitioni, definitur coniugem certum de impedimento, non posse reddere Ecclesia cogente. Id tamen fatendum est satis esse Ecclesiæ definitionem, ut possit formari iudicium, quod reddere liceat, quamuis rationes non suppeditent; cum errare nō possit circa mores toti Ecclesiæ generales. Et tñ ipse Palud. & D. Anton. ibi asserunt posse dici adhuc non stante eo præcepto, teneri coniugem dubitantem reddere. Nec obstat argumētum in ipsorum gratiam propositum, quia præceptum illud superioris non facit licitum, quod antea ex se illicitū erat: sed facit quiescere conscientiam subditi, qui præsumere debet in eo dubio melius superiorē excussisse iustitiam belli, sicut cum vir doctus cōsulit aliquid esse iustum, prius dubitanti quare si subdito constaret superiorem dubitare de belli iustitia, non liceret eius præcepto acquiescere. At in nostro casu matrimonij valor dubius est etiam ipsi Ecclesiæ.

46 Quarta sententia, docet ante diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem, teneri coniugem dubitantē reddere, non tamen posse petere: ea tamen sufficienter adhibita, posse reddere, & petere. Prior, in qua hac sententia conuenit cum præcedenti, probatur rationibus illius. Et insuper probatur, quia dubitans, an res sit sua, quāuis retinere possit, non tamen potest ea uti, donec veritatem inuestiget; ut dixi hac disputatione, nu. 21. ergo non potest petere debitum coniugis dubitans, quod est matrimonio uti, donec diligentiam adhibeat.

Sed obijcies similiter probare non posse tunc reddere, nam est etiam vsus matrimonij. Sed respondetur esse vsus matrimonij, non dominij, sed seruitutis, & quia alter om-

nino bona fide possidet, & potest omnino uti matrimonio, ideo hic tenetur reddere: id enim nō est propriè vsus matrimonij, qui actionē dicit, sed potius pati, ne iniuste spoliatur alter possessione: petere autem est propriè vsus matrimonij, & actus dominij, ac proinde tunc non licet.

Probatum verò posterior pars, possessor bonæ fidei, si dubitat rem esse alienam, & factō sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non tantum rem detinere, sed illa etiam uti, ut latè probaui, hac disputatione, nu. 22. ergo cōiux dubitans, si præmiserit sufficiens examē, & adhuc dubiū maneat, poterit uti matrimonio, petēdo, & reddēdo.

Hoc argumentum maximè contorquet aduersarios, & ideo varias excogitant solutiones: quidam negant consequentiam, quia possessio tantum præualet in materia iustitiæ, hoc autem est periculum incontinentiæ, si non est cōiux. Sed hanc opinionem reprobaui satis, hac disputatione, nu. 32. Alij verò respondent negando consequentiā, quia possidere rem alienam, & illa uti non est ita intrinsecè malum, ut nequeat ex aliqua causa honestari; at accedere ad non suam, nunquam potest esse honestum. Sed hac solutio nihil valet, nam idem probaret de redditione debiti, quā si fiat alienæ, est intrinsecè mala: sed hoc non obstat, est in casu dubij licita; ergo idē erit de petitione, post factam diligentem inquisitionem. Alij respondēt, non esse similem: quia nulla lex potest corporum dominium transferre, at aliarum rerū potuit dominium, & vsum transferre, & ita permisit earum vsum in eo dubio. Sed contra, quia sublata omni lege positina, iure naturali licet uti re bona fide possessa, in dubio, quando præmittitur sufficiens examen: ut rationes allatae nu. 22. latè probant. Alij respondent in alijs cōsumptibilibus, posse adhiberi remedium restituendi vero domino comparenti, & ita nullum versari periculum in earum vsu, at petens debitū exponit se periculo utendi re aliena, absque vilo remedio. Sed cōtra, quia hoc etiam procedit in debiti redditione. Cum ergo nulla solutio satisfaciat, & cōgrua discriminis rō assignari valeat, licebit adhibita diligētia uti matrimonio reddēdo, & petēdo.

Secundò probatur, quia præmissa sufficienti diligentia coniux habet inuincibilem ignorantiam, ergo excusatur à culpa, petēdo, antecedens probatur, quia inuincibilis ignorantia est, quæ sufficienti diligētia vinci nō potest, licet veritas non innotescat.

Tertiò, quia durissimum est compellere culpæ immunes, vitam cēlibem ducere, ut cōpellerentur, qui bona fide contraxere, & postea ambo dubitant, neuter enim posset absque culpa lethali petere. Hanc sustinent Sotus lib. 4. de iustit. q. 5. art. ultimo, ad finem, & 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. imo verò, & d. 37. q. unica, art. 5. ad finem. versic. dum verò coniugatus. Ledesm. 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. fol. 241. col. 2. in fine, & sequenti, Veracruz, 1. p. speculi, ar. 42. conclus. 3. & 3. p. art. 18. conclus. 5. referens idem tenuisse Victoriam, & art. 13. in fine, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 57. & 7. Ludouicus Lop. 1. p. instruct. in 2. editione, cap. 297. §. sed si inquirat, & 2. p. de matrim. cap. 39. fol. 1056. in fine, & sequenti, & sustinet tāquam valde probabilem Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 243. num. 4. & refert Victoriam, Cano, Peña, Gallo reputasse eam probabilem, & tenet Bañes 2. 2. q. 62. art. 6. dubio 5. conclus. 4. & videtur tenere Tabiena matrimonium 4. q. 12. nu. 13. ubi sic ait, si audiuit à fide dignis subesse impedimentum, tenetur reddere, donec sciat veritatem, & non petere, nisi veniat in coniecturam contrariam, vel dubiam: ubi videtur sentire ante debitum examen posse reddere, illo autem præmisso, adhuc manente dubio, etiam petere.

47 Sic conclusiones, dux prioris sententiæ sunt improbabilis; tertia est valde probabilis; quarta autem est ceteris probabilior. Idemque dicendum est, quando moraliter est impossibile adhibita diligentia posse vinci dubium, tunc enim potest cōiux dubitās reddere, & petere, quia militat eadem rationes, & quia frustra ea diligentia adhiberetur, & ut dixi, nu. 12. non tenetur possessor bonæ fidei, in hoc casu, eam præmittere, sed potest uti re, quam esse suā dubitat.

Obfer-

48 Observandum est, si sustineatur tertia sententia, etiam facto examine, & si sustineatur quarta, ante præmissum examen, non posse coniugem dubitantem reddere debitum. priori bimestri post initium matrimonium, si nondum consummatum sit, quia ob id probauimus, num. 45. teneri reddere in hoc dubio, ne se exponant periculo iniustitiae, negando debitum, & quia alter ratione possessionis habet ius iustitiae ad petendum, sed illo bimestri nulla est iniustitia negare, nec alter ius petendi habet, ut latè probaui hoc secundo libro, disput. 24. nu. 25. ergo tunc non licet reddere. Et confirmatur, quia tunc nullum est iniustitiae periculum, negando debitum: est autem periculum innocentiae, concedendo, ergo tenetur non reddere. Amplectendo autem quartam sententiam nostram, examine præmisso sufficienti, licebit et intra illud bimestre, reddere, & petere: quia iam licet omnino uti re possessa, nec usus ille innititur illi rationi, quod sit debitum ratione possessionis alterius, quia tunc, nunquam etiam præmisso examine liceret coniugi dubitanti petere, cum non sit debitum, sed voluntarium: sed innititur huic fundamento, quod adhibita diligentia licitus sit usus rei alienae in prædicto dubio,

49 Hanc infertur idem dicendum esse, si alter coniux adulterium admittat, & est notum coniugi dubitanti, nec reo eiusdem criminis: tunc enim coniux dubitans nec potest petere, nec reddere, retenta tertia opinione: non petere, quia dubitat: non reddere, quia hoc solum licet ratione possessionis, & iuris iustitiae, quod habet alter, ad petendum: quod ius amittit adulter, existente altero innocente. Sed iuxta nostram quartam sententiam, hoc verum est ante præmissum sufficientes examen: eo autem præmisso poterit petere, & reddere: quia tunc non innititur hoc ius possessioni alterius, sed propriae ratione cuius licitum est plenè uti re bona fide incepta possideri, non obitate dubio postea cõsurgenti, quod debita diligentia vinci nequit.

50 Secundò infertur, quid dicendum sit, dum mota est lis inter coniuges, de valore matrimonij? Et quidem, si de foro externo agatur: Innocentius III. cap. literas, de restit. spoliat. querit an tunc restitutio facienda sit ante probationem, & relatis opinionibus, decidit, si probationes non offerantur in continentem, restitutionem faciendam esse quo ad cohabitationem, & torum: illis verò incontinenti oblatis, fieri restitutionem quo ad cohabitationem, non autem quo ad torum: (incontinentem autem offerri credo, si intra tri-duum offerantur: ut latè probaui lib. 1. disput. 51. nu. 14.)

Gravis tamen est difficultas, an hæc restitutio procedat, quando lis moueretur de matrimonij nondum cõsummati valore. Nam aliqui dicunt tunc non esse locum huic restitutioni, quia potest alter coniux religionem ingredi, cap. ex publico, de conuers. coniugator. Præterea, quia, cap. ex conquestione, de restitut. spoliat. ponderatur copula ad hanc restitutionem. idem, c. ex transmissa, eodem tit. ibi, *Mandamus quatenus si verbis constiterit, quod præsumpta mulier prædicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui facias, & ita tenet ibi Glos. verb. & ab eo cognita.* Hostiens. ibi super eod. verb. Innocent. c. ex parte, num. 4. de restit. spoliat. Ioan. Andr. ibid. num. 6. in fine 7. & 8. Card. ibid. num. 5. oppositione 1. Bald. cap. penultimo, num. 5. & 8. de probatio. Ancharanus, d. cap. ex transmissa, num. 1. Dominicus consil. 24. num. 3.

Sed alij melius distinguunt sic, si petatur integra restitutio, nimirum, etiam quo ad copulam, non conceditur, si matrimonium nondum cõsummatum sit: quia graue damnum pateretur femina, postea declarato invalido matrimonio; at quo ad cohabitationem, & alia obsequia præter copulam, conceditur: cum ius habeat alter coniux ad hæc matrimonio nondum consummato. Et probatur etiam ex capit. ex parte, de restitutio. spoliato. ibi, *Restitui nequaquam debeat, utpote nullo iuris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam irraductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt, sit tam subsequens, nullum inter eos obligatorium vinculum & contractum;* ergo à contrario sensu, secus esset, si vinculum matrimonij esset contractum; nec textus in oppo-

situm adducti aduersantur, ponderant enim copulam quando agitur de plena, & omnimoda restitutione.

Nec obstat posse coniugem tunc ingredi religionem: quia dum non ingreditur, ius habet alter coniux ad prædicta obsequia. Huius sententiae clarè videntur Host. dicto cap. ex parte, super verbo causam, possit matrimonij, & Anton. d. cap. ex transmissa, nu. 2. ubi aiunt ad plenam restitutionem probandum esse matrimonium, & copulam, videntur ergo sentire secus esse, quando non petitur plena restitutio. Et tenent expressè Abbas, d. cap. ex parte, nu. 25. Lignado, quem refert, & sequitur Imola d. c. ex parte, num. 11. Brunellus de sponsali. conclus. 12. num. 5. Alexander Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 3. Barbosa, ff. soluto matrim. rubrica secunda part. numero 80. Si autem periculum sit de copula extorsione, cautio indemnitis præstanda est, & si hæc minimè sufficiat ad præcauendum periculum, restitutio differenda est. Sic Abbas, & Brunellus ibidem. Sed hæc fundantur in falsa præsumptione, & ita in foro externo seruanda sunt, & coniux certus de impedimento, nulla ratione potest reddere, aut petere, aut cohabitare; ut hoc 2. libro, disputatione 39. numero 8. & 11.

Quid autem dicemus in foro conscientiae, quando impedimentum non est certum coniugi dubitanti, qui bona fide contraxit, & lis mota est? Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 15. ad finem, dicit lite pendente inter coniuges de viribus matrimonij, ea intentione ut dirimatur vel de causa diuortij quo ad torum, neutrum teneri reddere: ne iuri suo præiudicet, posse tamen petere, & reddere.

Sed nescio qualiter hæc coniunxerit, quando intenditur separatio quo ad vinculum, vel quo ad torum: & idem in utroque caso dixerit, nam quando tori separatio intenditur, bene ait non teneri reddere: quia esset iniuriæ remissio insque diuortij amitteret: posse tamen petere, & reddere: quia matrimonium est certum, nec de eius valore concertatur, potestque liti cedere. At quando matrimonij valor dubius est, & ad illud dissoluendum lis agitur: lis quidem, nec concedit, nec aufert ius, sed perinde censendum est, ac si ea mota non esset, ad iudicandum utrum in eo dubio licitum sit reddere, & petere.

Quod expressè colligitur ex c. 2. ut lite pend. ibi. *Quæris quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum? Ad quod respondemus: quod coniugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem iure, quod habet in altero, priuari non possit.* Vnde pondero ea verba, iure quod habet, ergo permanet idem ius ad petendum, vel reddendum, quod habebant coniuges ante litem motam. Immo quoniam duplex lata est sententia, altera pro matrimonio, altera contra, neutraque in rem iudicatam transijt, potest dubitans reddere: quia in hoc dubio non est alter possessione spoliandus, ut bene docent Palud. 4. d. 35. q. 2. art. 3. nu. 16. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Nec verum est sibi præiudicare coniugem in hoc dubio petentem, vel reddentem: quia si propria voluntate impedimentum auferri non potest, ut si sit cõsanguinitatis, quomodo potest sibi præiudicare, quin probato impedimento matrimonium dissoluatur? Quando autem propria voluntate tolli potest, ut si sit seruitutis ignorata, quid agendum sit mota lite, & an sibi præiudicet utens matrimonio: dicam disputat. 43.

51 Teretur tamen vir lite pendente, ea alimenta vxori præstare, quæ ante litem tenebatur: argum. l. si neget, ff. de liber. agnos. ubi dicitur mouentem litem de matrimonij valore, eo quod vxor ancilla sit, teneri interim liberos alere. Sic Glos. cap. cuius rei. verb. remouisse. 29. q. 2. Innocent. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. in fine, Anton. c. 2. de coniug. seruor. in fine, ubi Ioan. Andr. in fine, Abb. nu. 6. Anchar. in fine, Alex. de Neuo, nu. 12. Angel. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 9. qui limitat, nisi vir certus sit non esse matrimonium. Et addit Innoc. fortè teneri virum ad prædicta alimenta, quamuis vxor indotata sit: per cap. ex parte, de accusatio. ubi habetur in ead. l. c. cum proprio careat, agendum esse lite pendente de bonis monasterij.

Vltimò

¶ **Ultimò** infertur, quid dicendum sit, quando alter coniux alteri asseuerat se non consensisse. Sotus, 4. dist. 30. q. unica, §. sed de facto est maior altercatio, & Richardus 4. dist. 27. art. 1. q. 4. dicunt stante cōscientia de dolo alterius, esse alterum perplexum: quia si reddat, peccat faciens contra conscientiam, si non reddat, similiter peccat.

Sed hoc minus bene dictum est, nemo enim potest citra culpam suam, esse perplexus, sed aliqua via existente, adhuc credulitate potest culpam vitare.

Dico ergo, primò coniugi id affirmanti non teneri alterum reddere, nisi denuo consentiat. Quia stante illa asseueratione coniux ille nullū ius petendi habet, videturque iure matrimonij renunciare, negando. n. consensum, concedit nihil sibi deberi. Sic Adrianus, curs. 2. de matrim. §. dico pro limitatione, in paruis voluminibus, f. 393. Rosella matrimonium 4. nu. 1. Ang. matrimonium 2. nu. 14. Syluest. matrimonium 4. q. 2. Nau. Summa Hispana, c. 22. num. 81. Palacios 4. d. 27. disput. 1. fol. 565. col. 2. Henricus, lib. 1. de matrim. c. 1 §. n. 13. Barthol. a Ledes. de matrim. dub. 20. in initio, Petr. de Ledes. de matr. q. 54. art. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. f. 1057. col. 1. §. ex p̄dictis sequitur idē dicendū est, si alter cōiux asserat se habere impedimētū occultū, ob q̄ m̄rimonij est nullū: nō. n. tenetur alter ei reddere, donec impedimētum tollat, Quia tūc similiter asserit nihil sibi deberi. Sic Henricus, ibi.

Secundò dico, si coniux se retractet, tenetur alter ei reddere. Sic Rosella, & Angel. proximè citati, & videtur tenere Palacios hic allegatus, ait. n. nō teneri reddere, donec alter se retractet. Et intellige hoc, qñ temerariè credidit alter coniux, si, n. probabiliter credidit, non tenetur fidem reuocanti adhibere, donec prima indicia euacuentur. Sic Syluest. ibid. Et intellige etiam, teneri reddere, quādo reuocatio est tam grauis, & verisimilis, vt alter cōiux teneatur credere. Sic Adrian. & Nauarr. ibi, & addunt, si adhuc dubitet, non teneri reddere, donec denuo alter consentiat.

Tertiò dico, si credat alteri, non potest petere, nec reddere: quia dum credit, putat non esse matrimonium. Sic Victoria Summa, de matrimonio, nu. 248. Petrus de Soto lect. 3. de matrim. paulò post principium, Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 243. num. 6.

Quartò dico, non tenetur credere, nisi tales coniecturæ sint, vt credere conuincatur, (quales autem hæ sint, latè dicam disput. 45.) Sicque dum credere non conuincitur, potest petere, & reddere. Sic Sotus, 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. immo verò, Henricus, & Manuel proximè citati.

¶ **Ultimò** dico, si p̄p alterius cōiugis assertionē, dubitat alter probabiliter de matrimonij valore, nequit petere, nec reddere, donec dubium deponat. Non petere: quia est dubius de valore matrimonij. Non reddere: quia alter non est in possessione, nec ius petendi habet, donec se retractet. Sic Victoria dicto num. 248. Si tamen sufficienti adhibita diligentia adhuc perseueret idem dubium, credo iuxta dicta, num. 47. posse petere, & reddere, quia est in possessione bona fide à se incepta, & proinde potest ea vti.

¶ **Ad argumenta** primæ s̄næ proposita, nu. 43. respondetur, ad 1. Nauar. Summa, c. 22. nu. 55. ait nō reddere dubitando, sed credēdo esse suam, p̄t. n. credere esse suam, quoad effectū reddendi, secus ad petendū. Sed legitima solutio est, dubitare speculatiuè, nō autē practicè, ratione possessionis, quæ sufficiens rō est deponendi dubium speculatiuum. Et ad replicam, distinguo maiorem, quando scit certò esse non suam, concedo: quando verò solum dubitat: nego.

Ad confirmationem, nego consequentiam: quia fornicatio est accessus ad certò cognitam, non esse suam.

Ad secundā confirmationem negatur vltima cōsequētia, potest enim antecedens esse dubium, & consequens certum: vt si videam à longè hominem, dubitans an homo sit, berè infertur, video hominem, ergo ens: cum tamen antecedens, dubium sit, & consequens certum.

Ad secundū negatur exponi periculo fornicationis, cum practicè nō dubitet. Vel 2. dico, eo admissio, vacare culpa, illi periculo se exponere, ad vitandū periculū iniustitiæ, quæ

grauior culpa est, & vtraque vitari neq̄, vt explicui n. 45.

Ad tertium negatur similitudo, quia sicut prælatus est in possessione respectu subditi, ita alter respectu suæ famæ, & prælatus manet in possessione præcipiendi, licet in hac re sibi non obtemperetur: alter autem perpetuò famam amittit, & ita maius damnum sequitur, si illi obediat. At in nostro casu, coniux non dubitans est omnino in possessione, & maius damnum sequitur, si non reddatur.

Ad vltimum, negatur similitudo: quia in eo casu nō est iusta ratio deponendi dubium s̄ speculatiuum, cum nullus sit in possessione, & ex alia parte est periculū Idololatriæ.

Ad argumenta 2. s̄næ proposita, nu. 4. ad 1. negatur consequentia, non. n. est simile in eo casu. c. laudabilem, & in alijs, in quibus dubitatur de valore matrimonij: quia, quoties quis dubius est de hoc valore, iustèque possidet, ius habet dubium examinandi, ne perplexus maneat. Quare qui bona fide cōtraxit, & postea dubitat an sit impotēs, examinare debet causam suam, & cū alio modo excuti nequeat, quā vsu coniugij, potest rōne iustæ possessionis, illo vti, vt experiatur impotensne sit, & quia hoc impedimentum tñ dirimit, qñ est perpetuū, necessarium fuit iudicio Ecclesiæ tempus aliquod præscribi, ad experiendū, vnde in hoc casu ob maius cōiugij bonū, nō est minus tuta pars reddere, & petere, quam opposita. At in alijs casibus vsus coniugij non est necessarius ad discutiendū eius valorem.

Ad s̄m dico, Pium V. nō id definiuisse, eo q̄ esset dubiū de valore matrim. sed quia per cōuersionē cōiugis infidelis ad fidē, altero cōuerti nolēte, dirimitur m̄rimonij de Indis verò, q̄ hæcenus cōuersi nō sūt ad fidē, ad aliosq̄ infideles cōfugerūt, meritò præsumit Pōtifex, fore vt nollēt requisiti cōuerti ad fidē, & habitare absque Dei cōrumelia, & hac rōne declarat primū m̄rimonium dissolutū esse, posteriusq̄ cōsistere, & proinde licere petere, & reddere.

Ad duo priora argumenta 3. s̄næ proposita, n. 45. non oportet respondere: quia quarta, quā amplectimur, cōuenit cū illa, in ea priori parte quā probat. Solū oportet respondere ad c. Dñs, & c. inquisitioni, ibi in 1. argum. adducta, quatenus indistinctè decidūt dubitantem teneri reddere, non tñ posse petere: dicendum. n. est intelligi, dum non est adhibita diligentia: quamuis. n. ius non distinguat, ratio distinguere cogit, ne bonæ fidei possessor cegatur ob dubium inuincibile, in perpetuum ab vsu rei suæ abstinere.

Ad tertium, q̄ directè pugnat cōtra nestrā s̄niam, dico nō esse illicitū illi se exponere periculo, qñ alio modo non pōt quispiam vti plena posses. omni iure sibi concessa. Et si arg. aliquid pbat, similiter probaret possidentē bona fide palliū, cū dubitat esse suū, & omni studio collocato nō potuit vincere dubiū, nō posse vti illo, quia vtēdo exponit se periculo vtēdi re aliena, nō vtēdo verò, nihil periculi est.

Ad aliam partem argumenti, nego ob id tantum non licere petere, quia est dubium speculatiuum: sed quia est id dubium, & nondum diligentia ad id vincendum, impensa est, & si aliquid probat argumentum, similiter probaret, non licere vti pallio post adhibitam diligentiam.

S V M M A R I V M.

An si matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito postea vterque de eius valore, dubitet, licitum sit petere, & reddere? refertur quadam opinio, num. 54.

Opinio Authoris nu. 55. Et quid si alter tantum dubius est, & petat à non dubitante, num. 56.

Soluntur argumenta, à num. 57.

¶ **Q**uestio quinta, an cum vterque coniux bona fide matrimonium iniit, posteaque dubitat vterque de eius valore, possit petere, & alteri petēti reddere? Constat neutrū posse petere, iuxta 3. opinionē propositam, n. 45. & iux. nostram propositam, nu. 46. non posse ante præmissum debitum examen, postea autē manente, eod. dubio, posse. Dubitatur autem an casu quo alteruter illicitè petat, teneatur alter ei reddere? Affirmant quidam: Ducuntur, quia in dubio melior est conditio possidentis, vter-

uterque autem in hoc dubio possidet. Secundò, quia stat petenti coniugi illicitè teneri alterum reddere, ut si contra votum castitatis petat. Sic tenent Corduba Summa, q. 45. puncto 3. fol. 113. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 5. in Commento, litera T, & refert Victoriam, & Canum fuisse eiusdem sententiae. Bartholomæus à Ledesma, dub. 20. de matrim. conclus. 1. Lud. Lop. 1. p. instructorij, 2. editione, c. 297. §. sed si inquiras, Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 2. ad finem, §. ad hoc dubium respondetur.

55 Sit prima conclusio, cum uterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, illicitèque petit, nec tenetur, nec potest alter reddere, quando novit petentem esse dubium de valore matrimonij, & nòdum adhibitam esse diligentiam ad illud vincendum. Probat, quia diligentia non pramissa, possessio in dubio non confert ius utendi re, ut probauimus nu. 21. ergo coniux tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod possessio non suffragatur, ergo alter nequit reddere? tota enim ratio, ob quam tenetur reddere (ut constat ex dictis nu. 45.) est, quia alter petit sibi debitum ratione possessionis, ne periculo iniustitiae debitum negando exponatur, cum ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec faueat possessio, & negando nulla sit iniustitia, & ex altera parte reddendo sit periculum incontinentiae, tenetur non reddere ante adhibitam diligentiam. Diligentia autem adhibita potest uterque petere, & reddere: quia iam possessio infert ius ad omnem usum, iuxta ea, quae dixi nu. 46. & triplici seq.

56 Secunda conclusio, si alter tantum dubius sit, petatque à non dubitante ante pramissum debitum examen, potest coniux non dubitans conscius dubij alterius, negare debitum: quia dubitans non habet ius ad petendum: potest etiam reddere. Quia cum ipse sit in possessione pacifica, nec dubitet de matrimonij valore, nec teneatur credere alteri asserenti, ut dixi nu. 52. nedum dubitanti, potest utri plenè sua possessione, petendo, & reddendo: ut dixi eodem nu. 52.

57 Ad primum argumentum ex propositis, nu. 54. dico, esse meliorem conditionem possidentis in eo dubio, ne vxore spoliatur, nò tamen ut habeat ius usus matrimonij, donec impendatur debita diligentia ad veritatem assequendam.

Ad secundum nego consequentiam, quia vouens non amisit ius iustitiae ad petendum, & possessionem, sed tantum deliquit petendo, contra religionem: dubitans autem caret iure petendi, & possessionis suffragio, donec diligentiam impendat.

DISPUTATIO XLII.

Utrum cum alter, aut uterque coniux contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti, licitum sit petere, & reddere?

SUMMARY.

Refertur opinio dicens quando alter mala fide contraxit, nec posse petere, nec reddere, & matrimonium esse dirimendum, n. 1.

Coniux mala fidei non potest petere, at tenetur alteri bona fidei petenti, reddere, nu. 2.

Quid, si hic mala fidei petat, an teneatur alter bona fidei reddere? nu. 3.

An hic possessor bona fidei possit petere, & reddere? nu. 4.

An illud matrimonium sit dirimendum? nu. 5. Et soluntur argumenta, nu. 6.

Quid, si uterque mala fide contraxit? refertur quedam opinio, nu. 7. & verior, nu. 8.

Quid, si postea rationes probabiles sint suadentes validum fuisse matrimonium? nu. 9.

1 Duplicem casum continet disputatio: prior est, quando alter solus coniux dubia fide contraxit: postea

rior, quando uterque. Circa primum casum, quidam aiunt hunc dubitantem nò posse petere, nec reddere, quando mala fide contraxit. Quia possessio mala fide incerta non suffragatur, ut probavi disputatione precedenti, nu. 24. & ita claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem, ergo nec ipse, nec alter possessor bonae fidei potest petere, & ita si possidens bona fide petat, cum non postulet sibi debitum, nequit alter reddere.

Secundò, quia si dubium sit de morte prioris coniugis, eius possessio praeualet, ergo non potest reddi debitum huic posteriori coniugi. Sic videtur tenere Sylu. matrimonium 8. q. 13. dicto 2. ubi ait faminam contrahentem, dubiam de morte viri, esse adulteram, sentit ergo peccare reddendo: alias non esset adultera, & tenent expressè Sotus 4. d. 17. q. 1. art. 3. vers. alia verò, & dist. 37. questione vnica, art. 5. ad finem, vers. dum verò coniugatus: Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1057. & 1. p. c. 81. Vega lib. 3. Summa casu 155.

Dicunt secundò Sotus eo. vers. alia verò, Ludouicus Lopez, eod. c. 39. & Vega eod. casu 155. & Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 20. fol. 1314. regul. 2. eas nuptias esse irritandas.

2 Sit tamen prima conclusio, coniux, qui tali dubio contraxit, nullo pacto petere potest, tenetur tamen reddere alteri bona fide possidenti. Probat, utraque pars, ex c. Dominus, de secund. nupt. ubi expressè est sermo de coniuge, qui nondum de prioris obitu certus contraxit, & definitur ibi non posse petere, ait teneri reddere, ibi: *Sanè super matrimonio, quod quidam ex vobis contraxerunt, nondum habita obitui coniugis certitudine: respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare presumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit coniux: si verò aliquis hoc non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei quae sibi nupsit, debitum non denegat postulant, quod a se tamen nouerit nullatenus exigendum.*

Secundo, quia cum alter bona fide possideat, non debet iure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat matrimonium fuisse nullum. Sicut constat in praescriptione, in qua mala fides prioris possessoris, non nocet bona fide possidenti. Sic tenet Gl. 34. q. 1. in Summa, verb. utraque questio, Innocen. d. c. Dominus, n. vnico, Io. Andreas, ibi, super versiculo amodo, Anchar. nu. 5. in fine, versiculo sexto nota, Abb. nu. 4. Alexander de Neuo, nu. 5. Praeposit. nu. 2. Rosella verb. impedimentum, impedimento 12. nu. 1. Syluester matrimonium 4. quest. 9. dicto 3. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 10. quest. 1. num. 2. Armilla, verb. matrimonium, num. 45. Nauar. Summa Hispana, c. 22. num. 77. Franciscus Pauinus tract. de visitatione, q. 8. p. 2. n. 59. & ex Theologis, Veracruz, 3. p. Speculi, art. 18. conclus. 6. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 183. col. 2. Corrollario 2. & col. 1. fol. 185. ante §. sed certè hæc opinio: Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 4. fol. 595. & dub. 6. Solon. 2. 2. q. 61. tract. de dominio, q. 5. art. 6. ratione vlt. finalis conclusionis, fol. 594. Palacios 4. d. 27. disputatione 3. fol. 601. Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrim. c. 55. fol. 1172. Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 6. nu. 5. & nu. 7. in Commento litera S, Bartholomæus à Ledesma, dub. 20. de matrim. conclus. 1.

3 Utrum autem si mala fide contrahens petat, teneatur alter reddere? Affirmant quidam teneri: sicut tenetur coniux reddere alteri contra votum petenti. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 5. in Commento litera T, & refert Victoriam, & Canum: idem Bart. à Ledesma de matrim. dub. 20. concl. 1.

Sed hoc minus verum est: quia teneri reddere alterum, dubitanti, oritur ex possessione petentis, & iure iustitiae ad exigendum, ut probavi disputatione praeced. num. 45. sed hic utrumque deest, possessio enim dubia fide incerta, nihil prorsus suffragatur: ut probavi eadem disputatione, num. 24. & ita nullum ius exigendi concedit: quod non obicitur denotatur in illis verbis, d. cap. Dominus,

Debitum à se nouerit nullatenus exigendum. Nec est simile de viro contra votum petenti, habet enim possessionem, & ius iustitiæ ad exigendum, & tantum reus est religionis voti, petendo, vt qui petit rem suam ad ea abutendum.

- 4 Potest tamen, qui bona fide contraxit, dum non dubitat de matrimonio, reddere, & petere: quia cum bona fide pacificus possessor sit, potest vti plenè matrimonio, licet reddere non teneatur. Si autem dubius sit, non poterit reddere, nec petere ante adhibitam diligentiam. Non petere, quia non potest vti re, quam dubitat esse suam. Non reddere: quia alter nō habet ius iustitiæ ad petendum, nec possessionem. Adhibita autem diligentia, & manente eodem dubio, potest petere, & reddere: quia iam est licitus sibi vsus: vt in simili dixi, disput. precedenti, nu. 55.

- 5 Secunda conclusio, secundum assertum Soti, & sequacium, quod retuli, nu. 1, nempe eas nuptias dubia fide contractas, esse irritandas, non est verum. Quia c. Dominus, de secund. nupt. expressè dicitur hunc dubitantem teneri reddere, quod est actus matrimonij, ergo id matrimonium non est irritandum. Item, quia ibi, & c. in presentia, de spons. definitur non licere ad alias nuptias transire, donec constet de priorum dissolutione, ergo dum dubium est, an hoc matrimonium sit validum, non est dissoluedum. Tandem, qui bona fide contraxit, iustam habet possessionem, ergo in dubio non est ea spoliandus.

- 6 Ad primum argumentum dic, in hoc claudicare tantum quod dubitans nequit petere, cum ei possessio malæ fidei non suffragetur: at cum alter bona fide possideat, potest petere, & reddere, & ipsi tenetur alter reddere.

Ad secundum negatur antecedens, quia eius possessio est dubia, sicut & vitæ, possessio verò alterius, qui bona fide contraxit, est certa, & ita hæc præualeat.

- 7 Circa secundū casum, quando scilicet vterque mala fide contraxit, dubitans de impedimento, Sylu. matrimonium 4. q. 9. dicto 3. videtur sentire teneri reddere: dicit enim contrahentem dubia fide, teneri reddere, maximè si alter coniux ignoret; vnde idem videtur sentire, si ambo habeant malam fidem. Et tenet expressè Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 20. conclus. 1. assertans neutrum posse petere, teneri tamen reddere.

- 8 At certissimum est neutrum posse petere, nec reddere, quia neutri suffragatur possessio mala fide incepta, & latius probaui, n. 3. Et ita docent Veracruz, 3. p. Speculi, art. 13. in fine, Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 3. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11, num. 5, in fine, & c. 15. num. 13, & lib. 12. c. 6, num. 5.

- 9 Addit Henriquez eod. c. 11, nu. 5. in fine, hos non posse reddere, nisi causa subit, vt id dubium practicè deponat, & probabilius esse, valere matrimonium, reputent. At credo satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint, ad persuadendum matrimonium valere, vt efficiant probabilem opinionem, quamuis probabilius sit matrimonium non tenere: quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxta veriore opinionem: quare hac opinione probabili valoris matrimonij existente, potest vterque petere, & reddere.

DISPUTATIO XLIII.

Verum quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, vtest seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti, quia dubitat de seruitute alterius, possit, teneaturque reddere, etiam Ecclesia id præcipiente?

S V M M A R I V M.

Quando vult reddere animo ratificandi matrimonium, potest, & quid post Tridentinum? num. 1.

Quando non vult ratificare, refertur opinio negans teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, numero 2.

Quid si sit causa levis dubitandi? num. 3. Et an in illo dubio possit reddere? refertur opinio negans, num. 4.

Sententia affirmans teneri reddere Ecclesia præcipiente, refertur, num. 5.

An secuso Ecclesia præcepto, liceat mota, liceat reddere: vel sit reddend. obligatio? referuntur dua sententia, num. 6. & 7. & sententia Auctoris, num. 8.

Soluntur argumenta, & expl. citur c. 2. de coniugio seruo. n. 9.

- 1 **N**emo dubitat licere huic dubitanti, petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium inualidū: quia potest denuò contrahere, & ratum habere illud.

Quod intellige post Tridentinum sess. 24. cap. 1. de matrim. si impedimentum seruitutis occultum sit: posset enim tunc absque paracho, & testibus conualescere, vt dixi hoc 2. lib. disput. 37. nu. 6. si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita vt in foro externo probari posset, nihil conferret animo ratificandi accedere: cum oporteat, vt validum efficiatur illud matrimonium, coram patcho, & testibus celebrari.

Consistit igitur difficultas, qñ deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest eo ratificari.

- 2 Duplex est sententia, prima ait non teneri hunc reddere, quamuis Ecclesia præcipiat. Ducitur, quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali, & ita si potest accedere, debet esse animo maritali, ne aliàs fornicetur, ad hoc aut non tenetur, pararet, n. sibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrimonium cū ancilla initū, atque in eo perseuerare cogeretur; quod damnum subire non tenetur, vt in eo dubio tucatur alterius coniugis possessionem: nā in materia iustitiæ, cum est par vtriusque causa, non tenetur aliquis cū proprio damno, alterius damnum vitare. Vnde non est simile, quando dubitatur de valore matrimonij propter alia impedimenta: cum, n. propria autoritate auferri nequeant, nullū sibi præiudicium parat reddens debitum, & tenetur reddere, vt tucatur alterum in sua possessione. Et confirmatur, quia sibi præiudicaret, si dubitans accedat, videtur definiri, c. 2. de coniugio seruo. vbi habetur cum, qui postquam audiuit uxorem esse ancillam, carnaliter cognouit, compellendum esse eam retinere. Hanc tenet ex Theologis D. Tho. 4. d. 36. in fine, in expositione literæ, Richard. ibi, art. 2. q. 1. Paludan. ibi, q. 1. art. 1. conclus. 3. nu. 9. Supplementum Gabriel. ead. d. c. 1, art. 3. dub. 1. Adrianus 4. de restitutione, q. de præscriptione, 9. instabis fortasse, in parvis voluminibus fol. 163. co. 1. Metina, C. de restit. q. 12. ad finem, in solutione ad 1. & q. 17. 6. corollariè sequitur, non esse indistinctè verum: additq. idem dicendum esse, licet adhibita diligentia nō possit vincere dubium. Sotus de Secreto, membro 3. q. 2. post primam conclusionem, versiculo respondetur quod prælat. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 20. conclus. 1. in fine, Barnabas de Rosalibus, quæ refert, & sequitur Henriquez, lib. 11. de matrim. c. 10. nu. 5. & c. 11. n. 14. & lib. 12. c. 6. nu. 7. Vega lib. 2. summa, casu 401. Et ex Iurisperitis, Innocent. cap. 2. de coniug. seruo. in initio, & ibi Tancredus, Vincentius, Philippus, Goffredus, quos refert Alex. de Neuo, ibi, num. 11. Eandem tenent Abb. ibi, nu. 6. Præpos. n. 10. vers. venio ad secundam partem. Glossæ, Rosella, verb. impedimentum, impedimento 3. num. 6. & 7. in fine, Ang. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 8. & 9. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 1. o. 11. nu. 12. Nauar. cap. si quis autem, de peniten. d. 7. rum. 84. Gregor. Lopez, l. 4. tit. 5. par. 4. verb. de partit, Couarr. dicens communem 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 2. in fine.

- 3 Obseruandum est primò, Gregorium Lopez, proximè citatum sic distinguere, si ipse coniux litem intentet de vxoris seruitute, nullo modo teneatur reddere, etiam iudice præcipiente: si verò de mines ancillæ mouere: item, tunc si causa dubitandi levis sit, debet Ecclesiæ obedire, nec sibi parat præiudicium: secus si causa sit probal i'is

Cete-

Ceterum alij Doctores tam primæ, quàm secundæ sententiæ indistinctè, & optimè aiunt, quando causa levis est, & potius scrupulus, eam rejiciendam esse, & posse petere, & reddere: ut docetur c. inquisitioni, de sentent. excomm.

- 4 Secundò obseruandum est, quamuis Doctores allegati, tantum explicent non teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, at ex eorum ratione expressè constat, sentire non licere etiam reddere, nisi affectu vxorio, animo ratificandi matrimonium: cum enim putent non aliter, quam affectu vxorio, aut fornicario posse accedere, & dubitans non accedat eo affectu vxorio, restat ut solum accedat secundum eos affectu fornicario, & ita peccet accedens.

- 5 Secunda sententia ait, teneri in eo dubio reddere debitum. Probat, quia si potest licitè, & absque suo dāno reddere, omnes concedent teneri, iuxta c. dominus, de secun. nupt. & c. inquisitioni, de sentent. excomm. cum aliter coniux in possessione sit, & in hoc dubio eius conditio melior sit: sed potest licitè, & absque vllō damno reddere, ergo tenetur. Probat minor, quod possit licitè: quoniam pōt reddere, nec animo fornicario, nec maritali, ut denuò velit reuoluidare illud matrimonium: sed animo maritali, ut conseruet alterum coniugem in sua possessione, & reddat ei debitum, cum existimare debeat alterum in hoc dubio, bona fide possidere, & sic non esse priuatum iure petendi: sicut qui dubitaret post matrimonium contractum, de impedimento consanguinitatis, posset, & teneretur reddere debitum, nec accedere animo fornicario, nec animo maritali nouo, quasi volens ratificare prius matrimonium, sed ex priori consensu maritali bona fide præstito, ut alterum in sua possessione conseruet.

Et cōfirmatur, quia si leue sit dubium de seruitutis impedimento, fatentur Doctores oppositi teneri reddere, nec sibi præiudicare, ergo necessariò tenentur mediū constituere inter accessum animo fornicario, & animo maritali ratificandi prius matrimoniū, aliās nec hic casus, nec præcedens de consanguinitatis impedimento, posset excusari.

Probat, autem sibi non præiudicare, quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimoniū, isque licitus, non potest præsumi eo accessu ratificatum esse matrimonium. Hanc sententiam sustinent ex Iurisperitis, Glossa, cap. cum rei, 29. q. 2. verbo, remouisse, & c. 2. de coniugio seruorum, verbo, audiuit, & ibi Hostien. super eodem verbo. Ioan. And. ibi, in fine, Ant. num. 6. Anchar. nu. 6. Henricus, nu. 10. 11. & 12. Alex. de Neuo, nu. 11. Supplementum Pisana, verbo, impedimentum, impedimento 3. in fi. Syluest. matrimonium 8. q. 3. dicto 2. 4. & 5. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. num. 14. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. Adrianus 4. de sponsal. dubio 13. versic. præterea tertio, in paruis voluminibus, fol. 422. col. 2. Ledesma 2. p. 4. q. 54. artic. 4. fol. 473. col. 2. & 3. Corduba lib. 3. questionarij, q. 8. fol. 183. col. 1. §. ex supradictis sequuntur, Palacios 4. d. 30. disput. 1. fol. 671. col. 2. §. sed queritis, & d. 36. disput. 1. fol. 799. col. 1. §. per hæc, & fol. 798. col. 3. versic. at verò, Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. artic. 1. dubio 2. ad vltimum primæ sententiæ.

- 6 Est tamen dissensio inter authores huius secundæ sententiæ, an teneatur hic reddere debitum, quāuis Ecclesiæ præceptum non constringat illum. Nam vtraque Glossa, Hostien. Ioan. And. Ant. Anchar. Henricus, Alexan. de Neuo, Adriañ. Palacios, allegati pro secunda sententia, num. præcedenti, dicunt sibi præiudicare, si ipontè, nec eo præcepto cōpulsus reddat: & consequenter sentient non teneri reddere, ut vitet illud dānum. Credo tñ hos Doctores sentire, minimè peccare reddendo absque illo præcepto, cum possit coniux accedens velle periculo illius damni se exponere. Item, quia si absque iudicis præcepto esset peccatum accessus, iudicis præceptum similiter dubitantis de seruitute, cum lis tunc agitur, non excusaret à culpa, cum accessus ad non suam sit ex intrinsecè malis. Item, quia alter coniux est in possessione, & ita ius habet petendi, & alter solum eximi potest ne reddat, ratione dāni sibi imminentis, ergo si velit periculum illius damni, quod licitè eligere

Sancti de Matrim. Tom. I.

potest subire reddendo, ut tueatur alterum in sua possessione, immunis erit à culpa: & ita non peccare reddendo absque Ecclesiæ præcepto, tenent Ledesma, & Corduba, num. præcedenti pro secunda sententia allegati.

Alij verò ex Doctores eiusdem secundæ sententiæ docent, non tantum posse, sed etiam teneri reddere debitum, licet lis mota non sit, nec iudicis præceptum accesserit: nec in hoc præiudicare. Probat, quia ante iudicis præceptum est alter cōiux in sua possessione, & ita ex natura rei potest exigere debitū, & alter tenetur reddere, iuxta capit. inquisitioni, de sentent. excomm. & cum possit reddere, non animo denuò contrahendi, sed implendi id, ad quod tenetur, cur debet præsumi animo maritali denuò contrahendi, accedere, vellet. sibi præiudicare? Huius sententiæ sunt apertè Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. & D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 2. licet enim videatur ibi loqui cogente præcepto, at postea Palud. art. 3. n. 16. & D. Anton. eod. §. 2. explicant hoc præceptum reddendi hoc dubio, haberi cap. inquisitioni, de sentent. excomm. & ita cōsunt secluso iudicis præcepto, teneri. Et idem Palud. eod. art. 2. nu. 15. dicit nihil referre, siue questio moueatur, siue non, & tādē nu. 16. & D. Anton. eod. §. 2. aiunt, posse dici etiam secluso præcepto dicti c. inquisitioni, teneri reddere. Eiusdem sententiæ videtur Syluest. matrimonium 8. q. 8. dicto 2. absolutè enim dicit teneri reddere: & clarè loquitur ante Ecclesiæ præceptum: quia postea dicto 4. & 5. tractat, quando mota est lis.

Sit conclusio, quamuis prima sententia probabilis sit, at multò probabilior est secunda, nempe cōiugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam iudice nō præcipiente, nec sibi præiudicium inferre. Et addo, iuxta sententiam, quam tradidi hoc 2. lib. disput. 41. nu. 47. si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubiū, posse vtendo sua possessione, etiā petere, nec in hoc sibi parare præiudicium, quin possit seruitute detecta, ab illo matrimonio recedere, cum inuolidum fuerit, nec illa copula ratificatū. Posset tamen coniux tutissimè amplecti priorem sententiā probabilem, & nolle reddere, et mandante iudice: quia forte iudex erit primæ sententiæ, & coget postea cū ea manere.

Ad primum argumentum prioris sententiæ, constat ex dictis nu. 5.

Ad cap. 2. de coniugio seruorum, dic intelligi quando coniux adiit seruitutem à fide dignis, ita ut non dubium, sed opinionem concipiat: & ita Gl. ibi, verbo, audiuit, ait: *supple, & credidit.*

DISPUTATIO XLIV.

Verum si coniux, qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio asserens neutrum posse, nu. 1.

Hic non potest petere, etiam adhibita sufficienti diligentia, n. 2. Teneri reddere, dum nō ita certus est nullitatis, ut parum dubij super sit, nu. 3.

Quid si habeat opinionem tam nullitatis, quàm valoris matrimonij? nu. 4.

Soluntur argumenta, nu. 5.

- 1 **V**idetur in hoc euentu non licere petere, nec reddere: quia huic non suffragatur possessio, ut dixi hoc 2. lib. disp. 41. nu. 30. quia solum in causa pari præualet cōditio possidentis, reg. in pari, de reg. iur. in 6. hic aut non est par causa, cū habeat assensum opinatiuū nō esse matrimonium.

Et confirmatur, quia dum aliquis opinatur rem, quam bona fide cepit possidere, alienam esse, non potest retinere, ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest vti possessione.

Secundò hic assentitur hanc non esse suam, ergo assen-

fitur dum accedit ad illam, se fornicari: quia fornicatio est accessus ad eam, quam aliquis credit non esse suam. Huius sententiae videntur clarè D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 9. vers. secundo nota, Syluest. matrimonium 4. q. 9. dicto 3. Manuel 1. to. summae, 2. editione, c. 243. nu. 6. vbi dicunt credentem probabiliter non esse matrimonium, non posse petere, nec reddere: eiusdem videtur Sotus 4. dist. 27. quaest. 1. art. 3. vers. tunc ergo, vbi ait habentem causam assentiendi non esse matrimonium, non posse exercere officium coniugale. Eiusdem videtur Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 32. vbi ait, si validè verisimilis, & probabilis ratio esset, quare dubium iniecit coniugi, non posse petere, nec reddere.

2 Prima conclusio sit, coniux probabiliter opinans nullum esse matrimonium, non pòt petere. Constat, quia dum dubitat, id probauimus disp. 41. nu. 45. nedum qñ opinatur. Imò licet dixerimus ibi, nu. 47. dubitatem post adhibitam diligentiam posse petere: contrarium dicendum est de hoc opinante: Quia dubitanti suffragatur possessio, non aut (vt probaui ead. disp. n. 30.) fauet haberi assensum opinatiui.

3 Secunda conclusio, tenetur tamen reddere non obstante ea opinione nullitatis matrimonij, donec ita certus sit, vt parum dubij remaneat. Probatur ex D. Augustino lib. de fide, & operibus, & refertur cap. si virgo, 34. q. 2. ibi, *si virgo nupserit nesciens viro alieno, si semper nesciat nunquam e. hoc adultera erit: si autem sciat, iam ex hoc adultera esse incipit.* vbi pòdero non dixisse si opinatur, sed si sciat. Quem textum explicans Syluest. praescriptio, 1. q. 3. dicto 3. ait, sumi illic scientiam pro certitudine.

Secundò probatur ex c. inquisitioni, de sent. excóm. ibi, *si habeat conscientiam ex credulitate probabilis, & discreta, quamuis non euidenti, & manifesta, reddere debet.* vbi pondero ea verba, *non euidenti, & manifesta*, quasi dicat, quando non fuerit firma, & manifesta credulitas, reddat.

Tertiò, quia vt possim alium sua possessione spoliare, oportet me certum esse re non esse suam, & ita vniuersi Doctores, vt licita sit cõpensatio, petunt certitudinem in vtente illa.

Et confirmatur, quia licet huic opinanti non suffragatur sua possessio, vt ea petendo vtatur, cum tamen alter bona fide possideat, iuuabitur vtrique possessione illa, vt exigere possit, & teneatur ei alter reddere. Hanc tenet D. Th. 4. d. 41. quaestione vnica, art. 5. quaestiuicula 1. ad 3. his verbis, *aut habet certam scientiam de impedimento matrimonij, aut opinionem, si primo modo nec exigere, nec reddere debet, si secundo, debet reddere, sed non exigere:* & idem D. Tho. 4. d. 38. in fine, in expositione literæ, & D. Bonau. ead. d. in princ. in expositione literæ, ad finem, explicat res quando non liceat petere, nec reddere, dicunt tunc contingere, quando adest causa certitudinem nullitatis matrimonij, efficiens. Tenent etiam clarè Palud. 4. d. 36. q. 2. art. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 2. 6. 2. Ang. matrimonium 3. impedimento 4. num. 8. vbi explicites, quando non liceat reddere, inquirunt, *quando habet scientiam, id est firmam impedimenti credulitatem:* idem tenet Rosella verbo, impedimentum, impedimento 1. nu. 17, & impedimento 12. nu. 1. & Sylu. matrimonium 4. q. 13. dicto 2. cum enim dixisset, probabiliter credentem non posse petere, nec reddere, refert supplemētum asserere, pòt tamen reddere: & subdit hæc, *hoc non est contra meo dem eam dico, sed tunc quando probabiliter credit, firmiter hoc tenendo, non potest reddere:* & matrimonium 8. q. 3. dicto 1. ad finem explicat dictum cap. inquisitioni, dum dicit dubitatem teneri reddere, vt intelligatur, quando causa probabilis non ducit ultra terminos dubij, ita vt coniux credat, sed non firmiter, sed quasi titubans: & matrimonium 6. q. 8. vbi dicit, tunc nec posse petere, nec reddere, quando constanter credit, adest impedimentum. Idem Conradus tract. de contractibus, q. vltima, conc. 3. vbi hæc ait, *si alter ita pñ probabilè impedimenti credulitatem habere, nec tamen sit omni modo certus, tenetur reddere.* Idem Sotus lib. 5. de iust. c. 5. art. 10. ad finem, post hæc autem, & Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 14. fol. 231. col. 2. vbi hæc dicunt, *non pòt vxor dubia spoliare virum iure suo, quoniam que certa sit.* Idem Nauar. summae, c. 22. nu. 81.

quãuis enim nu. 77. videatur oppositum sentire, illis verbis, *si probablemè creio, que esse non est matrimonio ne pòde peder, ne pagar:* at nu. 81. se explicat de firma credulitate, ibi, *no est ab a obligada a creer lo, ni a dudar, però si a lazar diligencia y hallando ser verdad sin duda, no pòde peder, ni pagar el debito.* Idem docent Corduba lib. 3. questionarij, q. 5. propositione 2. in fine, & conuerso autem, & q. 8. fol. 183. col. 1. §. ex supradictis sequuntur, & §. adducunt pro se, & §. tertio corollarie sequitur, & sumit 3. q. 45. puncto 3. fol. 118. Ledesma 2. p. 4. q. 54. art. 4. fol. 473. col. 3. licet enim prius videatur tenere, non posse petere, nec reddere habentem opinionem nullitatis matrimonij: at se explicat, quando est vehemens opinio, & leuis probabilitas, seu formido de opposito: Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 6. nu. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dubio 2. in solutione ad tertium primè sententia, fol. 146. Manuel 1. to. summae, 2. editione, cap. 243. nu. 4.

Addit tamen Henriquez eod. c. 6. num. 7. licet dubium declinet, vt probabilius videatur coniugi subesse impedimentum, debere reddere, dum certus non est per assensum opinatiuum probabiliorum. Sed credo non sufficere vt opinetur probabilius esse non valere matrimonium, nisi ita firmiter, & vehementer credat, vt parum dubij super sit, vt ceteri Doctores dicunt, & ita Petrus de Ledesma proximè citatus dicit, teneri reddere, licet verisimilius sit non esse matrimonium, & vide nu. sequenti, in fine, qualiter intelligatur hæc sequentia.

4 Tertia conclusio, si coniux habet probabilem assensum impedimenti, habet etiam probabilem opinionem vitæ prioris viri, & similiter probabilem assensum mortis, & ita valere matrimonium, potest reddere, & petere delictum. Quia licitum est amplecti opinionem probabilem valoris matrimonij. Sic Ledesma 2. p. 4. q. 34. art. 1. fol. 473. col. 1. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 1. ad fin. in absolutione ad vlt. Et addo idè esse, quãuis probabilius crederet non valere matrimonium: si enim probabilem opinionem valoris habeat, pòt petere, & reddere, vt dixi disput. 42. n. 9. vnde dū dixi nu. precedenti habentem opinionem nullitatis matrimonij, teneri reddere, non tñ posse petere: intelligendum est, qñ non habet assensum opinatiuum vtriusque partis, sed solum nullitatis matrimonij, cū dubio & formidine valoris.

Ad primum argumentum ex propositis, nu. 1. negatur consequentia, non enim teneri reddere, prouenit ex possessione, quam coniux opinans habet, sed ex alterius possessione, qua ipsum spoliare nequit, propter suam opinionem, donec certus sit. Ad confirmationem, negatur consequentia, quia in restitutione rei illius alienæ, non est alicuius legitima possessio, in cuius damnum illa restitutio cedat: at in negatione debiti, est legitima possessio alterius coniugis.

Ad secundum negatur consequentia, fornicatio enim est accessus ad eam, quam constat non esse suam, at huic non constat, sed cum formidine opinatur: quare licet speculatiue opinetur non esse suam, at practice opinatur posse accedere ad eam reddendo, ne spoliaret eam sua possessione.

DISPUTATIO XLV.

Quando coniux meritò possit esse certus de matrimonij nullitate, & quando probabiliter dubitare?

SUMMARIUM.

Quot sint quaestiones agitande? nu. 1.

An credatur, in vtroque foro coniugi d'centi se fidele consensisse? nu. 2. & ibi, cur credatur alicui in foro consc. entia pro se, & contra se, non autem in foro externo?

An credatur vt teneatur aliter à matrimonio al si nere, & quid si iurat? nu. 3.

Sic est moralis certitudo, vt possit aliud irritum matrimonium, nu. 4.

Inde et arbitrio relinquuntur, quæ sint coniecturae, nu. 5. & ibi, quid

quid si statim reclamet, & iuret. Et quid si incontinenti reuocet consensum, & quando sit incontinenti, num. 6.

Quid si coniux se statim retrahat, transeat ad religionem; ordines, vel aliud matrimonium, vel totis viribus resistat, nu. 7.

Quid, si vir sit longe dispar, nec statim se retrahat, sed transeat ad aliud matrimonium, religionem, aut ordines, nu. 8.

Et quid, si non sit dispar, iuret tamen, & transeat ad predicta, num. 9.

Apud Indos an sit sufficiens coniectura, d. cere alterum se fidei consensisse, num. 10.

Improbatur opinio asserens sufficere solam viri confessionem fidei consensui, num. 11.

Quid, si puella dicat se fidei consensisse metu parentis, nu. 12.

An sit necessaria iudicis auctoritas ad ineundū aliud matrimonium, existentibus his coniecturis fidei consensui, nu. 13.

An credatur viro iuranti, quando coniectura prioris consensui sunt vehementes, vel si neget consensum, & verba matrimonij, nu. 14. & quid si uterque neget consensum, nu. 15.

Quando propter hanc confessionem fidei consensui, non liceat alteri, aut consenti petere, aut reddere remissionem, nu. 16.

Post quem inuenies alia summaria,

Cum in disputationibus precedentibus traditum sit, leue dubium valoris matrimonij, deponendum esse, graue, & probabile impedire solam debiti petitionem, certitudinemque eius nullitatis, impedire prorsus vltimū: superest hac, & sequenti disputatione tractare, quando merito coniux certus, quando autem dubius esse possit. Sunt autem in hac disputatione, quatuor quaestiones agitandae.

Prima, quando credatur coniugi asserenti fictum consensum.

Secunda, quando protestatio praemissa matrimonio, ficti consensus praestandi, id probet.

Tertia, an dicentis adfuisse impedimentū, testimoniū, si fide dignū sufficiat ut coniux credat, vel dubitet, & absteat?

Quarta, qualis probatio impedimenti dirimentis, sufficiat ad matrimonium dissoluendum?

Questio prima, quando teneatur coniux credere prius matrimonium irritum esse, ob dictum alterius asserentis se fidei consensisse, ut ita possit aliud inire matrimonium? Sit prima conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu sui ipsius: in foro conscientiae credetur ei, secus in foro externo, nisi probet. Et ratio est, quia in foro conscientiae tantum agitur de salute spirituali alicuius, & de componenda cum Deo conscientia: in foro autem externo, de administranda iustitia alicuius suum petenti: & inde est, ut in illo stetur confessioni, pro se, vel contra se, in hoc autem allegatis & probatis: facile enim iustitia euerteretur, si confessioni soli litigantium standum esset. Id quia verba externa, signa sunt affectuū cordis, teste Arist. 1. Periherm. c. 1. at signa speciei praesumptionis, & coniecturae indicant, his enim nominibus Tullius lib. 1. de inuentione, & Quintilianus lib. 5. Institutionis oratoriae, c. 9. signa appellant, sed in foro conscientiae locus non est praesumptioni, sed hae veritati cedit. Tandem, quia nemo ita salutis suae immemor praesumitur, ut quaerens Deo reconciliari in interno foro, falsum deponat: & ita fatentur omnes, & Cou. multos referens 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 9. & 2. p. c. 2. nu. 2. Menoch. de praesumpt. lib. 1. praesumpt. 77. nu. 16. & lib. 3. praesumpt. 1. nu. 29. & 37. cum sequentibus, & conf. 385. à num. 21. vol. 4.

Secunda conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu mulieris, ut ipsa teneatur, vel possit ei credere asserenti se fidei consensisse, ut sic, nequeat eo vti matrimonio, & alij nubere: non tenetur regulariter ei neganti se verè consensisse, fidem adhibere. Probat ex c. per tuas, de probation. ibi: Nimis indigne est iuxta legitimas sanctiones, ut qui quisque sua voce lucide protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare. Item, quia verisimilius est modò metiri, quàm in contractu principali. Sic docet Scotus 4. d. 30. q. 1. §. sed de facto, Richard. 4. d. 27. ar. 1. q. 4. & d. 29. ar. 1. q. 3. Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 1. conclus. 2. nu. 5. Adrian. 4. q. 2. de matrim. §. ad secundum, vers. forte petes, in paruis voluminib. fol. 394. Victoria summa, de matrim. nu. 248. Scotus 4. d. 27. q.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

1. art. 3. propositione 1. vers. quo ergo gradatim, Ledesma

2. p. 4. q. 47. art. 2. fol. 449. col. 2. Veracruz 3. p. Speculi, art. 13. conclus. 1. Palacios 4. ... 27. disj. ut. 1. fol. 566. Bartholomaeus à Ledesma de matrimonio, dub. 19. conclus. 1. & 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 39. §. ex predictis sequitur Manuel 1. tomo summa. 2. editione, c. 243. nu. 6. Et ex Iurisperitis, Turrecremata, 31. q. 2. in summa, n. 10. Rosella matrimonium 4. in initio, Ang. matrimonium 2. nu. 14. Syluest. matrimonium 4. q. 1. & 2. Nauar. summa, c. 22. nu. 82. Menoch. conf. 385. num. 20. vol. 4.

Quod verum est regulariter, etiam si iuret vir fictum illum consensum, nam nisi aliae circumstantiae concurrant, de quibus nu. 5. 9. & 14. dicemus, non est ei credendum. Sic Richard. ead. q. 3. Adrianus, Scetus, Nauar. Ledesma, Palacios, Barthol. à Ledesma, Manuel, ibidem.

Tertia conclusio, ea certitudo requiritur, & satis est, ut possit credere mulier, & aliud inire matrimonium, quae virum prudentem, certum moraliter redderet ficti consensus alterius. Quia certitudo metaphysica haberi nequit, cum ea, quae ab hominis corde pendent, soli Deo nota sint: ergo sufficit certitudo moralis: haec autem cum iure definita non sit, nulla certior regula praescribi potest, quam ut sit ea, quae virum prudentem attēctis circumstantijs occurrentibus, certū redderet. Sic Syluester matrimonium 4. c. 9. dicto 3. Nau. summa, c. 22. Hispana, nu. 77. Latina, n. 76. vers. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. u. 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 4. in fine, & conitatur ex omnibus Doctoribus citatis, Corollarijs sequentibus, quibus coniecturas enim probabiles prudentis arbitrio, concedunt facultatem alij nubendi.

Hinc primò inferitur, iudicis arbitrio committi, quae sufficiant coniecturae, certitudinemque moralem faciant: licet enim vir statim reclamet, ac iuret, se non consensisse, possunt esse ea indicia, ut iure optimo fides ei adhibenda non sit: ut si dignius matrimonium se offerat. Sic Syluest. matrimonium 4. q. 1. credetur tamen d. centi se non consensisse, quando testibus probat verisimilia signa ficti consensus, ut bene docet Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 2. conclus. 4. nu. 14.

Secundò inferitur, esse sufficientem coniecturam, si cum vir protulit verba consensus, incontinenti reuocat: potest enim praesumi, per errorem ea verba protulisse: sicut c. preterea, de testibus cogen. definitur testem se incontinēti retractantem, admittendū esse, praesumi prius testimonium ex errore promanasse. Sic Richardus. 4. distin. 29. art. 1. q. 3. Adrianus, quera retuli, nu. 3. Turrecremata, eodem nu. allegatus Veracruz 3. p. Speculi, art. 13. conclus. 2. & addit, vel factis ostendit se non consensisse, statim fugiendo. Et explicat statim, id est, non multo tempore transacto post matrimonium initum. Sed non puto in hoc casu sufficere, non multum temporis transactum esse, sed debet esse ita incontinenti, ut potius per errorem, & inaduertentiam, vel lapsum linguae videantur ea verba prolata: nisi alię circumstantiae concurrant, quae fictum consensum protulerint.

Tertiò inferitur, esse sufficientem coniecturam, ut possit vxor alij nubere, si vir statim se fidei consensisse aperiat, aliudque matrimonium ineat. Illa enim consensus ficti citissima manifestatio, & simul audere aliam vxorem ducere, videntur manifestare fictum consensum: non enim praesumendum est si verè consensisset, tam cito fore, ut pœniteret, ac tam immemorem suae salutis illum esse, ut auderet ad alias nuptias migrare. Sic Rosella matrimonium 4. nu. 3. Ang. matrimonium 2. n. 16. Syluest. matrimonium 4. q. 9. dicto 1. Nau. summa, c. 22. Hispana nu. 77. Latina, n. 76. vers. tertio, Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 19. conclus. 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 4. in fine.

Idem dicendum erit, si vir statim declaret fictum consensum, & transeat ad religionem: quia non praesumendum est eligendum statum adeo perfectum, seculoque renunciantem, tantum scelus admittere velle, ut fraudet vxorem debito matrimonio, aliudque irritum ipsa ineat, si consensus non fuerit fictus. Sic Rosella ibi, Syluester ead. quaest. 9. dicto 3. Nauar. Petrus de Ledesma ibi, ad-

O 3 duntque

duntque hi duo, & benè, idem esse viro ad ordines sacros promoti: quia pariter est status incompatibilis cum prioris matrimonio.

Idem asserunt Ang. ibi, & Syluest. eo dicto 3. si vir statim fictum consensum patefaciens, totis viribus recuset prius matrimonium, Sed melius ceteri dicunt, requiri ut transeat ad statum incompatibilem; & Rosella dicit aliàs non esse tutum dare facultatem feminae alij nubendi.

3. Quartò inferitur, esse similiter sufficiens indicium, si vir asserens se fictè consensisse, sit longè dispar, ita ut prudētis arbitrio vix credi possit, eum illam duxisse. Sic Rosella, Syluest. dicto 2. Angel. Nauar. Bartholom. à Ledesma, Petrus de Ledesma allegati, nu. precedenti, Victoria Summa, de matrim. num. 249. Sotus 4. dist. 27. quat. 1. art. 3. propositione 1. versic. quo ergo gradatim, Menoch. de presumptionib. lib. 3. presumptione 1. num. 35. & conf. 385. num. 20. vol. 4. & valdè fauent Couar. 4. decret. 2. p. cap. 2. nu. 4. & Palacios 4. dist. 28. disput. 1. fol. 628. col. 2. in fine, aiunt enim coniecturas probabiles ficti consensus ut possit mulier tutè alij nubere, tribuere, generis, diuitiarum, statusve conditionem valdè disparera.

Idem erit, si vir ad religionem trāseat. Sic Rosella, Sylu. dicto 3. & Nau. ibi, qui addit idē esse, si is vir ordine sacro initietur. Viro autē nō promoti ad aliū statū, nō est tutū feminae ad alias trāfire nuptias; cū passim exempla virorum, qui cæco amore capti, nuptias valdè impares celebrant, suppetant, sic Rosella, Sylu. Nauar. Barthol. à Ledes. ibid.

9. Quintò inferitur, esse non inueniatur ea disparitas, & post temporis interuallum fictus consensus detegatur à viro, si id iuramento confirmet, & ex vitæ eius qualitate, probabile sit eum non peierare, quia solitus est quotannis sacramenta recipere, bonorumque familiaritate uti, & simul aliam uxorem ducat, vel religionem profiteatur, vel (ut addit Nauar.) ordinem sacrum assumat, esse sufficiens indicium ficti consensus. Quia non est verisimile eum velle, in re tam graui, sibi, & uxori adeo perniciose mentiri. Sic Rosella, Syluest. dicto 3. Nauar. allegati, num. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 2. fol. 449. col. 2. §. sed quid faciendum. Immo latius loquitur Adrianus 4. de matrim. q. 2. §. ad secundum, vers. fortè, in parvis voluminibus, fol. 394. ait. n. & si post longum tempus vir patefaciat fictum consensum, si prius perditis erat moribus imbutus, & iam à cœpto eo trāfire destiterit, pœnitentiaque antea vitæ signa præbuerit, esse sufficiens signū ficti consensus. Sed credo magna debere esse huiusmodi signa, & talia ut vir prudens omninò acquiescat, & rarissimè hoc sufficere.

10. Apud Indos autem, ait Veracruz 3. p. Speculi, art. 3. conclus. 3. probabile esse attenta eorum conditione, & consuetudine facile consentiendū fictè, si alter dicat se fictè consensisse, aliudque matrimonium ineat, posse alterū fidem adhibere, & ad alias nuptias trāfire, si certò nō norit eum mentiri, sed coniecturas hēt, ut possit dubitare, an verum dicat: ut quia amore nimio, vel aliquali timore, vel modica deliberatione verba matrimonij protulit. Sed ego non auderem facile hanc licentiam illis concedere: sunt. n. barbari, & veluti rationis expertes, & sicut facile consentiunt fictè, sic facile inētiuntur, vnde oporteret eos esse probatè vitæ, uti diximus in precedenti, ut eis fides adhibeatur.

11. Ex his fit non esse credendū Tabienæ matrimonium 2. q. 7. nu. 8. vbi absolute dicit, posse coniugem credere alteri asserenti se fictè consensisse, & maxime si ad aliud transeat matrimonium; & ob hanc solam assertionem posse aliud matrimonium inire, Sed hoc nō est verū, nisi aliæ circumstantiæ dictæ cōcurrant. Illa. n. simplex assertio non induceret virū prudentē, ut in re tam graui plenam fidem adhibeat.

Sextò inferitur, si puella neget verum consensum se præstitisse, verisimilibus coniecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alij nubit, sufficientem esse coniecturam, ut possit vir aliam ducere. Sic Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 3. propositione 1. versic. quo ergo gradatim, Bartholomæus à Ledesma dubio 19. de matrim. conclus. 3. Et intelligo non de metu cadēti in virū cōstantem,

quia tunc frustra aliæ coniecturæ exigenterentur, cum matrimonium esset irritum, quamuis femina verè consensisset.

13. Rogabis autem, utrum concurrentibus dictis circumstantiis ficti consensus, licitum sit absque iudicis auctoritate, matrimonio priori si. reto, ad aliud transire? Dic hodie vix posse contingere casum, ut id liceat; ut benè dicit Manuel 1. tomo Summæ, 2. editione, cap. 243. nu. 6. quia cum debeant matrimonia coram parcho, & testibus celebrari, & parochus contrahentium nomina teneatur in libro ad id destinato scribere, scādalum sequetur, nisi prius matrimonium publica Ecclesiæ auctoritate irritum declaretur. At si prius matrimonium probari nequit, quia parochus, & testes obiere, nec liber, in quo nomina contrahentium scripta sunt, compareret, poterit tuto in loco longinquo, vbi scādalum non esset, cōcurrentibus prædictis ficti consensus circumstantiis, alter coniux aliud contrahere matrimonium: (ut benè Henriquez lib. 1. de matrim. c. 11. num. 4. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 19. in fine,) poteruntque etiam hodie prædictæ coniecturæ deseruire, ut ex eis iudex Ecclesiasticus, coram quo lis agitanda est, deprehendat fictum fuisse consensum.

14. Septimò inferitur, si coniecturæ prioris consensus sint vehementes, quia non est notabilis disparitas, nec tam verisimilis metus adfuit, & talibus verbis, & modò vir consentiat, ut arbitrio prudētis non possit vxor non credere, verè maritum consensisse, nec tenetur, nec potest credere, licet vir iuramento neget consensum, ut dixi num. 3. in fine. Sic Sotus, Bartholomæus à Ledesma, vbi eos retuli, nu. 12. Menoch. de presumptionibus, lib. 3. presumptione 1. num. 35. & conf. 385. num. 20. vol. 4.

Similiter, si alter non tantum neget verum consensum, sed etiam verba consensum exprimentia, alter coniux certus de verbis prolatis, non poterit aliud matrimonium inire: sicut enim alter mentitur negando verba, potest præsumi veritatem consensus negando eum mentiri. Sic Veracruz 3. parte Speculi, art. 13. conclus. 4. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 19. conclus. 1. in fine.

15. Vtrum autē dissensus in matrimonio probeatur vtriusque coniugis confessione, asserentis se fictè consensisse? Negat Palud. 4. d. 27. q. 24. art. 5. nu. 28. D. Anton. 3. p. tit. ca. 19. paulò post principium. Et potest probari, quia non satis est confessio impedimenti dirimētis, facta ab utroque coniuge, ad matrimonium dissoluendum. Sed meo iudicio longè dispar est ratio: quia cetera impedimenta possunt alia via probari, cum externa sint; dissensus autem, cum in corde lateat, non potest alia via probari, nisi per coniugum confessionem, licet coniecturæ aliæ possint adhiberi: & ideo admittatur facilius in hoc casu vtriusque coniugis cōfessio. Et ita Bal. l. fin. nu. 21. C. de hered. instit. affirmat dissensum in matrimonio probari vtriusque coniugis cōfessione: q. benè Greg. Lop. l. 5. verb. *la iglesia*, tit. 2. p. 4. dicit fortè procedere nisi collusionis præsumptio adesset.

16. Quando autem stante prædicta coniugis confessione ficti consensus, non liceat alteri, vel contenti, reddere, aut petere: dixi disput. 41. num. 52.

§ V M M A R I V M.

An protestatio qua alter coniux ante matrimonium protestatus est se per nulla verba consentire probeat dissensum: referuntur due opiniones, num. 17. & 18.

Probat, si fiat altero sciente, & consentiente: & item in omni contractu pendente ex duorum voluntate, num. 19.

An satis sit, si altero presente & tacite fiat protestatio, nu. 20. Quid si præmissa protestatione, altero scienti, & consentienti, sequatur copula, videatur ne à protestatione recessum, & præsumatur consensus in matrimonium: & quid post Tridentinum, num. 21.

An quando est iusta causa non intimandi protestationem, valeat non intimata, ut propter scādalum, vel metum, & qualis metus esse debeat? & quid, si à quodam tertio incutatur, num. 22.

Quid.

Quid, si sequatur copula, post protestationem clam ex iusta causa factam, nu. 23.

An quid hac conferant pro foro interno, & externo, an scilicet hac protestatio excuset fidei consentientem, ne verè consentire teneatur, num. 24. Post quem sunt alia summaria.

- 17 **Q**uestio secunda, an protestatio, qua alter cōiux protestatus est, ante matrimonium, se nolle per, quēcūque verba postea à se dicta, matrimonium contrahere, sit sufficiens dissensus indicium? Quidam affirmant. Sic Io. And. c. tua, de sponsal. nu. 13. Calder. conf. 1. de his quæ vi. Barb. conf. 60. nu. 8. ad fin. lib. 1. Ant. Gabriel. to. 2. communium, lib. 14. verbo, protestatio, f. 248. col. 2. in mea editione: additq. prodesse hanc protestationem altero ignorante factam: & ex Theologis, Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. artic. 4. in fi. Manuel 1. 10. summæ, 2. editione, c. 246. nu. 6.
- 18 Alij verò dicunt eam protestationem non prodesse, sed adhuc præsumi ab ea recessum esse, matrimonio postea inito. Sic Glos. c. tua, de sponsal. verb. mulierem, Gullielmus, quem refert, & sequitur D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 1. Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Nauar. summa, c. 22. Hispana, & Latina, nu. 78. & addit Hispana, licet post protestationem copula sequuta non sit.
- 19 Ceterum distinguendū est sic, si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, & consentiente, valet, & per eā recessum videtur à cōsensu sequenti, nec præsumetur matrimonium: si verò fiat altero ignorante, aut si sciuit, dissensit protestationi, nihil prodest, sed per sequentem vñ ab ea recessum. Probat prior pars, quia cū alter cōsensit, videtur cedere iuri suo, & nolle contrahere matrimonium: posterior verò pars probatur, quia matrimonium est contractus ex duorum voluntate pēdens, id aut generale est in omni contractu huiusmodi, ut protestatio alterius nihil iuuat, nisi altero sciente, & cōsentiente facta sit, l. ii. §. item si prædixit, cum Gl. ff. nautæ, caupon. c. Cumana, cum Gl. & c. in Genesi, de lect. & plenè notatur per Bart. & Ias. & Doctores, l. non solum, §. morte, ff. de noui operis nunciat. & per Io. Andr. regu. in generali, de reg. iur. in 6. Panorm. c. tua, de sponsal. nu. 9. Nauar. c. nullam 18. q. 2. nu. 14. quod est Cōmentarium 3. de regularibus, ergo talis protestatio fidei consensus, alteri non intimata, nihil prodest, 2. quia protestans faciendo actum cōtrarium protestationi, vñ ab ea recedere, & simpliciter cōsentire, l. cum in plures, §. locatōr horrei, ff. locati, & c. sollicitum, de appellationibus, & eleganter Ias. l. non solum, §. morte, nu. 14. & ibi Ant. Rubens, nu. 214. ff. de noui oper. nupciat. ego non prodest protestatio. Ita tenent Innoc. c. veniens, el 2. de spōsal. nu. vnico. Anto. c. tua, eod. tit. nu. 16. Anchar. nu. 8. Abb. nu. 9. Alex. de Neuo, nu. 15. Prapof. nu. 2. in fi. Fely. c. cum M. de constitut. nu. 78. & ibi Ripa, nu. 86. Brunellus de sponsal. concl. 10. nu. 11. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 3. Mascard. de probat. concl. 1248. nu. 12. vbi alios refert: Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glos. 1. nu. 66. Lancelotus Instit. iuris canon. lib. 2. tit. de nuptijs, verbo, iudicari. Et ex Theologis, Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. §. præterea, ut iuristis.
- 20 Et quāuis non cōstet apud auctores, an satis sit cōsensus tacitus, qñ scilicet altero præsentē, & tacite, sit protestatio, ut per eā videatur à futuro cōsensu recessum, vel exigatur expressus: ut notant multi, quos refert Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. nu. 3. & Nauar. c. nullam, 18. q. 2. nu. 14. ait in dubio non videri cōsensum, si protestatio alteri noceat. At in matrimonio bene docent Couar. ibi, & Matienzo, nu. præcedenti allegatus, requiri expressum, ne tñ sacramentum illusionē, & leuitate cōtrahentium tractetur. Nam & in ceteris actibus, ut protestatio valeat, expressum cōsensum desiderari, tradūt Bart. Alex. & communis, quos ibi refert Couar. Quare non est audiendus Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 163. dicens satis esse in matrimonio, altero præsentē, & tacente protestationem fieri.
- 21 Intellige tñ priorem partem, ut protestatio facta altero consentiente valeat: nisi postea copula sequuta sit, tunc n. vñ omninò à protestatione recessum, & præsumetur matri-

monium. Probat ex c. per tuas, de cōditio. appof. vbi cōtracto matrimonio sub conditione nondum impleta, & ita nondū existente perfectō cōsensu, recedi à cōditione dñ, & perfectū cōsensum effici, copula sequuta. Et c. insuper, qui matrimonium accusa. poss. allegabat mulier, testibus cōprobare nitens dissensum: & tñ non auditur, quia postea permisit copulā, per quā à dissensu vñ recessisse. Sic Glos. d. c. per tuas, verb. præsumendū, Innoc. c. veniens, el 2. nu. vnico, de sponsal. Anton. Anchar. Abb. Alex. de Neuo, Fely. Couar. Matienzo, Ludou. Lop. vbi nu. 19. allegati sunt: Sylu. alios referens, matrimonium 4. q. 11. Rosella matrimonium 4. nu. 11. Nauar. summa Latina, c. 22. nu. 78. Greg. Lop. l. 3. tit. 1. p. 4. verbo, con ella, Menoch. multos alios referens, de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 15. Et ratio huius præsumptionis est, ne inducatur turpitudine protestantis, & peccatum in ea copula: delicti. n. præsumptio omninò vitanda est, l. merito, ff. pro socio. Quāuis cōtrarium teneat Prapof. c. tua, de sponsal. nu. 2. dicens non ratificari per illā copulam. Cuius opinio quāuis iure cōi vera non esset: hodie tñ attento Tridentino sess. 24. de matrim. c. 1. verissima est: quia cum iam per illam copulā matrimonium ratificari nō possit, ut bene ait Matienzo ibidē: & ita evitari nō possit delictū illius copulæ fornicariæ, cessabit oñnò matrimonij præsumptio, ut in simili probavi lib. 1. disp. 26. nu. 12. Si tñ nullitas matrimonij illius, q̄ corā paracho, & testibus fuit celebratū, ita occulta fuit, ut in foro externo probari nō possit hēbit locū doctrina cōis, quia hodie pōt ratificari matrimonium illud, copula affectu maritali, sicut iure antiquo eadē cōualefcebat, ut p̄baui hoc 2. li. disp. 37. nu. 14.

22 Secundo intellige aliam partem, ut non valeat protestatio altero non consentiente præmissa, ut intelligatur qñ dolose facta fuit, id est citra iustā causam: secus si causa iusta adesset, ut si quis metu cogatur matrimonium inire, & clam protestetur se minimè cōsentire, valebit protestatio, nec ab ea videtur recessū, ut colligitur ex c. Lotharius, 31. q. 2. & ex c. 1. de his quæ vi. & docent ibi Gl. verbo, proposuit, Inno. ibi, nu. 3. Cardin. in fine, Abb. nu. 14. Host. c. tua, de sponsal. in fi. vbi Io. And. nu. 14. Anton. nu. 16. Card. in fine, Abb. nu. 9. Anchar. nu. 8. Henricus, nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 13. Prapof. nu. 2. Paul. cōf. 45. nu. 1. lib. 1. Ripa, c. cum M. nu. 115. de constit. vbi Fely. nu. 78. & seq. Gerardus singular. 81. Berous. conf. 25. n. 9. lib. 1. Syluest. matrim. 4. q. 11. Tabiena matrimonium 2. q. 7. nu. 8. Nauar. summa, c. 22. nu. 78. Mascard. de probat. concl. 1248. nu. 13. Lancelotus Instit. iuris canon. lib. 2. tit. de nuptijs, verbo, iudicari. Et ex Theologis, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. n. 4. in Cōmento litera Y, & constat ex decisione Dyni, l. qui in aliena, §. fin. ff. de acquir. hered. vbi dicit cautelam esse, ut rimens fore, ut cogatur per potentem ei vendere fundum, clam coram testibus protestetur dissensum: hęc enim protestatio efficit, ut venditio nulla sit: & quāuis ibi Bart. ad fin. reprehendat Dynum, eo quod cū venditio pendeat à duorum voluntate, debet protestatio notificari alteri. Bal. tamen, Ang. & Imo. ibi, defendunt Dynum: respondentq. id fallere, vbi iusta causa protestandi concurreret. Quod idem docet dicens esse receptam traditionem, Natta cōf. 451. nu. 22. lib. 2. Riminal. conf. 362. nu. 86. lib. 4. Socin. & Dec. quos refert, & sequitur Anton. Gabriel. to. 2. communium, in mea editione, lib. 14. verb. protestatio, fol. 248. col. 2. Anton. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 12. nu. 165.

Debet tamen metus hic esse cadens in virum cōstantem, aliās protestatio illa clancula nō iuuabit. Sic Innoc. c. 1. de his quæ vi, nu. 3. Card. in fine, Abb. nu. 14. & ita metū reuerentialem sufficientem non esse, ut iuuat protestatio, nisi minx, vel verbera accedant, quia aliter nō est cadens in virū cōstantē: docent Dec. c. causam matrimonij, nu. 21. de offic. deleg. Padilla multis alleg. l. interpositas, nu. 18. C. de trāsact. Salzedo sup regulā Bernardi Diaz § 32. ampliāt. 2.

Similiter erit causa iusta protestationis clandestinæ, vitatio scandali imminentis, ut tradunt Syluest. & Nauar. proximè citati.

Sed dices tradita de metu, vera esse, quando protestatio

mentum plenè probari, at fama ad summum semiplenè probat. Et hoc est sub iudice, vt dixi num. 27. Sic Mascardus, cum alijs ea. conc. ul. 1035. num. 21.

- 33 Secundo infertur, licet ad sponsalia dissoluenda satis sit confessio vtriusque sponsi, vt diximus lib. 1. disputat. 72. nu. 2. verum ad dissoluendum matrimonium minime sufficere, si vterque coniux nò stans pro matrimonio ad eil, petens id dissolui, fateatur impedimentum dirimens. Quia in causa matrimonij non statur litigantium confessioni, c. super eo, de eo, qui cognos. consanguin.

Item, quia cum non sit in eorū potestate matrimonium dissolvere, sicut est dirimere, sponsalia, non est eorum confessio circa matrimonij dissolutionem, standū, sicut statur in sponsalibus. Sic Hostiens. summa tit. de eo qui cogn. consanguin. num. 3. Abbas d. c. super eo. num. 5. in fine, & ibi Alex. de Neuo, nu. 13. Brunellus de spons. conclus. 29. in princ. Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. cons. 8. nu. 3. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. cent. 2. casu 103. nu. 8. Mascard. alios referens, de probation. concl. 1035. nu. 29. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 41. q. vnica art. 5. concl. 3. Veracruz 3. par. Speculi, art. 8.

Quod verum est, licet fama impedimenti cum tali confessione concurrat. Quia confessio ea cū sit in cōsentium fauorem, nihil probat, & fama per se non satis est. Sic Abb. Alex. de Neuo, Mascard. n. 22. Veracruz proximè allegati.

Dixi consulti, si confessio fiat à coniugibus non stantibus pro matrimonio: si enim pro illo stent, quia non petūt matrimonium dissolui, sed in eo perseuerare volunt, iudex aut ex officio inquit, vel tertius accusat, tunc confessio vtriusque simul cū impedimēti fama, sufficit c. si duo, 32. q. 6. Sic docet ibi Arch. Abb. d. c. super eo. nu. 6. & 7. & ibi Alex. de Neuo, n. 14. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. n. 4. Menoch. d. casu 103. nu. 9. Mascard. referens Ioan. Andrean. d. concl. 1035. n. 23. Veracruz d. art. 8. & Abb. & Alex. de Neuo reprobat Abbate antiquum, & Antonium ibi dicentes, hoc nò procedere, quādo impedimētū est cōsanguinitatis.

- 34 Imò sufficienter probat, si fiat confessio ab altero stante pro matrimonio, & adlit impedimēti fama, vt tenēt multis, quos refert Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 103. nu. 10. alioque sequitur. Et quamuis Aut. c. super eo, de eo, qui cognos. consanguin. & ibi Alex. de Neuo, n. 11. limitent, nisi coniux i' le turpitudine suam alleget. At bene improbat hoc, Archid. c. si duo, 35. q. 6. Abb. d. c. super eo, in fine, Mascardus de probationibus, concl. 1035. n. 28. Veracr. 3. p. Speculi, art. 8. Quia quoties de animæ periculo tractatur, allegans propriam turpitudinem, est audiendus, & ex alia parte, cum hic velit matrimonium cōsistere, non præsūmitur in proprii caput cum falsum confiteri.

- 35 Quinimò si vterque coniux stans pro matrimonio, fateantur impedimentum, satis est ad dirimēdum matrimonium, licet fama impedimenti non concurrat: verisimile enim nò est, velle cōtra se ipsos falsum deponere, l. fin. C. arbitr. tut. Sic Abb. d. c. super eo. n. 7. Brunel. de spōs. cōcl. 29. nu. 4. Mascardus ea. concl. 1035. num. 31. Veracruz d. art. 8. Et hac ratione ducti, multi docent sufficere etiam confessionem alterius coniugis pro matrimonio stantis, absque fama. Sic Gl. c. attestaciones, verbo euasisse, de despons. im. puer. & alij, & quos refert, & sequitur Cou. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 4. nisi (inquit) sit aliqua collusionis præsūptio.

Sed meritò hanc non sufficere in re tam ardua, defendūt multi, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumptione 1. nu. 9. 10. 11. & 12.

Id tamen obseruandum est, si præsumptio collusionis inter coniuges sit, minime probare vtriusque confessionem: vt bene docent Abb. dicto c. super eo, nu. 7. Veracruz dicto art. 8. Propter q. collusionis periculum, relinquunt arbitrio iudicis, an talis confessio vtriusque coniugis pro matrimonio stantis, sufficiens sit. Sic Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 2. casu 103. num. 9. Mascardus de probationib. conclus. 1035. nu. 31.

- 36 Hæc omnia de coniugum confessione dixerim, quando tractatur de dissoluendo matrimonio quo ad vinculum: si

enim de solo diuortio quo ad torum tractetur statur confessioni alterius coniugis contra se ipsum prolata, cap. ex literis, de diuortijs, c. intelleximus, de adulterijs. Sic Abb. c. super eo. nu. 5. de eo qui cognouit: & ibi Alex. de Neuo, nu. 13. Brunellus de sponsal. conc. ul. 29. nu. 2. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 103. nu. 7. Mascardus de probatio. conclus. 1035. nu. 33. Veracruz 3. p. speculi art. 8.

Hoc intelligit Alex. de Neuo, eo. nu. 13. quando is confitens stat pro matrimonio. Sed melius Menoch. eo. n. 7. cū alijs, quos refert, indistinctè docet dari cōfessionem alterius cōtra se ipsum, vt si fateatur se adulteriū perpetrasse, cōcedetur alteri cōiugi innocēti ius diuortiū celebrandi, cū n. hæc confessio sit tantum in confitentis præiudicium, valet.

- 37 Tandem obserua, si de probando matrimonio inter aliquos tractetur, dari eorum confessionem. Et ratio est, quia cum matrimonium solo consensu cōtrahatur, lege nuptias ff. de reg. iur. cap. sufficit, 27. quæst. 2. sola confessio probat. Sic Abb. d. c. super eo. num. 5. Menoch. multos referens, eo casu 103. nu. 4. Veracruz d. art. 8.

Et à fortiori statur vtriusque confessioni, dicētis matrimonium contraxisse, ad euitandam stupri, vel fornicationis pœnam, vt si aliqui reperiantur in actu fornicario, & dñt se esse matrimonio cōiunctos. Sic multis, quos refert, & sequitur Tiraq. l. 5. connub. gl. 1. p. 5. n. 32. Menoch. alios referens d. casu 103. nu. 5. vbi addit cum Tiraq. eod. nu. 32. hoc verum esse, quādo deprehensi paris sunt conditionis, inter pares, n. facilius matrimonij præsūmitur cōiecturas, que attendendas, an probabiliter matrimonium inijsse videantur, quod arbitrio iudicis has coniecturas ex personarum qualitate perpensuri, relinquitur.

Si autem id matrimonium sit contra aliud prius cōtractum, non stabitur coniugum confessioni, cum sit in alterius detrimentum. Sic Abb. d. c. super eo. num. 5. Menoch. d. casu 103. Veracruz 3. p. speculi. art. 8.

DISPUTATIO XLVI.

Qualiter constare debeat de alterius coniugis obitu, vt possit superstes aliud inire matrimonium?

S Y M M A R I U M.

Qui diuine ciuili, & canonico statum sit, & an legissima absentia probeatur mors alterius coniugis? num. 1. & an vita hominis præsūmatur centum annis durare? & explicatur l. finalis, C. de sacrosanct. Eccles. eod. num. 1.

An auth. hodie, C. de repud. sit correctæ quo ad hoc iure canonico, possitque iudex punire feminam secundo nubentem non seruata sollempnitate illius? num. 2.

Quot quæstiones sint disputande? num. 3.

Eadem moris probatio debet esse, & professionis alterius coniugis ante matrimonium consummatum, num. 4.

An requiratur certus nuncijs, de morte, vel sat sit in vtroque foro alia moralis certitudo? referitur quadam opinio, nu. 5. & opinio au. horis, num. 6.

Iudicis arbitrio relinquitur hæc probatio, num. 7.

Possunt testes non citati parte probare hanc mortem? num. 8.

Soluntur argumenta, & explicantur, c. quom. 5. porro vt lue non contest. & c. cū per bellicā, 54. q. 2. & l. 8. tit. 9. p. 4. n. 9. Post num. 9. inuenies alia summaria.

- 1 V Ariz extant iuris dispositiones in hac re: si enim ius ciuile inspiciamus, satis est si mulier quinquennio virum absentem, de cuius vita prorsus dubitatur, expectet, vt possit alij nubere, l. vxores, ff. de diuor. quod rēpus postea ad quadriennium est restrictū, l. vxor, C. de repud. Sed postea hoc omnino correctū est per auth. hodie, C. de repudijs, & c. in præsētia, de spōs. vbi statuitur ob nullā absentia, nisi alia mortis certitudo adsit, licere alteri cōiugi aliud m̄rimonij inire. Huius rōnē assignāt aliqui: q. præsūmitur vita hominis centū annis durare, per l. fin. C. de sacro-

sacrosanct. Eccles. ad finem, ibi, *vnū tantum modò terminum humana vita imponimus, id est, centum metas annorum*. Hanc rationem tradit Abb. d. c. in presentia, nu. 4. Nau. lib. 4. c. filiorum, tit. 1. de s. onf. in 1. editione, conf. 1. in 2. confil. 17. Et ita presumi tradit Iason, & cōmunis, d. l. finali, Ant. Gabr. tomo 2. comm. in mea editione, lib. 1. 1. verb. mors, fol. 131. col. 2. & multi alij, quos, & eorum fundamēta, refert Menoc. de presumptionib. lib. 6. presumptione 49. n. 9.

Sed hæc ratio non est solida, quia verius est non presumi vitam hominis eo tempore durare. Quia ius non presumit, quæ rarissimè contingunt. Et ita multis fundamentis comprobans, tenet Menoch. d. presumptione 49. à nu. 1. vsque ad 9. multosque alios refert, & ad d. l. finalem, respondet, nu. 10. eam legem, & similes tantum probare negatiuā, scilicet ius non presumere vitam ultra centum annos durare, nō aut affirmatiuam partē. Idem tenent Cou. 2. variar. c. 7. nu. 6. vers. 3. Gutier. 2. practicarum. q. 7. nu. 5.

Vnde vera ratio est, quia ex longa coniugis absentia nō resultat certitudo de eius obitu, sed tantum incertitudo, & dubium, at quandiu res est dubia, & incerta, melior est conditio prioris matrimonij possidentis. Item, quia nullū est periculum abstinendo ab alio matrimonio, est autem adulterij, contrahendo, si fortè coniux alter superstes sit. Deinde, quia mors non presumitur, sed est probanda, quilibet enim viuere presumitur, l. vltima, C. de sacrosanct. Eccles. Tandem, quia cum mors sit fundamentum camallegantis, ad probandum suam intentionem, vt animaduertunt Gl. & Doct. l. 1. §. si quis se neget, ff. quemadmod. test. aperian. debet probari ab allegante.

2 Aliud extremum decreuit auth. hodie, C. de repud. nē, vt vxor audiēs virum in pratio obiisse, nō prius alij nubat, quam per se, vel per alium adeat belli ducē, isque iure obiisse, aliorumque testimonia recipiat, & postea expectet per annum: aliās puniri possit de adulterio. Quā non esse correctam iure canonico, & ita seruandam esse docēt Bart. l. 2. §. si dubitetur, nu. 1. ff. quemadmod. testam. aper. Anchar. c. dominus, in fine de secund. nupt. & in hac partem magis inclinat Greg. Lop. l. 8. tit. 9. p. 4. verb. *algunos*, & videtur clarè sentire Gl. c. quoniam frequenter, verb. *presumatur*, vt lite non contest. vbi statuens coniecturas quibus vxor viri mortem probare potest, addit, *Et aliquo tempore expectauit, fortè per annum, et auth. hodie. C. de repud.*

Sed dicendum est de iure canonico correctā esse, quia, c. in presentia, de spons. tantum petitur certum nuncium de morte haberi. Et ita docēt ibi Innocen. nu. vnico, Ioan. Andr. num. 4. Anton. nu. 7. Anch. nu. 6. Tancredus Goffredus, Philippus, quos refert, & sequitur ibi Abbas n. 6. Alex. de Neuo. nu. 8. Felin. d. c. quoniam frequenter, in fine, Rosella, verb. *impedimentum*, impedimento 12. nu. 3. Rolandus conf. 93. nu. 12. vol. 3. Iosephus Ludouicus. decis. Perus. 1. tomo decis. 12. nu. 7. Petrus Barbosa conf. matrimonia. li. 2. §. nu. 3. vol. 1. Gutier. lib. 2. pract. q. 8. n. 5. & 6. Et Alex. de Neuo. d. n. 8. optimè reprobatur Cardinalem, quē ibi refert, dicentem posse iudicem secularem punire vxorem secundo nubentem, non seruata solemnitate illius auth. hodie, si postea virum priorem viuere appareat. Quia cum ius canonicum licentiam contrahendi ea solemnitate non seruata, cōcedat, sublatum est in totum ius ciuile: lex enim ciuilis cum nihil circa matrimonium disponere possit, cēserur prorsus sublata, ita vt contra illius dispositionem agēs, nullius pēnæ reus sit, quoties canones aliter disponūt vt notat Ioan. And. c. statutum, de electione in 6.

3 His pramissis tres quæst. disputandæ sunt.

Prima, an requiratur omnimoda certitudo mortis?

Secunda, an sufficiat dictum vnius testis?

Tertia, an sufficiat fama?

4 Premittendum est, quicquid dicetur de probatione mortis alterius coniugis, dicendum esse de probatione professionis factæ per alterum coniugem, vt manens in seculo possit aliud matrimonium inire, si prius cōsummatum nō erat, vel similiter religionem ingredi, si cōsummatū erat quia eadem prorsus est ratio. Sic Sotus, 4. d. 37. q. vltima,

ar. 5. vers. in primis, Manuel 1. to. summæ 2. editione, c. 243. nu. 4. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 83. §. quia vtrum.

5 Quæstio prima, vtrum desideretur certum nuncium de alterius coniugis morte haberi, vt superstes possit aliud matrimonium inire, vel satis sit probabilitas moralis, ideo vt sit probabilis causa ad credendum, iudicio sapientium. Duplex est sententia, Prima affirmat satis esse hanc probabilitatem moralem: quod si opponatur, c. in presentia, de spons. petens certum nuncium: respondent Ant. Rosel. Sylu. Philarchus, Bar. à Led. Lud. Lop. statim referendi intelligi, vt Ecclesia facultatem cōcedat aliud incundi matrimonium: maior enim certitudo desideratur ad hoc, ob eius auctoritatem. Probat hanc sententia, ex cap. quoniam, §. porro vers. si autem, vt lite non contest. ibi, *Si autem de carnali coniugio sit agendum, tamdiu alteruter coniugum expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter presumatur*: ergo sufficiunt verisimiles mortis presumptiones.

Secundò, ex c. cum per bellicam, 34. q. 2. ibi, *Nectamen culpabilis iudicetur, qui personam eius mariti, quia non esse existimabatur assumpsit*. vbi loquitur textus de vxore secundo nubente, dicitque eā excusari ob credulitatem mortis viri.

Tertiò, quia adulterij nō admittitur sine dolo, l. pēn. ff. de adult. qui abest, cū probalilis credulitas mortis viri l. f.

Quarto, ex l. 8. in princ. tit. 9. p. 4. ibi, *Si acæcie, se que el marido iardase mucho en la guerra, de guisa que fiziesen algunos creer a su muger que era muerta, e se casase cō otro no la podrian acusar de adulterio, maguer fuese viuo el primer marido, ea esculsa el no saber*. Hanc sententiā videtur clarè tenere Gl. 34. q. 1. in summa verb. vtraque quæstio, & clarius c. in presentia, de spons. verb. viris. Et tenet Host. ibi, ad finē, & summa, tit. de sponsa duorum. nu. 6. Ant. d. c. in presentia. nu. 7. Anch. ibi, ad finē, & nu. 6. Ros. verb. *impedimētū*, impedimētō 12. nu. 1. & 3. Vincentius, Tancredus, Goffredus, Philippus, supplemētū, Rainerius quos refert, & sequitur Sylu. m. f. moniū 8. q. 13. dicto 2. & 4. Tabiena verb. *impedimētū*, impedimeto 10. q. 1. n. 2. quæ addit cōtra reliquos, eandē certitudinē sufficere vt Ecclesia facultatē concedat celebrādi aliud m. f. moniū: nec obstate, d. c. in præsētia, q. certū nuntium, exēpli gratia q. minimè regulā restringit, proponit. Et vñ tenere tāquā probabile Ang. m. f. moniū 3. impedimētō 13. nu. 4. & tenet Armilla. verb. m. f. moniū, n. 45. Ant. Gom. l. 80. Tauri. nu. 3. vers. hodie tamen, Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 3. ad fin. Masc. de probatio. cōcl. 1074. nu. 5. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 9. in fine, Phil. iar. de offi. sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 2. c. 9. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 56. ad finē, concl. 9. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 55. fol. 1171. Et est probabilis hæc sententia.

6 Secunda sententia probabilior, ait eandem certitudinem requiri, vt Ecclesia det contrahendi facultatem, & vt possit aliquis propria auctoritate, & ita requirit tantam certitudinem, aut per certum nuncium, aut per testes, vt iudicio prudentis non tantum probabilis, sed certa iudicetur mors. Probat ex capitulo in presentia, de sponsal. in fine, ibi, *Non possunt tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas eos auctoritate Ecclesie contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte viuorum*. Hæc ibi, ecce qualiter coniunguntur ea duo, vt illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuncium recipiant. Et capitulo dominus, de secund. nupt. ibi, *Id vobis, respondemus, vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare presumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux eius*.

Secundò, quia in cōtrahendo secundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterij imminet, in abstinendo verò nullum, ergo quādiu nō est omnimoda certitudo mortis viri, abstinendum est, vt peccati periculum vitetur. Hanc tenet Gl. d. c. in presentia, in fine, Innoc. ca. dominus, de secund. nupt. nu. vnico, vbi Anch. in fine Abb. d. c. in presentia, in fine, & melius, c. quoniam, §. porro. n. 12. vt lite nō cōtes. Alex. de Neuo, d. c. in præsētia. n. 22. Rol. cōf. 92. n. 8. vol. 3. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 3. n. 3. Ant. Cuceus lib. 5. inst. moral. tit. 12. nu. 231. Iosephus Lud. decis. Perus. 1. tom. decis.

decis. 12. nu. 7. Gutier. 2. pract. q. 8. num. 4. & seq. & multi alij, quos refert Mascard. de probat. conclus. 1074. nu. 4. Ex Theologis, Sotus 4. d. 37. d. unica art. 3. vers. de hac verò certitudine, & vers. sequenti Angles Florib. 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, art. 3. dub. 1. fol. 594. Manuel 1. to. Summæ 2. editione c. 235. nu. 2. & 4. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 52. §. ultimo, Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 83. §. quia verum.

7 Hinc fit cum hæc certitudo mortis prioris viri, non omnino qualis esse debeat, præscribi possit, iudicis prudentis arbitrio attentis circumstantijs occurrentibus, relinqui, Sic Ant. c. in præsentia, de spons. nu. 7. vbi Abb. nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 4. Aufrerius capella Tolosana, decis. 316. Armilla verb. matrimonium nu. 45. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 10. q. 1. nu. 2. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 4. Greg. Lop. l. 8. tit. 9. p. 4. verb. *algunos*, Anton. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 231. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 49. nu. 28. Gutier. 2. pract. q. 8. n. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Speculi, art. 42. conclus. 1. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 55. fol. 1171. Manuel 1. to. Summæ 2. editione c. 233. nu. 2.

8 Illud autem est speciale in morte probanda, ut testes non citata parte, sed ex mero iudicis officio examinari possint. Sic Benedictus, quem refert, & seq. Præposit. c. in præsentia, de spons. in fine, Bal. c. quoniam, §. potro, ut lite non contest. & ibi Felin. in fine, & alij, quos refert, & sequitur Mascard. de probat. conclus. 1076. in fine.

9 Ad duo priora argumenta proposita, nu. 5. responder Gutier. lib. 2. pract. q. 8. nu. 4. illos textus correctos esse per c. in præsentia, de spons. Sed hoc non placet: quia cum sit contra ius naturale, secundum inire matrimonium absque mortis prioris viri debita certitudine, & ita certitudo hæc non pendeat à iure humano, Ecclesia statuens qualis certitudo desideretur, non procedit disponendo, sed tantum declarando ius naturale, quale dicendum non est olim declarasse minorem certitudinem exigi.

Quare omissa hac solutione, & alia, quam refert, & reprobatur Host. c. quoniam frequenter, super verb. *verisimilis*, ut lite non contest, dicendum est cum Hostiensis ibi, eos textus intelligendos esse, iuxta d. c. in præsentia, ut ea verisimilis præsumptio, & exstimatione mortis, sit per certum nuncium, vel alias probationes æquivalentes.

Ad 3. dico, esse in dolo uxorem non adhibentem diligentiam iure requisitam, ut certior fiat de viri obitu.

Ad 4. dic intelligi eam legem, quando per testes mulier certificatur de morte viri: quod ea verba significant. *De quibusque fici sen algunos creer à su muger, que era inuerta.* Et si aliud intellexit, correctam esse iure canonico.

S V M M A R I V M.

An sufficiat vnus testis ad probandam alterius coniugis mortem, referuntur dua opiniones, nu. 10. & 11. & vox vnus, vox nullius, nu. 11.

Sententia Authoris, num. 12. Post quem inuenies alia sum.

10 **Q**uestio secunda, an sufficiat vnus testis affirmans coniugis mortem, ut liceat alteri ad secundas nuptias transire? Affirmant aliqui sufficere, attendendam tamen nuncij, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat: & ita in hoc iudicis arbitrium versari. Probatur ex c. in præsentia, de spons. ibi. *Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipiant.* Si ergo satis est certus nuncius, sufficet vnus testis. Sic Hostiens. Summa tit. de sponsa duorum nu. 6. & d. c. in præsentia ad finem, vbi Abb. nu. 6. adeo modicus tueretur hoc, ut censeat Bar. qui oppositum assertuit, immemorem fuisse illius tex. Ang. matrimonium 3. impedimento 13. n. 4. Veracruz 2. p. Speculi, art. 42. conclus. 1.

11 Alij verò sufficere vnum testem negant. Quia c. in præsentia, de spons. oppositum non declarat, in illis enim verbis, *Donec certum nuncium recipiant.* potest sumi nuncium,

neutrius generis, ita ut significet *la muera*: at non potest dici nuncium certum, quod voce vnus habetur, cum iura clament, vocem vnus esse vocem nullius leg. iurifurandi, vers. simili modo, C. de testibus. & c. veniens in fine, de testibus.

Et confirmatur, quia cū correctio iuris tanquam odiosa, vitanda, omnino sit l. præcipimus, C. de appel. per ea verba valde dubia, & æquiuoca, non est dicendum iura corrigi.

Secundò, quia esto sumeretur masculinè, nuncius certus, d. c. in præsentia, at nuncius certus est, qui nuncium certum assert, non autem potest dici asserre nuncium certum, quando ipse solus id testatur.

Tandem, quia si dictum vnus in causis pecuniarijs, insufficientes est: à fortiori minimè sufficiet in causa secundi matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, sacramenti irritandi, maximè infamix, & dedecoris feminae secundo nubentis, si fortè adhuc prior vir superstes esset. Ita tenet Barr. l. 2. §. si dubitetur, nu. 1. ff. quemadmodum testam. aper. Et magis in hanc sententiam inclinat Greg. Lop. l. 8. tit. 9. q. 4. verb. *algunos*, & tenet Man. 1. to. summæ 2. editione c. 233. nu. 2. vbi ultra certum nuncium alias mortis coniecturas postulat.

12 Hæc secunda sententia multò magis placet: quia fortissimis innititur rationibus. Primam ramen admitterem, casu quo coniux obierit in loco ita distante, ut facile nequeant alix probationes haberi: tunc enim satis erit nuncius, & ita vnus testis, considerata qualitate personæ, & ut verisimilia dicat: quod iudicis arbitrio committitur, ut ait prior sententia, nam quando probatio integra, & plena haberi nequit, satis est per coniecturas, l. non omnes, §. à barbaris, ff. de re militari, ibi, *Sed licet hoc liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est.* Extra hunc ramen casum, integra, & plena probatio desideratur, ut ait secunda snia, & ita cum hoc temperamento sentiunt Ant. c. in præsentia, de spons. nu. 7. vbi Henricus, nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 13. & 14. Neque est audiendus Antonius ibi, in quantum hoc limitat, ut requiratur plena, & certa probatio, ut iudex contrahendi facultatem concedat, satis autem esse coniecturas, ut propria autoritate aliud matrimonium inearur: quam differentiam reprobauit, nu. 6.

S V M M A R I V M.

An sufficiat fama? referuntur dua opiniones, nu. 13. & 14.

Opinio Authoris, nu. 15. & quas conditiones debeat habere fama, ut probetur, nu. 16.

Soluuntur argumenta, nu. 17.

13 **Q**uestio tertia, an fama probetur mors? Triplex est sententia. Prima negat satis esse. Quia c. in præsentia, de spons. desideratur certum nuncium de morte adesse, fama autem oritur ab incerto authore, & plerunque fallaci, ut notatur, c. vestra, de cohabit. cleric.

Item quia ut dixi, n. 6. requiritur certa, & integra mortis probatio, fama autem nec certò, nec integrè probat: Sic Abb. d. c. in præsentia, nu. 6. Gutier. 2. pract. q. 8. nu. 4. Veracruz 1. p. Speculi, art. 42. conclus. 1. Manuel 1. to. Summæ 2. editione c. 233. nu. 2.

14 Secunda sententia ait, mortem satis probari fama. Sic Anch. d. c. in præsentia, n. 5. Julius Clarus lib. 5. receptarum, §. fornicatio, vers. penultimo, Ant. Gomez. 1. 80. Tauri, nu. 31. vers. hodie tamen Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 3. ad finem.

15 Tertia sententia quæ mihi placet, ait solam famam non sufficere, ut probat rationes primæ sententiæ, nisi alijs adminiculis adiuuetur: nunc enim satis erit, quia certa moraliter probatio dici potest. Sic Gl. c. quoniam frequenter, verb. præsumatur, ut lite non contest. Antonius d. c. in præsentia, n. 7. vbi Alex. de Neuo, n. 15. & 19. & dicit Abb. ibi, nu. 6. esse multum æquam hanc sententiam: Tabiena verb. impedimentum, impedimento 10. q. 2. nu. 2. Nauar. Summa c. 22. nu. 53. Ant. Cuccus lib. 4. instit. moral. tit. 12. nu. 231. Syl. matrimonium §. q. 13. dicto 4. Petrus de Barbosa

boffis conf. 25. nu. 2. vol. 2. Becius conf. 652. vol. 4. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verb. mors, fol. 131. col. 1. Menoch. de adipis. posses. remedio 4. n. 672. Mascard. alios referens, de probat. concl. 1072. n. 4. & sequentibus. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 9. in fine, Sotus, 4. d. 37. q. unica, art. 5. vers. in primis, Lud. Lop. 2. p. instruc. de matrim. c. 55. & 1. p. c. 83. §. quia utrum, Philarcus de offic. sacerdot. 1. p. 2. lib. 3. c. 9. Adminicula autem, quibus debet adiuuari fama, sunt longitudo absentis, & vniuersalis fama, ubi coniux commorabatur, mortem eius contestans. Sic Sotus, & Lud. Lop. Similiter si mors contigit in loco valde remoto, ita ut alie probationes difficile possint inueniri, & vir longo tempore absuit. Sic Ant. Alex. de Neuo, Syl. Navarr. Ant. Gabr. Becius, Petrus de Barbosa, Menoch. Mascard. Philarcus ibidem: addunt Menoch. & Mascard. dummodo etiam mors sit antiqua, & non contigerit recenter: & idem Mascard. nu. 7. cum alijs, quos refert, dicit satis esse famam cum his adminiculis, si is de cuius morte probanda tractatur, erat valde senex, vel ager. Et Gl. Tabiena, Nau. Philarcus, assignant hec adminicula, cum fama: si vir senex erat, vel in acie fuit, & non redijt aliquanto tempore expectatus: (addit Glor.) forte per annum: vel vxor accepit literas eorum, cum quibus vir militauit. Et D. Anton. hanc adminicula proponit, si vir captus sit ab hostibus, & communis fama ipsum obijisse testetur, & diu vxor nil contrarium audierit, vel literas receperit à fide dignis.

16 Vt autem fama probet, desideratur vt ipsa plenè, & verè probata sit: ad quod aliquæ conditiones exiguntur.

Prima, vt duplici teste probetur: id. n. generale est, vt nū minus quam duo testes plenè probent, c. in omni negotio, & c. licet, de testibus, & attest. & docet Mascardus c. nullis, de probation. conclus. 749. num. 1. Iulius Clarus pract. crim. §. vltimo lib. 5. q. 6. vers. sciendum est autem.

Secunda est, vt testes sint omni exceptione maiores, deponantque se audiuisset à fide dignis. Sic Menoch. cum alijs, conf. 60. nu. 21. vol. 1. & ratio est, quia fama nihil probat, & est vana vulgi vox, nisi oriatur à fide dignis vt habetur, c. qualiter, et 2. de accus. & ibi Gl. verb. ad inquirendum: & c. in cunctis 11. q. 3. & ibi Gl. verb. maledictorum: & 1. 2. tit. 6. p. 7. & ibi Greg. verbo de creder: & docent omnes, vt potest videri in Mascardo de probat. concl. 1075. nu. 6. & concl. 748. nu. 8. & 9. vbi etiam probat oportere, ne oriatur ab ijs, de quorum commodo agitur.

Tertia, vt concutrat causa rationabilis, ex qua fama orta est: vt si is de cuius morte agitur, mare nauigari, subortaque tempestate expectatus tempore congruo, & per loca verisimilia quæsitus, nō cōparuerit, nec nauis qua vehabatur: vel si prælium aggressus est, nec postea diligenter quæsitus inuentus est. Sic cum alijs Mascardus conclus. 749. nu. 11. & 1075. nu. 8. Et ratio est, quia fama originem à probabilibus causis trahere debet: vox enim vana vulgi certo authore, & rationibus probabilibus carens, attendenda non est, c. Osius Episcopus, de electione: & probat ex multis Mascardus conclus. 748. nu. 5. 6. & 7. ergo testes exprimere debent causas, ex quibus ortum habuit fama, vt iudex discernat, an sit probabilis, vel vana vulgi vox.

Quarta est, vt testes deponant se audijisse publicè à maiori populi parte, nec saterit deponere publicè audijisse. Quia potest esse vt ab vno publicè audierint. Sic multi quos refert Mascard. eos sequens, concl. 1075. n. 10. & 748. nu. 1. 2. 3. & 11. contra alios, quos in ea refert. nu. 4. Asserentes sufficere testari publicè audijisse. Oportet etiam explicare audijisse à maiori parte talis populi, nec satis esset in genere, à maiori parte populi. Sic Mascard. cū alijs, concl. 749. nu. 21. Hinc fit non satis esse deponere audijisse à multis, vel etiam à mille personis: quia non inde inferitur à maiori parte populi audijisse. Sic Mascardus cum multis, concl. 749. n. 6. & 7. Hoc autem intelligitur in negocijs magnis, & arduis, in ijs enim requiritur fama totius oppidi, vel maioris partis: in rebus enim parvis sufficit fama maioris partis viciniae: sic Mascard. cum alijs, conclus. 749. nu. 9. Vnde ad probandam mortem coniugis, vt superflites aliud ineat matrimonium, requiritur fama maioris partis Oppidi quia res est grauissima. Sic Mascardus conclus. 1075. nu. 10. Dum etiam dicitur requiri notitiam, seu famam maioris partis viciniae, vel oppidi, non est indistinctè intelligendum, vt requiratur notitia maioris puerorum, mulierum: sed satis est maior pars proborum, & grauium notitiam habeat: & ita cautè dicitur, c. inquisitionis, de accusatio. in fine, Cuius apud bonos, & graues lesa opinio non existit. & docet Abb. ibi in fine.

Quinta conditio est, vt deponant testes à quibus personis fama ortum habuerit, & à quibus ipsi audierint. Nam cum fama debeat oriri à prouidis, & honestis, & de quorum commodo minimè agitur, & iudici constare nequeat an ab ijs ortū habeat, nisi exprimentur personæ, id necessarium est, vt testes coram iudice deponant: in iudicis enim, & non in testium arbitrio positum est, discernere an personæ sint fide dignæ, ita Mascardus conclus. 749. nu. 11. 12. & 13. & concl. 1085. nu. 1. vbi addit, testes asserentes, non meminisse, à quibus audierint, non probare, licet præmisissent à maiori parte populi audijisse, sed debere aliquos exprimere, & postea addere, à pluribus alijs audiuisset, quorum non meminerunt, & refert alios authores.

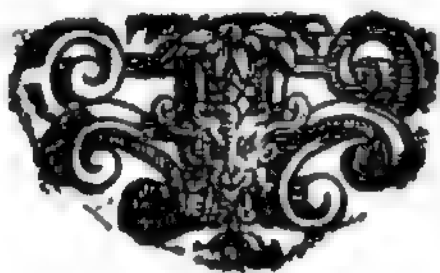
Hæc tamen conditio dupliciter limitatur. Primò, nisi fama ex coniecturis probabilibus confirmaretur, tunc enim non est opus à fide dignis eam oriri, & subinde nec testes deponere, à quibus audierint. Ita cū alijs, Mascardus conclus. 749. n. 20. Secundò limitatur, nisi de fama magnus testium numerus, vt septem, vel decem, deponant: tunc enim minimè desideretur à quibus audierint, exprimi: vt probat cum alijs Mascardus conclus. 749. num. 21.

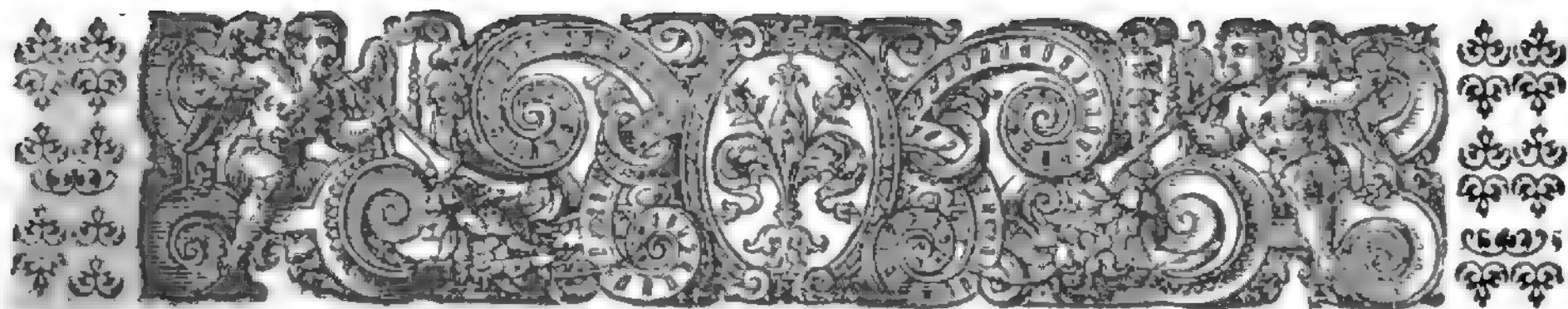
Vltima conditio est, vt testes de fama deponentes, asserant credere, rem ita se habere. Sic Ant. Natta, & alij, quos refert, & sequitur Menoch. conf. 60. num. 21. vol. 1.

Testes autem super fama non compelluntur iurare, sed absque iuramento valet eorum dictum. Sic cum alijs Mascard. conclus. 749. num. 38. quod idem cum alijs asserit, conclus. 424. num. 7. & 8. quando testes de consuetudine, vel de notorietate deponunt.

17 Ad argumenta primæ sententiæ, proposita, nu. 13. constat ex dictis, num. 15. probant enim famam absque alijs coniecturis non sufficere.

Explicit Liber Secundus de Essentia, & consensu Matrimonij.

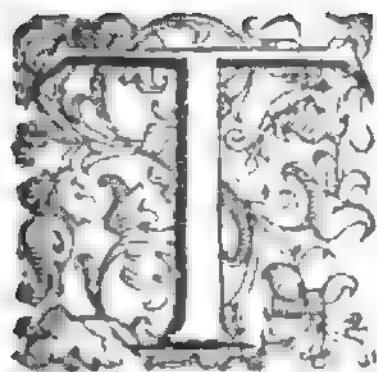

LIBER TERTIVS DE CONSENSV CLANDESTINO.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

TRACTATVS De Matrimonio clandestino maximi est momenti, vt intelligatur decretum Tridentini, sessione 24. cap. 1. de matrimo. vbi clandestina matrimonia irritantur: quare hunc ordinem seruabo, præmissis quatuor disputationibus, in quibus tractabitur, quotupliciter dicatur matrimonium clandestinum, quando tale dicatur ad contrahendas clandestini pœnas: an fuerit irritum, & peccatum lethale ante Tridentinum: & qualiter Ecclesia potuerit illud irritare, his (inquam) præmissis, tria pertractanda sunt.

Primum, de denunciationibus, quæ matrimonio, vt publicum sit, præmitti solent in Ecclesia.

Secundum, de essentialibus matrimonij, ne clandestinum irritum sit, nempe, de parochi, & testium præsentia.

Tertium, de pœnis ipsius matrimonij clandestini, illudque contrahentium, & parochi, ac testium assistentium.

DISPUTATIO PRIMA.

Quotupliciter Matrimonium dicatur Clandestinum, & quando tale sit, ad clandestini pœnas incurrendas?

SUMMARIUM.

Clandestinum matrimonium quotupliciter dicatur: varie referuntur opiniones, num. 1. & 2.

Opinio Authoris num. 3. & quæ sint questionæ tractandæ, num. 4.

Non dicatur clandestinum matrimonium, denunciationibus ex ordinarij dispensatione omissis: & quid, si tunc non præmutantur, ante consummationem, num. 5. & ibi, qualitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus.

Quando illicitè omittuntur denunciationes: refertur opinio asserens non esse clandestinum quo ad pœnas, num. 6. & contraria verior, num. 7.

Quod non mutatur, quare stare prohibetur? num. 7. & solvuntur argumenta, num. 8.

Quid, si matrimonium publicè fiat, non præmissis denunciationibus: refertur opinio non esse clandestinum, num. 9. & ibi, variata iuris solemnitate, si substantia sit eadem, non variatur dispositio. Contraria opinio verior, num. 10.

Quid si fiat præmissis denunciationibus, coram parcho, & testibus, non rogatis, num. 11.

Solvuntur argumenta: & explicatur, c. 2. qui fil. sint legit. num. 12.

Quidam authores sex clandestini matrimonij modos excogitarunt. Primus est, quando sine testibus contrahitur.

Secundus, qñ cōsummatur ante nuptiales bñdictiones.

Tertius, quando contra fidem priorum sponsalium alia ducitur vxor.

Quartus, quando ante legitimam ætatem matrimonium celebratur.

Quintus, quando contrahitur tempore, quo nuptiarum solemnitas interdicitur ab Ecclesia.

Sextus, qñ omissis denunciationibus, celebratur matrimonium, quorum snia ei inniti potest iudamēto: cum. n. propriè matrimonium clandestinū, id dicatur, quod clām, & non in facie Ecclesie celebratum est, eo nomine notari meretur et id matrimonium, quod ob iuris Eccl. solēnitatem omissa, indignū est, vt in conspectu Ecclesie appareat, ab eaque approbetur: huiusmodi autē est matrimonium in omnibus casibus propositis: nam in eis, aut celebratur, aut consummatur contra Ecclesie statuta. Sic docēt Host.

Sum-

Summa, tit. de cland. despon. n. 1. & c. fin. de clād. despon. in initio, ubi Io. And. n. 15. Ant. n. 19. Anch. n. 14. Præp. n. 4. P. Iud. 4. d. 28. q. 2. art. 1. per tot. D. Ant. 3. par. tit. 1. c. 16. §. 5.

Vnde inferunt aliqui oē matrimonium contra generalem, aut specialem, tacitam, vel expressam Ecclesiam, aut iudicis prohibitionē, initum, dici clandestinum, Sic Host. c. 1. de clandest. despon. in initio, Io. Andr. d. c. fin. nu. 15. & ibi Ant. nu. 19. Alex. de Neuo ibi in princip. nu. 24. Iacob. Leonissa inter consilia matrimonialia Zileti, conf. 49. nu. 5. Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. num. 17. & sequenti.

2 Alij verò tres matrimonij clādestini acceptiones statuūt. Prima est, qñ sine testib. celebratur. Secunda, quando sine denunciationibus. Tertia, qñ sine solemnitate, quæ habetur, & aliter 30. q. 5. nempè, absque cōanguineorum noticia. Sic Glo. d. c. fin. verb. clandestina, el 1. Innoc. rubr. de cland. despon. nu. unico, lex. 1. tit. 3. p. 4. Tarrecremata d. c. aliter, n. 5. Petrus de Ledefm. de matrim. q. 45. art. 5. paulò post princ. Ledefma 2. p. 4. q. 47. art. 4. §. 1. col. 3. Lancelotus instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de clādest. despon. in initio.

3 Multò tamen rationi conformius est, vt duæ tñ sint matrimonij clādestini species. Clandestinum. n. (vt nomen ipsum præ se fert) est, quod clā sit, vnde id solum matrimonium dicetur clandestinum, in quo, aut testes deficiunt, & proinde clām oīdō celebratur: aut denunciations, ad perfectā eius publicationem ab Ecclesia petita, desiderantur: ceteris. n. solemnitatib. omissis, non clandestinū, sed minus solemnē appellabitur. Et ita has duas tñ species cōstituunt Goffredus summa tit. de clandest. despon. nu. 1. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 38. colum. 2. §. plura tamen, Gutier. 2. practicarum, q. 4. nu. 13. Spino speculo testamentorum, Glo. 15. nu. 22. Salzedo practica c. 73. in initio. Et ex Theologis, Caiet. Summa, verb. matrimonium, tit. contractus matrimonij potest ex septem capitibus reddi vitiosus, §. & scito peccatum esse, vers. tertium caput. Sotus 4. dist. 28. q. 1. art. 1. paulò post principium, vers. clandestinum. Veracruz. 1. p. speculi art. 19. in initio: Palacios, 4. d. 28. disp. 3. §. disputatio hac tamen, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 1. Capua lib. 2. de cōsuetudinibus c. 85. nu. 1. Bartholomaeus à Ledefma dub. 21. de matrim. in initio, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. fol. 1058. col. 2. §. circa prædicta, Manuel 1. to. Summa 2. editione cap. 217. num. 1.

4 Potissima tamen hac in re difficultas est, quale dicatur matrimonium clandestinum ad eius penas incurrendas: & ideo duplex questio disputanda est in presenti.

Prior est, an tale dicatur omissis solis denunciationib.

Posterior, quid, si in hoc euentu matrimonium publicè celebretur.

5 Questio prima, an matrimonium celebratum coram parcho, & duobus testibus, dicatur clandestinum, quo ad penas eius incurrendas, si denunciations omittantur? Et quidem, dubitat nemo tale non dici, quando denunciations iustè omittuntur, ex ordinarij licetia: vt permittit Tridentinū scilicet 24. c. 1. de matrim. Dum. n. culpa abest non incurritur pena culpæ imposita, regula sine culpa 23. de reg. iur. in 6. constat etiam ex c. 6. de clande. despon. §. si quis, ubi statuūt hæ penas contra præsumētes clām contrahere, ibi, *Si quis verò huiusmodi matrimonia clandestina iniure præsumpserit*. Ille autem præsumere dicitur, qui ex certa scientia facit actum contra ius: vt testatur Alex. de Neuo, d. c. fin. in principio, nu. 5. & notant Doctores, c. illud, de maiorita. & obediē. ubi autem iustè denunciations omittuntur, nihil contra ius fit. Et ita fatentur omnes.

Hoc tñ intelligit Gutier. 2. practica, q. 4. in fine, dummodo denunciations omissæ ante contractum matrimonij ex licentia ordinarij præmittantur ante ius consummationem, nisi ordinarius ipse prorsus eas remiserit iuxta præscriptum Tridentini eod. c. 1. Quia quando non præmittuntur ante consummationem, iam illicitè omittuntur.

Sed hoc non placet, & ita credo tunc non esse clandestinum, quo ad penas. Quia quando matrimonium clām contrahitur, incurri aut non incurri debent penas, nec hoc pēdere debet ex effectu futuro, sunt. n. 1. qñæ impositæ clā-

destinè contrahentibus, & qualitas adiuncta verbo, iuxta verbi tēpus intelligi debet, l. in delictis, §. extraneus (vel ut alij legūt, si damnum extraneus,) ff. de noxal. Si ergo tempore, quo contractum fuit matrimonium, non contractæ sunt penas excusante causā iusta clandestinitatem, nil conferet ad eas cōtrahēdas cūctus futurus, eo vel maximè, q̃ Prælati dispēns ne inrimonio præmittatur denūciationes, diligentia aliquale adhibere debeat, ad inuestigādum si q̃ ad sit impedimentū, quare nō militat eadem rō in hoc casu, dum illicitè ante matrimonij cōtractum omittuntur.

6 Tota autem difficultas est, quando illicitè omissæ sunt denunciations. Quidam enim negant tunc esse clandestinum. Ducuntur primò, quia publicè, & in facie Ecclesiæ videtur id matrimonium celebrari: cum parochus qui persona publica est, & testes Ecclesiæ nomine adsint.

Secundò, quia omninò cessat ratio prohibitionis clādestini matrimonij, quia scilicet Ecclesiæ non constabat, nec probari poterat, nec impedimenta, si qua erant, detegi: cum hodie ita celebratum, constet Ecclesiæ, cuius vicem parochus assistens gerit, certiorque fieri debeat, an aliquod impedimentum inter contrahentes subsit.

Tertiò, quia cū odia restringenda sint, reg. odia, de reg. iur. in 6. verba legis pœnalis propriissimè vīrtpada sunt, ex sola aut denunciationū omissione, improprie dī matrimonium clandestinū, vt docet Sot. 4. d. 28. q. 1. arg. 2. vers. de bannis, non. n. proprie clām dī fieri, q̃ testibus probari pōt: ergo ex sola denunciationū omissione nō dicetur matrimonium clandestinū, ad eius penas incurrēdas. Sic tenet Palacios. 4. d. 28. disp. 3. vers. quid q̃ iam nullum, Vivald. Cand. 1. p. de matrim. 243. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 39. §. questionū autem illam, & c. 44. ad finem, ante solutionem ad primum. Barbosa, l. 1. p. 4. num. 39. ff. sol. matrim. Petr. de Ledef. de matrim. q. 45. art. 5. §. his positis difficultas est: & quidam Doctor modernus (vt refert eius nomine tacito Henriq. lib. 11. de matrim. c. 6. n. 2. in cōmento, litera M.) & vī expresse tenere Molina to. 1. de iust. tract. 2. disputat. 176. vers. oblerua hodie, ubi tractans de pena exheredationis clām cōtrahentibus inflicta, l. 49. Taurin. ait hodie nulūm ferē locum habere hanc penam, quia si absque parcho, & testibus celebretur matrimonium, irritū est, si aut coram illis, nō est clandestinū, ac proinde nō erit locus illi pœna. Idem videtur tenere Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. glos. 7. nu. 2. Azebedo ead. l. 1. n. 46. §. 3. & §. 4. in fine, Barthol. à Ledef. de matrim. dub. 24. concl. vltima, agentes. n. de pœnis clādestini, addūt hodie inutilem esse hanc disputationem, nec locū habere post Tridentinum, quia matrimonium initū absque parcho, & testibus irritum est, si aut sentirent omissis denūciationibus, esse clandestinum quo ad penas sæpè locum haberent penas, & clarius idem tenet Azebedo ead. l. 1. nu. 40. ubi querens, q̃ dicatur matrimonium clandestinum, opinionibusque relatis, dicit hodie attento decreto Tridentini, esse clandestinum, ubi parochus, & testes desiderantur. Citantur & pro hac snia, Abb. Couar. & aliqui alij, sed male, quia loquuntur quando matrimonium publicè, scienti maiori vicinix parte contractū est, de qua re agendum est, num. 9. & sequentibus. Et hæc sententia est probabilis.

7 Mihi verò potius placet id matrimonium esse clādestinum quo ad penas incurrendas. Primò, quia attēto Concilio generali Lateran. & vt hī, c. fin. de cland. despon. hoc erat matrimonium clandest. quo ad penas incurrēdas: postquam. n. textus præmiserat denūciationes ante inrimoniū faciendas esse, eo q̃ Ecclesiā detestetur matrimonium clādestinū, ait. §. si quis verò, *Si quis verò huiusmodi matrimonia clandestina, seu interdicta iniure præsumpserit*, & subiicit penas: ubi pōdero illud verbū, *Huiusmodi clandestina*, cum. n. de matrimonio, cū denunciations nō præmittuntur, egisset, manifestè id matrimonium appellat clandestinū, & ita Glof. ibi verbo clādestina, el 2. ait, id est, non præmissa denunciations: sed à iure veteri recedendum non est, nisi expresse per nouum corrigatur, l. præcipimus, C. de appell. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur lege sanc-

fancimus, C. de testamen. ergo cum non constet ubi Tridentinum hoc corrigat, dicendum est adhuc esse clandestinum.

Et confirmatur, quia tantum abest, ut Tridentinum hoc Concilij decretum corrigere voluerit, ut potius sess. 24. c. 1. de matrim. ubi clandestina annullat, sic dicat, *Sacri Concilij Lateranensis vestigijs inherendo, precipit sancta Synodus, ut ante quam matrimonium contrahatur, ter à proprio parochio denunciationes fiant.*

Secundo, quia Tridentinum ead. sess. c. 1. statuit penam contrahentibus coram parochio, & testibus, absque denunciationibus, nempe ut si in gradibus prohibitis ignoranter matrimonium contractum sit, spe dispensationis careant. Ergo signum est noluisse corrigere penas huic matrimonio antiquitus impositas.

Tertio, quia non cessat ratio, ob quam Ecclesia reputabat hoc matrimonium esse clandestinum: cum verè occultum possit dici, quod tribus tantum est cognitum, nec deteguntur impedimenta, si quæ forte sint, cum publice non constet & facile sit tres impedimenti ignaros esse.

Tandem, quia pro hac parte est l. 1. tit. 3. p. 4. ibi, *Capitulum ser el matrimonio hecho en cubiertamente, ha menester que ante es que los desposos diga el clérigo en la yglesia ante todos como al hombre se quiere casar.* Hanc sententiam videtur Nauar. summa Latina c. 22. nu. 70. vers. 3. Rubeus aduersus Erasmus lib. 4. errore 3. Franciscus Blotus additione ad consilia Martini Laudensis, conf. 30. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. nu. 69. Maiolus lib. 3. de irregularitate f. 25. nu. 11. §. clandestinum matrimonium, Menoch. consil. 69. nu. 70. vol. 1. Perez. lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 30. §. idē solent, ante vers. est etiam, & fol. 38. §. plura tamen; Gutier. 2. practicarum q. 4. nu. 9. in fine, & sequentibus, Spino Speculo testamentorum, gl. 16. nu. 23, 24, 26, & 74. Segura directorio iudicij 2. p. c. 15. n. 30. & seq. Salzedo pract. ca. 73. in initio. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 21. & seq. Et ex Theologis, Henricus, lib. 11. de matr. c. 6. nu. 2. & in commento littera M, & c. 20. n. 1. in commento littera C, & Petrus de Led, de matrim. q. 45. art. 5. §. his positis difficultas est, dicit esse satis probabilē sententiam: & tenet Manuel 1. to. summe 2. editione c. 14. nu. 3. & 4. & c. 217. nu. 1. & 221. nu. 3. Mauritius Ant. Corona confessorum p. 2. materia de matr. tit. de sponsalib. de presenti nu. 18. & de sacramento ordinis tit. suscipientibus ordinē nu. 16. Et pro hac sententia sunt Doctores allegandi nu. 10. asserentes etiam dici clandestinum matrimonium, publicè celebratum omittis denunciationibus.

8 Ad primum argumentum, ex propositis, nu. 6. pro prior sententia, nego id dici fieri publicè, in conspectu Ecclesie: immo clām, cum solemnitates ab Ecclesia requisitæ, ut perfectè matrimonium publicetur, desiderantur.

Ad secundum nego cessare rationem, facilius enim deteguntur impedimenta, præmissis denunciationibus.

Ad tertium dico primò, id intelligendū esse, nisi lex ipsa se explicet, at clarè c. fi. de clād. despons. explicat nomine matrimonij clandestini, intelligi illud, cui denunciationes desunt. Secundo, dico id verum esse, de lege penali, quæ meram delicti punitionem attendit: ea enim restringenda est, & ne amplietur, illius verba propriissime usurpanda sunt; secus quando lex penalis est in fauorem publicum, & animarum, ad vitanda peccata, animarumque pericula, qualis est hæc: talis enim lex penalis, amplianda est: ut probaui lib. 1. disp. 39. nu. 5. & hac ratione, hoc c. fin. de clād. despons. quatenus statuit penas clandestino matrimonio, ampliandum esse, docent Hostiensis, c. ex tenore, in fine, qui filij sint legit. vbi Ioan. Andr. nu. 5. Ant. nu. 9. Anchar. nu. 5. Abb. nu. 5. & 6. Henricus, nu. 10. Alex. de Neuo, nu. 7. Præpos. nu. 5. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, num. 12.

9 Quæstio secunda, An si matrimonium, cui denunciationes desunt, publicè, sciēte maiori vicinæ parte celebretur, adhuc dicatur clandestinum, quoad illius penas incurrēdas? Duplex est sententia. Prima, ait nō dici clandestinum. Probatur 1. quia q̄ sit scientibus vicinis, dicitur publicè fieri: ut ex multis probat Io. Lup. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notabili 3. §. 21. nu. 14. & duplici sequenti.

Secundò, quia licet varietur iuris solemnitas, si substantia est eadem, nō variatur iuris dispositio l. ordo, ff. de public. iud. & nil refert, quid ex æquipollentibus fiat, l. cū corū, C. de sent. ar. illa publicitas æquipollent denunciationibus, detegentur. n. impedimēta, cū multis cōstet de m̄fimonio.

Tertio probatur ex c. 2. qui filij sint legit. ibi, *Filij eorum non debent sustinere iacturā cū parentes eorū publicè, sine contradictione Ecclesie, inter se contraxisse noscatur:* at si esset matrimonium clandestinum, paterentur utique eorum filij iacturam, iuxta c. fi. §. si quis, de clād. despons. & dicemus infra: ergo quando matrimonium publicè contrahitur, licet omittantur denunciationes, non est clandestinum. Sic tenent Innoc. c. fi. de clād. despons. nu. 2. in fine, & c. ex tenore, nu. vnico, qui filij sint legit. Io. Andr. addit. ad Speculat. de clād. despons. rubr. in princ. vers. & quia tertius, Abb. d. c. fin. n. 9. & ibi Alex. de Neuo, in princ. nu. 25. & ibi Cardin. in fine, ait hanc sententiam attenta æquitate esse veriorē, & tenet Præposit. d. c. ex tenore, num. 3. post medium. Oldradus conf. 256. nu. 4. Socin. iunior conf. 86. nu. 56. & 57. vol. 1. Curtius iunior conf. 52. num. 1. Crotus conf. 304. nu. 8. lib. 3. Capra conf. 116. nu. 8. Ruin. conf. 51. nu. 15. vol. 5. Palæotus de nothis, & sputijs, c. 9. nu. 3. Ioan. Lup. dicens communem, tract. de matrim. 2. p. in princ. nu. 14. Angel. verb. clandestinum, in initio, Syl. matrimonium 2. in fine, Tabiena verb. sponsalia, q. 1. nu. 2. in fine, Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 10. Greg. Lop. l. 3. verb. *en cubiertamente*, tit. 1. p. 4. Ant. Gom. l. 49. Tauri, num. 1. Rosas epitome successionum c. 2. nu. 15. Ant. Cuccus lib. 5. institution, moral. tit. 11. nu. 70. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 35. vers. tertio modo, Mascart. de probat. concl. 798. n. 7. & concl. 1036. nu. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. gl. 1. n. 1. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 25. & hanc sententiam videtur tenere Goffredus summa, tit. de clād. despons. in fine, vbi ait filios esse legitimos, quando matrimonium publicè contractum est, & postea detegitur impedimentum: at si tale matrimonium esset clandestinum, non essent legitimi, iuxta c. fi. de clād. despons. Et ex Theologis, tam tenet Veracruz 1. p. Speculi, art. 10. §. considerandum tamen est, Capua lib. 2. decisionum c. 85. n. 1. & est satis probabilis hæc sententia.

10 Secunda sententia, quam magis approbo, docet esse clandestinum quo ad penas. Probatur, quia attento, cap. fin. de clandestina despons. dicitur clandestinum id matrimonium, cui denunciationes non præmittuntur, ut probaui, n. 7. nec ea publicitas illud clandestinitatis vitium purgat, cum non æquipolleat denunciationibus: multò enim facilius deteguntur impedimenta factis denunciationibus diebus festiuis inter missarum solemnias, ut fieri debent: maior enim numerus confluit in templum, timetque præceptum quo detegi impedimenta præcipitur, & quando non præmittuntur hæ denunciationes, quilibet se à denunciando impedimenta retrahit, quasi sua non intersit.

Secundò ex doctrina Bar. l. fi. in princ. vers. qualiter, ff. de ritu nuptia. vbi docet id fieri clām, q̄ omittis iure requisitis in actu, efficitur: cū ergo in matrimonio iure petantur denunciationes, dicitur ijs omittis clandestinum. Sic tenet Gl. c. fin. verb. clandestina, el 1. id est, el 2. de clād. despons. & clarius c. 2. verb. publicè, qui filij sint legit. Host. d. c. fin. super verb. huiusmodi clandestina, & c. ex tenore, qui filij sint legit. super verb. in facie, vbi Ioan. Andr. super eodem verb. n. 4. & ibi Henricus, nu. 11. Ant. ibi, nu. 11. iuncto nu. 9. & d. c. fin. nu. 19. vbi Anch. nu. 6. & Cardin. ibi in fine, dicit in rigore hanc sententiam esse veriorē; Ruin. consil. 14. num. 10. volum. 3. Roland. conf. 30. num. 27. volum. 3. Menoch. conf. 69. num. 70. volum. 1. Cephalus consil. 503. num. 26. volum. 4. Iacob. Leonisia inter consilia matrimonialia Zileri, conf. 49. num. 5. volum. 1. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 38. colum. 2. §. plura tamen, Gutier. 2. pract. quæst. 4. num. 13. Fuluius Pacianus lib. 2. de probationib. cap. 16. num. 69. vers. ego nescio, & videtur tenere Parisius consil. 13. nu. 13. volum. 2. vbi dicitur ad vitandā clandestinitatem satis esse publicè celebrari matrimonium, quando denunciationes non sunt in usu, & ita contrarium videtur

videtur tenere quando sunt in usu, & videtur etiam tenere Socii iunior conf. 86. nu. 49. & 60. vol. 2. vbi absolute dicit esse clandestinum quo ad penas, dum denunciations omittuntur. Et ex Theologis, videtur tenere Palud. 4. d. 28. q. 2. art. 5. n. 29. vbi absolute docet clandestinum esse quando denunciations omittuntur: & tenet expressè Henric. lib. 11. de matrim. c. 5. num. 1.

31 Non sunt tamen audiendi Cephalus conf. 503. n. 15. iuncto nu. 16. & 17. in fine, volum. 4. & Mascarr. de prob. cōcl. 1036, in fine, vbi dicunt esse matrimonium clandestinum celebratum corā paroco, & testibus denunciations. pramissis, si testes, rogati nō sint. Sed nō oportere esse rogatos bene docet Greg. Lop. l. 1. tit. 3. p. 4. verb. *sint testigos*, & loquatur ad eū effectū, ne infirmum clandestinum sit: de quo illa lex agit.

32 Ad argumenta proposita nu. 9. respondetur,

Ad 1. datur publicè fieri, sed non ea publicitate, quam ius postulat.

Ad 2. nego æquipollere, & esse substantiam eandem: contrarium enim probavi, num. 10.

Ad 3. dico ea verba textus, publicè contraxisse, intelligi, id est, pramissis denunciationsibus: vt notat ibi Glos. verb. publicè.

DISPUTATIO II.

Utrum matrimonium absque Paroco, & testibus hodie celebratum, subijciatur penis clandestini, vel si ex alia causa matrimonium clandestinum irritum esset?

SUMMARIVM.

Quas penas certum sit incurri, quamuis matrimonium clandestinum sit nullum, num. 1.

Traditur regula ad cognoscendum quando pena legis incurritur ob actum inualidum, num. 2.

Referuntur duæ opinionēs, an pena incurritur, si clandestinum inualidum sit? num. 3. & 4.

Facta contra leges habentur pro infectis, quo ad commodū facientis, secus quo ad damnum, num. 3. iuncto nu. 7.

Verior opinio non incurri penas, num. 5. & ibi quod nullum est, nullum producit effectum, & vō entis nulla sint qualitates, & actus appellatione nō venit qui inualidus est, nec hic dicitur simpliciter actus, nec emphyteota cadit in commissum ob venditionem nullam: non voce excommunicans, quando excommunicatio non sortitur effectum suspensus est.

Quid si tale matrimonium irritum consummatur, n. 6. & quid si nullum sit ratione alicuius impedimenti, num. 7. Soluuntur argumenta: & explicatur l. quid ergo, ff. de his qui notant infam. num. 8.

33 **D**ebitandi ratio, ex altera parte, quod penæ incurrantur, est: quod id matrimonium olim subijciebatur penis clandestini, & cum hodie, sicut olim, verè, & propriissime clandestinum sit, nō videtur qua ratione ab eisdem penis eximatur. Ex altera autem parte, quod non incurrantur, videtur quod tale matrimonium sit hodie prorsus irritum: vnde difficultas eō tendit, vt excutiat an penæ impositæ alicui actui, incurrantur eo inualidè effecto.

Et vt clarè procedamus triplex est penarum genus: aliæ sunt penæ clandestini, quæ propriè penæ nō sunt, sed priuilegia matrimonij secundum ordinem Ecclesiæ publicè contracti, neganturque clandestino: vt si matrimonium nullum sit, quando publicè contrahitur, bona fide alterius saltem parentis, proles est legitima, & dum non constat de impedimento, coniux spoliatus ante omnia est restituendus: quæ priuilegia negantur matrimonio clandestino: & he penæ manifestè incurrantur, quando matrimonium clandestinum est nullum: quia tantum sunt priuilegia matrimonij putatiui, publicè contracti, negantur autem clandestino putatiuo: ergo à fortiori clandestino, quod est manifestè nullum. Aliæ sunt penæ ipsorum contrahentium

clandestinè, vt excommunicatio Synodalis, posse exheredari, puniri que arbitrarè. Aliæ sunt Parochiasticæ eius clandestino, penæ. In presenti non discutimus de penis Parochi, an eas incurrat, quando matrimonium clandestinum, cui astitit, est nullum: de hoc coniagendum eundem de penis Parochi tractauerimus. Sed de penis ipsorum contrahentium: & in quibusdam hanc m. exprimitur impositæ, quando matrimonium est nullum: vt in Titul. Sessio. 24. cap. 1. de matrim. præcipitur contrahentes inualidè, absque Paroco, & testibus puniri arbitrio ordinarij, & in quibusdam Synodis excommunicantur ita contrahentes, & tunc res est manifesta.

Difficultas ergo est, quando id non exprimitur, sed absolute imponuntur penæ, vt excommunicatio Synodalis, & exheredatio l. 49. Tamen, contrahentes matrimonium clandestinum, an ea incurrantur, si clandestinum inualidum sit: vt potè absque paroco, & testibus celebratum.

34 Præmittenda est regula hæc, ad discernendum, quando penæ actui impositæ incurrantur, licet actus sit nullus. Aut enim lex considerat tantum factum, & animum facientis, non autem iuris effectum, & tunc incurrantur penæ per actum inualidum: quia attentatur factum, & prauus animus adest: aut considerat iuris effectum, & tunc non incurritur, cum actus ille iuris effectum sortitus minimè sit. Sic docent Gl. l. quid ergo l. 3. §. cum autem, verb. cum ea. ff. de his qui notant. infam. Cardin. clemen. 1. o. positione 8. de cōsanguin. optimè Felin. multa allegat, cap. tu nos, de iureiur. num. 7. & cap. ex tenore, de rescriptis. nu. 9. vers. ceterum ad multa Molina alios referens lib. 2. de primegen. cap. 16. nu. 19. Gutier. 2. practicar. quest. 4. num. 6. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 5. num. 10.

35 Difficultas ergo in eo consistit, an canones imponentes clandestino penam considerent factum, vel potius iuris effectum. Triplex est sententia. Prima ait solum factum, & animum prauum considerari, & ita incurri penas, ob clandestinum inualidum. Probatur, quia illud factum ex se malum est, licet iuris effectum non obineat, cum ex matrimonio clandestino inualido, plurima mala sequantur, quæ sunt prohibitionis ratio: ergo. Et cōfirmatur, quia Tridentinum sessio. 24. de matrim. cap. 1. irritans clandestinum, præcipit ordinarijs, vt contrahentes ipsi grauius puniant, ergo manifestè factum ipsum sine iuris affectu, punire intendit.

Secundò, quia hodie matrimonium clandestinum, grauius delictum est, quàm olim: olim enim erat prohibitum, sed ratum, hodie verò prohibitum, & irritum, ergo cū grauiori delicto grauior correspondeat penæ, à fortiori penæ olim statutæ in clandestinum, vrgent hodie.

Tertiò, probatur ex doctrina Barr. l. non dubium, nu. 20. C. de legibus vbi ait facta contra legem, haberi pro infectis quantum ad vtilitatem facientis: secus quo ad damnum: quam doctrinam sequitur ibi, Paul. num. 9. Iason. num. 9. Tiraquel. alios referens, de retractu lignaig. §. 26. gl. 2. n. 8. Corn. conf. 243. lib. 3. Flaminus alios referens, dicēsque esse cōmunè, de resign. benef. lib. 7. q. 1. n. 23. ergo illud m̃rimoniū clandestinū inualidū, reputādū erit, ac si validū fuisset, vt cōtrahētes damnū subeāt, clandestiniq; penis afficiantur.

Quartò, probatur ex doctrina Cardinalis, clem. fin. q. 12. de electio. & Bertachini, in repertorio, litera P, verb. pena inualida versic. pena imposita, vbi docent penam impositam in casu alicuius actus, habere locum, si actus interueniat, licet de iure non tenuerit.

Quintò, ex l. quid ergo l. 3. §. cum autem, ff. de his qui notant. infam. ibi, *Si cum ea quis faciat nuptias, vel sponsalia constituat, quam uxorem ducere non potest, vel fas non est, exi notatus.* Ex quo textu colligit ibi Bar. in fine, quando lex respicit factum, non curare de iuris effectū, dummodo habeat formam facti: vnde subinfert, si testamentum falsum testamenti formam habeat, licet ob aliquam aliam causam nullum sit, puniri falsi pena: quod idem docet alios referens, Felin. cap. tu nos, de iureiur. num. 5. & capit. ex tenore, num. 9. de rescriptis; cum ergo tale matri-

mattimonium clandestinum inualidum, habeat externam matrimonij formam, subijciatur pœnis.

Sextò, ex doctrina Baldi, l. ea quidem, nu. 3. C. si mancipium, ubi inquit, si lex reputet factum nudum, delictum esse, puniri legali pœna, licet iuris effectum destituatur: ergo cum hæ sint pœnæ legales, & lex reputet delictum inire matrimonium clandestinum, inualidum, locus erit in eo pœnis clandestini.

Ultimò, quia licet matrimonium cum consanguinea contractum sit iure irritum, subijciatur excommunicationi Clementinæ 1. de consanguin. & licet beneficiarius sacris initiatus inualidè contrahat, incurrit pœnam amissionis beneficii, ut cum alijs per eum relatis, docet Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 4. ubi cum communiter docet idem esse, si beneficiarius minoribus initiatus inualidè contrahat: ergo similiter in nostro casu. Et confirmatur, quia lex 49. Tauri, est inserta in noua recopilatione, lib. 5. tit. 1. l. 1. post Tridentini promulgationem, & tñ exheredationis pœnam statuit clandestinè contrahentibus, ergo, cum tunc iam clandestinum esset irritum, si propter illud non incurreretur, frustra esset. Hanc tenet Molina lib. 2. de primog. c. 16. nu. 18. & 19. quamuis, n. solum de pœna exheredationis tractet, eius tñ rationes de quibuscunque pœnis idem probat: idem tenet Veracruz appendice ad Speculum, dub. 11. concl. 6. & dicit esse veriore in puncto iuris Gutier. 2. pract. q. 4. n. 7. vers. quid tenendum. Et loquētes de excommunicatione Synodali, docet idem Nauar. Summa Hispana, c. 28. additione 1. ad nu. 70. c. 22. que incipit *preguntan si seran descomulgados*, Veracruz 1. p. Speculi, ar. 10. in fin. Corduba summa, q. 2. ad fin. vers. *y asi finalmente*: Vega lib. 6. summa, casu 104.

Ad idem sunt Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 2. in fine, Perez lib. 5. ordina. tit. 1. l. 1. fol. 38. §. est tamen dubium, ubi dicunt clam contrahentes inualidè, ratione impedimenti alicuius, incurrere excommunicationem Synodalem: ea enim de causa matrimonia clandestina interdiciuntur, ne vitiosa matrimonia attententur.

4. Secunda sententia distinguit sic, si loquamur de excommunicatione Synodali, eam incurrunt clam contrahentes inualidè, secus autem de pœna exheredationis imposita, l. 49. Tauri: ducitur, quia lex illa non punit præcisè matrimonium clandestinum, sed illud, quod absque parentum consensu initum est, ob iniuriam ipsis illatam, quæ hodie cum inualidum sit, non est tanta, nec durat, statim, n. dissoluetur matrimonium, pœnæ autem canonice statuuntur pœnæ ad puniendum clandestinitatis delictum, quod post irritationem matrimonij clandestini, grauius est. Hanc tenet Henriquez, qui lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 6. ait incurrere excommunicationem Synodalem, & c. 6. nu. 2. non incurrere exheredationem: & Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 221. num. 1. ubi de excommunicatione fatetur, & c. 14. num. 3. de exheredatione negat. Barthol. à Ledes. de matrimonio, dub. 8. fol. 1230. in fine, concedit incurrere excommunicationem: & Ludou. Lop. 2. par. instructorij de matrim. c. 39. §. præterea circa hæc banna, dicit contrahi excommunicationem: & cap. 34. ante solutionem ad primum. & 1. par. instructor. 2. edit. c. 54. §. sed adulterio, & c. 294. §. sequitur & alia quæstio, negat sic contrahentes posse exheredari.

5. Tertia sententia probabilior (quamuis duæ priores probabiles sint) negat quascunque pœnas incurrere. Probatur ex l. 1. in fine, C. de sepulchro violato, ubi habetur notarium conscientem instrumentum falsum, inualidum, non pœna iuris, sed extraordinaria plectendum esse: ergo similiter contrahentes clam inualidè, non incurrunt pœnas iuris.

Secundò, ex l. ea quidem, §. C. si mancipium, ibi, *Nec tamen pœnam exactio si qua addita est, conditioni non seruata instam exigendi tribuit causam*. Vbi Glos. verb. causam reddit rationem, quia effectum non habuit manumissio: & Bal. nu. 1. Salic. num. 1. Tiraq. post leges connubia, glos. 8. nu. 212. inde inferunt, cum ex nihilo nihil fiat, per frustratorium factum pœnam efficaciter non incurrere: ad quod confirmandum multa congerit Felin. c. tua, nu. 6. de iure iur.

Tertiò, quia quod nullum est, nullum producit effectum, *Sanch. de Matrim. Tom. 1.*

l. 4. §. condemnatum, ff. de sent. & re iudic. c. illud, de iure patronat. non entis, n. nullæ sunt qualitates, c. ad dissoluen- dum, de despons. impub. ibi: *Quo circa nec accusatio locum habebat, cum non esset quod legitime posset accusari*: ubi textus decidit matrimonium cum infante initum, accusari non posse, eo quod irritum sit: ergo matrimonium clandestinum quod nullum est, accusari nequit ut illius pœnis plectatur.

Quartò, quia paria sunt non esse, & esse nullum, l. duo sunt Titij, ff. de testamen. tute. & non præstat impedimen- tum, quod de iure non sortitur effectum: regul. non præstat, de regul. iur. in 6. & verba cum effectum sunt intelli- genda, c. relatum, de cler. non residen. & actus appellatio- ne, regulariter solus comprehenditur actus validus, ut probant Tiraq. de retractu lignag. §. 1. gl. 2. nu. 5. & l. bo- ues, §. hoc sermone, tota limitatione 1. ff. de verb. signif. Se- raphinus de priuileg. iuram. priuilegio 71. in fine, ergo cum tale matrimonium clandestinum iam sit nullum, re- putabitur ac si non esset, nec matrimonij clandestini sub- iecti iuris, aut Synodi pœnis, nomine comprehenduntur.

Quintò, quia emphytheota non cadit in pœnam com- missi, impositam, l. fin. C. de iure emphyteut. si venditio facta irrequisito domino sit inualida: quia talis non est venditio, ut optimè docet Bal. l. 2. n. 3. C. de Episc. audien. Cassa- naus de consue. Burgun. rubr. 3. §. 8. super textum, *ne pren- la possessionem*, nu. 1. versic. item intellige, Tiraq. multos refe- rens, de retractu lignag. §. 1. gl. 2. n. 6. & post leges connub. glos. 8. nu. 205. Felin. c. ex tenore, num. 6. de rescript. ergo.

Sextò, quia iura interdicta clandestinum, apertè con- siderant iuris effectum: ut constat ex Tridentino, sess. 24. c. 2. de matrim. ubi reddens rationem huius prohibitionis, inquit. *Cum sancta Synodus grauius peccata perpendat, quæ ex clandestinis coniugijs ortum habent. præsertim verò eorum qui in statu damnationis permanent dum priore uxore, cum qua contraxerunt relicta, cum alia palam contrahunt & cum ea in perpetuo adulterio viuunt*. Ecce quam clarè considerat iuris effectum, cum non factum, nec animum facientis, at- tēdat, sed damna ex clandestino consurgētia, quæ minimè consurgunt dum est inualidum, tunc, n. cum palam contra- ctum valeat, non viuunt coniuges in perpetuo adulterio.

Septimò, quia in Tridentino eod. c. 1. imponitur pœna contrahētibz clandestinè, inualidè, ut arbitrio iudicis puniantur, sed est valdè probabilis opinio, corrigi pœnam legis antiquæ, aliàs impositam per legem nouam: ergo ces- sant pœnæ antiquitus impositæ matrimonio clandestino.

Tandē, quia cum ex pœnæ sint grauissimæ, de matrimonio clandestino simpliciter, intelligēdz sunt: quod aut nullum est non est tale simpliciter, ut contractus nullus non dicitur sim- pliciter contractus: quod multis exornat Ripa, l. 4. §. condem- natum, num. 4. & seqq. ff. de sentent. & re iudic. ergo per tale matrimonium non incurruntur pœnæ clandestini.

Et confirmatur, nam cap. 1. de sent. excommun. in 6. sus- pendentur prælati sola voce, absque scriptis excommuni- cantes, & tamen Lopus allegatione 73. de sentent. excom- munic. paulò post principium, vers. sed de secundo, ait non incurrere prælatum, si excommunicatio non sortita sit ef- fectum, quia alter appellauit, vel paruit, & ita eam non in- currit: & dicit Dominic. eod. c. 1. in fine, fortè hoc esse ve- rum: & Franchus ibi, §. si quis, nu. 3. censet hoc esse proba- bile, solum, n. vocat tutius oppositum, utrum verius sit re- linquit cogitandum: & reddit rōnem Lopus, quia talis pœ- na accessoria est excommunicationi latæ, quare cum princi- pale firmum non sit, nec erit accessorium: reg. accessorium, de reg. iur. in 6. ergo similiter ubi clandestinum inualidum est, cessabit pœna illi accessoria. Hanc tenet Perez lib. 5. ordina. tit. 1. l. 1. fol. 30. §. item solent, & ad finem, §. dubi- tatur ulterius. Gutier. 2. pract. quæst. 4. nu. 7. Segura direc- torio iudicum, 2. p. cap. 15. num. 24. & seqq. Et speciali- ter agentes de sola excommunicatione Synodali, in qua ma- ior est difficultas, docent Palacios 4. dist. 28. disput. 3. ad finem, vers. habetis. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tamen dubium: loquentes de pœna exheredationis (de alijs enim non disputant) tenent Ioan.

Lupus l. 49. Tauri. nu. 3. & 4. & ibi Castillo, num. 17. Magienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. glos. 7. in fine, & ibi Azcbedo num. 47. Barbosa l. 1. p. 4. nu. 39. ff. solut. matrim. Alborn. lib. 5. de arte contractuum. tit. 8. Et videtur tenere Corduba summa, quæit. 171. ad finem, §. lo tercero, vbi ait post Tridentinum certius esse non posse exheredari filiam clam contrahentem: & videtur clarè tenere P. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 176. fol. 1040. §. obserua.

6 Hanc sententiam intelligunt Barbosa l. 1. p. 4. nu. 39. ff. solut. matrim. & Segura 2. p. directorij, ca. 15. nu. 29. quod ad pœnam exheredationis, nisi matrimonium illud clandestinum irritum, consummetur: tunc enim poterit filia exheredari. Et reddit rationem Barbosa, quia peccauit in corpus suum. Sed hæc limitatio non vñ ad rem: quia iam non ratione matrimonij clandestini proueniet illa exheredatio: cum ratione illius possint æquè filius, ac filia exheredari, per l. 49. Tauri: & in hoc casu quoniã clandestinum est irritum, nil confert copula, vt possit filius exheredari. Item quia non est verum, per vnam, aut alteram copulam illicitam posse filiam exheredari: nam authen. vt cum de appell. cognos. §. aliud quoque in fine, petitur ad hoc, vt volentibus parētibus filiam matrimonio collocare, ipsa vitam luxuriosam eligat: & l. 5. tit. 7. p. 6. inquit, *Si ella Juciere vida de mala muger*: & Couar. c. Raynuius, de testa. in initio. nu. 15. explicās hunc casum dicit, si filia luxuriosam vitam eligat, ita vt meretrix fiat. Et tenet expressè P. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disput. 176. f. 1038. in fine.

7 Ex dictis infero non placere doctrinam Soti, num. 3. in fine allegatam, incurri excommunicationem Synodalem in contrahentes clam latam, si matrimonium illud ratione consanguinitatis, aut alterius impedimenti irritum sit. Quia rationes, nu. 5. adductæ, oppositū probant: & pro hac parte sunt Ioan. Lupus l. 49. Tauri, nu. 3. & 4. & ibi Castillo, nu. 17. dicunt, n. generaliter non incurri pœnam exheredationis, quoties ratione cuiuscunque impedimenti matrimonium est irritum, vt ratione merus, vel defectus ætatis.

8 Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 3. respondetur, ad 1. quamuis aliqua inconuenientia ex eo matrimonio consurgat, cessare potissima: vt probauit, nu. 5. nec punire iura quemcunque actum malum, sed matrimonium clandestinum, quod tale non est, quando est irritum: vt probauit eod. num. 5.

Ad confirmationē fateor, Tridentinū in ea pœna arbitraria attēdisse solum factū, quia id expressit: cum aut cetera iura id nō exprimant, in sensu fauorabili accipiēda sunt.

Ad 2. fateor hodie esse grauius delictum, si cōsideretur in se, secus in ordine ad Ecclesiam: cum enim non delicti grauitatem puniri intenderet, sed ab eo retrahere, ob maxima damna, & adulteria inde orta, grauius erat antiquitus: modò enim cum inualidum sit, cessant ea damna.

Ad 3. dico, cum Azcbedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. num. 47. doctrinam Bartoli non esse vniuersaliter veram, sed quando actus nullus est ob solam constitutionem irritantem, in pœnam, & odium contrahentium: secus quando actus est nullus ob solemnitate requisitæ defectum, vt cōtingit in matrimonio clandestino. Et potest huius differentię ratio assignari, nam in priori casu annullatio actus est pœna, in odium frangētis legem inducta, & ita non mirum si actus valeat in odium ipsius transgressoris, ne ex delicto suo commodum reportet: in posteriori verò, non est pœna (vt dicemus hoc 3. lib. disput. 4. num. 9.) Sed ob bonum reipublicæ, cui expedit illum actum absque ea solemnitate non subsistere, irritatur, & ita nil mirum, si prorsus irritus sit, siue commodum, siue damnum contrahentis attendas.

Ad 4. negatur doctrina, nisi intelligatur quando lex solum factum, & animum facientis punit.

Ad 5. dic cum Glos. eadem l. 5. cum autem, verb. cum ea, non iuris effectum, sed animi destinationem cōsiderari, & puniri per eam legem, quod non contingit in nostro casu.

Ad 6. dic, sicut ad 4. respondi.

Ad vltimum, dic eam Clementinam manifestè punire solum factum, & animum contrahentium: cum alias fru-

stratoria esset, eo qd matrimonium inter consanguineos consistere non poterat: at in nostro casu solum punitur id quod erat, & est matrimonium clandestinum validum, vt si coram parochis, & testibus, ommissis denunciationibus celebraretur, vt explicui disput. præcedenti, nu. 7. Ad posteriorem partē illius argumenti, dico esse valde dubiam, & esto vera sit, procedere ex præsumpta contrahentis voluntate, visus enim est dimittere beneficium assumendo statum illi incompatibilem: quod in nostro casu non reperitur.

Ad confirmationem dico, incurri per clandestinum ommissis denunciationibus, quod validum est, vt dixi disput. præcedenti, num. 7.

DISPUTATIO III.

Verum matrimonium clandestinum irritum fuerit ante Tridentinum, & sic peccatum lethale ita contrahere?

SUMMARY.

Refertur sententia dicens fuisse irritū ante Tridentinum, nu. 1. Refutatur ea sententia, num. 2. Et traduntur rationes ob quas est irritum à Tridentino, num. 3.

Soluntur argumenta, & enodantur, c. 1. 30. q. 5. & c. videtur 35. q. 6. num. 4.

An sit mortale clandestinè contrahere? num. 5. & quid post Tridentinum, num. 6.

An sit illicitum ob solam Ecclesiæ prohibitionem opinio affirmans, num. 7. & contraria, num. 8. Et ibi an infideles peccent clam contrahendo?

Soluntur argumenta, num. 9. Et ibi, an lex edita ad vitanda inconuenientia, cesset cessante sine?

1 **A**Nte Tridentinum non defuere Doctores asserentes matrimonium clandestinum, irritum esse: sic enim quidam Doctores Romæ coram Paulo IV. disputantes contendebant, dicentes esse irrita à tempore Euaristi Papæ: qd idem docent Cassianus catalogo gloriæ mundi, p. 12. consideratione 36. Corras lib. 1. miscellaneorū, c. 37. loquētes specialiter de matrimonio contracto à filio, absque parentū præsentia: & Gentianus Herbertus in oratione ad Tridentinū asserit hæc matrimonia à tempore Euaristi Papæ fuisse irritata. Et probatur, quia Euaristus Epistola 1. ad Episcopos Aphricanos, c. 2. & hñ, c. 1. 30. q. 5. asserit hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & cōtubernia.

Secundò, ex c. videtur 35. q. 6. vbi Celestinus Papa sic inquit, *Videtur nobis quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit vxor, nam quod contra ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, iam humana, quam diuina legis proclamat auctoritas*. Sed matrimonia clandestina semper fuerunt ab Ecclesiā interdicta, vt constat ex decreto Hormisdæ Papæ, & habetur, c. 2. 30. q. 5. & ex Tridentino, sess. 24. c. 1. de matrimonio.

2 Ceterū fides Catholica est, matrimonia clandestina ante Tridentinū fuisse valida: id. n. definit Alexand. III. c. 2. de clandest. despons. & Tridentinum, sess. 24. c. 1. de matrimonio, in initio, anathemate damnans oppositū asserētes. Et ratio est, quam tradit D. Thom. 4. d. 28. q. 1. art. 3. quia quoties concurrunt essentialia contractus, validus est, licet desiderentur solemnitates extrinsecæ, & accidentales: in matrimonio aut clandestino, concurrunt tota matrimonij essentia, deficiente sola extrinseca publicitatis solemnitate.

3 Iustissimis aut causis Tridentinū ea irritauit, & iura antiqua ea prohibuerunt: quæ desumuntur ex Tridentino d. c. 1. & ex Concilio Coloniensi. tit. de matrimonio, & ex D. Th. 4. d. 28. q. vnica, art. 3. ad tertium, & ex l. fin. tit. 3. p. 4.

Prima causa est, quia religio sacramenti postulat, vt magna reuerentia, & deliberatione, assistente ministro Ecclesiæ, recipiatur: Strep autem contingebat clam absque deliberatione necessaria ad rem tam arduam, contrahi:

vnde

vnde facilis pœnitentia matrimonij contracti, discordia-
que inter coniuges oriebantur.

Secunda, quia matrimonium clandestinum ex modo con-
trahendi aduersatur fini ipsius, facile enim erat alterutri con-
iugium alij commisceri citra adulterij notam: aduersatur
indissolubilitati, sepe enim, cum incognitum esset Ecclesiæ,
transibant coniuges ad alias nuptias inualidas, & perma-
nebant in adulterio vsque ad mortem: aduersatur etiam
bono prolis, quam negare non est difficile, cum vxor pro-
bare coniugium nequeat.

Tertia, quia sæpe virgines parentum metu matrimonia
consummata negabant, alijsque nubebant: vel inuitæ in
monasterium includebantur.

Quarta, quia inde multæ discordiæ inter contrahentium
consanguineos oriebantur.

Tandem, quia plerunque contrahentes latent impedi-
menta aliqua, quæ publicè inito matrimonio detegeren-
tur, nec matrimonia irrita contraherentur, quare Conci-
lium Colonienſe, tit. de matrimonio, §. huc canonē, confi-
derans sola prohibitione, & pœnis, non plenè consuli huic
malo, maximè oprabat inſimonia hæc ab Ecclesia irritari.

4 Ad argumenta proposita num. 1. respondetur. Ad pri-
mum dic, appellari non legitima matrimonia in eo decre-
to: quia nō sunt celebrata iuxta leges Ecclesiasticas: appel-
lari autem adultera, vel stupra, quoad fōrum Ecclesiæ ex-
ternum, cui minimè constant: quamuis in foro interno ve-
ra matrimonia fuerint: & ita in fine illius textus, subun-
gitur, *Stupra potius quàm legitima coniugia esse non dubita-
tur, nisi voluntas propria suffragauerit: & vota succurrerint
legitima*. Hoc est (vt explicat Alexander Tertius, c. 2. de
cland. despon.) si personæ cōtrahentium voluerint publi-
care, ab Ecclesia recipienda sunt, & cōprobanda, tanquam
à principio in Ecclesiæ cōspectu contracta. Nec inconue-
niens est vt in hoc casu cōtra suum motū Ecclesia præsume-
ret adulterium, & non matrimonium, sicut præsumebat,
c. is qui fidem, de sponsal. copula post sponsalia habita, ma-
trimonium perfici, vt delicti præsumptionem vitaret: quia
adsunt vrgentia indicia ad præsumendum adulterium, nul-
laque matrimonij probatio suppetit in foro Ecclesiæ.

Ad secundū dic, textum loqui casu quo post sponsalia, &
copulam cum vna, contrahitur matrimonium cum alia:
tunc. n. præsumitur priora spōsalia transisse per copulam
in matrimonium, iuxta cap. is qui fidem, de sponsal. & ita
præsumit Ecclesia secundum matrimonium esse irritum.

Gravius autem dubium est, de copula, quæ admittitur
contrahendo matrimonium clandestinum. Et nemo dubitat
esse culpam lethalem: quod manifestè probant grauissima
damna inde consurgentia, relata nu. 3. & grauissima ver-
ba, quibus vtitur Tridentinum, Sess. 24. cap. 1. de matrim.
asserēs, semper Ecclesiam huiusmodi matrimonia detesta-
tam esse: grauissimæque pœnæ, quibus afficiuntur.

6 Rogabis autem, an post Tridentinum, sit culpa lethalis
clām absque parocho, & testibus contrahere, vñ enim nō
esse: quia cum sit irritum, cessant antiqua dāna. Item, quia
solum videtur quidam actus otiosus, cū. n. sic contrahens
norit matrimonium consistere non posse, non habet efficacē
cōtrahendi volūtatem: nā hæc ad impossibile ferri nequit.

Sed dic esse culpam lethalem: quia contrahentur præce-
pto grauissimo, & iustissimo Trident. Sess. 24. c. 1. de ma-
trim. quod ne cōtrahatur absque parocho, & testibus præ-
cipit: nec iura antiqua, quibus attētis hoc matrimonium cul-
pa lethalis erat, corrigere intendit, sed ipsorum veltigijs se
inherere proficitur. Deinde, quia licet consensus efficax
esse non possit circa obiectum impossibile, potest tñ dari
complacentia circa illud, quæ similiter peccatum mortale
est. Sic tenet Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. glos. 1. nu. 2.

Discrepant autem Doctores, an sola Ecclesiastica lege
clandestinum matrimonium interdictum sit? Affirmant
quidam: ducuntur primò, quia quod intrinsecè, & ex na-
tura rei malum est, nunquam licet: matrimonium autem
clandestinum in multis casibus olim licebat: vt fatentur
omnes, cum D. Tho. 4. d. 28. q. vnica, art. 3. in corpore.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Secundò, quia cessante fine legis in particulari, nō cessat
lex, ergo si matrimonium clandestinum iure naturæ est
malum, ob inconuenientia, quæ ex ipso nata sunt sequi,
quamuis in casu aliquo speciali ijs obuietur, erit illicitum.

Tertiò, quia si ex matrimonio clandestino, per se, & ex
natura rei sequuntur damna contra finem, & bona ma-
trimonij, erit irritum: idè enim matrimonium sub cōdi-
tione aduersa bonis ipsius, nullum est, iuxta c. fin. de con-
ditio. appof. Sic tenent Caiet. tomo 1. opusc. tract. 12. de
matrim. q. 2. Sotus 4. dist. 28. q. 1. art. 2. concl. 1. Barthol. à
Ledef. dub. 21. de matrim. fol. 1322. vnde infert, infideles
clām contrahentes non peccare, cum Ecclesiæ legibus non
adstringantur: & videtur tenere Pet. de Ledef. de matrim.
d. 45. art. 5. fol. 171. col. 2. §. ad rationem dubitandi.

8 Verius tamen est, esse culpam lethalem contra ius natu-
ræ. Probat, quia ex natura rei cōtinet in se mala grauia:
cedit enim in prolis detrimentum, & vtriusque coniugis,
cum facile possint ad alias nuptias transire, & est reipubli-
cæ nociuum, contrariumque eius paci, ac quieti. Et ita vi-
detur sentire D. Tho. 4. d. 28. q. vnica, art. 3. ad 3. vbi relatis
damnis ex hoc matrimonio consurgentibus, addidit præ-
ter hæc speciem mali habere, & tenet Caiet. sibi cōtrarius,
Summa, verb. matrimonium, tit. contractus matrimonij
potest ex septem capitibus reddi vitiosus. §. & scito pecca-
tum esse, vers. tertium caput: Petrus de Soto lectione 14.
de matrim. §. primum ius ipsum, Palacios 4. d. 28. disp. 3.
statim in principio, Veracruz 1. par. Speculi, art. 16. con-
clus. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. glos. 1. nu. 2.

Hinc infertur infideles clām cōtrahentes, lethaliter de-
linquere contra ius naturæ. Sic contra Bartholomæum à
Ledefma, nu. præcedenti allegatum, docent Veracruz, &
Matienzo proximè relati.

9 Ad primum argumentum ex propositis nu. 7. dic, quæ-
dam esse intrinsecè mala, quæ nulla ex causa honestari pos-
sunt, vt mēdaciū, fornicatio: alia verò ex natura rei ma-
la, non tamen ita intrinsecè, quin iustis de causis honesta
esse possint: vt occidere hominem, habere plura beneficia:
& huius generis est matrimonium clandestinum: quod
egregiè significauit D. Tho. 4. dist. 27. q. vnica, art. 3. ad 3.
vbi cautè dixit matrimonium clandestinum speciem turpi-
tudinis habere: significans non eam intrinsecam turpi-
tudinem continere, quam habet fornicatio, sed per se, &
absolutè sonare in malum, nisi iustis ex causis licitum ethi-
ciatur. Sed inferes, ergo in statu innocentie esset illicitum.
Negatur consequentia, quia dum diximus esse contra ius
naturæ, intelligitur non omninò, & absolutè, sed naturæ
corruptione stante, facile enim homines se decipiunt, di-
scordiæq. promanāt, quæ à statu innocentie longè abessent.

Ad secundum respondent quidam, legem editam pro-
pter finem bonum non cessare cessante fine: secus dum lex
principaliter editur ad vitanda inconuenientia, qualis est
lex prohibens matrimonia clandestina, tunc enim nō obli-
gat in ijs casibus, quibus omninò cessant. Sic Caiet. to. 1.
opusc. tract. 12. de matrim. q. 2. Nauar. summa, cap. 16. nu.
36. Hispana, Lātina verò, nu. 27. Henriquez lib. 11. de ma-
trim. c. 17. nu. 2. in Commento, litera O, Bartholomæus à
Ledefma, dubio 17. de matrim. fol. 1275. Ludou. Lop. 1. p.
instructorij, cap. 85. §. præterea peccat.

Sed displicet solutio, quia lex vetans noctu arma defer-
ri, tendit ad vitandas rixas, non tamen desinit obligare vi-
rum ita pacificum, vt in eo rixæ periculo omninò cessaret.
Vnde melius respondet Petrus de Ledefma de matrim.
quæst. 45. artic. 5. fol. 172. colum. 1. §. contra hanc conclu-
sionem, in illis casibus non desisse esse mortale, clām con-
trahere: quia ratio legis cessasset, sed quia id quod non est
ita intrinsecè malum, quin honestari ex iusta causa possit,
sæpe licet ea causa existenti, ex quadam epicheia, & beni-
gna legis interpretatione, quando non potest adiri supe-
rior, vt dispenseret: si enim adiri posset, argumētum conclu-
dit id esse faciendum.

Ad tertium dic, argumentum concludere, si per se,
ex modo ipso contrahendi, sequerentur necessariò, &

P 2 infal-

infallibiliter damna aduersa bonis, & fini matrimonij, non tamen ita res se habet, sed solum sequuntur vt plurimum, supposita malitia humana: vnde non probat argumentum, matrimonium clandestinum esse irritum, sed expedire, vt irritetur.

DISPUTATIO IV.

Vtrum potuerit Ecclesia irritare matrimonia clandestina?

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta ad probandum partē negativam, n. 1. Potuit irritare, nu. 2. Et an irritari directe annullando matrimonium, vel solum inhabilitando personas? refertur quaedam opinio, num. 3.

Potuit utroque modo irritare, nu. 4. Et de facto utroque modo irritauit, num. 5.

An potuerit irritare matrimonium, vt est sacramentum? nu. 6. & ibi sublatō fundamenti, tollitur edificium, & sublato priori tollitur posterius.

An Ecclesia irritans clandestinum, mutat materiam, & formam illius? num. 7.

An annullatio actus sit pœna? referuntur duæ sententiæ, nu. 8. conciliantur, num. 9.

Soluuntur argumenta, num. 10.

Questio hæc adeo ardua visa fuit, vt Ruardus Taper. artic. 20. Louaniensi, ante §. professionem sacre religionis, indecisum reliquerit, an potuerit Ecclesia irritare: subditq. si Ecclesia irritet, falsè inniti presumptioni fraudis, & proinde fraude cessante valere matrimonium. Et Sorus 3. d. 28. q. 1. art. 1. in solutione ad primum indecisum similiter reliquit, iudicioque Ecclesiæ definendum. Et quadraginta Episcopi, multiq. alij Doctores, qui ad Tridentinum Concilium confluxerunt, ante quam res hæc definitur, in ea fuerunt sententiæ, vt Ecclesia non posset irritare. Et probatur primò, nam si consideretur matrimonium, vt est contractus naturalis, solo cōsensu etiam clām præstito est validum: Ecclesia autem ius naturæ alterare nequit. Et confirmatur, causa naturalis sufficienter applicata, necessariò suum producit effectum, sed mutus consensus etiam occultus inter personas habiles est causa naturalis matrimonij: ergo.

Secundò, si matrimonium, vt est sacramentum, attēdas, Ecclesia nequit aliquid statuere variando materiam, & formam sacramentorum: vt colligitur ex Tridentino, sess. 21. doctrina de sacramento Eucharistiæ, c. 2. ibi, *Declarat hanc potestatem in Ecclesia perpetuò fuisse, vt in sacramentorum dispensatione salua illorum substantia statueret*. Sed consensus mutus erat, licet clandestinus, olim materia, & forma sacramenti matrimonij, ergo Ecclesia non potuit id variare. Et confirmatur primò, olim erant materia, & forma sacramenti consensus clandestini, & modò nō sunt, ergo variavit Ecclesia materiam, & formam sacramenti: consequens non potest fieri, ergo nec antecedens.

Confirmatur secundò, Ecclesia efficere nequit vt sit de sacramenti substantia, quod antea non erat: ante Tridentinum autem, de substantia matrimonij non erat consensus coram parochis, & testibus præstari.

Confirmatur tertio, quia aquam manentem aquā, non potest Ecclesia reddere inhabilem, vt sit materia baptismi: ergo nec consensus occultus, qui sic manent inuariati, ne sint materia matrimonij.

Tertio, principaliter probatur, quia vel irritauit Ecclesia clandestinū, indirectè, reddendo contrahētes inhabiles ad sic contrahendū, & hoc non potuisse efficere iā probaui, aut directè, irritando contractū, & hoc non. Quia cū homo libero arbitrio habeat plenū suorum actuum cōsensum, Ecclesia caret potestate directā, & immediata circa actus hu-

manos. Et confirmatur, quia de iure naturæ ad contrahendū matrimoniū satis est consensus inter personas habiles, ergo earū habilitate manente non potest Ecclesia irritare.

Quarto, probatur de facto non irritasse: quia extrinseca contractus solemnitas non est de intrinseca ipsius essentia, nec eius defectus annullat: præsentia autem parochi, & testium extrinseca matrimonij solemnitas est, vt possit in Ecclesiæ foro probari.

Confirmatur, quia in ceteris actibus, vt in alienatione rerum Ecclesiæ, testamento, defectus solemnitatis iure requisitæ non vitiat eos in foro cōscientiæ, iuxta cōmunem, & valde probabilem sententiā, sed in solo foro externo annullandi sunt, ergo idem in matrimonio continget.

Confirmatur secundò, quia vel præsentia parochi, & testium est de necessitate, tanquā intrinseca conditio, sine qua non prodit in actum efficaciter virtus sacramenti matrimonij, & tunc non manebit irritum sacramentū defectu illius, sed impiedietur sacramentalis effectus: aut est de necessitate, tanquā pars substantialis sacramenti, & hoc non: quia Ecclesia nō potest sacramenti substantialia instituire: ergo defectu talis præsentia nō erit matrimonium irritum.

Vltimò, quia annullatio actus pœna est, hæc autem non incurritur ante iudicis sententiā, iuxta Glossam vulgarem, cap. fraternitas, 12. q. 1. & omnes: ergo in conscientia non est irritum tale matrimonium.

His non obstantibus, veritas catholica est, Ecclesiā potuisse irritare. Quia Concilium Tridentinum à Pontifice approbatum, & ab vniuersali Ecclesia ita intellectum, de facto irritauit Sessione 24. cap. 1. de matrimonio, si autem id non potuisset efficere, errasset in re maximè ad fidem, & vniuersales Ecclesiæ mores conducente.

Difficultas autem est, circa irritandi modum. Dupliciter enim potest matrimonium irritari: primò, indirectè, inhabilitando personas: secundò, directè annullando immediatè ipsum contractum. Multi aiunt primò modo irritasse, nec potuisse secundo modo. Sic explicant hæc irritationem Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 40. §. iuxta prædicta, Gutier. de iuramento, 1. par. cap. 5. nu. 22. Matienzo lib. 4. recopilat. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 38. Spino Speculo testamentorum, glo. 15. nu. 52. § 3 & 70. Et ex Theologis, Palacios 4. dist. 28. disputat. 3. versic. est igitur. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. artic. 5. fol. 177. col. 2. §. vltimo respondetur, & col. seq. §. ad secundum argumentum, Manuel 1. to. summa, 12. editione, cap. 219. nu. 1. Vega lib. 6. summa, casu 121. Et eodem modo in alio simili, explicant Sorus 4. dist. 26. q. vnica, in fi. & ibi Palud. q. 4. artic. 3. in solutione ad 4. num. 24. Adrianus 4. q. 1. de matrim. ad confirmationem primi argumenti, tractantes enim qualiter possit Ecclesia constituere impedimenta dirimētia matrimonium, dicunt id posse reddēdo materiam inhabilem: non aut variando essentialia matrimonij supposita materia idonea.

4 Prima conclusio sit: potuit Ecclesia utroque modo irritare clandestina matrimonia. Probatum posse directè irritando contractum: quia contractus humanus est actus hominis ordinati ad altiorē finem, & proinde necessariò debet subordinari alicui communitati, cuius sit pars, & à qua pendeat quātum ad omnem politicam operationem, sed matrimonium fidelium est contractus, quo vnus fidelis ordinatur ad alterum, in bonum spirituale totius Ecclesiæ, cuius oēs fideles partes sunt, ergo subordinatur potestati eiusdem Ecclesiæ, vt quando bono communi ipsius Ecclesiæ expediat, possit illud directè irritare.

Secundò, quia Ecclesia irritauit alios contractus, eo quod ita communi bono expediebat, vt professionem factam ante annum nouitiatus, vel sexdecim annos expletos, vt constat ex Trident. Sessio. 25. de regularib. cap. 16. & Simoniacam beneficiorum commutationem, cap. cum olim, & capit. quæsum, de rerum permutatione: ergo ita potuit matrimonium. Et confirmatur, quia de facto irritauit matrimonia coacta, & contracta inter liberum, & seruam, ignorata conditione serui: vt constat ex cap. 2. de coniugio seruorum, & capit. cum locum, de sponsalibus.

salibus, cum tamen personæ maneat habiles ad contrahendum.

Tertio probatur, quia respublica civilis potest irritare contractus civiles, & de facto aliquos irritavit, ut minorum absque auctoritate curatorum, alienationem maiorum, sæpeque dominij translationem impedit, quamvis hæc iure naturæ attento à solo domini consensu pendeant: ergo idem potuit Ecclesia circa matrimonium.

Est autem irritare directè contractum matrimonij, impedire, ne mutuus contrahentium consensus sit sufficiens clandestinè præstitus, ad transferendum dominium corporum inter coniuges: sicut lex civilis irritat donationem pupilli, impediendo ne illius voluntas sufficiat ad transferendum dominium: unde non tollit Ecclesia obligationem iam ortam, sed impedit ne oriatur.

Probat autem posse Ecclesiā irritare m̃rimonium, inhabilitando personas, quia in ijs quæ ad bonū spirituale Ecclesiæ spectant, quale est m̃rimonium, fideles t̃quā eius membra, illi subduntur, ergo q̃n bono spirituali, Eccles. expedit potest illos ad certū in eundem matrimonij modū, inhabiles reddere.

Et cōfirmatur, quia sicut in naturali corpore mēbra vniuersa influxum, ut operationes exerceant, à capite recipiūt sic in mystico Ecclesiæ membra debent recipere influxum moralem, ad contractus in eundem spectantes ad bonū Ecclesiæ spirituale, qualis est matrimonium: & proinde sicut membra naturalia sine influxu naturalis capitis incapacia sunt naturalium operationum, ita absque capitis morales influxu fideles inhabiles erunt ad matrimonium.

Confirmatur 2. quia respublica civilis potest aliquos inhabiles efficere ad contrahendum absque certis solemnitatibus: ut effecit, prodigos, & minores absque auctoritate tutorum, mulieres conjugatas absque licētia viri: ergo potuit Ecclesiastica ad in eundem matrimonium sine certis solemnitatibus: sicut. n. homo ordinatur ad bonū reip. cuius est membrum, eique subordinatur quoad contractus civiles: ita subordinatur Ecclesiæ, cuius est membrum mysticum quoad contractus ad bonum spirituale spectantes.

Tandem, quia Ecclesia irritavit matrimonium inter cōsanguineos, cognatos, & affines, inhabilitando personas: ut constat ex toto tit. de cōsanguin. & affin. & toto tit. de cognatione spirituali: errasset autem in re ad fidem & mores Ecclesiæ pertinente nisi id efficere potuisset. Hanc tenent Henric. lib. 11. de matrim. cap. 5. num. 3. & 4. Et videtur expressè tenere Suarez de Sacramentis in genere, quest. 60. art. 8. disput. 1. sectione 6. in fine.

Secūda conclusio, Tridentinum sess. 25. cap. 1. de matr. de facto irritavit utroque modo matrimonia clandestina. Cōstat, quia indirecta, & mediata irritatio inhabilitando personas, continetur in illis verbis, *Eos ad sic contrahendū inhabiles reddit:* directæ autem annullando contractus clandestinos, ibi, *Eiusmodi contractus irritos ac nullos esse decernit, prout eos præsentis decreto irritos facit.* Quod cōsultò fecit utroque modo irritans, ut vel sic quanto odio prosequuta fuerit Ecclesia matrimonia clandestina, non obscure significaret vniuersis.

Tertia conclusio, potuit Concilium, & de facto ita fecit, irritare matrimonium clandestinum, quatenus est sacramētū: nō directè, & immediatè: cū sacramētorū institutio, ac destructio nō subiaceat potestati Eccles. sed indirectè, & remotè, destruendo scilicet, directè, & proximè contractū humanū, unde cōsequēter destructū, & irritū manet matrimonij sacramētū. Quod sic explicatur, quia sublato fundamento, tollitur ædificiū, c. cū Paulus, 2. q. 1. & sublato priori, tollitur posterius ab ipso dependēs, c. translatō, de consue. sed contractus humanus, qui subiaceret Ecclesiasticæ potestati, est fundamentū, & materia sacramenti matrimonij, ergo irritato per Ecclesiā contractū humano, indirectè, & cōsequēter irritatur sacramētū matrimonij: sicut Ecclesia non potest directè annullare sacramētū penitentiæ, ac potest indirectè auferendo iurisdictionē ministri, à qua pēdet. Quod clarius sic explico. Ecclesia nequit efficere, ut si quis taceatur sacerdoti iurisdictione prædico, absolutionēque reci-

Sancti de Matrim. Tom. I.

piat, sacramētū irritū sit: ac potest auferendo iurisdictionē à ministro, efficere, ut absolutio ab ipso præstata à peccatis auditis, nulla sit: quia illud esset, omnibus requisitis ad sacramēti valorē cōcurrentibus, directè sacramētū annullare: hoc aut, tantū est destruere fundamentū ad sacramēti valorē prærequisitū, quo destructo, cōsequenter, & indirectè destruitur sacramētū. Similiter contingit in matrimonio: Ecclesia enim concurrente personarum habilitate & contractū valido ad mutuam corporum traditionē sufficienti, efficere nequit, ut sacramentum matrimonij inualidum sit: potest tamen destruere fundamentum, statuendo, ut contractus humanus nō sit legitimus, ac sufficiens ad corporum traditionem, nisi certæ solemnitates cōcurrant, quibus deficientibus, indirectè, & consequenter inualidū redditur matrimonij sacramentum.

Ex his infertur, quamvis verba mutui consensus, quæ ante Concilium matrimonium constituebant, modò non constituent, si absente parochō, & duplici teste dicantur, minime dicendum esse, materiam, & formam essentialem, quæ antea ad matrimonium sufficiebant, modò nō sufficere: (Ecclesia. n. variare nequit materiam, & formam sacramentorum) sed dicendum potius est, materiā, & formā sacramēti m̃rimonij esse mutuū cōsensum verbis, aut signis expressū, sufficientē ad contractū validum celebrandū, quo corporum dominij mutuò trāsfertur: valor autem huius contractus pendet ex contrahendi modo, qui modus potest ab Ecclesia præscribi, & variari, & id eo contingere potest, ut quidam cōtrahēdi modus, vno tempore sufficiat ad materiam, & formam matrimonij, & alio tempore non sit legitima materia, & forma: & ita nō variatur formaliter, & propriè sacramenti materiā, & formā, sed materialiter, & remotè: nimirū, quia materiā, & forma amittit illud esse, ratione cuius poterat esse materiā, & forma. Verbi gratia, si Ecclesia posset efficere, ut hæc vox, corpus, nō significaret corpus, & illud efficeret, tunc hæc verba, hoc est corpus meum, non essent forma consecrationis, nō tamen Ecclesia variaret formaliter, & propriè sacramenti formā, sed materialiter, variando vocis significationem: quia ea vox, corpus, non materialiter sumpta, constituit formam sacramēti, sed formaliter sumpta, in quantum significat, *el cuerpo*: unde variata significatione, quia nō manet eadem vox formaliter, sed solū materialiter, non erit forma sacramēti, & consequenter variabitur forma, materialiter, & remotè, non autem propriè, & formaliter: quia vox alia significans *el cuerpo*, esset eadem formaliter, hoc est quātum ad significationem, ratione cuius propriè, & formaliter constituit formam sacramenti, licet quantum ad materialē vocis sonū, & syllabas, ex quibus cōflatur, esset diuersa vox. Eodem modo contingit in m̃rimonio, verba illa, accipio te in meū, & in meā materialiter tm̃ sumpta, nūquā fuerunt legitima forma, & materiā matrimonij: ut cōstat, quia si proferrētur à furiosis, vel absque interno consensu, non essent legitima materiā, & forma, sed sunt forma, & materiā, propriè, & formaliter, in quantum important, & significant validum, & sufficiētem consensum ad mutuam corporum traditionem: dum ergo Ecclesia (prout potest) efficit, ut hæc verba prolata absque parochi, & testium præsentia, nō importēt, ac cōtineāt sufficiēte cōsensū ad eā traditionē, nō variat propriè, & formaliter materiā, & formā, sed tm̃ materialiter, & remotè, quia verba illa, quæ ante Tridētinū prolata sufficiebant, & quæ modò sufficiunt, sunt eadem formaliter, id est, in quātū importāt cōsensum sufficiēte, licet materialiter, & remotè sint diuersa: nā ante Tridētinū clā dicta sufficiebant, post verò nō, nisi coram parochō, & testibus.

Inquires aut an hæc matrimonij annullatio, pœna sit? Quidā aut irritationē actus esse penā, ducuntur per c. si religiosus, de elect. in 6. in initio, ibi, *Et in pœnam presumptionis illius, electio eadē viribus vacuetur.* Vbi vocatur pœna, annullatio electionis. Sic gl. c. dicit, verb. processus, de immu. Eccles. in 6. vbi asserit id caput non extendi ad contractus, cū sit penale, & tamen ibi tantum inducitur nullitas actus, idē Bart. l. turpia, statim in principio, ff. de legat. 1.

Alij verò aiunt non esse penam. Sic Innoc. c. si verò, n. 2. de sentent. excommun. Ancharan. c. finali, de electione in 6. nu. 4. q. 4. Felin. c. 2. de constitutio. nu. 3. vers. in contrarium Nauar. lib. 5. consiliorum, in 2. editione, tit. de priuilegijs, conf. 2. i. num. 5. Mandosius reg. 15. Cancellaria, q. 5. nu. 7.

9 Sed hæc sententia sic concilianda sunt: aut constitutio inducens actus nullitatem, eam inducit ob solam legis prohibitionem, & in odium transgredientis, & tunc annullatio est pena: quia imponitur, vt delicti supplicium, pena autem est læsio puniens, & vindicans, quod quisque commisit: teste D. Augustino, & habetur, ca. penitentia, de peniten. dist. 3. Et in hoc casu vera est prior sententia, & ea probat textus quem allegat: aut non inducitur in odium, & supplicium contrahentium, sed propter defectum solemnitas non obseruata, quia scilicet, traditur certa forma, & solemnitas ad faciendum actum, qua non seruata annullatur: vt contingit in matrimonio clandestino, & in alienatione rerum Ecclesie absque debita solemnitate, & in testamento minus solenni, & tunc annullatio actus non est pena. Probat, quia de ratione penæ est (vt probaui ex D. Augustino) vt infligatur ad delicti punitionem, & ubi non est delictum, non est locus penæ: At talis annullatio non infligitur ob delicti punitionem, & quamuis contrahens immunis esset culpa, inuincibiliter prohibitionem ignorans, adhuc actus esset nullus, vt constat: ergo non est pena. Sic tenent Ioan. Andr. ca. fin. de electio. in 6. nu. 5. vers. in glos. 2. & ibi Dominicus, nu. 18. vers. nosa incidenter illud dictum, & ibi Francus, nu. 5. Anton. c. 2. de constitutio. num. 19. vbi Abb. num. 5. Imola, nu. 5. Decius in 2. lectura, num. 30. Alexander de Neuo, nu. 25. Berous, num. 26. Iacob. Butriga. & Bald. l. non dubium, num. 5. C. de legibus, & ibi Paul. num. 6. Iason. num. 7. idem Bald. cap. super literis, num. 12. de rescript. Vantius tractat. nullitatum, tit. quid sit nullitas, num. 15. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 276. nu. 18. Et non esse penam quando inducitur ob defectum solemnitas, tenent etiam Burgos de Paz, l. 3. Tauri. num. 1472. Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 1. glos. 10. num. 35. vbi & alios refert, & Azbedo eodem libro 5. tit. 1. l. 1. numer. 13. quamuis Decius, cap. 2. de constitutio. in 1. lectura, num. 18. teneat esse penam, quando defectu solemnitas inducitur, si solemnitas illa sit contra regulas iuris antiqui, secus si sit secundum illas.

10 Ad primum argumentum ex propositis, num. 1. quidam respondent distinguendo minorem, non potest Ecclesia immutare ius naturæ, si de præceptiuo intelligatur, id est, de præceptis iuris naturæ, concedunt: si autem de permissiuo, id est, de eo quod permittit, & concedit ius naturæ, negat: clandestinum autem matrimonium non præcipit, sed tantum concedit ius naturæ.

Sed hæc solutio non exhauset difficultatem, potest enim opponi ius naturæ præcipere ne matrimonia clandestina separantur, & ne coniuges ad alias nuptias transeant, & ita non potuisse Concilium præcipere, vt separantur, ac liberè possint matrimonium inire. Ideo melius respondetur, distinguendo maiorem, matrimonium clandestinum de iure naturæ est validum, quando consensus est legitimus, nec irritatus ab habente potestatem: concedo: secus, nego. Et ita contingit hic, Ecclesia enim irritauit illum consensum, fecitque minus legitimum, & insufficientem esse ad corporum traditionem: ius enim naturæ non dicitur, vt quicumque consensus satis sit, sed legitimus, qualis non est, qui ex causa iusta irritatur à superiore.

Sed obijcies, ius naturæ inuariabile est, sed ille consensus erat legitimus iure naturæ, ergo variari non potuit, vt modò illegitimus sit. Distingueda est maior, est enim formaliter inuariabile, non autem materialiter, & sic evenit hic, nam ius naturæ inuariabile manet formaliter, semper. n. dicitur consensus matrimoniale debere esse legitimum quod autem hic, & nunc sit hic consensus legitimus, nec ne, spectat ad materiale mutationem, & potius est mutatio circumstantiarum, quibus positus simul cum superioris declaratione, ac præcepto, contingit, vt quod antea legitimum erat, modò non sit.

Ad confirmationem dic, illam maiorem esse veram, quado causa naturalis non est impedita, & applicatur passo habili, ignis enim applicatus celo, non comburet, nec si virtus eius impediatur à Deo: hic autem consensus ille clandestinus impeditur à superiori Ecclesie potestate, quæ illum directè cassauit, & applicatur personis inhabilibus ad sic contrahendum.

Ad secundum dic, si loquamur de sacramentis, quorum materia est res aliqua naturalis, vt aqua in baptismo, verum esse yniuersaliter non posse Ecclesiam variare materias, & formas: si verò de sacramento, cuius materia, & forma est contractus subiaccens Ecclesie potestati, non posse variare propriè, & formaliter, secus impropriè, & materialiter, ac remotè: vt explicui num. 7.

Ad confirmationem, distinguenda est maior (vt explicui eodem num. 7.) erant materia, & forma consensus clandestini, materialiter tantum sumpti, nego: formaliter tamen, in quantum erant sufficientes ad corporum traditionem, concedo.

Ad secundam confirmationem, distinguo similiter maiorem si non potest efficere formaliter loquendo, vt aliquid sit de substantia, quod antea non erat, concedo: materialiter tamen, nego. Seu clarius non potest efficere, vt aliquid sit de essentia, quod antea non erat, variando propriè, & formaliter materiam, & formam, concedo: variando tamen materialiter, & remotè, nego: vt explicui nu. 7.

Ad tertiam confirmationem, nego consequentiam: quia aqua, nec quoad esse materiale, nec quoad formale subiaccet potestati Ecclesie: contractus autem humani quoad esse formale, id est, vt legitimi sint, subduntur illius potestati. Vel dic sic, sicut aquam manentem veram aquam non potest Ecclesia efficere, ne sit materia baptismi, ita nec consensus dum manent legitimi, non manent autem tales, cum ab Ecclesia irritantur.

Ad tertium argumentum, dic vtroque modò irritasse, quavis enim Ecclesia non habeat potestatem circa actus humanos, quantum ad substantiam actus elicitum, id est, ad cogendum voluntatem, vt velit, vel nolit: habet tamen quantum ad illorum legitimitatem, cum possit ex iustis causis statuere, vt talis actus non sit legitimus, ac validus.

Ad confirmationem, antecedens est verum, dum expressio consensus est legitima, nec per superiorem irritatur: secus, dum irritatur.

Ad quartum distinguo minorem, solemnitas illa est extrinseca consensui coniugali, quoad essentiam naturalem illius, concedo: at quoad formale illius, id est, quoad esse legitimum, & sufficiens ad traditionem corporum, supposita determinatione Concilij Tridentini, nego: sic enim est solemnitas intrinseca, & essentialis.

Ad primam confirmationem, dico quicquid sit in alijs contractibus, in illis potest esse locus distinctioni inter forum conscientie, & externum: sunt enim natura sua dissolubiles, at fieri nequit, vt in foro conscientie validum sit, dissolui matrimonium, cum sit suapte natura indissolubile, tamen valeat in foro externo.

Ad secundam confirmationem, dico presentiam parochi, & testium non exigi solum vt conditionem, sine qua non virtus sacramenti, exit in actum, nec tanquam substantialem materiam, aut formam totalem ipsius sacramenti, sed tanquam essentialem qualitatem ipsius materie, & forme: cum essentialiter ad has requiratur, vt consensus sit legitimus, & nequeat esse talis absque ea presentia.

Ad vltimum argumentum, dico non esse penam: vt probaui num. 9. & esto esset pena, incurreretur in foro conscientie ante sententiam iudicis: vt colligitur, tum ex natura matrimonij, quod cum suapte natura indissolubile sit, implicat vt sit validum in foro conscientie ante iudicis sententiam, & accedere iudicis sententia in validum sit, ac dissoluatur: tum etiam ex mente Concilij, q. intendit obuiare malis, quæ ex clandestino oriuntur, at si validum esset in foro conscientie, & esset irritum in foro externo, non vtique malis obularet, sed laqueos inextricabiles iniiceret.

DISPUTATIO V.

Verum denunciationes sint de matrimonij essentia,
vel saltem de p[re]cepto?

S V M M A R I V M.

*Vbi erant p[re]cepta: & an in desuetudinem abiissent, & quot
sunt q[ue]stiones disp[ut]anda? num. 1.*

*Ponitur opinio affirmans denunciationes esse de matrimonij
essentia. num. 2. & ibi limitata causa limitat[um] producit effe-
ctum. Et ablativus absolutus conditionem importat. Et fa-
cta contra legem pro infectis habentur, iuncto num. 4.*

*Sententia verior, num. 3. Et ibi, quæ possunt precedere, & sub-
sequi actum, non sunt de forma.*

*Soluntur argumenta, nu. 4. & explicantur, l. n[on] dubium, C. de
legibus: & regu. quæ contra, de reg. iur. in 6.*

*An sit mortale omittere denunciationes? refertur quadam opi-
nio, nu. 5. & contraria verior, num. 6.*

Quid si una, vel altera omittatur? num. 7.

*Quid si non fierent in utriusque contrahentis parochia: vel
non tribus diebus festis continuis? nu. 8.*

PRAMISSIS aliquibus disputationibus generalibus de
matrimonio clandestino: iam de denunciationibus
quæ p[re]mittendæ sunt, ut perfectâ publicitatem habeat,
tractandū est. Et p[re]mittendum est has denunciations, seu
monitiones, p[re]mittendas matrimonio, ut si quis impedi-
mentum nosset, illud detegeret, p[re]ceptas fuisse in Conci-
lio generali Lateranensi II. c. 1. & habetur c. si. de clande-
stina desponsat. Sed quia multis in diocesis in desuetudi-
nem abierant, ut refert Abbas, eod. c. fin. nu. 9. id decretum
innouavit Tridentinum, sess. 24. c. 1. de matrimo. iussitq[ue]
ut matrimonio p[re]mittantur denunciations, ter à pro-
prio contrahentium parcho, tribus continuis diebus fe-
stis in Ecclesia, inter missarum solemnias, publicè facien-
dæ. Quare duplex q[ue]stio pertractanda est.

Prior, an sint de matrimonij essentia?

Posterior, an sint de p[re]cepto?

Questio prima, utrum p[re]mittere denunciations ma-
trimonio, sit de eius essentia, ita ut matrimonium illis omis-
sis initum, sit inualidū? Affirmant aliqui, ducuntur primò,
quia ad matrimonium p[re]sentia parochi desideratur, hic
autem non parochi, sed priuatæ personæ munus obit, dum
omissis denunciationibus interest matrimonio: ergo est
nullū. Probatur minor, quia in Tridentino sess. 24. c. 1. de
matrim. cōceditur parcho limitata potestas assistēdi ma-
trimonio, nempe p[re]missis denunciationibus, sed limitata
causa limitatū producit effectum, l. in agris, ff. de acquir.
rer. dom. ergo si parochus excedēs fines mādati, illis omis-
sis intersit, nō ut parochus, sed ut priuatus ager: qñ enim
iudex p[re]cedit vltra suæ potestatis limites, ut priuatus agit:
ut benè p[ro]bat Menoch. de recup. possess. remed. 8. 13. & 17.

Secundò, quia Tridentinum loquitur per ablativū ab-
solutum, ibi: *Quibus denunciationibus factis, si nullum legiti-
mum apponatur impedimentum, ad celebrationem matrimo-
nij procedunt.* ablativus aut absolutus conditionē impor-
tat, l. à testatore, ff. de condit. & demonstr. conditio aut for-
mā, l. qui heredi, & l. Meuius, ff. eo. tit. & docent Bal. auth.
matri, & auz. nu. 3. C. qñ mulier tutelæ offi. fun. pot. Fely.
c. cum dilecta, nu. 6. vers. secundū signū, de rescrip. Tiraq.
cū alijs tract. de cessante causa limit. 2. n. 61. Matiezo lib. 5.
recop. tit. 11. l. 9. glo. 4. nu. 1. Grat. reg. 82. n. 1. ergo emissio
denunciationū vitiat matrimonium: emissio. n. formæ in qua-
cūque minima parte vitiat actū, l. 1. in f. ff. de vent. inspic.

Quod si dicas, esse conditionem iuris communis, & ita
tacitè intellectam, & proinde eius expressionem nihil ope-
rari. Contra, quia longè alio modo exprimitur, quàm iure
antiquo inerat: & ita operari debet: nam iure antiquo (ut
constat ex c. fin. de cland. despon. in initio) non exprimeban-
tur denunciations per ablativū absolutum, nec limitaba-
tur ibi potestas parochi: & esto limitaretur, non erat ne-

Sanch. de Matrim Tom. I.

cessaria parochi assistentia ad matrimonij valorem: at in
Tridentino explicatur per ablativum absolutum, & limi-
tatur potestas parochi ad assistendum matrimonio, cuius
assistencia est necessaria ut valeat.

Tertio probatur, quia Tridentinum ibi constituit ordi-
nem procedendi ad matrimonium celebrandum, nempe
p[re]cedant denunciations, & fiant tribus diebus feriatis
continuis, & tandem coram parcho, & testibus, ergo to-
tus is ordo est de essentiali forma. Quia forma nil aliud est
quam quædam ordinata series rem ad substantiam dedu-
cens: ut cum Bal. tradit Dec. l. hac consultiissima, nu. 10. C.
qui test. facere poss. Alciat. lib. 5. paradoxo. c. 16. in princ.

Quarto probatur, quia factum contra legem pro infe-
cto habetur, l. non dubium, C. de legibus, reg. quæ contra
64. de reg. iur. in 6. Sed matrimonium non p[re]missis denun-
ciationibus, celebratur contra ius, ergo habetur quasi in-
fectum, & est irritum. Et ideo hanc sententiā tuetur Me-
noch. conf. 69. nu. 71. & seq. vol. 1. Cephal. conf. 421. n. 28.
& seq. vol. 3. Baneius in quodā consilio, quod ponitur in-
ter Menoch. consilia, vol. 4. conf. 398. num. 1. & ut tenere
Ful. Pacianus lib. 2. de prob. c. 16. nu. 63. vbi dicit de iure
nouissimo Trid. p[re]sumi fornicationē, licet habitatio lon-
ga sit, nisi probetur matrimonium fuisse contractum p[re]-
sente parcho, & testibus, ac p[re]missis denunciationibus:
& statim nu. 65. ait, Concilium annullasse matrimonium
contra p[re]dictam formam celebratum.

His tamen minimè obstantibus, tenendum est, non esse
de essentia matrimonij, & subinde illis iniuncte omis-
sis ini-
tum, validū esse. Probatur primò, quia cū matrimonium
omissis denunciationibus, validum esset omni iure, ab eo
recedendum non est absque manifesto decreto irritanti:
Tridentinum autē non manifestè irritat, imò contrarium
ex illo colligitur: cum enim ageret de denunciationibus
p[re]mittēdis, & de p[re]sentia parochi, & testium: in decre-
to irritanti solius huius p[re]sentia meminit: ergo.

Et cōfirmatur, quia Tridentinum circa denunciations
nihil innouat, sed idem quod statutum erat in Cōcilio La-
teranensi, quia in desuetudinem passim abibat, in p[re]sti-
nam obligationem, ac statutum restituit: ut constat ex illis
verbis *Sacri Concilij Lateranensis vestigijs inharendo*. Sed
olim validum erat matrimonium omis-
sis denunciationsibus, ut definit Trident. eod. c. 1. ergo & modò.

Secundò, quia speciale est in matrimonio, ne ex simplici
prohibitione absque clausula irritati, annulletur: ut docet
Dec. c. 2. de testib. nu. 17. vers. secus si tēporalis sit, Rota in
nouissimis, to. 1. decis. 750. nu. 3. Tridentinum autem dum
p[re]cipit denunciations, non ponit decretum irritans.

Tertio, quia Tridentinum eod. c. 1. concedit ex Episco-
pi dispensatione, posse denunciations p[re]cedere, & sub-
sequi: quæ autem actum subsequi, & p[re]cedere possunt,
potius de solemnitate, quàm de forma dicuntur. Ut mul-
tis citatis testatur Fely. c. cum dilecta, nu. 6. vers. quantum
signum, de rescriptis.

Tandem, quia quoties dispositio p[re]figens tēpus conce-
dit iudici arbitrium in p[ro]rogatione tēporis, non est illud
de forma: ut benè probat Fely. d. c. cum dilecta, nu. 6. vers.
octauum signum, limitatione 1. Sed Tridentinum eo. c. 1.
concedit ordinatio arbitriū in p[ro]rogādis, vel omittēdis
denunciationibus, ergo eæ nō pertinent ad formā, & essen-
tiam matrimonij. Et ideo hanc sententiā tenent Nauar.
lib. 4. consiliorū, in 2. editione, tit. de sponsal. conf. 17. n. 4.
summa Latina, c. 22. nu. 70. Sarmiento lib. 1. selectarū, c. 6.
nu. 7. Riminal. conf. 691. nu. 34. & seq. vol. 6. Cauat anus
decis. 29. nu. 18. to. 1. Piotus l. si quando, nu. 241. vers. scias
quod, C. vnde vi, Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 11.
nu. 86. Perez lib. 5. ordin. tit. 15. l. 1. f. 286. col. 1. Spino S; e-
culo testamentorum, glo. 15. nu. 25. Rotas epitome succes-
sionum, c. 1. nu. 23. & 24. Gutier. 2. Practicar. Quæst. 4. nu.
13. & de iuramento 1. p. c. 51. nu. 25. Matienzo lib. 5. reco-
pil. tit. 1. rubr. glo. 1. num. 34. & 35. Azbeddo eodem lib. 5.
tit. 1. l. 1. num. 41. Sa'zedo dicens, se declarasse Cardina-
les practica, c. 73. 9. primò ante omnia, Segura directio

iudicium, 2. par. cap. 16. nu. 1. Cernantes, l. 6. Tauri, nu. 22. Et ex Theologis, Veracruz appendice ad Speculum, toto dubio 1. & dub. 11. in si. Metina lib. 1. summa, c. 16. §. 13. fol. 231. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. nu. 1. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. artic. 5. puncto 2. dubio 1. concl. 2. fol. 175. col. 2. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. c. 2. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 217. nu. 2. & 10. Vivaldus Cadelabro, 1. p. de matrimonio, nu. 242. Maurus Anton, Corona Confessorum, de matrimonio, tit. de sponsalibus de presenti, nu. 18. vers. ex quibus verbis, Vega lib. 3. summa, casu 176.

Ad argumenta proposita, num. 2. responderetur.

4 Ad primum negando minorem, & ad probationem dic, dari parochio limitatam potestatem, quoad rectè, & ritè agendum, dum præcipit Tridentinū parochi, ut præmittat denunciations: nō tamen, quo ad validè agendum. Sicut dum præcipitur iudici, cum medicinalis, de sent. excom. in 6. ne excommunicet, nisi in scriptis, & præmissa trina monitione, traditur forma excommunicandi ritè, & rectè; quæ minimè desideratur, ut valeat excommunicatio.

Ad secundum dic, importare formam, & conditionem, ut ritè, & rectè celebrentur matrimonia: non autem, ut validè. Quod inde colligitur, quia ea cōditio tacitè inerat, eratque tantum iure communi requisita, ad ritè, & rectè agendum: quare eius expressio nihil nouū operari debet, & licet videatur quo ad verborum sonum, alio modo exprimi, quam iure inerat: at ex tenore decreti Tridentini manifestè habetur, non alio modo exprimi: tū quia dicit, *vestigijs sacri Concilij Lateranensis inherendo*: tum etiam, quia in clausula irritanti solum expressit præsentiam parochi, & testium.

Ad tertium negatur consequentia, si de forma essentiali loqueris: quia id verum est, qñ ex verbis decreti nō colligitur non constitui totū ordinē, ut formā substantialem.

Ad quartum dic, intelligi eos textus, ut factum contra legem, habeatur pro infecto: quando lex statuit formam substantialem actus, secus quando ex ea colligitur solam formam, & modum ut rectè fiat, præscribi.

5 *Questio secunda, quale peccatum sit denunciations absque debita dispensatione omittere?* Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. ad 1. censet non esse mortale, nisi excommunicatio Synodalis sit in ea diocesi contra omittentes, Et Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. artic. 5. puncto 1. dubio 3. conclus. 1. & 2. dicit hoc fuisse verum ante Trid. & puncto 3. dub. 1. cōcl. 1. & 2. dicit, licet sit peccatū lethale post Trid. Si tñ parochus adhibita sufficienti diligentia ad excutiendū, an sit impedimentum, illas omitteret, etiā post matrimonij celebrationē, nec esset excommunicatio in illa diocesi, nō esse mortale, quia reputatur hac adhibita diligentia, res levis.

6 Ceterum, tenendum est peccare lethaliter parochum assistentem matrimonio, & ipsos contrahentes non præmissis denunciationibus. Probat, quia Cōcilium Lateranense, & habetur cap. fin. de clandestina despons. id præceperat, & Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. idem præceptum innouat grauib. verbis ibi, *præcipit Sancta Synodus*, & materia est grauiſſima, ex eaq. omissione possunt subsequi multa mala. Et confirmatur, quia diligentia parochi hoc non supplet, factis enim denunciationibus certius est fore, ut ad populi notitiam perueniat matrimonium, & magis timent omnes impedimentum occultare, quod norunt, & esto æquivaleret ea diligentia, transgreditur parochus præceptum graue formam diligentie præscribens.

Secundò, quia idem Tridentinum eadem sess. cap. 5. contrahentibus, ignorantibus in gradib. prohibitis, omittis denunciationibus, negat spem dispensationis obtinendæ, subdens *non enim dicitur* is est, qui Ecclesie benignitatem facile experitur, cuius salubria præcepta temerè contempsit: ergo manifestum est hoc præcepto voluisse obligare ad mortale, siquidem emittētem, vocat temerarium contemptorem: cuius nomine indignus esset ob solam venialem culpam, & ob solam eam, alienū esset à more, & Ecclesie benignitate, rigidissimumque spem dispensationis negare.

Tandem, quia ommissio denunciationū efficit matrimonium clandestinum quo ad pœnas, quæ rigidissimæ sunt: (ut probaui hoc 3. lib. disput. 1. nu. 7.) ergo signum est hoc præceptum obligare ad lethale: iniunctum enim est veniale crimen tam graui supplicio plecti. Et ita hanc sententiam tenet ex Theologis, Palud. 4. d. 28. q. 2. art. 1. nu. 10. & ibi Supplementum Gabriel, q. 1. ar. 3. dubio 2. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 16. in fine. Petrus de Soto lectione 14. de matrim. Viguerius lib. Institutionum, cap. 16. §. 7. versic. octauo: Ledesma, 2. p. 4. q. 47. art. 5. fol. 451. col. 4. Veracruz 1. par. Speculi, art. 10. concl. 3. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 7. num. 1. in Commento litera C. Bartholomæus à Ledesma dubio 21. de matrim. conclus. 6. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, c. 217. nu. 2. Ludou. Lop. 2. par. instructorij de matrimonio, cap. 39. fol. 1060. col. 1. §. sed si quis, Maurus Antonius Corona Confessorum, de matrimonio, tit. de sponsal. de presenti, nu. 18. §. ex quibus verbis. Et ex Iurisperitis, Henricus, cap. fin. nu. 10. de clandestin. desponsat. Ailensis, quæ refert, & sequitur Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. num. 11. Syluest. matrimonium 2. q. 17. dicto 3. & matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Nauar. summa Hispana, c. 22. nu. 70. & Latina, c. 16. nu. 36. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. c. 7. Cuaucanus to. 1. decisione 29. nu. 18. Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. f. 26. Matienzo lib. 5. recopil. 1. l. 1. nu. 2. Spino Speculo testamentorum, glos. 15. nu. 27. Salzedo practica, c. 73. in noua editione, vers. quinto.

7 Si tamen parochus omitteret, aliquam ex tribus denunciationibus, vel ante matrimonium, vel post, ante eius consummationem, credo non esse lethale, quando certum esset moraliter nullum subesse impedimentum. Quia levis est materia, partialisque præcepti. Ita Veracruz appendice ad Speculum, dubio 1. concl. 5. Petrus de Ledesma, de matrimonio, q. 45. artic. 5. puncto 3. dub. 1. conclus. 3.

8 Similiter esset mortale, si non fierent denunciations in utriusque contrahentis parochia: quia est contra præceptum Tridentini, eodem c. 1. & in aliena parochia minimè sciri potest, si quo impedimēto laboret alienus ille contrahens. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 7. num. 1. in Commento litera D, & addit in eodem Commento litera C, esse peccatum, nisi fiant trius festis continuis, licet fiant, ter interpolatè, quia contrahentur præcepto Tridentini. Sed rigidum videtur hoc, non enim materia adeo grauis apparet, & ideo temperarem, quando magnum intercederet spatium inter vnam, & alteram denunciationem. Quia sic parochiani illarum obliuiscerentur: non tamen damnarem ad mortale, eo quod vna, vel altera dies festiua intercedens illas discontinuaret.

DISPUTATIO VI.

Vbi, & quomodo debeant fieri denunciations?

S V M M A R I V M.

Referuntur varia sententia, nu. 1. 2. & 3.

Debent fieri in parochia utriusque contrahentis, nu. 4.

Et à proprio utriusque parochi, vel de eius licentia, nu. 5.

Debent fieri in propria parochia ubi coniuges diuinus habitauerunt, num. 6.

Non est necesse fieri in Ecclesia, in qua est moderna habitatio, nec si contrahentium consanguinei non sint ubi est antiqua habitatio, est opus ubi illi sunt fieri, nu. 7.

Debent fieri tribus diebus festiuis continuis, & an necessarium sit inter ipsas intervallum, vel quando una tantum præmittitur denuncatio, debeat incontinenti celebrari matrimonium? num. 8.

An sit necessarium ut fiant denunciations in Ecclesia, inter missarum solennia? num. 9.

An possint fieri quando non est dies festiua, confluente magno populi concursu? num. 10.

Præmit-

1 **P**remittendum est in Concilio Lateranensi, & habetur, cap. finali, de clandest. desponsat. in principio, statutum fuisse, ut declamationes fierent in Ecclesijs, per Presbyteros, competenti termino praefixo, Tridentinum verò sessione 24. ca. 1. declarasse, ut ter à proprio contrahentium parochio tribus continuis diebus festiuis, in Ecclesia inter missarum solemnias fierent.

Hinc Innocentius, d. c. finali, statim in principio, colligit denunciations faciendas esse in omnibus Ecclesijs loci, ubi contrahentes habitant: vel saltem in pluribus, & tot, ut verisimile sit perueniturum ad omnium notitiam. Quia cum tractetur de peccato vitando, ne matrimonia prohibita contrahantur, cautius agendum est, quam in alijs, ubi requiritur publicatio.

2 Alij verò sic distinguunt, si contrahentes, & eorum maiores in certa parochia habitabunt, ibi satis est monitiones fieri: Si verò in diuersis parochijs moram traxerint, in diuersis faciendae sunt. Sic Anton. d. cap. finali, nu. 16. Abb. num. 7. Alexand. de Neuo, in princip. num. 20. Paludanus, 4. dist. 28. qu. 2. art. 2. conclus. 12. nu. 13. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. num. 15.

3 Alij verò censebant sufficere, ut in vna Ecclesia fiat: nec ob stare, dictum capitulum finale, dum loquitur in plurali de Ecclesijs, quia loquitur etiam in plurali de matrimonijs: Ita docent Cardin. d. cap. finali, num. 3. Praepositus, ibi. num. 7. in principio, Gregor. Lop. l. 1. verb. *en la yglesia*, tit. 3. par. 4. Et ita seruari de consuetudine, docent Hostiens. dicto cap. finali, super verb. in Ecclesijs, & ibi Ioannes Andr. num. 5. Ancharanus, num. 11.

Immo attento decreto Concilij Tridentini, dicit Antonius Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 11. num. 29. Patres Concilij interpretes declarasse satis esse fieri in parochia, in qua celebratur matrimoniū, & assert testem huius Nauarrum Summa, cap. 25. recitetque numerum. Verum non inueni locum, ubi id Nauarrus asserat.

4 Dicendum tamen est attento decreto Tridentini, sess. 24. cap. de matrimon. faciendas esse in vtriusque contrahentis parochia, quando diuersarum parochiarum sunt. Probat, quia Tridentinum dicit faciendas esse à proprio contrahentium parochio: ergo vterque parochus, quando sunt diuersae parochiae, eas facere debet. Praeterea, quia talis publicatio exigitur, ut scientes contrahentium impedimenta, illa detegant: sed in vicinia mulieris non possunt sciri impedimenta viri, nec e contra. Tandem, quia praxis ipsa ita testatur. Sic docent Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 7. num. 1. Segura dicens sic declarasse Cardinales 2. par. directorij iudicium, cap. 16. num. 19. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 1. Manuel 1. tomo Summae 2. editione, cap. 217. num. 6.

5 Secundò, haec denunciations à proprio contrahentium parochio fieri debet: ut iubet Tridentinum d. c. 1. possunt tamen ab alio de ipsius licentia fieri. Quia Tridentinum concedit ibi, ut de licentia parochi possit alius sacerdos assistere matrimonio: ergo à fortiori poterit parochus dare licentiam alijs, faciendi denunciations, q. multò minus est: cui enim licet q. est plus, licet quod est minus, regul. cui licet, de regul. iur. in 6. Deinde, quia similiter d. cap. finali, habetur, denunciations faciendas esse per presbyteros, & tamen Hostiens. ibi super verbo presbyteros. Io. Andr. n. 7. Alex. de Neuo, in principio, num. 16. explicatur per parochos, vel alium de ipsorum licentia per cap. mulieres, in fine, de sentent. excomm. ibi. *cum is committat verè, cuius auctoritate, & mandato committi probatur*. Tandem, quia praxis ita explicat, communiter. n. de mandato parochi edictū hoc praestant. Sic Manuel 1. to. Summae, 2. editione, c. 217. n. 6.

6 Tertiò, debent haec denunciations fieri in vtriusque parochijs, ubi diutius versati sunt, & principaliorem habent larem, & verisimilius est fore, ut sciantur impedimenta. Probat, quia ideo sunt, ut contrahentium impedimenta deregantur, at cum breuem moram in aliqua parochia contraxerint, ignoti sunt, impedimenta quoque ignorabuntur. Et confirmatur, quia ob similem rationem praecipitur suis

denunciations, dicto cap. finali, quod Tridentinum ignouat, & tamen Innocentius, ibi. num. 1. Ioan. Andreas, num. 5. Anton. num. 16. Cardin. nu. 3. versic. quero quid si sunt, Ancharan. num. 16. Praeposit. num. 7. versic. Sed quia, Alexand. de Neuo, in principio, num. 21. Gregor. Lopez, l. 1. verb. *en la yglesia*, tit. 3. p. 4. asserunt faciendas esse in Ecclesia, ubi est parentum vtriusque antiqua habitatio, quia ibi melius sciuntur impedimenta. Et ita tenet Segura, dicens sic declarasse Cardinales, 2. par. directorij iudicium, cap. 16. num. 19.

7 Hinc infertur, non opus esse fieri in parochia, in qua est moderna habitatio. Quia id nullo iure petitur, & esset nimium multiplicare denunciations. Sic Innocent. d. cap. finali, num. 2. Ioannes Andreas, num. 5. Anton. num. 16. Alexand. de Neuo, num. 22. quamuis Ancharanus nu. 16. dicat tutius esse vtroque fieri, & Praeposit. nu. 7. versic. Sed quia, dicat hoc communiter reprobari.

Nec si non sint consanguinei contrahentium, ubi est antiqua eorum habitatio, sed in alijs multis locis, oportebit in illis denunciations fieri: quia id nullum ius praecipit. Sic Innocent. ibi, num. 3. Ioan. Andr. num. 5. Praeposit. num. 7. versic. sed quid si maiores.

8 Quarto, debent fieri tribus festis continuis, ut expressè decernit Tridentinum, d. cap. 1. Sed non debet immediate se subsequi, quin aliquot dierum interuallum intercedat. Primò, quia hoc tanquam iuri consonum decretum fuerat in Concilio prouinciali Colonienfi sub Adolpho Archiepiscopo, tit. Censura, & decreta lata pro abusu emendatione, cap. 32. & Concilio prouinciali Moguntino sub Sebastiano Archiepiscopo, c. 38. quae habentur, 5. tomo Conciliorum. Praeterea, quia finis intētus detegendi impedimenta, comodè obtineri non potest ob temporis breuitatem, nisi longiori termino praefinito. Quare cōtinuitatem, quā Tridentinū postulat, ex ipsius fine, & alijs Concilijs prouincialibus colligitur esse, ut non excludat dierum feriale, sed aliorum festorum meditationem, ita ut inter vnam, & alteram denunciationem factā diebus festiuis, per dierum trium feriale interuallum, non mediant alia festa. Et ratio est, quia si sunt ita sibi immediatae denunciations, non suppetet tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta, nec debent esse tam discontinuae, & à se inuicem distantes, ut parochiani vel illarum obliuiscantur, vel ob longū spatium desideres reddantur ad impedimenta detegenda. Et si vna triū denūciatio faciendā sit omissis duabus, non statim matrimonium celebrandū est, sed aliquo temporis spatio expectandum est, aliās vñ nullius momenti illa denunciatio. Haec docet Segura, 2. par. directorij, cap. 16. nu. 20. & 21. Si petas aut quantū tempus mediare debeat? non potest certa regula praescribi, sed prudentis arbitrio attendenda notitia, quae cōmuniter hī contrahentium, & impeditorum periculo relinquendum est: communiter tñ satis videtur si duo dies intercedat inter vnam, & alteram monitionem.

9 Quintò Tridentinum iubet denunciations diebus festiuis, & in Ecclesia inter missarum solemnias faciendas esse: at idem credo esse, si extra Ecclesiam in locis competentibus, ut in praedicationibus magna populi copia confluente, fierent. Probat, quia eodem modo dicitur, d. c. finali, denunciations debere fieri in Ecclesia, tñ posse fieri extra in hoc casu, docent ibi. Hostiens. super verb. in Ecclesijs, Ioan. Andr. nu. 5. Anton. nu. 16. Anchar. nu. 15. Abb. num. 7. Alexand. de Neuo, nu. 20. Praeposit. num. 7. in principio, Rosella, verbo impedimentum, impedimento 1. num. 15. quamuis id neget Cardin. ibi. nu. 3. versic. quero quid si fiant: fatetur tamen tunc virari clandestinitatem, & negat licere: quia indecens est de sacramento extra Ecclesiam tractare. Verum textus hoc non confideat, si enim matrimonium ipsum licet extra Ecclesiam contrahitur, cur non denunciations? Quare finis illius decreti, & Tridentini, dum petit in Ecclesia, & diebus festiuis, inter missarum solemnias denunciations fieri, est, ut ad multorum notitiam matrimonium perueniat, quo facilius impedimenta detegantur: diebus enim festiuis inter

inter missarum solemnitas ingens hominum copia solet confluere in Ecclesiam; cum ergo sufficientissime huic fini satisfiat, quādo in locis publicis, ubi maior est populi concursus, fierent, satis erit.

- 30 Hinc in eadem ratione, idem dicendum esse, quā non esset dies festiva, at aliqua ex ea est magnus populi concursus ad Ecclesiam: ut quia est festus vocationis illius Ecclesie dies, vel quia insignis concionator habet concionem, quia satisfat Concilij fini: & eadem prorsus militat ratio.

DISPUTATIO VII.

Quis possit dispensare, ut denunciationes matrimonij omittantur?

S P M M A R I V M.

Attento iure antiquo non poterat Episcopus, nisi in casu urgentis necessitatis, num. 1.

Poterat ex consuetudine, num. 2. Et hodie attento Tridentino potest, num. 3.

An possint habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & magister scholarum Salmantinus? num. 4.

An possit Episcopus breuiare, vel prolongare tempus denunciationum? num. 5.

An possit dispensare, ne fiant diebus festiuis? num. 6. & an possit Episcopus alterius, cum utroque contrahente dispensare? num. 7.

Quorū sint quæstiones disputanda? num. 8.

An possit vicarius Episcopi? refertur opinio negans, num. 9. & contraria, num. 10.

Quid, de vicariis ordinis D. Ioannis? num. 11. Et quid de foraneis? num. 12.

Quid, si Episcopus sibi reseruauit hanc dispensationem? num. 13. Soluuntur argumenta, num. 14.

An possit parochus? refertur quæ sit certa, num. 15.

Refertur opinio affirmans posse propter malitiosum impedimentum suspicionem, num. 16.

Vera opinio non posse, & aliter facientem puniendum esse, num. 17.

Quid, si in causa, sine posita refertur ad omnes præcædentes? num. 18. & quid, si deinde importet? num. 19.

An possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in his denunciationibus? refertur duæ opiniones, num. 18. & 19.

Quando committitur negotium arduum, vel prudentiæ & iudicio aliquibus, an censetur electa industria persona, ita ut res ea delegari nequeat? num. 18. iunctio, num. 20.

Verior opinio posse Episcopum delegare, num. 22. & ibi, iunctio num. 19. an possit causus matrimoniales delegare?

Vicarius Episcopi potest delegare, num. 21. Et solvuntur argumenta, num. 22.

- 1 **A** Liquot sunt conclusiones, in quibus est minor difficultas, quibus præmissis, quæ dubia sunt disputabuntur. Prima Conclusio. Attento iure antiquo non poterat Episcopus dispensare, ne denunciationes præmitterentur matrimonij: quia erant præcepta in Concilio generali Lateranensi, in cuius lege nequit Episcopus regulariter dispensare: ut probaui lib. 2. disput. 49. num. 3. Et ita docent Palud. 4. d. 18. q. 2. art. 1. num. 21. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 16. in fine, Nauar. summa Hispana. c. 22. num. 69. Paz practica 2. to. præludio 3. num. 11. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. num. 5. in commento, litera S, Salzedo pract. cap. 73. §. dispensat.

Quod intellige, nisi in casu urgentis necessitatis, quando esset periculum in mora: tunc enim posse Episcopum in ea lege dispensare, probaui eodem num. 3.

- 2 **I**am ex consuetudine seita, & tolerata à Pontifice poterant Episcopi dispensare. Sic Henricus c. finali. num. 13. de clandest. despons. Palud. & D. Anton. nu. præcedenti allegati, Syluester matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Bernard. Diaz practica, in 2. editione apud Salzedo, c. 73. in fine, Sotus 4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. de bannis, Bartholomæus à Ledesma dub. 21. de matrim. Vega lib. 6. Summa, casu 211.

- 3 **S**ecunda conclusio, hodie potest Episcopus dispensare, ut omittantur tres denunciationes, vel aliqua illarum, ante, & post matrimonij consummationem: ut expressè definitur in Tridentino, sess. 24. ca. 1. de matrimonio.

- 4 **H**inc intertur, idem posse Abbates habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, nullique diocesano subdites. Quia Concilium hoc committit ordinario, hi autem ordinarii sunt. Sic Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spōsalibus, cons. 5. in 2. tit. de clandest. desponsat. cons. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 5. Manuel 1. to. Summa 2. edit. c. 127. n. 4. ubi idē asserit de magistro scholarum Salmantino, respectu scholarum qui in matricola adscripti sunt: quod verū est, si privilegium habeat. Idem possunt eadem ratione, omnes prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. Qui autem sint hi, dicam hoc 3. lib. tota disput. 28.

- 5 **S**ecundò intertur, his qui possunt in denunciationibus dispensare, posse similiter ex iusta causa breuiare, vel prolongare denunciationum tempus: quia si possunt quod plus est, nempe omnino remittere, poterunt hoc quod minus est: regul. cui licet, de reg. iur. in 6. Sic Segura directorio iudicum. 2. par. c. 19. num. 3.

Tertiò infertur, posse similiter ex iusta causa dispensare, ne denunciationes diebus festiuis, sed serialibus fiant. Quia hoc minus est, quā remittere. Sic Bartholomæus à Ledesma, de matrim. dub. 21. fol. 1338. quamuis id neget Segura d. cap. 16. num. 17. dicens sic declaratum à Cardinalibus. Sed fortè illa declaratio fuit non posse hoc ordinariè Episcopum facere, secus in casu speciali ob iustas causas: non enim video, quā ratione id negetur Episcopo, cum quod plus est sibi concedatur.

Vitima conclusio, Prælati alterius contrahentis potest cum utroque dispensare in denunciationibus: verbi gratia ineunt matrimonium Cordubensis, & Granatensis, sicut potest alteruter Prælati ratione connexionis utrumque copulare matrimonio, ut latè probabo hoc 3. lib. disput. 19. num. 4. ita eo ipso, quod dispensat cum suo subdito, ut absque denunciationibus ineat matrimonium, censetur consequenter dispensare cum alio: cum denunciationes hæc, & dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod indiuiduum est, constans ex duplici extremo.

His præmissis tres quæstiones circa hanc dispensandi potestatem agitandæ sunt.

Prima, an generalis Episcopi vicarius possit absque speciali commissione in illis dispensare?

Secunda, an proprius parochus?

Tertia, an possit Episcopus delegare hanc potestatem?

Quæstio prima, utrū generalis Episcopi Vicarius possit absque speciali delegatione dispensare in denunciationibus matrimonij? Negat quidam docti, quia in generali commissione vicariatus non clauditur dispensandi potestas: ut probaui lib. 2. disput. 40. num. 12. Ita tenuere Patres congregati in Concilio provinciali Toletano habito anno 1583. (ut refert Segura, nu. seq. allegandus.) Eandem tenet Menoch. cons. 69. nu. 55. & seq. vol. 1. Cephal. cons. 422. à nu. 72. vsque ad 75. vol. 3. Paz practica. 2. to. præludio 3. in fine. Spino Speculo testamentorū, gl. 15. n. 29. Henriquez dicens sic declarasse Cardinales, lib. 11. de matrim. c. 5. n. 5. Ant. Gom. in bulla cruciatæ c. 4. q. n. 19. & 21. Et est probabile.

- 6 **C**ontraria tamen sententia mihi multò magis placet. Primò, quia Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 1. hanc dispensandi potestatem concedit ordinario, ibi, *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut prædictæ denunciationes omittantur.* Sed vicarius generalis Episcopi est ordinarius, & nomine ordinarij comprehenditur: ut latè probabo hoc 3. lib. disput. 29. num. 3. & 5. ergo potest virtute huius decreti dispensare in denunciationibus.

Et confirmatur, quia eod. c. 1. decidit Tridentinū debere matrimonio interesse parochum, vel alium sacerdotem de licentia parochi, aut ordinarij, sed nomine huius ordinarij intelligitur etiam hic vicarius, ut probabo eadem disputat. 29. num. 18. ergo etiam intelligitur, dum ibi committit ordinario posse in denunciationibus dispensare.

Secun-

Secundò, quia ante Tridentinum poterat ex generali consuetudine dispensare, teste Paludano 4. d. 28. q. 2. art. 3. nu. 21. non autem reperitur Tridentinum id ei negare, sed potius concedere.

Tertiò, quia quando Tridentinum excludere voluit vicarium, id expressit, ut sess. 24. c. 6. de reformatione, ibi, (Et non eorum vicarijs.) Pro hac sententia est Nau. lib. 4. consiliorum, in 1. editione tit. de spons. conf. §. n. 1. in 2. tit. de clandest. despons. conf. 2. vbi ait, non solum Episcopis, sed omnibus ordinarijs concedi prædictam facultatem in Tridentino. Et Flaminius de resignatione beneficiorum, lib. 3. q. 11. n. 20. & 21. vbi ait quoties in Tridentino conceditur aliquid ordinario, nomine ordinarij comprehendendi vicarij generalem Epi, ut d. c. 1. & tenet in proprijs terminis. Claudius additione ad consilia Bertazoli, conf. 283. in fine, Jac. Sbrozius li. 2. de vicario Episc. q. 201. n. 1. & seq. & q. 43. n. 28. & 29. Veracruz appendice ad Speculū, dub. 1. f. 4. col. 2. in fin. Gutier. li. 1. qq. can. c. 19. n. 15. Segura directorio iudicū, 2. p. c. 16. n. 2. & 3. Salzedo dicēs praxim totius orbis sic recepisse, practica, c. 73. in fi. Manu. 1. to. Summæ, 2. edit. c. 217. n. 4.

21 Hinc infertur, vicarios ordinis D. Ioannis posse dispensare in his denunciationibus. Quia sunt ordinarij Ecclesiarum suis vicarijs subditarum. Sic Manuel eodem c. 217. nu. 4.

22 Secundò infertur, vicarios Episcopi foraneos non posse absque speciali commissione in his denunciationibus dispensare, quia sunt delegati ad speciales causas. Sic Veracruz appendice ad Speculū, dubio 1. in fine, Gutier. d. c. 19. in fine, Manuel eodem c. 217. nu. 4.

23 Tandem intelligenda est hæc sententia, nisi Episcopus facultatem dispensandi in denunciationibus sibi reseruaret, tunc enim non posset vicarius generalis Episcopi. Sicut enim potest Episcopus totum officium reuocare, ita & partem. Sic Gutier. eod. c. 19. num. 15.

24 Ad argumentum propositum, nu. 9. dic, quamuis ex generali commissione vicariatus non possit dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, posse tamen in casibus, quorum dispensationem ius committit ordinario.

25 Quæstio secunda, an possit parochus in aliquo euentu remittere denunciations, seu in illis dispensare? Et ut certa ab incertis fecernamus, nõ intelligitur præsens quæstio, quando esset periculum in mora, ut in articulo mortis: de hoc enim disputabo disput. 10. nu. 27. Sed præsens quæstio est, vbi non est tale periculum in mora.

Secundò est certum, non posse ex alijs causis, quam ex causa timoris malitiosi impedimenti: de hoc enim Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. solum loquitur in verbis, quibus eam facultatem parochis concedere videtur.

Tertiò est certum, non posse parochum ex hac causa omninò remittere denunciations, non enim potest dispensare, ne ante matrimonij consummationem fiant. Quia hoc Tridentinum ibi ordinario remittit, cuius nomine parochum non comprehendendi, nemo dubitat, & constat ex eodem, c. 1. Tridentini, ibi, *Qui aliter quam præsentem parochum, vel alio sacerdote de licentia parochi, aut ordinarij: vbi tanquam distinctos ponit parochum, & ordinarium.*

Tandem constat, vbi constitutio Synodalis, vel Episcopus, reseruassent hanc dispensationem: non posse parochum, ut nu. 13. diximus de Episcopi vicario.

26 Status ergo præsentis quæstionis est, an propter malitiosi impedimenti suspicionem possit parochus remittere, seu dispensare, ut matrimonium celebretur, non præmissis denunciationibus, ut postea ante consummationem fiant, attento Tridentino sess. 24. de matrim. c. 1. nisi constitutio Synodalis, aut Episcopus sibi reseruet? Affirmant aliqui posse, quia Tridentinum d. c. 1. parochi videtur remittere hoc: nam vsque ad ea verba. *Deinde ante illius consummationem denunciations in Ecclesia fiant:* aperte videtur loqui de ijs, quæ ad munus parochi pertinent: nec vsque tunc ordinarij meminit: solumq. ordinario remittit, qñ contracto matrimonio omninò denunciations omittendæ sint. Cum enim illud sit multò minus, non mirum est, ut parochi committat, hoc aut ut multò grauius reseruet ordinario. Sic te-

nent Veracruz appendice ad Speculū, dub. 1. propositione 3. & 4. Albornoz lib. 4. de arte contract. tit. 1. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. n. 243. Vega lib. 6. summæ, casu 112. & lib. 3. casu 211. & multi Theologi, & Iurisperiti, ut refert Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. artic. 5. circa tertium punctum, dubio 1. & dicit hanc videri probabiliorē. Et fauet Metina lib. 1. summæ cap. 16. §. 13. folio 231. colum. 2. vbi ait, parochum esse puniendum si omittat denunciations extra casum necessitatis.

27 His tñ non obstantibus, tenendum est, id non posse parochum. Probat, quia ante Tridentinū erat præceptum de præmittendis denunciationib. matrimonio, c. fi. de clandest. despons. desumpto, ex Concilio Lateranensi, & tunc fm omnes non poterat parochus dispensare, ergo nec modò, quia Tridentinū id decretū non corrigit, sed innouat: ut constat ex illis verbis, *Sacri Concilij Lateranensis vestigijs inhaerendo.*

Et confirmatur, quia saltem hic casus tanquam omnes relictus relinquendus est dispositioni iuris communis, l. commodissime, ff. de liber. & posthum.

Secundò, quia non est sensus Tridentini, quem contrarij intendunt, sed in vers. *Quod si aliquando probabilis suspicio,* definit eam esse iustam dispensandi causam: cuius verò arbitrio hoc subiaceat, non definit ibi, sed in vers. *Deinde ante illius consummationem.* vnde ea verba; *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit,* vtrunque casum præcedentem amplectuntur: clausula enim in fine posita, refertur ad omnia præcedentia, l. talis scriptura, §. fin. ff. de leg. 1. ibi, *Hanc autem scripturam non solum ad præcedentia legata, sed & ad vniuersa quæ testamento adscripta sunt extendi verum est:* & tradit ibi latè Ias. nu. 36.

Tertiò, quia dictio illa deinde, quæ ordinem significat, continuatiua præcedentium est, ac integram clausulam ab illis verbis, *Quod si aliquando,* perficit. Hanc sententiam tenet Nau. lib. 4. consiliorum in vtraque editione, tit. de clandest. despons. conf. 1. Menoch. conf. 69. nu. 61. vol. 1. Cephalus conf. 21. à nu. 72. vsque ad 75. vol. 3. Veracruz sibi contrarij appendice ad Speculū, dub. 1. propositione 6. vers. ex quo apparet, Gutier. lib. 1. qq. can. c. 19. n. 2. Segura directorio iudicū, 3. p. c. 16. nu. 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 5. dicens sic declarasse Cardinales: Manuel 1. to. Summæ 2. editione, c. 217. num. 5. Et dicit esse satis probabilem Petr. de Ledesma nu. præcedenti allegatus.

Quare si parochus propria autoritate omitteret denunciations in casu suspicionis malitiosi impedimenti, posset arbitrio ordinarij puniri. Ut bene docet Gutier. eod. c. 19. nu. 3. & de iuramen. 1. p. c. 51. nu. 25.

Ad argumentum contrarium propositum, nu. 16. constat ex dictis hoc, nu. 17.

28 Quæstio tertia, an possit Episcopus alicui delegare facultatem dispensandi in his denunciationibus? Quidam negant posse delegari etiam vicario generali. Prebant, quia dum eligitur personæ industria ad aliquod munus obcundum, id delegari nequit, cap. fin. §. is autem, de offic. deleg. & c. is cui, eo. tit. in 6. in hac autem dispensatione eligitur industria episcopi. Quod duplici medio constat: alterū est, quia Tridentinū sess. 24. c. 1. de matrim. iudicio, & prudentiæ ordinarij remittit, per quæ verba, videtur de persona Episcopi tanquam pastoris proprii, confidere, & ita eius industriam eligere. Alterum verò est, quia quoties negotium commissum est arduum, censetur electa personæ industria: ut tradunt Ant. c. finali, de offic. deleg. nu. 15. & ibi Anch. nu. 5. Aimon conf. 303. nu. 3. vol. 2. Iason l. more, n. 65. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Caccialupus, nu. 3. & multi alij, quos refert, & sequitur Menoch. de arbitrarijs, lib. 1. q. 54. nu. 11. & 12. q. 68. nu. 15. & constat ex c. is cui, de offic. deleg. in 6. vbi nullum est verbum denotans personæ industriam eligi, sed ex gravitate commissæ rei, dicit Põtifex eligi. Cum ergo dispensare in denunciationibus, res valde ardua sit, cõlebitur electa industria personæ: & proinde nequibit Episcopus delegare. Ita docent Menoc. conf. 69. à nu. 54. vol. 1. Cephalus conf. 421. à nu. 72. vol. 3.

19 Alij autem cõcedunt posse generali vicario Episcopum gene-

generaliter delegare facultatem dispensandi in denunciationibus: alijs autem minime, nisi in una, vel altera causa. Sic Henriquez lib. 1. de matrim. c. 5. nu. 5. iuncto cōmittito litera T. Doctores tñ quos pro se referunt nihil dicūt: sed pro hac sententia videtur Gregorius Lopez l. 7. in fine, tit. 10. p. 4. vbi ait non posse Episcopum generaliter causas matrimonij delegare: bene tamen vnam, aut alteram.

20 Verius tamen credo posse Episcopum generaliter hanc facultatem delegare: quia iure ordinario sibi competit, cum concedatur à Tridentino d. c. 1. indistincte omnibus ordinarijs in perfectum: nec ratio contraria relata, n. 18, aliquid probat: nō enim vniuersaliter verum est, eligi personam industriam, vbi negotium est arduum, & committitur prudenti alicuius: fallit enim, quando delegatio fit personae incognitae, & indeterminatae, vt Praelatis praesentibus, & futuris: prout hic contingit, vt docent optimē Syl. verbo delegatus, q. 8. dicto 1. Patarellus in compendio priuilegiorum minimorum, c. 14. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, 2. editione, c. 284. in fine, & fol. 794. col. 2. in fine, pro qua limitatione apte sunt Iason. l. more, nu. 65, ff. de iurisd. omni. iud. Bart. Abb. & Paul. quos refert, & sequitur Gregorius Lopez l. 47. in fine, tit. 18. p. 3. Menoch. de arbitrarijs, lib. 1. c. 64. nu. 17. vbi quamuis regulariter commissio facta nomine proprio, & dignitatis expresso, nō transeat ad successorē in dignitate: quia videtur electa persona, per c. quoniam Abbas, de offic. deleg. dicūt tñ hoc intelligi, qñ persona, erat cognita, secus vbi erat incognita: ergo similiter cū facultas dispensandi in denunciationibus non concedatur Episcopo determinato, & cognito, sed indistincte omnibus ordinarijs, praesentibus, & futuris: non cēlebitur electa industria, & ita poterit Episcopus generaliter delegare. Pro hac sententia sūt Doctores absolute docētes posse Episcopum causas matrimoniales delegare. Hi sunt Hostiens. c. literas, de restit. spoliator. paulo post principium, Abb. c. ex literis, n. 1. de in integr. rest. & c. 1. de coniug. nu. 8. & 10. vbi Henricus, num. 3. Praepos. nu. 10. Berachinus tract. de Episcopo lib. 4. p. 7. q. 29. Rebuff. praxi bñf. in forma vicariatus, n. 155. Cou. decr. 2. p. c. 8. §. 10. i. 1. ad finē, vbi amplius dicit causam matrimonialem tractari posse ex generali, vel speciali Episcopi commissione: vbi videtur supponere, posse Episcopū generaliter cōmittere.

21 Imò potest generalis Episcopi vicarius hanc facultatem dispensandi in denunciationibus, delegare: quia est ordinarius, & quamuis non possit aliud vicarium instituire, vt constat ex c. clericos, de offic. vicarij, at potest vnam, vel plures causas delegare: vt docet Glo. c. 1. de offic. vic. in 6. verb. ipsius, Foller. additionibus ad Marantam, 4. p. d. 5. nu. 17. in fine, Tabiena, verbo vicarius, q. 5. Nau. in appendice ad librum 1. consiliorum, quam ponit post librum 5. in 2. editione, super tit. 31. de offi. ordin. conf. ultimo, Lud. Lop. 1. par. instructorij, 2. editione, c. 284. fol. 793.

22 Ad argumentum contrarium propositum, nu. 18. constat ex dictis, nu. 20.

DISPUTATIO VIII.

Verum ad dispensandum in denunciationibus desideretur iusta causa, iudicialisque eius cognitio?

S U M M A R I U M.

Desideratur iusta causa, nu. 1. Et est peccatum lethale aliter dispensare, nu. 2.

An desideretur iudicialis cognitio causae: refertur opinio affirmans, nu. 3.

Quoties committitur alius dispensatio in lege superioris, intelligitur cum causa cognitione, nu. 3. iuncto nu. 7.

Verior opinio non exigi cognitionem iudicialem, nu. 4.

Quoties aliquid committitur arbitrio, vel conscientiae alicuius, vel iudicis, vel si tibi videbitur, non exigitur parus citatio, nec iudicialis cognitio, nu. 4.

Potest hac causa cognitio fieri ab ordinario, sine ordine, & figura iudicij, & testibus non iurantibus, nec receptis in forma iudicij, num. 5.

Potest hac informatio causae, & dispensatio, & institutio, & confirmatio praesentari a parrocho, fieri extra diocesim. Et quid, si liorta esset circa illud matrimonium, vel institutionem, vel quando in causa voluntaria iurisdictionis, emergit aliqua causa probatio, num. 6.

Soluntur argumenta: & explicatur Tridentinum, sess. 7. c. 14. de reform. & l. cum 4. ff. de transactio. num. 7. & ibi, quid distet inter informationem ad dispensandum in foro conscientiae, & iudiciali, quando hac non exigit causa cognitionem iudicialem.

1 **C**onstat inter omnes iustam desiderari causam. Quia Tridentinum, sess. 14. de matrim. c. 1. id non liberat voluntati, sed iudicio, & prudentiae Episcopi remittit: quae verba arbitrium prudentiale, & rationem regulatam important, vt cū multis docet Menoch. de arbitrarijs lib. 1. q. 8. nu. 26. & sequēribus: ergo exigitur causa. Et ita docet Menoch. conf. 69. n. 62. & 63. vol. 1. Paz practica 1. to. praeludio 3. n. 17. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 19. n. 6. & seqq. Spino Speculo testamentorū, gl. 15. nu. 28. Henricus, lib. 1. de matrim. c. 5. n. 5. Segura directorio iudicij, 2. p. c. 16. n. 17. Salzedo practica, c. 73. §. dispēset: Man. 1. to. summa 2. edit. c. 217. n. 3. Ant. Gom. super bullam cruciat. c. 4. q. 4. n. 26.

2 Hinc infertur delinquere lethaliter Episcopum, absque legitima causa dispensantem, quia materia est grauis, sic docent Paz, & Spino proximē citati.

3 Difficultas autem non modica versatur, an exigatur iudicialis causae huius cognitio? Aliqui enim eam desiderari affirmant, saltem summariam informationem. Probatum primò, quia vbi lex aliquid faciendum ex causa praescribit, illa probanda est, vt tradunt Bart. l. item si suspectus, in fine, ff. de procurator. Arelin. §. ead. nu. 1. initit. qui, & ex quibus caus. manumit. Alciatus alios refert ex de praesumptio. regul. 3. praesumpt. 9. num. 17. Cephal. conf. 421. num. 62. vol. 3. Et ob id Glof. d. l. item si suspectus, in initio, & ibi Bart. dicunt causam suspicionis iudicis esse probandam: ergo cum ordinario concedatur hac dispensatio ex legitima causa, illa iudicialiter probanda est.

Secundò, ex definitione dispensationis, quam tradit Glof. cap. requiritis, verb. vt plerisque 1. quæst. 7. & valde commendat Abb. cap. ar. si clerici, §. de adulterijs, nu. 6. de iudicijs, dispensatio est iuris relaxatio cum causae cognitione facta. Vnde colligūt Innocent. c. veniens, nu. 2. de filijs presbyt. Abb. c. diuersis, nu. 3. de cleric. coniugat. Henricus, c. cū ad monasterium, n. 17. de statu monachorum Dec. c. ar. si clerici, §. de adulterijs, nu. 125. de iudicijs, Ruin. conf. 109. n. 19. vol. 3. D. Anton. 1. p. tit. 17. c. vnico, §. 10. Rosella, verb. dispensatio. n. 6. Ang. n. 1. Sylu. q. 1. Armilla, verb. dispensare, nu. 24. Nauar. super c. finali, de Simonia, n. 4. & lib. 5. consil. 2. editione, tit. de homicidio, cōcl. 45. n. 2. Monoch. alios referēs, conf. 15. n. 15. & 16. vol. 1. quoties inferiori cōmittitur dispensatio in lege superioris, intelligi cū causae cognitione: ergo dū Tridentinū cōmittit hac dispensationē ordinario intelligitur praemissa causae cognitio.

Et confirmatur, ex Tridentino sess. 14. c. 7. de reform. ibi, *Committatur dispensatio loci ordinario, qui non nisi causa cognita, & probatio precibus, nec aliter dispēare possit*, & sess. 25. c. 18. de reformat. ibi, *Sciant vniuersi sacros canones ab omnibus observandos, quod si vrgens, iustaque ratio, & maior quandoque utilitas postulauerint, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, in quibuscunque ad quos dispensatio pertinebit, erit praestandum, aliter dispensatio subrepticia censetur*. Ergo dispensatio hac causae cognitionem praexigit.

Tertio, quia hac dispensatio est pro utroque foro, ergo petit informationem causae pro foro externo, alias nihil distaret inter eam, & dispensationem pro solo cōscientiae foro, cum hac etiam occultam causae cognitionem petat.

Quarto, ex l. cum ij. 7. ff. de transactio. §. vult igitur, iuncto principio illius legis, vbi videtur clare probari, quando

quando aliquid prudētiā iudicis committitur,exigi causae cognitionem,nam in principio, sic dicitur, *Solet igitur prator interuenire, & inter consentientes arbitrari, an transactio admitti debeat?* Et §. vult igitur, sic dicitur. *Vult igitur oratio apud praeiorem de istis queri, in primis de causa transactionis: deinde de modo: tertio de personis transigentium.* Et ita Bart. eod. §. nu. 1. & Aretin. ibi, & alij, quos refert, & sequitur Menoch. de arbitrarijs lib. 1. quest. 19. num. 1. docent cum aliquid arbitrio pratoris fieri debet, intelligi causam cognitam: & statim, nu. 3. 4. & 5. docet Menoch. cum multis, eam causae cognitionem versari in citatione adhibenda, & litigantium iure exaudiendo, & ordine iudiciali observando, ergo cum dispensatio in his denunciationibus, committatur arbitrio, & prudētiā ordinarij, praerogatur iudicialis cognitio causae. Et ita expressē tenent Henric. lib. 11. de matrim. cap. 5. in commento, litera S, Segura 2. par. directorij, c. 16. n. 57. & de causa suspicionis ad dispensandū in denunciationibus expressē tenet, eā esse in iudicio probandam, Cephal. conf. 421. n. 61. & 62. vol. 3.

4 Ceterum probabilius credo, non requiri cognitionem causae iudicalem, sed satis esse, si extraiudicialiter ordinarij informetur, certiorque sit de causa, vt licitē dispense in denunciationibus. Probat, quia Tridentinum, sess. 24. c. 1. de matrim. agens de hac dispensatione, illiusque causis, sic concludit, *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt praedictae denunciationes remittantur: quod illius prudētiā, & iudicio sancta Synodus relinquit.* Quae clausula (vt probauit disput. praecedenti, nu. 17.) refertur ad causam suspicionis malitiosi impedimenti, & ad omnes alias: ex quo loco constat, an expediat dispensare, adsitque legitima causa, iudicio, seu conscientiae ordinarij relinqui: (iudicium. n. & conscientia idem sunt: nam iudicium est mentis dictamen, conscientia autem nihil aliud est, quam mentis dictamen, teste D. Tho. 1. p. q. 79. art. 13. ad 1.) Sed quorū aliquid committitur conscientiae, & prudētiā alicuius, nō est necessaria probatio iudicialis, vt constat ex textu, iuncta Gl. c. statutu. §. assessorem, de rescrip. in 6. ibi. *Assessorem, nisi eo indigeat, & conscientia relinquatur eiusdem, sibi nequaquam adiungitur.* Vbi Gloss. verb. relinquatur, ait, *Cū conscientia relinquatur eiusdem, ergo solus Deus hoc, & nullus alius iudex, vel cognitor.* Et ibi Franch. nu. 6. in initio, ait notandū ex Glossa singulari, vbiunque aliquid committitur conscientiae alicuius, non esse necessariam aliam probationē, vel citationem partium, cum sufficiat probationem soli iudici concludere.

Secundō, probatur ex cap. 2. de iuramento calumn. ibi, *Potest iudex a partibus exigere iuramentū malitiae, quorū videri expedire:* Vbi Io. Andr. nu. 1. Anchar. nu. 4. notabili 4. Dominicus, nu. 9. & 10. Franch. nu. 3. in initio, sic inquit, *In tantum hoc relinquatur visioni, & arbitrio iudicis, vbi haec, vel similis clausula apponitur nulla probationis necessitas imponitur.* Et melius Lopus allegatione 61. paulō post principium, nu. 3. vers. item pro hac parte est, sic ait, *quoties aliqua causa committitur alicui, sub hac clausula, si tibi videbitur, vel iudicio tuo, vel conscientia tua relinquitur, remouetur strepitus iudicij, & denotatur arbitriū boni viri, nec requiritur causa cognitio, sed satis est simpliciter, & de plano, & extra iudicialiter informare se.* Quae doctrinā sequitur Caualecanus, 1. p. decis. 46. n. 4. 10. vbi nō est aliqua persona, de cuius prauiudicio agatur, vt cōtingit hic, & decis. 22. n. 40. ait cū alijs, quos refert, non requiri indaginē iudicalem, licet in cōmissione sit haec clausula, si per diligentē examinationem repereris, & dūmodo alicui non sit ius quaesitū, ergo cum dispensatio denūciationis, eiusque causa relinquatur iudicio, & prudētiā ordinarij, nō exigetur cognitio iudicialis.

Tandem, quia pro hac parte est doctrina Baldi, l. 3. n. 2. C. de fideicom. vbi ait commissum ad conscientiam, esse commissum ad veritatem, & satis esse, vt sit munitum iure gentium, & l. certum, nu. 5. C. vnde legitimi, vbi docet, Pontifice mandante dignitatem alicuius examinari, neminem esse citandum, sed sufficere probationem concludere soli examinatori, eo quod haec commissio potius sit conscientialis, quam iudicialis, & l. neque naturaliter, num. 9.

C. de probatio, ait si provideatur alicui, si sit idoneus, non valere prouisionem, nisi causa cognita: additque nu. 8. quia hoc officium est extraiudiciale, non requiri partis citationem q̄ idē cum Baldo, docet Alex. l. de vnoquoque, in principio, num. 10. ff. de re iudic. & Maranta de ordine iudic. 6. p. de citatione tit. rectē concipiatur citatio, nu. 21. & idem Alex. ibi nu. 11. & Maranta eo. nu. 21. docent quorū aliquid remittitur conscientiae, non exigitur partis citatio: & ita consequenter non requiratur cognitio iudicialis, nam fundamentum, & initium iudicij est partis citatio: vt docet Maranta eo. tit. nu. 1. cum ergo Tridentinum remittat prudētiā, & iudicio ordinarij, an expediat in denunciationibus dispensare, non exigetur iudicialis probatio causae, sed satis erit priuatim ordinarium informari de causa, & ita expressē videtur tenere Gutier. lib. 1. quest. canon. c. 19. n. 12. in initio, vbi ait posse Episcopum ex aliqua causa rationabili, sibi tantum cognita, has denunciations remittere: & eo. n. 12. in fine, ait se dispensasse, cum esset vicarius Episcopi, aliquando causa cognita ortenus, quae tamen nō est cognitio iudicialis.

5 Hinc infertur hanc causae cognitionem posse fieri ab ordinario, sine ordine, & figura iudicij, & testibus non receptis in forma iudicij, nec iurantibus. Probat, quia nō est iudicialis, sed ad informationem conscientiae ordinarij: in tali aut cognitione nō deliderantur testes iurantes, nec ordo, & figura iudicij, vt optimē docent Innoc. c. cum in tua, in fine, de sponsal. & c. 1. de postul. praelat. nu. 5. vbi Ant. n. 50. & Abb. nu. 34. 35. idem Abb. c. cū nobis, n. 5. de elect. Bald. l. qui testamento, §. per cōtrarium, in fine, ff. de testam. Roland. conf. 8. nu. 31. in 4. volum. & alij, quos refert, & sequitur Mascardus de probat. conclus. 1368. num. 14. & 15.

6 Secundō infertur, hanc dispensationem denūciationū posse fieri extra diocesim: quia est actus iurisdictionis voluntariae, cum non requiratur cognitio causae iudicialis. Et ita in similib. terminis tenet Lambertinus de iure patron. lib. 2. p. 2. q. 2. art. 6. n. 2. & 3. vbi ait ad institutionē, & confirmationem praesentati, exigi causae cognitionem: posse tñ fieri extra diocesim: quia est extraiudicialis: & subindē tam causae cognitio, quam institutio, & confirmatio sunt actus voluntariae iurisdictionis.

Immo quamuis exigeretur causae cognitio iudicialis, vt lite suborta circa matrimonium, vel circa dispensationem, licet ea causae cognitio debeat fieri intra diocesim, tanquam actus iurisdictionis contentiosae, ea tamē facta intra, posset dispensatio fieri extra. Quia cum hic actus dispensationis, sit voluntariae iurisdictionis, & si intermedia fuerint contentiosae, retinet suam naturam: & ita potest fieri extra diocesim, iuxta doctrinam Baldi. l. vnica, in principio, nu. 11. in fine, vers. vlt. nota, ff. de officio conf. vbi haec dicit, *Quando in causa voluntariae iurisdictionis emergit aliqua causa cognitio, & probatio, talis causa excipitur, quasi contentiosa iurisdictionis in probatione, & ventilatione, sed in decreti interpositione suam retinet naturam.* Et ita tenet Lambertinus eo. nu. 8. Plura autem circa hoc, quando sit voluntaria, quandoque cōtētiōsa iurdictio, possitque extra diocesim exerceri: dicemus hoc lib. 3. disp. 19. num. 7. 8. & 9.

7 Ad argumenta primae sententiae proposita, nu. 3. respondetur ad 1. id posse esse verum, vbi causa non committitur arbitrio, & conscientiae iudicis, vbi autem sic committitur, quamuis necessaria causa sit, & vt ea nota sit dispensanti, non tamen est necessariū, vt ea probeatur.

Ad 2. dico mentem Glossae, & eorum Doctorum esse dispensationem necessariō exigere aliquam causam iustam alias erit dissipatio: vt benē tradit Panorm. cap. dudum, el 2. numero 38. de electione. At verō eam probati, eiusque cognitionem iudicalem praecedere, non semper est necessarium.

Ad confirmationem dico, ea sess. 7. cap. 14. esse speciale in eo casu dispensationis in irregularitate homicidij: quia Tridentinum ibi postulat, vt praecedat probatio praecum: vnde potius inde sumitur argumentum in nostro casu, cum Tridentinum id non postulet, non requiri. Ad alium

alium locum Tridentini, dico Tridentinum ibi, poscere, ut dispensatio minimè fiat absque prævia causæ cognitione, ac ea cognitio satis est, si sit extraiudicialis, ut in simili diximus ex doctrina Baldi inter probandum nostram sententiam, & ex doctrina Lambertini in 1. corollario.

Ad 3. concessio antecedenti, nego sequi requiri informationem iudicalem, sed satis est in hoc casu pro utroque foro, ut præcedat informatio extraiudicialis: cum Tridentinum id remittat arbitrio, & prudentiæ ordinarij, & adhuc longè distidet à dispensatione pro solo foro conscientiarum: nam in hac nullus testis recipitur, sed creditur petenti, ab eoque informatio petitur, at in dispensationibus denunciationum, cum pro utroque foro sint, recipiuntur testes, quamvis non in figura, & forma iudicij, sed solum ad informandam ordinarij conscientiam.

Ad 4. dic in eo casu speciale, quia lex ipsa formam iudici præscripsit procedendi in alimentorum transactione, & doctrina Bartoli, & aliorum in casu illius legis, cui inniuntur, intelligenda est.

DISPUTATIO IX.

Quæ sint causæ iustæ, ut ordinarius dispense in denunciationibus?

S Y M M A R I U M.

Refertur opinio dicens solam causam suspicionis malitiosi impedimenti, satis esse, nu. 1.

Sufficit quacunq; arbitrio ordinarij, nu. 2.

An sufficiat pudor contrahentium, ut quia sunt dispares ætate, conditione, vel diuitijs? nu. 3.

Quid, si ambo sunt senes, nu. 4. vel concubinarij, & existimantur coniugati, nu. 5.

Quid, si sint magnates, nu. 6.

Quid si nullius impedimenti timor sit, vel cessante inconuenientia, ob qua permittuntur denunciationes, nu. 7.

Quid, si vicinū sit tēpus, quo prohibitū est nuptias bened. ci. n. 8.

Quid si semel matrimonium est publicè contractum, & reperitur nullum ob impedimentum occultum, nu. 9.

Quid si timeatur fore ut consanguinei matrimonium impediant & quando pater iuste impediat, præsumptio qua sit malitiosi impedimenti, nu. 10.

Quid si causa consumendi patrimonij nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare, num. 11. Et qua prudentia vsuri, sint iudices, ut informentur de hoc malitioso impedimento, nu. 12.

Quid quando volunt parentes vel tutores, ut puella indigno nubat, num. 13.

Quid dum aliquibus valdè expediret coniugium, timentque, fore ut impediantur, nu. 14.

Quid, si virgo deflorata est, & est periculum in mora, ne deflorans mutet sententiam, nu. 15.

Vel si est infamata, vel duo sibi matrimonij fidem dederunt, & est periculum ne alter animum mutet.

Quid, si repentinus casus offerat rationem contrahendi matrimonium, ut si concubinarij deprehendantur à iudice plectendi, n. 16. & quid, ob animæ periculū, ut si meretrix, vel duo concubinarij vel ne inire matrimonium, & sit periculū perseuerantia in peccato, dū pramittuntur denunciationes, n. 17.

Quid quando matrimonium est statim necessarium ad vitandum scandalum, nu. 18.

Quid, dum aliquis in mortis articulo vult concubinam ducere, ut legitime prolem, vel scenrior migret à vita, num. 19.

Quoties ordinarius dispensat, an debeat de impedimenti inquirere, num. 20.

mas esse, sufficereque quancunque arbitrio ordinarij, iustam. Quia quamvis Tridentinum eam solā expresserit, statim tamen totum hoc negotiū ordinarij prudentiæ remissit. Sic Veracruz appendice ad speculum, dubio 1. propositione 6. Gutier. lib. 1. quæst. canon. c. 19. à nu. 6. Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 21. fol. 1337. 5. annotato tertio: Segura dicens sic declarasse Cardinales, 2. p. directorij iudicum, c. 16. nu. 5. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 217. concl. 2. nu. 3. & idem colligitur ex omnibus Doctoribus referendis, quorum multi post Tridentinum scripserunt, variasque præter suspicionem, causas assignant.

Prima igitur causa est, contrahentium pudor, quando nimio pudore suffunderentur denunciationibus factis, ob nimiam disparitatem, ut si valdè senex ducat iuenculam, vel valdè nobilis ignobilem, aut valdè diues pauperem, vel è contra. Sic Palud. 4. dist. 28. q. 2. art. 3. concl. 1. n. 19. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 16. in fi. Summa confessorum, tit. de matrimonio, q. 9. Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. vers. de bannis. Ledes. 2. p. 4. q. 47. art. 5. f. 951. col. 4. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 87. in initio, Capua lib. 2. decisionum, c. 85. nu. 3. Bartholomæus à Ledesma dub. 21. de matrim. Vega lib. 3. Summa, casu 211. Et ex iurisperitis, Henricus c. final. n. 11. de cland. despons. Henricus Botheus tract. de Synodo Episcopi 3. p. art. 1. n. 15. Rosella verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 11. Sylu. matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Nau. Summa, c. 22. Hispana nu. 69. Latina, nu. 70. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moralium, tit. 11. nu. 65. Salzedo practica c. 73. ad finem, §. dispense. Segura 2. p. directorij iudicum, c. 16. nu. 6. Et quamvis aliqui ex his Doctoribus non ita generaliter hanc causam constituent, sed dum timetur impediendum esse matrimonium ob hanc disparitatem, & sic Henricus, Palud. Rosella, Sylu. Salzedo ibidem: at melius alij hanc causam assignant generaliter, ratione pudoris, & verecundie. Sic Sotus, Ledesma, Bartholomæus à Ledesma, Capua, Vega ibidem, Ludouicus Lopez 2. p. instructorij de matrim. c. 39. §. circa prædictam doctrinam. Eiusdem sententiæ videntur. D. Anton. & Ant. Cuccus ibidem, absolutè enim dicunt hanc disparitatem esse causam legitimam dispensandi. Et Clarius Nauar. ibidem, disunctiue enim ait esse causam hanc disparitatem, vel quando timetur fore, ut matrimonium impediatur.

Hinc insertur idem dicendum esse, quando utrique contrahentes sunt senes, pudetque eos publicare matrimonium. Quia eadem militat ratio: & quia fit quedam irreuerentia sacramento, dum senes contrahentes irridentur: telle Paludano. Sic docent ex Theologis, Paludanus, 4. d. 28. q. 2. art. 3. concl. 2. nu. 20. Veracruz 1. p. speculi, art. 10. concl. 3. Et ex iurisperitis, Henricus, c. finali. nu. 11. de clandest. despons. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 11. Ang. verb. clandestinum, nu. 1. Sylu. matrimonium, 2. q. 17. dicto 3. & matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Tabiena matrimonium, 2. q. 10. nu. 21.

Secunda causa est, dum aliqui concubinarij, existimati sunt diu coniugati. Quia si sola verecundia sufficit (ut dixi num. 3.) à fortiori sufficet hæc causa, ubi & verecundia & infamia concurrunt. Sic Palud. 4. d. 28. q. 2. art. 2. concl. 1. nu. 19. & concl. 2. nu. 20. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 16. in fine. Rosella verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 11. Sylu. matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Quare immeritò hanc causam reiecit Segura. 2. p. directorij, c. 16. num. 14. eo quod non concurrat malitiosi impedimenti suspicio. Verum hæc ratio ex eo confunditur, quod (ut dixi, nu. 2.) non sola suspicio hæc, est iusta causa.

Tertia causa est, quando magnates volunt contrahere matrimonium. Hanc causam similiter reiecit Segura. 2. p. directorij, cap. 16. num. 7. eadem ratione ductus, quia præcedentem reiecit: nec ita in vniuersum eam admittunt Henricus, c. finali, in fine de clandest. despons. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 1. nu. 11. Nauar. Summa Hispan. c. 22. num. 70. sed tantum ubi esset antiqua consuetudo, ut hi absque denunciationibus contrahant. Ceterum hæc causa est verissima. Quia horum ma-

trimo-

Cephalus conf. 421. n. 59. 60. & 87. volum. 3. asserit ex sola causa suspicionis malitiosi impedimenti posse ordinarium dispensare. Quia eam solam expressit Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim.

Sed ꝑ ꝛoculūbio dicēdum est, multas alias causas legiti-

rimonia sunt valde publica, suntque ipsi valde noti, quare si aliquod impedimentum inter eos esset, statim sciretur. Sic tenet Pal. 4. d. 28. q. 2. art. 3. cōcl. 2. n. 20. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 16. in fine. Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. post 3. conclusionem, vers. de bannis. Ledes. 2. p. 4. q. 47. art. 1. fol. 45 r. col. 4. Barthol. à Ledesma dub. 21. de matrimonio. Capua lib. 2. de decisionum, cap. 85. nu. 3. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 36. §. circa prædictam doctrinam, & 1. par. cap. 87. in initio. Vega lib. 3. summa, casu 211.

7 Hinc inferitur, idem dicendum esse, quando nullius impedimenti timor subest, causa enim detegendi impedimenta denunciationes fiunt. Sic Palud. Sotus, Barthol. à Ledesma, Vega, n. præcedenti allegati. Ad idem est Nau. summa Hispana, & Latina c. 16. nu. 36. ubi ait esse iustam dispensandi causam, dum cessant omnia inconuenientia, ob quæ vitanda denunciationes fiunt.

8 Quarta causa est, quando denunciationibus præmissis non possent benedici nuptiæ, ob temporis, in quo eas benedici prohibitum est, vicinitatem: expedit enim ut consummationi infimorum præmittantur benedictiones: idque hortatur Tridentinus, sess. 24. c. 1. de matrim. multique dicunt hoc esse præceptum (vt dicat hoc 3. lib. disp. 12. nu. 7. 2. & 3.) expectare aut, vt cōtrahatur, vel cōsummetur matrimonium transacto eo tempore, esset periculum dissolutionis, vel fornicationis, si nodus cōtractus esset: vel si contractum est, vt ante benedictiones cōsummetur. Sic Henric. li. 11. de matrim. cap. 16. num. 2. Bartholom. à Ledesma, dubio 21. de matrimonio. Salzedo practica, cap. 73. ad finem, §. dispentet, Segura 2. p. directorij, cap. 16. num. 17. Manual referens Cardinalium decisionem 1. tomo summa, 2. editione, cap. 217. conclusionem 2. num. 3.

9 Quinta causa est, quando prius contractum est matrimonium publice, reperiturque nullum ob impedimentum occultum. Hæc causa ab omnibus admittitur ad vitandum scandalum: & multo fortius habet locum, retenta opinione quam amplexi sumus, lib. 2. disp. 37. nu. 3. nempe non desiderari utrum præsentiam parochi, & testium.

10 Sexta causa est, qñ timetur fore vt consanguinei matrimonium impediant. Sic Henricus c. finalis nu. 11. de elad. despos. D. Apt. 3. p. tit. 1. c. 16. in fine, Sylu. infimorum 6. q. 7. dicto 2. Nau. summa, c. 22. Hispana nu. 69. Latina nu. 70.

Ceterum hæc causa non est ita vniuersaliter intelligenda, sed quando timeretur fore, vt iniuste impediant. Et cōstat ex Tridentino sess. 24. de matr. c. 1. ubi dicitur, quando est suspicio malitiosi impedimenti: malitia autem doli, & calumniæ importat: vt bene Gl. c. finalis in fine, de elad. despos. tradit. Sic explicant prædictam causam, Palud. 4. dist. 28. q. 1. art. 3. concl. 2. nu. 20. Ang. verb. clandestinum, nu. 1. Syl. matrimonium 2. q. 17. dicto 3. Tabiena matrimonium 2. q. 10. nu. 11. Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. vers. de bannis. Anton. Cuccus lib. 5. infutur, moral. tit. 1. nu. 65. Veracruz 1. par. Speculi, art. 10. concl. 3. Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. c. 39. §. circa prædictam doctrinam: & Doctores statim in corollario allegati. Hinc inferitur tunc esse iustam causam, quando parentes minis, dolo, vi, vel falsitate, vt suppositis falsis testibus, vel calumnijs impedirent matrimonium: secus quando adest iusta impediendi causa, ob notabilem disparitatem: nec violentia, sed precibus, & suasionibus impedire volunt: quia ibi nihil malitiæ adest, sed iure suo vritur bene consulentes filijs. Quare dum Doctores antiquitus aſſerebant, licere matrimonium clandestinum, ob impedimenti timorem, addebant si parentes vel tutores malitiose causa patrimonij consumendi impediunt: (vt dicimus num. sequenti.) Sic docent Menoch. conf. 69. a nu. 29. volum. 1. Cephalus confil. 421. à nu. 62. volum. 3. Riminal. confil. 691. num. 31. volum. 6. Perez lib. 8. ordin. tit. 1. §. 1. f. 284. col. 2. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 20. à nu. 9. ad finem, Segura 2. p. directorij iudicium, cap. 16. nu. 8. & duplici sequenti, Corduba summa, q. 171. fol. 465. Henric. lib. 1. de matrim. c. 6. num. 5.

Non censetur tamen violentia, si pater minetur filio se cum minime prælatum in ea bonorum parte, qua

præferre potest (Vulgo que no le ha de mesorar) potest enim hac beneficij non debiti priuatione illum excitare, vt desistat à matrimonio indigno. Sic ex alijs probans Menoch. d. confil. 69. num. 64.

Similiter quamuis filius virginem deflorarit fide data de matrimonio contrahendo, si ea sit disparitas, & tã agere feratur à parētibus, & consanguineis, vt multa, & grauius scandala inde nascitura timeantur: potest pater suasionibus impedire: nec timor huiusmodi impedimenti erit iusta causa dispensandi in denunciationibus: quia hac iusta est causa dissoluendi spōsalia: (vt diximus lib. 1. disput. 61. nu. 1.) Sic Gutier. lib. 1. quest. canon. cap. 20. num. 23. & videtur clarè tenere Menoch. dicto conf. 69. num. 66. considerato argumento, ad quod ibi respondet. Maxime tñ in hoc uento pendere debet ordinarius, vnde orientur grauiora damna, si enim timeretur parentes, aut consanguineos occisuros alterum contrahentium, vel falsos producturos testes, vt matrimonium impediant: & forte semel iam contracto cum remedij spe destituatur, quiescent, ad amicitiaque restituatur, erit iusta dispensandi causa. Sic Pal. 4. d. 28. q. 2. art. 3. cōcl. 2. n. 20. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 20. n. 26.

Si tamen nulla sit contrahentium disparitas, vel filius, aut filia, cuius patrem impeditur matrimonium timeatur, cum digniori contrahat, pensatis omnibus, est iusta dispensandi causa: vt bene tradunt Gutier. cod. c. 20. nu. 19. Segura 2. p. directorij, c. 16. nu. 12. Dixi, omnibus pensatis magno diuinarum excessu. Potest etiam ceteris paribus existentibus, notabilis morum alterius dissolutio, causa esse magnæ disparitatis, ita vt pater medijs iustis possit filium ab eo matrimonio auertere.

In duplici autem casu faciliè præsumitur patrem iniuste impedire matrimonium: alter est, cum filia vigesimum quintum ætatis annum excedit: tunc enim parentes videntur in inora constituti, §. tit. 7. p. 6. quare facilius præsumitur timorem illum impedimenti esse iustam causam dispensandi. Sic Segura d. c. 16. nu. 11. Alter verò est, si filij noueram habeant, faciliè enim præsumitur ex malitia impediri matrimonium, vt deficiat soboles, & hæreditas perueniat ad filios secundi matrimonij: & ne pater priuatur usufructu hæreditatis maternæ: quare tunc facilius suadere sibi potest ordinarius esse iustam dispensandi causam. Sic Gutier. ibi. num. 30. Segura, num. 11.

11 Hinc inferitur iustam esse causam, si parentes, aut tutores causa consumendi patrimonij nolint puellam matrimonio collocare, timeantque fore vt impediatur. Quia est malitiosum, ac iniustum impedimentum. Deinde, quia strictius obligabat olim præceptum non clām contrahendi, cum ex natura rei plura, & grauiora inde sequerentur damna, sed in hoc casu licebat olim clām contrahere, vt testatur Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 3. Petr. de Soto lectione 14. de matrim. Barthol. à Ledes. dub. 21. de matr. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 5. puncto 1. dub. 2. ergo à fortiori erit iusta causa dispensandi in denunciationibus. Sic Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. paulò post principium.

12 Secundo inferitur, oportere vt cautè procedant iudices, dum de malitioso impedimento informantur: nec contentos esse debere, si testes deponant se audiuisse consanguineos contradicere: ferè enim nulli matrimonio contradictores desunt, & sæpè data opera coram testibus contradicunt aliqui, minasque iactitant, ad fingendum iustam dispensationis causam: vnde inquirendum est de contradictionis causa, & videndum an sit verisimilis, & iusta, ob contrahentium notabilem disparitatem: & an sit timor iniustis modis fore vt impediatur matrimonium, attentata personarum cōditione, vt minis, fraudibus, vi. Ita Segura quamuis non tam amplè 2. p. directorij, c. 19. num. 18. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 20. num. 23.

13 Septima causa est, quando parentes, vel tutores volunt, vt virgo indigno nubat. Probatur, quia in hoc casu licitum erat olim matrimonium clandestinum, vt docent Caier. to. 1. o. usc. tract. 12. de matrim. q. 12. Petrus de Soto lectione 14. de matrimonio, Nauar. Summa, c. 16. Hispana,

Hispana, & Latina, nu. 37. & Hispana, c. 22. nu. 69. & 70. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 8. Veracruz, l. v. Speculi, art. 30. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. num. 3. Bartholomæus à Ledesma, dub. 21. de matrimonio, Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 1. dub. 2. concl. 3. ergo à fortiori erit iusta causa dispensandi in denunciationibus. Sic Segura 2. p. directorij, c. 16. nu. 15. Spino Speculo testamentorum, Glos. 15. n. 31. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 86. §. excusatur, & 2. p. de matrim. c. 39. §. circa prædictam doctrinam, Capua lib. 2. decisionum c. 85. nu. 4. Manuel 1. to. Summa 2. editione c. 217. nu. 2. concl. 1.

34 Octava causa est, quando valde aliquibus expediret coniugium, timerentque impediendum. Probatur, quia in eo euentu erant olim licita matrimonia clandestina: ut docent Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 3. Ledesma, 2. p. 4. q. 47. art. 1. fol. 451. col. 4. Matienzo. Bartholomæus à Ledesma, Petrus de Ledesma, nu. precedenti allegatis: ergo à fortiori est iusta causa dispensandi in denunciationibus, & ita docent Ludouicus Lopez, 1. p. instructorij, c. 96. §. præterea Sotus, & 2. p. de matrim. c. 39. §. circa prædictam doctrinam, Capua lib. 2. decis. c. 85. nu. 7. Quare in omnibus casibus, in quibus olim erant licita matrimonia clandestina, iusta est causa dispensandi in denunciationibus. Ut bene tradit Segura, 2. p. directorij, c. 16. nu. 12.

35 Hinc inferitur, si virginis deflorator damnum refarcire velit eam ducens, periculumque sit fore, ut animum mutet: iustam esse causam, quia tunc valde expedit coniugium. Sic Segura eod. c. 16. nu. 16. Idem crederem, quando femina non esset virgo, infamata tamen est: quia similiter valde expediens esset matrimoniū. Similiter credo esse iustam causam, quando duo fidem sibi dederunt de matrimonio contrahendo, & alter tam levis est, ut probabilis timor sit hac leuitate, vel alijs coniecturis attentis, fore ut iniuste à fide data resiliat. Quia hoc coniugium valde expedit utrique contrahenti, alteri de quo est timor, ne peccatum lethale admittat iniuste resiliendo: alteri verò, ne matrimonio sibi ex iustitia debito defraudetur.

36 Nona causa est, si repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium: ut si aliqui tanquam concubinarij cōprehensi à iudice, essent plectendi, ut possent dicere se esse coniugatos: esset iusta dispensandi in denunciationibus causa. Qui hoc casu Sotus, Matienzo, Bartholomæus à Ledesma, Petrus à Ledesma, relati, nu. 14. affirmant olim fuisse licita matrimonia clandestina. Sic Ludouicus Lopez, utroque loco allegato, num. 14. Capua lib. 2. decisionum, c. 85. nu. 5.

37 Decima causa est, ob periculum animæ, ut si duo sint concubinarij, vel inque matrimoniū ipse, ut in bono statu constituantur, periculumque sit fore, ut dum denunciationes præmittuntur commisceantur: Similiter si meretrix in lupanari exposita veller cū aliquo inire matrimonium, iustam dispensandi causam præberet. Primò, ut hac deficiat statim à malo statu. Secundò, ob periculum ne ipsa, vel sponsus voluntatem mutet, in eoque statu permaneat. Probatur ex dictis, num. precedenti, si enim corporis periculum ut concubinarij temporali pœna eximantur, id licitum est: à fortiori id licebit, ut animæ periculum vitetur.

38 Vndecima causa est, ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quæ vitari possunt statim inito matrimonio. Constat, quia in minoribus periculis id concedunt Doctores, ut vidimus. Sic Bartholomæus à Ledesma, dub. 2. de matrim. Vega hb. 3. Summa, casu 211.

39 Duodecima causa est, dum in mortis articulo constitutus vult concubinam ducere, quo prolem susceptam legitimet: quia nulla urgentior ratio potest assignari. Sic Dominicus conf. 66. n. 5. & 6. Nau. Summa, c. 16. nu. 37. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, num. 8. in fine, Greg. Lopez, l. 3. verb. *no ferian*, tit. 3. p. 4. Sarmiento lib. 1. selectarum, c. 6. nu. 7. Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. paulò post princip. Spino Speculo testament. gl. 15. nu. 25. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. num. 38. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. nu. 5. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 217. nu. 2. con-

cl. 1. Capua lib. 2. decisionum, c. 85. n. 4. Ludouicus Lopez, 1. p. instructorij, c. 86. in initio. Idem crederem nulla existenti sobole, si concubinam ducere velit, erga quam valde affectus est, ut in bono statu decedat, securiorque sit transitus. Quia hoc maximè expedit animæ saluti. Et ita Nau. Capua, & Ludouicus Lopez, utranque causam explicarunt nimirum ad legitimandam prolem, & ad securiorem transitum.

20 In omnibus autem casibus, in quibus dispensatur, ne denunciationes præmittantur matrimonio, debet ordinarius informari, an aliqua impedimenta subsint inter contrahentes: ne periculo exponatur impeditos coniungendi. Sic Pal. 4. dist. 28. q. 2. art. 3. concl. 2. num. 20.

DISPUTATIO X.

An concurrentibus prædictis causis teneatur ordinarius dispensare in denunciationibus, nulla pœna, aut multa pecuniæ imposita, & si nolit, possit ab ipso appellari: vel sine eius licentia iniuste negata, vel quia ad ipsum non est recursus, contrahi matrimonium missis denunciationibus?

S V M M A R I V M.

Quot sint quæstiones disputandæ, num. 1.

An peccet Prælatus negans dispensationem ex iusta causa petitam, refertur sententia affirmans, peccare, nu. 2.

Et ibi, in c. 7. quando sit acceptio personarum dispensare cum uno, & non cum alio existentibus eisdem causis?

Sententia verior affirmans quandoque teneri dispensare, quandoque non, num. 3.

Quando teneatur, & quando non: refertur duplex sententia, n. 4. & 5. Et ibi, quid in denunciationibus matrimony iuxta utramque sententiam dicendum sit.

Sententia Authoris, num. 6.

Soluntur argumenta, n. 7. Et ibi enodantur c. domino sancto, & c. ut constitueretur, s. o. d. & c. quanto, 2. q. 4. Post quem inuenies alia summaria.

1 Quatuor quæstiones disputandæ sunt. Prima, quando peccet ordinarius negans dispensationem.

Secunda, quando possit dispensans pecuniæ multam fabricæ, vel pauperibus applicandam, imponere.

Tertia, quando ab ordinario neganti dispensationem appellari possit.

Quarta, quando omitti possint denunciationes absque dispensatione, quia Prælatus iniuste eam denegat, vel non est recursus ad ipsum.

2 Quæstio prima, utrum existente causa iusta dispensandi in denunciationibus, teneatur sub peccati pœna ordinarius dispensare, petentibus subditis? Duplex est sententia prima affirmat teneri, peccareque si absque iusta causa denegat. Probatur primò, ex c. domino sancto s. o. d. ibi, *Ita necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per penitentiam, reconciliationem recipisse mereantur*. Et c. quanto, in fine, 2. q. 4. ibi, *Quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit, sic humiliatis, & penitentibus locum veniæ negare non debemus*. Ergo qñ adest iusta causa, tenetur ordinarius dispensare.

Secundò, quia cum acceptatio personarum opponatur iustitiæ distributiue, in solis debitis ex hac iustitia committitur: ut fatentur omnes cum D. Th. 2. 2. q. 63. ar. 1. ad 3. sed Prælatus malè dispensans est acceptor personarum, ut docent Abulens, c. 22. Matth. q. 117. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 20. §. ... in fine, Sot. lib. 5. de iust. q. 6. art. 5. ad 3. Arago. 2. 2. q. 63. ar. 4. paulò post principiū: ergo dispensatio existēte iusta causa est debita ex iustitia distributiua. Et confirmatur, quia usus potestatis Prælati est bonū quoddā publicū ad bonum subditorum ordinatum, & prælatus est, quasi distributor illius, ergo ex iustitia distributiua tenetur illis distribuere secundum merita causæ vniuscuiusque subditi: si ergo causa

causa iusta existente non dispense, peccabit aduersus iustitiam distributiuam, ac iniquus distributor.

Secundò confirmatur, quia existentibus eisdem causis, si cum uno dispense, alteri autem denegat, est acceptor personarum, ut bene docet Rebus. praxi beneficio, tit. de dispensatione ad plura beneficia, n. 34. Manuel 1. ro. Summa, 2. edit. c. 6. concl. 1. n. 1. ergo dispensatio non est gratia, existente iusta causa.

Secundò principaliter probatur, quia Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrimonio, non absolute committit Episcopo dispensare in denunciationibus, sed eius prudentia remittit: quod verbum non liberam voluntatem, sed ratione regulatam denotat, ergo ubi recta ratio, & iusta causa dicat dispensandum esse, tenetur Episcopus dispensare. Hanc sententiam tractantes in generali de dispensatione, docent asserentes teneri praelatum dispensare, quoties subest iusta causa, & alias peccare, Gl. c. domino sacro, verb. necesse, d. 50. & ibi Turrecremata, nu. 9. Ant. c. at si clerici, §. de adulteriis, n. 12. in fi. de iudiciis, & ibi Card. nu. 2. & Alex. de Neuo, n. 29. qui specialiter reprobant sententiam hoc limitantem, quoniam adest utilitas, aut necessitas publica, & ait communem sententiam tenere semper quoties adest causa iusta dispensandi, teneri praelatum dispensare: eandem tenet Rebus. repetitione, c. postulastis, notab. 3. nu. 12. de cleric. excomm. ministr. D. Ant. 1. p. tit. 17. c. unico, §. 20. vers. & nota secundum, Rosella, verb. dispensatio, num. 4. ubi Syl. q. 1. in fine, Armil. verb. dispensare, nu. 14. & est probabilis.

3. Secunda sententia, cui adhaereo, tenet non semper existente causa iusta dispensationem esse debitam, sed quandoque esse debitam, quandoque autem gratiam: probatur, quia in iure aliquando appellatur gratia, ut c. licet canon, de electione in 6. in fine, ibi, *Possit ordinarius gratiam dispensationis facere*; & c. didici, 1. q. 7. in fine, ibi, *Dispensationis enim gratia*, & c. penultimo, de cleric. excomm. ministr. ibi, *Propter quod dispensationis gratia*. Ergo dispensatio non semper est debita.

Secundò, quia non quicquid potestati iudicis permittitur, id iuris necessitati subijcitur, l. quicquid, 40. ff. de iudiciis, & notat Glo. c. consuluit, ver. gratiam, de offi. deleg. ergo.

Tertiò ex c. postulasti, de cleric. excomm. ministr. ibi, *Nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum*. Et loquitur textus, quando est iusta causa, alias esset dissipatio, ergo dispensatio ex iusta causa non semper est debita, sed aliquando est gratia, & misericordia. Pro hac sententia sunt Gl. c. exigunt, in princ. 1. q. 7. & Abb. c. consilium, n. 4. de obser. ieiun. ubi aiunt, dispensationem quandoque esse debitam, & tenent Archid. d. c. licet canon, nu. 6. vers. gratiam, & c. ut constitueretur, super Glossa relaxatio, d. 50. & ibi Turrecremata, nu. 9. & 10. Dominicus, d. c. licet canon, §. super residentia, nu. 3. & ibi Francus, §. is etiam, nu. 2. vers. secundo infertur: Abb. c. at si clerici, §. de adulteriis, num. 15. de iudiciis, & ibi Decius à num. 163. Felin. ibi, num. 15.

4. Restat discutere quando sit debita, & quando gratia. In quo duplex est sentiendi modus. Primus ait, si ius disponat praelatum in aliquo casu debere dispensare, esse debitam, peccareque non dispensando: secus si tantum permittat dispensare. Sic Archidiaconus utroque loco, Dominicus, Francus, Felin. Turrecremata, nu. precedenti allegati. Vnde cum Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. agens de dispensatione facienda per Episcopum in denunciationibus, solam suspicionis malitiosi impedimenti causam expresserit, instruens, ut si illa adsit dispensetur: asserendum est iuxta hanc sententiam illa suspicionem stante, teneri Episcopum dispensare: non verò concurrentibus alijs causis iustis. Et ita videtur aperte sentire Gruiet. lib. 1. qq. canon. c. 20. nu. 23. vers. praeterea ordinarius.

5. Secundus sentiendi modus est, dispensationem esse debitam, quoties in dispensatione utilitas publica vertitur; ut quia vitatur scandalum, aut Ecclesiae multo utilior est, esse autem gratiam, quoties solum dispensatio necessaria est ob priuatam petentis utilitatem. Ut si clericus parum utilis Ecclesiae dispensationem petat, eo quod satis contritus sit de culpa, penitentiamque egerit, tunc enim quamvis praelatus dispensare possit, non tamen tenetur. Probatur ex

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

c. ut constitueretur d. 50. ibi, *Verum in huiusmodi causis ubi per graues dissensionum scissuras, non huius, aut illius hominis periculum, sed populorum plurimorum strages iacet, detrahendum est aliquid seueritati*. Vbi bonum commune, & non priuatum poterat D. Aug. ut dispensatio debeat, & c. at si clerici, §. de adulteriis, de iudiciis, loquens textus de utilitate priuata, sic ait. *De adulteriis & alijs criminibus, quae sunt minora potest Episcopus cum clericis post peractam penitentiam dispensare*: ubi non dicit teneri, sed posse. Ita videtur clare tenere Glossa, d. c. ut constitueretur, verbo detrahendum, ubi ait dispensationem quandoque esse debitam, scilicet, ubi multorum strages iacet, & tenet Abb. d. c. at si clerici, §. de adulteriis, num. 20. & ibi Decius à nu. 163. vsque ad 169. Abulensis, c. 22. Matt. q. 17. regula 2. Quare iuxta hanc sententiam dicendum est, tunc teneri praelatum dispensare in matrimonij denunciationibus, quando publicum scandalum vitaretur, vel expediret bono communi ad componendas paces inter personas publicas.

6. Ceterum existimo teneri praelatum dispensare in ijs casibus, in quibus scandalum sequeretur, aut est suspicio malitiosi impedimenti: expedit enim bono publico ne matrimonia malitiose, vi, aut fraudibus impediuntur, & quando subditis expedit valde ad bonum animae, aut corporis dispensatio. Ut quia vir deflorauit feminam, & est periculum mutationis voluntatis viri: vel contrahentes sunt in peccato concubinae, & illo pacto animae suae salutem consulunt, periculumque est in mora: vel morti vicinus vult ducere concubinam, quo legitime prolem, vel in bono statu decedat: quare si citra causam iustam maioris boni Praelatus dispensationem tunc neget, reus erit culpa: secus quando nullum publicum, aut priuatum notabile damnum sequitur. Ut quando senex cum iuuenula, vel duo senes contrahere volunt, vel quando nullus est timor impedimenti inter contrahentes, vel sunt magnates, & in similibus causis: tunc n. quamuis Episcopus possit dispensare (ut late tradidi disput. praecedenti) non tamen tenetur. Probatur prior pars, quia potestas dispensandi in Praelatis, est in subditorum bonum, ergo quoties recta ratio, & notabile illorum bonum poscit, ut Praelatus ea vitetur, tenetur uti.

Secundò, quia Praelatus ex officio tenetur consulere salutem spirituali subditorum, ergo cum dispensatio valde salutis illi expedit, tenetur dispensare.

Tertiò, specialiter quoniam adest causa suspicionis: nam c. cum ex eo, de elec. in 6. ait textus, ut Episcopi possint liberè cum clerico dispensare: ne septennio resideat ratione studij, ubi quamuis vitatur verb. possint liberè, quod meram libertatem importat, adhuc dicunt ibi Archidiaconus ante nu. 1. vers. liberè, Io. And. in initio, Franc. n. 2. notab. 2. Dec. c. at si clerici, §. de adulteriis, nu. 163. de iudiciis, teneri dispensare. Et reddunt rationem Io. And. & Francus, quia subest causa in eo textu expressa, ergo a fortiori cum Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. exprimat causam dispensandi, suspicionem malitiosi impedimenti non obstante, quod statim relinquat arbitrio ordinarij, quod regulatum ratione esse debet, teneri ea ratione concurrente dispensare.

Probatur posterior pars rationibus secundae sententiae, propositis, num. 3. & quia nulla in ijs casibus vrgens ratio apparet, dispensare cogens. Hanc sententiam videtur tenere Barbatius conf. 40. num. 3. vol. 4. ubi ait Praelatum teneri dispensare, quoties adsunt vrgentes dispensandi causae. Et pro ea sunt Sorus, & alij, qui (ut nu. 26. videbimus) asserunt si his casibus Praelatis iniuste neget dispensationem, posse omittis denunciationibus contrahi: cuod utique non liceret, si Praelatus non teneretur tunc dispensare. Et in priori parte huius sententiae conuenimus cum prima sententia proposita, nu. 2. in posteriori verò parte conuenimus cum secunda sententia proposita, n. 3. & cum Doctoribus allegatis primo, & secundo sentiendi modo, n. 4. & 5.

7. Ad argumeta proposita, n. 2. respondetur ad 1. intelligendos esse eos textus, si de precepto loquantur, cum est necessaria dispensatio ad bonum commune, vel notabile alicuius priuati, vel intellectus de omni dispensatione, locuti de cor. flo.

Ad

Ad 1. dic. negandam esse consequentiam: quia in dispensatione male concessa absque iusta causa, est acceptio personarum; non quia dispensatio illa, debita sit, imò tunc est indebita; sed quia debita est ad hunc sensum, ut ex causa iusta faciendā sit, & ita solū cōcludit argumentū sēper debet dispensationem, in hoc sensu, ut semper debeat ex iusta causa concedi: non aut, ut semper concedi debeat, dum adest iusta causa. Sicut in distributione beneficiorum iniqua est personarum acceptio; non tamen inde sequitur quoties aliquis est dignus beneficio, esse illi necessario conferendum.

Ad 1. confirmationem, distinguo consequens, tenetur dispensare secundum merita causae, id est, semper tenetur ex causa iusta dispensare: concedo; in eo tamen sensu, ut quoties adest causa iusta, teneatur, nego.

Ad 2. confirmationem, dic. antecedens esse verum, quā dispensatio est debita: scēus quando tantum est permissa, & gratuita: tunc enim potest ordinarius cessante scandalo, cum quo maluerit dispensare, absque vitio acceptionis personarum: sicut concurrentibus duobus æquē dignis potest Episcopus utriusque vellet conferre beneficium.

Ad tertium negatur consequentia, solum enim cōcludit non posse prælatum ad libitum dispensare, sed ex causa.

Ad argumentū propositū. n. 5. dic. D. Augustinū non intendere, ob solū bonū cōmunē concedendā esse dispensationem: sed (ut cōstat ex antecedentibus) non omnes penitentes admittēdos esse ad ordines, ne spe veniē penitentia fingat, faciliusque delinquant: sed quā agitur de vitando conuulsi periculo, parendum esse ad vitanda maiora mala.

Ad 4. si clerici, dic. solum probare non semper teneri Episcopum dispensare, quā adest causa iusta: quod nos falsi sumus, n. 6.

S Y M M A R I U M.

An liceat ei, cum qua dispensatur imponere aliquam pecuniariam mulctam, & similiter illi, cum quo dispensatur in ieiunio, vel alijs legibus proponuntur argumenta probantia licere, num. 8.

Sententia Auctoris, num. 9. & 10.

Soluntur argumenta, nu. 11. & explicatur l. licet, de ferijs, an sit de præcepto elemosynarum illa iniuncta, per scāsi diebus festis, iuncto, num. 8.

Post num. 11. inueniet alia summaria.

Questio secunda, an quando adest legitima dispensandi causa, possit ordinarius imponere ei, cum quo dispensatur, aliquam pecuniarum mulctam, fabricæ Ecclesiæ, aut pijs operibus? Videtur posse, quia, cui licet quod plus est, licet id quod minus est: reg. cui licet, de reg. iur. in 6. quā rōne docent Palud. 4. q. 38. q. 4. art. 3. concl. 5. nu. 35. Sylv. votum 4. q. 3. dicto 2. Sotus lib. 7. de iustit. q. 4. art. 3. vers. Abbates, Arag. 2. 2. q. 88. art. 12. §. si quis aut quærat an omnis: dicto, 2. directorium curatorum, c. 15. Manuel bulla cruc. 5. 9. n. 115, habetem, n. facultatē dispensandi in votis, posset ea cōmutare, quia plus est dispensare, sed ordinarius potest absolute dispensare in denunciationibus matrimonij, ergo poterit via cōmutationis illius obligationis imponere aliquam mulctam pecuniariam sicut consulerūt Doctores. ne absolute dispenseret in voto, sed imposita aliqua cōmutatione. Et confirmatur, quia Nauar. c. si quando, de rescript. exceptione 21. in confutatione oppositorum, nu. 1. docet compositiones factas apud Apostolicam sedem applicando aliquam pecuniam pijs operibus, non fieri per modum contractus, & pretij, sed per viam cuiusdam penitentia, & gratiarum actionis: ergo eodem modo poterit Episcopus illam mulctam imponere.

Secunda, probatur, ex c. licet, de ferijs, ibi. *Indulgemus ut liceat dieb. dominicis si Alecia terra se inclinaverint, eorū captioni ingruente necessitate intendere, ita quod post factā captivā Ecclesiæ circūpositis, & Christi pauperibus congruā faciāt portionē.* Vbi cōstat Pontificē dispensare in præcepto sanctificandi festa, imposita elemosyna: quam sub præcepto imponi docet, Ant. ibi n. 8. Ang. verb. feria, n. 35, & vñ te-

nere Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. dub. penultimo, §. in septimo casu; & summa, verb. festorum violatio, §. violentia aut, vers. quarto ex occurru, ubi dicens permissam esse illā piscationē: subdit piscantes memores esse debere. pñeris d. c. licet, iniuncti. Videtur et tenere Nau. Summa, c. 13, nu. 9, ubi ait debere piscantes illam elemosynam contribuere; ergo similiter dum dispensat ordinarius in denunciationibus matrimonij, poterit aliquam elemosynam imponere.

Et confirmatur, quia Abb. co. c. licet, nu. 4. ait cum textum facere, ut possit illi, cum quo ex aliqua causa dispensatur circa ieiunium, imponi aliqua elemosyna.

9 Dico tamen primo, id nullo modo licere. Probat, quia Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim. solam concedit Episcopo facultatem remittēdi denunciations, & dispensandi in canone eas fieri præcipiente, non autem concedit facultatem obligationem legis in aliam materiam commutandi: alias sine causa iusta posset remittere denunciations, commutando in aliud opus pium: sicut potest absque alia causa obligationem voti in aliam commutare.

Et confirmatur, quia plus est legem commutare, quam in ea dispensare: ergo concessa per Tridentinum dispensatione, non subinde conceditur commutatio. Probat antecedens, quia cum dispensat ordinarius, solum tollit omnino obligationem, & vinculum legis: at cū cōmutat, tollit omnino vinculum legis & imponit novū vinculum: nō sic aut est in voto, in eo. n. plus est dispensare; quā tollitur omnino vinculum voti: quam cōmutare, quā nō tollit vinculum voti: sed idē votū manet circa materiā cōmutatā, unde violatur votum, si materiā commutata non impleatur; at non violatur lex, si id, in quod cōmutatur per inferiorem, non impleatur: inferior enim non potest legem edere. Et constat manifestē differentia, quia votum potest idemmet vouens in melius commutare, non tamen obligationem legis.

Sed obijcies, cur commutata materiā legis non maneat idem legis vinculum circa illam materiam: sicut commutata voto, manet idem vinculi votum circa rem, in quam commutatio fit; sicut enim commutans legem, inquit legis vinculum imponere, ita cōmutans votū nequit aliud voto obligare. Dic differentiam in hoc consistere, quod superior commutans legem, si supremus princeps non sit, nec ipse, cui commutatur, potest obligationem legis imponere: at verò licet commutans votum, nequeat voti obligationem imponere; ipse tamen, cui votum commutatur, potest se vinculo voti astringere, & eo ipso quod cōmutationi voti consentit, subinde vult priori vincula voti ad illam materiam, in quam commutatur obligari.

Secundo, probatur ex Tridentino, sess. 25. de reform. c. 18. ubi præcipitur dispensationē gratis faciendam esse, ergo non potest imponi aliqua elemosyna, alias nō cōcedetur gratis dispensatio, ut non verē faciam sacrum pro aliquo gratis, si ipsum obligem ad elemosynā tercio cōferendam.

Et confirmatur, quia Episcopum concedens subdito dimissorias ad ordines, nō potest ipsum obligare, ut eam ob causam elemosynam alicui largiatur, quia esset cōtra Tridentinum, sess. 21. c. 1. de reformat. iubēs dimissorias gratis dari, ergo cum similiter iubeat, d. cap. 18. dispensationes gratis fieri, non poterit dispensans aliquam elemosynam imponere ex obligatione dandam. Et ita tenet Sotus 4. d. 28. quæst. 1. art. 2. versic. ex his triptum colligitur, ubi hac ait, *Cum subest causa dispensandi in denunciationibus, iniquum est dispensantis imponere aliquam mulctam etiam pro fabrica.* Idem Ludovicus Lopez 2. par. instructio, de matrim. c. 39. §. sed si quis, sol. 1060. col. 1.

Ex his colligitur idem dicendum esse, quoties prælatus dispensat in quacunque alia lege, ut ieiunij, observationis festorum, quia eadem est ratio.

10 Secundo dico, quādo delictum præberet iustam dispensandi causam, ut concubinitus, aut virginis defloratio, tunc non ob dispensationem, sed in delicti penitentiam, posset ordinarius aliquā mulctam pecuniariam imponere: sicut quando aliquis petit dispensationem delicti, potest in delicti penam aliquid imponi, iustum enim est, ut penas delicti

11 Ad argumenta proposita, nu. 8. respondetur. Ad primum constat ex dictis, num. 9.

Ad confirmationem, dic id licere Pontifici, qui nō subijcitur legibus Concilij, & tanquam legislator potest obligationem, ac vinculum legis in aliud commutare: quod inferioribus non licet.

Ad secundum dico verius esse eam eleemosynam nō injungi, eod. c. licet, de praecepto, sed tantum de consilio: vt docent Syluest. verb. dominica, q. 4. vers. quæ autem necessitas, Tabiena, verb. ferix, q. 4. nu. 46. in fine, Armilla, verb. festum, nu. 20. in fine, Lodou. Lopez 1. p. instructo-rij, c. 52. §. non peccant in festo, Vel 2. esto id liceret Pon- tifici, non subinde alijs licere, inferitur.

Ad confirmationem dic eam doctrinam Abbatis de so- lo Pontifice esse veram.

S V M M A R I V M.

An si nolit praelatus dispensare in denunciationibus, vel quo- ties aliquid committitur prudentia, & iudicio, si adsit ius- ta causa possit appellari: referuntur opiniones, nu. 12.

Referuntur duæ glossæ contrariae, an quando aliquid commit- titur conscientia: sit appellationi locus, nu. 13.

Et varij modi conciliandi, a nu. 14. ad 19.

Quando ius præcipit ex aliqua causa dispensationem, si praelatus dispensare nolit, potest appellari, quoad effectum suspensiuum, & deuolutiuum, nu. 20.

Quando ius non præcipit, sed iudicio, & conscientia praelati re- linquit, admittitur appellatio quoad solum effectum deuolu- tiuum, quando praelatus tenetur dispensare, nu. 21. & tenetur superior dispensare, quando inferior tenebatur, nu. 22.

Quando inferior poterat, sed non tenebatur dispensare, non est locus appellationi, nu. 23.

Potest tunc officium superioris, vt dispense, vel cogat inferio- rem dispensare, implorari, nu. 24. & ibi an deur appellatio, si nolit ordinarius dispensare in denunciationibus.

Post quem inuenies alia summaria.

12 **Q**uestio tertia, an si existente causa iusta ad dispen- sationem in denunciationibus, nolit praelatus dispensare, possit appellari ad superiorem? Difficultas huius cō- sistit in verbis Trid. sess. 24. de matrim. c. 1. vbi hæc dispen- sationem committit prudentiæ, & iudicio Episcopi: vbi per verbum prudentiæ, committit arbitrio, per verbum au- tem iudicio, conscientie: (vt probaui hoc 3. lib. disp. 8. n. 4.) Ex ea ergo parte, qua committit arbitrio, sunt q. asserat quo- ties aliquid committitur arbitrio, nō esse appellationi locū. Sic Io. And. c. 2. de iuram. calū. in 6. n. 2. vers. ad solutionē.

Alij verò dicunt esse locū appellationi. Sic Gl. c. 1. de con- fessis, in 6. in fi. & c. super his, verb. arbitriū, de accusat. & l. si qua pœna, 244. verb. de pœna, in fi. ff. de verb. sign. & cla- rius, ibi Bar. nu. 8. Francus, c. 2. de iur. calum. in 6. n. 3. vers. aliqñ remittitur arbitrio simpliciter, & vers. aliqñ sit cō- missio, hoc limitat in rebus magni p̄iudicij: idē tenēt mul- ti alijs, quos refert, & sequitur Peralta, l. 1. n. 35. ff. de leg. 2.

Alij verò sic cōciliant has opiniones, aut iudex cogno- scit, vt iudex, licet cōmittatur eius arbitrio, & tunc potest appellari: & ita intelligitur secunda sententia: aut solum procedit, vt vir bonus, & tūc non appellatur, vt docet Bar. l. 1. in fi. ff. de legat. 2. & ita intelligitur 1. sententia, at posse attentari, posset peti coram superiore, vt reducat ad æqui- tatem. Ita Panor. c. de his, nu. 16. de accus. vbi etiā alio mo- do concordat, qñ processit extra iudicium in cōmissis ar- bitrio suo, vt in pœnitentijs iniungendis, dispensationibus faciendis, tunc non appellatur: secus quando iudicialiter.

13 Ex alio verò capite, quod committitur conscientie, est ma- gna difficultas: sunt n. duæ glossæ, quæ sibi ex diametro cō- tradicere videtur. Prior est cap. statutum, §. assessorē, verb. relinquatur, de rescript. in 6. vbi dicit, quoties aliquid re- linquitur conscientie, non posse moueri questionē, quod malè egerit: quam sequuntur Bal. l. 2. nu. 11. C. de sentent. ex breui, recitan. Paul. l. de pupillo, §. qui opus, num. 2. ff. de

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

oper. noui nunciat. Maranta de ordine iudiciorum, 6. par. tit. & quando appellatur, nu. 363.

Posterior glossa est, Clem. 1. de iure patron. verb. one- ramus, vbi text. remittit conscientie Epi moderationem portionis patronis debitæ: & tñ Glossa ait, si appelleretur à moderatione Episcopi, ipsum nō delaturum appellationi ad superiorem, ad quem appellatum est, ex officio emenda- turum quod malè gestum est. Quam sequuntur Anton. ca. super his, de accusatio. nu. 34. & ibi Abb. nu. 16. Tiraquel. de retractu lignag. §. 4. gl. 1. nu. 11. Padilla, l. cum quidam, nu. 11. ff. de legat. 2. Caualecanus 1. p. decisione 46. nu. 422.

Harum igitur glossarum concordia multum negocij fa- cescit Doctoribus: varijque sunt conciliandi modi.

14 Primus modus conciliandi est quando canon remittit cōscientie iudicis, non explicans quid fieri debeat, sed ab- solutè: tūc intelligitur prior Glossa dicēs nō posse appellari: si verò explicet quid fieri debeat, intelligitur posterior, do- cēs posse appellari. Sic Imo. Clem. 1. de iure patron. nu. 7.

15 Secundus modus est, vt prior Glossa negans querelam intelligatur per viā iustitiæ: de iuris enim rigore admitti non debet: posterior verò admittēs, intelligatur per viam supplicationis, & misericordie, potest. n. ex misericordia superior admittere, & emendare quod minus benè ab in- feriore gestum est. Sic Bald. c. si sacerdos, num. 4. de officio ordin. Dominic. c. statutum, §. assessorem, nu. 5. de rescrip. in 6. & ibi Francus, nu. 6. Anan. c. significasti, el 1. de homi- cidio. Imo. l. ab executore, in fine principij, ff. de appe- lat. & Clem. 1. de iure patron. nu. 7. vbi Bonifacius, nu. 55. & 56. l. si inst. de act. §. sed ista, num. 136. Et videntur tenere Gl. c. vt constitueretur, verb. detrahendum, d. 50. Archid. c. licet canōn, de electione, in 6. ad finem, nu. 6. vers. possit dispensatio: Rebus. repetit c. postulastis, notab. 3. nu. 12. de clerico excom. minist. Turrecremata, d. c. vt constituere- tur, nu. 9. D. Anton. 1. p. tit. 17. c. vnico, §. 10. vers. & nota Secundum Rosel. verb. dispensatio, nu. 4. vbi Sylu. q. 1. in fine, qui omnes non tantum quando dispensatio commit- titur arbitrio, & conscientie, loquuntur: sed absolutè di- cunt, quamuis dispensatio debita sit, postulantem iure pe- tendi destitutum esse. Addunt Rebus. Turrecrem. D. An- ton. Rosella, & Syluest. nisi deprecatiuè, supplicando.

16 Tertius modus est, vt per viā iustitiæ admittatur appel- latio, nō quoad effectum suspensiuum, non. n. suspenditur iurisdic- tio iudicis per eam appellationem, sed ea non ob- stante potest executioni mandare suam sententiam: & ita intelligitur prior Glossa appellationem denegās: admitti- tur tamen appellatio, quoad effectum deuolutiuum, quia deuoluitur causa ad superiorem, qui potest inferiorem in- hibere: & ita intelligitur posterior Glossa cōcedens appel- lationem: vt in simili docet Gloss. cap. Romana, §. si autem, verb. mandetur, de appellat. in 6. posse notorium crimino- sum appellare, quoad effectum deuolutiuum, non autem quoad suspensiuum: ita Dominic. cap. 2. de iuram. calum. in 6. nu. 10. Felin. cap. significasti, el 1. de homicidio, nu. 4. vers. tertio fallit: Marianus, cap. super his, ad finem, de ac- cusat. Imola, c. 1. de constit. nu. 15.

17 Quartus modus est, vt Glossa prior negans appellatio- nem, intelligatur in rebus modici p̄iudicij: posterior admittens, in rebus magni. Sic Bald. l. 1. nu. 3. C. de rebus cred. Roma. rubr. ff. de arbitr. col. 2.

18 Quintus modus est, qñ committitur conscientie simpli- citer non potest appellari: secus iuncta cualitate importā- re iustitiam, vt ad tūc conscientie iudicium. Sic Francus, cap. statutum, §. assessorem, nu. 6. in fine, de rescript. in 6.

19 Vltimus modus est, quando committitur conscientie, nō potest appellari, secus si committatur arbitrio. Sic Lu- pus, c. 2. de iuramen. calum. in 6. quem refert, & sequitur ibi Anch. num. 4. notabili 4.

20 Prima conclusio sit, qñ ius ex aliqua causa præcipit di- spensationē, tunc si nolit iudex dispensare, potest appellari, quoad effectū deuolutiuū & suspensiuū, quia ille, cū quo dispensandum est, actionem habet ex præcepto legis, vt se- cum dispēsetur. Sic Feli. c. exceptionem, nu. 6. de exceptio.

Q 2 Secun-

21 **S**ecunda conclusio, dum id nō precipit ius, sed conscientiz ordinarij relinquit, an expediat dispensare: tunc si talis adsit causa, vt teneatur dispensare, iuxta tradita nu. 6. placet tertius modus conciliandi Glossas propositas n. 16. vt non admittatur appellatio quoad effectū suspensionum, non, p. iudex tenetur illi deferre: quia non habet aliquā actionem petens dispensationem, cū nullo iure precipiatur dispensatio: at habebit appellatio effectū deuolutiuū: quia deuoluetur causa ad superiorem, qui ex officio pōt compellere inferiorem, vt dispense: sicut cōtingit in obligatione naturali, in qua licet non deat actio ciuili, at pōt inuocari officiu iudicis, vt cōpellat: teste Antonio, c. que in Ecclesiā, nu. 7. de constit. Idem dicunt alij asserentes, licet peti non possit iure actōnis talis dispensatio, at cum superiore posse agi officium iudicis implorando, vt fiat dispensatio. Sic Gl. c. domino sancto, verb. necesse, d. 50. & c. exigunt, in initio 1. q. 7. Anto. c. at si clerici, §. de adulterijs, nu. 12. in fine, de iudicijs Cardin. ibi, n. 2. Alex. de Neuo, ibi, nu. 29. Abb. nu. 20. Anch. nu. 6. q. 2. vers. nūquid ergo possit Episcopus: Barbat. conf. 40. n. 4. vol. 4. facit etiā Abb. c. pastoralis, in princ. nu. 17. de appellat. vbi ait ēt in dispensatione faciendā cogi iudicē per superiorem, si subsit legitima dispensandi causa.

22 Hinc inferitur casu quo inferior tenebitur dispensare, teneri superiorem, ad quē appellando recurritur, dispensare, vel cogere inferiorem, vt dispense: quia vt superior tenetur inferioris errorem corrigere.

23 Tertia conclusio, si dispensatio debita non sit, sed gratuita, iuxta tradita n. 6. si ordinarius dispensare nolit, nō datur appellatio: quia quoties iudex pōt aliquid facere, non tñ tenetur, non est locus appellationi, cū iniustitiam minimē admittat, nec grauet: vt docet optimē Fel. c. super his, de accusat. nu. 13. vers. sexto limita, Maranta de ordine iudic. 6. p. tit. & qñque appellatur, n. 365. Et in proprijs terminis dispensationis, docet Bal. l. qñque, n. 17. vers. quarto casu, C. de seruis fugit. Fel. d. c. super his, n. 12. vers. quinto limita.

24 Vltima conclusio, potest tñ in hoc casu officium superioris implorari, vt ex officio, & misericordia dispense, aut faciat, vt inferior dispense: & ita in hoc admittimus finem modum conciliandi Gloss. relatum nu. 15. Et vltra Doctores ibi allegatos id optimē docet Bar. l. 1. n. 11. ff. de iurisd. om. iud. & l. 1. §. superest, n. 56. & §. 6. inst. de actio. vbi ait officiu iudicis misericorditer implorari, qd pater peti, debet, nō est, sed iudex ex officio efficere pōt, vt sibi cōcedatur.

Iuxta hęc ergo, cum Tridentinum (sc. 24. c. 1. de matrim. tam dum causa suspicionis malitiosi impedimenti subest, quā quacunque alia causa cōcurrente, remittat conscientiz, & arbitrio ordinarij dispensationē in denunciationibus matrimonij: vt probauit disp. 7. nu. 17. hoc 3. lib. dicendum est ordinario nolente dispensare, si subsit causa suspicionis, vel alia, ex qua tenebatur, iuxta tradita hac disput. nu. 6. erit locus appellationi, quoad effectū deuolutiuum, non tamen quoad suspensiuum: per ea quę dixi nu. 21. Si verò subsit causa, ex qua potest, non verò tenetur dispensare, quoad neutrum effectum cōcedetur appellatio, sed poterit misericorditer officium superioris implorari, vt si ex misericordia velit dispensare, dispense, vel cogat inferiorem, iuxta tradita hoc nu. & precedenti.

S V M M A R I V M.

An si Episcopus iniuste neget dispensationem, vel nō sit recursus ad ipsum, possit matrimonium omittis denunciationibus celebrari? referuntur duę sententia, num. 25. & 26.

Quando tenetur Episcopus, & non est recursus ad ipsum, potest, nu. 27. & ibi, necesse est caret lege.

Quid, si aliquis diu distulit matrimonium, ad quod tenetur, & non potest absque scandalo dimittere cōmunionem, nu. 28.

Quando Episcopus tenetur dispensare, & non vult, possunt denunciationes absque dispensatione omitti, num. 29.

Quando Episcopus non tenetur licet possit, non possunt omitti, licet Episcopus dispensationem neget, vel non sit aditus ad ipsum, nu. 30.

Patrochus timore mortis omittēs denunciationes, an peccet? n. 31.

25 **Q**uestio quarta, an quando non est copia ordinarij, vel ille petenti dispensationem in denunciationibus, iniuste denegat, licitum sit illis emissis contrahere, concurrentibus causis explicatis disputatione precedenti? Duplex est sententia. Prima, censet non esse necessariā dispensationem, sed tantum esse sub consilio, dum concurrat causa iusta timoris iniusti impedimenti, vel verecundia: eo quod vterque, vel alter contrahens est senex. Sic clare videntur tenere Hugo 30. q. 4. in princip. Ang. verb. clandest. nu. 1. Tabiena matrimonium 2. q. 10. nu. 11. vbi numeratis dictis casibus, ait, *consulo vt fiat de licentia Episcopi*, idem videntur tenere Syluester, matrimonium 2. q. 17. dicto 3. & Veracruz 1. p. Speculi, art. 10. concl. 3. vbi aiunt posse in his casibus omitti denunciationes, maximē de licentia Episcopi.

26 Secunda sententia ait, quando est causa iusta dispensandi, si non sit Episcopi copia, vel is petenti licentiam, absque legitima causa denegat, posse contrahi absque denunciationibus, & inter has causas numerat sex casus.

• Primus est, quādo aliquibus valde expedit coniugium, & timetur impedimentum.

Secundus, quando concubinarij comprehensi à iudice, vt vitent pœnam, volunt contrahere, vt sic se esse coniugatos asserant.

Tertius, quando parentes, vel tutores nolunt puellam matrimonio collocare, vt patrimonium consumant.

Quartus, quando contrahentes sunt magnates.

Quintus, quando nō est timor impedimenti inter contrahentes.

Sextus ob verecundiam, quia alter est notabiliter ditior, nobilior, vel senior. Sic tenet Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. conclus. 3. vers. ex his primum colligitur, Ludou. Lopez 1. p. instructorij de matrim. c. 39. §. ex predictis corollarie, fol. 1059. col. 2. in fi. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 1. dub. 1. concl. 3. f. 171. Idem docet exemplificans in primo, quarto, & sexto casu, Ledes. 2. par. 4. q. 47. art. 5. f. 451. col. 4. Idē docent exemplificantes in primis tribus casibus, Barthol. à Ledesma, dub. 21. de matrim. conclus. 5. f. 1324. Ludou. Lop. 1. p. instructorij, c. 86. §. p̄terea Sotus.

27 Prima conclusio sit, quoties Episcopus tenetur dispensare, iuxta tradita nu. 6. si sit graue periculum in mora expectandi denunciationes, nec potest haberi copia Episcopi, vt dispense, potest illis omittis contrahi matrimonium: vt si malitiose impedire aliquis matrimonium velit, vel contrahēs est in articulo mortis, expeditq. ad legitimandam prolem, vel, vt in bono statu decedat, matrimonium. Probat, quia necessitas caret lege, c. 1. de obseru. ieiun.

Secunda ex doctrina Abbatis, c. relatum, nu. 6. de clericis non residentibus, vbi docet quamuis iuxta, illum textum clericus nequeat abesse absque Episcopi licentia, à beneficio, si tamen tempus, vel locus non patiantur perire licentiam, posse absque illa abesse: per l. 1. ff. de exercit. act. in fine principij, ibi, *interdum locus, vel tempus non peritur plenius deliberandi consilium*, & l. tutor qui repertoriū, ff. de administ. tut. in principio, ibi, *tutor qui repertoriū non fecit dolo malo fecisse videtur, nisi forte aliqua necessaria, & iustissima causa allegari possit, cur id factum non sit*, & paulō inferius, *nihil itaque gerere ante inuentarium factum cum oportet, nisi id quod nec modicam dilationem expectare possit*. In hac conelutione conuenimus cum Doctoribus secundę sententię relatis nu. precedente. & eam, vltra illos, docent Henriquez lib. 1. de matrim. c. 5. num. 5. & cap. 6. nu. 5. Segura 2. p. directorij iudicij, cap. 16. num. 5. Manuel 1. to. summe, 2. editione, c. 217. concl. 1. num. 2. ad idem est Nauarr. summa Hispana, cap. 22. nu. 70. vbi dicit esse causam sufficientem, vt sine dispensatione in denunciationibus contrahatur, quando tutor vult, vt puella indigno nubat, quod aperte venit intelligendum (vt docet Manuel dist. . . num. 2.) quando dispensatio non potest commodē haberi.

28 Hinc inferitur, dum quis tenetur cum aliqua contrahere matrimonium, & diu distulit, timeturque si modō absolua-

absoluitur, fore ut non contrahat: absolendum minimè esse, donec contrahat: si tamen confessio instet, ut quia morbo laborat, vel quia instat communionis præceptum in Pasce, vel ratione Iubilæi, quam si omittat, generabitur scandalum, posse celebrari matrimonium omis- sionibus, absque ordinarij licentiâ, si ea commodè haberi nequeat. Quia in casibus minus urgentibus id admittit secunda sententia relata, num. 26.

29 Secunda conclusio, idem dicendum est, quando in eisdem casibus, quibus tenetur Episcopus dispensare, absque legitima causa dispensationem denegat. Quia cum sit debita, iniusteque negetur. perinde est, ac si concederetur. Sic Doctores secundæ sententiæ, quos retuli, num. 26.

30 Tertia conclusio, quando concurrunt aliæ causæ iuste dispensandi, ex quibus non tenetur Episcopus dispensare, quamvis posset, ut quando contrahentes sunt magnates, aut non est timor impedimenti, aut ob verecundiam, quia sunt notabiliter dispares, nolunt publicè contrahere: nequeunt si Episcopi copia desit, vel dispensationem absque causa neget, absque denunciationibus inire matrimonium. Hæc est contra primam, & secundam sententiam, relatas nu. 25. & 26. & probatur, quia Episcopus non dispensando, nullam irrogat iniuriam, cum dispensatio tunc gratuita sit. Præterea, quia non quæcunque causa sufficiens, ut cum aliquo dispensetur in præcepto, satis est, ut seclusa dispensatione, ab illius transgressione excusetur, autoritas enim superioris supplet, id quod deficit ut causa ipsa excuset, alias impertinens esset dispensatio: quâdo enim sola causa excusare potest, ea non desideratur. Huius sententiæ, videtur Nauar. Summa Hispana, c. 22. num. 69. ubi ait non esse sufficientem causam omittendi denunciations absque dispensatione, esse alterum ditio- rem, nobilio- rem, seniore.

31 Ultima conclusio, parochus assistens matrimonio omis- sis denunciationibus, mortis sibi comminatæ timore, non peccat, quia præcepta Ecclesiastica non eo rigore obligant. Sic Petrus de Ledesma, de matrimonio, q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 2. in fine, Vega lib. 6. Summæ, casu 116. quod in- tellige, nisi tyrannus in contemptu denunciationum, mor- tem minaretur, tunc enim teneretur potius illam subire, ut in omnibus præceptis Ecclesiasticis fatentur vniuersi.

DISPUTATIO XI.

Utrum quando celebratur matrimonium non præmis- sis denunciationibus, iusta dispensatione, vel absque illa, sit peccatum lethale, consummare antequam il- læ præmittantur, & an tantum prima vice, vel etiam alijs sequentibus?

SUMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, nu. 1. & sententia affirmans non esse mortale, num. 2.

Verior sententia affirmans esse mortale, num. 3.

An tantum prima vice sententia affirmans? num. 4.

Et contraria, num. 5.

Et utrobique an teneatur coniux reddere semel consummato matrimonio non præmissis denunciationibus?

Quid, quando coniuges contracto matrimonio nolunt illud consummare, nec facere denunciations, num. 6. & soluuntur argumenta, num. 7.

1 **T**Ora huius disputationis difficultas consistit, quia Tri- dentinum sess. 24. de matrimonio, c. 1. præcipit, ut de- nunciations ante matrimonium fiant, nisi arbitrio ordi- narij subsit iusta causa in illis dispensandi, & dispenset, & facta dispensatione, subdit hæc, (Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur; de- inde ante illius consummationem denunciations in Ec-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

clesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius dete- gantur; nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut prædi- ctæ denunciations remittantur.) Est ergo difficultas, an quando ordinarius non dispensat, ut omnino remittan- tur, sed tamen ne matrimonio præmittantur, vel contrahentes absque denunciationibus, licitè, aut illicitè contraxerunt, pec- cent lethaliter consummando, illis nondum præmissis.

2 Duplex est sententia. Prima, ait non esse lethale, quoniam ex parte parochi, vel contrahentium, adhibita esset diligentia suf- ficiens ad cognoscendum, an esset aliquod impedimentum dirimens matrimoniū, & certi essent moraliter nullū subesse impedimentū. Probatum primò, quia quauis in ipso ma- trimonii contractu peccatū lethale admissum sit, omittendo denunciations, non tamen sequitur in usu matrimonij esse le- thale: ut quis in contractu civili deliquerit omittens solem- nitates lege præscriptas, minimè tamen postea reus erit culpæ, re sua utendo, si per contractum dominium acquisierit.

Secundò, quia cessat ratio Tridentini, d. c. 1. ibi, *ut fa- cilius detegantur impedimenta*: cum certum moraliter sit nullum subesse.

Tertiò, quia olim similiter prohibitus erat usus matri- monij clandestini, & tamen multi, ut Victoria summa an- tiqua, de matrimonio, nu. 248. Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 5. in fine Cano, quem refert, & sequitur Henriquez lib. 1. de matrim. c. 16. nu. 1. in Commento litera C, affirmat autem, non esse mortale, quando coniuges breui tempore vellent sic manere, animo postea publicandi: ergo simili modo usus matrimonij ante quam fiant denunciations, non erit peccatum mortale, quando breui faciendæ sunt, & publi- candum matrimonium. Hanc tenent Barr. à Ledesma de matrim. dub. 22. in fine, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 222. n. 1. in fine, Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 1. §. sed nos dicimus, fol. 186. limitans, nisi esset excommunicatio lata contra sic consummantes; Lud. Lopez 1. p. instructori, c. 87. §. ceterum, limitatque quan- do contrahentes breui sic manere vellent, animo postea publicandi, & sufficientes testes interuenissent in matri- monio, nempe decem.

3 Secunda sententia verior, affirmat esse peccatum lethale. Probatum primò, quia eodem præcepto Tridentini, d. c. 1. non solum tenebantur hi contrahentes præmittere de- nunciations contractui, sed si tunc omisæ sunt, præmit- tere illius consummationi: ergo sicut non præmittere ma- trimonio, absque iusta dispensatione, esset peccatum lethale (ut diximus hoc 3. lib. disp. 5. n. 6.) et ubi contrahentes ad- hiberent diligentiam, ut nosset an laborarent aliquo im- pedimento, ita erit mortale non præmittere consumma- tioni, eadè adhibita diligentia: cum idem præceptum violatur.

Secundò, quia matrimonium intrinsecè ordinatur ad copulam, & prohibetur ante denunciations, ut euitetur copula, ne forsan, si impedimentum subsit, admittatur fornicatio: ergo à fortiori prohibetur ipsa consumma- tio, non præmissis denunciationibus.

Tertiò, quia parochus tenetur sub mortali curare, ut ta- les denunciations fiant ante consummationem; quando à principio factæ non sunt, ergo & ipsi coniuges peccant mortaliter consummando ijs non præmissis.

4 Tandem, quia ante Tridentinum non tantum matri- monium clandestinum erat illicitum, sed et illius usus erat peccatum mortale, ut benè docent Caiet. 10. 1. opus tract. 13. de usu matrimonij, q. 2. Petrus de Soto, lectione 14. de matrim. Nau. Summa Hispana, c. 16. n. 38. Matierzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gl. 2. nu. 1. ergo similiter tunc usus matri- monij ante præmissas denunciations, erit peccatū morta- le, cum prohibitus sit per Trid. Pro hac sententia vñ Nau. Summa Latina, c. 16. nu. 38. ubi dicit hodie videri verū, esse mor- tale uti matrimonio contracto corā parocho & testib. non tamen contracto in facie Ecclesiæ, nā per contractū in facie Ec- clesiæ, intelligit quoniam factæ sūt denunciations, ut ipsemet ex- plicat ead. Summa Latina, c. 22. n. 70. Et eā tenet Spiro Spec- culo testamētōrū, gl. 16. n. 10. & aliqui Neoterici doctissi- mi, ut fateretur ipse Petr. de Ledesma pro priori sententia allegatus.

Q 3 Rursus

Rursus supposito esse peccatum lethale consummare ante denunciations: non levis est difficultas, an solum prima vice consummare, sit mortale, vel toties quoties habetur copula, ante quam pramittantur. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 16. n. 1. ait prima vice non teneri alterum coniugem petenti reddere, donec denunciations fiant, consummato autem matrimonio semel, teneri deinceps reddere secluso scandalo, sicut vouens religionem peccat prima vice reddens, at deinceps reddere tenetur. Quia semel consummato matrimonio habent coniuges plenam potestatem, & usum corporis. Idem tenent alij Neoterici doctores, sed diuersa ducitur ratio; quia si hi violant Ecclesie preceptum, nec possunt resarcire: sicut qui die ieiunij primo mane scienter comedit, non deinceps peccat comestiones multiplicans. Et confirmatur, quia multi Doctores, quos referam disputatione sequenti, nu. 2. asserunt primam copulam ante Ecclesie benedictiones, esse lethalem, non autem subsequentes: ergo similiter in nostro casu dicendum est.

Fateor tamen me nullam differentie rationem inter primam copulam, & subsequentes inuenire: quare merito hanc differentiam improbat. Nauar. Summa Latina, c. 22. n. 38. Manuel 1. to. Summae, 2. editione, c. 22. n. 1. in fine, vnde bene dicit, casu quo consummaret matrimonium prima vice, ante denunciations, est mortale idem dicendum esse de reliquis vicibus. Probat, quia eadem prorsus militat precepti ratio, imminet enim fornicationis periculum, cum nondum adhibita sit diligentia ab Ecclesia prescripta, ut facilius impedimenta detegantur.

Præterea, quia rationes differentie à contrariis assignantur, non sunt similes: non prima, non enim est simile de religionis voto, quia semel consummato matrimonio ratione fortioris matrimonij consummati vinculi, redditur vouens impotens ad implendum votum, & ideo reddere tenetur: at verò adhuc potest coniux implere preceptum Tridentini, abstinendo donec fiat denunciations, nec tenetur contra preceptum illud, reddere. Nihil est probat secunda differentie ratio: quia ieiunium, indiuiduum est, nec commodè patitur diuisionem, cum eius substantia in vnica comestione consistat, quare ea tacta, deinceps obseruari nequit: at preceptum non consummandi matrimonium, est diuisiue, & preceptum abstinendi à carnibus: nam in qualibet copula militat eadem ratio Tridentini, ut probauimus: sicut ligatus castitatis voto peccat qualibet vice petendo, non tamen peccaret qualibet vice comedendo, sed sola prima, si ieiunium vouisset.

Nec alia doctrina, nu. præced. in fine, allata, in fauorem eius sententiae, quamuis vera esset, est similis: ut probabo disputatione sequenti, nu. 11.

Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando coniuges nolunt matrimonio inito, facere denunciations, nec illud consummare? Nauartus Summa Latina, c. 16. n. 38. in fine, & Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, c. 87. §. sed quid ne aliquid, dicunt contrahentes clandestinè, & nolentes uti matrimonio, nec publicare, peccare lethaliter, si alter coniux publicari petat, vel sit incontinentie periculum (addit Nauartus, & nulla est iusta causa differendi publicationem) alias non peccaret mortaliter differendo per breue tempus, nisi ex ea occultatione sequerentur damna, & probabiliter timeantur, quæ ex matrimonio clandestino solita sunt sequi. Quod idem docet Manuel 1. to. Summae, 2. editione, c. 22. nu. 2. conclus. 2. de matrimonio contracto non pramissis denunciationibus. Et placet hæc sententia.

Ad argumenta proposita, nu. 2. in fauorem prioris sententiae, respondetur: Ad primum, negatur antecedens nec est simile de alijs contractibus civilibus.

Primum, quia in illis non est talis prohibitio usus rei per contractum acquisitæ, sicut est in matrimonio.

Secundò, quia in illis non est periculum in tali usu, sicut in matrimonij usu est fornicationis periculum, ante denunciations.

Ad secundum dicendum, cessaret ratio, cessare in casu speciali, quod sufficiens non est, ut lex deobliget, at verò non cessat, quia facilius, & melius detegentur impedimenta timore precepti, & magis publicato matrimonio. Alia ratio-

lis ratio concluderet, ea diligentia præmissa, non esse mortale celebrare matrimonium omittis denunciationibus, absque legitima dispensatione: cum idem sit finis, nimirum ut facilius detegantur impedimenta.

Ad tertium dico antiquitus non fuisse preceptum pramittendi denunciations consummationi, quando contractui præmissa non sunt, sed non publicare matrimonium, fuisse mortale, quia commodè educari non posset proles, matrimonio patrum non constanti Ecclesia, & generaretur scandalum ex simultanea habitatione, quæ omnia cessabant, cum breui publicandum erat: nunc autem, est tale preceptum, nec cessat incoueniens, fornicationisque periculum.

DISPUTATIO XII.

An sit peccatum lethale consummare matrimonium ante Ecclesie benedictiones, vulgò, velaciones?

S V M M A R I V M.

Referuntur quatuor sententiae, nu. 1, 2, 3, & 4.

An saltem sit veniale: referuntur duæ sententiae, nu. 5. & 6. Non est aliqua culpa, & aliquando est consilium consummare, num. 7.

Quid si fiat ex contemptu, & quando sit talis contemptus, n. 8. Quid si sit scandalum, nu. 9. Vel excommunicatio in illa decessu, num. 10.

Esto sit veniale consummare ante benedictiones, an solum sit tale, prima vice, nu. 11.

An petere, sit veniale ante benedictiones, vel et reddere, n. 12. An benedictionibus non pramissis, teneatur alter coniux reddere, num. 13.

Soluntur argumenta, nu. 14. Et enodantur c. aliter, 30. q. 5. & c. nulli, 30. q. 5. & c. consanguineorum, 3. q. 4. & c. consultationi, de sponsalibus.

IN præsentī disputatione, discutiendum est, an sit peccatum lethale consummare matrimonium, ante Ecclesie benedictiones; deinde an saltem sit veniale? Circa primum, quatuor sunt sententiae. Prima ait, esse peccatum lethale, Probat ex Euaristo Papa, & habetur c. aliter, 30. q. 5. ibi, aliter non sit legitimum coniugium, si suo tempore sacerdotali-ter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus à sacerdote non benedicatur.

Secundò, ex Ciricio Papa, Epistola ad Pomerium, c. 4. vbi ait, illa benedictio quam nuptura femina sacerdos imponit, sacrilegium est, si violetur.

Tertiò, ex D. Ambrosio lib. 8. Epistolarum, Epistola 1. ad Vigellium, vbi, inquit, cum ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione significari oporteat, quomodo potest coniugium dici, vbi non est fidei concordia?

Quartò, ex Concilio Lugdunensi, & habetur c. nulli, 30. q. 5. ibi, nulli ex propinquitatē sui sanguinis uxores ducant, nec sine benedictione sacerdotis. Sed prius obligat ad mortale: ergo & posterius.

Quintò, ex Calixto Papa, & h. c. consanguineorum, 3. q. 4. ibi, quisquis non legitime coniunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione sacerdotis, constat copulatus, sacerdotes, vel legitime coniunctos criminari, vel in eos testificari minimè potest: quoniam omnis incestus macula palliatur, infamis est.

Sextò, ex Concilio Carthaginensi 4. ibi, sponsus, & sponsa cum benedicendi sunt, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant: vbi supponit sponso benedicendos, esse virgines, ergo erit mortale, prius consummasse matrimonium.

Vltimò probatur, ex cap. consultationi, de sponsalibus, vbi dicitur, feminas, quæ benedictione acceptæ, ante carnis copulam allegant metu initum matrimonium, audiendas esse: ergo supponit Pontifex tanquam rem præceptam, benedictionem pramittendam esse carnis copulæ. Pro hac sententia citatur Valden. to. de sacram. c. 133. sed ibi, nu. 3. tantum dicit esse grande sacrilegium transgredi benedictio-

ditiones nuptiarum: ubi de omnimoda omissione aperte loquitur: sed expresse hanc sententiam tenet D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 16. in fi. Collectarius, & Summa Confessorum, prout eos refert Perez, nu. 4. citandus: & quando consuetudo habet, ut premittantur benedictiones consummationi, tenet idem Rosella matrimonium 6. nu. 1. & verb. debitum, nu. 1.

2 Secunda sententia, dicit tantum prima vice esse mortale, consummare matrimonium ante benedictiones Ecclesie: deinceps vero non esse peccatum: quia preceptum solum est de consummatione. Sic Palud. 4. d. 28. q. 1. artic. 2. nu. 19. & Guillelmus, quem ibi refert: Rosella, verbo impedimentum, impedimento 1. nu. 12. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 10. §. 8. Idem quando est consuetudo, ut premittantur benedictiones, docent Tabiena matrimonium 3. q. 3. n. 4. Margarita Confessorum, interrogatorio circa 6. preceptum, §. actus matrimonialis, vers. nono, fol. 88. Corona Confessorum, ult. par. materia de matrim. c. 8. num. 20.

3 Tertia sententia, docet tantum esse prohibitum petere, ante benedictiones Ecclesie, non autem reddere: quia illud voluntarium est, hoc autem necessarium. Sic Richard. 4. d. 28. art. 2. q. 3. ad 3. in fi. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 8. qui addit esse peccatum lethale petere.

4 Ultima sententia, negat esse lethale consummare, siue petendo, siue reddendo, ante benedictiones Ecclesie, si desit contemptus. Probatur primò, ex Concilio Florentino in Bulla Martini Quinti, ubi dicitur, ut interrogentur heretici, an credant contemnentes solemnitates matrimonij peccare lethaliter, ut ad Ecclesie gremium recipiantur: ergo sentit Concilium secluso contemptu non esse mortale.

Secundò ex Tridentino Sess. 24. cap. 1. de matrim. ita, eadem Sancta Synodus hortatur, ut coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent. Si autem iudicaret esse mortale, non hortaretur, sed præciperet.

Tertiò, quia ex se talis copula non est lethalis, cum sit inter veros coniuges, nec ex Ecclesie prohibitione: quia non est textus prohibens: imò Nicolaus Papa, & habetur cap. nostrates, 30. q. 5. enumeratis concurrentibus ad nuptias, & inter ea, solemnem benedictionem, subdit. *hæc omnia non servare, non est peccatum.* nec etiam fit iniuria benedictionibus, nec contemnuntur, cum postea suscipiendæ sint: nec admiscetur aliquod mendacium in illis, cum in verbis quibus celebrantur, nulla virginittatis sponsæ mentio fiat: ergo nulla ratio est mortale consummare ante benedictiones. Huic sententiæ fauet D. Th. 4. d. 28. q. unica, art. 2. ad 3. ubi sponsam admittentem sponsum consummare volentem, immunem culpæ esse, ait. & eam tenent expresse Caiet. 10. 1. opusc. tract. 15. q. 1. de usu matrimonij, & in summa, verbo matrimonium, cap. 2. tit. usus matrimonialis multipliciter vitari potest, §. in publico autem loco, vers. non tñ est: Victoria summa, de matrim. nu. 267. Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. in corpore, ad finem, Petrus de Soto lectione 14. de matrim. §. primum ius ipsum: Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 5. §. præterea est dubium, f. 45 2. col. 1. Veracruz 1. par. Speculi, art. 14. concl. 6. & appendice, dubio 11. concl. 7. Palacios 4. dist. 27. disp. ultima, in fine, Angles Floribus 1. par. q. 6. de matrim. ad finem, dubio 3. fol. 560. Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 5. num. 7. in fine, & cap. 7. num. 3. & c. 16. nu. 3. Ludou. Lopez 2. par. instructori, de matrim. c. 39. §. deinde disceptari solet, fol. 106. col. 2. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 1. Capua lib. 2. decisionum, c. 81. num. 1. Philarcus de offic. sacerdot. 1. p. 2. lib. 4. c. 16. §. quinto peccat: Vivaldus Candelabro 1. p. de matrimonio, nu. 254. Manuel 1. to. summa, 2. editione, cap. 242. in fine. Et ex Iurisperitis, Angel. verb. debitum, nu. 1. ubi Sylvest. q. 9. Armilla, num. 12. Nauar. summa, c. 22. Hispanè, nu. 71. Latine, nu. 83. §. de benedictione nuptiarum, & utraque summa, c. 22. num. 38. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 2. Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 11. nu. 120. Perez, lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 11. §. queri potest, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glos. 1. nu. 98. Spino Speculo testam. glos. 15. nu. 18.

Sancho de Matrim. Tom. 1.

5 Rursus inter Doctores huius quartæ sententiæ, est difficultas, an saltem sit veniale, consummare matrimonium ante benedictiones Ecclesie: quidam enim dicunt esse veniale, quia legitimus usus matrimonij, qui est consummare post benedictiones Ecclesie, antequiritur. Sic Caiet. 10. 1. opusc. tract. 13. de usu matrimon. q. 1. Victoria summa, materia de matrimonio, nu. 277. Sot. 4. d. 28. q. 1. art. 2. ad finem corporis, Petrus de Soto lectione 14. de matrimonio, §. primum ius ipsum, Veracruz 1. par. Speculi, art. 14. post 6. conclusionem, §. sed tamen à veniali, Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 5. nu. 7. in fi. & cap. 6. nu. 3. Angles, Petrus de Ledesma, Ludou. Lop. Manuel. Et ex Iurisperitis, Couar. Anton. Cuccus, Matienzo, Perez, allegati, num. precedenti. Idem videtur sentire Ledesma 2. par. 4. q. 47. art. 5. §. præterea est dubium, ubi dicit non esse veniale quando ex iusta causa fit, quare contrarium videtur sentire, quando non intercedit iusta causa.

6 Alij verò censent nullam esse culpam, sed solum consummare non consummare ante benedictiones: quia nullo iure præcipitur, ne matrimonium consummetur ante benedictiones. Præterea, quia Tridentinum Sess. 24. de matrim. cap. 1. illis verbis, *hortatur Sancta Synodus*, clarè denotat esse consilium. Sic Nauar. summa Hispana, c. 28. additione ad num. 71. in fine, c. 22. Latina, cap. 22. nu. 83. §. de benedictione nuptiarum, Veracruz appendice ad Speculum, dubio 11. concl. 2. Palacios 4. d. 27. disp. ult. in fi. Capua lib. 2. decisionum, c. 81. n. 1. Philarcus de offic. sacerdot. 1. p. 2. lib. 4. c. 19. §. quinto peccat, Spino Speculo testam. glos. 15. nu. 18. & aliqui Thomistæ, ut refert Petrus de Ledesma, num. 4. allegatus dicens esse probabile.

7 Prima conclusio sit, certum reputo non esse peccatum lethale, consummare ante Ecclesie benedictiones: ut sustinent Doctores ultimæ sententiæ relati, num. 4. Et probabilius reputo cum Doctoribus, num. precedenti citatis, non esse veniale. Imò aliquando credo esse sanum consilium, consummare ante benedictiones: ut quando ex aliqua causa iusta differuntur, estque periculum incontinentiæ: ut benè docent Angelus, Sylvest. Sotus, Ledesma, Petrus de Ledesma, Ludouicus Lopez, Vivaldus, citati nu. 4. Margarita Confessorum, in interrogatorio circa sextum preceptum, §. actus matrimonialis, vers. nono, fol. 98. Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 16. num. 3.

8 Hæc conclusio solet tripliciter temperari. Primò, nisi adsit contemptus, si enim ex contemptu consummetur matrimonium ante Ecclesie benedictiones, erit culpa lethalis. Sic docent ferè omnes Doctores quartæ sententiæ, relati, num. 4. tunc tamen is contemptus erit, quando consummans ita parui faceret Ecclesie benedictiones, ac si res vana, & ab Ecclesia instituta non essent. Sic Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. in fine corporis, vers. postrema denique, Capua lib. 2. decisionum, c. 81. nu. 1. Vnde cautè Nauarrus summa Latina, cap. 22. nu. 38. §. de benedictione nuptiarum, dixit tunc esse contemptum lethalem, quando omisio cuiuscunque consilij ex eodem contemptu, lethalis esset.

9 Vnde infero non esse huiusmodi contemptum, licet aliquis scienter ante benedictiones consummat, non curans de hoc, quia credit vel nullam esse culpam, vel ad summum, venialem.

10 Secundò temperatur, nisi scandalum sequatur, eodè. n. sequuto, erit lethale consummare ante benedictiones. Sic Angelus, verb. debitum, nu. 1. & ibi Sylvest. q. 9. Sed optimè dicit Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 2. non confestim ob scandalum, esse mortale: cum id minimè possit esse graue, & ruina cui ansam præbet, sit ad summum, venialis. Quare rarò crederem id scandalum efficere culpam lethalem.

10 Tertiò temperatur, nisi excommunicatio lata sit in eadem, aduersus consummantes non præmissis benedictionibus. Sic enim esset culpa lethalis, pro qua sola infigi excoicatio potest. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 1. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 242. in fine: & eam latam esse in Synodo Sa'mantina testatur Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 5. num. 7. in fine.

Q 4 Ego

Ego tamen nescio qualiter iustificari possit hæc excommunicatio; cum ferri non possit, nisi ubi adest materia imponendi præceptum obligans ad mortale, nec video tam expediens esse hoc consilium, ut sit materia sufficiens talis præcepti: maxime cum Tridentinum Sess. 24. c. 1. de matrimonio loquens de hac re, solum hortando loquatur, & si diu solerent benedictiones differri, non esset iustum ita arctare tempus, cum possint multe esse causæ iustæ, ut tam breui benedictiones adhiberi nequeant, ut si matrimonium celebratur in Aduersu, aut Quadragesima, vel ex alijs causis: sed illi malo sufficientissime consuleretur, Episcopo præcipiente, ut intra tempus commodum ut semel, benedictiones recipiantur, sub excommunicatione: quod utique præceptum iustissimum esset. Et tacent Sotus 4. d. 38. q. unica, art. 2. vers. quod igitur, & Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 5. §. an autem, l. 4. §. 2. col. 1. in initio, qui minus bene sentiunt de excommunicatione inflicta contra etiam contrahentes: quod de se est culpa lethalis, nedum in hoc casu, ubi ea copula præsumitur ex se omni vacat culpa, ut dixi nu. 7. Et ideo existimo talē excommunicationem minime ligare, nec efficere, esse culpam lethalem, consummare ante eas benedictiones.

11 Secunda conclusio, quamvis esset peccatum consummare matrimonium ante Ecclesiæ benedictiones, id tamen solum esset verum de priorī copula, non tamen de reliquis; ut docent authores secundæ sententiæ, allegati nu. 2. Et ratio est, quia ea prohibitio non est, nisi ut debitus ordo consummandi seruetur, & repererit benedictionibus debita, præmittendo eas priorī copulæ, qua matrimonio legitime consummatur, qua habita seruari amplius non potest: secus autem est, (ut dicebamus disputatione præcedenti numero quinto.) quando consummatur matrimonium ante denunciations: quia ea prohibitio est, propter impedimenti timorem, quod per denunciations detegi potest, quæ ratio militat etiam in sequentibus copulis.

12 Tertiā conclusio, si esset culpa consummare ante benedictiones, tam petens, quam reddens peccarent: hæc est contra authores tertiæ sententiæ, relatos nu. 3. & Abulensem, c. 29. Genes. q. 3. vers. si autem, & Henriquez lib. 11. de matrim. c. 16. nu. 3. & c. 7. n. 3. in Comimento, littera S. asserentes solum petentem peccare. Sed nostram conclusionem tenet Caiet. Veracruz, Petrus de Ledesma, Matci 20, ubi eos retuli, nu. 5. & ratio est, quia non est, sicut dum alter coniux voto castitatis tenetur, qui peccat petendo, non tamen reddendo: id. n. prouenit ex eo quod alter, impeditus minime est ad petendum, utendumque, re suat in nostro casu, si consummatio culpa esset, præceptū præmittendi benedictiones, & seruandi debitū ordinē, æque ligat vtrumque coniugem, & proinde impedimentum est comune: nec alter reddere tenetur, nisi debito ordine, & tempore petatur.

13 Hinc inferitur tenendum esse culpam, consummare ante benedictiones; neutrum coniugem teneri tunc alteri reddere; quia non petit debito tempore. Sic docent Palud. 4. d. 28. q. 1. art. 2. nu. 10. Rosella, verb. debitum, num. 18. ubi Syluest. q. 1. vers. quarta causa, Armilla, nu. 5. in fine, Abulens. c. 29. Genes. q. 3. vers. si autem, Victoria summa, de matrim. nu. 277. Bartholomæus à Ledesma, dubio 71. de matrim. conclus. 1. in fine, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 7. nu. 3. in Comimento, littera S. Quare cum sit opinio probabilis, esse veniale, poterit coniux huic sententiæ adhaerens, negare debitum ante Ecclesiæ benedictiones, etiam transacto bimestri ad deliberandum de religionis ingressu: ut bene docet Victoria ibidem, & manifestè colligitur ex reliquis Doctoribus allegatis, nam rationes benedictionū eo quod non præcesserint, docent non teneri reddere: ante bimestre autem etiam benedictionibus adhibitis, neuter coniux tenetur reddere, ut dixi lib. 2. disp. 24. nu. 25. tenendo autem (ut tenuimus hic nu. 7.) esse solum consilium præmittere benedictiones consummationi matrimonij: dicendum est, transacto bimestri à contracto matrimonio teneri vtrumque coniugem reddere, quamvis benedictiones nondum adhibita sint: indecentia enim opposita tantum est sub consilio, cui præualeat ius iustitiæ, quod habeat coniuges in corpus.

14 Ad argumenta proposita numero 1. responderetur,

Ad primum dic, illud decretum intelligere non esse legitimum coniugem, id est, non habere decorem, & debitam coniugij honestatem, ut bene explicant Magister 4. d. 24. cap. 2. & ibi Richardus art. 2. q. 3. ad 1. Vel dic agere de presumptionibus, ex quibus præsumitur clandestinū matrimonium, & potius concubinatus: ut constat ex illis verbis, *ita peracta legitima esse connubia, aliter vero presumpta, non coniugia, sed adulteria*, & ita explicat Glos. cap. nostras, verb. non interueniat, 30. questione 5. in fine.

Ad secundū dic, non loqui in nostro casu, sed dum prorsus omittuntur benedictiones: vel loqui de secundo matrimonio, quando vidua prius benedicta, ducta est, & ita dicit esse sacrilegium violare benedictionem, iterum benedicendo viduam illam.

Ad tertium dic, intelligere de coniugio omni sua perfectione accidentali, ac honesta, perfecto.

Ad quartum negatur consequentia, nam similiter probaret matrimonium esse irritum absque benedictionibus, sicut est irritū inter consanguineos: in hoc non est simile, quod erit mortale, si omnino benedictiones præmittantur.

Ad quintū dic, intelligi textum de requisitis, ut præsumatur matrimonium, & constat, quia etiam dicit, *absque dotali iurilo*: ubi Glo. verb. dotali, explicat, id est, non præsumitur matrimonium.

Ad sextū dic, id esse de consilio, & honestate: nam etiam corruptæ benedicuntur.

Ad vltimū dic, Pontificem tantum narrare factum, & dicere non solum inito matrimonio, sed etiam adhibitis benedictionibus Ecclesiæ, posse allegari, metum, modò matrimonium consummatum non sit.

Ad argumentum propositum nu. 5. ad probandum esse veniale, dic cum ordinem tantum esse sub consilio.

DISPUTATIO XIII.

An ex vi harum denunciationum, teneatur qui impedimentum nouit, quamvis occultum, illud denunciare?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans, nu. 1. Et contraria verior, nu. 2.

Quando sit præmittenda correctio fraterna, & quando dicatur non esse spes emendæ, nu. 3. Et ibi, quando incipiat terminus denunciationis ad edicta faciendā.

Quid si ex manifestatione impedimenti, sequatur scandalum, num. 4.

Quid, si impedimenti conscius acceperit sub secreto naturali, n. 5.

Quid, si acceperit sub secreto confessionis, & dicta confessione genussufo, vel animo solum id peccatum facendi, & an hoc secretum obliget magis quam naturale? nu. 6.

Quid, quando aliquis nouit impedimentū ex solo auditu, nu. 7.

Quid, si conscius impedimenti nouit contrahentes impetrasse dispensationem pro solo conscientia foro, nu. 8.

Et solvuntur argumenta, nu. 9.

1 Aliqui quos refert, & sequitur Supplementum Gabrielis 4. d. 28. q. 2. artic. 3. dubio penultimo, aiunt non teneri denunciare impedimentum, qui illud testibus probare nequit, quod idem sequitur Maioris 4. d. 21. q. 2. arg. 3. quando impedimentum oritur ex peccato occulto: ducuntur, quia nemo denunciare tenetur quod probare non potest: ut docent Rosella, verb. confessionis celatio, nu. 13. in fi. Ang. confessio. 8. num. 22. Henriquez multis alijs citatis, lib. 13. de excommunic. cap. 18. nu. 3. Nauar. lib. 3. de restitutione, cap. 1. in 2. editione, nu. 358.

2 Prima conclusio, qualiter tenetur sub culpa lethali, impedimentum, quod nouit inter volentes contrahere, manifestare, licet occultum sit, & probare non possit.

Quia tenetur quilibet, saltem superiore præcipiente, detegere.

detegere peccatum inferens tertio damnum: teste D. Th. 2.2.q.70.art.1.addit.2. quem omnes sequuntur; ex hoc autem quod impedimentum non detegatur, sequitur graue damnum: si enim sit impedimentum dirimens, manebunt coniuges in perpetuo concubinato, filijque erunt illegitimi: si autem sit solum impediens, est grauissima iniuria sacramenti matrimonij, quod cum peccato lethali, contra Dei, & Ecclesie statuta innitur.

Secundo, quia in alijs rebus ideo non tenetur quispiam denunciare, quod probare nequit, quia suum testimonium non sufficit, vt illi malo consulatur, sed in presenti casu hoc non habet locum, cum ad impediendum contractum matrimonij celebrandi, sufficiat vnus testis, etiam si sit denunciator: vt late dixi lib. 1. tota disp. 71. ergo tenetur denunciare.

Tertio, quia hæc denunciatio non tendit ad punitionem criminis admissi, sed ad vitandum ne admittatur, ergo quamuis denunciator probare nequeat, nec suum testimonium sufficeret ad impediendum, tenetur denunciare: quia aperiet Prelato viam, vt diligenter inquirat de impedimento, & curet ipsos contrahentes, tum monitionibus, tum et terroribus retrahere, ne tacito impedimento matrimonium ineant. Sic tenet Palud. 4. d. 17. q. 1. ar. 3. casu 9. n. 27. Driedo lib. 2. de libertate Christiana, c. 7. ferè in initio. §. aliud est scire, Nau. c. sacerdos. de poeniten. d. 6. nu. 27. vers. ad quartum, & summa, c. 22. n. 83. in initio, Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 21. Gutier. lib. 1. qq. canon. ca. 11. nu. 27. & 28. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 5. in fine, Bartholomæus à Ledesma dubio 21. de matrim. §. sed dubium se offert, Petrus de Ledesma de matrim. quest. 43. art. 3. in tertia causa, ob quam dissoluntur sponsalia, Manuel 1. to. summa, in 2. editione, cap. 217. nu. 7. Vega lib. 3. summa, casu 136. in fine.

Id tamen maxime obseruandum est, si impedimentum ortum habeat ex peccato occulto, non statim denunciandum esse, sed admonito fraternè laborante eo impedimento, vt desistat à matrimonio, quod si monitis non acquiescat, denunciandus erit. Quia lex charitatis postulat fraternam correctionem præmitti, vt quam minimo damno fiamus proximi, fieri possit, peccatum eius vitetur: iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum.* Sic docent Driedo, Nau. Cou. Gutier. Henriquez, Petrus de Ledesma, Manuel, Vega, nu. precedenti allegati. Et docent in alio simili, nempe quando duo contrahunt matrimonium inualidum, vel sunt irregulares: Sylu. verb. correctio. q. 10. D. Anton. 2. p. tit. 9. c. 6. in fine.

Hoc tamen intellige, quando est probabilis spes, fore vt correctio prosit: alias frustranea esset. Sic D. Anton. Sylu. Petrus de Ledesma ibi. Vt tamen monitio secreta non possit, non satis est semel fieri, & non prodesse, sed oportet iterum, atque iterum eam adhiberi, quoadiu, prudentis arbitrio spectatur correctio per illam, vt tradunt D. Th. 2.2.q.33. ar. 8. ad 1. Abulen. c. 18. Matt. q. 106. ad primū. D. Ant. 2. p. tit. 9. c. 6. §. 4. Sylu. verb. correctio. q. 5. vbi Tabiena. nu. 4. Sotus de secreto, membro 2. q. 4. post 5. conclusionem, paulò ante solutionem ad 1. Nauarrus lib. 2. de restitutione, c. 4. 2. par. dub. vlt. in editione, num. 136.

Quod si obijcias, expectatis his monitionibus occultis sæpe euenire posse, vt trāseat terminus in edictis propositus ad denunciandum. Dic terminum illum non incipere, quousque adhibita correctione fraterna debita inueniatur eam minimè prodesse: vt bene docet Nauar. super extrau. de datis pro gratia nu. 45. quod tamen intelligendum est, nisi periculum sit in mora, cuius verbi gratia prius inibitur matrimonium, vel fur qui denunciandus est, fugiet, vel consumet rem ablatam, & non erit satisfaciendo.

Intelligenda tamen est conclusio, nisi impedimenti conscius timeat probabiliter magnum scandalum ex denunciatione: tunc enim licet probare possit, & mandatum denunciandi, sub excommunicationis lata sit, non tenetur denunciare. Sic Adrianus 4. de confessione. quest. 5. dubio 7. §. de secundo, vers. tertio dico, Nauarr. summa c. 21. nu. 83. Gutier. lib. 1. quest. canon. cap. 11. num. 29. Manuel 1. tom.

summa, secunda editione, capitulo 217. numero 8.

Secundo intellige conclusionem, nisi impedimenti conscius acceperit illud sub secreto: tunc enim denunciare non tenetur. Quia ius naturæ obligat seruare secreto commissum. Ita docent aliqui, teste Paludano 4. d. 18. q. 2. art. 4. in 3. pœna, nu. 31. Et videntur idem tenere ipsemet Paludan. 4. d. 27. q. 1. art. 3. casu 9. nu. 27. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 11. n. 27, vbi dicunt conscius impedimenti teneri denunciare, licet detectum sit ei petendo consilium, non tamen adiecto, committi sub secreto, vnde à contrario sensu videntur sentire non teneri, quando committeretur sub secreto.

Verum dicendum est teneri denunciare, quātuvis sub secreto committatur extra confessionis sigillum. Vt optimè docet idemmet Palud. 4. dist. 28. q. 2. art. 5. in 3. pœna, n. 31, in initio: tū quia hic non agitur de punitione, vel alicuius damno, sed de peccato vitando, & eripiendo denunciatur à morte spirituali sibi imminente & cum vita animæ omnibus rebus præferenda sit, vincit hæc lex tāquam fortior, legem de seruando naturali secreto, tamque proximi. Tū etiam, quia secreto commissum manifestanda sunt, vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ personæ, imminens in futurum, teste D. Thom. 2. 2. quest. 70. art. 2. quem omnes sequuntur, hoc autem secretum est huiusmodi, nam si sit impedimentum dirimens, tendit in præiudicium alterius coniugis bona fide contrahentis, quod si mala uterque contrahat, in præiudicium matrimonij, quod irritum est, & prolis, quæ est illegitima, & in vtriusque æternam damnationem, permancbunt enim in concubinato: si verò impediens, tendit in irreuerentiam sacramenti, & damnationem contrahentis cum eo impedimento, & sæpe in damnum terti, cui frangitur fides, vt si impedimentum sit priorum sponsalium. Præterea, quia Corduba libro 1. questionarij, quest. 43. dubio 1. §. secundo, si autem illa reuelatio, ait, teneri accipientem fide secreti data manifestare, quando petitur tantum ad peccati remedium.

Hinc infertur idem dicendum esse, quātuvis impedimenti conscius illud acceperit sub confessionis secreto, vt si ipsi dicatur, hoc tibi detego in confessione, cū tamen verè non sit confessio. Quia solum excepit Palud. nu. precedenti allegatus, quando denunciaturus nouit sub confessionis sigillo, cum autem hæc non sit confessio, eius sigillum non obligat sed est secretum naturale, vt bene docent Innocen. c. omnis vtriusque sexus, de poenit. & remis. nu. 6. & ibi Abb. nu. 25. Cardin. conf. 35. incip. ad dubia singulariter, colum. 2. circa medium, Rebus. resp. cit. super d. c. omnis, super verb. suscipiens reuerēter, vers. amplia, in eo. fol. 572. Sylu. confessio. 3. quest. 5. vers. 4. Tabiena verb. confessionis celatio, quest. 3. nu. 4. Armilla. verb. confessor, nu. 6. Nauar. summa c. 17. Latina, & Hispana, nu. 55. & summa Latina, c. 8. n. 18. & c. Sacerdos nu. 39. de poenit. d. 6. Anton. Gabr. tomo 3. communium, lib. 7. tit. de criminalibus, conclus. 37. num. 6. Salzedo practica, c. 109. §. est autem perpetua. Et ex Theologis, Adrianus 4. quest. 5. de confessione, post dubium 2. quest. de sigillo confessionis. §. tertia pars dictæ conclusionis, vers. circa hæc tamen, D. Anton. 3. par. tit. 17. c. 24. §. 2. in fine, Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. circa solutionem ad 2. vers. in responsione, Viguerius lib. institutionum, cap. 16. §. 4. vers. 20. ad finē, Victoria summa, de confessione, n. 190. Sotus de Sigillo, membro 2. q. 7. concl. 4. & 4. d. 18. q. 4. art. 5. concl. 5. & lib. 5. de iust. q. 7. art. 1. additione 1. Metina, lib. 2. summa, c. 4. fol. 266. col. 1. Palacios 4. dist. 21. disp. 2. fol. 457. vers. sciscitaris etiam, Angles Florib. 1. p. q. 7. de confessione, art. vlt. difficultate 14. dub. 4. fol. 306. Henric. lib. 7. de poeniten. c. 21. n. 3. Aragon. 2. 2. q. 70. art. 1. circa solutionem ad 2. Barth. à Ledesma dub. 32. de poen. §. annotare hic tamen opus est, Vivald. Candelabro 1. p. de sigillo confessionis, n. 37. Lud. Lop. 1. p. instructorij c. 37. §. penultimo Manuel 2. to. summa c. 53. n. 4. Quātuvis contradicere videantur. D. Th. 4. d. 21. q. 3. ar. 1. questiuicula 2. ad 2. Palud. 4. d. 21. c. 3. art. 1. conclus. 3. num. 11 vbi aiunt hunc non teneri celare vinculo sigilli sacramentalis, teneri tamen vi promissionis,

sionis, sicut si esset confessio sacramentalis. Sed melius Caiet. D. Ant. Tabiena, Armilla, Viguerius, Arag. proximè citati, dicunt non obligare hoc secretum, plus quam iuramentum secreti seruandi, nec quādo cedit in alicuius damnum. Immo Nauarrus Summa, c. 18. m. 55. & Medina proximè allegatus, dicunt non obligare maiori vinculo, quā alia secreta naturalia. Sed melius pro nostra sententia facit Adrianus hic allegatus, ubi ait accipiente sub hoc secreto, teneri denunciare illi, cui potest prodesse, & non obesse, quando ad correctionem viderit esse necessariū, & Nauar. c. sacerdos, nu. 39. de penit. d. 6. ubi ait, teneri hunc reuelare, si superior precipiat.

6 Quia omnia intelligenda sunt, licet genitrix, facloque crucis signo, & confessione dicta hoc secretum committatur: adhuc enim confessionis sigillum non est, quando non detegitur animo verè fatendi, sed tantum gratia dādi, aut petendi consilium. Ita Caiet. Sotus, Nauar. in summa, Medina, Palacios, Henric. Barth. à Ledes. Salzedo, Lud. Lopez, Aragon, Manuel proximè citati. Et tandem Sotus triplici loco relatus, ait, non esse confessionis sigillum, quādo committēs sub illo secreto, non intendit omnia peccata fateri, sed illud vnum: intelligitur tamen (ut benè docet Henric. lib. 6. de penitent. c. 21. nu. 3. in commento, littera R, quādo non dicit accusans se tanquam iudici.

7 Secunda cōclusio, confensus impedimenti ex solo auditu, si audiuerit à persona fide digna, tenetur ea non denūciare, manifestare. Quia notitia ex auditu habita à fide dignis, est vera notitia, fidē faciēs: potestque praelatus personam fide dignā, à qua denunciator audiuit, citare, eiusque testimonium accipere. Sic Nau. c. inter verba, in 2. editione, Corollario 66. nu. 290. & duplici sequenti, & summa, c. 25. nu. 46. Manuel 2. to. Summa, 2. editione, c. 217. nu. 9. & de ordine iudicario, c. 4. conclus. 20. num. 12. Secus autem est, si persona, à qua audiuit, non est fide digna, leuissime reputaretur eius dicto denunciatus: ut benè docent Nauarrus d. Corollario 66. n. 293. & d. c. 24. nu. 46. Cord. lib. 1. questionarij, q. 43. dub. 2. §. Sexto quando, f. 348. col. 2. & summa, q. 64. ad finem, §. el 6. caso, lib. 2. de restitutione in 2. editione, c. 4. p. 2. dub. 10. n. 108. Gutierrez, lib. 1. qq. canon. c. 11. nu. 71. Manuel de ordine iudicario, c. 4. concl. 10. nu. 12.

Similiter non tenetur denunciare qui audiuit: nec meminit à quo audierit, vel audiuit à persona nihil certū sciēte. Sic Nauar. illo Corollario 66. n. 291. Et addit ibi n. 292. & Corduba utroque loco citato, esse cōsulendū huic audienti à non fide dignis personis, ut faciat illas testificari: quod reprobat Nau. co. nu. 108. eo quod si persona non sint fide dignæ, manifesto periculo iniusta infamia reus exponitur. Verū putarē ego id consiliū esse bonū, quā impedimentū non est infamatorium. Quia tūc nullū est periculū in ea manifestatione, forteque proderit, ut impedimentum detegatur.

8 Vitima cōclusio, si confensus impedimenti occulti, nouit contrahentes impetrasse dispensationem occultam pro cōscientie foro, non tenetur denūciare. Quia eō tēdunt hæ denūciationes, ut peccatū, matrimonijque nullitas vitentur, sed illi validè, & absque peccato possunt contrahere, & in foro cōscientie perinde est ac si impediti minimè essēt, quāuis ea dispensatio in foro externo allegata non prodesset: ergo non tenetur denūciare. Dixi, impedimentū occultum, quia si publicum esset, teneretur, iuxta ea, quæ dicā disput. seq. num. 4.

9 Ad argumentum propositum, num. 1. constat ex dictis num. 2.

DISPUTATIO XIV.

An si ordinarius petat, à volentibus contrahere an aliquo impedimento ligati sint, teneantur illi manifestare, quamuis occultum sit?

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta ad probandum non teneri, nu. 1.

Teneri manifestare, vel desistere à matrimonio, & idem

de petente ad ordines promoueri, num. 8.

An iudex absque probationibus possit interrogare, non puniendum, sed ut aliter impleat id, ad quod teneretur, eodem num. 2.

Defenditur practica interrogandi obtinentes consanguinitatis dispensationem, an se cognouerint, & an illi teneantur respondere? num. 3.

Quid, si laborans impedimento occulto, obtrinit dispensationem in foro conscientie, an teneatur illud propalare ordinario interroganti? num. 4.

Soluntur argumenta, & enodantur, c. qualiter, & quando, de accusatio. & c. quis aliquando, de penitent. d. 1. nu. 5.

1 V idetur hos contrahentes non teneri fateri impedimentum illud occultum. Quia iudex inquirens nequit infamia non precedente, cap. qualiter & quando, de accusatione: ergo cum iuridicè non roget, minimè tenebuntur fateri.

Secundò, probatur ex doctrina D. Chrysostomi, & habetur, c. quis aliquando, de penitent. d. 1. paulò post principium, ibi, Non tibi dico, ut te prodas in publicum.

Tertiò, ex doctrina Bartoli, l. 2. num. 3. C. si seruus, aut libertus, lib. 10. ubi docet iudicem infamem interrogatum an habeat aliquod impedimentum, non teneri vitium occultum fateri.

2 His non obstantibus dicendum est, teneri fateri, vel desistere à matrimonio, quātumuis impedimentum occultum & infamatorium sit. Probat ex doctrina Abbatis, c. continetur, nu. 8. de despons. impuberū, & ibi Alex. de Neuo, n. 21. Præposit. nu. 6. ubi docent quotiescunque animæ periculum vertitur, posse exigere iuramentū à reo, licet actor nil probauerit. Ut si Petrus petat, ut Paulus iuret aliquod debitum quo sibi obligatum esse intendat, ergo cū hic vertatur periculum animæ, ne impediti contrahant, ordinarius absque precedenti informatione potest inquirere à contrahentibus, de impedimento occulto.

Secundò, quia tenetur ordinandus interrogatus, pādere vitium occultum, quod reddit ipsum incapacem ordinis, ut si sit irregularis, vel ætatis defectum patiat, ut ab ordinibus desistere teneatur: Ut constat ex canis cum pridem, de renūciatione, versic. per graui, ibi, Licet irregularitatem huiusmodi non potuerit subicere. Vbi Gl. verb. non potuerit, id est, non deluerit de iure, tempore suæ examinationis. Et c. innotuit, de electione, vers. multa enim, ibi, Qui suum maluit confiteri reatum, quā laesa conscientia thronum conscendere pastoralē: ubi Gl. verb. reatum, id est, defectum, vel impedimentum, & ex Cōcilio Carthaginensi, 4. & habetur, c. ex penitentibus, §. o. d. Deponatur, quia se ordinationis tempore non prodidit. Et docent Arch. ibi, paulò post principium, super Glossam, concedit: Goffredus summa, titulo de tempor. ordinandor. num. 59. Hostien. cap. penultimo, ad finem, de corpore vitiat: Innoc. cap. inquisitionis, nu. 4. in initio, de accusat. Abb. cap. innotuit, nu. 6. de electione, & cap. seiscitatus, nu. 14. de rescrip. ubi Felin. nu. 8. vers. limita sexto, Decius, nu. 43. Turrecremata, d. c. ex penitentibus, art. 1. num. 1. D. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 16. §. 13. Angel. ordo 7. nu. 1. Syluest. ordo 2. q. 2. Tabiena ordo 6. num. 1. in fine, de electio. q. 17. nu. 18. Maiolus li. 4. de irregularitate, c. 10. in princip. & num. 4. & lib. 5. cap. 33. nu. 3. in initio, Henriquez lib. 10. de sacramento ordinis, ca. 18. num. 2. ergo similiter volentes contrahere matrimonium, tenentur manifestare impedimentum occultum, quod impedit ne possint contrahere.

Tandem probatur ex doctrina Innocentij, cap. 1. de postul. prelat. num. 5. quam amplectuntur ibi, Anton. num. 50. & Panor. num. 34. ubi inquit, Quando fit inquisitio contra promotum, ut puniatur, tunc non licet absque infamia procedere, & in hoc casu loquitur c. qualiter, & quando, de accusatione. Quādo autem contra promouendū, ne promoueat indignus, non requiritur infamia, sed debet superior ex officio inquirere, c. cū nobis, de electione. Ergo cū in nostro casu ordinarius non inquirat de impedimentis, ut puniat contrahentes, sed

DISPUTATIO XV.

ne indigni contrahant, iussu absque infamia, & alia informatione procedit, & consequenter tenetur ipsi propalare impedimentum, quantumvis occultum, aut à matrimonio desistere, & ita tenet in proprijs terminis, Henricus lib. 10. sacramento ordinis, c. 18. nu. 2. in commento, littera D.

Hinc inferitur, immerito Salzedo practica c. 126. §. vn. de merito, damnare consuetudinem in tribunalibus Ecclesiasticis receptissimam, ut in matrimonialibus dispensationibus interrogentur contrahentes, an se carnaliter cognouerint, cum infamari de hoc minimè sint, nec aliter constet, & addit in posteriori editione, cum Nauarro lib. 4. consiliorum 1. editione, tit. de sponsal. consil. 2. in fine, in 2. verò, tit. de consanguin. consil. 10. in fine, ubi & refert Thomam quendam correctorem sacre penitentiariæ, contrahentes non teneri respondere. Ducuntur hi, quia non est necessaria ad dispensationis substatiam, ea manifestatio, sed (ut dixi) immerito damnatur hæc consuetudo, quia dispensatio subreptitia est tacta copula, iuxta veriorum sententiam: ergo dum interrogat iudex de copula, ut dispensationis valorem norit, licet occulta sit, iuridice rogar: tenenturque contrahentes fateri, vel non uti dispensatione: si eundem interrogationem contemnit, ut sibi puniantur, sed ut impediantur uti dispensatione subreptitia, & inualidè contrahere. Ita docet Manuel de ordine iudiciario, c. 10. concl. 4. num. 4. in fine. Esset tamen vera doctrina illa, si interrogatio copulæ minime ad dispensationis valorem conduceret.

Dubitabis tamen, quid dicendum sit, si interrogatus de impedimento occulto, dispensationem impetrasset pro foro conscientie? Dicit non teneri fateri impedimentum, quia iudex, dum nulla est probatio, solum habet ius interrogandi, quo peccatum vitari, in hoc autem casu non peccant contrahentes, ergo dum impedimentum ita occultum est, ut plenè probari non possit, non tenentur illud fateri: nec probatur plenè unico teste, is enim solum plenè probat, quando agitur de peccato vitando, ut dixi lib. 1. disputat. 71. num. 1. & 7. quod hic non contingit.

Si tamen esset publica vox de illo impedimento, aut concurreret alia requisita, ut iudex iuridicè roget, iuxta tradita per D. Thomam 2. 2. q. 69. art. 2. & Doctores ibi, idque constaret volenti contrahere, teneretur fateri veritatem. Quia cum illa dispensatio nullo modo prosit pro foro externo, iudex etiam consensus illius dispensationis, iuridicè interrogaret, ergo cum iuridicè roget, & non ex falsa presumptione, tenebitur contrahens fateri, aliis reclusa ignorantia daretur bellum utrinque iustum. Pro hac parte in quantum assero eum, qui obtinuit dispensationem, non teneri fateri impedimentum: sunt Hostiens. cap. penultimo, ad finem, de corpore vitæ. D. Anton. 3. par. 14. cap. 16. §. 13. Syluest. ordo 2. quest. 2. Tabiena ordo 6. num. 1. in fine, ubi dum asserunt teneri ordinandum detegere impedimentum occultum, temperant, nisi cum eo dispensatum sit: & quamvis non explicent an ea dispensatio sit pro solo foro conscientie: at id videntur sentire, quando enim pro utroque foro esset dispensatio, res erat plus quam manifesta, & ita inepta videretur ea limitatio.

Ad 1. argumentum, ex propositis num. 1. conflat ex dictis, nu. 2. ille enim textus loquitur, quando iudex inquit ad puniendum delictum: secus ubi ad vitandum tantum peccatum futurum.

Ad 2. dico eodem modo, tantum enim. D. Chrysostomus intendit non teneri peccatorem, se prodere iudici intendenti punitionem, ut veniam peccati obtineat: sed soli sacerdoti in foro sacramentali: non tamen intendit negare teneri aperire impedimentum occultum, quando iudex non vindictam, sed vitare peccatum, intendit.

Ad 3. respondet Abb. c. seiscitatus, num. 14. de rescript. doctrinam Bartoli accipiendam esse, quando impedimentum est tale, ut occultum non impediat exercitium, ut in infamia iudicis occulta contingit: secus, quando impedit, ut contingit in irregularitate occulta, & impedimento occulto matrimonio.

Quale sit officium ordinarii, & quale parochi, circa matrimonium, & qualiter se debeant habere quando norunt, ex confessione impedimentum, & etiam quando norunt in foro conscientie dispensationem impetratam esse?

SUMMARIUM.

Quid debeat parochus facere, circa alienigenas, volentes inire matrimonium, num. 1.

Quid, circa parochianos, nullo opposito impedimento, an indigeat licentia ordinarii? num. 2.

Si opponatur impedimentum, an possit matrimonium interdicere, & de impedimento cognoscere? nu. 3. Et ibi, quid importet verbum, constituerit.

Qua prudentia vitandum sit, dum opponitur impedimentum ad illud explorandum, vel cum petitur feminam in locuto deponi, num. 4.

Quid, si contra priora sponsalia velit quisquam aliam ducere, an possit parochus assistere? num. 5.

Quid, si quisquā prius affirmet impedimē. n. & postea neget, n. 6.

Quid, si ut cui impedimentum sponsum cum alia opponitur, affirmet se fidei consensisse, & sunt disparas contrahentes, nu. 7.

Quid, quando parochus constat de impedimento extra confessionem, & contrahentes illud negant, vel impedimentum est occultum, & publice petunt matrimonium, vel facientur verbi gratia, votum, & negant se illo obligari, quia fidei vouerunt, vel ex alia causa, refertur quadam opinio, nu. 8.

Vera opinio non esse adhibendam fidem, & quid in iuramento coacto, num. 9. Et ibi dicitur nemo presumitur quæ non habet in corde. Et quando aliquis facitur delictum, cum circumstantia excusante, valet confessio quoad delictum, non vero quoad circumstantiam.

Si votum, vel delictum ex sola confessione constet, an credatur dicenti se fidei consensisse, vel facienti simul circumstantiam? num. 10.

An possit parochus publicè petenti matrimonium, si ipse norit esse impedimentum occultum ministrare, & quid de ipso ordinario, vel de parochio ab ordinario compulsio? nu. 11.

Quæ in animo alicuius latent, sola eius confessione probantur, num. 12. iuncto num. 8.

Soluntur argumenta, & explicatur cap. ex tenore, de temp. ordinand. an ob impedimentum occultum debeat aliquis repellere ab ordinibus? num. 11. iuncto num. 8.

Quid si parochus, vel ordinarius nouit impedimentum, & pariter dispensationem impetratam esse in foro conscientie, & proponuntur rationes pro utraque parte, num. 13.

Si nullus denunciet impedimentum, potest ordinarius, vel parochus dissimulare, num. 14.

Si aliquis denunciaret impedimentum, non potest ordinarius, vel parochus dissimulare, num. 15.

An contractum matrimonium dispensatione pro solo conscientie foro obtentum, separandum sit detecto impedimento in foro externo? num. 16. iuncto num. 17.

Quid, si coram ordinario, vel notario facientur aliquis impedimentum, & simul dispensationem pro foro conscientie obtentum, num. 17.

An possint aliqui arceri à matrimonio contrahendo, eo quod doctrinam Christianam ignorent? refertur opinio affirmans, num. 18. Contraria verior, num. 19. Et ibi, an liceat censuris compellere ad addiscendum eam?

Quando nullum opponitur impedimentum, an sit contrahendum matrimonium in facie Ecclesie, & quid per faciem Ecclesia intelligatur? num. 20.

Quid teneatur parochus interrogare: & quæ verba præferre, n. 21.

An teneatur habere librum, & quid in eo scribere debeat, vel quando alius de licentia parochi assistit matrimonio, vel dum religiosi in nouo orbe, vel alibi funguntur officio parochi, & an sit necessaria vocari subscriptio? num. 22.

1 **S**it prima conclusio, qñ vterque contrahens, vel alter est peregrinus, vel alienigena, tunc nequit parochus eos matrimonio coniungere, donec rem ad ordinarium detulerit, ab eoque licentiam obtinuerit: vt desinit Tridentinũ, sess. 24. de matrim. c. 7. & dicemus hoc 3. lib. disp. 25. nu. 8. Ordinarij aut erit diligenti cura informatione accipere, an hi soluti sint, aut impedimentum aliquod habeant.

2 Secunda conclusio, si neuter sit peregrinus, aut alienigena, parochus debet p̄mittere denunciations, & nullo opposito impedimento, potest nulla ordinarij licentia requisita, matrimonio assistere. Probatũ a contrario sensu, ex cap. fin. de clandest. desponsat. in principio, vbi textus instruens parochum, ait, *Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam contractus interdicitur*: ergo cum non opponitur impedimentum, non est cur interdicitur, sed potest parochus illud celebrare.

Secundò probatur clarius, ex Tridentino sess. 24. de matrimonio, ca. 1. vbi instruens parochum de eius officio, inquit, *Quibus denunciations factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie procedatur*. ergo nullo opposito impedimento, potest statim parochus celebrare. Et confirmatur, quia Tridentinum eadem sess. 24. cap. 7. quando contrahentes sunt peregrini, specialiter decreuit esse obtinendam licentiam ab ordinario, ergo non est idem dicendum in alijs casibus, quando nullum apparet impedimentum.

Tandem, quia officium parochi est ministrare sacramenta suis ouibus, ergo dum nullum adest obiculus, potest absque alia licentia ministrare. Sic docent Gutierrez, 2. lib. practica, quest. 8. nu. 9. vers. ego autem, Henricus, lib. 1. de matrim. cap. 7. nu. 1. Manuel 1. tomo Summæ, 2. editione, cap. 217. num. 11. Quare audiendus non est Palacios, 4. dist. 27. disput. 3. fol. 601. ante versiculum, sed quid si verũ, dicens hodie per cap. 1. Tridentini, sess. 24. de matrimonio, non licere mulieri nubere absque licentia ordinarij: sed id caput potius oppositũ probat, vt videmus.

3 Tertia conclusio, si impedimentum opponatur, potest parochus interdicere matrimonium, non aut de impedimento cognoscere, sed res deferenda est ad ordinarium, vt de illo cognoscat. Probatũ ex cap. finali in fine principij, de clandest. desponsat. ibi. *Cum aut apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam contractus interdicitur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis cõstiterit documentis*. vbi verbum, *cõstiterit*, importat iudicalem potestatem, cap. exhibita, de iudicijs: hanc n. habet vim, vt constet per instrumenta, vel lites, vel aliam claram probationem: vt cum alijs tradit Mascard. de probat. conclus. 75. num. 20. & 21. ergo cum parochus careat iudiciali potestate, non spectat ad ipsum de impedimento cognoscere.

Item, quia cognitio impedimentorum matrimonij, pertinet ad Episcopum, cap. 1. de consanguinit. ibi. *Non sunt cause matrimoniales tractanda per quodlibet, sed per iudices, qui potestatem habeant*.

Item, quod ad parochum pertineat, impedire: probatur, quia cap. fin. de clandest. desponsat. agēs cum parochus, ac de eius officio, aut, *contractus interdicitur*: ergo supponit parochi esse interdicere, & clarius, ibid. §. finali. *Sanè si parochialis sacerdos prohibere contempserit*: ergo supponit parochi esse prohibere. Hanc tenent Hostiens. d. cap. finali, super verb. interdicitur, & super verb. manifestis, & ibi Ioan. Andr. num. 9. Cardin. num. 2. Anchar. num. 10. Præposit. nu. 7. Alex. de Nevo, in principio, nu. 16. & 17. cum Calderino per eum citato: Gregor. Lopez, l. 1. verb. *deben vedar*. tit. 3. par. 4. Gutier. 2. practica, quest. 8. nu. 9. vers. ego autem, Segura directorio iudicum, 2. par. cap. 16. nu. 24. Et ex Theologis, D. Anton. 3. par. tit. . . . cap. 16. in fine principij, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, cap. 217. nu. 10. Quamvis aliquis, quos refert, & videtur sequi Innocent. d. cap. fin. in fine, (refert enim horum sententiam in ultimo loco, nec improbat,) asserat, ad ordinarios pertinere interdicare: eo quod actus iurisdictionis sit: sed respondet bene Cardin. ibi. num. 2. parochum interdicare

extraiudicialiter, quod non est actus iurisdictionis.

4 Quia prudentia aut vsurus sit ordinarius, dum impedimentũ opponitur, vel petitur semina deponi in loco tuto, ad explorandam eius voluntatem, cõsulendus est Segura, 2. par. directorij iudicum, cap. 16. à nu. 23. vsque in finem.

5 Ex his inferitur, non audiendum esse Seguram, 2. par. directorij, cap. 15. num. 12. vbi ait licere parochus assistere matrimonio frangentis aliorum sponsalium fidem, quia potest relinquere cõscientia illius, & p̄sumere ex aliqua causa illum excusari. Sed audiendus non est, quia si cõsalia illa impediunt aliud matrimonium iniri, & ita vbi de hoc impedimento constiterit, non incumbit parochus illius cognitio, sed tenetur deferre ad ordinarium, (vt diximus nu. 3.) nec ipse etiam ordinarius poterit dare licentiam assistendi illi matrimonio: quia tenetur cogere seruare priora sponsalia, (vt diximus lib. 1. disp. utat. 19. num. 4.) nec potest p̄sumere sponsum licetè resiliire, & eius cõscientia relinquere: quia est iudex in foro externo, ac subindè tenetur iudicare secundum allegata, & probata, & cum constet de obligatione, debet ipsi constare iuridicè de liberatione ab illa, quam dum sponsus non probauerit, p̄sumptio est contra ipsum, in fauorem prioris sponsæ.

6 Secundò inferitur, similiter nõ audiendum esse Philiarum de offic. sacerdot. to. 1. par. 2. lib. 4. cap. 22. §. confessorum etiam, vbi ait parochum coniungere debere illos, qui affirmarunt impedimentum, & postea negarunt, si aliter probari non possit: quia Ecclesia non iudicat de occultis, & refert hunc casum accidisse, cum quidam ducere concubinam vellet, quam viuente vxore cognouerat, fassus est parochus interrogatũ, promissionem matrimonij vnà cum adulterio interuenisse, parochoque testanti esse impedimentum dirimens, reuocauit confessionem, negans fidem matrimonij datam, & ait sacram pœnitentiarum consultam, respondisse coniungendum esse matrimonio cū concubina: Sed hoc nullo pacto credo, & fortè aliqua alia circumstantia occurrerunt, ob quas sacra pœnitentia censuit standum esse posteriori confessioni. Probatũ primò, quia vbi hic fassus est impedimentum, iam parochus non potest illum coniungere, sed tenetur rem deferre ad ordinarium: (vt dixi num. 3.) Præterea, quia nimis indignum est, vt quod sua voce quisque dilucidè protestatus est id in eundem casum infirmare possit, proprioque testimonio resistere: vt habetur, cap. per tuas, de probat. & l. generaliter, 13. C. de non num. pecun. quod maximè in hoc casu habet locum, sunt enim ultra spontaneam confessionem, vehementissimæ coniecturæ veritatis illius, nempe, statim mortua vxore tractare de matrimonio contrahendo cum ea cõcubina, affectio nimia erga illam, & frequentissimum esse, concubenarios turpi amore captos, mutuam sibi de matrimonio contrahendo fidem dare, quo mutua amoris signa præbeant, experientia ipsa teste. Deinde, quia facilè de concubinarijs p̄sumi potest, in secunda confessione mentitos esse, ne separentur, à matrimonioque arceantur. Tandem, quia probat confessio etiam extraiudicialis, contra contentem, donec de eius errore constet, & dicitur melior ceteris probationibus, vt per d. l. generaliter, docet Menoch. de p̄sumpt. lib. 3. p̄sumpt. 130. num. 50.

7 Posset tñ ordinarius credere opposito priorum sponsalium cum alia, impedimento, fatenti illa, dicente se fidei promississe, si notabilis sit disparitas inter promittentem, & recipientem promissionem. Quamvis n. regulariter (vt statim, nu. 8. probabo) fides adhibenda non sit dicenti aliud mente retinuisse, quam ore protulerit, credo tñ, nisi vehemètia indicia sint pro altera parte, esse sufficiens ficti consensus signũ, vt ordinarius non cogat ad priora sponsalia, illam notabilem disparitatem. Probatũ ex dictis lib. 2. disput. 45. nu. 8. vbi diximus si vir lōgè dispar asserat se fidei cõsensisse in matrimonio, aliasque nuptias cõtrahat, esse sufficiens indicium, vt possit femina credere prius matrimonium nõ valuisse, aliudque inire: cū ergo minus requiratur ad sponsal. dissolucunda, erit sufficiens indicium ficti consensus, disparitas magna cū alijs sponsalib. contractis.

Præterea, quia Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 2. nu. 4. & Palacios, 4. distinct. 28. disputatione 1. folio 628. colum. 2. in fine, aiunt coniecturas probabiles ficti consensus tribuere, generis, diuinarum, status conditionem valde disparem. Item, quia quamuis iura clamēt, in dubio indicandum esse pro matrimonij valore, capitulo finali, de sententia & re iudicata. at fallit, ybi magna disparitas est contrahentium, tunc enim non oritur initi matrimonij præsumptio, vt testantur Currius, Cepolla, Anton. Crau, quos refert, & sequitur Mascardus de probationib. conclus. 1027. num. 7.

Item, quia lib. 1. disputatione 10. num. 5. & 19. diximus virum longè disparem deflorentem virginem disparitatis consciam, ficta matrimonij promissione, eximi à matrimonij incundi, & restitutionis obligatione, eo quod sufficiens indicium fuerit deceptionis ea disparitas.

Tandem, quia Cepolla, quem refert, & sequitur Menochius de præsumptionib. lib. 3. præsumptione 4. nu. 16. ait, coniecturam esse metu contracti matrimonij, notabilem disparitatem, vt si vir sit admodum nobilis, & diues, mulier aut vilis, & pauper, idem Petrus de Barbolis, inter consilia matrimonialia Zileti, cōf. 24. n. 10. Et addit orta quæstione contracti matrimonij, hanc disparitatem, præsumptionē non contracti inducere. Et expressè Sorus 4. distinctione 29. quæstiuncula 2. art. 3. versiculo censent, & Bartholom. à Ledefina, dub. 25. de matrimonio, cōclusione 7. siue, afferunt quando vir illustris femina pauper in matrimonium spondet, facta corporis copia, non præsumi sponsalia, sed virum voluisse vneri satisfacere.

8 Tertiò infertur, quid dicendum sit, quando paracho constat impedimentum extra confessionem, & volens contrahere illud negat: vel si fateatur, verbi gratia, votum, asserit se eo non teneri, quia fictè vouit, vel ex alia causa: vel si omnino fateatur impedimentum, illud est occultum, petit autem matrimonium publicè? Veracruz appendice ad Speculum, super art. 15. primæ partis, fol. 100. & sequentibus, quem sequitur Vega lib. 3. summa, casu 264. Sic distinguit, si sacerdos non sit proprius parochus, sed licentiā eius habeat assistendi matrimonio, tenetur eos repellere contrahentes: si autem sit proprius parochus, & petens neget impedimentum, verbi gratia, votum, tenetur assistere matrimonio, cum votum eius cum occultum sit, probari non potest, & esto parochus certus esset de voto emissio: tenetur fidem adhibere dicente se voto minimè teneri. Potuit enim esse, vt fictè vouerit. Si verò impedimentum non neget, & petat occultè matrimonium, aut coram duobus solis testibus, repellendus est: secus si petat publice, cum impedimentum sit occultum. Idem in alio simili, docet Bartholomæus à Ledefina dub. 21. de matrimonio, §. sed dubium se offert, fol. 1329. vbi ait, opponente aliquo coram paracho, feminam habuisse rem cum cōsanguineo volentis ducere, debere parochum feminæ suadere, vt veritatem deregat, negatque credere: si verò fateatur impedimentum, debere suadere vt desistat, quòd si nolit, publicèque matrimonium petat non posse illud negare. Et probatur credendum esse fatenti votum, dicentique se fictè vouisse, vel eo non teneri: quia hic actus pendet ab animo, ei verò quæ ab animo pendet, & in animo consistunt, vt scientia, & ignorantia, probantur partis iuramento: vt bene tradunt Couarruias 2. variat. capitul. 10. num. primo, & multi alij, quos referunt, & sequuntur, Mascardus de probationib. conclusiones 45. numer. 48. & conclusiones 94. numer. 5. Gratian. regul. 279. num. 1. per capitulum significasti, el 1. de homicidio, per quod Felinus, c. si verò, de iureiurando, num. 8. versic. decia, Gatierrus de iuramento 1. part. cap. 57. nu. 20. Seraphinus de priuilegio iuramenti, priuilegio 210. nu. 16. affirmant statim confessioni dicentis, se non habuisse animum se obligandi, iuramento coacto.

Secundò probatur, quia hic solum agitur de bono conscientie petentis matrimonium, qui peccabit contrahendo, quando est impedimentum voti simplicis, vel aliud nō

ditimens, valebit enim matrimonium: ergo relinquendum est conscientie ipsius, negantis votum, vel dicentis se eo non teneri.

Tertiò probatur altera pars, nempe non posse negare parochum petenti publicè matrimonium, ob impedimentum certum, occultum tamen. Quia peccatori occulto petenti publicè Eucharistiam, quamuis recipiendo delinquat lethaliter, nequit parochus negare: teste D. Thom. 3. p. q. 80. art. 3. quem omnes sequuntur: eamque reddit rationem, quia petit ius suum, quo priuari nequit nisi ob causam manifestam, tenereturque parochus illam illius famam conseruare: ergo eadem ratione licet petens matrimonium cum voto, vel alio impedimento occulto, peccet, cum ius suum petat, nec infamari debeat, tenetur parochus ei ministrare. Et confirmatur, quia affecto aliquo lethali occulto petenti publicè matrimonium, non potest parochus negare, licet ille lethaliter delinquat sic recipiendo sacramentum, ergo similiter dicendum est de habente occultum impedimentum impediens, vt votum, cum tantum agatur de vitando peccato lethali, quod admittet sic contrahendo.

Quartò, quia laborans impedimento occulto, vt irregularitate, si publicè ordines petat à proprio Episcopo, casu quo tenetur eos conferre, non potest expelli, vt constat ex cap. ex tenore, de tempor. ordinand. in fine, ibi, *Verumtamen quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, eū non debet aliqua ratione prohibere.* Et docet ibi Glossa finalis. D. Ant. 3. p. tit. 14. c. 16. §. 11. Sylu. ordo 3. quæst. 9. ergo similiter nequit proprius parochus negare matrimonium publicè petenti, ob impedimentum occultum, & eo fortius, quod illa irregularitas impedit post susceptum ordinem, illius exercitium: impedimentum verò impediens matrimonium, non impedit illius iam contracti vltimū, nisi sit votum castitatis, quod solum impediēt vltimū quoad debiti petitionem.

9 His tamen minimè obstantibus, dicendum primò est, non esse audiendos hos Doctores, dum dicunt credendum esse fatenti votum, dicentique se eo non teneri, quia fictè vouit, quamuis enim cōfessarius in foro conscientie fidem adhibere debeat, secus tamen est in foro externo, ad quem matrimonium pertinet: vt bene docent Hostiens. capitulo veniens, qui clerici, vel vouen. super verbo suis, & ibi Ioannes Andreas, num. 2. Ancharanus, num. 1. in fine, & etiam in iuramento metu coacto non credi, nisi in foro penitentia, dicenti se caruisse animo se obligandi, tradunt Anto. capitulo si verò, de iureiurando, num. 5. & ibi Abb. nu. 10. Imola in fine, Alexander de Neuo, nu. 38. Syluester iuramentum 4. quæst. 7. dicto 1. Et probatur ex cap. per tuas, de probat. ibi. *Cum nimis indignum sit, vt quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare:* ergo fatens votum sibi obiectum, non poterit solo suo testimonio infirmare.

Secundò, quia dicere nemo præsumitur, quæ in corde non habet l. Labeo. 7. versiculo idem Tubero, ff. de supellect. legat. ibi, *Non arbitror quemquam dicere quod non sentit:* & tenet multis citatis Tiraquel. l. si vnquam, verbo libertis, num. 17. & sequentibus, C. de reuoc. donation. Menochius de præsumptionib. lib. 6. præsumptione 35. nu. 2. & sequentibus, & lib. 1. q. 22. num. 1. & lib. 3. præsumptione 1. nu. 36. & 37. vbi addit esse violentam præsumptionem, quam facit lex præsumens id esse in corde, quod loquitur lingua: cum ergo sit violenta iuris præsumptio contra proferentem ore votum, quòd corde, & ex animo, non autem fictè protulerit, non elidetur hæc præsumptio, sola volentis contrahere confessione: cum in foro iudiciali credatur homini, contra se, non autem pro se, teste D. Thoma quodlibeto 1. articulo duodecimo, & constat ex lege omnibus, non 2. C. de testibus, ibi, *Omnibus in re propria dicendi testimonij facultatem iura submouerunt.* Et confirmatur, quia alias præsumeretur delictum mendacij, cuius præsumptio omnino fugienda est, cap. 2. de regul. iur. in 6. & c. absit 11. q. 3.

Tertiò, quia præsumitur animus se obligandi in voto (vt la-

(vt latè probauit lib. 1. disputatione 9. nu. 13.) ergo neganti hunc animum, incumbit probandi onus.

Tandem, quia quando aliquis fatetur delictum, cū circumstantia excusante, valet eius confessio, quoad delictum, non tamen quod circumstantia, si quis cōtra eam præsumat, vt valet confessio dicentis se hominem necesse, in propriā defensionem, quoad eam solam partē, quod necari ius enim contra homicidam præsumat, iniuste fecisse vt docet optimè Bart. l. Aurelius, §. idem quasi, num. 2. ff. de liber. leg. Decius, c. cum venerabilis, nu. 82. de exceptio. & plurimis alijs relatis. Iul. Clarus lib. 5. recept. in practica criminali, §. finali, q. 5. verū, posset quoque ergo dum quis fatetur se emisisse votum, absque animo tamen se obligandi, credendum est ei quoad votum, non tamen quoad animi defectum: cum præsumptio iuris sit contra eum, nimirū, animum, & cordis intentionem verbis consonare.

10 Posset tamen hoc ita temperari, nempe si nullo alio pacto constet de voto emisso, nisi ex confessione volentis contrahere, tunc si votum fateatur, & simul defectum animi se obligandi, est ei fides adhibenda: quia est verisimile in vtroque veritatem fateri, si mentiri enim vellet, facilius vtrumque negaret, cum probationes cōtra ipsum sufficerent, nullusque impedimentum opposuisset vt in simili, dicunt Abb. c. auditis, num. 32. de prescriptio. Ripa, cap. cum Ecclesia Sutrina, de caus. posses. num. 30. & 31. Mascard. de probation. concl. 1201. nu. 55. & 56. de eo, qui confiteretur homicidium in sui defensionem, quod nulla alia ratione, quā ex eius confessione constat. Quod benè intelligit Rip. cod. nu. 31. In fine, nisi confessio facta sit metu probationis: vt in simili docet Glossa cap. 1. versic. si confessus, 16. quat. 8.

11 Secundò dicendum est contra predictos Doctores dum parochus constat de impedimento occulto, vt voto, nō posse publicè petenti matrimonium ministrare. Quia vbi opponitur impedimentum, nō est parochi de illius veritate discutere, sed tenetur rem ad ordinarium deferre (vt dixi n. 3.) & esto nullus opponat, tenetur ipse impedimentū proponere coram ordinario, sicut quilibet alius teneretur immo à fortiori, cum ipsi incumbat ex officio impedimenta inuestigare, & saluti spiritali ouium suarum cōsultare: cuiusque testimonio sufficienter, & plenè probatur impedimentum, ne matrimonium contrahatur: (probauit lib. 1. disput. 71. num. 1.) Et ita benè Henriquez lib. 1. de sacramentis, c. ult. num. 6. ait, parochum, qui extra confessionem nouit impedimentū occultum matrimonij, præsertim dirimens teneri impedire: quod idem docet Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. nu. 13. §. affinitas, in fine. Et idem à fortiori docent Doctores, quos referam disputatione sequenti, nu. 8. §. 11. 12. dicentes, etiam si parochus intra confessionem nouit impedimentum, debere negare matrimonium, si absque sigilli periculo possit.

Fateor tamen, si ordinarius ipse nosset impedimentum, & nulla via probare posset, teneri eum petēti publicè matrimonium, non denegare. Quia cum ipse sit iudex, minimè potest esse testis, & cū nullo pacto possit probare causam denegandi matrimonium, tenetur secūdū allegata, & probata, non denegare: vt diximus, nu. 8. in fine de Episcopo, à quo irregularis occultus petit publicè ordines. Hinc fit, si parochus se delata ad ordinarium, compellatur assistere matrimonio: quia alter purgat se ab impedimento, quod certò parochus nouit, nō peccare assistēdo: quia munus suum obit, nec cooperatur peccato contrahentis. Sic Henriquez lib. 1. de sacramentis, c. vltim. num. 6.

12 Ad argumenta contrariarū sententiarū, proposita, num. 8. responderetur.

Ad primum dic, quæ pendent ex animo probari sola partis confessione, quā nō est aliqua iuris præsumptio contra ipsam consistentem: vt benè docent Bart. l. inter oēs, §. rectè, num. 3. in fine, ff. de furtis, Ripa, cap. cum Ecclesia, numer. 37. de causa posses. & propr. Felin. cap. significasti, el 1. num. 3. de homicidio, Iason, & Hippolytus, quos refert, & sequitur Gratian, reg. 270. n. 6. Mascard. de probat. concl. 94. numer. 20. ait in nostro casu est iuris præsumptio

animi se obligandi per votum. Secundo etiam intelligitur, quando animus non potest aliter constare: quando enim potest per verba, vel facta animus probari, nō statuitur propriæ confessioni: vt benè tradunt Felin. ibi nu. 3. Mascard. ibi. num. 32. in hoc autem casu possunt testes de animo deponere, per verba. Nec obstat doctrina ibi allata, de iuramento coacto: quia opposita est veritas, vt dixi nu. 9. Et esto vera esset, adest in iuramento coacto magna coniectura defectus consensu, adeo vt in dubio asserant multi, præsumi defectum animi se obligandi: vt retuli lib. 1. disputatione 9. num. 12.

Ad secundum negatur antecedens, agitur enim de seruando iure canonico, & impedimentis matrimonij ab ipso inductis, & de bono communi, ad quod spectat ne impediti contrahant.

Ad tertium negatur consequentia, & similiter ad confirmationem: est enim longè dispar ratio de alijs peccatis occultis, quæ non impediunt ordinum receptionem, & matrimonium: quia Ecclesia nō habet ius in foro externo ad impediendum ob illa matrimonium, vel ordines, vel Eucharistia receptionem: cum non iudicet de occultis, sed solius correctionis fraternæ lege tenetur occultè petenti denegare, quando autem sunt impedimenta iure ipso impedientia ordines, vel matrimonium, habet ius in vtroque foro impediendi, si vnus testimonio probari possint, vt contingit hic, potest enim parochi testimonio probari impedimentum, nec petit illo laborans ius suum, iure enim impeditur contrahere: nec parochus negādo publicè, infamat: quia tenetur secreto monere, & si nolit monitus desistere, sibi imputet: sicut, n. potest, & tenetur ipsum denunciare ordinario, ita potest, & tenetur negare, donec ordinarius adeat, tacita denegationis causa. Itē est alia aperta differentia, quia in hoc casu potest impedimentum probari vnico teste, non autem alia peccata occulta ad repellendum ab Eucharistia.

Ad quartum dic, concludere, ordinarius qui iudex est, nō posse publicè denegare matrimonium, ob impedimentum sibi soli notum: quia cum iudex sit, nequit esse testis, vnde impedimentum est omnino improbabile: secus autem de parochus, qui cum non sit iudex, potest testificari de impedimento: vt explicuimus num. precedenti.

13 Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando parochus vel ordinarius nouit impedimentum, & impeditos obtinuisse dispensationem pro solo conscientie foro? Videtur enim non posse cum eos coniungere matrimonio, etiā nullo opponente impedimentum: quia Ecclesia ex officio tenetur inuestigare impedimenta, cap. finali, de clandestina desponsatione in fine principij, sibi, *Et ipsi presbyteri inuestigent virum aliquod impedimentum obstitat.* Et notat ibi Hostiens. super verb. inuestigent, Ioannes Andreas, nu. 9. Anton. nu. 8. Cardin. n. 1. Ancharan. nu. 10. Alexander de Neuo in principio, num. 9. & 10. Gregorius Lopez, l. 1. verb. *trabayar*, tit. 3. p. 4. ergo cum illi in foro externo impediti sint, in quo ordinarius est iudex, & debet dare contrahendi matrimonium licentiam, & parochus sit ordinarij minister, & nouerit illud impedimentū, tenebitur parochus denunciare, & ordinarius ex officio inquirere, vt illud probari possit, & eo probato matrimonium impediatur.

Ex altera parte, videtur posse parochum, & ordinarium dissimulare, & eos coniungere matrimonio.

Primò, quia si matrimonium esset contractum virtute illius dispensationis, non posset ordinarius sic desponsatos separare, cum coram Deo veri coniuges sint, nec Pontifex efficere possit, vt matrimonium sit in pēdenti, & semel validum, deinceps non valeat: ergo cū similiter corā Deo hi nō sint impediti, quia habet dispensationem, de qua constat ordinario vel parochus, poterunt eos matrimonio copulare.

Secundò, quia antiquissimus curiæ stylus habet: vt litteræ dispensationis in foro conscientie obtentæ, contineant clausulam, vt dispensatio clām absque testibus fiat, eaque facta litteræ dilanentur, teste Ludouico Gomez regul. de non iudicando iuxta formam supplicationis

tionis quæst. 14. §. breuiter. Quod ob id solum fieri videtur, ne dispensatio probari possit, & operetur effectum pro foro externo, ergo quando re vera constat iudici fori interni, tenetur dispensationem, pro eo foro ratam habere, & eos coniungere.

Tertio, quia quando constat rei veritas, nec proceditur ex falsa presumptione, idem in utroque foro censendum est (vt dixi lib. 1. disput. 1. num. 20.) ergo cum hic constet veritas dispensationis, nec procedatur ex falsa presumptione, sicut in foro interno iudicatur valida, ita in externo, vel in neutro valere debet.

Quarto, quia aliqui censent absolutionem ab excommunicatione concessam per bullam pro foro conscientie, prodesse et pro foro externo: & ita Henriq. lib. 7. de indulgent. cap. 13. nu. 2. in commento, litera V, & lib. 8. de Eucharistia, cap. 6. num. 4. in commento, litera S, & lib. 4. de irregularit. cap. ult. nu. 1. ait iudicem benignum posse absolutum pro foro conscientie per bullam, liberare in foro externo, repulso accusatore: ergo similiter poterit concessam dispensationem pro foro interno habere ratam in externo.

Quinto, quia Bart. conf. 167. incipiente, q. minister fratrum, lib. 1. Dec. conf. 137. nu. 3. vol. 1. Anchar. c. 2. de maledicis, in fine, Felin. cap. his, de accusatio. nu. 7. versic. fallit tertio, (vt refert eus Simacas de Catholicis institution, tit. 8. nu. 17.) censent, blasphemum absolutum in foro conscientie, puniendum non esse in foro externo, eo q. pacem cum Deo iniecit, qui est principaliter offensus, ergo similiter, qui dispensationem obtinuit in foro conscientie, cum coram Deo, cuius offensa vitatio principaliter intenditur, dum Ecclesia negat matrimonium habentibus impedimentum impeditus non sit, non erit molestandus in foro externo, nec arcendus a matrimonio contrahendo. Et ita inuenio tenentem Henriq. lib. 14. de irregularitate, c. ult. nu. 1. in commento, litera E, vbi ait, cum quo est dispensatum per breue sacre Penitentie in foro conscientie in occulto matrimonio impedimento, non esse in foro externo molestandum.

14 Quarta tamen conclusio sit, si nullus denunciaret impedimentum coram parrocho, vel ordinario, quamuis ipsis constet de impedimento, si constet etiam de dispensatione pro foro conscientie, possunt dissimulare, & sic impeditos matrimonio coniungere: & in hoc casu est vera sententia, Henriq. num. precedenti, in fine allegata. quia quamuis ex officio teneatur inuestigare impedimenta, id euenit, ne impediti, contrahendo delinquant, ergo ad id non tenentur, quando ipsis constat eos absque culpa contrahere, propter dispensationem in foro conscientie obtentam. Item, quia cum nullus sit denunciator qui iudicem compellat, & a quo ortum habeat iudicium externum, nec iudex compellatur ex officio, quia nouit contrahentes esse culpe inimunes, non est cur teneatur eos repellere.

15 Quinta conclusio, si aliquis denunciaret impedimentum illud parrocho, vel ordinario, neque potest dissimulare, sed tenetur non admittere dispensationem, nec illos coniungere, donec dispensationem pro foro externo afferat. Probat, quia ex quo impedimentum denunciatum est parrocho, non potest amplius procedere, sed tenetur rem deferre ad ordinariu, nam vt eius minister in foro externo inuestigat impedimenta, vt diximus num. 3. vbi autem iuridice denunciatum est impedimentum, iam non potest ordinarius non ministrare iustitiam, & circa illius impedimenti cognitionem procedere, cum eius officium excitatum sit: ergo cum sit iudex in foro externo, & in eo iam procedat, debet iudicare iuxta externi fori leges: illa autem dispensatio (vt in literis eius concessione dicitur) nullo modo prodest, nec conceditur pro foro externo, & subinde nullo modo in eo foro admittenda est, limitata, n. causa limitatum producit effectum, l. in agris, ff. de acquirendo rerum dominio, & actus non operantur ultra agentium intentionem, l. non omnia, ff. si cert. petat. Quare cum limitata sit dispensatio pro foro conscientie, nec dispensans intenderit pro externo prodesse, nec proderit, nec aliquid operabitur in externo foro. Hanc sententiam tenet Nauar.

lib. 5. consiliorum, in 1. editione, tit. de privilegio, conf. 5. in 2. vero lib. 2. tit. de iudicijs, conf. 4. vbi late probatur, quando virtute dispensationis obtinetur pro solo conscientie foro, detegitur impedimentum in foro externo, debere iudicem declarare in eo foro matrimonium esse nullum, quod amplius declarabo num. 17. in solutione ad 1. Pro eadem sententia sunt Manuel in bulla cruciatæ, §. 13. num. 6. versic. *siguese lo terZero*, & Vega lib. 6. Summar. casu 143. ad finem, vbi docent impetrandam esse ratificationem dispensationis in foro externo, quando contractio matrimonio virtute dispensationis in foro conscientie, publicatur impedimentum.

16 Sexta conclusio, si notario ex iudicis commissione, vel ipso iudice confessionem contrahentium excipiente ex officio, nullo, scilicet, opponente impedimentum, contrahentes assint se aliquo impedimento impediante, vel dirimente laborate, obtinuisseque dispensationem occultam in foro conscientie, poterit notarius, vel iudex id non scribere, sed admonere illum, vt taceat, & se corrigat id negando, vt potest vtendo equiuocatione, verbi gratia, potest negare se non vouisse, intelligendo ita vt modò impediatur matrimonium, cum iam dispensationem obtinuerit impediementi, iuxta tradita lib. 1. disput. 10. num. 28. ne illi noccat sua confessio in foro externo: & si esset scripta posset delere ante quam confitens subscribat. Quia nondum ante subscriptionem perfecta est confessio iudicialis, & posset ipse sua sponte se corrigere; facta vero confitentis subscriptione, non credo posse: Quia iam est perfecta confessio iudicialis, & ceptum est iudicium, impedimentumque deductum ad forum contentiosum.

Quod si dicas, non inchoatum esse iudicium: hoc enim constat ex iudice, actore, & reo, cap. forum, de verbor. signific. hic autem nullus est actor, cum nemo denunciauit impedimentum. Dic officium iudicis inquitentis, succedere loco partis, siue delatoris, quamuis non loco partis principaliter offensa: vt tradit Iacobus Butrigatus, quem refert, & sequitur Bart. l. inter omnes, §. recte, num. 1. ff. de furtis, per l. properandum, §. & si quidem, C. de iudicijs, & l. si ob causam, C. de euictio.

17 Ad argumenta proposita, num. 13. ad probandum teneri iudicem admittere dispensationem pro foro interno concessam: (nam ad illud, quod proponitur ad probandum teneri nullo opponente repellere, constat ex dictis num. 14.) respondetur; ad 1. negando non posse eos separari, immo debet iudex declarare esse nullum matrimonium in foro externo, & separare contrahentes, donec in eo foro dispensationem habeant, vt constat ex adductis num. 15. nec matrimonium est in pendent, nec Pontifex efficit vt matrimonium semel validum, sit inualidum: sed vt validum in foro conscientie, non admittatur in foro externo tanquam validum, ad effectum consentiendi vt simul vitam vxoriam agant.

Ad secundum negandum est id fieri, ad finem ne contenta in literis possent in foro externo probari, & ita in eo operarentur, sed sic teste Nauar. num. 15. allegato, ne occulta delicta in illis contenta detegantur. Vel 2. & melius, dic eam clausulam esse ad denotandum nil prodesse eam dispensationem pro foro externo, in quo exigebatur fides fieri per literas continentes dispensationem.

Ad tertium dic intelligi antecedens, quando non sit confessio limitata pro solo conscientie foro, tunc, n. diuersum est iudicium in his foris, quamuis rei veritas constet.

Ad quartum dic, cum facultas in bulla concessa absolendi, non restringatur pro solo conscientie foro, sumptisse ansam Doctores aliquos opinandi illam al solutionem pro utroque foro præstari: (quod adhuc est contra communem, & veriorem sententiam:) hic autem sumus in casu valde diuerso, expresse enim in his dispensationibus habetur illas non suffragari pro foro externo.

Ad quintum dicito male Simancas eos authores referre, esset enim falsa doctrina, & contra proximum: 1. quia cum Doctores loquuntur casu, quo statutum sit, vt nullus

nullus de carceribus remittatur, nisi pace composita cum parte offensa; tunc, n. cum blasphemus solum Deum offendat, restitutus in Dei amicitiam per confessionem, eruetur à carceribus, iuxta statuti formam: quia Deo, qui solus est pars offensa, satisfecit. Quæ doctrina prorsus est aliena à casu nostro, nam ibi statutum decidit pro foro externo, in nostro autem casu dispensatio est pro solo conscientie foro.

18 Inquires aut, an possit aliquis arceri à matrimonio contrahendo, eo quod ignoret doctrinam Christianam? Affirmat aliqui arceri posse, donec memoria retineat orationem Angelicam, & Dominicam, Symbolum fidei, præcepta decalogi, & Ecclesiæ, ac septem peccata capitalia, nisi præ senio, aut ingenij tarditate incapax sit. Sic Barthol. à Ledesma, de matr. dub. 21, f. 1338, quæ sequitur Vega lib. 3. Summæ, casu 211.

19 Septima conclusio sit, potest prælatus censuris compellere subditos, ut discant doctrinam, & parochos ut eam interrogent: ut bene docent Perez, lib. 1. ordinamenti tit. 1. l. 1, fol. 19. col. 2. §. aliud etiam se offert dubium, asserens Salmanticæ sententia publica Metropolitanæ ita pronunciatum esse: Manuel 1. tom. summæ, 2. editione, c. 88. nu. 3. expedit. n. valde, ut memoria retineant, quo mysteriorum fidei rationem reddere valeant: nescio tamen, qua ratione possit ob hanc ignorantiam arceri aliquos à matrimonio contrahendo, cum ipsius non sit impedimenta matrimonij statuere, nec hoc impedimentum ab Ecclesiâ statutum sit: posset tamen suauiter, & bono modo, quando contrahentes non instaret, breui tempore eos detinere, donec doctrinam addiscant: de peccatis aut capitalibus non est curandum, ut sciant, & potius rudibus valde nocet ea edoceri: putant. n. quancunque Superbiam, Gulam, &c. esse peccata lethalia, & sæpe ex conscientia hac erronea, mortaliter delinquant. Et similem huic doctrinam, inuenio in D. Th. 2. 2. q. 65. art. 3. ad 3. quæ alij sequuntur, ait, n. licere priuato detinere aliquem ad horam, ne malum aliquod perpetret: non tamen simpliciter detinere: ita dico absolute per longum tempus, vel ubi contrahentes instaret, non licere eos à matrimonio arceri ob prædictam ignorantiam, sicut nec eo quod non restituant: licere tamen, suauiter, & absque violentia, ad breue tempus detinere, ut sic discant doctrinam curam habeant.

20 Octaua conclusio, ubi nullum reperitur impedimentum debet parochus volentes contrahere matrimonium, in facie Ecclesiæ coniungere. Constat ex Trident. sess. 24. de matrimon. cap. 1. ibi, *Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur*. Ut autem dicatur matrimonium celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus ut in ipsa Ecclesiâ materiali, vel in eius limine celebretur, sed satis est coram fidelium multitudine: ut testantur Abb. cap. fin. num. 9. de clandest. desponsat. ubi Præposit. nu. 9. Alex. de Neuo, in principio, nu. 25. Syluest. matrimonium 2. q. 17. dict. 2. Maioris, 4. d. 27. q. 1. Nam Ecclesiâ dicitur aliqua fidelium congregatio, cap. relat. el. 2. de testamen. vers. nomine autem Ecclesiæ, & c. Ecclesiâ, de consecr. d. 1. & tradit Gloss. fin. cap. ult. ne prælati vices suas. Hodie autem satis dicitur contractum in facie Ecclesiæ, si coram parcho, & duplici teste, denunciationibus, præmissis matrimonium inest: hanc enim formam tradit Tridentinum d. cap. 1. Sic Nauar. Summa Latina, c. 22. n. 70. in initio, Maurus Antonius Corona Confessorum 4. p. de matrim. c. 8. nu. 18. §. ex quibus verbis.

21 Quid autem interrogare debeat parochus, & quæ verba referre, dicam hoc 3. lib. disput. 38.

22 Ultima conclusio, parochus tenetur habere librum, in eoque scribere coniugum, & testium nomina, locum, & tempus contracti matrimonij: quod præceptum, quia tendit ad finem vitandi lites, & ut Ecclesiæ constet de matrimonio, obligat sub culpa lethali: quamvis Tridentinum, sess. 24. de matrim. cap. 1. non utatur verbis adeo rigidis, ut denotent lethalis culpæ vinculum: solum. n. dicit, *Habeat parochus apud se librum*: Ex fine tamen quem intendit, colligitur velle obligare ad lethale. Et ita docent Henric. lib. 1. de matrim. cap. 7. nu. 4. Manuel 1. tomo Summæ 2. editione, c. 217. in fine, Barthol. à Ledesma, dub. 21. de ma-

trimon. fol. 1331. §. annotare. Ad idem tenentur religiosi, qui in nouo orbe, vel alibi ex privilegio funguntur munere proprii parochi. Quia eadem est ratio, ut bene docet Veracruz appendice ad speculum, dub. 12. concl. 3. Quando autem aliquis de licentia ordinarij assistit matrimonio, tenetur parochum admonere, ut scribat in libro: ut seruetur prædictum Tridentini decretum. Non tamen requiritur aliqua authentica notarij subscriptio, sed satis est simplex parochi: quia eam solam petit Tridentinum: ut bene docet Veracruz, ibidem, conclus. 2.

DISPUTATIO XVI.

An ordinarius, vel parochus, qui in sacramento confessionis nouit impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, possit ac teneatur illis denegare matrimonium?

S V M M A R I V M.

Quæ sint quæstiones disputanda? num. 1.

An licitum sit vti scientia confessionis ad externum regimen, & gubernationem? refertur opinio affirmans, nu. 2. & contraria nu. 3. ubi etiam an violatur sigillum, si ipsi penitenti extra confessionem manifestetur peccatum?

Opinio Authoris, num. 4. Et solvuntur argumenta, num. 5. & explicatur cap. finale, 9. quæst. 2.

An teneatur sacerdos vti scientia confessionis, extra illam negareque indigno suffragium, Eucharistiam, ordines? refertur opinio affirmans num. 6. Et contraria num. 7.

An eligens indignum ex confessione notum, incurrat penas iuris? num. 6.

Qualiter parochus, vel ordinarius se debeat habere, sciens intra confessionem, impedimentum ordinum, vel matrimonij, indignitatem ad Eucharistiam? referuntur varia sententia à num. 8. usque ad 12. Et sententia Authoris, nu. 13. Non potest repellere quicumque sacerdos ob solam confessionis notitiam, occulte penitentem. num. 14.

An possit tunc occulte monere? num. 15. Et teneatur sic monere, num. 16.

1 **H**æc disputatio est grauissima, pendetque ex ea, qualiter ex scientia confessionis possit sacerdos, extra eam, iuuari. Et ideo triplex est disputanda quæstio.

Prima, an possit vti scientia confessionis ad externum regimen?

Secunda, an teneatur?

Tertia, qualiter se debeat habere, dum in confessione nouit impedimentum matrimonij?

2 Quæstio prima, an liceat sacerdoti vti scientia confessionis ad externam gubernationem, ut faciat, vel omittat aliqua, quæ aliàs non esset factururus, vel omitturus? Duplex est sententia. Prima, docet id licere, quoniam effici potest absque periculo detectionis confessionis: quare cum in gratuitis, ubi sacerdos liberam facultatem habet, nulla denegandi causa requiratur, sed mera voluntas sufficiat, posse sacerdotem omnino iuuari ex confessionis scientia, & facere quæ aliter factururus non esset, aut denegare, quæ aliàs concederet ut in gratuita electione, non eligere quem in confessione nouit indignum, & amouere ob eandem notitiam ab officio ad nutum amouibili, quoniam aut res non est gratuita, sed alius habet ius, cum requiratur aliqua causa, non posse ex sola confessionis notitia, nisi alias causas allegare possit, amouere ab officio, aut denegare suffragium: ut si officium non est ad nutum amouibile: vel si quis presentetur à patrono, & ex sola confessione, norit prælatus eum esse indignum. Quia in priori casu, cum causa non desideretur, nulla potest esse rationalis suspicio peccati detecti in confessione: in posteriori verò, cum exigatur causa iusta, nulla eue alia allegari possit, potest esse rationalis suspicio alicuius indignitatis illius, quæ tamen ex sola confessione, cognita est.

Pro-

Probatum primò hæc sententia, ex cap. fin. 6. q. 2. ubi reprehenditur Episcopus, eo quod publicè vitaret eum, qui sibi soli crimen falsus est, ergo à contrario sensu non delinqueret, secreto vitans, & ita confessionis scientia vitans.

Secundò, quia sicut confessio non tribuit ius nouum confessori in aliquo alio foro, ita non aufert antiquum, quod habebat; sed non audita confessione posset libere eligere illum, aut non eligere, amouere, vel non amouere ab officio ad nutum amouibili, non ministrare Eucharistiam, casu quo non tenetur; ergo ex eo quod per confessionem nouerit illum esse indignum, non potest hoc iure priuari: aliàs confessio audita libertatem pristinam tolleretur. Et confirmatur, quia ideo licet confessori detegere peccatum auditum in confessione, alia via à se cognitum, quia confessio non priuat iure pristino, quod habebat detegendi peccatum extra confessionem notum. Et secundo confirmatur, quia si confessor non adijisset confessionem, irrationabiliter cōquereretur penitens de illo suffragium omnino gratuitum, & liberum deneganti: ergo audita confessione irrationabilis erit querela, & suspicio denegationis ob crimen confessum. Et tertio confirmatur, quia aliàs indignus hac cautela uti posset, ut eligeretur, vel permitteretur in officio ad nutum amouibili, nempe confessione facta suæ indignitatis electori.

Tertiò principaliter probatur, quia sacerdos solum obligatur ex confessione ad regendam illam, ergo ea recta, potest uti illius notitia ad bonum commune, aut proprium, aut penitentis.

Quartò, nam si sacerdos ex alicuius confessione nosset animum interficiendi ipsum, haberetque illius ense apud se depositum, posset petenti denegare, quod tamen etiam pro vita tuenda, nullo modo liceret, si confessionis sigillum ex illius notitia visu offenderetur. Similiter si petisset à Petro ut audiret meam confessionem, & ipse statim mihi fateretur se, cum sacerdos non sit, confessiones audire, possem ob eam confessionis notitiam illi non fateri: ergo possum uti scientia confessionis ad actus humanos dirigendos.

Quintò, quia quamuis confessor, norit peccatum, ut Deus, necessariò tamen admittendum est illam scientiam esse in homine, & ex hac parte esse humanam: ergo poterit illa uti ad dirigendos actus humanos, quoniam sine alterius iniuria, aut iusto, & rationabili scandalo, uti potest: hoc autem contingit hic, quia apud alios (ut supponimus) non est suspicio peccati confessi, nec sequitur penitenti iniuria, cum ius non habeat petendi rem gratuitam, nec etiam rem aliàs debitam, quoniam occultè petit, & potest ipsi negari, eo quod est indignus, absque aliorum suspicionem, quod si inde alicui pudore suffundatur ipse penitens, non est damnum alicuius momenti: præsertim quia non est opus, ut sacerdos obijciat directè penitenti, confessum peccatum, potest enim aliam rationem allegare: ut tunc commodè non posse ministrare sacramentum, vel conferre officium: nec refert si illa videatur virtualis obiurgatio peccati, eo quod licet sacerdos causam taceat, penitens tamen moraliter loquendo eam intelligit: non (inquam) refert, tum, quia hoc magis oritur ex penitentis discursu, quam ex sacerdotis actione: tum etiam, quia si sit aliqua confusio, & rubor penitentis, non id sacerdoti suo iure utenti, sed penitentis iniquitati, rem, cuius est indignus, retinens, aut intendens, tribuendum est.

Ultimò, quia casuum reservatio ideo in Ecclesia est, ut superiores ex notitia per confessionem habita, prudentiores fiant ad externam subditorum gubernationem. Hæc sententiam tenent ex Theologis, Alensis 4. p. q. 78. art. 1. membro 2. ad 8. D. Thom. 4. d. 21. q. 3. art. 1. q. 1. ad 3. & melius quodlib. 5. art. 3. D. Bonaventura 4. d. 21. in 2. par. ubi agit de sigillo confessionis, art. 2. q. 1. num. 62. Scotus ead. dist. q. 2. ad 3. & 4. Durand. 4. d. 9. q. 1. Alusi odorensis lib. 4. summa, tract. 6. c. 3. o. 4. vertic. quaritur postea: Palud. 4. d. 21. c. 4. art. 3. n. 60. Gabriel ibi. quest. vnica, art. 3. dub. 1. ad 2. Carreolus ibi. q. 2. art. 3. ad octauum, Deza ibi. q. 2. art. 4. ad 8. Henricus de Gandauo, quodlibeto 8. q. 29. (licet cōmuniter pro opposita sententia malè allegeretur) Adrian. 4. de confessione, q. 5. post dubium 9. paulò ante dubium

quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, vers. ad tertium principale nego consequentiam: in paruis voluminibus, fol. 297. col. 1. & quodlibeto 3. art. 3. vers. pro responsione dico primò, in eisdem voluminibus, fol. 61. col. 1. Summa confessorum, tit. de confessione q. 94. D. Anton. 3. par. tit. 14. c. 12. §. 2. & tit. 17. c. 12. §. 1. Medina tract. 2. de confessione, quest. de his, qui à confessore celanda sunt, §. corollarie sequitur in fine: Victoria Summa, de Eucharistia, nu. 80. in fine, Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 5. ad finem, vers. de ijs autem subditorum officijs, & de secreto, membro 3. q. 4. post §. conclusionem, dub. 1. & ibi Corduba in additionibus ad Sotum: Ledesm. 2. p. 4. q. 10. art. 5. dub. 4. Guillelmus de Borillong. 4. d. 21. §. 2. pars conclusionis, Nicolaus in tract. sacerdotali, de sacramentis, tit. de Eucharistia, quest. de cautelis seruandis ex parte sacerdotis: Suarez de Eucharistia, quest. 80. art. 6. disput. 67. sectione 3. Henricus lib. 6. de penit. cap. 23. nu. 3. & seqq. Bartholom. à Ledes. de penit. dubio 32. conclus. 7. ad medium, Lud. Lop. 2. par. instructorij, de confessione, cap. 96. dubio 1. in fine, Capua lib. 1. decisionum, c. 23. nu. 6. & 7. Vivaldus Candelabro 1. par. de sigillo confessionis, num. 29. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, cap. 68. conclus. 6. nu. 6. Maurus Antonius Corona confessorum 4. par. cap. 4. de Eucharistia, quest. de summentibus hoc sacramentum, nu. 64. ad medium. Et ex iurisperitis, Rebuff. cap. omnis vtriusque sexus, de penit. & remis. super §. suscipiens reuerenter, vers. 8. non debet, & sequentibus, fol. 572. col. 2. Rosellus, verb. confessionis celatio, nu. 2. Angel. confessio ultimo, num. 12. Syluest. confessio 3. quest. 14. & seq. §. 9. & Eucharistia 3. q. 5. §. 7. Tabiena, verb. confessionis celatio, num. 5. Turrecremata, cap. sacerdos, de penit. d. 6. art. 1. n. 10. & ad 1. & 2. & ibi Navar. nu. 146. idem Nau. cap. humane aures, 22. q. 5. num. 6.

Secunda sententia, docet non licere uti extra confessionem, scientia per confessionem habita, sed se habere debere confessarium, ac si nil in confessione sciret. Hanc tenent Armilla, verb. confessor, nu. 7. ubi sic inquit, nil agere potest confessarius, propter quod possit penitens retrahi, & taliter se debet habere confessor, ac si nil de eo vnquam audisset: Bañes 2. 2. q. 23. art. 8. ad finem, §. ad confirmationem respondetur, & hanc præcepit pater noster generalis Claudius Aquaiua anno 1590. obseruari in Societate Iesu, prohibens contrariam doctrinam publicè, aut priuatim doceri, illiusque usum: sicque concludit, *Ita prorsus in omnibus casibus nostri se gerant confessarii, ac si in confessione nihil penitus audissent: sibi quod persuadeant, ut humanarum rerum regimen ab hoc sacramento longissime distat, ita debere nullatenus ab eo pendere.* Probatum primò ex motu proprio Clementis Octauij, de casuum reservatione, pro regularibus, concessio anno 1594. die 26. Maij, ibi, *Tam superiores pro tempore existentes, quam confessarii, qui postea ad superiora, tam gradum fuerunt promoti, caveant diligentissime, ne canonibus, quæ de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorè gubernationem utantur.* Vbi aperte hanc sententiam decidere vult.

Secundò ex ratione textus, c. si sacerdos, de offic. ordinat. ibi, *Licet etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest cum remouere à communionem, licet sciat esse reum, quia non ut iudex scit, sed ut Deus.* Vbi quamuis decisio textus nihil conferat ad confirmandam hanc sententiã, quia non dicit absolute non posse remouere, sed non posse nominatim, i. nomine eius coram alijs expresso: ut notat ibi Glossa, verb. nominatim: at rō decisionis, confert: si. n. non ut homo, sed ut Deus scit: ergo ea scientia uti minimè dēt pro exteriori, & humano foro, sed tamen pro foro interno confessionis: sicut è contra, quoniam scit solum ut iudex, & ut priuatus scit oppositum, tantum potest uti ea scientia in iudicio.

Tertiò, quia sigillum confessionis obligat, non solum respectu aliorum sed et ipsius penitentis, i. non solum tenetur sacerdos non detegere alijs peccatum auditum in confessione, sed et tenetur nullo modo loqui de ipso cum penitente extra confessionem, nec exprobrare, nec obijcere illi crimen, nec in memoriam reuocare, quamuis enim non sit tractio sigilli proprie, est tamen quoddam genus quasi

reuelationis, & offenditur sigillum, vt optimè docet Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 6. vers. q. si scieris, & de sigillo, memb. 3. q. 4. post §. conclusionem, dubio 4. vers. & argumenta. Metina tract. 2. de confessione quæst. de his quæ à confessoribus celanda sunt, §. inde ultra videtur sequi, Corduba super Sotum, de sigillo, memb. 3. q. 4. conclus. §. dub. 1. vers. secunda regula, Ledesma 2. par. 4. q. 10. art. §. dub. 6. paulò post principium, §. ad hoc respondet; Nauar. cap. inter verba in noua editione, corollario §. 9. n. 160. Palacios 4. d. 21. disput. 2. §. itidem dices, fol. 458. Bartholom. à Ledesma de penitentia, dub. 14. in fine, Henriquez lib. 8. de Eucharistia, c. §. 9. nu. §. & lib. 6. de penitent. cap. 20. nu. 7. Philarcus de offic. Sacerd. tomo 1. par. 2. lib. 1. cap. 30. ante §. q. si confessor, Bañes 1. 2. quæst. 33. art. 8. dub. 8. par. 3. vers. tertia ratio, quia ipse penitens, fol. 1286. Angles Floribus 1. par. q. 3. de confessione, art. ultimo, difficultate 14. fol. 304. Pro eadem sententia sunt Victoria Summa de confessione, nu. 185. Manuel 1. tomo Summa, 1. editione, c. §. 1. conclus. 12. nu. 15. Philarcus d. lib. 2. c. 16. §. si sacerdos aliquem, qui cū Soto de sigillo dict. dub. 4. in fine, aiunt nullo modo licere confessori, qui errauit in confessione, conuenire iterum penitentem, commemorando aliquod peccatum, quia hoc esset exprobrare illi peccatum, sed oportere prius petere licentiam, quod si concedere nolit, liberum esse confessarium ab ea obligatione: si ergo propter bonum penitentis spirituale, & ad præteritum confessionis errorem corrigendum, nullo modo licet loqui cum ipso penitente, absque eius licentia de peccato in confessione detecto, essetque exprobrare illi crimen, à fortiori non licebit ob crimen auditum in confessione, negare illi etiam occultæ Eucharistiam, ordinis suffragium, vel remouere eum ab officio ad nutum amouibili, quia saltem ipsi penitenti obijcitur crimen, de illoque facto ipse reprehenditur.

Et confirmatur, quia, sicut non licet confessori aliquid efficere, vnde alij rationaliter suspicari possint peccatum auditum in confessione, ita est illicitum, licet non in eodem gradu aliquid facere, vnde penitens rationaliter intelligere possit id fieri ob peccatum illud cum sigillum obliget ne peccatum alijs, aut ipsi penitenti extra confessionem reueletur; ergo sicut nefas esset negare Eucharistiam, amouere ab officio, quando alij merito intelligerent causam esse peccatum notum in confessione, ita nefas erit, quando ipsemet penitens id intelligit.

Confirmatur amplius, quia ob id teste Soto de Secreto, memb. 3. quæst. 4. dub. 4. post §. conclusionem, vers. & ad argumenta, negatur licitum esse extra confessionem, reuocare penitenti in memoriam peccatum in ipsa auditum, etiam consulendi ipsum gratias quia pudore suffunderetur, & reddetur odiosa confessio; ergo multò minus licebit facto ipso, remouendo ab officio, negare Eucharistiam, vel suffragijs, exprobrare illi crimen; maiorem enim patietur verecundiam, & magis odiosa efficietur confessio.

Quartò principaliter probatur, quia ratio potissima ob quam sigilli præceptum tam inuolabiliter obligat, vt nullo in euentu id frangere liceat, cum cetera secreta quantumcunque graua, & iureiurando vallata, aliquando de tegere liceat, est, teste Metina, C. de confessione, quæst. de his quæ à confessoribus celanda sunt, §. inde ultra videtur sequi: re confessio reddatur onerosa, & odiosa: ita. n. magni fecit Christus Dominus hoc confessionis expiaculum, & ita facile reddidit, vt quæcunque damna, quæ ex inuolabili sigilli custodia subsequi possent, posthabuerit: ne peccatores ab ea retraherentur; & ita subdit ibi Metina, similiter vitandum esse quicquid eam odiosam, & onerosam reddere potest, quamuis propriè fractio sigilli minimè sit: et nil ita confessionem difficilem, onerosam, ac odiosam reddet, quam si peccatores intelligant posse confessorem ob solius confessionis notitiam, ipsos priuare ordinibus, Eucharistia, officijs honorificis, negare suffragia ad obtingenda officia vel beneficia: cum hæc omnia tanti homines faciant: et merito negandum est, id licitum esse.

Et confirmatur, quia data veritate prioris sententiæ re-

sant utilitates sigilli, quas commemorat D. Thom. 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiuncula 1. in corpore, nimirum, vt homines, ad confessionem attrahantur magis, & implicitus peccata detegant. Quare optimè Richard. 4. d. 2. art. 4. c. 2. ad 4. hæc ait, *Præsumendo remouendo ab officio suum subditum, quem per suam confessionem scit male vti officio suo, & si faciat ad utilitatem illius, tamen facit contra utilitatem communitatis, quia alij per relationem remoti ab officio, scientes, quod propter confessionem remotus est, priores reddentur, vt non confiteantur secundum veritatem.*

Et 2. confirmatur, quia esto nec remotus ipse ab officio suspicari posset id ortum habere ex confessione, at satis est homines nosse, peccata sola confessione cognita ius tribuere ad hoc, vt omni: timeant confiteri, ab eaq. retrahantur, ergo.

Quintò, nam Tridentinū sess. 14. doctrina de sacramēto penitentiae, c. 7. conuenientissimū esse criminū grauiorum absolutionem superioribus, reservari docet, sicque cōcludit. *Sacerdotes cū nihil possint in casib. reservatis, id unū penitentibus persuadere nitantur, vt ad superiores beneficio absolutionis accedant.* Quo quidem præcepto, quæso, quid grauius, & intolerabilius attentata humana fragilitate imponi posset? Si superioribus fas esset, scientia confessionis vti ad externam gubernationem, & ad priuandum subditos honorificis officijs, & ascensu ad ea, cū nō tāto impetu lapis feratur ad centrum, quanto humana fragilitas hæc appetit.

Tandem, quia forum cōtentiosum, & cōscientiæ longè diuersi sunt, atque ita egregiè D. Tho. 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiuncula 1. ad 3. quem sequitur Syluest. confessio 3. quæst. 14. ait non esse adhibendum remedium peccatis, nisi eo modo, quo deferuntur, & proinde ijs delatis in foro conscientiae, in eodem foro adhibendum esse, ergo nō potest vti confessor scientia fori interni extra illud forum.

Quid dicendum in re tam dubia? Pro priori. n. sententia militat autoritas tot, tantorumque virorum, & fortissimæ rationes, quibus fulcitur: quare negari non pōt, esse probabilissimam. Verum mihi multò magis semper placuit, & modò placet posterior sententia, quæ non penitenti ininitur fundamentis, quauis authorū testimonio, ac nuncio destituta sit: at si eo q. matrimonium fauorabile est, magis credendū est vni Doctori in fauorem illius sententiæ, quā multis cōtrariū opinantibus, (vt probaui lib. 1. disp. 18. num. 7.) fortiori rōne id tribuendū est sacramēto penitentiae, & eius sigillo, vt maior fides adhibeatur duobus Doctores, quos reuli pro secunda sententia, sequentibus 1. 1. sigilli fauorem, quā multis pro prima allegatis, cōtrariū opinantibus: fauorabilius. n. est sacramētū penitentiae, matrimonio nam hoc est voluntarium, in eo q. bonum prolis temporale vertitur, illud autē est necessarium, & in eo agitur de æterna animæ salute, & ne ab vnico hoc remedio Christiani in peccatum lethale lapsi, retrahantur.

Est tamen sano modo intelligenda hæc posterior sententia: non. n. teneretur confessor in omnibus perindè se habere, ac si nil sciret, sed in his solum, in quibus esset confusio, & pudor penitenti: quia eius honor, aut personæ in aliquo præiudicatur, aut non ita benè cōsultitur, si posset confessor vti notitia confessionis: Verbi gratia, si neui in confessione, Petrum parare insidias, vt me necet, possum non exire domo, quamuis alias exiturus essem, in hoc. n. quauis Petrus intelligat id oriri ex scientia suæ confessionis, nulla pudore suffunderetur, nec aliquod detrimentum patitur, nec rationabiliter ob id retrahentur homines à confessione: verum nullo modo licebit, ob indignitatem in confessione cognitam, remouere ab officio ad nutum amouibili, vel negare Eucharistiam, aut ordines, aut beneficium, aut suffragium quamuis hæc voluntaria sint: quia inde cōfundetur penitens, & retrahetur à confessione, hæc. n. sunt exprobratio quædam, & virtualis obiectio peccati detecti in confessione: & ita Armilla, verb. confessor, num. 7. quem allegaui, p. m. præcedenti, pro hac sententia, non dixit absolute, nil posse agere confessorem motum ex confessionis notitia, sed nil posse agere, ob q. penitens rōsit à confessione retrahi, atque ita fatetur ibidem, num. 12. sacerdotem per

confessionem confcium conſpirationis in ſui ipſius necem in aliquo loco, poſſe occasione aliudẽ ſũpra illinc recedere.

Ad argumenta propoſita, n. 2. reſpõdetur. Ad 1. dic, cum textum non intelligi de confessione ſacramentali: vt notat ibi Gl. verb. ſibi ſoli: & conſtet ex initio textus, vbi Epiſcopus affirmat reũ falſum eſſe ſibi crimẽ; q̃ ſi intelligeretur de ſacramentali cõfeſſione, eſſet aperta ſigilli reuelatio.

Ad 2. dic, confessionem nõ tollere ius priſtinum, q̃ confessor habebat, eo pacto quo habebat: cogere tamen ne ex auditis in confessione, aliquo modo ducatur ad opus aliquod, ex quo confuſio, vel damnũ ſequatur penitẽti: ſicut qui nouerat aliquid extra confessionem, & poſtea in confessione audit, non amittit ius priſtinum illud manifeſtandi, arctatur tamen cõfeſſionis ſigillo, ne alio modo propalet ratione confessionis notitia, quam antea ſciuerat.

Ad primã cõfirmationem, cõſtat ex proxima ſolutione.

Ad ſecundam confirmationem, dic ante auditam confessionem, nullam eſſe cauſam vj conqueri poſſit penitẽs: ea tamen audita, ſi habeat probabilem coniecturã id oriri ex confessione, iuſtã habere cauſam: q̃ enim falſus eſt ſacerdoti, vt Deo, ſibi exprobratur, & virtualiter obijcitur, & cedit in externum detrimẽtũ in foro: ſi verò huius non habeat probabile cõiecturam immeritò cõqueri: cũ enim ex alia cauſa, aut ex libera voluntate poſſet ſacerdos duci, leuiſ, ac temeraria ſuſpicio eſt abſque probabili cõiectura. Quamuis autem confessor prudenter caueat, ne penitẽti antiã tripuat ſuſpicandi ſe ex confessione duci, adhuc ſigillum offenditur: ſatis enim eſt, ne liberẽ, & ſimpliciter audeant homines fateri, ſi norint cõfeſſorem poſſe prædicta cautela adhibita, confessionis notitia vti.

Ad tertiam confirmationem nego ſequi: ius enim priſtinum vtendi ſua libertate non tollitur ſacerdoti, ſed ſolum ne cõfeſſionis ſcientia ducatur.

Ad tertium principale, nego tantum teneri ad non reuelandum propriẽ: quia teneretur etiam nõ loqui cum ipſo penitente, extra confessionem de auditis in ea, cum tamen id nõ ſit propriẽ detegere cõfeſſionem: ſed teneretur etiam vitare omne id, per quod aliquo modo ſigillũ offenditur, & retrahẽtur homines à confessione, efficieturque odioſa.

Ad 4. dic, in neutro caſu ſequi cõfuſionem penitenti, nec eius honori præiudicari, aut bono alicui tẽporali, q̃ homines eſtimẽt: & eſſe huiusmodi caſus metaphyſicos, qui moraliter nõquã accidunt, quare licet admittamus poſſe cõfeſſorẽ vti cõfeſſionis ſcientia in ijs caſibus, vt ſibi conſulat: nullo modo reddi cõfeſſionẽ odioſam, nec fore, vt ideo ab illa peccatores retrahãtur: & proinde ſaluã, & illeſam manere ſecũdã ſentẽtiã, eo modo quo à nobis explicata eſt.

Ad quintam fateor illam ſciẽtiã eſſe aliquo modo humanam, & ita poſſe confessorẽ illa vti, quando eſt ſine aliqua penitẽtis iniuria: irrogatur tamen ei maxima, nõ eo q̃ negetur res indebita, ſed ratione modi negandi: quia infidelis eſt confessor, dũ res ſibi commiſſas ſub cõfeſſionis ſigillo ad eum forum occultum, & virtualiter exprobrat, & obijcit penitenti, ac in eius temporale damnum cõuertit. Et hoc nocumẽtum magni momenti eſt, quia retrahet homines à confessione, & valdẽ odioſam eam reddet: nec ſacerdos vtitur iure ſuo, dum ob audita in cõfeſſione, negat: & hoc nõ prouenit ex ſolo penitẽtis diſcurſu, ſed etiã ex ſacerdotis actione, quando cuiusmodi circumſtantia cõcurrerent, vt meritò poſſet id ſuſpicari penitẽs: & quando non poſſet id ſuſpicari, ſatis eſt noſſe, poſſe inde prouenire, ſed ſacerdotibus licere, vt homines odioſam habeãt confessionem, & ab illa retrahantur.

Ad vltimum, nego eam eſſe cauſam, ſed cauſa eſt, vt arceantur ſubditi ab ijs peccatis videntes difficiliorem eſſe abſolutionem: & quia præſumitur prælatos eſſe prudentiores, & fore, vt melius conſulant ſalutẽ gregis ſibi commiſſi, in eo foro ſacramentali.

Quæſtio ſecunda, An retenta priori opinione relata, num. 2. licere ſacerdoti, vti ſcientia confessionis: teneatur ea vti, & negare ſuffragiũ, ordines & cetera, indigno noto per confessionẽ, caſu quo teneretur, ſi extra confessionẽ

Sanch. de Matrim. Tom. I.

cõſcius eſſet indignitatis illius? Quidã aiunt teneri, quia ſi eſt parochus, ſuo officio aſtringitur, ſi verò ſit alius ſacerdos, præcepto correctionis fraternæ, quod obligat impedire proximi peccatum, vt ſacrilegam receptionẽ Eucharistiæ, ordinum, iniuſtam beneficij receptionem, quando licitẽ, & commodẽ impediri poſſet, ergo cum in hoc caſu poſſit licitẽ, & commodẽ, teneretur. Ita docent Adrianus 4. quæſt. 5. de cõfeſſione, poſt dubium 9. paulò ante dubium, quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, verſ. ad tertium principale nego conſequentiam, folio 297. in paruis voluminibus, col. 1. Nauarr. cap. ſacerdos, de penit. d. 6. nu. 146. & addit num. 147. hunc eligentem indignum per cõfeſſionem cognitum, incurrere penas iuris ſtatutas contra eligentes indignum, Suarez de Eucharistia, quæſt. 80. art. 6. diſput. 67. ſeçãoe 3. Idem videntur docere alij Doctores, aſſerentes ſacerdotem nõ debere eligere indignũ per confessionem notum, aut debere negare Eucharistiã ſimili peccatori, quãdo abſque ſigilli iniuria fieri poſſet. Hi ſunt D. Tho. 4. d. 9. quæſt. vnica, art. 5. quæſtiuncula 1. in corpore, & quodlibeto 5. art. 13. Alenſis 4. p. q. 49. membro 1. D. Bonauentura 4. diſt. 21. in 2. par. art. 2. quæſt. 1. num. 60. & ibi Palud. quæſt. 3. art. 3. nu. 60. Durandus 4. d. 9. quæſt. 5. Altiſiodorenſis 4. par. ſumma, tract. 6. c. 3. quæſt. 4. D. Ant. 3. par. tit. 17. cap. 22. §. 1. Victoria ſumma de Eucharistia, nu. 80. in fine, Sotus de Secreto, membro 3. quæſt. 5. concl. 5. dubio 1. verſ. pro deciſione, Ledefma 1. p. 5. q. 21. art. 6. dubio 3. & ex Iuriſperitis, Rebuf. cap. omnis, de penit. & remiſ. ſuper verb. ſuſcipiẽs reuerẽter, verſ. octauo, non debet, & ſeq. folio 572. Sylueſt. Eucharistia 3. q. 3. dicto 1. Tabiena, verb. communicare, q. 53. num. 59. Nauar. ſumma Hiſpana, & Latina, c. 21. num. 56. in fine.

Adduntque (& multò verius eſt) eligentem indignũ ſola confessione cognitum minimẽ ſubijci pœnis iuris in eligentes indignum impositis: cuius cõtrarium tenuit Nau. vt proximẽ retuli. hoc (inquam) addunt Palud. D. Anton. Rebuff. ibidem.

Ceterum quamuis hæc ſententia probabilis ſit, mihi tamen magis placet contraria, minimẽ teneri, quamuis licitẽ poſſet. Quia eſt medium valdẽ difficile, & arduũ, & grauiffimo offendendi ſigillũ periculo expoſitum, quamuis enim ſpeculatiuẽ vſus huius ſcientia licitus eſſet, ac practice magna prudentia, & cautela opus eſt, & tot requirũtur circumſtantia, (vt fatentur Doctores aſſerẽtes eſſe licitũ) vt vix ſas ſit ea ſcientia vti, ergo quãuis id poſſit ſacerdos licitẽ, non tamen ad id teneretur, nõ enim commodẽ poſſet, ſed magna cũ difficultate. Sicut qui vouit caſtitaẽ, & duxit vxorẽ, poſſet implere votũ ingrediẽs religionem ante cõſummationem, non tamen ad id teneretur, iuxta receptionem ſententiam, quia medium arduum, & perdifficile eſt.

Secũdò, quia Chriſtus Dominus inſtituit hoc ſacramentum, ad medendum peccatori in eo foro interno cõfeſſionis, ergo transgredi limites inſtitutionis eſt obligare confessorẽ ex notitia occultiffimi fori, mederi penitenti extra illud forum.

Tãdem, quia præcepta moralia, & ordinata ad fines naturalis ordinis, debent habere media eiufdem ordinis cum finis, & media proportionari debeant, ſed præceptũ correctionis fraternæ, eſt morale, & naturalis ordinis, ergo ſciẽtia peccati proximi requiſita, vt id præceptum obliget, debet eſſe naturalis, nec debet ad id ordinari ſciẽtia in ſacramẽto, quod ſupernaturalis ordinis eſt, acquiſita. Ita tenet D. Tho. 4. d. 21. quæſt. 3. art. 1. quæſtiuncula 1. ad 3. Pal. 4. d. 18. quæſt. 8. art. 1. n. 20. Sylueſt. cõfeſſio 3. quæſt. 15. Ludou. Lop. 2. par. inſtructorij, de confessione, ca. 69. ſtatim quæſt. 1. Ad argumentum contrarium propoſitum, nu. 6. conſtat ex dictis, non enim obligat id præceptum medio tam difficili, & altioris ordinis.

Quæſtio tertia, qualiter ſe debeat habere ordinariũ, vel parochus, qui nouit in confessione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere? Confuſẽ ſatis loquuntur Doctores, & varij ſunt dicendi modi. Primus eſt, debere parochum occultẽ monere contra-

R 2 hentes,

hentes, quod si nolint desistere, nec possit suum ministerium negare, absque sigilli periculo, debere eos matrimonio coniungere: unde supponit hanc sententia delere, si absque periculo sigilli possit se eximere, alijs causis allegatis: quia tenetur ex officio impedire peccatum contrahentium. Sic Alensis 4. p. q. 78. membro 2. art. 1. ad 1. D. Bonau. 4. d. 21. in 2. p. art. 2. q. 1. n. 61. ad finem questionis, Altiliodorensis lib. 4. summa, tract. 6. c. 3. q. 4. versic. ad hoc est solutio, & sequentibus: Driedo lib. 2. de liberta. Christiana, ca. 7. serè in initio, §. aliud est scire, Palacios 4. dist. 21. disp. 2. fol. 459. col. 1. versic. nam testimoniū parochi, Philarcus de offic. sacer. tomo 1. p. 2. lib. 2. c. 30. paulo ante §. quod si confessor, Manuel. 1. tomo summa, 2. editione, c. 217. concl. 6. nu. 7. Et ex Iuris peritis, Henricus, c. omnis, nu. 49. de penitent. & remis. Angel. confessio. 8. nu. 13. Syluest. confessio 3. quest. 12. in fine, Tabiena, verb. confessionis celatio, quest. 4. nu. 1. in fine, Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. nu. 3. §. affinitas, in fine.

9 Secundus dicendi modus est, si publicè petant volentes contrahere, teneri parochum eos coniungere: quia ob peccatum cognitum in occulto penitentis foro, nequit contrahentes priuare iure, quod habent petendi matrimonium in foro Ecclesiæ, dum in eo later impedimentum. Sic tenent Adrianus 4. q. 5. de confessione, post dubium 9. paulo ante dubiū, q. incipit, ex dictis emergit aliud dubiū, in solutione ad 3. in paruis voluminibus, f. 297. col. 2. Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 5. post 1. conclusionem, vers. hinc fit, limitans quando alias subterfugere nequit: Nau. c. sacerdos, n. 144. de penit. d. 6. addēs posse eos occultè monere, Frater Metina lib. 2. summa, c. 4. f. 267. col. 1. Et in alio simili, nempe quando peccator sola confessione notus petit Eucharistiā, docent idem aliqui Doctores asserentes, si occultè petat, debere ei negari, secus si publicè. Sic D. Th. 4. dist. 9. quest. unica, art. 5. questiuicula 1. in corpore, Astensis 4. p. q. 49. membro 1. Victoria summa, de Eucharistia, nu. 80. in fine, Ledesma 1. p. 4. q. 21. art. 6. dubio 3. Suarez de Eucharistia, q. 80. art. 6. disp. 67. sectione 3. Bartholom. à Ledesma de Eucharistia, dubio 23. conclus. 3.

10 Tertius dicendi modus est, absolutè non debere abstinere parochum à tali matrimonio ministrando: quia notitia confessionis ius minimè tribuit in alio foro. Sic Metina tract. 2. de confessione, quest. de his, quæ à confessore celanda sunt, ver. sequitur amplius, si duo volunt. Quod idem cum quadam moderatōne, sequitur Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 23. nu. 3. in fine, ait enim pastorem non posse negare matrimonium, quādo iam sunt factæ monitiones: habent enim tunc contrahentes ius iam acquisitum: debere tamen negare licentiam faciendi monitiones.

11 Quartus dicendi modus est, si minister non tenetur ex officio, quia nō est proprius Parochus, quāuis licentiā habeat à proprio parochia assistendi matrimonio, posse negare. Cū. n. sit voluntarius minister, pot. & debet iure suo vti negando assistentiam, vti videret proximi peccatum: si verò tenetur ex officio, nō posse negare sacramenta etiam occultè petita, quāuis esset periculum fractionis sigilli. Quia scita in penitentis foro, non tribuit ius negandi ministerium aliās debitum. Sic Palud. 4. d. 21. q. 3. art. 3. nu. 60. & tenent in alio simili, nimirū qñ peccator occultus per solā confessionē notus, petit Eucharistiā, aliqui Doctores, aiunt enim occultè petenti nō posse parochū tempore, quo tenetur ministrare, denegare Eucharistiā: secus non parochum, vel parochum, si petatur quando non tenetur ministrare. Hi sunt Palud. 4. d. 9. q. 4. art. 1. concl. 3. nu. 6. D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 12. §. 2. Sylu. Eucharistia 3. q. 5. dicto 1. Sotus 4. d. 12. q. 1. art. 6. vers. si autem, & sequentibus: Nau. summa Hispana, & Latina, c. 21. nu. 55. & 56. Palacios 4. d. 9. disp. 12. conclus. 3. & 5. Lud. Lop. 2. p. instructorij, c. 76. de Eucharistia, §. post illa, & sequentibus, Manuel. 1. tom. summa, 2. editione, c. 68. conclus. 6. nu. 6.

Discrepant tamen Sotus & Lud. Lopez ab alijs Doctores, in hoc, quod dicunt etiam, parochum non posse negare Eucharistiā occultè petenti, noto peccatori

per solam confessionem, licet petat extra pascha, & mortis articulum nisi tanta sit frequentia, vt vilipendium videatur: & quando nō est parochus, limitant etiam Sotus, Ludouicus Lopez, & Manuel, nisi is qui non est parochus publicè alijs ministraret Eucharistiā, ex licentia parochi, aut priuilegio, & inter ipsos accederet peccator notus per confessionem, nō enim posset tunc eum expellere, quia esset nota, & suspicio peccati auditi in confessione.

12 Quintus dicendi modus est, si sit parochus, possitque se citra confessionis suspicionem eximere, cum prole facturum se eximendo: si verò nequeat, teneri ministrare matrimonium: si autem parochus non sit, quāuis habeat licentiā ministrandi, debere se excusare. Sic Sotus de Secreto, membro 3. q. 4. post 5. conclusionem, dub. 1. versic. pro decisione, Corduba additionibus ad eundem locum Soti, Ledesma 12. p. 4. q. 10. art. 5. dub. 4. Veracruz, appendice ad Speculum, circa art. 15. primæ partis, ad finem, fol. 109. Hi tamen Doctores non distinguunt, an peccator ille publicè petat matrimonium, an occultè, at distinguunt in alio simili, quidam Doctores, & dicunt peccatori noto per confessionem petenti occultè Eucharistiā, posse etiam parochum negare: si verò publicè petat, non posse parochum negare, tempore quo ministrare tenetur, secus si tunc non teneatur, vel non sit parochus. Sic Durandus 4. dist. 21. q. 5. Adrianus quodlibeto 3. artic. 3. vers. pro responsione dico 1. in paruis voluminibus, fol. 61. col. 1. Tabiena, verb. communicare, quest. 53. num. 39.

13 Hæc sunt, quæ in hac questione ex Doctoribus colligere potui, verum omnes illi loquuntur cōsequenter ad sententiam, quam defendunt, posse, scilicet sacerdotem vti scientia confessionis ad gubernandos actus externos, & ea retenta opinione, placet præ alijs quintus dicendi modus relatus, num. præcedenti, nempe occultè petenti posse etiam parochum negare, quod etiam docent Doctores allegati nu. 9. pro secundo dicendi modo: publicè autem petenti non posse parochum negare, secus alios Sacerdotes, qui liberè ex ipsius licentia ministrare possunt. Credo tamen nec parochum, nec alios sacerdotes teneri negare, siue alter publicè, siue occultè petat, iuxta dicta nu. 7. Hæc dicta sint retenta illa opinione, sequendo autem nostram, nimirū, non licere sacerdoti vti scientia confessionis ad externos actus extra confessionem: statuo sequentes conclusiones.

14 Prima conclusio sit, parochus, siue quicumque alius sacerdos habens licentiā assistendi matrimonio, vel ministrandi quodcunque aliud sacramentum, nequit expellere peccatorem etiam occultè petentem, ob solum peccatum in confessione notum. Probat, quia (vt dixi nu. 4.) non potest iuari ex confessionis sciētia ad actus externos, quoties redderetur confessio odiosa, & retraherentur homines ab ipsa, quod eueniret, si nossent ob peccata in confessione audita posse illis negari Eucharistiā, matrimonium, aut alia sacramenta.

15 Secunda conclusio, si talis peccator occultè petat, potest confessor ipsum secreto monere, vt desistat, vt fatetur vniuersi Doctores citati pro omnibus sententijs: & quāuis Palud. 4. dist. 21. quest. 3. art. 3. nu. 60. & D. Anton. 2. part. 17. cap. 22. §. 1. versicul. item quia prælat, dicant semper posse penitentem occultè moneri à confessore: quia hoc non est confessionem detegere, dicendum tamen est id non licere, nisi prius obtenta licentia ab ipso penitente, vel intra confessionem: licet enim non sit propria sigilli fractio, offēditur tamen, quando extra confessionem sermo habetur de auditis in illa, cum ipsomet penitente, absque ipsius licentiā (vt propaui n. 3.) Et in propriis terminis eam admonitionem faciendam esse in confessione, docet Ledesma 2. p. 4. q. 10. art. 5. dub. 4. §. præterea si preuincialis, Barthol. à Ledesma de penitentia, dub. 32. conclus. 7.

16 Vltima conclusio, credo non teneri confessorem petere licentiā à penitente, vt eum moneat de peccato, quod vult admittere: sed tantum in confessione teneri eum monere, quia (vt tradunt D. Thom. 4. d. 21. quest. 3. art. 1. questiuicula 1. ad 3. Palud. 4. dist. 18. q. 8. art. 1. rum. 30. Syluest.

Syluest. confessio 3. q. 14.) ex auditis in confessione nō ar-
ctatur confessor ad aliquid faciendum, vel omittendū, vel
remedium adhibendū extra illam. Ea. n. notitia est, ad so-
lum poenitentiae forum. Præterea, quia multi poenitentes
egre ferēt eam licentiam peti, ac peccati cōfessi memoriam
refrīcari: vellent. n. peccata, omnino memoria excidisse.

DISPUTATIO XVII.

Utum ita necessaria sit præsentia parochi, & testium
in matrimonio: ut in nullo euentu aliter
contractum, validum sit?

S V M M A R I V M.

- Proponuntur casus, in quibus posset aliquis existimare posse
contrahi matrimonium absque paracho, & testibus. num. 1.
Quando prius est coram illis contractum, & reperitur nullum
ob occultum impedimentum? remissive num. 2.
Quid in articulo mortis, ubi non est recursus ad parochum?
ponitur opinio affirmans num. 3. Et ibi idem in heretico-
rum locis, & in nouo orbe ubi non est parochi copia, & dum
tutores volunt indigno matrimonio collocare puellam.
Vera opinio contraria, num. 4. Et solvuntur argumenta, num. 5.
& ibi simplex sacerdos non potest in mortis articulo assi-
stere matrimonio.
Forma inducitur ubi est decretum annullans, vel dicitur ali-
ter fieri non posse, num. 5.
An ex Episcopi dispensatione liceat ob magnam necessitatem,
contrahere absque paracho, & testibus? num. 6. Et ibi, qui
de uno dicit, de alio negare videtur.
Quid si matrimonium publicè contrahatur, sciente maiori
vicinia parte? num. 7.
Quid, si contrahatur ab infidelibus subiectis principibus Chri-
stianis, inhabitantibusque in locis ubi Tridentinum obligat,
vel locis temporaliter Pontifici subiectis? num. 8.
Quid, si contrahentes ignorabāt inuincibiliter decretū Tridēti-
ni: proponuntur argumēta probantia valere matrimonium, n. 9.
Tunc non valet, num. 10. Et ibi, quando pœna annullationis
liget ignorantes.
Solvuntur argumēta, num. 11. Et ibi, quando inhabilitas sit pœna.*

Egitur de denunciationibus præuijs matrimonio, ut
licitè contrahatur: iam de præsentia parochi, & te-
stium necessariò requisita ad ipsius valorem, agendum est:
priusque hac disputatione, & sequenti disputandum est,
an ea præsentia semper desideretur? deinceps de qualita-
tibus in paracho requisitis: deinde quis proprius paro-
chus dicatur: mox de qualitate licentiæ per parochum alij
sacerdoti concessæ, & à quo cōcedi possit, tandem de qua-
litate præsentiae, ipsorumque testium.

Septem igitur casus excogitari possunt, in quibus ali-
quis existimare posset, validum esse matrimonium absque
paracho, & testibus.

Primus est, ubi prius coram illis contractum est, & re-
peritur nullum ob occultum impedimentum.

Secundus. In articulo mortis.

Tertius. Ex Episcopi dispensatione.

Quartus, quando matrimonium publicè contrahitur.

Quintus, dum infideles inter se matrimonium ineunt,
subiecti temporaliter iurisdictioni Ecclesiæ.

Sextus, dum contrahentes absque paracho, & testibus
inuincibiliter ignorabant decretum Tridentini.

Vltimus, quando contrahitur matrimonium in locis,
ubi Tridentinum non obligat, vel quia non est receptum,
vel quia non est legitimè publicatum: ut dū Christiani ca-
ptiui apud infideles contrahūt matrimonium: & hoc, siue
cōtrahatur ab incolis in eo, vel in alio loco, per quem tran-
scūt, ubi obligat: siue à trāscentibus per locū, ubi non obli-
gat. De sex igitur prioribus casibus, præsentī disputatione
agendum est: de vltimo autem, disputatione sequenti.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

2 In primo casu, quando matrimonium semel legitimè
contractū est, & inuenitur nullū ob occultū impedi-
mentum, quid dicendum sit: latè disputari lib. 2. disputat. 37.

3 In 2. casu, quando contrahere volens, est in mortis arti-
culo, valdeque necessarium esset matrimonium, nec esset
parochi copia, vñ non esse necessarium seruare hanc for-
mam. Primò, quia leges diuinæ recipiunt interpretationem
ex bono, & æquo, & ex epicheia, ut quæ pro tuenda
charitate inductæ sunt, ipsi nō aduersentur: sicut Ioānis 1.
hñ, neminem absque baptismo saluari posse, & tñ deficien-
te ministro, vel aquæ copia, satis esset baptismi votum, er-
go à fortiori leges humanæ recipiunt eandem epicheiam:
sed si in hoc casu matrimonium absque paracho, & testi-
bus initū, esset nullum, aduersaretur charitati, quia proles
per matrimonium illud legitimāda, destituta maneret, &
sæpè morti proximi valde affecti erga concubinam, salus
spiritualis periclitaretur non contracto matrimonio, quo
huic prauæ affectioni cōsulat: ergo decretū Tridēti-
ni obligās coram paracho, & testibus contrahere, ex æquitate, &
epicheia censendum est in hoc euentu minimè astringere.

Et confirmatur, quia quoties casus euenit ijs vestitus
circumstantijs, quibus non ita expressè decisis est, atten-
dendum est quid in eo casu legislator consultus responde-
ret, idque sequendum est, ut communiter tradunt Theo-
logi 1. 2. q. 96. art. 6. Pontifex autem de hac extrema ne-
cessitate consultus, absque dubio responderet, posse in ea
absque paracho, & testibus contrahi, ergo.

Secundò, quia præceptum Ecclesiasticum non obligat
eo rigore, ut in magna necessitate non liceat contrahere,
ut constat in præcepto missæ, ieiunij, abstinentiæ à car-
nibus; præceptum autem hoc contrahendi matrimonium
coram paracho & testibus, Ecclesiasticum est, per Conci-
lium Tridentinum iniunctum: ergo.

Et confirmatur, quia Triden. sess. 24. c. 1. de matrimo-
n. simul iubet præmitti denunciations, & contrahi coram
paracho, & testibus, at in hoc casu illæ possunt omitti,
etiam inconsulto Episcopo, ubi esset periculum in mora,
ut dixi hoc 3. lib. disp. 10. num. 27. ergo.

Tertiò, quia Trident. cod. c. 1. in harendo vestigijs Con-
cilij Lateranensis, irritat clandestina, quæ olim Ecclesia de-
testabatur, nunquam autem detestata est matrimonium
clām contractum, in hac vrgentissima necessitate, ergo ta-
le clandestinum, hodie est irritum.

Quartò, quia in hoc clām contrahendi modo, qñ alter
contrahens est in mortis articulo constitutus, cessant in-
conuenientia, quibus mederi voluit Tridentinum, non. n.
est periculum, ut coniux superstes, cōtrahendo postea cum
alio, maneat in perpetuo adulterio, cum matrimonium il-
lud clām contractum, sit statim morte dissoludum.

Quintò, quia ad matrimonij valorem satis est quicum-
que sacerdos de licentiā proprii, ut expressè hñ in Tridenti-
no, d. c. 1. sed secundū rectam rōnem quicumque parochus
prædicto casu cōcederet licentiā cuicumque sacerdoti: ergo
talis sacerdos cū ea præsumpta licentiā poterit assistere.

Tandem, quia cui licet quod plus est, licet quod minus
est, regul. cui licet, de regul. iur. in 6. sed cuilibet simplici
sacerdoti licet in articulo mortis absoluerē a quibuscūque
peccatis, & censuris & pastoralis, 9. præterea, de offic. or-
din. c. eos qui, de sentent. excommun. in 6. Tri. sess. 14.
de Sacramento poenitentiae, c. 7. licet etiam Eucharistiam
conferre, quæ sunt sacramenta digniora: ergo licet assi-
stere matrimonio. Sic tenet tanquam probabile Veracruz
appendice ad Speculum, dub. 1. solutione 2. ad obiectionem
postam post 7. conclusionem, assertitque esse proba-
bile Tridentini decretum intelligi, ubi est copia parochi,
quare in hereticorum locis, & in nouo orbe, ubi vel nō est
copia parochi, vel per integrum annum non habetur, es-
set probabile posse matrimonium celebrari cū duplici to-
ste, absque paracho: ipsum sequitur Vega lib. 3. Summæ,
casu 261. idem tenet de articulo mortis, vel quando tuto-
res indigno matrimonio volunt collocare puellam: Ca-
pua libro 2. decisionum, cap. 85. num. 8. & de articulo

R 3 mortis

mortis manet etiam dubius, Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. num. 38.

4 Sed tanquam certum tenendum est, esse irritum matrimonium in articulo mortis, & in quacunque necessitate contractus, absque parcho, & testibus. Quia ubi in dispositione dicitur aliter fieri non posse, inducitur forma: ut cum alijs tradit Felin. c. cum dilecta, de rescript. nu. 6. signo 7, & idem quoniam ponitur decretum annullans: ut docet Felin. eod. nu. 6. signo 5. sed in Trident. sess. 24. de matrim. c. 1. dicitur aliter fieri non posse in matrimonium, quam praesente parcho, & duplici teste: & aliter contractus redditur irritus: ergo inducitur forma, & proinde in nullo casu absque ea solemnitate initium erit validum: res. n. sine sua forma nunquam subsistere potest.

Et confirmatur, quia ibi redduntur omnino inhabiles contrahentes: ubi ponderanda est dictio, omnino, quae significat, in omni casu, sine ulla exceptione, sine remedio, ac dispensatione, ut dixi lib. 1. disput. 32. nu. 6. ponderandum etiam est, reddere inhabiles, nam inhabilitatem materiae sacramenti, nullus necessitatis casus potest supplere: ut in nulla necessitate possunt consanguinei matrimonio copulari, eo quod materia est inhabilis: ut bene tradunt Sotus lib. 1. de iur. quast. 6. art. 4. ad finem corporis, Medina 1. 2. quast. 96. art. 4. argumento 2. iuncta eius solutione, Henricus lib. 11. de matrim. cap. 1. ad finem, Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 1. lib. 3. cap. 10. Et ratio est, non ratione legis Ecclesiasticae quasi obliget in tanta necessitate, sed ratione legis naturalis, & divinae ibi inclusa, dictatis nunquam licet accedere ad non suam, ac eo ipso quod Ecclesia inhabilitat materiam ad matrimonium, non potest cum illa consistere, & ita esset accessus ad non suam. Item, quia est ibi inclusa lex divina, ut sacramentum constet ex materia apta, & forma: Ecclesia autem potest in matrimonio hanc ineptitudinem materiae constituere, unde Ecclesia reddere materiam ineptam, lex divina est, ut non consistat matrimonium: ergo nulla necessitas potest supplere hunc defectum. Et ita hanc partem tenent Nauar. lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsalibus, conf. 44. in 2. tit. de clandestina despons. conf. 6. Sarmiento lib. 1. selectarum, c. 6. n. 7. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. paulo post principium, fol. 22. Spino Speculo testamentorum, glos. 15. nu. 44. 45. & 86. Segura directorio iudicum 2. p. c. 15. nu. 44. Et ex Theologis Henricus lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 5. & 8. Bartholomaeus a Ledesma dub. 31. de matrim. fol. 320. Ludou. Lopez. 1. par. instructorij, cap. 86. Manuel 1. tomo Summae, 2. editione, c. 219. nu. 17. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. circa 3. punctum, dub. 3. fol. 192. colum. 1. 9. ex dictis sequentur.

Ad argumenta proposita, num. 3. respondetur.

Ad 1. & confirmationem, dicitur legem merè preceptuam, & inducentem contractui solemnitatem extrinsecam, recipere aliquando interpretationem ex epicheia, secus ubi est solemnitas substantialis, & materiae inhabilitas, nec hoc aduersari charitati: valde enim bono communi expediebat legem eo rigore editam esse: nec in hoc casu Pontificem aliter responsurum.

Ad 2. dicitur, ubi solum preceptum Ecclesiasticum cooccurrit, non obligare eo rigore: hic autem concurrunt naturale, & diuinum de non accedendo ad non suam, & diuinum, ut sacramenta constent ex legitima materia: ut explicui nu. praecedenti. Vel melius dicitur (hanc. n. solutio non satisfacit, quia inhabilitas illa materiae, ex qua consurgeret esse fornicationem, accessum ad illam, est ex iure Ecclesiastico: & ita adhuc urget argumentum, ius Ecclesiasticum non inhabilitate in hac urgente necessitate) id esse verum de precepto Ecclesiastico, quod non inducit solemnitatem substantialem, nec materiam inhabilitat: ut iure Ecclesiastico consanguinei in secundo gradu inhabiles sunt ad contrahendum matrimonium, quod in nulla necessitate iniire possunt.

Ad confirmationem dicitur, denunciationes praecipere, ut solemnitas extrinsecam, & accidentalem: & ita disparē esse rationem.

Ad 3. dicitur irritasse Tridentinum omnia clandestina, quae quantum ad modum contrahendi, olim decretabatur Ecclesia: licet aliquando essent licita ratione urgentis neces-

sitatis, quia tunc prohibitio matrimonij clandestini erat per modum simplicis, & nudi praeccepti, & proinde grauis necessitas excusabat, secus tamen est hodie, quia id praecceptum continet formam substantialem, & decretum irritans.

Ad 4. nego in hoc casu cessare rationem, quia potest in articulo mortis constitutus superuiuere. Praeterea, licet illa ratio maxime induxerit Tridentinum, non tamen ea sola fuit, ut colligitur ex illis verbis, *cum sancta Synodus grauius peccata perpendat, quae ex clandestinis coniugij, ortu habent, praesertim vero eorum, &c.* nam dictio, praesertim, quae implicatiua est, eius est naturae, ut explicet casum certiore, & implicet minus certum, ut dixi lib. 2. disp. 39. nu. 6. cessante autem una ratione legis, quando aliae supersunt, non cessat lex.

Ad 5. dicitur, non satis esse licentiam praesumptam, & rationem de futuro: ut alius sacerdos possit assistere matrimonio: ut dicemus infra hoc 3. lib. disput. 35. 9. Ad ultimum dicitur, disparē esse rationem, quia Eucharistia, & Penitentia sunt sacramenta necessitatis, matrimonium autem est voluntarium. Quod si urgeas, licet extremam unctionem simplici sacerdoti, in eo articulo conferre, ubi parochi copia deesset, cum tamen extrema unctio non sit in praeccepto, iuxta veriorē sententiam: respondetur esse simplex praecceptum Ecclesiae iubens, ut extrema unctio à proprio parcho ministraretur, & ideo non obligare in casu tante necessitatis: matrimonium autem celebrari coram parcho, & testibus continet formam substantialem, & est decretum irritans matrimonium aliter contractum.

Hinc inferitur in hoc casu, licet simplex sacerdos possit deficiente proprio ministrare Confessionem, Eucharistiam, & extremam unctionem, minime tamen posse matrimonium, ratione dicta, & docet Veracruz appendice ad Speculum, dub. 5. concl. 7. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 3. ad finem. Bartholomaeus a Ledesma, dubio 21. de matrim. fol. 320. Spino Speculo testam. glos. 15. nu. 43.

6 In tertio casu, nimirum, an ex Episcopi dispensatione in casu magnae necessitatis, quando non potest consuli Pontifex, possit contrahi matrimonium absque parcho, & testibus: dicendum est non posse, quamuis. n. possit Episcopus semel, vel iterum dispensare in l. Pontificis, aut Concilij, in casu magnae necessitatis, (ut dixi lib. 2. disput. 40. nu. 3.) at in hoc casu nullo modo potest. Primo, quia Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim. constituit formam substantialem, & ponit decretum irritans. Deinde, quia Concilium reddit omnino inhabiles contrahentes, ad sic contrahendum, & dictio, omnino, excludit omnem gratiam, & dispensationem: (ut dixi num. 4.) Praeterea, quia qui de vno dicit, de alio negare videtur. c. nonne, de praesumpt. & l. cum praetor, ff. de iudicijs, sed Tridentinum d. c. 1. statuit denunciationes praemittendas esse matrimonio, illudque coram parcho, & testibus contrahendum, & concedit facultatem Episcopo dispensandi in denunciationibus, ergo videtur eam negare circa parochi, & testium solemnitatem. Quo argumento utitur Glos. cap. ad audientiam, verb. ut duo, de cleric. non residend. probat enim ex eo textu, si plures Canonici duobus non resideant causa inferuendi Episcopo eos non acquirere fructus: quia textus ille duos Canonicos Episcopi seruitio concedens, plures negare videtur per d. c. nonne. Sic tenent Nauar. Summa Latina, c. 22. num. 70. Gutier. de iuramen. 1. par. c. 53. num. 23. Spino Speculo testam. glos. 15. n. 86. Segura directorio iudicum, 2. p. 15. num. 44. Henricus lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 5.

7 In quarto casu, quando matrimonium publice contrahitur, scienti maiori viciniae parte, si parochus desit: Nauar. Summa Latina, c. 22. num. 69. in fine, dubitauit an esset validum: quia (inquit) Tridentinum annullans matrimonium absque parcho contractum, videtur intelligendum de contracto clandestino. Et probatur ex doctrina Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 10. ubi affert doctrinam Bartoli, dicentis, id dici clam fieri, quod sit omissis ijs, quae in actu à lege requiruntur: ait id procedere, nisi aliquid aequiualens in actu interueniat, ex quo effectus à lege praesens deducatur: sed quando matrimonium

monium publicè celebratur, interuenit aliquid æquiuales solemnitati petiæ à Tridentino, ex quo finis ab eo intentus comparatur, nam tunc constat Ecclesiæ de matrimonio, nec potuerunt contrahentes eo relicto, aliud inire: ergo est validum.

Ceterum dicendum est nullo modo valere, quia Tridentinum statuit formam substantialem pro matrimonio contrahendo, forma autem specificè, & propriè, & non per æquipollens impleri debet, (vt dixi lib. 2. disp. 11. nu. 19.) Deinde, quia nō est verum obtineri tunc finem intentum à Tridentino, nam Concilium intendit, cum matrimonium sit sacramentum, ritè celebrari, & coram ministro Ecclesiæ proprio pastore, vel de eius licentia, qui finis in hoc casu non obtinetur. Et ita tenet idem Nauar. summa Latina, c. 25. nu. 144. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 5. Ludouic. Lopez 1. p. instructorij, c. 86. §. præterea.

8 In quinto casu, nimirum an infideles inhabitantes Christianorum loca, in quibus viget decretum Tridentini, teneantur contrahere coram parochio, & testibus? Ratio dubitandi est, quia principes possunt statuere impedimenta matrimonium dirimentia, cum matrimoniū contractum sit, & quamuis hoc sit à Concilio inductum, cui non subsunt infideles iuxta id D. Pauli 1. ad Corinth. 5. *Quid mihi est, de his qui foris sunt iudicare*: at receptum est ab omnibus principibus Christianis. Item, quia saltem infideles inhabitantes terras Ecclesiæ, tenerentur hac lege: quia subsunt temporaliter eius iurisdictioni, & ab obseruatione Pontificiæ constitutionis immunes non censentur, vt benè docet Anton. Cuccus lib. 11. Instit. moral. tit. 3. nu. 36. & 37.

Verum dicendum est, non teneri coram parochio, & testibus contrahere. Quia hæc lex Concilij, est merè Ecclesiastica, & vt talis, est recepta à principibus Christianis, aliàs non obligaret in toto orbe, sed in solis Ecclesiæ oppidis: infideles autem, cum extra Ecclesiam omninò sint, nō subiunguntur legibus Ecclesiasticis, vt ex testimonio allato D. Pauli constat. Et ita soluitur argumentum contrarium, procedit enim quando lex temporalis, & ciuilis ab Ecclesia editur pro suis oppidis, & vt talis recipitur à cæteris principibus, hæc autem est lex Ecclesiastica, sicut lex ieiunij.

7 In sexto casu, an fideles inhabitantes loca, vbi obligat decretum Tridentini, illud tamen inuincibiliter ignorantes, validè contrahant absque parochio, & testibus? Probat pars affirmatiua, quia inhabilem reddere ad aliquem actum, est pœna, vt docet Decius, cap. 2. de constit. nu. 17. per l. is qui hæres, ff. de vulgar. vbi Paulus dicit statutum inhabilitatis esse pœnale, & odiosum: sed Tridentinum Sess. 24. cap. 1. de matrimonio, reddit clām contrahentes inhabiles ad sic contrahendum, ergo illud decretum pœnam continet: quæ cum non afficiat inuincibiliter ignorantes, eo quod culpa vacent, dicendum est hos habiles esse ad sic contrahendum, & proinde matrimonium ab eis initum, esse validum.

Et confirmatur, quia quamuis canon habeat clausulam annullantem, non ligat ignorantes, etiā quoad illam clausulam, habet enim in se tacitam conditionem, si perueniat ad subditorum aures, & cum illa clausula sit canonici accessoria, sicut transgressione canonis excusat ignorantia, sic etiam ab illa annulatione accessoria, vt optimè docent Cardin. Clem. 1. de electione, q. 18. Romanus, & Crotus, quos refert, & sequitur Bolognetus, l. omnes populi, nu. 152. ff. de iustit. & iure. ergo ignorantes inuincibiliter id decretum, non ligabuntur eo.

10 Dicendum tamen est id matrimonium, esse inualidum, quia quamuis lex non afficiat ignorantes, quoad pœnam extrinsecam, benè tamen afficit quoad intrinsecam, annulationis actus, vt benè docent Imola, Clem. 1. de electione, nu. 54. & ibi Paulus, Decius, cap. 2. de constitut. in 2. lectione, nu. 31. & cap. ceterum, de rescript. nu. 32. Sotus lib. 1. de iusti. q. 1. art. 4. versat. verò de Summo Pontifice: Nauar. summa, c. 23. Hispanè, nu. 43. Latine, nu. 44. & lib. 1. consiliorum, in vtraque editione, tit. de constitut. conf. 1. q. 4. nu. 15. & in 2. editione, lib. 5. consil. tit. de privilegijs,

Sanch. de Matrim. Tom. 5.

consil. 21. nu. 5. Frater Metina 1. 2. q. 90. art. 4. conclus. 3. vers. illud etiam, Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 194. nu. 7. Angles Floribus 1. p. q. 1. de baptismo, artic. 8. difficult. 2. f. 46. & probatur ex cap. 1. de concess. præben. in 6. vers. adijciebatur ibi, *sive ignorauerit, sive non, non valebat*. Præterea, quia quoties constitutio exprimit à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes quoad nullitatem actus, licet nō afficiat quoad alias pœnas, vt si dicat, ex nūc: vt optimè docet Glos. Clem. 2. de hæret. verb. ex nūc, & ibi Cardin. post notab. 6. Imola, nu. 2. Bonifacius, ibi. nu. 27. Paulus, & Zenzelinus ibi, Anton. cap. 2. de constitut. nu. 19. & ibi Abb. nu. 7. Henricus, nu. 2. Alexand. de Neuo, nu. 28. Felin. nu. 7. vers. quinto limita, Berous, nu. 44. & 55. Decius in 1. lectione, nu. 18. in fine, Rosella, verb. lex, nu. 7. vbi Syluest. q. 6. dicto 3. Ludou. Gomez. proœmio regularum Cancellariæ, q. 2. vers. præterea, Nauarrus dicens esse communem sententiam, lib. 3. consiliorum, in 2. editione, tit. de regul. conf. 31. nu. 4. Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 185. nu. 2. Ant. Cuccus lib. 1. Institut. moral. tit. 3. nu. 30. Capua lib. 4. decisionum, cap. 9. nu. 23. sed decretum Tridentini irritans clandestina, assignat tempus, à quo incipit obligare, nempe, transactis duobus mensibus à publicatione in qualibet parochia: ergo ab illo tempore obligat, quoad annulationem matrimonij, etiam ignorantes, & ita docent, Frater Metina 1. 2. q. 90. art. 4. conclus. 3. ad finem, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 8. in fine, & cap. 5. nu. 8. in Commento, litera O; Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. f. 196. §. in cuius rei expositione sit conclusio, vers. hæc est contra aliquos.

11 Ad argumentum propositum nu. 9. dic, quando inhabilitas statuitur in odium contrahentium, ad ipsosque puniendum, eam esse pœnam, secus quando defectu solemnitatis: sicut enim annullatio actus, eo quod deficiat debita solemnitas, non est pœna: (vt dixi hoc 3. lib. disput. 4. nume. 9.) sic nec inhabilitas ad contrahendum absque ea solemnitate censetur pœna, sed declaratio, quod consensus sit illegitimus.

Ad confirmationem dic, quādo clausula irritans apponitur per modum pœnæ, minimè afficere ignorantes, sicut nec lex ipsa eos afficit quoad alias pœnas: secus quando non apponitur per modum pœnæ.

DISPUTATIO XVIII.

An matrimonium clām contractum absque parochio, & testibus, in ijs locis, vbi nunquam receptum est decretum Trident. Sess. 14. c. 1. de matrim. Vel nūquam publicatum fuit, sit validum, siue contrahatur ab incolis eorum locorum in eisdem, vel in alijs locis, per quæ transeunt, vbi est receptum Tridentinum, siue ab incolis aliorum locorum vbi est receptum idem Tridentinum, qui ad illas regiones diuertunt?

S V M M A R I V M.

Incola locorum vbi decretum Tridentini non est publicatum, vel non est receptum, si in ijs locis contrahant possunt absque parochio, & testibus, sicut ante Tridentinum poterant inire matrimonium, nu. 1.

In quo versetur difficultas, & quos sint quæstiones disputande, nu. 2.

Peregrini tenentur legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, quando in suo oppido eadē vrgent, vel si aliā scandalum oriretur, vel si non in illum diuertunt animo constituendi fidem, nu. 3.

An quando diuertunt per modum transiui, cessante scandalo teneantur ad leges, quæ non in suo oppido, sed in illo, per quod transeunt obligant? referri opinio affirmans, 1. nu. 4.

R 4 Qualis

Qualis transitus debeat esse, ut peregrinus obligetur ijs legibus, num. 5.

Sententia verior non obligari, nu. 6. Et ibi, quod modico tempore durat, quasi non esse reputatur.

Quid si leges illius oppidi per quod peregrinus transit, sint non speciales illius, sed generales & iuris communis, non obligant tamen in suo domicilio, quia sunt abrogata consuetudine, n. 7.

Qua mora in loco transitus desideretur, ut peregrinus teneatur illius legibus proponitur quedam opinio, nu. 8. & verior, nu. 9.

Quoad solemnitatem contractus, an peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci, in quo contrahunt, & secundum illas censetur contractus celebratus? nu. 10.

Quid in dote, & testamento, nu. 11.

An forenses teneantur ad gabellus speciales loci, in quo contrahunt? nu. 12.

An exteri vendentes triticum in Castella, teneantur precium pragmatica illius taxarum servare? nu. 13.

Et quid, quando transgressio legum cederet in damnum oppidi per quod peregrini transeunt? nu. 14.

An vagi, qui nullibi certam habent sedem, teneantur legibus loci per quem transeunt? nu. 15.

Soluantur argumenta, nu. 16. Et explicantur c. illa, dist. 12. & c. qua contra, dist. 8. & c. quisquis, d. 41. & l. 11. tit. 23. p. 1.

Post nu. 16. inuenies alia summaria.

Premittendum est in aliquibus Christianorum prouincijs decretum Tridentini non fuisse promulgatum, aut receptum: ut in quibusdam Gallie partibus, & in Polonia: in quibus locis si matrimonium contrahatur absque parrocho, & testibus, ab illorum locorum incolis, dum in illis habitant, certum est esse validum. Probat, quia si pondum publicatum sit, ipsummet Tridentinum Sess. 24. de matrim. cap. 1. in fine, decernit, decretum illud robur non habere in vnaquaque parochia, nisi post triginta dies numerandos a publicatione in illa: si autem legitime publicatum sit, lex non recepta, saltem quando decem anni transierunt non obligat, ut tradunt communiter Doctores, c. 1. de tregua, & pace. Sic docent Nauarr. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsalibus, consil. 9. nu. 1. & consil. 33. nu. 1. & consil. 38. nu. 2. in 2. verò consil. 5. nu. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. ultimo, Manuel, 1. to. summa, 2. editione c. 219. nu. 2.

Peccabunt tamen hi, si omnino clandestine contrahunt: sicut peccarent ante Tridentinum, ita contrahendo.

3 Difficultas autem est, quando incolæ locorum vbi Tridentin. obligat, diuertunt ad loca, vbi non obligat: vel è contra, incolæ locorum vbi non obligat, diuertunt ad locum vbi obligat, an teneantur coram parrocho, & testibus contrahere? Huius questionis decisio pèdet ex ea, an peregrini teneantur legibus loci, per quem transeunt, siueque domicilij dum absunt? Et ideò claritatis gratia, quinque sunt disputandæ questiones.

Prima est, an peregrini teneantur ad leges, & consuetudines loci, per quem transeunt.

Secunda, an teneantur ad leges sui domicilij, dum ab illo absunt.

Tertia, de incolis locorum, in quibus decretum Tridentini nõ obligat, inuentibus matrimonium in loco, vbi obligat.

Quarta, de incolis locorum, vbi obligat, contrahentibus matrimonium in loco, vbi non obligat.

Quinta, de Christianis captiuis apud infideles, qualiter possint matrimonium contrahere.

1 Questio prima, an peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt? Certum est, quando proptio deserto domicilio, aliò diuertunt, animo ibi constituendi sedem teneri legibus, & consuetudinibus illius loci, in quo sedem constituunt, quia iam verè sunt incolæ.

Similiter est certum, licet diuertant per modum transitus, si consuetudines, & leges sui oppidi, ibi etià obligent, teneri ad eas, quia nulla ratio est excusans, cum obligent tam in loco domicilij, quàm in loco vbi reperiuntur. Deinde certum est, ratione scandali, si fortè criretur, legibus

loci transitus non seruatis, teneri transeuntes eas seruare.

4 Difficultas autem est, quando peregrini diuertunt per modum transitus, aut hospitij ad huiusmodi loca, an cessante scandalo (quod faciliè vitari potest admonitis adstantibus se non teneri ad eas leges, vel occultè transgrediendo,) teneantur seruare leges, vel consuetudines loci, in quo per modum transitus reperiuntur, quando ex in suo domicilio non obligant? Duplex est sententia, prima ait, teneri. Probat ex D. Augustino Epistola 118. cap. 1. & Epistola 119. cap. 18. & habetur c. illa, dist. 12. ibi, *maior mea Mediolanum me sequitur*, inuenit Ecclesiam Sabbatho non ieiunantem, tunc consulit Ambrosium Episcopum, at ille ait, cum Romam venis Sabbatho ieiuno, cum Mediolani sum non ieiuno, sic & tu, ad quancunque Ecclesiam veneris, eius morem serua. Vbi Glof. verb. societatem, inquit, inde sumi argumentum, quemlibet teneri viuere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur, unde inquit ortum habuit versus. *Si fueris Roma, Romano vivito more, & si sis alibi, vivito sicut ibi.* Et Glof. leg. 3. verb. debent, ff. de muner. & honor. ponit hunc versum, *Terra ad quam pergas, cape mores, quos ibi, cernis.*

Secundò probatur, ex eodem D. August. lib. 2. confessio-num, & habetur c. que contra, d. 8. ibi, *qua contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate sunt vitanda, ut pactum inter se gentis, aut ciuitatis consuetudine, vel lege firmatum nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim est omnis pars, vniuersa suo non congruens.*

Tertio, ex eodem D. Aug. lib. de doctrina Christiana, & habetur c. quisquis, d. 41. ibi, *quisquis rebus restrictius vivit, quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans, aut superstitiosus est.* Vbi Glof. verb. vivit, inquit, *quilibet conformabit se socijs suis, in cibis, & in moribus.*

Quod si dicas D. Augustinum videri attribuire obligationem hanc peregrinorum, scandalo vitando, & ita cessante scandalo minimè obligare peregrinos. Hæc solutio non prodest, quoniam, ut constat ex cap. quæ cõtra, & cap. quisquis, allegatis, non tribuit scandalo, sed pacto, & societati ciuium, & dum in alijs locis attribuit scandalo, non ob id est, quia scandalum sit sola ratio obligandi, sed quia ex eadem radice nascitur obligatio, & scandalum, nempe ex dissimilitudine morum, in ijs, qui sunt in eodẽ loco; aliàs non esset fundamentum scandali, si non esset obligatio conformandi se cum alijs ciuibus.

Quartò, quia bonum ciuitatis publicum postulat, ut vniuscuiusque oppidi consuetudines obseruentur, tam ab incolis, quàm à peregrinis, dum in eo sunt.

Quintò, quia vel lex illa, & consuetudo est localis, aut personalis, si localis, ergo obligat quoscunque etiam peregrinos, dum adsunt in eo loco: sicut in interdicto loco non possunt etiam clerici peregrini celebrare, si personalis, ergo sequitur personam, instar interdicti personalis, quocunque ierit: cuius tamen contrarium dicemus num. 18. nempe peregrinos non teneri seruare leges proprii domicilij, dum absunt; ergo necessariò dicendum est esse localem, & sic obligare peregrinos, dum ibi adsunt.

Et confirmatur, ex cap. 2. ver. item de illis, de obseruat. ieiunio. vbi dicitur in festiuitatibus, & abstinētijs seruandam esse regionis consuetudinem, ergo censet eam consuetudinem respicere potius locum, quàm personam.

Tandem probatur ex l. 11. in fine, tit. 2. parte prima, ibi, *quando alguno fuese à Escuelas, o à Roma, o à otro lugar, se debe acordar en las buenas costumbres, de aquellos con quien vive.* Vbi Greg. Lop. verb. *à otro lugar*, ait conformando se illis, cum quibus vivit, ut cap. illa, dist. 12. Hanc sententiam videtur tenere Hostiens. summa, tit. de obseruat. ieiun. §. quando ieiunandum, nu. 5. in initio, vbi affert versiculum cum fueris Roma, &c. Et docent Abb. cap. consilium, nu. 6. de obseruat. ieiun. Landolphus, quem refert, & sequitur Card. Clem. 2. q. 5. de celebr. mis. & ibi Bonifac. nu. 67. Guillielmus, quem refert, & sequitur ibi Imol. nu. 3. Præpos. c. quæ contra, ad finem d. 8. Alberic. l. 1. num. 28. C. de summa Trinit. Felinus, capit. quod clericis, paulò post

post principium, de foro competentis, Nauar. summa c. 13. Hispanè, & Latine, nu. 5. & cap. 23. Latine, n. 120. Hispanè, num. 128. Couar. 4. variar. cap. 20. num. 8. versic. fuit & in dicto, sine, minus tamen bene allegat Portium: Mexia pragmatica panis, conclusionem 5. num. 80. Et ex Theologis, Maioris 4. distinct. 15. quæst. 5. Driedo de libertate Christiana, lib. 1. cap. 17. 5. vna est: in alia editione, est lib. 1. ca. 2. par. 3. art. 2. membro ultimo, 5. vna est: Ledesma 1. p. 4. q. 15. ar. 4. dubio 2. 5. sequitur ex dictis, Alexand. in suo enchiridio 2. part. tit. de ieiunio, 5. si homo Mediolanensis, Alcozer summa c. 24. 5. *aiunos*, & 5. *sabados*, Pedraza summa, præcepto 3. 5. 14. Henriquez lib. 8. de indulgent. c. 13. num. 8. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. c. 23. 5. est tertio notandum, Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 122. num. 1. & super bullam cruciatam, 5. 1. nu. 8. ad finem, Lud. Lop. 1. par. instructorij, ca. 52. 5. vnaquæque ciuitas. Et est valde probabilis.

5 Aliqui ex his Doctoribus moderantur hanc sententiã, vt solus transitus non satis sit ad obligandum ad statuta, & consuetudines illius loci, nisi qui transit, illic sistat. Sic Nauar. eo. cap. 13. num. 5. Lud. Lop. eod. cap. 5. 2. 5. nec peccant, Philarchus eo. c. 32. 5. est tertio notandum, Henric. lib. 9. de missa, cap. 25. num. 2. in fine. Sed diuersimodè hoc explicant: nam Philarcus ait, peregrinum sistentem in oppido, in quo est dies festus, vel ieiunij, teneri audire sacrum, & ibi prandentem teneri à carnibus abstinere, iuxta illius loci consuetudinem: Henriquez autem eod. c. 25. num. 2. in fine, latius loquitur, dicit enim non teneri peregrinũ ad ieiunium, abstinentiamque carniũ priuati statuti, priuatæque consuetudinis oppidi, per quod transit obiter, addit in commento, litera R, nec teneri audire sacrum, licet pridie illic dormierit, vt sequenti die proficiscatur. Sed cõformius sententiæ præpositæ loquutus est Philarcus: nam tenendo peregrinos astringi legibus loci, per quem transeunt, dicendum est, si adimpletio legis non requirat specialem moram, teneri peregrinos transeuntes obiter, ad eam: vt ad abstinendum à carnibus, dum in oppido etiam transeuntes sunt: si verò specialem moram requirat, teneri transeuntes, quando mansuri in oppido sunt, tempore proportionato impletioni illius præcepti: quare non teneri audire sacrum, quãdo eo solo tempore mansuri sunt, & satis est ad cibos sumendos, quia ea mora non est proportionata auditioni sacri: secus si toto mane, vel magna eius parte, illic sistere debeant.

6 Secunda sententia probabilior, ait peregrinos, & forenses non astringi legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, vel in quo per modum hospitij reperiuntur, cessante scandalo, & quando ex non obligant in suo domicilio. Probatur primò, quia Leo Nonus epistola aduersus præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani Episcoporum c. 29. monet, vt vnusquisque iuxta Ecclesiæ suæ ritum celebret, licet in alieno solo versetur.

Secundò, probatur ex D. Augustino epistola 118. & c. 1. & 119. capit. 18. & habetur capit. illa distinct. 12. ibi, *Alia, quæ per loca terrarum, regionesque variantur sicut est, quod alij ieiunant Sabbatho, alij non. & c. totum hoc genus rerum liberæ habet obseruationes*, vbi Gl. verbo *liberæ*, ait, *hic dicit D. Augustinus quod liberum est Sabbatho ieiunare, quantum ad extraneos, nõ quantum ad illos, vbi talis cõsuetudo seruata est.*

Tertiò, probatur ex l. hæres absens 19. 5. proinde, ff. de iudicijs, vbi probatur viatores non sortiri forum loci per quem transeunt: ibi, *Durissimum est, quotquot locis quis nauigans, aut iter faciens delatus est, tot locis se defendere.*

Quartò, quia qui transit, aut breui tempore diuertit ad locum, non dicitur moraliter in eo esse l. quæsitum 76. 5. finali, ff. de legat. 3. ibi, *Rebus quæ in fundo sunt legatis, non accedunt quæ casu illic fuerunt: & l. si ita 84. ff. eodem tit. ibi, Nec quod casu ibi sit, magis esse legatum, & c. nã & ego, de verb. signif. quod est desumptum ex D. Hieronymo, vbi quærit cur Salomon se vnigenitum nominet, cum fratrem vterinum habuerit? Et respondet, quia statim obierit, quasi nõ natus reputatur, vbi Gl. verb. *quasi*, ait, non videtur fuisse, qui*

non durauit, quod bene probat ex cap. ad nostram, de regularibus, vbi qui triduo fuit regulari habitu indutus, nõ dicitur habitum induisse. Quia (vt ait ibi Gl. verb. statim) non dicitur factum, quod nõ durat: quam Glossam sequitur Speculator tit. de instrumentis edito, 5. compendiose, nu. 16. Felinus, cap. in præsentia, num. 32. de probatio. Si ergo transeuntes nõ dicuntur moraliter esse in eo loco, minimè æquũ est vt ipsius loci leges obseruare astringantur: cum solos in eo existẽtes obligant. Hanc tenent Gl. c. illa, verb. *venit* d. 12. & c. quæ contra d. 8. verb. *aut peregrini*, Speculator rubr. de constitutio, nu. 7. Ioan. Andr. additionibus ad Speculatorem, tit. de instrumentis editione, 5. compendiose, num. 16. vers. *quæsitum*, Archidiaconus referens Hostiensium d. c. illa, super verb. *serua*, & ibi Dom. in fine principij, Alex. ibi Præp. ibi vers. *nora quod peregrinus*, Turrecremata ibi, vers. *libertas*, & c. quo iure, 5. dignitate d. d. ar. 4. nu. 8. cum Hugone, ibi per ipsum allegato: Rosella verb. *ieiunium* nu. 16. vbi Syluest. q. 2. dicto 1. & 2. in fine. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 15. q. 4. ar. 3. n. 24. D. Ant. 2. p. tit. 6. c. 2. 5. 2. Metina, C. de ieiunio quærit, quoniam necesse est ieiunare, in initio: Ledesma 2. p. 4. q. 17. art. 3. fol. 204. col. 1. 5. tertio dico, Margarita Confessorum quærit, moralibus, f. 165. col. 2. 5. *vt teneamur*: Palacios 4. d. 15. disp. 8. post 6. conclusionem, fol. 126. vers. *at verò*: Frater Metina 1. 2. q. 96. art. 5. ad finem, Angles Floribus 1. p. q. 4. de ieiunio, ante dubiũ 1. difficultate 2. f. 386. Vega lib. 2. summa, casu 315. & dicit probabilem Suárez 3. par. q. 74. art. 4. disp. 44. sectione 3. 5. illud verò.

7 Sed rogabis primò, an idem sit de legibus cõmuni: an si ex alicubi consuetudine sint abrogatæ, verbi gratia, Mediolani licet ex cõsuetudine (vt ferunt) vesci carnibus, quatuor primis diebus quadragesimæ, quod iure communi prohibitum est: obligent transeuntes, incolas illius loci, in quo illæ leges iuris communis non obligant, si in loco transitus obligent: vt Mediolanensis hospes in oppido, vbi ius commune viget, teneatur ijs diebus abstinere à carnibus, & ieiunare: vel possit iuxta sui domicilij vsum, eas edere, & non ieiunare? nam Doctores secũdũ sententiã nu. præcedenti allegati, solum loquuntur de legibus, seu statutis, & consuetudinibus specialibus alicuius oppidi: & in eis est specialior rō, vt non obliget forenses, & transeuntes, defectu iurisdictionis statuẽtis, quæ in solos incolas sibi subditos extenditur: ius verò commune vniuersos ex natura sua obligat, omnesque illi subduntur, & si alicubi ratione oppositæ consuetudinis, non obliget: id videtur locale, ac loco coherẽs, nõ enim dicendum videtur id esse priuilegiũ personale, sequens personam quæcunque ierit. Et ita Metina 1. 2. q. 96. art. 5. ad finem, dub. penult. videtur tenere in legibus communibus: ait enim peregrinos nõ teneri legibus ciuitatis, ad quam declinant, teneri tamen legibus communibus: & Henriquez lib. 9. de missa, c. 25. nu. 2. in fine, in commento, litera S, & Manuel super bullam cruciatam, 5. 1. num. 8. ad finem, dicunt falsum esse asserere, licere Castellano transeunti per Lusitaniam, vbi non eduntur intestina die Sabbathi, illis vesci, iuxta Castellæ morẽ.

Verum quamuis negare nequeam in his præceptis iuris communis maiorem latere difficultatem, & Doctores de solis statutis, ac consuetudinibus specialibus oppidi loqui: at item credo dicendum de præceptis iuris cõmunis. Quia ea non obligant ex præscripta consuetudine incolas illius oppidi, cuius hic peregrinus ciuis est, & licet videatur priuilegium locale, soloque coherẽs: est vtrique tale in hoc sensu, vt eo gaudeant, non tantum ibi quoquo modo existẽtes, sed etiam qui in iure habentur pro presentibus, ibique existẽtibus, quales sunt qui breui tempore absunt, circo reuersuri, eo quod illic domicilium habeant. Et ita Palacios 4. distinctione 15. disputatione 8. post 6. conclusionem, folio 126. versic. *at verò*, optimè dixit Castellannum per Lusitaniam transeuntem, posse more suæ patriæ intestinis vesci die Sabbathi, quæ in Lusitania non permittuntur: & Petrus de Ledesma, de matrimon. quæst. 45. articulo 5. puncto tertio, dicitio vltimo, folio 198. 5. Secundò arguatur,

tur, & §. quibus positis loquens de precepto iuris communis, ut non contrahendi clandestinè, de non edendis intestinis in die veneris, vel sabbathi, dicit existentem etiam per modum transitus in oppido, ubi hæc non observantur, non teneri observare: nec Metina, quem in contrarium reguli, nobis aduersatur, tantum enim vult aduenam non teneri legibus specialibus oppidi, per q̄ transit, tenè tamen communibus, nempe sui oppidi transitus.

8 Secundò rogabis, quæ mora in oppido hospitij reddat peregrinum, obnoxium legibus, & consuetudinibus illius? Nā multi Doctores asserunt his teneri solos perpetuò habitandi gratia, in oppidum consuetes, Sic Gl. c. quæ contra d. 8. verb. aut peregrini, Speculator rub. de constitutio. nu. 7. Archid. c. illa, super verb. serua d. 12. vbi dicunt expressè solos perpetuò habitates & non scholares obligari legibus Ciuitatis, & vñ tenere Turrecremata cū Hugone, c. quo iure, §. dignitate d. 8. art. 4. nu. 8. vbi ait, peregrinos scholares debere viuere secundum consuetudinem ciuitatis, in qua sunt, si velint ibi habitare. Videntur et tenere Metina, C. de ieiunio, quæst. qñ necesse est ieiunare, in initio, Ledesma 2. p. 4. q. 17. art. 3. fol. 104. col. 1. §. tertio dico, Angles Floribus 1. p. q. 4. de ieiunio ante dubium 1. difficult. 2. fol. 386. vbi asserunt, peregrinos, & transeuntes non teneri legibus loci, quando non animo habitandi illuc confluunt. Videtur etiam tenere Palud. 4. d. 15. q. 4. ar. 3. n. 24. Rosella verb. ieiunium n. 16. vbi Sylu. q. 2. dicto 1. Margarita confessorum q̄. moralibus, f. 165. col. 2. §. vtrū teneamur, vbi aiūt peregrinos venientes animo habitandi, ex tunc ligati. Videtur etiā sentire Palacios 4. d. 15. disp. 8. fol. 126. col. 1. vers. at verò, vbi ait, diu apud alios existentem, transeuntemque in eorum coloniam, teneri ad eorum mores.

9 Ceterum id nō credo: valde enim rationi dissonat, scholares, qui triennio in loco studij habitant, non teneri illius legibus, & consuetudinibus. Et ita iure optimo Domini. c. quæ contra d. 8. vers. cogitare tamen in eo, & Felinus c. q̄ clerici, statim in principio, de foro competen. reprobant glossam allegatam, comparatē peregrinis scholares: quia (inquirit,) quamuis minimè scholares acquirat domiciliū in loco studij, defectu animi perpetuò habitandi: sortiuntur tamen forum. Vnde credo sufficere, ut aliquis teneatur legibus, & consuetudinibus alicuius oppidi, ut maiori anni parte ibi sit habitaturus: hoc enim sufficiens est ad constituendum domiciliū, non simpliciter, sed quasi domiciliū ad sacramenta necessaria: ut optimè docet Sylu. verb. domiciliū nu. 2. & ita idem videtur esse, ut astringatur legibus, quæ ex necessitate obligant. Præterea, quia hoc et constituit, quasi domiciliū, ad sacramenta voluntaria, de pto ordinis sacramento, & ut Episcopus illius loci possit, cum his peregrinis dispensare: (ut latè probabimus hoc 3. lib. disput. 23.) Præterea, quia non videtur conuenientius aliud iudicium fingi posse, ad duo extrema vitanda, alterum, requiri animum perpetuò habitandi: alterum autem, sufficere solum transitum. Tādē, quia moraliter, & prudentium arbitrio habitaturus in aliquo loco dicitur, qui maiori anni parte in eo sedem constituturus est.

Id autem obseruandum est, eo animo habitandi per maiorem anni partem, accedentem, teneri à prima die accessus, seruare consuetudines, & leges illius oppidi: quia ex tunc habet cōditiones requisitas: ut optimè dixerūt Palud. 4. d. 16. q. 4. art. 3. nu. 24. Rosella verb. ieiunium nu. 16. vbi Sylu. q. 2. ad 1. Margarita confessorum q̄. moralibus, fol. 165. col. 2. §. cum teneamur, vbi docent animo habitandi accedentes, ex tunc ligati, quod clarius dicit Sylu. verb. domiciliū nu. 2. vbi ait accedentem aliquò, animo habitandi maiori anni parte statim fieri parochianum, quoad sacramenta necessaria in ea parochia, percipienda.

10 Hæc tamen secunda sententia, ut non teneantur peregrini legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, triplicem patitur exceptionem.

Prima, est quoad contractuum solemnitatem, nam quicumque forenses, & peregrini tenentur seruare solemnitates in contractu requisitas, legibus, & consuetudinibus

oppidi, in quo contrahunt: ratione enim contractus quilibet forum sortitur in loco contractus, c. finali, de foro competen. ita probatur. l. si fundus. 6. ff. de cuiusq̄ ibi, si fundus venierit, ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, pro cuiusq̄ cautione oportet. Et ita docent Innocent. rubr. de consuetud. num. 6. & 7. & ibi Anton. num. 2. & cap. 1. de constitutio, num. 22. vbi Imola nu. 9. ad finem. Abb. c. 1. de sponsal. nu. 10. Ancharan. c. finali, de constit. in 6. nu. 7. oppositione 7. & repet. c. canonum, de constit. nu. 208. Preposit. c. quæ contra d. 8. ad finem, Cynus l. 1. vers. vidimus qualiter. C. de summa Trinit. vbi Bar. n. 14. Bald. nu. 20. Fulgos. nu. 18. Salicet. nu. 4. Iason in 2. lectura, n. 56. Ioānes Baptista de Sancto Severino, n. 87. idem Bart. l. de quibus, n. 27. ff. de legibus, Bald. l. 1. n. 3. C. de contrahend. empt. Corneus conf. 64. vol. 3. Cassanaus consuet. Burgūd. rubr. 4. §. 2. Gl. o u duce. n. 3. & gl. felon. n. 10. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 6. tit. de consuetudine, concl. 2. nu. 4. & 1. tomo, in mea editione, lib. 6. verb. forensis, fol. 432. col. 2. in fine, Mexia pragmatica tritici, concl. 5. num. 81.

Hinc est contractum absolutè initum, censeri celebratū iuxta consuetudines, & statuta loci, in quo initur: per l. q̄ si nolit, §. quia assidua, ff. de adilit. edic. & affirmant. Bart. l. nemo est, nu. 5. ff. de duobus reis, Abb. c. cum M. nu. 5. de constitut. Angel. verb. contractus n. 4. vbi Syluest. q. 8. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 260. in initio: quod inde prouenit, quia contractus sequitur consuetudines, & statuta loci, in quo celebratur.

11 Vnicus autem contractus ex hac regula excipitur, nempe contractus dotis: per l. exigere, ff. de iudicijs, in quo id singulare est, ut non attēdatur statutum loci, vbi cōtractus est initus, sed loci, in quo vir domiciliū habet: tradunt Bart. l. 1. num. 17. C. de summa Trinit. Fulgos. nu. 18. Iason nu. 60. Simancas cum multis alijs, de catholicis institut. tit. 9. nu. 142. & duplici sequenti.

De solemnitate autem testamenti, an adhibenda sit, iuxta leges loci, in quo fit, vel potius, in quo bona sita sūt cōsule Doctores l. 1. Tauri, & ibi Cisuentes, num. 23. Anton. Gomez. nu. 20. Burgos de Paz n. 387. Rolandum conf. 24. vol. 3. Azebe. lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. nu. 5. & sequentibus.

12 Hinc infertur, forenses cōtrahentes in loco hospitij teneri ad gabellas illius: quia sunt onus consequutiuum cōtractus. Sic Bal. l. 1. nu. 3. & 4. C. de contrahent. empt. Bertachinus in repertorio, litera G, verb. Gabella per quos soluatur: Caiet. summa verb. vectigalia iniqua, in fine, Syl. Gabella 3. q. 5. n. 13. Armilla verb. gabella n. 11. Metina, C. de restitutione q. 15. §. verū cū in his vers. per hæc patet.

13 Secundò infertur, forenses vendentes triticum in Castella, teneri seruare pragmaticā illius. Tū quia pretiū pars contractus est: tū et, q̄a quilibet teneretur pretiū iustū loci vēditionis seruare. Sic Metina C. de rest. q. 36. §. dubitaret aliquis vers. q̄ inde, Mexia pragmatica panis, cōcl. 5. n. 78.

14 Secunda exceptio est, nisi legum transgressio cederet in damnum illius oppidi, tunc enim peregrini illis tenentur: ut si sint aliqua leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido, vel ne viatores ibi cōmorentur, nisi tot diebus, in bonum illius oppidi. Sic Bart. l. 1. nu. 21. C. de summa Trinit. & ibi Bald. nu. 22. Abb. c. a nobis, cl. 1. de sentent. excommunic. nu. 7. & 9. Preposit. c. quæ contra d. 8. col. 2. in medio, Auen. de exequen. mandat. lib. 1. c. 13. num. 10. Mexia pragmatica panis, concl. 5. nu. 80. 83. 84. 85. & 90. Et probatur ex l. 12. tit. 12. lib. 1. nouæ recopilat. & lib. 5. tit. 10. l. 12. & tit. 18. lib. 7. & lib. 6. tit. 18. lib. 5. vbi varia forēsis, æquē, ac regnicolis præscribuntur, dum per Hispaniæ regnum transeunt.

15 Tertia exceptio est, ut nō intelligatur de vagis, qui nulli certam sedem habent: hi enim tenentur ad leges, & consuetudines loci, in quo etiam obiter reperiuntur. Probat, quia cum nullum peculiare domiciliū habeant, illud quoad omnia acquirunt vbicumque reperiuntur. Item quia aliās viderentur exempti ab omnibus statutis, & consuetudinibus: quare Doctores secundæ sententiæ expressè loquuntur, de habentibus

bentibus certā sedē, aliō tñ causa alicuius negotij commi-
grantibus. Sic Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 2. vers. est hic tamen,
16 Ad argumenta proposita n. 4. respondetur. Ad tria prio-
ra dic. D. Augustinum loqui de consilio, vel de peregrinis
animo maiori anni parte habitandi aliquò confluentibus:
hi enim dicuntur esse in illo loco, transeuntes enim nō di-
cuntur moraliter ibi esse: vt probavi, n. 6. Vel tertio ratio-
ne scandali, nec solum communem societatem assignat pro
causa, sed in quantum ratione communis societatis, si ali-
quis à communi viuendi norma dissideat, orietur scanda-
lum, cui sufficientem ansam præbent peregrini, si publicè
non admonitis adstātibus, cibus in eo oppido veritis vtan-
tur: cum non omnes norint eos esse peregrinos, nec qui
id norunt sciant oppositam suæ patriæ consuetudinem: vel
posse illi conformari.

Ad quartum dic. id esse verum, quando leges disponunt
circa bonum, & utilitatem illius reipublicæ, quare tunc
peregrini tenentur eas seruare: vt dixi, nu. 14. Circa alias
autem leges nil interest boni illius reipublicæ, vt peregrini
eas obseruent, cessante scandalo.

Ad quintum dic. leges illas esse locales, & ita afficere
habitantes in eo loco, verū nō dici habitare, nec esse ibi mo-
raliter loquendo, transeuntes, & ad breue tempus commo-
rantes: nec esse simile de interdicto, id enim est purè liga-
mē, & impedimentū loci, q̃ nulla officia diuina admittit,
nec eis interesse, nec corpora humana sepelienda: vt benè
explicat Cou. c. alma mater 2. p. 5. 4. nu. 6. vnde fit & infan-
tes obligationis præcepti incapaces, nō posse ibi sepeliri: vt
docet ibid. Cou. & proinde manifestè videmus esse purè
impedimentum loci, quare nil mirum si peregrini ibi sepe-
liri, ac interesse diuinis nequeant: id. n. nō provenit ex spe-
ciali præcepto illius oppidi, sed ex ligamine, & incapacita-
te loci interdicti. Nec obstat, si obijcias infantes posse in
eo audire diuina, & ita non videretur incapacitas loci: nam
respondeo, impedimentum, & incapacitatem esse ad cele-
brandum ibi diuina, coram aliquo, qui more humano in-
terit: assistere enim brutorum nil impedit: infantes autem
more humano minimè assistunt, cum rei diuinæ nullam
cognitionem assequantur: vt benè docet Couar. ibidem.

Ad confirmationem fatent, consuetudinem illam esse
localem, modo proximè exposito.

Ad vltimum dic. intelligi de consilio, vel de ijs qui ani-
mo maiori anni parte commorandi, aliò proficiuntur:
vt constat ex contextu, loquitur enim de eunte ad scholas,
& huic casui æquiparat alios,

S V M M A R I V M.

An peregrini absentes à loco domicilij teneantur ad leges, &
consuetudines proprii domicilij? referuntur opinio affirmans,
num. 17.

Contraria verior nu. 18. Et ibi, quid, si leges illa sint iuris com-
munis.

An Lusitanus dum transit per Castellam, possit cibus vti iuxta
Castellæ consuetudinem, in sabbatho, aduersus contrarium
Lusitania? num. 19.

Grecus an possit celebrare in Ecclesia Latina, in pane fermenta-
to, vel Latinus in Græca in pane azimo, & quid, si inter
Latinos inueniatur Ecclesia Græca, vel inter Græcos Lati-
na? num. 21.

An in die festo proficiens ad locū ubi id festum nō seruatur,
possit seipsum exercere, & teneatur missam audire, nu. 21.

Quid, de proficiente in die ieiunij, perueniuro eadem die in
locum, ubi non ieiunatur, an possit tota die non ieiunare, &
vesci carnibus, num. 22.

Quid, si exeat loco ubi carnes eduntur, & nocte perueniuro
sit in suum domicilium, ubi ieiunatur, nu. 23.

Soluantur argumenta, & explicantur l. quasitum. §. fin. ff. de
leg. 3. Et quæ casu absunt non dicuntur abesse. Et legatum an
sit fauorabile, & late explicandum, & reg. qui sensu com-
modum debet sentire onus, de reg. iur. in 6. n. 24. Post quæ
sequens alia summaria.

17 **Q**uestio secunda, an peregrini in alium locum per
modum transitus, & hospitij confluētes, teneantur
dum à proprio domicilio absunt, seruare leges, &
consuetudines sui domicilij, si in eo loco, in quo reperiu-
tur, non obligent? Aliqui asseuerant teneri. Probatur,
quia tamdiu obligatur quisque patriæ legibus, quamdiu
patriam non deseruit, sed hi non deseruerunt patriam: er-
go. Et confirmatur, quia hi peregrini adhuc propriæ pa-
triæ ciues sunt, in eaque esse dicuntur: argumento legis
quæsitum 76. §. finali, ff. de leg. 3. ibi, *legatus quæ in fundo
sunt, accedunt etiam, quæ tunc non sunt, si esse solebant.* Vbi
Bart. ait quæ casu absunt, non dici abesse.

Secundò, quia alias hi exēpti essēt ab omni lege, nō. n. te-
nerentur ad leges loci, per quæ transeunt, vt probavi, nu. 6. nec
ad leges domicilij, si oppositam amplectamur sententiam.

Tandem, quia qui sentit cōmodum, sentire debet onus:
reg. qui sentit, de reg. iuris in 6. sed peregrini sentiūt com-
modum, vt non astringantur legibus oppidi transitus, er-
go sentire debent onus, vt obligentur legib. loci, cuius in-
colæ sunt. Ita tenent Ioannes Andreas additionibus ad
Speculatorem tit. de instrumentorum editione, §. compen-
diosè nu. 16. verb. quasitum, Palud. 4. d. 1 §. q. 4. art. 3. n. 26.
D. Ant. 2. p. tit. 9. c. 2. §. 2. Rosella verb. ieiunium n. 16. Syl.
ibi. q. 2. dict. 2. in fine. Et est satis probabile.

18 Contrarium tñ est probabilius, Probatur ex c. 2. versic.
statuto Episcopi, de constit. in 6. vbi habetur subditum fu-
rantem extra territorium, non ligari excommunicatione
sui Episcopi, in furantes lata, & redditur ibi ratio, quia
impune non paretur extra territorium, iudicanti, vbi Glos.
verb. impune, explicat non parentem extra territorium,
penam minimè pati, ergo licitum est leges, & consuetudi-
nes oppidi, extra illud vbi ex non obligant, transgredi.

Secundò, ex c. illa d. 12. vbi D. Augustinus ex doctrina
D. Ambrosij monet, vt vnusquisque legibus, ac consuetu-
dinibus eorum, ad quos diuertit, se conformet. Ita docent
Abb. c. à nobis, el. 1. de sentent. excommunic. nu. 11. vbi Fel-
lin. dicens esse commune, & alios referens num. 6. Landul-
phus, quem refert, & sequitur Card. Clem. 2. de celebrat.
missa. q. 5. & ibi Imola, nu. 3. Bonifacius, nu. 69. Nauarrus
Summa Latina, & Hispana, c. 13. nu. 5. & c. 23. Latina nu.
120. Hispana, nu. 128. Cou. 4. var. c. 20. nu. 8. vers. fuit & in
dicto, in fi. Mexia pragmatica panis, conclus. §. num. 93. Et
ex Theologis, Maioris 4. d. 1 §. q. 3. col. 1 §. argum. 4. Dico-
do de libertate Christiana, lib. 1. c. 17. §. vna est, & in alia
editione est lib. 1. c. 2. p. 3. art. 2. membro vlt. §. vna est: Le-
desma 2. p. 4. q. 12. art. 4. dub. 2. vers. sequitur ex dictis, Sua-
rez 3. p. q. 74. art. 4. disput. 44. sectione 3. §. illud verò, Hen-
riquez lib. 7. de indulgen. c. 13. nu. 8. & lib. 9. de missa c. 2 §.
nu. 2. in fine, Pedraza Summa, præcepto 3. §. 14. Ludouicus
Lopez 1. p. instructorij c. 52 §. vnaquæque ciuitas, Petrus
de Ledesma de matrim. q. 4 §. art. 5. puncto 3. dub. vltimo,
§. tertia conclusio, fol. 198, Philarcus de offic. sacerdot. to. 1.
p. 2. lib. 3. c. 23. §. est tertio notandum, Manuel 1. to. Summa
2. editione cap. 122. num. 1. Et idem dicendum est, quam-
uis illæ leges sint iuris communis, & obligent in patria pe-
regripi, non autem in eo oppido, in quo reperitur, vt in
simili dixi, num. 7.

19 Ex dictis inferitur primò, Lusitanum transeuntem per
Castellā, posse edere sabbatho intestina animalium, quauis
in Lusitania id sibi non liceat. Quia non tenetur ad pa-
triæ consuetudines, dum ab ea abest: vt dixi nu. præcedenti.
Sic Nau. Summa c. 23. Hispana, num. 128. Latina, nu. 120.
Cou. 4. var. c. 20. nu. 9. vers. fuit & in dicto, in fine. Pedraza
Summa 3. præcepto §. 14. Henriquez, lib. 9. de missa c. 2 §.
num. 2. in fine.

20 Secundò inferitur, sacerdotem Græcum, cui in sua patria
permisum est in fermentato celebrare, transeuntem
per Ecclesiam Latinam, posse in fermentato, iuxta mo-
rem suæ patriæ, vel in azimo, iuxta morem Ecclesiæ Lati-
næ, celebrare: similiter sacerdotem Latinum per Græ-
ciam transeuntem, posse in fermentato Græcorum more,
vel in azimo instat Latinorum, consecrare. Probatur prior
pars,

pars, ex dictis nu. 6. non enim transeuntes tenentur ad leges loci transitus: probatur autem posterior, quia dum absunt à patria, non tenentur illius legibus, ut probavi. n. 18. Hoc est contra Ledes. l. p. 4. q. 1. §. art. 4. dub. 2. asserentem teneri sacerdotem Græcum, transeuntem per Ecclesiam Latinam, in azimo consecrare: sed utranque partem nostri corollarij docet, & latius probat Suarez 3. p. q. 74. art. 4. disp. 44. sectione 4. §. illud verò, & posse sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesiam Latinam, celebrare in fermentato, affirmat Palacios 4. d. 15. disp. 8. fol. 126. col. 1. in initio. Si tamen (ut fieri solet) inueniantur inter Latinos aliquæ Græcorum Ecclesiæ, in quib. eorum ritus seruantur, & inter Græcos aliquæ Latinorum, in his templis tenetur unusquisque suæ vsum seruare. Quia perinde se habet, ac si in propria Ecclesia Græca, & Latina celebraret: nec posset latinus in ea Ecclesia græcorum inter latinos existente, celebrare in fermentato. Quia id est quasi speciale, priuilegium græcis in ea Ecclesia concessum. Sic Suarez ibi.

- 21 Tertiò infertur, minimè delinquere proficiscentem in die festo, ad locum ubi id festum non obligat, gratia exercendi seruilia. Quia præceptum non prohibet exitum à loco ubi obligat, nec extra eum astringit etiam illius loci incolam, ut diximus nu. 18. Sic Nauar. Summa c. 13. nu. 5. Lud. Lop. l. p. instructorij c. 52. §. nec peccant: Manuel 1. to. Summæ 2. editione c. 122. n. 1. addunt hi Doctores, teneri audire sacramente professionem, quia cū profectus est, iam præcepto audiendi sacram astrictus erat. Et confirmatur, quia conscius impedimenti superuenturi, ne possit interesse sacro in die festo, ab eoque præcepto excusetur, tenetur præuenire audiendo summo mane: quia iam præceptum obligare cœperat.

Verum probabilitate magna non caret, quod tenent aliqui docti neothetici, minimè teneri audire sacram, si intra tempus opportunum ad audiendum, scilicet, ante meridiem, si peruenturus ad locum, in quo id festum non obseruatur. Quia in proprio oppido vsque ad id tēpus poterat auditionem sacri differre: quando autem peruenit ad aliū locum, iam deobligatus omninò est ab eo præcepto.

Nec obstat adducta in contrariū. Non primò, quia erat astrictus præcepto ea conditione, si intra tempus obligationis eò peruenturus non sit, ubi præceptū omninò cessat. Non obstat et confirmatio, quia impedimentum superueniens non tollit audiendi sacram obligationem, sed excusat omissionem: unde nil mirū si præuenire teneatur: cum autem ante meridiem eò peruenturus est, in quo id festum non seruatur, nullo modo præceptū obligat, cū peruenit.

- 22 Quartò infertur, proprio oppido, in quo seruatur ieiuniū, mane abeunte, nocteque in locū peruenturū, in quo ieiuniū nō obligat, posse nocte cenare, & carnibus vesci, si ibi edantur, quamuis tota die ieiunaret: potest. n. cōformare se consuetudini loci, ad quē peruenit, ut probavi nu. 18.

Negant tamen aliqui posse illum mane ientaculū sumere, quamuis peruenturus certò sit ad locum ubi non ieiunatur. Quia nondum extat causa excusans, & potest mutua sententia non proficisci, & proinde causa non extabit.

- 23 Verum probabilius puto posse, quādo moraliter est certus de professione, & accessu illa die ad locū, ubi ieiunium nō obligat: nullo tñ modo poterit carnibus vesci, donec eò perueniat. Ratio discriminis est, quia obligatio abstinendi à carnibus, est diuidua, unde toties illis vtens in die vetito delinquit lethaliter, quoties vtitur: quare potest pro parte dici eiusdē, dū in loco obligationis est, id præceptū seruare, & pro parte eiusdē dici nō seruare, dū est in alio loco, in quo nō obligat: at obligatio ieiunandi, indiuidua est, cōsistēs in vñica comestione, quare semel violans ieiuniū, comedendo, nō tenetur amplius ea die à cibis abstinere, cū ergo ieiunium nocte obligaturum nō sit, non obligabit summo mane. Nec obstat causam nondum adesse, quia satis est moralis futura causæ certitudo, sicut iturus ad exercendum opus seruale, potest antequam adeat, cibos sumere, non obstante ieiunij præcepto, quamuis causa nondum extet, inordinari que possit. Quintò infertur, exiuntem loco ubi non

ieiunatur, carnesq. eduntur, posse mane eas edere, quamuis nocte peruenturus sit ad domicilium, ubi à carnibus abstinetur, & ieiunatur. Quia extra domicilium nō astringitur illius legibus: ubi autem peruenit, nequit carnibus vesci: quia iam lege domicilij obligatur, nec eadem ratione cenare poterit, si nondum ieiunium fregerat, secus si iam fregerat, ut in simili dixi lib. 2. disputatione 24. n. 23. Cōsultò dixi, si nocte peruenturus sit ad locū domicilij, si. n. esset locus non intra confinia domicilij, non tenetur illius legibus, si differant à proprij domicilij legibus, ut dixi, n. 6.

- 24 Ad argumenta proposita nu. 17. pro contraria sententia, respondetur: Ad 1. distinguendo maiorem, si intelligatur quamdiu patriam non deseruit animo mutandi domicilium, & amittēdi incolatū: nego, si tñ intelligatur, quādiu patriam non deseruit, id est, quādiu in illa re vera habitat: concedo: at qui in alieno versatur territorio per modum transitus, quāuis non deseruit patriā, priori modo: deseruit tñ posteriori, quod sat est, ut ab eius legibus deobligetur.

Ad confirmationem dico, non sat esse adhuc ciuem esse, sed oportere, ut verè inhabitet tunc, ut domicilij legibus cōstringatur. Et quamuis casu absens, dicatur adesse, id tñ verū habet in fauorabilibus, secus in odiosis, ut est aliqui m legibus cōstrictum esse, tunc enim verba propriè vsurpanda sunt. Quod si replices, legatū odiosum esse, & strictā capere interpretationem, ut bene Decius reg. in testamentis 12. nu. 3. ff. de reg. iur. & innumeri alij, quos refert Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 7. tit. 1. num. 13. Respondeo, imò esse fauorabile, & largam, ac benignam capere interpretationem, ut ex multis textibus, & Doctoribus cōprobat ibi Mantica, nu. 14. & multis sequentibus.

Ad 2. nego sequi, esse exemptum omninò à legibus, tenetur enim (ut dixi nu. 3.) legibus, quæ in suo domicilio, & in loco, in quo reperitur, obligant.

Ad 3. dicē regulā intelligi, qñ enus est commodo regulariter annexum, & inseparabile, ut cui collarum est beneficium, debet eius onera subire, secus in alijs casibus. Nam nouitius religionis gaudet eius priuilegijs, non tñ tenetur eius oneribus, ac præceptis, iuxta veriorē sententiam.

S V M M A R I V M.

An si incolæ locorum, in quibus decretum Tridentini non obligat, quia receptum non est, diuertant per modum transitus ad oppidum, in quo obligat, possint ibi, absque parrocho, & testibus contrahere? et ponitur ratio dubitandi, num. 25.

Vera opinio proponitur, num. 26.

Post quem inuenies alia summaria.

- 25 **Q**uestio tertia, an si incolæ locorum, in quibus decretum Tridentini irritas clandestina matrimonia, receptū nō est, diuertant ad alia oppida per modum transitus, & hospitij, ubi obligat id decretū, possint absque parrocho, & testibus validè cōtrahere, iuxta proprij domicilij leges? Quidam existimare possēt, validè hos cōtrahere absque parrocho, & testibus, cum non teneantur obseruare leges loci transitus, (ut defendimus n. 6.) iuxta leges autem proprij domicilij, validum est tale matrimonium.

- 26 Dicendum tamen est, id matrimonium esse irritum, ut bene docet Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. puncto 3. dub. ult. fol. 197. §. 1. certum est. Quia illa opinio exceptionem patitur, nisi quoad contractus solemnitatem, nam (ut dixi, nu. 10.) ea solemnitas adhibenda est, quam perunt leges loci, ubi contractus initur, cum ergo locus, ubi celebratur matrimonium ab his peregrinis, exigat solemnitatem Tridentini in eo vigentis, aliter contractum, nullum erit.

S V M M A R I V M.

An incolæ locorum ubi Tridentinum obligat, habitantes, vel existentes per modum transitus in loco, ubi non obligat, teneantur coram parrocho, & testibus contrahere matrimonium, refertur opinio affirmans, n. 27. & contraria nu. 28.

Quid.

*Quid, si in fraudem adiere illum locum, ut possent absque par-
rocho, & testibus contrahere, nu. 29. Et ibi, fraus nemini pa-
trocinatur, Et qui iure suo utitur, non dicitur fraudem com-
mittere. Et explicantur c. sedes, de rescript. & l. 1. §. idem
aiunt, ff. de aqua plu. arcen.*

Soluntur argumenta, nu. 30. Post quæ inuenies alia summaria.

Questio quarta, an si incolæ locorum, in quibus decre-
tum Tridentini obligat, confluant eò, ubi non obli-
gat, possint iuxta illius loci legem, absque parrocho,
& testibus contrahere? Si animo ibi constituendi domici-
lium, tendant: certum est posse ibi, absque parrocho, &
testibus contrahere: quia fiunt illius loci incolæ, & subin-
de iam non astringuntur legibus prioris domicilij.

Tota autem difficultas est, quando solum confluant per
modum transitus. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. ar-
tic. 5. puncto 3. dubio ultimo, f. 198. §. in hac difficultate,
censet iuxta sententiam illorum, quos reuli nu. 17. tenen-
tium peregrinos, dum absunt à proprio domicilio, obli-
gati legibus illius: dicendū esse, matrimonium hoc absque
parrocho, & testibus initū, esse inualidum. Et videtur te-
nere Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 3. nu. 8. & Manuel
1. tomo summa, 2. editione, c. 219. nu. 2. in fine, dicūt enim
semel publicatum Tridentini decretum in aliquorum pa-
rochia, afficere parochianos, quocunque migrent: solum-
que excusare videntur proficiscentes animo ibi cōstituen-
di domicilium. Et probatur, quia aduenientes ex locis, ubi
Tridentinum obligat, iam contraxere obligationem ser-
uandi id decretum, ergo quocunque adeant per modum
transitus, tenentur id seruare. Et cōfirmatur, quia Triden-
tinum irritat clandestina, redditque ipsas personas inha-
biles ad ita contrahendum, sed inhabilitas personam affi-
ciens, cum sit quid personale, comitatur personā quocun-
que euntem: ergo semel propter legitimam Trident. pu-
blicationem redditus inhabilis ad clam contrahendum,
nullibi terrarum poterit ita contrahere.

Secundò, quia iam persona illa decreto Tridentini astri-
cta fuit in sua patria, ergo loci mutatione non cessat obli-
gatio: sicut semel applicato combustili intra ignis sphaeram
conseruatur calor receptus, ad alium locum extra illius
sphaeram translato.

Tandē, quia ille peregrinus ubicūque sit, est membrum
Ecclesie, ipsiq. subditur, ergo post legitimā promulgatio-
nem ligatur ubicunque terrarum, prædicta Ecclesie lege.

28 Probabilius tamen est non teneri corā parrocho, & testi-
bus cōtrahere. Probatur primò, ex dictis nu. 18. ubi tanquā
verius defendimus, peregrinos à domicilio absentes nō te-
neri legibus illius, si cōtrariē vigeāt in loco ubi reperiuntur.

Secundò, quia esto sentiremus obligari legibus domici-
lij, ut (ut diximus nu. 20.) quoad solemnitatē adhibendam
in contractibus, solæ leges loci, in quo contractus celebra-
tur, inspicuntur: locus autem ubi hoc matrimonij initur,
non petit eā parochi, & testium solemnitatē ad matri-
monij valorem, cum ibi decretum Tridentinū nō obliget:
ergo. I hanc sententiā tenet Petrus de Ledesma de matrim.
q. 45. artic. 5. puncto 3. dubio ultimo, fol. 198. conclus. 3.

29 Limitant aliqui hanc sententiam, nisi adirent ea loca,
in fraudem decreti Tridentini, ut ibi possent liberè absque
parrocho, & testibus matrimonio copulari: tūc enim aiunt
esse inualidum.

Primò, quia fraus nemini patrocinari debet c. sedes, &
cap. ex tenore, de rescript. at patrocinaretur, si hoc matri-
monium validum esset.

Secundò, probatur ex l. 1. §. idem aiunt, vers. denique, ff.
de aqua plu. arcen. ibi. *Marcellus scripsit, cum eo, qui in suo
fundo fodiens, vicini fontem auerterit, nihil posse arg., nec doli
actione, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum melio-
rem faciendi, id fecit.* Ex quo textu colligitur à contrario
sensu, fodientem animo nocendi, non posse fodere: ergo
idem dicendum est in nostro casu, dum quis animo frau-
dulento recessit. Sic Petrus de Ledesma, eodem dubio ult.
concl. 1. & 3. f. 198. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 219.

n. 2. in fi. Barthol. à Ledesma de matrim. dubio 21. f. 1332.

Ceterum displicet inhi hæc limitatio, & credo licet adi-
rent eo fine, ut possent liberè absque parrocho, & testibus
contrahere, esse ratum matrimonium.

Primò, nam qui iure suo utitur, nō potest dici fraudem
cōmittere, ut ea ratione effectus impediatur: regula, nul-
lus videtur §. ff. de regul. iur. l. 3. paulò post principium,
vers. is tamen, ff. de libero homin. exhib. ibi, *Dolo malo non
videtur habere, qui iure suo utitur.* Qua ratione cum multis
Doctorib. per eos citatis, defendunt Couar. 4. decret. 2. p.
cap. 8. §. 2. nu. 10. & Sarmiento lib. 1. selectarum, cap. 6. nu.
8. matrimonium contractum in articulo mortis, efficere
filios legitimos in fraudem substituti: est enim fraus licita,
cum contrahentes utantur iure suo: ergo cum adētes lo-
cum, ubi non viget Trident. animo contrahendi absque
parrocho, & testibus, utantur iure suo, habent enim ius sic
ibi contrahendi, erit fraus licita, nec ea ratione effectus, ac
valer matrimonij impiedietur.

Secundò, quia bona, vel mala intentio conferre potest
ad committendum, vel non committendum peccatū, non
tamen ad annullandum actum, cum intentio maneat in
mente, nec effectum influat in opus externum: ergo si ma-
trimonium illud seclusa praua intentione, esset validum,
id minimè impiediet ea intentio: sicut de restituendi obli-
gatione docent multi, & inter illos optimè Nauar. lib. 3.
de restitut. cap. 5. in noua editione, num. 7. Si opus seclusa
praua intentione non inducat restituendi obligationem,
ex ea intentione illam obligationem non consurgere.

Nec obstat, primum argumentū contrarium, quia fraus
non patrocinatur, sed ius, quod habent contrahentes ad
celebrandum matrimonium in eo loco, absque parrocho,
& testibus.

Non obstat etiam 2. quia lex illa considerat, non ani-
mum lædendi, sed actionem ipsam externam alteri inu-
riosam, absque aliqua propria utilitate, ad præsumendum
dolum, concedendamq. actionem de dolo: ut optimè do-
cent Sotus 4. de iustit. q. 6. art. 3. in solutione ad 6. vers. il-
la tamen, Nauar. summa, c. 17. Hispanè, nu. 70. Latine nu.
71. Nauar. eod. cap. 5. num. 12. at in nostro casu contra-
ctus ille matrimonij cedit in utilitatem contrahentium, & ne-
mini est iniuriolosus.

30 Ad argumenta prioris snit proposita nu. 27. respondetur.

Ad primum dico, aduenas cōtraxisse obligationem ser-
uandi id Tridentini decretum, quandiu in ijs partibus, in
quibus id obligat, sunt: secus dum ad alias, ubi non obli-
gat, peruenere.

Ad cōfirmationem dic, quando inhabilitas est cōstituta
absolutè, & simpliciter, sequi personam quocunque eun-
tem: secus quando est constituta per modum legis, sicut
enim lex illa nō obligat in illis locis, ita inhabilitas, & an-
nullatio actus non obligat ibi, nec sequitur personam, nisi
dum est in locis, in quibus ea lex vim obligandi habet.

Ad secundum negatur consequentia, quia obligatio or-
ta ex vi huius decreti, est ex ijs effectibus: qui in fieri, &
conseruari pendent à suis causis: obligatio enim à lege or-
ta, durat manente lege, & ea cessante, cessat: unde sicut lu-
men à lucerna productum in aere, extinguitur remoto ae-
re extra lucernæ sphaerā, ita hæc obligatio expirat migran-
te persona extra territorium, in quo viget hoc decretum.

Ad vltimum, negatur consequentia: non enim ligatur
lege Ecclesiastica in loco, ubi ex voluntate, ac dispositione
eiusdem Ecclesie non habet robur eadem lex: ut contingit
in locis, ubi aut non recepta, aut non publicata fuit.

S V M M A R I V M.

*An captiui apud infideles, teneantur coram parrocho, & testi-
bus contrahere? referuntur varia sententia à num. 31. vs-
que ad 34.*

*Sententia Authoris, nu. 35. & soluntur argumenta, nu. 36.
Christiani mercatores apud infideles, an valide contrahant
absque parrocho, & testibus? num. 35.*

Questio

31 **Q**uestio quinta, an captivi apud infideles, apud quos non est publicatum decretum Tridentini irritans matrimonia clandestina, si incolæ sint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat, validè contrahant absque parcho, & testibus? Varij sunt dicendi modi. Primus ait, inualidum esse tale matrimonium: ducitur, quia licet id decretum Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio, in fine, postulet ut obliget, publicari in qualibet parochia: cum tamen apud infideles nulla parochia sit, Tridentinum voluit Christianos ibi decetos ligare, licet publicatum non sit.

Et confirmatur, quia si captivus prodesse ibi non esse receptum, nec publicatum decretum Tridentini, nullis alijs Ecclesiæ legibus, ut ieiunij, abstinentiæ à carnibus, &c. tenerentur, cum ibi nec recepta, nec publicata sint.

Secundò, quia, ex quo id decretum publicatum est in parochia, cuius sunt incolæ captivi, afficit obligatio personas quocunque tendentes. Sic tenet Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 5. ad finem, in solutione ad 3. & puncto 3. dubio penultimo, f. 196. §. in cuius rei expositione.

32 Secundus dicendi modus est, posse contrahere absque parcho, & testibus, si ibi habitandi animum habeant, & acquirant domicilium, secus ubi is animus desit: quia dum acquirunt domicilium, non tenentur iuxta prioris domicilij leges contrahere. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 8. dicens, idem tenuisse alios Theologos consultos, quos ibi refert. Manuel 1. tomo summæ in 2. editione, cap. 219. nu. 2. in fine.

33 Tertius dicendi modus est, ex epicheia valere id matrimonium: non enim credendum est Tridentini mentè esse, velle obligare, ubi parochi copia haberi nequit: sicut & reliquæ leges Ecclesiasticæ ex epicheia interpretatione recipiunt. Hunc statuunt tanquàm probabilè Veracruz in appendice ad Speculū, dubio 5. & Vega lib. 3. summæ, casu 361.

Sed iam satis disputatione præcedenti, nu. 4. & 5. probavi, hoc decretum epicheiam non admittere.

34 Quartus dicendi modus sic distinguit, si id decretum promulgatum erat in captiuorum parochia, ante quam in captivitatē redigerentur, non possunt absque parcho, & testibus contrahere: secus si tunc nondū publicatum erat: quia in priori casu obligationē contraxerant, non aut in posteriori. Hunc sequuntur quidā Thomistæ (ut refert Petrus de Ledes. nu. 31. allegatus) & Veracruz appendice ad Speculū, nam quāvis dubio 5. §. sed contra prædicta, & §. tertio ad obiectionem, teneat absolutè tanquàm probabile, validum esse matrimonium captiuorū, absque parcho, & testib. unitum: at dubio 14. in fine, hoc temperat, quā ante publicationem in sua parochia, captivi ducti sunt.

35 Sit tamen conclusio, probabilius existimo validum esse matrimonium captiuorū apud infideles initū, absque parcho, & testibus, quāvis ad eas regiones ducti sint, post publicationē, & receptionē in sua parochia, nec animum ibi permanendi habeant: & idem dico de matrimonio contracto per mercatores Christianos, qui ibi per modum hospitij sunt, quamvis incolæ sint eorum locorū, in quibus Tridentinum obligat. Probat, quia id decretum petit tanquàm conditionem requisitam, ut obligare incipiat, publicationem in parochia, his verbis, *Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post trīginta dies habere incipiat, a d. e primæ publicationis in eadem parochia factæ, numerandos*, ergo cum apud infideles hæc cōditio deficiat, in illis locis hoc decretum nondū obligandi vires accepit: ac proinde qui in illis contrahunt, licet domicilium ibi non fixerint, nō tenentur servare solemnitate in hoc decreto petitam, nam iuxta dicta nu. 10. contractus celebrandus est iuxta solemnitates loci contractus.

Secundò, quia si id decretum in illis locis obligaret, quamvis captivi haberent animum permanendi, ductiq. essent ante publicationem in sua parochia, nō possent absque parcho, & testibus contrahere: sicut contingit in alijs locis fidelium, ubi id decretum obligat: iuxta dicta nu. 26. Si verò def. etu publicationis nō obligat, ergo contrahentes ibi, siue sic permanerent, siue per modum transitus, siue antea

esset publicatum in sua parochia, siue non, potuerūt contrahere absque parcho, & testibus: ut de Hispanis ad locum ubi Tridentinum non obligat, proficiscētib. diximus nu. 28. Pro hac sententia est Palacios 4. d. 29. disp. 1. versiam verò istis exploratis, ubi absque distinctione aliqua tenet, matrimonium horum captiuorum absque parcho, & testibus, validum esse.

Et tandem probari potest, quia si duo infideles ibi baptizarentur, possent contrahere absque parcho, & testibus, ergo id decretum ibi non obligat.

36 Ad argumenta proposita nu. 31. respondetur. Ad 1. negando id voluisse, quia licet deficiat ibi parochia, sunt tamen loca publica, in quibus id decretum publicari posset, unde cum nullo modo publicatum sit, deficit conditio necessaria ad eius obligationem.

Ad cōfirmationem, fateor nil prodesse captivis, ibi non esse receptum Tridentinum, id enim prodesse, qñ apud fideles non esset receptum: infideles enim non sunt legibus Ecclesiæ subiecti, & ita eorū non receptio, aut opposita consuetudo fideles non iuvat: at prodest ibi non esse publicatum id decretum. Nec est simile de alijs Ecclesiæ legibus, quæ contentæ sunt publicatione in qualibet fidelium diocesi, vel in curia Romana, ut ubique obligent: hoc enim decretum specialem in qualibet parochia publicationem postulat.

Ad 3. constat ex dictis nu. 30. ubi dixi eā obligationē tm sequi personam, dum est in locis ubi Tridentinum obligat.

DISPUTATIO XIX.

Utum sit necessarium ad matrimonij valorem, ut assistat proprius utriusque contrahentis parochus, ac intra propriæ parochiæ limites?

S V M M A R I V M.

Proponuntur rationes ad probandum non exigi proprium parochum, vel exigi utriusque contrahentis, nu. 1.

Desideratur ad matrimonij valorem proprii parochi assistentia, nu. 2. Et quid quando femina contrahit matrimonium, & statim transiit ad parochiam viri, an sit legitimus parochus habitationis femine, & si reperiatur nullum, an idem parochus femina revalidare debeat? remissive, nu. 2.

Per bullam, vel privilegia concedentia facultatem recipiendi sacramenta à quolibet sacerdote, non potest assistere matrimonio, qui non est parochus, nu. 3.

Satis est parochus alterius contrahentis, nu. 4. Et ibi concessa aliqua re, conceduntur omnia necessaria ad illam comparandam, & concessa iurisdictione, conceduntur ea, sine quibus iurisdiclio explicari non potest.

Soluntur argumenta, nu. 5.

Quoræ quæstiones disputande sint? num. 6.

Iurisdiclio alia voluntaria, & alia contentiosa, & quid sint hæ, & quandoque voluntaria assumit naturam contentiosam? num. 7.

Voluntaria potest exerceri extra territorium, non autem contentiosa, & quid si voluntaria admisceatur contentiosa, an exercita contentiosa intra territorium, possit voluntaria extra exerceri? & an requiratur licentia incl. cis territorij, & qualis, & etiā litigantium, ut iurisdiclio contentiosa possit extra territorium exerceri? nu. 8. & ibi an iurisdiclio voluntaria delegata possit extra territorium exerceri? remissive.

Quando requiritur cognitio causæ iudicialis, nequit extra territorium exerceri, nu. 9.

An possit parochus alterius contrahentis in parochia alterius, qui sibi subditus non est, utriusque matrimonio coniungere? refertur opinio negans, nu. 10. Et ibi vincula duo sunt vno fortiora.

Contraria verior, nu. 11. Et soluntur argumenta, nu. 12.

An possit parochus utriusque contrahentis, extra utriusque parochiam, vel in aliena diocesi eos matrimonio coniungere? refertur opinio negans, nu. 13. & contraria verior, nu. 14.

An habens licentiam à paroco assistendi matrimonio, validè assistat extra parochiam concedentis? remissive, num. 15. Soluntur argumenta, & explicatur l. 3. ff. de offic. præsidi. num. 16.

An parochus utriusque, vel alterius contrahentis, peccet, puniri- que possit assistens matrimonio extra propriam paro- chiam? refertur opinio affirmans, num. 17. & contraria va- rior, num. 18.

Soluntur argumenta, num. 19.

Videtur non desiderari ad matrimonij valorem, pro- prij parochi assistentiam: quia Tridentin. sess. 24. c. 1. de matrimonio, in decreto irritanti, solum ait, *Qui aliter quam præsenti paroco*, cum ergo indefinitè loquatur, & sit lex correctoria, non est intelligenda de proprio paroco, ut vel sic minus corrigat ius antiquum.

Et confirmatur, quia idem Tridentinum eod. c. 1. paulò inferius, vers. quod si quis parochus, sic ait, *Si parochus, vel alius sacerdos sine proprij parochi licentia, alterius parochia sponso matrimonio coniungere ausus fuerit, maneat suspensus* & non dicit matrimonium esse irritum, ergo signum est non esse de necessitate sacramenti, sed solum de præcepti necessitate exigi, ut proprius parochus sit, prout contingit in extrema vñctione.

Secundò, quia esto dicamus requiri esse propriū utrius- que contrahentis, quia Trid. d. c. 1. paulò ante decretū ir- ritans, dicit denunciations faciendas esse à proprio con- trahentium paroco, loquens in plurali, & postea subdit, *Qui aliter, quam præsente paroco*, ergo clarè videtur loqui de eodem paroco, de quo antea hoc. n. argumento statim nu. sequenti vtemur, ad probandum requiri esse proprium parocum, §. Et confirmatur, quia cum uterque contrahēs sacramentum recipiat, utriusque parochus proprius adesse debet, aliter, n. nō potest utriusque sacramenta ministrare,

2 Duo tanquam indubitata supponenda sunt. Primū est, exigi necessitate sacramenti, ut valeat matrimonium, assi- stentiam proprij parochi. Probatnr primò, quia expressè Trident. Sess. 24. c. 1. de matrimonio, in principio illius de- creti, locutum est de proprio paroco, ibi, *præcipit sancta Synodus, ut matrimonium ter à proprio contrahentium paro- cho denunciatur*. Et infra loquendo de benedictionibus, statuit, ut à proprio paroco fiant, ergo idem dicendum est de ipso matrimonio: clausula enim non ita clara, ex an- tecedentibus, & subsequētibz debet intelligi.

Secundo nam illius parochi præsentia necessaria est, qui potest alij sacerdoti licentiam assistendi matrimonio con- cedere: ut cōtat ex illis verbis eiusdē Concilij, eo. c. 1. *qui al- ter quam præsente paroco, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia*; sed solus proprius parochus est, qui potest hanc li- centiam concedere, alius enim iurisdictionem non habet in cōtrahētes: ergo solus ille poterit matrimonio assistere.

Tertiò, ex fine eiusdem c. 1. ubi parochus, vel alius sacer- dos coniugens sponso absque licentia proprij parochi, su- spenditur: ergo sentit Tridentinum hoc munus esse pro- prij parochi, ac proinde dum præsentiam parochi petit, de proprio intelligit.

Tandem, quia idem Tridētinum eadē sess. 24. c. 13. de reformatione, in fine præcipit Episcopis, ut in locis, in qui- bus promissui parochi erant, tiant distinctæ parochiæ, & vnicuique suus parochus assignetur, à quo solo sacramenta licitè percipiātur: ergo dum idem Tridentinū præcipit pa- rochū matrimonio assistere, de proprio intelligit. Sic doc- cent Nau. lib. 4. contiliorum, in 1. editione titulo de clan- destina despons. conf. 2. n. 1. Sūma Latina c. 25. in fine, Me- nochius conf. 398. vol. 4. ubi variorum Doctorum consilia cōgerit idem asseuerantiū, & Rotæ snia decisum esse, affir- mat. Rota decisione 643. & 656. & sequenti, to. 1. in nouis- simis, Spino Speculo testam. glo. 15. num. 37. Salzedo pra- ctica c. 73. in noua editione, vers. 14. Segura directorio iu- dicum 2. p. c. 1. n. 46. Et ex Theologis, Veractuz appen- dice ad Speculum, dub. 5. concl. 2. Corduba Summa q. 43. in fine. 44. in fine, & 46. in fine, Henriquez lib. 11. de ma-

trim. c. 3. nu. 2. Bar. à Ledesma de matrim. dub. 21. §. & n- notare, Vega lib. 6. Summæ casu 113. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 3. conclus. 1. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij c. 86. §. præterea, & 2. p. de matrim. c. 39. §. præterea aduertēdum, Manuel 1. to. Summæ 2. edi- tione c. 19. num. 4.

Quando autē femina nubens, statim ad viri parochiam transferenda est, an sit proprius parochus, qui est habita- tionis feminae, & si matrimonium illud inueniatur nul- lum, sit coram eodem paroco ratificandum: dicemus hoc tertio lib. disput. 23. & 25.

3 Hinc infertur, dum bulla cruciatæ facultatem recipien- di sacramenta à quolibet sacerdote, concedit, minimè con- cessionem intelligi de sacramento matrimonij. Primò, quia ut alienus sacerdos possit assistere matrimonio, re- quiritur licentia expressa: ut hoc 3. lib. disput. 35. probabi- mus: in eo autem indulto nulla sit matrimonij mentio.

Secundò, quia licet eo indulto ministratio digniorum sacramentorum, ut Eucharistiæ, & Pœnitentiæ cōcedatur, non sequitur concedi matrimonij ministerium, propter ingentia inde subsequenda incommoda: expediebat enim eū solum matrimonio assistere posse, qui tanquā proprius pastor oves cognoscens impedimenta inuestigare valeret.

Confirmatur, quia nullus alius potest sponso benedicere absque proprij parochi licentia, ut dicitur in Triden- sess. 24. de matrim. c. 1. & derogatur ibi cuicunque priui- legio, ergo signum est nolle Tridentinum virtute cuiusvis priuilegij alienum sacerdotem absque proprij licentia, ma- trimonio interesse posse. Sic Veractuz appendice ad Spe- culum, dub. 5. concl. 7. Spino Speculo testam. Glof. 15. n. 43. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 5. Suarez 3. p. q. 82. art. 3. disput. 71. sectione 3. §. quo circa, Bartholomæus à Ledesma dub. 21. de matrim. sol. 1320. Petrus de Ledes- ma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 3. ad finem, §. ex dictis sequitur quod simplex sacerdos.

4 Secundò supponendum est tanquam certum, sufficere parochum alterius contrahentium, saltem si sit parochus illius cōtrahentis, in cuius parochia celebratur: ut si in pa- rochia sponsi parochū ipsius sponsi, & si in parochia spōsæ parochum spōsæ. Probatnr, quia quamuis quoad reliqua sacramenta parochus alterius cōtrahentis, nō sit utriusque parochus, at quantum ad matrimoniū parochus alterius est utriusque, ratione connexionis, eo quod matrimonium non nisi inter duos cōsistere potest, ut probatur ex l. si com- munē, ff. quēadmod. seruit. amitta. ibi, *si cōmunē fundū ego, & pupillus habereamus, licet uterque non uteretur, tamen pro- pter pupillū, & ego viā retineo*. Vbi Gl. verbo & ego, inquit, quia individuum est, ideo aut tota retinetur, aut tota amittitur. Et Bart. ibi, in initio, inquit, in individuis retinet quis per so- cium, quod per se non potest. Cum ergo matrimonij cōtra- ctus individuus sit, ita ut ab vno sine altero initi nequeat, eo ipso quod quis est parochus ad coniungendum vnum, per necessariam connexionem, erit ad vtrumque.

Et confirmatur, quia re concessa, omnia necessaria ad il- lam comparandam conceduntur l. 2. ff. de iurisd. omnium iudic. ibi, *cui iurisdicctio data est, ea quoque concessa videntur, sine quibus iurisdicctio explicari non potuit*; & c. præterea, de offic. delegati in finibus, *ex eo quod causa sibi committitur, super omnibus, qua ad causam ipsam spectare noscuntur, plena- riam recipit potestatem*; ergo cum proprio paroco com- mittatur, suum parochianum matrimonio coniungere, censetur etiam commissum alienum cum suo coniungere, cum hæc necessariò connexa sint. Sic Nauarra Summa La- tina c. 25. in fine, in posteriori editione, dicens sic declaraf- se Cardinales: quamuis in antiqua editione, asseruerit so- lum sponsæ parochum esse legitimum: Spino Speculo te- stam. Gl. 15. nu. 41. Segura 2. parte directorij iudicium c. 15. num. 47. Salzedo practica c. 73. in noua editione versic. 14. Et ex Theologis, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 2. Manuel 1. to. Summæ 2. editione cap. 29. num. 4. Vega lib. 6. Summæ casu 118. Petrus de Ledesma de ma- trimon. quæst. 45. artic. 5. puncto 2. dub. 3. conclus. 2. Lu- douicus

douicus Lopez 1. p. instructorij, c. 86. §. præterea, & 2. p. de matrim. c. 49. §. præterea aduertendum, Bart. à Ledesma dub. 21. de matrim. fol. 1331. §. annotare oportet secundo, Vjualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 244.

5 Ad argumenta proposita nu. 1. responderetur. Ad 1. ex antecedentibus, & subsequenter colligi Tridentinum intellexisse de proprio parcho.

Ad confirmationem, dicibi solum tractari de pena sacerdotis alieni assistentis matrimonio, ac proinde non opus fuisse, repetere matrimonij nullitatem: quæ satis expressa erat.

Ad 2. & confirm. constat ex dictis nu. præcedenti, nam ratione connexionis parochus vnus, est vtriusque.

6 His præmissis, tria vertuntur in dubium.

Primum, an sufficiat assistentia proprii parochi vnus contrahentis, quando in alterius parochia celebratur?

Secundum, quid quando proprius parochus vtriusque, vel alterius contrahentis, alios in aliena omnino parochia, vel diocesi coniungit?

Tertium an parochus assistens matrimonio sui subditi, in aliena parochia, peccet, puniendusque sit?

7 Quæstio prima, an validum sit matrimonium, cui proprius parochus vnus contrahentis, assistit in parochia alterius sibi non subditi: vt si parochus Petri contrahentis cum Maria, assistat in parochia Mariæ, cuius non est parochus? Duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, duplex lex est iurisdictio, altera contentiosa, & necessaria: quæ, scilicet, habet contradictorem, & inter contententes exercetur, redditurque in inuitos. Inter stipulantē, §. primo, ff. de verborum oblig. & dicitur contentiosa, quia actor contendit contra reū: dicitur autem necessaria, quia reus in iudiciū vocatus, tenetur ibi respondere, & redditur in inuitos. Altera autem, est voluntaria: quæ in solos subditos volētes exercetur: vt sunt adoptio, emancipatio, manumissio, & alij similes actus, hi. n. expediuntur corā iudicibus, & dicuntur voluntariæ iurisditionis, quia non sunt inuitis subditis, sed solum volētibz, nec petunt iudicem pro tribunali sedentem. Sic Glossa l. 2. in initio, ff. de offic. Proconsulis, & ibi Scilentes, Re. us. de verborum significat. l. 3. ad finem, & melius ceteris, d'exp'icat Maranta de ordine iudiciorum 4. parte, tit. an simplex, vel duplex, distinctione 18. nu. 1. & 2.

Quodque tamen iurisdictio voluntaria assumit naturam contentiosam, & reducitur ad contentiosam: quando, scilicet, non nisi cū causæ cognitione exerceri potest: vt in manumissione exercenda per minorem, in qua requiritur causæ cognitio, Sic Albericus l. 1. nu. 7. ff. de offic. Consul. & l. 2. nu. 3. ff. de offic. Proconsul. Marianus Socinus c. licet ratione, num. 91. de foro competen.

8 Posteriùs fundamentum est, hoc distat inter has iurisditiones, quod contentiosa exerceri nequit à iudice extra proprium territorium, ne iudici illius iniuriā inferat: voluntaria autem, potest vbiq; exercere: cū nullam. n. causæ cognitionem, nec iudicem pro tribunali sedentem, petat, non est, cur iudex alieni territorij meritò conqueratur, si in suo, per alienum iudicē erga illius alieni subditos, exercetur. Habetur expressè l. 2. ff. de officio Proconsul. & notant ibi omnes scribētes: & c. noui. de officio legat. & optimè Cou. lib. 4. variar. c. 10. nu. 8. dicens esse omnium.

An verò qñ iurisdictio voluntaria indiget aliqua cōtentiosa, exercita contentiosa intra territorium possit voluntaria extra exerceri: dixi hoc lib. 3. disput. 8. num. 6.

9 Hoc tñ intelligendum est, nisi de licentia iudicis illius alieni territorij: cū enim iudex alienus habeat ibi habitum iurisditionem, & solus actualis vñs suspensus sit, ne iniuria iudici illius territorij irrogetur, cessante iniuria, concedente eo iudice licentiam poterit sua iurisditione vti. Sic Gl. c. vt litigātes, verb. expēis, de officio ordin. in 6. Inno. c. noui. nu. 2. de officio legat. Host. ibi, col. 2. in fine, Ant. n. 16. Card. q. 1. Abb. nu. 4. Henricus nu. 1. & 4. Anch. nu. 3. Imola nu. 4. in ti. & nu. 4. in fine, Alex. l. in. nu. 7. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi Iason. num. 14. Rosella absolutio. 1. nu. 112. Sylv. absolutio. 1. §. 11. dub. 2. Ang. absolutio 2. nu. 5. Tabiena ab-

solutio 2. q. 11. num. 15, Marianus Socinus c. licet ratione, num. 91. de foro competen. Nauarra, lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de tempor. ordin. consil. 20. n. 3. in 2. verò, eodem lib. 1. tit. de election. consil. 41. nu. 3. Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 27. §. 1. num. 5.

10 Desideratur etiam vltra licentiā iudicis, cōsensus vtriusque litigātis, scilicet, actoris, & rei: non. n. inuiti possunt extra territorium trahi: argumento, c. secundi ver. nisi vocatus, & c. Episcopum, ver. nisi cum voluntate 9. q. 2. Sic Glo. Ant. Anch. Henricus, Abb. Marian. Soc. Alex. num. 8. Iason. Rosella, Sylu. Nauarra, Vgolinus, proximè citati. Censetur autem assentiri iudex, si sciens, & potens prohibere, taceat: argum. l. scipē, ff. de re iudic. & cum multis probat Alex. nu. 8. proximè citato, Vgolinus d. nu. 5. vbi benè docet sufficere etiam tacitum partium consensum, qui habetur, quando vtraque pars scēs esse territorium alienum, potensque prohibere, non prohibet, vtrum aut possit iurisdictio delegata extra territorium exerceri? dicam hoc 3. lib. tota disp. 34.

11 Hinc inferitur, quoties desideratur iudicialis cognitio causæ non posse extra territorium absque dicta licentia, & consensu partium, iurisditionem exerceri, quia vel est iurisdictio contentiosa, vel eius naturam assumit, vt dixi nu. 7. sic Glo. c. noui. verb. terminos, de offic. legat. vbi Innoc. num. 2. Hostien. col. 2. in fine, Ant. num. 16. Abb. num. 3. & 4. Card. q. 1. Anch. Clem. dudum, de sepultur. §. statui. mus q. 5. dub. 3. ver. sed de illius ordinarij, Marian. Socin. c. licet ratione, num. 91. de foro competen. Rosella absolutio 1. num. 111.

His præmissis, circa quæstionem nu. 7. propositam, quidam aiunt parochum alterius contrahentis, non posse valide assistere illius matrimonio, in alterius contrahentis, qui sibi subditus non est, parochia, sed in sua tantum: atque ita eum esse solum parochum legitimum, qui cum parochus sit alterius contrahentis, in propria ipsius parochia matrimonio interest. Probatur ex declaratione facta per Cardinales his verbis, *si quando vir ad domum uxoris accedit, pro contrahendo matrimonio, is proprius parochus est, qui uxoris est.* Et in alia declaratione, sic habetur, *quando contrahentes sunt diuersarum parochiarum, sufficit proprius parochus mulieris, qui interfuit matrimonio.* Et in alia declaratione habetur sufficere præsentiam parochi sponsi, in illius parochia matrimonio celebrato, & similiter sponsi, matrimonio in eius parochia inito.

Secundò, nam duo vincula fortiora sunt vno, auth. itaque, C. communia, de successio. ibi, *in eos solos transmittit hereditatem, qui ex vtroque latere coniuncti sunt.* Sed parochus, in cuius parochia contrahitur matrimonium, duplici titulo legitimus est, nempe, quia est parochus alterius contrahentis, & quia in eius parochia contrahitur: ergo hic præferendus est, censendusque legitimus. Hanc sententiam videntur tenere Nauarra Summa Latina c. 25. in fine, & lib. 4. consiliorum in 1. editione, tit. de spons. consil. 3. n. 1. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij cap. 86. §. præterea, & 2. p. de matrimonio, c. 39. §. præterea aduertendum, vbi aiunt, sat esse parochum taminā, quando in eius parochia celebratur matrimonium, & parochum viri, quando in parochia viri: & tenent expressè idem Nauarra lib. 4. consiliorum, in prima editione, tit. de spons. consil. 52. in 2. tit. de clandest. despons. consil. 4. Salzedo practica cap. 73. in noua editione, ver. 14.

Tenendum tamen prorsus est, sufficere proprium alterius contrahentis parochum, etiam si in parochia alterius sibi non subditi, matrimonium celebretur. Probatur, cum Tridentinum solum petit parochi proprii præsentiam, qui iurisditionem voluntariam, qualis est hæc, non amittit, parochiæ fines egrediens.

Secundò, quia is legitimus parochus est, vt assistat matrimonio, qui est legitimus ad audiendas confessiones (vt dicemus hoc lib. 3. disput. 23. nu. 10.) sed iuxta ferè omnes parochus extra parochiam, est legitimus ad audiendas confessiones: ergo & ad coniungendum matrimonio.

Tandem, quia assistere matrimonio, reducitur ad iurisditionem.

iurisdictionem voluntariam, cum nō exigat causæ cognitionem; ergo validè extra parochiam exercetur, iuxta tradita num. 8. Ita docent Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 2. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, cap. 219. nu. 5. Et videntur tenere Spinus Speculo testam. glos. 15. num. 41. Segura directorio iudicum 2. p. cap. 15. num. 47. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 45. art. 5. puncto 3. dub. 3. conclus. 2. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 244. Bartholomæus à Ledesma, dub. 21. de matrimonio, fol. 1331. S. annotare oportet secundò, nam indistinctè docent sufficere parochum sponsi, vel sponsæ, & hoc decisum est à Cardinalibus, teste Navarro lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. cons. 52.

12 Ad argumenta proposita nu. 10. respondetur.

Ad 1. eam Cardinalium declarationem, ne posteriori eorundem declarationi, relate num. præcedenti, aduersetur, intelligendam esse de consilio, expedit enim cum parochum matrimonio assistere, in cuius parochia celebratur.

Ad 2. dic. solū probare maiori iure, & rōne assistere debere parochum, in cuius parochia matrimonium celebratur.

13 Quæstio secunda, an si parochus vtriusque contrahētis, vel alterius, in neutrius parochia, sed in prorsus aliena, aut in aliena diœcesi, matrimonio inter sit, valeat? Navarrus lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. cons. 52. & cons. 47. nu. 3. & sequentibus, in 2. verò tit. de clandest. despons. cons. 4. & 14. nu. 3. & sequentibus, affirmat, non satis esse parochum alterius, vel vtriusque contrahētis, dum in neutrius parochia matrimonium celebratur: & posse parochum extra parochiam existentem dare licentiam sacerdoti, ut intra parochiam matrimonio assistat, minimè tamen ipsum extra parochiam, assistere posse. Probat, quia mens Concilij postulantis parochi præsentiam, fuit, ut suam auctoritatem præstaret matrimonio, tanquam persona publica, sed extra territorium est persona privata, ut constat ex l. 3. ff. de offic. Præsidis, ibi, *Præses in sua provincia homines imperium habet, & hoc, dum in provincia est, nam si excesserit, privatus est.* Ergo extra suam parochiam non potest assistere matrimonio.

14 Dicendum tamen est sufficere ad valorem matrimonij, præsentiam parochi alterius, vel vtriusque contrahētis, quamvis in neutrius parochia, nec diœcesi, matrimonium celebretur. Probat, quia vel interesse parochum matrimonio, est actus iurisdictionis, (& tunc cum iurisdictione hæc sit voluntaria, exercetur enim in solos volentes, nec causæ cognitionem postulat,) potest validè extra territorium exerceri, iuxta dicta nu. 8. vel non est actus iurisdictionis, sed tantum desideratur illa præsentia ad auctoritatem matrimonio præstandam, sed hanc præstare potest extra propriam parochiam, cum verè persona publica, & parochus sit: ergo potest ibi matrimonio assistere.

Præterea probatur argumēto quo vsi sumus, n. 11. quia potest extra parochiam, & diœcesim audire confessionem subditorum, ergo & illos matrimonio coniungere.

Deinde, quia potissimus Tridentini finis petentis assistentiam parochi matrimonio, fuit, ut clandestinitas vitaretur, Ecclesiæque constaret matrimonium: qui sufficienter obtinetur, parochi ubique assistente matrimonio.

Ultimò, quia iudex potest extra proprium territorium, auctoritatem præstare manumissioni, & adoptionibus, ut optimè docet Henricus, c. novit, num. 2. de officio legati, quia hæc non spectant ad iurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem petunt: ergo similiter poterit parochus extra parochiam auctoritatem præstare matrimonio, cum similiter non pertineat ad iurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem postulet. Ita tenent Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 3. nu. 2. & refert in Commento, littera R, multos viros doctos ita tenentes: Salzedo practica, cap. 73. in secunda editione, §. vndecimo, Segura 2. parte directorij iudicum, cap. 15. num. 49. Spinus Speculo testamentorum, Glos. 25. num. 42. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, cap. 219. num. 7.

Sancti de Matrim. Tom. 1.

15 Vtrum verò alius sacerdos, cui parochus absolute fecit copiam assistendi matrimonio, possit validè extra parochiam assistere? Dicam hoc 3. lib. disp. 34.

16 Ad argumentum contrarium propositum, num. 13. dic. cum glossa eadem l. 3. in initio, ff. de offic. Præsid. esse quidem iudicem extra territorium, personam privatam, quantum ad iurisdictionem contentiosam exercendam: secus autem quoad voluntariam, ad quam reducitur assistere matrimonio.

17 Quæstio tertia, an proprius parochus assistens matrimonio, extra parochiam absque licentia ordinarij, vel parochi loci, in quo matrimonio celebratur, peccet, puniendusque sit? Affirmant aliqui peccare, & esse puniendum: ducuntur, quia parochus tenetur auctoritatem, & approbationem publicam Ecclesiæ nomine, præstare matrimonio, hanc autem licitè præstare nequit in aliena parochia, quia pertinet ad iurisdictionem quasi contentiosam, cum præstari debeat tanquam à publica persona.

Et confirmatur, quia Episcopus nequit absque peccato conferre ordines suis subditis in aliena diœcesi, sine licentia ordinarij illius loci, ut constat ex Tridentino sessione 6. c. 5. de reformatione, idque non alia ratione, nisi quia collatio ordinum, est actus iurisdictionis, quasi contentiosæ, cum fieri debeat auctoritate Pontificia: ergo similiter non poterit parochus extra parochiam assistere matrimonio, cum auctoritate publica functurus sit.

Secundò, quia nequit sponso benedicere in aliena parochia, ut constat, minus autem videtur benedicere, quam matrimonio coniungere, cum illud solemnitas quædam matrimonij sit. Sic tenet Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 3. num. 2. Salzedo practica, cap. 73. in noua editione, §. vndecimo, Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 219. num. 7.

18 Verum probabilius mihi est, nullo modo peccare, cessante scandalo: nec puniendum esse. Probat, quia minus est auctoritatem præstare matrimonio, quam exercere actum iurisdictionis voluntariam, cum vterque actus fiat tanquam à persona publica, privatus enim nulla iurisdictione uti potest, & præstare auctoritatem tantum sit interesse tanquam tellem habentem qualitatem, & dignitatem parochi, quod fieri potest à parochi excommunicato denunciato, ut dicemus hoc 2. lib. disput. 21. nu. 4. exercere autem iurisdictionem voluntariam, ultra dignitatem personæ publicæ, postulat iurisdictionem nullo modo esse impeditam, quare si exerceatur ab excommunicato, denunciato, nihil prorsus fit, ut dicam hoc 3. libro, disputatione 22. num. 32. Si ergo potest parochus in aliena diœcesi exercere iurisdictionem voluntariam erga subditos, audiendo ipsorum confessiones, iuxta ferè omnes, poterit à fortiori assistere matrimonio, quod minus est.

Præterea, quia attento iure antiquo poterat Episcopus in aliena diœcesi conferre proprijs subditis primam tonsuram, & Pontificali bus vestibus indutus celebrare, absque licentia Episcopi illius diœcesis: ut cum alijs per ipsos relatis probant Couar. 3. variat. c. 20. num. 9. Henriquez lib. 2. de confirmatione, c. 6. nu. 6. ergo à fortiori poterit licitè matrimonio interesse: cum illa multo digniora sint, sunt enim actus ordinis, & iurisdictionis episcopalis: interesse autem matrimonio, nec est actus ordinis, nec iurisdictionis, sed testificatio quædam personæ dignitatem habentis, ut dicam disput. 21. num. 4.

Tandem quia nullo iure interdictum inuenio parochi assistere matrimonio, extra propriam parochiam, nec parochus alienus iure offendi ex hoc potest, cum id non pertineat ad iurisdictionem contentiosam. Et ita hanc partem defendunt Spinus Speculo testamentorum, Glos. 15. nu. 42. Segura directorio iudicum 2. p. c. 15. nu. 49.

19 Ad argumenta contraria proposita, nu. 17. respondetur. Ad 1. negando spectare hoc ad iurisdictionem quasi contentiosam. Nec obstat fieri tanquam à persona publica, quia etiam iurdictio voluntaria exercetur licitè, tanquam à persona publica, extra proprium territorium.

S Ad

Ad confirmationem, nego eam esse rationem: sed ratio est, teste Cou. lib. 3. variat. c. 20. n. 9. quia ordines sacri conferuntur ab Episcopis celebrantibus divina officia, indutisque vestibus Pontificijs, & ita cum quodam quasi strepitu iudiciario, quare primam tonsuram poterant Episcopi in aliena diocesi conferre: quia is strepitus necessarius non erat: hodie autem nec primam tonsuram conferre licet, propter prohibitionem Tridentini sess. 6. cap. 5. de reformat. quod id prohibuit, ne dioceses confunderentur.

Ad 2. dic disparatam esse rationem, quia benedictiones solemnes celebrantur à sacerdote inter milliarum solemnias, & ita cum quodam quasi strepitu iudiciario, ut proxime de ordinibus sacris dicebamus: matrimonium autem private celebrari potest.

DISPUTATIO XX.

Utrum desideretur ad matrimonij valorem, parochum illi assistentem, esse sacerdotem: & similiter illum, qui de parochi licentia, matrimonio interest?

S V M M A R I V M.

Potest esse parochus, & non sacerdos: & quot sint quaestiones disputanda, num. 1.

An valide assistat matrimonio parochus non sacerdos? referunt opinio negans, num. 2.

Contraria verior, num. 3. Et ibi, iuncto nu. 2. an dictio, alius, importet semper simile?

Lex frequentioris usus causa decernens aliquid, non excludit casum minus frequentem, num. 3.

Vna pars alternatiua dubia declarat aliam, nu. 2.

An peccet parochus non sacerdos assistens matrimonio? n. 4. Et ibi opinio utriusque in materia, & forma sacramentorum, an sit peccatum, & in alijs, in quibus periculo exponitur veritas sacramenti?

Soluntur argumenta, num. 5.

An parochus non sacerdos possit sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, concedere, referunt opinio negans? nu. 6. & contraria verior, num. 7.

Soluntur argumenta, & enodatur c. finale, dist. 46. nu. 8.

An possit non sacerdos dari licentia assistens matrimonio: proponuntur argumenta probantia partem affirmantem? nu. 9. & sententia vera, nu. 10. Et ibi an possit committere parochus sacerdoti non approbato ab ordinario, vel excommunicato, aut irregulari?

Soluntur argumenta nu. 11. Et ibi, iuncto nu. 9. an sacerdotis nomine, comprehendantur diaconus, & subdiaconus?

Supponendum est, posse esse parochum nondum sacerdotem, ut si non elapsus sit annus à parochialis beneficii collatione, c. licet canon, de electione in 6. vel si ratione studij dispenser Episcopus, ne intra septennium parochus ad sacerdotium promoveatur, c. cum ex eo, de electione in 6. Hoc praemissio, tria sunt sub iudice in hac disputatione.

Prima, an parochus non sacerdos valide intersit matrimonio?

Secunda, an possit sacerdoti licentiam assistendi dare?

Tertia, an possit non sacerdos?

Questio prima, an parochus non sacerdos valide assistat matrimonio? Duplex est sententia. Prima negat. Ducitur primo, ex Trid. sess. 24. de matrim. c. 1. ibi, *qui aliter quam presente paroko, vel alio sacerdote*. Nam dictio, alius, est relatiua, & repetit praecedentem qualitatem, cuius est persona expressa: & ita significat similem qualitatem in relato: ut constat ex l. si fugitiui, ibi, *alia poena*, C. de seruis fugitiui, iuncta Glof. finali, quae ait, *alia poena, scilicet, similis*. Et docet Rufinus conf. 181. n. 2. vol. 2. Mandosius Glossa facultatem regentis, §. & proprium, super verb. alijs parentibus, versalijs, Villalobos in communibus, litera A. n. 145. Ant. Gabr. to. 1. communium in mea editione, fol. 36. col. 2. in

fine, verbo alius: Menoch. lib. 1. de arbitrarijs, q. 80. num. 122. Fulvius Pacianus de probat. lib. 2. c. 3. nu. 239. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 14. nu. 13. in fine, Brunorus in suo Compendio, litera D. verb. dictio, alius. Quare cum altera pars alternatiue, habeat, *vel alio sacerdote*, supponit alteram alternatiue partem, quae relata est, nempe *qui aliter quam presente paroko*, intelligendam esse de paroko simili sacerdotij qualitate affecto.

Et confirmatur, ex doctrina Imolae, Clem. 1. de rescript. nu. 7. ubi referens Ioannem And. & Iacobum, concludit dictionem, alius, non implicare similem qualitatem, ubi praecedit materia extranea, vel diuersa prorsus, implicare tamen, ubi procedit similis: in substantia, vel qualitate, ita ut possit simul coaptari: sed in hoc casu, pars antecedens, scilicet, parochus, non est extranea, nec diuersa prorsus, & potest illi conuenire qualitas adiuncta relatiua, alius, nempe sacerdotium, ergo dictio, alius, denotat in paroko eandem qualitatem.

Secundo confirmatur, ex doctrina Barbatij conf. 33. nu. 26. & 27. vol. 2. Lambertini de iure patronat. lib. 2. p. 1. q. 7. ar. 28. nu. 2. ubi, clausula Capellania habente, teneri Capellanum per se, vel per alium sacerdotem, sacra celebrare, asserunt necessario Capellanum debere esse sacerdotem, eo quod dictio illa, alius, sit ampliatiua similium: ergo similiter, cum Tridentinum asserat, *qui aliter quam presente paroko, vel alio sacerdote*, dicendum est ratione dictionis, alius, petere sacerdotium in paroko.

Secundo principaliter probatur, quia ubi alternatiua dubia est, vna eius pars alteram declarat l. 1. ff. de rebus dubijs, ut inde colligit Bart. ibi, in initio; ergo cum haec alternatiua, presente paroko, vel alio sacerdote, dubia sit, an intelligatur de paroko sacerdote, declarabitur, ut ita intelligatur, per alteram partem, nempe, vel alio sacerdote.

Tertio, quia i licentia parochi desideratur in matrimonio, ut illius testimonium omni fide dignum reddat, sponsoque coniungat, & benedicat Ecclesiae nomine, quae omnia multo melius praestabit parochus sacerdos eius enim testimonium multo fide dignius est, & ipsius proprium est benedicere: ergo ex hac congruentissima ratione colligitur, Tridentinum elegisse parochum sacerdotem.

Tandem, quia olim vetustissimo, & celebri Ecclesiae ritu nuptijs contrahendis adhibendus erat sacerdos, ut constat ex varijs Pontificum, Conciliorumque decretis, quae refert Gratianus 30. q. 5. per totam: ergo similem parochum petit Tridentinum. Hanc tenet Nauarr. lib. 1. consiliorum, in antiqua editione, tit. 31. de officio ordinarij, conf. 1. in 2. lib. 4. tit. de clande. de spons. conf. 10. refertque Cardinales in hanc partem inclinasse, nec vicarium Episcopi, nec parochum posse valide matrimonio assistere, si sacerdotes non sint: Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 219. nu. 9. Salzedo practica, c. 73. in noua editione, vers. decimoquarto, & dicit esse probabilem Petrus de Ledes, de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. fol. 191. in fine, §. sit tertia conclusio, & videtur tenere Vetracruz appendice ad Speculum, dub. 5. conclus. 2. ait enim ad legitimu matrimonium, sic ministrum sacerdotem esse requisitum, ut non quicumque sufficiat, nisi proprius parochus sit. Et haec sententia est probabilis.

Secunda sententia multo probabilior ait, non desiderari, ut parochus sacerdos sit. Probatur, quia Tridentinum non restrinxit, ut parochus sacerdos sit, prout fecit in alio de licentia parochi assistente matrimonio: idque conuenientissima ratione, nam cum exigit testimonium fide dignum dignitas parochialis beneficii, efficit, ut iure optimo sit paroko fides adhibenda: quae dignitas cum non paroko deficiat, eam suppleri sacerdotali dignitate, concilium voluit: ergo dicendum est sufficere parochum non sacerdotem.

Et confirmatur, quia cum haec res gravissima sit, ad matrimonijque valorem necessaria, verisimile est si Concilium voluisset eam in paroko qualitatem, fore, ut eam exprimeret argumento, item apud Labeonem, §. ait

ait Prætor, ff. de iniurijs, & c. ad audientiam, de renunciatione: sicut in assistente ex parochi licentia id expressit.

Secundò probatur, quia parochus non sacerdos exercere potest omnia, quæ à potestate ordinis non dependent: ut colligitur ex c. suffraganeis, & c. transmissam, de electione, ubi probatur Episcopum nondum consecratum, posse omnia Episcopi munera obire, demptis ab ordine dependentibus, sed interesse matrimonio non est actus ordinis, sed iurisdictionis parochi: ergo.

Et confirmatur, quia Trident. cod. c. 1. undecies parochi mentionem fecit, nunquamque sacerdotij meminit: nisi cum assistere matrimonio permittitur alij, quam proprio parochi: ergo signum manifestum est, non exigere hanc qualitatem in parochi.

Tertiò, quia Conciliū disanctiue postulat præsentiam parochi, aut alterius qui sacerdos sit: ad veritatem autem disanctiue sufficit alteram partem verificari: regu. in alternatiuis, de regur. iur. in 6, ergo satisficit concilio, si parochus non sacerdos, vel alius sacerdos de eius licetia, interfit.

Quartò, quia decretum hoc est correctorium iuris antiqui, ergo prorsus restringendum est, & verba improprianda, ut minus illud corrigat: iuxta tradita li. 1. disp. 17. n. 6.

Et confirmatur, quia dictio, alius, cui opposita sententia innititur, non semper qualitatem præcedenti similem refert, ut docet optimè glossa c. deinde, verb. cum ceteris, d. 26. & c. sedes, verb. maiores, ad finem, de rescrip. & auth. qui semel, verb. aliud, C. quomodo, & quando, ubi textus inquit aliud anni spatium indulgetur: & glossa inquit, loquitur quasi annum dederit, cum tamen tres menses, dedit, sed dic, quod non implicat simile tempus. Per leg. non solum, §. quæritur, ff. de procur. ubi gl. verbo creditores, ait dictionem, alius, improprie sæpe poni, quia non semper refert eandem qualitatem: idem Speculator, tit. de sponsalibus, num. 4. Imola, cap. sedes, nu. 11. de rescip. ubi cum multis alijs per ipsum allegatis, Felin, nu. 6. Flaminus de resignat. benef. lib. 2. q. 17. nu. 11. Et probatur ex illo Matth. 28. & Marci 16. ubi de Christo seruatore nostro, aiunt, cum eo crucifixi sunt alij duo latrones: & ex c. Nouatianus, 7. q. 1, ibi, alios pseudoprophetas. Et tunc inquirunt, & Felinus ibidem implicare dissimilitudinem, quando ratio subiectæ materie id suadet: quod contingit hic, quia parochus non sacerdos potest exercere omnia parochi munia, quæ potestate ordinis non indigent: ergo ex illa particula, vel alio sacerdote, non colligitur sufficiens argumentum, ad corrigendum totum ius, quod ad obeunda munera ab ordine non pendentia, minimè desiderant in parochi sacerdotium.

Tandem, quia c. omnis, de pœnitent. & remissio. expressè decernitur, neminem posse cōfiteri alieno, sine licentia proprii sacerdotis: & tamen Doctores bene asserunt, ut Paludan. 4. distinc. 17. q. 3. art. 1. num. 5. in fine, Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. circa concessionem, parochum non sacerdotem posse eam licentiam dare: & Clem. 1. de privileg. expressè habetur, non licere religioso, ministrare Eucharistiam, absque licentia presbyteri parochialis: & tamen Gl. verb. presbyteri, & ibi Anchar. quest. 2. Cardin. q. 18. Abb. num. 8. Bonifacius, num. 30. D. Anton. 3. par. tit. 24. c. 54. vers. quis intelligatur, Caiet. verb. excommunicatio, cap. 64. Rosella absolutio §. casu 12. nu. 6. Syluest. excommunicatio 7. casu 14. dubio 11. num. 36. Tabiena excommunicatio §. casu 11. q. 3. num. 4. Nauar. summa, c. 17. nu. 102. Suarez 3. p. q. 82. ar. 3. disput. 72. sectione 3. affirmant, parochum non sacerdotem posse eam licentiam cōcedere, & ad textum respondet optimè Suarez, esse modum loquendi, quia communiter parochi, sacerdotes sunt, Si ergo cum textus expressè qualitatis sacerdotij meminerit, declarantur piè, non exigi eam qualitatem, ut parochus prædictam licentiam concedat, ne iura corrigantur, quæ non petunt sacerdotium in parochi obeunte munera potestatis iurisdictionis: à fortiori, cum Trident. eius qualitatis non meminerit, dicendum est eam non desiderari.

Et confirmatur, quia cap. nuper. de sentent. excommu-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

nicat, vers. in secundo verò casu, dicitur absolutionem excommunicationis non reservatam posse impendi à proprio sacerdote: & tamen Vgolinus de censuris, tabula 3. cap. 4. §. 2. num. 2. optimè probat, posse impendi à proprio parochi, nondum sacerdote: & responder ad textum: eo quod parochi sacerdotes cōiter sunt, & ubi non sunt, diutius esse nequeunt, quin sacerdotes sint, idcirco sacerdotis mentionem factam esse: nam ubi lex frequentioris usus causa, quidpiam decernit, casum minus frequentem non idcirco excludit, sed comprehendere videtur: ut tradunt Doctores, leg. unica, C. de raptu virginum: ergo sic dicendum est in nostro casu, esto dictio, alius, referrer similem qualitatem sacerdotij, in parochi: non eam referre, quasi necessaria sit, sed quia frequenter parochus sacerdos est. Et ideo hæc sententiam tenet Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. cons. 30. in 2. tit. de clandest. despons. consil. 9. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 5. & li. 14. de irregularitate, cap. 6. nu. 3. in fine, & lib. 1. de sacrament. in genere, c. 36. in fine, Vega lib. 6. summa, casu 112. & 119. & dicit esse probabilem Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. ar. 1. puncto 3. dub. 3. conclusionem 3. Et de iuris rigore defendi posse Salzedo practica, c. 73. in noua editione, versic. 14.

4 Addit ibi Petrus de Ledesma, peccare parochum, si sacerdos non sit, assistendo matrimonio, quia non potest cōmodè sponfos benedicere verbis illis, ego vos cōiugo, &c. quæ Tridentinum d. cap. 1. iubet parochum proferre.

Verum ex hac parte non credo parochum peccare nullam enim repugnantiam video, ut parochus non sacerdos ea verba proferat.

Ex alio autem capite, posset aliquis existimare, eum lethaliter delinquere, quia cum probabilis sit prior opinio, non valere matrimonium parochi non sacerdote assistente, exponeret absque necessitate periculo veritatem sacramenti: quod esse lethale potest probari quia uti forma, aut materia, iuxta opinionem probabilem in sacramentis, relictis certis, in quibus non est opinio, est lethale, ut bene docent Metina 1. 2. quest. 19. art. 6. §. ad argumentum in contrarium. Henriquez lib. 1. de sacrament. in genere, cap. 6. nu. 15. Bartholomæus à Ledesma de sacramentis in genere dubio 5. conclus. 4. qui eam rationem reddit, quod veritas sacramenti periculo exponatur.

Ceterum nec ex hoc capite, credo peccare. Quia utens opinione probabili circa sacramenta, non peccat: eo vel maxime, quod est multò probabilior opinio asserens esse validum matrimonium. Et ita Solon. 2. 2. quest. 63. art. 4. controuersia 2. in solutione ad 3. bene ait non posse amplecti opinionem probabilem, circa formas, & materias sacramentorum, non provenire ex defectu opinionis, & ratione periculi, sed quia contravenitur præcepto ut edici forma, & materia præscriptis, & vilitatis in Ecclesia: quare si in ipsis sacramentis aliquod dubium se offerat, circa quod nullum sit Ecclesie præceptum, quemlibet posse relictâ opinione probabiliori, sequi probabilem. Præterea, quia cum hoc impedimentum ne valeret matrimonium, sit ex solo iure humano Concilij Tridentini, error probabilis, quo viri docti existimant matrimonium assistente parochi non sacerdote, valere, efficeret illud esse validum: per l. Barbarius, ff. de officio Prætor. ut dicemus hoc lib. 3. disputatione 22. in fine.

5 Ad argumenta proposita nu. 2. responderetur. Ad 1. constat ex dictis num. 3.

Ad confirmationem, dic eam doctrinam non esse vniuersaliter veram, patitur enim exceptionem, quâdo vehementer coniecturæ, diuersæ mentis decreti extat ut dixi nu. 3.

Ad 2. confirmationem, dico non sufficienter probari ex illis verbis, per se, vel per alium sacerdotem exigere Capellanum esse sacerdotem, & quamuis in clausula Capellanæ, ex ijs verbis id probaretur non concludere, idem esse dicendum in nostro casu, quia illic non sunt coniecturæ mentis contrariæ testatoris, quales sunt hic contrariæ mentis Tridentini.

Ad 2. fateor, vnam partem alternativæ dubiæ declarari per alteram, nisi aliæ coniecturæ fortiores urgeant, ut aliter declaratur: prout contingit hic.

Ad 3. dic probare convenientius fore, ut parochus sit sacerdos, non tamen esse necessarium.

Ad 4. dic ea decreta nullam vim facere in sacerdotio parochi, sed in eius assistentia, ne matrimonia esse clandestina, meminisse tamen sacerdotij, quia parochi communiter sacerdotes sunt: ut de similibus decretis, dixi num. 3. Præterea, licet ea decreta peterent veri sacerdotis præsentiam, non eo rigore intelligendum est Tridentinum; quia illa id exprimebant, nec irritabant matrimonia aliter inita, nec erant iura correctoria; hoc autem id non exprimit, & annulat matrimonium aliter contractum, estque ius correctorium.

6 Quæstio secunda, utrum parochus non sacerdos possit concedere licentiam sacerdoti, ut intersit matrimonio? Recte opinione, non exigi sacerdotium in parochis manifestum est, sicut potest ipse assistere matrimonio, posse concedere licentiam sacerdoti assistendi. Si tamen sustineatur prior sententia proposita, nu. 2. docens necessarium parochum debere esse sacerdotem, dubium videtur, propter decretum Tridentini, sess. 24. c. 1. de matrimonio, ibi, *Qui aliter quam presente parochis, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel ordinarij licentia*, ubi notanda est illa particula, ipsius, cum enim sit relatiua identitatis, refert parochum cum eadem ipsa sacerdotij qualitate, cum qua antecessit, in priori parte illius alternativæ, *Qui aliter quam presente parochis, vel alio sacerdote*.

Et confirmatur, si iuxta illam sententiam ob relatiuum diuersitatis, alio, desideratur eadem sacerdotij qualitas in parochis relato, à fortiori id exiget relatiuum identitatis ipsius.

Secundo probatur ex doctrina Stephani, & Imole Clemen. 1. de privilegijs, nu. 14. ubi docet parochum non sacerdotem, minimè posse concedere licentiam religiosis, ministrandi Eucharistiam, eo quod per se ipsum ministrare non potest: probantque ex c. finali, 46. dist. ibi; *Sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fasces athenienses*: ergo similiter, si parochus non sacerdos nequit assistere matrimonio, nequit etiam dare licentiam alteri, ut assistat. Et profecto sustinendo illam opinionem, non videtur à probabilitate alienum, hoc asserere.

7 Ceterum multò probabilius est, eam licentiam posse concedere parochum non sacerdotem, quamvis ipse assistere minimè posset. Quia durissimum esset intelligere, Tridentinum velle parochis, qui omnia iurisdictionis nondum sacerdos exercere potest, hoc vnicui negare. Itè, quia qualitatem sacerdotij, iuxta illam sententiam postulat Tridentinum in assistente matrimonio, ut convenientius, & fide dignius sit testimonium, quod intentio omnino seruetur, quando alius sacerdos de licentia parochi non sacerdotis assisteret, non autem seruabatur, parochis non sacerdote assistente: vnde non mirum si postularet sacerdotium in parochis assistente, non autem in ipso assistendi licentiam concedente. Tandem, quia nu. 3. probauimus, parochum non sacerdotem posse dare licentiam religioso, ministrandi Eucharistiam: quam ipse parochus ministrare nequit, Et ita tenent Nauarra lib. 4. consiliorum, in prima editione, lib. 11. tit. 31. de officio ordinarij, consil. & lib. 4. tit. de sponsal. consil. 44. in 2. verò, eodem lib. 4. tit. de clandestinis, despons. consil. 6. & 10. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 7. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 119. num. 9.

Certius autem esset, si ordinarius nondum sacerdos hanc licentiam concederet sacerdoti, quia respectu ordinarij, nihil est in eo decreto Tridentini, significans qualitatem sacerdotij in eo desiderari.

8 Ad argumenta proposita, nu. 6. respondetur. Ad 1. & confirmat, constat ex dictis, reperitur enim maxima congruentia, ut intelligamus per illam particulam, alio sacerdote, exigi sacerdotium in parochis relato, quæ tamen minimè inuenitur, ut per particulam, ipsius, postuletur eam qualitatem.

Ad 2. dic eam doctrinam non esse veram, ut probavi nu. 3. nec e. illud finale, eam probare: loquitur enim in peccato vsuræ, sicut enim suo nomine, ita nec alieno id exercere potest clericus: rationeque subdit textus, *indecent est enim crimen suum, commodis alienis impendere, & exercere*.

9 Quæstio tertia, an parochus possit concedere licentiam clerico, qui sacerdos non est, assistendi matrimonio? Videtur id fieri posse, quia quamvis in decreto Tridentini, sess. 24. c. 1. de matrim. solum de sacerdote mentio fiat, ibi, *vel alio sacerdote de licentia parochi*, in materia tamè fauorabili, nomine sacerdotis comprehenduntur etiam diaconus, & subdiaconus, secus in stricta, odiosa, & pœnali, ut docent Antonius, c. si quisquam, n. 3. de cohabit. cleric. & mulier. Abb. ibi, num. 2. Imola, in initio, & nu. 2. Angel, verb. sacerdos, nu. 1. ubi Sylu, in initio, Tabiena, q. 1. nu. 2. Armilla, nu. 1. matrimonium autem, causa fauorabilis est, c. finali, de sentent. & re iudic. ergo.

Et confirmatur, quia multa in matrimonio conceduntur pro illius valore, quæ in alijs contractibus negantur: teste Felino, rubr. de sponsal. num. 4. versic. postremo, ubi viginti quatuor specialia fauore matrimonij congerit.

Secundo, quia hoc cedit in fauorem filiorum, ut legitimi habeantur.

Tertio, quia sacerdos assistens matrimonio, non est ipsius minister, ut dixi lib. 2. disput. 6. nu. 2. ergo assistentia illius non est actus ordinis, ac proinde committi poterit non sacerdoti.

10 Dicendum tamen est, minimè posse conferri hanc licentiam non sacerdoti, quare assistente diacono de licentia ordinarij, vel parochi, matrimonium esset irritum. Probatur, quia verba secundum communem intelligentiam accipienda sunt, c. ex literis, el primo de sponsalib. ubi etiam tradunt omnes scribentes: at secundum communem usum loquendi, nomine sacerdotis intelligitur verus presbyter: ergo dum Concilium dicit, *vel alio sacerdote de licentia ipsius parochi, vel ordinarij*: verum presbyterum intelligit. Et confirmatur, ex modo loquendi eiusdem Tridentini, semper enim distinguit sacerdotes, à diacono, & alijs altaris ministris, ut constat ex sess. 23. ubi ex professo agit de ordine, & maxime cap. 2. & canone 2. ergo eodem modo sumitur sacerdos in presenti decreto.

Tandem, quia hoc decretum ita semper intellectum est, vsusque receptum, sic docent Nauarra lib. 4. consiliorum, in prima editione, titulo de sponsalib. consil. 44. in 2. tit. de clandestinis, despons. consilio 6. Henriquez, dicens omnes Theologos, & iurisperitos ita sentire, lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 5. Petrus de Lodesma de matrim. quæst. 45. art. 1. puncto 3. dubio 4. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 119. num. 12. Vega lib. 6. summæ, casu 112.

Potest tamen parochus hanc licentiam concedere simplici sacerdoti, non approbato ab ordinario. Quia hæc approbationem tantum petit Tridentinum, sess. 23. c. 1. pro confessionibus audiendis, propter magnam prudentiam scientiam, & vitæ probationem, quæ in tali ministro requiruntur, cum sit medicus, & iudex animarum. Sic Henriquez, & Manuel proximè allegati: addit benè Henriquez, idem esse, quamvis sacerdos cui licentia datur, sit excommunicatus, vel irregularis: quia (ut dicam disp. sequenti, nu. 4.) hæc assistentia non est actus iurisdictionis, exerceri que potest per excommunicatum, vel irregularem.

11 Ad argumenta proposita, nu. 9. dic. Ad 1. eam doctrinam esse veram, dum sermo est de clericorum absolutione aut punitione, secus ubi agitur de necessarijs ad sacramentum, tunc n. verba secundum propriam, & vsitatam significationem accipienda sunt, propter periculum irritationis sacramenti.

Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad 2. dic tantum probare secundum se, eam facultatem committi posse diacono, nisi decretum Tridentini aliud statuisset.

DISPUTATIO XXI.

Verum parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, vel cui interdicta est sacramentorum administratio, possit validè assistere matrimonio, vel alteri licentiam assistendi dare?

S Y M M A R I U M.

Gesta per excommunicatum, suspensum, vel irregularem denunciata, non valent, si ad iurisdictionem pertineant: secus si denunciati non sint, num. 1. Et ibi, in quo consistat difficultas. Et quorū quaestiones sint disputanda, num. 2.

An valeat matrimonium assistente parochus excommunicato, suspensio, vel irregulari, non tolerato, proponuntur argumenta probantia partem negantem? num. 3.

Valeat matrimonium, nec ea assistentia est actus iurisdictionis, num. 4. Et ibi, quid si parochus det licentiam sacerdoti excommunicato, vel irregulari.

Soluntur argumenta, num. 5.

An validè det licentiam alteri sacerdoti assistendi matrimonio parochus excommunicatus? refertur opinio negans, num. 6. Et contraria verior, num. 7.

Quid, de licentia concessa a parochus, vel ab Episcopo excommunicato denunciato, ministrandi alia sacramenta? nu. 6. 7. iuncto num. 9.

Quid, si Episcopus aut parochus excommunicatus, vicecuratum insinuat, & ille assistat matrimonio? remissive nu. 7.

An peccet parochus excommunicatus assistens, vel alij licentiam assistendi, concedens? num. 8.

Soluntur argumenta, num. 9.

Dupliciter potest interdici parochus, administratio sacramentorum, num. 10.

An valeat matrimonium coram parochus interdicto sacramentorum administratione? num. 11.

Quid si non sit proprietarius, sed ad nutum amovibilis, n. 12.

Premittendum est, post Concilium Constantiense omnia gesta ab excommunicatis, suspensis, vel irregularibus, dum denunciati non sunt, vel notorij clericorum percussores, valida esse: secus autem si denunciati sint, aut notorij clerici percussores, (vt dicā disput. sequenti, nu. 32.) hi autem excommunicati, suspensi, vel irregulares, qui denunciati non sunt, aut excommunicati ob notorium clericorum percussorem, quos vitare non tenemur, dicuntur tolerati: qñ aut denunciati sunt, vel notorij clericorum percussores, dicuntur non tolerati: & ideo his terminis utemur, toleratis, vel nō toleratis, breuitatis gratia, & ita eos vocat Sotus 4. d. 1. q. 5. art. 6. cōclus. 7. Doctores aut qui scripsere ante Conciliū Constantiense, vocabāt omnes excommunicatos, non toleratos: quia tunc oēs excommunicati, erant vitandi: & ita loquitur D. Th. 3. p. q. 64. art. 6. ad 2. vt notat ibi Caiet. circa solutionem ad 2. §. in eadem responsione.

Cōsistit ergo difficultas in hoc, an assistere matrimonio, vel dare alij licentiam assistendi, sit actus iurisdictionis, si n. ita sit, necessariò dicendum erit, valere, si assistat parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, dum toleratus est, vel alius sacerdos de eius licentia: non valere autem, si toleratus non sit: si autem non sit actus iurisdictionis, dicendum est valere utroque casu, siue ipse parochus non toleratus assistat, siue alius sacerdos de eius licentia.

Triplex igitur quaestio disputanda est.

Prima de parochus non tolerato assistente.

Secunda de licentia ab eodem concessa.

Tertia de parochus assistente, cui interdicta est sacramentorum administratio.

Quaestio prima, vtrum assistere matrimonio sit actus iurisdictionis, & proinde si parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, non toleratus, assistat, sit invalidus ille actus, & consequenter matrimonium? Et videtur non valere m̃rimoniu: quia ille actus est Parochi, vt parochus est, & non est actus ordinis, vt constat, ergo iurisdictionis.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Et confirmatur, quia insinuatio donationis coram iudice facta, nihil aliud est, quam intimatio ipsius donationis iudici, l. in hac, in fine, C. de donatio. ibi, *apud quemcunque ex memoratis voluerit intimare*: & l. 9. in fine, tit. 4. p. 5. ibi, *e con sabiduria de el maior iuzgador*: vbi Gregor. Lop. vers. *con carta*, ait regulariter nihil aliud requiri, nec decretum iudicis, & tradunt Barr. & Doctores, l. Modestinus, ff. de donatio. sed quamuis iudex nihil aliud agat, quā interesse illi insinuationi, est actus iurisdictionis voluntarij, vt cum Antonio de Canorio tradit Anton. Gabr. 3. tom. commun. lib. 3. tit. de donatio. conclus. 1. nu. 54. ergo similiter, licet parochus nihil aliud faciat, quam assistere matrimonio, auctoritatem illi actui prestando, erit actus iurisdictionis.

Secundo, quia esto non esset actus iurisdictionis, sed parochus interesset tanquam testis, testimonium non valet excommunicati non tolerati, c. decernimus, de sentent. excommun. in 6. c. veniens el 2. in fine, de testibus, & attest. & latè docet Mascard. de probation. conclus. 705. per totam: ergo adhuc matrimonium coram parochus excommunicato, non tolerato, est irritum.

Sit conclusio, matrimonium contractum coram parochus excommunicato, suspensio, vel irregulari, non tolerato, est validū. Probat, quia praesentia parochi requiritur in matrimonio, quasi auctoritate praestata illi, per potestatem, quam habet in subditos, vt docet Nauar. lib. 4. cōsiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 47. nu. 6. ad 1. in 2. tit. de clandest. despons. conf. 14. nu. 6. ad 1. sed auctoritatem praestare actui sua praesentia, non est actus iurisdictionis: ergo potest validè fieri ab excommunicato non tolerato. Probat minor, quia nullus actus, siue ordinis, siue iurisdictionis, validè pōt fieri ab omnino inuito, & contrariam habenti intencionem: actus n. agentium non operantur ultra eorū intencionem, l. non omnis initio, ff. de reb. credit. sed praesentia parochi omnino inuiti, contrariamque intencionem habentis, sufficit ad valorem matrimonij: (vt dicemus hoc tertio libro, disput. 39. num. 9.) ergo illa praesentia non est actus iurisdictionis.

Item, quia excommunicatus, suspensus, vel irregularis dum parochia non priuatur, manet in possessione, & verus parochus est. Huius sententiae videntur Nauar. lib. 4. cōsilior. in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 52. ad finem, & in noua editione, tit. de clandest. despons. conf. 4. ad finem, Salzedo practica, cap. 73. in noua editione, §. 11. vbi aiunt eam assistentiam non esse actum iurisdictionis, & tenet expressè Henriquez loquens de parochus excommunicato, lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 4. & nu. 5. dicit idem, quando est irregularis, si cui parochus dat licentiam assistendi matrimonio. Idem docent loquentes de parochus excommunicato, vel suspensio, Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 3. in fine, fol. 192. & Vega referens idem tenuisse Medinam, lib. 6. Summa, casu 119.

Quid autem dicendum sit, si parochus det licentiam excommunicato, vel irregulari? disput. praecedenti, nu. 10.

Ad 1. argumentum ex propositis, nu. 3. respondebitur, num. 9. pressius enim ibi vtrabit.

Ad confirmationem, dic non esse propriè actum iurisdictionis. appellari autem à iurisperitis actum iurisdictionis voluntarij, non quia propriè iurisdictionis sit, sed vt opponitur contentiose, atque ita velle dicere: non esse actum iurisdictionis contentiose, & subindè posse excipiri extra diocesim.

Ad 2. dic, quamuis excommunicatus regulariter expellatur à testimonio ferendo, admitti tamen in casibus, in quibus admittuntur infames: vt benè docet Mascard. ad. conclus. 705. num. 15. in matrimonio autem admittuntur infames, vt dicemus hoc 3. lib. disputat. 41. num. 5.

Quaestio secunda, an concedere parochum licentiam alteri sacerdoti assistendi matrimonio, sit actus iurisdictionis, & proinde si ea concedatur à parochus excommunicato, suspensio, vel irregulari, non tolerato, dum non reijcitur à beneficio parochiali, sit invalida, & matrimonium irritum, contractum coram sacerdote praedictam

dictam licentiam habente? Duplex est sententia. Prima, ait esse actum iurisdictionis, & ita nec licentiam, nec matrimonium valere. Probat, quia est actus parochi, in quantum parochus est, cum nullus alius eam licentiam concedere possit, & non est actus ordinis, ut constat: ergo est actus iurisdictionis.

Et confirmatur, quia alias frustra Tridentinum soli parochus, potius quam alteri sacerdoti non habenti iurisdictionem, dedisset auctoritatem assistendi, & substituendi.

Secundo, quia dare licentiam alieno sacerdoti audiendi confessiones subditorum parochi, est actus iurisdictionis, & ita invalidè conceditur ab excommunicato non tolerato, ut docent Sylvest. absolutio 2. q. 6. confessor. 2. quest. 4. effectus quinto, Sorus 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. circa concessionem, Victoria Summa de confessione, num. 152. & de excommunicatione, num. 345. Ledesma 2. d. 4. q. 7. art. 5. dubio 11. Gutier. lib. 1. quest. canon. cap. 1. nu. 89. ergo similiter non valebit, & erit actus iurisdictionis, licentia collata à tali parochus, alteri sacerdoti, ut assistat matrimonio.

Et confirmatur, quia quamvis Tridentinū non dixisset, qui aliter quam presente parochus, vel alia sacerdote de licentia parochi, &c. sed solum dixisset, qui aliter quam presente parochus: adhuc parochus posset substituere, & dare licentiam alteri sacerdoti, ut assisteret matrimonio, cum sit ordinarius, atque ita delegare posset, si aut id non pertineret ad iurisdictionem, nullo modo posset, ut procurator datus ad contrahendū matrimonium, non potest substituere, nisi specialiter sibi concedatur, cap. fin. de procurator, in 6. ergo dare illam licentiam, pertinet ad iurisdictionem. Hanc tenet Perr. de Ledesma de matrim. quest. 45. art. 5. puncto 3. dub. 4. fol. 192. Et colligitur expressè ex Navar. lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 47. nu. 6. in solutione ad 3. in 2. tit. de clandest. despons. conf. 14. nu. 6. ad 3. ubi ait, parochum non posse assistere matrimonio extra parochiam: quia illa assistentia nullo modo est actus iurisdictionis; posse verò extra parochiam concedere alteri sacerdoti licentiam assistendi, quia est actus iurisdictionis voluntaria. Et hæc sententia est satis probabilis.

7 Secunda sententia, probabilior, ait non esse actum iurisdictionis, ac proinde tam licentiam sic concessam, quam matrimonium, valere. Probat, quia concessio illius facultatis, non est actus parochi, formaliter in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum est testis legitimus matrimonij, & simul habet facultatem substituendi ad eum actum restituendum; sed si aliquis haberet mandatū ad contrahendū nomine alterius, potestatemque substituendi, illa substitutio est quidē actus potestatis substituendi, non tamen est actus iurisdictionis, ut constat, validèque ab excommunicato fieret: ergo validè conceditur ea licentia à parochus non tolerato.

Et confirmatur, quia assistere matrimonio non est actus iurisdictionis, ut probavi num. 4. ergo per concessionem prædictæ licentiæ, non delegatur aliquid pertinens ad iurisdictionem, sed conceditur alteri licentia, ut tanquam testis legitimus matrimonio assistat.

Secundo, quia multi Doctores asserunt posse Episcopum excommunicatum, non toleratum concedere facultatem audiendi confessiones, & extremè vngendi, nec hoc esse actum iurisdictionis, sed solum iuris sibi competentis cessionem. Sic Paludan. 4. d. 23. q. 2. nu. 17. D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 15. §. 5. Sylvest. verb. vinctio, q. 4. ubi Tabien. nu. 6. Armilla, nu. 5. Navar. c. placuit, de penitent. dist. 6. nu. 51. Ledesma 2. p. 4. quest. 33. art. 5. Bartholom. à Ledesma, de extrema Vinctio, dub. 6. Henric. lib. 3. de confirmatione, c. 13. nu. 3. & lib. 6. de penitentia, c. 4. in fine, & c. 6. nu. 3. & lib. 3. de excommunic. c. 7. nu. 7. Manuel 2. tomo Summa, c. 14. nu. 5. in fine, & de licentia celebrandi ordines in sua diocesi, tradita alij Episcopo, per sic excommunicatum: docent idem Palud. Henriquez, & Manuel ibi. Similiter posse dare licentiam subdito, ut alieno sacerdoti fateatur, tradunt Navar. cod. cap. placuit, num. 75. Corduba lib. 5. questionarij, quest. 12. paulò post principium, Manuel expositione Bullæ Cruciatæ, §. 3. num. 5. (quamvis fa-

teat me illis in hoc non credere, ut dicam num. 9.) ergo à fortiori, licentia, quam cōfert, parochus excommunicatus non toleratus, valida erit, nec erit actus iurisdictionis. Et ita pro hac sententia sunt omnes hi Doctores, & in proprijs terminis tenent Henric. loquens de excommunicato, lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 5. in Commento litera Q. & lib. 13. de excomm. c. 7. nu. 7. Vega referēs idē tenuisse Metinam, & loquitur de excommunicato, & suspēso, lib. 6. Summa, casu 119. Vtrum autem valeat, si Episcopus, aut parochus excommunicatus instituat parochum, aut vicecuratum, & ille assistat matrimonio? dicam hoc 3. lib. disp. 30. nu. 10.

8 Rogabis tñ, an peccet parochus non toleratus assistens matrimonio, vel alij licentiam concedens? videtur enim peccare, eo qd cōmunicet cum alijs, qd interdictum est excommunicato. Sed dicendum est ex hac parte non peccare assistendo matrimonio: quia cum spectet ad suum munus, communicat in re necessaria: ex alia aut parte vñ peccare, quia videtur actus iurisdictionis, benedicere sponso, illis verbis, quæ præcipit Concilium Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1. *Ego vos coniungo, &c.* Non tñ excedet, venialem culpam, quia in nullius est præiudicium, & res est parvi momenti, nec necessaria ad sacramētum, & si omitterentur ea verba, tñ esset veniale, (ut dicam hoc 3. lib. disp. 38. nu. 7.) & tñ peccat mortalitèr excommunicatus usurpando iurisdictionem, quando immiscetur aliqua iniustitia: ut benè docent Caiet. verb. excommunicatio, quatuor folijs ante finem, tit. excommunicatio plura sunt illicita, & Barthol. à Ledes. de excommunicatione, dubio 9. ad finem.

Non peccaret autem parochus non toleratus, concedens alteri licentiam, quia ibi nullam exercet iurisdictionem, ut probavi num. præcedenti.

9 Ad argumenta proposita, nu. 6. dic. Ad 1. non esse actum formaliter parochi, in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum testis est legitimus matrimonij, & simul habens facultatem substituendi.

Ad confirmationem, dic Concilium annexuisse auctoritatem illam legitimi testis, parochus, ratione dignitatis parochialis, & quia ipsius est sacramenta subditis ministrare, & ea ratione concessisse illi facultatem substituendi, non autem eo quod sit actus iurisdictionis.

Ad 2. fateor, illam doctrinam esse verissimam, contra Doctores, quos reperi num. 7. est tamen dispar ratio, quia ad cetera sacramenta licitè administranda, desideratur potestas ordinis, & iurisdictionis: unde parochus concedens alteri, ut possit ea administrare, transfundit in illum iurisdictionem, actumque iurisdictionis exercet: at verò sacramentum matrimonij non petit iurisdictionis vsum, sed tñ habitualement iurisdictionem in assistente, vel licentiam assistendi in concedēte. Præterea, sicut parochus non toleratus, priuatus est activa sacramentorum administratione, ita etiam potestate concedendi alteri licentiam administrandi, & sicut non est priuatus potestate assistendi, (ut probavi num. 4.) ita nec potestate dandi prædictam licentiam.

Ad confirmationem, dic Tridentino non concedente parochus licentiam substituendi, fore ut non posset substituere; censeretur enim personæ industria electa, ut maiori fide testimonium esset dignum, sicut in simili, docet Hostiens. cap. cum Bertoldus, verum quarta pars, de sententia, & re iudicata, ubi dicit censeri electam industriam personæ, quando certus tabellio electus est ad depositiones testium scribendas, fideique sue esse commissum.

10 Questio tertia, an parochus sacramentorum administratione interdictus, validè intersit matrimonio? Supponendum est, dupliciter posse hoc contingere: primo, generaliter, ut quando parochus propter imperitiam, datur vicarius, vel coadiutor, iuxta dispositionem, cap. illiteratos, d. 39. & cap. nisi cum pridem, de renunciat. & Trident. sess. 21. cap. 6. de reformatione. Similiter dum propter aliquod crimen priuatur sacramentorum administratione. Secundo specialiter, ut quando aliquid iuxta rationem præcipit Episcopus parochus, ne aliquos matrimonio coniungat.

11 Sit conclusio, parochus utroque modo interdictus, validè assistit

1. *istit matrimonio. Ratio est, quia est verè parochus, retinetque parochie titulum, Sic Rota in nouissimis, tom. 1. decisione 429. & 570. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 3. num. 4. Manuel 1. tomo summae, 2. editione, c. 219. num. 10.*
12. *Hæc conclusio locum habet, etiam si parochus interdictus, ne aliquos matrimonio coniungat, esset parochus ad Episcopi nutum amouibilis: non enim eo ipso quod peculiari præcepto interdictus est, ne aliquos matrimonio coniungat, cēdendus est iurisdictione parochi priuatus; ita declarant Cardinales, vt referunt Salzedo practica criminali c. 73. & Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. ar. 5. fol. 190. his verbis: *Vnum prohibitione facta ab ordinario, ne parochus aliquos desponsat, ita tollitur iurisdictione parochi, vt ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem non sit legitimus parochus; cum possit ordinarius in totum, vel in partem conferre à parochi iurisdictionem: sicut fit, quando reseruat aliqui casus? & in propostâ questione maiorem vim habet, quia prædictus sacerdos non erat principalis parochus, nec verus propriarius, sed annuus vicarius, qui ad nutum ordinarij poterat remoueri? Congregatio Cardinalium respondet, valere matrimonium contractum coram parochi, cui interdictum est ab Episcopo, ne interueniat.**

DISPUTATIO XXII.

Verum matrimonium initum, coram parochi communitate existimato, non tamen habenti verum titulum, sit validum?

SUMMARIUM.

- Proponuntur textus, in quorum intelligentia versatur difficultas huius disputationis, num. 1.*
- Tripliciter contingere potest, vt aliquis non habeat titulum officij, vel beneficij, num. 2.*
- Quæ sint quæstiones disputandæ, num. 3.*
- An valeant gesta in viroque foro, per iudicem, aut parochi habentem titulum coloratum: proponuntur argumenta ad probandam partem negantem? num. 4.*
- Valeant gesta spectantia ad forum externum, num. 5. & ibi, an sit hic legitimus iudex, aut parochus?*
- Desideratur ad hoc error communis illius tituli vitiosus, num. 6.*
- Non sufficit error solius principis concedentis titulum illi existimanti esse habitum, num. 7.*
- Quid si error non sit probabilis, sed crassus, vel supinus, num. 8.*
- Quid si vitium in eo loco occultum sit, cum tamen in alio sit notorium, num. 9.*
- Quid si alim in eo loco notorium fuerit, tunc autem sit occultum, num. 10.*
- An valeat sententia excommunicationis prolata à tali iudice existimato? num. 11.*
- An gesta in foro interno, vt absolutio sacramentalis per hunc, valeant? refertur opinio negans, num. 12. Et contraria verior, num. 13.*
- Soluuntur argumenta, & explicatur c. dudum, el 2. de electione, num. 14.*
- Post num. 14. inuenies alia summaria.*

1. **T**ota huius disputationis difficultas pendet ex intellectu l. Barbarius de offic. Prætor. ibi: *Si seruus quandiu lauit, dignitate prætoris functus sit, quid dicemus? An qua dixit, qua decreuit nullius fore momenti, an fore, propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt? Et vnum puto nihil eorum reprobari, hoc enim humanius est, cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem. Concordat l. 2. C. de sent. & interloquit. & l. 4. in fine, tit. 4. p. 3. & l. 9. tit. 9. li. 3. nouæ recopilationis Castellæ. Idem habetur c. infamis, 3. c. 7. vers. verum tamen: ex Synodo Romano desumptum est, ibi: *Si seruus dum putaretur liber ex delegatione sententiâ daret, quæ tamen postea in seruitutē depulsus sit, sententia ab eo à prætoris iudicio à firmitate tenet. Ex quibus iuribus constat**
- Sanch. de Matrim. Tom. 1.*

communem errorem concurrente titulo putatiuo, superioris autoritate collato, iurisdictionem conferre: seruus enim ille incapax erat iurisdictionis Prætoris: idem colligitur à contratio sensu, ex c. ad probandum, de sentent. & re iud. ibi, *ita vt si pro eo quod ex delegatis iudicibus, excommunicationis vinculo esset publice innodatus, quando sententia lata fuit, eandem sententiam consenserit infirmandam, ipsa cassata; vbi Gl. verbo cassata, ait, id est, cassata, & irrita denunciata. Et ibi Gl. verbo innodatus, Abb. num. 14. Alexand. de Neuo, num. 25. Imola, num. 6. Felin. num. 3. dicunt, colligi à contrario sensu, occulte excommunicatum valide proferre sententiam, ob communem errorem: iuxta dicta l. Barbarius.*

Tota igitur difficultas versatur in horum textuum intelligentia, quando scilicet communis error, quo aliquis parochus, vel iudex creditur, ita tribuat iurisdictionem, vt gesta ab illo sic existimato iudice, aut parochi, valida sint, perinde ac si verus iudex, verusque parochus esset.

2. *Præmittendum est, tripliciter contingere posse, vt aliquis titulo officij, vel beneficij, destitutus sit. Primo modo, ita vt nūquam habuerit verum titulum, sed coloratum, vel præsumptum, vt si Episcopus conferat beneficium parochiale, excommunicato occulto, vel per Simoniam completam: viroque enim casu collatio reuera est nulla. Secundo modo, quando prius habuit titulum verum, eo tamen occulte priuatus est. Tertio modo, ita vt nunquam habuerit titulum, etiam præsumptum, vt si nunquam habuit titulum à legitimo superiore, sed ipse se intrusit.*

3. *Septem igitur quæstiones disputandæ sunt.*

Prima, an gesta per habentem titulum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum, valeant?

Secunda, an hoc sit verum, siue ille iudex putatiuus, sit iudex ordinarius, in quo concurre publicæ utilitas, siue sit delegatus ad vnam, aut alteram causam?

Tertia, an hæc procedant in quocunque impedimento occulto, & specialiter quando est excommunicationis?

Quarta, an sic gesta valeant, etiam respectu scietium illud vitium occultum?

Quinta, an requiratur ad hoc, titulus præsumptus, concessus à legitimo superiore?

Sexta, quid si à principio adfuit titulus, amissus tamen est occulte, vel ratione delicti, vel ratione reuocationis superioris?

Septima, an matrimonium contractum coram parochi existimato, carente tamen vero titulo validum sit?

4. *Quæstio prima, an gesta per iudicem, aut parochi carentem legitimo titulo, habentemque solum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum, valida sint? videtur non esse valida: quia ad valorem actus à iurisdictione dimanantis desideratur iurisdictione, sed hic eam non habet: ergo. Probat minor, quia titulus ille cum inualidus sit iurisdictionem minimè confert: nec communis error eam conferre valet per l. priuatorum, C. de iurisdictione omn. iudic. ibi, *priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui nulli præest iudicio.**

Et confirmatur, quia hic iudex, aut hæc iurisdictione ordinariâ, aut delegatâ: non ordinariâ, quia verè non est iudex, nec prælatus: non delegatâ, quia pp vitium occultum, incapax erat commissionis: ergo nullo modo valent gesta per ipsum.

*Secundò probatur, quia hæc potestatem, & iurisdictionem, aut cōferunt litigantes coram eo iudice, aut superior, cui illum iudicem cōstituit: sed neutri cōferunt ergo. Probat minor, quod non partes litigantes, quia ipsæ non intēdūt conferre iurisdictionem, sed potius putāt illum habere, in quo casu certum est iurisdictionem non conferri: vt expressè habetur l. 2. ff. de iudicijs, ibi, *consensisse autem videntur, qui sciunt se non esse subiectos iurisdictioni eius, sed in eum consentiunt, ceterum si putant eius iurisdictionem esse, non erit eius iurisdictione, error enim litigatorum, consensum non habet. Quod autem eam non conferat superior, manifestum est: tum, quia fortè is superior dispensare non possit in eo impedimento occulto, tum etiam, quia quāuis dispensare posset, & sic iurisdictionem conferre,**

id tamen facere minimè censetur: cum per errorem id faciat, & error consensum non habet, ut proximè dixi.

Tertiò probatur, saltem in foro conscientie hoc locum non habere, sed tantum in spectantibus ad forum externum. Quia iura citata num. 1. non exprimunt valere sententiam datam in foro interno, sicut explicant de foro externo, ergo extendenda non sunt ad forum internum: cum hi fori longe inter se distent.

Ultimò probatur ex c. dudum, el 1. de electione, ante vers. verum procurator, ibi, *In multarum animarum dispendium parochiales Ecclesias retinebat, cum earum cura, quam prius fuerat ipso iure ad eum nullatenus pertineret, & sic per ipsum eadem anima damnabiliter sunt decepta.* Vbi constat còcurrente communi errore, & titulo à superiore collato, quia iam cessarat ille titulus, praelatum illud absolventem, deceptis damnabiliter animas: ergo ut gesta in foro interno valeant, non sufficit præsumptus titulus, & communis error: alias hæ animæ non essent damnabiliter deceptæ, sed veram absolutionem obtinerent.

Certissimum tamen est gesta à iudice ordinario, pertinentia ad forum externum, valida esse, si is iudex titulum habeat, communi errore existimatum legitimum, & à legitimo superiore collatum. Quia id expressè utroque iure decisum est, ut constat ex testibus adductis nu. 1. Cuius decisionis ea est ratio, quia sequerentur gravissima inconuenientia, & scandala, si detecto eo impedimento omnia gesta per eum iudicem putatiuum, rescindenda forent: quibus ut occurreretur, utrumque ius decreuit omnia gesta per eum, dum communis error durat, valida esse, ac si verus iudex esset. Dixi consulto, ac si verus iudex esset, quia non modica est difficultas inter iuris Cæsarei professores, an seruus ille, de quo in d. l. Barbatius, fuerit verus pater, vel ius suppleuerit iurisdictionem, quam omitto, quia euidentissimè eam disputat Gregor. Lopez, Madera in suis animaduersionibus iuris ciuilibus, toto cap. 6. defendens non fuisse verum iudicem.

Oportet autem adesse communem errorem, quo ille verus iudex existimetur: quare non sufficeret error vnus, vel alterius coram eo litigantis. Probatur ex ca. infamis, vers. vbi tamen, 3. q. 7. ibi, *verum tamen si seruus: dum putaretur liber:* & ex l. Barbatius, ff. de offic. Prætor. ibi, *quādiu lauit.* Qui textus de ignorantia vnus, vel alterius intelligi nequeunt, cum leges non considerent quæ raro, & in singulari contingunt, seu quæ frequenter accidunt, l. nā ad ea, ff. de legibus. Quare gl. d. l. Barbatius verb. reprobati, inquit, *circa factum error communis facit ius,* & probat ex l. 3. in fine, ff. de supellec. lega. il. 4. *& error ius facit,* quam gl. omnes Doctores allegandi tota hac disputatione, sequuntur.

Item, quia si error vnus, vel alterius sit, non sequuntur inconuenientia, & scandala, ex sententiarum rescissione, quibus occurrere voluit ius, quando error esset communis.

Tandem, quia impedimento communiter noto, error vnus, vel alterius, nec iustus, nec probabilis est: & proinde æquum non est, illi ius subuenire.

Hinc inferitur, non sufficere errorem solius principis concedentis titulum, existimantisque illum, cui concedit, esse habilem. Hoc est contra Antonium Gabriel. 3. tomo commun. lib. 1. tit. de probatio. conclusionē 8. nu. 13. & refert Baldum lege 1. C. de seruitut. & aqua; sed cum diligenter quaesierim, non inveni in illo. Sic tenent Bartol. lege Barbatius, in secunda lectura, num. 12. ff. de offic. Prætor. & ibi Baldus in secunda lectura, nu. 30. Iason nu. 65. Mascardus de probation. conclus. 649. num. 64.

Nec sufficit error communis, si crassus, vel supinus sit, sed oportet esse probabilem. Quia ille error, sciētiæ æquiparatur, c. 2. de constitut. in sexto. Ut si eo oppido publice aliquis damnatus esset, vel denunciatus de aliquo impedimento, ob quod esset incapax officij illius. Sic Cardinalis capitu. ad probandum, de sententia, & re iudicata paulo post principium, Antonius, capit. sciscitatus, de rescript. ad finem, vbi Abb. num. 12. Felinus, num. 5. idem

Abb. cap. veritatis, num. 42. & 45. de dolo, & contumacie, Ancharanus, ca. decernimus, de sententia excommunicat. in sexto, nu. 1. & ibi Francus num. 7. Socin. de regul. iur. litera L. regul. 228, incipienti, lex Barbarius, Parisius conf. 136. num. 13. volumine 4. Angelus confessio quarta, num. 12. Anton. Gabriel. tertio tomo communium, libro 1. tit. de probation. conclus. octaua, num. 29. Mascardus de probationib. conclus. 649. num. 60. & 68.

Sufficit tamen, si sit communis error in eo loco, vbi actus gestus fuit: quia ibi iam impedimentum erat occultum, quamuis in alio notorium esset. Probatur ex dicta l. Barbatius, verisimile enim est, seruitutem illam ob quam Barbatius iudex esse non poterat, in suo domicilio notoriam fuisse. Item ex doctrina Glossæ, c. ad nostram, el tertio, de iurciurand. verbo obseruandus, vbi cum textus dicat in notorijs non esse seruandum ordinem iudicarium, intelligit Glossa in eo loco vbi delictum est notorium, secus in alio, vbi occultum est. Sic Anton. cap. sciscitatus, de rescript. ad finem, vbi Abbas, num. 13. Decius, num. 38. idem Antonius, cap. ad probandum, num. vndecimo de sentent. & re iudic. vbi Abbas, num. ... Alexander de Neuo, num. vigesimo. Iason dicta lege Barbatius, num. sexagesimo quinto, versiculo tertio, Nauar. cap. inter verba, in noua editione, corollario sexagesimo octauo, nu. 345. Anton. Gabriel. 3. tomo communium, lib. 1. titulo de probatio. conclus. 8. num. 12. Mascardus de probatio. conclus. 646. num. ... Philarchus de officio Sacerdot. tomo 1. p. 1. lib. 3. capitulo 12. paulo post principium, Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 13. 6. 7. num. 3.

Quod intellige, quando impedimentum est notorium in alio loco ita distanti, ut verisimiliter non potuerit venire in huius oppidi notitiam. Sic Anton. eod. c. sciscitatus, ad finem, & d. c. ad probandum, nu. 11. vbi Abb. nu. 11. Alexand. de Neuo, num. 20. Socin. allegatus, num. precedenti.

Immo licet in eo loco publicum, & denunciatum fuerit impedimentum, si tantum tempus spatium intercesserit, ut iam ab hominum memoria lapsum sit, & ita communiter ignoretur, valeant gesta per eum iudicem. Quia tunc est error communis, iustus, & probabilis. Sic Anto. Abb. Alex. de Neuo, Socin. vbi nu. precedenti, in fine, eos allegauit.

Quidam tamen excipiunt à prædicta doctrina, sententiam excommunicationis, in eaque specialiter esse dicunt, ut non valeat, si eam ferens non sit verus iudex, quamuis communi errore talis reputetur. Sic Vincentius, & Goffredus, quos refert, & sequitur Archidiaconus, cap. 2. nu. 11. de sentent. excommunicat. in 6. & cap. sententiam, an glossam 1. 11. q. 3. Alberic. l. Barbatius, num. 27. ff. de officio Prætor.

Sed meritò hoc reprobant Bartol. d. l. Barbatius, in 2. lectura, numero 14. & ibi Bald. in 2. lectura numero 25. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. 5. 22. num. 3. Quia iura indistinctè loquuntur, nec ea exceptio aliquo iure probatur.

Dubium autem est, an tradita procedant in spectantibus ad forum conscientie, ut in absolutione sacramentali, & cæ. Virgent enim tertium, & quartum argumentum num. 4. proposita, Et ita aliqui, quos refert Paluda. tacito nomine 4. d. 18. q. 6. art. 2. num. 21. docent non habere locum in spectantibus ad forum conscientie. Pro qua parte sunt alij, quos referam nu. 55. & 57. dicentes non esse validam absolutionem sacramentalem, collatam à parochio qui occultè titulum amiserat.

Sit tamen conclusio, omnia gesta per praelatum, vel parochum communi errore talem existimatum, habentem titulum putatiuum à legitimo superiore, valent, etiam si ad forum conscientie spectent, vnde confessiones his factæ, iterandæ non sunt, detecto iam impedimento. Probatur, quia id, quod iure statuitur in vtro casu, eo ipso statutum reputatur in simili, sed supposita potestate ordinis, uterque foris quoad potestatem

tem iurisdictionis, est eiusdem rationis: ergo quod statuitur in foro externo quoad valorem actus, reputabitur etiam statutum in interno. Et confirmatur, quia quicumque potest absolvere, & ligare in foro externo Ecclesiastico, potest absolvere, & ligare in foro animæ si sacerdos sit: nam supposito ordine, iurisdictionem veri prælati in omnibus habet, ergo si hic potest validè absolvere, & ligare in foro externo, poterit etiam in interno.

Ultimò, quia eadem, & maiora inconuenientia, & scandala sequuntur, si gesta in foro interno nulla essent, ac si gesta in foro externo. Et ita hanc sententiam tenet Innoc. c. dudum, cl. 2. nu. 3. de electione, ubi Hostien. super verb. damnabiliter, & ibi Cardin. q. 6. Abb. nu. 20. dicit esse probabilem Io. Andr. ibi num. 42. & colligitur ex Antonio ibi, nu. 27. à contrario sensu, dicit enim in solo textu illum parochum non verè absoluisse, quia sententia erat ex causa notoria, unde contrarium clarè significat, quando impedimentum est occultum. Eandem tenent Rosella, verb. confessio sacramentalis, 3. nu. 41. Ang. confessio. 4. nu. 12. Sylu. confessio. 1. q. 19. Tabiena absolutio. 1. nu. ultimo, Armilla verb. absolutio. nu. 30. Nauar. c. placuit, de penit. d. 6. num. 177. & summa, c. 9. Hispana, nu. 8. Latina, nu. 11. Gregorius Lopez l. 21, verb. *no lo puede*, tit. 4. p. 2. Humada in commentarijs super hanc glossam Gregorij Lopez, nu. 1. versic. quam distinctionem. Et ex Theologis Palud. 4. d. 17. q. 6. art. 2. à nu. 21. & toto art. 3. Caiet. summa, verb. confessionis iteratio. cap. confessio sacramentalis quare ex parte confessoris iteranda: & verb. absolutionis impedimenta, cap. absolutio nonnullis circumstantijs impeditur, in initio, Metina, C. de confessione, q. de confessione confessorij excommunicato scienter facta, versic. secundum dictum, Petrus de Soto, lectione 6. de confessione, paulò post principium, §. quod verò dicimus, Palacios, 3. dist. 17. disput. 7. f. 272, versic. similiter quoque, Frater Metina lib. 1. summe, cap. 11. §. 3. f. 39. Angles Floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 7. difficultate 9. f. 287. & art. 8. difficultate ultima, fol. 298. Henriquez lib. 6. de penitent. c. 1. nu. 2. & c. 7, num. 2. & lib. 13. de excommunicatione, c. 7. nu. 6. Aragon. 2. 2. q. 60, art. 6. §. est aliud dubium, f. 109. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio, Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 60. num. 3. Vega lib. 1. summe, casu 223.

14 Ad argumenta proposita nu. 4. respondetur ad primum, eam iurisdictionem habere iudicem illum, aut parochum putatum, illamq. conferre titulum præsumptum, dum adest communis error: utrumque enim ius statuit cum titulum quamvis inualidus, & inefficax sit, iurisdictionem conferre, dum eius inefficacia communiter ignoratur.

Ad confirmationem dic, si habeat titulum putatum iudicis ordinarij, esse ordinarium, & si delegati, delegatum: & iurisdictionem conferre titulum illum putatum.

Ad 2. dic nec ligantes, nec titulum conferentem, sed ius ipsum conferre eam iurisdictionem, velleque, ut per inde valeant gesta, ac si verus iudex esset.

Ad tertium constat ex dictis nu. 12. quamvis enim ius non exprimat, gesta valere quoad forum conscientie, satis est id statutum esse in pertinentibus ad forum contentiosum: ut ibi probauit.

Ad quartum, dic cum Abbate eo. c. dudum, nu. 30. verè illas animas deceptas non esse scilicet enim prælati validè absoluebat, quamvis ex parte ipsius prælati, qui verus non erat, deceptæ sint: Vel 2. respondet idem Abb. impedimentum illius prælati, notorium fuisse, atque ita cum non concurreret communis error, probabilis, & iustus, gesta per eum inualida fuisse.

S U M M A R I U M.

An quando iudex est delegatus ad vnam, vel alteram causam, & ita non concurrat communis utilitas, valeant gesta per ipsum concurrente communi errore tituli putati? refertur opinio negans, nu. 15. & contraria verior, nu. 16.

Quid si delegatio sit inualida, non ob delegati vitium, sed ipsius

delegationis, quæ subreptitia est? referuntur due sententiae, nu. 17. & 18. & sententia verior, nu. 19.

Soluntur argumenta, nu. 20.

Post quem inuenies alia summaria.

15 **Q**uestio secunda, an solum gesta per iudicem ordinarium putatum communi errore, valeant, in quo concurrat communis utilitas, sed etiam gesta per iudicem delegatum putatum, ad vnam, vel alteram causam? Duplex est sententia. Prima negat valere gesta per hunc iudicem delegatum. Ducitur, quia idè iura statuerunt valere gesta per iudicem ordinarium putatum, quia agitur de communi utilitate, cum omnes apud eum iudicem lites agitaturi sint: sed hæc communis utilitas cessat in delegato ad vnam, vel alteram causam; ergo ea dispositio in eo locum non habebit. Sic docent Innoc. c. cum dilecta, num. 1. de rescript. versic. sed diceas. Ioan. Andr. ibi nu. 14. Guillel. de Cuneo, quæ refert ibi Abb. n. 10. Guido Papadecis. 3. 12. Alex. c. 77. n. 7. lib. 2. Ang. l. Barbarius, n. 2. ff. de offic. Prætor. Imola c. sciscitatus, de rescript. n. 17. ad fin. limitans qñ pars contraria opponit vitium, & impedimentum delegati. Idem videntur tenere aliqui Doctores, quos nu. 26. referam, asserentes parochum, cuius excoicatio cõter ignoratur, verè absolvere: secus autem confessorum delegatum.

16 Secunda sententia multò probabilior, docet valere gesta, siue iudex ordinarius, siue delegatus sit. Probat ex c. infamis, versic. verumtamen, 3. q. 7. ibi, *si seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, & c. sententia ab eo dicta rei iudicata firmitatem tenet*; ubi aperte sermo est de iudice delegato, & tamen eius sententia sustinetur, cum verus iudex non esset, propter communem errorem.

Secundò, ex l. 2. C. de sentent. & interloquutio. ibi, *si arbitet deus à magistratibus cum sententiam dixit an libertate mirabatur, & c.* Vbi sententiam illius propter communem errorem definiunt esse validam, & tamen ibi est sermo de iudice delegato, ut testatur ibi Gloss. verb. si arbitet, quam omnes ibi sequuntur.

Tertiò, quia si seruus, qui testis esse nequit, communi errore putatus liber, adhibeatur in vno testamento, valet testamentum, quamvis vertatur causa vnus. l. 1. C. de testam. ibi, *testes serui, an liberi fuerint, non tractari oportet, cum eo tempore, quo testamentum signabatur, omnium consensus liberorum loco habui sine*. Vbi Glossa verb. omnium, ait, *error communis hoc facit per l. Barbarius*; ubi dispositum illa l. Barbarius, manifestè intelligit etiam dum agitur de causa vnus; idè habetur instit. de testamento, §. sed cum aliquis, ubi idè notat Glossa verborum omnium; idem deciditur l. 9. in fine, tit. 1. p. 6. ergo similiter in nostro casu, quamvis ex valore sententiæ iudicis delegati, agatur de utilitate priuata vnus, vel alterius, valida tamen erit ob communem errorem. Et ita hanc sententiam tenet Ant. c. cum dilecta, de rescript. nu. 15. & ibi Abb. dicens esse communem num. 10. Imola num. 11. Felinus dicens esse omnium, nu. 3. idem Abb. cap. gratum, num. 11. de officio deleg. & c. nihil, nu. 12. de electione, Decius c. sciscitatus, de rescript. nu. 38. & ibi Felin. nu. 5. Additionator ad Innocentium d. cap. cum dilecta, nu. 1. Marianus cap. fraternitati, col. 5. de hæreticis: Bartol. d. l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. in 2. lectione, nu. 15. & 7. & ibi Bald. in 2. lectione, nu. 13. & 18. Alberic. n. 16. Iason num. 71. Horoscus ibi num. 10. idem Bald. l. 2. nu. 1. C. de sentent. & interloquut. & ibi Salicet. nu. 4. Corneus l. prima, num. 10. C. de testam. Bartholomæus Socinus l. morte, num. 73. ff. de iurisdic. omn. iud. Gregor. Lopez l. 4. tit. 4. par. 3. verb. *otergado*, Perez lib. 2. ordin. tit. 15. l. 3. in fine, Anto. Gabriel. cum alijs, quos refert, temo 3. communium, lib. 1. tit. de probatio. conclus. 8. nu. 31. Mascardus de probatio, conclus. 649. num. 38. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. §. 22. num. 3. Et ex Theologis Palud. 4. d. 17. q. 6. art. 2. num. 11. Henriquez lib. 5. de penit. ca. 14. nu. 4. & idem Doctores, num. 39. allegandi, asserentes valere absolutionem sacerdotis delegati, excoicati, dum excoicatio communiter ignoratur.

Aliqui

17 Aliqui temperant hanc sententiam, quando delegatio est inualida ob vitium, & impedimentum delegati, ut si esset servus, vel aliàs commissionis incapax: secus esse dicentes, si vitium sit rescripti, seu commissionis ipsius, tunc enim dicunt gesta non valere. Et ratio discriminis est, quia vitium personæ potest esse publicum, atque ita dum ignoratur probabiliter concurrat communis tolerantia, ac verò quando vitium est commissionis, cum commissio publica non sit, sed ipsius immittentis, nihil videtur operari communis error, & tolerantia.

Secundò, quia si communis error operaretur, ut gesta per delegatum, dum commissio est vitiosa, valeret, frustra, cum dubia est delegati iurisdicção, deberet se pronunciare esse iudicem, quod tamen est necessarium, ut notatur c. 2. de dilatio. Sic tenent Anton. cap. cum dilecta, nu. 1. §. de rescript, vbi Imo. nu. 11. Domin. relatus ibi à Felino num. 3. Paris. conf. 136. nu. 9. lib. 4. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. tit. de probat. conclus. 8. num. 32. Mascardus de probatio. concl. 649. num. 59.

18 Alij distinguunt sic, aut commissio est simpliciter subreptitia, tunc si toleretur delegatus, valet processus, nisi à principio excipiat, si verò commissio sit ex rescripto falso, non valet, etiam si delegatus pronunciaret se iudicem competentem, sic Felin. c. cum dilecta, nu. 3. de rescript.

19 Sed verius est, etiam quando vitium est circa commissio- nem factam à legitimo superiori, dum communiter id vitium ignoraretur, valere gesta per delegatum, nisi ius in penam cessat. Et ita loquitur cap. 1. de rescript. in 6. vel quā altera pars fuisset in culpa, & agitur de valore respectu ipsius. Probat, quia concurrunt omnia requisita, nempe, auctoritas superioris conferentis titulum, & communis error, nec est maior ratio, quando error est vitij personæ, vel vitij commissionis, cum utrumque vitium potest esse publicum, & occultum, & utrumque possit probabiliter, vel citasse ignorari. Et ita cessat 1. ratio prioris sententiæ proposita, nu. 10. Nec obstat 2. ratio ibi proposita, nam idem esset in iudice ordinario, dum enim est dubia eius iurisdicção, debet se prius iudicem pronunciare. Sic Bart. conf. 82. incipienti, punctus quæstionis, num. 1. vol. 1. Abb. licet aliquantulum dubius, c. cum dilecta, nu. 10. de rescript.

20 Ad argumentum prioris sententiæ propositum nu. 15. respondetur, cum Abbate cap. cum dilecta, num. 10. de rescript. & ibi Felino num. 3. satis esse versari publicam utilitatem in officij qualitate, licet in exercitio ipso agatur de utilitate priuata, & hoc contingit in delegatione, dū enim superior delegat causam, in ipsa delegatione versatur ius publicum, & utilitas publica, quia committit iure publico. l. 3. ff. de iurisdic. omni. iud. agitur etiam de utilitate publica, licet inter sit vnus tantum, quia interest reipublice cuiuslibet iusticiam ministrari. Vel 2. dic cum Bart. l. Barbarius, in 1. lectura, nu. 7. ff. de offic. Prætor. & ibi Bald. 2. lectura, num. 17. & l. non dubium, nu. 24. C. de legibus, & l. 2. nu. 83. C. de seruitu. & aqua, Felino d. cap. cum dilecta, nu. 3. Horacio d. l. Barbarius, nu. 28. sat esse errorem communem cum titulo putativo, quamvis publica utilitas desit.

S V M M A R I V M.

An valeant gesta per habentem titulum putativum, licet impedimentum sit iuris diuini, vel naturalis, ut si communiter existimus sacerdos absoluat? refertur opinio affirmans nu. 21. Et ibi, quid, si communi errore femina creetur summus Pontifex, & deciditur contrarium, nu. 27. & quid de reputato vera Pontifice, nu. 28. Et de iudice carere usu rationis, nu. 29. An valeant gesta per eum, qui ante officij adeptionem erat excommunicatus? refertur opinio negans valere, num. 22. & contrarium deciditur, num. 30.

Refertur alia opinio: dicens non valere gesta per iudicem putativum, quando iurisdicção est ligata, eo quod excommunicatus sit, num. 23. Et deciditur contrarium, nisi sit publice excommunicatus, nu. 31. Imò nisi sit denunciatus, vel notorius percussor clericus, nu. 32.

Et quid si in alio loco sit denunciatus, vel notorius clericus percussor, ibi tamen occultus, vel quondam fuit denunciatus, aut notorius, modo tamen est occultus, nu. 33. Et quid, si iudex hic occultè excommunicatus alium excommunicet? n. 34. Et explicatur cap. audiui, 24. q. 1. & an sic excommunicatus possit absolvere? & an hic excommunicatus prius alium suffragis communibus? nu. 34.

Et an gesta per hunc occultè excommunicatum, valeant in temporalibus, & spiritualibus? nu. 35. Et ibi an Episcopus excoicatus conferat ordinem executione, & explicatur c. Dasbertum? 1. q. 7. nemo dat quod non habet, & c. ab excommunicatis, 9. q. 1. & c. 2. de ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit.

Quid si iudex ille excommunicatus non sit ordinarius, sed delegatus? refertur opinio negans non valere gesta per excommunicatum denunciatum, quando est iudex ordinarius, secus quando est delegatus, nu. 24. & deciditur in neutro casu valere, nu. 36. Et ibi, an talis iudex peccet mortaliter contra iusticiam, si actum iurisdictionis exerceat?

Quid si impedimentum sit hæresis occulta? refertur opinio negans gesta valere, nu. 25. Et dicitur contrarium, nu. 37. & etiam quamvis sit notorius hæreticus iudex, dum non est denunciatus, nu. 38.

An gesta per iudicem putativum, vel occultè excommunicatum, valeant, non tantum quando sunt ratione publici officij, sed etiam quando geruntur ut à priuato? num. 26. & 39.

An valeant gesta per occultum excommunicatum, non tantum quando est parochus, sed etiam quando ex speciali delegatione audit confessionem? refertur opinio negans, nu. 26. & deciditur contrarium, num. 39.

Post quem inuenies alia summaria.

21 **Q**uestio tertia, an gesta per habentem titulum putativum, cum communi errore, valeant ex quocunque impedimento, titulus ille inualidus sit, licet sit iuris diuini, & specialiter quando est nullus ob excommunicationem? Variæ sunt sententiæ. Prima, ait valida esse gesta quocunque impedimento concurrente, licet sit iuris diuini. Sic tenent aliqui asserentes validam esse absolutionem collatam ab eo, qui communi opinione putatus sacerdos audit confessiones. Sic Alber. l. Barbarius, nu. 29. ff. de officio Prætoris, & ibi Iason. n. 63. citans Gloss. c. dudum, el 2. verb. decepta, de electio, & ibi Innocentium, sed falso ad illius imponit, & hanc opinionem sentit esse tutam. Ripa tract. de remedijs ad curandam pestem, §. sed quia usu videmus, nu. 45. & 46. tantum enim appellat oppositam tutiorem. Eandem tenet Franciscus Viuius, quem refert, & sequitur Ant. Gabr. in mea editione, to. 1. comu. lib. 3. verb. confiteri quilibet potest, f. 130. col. 1. & Mascard. de prob. concl. 469. nu. 14.

Hinc infert Iason d. l. Barbarius, nu. 64. valere gesta per feminam errore communi ad summum Pontificatum prouectam, & refert Bald. l. non mutant, C. de liberali causa, in fine, sed Bald. non ita generaliter loquitur, ait enim valere gesta temproaliter, non autem spiritualiter per Pontificem intelligibilem.

22 Secunda opinio, tenet non valere gesta per iudicem putativum, quā impedimentum procedit ab excommunicatione, quia affectus erat ante officij adeptionem, quia ratione excommunicationis etiam occulte, incapax erat cuiuscunque gratiæ, cap. 1. de rescript. in 6. Sic Philarcus, de officio sacerdot. to. 1. p. 1. lib. 3. c. 12. paulò post principium.

23 Tertia opinio, ait non valere gesta per iudicem, quā iurisdicção ligata est excommunicatione, etiam occulta, post adeptum officium contracta, & ita communem errorem in hoc casu non proficere. Probat, ex cap. aduersus, de immunitate Ecclesiæ, versic. quia verò, ibi, adicimus, ut constitutiones, & sententia, quæ à talibus fuerint promulgata, inanes, & irrita habeantur, nullo unquā tempore valiturae. Sic tenet Gl. c. infamis, 3. q. 7. verb. dum putaretur, & ad l. Barbarius, respondet aliud esse in seruo, quia in multis casibus potest in iudicio comparere, excommunicatus autem in nullo, Archidiacon. cap. alienationes, 12. c. 2. in initio, Ant. c. sci- scitatus, num. 24. de rescript. vbi I. nola num. 17. ad finem, Et

Et videtur tenere Caietan. verb. excommunicatio quatuor folijs ante finem tit. excommunicato plura sunt illicita, ubi absolute ait gesta per excommunicatum ratione publici officij, non valere: videtur etiam huius sententiae Sotus lib. 3. de iustit. q. 4. art. 6. vers. ex quo fit primum, ubi ait valere sententiam iudicis admittentis crimen, ob quod sit priuandus, nisi sit ipso facto excommunicatus.

24 Quarta sententia, in alio extremo ait valere omnia gesta per publice excommunicatum, nisi iudex delegatus sit. Quia ead probandum, de sententia & re iudicata, ex quo à contratio sententia colligitur gesta per publice excommunicatum, non valere: loquitur de iudice delegato, nec extendi debet ad ordinarium, in quo diuersa est ratio, quia iurisdictio delegata, facilius spirat, quam ordinaria, l. 1. §. qui mandata, ff. de officio eius cui mandat. est iurisdictio. l. iudicium soluitur, ff. de iudicijs. Sic tenet decisio Rotæ 24. in antiquis.

25 Quinta sententia est, non habere locum in hæretico occulto, & proinde gesta per ipsum communi opinione existimatum catholicum, non valere. Sic Alberic. l. Barbarius, nu. 27. ff. de offic. Prætor. ubi Ias. n. 64. & refert Glossam 24. q. 2. in summa verb. quod autem, ubi Glo. non asserit id generaliter, sed solū ait, occultum hæreticum non posse valde excommunicare; de qua re num. 34. sermonem faciemus.

26 Sexta sententia est, gesta per habentem titulum parochiæ, occultum excommunicatum, quando est communis error, valida esse: secus autem per confessorem, qui tantum ex commissione, & delegatione speciali Episcopi, confessiones audit. Quia textus relati, num. 1. tantum habent locum in ijs, quæ ratione publici officij geruntur: in ijs verò quæ geruntur ut à priuato, nulla differentia est inter occultum, & publicum excommunicatum: nec communis error quicquam prodest: ut docent Innocen. c. cum dilectus, nu. 4. in fine, & §. de consuetudine, Cardinalis Clement. 1. ad finem, de reg. Abb. c. veritatis, nu. 43. de dolo, & contumacia, & c. si verè, n. 9. de sentent. excommun. Francus c. 1. de exception. in 6. nu. 8. Felinus c. ad probandum, nu. 1. in fine, & nu. 3. de sentent. & re iudic. Rebus. c. postulastis, notab. 2. num. 21. de cleric. excommun. minist. & praxi benefic. tit. de forma vicariatus, num. 218. Couar. c. alma mater, 1. p. §. 7. num. 9. in fine, Ant. Gabr. alios referens, to. 3. commun. lib. 1. tit. de probation. concl. 8. num. 26. Mascardus de probat. conclus. 705. nu. 20, & sequentibus, & conclus. 649. num. 35. & 46. Henriquez, lib. 13. de excommunic. c. 7. nu. 6. ergo non habet locum error communis, in confessore excommunicato, qui publicum munus non obit, sed ex commissione speciali audit confessiones.

Quod si opponas decretum Concilij Constantiensis, solos excommunicatos denunciatos, ac notorios clerici percussores, vitare iubentis: respondent Couarruias, eo. nu. 9. & Henriquez eod. nu. 6. id decretum solum prodesse in ijs quæ sunt ratione publici officij, in ijs verò quæ non à publico officio, sed à priuata auctoritate procedunt, iura vetera quoad potestatem ipsius excommunicati, manere illæsa, adhuc ante denunciationem. Hanc sententiam tenent aliqui teste Palud. 4. d. 17. q. 6. art. 2. num. 9. eandem tenent Angelus confessio. 4. nu. 12. Henriquez lib. 13. de excommunic. c. 7. n. 6. ubi ait esse necessarium, ut communis error iuuet, ut excommunicatus exerceat iurisditionem, ratione publici officij, & in commento, litera C, inquit, non valere eius sententiam, aut absolutionem agentis priuata auctoritate, & nō ratione publici officij, & lib. 1. de sacramentis, c. 29. n. 5. ubi ait, Concilium Constantiense noluisse sua indulgentia suffragari sacerdotibus, qui nulla officij obligatione compelluntur, & in commento, litera D, refert Canum in suis prælectionibus asseruisse, viros doctos non audere extendere cōcessionem Cōcilij Constantiensis, nisi ubi ratio, & obligatio vrget. Idem tenet Angles Floribus 1. p. q. 3. de confessione ar. 7. difficultate 9. fol. 287. Et dicit hoc esse valde probabile Ludonicus Lopez, 2. parte instructorij, de excommun. c. 15. §. sed iam hic occurrit. Fauet Caiet. Summa, verbo confessionis iteratio. tit. confessio sacramentalis qua-

re ex parte confessoris iteranda: ubi ait tenere absolutionem sacramentalem, quando gesta ratione publici officij, propter communem errorem facti, cum titulo valida sunt, fauet etiam Driedo lib. 3. de libertate Christi. c. 7. paulo post principium, ubi ait absolutionem præstitā à pastore occulte hæretico, aut excommunicato non denunciato, valere. Pro hac etiam sententia sunt Doctores, quos reuli nu. 15. asserentes dispositum, l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. non habere locum in iudice delegato, sed in solo ordinario.

27 Sit tamen prima conclusio, contra primam sentent. nu. 21. relata, gesta per habentem impedimentum iuris diuini, aut naturalis, quamuis concurrat titulus putatiuus, & communis error, sunt nullius momenti, sed tantum valida erunt, quando impedimentum est solius iuris humani, unde, si non sacerdos sacramentaliter absoluat, quamuis communiter existimetur sacerdos, & verus parochus, absolutio est irrita, & contraria opinio est prorsus à veritate aliena. Probat, quia ideo valent gesta per habentem titulum putatiuum, quia ius pontificium, & ciuile, ob publicam utilitatem supplet eum defectum concedendo iurisditionem: nequit autem supplere defectum iuris naturalis, & diuini, cum inferior potestatem non habeat in superiorem, & Ecclesia nequeat circa sacramentorum substantialia, aliquid immutare: ut colligitur ex Trident. Sess. 21. doctrina de sacramento Eucharistiæ c. 2. ibi, *Declarat, hanc potestatem, &c.* Et confirmatur ex l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. ubi textus rationem reddens, cur valida sint gesta à seruo existimato vero iudice, cum talis non esset, ob seruitutis impedimentum, sic ait, *Ex verum puto nihil eorum reprobari: cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem: sed Ecclesia non potest supplere defectum potestatis ordinis, nec alia impedimenta iuris naturalis, aut diuini: ergo tunc gesta, prorsus erunt irrita.* Sic Abb. c. 2. in fine, de presbytero non baptizato, Decius c. finali, n. 54. de constitutio. Ang. confessio. 4. nu. 12. Tabiena confessio. 2. q. 23. n. 26. Mascardus tibi contrarius, de probat. concl. 649. n. 97. Vgolinus de censuris, tabula 2. c. 13. §. 4. per totum. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 17. q. 6. ar. 1. nu. 6. Caietan. Summa verb. confessionis iteratio. c. confessio, quare ex parte confessoris iteranda, Palacios 4. d. 17. disput. 7. fol. 271. col. 2.

28 Hinc infertur, non esse verum quod asseruit Iason. d. l. Barbarius, nu. 64. valere gesta per Pontificem inhabilem, ut feminam, communi errore concurrente, hoc enim falsum est: cum femina iure diuino sit incapax Pontificatus. Si quis tñ iure diuino capax, quia, scilicet, est vir baptizatus, inualide ad Pontificatus apicem eueheretur, ratione vitij occulti interuenientis in electione, ob quod est nulla: vel si postea incidit in hæresim, iuxta opinionem tenentium Ipso facto depositum esse, nec manere verum Pontificem, tunc dum communis error est, quo hic verus Pontifex existimatur, habebit Pontificis iurisditionem, & omnia gesta per illum valebunt: quia impedimentum est solius iuris humani, & concurrat communis error, cum titulo præsumpto collato ab habente legitimam auctoritatem, & in hoc casu verum habet, quod dicunt Ias. eod. n. 64. Mascardus de probat. conclus. 649. num. 29. Anton. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. titulo de probat. concl. 8. n. 9. nempe, valere gesta per Pontificem habentem titulum putatiuum. Non tamen habebit potestatem definiendi infallibiliter res fidei: ea. n. soli vero Pontifici, & Ecclesiæ vniuersali, & generali Cōcilio inest. Quod si roges, à quo habeat iurisditionem hic præsumptus Pontifex? Dico habere ab Ecclesia, quamuis. n. Ecclesia non sit supra verū Pontificem, est tamen supra hunc, qui verus non est. Hæc autem iurisdictio non erit ordinaria, quia illa est ex iure diuino, sed erit delegata per Ecclesiam, qualem delegat vicario Pontificis per ipsam sede vacante, electo.

29 Secundò infertur, si iudex vsu rationis careat, nihil prodesse communem errorem, quo sanæ mentis existimetur. Quia id impedimentum, iuris naturalis est. Sic Abb. c. sciſcitatis, nu. 12. de rescriptis, ubi Felinus, nu. 3. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. tit. de probation. concl. 8. nu. 46. Mascardus de probation. concl. 649. nu. 89.

- 30 Secunda conclusio, contra secundam opinionem nu. 22. relata: gesta per habentem titulum putativum, obtentum tempore quo occultè excommunicatus erat, valida sunt: dum impedimentum communiter latet. Probat, quia hic interuenit communis error, & titulus præsumptus, & impedimentum est solius iuris humani, nec vllò iure hæc exceptio probatur: solum enim iura probant excommunicatum in eam rem esse electionis, & gesta per ipsum, ex se inuvalida esse, quia legitimo titulo caret: non tamen probant minimè valere, quando communis error est illius viti, & nullitatis tituli. Et ita pro hac sententiâ sunt omnes alij Doctores tota hac disputatione allegandi indistinctè asserentes valere gesta per habentem titulum putativum, modò impedimentum non sit iuris diuini, aut naturalis. Et tenent expressè Caiet. Summa verb. absolutionis impedimenta titulo absolutionis nonnullis circumstantijs impeditur, Metina lib. 1. Summa cap. 11. §. 3, fol. 39. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio, & 2. p. de excommunicatione cap. 15. §. sed iam hic occurrit, Manuel 1. 10. Summa, 2. editione c. 60. n. 3. Vega lib. 5. Summa, casu 223.
- 31 Tertia conclusio, contra tertiam sententiam nu. 23. relata: omnia gesta per excommunicatum occultum existente communi errore, valida sunt. Probat, à contrario sensu, ex c. ad probandum, de sentent. & re iudic. ibi, *ita ut si pro eo quod unus ex iudicibus excommunicationis vinculo est publicè innodatus*: ergo secus quando occultè. Præterea, quia non censetur Ecclesia vsu iurisdictionis excommunicatos priuare, dum excommunicatio occulta est, propter bonum commune, ne plurima inde oriatur scandala, multique detecta postea excommunicatione, de suo statu dubitent. Sic Glos. finali, c. decernimus, de sentent. excommun. in 6. & d. c. ad probandum, verb. innodatus. Hostiensis super vers. publicè innodatus. Io. Andreas, nu. 8. Ant. nu. 11. Card. paulò post principium, Bald. nu. 14. Imola l. u. 6. Henricus, nu. 1. & 2. A. ex. de Neuo, nu. 24. Felin. nu. 3. Innocen. c. si verò, de sentent. excommun. ad finem, Archid. cap. quod autem 24. q. 1. vers. in ea Glossa, ibi, toleranda: idem Abbas d. c. si verò, nu. 2. & c. veritatis, nu. 42. & 45. de dolo, & contumacia. Francus d. c. decernimus, nu. 7. & ibi Dominicus ad finem, Ancharanus, nu. 1. idem Francus c. 1. de exceptio. in 6. nu. 8. & ibi Ancharanus, §. si verò, nu. 3. in initio, Dominici, eodem §. vers. quæro, de quibus actibus: Bartolus l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. in 1. lectura, num. 7. & in 2. num. 9. & l. 2. num. 2. C. de sentent. & interloquutio. vbi Paul. nu. 2. Bald. l. 1. num. 10. C. de iuris, & facti ignor. & d. l. Barbarius, in 1. lectura, num. 30. & in 2. nu. 20. vbi Ias. num. 51. & 61. Soc. senior conf. 32. nu. 20. volum. 1. & de regulis iuris, litera G, reg. 166. incipienti, gesta ab occulto excommunicato: Sylu. excommunicatio, 3. §. 2. vers. igitur, & §. 4. & §. 1. vers. 10. & 11. Tabiena excommunicatio 1. nu. 14. Castro lib. 2. de lege pœnalis, c. vltimo, §. alterum quod circa occultè excommunicatos, Couar. c. alma mater, 1. p. §. 7. nu. 9. Padilla l. 1. n. 51. & §. 1. C. de iuris, & facti ignor. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 1. nu. 81. Mascardus de probat. concl. 649. nu. 35. Iacobus Strozius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 17. nu. 9. Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 13. §. 7. nu. 3. Et ex Theologis Richard. 4. d. 18. art. 7. q. 2. ad 1. Palud. eadem d. q. 4. nu. 5. vers. 3. effectus est. D. Ant. 3. p. lit. 24. c. 77. vers. 10. & 11. Soc. 4. d. 22. q. 2. art. 1. ad finem, ante solutionem ad primum.
- 32 Addiderim post Concilium Constantiense, quo non tenemur vitare, nisi solos denunciatos excommunicatos, vel notorios clerici percussores, gesta per quemcunque publicè excommunicatum, & absolutionem ab ipso præstitam, dum denunciatus non est, vel nisi sit notorius clerici percussor, valida esse. Quia si inuvalida essent, eos euitare teneremur, ne actus irritus esset: nec timoratis conscientijs satis confu-leretur, (qui fuit finis illius decreti,) imò scandali, & maior occasio daretur. Nec obstat, si dicas id decretum Concilij Constantiensis noluisse fauere excommunicato, & ita videri facta per ipsum, dum non est denunciatus, nullius esse valoris: aliàs magnū inde timolumentum reportaret. Sed facile respondetur, directè enim noluit fauere excommuni-

nicato, & ita valor absolutionis, & actum, est directè ob fidelium. cum ipso participantium, vtilitatem: quamuis indirectè, commodum sequatur ipsi excommunicato. Sic Felinus, c. ad probandum, nu. 6. de sentent. & re iudic. Nauar. Summa, cap. 9. Hispana, num. 7. Latina, num. 10. Couar. cap. alma mater 1. p. §. 6. num. 8. vers. ex his colligitur, Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 1. num. 76. Vgolinus de censuris, tabula 2. cap. 10. §. 2. num. 3. & cap. 11. §. 3. num. 5. Et Armilla, verbo absolutio, num. 30. Et ex Theologis, Adrianus 4. quæst. 5. de confessione, dub. 6. Caietanus Summa, verb. confessio, cap. confessio sacramentalis quare ex parte confessoris iteranda, & verb. absolutionis impedimenta, cap. absolutio ex quibus circumstantijs impeditur, §. extrauaganti verò, Driedo lib. 3. de liberta. Christia. cap. 7. paulò post principium, Victoria Summa, de claudibus, num. 327. & de excommunicatione, n. 333. & 345. Metina tract. 2. de confessione, quæst. de confessione confessori excommunicato scienter facta, dicto 3. & 4. Sorus 4. d. 1. q. 5. art. 6. conclus. 5. & d. 20. q. 1. art. 5. conclus. 2. & lib. 9. de iustit. q. 8. art. 1. ad 1. Petrus de Seto lect. 6. de confessione, paulò post principium, §. quod verò dicimus, Palacios 4. d. 6. q. 3. post quartam conclusionem, fol. 164. & d. 17. q. 7. vers. similiter quoque, fol. 172. & d. 18. q. 4. paulò post principium, vers. vnde excommunicatus, Angles Floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 7. difficultate 9. fol. 287. Henriquez lib. 7. de indulgen. c. 32. in fi. Bañes 2. 2. quæst. 81. art. 1. dub. 5. conclus. 2. Capua lib. 1. decisio-num, cap. 16. num. 16. Vivaldus Candelabro 1. p. de absolutione, num. 79. Ludouicus Lopez, 1. par. instructorij, c. 38. §. quando penitens, & 2. p. de excommunicatione, cap. 15. §. præterea quæstio, Bartholomæus à Ledesma de excommunic. dub. 9. §. quintus effectus est.

- 33 Tripliciter solet temperari hæc sententia. Primò, nisi excommunicatus ille occultus communi errore in hoc loco, esset in alio denunciatus, aut notorius clerici percussor: tunc enim communis ille error non prodesset, ut gesta valerent. Quia re vera ille non est toleratus ab Ecclesia, sic Palacios 4. d. 17. disput. 7. fol. 276. vers. forsan circa hæc.

Sed dicendum est valere tunc gesta in vtroque foro. Quia concurrat autoritas superioris conferentis titulum probabilisque error facti, & communis, & quamdiu in illo loco occultus est, potest dici toleratus ab Ecclesia, propter communem facti errorem. Huius sententiæ sunt Doctores nu. 9. relati, asserentes notorium excommunicatum in vno loco, validè exercere spectantia ad iurisdictionem in alio loco, vbi occultus est: nam secundum ius antiquum publicus excommunicatus ita carebat iurisdictione, sicut post Concilium Constantiense caret denunciatus: ut constat ex c. ad probandum, de sentent. & re iudic. & diximus nu. 31. Eiusdem sententiæ sunt Nauar. c. inter verba, in noua editione, corollario 68. nu. 345. & Philiarus de officio sacerdot. 10. 1. p. 1. lib. 3. c. 12. paulò post principium, vbi cum teneant notorium excommunicatum vitandum esse, iuxta Concilium Constantiense: asserunt notorium excommunicatum in vno loco, validè exercere pertinentia ad iurisdictionem in alio, vbi occultus est: idem tenent Angles Florib. 1. p. q. 3. de confessione, art. 7. difficultate 6. concl. 1. fol. 287. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 7. nu. 6. in commento, litera A, & lib. 6. de peniten. cap. 13. num. 11. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 13. §. 7. num. 3. idem videtur tenere Victoria Summa, de excommunicatione, numero 333. vbi ait gesta per denunciatum, vel notorium clerici percussorem, valere, dum toleratur ab Ecclesia in suo ministerio.

Imò licet sit denunciatus in eodem loco, vel notorius clerici percussor, si tantum temporis transactum sit, ut iam obliuioni madata sit ea denunciatio, aut notoria percussio, probabiliterque ignoretur, valent gesta per illum. Quia concurrat titulus, & communis error, iustus, & probabilis: ut dixi nu. 19. de eo qui fuerat notorius in eodem loco, & propter longi temporis lapsum est iam occultus.

- 34 Secundo alij temperant, ut valeant gesta ab occultè excommunicato, præter quam si iudex occultè excommuni-

municatus alium excommunicet: aiunt enim irritam esse talem excommunicationem. Ducuntur, quia cum sit extra Ecclesiam, nequit, alium ab Ecclesie consortio expellere, caudiuimus, 24. q. 1. in initio, ibi, *excommunicatus se excommunicari care non potuit*. Sic gl. 24. q. 1. in summa, verb. quod autem, Ioan. Andr. cap. pia, de exceptio. in 6. num. 9. & ibi Francus, num. 8. Ancharanus, ibi, §. si verò, nu. 4. Domin. cod. §. verò, quarto de quibus actibus, idē Francus, cap. decernimus, de sent. excommunic. in 6. nu. 8. & ibi Anchar. num. 11. Anton. cap. ad probandum, de sent. & re iudicata, nu. 11. & ibi Card. paulo post principium, Alex. de Neuo, nu. 26. dicens ab hac sententia non esse recedendum in iudicando, & consulendo, eo quod communis est, quamuis oppositum dicat esse veriorē; eandem tenent Abb. cap. si verè, nu. 6. de sentent. excommunic. Hostiens. Goffredus, & Calderinus, ut eos refert, idem Abb. c. veritatis, de dolo, & contumac. nu. 43. Paulus Eleazar, cap. si celebrat. col. penult. de cleric. excommunic. Socin. de regulis iuris, litera L, regul. 228. incipiente, lex Barbarius, versic. limitari potest, Iason l. Barbarius, num. 61. ff. de officio Prætor. Syluest. excommunicatio 1. §. 6. in fine, & excommunicatio 2. §. 1. versic. secundus est, Angelus excommunicatio 3. nu. 2. Et ex Theologis, D. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 73. 1. in initio, Ledesma, 2. p. 4. q. 24. art. 3. Angles Floribus 2. p. q. vñica, de excommunicat. art. 4. in initio, conclus. 2. f. 48. & asserunt Ledesma, & Angles hoc esse verum, adhuc stante decreto Concilij Constantiensis, solos excoīcatos denunciatos, notoriosq. clerici percussores vitādos esse, decernētis. Quia validam esse excoīcationis sententiam, est in fauorem iudicis excommunicantis, ob eius auctoritatem tuendam: dictum aut decretū minimè fauere voluit excoīcatis.

Idem dicunt Calderinus, Socinus, & Goffredus ibidem, de absolutione ab excommunicatione: sicut enim iudex occultè excommunicatus, nequit excommunicatione ligare, ita nec absolvere.

Ceterum hæc limitatio amplectenda nō est, dicendumque est iudicem occultè excoīcatum posse validè excommunicare. Quia est actus iurisdictionis, cuius usu non priuatur occultè excommunicatus: ut probauit, num. 31. Præterea, quia concurret hic titulus, & communis error. Nec obstat cap. audiuimus, in contrarium allegatum, quia intelligitur de publica excommunicatione iudicis. Sic videtur tenere D. Thom. 4. d. 18. q. 2. art. 2. q. 3, dum asserit non posse excommunicatum excommunicare, quia priuatur iurisdictionis usu: nam cum occultè excommunicatus eo non priuetur, poterit excommunicare: idem tenent expressè ex Theologis, Sotus 4. d. 22. q. 1. art. 2. ad finem, Palud. 4. d. 18. q. 2. art. 3, prioris quæstionis, quam ibi disput. nu. 20. & d. 17. q. 6. art. 2. nu. 24. Ludouicus Lopez, 2. par. instructorij, de excoīcatione, ca. 13. §. 3. fit, & cap. 15. §. agitur ad l. Barbarius. Et ex iurisperitis, Glos. cap. audiuimus, verbo non potuit, 24. q. 1. vbi Archidiaconus in fine, & c. quod autem 24. q. 1. versic. in ea gloss. ibi toleranda, & c. 1. de sententia excommunic. in 6. nu. 11. Innoc. cap. si verè, de sentent. excommun. ad finem, & ibi Anton. nu. 6. idem Anton. cap. cum dilectus, in fine, de consuet. Lapis allegat. 89. col. 8. Abb. c. veritatis, nu. 43, de dolo, & contumac. Henricus, cap. ad probandum, nu. 3. de sentent. & re iudicata, & ibi Alex. de Neuo, nu. 26. Felinus, nu. 7. Soc. de regulis iuris, reg. 166. litera G. quæ incipit, gesta ab occulto excoīcato: Armilla verbo excommunicatio, num. 16. Conar. capit. alma mater, 1. par. §. 11. nu. 4. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. tit. de probatio. conclus. 8. num. 36. Mascardus de probat. conclus. 649. num. 42.

Idem dicendum est de absolutione, potest enim occultè excommunicatus, absolvere ab excommunicatione: eadem ratione, quia est actus iurisdictionis.

Imò hodie idem dicendum est de publicè excoīcato, modò non sit notorius percussor clerici, aut denunciatus: potest enim talis validè excoīcari: cum iurisdictionem retineat: ut diximus nu. præcedenti. Item, quia validam esse excommunicationem, non est tantum ob sa-

uorem excommunicantis, sed propter communem Ecclesie utilitatem, expedit enim bono illius communi, contumaces, ut resipiscant, excommunicare. Et ita tenent Driedo lib. 3. de libertate Christian. c. 7. paulò post principium; Victoria de excommunicatione, n. 345. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 6. Bartholomæus à Ledesma, de excommunicatione, dubio 7. conclus. 6. Vivaldus Candelabro, 2. par. de excommunicatione nu. 58. Manuel 1. to. summa, 2. editione, cap. 82. nu. 8. Et ex iurisperitis Nauar. summa, cap. 27. nu. 7. Guierius, quæst. canon. lib. 1. cap. 1. num. 82.

Idem dicendum est, licet talis excoīcatus sit denunciatus, vel notorius percussor clerici in alio loco, si ibi vbi excoīcatur, est occultus: vel licet fuerit ibi denunciatus, aut notorius percussor, si tñ temporis transactum est, ut iam excoīcatio illa sit occulta: ut diximus nu. præcedenti.

Nec verum esse credo, quod addit Victoria cod. nu. 345. nempe, excommunicatum ab excoīcato occulto, non priuari suffragijs cōmunibus: quia hoc pertinet ad auctoritatem excommunicantis, benè tamen priuari missa, & officio diuino, & orationibus publicis. Verius tamen est, omnibus suffragijs priuari: sicut alium verè excoīcatum: cum enim excommunicans, veram iurisdictionē habeat, eius excoīcatio quoad omnes effectus valida est.

35 Tertiò alij temperant, ut excommunicatus occultus validè gerat ad iurisdictionem pertinentia, in temporalibus: secus in spiritualibus. Quia in his præfertur veritas opinioni. Sic Anton. cap. nihil nu. 34. de electione. Bald. l. Barbarius, in 1. lectura, nu. 8. ff. de offic. Prætor. & l. 2. nu. 85. C. de seruit. & aqua, Salic. l. 2. nu. 6. C. de sentent. & interloquutio. Bertachinus in repertorio, litera E, verbo error communis.

Alij verò sic distinguunt: spirituale non imprimit characterem, nec requirit aliam executionē, ut beneficii collatio: tunc valent gesta ab occultè excoīcato: si verò characterem imprimat, ut contingit in sacramento ordinis, tunc quidem valebit ordo collatus ab occultè excoīcato, non tñ conferetur recipiēti ordinis executio. Probat ex c. 2. de ordinat. ab Episc. qui renunc. Vbi dicitur posse dispensari cum ordinatis ab Episcopo excoīcato, ignoranter: vbi Glossa verbo ignorantia, reddit rationem, quia cum talis excoīcatus etiam occultus, ordinis executionem nō habeat, eam alteri dare minimè potest. Nemo enim dat qd nō habet c. Daibertum, 1. q. 7. & videtur hoc expressè haberi, cap. ab excoīcatis, 9. q. 1. & tenet ibi Gl. paulò ante finem. Innoc. cap. nihil, nu. 3. de electione, Anton. ibi nu. 33. & cap. veritatis, nu. 14. de dolo, & contumac. & est communis sententia teste Abbate ibi nu. 46. idem tenet Francus, c. 1. de exceptione, in 6. num. 7. cap. decernimus, num. 8. de sent. excommunicat. in 6. vbi Ancharan. nu. 11. Rebus. repetitione, cap. postulatis, de cleric. excommunic. ministr. notabili 2. num. 18. iuncto num. 27. Syluest. excommunicat. 3. §. 1. versic. decimoquarto, §. 5. Ceuarruias alios referens cap. alma mater, 1. p. §. 6. nu. 6. & videtur tenere Flaminus lib. 7. de resignat. benefic. q. 24. num. 47. vbi dicit valere gesta per excoīcatum occultum, in spiritualibus, secus in sacramentalibus. Et ex Theologis, tenent Palud. 4. d. 17. q. 6. artic. 3. nu. 31. & 32. D. Anton. 3. p. tit. 24. c. 76. versic. decimoquarto, & Henriquez attento iure antiquo, lib. 13. de excommunicatione, cap. 39. num. 1.

Verius tamen est, gesta per occultū excoīcatum, in quibuscūque spiritualibus valida esse, & ita Episcopum sic excoīcatum conferre ordinis executionē. Quia cum adsit cōmunis error facti, cum titulo, æquitas poscit, ut oīnò valeat quicquid gerit: quia dignitas potius quam persona agit. Nec textus cōtrariæ sententiæ oppositū probant, intelligendi enim sunt de publicè excoīcatis, & qñ ignorantia nō est probabilis, & illud axioma, nemo dat quod nō habet, intelligitur de causa principali, non aut de instrumento, quale est sacerdos sacramentum confectus, & ita licet iniquus sit, gratiā, quæ caret, largitur. Ita tenent

nent Innoc. sibi contrarius, c. 1. de Schismaticis, nu. 3. Collectarius, quem refert, & sequitur Abb. cap. veritatis, nu. 49. de dolo, & contumacia, & cap. ad probandum, nu. 25. de sent. & re iudic. Palud. 4. dist. 18. q. 4. num. 6. vers. quarto effectus, Felin. d. c. ad probandum, num. 7. Castro lib. 2. de lege penali, cap. ultimo, conclus. 2. ad fin. ante §. alij sunt actus civiles. Gutier. quest. canon. lib. 1. c. 1. num. 80. Mascardus de probation. concl. 649. nu. 45. & dicit hanc sententiam esse valde æquam Sylvest. excommunicatio. 3. §. 5.

Et hoc multò certius est post Concilium Constantiense: cum enim nullo pacto teneatur quisquam vitare quibuscunque censuris innodatos, nisi denunciati sint, aut notorii clericorum percussores, recipiens ordines ab Episcopo hæretico, schismatico, simoniacò, & qualitercunque excommunicato, dum denunciatus non est, vel notorius clerici percussor, nullam incurrit suspensionem, sed veram ordinis executionem recipit: aliàs illos vitare teneretur: quod est contra illud decretum. Sic Ang. verb. irregularitas, nu. 30. in fine, vbi Sylvest. q. 7. §. 4. in fine, Armilla, nu. 78. Tabiena irregularitas 4. q. 5. num. 6. conclus. 16. Nauar. summa, cap. 27. Latina, nu. 141. §. 4. Hispana, num. 242. Maiolus lib. 4. de irregularitate, cap. 25. num. 3. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 15. q. 1. art. 3. vers. in ordinatione, Ledesma, 2. p. 4. q. 26. art. 2. f. 169. col. 3. Palacio, 4. d. 6. q. 3. post quartam conclusionem, f. 164. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 39. num. 1. Bartholomæus à Ledesma, de excommun. dubio 9. §. annotatq. tamen, Capua lib. 4. decisio-num, cap. 26. num. 16.

- 36 Quarta conclusio, contra quartam sententiam, nu. 24, propositam, gesta per excommunicatum denunciatum, siue notorium clerici percussorem, siue iudex ordinarius, siue delegatus sit, pertinētia ad iurisdictionem, sunt prorsus nullius momenti. Probat, quia cap. exceptionem, ad finem, de exceptio. generaliter loquitur de quocunque iudice & excommunicato, & decernit etiam parte non opponente, eius iudicium repellendum esse: ibi, *excommunicatus autem publicè, & si huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio iudicis repellendus*. Et c. aduersus, de immunit. Ecclesiæ, vers. quia verò, ibi, *adijciuntur ut constitutiones, & sententia, quæ à talibus fuerint promulgata inanes, & irrita habeantur, nullo unquam tempore valitura*. Vbi Glossa, verb. tēpore, hæc ait, *sic patet quod sententia tēpore excommunicationis lata nulla est, nec etiam conualescere potest, imò si delegatur post sententiam, quæ a aliquis fuerit publice excommunicatus, retractatur sententia*. Et hoc iure optimo, quia excommunicatus ab omnibus actibus legitimis repellitur cap. licet, de sentent. excommunic. in 6. ergo & à iure dicendo debet repelli. Et clarius probatur ex c. 1. de offic. Vica. in 6. ibi, *ea quæ ipsi gerendo huiusmodi vices, agunt, eo taliter excommunicato manente, si iurisdictionem tantum recipiunt ab eodem, non possunt obtinere vigorem*. Vbi clarè dicitur, commissionem factam per vicarium Episcopi, qui ordinarius est, excommunicatum, esse nullam: vbi Glossa verb. vigorem, reddit rationem, quia excommunicatus non potuit iurisdictionem, qua carebat, committere: idem Hostien. super idem c. super, verb. gerunt, & ibi Ioan. Andr. num. 3. Francus nu. 7. & dicunt hi tres Doctores, iurisdictionem tunc esse mortuam apud illum. Pro hac etiam sententia sunt omnes Doctores allegati nu. 31. docentes vniuersaliter, gesta per iudicem publicè excommunicatum inualida esse. Et tenent in proprijs terminis, dicentes decisionem Rotæ allegatam nu. 24. contrarium probantem, non esse receptam, communiterque reprobat: Horoscus l. & quia, nu. 47. ff. de iuridict. omn. iud. Padilla l. 1. nu. 52. C. de iuris, & facti ignoran. Gutier. quest. canon. lib. 1. c. 1. num. 75.

Vnde Caiet. verb. excommunicatio, quatuor folijs ante finem, tit. excommunicato plura sunt illicita, Sotus 4. dist. 22. quest. 1. art. 4. vers. item excommunicatus, Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 6. Bañes 2. 2. q. 71. art. 1. dubio 5. conclus. 1. dicunt peccare mortaliter iudicem contra iustitiam, si sic excommunicatus sententiam

ferat usurpando iurisdictionem, qua caret, litigantibusq. damnum inferendo.

- 37 Quinta conclusio, contra quintam sententiam num. 25, propositam, gesta per occultum hæreticum, dum est communis error facti, cum titulo vero, aut putatiuo, valida sunt. Probat, quia concurrit titulus, cum communi errore impedimenti, illudq. solo iure humano impedit. Sic Archid. c. 1. nu. 11. de sentent. excommunic. in 6. Anchar. cap. decernimus, num. 11. eod. tit. in 6. Abb. cap. nihil, nu. 12. de electio. Bald. l. Barbarius, in 1. lectura, nu. 30. & ibi Iason nu. 51. ff. de offic. Prætor. Sylvest. confessor. 1. q. 19. Rosella confessio sacramentalis 3. num. 41. Tabiena absolutio. 1. num. ultimo. Et ex Theologis, Driedo lib. 3. de libert. Christiana, cap. 7. paulò post principium, Ludouicus Lop. 1. par. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio.

- 38 Et hodie post Concilium Constantiense, licet sit notorius hæreticus, dum non est denunciatus, non amittit iurisdictionem, quare gesta per ipsum valebunt: vt benè tradit Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 13. nu. 12.

- 39 Ultima conclusio, contra sextam sententiam num. 26. relaxam, probabilius reputo, quamuis confessor non sit parochus, sed ex delegatione speciali audiat confessiones, valere absolutionem, dum est titulus verus, aut putatiuus, estq. communis error excommunicationis, aut alterus impedimenti, quare quoad hoc, nullum discrimen cōstituo inter parochum, & alios confessores delegatos. Probat, primo, quia (vt dixi num. 16.) gesta per delegatum valent, quando concurrit titulus putatiuus, & communis error, sicut valent gesta per ordinarium.

Item, quia officium confessoris delegati non potest dici priuatum, nam (vt optimè ait Abb. cap. cum dilecta, nu. 19. de rescript.) dum superior committit causam, in ipsa commissione versatur ius publicum, eo quod iure publico committit.

Item, quia non est certum in gestis ratione priuati officij, non esse discrimen inter publicè, & occultè excommunicatum: aliqui enim tenent contrarium, quos refert Mascardus de probat. conclus. 705. num. 18. & 19. & de quibuscunque actibus, eos validos esse gestos ab occultè excommunicato, tenet Castro lib. 2. de lege penali, cap. ult. conclus. 2. in fine, §. alij sunt actus, Gutierrez quest. canon. lib. 1. cap. 1. num. 81.

Tandem, quia Concilium Constantiense, dum decreuit solos excommunicatos denunciatos, ac notorios clerici percussores vitandos esse, id non restrinxit ad solos parochos, sed vniuersaliter id decreuit. Pro hac sententia sunt Caiet. summa, verb. absolutionis impedimēta, tit. absolutio nonnullis circumstantijs impeditur, immediatè ante 8. ex extrauaganti vero, Nauar. summa, c. 9. Hispana, n. 7. Latina, nu. 10. Metina lib. 1. summa, c. 11. §. 3. f. 39. in fine, vbi generaliter docent absolutum à legitimo aliàs confessore, habente occultum impedimentum, quod cognitum impediret absolutionis valorem, esse validè absolutum ratione communis erroris. Et Sotus 4. dist. 1. q. 5. art. 6. conclus. 5. generaliter docent quemcunque excommunicatum toleratum, validè absolvere. Et tenent expressè Palud. 4. d. 17. q. 6. art. 2. num. 11. Petrus de Soto lectione 6. de confessione, paulò post princip. §. quod verò dicimus, Henriquez lib. 6. de penitentia, cap. 6. nu. 2. in Commento, litera E, & num. 3. in Commento, litera J, & cap. 13. nu. 11. Manuel 1. to. summe, 2. editione, c. 60. nu. 3. in fi. & in hac partem, quamuis dubius, magis inclinat Ludouic. Lopez 2. par. instructorij, de excommunicatione, cap. 15. §. sed iam hic occurrit.

Idem docet, & benè Henriquez eodem cap. 13. nu. 11. quamuis hic confessor alibi sit denunciatus de excommunicatione, si in eo loco occulta sit, communiterque ignoretur, vt constat ex ijs, quæ diximus num. 35. & iuxta ibi dicta, idem dicendum est, quamuis in eodem loco denunciatus sit, si tantum temporis spatium intercesserit, vt iam penitus occulta sit.

S V M M A R I V M.

An gesta per habentem titulum putatum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum? referuntur dua sententia, num. 40. & 41.

Sunt valida et respectu scientium, sed sunt retractanda, nu. 42.

Quid, si impedimentum illud sit excommunicationis? nu. 43.

An valeat confessio ipsi facta, per scientem eius excommunicationem? num. 44.

*An gesta per hunc habentem titulum putatum, vel excommunicatum occultum, sint semper retractanda? nu. 45. & un-
tlo, nu. 46. Et ibi, quid de suspensio irregulari, vel interdicto?*

*Quid, si excommunicatio sit denunciata in alio loco, hic au-
tem occulta, an valeant gesta respectu scientium? nu. 45.*

Et quid, de confessione illi facta scienter? nu. 46.

Soluntur argumenta, nu. 47. Post quæ inuenies alia summaria.

Questio quarta, an gesta per excommunicatum occultum, vel habentem aliud impedimentum occultum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum? Triplex est sententia. Prima ait, solum esse valida respectu ignorantium impedimentum. Probat, quia fauor hic est ratio ignorantie, ne probabiliter ignoras, bonaque fide ad existimatum iudicem accedens, frustretur absque sua culpa, actus valore, ut constat ex l. Barbarius, ff. de officio Prætor, ibi, *quandiu latuit*, & cap. infamis, versic. verumtamen 3. q. 7. ibi, *si seruus, dum putaretur liber*. Sed conscius excommunicationis iudicis, aut alterius impedimenti, ob quod iurisdictione vera caret, reus est culpæ, nec impedimentum ignorat, ergo respectu illius gesta sunt nulla. Et confirmatur ex doctrina Glossæ, cap. ad probandum, verb. innodatus, de sentent. & re iudicat, ubi reddens rationem, cur error communis iurisdictionem det, ait, *quia diuinare non poterant vitium occultum*: ergo.

Secundò, quia ratione comperta cedit opinio veritati, c. consuetudo d. 8. ibi, *propter quod, relicto errore sequamur veritatem*: ergo error communis nihil proderit veritatis consilio. Hanc tenent Bald. cap. ad probandum, de sentent. & re iudicat, nu. 1. vers. nota quod sententia iudicis, & ibi ait esse æquam Cardin. paulò post principium. Dec. cap. seiscitatus, de rescriptis, num. 38. & cons. 427. num. 2. Felin. cap. Rodolphus, num. 40. de rescript. Alberic. d. l. Barbarius, nu. 22. & ibi las. nu. 65. in fine. Roman. singul. 760. Socin. de regul. iur. littera L, regul. 228. incipiente, lex Barbarius, fallentia vltima, Milis in rectorio, verb. error communis, Corsetus in rectorio, eodem verb. ad finem, Hippolytus practica criminali, §. aggredior, nu. 32. Tiracuell. post leges connubia. tit. de Son mari, glot. 8. nu. 159. Gregor. Lopez, l. 4. in fine, tit. 4. p. 3. Anton. Gabr. tom. 3. communium, lib. 1. tit. de probatio. conclus. 8. nu. 30. Mascard. de probatio. conclus. 649. num. 36. & sequentibus. Et hanc sententiam esse veram ante Concilij Constantiensis decretum, affirmant Nauarrus Summa, cap. 9. Hispana, num. 7. Latina, nu. 10. Couar. cap. alma mater, 1. par. §. 6. num. 8. vers. ex his colligitur. Et pro hac sententia sunt Paludan. 4. d. 17. q. 6. art. 1. conclus. 4. num. 7. Syluest. confessor 1. in fine, Tabiena confessio 2. q. 23. nu. 25. vbi aiunt, confessionem factam occultè excommunicato per scientem excommunicationis, esse inuvalidam. Et quamuis hi Doctores tantum loquantur de scientie impedimentum excommunicationis: at eadem militat rationes, ut actus non valeat respectu scientium alia iudicis impedimenta, ob quæ vera iurisdictione caret, & ita Albericus d. l. Barbarius, nu. 22. generaliter loquitur de impedimentis, & Felin. d. c. Rodolphus, nu. 40. expressè dicit idem asserendum esse de omnibus impedimentis, & generaliter id tenet Flaminius de resign. benefic. lib. 7. q. 24. num. 48.

41 Secunda sententia nihil definit, sed disiunctiue ait gesta respectu scientium, aut esse irrita, aut irritanda. Sic Calderinus, cap. ad probandum, de sentent. & re iudic. Anton. cap. seiscitatus, in fine, de rescript. & ibi Abbas, nu. 13. versic. tertio casu, Felin. ibi, num. 5. idem Abbas, cap.

dilectus, el. 2. nu. 11. de præbend. Rebuffus c. postulasti, notab. 2. nu. 28. de cleric. excommunic. ministrante.

42 Tertia sententia, probabilior, ait mero iure valere sic gesta respectu scientium impedimentum, retractanda tñ esse in odium, & punitionem delicti per ipsos admissi. Ut si quis per collationem Episcopi excommunicati recipiat beneficium conscius excommunicationis communiter ignorat, erit beneficio priuandus, dum autem non priuatur, potest tuta conscientia retinere. Probat, quia iura ad valorem sic gestorum non attendunt errorem, aut ignorantiam vnius, vel alterius, sed communem, ut probaui nu. 6. ergo sicut error particularis non sufficit, ut gesta per hunc iudicem, valeant respectu inuincibiliter ignorantium impedimentum: ita nec scientia alicuius particularis impedit, quin gesta respectu ipsius valeant. Et confirmatur, quia cum leges non considerant quæ in particulari casu contingunt, sed communiter accidentia, l. nam ad ea, ff. de legibus: dum disponunt ob communem errorem valere gesta iudicis impediti, nihil immutant ob scientiam vnius, aut alterius priuati, ut ita respectu illorum aliud disponat. Sic tenent Anton. cap. ad probandum, nu. 11. de sentent. & re iudicat. & ibi Abb. num. 15. & 16. Alex. de Neuo, nu. 27. Imola, nu. 6. Felin. nu. 8. idem Abb. cap. veritatis, nu. 43. de dolo, & contumac. Ancharan. cap. decernimus, r. 11. de sentent. excommun. in 6. vbi Francus, nu. 8. idem Francus, cap. 1. de exceptio. in 6. num. 6. Socin. de regul. iur. littera G, regul. 166. incipiente, gesta ab occulto excommunicato, Syluest. excommunicatio 3. §. 5. Bertachin. in rectorio, littera C, verò collatio, sub num. 70. versic. collatio beneficii, Castro lib. 2. de lege penali, c. vltimo, conclus. 2. ad finem, §. alterum quod circa occultè excommunicatum.

43 Hodie aut cum attento decreto Concilij Constantiensis, solos excommunicatos vitare teneantur omnes fideles in administratione sacramentorum, & eaqueque alia re, denunciatos, aut notorios clericos pernitentes non est locus huic doctrina, qñ impedimentum est excommunicationis, nondum denunciatæ, nec prouementis ex notoria clerici percussione: sed gesta per talem excommunicatum, valebunt, nec retractanda erunt respectu scientis impedimentum excommunicationis. Quia hæc annullatio, aut retractatio gestorum per excommunicatum, est in odium, ac penam delicti participantis scienter cū illo, sed attento dicto decreto licitum est in hoc casu participare cū illo: ergo cum cesset delictum, cessabit odium, ac pena retractationis. Item, quia cum attento dicto decreto huiusmodi excommunicatus retineat iurisdictionis vim, (ut dixi num. 32.) gesta per ipsum, valida sunt, nō ratione communis erroris, licet enim excommunicatio publica sit, valent, ut dixi eod. num. 32. sed quia re vera habet iurisdictionem huiusmodi excommunicati: ergo valebunt gesta, nec erunt reuocanda, siue is, in cuius fauorem sunt, ignoret, siue sciat excommunicationem. Sic dicit fortè esse verum Felin. cap. ad probandum, num. 8. de sentent. & re iudicat. & cap. Rodolphus, num. 40. de rescript. & tenent Angel. confessio. 4. num. 12. Nauar. Summa, cap. 27. nu. 7. & cap. 9. Hispana, nu. 7. Latina, nu. 10. Couarranias, cap. alma mater, 1. par. §. 6. nu. 8. vers. ex his colligitur. Et ex Theologis, Adrianus 4. q. 5. de confessione, dubio 9. §. his præmissis, Medina tract. 2. de confessione, quest. de confessione confessori excommunicato scienter facta, dicto 3. Palacios 4. d. 17. disput. 7. fol. 272. versic. similiter quoque, Henric. lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. nu. 6. Capua lib. 2. decisio. c. 16. nu. 16. Ludou. Lop. 1. par. instructorij, cap. 38. §. quando penitēs, & 2. par. de excommunicatione, cap. 15. §. præterea ex prædictis sequitur. Et idem dicendum est, quando impedimentum iudicis, esset irregularitatis, suspensionis, vel interdicti: nam ad omnia hæc impedimēta extenditur fauor prædicti decreti Concilij Constantiensis. Quando autem ratione excommunicationis, suspensionis, interdicti, vel irregularitatis gesta sint retractanda, explicabo num. 45.

44 Hinc fit minus verè Paludanum, Syluest. Tabiena, quos retuli num. 40. asseruisse confessionem scienter factam excom-

excommunicato occulto, esse inuvalidam. Nam cum vitandus non sit, donec denunciatur, habet veram in utroque foro iurisdictionem, & proinde validè absoluet. Sic Angel. Adrianus, Metina, Couar. Palacios, Capua, Lud. Lop. utroque loco, quos retuli num. precedenti, in fine, Nauar. Summa c. 9. Hispana, nu. 7. Latina, nu. 16. Haberet tñ verum ea snia in casu, in quo penitens peccaret mortaliter excommunicato occulto, fatendo: (quos casus nō est præsens disputare, ne in longum protrahatur sermo:) tunc enim confessio esset nulla, non defectu iurisdictionis confessoris, sed quia penitens lethaliter peccat in ipsamet confessione, ac proinde fictè accedit. Sic Nauar. & Capua ibi, Ludou. Lop. i. p. instructori, cap. 8. §. quando penitens.

- 45 Retractabuntur ergo gesta respectu scientium, quoties valida sunt ratione solius communis erroris, vt si tempore quo collatū est beneficium, recipiens erat ligatus excommunicatione, suspensione, interdicto, vel irregularitate, quantumcunque occultis: tunc. n. cum collatio inuvalida sit, nullam acquirit iurisdictionem: valent tamen gesta ratione communis erroris, etiam respectu scientium impedimentum, iuxta sententiam quam defendimus, & simile est in quibuscunque alijs impedimentis, quibus stantibus non acquisitus est verus titulus, sed putatiuus. Similiter si quis nouit iudicem post officium acquisitum, incurrisse excommunicationem ob notoriam percussorem clerici, vel esse denunciatum de alia excommunicatione, in alio loco distante, vel in eodem antiquitus, ita vt in illo loco, vel tunc temporis sit occulta excommunicatio, valerent gesta etiam respectu scientium, eo modo quo diximus num. 34. esse valida ratione communis erroris: retractabuntur tamen in odium, & penam scientis illud impedimentum.

Intelligo tamen retractanda esse in odium illius scientis, quando sciens ipse deliquit adeundo eum iudicem, quem nouerat alibi denunciatum, vel notorium clerici percussorem, secus si minimè deliquit. Cum enim non teneatur ipsum manifestare, vbi occultus omninò est, nec eum in publico vitare, iuxta cap. cum non ab homine, de sentent. excommunic. nullam admitteret culpam, si non habes alium iudicem, apud quem causas agat, hunc adeat, ac proinde non venit in penam retractanda sententia.

- 46 Maius autem dubium est, de confessione sacramentali facta scienter, huiusmodi confessori, in loco vbi communiter eius denunciatio ignoratur, & esset expositus ad audiendas omnium confessiones. Nam Metina, tract. 2. de confessione, quest. de confessione confessori excommunicato, scienter facta, ad finem, §. ad secundum, nego illam confessionem, inquit, dum est aliquis parochus denunciatus, licet sit communis error, gesta ratione publici officij valere quantum ad forum iudiciale, dum toleratur: secus in foro penitentiali, vt de confessione sacramentali facta illi qui nouit excommunicationem. Quia in illis potest defectus per leges humanas suppleri, ita vt facta teneant: in absolutione autem sacramentali suppleri non potest, eo quod confitens tali parochi peccat lethaliter, & sic absolutioni obicem ponit, in quo casu iure diuino absolutio est nulla. Et §. respondeo ad primum, asserit idem Metina, cum Adriano 4. q. 1. de confessione, dub. 9. in solutione ad argumenta, vers. respondeo ad primum, quod in foro iudicij, quamuis compellatur per censuram excommunicationis, vt ab eo curato recipiat sacramentum, eo quod eius excommunicatio ignoratur, non potest licitè obedire.

- 47 Ceterum credo huiusmodi confessionem validam esse, ex parte iurisdictionis confessoris: nam ob communem errorem eam habet, (vt dixi num. precedenti) atque ita cautè dixit Metina esse inuvalidam propter obicem penitentis: nec credo hunc obicem ponere, quando est suus parochus, & non habet alium, cui possit confiteri, & compellitur, vel est sibi necessarium fateri: tunc enim nullo modo delinquit, excusante necessitate. Extra hos verò casus, peccaret lethaliter fatendo illi: quia tenetur in occulto vitare, & nihil occultius, quàm forum sacramentale, & consequenter tunc confessio esset nulla, ratione obicis per peni-

tentem appositi: quod si ab ea culpa ratione ignorantie excusaretur, ignorabat enim inuincibiliter, se non posse illi fateri, confessio erit valida, Quia est iurdictio ex parte confessoris, nec penitens obicem ponit.

Ad argumenta proposita, num. 40. respondetur ad 1. & confirmationem, dic fauorem illū esse propter ignorantiam, & errorem communem, non aut huius, vel illius priuati,

Ad secundum dic opinionem particularem cedere veritati, quoad retinendam iurisdictionem: secus quando opinio, & error esset communis.

S V M M A R I V M.

An sufficiat communis error, cum officij possessione, absque titulo collato à superiore? referitur opinio affirmans, num. 48.

Et contraria vera, num. 49.

An satis sit conferri titulum à quocunque superiore, vt ab Archiepiscopo subditis suffraganeis? num. 50.

An gesta per delegatum valeant, quando est error in persona delegari, qui existimabatur verus praelatus, aut index? num. 51. & ibi, quid si verus superior delegaret, casu quo nō posset, vel si delegans haberet titulum, non verum, sed putatiuum.

An satis sit ad hunc titulum, electio facta à potiori eligere absque superioris confirmatione? num. 52.

Quid si peccetur in forma electionis: quia non seruatur solemnitas, & forma à iure praescripta? num. 53.

Soluantur argumenta, & explicentur 6. querelae, vers. nos igitur, de electio. c. consultationibus, de iure patronatus, & Auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vltimum, & l. 1. §. 1. tit. 18. p. 3. n. 54. Vbi iuncto num. 48. disputatur, an valeant instrumenta notarij intrusi, & indulgentia falsorum quæstorum, qui veri praelati non sunt? Post num. 54. inuenies alia summaria.

- 48 **Q**uestio quinta, an vt gesta valeant per eum qui est in possessione, & comuni exstimatione alicuius officij, sufficiat cōis error, vel exigatur simul titulus collatus à superiore, quāuis inuvalidus sit ob aliqd vitiū occultū? Aliqui cēsent satis esse cōmunem errorem, cū possessione illius officij. Probatur ex c. querelā, vers. nos igitur, de elect. ibi, Cū nobis cōstituerit, qd populus in quasi possessione praesentandi exstebat, quādo ipsū presbyterū ad illā elegit. Et c. consultationibus, de iure patr. ibi, institutus ad praesentationē illius, qui eiusdē credebatur esse patronus, & postea ius patronatus alijs cūcerit in iudicio, institutus nō dēt ab ipsa ob hoc remoueri: ergo.

Secundò, ex Auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vltimum. ibi, tunc subiacet pena tabellio, pps tamen documentis pp utilitatem contrahentium, nō annullādis. Vbi Gl. verb. documentis, in fine, ait, inde sumi argumētū, vt quoties tabellio perdit officiū ob aliquod delictū, nō ideo debeāt vitari instrumenta per l. Barbarius, ff. de offic. Pretor. & tñ tūc notarius caret titulo. ergo sufficit cōis error absque titulo.

Et confirmatur, quia ibi interdicitur tabellioni, ne alteri confessionem instrumentorum deleget, & proinde eo delegante, caret titulo delegatus: cum tamen definiatur ibi valida esse instrumenta confecta à delegato.

Tertiò, quia propter illud authenticum, docent multi satis esse, vt tabellio sit in officij possessione, & communiter talis credatur, quamuis titulum, & creationem à principe minimè habeat, sed dolosè intrusus sit, vt instrumenta ab eo confecta, authentica sint: ita docere videntur Innoc. c. 1. de fide instrum. nu. 2. & ibi Hostiens. paulò post principium, Ioan. And. nu. 4. Dec. nu. 49. idem Host. Summa, tit. de fide instrum. §. quibus instrumentis, nu. 3. vbi dicūt vt instrumenta sint authentica satis esse probare notariū esse in quasi possessione notariatus, per d. l. Barbarius: idem Salic. l. 1. nu. 11. C. de testam. Felin. c. 1. de fide instrum. nu. 18. Petrus, & Cynus, quos refert, & sequitur Fulg. d. l. Barbarius, nu. 13. dicēs ab hac snia, in iudicādo, & consilēdo recedendū nō esse, quamuis opposita in rigore verior sit, idem tenet Cardin. cap. 2. de fide instrum. versic. quæro si producit instrumentū, Barr. d. l. Barbarius, in 1. lectura, num. 6. vbi las. num. 22. dubius manet. Idem alios referens

ferens Anton. Gabr. to. 3. communium, lib. 1. tit. de probat. conclus. 8. num. 24. & alij, quos refert Tiraq. post leges connubiales, gloss. 8. de *son mary*, num. 135. & fauet, l. 115. tit. 18. par. 3. ibi, *O estaua por efermano publico*, & Burgos de Paz. l. 3. Tauri, nu. 178. dubius manet, an ea lex velit sufficere, ut notarius sit in quasi possessione, quamuis nunquam verus notarius fuerit: vel satis esse eam possessionem, ut credatur verus tabellio, dum contrarium non probat aduersarius: ergo similiter sufficere possessio officij cum communi errore, absque titulo authoritate superioris collato, ut gesta per iudicem, aut parochum valeant.

Vitimò probatur, ex doctrina aliquorum docentium validas esse, ob communem errorem, indulgentias concessas à falsis omnino prælatis: hi sunt, Iason l. prescriptione, num. 26. C. si contra ius, Felin. sermone de indulgent. ad finem, vers. ceterum de indulgentijs Episcoporum, Borgasius de irregularitate 3. par. tit. de indulgentijs Episcopi, num. 4. Anton. Gom. in expositione Bullæ, ca. 4. num. 32. & Mascardus de probatione, conclusione 649. num. 4. dubius manet: & omnes hi attribuunt hanc sententiam Anchar. tanquam primo eius auctori, Clem. fin. de pœnitent. falso tamen, nam expressè oppositum docet. Quare hi auctores manifestè volunt, non exigi titulum, sed sufficere communem errorem. Pro eadem sententia videtur Abb. Clem. dudum, de sepultur. num. 25. vbi ait, si frater non electus ad confessiones audiendas, se ingerat: ei bona fide cōfitem, absolutum esse quoad Deū, & idem, si electus ad certum oppidum audiat confessiones in alio. Eiusdem sententiæ videtur Anastasius Germonius tract. de indulgentijs, §. tibi quoad vixeris, nu. 58. vbi ait, aduersario opponente aliquem non esse verum vicarium, sufficere parti aduersæ probare communem reputationem, ut acta per eum valeant, per d. l. Barbarius. Eiusdem videtur Flaminus lib. 7. de resignat. benef. q. 24. nu. 49. vbi asserens decisionem Rotæ, ait, vicario non habente mandatum, & ita carente iurisdictione, recipiente resignationem, aliq. conferente: qui mox resignauit in fauorem tertij, valere hanc resignationem: quia id sufficit pro titulo colorato.

- 49 Sit tamen conclusio, ut gesta valeant, non satis est communis error, sed necessarius est titulus collatus à superiore, quamuis inualidus sit ob aliquod vitium latens: quare dum aliquis sine titulo, & authoritate superioris in officium iudicis, parochi, aut confessoris se intrusit, licet communis error facti accedat, gesta per illum ad vtrumque forum pertinentia, sunt prorsus inualida: nec oppositū reputo probabile. probatur ex c. infamis, vers. verum tamen, 3. q. 7. ibi, *seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dedit*. Et l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. ibi, *cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem*: vbi vtrumque ius nō solum cōmunem errorem ponderat, ut gesta valeant, sed etiam intercessisse authoritatem superioris delegantis potestatem, & populi Romani conferre potentis prætoris munus. Hanc sententiam clarè videtur tenere Gloss. finalis, cap. nihil, de electione, ponderat enim ut acta prælati falsi valeant, fuisse in quasi possessione prælaturæ, de licentia Pontificis. Et tenent expressè, Speculator. tit. de instrumentorum edit. §. restat, nu. 32. & ibi Ioan. And. in additionib. super num. 24. vers. illud autem, Archid. cap. alienationes, paulò post principium, 12. q. 2. Innocent. cap. qualiter, in fine, de electione, & cap. nihil, eodem tit. num. 3. vbi Ioan. Andr. num. 28. Anton. nu. 24. Anchar. ad finem, quest. 4. Abb. dicens esse rem indubitatam, num. 11. Imola, num. 7. Cardin. ibi, §. ceterum, q. 12. in initio, Henricus eodem §. nu. 3. Compostellanus, quem refert, & sequitur idem Anton. cap. cum dilecta, nu. 34. de rescript. & ibi Felinus, num. 3. idem Anton. cap. 1. de fide instrument. num. 3. & ibi Abb. num. 3. quest. 12. Imola ibi, vers. in ea glossa, ibi, videtur, ad finem: idem Abb. cap. gratum, num. 10. de offic. deleg. & cap. dudum, el. 2. num. 20. & 21. de electione, idē Imola cum Stephano per eum relato, Clem. 2. nu. 32. de sepul. Bart. Lactuarios, nu. 2. C. de numerarijs, lib. 12. & d. l. Barbarius in 1. lectura, nu. 3.

Sanct. de Matrim. Tom. I.

in 2. num. 4. §. & 8. Bald. ibi, in 1. lectura, nu. 29. in 2. num. 13. 14. & 18. Angel. ibi, num. 3. Fulgosius cum Guillelmo per eum relato, ibi, num. 13. Ias. num. 48. & 66. idem Bald. l. 2. num. 5. C. de sentent. & interloquit. & l. 2. num. 83. & 84. C. de seruit. & aqua, & l. 1. num. 12. C. de testamen. vbi Alberic. num. 12. Paul. num. 4. Corneus, num. 12. 13. & 14. Alexand. de Imola, nu. 12. & latissimè probans conf. 138. num. 10. vol. 1. idem Ias. l. prescriptione, num. 24. C. si contra ius. Bartholomæus Socinus, l. more, nu. 73. de iurisdic. omni. iudic. & de regulis iur. litera L, regul. 128. incipiente, Lex Barbarius, in initio: Alciat. de præsumptio, regul. 3. præsumpt. 13. nu. 15. Bertachinus in repertorio, litera N, verb. notarius, ad finem, & multi alij, quos refert Tiraq. dicens esse communem, post leges connubiales, gloss. 8. de *son mary*, nu. 145. Rosella, verb. confessio sacramentalis 3. num. 41. Syluest. confessor 1. quest. 19. Angel. confessio 4. num. 12. Tabiena absolutio, 1. num. vlt. Armilla, verbo absolutio, num. 30. Nauarr. cap. placuit, de pœnitent. dist. 6. num. 177. & 178. & summa, cap. 9. Hispana, nu. 8. Latina, num. 11. & lib. 1. consiliorum, in antiqua editione, conf. 9. num. 5. Couar. pract. quest. cap. 19. nu. 9. vers. hanc sanè, ad finem, Gregor. Lopez, l. 6. tit. 16. verbo, *iuræ*, par. 6. & melius l. 21. verb. *no lo puede*, tit. 4. p. 1. & Humada in commentarijs super eam glossam Gregorij Lopez, nu. 1. vers. quam distinctionem, Horoscus, d. l. Barbarius, nu. 13. & 18. Anton. Gabriel. to. 3. cōmun. tit. de probatione. conclusio 649. num. 49. §. 86. 91. & 101. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. §. 22. num. 1. & 2. Iacobus Sbrozcius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 24. num. 2. Et ex Theologis, Caiet. summa, verb. confessionis iteratio, tit. confessio sacramentalis, quare ex parte confessoris iteranda: & verbo absolutionis impedimenta, tit. absolutio nōnullis circumstantijs impeditur, Merina, C. de confessione, Tract. 2. q. de confessione confessori excommunicatio scienter facta, §. secundum dictum, Palacios 4. dist. 17. disput. 8. fol. 272. vers. similiter quoque, Henriquez libro 6. de pœnitent. cap. 7. num. 2. & cap. 6. num. 2. in Commento, litera E, & lib. 13. de excommunicataone, cap. 7. num. 6. Aragon. 1. 2. q. 60. art. 6. §. est aliud dubium, f. 109. Ludouicus Lop. 1. p. instructori, c. 38. §. iteranda est confessio.

50 Nec sufficit titulum conferri à quocunque superiore, sed conferendus est à legitimo superiore, conferre potente, alias gesta non valebunt, quamuis communis error adsit, vnde si conferatur titulus ab Archiepiscopo subditis suffraganei, casu quo superior non est respectu illorum nihil valent gesta. Quia tunc non concurrit verè authoritas superioris, cum ille superior non sit, at perinde est, ac si titulus prorsus deesset. Sic Compostellanus, quem refert, & sequitur Anton. cap. nihil, num. 24. de electione, Anchar. ibi, ad finem, quest. 4. Henricus ibi, §. ceterum, numero 4. Idem clarè docent Bal. l. Barbarius, in 1. lectura, num. 29. ff. de offic. Prætor. & ibi Ias. nu. 48. & 51. Bertrandus conf. 128. ad finem, vol. 1. Anton. Gabriel. to. 3. communium, lib. 1. tit. de probatione. concl. 8. in fine, Mascardus de probatione. conclus. 649. num. 86. & 92. vbi docent exigi ut notarius creatus sit ab habente potestatem.

51 Hinc inferitur, si error sit in persona delegantis, quia existimabatur communi errore verus prælatus, cum tamen intrusus esset absque superioris authoritate, gesta per delegatum esse irrita. Quia caret titulo collato à legitimo superiore. Sic Bald. l. 2. num. 5. C. de sentent. & interloquit. Iacobus Sbrozcius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 24. num. 2.

Idem dicerem, quando verus superior delegaret, casu quo verè delegare non posset: nam tunc gesta per delegatum, non obstante communi errore, essent inualida. Eo quod deñit titulus collatus ab habente potestatem. Si tamen delegas haberet titulum putatiuum à superiore concessum, & esset communis error nullitatis illius tituli, cum gesta per hunc delegantem valeant, valeret potestas delegato collata. Sic Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. §. 22. num. 3.

T

Secundò

- §2. Secundo infertur, non satis esse electionem factam à potente eligere, ubi confirmatio superioris necessaria est, sed oportere hanc accedere: quia titulus non confertur per electionem, sed per eam confirmationem. Sic Innoc. cap. nihil, nu. 4. de electio. ubi Anton. nu. 38. Anchar. q. 4. Henricus ibi, 9. ceterum, nu. 3. Iason cum Angelo per eum relato, l. Barbarius, num. 66. ff. de offic. Prætor. Secus dicunt Innoc. Anchar. & Henricus, ibidem, quando dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola collatione, vel institutione, vel prouisione, quæ vim confirmationis obtinet: ut notatur cap. cum inter canonicos, de electione.
- §3. Tertiò infertur, si peccetur in electionis forma, eo quod solemnitas iure præscripta omittatur in electione, vel collatione, gesta per electum non valere. Quia peccatum est in forma, & in radice, & proinde titulus deficit. Sic Bart. l. actuarios, nu. 2. C. de numerarijs, lib. 12. Albericus l. Barbarius, nu. 12. ff. de offic. Prætor. & ibi Iason referens Iacobum de Beluisio, nu. 51. Mascardus de probation. conclus. 646. num. 94.

Intellige tamen, nisi accedat legitimi superioris confirmatio, ea enim titulum coloratum confert, dum electionis vitium communiter latet. Sic Ioannes Andreas, c. nihil, num. 28. de electione, ubi Anchar. ad finem, q. 4.

- §4. Ad argumenta primæ sententiæ, proposita num. 48. respondetur.

Ad primum dic, cum Bart. d. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 4. Abb. c. nihil, nu. 11. de electione, illa iura procedere, quando ius non resistit possessioni, quia scilicet non requiritur decretum superioris, quale non requirunt quasi possessiones iuris eligendi, & præsentandi.

Ad secundum dic, licet tunc tabellio perdat titulum, at dum eo sententia iudicis non priuatur, verum retinere titulum, esseque verum tabellionem, ac proinde gesta per ipsum, valere.

Ad confirmationem dic, illum delegatum habuisse auctoritatem à vero tabellione, habente potestatem, quauis enim ipsi interdictum sit ne deleget, valet tamen delegatio.

Ad tertium dico fere omnes auctores, asserentes sufficere ut notarius sit in quasi possessione, si attentè considerentur, tantum velle, id sufficere, ne proferenti instrumentum, titulum notarij probare incumbat, sed onus probandi non esse verum notarium, trāsteratur in aduersarium, quasi ex diuturna officij possessione verus notarius psumatur, & ita accipienda est, l. 115. tit. 18. p. 3. ibi adducta: nolle autem sentire, si constet defecisse titulum notario, eius instrumenta authentica esse. Et dato id verum esset in notario, dispar est ratio, nam notarius iurisdictionem non habet, sed est testis iure approbatus, ut tradit Bar. d. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 8. Iper l. hac consultissima, §. fin. C. de testament. unde non mirum, si titulus in eo non requiratur: secus in alijs officijs iurisdictionem habentibus, atque ita multi ex Doctoribus, qui in notario aiunt non deherari titulum, sed satis esse communem errorem, affirmant in alijs titulum requiri: ut ex Doctoribus allegatis pro prima & secunda sententia constat.

Ad vltimum dic, eam doctrinam esse falsam, falsoq. imponi Ancharano, nam oppositum docet, nempe indulgentias ab omnino falsis prælati concessas, esse irritas defectu tituli, quamuis adsit communis error. Sic Anchar. c. quod autem, à nu. 9. de pœnit. & remis. & Clem. fin. in princip. eod. tit. & ibi Cardin. §. ad hæc multiplici, q. 5. Oldrad. conf. 76. n. 3. & sequentib. Ias. sibi contrarius, l. si Urbana, num. 8. versic. alibi tamen, ff. de conditio. indebiti.

S V M M A R I V M.

An valeant gesta, & absolutio sacramentalis, per habentem titulum, quando occulto delicto eum amisit, vel occulte reuocatus est à superiori? proponuntur argumenta ad probandum non valere, num. 55.

Quando ob delictum iur. ius ipso iure amittitur, valens? numero 56.

Quando priuatio tituli est ab homine, aut occulte licentia audiendi confessiones reuocatur? refertur opinio negas valere, nu. 57. & contraria verior, nu. 58. ubi quid si confessor approbatus est ad annum, & transacto anno audiat confessiones, vel, virtute bullæ, quæ reuocata est, & utrumque ignoratur.

Soluuntur argumenta, nu. 59. & an gesta per delegatum, qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant, vel si nouit se reuocatum, communiter tamen reuocatio ignoratur? nu. 59. iuncto nu. 55. Et utrobique, quid, de vicario Episcopi in remotis defuncti, concedente literas dimissorias, (vulgo reuerendas,) vel acceptante beneficii resignatione, vel exercere alios altus, dum Episcopi mors ignoratur communiter, siue ipse vicarius ea sciat, siue ignoret? Et quid, si vicarius, vel delegatus sit reuocatus ab Episcopo? nu. 59.

Post num. 59. inuenies alia summaria.

- §5. **Q**uestio sexta, an si à principio officij adfuit titulus collatus à legitimo superiore, is tamen cessauit ob delictum, vel ob occultam superioris reuocationem, valeant gesta, dum communiter ignoratur illa tituli cessatio? Et videtur non valere.

Primò, quia mortuo delegante, re integra, perit potestas delegati eam ignorantis, nec gesta per ipsum, tunc valent: per cap. gratum, & cap. relatum, de officio delegat. & l. more, ff. de iurisdic. omn. iud. quæ indistinctè docent perire potestatem delegati, re integra, morte delegantis, & id esse verum, licet delegatus mortem ignoret, docet Speculator, titulo de iudice delegato, §. restat videre, num. 1. & ibi Ioan. Andr. in additio. versic. & ibi Bart. d. l. more, nu. 18. & ibi Alberic. num. 22. Bellapertica, nu. 21. Bartholomæus Socinus, nu. 73. Abb. d. c. gratum, num. 10. Maranta de ordine iudic. 4. par. d. §. titulo an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n. 61. Couar. dicens esse omnium qq. practicar. cap. 11. n. 1. 2. & tamen Abb. ibi, nu. 11. Bartholomæus Socinus, eod. num. 73. opponunt, l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. & respondent, ibi dispositum non habere locum in hoc casu, quia solum adest communis error, deficitq. titulus, nam per mortem delegantis, re integra, cessauit titulus, & iurisdic. delegati, ergo non satis est communis error, & ab initio adfuisse superioris auctoritatem.

Secundò, quia si delegatus nouit se reuocatum, licet publice id ignoretur, ipso iure non valet processus, secus si delegatus ignoret: ut docent Bald. l. 2. nu. 7. C. de sentent. & interloquit. & ibi Salic. num. 5. q. 2. ergo non sufficit à principio interfuisse superioris auctoritatem.

Tertiò, ex cap. dudum, el. 2. de electione, ibi, *In multarum animarum dispendia parochiales Ecclesias retinebat, cum earum cura, quæ iam priuatus fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret. & sic per ipsum eadem anima damnabiliter sunt deceptæ.* Ex quo textu constat prælatum, qui ob delictum ipso iure amisit parochiale beneficium, deceptisse damnabiliter animas ipsas, à peccatis absoluedo, ergo absolutio sacramentalis nulla fuit: alias animæ nō essent deceptæ, ergo nō sat est à principio adfuisse auctoritatem superioris: atque ita Glossa eod. c. dudum, verb. deceptæ, expressè tenet illas absolutiones fuisse irritas: dicit enim animas illas saluari in fide sacramenti, sicut saluatur in fide baptismi Iudæus, qui bona fide seipsum baptizauit, quamuis baptizatus irritus sit: iuxta cap. debitum, de baptismo. Idem Ioannes Andreas, ibi num. 42. Ancharanus, numero 12. Imol. num. 12. versic. in ea glossa, in fine, & magis inclinat Baldus, ibi num. 18. Innocentius, num. 3. dicit sub distinctione, posse dici validas esse absolutiones, nec adueniente scientia amissionis tituli, expetendas esse confessiones, vel non esse validas, & dictam glossam sequitur Mascardus de probation. conclusione 649. num. 38.

Vltimò probatur, quia ubi semel cessat potestas, suo ob delictum, siue ob hominis sententiam, perinde est ac si nunquam habuisset ille potestatem. Et ita Bald. d. cap. dudum, num. 18. sic ait, *qui desinit esse prælatum, statim efficitur intrusus, nisi discedat à possessione: sed si nunquam*

nunquam habuit titulum, sed intrusus fuit, gesta per ipsum non valent, ergo nec postquam potestatem amisit.

- 56 Prima conclusio sit, quando quis ob delictum ipso iure amittit officium, dum amissio occulta est, valent gesta per illum. Quia retinet possessionem, qua priuari non potest, nisi causa cognita, capitulo licet Episcopus, de prabendis, in sexto. Sic Glo. authen. de tabellion. collat. quarta, verbo, documentis, Speculator. tit. de instrumentorum edit. §. restat, nu. 35. versiculo quid si tabellio perdidit, lo. And. regula mora, de reg. iur. in 6. Ant. capitulo nihil, nu. 32. de electione, & ibi Abbas, nu. 11. & 12. Bal. leg. 2. num. ... C. de sentent. & interloquit. & leg. 2. C. de vindicta libertate, nu. 2. & authent. habita, nu. 30. C. ne filius pro patre, & l. 2. n. 84. C. de seruit. & aqua, & l. Barbarius, prima lectura, n. 30. ff. de officio Prætor. & l. 1. nu. 12. C. de testamen. vbi Paulus, nu. 3. Corneus nu. 14. Alex. conf. 138. nu. 10. volumine primo. Iason. d. l. Barbarius, nu. 52. Rosella confessio sacramentalis 3. num. 41. Sylu. confessor. 1. q. 19. Tabiena absolutio. 1. num. ultimo, Nauar. Summa, c. 9. Hispana, nu. 8. Latina, nu. 11. & c. placuit, de peniten. dist. 6. num. 179. & 180. Greg. Lop. l. 21. verb. *no lo puede*, tit. 4. par. 1. & Humada in additione ad illam Glossam, Gregorius Lopez, num. 1. versic. quain distinctionem, Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 2. §. 22. num. 4. Et ex Theologis, Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 6. in Commento, litera B, & lib. 6. de penitentia, cap. 7. nu. 2. in Commento litera B, & lib. 6. de penitentia, c. 7. nu. 2. in Commento, litera G, & lib. 1. de matrimonio, c. 3. n. 4. in commento, litera L. Manuel primo tomo Summa, in 2. editione, c. 219. nu. 8. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, cap. 38. §. iteranda est confessio, Aragon. 2. 2. q. 60. art. 6. §. est aliud dubium, fol. 109. Et ait bene Nauar. eodem cap. placuit, nu. 179. & sequenti, idem esse dicendum, quando ipso facto ob crimen esset priuatus beneficio, & possessione, nam dum non est notoria priuatio, retinetque possessionem facti, valent omnia gesta per illum. Idem colligitur à contrario sensu, ex Ioanne Andr. dicto capitulo nihil, nu. 28. & Armilla, verbo absolutio, nu. 30. dicunt enim non valere quando priuatio esset notoria, quare contrarium videntur sentire, quando est occulta. Idem sentiunt Doctores, qui in casu, c. dudum, el. 2. de electione, in quo parochus ille erat ipso facto parochia priuatus, aiunt validas fuisse confessiones illi factas, nec detecto vicio repetendas esse, dum priuatio illa non fuit notoria. Hi sunt Innoc. ibi, num. 3. in fine, Hostiens. ibi super verb. *damnabiliter*, Card. ibi, q. 6. Abb. num. 20. & dicit esse probabile Ioann. Andreas ibi, num. 41.

Idem dicendum est, dum de priuatione dubitatur. Sic Abb. d. c. nihil, nu. 12. Rosella, Sylu. Tabiena, locis proximè allegatis.

- 57 Grauior autem difficultas est, quando priuatio esset per hominis sententiam. Nam cum tunc priuatur ille omnino, etiam possessione, videtur nil superesse authoritatis officij, vt gesta per ipsum valeant, & ita in hoc casu non valere, quamuis priuatio occulta sit, aditque communis error, tenent Bald. l. 2. numero secundo, C. de vindicta libertate, Paulus l. 1. nu. 3. C. de testamen. Idem videntur tenere aliqui, dicentes non valere, quando prælatus est priuatus, vel suspensus notoriè, aut præcessit superioris inhibitiō: vbi in superioris inhibitione, notorietatem non perunt, sicut in priuatione, aut suspensione legis. Hi sunt Ioann. Andr. cap. nihil, numero vigesimo octauo de electione, & ibi Anton. num. 32. Abbas, num. 12. Rosella confessio sacramentalis 3. num. 41. Sylu. est. confessor. 1. q. 19. Tabiena absolutio. 1. nu. ult. Armilla, verb. absolutio. n. 30. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio.
- 58 Secunda tamen conclusio sit, probabilius est, dum priuatio, & hominis inhibitiō est occulta, adhuc valere gesta, concurrente communi errore. Quia (vt ait Bald. l. prima, num. 12. C. de testamen.) quædam reliquæ remanserunt, vt notatur l. si pluribus, ff. de author. tutor. Item, quia est error communis, ortus à iusto tituli initio. Sic Baldus

lege Barbarius, in prima lectura, num. 30. ff. de officio Prætor. & ibi Iason. num. 68. idem Baldus lege secunda, num. 8. C. de sentent. & interloquit. & lege secunda, num. 66. C. de seruit. & aqua, & l. 1. nu. 12. C. de testamen. vbi Corne. num. 14. Mascardus de probatio. conclus. 649. nu. 67. Et ex Theologis, tenet Henriquez lib. 6. de peniten. cap. 6. nu. 2. in Commento, litera E, vbi ait non satis esse, vt confessio valeat, errorem penitentis, aut vulgi, nisi concurrat titulus coloratus, vt quia aliquis habetur parochus, vel prius approbatus fuerat ab Episcopo, nec scitur postea eum reuocatum esse. Et num. 3. vbi ait sacerdotem ad annū approbatum, elapso anno non reputari idoneum, & approbatum: & addit in Commento, litera I. Si communi errore vulgi censeretur adhuc approbatus, valere absolutionem. Et cap. 7. num. 2. in Commento, litera G, vbi inquit valere absolutionem, si quis per Bullam, quæ in eo oppido ignoratur reuocata, eligat confessorem. Et melius libro quinto, de penitent. cap. decimo quarto, num. 4. vbi ait, dum ignoratur an Pontifex reuocaret gratiam bullarum, aut Episcopus licentiam, quæ approbavit quosdam idoneos, valere confessiones virtute bullæ, aut talis licentiæ factas. Idem docet Manuel primo tomo Summa, 2. editione, cap. 60. num. 3. vbi ait, valere confessiones religiosæ semel approbatis factas, licet occultè priuari sint facultate audiendi confessiones.

- 59 Ad argumenta prioris sententiæ, proposita nu. 55. respondetur.

Ad primum neganda est ea doctrina, dicendumque est, aliud esse, quando ipse solus delegatus mortem ignorat, tunc enim verum est, non valere gesta per ipsum, si res erat integra, quia perijt eius potestas: aliud autem, quando est communis error, & probabilis ignorantia mortis, tunc enim valent gesta, propter leg. Barbarius, ff. de officio Prætor. siue delegatus sciat mortem, siue ignoret. Quia concurrat communis error, & titulus à legitimo superiore collatus, eiusque extinctio est occulta, & ita doctrinam illam negant Alberic. lege si fortè, in initio, ff. de officio Præsidis, Vbertinus, & alij, teste Speculatore, tit. de iudice delegato, §. restat videre, num. 5. Præterea, quia magis pendet potestas vicarij ab Episcopo, quam delegati à delegante: nam hæc non petit morte, nec suspenditur excommunicatione, re non integra: cuius contrarium est in vicario: & tamen mortuo Episcopo in longinquis, si vicarius ignorans mortem, ex speciali mandato admittat resignationem beneficij, valet, vt decidit Rota, quem refert, & sequitur Flaminus de resignatione benefic. lib. 7. q. vigesima quarta, num. 33. Anastasius Germonius de indultis, §. tibi, quo ad vixeris, num. 63. Iacobus Sbrozius lib. 3. de vicario Episcopi, questio trigesima sexta, num. 9. in fine, & decimo. Idem tenet Henriq. in alio simili, lib. 6. de penit. c. decimotertio, nu. 3. in Commento, litera A, vbi ait, quamuis mortuo Episcopo potestas vicarij expiraret, at si vicarius incertus de morte Episcopi longè distantis, concedat literas dimissorias ad ordines, valere, quia habetur vt legitimus vicarius, & dicit sic tenuisse viros doctos consultos; & idem Henriquez libro decimo de sacramento ordinis, cap. vigesimo secundo, numero tertio, in Commento, litera P, valere eas literas dimissorias, licet postea re integra, sciatur mortem Episcopi præcessisse. Et quamuis hi Doctores tantum explicent, quando vicarius ignorat mortem: at manifestè non faciunt vim in priuata vicarij ignorantia, sed in communi, & iusta, siquidem ponderant Episcopum longè distare, & Flaminus assignans rationem, ait, ob communem utilitatem, & communem errorem, per l. Barbarius, & Henriquez reddit rationem, quia habetur, vt legitimus vicarius, & pòdero vicarium in acceptione resignationis, esse delegatum, & sic inquirunt illi Doctores, si speciali mandato, &c. quare manifestè sentiunt gesta per delegatum, post mortem delegantis, re integra, communiter ignoratam valere. Nec refert, siue vicarius sciat mortem, siue ignoret, quia vt valeant gesta, per l. Barbarius, non attenditur

ignorantia priuata, sed communitis, ut dixi nu. 6. & 7. Idem dicendum est, quando reuocatus est vicarius ab ipso Episcopo, valent enim gesta, dum reuocationis est communis error, siue ipse sciat, siue ignoret reuocationem, iuxta tradita nu. præced. Qui autem dicendum sit, si reuocatio vicarii sit communiter nota, non tamen sit intimata ipsi vicario: dicam hoc 3. lib. disput. 30. num. 11. 12. & 13.

Ad secundum dic illam doctrinam nullo iure probari, nam cum d. l. Barbarius, habeat etiam locum in delegato, ut probaui nu. 16. dum communiter reuocatio delegati ignoratur, idem de illo, ac de ordinario dicendum est, nempe valere gesta per illum: atque ita num. 57. retuli aliquos Doctores hoc fatentes in delegato.

Ad tertium respondi, nu. 14. in fine.

Ad ultimum, dic non esse simile: quia manent aliquæ reliquæ, ut notui n. 58. ex Baldo: quare ille non dicitur proprie intrusus, sed quando à principio caruit legitimo titulo.

S U M M A R I U M.

Matrimonium contractum coram parochio intruso non habente titulum à legitimo superiore non valet: sed si titulum habeat inuallidum ob vitium occultum, num. 60.

Quid, si contrahentibus notum sit illum non esse verum parochum, n. 61. Et ibi, quid, si laicus communi errore existimatus sacerdos, assistat matrimonio, de licentia parochi. Et quid, si parochus intrusus communi errore legitimus existimatus, det sacerdoti licentiam assistendi matrimonio. Et quid, si occultè reuocauit licentiam.

Quid si parochus eo ipso amiserit beneficium: ut quia non est promotus intra annum, vel quia recipit incompatible beneficium, num. 62.

Quid de quodam qui à concilio oppidano substitutus est vice parochi absens, & biennio ministerium parochi obuiuit, creditus communi errore verus parochus, num. 63.

Quid si licentia assistendi matrimonio, vel audiendi confessiones cōcedatur à legitimo superiore, sed fidei: vel sit talis rati habitus de presenti, ut cōsipientium opinione legitima licentia existimetur, verū superiori re vera non consensu, nu. 64.

Quid, si sint opiniones an aliquis sit legitimus parochus, ad assistendum matrimonio, vel audiendus confessiones, vel aliqua licentia sit legitima, vel priuilegium Bullæ sit reuocatum, vel extēdatur ad illū casum, & opinio negat si corā Deo vera, an dum ea veritas latet, & probabili sapientium opinione habetur esse legitimū parochum, vel legitimā licentiā, vel priuilegium Bullæ non esse reuocatum, vel extēdi ad illum casum, valeant confessiones, & matrimonium? nu. 65.

Questio septima, an matrimonium contractum coram parochio, habente possessionem parochiæ, absque vero titulo stare communi errore, validum sit? Breuiter ut constat ex dictis, si absque titulo collato à legitimo superiori intrusus est, non valet matrimonium: quia in neutro valent gesta per illum: ut probaui nu. 49. & 50. si autem titulum habuit à legitimo superiori, inuallidum tamen ob vitium occultum, valet matrimonium. Quia dum adest cōis illa ignorantia, veram parochi in utroque foro iurisdictionē habet: ut probaui nu. 5. & 13. Sic Henric. lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 4. Manuel 1. to. Summæ, 2. edit. c. 219. n. 8.

Et hoc quidem verum est, quamuis contrahentibus notum sit illum vero parochi titulo carere: quia (ut dixi num. 42.) etiam respectu scientium tituli nullitatem valent gesta, dum adest communis error.

Valet etiam matrimonium, licet is, cui cōcedit parochus licentiam assistendi matrimonio, sit merus laicus, si communiter existimatur, & errore credebatur sacerdos, pro tali publice se gerens. Quia quamuis parochus non possit dare licentiam non sacerdoti, (ut dixi hoc lib. 3. disput. 20. n. 10.) at concurrat titulus præsumptus, scilicet, licentia, & à superiore potente concedere, data, istque communis error, & impedimentum ob quod inuallida fuit, est solius humani: in quo casu ius supplet defectum, & gesta

per talem valida sunt; (ut diximus nu. 27. & sequentibus.) Sicut si Tridentinum disponderet, ut soli sacerdoti catholico posset dari licentia assistendi matrimonio, valeret utique, si assisteret sacerdos hæreticus, communi errore existimatus catholicus, ex licentia parochi: quia vitium illud, ob quod licentia nulla fuit, erat solius iuris humani, communiterque latebat. Et quamuis hic, cui conceditur licentia, sit delegatus, nec publicum officium obeat, nihil cōfert: quia nu. 16. probauimus etiam in delegato locum habere, & nu. 39. procedere et in eo, qui publico officio minimè fungitur.

Si autem parochus, qui licentiam dedit, intrusus erat, licet intrusio esset communiter incognita, matrimonium est nullum: quia ille intrusus omni prorsus caret iurisdictione, (ut dixi num. 51.) nec validè poterat assistere matrimonio: (ut dixi nu. præcedenti.) quare licentia illa non est concessa à legitimo superiore. Valeret autem matrimonium, si parochus ille concedens licentiam, haberet titulum præsumptum collatum à legitimo superiore, inuallidum tamen ob vitium occultum: quia (ut dixi num. præcedenti) talis parochus, dum tituli nullitas communiter latet, validè gerit omnia ad parochi munus spectantia. Similiter valeret matrimonium, si licentiam legitimè concessam, occultè reuocasset, stante communi reuocationis errore. Quare retinetur adhuc licentia ob titulum initio habitum, & communem errorem, ut dixi num. 58.

Hinc primò infertur, quamuis parochus eo ipso beneficium amiserit, ut quia intra annum non est ad sacerdotium promotus, vel aliud incompatible beneficium adeptus est, si matrimonio assistat, vel alius sacerdos de eius licentia, validum esse. Quia quamuis ipso facto priuatus titulo sit, at nondum possessione spoliatus est, & quamdiu illa non spoliatur, præsumitur habere iustam retinendæ causam, c. licet Episcopus, in fine, de præben. in 6. & idem esset dicendum, licet priuatio tituli fuerit per sententiam hominis. Et constat utraque pars ex dictis, nu. 56. & 58. & priorem partem docent Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 2. nu. 4. in Commento litera I, ubi alios refert, & Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 219. num. 8.

Secundò infertur decisio cuiusdam questionis cōscientiæ, de qua cōsultus sum. In oppido quodam abfuit parochus, Concilium Oppidanum simplicem sacerdotem loco parochi substituit, qui biennio omnia parochi ministeria obuiuit, cōmuni omnium opinione verus parochus existimatus. Dicendum est sacramenta confessionis, & matrimonij, quæ ad sui valorem, iurisdictionem parochi desiderant, inuallida fuisse, & prorsus iteranda: quia defuit titulus in parochio illo præsumpto, collatus à legitimo superiore Ecclesiastico: (Concilium n. Oppidanum iurisdictionem Ecclesiasticam cōferre nō potuit:) in quo casu nihil proficit communis error (ut probaui num. 49. & 50.) proles tamen ex talibus matrimonijs præsumptis habita, fuit legitima, ob bonam parentum fidem: iuxta c. ex tempore, qui filij sunt legitimi.

Tertiò infertur, quid dicendum sit, si parochus fictè concedat licentiam, sacerdoti assistendi matrimonio. i. absque vera intentione cōcedendi, sed solis externis verbis? Petr. de Ledsma de matrimonio, quest. 45. art. 5. puncto 3. dub. 4. fol. 192. colum. 2. in fine, ait, non valere matrimonium coram tali sacerdote celebratum. Idque à simili probat: quia cōfessio facta sacerdoti, cui Episcopus facultatem audiendi confessiones, fictè concessit, irrita est: quia cum licentia, inuallida sit, titulus est nullus. Sed profectò petit principium, probando idem, per idem: nam eadem prorsus in utroque casu versatur difficultas. Eandem sententiam in alio omnino simili, tenet Medina tractat. 2. de cōfessione, quest. de multiplici licentia alieno cōfessendi, ad finem, ubi ait, si prælatus videns, & tacens alienum sacerdotem audire cōfessiones, re vera non consentiat, nec det licentiam, excusatione probabilis ignorantia, penitentem, & confessorum, at confessionem esse inuallidam defectu iurisdictionis.

Ceterum credo validam esse illam confessionem, & matrimonium in utroque euentu. In primo quidem, quia concurrat licentia collata à legitimo superiore, & eius

& eius nullitas est occulta, atque ita adest communis error, cum titulo præsumpto: sicut licentia concessa excommunicato alibi denunciato, audiendi confessiones, inuvalida est: at dum in hoc loco excommunicatio est occulta, validæ sunt confessiones virtute talis licentiæ, auditæ, rōne communis erroris; (vt dixi nu. 9. 13. & 35.) In posteriori autem, quia rati habitio de præfenti reputatur in iure, & apud peritos, vera licentia, sicut licentia expresse concessa, & ita concurret titulus præsumptus, & communis error, & eam rati habitationem de præfenti reputari legitimam licentiam, probabimus hoc 3. lib. disput. 35. num. 20.

65. Vltimò infertur si sint diuersæ opiniones, an aliquis sit legitimus minister matrimonij, aut confessionis, vel licentia illi concessa sit legitima, vel priuilegium Bullæ reuocatum sit, vel extendatur ad illum casum? Et opinio affirmans non esse legitimum ministrum, aut licentiam non esse sufficientem, aut priuilegium esse reuocatum, vel minimè extendi ad illū casum, sit coram Deo vera: dū tñ veritas illa latet, & probabili sapientium opinione reputatur probabilis opinio opposita, confessiones factæ, & matrimonia celebrata corā tali ministro, vel virtute talis licentiæ, aut priuilegiij, valent: quia est communis error, titulusque præsumptus, collatus à legitimo superiori, & defectum illum iurisdictionis ministri, aut licentiæ, potest ius humanū supplere: in quo casu valida esse gesta rōne communis erroris, diximus nu. 27. & sequentibus. Pro hac parte est Henriquez lib. 1. de penitentia, cap. 14. num. 4. vbi dicit quando probabili sapientium opinione creditur gratiam nondum expirasse, valere gesta ratione illius, & melius id clarè dicit, num. 3.

DISPUTATIO XXIII.

Qualis habitatio in aliqua parochia sufficiat, & desideretur, vt parochus illius iurisdictionem parochi acquirat, possitque assistere matrimonio?

SUMMARIUM.

Quis sit proprius Episcopus ad ordines conferendum, & qualis habitatio requiratur, & sufficiat vt in foro externo præsumatur domicilium. nu. 1. Et ibi nullius temporis habitatio sufficit absque animo perpetuò habitandi.

Acquiritur momentanea habitatio animo perpetuò habitandi, & semel acquisitum non deperditur sola animi mutatione, num. 2.

Domiciliū originis an acquiratur natiuitate in loco, in quo patres casu erant, vel quale sit tunc domicilium originis? nu. 3.

Domicilium originis est immutabile: habitationis verò potest mutari. num. 4.

Quos sint quæstiones disputanda, num. 5.

An parochus domicilij solius originis possit assistere matrimonio? proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, num. 6. & ibi naturalia prævalent, & causa naturalis accidentalibus inuictis, num. 8.

Non satis est parochus originis, nu. 7. & ibi nomine domicilij, in dubio non clauduntur originis, sed solius habitationis, & in dubio à proprietate verborum recedendum non est.

Soluntur argumenta, & explicatur l. qui habet, in principio, ff. de iur. iur., num. 8.

Post quem inuenies alia summaria.

1. **T**ria fundamenta præmittenda sunt. Primum est, pro sacramento ordinis recipiendo, decretum est cap. cum nullus, de tempor. ordin. in 6. proprium Episcopum esse illum, de cuius diocesi promouendus ad ordines, est oriundus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis. Ad hoc autem domicilium comparandum, non sufficit qualiscunque habitatio, sed requiritur, vnà cum habitatione animus perpetuò habitandi aliàs nullo tempore comparabitur. Quare leges exi-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

gentes habitationem decennij, vt sunt, l. 2. C. de incolis, lib. 10. l. 32. tit. 2. & l. 2. tit. 24. p. 3. procedunt ad præsumendum animum perpetuò habitandi, & subinde domicilium acquisitum esse, quando is animus ex alijs coniecturis non deprehenditur. Probatum ex l. nihil interest, 25. ff. de capti. & postlim. reuer. ibi, *Neque enim satis est corpore domum quem redysse, si mente alienus est.* Et ita docent Glo. l. ciues, verb. larem, C. de incolis, lib. 10. Hostiens. Summa, tit. de parochijs, §. penult. num. 7. Io. Andreas, c. is qui, in initio, de sepult. in 6. vbi Domin. nu. 5. Francus, nu. 1. Ant. procmio Decret. in princ. nu. 33. Abb. c. fin. nu. 8. de parochijs, & conf. 62. n. 10. p. 2. Marianus Soc. c. licet ratione, n. 25. de foro competen. Felinus, c. dilectus, el secundo de rescript. n. 12. Rebus, in repetitione, super §. qui verò, c. extirpand. de præbend. fol. 385. vers. domicilium, Bar. l. quæsitum 76. in initio, nu. 2. ff. de legat. 3. & l. 4. §. prætor ait, nu. 9. ff. de damno infecto, Ruinus conf. 86. nu. 1. lib. 5. Alciat. l. pupillus, §. incola, ff. de verb. sig. Sylu. verb. domicilium, §. 2. & confessor. 1. §. 10. Bertachin. in repertorio, litera D, verbo domicilium, versic. domicilium contrahitur per decē annos, Nauar. §. in Leuitico, not. 32. n. 43. vers. incola, & lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de tempor. ordin. conf. 10. Menoch. lib. 2. de arbitrar. centuria 1. casu 86. n. 5. 7. & 22. & lib. 6. de præsumpt. præsumpt. 42. nu. 2. Auiles c. 2. prætorū, Glossa sales puebos, nu. 8. & 9. Mascardus de probat. conclus. 535. nu. 13. & multi alij, quos hi referunt, Ioannes Gratian. in suis regulis iuris, regula 149. nu. 3. Et ex Theologis Abulensis super c. 1. Ruth. q. 6. Henric. lib. 10. de sacramento ordinis, cap. 22. num. 2.

2. Non tamen opus est ad domicilium contrahendum, decennio habitasse, sed statim, ac quis incipit habitare animo perpetuò ibi manendi, acquirit domicilium. Probatum ex l. domicilium, ff. ad municipa. ibi, *Domicilium re, & facto transferitur.* Iuncta Glossa, verbo domicilium, vbi inquit, *Facto subintellige, & animo, nam hac duo sunt necessaria.* Ergo cum hic adsit factum, nempe habitatio, & animus perpetuò habitandi comparatur domicilium. Sic Hostiens. summa, tit. de parochijs, §. pen. nu. 7. Ioannes de Sancto Georgio, quem refert, & sequitur Domin. c. cum nullus, de tēp. ordin. in 6. in principio, nu. 11. & ibi Franc. nu. 4. Abb. c. finali, nu. 8. de parochijs, Felin. c. dilectus, el 2. de rescript. nu. 12. versic. secundus casus, & versic. secundo limitat, Marianus, c. licet ratione, num. 25. de foro compet. Angelus verb. domicilium, nu. vnico, & ibi Syluest. num. 2. Alciat. l. pupillus, §. incola, nu. 1. ff. de verborum significat. Nauar. lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de tempor. ordinatio. consil. 10. num. 2. & Auiles, cap. 2. prætorum Glossa sales puebos, num. 7. & 8. Gregor. Lopez. l. 32. tit. par. 3. verb. diez años, Anton. Gabriel. tomo 1. commun. in mea editione, lib. 4. fol. 192. col. 2. vers. domicilium habitationis, Menoc. de arbitrar. lib. 2. centuria 1. casu 86. num. 2. Henriquez lib. 10. de sacramento ordinis, c. 22. nu. 2. & multi alij, quos ipsi referunt.

Hinc fit, sicut domicilium non solum animo, sed animo & facto constituitur: ita vt transferatur, & deperdatur, opus esse animo, & facto, nempe desertione habitationis in eo domicilio, quare sola mutatione animi perpetuò manendi, dum non mutatur prius illud domicilium habitationis acquisitum, non deperditur. Probatum, quia omnis res per quacunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, ca. 1. de regulis iuris, sed domicilium habitationis non acquiritur solo animo habitandi, sed animo, & facto, nempe habitatione ipsa, vt per l. domicilium, ff. ad municipa. docet ibi Gl. verb. domicilium, & l. non vtrique, verbo constituerit, ff. eodem, & lege ciues, verb. larem, C. de incolis, lib. 10. Bartolus lege placet, num. 1. ff. ad municipa. Marianus, cap. licet ratione, num. 25. de foro competenti. ergo similiter non deperditur solo animo mutandi illud, sed opus est animo, & reali mutatione. Item probatur ex ea lege domicilium, ibi, *Domicilium re, & facto transferitur, non muda concessione.* Et ita tenet ibi Gl. verb. domicilium, & melius, l. origine, ad finem, C. de municipibus, lib. 10.

& l. de iure § 7. verb. ad munera, in fi. ff. ad municipal. Marianus, d. c. licet ratione, n. 4. Bald. l. finali, C. de municip. & origin. lib. 10. Nec obstat doctrina Bart. d. l. de iure, nu. 2. dicentis, domicilium habitationis quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri; nam intelligendus est, quando voluntas non stat in finibus solius destinationis, ut bene explicat Marian. d. n. 44. alias falsum, & contra se ipsum, asserit Bar. domicilium sola voluntate constitui.

3. Secundum fundamentum est, ad domicilium originis, non satis est natum esse aliquem in oppido, in quo patres domicilium non habebant, sed aderant ad tempus, causa alicuius negotii expediendi: tunc enim non erit originarius loci, in quo casu natus est, sed fingitur natus in ciuitate, in qua patres habitationis domicilium sortiebantur: quod aperte probari videtur ex l. filios, C. de municip. lib. 10. & l. ciues, in fine, C. de incolis, lib. 10. ibi, *Vnde cum profectus est, peregrinari videtur.* Et mater, quae habebat animum reuertendi, fingitur semper fuisse in ciuitate, & ita ibi peperisse, l. 1. & l. retrō, ff. de captiuis. Et ita docent Bart. d. l. filios nu. 4. licet sub dubio, Abb. c. Rodolphus, de rescrip. n. 9. vbi Fel. nu. 14. Barbatius, nu. 97. & conf. § 2. volum. 2. Rebuff. rubr. de collationibus, §. cum verò. verlic. natus, Ripa dicens esse communem sententiam, tract. de peste in 2. p. octauo pestis priuilegio: Bald. Cinus, Petrus, Ang. Alber. Pau. Mathaeus de Afflict. quos cum alijs refert, & sequitur Salzedo practica, c. 75. nu. 27. Angel. verb. ciuis, num. 3. Sylu. verb. ciuitas, q. 14. Nauar. lib. 3. consilior. tit. de praebendis, in 1. editione, consil. 41. Gregor. Lopez, dicens sic sententia regij Senatus Pintiani declaratum esse, & hoc videri sibi verius, licet quia dubium est, relinquat cogitandum, t. 2. verb. Maguer, tit. 24. p. 4. Azebedo l. 19. tit. 3. lib. 1. noue recop. num. 1. & 2. Gutier. conf. 7. num. 7. Mascardus de probat. conclus. 807. nu. 3. Henriquez lib. 10. de sacramento ordinis, cap. 22. num. 1. contra alios, quos refert ibidem Salzedo, dicentes esse originarium loci, in quo reuera natus est. Et hoc adeo verum est, ut licet parentes decennio, & ultra ibi steterint, non dicetur filius ibi natus, sed in loco ubi parentes habent domicilium: ut bene docent Gregor. Lop. Azebedo, num. 1. & Salzedo ibidem.

4. Tertium fundamentum est, hoc distat inter domicilium originis, & habitationis: quod illud, est immutabile, lege assumptio, ff. ad municipa. ibi, *Neque recusando quis patriam, ex qua oriundus est, mutare potest.* Idem habetur l. origine, C. de municip. lib. 10. Et ratio est, quia est naturale, naturalia autem sunt immutabilia. Hoc autem, sicut propria voluntate, proprioque facto constituitur, ita potest propria voluntate, & facto mutari, & amitti, l. domicilium, ff. ad municip. Sic docet oēs, & specialiter Menoc. alios referens, de praesup. lib. 6. praesump. 42. nu. 4. & conf. 80. n. 10. vol. 1.

5. His praemissis, duplex est pertractanda quaestio. Altera est, an parochus originis, censetur proprius ad assistendum matrimonio. Altera, qualis habitatio in parochia, sufficiat ad eam acquirendam.

6. Quaestio prima, vtrum sicut domicilium originis sufficit pro sacramento ordinis conferendo, quamuis promouendus alibi domicilium habitationis habeat: ita etiam, sufficiat pro matrimonio, & proinde Episcopus, vel parochus domicilij originis, possit assistere matrimonio, & alij sacerdoti assistendi licentiam dare? Et videtur sufficere, Primo, quia magis attendi debet causa naturalis, quam accidentalis, & naturalia praeualent, l. qui habet, in principio, & ibi Dynus, & Bart. ff. de tutelis, cum alijs adductis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. Gl. 1. n. 26. Qua ratione cum Angelo per eum relato, docet Peralta, l. vnum ex familia, §. si de Falcidia, nu. 13. ff. de leg. 2. domicilium originis potentius esse quolibet alio: ergo cum sufficiat ad matrimonium parochus domicilij habitationis, a fortiori sufficiet parochus domicilij originis.

Secundo, quia domicilium originis numquam deperditur, ut probauit, nu. 4. Sed vna cum domicilio habitationis retinetur, lege Senatores, ff. de Senatorib. ibi, *Senatores licet in urbe domicilium habere videantur, tamen, & ibi vnde*

oriundi sunt, domicilium habere videntur. Ergo sicut habens duo habitationis domicilia, potest in alterutro contrahere matrimonium coram illius parochia, ut dicemus disputatione seq. nu. 2. ita, & cum aliquis sortitur duplex domicilium, alterum originis, & alterum habitationis, poterit alterutrum ad matrimonium, eligere.

Tertio, quia quauis subditus ratione originis, domicilium habitationis transferat, non desinit esse subditus domicilij originis, ut docet Panorm. cap. proposuisti, n. 7. de foro competen. Qua ratione Nau. c. non dicatis, 12. q. 1. in antiqua editione, nu. 66. in noua verò n. 34. docens professum a religione expulsam manere Episcopo subiectum ex vi voti obedientiae, a quo per expulsionem non absoluitur; querit cui Episcopo, & respondet Episcopo originis, eo quod huiusmodi domicilium, immutabile est: ergo si adhuc manet subditus Episcopi originis, mutans domicilium, poterit ab eo omnia sacramenta, tanquam a proprio pastore recipere, & coram eo matrimonium celebrare.

7. Verum tenendum est, parochum solius originis non ceteri proprium, ad coniungendum aliquos matrimonio. Probat, quia Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio, petit a consentiam proprii parochi, ad matrimonij valorem: illa autem dicitur proprie parochia, & diocesis alicuius, in qua habet domicilium habitationis, & proinde nomine domicilij, in dubio non venit originis domicilium, sed habitationis: ut docet Gl. c. statutum, §. cum verò, verb. vnam diocem, in fi. de rescrip. in 6. Francus eodem §. nu. 12. & ibi Domin. ad finem, vers. ex fine tamen Glossae, Ancharanus ibi, num. 4. versicul. querit Glossa solim dicebamus, Alexander l. penultima, nu. 11. ff. de iurisdic. omn. iud. cum multis alijs, quos refert, & sequitur Tiraquel. de retract. lignag. §. 9. glossa 2. num. 21. Felinus, c. finali, num. 23. versiculo bene facit, de foro competen. Brunorus in suo Compendio, littera D, verbo domicilij mentio, & ratio est, quia in dubio a verborum proprietate recedendum non est, lege non aliter, ff. de leg. 3. ergo non satis est parochus originis, sed requiritur habitationis. Et confirmatur, quia vbi ius canonicum voluit sat esse Episcopum originis, id explicuit, ut in sacramento ordinis, c. cum nullus, de tempor. ordina. in 6. ibi, *Superior intelligitur in hoc casu, Episcopus, de cuius diocesi est is, qui ad ordines promoueri desiderat oriundus.* Nec dixit Episcopum originis esse absolute, & quoad omnia superiorē, sed limitatē, *Superior intelligitur in hoc casu:* Nimirum ut promoueat ad ordines: ergo non extendi debet ad matrimonium, & ad alia sacramenta, quae iure a proprio parochia ministranda sunt.

Secundo, quia non origo, sed habitatio constituit aliquem parochianum, & ita canonica portio, quae ius quoddam parochiale est, non datur parochiae originis, sed habitationis: ut bene hac ratione ducti tradunt Domini, cap. 2. §. cum ab eo, nu. 2. notab. 2. de sepult. in sexto, & ibi Francus nu. 1. cum tamen dum quis duplicem parochiam habet, inter vtramque diuidenda sit, c. 2. de sepult. in 6. ergo.

Dices, hoc non probare, quia haec canonica portio datur in premium laboris ministerij sacramentorum, quae cum solus habitationis parochus subeat, illi soli debetur. Contra tamen, quia non datur tantum ob laborem actu praestitum, sed ob debitum: vnde quamuis toto anno aliquis in habitatu quendam parochiam: in eaque audierit diuina, & perceperit sacramenta, si statim ac in aliam se transiit, decedat, quarta debetur huic posteriori, ut constat: licet defunctus in ea nullum receperit sacramentum, quia ibi erat illi debita sacramentorum administratio: si ergo tam parochus originis, quam habitationis, est proprius pastor, sacramentaque ministrare tenetur, vtrique debetur canonica portio: quod cum aperte falsum sit, dicendum est parochum solius originis, non esse proprium, ut intersit matrimonio, sacramentaque conferat.

Tertio, quia vagi (ut dicemus hoc 3. lib. disp. 25. n. 1.) appellatur domicilio destituti, & ea ratione sunt a quouis parochia sacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis, quod necessario sortitur: ergo ad receptionem sacramentorum

rum non curatur de domicilio originis, sed de solo habitationis.

Tandem, quia communissima sententia, & valde probabilis, (vt dicemus disput. sequenti nu. 4.) docet, gaudentem duplici habitationis domicilio, non posse in vtrius indifferenter recipere sacramenta: sed in eo solo, in quo tempore sacramentorum perceptionis, moram trahit: igitur sentiunt Doctores, parochum solius presentis habitationis, esse legitimum ad ministranda sacramenta. Et ita hanc sententiam docent, dicentes, vt quis dicatur parochianus, non satis esse domicilium iuris fictione, vt originis propriæ, vel paternæ, vel beneficij, Federicus de Senis, in mea editione, consil. 254. quod incipit, questio subsequens, vers. super falso fundamento, & ad finem, vers. sed diceret aliquis. Anchar. c. de vxore, nu. 8. de sepult. & cap. is qui, n. 1. eod. tit. in 6. Abb. cap. extirpandæ, in repetitione, §. qui verò, nu. 1. de præben. Et pro hac sententia sunt. Glos. cap. fin. verb. habitatores, de parochis, Bar. l. eius qui manumisit, §. Celsus, nu. 1. ff. ad municipa. & alij, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 42. nu. 5. vbi docet, domicilium originis esse immutabile, quoad munera, & honores: secus quoad iurisdictionem, amittitur enim translata aliò habitatione.

8 Ad argumenta proposita num. 6. respondetur. Ad primum dic, quando vtraque verè est causa, & confert ali- quid præuolare naturalem: secus quando causa naturalis non est verè causa, & nihil confert, vt contingit hic, nam ad parochiam acquirendam inspicitur habitatio, qua deficiente impertinens est origo: & domicilium originis in hoc dicitur potentius, quia amitti nequit, sicut mutata habitatione perditur domicilium habitationis.

Ad secundum nego consequentiam, quia ad recipienda sacramenta à proprio parochio, nihil confert origo, sed sola habitatio: vnde quando hæc duplicatur, conceditur electio, non autem potest eligi originis parochus.

Ad tertium, constat ex dictis nu. precedenti, in fine, esse subditum, originarium, nec id domicilium amitti, quoad munera, & honores: secus quoad iurisdictionem: & doctrina Nauarri caret solido fundamento. Quare meritò communiter improbat.

S V M M A R I V M.

Quando aliquis figit alicubi domicilium, acquirit parochiam, secus quando aliò tendit, breui rediturus, nu. 9.

15 d. cux proprius parochus ad assistendum matrimonio, vel dandum licentiam, qui talis est ad audiendas confessiones, num. 10.

An ad acquirendam parochiam respectu matrimonij, requiratur acquisitio domicilij, cum animo perpetuò habitandi? refertur opinio affirmans, num. 11. Et ibi quid ad confessiones audiendas, vel vt possit Episcopus cum aliquo dispensare?

Contraria sententia, scilicet esse habitationem per maiorem anni partem, & idem vt possit Episcopus cum aliquo dispensare, opsumq. absolueri sicut potest subditos, iuxta Trident. sess. 24. de reformatione, cap. 6. nu. 12. Sententia Auctoris, nu. 13.

Non requiritur actualis habitatio per maiorem anni partem, sed satis est incipere habitare eo animo, maiori anni parte habitando, nu. 14. & ibi quid, si habeat animum habitandi maiori anni parte, & illo spatio diuersus mutat parochias?

Dum mulier nubet viro, ad cuius parochiam statim transferta est, an possit parochus illius mulieris assistere matrimonio? & inualidum sit, & eadem die corà parochio ratificandum, iamque translata est ad viri parochiam, possit idem mulieris parochus assistere, num. 15.

An si al enigena se transferat in aliquam diocesim animo habitandi perpetuò, caputq. habitare, & postea animu mutet, possit ab Episcopo illius diocesis ad ordines promoueri? num. 16.

An etiam virtute bullæ, & privilegiorum religionis ministrare Eucharistiam in die Paschæ, vagis aduentibus, & peregrinis? Et expl. citatur Clem. 1. de privilegijs, an incurra: illi Sanch. de Matrim. Tom. 1.

excommunicationem, religiosus ministrans Eucharistiam aly religiofo, absque licentia? nu. 17. Et ibi an reuocantur peregrini confluere ad Ecclesiam matricem, ad recipienda sacramenta in paschate?

An virtute eiusdem bullæ, an privilegiorum, possit parari Eucharistia in paschate mercenarijs ad breue restis locantibus operari, vel debeant eam recipere in heri parochia? num. 18. Soluuntur argumenta, & explicatur cap. is qui de sepul. uric. in 6. & l. 1. §. hæc autem vera, ff. de his qui decesserunt, nu. 19.

9 **Q**uestio secunda, an sicut vt Episcopus censeatur proprius ad promouendum ad ordines, non satis est cuiuscunque temporis habitatio, nisi adsit animus perpetuò habitandi, atque ita desideratur vera domicilij habitationis constitutio: vt dixi num. 1. ita etiam, vt dicatur aliquis proprius parochus ad assistendum matrimonio, exigatur verum habitationis domicilium cum animo permanendi? Quadruplex potest esse casus.

Primus est, quando aliquis inhabitat parochiam, figens ibi domicilium: & tunc certum est quoad omnia effici parochianum illius.

Secundus, quando nullibi fixum habet domicilium. Et de hoc tractabitur disput. 25.

Tertius, quando domicilium in quodam oppido obtinet, & perit aliò, breui ad proprium domicilium rediturus, vt si causa recreationis, vel ad ruralia exercenda aliquid tendat. Et tunc certum est esse parochianum prioris oppidi, & non illius, ad quod accedit. Vt expressè habetur c. 13 qui, de sepult. in 6. ibi, is qui habet domicilium in ciuitate, vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert, recreationis gratia, vel vt ruralia exerceat, si non electu sepultura accedat, nō in Ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali sepeliri: debet. Ita consulerunt varij Doctores consulti apud Menoch. consil. 398. vol. 4. & qua triplici decisione Rotæ, quas ibi Menochius recitat, decisum est: & docet Nauar. lib. 4. consil. tit. de clandestin. detponsam 1. editione, consil. 2. in 2. consil. 6. & consentiunt authores vtriusque sententiæ referendæ.

Quartus est, dum quis domicilium habet in aliquo loco, & adiuit alium ibi habitaturus ad certu tempus, causa negotij alicuius expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat. Vt sunt scholastici in studij loco, mercenarij in domo heri, sollicitatores in curia, & ij, qui causa pestis, aut belli fugiunt, redituri illis cessantibus. Et in hoc casu consistit tota difficultas: vt asserunt Abb. c. in nostra, n. 11. de sepult. & Rebuff. repetitione cap. extirpandæ, §. qui verò, de præben. versic. quartus casus est, fol. 385.

Difficultas igitur est, an ratione huius temp. oralis habitationis dicatur quis parochianus illius parochiæ, quam inhabitat, ita vt ille sit proprius parochus ad assistendum matrimonio, & cetera sacramenta ministranda?

10 Præmittendum est, cum dici proprium parochum ad coniungendum aliquos matrimonio, alijq. licentiam coniungendi, concedendum: qui cap. omnis vtriusque sexus, de penit. & remiss. appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones, & dandam alteri sacerdoti audiendi licentiam. Probatur, quia sicut in Tridentino sess. 24. c. 4. de matrim. petitur vt assistat proprius parochus, vel alius sacerdos ex eius commissione, ita d. c. omnis, vt proprius sacerdos excipiat confessiones, vel alius de eius licentia: ergo idem est proprius parochus, de quo Tridentinum loquitur, & proprius sacerdos, de quo meminit, d. c. omnis.

Item, quia d. cap. omnis, sumitur proprius sacerdos pro habente iurisdictionem ordinariam ratione officij, cui est annexa animarum cura: vt docent Rebuff. in repetitione d. cap. omnis, §. proprio sacerdoti, versic. item presbyter parochialis, Almain. 4. d. 17. q. 1. art. 2. Gabriel eadem d. q. 2. art. 1. notab. 3. versic. quibus, Adrian. 4. q. 5. de confessione, Victoria summa, de confessione, nu. 146. Sorus 4. d. 18. q. 4. art. 2. paulo post principium, versic. at vero huiusmodi, Ledesma 2. r. 4. c. 7. art. 4. dubio 2. Volinus de cœsuris, tribula 3. c. 4. §. 1. nu. 1. & patet, quia alius non si biungeret

d. cap. omnis, ut quilibet confiteretur proprio sacerdoti, vel alieno de licentia proprii; confessores enim delegatos, qui parochi non sunt, manifestum est minime hanc licentiam concedere posse: constat autem eundem esse parochum, qui potest matrimonio interesse, vel alij licentiam dare: ergo pro eodem sumuntur. Sic docet Spin. o Speculo testam. glos. 1. §. num. 38. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 3. conclus. 1. & 3. f. 191. & seq.

11 Duplex est sententia in proposita questione. Prima ait, ut vere aliquis dicatur parochianus, exigi animum constituendi ibi domicilium, quare si habet domicilium in vno loco, transferatq. se in alium, non animo permanendi, sed ex causa limitata, ad tempus, qua finita rediturus est ad proprium, non censi illius loci, in quo ad tempus adest, parochianum, sed loci domicilij permanentis. Probatur primo, ex cap. is qui, de sepulturis, in 6. vbi expressè habetur transferentem se ad villam causa recreationis, vel ad ruralia exercenda, non effici villæ parochianum, sed proprii domicilij, nec differre videtur an quis se transferat ad villam, ut ruralia exerceat, vel ut transferat se, ut exerceat professionem scholasticam, vel ut aliqui famuletur, quia in utroque casu concurrat habitatio in parochia aliena, relictæ priori domicilio: nec cap. is qui, ponderat tempus habitationis, sed tantum adesse in villa ad tempus animo redeundi ad proprium domicilium: ergo ratione temporalis habitationis nullus efficitur parochianus.

Secundo probatur, ex l. 1. §. hæc autem verba, vers. hospes, ff. de his qui deiecerunt, ibi, *cāsum autem interest inter habitatorem, & hospitem quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem*: ergo habitator propriè dicitur qui domicilium assequitur, & consequenter qui ad tempus hospes est, dicitur peregrinans, nec acquirit parochiam ratione illius habitationis.

Et confirmatur ex doctrina Baldi, l. 1. num. 8. ff. de statu homin. vbi ait, testatorem legante omnes domos proprias, quas inhabitat, non censi legatam domum ruralem, quam raro habitabat, ergo ratione temporalis habitationis brevis, non dicitur aliquis parochianus, & habitator.

Tertio probatur, quia habitans causa negotij alicuius expediendi, non desinit esse parochianus loci, in quo habet proprium domicilium, ad quod eo finito est reuersus, ut constat: ergo non efficitur parochianus loci huius temporalis habitationis: aliàs dicendum esset habere duplicem parochiam habitationis, quod manifestè falsum videtur, ad id. n. desideratur in utraque equaliter se collocet: ut expressè habetur cap. 2. de sepultur. in 6. & l. assumptio. §. filius, & l. eius qui manumiser. §. Celsus, ff. ad municipa. & dicemus disput. sequenti: hic aut valde inæqualiter se collocat, in parochia. n. domicilij, continuo habitat, in alia autem, per anni spatium. Hanc sententiam tenent Glos. c. is qui, de sepultur. in 6. post casus positionem, vers. nota quod ex sola mora, & ibi Domin. in princ. num. 2. & 5. & Francus ibi, n. 1. vbi expressè dicunt ex sola mora facta in loco non censi aliquem parochianum, si animus perpetuæ moræ deficiat. Idem Ioan. Andr. ibi, in initio, & Domin. cod. nu. 5. Anton. in quadam disputatione, (ut illum refert Abbas, cap. in nostra, num. 10. de sepult.) dicens ita Bononiz decisum esse, vbi hi Doctores aiunt, fugientem ad oppidum cum tota familia, timore hostium, non effici illius parochianum, eo quod careat animo manendi perpetuò. Idem Hostien. summa, tit. de parochijs, §. penult. nu. 7. in initio, vbi ait, parochianum aliquem dici ratione domicilij, & ad finem illius, §. ait, trāseuntem ad alienam parochiam animo domicilium constituendi, ibique permanendi, statim effici parochianum, & cod. num. 7. ait, scholasticos triginta annis habitantes in loco studij, non posse illius parrocho fateri, nisi illuc ex proprii parochi licentia adierint, & tit. de penitentia, & remissio, §. cui rustici, nu. 44. in initio, querens cui rustici debeant fateri, hæc ait, *Si se transferunt animo perpetuò remanendi facti sunt parochiani, alias si non intendunt derelinquere domicilium antiquum, non possunt fateri aliq. licentia parochi domicilij*. Idem tenent Abb. cap. nul-

lus, num. 4. de parochijs, Rosella, verbo domicilium, num. vnico, vbi Ang. nu. vnico, ad fin. & verb. parochia, in fine, Syluest. verb. domicilium, nu. 2. & verb. parochia, in fi. & confessor, 1. q. 10. Tabiena, verb. domicilium, ad finem, & verb. parochia, q. 2. nu. 3. Aloysius in quodam consilio, nu. 43, quod affert Menoch. conf. 398. vol. 4. vbi hi oēs dicunt, Episcopum loci, vbi scholares causa studij, habitant, non esse proprium pastorem quoad sacramenta voluntaria: & subinde inferunt Abbas, ibi, Syluest. verb. domicilium, nu. 3. Ang. nu. vnico, & ibi Tabiena ad fin. non posse vota scholasticorum commutare, quia defectu animi perpetuò commorandi, non efficiuntur subditi, nisi quoad sacramenta necessaria, ut confessionis, & cōiōis. Idem Abb. c. in nostra, num. 11. de sepultur. vbi ait solam habitationem non facere propriè parochianum, sed dum quis animu redeundi habet, priorē Ecclesiam esse parochialem. Imò ad confessiones audiendas, solum admittunt aliqui esse proprium parochum loci, in quo hi habitant ad tempus, quando ita distant à proprio domicilio, ut illuc confluere nequeant. Sic Abb. cap. in nostra, num. 11. de sepultur. & c. omnis, de penit. & remiss. nu. 23. & Clem. 1. de priuileg. nu. 7. Ang. consilio, 3. num. 10. & 11. Syluest. confessor 1. q. 10. Greg. Lop. l. 2. tit. 4. par. 1. verb. parochianos, in fine, & Frater Alexand. lib. 1. summa, c. 3. de potestate confessoris, nu. 48. & Anto. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 4. nu. 185. Et addit Gregor. Lop. ibi, hoc permitti ob necessitatem, non tamen ob id scholasticos, & mercatores fieri parochianos illius loci. Idem videtur clarè tenere Speculator, tit. de dispensatione, §. consequenter, nu. 5. vbi ait, legatum, cui indultum est posse dispensare cum irregularibus in provincia sibi cōmissa, non posse dispēare cū scholasticis, & alienigenis intra illam ad tempus degentibus, sed cum perpetuò moraturis. Idem videtur tenere Calderinus cōf. 3. de sepultur. vbi ait, ducem casu ob pestem aliò se transferentem, non comparare parochiam. Idem sentit Henricus, c. omnis, nu. 24. de penit. & remiss. vbi ait, scholasticos tunc posse fateri parrocho loci studij, qñ licentiam à proprio Episcopo illuc eundi, obtinuerunt: atque ita sentit ratione illius habitationis, non assequi parochiam. Idem Iacob. de Zochis repetitione super d. cap. omnis, nu. 140. vbi ait, rusticos in alienis parochijs hyemātes, non animo permanendi, debere à proprio parrocho licentiam petere fatendi alij. Idem expressè tenet Nauar. c. placuit, de penit. dist. 6. nu. 92. & 101. vbi ait, sententiā Federici asserentis ratione temporalis habitationis acquiri parochiam, non esse tenendam, & num. 96. concludit ratione habitationis annalis, vel annali maioris, non acquiri forum conscientie, nisi vbi quis commodè adire non pōt domicilij parochi, ut ab eo sacramēta suscipiat, vel nisi domicilio careat. Et in proprijs terminis, circa matrimonium, docent solum dici proprium parochu parochiz, in qua contrahentes animu permanendi habent, secus si habitent ad tempus, redituri postea ad propriu domicilium, Rota in nouissimis, decis. 645. nu. 2. & 3. vol. 1. Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 3. nu. 3. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 219. n. 6. Segura, 2. p. directorij iudicium, c. 1. §. 1. nu. 58. Spin. o Speculo testamen. glos. 15. nu. 41. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post dubium 4. §. dico tertio si de facto, f. 193. col. 1. Pro eadem sententiā est Thomas Triuissanus lib. 1. decis. 23. vbi ait, Venetijs decisum esse, si mulier, quæ anni spatio habitauit cū amasio nubat alteri, non assistente parrocho domicilij femine, vel viri, sed parochia amasij, non valere matrimoniu, quia rōne illius habitationis non contrahitur parochia, & quauis vxor sortiatur foru rōne domicilij viri, non tñ cōcubina, ut benè docet Glo. c. eos, verb. eos, d. 32.

12 Secunda sententia docet acquiri parochiam, ratione habitationis, quando ea brevis temporis non est, sed in id oppidum se aliquis recipit causa alicuius negotij expediendi, ut eo expedito ad proprium domicilium redeat. Ut acquirunt scholastici in loco studij, famuli, & mercenarij non ad breue tempus locantes operas, in domo heri, & ij qui causa pēitis, aut belli aliquò confugiunt.

Proba-

Probatum primo, quia is est proprius parochus ad coniungendum aliquos matrimonio, qui in ea. omnis, de penitentijs, & remiss. appellatur proprius sacerdos ad audientias confessiones: ut probauimus nu. 10. sed ibi appellatur talis, habens curam parochiam, in qua aliquis per maiorem anni partem habitat: ut tradunt Angel. verbo domicilium, nu. unico ad finem, & ibi Syluest. num. 2. idem Angel. verbo parochia, in fine, & ibi Syluest. in fine, Tabiena ibi, q. 2. nu. 3. Et ad idem sunt Innoc. d. c. omnis, nu. 6. Io. And. nu. 13. Anton. num. 38. Card. num. 6. Anchar. nu. 9. ubi aiunt, ibi dici proprium sacerdotem scholasticorum, & mercenariorum, illum, in cuius parochia per anni spatium habitat: ergo similiter is erit proprius parochus pro matrimonio, nec ad id requiratur animus perpetuo habitandi.

Secundo probatur ex eam nostra, de sepult. ibi, *sola quarta parochiali Ecclesie, de cuius parochia mortuorum corpora assumuntur.* Vbi sola habitatio, & non animus manendi ponderatur. Et c. fin. de parochijs, ibi, *cum ad inhabitandum in ea, se quamplurimi conuulissent.* Vbi ij, qui ob bellum ad alienam parochiam confugerunt, dicuntur parochiani, &c. quest. 16. q. 1. ibi, *dent decimas suas, ubi per totum annum circuli missas audiant.* Vbi sola habitatio ponderatur.

Tertio probatur ex c. cum nullus, de tempor. ordin. in 6. ibi, *cum nullus clericum aliena parochia debeat prater superioris licentiam ordinare, superior in hoc casu intelligitur, in cuius diocesi promouendus domicilium obinet.* Vbi pondero ea verba, *in hoc casu* quasi speciale sit in Sacramento ordinis, exigi constitutionem domicilij, ut aliquis censeatur proprius Episcopus, ergo ad recipienda cetera sacramenta, id non exigitur, sed satis erit temporalis habitatio.

Quarto, quia in eo loco habitare quis dicitur, ubi maiori anni parte habitat: teste Tiraquello, cum multis, de retract. lignag. §. 9. glof. 2. nu. 26. ubi etiam cum Paulo docet, ibi censeari assidue habitare, sed ratione assidue habitationis sortitur aliquis forum externum, ita ut ibi possit conueniri de alibi gestis, ut probat l. 2. in principio, ibi, *& assidue versatur.* C. ubi Senato. & docent cum multis Innoc. §. ex parte, nu. 1. de foro compet. Abb. c. quod clericis, nu. 5. eodem tit. Marianus c. licet ratione, n. 26. eod. tit. ergo similiter ratione, talis habitationis acquireret forum in rebus spiritualibus, cum uterque forus æque iurisdictione petat.

Et confirmatur, quia ex sola habitatione alicubi, non per modum viatoris, sed conducta domo, vel officina, contrahitur quasi domicilium, ita ut hic possit ibi conueniri: ut habetur l. hæres absens, §. proinde, in fin. ibi, *ut si quis, ff. de iudicijs, & l. 2. C. ubi de crimin. agi oportet.* & ibi gl. verb. de. git. & l. 2. quisquis, C. si cert. petat. & ibi gl. verb. versatur, ergo similiter acquireretur quasi domicilium in rebus spiritualibus, ut ratione illius parochus habeat iurisdictionem in sic habitante. Quare hanc sententiam tenent expressè Federic. de Senis, consil. 254. in mea editione, quod incipit subsequens quest. vers. ista iura non tractant, & vers. sed diceret aliquis: Anchar. c. de vxore, nu. 7. & 8. de sepult. & c. is qui, nu. 1. eod. tit. in 6. ubi dicunt, non esse arguendum de iure parochie, ad ius domicilij, quia ad ius parochie consideratur præsens status, id est, habitatio præsens, unde si propter bellum ad aliam parochiam quis se transtulit, animo redeundi ad primam, bello cessante, non erit sua Ecclesia parochialis, illa dimissa, sed quam tunc inhabitat. & idem dicunt de mercenario, & famulo, in aliena parochia ministrante. Vnde concludunt illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licet non animo domicilium constituendi, secus quando causa recreationis: ut c. is qui, de sepult. in 6. unde dicunt esse parochianum loci belli verisimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi, secus si per transitum exercitus transeuntis se ad ciuitatem contulisset. Et hæc sententiam Federici compendat, eam amplectens Abb. c. extirpanda, in repetitione, §. qui verò, de præbend. nu. 11. Et eam sequitur Rosella confessio sacramentalis 3. n. 40. dicens, acquirere parochiam, quia translatus est, licet non habeat ibi domicilium, vel animum habitandi perpetuo. Idem Selus de beneficijs, 3. parte, q.

42. n. 7. & Petrus de Vbaldis de canonica Episcopali, ca. 7. nu. 2. habetur to. 15. tractatu nouiorum p. 2. ubi hæc inquit, *parochianus dicitur, quando per annum, et maiorem anni partem inhabitat.* Idem Rebuff. repetitione super c. extirpand. §. qui verò, de præbend. vers. contrariam opinionem. fol. 385. ubi ait c. is qui, de sepul. in 6. dum decidit, euntem in villam causa recreationis, non acquirere ibi parochiam, loqui quando non venit ad habitandum, ex causa in loco, sed animo statim recedendi: quare turgentem ob pestem causa habitandi ad aliquod tempus, dici statim parochianum: secus si non causa habitandi, sed ut vno, aut altero die ibi sit. Pro eadem sententia sunt alij Doctores, qui cum Clement. 1. de privilegijs, exigatur licentia proprii parochi, ut religiosi ministrent Eucharistiam, Extremam unctionem, vel matrimonia solemnizet, aiunt hunc proprium parochum quoad mercenarios, & scholares, & his similes, esse illum, in cuius parochia habitat. Hi sunt Gl. ca. Clement. 1. verbo parochialis, & ibi Bonifacius, nu. 29. ubi hæc inquit, *Proprius curam suam d. curam omnium parochianorum, etiam si ad tempus habitent in parochia illa, ut sunt scholares, & mercenarii: pro tunc enim non sunt actu parochiani alterius parochie.* Et melius in eodem casu loquentes, id docent Card. ca. Clem. 1. q. 16. D. Anton. 3. p. tit. 24. ca. 54. Rosella absolute 1. nu. 41. Angel. excommunicatione 5. casu 12, nu. 18. Syluest. excommunicatione 7. casu 14. dubio 1. nu. 31. Tabiena excommunicatione 5. casu 11. q. 4. num. 5. ubi dicunt, pro scholasticis, & mercenarijs, & alijs suffraganeam licentiam parochi parochie, quam inhabitant, nisi tunc causa recreationis, vel alia, statim redi ut ad propriam parochiam. Idem docet Card. c. 1. de sepul. nu. 5. c. 7. ubi h. c. inquit, *scholaris in loco studij, vel existens in officio, ubi accedit ad parochianus Ecclesie, in qua moritur, ex quo non sumitur, nisi finito officio est reuersurus.* Idem Bald. l. quis ad ecclesiam in 37. §. in omnibus, cum. 26. in initio, C. de Episcopis & clericis, ubi ait, Ecclesiam parochialem esse, in qua aliquis maiori anni parte habitat. Idem Al. b. c. cum contingat, nu. 29. de foro comp. ubi hæc inquit, *Parochi habent ius in foro penitentia, in extraneos in eorum parochia commorantes, licet ibi non contraxerint perpetuum domicilium, ut sunt scholares, quorum parochus est ille, in cuius parochia inhabitant.* Idem Bertrachin. in suo repertorio, litera P, verb. parochianus, vers. antepenult. ubi ait, parochianum dici Ecclesiam, in cuius parochia, scholaris, vel mercenarius, vel alius inhabitat, nisi ad tempus ibi sit recessurus in continentem. Idem Gabriel. 4. dist. 17. quest. 2. art. 3. dubio 2. ubi ait, scholares, & mercatores, dum per aliquod tempus notabile moram faciunt in aliqua parochia, ibi habere suum proprium sacerdotem, & notabilem moram esse, maiorem anni partem. Idem omnino consulerunt quidam Patres docti, ordinis minorum, consulti in casu matrimonij, in quodam consilio, nu. 32. q. refertur inter consilia Menochij, consil. 398. vol. 4. Idem tenet Menoch. de præsum. lib. 6. præsump. 88. nu. 3. & Mascard. de probat. concl. 1150. nu. 1. & 2. ubi dicunt, parochum proprium presumi, & dici, & sub cuius parochiali Ecclesia contrahere volentes, habitant toto anno, vel maiori anni parte, non verò, si ruri, aliove in loco, recreationis causa aliquot diebus, vel mensibus habitat, redituri deinde ad solitum domicilium. Idem colligitur ex Rota, in nouissimis decisione 656. in initio, vol. 1. ubi definit, matrimonium non esse validum contractum coram parochio rurali, eo q. probatum est, contrahentes non solere esse ruri, maiori parte anni, necue etiam pro dimidia, sed tantum per tres, aut quatuor menses. Idem videtur tenere P. Molina 1. to. de iustit. tract. 2. disp. 214. fol. 1304. ubi §. quando quis, dixerat habentem domicilium in aliquo loco, si in alio, in quo ad tempus residebat, non electa sepultura decedat, sepeliendum esse in parochia proprii domicilij: & postea, §. illi qui ad modum scholasticorum ait, quia ad modum scholasticorum in aliquo loco, ibi ad tempus fixo domicilio, commorantur, eius esse parochiam, in qua commorantur, in illaque tepori recipere sacramenta, & sepeliendos esse, nisi aliam eligant sepulturam.

Ad idem sunt expressè alij Doctores sentientes, posse Episco-

Episcopum dispensare in votis scholasticorum, ibi ad tempus residentium; non enim posset, si ratione habitationis non acquireret quali domicilium, & efficeretur is Episcopus, proprius illorum pastor. Hi sunt, Aleceer summa, cap. 16. circa votorum dispensationem, concl. 5. fol. 9. vbi. ait, esse probabile, & viros doctos ita sentire, posse Episcopum dispensare in votis eorum, qui aliquo tempore in sua diocesi habitant: & Angles Floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. difficul. 4. dub. 1. concl. 10. fol. 293. dicit forte Episcopum Salmatinum posse dispensare in votis scholasticorum, idē Aragon. 1. 2. q. 88. ar. 12. 5. si quis autem quærat an omnis, versic. sexta conclusio, vbi ait, posse Episcopum dispensare cū scholasticis, qñ magna parte anni domicilium Salmantice habent. Et melius id docet Henricus, lib. 6. de pœnitent. c. 14. n. 8. Manuel 1. to. summa, in noua editione, ca. 55. nu. 5. vbi dicunt, non tantum in votis, sed etiam in casibus concessis per Trident. sess. 24. c. 6. de reformat. Episcopo. erga sibi subditos, posse Episcopum dispensare cum ijs mercatoribus, & scholaribus, qui maiori anni parte morā trahunt in sua diocesi, & domicilium habent in aliena: idem de votis nempe posse Episcopum dispensare cū scholasticis maiori anni parte in sua diocesi commorantibus, docet idē Manuel 1. tomo summe, in noua editione, c. 100. nu. 3. & hæc dispensatio est circa voluntaria, vt irregularitates, vota, &c. quare ergo non poterit eos coniungere matrimonio, q̄ est etiam sacramentū volūtarium: & ad vtrūque requiritur verē subditum esse illius diocesis.

13 Sit conclusio, quamuis prior sententia sit probabilissima, at posterior mihi arridet tamquam verior. Durum enim mihi videtur, vt scholastici, & alij qui maiori anni parte, imò & multis annis in aliqua diocesi habitant, non possint ibi matrimonio coniungi, & sepeliri, dū nō eligunt sepulturam: & vt nō debeāt in ea parochia, in qua decedunt, canonicam portionē, & nō possint ibi votorum, & aliorū casuū dispensationem obtinere: & ita credo ad omnia dempto ordinis sacramēto, effici aliquem parochianū, & subditum alicuius diocesis, quādo maiori anni parte ibi inhabitat: Vt multi, ex Doctoribus citatis pro secūda sententia, quam amplectimur, explicant, & probaui nu. precedenti. Vtrum autem possit hic maiori anni parte habitans eligere parochum proprii domicilij? Dicam nu. 19. in fine.

14 Hinc infertur primò, nō opus esse expectare, vt maiori anni parte hi in parochia, aut diocesi habitarent, sed statim ac animum habitandi maiori anni parte habentes, incipiūt habitare, effici parochianos, & posse omnia dicta erga illos exerceri. Sicut enim ad domiciliū nullius r̄pis habitatio requiritur, sed statim ac quis incipit habitare, cum animo perpetuò habitādī, illud acquirit: vt dixi nu. 2. sic statim ac quis incipit habitare animū habēs habitandi toto tempore requisito, efficitur parochianus. Sic Card. Clem. 1. de priuileg. q. 16. Rebuff. repetitione c. extirpāda, §. qui verò, de præben vers. contrariam opinionem, fol. 385. Syl. verbo domicilium, nu. 2. Tabiena excommunicatione 5. casu 13. quest. 4. num. 5. & probaui in alio simili, hoc 3. lib. disput. 18. num. 9. Si quis autem habeat animum habitandi maiori anni parte in oppido, cum iam respectu illius efficiatur parochianus, licet eo tempore varias mutet parochias, & ita in nulla habeat animum habitandi tempore requisito, recipere poterit sacramenta omnia ab eo parochio, cui actu tunc subditur: quia non habet aliam in eo oppido.

15 Secundò infertur, si mulier coram parochio suæ parochiæ nubat viro, & contracto matrimonio, eadem die se transferat ad viri parochiam, si matrimonium forte fuit nullū, sitque iterandum, quamuis eadem die coram parochio, nō posse iam assistere priorem illum feminæ parochū. Quia mutatione illa, statim desijt esse parochiana illius, nouaque parochiam acquisiuit. Quare interesse debet parochus domus, ad quam cum viro se transtulit.

Sed rogabis quāter parochus feminæ poterit interesse matrimonio; Cum tunc animum haberet statim ad viri parochiam migrandi, & ita desiderabatur animus habitā-

di tempore requisito? Respondeo, cum femina illam parochiam semel acquisiisset non illam deperdere solo animo, sed opus esse etiam facto, nempe desertione habitationis in ea, vt latè probaui num. 2.

16 Tertiò infertur, pro sacramento ordinis, si alienigena se trāferat in aliquā diocesim animo habitādī perpetuò, ceperitq. habitare eo animo, quāvis statim mutet animū, posse ad ordines promoueri ab Episcopo illius diocesis, & reliqua posse exercere erga illum Episcopū, quæ potest cū suis subditis, dū nō mutauit actu habitationē. Quia semel acquisitū domicilium animo, & facto, non potuit trāferri, & deperdi sola animi mutatione: vt probaui num. 2.

17 Quartò infertur, quamuis nec per religionis priuilegia, nec virtute bullæ cruciatæ, liceat ministrare Eucharistiam, nisi soli parochio respectu suorum parochianorum, in die paschatis: eo q̄ excipiat illa dies in priuilegijs, & in bulla, licere tñ priuilegiōrū taliū, aut bullæ virtute, ministrare vagis aduenis, & peregrinis, qui in eo oppido minimè habitationis parochiam contraxerūt, quia nec habitant, nec animū habitādī habēt maiori anni parte. Probatur, quia ea limitatio diei paschatis, fuit in parochiorū fauorē, quo eis nō infertur iniuria, omnesque ea die ad propriam parochiam confluerent, sed in hoc casu nō irrogatur iniuria parochio, cū vagi parochia præscripta careant, peregrinique à propria distent, nec ea, in qua breui tempore hospitantur sit propria: ergo exceptio illa non comprehendit hunc casum, sed manebit respectu horum, priuilegium generale ministrandi Eucharistiam.

Et cōfirmatur, quia Cle. 1. de priuilegijs, excommunicantur religiosi ministrātes Eucharistiam absque parochi licētia, & tñ Doctores omnes, nu. 11. & 12. citati pro vtraque snia, dicūt nomine parochi eā licentiam cōcessuri, nō intelligi eius parochiæ præfectum, in qua breui tempore hospitantur peregrini, ergo huic parochio non irrogatur iniuria, nec etiam parochio proprii domicilij, cū peregrini & viatores ex generali vsu, dum absunt à parochia possint vbi reperiūtur, fateri, & Eucharistiam recipere, ergo virtute bullæ, & priuilegiōrum religionis, potest eis etiam in die paschatis ministrari Eucharistia.

Secundò probatur, quia ex tacita licētia proprii parochi absētis, ministratur Eucharistia his peregrinis, ergo cū ea licētia nō sit restricta ab ipso parochio, nec vsu, poterūt recipere Eucharistiā à quocūq. qui aliās poterat ministrare.

Tertiò, quia quamuis Cl. 1. de priuilegijs, interdicitur sub excommunicatione religiosi ne ministrent Eucharistiā sine licentia proprii parochi, at tenent multi eam non incurrere religiosum ministrantem aliēno religioso sine licentia prælati illius, eo q̄ hæc prohibitio sit in parochi fauorem, cui iniuria non fit, cū ille religiosus non sit subditus parochio, nec prælatus religionis, cui ille subditur, veniat parochi appellatione. Sic Ros. absolut. 1. n. 36. Ang. excommunicatio 5. casu 12. nu. 4. Caiet. summa, verbo excommunicatio ca. 64. vbi Armilla excommunicatione 49. Tabiena excommunicatio 5. casu 11. q. 2. nu. 3. Nauarra summa, c. 26. nu. 102. Manuel questionibus regularibus tom. 1. quest. 56. art. 6. Henriquez lib. 8. de Eucharistia, c. 55. nu. 1. in commento, litera B, Suarez 3. p. q. 82. art. 3. disput. 72. sectione 2. ergo tota ratio illius prohibitionis, ne religiosi ministrent Eucharistiam, est ob parochi iniuriam, quæ cū respectu vagorum, & peregrinorum cesset, respectu horum non habebit locum prohibitio.

Nec obstat decreuisse Eugenium IV. (vt refert compendū priuilegiōrū mendicantiū, verb. absolutio. 1. quoad sæculares nu. 5.) hos adipisci incolas quoad sacramenta confessionis, & communionis tempore paschatis, licet ibi modico tēpore steterint: quia hoc cōcessit in fauorē peregrinorū, ad tollēdos scrupulos, nō tamē eos obligauit vt talibus parochis subijcerentur, sed reliquit iuris cōmunis dispositioni, Sic docet in proprijs terminis, Manuel Rodriguez quest. 56. proximè citata art. 6. Henricus, lib. 8. de Eucharistia, c. 55. num. 1. in commento, litera G, & habetur in constitutionibus Societatis Iesu 7. p. c. 4. super litera B, & in

& in compendio privilegiorum eiusdem, verb. Eucharistia, & reg. 27. sacerdotum.

Nec obstat etiā aliquos dicere, teneri peregrinos confluere ad Ecclesiam Cathedralem, & matricem, quasi sit parochia yniuersalis totius diocesis. Sic tenent Anton. cap. 1. de sepult. num. 8. Syluest. confessor. 1. q. 12. Victoria summa, de confessione, nu. 155. idemq. expressè colligitur ex alijs authoribus, asserentibus hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrāli, licet in alia decedant. Hi sunt Innocent. cap. 1. de sepult. num. vnico, super verb. sepultura, & ibi Hostien. paulò post princip. super verb. & eligere, Anton. nu. 8. Cardin. num. 5. q. 3. Rosella sepultura 1. nu. 10. Syluest. verb. sepultura, q. 8. dicto 2. nam ibi quis sepeliri debet, vbi sacramenta percepturus est, atque vtrunque ius propriæ parochiæ est; vt constat ex c. ex parte, & c. in nostra, de sepult. & docent Glos. c. vbiunque, in initio, 13. q. 2. Archid. c. 1. de sepult. in c. n. 2. & ibi Domin. 5. statuentes, nu. 4. Syluest. verb. sepultura, q. 8. dicto 2. Text. 5. tit. 13. p. 1. cum igitur Doctores illi sentiant hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrāli, ex consequenti sentiunt in ea percepturos esse sacramenta.

Sed hoc (inquam) non obstat, quia verius est non teneri ad Ecclesiam matricem confluere, sed posse in qualibet oppidi parochia, sacramenta percipere, quando in ulla parochia habitationem requisitam, vt censetur illa propria, contraxerunt. Quia nullo iure probatur Ecclesiam Cathedralem esse cōmunem totius diocesis: & c. officium, de offi. Archipresbyt. quod id probare videtur, explicabitur hoc 3. lib. disput. 27. nu. 2. & esto possent illuc confluere, nullo textu probatur ad id teneri. Et ita tenet Abb. c. 1. nu. 1. de celebrat. missarum, Henriquez lib. 6. de penit. c. 8. nu. 7. in Commento, litera P. Ad idem sunt alij Doctores asserentes non esse necesse hos peregrinos sepeliri in Ecclesia matrice. Sic Hostiens. summa, tit. de sepult. nu. 3. 5. & apud quam Ecclesiam, nu. 6. vers. quid de viatore, Archid. c. 1. de sepult. nu. 3. in 6. vbi Domin. 5. statuentes, nu. 4. Francus in initio, nu. 5. Abb. cap. 1. de sepult. n. 4. Henricus cap. abolendæ, nu. 7. eod. tit. Ang. verborum sepultura, num. 19. & ibi Armilla, num. 20. Lex 7. tit. 12. par. 1. & ibi Gregorius Lop. verb. *O en la Iglesia*.

18 Tandem inferitur mercenarios ad breue tempus locantes operas, vt ad sodiendum, &c. & vel careant parochia, vel si in sua patria habeant, distant ab ea, posse virtutē baptizari, aut privilegiorum religionis, recipere Eucharistiam in paschate. Probatur, quia non acquirunt parochiam heri, cum ad breue tempus ibi contrahant moram. Præterea, quia non curatur de domo, in qua ad breue tempus sunt commoraturi, vt benè docet Ledes. 2. p. 4. q. 7. art. 5. ad finem, vers. secundò dico. Item, quia eadem est ratio de his, & de alijs aduenis: nec dicitur habitare aliquis vbi modico tempore habitat. Sic Henriquez lib. 6. de penit. c. 8. nu. 5. & licet ponat sub disunctione, quasi vtranque partem liceat amplecti: at in Commento, litera K, dicit hanc esse valde probabilem.

19 Ad argumenta contrariæ sententiæ proposita nu. 11. respondetur, Ad primum, c. is qui, intelligi qñ ad modicum tempus est habitatio, & non per maiorem anni partem: & ita dixisse, *Causa recreationis, vel ad ruralia exercenda*: Quæ non solent maiori anni parte durare.

Ad secundum dic, domicilium habentem non sumi ibi, strictè, sed distinguitur contra hospitē, & peregrinantem,

Ad confirmationem dic, cautè dixisse Baldum de domo quam rarò habitabat, & præterea cum testator restrinxerit domos legatas ea restrictione, quas inhabitabat, sumi debere pro iis, quas frequenter habitabat.

Ad tertium dic, amplectendo hanc secundā sententiam, dicendum esse, pro eo tempore non posse parochianū primæ parochiæ, sed secundæ, quam inhabitat, & ita aliqui Doctores ex ijs, quos nu. 12. retuli pro secunda sententia, explicuere. Quia tamen prior sententia, valde probabilis est, potest quilibet amplecti, & iuxta illam eligere domicilij proprii parochiam.

Vtrum duplicem habitationis parochiam obtinens, possit indifferenter coram alterius paracho matrimonium inire?

SUMMARIUM.

Refertur quedam opinio negans admitti posse duplicem parochiam, quoad matrimonium, num. 1.

Potest habens duplicem parochiam, æquè vtrāque inhabitans, coram vtriusque paracho matrimonium inire, & vtrique confiteri, num. 2.

An requiratur æqualis habitatio mathematicè in vtrāque parochia? num. 3.

An possit hic indifferenter ab alteratro paracho sacramenta recipere, vel tantum ab eo, in cuius parochia tunc habitat? refertur opinio affirmans tantum ab hoc posse, nu. 4. & contraria, num. 5.

Quando sunt duo parochi in solidum vnius parochiæ, potest alter altero inuito ministrare sacramenta? num. 6. ibi par in parem non habet imperium.

1 **B**onius apud Menochium concl. 398. vol. 4. n. 7. dicit nō esse admittendā quoad matrimonium cōtrahendum, duplicem parochiam. Et Cephalus relatus eod. conf. in quodā consilio, quod ibi ex ipso refertur nu. 21. dubitās ait, fortasse dici dari duplicē parochiā quoad mīmonium.

2 Ceterum dicendum est, quando quis duplicem parochiam habitationis sortitur, quod tunc euenit, qñ æqualiter in vtrāque habitat, vt in hieme, in vna, in estate in altera, posse corā paracho vtriusque matrimonium inire. Probatur primò, quia vtrāque est æquè parochia istis, vt constat ex capit. 3. de sepult. in 6. ibi, *Cum ab eo, qui duo habet domicilia se collocans æqualiter in vtroque*. Idemque habetur l. assumptio. §. filius, & l. eius qui manumisit, §. Celsus, ff. ad municip. ergo non est maior ratio, cur alter solus parochus possit assistere matrimonio.

Secundò, quia (vt dixi disput. præcedenti nu. 10.) idem est parochus ad excipiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio, sed vter ex duobus illius parochis potest excipere confessionem illius, cum non sit maior ratio de vno quàm de altero, vt docent Glos. cap. cum nullus, de tempor. ord. in 6. verb. domicilium. Hostien. summa, tit. de parochijs, §. penult. num. 6. in initio, Abb. c. ad apostolicam, in fine, de decimis, & c. in nostra, nu. 10. de sepult. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 49. Ang. confessio 3. nu. 12. Syluest. confessor. 1. q. 3. in fine, & q. 12. Tabiena absolutio. 1. nu. 45. Nauar. lib. 4. consil. tit. de clandest. despons. in 1. editione, consil. 2. nu. 3. in 2. conf. 6. nu. 3. & cap. placuit, de penit. d. 6. n. 77. Ant. Cuccus, lib. 5. institut. moral. tit. 4. nu. 186. Et ex Theologis Palud. 1. d. 17. q. 3. art. 2. nu. 17. & art. 3. nu. 20. Gabr. eadem d. q. 2. art. 3. dubio 2. D. Anton. 3. p. tit. 17. c. 4. casu 2. Margarita confessorum, §. 9. col. 2. Frater Alexander lib. 1. summa, c. 3. de potestat. confessor. num. 45. Henriquez lib. 6. de penit. cap. 7. nu. 2. ergo similiter vterque parochus poterit interesse matrimonio, & maxime, quia omnes hi Doctores dicunt, eum esse vtriusque parochiæ parochianum, atque ita vterque parochus erit proprius illius pastor.

3 Quod autem dixi, requiri vt æqualiter in vtrāque habitat, non intelligas mathematicè, sed morali modo, ita vt sit æqualis omninò, aut serè, habitatio, vt benè docet Rosella confessio sacramentalis 3. num. 40. & clarè significat Palud. D. Anton. Syluest. Margarita, vbi retuli nu. præcedenti, dicunt enim, tūc aliquem duplicè sortiri parochiam, quando alteram hieme, alteram verò estate inhabitat, quæ tempora non ita in puncto mathematico cōsistunt, vt omninò æqualia sint. Idemq. significat Anton. Cuccus, lib. 5. Institut. moral. tit. 4. nu. 186. nam vbi dixit esse parochianum, habitantem æqualiter duplicem parochiam, subdit, secus si alteram longè frequentius colat.

excommunicato occulto, esse inuvalidam. Nam cum vitandus non sit, donec denunciatur, habet veram in utroque foro iurisdictionem, & proinde validè absoluet. Sic Angel. Adrianus, Metina, Couar. Palacios, Capua, Lud. Lop. utroque loco, quos retuli num. precedenti, in fine, Nauar. Summa c. 9. Hispana, nu. 7. Latina, nu. 10. Haberet tñ verum ea snia in casu, in quo penitens peccaret mortaliter excommunicato occulto, fatendo: (quos casus nō est præsens disputare, ne in longum protrahatur sermo:) tunc enim confessio esset nulla, non defectu iurisdictionis cōfessoris, sed quia penitens lethaliter peccat in ipsamet confessione, ac proinde fictè accedit. Sic Nauar. & Capua ibi, Ludou. Lop. i. p. instructorij, cap. 8. §. quando penitens.

- 45 Retrahebuntur ergo gesta respectu scientium, quoties valida sunt ratione solius communis erroris, vt si tempore quo collatū est beneficium, recipiens erat ligatus excommunicatione, suspensione, interdicto, vel irregularitate, quantumcunque occultis: tunc. n. cum collatio inuvalida sit, nullam acquirit iurisdictionem: valent tamen gesta ratione communis erroris, etiam respectu scientium impedimentum, iuxta sententiam quam defendimus; & simile est in quibuscunque alijs impedimētis, quibus stantibus non acquisitus est verus titulus, sed putatiuus. Similiter si quis nouit iudicem post officium acquisitum, incurrisse excommunicationem ob notoriam percussione clericici, vel esse denunciatum de alia excommunicatione, in alio loco distante, vel in eodem antiquitus, ita vt in illo loco, vel tunc temporis sit occulta excommunicatio, valerent gesta etiam respectu scientium, eo modo quo diximus num. 34. esse valida ratione communis erroris: retractabuntur tamen in odium, & pñam scientis illud impedimentum.

Intelligo tamen retractanda esse in odium illius sciētis, quando sciens ipse deliquit adeundo eum iudicem, quem nouerat alibi denunciatum, vel notorium clericici percussorem, secus si minimè deliquit. Cum enim non teneatur ipsum manifestare, vbi occultus omnino est, nec eum in publico vitare, iuxta cap. cum non ab homine, de sentent. excommunic, nullam admitteret culpam, si non habēs alium iudicem, apud quem causas agat, hunc adeat, ac proinde non venit in pñam retractanda sententia.

- 46 Maius autem dubium est, de confessione sacramentali facta scienter, huiusmodi confessori, in loco vbi communiter eius denunciatio ignoratur, & esset expositus ad audiendas omnium confessiones. Nam Metina, tract. 2. de confessione, quæst. de confessione confessori excommunicato, scienter facta, ad finem, §. ad secundum, nego illam cōfessionem, inquit, dum est aliquis parochus denunciatus, licet sit communis error, gesta ratione publici officij valere quantum ad forum iudiciale, dum toleratur: secus in foro penitentiali, vt de confessione sacramentali facta illi qui nouit excommunicationem. Quia in illis potest defectus per leges humanas suppleri, ita vt facta teneant: in absolutione autem sacramentali suppleri non potest, eo quod confitens tali parochi peccat lethaliter, & sic absolutioni obicem ponit, in quo casu iure diuino absolutio est nulla. Et §. respondeo ad primum, asserit idem Metina, cum Adriano 4. q. 1. de confessione, dub. 9. in solutione ad argumenta, vers. respondeo ad primum, quod in foro iudicij, quamuis compellatur per censuram excommunicationis, vt ab eo curato recipiat sacramentum, eo quod eius excommunicatio ignoratur, non potest licitè obedire.

- 47 Ceterum credo huiusmodi confessionem validam esse, ex parte iurisdictionis confessoris: nam ob communem errorem eam habet, (vt dixi num. precedenti) atque ita cautè dixit Metina esse inuvalidam propter obicem penitentis: nec credo hunc obicem ponere, quando est suus parochus, & non habet alium, cui possit confiteri, & compellitur, vel est sibi necessarium fateri: tunc enim nullo modo delinquit, excusante necessitate. Extra hos verò casus, peccaret lethaliter fatendo illi: quia tenetur in occulto vitare, & nihil occultius, quam forum sacramentale, & consequenter tunc confessio esset nulla, ratione obicis per peni-

tentem appositi: quod si ab ea culpa ratione ignorantie excusaretur, ignorabat enim inuincibiliter, se non posse illi fateri, confessio erit valida, Quia est iurdictio ex parte confessoris, nec penitens obicem ponit.

Ad argumenta propolita, num. 40. respondetur ad 1. & cōfirmationem, dic fauorem illū esse propter ignorantiam, & errorem communem, non aut huius, vel illius priuati.

Ad secundum dic opinionem particularem cedere veritati, quoad retinendam iurisdictionem: secus quando opinio, & error esset communis.

S V M M A R I V M.

An sufficiat communis error, cum officij possessione, absque titulo collato à superiore? refertur opinio affirmans, nu. 48. Et contraria vera, num. 49.

An satis sit conferri titulum à quocunque superiore, vt ab Archiepiscopo subditis suffraganeis? num. 50.

An gesta per delegatum valeant, quando est error in persona delegatis, qui existimabatur verus praelatus, aut index? nu. 51. & ibi, quid si verus superior delegaret, casu quo nō posset, vel si delegans haberet titulum, non verum, sed putatiuum.

An satis sit ad hunc titulum, electio facta à potenti eligere absque superioris confirmatione? num. 52.

Quid si peccetur in forma electionis: quia non seruatur solemnitas, & forma à iure præscripta? num. 53.

Soluantur argumenta, & explicentur querelæ, vers. nos igitur, de electio. c. consultationibus, de iure patronat. & Auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vltimum, & l. 1. §. 1. tit. 18. p. 3. n. 54. Vbi iuncto nu. 48. disputatur, an valeat instrumenta notarij intrusi, & indulgentia falsorum questorum, qui veri praelati non sunt? Post nu. 54. inuenies alia summaria.

- 48 **Q**uestio quinta, an vt gesta valeant per eum qui est in possessione, & cōmuni existimatione alicuius officij, sufficiat cōis error, vel exigatur simul titulus collatus à superiore, quāuis inuvalidus sit ob aliqd vitij occulti? Aliqui cēsent satis esse cōmunem errorem, cū possessione illius officij. Probat ex c. querelā, vers. nos igitur, de elect. ibi, Cū nobis cōstituerit, & populus in quasi possessione præseant, diu existebat, quādo ipsū presbyterū ad illā elegit. Et c. cōsultationib. de iure patr. ibi, institutus ad præseantionē illius, qui eius de credebatur esse patronus, & postea in patronatus alius euegit in iudicio, institutus nō dēt ab ipsa ob hoc remoueri: ergo. Secūdo, ex Auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vltimum. ibi, tunc subiacer pñæ tabellio, pñis tamen documentis pp utilitatem contrahentium, nō annullādis. Vbi Gl. verb. documentis, in fine, ait, inde sumi argumētū, vt quoties tabellio perdit officiū ob aliquod delictū, nō ideo debeat vitari instrumenta per l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. & tñ tūc notarius caret titulo. ergo sufficit cōis error absque titulo.

Et confirmatur, quia ibi interdicitur tabellioni, ne alteri confectionem instrumentorum deleget, & proinde eo delegante, caret titulo delegatus: cum tamen definiatur ibi valida esse instrumenta confecta à delegato.

Tertio, quia propter illud authenticum, docent multi satis esse, vt tabellio sit in officij possessione, & communiter talis credatur, quamuis titulum, & creationem à principe minimè habeat, sed dolosè intrusus sit, vt instrumenta ab eo confecta, authentica sint: ita docere videntur Innoc. c. 1. de fide instrum. nu. 2. & ibi Hostiens. paulò post principium, Ioan. And. nu. 4. Dec. nu. 49. idem Host. Summa, tit. de fide instrum. §. quibus instrumentis, nu. 3. vbi dicūt vt instrumenta sint authentica satis esse probare notariū esse in quasi possessione notariatus, per d. l. Barbarius: idem Salic. l. 1. nu. 11. C. de testam. Felin. c. 1. de fide instrum. nu. 18. Petrus, & Cynus, quos refert, & sequitur Fulg. d. l. Barbarius, nu. 13. dicēs ab hac snia, in iudicādo, & consulēdo recedendū nō esse, quamuis opposita in rigore verior sit, idem tenet Cardin. cap. 2. de fide instrum. vers. quæro si producit instrumentū, Barr. d. l. Barbarius, in 1. lectura, num. 6. vbi las. num. 22. dubius manet. Idem alios referens

ferens Anton. Gabr. to. 3. communium, lib. 1. tit. de probat. conclus. 8. num. 24. & alij, quos refert Tiraq. post leges connubiales, gloss. 8. de *son mary*, num. 135. & fauet, l. 115. tit. 18. par. 3. ibi, *O estatus por ofernano publico*, & Burgos de Paz. l. 3. Tauri, nu. 178. dubius manet, an ea lex velit sufficere, ut notarius sit in quasi possessione, quamvis nunquam verus notarius fuerit, vel satis esse eam possessionem, ut credatur verus tabellio, dum contrarium non probat aduersarius: ergo similiter sufficiet possessio officij cum communi errore, absque titulo auctoritate superioris collato, ut gesta per iudicem, aut parochum valeant.

Ultimò probatur, ex doctrina aliquorum docentium validas esse, ob communem errorem, indulgentias concessas à falsis omninò prælati: hi sunt, Iason l. præscriptione, num. 26. C. si contra ius, Felin. sermone de indulgent. ad finem, vers. ceterum de indulgentijs Episcoporum, Borgasius de irregularitate 3. par. tit. de indulgentijs Episcopi, num. 4. Anton. Gom. in expositione Bullæ, ca. 4. num. 32. & Mascardus de probation. conclusionem 649. num. 4. dubius manet: & omnes hi attribuunt hanc sententiam Anchar. tanquam primo eius auctori, Clem. fin. de pœnitent. falso tamen, nam expressè oppositum docet. Quare hi auctores manifestè volunt, non exigi titulum, sed sufficere communem errorem. Pro eadem sententia videtur Abb. Clem. dudum, de sepultur. num. 25. vbi ait, si frater non electus ad confessiones audiendas, se ingerat: ei bona fide cōfitem, absolutum esse quoad Deū, & idem, si electus ad certum oppidum audiat confessiones in alio. Eiusdem sententia videtur Anastasius Germonius tract. de indulgentijs, §. tibi quoad vixeris, nu. 58. vbi ait, aduersario opponente aliquem non esse verum vicarium, sufficere parti aduersæ probare communem reputationem, ut acta per eum valeant, per d. l. Barbarius. Eiusdem videtur Flaminus lib. 7. de resignat. benef. q. 24. nu. 49. vbi asserens decisionem Rotæ, ait, vicario non habente mandatum, & ita carente iurisdictione, recipiente resignationem, alijq. conferente: qui mox resignauit in fauorem terrij, valere hanc resignationem: quia id sufficit pro titulo colorato.

- 49 Sic tamen conclusio, ut gesta valeant, non satis est communis error, sed necessarius est titulus collatus à superiore, quamuis inualidus sit ob aliquod vitium latens: quare dum aliquis sine titulo, & auctoritate superioris in officium iudicis, parochi, aut confessoris se intrusit, licet communis error facti accedat, gesta per illum ad vtrunque forum pertinentia, sunt prorsus inualida: nec oppositū reputo probabile. probatur ex c. infamis, vers. verumtamen, 3. q. 7. ibi, *seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dedit*. Et l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. ibi, *cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem*: vbi vtrunque ius nō solum cōmunem errorem ponderat, ut gesta valeant, sed etiam intercessisse auctoritatem superioris delegantis potestatem, & populi Romani conferre potentis prætoris munus. Hanc sententiam clarè videtur tenere Gloss. finalis, cap. nihil, de electione, ponderat enim ut acta prælati falsi valeant, fuisse in quasi possessione prælaturæ, de licentia Pontificis. Et tenent expressè, Speculator. tit. de instrumentorum edit. §. restat, nu. 32. & ibi Ioan. And. in additionib. super num. 24. vers. illud autem, Archid. cap. alienationes, paulò post principium, l. 2. q. 2. Innocent. cap. qualiter, in fine, de electione, & cap. nihil, eodem tit. num. 3. v. i. Ioan. Andr. num. 28. Anton. nu. 24. Anchar. ad finem, quest. 4. Abb. idicens esse rem indubitatam, num. 11. Imola, num. 7. Cardin. ibi, §. ceterum, q. 12. in initio, Henricus eodem §. nu. 3. Compostellanus, quem refert, & sequitur idem Anton. cap. cum dilecta, nu. 34. de rescript. & ibi Felinus, num. 3. idem Anton. cap. 1. de fide instrument. num. 3. & ibi Abb. num. 3. quest. 12. Imola ibi, vers. in ea glossa, ibi, videtur, ad finem: idem Abb. cap. granum, num. 10. de offic. deleg. & cap. dudum, el. 2. num. 20. & 21. de electione, idē Imola cum Stephano per eum relato, Clem. 2. nu. 32. de sepult. Barr. l. actuarios, nu. 2. C. de numerarijs, lib. 12. & d. l. Barbarius in l. lectura, nu. 3.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

in 2. num. 4. §. & 8. Bald. ibi, in l. lectura, nu. 29. in 2. num. 13. 14. & 18. Angel. ibi, num. 3. Fulgosius cum Guillelmo per eum relato, ibi, num. 13. Ias. num. 48. & 66. idem Bald. l. 2. num. 5. C. de sentent. & interlocut. & l. 2. num. 83. & 84. C. de seruit. & aqua, & l. 1. num. 12. C. de testamen. vbi Alberic. num. 12. Paul. num. 4. Corneus, num. 12. 13. & 14. Alexand. de Imola, nu. 12. & latissimè probans conf. 138. num. 10. vol. 1. idem Ias. l. præscriptione, num. 24. C. si contra ius. Bartholomæus Socinus, l. more, nu. 73. de iurisdic. omn. iudic. & de regulis iur. litera L, regul. 228. incipiente, Lex Barbarius, in initio: Alciar. de præsumptio, regul. 3. præsumpt. 13. nu. 15. Bertachinus in repertorio, litera N, verb. notarius, ad finem, & multi alij, quos refert Tiraq. dicens esse communem, post leges connubiales, gloss. 8. de *son mary*, nu. 145. Rosella, verb. confessio sacramentalis 3. num. 41. Syluest. confessor 1. quest. 19. Angel. confessio 4. num. 12. Tabiena absolutio, 1. num. ult. Armilla, verbo absolutio, num. 30. Nauarr. cap. placuit, de pœnitent. dist. 6. num. 177. & 178. & summa, cap. 9. Hispana, nu. 8. Latina, num. 11. & lib. 1. consiliorum, in antiqua editione, conf. 9. num. 5. Couar. præct. quest. cap. 19. nu. 9. versic. hæc sanè, ad finem, Gregor. Lopez, l. 6. tit. 16. verbo, *inter*, par. 6. & melius l. 21. verb. *no lo puede*, tit. 4. p. 1. & Humada in commentarijs super eam glossam Gregorij Lopez, nu. 1. versic. quam distinctionem, Horoscius, d. l. Barbarius, nu. 13. & 18. Anton. Gabriel. to. 3. cōmun. tit. de probation. conclusionem 649. num. 49. 50. 86. 91. & 101. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. §. 22. num. 1. & 2. Iacobus Sbrozcius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 24. num. 2. Et ex Theologis, Caiet. summa, verb. confessionis iteratio, tit. confessio sacramentalis, quare ex parte confessoris iteranda: & verbo absolutionis impedimenta, tit. absolutio nōnullis circumstantijs impeditur, Medina, C. de confessione, Tract. 2. q. de confessione confessori excommunicatio scienter facta, §. secundum dictum, Palacios 4. dist. 17. disput. 8. fol. 272. versic. similiter quoque, Henriquez libro 6. de pœnitent. cap. 7. num. 2. & cap. 6. num. 2. in Comento, litera E, & lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 6. Aragon. 2. 2. q. 60. art. 6. §. est aliud dubium, f. 109. Ludouicus Lop. 1. p. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio.

- 50 Nec sufficit titulum conferri à quocunque superiore, sed conferendus est à legitimo superiore, conferre potente, aliàs gesta non valebunt, quamuis communis error adsit, vnde si conferatur titulus ab Archiepiscopo subditis suffraganei, casu quo superior non est respectu illorum nihil valent gesta. Quia tunc non concurrat verè auctoritas superioris, cum ille superior non sit, at perinde est, ac si titulus prorsus deesset. Sic Compostellanus, quem refert, & sequitur Anton. cap. nihil, num. 24. de electione, Anchar. ibi, ad finem, quest. 4. Henricus ibi, §. ceterum, numero 4. Idem clarè docent Bal. l. Barbarius, in l. lectura, num. 29. ff. de offic. Prætor. & ibi Ias. nu. 48. & 51. Bertrandus conf. 128. ad finem, vol. 1. Anton. Gabriel. to. 3. communium, lib. 1. tit. de probation. concl. 8. in fine, Mascardus de probatio. conclus. 649. num. 86. & 92. vbi docent exigi ut notarius creatus sit ab habente potestatem.

- 51 Hinc infertur, si error sit in persona delegantis, quia existimabatur communi errore verus prælatus, cum tamen intrusus esset absque superioris auctoritate, gesta per delegatum esse irrita. Quia caret titulo collato à legitimo superiore. Sic Bald. l. 2. num. 5. C. de sentent. & interlocut. Iacobus Sbrozcius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 24. num. 2.

Idem dicerem, quando verus superior delegaret, casu quo verè delegare non posset: nam tunc gesta per delegatum, non obstante communi errore, essent inualida. Eo quod deficit titulus collatus ab habente potestatem. Si tamen delegas haberet titulum putatiuum à superiore concessum, & esset communis error nullitatis illius tituli, cum gesta per hunc delegantem valeant, valeret potestas, delegato collata. Sic Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 2. §. 22. num. 3.

T

Secundò

- §2 Secundò infertur, non satis esse electionem factà à potente eligere, vbi confirmatio superioris necessaria est, sed oportere hanc accedere: quia titulus non confertur per electionem, sed per eam confirmationem. Sic Innoc. cap. nihil, nu. 4. de electio. vbi Anton. nu. 38. Anchar. q. 4. Henricus ibi, §. ceterum, nu. 3. Iason cum Angelo per cum relato, l. Barbarius, num. 66. ff. de offic. Prætor. Secus dicunt Innoc. Anchar. & Henricus, ibidem, quando dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola collatione, vel institutione, vel prouisione, quæ vim confirmationis obtinet: vt notatur cap. cum inter canonicos, de electione.
- §3 Tertiò infertur, si peccetur in electionis forma, eo quod solemnitas iure præscripta omittatur in electione, vel collatione, gesta per electum non valere. Quia peccatum est in forma, & in radice, & proinde titulus deficit. Sic Bart. l. actuarios, nu. 2. C. de numerarijs, lib. 12. Albericus l. Barbarius, nu. 12. ff. de offic. Prætor. & ibi Iason referens Iacobum de Beluio, nu. 51. Mascardus de probation. conclus. 646. num. 94.

Intellige tamen, nisi accedat legitimi superioris confirmatio, ea enim titulum coloratum confert, dum electionis vitium communiter latet. Sic Ioannes Andreas, c. nihil, num. 28. de electione, vbi Anchar. ad finem, q. 4.

- §4 Ad argumenta primæ sententiæ, proposita num. 48. respondetur.

Ad primum dic, cum Bart. d. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 4. Abb. c. nihil, nu. 11. de electione, illa iura procedere, quando ius non resistit possessioni, quia scilicet non requiritur decretum superioris, quale non requirunt quasi possessiones iuris eligendi, & præsentandi.

Ad secundum dic, licet tunc tabellio perdat titulum, at dum eo sententia iudicis non priuatur, verum retinere titulum, esseque verum tabellionem, ac proinde gesta per ipsum, valere.

Ad confirmationem dic, illum delegatum habuisse auctoritatem à vero tabellione, habente potestatem, quâuis enim ipsi interdictum sit ne deleget, valet tamen delegatio.

Ad tertium dico serè omnes authores, asserentes sufficere vt notarius sit in quasi possessione, si attentè considerentur, tatum velle, id sufficere, ne proferenti instrumentum, titulum notarij probare incumbat, sed onus probandi non esse verum notarium, trāsferatur in aduerſarium, quasi ex diuturna officij possessione verus notarius psumatur, & ita accipienda est, l. 11. tit. 18. p. 3. ibi adducta: nolite autem sentire, si constet defecisse titulum notario, eius instrumenta authentica esse. Et dato id verum esset in notario, dispar est ratio, nam notarius iurisdictionem non habet, sed est testis iure approbatus, vt tradit Bart. d. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 8. Iper l. hac consultissima, §. fin. C. de testament. vnde non mirum, si titulus in eo non requiratur: secus in alijs officijs iurisdictionem habentibus, atque ita multi ex Doctoribus, qui in notario aiunt non deſiderari titulum, sed satis esse communem errorem, affirmant in alijs titulum requiri: vt ex Doctoribus allegatis pro prima & secunda sententia constat.

Ad vltimum dic, eam doctrinam esse falsam, falsoq. imponi Ancharano, nam oppositum docet, nempe indulgentias ab omnino falsis prælati concessas, esse irritas defectu tituli, quamuis adsit communis error. Sic Anchar. c. quod autem, à nu. 9. de pœnit. & remis. & Clem. fin. in princip. eod. tit. & ibi Cardin. §. ad hæc multiplici, q. 5. Oldrad. cons. 76. n. 3. & sequentib. Ias. sibi contrarius, l. si Urbana, num. 8. versic. alibi tamen, ff. de conditio. indebiti.

S V M M A R I V M.

An valeant gesta, & absolutio sacramentalis, per habentem titulum, quando occulto delicto eum amisit, vel occultè reuocatus est à superiori? proponuntur argumenta ad probandum non valere, num. 55.

Quando ob delictum titulus ipso iure amittitur, valent? num. 56.

Quando priuata tituli est ab homine, aut occultè ligentia audiendi confessiones reuocatur? refertur opinio negas valere, nu. 57. & contraria verior, nu. 58. vbi quid si confessor approbatus est ad annum, & transacto anno audiat confessiones, vel, viriue bulla, quæ reuocata est, & virumque ignoratur?

Soluntur argumenta, nu. 59. & an gesta per delegatum, qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant, vel si nouit se reuocatum, communiter tamen reuocatio ignorabatur? nu. 59. iuncto nu. 55. Et virobique, quid, de vicario Episcopi in remotis defuncti, concedente literas dimissorias, (vulgo reuerendas,) vel acceptante beneficij resignatione, vel exerceat alios actus, dum Episcopi mortis ignoratur communiter, siue ipse vicarius ea sciat, siue ignoret? Et quid, si vicarius, vel delegatus sit reuocatus ab Episcopo? nu. 59.

Post num. 59. inuenies alia summaria.

- §5 **Q**uestio sexta, an si à principio officij adfuit titulus collatus à legitimo superiore, is tamen cessauit ob delictum, vel ob occultam superioris reuocationem, valeant gesta, dum communiter ignoratur illa tituli cessatio? Et videtur non valere.

Primo, quia mortuo delegante, re integra, perit potestas delegati eam ignorantis, nec gesta per ipsum, tunc valent: per cap. gratum, & cap. relatum, de officio delegat. & l. more, ff. de iurisdic. omni. iud. quæ indistinctè docent perire potestatem delegati, re integra, morte delegantis, & id esse verum, licet delegatus mortem ignoret, docet Speculator, titulo de iudice delegato, §. restat videre, num. 5. & ibi Ioan. Andr. in additio. versic. & ibi, Bart. d. l. more, nu. 18. & ibi Alberic. num. 22. Bellapertica, nu. 21. Bartholomæus Socinus, nu. 73. Abb. d. c. gratum, num. 19. Maranta de ordine iudic. 4. par. d. 5. titulo an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n. 61. Couar. dicens esse omnium qq. practicar. cap. 11. n. 12. & tamen Abb. ibi, nu. 11. Bartholomæus Socinus, eod. num. 73. opponunt, l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. & respondent, ibi dispositum non habere locum in hoc casu, quia solum adest communis error, deficitq. titulus, nam per mortem delegantis, re integra, cessauit titulus, & iurisdic. delegati, ergo non satis est communis error, & ab initio adfuisse superioris auctoritatem.

Secundo, quia si delegatus nouit se reuocatum, licet publice id ignoretur, ipso iure non valet processus, secus si delegatus ignoret: vt docent Bald. l. 2. nu. 7. C. de sentent. & interloquit. & ibi Salic. num. 5. q. 2. ergo non sufficit à principio interfuisse superioris auctoritatem.

Tertio, ex cap. dudum, el. 2. de electione, ibi, *In multarum animarum dispendia parochiales Ecclesias retinebat, cum earum cura, quæ iam priuata fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret, & sic per ipsum eadem animæ damnabiliter sunt deceptæ.* Ex quo textu constat prælatum, qui ob delictum ipso iure amisit parochiale beneficium, deceptis damnabiliter animas ipsas, à peccatis absoluendo, ergo absolutio sacramentalis nulla fuit: alias animæ nō essent deceptæ, ergo nō sat est à principio adfuisse auctoritatem superioris: atque ita Glossa eod. c. dudum, verb. deceptæ, expresse tenet illas absolutiones fuisse irritas: dicit enim animas illas saluari in fide sacramenti, sicut saluatur in fide baptismi Iudeus, qui bap. a fide seipsum baptizauit, quamuis baptismus irritus sit: iuxta cap. debitum, de baptismo. Idem Ioannes Andreas, ibi num. 42. Ancharanus, numero 12. Imol. num. 12. versic. in ea glossa, in fine, & magis inclinat Baldus, ibi num. 18. Innocentius, num. 3. dicit sub disiunctione, posse dici validas esse absolutiones, nec adueniente scientia amissionis tituli, expetendas esse confessiones, vel non esse validas, & dictam glossam sequitur Mascardus de probation. conclusione 649. num. 38.

Vltimo probatur, quia vbi semel cessat potestas, siue ob delictum, siue ob hominis sententiam, perinde est ac si nunquam habuisset ille potestatem. Et ita Bald. d. cap. dudum, num. 18. sic ait, *qui desinit esse prælati, statim efficitur intrusus, nisi discedat à possessione: sed si nunquam*

nunquam habuit titulum, sed intrusus fuit, gesta per ipsum non valent, ergo nec postquam potestatem amisit.

- 56 Prima conclusio sit, quando quis ob delictum ipso iure amittit officium, dum amissio occulta est, valent gesta per illum. Quia retinet possessionem, qua priuari non potest, nisi causa cognita, capitulo licet Episcopus, de praebeendis, in sexto. Sic Glo. authen. de tabellion. collat. quarta, verbo, documentis, Speculator. tit. de instrumentorum edit. §. restat, nu. 35. versiculo quid si tabellio perdidit, Io. Andr. regula mora, de reg. iur. in 6. Ant. capitulo nihil, nu. 32. de electione, & ibi Abbas, nu. 11. & 12. Bal. leg. 2. num. 1. C. de sentent. & interloquit. & leg. 2. C. de vindicta libertate, nu. 2. & authent. habita, nu. 30. C. ne filius pro patre, & l. 2. n. 84. C. de seruit. & aqua, & l. Barbarius, prima lectura, n. 30. ff. de officio Praetor. & l. 1. nu. 12. C. de testamen. vbi Paulus, nu. 3. Corneus nu. 14. Alex. conf. 138. nu. 10. volumine primo. Iason. d. l. Barbarius, nu. 52. Rosella confessio sacramentalis 3. num. 41. Sylu. confessor. 1. q. 19. Tabiena absolutio. 1. num. ultimo, Nauar. Summa, c. 9. Hispana, nu. 8. Latina, nu. 11. & c. placuit, de peniten. dist. 6. num. 179. & 180. Greg. Lop. l. 2. i. verb. *no lo puede*, tit. 4. par. 1. & Humada in additione ad illam Glossam, Gregorius Lopez, num. 1. versic. quam distinctionem, Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 2. §. 22. num. 4. Et ex Theologis, Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 7. num. 6. in Commento, litera B, & lib. 6. de poenitentia, cap. 7. nu. 1. in Commento litera B, & lib. 6. de poenitentia, c. 7. nu. 2. in Commento, litera G, & lib. 11. de matrimonio, c. 3. n. 4. in commento, litera I. Manuel primo tomo Summa, in 2. editione, c. 219. nu. 8. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, cap. 38. §. iteranda est confessio, Aragon. 2. 2. q. 60. art. 6. §. est aliud dubium, fol. 109. Et ait bene Nauar. eodem cap. placuit, nu. 179. & sequenti, idem esse dicendum, quando ipso facto ob crimen esset priuatus beneficio, & possessione, nam dum non est notoria priuatio, retinetque possessionem facti, valent omnia gesta per illum. Idem colligitur à contrario sensu, ex Ioanne Andr. dicto capitulo nihil, nu. 28. & Armilla, verbo absolutio, nu. 30. dicunt enim non valere quando priuatio esset notoria, quare contrarium videntur sentire, quando est occulta. Idem sentiunt Doctores, qui in casu, c. dudum, el. 2. de electione, in quo parochus ille erat ipso facto parochia priuatus, aiunt validas fuisse confessiones illi factas, nec detecto vitio repetendas esse, dum priuatio illa non fuit notoria. Hi sunt Innoc. ibi, nu. 3. in fine, Hostiens. ibi super verb. *damnabiliter*, Card. ibi. q. 6. Abb. num. 20. & dicit esse probabile Ioann. Andreas ibi, nu. 42.

Idem dicendum est, dum de priuatione dubitatur. Sic Abb. d. c. nihil, nu. 12. Rosella, Sylu. Tabiena, locis proxime allegatis.

- 57 Grauior autem difficultas est, quando priuatio esset per hominis sententiam. Nam cum tunc priuatur ille omnino, etiam possessione, videtur nil superesse authoritatis officij, vt gesta per ipsum valeant, & ita in hoc casu non valere, quamuis priuatio occulta sit, adsitque communis error, tenent Bald. l. 2. numero secundo, C. de vindicta libertate, Paulus l. 1. nu. 3. C. de testamen. Idem videntur tenere aliqui, dicentes non valere, quando praelatus est priuatus, vel suspensus notorie, aut praecessit superioris inhibitiō: vbi in superioris inhibitione, notorietatem non petunt, sicut in priuatione, aut suspensione legis. Hi sunt Ioann. Andr. cap. nihil, numero vigesimo octauo de electione, & ibi Anton. nu. 32. Abbas, nu. 12. Rosella confessio sacramentalis 3. num. 41. Sylu. confessor. 1. q. 19. Tabiena absolutio. 1. nu. ult. Armilla, verb. absolutio. n. 30. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 38. §. iteranda est confessio.
- 58 Secunda tamen conclusio sit, probabilius est, dum priuatio, & hominis inhibitiō est occulta, adhuc valere gesta, concurrente communi errore. Quia (vt ait Bald. l. prima, nu. 12. C. de testamen.) quaedam reliquia remanserunt, vt notatur l. si pluribus, ff. de author. tutor. Item, quia est error communis, ortus à iusto tituli initio. Sic Baldus

lege Barbarius, in prima lectura, nu. 30. ff. de officio Praetor. & ibi Iason. nu. 68. idem Baldus lege secunda, nu. 8. C. de sentent. & interloquit. & lege secunda, nu. 66. C. de seruit. & aqua, & l. 1. nu. 12. C. de testamen. vbi Corneus, nu. 14. Mascardus de probatio. conclus. 649. nu. 67. Et ex Theologis, tenet Henriquez lib. 6. de peniten. cap. 6. nu. 2. in Commento, litera E, vbi ait non satis esse, vt confessio valeat, errorem penitentis, aut vulgi, nisi concurrat titulus coloratus, vt quia aliquis habetur parochus, vel prius approbatus fuerat ab Episcopo, nec scitur postea eum reuocatum esse. Et num. 3. vbi ait sacerdotem ad annu approbatum, elapso anno non reputari idoneum, & approbatum: & addit in Commento, litera I. Si communi errore vulgi censeretur adhuc approbatus, valere absolutionem. Et cap. 7. num. 2. in Commento, litera G, vbi inquit valere absolutionem, si quis per Bullam, quae in eo oppido ignoratur reuocata, eligat confessorem. Et melius libro quinto, de poenitent. cap. decimo quarto, nu. 4. vbi ait, dum ignoratur an Pontifex reuocarit gratiam bullarum, aut Episcopus licentiam, quae approbavit quosdam idoneos, valere confessiones virtute bullae, aut talis licentiae factas. Idem docet Manuel primo tomo Summa, 2. editione, cap. 60. nu. 3. vbi ait, valere confessiones religiosi semel approbati factas, licet occulte priuari sint facultate audiendi confessiones.

- 59 Ad argumenta prioris sententiae, proposita nu. 55. respondetur.

Ad primum neganda est ea doctrina, dicendumque est, aliud esse, quando ipse solus delegatus mortem ignorat, tunc enim verum est, non valere gesta per ipsum, si res erat integra, quia perijt eius potestas: aliud autem, quando est communis error, & probabilis ignorantia mortis, tunc enim valent gesta, propter leg. Barbarius, ff. de officio Praetor. siue delegatus sciat mortem, siue ignoret. Quia concurrat communis error, & titulus à legitimo superiore collatus, eiusque extinctio est occulta, & ita doctrinam illam negant Alberic. lege si forte, in initio, ff. de officio Praesidis, Vbertinus, & alij, teste Speculatore, tit. de iudice delegato, §. restat videre, nu. 5. Praeterea, quia magis pendet potestas vicarij ab Episcopo, quam delegati à delegante: nam haec non perit morte, nec suspenditur excommunicatione, re non integra: cuius contrarium est in vicario: & tamen mortuo Episcopo in longinquis, si vicarius ignorans mortem, ex speciali mandato admittat resignationem beneficij, valet, vt decidit Rota, quem refert, & sequitur Flaminus de resignatione benefic. lib. 7. q. vigesima quarta, nu. 33. Anastasius Germonius de indultis, §. tibi, quo ad vixeris, nu. 63. Iacobus Sbrozius lib. 3. de vicario Episcopi, quaestio trigesima sexta, nu. 9. in fine, & decimo. Idem tenet Henric. in alio simili, lib. 6. de poenit. c. decimotertio, nu. 3. in Commento, litera A, vbi ait, quamuis mortuo Episcopo potestas vicarij expiret, at si vicarius incertus de morte Episcopi longè distantis, concedat literas dimissorias ad ordines, valere, quia habetur vt legitimus vicarius, & dicit sic tenuisse viros doctos consultos; & idem Henriquez libro decimo de sacramento ordinis, cap. vigesimo secundo, numero tertio, in Commento, litera P, valere eas literas dimissorias, licet postea re integra, sciatur mortem Episcopi praecessisse. Et quamuis hi Doctores tantum explicant, quando vicarius ignorat mortem: at manifestè non faciunt vim in priuata vicarij ignorantia, sed in communi, & iusta, siquidem ponderant Episcopum longè distare, & Flaminus assignans rationem, ait, ob communem utilitatem, & communem errorem, per l. Barbarius, & Henriquez reddit rationem, quia habetur, vt legitimus vicarius, & pòdero vicarium in acceptatione resignationis, esse delegatum, & sic inquirunt illi Doctores, si speciali mandato, & c. quare manifestè sentiunt gesta per delegatum, post mortem delegantis, re integra, communiter ignoratam valere. Nec refert, siue vicarius sciat mortem, siue ignoret, quia vt valeant gesta, per l. Barbarius non attenditur

ignorantia priuata, sed communi, ut dixi nu. 6. & 7. Idem dicendum est, quando reuocatus est vicarius ab ipso Episcopo, valent enim gesta, dum reuocationis est communis error, siue ipse sciat, siue ignoret reuocationem, iuxta tradita nu. preced. Qui autem dicendum sit, si reuocatio vicarii sit communiter nota, non tamen sit intimata ipsi vicario: dicam hoc 3. lib. disput. 30. num. 11. 12. & 13.

Ad secundum dic illam doctrinam nullo iure probari, nam cum d. l. Barbarius, habeat etiam locum in delegato, ut probaui nu. 16. dum communiter reuocatio delegati ignoratur, idem de illo, ac de ordinario dicendum est, nempe valere gesta per illum: atque ita num. 57. retuli aliquos Doctores hoc fatentes in delegato.

Ad tertium respondi, nu. 14. in fine.

Ad ultimum, dic non esse simile: quia manent aliquæ reliquæ, ut notauimus, 8. ex Baldo: quare ille non dicitur proprie intrusus, sed quando à principio caruit legitimo titulo.

S Y M M A R I U M.

Matrimonium contractum coram parochio intruso non habente titulum à legitimo superiore, non valet: secus si titulum habeat inualidum ob vitium occultum, num. 60.

Quid, si contrahentibus notum sit illum non esse verum parochum, n. 61. Et ibi, quid, si laicus communi errore existimatus sacerdos, assistat matrimonio, de licentia parochi. Et quid, si parochus intrusus communi errore legitimus existimatus, det sacerdoti licentiam assistendi matrimonio. Et quid, si occultè reuocauit licentiam.

Quid si parochus eo ipso amiserit beneficium: ut quia non est promotus intra annum, vel quia recipit incompatibile beneficium, num. 62.

Quid de quodam qui à concilio oppidano substitutus est vice parochi absentis, & biennio ministerium parochi obuiuit, creditus communi errore verus parochus, num. 63.

Quid si licentia assistendi matrimonio, vel audiendi confessiones concedatur à legitimo superiore, sed fidei: vel sit talis ratihabitus de presenti, ut cōsapientium opinione legitima licentia existimetur, verū superiori re vera non consensu, nu. 64.

Quid, si sine opinione an aliquis sit legitimus parochus, ad assistendum matrimonio, vel audiendus confessiones, vel alia licentia sit legitima, vel privilegium Bullæ sit reuocatum, vel extendatur ad illum casum, & opinio negatiua coram Deo vera, an dum ea veritas laet, & probabili sapientium opinione habeatur esse legitimū parochum, vel legitimā licentiā, vel privilegium Bullæ non esse reuocatum, vel extendi ad illum casum, valeant confessiones, & matrimonium? nu. 65.

Questio septima, an matrimonium contractum coram parochio, habente possessionem parochiæ, absque vero titulo stante communi errore, validum sit? Breuiter ut constat ex dictis, si absque titulo collato à legitimo superiori intrusus est, non valet matrimonium: quia in neutro valent gesta per illum: ut probaui nu. 49. & 50. si autem titulum habuit à legitimo superiori, inualidum tamen ob vitium occultum, valet matrimonium. Quia dum adest cōis illa ignorantia, veram parochi in utroque foro iurisdictionem habet: ut probaui nu. 5. & 13. Sic Henric. lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 4. Manuel 1. to. Summæ, 2. edit. c. 219. n. 8.

61 Et hoc quidem verum est, quamuis contrahentibus notum sit illum vero parochi titulo carere: quia (ut dixi num. 42.) etiam respectu scientium tituli nullitatem valent gesta, dum adest communis error.

Valet etiam matrimonium, licet is, cui cōcedit parochus licentiam assistendi matrimonio, sit merus laicus, si communis estimatione, & errore credebatur sacerdos, pro tali publice se gerens. Quia quamuis parochus non possit dare licentiam non sacerdoti, (ut dixi hoc lib. 3. disput. 20. n. 10.) at concurrat titulus præsumptus, scilicet, licentia, & à superiore potente concedere, data, ilque communis error, & impedimentum ob quod inualida fuit, est solum iuris humani: in quo casu ius supplet defectum, & gesta

per talem valida sunt; (ut diximus nu. 27. & sequentibus.)

Sicut si Tridentinum disponderet, ut soli sacerdoti catholico posset dari licentia assistendi matrimonio, valeret utique, si assisteret sacerdos hæreticus, communi errore existimatus catholicus, ex licentia parochi: quia vitium illud, ob quod licentia nulla fuit, erat solius iuris humani, communiterque latebat. Et quamuis hic, cui conceditur licentia, sit delegatus, nec publicum officium obeat, nihil cōfert: quia nu. 16. probauimus etiam in delegato locum habere, & nu. 39. procedere et in eo, qui publico officio minime fungitur.

Si autem parochus, qui licentiam dedit, intrusus erat, licet intrusio esset communiter incognita, matrimonium est nullum: quia ille intrusus omni prorsus caret iurisdictione, (ut dixi num. 51.) nec validè poterat assistere matrimonio: (ut dixi nu. precedenti;) quare licentia illa non est concessa à legitimo superiore. Valeret autem matrimonium, si parochus ille concedens licentiam, haberet titulum præsumptum collatum à legitimo superiore, inualidum tamen ob vitium occultum: quia (ut dixi num. precedenti) talis parochus, dum tituli nullitas communiter latet, validè gerit omnia ad parochi munus spectantia. Similiter valeret matrimonium, si licentiam legitimè concessam, occultè reuocasset, stante communi reuocationis errore. Quare retinetur adhuc licentia ob titulum initio habitum, & communem errorem, ut dixi num. 58.

62 Hinc primò infertur, quamuis parochus eo ipso beneficium amiserit, ut quia intra annum non est ad sacerdotium promotus, vel aliud incompatible beneficium adeptus est, si matrimonio assistat, vel alius sacerdos de eius licentia, validum esse. Quia quamuis ipso facto priuatus titulo sit, at nondum possessione spoliatus est, & quamdiu illa non spoliatur, præsumitur habere iustam retinendi causam, c. licet Episcopus, in fine, de præben. in 6. & idem esset dicendum, licet priuatio tituli fuerit per sententiam hominis. Et constat utraque pars ex dictis, nu. 56. & 58. & priorem partem docent Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 2. nu. 4. in Commento litera I, ubi alios refert, & Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, c. 219. num. 8.

63 Secundò infertur decisio cuiusdā questionis cōscientiæ, de qua cōsultus sum. In oppido quodam absuit parochus, Concilium Oppidanum simplicem sacerdotem loco parochi substituit, qui biennio omnia parochi ministeria obuiuit, cōmuni omnium opinione verus parochus existimatus. Dicendum est sacramenta confessionis, & matrimonij, quæ ad sui valorem, iurisdictionem parochi desiderant, inualida fuisse, & prorsus iteranda: quia defuit titulus in parochio illo præsumpto, collatus à legitimo superiore Ecclesiastico: (Concilium n. Oppidanum iurisdictionem Ecclesiasticam cōferre nō potuit:) in quo casu nihil proficit communis error (ut probaui num. 49. & 50.) proles tamen ex talibus matrimonijs præsumptis habita, fuit legitima, ob bonā parentū fidem: iuxta c. ex tenore, qui filij sint legitimi.

64 Tertiò infertur, quid dicendū sit, si parochus fidei concedat licentiam, sacerdoti assistendi matrimonio, i. absque vera intentione cōcedendi, sed solis externis verbis? Petr. de Ledesma de matrimonio, quest. 45. art. 5. puncto 3. dub. 4. fol. 192. colum. 2. in fine, ait, non valere matrimonium coram tali sacerdote celebratum. Idque à simili probat: quia cōfessio facta sacerdoti, cui Episcopus facultatem audiendi confessiones, fidei concessit, irrita est: quia cum licentia, inualida sit, titulus est nullus. Sed profectò petit principium, probando idem, per idem: nam eadem prorsus in utroque casu versatur difficultas. Eandem sententiam in alio omnino simili, tenet Medina tractat. 2. de cōfessione, quest. de multiplici licentia alieno cōfittendi, ad finem, ubi ait, si prælatus videns, & tacens alienū sacerdotem audire cōfessiones, re vera non consentiat, nec det licentiam, excusari ratione probabilis ignorantie, penitentem, & confessorum, at confessionem esse inualidam defectu iurisdictionis.

65 Ceterum credo validam esse illam confessionem, & matrimonium in utroque euentu. In primo quidem, quia concurrat licentia collata à legitimo superiore, & eius

& eius nullitas est occulta, atque ita adest communis error, cum titulo præsumpto: sicut licentia concessa excommunicato alibi denunciato, audiendi confessiones, inualida est: at dum in hoc loco excommunicatio est occulta, validæ sunt confessiones virtute talis licentiæ, auditæ, rone communis erroris: (vt dixi nu. 9. 13. & 35.) In posteriori autem, quia rati habitatio de præfenti reputatur in iure, & apud peritos, vera licentia, sicut licentia expressè concessa, & ita concurret titulus præsumptus, & communis error, & eam rati habitationem de præfenti reputari legitimam licentiam, probabimus hoc 3. lib. disput. 35. num. 20.

65 Ultimò inferitur si sint diuersæ opiniones, an aliquis sit legitimus minister matrimonij, aut confessionis, vel licentia illi concessa sit legitima, vel priuilegium Bullæ reuocatum sit, vel extendatur ad illum casum? Et opinio affirmans non esse legitimum ministrum, aut licentiam non esse sufficientem, aut priuilegium esse reuocatum, vel minimè extendi ad illū casum, sit coram Deo vera: dū tñ veritas illa latet, & probabili sapientium opinione reputatur probabilis opinio opposita, confessiones factæ, & matrimonia celebrata corā tali ministro, vel virtute talis licentiæ, aut priuilegij, valent: quia est communis error, titulusque præsumptus, collatus à legitimo superiori, & defectum illum iurisdictionis ministri, aut licentiæ, potest ius humanū supplere: in quo casu valida esse gesta rone communis erroris, diximus nu. 27. & sequentibus. Pro hac parte est Henriquez lib. 5. de penitentia, cap. 14. num. 4. vbi dicit quando probabili sapientium opinione creditur gratiam nondum expirasse, valere gesta ratione illius, & melius id clarè dicit, num. 3.

DISPUTATIO XXIII.

Qualis habitatio in aliqua parochia sufficiat, & desideretur, vt parochus illius iurisdictionem parochi acquirat, possitque assistere matrimonio?

S V M M A R I V M.

Quis sit proprius Episcopus ad ordines conferendum, & qualis habitatio requiratur, & sufficiat vt in foro externo præsumatur domicilium. nu. 1. Et ibi nullius temporis habitatio sufficit absque animo perpetuò habitandi.

Acquiritur momentanea habitatio animo perpetuò habitandi, & semel acquisitum non deperditur sola animi mutatione. num. 2.

Domiciliū originis an acquiratur natiuitate in loco, in quo par. es casu erāt, vel quale sit tunc domicilium originis? nu. 3.

Domicilium originis est immutabile: habitationis verò potest mutari. num. 4.

Quot sint questiones disputandæ. num. 5.

An parochus domicilij solius originis possit assistere matrimonio? proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, num. 6. & ibi naturalia prævalent, & causa naturalis accidentali, iuncto num. 8.

Non satis est parochus originis. nu. 7. & ibi nomine domicilij, in dubio non clauditur originis, sed solius habitationis, & in dubio à proprietate verborum recedendum non est.

Soluntur argumenta, & explicatur l. qui habet, in principio, ff. de iur. iur. num. 8.

Post quæ inueniuntur alia summaria.

1 **T**ria fundamenta præmittenda sunt. Primum est, pro sacramento ordinis recipiendo, decretum est cap. cum nullus, de tempor. ordin. in 6. proprium Episcopum esse illum, de cuius diocesi promouendus ad ordines, est oriundus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis. Ad hoc autem domicilium comparandum, non sufficit qualiscunque habitatio, sed requiritur, vnà cum habitatione animus perpetuò habitandi aliàs nullo tempore comparabitur. Quare leges exi-

Sanct. de Matrim. Tom. I.

gentes habitationem decennij, vt sunt, l. 2. C. de incolis, lib. 10. l. 32. tit. 2. & l. 2. tit. 24. p. 3. procedūt ad præsumendum animum perpetuò habitandi, & subinde domicilium acquisitum esse, quando is animus ex alijs coniecturis non deprehenditur. Probatum ex l. nihil interest, 25. ff. de capti. & postlim. reuer. ibi, Neque enim satis est corpore domum quem rediisse, si mente alienus est. Et ita docent Glo. l. ciues, verb. larem, C. de incolis, lib. 10. Hostiens. Summa, tit. de parochijs, §. penult. num. 7. Io. Andreas, c. is qui, in initio, de sepult. in 6. vbi Domin. nu. 5. Francus, nu. 1. Ant. proemio Decret. in princ. nu. 33. Abb. c. fin. nu. 8. de parochijs, & conf. 62. n. 10. p. 2. Marianus Soc. c. licet ratione, n. 25. de foro compet. Felinus, c. dilectus, el secundo de rescript. n. 12. Rebus, in repetitione, super §. qui verò, c. extirpāde, de præbend. fol. 385. vers. domicilium, Bar. l. quæsitum 76. in initio, nu. 2. ff. de legat. 3. & l. 4. §. prætor ait, nu. 9. ff. de damno infecto, Ruinus conf. 86. nu. 1. lib. 5. Alciat. l. pupillus, §. incola, ff. de verb. sig. Sylu. verb. domicilium, §. 2. & confessor. 1. §. 10. Bertachin, in repertorio, litera D, verbo domicilium, vers. domicilium contrahitur per decē annos, Nauar. §. in Leuitico, not. 32. n. 43. vers. incolæ, & lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de tempor. ordin. conf. 10. Menoch, lib. 2. de arbitrar. centuria 1. casu 86. n. 5. 7. & 22. & lib. 6. de præsumpt. præsumpt. 42. nu. 2. Auiles c. 2. prætorū, Glossa tales pueblos, nu. 8. & 9. Mascardus de probat. conclus. 535. nu. 13. & multi alij, quos hi referunt, Ioannes Gratian. in suis regulis iuris, regula 149. nu. 3. Et ex Theologis Abulensis super c. 1. Ruth. q. 6. Henric. lib. 10. de sacramento ordinis, cap. 22. num. 2.

2 Non tamen opus est ad domicilium contrahendum, decennio habitasse, sed statim, ac quis incipit habitare animo perpetuò ibi manendi, acquirit domicilium. Probatum ex l. domicilium, ff. ad municipa. ibi, *Domicilium re, & facto transferitur*. Iuncta Glossa, verbo domicilium, vbi inquit, *Facto subintellige, & animo, nam hac duo sunt necessaria*. Ergo cum hic adsit factum, nempe habitatio, & animus perpetuò habitandi comparatur domicilium. Sic Hostiens. summa, tit. de parochijs, §. pen. nu. 7. Ioannes de Sancto Georgio, quem refert, & sequitur Domin. c. cum nullus, de tēp. ordin. in 6. in principio, nu. 11. & ibi Franc. nu. 4. Abb. c. finali, nu. 8. de parochijs, Felin. c. dilectus, el 2. de rescript. nu. 12. vers. secundus casus, & vers. secundo limita, Marianus, c. licet ratione, num. 25. de foro compet. Angelus verb. domicilium, nu. vnico, & ibi Syluest. num. 2. Alciat. l. pupillus, §. incola, nu. 1. ff. de verborum significat. Nauar. lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. de tempor. ordinatio, consil. 10. num. 2. & Auiles, cap. 2. prætorum Glossa tales pueblos, num. 7. & 8. Gregor. Lopez. l. 32. tit. par. 3. verb. diez años, Anton. Gabriel, tomo 1. commun. in mea editione, lib. 4. fol. 192. col. 2. vers. domicilium habitationis, Menoc. de arbitrar. lib. 2. centuria 1. casu 86. num. 2. Henriquez lib. 10. de sacramento ordinis, c. 22. nu. 2. & multi alij, quos ipsi referunt.

Hinc fit, sicut domicilium non solum animo, sed animo & facto constituitur: ita vt transferatur, & deperdatur, opus esse animo, & facto, nempe desertione habitationis in eo domicilio, quare sola mutatione animi perpetuò manendi, dum non mutatur prius illud domicilium habitationis acquisitum, non deperditur. Probatum, quia omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, ca. 1. de regulis iuris, sed domicilium habitationis non acquiritur solo animo habitandi, sed animo, & facto, nempe habitatione ipsa, vt per l. domicilium, ff. ad municipa. docet ibi Gl. verb. domicilium, & l. non vtiq. verbo constituerit, ff. eodem, & lege ciues, verb. larem, C. de incolis, lib. 10. Bartolus lege placet, num. 1. ff. ad municipa. Marianus, cap. licet ratione, num. 25. de foro competenti. ergo similiter non deperditur solo animo mutandi illud, sed opus est animo, & reali mutatione. Item probatur ex ea lege domicilium, ibi, *Domicilium re, & facto transferitur, non nuda contestatione*. Et ita tenet ibi Glo. verb. domicilium, & melius, l. origine, ad finem, C. de municipibus, lib. 10.

& l. de iure 37. verb. ad munera, in fi. ff. ad municipal. Marianus, d. c. licet ratione, n. 4. Bald. l. finali, C. de municip. & origin. lib. 10. Nec obstat doctrina Bart. d. l. de iure, nu. 2. dicentis, domicilium habitationis quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri; nam intelligendus est, quando voluntas non stat in finibus solius destinationis, ut bene explicat Marian. d. n. 44. alias falsum, & contra se ipsum, asserit Bart. domicilium sola voluntate constitui.

3 Secundum fundamentum est, ad domicilium originis, non satis est natum esse aliquem in oppido, in quo patres domicilium non habebant, sed aderant ad tempus, causa alicuius negotii expediendi: tunc enim non erit originarius loci, in quo casu natus est, sed fingitur natus in ciuitate, in qua patres habitationis domicilium sortiebantur: quod aperte probari videtur ex l. filios, C. de municip. lib. 10. & l. ciues, in fine, C. de incolis, lib. 10. ibi, *Vnde cum profectus est, peregrinari videtur.* Et mater, quae habebat animum reuertendi, fingitur semper fuisse in ciuitate, & ita ibi peperisse, l. 1. & l. retrò, ff. de captiuis. Et ita docent Bart. d. l. filios nu. 4. licet sub dubio, Abb. c. Rodolphus, de rescrip. n. 9. vbi Fel. nu. 14. Barbatius, nu. 97. & conf. 2. volum. 2. Rebuff. rubr. de collationibus, §. cum verò, versic. natus, Ripa dicens esse communem sententiam, tract. de peste in 2. p. octavo pestis privilegio: Bald. Cinus, Petrus, Ang. Alber. Pau. Matthaus de Afflict. quos cum alijs refert, & sequitur Salzedo practica, c. 75. nu. 27. Angel. verb. ciuis, num. 3. Sylu. verb. ciuitas, q. 14. Nauar. lib. 3. consilior. tit. de praebendis, in 1. editione, consil. 41. Gregor. Lopez, dicens sic sententia regij Senatus Pintiani declaratum esse, & hoc videri sibi verius, licet quia dubium est, relinquat cogitandum, t. 2. verb. Maguer, tit. 24. p. 4. Azebedo l. 19. tit. 3. lib. 1. noue recop. num. 1. & 2. Gutier. conf. 7. num. 7. Mascardus de probat. conclus. 807. nu. 3. Henriquez lib. 10. de sacramento ordinis, cap. 22. num. 1. contra alios, quos refert ibidem Salzedo, dicentes esse originarium loci, in quo re vera natus est. Et hoc adeo verum est, ut licet parentes decennio, & ultra ibi steterint, non dicetur filius ibi natus, sed in loco ubi parentes habent domicilium: ut bene docent Gregor. Lop. Azebedo, num. 1. & Salzedo ibidem.

4 Tertium fundamentum est, hoc distat inter domicilium originis, & habitationis: quod illud, est immutabile, lege assumptio, ff. ad municipa. ibi, *Neque recusando quis patriam, ex qua oriundus est, mutare potest.* Idem habetur l. origine, C. de municip. lib. 10. Et ratio est, quia est naturale, naturalia autem sunt immutabilia. Hoc autem, sicut propria voluntate, proprioque facto constituitur, ita potest propria voluntate, & facto mutari, & amitti, l. domicilium, ff. ad municip. Sic docet oēs, & specialiter Menoc. alios referens, de presump. lib. 6. presump. 42. nu. 4. & conf. 80. n. 10. vol. 1.

5 His praemissis, duplex est pertractanda quaestio. Altera est, an parochus originis, censetur proprius ad assistendum matrimonio. Altera, qualis habitatio in parochia, sufficiat ad eam acquiendam.

6 Quaestio prima, utrum sicut domicilium originis sufficiat pro sacramento ordinis conferendo, quamuis promouendus alibi domicilium habitationis habeat: ita etiam, sufficiat pro matrimonio, & proinde Episcopus, vel parochus domicilij originis, possit assistere matrimonio, & alij sacerdoti assistendi licentiam dare? Et videtur sufficere, Primo, quia magis attendi debet causa naturalis, quam accidentalis, & naturalia praualent, l. qui habet, in principio, & ibi Dynus, & Bart. ff. de tutelis, cum alijs adductis per Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. Gl. 1. n. 26. Qua ratione cum Angelo per eum relato, docet Peralta, l. vnum ex familia, §. si de Falcidia, nu. 13. ff. de leg. 2. domicilium originis potentius esse quolibet alio: ergo cum sufficiat ad matrimonium parochus domicilij habitationis, a fortiori sufficiet parochus domicilij originis.

Secundo, quia domicilium originis numquam deperditur, ut probauimus, nu. 4. Sed vna cum domicilio habitationis retinetur, lege Senatores, ff. de Senatorib. ibi, *Senatores licet in urbe domicilium habere videantur, tamen, & ibi vnde*

oriundi sunt, domicilium habere videntur. Ergo sicut habens duo habitationis domicilia, potest in alterutro contrahere matrimonium coram illius parochia, ut dicemus disputatione seq. nu. 2. ita, & cum aliquis sortitur duplex domicilium, alterum originis, & alterum habitationis, poterit alterutrum ad matrimonium, eligere.

Tertio, quia quauis subditus ratione originis, domicilium habitationis transferat, non desinit esse subditus domicilij originis, ut docet Panorm. cap. proposuisti, n. 7. de foro competen. Qua ratione Nau. c. non dicatis, 12. q. 1. in antiqua editione, nu. 66. in noua verò n. 34. docens professum a religione expulsam manere Episcopo subiectum ex vi voti obedientiae, a quo per expulsionem non absoluitur: querit cui Episcopo, & respondet Episcopo originis, eo quod huiusmodi domicilium, immutabile est: ergo si adhuc manet subditus Episcopi originis, mutans domicilium, poterit ab eo omnia sacramenta, tanquam a proprio pastore recipere, & coram eo matrimonium celebrare.

7 Verum tenendum est, parochum solius originis non cēseri proprium, ad coniungendum aliquos matrimonio. Probatur, quia Trident. sess. 24. c. 1. de matrimonio, petit 2. licentiam proprii parochi, ad matrimonij valorem: illa autem dicitur proprie parochia, & diocesis alicuius, in qua habet domicilium habitationis, & proinde nomine domicilij, in dubio non venit originis domicilium, sed habitationis: ut docet Gl. c. statutum, §. cum verò, verb. vnam diocem, in fi. de rescrip. in 6. Francus eodem §. nu. 12. & ibi Domin. ad finem, vers. ex fine tamen Glossae, Ancharanus ibi, num. 4. versicul. querit Glossa solim dicebamus, Alexander l. penultima, nu. 11. ff. de iurisdic. omn. iud. cum multis alijs, quos refert, & sequitur Tiraquel. de retract. lignag. §. 9. glossa 2. num. 21. Felinus, c. finalis, num. 23. versiculo bene facit, de foro competen. Brunorus in suo Compendio, littera D, verbo domicilij mentio, & ratio est, quia in dubio a verborum proprietate recedendum non est, lege non aliter, ff. de leg. 3. ergo non satis est parochus originis, sed requiritur habitationis. Et confirmatur, quia ubi ius canonicum voluit sat esse Episcopum originis, id explicuit, ut in sacramento ordinis, c. cum nullus, de tempor. ordina. in 6. ibi, *Superior intelligitur in hoc casu, Episcopus, de cuius diocesi est is, qui ad ordines promoueri desiderat oriundus.* Nec dixit Episcopum originis esse absolute, & quoad omnia superiore, sed limitate, *Superior intelligitur in hoc casu:* Nimirum ut promoueat ad ordines: ergo non extendi debet ad matrimonium, & ad alia sacramenta, quae iure a proprio parochia ministranda sunt.

Secundo, quia non origo, sed habitatio constituit aliquem parochianum, & ita canonica portio, quae ius quoddam parochiale est, non datur parochiae originis, sed habitationis: ut bene hac ratione ducti tradunt Domini, cap. 2. §. cum ab eo, nu. 2. notab. 2. de sepult. in sexto, & ibi Francus nu. 1. cum tamen dum quis duplicem parochiam habet, inter utramque diuidenda sit, c. 2. de sepult. in 6. ergo.

Dices, hoc non probare, quia haec canonica portio datur in premium laboris ministerij sacramentorum, quae cum solus habitationis parochus subeat, illi soli debetur. Contra tamen, quia non datur tantum ob laborem actu praestitum, sed ob debitum: unde quamuis toto anno aliquis in habitaret quandam parochiam: in eaque audierit divina, & perceperit sacramenta, si statim ac in aliam se transtulit, decedat, quarta debetur huic posteriori, ut constat: licet defunctus in ea nullum receperit sacramentum, quia ibi erat illi debita sacramentorum administratio: si ergo tam parochus originis, quam habitationis, est proprius pastor, sacramentaque ministrare tenetur, utrique debetur canonica portio: quod cum aperte falsum sit, dicendum est parochum solius originis, non esse proprium, ut intersit matrimonio, sacramentaque conferat.

Tertio, quia vagi (ut dicemus hoc 3. lib. disp. 25. n. 1.) appellantur domicilio destituti, & ea ratione sunt a quouis parochia sacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis, quod necessarium sortitur: ergo ad receptionem sacramentorum

rum non cutatur de domicilio originis, sed de solo habitationis.

Tandem, quia communissima sententia, & valde probabilis, (vt dicemus disput. sequenti nu. 4.) docet, gaudentem duplici habitationis domicilio, non posse in vtrius indifferenter recipere sacramenta: sed in eo solo, in quo tempore sacramentorum perceptionis, moram trahit: igitur sentiunt Doctores, parochum solius presentis habitationis, esse legitimum ad ministranda sacramenta. Et ita hanc sententiam docent, dicentes, vt quis dicatur parochianus, non satis esse domicilium iuris fictione, vt originis propriæ, vel paternæ, vel beneficij. Federicus de Senis, in mea editione, consil. 254. quod incipit, quæstio subsequens, vers. super falso fundamento, & ad finem, vers. sed diceret aliquis. Anchar. c. de vxore, nu. 8. de sepult. & cap. is qui, n. 1. eod. tit. in 6. Abb. cap. extirpandæ, in repetitione, §. qui verò, nu. 1. de præben. Et pro hac sententia sunt. Glos. cap. fin. verb. habitatores, de parochis, Bar. l. eius qui manumilit, §. Celsus, nu. 1. ff. ad municipa. & alij, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 41. nu. 5. vbi docet, domicilium originis esse immutabile, quoad munera, & honores: secus quoad iurisdictionem, amittitur enim translata aliò habitatione.

Ad argumenta proposita num. 6. responderetur. Ad primum dic, quando vtraque verè est causa, & confert aliquid præualere naturalem: secus quando causa naturalis non est verè causa, & nihil confert, vt contingit hic, nam ad parochiam acquirendam inspicitur habitatio, qua deficiente impertinens est origo: & domicilium originis in hoc dicitur potentius, quia amitti nequit, sicut mutata habitatione deperditur domicilium habitationis.

Ad secundum nego consequentiam, quia ad recipienda sacramenta à proprio parochio, nihil confert origo, sed sola habitatio: vnde quando hæc duplicatur, conceditur electio, non autem potest eligi originis parochus.

Ad tertium, constat ex dictis nu. precedenti, in fine, esse subditum, originarium, nec id domicilium amitti, quoad munera, & honores: secus quoad iurisdictionem: & doctrina Nauarri caret solido fundamento. Quare meritò communiter improbat.

S V M M A R I V M.

Quando aliquis fixit alicubi domicilium, acquirit parochiam: secus quando aliò tendit, breui rediturus, nu. 9.

Idem dicitur proprius parochus ad assistendum matrimonio, vel dandum licentiam, qui talis est ad audiendas confessiones, num. 10.

An ad acquirendam parochiam respectu matrimonij, requiratur acquisitio domicilij, cum animo perpetuò hab. tandi? refertur opinio affirmans, num. 11. Et ibi quid ad confessiones audiendas, vel vt possit Episcopus cum aliquo dispensare?

Contraria sententia, fac esse habitationem per maiorem anni partem, & idem vt possit Episcopus cum aliquo dispensare, ipsumq. absolueri sicut potest subditos, iuxta Trident. sess. 24. de reformatione, cap. 6. nu. 12. Sententia Auctoris, nu. 13.

Non requiritur actualis habitatio per maiorem anni partem, sed satis est incipere habitare eo animo, maiori anni parte habitando, nu. 14. & ibi, quid, si habeat animum habitandi maiori anni parte, & illo spatio diuersum mutat parochiam?

Dum mulier nubit viro, ad cuius parochiam statim transiit, est an possit parochus illius mulieris assistere matrimonio? & inualidum sit, & eadem die coram parochio ratificandum, iamque translata est ad viri parochiam, possit idem mulieris parochus assistere, num. 15.

An si al. enigena se transferat in aliquam diocesim animo habitandi perpetuò, cap. q. habitare, & postea animu mutat, possit ab Episcopo illius diocesis ad ordines promoueri? num. 16.

An liceat eundem bullæ, & privilegiorum religionis, ministrare Eucharistiam in die Paschatis, vagis aduentibus, & peregrinis? Et expl. cap. ur Clem. 1. de privilegijs, an incurra: illius Sanch. de Matrim. Tom. 1.

XXIII.

excommunicationem, religiosus ministrans Eucharistiam alij religioso, absque licentia? nu. 17. Et ibi an teneantur peregrini confluere ad Ecclesiam matricem, ad recipienda sacramenta in paschate?

An virtute eiusdem bullæ, aut privilegiorum, possit porrigi Eucharistia in paschate mercenarijs ad breue tempus locantibus operari, vel debeant eam recipere in heri parochia? nam. 18. Soluuntur argumenta, & explicantur, cap. is qui, de sepul. uris, in 6. & l. 1. §. hæc autem vera, ff. de his qui deiecerut nu. 19.

Questio secunda, an sicut vt Episcopus censeatur proprius ad promouendum ad ordines, non satis est cuiuscunque temporis habitatio, nisi adsit animus perpetuò habitandi, atque ita desideratur vera domicilij habitationis constitutio: vt dixi num. 1. ita etiam, vt dicatur aliquis proprius parochus ad assistendum matrimonio, exigatur verum habitationis domicilium cum animo permanendi? Quadruplex potest esse casus.

Primus est, quando aliquis inhabitat parochiam, figens ibi domicilium: & tunc certum est quoad omnia effici parochianum illius.

Secundus, quando nullibi fixum habet domicilium. Et de hoc tractabitur disput. 25.

Tertius, quando domicilium in quodam oppido obtinet, & petit aliò, breui ad proprium domicilium rediturus, vt si causa recreationis, vel ad ruralia exercenda aliquò tendat. Et tunc certum est esse parochianum prioris oppidi, & non illius, ad quod accedit. Vt expressè habetur cap. is qui, de sepult. in 6. ibi, is qui habet domicilium in ciuitate, vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert, recreationis gratia, vel vt ruralia exerceat, si non electu sepultura debeat, nò in Ecclesia dicta villa, sed in sua parochiali sepeliri debet. Ita consulerunt varij Doctores consulti apud Menoch. consil. 398. vol. 4. & quadruplici decisione Rotæ, quas ibi Menochius recitat, decisum esse: & docet Nauar. lib. 4. consil. tit. de clandestin. depon. in 1. editione, consil. 2. in 2. consil. 6. & consentiunt authores vtriusque sententia referendæ.

Quartus est, dum quis domicilium habet in aliquo loco, & adiuit alium ibi habitaturus ad certu tempus, causa negotij alicuius expediendi, vt eo exposito ad proprium domicilium redeat. Vt sunt scholastici in studij loco, mercenarij in domo heri, sollicitatores in curia, & ij, qui causa pestis, aut belli fugiunt, redituri illis cessantibus. Et in hoc casu consistit tota difficultas: vt asserunt Abb. c. in nostra, n. 11. de sepult. & Rebuff. repetitione cap. extirpandæ, §. qui verò, de præben. versic. quartus casus est, fol. 385.

Difficultas igitur est, an ratione huius temporis habitationis dicatur quis parochianus illius parochia, quam inhabitat, ita vt ille sit proprius parochus ad assistendum matrimonio, & cetera sacramenta ministranda?

10 Præmittendum est, cum dici proprium parochum ad coniungendum aliquos matrimonio, aliq. licentiam coniungendi, concedendum: qui cap. omnis vtriusque sexus, de penit. & remiss. appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones, & dandam alteri sacerdoti audiendi licentiam. Probat, quia sicut in Tridentino sess. 24. c. 4. de matrim. petitur vt assistat proprius parochus, vel alius sacerdos ex eius commissione, ita d. c. omnis, vt proprius sacerdos excipiat confessiones, vel alius de eius licentia: ergo idem est proprius parochus, de quo Tridentinum loquitur, & proprius sacerdos, de quo meminit, d. c. omnis.

Item, quia d. cap. omnis, sumitur proprius sacerdos pro habente iurisdictionem ordinariam ratione officij, cui est annexa animarum cura: vt docent Rebuff. in repetitione d. cap. omnis, §. proprio sacerdoti, versic. item presbyter parochialis, Almain. 4. d. 17. q. 1. art. 3. Gabriel eadem d. q. 2. art. 1. notab. 3. versic. quibus, Adrian. 4. q. 5. de confessione, Victoria summa, de confessione, nu. 145. Sorus 4. d. 18. q. 4. art. 2. paulò post principium, versic. at verò huiusmodi, Ledesma 2. p. 4. q. 7. art. 4. dubio 2. Vgolinus de cefuris, tabula 3. c. 4. §. 1. nu. 1. & patet, quia alias non si biungeretur

d. cap. omnis, vt quilibet confiteretur proprio sacerdoti, vel alieno de licentia proprii; confessores enim delegatos, qui parochi non sunt, manifestum est minime hanc licentiam concedere posse: constat autem eundem esse parochum, qui potest matrimonio interesse, vel alij licentiam dare: ergo pro eodem sumuntur. Sic docet Spino Speculo testam. glos. 1. §. num. 38. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 3. conclus. 1. & 3. f. 191. & seq.

11 Duplex est sententia in proposita questione. Prima ait, vt verè aliquis dicatur parochianus, exigi animum constituendi ibi domicilium, quare si habet domicilium in vno loco, transferatq; se in alium, non animo permanendi, sed ex causa limitata, ad tempus, quæ finita rediturus est ad proprium, non censeri illius loci, in quo ad tempus adest, parochianum, sed loci domicilij permanentis. Probatur primo, ex cap. is qui, de sepulturis, in 6. vbi expressè habetur transferentem se ad villam causa recreationis, vel ad ruralia exercenda, non effici villæ parochianum, sed proprii domicilij, nec differre videtur an quis se transferat ad villam, vt ruralia exerceat, vel vt transferat se, vt exerceat professionem scholasticam, vel vt aliqui famuletur, quia in vtroque casu concurrat habitatio in parochia aliena, re-tento priori domicilio: nec cap. is qui, ponderat tempus habitationis, sed tantum adesse in villa ad tempus animo redeundi ad proprium domicilium: ergo ratione temporalis habitationis nullus efficitur parochianus.

Secundò probatur, ex l. 1. §. hæc autem verba, vers. hospes, ff. de his qui deiecerunt, ibi, *tantum autem interest inter habitatorem, & hospitem quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem*: ergo habitator propriè dicitur qui domicilium assequitur, & consequenter qui ad tempus hospes est, dicitur peregrinans, nec acquirit parochiam ratione illius habitationis.

Et confirmatur ex doctrina Baldi, l. 1. num. 8. ff. de statu homin. vbi ait, testatorem legante omnes domos proprias, quas inhabitat, non censeri legatam domum ruralem, quam raro habitabat, ergo ratione temporalis habitationis brevis, non dicitur aliquis parochianus, & habitator.

Tertiò probatur, quia habitans causa negotij alicuius expediendi, non desinit esse parochianus loci, in quo habet proprium domicilium, ad quod eo finito est reuersus, vt constat: ergo non efficitur parochianus loci huius temporalis habitationis: aliàs dicendum esset habere duplicem parochiam habitationis, quod manifestè falsum videtur, ad id. n. desideratur in vtraque equaliter se collocet: vt expressè habetur cap. 2. de sepultur. in 6. & l. assumptio. §. filius, & l. eius qui manumiserit. §. Celsus, ff. ad municipa. & dicemus disput. sequenti: hic aut valde inæqualiter se collocat, in parochia. n. domicilij, continuo habitat, in alia autem, per anni spatium. Hanc sententiam tenent Glos. c. is qui, de sepultur. in 6. post casus positionem, vers. nota quod ex sola mora, & ibi Domin. in princ. num. 2. & 5. & Francus ibi, n. 1. vbi expressè dicunt ex sola mora facta in loco non censeri aliquem parochianum, si animus perpetuæ moræ deficiat. Idem Ioan. Andr. ibi, in initio, & Domin. eod. nu. 5. Anton. in quadam disputatione, (vt illum refert Abbas, cap. in nostra, num. 10. de sepult.) dicens ita Bononiæ decisum esse, vbi hi Doctores aiunt, fugientem ad oppidum cum tota familia, timore hostium, non effici illius parochianum, eo quod careat animo manendi perpetuò. Idem Hostien. summa, tit. de parochijs, §. penult. nu. 7. in initio, vbi ait, parochianum aliquem dici ratione domicilij, & ad finem illius, §. ait, trāseuntem ad alienam parochiam animo domicilium constituendi, ibique permanendi, statim effici parochianum, & eod. num. 7. ait, scholasticos triginta annis habitantes in loco studij, non posse illius parochia fateri, nisi illuc ex proprii parochi licentia adierint, & tit. de penitentia, & remissio, §. cui rustici, nu. 44. in initio, quæres cui rustici debeant fateri, hæc ait, *Si se transferunt animo perpetuò remanendi facti sunt parochiani, alias si non intendunt derelinquere domicilium antiquum, non possunt fateri alijque licentia parochi domicilij*. Idem tenent Abb. cap. nul-

lus, num. 4. de parochijs, Rosella, verbo domicilium, num. vnico, vbi Ang. nu. vnico, ad fin. & verb. parochia, in fine, Syluest. verb. domicilium, nu. 2. & verb. parochia, in fi. & confessor, 1. q. 10. Tabiena, verb. domicilium, ad finem, & verb. parochia, q. 2. nu. 3. Aloysius in quodam consilio, nu. 43, quod affert Menoch. conf. 398. vol. 4. vbi hi oēs dicunt, Episcopum loci, vbi scholares causa studij habitant, non esse proprium pastorem quoad sacramenta voluntaria: & subinde inferunt Abbas, ibi, Syluest. verb. domicilium, nu. 3. Ang. nu. vnico, & ibi Tabiena ad fin. non posse vota scholasticorum commutare; quia defectu animi perpetuò commorandi, non efficiuntur subditi, nisi quoad sacramenta necessaria, vt confessionis, & cōionis. Idem Abb. c. in nostra, num. 17. de sepultur. vbi ait solam habitationem non facere propriè parochianum, sed dum quis animu redeundi habet, priorē Ecclesiam esse parochialem. Impòd confessiones audiendas, solum admittunt aliqui esse proprium parochum loci, in quo hi habitant ad tempus, quando ita distant à proprio domicilio, vt illuc confluere nequeant. Sic Abb. cap. in nostra, num. 1. de sepultur. & c. omnis, de penit. & remiss. nu. 23. & Clem. 1. de priuileg. nu. 7. Ang. confessio, 3. num. 10. & 11. Syluest. confessor 1. q. 10. Greg. Lop. l. 21. tit. 4. par. 1. verb. parochianos, in fine, & Frater Alexand. lib. 1. summa c. 3. de potestate confessoris, nu. 48. & Anto. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 4. nu. 185. Et addit Gregor. Lop. ibi, hoc permitti ob necessitatem, non tamen ob id scholasticos, & mercatores fieri parochianos illius loci. Idem videtur clarè tenere Speculator, tit. de dispensatione, §. consequenter, nu. 5. vbi ait, legatum, cui indultum est posse dispensare cum irregularibus in provincia sibi commissa, non posse dispensare cū scholasticis, & alienigenis intra illam ad tempus degentibus, sed cum perpetuò moraturis. Idem videtur tenere Calderinus cōf. 3. de sepultur. vbi ait, ducem catari ob pestem aliò se transferentem, non comparare parochiam. Idem sentit Henricus, c. omnis, nu. 24. de penit. & remiss. vbi ait, scholasticos tunc posse fateri parochia loci studij, qñ licentiam à proprio Episcopo illuc eundi, obtinuerunt: atque ita sentit ratione illius habitationis, non assequi parochiam. Idem Iacob. de Zochis repetitione super d. cap. omnis, nu. 140. vbi ait, rusticos in alienis parochijs hyemantes, non animo permanendi, debere à proprio parochia licentiam petere fatendi alij. Idem expressè tenet Nauar. c. placuit, de penit. dist. 6. nu. 92. & 101. vbi ait, sententiā Federici asserentis ratione temporalis habitationis acquiri parochiam, non esse tenendam, & num. 96. concludit ratione habitationis annalis, vel annuali maioris, non acquiri forum conscientie, nisi vbi quis commodè adire nō pot. domicilij parochu, vt ab eo sacramenta suscipiat, vel nisi domicilio careat. Et in proprijs terminis, circa matrimonium, docent solum dici proprium parochu parochia, in qua contrahentes animu permanendi habent, secus si habitent ad tempus, redituri postea ad propriu domicilium, Rota in nouissimis, decis. 645. nu. 2. & 3. vol. 1. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 3. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 219. n. 6. Segura, 2. p. directorij iudicum, c. 15. nu. 58. Spino Speculo testamen. glos. 15. nu. 41. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post dubium 4. §. dico tertio si de facto, f. 193. col. 1. Pro eadem sententia est Thomas Triuifanus lib. 1. decis. 23. vbi ait, Venetijs decisum esse, si mulier, quæ anni spatio habitauit cū amasio nubat alteri, non assistente parochia domicilij femina, vel viri, sed parochia amasij, nō valere matrimoniu, quia rōne illius habitationis nō contrahitur parochia, & quauis vxor sortiat foru rōne domicilij viri, non tñ concubina, vt benè docet Glo. c. eos, verb. eos, d. 32.

12 Secunda sententia docet acquiri parochiam, ratione habitationis, quando ea brevis temporis non est, sed in id oppidum se aliquis recipit causa alicuius negotij expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat. Vt acquirunt scholastici in loco studij, famuli, & mercenarij non ad breue tempus locantes operas, in domo heri, & ij qui causa pelis, aut belli aliquo confugiunt.

Proba-

Probatum primò, quia is est proprius parochus ad coniungendum aliquos matrimonio, qui in ea. omnis, de penitentijs, & remiss. appellatur proprius sacerdos ad audientias confessiones: ut probauimus nu. 10. sed ibi appellatur talis, habens curam parochiam, in qua aliquis per maiorem anni partem habitat: ut tradunt Angel. verbo domicilium, nu. vnico ad finem, & ibi Syluest. num. 2. idem Angel. verbo parochia, in fine, & ibi Syluest. in fine, Tabiena ibi, q. 2. nu. 3. Et ad idem sunt Innoc. d. c. omnis, nu. 6. Io. And. nu. 13. Anton. num. 38. Card. num. 6. Anchar. nu. 9. vbi aiunt, ibi dici proprium sacerdotem scholasticorum, & mercenariorum, illum, in cuius parochia per anni spatium habitat: ergo similiter is erit proprius parochus pro matrimonio, nec ad id requiretur animus perpetuò habitandi.

Secundò probatur ex c. in nostra, de sepult. ibi, *soluta quarta parochiali Ecclesia, de cuius parochia mortuorum corpora assumuntur*. Vbi sola habitatio, & non animus manendi ponderatur. Et c. fin. de parochijs, ibi, *cum ad inhabitandum in ea, se quamplurimi contulissent*, Vbi ij, qui ob bellum ad alienam parochiam confugerunt, dicuntur parochiani, &c. quæst. 16. q. 1. ibi, *de decimas suas, vbi per totum anni circulum missas audiunt*. Vbi sola habitatio ponderatur.

Tertiò probatur ex c. cum nullus, de tempor. ordin. in 6. ibi, *cum nullus clericum aliena parochia debeat præter superioris licentiam ordinare, superior in hoc casu intelligitur, in cuius diocesi promouendus domicilium obinet*. Vbi pondero ea verba, *in hoc casu* quasi speciale sit in Sacramento ordinis, exigi constitutionem domicilij, ut aliquis censetur proprius Episcopus, ergo ad recipienda cetera sacramenta, id non exigitur, sed satis erit temporalis habitatio.

Quartò, quia in eo loco habitare quis dicitur, vbi maiori anni parte habitat: teste Tiraquello, cum multis, de retract. lignag. §. 9. gloss. 2. nu. 26. vbi etiam cum Paulo docet, ibi censi assidue habitare, sed ratione assidue habitationis sortitur aliquis forum externum, ita ut ibi possit conueniri de alibi gestis, ut probat l. 2. in principio, ibi, *et assidue versatur*, C. vbi Senato. & docent cum multis Innoc. ex parte, nu. 1. de foro compet. Abb. c. quod clericis, nu. 5. eodem tit. Marianus c. licet ratione, p. 26. eod. tit. ergo similiter ratione, talis habitationis acquirat forum in rebus spiritualibus, cum vterque forus æquè iurisdictione petat.

Et confirmatur, quia ex sola habitatione alicubi, non per modum viatoris, sed conductæ domo, vel officina, contrahitur quasi domicilium, ita ut hic possit ibi conueniri: ut habetur l. hæres absens, §. proinde, in fin. ibi, *at si quo, ff. de iudicijs*, & l. 2. C. vbi de crimin. agi oportet. & ibi gl. verb. degit. & l. 2. quisquis, C. si cert. petat. & ibi gl. verb. versatur, ergo similiter acquiratur quasi domicilium in rebus spiritualibus, ut ratione illius parochus habeat iurisdictionem in sic habitantē. Quare hanc sententiam tenent expressè Federic. de Senis, consil. 254. in mea editione, quod incipit subsequens quæst. vers. ista iura non tractant, & vers. sed diceret aliquis: Anchar. c. de vxore, nu. 7. & 8. de sepult. & c. is qui, nu. 1. eod. tit. in 6. vbi dicunt, non esse arguendum de iure parochie, ad ius domicilij, quia ad ius parochie consideratur præfens status, id est, habitatio præfens, unde si propter bellum ad aliā parochiam quis se transtulit, animo redeundi ad primā, bello cessante, non erit sua Ecclesia parochialis, illa dimissa, sed quam tunc inhabitat. & idem dicunt de mercenario, & famulo, in aliena parochia ministrante. Vnde concludunt illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licet non animo domicilium constituendi, secus quando causa recreationis: ut c. is qui, de sepult. in 6. unde dicunt esse parochianum loci belli verisimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi, secus si per transitum exercitus transeuntis se ad ciuitatē contulisset. Et hanc sententiam Federici commendat, eam amplectens Abb. c. extirpada, in repetitione, §. qui verò, de præbend. nu. 11. Et eam sequitur Rosella confessio sacramentalis 3. n. 40. dicens, acquirere parochiam, quia translatus est, licet non habeat ibi domicilium, vel animum habitandi perpetuò. Idem Selua de beneficijs, 3. parte, q.

42. n. 7. & Petrus de Vbaldis de canonica Episcopali, ca. 7. nu. 2. habetur to. 15. tractatuū nouiorum p. 2. vbi hæc inquit, *parochianus dicitur, quando per annum, vel maiorem anni partem inhabitat*. Idē Rebuff. repetitione super c. extirpandæ, §. qui verò, de præbend. versic. contrariam opinionem. fol. 385. vbi ait c. is qui, de sepul. in 6. dum decidit, eundem in villam causa recreationis, non acquirere ibi parochiam, loqui quando non venit ad habitandum, ex causa in loco, sed animo statim recedendi: quare fugientem ob pestem causa habitandi ad aliquod tempus, dici statim parochianum: secus si non causa habitandi, sed ut vno, aut altero die ibi sit. Pro eadem sententia sunt alij Doctores, qui cum Clement. 1. de priuilegijs, exigatur licentia proprii parochi, ut religiosi ministrent Eucharistiam, Extremam unctionem, vel matrimonia solemnizet, aiunt hunc proprium parochum quoad mercenarios, & scholares, & his similes, esse illum, in cuius parochia habitat. Hi sunt Gl. ca. Clement. 1. verbo parochialis, & ibi Bonifacius, nu. 29. vbi hæc inquit, *Proprius curam d. cur omniū parochianorum, etiam si ad tempus habitent in parochia illa, ut sunt scholares, & mercenarij: pro tunc enim non sunt actu parochiani alterius parochie*. Et melius in eodem casu loquentes, id docent Card. ea. Clem. 1. q. 16. D. Anton. 3. p. tit. 24. ca. 54. Rosella absolute 1. nu. 41. Angel. excommunicatione 5. casu 12. nu. 18. Syluest. excommunicatione 7. casu 14. dubio 1. nu. 31. Tabiena excommunicatione 5. casu 11. q. 4. num. 5. vbi dicunt, pro scholasticis, & mercenarijs, & alijs sufficiens licentiam parochi parochie, quam inhabitant, nisi sint causa recreationis, vel alia, statim rediunt ad propriam parochiam. Idem docet Card. c. 1. de sepul. nu. 5. q. 7. vbi h. c. inquit, *scholaris in loco studij, vel existens in officio, bi ecclesia parochiana Ecclesia, in qua moritur, ex quo non statim, nisi finito officio est reuersurus*. Idem Bald. l. 1. quis ad ecclesiam, in 37. §. in omnibus, num. 26. in initio, C. de Episcopis, & clericis, vbi ait, Ecclesiam parochialem esse, in qua aliquis maiori anni parte habitat. Idem Al. b. c. cum contingat, nu. 29. de foro comp. vbi hæc inquit, *Parochi habent ius in foro penitentia, in extraneos in eorum parochia commorantes, licet ibi non contraxerint perpetuum domicilium, ut sunt scholares, quorum parochus est ille, in cuius parochia inhabitant*. Idem Bertrachin. in suo repertorio, litera P, verb. parochianus, vers. antepenult. vbi ait, parochianum dici Ecclesiam, in cuius parochia, scholaris, vel mercenarius, vel alius inhabitat, nisi ad tempus ibi sit recessurus in continentem. Idem Gabriel. 4. dist. 17. quæst. 2. art. 3. dubio 2. vbi ait, scholares, & mercatores, dum per aliquod tempus notabile moram faciunt in aliqua parochia, ibi habere solum proprium sacerdotē, & notabilem moram esse, maiorem anni partē. Idem omnino consulerunt quidam Patres docti, ordinis minorum, consulti in casu matrimonio, in quodam consilio, nu. 32. q. refertur inter consilia Menochij, consil. 398. vol. 4. Idē tenet Menoch. de præsum. lib. 6. præsump. 88. nu. 3. & Mascard. de probat. concl. 1150. nu. 1. & 2. vbi dicunt, parochum proprium præsumi, & dici, & sub cuius parochiali Ecclesia contrahere volentes, habitant toto anno, vel maiori anni parte, non verò, si ruri, aliove in loco, recreationis causa aliquot diebus, vel mensibus habitat, redituri deinde ad solitū domiciliū. Idē colligitur ex Rota, in nouissimis decisione 656. in initio, vol. 1. vbi definit, matrimonium non esse validū contractum corā paracho rurali, eo q. probatum est, contrahentes non solere esse ruri, maiori parte anni, necue etiam pro dimidia, sed tantum per tres, aut quatuor menses. Idē videtur tenere P. Molina 1. to. de iustit. tract. 2. disp. 214. fol. 1304. vbi §. quando quis, dixerat habentem domicilium in aliquo loco, si in alio, in quo ad tempus residebat, non electa sepultura decedat, sepeliendum esse in parochia proprii domicilij: & postea, §. illi qui ad modum scholasticorum ait, qui ad modum scholasticorum in aliquo loco, ibi ad tempus fixo domicilio, commorantur, eius esse parochiam, in qua commorantur, in illaque reperi recipere sacramenta, & sepeliendos esse, nisi aliam eligant sepulturam.

Ad idem sunt expressè alij Doctores sentientes, posse Episco-

Episcopum dispensare in votis scholasticorum, ibi ad tempus residentium; non enim posset, si ratione habitationis non acquireret quali domicilium, & efficeretur is Episcopus, proprius illorum pastor. Hi sunt, Alocer summa, cap. 16, circa votorum dispensationem, concl. 5. fol. 9. vbi ait, esse probabile, & viros doctos ita sentire, posse Episcopum dispensare in votis eorum, qui aliquo tempore in sua diocesi habitant: & Angles Floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. difficul. 4. dub. 1. concl. 10. fol. 193. dicit forte Episcopum Salmatinum posse dispensare in votis scholasticorum, idē Aragon. 1. 2. q. 88. ar. 12. §. si quis autem querat an omnis, verlic. sexta conclusio, vbi ait, posse Episcopum dispensare cū scholasticis, cū magna parte anni domicilium Salmanticę habent. Et melius id docet Henric. lib. 6. de poenitent. c. 14. n. 8. Manuel 1. ro. summa, in noua editione, ca. 55. nu. 5. vbi dicunt, non tantum in votis, sed etiam in casibus concessis per Trident. sess. 24. c. 6. de reformat. Episcopo, erga sibi subditos, posse Episcopum dispensare cum ijs mercatoribus, & scholaribus, qui maiori anni parte morā trahunt in sua diocesi, & domicilium habent in aliena: idem de votis nempe posse Episcopum dispensare cū scholasticis maiori anni parte in sua diocesi commorantibus, docet idē Manuel 1. tomo summe, in noua editione, c. 100. nu. 3. & hæc dispensatio est circa voluntaria, vt irregularitates, vota, &c. quare ergo non poterit eos coniungere matrimonio, q̄ est etiam sacramentū volūtarium: & ad utrūque requiritur verē subditum esse illius diocesis.

13 Sit conclusio, quamuis prior sentētia sit probabilissima, at posterior mihi arridet tamquam verior. Durum enim mihi videtur, vt scholastici, & alij qui maiori anni parte, imō & multis annis in aliqua diocesi habitant, non possint ibi matrimonio coniungi, & sepeliri, dū nō eligunt sepulturam: & vt nō debeāt in ea parochia, in qua decedunt, canonicam portionē, & nō possint ibi votorum, & aliorū casuū dispensationem obtinere: & ita credo ad omnia dempto ordinis sacramēto, effici aliquem parochianū, & subditum alicuius diocesis, quādo maiori anni parte ibi inhabitat: Vt multi, ex Doctoribus citatis pro secūda sententia, quam amplectimur, explicant, & probauī nu. precedenti. Vtrum autem possit hic maiori anni parte habitans eligere parochum proprii domicilij? Dicam nu. 19. in fine.

14 Hinc infertur primò, nō opus esse expectare, vt maiori anni parte hi in parochia, aut diocesi habitarent, sed statim ac animum habitandi maiori anni parte habētes, incipiūt habitare, effici parochianos, & posse omnia dicta erga illos exerceri. Sicut enim ad domiciliū nullius tpis habitatio requiritur, sed statim ac quis incipit habitare, cum animo perpetuò habitādi, illud acquirit: vt dixi nu. 2. sic statim ac quis incipit habitare animū habēs habitandi toto tempore requisito, efficitur parochianus. Sic Card. Clem. 1. de priuileg. q. 16. Rebuff. repetitione c. extirpāda, §. qui verò, de præben. vers. contrariam opinionem, fol. 385. Syl. verbo domicilium, nu. 2. Tabiena excommunicatione 5. casu 11. quest. 4. num. 5. & probauī in alio simili, hoc 3. lib. disput. 18. num. 9. Si quis autem habeat animum habitandi maiori anni parte in oppido, cum iam respectu illius efficiatur parochianus, licet eo tempore varias mutet parochias, & ita in nulla habeat animum habitandi tempore requisito, recipere poterit sacramenta omnia ab eo parochio, cui actu tunc subditur: quia non habet aliam in eo oppido.

15 Secundò infertur, si mulier coram parochio suæ parochiæ nubat viro, & contracto matrimonio, eadem die se transferat ad viri parochiam, si matrimonium forte fuit nullū, sitque iterandum, quamuis eadem die coram parochio, nō posse iam assistere priorem illum feminæ parochū. Quia mutatione illa, statim desijt esse parochiana illius, nouāque parochiam acquisiuit. Quare interesse debet parochus domus, ad quam cum viro se transtulit.

Sed rogabis quāter parochus feminæ ponerit interesse matrimonio; Cum tunc animum haberet statim ad viri parochiam migrandi, & ita desiderabatur animus habitā-

di tempore requisito? Respondeo, cum femina illam parochiam semel acquisiuerit non illam deperdere solo animo, sed opus esse etiam factō, nempe desertione habitationis in ea, vt latē probauī num. 2.

16 Tertiò infertur, pro sacramento ordinis, si alienigena se trāferat in aliquā diocesim animo habitādi perpetuò, cēperitq. habitare eo animo, quāvis statim mutet animū, posse ad ordines promoueri ab Episcopo illius diocesis, & reliqua posse exercere erga illum Episcopū, quā potest cū suis subditis, dū nō mutauit actu habitationē. Quia semel acquisitū domicilium animo, & factō, non potuit trāferri, & deperdi sola animi mutatione: vt probauī num. 2.

17 Quartò infertur, quamuis nec per religionis priuilegia, nec virtute bullę cruciatę, liceat ministrare Eucharistiam, nisi soli parochio respectu suorum parochianorum, in die paschatis: eo q̄ excipiat illa dies in priuilegijs, & in bulla, licere tñ priuilegiōrū taliū, aut bullę virtute, ministrare vagis aduenis, & peregrinis, qui in eo oppido minimē habitationis parochiam contraxerūt, quia nec habitant, nec animū habitādi habēt maiori anni parte. Probatur, quia ea limitatio diei paschatis, fuit in parochiorū fauorē, quo eis nō infertur iniuria, omnesque ea die ad propriam parochiam confluerent, sed in hoc casu nō irrogatur iniuria parochio, cū vagi parochia præscripta careant, peregrinique à propria distent, nec ea, in qua breui tempore hospitantur sit propria: ergo exceptio illa non comprehendit hunc casum, sed manebit respectu horum, priuilegium generale ministrandi Eucharistiam.

Et cōfirmatur, quia Cle. 1. de priuilegijs, excommunicantur religiosi ministrātes Eucharistiam absque parochi licētia, & tñ Doctores omnes, nu. 11. & 12. citati pro vtrāque sentētia, dicūt nomine parochi eā licentiam cōcessuri, nō intelligi eius parochiæ præfectum, in qua breui tempore hospitantur peregrini, ergo huic parochio non irrogatur iniuria, nec etiam parochio proprii domicilij, cū peregrini & viatores ex generali vsu, dum absunt à parochia possint vbi reperiūtur, fateri, & Eucharistiam recipere, ergo virtute bullę, & priuilegiōrum religionis, potest eis etiam in die paschatis ministrari Eucharistia.

Secundò probatur, quia ex tacita licētia proprii parochi absētis, ministratur Eucharistia his peregrinis, ergo cū ea licētia nō sit restricta ab ipso parochio, nec vsu, poterūt recipere Eucharistiā à quocūq. qui aliās poterat ministrare.

Tertiò, quia quamuis Cl. 1. de priuilegijs, interdicitur sub excommunicatione religiosi ne ministrent Eucharistiā sine licentia proprii parochi, at tenent multi eam non incurrere religiosum ministrantem alieno religioso sine licentia prælati illius, eo q̄ hæc prohibitio sit in parochi fauorem, cui iniuria non fit, cū ille religiosus non sit subditus parochio, nec prælatus religionis, cui ille subditur, veniat parochi appellatione. Sic Ros. absolut. 1. n. 36. Ang. excommunicatio 5. casu 12. nu. 4. Caiet. summa, verbo excommunicatio ca. 64. vbi Armilla excommunicatione 49. Tabiena excommunicatio 5. casu 11. q. 2. nu. 3. Nauarra summa, c. 26. nu. 102. Manuel quæstionibus regularibus tom. 1. quæst. 56. art. 6. Henriquez lib. 8. de Eucharistia, c. 55. nu. 1. in commento, litera B, Suarez 3. p. q. 82. art. 3. disput. 72. sectione 2. ergo tota ratio illius prohibitionis, ne religiosi ministrent Eucharistiam, est ob parochi iniuriam, quæ cū respectu vagorum, & peregrinorum cesset, respectu horum non habebit locum prohibitio.

Nec obstat decreuisse Eugenium IV. (vt refert compend. priuilegiōrū mendicantiū, verb. absolutio. 1. quoad sacculares nu. 5.) hos adipisci incolatū quoad sacramenta confessionis, & communionis tempore paschatis, licet ibi modico tēpore steterint: quia hoc cōcessit in fauorē peregrinorū, ad tollēdos scrupulos, nō tamē eos obligauit vt talibus parochis subijcerentur, sed reliquit iuris cōmunis dispositioni. Sic docet in proprijs terminis, Manuel Rodriguez quæst. 56. proximē citata art. 6. Henric. lib. 8. de Eucharistia, c. 55. num. 1. in commento, litera G, & habetur in constitutionibus Societatis Iesu 7. p. c. 4. super litera B, & in

DISPUTATIO XXIV.

& in compendio priuilegiorum eiusdem, verb. Eucharistia, & reg. 27. sacerdotum.

Nec obstat etiā aliquos dicere, teneri peregrinos confluere ad Ecclesiam Cathedralē, & matricem, quasi sit parochia vniuersalis totius diocesis. Sic tenent Anton. cap. 1. de sepult. num. 8. Syluest. confessor. 1. q. 12. Victoria summa, de confessione, nu. 155. idemq. expresse colligitur ex alijs authoribus, asserentibus hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, licet in alia decedant. Hi sunt Innocent. cap. 1. de sepult. num. vnico, super verb. sepultura, & ibi Hostien. paulo post princip. super verb. & eligere, Anton. nu. 8. Cardin. num. 5. q. 3. Rosella sepultura 1. nu. 10. Syluest. verb. sepultura, q. 8. dicto 2. nam ibi quis sepeliri debet, vbi sacramenta percepturus est, atque vtrunque ius propriæ parochiæ est; vt constat ex c. ex parte, & c. in nostra, de sepult. & docent Glos. c. vbiunque, in initio, 13. q. 2. Archid. c. 1. de sepult. in 6. n. 2. & ibi Domin. 5. statuentes, nu. 4. Syluest. verb. sepultura, q. 8. dicto 2. Text. 5. tit. 13. p. 1. cum igitur Doctores illi sentiant hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, ex consequenti sentiunt in ea percepturos esse sacramenta.

Sed hoc (inquam) non obstat, quia verius est non teneri ad Ecclesiam matricem confluere, sed posse in qualibet oppidi parochia, sacramenta percipere, quando in nulla parochia habitationem requisitam; vt censeatur illa propria, contraxerunt. Quia nullo iure probatur Ecclesiam Cathedralē esse cōmunem totius diocesis; & c. officium, de offi. Archipresbyt. quod id probare videretur, explicabitur hoc 3. lib. disput. 27. nu. 2. & esto possent illuc confluere, nullo textu probatur ad id teneri. Et ita tenet Abb. c. 1. nu. 1. de celebrat. missarum, Henriquez lib. 6. de penitent. c. 8. nu. 7. in Commento, litera P. Ad idem sunt alij Doctores asserentes non esse necesse hos peregrinos sepeliri in Ecclesia matrice. Sic Hostien. summa, tit. de sepult. nu. 3. 5. & apud quam Ecclesiam, nu. 6. vers. quid de viatore, Archid. c. 1. de sepult. nu. 3. in 6. vbi Domin. 5. statuentes, nu. 4. Francys in initio, nu. 5. Abb. cap. 1. de sepult. n. 4. Henricus cap. abolendæ, nu. 7. eod. tit. Ang. verborum sepultura, num. 19. & ibi Armilla, num. 20. Lex 7. tit. 12. par. 1. & ibi Gregorius Lop. verb. *Qen la Iglesia*.

18 Tandem interitur mercenarios ad breue tempus locantes operas, vt ad sodiendum, &c. & vel careant parochia, vel si in sua patria habeant, distant ab ea, posse virtute bullæ, aut priuilegiorum religionis, recipere Eucharistiam in paschate. Probat, quia non acquirunt parochiam heri, cum ad breue tempus ibi contrahant moram. Præterea, quia non curatur de demo, in qua ad breue tempus sunt commoraturi, vt bene docet Ledes. 2. p. 4. q. 7. art. 5. ad finem, vers. secundò dico. Item, quia eadem est ratio de his, & de alijs aduenis: nec dicitur habitare aliquis vbi modico tempore habitat. Sic Henriquez lib. 6. de penitent. c. 8. nu. 5. & licet ponat sub disunctione, quasi vtrunque partem liceat amplecti: at in Commento, litera K, dicit hanc esse valde probabilem.

19 Ad argumenta contrarię sententię proposita nu. 11. respondetur, Ad primum, c. is qui, intelligi qñ ad modicum tempus est habitatio, & non per maiorem anni partem: & ita dixisse, *Causa recreationis, vel ad ruralia exercenda: Quæ non solent maiori anni parte durare.*

Ad secundum dic, domicilium habentem non sumi ibi, stridè, sed distinguitur contra hospitē, & peregrinantem,

Ad confirmationem dic, cautè dixisse Baldum de domo quam rarò habitabat, & præterea cum testator restrinxit domos legatas ea restrictione, quas inhabitabat, sumi debere pro iis, quas frequenter habitabat.

Ad tertium dic, amplectendo hanc secundā sententiam, dicendum esse, pro eo tempore non posse parochianū primæ parochiæ, sed secundæ, quam inhabitat, & ita aliqui Doctores ex ijs, quos nu. 12. retuli pro secunda sententia, explicuere. Quia tamen prior sententia, valde probabilis est, potest quilibet amplecti, & iuxta illam eligere domicilij proprij parochiam.

Vtrum duplicem habitationis parochiam obtinens, possit indifferenter coram alterius paracho matrimonium inire?

SUMMARIVM.

Refertur quedam opinio negans admitti posse duplicem parochiam, quoad matrimonium, num. 1.

Potest habens duplicem parochiam, aequè vtrāque inhabitans, coram vtriusque paracho matrimonium inire, & vtrique confiteri, num. 2.

An requiratur equalis habitatio mathematicè in vtrāque parochia? num. 3.

An possit hic indifferenter ab alterutro paracho sacramenta recipere, vel tantum ab eo, in cuius parochia tunc habitat? refertur opinio affirmans tantum ab hoc posse, nu. 4. & contraria, num. 5.

Quando sunt duo parochi in solidum vnius parochiæ, potest alter altero inuito ministrare sacramenta? num. 6. ibi par in parem non habet imperium.

1 **B**onius apud Menochium concl. 398. vol. 4. n. 7. dicit nō esse admittendā quoad matrimonium cōtrahendum, duplicem parochiam. Et Cephalus relatus eod. cons. in quodā consilio, quod ibi ex ipso refertur nu. 21. dubitās ait, fortasse dici dari duplicē parochiā quoad mrimoniū.

2 Ceterum dicendum est, quando quis duplicem parochiam habitationis sortitur, quod tunc euenit, qñ æqualiter in vtrāque habitat, vt in hieme, in vna, in estate in altera, posse corā paracho vtriusque matrimonium inire. Probat, primò, quia vtrāque est æquè parochia illis, vt constat ex capit. 3. de sepult. in 6. ibi, *Cum ab eo, qui duo habet domicilia se collocans æqualiter in vtroque.* Idemque habetur l. assumptio. §. filius, & l. eius qui manumilit, §. Celsus, ff. ad municip. ergo non est maior ratio, cur alter solus parochus possit assistere matrimonio.

Secundò, quia (vt dixi disput. præcedenti nu. 10.) Idem est parochus ad excipiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio, sed vter ex duobus illius parochis potest excipere confessionem illius, cum non sit maior ratio de vno quàm de altero, vt docent Glos. cap. cum nullus, de tempor. ord. in 6. verb. domicilium. Hostien. summa, tit. de parochijs, §. penult. num. 6. in initio, Abb. c. ad apostolicam, in fine, de decimis, & c. in nostra, nu. 10. de sepult. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 49. Ang. confessio 3. nu. 12. Syluest. confessor. 1. q. 3. in fine, & q. 12. Tabiena absolutio. 1. nu. 45. Nauar. lib. 4. consil. tit. de clandest. despons. in 1. editione, consil. 2. nu. 3. in 1. cons. 6. nu. 3. & cap. placuit, de penitent. d. 6. n. 77. Ant. Cuccus, lib. 5. institut. moral. tit. 4. nu. 186. Et ex Theologis Palud. 1. d. 17. q. 3. art. 2. nu. 17. & art. 3. nu. 20. Gabr. eadem d. q. 2. art. 3. dubio 1. D. Anton. 3. p. tit. 17. c. 4. casu 2. Margarita confessorum, §. 9. col. 2. Frater Alexander lib. 1. summa, c. 3. de potestat. confessor. num. 45. Henriquez lib. 6. de penit. cap. 7. nu. 2. ergo similiter vterque parochus poterit interesse matrimonio, & maxime, quia omnes hi Doctores dicunt, eum esse vtriusque parochiæ parochianum, atque ita vterque parochus erit proprius illius pastor.

3 Quod autem dixi, requiri vt æqualiter in vtrāque habitat, non intelligas mathematicè, sed morali modo, ita vt sit æqualis omnino, aut serè, habitatio, vt bene docet Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 40. & clarè significat Palud. D. Anton. Syluest. Margarita, vbi retuli nu. præcedenti, dicunt enim, tūc aliquem duplicè sortiri parochiam, quando alteram hieme, alteram verò estate inhabitat, quæ tempora non ita in puncto mathematico cōsistunt, vt omnino æqualia sint. Idemq. significat Anton. Cuccus, lib. 5. Institut. moral. tit. 4. nu. 186, nam vbi dixit esse parochianum, habitantem æqualiter duplicem parochiam, subdit, secus si alteram longè frequentius colat.

Difficultas autem est, an possit hic indifferenter coram alterutro paracho matrimonium inire? Nam communiter Doctores asserunt, tantum posse ministrare sacramenta cum parochum, cuius parochiam tunc temporis suscepturus inhabitat, ut hieme parochum parochiae hiemalis ubi tunc habitat, & è contra ætate. Ita Paludan. Gabr. D. Anto. Rosella, Angel. Sylvest. Tabiena, Margarita, Anton. Cuccus, Frater Alexander, quos retuli num. 2.

At probabilius est, indifferenter posse utrumque parochum interesse matrimonio, & ministrare sacramenta. Probatum primò, quia illa utroque tempore habet duplicem parochiam: aliàs non verificaretur habere duo domicilia, contra cap. 2. de sepult. in 6. sicut qui certo tempore habitat in una parochia, posteaquam ad aliam trasfertur, non dicitur habere duo domicilia, quia non simul utrumque sortitur, sed successivè, modò unum, & postmodum alterum, ergo utroque tempore uterque parochus est proprius illius pastor, & proinde poterit illi ministrare sacramenta.

Secundò probatur ex cap. 2. de sepult. in 6. ubi expressè definitur, electa sepultura in diverso loco, à sortienti duplicem parochiam, inter utramque diuidendum esse canonicam portionem, & non dicitur largiendam esse parochiae inhabitationis tempore mortis, ergo similiter sacramenta possunt indifferenter utroque tempore recipi, ab amobus parochis: cum æquè canonica portio, ac sacramentorum receptio, sint iura parochialia. Sic docent Navar. cap. placuit, n. 78. de penit. d. 6. Henriq. lib. 6. de penit. c. 7. n. 2. qui benè addit, in Commèto, litera H, dicens necesse esse, ut recipiat ab eo paracho, cuius parochia tunc inhabitat.

Tandem dum parochi duo in solidum alicui parochiae præsunt, potest uter ex illis altero invito ministrare sacramenta, & interesse matrimonio, alijque assistendi licentiam dare. Quia pater in parem non habet imperium, c. innotuit, de electione, & l. ille à quo, §. tempeltium, ff. ad Trebell. Sic Sylvest. confes. 2. q. 4. particula.

hospitatur ad breue tempus in aliquo loco, coram quo paracho possit matrimonium inire, num. 13.

An si alter vagus, alter verò incolà sit, possit quilibet parochus eos, matrimonio coniungere, an solus proprius incolà parochus? num. 14.

An quilibet parochus possit licentiam validè dare cuicumque sacerdoti assistendi matrimonio vagorum? num. 15.

An peccet mortaliter parochus, vagos, vel forenses matrimonio coniugens, absque licentia ordinarij, non servato præcepto Tridentini? sess. 24. de matrim. cap. 7. num. 16.

An valeat matrimonium sic contractum coram paracho, vel alio sacerdote de eius licentia, non servato dicto præcepto Tridentini? nu. 17. Et ibi remissivè, qualiter possint religiosi assistere matrimonio vagorum, vel aliorum, in nouo orbe.

Premittendum est, qui dicantur vagi? Hi enim dicuntur, qui nullibi certam, ac constantem sedem, ac domicilium habent, sed hinc inde vagantur. Sic habetur legè eius, qui manumisit 27. §. fin. ff. ad municip. & docent vniuersi Doctores, quos referam num. sequenti. Quare meritò reprobanda est sententia aliquorum, qui teste Iulio Claro, lib. 5. receptatum, in practica criminali, §. fin. q. 39. versic. sed hic quæro, quis dicatur vagabundus, aiunt, exigi etiam ut aliqui vagi dicantur, carere domicilio originis. Sed benè id reprobatur ibi, quia necessarium est vagorum civitatem funditus esse eversam, unde concludit satis esse ut dicantur vagi, si domicilio habitationis careant, idem docent Imola c. dilectus, num. 10. de rescript. & c. fin. nu. 15. de eo qui mittitur in possessionem, Marianus cap. fin. num. 17. de foro competenti.

Dicuntur etiam vagi, qui pristinum domicilium omnino deferentes, nauigant, vel iter faciunt, quærentes ubi se collocent; hi enim sine domicilio sunt, ob idq. vagi dicuntur. Sic habetur expressè l. eius qui manumisit 27. §. Celsus, ff. ad municip. & docent Glos. cap. 2. de sepult. in 6. verb. domicilia, Goffredus summa, tit. de penitent. & remiss. n. 17. Hostien. summa, eod. tit. §. qui confitendum, nu. 14. versic. quarto, cum his quærit. Io. And. c. omnis utriusque sexus, de penit. & remiss. nu. 13. & ibi Henricus, n. 24. Iacobus de Zochis ibi. nu. 113. Turrecr. c. quem penitet, de penit. d. 1. art. 3. num. 6. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 31. Sylvest. confessor 1. q. 7. versic. quarto. Tabiena absolutio. 1. nh. 41. Lex 22. tit. 4. par. 1. & ibi Greg. Lop. verb. donde more, Navar. cap. placuit, de penit. d. 6. nu. 77. & 82. Et ex Theologis, Ricardus 4. d. 17. art. 3. q. 1. corpore, Palud. eadem d. q. 3. art. 3. nu. 22. D. Anton. 3. p. tit. 17. cap. 4. casu 4. Ledes. 2. p. 4. q. 7. ar. 5. ad fin. vers. secundo dico. Frater Alexand. lib. 1. summa, c. 3. de potestate confessoris, nu. 45. in fine, Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. num. 3.

Verum hi Doctores non satis explicant mentem: nam videntur loqui in casu, in quo nondum iter faciens animo destinavit locum, in quo domicilium est collocaturus, quod significant ea verba, quibus text. & Doctores citati utuntur, nimirum quærens domicilium, ubi se collocet, quasi nondum statuerit, ubi sit collocaturus. Quare iure optimo dubitabit aliquis, an qui relicto priori domicilio, iter facit ad locum, in quo domicilium constituere destinavit, censatur vagus, dum relicto priori domicilio iter agit? Et credo vagum dici, idq. sentire text. citatum, & Doctores: nam eam rationem reddunt, cur vagus sit, quia sine domicilio est, ut patet ex d. l. eius qui manumisit, in fine, ibi. Nam hunc primum puro sine domicilio esse. Et nu. 1. dixi vagum appellari, qui nullibi certam sedem, & domicilium habet: sed qui relicto priori domicilio, iter agit ad locum, ubi figere pedem decreuit, dum est in via, caret domicilio, ergo erit vagus. Probatum minor, quia prius domicilium, cum animo, & facto ipso deseruerit, iam omnino perdidit, posterius autem nondum acquisiuit, cum solo animo, absque facto ipso, id est, actuali habitatione, comparari nequeat: (ut probauit hoc 3. hb. disput. 23. nu. 2.) Cum ergo hic sine domicilio sit, erit vagus. Et ita videtur clarè tenere Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 3. nu. 3. ubi hæc inquit, vagus dicitur, qui

DISPUTATIO XXV.

Quis sit proprius vagorum parochus, ut illos matrimonio coniungat? & qui vagi dicantur? & qua diligentia præmissa coniungendi sint?

S. H. M. M. A. R. I. V. M.

Vagi dicuntur carentes domicilio habitationis, licet habeant originis, num. 1.

Quid, de his qui pristinum domicilium deferentes nauigant, vel iter faciunt, quærentes ubi sedem figant? nu. 2.

Quid, si destinarunt ubi domicilium constituturi sint, & reliquerunt prius, an dum non peruenere ad locum domicilij, non, dicantur vagi? num. 3.

Qui relicta priori parochia, non destinavit ad quam migraturus sit, sed quærens domum interim hospes est in aliqua parochia, an dicatur vagus? num. 4.

Vagi an possint cuicumque paracho fieri, & ubicumque puniri pro delictis alibi commissis? num. 5.

An teneantur fieri, parochia, in cuius parochia hospitantur? refertur opinio affirmans, nu. 6. Et contraria verior, nu. 7.

Vagos, & forenses an possit parochus matrimonio coniungere, absque ordinarij licentia? num. 8.

Quid si alter solus sit forensis, vel vagus? num. 9.

Quis sit hic ordinarius à quo parochus est petendus licentiam? num. 10.

Quis parochus possit matrimonio vagorum assistere, & quid, si in fraudem propriam parochiam reliquerint, vagiq. effecti sint? num. 11.

Quid, si alicubi esset deputatus confessor pro vagis, an solus ille poterit eorum matrimonij assistere? num. 12.

Si quis domicilium deserens iter agat, aut nauiget, ut novum acquirat, vel deserat priori parochia, dum domum quærat

qui pristinum domicilium omnino deferens, amisit, & iter agit, aut nauigat, animo acquirendi nouum.

- 4 Hinc inferitur, qui relicta parochia, nondum statuit ad quam migraturus sit, sed quærens domum, interim in aliqua parochia hospitatur ad breue tempus, dici vagum, respectu parochiarum illius oppidi. Quia non curatur de parochia, in qua ad breue tempus hospes est, non enim ibi censetur habitare l. 1. §. hæc autem verba, ff. de his qui deiecerunt, ibi, *Hospes plane non tenebitur, quia ibi non habiset, sed paulisper hospitalur*. Præterea, quia non est maior ratio de vna, quam de alia, ut dicatur propria parochia. Tandem, quia hic sine parochia est, prior enim amisit, & nondum aliam acquisiuit. Et ita videtur expressè tenere Ledesma 2. p. 4. q. 7. art. 5. ad fin. versic. secundo dico, ubi ait, de nouo aduenientes ad certum oppidum, qui nondum habent domicilium, nec statuerunt ubi morabuntur, censeri vagos, nec oportere respicere ubi hospitentur ad breue tempus.

Idem dicendum est, quoniam relicta priori parochia, ad aliam se transferunt, & dum domus illa, ad quam se transferunt, expeditur habitare, hospitantur in aliqua domo alterius parochie: hi enim vagi sunt similiter: quia re vera nullam parochiam habent; cum pristina deferta sit, & noua nondum sit habitatione cepta acquiri: ut in simili probaui num. præcedenti.

- 5 Secundò præmittendum est, vagos posse cuicumque parochia fateri. Quia non est maior ratio de vno, quam de alio, cum nulli subdantur. Item, quia vbique sortiuntur forum, possuntque pro delictis alibi commissis, puniri: ut docent Glos. l. hæres absens, verbo debet, ff. de iudicijs, & ibi Bart. §. proinde, nu. 4. Marianus, cap. licet ratione, nu. 57. de foro competent. Duenas multis citatis, regul. 3. 8. limitat. 4. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, in practica criminali, §. spali, quæst. 39. versic. ceterum, Auendan. cap. prætor. 2. par. cap. 7. nu. 7. Decian. practica crimin. lib. 4. c. 13. nu. 5. Bossius pract. tit. de foro competent. num. 70. Brunorus in suo compendio, verb. vagabundus, ergo similiter vbique sortiuntur forum conscientie. Sic Goffredus Summa, tit. de peniten. & remiss. nu. 17. Hostiens. Summa, tit. de parochijs, §. penultimo, nu. 7. versic. viator, Henric. cap. omnis vtriusque sexus, de penitent. & remiss. nu. 24. & ibi Iacobus de Zochis. nu. 112. Rebuff. cap. extirpator, §. qui verò, de pœcen. versic. secundus casus est in vagabundo, fol. 385. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 81. Angel. confessio 3. nu. 9. Syluest. confess. l. q. 1. & 6. Turrescrem. cap. quem penitet, de penit. d. 1. art. 3. nu. 6. Tabiena absol. 1. num. 41. quæst. 21. lex 22. tit. 4. pars prima, Nauarrus, cap. placuit, de penitent. dist. 6. nu. 79. & 80. Et ex Theologis, Richardus 4. dist. 17. art. 3. quæst. 1. in corpore, & ibi Gabriel. quæst. 2. art. 3. dub. 2. Paludan. ibi, q. 3. art. 3. nu. 21. D. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 4. casu 3. Caietan. Summa, verbo absolutio ex parte absoluentis, §. libertas, Victoria Summa, de confessione, nu. 155. Petrus de Soto, lectione 5. de confessione, §. sed est in speciali casu, Ledesma 2. par. 4. quæst. 7. art. 5. ad finem, Margarita confessorum, folio 9. colum. 2. Frater Alexander, 1. par. summa, cap. 3. de potestate confessoris, num. 48. Henriquez lib. 6. de penitent. cap. 8. num. 5. Bartholom. à Ledesma, dubio 23. de penitentia, casu 2. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 60. num. 7.

Quare minus bene Cardin. d. c. omnis vtriusque sexus, num. 6. dixit, nulli posse hos fateri, nisi legato Pontificis.

- 6 Non tamen clarè constat inter hos Doctores, an dum vagus hospitatur in aliqua parochia obiter, teneatur in ea recipere sacramenta. Nam ex Doctoribus, num. præcedenti allegatis, Hostiens. Rebuff. Angel. & Gabriel. dicunt intelligi vagos parochianos cuiuslibet Ecclesie, ad quam accedunt, & clarius Petrus de Soto ait, subditos esse parochos, in cuius parochia inueniuntur, & Henric. sub distinctione ait, debere confiteri cuicumque parochio, vel (vt alij dicunt) parochio, in cuius parochia hospitantur.
- 7 Sed melius Richardus, Paludanus, D. Anton. Caietan. Turrescrem. Tabiena, Victoria, Nauar. num. 80. Ledesma, Lex partita, Margarita confessorum, Bartholom. à Ledes-

ma, quos reuli nu. 5. & Palac. 4. dist. 17. disp. 7. fol. 269. in fine, & seq. Henric. lib. 1. de matrim. c. 3. num. 3. dicunt, posse fateri cuilibet curato diocesis. Quia non est maior ratio de vno, quam de alio: nec curandum est de loco hospitij ad breue tempus, ut dixi nu. 4. non enim acquiritur parochia per talem habitationem, ut dixi hoc lib. 3. disput. 23. n. 12.

- 8 His præmissis, sit prima conclusio, parochus non potest vagorum matrimonio interesse, nisi diligenti inquisitione præmissa, & obtenta ordinarij licentia. Sic habetur expressè in Tridentino, sess. 24. de matrim. cap. 7. quod quidem decretum, quamuis de vagis sermonem faciat, ob rationis identitatem, necessario comprehendit etiam alienigenas, alibi habentes fixum domicilium, nam ad matrimonium horum in loco ubi fixam sedem non habent, eadem diligens inquisitio, ordinarijque licentia præmittenda est. Tum, quia eadem prorsus ratio militat, cum enim ignoti sint, possunt alibi matrimonio vincti esse, quæ fuit ratio explicata in eodem decreto Tridentini: tum etiam, quia olim vicius obtinuerat ne forenses ignoti matrimonio copularentur, absque literis testimonialibus sui Episcopi: ut refert Abb. antiquus, cap. finali, de clandest. desponsat. & ibi Ioan. Andr. nu. 5. ad finem, Panorm. nu. 7. ad finem, idem Ioan. Andr. cap. finali, num. 2. de eo qui duxit in matrimon. Gregor. Lop. l. 1. tit. 3. verb. *en la Yglesia*, par. 4. Ita docent Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 219. nu. 3. Segura directorio iudicum 2. par. c. 16. n. 18. in fine, ubi bene hoc temperat, nisi forensis ea ætate in locum contractus aduenerit, quàm minimè poterat matrimonium inire, tunc enim solius parochi autoritate matrimonio coniungitur: quia prorsus cessat ratio assignata in decreto Tridentini.

Intellige tamen, non de quibuscunque vagis: Tridentinum enim in eo decreto loquitur de ijs, qui vagantur, & incertas habent sedes: quare licet illi, qui decreta parochia intra idem mutant oppidum, dicantur vagi, dum ad aliam parochiam translati non sunt, sed ad breue tempus alicubi hospitantur: ut dixi nu. 4. manifestum est de illis non loqui Tridentinum, quia non sunt verè vagantes: & incertas habentes sedes. Præterea in illo oppido noti sunt: quare præmissis denunciationibus in parochia, ubi diutius habitant, iuxta dicta hoc 3. lib. disp. 6. nu. 6. possunt absque licentia ordinarij à proprio parochio matrimonio coniungi.

Secunda conclusio, quando alter solus ex contrahentibus vagus, aut forensis est, requiritur eadem diligens inquisitio, & licentia ordinarij. Quia periculum, cui Tridentinum occurrere intendit, omnino militat, quando alter vagus, aut forensis est, respectu illius. Et ita quando alter est vagus, affirmat Veracruz appendice ad Speculum, fol. 86. §. attendendum videtur.

- 9 Hic autem ordinarij, cuius licentia petenda est, erit Episcopus, vel eius generalis vicarius: ut bene docet Veracruz appendice ad Speculum, fol. 86. §. quod dictum est, & idem dicendum est de vicarijs aliorum prelatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem: hi enim omnes ordinarij sunt, & nomine ordinarij comprehenduntur: ut dicemus hoc 3. libro, disputat. 29. num. 4. & 5.

- 10 Tertia conclusio, quicumque parochus potest matrimonio vagorum interesse. Probatur, quia idem est parochus ad audiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio, ut dixi hoc 3. lib. disputat. 23. num. 10. sed quicumque parochus potest horum confessiones audire, ut probaui hac disputatione num. 5. ergo & eorum matrimonio assistere.

Item, quia non est maior ratio de vno parochio, quam de alio, cum nullam certam parochiam habeant. Sic tenet Henric. lib. 1. de matrimonio, cap. 3. num. 3. idem consequenter docet alij, dicunt enim cum parochum debere horum matrimonio interesse, à quo si vellent, deberet sacramenta recipere, nam cum à quolibet recipere possint sacramenta, consequenter tenentur dicere quemlibet parochum diocesis posse horum matrimonio interesse. Hi sunt, Petr. de Ledesma de matrimonio, quæstioncula 45. art. 5. puncto 5. post dubium 4. §. dico tertio, fol. 193. Manuel 1. tomo

1. tomo Summæ, 2. editione, c. 219. n. 3. dicēs sic esse à Cardinalib. declaratū: Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 11. f. 1332. §. annotare oportet, Vega, lib. 3. Summæ, casu 225.

Limitant Barthol. à Ledesma, & Vega, nisi in fraudem proprii sacerdotis dereliquissent domicilium. Verum hæc limitatio nō mihi placet: quia non est fraus, dum quis vritur iure suo, vt probavi hoc lib. 3. disput. 18. nu. 29. Quare si verè domicilio relicto, quāvis in fraudem proprii parochi, facti essent vagi, possent corā quouis parcho in finoniuro inire: sicut mutātes parochiam in fraudem parochi, possunt matrimonio copulari à parcho nouæ parochiæ.

12 Si tamen esset alicubi confessor pro vagis deputatus, (vt fertur esse in Compostella) ille deberet eorū matrimonio interesse. Quia is solus esset illorum proprius sacerdos in eo loco, Sic Spino Speculo testament. glos. 15. nu. 43. Hoc tamen intelligo, quando ex privilegio Pontificio ita esset deputatus pro vagis, vt nullus alius posset. Nam sola Episcopi deputatio non potest libertatem, quam iure communi habent vagi non subditi Episcopo, ad eligendum parochum, cui subssint, auferre. Et quamuis negati non possit posse Episcopum ex iusta causa reseruare parochis confessiones vagorum, auferēdo iurisdictionem, sicut potest reseruare alios casus, & ita ratione huius reservationis non possent audire confessiones vagorum, possent tamen illi eligere alium parochum non subditum huic Episcopo: nec credo per simplicem deputationem alicuius, qui audiat confessiones vagorum, & prohibitionem ne alius audiat, censerī sublatam iurisdictionem: quia Trident. sess. 24. de matrim. cap. 7. prohibuit parochis, ne vagorum matrimonio intersint absque licentia ordinarij: validè tamen intererunt ea omissa, vt dicemus num. 17.

13 Hinc infertur, si quis pristinum domicilium omnino deferens, iter agat, aut nauiget, animo acquirendi nouum domicilium, dū nondū acquisiuit, incipiens habitare, posse eū coram quocunque parcho contrahere matrimonium. Quia est vagus, & nulli subditus, vt probavi num. 2. Item quia potest cuicunque fateri, tanquam vagus: vt diximus nu. 5. & 6. ergo & coram quocunque parcho contrahere matrimonium. Vnde nescio cur Hēriq. lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 3. in cōmento, littera C, id cōcessit de cōfessione, & negat de matrimonio, dicēs non tam faciliè acquiri domicilium pro matrimonio: si. n. est vagus, pōt cuilibet parcho subijci, eritque proprius illius pastor: ergo sicut audire eius confessiones potest, sic & matrimonio assistere.

Similiter dum non habet parochiam, quia primam deseruit, & querit aliam, & ad breue tempus hospitatur in aliqua, potest coram quocunque parcho illius oppidi contrahere: quia est vagus respectu parochiarum: vt dixi num. 4.

14 Secūdo infertur, si alter sit vagus, alter verò incola, posso quemlibet parochū eos matrimonio coniungere: quia ad valorem matrimonij, iuxta dicta hoc 3. lib. disput. 19. n. 4. sat est quilibet cōtrahentium parochus, sed quilibet est parochus vagi, ergo quilibet potest eos matrimonio coniungere. Hoc est cōtra Petrum de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. circa 3. punctum, post 4. dubium, fol. 193. colum. 1. §. dico tertio, si alter est vagus: vbi ait, si alter tantum vagus sit, requiri præsentiam proprii parochi non vagantis.

15 Et sicut quilibet parochus, cui vagi se subijcere vellent, posset eos matrimonio cōiungere, ita posset dare licētiā alij sacerdoti eos coniungēdi: vtrumque. n. est proprii parochi munus, & parochus, qui potest assistere matrimonio, potest et licentiā alij sacerdoti assistēdi concedere: iuxta Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim. Sic Petr. de Ledesma citatus num. præcedenti, eod. fol. 193. §. dico tertio.

16 Quarta conclusio, parochus qui vagos non seruato decreto Tridentini, sess. 24. de matrim. cap. 7. nempe, non præmissa debita diligentia, & licentia ordinarij matrimonio coniunxerit, peccabit mortaliter. Probatur, quia violat Tridentini præceptum in re grauissima, & valdè necessaria. Item, quia est suspendendus triennio per cap. final. de clandestin. despons. vt inter pēnas parochi dicemus. Sic

Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. circa 2. punctum post dubium 4. fol. 193. §. dico secundo, versic. hinc sequitur. Et Henricq. lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 3. ait peccare: subtrahit tamen, an sit mortale, & Veracruz appendice ad Speculum, fol. 85. §. ecce quo pacto, dicit esse peccatū graue. Similiter et peccabit mortaliter sacerdos, qui sola parochi licentia vagorū matrimonio interfuerit: cum violet idem præceptū Tridentini exigēti licentiā ordinarij. Sic Petr. de Ledesma, ibidem §. dico tertio. Idem dicēdum est de coniungente forenses, aut quando alter tantum est forensis, absque prædicta licentia, & diligentia. Nam (vt dixi nu. 8.) decretum Tridentini obligat etiam in hoc casu.

17 Vltima conclusio, valeret tñ matrimonium vagorum, contractum coram parcho, non præmissa dicta diligentia, nec ordinarij licētiā petita. Quia pro matrimonij essentia tñ desideratur præsentia parochi, & duorum testium.

Secundo, quia ad eundem finem exigitur hæc diligentia pro vagabundis d. cap. 7. Tridentini, ad quem eodem Tridentino, sess. 24. cap. 1. de matrim. peruntur pro indignis denūciationes: sed his omissis valet matrimonium, ergo illa diligentia omissa. Tandem, quia Trident. d. c. 7. non prohibet absolute matrimonium absque dicta licētiā, sed præcipit parochis, vt diligentiam præmittant, licentiāque petant: ergo eius omissio culpa erit, non tamen vitabit matrimonium: maxime quia (vt dicemus hoc 3. lib. disput. 32. num. 2.) id speciale est in matrimonio, vt ex simplici prohibitione, absque decreto irritanti non censetur annullari. Sic Veracruz appendice ad Speculum, fol. 86. §. est consideratione dignum, Henricq. dicens sic declaratum esse à Cardinalibus, lib. 11. de matrimonio, cap. 3. nu. 3. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 45. art. 5. puncto 3. post dubium 4. §. dico tertio, fol. 193. Albornoz de arte contractuum, lib. 4. tit. 1. Et idem dicendum est, si alius sacerdos solius parochi licentia obtenta, intersit tali matrimonio, peccabit enim, (vt dixi nu. præcedenti) valebit tamen matrimonium: eadem ratione. Sic Petrus de Ledesma ibidem. Quod si obijcias, videri inualidam licentiā parochi, contra præceptum Tridentini: respondebo hoc 3. lib. disput. 32. num. 3.

Quid autem possint religiosi circa horum vagorum matrimonium? Dicam disput. sequenti.

DISPUTATIO XXVI.

Qualiter possint religiosi in nouo Indiarum orbe matrimonio assistere absque parochi licentia?
& quid possint circa vagos.

S V M M A R I V M.

Si curam animarum gerunt in locis à suis superioribus designatis, possunt subditos matrimonio coniungere, num. 1.

Id possunt, licet subditi non sint indigena, si ibi habitent, num. 2.

Possunt etiam ibi vagos matrimonio coniungere, num. 3.

Possunt etiam circa transcentes illac, licet vagi non sint, si parcho careant, imò & quicunque sacerdos per eorum domicilium transiens, num. 4. Et à quo, & qualiter sit impetranda dicta licentia. Et an possit eam auferre Episcopus?

Si Indi proprium parochum habeant, & absens sit, religiosi alibi ministerium parochi obeuntes, & illac transcentes non possunt illorum matrimonio interesse, num. 5.

An ad coniungendum matrimonio vagos, teneantur hi religiosi licentiā ab ordinario petere? refertur opinio negans, numero 6. Et ibi privilegij verba aliquid operari debent, nec in eo etiam vna syllaba debet esse superflua.

Opinio verior indigere prædicta licentia, num. 7. Et ibi, per nullam generalem clausulam censetur derogatum Concilio generali, nisi de eo specialis mentio fiat, & si Concilium sit modernum, non sufficiet generalis derogatio Concilij.

1 **P**rima conclusio, religiosi ministerium parochi obeunt in nouo Indiarum orbe, in locis signatis, vel signandis à suis superioribus, possunt absque alia ordinarij licentia, matrimonio coniungere sibi subditos. Quia habent ad hoc priuilegium Pij V. quod refert Veracruz appendice ad speculum in fine. Sic Veracruz eodem appendice fol. 90. post 4. conclusionem, §. 2. si possent, qualis autem debeat esse licentia, dicam num. 4.

2 **S**ecunda conclusio, similiter, possunt coniungere matrimonio, non indigenas, si in eis locis taliter habitent, vt parochiani efficiantur. (qualis autem debeat esse hæc habitatio, dixi hoc 3. lib. disput. 23. n. 13.) Probatur, quia possunt coniungere subditos, hi autem subditi sunt. Sic Veracruz appendice ad speculum, folio 88. §. prima propositio. Et hoc pacto intelligendus est Manuel. quest. regul. to. 1. q. 3 §. art. 1. notab. 3. vbi ait, posse hos religiosos in suis oppidis coniungere matrimonio omnes Indos.

3 **T**ertia conclusio, possunt etiam ibi coniungere matrimonio vagos. Quia 1) subditi sunt cuicumque parochi, cui se submitunt: vt dixi disput. præcedenti, nu. 11. Sic Veracruz ibi, §. secunda propositio.

4 **Q**uarta conclusio, eos qui in locis vbi religiosi munus parochi obeunt, non habitant, nec vagi sunt, sed habent proprium domicilium, carēt tamē proprio parochi, possunt religiosi per eorum domicilium transientes, matrimonio coniungere. Probatur, quia in priuilegio Pij V. religiosi cōcesso, q. retuli nu. 1, dicitur, vt possint religiosi assistere matrimonio, sicut hactenus consueuerunt, & ante Tridentinum, ex amplissima cōcessione Leonis X. & Adriani VI. quas refert Veracruz in fine appendicis, poterāt religiosi in nouo orbe prædictis ministrare sacramenta omnia. Item, quia in priuilegio cōceditur expressè, vt possint matrimonio assistere, vbi contigerit religiosos esse de licentia suorum prælatorum. Itē, quia alias manerent tales destituti ministerio sacramentorum. Sic Veracruz appendice ad speculum, fol. 89. §. tertia propositio. Immo Henric. lib. 11. de matrimonio, c. 3, nu. 5. in commento, litera R, ait ex tacita licentia Papæ, idem posse alium sacerdotem apud Indos, vbi non adest proprius parochus.

Licentia tamen hæc concedi debet religiosi, à suis prælatis, in capitulis prouincialibus; sic enim habetur expressè in dicto priuilegio Pij V. quare non poterunt gaudere dicta potestate, religiosi non habentes capitulū prouinciale in illis locis. Sic Manuel. qq. regular. tomo 1. q. 3 §. art. 1. notab. 1. Nec fratribus alterius prouinciæ potest capitulū prouinciale committere hanc potestatem; vt bene aduertit Manuel eadem q. 3 §. art. 4. quia illi religiosi nō subduntur illi capitulo. Non tamen erit necessarium fratres personaliter præsentari, nec nominatim designari à capitulo, sed poterit capitulum prouinciale decernere, vt omnes fratres, quos designauerit prouincialis, vel prior, vel vicarius, &c. ex tunc sint designati ab ipso capitulo prouinciali: quia hoc non est delegare potestatem assignandi fratres, & conferendi illis facultatem ministrandi sacramenta, sed re vera ipsum capitulum assignat, & confert prædictā licentiam; vt probabimus hoc 3. lib. disputat. 31. num. 18. Ita Manuel eadem quest. 3 §. art. 5. Nec capitula prouincialia, sine alia licentia possunt signare oppida fratribus, ad prædictam potestatem exercendam: nisi Episcopus, vel prorex, vel gubernator oppidi concedat fratribus illa: & tunc capitulum prouinciale commendat fratri curam illius oppidi: vt probat Manuel d. q. 3 §. art. 1. in fine. Et in oppidis assignatis his religiosi, non possunt episcopi aliquid innouare, vel in assignandis, auferendo iurisdictionem: quia ea est concessa per Pontificem. Sic Manuel eadem quest. 3 §. art. 6.

5 **Q**uinta conclusio, si Indi parochum proprium habeant, quamuis absens sit, religiosus in alio loco parochi ministerium exercens, & illac transiens, non potest assistere horum matrimonio. Quia priuilegium Pij Quinti conceditur religiosi habentibus curam animarum, in locis signatis, vel signandis à suis superioribus,

sed locus per quem religiosus transit, si habet proprium ministerium, & absentem, nō est signatus, cū iam parochum habeat, ergo nequit religiosus transitum per illū locum faciens, assistere tāquam parochus matrimonio. Sic Veracruz appendice ad speculū, f. 90. §. quarta propositio.

6 **D**ubium tamen est, an quando hi religiosi coniungunt matrimonio vagos, teneantur petere licentiam ab ordinario; vt disponit Tridentinum sess. 27. de matrimonio, c. 7. Veracruz appendice ad speculum, fol. 88. §. secunda propositio, ait teneri diligētem inquisitionē præmittere, quā præmissa posse illos autoritate propria, absque ordinarij licentia matrimonio copulare. Probatur primò, quia priuilegium Pij Quinti dicit, vt possint illis sacramenta ministrare, prout hactenus consueuerūt, sed ante Tridentinum hos copulabant, sine alia ordinarij licentia, ex priuilegio Leonis X. & Adriani VI. ergo & modò poterunt.

Secundò, quia in dicto priuilegio Pij Quinti dicitur, ordinarij locorum, & aliorum quorūcumque licentia minimè requisita, ergo si requiritur licentia ordinarij, nihil nouum cōtinerent hæc verba; cū tamen priuilegij verba aliquid operari debeant, cap. Abbat, de verb. signif. vers. contra quos facit, ibi, *Cum priuilegium sit lex priuata, nec esset priuata, nisi aliquid specialiter indulgeret.* Et superfluitas in lege, aut decreto vitanda est, c. si Papa, de priuileg. in 6. ibi, *Cum verba aliquid operari debeant.* Et lib. 3. in principio, ibi, *Nec frustra adueniunt.* ff. de iurciur. Quod adeo verū est, vt non solum verbum, & quælibet dictio, non debeat esse sine effectu aliquid operandi, sed etiam quælibet syllaba, vt bene docent Gl. cap. solita, verb. tanquam, de maior. & obediēt, Staphylax de literis gratiæ, titul. de vi, & effectu clausulæ, §. primo, num. 6. Simon de Pretis de interpretatio, vltimar. voluntat. libro secundo, interpretatione 3. dubio 2. solutione 5. quæ incipit quinto generaliter.

7 **S**ed hæc sententia non placet. Petendaque est licentia ab ordinario. Primò, quia priuilegiū Pij V. in nullo derogat Tridentino, vt patet ex clausula derogatoria ibi posita, cum tamen oportere expressè derogare; non enim censetur derogatum Concilij generalis decretis, nisi expressa mentio fiat, his verbis, non obstante aliqua lege, aut cōstitutione in Concilio generali edita: vt colligitur ex cap. ex parte, & c. ult. de capellis monachorū, & c. eam te de arat, & qualiter. c. nonnulli, de rescript, & tenent Archid. cap. 1. de constitut. in 6. Felinus d. cap. nonnulli, num. 3. Selua beneficiorum 3. p. q. 11. num. 31. Parisius consil. 2. nu. 30. lib. 2. Nauarr. summa Latina, cap. 27. nu. 265. Iacobatus, lib. 5. de Concilijs, art. 19. Alaba de Concilijs, p. 1. c. 2. Couar. 4. var. cap. 16. nu. 6, & 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 9. nu. 6. dicens totum mundum hoc amplecti, Mandosus regul. 19. cancellaria, quest. 17. num. 12. Anastasius Germonius de indulg. Cardinalium, §. per quæ sublati, nu. 58. & multi quos hi referunt, Corduba lib. 4. questionarij, quest. 9. §. tertia pars. Sarmiento libro 3. Selecta, cap. 14. num. 3. Menoch, conf. 293. num. 11. & 12. volumin. 3. Padilla l. finali, C. de diuers. rescript, nu. 17. Gutierrez l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 173. Gratian. regula 291. num. 4. Caualecanus 1. par. decisione 29. num. 16. Henriquez libro 7. de indulg. cap. 26. num. 3. Molina tomo 1. de iustit. tractat. 2. disput. 173. folio 988. Viualdus Candelabro 3. par. cap. 12. nu. 22. & ratio est, quia cum decreta Concilij ita matura deliberatione sancita sint, videntur continere vim clausulæ derogatoriæ ad alia decreta posteriora cōtraria, nisi de illis specificam faciant mentionem. Immo si Concilium generale modernū sit, quale est Tridentinum, oportet etiam illius mentionem facere, nec sufficiet generalis derogatio decretorum cuiuscunque Concilij; vt bene docent Henric. & Viualdus ibidem. Et si dicas colligi ex mente Pontificis vel le derogare Tridentino, quia in principio motus proprij mētio fit de illius decreto, ratione cuius non permittitur religiosi interesse matrimonio, & quando ex cōiecturis constat de voluntate derogandi, sufficit, licet forma clausulæ derogatoriæ obseruata non sit. Vt docent Sarmien-

10 lib. 3. Select. cap. 14. num. 7. & Henriquez lib. 7. de indulg. cap. 16. num. 3. & in alio simili Couarr. rubr. de testamen. 2. par. num. 19. versicul. secunda conclusio, & Iulius Clarus dicens esse communē libro 3. receptarum, §. testamentum, q. 99. vers. ceterum, & ratio est, quia reuocatio penderet à voluntate Pontificis, qualitercunque de ea constet. Sed hoc non obstat, quia id non colligitur ex mente Pontificis: tum quia clausula derogatoria nullam mentionem Concilij generalis facit, sed synodalis, aut prouincialis: tum etiam, quia ea concessio non est contra Tridentini decretum, cum sess. 24. cap. 1. de matrimon. tñ statuit vt nullus intersit matrimonio, nisi parochus, aut alius sacerdos de parochij licentia; Pontifex autem cōcedit facultatem superioribus religiosorum, vt destinent parochos pro locis indorū, qui administrent sacramenta absque licētia ordinarij, vnde nihil est cōtra illud decretū: quia dū assistunt tales religiosi fungentes officio parochi, re vera parochi intersunt matrimonio: iuxta decretum Tridentini: non enim est alius parochus in illis locis: nec obstant ea verba priuilegij, (Sicut antea cōsueuerunt) id. n. tantum significant, vt sicut antea non indigebant licentia parochi, aut ordinarij ad assistendum matrimonio, ita nec modò indigeant, sed possint tanquam veri parochi interesse: non autem operantur vt in casu specialissimo, in quo, ob iustissimam rationem petit Tridentinum ordinarij licentiam, vt in matrimonio vagorum, ea non exigatur: cum dum assistūt matrimonio quicūque parochi, ea licentia desideretur. Tandem, quia esto dicamus derogari Tridentino, nō sunt concedenda duo specialia, contra l. 1. C. de dot. promiss. alterum, vt sine licentia parochi, aut ordinarij regulares matrimonio intersint, quod citra priuilegium non possent: nam per Tridentinum d. c. 1. sublata essent priora priuilegia: alterum verò, vt in hoc casu speciali, vbi etiam proprij parochi indigent ordinarij licētia, ea pro religiosis non desideretur. Et per hanc patet ad argumenta contrarij sententię, proposita num. precedenti.

DISPUTATIO XXVII.

An Archipresbyter Ecclesię cathedralis possit interesse matrimonio, in tota diocesi?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio affirmans esse parochum totius diocesis, & posse quacunq; sacramenta in tota illa ministrare, nu. 1. Verior opinio contraria, nu. 2.

- 1 **V**idetur posse. Quia est parochus totius diocesis, censeturque Episcopi vicarius in hoc, vt possit excipere confessiones omnium illius diocesis, vt probatur ex cap. officium, de officio archipresbyteri, vbi inter eius officia numeratur, eorum qui foris adueniunt, confessiones audire: quasi illi cum parochia careant, debeant ad communem totius diocesis confluere. Atque ita Ecclesiam cathedralē esse communem totius diocesis, ita vt possit archipresbyter illis omnibus diocesis, sacramenta ministrare, docent Glos. cap. 2. de penitent. & remiss. in 6. verb. subdito, & ibi Archidia. in fine, Francus ibi, num. 7. idem Gl. d. cap. officium, verb. à foris, & ibi Hostiens. super verb. confessiones, & summa, tit. de sepult. §. & apud quam Ecclesiam, nu. 5. in fin. versic. ideo non videtur: Ioan. Andreas, d. cap. officium, in fine, & ibi Anton. num. 11. Cardinal. ibi, oppositione 2. & capit. omnis vtriusque sexus, de penitentia, & remissione, num. 5. & capit. 1. de sepult. nu. 5. quest. 3. Clement. dudum, de sepult. §. extra caritatem, quest. 5. vbi & Ancharanus, §. statuiamus, questione 5. dubio 3. versiculo sed de illis, & d. capit. officium, in fine: vbi Abbas, num. 1. circa Glossam finalem, & dicto cap. omnis vtriusque sexus, num. 12. & Clem. 1. de priuileg. num. 11. Imola dict. Clem. dudum, num. 34. Ripa tractat. de

remedijs ad curandum pestem, §. sed quia vsu videmus, nu. 32. Rebus, in repetitione d. c. omnis vtriusque sexus, verb. proprio sacerdoti, vers. item Archidiaconus; Rosella verb. archipresbyter, num. 1. vbi Syluest. quest. 1. Angel. nu. 1. Tabiena in initio, Armilla, nu. 3. idem Rosella absolutio. 1. num. 43. & confessio sacramentalis 3, nu. 1. Angel. confessio, 3, nu. 3, Syluest. confess. 1. q. 1. versic. 5. & 6. Tabiena absolutio, 1. nu. 31, notab. 14. Gregor. Lop. l. 21. verb. *otto perlado*, tit. 4, p. 1. Anton. Cuccus, lib. 5. institut. moral. tit. 4. nu. 168. Gutierrez lib. 1. Quest. canon. cap. 27. num. 24. Lancolotus institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de penitent. & remiss. verb. proprio sacerdoti, Iacobus Sbrozius, lib. 2. de vicario Episc. quest. 14. num. 2. Margarita confessorum, fol. 11. in initio, ante §. nota quod quando. Atque ita iuxta hanc sententiam dicendum esset, posse assistere matrimonio, in tota illa diocesi,

- 2 Sed Paludan. 4. d. 17. quest. 4. art. 2. conclus. 4. nu. 8. D. Anton. 3. p. tit. 17. c. 5, paulo post princip. nu. 39. hoc explicant sic: quando archipresbyteratus est quædam præbenda, cui ex officio esset annexum audire cōfessiones omnium diocesis illius, tunc esset proprius sacerdos, & ordinarius in tota illa: secus quando hoc non habet ex officio, sed ex Episcopi commissione: tunc enim delegationi standum esset. Et ipsemet Syluest. referēs Paulum, Zenzelinū, & Stephanum excommunicat. 7. casu 14. dubio 11. num. 31. dicit non esse tutum, vt possit archipresbyter dare licentiam religiosis ministrandi sacramenta,

Vnde dico forsitan olim fuisse archipresbyteros tā amplam potestatem habentes: modò tñ nō video huiusmodi vsum, sed tātum vt archipresbyter, & parochus Ecclesię cathedralis possit ministrare sacramenta in sua parochia, & subinde nisi esset alicubi archipresbyter deputatus, ad quē possent oēs de diocesi sacramenta recipiēdi gratia, confluere, non potest assistere matrimonio in tota diocesi, sed solum in sua parochia.

DISPUTATIO XXVIII.

Quis censeatur Ordinarius, qui possit assistere matrimonio, & alij licentiam assistendi dare, vltra proprium parochum?

S V M M A R I V M.

Ordinarius est ad hoc Episcopus in sua diocesi, & Archiepiscopus in sua, nu. 1.

Proponuntur argumenta ad probandum posse Archiepiscopum coniungere matrimonio subditos suffraganei, nu. 2. Et contrarium decernitur, solunturque argumenta, num. 3.

Quid si Episcopus nolit matrimonio coniungere aliquos, an Archiepiscopus, ad quem appellatur, id possit, vel alij sacerdoti licentiam dare, etiam antequam sententia transeat in rem iudicatam, pendenteque decennio ad appellandum concessio? nu. 4. Et ibi, quid, si Episcopus lre mora aliquos vellet matrimonio coniungere, & pars aduersa appellaret, pendenteque appellatione illos coniungeret, vel alij sacerdoti licentiam coniungendi concederet, an valeat matrimonium?

Capitulum sede vacante, an possit interesse matrimonio, vel alij licentiam dare? nu. 5.

Quid de Abbatibus, nu. 6. Et ibi an possit Episcopus confessores exponere pro his abbatibus, vel interesse matrimonio in illis, aut dare licentiam assistendi?

Quid de Cardinalibus in Ecclesia sui tituli, & quam iurisdictionem in ea habeant? nu. 7.

Quid de legato Pontificis in tota sua legationis provincia? nu. 8. & ibi an possit omnia quę Episcopus in sua diocesi? Et potestas legati à latere, & non à latere, in quo distent.

- 1 **P**rima conclusio, potest Archiepiscopus in sua diocesi, & similiter Episcopus in sua. Conclusio est certissima: quia sunt ordinarij, & parochi superiores.

At difficultas est an possit Archiepisc. assistere matrimonio subditorum Episcopi suffraganei? Videtur enim posse: quia habet iurisdictionem ordinariam totius prouincie, vt docet Glos. c. 1. et singulas, verb. totius, 9. q. 3. sed sat est, vt assistat ordinarius, ergo potest Archiepisc.

Secundò, quia ea assistentia non est actus iurisdictionis, nec exigit in parcho actualē iurisdictionis vsum, sed sat est habitua is iurisdictionis, quāuis vsum impeditus sit, vt contingit in parcho excommunicato: (vt diximus hoc 3. lib. disput. 21. nu. 4.) sed Archiepiscopus habet habituaalem iurisdictionem, quamuis vsum alligatum, respectu diocesis suffraganeie: teste Glo. cap. pastoralis, in principio, verb. exceptis, de officio ordinarij: ergo pōt assistere matrimonio.

3 Secunda tamen conclusio sit Archiepiscopus nequit assistere matrimonio subditorum suffraganei. Quia nō est ordinarius ipsorū, nec habet iurisdictionem, nisi in causis per appellationem deuolutis ad ipsum, & in alijs casibus singularibus: iuxta d. cap. pastoralis, in principio, vbi omnes notant. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. paulò ante dubium 4. Manuel 1. to. summi 2. 2. editione, cap. 219. n. 16. Et ex Iuris peritis, Spino Speculo testam. glos. 15. nu. 39. & 40. Segura directorio iudicum, 2. par. cap. 15. nu. 50.

Hinc patet ad argumenta proposita num. precedenti: illæ enim glossæ asserentes Archiepiscopum habere iurisdictionem in suffraganei subditos, intelligendæ sunt, dum ad Archiepiscopum appellant.

4 Hinc infertur Episcopo nolente aliquos matrimonio coniungere, causaque per appellationē delata ad Archiepiscopum, posse eum causa cognita dare licentiam cuiunque sacerdoti, assistendi matrimonio, vel ipsummet interesse. Quia negligente Episcopo iurdictio deuoluitur ad Archiepiscopum, vt tradunt Glos. cap. 1. verbo culpis, de supplen. neglig. prælatus in 6. Abb. repet. cap. si quis contra clericum, nu. 40. de foro compet. vbi alios refert. Item, quia habet iurisdictionem causa per appellationem ad ipsum deuoluta: vt dixi num. precedenti. Sic docent Spino, Segura, Manuel num. 3. allegati.

Quod intelligendum est, quādo sententia Archiepiscopi transisset in rem iudicatam, quia pars aduersa consentit, vel transactum est decennium, in quo attento iure canonico cap. concertationi, & c. non solum, de appellat. in 6. & c. cum dilectus, in ti. de electione, & c. significauerunt, de testibus, poterat appellare. Si enim non transijt in rem iudicatam, nequit Archiepiscopus validè interesse, vel dare licentiam assistendi matrimonio, quando secundum ius appellationi erat locus. Quia sua sententia effectum non sortitur, nec iurisdictionem dare potest, donec transeat in rem iudicatam: pendente enim appellationis termino nihil valet, quicquid iudex appellationis agit: vt expressè habetur cap. nō solum, de appellat. in 6. & l. 1. ff. nil nouat appellat. pendente. & docet benè cum alijs, Maranta practica, 6. par. tit. & quandoque appellatur num. 173. & 400.

Aliud tamen dicendum esset de Episcopo, vel Archiepiscopo in sua diocesi, si enim aliquos lite mota vellet matrimonio coniungere, quamuis pars aduersa appellaret, si de facto coniungeret, aut alter sacerdos de eius licentia, valeret matrimonium. Quia est pastor ordinarius & licet per appellationem eius iurdictio suspēdatur, at cum maneat vt rus pastor, & ordinarius, & nec assistere, nec dare licentiam assistendi matrimonio, sit actus iurisdictionis, vt dixi hoc 3. lib. disp. 21. nu. 4. & 7. valebit matrimonium. Archiepiscopus verò in diocesi suffraganei, nulla ratione est ordinarius, sed tm sortitur iurisdictionem ob appellationem, atque ita debet esse iurdictio, iuxta naturā sententia, que est, vt nihil prorsus operetur, donec transeat in rem iudicatā.

5 Tertia conclusio, capitulum sede vacante potest assistere matrimonio, vel aij sacerdoti licentiam dare. Quia succedit in omni iurisdictione ordinaria Episcopi: vt colligitur ex c. his quæ, ad finem, & c. cum olim, in hinc, de maiorit. & obed. vbi & omnes notant.

6 Quarta conclusio, potest Abbas Ecclesie nulli Episcopo subiectæ, interesse matrimonio, & alij assistendi licentiam concedere. Quia est ordinarius, habetq. iurisdictionem quasi Episcopalem: vt notant Doctores c. Ioannes, de testam. & ibi latè Couar. nu. 1. Sic tenent Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. nu. 4. Manuel 1. tomo summae, 2. editione, cap. 219. nu. 15. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. paulò ante dubium 4. t. 192. conclus. 3. facit Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 47. num. 1. in 2. tit. de clandest. desponsat. consil. 24. nu. 1. vbi dicit posse hoc, omnes habentes iurisdictionem quasi Episcopalem.

Non tamen posset Episcopus coniungere matrimonio subditos horum Abbatum, vel aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in Ecclesia nullo Episcopo subiecta: sicut nec potest confessores exponere pro illis, vt benè docet Syluester confessor. 279. 7.

7 Quinta conclusio, possunt etiam Cardinales in Ecclesijs sui trahi: quia habent iurisdictionem quasi Episcopalem: per cap. his quæ, cum ibi notatis, de maiorit. & obedien. Sic Nauarrus, Henriquez, Manuel n. precedenti allegati.

8 Vitima conclusio, potest etiam idem legatus in prouincia suæ legationis. Quia est ordinarius in illa: vt expressè habetur cap. 2. de officio legati, in 6.

Secundò, quia potest in prouincia sibi commissa, omnia quæ Episcopus in sua diocesi. Vt tradunt Speculator tit. de dispensat. 9. consequenter aliqua, nu. 4. & tit. de legato, §. nunc ostendendum, num. 54. & §. nunc dicamus, num. 5. Anchar. cap. fin. de transact. num. 1. Abb. cap. 1. de officio legati, num. 2. & cap. quod translationem, cod. tit. num. 9. & cap. excommunicatis, cod. tit. in fine, Sclua beneficiorum, 2. par. q. 3. num. 2. & 4. par. quæst. 9 in initio, Rosella verb. legatus, num. 4. vbi Angel. num. 4. Tibiana, c. 2. Armillas, num. 3. Syluest. verb. delegatus, q. 12. & 14. in initio, Greg. Lop. l. 23. verb. *no pueden*, tit. 9. par. 1. Gutier. quæst. canon. lib. 1. c. 11. num. 6. Henriquez lib. 14. de irregularitate, c. 18. nu. 2. Molina to. 1. de iustit. tra. 1. 2. disput. 173. fol. 98 r. ergo cum Episcopus in sua diocesi possit interesse matrimonio, & alij sacerdoti licentiam concedere, poterit similiter legatus in sua prouincia.

Tertio, quia qui dicitur proprius sacerdos ad excipiendo confessiones, & alij id manus mittendum, potest assistere matrimonio, & alij id delegare: (vt dixi hoc 3. lib. disput. 23. num. 10.) sed nomine proprii sacerdotis, c. omnis vtriusque, xus, de penit. & remis. comprehenditur legatus Pape in sua prouincia, vt tradunt Hostien. ibi, super verb. à proprio sacerdote, Ioan. Andr. nu. 12. Anton. nu. 37. Cardin. nu. 5. Anchar. nu. 8. Abb. nu. 11. Henricus, nu. 28. idem Anchar. Clem. dudum, de sepult. §. statutus, q. 5. dubio 3. vers. sed de illis, Ripa tract. de remedijs ad curandum pestem, §. sed quia vñ videmus, nu. 32. Imola d. Clem. dudum, num. 34. Turrecremata, cap. quem penitet, de penit. dist. 1. artic. 3. num. 6. & art. 4. num. 13. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 1. Angel. confessio 3. num. 3. Syluest. confessor. 1. c. 1. Nauar. cap. placuit, de penitent. d. 6. nu. 62. vers. c. infertur & tertio, Gregor. Lop. l. 21. verb. *oro*, tit. 4. par. 1. Ant. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 4. num. 168. Cutier. lib. 1. quæst. canon. c. 27. nu. 24. Lancelot. institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de penit. & remis. verb. proprio sacerdoti, Iacob. Sbrozius lib. 2. de Vicario Episcopi, q. 14. n. 2. & ex Theologis, Richardus 4. dist. 17. art. 3. quæst. 1. in corpore, Henriquez lib. 6. de penit. c. 7. nu. 3. Nec audienda est Margarita confessorum, fol. 9. vbi dicit posse legatum audire confessiones, si hoc habeat in mandatis, vbi clarè sentit id non posse ex sua potestate ordinaria, ad audiendas confessiones, & exponendum confessores, erit similiter ad assistendum matrimonio, & committendum alij, vt assistat. Et ita in proprijs terminis docet Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. nu. 4. & quamuis solum loquatur de Legato à latere: at idem est dicendum de alijs legatis Pontificis, vt constat ex Doctoribus relatis, qui generaliter assensu legatos esse proprios sacerdotes ad confessiones, & posse omnia, quæ Episcopi competunt.

Item, quia non tantum legati à latere, sed omnes etiam legati à Pōritice cōstituti, vt præsint alicui provincie, sunt ordinarij; vt bene docent Gloss. c. 2. de offic. legati, in 6. in initio, & ibi Francus in initio, per illum textum generaliter decidentem, legatum esse ordinarium.

Tandem, quia potestas legati à latere, & non à latere est æqualis, præterquam circa beneficiorum collationem, cognitionem causarum exemptorum, confirmationem Episcoporum, absolutionem excommunicatorum ob clerici percussione in quibusdam casibus; vt tradit Gloss. c. 1. de officio legati, in 6. verb. legati. Cum ergo non excipiat matrimonium, idem poterit quoad illud vterque legatus.

DISPUTATIO XXIX.

An vicarius generalis Episcopi, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, sit ordinarius; vt intersit matrimonio, & alij assistendi licentiam concedat?

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

In qua versetur difficultas, & quorū quæstiones disputanda sint? num. 1.

An Vicarius generalis Episcopi sit ordinarius? refertur opinio negans, num. 2. Et contraria, num. 3.

Vicarij capituli sedē vacante, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem sunt ordinarij, num. 4.

Es comprehenduntur, dum mentio fit ordinarij, num. 5.

An vicarius sit ordinarius quoad ea, quæ non competunt sibi ex officio, vicarij, sed specialiter sibi committuntur? refertur dua sententia, nu. 6. & 7.

Et sententia Authoris, num. 8.

Quod de vno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, & dignius trahit ad se minus dignum, nu. 8. Et quis possit conferre iurisdictionem ordinariam, num. 8. unctio nu. 2.

Explicatur c. Romana, de appellat. in 6. quando non liceat à vicario ad Episcopum appellare, num. 9.

An vicarius Episcopi foraneus sit ordinarius? nu. 10.

Qui dicatur vicarius generalis, & qui foraneus? nu. 11.

An appelletur à vicario foraneo ad Episcopum? num. 12.

Soluntur argumenta, nu. 13. & explicatur quæ ratio, cū potestas vicarij ordinaria sit, extinguatur morte Episcopi.

Post num. 13. inuenies alia summaria.

C Vn solus parochus, vel ordinarius possit interesse matrimonio, vel id cōmittere: iuxta Trident. sess. 24. de matrim. c. 1. & cum etiam, hoc 3. lib. disp. 24. nu. 10. dixerimus, eundē esse proprium sacerdotē ad hoc, qui talis est audiendas cōfessiones, & exponendū cōfessarios: decilio huius qōnis præmittenda est. Quare triplex qō disputabitur.

Prima, an sit ordinarius, vel delegatus?

Secunda, an ex officio possit audire confessiones, & exponere confessarios?

Tertia, an similiter possit assistere matrimonio, & id cōmittere?

Quæstio prima, an vicarius generalis Episcopi, sit ordinarius? Aliqui negāt, dicentes esse delegatum. Ducuntur, quia hoc distat inter iurisdictionem ordinariam, & delegatam: quod illa mortuo concedente adhuc permanet, hæc autem, si res est integra, extinguitur c. gratum, & cap. relatum, c. licet vndique, de officio delegati: sed iurisdictioni vicarij, morte Episcopi extinguatur, vt dicam disputatione sequenti: ergo non est ordinaria.

Secundò, quia ordinarius propria iurisdictione videtur, in quo distat à delegato, qui propter carens vice fungitur delegantis, l. 1. §. qui mandatam, ff. de officio eius, l. 1. Qui mandatam iurisdictionem suscepit, propriam non habet, si a eius, qui mandatam iurisdictionem videtur, & l. solent, ff. de iurisdic. omn. iudic. sed vicarius Episcopi, eius vices gerit: vt constat ex c. Romana, in initio, de appellat. in 6. ubi, eorum vices, supplenda, cognoscant: ergo non est ordinarius.

Tertiò, quia ordinaria iurisdictionis non potest ab Episcopo concedi, vt docet Gloss. cap. 2. verb. statuuntur, ne prælati vices suas, & constat ex cap. à iudicibus, 2. quæst. 6. ibi, Ordinarij verò sunt, qui ab Apostolico, vt Ecclesiastici, vel à Imperatore, vt seculares legitimam potestatem accipiunt. Idem habetur l. & quia, ff. de iurisdic. omn. iudic. & l. 21. tit. 4. par. 3. Quia ratione Speculator. tit. de officio ordin. §. videamus quis dicatur, num. 5. dicit Archidiaconum constitutum ab Episcopo, non esse ordinariū, quia solius principis est ordinarium constituere: sed vicarium constituit Episcopus, ergo non est ordinarius.

Quod si dicas, institui ab Episcopo, canone sic permitte, canonem autem iurisdictionem ordinariam conferre. Contra, quia vicarius non habet iurisdictionem immediate à canone, sed mediante Episcopi institutione. ergo non est ordinarius, aliàs omnis delegatus esset ordinarius, cum instituat ab ordinario, permittente canone.

Quartò, quia Episcopus habet iurisdictionem ordinariam, ergo in persona vicarij nequit eadē iurisdictionis consistere; cum vulgatum sit iuris principium, non posse dominium apud duos in solidum consistere, l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, ff. commodati, l. 3. §. ex contrario, ff. de acquir. possess. validum est autem argumentum de iurisdictione ad dominium, & possessionem, l. qui furere, ff. de statu homin. Hanc sententiam videtur tenere Gloss. cap. perlectis, vers. & iurgias, in fine, d. 25. vbi concludit solum Episcopum esse ordinarium in sua diocesi, & cap. 2. verb. statuuntur, ne prælati vices suas, vbi ait non posse Episcopum creare iudicem ordinarium, idem tenet Goffredus summa, tit. de officio vicarij, num. 2. A'ciat. rubric. de officio ordinarij, num. 24. Anastasius Germonius tract. de indultis, §. tibi quoad vixeris, num. 85. Soto 4. distinct. 18. q. 4. art. 3. versic. circa concessiones, Anton. Gomez. in Bulla Cruciate, c. 4. circa 4. c. 2. nu. 21. & dubitat cogitandum relinquens Paulus ap. Oriano, rubr. ff. de officio eius cui mandat, est iurisdic.

Sit tamen prima conclusio, vicarius generalis Episcopi, habet iurisdictionem ordinariam.

Probatur primo, iurisdictionis concessa canone, vel lege, est ordinaria, vt probant text. relati in 3. argumento contrarij sententia, num. præcedenti, at quamvis Episcopus constituat vicarium generalem, non tamen ei confert iurisdictionem, quam habet, sed à canone tribuitur: vt constat ex c. 2. de offic. vicarij, in 6. ergo eius iurisdictionis est ordinaria.

Secundò, à delegato appellatur ad delegantem, c. super quæritur, §. porro, de offic. deleg. sed à vicario generali Episcopi non appellatur ad Episcopum, c. Romana, de appellat. in 6. & cap. 2. de consuetud. in 6. ergo est ordinarius, aliàs appellaretur ad Episcopum delegantem.

Tertiò, quia eadem est iurisdictionis Episcopi, & vicarij, idemq. tribunal, vt asseritur d. c. Romana, & d. c. 2. vbi et subiungitur ratio, cur non appelletur à vicario ad Episcopum, ne ab eodē ad se ipsum appelletur, ergo est ordinarius.

Tandem, quia vicarius interponit decretum in alienationibus rerum minorum, & emancipationibus, vt habetur expressè l. finali, C. de officio eius qui vicem, quæ tamen delegati minimè possunt, l. 2. ff. de officio eius, & l. nec quicquam, §. vbi decretum, ff. de officio proconf. ergo vicarius non est delegatus. Hanc tenet Gloss. l. finali, verb. rectorum, C. de officio eius qui vicem, & cap. 2. de officio vicarij, in 6. verb. officialem, & cap. Romana, in initio, verb. generaliter, de appellat. in 6. Archid. cap. 1. in initio, de officio vicarij, in 6. & cap. non putamus, in fine, de consuetud. in 6. Speculat. tit. de officio ordin. in initio, num. 2. & ibi Ioan. Andr. verb. verius est, idem Ioan. Andreas, cap. ne aliqui, num. 8. de hæretic. in 6. & cap. 1. ne prælati vices suas, num. 2. vbi etiam Hostiens. super verb. iustituerit, & idem Hostiens. cap. sua nobis, super verb. iurisdictionis, de officio vicarij, & cap. Romana, eodem tit. in 6. super verb. officialem, & summa, tit. de officio vicarij, in initio, num. 2. vers. in vtraque, Innoc. c. sua nobis, in initio, verb. iurisdictionis, de officio vicarij, & d. c. Romana.

na, ad finem. Ant. d. c. sua nobis, n. 8. & c. quoniam, de officio ordin. nu. 16. Abb. c. relatum, nu. 8. de officio deleg. & c. 2. ne praela. vices suas, & c. si quis contra clericum, n. 29. de foro competen. & c. decernimus, n. 12. de iudicijs, Dominici. c. Romana, in principio, nu. 5. de appellat. in 6. & c. 2. de officio vicar. in 6. nu. 6. ad finem vbi Anch. nu. 2. q. 1. & Francus, nu. 4. Alex. de Neuo, c. cum duobus, nu. 15. de sentent. & re iudic. Bal. c. si instrumenta, nu. 3. de fide instrument. & l. à proconsulib. n. 1. C. de appellatio. Dec. rubr. de offic. deleg. n. 3. & ibi Bero. n. 2. & 8. idē Bero. rubr. de appellatio, nu. 24. & conf. 22. num. 23. vol. 1. Bonifacius Clem. 1. nu. 18. de iureiurand. Barr. l. 1. in fine, ff. quis, & à quo appelleitur, Alber. l. relationes, in fine, C. de officio Vicarij, Faber. inst. de mandato, §. item si adhuc, n. 5. Alex. ff. de officio eius cui manda. in rubr. nu. 15. & 17. & l. more, nu. 43. ff. de iurisdic. omn. iudic. Ang. l. precipimus, in principio, C. de appell. las. rubr. ff. de officio eius, cui manda. nu. 2. Felinus rubr. de offic. delegat. num. 4. Bertachinus in repertorio, litera V, verb. Vicarius, vers. Vicarius Episcopi, & tract. de Episcopo, lib. 4. p. 7. nu. 1. Corrasius de beneficijs, c. 8. nu. 3. Hieronymus Lancus de differentijs iuris civilis, & canonici, differentia 1. num. 156. Iacobus de Sancto Georgio de feudis, §. vicariusque nu. 2. habetur to. 10. tractatum noviorum p. 1. Redoanus de rebus Eccles. non alienan. rubr. 30. casu 1. nu. 59. habetur to. 15. eorundem tractatum p. 2. Aret. instit. de exceptio. rubr. nu. 7. Selua beneficiorum 2. p. q. 14. nu. 14. Pauinus de officio capituli sede vacante 2. p. principali, q. 1. nu. 7. habetur to. 13. eorundem tractatum p. 2. Roman. singulari 58. n. 4. Socinus, l. more, n. 13. ff. de iurisdic. omn. iud. Calepharus rubr. de officio eius, nu. 48. Ant. de Pretis tract. de iurisdic. Episcopi, 6. nu. 44. Corrasius lib. 3. miscellaneorum, c. 19. nu. 12. Millis in repertorio, verb. Vicarius, siue officialis Episcopi, Afflictus constitution. Neapolitan. lib. 1. rubr. 59. nu. 12. Rebuff. praxi beneficiorum tit. de vicarijs, nu. 6. Caccialupus l. more, nu. 25. ff. de iurisdic. omn. iud. Franciscus Marcus q. delphin. 317. nu. 7. p. 1. Bello. lib. 1. disputationum iuris, c. 11. nu. 3. Octavius lib. 3. pract. c. 3. nu. 2. Foller. pract. crimin. canonica 1. p. moralium, n. 119. Caballinus ad constitutiones Aegidij, lib. 3. c. 17. nu. 1. Rolandus conf. 46. nu. 26. volum. 1. Bolognetus rubr. ff. de officio eius, nu. 58. Sylu. excommuni. 7. casu 14. dub. 11. n. 39. & verb. Vicarius, q. 4. dicto 1. Tabiena, verb. delegare, q. 1. nu. 2. & verb. Vicarius, q. 5. vbi Armilla, num. 5. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, nu. 13. Mandosius regula 14. Cancellariæ, q. 6. nu. 8. Nauarrus lib. 4. conf. 2. edit. tit. de clandest. despons. conf. 14. nu. 1. in 1. verò tit. de sponsalibus, conf. 47. num. 1. Couar. 3. var. c. 20. nu. 4. Greg. Lopez l. 2. verb. *e estos*, tit. 4. p. 3. Molina lib. 1. de primogen. c. 25. num. 13. Contadus in templo iudicum, lib. 2. c. 6. §. 1. num. 11. Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 8. nu. 15. Iacobus Sbrozius, lib. 2. de Vicario Episcopi, n. 55. nu. 9. Mascardus de probat. concl. 1412. nu. 9. & 22. Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 1. §. 20. num. 6. Flaminus de resignat. benef. lib. 2. q. 11. nu. 23. & lib. 7. q. 24. nu. 25. Paz practica, to. 1. p. 1. tempore 1. nu. 6. Petrus Gregorius Syntagmate iuris p. 2. lib. 15. c. 41. n. 3. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 19. num. 15. vers. nihilominus, & c. 11. nu. 8. Segura 2. p. directorij iudicum, c. 19. num. 3. Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. l. 1. n. 7. Salzedo practica, c. 73. ad finem. Et de Vicario Prætoris affirmant idem, Auiles c. 4. prætorum, verb. iustitia, nu. 4. Auenda. in c. præto. 1. q. cap. 3. nu. 2. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 19. c. 10. §. 2. Henriquez lib. 6. de peniten. c. 7. nu. 3. in Commento, litera L, & c. 13. nu. 3. in Commento ordinis, c. 22. nu. 3. in Commento litera P, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, tap. 216. n. 15. Ludou. Lopez 1. p. instructorij, 2. editione, c. 284. f. 793.

4 Idem dicendum est, de Vicario capituli sede vacante, est enim ordinarius, cum à canone habeat eandem iurisdictionem, quam Episcopi Vicarius. Sic Pauinus de potestate capituli sede vacante 2. p. principali, quæst. 10. nu. 8. & 9. Iacobus Sbrozius lib. de vicario Episcopi, quæst.

Sanct. de Maxim. Tom. 1.

55. num. 31. Henriquez lib. 6. de peniten. c. 13. num. 3. in Commento, litera M.

Et idem dicendum est, de vicario generali habentium iurisdictionē Episcopalem: est. n. ordinarius, cum eandem habeat à canone iurisdictionem, quam vicarius Episcopi. Sic Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 8. num. 156.

5 Ex dictis inferitur, quoties in aliquo decreto, mentio fit ordinarij, nisi subiecta materia aliud poscat, intelligi non tantum Episcopum, sed etiam omnes habentes iurisdictionem ordinariam. Quia omnes illi ordinarij sunt. Sic Gl. c. ordinarij, verb. locorum, de officio ordin. in 6. vbi Francus, num. 3. idem Francus, c. 2. de constitutio. in 6. n. 7. Vbi Domin. nu. 3. Abb. c. cum olim, de præscriptio. nu. 2. Imola, c. de monachis, nu. 5. vers. item aduerte, de præbend. Decius, c. post cessionem, num. 1. de probatio. Sylu. excommunicatio 9. casu 57. num. 92. notab. 2. vers. sed aduerte, Nauarrus lib. 3. consilio. in 1. editione, tit. de spons. conf. 5. num. 2. Gutier. qq. canon. lib. 2. c. 19. nu. 25. vers. nihilominus, Flaminus de resignat. beneficiorum, lib. 3. q. 22. nu. 29. & sequentibus.

Vnde nomine ordinarij comprehenditur vicarius Episcopi: cum verè ordinarius sit. Sic Nauarrus, Gutier. & Flamin. ibi, addens quoties in Tridentino mentio fit ordinarij, comprehendit vicarium Episcopi. Idemque dicendum est de vicario capituli sede vacante, aliorumque habentium iurisdictionem Episcopalem, cum verè ordinarius sit, iuxta dicta num. precedenti.

Quare non est audiendus Bolognetus rubr. ff. de officio eius, nu. 55. in fine, vbi ait, quamvis vicarius habeat ordinariam iurisdictionem, non dici ordinarium, sed esse medium, inter ordinarium, & delegatum. Cuius contrarium constat ex dictis, & ijs quæ tradidi hoc 3. lib. disp. 7. nu. 10. vbi probavi, posse vicarios hos dispensare in denunciationibus, quia Tridentinum id committit ordinario, cuius nomine hi comprehenduntur.

6 Grauis autem est difficultas, an non tantum vicarius sit ordinarius, quo ad ea quæ ipso iure, ex officio vicarij sibi competunt, sed etiam quo ad ea quæ sibi ab ipso Episcopo committuntur, quæ ex officio vicarij non competebant? Quidam dicunt quo ad hæc esse delegatum, quia ea habet ex sola Episcopi commissione, qui iurisdictionem ordinariam conferre nequit, vt probavi nu. 2. Sic Gl. 1. de officio vicarij in 6. verb. officialem. Bero. rubr. de officio deleg. num. 2. & 26. vbi Felin. num. 4. Francus d. c. 2. num. 4. Maranta practica 3. p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, num. 16. Tabiena, verb. delegare, q. 2. num. 2. Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 8. num. 27. & 212.

7 Alij verò asserunt, siue simul in vicarij institutione, siue diuerso tempore commissio alicuius casus fiat, si addatur clausula generalis totam commissionem esse ordinariam, quia vniuersalis causarum commissio, ordinariam constituit, l. cum Prætor. §. 2. ff. de iudicijs, si verò non addatur clausula generalis, esse delegatam. Sic Lopus. c. 2. de officio vicarij, in 6. vbi Anch. num. 2. quæst. 1. Domin. num. 9.

8 Verius autem sic distinguendum est: si Episcopus vnica commissione, dum constituit vicarium, committat illi aliquem, aut aliquos casus, est vicarius, ordinarius etiam quoad casus commissos: per c. translati, de constitutio. ibi, *quia simul, & ab eodem, & sub eadem sponsione, vtrique datur: quod de vno dicitur, necesse est vt de altero intelligatur.* Vnde colligunt scribentes, quod de vno connexorum dicitur, ad alterum extenditur: ergo cum hæc potestas simul ab eodem cōferatur, sicut principalis est ordinaria, sic erit ei cōnexa.

Item, quia dignius trahit ad se minus dignum, c. quod in dubijs, de consecr. Eccles. ergo iurisdictione ordinaria, quæ dignior est, trahit ad se delegatam, minus dignam. Quare licet Episcopus nequeat absolutè conferre iurisdictionem ordinariam, at quando simul, & semel cum iurisdictione ordinaria, commissionem facit, quæ debet esse delegata, illa ordinaria taneum dignior, trahit ad se alteram, vt tota ordinaria cōferatur. Si autem diuisi, & seorsim committantur illi casus, est iurisdic-

ctio delegata præterquam si in commissione fiat expressa mentio vicariatus, si enim fiat, siue in salutatione, siue in progressu, ut tali officiali nostro, vel vicario committimus, aut potestatem aliàs per nos commissam, extendimus: tota iurisdictio erit ordinaria. Quia datur tanquam annexa, & accessoria ordinariæ, & ideo ad illius tanquam principalis, & dignioris, naturam trahitur. Sic Ioannes Andr. addit. ad Speculatorem, tit. de officio vicarij, in principio, versic. dubitari vñ, si Episcopus officiali suo, Berous conf. 22. n. 14. vol. 1. Iacobus Sbrozjus de vicario Epi, lib. 2. q. 15. n. 30.

9 Hinc infertur intellectus ad c. Romana, de appellat. in 6. vbi dicitur, à Vicario generali non appellari ad Episcopum; intelligitur enim, in ijs, in quib. est ordinarius; nam quando est delegatus Episcopi, appellatur ab ipso ad Episcopum delegantem; iuxta c. super questionum, §. porro, de officio delegat. Et ita docent Anchar. c. 2. de officio vicarij, in 6. nu. 2. vers. 1. quæro, Francus ibi, nu. 4. Maranta practica 4. p. dist. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, nu. 16. Antonius Cuccus lib. 5. Institutio. moral. tit. 8. nu. 113. & 126. Iacobus Sbrozjus de vicario Episcopi, lib. 2. q. 15. in fine.

10 Secunda conclusio, vicarius foraneus est delegatus. Probat, quia non habet iurisdictionem aliam, quam concessam sibi ab Episcopo, at Episcopus nequit iurisdictionem ordinariam concedere, & ita tenet omnes Doctores.

At difficultas est, quando hic vicarius foraneus constituitur ad vniuersitatem causarum? Aliqui enim dicunt posse dici, si hic vicarius foraneus constituitur in certa diœcesis parte, ad vniuersitatē causarum illius loci, esse ordinarium, constituereque idem cum Episcopo tribunal. Quia ad hoc non attēditur generalitas loci, sed causarum commissio. Sic quædam Glossa, vñ referunt, & sequuntur Syluest. verb. vicarius, q. 4. D. Ant. 3. p. tit. 19. c. 10. §. 2.

Dicendum tamen est adhuc esse delegatum, Quia non habet iurisdictionē à iure, sed ab Episcopo. Sic docet Bart. Lynica, in fine, ff. quis & à quo. Card. Clem. 2. de rescrip. q. 44. Abb. c. relatum, nu. 8. de officio deleg. Alex. de Neuo, c. dilecti, el 4. nu. 28. de appellatio. Felinus c. super questionum, §. si verò, nu. 17. de officio deleg. Rebuff. praxi benef. tit. de vicarijs Episcopo, nu. 6. Maranta pract. 4. p. dist. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, num. 8. Tabiena, verb. delegare, q. 1. num. 2. Couar. pract. c. 4. nu. 8. Paz pract. 2. to. præludio 3. num. 5. Ant. Gabr. to. 3. commun. in mea editione, lib. 19. verb. vicarius perpetuus, fol. 454. Iacobus Sbrozjus lib. 1. de vicario Episcopi, quæst. 22. n. 7.

11 Rogabis autem, quis dicatur vicarius generalis? Respondet eum esse, qui gerit vices ordinarij constituentis in eodem loco, & tribunali, in quo consuevit ipse ordinarius ius dicere. Sic Bar. Rebuff. Maran. Couar. allegati, nu. præcedenti, Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 8. nu. 131. Iacobus Sbrozjus lib. 1. de Vicario Episcopi, q. 28. num. 8. Quod sic explicat Couarr. hoc est, qui locum tenet ordinarij, habens ab eo commissam iurisdictionem. Quare si vicarius constituitur in aliqua parte speciali diœcesis, licet sit in sola ciuitate, in qua residet Episcopus non erit generalis, sed foraneus, & delegatus. Sic Card. Clem. 2. de rescript. num. 3. Iacobus Sbrozjus lib. 1. de vicario Episcopi, q. 23. nu. 4. & q. 29. nu. 1. & 2. vbi alios refert: qui consulendus est, q. 25. num. 4. vbi contra alios, defendit esse vicarium generalem, quando tantum in spiritualibus constituitur; & q. 26. similiter contra alios, tuetur esse generalem, quando in solis temporalibus.

12 Ex dictis infertur, minus benè Anastasium Germonium de indultis Cardinalium, §. tibi quoad vixeris, n. 88. & lib. 1. animaduersionum, c. 7. negare appellari posse à vicario foraneo, ad Episcopum. Cum enim sit Episcopi delegatus potest ab ipso ad Episcopum appellari, iuxta c. super questionum, de officio delegato. Et docent Glo. Clem. 2. de rescript. verb. foraneo, vbi Cardin. q. 24. Imola, nu. 11. Host. c. Romana, de officio vicarij, in 6. in initio, & ibi Innocen. ad finem, Alex. de Neuo, cap. dilecti, el 3. nu. 28. de appellatio. Calderinus conf. 2. de appellat. Abb. c. relatum, num.

8. de officio deleg. Bart. Rebuff. Couar. vbi eos nu. 10. tetuli; Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, nu. 15. Ant. Cuccus lib. 2. instit. moral. tit. 8. nu. 114. Iacobus Sbrozjus lib. 1. de Vicario Episcopi, q. 3. n. 9. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 5. num. 5.

13 Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 2. respondetur. Ad primum, dico maiorem esse veram, quando iurisdictione ordinaria non coheret alteri ordinariæ, tanquam accessoria, tunc enim non extinguitur morte concedentis, secus quando coheret alteri ordinariæ tanquam accessoria, ut coheret iurisdictioni vicarij, iurisdictioni Episcopi, tunc enim extincta principali per mortem Episcopi, extinguuntur accessoria Vicarij.

Ad secundum dic vicem gerentem alterius in diuerso tribunali, esse delegatum: secus quando ita vices gerit, ut constituat idem tribunal, & ita contingit in Episcopo, & Vicario eius generali, constituunt enim idem tribunal, cap. Romana, de appellatio, in 6.

Ad tertium nego minorem: nam quamuis Episcopus constituat Vicarium, at eo ipso quod constituitur, ius confert ipsi potestatem, quam habet. Et ad replicam, dico Vicarium habere immediatē à canone iurisdictionem, ad hunc sensum, quod supposita nominatione, seu institutione Episcopi, canon dat iurisdictionem: vnde non mediat Episcopus, quasi dans iurisdictionem, sed quasi nominans, & instituens: ac quando Episcopus Vicarium foraneum instituit, nullam prorsus habet à iure iurisdictionem, sed solam habebit, quam Episcopus contulerit.

Ad quartum dico id esse verum, qñ eadem iurisdictione æquē principaliter apud duos esset: at iurisdictione est principaliter in Episcopo, qui rōne dignitatis cōsequitur iurisdictionis dominium: in Vicario verò est accessorie, & quasi exercitiū domini consistens in persona Episcopi.

S V M M A R I V M.

An possit Vicarius generalis Episcopi audire confessiones, & exponere confessarios? refertur opinio negans, num. 14. Et contraria verior, num. 15.

Soluantur argumenta, n. 16. & explicantur c. 2. de officio Vicarij in 6. & Trident. sess. 23. c. 15. de reform. Et ibi, vñto n. 14. dum conceditur aliquid diœcesano in aliquo decreto, an intelligantur nomine diœcesani non solum Episcopus, sed oēs habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & nomine Episcopi an includatur eius Vicarius? Et explicatur idem Trid. sess. 15. cap. 9. de reformatione, an possit Vicarius Episcopi concedere licentia excommunicationis pro rebus deperditis? Post num. 18. inuenies alia summaria.

14 Q Væstio secunda, an possit Vicarius generalis Episcopi, ex officio audire confessiones omnium de diœcesi, & concedere alijs licentiam audiendi, vel sit necessaria specialis commissio? Duplex est sententia. Prima, ait, non posse concedere facultatem audiendi confessiones, nisi specialiter sibi committatur. Probat, quia ex officio Vicarij, tantum habet iurisdictionem in contentiosis, & in causis ciuilibus: ut constat ex c. 2. de officio Vicarij, in 6.

Secundò, quia Trid. sess. 23. c. 15. de reform. expressè statuit, ut nullus possit audire confessiones, nisi approbatus ab Episcopo: ergo eius Vicarius non potest hanc licentiam dare.

Et confirmatur, quia magis proprium, & specificum nomen Episcopi est, Episcopus, quam diœcesanus, sed Concilio dicente nullum posse audire confessiones, nisi approbatum à diœcesano, non comprehenderentur nomine diœcesani, Abbates, & alij prælati inferiores habentes iurisdictionem Episcopalem: ut tradunt Glo. Clem. 1. de iure patron. verb. diœcesanis, vbi Cardin. in principio, quæst. 5. num. 4. Imola, nu. 3. in initio, idem Glo. Clem. 1. de vita, & honest. clericor. verb. diœcesanis, & ibi Card. in initio, quæst. 1. Bonifacius ibi, num. 24. & 25. Imola, num. 12. & cap. de monachis, de præbend. nu. 5. vers. item aduerte

aduertere, Abb. c. cum olim, num. 2. de præscript. Francus, c. ordinarij, nu. 3. vers. in glossa secunda, de officio ordinarij, in 6. Syluest. excommunicatio, 9. casu 47. notab. 2. vers. sed aduertere, nu. 92. Nau. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 5. nu. 2. vbi doctrinā hanc solemnem, & receptā appellat. ergo à fortiori cum Tridentinū dicat, vt nullus audiat cōfessiones, nisi probatus ab Epō non cōprehendatur nomine Episcopi, prælati inferiores, nec vicarius.

Secundò confirmatur, quia expressè glossa Clem. vnica, de foro competen. verb. diœcesanis, vbi textus concedit diœcesanis posse concedere licentiam, vt Episcopi expulsi exerceāt iurisdictionem in diœcesi, ait eam non posse concedere vicarium, ergo. Hanc tenent Hostiens. summa, tit. de pœnit. & remis. §. cui confitendum, in fi. nu. 14. Archid. c. 2. eod. tit. in 6. in fine, & ibi Io. And. in initio, Domin. n. 6. Anchar. nu. 1. notab. 2. Francus, nu. 7. idem Anchar. Clem. dudum, §. statuimus, notabili 1. de sepult. Abb. Clem. 1. de priuileg. nu. 11. Henricus, cap. ne pro dilatione, num. 3. de pœnit. & remis. Alberic. in suo dictionario, litera V, verb. vicarius, versic. vicarius etiam Episcopi, Berous consil. 22. nu. 11. vol. 1. Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 3. versic. circa concessiones, Frater Alex. in summa, 1. p. c. 3. de potestate confessoris, n. 14. Iacobus Sbrozius lib. 2. de vicario Episcopi, q. 13. nu. 2. & q. 14. nu. 3. & q. 15. nu. 2.

Et nec posse ipsum vicarium generalem Episcopi audire confessiones, sine licentia Episcopi speciali, videntur tenere Hostien. Abb. Berous, Frater Alexander proximè citati, aiunt enim in his spiritualibus nullam habere potestatem, vicarium, sed in solis cōtentiosis. Et tenet expressè Iacobus Sbrozius q. 14. proximè citata, nu. 3. Et hæc sententia est solum probabilis.

15 Secunda sententia, probabilior, ait, posse vicarium generalem Episcopi, ex officio audire cōfessiones, & alijs licentiam audiendi concedere in tota diœcesi: & ita cōprehendi nomine proprii sacerdotis, in cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remis. Probatur primò, quia est ordinarius, & verè prælatus in tota diœcesi, parochisq. superior, ergo potest ex officio audire confessiones, & id cōmittere.

Secundò, quia cum constituat vnum tribunal cū Episcopo, eiusque personam representet, c. 2. de consuet. in 6. & cap. Romana, de appellat. in 6. approbatus ab Episcopi vicario censetur approbatus ab Episcopo: quod amplius nu. sequenti, in solutione ad 2. argumentum, ostendemus. Hanc tenent Hostien. d. cap. omnis vtriusque sexus, super verb. à proprio sacerdote, Ioan. And. ibi, nu. 12. Anton. nu. 37. Anchar. nu. 8. Cardin. n. 5. Abb. nu. 12. Henricus, n. 28. Rebus. super verbo, proprio sacerdoti, versic. poterunt etiam religiosi, idem Cardin. Clem. dudum, de sepult. §. extra ciuitatem, q. 5. Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 1. Angel. confessio 3. num. 3. Syluest. confessor. 1. q. 1. Ripa de remedijs ad curandam pestem, §. sed quia vsu videmus, nu. 32. Iacobus de Cochis in repetitione d. c. omnis vtriusque sexus, nura. 215. Nauar. dicens nullum id negare, c. placuit, de pœnitent. d. 6. nu. 62. vers. infertur & tertio, Gregor. Lopez, l. 21. verb. orro superlado, tit. 4. p. 1. Et ex Theologis, Gabriel. 4. d. 17. q. 2. art. 1. ad fin. Palacios 4. d. 17. disput. 7. fol. 266. col. 1. versic. præter hæc, Henriquez lib. 6. de pœnitentia, c. 13. nu. 3. in Commento, litera M.

Ad idem sunt alij Doctores, qui cum Clem. de priuileg. excommunicentur religiosi ministrantes Eucharistiā, extremam Vnctionem, vel solēizantes matrimonium absque parochi licentia: aiunt hunc, qui potest prædictam licentiam concedere esse Episcopum, eiusque vicarium generalem, & propriū parochum. Hi sunt Card. ea. Clem. 1. q. 20. Anchar. ibi, q. 7. Bonifacius ibi, nu. 34. Rosella absolutio 1. nu. 43. Ang. excommunicatio 5. casu 12. num. 7. Syluest. excommunicatio 7. casu 14. dubio 11. nu. 39. Tabiena excommunicatio 5. casu 11. q. 3. nu. 4. Nauar. summa, c. 27. nu. 102. & lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 47. nu. 1. in 2. tit. de clandest. desponsat. consil. 14. nu. 1. Et ex Theologis Caiet. summa, verb. excomunicatio, c. 64. Suarez 3. p. q. 82. art. 3. disp. 72. lectione 3. f. 1059. col. 7. vbi

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

amplius dicit, Episcopi vicarium habere iurisdictionem superiorem circa sacramentorum administrationem, quam parochos.

Insuper vltra dictos auctores, alij etiam docent, posse vicarium Episcopi, tanquam proprium sacerdotem, audire confessiones: quamuis de licentia alijs cōcedenda non meminerit. Sic Tabiena absolutio. 1. nu. 31. notabili 14. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 4. nu. 168. Margarita confessorum, f. 8. col. 2. Alcozer summa, c. 9. conclus. 5. fol. 22. Gutier. lib. 1. quest. canon. cap. 27. nu. 24. Lancellot. Institut. iuris canonici, lib. 2. tit. de pœnit. & remiss. verb. proprio sacerdoti, Henriquez lib. 6. de pœnit. c. 7. nu. 3. Maurus Antonius Corona confessorum, materia de confessione, tit. de ministro, nu. 50. vers. ex dictis sequitur.

Et loquuntur post decretum Tridentini sess. 23. c. 15. de reformat. vt solis approbatis ab Episcopo permittitur cōfessiones audire, Nau. d. c. placuit, in noua editione, Alcozer, Ant. Cuccus, Henriquez, Suarez, Lancellotus, Maurus Ant. proximè citati. Et expressè Palacios ead. disp. 7. f. 266. col. 2. in fine, vers. hæc autem, tenet etiam post dictum decretum posse vicarium generalem approbare confessores, sicut Episcopus.

Idemque dicendum est, vicarium capituli sede vacante, aliorumque prælatorum habentium iurisdictionem, quali episcopalem. Nam hi omnes eadem iurisdictione, qua Episcoporum vicarij, gaudent, vt probauimus num. 4.

16 Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 14. respondetur. Ad primum nego, vicarium generalem Episcopi, tantum habere iurisdictionem in cōtentiosis, nam cum sit ordinarius, & verè prælatus, superiorq. parochis in administratione sacramentorum, habet etiam in his sacramentis, & spiritualibus iurisdictionem. Nec obstat, cap. 2. de officio vicar. in 6. dum enim ibi dicitur habere iurisdictionem tantum in ciuilibus, non excluduntur spiritualia, sed solum cause criminales, de quibus cognoscere nequit vicarius, absque speciali commissione.

Ad secundum dico, dum petitur ibi vt cōfessarij sint approbati ab Episcopo, non excludi eius vicariū generalem: quia nomine Episcopi, vbi non excluditur vicarius, & est res quæ conuenit vicario ex eius officio, intelligitur etiam eius vicarius generalis. Vt optimè docet Glossa, cap. vnico, verb. per Episcopos, de capellis monachor. in 6. vbi et Domin. nu. ... vers. nota benè istā Gloss. & ibi Francus, num. 4. Felin. c. si quis contra, n. 3. vers. sed caue, de foro competent. Iacob. Sbrozius lib. 2. de vicario Episcopi, q. 201. nu. 2. & q. 43. n. 28. & 29. Et constat hoc ex eodem Trident. sess. 24. c. 6. de reformat. vbi cū voluit vicarium excludere, expressit, dicēs, *eis tantum, non eorū vicarijs sit permissum*. Insuper quia eodem Trident. sess. 25. c. 3. de reformat. dicitur solos Episcopos posse concedere literas excomunicationis pro rebus ablatis: & tñ id posse vicarios generales, nomineq. Episcoporum comprehendendi, docent benè Gutier. lib. 1. quest. canon. c. 11. nu. 8. Iacob. Sbrozius lib. 2. de vicario Episcopi, q. 171. nu. 2. Henriquez lib. 13. de excomunicatione, c. 17. nu. 4. Manuel 1. ro. summa, 2. editione, c. 79. nu. 1. contra Bañes 2. 2. q. 66. art. 9. f. 494. col. 3. id negantē. Item cū sess. 24. eiusdem Trident. c. 20. de reform. dicatur ad solos Episcopos pertinere cognitionē causarū matrimonialiū, dicemus nu. 18. cū multis, pertinere et ad vicariū generalem.

Ad 1. cōfirmationem, dico Doctores asserentes nomine diœcesani, non comprehendendi prælatos Episcopo inferiores, intelligi de prælatis non habentibus iurisdictionem Episcopalem in diœcesi, exclusis Episcopis. Vt benè docent Gl. Clem. vnica, de foro competen. verb. diœcesanis, vbi Card. 5. per præmissa, q. 2. nu. 2. Imola, nu. 38. idem Abb. ibi, nu. 15. & Clem. 1. de vita, & honest. cleric. nu. 1. & Clem. 1. de iure patron. num. 1. Felin. c. cum olim, de præscriptio. nu. 1. versic. secundo limita, Couar. cap. Ioannes, num. 1. de testament. Quod confirmatur, ex eo, quia illo cap. Ioannes dicitur ad diœcesanos spectare, cogere testamentarios exequi testamentum, & tamen communiter ibi Doctores, tradunt spectare etiam ad prælatos habentes iurisdictionem

episcopalem. Ita Ioan. Andr. d. cap. Ioannes, nu. 9. Cardin. num. 6. q. 3. Anch. nu. 3. in fine. Abb. nu. 2. Barbatius col. 7. Couar. nu. 1. Syluest. testamentum 2. q. 3. dicto 3. Matien. 20 lib. 6. recopil. tit. 4. l. 14. glos. 2. num. 46. Et ex Theologis D. Anton. 3. p. 1. r. 10. c. 3. §. 9. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 250. §. penult. Similiter ergo non excludetur vicarius Episcopi, qui vnum tribunal cum ipso constituit, eademque persona censetur.

Ad 1. confit. dico non excludi vicarium, eo quod textus diocessani licentiam postulet, sed quia res ea est ardua, nec in generali vicariatus concessione clauditur.

S V M M A R I V M.

An possit vicarius generalis Episcopi assistere matrimoniis & alijs id committere, & cognoscere de causis matrimonialibus? refertur opinio negans, nu. 17. & ibi, stylus curie facit ius. Contraria sententia verior, num. 18.

An possint idem vicarij habentem iurisdictionem Episcopalem, & ordinum militarium? num. 19. Et quid, de vicario foraneo, num. 20.

Soluntur argumenta, num. 21. Et explicantur c. accedentibus, de excessibus prelat. & Trid. sess. 24. cap. 20. de reformat.

Questio tertia, an possit vicarius generalis Episcopi, ex proprio officio, absque speciali commissione, interesse matrimonio, & alij sacerdoti licentiam assistendi concedere? Quidam negant posse. Sic Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 4. f. 192. Et pro hac sententia faciunt Doctores allegati, num. 14. asserentes, vicarium Episcopi non esse proprium sacerdotem ad excipiendas confessiones, absque speciali commissione: quia idemmet est proprius sacerdos in utroque casu, (vt dixi 3. lib. disput. 23. n. 20.) Et probatur hec sententia, quia vicarius ex generali commissione non potest de causis matrimonialibus cognoscere: ergo nec aliquos matrimonio copulare. Probatum antecedens ex c. accedentibus, de excess. prelat. vbi dicitur, hanc cognitionem esse dignitatis Episcopalis, & Trid. sess. 24. c. 29. de reformat. dicitur, ad solos Episcopos hoc pertinere, & ita docent Glos. d. c. accedentibus, verb. dignitatis, & ibi Anton. nu. 1. Idem Anton. c. 1. de consang. num. 11. vbi Abb. nu. 11. & Præpos. nu. 5. Bertrachinus tract. de Episcopo, lib. 4. par. 6. q. 10. Rebuff. praxi beneficiorum, in forma vicariatus, num. 155. Lex 7. tit. 10. par. 4. & ibi Gregor. Lop. verb. *à los obispos*. Imò Menoch. consil. 17. num. 6. & consil. 9. num. 55. & sequentibus vol. 1. defendit causas matrimoniales, non posse delegari vicario, & ducitur: quia stylus curie facit ius: vt tradit multis Doctoribus citatis, Flamin. de resignat. benefic. lib. 1. q. 2. nu. 7. & lib. 10. q. 2. n. 15. Ant. Cuccus lib. 1. Institut. moral. tit. 9. n. 1. qui toto eo titulo consulendus est, late enim agit de huius styli viribus. Sed stylus curie habet, vt hæ causæ solis Episcopis delegentur; vt docent Io. Andr. cap. causam matrimonij, n. 2. de off. deleg. vbi Ant. n. 2. Abb. n. 1. Dec. n. 1.

18 Sed multò verius est, posse ex generali institutione vicariatus interesse matrimonio, committereq. alij, vt interfit. Probatum primò, quia Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. expressè dicit, posse assistere parochum, vel aliū sacerdotem de licentia ordinarij, sed vicarius Episcopi est ordinarius, comprehenditurque in decretis mentionem de ordinario facientibus, vt probavi nu. 3. & 5. ergo potest assistere, & dare licentiam assistendi.

Secundò, quia ex generali commissione vicariatus potest de causis matrimonialibus cognoscere, vt habet verior sententia, & probatur ex c. 1. de frigidis, & malefic. vbi dicitur proponendam esse querelam corā Episcopo, vel eius misso, ad diuorciū, vbi Glos. verbo misso, explicat, id est, vicariū, & cap. fin. de cognat. spiritali, dicitur propositum esse impedimentū matrimonij corā officiali Cantuariensi; & sic supponitur eū posse de causis matrimonij cognoscere, & docent Hostiens. c. litera, de restit. sponsat. Ant. c. fin. num. 2. de cognat. spiritali, vbi Abb. nu. 4. Alex. de Neuo,

nu. 5. Præpos. nu. 2. Anch. c. 11. de frigidis, & malefic. nu. 6. vbi idem Præpos. num. 1. Lambertinus de iure. patronar. 3. q. lib. 2. q. 2. art. 3. n. 2. Couar. 5. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 1. Ant. Cuccus lib. 2. Institut. moral. tit. 8. n. 105. Iacobus Sbroz. lib. 2. de vicario Episcopi, q. 44. in fine, Salzedo pract. c. 73. ad fin. Anton. Gomez, super Bullā Crucia. cap. 4. p. 4. nu. 28. Si ergo potest de causis matrimonialibus cognoscere, poterit à fortiori, assistere matrimonio, idq. committere.

Tandem, quia idem est proprius sacerdos ad audiendas confessiones, & ad assistendū matrimonio, vt probavi hoc lib. 3. disput. 23. num. 10. sed vicarius generalis Episcopi est proprius sacerdos ad audiendas confessiones, vt probavi nu. 15. ergo ad matrimonium? Et ita in proprijs terminis tenent hanc sententiam, Nauar. lib. 4. consiliorum, tit. de sponsal. in 1. editione, cons. 47. nu. 1. in 2. tit. de clandest. despons. cons. 14. num. 1. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 4. Salzedo pract. c. 75. vers. decimoquarto. Segura director. iudic. 2. p. c. 15. nu. 46. & c. 16. nu. 2. Spino Speculo testam. gl. 15. nu. 38. Manuel 1. to. summæ. in 2. editione, c. 216. nu. 15. Et pro hac sententia est Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. q. 11. nu. 20. & 21. vbi docet quories in Tridentino, vt d. c. 1. de matrim. mētio sit de ordinario, comprehendendi nomine ordinarij, vicarium Episcopi.

19 Idem dicendum est, de vicarijs habentibus iurisdictionem Episcopalem: quia sunt ordinarij, & nomine ordinarij comprehenduntur, vt probavi nu. 4. & 5. Sic Nauar. nu. precedenti citatus, Idemque de vicarijs ordinum militarium in suis vicarijs, dicendum est eadem ratione. Sic Manuel 1. to. summæ. 2. editione, c. 219. nu. 15.

20 Foraneus autem vicarius, licet nō possit assistere matrimonio, nec alij licentiā assistendi dare, absque speciali commissione, si tamen matrimonialiū causarum cognitionem ab Episcopo delegatam habeat, poterit. Si enim potest de causa principali cognoscere, poterit de minus principali, & accessoria, ac præambula: reg. cui licet quod plus est, de reg. iur. in 6. Sic Segura directorio 2. p. c. 15. nu. 26. & c. 16. n. 2.

21 Ad argumentum contrariæ sententiæ, propositum nu. 17. dictum est nu. 28. posse talem vicarium de causis matrimonialibus cognoscere. Nec obstant tex. dicentes Episcopos spectare, non enim ob id excluditur vicarius, vt probavi nu. 16. Nec obstat stylus curie delegandi eas solis Episcopis. Quia sepè delegantur non Episcopis, vt docet Abb. cap. causam matrimonij, nu. 1. de off. deleg. & constat ex cap. proposuisti, de probat. vbi delegatur causa matrimonialis Præposito cuidam, qui Episcopus non erat, vt aduertit ibi Dec. nu. 1. & idem in multis alijs textibus, quos allegat. Et etto non posset de illis cognoscere, nō sequitur non posse assistere matrimonio, vel alij assistendi licentiam dare, quia parochus, vtunque potest, cum tamen nequeat de causis matrimonialibus cognoscere.

DISPUTATIO XXX.

An si vicarius Episcopi sit reuocatus morte ipsius Episcopi, aut reuocatione facta per ipsum, dum reuocationem ignorat: aut si suspensa eius iurdictio excommunicatione Episcopi, validè assistat matrimonio, alijque licentiam assistendi concedat?

S V M M A R I V M.

Tripliciter potest vicarij iurdictio cessare, & quando cessat morte? refertur opinio dicens non cessare ipso iure, & ita validè assistere, num. 1.

Cessat omnino Episcopi morte, & gesta postea per ipsum, sunt nulla, num. 2.

Quid, quoad negocia incepta, & qualiter in hoc differat à delegato? num. 3.

Quid si mors non sit intimata vicario, vel ignoret illam, cum communiter sciaur, aut è contra illam norit, communiter tamen ignoretur? num. 4.

Quæda

*Quando Episcopus est excommunicatus, an sic suspensa iurisdic-
tione vicarij sita ut gesta per ipsum non valeant? refertur
duplex opinio, num. 5.*

*Suspenditur iurisdic-
tione vicarij, & gesta per ipsum non valent, n. 6.*

*Quid, quoad negocia capta, & qualiter in hoc differat à po-
testate delegati, num. 7.*

*Idem dicendum est quando Episcopus est suspensus, vel interdi-
ctus denunciatus, num. 8.*

*An tunc cesset prorsus, vel suspensa sit iurisdic-
tione vicarij, possitque procedere in causa vicario delegata? num. 9.*

*Quid, si Episcopo excommunicato vicarius assistat matrimo-
nio, vel alij committat, n. 10. & ibi, quid, si Episcopus excom-
municatus vicarium, aut parochum constituat, aut parochus
excommunicatus vicecuratū, et sic institutus matrimonio assistat?*

*Quid, si vicarius reuocatus sit ab ipso Episcopo, eiusque reuocatio
communiter ignoretur, licet ipse sciat, vel communiter sciatur,
ipse tamen ignoret, n. 11. Et ibi, quid de delegato reuocato.
Et iurisdic-
tione non auferatur ignoranti, & gratia non expi-
rat ante reuocationem.*

*An sat sit qualiscunque reuocationis notitia in ipso vicario?
refertur opinio affirmans, num. 12. & contraria, n. 13. Vbi
quid de reuocatione delegati.*

Tripliciter potest vicarij potestas cessare. Primò,
morte ipsius Episcopi. Secundo, excommunicatione
Episcopi. Tertio, per reuocationem, quia scilicet reuoca-
tur ab Episcopo: de quo triplici modo reuocationis seor-
sum agendum est. Et primò, quando vicarij potestas ces-
sat Episcopi morte: Henriquez lib. 1. de indulgen. c. 21. n.
5. in Commento, litera S, ait, non cessare iurisdictionem
vicarij ipso iure, per Episcopi mortem: sed per capitulum
deponi, unde consequenter tenetur dicere posse assistere
matrimonio, eamque licentiam dare, donec deponatur: at
potest probari, quia est iurisdic-
tione ordinaria, quæ conce-
dentis morte expirare non solet. Quæ ratio non vrget,
quia disput. præcedenti, num. 13. respondi id esse verum,
quando non est accessoria ordinariæ iurisdictioni conce-
dentis, ut est iurisdic-
tione vicarij.

Idco omninò tenendum est, iurisdictionem vicarij Epi-
scopi, ipso facto omninò cessare Episcopi morte: atque ita
omnia postea per ipsum gesta, nullius esse momenti, tan-
quam gesta à priuato quodam, iurisdictioneque carente.
Probat, quia est prorsus idem tribunal, & reputatur ea-
dem vtriusque persona, c. 2. de consuet. in 6. & c. Romana,
de appellat. in 6. ergo cum morte Episcopi cesset eius tri-
bunal, cessabit etiam vicarij.

Secundò, quia ideo excommunicatione Episcopi, suspen-
ditur iurisdic-
tione vicarij, ut statim nu. 6. probabo, quia est
suspensa iurisdic-
tione Episcopi, eiusque tribunal. Sic tenet
Gl. finalis, Clem. finalis, de procur. vbi Imola, n. 17. Bonifa-
cius, nu. 38. Hostiens. c. quoniam Abbas, ad finem, de offi-
cio deleg. Arch. c. 1. de officio vicarij, in 6. in fine, vbi Fran-
cus, nu. 3. Bal. l. aliquando, q. 10. ff. de officio procons. Ant.
c. tua nobis, de officio vicarij, n. 9. (alias refertur, c. sua no-
bis) & ibi Anch. nu. 3. Abb. nu. 4. idem Abb. c. extirpandæ,
§. quia verò, nu. 14. de præben. & c. licet, de officio delega-
ti, nu. 8. & d. c. quoniam Abbas, nu. 10. Felinus c. ex parte de-
cani, nu. 19. vers. fallit octauo, de rescript. Aleiat. rubric. de
officio ordin. nu. 24. Iacobus de Sancto Georgio, l. more,
nu. 35. ff. de iurisdic-
tione omn. iud. Faber instit. de mandato, §.
item si adhuc, nu. 5. Bertachinus in suo repertorio, litera
V, verb. Vicarius, sub n. 40. vers. vicarius Episcopi, & trac-
t. de Episcopo, lib. 4. p. 7. n. 6. habetur to. 13. tractatum no-
uorum p. 2. Rebuff. c. postulastis, notab. 2. nu. 16. de cleri-
co excommunic. ministr. & praxi beneficiorum, in forma
vicariatus, nu. 162. Sylu. verb. vicarius, q. 4. in fine, vbi Ta-
bierna, q. 7. Armilla, n. 10. Maranta practica 4. p. d. §. prin-
cipali, an iudicium sit ordinarium, nu. 62. Nau. c. nullum,
18. q. 2. nu. 22. corollario 12. ad finem, Cou. q. practicus, c.
4. nu. 4. Auend. c. prætor p. 1. c. 3. nu. 3. in initio, Auiles c. §.
retrorum, Glossa suspendendos, num. 10. Ant. Cuccus
lib. 2. institut. moral. tit. 8. num. 133. Molina lib. 1. de pri-

Sanct. de Matrim. Tom. 1.

mogen. cap. 25. nu. 16. Paz practica, tomo 1. parte 1. tem-
pore 1. nu. 9. Azbedol lib. 3. recopil. tit. 9. l. 1. num. 13. Fla-
min. lib. 7. de resignat. beneficiorum, q. 24. num. 35. Sbro-
zius de vicario Episcopi, lib. 3. q. 18. num. 7. & q. 45. nu. 3.
Vgolinus de censuris, tabula 2. cap. 11. §. 3. nu. 8. Bodadilla
de politica lib. 2. c. 16. num. 145. Et ex Theologis D. Ant.
3. p. tit. 19. c. 10. §. 2. Henriquez sibi contrarius, lib. 6. de
pœnitent. c. 13. num. 3. Ludouicus Lop. 1. p. instructorij, in
2. editione, c. 284. fol. 792.

3. Hæc autem reuocatio per mortem est etiam quoad ne-
gocia capta: illa enim perficere nequit vicarius; Episco-
po mortuo. Quare in hoc differt à delegato, cuius potestas
non expirat quoad negocia incepta, morte delegantis, c.
gratum, de officio delegat. Et ratio differentia est, quia
Episcopi, & vicarij est vnum, & idem tribunal, non sicut
delegantis, & delegati. Sic Abb. c. licet, de officio de-
legat. nu. 8. Rebuff. praxi beneficiorum, tit. de forma vica-
riatus, n. 162. Bertachin. v. treque loco, Couarr. Ant. Cuc-
cus, Sbrozius ambobus locis relatis num. præcedenti. Pro
hac etiam parte sunt Doctores, quos nu. 7. referam, dicen-
tes excommunicatione Episcopi, suspendi iurisdictionem
vicarij etiam quoad negocia capta. Falsò tamen Sbrozius
lib. 3. de vicario Episcopi, q. 45. nu. 2. aliquos refert dicen-
tes non expirare quoad negocia capta: loquuntur enim in
iudice delegato.

4. Operatur autem effectum hæc reuocatio per mortem
etiam non intimata vicario. Ut docet Felinus cum alijs,
c. ex parte decani, nu. 19. vers. fallit o. laudò, de rescript.
Flamin. lib. 7. de resignat. benefic. q. 24. num. 36.

Verum autem quando ignorat vicarius mortem, aut
communiter ignoratur, valeant interim gesta per vica-
rium? Dixi hoc 3. lib. disp. 22. nu. 59. valere, quando com-
muniter ignoratur, quamuis ipse mortis conscius sit: non
autem, quando communiter scitur, licet ipse ignoret.

In secundo casu, quando suspenditur iurisdic-
tione vicarij, excommunicatione Episcopi: aliqui censent suspen-
sa iurisdic-
tione Episcopi per ipsius excommunicationem, va-
lida esse gesta per vicarium, siue res sit integra, siue non.
Sic Richardus 4. distinct. 18. art. 10. q. 4. Syluest. absolu-
tio. 2. q. 6.

Alij dicunt re non integra, minimè suspendi iurisdic-
tione vicarij, secus re integra, & ita solum valere gesta
per eum quoad negocia capta. Sic Armilla, verbo vica-
rius, nu. 10.

5. Ceterum dicendum est, suspensa iurisdictione Episcopi
per ipsius excommunicationem, (quod euenit, quando est
denunciatus, aut notorius perversus clericus, iuxta dicta hoc
3. lib. disp. 22. nu. 32.) similiter esse suspensam eius vicarij
iurisdictionem: atque ita sicut gesta tunc per Episcopum
pertinentia ad iurisdictionem, sunt irrita, similiter dicen-
dum est de gestis ab eius vicario generali. Quia est vnum,
& idem tribunal. Probat, ex c. 1. de officio vicarij, in 6. in
fine, ibi, *Ea tamen que ipsi gerendo huiusmodi vices agunt eo ra-
tione excommunicato manente, si iurisdictionem recipiant tan-
tum ab eodem, non possunt ob. in re vigorem.* Et ita tenet Gl.
ibi, verb. ipse, Archid. ibi, nu. 1. vers. gerunt, in fine. Ho-
stiens. ibi, super eodem vers. gerunt, Io. And. nu. 2. Anch.
nu. 2. & ibi Domin. nu. 6. vers. in eadem Glossa ibi, is cui, in
fine illius, & ibi Franc. nu. 6. idem Gl. Clem. finalis, de pro-
cur. in fine, vbi Card. ad finem, q. 16. & ibi Imola, n. 17. Bo-
nifacius, nu. 39. idem Card. Clem. 2. de rescript. q. 8. & ibi
Anchar. col. 1. in fine, Speculator, tit. de iudice delegato,
§. restat videre, num. 7. Abb. c. quoniam Al. Las, de officio de-
legat. num. 10. Felin. c. insinuante, nu. 2. de officio de-
legat. Bald. c. licet vndique, num. 12. eodem tit. Roman. sin-
gulari 626. Parisius conf. 89. nu. 6. volum. 4. Selua benefi-
ciorum p. 2. q. 14. nu. 6. Rebuff. praxi beneficiorum, tit. de
forma vicariatus, nu. 217. & super regulam 13. Cancellar-
iæ super §. aut vicarios perpetuos, & c. postulatus, nota-
bili 2. num. 16. de clerico excommunicato ministrante,
Bertachin. in repertorio, litera V, verb. vicarius, sub nu-
mero 20. vers. vicarij, & de mini, Maranta de ordine iu-
dicio.

dicio. 4. p. d. 5. principali an iudicium sit ordinarium. n. 70. Sylu. verb. vicarius q. 4. dicto 4. & Tabiena n. 8. Ant. Cuccus lib. 2. inst. moral. tit. 8. n. 134. Sbrozius de vicario Episcopi lib. 3. q. 17. n. 1. Gutier. qq. canon. lib. 1. cap. 1. nu. 83. & 84. Vgolinus de censuris tabula 2. c. 11. §. 3. nu. 8. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 12. cap. 10. §. 2.

7 Quod verum est etiam quoad negotia cepta, ante Episcopi excommunicationem: in quo differt vicarius à delegato, cuius potestas non suspenditur per delegantis excommunicationem saltem quo ad negotia cepta. Cuius differentie rationem constitui, nu. 3. Sic Hostiens. Ioann. Andr. Domin. Anchar. Francus, Tabiena locis præcedentium, allegatis.

8 Idem dicendum est, quando Episcopus est interdictus, vel suspensus: ob eandem rationem. Sic Paris. conf. 82. nu. 10. in fine, vol. 4. Bertachinus tract. de Episcopo, lib. 4. p. 5. nu. 69. Rebus. praxi beneficiorum, tit. de forma vicariatus, nu. 17. Ant. Cuccus lib. 2. institutio. moral. tit. 8. nu. 134. Sbrozius lib. 3. de vicario Episcopi, q. 17. nu. 4. Intelligit hodie post Concilium Constantiense, quando est denunciatus, cum ante denunciationem retinet iurisdictionem.

9 Quamvis autem excommunicato Episcopo, iurisdicção vicarij suspendatur, adhuc tamen verus vicarius manet, retinetque iurisdictionem habitualement, sicut, & ipse Episcopus. Unde fit ut si causa delegetur ab alio vicario Episcopi, non suspendatur cognitio huius causæ per excommunicationem Episcopi: cum ex vna parte verus vicarius sit, & ex altera, iurisdicção in ea causâ non dimanet ab Episcopo. Sic Paulus Clem. 2. de rescript. & ibi Cardin. q. 8. Anch. col. 1. in fine, Felinus c. insinuante, nu. 2. de officio deleg. Sbrozius de officio vicarij, lib. 3. q. 17. num. 10.

10 Ex dictis infertur, quid dicendum sit in ea quæst. an suspensio iurisdictione Episcopi per excommunicationem, aut suspensionem denunciatam, possit eius vicarius validè interesse matrimonio, alijque id committere? Dicendum enim est utrunque posse: quia neutrum est actus iurisdictionis, (ut diximus hoc 3. lib. disp. 21. nu. 4. & 7.) qui verò censent esse actum iurisdictionis, necessario tenentur dicere, non valere, quia usus iurisdictionis suspensus tunc est. Si tamen Episcopus suspensus, vel interdictus, vel excommunicatus denunciatus, aut notorius clerici percussor, institueret vicarium, aut parochum, aut parochus sic excommunicatus, vicecuratum, illeque assisteret matrimonio, vel alij committeret, nihil valeret: quia illa institutio est manifestus actus iurisdictionis, & proinde facta à sic excommunicato, nihil valet: quare ille assistens matrimonio, non esset verus vicarius, parochus, aut vicecuratus. Quod si replices, licentiam assistendi concessam per Episcopum, aut parochum sic excommunicatum, validam esse, eo autem ipso quod vicarium, aut vicecuratum instituit, virtute conferre illis licentiam assistendi matrimonio, ergo si assistant, validum erit matrimonium. Respondet, minimè conferre talem licentiam directè, sed indirectè, consequentiè, & accessoriè, in quantum, scilicet, confert officium vicarij, parochij, aut vicecurati, quorum officio annexum est, interesse matrimonio, quare cum principalis collatio officij, invalida sit, corrumpit accessorium, regula, cum principalis 138. ff. de reg. iur.

11 Inter tria casu, quando, scilicet, vicarius est reuocatus ab ipso Episcopo, si reuocatio nota sit vicario, nec communis error adest, manifestum est gesta per ipsum esse irrita, quare si matrimonio interfuit, vel alij committat, nil valere. Quia iurisdictione prorsus caret. Quando autem esset communis error reuocationis, etiam ipso illius conscio, dixi hoc 3. lib. disp. 22. n. 59. valere gesta per ipsum, per l. Barbarius, ff. de offic. Prætor. Si aut ipse reuocationem ignoret, quavis non sit communis error, valent gesta per ipsum, donec ipsi reuocatio intimetur. Per l. si forte 17. ff. de offic. præsid. ibi, *Si for è præfes provincia maritima ferit, vel iurorem dederit, priusquam cognoverit successorem advenisse, etiam c. hac rata.* Vbi Gl. verb. cognoverit, ait, *v. que ad cuius advenum durat eius iurisdicção.* Hoc est contra aliquos, quos refert Boerius

decis. 347. n. 12. & 13. dicentes, non valere gesta post reuocationem, etiam vicario nō intimatam, cum quibus sentit dicens esse communem sententiam, Alber. l. more, n. 22. ff. de iurisd. omn. iud. sed non loquitur in vicario Episcopi, sed in delegato. Nostram tñ sententiā tenent Boerius ibi, Selua beneficiorum 2. p. q. 14. n. 13. Bertachinus in repertorio, litera V. verb. vicarius sub n. 70. versic. vicarius Episcopi primus, & litera C. verb. collatio, sub nu. 50. versic. collatio beneficij facta à vicario, Rebus. praxi beneficiorum, tit. de forma vicariatus, nu. 210. Roland, conf. 46. nu. 28. vol. 1. Sbrozius multos referens, lib. 3. de vicario Episcopi, q. 36. n. 6. & sequentibus, Flaminus lib. 7. de resignatione benef. q. 24. num. 41. Ant. Cuccus lib. 2. institutio. moral. tit. 8. nu. 146. Anastasius Germonius de indulgis, §. tibi quoad vixeris, nu. 60. & sequentibus. Pro hac etiam sententiā sunt Bar. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 18. ff. de officio Prætor. & ibi Bald. 2. lectura, n. 28. vbi docent, iurisdictionem non adimi ignorantij. Favent etiam Gl. c. auditis, de procurat. verb. ad illum, docens non cessare iurisdictionem iudicis, donec certior reddatur de reuocatione, & Abb. c. audita, n. 13, de reitut. spolia. dicens, valere processum factum à iudicibus reuocatis, ante reuocationis certificationem, quando reuocatio est in præiudicium tertij. Et Alber. sibi contrarius d. l. Barbarius, nu. 30. & l. mandatum, n. 10. C. mandati, docet etiam in iudice delegato exigi iure canonico reuocationis notitiam, quod idem de delegato asserunt Richard. 4. d. 18. art. 4. q. 5. Rosella excommunicatio 6. n. 46. Menoch. de arbit. lib. 2. centuria 2. casu 18 §. nu. 40. & sequentibus. Et subdunt Richardus, & Rosella, aliquos probabiliter limitare, nisi delegas expresserit, nolle valere ex tunc, quando reuocat. Et tandem pro eadem parte sunt, Syl. verb. gratia, q. 2. n. 4. vbi Armilla, n. 6. Henriquez lib. 6. de penitentia c. 7. n. 3. in commento, litera G. vbi censent gratiam concessam non expirare ante reuocationis notitiam.

Aliqui temperant, nisi culpa sua reuocetur vicarius, dicentes tunc non oportere, ut intimetur vicarij reuocatio. Sic Selua beneficiorum 2. p. q. 14. nu. 13. Sed melius Ant. Cuccus lib. 2. institutionum moral. tit. 8. nu. 149. docet necessariam esse tunc reuocationis intimationem: ne culpa vicarij alij noceat.

12 Difficultas autem est, an satis sit qualiscunque notitia reuocationis in vicario, ut si fide dignus, casu nouit reuocationem, certioreque faciat vicarium: Quidam asserunt satis esse, per l. si forte 17. ff. de officio Præsid. vbi solum dicitur, valere gesta, priusquam cognoverit præses aduentum secundi: ergo satis est quouis modo cognoscat. Sic Gl. Clem. causam, de electione, verb. plena, & c. cupientes, verb. notitiam, de electione in 6. vbi Archidiaconus, nu. 3. vers. notitiam, Domin. ibi, §. hac generali, n. 7. Francus ibi, in principio, nu. 5. Calderinus rubr. de officio vicarij, conf. 4. Felinus, c. ceterum num. 11. de re'crip. Bertachinus tract. de Episcopo p. 7. lib. 4. q. 21. Sbrozius de vicario Episcopi, lib. 3. p. 33. nu. 10. & hanc partem tenuisse Senatam Burdegalensem refert Boerius decis. 347. num. 1.

13 Verius tamen est existit, ut certior fiat vicarius de reuocatione, per ipsum Episcopum, aut eius epistolam, aut alium nomine eius, ut per eius procuratorem, vel nuncium ab ipso ad id destinatum. Nā per easdem causas res nascitur, & dissolvitur, c. 1. de reg. iur. sed constitutio vicarij exigit unionem voluntatum Episcopi constituentis, & vicarij acceptantis, quæ acceptatio exigit notitiam talis institutionis per nuncium ab ipso Episcopo destinatum: ut in alio simili, probavi lib. 1. disp. 6. n. 28. ergo similiter dissolutio, & reuocatio exigit reuocationem constituentis, & notitiā reuocationis per nuncium destinatum, Episcopi que nomine notificantem. Sic docet Boerius ea. decis. 347. à n. 14. vsque ad 18. Rebus. praxi beneficiorum, tit. de forma vicariatus, n. 212. Ant. Cuccus lib. 2. institutionum moral. tit. 8. n. 147.

Idemque, eadem ratione dicendum est, de reuocatione delegati: quam intimari necesse est probavi num. 11. hac enim intimatio debet esse per nuncium ad id destinatum, sicut & ipsius delegati constitutio,

DISPUTATIO XXXI.

Annon tantum parochi proprietarij, qui habent beneficium parochiale, sed parochi delegati, quos Episcopi constituunt, & ad nutum ipsius amoueri possunt, & vicecurati instituti à parochis proprietarijs, possint alteri sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere?

S V M M A R I V M.

Ordinarius potest delegare, non autem delegatus, nisi sit principis supremi, num. 1.

Delegatus ad vniuersitatem causarum, reputatur ordinarius, & potest subdelegare, num. 2.

Non potest totam suam iurisdictionem delegare, sed unam, vel alteram causam, num. 3.

Quis dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum, & quis ad generalitatem, an & hic possit subdelegare? num. 4.

An quicumque delegatus possit subdelegare, quando ordinarius delegatus concessit sibi hanc facultatem? refertur opinio negans, num. 5. & contraria verior num. 6. & explicatur

l. 1. ff. de officio eius, quando quæ specialiter conceduntur à lege iudicibus ordinarijs; non possint per ipsos delegari.

An satis sit licentia tacita ordinarij, ut delegatus subdeleget, & quando hec contingat? num. 7.

An possit ordinarius concedere delegato, ut nomine suo subdeleget? num. 8.

An possit delegatus subdelegare, cum potestate subdelegandi, instar ordinarij? num. 9.

Delegatus inferioris à principe ad unam causam, an possit articulum illius causa subdelegare? nu. 10. & ibi explicatur, cap. cum Bertoldus, de sententia & re iudicata?

Ordinarius an possit totam suam iurisdictionem alteri committere, & parochus inconsulto Episcopo vicecuratum instituere? nu. 11.

Parochi proprietarij possunt dare alteri facultatem assistendi matrimonio, cum facultate subdelegandi, num. 12.

Parochi non proprietarij possunt licentiam assistendi matrimonio alio sacerdoti concedere, num. 13.

Quid, si ad breue tempus ab Episcopo, vel paracho proprietario instituatur? num. 14.

An parochi non proprietarij possint ad breue tempus vicecuratum instituere? num. 15.

An hic delegatus à paracho non proprietario possit alij licentiam assistendi matrimonio concedere? num. 16.

Parochi non proprietarij, an possint dare licentiam assistendi matrimonio, cum potestate subdelegandi? num. 17.

An possint suo delegato sic dicere, ex nunc concedimus licentiam illi sacerdoti quem tu elegeris? num. 18. Et ibi explicatur, an iurisdictionis possit esse incerta?

Quando parochus presens assumit vicarium, an hic vicarius possit delegare? num. 19.

An si Episcopus, vel eius vicarius committat sacerdoti, ut recipiat informationes, & testes de habilitate aliquorum ad matrimonium; & postea eos habiles repositos matrimonio iungat, possit hic sacerdos delegare? num. 20.

Sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio, an possit subdelegare, & quid, si sit delegatus ad assistendum omnibus matrimonijs parochia, vel tali tempore occurrentibus? nu. 21.

VT clarior reddatur huius disputationis decisio, oportet aliquot præmittere fundamenta. Primum est, hoc distat inter ordinarium, & delegatum, quod ille, cum iure proprio, & in se ipso iurisdictionem radicatam habeat, potest delegare, hic autem, cum nihil proprium habeat, sed alienæ iurisdictionis vsum, non potest delegare, excepto delegato in rem principis. Prima pars, nempe ordinarium posse delegare, habetur expresse l. more, ff. de iurisdictione omnium iudicum, & l. cogniti, §. cum propriam, ff. de officio eius, & cap. cum Episcopus, de officio ordinarij in 6. Secunda pars, nempe delegatum non posse subdelegare, ha-

betur l. fin. ff. de officio eius, & l. à iudice, C. de iudicijs, Tertia autem pars, scilicet speciale in delegato principis, posse subdelegare, habetur c. fin. de officio delegati in initio, & c. cum causam, de appellat. & d. l. à iudice, & l. 19. tit. 4. p. 3.

2 Secundum fundamentum est, delegatus ad vniuersitatem causarum, reputatur, quasi ordinarius, & subinde delegare potest. Sic colligitur ex l. 1. §. ab eod. ff. quis, & à quo, ibi, *Ab eo cui quis mandauit iurisdictionem, non ipse promouebitur, nam & generaliter is erit promouendus, ab eo, cui mandata est iurisdictionis, cum promoueretur ab eo, qui mandauit iurisdictionem*, Vbi textus docet, cum quis delegatus subdelegauit, esse appellandum ad primum delegantem, atque ita supponit posse delegatum subdelegare vbi Glos. verbo non ipso, & verb. ab eo, explicat de delegato ad vniuersitatem causarum: idem tenet Glos. l. à iudice, verbo non habet, C. de iudicijs, & c. cum causam, de appellatio. verbo delegatus: H. ostiens, cap. fin. de officio ordinarij. paulò post principium, & d. cap. cum causam, verb. delegare, Ioan. Andr. c. omnis, de penitent. & remiss. nu. 31. versic. in Glos. exequutionem, Anton. cap. super auxilium, §. si verò, nu. 17. de officio delegati. vbi Imola, nu. 24. Felin. nu. 17. Abb. d. cap. cum causam, num. 21. & cap. cum Bertoldus, nu. 20. de sentent. & re iudic. A. ex. de Neuo d. cap. cum causam, nu. 24. Bart. l. more, nu. 21. ff. de iurisdictione omnium iudicum. vbi Alex. nu. 26. Cacciaiopus, num. 22. Bald. l. solet, nu. 1. ff. eod. tit. vbi An. c. nu. 1. Alex. nu. 6. in fine, Alberic. l. à iudice, nu. 1. C. de iudicijs, vbi Salicet, nu. 2. Alex. nu. 7. Bolognetus l. 1. nu. 10 in fine, ff. de officio eius, Bertachinus in repertorio, littera D, verbo delegatus ad causam unam ante nu. 10. Henric. cap. finali, de officio delegati, num. 7. Villalobos in communibus, littera D, nu. 57. Maranta practica 4. par. dist. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, nu. 27. & 55. Rosell'a, verb. delegare, in initio, Angel. verb. delegatus, num. 6. vbi Syluest. c. 8. dicto 3. Tabiena excommunicatio §. casu 1. c. 3. nu. 4. Nauar. post lib. 5. consiliorum, in 1. editione, addit lib. 3. tit. de officio ordinarij, consil. ultimo, in fine, Couar. alios referens 3. variat. cap. 20. nu. 11. Mandos. regul. 4. Cancellaria, q. 4. num. 4. Azebedo lib. 3. recopilat. tit. 9. in rubr. num. 14. Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 8. num. 3. Et ex Theologis, Henriq. lib. 6. de penitent. cap. 7. nu. 3. in commento, littera N, Ludou. Lop. 1. par. instructorij, in 2. editione, c. 284. fol. 797. Et est communissima sententia, quamuis non desint authores oppositum sentientes, nempe subdelegare non posse, ut sunt Dec. cap. cum causam, nu. 29. & 30. de appellat. Curtius d. l. more, num. 67. & alij.

3 Intellige tamen, delegatum ad vniuersitatem causarum posse unam, vel alteram causam subdelegare, non tamen vniuersam suam delegationem. Quia etiam ordinarius id non posset inconsulto principe, ut dicemus num. 11. Sic Glos. c. cum causam, verb. delegatus, de appellat. vbi Anton. num. 11. Alex. de Neuo, num. 26. Abb. c. cum Bertoldus, nu. 20. de sentent. & re iudic. Alex. l. à iudice, nu. 8. C. de iudic. vbi Ias. num. 8. Bart. Ioan. Andr. Bald. Alter. Maran. Rosella, Syluest. Couar. Azebedo, Vgolinus, Ludouicus Lop. num. præcedenti allegati.

4 Tertium fundamentum sit, quis dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum? Talis, n. dicitur, qui ei genus causarum committitur, sub vno nomine collectiuo, quamuis non sit generalissimum, sed sub alternum, licet sit restrictum quoad tempus, ut si committantur cause tali anno occurrentes, vel quoad quantitatem, ut cause decem librarum, & infra, vel quoad locum, ut cause talis loci. Sic Bart. l. legatus, nu. 4. ff. de officio procon. Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. l. 1. num. 5.

Vnde infertur esse delegatum ad vniuersitatem causarum, quando commissio est vniuersalis quoad causas, & specialis autem quoad locum, ut si committantur omnes cause talis territorij. Sic Bartol. & Azebedo proximè citati: Bald. d. l. solet, num. 1. & ibi Angel. num. 1. & Alex. nu. 9. Idem Bald. l. à iudice, num. 4. & ibi Salicet. num. 3. C. de iud. Bertachinus in repertorio, littera D, verb. delegatus ad unam causam, ante num. 10.

Idem

Idem dicendum est, quando indefinitè causæ talis territorij delegantur, Sic Salicet, eodem num. 3.

Item, qñ delegatio est vniuersalis respectu personarum, licet nò quoad causas: vt si oēs causæ mutui talis territorij alicui delegentur. Quia causæ mutui est genus, multas sub se cōtinens species. Sic Bald. d. l. solet nu. 1. q. 4. vbi Alex. n. 9. Socin. d. l. more, nu. 40. Bertachinus proximè allegatus.

Idem dicendum est, qñ delegatio est vniuersalis quoad causas, & personas. Hoc est contra Bald. l. à iudice, num. 4. C. de iudic. & ibi Ias. nu. 8. & Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. l. 1. num. 4. vbi dicunt, non esse delegatum ad vniuersitatem causarum, nisi territorij mentio fiat: sed verius est eam mentionem necessariam non esse, & ita tenent Bart. d. l. legatus, num. 4. Socin. d. l. more, num. 38.

Difficultas autem est, qñ delegatio est generalis quoad causas, specialis verò, & coarctata respectu personarum, vt si committantur omnes causæ, quæ vertuntur inter Titium, & Seium? Nam Bart. d. l. legatus, num. 4. licet aliquantulum dubius, tenet, hunc esse delegatum quoad vniuersitatem causarum: idem Orosius d. l. legatus, num. 10. & 11. Quia hæc commissio est generalis in genere subalterno, & potest recipere augmentum, & diminutionem, quæ est inter causas. Item quia (vt proximè diximus) quando commissio est coarctata quo ad locum, tempus, vel quantitatem, constituit delegatum quoad vniuersitatem causarum: ergo quando est coarctata quoad personas: non enim inuenitur congrua differentie ratio.

Sed verius est, non esse delegatum quoad vniuersitatem causarum, sed tantum quoad generalitatem causarum. Quia cum limitatur tempus, vel locus, vel quantitas, vniuersalior est cognitio, & commissio, quam cum limitantur personæ: nam in priori casu, plura possent esse negotia, & omnia eo tempore, vel in eo loco, vel in ea quantitate, occurrentia committuntur: in posteriori autem, multò pauciora negotia occurrunt. Sic Guillelmus l. à iudice, C. de iudicijs. vbi Bald. nu. 4. Salicet, nu. 3. idem Bal. d. l. solet, nu. 1. q. 3. vbi Ang. nu. 1. & Alex. dicens communem sententiam, nu. 9. Socin. d. l. more, nu. 41. Bertachinus proximè citatus, Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. l. 1. num. 4. & 5.

Quando autem commissio est certarum causarum, inter certas personas, vel certarum causarum limitato numero, in tali Castro, est commissio specialis, vt si delegentur decem causæ talis territorij. Sic Bald. d. l. solet, num. 1. q. 2. & ibi Ang. num. 1. Socin. d. l. more, num. 41. & 43.

Vtrum autem delegatus, ad generalitatem causarum possit vnâ subdelegare? Afirmat Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. rubr. nu. 14. Et potest probari ex doctrina Bartoli, l. more, nu. 11. ff. de iurisd. omn. iud. dicentis delegatum ad vnâ causam, posse quendam articulum illius causæ subdelegare, ergo similiter delegatus ad plures causas, poterit ad vnâ.

Sed hæc doctrina nullo iure probatur: & ideo dicendum est, non posse vnâ causam subdelegare: & ita tenet Ang. l. solet, n. 1. ff. de iurisd. omn. iudic. Salicet, l. à iudice, nu. 4. C. de iudicijs, Henricus, c. fin. nu. 8. de officio delegat. Nec cōfert doctrina Bartoli, quia communiter reprobatur, nisi intelligatur cum quadam limitatione, vt dicemus nu. 10.

Quartum fundamentum est. Non modica versatur difficultas, an cōcessus inferioris à principe, qui non est ad vniuersitatem causarum, possit subdelegare, nō ordinarius delegans concessit illi subdelegandi potestatem? Quidam negant posse subdelegare. Quia, cum lege cōceduntur specialiter, seu in privilegium, iudicibus ordinarijs, non possunt per eos transferri in alios. l. 1. in principio, secundum communem intellectum, ff. de officio eius, sed potestas delegandi, specialiter conceditur ordinarijs l. more, ff. de iurisd. omn. iudic. ergo non possunt hanc facultatem transferre in delegatū, concessa illi subdelegandi potestate. Sic vñ tenere Glossa, cap. super questionum, §. porro, verbo transfert, de officio delegat. & dicit fortè esse verius Imola, ibi, num. 21. idem tenet Cardin. Clement. 1. quest. 12. de officio delegat. Alex. l. à iudice, num. 9. C. de iudicijs. Bolognetus l. 1. num. 39. & 40. ff. de officio eius, limitans,

quando absque causâ iusta hanc facultatem concederet ordinarius: Francus c. is cuius in fine, de officio delegat. in 6. & re vera idem tenet Dominicus ibi, in fine, quamuis enim cum distinctione loquatur, at re vera tenet, non posse delegatum, ex facultate ordinarij subdelegare, sed tantum assignare personam, cui ordinarius delegauit: & hanc sententiam dicit fortè esse veriorē Cacciaupus, l. more, nu. 19. ff. de iurisdictione omnium iudicum.

Verum tenendum est, potest. Quia tunc non videtur ipso delegatus subdelegare, sed cōminarius delegans, iuxta l. vnum ex familia, §. si de falcidia, ff. de leg. 2. vbi habetur, eligentem iussu testatoris, nullum beneficium conferre, quia non ipse, sed testator iubens conferre censetur. Solet etiam probari, ex l. non distinguemus, §. fin. ff. de recept. arbi. ibi, idque delegari non posse, nisi ad hoc compromissum sit. Vbi decernitur arbitrum delegare non posse, nisi hoc cōmissum sit: sicut ergo arbiter, eo quod ex consensu partium iurisdictionem recipit, potest i. finet partibus, quæ (ibi iurisdictionem cōferunt cōsensum) ratiōnabilis, alij subdelegare, sic delegatus, cum iurisdictionem ex delegatione, & cōsensu ordinarij habeat, poterit ex eiusdem consensu subdelegare. Nec obstat ratio oppositæ sententia, & textus, nam ea quæ specialiter alicui conceduntur, non possunt in alium transferri, quando taliter conceduntur maioribus, vt minoribus denegentur: at quilibet ordinarius, quantumvis minimus, potest delegare. Sic Glossa final. c. is cui, de officio delegat. in 6. Bart. l. more, nu. 12. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi Al. eric. num. 14. Alex. nu. 27. Bald. l. solet, nu. 1. ff. de iurisd. tit. & l. à iudice, num. 2. C. de iudic. vbi Salicet, in fine, & Ias. nu. 8. & 9. dicens esse communem sententiam: Abb. cap. cum Bertoldus, num. 24. de sentent. & re iudicat. & cap. super questionem, §. porro, num. 1. de officio deleg. vbi Felin. §. si verò, num. 18. Alexand. de Neuo, d. c. cum Bertoldus, num. 17. & c. cum causam, num. 20. de appellatio. Bertachinus in repertorio, littera D, verb. delegatus subdelegat. Maranta practica 4. par. d. 5. principalis, an iudicium sit ordinarium, num. 63. Rosella, verbo, delegare, in initio, vbi Tabiena, q. 1. Armilla, num. 7. Angel. verb. delegatus, in 6. & ibi Syluest. q. 8. dicto 3. Nauar. cap. placuit, nu. 3. Angel. verb. delegatus, nu. 6. & ibi Syluest. quest. 8. dicto 3. Nauar. cap. placuit, num. 70. & 7. de pœnit. d. 6. Mandos. reg. 4. cancellaria, q. 3. nu. 9. Anton. Gabr. tomo 1. commun. in nica editio. lib. 4. verb. delegatus, fol. 180. Bolognetus l. 1. nu. 40. ff. de officio eius, Azebedo lib. 2. recopil. tit. 9. in rubr. num. 14. & 19. vbi alios refert: Vgolinus de censuris, tabula 1. cap. 8. & nu. 3. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 3. versic. circa concessionem, Medina tract. 2. de cōcessione, quest. de licentia vicecuratis ad alienos confitendum, in fine, Compendium mendicantium, verb. absolutio ordinaria quod frat. ess. in fine, Pasarellus in compendio minimorum, c. . in fine, Henric. lib. 6. de pœnit. cap. 7. nu. 6. Barthol. à Lez. de penitentia, dub. 13. concl. 1. in fine, fol. 792. Lud. Lop. 1. p. instructorijs, 2. editione, c. 284. fol. 797.

Sufficeret autem ad hoc, licentia tacita ordinarij: vt occurrunt Alex. cons. 137. volum. 2. Ias. l. à iudice, num. 9. C. de iudicijs, Felin. Maranta, Nauar. num. 71. allegati, nu. 1. ratiōnabili. Hæc autem tacita licentia, est, cum delegatus ordinario sciente, & patiente delegat. Sic Alex. Ias. Felin. Maranta, ibidem: & constabit ex dicendis hoc 3. lib. dist. 35. num. 20. vbi dicimus hanc esse rationabilionem de presentia, quæ iurisdictionem confert. Similiter erit tacita licentia, quando ex usu, aut cōiecturis sufficientibus, apparet id velle ordinarium. Sic Nauar. eodem num. 71.

Non tamen poterit ordinarius concedere potestatem subdelegandi nomine ipsius delegati, sc. dicens, subdelega nomine tuo. Quia potestas subdelegandi non potest fundari in persona delegati. Sic Felin. c. super questionem, §. si verò, num. 18. versic. limita nisi daret, de officio deleg. Quintum fundamentum sit, nullus delegatus enim principis, potest subdelegare, cum facultate subdelegandi: vnde in hoc distat ab ordinario, quod minimus ordina-

ordinarius hoc potest, ut diximus num. 6, non autem supremus delegatus, qualis est principis. Hoc est contra Iasonem l. à iudice, nu. 9. C. de iudicijs, dicentem forsan posse hoc delegatum principis. Sed communiter reprobat; quia delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, ordinarius autem habet potestatem vniuersalem: ergo cum solum delegato principis, & ad vniuersitatem causarum, reperiatur in iure concessum, posse subdelegare, & nullibi concedatur posse dare facultatem subdelegandi, id non poterunt. Ita tenent Glossa cap. super questionum, §. porro, verbo, transfert, de officio delegati, vbi Abbas, eod. §. nu. 2. Archidiaconus c. quamuis, in initio, de officio deleg. in 6. Ioan. Andr. c. is cui, nu. 2. eodem tit. & lib. Alexand. dicta l. à iudice, n. 9. Bertachinus in repertorio, litera D. verbo, delegatus subdelegat, sub num. 10. Maranta practica 4. p. d. §. principali, an iudicium sit ordinarium, nu. 63. Caccialupus l. more, nu. 18. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Tabiena, verbo delegare, quest. 1. Villalobos in communibus, litera D. num. 55. Mandosius regula 4. Cancellariz, q. 3. num. 7. Anton. Gabriel, tomo 1. communium, in mea editione, libr. 4. verb. delegatus, fol. 180. Bolognetus, l. 1. nu. 137. ad fin. versic. quinto potest, ff. de officio eius Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. nu. 11. Gratian. regul. 443, num. 8.

10 Sextum fundamentum sit, delegatus inferioris principis ad vnam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem: potest tamen articulum, qui nudi ministerij est. Verbi gratia, committitur alicui receptio testium, hic actus est iurisdictionalis, cum testes non sunt approbati, seu interrogatoria non sunt facta, tunc enim iudex deputatur super receptione testium, ut est textus, iuncta Glossa Clementina vnica, de officio delegati, at vbi omnia essent examinata, ita ut commissarius habeat nudam, & simplicem testium receptionem, esset actus non iurisdictionalis, probatur ex cap. super questionum, in principio, de officio delegati, versiculo nos autem, ibi, *Si tamen delegatus à nobis, vel iudex quicumque, non tam cognizorem, quam exequuorem ad aliquem certum articulum quempiam deputaueris.* Vbi quando fecit mentionem de articulo non iurisdictionali, dixit, *delegatus à nobis, vel alius quicumque iudex*, quasi quicumque iudex possit: quando vero meminit de articulo iurisdictionali non repetijt ea verba, *vel alius quicumque.* Idem solet probari, ex cap. cum Bertoldus, de sentent. & re iudic. ibi, *Præfatus Abbas cum committentibus vices suas, ipsi subdelegari testes receperunt.* Sed hic textus nihil probat: testibus Abbate ibi, n. 20. & 21. & Couar. 3. variat. cap. 20, in fine: nam totam causam delegarunt, ut constat ex illis verbis, *Committentibus vices suas:* quare dicunt eam commissionem fuisse nullam, cum sit commissio totius causæ: nec textus eam approbat, sed solum narrat factum, nec de valore agit, vel eo quod litigantes id non opposuerunt: vel quia parum intererat de hoc tractare, cum causa iam ad Pontificem delata esset. Sic tenent Gl. Clem. vnica, in fine, de officio deleg. Speculator tit. de iudice delegato, §. iam nunc dicendum est, num. 5. Innocent. d. c. cum Bertoldus, nu. 3. Hostiens. c. cum causam, de appellatio. super verbo, delegato, Ioan. Andr. d. c. cum Bertoldus, nu. 19. & d. c. cum causam, nu. 8. & c. super questionum, num. 39. de officio delegat. Anton. d. c. super questionum, in principio, nu. 47. & d. c. cum causam, num. 11. & d. c. cum Bertoldus, num. 13. Abb. cap. clericos, num. 2. de officio vicarij, & cap. cum Bertoldus, nu. 19. Alex. de Neuo ibi, nu. 56. & c. cum causam, nu. 18. & 19. Henricus. c. si, nu. 8. de officio delegati. Imola d. c. cum Bertoldus, num. 16. & d. c. cum causam, num. 8. versic. item aduerte, & d. c. super questionum, in initio, n. 13. Felin. d. c. cum Bertoldus, n. 17. & d. c. super questionum, in initio, nu. 4. & §. si verò, nu. 19. Anchar. Clem. 1. num. 4. de officio delegat. Bart. l. legatus, nu. 6. ff. de officio Proconsul. Bald. l. à iudice, C. de iudic. num. 3. vbi Salic. num. 5. Alex. nu. 10. idem Alex. l. more, nu. 26. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi Socin. num. 45. & Caccialupus num. 23. Iason d. l. à iudice, num. 10. Rebus. repetitione l. vnica, notab. 1. num. 23. C. de sentent. que pro eo quod

inter. Bertachinus in repertorio, litera D. verbo delegatus ad causam vnam, sub nu. 20. Maranta de ordine iudiciorum 4. p. d. §. principali, an iudicium sit ordinarium, n. 54. Nau. summa, c. 27. Hispana, nu. 42. Latina, nu. 45. & lib. 5. conf. in 1. editione, tit. de sentent. excommunic. conf. 15. in fine. Tabiena, verb. delegatio, q. 1. Ant. Gabr. tomo 1. commun. in mea editione, lib. 4. verb. delegatus, fol. 180. Auēda. cap. pætorij, 1. p. c. 1. nu. 26. versic. sed quid si à principe, Azebedo, lib. 3. recopil. tit. 9. in rub. nu. 12. Gratian. reg. 242. n. 7.

Et ita intelligendi sunt Doctores aliqui, absolute docētes delegatum inferioris principis ad vnam causam, posse subdelegare articulum illius. Hi sunt Bart. l. more, nu. 11. ff. de iurisd. omn. iud. Rosella verbo delegare, in initio. Angel. verbo delegatus, nu. 6. & ibi Syluest. q. 8. dicto 3. Lud. Lop. 1. p. instructorij, 2. editione, cap. 284. fol. 797. col. 1.

Quamuis non desint negantes posse etiam articulum non iurisdictionem continentem delegare: id enim negat Petrus, & Cyn. l. à iudice, C. de iudic. & ibi Alberi, nu. 1. & 4. Bald. l. solet, q. 5. ff. de iurisd. omn. iudic. & dicit fortē esse verius de iure, Imola Clem. vnica, nu. 31. de officio deleg.

11 Vltimum fundamentum sit, quamuis ordinarius nequeat totam iurisdictionem incōsultō principe delegare, l. penultima, cum ibi notatis, ff. de officio præf. dis: & docēt Alexand. l. à iudice, num. 8. C. de iudicijs, & ibi Iason, nu. 8. Felin. c. super questionum, §. si verò, nu. 17. de officio delegati. Maranta practica 4. p. d. §. principali, an iudicium sit ordinarium, n. 55. Azebedo lib. 3. recopil. tit. 9. rubr. n. 14. ac proinde non poterit parochus in perpetuum alteri curam demandare, incōsultō Episcopo: poterit ad breue tēpus, ex aliqua iusta causa. Quod nō possit in perpetuum, probatur, quia nō potest per vicariū deferuire Ecclesiæ, c. extirpanda, §. qui verò, de præb. ibi. *Qui parochiale habet Ecclesiā, non per Vicarium, sed per seipsum ibi deferuiat.* Et cum ex eo, de electione in 6. vbi dicitur posse Episcopū dispensare causa studij, ne parochus priori septennio sacerdotio initietur: & subdit hæc, in vers. porro, *Septennio prædicto durante, Episcopi, & superiores sollicite providere curent ut per Vicarios ab eis deputandos animarum cura diligenter ab eis exerceatur.* Vbi clarē docetur deputare Vicarium illo septennio, nō ad parochiū, sed ad prælatum spectare. Sic docent Io. Andr. d. c. cum ex eo, nu. 2. Anchar. Cl. 1. de officio Vic. notabili 4. Abb. d. c. extirpanda, in repetitione, §. qui verò, n. 12. Imola eod. c. n. 13. in fine. Card. Clem. 1. de priuileg. q. 21. iuncta q. 23. vbi Bonifacius, n. 19. Palud. 4. d. 17. q. 6. art. 2. n. 12. in fine. Rosella verbo, Vicarius, nu. 7. Nau. c. placuit, nu. 69. de penit. d. 6. Greg. Lop. l. 21. verbo *misacantanos*, in fine, tit. 4. p. 1.

Hoc autem breue tempus debet esse per spacium trium hebdomadarum: per c. si quis in clero 7. q. 1. ibi, *Similiter diaconus, vel presbiter, si à sua Ecclesia per tres hebdomadas defuerit, huic damnationi succumbat.* Sic Io. asserens ita definitum esse Bononiæ, Abb. & Imola, ibidem. Probatum etiam ex Trident. sess. 23. c. 1. de residentia, vers. eadem omnino: vbi decernit parochos nō posse abesse, nisi per duos, aut tres menses, & id ex licentia Episcopi, & relicto Vicario idoneo, ab ipso ordinario approbando: vbi clarē per longum tempus, ut per spacium duorum mēsum, non cōceditur parochi assignare Vicarium. Vnde iuxta hoc intelligendus est Raynuius in summa, tit. de penit. & remis. §. item posito, quē refert, & sequitur Archid. c. cum ex eo, de electione, in 6. ante num. 1. verbo deputandos, vbi dicunt parochum non posse committere curam animarū, per c. nullus omnino 16. q. 7. vbi præpositus non potest curam animarum tribuere, & cap. cunctis 16. q. 1. intelligendi enim sunt hi authores de commissione ad longum tempus: & textus per eos citati, tantum negant posse parochos conferre in titulum, curam animarū: secus de commissione ad breue tempus: quam posse facere, consuetudo ipsa testis est, quam esse probabo num. 15.

12 Prima conclusio, his præmissis sit, parochus proprietarius, qui sibi beneficiū parochiale habet, potest de cedere alteri sacerdoti, licentiam assistendi matrimonio, cum facultate sub-

subdelegandi. Prior pars probatur, quia est ordinarius, hic autem delegare potest: ut probauimus n. 1. Item, quia expresse dicitur in Trident. sess. 24. c. 1. de matrimon. posse alium sacerdotem de licentia parochi, interesse matrimonio. Posterior pars etiam constat, ex dictis n. 6. ubi probauimus, ordinarium posse delegare, cum facultate subdelegandi.

- 13 Secunda conclusio, parochi non proprietarii, qui praesentantur toti parochiae, per Episcopum, ut curam eius regant, ut quia proprius parochus non est sacerdos, vel quia ipse Episcopus est immediatus parochus totius diocesis ut contingit Hispali, Cordubæ, Granatæ, & in alijs diocesis, in quibus non sunt beneficia curata, possunt delegare assistentiam matrimonio, alij sacerdoti. Hæc est contra Sotum 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. circa concessionem, & Bartholomæum à Ledesma, de penitent. dub. 13. concl. 1. in fine, dicentes non posse delegare: eo quod delegati sunt. Probatum conclusio, quia hi sunt delegati ad causarum vniuersitatem, iuxta traditam n. 4. cum praesentantur ad omnes causas parochialis officij in tota parochia: tales autem delegati possunt vnam, vel alteram causam subdelegare: ut dixi nu. 2. & 3. Hæc tenet Glossa. Clem. 1. de priuileg. verb. presbyteri, ubi Card. q. 19. Imola nu. 14. Bonifacius nu. 34. Rebus, repetit. cap. omnis vtriusque sexus, de penitent. & remissio. §. proprio sacerdoti, vers. quando est verum. Rosella absolutio 1. n. 42. Ang. excommun. §. casu 12. nu. 6. Sylu. excomm. 7. casu 14. dub. 11. nu. 39. Tabiena excommunic. §. casu 11. q. 3. nu. 4. Nauar. c. placuit, de penitent. d. 6. num. 66. & summa, cap. 27. num. 102. & lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 27. nu. 3. vers. tertio. Et ex Theologis Adrianus, q. 5. de confessione, dub. 2. D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 54. Medina tract. 2. de confessione, quest. de licentia Vicecurati ad alieno confitendum, Alcozer summa, c. 9. concl. 5. in fine, Henriquez, lib. 6. de penitent. c. 7. nu. 2. in commento, litera N. & lib. 11. de matrimon. c. 3. num. 5.

- 14 Aliqui temperant hanc conclusionem, modò Vicecurati hi ad longum tempus instituantur: secus si ad breue. Sic Rosell. Sylu. n. precedenti allegati, Ang. verb. Vicarius, n. 8.

Sed prorsus ignoro cui fundamento innitantur. Quare dicendum est, hos Vicecuratos ad vniuersitatem causarum ab Episcopo siue à parochio proprietario, ob eius absentiam ad breue tempus institutos. (quod facere posse diximus num. 11.) delegare posse hanc facultatem ad vnam, vel alteram causam. Probatum, quia eo breui tempore sunt verè parochi, & ad vniuersitatem causarum delegati. Sic docet Henricus c. clericos, nu. 5. & 6. de officio Vicarij, Nauarr. cap. placuit, de penitent. d. 6. nu. 69. 70. & 74. Medina, Tabiena, Alcozer, loco num. precedenti citato: Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 3. num. 5.

- 15 Tertia conclusio, hi parochi delegati ad vniuersam parochiae curam, non possunt alteri omnem curam, etiam ad modicum tempus, dum absunt delegare, sed tantum aliquas causas. Probatum, quia delegatus ad vniuersitatem causarum, solum potest vnam, vel alteram causam delegare, ut probauimus nu. 3. Sic tenet D. Tho. quodlib. 12. art. 33. ubi dicit, vicarium non posse totam suam potestatem committere, sed solum partem.

Intellige tamen conclusionem, nisi consuetudo esset, ut hi Vicecurati, dum ad breue tempus absunt, substituunt aliquem ministraturum omnia sacramenta in parochia. Quia Episcopus Vicecuratos instituens, & conscius consuetudinis, tacens, videtur tacite dare facultatem ad eam substitutionem. Sic Syluest. verb. Vicarius, q. 9. Adrianus, q. 5. de confessione, dub. 2. Medina tract. 2. de confessione, quest. de licentia Vicecurati ad alieno confitendum, Nauarr. c. placuit, nu. 71. de penitent. d. 6. ubi hanc appellat licentiam tacitam, quando ex usu ita apparet.

Et dicunt Adrianus, & Medina hanc consuetudinem vbiunque seruari, ut Vicecurati ad tempus absentes, delegent alicui sacerdoti sacramentorum ministerium.

Tandem, quia stante consuetudine, ut delegati delegent, possunt delegare, ut expresse habetur l. cum praetor. 12. vers. item ij quibus, & ibi tradunt scribes, ff. de iur.

dicijs, & Alex. l. more, nu. 28. ff. de iurisdic. omni. iud. Berachinus in repertorio. litera D. verbo delegatus subdelegat, paulo post principium.

- 16 Hinc inferitur, hunc institutum ad vniuersitatem causarum, à vicecurato, ubi est consuetudo, ut absens talis vicecuratus substituatur alicui ad vniuersam parochiae curam, posse delegare licentiam assistendi matrimonio, aut ministrandi aliud sacramentum. Quia est delegatus ad vniuersitatem causarum, & non censetur delegatus illius vicecuratis, enim non poterat sic delegare, sed est delegatus ipsius ordinarij, scientis & patientis eam consuetudinem: scientia enim, & patientia est tacita licentia, ut dixi n. precedenti.

- 17 Quarta conclusio, parochi delegati ad vniuersitatem causarum, quamvis possint delegare licentiam assistendi matrimonio, vel aliud sacramentum ministrandi, ut dixi in secunda conclusione, nu. 12. at non possunt dare illi subdelegato, facultatem iterum delegandi: id est, dare licentiam, ut possit ille concedere alteri sacerdoti facultatem assistendi matrimonio. Probatum ex dictis n. 9. ubi probauimus, nullum delegatum posse delegare, cum facultate subdelegandi.

- 18 Sed difficultas est, esto hi delegati non possint delegare cum facultate subdelegandi, an possint suo delegato sic dicere, ex nunc ego do facultatem assistendi matrimonio, sacerdoti quem tu designaueris? Videtur enim id fieri non posse, quia iurisdicatio non potest esse incerta, Gl. c. ad hæc, de rescript. verb. elegerint, sibi multa ad hoc comprobanda affert. Quare Panorm. c. quoniam Abbas, nu. 9. de officio deleg. & Anastasius Germonius de indultis, §. Hieronymo, nu. 72. docet, commissionem factam canonico Cordubensi, nil valere, ratione incertitudinis: ergo similiter in nostro casu, cum incerta sit iurisdicatio, nil valebat, incertum enim est, quem ille delegatus designabit.

Ceterum credo id fieri posse: quia tunc ipse delegatus non facit gradum, nec censetur delegare, sed est nudus minister: nec datur iurisdicatio incerta: tempore enim, quo minister nomine delegantis assignat personam, cui datur licentia assistendi matrimonio, aut ministrandi sacramentum, conceditur iurisdicatio, & tunc iam persona est certa, & determinata. Et hoc expresse tenet in alio simili, Paulus, cap. is cui, de officio delegat. in 6. & ibi Dominicus, in fine, ubi negantes ordinarium posse delegare, cum facultate subdelegandi, admittunt posse sic delegare, ex nunc delego illi, cui delegatus committit. Et reddunt rationem eandem hic adductam. Praeterea, quia etiam alias concluderetur ordinarium non posse delegare, cum facultate subdelegandi. Quia incertum est, cui ille subdelegabit. Cui tamen obiectioni respondet Alexand. l. more, n. 27. ff. de iurisdic. omnium iudic. & Fel. c. super questionum, §. si verò, nu. 18. versiculo ad secundum, de officio delegat. eo ipso quod delegatus nomine delegantis eligit, certificari quis subdelegatus sit: ergo similiter in nostro casu, non erit iurisdicatio incerta, sed certa per electionem substituti: atque ita hoc non obstat quominus id fieri possit. Tandem probatur ex ijs, quæ dixi in alio simili, hoc 3. lib. disput. 26. num. 4.

- 19 Quinta conclusio, quando parochus praesens assumit vicarium locantem operas, ut illum adiuvet, hic vicarius non potest delegare. Quia non censetur illi suas plenas vices committere. Sic Henric. cap. clericos, n. 7. de offic. vicarij, Henriquez lib. 6. de penitent. cap. 7. num. 3. in commento litera N. fauet Nauar. cap. placuit, num. 69. de penitent. d. 6. ubi dicens vicarium parochi posse delegare, loquitur de vicario in absentia parochi instituto.

- 20 Secunda conclusio, si Episcopus, aut eius vicarius generalis committat sacerdoti, ut recipiat informationem, ac testes de aliquorum habilitate, ut inter se matrimonium incant, & informatione recepta assistat eorum matrimonio, hic sacerdos delegatus non poterit alteri committere informationem, at ea facta poterit alteri delegare, ut assistat matrimonio illorum. Probatum ex dictis, nu. 10 ubi probauimus delegatum ad vnam causam, non posse subdelegare articulum iurisdictionis, qualis est examinatio testium, posse tamen articu-

articulum nudi ministerij: sed interesse matrimonio est articulus illius causæ commissæ, & non est actus iurisdictionis, sed nudi ministerij: ut probavi hoc 3. lib. disput. 21. num. 4. ergo potest ille sacerdos hoc committere.

31 Ultima conclusio, sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio, non potest subdelegare, siue sit delegatus parochi, siue Episcopi. Quia est delegatus ad vnam causam, talis autem non potest totam causam delegare, nisi principis supremi delegatus sit, ut dixi num. 1. & 10. Sic Tabiena excommunicatio 5. casu 11. q. 3. num. 4.

Dixi consulto, ad assistendum alicui matrimonio, quia si esset delegatus à parcho proprio, vel Episcopo, ad assistendum omnibus matrimonijs parochia, licet limitetur tempus, ut tali tempore occurrentibus esset delegatus ad vniuersitatem causarum: iuxta tradita, num. 4. ubi diximus talem esse, quando delegatio est, vniuersalis quoad personas, licet causæ, & tempus limitentur: ut si omnes causæ mutui tali anno occurrentes, in tali territorio, alicui delegentur, & subinde posset hic delegatus subdelegare: iuxta dicta num. 3.

DISPUTATIO XXXII.

Utrum, si Episcopus, aut constitutio synodalis interdicit parochis, dare licentiam administrandi sacramenta, nisi approbatis ab Episcopo, vel si Episcopus parcho prohibeat, certos matrimonio coniungere, & ille contra has prohibitiones, det licentiam, aut coniungat, valeat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Proponantur argumenta ad probandum esse inualidum matrimonium, num. 1.

Quando precipitur ordinario, vel delegato, actus, sub certa forma faciendus, quando valet illa ommissa, n. 1. in fine num. 3.

Negatio magis negat, quam affirmatio affirmat, num. 1.

Valet tale matrimonium, num. 2. Et ibi multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent? & speciale est in matrimonio, ut non censetur irritum ex simplici prohibitione.

Soluantur argumenta, num. 3.

Videtur non valere tale matrimonium. Primò, quia aut ille parochus non est proprietarius, sed delegatus ad vniuersitatem causarum: aut est proprietarius, & ita ordinarius. Si primum, doctrina communis habet, quod quicumque habenti alias potestatem, constitutio iubet absque clausula annullationis, actum sub certa forma fieri, tunc actum ommissa forma valere, quamuis contrafaciens, puniendus sit, id enim præceptum non videtur potestatem ordinariam auferre, sed tantum pertinet ad quandam directionem, ut ritè, & rectè actus fiat: ac irritare actum ommissa forma factum, quando habenti potestatem delegatam, id præceptum imponitur, quia is non habet potestatem absolutam ad illum actum, sed limitatam: unde si limites mandati excedat, corrumpit actus, cap. cum dilectis, de rescript. ad finem, ibi, processum ipsorum, cap. venerabili, de officio delegat. ad finem, l. diligenter, ff. mandati. Hanc doctrinam tradunt Glossa Clement. 1. verb. inhibentes, de iure patronat. Guillelmus, Paulus, Stephanus ibi, Cardin. ibi, quest. 7. Anchar. notab. 3. Imola, num. 4. circa medium, versic. secundo causa principalis: Bonifacius ibi, nu. 48. 49. & 50. Pal. orra. cons. 91. num. 6. versic. ad prædicta induco, lib. 1. & cap. dilectus, el. 2. num. 13. de præbend. & cap. penultimo de consti. ut. num. 4. ubi Dec. num. 15. Felinus ibi alios allegans, num. 1. ad finem, versic. secunda limitatio, Anchar. cap. statutum, §. finalis, in principio, de rescript. in 6. Dominie. cap. quoniam, ad finem, num. 9. de immaunit. Ecclesia. in 6. & ibi idem Francus, in fine, Egidius, decif. 696. ad finem, Angel. excommunicatio. 7. in fine, Syluest. verb. lex q. 28. in fine, & excommunicatio. 7.

casu 21. dub. 10. num. 65. & excommunicatio. vltima, in fine, Tabiena absolutio 3. num. 3. & 4. Nauar. Summe, cap. 27. num. 37. Rota in nouissimis, decif. 750. num. 4. tomo 1. Corduba Summa, q. 18. puncto 1. dicto 2. ergo si parochus delegatus, contra hoc mandatum assistat matrimonio, vel det licentiam sacerdoti non approbato ab Episcopo, erit irritum.

Si verò sit parochus proprietarius, & ita ordinarius, probatur adhuc non valere matrimonium. Quia doctrina proximè citata, nempe, gesta ab ordinario alias habente facultatem, contra mandati formam, valere: limitatur, quando mandatum est affirmatiuum, ut si Papa iubente Episcopo, ut conferat beneficium Petro, Episcopus conferat Ioanni, peccabit enim Episcopus, at tenebit collatio: secus quando præceptum est negatiuum, ut si Pontifex iubeat Episcopo, ne conferat Ioanni: tunc enim collatio erit irrita. Et ratio diuersitatis est, quia mandatum negatiuum est vniuersale, cui actus in contrarium gestus, directè aduersatur: affirmatiuum autem, est particulare, & non ita directè actus ei opponitur. Nec obstat in affirmatiuo includi tacitè negatiuum, cap. no. ne, de præsumption. quia id contingit indirectè, & à contrario sensu, & ita non tam actus contra gestus, opponitur præcepto. Item, quia negatio magis negat, quam affirmatio affirmet, iuxta Glossa, cap. cum dilectus, verb. à suspensis, de consuetud. Sic limitant Abb. cap. dilectus, el. secundo, num. 13. de præbend. Felin. alios referens, cap. penultimo, num. 3. de constitutione. ubi consulendus est pro alijs limitationibus: idem Dec. ibi, num. 16. 17. & 18. & sublimitat num. 18. quando præceptum negatiuum est factum simpliciter, secus si non simpliciter, sed aliquo respectu expresso: tunc enim actus contra gestus valet. Sed in nostro casu, præceptum parcho impositum, est negatiuum, & vniuersale, nullus enim respectus in eo exprimitur, scilicet, ne interlit tali matrimonio, vel ne det licentiam non approbatis assistendi, ergo actus gestus non seruata ea forma, erit nullus.

Secundò probatur, quia contra superioris prohibitionem, licentia inferioris praualete non debet: ergo inualida est licentia assistendi matrimonio, data à parcho contra Episcopi præceptum, & subinde matrimonium assistente Sacerdote cum tali licentia, erit irritum.

Et confirmatur, quia si parochus daret licentiam huiusmodi Sacerdoti, ut interesset matrimonio, & Episcopus tam reuocaret, si non obstante reuocatione, assisteret, non valeret matrimonium, sicut si parochus eam reuocaret, potentior enim est reuocatio Episcopi, tanquam superioris parcho, ergo idem est, quando contra Episcopi prohibitionem parochus dat licentiam, vel interest matrimonio.

Tertiò probatur de parochis non proprietarijs, quia hi ex tacita instituentis mente, & voluntate possunt hanc licentiam delegare, ut docent Adrian. quest. 5. de confessione, dub. 2. Merina tract. de confessione, quest. de licentia vicecurati ad alieno fatendum, Nauar. c. placuit, num. 70. de pœnit. dist. 6. sed in hoc casu, non est tacita voluntas ordinarij, ut hi delegent, immo expressa est contraria: ergo non valet talis licentia.

Et confirmatur, quia si Episcopus instituens Vicarium, aut parochus proprietarius absens relinquens ad breue tempus, Vicecuratum, sic diceret, delego tibi omnes vices meas, præter quam ut possis dare licentiam assistendi matrimonio, nisi tali Sacerdoti, si Vicecuratus daret alij Sacerdoti contra eam prohibitionem, absque dubio licentia esset irrita, & matrimonium ita contractum esset irritum, sed idem est, quando prohibet assistere, aut dare licentiam, nisi approbatis: ergo licentia aliter data, est nulla.

Tandem, quia parochus delegatus, cui est interdictum dare licentiam sacerdotibus non approbatis ab Episcopo, non est delegatus ad vniuersitatem causarum, cum causa illa sibi reseruata sit, ergo non potest e. m. licentiam subdelegare, solus enim delegatus principi supremi, & delegatus inferioris ad vniuersitatem causarum,

farum, potest subdelegare, ut dixi disput. precedenti, nu. 13. & 21. & ita id matrimonium nullum erit.

His tamen non obstantibus, dicendum est matrimonium contractum coram parochio proprietario, vel delegato ad vniuersam curam parochia, vel de eius licentia, coram alio Sacerdote, validum esse: quamvis Episcopus iusserit ne tali matrimonio assistat, aut per se, vel constitutionem synodalem interdixerit dare licentiam assistendi, nisi Sacerdotibus approbatis ab Episcopo, & is cui data est licentia, non sit ex approbatis: nisi Episcopus, aut constitutio synodalis, expresse addiderit decretum irritans aliter gesta. Probatum primò, ex cap. secundo, de matrimonio contract. contra interdict. Eccles. ibi, *Leet enim contra interdictum Ecclesie ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conueniens, ut ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur*. Per quem textum docent Dec. cap. 2. de testibus, num. 17. versic. secus si temporalis sit, & Rota in nouissimis, decis. 750. num. 3. volum. 1. esse speciale in matrimonio, irritum minimè reddi ex simplici prohibitione: ergo quamvis Episcopus, aut constitutio synodalis simpliciter prohibeat, dum non addit decretum irritans, minimè irritabitur matrimonium.

Et confirmatur, quia parochus siue proprietarius, siue delegatus ad vniuersitatem causarum, eo ipso quòd toti parochia præficitur, habet potestatem dandi licentiam alteri Sacerdoti ad assistendum matrimonio, per Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim. ibi, *Qui aliter quam presente parochio, vel alio Sacerdote de ipsius parochi licentia: ubi nota verbum, ipsius, quod refert eundem parochum, qui tanquam parochus potest assistere: qui non tantum est proprietarius, sed quicumque toti parochia præficitur, ut sicut ille auctoritate parochi potest assistere, ita & dare licentiam: ergo non credendum est, hanc potestatem auferri sola, simplici prohibitione, absque decreto irritanti*.

Secundò probatur, quia Trident. sess. 24. cap. 7. de matrim. præcipit parochis, ne intersint vagorum matrimonio, nisi præmissa diligenti informatione, & Episcopi licentia, & tamen si parochus his minimè seruatis, inter sit eorum matrimonio, est validum, (ut probaui hoc 3. lib. disput. 25. num. 17.) ergo si coniungere aliquos matrimonio, contra Concilij prohibitionem, vel dare licentiam alteri, ad coniungendum absque diligentia ibi præscripta, non reddit illud irritum, à fortiori non reddet simplex Episcopi, aut synodi prohibitio.

Tertiò probatur, ex declaratione Cardinalium, quam referunt, & sequuntur Salzedo practica, cap. 73. §. primum dubium, Petrus de Ledesma de matrim. quest. 45. art. 5. puncto 3. dubio 2. fol. 190. §. primum dubium, Manuel 2. tomo Summæ, 2. editione, cap. 219. num. 4. qui rogati, an valeat matrimonium, cui interest parochus, non proprietarius, sed ad Episcopi nutum amouibilis, contra mandatum Episcopi, ne quosdam desponsent? Declararunt esse validum.

Quartò, ex decisio. Rotæ, in nouissimis, decis. 750. nu. 4. tomo 1. ubi decidit, valuisse licentiam datam à parochio, assistendi matrimonio, contra formam synodi præcipientis, ne daretur nisi adhibito notario, & tribus testibus: eo quòd synodus non addiderit clausulam annullatiuam.

Quintò ex doctrina Metinæ, tractat. 2. de confessione, quest. de Sacerdote alieno per parochianum eligendo, ad finem, Palacios 4. distinct. 17. disput. 7. fol. 269. colum. 2. versic. rursus etiam, ubi docent Prælato, aut synodo prohibente audire confessiones, Sacerdotem non approbatum ab Episcopo, si huiusmodi Sacerdos audiat de licentia parochi, subditos illius, valere confessiones. Et reddit rationem, quia iuxta cap. omnis vtriusque sexus, de penitentia & remiss. potest quilibet Sacerdos de licentia parochi audire confessiones, (quod intellige ante decretum Tridentini, sess. 23. cap. 15. de reformat.) & prohibitione illa simplici prælati, non annullatur factum, cum ea non sit suspensio, nec sit clausula irritans, & multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent, cap. ad Apostoli-

cam, de regulari, ergo similiter in nostro casu, cum parochus, siue proprietarius, siue delegatus possit interesse matrimonio, idque committere, iuxta Trident. sess. 33. cap. 1. de matrim. illa simplex prohibitio non annullabit contra eam factum.

Tandem probatur, ex doctrina Adriani §. quest. 5. de confessione, dub. 1. ad finem, docentis prohibitionem superioris ne religiosus audiat confessiones, arguere religiosum peccare audiendo, non tamen absolutionem esse irritam, si de Episcopi licentia confessiones excipiat. Et Henriquez lib. 6. de penitentia, cap. 6. num. 6. ubi multos referens docet, si prælati expressis verbis non reprobet, sed solum prohibeat religiosis audire confessiones, non tollere approbationem à se, vel ab alio Episcopo datam, & ita valere absolutionem: ergo similiter simplex prohibitio prælati non tollit iurisdictionem parochi, quo minus validè intersit matrimonio, & alteri sacerdoti concedat eam licentiam.

Ad argumenta proposita num. 1. responderetur. Ad primum, dic eam doctrinam habere verum, tam in priori parte, quam in posteriori, quando ex intentione præcipientis colligitur eum velle, id tanquam formam præcipere, & irritare actum contra gestum: at in matrimonio, id non colligitur ex simplici prohibitione absque clausula irritanti: ut probaui num. precedenti, in 1. ratione.

Ad 2. distingo antecedens, quando superior per præceptum suum intendit annullare actum contra gestum ab inferiori, concedo: si verò id non intendit: nego, sed præualebit licentia inferioris, ad hunc effectum, ut actus valeat, quamvis peccet inferior, & ita euenit hic, per id enim præceptum simplex non est visus superior velle annullare.

Ad confirmationem, admissio antecedenti, nego consequentiam: nam à sacerdote priuato habente licentiam ut assistat alicui matrimonio, eo ipso quòd Episcopus auferat licentiam, manifestè intendit ut actus contra gestus irritus sit: cum ille omnino maneat persona priuata, nec ex officio id haberet, quam per simplex præceptum non est visus auferre à parochio, qui ex officio est persona publica, & habet assistere, & concedere facultatem assistendi matrimonio.

Ad 3. responderetur, Doctores illos agere de licentia viccurati volentis ad tempus abesse, & relinquentis vicarium, ut administret omnia sacramenta: is enim viccuratus solum ex tacite mente, & voluntate instituentis ipsum, potest eam facultatem delegare: nam delegatus ad vniuersitatem causarum non potest vniuersitatem causarum, sed vnam, vel alteram delegare, nisi expressam, vel tacitam licentiam habeat ab ordinario instituendi: ut dixi disputat. precedenti numero quinto, at verò vnum, vel alterum actum committere habet à iure, ut ibi dixi num. 3. nisi ordinarius instituens expresse sibi reseruet, annullans actum contra gestum, at per illud simplex præceptum ne assistat, &c. non sibi reseruat tollens facultatem iure concessam.

Ad confirmationem nego minorem, nempe, idem esse in vtroque casu: nam dum dicitur, delege, tibi, omnem facultatem, præter hanc, manifestè superior reseruat sibi illum casum, auferens potestatem ab inferiori, at dum simplicem prohibitionem ponit, id non intendit, ut late probaui numero precedenti.

Ad vltimum, nego non esse delegatum ad vniuersitatem causarum, reservatio enim vnius, vel alterius cause id non tollit, ut reseruet Episcopus, parochio aliquot peccata, præterea non censetur reservare illam causam, nec auferre potestatem, sed tantum imponit simplex præceptum, & prohibitionem,

cui si contrarietur, peccabit, at tenebit factum.

DISPUTATIO XXXIII.

An quando Episcopus, aut parochus committit sacerdoti, ut assistat alicui matrimonio, dummodo sponis præcipiat sub excommunicatione, ne consumment matrimonium, donec præmittantur denunciationes: vel ut assistat, & eos coniungat præmissis denunciationibus, vel si impedimentum non habeant; an si sacerdos ille inter sit non iniuncto illo præcepto, vel non præmissis denunciationibus, vel non examinando, an impedimentum habeant, valeat matrimonium? & quid si licentia extorqueatur coacte, vel dolo?

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta probantia partem negantem. num. 5. Et ibi fines mandati diligenter seruandi sunt.

An absolutus virtute bullæ cruciatæ ab excommunicatione, nō præmissa satisfactione, aut cautione, sit verè absolutus? nu. 1. iuncto num. 3. & 6. in fine.

Si Episcopus, aut parochus det licentiam sacerdoti, assistendi matrimonio, dummodo sponfos moneat, ne consumment, donec denunciationes præmittantur, & sacerdos assistat ea monitione non facta, An valeat matrimonium? nu. 2. Et ibi, dictio, dummodo, vel ea conditione, ut an faciat conditionem vel modum eiusque ommissio vitiet actum?

Quid, si detur licentia assistendi præmissis denunciationibus, vel si sponsi impedimentum non habeant, & sacerdos assistat illis non præmissis, vel nulla præmissa indagine an impediri sint? nu. 3. Et ibi, quoties exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo quo iure communi inest, non importat conditionem, nec eius ommissio vitiat actum.

Quid, si dicatur in commissione, si per solertem indaginem inueneris non esse impedimentum? nu. 4. Et ibi expressio eius quod inest, quando alio modo exprimitur, quam inerat, reddit actum conditionalem, & eius ommissio vitiat.

Quid, si licentia extorta est metu, aut dolo? remissius, nu. 5. Soluuntur argumenta, nu. 6.

Pars negans huiusmodi matrimonium valere, probatur primò: quia ablatius ille absolutus præmissis denunciationibus formam, & conditionem importat lege à testatore, ff. de condit. & demonstr. ergo licentia erit conditionalis, & subinde inualida, non seruata conditione.

Secundò, quia quando commissio, fit sub certa forma, ea non seruata corrumpit actus, cap. cum dilecta, de rescr. ad finem, ibi, *Processum ipsorum contra nostri formam rescripti irritum decernimus, & inane.* & c. venerabilis, de officio deleg. ad finem, ibi, *Quorum processus cassauimus, quia Abbas contra nostri mandati tenorem processit.* Et ratio est, quia fines mandati diligenter seruandi sunt l. diligenter, ff. mandati, l. si procurator. C. de procurat. ergo cum in hoc casu commissio fiat sacerdoti delegato, assistendi matrimonio, sub certa forma, corrumpit actus ea non seruata. Quod si dicas, eam esse formam iuris communis, atque ita non inducere conditionem, ut dicemus nu. 3. Contra, saltem ea, dummodò, moneas sponfos sub excommunicatione, ne consumment ante denunciationes, nō est forma iuris communis: ergo saltem in eo casu matrimonium ea non seruata initum, erit nullum.

Tertiò probatur, quia satisfactio patris in absolutione ab excommunicatione, est forma iure communi præcepta, ex parte, el primo, de verb. signific. cap. Oloardus, de solutionib. & tamen quia bulla cruciatæ concedit posse confessorem ab excommunicatione absolueri, satisfacta parte: asserunt communiter Doctores absolutionem præstitam virtute illius, non præmissa patris satisfactione, aut quando ea non est possibilis, cautione satisfaciendi, esse irritam. Sic videtur tenere Sotus 4. dist. 22.

quæst. 2. art. 3. post 2. conclus. dicit enim, neminem posse absolui per bullam, parte non satisfacta, quamuis satisfacere nequeat. Et tenent expressè Nauarr. lib. 3. consiliorum, in prima editione, tit. de regularibus consil. 75. dubio 11. num. 36. & 37. in 2. lib. 5. tit. de sentent. excommunicat. consil. 49. num. 3. Ledesma 2. p. 4. q. 26. art. 1. fol. 353. col. 3. Corduba summa, quæst. 18. puncto 1. dicto 2. fol. 53. & q. 187. puncto 4. & lib. 5. questionarij, q. 43. in dub. 3. in fine, Guierrez allegatione 9. num. 6. Medina, lib. 2. summa, c. 12. fol. 303. Angles Florilys 2. p. quæst. unica, de excommunicatione, art. 4. difficultate 9. fol. 54. Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 13. num. 2. Manuel in bulla, §. 9. nu. 52. ergo similiter, quamuis forma in hac commissione expressa, nempe, præmissis denunciationibus, sit iure communi præcepta, eius ommissio vitiet actum.

Prima conclusio, concessa licentia sacerdoti, ut assistat matrimonio, dummodo sponfos præcipiat, ne consumment matrimonium, ante denunciationes, si ille assistat id non monendo, validum est matrimonium. Probat, quia illa forma in mandato expressa, non pertinet ad essentiam licentia, sed ad instructionem, ut norit sacerdos quid moniturus sit.

2. Secundò, quia quoties Episcopus dispensat, in monitionibus, siue coram parochio contrahendum sit matrimonium, siue coram alio sacerdote, de licentia Episcopi, aut parochi, datur eadem instructio, ut moneat sponfos, ne ante denunciationes consummantur, & datur eodem tenore, sed in parochis, nemo dicet, esse formam essentialem ad valorem matrimonij, ergo nec in alio sacerdote.

Tertiò, quia nemo dubitare potest, satisfieri intentioni prælati, si sacerdos post contractum matrimonium, statim imponat præceptum dictum, immo ita communiter fieri solet, quia ad finem, quæ prælatus intendit, nihil refert ante, vel post imponi: ergo nō est requisitum essentiale ad matrimonij valorem: aliàs necessariò præmittendum esset matrimonium.

Quartò, quia cum denunciationes non sint de essentia matrimonij, præceptum intimandi, ut consummationi præmittantur, non est cur dicatur peti, tanquam requisitum essentiale ad illius valorem.

Quintò, quia verisimilius est, prohibitionem prælati, ne parochus matrimonio a quoque assistat, vel ne det licentiam, irritare matrimonium, quam præceptum, ut sponfos, moneat, ne ante denunciationes consumment. Quia maiorem vim habet præceptum negatiuum, quàm affirmatiuum, & negatio magis negat, quàm affirmatio affirmet: (ut dixi disputatione præcedenti num. 1.) sed favore matrimonij, quod in dubio validum est, nec cõsetur irritari: (ut dixi eadem disputatione præcedenti, nu. 2.) ea prohibitio nō irritat licentiam, nec matrimonium, ergo nec ommissio intimandi illud præceptum.

Tandem, quia Sarmiento, lib. 2. selectarum cap. 3. nu. 5. probat licentiam contrahendi matrimonij, dummodò benedictiones accipiant sponfos ante consummationem, non fuisse irritum, eo quod sponfos id nō impleuerunt. Quia illa verba, ea conditione ut, non faciunt conditionem, sed modum, l. quoniam, C. de rerum permutatio. & quia eundem sensum faciunt, ac verbum hoc, dummodò, quod non facit conditionem, sed modum regulariter loquendo: ut tradit Rebus. de verb. signific. l. 1. §. 6. vers. dummodò hac dictio, quod quidem tunc euenit quādo adijcitur actui perfectio, ut do tibi hoc, dummodò hoc facias, ut docet alios referēs. Tiracq. de retract. linag. §. 8. tota glos. 8. Molina lib. 2. de primog. c. 15. nu. 29. sed in nostro casu, adijcitur actui perfectio, nempe, do tibi licentiam eos coniungendi, dummodò eos moneas: ergo eius ommissio non vitiat actum. Hoc. n. distat inter modum, & conditionem, quod illius ommissio nō vitiat actum, huius autem, vitiat: ut optimè Bar. l. cuius dictus, §. Terminus, ff. de condit. & demonstr. & Rebus. d. l. 1. §. 6. vers. cum verò, & vers. utilitas, per l. 1. 2. & finale, C. de donat. quæ sub modo.

3. Secunda conclusio, commissione facta sacerdoti ut intret matrimonium, præmissis denunciationibus, vel si spon-

sponsandi impedimento careant, si ille ijs omittis, nec premissa indagine impedienti, intersit, valet matrimonium, si re vera nullum erat impedimentum dirimens. Probatur, quia quoties exprimitur in commissione, forma iuris communis, eo modo quo iure inest, non est intentio committentis inducere nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quedam, vt seruetur forma iuris communis, quare ea pretermissa non irritatur actus, qui alias validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur: vt optimè docent Gl. Clem. 1. de officio deleg. verb. repererit, vbi Card. q. 11. Imol. nu. 10. & 21. Bonifac. nu. 36. Archid. c. dudum 18. q. 2. vers. in prima Gl. Innoc. c. prudentia, nu. 9. vers. & si contrarium, de officio deleg. & c. finali, de præsump. in initio, vbi Abb. nu. 16. Imola nu. 7. vers. circa quintum, Felin. nu. 29. Nau. dicens esse receptissimum, summa, c. 27. nu. 37. Cou. dicens esse omnium c. alma mater, 1. p. 9. nu. 8. de sent. excom. in 6. Vnde Innoc. eo. c. prudentiam, nu. 9. vers. & si contrarium, & Fel. d. c. finali, n. 29. asserunt, commissione facta iudici vt cōdemnet Titiū, si Petrus probauerit debitum, valere sententiam iudicis condemnantis, Petro non probante, quia est conditio, que iure inerat, & addit Fel. idem sequi Doctores in multis locis: & idem Innoc. c. finali, de præsump. in principio, quem sequitur Imola, c. penultimo, n. 2. de constitutio. air, si in delegatione dicatur, cōferro beneficium Petro, si fuerit idoneus, non esse conditionem, quia iure cōmuni inerat, nec noua idoneitas iure cōmuni nō requisita, exprimitur, & proinde actum contra gestum valere, quod idem docent Archidia. & Fel. proximè citati, addentes valere excommunicationem, si talis excommunicet. Et ratio est, quia expressio eius, quod tacitè inest, nil prorsus operatur c. significasti, de electione l. 3. ff. de leg. 1. l. conditiones quæ extrinsecus, ff. de conditio. & demonstr. licet enim non exprimeretur, inire subintelligebatur. Cum ergo sit iure cōmuni expressa illa forma, præmissis denunciationibus, c. finali, de cland. despons. & Trident. sess. 24. c. 1. de matrimo. & similiter, si non sint impediti, vt constat ex Trident. eodem c. 1. ibi, *Si nullum legitimum opponatur impedimentum*, dum exprimitur in licentia, ea forma, non est conditio, & restrictio licetæ, sed admonitio vt seruetur d. cap. finale, & Tridentinum, quare cum in neutro loco præscribantur monitiones, tãquam de essentia matrimonij, illarū omisso nec vitabit licentiam, nec matrimonium.

Et confirmatur, quia ideo multi viri docti, & Manuel sibi contrarius, 1. tomo summe, in noua editione, cap. 83. nu. 4. & dicit nō esse improbable Hæriq. lib. 7. de indulg. c. 11. nu. 2. in commento, litera S. aiunt, absolutionem ab excommunicatione virtute bullæ impensam, non satisfacta parte, esse iniustam, validam tamen, quia ea est forma iure cōmuni requisita, & iure cōmuni non annullatur absolutio ob omissionem satisfactionis: quod probabilissimum est, ergo cum similiter in nostro casu sit forma iure cōmuni requisita, & nō tanquam substantialis, nō annullabitur actus ob omissionem illius.

Tandem, quia tunc forma iuris communis aliter ponitur in commissione, & importat conditionem, quādo forme cōmuni additur aliquis limitatus modus. Vt si dicat Pontifex, committo tibi, vt des beneficium Petro, si est idoneus, est forma iuris cōmunis: sed si addatur, si per solertem indaginem inueneris esse idoneum, est conditio, quia est limitatus modus sciētæ, & ita noua forma, vt dicemus nu. secuti, sed in nostro casu, solum ponitur forma iuris communis, si non fuerint impediti & præmissis denunciationibus, vt constat ex Tridentino d. c. 1. vbi eodem tenore dicitur, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimū opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur*, nec additur aliquis limitatus modus, ergo ea verba non importāt conditionem, nec omisso illius forme vitabit matrimonium.

4. Rogabis autem, quid dicendum sit, si in commissione dicatur, coniunge matrimonio illos, si per solertem indaginem inueneris non esse impedimentum inter eos?

Aliqui enim censent tunc non iudici nouam formam, & ita non vitari actum eius omissione. Sic Gl. Clem. 1. de officio delegat. verb. repererint, cum enim textus ibi dicat, si per solertem inquisitionem inueneris esse idoneū ad beneficium, conferto, illi dicūt non inducere formā, & conditionem, quia iure inest, vt beneficium detur idoneo, hanc Glossam sequi videtur Card. n. ibi, quaest. 13. Imola, num. 20. & 21. Nauar. Summa, cap. 27. num. 37. dicens esse receptissimam.

Sed hi Doctores ad hoc allegant Glossam illam, quod expressio rei, quæ iure inest, non inducit conditionem: & in hoc benè sentiunt, sed casui illius textus nō pōt adaptari hæc doctrina, quia ponitur alio modo, quam iure inest, dicitur enim: si per solertem indaginem inueneris, vnde aliud est dicere, si fuerit idoneus, tunc enim non inducitur conditio, quia iure inest, & exprimitur modo, quo inest: aliud verò, si inueneris esse idoneum, quia petitur informationem fieri, quod iure non inerat: & ita talem clausulam inducere formam, & conditionem, docent Card. Cl. 1. de concessione præb. q. 2. & ibi Paul. & Imola, num. 12. Felin. cap. finali, de præsump. nu. 33. Bonifacius Clem. 1. de officio delegat. itum. 36. Et ratio est, quia quādo exprimitur forma alio modo, & in alium finem, quam iure cōmuni inerat reddit actum conditionalem, vt vltra Doctores proximè citatos, docet alios allegans, idque colligens ex c. cum dilecta, de rescrip. iuncta Gl. verb. iuris, Couarr. c. alma mater, de sentent. excommu. in 6. par. 9. 9. num. 8. qui omnino videndus est, & Felin. d. c. finali, num. 33. & cap. cum dilecta, de rescrip. & ibi Abb. num. 12. optimè enim explicant, quando forma alio modo ponitur, quam iure inerat.

Ex his ergo infertur, Sacerdotem cui commissio facta est, cōiungendi aliquos matrimonio, si per solertem indaginem inuenerit eos non esse impeditos, inualidè interesse, ea informatione non præmissa. Quia illa verba conditionem important: vt proximè probaui.

Quid autem dicendum sit, si licentia, metu, aut dolo extorta sit? Disputabimus hoc 3. lib. disp. 39. nu. 13. & 14.

Ad argumenta proposita num. 1. responderetur. Ad primum, dic id verum esse, quando ea forma posita in commissione, non est forma iuris communis, sed noua: tunc n. importat conditionem, at illa, præmissis denunciationibus, & si fuerint non impediti, est forma iuris communis.

Ad secundū responderetur eodem modo. Et ad replicam fateor illam non esse formam iuris communis, at dum dicimus formam quæ non est iuris communis inducere veram formam essentialem, & conditio non intelligi debet, nisi ex alijs coniecturis clarè deprehendatur oppositum: vt contingit hic, vt satis probaui in 1. conclusione.

Ad tertium, dico cum Nauarro lib. 3. cōsilior. in 1. editione, tit. de regul. cons. 79. dub. 11. nu. 37. id euenire, quia ponitur in alio modo, quam iure cōmuni inest: nō enim Pontifex per sua privilegia cēsendus est, velle damnū alicui inferre c. si pro eo, de officio deleg. l. 2. §. si quis à principe, ff. ne quid in loco publico. Ad secundum respondet, negando illam doctrinam: contraria enim (vt dixi) probabilissima est, nec ponitur nouo modo, quam iure cōmuni inerat, nec per hoc Pontifex præiudicat tertio, cum teneatur confessor sub mortali seruare eam formam iuris communis, quamuis ea non seruata, non irritetur absolutio: sicut nec iure cōmuni irritabatur.

DISPUTATIO XXXIV.

An si priuatus Sacerdos, cui parochus cōmittit, vt aliqui matrimonio assistat, assistat extra parochiam committentis, valeat matrimonium.

S V M M A R I V M.

In quo consistat difficultas, & proponuntur argum. ad probandum.

bandum non posse, nu. 7. Et ibi proponitur opinio affirmans iurisdictionem delegatam voluntariam, non posse exerceri extra territorium: & ita vicariū Episcopi conferentem beneficia ex Episcopi commissione, non posse extra diocesim conferre, nec delegatos confessores, nec religiosos posse audire confessiones subditorū Episcopi, qui eos approbavit, extra illius diocesim. Opinio contraria verior in omnibus hiis casibus, nu. 2. & ibi explicatur Clem. dudum, de sepult.

Potest delegatus assistere matrimonio validè, extra parochiam, & diocesim delegantis, num. 3.

Quid si in commissione dicatur, do tibi vices meas, ut assistas matrimonio in mea Ecclesia, vel parochia, vel in tali domo, quæ est intra parochiam? nu. 4.

Soluntur argumenta, & explicatur l. 2. ff. de offic. Proconsul, num. 5.

Reuocandum est in memoriam, quod diximus hoc 3. lib. disput. 19. nu. 14. nempe, quamuis interesse matrimonio nō sit propriè actus iurisdictionis, reduci tamen ad iurisdictionem voluntariam, atque ita posse proprium parochum hūc actum exercere extra parochiam. Difficultas autem præsens est, de sacerdote delegato: quāuis enim omnes fateantur posse ordinarium extra territorium, iurisdictionem voluntariam exercere, at de delegato inferioris principis, multi negant: per l. 2. ff. de offic. Proconsul. ibi, *Omnes Proconsules statim quod urbem egressi fuerint, habent iurisdictionē, non tamen contentiosam, sed voluntariam, ut ecce manumittit: apud legatū verò proconsulis, nemo manumittere potest, quia nō habet iurisdictionem talem.* Sic Bart. l. 1. nu. 40. C. de summa Trinit. & l. 1. nu. 2. ff. de offic. Proconsul. & ibi Bal. l. 2. in princ. nu. 1. vbi Alber. nu. 10. Francus cap. fin. nu. 3. de officio vicarij, in 6. Marian. c. licet ratione, nu. 91. de forq. competen. Barbatius, c. nouit, nu. 27. de officio legati, Fraciscus Marcus, quæst. Delphi. 17. in fine, par. 2.

Pro eadem sententia sunt alij Doctores dicētes, Episcopum tanquam ordinarium posse beneficia conferre extra diocesim, eius tamen vicarium, cui hōc Episcopus delegat, non posse. Sic Bald. Socin. Barb. Franc. Marcus ibidem, Anast. Germonius de indultis, §. tibi quoad vixeris, nu. 88.

Pro eadem sententia sunt alij Doctores fatentes, confessores ordinarios posse excipere confessiones subditorum, extra diocesim, secus delegatos. Sic videtur clarè tenere Hostien. summa, tit. de penit. & remis. §. cui confitendum, nu. 14. vers. & nunquid extra territorium. Idem videntur tenere alij dicētes confessores ordinarios, posse audire extra diocesim, secus extraordinarios, ut sunt religiosi. Sic Paulus, Zenzelinus, & Guillelmus, quos refert, & sequitur Imola, Clem. dudum, nu. 32. de sepult. vbi Cardin. §. extra ciuitatem, q. 5. Anthar. ibi, §. statuimus, q. 5. dub. 3. vers. sed de illis, Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 3. Ang. confessio 3. nu. 16. Syluest. confessor. 1. q. 14. §. 12. Tabiena abolutio 1. q. 33. nu. 55. Nauar. summa, c. 27. Hispana, num. 265. Latina, num. 466. Et ex Theologis, Adrianus q. 5. de confessione ante 1. dubium, §. ideo pro solutione, ver. ex dictis inferitur ad quæsitum: D. Anton. 3. p. tit. 17. c. 10. in fine, Frater Alexander in sua summa, lib. 1. c. 3. de potestate confessoris, nu. 28. vers. in aliquo tamen.

Sed quamuis hi Doctores prima facie videantur huius sententiæ, at re vera non sunt, quia id non negant de religiosi, eo quod delegati confessores sint, sed quia d. Clem. dudum, videtur eis limitata facultas concedi, dum dicitur posse audire confessiones intra diocesim Episcoporum, quibus præsentati sunt, & ita Rosella, & D. Anton. pro hac parte citati, vbi dixerunt, fratres non posse audire confessiones extra diocesim, subdunt si absque solemnitate d. Clement. dudum, essent præsentati, audirentque confessiones ex Episcopi delegatione, posse etiam extra diocesim: quod idem fatetur Syluest. confessor. 2. q. 3.

Ceterum multò verius est, iurisdictionem voluntariam delegatam posse extra territorium exerceri. Quia textus (ut retuli hoc 3. lib. disput. 19. num. 8.) indistinctè docet posse iurisdictionem voluntariam extra territorium exer-

ceri, nec faciunt vim in eo, quod iurisdictionis exercentis ordinaria sit, sed quia nulla irrogatur iniuria iudici alieni territorij, cum absque strepitu, & figura iudicij exerceatur, quæ rō a quæ militat in iudice ordinario, & delegato. Huius sententiæ sunt multi dicētes, vicarium ex delegatione Episcopi conferentē beneficia, posse extra diocesim conferre. Hi sunt Domin. c. finali, de officio vicarij, in 6. in fine, Boerius decis. 38. nu. 6. affirmans sic iudicatum esse in Burdegaliensi Senatu. & assert Rotæ decisionem: Rebuff. praxi, tit. de forma vicariatus, nu. 227. & regul. 13. Cancellarix, super §. aut vicarios perpetuos, & tract. nominatio-num, q. 14. nu. 27. & 65. Cosmas pragmatica sanctio, tit. de collat. 6. & quia verb. vicario. Corderus tract. de excellentia regis, q. 80. Paulinus de officio, & potestate, capitulo sede vacante, 2. par. principalis, q. 1. nu. 7. habetur tomo 13. tractatum nouiorum, par. 2. Corrasius de beneficijs, c. 8. num. 3. Lambertinus de iute patronat. 2. par. lib. 2. c. 2. art. 6. num. 3. Couar. 3. variat. c. 20. nu. 8. Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 43. nu. 19. Iacobus Sbrozjus lib. 2. de vicario Episcopi, q. 102. nu. 4. & sequentibus, Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 8. num. 98. Flaminus lib. 7. de resignatione beneficij, q. 14. nu. 32. & defendit hoc itaquam æquum Anastasius Germonius de indultis, §. tibi quoad vixeris, nu. 89.

Eadem sententiā tenent in proprijs terminis, docentes non solum ordinarios, sed & confessores delegatos posse audire confessiones subditorum diocesim, in qua expostiti sunt, extra illā diocesim: Ripa de remedijs ad curandam pestem, §. sed quia vñ videmus, num. 53. & 63. Ledesma 2. p. 4. q. 7. art. 5. dubio 5. Angles Floribus, 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. dub. 4. concl. 2. f. 295. Philarcus de officio sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 24. §. nullus alius, Bartholomæus de Ledesma de penitentia, de h. 23. casu 4. fol. 805. Et eiusdem sententiæ expressè sunt D. Anton. Rosella, & Syluest. num. præcedenti, in fine allegati, dum dicunt religiosos non, virtute Clement. dudum, facultatem restringentis, sed ex delegatione Episcopi excipientis confessiones, posse extra diocesim audire.

Eiusdem sententiæ sunt Victoria summa, de confessione, nu. 151. Sotus 4. d. 18. quæst. 4. art. 3. vers. aliud verò, Henriquez lib. 6. de penitent. c. 7. du. 1. Ledesma, Angles, Philarcus, Bartholomæus à Ledesma proximè citati, assentes, & optimè religiosos expostitos virtute d. Clement. dudum, posse audire confessiones extra diocesim, cum tamen delegati sint. Nec obstat ibi dici, posse audire intra diocesim: quia sensus est, ut non possint extra diocesim audire illos, qui non sunt illius diocesim, in qua sunt præsentati, ne putarent se vbi seniel præsentati sunt, esse totius orbis confessores, qui intellectus probabitur ex dicendis numero 4. in fine.

3 Ex his inferitur, non tantum proprium parochum, sed etiam sacerdotem de illius licentia assistentem matrimonio validè assistere extra parochiam, sicut si parochus ipse extra illam interesset. Quia (ut num. præcedenti probauimus) iurisdictionis voluntaria, ad quam hæc assistentia reducitur, potest validè ab ordinario, & a delegato extra territorium exerceri.

4 Nec credo censeri limitatam esse licentiā ad assistendum intra parochiam, si parochus dicat sacerdoti, vade domum Mariæ, & assiste ibi matrimonio, licet domus illa sit intra parochiam, nec si dicat, coniunge matrimonio Petrum, & Mariā, in Ecclesia mea: vel si dicat, cōcedo tibi vices meas ad assistendū matrimonio in mea parochia. Quæ hæc omnia fiunt causa demonstrationis, & non causa restrictionis licentiæ: quando enim dicit, in Ecclesia, nemo dubitaret validè assistere in priuata domo cōstituta intra parochiā. Et quando dicit, do licentiā ad assistendum matrimonio in mea parochia, sensus est, ad coniungendos matrimonio meos parochianos, sicut dum dicitur Clem. dudum, de sepult. posse religiosos audire confessiones intra diocesim, non fuit animus Pōtificis locum restringere, sed personas, id est, subditos illius diocesim, ut probauimus nu. 2. in fi. Et constat, quia Tridentinum sess. 24. cap. 6. de reform. dum

voluit Episcopus limitare facultatem ibi concessam, ut intra dies esim solum eam habeat, dixit: Quosvisque sibi subditos in decem suis. Vbi eam dixit, subditos suos, & in decem, ut clare denotaretur limitari personas, & locum.

Ad l. 2. de officio Proconsulis, relatu nu. 1. pro prioris sententia, respondetur: legatum proconsulis nullam habuisse iurisdictionem, nisi ei a proconsule demandaretur. l. legatus, ff. de off. l. 1. & proconsulem ante prompctum ingressum non potuisse dare iurisdictionem legato, l. obsequiare, §. post hoc, ff. de off. l. 1. nisi mora in itinere facere cogeretur, l. aliqui, ff. de off. l. 1. apud proconsulem, ff. de manum. vindicta. Cum ergo legatus proconsulis privata persona esset ante susceptam a proconsule iurisdictionem, mirum non est, si nequeat extra territorium iurisdictionem voluntariam exercere. Quod minime procedit in delegato, nam habet iurisdictionem commissam, nec restricta fuit ab ordinario concedente, ut solum intra territorium eam exercere posset.

DISPUTATIO XXXV.

An licentia concessa per parochum, ad assistendum matrimonio, alteri sacerdoti, debeat esse specialis, & expressa, vel sit sit tacita, quam ratihabitionem vocant, & generalis, & requiratur in scriptis?

S V M M A R I V M.

Quotuplex est licentia tacita, seu ratihabitione, & quando sit de presenti? num. 1.

Expressum quid dicatur, num. 2. Et expressa licentia quotuplex sumatur, num. 3.

Licentia specialis quotuplex usurpetur, num. 4. & ibi, speciale sumitur aliquando pro expresso.

Quot sunt questiones disputanda? nu. 5.

An requiratur licentia specialis, ut alienus sacerdos intersit matrimonio? referitur opinio affirmans, num. 6.

Non requiratur licentia specialis, ut distinguatur contra generalem, sed satis est generalis, num. 7. & ibi, dispositio, & concessio generaliter intelligenda.

An sufficiat parochum generaliter concedere licentiam ministrandi sacramenta? num. 8.

Requiratur licentia specialis, id est, expressa, & an sufficiat licentia ad aliquos actus digniores? nu. 9. Et ibi, potestas delegata est odiosa, nec extendenda.

Non exigitur licentia in scriptis, num. 10. Et ibi, non desideratur scriptura ad valorem gratia, vel cuiusvis dispositionis, nisi lex eam petat.

Soluntur argumenta, num. 11. & explicatur lex item apud Labonem, §. qui prator, ff. de iniuriis, qua speciali nota digna sunt, nisi specialiter noventur, videntur quasi neglecta.

An sufficiat generalis licentia concessa a paroco exercendi omnia ad an marum cura pertinentia, quando interdictum esset paroco delegare? proponitur ratio dubitandi, num. 12. Et ibi, volun. 4. regulari a potestate, & in generali mandato non veniunt ea, per qua dominus incidit in penam.

Sufficiat ea licentia generalis, num. 13. Et soluntur argumenta, num. 14.

An sufficiat licentia tacita, qua habetur per ratihabitionem? proponuntur argumenta ad probandum sufficere, vel saltem esse validam, si postea parochus consensum rati habeat, num. 15. Et ibi, ad ministrandam Eucharistiam, vel extremam unctionem sufficiat licentia tacita, & ratihabitione de futuro, & proponitur opinio affirmans eandem sufficere ad audiendas confessiones.

Proponitur alia opinio dicens, nec ad matrimonium, nec ad confessiones sufficere ratihabitionem de presenti, sed exigi licentiam expressam, num. 16. Et ibi, iuncto nu. ultimo, an quando requiratur licentia ad aliquem actum debeat esse expressa? Non satis est ad matrimonium, vel confessiones, ratihabitione de futuro, num. 17.

Debet necessario precedere licentia parochi, ut valeat matrimonium,

& idem quoties ad actus valorem desideratur licentia, num. 18.

Si reperitur eadem die matrimonium contractum, & licentia concessa, nec constet verum horum praecesserit, an presumatur licentiam praecessisse? num. 19. Et ibi, presumitur semper cum actum precedere, qui necessarius est ad actus valorem, & in dubio accipienda est praesumptio, ut actus valeat licet prioritas alterius actus ex ordine licere colligatur.

Licentia tacita, qua habetur ex ratihabitione de presenti, satis est ad confessiones, & matrimonium, & ut mulier contrahat, vel vicarius, aut procurator renovatus, valide agat, num. 20.

An satis sit ratihabitione de praeterito? nu. 21.

An ea ratihabitione de praesenti conferat licentiam pro eo sola actus, quem superior videt, & patitur? num. 22.

Quid si erit tunc praeterea non consentiret: exterius tamen tacet? num. 23. rem. sine.

Soluntur argumenta, & explicatur cap. Lugdunensis, 9. q. 2. & cap. aqua, de consec. Eccles. & regn. ratihabitionem, de reg. iur. in 6. num. 24.

Supponendum est primo, duplicem esse licentiam tacitam, quae per ratihabitionem habetur: quaedam est licentia tacita, seu ratihabitione de futuro, quando scilicet creditur parochum, cum sciverit, ratum habiturum. Alia est de praesenti, vel praeterito, quando, scilicet, ante ministrationem sacramenti, vel tempore quo ministratur, adest consensus tacitus, & interpretatiuus, parochi, aliquo signo externo manifestatus, ut si in praesentia praetati constitatur subditus alicui, vel coram eo contrahat matrimonium, & praetatus videt, ac tacet, cum facile impedire posset, vel duo parochi sunt tanta familiaritate coniuncti, ut alter sciens suos parochianos alteri fateri, & coram altero inire matrimonium, gaudeat, & admittat confessionis schedulas.

Secundo supponendum est, quid dicatur expressum: non enim dicitur tale, solum quando in specie exprimitur, & manifestis verbis, ut do tibi licentiam assistendi matrimonio: sed etiam quando licet specificè non exprimitur, at sub generali verborum significatione comprehenditur. Sic Gl. l. Lucius, verb. non ad matrem, ff. de vulg. & l. precibus, in fine, C. de impuber. & alijs subtit. Bart. l. 1. nu. 7. C. de vulg. & ibi Ripa, nu. 50. Alciat. l. nepos Proculus, nu. 7. ff. de verb. sign. Tifaquel, multos allegans post leges connubia, glof. 7. nu. 85. & sequentibus, Molina lib. 1. de primogen. c. 17. num. 27. & 28. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 34. num. 32. ubi alios refert.

Tertio supponendum est, expressam licentiam sumi, ut distinguitur contra tacitam, & praesumptam, qualis est, quae per ratihabitionem habetur, & cum hac tacita, & praesumpta ex ratihabitione, sit quaedam de futuro, & quaedam de praesenti: sic expressa, ut distinguitur contra tacitam, erit duplex, quaedam ut distinguitur contra tacitam de futuro, altera vero, ut distinguitur contra tacitam de praesenti.

Quarto supponendum est, licentiam specialem posse sumi dupliciter: primo, ut distinguitur contra generalem, & tunc erit specialis licentia ad matrimonium, quoniam specificè exprimitur matrimonium, secundo, sumitur specialis pro expressa, & tunc erit licentia specialis ad matrimonium, quoniam licet illud non exprimitur in specie, at comprehenditur sub generali verborum significatione: ut si detur alicui licentia ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia. Et quod speciale sumatur pro expresso, docent Stephanus Clem. 1. de privileg. & ibi Anchar. q. 3. & Bonifacius ibi, nu. 17. ubi text. ille dicit, de licentia specialis, & explicet hi, id est, expressa, & ibi Card. q. 22. dicit hoc forte verius, & multis in locis Gl. exponit specialiter, per expressum, ut lib. 2. verb. specialiter, ff. de off. eius cui mand. est iurisdic. l. sed an ultro, verb. specialiter, ff. de neg. gest. l. ea verba cum specialiter, ff. p. soc.

His suppositis, tres questiones disputanda sunt. Prima an exigitur licentia specialis? Secunda, an saltem requiratur specialis, quando paroco interdictum est, ne deleget vices suas? Tertia, an requiratur licentia expressa, ita ut non sufficiat tacita, quae habetur ex ratihabitione?

Quaestio

6. **Questio prima**, an requiratur licentia specialis parochi, ut auctus sacerdos possit assistere matrimonio? Aliqui asserunt requiri licentiam specialem. Probat, quia quæ speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta, item apud Labeonem l. 1. §. ait prætor. ff. de iniurijs: cū ergo matrimonium res grauissima sit, & ardua, c. fin. de procurator. in 6. vers. & quamuis, erit speciali nota dignum, & subinde nisi exprimat, nō vñ concessum: Sic docet Spino speculo testam. gl. 1. §. nu. 37. Veracruz appēdice ad Speculū, dub. 5. concl. 7. vbi ait, requiri licentiam specialem, particulariter, & nominatim ad mñimoniū: quamuis statim variare vñ, se. n. explicat, dicēs non sufficere licētiā specialem ad aliquos actus exercendos.

7. **Prima conclusio** sit, non requiritur licentia specialis ad matrimonium, ut distinguitur contra generalem, sed satis est generalis, quæ parochus concedit alicui sacerdoti licentiam ad exercendum in sua parochia, quæ ad curam animarum pertinent. Probat, primò, quia Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1. tantum petit, ut intersit parochus, vel alius sacerdos de eius licentia: ergo cum corrigat ius antiquum, non est extendendū ut exigat licentiam specialem.

Secundò: quia Clem. 1. de privileg. excommunicantur religiosi ministrantes absque speciali parochi licentia, Eucharistiam, & extremam Vñctionem: & adhuc dicūt Stephanus, & Zēzelinus ibi, quos refert, & sequitur Anchar. ibi. q. 3. & Bonifacius, nu. 17. & dicit fortè verius esse, Cardin. ibi. c. 22. sufficere licentiam generalem, absque sacramentorū specificatione: & melius Caietanus, verb. excommunic. c. 64. ait, satis esse, licentia specialis, ut speciale æquiualeat: idque contingere, quādoque ex verbis licētiæ communiter intelligitur eam cōcedi, quamuis non exprimantur hæc sacramenta in specie. Si ergo vbi expresse petitur licentia specialis, satis est generalis, sub qua illa sacramenta comprehendantur, à fortiori in matrimonio sufficet, cum in illo non petatur in Tridentino specialis licētia.

Tandem, quia regulariter dispositio, & concessio generalis est generaliter intelligenda, cap. si Romanorum dist. 29. & l. de precio. ff. de Publiciana in rem actio. ergo illa licentia generalis ad exercēdum curam animarum, est intelligēda generaliter, ut etiam matrimonium claudat. Sic docent Nauar. lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 27. per totum, in 2. tit. de clandest. despons. toto conf. 13. Rota in nouissimis dicens sic decidisse Cardinales, decis. 750. nu. 2. tomo 1. Salzedo practica. c. 73. post vers. 12. in noua editione, versic. illud autem, Manuel 1. to. Summæ, in 2. editione, cap. 219. n. 13. & videtur tenere Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 3. num. 5. vbi dicens requiri licentiam specialem, cautè addidit, nec satis esse generalem administrandi sacramenta, quæ solet per bullam, aut Episcopi approbationem concedi: quasi dicat sufficere generalem, quæ manifestè continere videtur matrimonium.

8. **Hinc fit**, non sufficere, si parochus concedat alicui licentiam administrandi omnia sacramenta. Quia videtur ea licentia intelligenda, sicut clausula bullæ cruciatæ similem facultatem concedens, de sacramentis confessionis, & Eucharistiæ, quæ sunt maximæ necessitatis. Sic Rota, & Henriquez loco citato, num. præcedenti: & hoc probat argumentum contrariæ sententiæ, propositum num. 6.

Quod intelligo, quando parochus præsens eam licentiam concederet, nec est coniectura probabilis voluisse includere etiam matrimonium: secus quando parochus in absentia relinquit substitutum, quamuis enim solum illi dicat, ut administret sacramenta vice ipsius, sufficiens licentia est ad matrimonium: quia est illius vicecuratum substituere dum ipse abest.

9. **Secunda conclusio**, requiritur licentia specialis, id est, expressa, in hoc sensu, quod saltem sub verbis generalibus licentiæ comprehendatur manifestè matrimonium: ut cum datur licentia alicui, ut exerceat pertinentia ad animarum curam: nec sat esset licentia ad aliquos particulares actus digniores: ut ad confessionem, & Eucharistiam ministrandum: & sic possunt intelligi Doctores primæ sententiæ.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

prout se explicuit Veracruz pro ea citatus. Probat, quia potestas delegata non est extendenda de casu expresso, ad non expressum, ut colligitur ex cap. P. & G. de officio delegat. in fin. ibi, Cum huiusmodi delegata iurisdictio ad alias personas nequeat prorogari. Et ratio est, quia potestas delegata cum deroget ordinariæ, odiosa est, ut docent Glos. cap. 1. verb. processus, de rescript. in 6. Angel. verb. delegatus, nu. 5. & ibi Syluest. quart. 5. Tabiena, verb. delegare, q. 5. vbi Armilla, num. 9. Maranta practica 4. p. dist. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, num. 30. & 38. ergo cum licentia ad ea sacramenta, sit potestas delegata, non est extendenda ad aliud sacramentum: maxime cum in eo diuersa sit ratio, eo quod non sit tantæ necessitatis.

10. **Ultima conclusio**, non exigitur eam licentiam in scriptis esse. Quia omnis dispositio potest fieri verbo, nisi lex requirat ad actus valorem, scripturam, ex Glos. communiter recepta, c. 1. de censibus, in 6. verb. in scriptis, & ex multis, quæ congerit Decius, rubr. de constitut. in 1. lectura à num. 26. vbi ad essentiam, & valorem gratiæ, scripturam minimè desiderari, comprobatur: ergo cum Tridentinum, solum petat parochi licentiam, nec exprimat, ut ea sit in scriptis, id minimè necessarium erit. Et confirmatur, quia vbi Tridentinum voluit licentiam concedi in scriptis, id expresse, ut sess. 25. cap. 5. de regular. Sic docent Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 41. in 2. tit. de clandest. despons. conf. 12. Salzedo practica, cap. 73. in noua edit. post versic. 12. versic. illud autem, Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 3. num. 5. Manuel 1. tomo Summæ, in 2. editione, cap. 219. num. 13.

11. **Ad argumentum** contrariæ sententiæ, propositum nu. 6. respondet Nauar. lib. 4. consilior. in 1. editione, tit. de sponsalibus, conf. 27. in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 13. in fine intelligi, quādo speciali nota dignum, est dignius alijs cōtēntis, at assistere matrimonio, non est maior, & dignior functio parochi, sed alie sunt longè diuiores: cum hæc tantum requiratur, ne desit probatio. Verum hæc solutio confunditur, eo quod ex ea colligeretur virtutis clausulæ bullæ, concedentis licentiam recipiendi sacramenta à quocunque, vel approbationis Episcopi ad sacramenta conferenda, posse non parochum assistere matrimonio: cuius contrarium diximus: quamuis. n. hæc functio parochi, minus digna sit, at est specialiori nota dignior, quia non est tantæ necessitatis hoc sacramentum, & sic non videtur inclusum in clausula generali: ideo dico id intelligi, nisi aliqua sufficenti specialitate id nota dignū exprimat, & ita sufficiens est (ut ipsa consuetudo testatur) specialitas, dum parochus concedit cōmissionem generalem, non solum ad ministranda omnia sacramenta, in qua non includeretur, sed ad exercēda omnia, quæ pertinent ad curā animarum. Ita respondet Rota in nouissimis, tomo 1. decis. 750. nu. 2.

12. **Questio secunda**, an sufficiat licentia generalis parochi ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia, ut possit sacerdos interesse matrimonio, quando constitutio synodalis, aut Episcopus interdixisset parochi, delegare assistentiam matrimonio? Videtur non sufficere: quia voluntas parochi debet regulari ab eius potestate, ergo vbi parochus non potest licite, quia Episcopus, vel synodus interdicit, non censetur sub generalibus verbis dare eam licentiam. Id enim possumus, q. iure possumus, cap. nisi, de renunciatio. versic. pergravi, ibi, Non potuerit subicere, vbi Glos. verb. non potuerit, explicat, id est, non debuerit.

Secundò, quia in mandato generali non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam, l. 3. §. si procurator, ff. quod quisque iuris, & latè tradit Ias. l. si procurator, nu. 4. & seqq. ff. de conditio. indeb. at si in eo mandato generali includeretur, parochus incideret in pœnam constit. synodalis: ergo non censetur includi.

13. **Ceterum dicendū est** includi, & sufficere eam licentiam. Tum, quia satis specificè censetur concedere, dum cōcedit exercitium omnium ad curam pertinentium: tunc etiam, quia consuetudo ita declarat. Sic Rota dicens, ita declarasse Cardinales, in nouissimis, decis. 750. nu. 1. tomo 1.

14 Ad argumenta proposita, num. 12. dico. Ad primum distinguendum esse sequens, si non sit aliqua specialitas qua declaratur id committi, verum esse: secus si sit talis specialitas, ut contingit hic.

Ad secundum eodem modo respondeo: in hoc enim casu videtur specialiter concedere, ut declaravit consuetudo.

15 Quæstio tertia, an sufficiat licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione, ut sacerdos alienus assistat matrimonio? Videtur enim ex altera parte satis esse ratihabitionem de futuro. Quia nullus potest ministrare Eucharistiam, aut extremam Viaticum alieno parochiano, sine proprii parochi licentia: cum hoc sit proprium parochi munus. Clem. dudum, §. ut amne parochiales, de sepultur. & Trid. sess. 24. cap. 13. de reformatione, sed potest alienus parochus ministrare ex ratihabitione de futuro, quoniam nimirum, attentis circumstantiis personæ, temporis, & loci, probabiliter creditur ratum habiturum parochum, ut tradunt Paludan, 4. d. 23. q. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 14. cap. 15. §. 1. Caiet. Summa, verb. communionis minister. Sylvest. verb. Vnctio extrema, q. 4. vbi Tapiena, q. 5. Armilla, nu. 5. Sotus 4. d. 23. q. 2. art. 1. Navar. Summa, cap. 21. nu. 52. Henric. lib. 3. de sacramento confirmationis, c. 6. nu. 6. Suarez 3. p. q. 82. art. 3. disp. 72. lectione 2. §. hinc sequitur, Bartholom. à Ledesma, de extrema Vnctione, dub. 6. Ergo similiter poterit assistere matrimonio ex ratihabitione de futuro.

Secundò, quia ad audiendas confessiones requiritur similiter licentia proprii sacerdotis, cap. omnis utriusque sexus, de poenitent. & remiss. sed satis est præsumpta ex ratihabitione de futuro: ut tradunt Host. Summa, tit. de poenit. & remiss. §. cui confitendum, nu. 14. versic. 8. Henric. d. c. omnis utriusque sexus, nu. 24. versic. 8. Iacobus de Cochis in repetitione eiusdem c. n. 116. sic enim ait, *si alienus sacerdos ponat spem suam in proprium sacerdotem, ut ratum habeat: ergo similiter sufficit in matrimonio.*

Tertiò probatur ex cap. Lugdunensis 9. q. 2. vbi habetur D. Epiphanius promouisse ad ordines, quosdam clericos diocesis alienæ: quod nulla ratione saluari potest, nisi quia id proprium Episcopum ratum habiturum credidit: ut ait ibi Gloss. verb. quod sanctus: ergo similiter sat erit in matrimonio, pro legitima licentia, ratihabitione de futuro.

Quartò probatur, ex cap. aqua, de consecrat. Eccles. vbi asserit Pontificem, reconciliationem Ecclesie non potuisse ex commissione Episcopi, fieri per sacerdotem simplicem, & subdit hæc, *Quod autem per reconciliationem factum est, misericorditer toleramus.* Vbi Gloss. verbo toleramus, ait, *licet prima non valuerit, ac incipit valere ex nunc.* Ergo similiter quamuis matrimonium absque licentia de præsentis parochi, esset nullum, saltem quando accedet ratihabitione eius, incipiet valere: nec erit opus iterum celebrari.

Quintò probatur, quia ratihabitione retrahitur, & mandato comparatur: reg. ratihabitionem, de regul. iuris in 6. sed si à principio interuenisset mandatum parochi, esset validum matrimonium, ergo erit validum ex tunc, quando postea parochus ratificat licentiam.

16 Ex altera parte, videtur omnino necessariam esse licentiam expressam, nec sat esse ratihabitionem de præsentis. Quia Trid. sess. 24. cap. 1. de matrimo. dicit posse assistere alienum sacerdotem, de licentia parochi: at quoties ad aliquem actum exigitur licentia, debet esse expressa, nec satis est tacita, & præsumpta: ut optimè Gloss. Clem. unica, de testamen. verb. obtenta, & ibi Imola, nu. 7. Lapis allegatione 86. nu. 3. versic. quod sint sufficientia, Archid. cap. si Abbatem, paulò post princip. versic. de latere, de elect. in 6. & ibi Ioan. Andr. statim in principio. Domin. ibi, in principio, nu. 2. versic. quæro an iste Abbas, Francus ibi, nu. 1. Corsetus, in suis singularibus, litera L, verbo licentia, versic. additio, licentia, Cassan. in consuetud. Burgundia, rubr. 4. §. 7. nu. 39. Bal. l. obsequare, §. post hæc, in fine, ff. de officio procons. Tiraquel. alios allegans post leges connubiales, gloss. 7. nu. 8. Plotus de in litem iurando, §. 8. nu. 22. Menoch. conf. 88. nu. 7. vol. 2. & lib. 2. de arbitrat. c. n. §. ponere addita, casu 453. nu. 14. Auenda, in dictionario,

verbo otorgamiento, Anton. Gabr. 2. tomo comun, lib. 10. verb. licentia, fol. 59. Mexia l. Toleti 2. fundamento p. 9. nu. 46. Perez lib. 5. ordinamenti, tit. 2. l. 4. versic. octavo est dubium, fol. 139. col. 2. Paz practica, tomo 1. par. 1. tempore 2. nu. 27. 28. Ergo non sat est ad matrimonium licentia præsumpta per ratihabitionem, sed desideratur expressa. Et ita in proprijs terminis matrimonij, exigi licentiam expressam, nec sat esse tacitam, & præsumptam, docet Menoch. duobus locis proximè citatis, & conf. 398. nu. 19. vol. 4. Segura 2. p. directorij, c. 15. nu. 48. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 5. Manuel 1. tomo Summa, c. 219. nu. 14. in 2. editione. Et videtur tenere Veracruz appendice ad Speculum, dubio 5. conclus. 3. ait enim absolute non sufficere ratihabitionem, & in alio simili, nempe, ad valorem confessionis, non sufficere ratihabitionem de præsentis, docet Tapiena absolutio. 1. nu. 43.

17 Prima conclusio, licentia tacita ex ratihabitione de futuro, quia, scilicet, alienus sacerdos probabiliter credidit parochum ratihabitionem, non est sufficiens, ut sit validum matrimonium. Probat, quia quod sub ratihabitione de futuro sit, quamuis voce tunc fiat, at re vera, ut pendens sit, ita ut postea possit ratificari, & irritari, sed valor sacramenti non potest esse in pendenti, sed statim aut debet esse validum, aut irritum: ergo non est validum, quando est tantum ratihabitione de futuro. Et confirmatur, quia cum ea licentia ad matrimonij valorem requiratur, debet adesse dum matrimonium celebratur: at cum est tantum ratihabitione de futuro, non est licentia de præsentis, cum celebratur matrimonium: ergo non sufficit. Hæc conclusio est certissima, & ultra Doctores, quos referam in 2. conclusionem, nu. 20. omnes enim illi eam affirmant in alio simili, nempe, in licentia ad audiendas confessiones: docet in eodem casu confessionis, Henricus de Gandauo, quodlibet. 1. quæst. 30. Paludan. 4. dist. 17. q. 3. in fine, Gabriel ead. d. q. 2. art. 3. dubio 2. ad finem, Capreolus 4. d. 19. q. unica, art. 3. ad 1. contra 3. conclusionem D. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 4. in fine, Caiet. verb. absolutio, c. 1. §. circa appositionem, Frater Alex. Summa, p. 1. cap. 5. de potestat. confessio. nu. 55. Suarez 3. p. quæst. 82. art. 3. disputat. 72. lectione 2. §. hinc sequitur: quamuis. n. hi Doctores minime distinguant, an sit ratihabitione de futuro, vel de præsentis: ex eorum tamen rationibus aperte colligitur, loqui de ratihabitione de futuro.

18 Hinc infertur licentiam parochi, ut alienus sacerdos intersit matrimonio debere necessario præcedere, ut validum sit. Sic Menoch. conf. 88. nu. 7. vol. 2. Salzedo practica, cap. 73. versic. 13. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 219. nu. 14. Et ratio est, quia quoties ad actus valorem desideratur licentia, debet ea necessario præcedere: auth. licentia, C. de Episcopis, & cler. l. si quis mihi bona, §. iussu, ff. de acquir. hæred. & docent multis relatis Tiraquel. post leges connub. gloss. 6. nu. 7. Rebuff. de verbor. signific. l. 5. §. item dubitatum est, versic. item in licentia, Lambertinus de iure patronat. lib. 1. par. 2. quæst. 1. art. 16. n. 8. Gregor. Lopez l. 13. verb. otorgamiento, tit. 6. par. 6. Anton. Gomez. multis exornans l. 42. Tauri, nu. 1. Marien. lib. 5. recopil. tit. 3. l. 5. gloss. 1. nu. 4. & tit. 7. l. 3. gloss. 1.

19 Si autem eodem die licentia concessa sit, & matrimonium initum, nec constat utrum horum præcesserit, præsumitur licentiam præcessisse. Quando enim duo actus eodem die fiunt, nec constat uter eorum præcesserit, is actus præcedere censendus est, qui necessarius est ad actus valorem, l. cum in testamento, §. hæc verba, vbi per Scribentes, ff. de hæred. institut. & docet Alciat. de præsumptio, reg. 3. præsumptione 42. in initio, Anton. Gomez. l. 42. Tauri, nu. 3. & 4. & multi, quos refert, & sequitur Molina lib. 2. de primogen. cap. 7. nu. 51. Mascard. de probatio. conclus. 1357. nu. 3. Et ratio est, quia in dubio est potius accipienda præsumptio, ut actus valeat, quam pereat l. quoties, la 2. ff. de reb. dub. l. quoties, ff. de verbor. signif. Alciat. d. reg. 3. præsumpt. 34. nu. 1. & latissime Menoch. de præsumpt. lib. 6. tota præsumptio, 4. vbi nu. 5. cum multis ait, licet prioritas præsumatur sequi ordinem literarum, secus esse

esse, ubi actus redderetur nullus. Quod maxime verum est, in re fauorabili, qualis est matrimoniū, pro quo in dubio iudicandum est, c. finali, de sentent. & re iudicata. Atque ita in hoc casu matrimoniū præsumi licentiā præcessisse, docet Rota in nouissimis, decis. 750. nu. 11. & 12. to. 1.

20 Secunda conclusio, licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsentī sufficit ut alienus sacerdos possit interesse matrimonio: ut quando vidente, & sciente, ac tacite ordinario, aut parochus, potenti que contradicere, assistit. Probatum primò, quia scientia, & patientia in ijs, quæ sunt modici præiudicii, operatur consensum: ut tradunt Bart. l. quæ dotis, nu. 24. ff. solu. matrim. Abb. cap. nonne, nu. 3. de præsumptio. & multis citatis Mascardus de probatio. conclus. 118. nu. 34. sed hæc assistentia matrimonio, modicum, aut nullum præiudicium infert parochus, ergo illa scientia, & patientia inducit consensum, & legitimam licentiam.

Secundò, quia ubi requiritur licentia in actu, sufficit tacita, & præsumpta ex ratihabitione de præsentī: ut multis comprobatur Ioannes Lupus rubric. de donatione, §. 68. nu. 17. Corserus in singularibus, litera L, verb. licentia.

Tertio, quia eodem tenore, c. omnis vtriusque sexus, de peniten. & remiss. petitur licentia proprii sacerdotis, ut alienus valeat audire confessiones, & tamen sufficit licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsentī. Ut optime docent Rosella confessio sacramentalis 3. nu. 31. Ang. confessio. 3. nu. 30. Syluest. confessor. 1. q. 6. in fine, & q. 15. Caiet. summa, verb. absolutio ex parte absoluentis, vers. licentia, Tabiena, verbo absolutio, nu. 42. vbi Armilla, n. 17. Victoria summa, de confessione, nu. 153. Metina tract. 2. de confessione, q. de multiplici licentia alieno fatendi à vers. corollarie sequitur ex dictis. Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. circa cōcessiones, Ledesma 2. p. 4. q. 7. art. 5. dubio 3. Nau. summa, cap. ... Hispana, nu. 5. Latina, nu. 6. & cap. placuit, num. 105. de penitent. d. 6. Margarita confessorum, fol. 10. col. 2. Palacios 4. d. 17. disput. 7. fol. 261. col. 1. in fine, vers. quā obrem, Henriquez lib. 6. de penit. cap. 13. nu. 13. Bartholom. à Ledesma de penitentia, dubio 28. Lud. Lop. 1. par. instructorij, cap. 38. paulò post princip. Veja lib. 4. summe, casu 129. Capua lib. 1. decisionum, c. 17. n. 3. & 4. & Maurus Antonius Corona confessorum 4. p. de confessione, ca. de ministro, nu. 52. dubio 5. Et confirmatur, quia lege 55. Tauri, hodie l. 2. tit. 3. lib. 5. recopilat. exigitur licentia mariti, ut vxor validè contrahat, & tamen frequentior sententia habet, satis esse tacitam ex ratihabitione de præsentī, ut quando vxor vidente, & tacente marito contrahit, ut docent Cifuentes ea lege 55. quæstiuicula 14. & ibi Antonius Gomezius, nu. 5. Matienzo lib. 1. recopilat. tit. 3. l. 3. glos. 1. nu. 7. Azebedo eodem tit. 3. l. 2. num. 10.

Confirmatur 2. nam c. finali, de officio vicarij, in 6. dicitur vicarium non posse conferre beneficia, nisi ei specialiter committatur, & tamen si vicarius reuocatione licentiæ sibi intimata, conferat vidente, & patiente Episcopo, valet collatio: iuxta communem sententiam, quā tenet Boerius decis. 347. nu. 13. Anastasius Germonius de indultis, §. tibi quoad vixeris, num. 65. ergo à fortiori in nostro casu, ubi non requiritur specialis licentia, ut probaui num. 7.

Tandē, quia procurator reuocatus, gerens negocia, sciēte, & patiente domino validè agit, ut docet glos. celebris, l. qui mutuum, verb. instaurauerit, ff. mādati. Et procurator excedens fines mādati, sciēte, & patiente domino, ipsi nocet: ut bene Felin. c. 1. nu. 12. ut lite non contest. Iason, l. si procurator, nu. 17. limit. 6. ff. de cōdictio. indebit. Quæ oīa ideo vera sunt, quia illa scientia, & patientia habetur pro legitima licentia: ergo similiter dicendū est in matrimonio.

21 Idem prorsus dicendum est, quando ratihabitio est de præterito: (quam nu. 1. explicui.) Quia adhuc verificatur licentiam præcedere. Et ita in simili, nempe, ad audiendas confessiones satis esse, hanc ratihabitionem, docent Sotus, Henriquez, Bartholomæus à Ledesma, Vega, Maurus Antonius, allegati num. præcedenti.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

22 Monuerim tamen, eam præsentiam cum taciturnitate, non esse approbationem, & licentiam simpliciter, sed pro eo actu: quia licet daret parochus licentiam expressam, ad assistendum illi matrimonio, vel audiendam illam confessionem, non esset licentia simpliciter. Sic Henriquez lib. 6. de penitentia, c. 13. nu. 13.

23 Vtrum autem si ordinarius, aut parochus, videns, & tacens alienum sacerdotem audire confessionem, aut interesse matrimonio, non consentiat interius, adhuc valeat matrimoniū, & cōfessio? Diximus hoc 3. lib. disp. 22. n. 64.

24 Ad argumenta proposita nu. 15. ad probandum satis esse ratihabitionem de futuro, respondeo:

Ad primum latam esse differentiam, quando enim licentia, & iurisdictio est necessaria ad substantiam, & valorē rei, ut in penitentia, & matrimonio, non satis est ratihabitio de futuro. Quia (ut probaui nu. 18.) licentia debet præcedere, at in ratihabitione de futuro, non præcedit licentia, & consensus, sed tantum est probabilis præsumptio cōsensus postea præstandi. Vbi autem non requiritur ad substantiam actus, sed ad solum debitum ordinem, ut in reliquis sacramentis, satis est probabilis spes, & præsumptio voluntatis pastoris.

Ad secundū dic illos Doctores intelligēdos esse de ratihabitione de præsentī, aliā eorum doctrinam non esse admittendam.

Ad tertium dico, sicut ad 1. ad essentiam ordinū non requiri licentiā proprii Episcopi, sed ut licitè ministrantur, & ideo non mirum est, si ratihabitio de futuro excuset.

Vel 2. sensum esse, ut illa ratihabitio, & consensus postea præstitus ab Episcopo, fiat sit, ut sic promotus possit in ordine suscepto ministrare: ut docet Gl. eodem c. Lugdunensis, verb. poterit, & multi alij.

Ad quartū dico, disparem esse rationem: quia in sacramentalibus, cum solemnitas sit de iure Ecclesiastico, potest illam Pontifex mutare, & sic supplere defectum omissum, ut ex tunc incipiat valere: secus in matrimonio, ubi si semel non valuit, non potest Ecclesia facere, ut ex nūc valeat, nisi contrahentes renouent consensus. Sic explicant id c. aqua, gl. ibi, verb. toleramus, Ant. ibi, n. 10. Pal. 4. d. 17. q. 3. in fi.

Ad quintum dico, ratihabitionem retrahi, & mādato cōparari: quando valor actus pendet ex solo mādato, & volūate domini: secus quādo pēdet ab alio, ut est cōfessio, quæ pēdet à volūate cōfiteudi penitentis, ac eius dispositione, & ex intētionē absoluēdi ministri, eiusque absolutione, & matrimoniū pēdet ex cōtrahentiū mutuo cōsensu: quæ cū requisita sint ad horū sacramentorū valorem, si à principio inuvalida fuerunt, est necessarium, ut repetantur.

Ad argumentum pro altera parte propositum n. 16. neganda est ea doctrina: ex multis enim probaui n. 20. quando requiritur licentia absolute, non requiri expressam, sed sat esse tacitā, & fortè declaratio Cardinalium q̄ requiratur expressa in matrimonio, intelligenda est, ut distinguatur contra tacitam, ex ratihabitione de futuro.

DISPUTATIO XXXVI.

An si ordinarius, vel parochus concessit alicui sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, & is sacerdos nondum certior factus de dicta licentia, vel conscius non per nuncium destinatum, assistat, valeat matrimonium, vel si reuocata est, & sacerdos ignorat reuocationem? vel sciret non per nuncium destinatum? & possit ad libitum reuocari?

S V M M A R I V M.

Proponitur opinio asserens privilegium, vel dispensationem prodesse à tempore concessionis, etiam ignorantibus, n. 1.

Non prodest donec veniat in notitiam eius, cui cōceditur, n. 2.

Quia quando privilegium non cōceditur per modum rescripti,

X 3 sed

sed per modum statuti, vel constitutionis, nu. 3. Et an reuocari possit ante notitiam eius cui conceditur? nu. 4. Et ibi explicatur, cap. si tibi absenti, de prabend. in 6.

An exigatur notitia privilegij, etiam in eo, in cuius damnum cedit? num. 5.

An si privilegium impetretur per nuncium, aut procuratorem sufficiat eius notitia? num. 6.

An satis sit, ut quidam, qui casu vidit privilegium concedi, illud intimet? num. 7.

Quid si parochus concesserat licentiam assistendi matrimonio, & ignarus licentia, vel admonitus sacerdos à quodam, qui casu audiuit, interfu? num. 8. Et ibi iurisdictio alicui concessa non prodest, dū eā ignorat, nec potest cōcedi actu interno.

Quid, si reuocata est licentia, & sacerdos ignorat, & an possit ad libitum reuocari? num. 9.

Soluantur argumenta, & explicatur l. licet, C. de repud. & l. 2. §. 1. ff. de iudicijs, num. 10. Et ibi simile non est in omnibus simile, tale enim non est simile, sed idem.

Questio hæc pendet ex illa, An privilegiū profit ignorantī illud, à tempore quo concessum est, vel à tempore, quo eius notitiam habet. Quare hæc questio præmittenda est, Quidam ergo existimant, privilegiū prodesse à tempore concessionis, nec eius sententiam, ac intimationem requiri, ut valida sint virtute illius gesta. Probatur primò, ex l. licet, C. de repud. vbi hñ dissolui matrimoniū, quāvis repudij libellus non sit traditus, nec cognitus viro; ergo nō requiritur privilegiij notitia, ut profit.

Secundò, quia voluntas, siue dispositio principis, æquiparatur voluntati testatoris, authent. de nuptijs, §. disponat, collat. 4. sed legatum relictum à testatore acquiritur ignorantī, à tempore testamenti, l. cum pater, §. surdo, ff. de legat. 2. ergo & privilegium, quod à principis voluntate, & dispositione ortum habet, proderit à tempore concessionis, etiam ignorantī.

Tertio, ex l. 2. §. 1. ff. de iudicijs, vbi ignorās habet exercitium iurisdictionis prorogatur, cum tamen hoc sit quoddam privilegiū.

Quartò ex doctrina Bart. l. finali, num. 5. C. de sententiā passis, vbi prodesse restitutionem deportati, ignorantī per l. eius in prouincia, §. finali, ff. si certum petatur, vbi libertas concessa per testatorem, acquiritur ignorātī: sed ea restitutio deportati, est privilegiū: ergo. Et ita hanc partē tuetur Archidiaconus, c. proposuisti, distinct. 82, ad finem, vers. in ea Glossa, ibi, sex menses: Petrus, & Cinus, quos refert, & sequitur Alberic. l. beneficium, num. 16. ff. de constitutio, princ. Paul. in proœmio Clementinarum, §. de cetero, & ibi Bonifacius, §. nunc igitur, nu. 49. Imola, cap. 2. de constitut. nu. 6. versic. item aduerte, Bertachinus in suo repertorio, litera P, verb. privilegium, in principio, sub nu. 30. versic. privilegium fauorabile. Idem tenet Ang. verbo renunciatio, nu. 5. in fine, quando ad instantiam obtinentis privilegium, vel per eius nuncium, aut procuratorem impetratur, vel Motu proprio conceditur. Et eiusdē sententiæ videntur esse Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. ad finem, versic. postremo, Veracruz appēdict ad dubium 19. p. 1. Speculi, §. at si post dispensationem, Lud. Lop. §. p. instructorij, de matrim. c. 42. fol. 1087. col. 1. dicunt enim, ante Trid. si duo contraxissent sponsalia, habentes impedimentū dirimens, & postea concessa impedimenti dispensatione, commixti essent affectu vxorio, ea sponsalia in matrimonium trāsijse, quāuis ignorarent dispensationem concessam esse, & ita apertē sentiunt dispensationem prodesse ignorantī.

2 Dicendum tamen omninò est, tantum sortiri suum effectum privilegiū, à tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur. Probatur ex c. 1. ad medium, vers. ex parte, de concessione præbendæ, in 6. vbi expressè habetur privilegiū prodesse à tēpore sciētiae. Et licet id nō videatur probare, quia est allegatio partis aduersæ: at cum Pontifex in fine illius textus, pro parte illa rescribat, videtur eius fundamentum approbare.

Secundò probatur, ex c. si tibi absenti, de præb. in 6. ibi,

Si tibi absenti conferatur beneficium, licet per collationem huiusmodi donec eam ratam habueris, tunc in beneficio non acquiritur: ergo privilegium non acquiritur absenti, donec sciat.

Tertio probatur, ex l. finali, C. de Consul. lib. 12. vbi dicitur filium egredi à patris potestate per dignitatem consularem, illico à literis præstitis. Vbi Glossa, in initio, inquit, id est, præsentatis tibi literis suæ electionis: ergo.

Quartò ex l. qui absenti, ff. de acquiren. possess. ibi, *Qui absenti seruo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit serui possessionem dimittere, sed magis destinationem suā in id tempus cōferre, quo seruus certior factus fuerit.* Ergo privilegium non prodest ante eius notitiam.

Quintò, quia privilegium est quædam donatio, ut docent Ancharanus, & Francus statim allegandi, hæc autem non acquiritur absenti, ante acceptationem: (ut dixi, lib. 1. disput. 6. num. 2.)

Tandem probatur, ex authen. quibus modis naturales efficiantur sui, §. illud tamen, versicul. generaliter autem, collat. 7. ibi, *Generaliter autem in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimū ius, tunc hoc volumus obtinere, dū & filij hoc ratū habuerint.* Vbi probatur, legitimationem nō prodesse absenti, donec ad eius notitiam peruenerit, & tamen est quoddam privilegiū: ergo. Sic tenent Gl. cap. 1. de concessio, præb. in 6. verbo vim suam, & ibi Archid. nu. 3. verb. facultatem, Innocent. ibi, nu. 6. verb. facultatem, Hostiens. ibi, col. 5. cod. verb. Ioan. And. ibi, nu. 8. Anchar. n. 6. Dom. ibi, §. ex parte, nu. 5. Francus eodem §. n. 3. Anton. in proœmio decreta. §. Gregorius, nu. 26. Abb. c. 2. de constitutio, nu. 7. vbi Alex. de Neuo nu. 29. Dec. in 1. lectura, nu. 44. Fel. n. 7. vers. tertio limita, Berous, n. 48. Card. in proœmio Cle. verb. vniuersitati, q. 5. Dinus, l. 1. ad finem, ff. de honor. possess. ex testamēto militis Bart. l. beneficium, n. 4. ff. de constitut. princ. & ibi Bal. n. 15. l. 46. dicēs esse cōmunem sententiā Doctōrū vtriusque iuris, & ibi Horoscus, num. 23. Romanus d. l. qui absenti, in principio, n. 3. & ibi Alex. in principio, nu. 3. Sylu. verb. privilegium, l. finali, & verb. renunciatio, q. 4. Rosella, verb. indulgentia, num. 8. & ibi Tabiena, q. 29. n. 30. Nau. lib. 5. cōsiliōrum in 2. editione, tit. de privileg. consil. 21. nu. 3. Bolognetus. l. omnes popul. nu. 155. ff. de iustit. & iure, Ant. Gabr. to. 1. communium, in mea editione, lib. 9. verb. ignorantia, fol. 504. col. 1. & latissimè multis doctrinis allegatis, Menoc. de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 185. nu. 30. & seqq. Meres de maiora. 1. p. q. 2. in fin. vbi inde infert, habentē facultatem instituēdi maioratū, inualidè instituere, ante illius facultatis notitiā.

3 Hæc tamen sententiā solet aliquibus modis temperari. Primò, ut intelligatur de privilegio per modum rescripti, secus quando conceditur per modum statuti, & constitutionis. Et ratio differentię est, quia lex generalis, vel statutum, dum cōcedit privilegium, & præmio afficit, ex causā id facit, eo quod is cui conceditur, aliquid reipublicæ causa egerit, præmioque hoc, lex homines inuitat, ergo agēs hoc lege requisitum, quāuis ignarus legis dignus est præmij remuneratione, immo dignior illo, qui præmij conscius, eo duciū egit. Item, quia non omninò præmium ignorauit, nam in genere præmio aliquo se afficiendum esse putauit. Diuersum autem est in privilegio ex rescripto, cum hoc concedatur ex mera liberalitate, nec ante actum gestum, propositū sit in præmium, sed ipsum factum postea sequatur. Sic Bart. l. omnes populi, nu. 37. & 38. ff. de iust. & iure, Crotus in repet. eiusdem legis, nu. 127. idem Bart. l. diuæ memoriæ, in initio, C. de decur. lib. 10. Anton. in proœmio decre. verbo Greg. nu. 29. Menoc. li. 2. de arbit. centuria 2. casu 185. nu. 45. 49. & 50. Hæc tamen limit. nō est certā de ea dubitat Iason, l. beneficium, n. 61. ff. de cōstit. princ. Et eā impugnat Decius, c. 2. de const. in 1. lectura, nu. 44. quia lex etiam petit scientiam eius. Et Panorm. c. 2. de constitut. num. 7. & ibi Alex. de Neuo, nu. 29. Fel. nu. 7. vers. tertio limita, Berous ibi, nu. 48. dum dicunt privilegium non prodesse, donec innotescat privilegiato, expressè loquuntur etiam de constitutione privilegiati. Verū adhuc placet prædicta limitatio. Et ad impugnationem Decij

Decij respondet benè Menoch. d. casu 185. nu. 45. legem requirere eius notitiam, quoad pœnam, non tamen quoad commodum.

4. Secundo limitatur, ut priuilegium non operetur efficaciter, ita ut gesta virtute illius sint alicuius valoris, donec is cui conceditur, certior fiat: operetur tamen aliquid à concessionis tempore, nempe, ut ille, qui priuilegium concessit, illud amplius reuocare minimè possit. Probat ex c. si tibi absenti, de prœb. in 6. vbi deciditur, ius in beneficiũ collatũ absenti, nõ acquiri, donec absens acceptet: at interim collatione reuocari nõ posse. Sic docet Card. in Procmio Clemēt. in verb. vniuersitati, q. 5. Bal. l. beneficiũ, nu. 15. ff. de cõstit. princ. Alex. de Neuo, c. 2. n. 30. de cõstit. vbi Dec. in 1. lectura, nu. 44. & Felin. n. 7. versic. tertio limita.

Sed optimè hanc limitationem reprobat Menoch. d. casu 185. n. 46. & 47. nam ex doctrina Couar. 3. variar. 16. n. 1. & aliorũ, quos ibi refert, aliqua sunt priuilegia, quæ ex mera concedentis liberalitate proficiuntur, ut est donatio rei propriæ: & hæc possunt reuocari à cõcedente ante absentis acceptationem. Alia verò sũt, quæ quamuis merè liberalia sint ex parte eorũ, quibus cõcessio fit, non tñ sunt talia ex parte cõcedentis, sed cuiusdam necessitatis: ut est collatio beneficij; nã tenetur prælatus ex officio cõferre. Et in hoc casu loquitur d. c. si tibi absenti, vni. n. prælatus semel contulit non põt retrocedere, et ante absentis acceptationem.

5. Tertiò limitatur, ut priuilegium requirat scientiam respectu personæ priuilegiatæ; nam respectu alterius, in cuius damnum est, non desideratur eius notitia. Probat ex c. 1. de concess. prœben. in 6. versic. dicebat autem, ad finem, ibi, *Nam si alicui à Sede Apostolica concedatur, quod excommunicari non possit, licet id forsitan suus ignoret Episcopus, non tamen propter hoc eius ligatur sententia, & versic. similiter, ibi, Si alicui conferendi præbendam aliquam, à Sede Apostolica tribuatur potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episcopo conferendi tunc eam, penitus interdicta facultas.* Et ratio est, quia cum directè concedatur ob priuilegiati fauorem, ipsique donatio fiat, satis est ut ipsi intimetur, ab ipsoq. acceptetur. Sic Roman. conf. 330. Decius, c. 2. de cõstit. in 1. lectura, nu. 42. & ibi Felin. nu. 7. versic. hanc limitationem, Mantua. ibi, nu. 45. Menoch. lib. 2. de arbitrar. centuria 2. casu 185. nu. 28. Et satis placet: quamuis Berous d. c. 2. nu. 48. censet oppositum, dicens quado priuilegium concernit fauorem vnius, & præiudiciũ alterius, desiderari quoad fauorem, notitiam priuilegiati, & quoad damnum, notitiam damnificati, & ait cogitandum. Et intelligi non requiri notitiam damnum passi, quamuis sit priuilegium per modum constitutionis concessum, ac insertum in corpore iuris. Sic Roman. & Felin. ibi.

6. Quartò limitatur, ut priuilegium non profit: ante notitiam eius quando conceditur Motu proprio, vel ad instantiam alterius, quam priuilegiati: secus si per suum procuratorem, vel nuncium impetret priuilegium: tunc enim valet à tempore, quo procuratori, aut nuncio, intimatur: ut dixi lib. 1. disput. 6. num. 30.

7. Hinc infero, non satis esse, quando priuilegium Motu proprio conceditur, vel ad instantiam alterius, si tertius qui casu audiuit, certior faciat priuilegiatũ; sed oportere sit is, qui impetrauit priuilegium, aut nuncius eius, aut concedentis, qui intimet. Probat, quia (ut dixi nu. 2.) hæc concessio priuilegiij est quzdam donatio, hæc verò ut efficax sit, & omninò valida, ac irreuocabilis, oportet ut per nuncium destinatum ad id, intimetur: iuxta veriorẽ sententiam; (ut dixi lib. 1. disp. 6. nu. 3.) & reuocationem licet dixi lic opus esse intimari, hoc 3. lib. disp. 30. n. 13.

8. Tandem ex his infertur decisio nostræ quæstionis. An si parochus, vel ordinarius concesserat sacerdoti, licentiam assistendi matrimonio, & ipse cõcessionis ignarus assistat, valeat? Dicendum enim est vti de priuilegio diximus, num. 6. & 7. Si enim concesserat nuncio ab illo sacerdote misso, valet matrimonium: quia sat est illi cognitam esse, & acceptatam; si verò parochus Motu proprio concedat licentiam, vel ad instantiam alterius non missi ab eo sacer-

dote, non valebit: imò nec si fuerit iam illius licentiz cõfiscus per alium, quam imperantem, aut eius, vel parochi concedentis nuncium. Ut probaui num. 6. de priuilegio: quia hæc licentia, quoddam priuilegium, & donatio quzdam est. Et confirmatur, quia hæc licentia assistendi matrimonio, quamuis propriè iurisdictio minimè sit, est tamen quasi iurisdictio, & quasi iurisditionis exercitium: at exercitium iurisditionis non potest conferri ignorari, & quamdiu quis ignorat iurisditionem se habere, non valet quod agit. Ut benè Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 18. & ibi Bald. in 2. lectura, num. 28. ff. de officio Prætor. Ioannes Baptista in repetitione, l. omnes populi, num. 138. ff. de iustit. & iure, Bertachinus in suo repertorio, litera D, verbo delegatus, & vicarius, sub num. 140. Rota in nouissimis, tomo 1. decis. 750. nu. 10. & refert Ferretum, conf. 75. num. 4. & dixi supra lib. 2. disput. 36. num. 3. errantem iudicem in fundamento iurisditionis inualidè sententiam ferre. Et confirmatur, quia iurisdictio nõ potest actu interno conferri: ut benè docent Victoria materia de confessione, nu. 153. Ledesma 2. par. 4. quæstiuncula 7. art. 5. dub. 3. Henriquez lib. 6. de penitentia, cap. 13. nu. 13. Bartholomæus à Ledesma de penitentia, dub. 28. Vega lib. 4. Summa, casu 129. Quod non alia ratione procedit, nisi quia est concessio facta homini ad actum externum, & ita externam oportet esse, ut ipsi innotescat: sed perinde est, ac si esset interna, quando est externa in absentia, & is cui conceditur, nondum certior de illa factus est: ergo non sufficit.

9. Quid autem dicendum sit, quando iurisdictio, seu licentia concessa est, nec de reuocatione constat? Dicendum enim est, non sufficere reuocatam esse iurisditionem, aut licentiam assistendi matrimonio, nisi intimetur reuocatio, per nuncium ad id destinatum, illi cui concessa fuerat, & ante talem intimationem, quamuis aliundè norit sacerdos reuocatam esse licentiam, matrimonium cui virtute talis licentiæ interest, & reliqua quæ egerit virtute talis iurisditionis sic reuocatæ, valere. Quia reuocatio tam iurisditionis ordinariæ, quàm delegatæ, ut effectum suum sortiatur, debet intimari per nuncium ad id destinatum: ut probaui hoc 3. libro, disput. 30. num. 11. & 13.

Potest autem licentia hæc semel concessa, ad libitum reuocari: quia est merè gratuita, omninoque pendens à voluntate concedentis.

10. Ad argumenta contrariæ sententiæ proposita, num. 1. respondetur.

Ad primum, cum Glossa ea lege, licet verbo marito, illam legem supplendam esse, per l. 2. ff. de diuor. vbi habetur viro præsentem renunciandum esse repudij libellum vel absenti, per eum qui in potestate eius sit, vel in cuius potestate ipse sit: ac proinde desiderari potitiam per se, vel per alium.

Ad secundum, dico non esse necessarium æquiparationem fieri in omnibus: quod enim in omnibus est, simile non simile, sed idem omninò dicitur: simile enim non est idem. Quod Nerua, ff. de positi. Æquiparatio autem in hoc tenet, quod vtraque seruanda est tanquam lex, voluntas principis, tanquam lex generalis, testatoris autem, tanquam lex priuata.

Ad tertium, respondet Bartol. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 18, de offic. Prætor. & ibi Bal. in secunda lectura, nu. 28. in iurisditione prorogata eandem esse rationem in substantia, cum iurisditione principali, & ideo sufficere scientiam circa iurisditionem principalem, ignorati enim potest accrescere accessoria, secus si principalis ignoretur.

Ad quartum, ea doctrina Bartol. merito rejicitur per Alex. l. qui absenti, in principio, nu. 4. ff. de acquirend. possess. l. 1. beneficium, nu. 51. ff. de constitutio. princip. Felin. cap. 2. num. 7. versic. tertio limita, de constitutio. Bolognetum, l. omnes populi, nu. 155. ff. de iust. & iure. Ad Leius qui in prouincia, respondent, speciale esse fauore vltimæ voluntatis, & liberationis deportati.

DISPUTATIO XXXVII.

An sacerdos debeat credere dicentibus se habere licentiam à parcho, vt coniungat eos matrimonio?

S V M M A R I V M.

Argumenta proponuntur ad probandum, credendum esse dicenti se habere licentiam, num. 1.

Regulariter non est credendum, nu. 2. Et ibi iuncto nu. 3, an sit credendum dicenti se absolutum esse ab excommunicatione?

An sit credendum dicenti, se habere licentiam facendi alieno sacerdoti, vel recipiendi ab eo Eucharistiam, vel extremam unctionem? num. 1. Et 2. iuncto num. 6.

Quid si persona sit fide digna? num. 3.

An sit credendum dicenti, se obtinuisse dispensationem ad contrahendum matrimonium, omittis denunciationibus, vel habere licentiam, vt alienus sacerdos benedicat nuptias? nu. 4.

Si opponatur alieno sacerdoti, absque legitima licentia interfuisse matrimonio, cui incumbat onus probandi, num. 5.

Soluntur argumenta, num. 6.

Videtur quidem credendum esse dicentibus se habere licentiam, vt alienus sacerdos interfuit eorum matrimonio. Primò, quia hic solum agunt de periculo animæ contrahentium, cum nulli alij damnum sequatur; nemo autem præsumitur suæ salutis immemor, l. sancimus, C. de sacrosanct. Eccles. & c. penultimo, l. q. 9. ibi, *Et licet neminem diuini timoris contemnenda iureiurando arbitremur immemorem, vt saluti propria vllum commodum anteponat.* Et cap. significasti, el. 2. de homicidio, ibi, *Cum credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit saluare.*

Et confirmatur, quia facile creditur quod prodest petenti, & nemini nocet, l. in creditore, 38. ff. de cuius. ibi, *Cui enim non aequè videbitur, vel hoc saltem consequi emptorem, quod sine dispendio creditoris futurum est.* Vbi Glos. verb. dispensatio, ait, cogi aliquem credere, quod est sine suo dāno; sed hoc matrimonium prodest contrahentibus, & nemini nocet, ergo credendum est dicenti se habere licentiam.

Secundò, quia sicut matrimonium est irritum absque præsentia parochi, vel alterius sacerdotis de eius licentia, ita confessio est inualida facta alieno sacerdoti, nō habenti legitimam licentiam audiendi, & tamen religiosus crediturus est penitenti dicenti se habere licentiam à proprio parcho, vt illi ministret sacramenta confessionis, & Eucharistia; vt docent Abb. Clement. 1. de priuileg. nu. 5. Henricus, c. omnis, de penitent. & remiss. nu. 25. Bonifacius eadem Clem. 1. num. 26. Ang. confessio. 3. nu. 32. Syluest. confessor, l. q. 17. Armilla, verb. absolutio, nu. 10. Et parochus crediturus est parochiano dicenti se falsum esse habenti legitimam licentiam, ipsum absolui, atque ita debet illi ministrare Eucharistiam: vt tradunt D. Tho. Quodlib. 1. artic. 12. & 4. d. 18. q. 3. art. 3. quæstioncula 1. ad 2. Richardus 4. d. 17. art. 3. q. 2. ad 3. Gabr. 4. d. 17. q. 2. art. 3. dubio 1. Turrecremata, c. quem penitet, de penit. d. 1. num. 18. Angel. confessio. 3. num. 32. Armilla, verb. absolutio, nu. 20. Tabiena absolutio, l. q. 24. num. 45, & tantum excipiunt Richar. Gabr. Angel. quando parochus haberet signa probabilia mendacij penitentis; ergo similiter est credendum dicentibus se habere licentiam à proprio parcho, vt coniungantur matrimonio, cum vtrobique sit periculum irrationis sacramenti, immò maius sit periculum animæ, si matrimonium sit nullum, cum permansuri sint coniuges in concubinato; at peccatum irritæ confessionis transit: atque ita in proprijs terminis videntur tenere aliqui, nam cum Clem. 1. de priuileg. excommunicentur religiosi, qui absque parochi speciali licentia ministrant Eucharistiam, extremam Vnctionem, aut solemnizant matrimonium, dicunt in terminis illius Clem. credendum esse dicenti se habere licentiam à parcho, ad hæc. Sic Glos. ibi verb. non habita. D. Anton. 3. p. tit. 24. c. 54. Ang. excommun. casu 12.

num. 17. Rosella absolutio. 1. num. 39. Syluest. excommunicatio. 7. casu 14. dub. 7. num. 35. Tabiena excommunicatio. 5. casu 11. q. 4. num. 5.

Prima conclusio, regulariter non est credendum in sacramento matrimonij, dicenti se habere licentiam, vt alienus sacerdos interfuit. Probatur, quia licet in foro penitentiali, ad quem pertinent Confessio, Eucharistia, & extrema Vnctio, credatur se habere licentiam dicenti, at in foro externo, & in spectantibus ad ipsum, non creditur. Vt constat est cap. sicut, de sentent. excommun. vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti se absolutum esse ab excommunicatione, ibi, *Nisi excommunicati litteras absolutionis ostendant, aut alio modo legitime de eorum absolutione constet.* Cuius rationem reddit D. Thom. quodlib. 1. artic. 12, quia excommunicatio pertinet ad forum internum: sed matrimonium pertinet ad forum externum, & externam Ecclesiæ gubernationem: ergo non creditur dicenti se habere licentiam.

Et confirmatur, quia quando confessio pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem, vt est confessio annua, non est parochus adhibiturus fidem dicenti se implese præceptum: vt testatur vsus Ecclesiæ, solent enim peti schedula confessionis; & de hac confessione videntur intelligendi, Hostien. cap. omnis, de penitent. & remiss. verb. à proprio, & ibi Ioan. Andr. num. 12. Anton. num. 37. Anchar. num. 8. vbi dicunt, fatentem alieno sacerdoti, debere facere fidem proprio, aliàs daretur via fignētis, & esset delusorium edictum; ergo similiter in matrimonio non creditur.

Secundò, quia sacramentum ordinis, eo quod pertinet ad forum Ecclesiæ externum, ministrari non debet ab alieno Episcopo, nisi plena fide habita de licentia proprii, cap. 1. de temp. ordinat. in 6. versic. nos igitur, ibi, *Per eius parentes litteras;* ergo similiter habenda est plena fides de licentia ad matrimonium.

Tertò, quia Anchar. Clement. 1. de priuileg. quæst. 1. vbi Imola, numero 13. cum Stephano ibi, solum admittunt pro sacramento penitentia, credi dicenti se habere licentiam, non verò pro Eucharistia, extrema vntione, & alijs; redduntque rationem disparitatis, quia penitentia secretè ministratur, reliqua publicè, & sic non mirum, si maior fides licentia in alijs exigatur: sicut in simili cap. tua, de cler. peregr. habetur posse clericum peregrinum occultè, non tamen publicè admitti ad celebrandum, absque sui Episcopi testimonio; ergo idem dicendum est de matrimonio, cum publicè celebrandum sit.

Quartò, quia minus præsumenda est deceptio in penitentia, & Eucharistia, ad quæ sacramenta tantum acceditur pro animæ remedio, & vt saluti spiritali cōsuletur, quam in matrimonio, in quo multa temporalia commoda quæruntur; ergo esto in illis adhibeatur fides asserenti se habere licentiam, non concluditur idem in matrimonio. Et hoc videtur tenere Abb. Clement. 1. de priuileg. num. 5. vbi ait, in sacramento ordinis, & similibus non credi dicenti se habere licentiam; & ibi Bonifacius, nu. 28. ait, non esse credendum dicenti se habere licentiam, vt alienus sacerdos benedicat nuptias.

Secunda conclusio, si persona affirmans esset valdè fide digna, posset ei fides adhiberi. Probatur, quia quamuis, cap. sicut, de sentent. excommun. dicatur non esse credendum excommunicato, dicenti se absolutum esse, nisi id legitime ostendat: asserunt aliqui Doctores, vt Paludan. 4. d. 18. q. 6. art. 2. nu. 5. Angel. excommunicatio. 8. num. 16. Syluest. excommunicatio 5. §. 26. versic. decimumseptimum, Nauar. Summa, cap. 27. Hispana, & Latina, num. 39, in initio, satis esse si excommunicatus sit persona fide digna, & asserat se absolutum esse: ergo similiter in matrimonio est dicendum.

Hinc infertur, à fortiori nō esse credendum dicenti se obtinuisse dispensationem, ne præmittantur denunciationes matrimonio, vel vt alienus sacerdos benedicat nuptias, nisi esset persona id asserens valdè timorata, & fide digna: imò id magis considerandum est in hoc casu, quia cū matrimonium siue denunciationibus contractum, & benedictio ab alieno sacer-

sacerdote facta, valida sint; facilius ob commodum aliquod temporale, mentietur id asserens.

Quando autem contracto matrimonio aliquis opponit sacerdotem, qui interfuit, caruisse licentia: ipsi incumbere onus probandi testatur Cephalus, conf. 47. n. 2. vol. 1. quod maxima difficultate non caret: videtur enim fundata opponentis intentio, in decreto Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. petentis licentiam, & cum illa sit, quid facti, non presumitur: quare potius videtur onus probandi transferri in ipsos contrahentes, vel sacerdotem, qui interfuit. Sed placet concordia Mascardi concl. 98 §. vbi alia ad hoc affert & nu. 3. resoluit, si contra licentiam opponatur à tertio, ipsi incumbere probare: si verò à proprio parochio, transferri onus probandi in alienum sacerdotem, & ipsos contrahentes.

Ad primum argumentum dico, quando solum agitur de periculo animæ contrahentium, in rebus merè spectantibus ad forum conscientie, ipsi credi: secus quando agitur de re spectanti ad forum externum, & externam Ecclesie gubernationem.

Ad confirmationem dico esse in damnum animæ ipsorum contrahentium, & iniuriam sacramenti, & bonæ ac prudentis gubernationis Ecclesiasticæ, & ideo non facile credi.

Ad secundum constat ex dictis in probatione primæ conclusionis, nu. 2. ea enim sacramenta pertinent ad forum internum, & minus presumitur in illis deceptio.

DISPUTATIO XXXVIII.

An sit necessarium ad valorem matrimonij, parochum proferre aliqua verba, vel saltem sit de necessitate præcepti?

S I M M A R I U M.

Qua verba præcipit Tridentinum parochio ut dicat, nu. 1.

Proponitur sententia dicens, ea verba esse de essentia, nu. 2.

Et alia non esse de essentia, at obligare ad mortale, nu. 3.

Non sunt ea verba de matrimony essentia, nu. 4.

Quid si audito contrahentium consensu, parochus dicat, ego vos coniungam? nu. 5.

Sunt ea verba de necessitate præcepti, nu. 6. Et est veniale ea omittere, nu. 7.

An possit parochus ea verba proferre per se, vel per interpretem? nu. 8.

Teneatur parochus interrogare contrahentes de mutuo consensu, & qualis culpa sit non interrogare, nu. 9.

An teneatur parochus interrogare contrahentes, num aliquid impedimentum habeant? nu. 10.

Soluntur argumenta, nu. 11.

Supponendum est, Tridentinum sess. 24. de matrimonio, cap. 1. præcipere parochio, ut præstito consensu inter coniuges, dicat quædam verba: his verbis, *Præcipit sancta synodus, ut parochus viro, & muliere interrogatus, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel alijs utatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque provincie ritum.* Dubitatur ergo, an ea verba sint de necessitate sacramenti, aut saltem præcepti?

Dux sunt sententiæ extremæ. Prima ait, ea verba esse de necessitate sacramenti, quare si omittantur, nullum erit matrimonium. Probat, quia verba ea, vos coniungo, sunt vera: ergo efficiunt quod significant: ergo verè sacerdos cõficiet matrimonium, & ita ea verba erunt de essentia. Et confirmatur, quia in reliquis sacramentis verba ministri sunt de essentia. Sic tenet Cephalus, conf. 40. nu. 47. vol. 4.

Alij dicunt non esse de essentia, at esse de necessitate præcepti, ita ut ea omittere, sit peccatum mortale. Quia videtur res gravis, & Concilium utitur verbo præceptivo, dicens, *Præcipit sancta synodus.* Sic docent Salzedo præct. c. 73. versic. 2. illud, Vega lib. 6. summa, casu 112. & 116.

Prima conclusio, ea verba non sunt de essentia matrimonij, quare licet omittantur, validum est.

Probat, quia sacerdos non minister huius sacramenti, nec eius verba sunt materia, nec forma: (ut supra latè probavi, lib. 2. disput. 5. nu. 6. & disput. 6. nu. 2.) ergo ea verba non sunt de essentia.

Secundò, quia Tridentinum in clausula irritanti, tantum expressit, *Qualiter quam presente parochio,* nec explicuit dicere verba, & est decretum correctorium: ergo non est extendendum, ut debeat de necessitate sacramenti dicere verba.

Tertiò, quia necessaria necessitate sacramenti, determinata esse debet, at Tridentinũ petit indeterminata verba, cū petat ea, vel alia secundum patrie consuetudinem: ergo ea non sunt de necessitate sacramenti. Sic docet Veracruz appendice ad speculũ, dub. 4. concl. 3. & 4. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. nu. 57. Segura 2. p. directorij iudicij, c. 1 §. nu. 52. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 2. nu. 7. Viualdus Candelabro 1. p. de matrimonio, nu. 22. & 241. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 53. fol. 1024. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. §. præterea necessarium est, fol. 30. Palacios 4. d. 27. disp. 1. vers. tacitus, Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 21. concl. 3. fol. 1328. Petr. de Ledesma dicens sic declarasse Cardinales, de matrim. q. 43. art. 1. dub. 4. concl. vltima, & q. 45. art. 5. puncto 3. ante 1. dub. conclus. 2. fol. 1084. Manuel 1. to. Summa 2. editio. nec. 216. nu. 3. Salzedo, & Vega nu. præcedenti allegati.

Hinc inferitur, si audito utriusque consensu, parochus dicat, ego postea vos coniungam, non impediri effectum matrimonij. Quia mutuo consensu coniugum iam initum est, & cum ea verba non sint de sacramenti necessitate, parum refert quoad sacramenti valorem, siue de presenti, siue de futuro exprimantur. Sic Henriquez lib. 1. de matrim. c. 2. num. 7. malè tamen in commento, litera X, refert Navarr. lib. 4. consilior. in prima editione, tit. de spons. conf. vltimo, sentire contrarium. Quia Navarr. dicit ibi iudicem in foro externo iudicaturum, esse validum, ergo sentit valere: aliàs pessimè iudex sententiam ferret: cum non procedat ex falsa presumptione, & benè addit Navarrus in foro conscientie non esse verum matrimonium, quando contrahentes habuere intentionem non contrahendi, nisi dum contraxerunt, parochus actu vellet eos coniungere. Quia cum tunc parochus eos non intenderet coniungere, defuit in contrahentibus intentio.

Secunda conclusio, ea verba sunt de necessitate præcepti: quare peccaret parochus ea omittens. Probat, quia Tridentinum utitur verbis præceptivis: ut constat ex eius verbis, quæ retuli, n. 1. Sic Veracruz appendice ad speculũ, dub. 4. concl. 1. Antonius Cuccus, & Petrus de Ledesma utroque loco, citati n. 4. Salzedo, & Vega allegati, n. 3.

Tertia conclusio, culpa venialis est ea verba omittere. Hæc est contra secundam sententiam relatam, nu. 3. Probat, quia materia non est gravis, cum ea verba non sint forma sacramenti, nec pertineant ad solemnitatem magni momenti, nec includant aliquod mysterium magnæ significationis. Præterea, quia quamvis Tridentinũ utatur verbis præceptivis, at sub illo præcepto non continetur tantum, ut parochus ea verba proferat, sed alia magni momenti, nempe, ut præmittantur denunciationes, & ut matrimonium celebretur coram parochio, & testibus, ut habeat librum, &c. cum ergo hoc solum non sit materia illius præcepti, sed contineatur inter alia graviora, & hoc quid leve sit, eius omissio non erit peccatum mortale. Et confirmatur, quia iisdem verbis præcipit ibi Concilium, ut parochus interroget contrahentes de mutuo consensu, eius tamen omissio non est peccatum mortale: ut statim dicemus: ergo nec omissio verborum.

Non placet tamen quod dicit Veracruz eo dubio quarto conclusione quinta, posse parochum dicta verba proferre, per se, vel per interpretem, sicut potest consensum petere, & inquirere, per se, vel per interpretem. Quod est diuersa ratio: nam interrogare est, ut cognoscat consensum, qui cum ore conuenientius exprimitur

vbi

vbi parochus idioma non intelligit, non posset de consensu aliter quam per interpretem interrogare, & certior fieri: ea verba profert parochus, tanquam Ecclesie minister, & vi ipsius nomine benedicit sponfos, matrimoniumque approbat: quod conuenienter non fit per interpretem: maxime cum Tridentinum petat ipsum parochum ea verba dicere: quare erat culpa venialis. Vbi tamen parochus verba dixisset, vacaret culpa, perere ab interprete, vt ea verba declararet contrahentibus, sic dicens. Parochus vos coniungit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Quarta conclusio, tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo consensu, nempe, virum an velit feminam habere in uxorem, & feminam an velit illum in maritum: omisso tamen huius interrogationis, quando parochus constaret de mutuo consensu, quia coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba, quibus exprimunt consensum, est culpa venialis. Probatum prima pars, quia id precipit Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 1. vt constat ex eius verbis, quæ retuli, num. 1. Probatum autem 2. quia est res leuis. Sic Veracruz appendice ad speculum dub. 2. concl. 4. Antonius Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. num. 3. nec audiendus est Vega lib. 6. Summæ, casu 112. dicens esse mortale peccatum.

10 Addit Veracruz eo dub. 2. conclus. 1. & 2. teneri parochum interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, ne contrahere possint: & si id non interroget, peccare mortaliter, vbi non esset sibi comperissimum, nullum inter eos subesse impedimentum. Quia facit contra mandatum Concilij, in re grauissima: vt patet, ex c. si. de cland. despons. in principio, vbi postquam dicitur pramittendas esse denunciations, subditur. *Et ipsi presbyteri nihilominus inuestigent virum aliquod impedimentum obstitat.*

Sed hoc intelligo, vbi esset aliqua suspicio impedimenti, & tunc non essent interrogandi contrahentes, non enim est hoc inuestigare: quia ipsi facile decipient parochum, & negabunt. Nec cum Trident. d. c. 1. precipit, vt vir, & mulier interrogetur, intelligit de impedimento, sed de mutuo consensu, vt constat ex verbis immediatè sequentibus. *Et mutuo consensu intellecto, dica: ego vos coniungo.* Item quia ea interrogatio petitur à Tridentino, vt fiat, dum sunt in facie Ecclesie, id est, coram testibus, volentes iam contrahere, at non est credendum, voluisse interrogationem rei tam necessariæ, fieri, cum iam contrahere volunt, & vbi famæ iacturam facere deberent, si impedimentum esset infamans, quod si non esset infamans, saltem se infamarent, cum illius impedimenti conscij, essent iam parati ad contrahendum. Tandem, quia cum deuenitur ad matrimonium, iam præcessere denunciations, ex quibus constare debet an subsit impedimentum: quod si ex ordinarij dispensatione ex non pramittantur, ipsius ordinarij interest informationem præmittere de impedimento: parochi autem solum est, obedire ordinario præcipienti vt eos coniungat.

Quando autem in casu necessitatis vrgentis, quia non esset ad Episcopum aditus, ipso inconsulto, denunciations omittis parochus interesset matrimonio: tunc tenetur inquirere diligenter an subsit impedimentum: cum loco Episcopi succedat.

11 Ad argumenta primæ sententiæ proposita num. 2. respondetur. Ad primum sensum illorum verborum esse, approbo, & declaro coniunctionem vestram, legitimam esse.

Ad confirmationem, dic in ceteris sacramentis sacerdotem esse ministrum, & ideo eius verba esse necessaria: scilicet in hoc, vbi ipsi contrahentes sunt ministri, vt dixi lib. 2. disput. 6. num. 2.

Ad argumentum secundum. 2. sententiæ propositum, num. 3. dic, materiam esse leuem, nec totalem præcepti: vt explicui num. 7.

DISPUTATIO XXXIX.

Qualis præsentia parochi, & testium desideretur ad matrimonij valorem? & an satis sit, vt intersint casu, aut vi detenti, aut dolo, vel per interpretem intelligant consensus contrahentium?

SUMMARIUM.

Non satis est præsentia corporea, sed exigitur vt vsum rationis habeant, & intelligant consensum, num. 1. Et quid si verba non audiant, at aliquo sensu percipiant, vt si signa videant, num. 2.

Sufficit si per interpretem intelligant mutuum consensum, & potest matrimonium per interpretem celebrari, num. 3. & creditur dicto interpreti in hoc casu, num. 4.

Quid si habuere animum attendendi, & casu mente vagentur tempore contractus? num. 5. Et ibi, copula, & casus similes coniungit.

Quid, si parochus consilio nollet attendere? num. 6. Et ibi, absurdus intellectus vitandus est, licet literæ vis inferatur, & quid si affectaret?

Quid si vi detenti, aut dolo, intersint? refertur opinio negans valere, quando parochus vi interest, num. 7.

Alia opinio dicens requiri testes ad id specialiter vocari, num. 8. Vales, licet parochus, & testes vi detenti intersint, num. 9.

Idem, si dolo ad aliud vocentur, num. 10. Idem si casu transeant, num. 11.

Peccant lethaliter contrahentes coram paracho vi detento, num. 12. Et ibi, quid coram paracho dolo ad aliud vocato, vel casu transeunti. Et quid coram testibus sic assistentibus?

Quid, si licentia assistendi matrimonio, aut translatio iurisdictionis metu extorqueatur? num. 13.

Quid, si dolo extorqueatur licentia? num. 14. Et ibi, quæ dicatur causa finalis, & quæ impulsiva. Et an semper sit finalis, quando ea cessante, actus non fieret?

Soluntur argumenta: & explicatur reg. qui potest inuitis, ff. de reg. iur. num. 15.

IN hac disputatione constat necessariam esse, ad valorem matrimonij, præsentiam parochi, & testium, non tantum physicam, id est, corpoream, sed præsentiam moralem, & humanam, quæ ultra physicam, addit vsum rationis, & aduertentiam, itaque exigitur, vt parochus & testes vsum rationis habeant, & intelligant consensum vtriusque contrahentis. Vnde si essent ebrij, vel dormientes, vel non aduertent, vel testes essent infantes, non valeret matrimonium. Probatum primò, nam Tridentin. sess. 24. cap. primo, de matrimonio, inquit, *Qui aliter, vel presente paracho, & duobus, aut tribus testibus*, atque ita postulat parochi, & testium præsentiam, sed qui non adest more humano, intelligens, & aduertens quid agatur, non censetur in iure præsens, l. coram Titio. 209. ff. de verborum significat. ibi, *Coram Titio aliquid facere iussus, non videtur presente eo fecisse, nisi is intelligat*, itaque si furiosus sit, aut infans, aut dormiens, non videtur coram eo fecisse. Vbi Rebuff. vers. octauo intellige, ait, vbi ius requirit præsentiam personæ, non intelligi aliquem præsentem esse, nisi intelligat quid agatur: quod idem notat Glo. extrauag. exetabilis, verb. coram, el. 1. de præbend. & c. in primis, secunda q. 1. verb. præsentem, & cap. testes, verb. præsentia 3. quæst. 9. Et latissimè multis citatis, Felin. in proemio decreti. statim in principio, num. 21. & sequentibus: ergo exigit Tridentinum, vt intersint more humano, aduertentes quid agatur.

Et confirmatur, ex expressis verbis Tridentini, eodem c. 1. ibi. *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto*: ergo requiritur præsentia humana, cum aduertentia.

Secundò probatur, quia ideo petit Trid. assistentiam parochi,

parochi, & testium, ut cōstet Ecclesie de matrimonio contracto, & de eo testificari possint, ne vicente prima vxore aliquis possit ducere secundam, eo quod matrimonium non constabat Ecclesie; ut constat ex processu eiusdem decreti, sed ubi presentia nō moralis, & humana, testificari nequeunt; ergo ea presentia est necessaria. Sic docent Anto. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 1. num. 59. & 60. Veracruz appendice ad Speculum, dubio 1. conclus. 4. & dubio 6. conclus. 5. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 1. & 9. Spino Speculo testament. gl. 15. num. 47. & 48. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 2. f. 188. versic. in cuius rei expositionem, & q. 46. art. 2. dubio 2. versic. nihilominus, Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 219. num. 11. & 18. Vega lib. 6. summa, casu 114. & 115.

2. Sufficit tamen, si parochus, & testes aliquo sensu, percipiant consensum contrahentium, ut si non audiant verba, videant tamen signa mutui consensus. Probat, quia matrimonium potest verbis, aut signis contrahi, ut probauit lib. 2. disput. 31. num. 5. ergo satis est si signa consensus videant. Sic Veracruz appendice ad Speculum, dub. 3. concl. 2. Henric. lib. 1. de matrim. c. 3. num. 1.

3. Satis etiam est, si parochus, & testes per interpretē intelligant mutuum consensum, ut si contrahentes sint distincti idiomatis. Probat, quia ceteri contractus, possunt per interpretem celebrari, l. 1. §. finali, ff. de verbor. oblig. ibi, *Sed verum puto, ut omnis sermo contineat verborum obligationem, ita ut aliter alterius linguam intelligat, siue per se, siue per verum interpretem*: ergo & matrimonium.

Et confirmatur, quia non minus exigitur in sacramento penitentie, ut sacerdos intelligat, penitentis peccata, cum sit index: sed in eo sufficit intelligere per interpretem, ut fatentur omnes, & testatur vsus Ecclesie, quando sacerdos, & penitens sunt distincti idiomatis: ergo & in matrimonio.

Secundo, quia magis essentiale est, ut ipsi contrahentes consensum mutuum intelligant, cum hoc sit de iure naturali, & diuino ab initio requisitum in matrimonio: sed sufficit, ut alter alteri explicet cōsensum per interpretem, ut bene docet Glos. ex literis, el. 1. de sponsal. verb. intellexerit, & ibi Ioan. And. nu. 5. Abb. num. 3. Prapoli. num. 4. vers. secundo est lectura, las. l. 1. §. fin. num. 4. ff. de verbor. oblig. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 4. §. 1. nu. 3. ergo similiter sufficit, ut constet parochus, & testibus de mutuo consensu per interpretem. Sic docent Veracruz appendice ad Speculum, dubio 2. conclus. 5. & dubio 3. concl. 3. Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 1. num. 34. Vualdus Candelabro 1. par. de matrim. nu. 36.

4. Credendum autem est in hoc casu, dicto solius interpretis. Quia nō est testis, sed declaratur electus comuni contrahentium consensu. Sic Bar. l. 1. §. fin. nu. 2. ff. de verb. oblig. & ibi Alber. num. 5. Alex. nu. 2. las. nu. 7. & communis ibi, ut refert, & sequitur Couar. num. precedenti allegatus.

5. Hinc inferitur minus verum esse, quod docet Henric. lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 1. in Commento, litera E, ubi ait, si parochus accesserit animo attendendi, quamuis tempore contractus distrahatur euagatione mentis, valere matrimonium. Quia habet attentionem virtualem, qualis sufficit pro alijs sacramentis, & missa. Sed hoc est minus verum. Quia in missa requiritur attentio, nō ut audiens sit testis, sed ut debita reuerentia seruetur missæ, & sit ille actus religionis: quod debite seruatur, quando audiens voluit attendere, & præter intentionem ex fragilitate diuagatur: ad omnia etiam sacramenta requiritur intentio cōficiendi, & recipiendi sacramentum, ne confectio, & susceptio sit actus fictitius, & vanus, quæ intentio virtute durat, dum à principio habita est, nec in contrariam mutatur: attentio autem, & aduertentia parochi, & testium desideratur, ut ipsorum testimonio comprobari possit, constetque Ecclesie: quod testimonium nullo modo ferre possunt, nisi actu aduertent, ergo non erit matrimonium.

Et confirmatur, quia in sacramento penitentie, dum sacerdos est futurus peccatorum iudex, quantumuis voluerit aduertere, si actu nō aduertat, minimè sufficit: ergo nec

in sacramento matrimonij, ubi parochus est tanquā testis.

Et 2. confirmatur, quia ad effectum testificandi de matrimonio contracto, perinde est quando actu non aduertit parochus, ac si absens esset.

Tandem, quia Tridentinum purificat presentiam parochi, & testium: ibi, *Qui aliter quam presenti parochus, & duobus testibus*: nam copula, & casus similes coniungit l. Seize Cajo, ff. de fundo instruct. sed si testes præ mentis euagatione non aduerterent ad mutuum consensum, minimè sufficeret, quia re vera non essent testes, ergo idem dicendum est de parochus.

Et confirmatur, quia Tridentinum petit parochi presentiam moralem, & humanam, omnino autem non aduertens non dicitur presens, ut vtrunque probauit num. 1. Huius sententie videtur expresse Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsalibus, cons. 20. & 27. in fine, in 2. tit. de clandest. desponsat. cons. 11. & 13. in fine, ubi ait finem Tridentini petentis hanc presentiam, esse, ut constet Ecclesie matrimonium, idque probari possit: & Veracruz appendice ad Speculum, dub. 5. conclusio 4. ubi ait non valere matrimonium, licet parochus sit vigilans, si non attendat, & Salzedo practica, c. 73. versic. tertio, Spino Speculo testament. gl. 15. nu. 47. & 48. Manuel 1. to. summa, 2. editione, cap. 219, num. 11. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dub. 2. & q. 46. art. 2. dub. 2. Vega lib. 6. summa, casu 115. ubi dicunt, non sufficere presentiam, nisi parochus aduertat.

6. Aliquis posset hoc limitare, nisi parochus cōsultò vellet non intelligere cōsensum, ut si occluderet aures, & oculos, tunc enim valeret matrimonium. Et posset inniti declarationi Cardinalium, quam affert Salzedo pract. c. 73. inter alias, quas ibi recitat, & est ad 4. pub. quæ sic se habet. *Congregatio Concilij censuit non valere matrimonium, si Sacerdos non intellexit, nisi tamen affectatum esset non intelligere*. Affectare enim est, consultò aliquid facere, l. quod ait lex 23. §. quod ait lex, ibi, *Quod si non affectauit*, iuncta glossa, verbo non affectauit, ff. ad legem Iul. de adult.

Fateor difficilem esse horum verb. sensum, vnū tamen scio, nullo modo valere matrimonium, quamuis parochus affectatò, & consultò non attendat, nec intelligat consensum. Quia tunc re vera non est presens, nec potest testificari de matrimonio: ut probauit nu. precedenti. Et fortè sensus illorum verborum est, nisi parochus affectet se non intelligere, hoc est, nisi consultò, & data opera fingat, se non intelligere, cum tamen re vera intellexerit, absurdus enim intellectus vitandus est, licet literæ vis inferatur, l. scire oportet, §. aliud, ff. de excusat. tutor. & probat Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 7. nu. 78.

7. Tota igitur difficultas in hac re est, an hæc presentia parochi, & testium, præter aduertentiam intellectus, exposcat etiam voluntatis consensum, ita ut si vi intersint, aut dolo adducti, ficta alia causa, non valeat matrimonium? Et quidem de ipsis testibus, qualitercunque intersint, aduertant, validum esse matrimonium, faterur Segura, 2. p. directorij iudicium, cap. 15. num. 54. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. dubio 2. f. 188. De parochus autem dicit Segura eod. cap. 15. nu. 58. se olim firmiter tenuisse non valere matrimonium, quando vi detentus interest, & nūc propter declarationē Cardinaliū, relinquere cogitandum. Et Petrus de Ledesma eod. dub. 2. f. 189. §. quo posito, ait, seclusa Cardinalium declaratione, esse satis probabile non valere. Et Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. num. 39. relinquit cogitandum, an valeat matrimonium coram parochus, & testibus sub cautela vocatus, celebratum. Et probatur non valere.

Primo, quia potens inuitis alienare, multò magis potest ignorantibus, & absentibus: regul. qui pōt inuitis, 26. ff. de reg. iur. sed matrimonium non pōt ignorantibus, & absentibus parochus, & testibus, initi: ergo nec ipsis inuitis.

Et confirmatur, quia in iure idem est abesse, & adesse, si deficiat cōsensu: iuxta doctrinam Baldi, l. cum non solum, §. necessitate, num. 5. C. de bonis quæ liber. ergo dum

parochus, & testes adfunt inuiti, perinde est ac si abessent, & ita irritum erit matrimonium.

Secundò, quia præsentiā moralis, & humana est hominis, ut homo est, sed ut homo constat intellectu, & voluntate, ergo talis præsentiā postulat aduertentiā intellectus, & consensus voluntatis, & consequenter deficiet, & nullum erit matrimonium, quando deficit consensus in parcho, & testibus vi detentis.

Tertiò, quia quando in iure præcipitur aliquid fieri coram aliquo, debet is interesse moraliter, secundum suum modum, & officium, ut si sit aliquid faciendum coram notario, & testibus, nõ satis est notarium interesse, ut testem, sed exercendo suum officium, quare si vi subscriberet, sigilloq. munitet, nil actum esset, ergo cõm Tridentinum præcipiat, matrimonium fieri coram parcho, & testibus, non petit assistentiā parochi, solum ut intersit tanquam testis, sed ut intersit suum munus obeundo, at parochi munus est nõ puri testis, sed assistere nomine Ecclesiæ, approbando matrimonium, & præbendo sacramento auctoritatem, quæ non præstatur ab eo, qui inuitus, aut casu ad aliud vocatus interest, ergo tale matrimonium est nullum.

Quartò ex l. 1. in fine, ff. de authorit. tutor. ibi, *Tutor si inuitus retentus sit per vim, non valet quod agitur, neque enim præsentiā corporis sufficit ad auctoritatem*; ergo similiter non præstabit auctoritatem matrimonio parochus vi detentus, nec valebit quod agit.

Et confirmatur, quia si statuto requiratur præsentiā alicuius, si vi præcisā adesset, actus esset nullus; quia absuit consensus, ut docet per d. l. 1. Fortunius de ultimo fine, illustratione 22. num. 438. habetur in 1. tomo tractatum.

Quintò, quia Trident, sess. 24. c. 1. de matrim. præcipit, ut parochus interrogatis contrahentibus dicat, ego vos coniungo, quod non præstatur, ubi parochi consensus deficit.

Ultimò, quia olim præcipiebatur solemnī ritu Ecclesiæ, ut parochus assisteret matrimonio, (ut cõstat ex varijs Pontificum decretis, quæ affert Gratianus, 30. q. 1. per multa capita;) & tamen tunc non exigebatur eius præsentiā tanquam testis, ergo nec in Tridentino; & ita si inuitus intersit, nullum erit matrimonium.

8 Alij verò dicunt requiri testes esse specialiter vocatos, aliàs non valere matrimonium. Sic Carbon. q. 45. de restitutione, §. postremò ne pluribus, & sequenti; & idem dicent Doctores asserentes, testes matrimonij debere esse rogatos, quos referam hoc 3. lib. disput. 41. num. 4. Et potest probari, l. qui testamento, la 2. ff. de testam. fine, ibi, *Sed si testes detenti sint inuiti, putant non valere testamentum*.

Ceterum dicendum est, valere matrimonium, quamuis parochus, & testes vi detenti intersint, dummodò intelligant consensus contrahentium. Probat, ex l. coram Titio 209. ff. de verb. oblig. ibi, *Scire autem nõ etiam velle is debet, nam etiam eo inuito rellig. fit*; ubi deciditur dici aliquid coram aliquo fieri, quamuis inuitus adsit, si aduertat, quod idem docet Glof. execrabilis verb. coram, el 1. de præbend. cum ergo Tridentinum, solum exigat matrimonium celebrari coram parcho, & testibus, satisfic, si ipsis præsentiibus, quamuis inuitis, celebretur. Præterea, quia saluatur finis illius decreti Tridentini, ex eius præfatione collectus, cum iam matrimonium illud talitè constet Ecclesiæ, nec eo spreto possint illud inire. Sic docent afferentes declarationem Cardinalium, Salzedo practica, c. 73. vers. tertio, Henriquez lib. 1. de matrim. 3. nu. 1. Spino Speculo testament. glo. 15. num. 49. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. puncto 3. dub. 4. f. 189. quò posito Veracruz appendice ad artic. 8. Speculi, ubi de coactione, fol. 111. Anastasius Germonius tit. de indultis Cardinalium, §. tibi quoad vixeris, nu. 73. Alboz lib. 4. de arte contract. tit. 1. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 19. num. 11. Vega lib. 6. summa, casu 116.

10 Hinc inferitur à fortiori valere, quando parochus, vel testes dolo ad aliud vocati, interfunt matrimonio. Probat, isdem rationibus. Et docet Nauar. lib. 4. cõsilior. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 20. in 2. tit. de clandest. de-

spons. consil. 11. Salzedo asserens declarationem Cardinalium, Henriquez, Spino, Manuel, nu. precedenti allegati.

11 Secundò inferitur, si matrimonium celebretur coram parcho, & testibus casu transeuntibus, esse validum. Quia cum aduertant, verè dicuntur præsentes, cum præsentiā ad valorem matrimonij petita, contenta sit sola intellectus aduertentiā, qua ritè testimonium contracti matrimonij perhiberi possit, ut probauimus num. 9. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. artic. 1. puncto 3. dubio 2. ad finem, f. 190. col. 2. §. ex dictis sequitur, dicens hoc esse ferè certum, quamuis eod. dub. 2. f. 188. col. 1. vers. ex dictis sequitur, asserat aliquos probabiliter dicere non esse matrimonium. Nam casu transeuntes non dicuntur moraliter præsentes. Sed hoc est minus verum, cum transeuntes ita testificari possint, si aduertant, ac si data opera interessent. Et de testibus sic casu transeuntibus docet satis esse ad matrimonium, Segura 2. p. directorij iudicum, c. 1. num. 54.

12 Peccabunt tamen lethaliter contrahentes coram parcho vi detento: tum ratione iniuriæ, tũ etiam ratione contemptus Ecclesiæ, non enim eius auctoritate contrahunt. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. puncto 3. dubio 2. f. 189. §. in expositionem. Quod idem, eadem ratione dicendum est, quado parochus casu transibat, vel dolo ad aliud vocatus, accessit. Quia non contrahitur auctoritate Ecclesiæ. De testibus autem secus credo dicendũ esse, non enim peccabunt lethaliter contrahentes coram ipsis vi detentis (si secludas rationem iniuriæ violentiæ ipsis illatz. hæc enim ex qualitate iniuriæ pēsanda est an sit mortalis) aut dolo ad aliud adductis, aut casu transeuntibus. Quia ipsi non gerunt vices Ecclesiæ, auctoritatem præstando ipsius noie, matrimonio; quod parochus præstat, sed testiũ ministerium solum obeunt, quod æquè præstare possunt vi detenti, aut casu transeuntes, aut ad aliud dolo vocati. Esset tñ culpa venialis: quia nõ seruatur debita reuerētia sacramento.

13 Dubitabis autem, ac similiter valeat matrimonium coram alieno Sacerdote inuito, de licentia proprii, si ea licentia metu cadente in virum constantem, extorta sit? Videtur enim non valere: quia ea licentia inualida est. Quod sic probo, quamuis enim regulariter metu gesta valeant, (ut dicam lib. 4. disp. 8. nu. 4.) excipitur tamen iurisdicção, nam ea non transfertur intercedente metu, ut docent Gl. c. 1. verb. coactus, ad finem, de his quæ vi, ubi Ant. nu. 10. Anch. nu. 2. Abb. nu. 12. & 17. in fi. Imola nu. 4. in fi. Bart. tract. de tyranno, nu. 14. Bal. l. decernimus, nu. 5. de Sacrot. Eccles. & probant per l. 1. in initio, ff. de iud. ibi. *At si cum restitisset quibus ex litigatoribus, viribus pratura compulsus est, nulla est iurisdicção*, Vbi Gl. verb. nulla, ait, ipso iure. Si ergo metus annullat prorogationē iurisdictionis, à fortiori debet impedire ipsius translationē. Eodem modo intelligit hũc tex. idē Bal. l. si q. ex cõsensu 8. n. 7. de Episcop. audien.

Sed credo valere licentiam illam, & consequenter matrimonium. Primò, quia verius est iurisdictionem metu extortam, validè transferri, quod docet Card. cap. 2. de his quæ vi, num. vnico, vers. quintus casus, & c. licet, q. 31. de electione: duciturque, quia lex in contrarium adducta, loquitur in casu speciali, dum litigantes compelluntur cõsentire in iudicem non suũ, & ita prorogare eius iurisdictionem, quæ prorogari nequit, nisi libera eorum voluntate; & ita cum sit casus specialis exceptus à regula generali, tradente gesta metu tenere; non debet extendi. Quare cautè Hostien. d. cap. 1. ad fin. super verb. reuocari, dixit, iurisdictionem prorogatam metu non valere. Deinde, quia esto iurisdictionis translatio, & prorogatio esset inualida, extendendum non est absque aliquo textu, contra regulam generalem, ad licentiæ concessionem, quæ nec actus iurisdictionis est, nec per eam iurisdicção aliqua transfertur, ut probaui hoc 3. lib. disput. 21. num. 7.

14 Tandem rogabis, quid dicendũ sit, si licentia illa dolo, & mēdacijs impetrata sit à parcho, aliàs nullatenus cõcessuro? Vñ falso noie alicuius magnatis petatur ab illo, ut cõcedat licentiā certo Sacerdoti. Videtur inualidā esse licentiā, & consequenter matrimoniũ. Primò, quia deest cõsensus parochi

parochi in ea licentia: nihil enim magis contrarium consensui, quam error, lege si per errorem, ff. de iurisdictione omni, iudic. Et confirmatur, quia falsitas circa causam finalem dispositionis, ipsam vitiat, ut cum multis alijs late tradit Tiraquel. tract. cessante causa, limitat. 1. à nu. 1. vsque ad 10. hic autem falsitas contingit circa causam finalem: nam parochus ea ratione cessante, nullo modo concessurus erat licentiam: finalis autem causa dicitur, quæ ita mouet disponentem, ut aliàs non esset dispositurus: ut videtur sentire Bartolus l. 2. §. finali, num. 1. in fine, ff. de donatio. & docent Anr. c. post translationem, nu. 35. de renunciationib. & ibi Abb. in 2. lectura illius tituli, nu. 18. Anr. consil. 142. num. 9. & conf. 192. nu. 21. Becus conf. 20. nu. 10. & alij, quos refert Tiraq. d. limit. 1. num. 76. & 37. 2. quia dispensatio ex falsa causa obtenta, est subreptitia, & nulla, c. quia circa, de consang. & notant ibi Doctores: sed hæc licentia est quædam dispensatio, & conceditur ex falsa causa: ergo est nulla.

Sed credo validam esse licentiam, & matrimonium. Quia cum ratio illa inducens parochum, nihil prorsus conferat, sed omnino impertinens sit ad licentiæ concessionem, non censenda est ratio finalis, sed impulsiva: quæ cessante non cessat dispositio; ut cum multis tradit Tiraq. d. limit. 1. à nu. 1. vsque ad 10. Nec ea videtur mens concedentis licentiam, ut velit eam esse irritam, ea petitione falsa existente, ne matrimonium passim irritetur: eo vel maxime, quia concedentes licentiam non latet, sæpe mendaces esse, & fictitias similes magnarum petitiones.

Nec obstant in contrarium adducta: nam ad ea omnia respondetur, verum tenere, quando error, & falsitas contingit circa causam finalem: hic autem circa solam impulsivam est. Nec est verum semper causam finalem esse eam, sine qua actus non fieret: ut docet D. Th. 2. d. 38. q. 1. art. 1. ad 5. Maioris 4. d. 15. q. 29. vers. 5. arguitur, & d. 25. q. 2. Nauar. Summa Latina, c. 23. num. 101. & c. inter verba 2. edit. conclus. 5. nu. 33. & seq. Couar. 1. variat. c. 10. nu. 2. Et probatur ex l. 1. §. sexum, ff. de postuland. ubi sancitum non esset ne feminae postularent, nisi Calphurnia tam impudenter postulasset, & tamen scribit Iuriconsultus eam non dedisse causam finalem, sed primam, & principalem causam esse, ut iterum obuiam impudentiæ feminarum, ut bene notat ibi Glos. verb. causam. Quod etiam in naturalibus videmus, nam remouens prohibens est causa sine qua non descensus lapidis, dum tamen non sit principalis causa, sed occasio.

Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num. 7. ad probandum inualidum esse matrimonium, quando parochus vi deceptus interest: respondetur. Ad primum, dico illam regulam intelligi, nisi actus in præsentia alicuius necessario fieri debeat, tunc enim licet eo inuito, præsentem fieri possit, non tamen absente. Ita eam regulam explicat Rebuff. l. coram Titio 109. ff. de verbor. signific. vers. 9. & refert Bartolum, & Decium.

Ad confirm. dico eam doctrinam intelligi, quando consensus alicuius exigitur cum præsentia, quod in matrimonio non exigitur, sed sola præsentia, quæ ad testificandum est sufficiens.

Ad 2. dico licet præsentia moralis perfecta utrunque requirat, non autem imperfecta, sed sat esse ad illam aduertentiam intellectus: at constat ex Concilij mente hanc imperfectam desiderari, cum ea clandestinitatem excludat, & sufficiens sit ad testificandum de matrimonio.

Ad 3. dico utramque parochi præsentiam postulare Tridentinum: at tanquam testis qualificari, id est, habentis parochi dignitatem, tanquam de essentia, & tanquam præstantis auctoritatem nomine Ecclesiæ, solum ex præcepto.

Ad quartum dico, esse disparem rationem: quia ad valorem contractus pupilli, non requiritur præsentia tutoris, tanquam testis, sed ut concedat licentiam, auctoritatemque contractui præstet: ad matrimonij autem valorem, sat est præsentia parochi tanquam testis.

Ad confirmationem, dic eam doctrinam esse veram, quando ea præsentia nõ requiritur tanquam solius testis.

Ad quintum dic, ea verba nõ esse de necessitate sacramenti, sed solius præcepti: ut dixi disputatione præcedenti, n. 4.

Ad vltimum, dic olim eam præsentiam authoritativam fuisse solum de necessitate præcepti, & hodie similiter esse de eadem necessitate.

Ad argumentum secundæ sententiæ, propositum nu. 8. dic in testibus testamenti verum esse, nõ sufficere si vi detenti sint: quia debent esse rogati; ut habetur l. hæredes palam, §. in testamentis, ff. de testam. secus in matrimonio, ubi non consideratur testes esse rogatos; ut dicā hoc 3. lib. disp. 41. n. 7.

DISPUTATIO XL.

Utrum ad matrimonij valorem, satis sit parochum, & testes interesse sponsalibus iuramento stabilis? Vel sponsalibus, si postea sponsi clam animo vxorio se cognoscant? Vel si coram eodem parochio, & testibus intercedant copula, vel alij actus, ob quos olim transibant in matrimonium? Vel si intersint matrimonio de præsentem impuberum vel puberis, & impuberis malitia non suppleat ætatem, ut postea efficiatur verum matrimonium, copula maritali, vel alijs actibus, ex quibus olim resultabat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Quot casus disputandi sint in hac disputatione, num. 1.

Olim sponsalia, vel matrimonium de præsentem impuberum, aut puberis, & impuberis transibant in matrimonium, per copulam, vel aliquos alios actus, nu. 2. At per Tridentinum cessarunt matrimonij præsumptio, num. 3.

Quando parochus, & testes intersunt sponsalibus iuramento firmatis, proponuntur argumenta ad probandum olim transisse in matrimonium per tale iuramentum, & ita hodie esse hoc matrimonium, num. 4.

Contrarium decernitur, num. 5. Et explicantur 6. ex parte, de sponsalibus, & 6. si quis dixit, 30. q. 5.

Quid si sponsalia contracta sint coram parochio, & testibus an per copulam occultam transeant in matrimonium? nu. 6. Et quid si fiant coram parochio actus, ex quibus olim resultabat matrimonium? nu. 7.

Quid de matrimonio impuberum, vel puberis, & impuberis celebrato coram parochio, & testibus, an transeat in matrimonium per occultam copulam habitam post legitimam ætatem? referitur opinio affirmans, num. 8. & contraria verior, nu. 9. Et an sufficiat consensus inter se ipsos post legitimam ætatem? num. 10.

Soluntur argumenta, num. 11.

T Riplex casus disputandus est in præsentiarum. Primus est, quando parochus, & testes intersunt sponsalibus iuramento stabilis.

Secundus, quando intersunt sponsalibus, & postea sequitur copula, vel alij actus, per quos olim transibant in matrimonium.

Tertius est, quando intersunt matrimonio de præsentem impuberum, vel puberis, & impuberis, & completa ætate accedit copula, vel similes actus.

Supponendum est, ante Tridentinum quando aliqui contraxerunt sponsalia, vel si erat vterque, aut alter impubes, & contraxerant matrimonium de præsentem, (quo in casu erant sponsalia de futuro, ut dixi lib. 1. disput. 21. num. 2. & 5.) transisse in matrimonium, per copulam habitam affectu coniugali, vel per aliquos alios actus, per quos explicabatur consensus de præsentem, iuris præsumptione: ut habetur cap. is qui fidem, de sponsal. & cap. unico, §. idem quoque, de desponsatione impuberum in 6.

Qui

Quiverò sint hi actus? Consulendi sunt Doctores iuris Pontificij duobus textibus citatis, & c. attestaciones, c. literas, de despons. impub. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. toto §. 1. & 1. Menoch. lib. 3. de præsumpt. tota præsumpt. 1.

3 Hodie autem per Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrimonio, cessarunt hæc matrimonia præsumpta, & hæc nec sponsalia, nec matrimonium de præsentī inter impuberes, transeunt in verum matrimonium, per copulam, vel alios actus occultè habitos. Nam si consensus expressus & verus hodie non constituit matrimonium, nisi præstetur coram paroco, & testibus; ut definitur d. cap. 1. à fortiori iste consensus virtualis, implicitus, & interpretatiuus, præsumptusque id non efficiet. Sic docent Nau. Summa Latina c. 25. nu. 144. & c. 27. nu. 141. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. nu. 105. Perez lib. 8. ordin. tit. 15. l. 2. fol. 289. vers. infertur etiam, & lib. 5. tit. 1. l. 1. f. 41. ante vers. 2. corrigitur, Menoc. de præsumpt. li. 3. præsumpt. 1. n. 99. Gutier. dicens sic declarasse Cardinales, qq. canon. lib. 1. c. 18. n. 4. & de iuram. 1. p. c. § 1. nu. 12. 13. & 14. Maiolus de irregularitate, lib. 1. c. 5. nu. 9. Spino Speculo testament. Glos. 15. nu. 56. 65. & 66. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glos. 1. nu. 53. 54. & 62. Azebedo eodem tit. 1. l. 1. nu. 29. & 37. Albornoz de arte contractuum, lib. 4. tit. 8. Segura directorio iudicum 2. p. c. 15. nu. 40. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Speculi, ar. 20. in fine, & appendice, dub. 9. in fin. Corduba Summa q. 52. in fine: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 2. dub. 4. fol. 181. col. 1. Vivaldus Candelabro 1. p. de sponsalibus c. 4. nu. 29. Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Angles Floribus 1. p. q. de essentialibus matrimonijs, art. 4. difficultate 6. fol. 536. Capua lib. 4. decisionum, c. 23. nu. 15. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. cap. 39. fol. 1061. col. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 8. ad finem, Manuel 1. to. Summa 2. editione, c. 244. num. 10. & omnes.

4 His præmissis. In primo casu: an sit verum matrimonium, quando parochus, & testes interfunt sponsalibus iuramento stabilitis? Esse legitimum matrimonium videtur suaderi: quia olim sponsalia transibant in matrimonium, si iuramento firmarentur: ut probare videtur, c. si quis diuinis 30. q. 5. ibi, *Si quis diuinis tactis iuravit mulieri legitimam se eam uxorem habiturum: sit illa legitima uxor.* Et capitulo ex parte, de sponsalibus, ubi definitur quendam, qui promisit matrimonium iuramento adiecto mulieri, teneri eam tanquam legitimam uxorem habere. Ergo si hodie coram paroco, & testibus ineantur talia sponsalia, iuramento firmata, erit verum matrimonium.

5 Breuiter tamen dico, nullo modo esse matrimonium: quia iuramentum nunquam habuit eam vim, ut sponsalia transcant in matrimonium. Quod egregia rōne probat D. Th. 4. d. 28. q. vnica, art. 1. in corpore: quia cum iuramentum adhibeatur ad confirmationem dictorum, id tantum confirmat, quod verba dicta significant, nec eorum sensum immutat: ergo cum verba sponsalium, solum contineant promissionem de futuro, eam tñ cōfirmabit, nec significationem alterabit, ut transeat in sponsionem de præsentī. Præterea, quia iuramentū non mutat naturā substantialem contractus, sed firmiorē reddit adiecto religionis vinculo.

Non obstant textus in contrarium, nu. præcedenti, adducti, quia c. si quis diuinis, non decidit id esse matrimonium, sed teneri iurātem accipere eam in legitimam uxorem: quod significant ea verba. *Sit legitima uxor*, quæ sunt verba imperatiui.

Ad e. ex parte, dic verba, de quibus ibi Pontifex agit, esse matrimonij de præsentī.

6 In secundo casu, quando sponsalia coram paroco, & testibus celebrata sunt, an per copulam occultam transeant hodie in matrimonium? Affirmat quamuis suboscure, Palacios 4. d. 28. disput. 1. fol. 629. col. 2. vers. at verò. Sed contrarium est certum: quia nec parochus, nec testes testificari possunt, nisi de solis sponsalibus, ijsque tantum interfunt, cum copula, per quam transitura erant in ma-

trimonium, ipsis absentibus habeatur. Sic tenet Petrus de Ledesma, de matrim. q. 46. art. 2. dub. 1.

7 Quando autem copula illa habita est coram paroco, & testibus, post sponsalia: negat Petrus de Ledesma, eod. art. 2. dub. 2. esse matrimonium.

Sed dicendum est non transire, qñ sponsalia fuere clandestina: quia tantum possunt testificari parochus, & testes de copula. Similiter si sponsalia coram diuerso paroco, & testibus celebrentur ab ijs, coram quibus habetur copula: quia neutri testificari possent de matrimonio, sed alteri de sponsalibus, alteri verò de copula. Quando verò tam sponsalia de futuro, quā copula sunt corā eodē paroco, & testibus, dicendū est ius antiquum manere illæsum, atque ita transire in matrimonium, verū quidē, si animo cōiugali, præsumptū aut, qñ fornicario haberetur copula: adeo ut probata copula, & sponsalibus, præsumeret Ecclesia matrimonium, cogereque ad illud, sicut ante Tridentinum cogebat. Quia mutus consensus de præsentī, sufficienti signo externo manifestatus, coram paroco, & testibus, constituit matrimonium, sed illa copula post sponsalia est sufficiens signum externum consensus de præsentī, ut constat ex c. is, qui. de sponsal. aliās malè Ecclesia ex ea præsumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram paroco, & testibus, constitueret hodie matrimonium. Ita refert Petrus de Ledesma d. dub. 2. tenuisse quemdam virum doctum, & idem dicendum est de quibuscunque alijs signis, per quæ olim sponsalia transibant in matrimonium; ut si hodie sollemnis traductio ad domum, quæ antiquitus erat sufficiens ad explicandum consensum de præsentī, fieret coram eodem paroco, & testibus, coram quibus inita sunt sponsalia, ijsdem aduertentibus id fieri animo contrahendi de præsentī, sat esset ad matrimonium. Probatur eadem ratione. Sic docent Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 7. dicens idem tenuisse Couar. Baldum, & alios Theologos consultos; idem Spino Speculo testament. glos. 15. num. 65. & 66. Dixi, quando illa sollemnis traductio antiquitus erat sufficiens ad matrimonium: quia quando talis esset, magna est difficultas, ut potest videri in Menochio de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 56. & duplici sequenti, Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 2. nu. 1. Gutier. de iuramento 1. par. cap. 5. 1. num. finali.

8 In tertio casu, qñ matrimonio de præsentī utriusque, vel alterius impuberis, malitia nō supplente ætatem, interfunt parochus, & testes, an transeat in verū matrimonium, accedēte copula, vel alijs actibus occultè factis, ex quibus ante Tridentinū resultabat verū matrimonium? Quidam affirmāt trāsire hodie in verū matrimonium. Quia iam cōsensus de præsentī semel præstitus est coram paroco, & testibus. Secundo, quia hic videtur casus omissus, nec de illo sermonem fecit Tridentinum, sed tantum quando matrimonium de præsentī clām omninò fit: ergo relinquitur in dispositione iuris communis, l. commodissimè, ff. de liber. & posthum. q. 3. quia Tridentin. d. c. 1. reddit inhabiles ad sic cōtrahendum eos, qui absente paroco, & testibus contrahunt: ergo à contrario sensu, hos qui cōtraxerunt præsentē paroco, & testibus, non reddit inhabiles ad sic contrahendum. Sic docet Gutier. de iurament. 1. par. c. 5. 1. num. 18. Et fertur Couar. fuisse eiusdem sententiæ.

9 Sed omninò tenendum est non trāsire. Quia necessariò coram paroco, & testibus præstādus est consensus de præsentī, legitimus ad constituendū matrimonium: ille autem cōsensus habitus prius coram paroco, est verè de futuro, nec constituit matrimonium, sed sō sponsalia: (ut dixi lib. 1. disp. 21. nu. 2.) Sic docet Gutier. sibi cōtrarius qq. canon. lib. 1. c. 18. à nu. 3. & multis sequentibus, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rub. gl. 1. num. 58. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 7. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, c. 220. num. 2.

10 Nec satis erit, si renouent consensus inter se ipsos solos: sed debet esse coram paroco, & testibus. Quia aliās non possent testificari de contractu de præsentī. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. numero 7. refert alios Doctores consultos idem tenuisse. Sic autem defectus

defectus etatis horum esset occultus, an sufficiat inter se solos renovare consensus post legitimam aetatem? dixi lib. 2. disput. 37. num. 6.

Ad argumenta proposita numero octavo responderetur breviter, consensum de presenti non esse praestitutum coram parcho, & testibus, nec coram illis matrimonium celebratum, quia illud matrimonium, illeque consensus, voce fuit de presenti, & tunc ipsa fuit consensus de futuro, & sponsalia. Quare is casus non est omissus à Tridentino, sed in decreto irritanti comprehensus.

DISPUTATIO XLI.

Quot, & quales testes requirantur ad matrimonij valorem?

S V M M A R I U M.

Quot testes necessary sunt, nec satis erit si interfuit parochus cum unico testamento. 1.

Debent testes rationis usum habere, & esse moraliter praesentes, num. 2. Et ibi, remissum an sufficiat si vi detentus sint, vel dolo ad aliud vocati, vel casu transientes, vel si intelligant sensum per interpretem?

Debent testes simul physice cum parcho interesse, nec sat est si multas morales, num. 3.

An sufficiant qualescunque testes? proponuntur argumenta ad probandum desiderari testes omni exceptione maiores, num. 4.

Sufficiunt qualescunque etiam infames, & excommunicati, cuiuscunque sexus, vel aetatis, modo usum rationis habeant, num. 5.

An expediat adhibere testes omni exceptione maiores? Et an liceat agere a de matrimonio contracto, plena fides adhibeatur qualibuscunque testibus? num. 6.

An testes matrimonij debeant esse vocati? num. 7.

An requiratur etas certa in procuratore ad matrimonium, & ad alia negotia? num. 8. Et ibi, leges partium nunquam consentiunt corrigere ius commune.

Soluntur argumenta, num. 9.

IN hac re, certum est requiri ad valorem matrimonij, adesse duos testes cum parcho: nec sufficere unicum testem, cum eodem parcho. Quia Trid. sess. 24. cap. 1. de matrimo. expressè irritat matrimonium non contractum coram parcho, & duplici teste. 2. probatur ex doctrina Felini, c. ex litteris, in 19. de probatio. vers. modò adverte, ubi docet quādo statutum requirit ad certum actum duo personarum genera personam unius generis nō posse utriusque vicē gerere. Unde infert, statè statuto, ut valeat actus coram presbytero, & tot testibus, ipsum presbyterum non posse esse unum ex illis testibus, & refert Ancharanum; cum ergo Tridentinum exigit duo personarum genera, nimirum, parochum, & duos alios testes, non poterit parochus munus parochi obire, & simul vicem alterius ex illis duobus testibus supplere. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post dub. 4.

Secundò certum est exigi ut testes rationis usū habeant, praesentesque sint moraliter: ut dixi hoc 3. lib. disp. 32. num. 1. in qua etiam disputavi, an sufficiat si vi detentus, aut dolo ad aliud vocati, vel casu transientes interfuerint, vel intelligant consensum per interpretem?

Tertiò certum est, exigi ut simul parochus, & testes interfuerint matrimonio, nec sufficere si successivè coram illis explicent contrahentes consensum, ut modò coram solo parcho: & postea coram testibus absque parcho. Quia Tridentinum copulativè exigit praesentiam parochi, & testium, & aliter contractum matrimonium irritat nec sufficit simultas moralis, ut sufficit simultas materiae, & formae in alijs sacramentis; quia hic praesentia parochi, & testium desideratur, ut plenè constare possit Ecclesiae de matrimonio, at non plenè constare, quando non sunt simul physice parochus, & testes, cum sint testes singulares. Ita tenet Vetrarius appendice ad speculum, dub. 6. conclus. 4.

Dubium tamen est, an sufficiant qualescunque testes, vel exigantur omni exceptione maiores, hoc est tales, ut nullum patiantur vitium, ex ijs ob quae iure repelluntur à testimonio dicendo? Videtur enim requiri, ut sint omni exceptione maiores. Primo, quia in causa matrimoniali, cum sit gravissima, non quibuscunque testibus fides adhibenda est, sed circumspectis, omni exceptione maioribus, c. 1. de consanguinit. versiculo nūc quaestio ibi, *Si per testes circumspectos omni exceptione maiores inveniatis*. ergo cum Concilium exigat testes, ut possit probari matrimonium, intelligendum est de testibus legitimis, & qui iure attento faciunt fidem.

Et confirmatur 1. quia matrimonij causa est adeo ardua, ut non per quoslibet iudices tractanda sit, sed per discretos ut dicitur c. 1. in fine, de consanguinit. at in causa ardua nō admittitur testis, cuius fides aliqua ex causa dilui potest, c. licet, vers. quamquam autem, ibi, quidam verò, de probation. quem textum dicit singularem ad hoc probandum, Bald. cap. ad nostram, nu. 1. de probation. ergo testes quos petit concilium, ut interfuerint matrimonio, debent esse omni exceptione maiores, ita ut nō possit contra eos opponi aliquid, quo eorum fides vacillet.

Et secundò confirmatur, quia aliàs esset inutile decretum Tridentini, quod omninò vitandum est, cap. si super gratia, in fine, de officio deleg. in 6. Quia ratio, quam assignat irritandi clandestina, est ne quis possit publicè secūdū iure matrimonium, eo quod primum probari nequit, si ergo sufficiunt ij testes, qui ob aliquod vitium à testimonio repelluntur, & quibus minimè in foro externo adhibetur fides, idem sequeretur inconueniens, cum adhuc improbabile maneat primum matrimonium.

Secundò principaliter probatur, quia cum sit iurium correctio vitanda l. praecipimus. C. de appellat. novum ius dum aliud non exprimit, est interpretandum secundū ius antiquū, ergo cū Concilium exigit testes in matrimonio, intelligendum est de ijs testibus, qui iure antiquo ad probationem matrimonij desiderabatur, quales soli sunt, omni exceptione maiores. Et ita Cou. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 8. alios referēs, ait, ad matrimonij probationem esse necessarios testes ita integros, ac in causis criminibus, in quibus exiguntur omni exceptione maiores, & probationes luce clariores, c. Epiphaniū §. q. 6. & l. sciāt cūcti, C. de probation. & tradit cum alijs Mascar. de probationib. concl. 1366. nu. 4. Nec valet, si dicas id esse verum, quando agitur de matrimonio dissolvendo, secus quando de solo, probando matrimonio contracto. Quia etiam ad hoc desiderantur testes omni exceptione maiores, ut cum multis testatur Ant. Gabr. tomo 3. communium lib. 1. tit. de testibus, concl. 8. n. 3. vers. contrariū, & multi alij tenēt, quos refert Mascard. de probationib. concl. 1023. nu. 4. atque ita ad probandum matrimonium non admittuntur testes suspecti, ut si vir superior sit divitijs, & ceter. mater femina non admittitur ad probandum matrimonium cum filia, tanquam suspecta, eo quod eius incrementum exoptet, ut habetur c. super eo, c. 3. de testibus, & l. 16. tit. 9. p. 4. ergo similiter in matrimonio petit Concilium testes omni exceptione maiores.

Tertiò quia c. cum esset, de testam. definit Pontifex valere testamentum factum coram parcho, & duabus alijs personis idoneis hoc est, legitimis, nam statim c. relatum, el. 1. quod immediatè sequitur, eod. tit. vocat testes idoneos, & statim eosdem testes legitimos, & explicat Couar. eod. c. relatum, nu. 8. hoc est, qui sufficient communi probationi; ergo non obstante, quod Tridentinum petat auctoritatem testimonij parochi, ad valorem matrimonij, cum simul exigit alios duos testes debent ij esse idonei, ac legitimi ad probandum matrimonium, & quibus nullum vitium diminuens fidem, obijci possit.

Ultimò, quia matrimonium clandestinum dicebatur iure communi, quod legitimè probari non poterat, c. 2. de clandest. despons. ibi, *Si matrimonium ita occultè contrahitur, ut exinde legitima probatio non appareat*. Et idem habetur l. 1. tit. 1. par. 4. & l. 1. tit. 1. lib. 3. tori: ergo sollemnitas petita in Tridentino, ne matrimonium sit clandestinum,

stinum, videlicet, ut intersint duo testes cum paroco, debet esse conformis iuri communi, & proinde testes futuri sunt integræ fidei, quibus legitimè matrimonium probari possit. His rationibus ducti aliqui neotheorici docti censent, quamvis ad matrimonij valorem non requiratur ita rigida testium conditio, ac in alijs causis, at si testes sint ita suspecti, ut nulli illorum meritò, & ex causa speciali credendum sit, non valere matrimonium.

5 Verius tamè est, ad matrimonij valorem sufficere quoscunque testes habentes rationis vsum, nec desiderari ut habeant qualitates iure requisitas, ut in alijs negocijs habiles, ac legitimi testes censeantur. Quare sufficit licet sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, serui, familiares, semina, immo & infideles, (ut ait Veracr. statim citandus.) Probatur primò, quia quamvis alijs testes sint illegitimi, & inhabiles, faciunt sufficientem fidem, nec repelluntur, quando sunt instrumentarii, hoc est, apposti instrumento ex communi contrahentium consensu, ut tradit Glauthent. de testibus, §. & licet, verbo supplicij, Bald. l. parentes, nu. 1. vers. vel dic latius, C. de testibus, Socinus de regul. iuris, litera T. regul. finali, versic. fallit quando testes, Iason. l. 1. §. finali, nu. 9. ff. de verbor. obligat. Ant. Gab. alios referens, to. 3. comunium, lib. 1. tit. de testibus, concl. 10. nu. 50. & conclus. 13. nu. 13. sed testes in matrimonium adhibentur communi consensu contrahentium, ergo sufficiunt quicunque. Præsertim cum in libro parochi describendum sit matrimonium cum nominibus testium, ut præcipitur in Tridentino, eodem cap. 2.

Secundò, quia testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc enim habilitas vnius supplet inhabilitatè alterius, ut multis citatis testantur, Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. tit. de testibus, concl. 5. nu. 1. & sequentibus. Mascardus de probation. concl. 1365. n. 13. & maximè si alter ex testibus sit parochus, cuius authoritati multum tribuitur in iure, ut constat ex c. cum esses, de testamentis, ubi non obstante consuetudine antiqua civitatis Hostiensis, ut non valeret testamentum absque quinque testibus, definitur valere, si in præsentia parochi, & duorum testium fiat: ergo cum matrimonio debeat necessariò interesse parochus, aut alius sacerdos de eius licetia, eius autoritas supplebit vitium quod alij duo testes pariuntur, ac proinde valebit matrimonium, qualescunque illi sint.

Et confirmatur, quia c. cum esses, de testam. ubi Põtifex ultra parochum, voluit ut adessent duo testes legitimi, & idonei, id expressit, ibi, *Cum presbytero, & tribus, aut duabus alijs personis idoneis*, ergo cum Tridentinum statum exprimat coram paroco, & duobus, vel tribus alijs testibus: signum est, nullam qualitatem in testibus exigere, præter eam quæ iure naturæ est necessaria, ut testimonium perhibere possint, nempe, ut rationis vsum habeant. Et hoc maximè habet verum, cum decretum hoc iuris naturalis: & Ecclesiastici antiqui correctorium sit, iuxta q. valida erant matrimonia clandestina, atque ita restringendum est, ut de quibuscunque testibus loquatur.

Quod si dicas, fore aliquando, ut ipse parochus, & testes valdè suspecti sint, ac proinde parochi autoritas vitium testium minimè suppleat, nec omnibus illis meritò fides adhibenda sit. Fateor id, verum lex non potest respicere omnes casus particulares, sed frequentiores, ut optimè dixit Iurisconsultus l. nam ad ea, iuncta l. sequenti. ff. de legibus, ibi, *Nam ad ea potius debet aprari ius, quæ & frequenter, & faciliè quam ad ea, quæ perraro eveniunt: quoniam ut ait Theophrastus, quæ semel, aut bis accidunt, contemnuunt Legislatores.* ergo cum rarissime accidat parochus: & ambos testes ita suspectos esse, casum hunc contempsit Tridentinum, attendens ad id, quod frequenter evenit, ut parochi fides, & autoritas vitium aliorum testium suppleat.

Terriò probatur, quia etiam iure antiquo licet ad dissolvendum matrimonium exigerentur testes omni exceptione maiores, c. 1. de consang. verum ad illud esse contractum probandum, non desiderabantur, ut multis cita-

tis docet Mascardus de probatio. conclus. 1013. nu. 13. & esto ad id probandum tales testes peterentur, id posset procedere ubi non exigeretur parochi testimonium, supplens aliorum vitium, nec testes essent communi contrahentium consensu adhibiti, ergo nec Tridentinum petit testes omni exceptione maiores ad probationem matrimonij, sed admittit inhabiles: præsertim cum exigat etiam parochi, testimonium, & testes illi vtriusque beneplacito contrahentis intersint, aliàs frigidior probacionem exposceret, quam ius antiquum.

Et confirmatur, quia ius antiquum non irritabat matrimonium absque testibus contractum, & adhuc nõ poscebat ad eius probationem testes integros: ergo à fortiori Tridentinum irritas, minimè tales testes exigit. Cui, n. rigidius sit decretum, & in matrimonij damnum, strictius intelligendum est.

Quartò, quia in causa fauorabili admittuntur testes alijs inhabiles, ut ob fidei fauorem, decernitur etiam fidei fauore de hæret. in 6. ac causa matrimonij est valdè fauorabilis, ut habetur c. fin. de sentent. & re iudicat. & ideo ad testificandum in ea, admittuntur femina, c. super eo, el. 2. de testibus, & consanguineis, c. videtur, qui matrim. accus. pos. & l. 15. tit. 9. p. 4. ergo in matrimonio ad eius valorem sufficiet quicunque testes.

Quintò, quia domi fieri solita possunt per testes inhabiles probari, ut per familiares, seruos, qui alijs inhabiles sunt, ut in causa domini, vel familiaris testificentur, ut docet cum alijs Mascardus de probatio. conclus. 1365. nu. 1. & 2. sed matrimonium communiter solet domi intri, ergo sat sunt testes alijs inhabiles.

Tandem, quia est optima huius rei congruentia, sicut, n. in alijs sacramentis instituit dominus materias iure communi, & facili, ut baptismum in aqua, &c. quo facile inveniuntur: ita Tridentinum intèdit statuere quædam clara, facilia, & communia, exigitque testes cuiuscunque conditionis ad matrimonij valorem & probationem, si, n. testes omni exceptione maiores peteret, plerunque diffitè invenièretur, innumerisque litibus circa matrimonij valorem locus daretur, in re quæ quamvis singulis non sit necessaria, est tamè pro tota communitate valdè necessaria, & communi Ecclesiæ bono valdè expedit, matrimonia esse certa, litibusq. & dubijs minimè patere. Et ita hæc sententiam tenet Anton. Cuc. lib. 5. institut. moral. tit. 11. n. 61. Veracr. appendice ad speculum, toto dubio 7. Spino speculo testam. glos. 15. nu. 46. Hériq. lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 9. Segura directorio iudicum, 2. p. c. 15. nu. 60. Manuel 1. to. summe, 2. editione, cap. 219. nu. 18. Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post 4. dub. fol. 193. col. 2. §. conclusio sit.

6 Addit Ant. Cuccus lib. institutionum moral. tit. 11. n. 62. & sequenti, expedire ut adhibeantur testes omni exceptione maiores: Quia si postea in dubium verteretur coram iudice, an matrimonium sit contractum; paulò maior fides adhiberetur his, testibus inhabilibus, non tamen integra. Verum fateor id expedire, cessabit enim omnis questio: at credo his testibus inhabilibus integram adhiberi fidem. Ut probant rationes, quas attuli nu. præcedenti, & maximè, quia consensu vtriusque contrahentis, parochoque eorum vitium supplente intersunt.

7 Hinc inferitur minus verum esse, quod docet glossa, c. testes, verb. audierunt 3. q. 9. & Barbatus, conf. 45. n. 1. vol. 1. exigi in matrimonio testes esse rogatos. Quia id nullo iure probatur: immo l. ad fidem, ff. de testibus, habetur testes non rogatos sufficere ad rei gestæ fidem faciendam: & auth. rogati, C. de testibus, excipiuntur aliqui casus, in quibus oportet testes esse rogatos, iuncta glos. verb. ut in testamentis, & d. l. ad fidem, verb. non rogatus, & in nullo illorum numeratur causa matrimonialis. Sic docent Gl. nostrates, ver. inuitatis, 30. q. 5. Aret. conf. 14. Dec. conf. 169. Soc. de reg. iur. litera T. reg. 420. in fine. Nau. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. conf. 20. nu. 1. in 2. tit. de cland. despons. conf. 11. n. 1. Greg. Lop. l. 1. verb. *sin testigos*, tit. 3. p. 4. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 9. Segura directorio iudicum, 2. p. c. 15. nu. 53.

Ex dictis inferitur, quid dicendum sit de procuratore ad matrimonium constituto: nimirum, an requirat qualitates à iure requisitas, ut ad alia negotia peragenda constitutur: ut ætatem decem & septem annorum? An potius satis sit habeat qualitatem iure naturæ requisitam, nempe, rationis usum, ut de testibus diximus, nu. 5. Et ratio dubitandi est, quia procurator ad matrimonium dicitur ad negotia constitutus, ut colligitur ex c. finali, de procurator. in 6. ibi, *Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu, &c.* Et docet ibi Glos. in casus positione, notab. 2. & ibi Dominic. 9. & quamvis, num. 1. Francus in principio, nu. 1. notab. 1. In procuratore autem ad negotia desideratur septemdecim annorum ætas, c. qui generaliter, §. licet, de procurator. in 6. ibi, *Licet autem quis post decimumseptimum annum procurator ad negotia licet deputetur, ad iudicia tamen nisi maior viginti quinque annis fuerit deputari nequebit.* Et l. 19. tit. 5. p. 3. ibi, *E aim decimos, que los personeros que son dados para recaudar cosas fuera de iuzio, que cumple que sean de edad de diez y siete años, como quier quier que los otros que son puestos para demandas, o responder en iuzio, deuen de ser alomenos de edad de veinticinco años.* Et ita eam ætatem desiderari in procuratore ad negotia, testantur Alber. l. exigendi nu. 5. in fine, C. de procurat. & ibi Paulus, nu. 9. in initio, & las. nu. 19. Io. de Grañalibus de substantialibus procuratorum, verb. providos, discretos viros, n. 4. D. Ant. 3. p. tit. 6. c. 3. §. 7. Sylvester verbo procurator, num. vnico, vers. sed nota, & ibi Tabiena, quaestiuicula 1. nu. 2. Gregorius Lopez, dicta l. 19. verbo *diez y siete*, Gutierrez de iuram. 3. p. c. 11. n. 1. Et eiusdem sententia videtur Glossa d. l. exigendi, verbo non iniuste, & instit. quibus ex causis manumittere non licet. §. eadem lege verb. decem, vbi illum, §. ibi, *Seruus qui manumittitur procuratoris habendi gratia, non minor decem, & septem annis manumittatur.* Explicat de procuratore ad negotia: unde clarè sentit eam ætatem requiri in procuratore ad negotia: ergo similiter in procuratore ad matrimonium eadem ætas desiderabitur, cum verè ad negotia dicatur procurator constitutus.

Et confirmatur, quia eodem tit. de procurator. in 6. c. qui generaliter, §. licet, petitur in procuratore ad negotia, ætas septemdecim annorum, & in c. finali, vbi de procuratore ad matrimonium tractatur, decidit textus procuratorem ad matrimonium dici ad negotia constitutum: ergo clarè significat eandem ætatem peti in procuratore ad matrimonium.

Sed multò certius est, nullam desiderari ætatem, nec qualitatem aliam in procuratore ad matrimonium constituto, præter eam, quam ius naturale exposcit ad explicandum consensum, nomine alterius, nimirum, rationis usum: sicut de testibus diximus, n. 5. Probatur primò, quia in procuratore ad negotia non constat certam ætatem desiderari, imò verius est, pupillum, modò usu rationis gaudeat, posse eo munere fungi: per l. sed & si quis 7. ad finem, vers. pupillus, ff. de institor. actio, ibi, *Pupillus, & institor obligat eum, qui eum proposuit institoria actione, quoniam sibi imputare debet, qui eum proposuerit.* Et l. sequenti, ibi, *Nam & plerique, & pueros, puellasque tabernis praponunt.* Et l. 1. ff. de exercitoria actione. §. magistrum navis, vers. cuius autem, ibi, *Sed nec cuius ætatis sit intererit, sibi imputaturo, qui praposuit.* Et docent Bal. l. exigendi, C. de procurator. n. 4. in fine, & ibi Alex. cum Iacobo de Aret. dicens esse communem, nu. 23. Petrus de Bellapertica ibi, col. 3. vers. sed opponitur, Salicet. ibi, nu. 13. Francus d. cap. qui generaliter, §. licet, nu. 1. & videntur tenere ibi Io. Andr. nu. 2. Anchar. n. 4. Domin. ibi, §. licet, nu. 4. Et reddit optimam differentia rationem Bal. citatus, cur certa ætas, ut annorum viginti quinque, requiratur in procuratore ad iudicia, nulla autem ætas præscripta in procuratore ad negotia: quia iudicium est inter contradicentes: contractus autem inter consentientes celebrantur, quare qualibet ætas in procuratore ad illos constituto est idonea, dummodò sit capax consensus.

Nec obstat textus pro contraria sententia adducti. Nam ad capitulum qui generaliter, §. licet respondet ibi Francus,

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

nu. 1. principalem decisionem ibi esse de ætate procuratoris ad iudicia, nec sumi debere argumentum à contrario sensu ad probandam ætatem procuratoris ad negotia cum contrarium iure decissum sit, ut probauimus: argumentum enim à contrario sensu locum non habet, vbi contrarium est decissum in iure, ut cum multis probat Euerardus in suis topicis, loco à contrario sensu, n. 8. Vel 2. dic in procuratore ad iudicia, expressè dici, nequire constitui ante viginti quinque annos: quem loquendi modum non seruat textus in procuratore ad negotia: sed dicit post decimum septimum annum licet deputari: quasi clarè significans illum ante dictam ætatem non posse validè constitui: hunc autem posse validè, sed non decenter, & honestè: quod clarius significauit l. 19. tit. 5. p. 3. ibi: *Cumple que sean de edad diez y siete años: leges. n. partitæ desumptæ sunt cõmuniter ex iure communi civili, & canonico, nec illud censetur corrigere, nisi expressis verbis id faciant: ut colligitur ex l. nona, tit. 13. p. 6. Esto nos mouimos à mudar: Et proemium legu partu, ibi, *Et tomemos de las palabras de los dichos de los sabjos, e de los derechos, & l. 1. Tauri, ibi, por que fueren comados de los dichos de muchos sabjos, y de los derechos.* Et docent Peralta l. si quis in principio testamenti, nu. 40. ff. de legat. 3. Coartuas primo variatum, cap. 14. num. 5. Gregorius Lopez, l. nona, verbo à mudar, tit. 13. p. 6. Meres de maiorat. 1. parte quaestiuicula prima, nu. 74. Gutier. 2. to. practicarum, lib. 3. q. 29. num. 6. & ita manet responsum ad legem partitæ pro contraria parte allatam: non enim censetur in dubio corrigere ius civile d. l. sed & si quis, & sequenti, & l. prima, ff. de exercitoria actio. expressè decidens posse pupillum institorem constitui.*

8 : Secundò probatur, quia esto ad alia negotia desideraretur in procuratore certa ætas, secus esset dicendum in procuratore ad matrimonium: quia nulla prorsus eius industria desideratur, sed tantum explicat consensum absentis. Et confirmatur, quia ad matrimonium satis est mutus consensus quibuscunque nuptibus expressus, ergo sufficiens, si per pupillum habentem rationis usum, exprimat.

Tertiò, quia si contraheretur matrimonium per interpretem pupillum, nemo negaret esse legitimum: procurator autem in matrimonio tantum deseruit ad interpretandum consensum absentis, sicut interpretes ad aperiendum consensum presentis.

Quartò, quia durissimum esset creditum, affirmare posse puerum quatuordecim annorum, se ligare matrimonio, ad idque capacitatem sufficientem habere, non tamen ad exprimendum consensum alterius contrahere volentis.

Quintò, quia cum hic contractus sit ceteris fauorabilior, non quæcunque ceterorum contractuum valorem impediunt, impediunt matrimonij valorem, nisi in iure exprimat de ipso matrimonio: ut constat, quia mutus, & surdus à natura nullum contractum inire potest iure cõmuni id prohibente, & tamen in illa prohibitione generali contractuum, non clauditur matrimonium: (ut probauit lib. 1. disputatione octaua, nu. 12.) & supponit textus cap. cum apud de spons. Præterea, prodigus cui datus est curator, nullo contractu obligari potest l. 1. c. i. bonis 6. ff. de verbor. obligat. ibi, *Tradere verò non potest, vel promittendo obligari:* & tamen manifestum est valide promittere, & contrahere matrimonium: ergo non obstante generali prohibitione, (si talis esset) ne minor septemdecim annis validè constitutur procurator ad negotia, quamvis procurator ad matrimonium dicatur ad negotia constitutus, non veniet ea prohibitio de matrimonio intelligenda, sicut etiam prohibitio generalis contractuum, matrimonium quod verè, & propriè contractus est, minimè claudit.

Ad argumenta prioris sententia proposita, nu. 4. respondetur.

9 Ad primum dic textum illum agere, quando tractatur de matrimonio dissolueno, & esto etiam dicamus idem requiri ad probandum matrimonium, debet intelligi, nisi vitium testium aliunde suppleatur: at hic suppletur

Y pa-

parochi presentia; & quia eōi contrahentium consensu adhibentur: quæ duo supplent vitiū: ut probauimus, n. 5.

Ad confirm. eodem modo dico intelligi minorem, scilicet, in causa ardua non sat esse quoscunque testes, nisi sit favorabilis, & vitium aliunde suppleatur.

Ad secundam confirmationem, nego sequi inconueniens, quia ad probandum prius matrimonium contractum esse, sufficiunt in hoc casu etiam illi testes inhabiles, ijsque adhibetur fides, ob rationes dictas, & esto accideret casus, in quibus etiam parochus, & testibus nulla esset adhibenda fides: cum ijs rarissimi sint, non efficient legē inutilem, quæ casus communiter contingentes amplectitur, contemptis raro euenientibus, ut probauimus, n. 5.

Ad secundum argumentum dico, antecedens esse verū, quando ius nouum loquitur in eodem casu iuris antiqui: quod hic non contingit, quia ius antiquum loquitur in casu, in quo non suppletur inhabilitas testium per aliquid aliud, agitq. de probatione matrimonij ad eius valorem minimè necessaria, & ideo nil mirū est, si eam rigidiorē postulet. Tridentinum autem loquitur in casu, in quo vitium testium suppletur parochi presentia, agitq. de probatione requisita ad matrimonij valorem, & ita non mirum est, si leuiorē exigat. Et per hoc cessat replica: quia esto diceremus iure antiquo requisita esse plenam fidem testium, ad probandum matrimonium, non militat eadem ratio iure nouo.

Ad tertium dico, id specialiter expressisse Pontificem in eo casu: plenior enim probatio requiritur in testamentis. Vnde potius inde desumimus argumentum pro nostra opinione, cum in nostro casu id non explicet Concilium.

Ad vltimum, fateor etiam hodie esse clandestinum, cui deficit legitima probatio: at attento Tridentino est talis, quā interest parochus, & quicumque alij testes. Et quāuis in aliquo casu tō ea non esset sufficiens, satis est in cōmuni,

DISPUTATIO XLII.

Utrum sit pœna matrimonij clandestini, ut filij ex eo nati, quando fuit verè nullum ob aliquod impedimentum, sint illegitimi non obstante bona fide parentum ignorantium impedimentum?

S V M M A R I V M.

Filij nati ex matrimonio clandestino quod parentes credebant esse validum, si re vera fuit inualidum, sunt illegitimi, num. 1.

Et ibi remissio an hæc pœna indigeat iudicis sententia? Non est probabilis ignorantia, quando emittuntur iure requisita, & cum quis dat operam rei illicitæ, error eius non excusatur, sed inspicitur veritas, num. 1.

Ratio, ob quam nati ex fornicatione legitimentur per subsequens matrimonium putatiuum, & nati ex clandestino putatiuo non sint legitimi, num. 2.

An habeat locum hæc pœna, non tantum quando clandestinum est nullum ob consanguinitatem, affinitatem, aut cognationem? refertur opinio affirmans in hoc casu tantum locum habere, num. 3. Et contraria verior, num. 4.

Lex pœnalis, & correctoria extenditur ob identitatem rationis in eo expressa, num. 4.

An habeat locum hæc pœna, quando causa nullitatis matrimonij tam occulta erat, ut promissis denunciationibus detegi non posset? num. 5. Quid si tantum fuit clandestinum, ob omissionem denunciationum, num. 6.

Declaratur Tridentinum, sess. 24. cap. 5. de matrim. an ibi dispositum habeat locū in quocunque alio impedimento? n. 7.

Et an filij nati ex clandestino valido sint legitimi? num. 8.

An clausula, ut non possit dispensari, liget Pontificis manus? remissio, num. 7.

H Actenus disputauimus de denunciationibus matrimonij præiis, ne dicatur clandestinum, & de præ-

sentia parochi, & testium ad ipsius valorem requisita: superest tandem de pœnis iure matrimonio clandestino constitutis, disputare. Et primò quidem, de pœnis ipsius matrimonij clandestini, sermonem faciam. Deinde de pœnis ipsorum contrahentium, & testium. Tandem de pœnis parochi, vel alterius sacerdotis assistentis.

Sit conclusio, pœna est matrimonij clandestini, ut quauis filij ex matrimonio verè nullo, geniti, quando adsunt bona fides in utroque, vel in altero parente ignorante impedimentum, sint legitimi iuxta capitulum ex tempore, qui filij sint legitimi, at si matrimonium illud nullum, fuit clandestinum, erunt filij illegitimi, non obstante bona parentum fide. Sic habetur capitulo finali, §. si quis verò, de clandestin. desponsat. ibi: *Si quis verò clandestinè coniungere presumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, suboles de tali coniunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur; de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cum illi saltem contrahendo, non expertes scientia, vel saltem affectu, ignorantia videantur.*

Vbi notanda est ratio assignata in textu: ideo enim nati matrimonio putatiuo sunt legitimi, quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabilis: ut docet omnes scribentes d. c. ex tempore, quæ ratio cessat, quando clandestinè contrahitur omissis denunciationibus, & ideo filij non sunt legitimi: non enim est probabilis ignorantia: cum omittantur requisita ad assequendum veritatem. Vnde pulchrè Bart. l. finali, in initio, ff. de ritu nuptiar. & lege post contractum, n. 7. ff. de denatio. dixit celebrantem actum prohibitum palam, posse excusari prætenu ignorantia, secus si clam.

Item, quia ignorantia minimè excusat non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo quod tenebatur inquirere cap. penult. ad finem, & cap. fin. 37. d. l. regula, §. sed facti, ibi: *Verum eius qui eam rem inquirendo diligenter notam habere possunt.* ff. de iuris. & facti ignorantia, l. si autem, in fin. C. de ingenu. manum. & est glossa celebris, capitulo innotuit, verbo ignorantia, de electione: talis enim ignorantia est indirecte voluntaria: ut egregie docet D. Thom. 1. 2. quæst. 6. artic. 8. in corpore, & quæstione 19. artic. 6. & cum eo omnes Theologi. Idque satis explicuit textus d. cap. finali, de clandestina desponsatione. ibi: *Cum illi saltem contrahendo, affectu, ignorantia videantur*, quali dicat eam ignorantiam fuisse affectatam, ac indirecte voluntariam, eo quod debita diligentia ad inquirendum, omissa sunt.

Præterea, quia ideo titulus putatiuus matrimonij prodest, ut filij censeantur legitimi, quia semper parentes, vel alter dederunt operam rei licite, saltem in sua existimatione, quæ probabilis fuit: cum in facie Ecclesiæ contraxerint, & præsumendum est, ne delictum præsumatur, aliàs hos non commiscendos, nisi credidissent validum esse matrimonium. Ecclesia enim quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos esse: at cum matrimonium est clandestinum, parentes culpe rei extiterunt contrahendo, quare error eorum punitur. Cum enim quis rei illicitæ operam dat, eius error nil operatur, nec excusat, sed inspicitur contra eū veritas, l. cū qui nocentē, §. si iniuria, ff. de iniurijs, l. aut qui alter, §. si quis dum putat, ff. quod vi, aut clam.

Utrum verò hæc pœna indigeat iudicis sententia? Dicam hoc 3. lib. disput. 33. num. 7. & 8.

Sed quæres, quæ sit ratio, cur nati ex fornicatione legitimentur per subsequens matrimonium putatiuum? Iuxta probabilem multorum sententiam, ut potest videri in Dueña multis referente, regul. 350. ampliatione 9. Nati verò ex matrimonio putatiuo clandestino, num sint legitimi? Videtur enim plus fauere fornicationi manifestæ, ex qua nati sunt illi, quam castitati matrimonij existimati: contra textum, §. vnum siquidem, authentica de restitutione, & ea quæ patet in vndecimo menie. Dic eam esse rationem huius constitutionis Ecclesiæ, quia fornicatio non tendit in Ecclesiæ contemptum, nec ita eam scandalizat: matrimonium verò clandestinum, valde

valde offendit Ecclesiam, eamque contemnit: unde non mirū si ei non faueat, sumque ei deneget auxilium. Frustra enim Ecclesie auxilium implorat, qui eius contempsit auctoritatem, c. finali, de immunitate Ecclesie, Trid. sess. 24. c. 5. de matrim. Hanc rationem innuit Hostien. Summa, tit. qui filij sint legit. §. 2. num. 3. Alia etiam potest esse ratio, nam cum legitimatio proueniat ex matrimonio bona fide, inculpabiliterque contracto in priori casu non delinquent parentes in ipso matrimonij contractu, sed id bona fide, ac iuxta Ecclesie decreta celebrarunt, & sic non mirum, si filij legitimentur: in posteriori autem casu, delinquent in ipso matrimonij contractu, deficitque bona fides, ac inuincibilis impedimenti ignorantia.

3 Dubium autem est, utrum hæc pœna matrimonij clandestini, intelligatur solum, quando impedimentum ob quod nullum fuit, est consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis? Quidam enim censent in eo solum casu intelligi: quare si ob aliud impedimentum, nullum sit, filios censerī legitimos. Quia expressè d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. desponsat. ibi: *Si quis verò clandestina coniugia in gradu prohibito*: agitur de impedimento gradus prohibiti consanguinitatis, vel affinitatis, & cum sit pœna, potius est restringenda, quam amplianda regul. odia, de regulis iuris, in 6. Sic sentiunt Goffredus Summa tit. qui filij sint legitimi, num. 11. Archidiaconus cap. cum in captiuitate, paulò post principium, 34. q. 2. Vincentius cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, & hanc sententiam dicit veriore attendente litera Card. eo. c. finali, nu. 4. vers. quæro quid: Dominicus. conf. 66. Cephalus conf. 503. num. 21. & 22. vol. 4.

4 Sed dicendum est, habere locum dictam penam, ob quodcumque aliud impedimentum, matrimonium irritum sit. Nam eadem prorsus ratio textus militat in quocunque alio impedimento, quod parentes affectatores ignorantie videantur, cum debitam diligentiam non adhibuerint ad inquirendum impedimentum, & ubi ratio expressa in textu omnino militat, lex quantumcunque penalis, extendenda est ad illum casum. Quod quamuis dubio non careat, quando ratio non est expressa in lege, eo quod variae rationes assignari possunt, at quando ratio exprimitur in lege, communissima, & receptissima sententia est, legem penalem extendendam esse ad eum casum, in quo eadem ratio inuenitur. Atque ita docent Abbas, c. finali, nu. 10. & 11. de rescript. & c. nihil, n. 9. de electione, Lamberrinus de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 4. in fine, Syluester, verb. lex. q. 18. & ver. pœna, q. 4. & verbo argumentatio, q. 1. Roland. conf. 27. n. 48. vol. 1. Cou. c. alma mater. 2. p. 5. 4. n. 7. vers. 2. Ant. Gom. 1. var. c. 5. n. 12. Molina lib. 1. de primog. c. 5. nu. 10. Gutier. qq. can. lib. 1. c. 10. n. 3. & conf. 50. n. 8. Imò id docent Abb. & Syluest. ibi, & Ant. Gom. 1. variat. c. 11. n. 12. licet ratio expressa in lege non sit, quoniam unica tantum reddi potest.

Sed dices, hoc non procedere, quando lex est correctoria, simul & penalis qualis est hæc. Sed hoc non obstat, quia etiam lex correctoria, simul & penalis extenditur ob rationis in ea expressæ identitatē, ut tradunt Nau. c. pœna, n. 10. de penit. dist. 1. Minchaca de successionum creat. §. 28. in principio, Ant. Gabr. dicens communem, to. 2. communium, in mea editione, lib. 17. fol. 332. col. 1. Bolognetus l. omnes populi, n. 130. ff. de iust. & iure, Matienzo referens Ripam, Rochum, & alios, lib. 5. recopil. tit. 1. l. 19. Glof. 2. nu. 5. 6. & 7. Gutier. de iuramen. 3. p. c. 2. nu. 8. & 9.

Secundò probatur, quia cum lex hæc emanarit fauore animarum, non debet restringi, sed dilatarī, cum per dilationem cuitentur animarum pericula, hominesque ab indebitè matrimonij incundis retrahantur, in quo casu lex penalis, non odiosa, & restringenda, sed fauorabilis, & dilatanda est: ut dixi hoc 3. lib. disputatione 1. num. 8.

Tertiò probatur, ex cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, ubi sermo fit de alio impedimento, quando, scilicet, alter erat coniugatus, & ut censeatur filius legitimus, ponderat textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publicè contractum esse, quasi secus sentiat, ubi esset clandestinum.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Tandem probatur ex lege 3. tit. 5. p. 4. ibi, *enubiendamente casándose algunos, si embargo vbiessen entre si, como de parantesco, o de otra qualquier manera*, &c. & l. 2. tit. 15. p. 4. ibi: *tal embargo por el qual el matrimonio se vbiесе de apartar*. Hanc sententiam tenent Innocentius, c. finali, de clandest. desponsat. nu. 2. vbi Ant. nu. 24. Ancharanus, nu. 16. Alexander de Neuo, in principio, nu. 24. Hostien. c. ex tenore in fine, qui filij sint legit. vbi Ioan. Andreas, nu. 5. Ant. nu. 9. Anchar. nu. 5. Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, n. 7. Praposition. nu. 3. ad finem, Henricus, nu. 10. in fine, Card. dicens hanc sententiam esse vetiorem, attendente mente literæ: Cou. appellans oppositam sententiam falsam 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 12. Gregorius Lopez, dicens communem l. 3. verb. *o de otra manera*, tit. 3. p. 4. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 6. tit. de legitimatione, conclusionem 4. nu. 15. Ant. Cucius lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 75. Perez lib. 5. ordinamen. tit. 1. l. 1. paulò post principium Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. Glof. 7. nu. 1. Mascardus de probationibus, concl. 798. nu. 6. Pro eadem sententia sunt alij Doctores, vniuersaliter, & indistinctè docentes, ut filij ex matrimonio inualido procreati, sint legitimi, desiderari illud clandestinum non esse. Hi sunt, Hostien. Summa, tit. qui filij sint legit. n. 3. vers. item secus, Socinus iunior conf. 31. n. 46. lib. 2. & conf. 86. à nu. 41. lib. 2. Rosella, verb. legitimus, in initio, vbi Syluester, in initio, Armilla, num. 1. Palæotus de nothis, & spurij, c. 9. n. 5. Dueñas teg. 150. limitat. 2. in fine, Iacobus Leonissa inter cõsilia matrimonialia Zileti, to. 1. conf. 49. nu. 4. Ceruantes l. 6. Tauri, num. 21.

Hanc tamen sententiam ego intelligerem, quoniam causa nullitatis matrimonij, non esset impedimentum consanguinitatis, affinitatis, vel cognationis, esset tamen eiusmodi, ut ad illam detegendam præmissæ denunciationes conferre possent, secus ubi ex nihil conferunt ad hoc. Ut si matrimonium clandestinū, nullum fuisset ex defectu consensu interni alterius coniugis, vel ex defectu parochi communiter talis reputati, cum nullum titulum haberet, sed esset intrusus: (quo casu matrimonium non valere, dixi hoc 3. lib. disput. 22. nu. 60.) in his enim casibus, proles suscepta ex eo matrimonio clandestino putatiua, esset legitima, & erit vera prior sententia: nec credo, posteriorem illi contradicere. Quia cessat omnino ratio d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. desponsatione, cum hi contrahentes non possent dici affectatores ignorantie, quando quidem omni diligentia, adhibita id scire nequibant. Quod aperte colligitur ex Abbate, c. quod nobis, in fine, qui filij sint legitimi, vbi ait, ideo clandestinum matrimonium non efficere hos filios legitimos, quia videntur nouisse parentes impedimentum, & idem clam contraxisse; ergo, ubi nullo pacto poterant cognoscere, efficiet legitimos.

6 Hinc infertur, minus bene Petrum à Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. 5. est tamen dubium, versic. 2. dicendum, affirmare hanc penam illegitimitatis non habere locum, ubi matrimonium celebraretur coram parochio, & testibus, non præmissis denunciationibus. Quia id matrimonium non est clandestinum: ut tenent multi quos retuli hoc 3. lib. disput. 1. num. 6.

Sed quicquid sit de hoc, cuius cõtrarium ibi, n. 7. defendimus: non placet hos filios censerī legitimos, sed in ijs habebit locum hæc pœna illegitimitatis. Probat, quia in illis omnino militat ratio, c. finali, §. si quis verò, de clandest. desponsat. quod, videlicet, parentes affectatores ignorantie videantur, & ita non datur in ijs bona fides, impedimenti que iusta, & probabilis ignorantia: cum enim denunciationes eò cedant, ut impedimenta si qua sunt detegantur, eo ipso quod contrahentes matrimonium, illas emittunt culpabiliter, affectant ignorantiam: cum diligentiam iure præscriptam ad assequendum veritatem, deficiant.

Et cõfirmatur, quia indubitanter efficacius mediū est, ut impedimēta detegantur, publicare matrimonium contrahendum ter in Ecclesia, aut in alijs locis publicis, inter missarum solemnias, quam cõtrahere secretò coram parochio, & duplici teste: sed omittentes hoc secretum medium,

Y 2 con-

consentur habere ignorantiam affectatam impedimenti: ergo à fortiori omittentes primum.

Tandem, quia Trident. Sess. 24. cap. 5. de matrim. statuit contra scienter contrahentes in gradibus prohibitis, ut separentur, speque dispensationis careant. Et statim subdit ignoranter contrahentes, si solemnitates requisitas in contrahendo omiserint, nempe denunciations, eisdem subijci penis. Vbi omnino æquiparat scienter contrahere in gradu prohibito, & ignoranter omissis denunciationibus, sed dum parentes consensu impedimenti contrahunt matrimonium, filij inde nati sunt illegitimi, ergo etiam quando ignorantes, si denunciations omiserunt. Sic Gl. c. finali, de clandest. desponsat. verb. clandestina, cl. 2. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 20. nu. 1. Manuel 1. to. Summe, 2. editione, c. 221. nu. 3. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos retuli hoc 3. lib. disput. 1. num. 7. asserentes dici matrimonium clandestinum quoad penas eius incurtendas, quando denunciations omittuntur.

7 Secundò inferitur intellectus ad Trid. Sess. 24. c. 5. de matrimonio, ibi, *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit separetur, & spe dispensationis consequenda careat*. Ex quib. verbis posset aliquis colligere, Tridentinum in eo solo casu intelligi, quo consanguinei, vel affines, vel cognati scienter contrahunt matrimonium, non verò quando cum alijs impedimentis dirimentibus. Quia dicit, *intra gradus prohibitos*, & cum sit pena non est extendenda.

Verum dicendum est intelligi de quocunque etiam impedimento dirimente, sicut nu. 4. intelleximus, c. finali, §. si quis verò de clandest. despons. quod etiam limitatè videbatur loqui de impedimento gradus prohibiti, sicut ergo illud extendunt Doctores ad omne impedimentum dirimens, sic hoc extendendum est similiter; quia licet hæc sit pena, est in maximum animarum suorum, ad retrahendum à matrimonijs irritis, quæ passim spe dispensationis consequendæ contrahantur: in quo casu lex penalis extendenda est; ut probavi eodem num. 4.

Præterea, quia in omni impedimento dirimente militat profus eadem ratio Trid. expressa in illo decreto, ibi, *non enim dignus est, qui Ecclesia benignitatem facile experiat, cuius salubria precepta temere contempsit*. Dices hanc rationem subiecisse Tridentinum, quando omissæ sunt denunciations, sed respondeo fortius multo militare, quando cognitum est impedimentum, cum maius sit delictum, maiorque contemptus.

Præterea, quia Tridentinū ductū est, ne facile contrahatur matrimonia irrita: quidē in omni impedimento dirimente procedit, unde gratia exēpli tantum subiecit inter gradus prohibitos, gratiaque frequentioris usus, cōmuniter, n. ratione alicuius gradus prohibiti matrimonia irrita sunt.

Præterea, quia ipsummet Tridentinum statim non obscure significavit, loqui de omni impedimento dirimente, subiiciens, *si verò impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit*: ergo manifestè intelligitur de quouis impedimento dirimente.

Tandem, quia si quis vellet dicere incestus crimen esse rationem illius decreti, quod minimè admittitur, ubi est aliud impedimentum, quam gradus prohibiti; facile impugnatur ex ijs verbis eiusdem decreti, *idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed et cōsummare ausus fuerit*. Vbi pōdero eandē penā incurtere, scienter contrahentē in gradibus prohibitis, licet nondum cōsummaris, nec cōsummare intēderit, donec obtineret dispensationē. Cum tñ tunc nō sit propriè incestus.

Limitarem tamen prædictum decretum, quatenus ait, ignoranter contrahentes omissis denunciationibus, subijci eisdem penis: quando, nimirum, impedimentum ignoratum est tale, ut præmissæ denunciations conferre possint ad illud deregendum. Ut similiter, nu. 5. limitaui similiter penam d. c. finali.

Quid autem operetur hæc clausula, ut careat spe dispen-

sationis, an liget Pontificis manus? dicam disput. 4. nu. 3. 8. Ultimò inferitur, non esse audiendum Maurum Antonium Corona Confessorum, 2. p. de sacramento ordinis, titulo de suscipientibus ordinem, nu. 16, dicentem natos ex matrimonio clandestino valido, ut celebrato non premissis denunciationibus, esse illegitimos. Quia id nullo iure probatur: ea enim pena solum imponitur d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. despons. quando id matrimonium fuit invalidum ob ignoratum impedimentum. Præterea, quia esse verè legitimos, natos ex clandestino valido, aperte probat textus, c. 2. de clandest. desponsatio. ibi: *Si matrimonium ita occulte contrahantur, quod exinde legitima probatio non appareat, si persona contrahentium hac voluerint publicare, (nisi rationabilis causa præpediat) ab Ecclesia recitari sunt, & comprobanda, tanquam à principio in Ecclesia conspectu contracta*.

Sed si à principio essent in Ecclesiæ conspectu contracta, filij inde nati essent legitimi; ergo & tunc. Sic docent Gl. cap. quod nobis, in fine, qui filij sint legitimi, ubi Anton, num. 5. Abbas, num. 5. dicens cōmnes loc tenere, & ceteri Doctores, ibi: Angelus, verb. filius, num. 12. Syl. verb. filij, q. 8. §. 10. Palaeus de notis, & spurijs, c. 10. num. 2. Cephalus alios referens, censil. 503. num. 23. & 24. volumine 4. Antonius Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 80. Mantica de coniecturis ultim. volunt. lib. 11. tit. 12. num. 13. Meloch. consil. 199. num. 57. volum. 2. Fulpius Pacianus de probatio, lib. 2. cap. 16. nu. 68. Et ex Theologis, Sotus 4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. aliter sunt censuræ, Ludovicus Lo. 2. p. instructorijs, de matrimonio, c. 39. fol. 1060. col. 1. §. sed si quis, Bartholomæus à Ledesma, dub. 21. de matrim. fol. 1335. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 5. fol. 172. col. 2. in fine, §. dubium quintum, vers. sequenda conclusio.

Malè tamen Sotus, ibi, quem ceteri Theologi citati sequuntur, carpit Glossam, & Abbatem, c. finali, de clandest. despons. & Sylvestrum matrimonium 2. §. ultimo, atque se mirari, quo pacto textum illum non intellexerint, censentes quidam illorū, ob solā denunciationū omissionem filios esse illegitimos: alij verò, non esse illegitimos; quā publicè contrahitur. Cū textus ille nō solum matrimonium clandestinum esse cōsideret, sed simul interfuisse impedimentum dirimens. Verū ego magis miror Sotū, & ipsos sequentes, non vidisse Glossam, Panormitanum, & Sylvestrū expressè loqui, quando matrimonium clandestinum est nullum ob aliquod impedimentum, quādo enim validum est, omnes illi fatentur filios esse legitimos: discrepantia verò inter eos in hoc consistit, quod quidam illorum censent, esse clandestinum, quando publicè contrahitur omissis denunciationibus, alij verò negant.

DISPUTATIO XLIII.

An si matrimonium clandestinum invalidum ob impedimenti ignorantiam, postea publicetur, approbeturque ab Ecclesia, eo quod nullum detectum sit impedimentum, filij inde nati, legitimi sint, ac si nati essent ex legitimo matrimonio iuxta c. ex tenore, qui filij sint legitimi?

S V M M A R I U M.

Proponitur textus, in cuius intelligentia consistit difficultas, & certum est filios post approbationem natos, ante impedimenti detectionem esse legitimos, num. 1.

Referuntur due sententiae, de natis, aut genitis ante Ecclesiæ approbationem, num. 2. & 3.

Efficiuntur legitimi, licet nati sint ante approbationem Ecclesiæ, num. 4.

Soluntur argumenta, & explicantur, c. 2. & c. finale, de clandest. despons. num. 5.

Verfatur

1 **V**ersatur difficultas in intelligentia textus c. quod nobis, qui filij sint legit. ibi, *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos indices filios.* Et quidem, quando id matrimonium clandestinum re vera nullum ob latens impedimentum ignoratum, approbatum fuit ab Ecclesia tanquam validum, & postea detectum est impedimentum, convenit inter Doctores, filios genitos, & natos post approbationem matrimonij, ante impedimenti detectionem, esse legitimos. Cum tunc cesset ratio d. c. fin. §. si quis verò, de clandest. despons. habent enim parentes tunc legitimam causam ignorandi impedimentum. Et sic Anton. d. c. quod nobis, nu. 7. & Anchar. nu. 6. fatentur esse certum.

2 **C**ontroversia autem est, de filijs natis, aut genitis ante Ecclesie approbationem. Quia in re triplex est sententia. Prima ait, conceptos ante approbationem, si postea nati sint, legitimos esse, secus si nati sint ante approbationem. Unde verba c. quod nobis, sic explicat, *de matrimonio clandestino postmodum approbato generari*: ut participium, generati, debeat collocari ante dictionem, postmodum, & sic sensus sit, quod filij erant generati, id est, concepti ex matrimonio clandestino, & postmodum approbato, id est, post conceptionem sui approbatum ante natiuitatem. Probat, qui conceptus est non habetur pro nato, nec in suum fauorem, l. qui in utero, ff. de statu hominum, & instit. de ingenuis, §. 1. ergo licet conceptus sit ante Ecclesie approbationem, & natus post eam, non censetur natus ante approbationem, ut reputetur illegitimus. Sic docent Hostiens. Summa, tit. qui filij sint legit. num. 3. & tit. de clandest. despons. §. ult. num. 8. in fine, Berous in suis questionibus, q. 107. nu. 2.

3 **S**ecunda sententia docet, genitos ante approbationem non esse legitimos, sed eos solos qui matrimonio iam approbato concepti sunt. Probat, quia c. finale, §. si quis verò, de clandest. despons. generaliter tradit filios susceptos ex matrimonio clandestino inualido ob ignoratum impedimentum, esse illegitimos, sed hi re vera suscepti sunt ex matrimonio clandestino inualido, cum conceptionis tempore id matrimonium adhuc clandestinum esset, nec ab Ecclesia approbatum, ergo sunt illegitimi.

Secundo, quia cap. 2. de clandest. despons. cui 3. sentent. maxime innititur, sic ait. *Si persona contrahentium hac voluerint publicare, (nisi ratioabilis causa prapediat,) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesia conspectu contracta.* Vbi ponderanda est illa Paræthesis: *nisi ratioabilis causa prapediat*, quasi dicat, non fingi a principio contractum matrimonium, quoniam ratioabilis causa, id est, impedimentum aliquod repertum fuerit: ergo illo reperto, geniti ante Ecclesie approbationem, non erunt legitimi.

Tertio, quia non plus tribuendum est matrimonio putatio clandestino, quam valido in conspectu Ecclesie celebrato, sed hoc non legitimat prolem, quoniam parentes non poterant validè copulari matrimonio, tempore cõceptionis, & natiuitatis, c. tanta, qui filij sint legitimi: ergo clandestinum putatiuum non legitimabit prolem ante approbationem genitam, quia eo tempore non poterat parentes validè contrahere, ob impedimentum dirimens ab ipsis ignoratum.

Quarto, danti operam rei illicitæ error nihil prodest, l. cum qui nocentem, §. si iniuria, ff. de iniurijs, sed contrahens clandestinè dat operam rei illicitæ, ergo error impediri præcedens, non prodest, ut filij accedente approbatione Ecclesie, legitimantur. Et confirmatur, quia ea ratione spurij non legitimantur per subsequens matrimonium verum, quamuis parentes bona fide existimarent, se tunc tempore posse contrahere: cum. u. dederint operam rei illicitæ, non iuantur errore: ergo similiter in nostro casu, Sic Glos. cap. quod nobis, verbo fuerint, qui filij sint legit. & ibi Calderinus, & Abb. num. 5. Et videtur tenere Cardin. ibi, in fine, ait, n. fictitiā esse expositionem 3. sentent. nec in rigore probari in eo textu eandem tenet Brunellus de sponsal. concl. 2. ampliatio. 3. nu. 18. Rosella, verb. illegitimus, n. 4. Angel. verb. filius, nu. 12. & ait Tabiena, q. 5. n. 6.

4 **T**ertia sententia, (quam probabiliorē existimo, licet

duæ priores probabiles sint) ait re vera filios conceptos ante quam appareat impedimentum, licet ante approbationem nati sint, effici legitimos, ubi matrimonium publicatum fuerit, ac Ecclesie auctoritate tanquam validum, comprobatum, licet postea detegatur impedimentum. Unde textus d. c. quod nobis, ibi: *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, &c.* intelligendus est, id est, si post ipsorum generationem approbentur ab Ecclesia, sunt legitimi. Probat, ex cap. 2. de clandest. despons. ubi habetur operati approbationem clandestini matrimonij, tanquam si a principio in conspectu Ecclesie fuisset contractum, sed in hoc casu filij essent legitimi, licet postea detecto impedimento matrimonium separaretur, cap. ex tenore, qui filij sint legitimi: ergo quamuis a principio clām contractum sit, approbatio Ecclesie operabitur, ut omnes filij antea geniti sint legitimi. Et confirmatur, quia Ecclesie approbatio purgat omne vitium matrimonij clandestini, sicut matrimonium sequens purgat filiorum, qui ex fornicatio coitu generati sunt, turpitudinem, tolliturque scientiæ, seu affectatæ ignorantie præsumptio, q. fuit mortuum d. c. fin. §. si quis, de clandest. despons. ubi expressè dicitur: ergo filij efficiuntur legitimi.

Secundo probatur, quia ante separationem matrimonij, eo medio tempore, quo matrimonium existimabatur bona fide legitimum, approbante illud Ecclesia, filij nati habebant ius legitimatis acquisitum, & ritè ac rectè Ecclesia eos tanquam legitimos approbat, ergo hac legitimatione non tollitur per separationem matrimonij supervenientem. Quia, q. semel placuit, amplius displicere non potest: regul. quod semel 2. de regul. iur. in 6. & actum legitimum, non debet retractari, licet postea casus eveniat, a quo non poterat inchoari, regul. factum 73. de regul. iur. in 6.

Tandem, quia in penis benignior interpretatio facienda, regul. in penis 49. de regul. iur. in 6. Sic tenent Ioan. Andr. d. cap. quod nobis, nu. 4. ubi Anton. nu. 7. Anchar. nu. 6. Alex. de Nevo, nu. 7. Præpositus, nu. 4. & tenuit o. im. Abbas, ut ipsemet fatetur ibi, num. 3. Sylvest. verbo filij, q. 8. §. 10. Annilla, verb. falsus, nu. 14. Antonius Rosellis, tractat. de legitimatione, par. 1. c. penult. dicens esse communem, Couarr. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 16. versic. 10.

Ad argumentum primæ sententiæ propositum nuni 2. non oportet respondere: quia nihil prodest contra nostram sententiam, sed alteram illius partem confirmat.

Ad argumenta 2. proposita, num. 2. respondetur.

Ad primum dicendum textum intelligi iuxta d. cap. quod nobis, nisi postea id matrimonium approbetur ab Ecclesia: quia per eam approbationem purgatur vitium affectatæ ignorantie.

Ad secundum dico illam parentem, (Nisi ratioabilis causa prapediat,) iungendam esse illi verbo, approbanda, & ita esse sensum, approbanda esse matrimonia, nisi impedimentum tempore approbationis detectum, impediat: at vel tunc non apparuit impedimentum, approbatur absolute, ac si a principio in conspectu Ecclesie initum esset.

Ad tertium dico maiorem esse veram, quando cetera sunt paria, secus non: at hic non sunt paria, quia id matrimonium veri in nullo modo poterat ante dispensationem contrahi inter parentes, cum essent consensu impedimenti: at id matrimonium putatiuum, cum parentes ignorarent impedimentum, poterat licitè iuxta eorum existimationem, inter eos contrahi, & solum tunc culpa in modo contrahendi clandestinè, quod vitium purgatur per approbationem Ecclesie, que retrahitur ad tempus, in quo poterat legitime contrahi matrimonium.

Ad quartum dico maiorem esse veram, dum non purgatur vitium illius erroris, quod hic purgatur per approbationem Ecclesie.

Ad confirmationem, nego cõsequentiam: dispar. n. est ratio, nam licet matrimonium clandestinū habeat vitium in modo contrahendi, opus tñ ipsum simpliciter est permissum, & tandè ab Ecclesia comprobatur, vitio illo clandestinitatis purgato: ac fornicatio sepe, & simpliciter est illicita.

DISPUTATIO XLIV.

Vtrum matrimonium clandestinum validum legitime prolem antea susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans, nu. 1. Et contraria verior, nu. 2.

Pena imponi non debet, ubi non est in iure expressa, nu. 1. Et ibi, quando dicatur communis.

Circa prole legitimam per matrimonium subsequens non statim iuri civili, sed canonico, num. 2. Et ibi, unde habeat matrimonium prolem legitimare, et est favorabilis hac legitimatio.

Indefinita legis, vel canonis tradentis regulam, equipollet universali, eodem num. 2.

Soluantur argumenta, num. 3.

Quamuis matrimonium validum, in conspectu Ecclesie celebratum, eam vim habeat, ut legitimam emittat prolem antea susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis, cap. tanta, qui filij sunt legitimi, l. 1. ad finem, tit. 1. p. 4. At si matrimonium clandestinum sit, & validum, non constat an ea virtute gaudeat. Quidam enim censent non efficere prolem legitimam. Probatum ex cap. huius, §. si quis verò, de clandest. despons. ubi decretum prolem habitam ex matrimonio clandestino putatio, quantumvis eius nullitas lateat parentibus, non esse legitimam, in odium vitij clandestinitatis, quo, secluso legitima esset, iuxta cap. ex tenore, qui filij sunt legitimi, ergo similiter quamvis matrimonium validum in Ecclesie facie contractum legitime prolem antea habitam, id mihi imò concedendum est clandestino, in eius odium.

Secundò probatur, ex authent. quibus modis naturales efficiantur legitimi, §. illud quoque, vers. quantum verò, ubi requiritur ad legitimatorem per subsequens matrimonium, illud contrahi cum dotalibus instrumentis, presentibus Episcopis, & tribus, aut quatuor clericis; ergo matrimonium clandestinum, cum illi hæc desint, non efficit legitimam prolem.

Tertiò probatur, ex c. ex tempore, qui filij sunt legitimi, ubi ad filiorum legitimatorem ponderat textus, ut matrimonium in Ecclesie facie contractum sit; ergo eo privilegio non gaudet matrimonium clandestinum; argumento sumpto à contrario sensu. Pro hac sententia citatur Mathæus de Afflictis lib. 3. feudorum, tit. si de feudo fuerit controversia inter dominum, & agnat. cap. 1. §. naturales, num. 31, ubi expressè ait, desiderari ut matrimonium legitime prolem, ne sit clandestinum, in eoque interueniant instrumenta dotalia: & nu. 32. ait exigi etiam sacerdotis benedictionem. Sed malè citatur pro hac sententia: nam statim nu. 34. ait aliud esse ius iure canonico, cui (inquit nu. 35.) in hac re ubique standum est. Citatur etiam Hostiensis summa, tit. qui filij sunt legitimi, §. 2. num. 3. & tit. de clandest. despons. §. fin. num. 8. ad finem, vers. secus puto; sed malè refertur pro hac sententia: tantum enim agit de matrimonio clandestino invalido, ob ignoratum impedimentum, non autem de valido. Citatur etiam Soc. iun. consil. 31. num. 46. & consil. 66. à nu. 41. volum. 2. sed malè refertur, solum enim loquitur de eodem casu Hostien. Citatur etiam Faber, Institut. de nuptijs, §. fin. nu. 2. sed malè: solum enim hæc verba ait, *cave tamen quia Hostien. §. 2. qui filij sunt legitimi, dicit quod veniri, & nati ex clandestino matrimonio, non legitimantur.* Vbi satis æquivoce loquitur, aut enim est sensus, cave scilicet Hostien. ac si dicat, cave ab eius opinione, & ita est pro opposita sententia: aut est sensus, animadvertite Hostien. in hoc sentire, & tunc tatum loqueretur in eodem casu, in quo

Hostiensis. Quare immerito citatur pro hac sententia. Hæc tamen tenet Guido Papa decisio 482. num. 3. nullo allato fundamento, sed solo Fabri relato: Berous in suis quaestionibus, quaest. 107. num. 1. & ait id esse in odium clandestini, aliudque fundamentum non affert: Duenas regu. 3. §. 10. limitat. 13. innotens textibus citatis: & referens Hostien. sem Afflict. Socinum, locis allegatis: idem tenet solum relatis his Doctoribus, Cef. halsus consil. 276. num. 15. 16. & 17. volum. 2. & consil. 364. num. 42. volum. 3. Anton. Cuc. lib. 5. Institut. moral. tit. 11. num. 69. & 74. dicitque esse certum: idem Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 100. Anton. Gabr. to. 3. communium, lib. 6. tit. de legitimatone, conclus. 1. nu. 61. fol. 377. col. 2.

Sed miror profecto, tot tamque graves auctores lenibus innitentes fundamentis, hoc asserere, Quare ab illa omnino recedendum estinam (ut dicitur l. 1. §. sed neque, C. de veteri iure enucleando,) non ex multitudine auctorum quod melius, & æquius est, iudicari debet.

Item, quia (ut ait Menoch. de præsumption. lib. 2. præsumpt. 7. nu. 39.) non dicitur communis opinio, quæ plures Doctores eam asserentes habet, nulla disputatione præmissa, sed perfunctorie, & (ut aiunt) per transennam, illam sequentes, quod idem ait Alciat. de præsumpt. regu. 1. præsumpt. 1. num. 2. vers. item intellige. Quare optime Nat. var. summ. Latina, cap. 27. nu. 189. ait communioris existimari opinionem, approbatam à sex Doctoribus ex professo eam tractantibus, quæ à quinquaginta sola ferè priorum auctoritate ductis, Quibus adde Joannem Lupum, cap. per vestras, de donat. inter virum, & uxorem, notab. 3. §. 21. nu. 12. dicentem, non esse credendum Doctoribus quantumcunque doctrina polleant, dum carent fundamento.

Quare dico matrimonium validum clandestinum legitimam efficere prolem antea habitam, in eisdem casibus omnino, in quibus idem efficeret, si in Ecclesie facie initum esset. Probatum primò, quia correctio iuris omnino vitanda est, l. precipimus, C. de appellat. & pena cum sit odiosa, imponenda non est, ubi in iure expressa non sit, c. is qui, de sent. excom. in 6. ergo cum c. tanta, qui filij sunt legit. univ. saliter decernatur filios naturales legitimari p. subsequens matrimonium, nec inveniatur text. contrarium decedens in matrimonio clandestino, vel illud ea pena afficiens, imponenda non est. Quod aut non inveniatur textus, manifestatur destruendo eos, quibus contraria sententia innititur.

Nam cap. fin. §. si quis, de clandestina desponsat. & cap. ex tenore, qui filij sunt legitimi, expressis verbis loquitur, quando matrimonium fuit invalidum ob impedimentum ignoratum à parentibus. Nec est simile in nostro casu, ut matrimonium clandestinum non legitime prolem antea habitam: tum quia hoc non est expressum in iure. sicut illud, & cum sit odiosum proli, ac iuris correctorium, exprimendum esset: tum etiam, quia longè diversa est ratio: nam quando matrimonium est invalidum non habet ex se, nec ex iuris privilegio prolem legitimare, sed ob bonam partem fidem, quæ cessat in matrimonio clandestino, (ut explicui hoc 3. lib. disput. 42. nu. 1.) Dum tamen matrimonium est validum, habet ex se, vel saltem ex iuris privilegio legitimare prolem, eo quod est matrimonium validum: quæ ratio cum reperitur in clandestino, nec ius cõcedens id privilegium, distinguat matrimonium clandestinum, publicum ne sit, nec nos distinguere debemus, l. de precio, 10. ff. de publicia. in rem actione. Quod maximè procedit, nam cap. finale, de clandest. desponsat. ubi in §. si quis verò, statuit habilem prolem ex clandestino putatio non esse legitimam, statim in §. sequenti, ait, *Sed hi qui taliter præsumperint in gradu concessio copulari, condigna poenitentia puniantur*: at si voluisset textus, ut id matrimonium validum non efficeret legitimam prolem, id dixisset, cap. inter corporalis, post medium, de translatione Episc. nec Episcopi arbitrio penam imponendam, ac taxandam committeret.

Nec textus civilis auth. quibus modis naturales efficiantur legitimi, §. illud quoque, probat. primo, quia hac in re non est standum dispositioni iuris civilis, sed canonici, ob

hanc enim rationem communis ferè omnium sententia negat ad hanc legitimationem per subsequens matrimonium requiri instrumenta dotalia, & alias solemnitates, in authentico illo requisitas, & quoad terras imperij, & successionem temporalium: quia ius canonicum, cuius est disponere de matrimonio, ac eius accessorijs, generaliter loquitur, nec eas solemnitates exigit, quod docet Glos. in lit. de nuptijs, verb. ciues, vbi Faber. §. fin. nu. 2. Host. Summa, tit. qui filij sint legit. in fine, vbi Abb. num. 2. Alex. de Neuo, nu. 3. Præposit. nu. 19. Matth. de Afflict. lib. 3. feudorū, tit. si de feudo fuerit controuersia inter dominū, & agna. c. 1. §. naturales, nu. 35. Ruin. conf. 78. num. 7. vol. 3. Ioan. Lup. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 3. 20. nu. 17. Angel. verb. filius, nu. 11. Syluest. verb. filij, q. 7. Tabiena, verb. filius, nu. 4. vbi Armilla, nu. 11. Couar. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 8. vbi alios refert: Greg. Lop. 1. verb. *e se casa*, tit. 13. p. 4. & verb. *e los filios*, Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 12. nu. 7. & 8. Sarmiento lib. 1. selectarum, cap. 5. nu. 7. & 8. Cephalus, consilio 336. num. 33. & 34. vol. 3. Dueñas, reg. 350. limitat. 10. Anton. Gabr. to. 3. commun. lib. 6. tit. de legitimatione, conclus. 1. nu. 9. Hieronym. Gabriel. conf. 21. nu. 14. vol. 1. Caldas de nominatione emphyteo. q. 21. nu. 81. Molina to. 1. de iusticia, tractat. 2. disp. 172. §. per subsequens matrimonium. Quod in Castella est certius, quia l. 1. ad finem, tit. 13. p. 4. indistinctè, vt ius canonicū, loquitur, dicēs legitimari filios naturales per subsequens matrimoniū. Et similiter eadem ratione non impeditur legitimitas per sequens matrimonium, cū vili persona, indignaque tali viro. Quia quamuis iure ciuili non sufficeret tale matrimonium, canonicum tñ eam conditionem non postulat. Et tradunt Tiraq. de nobilitat. c. 15. num. 23. Acosta l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 2. nu. 98. ff. de liber. & posth. Ioan. Lup. d. nu. 17. Couar. d. §. 2. nu. 9. Anton. Gom. l. 9. Tauri, nu. 59. Mantica d. tit. 12. nu. 9. Menoch. conf. 18. num. 14. vol. 1. Cephal. conf. 435. nu. 101. & 102. vol. 3. Decisio Pedemontana 154. n. 5. & seqq. Anton. Gabr. d. conclus. 1. nu. 47. Dueñas reg. 350. ampliat. 18. & fallentia 8. Caldas d. n. 81. Hieronym. Gabriel d. conf. 21. nu. 5. & 6. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 8. l. 10. glos. 3. num. 5. Ergo similiter, cum ius canonicum ad proles antea habitæ legitimationem, non petat matrimonium publicè contrahi, sed eius valore contentum sit, curandum non est de solemnitatibus iure ciuili petitis.

Secundò, quia esto ea lex ciuilis vim haberet, non exigit eas solemnitates, vt verè soboles legitima sit, sed vt cōstet, ac probari possit matrimonium, & consequenter proles legitimitas, vt benè aduertit Præposit. d. cap. tanta, nu. 17. Concluditur ergo nullum esse textum, in quo ea pœna matrimonio clandestino imponatur: quare standum est iuri canonico indistinctè statuenti, per subsequens matrimonium validum legitimari prolem antea conceptam.

Et confirmatur, quia indefinita canonis, vel legis, regulam tradentis, æquipollet vniuersali. Vt benè Glos. cap. vt circa, verb. aliorum, de electione, in 6. vbi Domin. num. 4. Francus ibi: in initio, num. 4. Dynus in proœmio, de reg. iur. in 6. nu. 5. Bart. l. omnes populi, nu. 57. ff. de iust. & iure, Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 5. nu. 1. in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 2. num. 1. Couar. alios referens, lib. 1. variat. cap. 13. num. 8. cui toto illo, cap. latè videndus est de hac regula. Et ratio illius est, quia lex in omnes dirigitur, eiusque virtus in omnibus locum habet: vnde indefinita oratio in ea dispositione, quæ vniuersalis est, in vniuersum est accipienda rōne materiæ subiectæ, atque èt ratione mentis Legislatoris, qui vniuersis legem dare intēdit, q̄ si aliquando (ait Couar. eo. nu. 8.) ab hac vniuersali interpretatione recedendum erit, id continget, aut ratione legis cessante, aut ex propria orationis significatione, vel ex alterius constitutionis interpretatione: cum ergo d. c. tāta, indeligitè loquatur, & regulam generalem tradere intendat, quando per matrimonium subsequens legitimitas proles (vt optimè docet Tiraquell. de nobilitate, c. 15. nu. 13.) vniuersaliter intelligitur de om-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

ni matrimonio valido, siue id clandestinū, siue publicū sit: cō vel maximè q̄ hic ab hac regula vniuersalitate, nō cogit deuiare alia constitutio eam restringens ad matrimonium publicum, vt probauimus, nec proprietas orationis, quæ cogat ad intelligendum de matrimonio publico, cum nomine matrimonij positi in d. cap. tanta, vt trunquè æquè, ac vniuocè comprehendatur: nec cessare rōnem illius dispositionis, nam eadem rō militat in clandestino, & in publico matrimonio, vt statim probabo, quæ sunt rōnes, ob quas indefinita legis restringi debet, ne vniuersali æquipollet.

Secundo principaliter probatur hæc sententia, ex ratione ipsa legitimationis per subsequens matrimonium, aut nō id provenit ex virtute, & valore ipsius matrimonij, quod sonant ea verba d. c. tanta, *Tanta est vis matrimonij, &c.* Et notant ibi Hostiens. & Io. Andr. in initio, Anton. ibi, nu. 2. Panor. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 2. Anchar. nu. 4. Ioan. Lup. c. per vestras, de donatio. notab. 3. §. 20. nu. 17. dicentes legitimationem proles antea habitæ, firmari super virtute, & potentia matrimonij, q̄ postea validè cōtractum inter patres proles, fingitur retrahere, ac si à principio cōceptionis cōtractum fuisset, q̄ benè explicuit lex 1. ad finem, tit. 13. p. 4. ibi, *Tan gran fuerza ha el matrimonio que luego que el padre y la madre son casados, se hacen legitimos.* Vbi Gregor. Lop. notat ex Baldo hanc legitimationem imitari naturam, & retrahere, & melius Mantica l. 11. de coniect. vltim. volunt. tit. 12. n. 7. vbi ait, sufficere solum subsistentiam veri matrimonij. Quod si ex hac ratione demus provenire legitimationem, ea vis veri matrimonij, & valor reperiri debet necessariò in clandestino, cū in tota verborum proprietate dicatur, & sit verū matrimonium. Aut provenit ea vis legitimandi ex iurē Pontificio, q̄ id indulsit matrimonio, vt docent Paris. conf. 13. nu. 33. & conf. 15. nu. 1. vol. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 18. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 11. nu. 1. Henric. lib. 13. de excommunic. c. vlt. nu. 5. & tunc, cum ius Pontificium vniuersaliter id concedat vero matrimonio, d. c. tanta, non est cur clandestino vero id negetur. Si tādē id proveniat, vt ait decis. Pedem. 154. nu. 41. ex beneficio à iure introduci, ob tacitū contrahentium consensum, p̄sumitur. n. ab initio cū liberos habuerūt, eūdem affectū contrahēdi matrimonium habuisse, eadem prorsus p̄sumptio cōcurrit in matrimonio clandestino, ergo necessariò dicendū est, illud habere eandem vim, ac publicam legitimandi p̄rolem.

Tertiò probatur, quia aut clandestinum non legitimat prolem, ratione clandestinitatis solius, & hoc non, quia quando licitè clām contrahitur, cum nulla tunc incuratur pœna, (vt diximus hoc 3. lib. disput. 1. nu. 1.) absque dubio legitimat. Aut provenit ratione culpæ clandestinitatis, & hoc etiam nō, quia clandestinum culpabiliter cōtractum, legitimam efficit prolem ex eo habitam (vt dixi hoc 3. lib. disput. 42. num. 8.) & tantum pœna non legitimandi, plectitur, quando est inualidum, c. finali, §. quis verò, de clandest. desponsat. ergo non est, cur negemus clandestino, vim legitimandi prolem antea susceptam.

Quartò probatur, quia vt dixi sup. præcedenti nu. 4. si matrimonium clandestinum inualidum ignorato impedimento, postea ab Ecclesia approbatur, sola talis approbatio matrimonij re vera manentis inualidi, sufficiens est ad legitimandum filios antea genitos, ergo à fortiori clandestinum verè validum, hoc efficiet.

Quintò probatur, quia legitimitas per matrimoniū est favorabilissima, vt optimè tradunt Tiraquell. de iure primogen. q. 34. n. 29. & 51. Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 12. num. 1. Quod adeo verū est, vt quamuis diutina clandestina habitatio nō sit sufficiens matrimonij p̄sumptio, in odium delicti parentum, est tñ sufficiens favore legitimationis proles, vt docēt Abb. c. lator, n. 9. qui filij sint legit. & ibi Alex. de Neuo, num. 20. Mantica alios referens d. tit. 12. nu. 13. Fulvius Pacianus de probatio. lib. 2. cap. 16. num. 66. & 67. & ideo in re dubia, legitimationi fauendum est, vt cum alijs docet Menoch. conf. 18. nu. 15. & 16. volum. 1. ergo esto fatemur rem hanc esse iuri i. m.

Quiverò sint hi actus? Consulendi sunt Doctores iuris Pontificij duobus textibus citatis, & c. attestaciones, c. literas, de despons. impub. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. toto §. 1. & 2. Menoch. lib. 3. de præsumpt. tota præsumpt. 1.

3 Hodie autem per Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrimonio, cessarunt hæc matrimonia præsumpta, & hæc nec sponsalia, nec matrimonium de præsentī inter impuberes, transeunt in verum matrimonium, per copulam, vel alios actus occultè habitos. Nam si consensus expressus & verus hodie non constituit matrimonium, nisi præstetur coram parcho, & testibus; ut definitur d. cap. 1. à fortiori iste consensus virtualis, implicitus, & interpretatiuus, præsumptusque id non efficiet. Sic docent Nau. Summa Latina c. 25. nu. 144. & c. 27. nu. 141. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. nu. 105. Perez lib. 8. ordin. tit. 15. l. 2. fol. 289. vers. infertur etiam, & lib. 5. tit. 1. l. 1. f. 41. ante vers. 2. corrigitur, Menoc. de præsumpt. li. 3. præsumpt. 1. n. 99. Gutier. dicens sic declarasse Cardinales, qq. canon. lib. 1. c. 18. n. 4. & de iuram. 1. p. c. § 1. nu. 12. 13. & 14. Maiolus de irregularitate, lib. 1. c. 5. nu. 9. Spino Speculo testament. Glos. 15. nu. 56. 65. & 66. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glos. 1. nu. 53. 54. & 62. Azebedo eodem tit. 1. l. 1. nu. 29. & 37. Albornoz de arte contractuum, lib. 4. tit. 8. Segura directorio iudicum 2. p. c. 15. nu. 40. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Speculi, ar. 29. in fine, & appendice, dub. 9. in fin. Corduba Summa q. 52. in fine: Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 2. dub. 4. fol. 181. col. 1. Vivaldus Candelabro 1. p. de sponsalibus c. 4. nu. 29. Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Angles Floribus 1. p. q. de essentialibus matrimonijs, art. 4. difficultate 6. fol. 536. Capua lib. 4. decisionum, c. 23. nu. 15. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. cap. 39. fol. 1061. col. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 8. ad finem, Manuel 1. to. Summa 2. editione, c. 244. num. 10. & omnes.

4 His præmissis. In primo casu: an sit verum matrimonium, quando parochus, & testes interfunt sponsalibus iuramento stabilitis? Esse legitimum matrimonium videtur suaderi: quia olim sponsalia transibant in matrimonium, si iuramento firmarentur: ut probare videtur, c. si quis diuinis 30. q. 5. ibi, *Si quis diuinis tactis inuauit mulieri legitimam fecam uxorem habiturum: sit illa legitima uxor.* Ex capitulo ex parte, de sponsalibus, ubi definitur quendam, qui promisit matrimonium iuramento adiecto mulieri, teneri eam tanquam legitimam uxorem habere. Ergo si hodie coram parcho, & testibus ineantur talia sponsalia, iuramento firmata, erit verum matrimonium.

5 Breuiter tamen dico, nullo modo esse matrimonium: quia iuramentum nunquam habuit eam vim, ut sponsalia transeant in matrimonium. Quod egregia rōne probat D. Th. 4. d. 28. q. vnica, art. 1. in corpore: quia cum iuramentum adhibeatur ad confirmationem dictorum, id tantum confirmat, quod verba dicta significant, nec eorum sensum immutat: ergo cum verba sponsalium, solum contineant promissionem de futuro, eam tñ cōfirmabit, nec significationem alterabit, ut transeat in sponsionem de præsentī. Præterea, quia iuramentū non mutat naturā substantialem contractus, sed firmiorē reddit adiecto religionis vinculo.

Non obstant textus in contrarium, nu. præcedenti, adducti, quia c. si quis diuinis, non decidit id esse matrimonium, sed teneri iurātem accipere eam in legitimam uxorem: quod significant ea verba. *Sit legitima uxor*, quæ sunt verba imperatiui.

Ad e. ex parte, dic verba, de quibus ibi Pontifex agit, esse matrimonij de præsentī.

6 In secundo casu, quando sponsalia coram parcho, & testibus celebrata sunt, an per copulam occultam transeant hodie in matrimonium? Affirmat quamuis suboscure, Palacios 4. d. 28. disput. 1. fol. 629. col. 2. vers. at verò. Sed contrarium est certum: quia nec parochus, nec testes testificari possunt, nisi de solis sponsalibus, ijsque tantum interfunt, cum copula, per quam transitura erant in ma-

trimonium, ipsis absentibus habeatur. Sic tenet Petrus de Ledesma, de matrim. q. 46. art. 2. dub. 1.

7 Quando autem copula illa habita est coram parcho, & testibus, post sponsalia: negat Petrus de Ledesma, eod. art. 2. dub. 2. esse matrimonium.

Sed dicendum est non transire, qñ sponsalia fuere clandestina: quia tantum possunt testificari parochus, & testes de copula. Similiter si sponsalia coram diuerso parcho, & testibus celebrentur ab ijs, coram quibus habetur copula: quia neutri testificari possent de matrimonio, sed alteri de sponsalibus, alteri verò de copula. Quando verò tam sponsalia de futuro, quā copula sunt corā eodē parcho, & testibus, dicendū est ius antiquum manere illæsum, atque ita transire in matrimonium, verū quidē, si animo cōiugali, præsumptū aut, qñ fornicario haberetur copula: adeo ut probata copula, & sponsalibus, præsumeret Ecclesia matrimonium, cogeretque ad illud, sicut ante Tridentinum coge-
bat. Quia mutus consensus de præsentī, sufficienti signo externo manifestatus, coram parcho, & testibus, constituit matrimonium, sed illa copula post sponsalia est sufficiens signum externum consensus de præsentī, ut constat ex c. is, qui. de sponsal. aliās malè Ecclesia ex ea præsumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram parcho, & testibus, constituet hodie matrimonium. Ita refert Petrus de Ledesma d. dub. 2. tenuisse quemdam virum doctum, & idem dicendum est de quibuscunque alijs signis, per quæ olim sponsalia transibant in matrimonium; ut si hodie sollemnis traductio ad domum, quæ antiquitus erat sufficiens ad explicandum consensum de præsentī, fieret coram eodem parcho, & testibus, coram quibus inita sunt sponsalia, ijsdem aduertentibus id fieri animo contrahendi de præsentī, sat esset ad matrimonium. Probatur eadem ratione. Sic docent Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 7. dicens idem tenuisse Couar. Baldum, & alios Theologos consultos; idem Spino Speculo testament. glos. 15. num. 65. & 66. Dixi, quando illa sollemnis traductio antiquitus erat sufficiens ad matrimonium: quia quando talis esset, magna est difficultas, ut potest videri in Menochio de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 56. & duplici sequenti, Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 2. nu. 1. Gutier. de iuramento 1. par. cap. § 1. num. finali.

8 In tertio casu, qñ matrimonio de præsentī vtriusque, vel alterius impuberis, malitia nō supplente ætatem, interfunt parochus, & testes, an transeat in verū matrimonium, accedēte copula, vel alijs actibus occultè factis, ex quibus ante Tridentinū resultabat verū matrimonium? Quidam affirmāt trāsire hodie in verū matrimonium. Quia iam cōsensus de præsentī semel præstitus est coram parcho, & testibus. Secundo, quia hic videtur casus omissus, nec de illo sermonem fecit Tridentinum, sed tantum quando matrimonium de præsentī clām omninò fit: ergo relinquitur in dispositione iuris communis, l. commodissimè, ff. de liber. & posthum. q. 3. quia Tridentin. d. c. 1. reddit inhabiles ad sic cōtrahendum eos, qui absente parcho, & testibus contrahunt: ergo à contrario sensu, hos qui cōtraxerunt præsentē parcho, & testibus, non reddit inhabiles ad sic contrahendum. Sic docet Gutier. de iurament. 1. par. c. § 1. num. 18. Et fertur Couar. fuisse eiusdem sententiæ.

9 Sed omninò tenendum est non trāsire. Quia necessariò coram parcho, & testibus præstādus est consensus de præsentī, legitimus ad constituendū matrimonium: ille autem cōsensus habitus prius coram parcho, est verè de futuro, nec constituit matrimonium, sed sponsalia: (ut dixi lib. 1. disp. 21. nu. 2.) Sic docet Gutier. sibi cōtrarius qq. canon. lib. 1. c. 18. à nu. 3. & multis sequentibus, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rub. gl. 1. num. 58. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 7. Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, c. 220. num. 2.

10 Nec satis erit, si renouent consensus inter se ipsos solos: sed debet esse coram parcho, & testibus. Quia aliās non possent testificari de contractu de præsentī. Sic Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. numero 7. refert alios Doctores consultos idem tenuisse. Sic autem defectus

defectus gratis horum esset occultus, an sufficiat inter se solos renovare consensus post legitimam aetatem? dixi lib. 2. disp. 37. num. 6.

Ad argumenta proposita numero octavo responderetur breviter, consensum de presenti non esse praeistum coram parcho, & testibus, nec coram illis matrimonium celebratum, quia illud matrimonium, illeque consensus, voce fuit de presenti, re autem ipsa fuit consensus de futuro, & sponsalia. Quare is casus non est omissus à Tridentino, sed in decreto irritanti comprehensus.

DISPUTATIO XLI.

Quot, & quales testes requirantur ad matrimonij valorem?

S Y M M A R I U M.

Duos testes necessary sunt, nec satis erit si intersit parochus cum unico teste, num. 1.

Debent testes rationis usum habere, & esse moraliter praesentes, num. 2. Et ob id remissum an sufficiat si vi detenti sint, vel docto ad aliud vocati, vel casu transientes, vel si intelligant sensum per interpretem?

Debent testes simul physice cum parcho interesse, nec fas est si multas morales, num. 3.

An sufficiant qualescunque testes? proponuntur argumenta ad probandum desiderari testes omni exceptione maiores, nu. 4.

Sufficiunt qualescunque etiam infames, & excommunicati, cuiuscunque sexus, vel aetatis, modo usum rationis habeant, n. 5.

An expediat adhibere testes omni exceptione maiores? Et an liceat agere de matrimonio contracto, plena fides adhibeatur qualibuscunque testibus? nu. 6.

An testes matrimonij debeant esse rogati? nu. 7.

An requiratur aetas certa in procuratore ad matrimonium, & ad alia negotia? n. 8. Et ibi leges pariter nunquam consentiunt corrigere ius commune.

Soluntur argumenta, num. 9.

IN hac re, certum est requiri ad valorem matrimonij, adesse duos testes cum parcho: nec sufficere unicum testem, cum eodem parcho. Quia Trid. sess. 24. cap. 1. de matrimo, expresse irritat matrimonium non contractum coram parcho, & duplici teste. 2. probatur ex doctrina Felini, c. ex literis, n. 10. de probatio, vers. modò aduerte, ubi docet quòd statutum requirit ad certum actum duo personarum genera personam unius generis non posse utriusque vicè gerere. Unde infert, statè statuto, ut valeat actus coram presbytero, & tot testibus, ipsum presbyterum non posse esse unum ex illis testibus, & refert Ancharanum; cum ergo Tridentinum exigat duo personarum genera, nimirum, parochum, & duos alios testes, non poterit parochus munus parochi obire, & simul vicem alterius ex illis duobus testibus supplere. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post dub. 4.

2 Secundò certum est exigi ut testes rationis usum habeant, praesentesque sint moraliter: ut dixi hoc 3. lib. disp. 39. num. 1. in qua etiam disputavi, an sufficiat si vi detenti, aut docto ad aliud vocati, vel casu transientes intersint, vel intelligant consensum per interpretem?

3 Tertiò certum est, exigi ut simul parochus, & testes inter sint matrimonio, nec sufficere si successivè coram illis explicent contrahentes consensum, ut modò coram solo parcho; & postea coram testibus absque parcho. Quia Tridentinum copulativè exigit praesentiam parochi, & testium, & aliter contractum matrimonium irritat nec sufficit similitas moralis, ut sufficit similitas materiae, & formae in alijs sacramentis; quia hic praesentia parochi, & testium desideratur, ut plenè constare possit Ecclesiae de matrimonio, ac non plenè constare, quando non sunt simul physice parochus, & testes, cum sint testes singulares. Ita tenet Vetrarius appendice ad speculum, dub. 6. conclus. 4.

Dubium tamen est, an sufficiant qualescunque testes, vel exigantur omni exceptione maiores, hoc est tales, ut nullum patiantur vitium, ex ijs ob quae iure repelluntur à testimonio dicendo? Videtur enim requiri, ut sint omni exceptione maiores. Primo, quia in causa matrimoniali, cum sit gravissima, non quibuscunque testibus fides adhibenda est, sed circumspectis, omni exceptione maioribus, c. 1. de consanguinit. versiculo nunc quæsumus, ibi, *Si per testes circumspectos omni exceptione maiores inveneris.* ergo cum Concilium exigat testes, ut possit probari matrimonium, intelligendum est de testibus legitimis, & qui iure attento faciunt fidem.

Et confirmatur 1. quia matrimonij causa est adeo ardua, ut non per quoslibet iudices tractanda sit, sed per discretos ut dicitur c. 1. in fine, de consanguinit. ac in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex causa dilui potest, c. licet, vers. quamquam autem, ibi, quidam verò, de probation. quem textum dicit singularem ad hoc probandum, Bald. cap. ad nostram, nu. 1. de probation. ergo testes quos petit concilium, ut intersint matrimonio, debent esse omni exceptione maiores, ita ut non possit contra eos opponi aliquid, quo eorum fides vacillet.

Et secundò confirmatur, quia aliàs esset inutile decretum Tridentini, quod omnino vitandum est, cap. si super gratia, in fine, de officio deleg. in 6. Quia ratio, quam assignat irritandi clandestina, est ne quis possit publice secundum iure matrimonium, eo quod primum probari nequit, si ergo sufficiant ij testes, qui ob aliquod vitium à testimonio repelluntur, & quibus minimè in foro externo adhibetur fides, idem sequeretur inconueniens, cum adhuc improbabile maneat primum matrimonium.

Secundò principaliter probatur, quia cum sit iurium correctio vitanda l. precipimus. C. de appellat. novum ius dum aliud non exprimit, est interpretandum secundum ius antiquum, ergo cum Concilium exigit testes in matrimonio, intelligendum est de ijs testibus, qui iure antiquo ad probationem matrimonij desiderabatur, quales soli sunt, omni exceptione maiores. Et ita Cou. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 8. alios referens, ait, ad infimonij probationem esse necessarios testes ita integros, ac in causis criminalibus, in quibus exiguntur omni exceptione maiores, & probationes luce clariores, c. Epiphanius §. q. 6. & l. sciatis cuncti, C. de probation. & tradit cum alijs Mascard. de probationib. concl. 1366. nu. 4. Nec valet, si dicas id esse verum, quando agitur de matrimonio dissolvendo, secus quando de solo, probando matrimonio contracto. Quia etiam ad hoc desiderantur testes omni exceptione maiores, ut cum multis testatur Ant. Gabr. como 3. communium lib. 1. tit. de testibus, concl. 8. n. 3. vers. contrarium, & multi alij tenent, quos refert Mascard. de probationib. concl. 1023. nu. 4. atque ita ad probandum matrimonium non admittuntur testes suspecti, ut si vir superior sit divitijs, & ceter. mater femina non admittitur ad probandum matrimonium cum filia, tanquam suspecta, eo quod eius incrementum exoptet, ut habetur c. super eo, el 3. de testibus, & l. 16. tit. 9. p. 4. ergo similiter in matrimonio petit Concilium testes omni exceptione maiores.

Tertiò quia c. cum esles. de testam. definit Pontifex valere testamentum factum coram parcho, & duabus alijs personis idoneis hoc est, legitimis, nam statim c. relatum, el 1. quod immediatè sequitur, eod. tit. vocat testes idoneos, & statim eosdem testes legitimos, & explicat Couar. eod. c. relatum, nu. 8. hoc est, qui sufficient communi probationi; ergo non obstante, quod Tridentinum petat auctoritatem testimonij parochi, ad valorem matrimonij, cum simul exigat alios duos testes debent ij esse idonei, ac legitimi ad probandum matrimonium, & quibus nullum vitium diminuens fidem, obijci possit.

Ultimò, quia matrimonium clandestinum dicebatur iure communi, quod legitimè probari non poterat, c. 2. de clandest. despons. ibi, *Si matrimonium ita occultè contrahitur, ut exinde legitima probatio non appareat.* Et idem habetur l. 1. tit. 1. par. 4. & l. 1. tit. 1. lib. 3. fori: ergo sollemnitas petita in Tridentino, ne matrimonium sit clandestinum,

stinum, videlicet, ut intersint duo testes cum parcho, debet esse conformis iuri communi, & proinde testes futuri sunt integre fidei, quibus legitime matrimonium probari possit. His rationibus ducti aliqui neotericis docti censent, quamvis ad matrimonij valorem non requiratur ita rigida testium conditio, ac in alijs causis, at si testes sint ita suspecti, ut nulli illorum merito, & ex causa speciali credendum sit, non valere matrimonium.

5 Verius tamē est, ad matrimonij valorem sufficere quoscunque testes habentes rationis usum, nec desiderari ut habeant qualitates iure requisitas, ut in alijs negocijs habiles, ac legitimi testes censeantur. Quare sufficit licet sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, serui, familiares, feminæ, immo & infideles, (ut ait Veracr. statim citandus.) Probatur primò, quia quamvis alijs testes sint illegitimi, & inhabiles, faciunt sufficientem fidem, nec repelluntur, quando sunt instrumentarii, hoc est, apppositi instrumento ex communi contrahentium consensu, ut tradūt Gl. authent. de testibus, §. & licet, verbo supplicij, Bald. l. parentes, nu. 1. vers. vel dic latius, C. de testibus, Socinus de regul. iuris, litera T. regul. finali, versic. fallit quando testes, Iason. l. 1. §. finali, nu. 9. ff. de verbor. obligat. Ant. Gab. alios referens, to. 3. comunium, lib. 1. tit. de testibus, concl. 10. nu. 50. & conclus. 13. nu. 13. sed testes in matrimonium adhibentur communi consensu contrahentium, ergo sufficiunt quicunque. Præsertim cum in libro parochi describendum sit matrimoniū cum nominibus testium, ut præcipitur in Tridentino, eodem cap. 2.

Secundò, quia testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc enim habilitas vnius supplet inhabilitatē alterius, ut multis citatis testantur, Ant. Gabr. to. 3. comun. lib. 1. tit. de testibus, concl. 5. nu. 1. & sequentibus. Mascardus de probatio. concl. 1365. n. 13. & maxime si alter ex testibus sit parochus, cuius auctoritati multum tribuitur in iure, ut constat ex c. cum esset, de testamentis, ubi non obstante consuetudine antiqua civitatis Hostiensis, ut non valeret testamentū absque quinque testibus, definitur valere, si in præsentia parochi, & duorum testium fiat: ergo cum matrimonio debeat necessariò interesse parochus, aut alius sacerdos de eius licetia, eius auctoritas supplebit vitium quod alij duo testes pariuntur, ac proinde valebit matrimonium, qualescunque illi sint.

Et confirmatur, quia c. cum esset, de testam. ubi Pōtifex ultra parochum, voluit ut adessent duo testes legitimi, & idonei, id expressit, ibi, *Cum presbytero, & tribus, aut duabus alijs personis idoneis*, ergo cum Tridentinum, tantum exprimat coram parcho, & duobus, vel tribus alijs testibus: signū est, nullam qualitatem in testibus exigere, præter eā quæ iure naturæ est necessaria, ut testimonium perhibere possint, nempe, ut rationis usum habeant. Et hoc maxime habet verum, cum decretum hoc iuris naturalis: & Ecclesiastici antiqui correctorium sit, iuxta q̄ valida erant matrimonia clandestina, atque ita restringendum est, ut de quibuscunque testibus loquatur.

Quod si dicas, fore aliquando, ut ipse parochus, & testes valde suspecti sint, ac proinde parochi auctoritas vitium testium minimè suppleat, nec omnibus illis merito fides adhibenda sit. Fateor id, verum lex non potest respicere omnes casus particulares, sed frequentiores, ut optimè dixit Iurisconsultus l. nam ad ea, in c. l. sequenti. ff. de legibus, ibi, *Nam ad ea potius debet aprari ius, quæ & frequenter, & facile, quam ad ea, quæ perraro eveniunt, quoniam ut ait Theophrastus, quæ semel, aut bis accidunt, continentur Legistatores*. ergo cum rarissime accidat parochus: & ambobus testes ita suspectos esse, casum hunc contempsit Tridentinum, attendens ad id, quod frequenter evenit, ut parochi fides, & auctoritas vitium aliorum testium suppleat.

Terriò probatur, quia etiam iure antiquo licet ad dissolvendum matrimonium exigerentur testes omni exceptione maiores, c. 1. de consang. verum ad illud esse contractum probandum, non desiderabantur, ut multis cita-

tis docet Mascardus de probatio. conclus. 1023. nu. 13. & esto ad id probandum tales testes peterentur, id posset procedere ubi non exigeretur parochi testimonium, supplēs aliorum vitium, nec testes essent communi contrahentium consensu adhibiti, ergo nec Tridentinum petit testes omni exceptione maiores ad probationem matrimonij, sed admittit inhabiles: præsertim cum exigat etiam parochi, testimonium, & testes illi utriusque beneplacito contrahentis intersint, aliàs frigidiorē probationem exposceret, quam ius antiquum.

Et confirmatur, quia ius antiquum non irritabat matrimonium absque testibus contractū, & adhuc nō poscebat ad eius probationē testes integros: ergo à fortiori Tridentinū irritas, minimè tales testes exigit. Cū. n. rigidius sit decretū, & in matrimonij damnum, strictius intelligendū est.

Quartò, quia in causa favorabili admittuntur testes alijs inhabiles, ut ob fidei favorem, decernitur c. in fidei favorem de haret. in 6. at causa matrimonij est valde favorabilis, ut habetur c. fin. de sentent. & re iudicat. & ideo ad testificandum in ea, admittuntur feminæ, c. super eo, el. 2. de testibus, & consanguineis, c. videtur, qui matrim. accus. pos. & l. 15. tit. 9. p. 4. ergo in matrimonio ad eius valorem sufficiēt quicunque testes.

Quintò, quia domi fieri solita possunt per testes inhabiles probari, ut per familiares, servos, qui alijs inhabiles sunt, ut in causa domini, vel familiaris testificentur, ut docet cum alijs Mascardus de probatio. conclus. 1365. nu. 1. & 2. sed matrimonium communiter solet domi iniri, ergo sat sunt testes alijs inhabiles.

Tandem, quia est optima huius rei congruentia, sicut. n. in alijs sacramentis instituit dominus materias iure communi, & facili, ut baptismum in aqua, &c. quo facile inveniuntur: ita Tridentinū intēdit statuere quædam clara, facilia, & communia, exigitque testes cuiuscunque conditionis ad matrimonij valorem & probationē, si. n. testes omni exceptione maiores peteret, plerunque difficiē inveniētur, innumerisque litibus circa matrimonij valorem locus daretur, in re quæ quamvis singulis non sit necessaria, est tamē pro tota communitate valde necessaria, & communi Ecclesiæ bono valde expedit, matrimonia esse certa, litibusq̄ & dubijs minimè patere. Et ita hæc sniam tenet Anton. Cuc. lib. 5. institut. moral. tit. 1. n. 61. Veracr. appendice ad speculum, toto dubio 7. Spino speculo testam. glos. 1. nu. 46. Hérig. lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 9. Segura directorio iudicum, 2. p. c. 15. nu. 60. Manuel 1. to. summe, 2. editione, cap. 219. nu. 18. Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. art. 5. puncto 3. post 4. dub. fol. 193. col. 2. §. conclusio sit.

6 Addit Ant. Cuccus lib. institutionū moral. tit. 1. n. 62. & sequenti, expedire ut adhibeantur testes omni exceptione maiores: Quia si postea in dubium verteretur corā iudice, an matrimonium sit contractum, paulò maior fides adhiberetur his testibus inhabilibus, non tamen integra. Verum fateor id expedire, cessabit enim omnis quæstio: at credo his testibus inhabilibus integram adhiberi fidem. Ut probant rationes, quas attuli nū. præcedēti, & maxime, quia consensu utriusque contrahentis, parchoque eorum vitium supplente intersunt.

7 Hinc infertur minus verum esse, quod docet glossa, & testes, verb. audiuerunt 3. q. 9. & Barbatius, conf. 45. n. 2. vol. 1. exigi in matrimonio testes esse rogatos. Quia id nullo iure probatur: immo l. ad fidem, ff. de testibus, habetur testes non rogatos sufficere ad rei gestæ fidē faciendā: & auth. rogati, C. de testibus, excipiuntur aliqui casus, in quibus oportet testes esse rogatos, iuncta glos. verb. ut in testamentis, & d. l. ad fidem, verb. non rogatus, & in nullo illorum numeratur causa matrimonialis. Sic docent Gl. nostrates, ver. inuitatis, 30. q. 5. Aret. conf. 14. Dec. conf. 169. Soc. de reg. iur. litera T. reg. 420. in fine. Nau. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de spons. conf. 20. nu. 1. in 2. tit. de cland. de spōs. conf. 11. n. 1. Greg. Lop. l. 1. verb. *sint testigos*, tit. 3. p. 4. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 3. nu. 9. Segura directorio iudicum, 2. p. c. 15. nu. 53.

Ex dictis inferitur, quid dicendum sit de procuratore ad matrimonium constituto: nimirum, an requirat qualitates à iure requisitas, ut ad alia negocia peragenda constitutur: ut ætatem decem & septem annorum? An potius satis sit habeat qualitatem iure naturæ requisitam, nempe, rationis usum, ut de testibus diximus, nu. 5. Et ratio dubitandi est, quia procurator ad matrimonium dicitur ad negocia constitutus, ut colligitur ex c. finali, de procurator. in 6. ibi, *Et quamvis alias is, qui constituitur ad negocia procurator, aliud dare possit, in hoc tamen casu, &c.* Et docet ibi Glos. in casus positione, notab. 1. & ibi Dominic. 9. & quamvis, num. 1. Francus in principio, nu. 1. notab. 2. In procuratore autem ad negocia desideratur septemdecim annorum ætas, c. qui generaliter, §. licet, de procurator. in 6. ibi, *Licet autem quis post decimum septimum annum procurator ad negocia licet deputetur, ad iudicia tamen nisi maior viginti quinque annis fuerit deputari nequit.* Et l. 19. tit. 5. p. 3. ibi, *Eam decimos, que los personeros que son dados para recaudar cosas fuera de iuriçio, que cumple que sean de edad de diez y siete años, como quierquier que los otros que son puestos para demandas, o responder en iuriçio, deuen de ser alomenos de edad de veinticinco años.* Et ita eam ætatem desiderari in procuratore ad negocia, testantur Alber. l. exigendi nu. 5. in fine, C. de procurat. & ibi Paulus, nu. 9. in initio & Ias. nu. 19. lo. de Grasalibus de substantialibus procuratorum, verb. prouidos, discretos viros, n. 4. D. Ant. 3. p. tit. 6. c. 3. §. 7. Syluester verbo procurator, num. vnico, vers. sed nota, & ibi Tabiena, quæstiuncula 1. nu. 2. Gregorius Lopez, dicta l. 19. verbo *diez y siete*, Gutierrez de iuram. 3. p. c. 11. n. 1. Et eiusdem sententiæ videtur Glossa d. l. exigendi verbo non iniuste, & instit. quibus ex causis manumittere non licet. §. eadem lege verb. decem, ubi illum, §. ibi, *Seruus qui manumittitur procuratoris habendi gratia, non minor decem, & septem annis manumittatur.* Explicat de procuratore ad negocia: unde clarè sentit eam ætatem requiri in procuratore ad negocia: ergo similiter in procuratore ad matrimonium eadem ætas desiderabitur, cum verè ad negocia dicatur procurator constitutus.

Et confirmatur, quia eodem tit. de procurator. in 6. c. qui generaliter, §. licet, petitur in procuratore ad negocia, ætas septemdecim annorum, & in c. finali, ubi de procuratore ad matrimonium tractatur, decidit textus procuratorem ad matrimonium dici ad negocia constitutum: ergo clarè significat eandem ætatem peti in procuratore ad matrimonium.

Sed multò certius est, nullam desiderari ætatem, nec qualitatem aliam in procuratore ad matrimonium constituto, præter eam, quam ius naturale exposcit ad explicandum consensum, nomine alterius, nimirum, rationis usum: sicut de testibus diximus, n. 5. Probatur primò, quia in procuratore ad negocia non constat certam ætatem desiderari, imò verius est, pupillum, modò usu rationis gaudeat, posse eo munere fungi: per l. sed & si quis 7. ad finem, vers. pupillus, ff. de institor. actio, ibi, *Pupillus, & institor obligat eum, qui eum proposuit institoria actione, quoniam sibi imputare debet qui eum proposuerit.* Et l. sequenti, ibi, *Nam & plerique, & pueros, puellasque tabernis preponunt.* Et l. 1. ff. de exercitoria actione. §. magistrum navis, vers. cuius autem, ibi, *Sed nec cuius avaris sit intererit, sibi imputaturo, qui preposuit.* Et docent Bal. l. exigendi, C. de procurator. n. 4. in fine, & ibi Alex. cum Iacobo de Aret. dicens esse communem, nu. 230 Petrus de Bellapertica ibi, col. 3. vers. sed opponitur, Salicet. ibi, nu. 13. Francus d. cap. qui generaliter, §. licet, nu. 1. & videntur tenere ibi Io. Andr. nu. 2. Anchar. n. 4. Domin. ibi, §. licet, nu. 4. Et reddit optimam differentiam rationem Bal. citatus, cur certa ætas, ut annorum viginti quinque, requiratur in procuratore ad iudicia, nulla autem ætas præscripta in procuratore ad negocia: quia iudicium est inter contradicentes: contractus autem inter consentientes celebrantur, quare qualibet ætas in procuratore ad illos constituto est idonea, dummodò sit capax consensus.

Nec obstat textus pro contraria sententia adducti. Nam ad capitulum qui generaliter, §. licet respondet ibi Francus,

Sanch. de Matrim. Tom. I.

nu. 1. principalem decisionem ibi esse de ætate procuratoris ad iudicia, nec sumi debere argumentum à contrario sensu ad probandam ætatem procuratoris ad negocia cum contrarium iure decisum sit, ut probauimus: argumentum enim à contrario sensu locum non habet, ubi contrarium est decisum in iure, ut cum multis probat Euerardus in suis topicis, loco à contrario sensu, n. 8. Vel 2. dic in procuratore ad iudicia, expressè dici, nequire constitui ante viginti quinque annos: quem loquendi modum non seruat textus in procuratore ad negocia: sed dicit post decimum septimum annum licet deputari: quasi clarè significans illum ante dictam ætatem non posse validè constitui: hunc autem posse se validè, sed non decenter, & honestè: quod clarius significauit l. 19. tit. 5. p. 3. ibi: *Cumple que sean de edad diez y siete años.* leges. n. partite desumptæ sunt cõmuniter ex iure communi civili, & canonico, nec illud censetur corrigere, nisi expressis verbis id faciant: ut colligitur ex l. nona, tit. 13. p. 6. *Esto nos mouimos a mudar;* Et proæmum legum parti, ibi, *Et tomemos de las palabras de los dichos de los sabjos, e de los derechos,* & l. 1. Taurisibi, *por que fueren comadus de los dichos de muchos sabjos, y de los derechos.* Et docent Peralta l. si quis in principio testamenti, nu. 40. ff. de legat. 3. Coarruias primo variarum, cap. 14. num. 5. Gregorius Lopez, l. nona, verbo *a mudar*, tit. 13. p. 6. Meres de maiorat. 1. parte quæstiuncula prima, nu. 74. Gutier. 2. to. practicarum, lib. 3. q. 29. num. 6. & ita manet responsum ad legem partite pro contraria parte allatam: non enim censetur in dubio corrigere ius civile d. l. sed & si quis, & sequenti, & l. prima, ff. de exercitoria actio. expressè decidens posse pupillum institorem constitui.

8 Secundò probatur, quia esto ad alia negocia desideraretur in procuratore certa ætas, secus esset dicendum in procuratore ad matrimonium: quia nulla proprius eius industria desideratur, sed tantum explicat consentiam absentis. Et confirmatur, quia ad matrimonium satis est mutus consensus quibuscunque verbis expressus, ergo sufficit, si per pupillum habentem rationis usum, exprimatür.

Tertiò, quia si contraheretur matrimonium per interpretem pupillum, nemo negaret esse legitimum: procurator autem in matrimonio tantum deseruit ad interpretandum consensum absentis, sicut interpretes ad aperendum consensum presentis.

Quartò, quia durissimum esset creditum, affirmare posse puerum quatuordecim annorum, se ligare matrimonio, ad idque capacitatem sufficientem habere, non tamen ad exprimendum consensum alterius contrahere volentis.

Quintò, quia cum hic contractus sit ceteris fauorabilior, non quæcunque ceterorum contractuum valorem impediunt, impediunt matrimonij valorem, nisi in iure exprimatür de ipso matrimonio: ut constat, quia mutus, & surdus à natura nullum contractum inire potest iure communi id prohibente, & tamen in illa prohibitione generali contractuum, non clauditur matrimonium: (ut probaui lib. 1. disputatione octaua, nu. 12.) & supponit textus cap. cum apud, de spons. Præterea, prodigus cui datus est curator, nullo contractu obligari potest l. is, cui bonis 6. ff. de verbor. obligat. ibi, *Tradere verò non potest, vel promittendo obligari;* & tamen manifestum est validè promittere, & contrahere matrimonium: ergo non obstante generali prohibitione, (si talis esset) ne minor septemdecim annus validè constitueretur procurator ad negocia, quamvis procurator ad matrimonium dicatur ad negocia constitutus, non veniret ea prohibitio de matrimonio intelligenda, sicut etiam prohibitio generalis contractuum, matrimonium quod verè, & propriè contractus est, minimè claudit.

Ad argumenta prioris sententiæ proposita, nu. 4. respondetur.

9 Ad primum dic textum illum agere, quando tractatur de matrimonio dissolueno, & esto etiam dicamus idem requiri ad probandum matrimonium, debet intelligi nisi vitium testium abundè suppleatur: at hic suppletur

Y pa-

parochi presentia; & quia eōi contrahentium consensu adhibentur: quæ duo suppleant vitiū: vt probauimus, n. 5.

Ad confirm. eodem modo dico intelligi minorem, scilicet, in causa ardua non sat esse quoscunque testes, nisi sit favorabilis, & vitium aliunde suppleatur.

Ad secundam confirmationem, nego sequi inconueniens, quia ad probandum prius matrimonium contractum esse, sufficiunt in hoc casu etiam illi testes inhabiles, iisque adhibetur fides, ob rationes dictas, & esto accideret casus, in quibus etiam parochus, & testibus nulla esset adhibenda fides: cum ij rarissimi sint, non efficient legē inutilem, quæ casus communiter contingentes amplectitur, contemptis raro euenientibus, vt probauimus, n. 5.

Ad secundum argumentum dico, antecedens esse verū, quando ius nouum loquitur in eodem casu iuris antiqui: quod hic non contingit, quia ius antiquum loquitur in casu, in quo non suppletur inhabilitas testium per aliquid aliud, agitq. de probatione, matrimonij ad eius valorem minimè necessaria, & ideo nil mirū est, si eam rigidiorē postulet. Tridentinum autem loquitur in casu, in quo vitium testium suppletur parochi presentia, agitq. de probatione requisita ad matrimonij valorem, & ita non mirum est, si leuiorē exigat. Et per hoc cessat replica: quia esto diceremus iure antiquo requisita esse plenam fidem testium, ad probandum matrimonium, non militat eadem ratio iure nouo.

Ad tertium dico, id specialiter expressisse Pontificem in eo casu: plenior enim probatio requiritur in testamentis. Vnde potius inde deducimus argumentum pro nostra opinione, cum in nostro casu id non explicet Concilium.

Ad vltimum, fateor etiam hodie esse clandestinum, cui deficiat legitima probatio: at attento Tridentino est talis, qñ interest parochus, & quicumque alij testes. Et quauis in aliquo casu tō ea non esset sufficiens, satis est in cōmuni,

DISPUTATIO XLII.

Verum sit pœna matrimonij clandestini, vt filij ex eo nati, quando fuit verè nullum ob aliquod impedimentum, sint illegitimi non obstante bona fide parentum ignorantium impedimentum?

S V M M A R I V M.

Filij nati ex matrimonio clandestino quod parentes credebant esse validum, si re vera fuit inualidum, sunt illegitimi, num. 1.

Es ibi remissio an hac pœna indigeat iudicis sententia? Non est probabilis ignorantia, quando emittuntur iure requisita, & cum quis dat operam rei illicitæ, error eius non excusat, sed inspicitur veritas, num. 1.

Ratio, ob quam nati ex fornicatione legitimantur per subsequens matrimonium putatiuum, & nati ex clandestino putatiuo non sint legitimi, num. 2.

An habeat locum hac pœna, non tantum quando clandestinum est nullum ob consanguinitatem, affinitatem, aut cognationem? referitur opinio affirmans in hoc casu tantum locum habere, num. 3. Et contraria verior, num. 4.

Lex pœnalis, & correctoria extenditur ob identitatem rationis in eo expresse, num. 4.

An habeat locum hac pœna, quando causa nullitatis matrimonij iam occulta erat, vt promissis denunciationibus derogi non posset? num. 5. Quid si tantum fuit clandestinum ob omissionem denunciationum, num. 6.

Declaratur Tridentinum, sess. 24. cap. 5. de matrim. an ibi dispositum habeat locū in quocunque alio impedimento? n. 7.

Es an filij nati ex clandestino valido sint legitimi? num. 8.

An clausula, vt non possit dispensari, liget Pontificis manus? remissio, num. 7.

sentia parochi, & testium ad ipsius valorem requisita: superest tandem de pœnis iure matrimonio clandestino constitutis disputare. Et primò quidem, de pœnis ipsius matrimonij clandestini, sermonem faciam. Deinde de pœnis ipsorum contrahentium, & testium. Tandem de pœnis parochi, vel alterius sacerdotis assistentis.

Sit conclusio, pœna est matrimonij clandestini, vt quauis filij ex matrimonio verè nullo, geniti, quando adsunt bona fides in vtroque, vel in altero parente ignorante impedimentum, sint legitimi: iuxta capitulum ex tenore, qui filij sint legitimi, at si matrimonium illud nullum, fuit clandestinum, etunt filij illegitimi, non obstante bona parentum fide. Sic habetur capitulo finali, §. si quis verò, de clandestin. desponsat. ibi: *Si quis verò clandestina coniugii iure præsumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali coniunctione susceptas, prorsus illegitimas censeatur; de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cum illi saluer contrahendo, non expertes scientia, vel saltem affectu, ignorantia videantur.*

Vbi notanda est ratio assignata in textu: ideo enim nati matrimonio putatiuo sunt legitimi, quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabili: vt docet omnes scribentes d. c. ex tenore, quæ ratio cessat, quando clandestinè contrahitur emissis denunciationibus, & ideo filij non sunt legitimi: non enim est probabilis ignorantia: cum omittantur requisita ad assequendum veritatem. Vnde pulchrè Bart. l. finali, in initio, ff. de ritu nuptiar. & lege post contractum, nu. 7. ff. de donatio. dixit celebrantem actum prohibitum palam, posse excusari prætenu ignorantia, secus si clam.

Item, quia ignorantia minimè excusat non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo quod tenebatur inquirere cap. penult. ad finem, & cap. fin. 37. d. l. regula, §. sed facti, ibi: *Verum eius qui tam rem inquirendo diligenter notam habere possunt.* ff. de iuris, & facti ignorantia, l. si autem, in fin. C. de inuent. manum. & est glossa celebris, capitulo innotuit, verbo ignorantia, de electione: talis enim ignorantia est indirectè voluntaria: vt egregiè docet D. Thom. 1. 2. quæst. 6. artic. 8. in corpore, & quæstione 19. artic. 6. & cum eo omnes Theologi. Idque satis explicuit textus d. cap. finali, de clandestina desponsatione. ibi: *Cum illi saluer contrahendo, affectu, ignorantia videantur*, quasi dicat eam ignorantiam fuisse affectatam, ac indirectè voluntariam, eo quod debita diligentia ad inquirendum, omisit sunt.

Præterea, quia ideo titulus putatiuus matrimonij prodest, vt filij censeantur legitimi, quia semper parentes, vel alter dederunt operam relictæ, saltem in sua existimatione, quæ probabilis fuit: cum in facie Ecclesiæ contraxerint, & præsumendum est, ne delictum præsumatur, aliàs hos non commiscendos, nisi credidissent validum esse matrimonium, Ecclesia enim quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos esse: at cum matrimonium est clandestinum, parentes culx rei extiteret contrahendo, quare error eorum punitur. Cum enim quis rei illicitæ operam dat, eius error nil operatur, nec excusat, sed inspicitur contra eū veritas, l. cū qui nocentē, §. si iniuria, ff. de iniurijs, l. aut qui aliter, §. si quis dum putat, ff. quod vi, aut clam.

Verum verò hæc pœna indigeat iudicis sententia? Dicam hoc 3. lib. disput. 33. num. 7. & 8.

Sed quæres, quæ sit ratio, cur nati ex fornicatione legitimantur per subsequens matrimonium putatiuum? iuxta probabilem multorum sententiam, vt potest videri in Dueña multos referente, regul. 350. ampliatione 9. Nati verò ex matrimonio putatiuo clandestino, num sint legitimi? Videretur enim plus faueri fornicationi manifestæ, ex qua nati sunt illi, quam castitati matrimonij exilimati: contra textum, §. vnum siquidem, authentica de restitutione, & ea quæ patet in vndecimo mensc. Dic eam esse rationem huius constitutionis Ecclesiæ, quia fornicatio non tendit in Ecclesiæ contemptum, nec ita eam scandalizat: matrimonium verò clandestinum, valde

H Actenus disputauimus de denunciationibus matrimonij præiis, ne dicatur clandestinum, & de præ-

valde offendit Ecclesiam, eamque contemnit: unde non mirum si ei non faueat, sumque ei deneget auxilium. Frustra enim Ecclesie auxilium implorat, qui eius contempsit auctoritatem, c. finali, de immunitate Ecclesie, Trid. sess. 24. c. 5. de matrim. Hanc rationem innuit Hostien. Summa, tit. qui filij sint legit. §. 2. num. 3. Alia etiam potest esse ratio, nam cum legitimatio proueniat ex matrimonio bona fide, inculpabiliterque contracto in priori casu non delinquent parentes in ipso matrimonij contractu, sed id bona fide, ac iuxta Ecclesie decreta celebrarunt, & sic non mirum, si filij legitimentur: in posteriori autem casu, delinquent in ipso met matrimonij contractu, deficitque bona fides, ac inuincibilis impedimenti ignorantia.

3 Dubium autem est, utrum hæc pœna matrimonij clandestini, intelligatur solum, quando impedimentum ob quod nullum fuit, est consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis? Quidam enim censent in eo solum casu intelligi: quare si ob aliud impedimentum, nullum sit, filios censi legitimos. Quia expressè d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. desponsat. ibi: *Si quis verò clandestina coniugia in gradu prohibito*: agitur de impedimento gradus prohibiti consanguinitatis, vel affinitatis, & cum sit pœna, potius est restringenda, quam amplianda regul. odia, de regulis iuris, in 6. Sic sentiunt Goffredus Summa tit. qui filij sint legitimi, num. 11. Archidia. cap. cum in captiuitate, paulò post principium, 34. q. 2. Vincentius cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, & hanc sententiam dicit veriore attendente litera Card. eo. c. finali, nu. 4. vers. quæro quid: Dominic. conf. 66. Cephalus conf. 503. num. 21. & 22. vol. 4.

4 Sed dicendum est, habere locum dictam penam, ob quodcumque aliud impedimentum, matrimonium irritum sit. Nam eadem prorsus ratio textus militat in quocumque alio impedimento, quod parentes affectatores ignorantie videantur, cum debitam diligentiam non adhibuerint ad inquirendum impedimentum, & ubi ratio expressa in textu omnino militat, lex quantumcunque penalis, extendenda est ad illum casum. Quod quamuis dubio non careat, quando ratio non est expressa in lege, eo quod variae rationes assignari possunt, at quando ratio exprimitur in lege, communissima, & receptissima sententia est, legem penalem extendendam esse ad eum casum, in quo eadem ratio inuenitur. Atque ita docent Abbas, c. finali, nu. 10. & 11. de rescrip. & c. nihil, n. 9. de electione, Lambertinus de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 4. in fine, Syluester, verb. lex, q. 18. & ver. pœna, q. 4. & verbo argumetatio, q. 1. Roland. conf. 27. n. 48. vol. 1. Cou. c. a' ma mater, 2. p. 5. 4. n. 7. vers. 2. Ant. Gom. 1. var. c. 5. n. 12. Molina lib. 1. de primog. c. 5. nu. 10. Gutier. qq. can. lib. 1. c. 10. n. 3. & conf. 50. n. 8. Imò idè docent Abb. & Syluest. ibi, & Ant. Gom. 1. variat. c. 11. n. 12. licet ratio expressa in lege non sit, qm̄ vnica tantum reddi potest.

Sed dices, hoc non procedere, quando lex est correctoria, simul & penalis qualis est hæc. Sed hoc non obstat, quia etiam lex correctoria, simul & penalis extenditur ob rationis in ea expressæ identitatē, ut tradunt Nau. c. pœna, n. 10. de pœnit. dist. 1. Minchacā de successionum creat. §. 28. in principio, Ant. Gabr. dicens comunem, to. 1. communium, in mea editione, lib. 17. fol. 332. col. 1. Bolognetus l. omnes populi, n. 130. ff. de iust. & iure, Marienzo referens Ripam, Rochum, & alios, lib. 5. recopil. tit. 11. l. 19. Glos. 2. nu. 5. 6. & 7. Gutier. de iuramen. 3. p. c. 2. nu. 8. & 9.

Secundò probatur, quia cum lex hæc emanarit fauore animarum, non debet restringi, sed dilatarī, cum per dilationem euitentur animarum pericula, hominesque ab indebitè matrimonijs incundis retrahantur, in quo casu lex penalis, non odiosa, & restringenda, sed fauorabilis, & dilatanda est: ut dixi hoc 3. lib. disputatione 1. num. 8.

Terriò probatur, ex cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, ubi sermo fit de alio impedimento, quando, scilicet, alter erat coniugatus, & ut censeatur filius legitimus, ponderat textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publicè contractum esse, quasi secus sentiat, ubi esset clandestinum.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Tandem probatur ex lege 3. tit. 3. p. 4. ibi, *encubierra-mente casándose algunos, si embargo vbiessen entre si, como de parantesco, o de otra qualquier manera*, &c. & l. 2. tit. 15. p. 4. ibi: *tal embargo por el qual el matrimonio se vbiесе de apartar*. Hanc sententiam tenent Innocen. c. finali, de clandest. desponsat. nu. 2. vbi Ant. nu. 24. Ancharanus, nu. 16. Alexander de Neuo, in principio, nu. 24. Hostiens. c. ex tenore in fine, qui filij sint legit. vbi Ioan. Andreas, nu. 5. Ant. nu. 9. Anchar. nu. 5. Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, n. 7. Præpos. nu. 3. ad finem, Henricus, nu. 10. in fine, Card. dicens hanc sententiam esse vetiorem, attendente mente literæ: Cou. appellans oppositam sententiam falsam 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 12. Gregorius Lopez, dicens communem l. 3. verb. *o de otra manera*, tit. 3. p. 4. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 6. tit. de legitimatione, conclusionem 4. nu. 15. Ant. Cuc. lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 75. Perez lib. 5. ordinamen. tit. 1. l. 1. paulò post principium Marienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. Glos. 7. nu. 1. Mascardus de probationibus, concl. 798. nu. 6. Pro eadem sententia sunt alij Doctores, vniuersaliter, & indistinctè docentes, ut filij ex matrimonio inualido procreati, sint legitimi, desiderari illud clandestinum non esse. Hi sunt, Hostiens. Summa, tit. qui filij sint legit. n. 3. vers. item secus, Socinus iunior conf. 31. n. 46. lib. 2. & conf. 86. à nu. 41. lib. 2. Rosella, verb. legitimus, in initio, vbi Syluester, in initio, Armilla, num. 1. Palrotus de nothis, & spurij, c. 9. n. 5. Duënas teg. 150. limitat. 2. in fine, Iacobus Leonissa inter cõsilia matrimonialia Zileti, to. 1. conf. 49. nu. 4. Ceruantes l. 6. Tauri, num. 21.

Hanc tamen sententiam ego intelligerem, qm̄ causa nullitatis matrimonij, non esset impedimentum consanguinitatis, affinitatis, vel cognationis, esset tamen eiusmodi, ut ad illā detegendam præmissæ denunciationes contēre possent, secus ubi ex nihil conferunt ad hoc. Ut si matrimonium clandestinū, nullum fuisset ex defectu consensūs interni alterius coniugis, vel ex defectu parochi communiter talis reputati, cum nullum titulum haberet, sed esset intrusus: (quo casu matrimonium non valere, dixi hoc 3. lib. disput. 22. nu. 60.) in his enim casibus, proles suscepta ex eo matrimonio clandestino putatiuo, esset legitima, & erit vera prior sententia: nec credo, posteriorem illi contradicere. Quia cessat omnino ratio d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. desponsatione, cum hi contrahentes non possent dici affectatores ignorantie, quando quidem omni diligentia, adhibita id scire nequibant. Quod apertè colligitur ex Abbate, c. quod nobis, in fine, qui filij sint legitimi, vbi ait, ideo clandestinum matrimonium non efficere hos filios legitimos, quia videntur nouisse parentes impedimentum, & idem clam contraxisse; ergo, ubi nullo pacto poterant cognoscere, efficiet legitimos.

6 Hinc inferitur, minus bene Petrum à Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tamen dubium, versic. 2. dicendum, affirmare hanc penam illegitimitatis non habere locum, ubi matrimonium celebraretur coram parochio, & testibus, non præmissis denunciationibus. Quia id matrimonium non est clandestinum: ut tenent multi quos retuli hoc 3. lib. disput. 1. num. 6.

Sed quicquid sit de hoc, cuius cõtrarium ibi, n. 7. defendimus: non placet hos filios censi legitimos, sed in ijs habebit locum hæc pœna illegitimitatis. Probatur, quia in illis omnino militat ratio, c. finali, §. si quis verò, de clandest. despons. quod, videlicet, parentes affectatores ignorantie videantur, & ita non datur in ijs bona fides, impedimenti-que iusta, & probabilis ignorantia: cum enim denunciationes eò tēdant, ut impedimenta si quæ sunt detegantur, eo ipso quod contrahentes matrimonium, illas emittunt culpabiliter, affectant ignorantiam: cum diligentiam iure præscriptam ad assequendum veritatem, despreciant.

Et cõfirmatur, quia indubitanter efficacius mediū est, ut impedimēta detegantur, publicare matrimonium contrahendum ter in Ecclesia, aut in alijs locis publicis, inter missarum solemnia, quam cõtrahere secretò coram parochio, & duplici teste: sed emittentes hoc secretum in medium,

consentur habere ignorantiam affectatam impedimenti: ergo & fortiori omittentes primum.

Tandem, quia Trident. Sess. 24. cap. 5. de matrim. statuit contra scienter contrahentes in gradibus prohibitis, ut separentur, speque dispensationis careant. Sic statim subdit ignoranter contrahentes, si solemnitates requisitas in contrahendo omiserint, nempe, denunciations, eisdem subijci penis. Vbi omnino equiparat scienter, contrahere in gradu prohibito, & ignoranter omissis denunciationibus, sed dum parentes consci impedimenti contrahunt matrimonium, filij inde nati sunt illegitimi, ergo etiam quando ignorantes, si denunciations omiserunt. Sic Gl. c. finali, de clandest. desponsat. verb. clandestina, cl. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 20. nu. 1. Manuel 1. to. Summ. 2. editione, c. 221. nu. 3. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos retuli hoc 3. lib. disput. 1. num. 7. asserentes dici matrimonium clandestinum quoad penas eius incurrendas, quando denunciations omittuntur.

Secundò inferitur intellectus ad Trid. Sess. 24. c. 5. de matrimonio, ibi, *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit separetur, & spe dispensationis consequenda careat*. Ex quib. verbis posset aliquis colligere, Tridentinum in eo solo casu intelligi, quo consanguinei, vel affines, vel cognati scienter contrahunt matrimonium, non verò quando cum alijs impedimentis dirimentibus. Quia dicit, *intra gradus prohibitos*, & cum sit pena non est extendenda.

Verum dicendum est intelligi de quocunque etiam impedimento dirimente, sicut nu. 4. intelleximus, c. finali, §. si quis verò de clandest. despons. quod etiam limitatè videbatur loqui de impedimento gradus prohibiti, sicut ergo illud extendunt Doctores ad omne impedimentum dirimens, sic hoc extendendum est similiter: quia licet hæc sit pena, est in maximum animarum favorem, ad retrahendum à matrimonijs irritis, quæ passim spe dispensationis consequendæ contraherantur: in quo casu lex penalis extendenda est, ut probavi eodem num. 4.

Præterea, quia in omni impedimento dirimente militat propterea eadem ratio Trid. exi. ressa in illo decreto, *ibi, non enim dignus est, qui Ecclesie benignitatem facile aspernaretur, cuius salubria præcepta temere contempsit*. Dices hanc rationem subiecisse Tridentinum, quando omissæ sunt denunciations, sed respondeo fortius multo militare, quando cognitum est impedimentum, cum maius sit delictum, maiorque contemptus.

Præterea, quia Tridentinū ductū est, ne facile contrahatur matrimonia irrita: quod quidē in omni impedimento dirimente procedit: unde gratia exēpli tantum subiecit inter gradus prohibitos, gratiaque frequentioris usus, cōmuniter. n. ratione alicuius gradus prohibiti matrimonia irrita sunt.

Præterea, quia ipsummet Tridentinum statim non obscure significavit, loqui de omni impedimento dirimente, subijciens, *si verò impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit*: ergo manifestè intelligitur de quovis impedimento dirimente.

Tandem, quia si quis vellet dicere incestus cripien esse rationem illius decreti, quod minimè admittitur, ubi est aliud impedimentum, quam gradus prohibiti: facile impugnat ex ijs verbis eiusdem decreti, *idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantū matrimonium contrahere, sed et cōsummare ausus fuerit*. Vbi pōdero eandē penā incurtere, scienter contrahentē in gradibus prohibitis, licet nondum cōsummaris, nec consummare intēderit, donec obtineret dispensationē. Cum tñ tunc nō sit propriè incestus.

Limitarem tamen prædictum decretum, quatenus ait, ignoranter contrahentes omissis denunciationibus, subijci eisdem penis: quando, nimirum, impedimentum ignoratum est tale, ut præmissæ denunciations contere possint ad illud detegendum. Ut similiter, nu. 5. limitavi similiter penam d. c. finali.

Quid autem operetur hæc clausula, ut careat spe dispen-

sationis, an liget Pontificis manus? dicam disput. 45. nu. 3.

8 Ultimò inferitur, non esse audiendum Maurum Antonium Corona Confessorum, 2. p. de sacramento ordinis, titulo de suscipientibus ordinem, nu. 16, dicentem patos ex matrimonio clandestino valido, ut celebrato non premissis denunciationibus, esse illegitimos. Quia id nullo iure probatur: ea enim pena solum imponitur d. c. finali, §. si quis verò, de clandest. despons. quando id matrimonium fuit invalidum ob ignoratum impedimentum. Præterea, quia esse verè legitimos, natos ex clandestino valido, aperte probat textus, c. 2. de clandest. desponsatio. ibi: *Si matrimonia sua occultè contrahantur, quod exinde legitima probatio non appareat, si persona contrahentium hac voluerint publicare, (nisi rationabilis causa præpediat) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda tanquam à principio in Ecclesia conspectu contracta*.

Sed si a principio essent in Ecclesie conspectu contracta, filij inde nati essent legitimi: ergo & tunc. Sic docent Gl. cap. quod nobis, in fine, qui filij sunt legitimi, ubi Anton. num. 5. Abbas, num. 5. dicens cōmnes hoc tenere, & ceteri Doctores, ibi: Angelus, verb. filius, num. 12. Syl. verb. filij, q. 8. §. 10. Palaeotus de notis, & spurijs, c. 10. nu. 2. Cephalus alios referens, consil. 503, num. 23. & 24. volumine 4. Antonius Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 80. Mantica de coniecturis ultim. volunt. lib. 11. tit. 12. num. 13. Meloch. consil. 199. num. 57. volum. 2. Fulvius Pacianus de probatio, lib. 2. cap. 16. nu. 68. Et ex Theologis, Sotus 4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. alia sunt censura, Ludovicus Leg. 1. p. instructorij, de matrimonio, c. 39. fol. 1060. col. 1. §. sed si quis, Bartholomæus à Ledesma, dub. 21. de matrim. fol. 1335. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 45. art. 5. fol. 172. col. 2. in fine, §. dubium quintum, vers. sequenda conclusio.

Malè tamen Sotus, ibi, quem ceteri Theologi citati sequuntur, carpit Glossam, & Abbatem, c. finali, de clandest. despons. & Sylvestrum matrimonium 2. §. ultimo, atque se mirari, quo pacto textum illum non intellexerint, censentes quidam illos, ob solā denunciationū omissionem filios esse illegitimos: alij verò, non esse illegitimos: cū publicè contrahitur. Cū textus ille nō solum matrimonium clandestinum esse cōsideret, sed simul interfus. sic impedimentum dirimens. Verū ego magis miror Sorū, & ipsū sequentes, non vidisse Glossam, Panorpatanum, & Sylvestrū expressè loqui, quando matrimonium clandestinum est nullum ob aliquod impedimentum, quādo enim validum est, omnes illi fatentur filios esse legitimos: discrepantia verò inter eos in hoc consistit, quod quidam illorum censent, esse clandestinum, quando publicè contrahitur omissis denunciationibus, alij verò negant.

DISPUTATIO XLIII.

An si matrimonium clandestinum invalidum ob impedimenti ignorantiam, postea publicetur, approbeturque ab Ecclesia, eo quod nullum defectum sit impedimentum, filij inde nati, legitimi sint, ac si nati essent ex legitimo matrimonio iuxta c. ex tenore, qui filij sint legitimi?

SYMMARIVM.

Proponitur textus, in cuius intelligentia consistit difficultas, & certum est filios post approbationem natos, ante impedimentum detectionem esse legitimos, num. 1.

Referuntur duæ sententiae, de natis, aut genitis ante Ecclesie approbationem, num. 2. & 3.

Efficiuntur legitimi, licet nati sint ante approbationem Ecclesie, num. 4.

Soluntur argumenta, & explicantur, c. 2. & c. finale, de clandest. despons. num. 5.

Versatur

1 **V**ersatur difficultas in intelligentia textus c. quod nobis, qui filij sint legit. ibi, *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos indices filios.* Et quidem, quando id matrimonium clandestinum te vera nullum ob latens impedimentum ignoratum, approbatur fuit ab Ecclesia tanquam validum, & postea detectum est impedimentum, conuenit inter Doctores, filios genitos, & natos post approbationem matrimonij, ante impedimenti detectionem, esse legitimos. Cum tunc cesset ratio d.c. fin. §. si quis verò, de clandest. despons. habent enim parentes tunc legitimam causam ignorandi impedimentum. Et sic Anton. d.c. quod nobis, nu. 7. & Anchar. nu. 6. fatentur esse certum.

2 **C**ontrouersia autem est, de filiis natis, aut genitis ante Ecclesie approbationem. Quia in re triplex est sententia. Prima ait, conceptos ante approbationem, si postea nati sint, legitimos esse, secus si nati sint ante approbationem. Vnde verba c. quod nobis, sic explicat, *de matrimonio clandestino postmodum approbato generati*, vt participium, generati, debeat collocari ante dictionem, postmodum, & sic sensus sit, quod filij erant generati, id est, concepti ex matrimonio clandestino, & postmodum approbato, id est, post conceptionem sui approbatur ante natiuitatem. Probatur, qui conceptus est non habetur pro nato, nec in suum fauorem, l. qui in utero, ff. de statu hominum, & instit. de ingenuis, §. 1. ergo licet conceptus sit ante Ecclesie approbationem, & natus post eam, non censeatur natus ante approbationem, vt reputetur illegitimus. Sic docent Hostiens. Summa, tit. qui filij sint legit. num. 3. & tit. de clandest. despons. §. ult. num. 8. in fine, Berous in suis questionibus, q. 107. nu. 2.

3 **S**ecunda sententia docet, genitos ante approbationem non esse legitimos, sed eos solos qui matrimonio iam approbato concepti sunt. Probatur, quia c. finale, §. si quis verò, de clandest. despons. generaliter tradit filios susceptos ex matrimonio clandestino inualido ob ignoratum impedimentum, esse illegitimos, sed hi re vera suscepti sunt ex matrimonio clandestino inualido, cum conceptionis tempore id matrimonium adhuc clandestinum esset, nec ab Ecclesia approbatur, ergo sunt illegitimi.

Secundo, quia cap. 2. de clandest. despons. cui 3. sentent. maxime innititur, sic ait. *Si persona contrahentium hac voluerint publicare, (nisi si rationabilis causa prapediat,) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesia conspectu contracta.* Vbi ponderanda est illa Parenthesis: *nisi si rationabilis causa prapediat*, quasi dicat, non tungi a principio contractum matrimonium, quoniam rationabilis causa, id est, impedimentum aliquod repertum fuerit: ergo illo reperto, geniti ante Ecclesie approbationem, non erunt legitimi.

Tertio, quia non plus tribuendum est matrimonio putatio clandestino, quam valido in conspectu Ecclesie celebrato, sed hoc non legitimat prolem, quoniam patres non poterant valide copulari matrimonio, tempore conceptionis, & natiuitatis, c. tanta, qui filij sint legitimi: ergo clandestinum putatiuum non legitimabit prolem ante approbationem genitam, quia eo tempore non poterat patres valide contrahere, ob impedimentum dirimens ab ipsis ignoratum.

Quarto, danti operam rei illicitae error nihil prodest, l. eum qui nocentem, §. si in iuria, ff. de iniurijs, sed contrahens clandestine dat operam rei illicitae, ergo error impediri praecedens, non prodest, vt filij accedente approbatione Ecclesie, legitimantur. Et confirmatur, quia ea ratio spurij non legitimantur per subsequens matrimonium verum, quamuis parentes bona fide existimarent, se tunc temporis posse contrahere: cum n. dederint operam rei illicitae, non iuantur errore: ergo similiter in nostro casu. Sic Glos. cap. quod nobis, verbo fuerint, qui filij sint legit. & ibi Calderinus, & Abb. num. 5. Et videtur tenere Cardin. ibi, in fine, ait. n. fictitiam esse expositionem 3. sentent. nec in rigore probari in eo textu: tandem tenet Brunellus de sponsal. concl. 2. ampliatio. 3. nu. 18. Rosella, verb. illegitimus, n. 4. Angel. verb. filius, nu. 12. & ait Tabiena, c. 5. n. 6.

4 **T**ertia sententia, (quam probabiliorē existimo, licet

duz priores probabiles sint) ait re vera filios conceptos ante quam appareat impedimentum, licet ante approbationem nati sint, effici legitimos, vbi matrimonium publicatum fuerit, ac Ecclesie auctoritate tanquam validum, comprobatur, licet postea deregatur impedimentum. Vnde textus d.c. quod nobis, ibi: *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, &c.* intelligendus est, id est, si post ipsorum generationem approbetur ab Ecclesia, sunt legitimi. Probatur ex cap. 2. de clandest. despons. vbi habetur operari approbationem clandestini matrimonij, tanquam si a principio in conspectu Ecclesie fuisset contractum, sed in hoc casu filij essent legitimi, licet postea detecto impedimento matrimonium separaretur, cap. ex tenore, qui filij sint legitimi: ergo quamuis a principio clam contractum sit, approbatio Ecclesie operabitur, vt omnes filij antea geniti sint legitimi. Et confirmatur, quia Ecclesie approbatio purgat cuncta vitia matrimonij clandestini, sicut matrimonium sequens purgat filiorum, qui ex fornicatio coitu generati sunt, turpitudinem, tolliturque scientiae, seu affectatae ignorantiae praesumptio, quod fuit mortuum d.c. fin. §. si quis, de clandest. despons. vbi expressè dicitur: ergo filij efficiuntur legitimi.

Secundo probatur, quia ante separationem matrimonij, eo medio tempore, quo matrimonium existimabatur bona fide legitimum, approbante illud Ecclesia, filij nati habebant ius legitimatis acquisitum, & ritè ac rectè Ecclesia eos tanquam legitimos approbat, ergo hac legitimatio non tollitur per separationem matrimonij superuenientem. Quia, quod semel placuit, amplius displicere non potest: regul. quod semel 25. de regul. iur. in 6. & factum legitime, non debet retractari, licet postea casus eueniat, a quo non poterat inchoari, regul. factum 73. de regul. iur. in 6.

Tandem, quia in penis benignior interpretatio facienda, regul. in penis 49. de regul. iur. in 6. Sic tenent Ioan. Andr. d. cap. quod nobis, nu. 4. vbi Anton. nu. 7. Anchar. nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 7. Prapeditus, nu. 4. & tenuit olim Abbas, vt ipsemet fatetur ibi, num. 5. Syluest. verbo filij, q. 8. §. 10. Armilla, verb. falsus, nu. 14. Antonius Rosellis, tractat. de legitimatone, par. 1. c. penult. dicens esse communem, Couarr. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 16. versic. 10.

Ad argumentum primae sententiae propositum num. 2. non oportet respondere: quia nihil probat contra nostram sententiam, sed alteram illius partem confirmat.

Ad argumenta 2. proposita, num. 2. respondetur.

Ad primum dico, cum textum intelligi iuxta d. cap. quod nobis, nisi postea id matrimonium approbetur ab Ecclesia: quia per eam approbationem purgatur vitium affectatae ignorantiae.

Ad secundum dico, illam parentem, (Nisi rationabilis causa prapediat,) iungendam esse illi verbo, approbanda, & ita esse sensum, approbanda esse matrimonia, nisi impedimentum tempore approbationis detectum, impediat: at vbi tunc non apparuit impedimentum, approbatur absolute, ac si a principio in conspectu Ecclesie initum esset.

Ad tertium dico maiorem esse veram, quando cetera sunt paria, secus non: at hic non sunt paria, quia id matrimonium verum, nullo modo poterat ante dispensationem contrahi inter parentes, cum essent cuncti impedimenti: at id matrimonium putatiuum, cum parentes ignorarent impedimentum, poterat licite iuxta eorum existimationem, inter eos contrahi, & solum tunc culpa in modo contrahendi clandestine, quod vitium purgatur per approbationem Ecclesie, quae retrotrahitur ad tempus, in quo poterat legitime contrahi matrimonium.

Ad quartum dico maiorem esse veram, dum non purgatur vitium illius erroris, quod hic purgatur per approbationem Ecclesie.

Ad confirmationem, nego consequentiam: dispar. n. est ratio, nam licet matrimonium clandestinum habeat vitium in modo contrahendi, opus tamen ipsum simpliciter est permissum, & tandem ab Ecclesia comprobatur, vitio illo clandestinitatis purgato: ac fornicatio sepe, & simpliciter est illicita.

DISPUTATIO XLIV.

Utrum matrimonium clandestinum validum legitime prolem antea susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans, nu. 1. Et contraria verior, nu. 2.

Pœna imponi non debet, ubi non est in iure expressa, nu. 1. Et ibi, quando dicatur communis.

Circa prole legitimam per matrimonium subsequens non fitur iuri civili, sed canonico, num. 2. Et ibi, unde habeat matrimonium prolem legitimam, et est fauorabilis hac legitimatio.

Indefinita legis, vel canonis tradentis regulam, æquipollet vniuersali, eodem num. 2.

Soluantur argumenta, num. 3.

Quamuis matrimonium validum in conspectu Ecclesie celebratum, eam vim habeat, vt legitimam emittat prolem antea susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis, cap. tanta, qui filij sint legitimi, l. 1. ad finem, tit. 1. p. 4. At si matrimonium clandestinum sit, & validum, non constat an ea virtute gaudeat. Quidam enim censent non efficere prolem legitimam. Probat ex cap. fin. §. si quis verò, de clandest. despons. vbi decernitur prolem habitam ex matrimonio clandestino putatiuo, quantumvis eius nullitas lateat parentibus, non esse legitimam, in odium vitij clandestinitatis, quo, secluso legitima esset, iuxta cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, ergo similiter quamuis matrimonium validum in Ecclesie facie contractum legitime prolem antea habitam, id mihi imò concedendum est clandestino in eius odium.

Secundò probatur, ex authent. quibus modis naturales efficiantur legit. §. illud quoque, verò, quantum verò, vbi requiritur ad legitimatorem per subsequens matrimonium, illud contrahi cū dotalibus instrumentis, presentibus Episcopis, & tribus, aut quatuor clericis; ergo matrimonium clandestinum, cum illi hæc desint, non efficit legitimam prolem.

Tertiò probatur, ex c. ex tempore, qui filij sint legitimi, vbi ad filiorum legitimatorem ponderat textus, vt matrimonium in Ecclesie facie contractum sit; ergo eo privilegio non gaudet matrimonium clandestinum; argumento sumpto à contrario sensu. Pro hac sententia citatur Mathæus de Afflictis lib. 3. feudorum, tit. si de feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnat. cap. 1. §. naturales, num. 3. 1. vbi expressè ait, desiderari vt matrimonium legitime prolem, ne sit clandestinum, in eoque interueniant instrumenta dotalia: & nu. 3. 2. ait exigi etiam sacerdotis benedictionem. Sed malè citatur pro hac sententia: nam oppositam expressè tenet; nam statim nu. 3. 4. ait aliud esse iure canonico, cui (inquit nu. 3. 5.) in hac re vbiq. standum est. Citatur etiam Hostiensis summa, tit. qui filij sint legitimi, §. 2. num. 3. & tit. de clandest. despons. §. fin. num. 8. ad finem, verò, secus puto; sed malè refertur pro hac sententia; tantum enim agit de matrimonio clandestino invalido, ob ignoratum impedimentum, non autem de valido. Citatur etiam Soc. iun. consil. 3. 1. num. 46. & consil. 66. à nu. 4. 1. volum. 2. sed malè refertur, solum enim loquitur de eodem casu Hostien. Citatur etiam Faber, Institut. de nuptijs, §. fin. nu. 2. sed malè: solum enim hæc verba ait, *caute tamen, quia Hostien. §. 2. qui filij sint legitimi, dicit quod geniti, & nati ex clandestino matrimonio, non legitimantur.* Vbi satis æquivoce loquitur, aut enim est sensus, caute scilicet, Hostiensis, ac si dicat, caute ab eius opinione, & ita est pro opposita sententia; aut est sensus, animaduerte Hostiensium hoc sentire, & tunc tatum loquetur in eodem casu, in quo

Hostiensis. Quare immerito citatur pro hac sententia. Hæc tamen tenet Guido Papa decisio 482. num. 3. nullo allato fundamento, sed solo Fabro relato; Berchius in suis questionibus, quest. 107. num. 1. & ait id esse in odium clandestini, aliudque fundamentum non affert: Duenas regu. 3. 50. limitat. 1. 3. Inpitens textibus citatis: & referens Hostiensis Afflict. Socinum, locis allegatis; idem tenet solum relatis his Doctoribus, Ceph. halus consil. 276. num. 1. 5. 16. & 17. volum. 2. & consil. 364. num. 42. volum. 3. Anton. Cucus lib. 5. Institut. moral. tit. 1. 1. num. 69. & 74. dicitque esse certum; idem Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 100. Anton. Gabr. to. 3. communium, lib. 6. tit. de legitimat. conclus. 1. nu. 61. fol. 377. col. 2.

Sed miror profecto, tot tamque graues auctores lenibus innitentes fundamentis, hoc asserere. Quare ab illis omnino recedendum est inam (vt dicitur l. 1. §. sed neque, C. de veteri iure enucleando,) non ex multitudine auctorum quod melius, & æquius est, iudicari debet.

Item, quia (vt ait Menoch. de præsumption. lib. 2. præsumpt. 7. nu. 39.) non dicitur communis opinio, quæ plures Doctores eam asserentes habet, nulla disputatione præmissa, sed perfunctorie, & (vt aiunt) per transennam, illam sequentes, quod idem ait Alciat. de præsumpt. regu. 1. præsumpt. 5. 1. num. 2. verò, item intellige. Quare optime Nauar. summa Latina, cap. 27. nu. 189. ait communioris estimari opinionem, approbatam à sex Doctoribus ex professo eam tractantibus, quæ à quinquaginta sola ferè priorum auctoritate ductis, Quibus adde Joannem Lupum, cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notab. 3. §. 2. 1. nu. 12. dicentem, non esse credendum Doctoribus quamcumque doctrina polleant, dum carent fundamento.

Quare dico matrimonium validum clandestinum legitimam efficere prolem antea habitam, in eisdem casibus omnino, in quibus idem efficeret, si in Ecclesie facie initum esset. Probat primò, quia correctio iuris omnino vitanda est, l. præcipimus, C. de appellat. & pœna cum sit odiosa, imponenda non est, vbi in iure expressa non sit, c. is qui, de sent. excom. in 6. ergo cum c. tanta, qui filij sint legit. vniuersaliter decernatur filios naturales legitimari p. subsequens matrimonium, nec inueniatur text. contrarium decedens in matrimonio clandestino, vel illud ea pœna efficiens, imponenda non est. Quod aut non inueniatur textus, manifestatur destruendo eos, quibus contraria sententia innititur.

Nam cap. fin. §. si quis, de clandestina desponsat. & cap. ex tenore, qui filij sint legitimi, expressis verbis loquitur, quando matrimonium fuit invalidum ob impedimentum ignoratum à parentibus. Nec est simile in nostro casu, vt matrimonium clandestinum non legitime prolem antea habitam: tum quia hoc non est expressum in iure, sicut illud, & cū sit odiosum proli, ac iuris correctorium, expiendum esset: tum etiam, quia longè diuersa est ratio; nam quando matrimonium est invalidum non habet ex se, nec ex iuris privilegio prolem legitimare, sed ob bonam parerum fidem, quæ cessat in matrimonio clandestino, (vt explicui hoc 3. lib. disput. 42. nu. 1.) Dum tamen matrimonium est validum, habet ex se, vel saltem ex iuris privilegio legitimare prolem, eo quod est matrimonium validum: quæ ratio cum reperiatur in clandestino, nec ius cōcedens id privilegium, distinguat matrimonium clandestinum, publicum ne sit, nec nos distinguere debemus, l. de precio, 10. ff. de publicia, in rem actione. Quod maxime procedit, nam cap. finale, de clandest. desponsat. vbi in §. si quis verò, statuit habilem prolem ex clandestino putatiuo pō esse legitimam, statim in §. sequenti, ait, *Sed his, qui taliter præsumpserint in gradu concessio copulari, condigna poenitentia iniungatur*: at si voluisset textus, vt id matrimonium validum non efficeret legitimam prolem, id dixisset, cap. inter corporalis, post medium, de translatione Episc. nec Episcopi arbitrio penam imponendam, ac taxandam committeret.

Nec textus civilis auth. quibus modis naturales efficiantur legit. §. illud quoque, probat. primo, quia hac in re non est standum dispositioni iuris civilis, sed canonici, ob hæc

hanc enim rationem communis ferè omnium sententia negat, ad hanc legitimationem per subsequens matrimonium requiri instrumenta dotalia, & alias solemnitates, in authentico illo requisitas, & quoad terras imperij, & successionem temporalium: quia ius canonicum, cuius est disponere de matrimonio, ac eius accessorijs, generaliter loquitur, nec eas solemnitates exigit, quod docet Glos. instit. de nuptijs, verb. ciues, vbi Faber. §. fin. nu. 2. Host. Summa, tit. qui filij sint legit. in fine, vbi Abb. num. 2. Alex. de Neuo, nu. 3. Præposit. nu. 19. Matth. de Afflict. lib. 3. feudorū, tit. si de feudo fuerit controuersia inter dominū, & agna. c. 1. §. naturales, nu. 35. Ruin. conf. 78. num. 7. vol. 3. Ioan. Lup. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 3. 20. nu. 17. Angel. verb. filius, nu. 11. Syluest. verb. filij, q. 7. Tabiena, verb. filius, nu. 4. vbi Armilla, nu. 11. Couar. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 8. vbi alios refert: Greg. Lop. 1. verb. *e fecasa*, tit. 13. p. 4. & verb. *e los filios*, Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 12. nu. 7. & 8. Sarmiento lib. 1. selectarum, cap. 5. nu. 7. & 8. Cephalus, consilio 336. num. 33. & 34. vol. 3. Dueñas, reg. 350. limitat. 10. Anton. Gabr. 10. 3. commun. lib. 6. tit. de legitimatione, conclus. 1. nu. 9. Hieronym. Gabriel. conf. 21. nu. 14. vol. 1. Caldas de nominatione emphyteo. q. 21. nu. 81. Molina 10. 1. de iustitia, tractat. 2. disp. 171. §. per subsequens matrimonium. Quod in Castella est certius, quia l. 1. ad finem, tit. 13. p. 4. indistinctè, vt ius canonicū, loquitur, dicēs legitimari filios naturales per subsequens matrimoniū. Et similiter eadem ratione non impeditur legitimitas per sequens matrimonium, cū vili persona, indignaque tali viro. Quia quamuis iure ciuili non sufficeret tale matrimonium, canonicum in eam conditionem non postulat. Et tradunt Tiraq. de nobilitat. c. 15. num. 23. Acofta l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 2. nu. 98. ff. de liber. & posth. Ioan. Lup. d. nu. 17. Couar. d. §. 2. nu. 9. Anton. Gom. l. 9. Tauri, nu. 59. Mantica d. tit. 12. nu. 9. Menoch. conf. 18. num. 14. vol. 1. Cephal. conf. 435. nu. 101. & 102. vol. 3. Decisio Pedemontana 154. n. 5. & seqq. Anton. Gabr. d. conclus. 1. nu. 47. Dueñas reg. 350. ampliat. 18. & fallentia 8. Caldas d. n. 81. Hieronym. Gabriel d. conf. 21. nu. 5. & 6. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 8. l. 10. glos. 3. num. 5. Ergo similiter, cum ius canonicum ad proles antea habitæ legitimationem, non petat matrimonium publicè contrahi, sed eius valore contentum sit, curandum non est de solemnitatibus iure ciuili petitis.

Secundò, quia esto ea lex ciuili vim haberet, non exigit eas solemnitates, vt verè soboles legitima sit, sed vt cōstet, ac probari possit matrimonium, & consequenter proles legitimitas, vt benè aduertit Præposit. d. cap. tanta, nu. 17. Concluditur ergo nullum esse textum, in quo ea pœna matrimonio clandestino imponatur: quare standum est iuri canonico indistinctè statuenti, per subsequens matrimonium validum legitimari prolem antea conceptam.

Et confirmatur, quia indefinita canonis, vel legis, regulam tradentis, æquipollet vniuersali. Vt benè Glos. cap. vt circa, verb. aliorum, de electione, in 6. vbi Domin. num. 4. Francus ibi: in initio, num. 4. Dynus in proœmio, de reg. iur. in 6. nu. 5. Bart. l. omnes populi, nu. 57. ff. de iust. & iure, Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 5. nu. 1. in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 2. num. 1. Couar. alios referens, lib. 1. variar. cap. 13. num. 8. qui toto illo, cap. latè videndus est de hac regula. Et ratio illius est, quia lex in omnes dirigitur, cuiusque virtus in omnibus locum habet: vnde indefinita oratio in ea dispositione, quæ vniuersalis est, in vniuersum est accipienda rōne materiæ subiectæ, atque èt ratione mentis Legislatoris, qui vniuersis legem dare intēdit, q̄ si aliquando (ait Couar. eo. nu. 8.) ab hac vniuersali interpretatione recedendum erit, id cōtinget, aut ratione legis cessante, aut ex propria orationis significatione, vel ex alterius constitutionis interpretatione: cum ergo d. c. tāta, indēgitè loquatur, & regulam generalem tradere intendat, quando per matrimonium subsequens legitimitas proles (vt optimè docet Tiraquell. de nobilitate, c. 15. nu. 13.) vniuersaliter intelligitur de om-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

ni matrimonio valido, siue id clandestinū, siue publicū sit: eò vel maxime, q̄ hic ab hac regulæ vniuersalitate, nō cogit deuiare alia constitutio eam restringens ad matrimonium publicum, vt probauimus, nec proprietates orationis, quæ cogat ad intelligendum de matrimonio publico, cum nomine matrimonij positi in d. cap. tanta, vt trunq̄ æquè, ac vniuocè comprehendatur: nec cessare rōnem illius dispositionis, nam eadem rō militat in clandestino, & in publico matrimonio, vt statim probabo, quæ sunt rōnes, ob quas indefinita legis restringi debet, ne vniuersali æquipollet.

Secundo principaliter probatur hæc sententiā, ex ratione ipsa legitimationis per subsequens matrimonium, aut nā id prouenit ex virtute, & valore ipsius matrimonij, quod sonant ea verba d. c. tanta, *Tanta est vis matrimonij, &c.* Et norant ibi Hostiens. & Io. Andr. in initio, Anton. ibi, nu. 2. Panor. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 2. Anchar. nu. 4. Ioan. Lup. c. per vestras, de donatio. notab. 3. §. 20. nu. 17. dicentes legitimationem proles antea habitæ, firmari super virtute, & potentia matrimonij, q̄ postea validè cōtractum inter patres proles, fingitur retrahere, ac si à principio cōceptionis cōtractum fuisset, q̄ benè explicuit lex 1. ad finem, tit. 13. p. 4. ibi, *Tan gran fuerza ha el matrimonio que luego que el padre i la madre son casados, se facen legitimas.* Vbi Gregor. Lop. notat ex Baldo hanc legitimationem imitari naturam, & retrahere, & melius Mantica l. 11. de coniect. vltim. volunt. tit. 12. n. 7. vbi ait, sufficere solum subsistentiam veri matrimonij. Quod si ex hac ratione demus prouenire legitimationem, ea vis veri matrimonij, & valor reperiri debet necessariò in clandestino, cū in tota verborum proprietate dicatur, & sit verum matrimonium. Aut prouenit ea vis legitimandi ex iure Pontificio, q̄ id inducit matrimonio, vt docent Paris. conf. 13. nu. 33. & conf. 15. nu. 1. vol. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. nu. 18. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 11. nu. 1. Henric. lib. 13. de excommunic. c. vlt. nu. 5. & tunc, cum ius Pontificium vniuersaliter id concedat vero matrimonio, d. c. tanta, non est cur clandestino vero, id negetur. Si tādē id proueniat, vt ait decis. Pedem. 154. nu. 41. ex beneficio à iure introductionis, ob tacitū contrahentium consensum, p̄sumitur. nā ab initio cū liberos habuerūt, eūdem affectū contrahēdi matrimonium habuisse, eadem prorsus p̄sumptio cōcurrit in matrimonio clandestino, ergo necessariò dicendū est, illud habere eandem vim, ac publicam legitimandi p̄rolem.

Tertiò probatur, quia aut clandestinum non legitimat prolem, ratione clandestinitatis solius, & hoc non, quia quando licitè clām contrahitur, cum nulla tunc incuratur pœna, (vt diximus hoc 3. lib. disput. 1. nu. 1.) absque dubio legitimat. Aut prouenit ratione culpæ clandestinitatis, & hoc etiam nō, quia clandestinum culpabiliter cōtractum, legitimam efficit prolem ex eo habitam (vt dixi hoc 3. lib. disput. 42. num. 8.) & tantum pœna non legitimandi, plectitur, quando est inualidum, c. finati, §. quis verò, de clandest. desponsat. ergo non est, cur negemus clandestino, vim legitimandi prolem antea susceptam.

Quartò probatur, quia vt dixi sup. præcedenti nu. 4. si matrimonium clandestinum inualidum ignorato impedimento, postea ab Ecclesia approbatur, sola talis approbatio matrimonij re vera manentis inualidi, sufficiens est ad legitimandum filios antea genitos, ergo à fortiori clandestinum verè validum, hoc efficit.

Quintò probatur, quia legitimitas per matrimoniū est fauorabilissima, vt optimè tradunt Tiraquell. de iure primogen. q. 34. n. 29. & 51. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 12. num. 1. Quod adeo verū est, vt quamuis diutina clandestina habitatio nō sit sufficiens matrimonij p̄sumptio, in odium delicti parentum, est tñ sufficiens fauore legitimationis proles, vt docēt Abb. c. lator, n. 9. qui filij sint legit. & ibi Alex. de Neuo, num. 20. Mantica alios referens d. tit. 12. nu. 13. Fuluius Pacianus de probatio. lib. 2. cap. 16. num. 66. & 67. & ideo in re dubia, legitimationi fauendum est, vt cum alijs docet Menoch. conf. 18. nu. 15. & 16. volum. 1. ergo esto fatemur rem hanc et c. i. l. i. m.

an clandestinum legitime prolem, fauendum esse legitimationi, & proinde dicendum esset legitimare. Et ideo hanc sententiam tenet Anton. Gabriel, sibi contrarius, tomo 3. communium, tit. de legitimatione, conclus. 2. num. 7. fol. 378. colligitque eam ex Abbate, c. quod nobis, sine, qui filij sint legitimi, ubi dicit non legitimari filios antea natos ex inualido clandestino: quia videntur parentes nosse impedimentum, & ob id clam contraxisse. Vnde infert ex dictis Abbatis data ignorantia probabili impedimenti, legitimari etiam antea natos, licet matrimonium non sit verum, sed putativum. Quare a fortiori legitimabit, si matrimonium clandestinum validum sit. Eandem tenent Mantica de coniectur. ultim. volunt. lib. 11. tit. 12. nu. 13. Cephalus sibi contrarius, dicens inaduerter loquutos fuisse Doctores prioris sententiae, conf. 435. num. 94. & 95. vol. 3. Et videntur expresse tenere Anchar. cap. tanta, nu. 4. qui filij sint legit. ubi ait solum matrimonium ponderari ad legitimationem proles antea natae. Et Præpos. ibi, nu. 17. & 18. dicens ad legitimationem, satis esse solum consensum sufficientem ad matrimonium. Et decisio Pedemontana 154. nu. 10. ubi ait legitimationem proles ab ipsius matrimonij valore pendere, & subinde indistincte legitimari filios, propter vim ipsius matrimonij. Et Falvius Pacianus, lib. 2. de probation. c. 16. num. 68. ubi ait, matrimonium clandestinum validum, non solere nocere proli. Et Matienzo lib. 5. recopil. tit. 8. l. 10. glos. 3. nu. 5. dicens subsequens matrimonium legitimare prolem, quoties est validum iure canonico. Et Caldas de nominatione emphyteo, q. 21. num. 81. ubi inquit, hodie de iure canonico omnia requisita iure civili ad legitimationem proles abrogata esse, sufficereque solum consensum.

Ad argumenta prioris sententiae proposita, num. 1. constat ex dictis num. 2. in prima ratione.

DISPUTATIO XLV.

Vtrum sint alie pœnæ ipsius matrimonij clandestini?

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

Mulier spoliata à viro quasi possessione, ante omnia est restituenda, secus quando matrimonium est clandestinum, nu. 1. Etiam si ignoranter contrahatur in gradibus prohibitis clam, carere debent contrahentes dispensatione, & idem in quocunque alio impedimento, num. 2.

Quamvis Concilium ligare nequeat Pontificia potestatem, ne dispenser, ac peccaret lethaliter, Pontifex in eo casu dispensans, nisi ex noua causa iusta, & in illius dispensationis impedimenti impetratione, est necessario exprimendum, matrimonium sic contractum, num. 3.

Secundum matrimonium publicum, præfertur priori clandestino vno integro teste, & fama comprobato, num. 4.

TRiplex alia pœna est matrimonij clandestini. Prima, matrimonium hoc odiosum est quoad restitutionem: quia mulier spoliata à viro quasi possessione maritali, ante omnia est restituenda, cap. ex conuestione, & c. literas, de restit. spoliat. & explicui lib. 2. disp. 41. num. 50. At si matrimonium fuit clandestinum, non restituitur ante omnia: vt docet Glossa, cap. ex transmissa, verbo legitime, de restit. spoliat. per illum textum à contrario sensu, petit. n. ille textus ad hanc restitutionem, in facie Ecclesie contractum esse matrimonium. Idem tenet ibi Imola, num. 4. & Iacobus Leonissa apud consilia matrimonialia Zileti, conf. 49. num. 4. vol. 1. Et ratio est, quia matrimonia clandestina sunt odiosa, eo quod contra Ecclesie interdictum inveniuntur, vnde pro eis imponenda est poenitentia, c. 1. & 2. de matrimon. contract. contra interd. Eccles. & ita non mirum, si non eo favore fruantur, ante quam de illis constet, quo gaudet matrimonium in facie Ecclesie contra-

ctum. Ius enim præsumit contra illum, qui aduersus iura nititur, reg. qui contra 82. de regul. iur. in 6. vnde non præsumit hoc matrimonium antequam probetur.

Item, quia liber homo possideri nequit, nisi ex aliquo titulo coniugij: vt bene Glos. d. c. ex transmissa, verbo & ab eo cognita, & ibi Cardin. vers. & oppono ad hoc; & cum de matrimonio clandestino non constet Ecclesie, immo contra ipsum præsumatur, debet probari. Vt bene Anton, d. c. ex transmissa, in fine, & ibi Imola, num. 2.

Tandem, quia clam possidens potest propria autoritate spoliari, Bart. l. 1. §. interdictum, nu. 3. ff. vi possidetis, Berous, cap. in literis, nu. 53. de restit. spoliat. vnde ne spoliatur, debet titulum ostendere: cum ergo non ostenditur Ecclesie titulus matrimonij clandestini, non est coniux spoliatus ante omnia restituendus.

Secunda pœna est: si ignoranter intra gradus prohibitos contractum sit, neglectis, scilicet, denunciationibus, separandum est: contrahentesque carere debent spe dispensationis obtinendæ. Vt habetur in Tridentino, sess. 24. de matrimon. c. 5. An verò hæc pœna locum habeat, quando est aliud impedimentum? Dixi hoc 3. lib. disput. 42. n. 7.

Sed rogabis, cui vsui sit hoc decretum? Concilium enim non potest Pontificis dispensationem interdiceret, eiusque potestatem ligare. Quia Concilium autoritate Papæ congregatum, & ab ipso confirmatum, par est auctoritatis cum ipso Pontifice: par autem in parem non habet imperium, cap. innotuit, de elect. l. ille à quo, §. in tempestiuum, ff. ad Trebell. Aliqui dicunt si ex vsu, aut experientia, aut prudentia constaret dispensationem in aliquo decreto vergere in damnum Ecclesie, Concilium posse hoc declarare, & definire in eo, non nisi in tali casu dispensandum esse. Quia ad Concilium spectat res ad fidem, & mores spectantes definire: & ea definitione, & declaratione facta, non posse Pontificem ex quacunque causa dispensare absque culpa lethali: quamvis dispensatio aliter concessa, valida esset, cum sit in iure humano. Et quod peccet lethaliter, probatur, quia Concilium in ea declaratione extare nequit: igitur talis dispensatio est perniciofa Ecclesie, & subinde culpa lethalis. Sic docent Victoria opusculo de potestate Papæ, num. 10. 11. 12. & 13. Corduba lib. 4. questionarij, q. 9. Medina 1. 2. q. 97. artic. 4. Quare iuxta hanc doctrinam dicendum est, si in hoc casu, in quo Tridentinum statuit clam contrahentes in gradibus prohibitis, spe dispensationis carere debere, Pontifex absque noua iustissima causa emergenti dispensaret, eum lethaliter delinquere: secus ex tali causa. Quia licet talis dispensatio frequens, sit Ecclesie perniciofa, at quando est rara, & ex causa iusta, non est talis.

Præterea in impetratione dispensationis talis impedimenti necessitatio exprimendum est matrimonium sic contractum, ne sit subrepticia. Quia eo ipso quod Concilium decernit hos contrahentes spe dispensationis carere debere, constituit huiusmodi matrimonium impedimentum esse ad dispensationem impetrandam, & consequenter tacite iubet illud exprimi. Deinde, quia in decretis Concilij nunquam est visus Pontifex dispensare, nisi specialem mentionem faciat; (vt dixi hoc 3. lib. disput. 26. num. 7.)

Tertia pœna matrimonij clandestini est, vt secundum matrimonium publicum præferatur priori clandestino, vno integro teste, & fama comprobato: quamvis secundum duobus solis testibus comprobatur, licet alias vnus testis cum fama plenè probet. Quia in re immorari nolo, eo quod cum hodie matrimonium validum necessario contrahendum sit coram paroco, & duobus testibus: non potest euenire casus, in quo secundum publicum præferatur. De qua pœna consulendi sunt Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. in initio, num. 11. Antonius Cuccus libro quinto. Institutionum moralium, tit. 11. num. 80. & sequentibus.

DISPUTATIO XLVI.

Quæ sint pœnæ contrahentium matrimonium clandestinum, & testium assistentium?

S Y M M A R I V M,

Contrahentes clam an sint inhabiles ad simpliciter contrahendum? refertur opinio affirmans esse in perpetuum inhabiles & parochum assistentem horum matrimonio si publice contrahere velint, absque Episcopi licentia, esse triennio suspensum, n. 1. Non sunt inhabiles, nisi ad sic contrahendum, & possunt contrahere servata forma Tridentini, num. 2. Et ibi, quod non est verisimile, est incredibile.

Non est opus declaratione, ut matrimonium absque paracho, & testibus contractum, dissolvatur, num. 3.

Non est opus declaratione, aut Episcopi licentia, ut hi aliud matrimonium ineant, nec parochus assistens matrimonio tali incurrit suspensionem, & an sit alia pœna plectendus? num. 4. Et solvantur argumenta, num. 5.

Sunt graviter puniendi arbitrio ordinarij clam contrahentes absque paracho, & testibus, num. 6.

An contrahentes clam omittis denunciationibus, & testes, qui inter sunt, puniendi sint, & qua pœna, refertur opinio negans, num. 7, & contraria verior, num. 8.

An expediat excommunicationem synodalem ferre in sic clam contrahentes? num. 9.

Expenditur valor constitutionis Salmantica excommunicantis clam contrahentes, & precipientis eos vitare ante denunciationem, num. 10.

An contrahentes clam tradendi sint in servitutem perpetuam? num. 11.

De pœna exheredationis, remissive, num. 12.

QUINQUE pœnis afficiuntur contrahentes ipsi clandestini. Prima est, inhabilitas ad sic contrahendum: clandestinè enim contrahentes absque paracho, & testibus redduntur inhabiles ad sic contrahendum. Ut constat ex Tridentino, sess. 24. c. 1. de matrimonio. Quam pœnam quidam Doctor (ut refert Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glo. 1. nu. 39. eius nomine tacito) intelligebat, ut sic contrahentes incurrerent perpetuam inhabilitatem ad contrahendum matrimonium. Propter adverbium illud, omnino, quod significat in perpetuum exclusa omni gratia, & dispensatione: (ut dixi lib. 1. disput. 32. num. 6.) Et Maiolus lib. 3. de irregularitate cap. 25. §. crimina impedientia matrimonium, nu. 17. vers. hodie alius exilis, dicit hodie incurrere parochum triennalem suspensionem, de qua habetur c. finali, de clandest. desponsat. si hos iterum matrimonio iungat absque Episcopi licentia, & ita videntur sentire, esse inhabiles in perpetuum, saltem ad licitè contrahendum absque Episcopi licentia.

Verum certissimum est, tantum esse inhabiles ad sic contrahendum, id est, clandestinè: unde si velint iterum palam contrahere, nulla indigere dispensatione. Primò, quia sic declaravit Cardinales: ut referunt omnes Doctores citati.

Secundò, quia Tridentinum non dicit absolute esse inhabiles, sed limitatè, ad sic contrahendum, nempe, absque paracho, & testibus: ut precedentia immediate verba declarant, ibi, *Qui aliter quam presente paracho, &c.* & mox subdit, *Eos ad sic contrahendum, omnino inhabiles reddit,* ergo non absolute reddit inhabiles ad contrahendum, sed ad contrahendum modo ibi prohibito, nempe, absque paracho, & testibus.

Tertiò, quia cum hæc perpetua inhabilitas sit maxima pœna, graviorque omnibus expositis, non est verisimile fore, ut Concilium volens eam imponere, non exprimeret. Quod autem non est verisimile, est incredibile, l. Meuius, in principio, ff. de legat. 2. cum multis congestis per Tiracquel. l. si unquam in præfatione, num. 37. & sequentibus, C. de reuocand. donat.

Tandem, quia hoc est ius nouum, iurisque antiqui cor-

rectorium, ergo potius est strictè, quam ample interpretandum. Sic tenent Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. in fine Gutier. de iuramen. 1. p. c. 51. nu. 22. Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. ad finem, fol. 42. §. vlt. dubiatur, Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. n. 89. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glo. 1. nu. 40. Azebedo eodem tit. l. 1. nu. 36. Salzedo practica c. 73. versic. 4. Et ex Theologis, Veracruz appendice ad speculum, dub. 8. Palacios 4. d. 28. disp. 3. ad finem, vers. hæcitas nuncquid, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 8. & c. 7. nu. 2. Manuel 1. 10. Summæ 2. editione c. 221. num. 2. Bartholomæus à Ledesma dub. 21. de matrim. fol. 1319. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tamen dubium vers. 3. dicendum, Vega lib. 6. Summæ, casu 121.

Hinc infertur primò, non opus esse declaratione aliqua, ut matrimonium absque paracho, & testibus initum dissolvatur. Quia ex ipso Trid. decreto Sess. 24. c. 1. de matrimonio, conitatur nullum esse, nec decretum illud aliquos latere. Sic Nau. lib. 4. consiliorum, in 1. editione tit. de spons. cons. 1. nu. 2. in 2. tit. de clandest. de spons. cons. 3. nu. 2. Matienzo l. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glo. 1. nu. 55.

Secundò infertur, minus bene sensisse Maiolum relatum, nu. 1. exigentem Episcopi licentiam, ut hi recedant à priori matrimonio, nouumque contrahant. Verum si id esset nimis publicum, ita ut vetis militet timeretur scandalum, quod id separaretur, petenda esset Episcopi declaratio. Hæc tamen non præmissa parochus eos coniungens alio matrimonio, minimè incurreret triennalem suspensionem c. finali, de clandestina despons. quamuis oppositum sentierit Maiolus eod. num. 1. relatus. Quia ea imponitur paracho assistenti matrimonio clandestino, alijs interdico, quale non est hoc; sed erit pœna arbitraria puniendus, Sic Salzedo practica, cap. 73. §. illud tamen, Manuel 1. 10. Summæ 2. editione c. 221. num. 2.

Ad argumentum propositum, nu. 1. de clandestinè contrahentes esse perpetuo inhabiles, non ad contrahendum simpliciter, sed ad clam contrahendum. Quia Tridentinum non reddit inhabiles omnino, sed omnino inhabiles ad sic contrahendum.

Secunda pœna est, arbitraria, sunt enim graviter Episcopi arbitrio puniendi contrahentes clam absque paracho, vel alio sacerdote de eius licentia, aut minori testium numero, quam duorum. Sic præcipitur in Trident. Sess. 24. de matrimonio, c. 1. Unde si, peccare ordinatum hos non punientem. Quia dicit Tridentinum, *Sancta synodus eos arbitrio ordinarij puniri præcipit.* Quod si id matrimonium consummarint, cum grauius delictum sit, rigidior debet esse pœna. Hæc docet Salzedo pract. c. 73. §. 7. ex verbis, & §. circa q. tñ, Manuel 1. 10. Summæ 2. editione c. 221. nu. 4.

Inquirens autem an testes clandestini matrimonij, puniendi sint, ipsique contrahentes omittis solis denunciationibus. Henriquez l. 11. de matrim. c. 5. nu. 6. ait quando matrimonium est clandestinum ob solam denunciationem omissionem, solum parochum puniendum esse. Et in commento, litera B. dicit sic esse conclusum Salmanticæ post longam disputationem. Quia Trident. d. c. 1. & c. finali, de clandest. despons. soli paracho imponit pœnam.

Sed Tridentinum nec paracho, nec contrahentibus omittis denunciationibus pœnam imponit, sed tantum quando absque debito testium numero, vel sine paracho celebratur matrimonium, & c. finale, de clandest. despons. in fine, expresse paracho assistenti, & contrahentibus absque denunciationibus pœnam imponit illi, triennalem suspensionem, his verò, condignam penitentiam: ubi Glof. verb. penitentia, reddit rationem, quia contrahunt contra Ecclesiæ interdictum: eius præceptum contemnentes. Et cum pœna non sit ibi præscripta, est arbitraria, argumento c. de causis, de officio delegat. Sic docent Alex. de Neuo eod. cap. finali, §. sanè, num. 5. Ledesma 2. p. 4. q. 47. art. 5. fol. 452. colum. 1. Rosas epitome successionum cap. secundo, numero 23. Gutier. de iuramen. 1. par. cap. 51. num. 21.

- Quamvis autem testibus in neutro decreto pena imponatur, at cum peccent auctoritatem prestando matrimonio ab Ecclesia interdicto, eius iussa contemnentes, condigna sunt penitentia puniendi quæ fuit ratio, ut proximè dixi, ex Glof. eod. c. finali, verb. penitentia, ut contrahentes puniantur. Et sic docent Panor. eo. c. finali, nu. 1. Gutier. de iuram. 1. p. c. 11. nu. 21. Rosas epitome successionum, c. 2. nu. 23. Petrus de Ledesma de matrim. q. 75. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tamen dubium. Ad idem sunt alij Doctores asserentes hos testes delicti reos esse. hi sunt Hostien. eo. c. finali, vers. sacerdos, Anchar. nu. 14. Ant. nu. 14. Præpos. nu. 6. Alex. de Nevo ibi, in principio, nu. 14. Et quamvis Ant. Alex. de Nevo, & Præpos. ibi, asserant hos laicos interuenientes tanquam testes peccare in illum textum, c. finali, at non incurrere suspensionem triennalem impositam ibi, quia tantum imponitur sacerdoti assistenti, nec est pena laicis proportionata, at nil sentiunt contra nostram sententiam, fateor namque non incurrere eam suspensionem: plebendi tamen erunt pena arbitraria pro culpe qualitate.
9. Tertia pena contrahentium clam, in aliquibus diocesisbus est, excommunicatio: quam Episcopi in suis synodalibus constitutionibus in hos proferunt. Aduersus quam insurgunt aliqui dicentes, multò consultius fore, eam excommunicationem non fulminari, quia si Pontifices, & concilia ea opus esse iudicarent, tulissent utique. Sic Sotus 4. d. 28. q. unica. art. 2. vers. quo igitur, Ledesma. 1. p. 2. q. 47. art. 5. §. an autem. fol. 452. col. 1. in initio. Sed non est cur ita carpantur Episcopi, cum adiuvant penas iure communi statutas, quotidieque malitia hominum crescente, penas augeri expedit.
10. Maius autem dubium est, de valore constitutionis synodalis Salmantina, cuius meminit Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 9. qua excommunicantur ipso iure clam contrahentes, caueturque hos excommunicatos ante denunciationem vitandos esse. Cuius valorem dicit Couar. ibi dubium videri, eo quod sit contra legem superioris laris, nempe, constitutionem Martini V. ad euitanda scandala, in Concilio Constantiensi, editam, indulgentem solos excommunicatos denunciatos, vel notorios clericorum percussores, vitandos esse.
- Alij verò eam conantur defendere, quia notorium est illos clam contraxisse, & notorius excommunicatus nondum denunciatus, vitari debet. Sic Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 30. §. item solent Salzedo practica c. 73. §. similis excommunicationis pena.
- Sed melius Veracruz appendice ad speculum, dub. 11. concl. 5. dicit eam constitutionem seruandam non esse, quia est contra constitutionem superioris: argumento, c. cum inferior. de maiorit. & obedi. Nec est verum oēs notorios excommunicatos vitandos esse, sed solos notorios clericorum percussores, ut habet communior sententia.
11. Quarta pena contrahentium clandestinè, est, ut ambo coniuges tradendi sint cōanguineis propinquioribus vxoris, in seruitutem perpetuam. Sic habetur l. finali. tit. 3. p. 4. Sed hæc pena iam non habet locum siue quia hæc lex in defuetudinem abiit: (ut volunt Couar. 4. decr. 2. p. cap. 6. in initio, nu. 17. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. num. 2. in commento, litera I. Gutier. 2. practicarum, q. 1. nu. 31.) Siue (ut vult Greg. Lop. c. finali, verb. à furto) eo quod mitior pena per l. 49. Tauri clam contrahentibus est statuta.
12. Ultima pena, est exheredationis. Sed de hac disputatione sequenti.

DISPUTATIO XLVII.

Vtrum clandestinè contrahentes exheredari possint?

S P M M A R I V M.

Proponitur l. 49. Tauri, quæ rationem dubitandi offert, n. 1.
An sola filia clam contrahens possit exheredari, et si filius? n. 2.

Quid si filia sit sui iuris, viduaque, siue in d. 4. is, siue extra habues? num. 3.

Quid si digno nubat? nu. 4. Vel sit maior 25. annis, num. 5.

Quid si clam ex parentum consensu nubat, an possit exheredari? num. 6.

An incurrant tunc tam ipsa, quam testes in alias penas l. 49.

Tauri, vel saltem index possit eas fugere? num. 7.

Quid si filia digno nubat, patre malitiosè matrimonium differente? num. 8.

Quid si filia non consummato matrimonio proficetur religionem an adhuc possit exheredari: & an oporteat matrimonium consummari, ut incurratur ea pena? num. 9.

Quid si matrimonium clandestinum, inualidum sit, an incurratur ea pena? rem ssiue, num. 10. Et ibi, etiam remissiuè, an hæc pena indigeat iudicis sententia?

An attentio iure canonico seruanda sit cal. 49. Tauri? referatur opinio, negans? num. 11.

Contraria verior, nu. 12. Et ibi, quamvis inferior nequeat superioris legem tollere, at potest nouis penis laris in violatores illam adiuuare? Et solvuntur argumenta, num. 13.

1. **R**ationem dubitandi nobis offert, l. 49. Tauri, ibi, Mandamos que el que contraxere matrimonio que la iglesia tu viere por clandestino, el, y los que en ello entremetierem y los castigos de tal matrimonio incurran en perdimento de todos sus bienes y sean desterrados de nuestros reynos, y que esta sea iusta causa para que el padre y la madre puedan desheredar, si quisieren a sus hijos en lo qual otro ninguno pueda acusar fuero el padre y la madre muero el padre, hæc ibi. Quæ lex hodie habetur lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. vbi additur, y puedan desheredar si quisieren a sus hijos y hijas, que el matrimonio contraxeren. Id quod et apud exteras nationes similibus alijs constitutionibus obseruari, ex Antonio Costano lib. 1. questionum iuris c. 12. ad finem, tradit Pechius lib. 1. de testam. mariti & vxor. c. 2. De cuius eius legis valore non leuis est controuersia: cuius disputationi præmittenda est eius legis intelligentia.

2. Supponendum est olim attentam l. 49. Tauri, sensisse scribentes, eam exheredationis penam non extendi ad filios clam contrahentes. Quia solum de filiabus mentionem faciebat. Nec erat par ratio de filiis, tum ob maiorem honestatem requisitam in sexu femineo: tum etiam ob maiorem illius fragilitatem, minoremque ingenij vigorem ad rem tanti momenti absque parentum consilio aggrediendam. Sic Cisuentes ea l. 49. in fine, & ibi Castillo, nu. 31. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 22. Minchaca de successio. creat. 9. 10. nu. 637. Matienzo lib. 6. recopil. tit. 1. l. 1. glo. 8. Et ex Theologis, Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 4. ad 4. Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 2. At post l. 1. tit. 1. lib. 5. recopil. res dubio caret; cum expressè extendat l. 49. Tauri ad filios. Et ita fatentur omnes.

Adde hanc exheredationis penam, nō solū habere locū in filiabus familiis, sed et in ipsis viduis effectis, in parētū domo degētibz, clāque cōtrahētibz. Quia l. 49. Tauri, nullatenus in hoc patriā potestātē cōsiderat, cū et matri hanc potestātē nō habēti, §. semine, in tit. de adopt. & l. 2. tit. 17. p. 4. concedat, ex hoc posse filiam exheredare. Sic Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, num. 22. Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. conclus. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. num. 2. Gutier. lib. 3. pract. quæst. 3. in fine, Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 24. concl. vltima.

Imò id verū credo, quamvis non habitent cum parentibus. Quia lex non patriam potestatem, nec cohabitationem considerat, sed parentibus reuerentiam debitam. Quod inde colliges, quia solis parentibus accusandi ius defert. Sic Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. nu. 52. Et videntur tenere Peralta, l. vnum ex familia, §. sed & si fundum, n. 31. ff. de leg. 2. Meres de maior. 1. p. q. 51. n. 36. vbi generaliter docent, posse et filiam viduam ob hoc exheredari. Et probat ex doctrina quadā Oldradi asserētis, cōditionem negatiuam esse perpetuam, at conditio posita in ea l. 49. Tauri, negatiua est, Nam prohibet, filiam clam contrahere:

heres; perinde enim est, ac si dicat, ne etiam contrahat sub exheredationis pena.

Quare minus bene Castillo l. 49. Tauri, in fine, negat eam penam locum habere in vidua.

4 Habet etiam locum ea pena, quamvis filia dignè nubat. Adhuc enim iniuriam patri irrogat, eo inconsulto nubēs, vitioque clandestinitatis id matrimonium afficitur. Sic Gomez Arias, l. 47. Tauri, n. 10. Greg. Lop. sic pronunciatum esse in supremo Senatu, testans, l. 10. verb. *puede*, in fine, tit. 1, p. 4. Acosta, l. Gallus, §. quid si tantum, p. 3. nu. 200. ff. de liber. & posth. Molina, lib. 2. de primog. c. 16, n. 13. Barbosa, l. 1, p. 4. nu. 38. ff. soluto matrim. Henriquez, lib. 11, de matrim. c. 6. num. 2.

5 Aut tamen aliqui Carolum Quintum, l. 41, in Principianis comitijs edita, hanc penam ad filiam maiorem viginti quinque annis extendisse: (addit Cou.) carentem nouerca. Sic Cou. 4. decr. 2. p. c. 6, in initio, nu. 22. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4, ad 4. vers. *extrat*, Perez, lib. 5. ordinat. tit. 1. l. 1. f. 37. §. 3. limitabis, Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 2. addens alias eam penam non comprehensuram filiam maiorem viginti quinque annis. Et Henriquez lib. 11, de matrim. c. 6, nu. 3. ait hanc filiam maiorem non posse ob id exheredari, Quia impune in scijs patribus nubet. Addit Cou. eod. nu. 22. In postrema editione vbi, retulit hanc legem Caroli V. in hæc verba: *¶ si quidam, quorum opinio satis dubia, & incerta est, opinantur*. Sed horum verborum intellectum capere non possum: ideo dico eam extensionem minime necessariam esse: cum enim d. l. 49. Tauri, generaliter loquatur, & filia maior viginti quinque annis etiam contrahens, delinquat, quamvis minime delinqueret palam nubēs, extenditur ad filiam maiorem viginti quinque annis; quin potius fuit moderatio, illud additum, modo cureat nouerca. Quæ tamen moderatio hodie locum non habebit: eo quod pragmatica illa Caroli Quinti non habetur in noua legum huius regni recopilatione & consequenter vim legis amittit: ut constat ex pragmatica, in initio nouæ recopilationis posita. Sic Molina to. 1. de iustitia, tract. 2. disp. 176. fol. 1039. & sequenti, §. hodie in regno Castellæ.

Sed re attentius nunc considerata, placet prior opinio, ut pena l. 49. Tauri, non extendatur ad filiam maiorem viginti quinque annis, etiam absque consensu parentis nubentem, quia prædicta lex duas condiciones petit, nempe clandestinitatem, & parentum iniuriam: (ut nu. sequenti dicemus,) quare deficienti altera, nimirum, parentum iniuria ut deficit in hac filia, maior, §. aliud quoque, anth. ut cū de appellat. cognosc. non erit locus illi penæ. Nec obstat pragmatica Caroli V. Quia (ut dixi) non est in noua recopilatione inserta, & ideo non obligat.

6 Ceterum si femina, vel filius etiam contraheret consentientibus parentibus, non posset ob id hereditate priuari. Probat ex ratione, d. l. 49. Tauri, quæ accusatione delicti solis parentibus defert, unde ultra clandestinitatis vitium videtur respexisse ad iniuriam, quæ patribus irrogatur. Sic Suar. lib. 3. fori. tit. de los casamientos, l. 2. p. ... c. 6, in initio, nu. 21. Perez lib. 5. ordinat. tit. 1. l. 1. fol. 36. §. clandestinum matrimonium, Barbosa, l. 1, §. 4. nu. 3 §. ff. sol. matrim. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. nu. 48. Segura. 2. p. directorij, c. 15. nu. 37. Et colligitur ex Acosta, l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 3. n. 200. ff. de liber. & posth. vbi ait hanc exheredandi causam, directe patris offensam respicere. Et ex Theologis, docent Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 1. Henric. lib. 11. de matrim. c. 6, nu. 2. Manuel 1. to. summe, 2. editione, c. 14. num. 4.

Moderantur tamen hoc Henric. & Manuel ibi, si filia sit sub patria potestate, quasi sentiant nihil referre consensum hunc paternum, quando filia potestate patria exempta est. Sed hæc moderatio non est necessaria, quia (ut dixi nu. 3.) lex in hoc non considerat patriam potestatem.

7 At rogabit, an consentiente patre in matrimonium clandestinum filij, vel filia, esto non possint exheredari, an saltem incurrat tam contrahentes, quam testes alias penas, l.

49. Tauri? Id. n. affirmat Segura 2. p. directorij, c. 15. n. 31.

Verum oppositum dicendum est, cum Cou. 4. decr. 2. p. c. 6, in initio, nu. 21. nam respectu omnium illarum personarum accusatio solis parentibus defertur, ut bene docet Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. nu. 53. nam ille verli. *ninguno, &c.* omnia præcedentia sub vno contextu complectitur; ergo cessante iniuria consensu parentum, ius accusandi, extinguetur, & subinde non erit locus, illis penis.

Vnde fit non esse audiendum Azebedo nu. 53. afferentē, posse tunc iudicem eas penas, exheredatione depta, infligere. Nam ea lex tantum patre accusante eas imponit.

8 Hanc tamen penam aliqui, & bene, limitant, ut non habeat locum, quando parentes pessimè erga filias se haberēt earumque matrimonia differrent malitiosè, ne eas dotare cogerentur, ipsæque redimendæ vexationis gratia, æquali nuberent. Tunc enim parentes immeritò conqueri possent. Sic Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4. in fine, Gutier. lib. 2. practica q. 1. n. 27. Corduba summa, q. 171. §. *mas digo*, Manuel 1. to. summe 2. editio, c. 14. n. 3. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui materia de matrim. c. 44. §. ex prædicta, Barthol. à Ledes. dubio 12, de matrim. in fine.

9 Quæres tamen, an si filia ingrediatur religionē ante matrimonio consumationē, possit adhuc exheredari: Nā posse, affirmat Castillo l. 49. Tauri, ad finē, vers. *itē* quæro an filia clandestinè, Cou. c. Rain. de testam. in initio, n. 21. & inclinatur. Io. Lup. l. 49. Tauri, in fine, licet cogitādū relinquat, dicitque sic finia decisum esse in regio prætorio Vallisolerano.

Sed verius est non posse. Tum, quia iuxta veriorē opinionē exheredationis causæ, religionis ingressu abolentur tum etiā, quia (ut ait Minchaca de successionū creat. lib. 1. §. 20. n. 646.) in nullo casu ita aboletur exheredationis causa ingressu religionis, ac in hoc: quando quidem dirimitur matrimonium, quod ignominia, paternaque iniurie causa erat. Et maxime quia Suarez lib. 3. fori. tit. de los casamientos l. 2. nu. 34. cum Anchar. quem ibi refert, ait penam exheredationis ob matrimonium clandestinum, tunc temporis contrahi, quando matrimonium copula consummatur; quia lex. 49. Tauri dicit, *El que contraxiere matrimonio*, nomine aut matrimonij, in penalibus intelligitur quā consummatarum est, (ut dixi lib. 1. disp. 1. n. 3.) Sic tenet Molina id latius differens tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 176. in fine.

10 Vtrum autem pena hæc habeat locum, quando matrimonium est clandestinum inualidum? Dixi hoc 3. lib. tota disp. 2. & an indigeat iudicis sententia? Dicemus disp. 53. num. 2. & sequentibus.

11 His præmissis, potissima difficultas est, an correctæ sit iure canonico lex hæc imponēs penam matrimonio clandestino? Videtur enim esse inualidam. Primò, quia disponit circa causam matrimonij spiritualement, & ita mittit scilicet in messem alienam contra c. tuā, de ordine cognitio. impeditque matrimonij libertatem: quibus rationibus ducti lib. 4. disp. 25. nu. 2. dicemus, iure canonico attento inualidam esse exheredationis penam iure cæsarēo statutam, aduersus filiam absque patris consensu nubentem, ergo idem erit in hoc casu. Quare Couar. 4. decr. 2. p. c. 6, in initio, nu. 20. in fine, & 21. cum Mattheo de Afflictis per ipsum allegato, dubitat de huius legis valore. Et Greg. Lop. l. 1. verb. *puede*, ad fin. tit. 1. p. 4. cogitādum relinquit. Et Ant. Gom. l. Tauri, nu. 2. dicit rem esse adeo dubiam, ut ultra opinio possit tunc defendi. Et Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 3. sustinet inualidam esse.

12 His tamen non obstantibus dicendū est leges plectentes matrimonia clandestina, validas esse, & seruandas etiam in foro canonico. Probat primò, quia quāuis iudicium de matrimonio quoad eius substantiam, sit fori Ecclesiastici, nullibi tamē principibus secularibus adimitur potestas leges condendi penasque statuendi, in eos, qui contra iuris ordinem contrahunt matrimonia.

Et confirmatur, quia quamvis inferior abrogare superioris legem minime possit, at potest nouis penis eam quo melius feruetur, adiuuare. Ut tradunt Gloss. auri. quomo-

- Quamuis autem testibus in neutro decreto pena imponatur, at cum peccent auctoritatem prestando matrimonio ab Ecclesia interdicto, eius iussa contemnentes, condigna sunt penitentia puniendis quæ fuit ratio, ut proxime dixi, ex Glof. cod. c. finali, verb. penitentia, ut contrahentes puniantur. Et sic docent Panor. eo. c. finali, nu. 1. Gutier. do. iuram. 1. p. c. 11. nu. 21. Rosas epitome successionum, c. 2. nu. 23. Petrus de Ledesma de matrim. q. 73. art. 5. fol. 183. col. 1. §. est tamen dubium. Ad idem sunt alij Doctores asserentes hos testes delicti reos esse. hi sunt Hostien. eo. c. finali, vers. sacerdos, Anchar. nu. 14. Ant. nu. 14. Præpos. nu. 6. Alex. de Neuo ibi, in principio, nu. 14. Et quamuis Ant. Alex. de Neuo, & Præpos. ibi, asserant hos laicos interuenientes tanquam testes peccare in illum textum, c. finali, at non incurrere suspensionem triennalem impositam ibi, quia tantum imponitur sacerdoti assistenti, nec est pena laicis proportionata, at nil sentiunt contra nostram sententiam, fateor namque non incurrere eam suspensionem: plecendi tamen erunt pena arbitraria pro culpa qualitate.
- Tertia pena contrahentium clam, in aliquibus diocesisbus est, excommunicatio quam Episcopi in suis synodalibus constitutionibus in hos proferunt. Aduersus quam insurgunt aliqui dicentes, multo contumacius fore, eam excommunicationem non fulminari, quia si Pontifices, & concilia ea opus esse iudicarent, tulissent utique. Sic Sotus 4. d. 28. q. unica. art. 2. vers. quo igitur, Ledesma 2. p. 2. q. 47. art. 5. §. an autem. fol. 452. col. 1. in initio. Sed non est cur ita carpantur Episcopi, cum adiuuent penas iure communi statutas, quotidieque malitia hominum crescente, penas augeri expedit.
- Maius autem dubium est, de valore constitutionis synodalis Salmantine, cuius meminit Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 9. qua excommunicantur ipso iure clam contrahentes, caueturque hos excommunicatos ante denunciationem vitandos esse. Cuius valorem dicit Couar. ibi dubium videri, eo quod sit contra legem superioris latis, nempe, constitutionem Martini V. ad euitanda scandala, in Concilio Constantiensi, editam, indulgentem solum excommunicatos denunciatis, vel notorios clericorum percussores, vitandos esse.
- Alij verò eam conantur defendere, quia notorium est illos clam contraxisse, & notorius excommunicatus nondum denunciatus, vitari debet. Sic Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 30. §. item solent Salzedo practica c. 73. §. similis excommunicationis pena.
- Sed melius Veracruz appendice ad speculum, dub. 11. concl. 5. dicit eam constitutionem seruandam non esse, quia est contra constitutionem superioris: argumento, & cum inferior. de maiorit. & obediens. Nec est verum oēs notorios excommunicatos vitandos esse, sed solos notorios clericorum percussores, ut habet communior sententia.
- Quarta pena contrahentium clandestinè, est, ut ambo coniuges tradendi sint cōanguineis propinquieribus vxoris, in seruitutem perpetuam. Sic habetur l. finali. tit. 3. p. 4. Sed hæc pena iam non habet locum siue quia hæc lex in desuetudinem abiit: (ut volunt Couar. 4. decr. 2. p. cap. 6. in initio, nu. 17. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. num. 2. in commento, litera I. Gutier. 2. practicum, q. 1. nu. 31.) Siue (ut vult Greg. Lop. c. finali, verb. à furto) eo quod minor pena per l. 49. Tauri clam contrahentibus est statuta.
- Ultima pena, est exheredationis. Sed de hac disputatione sequenti.

DISPUTATIO XLVII.

Vtrum clandestinè contrahentes exheredari possint?

S V M M A R I V M.

Proponitur l. 49. Tauri, quæ rationem dubitandi offert, n. 1.
An sola filia clam contrahens possit exheredari, & si non, n. 2.

Quid si filia sit sui iuris, viduaque, siue in d. 1. is, siue extra habet? num. 3.

Quid si digno nubat? nu. 4. Vel sit maior 25. annis, num. 5.

Quid si clam ex parentum consensu nubat, an possit exheredari? num. 6.

An incurrant tunc tam ipsa, quam testes in alias penas l. 49. Tauri, vel saltem iudex possit eas infligere? num. 7.

Quid si filia digno nubat, patre malitiosè matrimonium differente? num. 8.

Quid si filia non consummato matrimonio proficetur religionem, an adhuc possit exheredari: & an oporteat matrimonium consummari, ut incurratur ea pena? num. 9.

Quid si matrimonium clandestinum, inualidum sit, an incurratur ea pena? rem sive, num. 10. Et ibi, etiam remissive, an hæc pena indigeat iudicis sententia?

An attentio iure canonico seruanda sit cal. 49. Tauri? referatur opinio negans? num. 11.

Contraria verior, nu. 12. Et ibi, quamuis inferior nequeat super. oris legem tollere, at potest nouis penis latis in violatores, illam adiuuare? Et soluantur argumenta, num. 13.

Rationem dubitandi nobis offert, l. 49. Tauri, ibi, Mandamos que el que contraxere matrimonio que la iglesia tu viere por clandestino, el, y los que en ello entremetierem y los castigos de tal matrimonio incurran en perdimento de todos sus bienes y sean desterrados de nuestros reinos, y que esta sea iusta causa para que el padre y la madre puedan desheredar, si quisieren a sus hijos en lo qual otro ninguno pueda acusar sino el padre y la madre muerro el padre, hæc ibi. Quæ lex hodie habetur lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. vbi additur, Y puedan desheredar si quisieren a sus hijos y hijas, que el matrimonio contraxeren. Id quod et apud exterarum nationum similibus alijs constitutionibus obseruari, ex Antonio Costano lib. 1. questionum iuris c. 12. ad finem, tradit Pechius lib. 1. de testam. mariti & vxor. c. 2. De cuius eius legis valore non leuis est controuersia: cuius disputationi præmittenda est eius legis intelligentia.

Supponendum est olim attentam l. 49. Tauri, sensisse scribentes, eam exheredationis penam non extendi ad filios clam contrahentes. Quia solum de filiabus mentionem faciebat. Nec erat par ratio de filiis, tum ob maiorem honestatem requisitam in sexu femineo: tum etiam ob maiorem illius fragilitatem, minoremque ingenij vigorem ad rem tanti momenti absque parentum consilio aggrediendam. Sic Cisuentes ea l. 49. in fine, & ibi Castillo, nu. 31. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 12. Minchaca de successio. creat. 9. 10. nu. 637. Matienzo lib. 6. recopil. tit. 1. l. 1. glo. 8. Et ex Theologis, Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 4. ad 4. Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 2. At post l. 1. tit. 1. lib. 5. recopil. res dubio caret; cum expressè extendat l. 49. Tauri ad filios. Et ita fatentur omnes.

Adde hanc exheredationis penam, non solum habere locum in filiabus familiæ, sed et in ipsis viduis effectis, in parētū domo degentibus, claque cōtrahētibz. Quia l. 49. Tauri, nullatenus in hoc patriam potestatem cōsiderat, cū et matri hanc potestatem non habenti, §. femine, in tit. de adopt. & l. 2. tit. 17. p. 4. concedat, ex hoc posse filiam exheredare. Sic Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, num. 22. Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. conclus. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. num. 2. Gutier. lib. 3. pract. quest. 3. in fine, Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 24. concl. vltima.

Imò id verum credo, quamuis non habitent cum parentibus. Quia lex non patriam potestatem, nec cohabitationem considerat, sed parentibus reuerentiam debitam. Quod inde colliges, quia solis parentibus accusandi ius defert. Sic Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. nu. 52. Et videntur tenere Peralta, l. vnum ex familia, §. sed & si fundum, n. 31. ff. de leg. 2. Meres de maior. 1. p. q. 1. n. 36. vbi generaliter docent, posse et filiam viduam ob hoc exheredari. Et probat ex doctrina quadam Oldradi asserētis, conditionem negatiuam esse perpetuam, at conditio posita in ea l. 49. Tauri, negatiua est, Nam prohibet, filiam clam contrahere:

heres; perinde enim est, ac si dicat, ne etiam contrahat sub exheredationis pena.

Quare minus bene Castillo l. 49. Tauri, in fine, negat eam penam locum habere in vidua.

4. Habet etiam locum ea pena, quamvis filia dignè nubat. Adhuc enim iniuriam patri irrogat, eo inconsulto nubens, vitioque clandestinitatis id matrimonium afficitur. Sic Gomez Arias, l. 47. Tauri, n. 10. Greg. Lop. sic pronunciarum esse in supremo Senatu, testans, l. 10. verb. *puede*, in fine, tit. 1. p. 4. Acoſta, l. Gallus, §. quid si tantum, p. 3. nu. 200. ff. de liber. & posth. Molina, lib. 2. de primog. c. 16. n. 13. Barbosa, l. 1. p. 4. nu. 38. ff. soluto matrim. Henriquez, lib. 17, de matrim. c. 6. num. 2.

5. Aiunt tamen aliqui Carolum Quintum, l. 47. in Principianis comitijs edita, hanc penam ad filiam maiorem viginti quinque annis extendisse: (addit Cou.) carentem nouerca. Sic Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 22. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4. ad 4. vers. extat, Perez, lib. 5. ordina. tit. 1. l. 1. f. 37. §. 2. limitabis, Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 2. addens alias eam penam non comprehensuram filiam maiorem viginti quinque annis. Et Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 3. ait hanc filiam maiorem non posse ob id exheredari. Quia impune inscijs patribus nubit. Addit Cou. eod. nu. 22. in postrema editione vbi, retulit hanc legem Caroli V. in hæc verba; *¶ Et quidam, quorum opinio satis dubia, & incerta est, opinantur.* Sed horum verborum intellectum capere non possum: ideo dico eam extensionem minime necessariam esse: cum enim d. l. 49. Tauri, generaliter loquatur, & filia maior viginti quinque annis clam contrahens, delinquat, quamvis minime delinqueret palam nubens, extenditur ad filiam maiorem viginti quinque annis; quin potius fuit moderatio, illud additum, modo careat nouerca. Quæ tamen moderatio hodie locum non habebit: eo quod pragmatica illa Caroli Quinti non habetur in noua legum huius regni recopilatione & consequenter vim legis amisit: ut conſtat ex pragmatica in initio nouæ recopilationis posita. Sic Molina to. 1. de iustitia, tract. 2. disp. 176. fol. 1039. & sequenti, §. hodie in regno Castellæ.

Sed re attentius nunc considerata, placet prior opinio, ut pena l. 49. Tauri, non extendatur ad filiam maiorem viginti quinque annis, clam absque consensu parentis nubentem, quia prædicta lex duas condiciones petit, nempe clandestinitatem, & parentum iniuriam: (ut nu. sequenti dicemus,) quare deficienti altera, nempe parentum iniuria ut deficit in hac filia, maior, §. aliud quoque, anth. ut cū de appellat. cognosc. non erit locus illi penæ. Nec obstat pragmatica Caroli V. Quia (ut dixi) non est in noua recopilatione inserta, & ideo non obligat.

6. Ceterum si femina, vel filius clam contraheret consentientibus parentibus, non posset ob id hereditate priuari. Probat ex ratione, d. l. 49. Tauri, quæ accusatione delicti solis parentibus defert, unde ultra clandestinitatis vitium videtur respexisse ad iniuriam, quæ patribus irrogatur. Sic Suarez lib. 3. fori. tit. de los casamientos, l. 2. p. . . c. 6. in initio, nu. 21. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 36. §. clandestinum matrimonium, Barbosa, l. 1. §. 4. nu. 35. ff. sol. matrim. Azbedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. nu. 48. Segura. 2. p. directorij, c. 15. nu. 37. Et colligitur ex Acoſta, l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 3. n. 200. ff. de liber. & posth. vbi ait hanc exheredandi causam, directe patris offensam respicere. Et ex Theologis, docent Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 2. Henric. lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 2. Manuel 1. to. summe, 2. editione, c. 14. num. 4.

Moderantur tamen hoc Henric. & Manuel ibi, si filia sit sub patria potestate, quasi sentiant nihil referre contentum hunc paternum, quando filia potestate patria exempta est. Sed hæc moderatio non est necessaria, quia (ut dixi nu. 3.) lex in hoc non considerat patriam potestatem.

7. At rogabis, an consentiente patre in matrimonium clandestinum filij, vel filie, esto non possint exheredari, an saltem incurrant tam contrahentes, quam testes alias penas, l.

49. Tauri? Id. n. affirmat Segura 2. p. directorij, c. 15. n. 31.

Verum oppositum dicendum est, cum Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 21. nam respectu omnium illarum personarum accusatio solis parentibus defertur, ut bene docet Azbedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 1. nu. 53. nam ille vers. *¶ Ninguno, &c.* omnia præcedentia sub vno contextu comprehenditur; ergo cessante iniuria consensu parentum, ius accusandi, extinguetur, & subinde non erit locus, illis penis.

Vnde fit non esse audiendum Azbedo nu. 53. afferentem, posse tunc iudicem eas penas, exheredatione depra, infligere. Nam ea lex tantum patre accusante eas imponit.

8. Hanc tamen penam aliqui, & bene, limitant, ut non habeat locum, quando parentes pessimè erga filias se haberent earumque matrimonia differrent malitiosè, ne eas dotare cogerentur, ipsæque redimenda vexationis gratia, æquali nuberent. Tunc enim parentes immeritò conqueri possent. Sic Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4. in fine, Gutier, lib. 2. practica q. 1. n. 27. Corduba summa, q. 171. §. *mas digo*, Manuel 1. to. summe 2. editio, c. 14. n. 3. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui materia de matrim. c. 44. §. ex prædicta, Barthol. à Ledes. dubio 12. de matrim. in fine.

9. Queres tñ, an si filia ingrediatur religionem ante matrimonio consummationem, possit adhuc exheredari: Nā posse, affirmat Castillo l. 49. Tauri, ad finem, vers. ite quæro an filia clandestinè, Cou. c. Rain. de testam. in initio, n. 21. & inclinatur. Io. Lup. l. 49. Tauri, in fine, licet cogitandum relinquat, dicitque sic sentia decisum esse in regio prætorio Vallisolerano.

Sed verius est non posse. Tum, quia iuxta veterem opinionem exheredationis causæ, religionis ingressu abolentur tum etiā, quia (ut ait Minchaca de successionū creat. lib. 1. §. 20. n. 646.) in nullo casu ita aboletur exheredationis causa ingressu religionis, ac in hoc, quando quidem dirimitur matrimonium, quod ignominia, paternaque iniurie causa erat. Et maxime quia Suarez lib. 3. fori. tit. de los casamientos l. 2. nu. 34. cum Anchar. quem ibi refert, ait penam exheredationis ob matrimonium clandestinum, tunc temporis contrahi, quando matrimonium copula consummatur; quia lex 49. Tauri dicit, *El que contraxiere matrimonio*, nomine aut matrimonij, in penalibus intelligitur quā consummatum est, (ut dixi lib. 1. disp. 1. n. 3.) Sic tenet Molina id latius differens tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 176. in fine.

10. Vtrum autem pena hæc habeat locum, quando matrimonium est clandestinum inualidum? Dixi hoc 3. lib. tota disp. 2. & an indigeat iudicis sententia? Dicemus disp. 53. num. 2. & sequentibus.

11. His præmissis, potissima difficultas est, an correctæ sit iure canonico lex hæc imponens penam matrimonio clandestino? Videtur enim esse inualidam. Primò, quia disponit circa causam matrimonij spiritualement, & ita mittit falcem in messem alienam contra c. tuā, de ordine cognitio. impeditque matrimonij libertatem: quibus rationibus ducti lib. 4. disp. 25. nu. 1. dicemus iure canonico attento inualidam esse exheredationis penam iure cæsareo statutam, aduersus filiam absque patris consensu nubentem, ergo idem erit in hoc casu. Quare Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 20. in fine, & 21. cum Mattheo de Afflictis per ipsum allegato, dubitat de huius legis valore. Et Greg. Lop. l. 1. verb. *puede*, ad finem, tit. 1. p. 4. cogitandum relinquit. Et Ant. Gom. 1. Tauri, nu. 2. dicit rem esse adeo dubiam, ut ultra opinio possit tutè defendi. Et Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 3. sustinet inualidam esse.

12. His tamen non obstantibus dicendum est leges plectentes matrimonia clandestina, validas esse, & seruandas etiam in foro canonico. Probat primò, quia quauis iudicium de matrimonio quoad eius substantiam, sit fori Ecclesiastici, nullibi tamè principibus secularibus adimitur potestas leges condendi penasque statuendi, in eos, qui contra iuris ordinem contrahunt matrimonia.

Et confirmatur, quia quamvis inferior abrogare superioris legem minime possit, at potest nouis penis eam quo melius seruetur, adiuuare. Ut tradunt Gloss. auri. quomo-

quemodo oporteat Episcopos, collat. 1. in initio, verb. sâci-
mus, & Cle. ne Romani, ver. tolli, de electione, & ibi Pau-
lus, & Laurentius, quos refert, & sequitur Card. ibi. q. 3.
Imola ibi. nu. 18. Bonitacius, nu. 16. & 17. Barbarius ibi,
& c. vestra, nu. 5. de locato, Felin. c. 1. n. 13. in fine, de spon-
sal, Ioan. Lup. c. per vestras, notab. 3. §. 3. nu. 9. de donatione,
inter vir. & vxor. Celsus conf. 38. nu. 6. Cou. 4. decret. 2. p.
cap. 6. in initio, num. 18. & 19. vbi multa alia ad hoc com-
probantur, affert: Maranta practica 6. p. tit. & peruenitur
aliquando per viam inquisitionis, nu. 112. Menoc. de arbi-
trarijs, lib. 2. centuria 4. casu 398. nu. 46. Rosas de hereticis
2. p. nu. 333. Matienzo alios referens, lib. 5. recop. tit. 1. l. 1.
glo. 7. nu. 4. Vera Cruz. 3. p. Speculi, art. 20. concl. 1. & 5. di-
xi secundum se: ergo bene potest princeps secularis conce-
dere leges ad puniendâ matrimonia claudestina, quæ Eccle-
sia grauitè detestatur, puniriq; præcipit. Et ita hanc ra-
tionem adduxit Lex finalis, ti. 3. p. 4. vbi statuens penam in-
clâm contrahentes, sic ait, *Onde nos per que à vemos volun-
tad que lo que la sancta iglesia ordena seu guardado, &c.*

Secunda probatur, quia matrimonium, sicut est sacramen-
tum, ita etiam est contractus civilis, ergo si cur qua ratione
est sacramentum, pertinet ad forum Ecclesiasticum: ita qua
ratione contractus civilis est, nil prohibet, vt spectet ad fo-
rum principis secularis, non quantum ad substantiâ, quia
hanc causam ad se potestas Ecclesiastica auocauit, saltem
quâ tum ad potestatem debitæ panis plectendi eos, qui ma-
trimonia contra ordinem iuris canonici contrahendo, pa-
cem reipublicæ perturbant.

Et confirmatur, quia ad potestatem secularem pertinet
custodire pacem, ac reipublicæ tranquillitatem: ergo cū per
matrimonia claudestina, maxime hæc pax, ac reipublicæ trā-
quillitas perturbetur, potestas secularis potest ea debitæ
penis plectere.

Tandem probatur, quia hac ratione iustissime principes
seculares penas decernunt periurijs, vsuris, incestis nuptijs,
quamuis iudicium horum delictorum pertineat etiam ad
Ecclesiasticum tribunal: quia spiritualia sunt. Hanc senten-
tiam tenent Castillo l. 49. Tauri, nu. 8. & ibi Ant. Gom. n. 2.
& in hac magis inclinat, licet cogitandum relinquat, Greg.
Lop. l. 10. verb. *puede*, ad finem, tit. 1. p. 4. & tenet Lex fina-
lis, verb. *tutto*, tit. 3. p. 4. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. in ini-
tio, Menoch. de arbitra. lib. 2. centuria 4. casu 389. nu. 47.
Molina lib. 2. de primog. c. 16. nu. 10. & sequentibus, & 28.
nu. 13. se vidisse eam obseruari. Mincha. lib. 1. de successio-
creat. §. 10. nu. 737. & 740. & §. 7. nu. 38. in fine, Burgos de
Paz conf. 20. nu. 11. dicens se vidisse sapientius obseruatum in
supremo, & in Pinciano consilio: Spino speculo test. gl. 16.
nu. 74. Olanus in concordia iuris, litera M. verb. matrimo-
nium, nu. 31. Dueñas reg. 373. in initio, Matienzo lib. 5. re-
copil. tit. 1. l. 1. gl. 7. n. 4. Azebedo ead. l. 1. n. 42. Gratia. reg.
83. n. 11. Salzedo additionibus ad reg. 193. Bernardi Diaz,
Gutier. lib. 2. pract. q. 1. nu. 13. Barbosa l. 1. p. 4. nu. 38. ff. so-
luto matrim. Segura 2. p. directorij, ca. 15. nu. 38. Et ex
Theologis. Sotus 4. d. 29. quat. 1. ar. 4. ad 4. versic. duo er-
go, Corduba summa, quat. 171. §. *la segunda opinion*, Hen-
riquez libro 11. de matrim. cap. 6. num. 2. in fine, Lu-
dovicus Lopez 2. p. instructorij, de matrim. cap. 44.
fol. 1097. §. igitur responsurus, Bartholomæus à Ledesma,
dubio 24. de matrimonio, conclusion. vltima. Manuel 1.
tomo summa, 2. editione cap. 14. num. 2. Petrus de Le-
desma de matrim. q. 45. ar. 5. §. est tamen dubium, vers.
& ad intelligentiam, fol. 73.

13 Ad argumēta prioris sententiæ, proposita nu. 11. respo-
detur leges non disponere circa materiâ spiritualem, tan-
gentes eius substantiam, quod legi civili negatum est, sed
coadiuuantes ius canonicum, plectendo matrimonium
per illud vetitum: nec matrimonij libertatē prohibere, sed
ne illud cōtra iuris Ecclesiastici ordinem contrahatur. Vn-
de valde distat, inter matrimoniū absque cōsensu parentū
iurum, & claudestinum, illud enim nō punibile est, sed per-
missum iure canonico, hoc autē eo prohibetur, grauib;
que penis afficitur. Quare leges exheredantes illiā absque

parris consensu habentē, tanquam iuri canonico aduersa,
repelluntur, punientes verò claudestinum, tanquam ius ca-
nonicum imitantes, ipsūque coadiuuantes admittēda sūt.

DISPUTATIO XLVIII.

Quæ sint pœnæ parochi, vel alterius sacerdotis as-
sistentis matrimonio claudestino?

S V M M A R I V M.

Parochus, vel quicunq; sacerdos assistens claudestino, etiam si re-
gularis sit, est triennio suspendendus, n. 1. non tamen est lata
suspensio, & potest id tempus augeri, vel minui, nu. 2.

An correctæ sit hæc triennis suspensio per Tridentinum? &
ideo hodie sit tantum pœna arbitraria parochi, vel sacerdoti
assistenti claudestino inualido, imponenda? refertur opinio
negans, nu. 2. & contraria verior, nu. 4.

Tamē diuersis impositis, varijs legibus eidem delicto, an vna
alteram corrigat? nu. 3. 4. & 8.

Si proprius parochus, vel alius sacerdos regularis, aut secularis
assistat claudestino ob solam denunciationē omissionem, est
triennio suspendendus, & similiter parochus non prohibens.
nu. 5. Et ibi, quid, si libro careat, vel non interroget contra-
hentes de consensu, & quid si alijs matrimonijs interdictis à
iure, vel prohibitis sibi à iudice, vel vagorum, aut forensium,
absque licentia ordinarij intersit.

Quid, si parochus quādo prius matrimonium fuit nullū defectu
parochi, & testium, & contrahentes recedunt ab illo, volun-
que aliud iure, an parochus tali matrimonio assistens abs-
que ordinarij licentia, sit suspendendus? rem. sine nu. 6.

Quid si alienus parochus, vel alius sacerdos absque proprij licen-
tia, intersit matrimonio, an sit suspendendus triennio, vel su-
spensio arbitrario ordinarij? nu. 6.

An excuset ab hac suspensione ignorantia crassa, & qua igno-
rantia excuset, dum textus dicit, ausus fuerit, vel præsumpse-
rit? num. 7.

An excommunicatio lata Clem. 1. de privilegijs, contra regu-
lares solemnizantes matrimonium absque parochi licentia sub-
lata sit: per suspensionē impositā à Tridentino in hoc casu, n. 8.
Soluntur argumenta, nu. 9.

1 **S**It conclusio, parochus vel quicunq; alius sacerdos re-
gularis, vel secularis, qui matrimonijs claudestinis in-
terfuerit, per triennium suspendendus est ab officio, & ea-
dem pœna mulctandus est parochus, quamuis non intersit,
si sciens talia matrimonia, non prohibuerit. Sic habetur c.
finali, §. finali, de claud. desponsat.

2 Et tamen suspensio triennis, non est ipso iure lata, sed
ferenda à iudice. Quod inde constat, nā textus dicit, Suspe-
datur: qd est verbum futuri optatiui modi, respiciens actū,
ac iudicis ministerium, vt excommunicatur, &c. at verbū
futuri actum iudicis respiciens, importat sententiā feren-
dā: vt latissimè vltra multos alios. Tiraq. l. si vnequā, verb.
revertatur, nu. 39. C. de reuocand. donatio. Sic docet Palu-
danus 4. d. 28. q. 2. art. 5. nu. 30. Ledesma 2. p. 4. q. 47. ar. 5. fol.
452. col. 1. Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. fol. 32. §. circa præ-
missa, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. nu. 6. Bartholom. à
Ledesma dubio 21. de matrim. fol. 1335. Vera Cruz appen-
dice ad speculum dub. 11. in fine, Salzedo practica ca. 73. §.
suspenditur, Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 211. n.
4. Vega lib. 4. summa, casu 112.

Hinc fit, cū hoc tempus triennij assignetur à iure mi-
nisterio hominis imponendum, posse ex causa iustā auge-
ri, & minui. Per notata, cap. cum sit Romana, de appel.
Et confert id qd h. eod. c. fin. §. fin. ibi, *Græuius puniendus,
si delicti qualitas postulat*. Sic tenet Præposit. cod. c. fin.
n. 11. vers. 6. Bern. Diaz in sua pract. in noua edit. c. 73. n. 2.

Difficultas autem non modica est, an hæc suspensio
triennis, correctæ sit per Tridentinum, quando pa-
rochus, vel alius sacerdos assistit matrimonio clande-
stino

Quo inualido defectu numeri testium? Nam Trident. sess. 24. cap. 1. de matrimon. versic. insuper parochum, decernit, parochum, vel alium sacerdotem qui cum minori testium numero quam duorum matrimonio clandestino interfuerit, esse grauius arbitrio ordinarij puniendum.

¶ Quia autem non esse correctam, sed ultra penam arbitriam imponendam, esse triennalem suspensionem. Probat, quia iuri antiquo non derogat Tridentinum, imò proficitur se inherere vestigijs Concilij Lateranensis, ex quo desumptum est illud, capitinale.

Secundò, quia cap. illud finale, §. fin. ultra suspensionem triennalem, decernit parochum grauius puniendum, si culpe qualitas postulauerit: ergo ultra suspensionem, relinquitur locus pœnæ arbitrarie, grauitate delicti hoc poscente, sed hodie poscit, grauius, n. delictum est hodie, clâm contrahere; cum, n. inualidum sit matrimonium, peccatur in substantia, & in modo, olim autem cum erat validum, solum peccabatur in modo, & proinde vtrique pœnæ hodie locus erit.

¶ Tertio, quia cum diuersæ pœnæ diuersis legibus imponuntur eidem delicto, nec apparet vtra earum alteram corrigat, vtraque seruanda est, vt docent Barr. l. 1. ad fin. ff. de vi bonorum rapti, Felin. c. quod olim, num. 2. de Iudeis, Bertachinus in repertorio, litera P, verb. pœna, §. pœnæ diuersæ, versic. pœna noua, Anton. Gomez. multis textibus, & Doctoribus relatis, dicentibus esse communio rem sententiam 3. tomo variar. c. 1. num. 38. versic. quarta conclusio, Gratian. regul. 291. nu. 3. Matienzo dialogo relatorum 3. par. cap. 34. nu. 1. ergo cum hæc sint diuersæ pœnæ, diuersis canonibus impositæ, nec appareat vnâ per alteram corrigi, ligabunt ambe. Et ita hanc partem tinentur Salzedo practica, c. 73. §. 2. non est obliuioni, Veracruz appendice ad Speculum, rubio 11. in fine, Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 1. nu. 17. Manuel 1. tomo summi, 2. c. 1. one, cap. 24. nu. 4. Vega lib. 6. summa, casu 112. Tenent (inquam) cum expresse Salzedo Manuel ibi, ceteri autem videntur aperire tenere, nam loquentes post Tridentinum, dicunt huiusmodi parochum esse triennio suspendendum.

¶ Contrarij tamen tenet expresse Matienzo lib. 1. recap. tit. 1. l. 1. §. 7. nu. 2. in fine, vbi ait cessare hodie suspensionem triennalem, per penam arbitriam impositam in Tridentino. Et hoc videtur mihi verius.

Primo, quia verior sententia, habet, quando minor pœna imposita noua lege, pro eodem delicto, pro quo imponebatur grauior lege antiqua, cessare penam legis antiquæ, ergo cum per Tridentinum imposita sit minor pœna, cum possit ordinarij arbitrari suspensionem per breuius tempus, cessabit suspensio præfata triennalis iure antiquo imposita. Antecedens probatur, ex doctrina Gregorij Lopez l. finalis, verb. à furto, tit. 3. p. 4. vbi ait, cessare penam illius legis, quia minor pœna imponitur, noua 49. Tauri. Et confirmatur, quia communis opinio, tenet, legem nouam posteriorem, & eius pœnam, corrigere penam legis antiquæ, quam multis citatis dicens in iudicando, & consulendo seruandam esse, tenet Ant. Go. 3. var. c. 1. nu. 38. Iré Boilius pract. tit. de officialibus corruptis pecunijs, nu. 10, vbi licet obscure loquatur, tandem concludit quoad executionem non esse vtramque pœnam seruandam. Idem Iul. Ciar. lib. 1. receptarum, pract. crim. §. fin. q. 89. versic. debet et iudex. Idem loquens in statuto, & lege, q. pœna statuti noui corrigat penam legis antiquæ, tenent Auiles. c. 17. pratorum, Glossa in bar. l. 1. u. 19. Quod idem admittunt Ananias, c. fin. de collatione detegenda, & Nau. lib. 1. consiliorum, in 2. edit. tit. 37. de pœnis cons. 1. in fine, in 2. lib. 1. tit. de censuris, consil. 10. in fine, in panis, quæ sunt imponendæ à iudice, qualis est hæc suspensio triennalis.

Secundò principaliter probatur, quia licet sit grauius delictum hodie matrimonium clandestinum, in ordine ad Deum, et respectu damni Ecclesiæ, & inconuenientiæ, quæ induxerunt Tridentinū, vt clâm destina irritaret, vt patet ex ipso, sessione 24. de matrimon. ca. 1. paulò post principium, ibi, *Gravia peccata perpendant, quia ex clandestinis coniugijs oritur hæc, minus graue delictum est hodie matrimonium clandestinum*

num inualidum, ex eo enim inconuenientia non sequuntur, quæ olim dum validum erat, oriebantur, vt perpetuus concubitus, cogi ab Ecclesia ad matrimonium publicum inualidum, propter clandestinum validum Ecclesiæ ignotum, ergo non tam graui pœna, ac olim, afficiendum est.

Tandem, quia etiam in hoc casu non esset correctæ illa suspensio triennalis per Tridentinum, adhuc non haberet locum, quando parochus, vel alius sacerdos interest matrimonio absque duplici teste celebrato. Quia hodie tale matrimonium est inualidum, quando autem matrimonium clandestinum est irritum, pœnæ olim impositæ clandestino, quod erat validum, non incurruntur, (vt probaui hoc 3. lib. disp. 2. num. 1.) ergo non incurreretur dicta suspensio triennalis.

¶ Id tamen libenter fatebor, si proprius parochus, vel alius sacerdos regularis, aut secularis de eius licetia interfuit matrimonio valido, clandestino tamen ob denunciationis omissionem, tum Tridentinum in hoc nullam statuât penam, standum esse pœnæ dicti capituli finalis, & proinde suspendendum esse triennio. Idemque statuitur ibi, de parcho qui se, & c. matrimonia impedire neglexerit. Sic Maiolus lib. 3. de irregularitate, cap. 2. §. num. 17. & 18. Henric. lib. 13. de matrimonio c. 5. nu. 6. Vega lib. 6. summa, casu 112. qui addit eandem penam incurrere parochum carentem libro, in quo nomina contrahentium, & testium describat, vel non interrogantem contrahentes de consensu, contra præceptum Tridentini dicto cap. 1. Sed audiendus non est; quia nec ibi, nec dicto cap. finali, nec alibi reperitur hæc pœna, cum id matrimonium nullo clandestinitatis vitio laboret, nec sit interdictum ab Ecclesia. Incurrer tamen parochus eam penam, vt suspendendus sit triennio, non tantum quando interfuerit matrimonio clandestino, vel id impedire neglexerit, sed etiam idem dicendum est de alijs matrimonijs interdictis iure, vel à iudice. Nam cap. finali, §. finali, de clandestin. desponsation. sic dicitur, (sanè si parochialis sacerdos tales coniunctiones prohibere neglexerit.) Vbi verbum illud, tales, refert nuptias, de quibus §. precedenti egerat ille textus, egerat autem de clandestinis, vel interdictis coniugijs. Sic Maiolus lib. 3. de irregularitate, cap. 1. §. nu. 17. & 18. vnde bene infert eodem nu. 17. verbo, vagantes, parochum coniungentem vagos non seruato, q. præscribit Trid. sess. 24. de matrimonio, cap. 7. incurrere eam penam, vt triennio suspendendus sit. Quia interest matrimonio interdicto per Tridentinum. Et eo num. 17. verbo, iudicis interdictum, bene docet quoties à iudice emanarit præceptum contra aliquos, ne matrimonium inquant, vel contra ipsum parochum ne auctoritatem interponat, parochum contrauentem incurrere eandem penam. Quia interest matrimonio à iudice interdicto. Eadem ratione si alter sit vagus, aut alienigena, licet non vagus, parochus assistens tali matrimonio incurrer eandem suspensionem, si absque ordinarij licetia interfuit. Quia (vt dixi hoc 3. lib. disputat. 2. §. num. 8. & 9.) interdictum est parochus absque ordinarij facultate tali matrimonio interesse.

¶ Vtrum autem, quando prius matrimonium fuit nullum, eo q. absque parcho, vel duobus testibus fuit celebratum, & contrahentes ab eo propria auctoritate recedentes, volunt aliud inire, parochus assistens illi matrimonio, absque ordinarij licetia, incurrat illam triennalem suspensionem? Dixi hoc 3. lib. disputatione 46. num. 4.

¶ Monueram tamen, cōsultò me dixisse, quando proprius parochus, vel alius sacerdos, regularis, aut secularis de eius licetia interfuit matrimonio, in quo omittuntur denunciantes, esse suspendendum triennio iuxta d. cap. finale: nam si aliter us parochus, vel quicumque alius sacerdos, regularis, aut secularis, sine proprij parochi licetia interfuit illi matrimonio, non incurrer eam penam. Tum quia id matrimonium defectu præsentia proprij parochi, vel alterius sacerdotis de eius licetia, est inualidum, & ita non habet locum in eo pœna clandestini: vt dixi nu. 4. in fine. Tum etiam, quia Trident. sessione 24. de matrim. c. 1. versic. quod si quis parochus, decernit, vt si quis parochus, vel alius sacerdos, sine regularis, siue secularis, etiam id sibi ex priuile-

privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, interesse matrimonio alieni parochiani, aut ipsum benedicere, absque proprii parochi licetia, ausus fuerit, tamdiu ipso iure suspensus sit, quamdiu ab ordinario eius parochi, ad quem matrimonium illud, aut benedictio spectabat, absoluitur. Vnde manifestè in hoc casu correctæ est suspensio ea triennalis; quæ inde probatur, nam erat ferenda, & non lata, ut dixi num. 1. & ad tempus præcisum triennij, quo transacto, ipso facto cessabat: nec poterat Episcopus absolvere ab ea, (ut dicam hoc 3. lib. disput. 52. nu. 2.) at suspensio posita in Tridentino, est lata, nec est ad tempus præcisum, sed ad Episcopi nutum, potestque eam Episcopus tollere, ergo cessat ea suspensio triennalis: aliàs dicendum esset teneri Episcopum per triennium cum parochum suspendere, nec ab ea suspensione posse absolvere, cōtradiçtū Tridentini decretū. Et sic clarè videtur sentire Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. nu. 12. §. clandestinū matrimonium, dicit. n. olim fuisse suspendendū triennio, hodie verò esse suspensum ad nutū Episcopi. Vnde oblitus est huius decreti, Henricus lib. 13. de excommunicat. cap. 39. nu. 3. ubi dixit clericū, qui absque parochi licentia assistit contrahentibus matrimonium, fieri suspensum triennio, nec posse ante triennij lapsum absolui per Episcopum.

7 Maximè tamen aduertendum est, quod excusabit à prædicta suspensione Tridentini, quælibet ignorātia, etiam crassa, dummodò nō sit ita crassa, ut ingens sit temeritas. Quia dicit Tridentinum, *ausus fuerit*, at verbum, audacia, dicit temeritatem: ut bene Glossa l. si quis in tantam, C. vnde vi, & ita Hispana, audens, dicitur, *arrendo, y que pierde la verguenza*, l. 6. tit. 10. par. 2. ibi, *ca despues que los hombres pierden verguenza, e toman arren miento*. Vnde audax coniungitur cum præsumente, authent. habita, C. ne filius pro patre, vers. hac igitur, ibi, *Vi nullus de cetero tam audax inueniatur, qui aliquam scholaribus iniuriam inferre præsumat*. Temerarius autem non est, nec præsumens, ignorantia etiam crassa aliquid faciens, nam verè ignorans facit.

Præterea, quia præsumere, dolum, & temeritatem importat, ut docent optimè Cardin. Clement. 1. q. 39. de privilegijs D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 54. col. 3. versic. quærit idem, Rosella absolutio. 1. nu. 46. Angel. excommunicat. 1. casu 11. nu. 25. Syluest. excommunicatio. 7. casu 14. dub. 5. nu. 34. Caietan. Summa, verbo excommunicatio. cap. 82. Tabiena excommunicatio. 1. casu 11. q. 6. num. 7. Nauar. Summa Latina, cap. 27. nu. 155. non autem est dolus, & temeritas, quando est ignorantia crassa. Et ita quādo canon imponit penam præsumenti, vel ausu temerario facienti, tenet Nauar. Summa Hispana, cap. 27. nu. 74. ubi inquit, excusari contrafacientem, ex ignorātia saltem non multum crassa: idem Henriquez lib. 13. de excommunicatione, cap. 23. num. 3. ubi dicit excusare ignorantiam etiam crassam, non tamen supinam. Idem sub aliquo dubio tenet Ludovic. Lopez 2. par. instructorij, de excommunicat. cap. 13. §. sed iam ad secundum punctū, fol. 887. ubi ait, fortè ignorātiā crassā excusare. Quamvis cōtrarium teneat Innocent. cap. cū medicinalis, de sentent. excommun. in fine, ubi expressè dicit in hoc casu probabilem ignorātiā excusare, crassā autem, & supinā reddere faciliorem dispensationem. Et videtur tenere Nauar. Summa Latina, cap. 27. nu. 74. declaratione 1. ubi ait in hoc casu excusari laborātem ignorātiā non crassā. Sed verior est quod dixi.

8 Meritò tamen dubitabis, an regularis sacerdos matrimonium solemnizans absque proprii parochi licentia, ultra suspensionem ad nutum ordinarij, statutam in Tridentino, sess. 24. de matrimo. cap. 1. incurrat excommunicationem Pontifici reservatam, per Clement. 1. de privilegijs, vel potius ea antiqua excommunicatio correctæ sit per hanc suspensionem? Videtur enim ita esse, quia noua pœna mitior lege noua statuta, corrigit rigidiorē antiquæ legis: (ut dixi num. 4.) ergo hæc suspensio, quæ mitior pœna est, iurisque nouioris, corrigit eam excommunicationem.

Verum absque dubio tenendum est, non corrigere, sed cum regularem vtraque affici pœna: ea enim doctri-

na, teste Anania, cap. finali, de collusionē detegenda ad finem, & Nauarro statim allegando, verum habet in pœnis à iudice infligendis, non autem ijs, quæ ipso iure incurruntur, ut sunt excommunicatio, & suspensio illa Tridentini. Sic tenent Nauar. lib. 5. consiliorum, in 1. editione, tit. 37. de pœnis, consil. 1. per totum, in 2. libro 1. tit. de constitutionibus, toto consil. 10. Maiolus lib. 3. de irregularit. cap. 25. nu. 12. §. clandestinum matrimonium, Manuel 1. tomo Summa, 2. editione, cap. 219. num. 14.

9 Ad argumenta num. 3. proposita, ad probandum, per pœnam arbitrariam non correctam esse suspensionem triennem, responderetur. Ad 1. dic derogatum esse, Tridentinumque inherere vestigijs Concilij Lateranensis, quoad præceptum denūciationum præmittendarum matrimonio, & pœnas parochi eas omittens: non verò, quando id matrimonium est nullum.

Ad 2. constat ex dictis num. 4. ratione penultima.

Ad 3. ea doctrina neganda est, contraria enim est verior: ut probaui eodem num. 4.

DISPUTATIO XLIX.

An si parochus alienus, vel sacerdos, qui non est parochus, non assistat matrimonio, sed alij sacerdoti licentiam assistendi concedat, sit suspendendus triennio, vel incurrat suspensionem arbitrio Episcopi?

S Y M M A R I U M.

Proponitur opinio affirmans incurrere pœnam latam in facientem, cum qui mandat, vel consilium, num. 1.

Secunda verior non incurrere, nec mandantem aut consulentem innodari pœnis in facientem latis, nisi exprimat in pœna, num. 2. ibi, mandans fieri delictum, non verè sed interpretatiuè facit, & verbum, videtur, fictionem importat.

Quid si verus parochus det licentiam non sacerdoti, num. 3. & ibi quid si parochus non sacerdos coniungat alienos parochianos, vel quilibet alius non sacerdos id faciat absque licentia proprii parochi.

Soluntur argumenta, & enodantur, cap. mulieres, de sent. excomm. & cap. nuper, & cap. si concubina, de sent. excomm. & regul. is, damnum dat, ff. de reg. iuris, & l. nihil interest, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & c. significavit, de iudic. nu. 4. Et ibi, lex pœnalis extendenda est, ne reddatur frustra cetera.

1 Videtur incurrere. Primò, quia cap. finali, §. finali, de clandest. despons. suspendendus est parochus triennio, clandestina coniugia non prohibens, sed hic tantum abest ut prohibuerit, ut potius dederit licentiam ad assistendum matrimonio verè clandestino, quia defuit præsentia parochi, aut alterius sacerdotis de veri parochi licentia: ergo, incurreret illam pœnam.

Secundò, quia saltem incurreret suspensionem latam in Tridentino, sess. 24. cap. 1. de matrimo. in alienum parochum assistentem matrimonio absque proprii parochi licentia. Nam verè dicitur assistere is, cuius mandato, & licentia aliter assistit, per cap. mulieres, de sentent. excomm. ibi, *Cum is committat verè, cuius autoritate vel mandato delictum committit: probatur*. Et cap. nuper, eodem tit. versic. in primo quidem articulo, ibi, *Cum facientem, & consentientem per pœnas constringat*. Et regul. is damnum, ff. de regul. iuris ibi, *Is damnum dat, qui iubeat damnum dari*. Et l. nihil interest, ff. ad legem Corneliam de Sicar. ubi dicitur nihil interesse vtrum occidat quis, an causam mortis præbeat.

Et confirmatur, quia c. ita quorundā, de iudic. excommunicantur deferentes prohibita ad Saracenos: & tñ cap. significavit, eod. tit. dñ eodē modo incurrere nō deferētes propria persona, sed per nuncios, mittētes: ergo similiter non tñ incurreret suspensionem parochus propria persona assistens matrimonio alieni parochiani, absque debita licentia,

licentia, sed etiam dum per alium assistit concedens ei licentiam.

Tandem, quia c. nuper, & cap. si concubina, excommunicantur participantes in crimine criminoso cum excommunicato, sed mandas fieri delictum, cui est annexa excommunicatio, participat in crimine, ob quod incurrit excommunicationem admittens illud, ergo eadem innodabitur excommunicatione; ergo similiter hic parochus dans licentiam assistendi matrimonio alieni parochiani, cum participet in crimine, ob quod sacerdos assistens incurrit suspensionem, eadem ligabitur. His rationibus ducti, aliqui censent excommunicationem latam in aliquid facientem, comprehendere etiam mandantem. Sic Rosella excom. 1. casu 43, nu. ult. Sylu. excommun. 9. casu 41. dubio 8. n. 79. quare idē dicerent de suspensione. Et faciunt multi, quos refert Decianus tract. criminali lib. 9. c. 32. n. 1. dicentes mandantem verē facere, atque ita comprehendī sub statuto puniente deliquētem. Et Abb. d. c. mulieres. nu. 10. Ang. verb. mandatum, num. 1. vbi Sylu. q. 4. dicunt generaliter penam latam ipse comuni contra facientem, aspicere in mandantem, secus quando est pena statuti. Cum ergo hac suspensio lata in Tridentino, d. cap. 1. sit pena iuris communis, ligabit non solum sacerdotem assistentem, sed etiam dantem licentiam.

Ceterum quicquid sit de ea questione, an pena legis in delinquentem afficiat mandantes? de qua non modica est controversia, & ad coniecturas voluntatis legislatoris, recurrendum est, ut latissime disputat multis citatis Decianus tract. criminali, lib. 9. toto cap. 32. at in censuris multo verius est, censuram latam in admittendum aliquod delictum, non ligare mandantes, consulentes, vel aliter cōsensum prestantes, nisi in canone ferente censuras, exprimantur. Ut de excommunicatione docet Sylu. sibi contrarius, excommunicatio vlt. quæstion. 4. dicto 3. Caiet. verb. excommunicatio, paulo post principium, versic. & personas quidem, & ibi Armilla, num. 2. Tabiena excommunicatio 5. casu 49. nu. vlt. Nauar. summa, cap. 27. num. 51. Medina lib. 1. summa, cap. 11. §. 2. fol. 36. col. 1. Ledesma 2. par. 4. q. 26. art. 1. statim in princip. Henriquez lib. 13. excommunicatione, cap. 17. nu. 2. in fine, & c. 21. nu. 1. in commento, littera G. Bartholinus a Ledesma de excommunicatione, dub. 6. fol. 1002. Probat, quia excommunicatio, & pererit pœna, cum sint odiosa, non debent extendi, de casu ad casum; at mandans fieri delictum, non dicitur verē illud facere, sed interpretatiuē: ergo excommunicatio, & ceteræ censuræ in facientem latæ, nō comprehendunt mandantem. Probat, minor ex ca. ut sumus, in fine, de sent. excom. ibi. *Cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur.* Nam verbum, videtur, fictionem importat, gl. l. nemo §. ff. de restit. in integr. verb. pollicetur, & ibi Bar, num. vnico. Item cap. 2. de clericis pugnant. in duello, pugil verē homicida dicitur, non autem mandans, licet de homicidio teneatur; & ponuntur ut diuersa, mandare, facere, cap. si quis viduam. dist. 50. Constat etiam quia mandatum & consilium præcedunt factum, præcedere autem non possent, si verē ipsum factum essent. Et ita mandantem non verē, & propriē facere, docet Bart. l. si quis pro emptore, §. 6. ff. de usufructu. & melius l. sed & si vnus, §. scrupus, nu. 2. ff. de iniurijs, l. si quis id quod, num. 36. ff. de iurisdic. omni. iud. vbi Dec. nu. 38. Plaza de delictis, lib. 1. cap. 16. nu. 22. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. finali, q. 89. vers. sed quæro, dicens esse communem opinionem omnium ferē scribentium. Bosius practica, tit. de mandato ad homicidium, nu. 1. & alij, quos refert, & sequitur latē hoc probans Decianus, tract. criminali, lib. 9. c. 32. nu. 2. fatenturque omnes Doctores vtriusque sententiæ.

Tandem probatur, quia quoties canon vult excommunicare, non tantum facientem, sed etiam mandantes, & consulentes, id explicat: ut constat ex cap. felices, de penis, in 6. & Clement. si quis suadente, cod. tit. & ex multis ceteris excommunicationibus.

Hinc in nostro casu, cum Tridentinum d. cap. 1. solum

suspendat parochi, vel alium sacerdotem coniungentem, vel benedicentem alienos parochianos, nec exprimat dantem licentiam, vel mandantem, vel consulentem, hi non incurrēt illam. Nec etiam incurrēt suspensionem triennalem, de qua in cap. finali, §. finali, de clandest. despons. quia ea comprehendit proprium parochum non impedientem clandestina matrimonia, hic autem qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius parochus horum, qui contraxerunt. Præterea, cum hoc matrimonium fuerit invalidum, non incurruntur ea licentia pœna d. cap. finali, non enim habent tunc locum pœna matrimonij clandestini; (ut dixi hoc lib. 3. disputat. 2. num. 5.)

Si autem proprius parochus det licentiam non sacerdoti, assistendi matrimonio, similiter neutram suspensionem incurreret. Non dicti cap. fin. quia cum illud clandestinum matrimonium sit nullum, (invalida enim est licentia concessa non sacerdoti, iuxta dicta hoc lib. 3. disput. 20. num. 10.) per illud non incurreretur ea pœna: ut dixi num. precedenti. Non Tridentini, quia tantum suspendit parochum, vel alium sacerdotem, qui sine licentia parochi proprii, alienos parochianos coniungit, at hic, nec parochus coniungit alienos parochianos, & ille coniungens nec est sacerdos, nec coniungit sine licentia parochi.

Idem dicendum, si non sacerdos absque licentia proprii parochi coniungeret aliquos matrimonio; neutram enim suspensionem incurreret. Quia vtrique fertur in parochum, vel alium sacerdotem absque licentia proprii assistentem; nomine autem sacerdotis in materia penali, qualis est hæc, non comprehenduntur diaconus, & subdiaconus, & ceteri qui sacerdotes non sunt; (ut dixi hoc lib. 3. disputat. 20. num. 9.) si tamen is non sacerdos, parochus esset, incurreret vtrique suspensionem Tridentini, coniungēs alienos parochianos: quia respectu parochi nō petit qualitatem sacerdotis; non tñ incurreret suspensionem triennalem, iuxta dictā disputatio, præcedenti, nu. 6. vbi nu. 7. dixi, qualis ignorantia excuset ab hac suspensione Tridentini.

Ad argumenta proposita num. 1. respondetur.

Ad primum constat ex dictis num. 2. quia parochus non prohibens matrimonia clandestina, subiectus illi suspensioni, debet esse proprius, & matrimonium clandestinum debet esse validum; quorum vtrumque hic deficit.

Ad secundum negatur verē assistere mandantem, & ad cap. mulieres, die nō dicere, verē percutere, sed verē committere, & ita intelligitur, verē committere in legem, ipsam frangendo: non autem verē percutere, mandantem percussorem. Sic respondent omnes Doctores, cum Bartolo, quos allegavi nu. 2. quamvis Abb. eod. cap. mulieres, nu. 12. hanc solutionem impugnet: quia ibi non agitur de peccato, sed de pœna excommunicationis incurrendæ, per mandantem, quæ lata est in facientem. Sed dic verum esse ibi agi de pœna excommunicationis contrahendæ, per mandantem percussorem clericum; non quia mandans verē percutiat, & ita comprehenderetur sub canone excommunicante percussorem. sed quia is textus eam extendit ad mandantem, reddens rationem, quia mandans est verē reus delicti percussoris, licet non verē percutiat.

Ad cap. nuper, die non intelligi, omnino de eadem pœna, sed de aliqua simili pœna arbitraria, quia consentientes verē delinquent.

Ad regulam damnum, respondet Decianus, tract. criminali, lib. 9. cap. 32. num. 2. intelligi interpretatiuē, iuxta doctrinam Bartoli, l. si quis pro emptore, num. 66. ff. de usufructu, dicentis, legem æquiparantem factum vnus personæ, facto alterius, necessariò fingere; quia nequit secundum naturam factum vnus dici factum alterius.

Ad nihil interest, respondet Decianus, eod. numero 2. intelligi, quando ipsi aliqua causam mortis præbet, ut si tradat gladium furioso; secus si solo dicto, ut facit mandans.

Ad c. significauit, respondet benè Nauar. Summa, cap. 27. num. 51. rationem illius textus non esse, quia idem sit deferre per se, & per alium mittere; sed quia lex penalis extendit.

extenditur de vno casu ad alium, quando aliàs esset frustratoria, vel quali, vt docent Glossa fin. cap. 2. de vsuris, in 6. Felinus, cap. translata, num. vltimo, versic. 3. nota, de constitutio. Barbatius, & Burgenfis, quos refert, & sequitur Couar. 3. variat. c. 3. nu. 9. versic. quinto, & probatur ex c. si ciuitas, de sentent. excommun. in 6. vbi dicitur interdictum ciuitatis extendi ad suburbia, & subiungitur ratio, ibi, *Nam licet predicta videantur aliàs murorum ambitu terminari, hoc tamen casu, ne vilipendi valeat sententia interdicti, expedit interpretationem fieri latiore.*

Ad vltimum, dic cu Caietano, & Nauarro citatis, nu. 2. exigi, vt participatio sit post incursum ab altero excommunicationem, & vt ille excommunicatus sit denunciatus, vt bene ait Nauarr. cap. 27. nu. 112. mandans autem participat in crimine, quando nondum admissum esset.

DISPUTATIO L.

An parochus triennio suspensus, qui interfuit clandestino, si eodem triennio iterum assistat, suspendaturque iterum triennio, hoc posterius triennium confundatur cum priori, vel incipiat finito priori triennio?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio asserens posterius tempus incipere finito priori, num. 1.

Refertur alia opinio distinguens, num. 2. Et sententia Authoris, num. 3.

Soluntur argumenta, num. 4.

Questio præsens eam petit difficultatem, an suspensus, vel alia pœna affectus ad tempus, si durante eo tempore aliam suspensionem, vel similem pœnam ad tempus, incurrat, hoc posterius tempus incipiat priori finito? In qua quæstione triplex est sententia.

Prima ait incipere finito priori tempore. Probatur, quia aliter non satisfaceret vtrique delicto: sicut enim duo admissa sunt delicta, ita duæ pœnæ contrahi debent, vt quoties aliquis delinquit, toties plectatur, c. imitare 6. q. 1. & c. 1. de pœnis.

Et confirmatur, quia crescente contumacia, debet punitio augeri, non autem augeretur, si duo illa tempora confunderentur: ergo non confundi debent.

Secundò probatur, quia si illa duo tempore confundantur, nil operabitur secunda suspensio, cum eundem prorsus effectum suspendendi ab officio habeat prima suspensio, & sic delictum posterius, impunitum maneret.

Tertiò probatur, quia aliàs pœna praberet immunitatem, & primum interdictum operaretur effectus contrarios, scilicet, suspensionem, & exemptionem à posteriori suspensione.

Quartò probatur, quia casus superueniēs non excusat à pœna præcēctis culpæ, l. inter omnes, ff. de furtis, l. arthris, ff. de sponsalibus: sed si hæc duo tempora confunderentur, superueniens casus subtraheret aliquid à præcedentis culpæ pœna, ergo hæc duo tempora non confunduntur. Hanc tenet Stephanus Clement. 2. de magistris, vt refert ibi Cardin. eandem tenet Thomas de Ripera, quem refert Ioan. Andr. c. cum in cunctis, num. 30. de electione.

1. Secunda sententia distinguit, si imponatur pœna, vt species, id est, cum determinatione tēporis à quo incurritur, vt suspensus per triennium, à die delicti, tunc triennium posterius incipit à die delicti commissi, & confunditur cum priori tempore. Quando verò, pœna ponitur generaliter, & indeterminatè, vt dicendo, sit suspensus per triennium, posterius triennium incipiet priori finito. Ratio differentia est, quia in priori casu, suspensio habet præscriptum sui initij tempus, quod impediri nequit ob similem incursum suspensionem: in posteriori verò, cum præscriptum initij non habeat, interpretari debet, vt incipiat finito

priori tempore, vt plenè vtrunque plectatur delictum. Sic Bart. l. in Senatus, §. finali, per totum, ff. ad Senat. cons. Turpillia. Abb. c. cum in cunctis, §. fin. in fine, de electione, Syluest. verb. suspensio, q. 6. dicto 6.

Tertia sententia, quam præceteris eligo, ait incipere statim à die sententiæ iudicis inferētis posterius triennium: aut quando incurritur ipso iure, statim à die commissi delicti, & ita confundi cum priori tempore, nisi iudex in sententia declararet, vt incipiat finito priori tempore: (potest enim id iudex declarare, teste Baldo statim referēdo.) Probatur, quia expressio triennij, vel alicuius temporis, intelligitur tacitè de proximo sequenti, l. cum, qui Kalendis 4. ff. de verborum obligatio. in principio, ibi, *Sabinus ait proximas Kalendas Ianuarij expectandas*, c. non potest, §. 1. de pta ben. in 6. ibi, *intelligitur de duobus primis beneficijs*, & cap. cupientes, §. ceterum de electione, *Per triennium continuum ex tunc inchoandum*: ergo secunda suspensio, triennij, intelligitur de proximo triennio, & ita confundentur tempora.

Secundò, quia in pœnis benigna est interpretatio facienda: regul. in pœnis, de regul. iur. in 6. sed benigna est, si interpretemur concursum, ac confusionem temporum, fieri: duraque, & rigida, si aliter interpretemur: ergo prior interpretatio eligenda est. Sic tenent Glossa Clem. 2. verb. sequentes, de magistris, & ibi Card. §. si quis, q. 2. Paul. ibi, quem refert, & sequitur Imola ibi, num. 13. Ioan. Andr. cap. cum in cunctis, §. finali, num. 30. in fine, de electione, vbi Anton. num. 12. Bald. num. 14. Cardin. quæst. 4. nu. 4. Anchar. q. 7. num. 8. Imola, num. 10.

Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 1. respondetur.

Ad 1. dic duas contrahi pœnas, & ita sublata per absolutionem priori suspensione, remanere posteriorem.

Ad confirmationem fateor crescere pœnam: nam secunda suspensio, pœna est.

Ad 2. dic aliquid operari secundā suspensionē, nā ille est dupliciter ligatus, & vtriusque vinculi solutione indiget.

Ad 3. nego id sequi. Quia quamuis tempora confundantur, vtrumque tamen vinculum ligat.

Ad 4. nego minorem, nihil enim subtrahitur secundæ suspensioni, nec primæ, sed suo triennio quolibet ligabit, licet per accidens contingat ea duo tempora confundi: illo enim eodem tempore dupliciter ligatus erit, sic suspensus.

DISPUTATIO LI.

An parochus suspensus ab officio, eo quod interfuit clandestino, sit consequenter suspensus à beneficio?

S V M M A R I V M.

Explicatur sensus disputationis, & quid in ea sit certum, nu. 1. Referuntur decem sententiæ, a nu. 2. vsque ad 11. Et sententia Authoris, num. 12.

Mitius agitur cum lege, quam cum homine, num. 2.

Distributiones quotidianæ an debeantur ei, qui peccat assistendo diuinis, vt si sit excommunicatus, & suspensus, & assistat. Et generaliter quomodo clericus arceatur à ministerio, ob delictum, an acquirat fructus illi ministerio debitos? nu. 10. l. iuncto num. 12.

An hic suspensus ab officio, possit priuari beneficio? num. 13.

An parochus suspensus ab officio, eo quod interfuit clandestino, sit suspensus à beneficio, vel possit illo priuari? num. 14. Et soluntur argumenta, num. 15.

Hæc quæstio ex decisione eius pender, an suspensus, ab officio, sit suspensus consequenter à beneficio? Supponendum est, cum Syluest. verb. suspensio. quæst. 3. tripliciter posse aliquem suspendi. Primum, ab officio, & hoc est idem, quod suspendi ab exercitio officij, & officij clericalis, 2. à beneficio, & hoc est idem, quod suspendi tantum

tantum à beneficij fructibus: non enim sic suspensus interdicitur ab illius administratione, in temporalibus, & spiritualibus, 3. ab officio, & beneficio simul. Vnde sensus disputationis est, an eo ipso quod quis suspenditur ab officio, & ordine clericali, censeatur suspensus à beneficij iam adepti fructibus? (Nam à beneficio acquirendo suspensum esse constat ex cap. finali, versic. si tamen, de clerico excommunic. ministr. ubi minore excommunicatione irretitus eligi nequit, quoniam ad susceptionem eorum eligitur à quorum perceptione est priuatus) ita ut eos tuta conscientia percipere non possit? Et quidem, si sententia iudicis, vel canon suspensionem ab officio imponens, exprimat solum ab officio suspendere, res est absque controuersia, sic, suspensum ab officio, non censeretur suspensum à beneficio, aliàs non verificarentur verba sententiæ, vel canonis dicentis solum ab officio suspendere. Sic Syluest. verb. suspensio, quæst. 5. versic. si iterum suspensio sit ab officio, & ibi Tabiena, q. 4. num. 5. Rosella, verb. suspensus, num. 1. in fine. D. Anton. 3. par. tit. 27. c. 4. versic. item cum quæritur, utrum suspensus ab officio, Manuel 2. tomo Summæ, in vtraque editione, cap. 67. nu. 3. Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui. c. 3. de suspensione, tit. quis possit suspendere.

Tota igitur controuersia in eo sita est, quādo sententia, vel canon absolutè suspendit aliquem ab officio, an eo ipso censeatur à beneficio suspendere? quam quæstionem satis difficilem reddit varietas opinionū, vix enim reperies disputationem, in qua tam varij sint scribes. Et Gl. Clemen. fn. verb. suspensi, de pœnis, quinque recitat opiniones.

1. Prima opinio, quam recitat ea Glossa, est, ut suspensus à canone ab officio, non sit suspensus à beneficio, at suspensus ab homine ab officio, eo ipso censendus sit suspensus à beneficio: mitius enim agitur cum lege, quam cum homine ministro legis, l. Celsus, ff. de arbitris, unde fit ut canon suspendens ab officio, restringatur ne ad beneficium extensio fiat, non autem sententia iudicis suspendens. Sic Hostiens. (ut refert ea Glossa,) & idem tenet Archidiaconus, c. cum æterni, nu. 2. versic. officij, de sentent. & re iudic. in 6.

2. Secunda sententia, quam refert prædicta Glossa, est omnino contraria, ut suspensus à iure ab officio, censeatur suspensus à beneficio, non autem quando est suspensus ab homine. Sic tenent Ioannes, quem refert Glossa, c. præter hæc, verbo ab Ecclesia 32. dist. Capua lib. 4. decis. c. 24. n. 5. & 6.

3. Tertia opinio, quam refert dicta Glossa sic distinguit si suspensus ab officio, sit in mora petendi absolutionem, est suspensus à beneficio, secus quando non est in mora. Hanc tenent Vincetius, & Tancredus, cap. cum bonæ, de ætate, & qualitate, quos refert prædicta Glossa, idem Ioan. And. tod. cap. cum bonæ, nu. 10. Henric. cap. cum dilectus, nu. 7. de consuetu. Angel. suspensio 3. nu. 3. ad finem, Maiolus de irregularitate, lib. 3. c. 19. num. 10. & explicat dici esse in mora, transacto anno à die suspensionis incursum, & ex tunc non posse fructus percipere. Moderantur tamen hæc sententiam, Henricus, & Angel. ibi, ut intelligatur, dum suspensio est ob crimen graue, quando enim crimen est leue, indistinctè asserunt non suspendi à beneficio.

4. Quarta sententia relata per eandem Glossam, distinguit hoc modo, quando suspensus est ob crimen quod constat esse mortale, tunc suspensus ab officio, censetur suspensus à beneficio, secus quando pro infamia orta ex eo, quod dubitatur, an id crimen admiserit. Sic Tancredus, & Abb. antiquus, quos refert prædicta Glossa. Quibus consonat Archid. cap. præter, ad finem, super Glossa subtrahenda, distinct. 32. ubi dicit suspensum ab officio ob magnam causam, esse suspensum à beneficio, secus quando ob leuem causam, quod idem docet Ludou. Lop. 2. par. instructorij, de matrim. cap. 39. fol. 1060. col. 2. §. circa prædictam.

5. Quinta sententia, quam refert Glossa, est, si suspensus ab officio, sit ob crimen leue, vel infamiam, vel contumaciam, non est suspensus à beneficio, secus si ob crimen graue. Quia beneficium subtrahi non debet absque magna causa, 16. q. 7. cap. inuentum. Hanc videtur amplecti, ea. Gl. Clemen. finali, verb. suspensi, de pœnis, & ita Gl.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

sam satis obscurè loquentem, intelligit ibi Imola, nu. 11 ad finem. Et hanc tenent Hostiens. Summa, tit. de sententia excommun. §. si quis eius effectus, num. 11. versic. sed nunquid, Præpos. cap. pastoralis, §. utrum, versic. sed pro complemento, de appellatio. Armilla, verbo, suspensio, num. 11. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. in initio, nu. 14. Borgasius de irregularitate 6. par. tit. de suspensione, num. 31. Addit Armilla hanc distinctionem esse veram, siue sit suspensio à iure, siue ab homine, & Hostiens. Præposit. & Borgasius, moderantur hanc sententiam, præterquam in distributionibus quotidianis, quas dicunt percipere non posse suspensum ob quamcunque causam ab officio.

6. Sexta opinio est ultra relaxas ab ea Glossa, si suspensus sit aliquis ab homine ab officio, distinguendum est, si ob crimen graue, est suspensus à beneficio, secus si ob crimen leue, vel infamiam, aut contumaciam: si verò sit suspensus ab homine ob crimen, siue graue, siue leue sit, est suspensus à beneficio, secus si ab homine, ob infamiam, vel contumaciam suspensus sit. Sic Rosella, verb. suspensus, num. 1. in fine, Syluest. verb. suspensio, quæst. 5. versic. si iterum suspensio sit ab officio D. Anton. 3. par. tit. 27. cap. 4. versic. item cum quæritur an suspensus ab officio, sit suspensus à beneficio, Tabiena, verbo suspensio, quæst. 4. num. 5. Anchar. Clement. cupientes, de pœnis, cum Calderino relato per Gregor. Lop. l. 17. verb. el derecho, tit. 9. par. 1.

7. Septima sententia, ait suspensum ab officio, non esse suspensum à beneficio, & ita sic suspensum posse recipere fructus beneficij, & distributiones quotidianas, dummodo ea suspensio non sit tam diuturna, & tacitè, vel expressè vim priuationis habeat. Sic Manuel 2. tomo Summæ, vtraque editione, c. 98. num. 7.

8. Octaua sententia, sic distinguit, quando est suspensus ab officio ob crimen adeo graue, & in perpetuū, ut impediatur clericum, ne licitè possit exercere officium suum, est suspensus à beneficio: secus quando id crimen etiam graue permittit liberum vsum circa beneficium simplex, ut si ipse gubernet, vicariumque sacra facientem constituat. Sic Henric. lib. 13. de excommunicatione, c. 32. num. 3. Viualdus Candelabro 2. par. tractat. de suspensione, num. 171.

9. Nona sententia est, vel loquitur de distributionibus quotidianis, & tunc suspensus ab officio, est suspensus ab illis: aut de alijs beneficij fructibus, & tunc subdistinguendum est: si est suspensus ab officio, simpliciter, vel ad certum tempus, non est suspensus ab illis. Quamuis enim hic nequeat choro interesse, at multa alia ad beneficium pertinentia exercere potest, ut alia, quæ diuina officia non sunt, regere, & gubernare quæ ad se attinent, si autem suspensio, perpetua sit, vel tam diuturna, ut vim priuationis, vel depositionis habeat, censetur suspensus à beneficio. Probat per primam partem, nempe, suspensum ab officio censeretur suspensum à distributionibus quotidianis.

Primò, quia distributiones quotidianæ dantur solis, qui inter sunt, c. vnic. de clericis non residen. in 6. Triden. sess. 24. c. 12. de reform. ad finem: sed suspensus ab officio interesse nequit horis, ergo cēsetur suspensus à distributionibus.

Secundò probatur, quia esto hic suspensus interesset horis, at tuta conscientia percipere non posset distributiones: quia dantur ob ministerium, quod permittente Ecclesia fit: ministrans enim contra Ecclesiæ prohibitionem, ob tale ministerium, non præmium, sed penam meretur: ob idque graues authores sentiunt, quoties clericus ob delictum arcetur à ministerio, ut ob illud fiat excommunicatus, suspensus, vel irregularis, non acquirere eum fructus illi ministerio debitos. Rebuff. praxi beneficiorum, tit. de Simonia in resignatione, num. 15. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 7. in fine, Viualdus Candelabro sacramentorum, 2. par. materia de suspensione, num. 171. in fine.

Alia verò pars huius sententiæ, scilicet, ut censeatur suspensus à beneficio, quādo suspensio habet vim priuationis, probabitur argumentis sequentis opinionis, quæ hæc partem probant. Hanc sententiam tenent Bonifacius Clemen. finali, de pœnis, nu. 41. & sequentibus. & ibi Imola, nu. 11. in

Z fine,

fine, Paul. Clem. 1. de privileg. Turrecremata, cap. prater, 32. d. nu. 10. 11. & 12. Nauar. summa, cap. 27. Hispana, nu. 161. Latina, nu. 160. Greg. Lop. l. 17. verb. *el derecho*, tit. 9. p. 1. & ibi Humada super glossas Gregorij Lopez, gl. fin. Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui, c. 31. de suspensione, tit. quis possit suspendere: & quoad distributiones quotidianas, vt suspensus ab officio, semper censeatur ab illis suspensus, tenent Hostiens. Prepos. & Borgasius in quinta sp. nu. 6. allegati. Eandem tenet absque distinctione aliqua suspensionis, sed absolute suspensus ab officio, non suspendi à beneficij fructibus, bene tñsa distributionibus quotidianis, Vgolinus de censuris, tabula 4. c. 6. §. 3. nu. vniq.

Moderatur tamen Bonifacius ibi, nu. 46. eam partem, vt suspensus perpetuo ab officio, sit suspensus à beneficio, qñ suspensio contingeret ob delictum, secus esset, vbi propter morbum perpetuum, aut senium esset perpetuo ineptus beneficij ministerio, esset tamen ex fructibus deducendum competens vicario stipendium. Et nu. 48. ait, dici suspensionem perpetuam, quando iudex in perpetuum suspendit, aut talis est suspensio, vt sola Pontificia dispensatione tolli possit, secus quando non imponitur perpetuo, vel si sic imponatur, potest tamen ab ea Episcopus absolueret: tunc enim habebitur, ac si facta esset ad tempus.

Insuper aduertit hæc sententia, licet suspensus ab officio, censeatur suspensus à distributionibus, imò quādo suspensio est perpetua, ab omnibus fructibus, non tamen amittit præbendam, nisi id in iure, vel iudicis sententia, exprimat. Sic Paul. Imola, Turrecremata, nu. 22. Greg. Lop. pro hac nona sententia allegati.

Addunt tamen Paul. & Imola, & Turrecremata, posse per sententiam iudicis, subtrahi beneficium suspensio simpliciter ab officio, si ob culpam grauem suspensus sit, secus si ob leuem, nisi contempserit suspensionem, in mora que absolutionem petendi constituitur.

Hinc infert Nauar. summa Latina, c. 27. nu. 160. Hispana, c. 28. additione ad nu. 161. c. 27. quem sequitur Ludou. Lop. 2. p. instructorij, c. 31. de suspensione, tit. quis possit suspendere, suspensus ab officio, eo quod ante legitimam ætatem promotus est, non amittere beneficij fructus. Quia per eam transgressionem suspenditur solum ab officio.

Decima opinio ait, generaliter, & distincte suspensus ab officio, esse à beneficio. Probat, quia vbi duo sic se habent, vt vnum accedat alteri, sufficit aliquem amoveri à principali, vt censeatur amotus ab accessorio: quia accessorium sequitur principale: regul. accessorium, de reg. iur. in 6. & censeatur vnum, & idem cum principali, cap. eos, dist. 81. cum ergo beneficium sit accessorium officio, datur enim propter illud, cap. cum secundum, de præbend. c. fin. de rescript. in 6. remotus aliquis, & suspensus ab officio, consequenter erit à beneficio.

Et confirmatur, ex c. eos, d. 81. quod est Alexandri II. ibi: *Eos qui officium diuinum derelinquunt, sicut se ab officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiarum priuatos esse iudicamus.* Vbi qui priuatur officio, priuatur quoque beneficio. Idem habetur c. si quis sacerdotum, eadē dist. ergo idem in suspensione dicendum est, vt suspensus ab officio, sit suspensus à beneficio, quia eadem videtur esse ratio, quæ in priuatione, & consequenter idem ius c. translatō, de constitut.

Secundò probatur, ex c. prater hoc, d. 32. quod est Alexandri II. vbi postquā clericus concubinaris declaratur suspensus ab officio, subiunge Pontifex, *Neque partem ab Ecclesia suscipiat*, ergo suspensus ab officio censeatur consequenter à beneficio suspensus. Sic Gloss. cap. latores, verb. ab officio, de clerico excommunic. ministr. & ibi Hostiens. super verb. ab officio, & ibi Anton. nu. 8. de cohabitatione cleric. idem Host. in summa, tit. de verb. signific. ad finem, versic. item quicumque suspensus est ab officio, Anch. c. fin. num. 11. versic. 13. de clandest. despons. & ibi Præpos. num. 11. versic. quinto, Beranardus Diaz practica criminali, in noua editione, c. 73. nu. 2. fauet expresse Nauar. lib. 1. consiliorum, in 1. editione, tit. 11. de tempor. ordin. consil. 44. vbi docet suspensum, & irregularem non posse fructibus

beneficij vti, nisi pauper sit ad se alendum.

12. Vltima eadem sententia, cui adhæreo, asserit suspensum ab officio, non esse suspensum à beneficio, nisi expresse id declaratur. Probat, quia in iure interdum exprimitur suspensio ab officio, & beneficio, c. tam literis, in fine, ibi: *Ab officio, & beneficio, denuncietis esse suspensos*; de testibus, & attest. & c. 1. de secund. nup. ibi, ab officio, beneficioque suspensum, & cap. tuarum, de privileg. ibi: *Ab officio, beneficioque suspendas*; sed verba in decretis non debent esse superflua, sed aliquid operari debent, (vt probavi hoc 3. lib. disput. 29. num. 6.) ergo dum non exprimitur, vt suspensus sit officio, & beneficio, suspensus ab officio, non censebitur à beneficio suspensus.

Secundò probatur, suspensio ab officio, & à beneficio, sunt diuersæ suspensionis species, vt colligitur ex iure, quandoque enim in iure ponitur suspensio ab officio, vt c. quia in omnibus, in fine, de usuris, cap. fin. §. fin. de clandest. despons. & quandoque à beneficio, vt c. cum in cunctis, §. fin. ibi: *Ab Ecclesiasticis beneficiis triennio nouerint esse se suspensos*; de electione, ergo suspensio ab officio, non inducit suspensionem à beneficio.

Tertiò probatur, quia constitutio penalis extendenda non est ad casum non expressum, satis enim est illam intelligi intra suam latitudinem, cum odia restringi, fauores conueniat ampliari, regul. odia, de reg. iur. in 6, ergo constitutio suspendens ab officio, non est extendenda, vt suspendat à beneficio.

Quartò probatur, quia suspensus ab officio potest licite gerere multa pertinentia ad beneficium, vt administrare ea, quæ ad se attinent, imò, & aliqua pertinentia ad officium, vt recitare horas canonicas, &c. ergo per nudā suspensionem ab officio, non censeatur aliquis absolute suspensus à beneficio.

Et confirmatur, quia non est datum beneficium clerico, vt solū ministraret in spiritualibus, à quo ministerio remouetur, suspensus ab officio, sed etiā vt administraret in temporalibus, quod iure præstare potest suspensus ab officio, ergo cum duo onera habeat, si suspenditur ab vno illorum onere, non trahitur suspensio ad aliud: argumento, l. si maritus, C. de donat. inter virum, & vxor.

Secundò confirmatur, quia clericus non suspensus ab officio, si per vicarium suum ministerium adimpleat, non amittit beneficij fructus, sed satis est, si fructibus ministerij vicario satisfaciatur: argumento c. cū ex eo, de electione, in 6. ergo similiter clericus suspensus ab officio, non ob id fructus beneficij amittit, cū vicariū ministrantem destinare possit, soluta sibi mercede ex aliqua reddituum beneficij parte.

Tandem probatur, quia ad summam rationes appositæ solum probant, suspensum ab officio, carere debere emolumento, quod solum ob personale ministerium percipi potest, qñ talis suspensus non exhibet illud ministerium, vt sunt distributiones quotidianæ, quas soli, qui interfunt horis, lucrantur: non tñ probant, si suspensus ab officio, ministerium illud præstet, vt si horis intersit, quamuis peccet, non lucratur eos fructus, & distributiones: satis enim probabile est canonicum excommunicatum, & suspensum, si intersit horis lucrari distributiones, non obstante peccato, quod contrahit, preut docent Nauar. lib. 2. de restitutionib. c. 2. in noua editione, parte 2. difficultate 5. num. 243. Henriquez lib. 13. de excommunicat. cap. 3. num. 3. & cap. 14. num. 3. in fine, & c. 32. num. 3. in Commento, litera X. Et ratio est, quia, quamuis peccatis in tali administratione, & seruitio, ob quod in foro externo posset fructibus priuari, grauiorque pena plecti, at certum est illud ministerium fuisse tam vtile Ecclesiæ, ac si exhiberetur à ministro non suspenso: ergo ministerij stipendium percipere debet: possessor enim malæ fidei mercedem laboris in utilitatem rei impensæ percipit: ergo tantum probabunt illæ rationes suspensum ab officio, si non ministraret, amissurum emolumentum præcisè debitum in ministerio, vt amitteret, licet suspensus non esset, si non ministraret, si aut ministraret, nihil perditurum: non ergo suspensus ab officio, est suspensus à beneficio. Hanc amplectuntur Gl. c. presbyter, si a

DISPUTATIO LII.

An parochus suspensus, quia interfuit clandestino, possit ab Episcopo absolui?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio affirmans posse Episcopum absolueri à suspensione illa triennali, cap. finali, de clandest. desponsatione, num. 1.

Contraria verior, non posse à suspensione quandoque in ea designatur tempus, num. 2.

An possit Episcopus virtute decreti Tridentini, sess. 24. c. 6. de reformatione? num. 3.

An à suspensione lata in Tridentino, sess. 24. de matrimon. c. 1. in parochum assistentem matrimonio clandestino, possit absolueri Episcopus, & eius vicarius? num. 4.

Et solvantur argumenta, num. 5.

Quidam aiunt parochum triennio suspensum, eo quod interfuit clandestino, iuxta capitulum finale, §. fin. de clandest. desponsat. posse absolui ab Episcopo ab ea suspensione. Probant ex cap. nuper de sentent. excommunicat. versic. in secundo casu, ibi: *Quia conditor eius canonis sibi absolutionem specialiter non reuocauit, eo ipso concessisse videtur alijs facultatem relaxandi.* Vbi quamuis textus loquatur de excommunicatione, quæ non reservatur à canonis conditore, vt eo ipso eius absolutio concessa videatur Episcopo; at eadem ratio est de suspensione non reservata, & sic idem ius debet esse. Quare Innocentius, cap. 2. de solutionibus, in fine, idem dicit de suspensione, per d. c. nuper, sed suspensio illa triennalis non reservatur d. cap. finali, ergo potest ab ea Episcopus absolueri.

Secundò, quia eius est absolueri, cuius est ligare, sed hæc suspensio triennalis non incurritur ipso iure, sed ministerio Episcopi imponenda est, (vt dixi hoc 3. lib. disput. 48. num. 2.) ergo Episcopus eam imponens poterit ab ea absolueri. Ita docent Hostiens. d. cap. fin. super versic. per triennium, & ibi Ioan. Andr. num. 11. Præposit. num. 11. Bartholomæus à Ledesma, dubio 21. de matrimonio, post 6. conclusionem. Immo idem dicunt de proprio parochio, nempe, posse absolueri ab ea suspensione triennali, Hostiens. Ioan. Andr. & Præposit. ibidem per notata d. c. nuper, vbi communiter Doctores fatentur, posse Episcopum absolueri ab excommunicatione canonis absolutionem minimè reservantis.

2. Tenendum tamen est, non posse Episcopum ab ea suspensione absolueri.

Primò, quia licet teneamus communem opinionem, vt suspensus à iure non reservati absolutionem, possit ab Episcopo absolui: id habebit verum, vbi quis à iure suspenditur indefinite, nullo scilicet, designato termino, secus vbi terminus suspensioni adijcitur: vt contingit hic: cum enim iure definitum sit tempus, Episcopus qui inferior est, non poterit eam suspensionem relaxare. Et confirmatur, quia illa constitutio d. cap. fin. est edita in Concilio generali Lateranensi, at Episcopus nequit in conciliari constitutione dispensare, vt communiter annotant Doctores, cap. at si clerici, §. finali, de iudicijs: ergo. Et fortius hæc sententia locum haberet, tenendo quamcunque suspensionem ob delictum impositam, non posse per Episcopum tolli, vt tenent Glossa, cap. cupientes, §. ceterum, verbo suspensus, de electione, in 6. Abbas, cap. tam literis, num. 3. de testibus, & attestatio. & ibi Aretinus, num. 23. Nauar. Summa, cap. 27. Hispana, numero 163. versic. *lo tercero.* Latina, numero 162. versic. septimo, cum multis alijs, quare definitionem dicto cap. nuper, de excommunicatione non reservata, extendere nolunt ad suspensionem non reservatam: est enim longè dispar ratio. Quia absolutio excommunicationis debet necessariò præmitti absolutioni peccatorum, & ideo vt saluti animarum cōsuleretur opus fuit faciliè cōcedere absolutionem excommunicationis

si à plebe, 2. q. 4. verb. suspendatur, el 1. Bonifacius Clem. fin. num. 48. de penis, vbi hæc ait: *Possimus dicere, quod suspensus ab officio, siue perpetuo, siue ad tempus, siue simpliciter, siue a iure, siue ab homine, siue ex leui causa, siue ex graui, siue sit in mora petendi absolutionem, siue non, nunquam censetur suspensus à beneficio, nisi hoc in sententia exprimatur.* Idem tenet Nauarrus, lib. 5. consiliorum, in 2. editione, titulo de homicidio, consilio 41. numero 2. Perez libro 5. ordinam. tit. 1. l. 1. folio 31. §. in oppositum, eandem sententiam amplectitur Lex 17. titulo 9. parte prima, quamuis tantum de suspensione iuris loquatur, ibi, *e se mismo seria en aquellos que veda el derecho escrito, ca los que son vedados de oficio, non son vedados de beneficio.*

13. Fateor tamen, vbi suspensio esset perpetua, & ob graue delictum, posse sic suspensum, priuari ipso beneficii titulo. Quod optimè docuit Glossa, c. presbyter si à plebe, 2. quæst. 4. verb. suspendatur, el primo, vbi dicit suspensum ab officio non esse beneficio priuandum, nisi secundum ordinem iuris, propter scandalum, & cum magna laborat infamia. Et ita tenent Paul. Imola, Turrecremata, vt retuli num. 10. ad finem, idem Bonifacius, & Perez, num. precedenti allegati, Vgolinus de censuris, tabula 4. cap. 6. §. 3. num. vnico.

14. Ex his infertur decisio ad nostrum casum: parochus enim suspensus ab officio, quia interfuit matrimonio clandestino, non est suspensus à beneficio. Quia textus, cap. finali, §. finali, de clandest. desponsat. solum exprimit suspendendum esse ab officio, & probant rationes adductæ, numero 12. pro nostra sententia. Et tenet in proprijs terminis, Manuel 1. tomo Summæ, 2. editione, c. 211. numero 4. contra Ludouicus Lopez, 2. par. instructorij, de matrimonio, cap. 39. fol. 1060. col. 2. dicentem, esse etiam suspensum à beneficio: Quia est crimen graue. Addit tamen Manuel ibi, posse iudicem in hoc casu suspendere illum parochum à beneficio. Quia Trident. sess. 24. cap. 1. de matrimonio, remittit Episcopi arbitrio penam. Sed Tridentinum tantum loquitur, quando matrimonium clandestinum, cui interest parochus, est nullum defectu numeri testium requisit, in quo casu pena suspensionis antiqua cessauit: (vt dixi hoc 3. libro disput. 48. num. 4.) Admitterem tamen posse iudicem suspendere cum parochum triennio suspensum ab officio, eo quod interfuit matrimonio clandestino ob solam denunciationum omissionem, posse (inquam) suspendere simul à beneficio, quando culpæ grauitas hoc postulat, per cap. finali, §. finali, de clandest. desponsat. ibi: *Gravius puniendus, si culpa qualicet postulauerit.*

15. Tandem ad argumenta nouæ sententiæ proposita numero decimo, respondetur (namaliæ sententiæ argumenta soluenda non afferunt, præter nonam, & decimam sententiam.)

Ad primum dic, illum suspensum non posse interesse licitè officijs diuinis in illis ministrando, posse tamen interesse validè, & ita lucrari distributiones.

Ad secundum dic, negandam esse eam doctrinam, dantur quippe distributiones, & fructus, ob assistantiam, & ministerium vtile Ecclesijs, nec minus vtile est, quando illicite præstatur.

Ad primum decimæ sententiæ, propositum num. 11. dic maiorem esse veram, quando omninò mouetur principale, at suspensus ab officio multa potest beneficii ministeria obire, multis priuatur, quæ exercens peccat: at fructus comparat: vt in probatione vltimæ sententiæ, num. 12, explicui.

Ad confirmationem respondeo tantum probare beneficiarium suum onus non adimplentem, fructus illi oneri respondentes amittere, at suspensus ab officio potest onus implere, & ita fructus percipere. Ad secundum, respondet benè Gregor. Lopez, l. 17. verbo, *el derecho*, tit. 2. par. 1. in eo casu id euenire, quia iure ita expressum est.

nis, unde dum non refertur, eodem censetur Episcopo, & parochio: quæ ratio in suspensione non militat. Quare hanc sententiam, ut non possit Episcopus absolvere à suspensione, cui certus terminus adijcitur, docent Glos. Clem. 1. §. verum, verb. excommunicationis, de hæretic. Bonifacius ibi, nu. 184. vers. sexta conclusio, Imola, ibi, num. 18. Abb. c. quam sit, in fine, de excessib. Prælati. Felin. c. nuper, de senten. excomm. nu. 1. vers. in contrarij, Bernad. Diaz practica, in noua editione, c. 73. nu. 3. Syluest. verb. suspensio, q. 8. dicto 3. Couar. appellans falsam oppositam sententiam 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 14. & 15. Præpositus d. 50. in summa, Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 33. vers. contrariam sententiam, Henriq. lib. 13. de excommunic. c. 35. nu. 2. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, c. 31. de suspensione, tit. de absolutione à suspensione, & de matrimonio, c. 39. fol. 1060. col. 2. Vivaldus Candelabro 2. p. de suspensione, num. 130. Manuel 2. tomo summa, c. 69. num. 2.

3 Nec poterit Episcopus ab ea trienniali suspensione absolvere, virtute decreti Tridentini, Sess. 24. c. 6. de reformat. Quia ea suspensio incurritur ipso iure, sed per sententiam iudicis, (ut dixi disp. 48. nu. 2.) cognitione præmissa de delicto, atque ita id delictum iam ad forum contentiosum deductum est, in quo casu nulla facultas conceditur Episcopo d. cap. 6.

4 A suspensione tamen ipso iure imposita, in Tridentino, Sess. 24. c. 1. de matrim. parochio, vel alij sacerdoti coniungenti, aut benedicens alienos parochianos, absque licentia proprii parochi, non solum Episcopus, sed eius et vicarius generalis poterit absolvere, ut constat ex illis verbis, eod. c. 1. ipso iure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debet, seu a quo benedictio suscipienda erat, absoluitur: nomine autem ordinarij comprehenditur vicarius generalis Episcopi, & quicumque alius habens iurisdictionem ordinariam, (ut dixi hoc 3. lib. disp. 29. nu. 5.) non tamen hic ordinarius absoluturus, debet esse ordinarius iudex suspensos absoluendi, sicut in alijs absolutionibus, & dispensationibus contingit: sed debet esse ordinarius illius parochi, cuius erat illud matrimonium celebrare, aut benedicere. Ut expressè dicitur d. c. 1.

5 Ad argumenta prioris sententiæ, respondetur.

Ad primum illam æquiparationem posse habere locum, ubi suspensio sine temporis præfinitione ponitur: in quo etiam casu disparat est ratio, ut dixi num. 2.

Ad secundum dic, eiusdem esse solvere, cuius est ligare, si propria autoritate liget, secus si ministerio alieno: at Episcopus non imponit suspensionem illam, propria autoritate, sed autoritate Concilij generalis sibi præcipientis ut imponat, nec committentis absolutionem.

DISPUTATIO LIII.

An pœnæ matrimonij clandestini incutiantur ante iudicis sententiam?

S U M M A R I U M.

Suspensio parochi assistentis clandestino, & amissio bonorum, quam clam contrahentes, et testes incurrunt, per l. 49. Tauri indigent iudicis sententia: non autem inhabilitas ad sic contrahendum, num. 1.

An exhereditatio imposita clam contrahentibus, exigit iudicis sententiam? Proponuntur argumenta probantia exigere, num. 2. Et illi non tenentur ab hereditate abstinere, donec priuentur, num. 3.

Pater ad exheredandum non indiget iudicis sententia, num. 4. Ut exhereditatio suum plenum consequatur effectum, opus est sententia iudicis, & ut fratres causam probent, num. 5.

Et solvuntur argumenta, num. 6.

An exigatur sententia iudicis, ut filij nati ex clandestino inualido, parentibus ignorantibus impedimentum, sint illegitimi? Proponuntur argumenta ad probandum exigere, num. 7.

Non exigitur sententia, num. 8. Et ibi, quando privati imponi-

tur non ut pœna delicti, sed ob defectum conditionis requisitæ, non est necessaria sententia. Et de significacione dictionum, præfatis, & non est pœna, qua nihil de iure acquisito minuit. Et solvuntur argumenta, num. 9.

1 **D**E suspensione trienniali, imposita parochio assistenti clandestino, iam diximus hoc 3. lib. disp. 48. num. 2. eam non incurri ante iudicis sententiam.

Inhabilitatem aut, quam clam contrahentes incurrunt ad clam contrahendum, certum est nullam desiderare sententiam: quia non est propriæ pœnæ, sed defectu solennitatis inducitur: (ut dixi hoc 3. libro disputat. 17. num. 11.)

Similiter amissionem bonorum quam clam contrahentes, & testes ipso facto incurrunt, iuxta l. 49. Tauri, manifestum est exigere sententiam declaratoriam. Et docent Ioan. Lup. l. 49. Tauri, nu. 7. Minchaca de successio, creat. lib. 1. §. 10. num. 664. Matienzo lib. ..., recopil. tit. 1. l. 1. glo. 2. num. 4. Azbeddo eadem l. 1. num. 41.

2 De duplici autem pœna potest esse difficultas, Altera est exheredationis: altera verò illegitimitatis, de quibus seorsum agendum est.

Circa exheredationem ergo, videtur exigi iudicis sententiam. Primo, l. 49. Tauri, ubi eam pœnam statuit, addit accusationem eius criminis solis parentibus defecti, at ubi est accusatio, debet esse iudicium, iudicisq. sententia: ergo.

Et confirmatur, quia eundem esse accusatorem, & iudicem, aduersatur iuri naturæ: si ergo parentes sunt accusatores eius delicti, ut filij exheredentur, non possunt esse iudices eam exheredationem exequentes, sed debet adesse alterius iudicis sententia.

Secundo probatur, quia est pœna, & sanè gravissima, ergo exigit iudicis sententiam, iuxta tritum axioma, pœna non debetur ante iudicis sententiam: quod cum D. Th. 2. 2. q. 62. ar. 3. ad 3. amplectuntur oēs Theologi, & cū Glo. c. fraternitas, verb. cū augmento 12. q. 2. iurij utriusque professores.

Tandem, quia pater exheredans filium, tenetur causam exheredationis probare, ut hinc expressè auth. non licet, C. de liber. præter. iuncta Gl. verb. probetur, & l. 10. tit. 7. p. 6. ibi, ha menester que quando el padre quisiera que vala su testamien to, e ouier sabor de desheredar su hijo, que menester a razón por que lo faz e, pero no deus ser creído a menos de la probar el mismo, & a aquellos que est ableciere por herederos: ergo debet esse iudex, coram quo probetur, & consequenter eius sententia desideratur.

3 Prima conclusio, filius, vel filia clam contrahens non tenetur ab hereditate parentum abstinere, antequam hereditate priuetur. Quia est pœna, & subinde nullus tenetur eam sibi inferre. Sic Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 176. fol. 1041. §. illud vniuersum.

4 Secunda conclusio, pater conscius causæ sufficientis exheredandi, potest nulla præmissa iudicis sententia, exheredare. Probatur, ex auth. ut cū de appellatione cognos. §. siue igitur, & l. fin. in fine, tit. 8. p. 6. ibi, dezimos que el ierro que el padre pusiere al hijo en el testamento, para desheredarlo, el heredero que est ableciere, es tenuto de lo probar. Ex quibus locis constat non exigi iudicis sententiam, ut pater exheredet filium, si quidem ante eam potest pater id facere, sufficitq. ut ipso mortuo heredes probent legitimam adfuisse causam.

Deinde, quia quamuis hæc sit pœna, non tamen executioni mandatur, donec causa coram iudice proberur, sententiaque referatur: ergo ut solum pater utatur iure suo, explicans suam exheredandi voluntatem, eiusque causam, cum ob id non efficaciter soluenda sit pœna, donec iudicis sententia accuset, ea non exigitur.

5 Tertia conclusio, ut exhereditatio suum omnimodo consequatur effectum, est necessaria iudicis sententia. Probatur, quia quamuis pater exheredet, at tenetur ipse, vel heredes causam probare, quod si in probatione succubuerit, carebit effectu exhereditatio, ergo ut illum omnimodo consequatur, est opus sententia iudicis, declarantis iustitiam causæ, & sufficientiam probationis.

Ad argumenta proposita num. 2. respondetur.

Ad primum non esse mentem legis exigere, ut prius pater obij-

obijciat crimen, deferatque in iudicium, ut exheredet, sed denegare cuilibet alij actionem obijciendi causam exheredandi.

Ad confirmationem, dico parentem, non esse ultimum iudicem, cuius iudicio lis terminanda est, quod tamen ipse exheredet, inferens causam coram alio probandam, ut sic lis terminetur, non esse contra ius naturale.

Ad secundum, & tertium respondetur concludere, exigere iudicis sententiam, ut suam habeat perfectam, & omnimodam executionem, & idem concludit tertium argumentum, quod nos fatemur: non autem indigere iudicis sententia, ut pater incipiat exheredare, ex causa legitima probanda coram iudice, lite mota à filio contra patris exheredationem.

7 Circa alteram penam, filios ex clandestino matrimonio inualido genitos, esse illegitimos, non obstante parentum ignorantia, circa impedimentum: videtur opus esse iudicis sententia. Quia c. finale, §. si quis verò, de cland. despon. ubi ea pena statuitur, sic ait, *proles de tali matrimonio suscepta, prorsus illegitima censeatur*: quod verbum, censeatur, cum sit futuri temporis, exigit iudicis sententiam, nec sententiam latam continet, sed ferendam. Ut de verbis futuri, tradit Tiraq. cum multis per eum relatis, l. si vnquam, verb. reuertatur, num. 39. C. de reuocand. donat.

8 Dicendum tamen absque dubio est, nullam exigere iudicis sententiam.

Primò, quia quando priuatio imponitur, non ut delicti poena, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendum aliquo priuilegio, nulla desideratur sententia: verbi gratia, in Trident. Sess. 23. c. 6. de reform. statuitur, ut non gaudeat priuilegio fori, clericus minorum ordinum carès beneficio, si non gesserit habitum clericalem. Et ibi, & cap. vnico, de cleric. coniugat. in 6. ut clericus coniugatus non gaudeat priuilegijs clericalibus, nisi cum vnica, & virgine contraxerit, & tamen clericus carens ibi requisitis, non gaudebit priuilegijs absque alia sententia. Quia ea priuatio ponitur ob defectum conditionis, ad gaudendum requisitæ. Sic ergo contingit in nostro casu, nam c. fin. imponens eam illegitimitatem, verè non continet poenam, sed explicat deficere conditionem requisitam, ut filij nati ex matrimonio putatiuo, sint legitimi: ideo enim erant legitimi, iuxta c. ex tenore, qui filij sint legitimi, quia aderat iusta impedimenti ignorantia in parentibus, vnde ad eam legitimitatem, hæc iusta ignorantia erat conditio requisita: quam deficere in matrimonio clandestino, explicat d. c. si ibi, cum illi taliter contrahendo non expertos scientia, vel saltem affectu ignorantia videantur.

Secundò, quia quando verbo futuri, iungitur particula aliqua suapte natura importans latam sententiam, non est opus sententia ferenda, sed continet sententiam latam, ut docet Tiraq. l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 75. C. de reuocand. donat. huiusmodi autem est dictio, prorsus, apposta in d. cap. finali, ibi, *prorsus illegitima censeatur*: ut plurimis citatis docet Tiraquellus eo. verb. reuertatur, nu. 87.

Tandem, quia cum poena non minuit aliquid de iure pristino quæsito, vel incepto acquiriti, non est propriè poena iudicis sententiam expectans. Ut tradunt Ioannes Andreas, c. fin. de electione, in sexto, num. 6. vers. in Glossa secunda, & ibi Dominicus, num. 18. versiculo nota incidenter istud dictum, Bald. l. nemo martyres, ad finem, C. de Sacrosanctis Ecclesijs, Berous capitulo secundo, num. 27. in fine, de constitution. at in hoc casu nil minuitur de iure acquisito, vel incepto acquiriti.

9 Ad argumentum propositum, nu. 7. dic verbum futuri continere sententiam ferendam, quando non adijcitur aliqua particula, quæ latam importet, & quando non est defectus conditionis requisitæ, at hic adijcitur particula, prorsus, sententiam latam importans, & deficit conditio requisita ad legitimitatem.

An solius iudicis Ecclesiastici sit has penas inferre laicis clam contrahentibus, possitque inhibere iudicem secularem in hac causa procedentem?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans esse solius iudicis Ecclesiastici, & posse per illum inhiberi secularem, num. 1. Et alia, solum secularem posse punire laicos sic contrahentes, num. 2.

Hac causa est mixti fori, daturque locus prauentioni, num. 3.

Quid, si non constet de matrimonij clandestinitate, sed quaestio sit, an matrimonium sit clandestinum, ut filius censeatur legitimus ob bonam parentum fidem, an possit cognoscere iudex secularis? nu. 4. Et explicatur ibi, c. tuam, de ordine cognit. & quando sit quaestio iuris, & quando facti.

An poena iuris civilis, & canonici seruanda sint in foro Ecclesiastico, & seculari? num. 5.

An iudex Ecclesiasticus possit inhibere secularem, ne testes deponant coram eo, vel ne puniat clam contrahentes? num. 6.

An si Ecclesiasticus non condignè puniuit laicum clam contrahentem, an possit secularis iterum punire? & idem in criminibus alijs mixti fori, num. 7.

Quid si secularis prius puniuit, sed minus dignè, an possit Ecclesiasticus iterum punire? num. 8.

1 Quidam aiunt solius iudicis Ecclesiastici esse, has penas imponere. Probatur, quia causa matrimonialis ad solum iudicem Ecclesiasticum pertinet, c. tuam de ordine cognitio. ibi, *tuam non credimus latere prudentiam, causam natalium Regina Cypri, ad examen nostrum (vixit quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet,) esse delatam*, & in Tridentino, sess. 24. canone 12. De qua re consulendus est Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 32. Et confirmatur, quia punitioni clam contrahentium, necessariò præmittenda est cognitio clandestinitatis matrimonij, ut constet num. deliquerit, at hæc cognitio pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, cum matrimonij substantiam tangat: ergo & punire clam contrahentes. Sic tenet Alex. de Neuo, c. fin. §. sanè, nu. 5. de cland. despon. allegat pro se, Glo. cap. 2. de poenit. & remis. verb. referuantur, ubi inter casus Episcopi reseruos, numerat imponere poenitentiam clam contrahentibus: quam ibi Francus, nu. 8. dicit singularem, licet eam explicet de foro penitentiali. Idem tenet Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. in initio, nu. 21. ubi dicit posse secularem iudicem per Ecclesiasticum inhiberi, eo casu, quo de matrimonio adhuc non constat, ut libetius possint testes coram Ecclesiastico, de matrimonij veritate deponere.

2 Alij, verò docent, solum iudicem secularem posse punire laicos clam contrahentes: quia ius canonicum non imponit poenam contrahentibus, nec testibus. Sic Castillo, l. 49. Tauri, nu. 9. vers. ultimo ergo teneo.

3 Prima conclusio, hoc delictum est mixti fori, vnde iudex, qui prauenerit, siue Ecclesiasticus, siue secularis, iuniet hoc delictum. Probatur, quia hæc est quaestio facti, & non iuris, nec oportet cognoscere ad hoc puniendum, de valore matrimonij. Sic docent Minchaca de successionum creat. lib. 3. §. 26. nu. 69. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. lib. 1. nu. 42. & 46. Gutier. 2. pract. q. 2. nu. 1.

4 Hoc tamen intelligit Azebedo eod. num. 46. quando constaret de matrimonij clandestinitate, si enim de hac non constaret, definiendum esset prius per iudicem Ecclesiasticum, an esset clandestinum, ut posset iudex secularis contra laicos procedere. Pro qua sententia facit Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. finali, num. 3. ubi magis propendit in eam sententiam, ut iudex secularis non possit cognoscere de causa matrimoniali, etiam quando est quaestio de facti, quam etiam tenet latè defendens Bolognetus, l. c. cuada, nu. 42. 43. & sequentibus. ff. de iurisdic. o. 1.

omni iudice. At verius est, posse secularem iudicem cognoscere, an matrimonium sit clandestinum. Quia est questio de facto, & non de iure: ut tenent multi, quos refert Coy. eo. 5. finali, nu. 2. & optime Barbosa alijs relatis, l. Tria. 35. nu. 36. ff. soluto matrim. vbi dicit, non ob stare c. tuam, de ordine cognit. loquitur enim de Regina Cypri, quam non est verisimile natam esse ex personis, de quibus dubitaretur, an matrimonium de facto contraxissent, sed an fuisset legitimum, & sic vertebatur questio iuris, pertinebatque ad iudicem Ecclesiasticum: at si esset questio an matrimonium esset contractum de facto, iudex secularis esset competens: similiter si in specie illius, cap. tuam, esset questio, an matrimonium esset contractum in facie Ecclesiæ, vel clām, ut sic constet an filius sit legitimus ob bonam parentum fidem, iuxta c. ex tenore, qui filij sint legitimi, secularis iudex potest cognoscere: quia pertinet ad factum, & facta pronuntiatione super facto, proles censetur legitima, vel illegitima. Hæc Barbosa ibi.

Hinc fit, ius canonicum & civile, in punitione clandestini matrimonij, veituti vnum ius reputari, ut alterius iuris decisiones, & penæ in vtroque foro seruandæ sint Ecclesiastico, scilicet, & seculari, vbi non reperiuntur contrariæ: ius enim civile procedit adiuuando canonicum. Sic Minchaca d. 5. 26. num. 70.

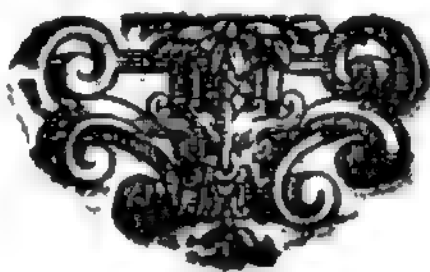
Secunda conclusio, iudex Ecclesiasticus potest inhibere secularem, ut tantum deponant testes coram eo de valore matrimonij: ut dixit Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 21. non verò respectu punitionis, cum sit mixti fori, & ira locus detur præuentioni. Probatur prior pars, quia cum ad iudicem Ecclesiasticum spectet de matrimonij valore tractare, potest consequenter iudicem secularem compellere, ut permittat testes coram se de hoc deponere. Sic Gutier. 2. practica. q. 2. nu. 1. vbi hoc restringit, ante Tridentinum habuisse verum, dum matrimonia clandestina valida erant: cum tamen modo irrita sint, iam (inquit) non est opus testes deponere coram Ecclesiastico iudice, de matrimonij valore. Sed immerito sic restringit: nā etiam modo potest esse necessaria testium depositio coram Ecclesiastico iudice: ut si aliquis intenderet matrimonium celebratum coram parrocho, & testibus, omiſſis denunciationibus: (quod clandestinum est, ut diximus hoc 3. lib. disput. 1. nu. 7.) esse inualidum: quia contrahentes nō præ-

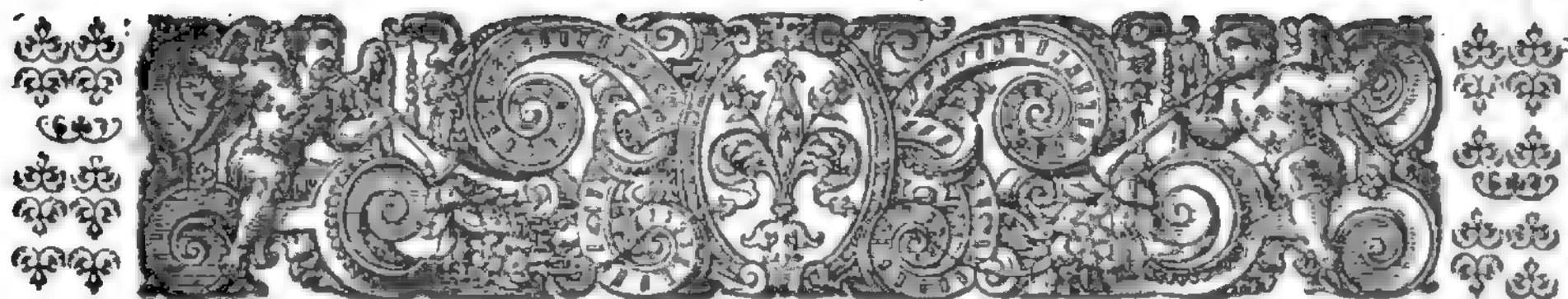
buerunt signa externa consensu, aut quia intercessit mēsus, vel quia parochus non attendit, vel allegaret testes absque parrocho interuisse.

7 Tertia conclusio, si iudex Ecclesiasticus non condignè punit etiam contrahentes, posset eos iudex secularis iterum punire, non secus ac si iuniri non essent: ita tamen, ut hæc 2. puniō temperetur, ac condigna sit, habita ratione penæ ab Ecclesiastico impositæ. Probatur ex c. 2. de maledicis, ibi, *per temporalem præs. rea potestatem*: & per c. felicis, ad finem de penis, vers. per hoc ibi, *per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem viuendi legibus contrarios*. Sic Minchaca de successionum creat. lib. 3. §. 26. nu. 60. Gutier. lib. 2. practicarum, q. 2. nu. 1. & in genere non condignè punitum ab Ecclesiastico, posse per secularem puniri, si est laicus, & crimen est mixti fori, docent Abb. c. 1. de offic. ordina. in fine, Felinus cap. quod olim, de Iudæis, in fine, Couarruias multos alios referens c. Raynuius, in initio, nu. 19. de testamen. Masanta practica 4. p. tit. an sit iudicium civile, vel criminale, n. 27, vbi eius additionator multa aliegar. Et consulendus est ibi Masanta, nu. 19. & p. 6. tit. & peruenitur aliquando per viam inquisitionis, num. 92. 100. & sequenti, vbi disputat quid dicendum sit de eodem iudice, quando prius insufficienter punierat. Idem tenet Antenius Gomez. lib. 3. var. c. 1. nu. 49. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, practica criminali, §. fin. q. 57. vers. penult. dicens esse communem sententiam Ant. Cuccus lib. 2. Instit. moral. tit. 6. n. 9. Anastasius Germonius de sacrorum immunitate, lib. 3. c. 12. n. 84. & 86.

8 Adde cum Antonio Gomez. & Iulio Claro ibidem, & Antonio Cucco, num. 98. ex mente omnium colligi, mixti fori criminis reum, prius per secularem iudicem punitum, non posse amplius per Ecclesiasticum puniri. Quia inflicta pena per secularem, censetur semper competens, & grauior ex iurisdictionis qualitate. Quod bene intelligit Iulius Clarus, dummodo pena corporalis, vel pecuniaria per secularem imposita, non esset leuior imponenda per Ecclesiasticum. Pena (inquam) corporalis, vel pecuniaria: quamuis etiam excommunicationis pena, quam passim imponunt Ecclesiastici, sit omni corporali grauior, at in hac non est inter graues penas computanda, cum potius medicinalis sit, quam afflictiva cap. 1. de sententia excommunicationis in 6.

Explicit Liber Tertius de Consensu Clandestino.

LIBER QVARTVS DE CONSENSV COACTO.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

LIMVS duobus Libris superioribus, de cōsensu matrimonij in genere, & de clandestino. Iam hoc quarto Libro, de consensu metu extorto, disputandum est. Cuius disputatio vtilissima est, eò quòd metus in omnibus contractibus, in votis, religionisque professione potest interuenire. Primò igitur, agemus de metu in genere, quando levis sit, quando in virum constantem cadat?

Deinceps, quando irritet ceteros contractus, tam in foro externo, quàm conscientiae, ita vt metu extorta restitutioni obnoxia sint?

Tandem, quando irritet ipsum matrimonium?

DISPUTATIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit metus, quasque conditiones petat, vt cadens in virum constantem sit?

SVMMA RIVM.

Violentum & coactum omninò quid sit, num. 1. Et an actus voluntatis possit esse coactus? num. 2.

Qua metu sunt sunt voluntaria, inuoluntariaque conditionaliter, num. 3. Et an potius voluntarijs accedant? referatur opinio negans, num. 4.

Potius voluntarijs accedunt, & secundum quid sunt inuoluntaria, num. 5. & explicatur c. maiores, d. item quaritur, de baptismo. Et quando metus excuset à culpa, num. 6.

Traditur, & explicatur definitio metus, num. 7. Et diuiditur in quintuplicem, num. 8.

Diuiditur timor in cadentem in virum constantem, & inconstantem: & explicantur nomina, quibus hi timores appellari solent: & cur ille d. catur timor cadens in virum constantissimum, à Iuriconsulto, num. 9.

Quot conditiones petat metus cadens in virum constantem, & an oporteat vt malum quod timeatur, graue sit? num. 10.

An hac grauitas mali consideretur secundum se, vel comparatiuè ad minus malum? referatur opinio dicens satis esse qualecunque malum leue sit, respectu lenioris mali, num. 11.

Verior opinio, requiri vt malum sit in se graue, num. 12.

Timor viri constantis potest accipi generalissimè, vt distinguitur contra metum, quo aliquis ductus, imprudenter, & inconstanter agit, aut propriè, vt iura cum considerant, num. 13.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Referatur opinio dicens si timidus leue malum valdè timeas, esse metum viri constantis, num. 14.

Exigitur ad metum viri constantis, vt timens, rationabiliter credat malum sibi imminere, num. 15.

Non requiritur vera mali illatio, sed probabilis timor proxima illationis, num. 16. & ibi, explicatur l. metum autem presentem, ff. de eo quod metus causa.

Iusta, & probabilis suspicio metus, habetur pro metu, num. 17.

Timor violentia inferenda, vitiat electionem, num. 18.

An oporteat, vt minans, patens sit exequi malum comminatum? num. 19.

An exigatur, vt solitus sit exequi: & in eodem genere mali quod comminatur? num. 20. & 21.

Quid si tantum semel minas sit exequutus? num. 22. & ibi, vnica actus non probat consuetudinem: & remissimè, quid in dubio an solitus sit exequi, & ibi d. quid si in alio officio index, vel vir in priori matrimonio minas exequutus est?

Quid si timens facile occurrere posset malo, quod timeret? num. 23.

SVpponendum est primò, duplicem esse vim: quandam absolutam, quandam verò conditionalem. Vis absoluta est, quæ violentum simpliciter, & omninò coactum, ac contrarium voluntati, efficit. Quod sic definitur ab Arist. 3. Ethic. c. 2. *violentum est quod sit ab extrinseco passo non conferente vim*, id est, nò cōcutiente, quo modo violentus esset motus Christiani, quo raperetur, vique traheretur ad Idoli templū, eiusq. manus vi corriperetur ad turibulo adolendū Idolis, omninò repugnāte voluntate: qd idem alijs verbis docuit Iuriscōsultus, l. 2. ff. de eo quod met. cau. ubi, *vis est maioris rei impetus, qui repelli non potest*. Vis est, vt cum omninò deficiat voluntas, excuset à culpa.

Secun-

2 Secunda supponendum est, an consensus aliquis voluntatis, possit esse coactus? de qua re late tractatur per D. Th. & Doctores 1. 2. q. 6. art. 4. & 3. d. 29. q. 2. ar. 1. vbi vniuersi cum D. Thoma, concludunt nullum consensum voluntatis, id est, actum elicitum à voluntate, posse esse coactum simpliciter. Quod idem docuit Aristotel. 3. ethic. c. 1. & D. Gregor. Nyssenus lib. 5. philosophia, c. 1. q. sic explicat D. Thom. d. art. 4. duplex est voluntatis actus, quidam ab ipsa imperatus, & per alias potentias exercitus: vt ambulare, mouere membra, & quoad hos actus potest omnino, & simpliciter voluntas cogi, possunt enim externa corporis membra vi astringi ne voluntatis imperio obsequantur. Alius est actus à voluntate elicitus, propriusque ipsius: vt velle, aut nolle, & hic actus nullo modo potest esse coactus simpliciter. Et ratio est aperta, quia violentum simpliciter, (vt dixi) est quod fit ab extrinseco passo, non conferente vim, at quodcumque voluntas consentit, vel dissentit, iam confert vim cum eliciat illum actum consensus, aut dissensus, ergo nullus eius actus, est violentus simpliciter. Et confirmatur, quia omnino repugnat aliquam volitionem esse in me, & meam voluntatem non esse principium eius elicituum, volitio enim est actus vitalis, qui non nisi à principio vitali intrinseco dimanare potest: ergo repugnat vt voluntas illi volitioni non conferat vim, & consequenter repugnat esse omnino, & simpliciter violentam.

3 Hinc manifestè inferitur, quæ metu quantumcunque graui sunt, esse simpliciter, & absolute voluntaria, & libera, & ita metum non inferre vim præcisam, sed conditionalem, quia, scilicet, secluso metu voluntas nollit. Ita dixit Iuriscōsultus l. si mulier 21. §. si metu coactus, el. 2. ff. de eo q. met. causa, ibi, *quia quamuis si liberum esse, noluissem, tamen coactus volui*. Et l. cum proponas, C. de hered. instit. ibi, *potuit enim quamuis iubente domino nolle adire*. Idem probatur ex l. si priuatus, ff. qui, & à quibus, & cap. merito 15. q. 1. Quod idem agnouit Aristot. 3. Ethic. c. 1. D. Tho. & cum eo reliqui 1. 2. quest. 6. art. 6. & 4. d. 29. q. 1. art. 1.

Probatur primò, quia metus non alia ratione potest adimere libertatem, nisi propter coactionem, sed non habet coactionem simpliciter, cum voluntas concurrat: ergo non adimit libertatem simpliciter.

Secundò, quia ad libertatem simpliciter, satis est vt possit aliquis elicere, & non elicere actum, sed metu coactus potest absolute nolle, ergo liberè vult.

4 Meritò tamen dubitari potest, cum metu extorta, mixta sint ex voluntario, & inuoluntario, an magis accedant spontaneis, ac proinde simpliciter, & absolute voluntaria, & libera appellanda sint, & secundum quid inuoluntaria? vel propriè, & absolute inuoluntaria, & secundum quid voluntaria? Nam Decius regula, velle 4. ff. de regulis iuris, nu. 2. & 3. tueretur metu gesta, esse propriè, & verè inuoluntaria, & tantum secundum quid voluntaria.

Quod probatur primò, quia l. si mulier, §. si metu coactus, el. 2. ff. de eo q. metus causa, non dixit Iuriscōsultus absolute, volui, sed coactus volui. Et pressius vrget, ca. maiores, §. item qui titur; de baptismo, versiculo propter quod, ibi, *Is qui terroribus, atque supplicijs violenter attrahitur ad baptismum, tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad obseruantiam fidei Christiana*. Si ergo conditionaliter est voluntariū, & absolute inuoluntarium, q. metu extorquetur, erit secundum quid tantum voluntariū: quod enim sub conditione est tale, est secundum quid tale.

Secundò probatur ex Aristot. 3. Ethic. cap. 1. vbi absolute dicit, esse inuita quæ metu fiunt.

5 Ceterum dicendum est magis accedere consentaneis, dicique simpliciter voluntaria, & libera, & secundum quid inuoluntaria, quæ metu extorquentur, quia cessante metu non eligerentur. Vt egregiè docet D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 6. quem alij ibi sequuntur. Dur. 4. dist. 29. q. 2. ad 2. & Naparrus summa Latina, præludio 6. nu. 4. Cou. 4. decr. p. 1. c. 4. §. 1. nu. 12. Et ratio D. Thomæ est, quia vnumquodque simpliciter, & absolute dicitur, secundum hoc, quod est in actu, & in re: in natura, at secundum id, quod est in apprehensione,

non dicitur simpliciter tale, sed secundum quid, sed metu extorta volitio, secundum id, quod est in actu, & in singulari, attentis particularibus circumstantijs est elicta à voluntate, & electa prout est impedimētum maioris mali, quod timebatur: est autem inuoluntaria, vt est in apprehensione, in quantum apprehensa extra hunc casum, & exclusis his singularibus circumstantijs, non eligeretur: ergo, simpliciter est voluntaria.

Nec obstant adducta in contrarium, quia Iuriscōsultus tantum voluit non esse omnino voluntarium, metu gestum, sed mixtum. Ad c. maiores, dico tantum velle, esse conditionaliter voluntariū, & absolute inuoluntarium, quoad apprehensionem, non tamen quoad actionem ipsam: vt explicui. Quare rectè dixit D. Th. 4. d. art. 6. in solut. ad 3. q. metu geritur esse absolute voluntariū: quia vt actu geritur, est voluntariū, & esse inuoluntarium sub conditione, i. vt est in apprehensione: voluntas. n. nollit, si talis metus non immineret. Eodè modo respondetur ad Aristot. testimonium, intellexit. n. esse inuita, & inuoluntaria in apprehensione.

6 Hinc fit, metum quantumcunque grauem, non excusare à culpa, in ijs, quæ intrinsece mala sunt, veniali quidè, si alias secluso metu esset veniale, & mortale, si secluso metu esset peccatum mortale. Quia gesta metu, sunt simpliciter voluntaria, & tenemur potius mortem subire quam aliquam culpam, etiam venialem admittere. Teste D. Augustino, cuius dictum refertur c. primum, & c. nequis 22. quest. 2. & D. Thom. 2. 2. q. 129. art. 3. ad quartum.

7 His suppositis, ad definitionem metus descendendum est, sc. enim definitur ab Vlpiano Iuriscōsulto, l. 1. ff. de eo quod met. caus. est instantis periculi, vel futuri causa, mentis tripidatio. Dicitur mentis tripidatio: quia ortu habet metus ex sorti imaginatione periculi futuri, prope iam imminentis: dicitur, instantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant, teste D. Augustino sermone primo, post octauam paschatis, Dominica 2. Vnde fit, vt cum omnes certo certius norimus nos morituros; mortem tanquam valde distantem, minimè timeamus. Dicit instantis, vel futuri, quia nondum periculum euenit. Quæ clarius constabunt ex conditionibus ad iustum metum requisitis, quas nu. 10. & sequentibus explicabimus.

8 Metus autem in communi, sic diuiditur à Zatio, institutio, de action. §. quadrupli, num. 10. & Barbatto consil. 72. nu. 11. vol. 1. vbi alios refert. Alius est metus concessiuus, qualis est, si qui per minas inferitur. Alius est, impressiuus, qui dicitur metus facti, vt cum acta interueniunt verbera, vel carcer. Tertius est, suspitionis, non temeraria, sed violenta, seu compulsiuus potentia; qui ita appellatur, quia metum incutiens est vir potens in republica. Quartus est, metus tacitus, & reuerentialis, vt filij erga patrem, vxoris erga virum. Quintus appellatur, metus perfidie, quando scilicet, perfidie timore aliquid datur, vt si morbo laboras, prodigè largiatur medico, timens ne perfidè medeatur, vel clientulus credidico, eodem timore.

9 Sed propius ad nostrum institutum accedendo, duplex est metus: quidam cadens in virum constantem, quidam verò in inconstantem: sic appellantur hi metus capitulo considerationi, cap. veniens, el. 2. de spons. c. cum dilectus, de his quæ vi. Dum autem Iuriscōsultus, l. metum, la 2. ff. de eo quod metus causa, appellat eam tantum in virum constantissimum, accipitur superlatiuum pro positiuo, & ita sensus est, in virum constantem, vt bene tradunt Dec. cap. finali, de appellatio, nu. 2. & c. causam matrimonij, n. 4. de officio delegat. Menoch. de ar. itarijs, lib. 2. centuria 2. casu 135. n. 2. Flaminus de resignatione beneficiorum, lib. 13. q. 1. nu. 54. & sequenti: sicut idè Iuriscōsultus, l. metum, la prima, ff. eodem tit. dixit metum esse maioris mali timorem, id est, magni, vt explicat ibi, glossa, in principio. Quia expositio magis aridet, quam intellectus Abbatis, c. cum dilectus, nu. 3. de his quæ vi, vbi, quasi corrigens Iuriscōsulti sententiam; ait quamuis Iuriscōsultus censuerit requiri, vt metus cadat in virum constantissimum, communis tamen teneri sufficere, vt cadat in virum constantem.

Appel-

Appellatur etiam prior timor iustus, c. fin. de appellat. & consequenter posterior iniustus. Itē prior appellatur, probabilis, posterior improbabilis. Sic appellat Goffred. summ. tit. de his quæ vi. nu. 2. Ang. verb. metus, nu. 1. vbi Syluest. q. 1. Solent etiam appellari metus gravis, & levis, sine vanus. Et ita Iurisc. consultus, l. metum, la. secunda, ff. de eo quod met. cau. dixit, metum autem nō vani hominis. Et ratio horum omnium nominum est. Quia prior timor non repugnat constantiæ, & fortitudini, sed iustitiae, & probabiliter conterretur vir constans. Posterior autem, constantiæ, & fortitudini repugnat, & inconstantis, vani, levisque hominis est, illo terreri.

10 Quinque desiderantur conditiones, vt metus cadat in virum constantem.

Prima est, vt malum quod timetur, graue sit l. metum, la. 1. ff. de eo quod met. cau. ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, sed maioris mali.* Vbi Gl. statim in principio, explicat, id est, magni mali. Nam inconstantis, & levis est, rem modicam timere.

11 Dubium autem est circa hanc conditionem, an magis itudo huius mali attendatur simpliciter ex qualitate ipsius mali in se considerati, ita vt sufficiat in se esse magnum malum, an potius cōparatiuē ad minus malum. Nam Syluest. verb. metus, q. 1. & Veracruz, 1. p. Speculi, art. 8. cōcl. 3. Carbon. de restit. q. 46. fundamento 3. dicūt, considerari per cōparationē ad minus malum: ac proinde quicumque eligit minus malum, qualecunque illud sit, vt vitet maius, verē moueri timore cadente in virum constantem. Probat ex l. metum, la. 1. ff. de eo quod metus causa, ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, sed maioris mali.* Ergo quilibet maioris mali timor cadit in virum constantem.

Secundō, quia viri fortis, ac constantis est inter duo impendētia mala, minus eligere. Et confirmatur, quia hic timore operatur, & non cadente in virum inconstantem, cum constanter, & prudenter agat: ergo cadente in virum constantem.

12 Sed dicendum est, non satis esse vt dicatur metus cadēs in virum constantē, vt vir illum malum constanter caueat, sed debere esse timorem grauis mali in se cōsiderati. Quod egregiē docuit Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. 2. per accidēs. Et ratio aperta est, quia iura concedunt rescissionē cōtractus, ob timorē cadentem in virum constantem, quia is timor libertatē consensus impedit, c. cum locū, de spons. sed cū malum quod timetur, in se ipso leue est, quamuis grauiori malo anteponatur, non impedit in viro forti libertatem consensus; ergo is timor nō cadit in virū constantem.

13 Vt soluiamus autem argumenta contraria, magisq. hoc enodetur, considerandū est, sicut Logici dupliciter vsurpāt substantiam, vno modo, generalissimē, vt distinguitur cōtra accidens, & ita partes integrantes, ac differētiās appellant substantiam, eo quod accidens non sint secundō modo, propriē vt est quoddam genus, & ita solæ completæ substantiæ appellantur substantia. Eodem modo, timorem cadentem in virum constantem posse dupliciter capi,

Primō generalissimē, vt distinguitur cōtra metum quo aliquis ductus, inconstanter, & imprudenter agit. Ex in hac generalitate, omnis timor cuiuscunque maioris mali, quāuis in se leuissimum sit, respectu minoris, dicitur cadens in virum constantem. Quia eligens illud minus malum, prudenter, & constanter agit.

Secundō modo accipitur propriē, prout cum considerant iura ad rescissionem cōtractuum, & vt impedit libertatem ad illos, & hoc modo nō dicitur cadens in virum constantem, nisi quando timor est grauis mali.

Ex his clara est solutio ad argumenta contraria proposita, num. 11.

Ad primum constat ex dictis, nam accipitur maioris pro magni.

Ad secundum dico, esse cadentem in virum constantem, ad hunc sensum, vt cōstanter agat, illud minus malum cuius, non tamen propriē, vt iura considerant. Ad confirmationem respondetur eodem modo.

14 Hinc inferitur minus benē Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. cōcl. 4. asserere, maius, vel minus malum nō esse considerandum, ex natura rei: quia aliās (inquit) timor in omnibus esset equalis: cuius contrarium dicemus diff. 3. nu. 2. vbi minorem in femina, & pusillanimi, exigi probauimus. Et addit, licet res sit levis, si timidus magis malum esse sibi existimet, quā matrimonium inire, esset timorem cadentem in virum constantem, irritareque matrimonium.

Sed merito cum reprehendit Palacios 4. d. 29. diff. ut. 1. f. 660. col. 2. vers. ad hanc. Quia tunc illa coactio non procedit ex natura timoris, sed ex imaginationis corruptione; ergo non est dicenda coactio viri constantis.

Secundō probatur, ex l. metum, la. 2. ff. de eo quod met. cau. ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui merito, & in hominem constantissimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus.* Sed huiusmodi metus est vani, & meticuloli hominis nec merito cadit in virum constantem: ergo.

Nec obstat argm. oppositum, verē enim exigitur graue esse in se malum, quod timetur, quamuis illa grauitas respectu cōsideranda sit, respectu personæ patientis metum. Semper tñ necessarium est, vt malum ipsum sit graue, ita vt merito, & non ex vana æstimatione personæ timeatur.

15 Secunda conditio ad metū cadentem in virum constantem, est vt æstimatio mali quod timetur, sit fortis, id est, vt timens non vane, leuiterq. credat malum illud sibi imminere, sed probabiliter, & rationabiliter. Vt colligitur expressē, ex l. metum, la. 2. ff. de eo quod met. cau. ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui merito, & c. & l. nec timorem, §. proinde, el. 1. ff. de eo quod met. cau. ibi, §. qui metum leuissimum nullam frustra metuerit, per hoc edictum restituitur.* Et ratio est, quia hoc distat inter constantem, & inconstantem: quod ille non nisi ex forti & probabili æstimatione mouetur, hic aut ex leui. Vnde Prouerb. 28. dicitur, *fugit impius nemine persequente.* & Eccl. 19. *qui cito credit, leuis est corde.* Atque ita docent D. Tho. 4. d. 29. q. vnica, ar. 2. in corpore, Scotus ibi, q. vnica, §. de primo cōtradictio est, Durand. ibi, q. 2. nu. 4. Ricard. ibi, art. 1. q. 1. D. Ben. q. 1. nu. 1. Gabr. 3. d. 39. q. 1. ar. 1. ad fin. vers. iuramentum incautum, Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. alterum verō, Palacios 4. d. 29. diff. ut. 1. vers. distinguunt porro, f. 655. Barthol. à Ledesma dubio 23. de matrim. in initio. Et ex Iuris peritis, Turrecrem., 3. 1. q. 2. in summa, nu. 6. Sylu. verb. metus, q. 1. Tabiena, verb. impedimētum, impedimento 9. q. 1. nu. 2. Bursatus conf. 72. n. 30. vol. 1. Alphanus collectarij iuris, collectario 877. Hinc Aristot. 3. Eth. c. 9. dicit, fortem esse impavidum; quia non timet leuiter, sed vbi recta ratio timendum dicat.

16 Hinc inferitur primō: non requiri reale, & verā penarum illationem; quia si tenet timor, sed damnum dicitur: sed sat esse timorem probabilem proximæ illationis, l. nec timorē, 7. ff. de eo quod met. cau. ibi, *quoniam si predictus esset, poruisset ea pati, quia dicimus, & leg. 3. cū duabus sequentibus, ff. de donat. cau. mort. ibi, *mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa, sed periculi, & propinque mortis, ut ab hoste, & c. aut per insidiola loca timor, hac enim omnia instans periculum demonstrant.* Et l. 15. tit. 2. p. 4. ibi, *ole quis se sen dar algunas penas.* Et docent Glos. c. bonæ, el. 1. verb. metuet ar. de electione, Bartholomæus, l. metum autem, in princ. num. 1. ff. de eo quod met. cau. Syluest. verb. metus, c. 1. Greg. Lop. ea l. 15. verb. *ole quis se sen.* Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 14.*

Hinc inferitur intellectus ad l. metum autē præsentem, §. n. de eo quod met. cau. ibi, *metum autem præsentem accipere debemus, non si specie inferendi, sed si illa us est timor ab aliquo.* Vbi clarē videtur probari nō satis esse metus suspensionē, sed metum debere esse præsentem. Per quem tex. Glos. l. 1. ff. eod. tit. verbo vel futuri, notant, quamuis malum futurum sit obiectum metus, at necessariō metum debere esse præsentem, & tūc instare. Quod idem docuit Gl. cap. ad audientiam, verb. causa, de his quæ vi. & ibi Anton. num. 14. Hostien. cap. 2. eod. tit. super verb. quæ metu, imō Glos. eod. verb. causa, & Antonius eod. nu. 14. clarē docent non sat esse suspensionem metus. Et clarius Barr. d. l. metum autem,

autem, in initio, nu. 1. ait non satis esse metum, nisi ab aliquo inferatur. Et Sotus, 4. d. 19. q. 1. art. 2. vers. 2. alterum verò, quò sequitur Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 23. in initio, ait requiri, vt malum sit presentaneum, & iam illatum. Vnde infert vterque sollicitantem puellam, strepitusq. auditum timore, percitum, eam ducentem, validè ducere, quia nòdū illatus est, nec presens metus, & simile esse, ait Sotus. Si timeret postea à parentibus metum inferendum.

Sed textus, & Doctores intelligi debent, dum petunt metum presentem: quia si de presenti aliquis non timeat, nec malum futurum, mentis trepidationis causa sit, nò dicitur re vera metus. Cum deficiat merus essentia, quæ est mentis trepidatio. Et in quantum asserunt suspicionem metus non haberi pro metu intelligunt, quando est vana, & frustranda suspicio. Vt cõtat ex l. nec timor. 7. vers. proinde, el. 1. ff. deo quod met. cau. ibi, *proinde si quis metuculosus rem frustra metuerit, &c.* Et dum petunt, ab aliquo esse inferendum metum, intelligunt, vel actu inferente malum, vel si probabiliter, & non vanè timeri possit de illatione proxima. Quod egregiè docuit Bart. l. metum, la. 2. ff. de eo quod met. cau. in initio, nu. 1. cum ait, metum non accipi simpliciter, prout est verè de presenti, sed quando res ad hoc verisimiliter tendit. Vnde notabiliter dicit Bursattus consil. 74. num. 30. vol. 1. cum Alphano collectarijs iuris, collectaria 777. non satis esse, si quis ad cimbali sonum timeat. Quod autem addit Sotus, si timeret postea metum grauem à parentibus inferendum, nò sufficit re intelligendum est, quando valdè remotum est illud malum, quod timetur: sic enim explicat Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 1. definitione metus, in qua petitur, vt instans sit periculum. Nam quæ valdè remota sunt, (inquit) non timentur.

Imò crediderim, quamuis regulariter ad metum nullum exigatur malum, quod timetur, esse iam impendens, quia multis vijs occurrere potest periculis futuris, longè distantibus; verum si certū esset illi malo graui multo post tempore probabiliter cventuro, non posse subueniri, nisi presentem contractum in eodò, iudicandū esse metum grauem.

17 Secundò infertur, aut à, & probabilem metus suspensionem, haberi pro metu, & sic satis esse ad rescindendū actū. Per l. nouissimè, ff. quod falso tutore, ibi, *quidem si metu compulsus, aut metuens ne compelleretur.* Sic Bart. l. 2. lectura 2. nu. vnico, vers. debetis scire, C. quod met. cau. Bal. l. interpositas, ad finem, C. de transact. Alex. conf. 99. nu. 6. vol. 3. Paris. conf. 60. num. 15. vol. 3. Rom. l. si ob turpem, nu. 10. C. de cond. ob turpem cau. Hostien. c. cum dilectus, de his, quæ vi, super verb. nec metum mortis, & ibi Anchar. num. 7. in fine, Rebuff. tomo 2. constitutio. Gallicar. tit. de rescissione contractuum, art. vnico, gl. 22. num. 6. Alexand. Tarragnus inter consilia matrimonialia Zileri, consil. 21. num. 5. Syluest. verb. metus, q. 1. Villalobos in commun. opin. litera N. verb. metus, nu. 70. Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verb. metus, f. 107. colum. 1. Burgos de Paz, conf. 25. num. 73. Padilla l. cum proponas, la. 1. nu. 3. C. de transact. Decisio Pedemontana 170. nu. 3. Ioan. Garzia de nobilit. glos. 17. nu. 14. Mascardus de probation. conclus. 1055. nu. 26.

18 Tertiò infertur, timorem inferendæ violentiæ, licet illata non sit, vitare electionem. Sic Glos. cap. bonæ, el. primo, verb. metuebant, de electione, quam omnes ibi sequuntur, Alex. conf. 98. vol. 3. nu. 5. Rebuff. allegatus nu. precedenti, Gutier. conf. 16. nu. 11.

19 Tertia conditio ad metum grauem requisita, est, & metum incutiens, potens sit minas executioni mandare, non enim est viri constantis, ac fortis quibuscunque terreri minis, vt viri inermis, vel si minans sit senex, vel debilis, & alter iuuenis, ac fortis, l. famosi, ff. ad legem Iul. maiest. ibi, *nam & persona spectanda est, an potuerit facere,* Glos. l. metum, verb. iactationibus, C. de his quæ vi, Anchar. cap. ad audientiam, nu. 2. de his quæ vi, Bald. l. metum, 9. nu. 2. C. de his quæ vi, & ibi Alex. nu. 2. Salic. ibi nu. 2. Sebastianus de Medicis de casibus fortuitis, q. 1. num. 67. habetur to. 4. tractatum nouiorū, Flaminius de resignat. benefic. lib. 13.

quæst. 2. nu. 116. Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 12. num. 165. Roland. à Valle consil. 83. nu. 28. volum. 2. Angel. verbo merus, num. 1. Sotus lib. 7. de iustit. quæst. 2. artic. 1. ad 2. vers. haud tamen hic pacabitur, Aragon. 2. 2. quæst. 88. artic. 3. §. pro explicatione huius difficultatis aduertendum est, fol. 988. Carbon. de restitutione, q. 46. fundamento 3. & omnes.

Non tamen ita hoc accipiendum est, vt minas verè de facto possit implere, sed vt timens rationabiliter existimet posse eum implere, quamuis de facto verè non possit ob aliquam rationem timenti incognitam. Quod egregiè significauit, D. Bonauent. 4. distinct. 29. quæst. 1. num. 5. & Ricard. eadem dist. art. 1. q. 1. Sic enim vterque explicat hanc conditionem, quando intentantur mala ab eo, quem vir constans presumit probabiliter velle, & posse ea inferre. Quare perpendenda est qualitas, & potentia metum incutiens, illumque passi: vt si ille erat vir potens, & hic infirmior, &c. vt benè docent Berous cap. 1. nu. 30. de officio deleg. Sotus, Aragon. & Carbon. num. præcedenti allegati, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 3.

20 Quarta conditio est, vt metum incutiens, minas exequi solitus sit, secus si homo sit facilè minas iactans, faciliusque ira deposita nihil, aut parum exequutioni, mandans. Constat ex l. vnica, C. si quis Imperatoris, ibi, *ex personis hominum de illa pensamus.* Et l. famosi, ff. ad legem Iul. maiest. ibi, *nam & persona spectanda est, an potuerit facere, & ante quid fecerit.* Et melius l. metum, C. de his quæ vi, ibi, *metum non iactationibus tantum, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit.* Et ita docet ibi Bart. nu. 1. Paul. num. vnico, Alexand. num. 1. Bald. nu. 1. Salic. nu. 2. Franciscus Aretin. ibi, in initio, & super vers. in textu, ibi, iactationibus, Abb. cap. 1. nu. 3. de officio delegat. & cap. causam matrimonij, num. 5. eodem tit. & cap. cum dilectus, nu. 8. de his quæ vi, & cap. finali, num. 4. de appellat. Ancharan. cap. ad audientiam, num. 2. de his quæ vi, Alex. de Neuo, cap. consultationi, num. 12. de sponsal. & cap. fin. num. 17. de appellat. Felinus cap. 1. de officio delegat. nu. 3. vbi Decius num. 12. idem Decius cap. causam matrimonij, nu. 21. eodem tit. Crotus, l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 75. ff. de verb. obligat. Vitalis de Cambanis tract. de clausulis, clausula non vi, tit. de metu vxoris, nu. 2. habetur to. 18. Tractatum nouiorum, Iacobinus l. interpositas, nu. 10. C. de transactio. Couar. 4. decret. 2. parte, cap. 3. §. 6. nu. 4. Tiberius Decianus conf. 18. num. 128. volum. 1. Bursattus consil. 72. nu. 33. & 41. volum. 1. Flaminius de resignat. benefic. lib. 13. q. 1. num. 174. Mascardus de probat. conclus. 1055. num. 18. & 19. Anton. Gabr. tomo 2. commun. in mea editione, lib. 11. verbo metus, fol. 106. Et ex Theologis, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 3. Ludou. Lbp. 2. par. instructorij, de matrim. c. 70. fol. 1071. §. igitur pro resolutione.

Quando autem simul concurrat metus reuerentialis, vtum hæc conditio desideretur ad metum cadentem in virum constantem? Dicemus disput. 9. nu. 20. & sequenti.

21 Nec sufficit, vt solitus sit minas exequi, sed oportet solitum esse exequi in eodem genere mali comminati. Per doctrinam Baldi, l. finali, ad finem, ff. de hæred. instit. vbi ait, ex dissimilibus non fit coniunctura. Sic Cinus quem refert, & sequitur Alexand. l. metum, num. 2. C. de his, quæ vi.

Caterum crediderim hoc intelligi, nisi solitus minas exequi sit, licet nò in eodem genere mali: at saltem in alio ita atroci, vt sufficiens sit ad incutiendum metum cadentem in virum constantem. Quia eadem videtur ratio.

22 Similiter non sufficit, vt minans, semel malè tractarit. Quia vnicus hominis actus non probat consuetudinem, sed exigitur saltem binus. Vt docet Archidiaconus, capit. illud, in fine, dist. 12. & colligitur, ex l. nemo, 3. C. de Episcop. aud. in fine. Sic tenent Bart. l. de pupillo, §. si quis ipse, num. 10. ff. de operis noui nunciat. Anton. capit. finali, num. 8. de appellat. vbi Abb. num. 4. Alexand. de Neuo, num. 19. Imola num. 8. Francus, num. 6. Decius num. 22.

Constan-

Constantinus Roger. tract. de protestatione. §. quarto principaliter pollicitus sum. nu. 2. h. to. 17. tractatum nouio.

Hoc tamen intelligitur, quando semel malè tractauit alios. secus si ipsummet contrahentem. Sic Alex. de Neuo. & Decius ibi.

Nec satis esset probare in vno officio malè tractasse, nisi probetur in eo quod tunc obit. Sic Bart. n. 16. Anton. Alex. de Neuo. Inuola proxime citatus. & in simili Padilla. Interpolitas. num. 20. C. de transaction. vbi ait, non satis esse ad rescindendum contractum initum à secunda vxore, ob viri reuerentiam, q. priorem hac occasione malè tractauit per l. 3. §. nunc videamus. vers. queri potest. ff. de susce. tuto.

Quæ tamen intelligerè, nisi inde attenda iudicis, & mariti conditione, probabilissima coniectura sumi posset, fore viderem tunc faciat. Quia satis est probabilis suspicio metus incuriendi: vt dixi nu. 17.

Quid autem in dubio, an solitus sit minas exequi? dicemus disp. 6. num. 22.

23. Ultima conditio est ne possit timens facile occurrere malis, quæ timetur; si enim posset alia ratione facile occurrere malis, quæ timentur, vt implorando alicuius auxilium, consulendo superiorem, &c. non esset timor cadens in virum constantem. Inconstantis enim est, & timidi, metuere ea mala, quæ facili negotio vitare potest, & immerito sibi persuaderi illud malum euenturum.

Probatum etiam argumeto textus c. finali, de electione, ibi, *tempus statim à canone currit, ex quo in mora fuerint licentia huiusmodi postulandi*; ergo similiter imputatur ei, qui facile potuerit vitare malum, si timore illius aliquid egit. Sic Ang. verbo metus, n. 5. Sylu. ibi, q. 1. Anto. Cuccus, lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. n. 155. Et circa excommunicationem docent multi, vt videbimus disp. 5. num. 18.

DISPUTATIO II.

An metus viri constantis necessario petat eligi minus malum, ad vitandum maius? Vel possit esse talis, licet ob illum eligatur maius malum ad vitandum minus? Vt si timore mortis eligat quis fornicationem, vel mendacium veniale,

§. P. M. M. A. R. I. P. M.

Referuntur opinio affirmans requiri electionem minoris mali, num. 1. Et an sit timor viri constantis si culpa venialis eligatur ad vitandum graue damnum temporale? num. 2.

Opinio Auctoris non requirit electionem minoris mali, num. 3. Et solvuntur argumenta, num. 4.

1. **D**uplex est sententia. Prima ait, exigi, vt timens eligat minus malum: quare non cadere in virum constantem, quoniam timore cogitur peius malum eligere.

Probatum primò, ex l. metum, la prima, ff. de eo quod met. cau. ibi, *metum accipiendum Labeo dicit non quemlibet, sed maioris mali.*

Secundò, quia in hoc distat vir constans ab inconstanti, quod ille semper sequitur rectæ rationis dictamen, quod minus malum subeundum dicitur ad vitandum maius: ergo quoties præfert minus malum, inconstans est, nec ducitur timore cadenti in virum constantem. Hanc tenet D. Tho. 3. d. 29. q. vnica, art. 2. in corpore. D. Bonauen. ibi, q. 1. in fine, Scotus q. vnica, §. de primo contradictio est, & §. hic dicitur, vers. idem etiā posset probari, Duran. q. 2. nu. 4. Richar. art. 1. q. 1. ad 2. Paludan. q. vnica, art. 2. conclus. 1. nu. 13. Gabr. 3. d. 39. q. 1. art. 1. ad finem, vers. iuramentum incautum, & art. 3. conclus. 3. Victoria summa, de matrim. nu. 268. Sorus 4. d. 29. q. 1. art. 1. paulò post principium, vers. rursus adnotandum est, Palacios 4. d. 39. disput. 1. fol. 699. vers. vtraque, Veracruz 1. p. Speculi. art. 8. paulò post principium. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 23. in initio. Manuel 1. to. summa 2. editione cap.

23. nu. 3. Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. nu. 19. Et ex iurisperitis, Abb. c. sacris, n. 5. de his quæ vi. Fortun. de ultimo fine illatione 22. nu. 471. & sequenti, Syluest. verb. metus, q. 1. Tabiena verb. impedimentum, impedimento 2. q. 1. nu. 2. Turrecrem. 3. q. 1. in summa nu. 6. & 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 2. Penna directorio inquisitorum 2. p. commento 65. q. 41. de blasphemis, nu. 8. Seraphinus de priuileg. iuramen. priuileg. 110. num. 12. Gutier. conf. 16. nu. 2. Vgolinus de censuris, tabula 2. c. 24. ante §. 1. in fine. Et quamuis aliqui velint explicare hos Doctores, vt intelligant hanc conditionem eligendi minus malum, requiri vt metus à culpa excuset nō tamen vt sufficiens sit ad contractus rescindendos. Sed hæc expositio contrariorum mentem manifesta est: nam de metu ad rescindendum contractus, & matrimonium, sermo em faciunt, & iactō hoc fundamento requiri ad rationem metus viri constantis, eligi minus malum, statim nulla mentione facta alterius metus, statuit metum grauem annullare matrimonium. Et expressè docent quādo minus malum eligitur, non esse metum cadentem in virum constantem, & ob id non annullare matrimonium: Paludan. 4. d. 29. q. 1. art. 4. conclus. 3. nu. 25. Sorus quamuis dubius 4. d. 29. q. 1. art. 3. ad finem, vers. in contrarium autem, Couar. 4. decre. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 11. Barthol. à Ledesma, dub. 23. de matrimonio ad finem. Idemque colligitur ex Doctoribus, quos disput. 18. referam, dicentibus matrimonium metu contractum, metuq. consummatum esse validum, cum tñ per copulam non extorta metu graui ratificetur, (vt ibi dicemus) & ita censent, illum metum non cadere in virum constantem, & proinde ratificare matrimonium, ne cogat ad fornicationem, quæ est maius malum quocunque malo peccat.

Quamuis hi Doctores conueniant in hac sententia, discrepant tñ, an quæcunque minoris mali electio efficiat vt metus non cadat in virum constantem? A. Iou. n. id temperant, qñ illud malum electum est culpa leuissimum, quia culpa venialis non opponitur virtuti constanter, & potest homo constans succumbere metui ad committendum veniale.

Quia constantia non amittitur vno actu, præfertim leui, & veniali. Ita Sorus 4. dist. 29. q. 1. art. 2. ante primam conclusionem, vers. sed tamen ex parte subiecti, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. num. 3.

Vtius tñ est, tenendo prædictam sententiam, idem esse de peccato veniali: quamuis .n. constanti virtutem non amittat succumbens tali metui, at in quantum succumbit tali metui, non est constans, sed inconstanter agit. Itē quia negati nequit hunc eligere maius malum, ad vitandum minus, cum minimum veniale, malitia excedat quodcunque peccat malum, Vnde pro vitanda vita propria, vel alterius, mentiendum non est, docet August. cuius dictum refertur, c. ne quis 22. q. 2. Atque ita D. Tho. & D. Bonau. Richardus, Paludan. Gabr. art. 1. conclus. 8. Victoria, Tabiena, Fortunius, Syluest. Veracruz, Gutier. Seraph. Manuel. nu. 1. relati, generaliter, & indistinctè docent exigi, electionem minoris mali. Et expressè D. Thom. ibi, in solutione ad 4. ait, non cogi virum constantem ob quemcunque metum, metui. Et tenent expressè Scotus eadem quest. vnica, §. hic dicitur, verb. idem et posset probari, Panormit. c. sacris, n. 5. de his quæ vi, Turrecrem. Penna, Candelabrum, Bartholom. à Ledesma, nu. 1. allegati, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 3. Philarcus de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. nec sufficit, Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimonio, c. 40. paulò post principium, §. præterea secundo quaritur. Et hæc sententia est satis probabilis.

Secunda sententia, (cui magis adhæreo) ait, requiri electionem minoris mali, vt ex parte subiecti dicatur metus cadens in virum constantem, ad hunc effectum, vt timens constanter agat, culpaq. immunis sit; verū id non requiri, vt dicatur cadere in constantem virum, quoad rescissionem matrimonij, & ceterorum contractuum, sed ad id satis esse, si timor ipse ex parte obiecti sit cadens in virum constantem, quia est timor mali grauis, q. ex se virum constantem mouere poterat, Probatum, quia iura ideo annullant matrimonium, & concedunt rescissio.

rescissionem ceterorum contractuum, quando metus grauis intercedit, quia is metus liberum consensum impedit, & iniuriam irrogat, vt constat ex cap. cum locum de sponsal. ibi, *cum locum non habeat consensus, ubi metus intercedit, matrimonium autem solo consensu contrahitur*, & l. continet 3. ff. de eo quod met. cau. ibi, *& si quis vi compulsus aliquid fecerit, per hoc edictum restituitur, sed vim accipimus atrocem, & eam, que aduersus bonos mores fiat*. vbi Glos. verb. atrocem, inquit, in qua inest dolus: sed quando incutitur timor mali grauis, non minus impedit libertatem consensus, nec minus iniuriosus est, siue cogat eligere minus, siue maius malum, ergo vtroque modo sufficiet ad contractus rescissionem.

Et confirmatur, quia dū Ecclesia irritat matrimonium metu graui contractum, non attendit ad priuatum cōtra-hentis bonum, sed tantum ne faueat iniuriosē consensum extorquenti, & ne matrimonia coacta infelices exitus habeant: vt constat ex d. cap. cum locum. Quæ ratio æquē locum habet, siue ob eum metum eligatur maius, siue minus malum. Hanc sententiam dicit non esse ratione destitutam, & se olim cum magistris eam tenuisse Sorus 4. dist. 29. quest. 1. art. 3. ad finem, vers. in contrarium autem. Eandem tenent Nauar. Summa Latina, c. 22. nu. 5. i. versic. octauum, & nonum. Ledesma 2. par. 4. q. 49. art. 3. in fine, Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. nu. 13. Philarcus de officio sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 8. ad finem, Petr. de Ledesma de matrimon. quest. 47. art. 2. in fine, & art. 3. in solutione ad 4. ante vltimam difficultatem, Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 9. num. 3. Ludou. Lop. 2. par. instructori de matrim. c. 40. fol. 1070. col. 1. Et qui dicunt matrimonium metu contractū, eodemque consummatum, esse irritum, (quos disputat. 18. referam) tenentur idem dicere, aliās timor ille nō caderet in virū constantem, & ita spontanea esset copula, ratificaretque matrimonium.

4 Ad 1. argumentum contrariæ sententiæ, dic cum Glossa ibi, initio, sumi comparatiuum pro positiuo, & ita sensum esse, esse timorem maioris mali, id est, magni.

Ad secundum dic, concludere non esse metum cadentem in virum constantem, ex parte subiecti patientis metum; cum inconstanter agat, admittens culpam ob eum timorem: esse tamen cadentem in virum constantem ex parte obiecti, quod est malum graue, & ita considerati metum per iura, ad contractuum rescissionem.

DISPUTATIO III.

An metus viri constantis, dicatur talis absolute, seclaso ordine ad patientem metum, & ita in omnibus æqualis debeat esse. Vel potius dicatur, respectiue, considerata qualitate metum patientis?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio dicens ad annullandum matrimonium, non attendi subiectum patiens metum, num. 1. Vbi an femina constantiores sint ad perferenda tormenta?

Talis metus dicitur respectu patientis illum, unde minor metus satis est in femina, num. 2.

Ad irritandum matrimonium femina, satis est metus cadens in constantem feminam, num. 3.

An inter ipsos viros considerata sit ætas, & innata animi fortitudo, vt minor metus dicatur cadens in virum constantem, in vno, quam in alio viro? num. 4.

An minor metus sufficiens in femina, & in pusillanimi, intelligatur non ex parte mali, quod timetur, sed ex parte probabilitatis mali euenturi? num. 5.

1 **B**ERous, cap. 1. num. 13. & 16. de officio delegat. ait, in contractu matrimonij ad eum annullandū, non considerari qualitatem patientis metum, nec sat esse metum cadentem in feminam constantem, secus in alijs contra-

ctibus, hoc enim est speciale fauore matrimonij, ob animæ periculum, & ne contingat matrimonium legitime contractum separari. Probatur ex cap. consultationi, de sponsalibus, vbi sermo habetur de feminae matrimonio, & ponderat textus metum cadentem in virum constantem, & nunquam nomine viri femina comprehenditur, & Hippolytus l. 1. nu. 73. ff. de quæstio. & rubr. C. de probationibus, nu. 417. Videtur sentire non minorem metum sufficere in femina, cōtendit enim probare maiorem in ea constantiam, maiusque robur ad cruciatus perferendos reperiri, atque ita quoties vir, & femina torqueri debent, à viro tanquam à debiliore, initium sumendum esse, quem sequuntur alij, quos refert Tiraquel. l. 9. connubiali, glos. 1. num. 134. per multa exempla, quæ ibi refert num. 135. & testimonia constantiæ mulierum in tormentis sustinendis. Benè tamen reprobatur idem Tiraq. num. 136. cum alijs, & Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 40. & 11. & Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 12. num. 161. quamuis enim aliquæ feminae inueniantur constantiores, at quod frequenter euenit, quod leges considerant l. nam ad ea, ff. de legibus, sunt suapte natura timidiore, ac imbecilliores.

Sic ergo conclusio, tanquam certum statuendum est, metum cadentem in virum constantem, dici respectiue, & proinde metum, qui respectu vnius est cadens in virum constantem, non esse talem respectu alterius, qui fortior, & robustior est. vnde minor metus desideratur in femina, quam in viro, argumento textus c. indignatur 32. q. 6. ibi, *cum tamò grauius eos puniri oportuerit, quamò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere feminas*. Et c. sicut, el. 1. de homicidio, in princip. ibi, *nostrum, quod in excessibus non solum quantitas delicti, sed ætas, sexus delinquentium sunt attendenda*. Et rō est, quia licet femina habeat virtutem constantiæ, propter constitutionem tñ corporis illi sexui naturalem, minus potest resistere metui, quā vir: ergo minor metus sufficiat, vt opprimat, cogatque feminā constantem succumbere, quam virū eadem constantia præstitum.

Item, quia feminae suapte natura sunt valde imbecilles, vt latè Tiraquell. l. 1. connub. num. 71. & seqq. Hanc sententiam tenet, Glos. c. cum locum, de sponsal. verb. metu, vbi Anton. nu. 12. Abb. nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 23. Calderin. conf. 1. nu. 2. tit. de his quæ vi, Hostiens. Summa, tit. de matrimonijs, §. penultimo, nu. 27. & cap. veniens, el. 2. in fine, de sponsalibus, Cardin. cap. cum dilectus, nu. 3. de his quæ vi, Imola cap. 2. ad finem, cod. tit. Præpositus, cap. consultationi, nu. 2. de sponsalibus, Felin. conf. 14. num. 3. & cap. 2. de iurciur. nu. 3. Dec. c. causam matrimonij, nu. 7. de officio deleg. Franciscus Aret. conf. 14. num. 7. Barbar. conf. 60. nu. 4. vol. 1. Ruin. conf. 60. num. 18. vol. 3. & conf. 170. nu. 16. vol. 1. Albertus Brunus inter cōsilia feudalja, conf. 82. nu. 9. Neuizan. conf. 46. nu. 3. Hippolyt. singulari 578. incipiente, metus in feminā constantem. Tiraq. de legib. connub. l. 9. gl. 1. n. 160. Boer. decis. 105. n. 2. Rosella, verb. impedimentū, impedimēto 10. n. 2. Angel. matrimonij 3. impedimēto 12. initio, Socin. sen. conf. 273. n. 5. vol. 2. Tabiena, verb. impedimentū, impedimēto 9. q. 1. nu. 1. ad fin. Moralus l. 1 §. ad fin. tit. 2. p. 4. vbi Greg. Lop. verb. 10do, Nauar. Summa, c. 22. n. 51. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9. Suarez allegat. 24. n. 9. Molina lib. 2. de primog. c. 3. n. 10. Sarmiento 2. selectarū c. 11. n. 1. Martinus de Garatis inter cōsilia matrimonialia Zileti, conf. 15. nu. 26. Ant. Cuccus, lib. 5. instit. moral. tit. 12. nu. 162. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 136. n. 4. & 5. Matienzo dialogo relatorū 3. p. c. 20. n. 19. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 7. nu. 7. Seraphin. de priuilegijs iuram. priuileg. 110. nu. 14. Bursat. conf. 72. nu. 31. vol. 1. Ioan. Garcia de nobilit. glos. 17. nu. 2. 3. & 20. Gutier. conf. 16. nu. 3. & 13. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. q. 1. n. 61. Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verb. metus, fol. 106. col. 1. Et ex Theologis, Sorus lib. 7. de iustitia, quest. 2. art. 1. ad 2. versic. haud tamen hic pacabitur, Veracruz 1. par. Speculi, art. 8. post 7. conclusionem, §. timor maior, Palacios 4. d. 29. disput. 1. fol. 663. vers. sed obstreperit, Henricq. lib. 11. de

de matrimonio. c. 9. nu. . . in Commento, litera D, & n. 4. Philareus de officio sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 2. cap. 8. ad finem. Manuel 1. to. Summa, 2. editio, c. 131, concl. 3. nu. 3. Bart. à Ledesma, dub. 23. de matrim. fundamen. 3. Salon. 2. 2. q. 62, art. 2. controuers. 5. in confirmatione 3. conclusionis, Arag. 2. 2. q. 88. art. 3. 5. pro explicatione huius difficultatis aduertendum est, fol. 988. Carbon. de restitutione, q. 46. fundamento 3. Ludouicus Lopez 2. p. instructio, noui, materia de matrim. c. 40. fol. 1070. col. 1.

3 Hinc inferitur, dum textus c. consultationi, de sponsalibus, ponderat ad irritandum feminae matrimonium, iniuriam esse menti cadenti in virum constantem: ea verba magis prouerbij loco, pro eo metu, qui non leuis, & vanus sit, accipienda esse: quam ut verbis inherendum sit: unde sufficere metus, qui cadat in feminam constantem: quare pensandum est ad annullandum matrimonium, aut alios contractus à femina metu celebratos, quod femina constans tunc metueret, pensata naturali feminarum constantia, quibus à natura inest minor animi vigor corporisque fortitudo. Sic docent Ant. c. consultationi, nu. 4. de spons. Panormit. ibi, nu. 4. Prapof. nu. 5. Alexander de Ne. no, num. 7. Decius c. causam matrimonij, num. 7. de officio delegat. Felin. conf. 14. nu. 2. Boccius decis. 100. p. 2. Francisc. Aretinus conf. 24. n. 7. Barbatius conf. 60. nu. 4. vol. 1. Ruynus conf. 60. n. 18. vol. 3. Montalius l. 15. ad finem tit. 2. p. 4. Rosella verb. impedimentum, impedimento 10. nu. 2. Ang. matrimonium 2. impedimento 12. in initio, Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 9. Suarez allegat. 24. n. 5. Ant. Gabr. to. 2. communium in mea editione, lib. 11. verb. metus, fol. 106. col. 1. Ioannes Garzia de nobilit. gl. 17. nu. 3. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 2. tit. 2. nu. 7. Sarmien. lib. 2. Selectarum, c. 11, nu. 1.

4 Idem dicendum est, eadem ratione, non tantum in femina respectu viri, sed etiam inter ipsos viros, ut enim discernatur quis sit metus cadens in virum constantem, attendenda est ætas, ut si senex, vel puer sit, cui metus incutitur: similiter eius fortitudo, inopataque animi magnitudo, aut paruitas, & fragilitas: quare dum dicitur, metus cadens in virum constantem, intelligitur nomine viri, animi robur, pro cuiusque conditione. Probat ex l. 3. ff. ex quibus causis maiores, ibi, metus autem causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatu corporis perterritus, & hoc ex affectu eius intelligitur, iuncta expositione Richardi de Malum b., quem refert, & sequitur Albertic. ibi, nu. 1, ubi inquit, ex affectu, id est, ex animo eius cui metus inferitur: nam maior metus exigitur in milite, & constante, quam in pusillanimo, & vili, Et ea l. plenum, §. equitij, ff. de usu, & habit. ex qua habetur, verba testatoris debere intelligi secundum conditionem personæ, ad quam referuntur. Quod latè prosequitur alios referens, Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 11. nu. 1. & 2. & de privilegijs, latè interpretanda esse, secundum qualitatem personæ, cui conceduntur, ut privilegium concessum Episcopo ad tempus interdicti celebrandum, intelligitur cum Pontificalibus: latè Felin. c. causam quæ, de rescriptis, n. 17. vers. quinta declaratio: ergo dum ius loquitur de metu cadente in virum constantem, intelligi debet secundum qualitatem, & constantiam personæ metum passæ, Et ita docent Decius c. finali, de appellatione, nu. 3. & 4. & cap. causam matrimonij, nu. 7. de officio delegat. & regula, in omnibus causis 39. ff. de regulis iuris, nu. 3. Ias. conf. 133. n. 18. vol. 4. Imola c. cum dilectus, nu. 2. de his quæ vi, Barbatius conf. 60. nu. 4. vol. 1. Nau. Summa Latina, c. 22. nu. 5. vers. sextum, Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 1. ad 2. haud tamen: Antonius Cuccus lib. 1. institutionum moral. tit. 13. nu. 162. Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 1. casu 135. nu. 6. Ioannes Garzia de nobilit. gl. 17. nu. 3. Flaminus de resign. benefic. lib. 13. q. 1. n. 62. Gutier. conf. 15. nu. 13. Henric. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 4. Philareus de officio sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. ad finem, Lud. Lopez 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 49. fol. 1070. col. 2. Corona confessorum 4. p. c. 8. de matrim. tit. de impedimento violentiæ, nu.

29. §. sed difficultas est, Salon 2. 2. q. 62. art. 2. controuersia 5. in confirm. 3. conclusionis, Carbon. de restitutione, q. 46. fundamento 3.

Tandem omnia dicta, ut scilicet, minor metus desideretur in femina, & in pusillanimo, intelligit Palacios 4. d. 29. disputatio, 1. fol. 663. vers. sed obstrepit forsan, non ut sit differentia in grauitate mali, quod est obiectum timoris, inter virum, & feminam, sed in modo, & timoris probabilitate: itaque eadem mali grauitas debet esse in utroque, ut eius timor iustus sit: at minor probabilitas mali euenturi sat erit in femina, & in pusillanimo, cum hi facilius terreamur.

Sed toto celo aberrat: quia sicut minor mali probabilitas, facilius terret feminas, ita etiam minus malum comminatum: ergo sicut ea minor probabilitas sufficit ad inferendum iustum metum, ita etiam sufficere minoris mali comminati timor. Pro hac sententia sunt vniuersi Doctores citati, nu. 2. qui generaliter, & indistinctè docent, minorem metum in femina desiderari, Et tenent expressè Menoch. lib. 2. de arbitrarijs, centuria 2. c. . n. 135. nu. 5. Ludouicus Lopez 2. p. instructorij noui, materia de matrimonio, c. 40. fol. 1070. col. 1.

Ad textum pro contraria sententia, constat ex dictis num. 3.

DISPUTATIO IV.

An mala metum cadentem in virum constantem, incutientia, timeri debeant in propria timentis persona, vel satis sit in persona consanguineorum, vel affinium?

SUMMARIUM.

Sufficit, si timeatur malum in persona filij, ut respectu patris, dicatur metus viri constantis, nu. 1.

Quando timeatur in alijs consanguineis, explicatur in quo versetur difficultas, num. 2. & ibi, quando metus viri constantis, non mouet ad contrahendum, non errat.

Satis est si alter coniux in altero timeat id malum, num. 3.

De alijs consanguineis, refertur opinio solum extendens ad consanguineos in primo gradu, & alia nec ad hos extendens, num. 4.

Est talis timor, quando filij timeant id malum in parentibus, num. 5. Et idem in ascendentibus, num. 6. Et idem in fratribus, num. 7. Idem in consanguineis suis, nu. 8.

Idem in coniunctissimis acerbissima amicitia, nu. 9. Et quid, in domesticis, nu. 10. Idem in affinibus, num. 11.

A. Quorum gradum extendatur hæc consanguinitas, & affinitas, ut metus mali in consanguineis, & affinibus censeatur cadens in virum constantem, respectu consanguinei, vel affinis, num. 12. Et solvuntur argumenta, nu. 13.

1 Certum quidem est, non requiri ut timeantur hæc mala in propria persona, sed satis esse timeantur in persona filiorum. Habetur expressè l. isti quidem 8. in fine, ff. de eo quod metus causa, ibi, hæc quæ diximus ad edictum pertinere, nihil interest in se quis verius sit, an in liberis suis, cum pro affectu magis in liberis parentes terreamur.

2 Dubium autem est, de reliquis consanguineis, nam ea l. isti quidem, limitatè loquitur in filiis, & ratio quam assignat, in solis filiis locum habet: cum filij non ita diligant parentes, ac ipsi parentes filios: ut optimè Glo. finali, d. l. isti quidem, per l. nam & si, in principio, ff. de inofficio. testam. & l. scripto, in fine, ff. unde lib. 2. quia sæpè parum curat metum passus de consanguineis.

Maximè aduertendum esse censeo, hic nos non disputare in indiuiduo, ac singulari casu, an metu grauis mali comminati à meis consanguineis, ut ego contractum ineam, sit cadens in virum constantem, ac proinde sufficiens sit ad contractus rescissionem: nam potest esse,

esse, ut talis non sit, licet meis parentibus illud malum comminatum sit, ut si eo metu non trahor ad contrahendum, sed aliis liberè contraherem, secluso eo metu. Ut bene docent Innoc. c. cum locum, nu. 1, de spons. Ant. ibi, nu. 10. Io. Andr. nu. 1. Alex. de Neuo, nu. 12. Anch. n. 10. Henricus, nu. 3. nam in singulari casu pendet ex iudicis arbitrio, attentis singularibus circumstantiis: sicut & metus mortis, quamvis ex secadat in virum constantem, potest esse in singulari casu ut non cadat. Ut quia minans non est potens, aut solitus exequi, vel non irriter cōtractum: quia metū patiens minimè eo metu ducitur; sed dubium consistit ex natura rei, & ex parte obiecti, an sicut metus mortis, vel alterius mali grauis mihi cōminati, ut contrahā, est ex natura sua ex parte obiecti cadens in virum cōstantem, & sufficiens ad rescindendum cōtractum, nisi in aliquo singulari casu circumstantiæ occurrentes aliud suadeant, sic quando idem malum comminatum est non mihi, sed meis consanguineis, causa sit ex natura rei, viri constantis, timoris, ita ut vir prudens, & constans rationabiliter illud timere debeat, & trahi ad cōtractum ineundum.

1 Dico primo, id extendendum esse ad alias personas, vltra filios, quare si ea mala timeantur in propria vxore, erit metus cadens in virum constantem, respectu viri. Quia reputantur inferri in persona viri, cum vir, & vxor, vna caro sint: Genes. 2, in fine. Et ita censet D. Th. 4. dist. 29. q. vnica, art. 2, ad 2. Altiliodorensis, lib. 4. Summæ theologicæ, tract. 9. c. 7. q. 3. Turrecremata 31, q. 2. in Summa, nu. 1. Henricus c. cum locum, de spons. nu. 5. Rosella verb. impedimentum, impedimento 10. nu. 1. Ang. matrimonium 3. impedimento 11. in fine, & verb. metus, nu. 1. vbi Sylu. q. 1. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 9. q. 1. nu. 2. Albertus Brunus inter consilia feudalicia, conf. 82. nu. 6. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 156. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 7. paulò post principium, Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. eiusmodi autem metum, Palacios eadem d. disput. 1. vers. recensetur autem, Pater Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. paulò post principium, Manuel 1. to. Summæ, 2. editione, cap. 231. num. 3. concl. 3.

Idem eadem ratione dicendum est, si vxor timeat ea mala in viro: cum sint correlatiua, & militet eadem ratio, imò fortior, cum femina magis pia, affectibusque subiecta sint, minorque metus in ipsis desideretur.

4 De alijs autem consanguineis, nihil hi Doctores exprimunt, Sed D. Th. dixit, si timeatur malū in persona filiorum, aut vxoris, aut aliorum huiusmodi: nec expressit quas personas intelligeret, per alias huiusmodi. Eodem modo loquuti sunt Syluest. Tabiena, Ludou. Lop. nu. precedenti allegati. Id tamen magis explicuit Ang. verb. metus, nu. 1. dicens, vxoris, aut filiorum, aut siminum personarum. Et clarius Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. dicens, in filijs, vel vxore, vel coniunctis in primo gradu: quod & reliqui videntur sentire, sub alijs huiusmodi: cum enim filij sint cōiuncti in primo gradu, videntur illi similes, in eodem gradu, non autem in vteriori, propinqui. Imò aliqui (ut refert Hostien. c. cum locum, de spons. paulò post principium,) nolunt id extendere ad metum illatum parentibus, ut filij contrahant.

5 Secundò tamen dico, idem esse dicendum, si timor inferatur parentibus, ut filij contrahant, erit enim timor viri constans respectu filiorum. Probat, quia pater, & filius censetur vna persona. l. vltima. C. de impub. & alijs substit. & 5. ei qui, instit. de inuul. stipul. Colligitur etiam ex l. 11. tit. 1. lib. 5. recopil. ibi, mandamos que ninguno apremie a ninguna doncella, a que se case contra su voluntad, ni a si mismo apremie a los padres, y madre de las tales. vnde colligit Matienzo ibi. glo. 3. nu. 1. metum illatum parentibus censeri illatum filijs. Et ita expressè tenent Hostien. cap. cum locum, de spons. paulò post principium, & ibi Innocent. num. 1. Anton. num. 10. Ioan. Andr. nu. 2. Anchor. nu. 10. Alexand. de Neuo, num. 12. Henricus, num. 3. Præposit. num. 10. Francus cap. scient cuncti, de electione, in 6. nu. 2.

Bertachinus in repertorio, litera M. verb. matrimonium iura qua forma contrahatur vers. matrimonium cōtractum ex metu, Antonius Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 156. Veracruz. 1. p. Speculi, art. 8. concl. Et pro hac parte sunt, quos retuli dicentes idem esse respectu coniunctorum in primo gradu, hac eadem disp. nu. 4.

6 Tertiò dico, idem esse dicendum, de ascendentibus: nam timor ipsis illatus reputatur iustus, respectu descendentium. Quia descendentes, ipsos habent, venerantur, ac amant, ut parentes. Sic Innocent. Alex. de Neuo Præposit. allegati num. precedenti.

7 Quartò dico, idem esse respectu fratrum: est enim à natura insitus arcus amor inter fratres. Et amplius probabitur num. sequenti. Sic colligitur ex Doctoribus citatis nu. 4. qui dicunt, idem esse de coniunctis in primo gradu. Et tenet Præposit. d. cap. cum locum, num. 10. Philippus Probus dicto sequenti allegandus, Anton. Cuccus d. tit. 12. num. 156. & à fortiori Doctores allegandi num. sequenti.

8 Quintò dico, idem esse respectu aliorum consanguineorum. Probat, quia natura ipsa amore conciliat consanguineos, tanquam vnā carnem, ex eodemque sanguine deriuatos; vnde dixit D. Augustinus, & habetur, cap. non existimemus, 13. q. 2. *nemo vnquam carnem suam odio habuit*; ergo vir prudens, & constans iustè terretur ob malum comminatum consanguineo suo.

Secundò probatur, ex c. scient cuncti, de electione, in 6. ibi, *vel consanguineos eorum*, quem textū dicit esse notabilem, Ias. l. de pupillo, ff. si quis ipsi, num. 12. ff. de operis noui nunciat. & Felin. c. Ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 99. de constitutione, ad probandū metū illatū cōsanguineis electoris, ad incutiendum electori timorem, censeri illatum electori.

Tertiò probatur, ex cap. quicunque, de sentent. excommunic. in 6. ibi, *in bonis suis, vel suorum*, vbi textus excommunicat eos, qui offendunt ferentes censuras, in suis personis, vel suorum, vbi Glos. verb. suorum, inquit, consanguineorum, vel familiarium; & Anchor. num. 2. inquit: consanguineorum, & domesticorum: Francus, num. 3. familiarium, & domesticorum: idem Dominic. ibi, num. 5. vbi Archidiaconus, super verb. suorum, ait, domesticorum.

Quartò probatur, ex Clement. 2. de sentent. excommunic. vbi excommunicat quomodolibet cogentes clericos, & ajunt ibi Glos. verb. quomodolibet: Imola, ibi, nu. 12. Bonifacius, nu. 27. D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 28. Rosella absolutio. 1. num. 73. Angel. excommunicatio. 5. casu 15. in initio, Syluest. excommunicatio 7. casu 17. in initio, nu. 91. Tabiena excommunicatio 5. casu 13. quæst. 2. num. 3. Nauar. Summa Latina, & Hispana, c. 27. num. 104. Idem esse si consanguineos clericorum grauant: in personis, vel in rebus.

Quintò probatur, ex cap. Gemma, de sponsalibus, vbi textus loquitur de pena apposta per parentes Gemmæ, si non impleat sponsalia, & reijcit illam penam, tanquam impedientem matrimonij libertatem: & tamen Doctores (ut dixi lib. 1. disp. 30. n. 3.) dicunt idem esse, si ea pena apponatur per alios cōtrahentium cōsanguineos, vel alios ita cum ipsis amicitia cōiunctos, ut verisimile sit cōtrahentes timore ne illi penam soluant, cōtracturos: quia tūc et impeditur libertas matrimonij. Et l. hæres metu, §. fin. ff. de condit. & demonstr. reijcitur cōditio legato facta parētibz, adiecta, si filia non nupserit; eo qd filia retrahetur à nuptijs, ne parētes iacturā legati faciant. & tñ Doctores, ut dixi lib. 1. disput. 14. n. 10. dicunt idem esse, qñ legatum fieret cōsanguineis puellæ, vel amicis tam arcēta familiaritate coniunctis, ut similiter retraheretur; ergo metus illatus cōsanguineis cōtrahentis, censetur iustus, & cogēs ad cōtractum. Et ita tenent Ias. institut. de action. §. quadrupli. num. 55. & ibi Angel. num. 7. Franc. cap. scient cuncti, nu. 2. de electione, in 6. & cap. vnico, de his quæ vi, in 6. num. 8. Paris. conf. 5. nu. 161. vol. 4. Bald. l. interpositas, num. 5. C. de transactio. vers. oppono dicitur hic, & ibi Alex. nu. 6. Padilla ibi, nu. 10. in fine, Anchor. c. cum dilectus, nu. 7. vers. 2. quæro, de his quæ vi, Franciscus de Platea, tractat. de excommunicatione, §. 46. n. 10. habetur tomo 15. tractatum nouiorum, Phi-

Philippus Probus addit, ad Ioannem Monachum, rubr. de renunciat. in 6. nu. 18. & 19. Rolandus cons. 2. à nu. 92. vsque ad 67. vol. 1. Octavianus decisione Pedemontana 179. nu. 1. Mascard, de probation. conclus. 1055. nu. 25. Anton, Gabr. 10. 1. communium, lib. 11. verb. metus, fol. 107. colu. 1. hi enim omnes indistinctè dicunt de metu illato cōsanguineis extendentes, isti quidem, ff. de eo quod met. caus. quæ loquitur de metu illato filiis, ad alios cōsanguineos & clarius Præposit. c. cum locum, de sponsalib. num. 11. expressè dicit etiam habere locum in transuersalibus, & non esse matrimonium defectu libertatis consensus, quādo fit metu, ne aliquis transuersalium patiaturs lēSIONEM. Et quēdā decisio Rotæ, quam approbāt Padilla ea. l. interpositas, nu. 10. & Flaminus dicens esse communē, de resignatione benefic. lib. 13. quæst. 1. nu. 158. Felinus d. c. Ecclesia Sanctę Marię, nu. 99. ait, beneficij resignationem factā ob metum illatum cōsanguineis clericis, esse rescindendam, ac si ipsi clerico metus incuteretur, Faciunt etiam Doctores, qui cū c. finali, de appellatione, decernatur iustū metū incussum appellanti, excusare ne appellet coram iudice à quo: dicūt idem esse, si metus incutiaturs appellantis cōsanguineis. Sic docent Ant. eo. cap. finali, nu. 8. & ibi Anchar. nu. 6. Bal. nu. 9. Francus, nu. 7. Imola, nu. 8. Præpos. nu. 6. Decius, nu. 23. Felin. c. Ecclesia Sanctę Marię, nu. 99. de cōstitutio. Bar. d. l. pupillo, §. si quis ipsi, nu. 18. q. 9. & ibi Alexand. alios referens, nu. 23. & ibi Iason nu. 12. Cōstantinus Rogerius tractat, de protestatione §. quarto principaliter pollicitus summæ, nu. 2. Faciunt pro eadem sententiā Iason eodem §. si quis ipsi, num. 13. & l. 1. C. de indicta viduita, nu. 3. vbi Bald. num. 2. Philippus Probus addition. ad Ioannem Monachum, capitulo sciunt cuncti, de electione in 6. num. 3. vbi dicunt, & ex multis probat Iason, parem esse metum, in se, vel in suis: faciunt etiam Matienzo lib. 5. recopil. tit. 3. rubr. glos. 1. num. 189. & Corona confessorum 4. par. c. 8. de matrim. tit. de impedimēto violentiæ, nu. 29. §. sed difficultas est, vbi dicūt esse metum iustū, in se, vel in suis.

9 Hinc inferitur, idem dicendum esse, quando malum esset comminatum personæ arctissima amicitia coniunctæ contrahenti. Probaturs ex dictis num. præcedenti, in quinta ratione. Item quia amicus est alter ego: vt testanturs Aristot. lib. 9. Ethic. c. 4. & D. August. lib. 4. confess. c. 6. & Horatius lib. 1. Ode tertia, appellat amicum, dimidiū animæ amici, & idem Aristot. 2. Rethor. c. 4. ait, amicum esse animum vnum, in corporibus duobus habitantem. Facit pro hac sententiā, clarè Alexander de Neuo, c. cum locū nu. 12. despons. vbi ait esse metum cadentem in constantem virum, sufficientem ad irritandum matrimonium, si inferatur alijs, de quorum personis rationabiliter debet timere offendatur. Quod quidem maximè procedere in arctissima amicitia coniunctis, dubitabit nemo.

10 Secundò inferitur, idem dicendum esse, quādo domesticis alicuius metus inferitur, vt ille contrahat. Probaturs ex allatis, nu. 8. in tertia propositione. Item ex Clement. 1. de excessibus prælat. versic. seruientes, vbi ponderans textus violentiam illatam monachis, refert seruicibus illis inferri vim. Per quem textum dicit ibi Cardin. in principio nu. 4. notab. 13. quem sequūturs Felin. c. Ecclesia, nu. 99. de cōstitutione, & Iason l. 1. nu. 4. C. de indicta viduit. iniuriā domestico occasione mei illatam, mihi interrogari. Atque ita in casu capitulo finalis, de appellatione. in quo metus iustus excusat ab appellatione coram iudice, à quo, dicunt idem aliqui Doctores, quando metus incutitur famulis, & colonis terrarum ipsius appellantis. Hi sunt, Anchar. eo. d. c. finali, num. 4. Barr. Alexander, & Felin. num. 8. allegati, & de domesticis, ait Franc. cap. vnico, num. 8. de his quæ vi, in 6.

Hoc tamen, difficile mihi videtur, & ita id intelligerem quando inde grauis iniuria, quæ merito à viro cōstante timenda esset, sequeretur, & domino aliud simile damnum.

11 Sextò dico, similiter esse metum cadentem in virum constantem, quando is incutitur affinitus. Quia sunt velut proprii cōsanguinei, cum sint cōsanguinei alterius ex coniugibus, & hi sint vna caro. Sic Præpos. c. finali pu. 6.

de appel. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 2. casu 135. nu. 8. Flaminus de resignatione benefic. lib. 13. q. 1. nu. 69.

Intelligo tamen hoc, quando affinitas prouenit ex matrimonio, secus quando ex fornicatione. Quia ex hac nullus amor conciliatur, nec cognoscunt se huiusmodi affines.

12 Tandem irrogabis, ad quorum gradum extendatur huiusmodi cōsanguinitas, aut affinitas, vt censeatur timor iustus illatus mihi, quādo incutitur meo cōsanguineo, vel affini, vt ego contraham? Bald. c. finali, nu. 9, de appel. tractas in materia timoris excusantis ab appellatione coram iudice à quo, dixit extendi cōsanguinitatem vsque ad primum gradum. Quia naturalis (inquit) affectio hoc facit, vt qui vnum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videatur.

Hoc tamen displicet. Quia valdè latum est, nec naturalis affectio adeo durat.

In materia autem recusationis, vt possit recusari iudex ratione cōsanguinitatis, quidam extēdunt vsque ad septimum gradum, alij vsque ad decimum, & alij vltterius. Vt potest videri in glossa, c. 2. postremò, verbo cōsanguineus, de appellat. & ibi per scribentes. Sed hoc non facit ad rem, Quia (vt testatur ibi glossa) modica causa repellit iudicem, & reddit eum suspectum.

Vnde existimo dicendum, extendi cōsanguinitatem, & affinitatem vsque ad quartum gradum, sicut ad illū vsque durat, ad impediendum matrimonium. Per capitulum nō debet de cōsanguinitate. Quia vsque ad illum durat naturalis affectio, & vltra illum iam non reputanturs illi cōsanguinei, & grauiters lēditurs aliquis, ex timore incusso cōsanguineo vltra illum gradum, nisi esset timor rei tangentis, lēdentisquē valdè honorem, vnde toti prosapix etiam vltra eum gradum macula sequeretur; tūc enī iam in propria persona damnum timeretur.

Ad argumenta proposita nu. 2, respondetur, Ad primū dico in illa lege explicari filios, gratia exempli tantum, & minimè arctat regulam.

Ad secundum dico in eo singulari casu non moueri illū timore, & ita non vitabiturs actum, & idem esset, si timor incuteretur ipsimet contrahenti, casu enim quo liberè & non timore ductus, id faceret, valeret actus: in præsentiarum autem tantum disputamus, quando ducitur timore, quis censeatur iustus?

DISPUTATIO V.

Quæ sint mala grauiora, & sufficientia metus cadentis in virum constantem?

SUMMARIUM.

Metus quis cadat in virum constantem, relinquiturs iudicis arbitrio, & quid, in foro conscientie, nu. 1.

Hec arbitrium an sit quoad mala hunc timorem incutientia, vel quoad quid? num. 2.

An a iure iure regio Castella, sit correctum hoc arbitrium? num. 3.

Metus mortis, & mutilationis, & grauis cruciatus corporis, grauiusque verberum, cadit in virum constantem, nu. 4.

Similiter, metus armorum, licet portans ea deponat, vel is non vtiatur, num. 5.

Idem de metu seruicis, vel amittendi instrumenta, quibus libertas probanda est, num. 6.

Idem de metu captiuitatis, num. 7. Et grauis exilij, num. 8. & carceris, num. 9.

Idem de timore amissionis status, num. 10. Et honoris, ac verborum, num. 11.

Quid de timore stupri, in viro, vel femina ē non virgine, & inhonesti, num. 12. & ibi, quid de timore periculi?

Quid, de metu infamie? referunturs varia sententia, nu. 13.

Si infamia sit iniuriæ, vt si depresso in delicto commineturs quis accusationem, cadit in virum constantem, num. 14.

Idem

Idem si infamia est facti, cui facile occurrere nequit, num. 13.
Quid de metu excommunicationis? proponuntur duae sententiae
nu. 16. & sententia auctoris, nu. 17. Et quid, si facile occurrere
poterat appellando? &c. num. 18.
Soluntur argumenta, num. 19.
Quid de amissione bonorum? referuntur variae sententiae, n. 20.
Metus amissionis bonorum est viri constantis, nu. 21. Vel ma-
ioris partis, num. 22.
Quid, si bona haec modica sint? n. 23. Et quid, si absque illa ma-
iori parte, visa sustentari possint? num. 25. Et quid, si non est
maior pars, sed est notabilis? num. 25.
Quid, de timore amittendi instrumenta totius, vel maioris
partis patrimonii? num. 26.
Quid de timore amittendi magni lucri? Refertur quadam opi-
nio, num. 27. Et sententia auctoris, nu. 28. Vbi quid de metu
impediendi aliquem ne se opponat beneficio? & explicatur l.
finali, §. si foveratur, ff. eo quod met. caus.
Soluntur argumenta, nu. 29. Et explicatur cap. 2. de his qua
vi, & c. omnes accusationes, 32. q. 7.

Primò concors Doctorum sententia est, id iudicis arbitrio definiendū esse. Probatur ex l. 3. ff. ex quib. caus. maior. ibi, *Sed nō sufficit quolibet terrore adductū timuisse, sed huius rei disquisitio, iudicis est.* Et rō est, quia exprimi non possunt in particulari oēs casus: & quamvis de aliquibus malis constet esse sufficientia, cū requiratur probabilis illorum iam impediendorum aestimatio, iam iudicis arbitrium desiderabitur ad perpendendum, an talis sit aestimatio. Et ita docet glossa capitulo cum dilectus, verbo metu, de his, quæ vi, Innocent. ibi nu. 1. in fine, Hostiens. ibi super verb. nec metum mortis, Ioan. Andr. nu. 10. Anton. n. 14. Panor. nu. 8. Anchar. in fine, Cardin. nu. 3. opposit. 2. Imola nu. 9. Archidiaconus. c. unico, de his quæ vi, in 6. nu. 4. & ibi Francus in fine, Alex. de Nevo, c. fin. de appellat. nu. 22. & ibi Dec. nu. 7. Lucas de Penna, de metallarijs, lib. 1. l. 3. ad finem, versic. & nota quod iustus metus, Bald. l. interpositas, nu. 3. C. de transact. Iason instig. de action. §. quadrupli, nu. 53. Sylvest. verb. metus quæst. 1. Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 4. nu. 8. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 2. casu 135. nu. 3. & 4. Nauar. summa Latina, cap. 22. nu. 51. versic. secundum. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. versic. eiusmodi autem metum, & multi alij, quos hi referunt.

Et sicut in foro externo relinquitur hoc iudicis arbitrio, ita in foro interno prudentis arbitrio. Sic Veracuz 1. par. Speculi, art. 8. conclus. 8.

2 Hoc autem arbitrium non est quoad ea mala, quæ iure constant esse sufficientia ad metū viri constantis. Quia (ut optimè ait Bald. cap. 2. de his quæ vi, ad finem) arbitria data sunt in his, quæ sub regula comprehendere nequeunt, ob humanam varietatem: ut notatur l. non possunt, ff. de legibus. Quare cum iure constat malum aliquod incutere metum iustum, nō est arbitrium: unde arbitriū erit, teste Sylvestro, verbo metus, q. 1. quantum ad ea mala, quæ reducuntur ad damna expressa in iure, & quoad discernendum, an sit probabilis aestimatio illorum.

3 Ceterum quamvis hæc attento iure cōmuni, vera sint: at iure regio Castellæ nititur. Villalobos in antinomia iuris civilis, ac regij, litera M, verbo metus, nu. 14. correctū esse hoc arbitrium, per l. 7. tit. 33. part. 7. quæ declarat quorum rerum metus cadat in virum constantem.

Sed fallitur omninò: quia lex post enumerata prædicta mala, suadet, *e dot al miedo como este, o otro semejante*: ergo desiderabitur arbitrium iudicis perpendentis, quod damnum illis simile sit.

Præterea, quia Greg. Lop. ead. l. 7. verb. metus, ait, concordare cum l. metum, & sequentib. ff. de eo quod met. caus. & l. interpositas, C. de transact. per quas dicunt Doctores, definiendum esse hoc iudicis arbitrio.

Item, quia iure communiter etiam expressa damna, timorem iustum incutientia, ut constat ex toto tit. ff. de eo quod met. caus. & c. cum dilectus, de his quæ vi, quo non obstante omnes Doctores assererent exigi iudicis arbitrium.

Præterea, quia leges partitarum nunquam censentur corrigere ius cōmune, nisi expressè in eis dicatur. Ut probavi lib. 3. disput. 41. num. 8.

Tandem, quia non tantum obiectum timoris perpendendum est ad iustum metum, sed eius etiam probabilitas, & subiecti qualitas, cui metus incutitur: ergo quævis lege illa definita essent omnia timoris grauis obiecta, desideraretur iudicis arbitrium, circa obiecti aestimationem, & subiecti qualitatem. Et ita contra Villalobos tenent Olanus concordia iuris, litera M, verbo metus, n. 40. Henricus lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 3. in commento, litera Y.

4 Secundò, citra controuersiam, metus mortis cadit in virum constantem. Habetur c. cum dilectus, de his quæ vi, & l. nec timorem 7. ff. de eo quod met. caus. & l. 7. tit. 33. p. 7. Et ratio est, quia omnium terribilium finis est mors: teste Philosopho 4. Eth. Idemque dicendum est, de metu mutilationis. Est enim quædam mors partialis membri, c. si quis absciderit, d. 55. & habetur expressè d. l. 7. Idemque dicendum est de timore grauis corporis cruciatus: habetur expressè d. c. cum dilectus, & eadem l. 7. ad quem grauius verbera reducuntur: cum grauius crucietur. Et docent omnes.

5 Terriò, idem dicendum est, de metu armorum: est enim cadens in virum constantem, licet portans arma eis non vtatur l. 3. in principio, versic. qui armati, ff. de vi, & vi armata, ibi, *Sufficit enim terror armorum, ut videantur armis desecisse.* Et l. 15. tit. 2. p. 4. ibi, *como si viese armas.* Et notat Bartol. ca. l. 3. in principio, nu. 1. notabili 2. Greg. Lop. eadem l. 15. verbo *toniesen*, Ant. Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 157. Padilla l. cum proponas, la 1. nu. 7. C. de transact. Gutier. consil. 16. nu. 8. Ioannes Garzia de nobilit. glos. 17. nu. 16. Idem dicendum est, licet portans arma, ea deponat: cum enim possit ijs armis vtī, nihil eorum depositio cōfert. l. quoties, §. qui in potestate, & l. in delictis, in principio, ff. de noxa. Sic docet glossa ca. l. 3. verbo *sed deiecerunt*, & ibi Angel. Gregorius Lopez eodem verbo *toniesen*, Anton. Gabriel 2. to. commu. 11. verbo metus, folio 106. col. 1. Anton. Cuccus eodem tit. 12. nu. 159. Gut. consil. 16. num. 10.

6 Quartò idem dicendum est, de metu seruitutis, ut si alicui libero effecto timor iniiciatur redigendi illum in seruitutem. Habetur expressè l. ego puto, & lege isti quidem, ff. de eo quod met. causa, & l. 15. titulo 2. p. 4. & l. 7. tit. 33. parte 7. Et docent omnes. Imò idem dicendum est, si timor sit amittendi instrumenta, quibus libertas probari debet. Ut expressè habetur d. l. isti quidem, & l. 7. & 15. proximè citatis. Quod intelligitur, quamvis non incontinētī amissis instrumentis redigendus sit in seruitutem: nam sufficit id periculū posse euenire: per leg. nec timorem 7. ff. de eo quod met. causa, ibi, *Quoniam si proditus esset, potuisset ea parari.* Procedit et siue sit in possessione seruitutis, siue libertatis, ut docet omnia hæc contra alios, quos ibi refert gloss. d. l. isti quidem verbo, si iam, vbi etiam cū Ioanne per ipsam citato, id intelligit, licet alias probationes suę libertatis habeat. Quia possibile est eas non fore sufficientes, & ut sua libertate priuetur.

7 Quintò, idem dicendum est, de captiuitatis timore. Quia est quædam seruitus. Item, quia lōgè maius damnum est, quàm carcer, cuius timor in virum constantem cadit: ut dicemus num. 9. Sic docet Scot. 4. d. 29. q. vnica, §. de primo contradictio est.

8 Sextò idem dicendum est, de grauis exilij timore, est. n. graue malū. Sic Sotus lib. 7. de iustitia, q. 2. art. 1. ad 2. versic. haud tamen hic pacabitur, Palacios 4. d. 29. disp. 1. fol. 454. versic. aduerte autem, Henriquez. lib. 11. de matr. c. 9. nu. 4.

9 Septimò, idem dicendum est, de carceris metu. Habetur l. nec timorem, & l. qui in carcerem, ff. de eo quod met. causa. Quem casum diuersimodè explicant Doctores: quidam enim indistinctè loquuntur, dicentes absolute metum carceris cadere in virum constantem. Sic Scotus 4. d. 29. q. vnica, §. de secundo dico, versic. ad primum, & §. de primo contradictio est, Gabriel 2. d. 39. q. 1. art. 1. ad finem, versic. iuramentum incautum, Victoria summa d.

de matrim. nu. 268. Palacios 4. d. 29. disput. 1. fol. 655. vers. recensentur autem, Corduba summa, q. 171. pūcto 1. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 8. cōcl. 2. Et ex Iurisperitis, Abb. c. cum locum, nu. 9. de sponfal. & ibi Præpos. ad finem, nu. 12. Philippus Probus additio. ad Ioannē Monachum, rub. de renunciation. in 6. nu. 18. Rosella, verbo impedimentū, impedimento 10. nu. 2. Ang. verbo, metus, nu. 1. Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. n. 155. Gutier. de iuramento prima p. c. 5. nu. 5. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. gl. 1. nu. 189.

Alij verò explicāt de carcere perpetuo. Sic Gl. lego puto, in initio, 1. ff. de eo quod met. cau. Sotus lib. 7. de iustit. q. 2. art. 1. ad secundum, vers. haud tamen hic pacabitur, Angles Florib. 1. p. q. 3. de matrim. coactio, art. 11. ante primam difficultatē, f. 546. Viual. Cadelab. 1. p. de matrim. n. 546. Carbon. de restit. q. 46. fundamēto 2. §. metus cadēs.

Melius tamen dicendum est, intelligi de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus. Tunc enim est grauissima pena, secus vbi carcer brevis esset. Sic Sotus 4. d. 29. q. 1. ar. 2. vers. eiusmodi autem metum, Henriquez lib. 13. de matrim. c. 9. nu. 4. Aragon. 2. 2. q. 88. ar. 3. §. pro explicatione huius difficultatis, Barth. à Led. dub. 23. de matrim. fundamento 3. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 23. 1. conclus. 3. nu. 3.

10. Ostendit idem dicendum est, de timore amissionis status, ut constat ex listi quidem, ff. de eo, q. met. caus. & ex vers. allato à D. Th. 4. d. 29. q. vnica. ar. 2. ad 2. continēte mala, quæ iustū metū incutiunt, *stupri. siue status, verberis, atque necis.*

11. Nonò idem dicendum est, de metu honoris amittendi. Habetur l. 7. tit. 33. p. 7. ibi, *de recebir deshongra, por que fincaria infamado.* Quia viro bono grauior est honoris iactura, morte ipsa. Hoc videtur sentire gl. exum dilectus, verb. metum, de his quæ vi, vbi ait metum verborū quandoque inferre iustum metum: quam sequitur Anto. Cuccus alios referens lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. nu. 143. non. n. video de quibus verbis intelligi possit nisi quando metum incutiens est vir dicax, & cōtumeliosus, facileque in verba detractoria prorūpens. Et tenet expressè Barbatius, conf. 60. nu. 3. vol. 1. Ant. Gabr. tomo. 2. commun. lib. 11. verb. metus, folio 196. col. 2. Padilla, l. interpositas, nu. 14. C. de transact. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuilegio 29. nu. 2. Mascardus, de probat. concl. 1055. nu. 53.

12. Decimò, idem dicendū est, de stupri comminatione, siue in viro, siue in muliere. Habetur listi 8. ad fin. ff. de eo q. met. cau. ibi: *Quod si dederit, ne stupri pariat vir, seu mulier hoc edictum locum habet, cum viris bonis iste metus maior esse debeat, quā mortis.* Et l. 15. tit. 2. p. 4. *O si fuese maceba virgen y la amenaca seu que aceria cō ella.* Ex quibus verbis videtur apertè colligi à contrario sensu, aliud esse, si mulier non esset virgo. Cum lex partitè expressè loquatur de virgine; & d. l. isti, de stupro: quod accessum ad virginem, esse constat: nec æqua est infamia, & damnum in non virgine. Et ita etiam de stupro loquuntur D. Thom. 4. d. 29. q. vnica, ar. 2. ad 2. & ibi Scotus q. vnica, §. de primo cōtradictio est, Durand. ibi, q. 2. nu. 4. D. Bonauent. q. 1. nu. 5. Richard. art. 1. q. 1. Paludan. q. vnica, art. 2. concl. 2. n. 13. Gabriel 3. dis. 39. q. 1. art. 1. ad finem, vers. iuramentum incautum, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. paulò post principium. Et ex Iurisperitis, Innoc. c. 1. nu. 1. de his quæ vi. Immo Sotus, Bartholomæus à Ledesma, & Henriquez, quos retuli num. 9. in fine expressè dicunt timorem stupri in virgine, cadere in virum constantem. Quare contrarium videntur sentire in corrupta.

Ceterum idem credo esse dicendū, si esset vidua, seu mulier honesta. Quia eadem est ratio: nā d. l. isti quidē, nō cōsiderauit signaculū virgineum: cū idem dixerit in viro, sed rationem subdidit, ibi, *cum viris bonis iste metus maior esse debeat, quā mortis.* Quæ ratio in vidua honesta etiam militat. Et ita sētit Greg. Lop. l. 15. tit. 2. p. 4. ver. *maceba*, Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 23. 1. conclus. 3. num. 3.

Immo credo, quamuis in muliere inhonesta non præsumeretur in foro externo duci eo timore, ne vi opprimeretur ad contractum inēdum; si tamen re vera illo timore

Sancho. de Matrim. Tom. I.

retraheretur, esset cadens in virum constantem. Probatum nam metus periurij cadit in virum constantem, cuius rationē reddit Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio 29. nu. 1. quia si metus perdendi honorem, est iustus: à fortiori metus amittendæ salutis æternæ, quæ per peccatū mortale periurij perditur. Sed hæc ratio militat in nostro casu. Dices non amitti: quia si vi præcisa cognoscitur, non peccat, fateor, verum quæ mulier ita fortis esse poterit, vt in medio flammæ non ardeat: & saltem negari non potest exponi maximo, & euidentissimo periculo admittēdi peccatum mortale: vnde dum textus, & Doctores loquuntur de stupro, exponunt casum frequentiore, non tamen q. velint arctare ad illum.

13. Vndecimò, de metu infamie, non cōstat inter Doctores. Quidam enim dicunt non cadere in virum constantem. Per l. nec timorem 7. ff. de eo quod metus caus. ibi: *Nec timorem infamia hoc edicto cōsineri* Pedius dixit. Et tenet ibi Gl. verb. infamia, quando est infamia facti. Idē docent de infamia D. Thom. 4. d. 23. q. vnica, art. 2. ad 3. vbi Durand. q. 2. nu. 4. in fine, Carthusianus ibi, q. 2. Syluest. verb. metus, q. 4. Immo de infamia iuris nisi adiunctam habeat mortis aut cruciatus corporis penam, docet idem Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 9. q. 1. num. 2.

Alij dicunt cadere in virum constantem, quando infamia est talis, vt ei, nullo modo occurrī possit. Sic Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. n. 155. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. paulò post principium, sub dubio tamen id affirmat.

Alij verò absolutè docent metum infamie cadere in virum constantem. Sic Innoc. c. cum dilectus, nu. 1. de his quæ vi, Turrecremata 3. 1. q. 1. in summa, n. 7. Carbon. de restitutione, q. 46. fundamēto 2. §. metus cadens.

14. Sit tamen prima conclusio, metum infamie iuris est viri constantis. Vt si quis deprehensio in delicto infamie, comminetur fore, vt eum prodat. Sic expressè habetur l. nec timorem 7. & isti quidem 8. §. ff. de eo quod metus cau. Et docent Gl. d. l. nec timorem, verb. infamia, Rosella, verb. metus, nu. 2. vbi Angel. nu. 5. Syl. q. 4. Et ex Theologis, Sot. 4. d. 29. q. 1. ar. 2. in fine, vbi Palacios disput. 1. vers. c. inter hæc aut mala, fol. 656. Veracruz. 1. p. Speculi, art. 8. concl. 2. Barthol. à Ledesma, dub. 23. de matrim. fundam. 3. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 49. nu. Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 23. 1. conclus. 3. num. 3.

15. Secunda conclusio, metus infamie facti, cui nō facilè occurrī potest, cadit in virum constantem, secus quādo facilè occurrī potest. Et sic conciliantur opiniones, nam dicentes non cadere in virum constantem, quos retuli, num. 13. intelligūt, quando facilè ei damno subueniri potest. Et ita D. Tho. Durand. Carthus. Syluest. Tabiena pro ea opinione allegati, subdunt rationem, quia facilè occurrī infamie potest. Qui verò dicunt cadere in virum constantem, intelligunt, quando non potest facilè occurrī. Probatum conclusio, ex c. 22. Prouerborum, *melius est nomen bonum, quā diuitia multa.* Sed timor amissionis magni patrimonij, cadit in virum constantem: (vt dicemus nu. 21. & sequentibus) ergo & timor infamie.

Secundò, quia timor infamie æquiparatur metui mortis iusta, ff. de manumissis vindic. ibi, *iusta causa manumissionis est, si periculo vitæ infamie de dominus seruū liberauerit.* Vbi Gl. verb. infamia, ait, *quod simile est periculo vitæ.* Sic Palud. 4. d. 29. q. vnica, art. 2. concl. 2. n. 13. Ledesma 2. p. 4. q. 49. art. 1. §. si quæras quare infamia, Sotus, Palacios, & Manuel allegati, nu. 14. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 3. §. pro explicatione huius difficultatis aduertendus est, Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. ar. 2. §. dubium tamen est.

Hoc tamen intellige, quando infamia est grauis, & alicuius momenti, secus si sit levis. Et ita intelligitur, l. nec timorem, ff. de eo quod met. cau. dum decidit, metum infamie non esse viri constantis: intelligunt enim, de infamia leui, & parui momenti. Quod benè significat ibi Gl. verbo infamia, exemplificans, vt si quis minetur se malam cantilenam de aliquo cantaturum, quæ infamiam

Aa leuē

leuem denotat. Et ita tenent Sotus, lib. 7. de iustit. q. 2. art. 1. secundum, vers. haud tamen hic pacabitur, Marienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glo. 1. nu. 189. Viualdus Candelabro, 1. p. de matrim. num. 59.

36 Duodecimò, de metu excommunicationis, varij sunt dicendi modi. Primus est, non cadere in virum constantem. Probat, quia excommunicatio est medicinalis, c. 1. de sentent. excomm. in 6. ergo non est malum, quod cogat ad effectum rescindendi contractus.

Secundò, quia excommunicatio, aut est iusta, & tunc sibi imputet excommunicatus: aut iniusta, & tunc non ligat; ergo nunquam excommunicationis metus cadit in virum constantem. Sic tenet Glossa, c. cum dilectus, verb. violentia, de his quæ vi, Tancredus, Vincentius, & Philippus, quos refert Socinus senior, c. sacris, nu. 503. de sentent. excomm. idem tenet Goffredus summa, tit. de his quæ vi, nu. 4. Archid. c. 1. de sentent. excomm. in sexto, nu. 2. in intro, Barbatius, c. ab excommunicato. de rescript. Alciat. l. interpositas, nu. 9. & 10. C. de transactio. Et ex Theologis, Palud. 4. distin. 29. q. unica, art. 2. conclus. 2. n. 13. Sotus eadem d. q. 1. art. 2. in fine.

Secundus modus dicendi est, esse timorem cadentem in virum constantem: quia cum prius suffragijs Ecclesiæ, fideliumque communicatione, est graue malum. Sic tenet glossa finali, c. olim, el 3. de restitut. spoliator. loc. Rap. Ferrerius, consil. 171. in fine. Barbat. consil. 60. nu. 3. vol. 1. Decius regul. in omnibus 29. n. 6. ff. de regul. iur. Seraphinus de priuilegiis, iuram. priuilegio 29. nu. 4. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 23. fundam. 3.

37 Ceterum cum distinctione his hæc dirimenda est. Aut enim excommunicatio est iusta, & tunc eius metus non cadit in virum constantem: quia tunc est medicinalis, ut excommunicatus à pertinacia, & inobedientia culpa resipiscat, & facile potest, ac tenetur sibi consulere obediendo; quod si nolit, sibi imputet: aut est iniusta, & tunc eius metus cadit in virum constantem. Probat, quia excommunicatio quamvis iniusta, est timenda, 1. q. 3. c. 1. & aliquam infamiam notam interrogat, saltem apud eos qui excommunicationis iniustitiam non bene perceperunt; & obligat ad multa, propter vitandum scandalum.

Item, quia nulla maior pena, excommunicatione potest iure canonico inferri, c. corripiantur 24. q. 3. & c. sacris, de sentent. excomm. appellatur magna pena, & in Trid. Sess. 27. de reformat. c. 3. appellatur gladius, & neruus Ecclesiasticæ disciplinæ.

Item, quia nihil ita fornicandum est, quàm ab Ecclesia separari, c. nihil 1. q. 3. quod fit per excommunicationem.

Tandem, quia non levis pena est, inter homines esse, & eorum consortio priuari, leg. hi qui sanctam, C. de apostatis. Ita tenent Ioan. Andr. c. cum dilectus nu. 9. de his quæ vi, vbi Ant. nu. 13. Anchar. nu. 7. Card. nu. 3. q. 1. Imola, nu. 8. Ex videtur ibi tenere Host. super verb. nec metu mortis, & ita eum intelligit, idem tenens Abb. ibi, nu. 6. idem Abb. cap. olim, el 3. de restitut. spoliator. num. 10. Domin. cap. 1. in principio, num. 7. de sentent. excomm. in 6. & ibi Francus in principio, nu. 2. idem Francus, c. unico, nu. 2. de his quæ vi, in 6. Roman. consil. 369. nu. 10. & l. interpositas, nu. 16. C. de transactio. Socin. senior c. sacris, nu. 505. vers. circa 23. principalem questionem, de sententia excommunicationis, Gigas de pensionibus, q. 36. Millis in repertorio verb. iustus metus, Franciscus de Platea de excommunicatione, §. 46. nu. 10. habetur tomo 84. tractat. nouio. Philippus Probus additio. ad Monachum, rub. de renunciatione, in 6. nu. 21. Rosella excommunicatio. 1. casu 29. nu. 12. Angel. verbo metus, nu. 4. vbi Syluest. quat. 1. Tabiena, qu. 1. nu. 2. Couarr. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. num. 12. Villalobos in communibus opin. litera M, verb. dicens, nu. 73. Antonius Cuccus lib. 5. Institutio. moral. tit. 12. num. 173. Padilla d. l. interpositas, num. 15. Mascardus de probatio, conclus. 1055. num. 50. Bursattus cons. 72. num. 54. volum. 1. Flamin. de resignatione benefic. lib. 1. quest. 13. num. 134. iun. clo num. 142. Vgolinus de censuris, tabula 2. capit. 24. in

principio, n. 1. Et ex Theologis, Palacios 4. dist. 19. disp. 1. fol. 656. vers. rogitas cur excommunicatio, Henricq. lib. 11. de matrim. cap. 9. nu. 4. Lud. Lop. 2. p. instructorij de matrim. c. 40. fol. 1070. §. iam ex prædictis.

38 Hæc tamen sententia intelligenda est, in quantum ait metum excommunicationis iniuste cadere in virum constantem, quando ei facile non potest occurrere; ut si non potest sibi excommunicatus consulere, appellando, vel quia non aude ob potentiam excommunicatis, vel quia non habet in promptu superiorem, ad quem appelleret, vel sunt necessarij sumptus, & est pauper, aut appellando est periculum in mora obtinendi absolutionem, & impender aliquod damnum de presenti ob excommunicationem. Sic Abb. c. olim, el 3. n. 12. de restitutione spoliato, & cap. cum dilectus, num. 6. de his quæ vi, Felinus cap. cum inter, num. 20. de except. Tabiena, Socinus, Couarr. Anton. Cuccus, nu. 174. Bursattus, Vgolinus, Henriquez allegati, num. præcedenti. Et idem credo sentire Palacios ibi citatum, dicit enim esse timorem viri constantis metum excommunicationis iniuste, nisi euidenter iniusta sit. Id enim credo sentire, quia quando euidenter est iniusta, facile est remedium: si enim esset difficile, adhuc timor ille esset viri constantis.

Hanc limitationem intelligit Vgolinus ibi, quando dum comminata fuit excommunicatio iniusta, non potuit timens sibi facile consulere appellando: si enim potuit, sibi debet imputare, quare ait tunc non esse timorem viri constantis.

Sed melius ceteri indistincte loquuntur; quare si post latam excommunicationem iniustam, non possit excommunicatus facile absolutionem impetrare, eius metus est viri constantis. Quia adhuc illa excommunicatio est iniuriosa, & pena grauissima, & quamvis in culpa fuerit excommunicatus non appellando ad suspendendum excommunicationis effectum, verum respectu ipsius excommunicationis expers est culpe, cum iniuste ea pena afficiatur, ad extorquendum consensum.

39 Ad argumenta proposita, nu. 16. ad probandum timorem excommunicationis non esse viri constantis, responderetur.

Ad primum excommunicationem iustam esse medicinalem, ut excommunicatus ab inobedientia resipiscat: iniustam autem, minime, sed penam iniuriosam.

Ad 2. dic, quamvis excommunicatio iniusta non liget coram Deo, ligare in foro externo, cogereque excommunicatum, gratia vitandi scandali, ut abstineat publice ab officiis diuinis, sacramentis, & fidelium participatione; quæ sunt grauissima damna, ac iure optimo pertimescenda.

40 Ultimò de metu amissionis bonorum, quidam censent non cadere in virum constantem. Probat, ex c. cum dilectus, de his quæ vi, ibi, non obstante violentia, qua proponebatur illata, cum neque metum mortis, nec cruciatum corporis contineret, & ideo non debuit cadere in constantes. Sed metus amissionis bonorum non est mortis, nec cruciatus corporis, ergo.

Secundò probatur, ex c. omnes accusationes 32. q. 7. ibi, nolo mihi proferas damna rei familiaris. Ex quo constat metum paupertatis minime excusare. Sic Palud. 4. d. 29. q. 1. art. 2. conclus. 2. nu. 13.

Alij verò limitatè loquuntur, quando bona vite tuendæ necessaria sunt. Sic Hostiens. c. 2. de his quæ vi, super verb. coactus, & Ledes. 2. p. 4. q. 49. art. 5. sed dubitabit aliquis, adhuc strictius loquitur, ait enim tunc esse timorem viri constantis, quando amissio bonorum tanta est, ut causa futura esset amissionis status, & familiaris.

Alij verò dicunt omnium bonorum amissionis metum, cadere in virum constantem; nec amplius explicant unde exigere videntur, ut amissio sit omnium bonorum. Probat ex cap. 2. de his quæ vi, ibi, que cum à domo, & vniuersa possessione expellerent. Vbi textus ad concedendam sibi rescissionem renunciationis, metu perdedendi bona factæ, ponderat timorem iacturæ vniuersæ possessionis, Sic Bart. l. finali, num. 6. ff. de conditio. ob turp. cau. Menoch. de arbitrar. libr. 2. centuria 2. casu 125. num. 9. Mascardus

Mascardus de probat. concl. 1055. nu. 54. Et ex Theologis, Palacios 4. d. 29. disp. 1. fol. 654. vers. aduerte autem, Philarcus de officio sacerdot. 10. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. ad finem, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. fol. 1070.

21 Sic tamen prima conclusio, metus amissionis bonorum cadit in virum constantem. Probat, quia æquiparatur metui mortis. Ut benè docet Tiraq. de nobilit. c. 31. nu. 369. nam bona sunt quedam hominis vita. Ut probatur ex l. aduocati 14. C. de aduoc. diuer. iudic. ibi, *vitam defendunt*, vbi Gl. verb. vitam, explicat, ut non perdant quod habent. Idemque comprobat Hesiodi carmen, *pecunia est anima miseris mortalibus*. Sic Gl. c. vnico, verbo coactus, de his quæ vi, in 6. & ibi Ioannes Monachus, nu. 5. Alberus Brunus inter consilia feudalicia, conf. 82. nu. 7. & Doctores omnes, num. sequenti allegandi.

22 Secunda conclusio, metus amissionis maioris partis bonorum, cadit in virum constantem. Probat, ex c. 1. de restitutione spoliatorum, in 6. in fine principij, ibi: *Illum autem spoliatum intelligi volumus, qui tota sua substantia, vel maiori parte ipsius se per violentiam destitutum affirmat*. Et l. propter litem, in princ. ff. de excus. tutor. ibi, *nisi forte de omnibus bonis, aut plurima parte eorum, controuersia sit*. Item, quia hæc amissio adeo graue damnum reputatur, ut morti æquiparetur. Ut latè probat Tiraq. de nobilit. c. 31. nu. 369. ergo eius metus, est viri constantis. Ita tenet Innoc. licet sub aliquali dubio, c. cum dilectus, nu. 1. de his quæ vi, idem tenent Io. And. c. 2. n. 2. de his quæ vi, & c. verum, n. 2. de iureiur. Ant. eod. c. 2. n. 3. & 6. Anch. n. 2. Card. in initio, Abb. n. 6. Imola statim in princ. Goffred. Summa, tit. de his quæ vi, n. 3. Idem Ant. c. Gema, n. 7. de spons. & ibi Abb. n. 2. Alex. de Neuo, nu. 3. Anch. c. vnico, de his quæ vi, in 6. in fine, & ibi Francus, n. 8. & ibi Probus in addit. ad Monachum, nu. 8. Berous c. 1. nu. 11. de officio deleg. Jac. l. Titia, nu. 4. in princ. & nu. 7. ff. de verb. obligatio. Franc. Aret. conf. 14. nu. 15. Roma. l. interpositas, nu. 9. C. de transact. vbi Curtius iunior, nu. 7. Alciat. nu. 7. Padilla, nu. 14. Rosella, verb. metus, nu. 1. & ibi Ang. nu. 8. Tabiena, verbo coactio, q. 3. nu. 4. vbi Armilla, n. 3. Gomez Arias l. 47. Tauri, nu. 19. Ioannes Capistrano in quoddam consilio matrimoniali, nu. 23. habetur to. 9. tractatum nouio. Nau. Summa Latina, c. 22. nu. 5. versic. quintum, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 18. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glos. 1. nu. 189. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 57. nu. 20. Flaminus de resignat. beneficio. lib. 13. q. 1. nu. 155. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. concl. 2. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 131. num. 3.

23 Hæc conclusio temperant antiqui, quando bona, quorum amissio timetur, magna sunt. Sic Nau. Philarcus, & Lud. Lop. quos retuli, nu. 20. in fine, & nu. 22. ad finem.

Verum hoc ita absolutè dictum, displicet mihi: quia ita grauem iacturam patitur inops ablati sibi modicis facultatibus, vel maiori earum parte, ac ditissimus: imò multo maiorem ille patitur, quia alia dimidia bonorum parte sibi relicta, vitam traducere minimè potest: hic autem potest. Quare illud admitterem, quando bona adeo exigua sunt, ut illis retentis, aut deperditis, non ideo pauperior, aut ditior moraliter loquendo, possidens efficiatur: tunc enim cum id quod modicum est, pro nihilo reputetur, nullius momenti reputabitur.

24 Secundò limitatur eadem conclusio, quando talis est maior pars ea bonorum, ut metum passus absque illa vitam sustentare minimè possit. Sic Rosella, verbo metus, nu. 1. Ang. ibi, nu. 3. Sylu. q. 3. Tabiena, verbo coactio, q. 3. nu. 4. vbi Armilla, nu. 3. Additque Sylu. vel saltem requiri, ut attentis facultatibus metum passi, grauem patiat iacturam, sublata maiori bonorum parte: quia potest (inquit) tam diues esse, ut eam iacturam non faciat, ea ablationem maioris bonorum partis.

Ceterum nec hæc limitatio placet: sed vniuersaliter credo esse verum, timorem amittendi maiorem bonorum partem, esse iustum. Quia est grauis iactura, atque ita virum constantem merito monere potest. Quod videntur

tenere reliqui Doctores, nu. 22. citati, qui absolutè, & indistinctè eam admittunt conclusionem. Et melius Glos. 2. verbo coactus, de his quæ vi, vbi Ant. nu. 6. Anch. n. 2. & idem Anch. c. vnico, in fine, de his quæ vi, in 6. vbi disiunctiue dicunt, esse metum viri constantis, quando metum passus absque ijs bonis vitam transigere, non potest, vel grauem patitur iacturam: quam iacturæ grauitatem explicant Goffredus Summa, tit. de his quæ vi, num. 3. Abbeo. c. 2. nu. 6. quando est maior bonorum pars: ergo sentiunt sat esse amissionem bonorum, quando est maior illorum pars, aut licet non sit talis, quando sine illis vita sustentari nequit. Et expressè esse metum viri constantis, quando est talis grauis iactura, licet absque illis vita sustentari valeat, docent Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. concl. 2. Bartholomæus à Ledesma, dub. 23. de marr. fundam. 3.

25 Imò idem credo, quando non est metus amissionis omnium facultatum, vel maioris partis, si sit metus amissionis rei magnæ, & notabilis. Quia virum constantem iure optimo hoc terret. Sic Bald. c. verum, statim in principio, de iureiur. & ibi Alex. de Neuo, nu. 9. Sic etiam videntur tenere Cinus, l. interpositas, statim in principio, oppositione 1. C. de transact. & ibi Salicet. nu. 6. Martinus inter consilia matrimonialia Zileri, conf. 15. nu. 18. Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 2. vers. eiusmodi autem metum, Corduba Summa, q. 161. puncto 1. vbi docent graue damnum in rebus proprijs incutere timorem viri constantis. Et melius Francus, c. vnico, de his quæ vi, in 6. n. 8. vbi postquam dixerat metum amissionis omnium bonorum, vel maioris partis, cadere in virum constantem, subdit idem esse de metu magni damni in rebus. Et Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 18. in fine, nam postquam dixerat, metum amissionis totius, vel maioris partis patrimonij esse viri constantis, subdidit esse huiusmodi, timorem amissionis magnæ rei. Idem videntur tenere Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 9. nu. 4. & Arag. 2. 2. q. 88. art. 3. §. pro explicatione huius difficultatis, vbi dicunt amissionis magnæ bonorum partis timorem, cadere in virum constantem.

26 Tertia conclusio, timor amissionis instrumentorum, totius, vel maioris partis patrimonij, cadit in virum constantem: sicut dixi num. 6. de instrumento, quo libertas probanda est. Hæc est contra Glossam, l. isti quidem 8. verb. metu, ff. de eo quod met. caus. Sed eam tenet ibi Additio. ad Glossam, & ibi Bald. §. si is, in fine.

27 Rogabis autem, quid dicendum sit de amissione magni lucri: eius enim timorem cadere in virum constantem, affirmant Cinus, l. interpositas, statim in principio, oppositione 1. C. de transact. Anch. c. 2. nu. 2. de his quæ vi, & c. vnico, eod. tit. in 6. in fine, vbi & Francus, n. 8. Et conferunt ad hoc, Salzedo practica, c. 83. §. est tñ opinio hæc. Nau. lib. 2. de restitutione, c. 3. in noua editione, p. 4. dub. 2. nu. 429. Manuel 1. to. Summa, 2. editione, c. 28. nu. 3. vbi quamuis negent importunas preces incutere metum, & causam esse inuoluntarij, fatentur tamen tunc id efficere, qñ importunè rogatus non posset sine magno incommodo dissentire. Ut si rogans esset talis, à quo rogatus, beneficium, aut fauorem sperat fore, ut recipiat. Probat ex l. fin. §. si fenerator, ff. de eo quod met. caus. ibi: *Si fenerator inciviler custodiendo athenam, & à certaminibus prohibendum cauere compulerit, vel ra quantitatem pecunia debita, compensans index restitui decerneret*. Vbi Iurisconsultus concedit restitutionem pecuniæ extortæ metu perdendi lucri?

Verum hæc sententia vniuersaliter intellecta minus vera est. Primò, quia (ut optimè ait Metina, C. de restitutione, q. 3. causa 2. vers. si fiat remissio.) quoties donatio, aut remissio fit ex metu non acquirendi boni, aut lucrum quod remissione facta remittens obtinere sperat, quamuis metus ad id sit incussus, non vitatur remissio, vel donatio. Quia talis remissio, vel donatio non metui, sed cupiditati lucri acquirendi sperati, est imputanda.

Item, quia quamuis omnis pena excludatur à sponsalibus, tamen impediens libertatem matrimonij, et quando apponitur pena lucri perdendi, valet, nec timor

eam incurredi videtur matrimonium eo metu contractum. Ut si Maria instituat hares opulentissimæ hereditatis, si Titio nupserit (ut latè diximus lib. 1. disp. 33. nu. 7.) Cuius rationem subdidimus ibi, quia hæc non est vera pœna, sed inuitari spe lucri: ergo timor perdendi lucri, non est verè timor cadens in virum constantem.

Item, quia passio spei, & concupiscentiæ non tollit voluntarium, ut passio timoris, sed auget. Ut cum D. Th. 1. 2. q. 6. art. 7. docet Nau. commento 2. de reg. nu. 67. versic. addo decimotertio, inferens inde, licet professio facta ob metum annullatur, non tamen facta ob spei, vel concupiscentiæ passionem, Vnde intelligenda est prædicta sententia, quando metum passus, per iniuriam accet a lucro, ad quod habebat ius. Et in hoc casu loquitur d. l. finali, §. si fornicator, & ita dicit, inciviliter custodiendo, hoc est contra ius, & a certaminibus prohibendo: in quo versabatur magna iniustitia, impediatur enim lucrum, quo athleta vitam sustentabat, habebatque ius acquirendi.

Similiter dico si quis vellet se opponere beneficio pingui, vique impediretur, nisi iniret aliquem contractum, talem esse metum viri constantis. Quia contra iustitiam impeditur, ne lucrum compareret, ad quod intendendum ius habet. Confert ad hoc cum venissent, de iustit. ubi quidam timore ductus, ne Episcopus impediret possessionem Archidiaconatus, renuntiavit quibusdam iuribus: & tñ illa sibi integrè restituntur. Per quem textum Imola, c. cū dilectus, n. 9. de his quæ vi, ait metum perdendæ spei promotionis interdum censeri viri constantis. Vbi pōdero nō dicere semper, sed interdum, nempe qñ timens habebat aliquod ius, ut in casu illius c. cū venisset, ubi ius habebat ille, ut possessio Archidiaconatus sibi tribueretur.

29 Ad argumenta proposita, n. 20. ad probandum metum amissionis bonorum non cadere in virum constantem, respondetur. Ad leg. dico reduci ad metum mortis. Quia pecunia est quædam hominis vita, ut probavi nu. 21.

Ad 2. dico id caput loqui, quando timore paupertatis admittitur peccatum, talis enim timor minimè excusat. Cum potius omnia pœna, mala, quam peccatum, eligenda sint, c. sacris, de his quæ vi.

Ad c. 2. de his quæ vi, dic textum narrare factum, & ita nō disponere, ut necessaria sit omniū honorū spoliatio, cō vel maximè, quia sunt alij textus quos retuli nu. 22. significantes sufficere spoliationem maioris partis patrimonij.

DISPUTATIO VI.

An timor reuerentialis censeatur cadens in virum constantem, ad effectum irritandi obligationes voluntarias?

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

Duplex est consensus, tacitus, & expressus, nu. 1.

Item metus, qui sufficit ad rescindendos alios contractus, satis est ad irritandum matrimonium, nu. 2. & 15. in fine. Et quos sint quæstiones disputanda, num. 3.

An metus reuerentiae cadat in virum constantem, annulletque matrimonium, quando expresso contrahentium consensu celebratur? referuntur varia sententia, nu. 4. 5. & 6.

Quis dicatur metus reuerentiae, & quando in foro conscientiae obliget ad restitutionem? remissum, num. 4.

Non cadit in virum constantem, nec satis est ad irritandum matrimonium, vel rescindendos alios contractus, nisi accedant minæ, vel verbera, num. 7.

Impugnatur sententia, hoc limitans si sit reuerentialis patris respectu puella, vel filij, impuberis, & cautiùs circumscribendum est, ut metus reuerentialis patris cum minis, dicatur verè cadere in virum constantem, nu. 8. Et ibi, quid si pater sub sua maledictione mineatur.

Impugnatur sententia asserens metum reuerentialem paternum absque minis annullare contractus, nō verò reuerentialem aliorum, n. 9.

Metus reuerentialis solus non annullat contractum initum etiam cum ipso, cui debetur reuerentia, num. 10.

An sufficiat metus reuerentialis absque minis, quando filius, vel uxor est valde patris, aut mariti preceptis obtemperans? nu. 11. Et quid, si pater, aut vir non mineatur, ac minis crudelis sit in sibi non obtemperantes, nu. 12. Et quid, de vultu terribili potentis absque minis? num. 13.

An valeat matrimonium initum a filia timore, ne patris indignationem incurrat, nullis precedentibus minis? num. 14.

An solus metus reuerentialis, quando interuenit enormis lesio, satis sit ad rescindendum alios contractus, & annullandum matrimonium? ut si femina longè indigniori nubatur timore reuerentiali patris, nu. 15.

Soluntur argumenta, & explicatur regula, velle, ff. de reg. iur. & l. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio. & l. penult. ff. de furtis, nu. 16. Post quem sunt alia summaria.

1 S Vpponendum est primò, duplicem esse consensum. Quidā est expressus, ut cū aliquis, verbis, aut signis exprimit suum consensum: alius verò est tacitus, & à iure præsumptus, ut cū filio præsentem pater pro eo contrahit sponsalia, aut matrimonium: præsumit enim ius consentire, si non contradicat: iuxta c. vnicum, de despons. impub. in 6.

2 Secundò supponendum est, eundem metum per quē ceteri contractus veniūt rescindendi, sufficere, ut matrimonium ob eū contractū, irritū fiat: ut docet Cou. 4. de reg. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4. dicēs ab omnibus esse receptum: Nau. lib. 4. cons. in 1. editione, tit. de si onf. cons. 36. nu. 10. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 10. nu. 10. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 40. fol. 107. §. igitur pro resolutione. Imò non requiri tam iustū, ac requiritur ad alios contractus irritandos, docent Præpos. c. cum locum, n. 6. de spons. Nequianus cons. 46. n. 3. Nau. eo. cons. citato, n. 3. Et confert, nam multi satis probabiliter dicunt (ut dicemus hoc lib. 4. disp. 13. n. 1. & 2.) metum grauem iuste incussum, irritare matrimonium, cum tñ alios contractus non irritet (ut dicā disp. 8. n. 8.) Et ratio esse potest, am in matrimonio maior libertas desideratur, quā in reliquis contractibus, quare ab illo pœna rejicitur, cū tñ in ceteris contractibus valeat. Quod intelligendum est cum moderatione, quā proponam, n. 15. in fine.

3 Quinque igitur disputandæ sunt quæstiones.

Prima, an metus reuerentialis annullet matrimonium expresso consensu initum?

Secunda, an annullet professionem?

Tertia, dato exigat simul minas, desideretur ut minas proferens solitus sit eas exequi?

Quarta, respectu quorum sit hic metus reuerentialis?

Quinta, an solus metus reuerentialis irritet matrimonium, rescindatque contractus, solo consensu tacito, ac præsumpto celebratos?

4 Quæstio prima, an metus reuerentiae, quo inferior reuerentia superioris, uxor viri filius patris, &c. ducitur ad ineundum matrimonium, vel celebrandum contractum, sit cadens in constantem virum, sufficiensque ad rescissionem, quando matrimonium, & reliqui contractus expresso consensu contrahentium celebrantur? Præsens igitur quæstio est, de sufficientia huius timoris ad rescindendos contractus, & annullandum matrimonium. Nam quando obliget in foro conscientiae ad restituendum, dicam hoc 4. lib. disp. 9. nu. 11. & ibi, nu. 12. explicabo, quando metu reuerentiali dicatur aliquid fieri.

Quadruplex igitur est sententia. Prima ait, metum reuerentialē cadere in virum constantem, atque ita rescindere alios contractus, & consequenter matrimonium tali metu initum esse nullum. Probatur primò, ex reg. velle, 4. ff. de reg. iur. ibi: velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini: ergo cum omnis contractus consensu perficiatur, rescindet illos metus obsequij, seu reuerentiae.

Secundò probatur, ex l. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio. ibi, & l. c. causa cognita, si liquet quod appareat liberum metum solo, vel nimia patroni reuerentia, ita se subiecisse. Vbi probatur non solum actum rescindi factum coram

coram eo, cui debetur reuerentia, sed etiam si fiat eo absente, si constet metu, vel nimia reuerentia id fecisse. Vbi ponderanda est alternatiua, ad cuius veritatem solum delideratur alterius partis veritas. Regul. in alternatiuis de reg. iur. in 6. ergo sufficit metus reuerentialis, sicut & sufficeret alius metus. Nec obstat si dicas, eum textum loqui de promissione liberti: quoniam nihil speciale inuenitur in ea promissione, & ita Glos. ibi, verb. metu, extendit ad alios casus. Et confirmatur, quia si tantum metus reuerentialis rescinderet contractus, ubi interueniunt minæ, nulla esset prorsus differentia inter metum eius, cui debetur reuerentia, & metum cuiuscunque extranei, cum quocunque graue malum minante, quod potest, & solet exequi, sit metus viri constantis. Quare frustra Doctores contorquerentur, tractantes de metu reuerentiali, & iurisconsultus l. i. citata, §. quæ onerandæ, frustra distingueret illum, contra alios metus: includeretur enim sub metu cruciatus corporis, aut mortis, iuxta malum comminatum.

Tertiò probatur, ex l. penultima, ff. de furtis, ibi, & hoc modo patronus quoque liberto, & is cuius magna verecundia, ei, quem in presentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet. Ex quo habetur tacentem viso furto, ob nimiam reuerentiam, non videri consentire, posseque actione furti agere: ergo metus reuerentiæ tollit consensum requisitum ad contractum firmitatem. Hanc tenent Glos. l. i. §. quæ onerandæ, verb. metu. ff. quarum rerum actio. & cap. unusquisque, verb. saltantium, in fine, 22. quæst. 4. Bart. l. qui in aliena, §. finali, nu. 5. ff. de acquir. heredit. Bal. l. iurisperitum, in 1. lectura, §. si ante nu. 4. versic. ult. nota. ff. de pactis, & l. interpositas, nu. 5. C. de transactio. & l. pactum dotali, num. 1. versic. venio ad quæstiones, C. de collation. vbi Corn. nu. 2. limita. 2. & ibi Roma. num. 16. Anchar. conf. 339. n. 22. & conf. 39. n. 4. Hugo Celsus, conf. 14. nu. 2. & conf. 117. nu. 2. Salicet. d. l. interpositas, nu. 4. & Imola, c. causam matrimonij, nu. 8. de offic. deleg. dicit hæc sententiam esse valde æquā, quamvis contrariam fateatur communem, & tener Afflictus decis. 69. Neap. olit. n. 4. vbi distinctiue loquitur, dicēs actum rescindi stante metu reuerentiali, vel stantibus minis, & Franciscus Aterinus, conf. 24. num. 1. 2. anceps manet, vtra opinio sit verior. Et tenet Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. cent. 2. casu 136. n. 8. & conf. 1. nu. 493. vol. 1. & conf. 181. n. 88. vol. 2. Et matrimonium solo metu reuerentiali initum irritari, docent expressè, Ioan. Igneus, l. 3. §. eleganter, nu. 139. lateque probat numeris præcedentibus, ff. ad Senat. consult. Sillian. Nauar. lib. 4. consilior. in 1. edit. tit. de sponsal. conf. 36. nu. 4. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. num. 4. Alex. Carterius de sponsal. lib. 4. c. 9. ad finem, & Minchaca lib. 1. controuersiarum illustr. c. 35. nu. 19. dicit fortè hodie iure canonico, & iure codicis irritari matrimonium, per solū metū reuerentialem, quamvis olim iure, ff. eo q. facillè permittebatur repudium, non irritaret. Et tandem hæc sententia videtur clarè tenere Anton. cap. cum virum, nu. 6. de regularibus, quoad matrimonium: ait enim actus spirituales exigētes omnimodam libertatem, annullari per solum metum reuerentialem absque minis, licet secus sit de alijs actibus.

Secunda sententia ait, metū reuerentialem patris esse cadentem in virum constantem, sufficereque ad contractum rescissionem, non aut metū similem alterum, quibus reuerentia debetur. Nec aliam differentia huius rationem assignat, quam esse nimiam reuerentiam debitā patri. Sic tenet Barbatius, conf. 60. à nu. 1. vsque ad 4. vol. 1. vbi ait solum metum reuerentialem patris annullare matrimonium, professionem, & alios actus: reuerentialem aut viri non semper, sed quando vxor nimiam reuerentiam ad virum habet.

Idem videtur tenere Ancharan. cap. ex literis, num. 2. de desponsatione impuberū, vbi ait, metum reuerentialem paternæ, licet non tendat ad corporis cruciatū, vel mortem, censeri viri constantis, ob nimiam reuerentiam, idem operantem q. metus grauis. Idem videtur tenere Montalius, l. 8. glo. 2. in initio, tit. 11. lib. 1. fori, vbi ait nimiam paternæ reuerentiam æquiparari timori, & ita etiā distin-

Sanct. de Matrim. Tor. 1.

guunt alij, teste Alexandro de Imola, l. si cum dotem, §. eo autem tempore, num. 11. ff. soluto matrimonio.

6. Tertia sententia ait, contractum initum cum eo, cui debetur reuerentia, vel ad eius utilitatem, rescindi ob metū reuerentialem, secus cum alio, nec in eius utilitatem celebratum.

Quia in priori casu, is cui reuerentia debetur, particeps fuit doli, & causa metus, quare in eius utilitatem contractus rescinditur.

In posteriori autem, cum in eius utilitatem non cedat, nec cum ipso contrahatur, non est cur in damnum tertij, culpa, ac doli expertis, rescindatur. Itā tenent Bald. l. fideiussor, la 2. §. pater Scij, ad finem, ff. de pign. Rom. l. si cura dotem, §. eo autem tempore, num. 11. ff. soluto matrimonio, Barbatius, cap. causam matrimonij, statim in princip. de offic. delegat. Sarmien. lib. 2. selectarum, cap. 11. nu. 10. Vt videtur tenere Ancharan. in repetit. cap. si propter, de rescript. in 6. vt cum inducit Suarez allegat. 24. num. 1.

7. Ultima sententia, (quam multò veriorē reputo) docet, solum metum reuerentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, nō cadere in virum constantem, ac proinde nec annullare matrimonium, nec alios contractus rescindere. Probatur ea sola ratione, quia metus reuerentialis non videtur tantā vim habere ad cogendum voluntatem, vt vir cōstans eo terreri debeat. Quare potissima probatio ex aliquibus textibus accipienda est. Probatur ergo primò, ex c. ex literis, de despons. impub. ibi, nolens, & iniusta minis parentum impulsus: vbi textus, qui reddit irrita sponsalia metu reuerentiali parentum inita, ponit datat non solum paternam reuerentiam, sed simul minas.

Secundò probatur, ex c. 2. de pactis, in 6. vbi dicitur valere renunciationem filij, in fauorem patris, factam, si iuramento muniatur, nisi vi, aut dolo sit præstitum, & tamen ibi concurrit paterna reuerentia, ergo ea sola non inducit vim, aut metum.

Tertiò probatur, ex varijs textibus, quibus probabitur hæc eadem disput. num. 18. professionem non annullari ex solo metu reuerentiæ: iidem enim probant idem de matrimonio, cum (vt ibi videmus) idem metus in utroque casu requiratur: immo secundum multos (vt ibi dicam) minus sufficiat ad annullandam professionem.

Quartò probatur ex l. si patre cogente 22. ff. de ritu nuptiarum, ibi, Si patre cogente ducat uxorem, quam non duceret si sui arbitrij esset matrimonium contraxi, maluisse enim hoc videtur. Vbi Glos. finalis, ait, maluisse hoc videtur, quam ad eum, patris incurrere, non autem ducas metum adhibuit: ergo solus metus reuerentialem non satis est.

Quintò probatur ex l. fideiussor impetrauit 26. §. pater Scij, ff. de pignoribus, vbi filius patris suasiōe domum obligauit, nec tamen eum contractum potuit tanquam metu factum, retractare, & reddit rationem Iurisconsultus, his verbis nec mouere debebat, ex hoc solo quod mandante pater manu sua perscripsit instrumentum: ergo sola reuerentia, & imperium paternum non incurrunt illum metum.

Sextò probatur, ex l. 10. tit. 1. p. 4. ibi, no las predel padre acemiar a que lo faga, de todos en todos, conio quier que les pueda dar y palabras de cast. go, que los o: orguen: vbi Gregor. Lop. verb. todos, ponderat eam legem, vt possint parentes aliquo modo cogere filias ad certū matrimonium, nampe timore reuerentiæ, ac imperij paterni, non tamen de todos en todos, hoc est, timore alio cadenti in virum constantem: ergo, obis timor reuerentialis non est talis. Hanc sententiam amplectuntur ex Doctoribus iuris Pontificij, Glos. cap. presentis, verb. patrem 23. quæst. 3. & cap. 1. de despons. impuber. verb. consentit, quam ibi sequuntur Anchar. nu. 4. Abb. nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 7. & 8. Hostiens. Summa, tit. de matrim. §. penultimo, nu. 27. versic. supradicti loquuntur. Innocent. cap. causam matrimonij, nu. 1. in fine, de officio delegat. vbi Ioan. Andr. nu. 3. Anton. num. 15. Bald. num. 3. Cardin. num. 1. off. ostiense 1. Anchar. num. 1. notabili 3. Abb. num. 5. Decius, num. 17. 24. & 25. Felinus, num. 3. 4. & 5. versic. tertia declaratio: idem Ioan. Andr. cap. finali, in fine, cui clerici, vel vouen-

Aa 3 Antea.

Anton. e. accedens, nu. 2. de conuersio. coniug. Abbas, cap. ex literis, nu. 3. de despons. impub. & cap. cum contingat, nu. 1. de iureiur. & cap. cum dilectus, nu. 7. de his, quæ vi, & cap. cum virum, nu. 8. de regul. & c. veniens, el. 1. nu. 5. de sponsal. vbi Alex. de Neuo, nu. 4. & idem Alex. de Neuo, c. fin. nu. 23, qui clerici, vel vouen. & d. c. ex literis, nu. 2. & cons. 3. pu. 1. Præposit. d. c. ex literis, nu. 1. & c. cum locum, nu. 5. & 6. de sponsal. Felin. consil. 14. nu. 1. & 7. Francus, c. vnico, §. fin. nu. 4. de desponsat. impuber. in 6. & c. 2. de pactis, in 6. nu. 1. vers. Secundo etiam patet, Berous, c. 1. n. 11. de officio delegat. Probus addit. ad Monachum, c. vnico, nu. 6. de his quæ vi, in 6. Natta consil. 502. nu. 13. vol. 3. & c. 2. de pactis, in 6. nu. 45. & tractatu de pactis, p. 1. nu. 42. & 47. habetur tomo 6. par. 2. Tractatum nouiorum, Vitalis de Cambanis tract. de clausulis, clausula, nō vi, tit. de metu vxoris, nu. 1. habetur to. 18. eorundem tractatum, Sebastian. Medices, de casibus fortuitis, q. 7. nu. 66. habetur tomo 7. eorundem tractatum, Boetius decis. 100. nu. 11. Ioan. Plotus tract. de in litem iurando, §. 3. nu. 14. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 10. nu. 3. Angel. verb. metus, num. 4. vbi Syluest. q. 2. Tabiena, verb. coactio, q. 2. pu. 3. vbi Armilla, nu. 2. Andr. Gail. pract. observationum, lib. 2. c. 147. nu. 17. Rota in nouissimis, decis. 341. nu. 2. vol. 2. Bernard. Diaz, regul. §. 32. & ibi Salzedo in additionibus, statim in princip. & ampliatione 1. Brunellus de sponsalib. conclus. 11. nu. 1. Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 6. nu. 7. & 8. Gama 1. par. decis. 250. nu. 4. & decis. 262. nu. 1. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 1. nu. 15. & auth. sacramenta puberum, nu. 94. C. si aduersus venditio. & cons. 16. nu. 16. Petrus Gregorius syntagmate iuris, p. 3. lib. 4. nu. 4. Flaminus de re signatione beneficiorum, lib. 13. q. 1. num. 172. & 173.

Idem tenent ex iuris Cæsarei professoribus, Gl. l. si pater cogente, 22. in fine, ff. de ritu nuptia. quam sequuntur ibi Bal. nu. vnico, & Salic. ibi, n. vnico, Bart. l. ad inuidiam, in fine, C. de his quæ vi, & l. 1. §. quæ oneranda, nu. 4. in fine, ff. quarum rerum actio. vbi Cuman. nu. 5. & Angel. n. 4. idem Angel. Instit. de actio. §. quadrupli, num. 8. & 9. & d. l. ad inuidiam, nu. 1. vbi Fulgo. nu. 1. Paul. in fine, Francis. Aret. in initio, idem Francis. Aret. l. metum, in initio, C. de his quæ vi, & l. qui superstitis, n. 3. ad finem, vers. est quarta fallentia, ff. de acquir. hered. & l. interpositas, nu. 3. C. de transactio. vbi Roman. nu. 14. Curtius iun. num. 13. Alex. num. 5. idem Alexand. l. si cum dotem, §. eo autem tempore, num. 11. ff. soluto matrim. & ibi Ioannes de Imola, eodem §. nu. 15. Curt. sen. cons. 263. num. 3. & 4. volum. 2. Roman. l. si ob turpem, nu. 12. ff. de conditione ob turp. cau. l. si cons. 3. num. 6. vol. 1. & l. Titia, num. 8. ff. de verb. obligat. & Instit. de actio. §. quadrupli, num. 61. & 62. vbi & Zasius, nu. 20. idem Zasius, l. 1. §. quæ oneranda, col. 4. vers. item extendite, sub nu. 10. 20. 30. & 40. ff. quarum rerum actio. Alciat. c. cum contingat, nu. 1. de iureiurando, & d. l. interpositas, nu. 13. Ripa in responsis, tit. de donationibus, responso 4. nu. 8. Grammatic. decis. Neapolitana 103. nu. 49. Capicius decis. 159. num. 34. Hippolytus singulari 347. in incipiente matrimonium, & cons. 124. nu. 26. Campege. de dote, par. 3. q. 88. num. 2. & 3. Crotus l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 66. ff. de verb. obligat. Bertachinus in suo rectorio, litera M, verb. metus non præsumitur, sub num. 10. vers. metus non præsumitur in vxore, & litera C, verb. contractus meticulous, vers. penult. Angelus de Vbaldis inter consilia matrimonialia Zileti, cons. 46. num. 2. Euerardus in suis Topicis, loco à matrimonio carnali, nu. 10. differentia 19. Roland. cons. 95. nu. 28. 29. & 30. vol. 1. & cons. 83. nu. 25. vol. 2. Villalobos in communibus opin. litera M, verbo metus, nu. 74. Riminald. instit. quib. alien. lic. in principio, nu. 303. Gregor. Lop. l. 10. verb. 10da, tit. 1. p. 4. Anton. Gomez to. 2. variat. c. 14. nu. 27. Suarez allegatione 24. num. 5. Molina lib. 2. de primogen. c. 3. nu. 9. Burgos de Paz, cons. 3. n. 53. & cons. 5. nu. 11. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 20. n. 2. & 4. & lib. 5. recopil. tit. 1. l. 11. gl. 3. n. 2. Azebedo cod. lib. 5. tit. 1. l. 9. nu. 28. Padilla d. l. interpositas, nu. 16. & 17. Ioan. Gar-

zia de nobilitate, gloss. 17. nu. 11. & 19. Mascard. de probationibus, concl. 1055. n. 17. & 22. & conclus. 193. nu. 7. Cephal. cons. 91. nu. 45. vol. 1. Tiberius Decianus, cons. 18. nu. 127. vol. 1. Burfat. cons. 72. nu. 21. 33. & 39. vol. 1. Barbosa l. 2. §. fin. num. 7. ff. soluto matrim. Humada super Glossas Gregor. Lop. p. 1. prologo, gloss. 13. nu. 4. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. eiusmodi autem metum, & lib. 7. de iustit. q. 2. art. 1. ad 2. ad finem, Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. cōclus. 5. Palacios 4. d. 26. disp. 1. in fine, Henric. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. Ludou. Lop. 2. p. instructorij de matrim. c. 40. fol. 1071. §. pro resolutione: Manuel 1. tomo Summa, 2. edit. c. 231. nu. 5. Carbon de restitutione, q. 46. fundamento 3. Maurus Antonius Corona Confessorum 4. p. c. 8. de matrimonio, tit. de impedimento violentiæ, nu. 29. ad finem, Capua lib. 2. decisionum, c. 55. nu. 17.

8 Vnus tamen Antonius Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. nu. 133. & sequentibus, hanc sententiam limitat, dicens ad matrimonium irritandum non sat esse metum reuerentialem patris cum minis, nisi simul adsint verbera, in filio masculo adultæ ætatis, secus in filia puella, & filio impubere; secus etiam in alijs iurisdictioni alterius subiectis. Et ratio est, quia non ita ferre solent patres in filios, nec pietatis patriæ presumptio permittit quidquam durius in filios suspicari. Et ita dicit Bartolum cautè exemplificasse in vxore, respectu mariti, & in clerico respectu Episcopi: nec de filio meminisse, l. 1. §. quæ oneranda, nu. 4. ff. quarum rerum actio. & l. ad inuidiam, in fine, C. de his quæ vi.

Verū ferè omnes Doctores citati, nu. 7. expressè exemplificant etiam in filio, & Bartol. & si qui alij non exemplificant, non id consultè fecerunt, quasi contrarium in filio senserint, id enim exemplificarent: sed quia non omnia exempla regulæ afferre oportet. Hoc tamen concedere libentissimè, vt cautius circumspectum sit, cum de paternis minis agitur, ad inueniendum metum cadentem in virum constantem. Tum enim (vt nu. 21. dicemus) necessarium sit, vt minas solitus sit minas exequi, & minæ debeant esse mali grauis, minus præsumitur de patre, ratione pietatis paternæ minas exequuturum. Verū si pater atrox sit, & ita solitus exequi: idem in illo, & in alijs dicendum est. Quod optimè significauit Hostiens. Summa, tit. de matrimonio, §. penult. num. 27. vers. sic. supradicti loquuntur, vbi tractans de metu paterno, concludit, quia nō est verisimile patrem interfectorum filiam, nisi consentiat: cum n. nullus affectus paternum vincat, cap. afferte, de præsumpt. & ideo natura præsumere non permittat fore vt pater filium grauitè offendant, l. omnimodo, C. de inoffic. testamen. ideo inspicendam esse conditionem patris minantis. Idem etiam notarunt Abb. cap. ex literis, nu. 3. de desponsat. impuber. & ibi Alex. de Neuo, nu. 2. l. si Titia, nu. 8. ff. de verb. obligat. Lancelotus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. §. hæc tamen, vers. non tam sua, vbi dicentes, minas parentum afferre iustum metum, temperant considerata parentum, & minarum qualitate. Idem etiam significauit Henric. lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 5. vbi docens metu reuerentialem patris irritari matrimonium, cautè addidit, patris truculenti, vt vel sic verisimile sit fore vt pietatis paternæ immemor minas exequatur.

Oportet autem vt pater graue damnum minetur, non enim sufficeret ad irritandum matrimonium, si sub pena suæ maledictionis illud præciperet. Quia ea maledictio non est causa necessaria mali euentus. Sic Palacios 4. dist. 29. disput. 1. in fine.

9 Hinc infertur, minus benè secundā suam relatam nu. 5. affirmasse, metum reuerentialem paternum absque minis annullare matrimonium, non aut reuerentialem aliorum.

Primò, quia (vt dixi num. præcedenti) metus reuerentialis paternus etiam adhibitis minis difficilior annullat.

Secundò, quia textus adducti num. 7. pro nostra sententia, & Doctores illius aperte loquuntur de metu reuerentialem paterno, & tamen exigunt minas, vel verbera. Et specialiter illam distinctionem reprobat Alex. l. si cum dotem, §. eo autem tempore, num. 11. ff. soluto matrimonio.

- 10 Secundò inferitur, minus benè tertiam sententiam relatum, nu. 6. dixisse metum reuerentialem rescindere contractum initum cum ipso, cui debetur reuerentia. Nam contrarium probat, c. 2. de pactis, in 6. ubi valet contractus renunciationis filie in fauorem patris, nisi dolus, vel metus interueniat: ergo solus metus reuerentialis paternus non satis est ad rescissionem. Et ita eam distinctione rejciunt Felin. c. causam matrimonij, n. 3. declaratione 1. de officio deleg. Roman. l. interpositas, nu. 14. & ibi Alciar. nu. 13. C. de transact. Ant. Gomez 2. variarum, c. 14. num. 27.
- 11 In aliquo tamen casu, attētis particularibus circumstantijs occurrētibus, posset admitti ea opinio, nempe, si cum metu reuerentiali concurrat, filium esse valde paternis præceptis obtemperātem, & mulierem valde imbecilem, virumque crudulem, & austerum circa vxorē, vel patrem erga filium sibi non consentientem. Tunc enim si vir, aut pater præcipiat vxori, aut filio, vt contractum celebret in ipsius præcipientis vtilitatem, est metus sufficiens ad rescindendum contractum. Vt optimè admittunt Suarez allegat. 24. n. 5. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. nu. 19. Gutier. conf. 16. nu. 16. Io. Garzia de nobilitate gl. 17. n. 12. Salzedo super regulam 332. Bernardi Diaz, limit. 2.
- 12 Imò censetur metus viri constantis, sine minis, si is cui reuerentia debetur, nimis crudelis sit, & scruitiam præ se ferat, solitusque sauire sit, ubi suæ non obtemperatur volūtatī. Quia quamuis minæ actū desint, sunt tñ virtutes, & probabilis timor proximæ coactionis. Quod sufficere dixi hoc 4. lib. disp. 1. nu. 16. Sic Abb. c. cum virum, n. 8. de regul. & c. nonne, nu. 1. de præsumption. ubi Felinus, in fine, las. conf. 3. nu. 6. vol. 1. Berous c. 1. nu. 18. de offic. deleg. Ant. Gomez. 2. variarum, c. 14. nu. 27. Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. nu. 142. Decisio Pedemontana 179. num. 3. Padilla, l. interpositas, num. 20. C. de transact. Molina lib. 2. de primogen. c. 3. nu. 9.
- 13 Hinc notabiliter dixit Bal. c. 1. §. iniuria, col. penultima, de pace firmanda, vultum potentis terribilem absque minis incurrere iustum metum. Quia virtute clauduntur ibi minæ. Quem sequitur Decius c. 1. de offic. delegat. n. 10. & ibi Berous, n. 19. Sigismundus inter cōsilia feudalia, con. 17. num. 19. Bertachinus in repertorio, litera M, verb. metus non præsumitur, sub num. 120. in initio, vers. metus iustus inferitur.
- 14 Tertiò inferitur, si filia matrimonium contrahat non præcedentibus minis, solum eo timore ne patris indignationem incurrat, esse validum: non enim is metus cēsetur cadens in virum constantem, Sic Glos. l. si patre cogente, 22. ff. de ritu nuptiarum, in fine, Abb. c. veniens, el. 1. nu. 5. de spons. ubi Alexander de Neuo, nu. 4. idem Alex. de Neuo, c. 1. nu. 7. de despons. impuberū, & c. finali, nu. 23. qui clerici, vel vouentes, Felinus conf. 14. nu. 1. & 7. Hoc tamen moderare, vt intelligatur quando indignatio illa patris, vel viri non diu permanebit, sed spes est futuræ reconciliationis: si enim timeret probabiliter diuturnam fore indignationem, & semper se habituram patrem, aut virum valde infestum, & indignatum, obiecturumque passim illam inobediētiā, crediderim esse timorem cadentem in virum constantem. Quis enim vir constans, aut prudens non reputabit graue malum, semper coram oculis habere infensum patrem, aut virum, aut alium à quo pendet, & cum quo semper versaturus est? Maxime cum vix inuenias qui linguam moderari valeat, ne male sentiat, peiusque loquatur de eo, cui infestus est? Et confirmatur, quia vir prudens ita graue hoc existimat, vt potius eligat relicta patria, domoque paterna exul esse: quod graue malum disput. precedenti, nu. 8. esse diximus.
- 15 Tandem obseruandum est, aliquos moderari etiam in matrimonio, nostram quartam sententiam, nisi lesio enormis adsit in contractu. Atque ita censent solum metum reuerentialem annullare matrimonium, in quo lesio enormis contingit. Vt si filia ob patris reuerentiam nubat viro longè disparis conditionis, cui aliās non nuberet. Ita Ludouic. Lopez, 2. p. instructorij noui, materia de matri-

monio, c. 40. fol. 1071. in fine, §. cuius quidem opinio. Et vñ clarè sentire Couarruias 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 4. ait enim solum metum obsequij, & reuerentiæ alijs minis non probatis sat esse enormi læsione ad rescindendū alios contractus, & statim subdit hæc verba: *Quæ omnia temerariè, non adduximus, sed vt matrimonij contractus, nullus omnino sit, eo casu, quo ceteri contractus ex hoc metu sunt rescindendi.* Cum ergo sentiat ex hoc metu reuerentiali ceteros contractus rescindi, censet matrimonium esse nullum. Et probatur, quia (vt diximus nu. 2.) idem metus, qui sufficiens est ad rescissionem aliorum contractuum, reddit irritum matrimonium, sed metus reuerentialis cum enormi læsione rescindit alios contractus, etiam iuramento stabilitos. Vt tenet ibi Couarruias multos referens, & capitulo quamuis pactum, 3. p. §. 4. nu. 7. ubi explicat hanc enormem læsionem, tūc euenire, quando est ultra dimidium iustæ æstimationis: ergo reddet irritum matrimonium.

Ego tamen quamuis hanc limitationem amplectar in alijs contractibus, contra aliquos, quos refert, & sequitur Padilla, l. interpositas, n. 21. C. de transaction. at in matrimonio, prorsus displicet, & ita censo non reddi irritum ex solo metu reuerentiali, cum enormi læsione. Et ratio disparitatis inter matrimonium, & ceteros contractus, ea est: quod ceteri contractus annullantur ex dolo dante illis causam, quando sunt contractus bonæ fidei, l. eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. §. 7. tit. 5. p. 5. matrimoniū aut minimè, sed ex solo errore personæ, aut cōditionis seruilis: (vt suo loco dicemus.) Ratio autem quare magna læsio cum metu reuerentiali rescindit ceteros contractus, est, teste Couarr. c. quamuis pactum 3. p. 4. num. 7. & Padilla dicta lege interpositas, nu. 21. quia magna læsio dolum solet arguere lege omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraudem credit. & dolus hic re ipsa interueniens ita officit actui, ac si ex proposito accederet, lege si quis cum aliter, ff. de verborum obligation. l. 2. ff. de doli exceptio, l. si superstiti, ff. de dolo malo: non ergo mirum est, si ceteri contractus rescindantur ex metu reuerentiali cum enormi læsione, ratione doli illi adiuncti non autē matrimonium, cui dolus ille nō nocet, cum non sit circa personam, aut conditionē seruilem.

Ex quo cessat argumentum contrarium. Nam id fundamentum, metus rescindens ceteros contractus, annullat matrimonium: venit intelligendum, quando ratione metus annullat, non autem quando ratione doli adiuncti ob rationem dictam.

16 Ad argumēta primæ snæ propositæ, nu. 4. respōdetur.

Ad primū intelligi eā regulam, quoad penā subeūdā: obsequens. n. imperio, excusabitur aliquantulum à penā: vt explicant Glossa eadem regula, in fine, Ioannes Andreas, c. 1. nu. 8. de desponsatio. impuber. & ibi Ancharanus, num. 4. Vel 2. potest intelligi, non omnino liberè velle. Quia ille metus obsequij, & reuerentiæ aliquid minuit de omnimoda libertate, non tamen est cadens in virum constantem, & ita non rescindit contractus.

Ad secundum dico cum textum intelligi, qñ alio genere metus, vel ēt metu reuerentiali, cui adiunguntur minæ, libertus se subicit: quod significat Iuriconsultus, dum non dixit, (vel patroni reuerentia) quæ quidem verba solū timorē reuerentialē patroni præ se ferunt: sed (nimia) hoc est superabundanti, & excedenti: q̄ euenit, qñ aliud malum timetur. Sed dices, comprehendit tunc sub illa particula metu, quare superflua esset distinctio adiuncta, (vel nimia reuerentia) sed respondeo adiunctam esse maioris claritatis gratia, ad significandum metum reuerentialem quandoque habere eundem effectum, ac alios metus.

Ad confirmationem dico, negari non posse metū ipsum reuerentiæ, & obsequij, quāuis per se solum non sit grauis, ac iustus metus, at aliquod adimere libertatis & proinde minoribus minis adiunctum, quam si minæ essent eius, cui nulla debetur reuerentia, efficere iustū metū. Vt constare pōt in exemplo, quod adduxi, nu. 14. illa enim indignatio, & toruus vultus eius, cui reuerentia non debetur, minimè sufficeret, cum tamen sufficiat in metu reuerentiæ.

Ad tertium ille textus loquitur de consensu tacito, & presumpto, qui resultat ex taciturnitate, qui minimè presumitur in acti nocuo, & explicabo num. 37.

S U M M A R I V M.

Refertur opinio affirmans, solum metum reuerentialem annullare professionem religionis non autem matrimonium, nu. 17. Nec matrimonium nec professio annullatur, num. 18. Soluuntur argumenta, nu. 19. Et explicatur c. cum virum de regular. c. presens 20. q. 3. & c. puella 20. q. 1. Post num. 19. inuenies alia summaria.

37 **Q**uestio secunda, an metus reuerentialis solus, sufficiens sit ad professionem religionis annullandam? Affirmant quidam, statuente eam differentiam inter matrimonium carnale, & spirituale, ut illud solus metus reuerentialis absque minis minimè irritet: hoc autem benè irritet.

Probatur primò, quia volitariū militē eligit Deus, & nō coactum. Cum ergo per professionem ascribatur monachus malitię perfectionis Christi, si coacta sit, erit irrita.

Secundò probatur, ex c. puella, quod est Leonis Papæ 20. q. 1. ibi: *puella, quæ non coacta parentum Imperio habitum suscepit, si postea nuptias elegerint prævaricantur.* Ergo à contratio sensu, coactæ parentum Imperio, possunt deferere habitum, & nuptias contrahere. Atque ita Clemens III. c. cum virum, de regul. hunc textū à contratio sensu inducit, atque procedere in illis, quæ post pubertatem habitum suscepere: illæ enim possunt eligere statum, nec possunt cogi à parentibus: quare textus eodem capitulo cum virum, iuncta Glossa finali, ibi relinquunt tanquam manifestum, esse inuálidam professionem puberis: qui coactus Imperio parentum, profiteretur. Ergo solus metus reuerentiæ annullat professionem.

Tertio, ex capitulo presens 29. quasiuncula tertia, ubi nunciatur irrita professio cuiusdam, qui à patre coactus est profiteri. Sic tenent Glossa d. c. presens, verb. patrem, Romanus l. si ob turpem, nu. 12. ff. de conditione ob turp. cau. & l. si cum dorem, §. eo autem tempore, num. 12. ubi & Alexander de Imola, nu. 11. & Ioannes de Imola, n. 15. ff. soluto matrimon. Hippolytus singulari 347. incipienti matrimonium, las. conf. 3. nu. 6. volumine primo, & Inst. de actio. §. quadrupli, nu. 62. Crotus l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 66. ff. de verborum obligation. Campegius de dote, p. 3. q. 88. nu. 2. & 3. Eucherius in suis Topicis, loco à matrimonio carnali, nu. 10. differentia 19. Villalobos in communibus opinio. litera M, verb. metus, num. 76. Suarez allegatione 24. nu. 5. Minchaca lib. 1. controuersiarum illustrium, cap. 35. num. 17. iuncto nu. 19. Antonius Gabr. to. 2. communium, in mea editione, lib. 11. verb. metus, versic. metus reuerentialis cum minis, iuncto versiculo limita secundo, fol. 199. columna 1. Bursattus conf. 71. nu. 11. volum. 1. Et ex Theologis, Capua lib. 2. de decisionum c. 55. num. 17. & 18. Et hæc sententiam dicunt esse communem, Covarruias, & Padilla, num. sequenti allegandi. Et præter hos authores, sunt alij asserentes, professionem annullari solo metu reuerentiali: hi sunt, Antonius, capitulo cum virum, num. 6. de regular. Hippolytus, l. vnica, nu. 43. C. de raptu virgi. Igneus l. 3. §. eleganter, num. 179. ff. ad Senatusconsult. Sillan. Nauarrus Summa Latina, c. 21. nu. 51. vers. octauum, & c. non dicatis, 12. q. 1. in 1. editione, nu. 63. in fine, in 2. verò, commentario 2. de regularibus, nu. 31. in fine, & lib. 3. consiliorum in 1. editione, tit. de regularibus, conf. 84. nu. 2. & lib. 4. tit. de spons. conf. 36. nu. 2. in 2. verò, lib. 3. tit. de conuers. coniug. conf. 3. nu. 2. & lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. nu. 6. Manuel 2. to. Summa, c. 6. nu. 10.

38 Verius tamen existimo, nil distare in hoc, inter matrimonium, & professionem, & sic metum solum reuerentialem non annullare professionem, sicut nec annullat matrimonium. Probat, quia tam professio, quam ma-

trimonium liberum consensum exigunt, & metu irritantur, eo quod impedit consensum liberum: ergo idem metus impedit, aut nō impedit libertatē in utroque, & irritabit.

Secundò probatur, ex c. finali, qui clerici, vel vōen, ubi habetur votum emissum, præcepto regio, vel parentum, non esse nullum. Et ita Glossa, ibi verb. metu, quam dicit singularem Abb. ibi, n. 7. & sequitur Antonius ibi, n. 6. ubi Prapof. n. 8. ait solum Imperium regium, vel parentū nō annullare: ergo non sufficit metus obsequij, & reuerentiæ.

Tertio probatur, ex c. puella 20. q. 1. ibi: *coacta Imperio parentum.* Vbi textus ad annullandam professionem puellæ ultra Imperium paternum, quod metum reuerentialem continet, ponderat coactionem. Hanc sententiā amplectuntur, Abb. c. cum virum, de regular. nu. 8. Prapof. c. cum locum, de spons. nu. 5. Francus, c. 2. de pactis, in 6. nu. 2. vers. secundo etiam patet. Angel. instit. de actio. §. quadrupli, nu. 8. Zasius l. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio. col. 4. vers. item extendite, sub num. 10. 20. 30. & 40. Idem tenet Romanus l. interpositas, nu. 14. C. de transact. posita. n. distinctione inter matrimoniū, & professionem, prioris finis, statim, n. 14. indistinctè ait, non annullare metum solum reuerentiæ. Idem tenet Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 7. & 8. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 20. n. 4. Padilla d. l. interpositas, n. 17. Ant. Cuccus, lib. 5. Instit. moral. tit. 12. num. 139. Salzedo super regulam 532. Bernardi Diaz, ampliatione 1. Idem videtur tenere Sigismundus inter consilia feudalia, conf. 48. nu. 5. ubi ait matrimonium spirituale, & carnale pari passu procedere, ut idem metus utrumque vitiet. Idem apertè videtur tenere Sotus lib. 7. de iustitia, questione 2. art. 1. ad 2. finem, ubi dicit, si puella ingreditur religionem, parentum metu pro eorum conditione atroci, quia eam verbis & re nimium asperè tractant nisi religionem ingreditur, professionem non tenere. Idem Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. & Lud. Lopez, 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 40. fol. 1071. §. primo igitur ad argumentum.

19 Ad argumēta primæ inīæ, proposita, n. 17. respondetur:

Ad primum dico, metum reuerentialem, cum non sit cadens in virum constantem, non impedire liberam voluntatem requisitam ad professionem, nec matrimonium.

Ad secundum, respondet Abbas, c. cum virum, de regul. n. 8. cum textum potius facere pro nobis, quia ponderat ultra metum reuerentiæ, & imperij paterni, coactionem secundam: & melius respondetur, cum Hostiense eodem c. cum virum, in fine, utrumque textum velle constituere differentiam inter puberem & impuberem: quod pubes coactus à patre potest statim exire, cum iudicium, & discretionem habeat ad statum eligendum: impubes autem etiam coactus à patre ingredi monasterium, non potest statim exire, donec pubes factus sit: at professio in religione necessariò debet fieri liberè, & absque metu cadenti in virum constantem.

Ad tertium dico, id e. loqui de professione omnino coacta: ut constat ex ijs verbis, *inuitum, & contra omnem suam voluntatem*, & paulò inferius, *semper resistit*.

S U M M A R I V M.

An sufficiat metus reuerentialis cum minis, vel exigatur minans solitum esse nupias exequi? refertur opinio dicens hoc non requiri, num. 20.

Contraria verior, nu. 21. Et quid in dubio huius consuetudinis, num. 22.

Soluuntur argumentum contrarium, num. 23.

Post quæ inuenies alia summaria.

20 **Q**uestio tertia, an sufficiat metus reuerentialis cum minis, ad rescindendos contractus, & annullandum matrimonium, vel desideretur, ut minans sit solitus minas exequi? Quia in re, euidam censent quamuis regulariter sit necessariū constare minantem solitum esse nupias exequi: at quando concurrat reuerentia minan-

- minanti debita, solas minas sufficere ad inducendum vir-
gentis metum, quamvis non probetur minam solitum
esse executioni mandare. Et nulla alia ratione id probat,
nisi quia Bartol. l. 1. §. quæ onerandæ, num. 4. ff. quarum re-
rum actio, ait, metum reuerentiæ iustum esse, si minæ, aut
verbera intercedant: quod communiter Doctores sequuntur,
quos retuli nu. 7. Cum ergo non faciant differentiam inter
minas, & verbera, sicut sufficit de verberibus preceden-
tibus apparere, ita de minis. Sic tenet Ruinus dicens com-
munem, cons. 121. num. 6. volum. 4. Romanus l. interposi-
tas, nu. 14. C. de transactio. Alciat. c. cum contingat, nu. 1.
de iureiurando, & latissime hoc defendit, multos allegans,
Rimin. instit. quib. alien. lic. in princ. n. 305. & sequentibus.
21. Magis tamen placet etiam in metu reuerentiali, deside-
rari ut minans solitus sit minas exequi. Quia dum aliquis
solet minas iactare, & parum exequi, perinde est ac si non
minaretur, & vitum prudentem nil, aut parum mouent,
huiusmodi minæ, tanquam vanæ, & nullius momenti. Pre-
terea, quia hoc lib. 4. disp. 1. num. 20. probavi ex multis, ad
metum exigi consuetudinem exequendi minas, & nullam
video rationem apparetem, nedum efficacem, ad excipien-
dum hunc casum. Et ita hæc sententiâ amplectuntur Abb,
c. 1. nu. 5. & c. causam matrimonij, nu. 3. de officio delegat.
Dec. eod. c. 1. nu. 12. & ibi Berous, n. 11. & 18. Natta tract.
de pactis, par. 1. nu. 47. habetur 10. 9. Tractatum nouio-
rum, 2. par. Crotus l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 67.
ff. de verbor. obligat. Franciscus Aret. l. metum initio, iun-
cto versic. In textu, ibi, iactationibus, C. de his quæ vi, Co-
uar. 4. de test. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 4. Gama, 1. p. decisionum, de-
cisione 150. nu. 4. Bursatus cons. 72. nu. 33. & 42. volum. 1.
Flaminus de resignat. beneficior. lib. 13. quæst. 1. nu. 174.
Iacobinus l. interpositas, nu. 10. C. de transactio. Mascard.
de probation. concl. 1059. num. 18. & 19. Humada super
glossas Gregorij Lop. p. 1. in prologo, gloss. 133. num. 4. Et
se ipsa hanc tenet Padilla d. l. interpositas, nu. 20. tantum
enim dicit esse præsumptionem pro metum passo, & pro-
inde ipsum non teneri probare eum, cui debetur reueren-
tia, solere minas exequi, at dicit si aduersarius probet non
solere minas exequi, non sufficere eum metum. Idem vi-
dentur tenere Ias. l. Titia, nu. 8. ff. de verbor. obligat. Alex.
de Neao, cap. ex literis, num. 2. de despons. impuber. Lan-
celottus, instituta iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. §. hæc
tamen, versic. non tam sua, vbi asserentes minas patris in-
ducere iustum metum, addunt considerata qualitate pa-
rentum: ergo sentiunt requiri ut pater atrox sit, ita ut ti-
meri possit merito executio minarum. Idem tenet Tibe-
berius Decianus cons. 8. n. 127. vol. 1. vbi loquens de prin-
cipe, cui debetur reuerentia, dicit exigi ut soleat minas exe-
qui. Idem tenet Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, ma-
teria de matrimon. c. 40. §. 1071. §. igitur pro resolutione.
22. In dubio autem, quando scilicet, vir potens, vel magi-
stratus minatus est, & dubium erat de sua conditione, an
atrox esset, & solitus minas executioni mandare, dicen-
dum est incurrere iustum metum. Vt latè probat Berous
cap. 1. de officio delegati, num. 19. Quod idem significat
Padilla l. interpositas, C. de transactio. nu. 20. dum ait, al-
leganti has minas non incumbere onus probandi consue-
tudinem minantis, quasi præsumptio sit huius consue-
tudinis. Et potest esse ratio, quia metum passus huius
timendi ansam habuit, dum vir potens, cui reuerentia de-
betur, minatus est, dum eius mores ignoratur, nec æquum
fuit illi sese periculo exponere.
23. Ad fundamentum oppositæ sententiæ, propositum nu-
mero 20. dico eam doctrinam communem de veris minis,
& quæ eo nomine dignæ sunt, intelligi: non verò de va-
rijs minis, & quæ ore tenus tales sunt, quales sunt eorum
qui non consueverunt minas exequi.

S V M M A R I V M.

Metus reuerentialis respectu quarum personarum sit in specia-
libus casibus arbitrio prudentum pensandum est, num. 24.

Metus reuerentialis datur in eo, qui alteri in re aliquo subdi-
tur, num. 25.

Datur in genere respectu socii, num. 26. Idem in descenden-
ti respectu ascendentium, num. 27.

Datur respectu curatoris, num. 28. Et an respectu matris? re-
fertur opinio negans, num. 29. Et opinio Auctoris, num. 30;
quid de sorore respectu fratris maioris, num. 31.

Quid de fratre minori respectu maioris, num. 32. Et de sorore
minori respectu maioris? num. 33.

Quid, respectu parrici? n. 34. Post quæ inuenies alia summaria.

24. **Q**uestio quarta respectu quarum personarum datur
metus reuerentialis? Supponendum est, hoc du-
bium procedere ex natura rei, in specialibus enim
casibus iudex: vel prudens confessarius arbitrari debet,
an sit timor reuerentialis: potest enim esse filius tam sui-
iuris, & arbitrarij, & adeo iussa paterna patri faciens, ut
etiam non reperiatur in ipso respectu patris, timor reue-
rentialis. Querimus: et ex natura ipsa rei, & seclusis
particularibus circumstantijs oppositum suadentibus.

25. Prima conclusio, metus reuerentialis datur in eo, qui iu-
re aliquo subiectionis alteri subest. Vt in clerico respectu,
Episcopi, in seculari respectu magistratus, cui subditur, in
vxo respectu viri, in filio respectu patris. Conclusio est
omnium. Et ratio est manifesta, quia cum hi superiores sint, &
alii ipsis subiecti, suapte natura quandam reuerentiam, &
obsequium eis debent, quæ reuerentia timorem, ac pudorem
incutit, ut minus audeant ipsorum voluntati contradicere.

26. Secunda conclusio, idem dicendum est respectu socii.
Quia societas parentis locum obtinet. Vt habetur, lege quia
parentis 17. ff. soluto matrimon. vbi Glossa initio, ratio-
nem reddit: quia coniuges per matrimonium vna caro
sunt, atque pater vnus, est quasi alterius pater. Quare Ia-
son l. transactionem, num. 2. C. de transactio. ait non mi-
norem reuerentiam deberi socero, quam patri. Hanc re-
sent Aimon, cont. 282. num. 9. volum. 2. Franciscus Aret-
inus, cons. 24. num. 6. Padilla l. interpositas, num. 21. in
fine, C. de transactio. Salzedo additio. ad regulam 532.
Bernardi Diaz, in fine.

27. Tertia conclusio, idem est dicendum de auctore. Quia tan-
quam pater colitur. Ita Nauar. lib. 3. consiliorum. in 1.
editione, titulo de regularibus, consil. 84. num. 2. & in 2.
tit. de conuers. coniugato, cons. 3. num. 2. Et si dicit timo-
rem, aut reuerentialem, irritare professionem, sicut & pa-
tris. Idem eadem ratione dicerem, de timore aliorum ascen-
dentium. Quia tanquam parentes habentur, & coluntur.

28. Quarta conclusio, idem dicendum est de curatoris timo-
re. Quia loco parentis habetur: ita Nauar. dicens irri-
tare matrimonium, & professionem, casu quo timor paren-
tis irritaret, lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsal. cons.
36. nu. 5. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 10. nu. 5. & de tu-
tore dicit idem, Henriq. lib. 1. de matrim. cap. 9. num. 5.

29. De timore autem matris, Burgos de Poz, cons. 3. nu. 55.
ait, non sufficere. Quia femina minus timentur, cum mi-
nus audaces sint, & imbecilliores, l. quisquis, verbi ad filias,
C. ad leg. Juliam maiestatis, ibi, quæ pro infirmitate sexus
minus auidas confidimus: & l. 1. tit. 2. par. 7. ad finem, ibi,
vnde dicitur bene asmar. Idem videtur tenere Hippolytus,
cons. 124. nu. 13. vbi dicit non præsumi metum, si filia con-
trahat in præsentia matris, sicut quando præsentia patris.

30. Quinta conclusio sit, quamvis non ita facile præsuma-
tur hic metus respectu matris: at vbi mater esset crade-
lis, & austera, solitaque minas exequi, sufficiens est metus
reuerentialis matris, sicut & patris.

Probat, quia vtrique parenti subditus est iure natu-
ræ filius, & vtrunque tenetur reuereri, ac vtrique ratione
huius reuerentiæ debite displicere timet: idque merito,
ac iure optimo, natura hoc dictante. Hoc supponit Fran-
ciscus Aretinus, cons. 24. num. 6. & tenet Gutier, cons. 16,
num. 16. & 17.

31. Sexta conclusio, idem dicendum est in sorore respectu
fratris maioris natæ: vnde in casibus, in quibus patris,
vel

vel mariti metus reuerentialis sat est ad contractus rescissionem, sufficit, etiam fratris maioris natu, respectu sororis. Quia soror minor quandam reuerentiam, & timorem habet respectu fratris maioris. Sic docent Socin. sen. conf. 263, num. 3. 4. & volum. 2. Franciscus Aretin. conf. 24. num. 6. Curt. iun. conf. 141. num. 11. volum. 2. Ripa in responsis, tit. de donationibus, responsio. 4. num. 8. Tiraquel. de primogenit. in præfatione, nu. 143. & post leges connubiales, glos. 5. num. 36. Ruin. conf. 60. num. 18. volum. 3. & conf. 98. nu. 24. volum. 1. & conf. 170. nu. 16. vol. 1. Peralta l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Auendano, tit. de exceptionibus, declaratione ad l. 4. num. 31, versic. & in ista exceptione, aitque ita consultum esse per viros doctissimos. Idem Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centur. 2. casu 136. num. 6. & conf. 1. num. 492. volum. 1. Anton. Cuccus dicens esse irritum matrimonium, quando soror iussu fratris contraxit, lib. 5. institutionum moralium, tit. 12. num. 18. Padilla d. l. interpositas, num. 21. in fine, Claudius l. quæ dotis, num. 28. ff. soluto matrimonio, Orosius l. veluti, nu. 7. ff. de iustit. & iure, Matienzo dialogo relato 3. par. cap. 20. num. 6. Azebedo libro 4. recopilat. tit. 21. l. 1. num. 193. Salzedo addit. ad regulam 332. Bernard. Diaz, in fine, Antonius Gabriel tomo 2. commun. in mea editione lib. 11. verb. merus, fol. 106. col. 2. Gutierrez, consil. 16. num. 17. Quamuis Capicius decis. 159. num. 35. dicat, se vereri, non dari in fratre timorem reuerentialem: quod admitterem, quando soror non habitaret cum fratre, ab eoque non gubernaretur. Vnde merito Franciscus Aretinus, Ruinus, & Tiraquell. illa præfatione num. 143. Peralta, Antonius Gabriel. Padilla, non absolutè dixere, dari timorem reuerentialem in sorore, respectu fratris maioris, sed addiderunt, quando cum eo habitat, ab ipsoque gubernatur. Quod idem alij tenere videntur, nam omnes illi Franciscum Aretinum allegant.

32 Immo idem dicendum est, in fratre minori, respectu maioris; datur enim timor reuerentialis: eadem ratione. Sic Tiraquel, utroque loco citato, Curtius Iunior, Ripa, Orosius, Salzedo, Claudius, Matienzo, Azebedo, Auendano, Gutierrez, Padilla, Antonius Gabriel citati num. precedenti. Idem Ruin. conf. 98. num. 24. volum. 1. Quod similiter intelligitur, quando frater minor cum maiori habitat, & ab eo gubernatur. Ut benè limitant Tiraquel, illa præfatione, num. 143. Ruinus, Padilla, Anton. Gabr. ibidem.

33 Idem eadem ratione dicendum est, de sorore minori cohabitante cum sorore maiori, à qua gubernatur. Quia tunc soror maior est veluti mater. Sic Peralta, num. 31. citatus.

34 Septima conclusio, similiter est metus reuerentialis respectu patris. Quia patruelis, seu neptis ex fratre patris, illum tanquam patrem veneratur. Sic Ancharanus, conf. 339. num. 32. Aimon, consil. 976. num. 16. lib. 5. Capicius decis. 159. num. 35. Peralta, l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Menoch. conf. 1. nu. 493. volum. 1. Antonius Cuccus lib. institutionum moralium, tit. 12. num. 148. Padilla d. l. interpositas, nu. 21. in fine, Gutier. conf. 16. n. 17. Salzedo addit. ad regulam 335. Bernard. Diaz in fine, & quamuis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, quæ est sobrina de parte de el padre. Ut Ancharan. Peralta: at idem de nepote ex fratre, id est, de el sobrino de parte de el padre, dicendum est. Et ita Aimon, Capicius, Gutier. Padilla, Salzedo, indistinctè de patruo loquuntur, & Menoch. loquitur de patruelis, quod nomen utrumque sexum amplectitur, & expressè tenent Anton. Cuccus, & ait talem metum irritare matrimonium: limitat tamen quando puella, vel masculus est paulò pubertate maior: sed melius limitat Capicius proximè citatus, quando patruelis est in domo patris, sub eiusque gubernatione remansit, & quamuis Doctores non loquantur de aunculo, quæ est tio hermano de madre: at credo respectu, eius dati metum reuerentialem, quando cum eis nepes ex sorore habitat, ab eoque gubernatur. Quia eadè est ratio,

An metus reuerentialis absque minis, annullat consensum tacitum, qui resultat ex presentia cum taciturnitate? Referuntur due sententia, num. 35. & 36.

Taciti, & expressi, idem est iudicium, num. 36.

Sententia Auctoris utrumque concessans, num. 37.

Quid, si tale matrimonium sit præiudiciale? n. 38. & quid de professione tacta a eo metu reuerentiali facta, n. 39. & n. 35.

35 **Q**uestio quinta, an solus metus reuerentialis annullat consensum præsumptum ex presentia, cum taciturnitate? Vt si presente filio, & tacente contrahat pro eo pater sponsalia, vel matrimonium, filius tamen & si cõsensuat, & taceat, at nec consentiret, nec taceret, nisi ob reuerentiam paternam? Triplex est sententia.

Prima ait, solum metum reuerentialem annullare consensum tacitum, & præsumptum, quamuis minæ non intercedant. Probat, quia ille consensus cum tacitus sit, & præsumptus, facillè eliditur.

Secundò, ex lege penultima, ff. de furtis, ex qua constat, videntem res suas capi, & propter reuerentiam tacentem, posse agere actione furti: ergo talis taciturnitas, non est consensus. Sic tenent Glos. cap. vnusquisque, verbo, saltantium, 22. quest. 4. & cap. plerunque, verb. & tacent 2. q. 7. & l. filiusfamilias 8. verb. non probatur, ff. de procurator. Bar. l. quæ dotis, nu. 13. ff. de soluto matrim. Bald. l. si sine, num. 1. C. ad Senat. consul. Velle. & l. 1. nu. 12. C. de bonis mater. Anton. cap. nonne, ad finem, de præsumpt. Anchar. cap. cum virum, nu. 4. de regular. Felin. cap. cum omnes, nu. 12. de constitutio. Hippolyt. singul. 147. Ias. instit. de actio. §. quadrupli, nu. 64. & 65. Franciscus Aretin. conf. 14. n. 8. Campegius de dote. parte 3. q. 88. in fine, Montalius l. 8. glos. 2. in initio, tit. 1. lib. 1. fori, Peralta, l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Couar. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 5. Minchaca lib. 1. controuersiarum illustr. c. 35. nu. 21. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 131. Matienzo dialogo relat. 3. p. 20. nu. 5. Azebedo lib. 5. recopilat. tit. 1. l. 9. nu. 28. Vnde inferunt Couar. Anton. Cuccus, & Minchaca, non valere sponsalia, nec matrimonium, qñ presente filio, & tacente contraxit pro eo pater, si filius tacuit ob reuerentiam, aliàs minimè taciturus. Et confert valdè ad hoc, doctrina Innocentij, cap. 1. de his quæ vi. in fine, quam dicit esse notabilem Abb. ibi nu. 14. & sequitur ibi Imola, num. 13. versic. si aut intercedit, vel statuit de fœtiam inter professionē tacitā, & expressam, quod hæc irritādam requiratur metus cadēs in viū cōstantem: ad illam verò, quæ est per delationem habitus professorū, quicūque metus. Quia ex delatione habitus oritur sola præsumptio professionis, quæ facillè tollitur per alia: quod idē sequitur Cardin. ibi, in fine, addēs salte minorem metum sufficere ad elidendam illam taciti consensus præsumptionem.

36 Secunda sententia docet minimè sufficere metum reuerentialem, nisi adsint minæ.

Primò, quia taciti, & expressi idem est iudicium, l. cum quid, ff. de reb. cred. & si certum petatur.

Secundò, quia patri maxima debetur reuerentia, & tñ si pater cōtrahat sponsalia pro filio tacente, & presente valent, cap. vnico, §. porro, de desponsum, ul. er. in 6. ergo metus reuerentialis solus non annullat item tacitum consensum. Hanc tenet Abb. cap. nonne, de præsumpt. t. num. 1. ad finem, & ibi Felin. nu. 22. explicans quamuis actus sit præiudicialis. Idem Felin. cap. causa matrimonij, de officio delegat. nu. 4. in fine, dicēs in praxi, hæc opinionem sibi placere, quamuis attento iuris rigore cōtraria sit verior. Eandem tenet Francus c. 2. de pactis, in 6. nu. 2. versic. secundo etiam patet, Socin. l. 2. nu. 7. ff. soluto matrim. & ibi Vincent. num. 4. Ias. l. quæ dotis, nu. 96. ff. soluto matrim.

37 Tertia sententia distinguit, si actus sit præiudicialis, satis est metus reuerentialis, vt non censeatur filius consentire tacendo. Et hoc manifestè probat l. penultima, ff. de furtis, quam prima sententia pro se asserti, acitur enim

enim in ea de actu præiudiciali nempe de futuro. Et in hoc casu est vera prima sententia. Si vero actus sit fauorabilis, ut matrimonium, quod contrahit pro filio pater, tunc censetur consentire, nec is consensus annullatur per solū metum reuerentialem: & hoc probat argumentum secundæ sententiæ, & in hoc casu ea est vera. Sic Decius cap. causam matrimonij, nu. 26, & sequentibus, de officio delegat. Alexand. l. quæ dotis, nu. 27. in fine, ff. soluto matrim. & l. interpositas, nu. 5. C. de transact. vbi & Alciat. nu. 13. Gut. de iurament. 1. par. c. 4. nu. 28. Barbosa alios allegans lib. 2, §. fin. nu. 7. & 8. ff. soluto matrim. Et clarè videtur tenere Henrj. quoad priorem partem, lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. vbi ait matrimonium quod contrahit pater, vel tutor pro puella præsentis, & tacet, esse nullum, quando puella non ausa est contradicere patri, aut tutori truculento pro ea respondentem: vbi non dixit absolute patri, aut tutori, sed addidit, truculento, quasi requirens ultra reuerentiam, ut tacite adsint minæ. Et idem tenet in matrimonio, saltem in foro conscientie, Lud. Lop. 3. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 49. ad finem, vbi ait valere in foro conscientie matrimonium, si tacet filius, & interius consentit ob solam reuerentiam patris, alias non taciturus, nec consensurus. Et hæc sententia plus mihi placet.

38. Intelligi autem priorem partem huius sententiæ, ut non valeat quando est actus præiudicialis, nisi modicum sit præiudicium, parum enim pro nihilo reputatur. Sic Alex. utroque loco citato. Et forte ita esse dicit Gutierrez ibi citatus.

Intelligi etiam quando est matrimonium præiudiciale, non censeri consentire, quoad præiudicium in foro externo: si enim verè esset consensus, esset matrimonium.

Hinc fit, si matrimonium, aut sponsalia essent indigna filio, & ei præiudicialia, non presumi consensum ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reuerentiam. Sic Barbosa ibidem, num. 9. At si re vera consentiret, non credo annullari per eum metum: ut tenet secunda sententia relata, num. 36. & proxime dixi.

39. Secundò insertur, veram esse doctrinam Innocentij, & aliorum allatam in prima sententia in eius fauorem, nempe, professionem tacitam censeri annullari per solum metum reuerentialem.

Quia actus protitendi est valde onerosus, & sic per taciturnitatem, & actus tacitos, & præsumptos, non induci consensum, quando ille tacet ob reuerentiam alias minime taciturus: & ita in hoc casu, verum tenebit prior sententia: at si re vera consensit, credo veram secundam sententiam.

Ad argumenta constat ex dictis in hac tertia sententia, num. 37.

DISPUTATIO VII.

An preces importunæ Incutiant metum cadentem in virum constantem, ac proinde sufficientem ad aliorum contractuum rescissionem, matrimonijque annulationem?

SUMMARIUM.

Preces non importunæ Principis, quæ superioris non soliti scire in non obtemperantem, non incutiant metum constantis viri, num. 1. Et in dubio an presumatur scire, num. 2.

In dubio non sumitur præsumptio partis deterioris, & nemo presumitur malus, nu. 2.

Blanditia Principum, & aliorum superiorum quando inferant metum viri constantis, num. 3.

Refertur opinio asserens, preces importunas inferre metum viri constantis, & ita annullare matrimonium, & rescindere alios contractus, num. 4.

Refertur alia opinio affirmans id efficere preces importunas cum metu reuerentiali, num. 5.

Alia opinio id negans de precibus importunis etiam cum me-

tu reuerentiali, num. 6.

Sententia Auctoris, nu. 7. Et quæ dicantur preces importunæ, num. 8. Et solvantur argumenta num. 9.

Disputatio præsens solum est de metu graui, ac viri constantis, qualem ad rescissionem contractus, & matrimonij annulationem, iura desiderant. Nam quando inferant merum leuem, ex quo consurgat obligatio restituendi precibus importunis extorta, scripto habendus est, tota disput. 10.

Et in primis quando preces non sunt importunæ, commune, & verissimum est preces principis, ac superioris non soliti tyrannicè tractare sibi non acquiescentes, non incutere grauem metum. Colligitur à contrario sensu, ex l. iij. C. de his quæ vi, ibi, *Venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extorta sunt, precipimus infirmari*; vbi pōdero verbum, extorta, nam, extorquere, violentiam significat l. fideicommissa, §. si rem, ff. de legat. 3. & in hoc sensu, accipitur c. conquerente, de clericis non resident. Et ita gloss. d. l. iij. verb. infirmari, ait, *Intellige de tali extorsione, quæ inducit actionem quod metus causa*; ergo sola potētia absque tali extorsione non sufficit. Item, quia vbi alia tyrānis in principe non cognoscitur, eius preces, aut imperium non tantā vim habent, ut virum prudentem, & constantem cogant, alias principibus nihil petere liceret. Sic docet Ioan. Andr. c. fin. qui clerici, vel vouen. in fine, vbi Anton. n. 6. Card. n. 4. oppositione 3. Abb. nu. 8. Preposit. nu. 9. idem Abb. c. 2. nu. 4. & c. cū dilectus, n. 8. de his quæ vi, Felius c. causam matrimonij, nu. 3. & c. 1. nu. 2. de officio delegat. Berous co. c. 1. nu. 18. las. conf. 3. nu. 6. vol. 1. Romanus l. interpositas, n. 3. C. de transact. vbi, & Alciatus nu. 11. Franc. Aretinus l. metum, in fine, C. de his, quæ vi, Gulielmus Benedictus, c. Rainutius, de testam. verb. condidit, c. 2. nu. 2. Alex. consil. 16. nu. 10. vol. 3. Decius consil. 219. nu. 1. & 2. vol. 2. & regula in omnibus 39. nu. 4. ff. de reg. iuris, Paris. cōf. 139. n. 16. vol. 4. Tiraq. de penis tēperan. causa 35. nu. 8. Rosella verbo impedimentum, impedimēto 10. nu. 5. Ang. verb. metus, nu. 2. vbi & Syl. q. 2. & matrimonium 8. q. 12. dicto 10. Nauar. summa Latina, & Hispana, c. 17. nu. 46. Rol. consil. 83. nu. 25. vol. 2. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. ti. 12. n. 142. Padilla d. l. interpositas, nu. 15. Auiles c. 21. prætorum, gloss. ruego, n. 4. Bursatus consil. 72. nu. 37. volum. 1. Mascard. de probationib. concl. 193. n. 5. Flaminus de designatione beneficiorum, lib. 13. q. 1. nu. 177. vsque ad 281. Tabiena verb. coactio, quest. 2. nu. 3. & verbo impedimentum, impedimento 9. q. 1. nu. 2. in fine, Armilla verbo coactio, nu. 2. Et ex Theologis, Sorus 4. d. 29. q. 1. art. 2. versic. eiusmodi autem metū, Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. concl. 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. in commento littera B. Manuel. 1. to. summe, secunda editione, c. 231. nu. 5. Quare in his verificatur illud commune prouerbium, *Est prare ducum, sp. cics violenta iubendi*.

Ex his intelligenda venit glo. c. conuenientior, verb. morere 24. q. 8. quæ sequuntur Alberus Brunus inter consilia feudalia, consil. 14. nu. 386. Barbat. consil. 60. nu. 4. vol. 1. vbi ait, præceptum Regium inducere iustum metum: venit, n. intelligenda, quando Rex solet malè tractare tibi non obtemperantes. Et eodem pacto veniūt intelligenda, multa quæ cumulat Tiraqu. de penis tēper. tota causa 35. ad probandum preces principis inducere necessitatem.

2. In dubio autem non præsumitur consuetudo malè tractandi. Quia non est sumenda præsumptio deterioris partis: nemo enim præsumitur malus. Ut latè probat Menoc. de præsumptionibus, libro 5. tota præsumptione 1. Sic Felinus cap. 1. nu. 2. versic. an autem preces, de officio delegat. Mascardus de probationibus concl. 193. nu. 6.

3. Idem dicendum est, de blanditijs principum, & aliorum superiorum: non enim inducunt metum viri constantis, nec annullant actus. Ut benè docent D. Bonauent. 4. d. 29. quest. 1. num. 8. & ibi Duran. q. 2. ad 1. Sorus p. vñ. c. 2. ad finem, Paludan. q. 1. art. 3. nu. 20. Richardus 1. c. 1. quest. 1. ad 3. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 8. dub. 2. quod mouet

vol. 2. Roman. l. si ob turpem, nu. 14. ff. de condict. ob turp. caus. Aimon. conf. 192. nu. 12. vol. 1. Paulus conf. 174. nu. 1. vers. sed ad hoc respondetur. Odradus censil. 30. nu. 1. ad finem, Lucas de Penna, l. 1. n. 11. C. de petition. bonorum, lib. 10. Rebuff. d. tit. de rescriptis, artic. 2. glos. 3. §. præterea prædictus, Menoch. lib. 2. de arbitrar. casu 395. nu. 41. & de præsumption, lib. 4. præsumpt. 11. in fine. Decianus cōf. 65. nu. 4. vol. 2. Padilla l. interpositas, n. 32. C. de transact. Guier. lib. 1. Quest. canon. c. 37. n. 20. Marten. lib. 5. recopil. tit. 10. l. 17. gl. 6. nu. unico. Et dicunt Romanus, & Padilla, id verum esse, etiam quoad actus rescissionē, ubi clarē sentiunt inferre metum cadentem in virum constantem, alias minimē sufficerent ad actus rescissionem. Pro eadem parte est Ias. l. 1. n. 1. ff. de condict. indebit. ubi ait, solum propter nimiam importunitatem, posse repeti, ac solum per errorem. Alia testimonia Doctorum possent adduci pro hac parte, qui docent obtenta per preces importunas esse obnoxia restitutioni; sed cōsulō omitto, cum enim metus levis obliget ad restituendum, (vt dicemus disput. 9. & 10.) tantum illa probant esse metum leuem, & ideo in eo loco ea in medium afferemus. Et in proprijs terminis tenent hanc sententiam, docentes sponsalia, & matrimonialia contracta ob nimiam importunitatē, esse irrita, Angelus de Vbaldis inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 46. nu. 4. & Martinus de Garatis inter eadem consilia, conf. 15. nu. 17.

Secunda sententia limitatius loquitur, asserens preces importunas, vñ cum reuerentiali, vt si sint personæ, cui debetur reuerentia, incutere metum cadentem in cōstantem virum. Probat ex c. petition. de iureiur. ubi habetur iuramentum quod Antiochenus princeps extorsit, non esse seruandum. Vbi Innoc. statim in princip. & Hostiens. ibi in initio, super verbo, extorsit, & Ioan. Andr. ibi nu. 2. inquit, extorsit scilicet, precibus importunis, vel etiam metu, qui caderet in cōstantem virum: Vbi pacificant preces importunas principis, cui debetur reuerentia, cum metu cadente in virum cōstantem; nam secus esset dicendum, quando non est vera coactio: vt c. ad nostram, el. 3. de iur. iuran. ubi textus dicit, quasi per coactionem.

Secundō probatur, ex cap. cum inter R. de election. ibi, *Celestinus prædecessor noster ad componendum coegit, inuicem*, ubi Innoc. statim in principio, ait, *inuicem, quia de iudicio instantia precum*.

Tertiō probatur, ex l. fideiussor impetrauit 26. §. pater Scij, ff. de pignor. ibi, *pater Scij filio emancipato facile persuasit*. ubi Iuriscōsultus ponderat facile suasionem paternam, vt actus filij dicatur voluntarius: ergo à contrario sensu, aliud esset dicendum si vehemens, & importuna esset patris suasio. Hanc sententiam tenet Matthæus de Afflictis decisione Neapolitana 69. n. 3. in fine 4. & 5. ubi ait, importunas preces cum metu reuerentiali mariti, equiparari metui, & ita Sacrum Palatium Neapolitanum decreuisse legatum factū ab vxore, eius marito, importunis precibus esse nullum. Idem videtur tenere Ias. cōf. 132. nu. 18. vol. 4. ubi dicit nimiam importunitatem personæ, cui debetur reuerentia, esse idem quod donum. Idem tenent doctores preces importunas eius, cui debetur reuerentia equiparari metui, quoad actus rescissionem. Socin. senior conf. 263. nu. 8. vol. 2. Ioan. de Neuzano conf. 21. nu. 12. Monrallus l. 8. glo. 2. in initio, tit. 11. lib. 1. fori, Octavian. decis. Pedemont. 179. n. 4. Salzedo super regulam 32. Bernardi Diaz, limitatione 3. Mascard. de probationibus, concl. 193. num. 9. Et clarius id docent alij Doctores, asserentes contractum gestum ab vxore, ob nimiam viri importunitatem, esse rescindendum, ac si metu esset celebratus: hi sunt Vitalis de Cambanis, tract. clausularum, in clausula, nō vi, vel metu, c. de metu tyranni, nu. 4. Padilla, l. interpositas, n. 32. C. de transact. Guier. lib. 1. Quest. Canon. c. 37. n. 17. & 18. Idem videtur tenere Ias. §. quadrupli. n. 66. instit. de actio, ubi ait, importunas preces viri haberi loco minarum, & Ripa in respōsis, tit. de donat. responso 4. nu. 8. vbi ait, importunas preces mariti maioris, nō distare à metu. Et melius hoc tenet Ioan. Garzia de nobilitate, glos. 17. num. 15.

ubi expressē dicit huiusmodi preces incutere metum viri constantis. Et amplius dicit num. 23. quamuis vir, patens, aut superior, sit ingenio, non agresti, feroci, austero, sed miti, urbano, placido, si tamen sæpè per se, & per alios etiam submissē, & honestē roget vxorem, filiam, aut subditum, vt consentiat venditioni, censi cam per metum factam, & rescindendam esse. Et in proprijs terminis matrimonij, & professionis, docent annullari per preces importunas, vñ cum metu reuerentiali, sicut annullantur per minas cū eodem metu, Couar. 4. decret. 2. par. c. 5. §. 6. in fine, Villalob. in cōmunib. opin. litera M. verb. metus, n. 77. iuncto n. 74. Veracruz 1. par. Speculi, artic. 8. post 7. conclus. dubio. 2.

Tertia sententia dicit, preces importunas, quamuis metui reuerentiali coniunctæ sint, non inferre metum viri constantis. Quia non videntur tãram vim habere, vt constantem virum meritō mouere debeant. Hanc tenet Abb. cap. cum inter R. n. 8. de electione, ubi ait, preces instantissimas principum non inducere iustum metum, ad rescindendum actum, nisi siuire soleant in sibi nō obtemperantes. Et ipsum sequuntur Roland. consil. 83. nu. 27. vol. 1. Aut. Gabr. rano 2. commun. lib. 11. verbo, metus, vers. preces instantissimas, in mea editione, fol. 107. col. 1. Et in matrimonio expressē id tenent Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 9. nu. 5. Ludouic. Lopez, 2. par. instructorij, de matrim. c. 40. fol. 1072. §. adde tamen, Et videtur tenere Ledesma 2. par. 4. quest. 49. art. 3. ad finem, ante vltimum dubium, ubi absolute docet, preces importunas nō annullare mñimoniū.

Sit cōclusio, inter has sententias, secundam reputo probabiliorē. Cum enim ex vna parte importunitas cuiusque sic valdē vrgeat, ne dicam, vexet, & opprimat (vt probant omnes textus adducti pro prima sententia, nu. 4.) & ex altera parte reuerentia personæ petentis debita, pusillanimitatem, ac timidū, nec audentē cōtradecere, rogatū reddat, meritō, ac iure optimo vtraque metuēdi causa coniuncta, prudētē, ac cōstantē coget, ipsiusq; cōsensum extorquebit.

Maluerim tamen, non quascunque preces assiduas, importunas dici: sed quæ sunt instantissimæ, & sæpius repetitæ, & inculcatæ: vt probat textus, auth. de hered. & falcid. in princ. vers. semper igitur, collat. 1. ibi, *Semper igitur nobis importuna sunt*, ubi Glos. verb. importuna, ait, *id est, valde instantes*. Quod idem probat text. l. 1. C. de petition. bonorum, lib. 10. ibi, *in uerecunda petentium inhiatione*, ubi Glos. verb. inhiatione, ait, *id est, frequēti petitione*. Quod etiam Sacra Pagina significat, Iudic. c. 16. ubi importunas Dalidæ preces, sic explicat, *cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhareret, spatium ad quietem nō tribuens*. Idem significat Archidiaconus c. fin. nu. 2. de rescript. in 6. ubi importunum (ait) dici quasi sine portu, & sine quiete: & docet Petalca l. si quis, in princip. num. 94. ff. de legat. 3.

Ad argumenta proposita num. 4. respondetur.

Ad primum desūmptum ex sacris literis, respondeo illud probare, preces importunas continere in se aliquod coactionis genus, quare cōmuniter dum aliquis importuna rogatione lacessitur, solet dicere, hæc est violentia: minimē aut probat esse metum cadentē in virum cōstantem: nec Sinson cōstantem egit, dum victus amore, & importunitate mulierculæ secretū suæ fortitudinis propalauit.

Ad secundum, dico similiter omnes illos textus probare importunitatem aliquo modo cogere, & ita solemus dicere vulgariter, *concedilo à mas no poder por que me sacarian el alma con importunaciones*, non tamen probat de metu grati, & iusto. Et ita cautē Salicet. l. cum, C. de apostatis, nu. unico, dixit quæ importunis saasombus sunt, dici fieri quasi violenter: vt significet non continere violentiam el. 1. tit. 19. par. 7. in fine, dixi *como en manera de fuerza es*.

Ad 3. 4. 5. 6. & 7. respondetur omnes eos textus loquē de persuasionē dolosa, præsumit enim ius illis importunis suasionibus dolum commisceri, & ita explicat Dinus regula, scienti 27. de regulis iuris, in 6. num. 3. & 4. & Salicetus, l. vnica, num. 30. C. de raptu virg. Quare dum l. 1. C. ne filius pro patre, dicit pecuniam extorram, esse auctoritate præsidis recuperandam, & Glos. verbo, extorram,

tam, explicat, suasionibus: exponunt ibi Bald. nu. 1. & Salic. nu. 2. persuasionibus dolosis, quæ errori æquiparantur.

Ad octauum, & nonum dico tantum probare importunitatem esse genus quoddam quasi violentiæ, ut explicui in solutione ad secundum.

Ad vltimum dico, si attendantur primi motus iræ, & tædij, quorum nimia importunitas causa esse solet, fateor plus vrgeretiam virum prudentem sæpè, quam minas, & veluti cogere ad quoduis stultum, & ineptum faciendum, ut importunitatem, & tædium illud repellat: verum si ad motus rationi, & prudentiæ, & constantiæ conformes attendamus, id non est verum, nec prudentem, ac constantem illis cogi decens est.

DISPUTATIO VIII.

An contractus celebrati metu viri constantis, sint ipso iure irriti, vel irritandi?

S Y M M A R I U M.

Contractus metu initii, an sint ipso iure nulli, vel annullandi, quid conferat scire? num. 1.

Refertur sententia dicens esse ipso iure irritos, num. 2. Et per eos non transferri dominium, num. 3.

Verba presentis temporis dispositionem ipso iure inducunt, n. 3. Valent contractus metu initii, donec rescindantur, tam iure naturali, quam positivo, num. 4.

Transferretur dominium per tales contractus, num. 5. In quibus casibus, metu gesta sint ipso iure nulla, remissiuè, n. 6.

Rescinduntur tales contractus siue is, in cuius fauorem celebrantur, siue alius eo infcio, metum intulerit, num. 7.

Non rescinduntur, quando metum passus incidit culpa sua in metum, num. 8.

Quid, si incutiens metum non posset iuste inferre? ut si verminetur mortem uxori deprehensa in adulterio, & quid, si solam accusationem? num. 9. Et explicantur l. mulier, & l. nec timorem, ff. de eo quod met. causa.

Soluntur argumenta, & explicantur l. 1. C. de rescindenda venditione, & l. qui in aliena, §. Celsus, ff. de acquirenda hereditate, & l. qui in carcerem, & l. si cu exceptione, §. in hac actione, ff. de eo quod metus causa, & l. 3. tit. 5. par. 5. nu. 10.

Soluntur alia argumenta, quibus probatur per contractum metu extortum non transferri dominium, nu. 11. & ibi, explicatur l. metum autem presentem, §. violenti, & §. licet, ff. de eo quod met. caus. & an res metu extorta restituenda sit cum fructibus. Et qui habet actionem ad rem, rem ipsam habere videtur. Et resolutio iure datoris, resolutur ius captoris.

Disputationi de matrimonij metu initii irritatione, opere præcium duxi præmittere disputationem de aliorum contractuum annulatione, ut vel sic percipiatur differentia inter matrimonium, & ceteros contractus: & quia aliqua principia hic disputanda, passim alleganda sunt in disputatione de matrimonio. Et existimabit aliquis questionem esse de nomine, parumque conferre, siue dicamus esse ipso iure irritos, siue irritandos: cum omnino rescindendus sit contractus, restituendaque sit res cum fructibus, perinde ac si contractus, ab initio irritus esset, ut statim declarabimus. Sed falleretur sic existimans, (ut optimè docet Nau. c. accepta, de restitutione spoliat. oppositione §. nu. 2.) nam, verbi gratia, si dicamus renunciationem beneficii esse ipso iure nullam, dum metu graui facta est, dicendum est, teneri renunciātem reuocare, & posse ad titulum illius beneficii ad ordines promoueri, cum verè sit suum. Ut optimè insert Nauarrus ibi, nu. 12. Contrarium tñ in utroque casu dicendū esset, vbi illa renunciatio valida esset, quamuis rescindenda, ut probat ibi Nauarrus n. 21. & 22. Quia iam beneficium non est renunciantis. Similiter si testamentum metu factum, validum sit, succedet hæres in eo institutus, ab eoque auferet fiscus tanquam ab in-

digno: si verò inualidū sit ipso iure, succedet hæres ab intestato. Ut benè Padilla l. interpositas, n. 9. C. de transact. Similiter si dicamus spōsalia metu facta, esse nulla, nō oriuntur inde publicæ honestatis impedimētum: quod secus dicendum esset, si dicamus esse valida, at postmodum irritanda.

2 Duplex igitur in hac questione est opinio. Prima docet contractus tali metu initos, esse ipso iure nullos. Probatur ex l. 1. C. de rescindenda vendit. ibi, *irrita est*: quæ verba cum presentis temporis sint, dispositionem inducunt ipso iure. Iuxta doctrinam Glossæ, l. iubemus, 14. §. æconomus, verbo, priuatur, C. de sacrosanct. Eccles. & l. §. verbo, habeas, C. de iurisdic. omnium iudic. & testatur communem Cremenfis sing. 7. l. 1. 2. nu. 13. & 15. C. de iure emphyteut. Tiraq. cum multis, l. si vnquam, verbo, reuertatur, nu. 21. & sequentibus, C. de reuocand. donat.

Et confirmatur, ex l. 3. in principio, tit. 5. p. 5. ibi, *si fuerit ni premia no deue de ser fucha à ninguno de vender, e si alguno la fiziese à miedo, no valdria.*

Secundò probatur, ex l. qui in aliena, §. Celsus, ff. de acquir. hæred. ibi, *Qui metus verborum, vel aliquo timore coactus fallens adierit hereditatem siue liber sit, heredem non fieri placet, siue seruus sit, dominum heredem non facere.* Ergo metu gesta, sunt nulla ipso iure.

Tertiò probatur, ex l. qui in carcerem 22. ff. de eo, quod met. caus. ibi, *Qui in carcerem quem detinuit, ut aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est*, vbi apparet contractum metu celebratum, esse ipso iure nullū: nā ea verba, nullius momenti, important idē, quod nullius vigoris c. ordinarij, in fine, de officio ordinarij, in 6. & ibi notat Archid. Et intelligunt illum textum multi, quos refert, & sequitur Roland. conf. 2. n. 83. lib. 1.

Quartò probatur, ex l. 2. ff. de iudic. vers. ac si restitisset, vbi si quis coactus sit à prætoris eius iurisdictioni consentire, nulla est prorogatio ipso iure.

Quintò probatur, cum dolus dat causam contractui bonæ fidei, est nullus ipso iure contractus, l. & eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. §. 7. tit. 5. p. 5. at metui dolus inest, l. si cum exceptione, 6. cum qui, ff. de eo, quod metus causa, & l. 2. §. doli mali, ff. de vi bonorum raptor. & aduertit Sarmiento, lib. 2. selectarum, c. 11. nu. 3. atque ita æquiparari solent dolus, & metus, cap. cum contingat, in fine, de iureiurando: & cap. 2. de pactis, in 6. in fine, & l. si dolo, C. de inutilibus: ergo contractus metu celebratus est nullus.

Sextò probatur, siue consensu contractus nullus est, eius enim substantia in consensu consistit, l. obligationum, ff. de actio. & obligat. at vbi metus adest, deficit consensus: regula nihil consensui, 117. ff. de reg. iur. ibi, *Nihil consensus tam contrarium est quam vis, atque metus*, & c. cum locum, de spons. ibi, *Cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit.* Ergo.

Septimò, quia vim inferens, metuque extorquens, furti, rapinæque reus est: ergo instar furis nullū rei sic ablatæ dominium comparat, nec acceptio illa, valida est.

Vltimò, quia metus in se habet ignorantiam, l. si cum exceptione 14. §. in hac actione, ff. de eo, quod metus causa ibi, *nam cum metus habeat in se ignorantiam*, sed ignorantia est consensui contraria, l. si per errorem, ff. de iurisdic. omnium iudic. ergo contractus metu initus, tanquam consensu carens, est ipso iure nullus. Hanc sententiam videtur tenere Bar. l. metum aut presentem 9. §. volenti, nu. 2. ff. de eo, quod metus causa, vbi ait illud, ratum non habeo, quod ait prætor, l. 1. ff. eod. tit. intelligi, nullo tempore, & ita antequam veniatur ad iudicium, ratum non habere: at in iudicio declarare, irritū esse. Et tenet Fortunius trac. de vltimo fine, illatione 21. num. 387. & seqq. Et ex Theologis, tenet idē Sotus, lib. 8. de iustitia, q. 1. art. 7. in solutione ad 3. vers. seriosius tñ argumētū. Palacios lib. 4. de contractib. c. 9. §. dixerim igitur. P. Molina to. 1. de iust. trac. 2. disp. 326. in solutione ad 2. Carb. de restitutione, q. 46. cōc. 5.

3 Hinc inferunt Fortunius ead. illatione 21. nu. 449. & P. Molina dicta solutione ad secundum, minimè transferri dominium per contractum metu initum. Probatur, ex l. metum

Metum autem presentem. *§. 5. volenti, ibi, volenti autem deur, & in rem alio, & in personam; & §. licet, ibi, licet et actionem in rem dandam existimamus: Quia res in bonis eius est, qui eum passus est, ff. de eo quod met. caus. Ergo cum metum passus habeat actionem ad rem ipsam, & in bonis eius permaneat, non transfertur dominium in accipientem.*

Secundò, quia res illa cum fructibus restituenda est, metum passus, ac si accipiens esset verus dominus, non teneretur fructus restituere, cum ij sint veri domini.

Tertiò, quia nunquam per traditionem absque iusto titulo transfertur dominium, l. nunquam, ff. de acquir. rerum dominio, titulus autem hic est omninò iniustus.

Et confirmatur, quia ratione tituli iniusti non acquirit usurarius dominium, iuxta frequentiore sententiam: cum tamen ad sit consensus voluntarius dantis pro mutuo, & traditio: ergo quamvis in contractu metu extorto ad sit voluntas, & traditio, non transfertur dominium; quia in utroque euentu titulus iniustus est.

Quartò, quia si transferatur dominium fundi per metum dati Titio, si hic anteriores creditores habeat, quibus solvendo minimè sit, praeferentur in illo, tanquam in bonis Titij, quod omninò, falsum esse, ambiget nemo.

Quintò, quia plus desideratur ad transferendū dominiū rei alicuius in alterū, quam ad abdicandū à se ius, & cōcedendū illud alteri ad eam rem: cū dominium plus sit quam ius, & ad illud transferendum, non satis sit promissio absque traditione, ad hoc aut, sufficit. Sed per traditionem metu factam, non auferretur ius metū passus, nec alter ius retinendi comparat, ut constat, ergo à fortiori nec dominium.

Ultimò, quia si metum passus, rem illam propria auctoritate recuperaret absque scandalo, minimè peccaret: ergo manet eius dominus: aliàs non daretur rei vendicatio.

His tamen minimè obstantibus, contraria sententia est tenenda, valere contractus metu initos, esse tamen rescindendos actione, quod metus causa. Probatur primò, ex l. si mulier 21. §. si metu coactus, el. 2. ff. de eo quod metus cau. ibi, *si metu coactus adus hereditatem, puro me heredem effeci. Quia quamvis si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui, sed per praeiorem restituendus sum.* Et l. si metus causa 84. ff. de acqu. hered. ibi, *si metus causa adeat aliqua hereditatem, fiet, ut quia inuius heres existat, detur abstinendi facultas.*

Secundò, quia substantia contractus consistit in consensu, & voluntate, l. obligationū substantia, ff. de act. & oblig. sed in consensu metu extorto, est verus consensus, veraq. voluntas, l. si mulier, §. si metu coactus, el. 2. ff. de eo quod metus causa: ergo.

Tertiò probatur, ex l. 1. ff. de eo, quod metus cau. ibi, *ait praeior, quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.* Verbum autem futuri, non significat esse ipso iure irritum, sed irritandum, teste Tiraque llo cum multis, l. si vnoquam, verb. reuertatur, num. 39. C. de reuoc. donat.

Et confirmatur, quia ibi praeior promissit actionem, seu exceptionem quod metus causa, ut gesta metu rescinderet. Ut constat ex l. metum 9. §. sed quod praeior, & §. volenti, ff. eod. tit. ergo supponit mero iure valere: nō. n. solet competere exceptio, nisi ut elidatur actio, quae mero iure cōpetit. l. 2. ff. de exceptionib. & tradit l. si vnus, §. fin. n. 7. ff. de pact. resoluitque Couar. reg. possessor, 1. p. in princip. nu. 4. & §.

Quartò probatur, ex Instit. de exceptionibus, in principio, ibi, *si metu coactus Titio stipulans promissisti, quod non debueras promittere, palam est iure civili te obligatum esse.*

Quintò probatur, ex l. finali, C. de his, quae vi, ibi, *venditiones, donationes, transactiones, quae per potentiam extorta sunt, precipimus infirmari,* ergo valent mero iure, & iuris remedio infirmandae sunt.

Et confirmatur, ex l. 1. §. 6. tit. 5. par. 5. ibi, *per viendo, o por fuerza comprando, o vendiendo dene valere, antes deximas que dene ser des fecho la compra,* ergo valet mero iure.

Sextò probatur, ex cap. 2. de his, quae vi, in fine, ibi, *quae metu, & vi fiunt, de iure, debent in irritum renocari.* Ergo tantum sunt reuocanda, & dum non reuocantur, sunt rata.

Ultimò probatur, quia vel tales contractus metu celebrati, sunt irriti iure naturali: & hoc non. Ut bene docet

Sorus 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. vers. ad secundum, simili modo responderetur, & versic. ad tertium pariter responderetur, Carbon. de restitutione, quæst. 46. conclus. 4. Henric. lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 4. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 3. dubio 1. in solutione ad tertium, & quartum ex argumentis positus in primo loco, fol. 214. col. 2. & latè videbimus disputatio. 14. dum disputauerimus, an matrimonium coactum, sit iure naturali validum. Nō etiam sunt irriti iure positio, ut probat omnes textus allegati, ergo sunt mero iure validi. Et ideo hanc sententiam ex Doctoribus iuris Pontificij, tenent Glos. cap. vnico, de his quæ vi, in 6. notabili. 1. & cap. super hoc de renunciat. verb. resignationis, & cap. 2. verbo, coactus, de his quæ vi, Goffredus Summa, tit. de his, quæ vi, num. 5. Hostiens. c. 2. de his quæ vi, super verbo, coactus, vbi Ioan. Andr. num. 3. Anton. num. 7. Anchar. num. 3. Abb. num. 7. Imola, nu. 3. Calder. tit. de his quæ vi, conf. 1. nu. 1. Cardin. Clement. 2. §. sanè oppositione 3. de pœnis, Ioannes Monachus, c. vnico, num. 2. de his quæ vi, in 6. Idem Abb. cap. cum locum, nu. 7. de sponsalib. & ibi Alex. de Neuo, num. 4. Præposit. nu. 7. idem Ancharan. cap. veniens, el. 2. num. 6. de sponsalib. & conf. 382. in principio, Felin. cap. præterea, num. 35. de sponsalibus. Dec. cap. causam matrimonij, num. 5. de officio delegat. Berous, cap. in præsentia, num. 120. de probationibus, Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 10. nu. 5. Angel. verbo, metus, num. 7. vbi Syluest. quæst. 8. Tabiena, verb. coactio, q. 4. num. 5. & ibi Armilla, num. 4. Nauar. cap. accepta, de restitut. spoliatorum, opositio. 5. num. 7. & Summa, cap. 22. nu. 50. Iacobinus de Concilijs, lib. 4. art. 4. nu. 118. Carrerius lib. 4. de sponsalibus, cap. 9. in initio, Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 212. in initio, Gutier. de iuramento 1. par. c. 57. nu. 21. Flaminus de resignat. benefic. lib. 1. §. q. 2. nu. 9. Et ex Doctoribus Iuris Caesaris, Glos. l. 1. verbo, irrita, C. de rescindendo vendit. & l. si mulier, verb. vllam, ff. de eo quod metus causa. & l. 1. verbo, non valet, ff. de auctoritate tutor. Bald. l. si vi, in fine, C. de his quæ vi, Paul. ibi, nu. 2. Ias. l. interpositas, nu. 2. C. de transactionib. & l. Titia, nu. 6. ff. de verborum, obligat. Roman. d. l. interpositas, num. 1. & ibi Curt. iun. num. 1. Socin. iun. conf. 77. num. 10. volum. 1. Signorolus, conf. 75. num. 22. Alciat. lib. 1. Responsorum, responso 5. nu. 2. & conf. 5. in initio, Barbatius, conf. 60. nu. 4. vol. 1. Grammatic. decis. Neapolitana 103. num. 67. Sebastianus Medices de casibus fortuitis, quæst. 7. nu. 62. habetur to. 7. tractatum nouiorum, Vincetius Paleotus, de dote, num. 47. habetur to. 9. eorundem tractatum, Baldus Nouellus de dote, par. 6. privilegio 39. nu. 1. Bertachinus in reperi- torio, littera M, verbo, metus non præsumitur, sub nu. 80. versic. metus non reddit, Martinus de Gratis inter consilia matrimonialia Zileti, cōf. 15. n. 13. Anton. Comes. to. 3. variat. c. 4. num. vnico, ad finem, casu 6. Gregor. Lop. l. 56. verbo, de fecho, tit. 5. p. 5. Anton. Gabriel. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verbo, metus, vers. metus contractuum, fol. 106. col. 1. Menoch. conf. 2. nu. 17. vol. 1. Riminald. conf. 5. n. 23. vol. 1. Bursatt. conf. 72. nu. 21. vol. 1. Padilla l. interpositas, nu. 4. C. de transactionib. Seraphin. de privileg. iuramen. privileg. 110. in initio, Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 4. p. nu. 28. Et ex Theologis, Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 2. §. qui vult tenere opinionem, Paludan. 4. d. 11. q. 2. art. 1. nu. 32. Sorus 4. d. 29. q. 1. art. 2. versic. ad secundum simili modo, & versic. ad 3. pariter, Henric. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 4. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 6. Petr. de Ledesma. de matrim. q. 47. art. 3. dub. 1. in solutione ad 3. & 4. ex argumentis propositis in primo loco, fol. 214. col. 2. Ludou. Lop. 2. p. instructorij, materia de matrim. cap. 40. fol. 1065. §. ad 2. & §. præterea ad 4.

Hinc infertur, per contractus metu graui celebratos, transferri dominium. Probat, quia validi sunt, aliàs si per venditionem metu factam, dominium non transferretur, irrita esset. Sic docent Glos. capit. vnico, de his, quæ vi, in 6. notabili 1. & cap. super hoc, de renunciatione, verb. resignationis, Goffred. Summa, tit. de his, quæ vi, num. 6.

- num. 6. Imola, cap. 2. de his, quæ vi, num. 4. Paulus l. si vi, nu. 2. C. de his quæ vi, Nauarr. cap. accepta, de restitutione spoliat. oppositione 5, nu. 21. & 22. Paluda. & Petr. de Ledesma, citati num. precedenti, in fine. Et probatur, quia per traditionem desinit tradens esse dominus, traditione enim transfertur dominium, quâdo concurrat titulus, qui iure inualidus non est, l. traditionibus, C. de pactis, §. per traditionem, Inst. de rerum diuis. Sed hic concurrat traditio, & titulus, qui ex contractu per metum celebrato, acquiritur, non est nullus ipso iure, sed venit rescindendus, ut probauimus nu. precedenti, ergo transfertur dominium.
- 6 Aliqui tamen casus excipiuntur, in quibus metu facta ipso iure irrita sunt: de quibus est videnda Glos. cap. 2. de his, quæ vi, verbo, coactus, & ibi scribentes. Et specialiter de resignatione beneficii metu facta, est consulendus Nauarr. cap. accepta, de restitutione spoliat. tota oppositione 5. & Flaminus de resignatione beneficii, lib. 12. q. 2. Et de testamento metu facto, an nullum sit? Specialiter videndi sunt Minchac. de successio. creatio, §. 17. nu. 5. & sequenti, Padilla l. interpositas, C. de transactio. nu. 4. Bursattus, conf. 72. nu. 22. vol. 1. An autem iurisdictionis concessio metu extorta, valeat? Dixi lib. 3. disput. 39. nu. 13.
- 7 Non refert autem, ut contractus metu celebratus rescindatur, siue is in cuius fauorem contractus celebratus est, metum grauem intulerit, siue alius. Quia res illa metu acquisita, transit eo vitio affecta in quemcunque possessorem: ut habetur expressè l. si cum exceptione 14. §. in hac actione, ff. de eo quod metus causa, ibi, *in hac actione non queritur utrum is, qui conuenitur, an alius metum fecerit, sufficit enim hac docere, metum esse sibi illatum, & ex hac re cum, qui conuenitur, & si crimine caret, lucrum tamen sensisse.* Vbi Glos. verb. lucrum, ait idem esse, si ex causa non lucratiua. Idem h. ead. l. §. Prædus, & docet Glos. c. 2. de his quæ vi, verbo, coactus, & ibi Hostiens. paulo post principium, super verbo, coactus.
- 8 Temperandum tamen est, quod diximus, rescindendos esse contractus metu cadenti in constantem virum celebratos, ut intelligatur, nisi metum passus inciderit culpa sua in metum. Probatur, ex l. continet. 3. §. sed vim, ff. de eo quod metus cau. ibi, *sed vim accipimus atrocem, & eam, quæ aduersus bonos mores fiat,* & l. si mulier 21. ff. eod. tit. ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam, cum de suo statu percellatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit ne in seruitutem redigatur, cessat edictum, quia huius sibi metum ipsa infert.* Vbi Glos. verb. quia, ait, non obstat l. nec timorem 7. in fine, ff. eod. tit. ibi, *sed & si ne prodatur ab eo qui deprehendit, alienauerit, succurri ei per hoc edictum videtur, quia hic iuste faciebat patronus reuocando, ibi autem delinquebat accipiendo.* Ratio est manifesta, quia contractus metu iniuri rescinduntur ratione iniuriæ illatæ metum passo, quæ omnino cessat, cum metus iuste infertur. Sic tenent Glos. cap. at eius, verbo, inuita, d. 5. & c. de his quæ vi, verbo, coactus, vbi Hostiens. super verbo, reuocari, & ibi Abbas, nu. 8. Imola, nu. 3. Præpositus in fine, Bart. l. qui in carcerem, num. 1. ff. de eo, quod metus causa, & ibi Bald. statim in princip. Goffredus Summa, tit. de his, quæ vi, nu. 3. Cardin. c. veniens, el. 2. nu. 2. de sponsal. Alex. de Neuo, c. cum locum, num. 25. de sponsal. Alex. conf. 99. in principio, vol. 3. Rebuff. 2. tom. constit. tit. de rescissione contractuum, glos. 12. nu. 7. Rosella, verb. metus, nu. 2. vbi Ang. nu. 10. Syluest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. Nauarr. lib. 3. consilior. in 1. editione, tit. de regular. conf. 27. nu. 2. & 3. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 8. num. 21 & 3. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 5. Bursatt. conf. 72. nu. 58. vol. 1. Flamin. de resignatione benef. lib. 13. q. 1. n. 125.
- 9 Contra hanc tamen limitationem fortiter vrget doctrina Glossæ finalis, cap. veniens, el. 2. de sponsalib. vbi per illum textum docet, subueniri metum sua culpa patienti. Quam sequuntur ibi Hostiens. ad finem, super verbo, nisi metu coactus, Ioan. Andr. num. 8. Anton. nu. 3. Anchar. num. 7. Cardin. nu. 1. Henricus, num. 1. Præposit. num. 2. Villalobes in communibus opin. littera M, verbo, metus, nu. 71. Nauarr. Summa, c. 17. Hispana, nu. 14. Latina, n. 15.

Secundò vrget doctrina Hostiens. cap. fin. de appellat. statim in principio, & Ioan. Andr. num. 1. Cardin. in fine. Anton. nu. 7. Anchar. nu. 1. Abb. nu. 1. Henricus, num. 2. Alex. de Neuo, num. 2. Franc. num. 2. Imola num. 2. afferentium, excusare metum iustum patientis illum sua culpa, ne appellationem interponat coram iudice à quo.

Sed prior doctrina non obstat. Intelligitur. n. quando metum passus, culpa reus fuit, sed metus iniustus, & non iuridicè incutitur, tunc enim subuenitur metum patienti culpa sua, iuxta l. nec timorem, ff. de eo quod metus causa. Nostra autè limitatio procedit, quoniam metus absque iniuria infertur, iuxta l. si mulier, ff. eod. tit. Et ita conciliantur hi text. dicta Glos. l. si mulier, verb. quia, Goffredus Summa, tit. de his quæ vi, nu. 3. Hostiens. c. veniens, el. 2. de sponsal. ad finem, vbi Ioan. Andr. nu. 8. Anton. num. 7. Henricus, nu. 1. 2. & 3. Et ita se explicarunt, Rosella, verb. metus, n. 2. vbi Ang. num. 10. Syluest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. dicentes, valere contractum metu iuste incusso, celebratum ut si maritus minetur uxori accusationem de adulterio, secus si iniuste incutatur metus, ut si mortem priuata autoritate minetur. Idem Alex. conf. 99. nu. 1. vol. 3. vbi ait d. l. si mulier, procedere, dum quis timet penam iure sibi inferendam, secus quoniam per priuatum infertur. Et in hoc casu procedit d. c. veniens, cui prior illa doctrina innititur. Quia pater volebat interficere iuuenem inuentum cum filia, cuius timore iuuenis eam duxit. De quo etiam dicemus disput. seq. nu. 9.

Nec obstat posterior doctrina: Quia ea intelligitur, ut non debeat considerari culpa metum passi, ad appellationem, quando metus in eo casu iniuste infertur, secus si iuste: ut bene explicat Dec. eod. cap. fin. de appellationibus, nu. 9. & egregie significarunt Anton. ibi, nu. 7. Imola, nu. 2. vbi asserunt, ideo culpam metum passi excusare, si ob metum non appellet coram iudice à quo: quia de iure nequit talis metus inferri, quamuis. n. pars prouocasset iudicem, at iudex a grè ferre non det appellationem. Quare si iuste iudex metum incuteret, non excusaret appellantem, ut docet Bart. l. de pupillo, §. si quis ipsi, num. 17. ff. de oper. nep. nunciat. Alex. de Neuo d. c. fin. n. 20. & ibi Præpos. n. 6. Franc. nu. 6.

10 Tandem respondetur ad argumenta prioris sententiæ proposita nu. 2. Ad primum dico cum Glos. ead. l. 1. verbo irrita, intelligi, id est, irritanda per actionem quod metus causa. Nam in iure irritum dicitur, quod ex causa superuenienti infirmatur, & rumpitur, §. alio quoque modo. Inst. quibus mod. tellam. infir. quia in effectu vires non habebit, eo quod rescindendum sit.

Ad confirmationem, respondetur eodem modo: dum. n. dicit, *no valdria*, non intelligit ipso iure, sed quia rescindenda est. Quod manifestè declaratur, per l. §. 6. tit. 5. p. 9. ibi, *por misedo, o por fuerza comprado, o vendiendo non deue valere, antes de diximos que deue ser desfecho la compra,* Et statim addit, *Otro si diximos que puede ser desfecho la vendida, que fuere fecho por menos de la mitad de el iusto precio,* unde apparet ea verba, non deue valere, explicari. i. cum effectu.

Ad secundum respondetur cum Glos. ibi, verbo, fallens, & verbo, non heri, omisissis alijs solutionibus, quas affert: defectu animi aduendi non valuisse, & ita dicit textus, *fallens* praemiserat. n. occultè protestationem se nolle adire. Aditio autem ex animo aduentis pendet, l. perit, l. pro hærede, ff. de acquir. hæred. & quamuis actus ex duorum voluntate pendens non impediatur protestatione occulta precedenti, l. cum plures, §. locator, ff. locati, & dixi latè lib. 2. disp. 45. n. 19. at Bart. l. qui in aliena, §. Celsus, ff. de acquir. hæred. & l. non solum, §. morte, ff. de noui oper. nunciat. commemorat additionem hæreditatis, inter actus, qui ex vnius solum voluntate pendunt. Et hæc interpretatio est communis, teste Alciato eod. §. morte, nu. 79. Ceterum non caret difficultate, quia in additione hæreditatis negotium inter duos geri videtur: obligari namque dicitur hæres hæreditatis, l. more, ff. de acquir. hæred. Et hæres quasi contraxit cum legatarijs, & creditoribus, Inst. de obligat. quæ ex quasi contract. & ita magis debet assimilari actibus, qui inter duos geruntur. Et ideo retenta eadem solutione, videtur

videtur hæc protestatio clancula, gesta inter duos. Quia defectus animi non constitit ex sola protestatione, sed ex vi, & metu prius illato, seruo, cuius causa additionis tempore durabat, & ideo non potuit protestatio contrario actu tolli: excusat et protestatio clancula, quando adest iusta causa sic faciendi, ut metus: ut dixi eadem disput. 4 §. nu. 22.

Ad tertium dico cum Gutier. de iuram. l. p. c. § 7. nu. 21. ultra metum adesse ibi dolum, & calliditatem pessimam illius, qui iniuste detrusit in carcerem: & grauius delictum admittit, quam alius metu incutiens, sub prætextu enim iustitiæ falsò asseuerat, constituit iudicem, qui ius reddere unicuique tenetur, instrumentum iniquitatis.

Ad quartum dico, esse speciale in iurisdictionis prorogatione, non. n. valet metu extorta: ut dixi lib. 3. disp. 39. n. 13.

Ad quintum dicunt quidam, esse latum discrimen: nam ubi adest dolo, deficit consensus, ubi verò metus, non. Sed hanc solutionem optimè reprobant Bar. ca. l. & eleganter, in principio, nu. 6. & Couar. regu. possessor. 2. p. §. 6. nu. 6. vers. septimo, nam in eo dolo non deficit substantialis consensus, aliàs contractus stricti iuris essent inuálidi, quando eis dat causam dolo: cuius contrarium est certissimum. Item, quia matrimonium tali dolo contractum est validum. Ideo dic cum Bart. ibi, aliud esse in simplici dolo aliud in eo, qui inest metui nam contrahens metu non errat in causa consensus, sed illa nouit, ideo valet contractus: is verò, qui consensit propter dolum errat in causa consensus, unde consensit sub quadam conditione, si verum est illud, propter quod inducitur ad contrahendum: quod cum verum non sit, facit deficere consensum: & hoc in bonæ fidei contractibus, in quibus habetur ratio de eo, quod est æquum, licet non deductum sit in pactum, §. actionum, instit. de actio. at in contractibus stricti iuris, licet quis inducatur per dolum, verum est hunc consensisse, & licet fiat ex causa, in qua errauit, illa causa est extra contractum, & ideo in his contractibus, qui strictè considerantur, illa causa non attenditur de iuris rigore.

Ad sextum dico, non esse consensum omnino liberum, & spontaneum.

Ad septimum, nego esse rapinam, vel furtum, quando solum metus incutitur. Habetur l. si cum exceptione, §. 4. §. qui viui. ff. de eo quod met. cau. ibi: *qui vim intulit, cum possessionem à me sui consequutus, fur non est, quamuis qui vi rapit, fur improbius esse videatur.*

Ad vltimum dico, textum non velle metum passum errare, & ignorare quid agat, sed tantum iuste ignorare quis metum intulerit, cum alia nocte, vel clanculo fiant. Ut bene ibi glo. verb. ignorantiam.

Supereft respondere ad argumenta proposita, nu. 3. quibus prior sententia probat per contractum metu extortum non transferri dominium.

Ad primum respondent Goffredus summa, tit. de his quæ vi, nu. 6. & Paulus l. si vi, nu. 2. C. de his quæ vi, quâvis vendēs per metum transferat dominium, at eodem iustitiam de æquitate prætoris restituitur utile eidem vendenti, propter quod res non videtur exisse de patrimonio suo. Et ita glo. eo. §. licet, verb. in bonis, ait, *scilicet fictione iuris.* Vel melius responderetur actionem hanc, quod metus causa, esse mixtam; quia non tantum datur aduersus metum inferentem, sed etiam aduersus rem ipsam apud quemcumque possessorem existat, l. si cum exceptione, §. in hac actione, ff. de eo quod met. cau. Et quia qui actionem habet ad rem, rem ipsam habere videtur, reg. qui actionem, l. §. ff. de regul. iur. ideo in bonis metui passi dicitur esse.

Ad secundum fateor restituendam esse rem cum fructibus non eo quod dominium in accipientem non transierit, sed quia conceditur à iure restitutio in integrum c. 2. in fine, de his quæ vi, ibi: *Quia quæ metu, & vi sunt de iure debent in irriū renouari, mandamus cum integritate restituat vniuersa.*

Ad tertium, dico ad acquirendum dominium, requiri vnâ cum consensu, & traditione, titulum iustum, id est, titulum cui non resistat ius ipsum annullans: & huiusmodi est titulus acquisitus per contractum metu initum, quamuis

Sensb. de Matrim. Tom. I.

iniustitiam in se metus iniuste illati contineat.

Ad confirmationem, titulus usurarius est omnino inuálidus: at titulus metum inferentis est ipso iure validus, & tantum est annullandus ope exceptionis.

Ad quartum, nego sequelam: quia resolutio iure datoris resoluitur ius acceptoris, l. si ex duobus 6. §. sed & Marcellus, ff. de in diem adiectione. Cum ergo actione, quod metus causa resoluitur ius accipientis per metum, & in integrum restitutio illius rei concedatur metui passio, ut diximus: resoluitur ius creditorum illius possessoris in illam rem.

Ad quintum dico, maiorem in æquiuoco laborare, si. n. sit sensus, plura requiruntur ad transferendum dominium, quam ius ad rem, vera est, ut bene ibi probatur: si autem sit sensus, plus requiritur ut homo efficiatur dominus alicuius rei, quam ut habeat ius retinendi, & alter omni actione ad rem spoliatur: est falsa. Quia ad dominium, satis est traditio cum titulo iure ipso valido: ad aliud verò, requiritur titulum omnino esse iustum, nec rescindibilem.

Ad vltimum, concessio antecedenti, negatur consequentia: id enim non euenit, quasi concedatur rei vindictio propriè loquendo. Sed quia actionem habet metum passus ad rem illam recuperandam. Ut equum mihi promissum, cuius dominus nondum effectus sum, possum occultè absque scandalo capere, quando aliàs obtinere nequeo: eo quod actionem habeam ad illum, sitque mihi debitus. Similiter licet metum passus non maneat dominus rei metu ab illo extorta, at quia si est debita, potest occultè recuperare.

DISPUTATIO IX.

An sicut in foro externo extorta per metum leuem non rescinduntur, sed tantum quando est cadens in constantem virum, ita in foro conscientie obseruandum sit, atque adeo extorta per metum leuem non sit necessario restituenda in foro conscientie?

S V M M A R I V M.

Referuntur tres sententia. nu. 1. 2. & 3.

Et sententia Authoris, nu. 4.

An saltem officio iudicis succurratur metum leuem passo? n. 5.

Restituendi obligatio consurgit, quamuis possessor rei metu extorta, immunis culpa metus sit, num. 6.

Quid si metus incussus non sit ad extorquendum donationem vel contractum? num. 7.

Quid si metus iuste incutitur, quia minatur aliquis damnum quod iuste, & absque iniuria inferre potest. Vt non ero tuus amicus, vel non opem feram? nu. 8.

An potes iuste accusare, teneatur restituere extortum, ne accuset? Et explicatur, l. vltima in si. tit. 14. p. 5. n. 9. Et ibi, quid si fidei minaretur se accusaturum? Et quid, de viro minante mortem, vel accusationem adultero deprehenso cum uxore?

Quid si recipiat aliquis precium ne deferat crimen perpetrandum? num. 10.

Metus reuerentialis an obliget ad restituendum eo extorta? n. 11.

Quis dicatur metus reuerentialis, ut obliget ad restituendum? num. 12.

Renunciatio hereditatis an facta metu reuerentia paterna, valeat in conscientia? nu. 13.

Fideiussio uxoris facta metu reuerentiali viro, an valeat in conscientia, vel possit ipsa bona abscondere, sitque necessaria relaxatio iuramenti? Et quid, quando ob egestatem abscondit necessaria ad victum? nu. 14. Vbi an fideiussio uxoris non seruatis solemnitatibus iuris, valeat in conscientia, & si soluat, teneatur alter restituere?

An uxor promittens viro morti vicino se soluturam eius debita, teneatur in foro conscientie soluere, siue iuravit, siue non? & si soluat, an teneatur alter restituere? Et quid si dicat illi, lega quicquid volueris, nam ego solvam? nu. 15.

Quid si filius promittat patri in eo articulo constituto se soluturum

rius debita, vel legata? Et quando possit minor implorare beneficium restitutionis, sine iuratis, sine non? nu. 16. Vbi an possit minor in donatione, aut fideiussione restituere?

Quid, si creditor partem debiti alicui remisit, desperans se aliam recuperaturum, an sit minor debitor? Et quid, si dicat se esse paratū ad solvendum, cum tamen non sit, nu. 17. Et ibi, quid si quidam certius conveniat creditorem, illi dicens, nunc ut sibi debitum solvat, si partem remisit.

Qua precibus importunis obsecra, obligant ad restitutionem similiter obligant si metu reverentia extorqueantur, nu. 18. Et solvantur argumenta, nu. 19.

Quadruplex est sententia. Prima, negat extorta per metum leuem, esse necessario restituenda. Probat, quia leges ob metum leuem non cōcedūt rescissionem, nec restitutionem, ut constat ex toto tit. ff. de eo quod metus causa, & ex regu. vani. ff. de reg. iur. & hae leges iustissimae sunt: ergo in utroque foro servandae. Sicut de legibus praescriptionis verissima sententia habet.

Secundo, quia quando sententia iudicis non innititur falsa praesumptioni, ea sententia in utroque foro obligat, & est servanda, (ut dixi lib. 1. disp. 1. nu. 20.) Sed cessante falsa praesumptione consensus, quamvis constet iudici consensus extortum esse metu levi, & ita non fuisse omnino liberum decernere donationem, & quemcumque alium contractum eo metu extortum, esse validum, & nullum esse locum restitutioni. Ergo idem dicendum est in foro conscientiae.

Tertio, quia maior libertas requiritur in matrimonio, quam in donatione, & quocumque alio contractu, ut constat, in alijs enim contractibus admittitur poena, quae tamen omnino excluditur a matrimonio propter eius libertatem, c. Gemma, de sp. sol. Sed matrimonium metu levi contractum non irritatur in foro conscientiae: ergo similiter alij contractus, & donationes. Hanc tenet Medina, C. de restitutione, q. 3. causa 2. versicul. si fiat remissio, ubi ait remissionem, & donationem ex metu gravi esse invalidas, nec reddere tutum donatarium, & eum, cui remissio concessa est: secus si esset metus levis.

2 Secunda sententia, ait nullū esse desertimen inter utrumque forum, sed in foro externo non dari actionē, quod metus causa, contra tertium possessorem, qui iniustitiae metus particeps non fuit, nisi metus cadat in virum constantem: cōcedi tamen a duersus metum inferentem, quamvis metus levis sit. Similiter etiam in foro conscientiae extorquem re metu levi, teneri restituere: aliū autem possessore rei illius levis, non teneri restituere. Probat, primo, ex doctrina Baldi l. fideiussor. §. pater Scij, ad finem, ff. pignor. & Romani l. si cum dotem, §. eo autem tempore, nu. 11. ff. soluto matrim. ubi dicunt, metum reverentialem absque minis rescindere contractum, cum eo cui debetur reverentia, initum: secus cum alio.

Secundo, quia obligatio hae restituendi consurgit ex iniuria illata, nulla aut intulit possessor culpa metus expers.

Tertio, quia alias votum metu levi emissum, esset irritū: contra verissimam omnium sententiam. Quia Deus quoad recipiendum votum, debet nobiscum iustitiae leges servare. Nam iustitiae personae privatae ius comparat ex hominū, promissionibus. Hanc tenet Sarmiento lib. 1. selectarum, c. 11. a num. 6. usque ad 11.

3 Tertia sententia ait, extorta metu levi esse restituenda, in actibus gratuitis, ut in donationibus, elemosynis, mutuis, scilicet in contractibus onerosis, ubi non intervenit mera gratia, sed do, ut des facio, ut facias, &c. Probat, quia cum in illis sit mera gratia, maior desideratur libertas, quam in his, ubi utrinque est commodum, & onus. Hanc tenet Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. §. potro & hic. Fauet Tabiena, verbo, coactio, q. 7. n. 8. Armilla ibi, in fine, ubi aiunt, in hac questione considerandas esse circumstantias rerum, & contractuum.

4 Quarta sententia, (cui tanquam veriori adhæreo) indistincte docet, extorta per metum leuem, qui est causa sine qua non, esse in foro conscientiae restituenda. Probat

primo, quia quamvis ius civile non concedat in hoc casu actionem, nec contractus rescissionem, id tamen est ad vitandas lites, quae passim suboriri possent, cum metus levis facillimo negotio probari valeat, & ne humana commercia impediuntur, non tamen approbat ea receptionem, nec iustam esse censet. Ut in deceptione intra dispidium iusti pretij, ius civile ad vitandas lites denegat actionem, cum tamen eam non approbet, tenetur decipiens restituere: ergo similiter in nostro casu.

Secundo, quia metu levi contractum extorques, iniustitiae reus est, cum tenetū dante rem accipiat ob metum; ergo tenetur restituere, reducens rem ad pristinum statum, restituens quod accepit, reddito sibi eo quod dedit; alias non reduceretur res ad aequalitatem.

Et confirmatur, quia in contractibus et onerosis substantia obligationis consistit in consensu l. obligationum, ff. de actio. & oblig. & ut recte, & absque iniustitia ineantur, debet concurrere libera utriusque contractantis voluntas, quae iniusta, & cum iniuria, qualicūque metu, etiam levi cogitur: ergo tenetur cogens, ut iniuriam resarciat, contractum rescindere, restituito altero contractante in suam pristina libertatem, omni metu deposito. Unde haec erit sola differentia inter contractus lucrativos, seu gratuitos, & onerosos: quod in illis tenetur extorquens metu levi, restituere, nulla re sibi reddita: cum nihil dederit, in his autem restituendum est sibi quod dedit. Et ita hanc sententiam amplectuntur Angel. verb. metus, nu. 14. ubi Sylvest. questio, finali, & restitutio. 2. dicto 7. Tabiena, verbo, coactio, questio, 10. nu. 11. Adrianus 4. q. 1. de restitutione, dubio 5. versic. ex quibus omnibus, in parvis voluminibus, fol. 103. col. 2. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. hinc ergo primum argumentum, ubi loquitur in omnibus contractibus, de pro solo voto, & matrimonio. Nau. summa Latina, & Hispana, c. 17. nu. 50. in initio, & Latina, c. 17. nu. 5. & 15. & c. 12. nu. 1. vers. septimum, & Hispana c. 17. n. 14. & 15. & commento 4. de regular. nu. 67. vers. addo 13. Covar. regula peccatum 2. p. 5. §. nu. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 8. fol. 273. col. 2. & melius loquens etiam in omnibus contractibus, q. 49. art. 3. folio 456. col. 1. Veracruz 1. p. specul. art. 8. post 7. conclusionem, §. ex isto sequitur, Navar. lib. 3. de restitutione, c. 1. in nova editione, dubio 7. nu. 333. P. Molina to. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 267. in fine, Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 96. §. ceterum in foro conscientiae, & lib. 1. de contractibus, ca. 1. §. praeterea attingendo punctum, & lib. 2. cap. 17. §. igitur in hac dicturus, & c. 22. §. responderetur ergo ad primam partem vers. sed profecto, folio 390. Piotus, quem refert, & sequitur Salzedo super regulam 542. Bernardi Diaz, limitatione 3. Carbon. de restitutione, q. 46. conclus. 7. Capua lib. 2. decisionum, c. 121. nu. 7. Manuel 1. to. summa 2. editione, c. 95. conclus. 2. nu. 2. ibi tamen loquitur de sola donatione. Et hanc sententiam colligunt Covar. & Navar. citati, ex Hostiense, cap. verum, de iureiurando, in initio super vers. iurati, & Ioan. And. ibi nu. 6. Abb. d. ca. verum, nu. 3. ubi Alex. de Nevo, nu. 7. & 8. D. Ant. 2. p. 10. cap. 6. §. quintus casus, ubi censent concedendam esse absolutionem iuramenti metu levi praestiti: si enim iniuriola non esset, ac iniusta extorsio, & obligans ad restituendum, non concederetur absolutio a iuramento. Et pro eadem sententia sunt Caiet. 2. 2. q. 32. ar. 7. in fine, Armilla verb. restitutio, n. 18. Castro lib. 2. de lege penali c. 2. corollario 3. Corduba lib. 2. questionarij q. 13. in fine, ubi censent satis esse mixta ali, quid involuntarij, & solutionem conditionalem ad obligandum ad restitutionem.

Immo, & in foro externo licet non detur actio, quod metus causa, nisi metus cadat in constantem virum: ceterum metum minorem passio succurretur officio iudicis, & rescindetur contractus. Ut docet Gl. l. nec timore verb. restitui, ff. de eo, quod metus cau. & c. cum dilectus, verb. metum, de his quae vi, ubi Ant. nu. 16. Panorm. nu. 9. Anchar. nu. 2. vers. secundo quarto, Bart. l. metum, la 1. ad finem, ff. de eo quod met. caus. & l. non est verisimile, §. si fenerator, in fi. ff. eodem tit. Angel. inst. de actio. §. quadrupli. num. 7. & ibi laser. n. 56.

Io. de Imola, l. si cum dorem, §. eo autem tempore, nu. 15. ff. soluto matrimonio, Dec. cap. finali, de appellatione, nu. 8. Franciscus de Platea, tract. de excommun. §. 46. num. 10. habetur tomo 14. Tractatum, Bertachinus in Repertorio, litera M, verbo, metus non presumitur, sub num. 80. in fine, vers. metus actio. Suarez allegatione 1. nu. 33. Padilla, l. interpositas, nu. 3. C. de transact. Ioan. Garzia alios referens, de nobilit. gl. 17. nu. 20. Et est ratio, quia æquum non est, iudicem pati, ut metum inferens, commodum reportet ex culpa sua.

6 Nec placet distinctio, qua usus est Sarmiento, nu. 2, allegatus, nempe, inferentem metum leuem, teneri restituere eo metu extorta, non autem tertium possessorem. Et ita iure optimo eam reprobatur Io. Garzia, de nobilit. gl. 17. nu. 29. dicens se non videre qua ratione, metus sufficiens contra inferentem, non sit sufficiens contra alium possessorem, ad quem ea res eo vitio metus affecta, peruenit; atque ita Syluest. restitutio. 2. dicto 7. asserit teneri possidentem rem metu leui extortam, restituere in foro conscientie, siue ipse, siue alius metum intulerit. Et P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 267. fol. 97. ait, non obligare promissionem, aut donationem, siue idem, cui promittitur, metum intulerit, siue alius, ut illi promittatur. Probat, quia actio quod in metu causa, ad rescindendum contractum, datur in foro externo; tam aduersus inferentem metum grauem, quam aduersus quemcunque possessorem (ut probauimus disput. preced. num. 7.) quando metus est cadens in constantem vitium, eo quod res illa vitio metus affecta, cum suo onere transit ad quemcunque possessorem: Ergo similiter in foro conscientie, quicumque possessor rei metu leui extortæ, siue à se, siue ab alio, tenebitur eam restituere. Transit enim res vitio illo affecta: Quod enim metus grauis operatur in foro externo quoad contractum rescissionem, operatur in interno quoad restituendi obligationem metus leuis, ut probaui hac disput. num. 4.

Secundo probatur, quia metum inferens tenebatur eandem rem num. restituere. Cum enim iniuria illam extorserit, nullum retinendi ius acquisiuit: ergo metum passus, non tantum habebat ius in personam metum inferentis, sed etiam ius, & actionem ad rem ipsam ablatam; ergo eandem actionem habebat ad illam; apud quemcunque possessorem sit, ut teneatur eam sibi reservare, si non ratio ne iniuste acceptionis, quia culpe illationis metus participes non fuit, saltem ratione rei acceptæ, quia rem vitio metus affectam possidet.

Et confirmatur, quia per iniustam rei alienationem ab incutiente metum factam, non est dicendum metum passum amisisse ius, & actionem, quam habebat ad illam rem.

Tandem probatur à simili, nam sicut res per usuram accepta est obnoxia restitutioni, ita etiam res metu leui extorta, sed illa transit ad quemcunque possessorem cum onere obligationis eam restituendi: ergo & hæc similiter.

7 Dupliciter tamen limitanda est hæc nostra quarta sententia. Primo, quando metus incussus est ad extorquendam donationem, vel alium contractum, si enim fiat donatio ex metu non ad id incusso, valet utique; nec tenetur alter restituere: verbi gratia, si quis dum iniuste mors sibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret, vel donaret, ut Deus ipsum ab eo periculo eriperet, valeret utique, nec teneretur pauper aliquid restituere. Quoniam licet metu promittat, aut donet, non est inuoluntarie, sed propria sponte eligit id medium, ut Deus ab eo periculo liberaret, sumptis occasione ex alterius nequitia, & ita dicemus hoc 4. lib. disp. 13. n. 3. matrimonium ex simili metu non irritari. Et de voto omnes id dicunt. Ita Medina, Cde restitutio. q. 3. causa 1. vers. sed iuxta hæc possunt, Corduba summa, q. 180. P. Molina, to. 2. de iustit. tract. disp. 267. f. 97.

8 Secundo limitanda est, quando metus incurritur iniuste, si enim iuste incutiat, non tenetur accipiens restituere: quia cessat iniustitia, & iniuria, quæ est causa restitutionis: sicut disput. precedenti, num. 9. diximus contractus non rescindi, quando metus est iuste incussus.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Sic Adrian. 4. q. 1. de restitutione, dub. 5. versic. ex quibus omnibus Nauar. Summa, cap. 17. Latina, nu. 15. Hispana, num. 14. Ledesma 2. par. 4. quest. 18. art. 8. fol. 273. col. 2. Et exemplificat, ut da mihi equum, aliàs non ero tuus amicus: quia non tenetur esse specialis eius amicus. Corduba Summa, q. 180. & exemplificat, si quis promittat opem se denegaturum ad quoddam matrimonium, nisi donatio fiat; quia non tenetur opem ferre. Carbon. q. 46. de restitutione, conclusi. Molina tomo 2. de iustit. tract. disp. 267. fol. 98. & Doctores statim num. sequenti referendi.

Hinc inferitur primo, potentem aliquem iuste accusare, eoque timore illato, aliquid extorquentem, ne accuset, minimè teneri restituere: quia iuste poterat accusare, priuaturque actione accusandi, quæ habebat. Sic Angel. verb. metus, nu. 10. vbi Syluest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. Nauar. Summa Latina, c. 17. nu. 15. Hispana, eodem cap. num. 14. & cap. 28. addit ad eundem, nu. 14. Corduba Summa, quest. 77. Capua lib. 2. decisionum, cap. 17. nu. 13. Ludou. Lop. 1. p. instructori, c. 96. in fine, Manuel 1. tomo Summa, 2. edit. cap. 206. nu. 11. Cuius contrarium minus bene tenuit Medina, quest. 29. de restitutione, in fine, cui fauet Angel. verb. concussio criminis, in initio, iuncto nu. 2. Syluest. verb. concussio, q. 1. iuncta quest. 3. Armilla ibi, in initio, iuncto nu. 2. Nam in priori loco asserunt esse concussio criminis, accipere ob non accusandum, & in posteriori, accepta per concussione, esse restituenda. Et fauet huic sententia lex vltima, in fine, tit. 14. p. 5. vbi dicens turpiter accipere aliquem ne accuset, subdit, *por ende dezimos que deus tornar loque asi recibio al quelo dio*. Sed dic esse poenalem: quare solum sequuta sententia teneri recipientem restituere. Ut bene docent Corduba, & Manuel hoc num. allegati.

9 Et credo id esse verum, quamuis absque animo accusandi minaretur accusationem: adhuc enim non tenetur eo metu extortum restituere: quia adhuc priuatur iure accusandi, quod precio æstimabile est. Quamuis Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. §. 14. in fine, dicat, teneri in hoc casu restituere, quod tamen minimè credo.

Cauendum tamen est à Corduba ibi, quem sequitur Ludou. Lop. lib. 1. de contractibus, cap. 9. paulò post principium, vbi asserit teneri virum restituere precium extortum ab adultero reperto cum uxore, ne illum interficiat. Quia remittit actionem, quam in foro externo habebat impetum occidendi. Ceterum hoc minus verum est: quia cum lege iustitie teneatur non occidere adulterum, priuata autoritate, iniuste eum timorem incurrit, unde eo extortum tenebitur restituere: secus quando extorquet, ne ad iudicem deferat: id enim potest iuste facere. Et hoc constat ex dictis disput. preced. num. 9. vbi cum aliquibus Doctoribus asseruimus, non rescindi contractum, quem vir metu extorquet, ne adulteros accuset, secus ne priuata autoritate crecet. Et in terminis similibus docent, dicentes patrem teneri restituere precium extortum, ne repertum inhonestè cum filia interficiat, nisi patiat, aliquod damnum, in cuius recompensam illud retinere possit: Angel. verb. metus, num. 10. vbi Syluest. quest. 6. Tabiena, verb. coactio, quest. num. 9. Capua lib. 2. decisionum, cap. 27. num. 13.

10 Aliqui temperant corollarium precedens, ut intelligatur, quod aliquis precium recipit, ne iudici deferat crimen verè perpetratum, nam si recipiat, ne deferat crimen perpetrandum, dicunt teneri restituere. Sic Capua lib. 2. decisionum, c. 18. nu. 14. Manuel 1. tomo Summa, in 2. edit. c. 206. nu. 11. dicens eam restitutionem faciendam esse pauperibus. Ceterum hæc limitatio non placet, quia utroque casu priuatur metum inferens iure, quod habet accusandi, siue de crimine perpetrato, siue de crimine, quod deinceps perpetrari viderit: quod quidem ius precio æstimabile est: ergo non tenetur restituere precium acceptum, ut illo iure cedat: quamuis enim turpiter faciat id pactum in eundo, dignusque sit ut precio recepto spoliatur, ea tamen est poena, quam ante iudicis sententiam subire minimè constringendus est. Et ita videntur tenere Angel. verbo accusatio, num. 6. vbi Syluest. q. 6. vbi aiunt recipientem

Ad tertium ille textus loquitur de consensu tacito, & presunto, qui resultat ex taciturnitate, qui minimè presumitur in acta nociuo, & explicabo num. 37.

S U M M A R I U M.

Refertur opinio affirmans, solum metum reuerentialem annullare professionem religionis non autem matrimonium, num. 17. Nec matrimonium nec professio annullantur, num. 18.

Soluntur argumenta, num. 19. Et explicantur c. cum virum de regular. c. præsens 20. q. 3. & c. puella 20. q. 1.

Post num. 19. inuenies alia summaria.

37 **Q**uestio secunda, an metus reuerentialis solus, sufficiens sit ad professionem religionis annullandam? Affirmant quidam, statuente eam differentiam inter matrimonium carnale, & spirituale, ut illud solus metus reuerentialis absque minis minimè irritet: hoc autem benè irritet.

Probatur primò, quia volentariū militē eligit Deus, & nō coactum. Cum ergo per professionem ascribatur monachus malitię perfectionis Christi, si coacta sit, erit irrita.

Secundò probatur, ex c. puella, quod est Leonis Papæ 20. q. 1. ibi: *puella, quam non coacta parentum Imperio habuisse suscepit, si postea nuptias elegerint prauaricantur.* Ergo à contrario sensu, coacta parentum Imperio, possunt deserere habitum, & nuptias contrahere. Atque ita Clemens III. c. cum virum, de regul. hunc textū à contrario sensu inducit, aitque procedere in illis, quæ post pubertatem habitum suscepere: illæ enim possunt eligere statum, nec possunt cogi à parentibus: quare textus eodem capitulo cum virum, iuncta Glossa finali, ibi relinquunt tanquam manifestum, esse inuálidam professionem puberis: qui coactus Imperio parentum, proficitur. Ergo solus metus reuerentia annulat professionem.

Tertiò, ex capitulo præsens 29. quæstiuncula tertia, ubi nunciatur irrita professio cuiusdam, qui à patre coactus est profiteri. Sic tenent Glossa d. c. præsens, verb. patrem, Romanus l. si ob turpem, nu. 12. ff. de conditione ob turp. cau. & l. si cum dote, §. eo autem tempore, num. 12. ubi & Alexander de Imola, nu. 11. & Ioannes de Imola, n. 15. ff. soluto matrimo. Hippolytus singulari 347. incipienti matrimonium, l. si. conf. 3. nu. 6. volumine primo, & Inst. de actio. §. quadrupli, nu. 62. Crotus l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 66. ff. de verborum obligation. Campegius de dote, p. 3. q. 88. nu. 2. & 3. Euerardus in suis Topicis, loco à matrimonio carnali, nu. 10. differentia 19. Villalobos in communibus opinio. litera M, verb. metus, num. 76. Suarez allegatione 24. nu. 5. Minchaca lib. 1. contro. versiarum illustrium, cap. 35. num. 17. iuncto nu. 19. Antonius Gabr. to. 2. communium, in mea editione, lib. 11. verb. metus, versic. metus reuerentialis cum minis, iuncto versiculo limita secundo, fol. 199. columna 1. Bursattus conf. 72. nu. 21. volum. 1. Et ex Theologis, Capua lib. 2. decisionum, c. 55. num. 17. & 18. Et hanc sententiam dicunt esse communem, Conarruuias, & Padilla, num. sequenti allegandi. Et præter hos authores, sunt alij asserentes, professionem annullari solo metu reuerentiali: hi sunt, Antonius, capitulo cum virum, num. 6. de regular. Hippolytus, l. vnica, nu. 43. C. de raptu virgi. Igneus l. 3. §. eleganter, num. 179. ff. ad Senatusconsult. Sillan. Nauarrus Summa Latina, c. 22. nu. 51. vers. octauum, & c. non dicatis, 12. q. 1. in 1. editione, nu. 63. in fine, in 2. verò, commentatio 2. de regularibus, nu. 31. in fine, & lib. 3. consiliorum in 1. editione, tit. de regularibus, conf. 84. nu. 2. & lib. 4. tit. de spons. conf. 36. nu. 2. in 2. verò, lib. 3. tit. de copul. coniug. conf. 3. nu. 2. & lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. nu. 6. Manuel 2. to. Summa, c. 6. nu. 10.

38 Verius tamen existimo, nil distare in hoc, inter matrimonium, & professionem, & sic metum solum reuerentialem non annullare professionem, sicut nec annullat matrimonium. Probat, quia tam professio, quam ma-

trimonium liberum consensum exigunt, & metu irritantur, eo qd impedit consensum liberum: ergo idem metus impedit, aut nō impedit libertatē in utroque, & irritabit.

Secundò probatur, ex c. finali, qui clerici, vel vouen. ubi habetur votum emissum, præcepto regio, vel parentum, non esse nullum. Et ita Glossa, ibi verb. metu, quam dicit singularem Abb. ibi, n. 7. & sequitur Antonius ibi, n. 6. ubi Prapof. n. 8. ait solum Imperium regium, vel parentū non annullare: ergo non sufficit metus obsequij, & reuerentia.

Tertiò probatur, ex c. puella 20. q. 1. ibi: *coacta Imperio parentum.* Vbi textus ad annullandam professionem puellæ ultra Imperium paternum, quod metum reuerentialem continet, ponderat coactionem. Hanc sententiam amplectuntur, Abb. c. cum virum, de regular. nu. 8. Prapof. c. cum locum, de spons. nu. 5. Francus, c. 2. de pactis, in 6. nu. 2. vers. secundo etiam patet. Angel. instit. de actio. §. quadrupli, nu. 8. Zasius l. 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio. col. 4. vers. item extendite, sub num. 10. 20. 30. & 40. Idem tenet Romanus l. interpositas, nu. 14. C. de transact. posita, n. distinctione inter matrimoniū, & professionem, prioris snie, statim, n. 14. indistinctè ait, non annullare metum solum reuerentia. Idem tenet Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 7. & 8. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 20. n. 4. Padilla d. l. interpositas, n. 17. Ant. Cuccus, lib. 5. Instit. moral. tit. 12. num. 139. Salzedo super regulam 532. Bernardi Diaz, ampliatione 1. Idem videtur tenere Sigismundus inter consilia feudalia, conf. 48. nu. 5. ubi ait matrimonium spirituale, & carnale pari passu procedere, ut idem metus utrumque vitiet. Idem apertè videtur tenere Sotus lib. 7. de iustitia, quæstione 2. art. 1. ad 2. finem, ubi dicit, si puella ingrediatur religionem, parentum metu pro eorum conditione atroci, quia eam verbis & re nimium asperè tractant nisi religionem ingrediatur, professionem non tenere. Idem Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. & Lud. Lopez, 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 40. fol. 1071. §. primo igitur ad argumentum.

19 Ad argumēta primæ inie, proposita, n. 17. respondetur.

Ad primum dico, metum reuerentialem, cum non sit cadens in virum constantem, non impedire liberam voluntatem requisitam ad professionem, nec matrimonium.

Ad secundum, respondet Abbas, c. cum virum, de regul. n. 8. cum textum potius facere pro nobis, quia ponderat ultra metum reuerentia, & imperij paterni, coactionem secundam: & melius respondetur, cum Hostiense eodem c. cum virum, in fine, utrumque textum velle constituere differentiam inter puberem & impuberem: quod pubes coactus à patre potest statim exire, cum iudicium, & discretionem habeat ad statum eligendum: impubes autem etiam coactus à patre ingredi monasterium, non potest statim exire, donec pubes factus sit: at professio in religione necessariò debet fieri liberè, & absque metu cadenti in virum constantem.

Ad tertium dico, id e. loqui de professione omninò coacta: ut constat ex ijs. verbis, *inuium, & contra omnem suam voluntatem, & paulò inferius, semper resistere.*

S U M M A R I U M.

An sufficiat metus reuerentialis cum minis, vel exigatur minantem solitum esse minas exequi? refertur opinio dicens hoc non requiri, num. 20.

Contraria verior, num. 21. Et quid in dubio huius consuetudinis, num. 22.

Soluitur argumentum contrarium, num. 23.

Post quem inuenies alia summaria.

20 **Q**uestio tertia, an sufficiat metus reuerentialis cum minis, ad rescindendos contractus, & annullandum matrimonium, vel desideretur, ut minans sit solitus minas exequi? Quia in re. quidam censent quamuis regulariter sit necessarium constare minantem solitum esse minas exequi: at quando concurrat reuerentia minan-

- minanti debita, solas minas sufficere ad inducendum vit constantis metum, quamuis non probetur minatem solitum esse executioni mandare. Et nulla alia ratione id probat, nisi quia Bartol. l. 1. §. quæ onerande, num. 4. ff. quatum rerum actio, ait, metum reuerentiae iustum esse, si minas, aut verbera intercedant: quod communiter Doctores sequuntur, quos retuli nu. 7. Cum ergo non faciant differentiam inter minas, & verbera, sicut sufficit de verberibus præcedentibus apparet, ita de minis. Sic tenet Ruinus dicens communem, conf. 121. num. 6. volum. 4. Romanus l. interpositas, nu. 14. C. de transactio. Alciat. c. cum contingat, nu. 1. de iureiurando, & latissime hoc defendit, multos allegans, Rimin. instit. quib. alien. lic. in princ. n. 395. & sequentibus.
21. Magis tamen placet etiam in metu reuerentiali, desiderari ut minans solitus sit minas exequi. Quia cum aliquis solet minas iactare, & parum exequi, perinde est ac si non minaretur, & vitum prudentem nil, aut parum mouent, huiusmodi minas, tanquam vanas, & nullius momenti. Præterea, quia hoc lib. 4. disp. 1. num. 20. probat ex multis, ad metum exigere consuetudinem exequendi minas, & nullam video rationem apparet, nedum efficacem, ad excipiendum hunc casum. Et ita hæc sententia amplectuntur Abb. c. 1. nu. 5. & c. causam matrimonij, nu. 3. de officio delegat. Dec. cod. c. 1. nu. 12. & ibi Berous, n. 11. & 18. Natta tract. de pactis, par. 1. nu. 47. habetur to. 9. Tractatum nouiorum, 2. par. Crocius l. stipulatio hoc modo concepta, nu. 67. ff. de verbor. obligat. Franciscus Aret. l. metum initio, iuncto versic. in textu, ibi, iactationibus, C. de his quæ vi, Co. var. 4. de decr. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 4. Gama, 1. p. decisionum, de cisione 250. nu. 4. Bursarius conf. 72. nu. 33. & 42. volum. 1. Flaminus de resignat. beneficior. lib. 13. quæst. 1. nu. 174. Iacobinus l. interpositas, nu. 10. C. de transactio. Mascard. de probation. concl. 1055. num. 18. & 19. Humada super glossas Gregorij Lop. p. 1. in prologo, gloss. 133. num. 4. Et se ipsa hanc tenet Padilla d. l. interpositas, nu. 20. tantum enim dicit esse præsumptionem pro metu passo, & proinde ipsum non teneri probare eum, cui debetur reuerentia, solere minas exequi, at dicit si aduersarius probet non solere minas exequi, non sufficere eum metum. Idem videtur tenere Ias. l. Titia, nu. 8. ff. de verbor. obligat. Alex. de Neuo, cap. ex literis, num. 2. de despons. impuber. Lancelottus, instituta iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsal. §. hæc tamen, versic. non tam sua, vbi asserentes minas patris inducere iustum metum, addunt considerata qualitate parentum: ergo sentiunt requiri ut pater atrox sit, ita ut timeri possit merito executio minarum. Idem tenet Tiberius Decianus conf. 8. n. 127. vol. 1. vbi loquens de principe, cui debetur reuerentia, dicit exigere ut soleat minas exequi. Idem tenet Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimon. c. 40. f. 1071. §. igitur pro resolutione.
22. In dubio autem, quando scilicet, vit potens, vel magistratus minatus est, & dubium erat de sua conditione, an atrox esset, & solitus minas executioni mandare, dicendum est incurrere iustum metum. Vt latè probat Berous cap. 1. de officio delegati, num. 19. Quod idem significat Padilla l. interpositas, C. de transactio. nu. 20. dum ait, alleganti has minas non incumbere onus probandi consuetudinem minantis, quasi præsumptio sit huius consuetudinis. Et potest esse ratio, quia metum passus iustam timendi ansam habuit, dum vit potens, cui reuerentia debetur, minatus est, dum eius mores ignoratur, nec æquum fuit illi sese periculo exponere.
23. Ad fundamentum oppositæ sententiæ, propositum numero 10. dico eam doctrinam communem de veris minis, & quæ eo nomine dignæ sunt, intelligi: non verò de varijs minis, & quæ ore tenus tales sunt, quales sunt eorum qui non consueverunt minas exequi.

S V M M A R I V M.

Metus reuerentialis respectu quarum personarum sit in specialibus casibus arbitrio prudentum pensandum est, num. 24.

Metus reuerentialis datur in eo, qui alteri iure aliquo subditur, num. 25.

Datur in genere respectu soceri, num. 26. Idem in descendenti respectu ascendentium, num. 27.

Datur respectu curatoris, num. 28. Et an respectu matris? refertur opinio negans, num. 29. Et opinio Authoris, num. 30; quid de sorore respectu fratris maioris, num. 31.

Quid de fratre minori respectu maioris, num. 32. Et de sorore minori respectu maioris? num. 33.

Quid respectu patris? n. 34. Post quæ inuenies alia summaria:

24. **Q**uestio quarta respectu quarum personarum detur metus reuerentialis? Supponendum est, hoc dubium procedere ex natura rei, in specialibus enim casibus iudex: vel prudens confessarius arbitrari debet, an sit timor reuerentialis: potest enim esse filius tam sui iuris, & arbitrarij, & adeo iusta paterna parui faciens, ut etiam non reperiat in ipso respectu patris, timor reuerentialis. Quærimus itaque ex natura ipsa rei, & seclusis particularibus circumstantijs oppositum suadentibus.

25. Prima conclusio, metus reuerentialis datur in eo, qui iure aliquo subiectionis alteri subest. Vt in clerico respectu, Episcopi, in seculari respectu magistratus, cui subditur, in vxore respectu viri, in filio respectu patris. Conclusio est omnium. Et ratio est manifesta, quia cum hi superiores sint, & alij ipsis subiecti, suapte natura quandam reuerentiam, & obsequium eis debent, quæ reuerentia timorem, ac pudorem incutit, ut minus audeant ipsorum voluntati contradicere.

26. Secunda conclusio, idem dicendum est respectu soceri. Quia socer parentis locum obtinet. Vt habetur, lege quia parentis 17. ff. soluto matrimon. vbi Glossa initio, rationem reddit: quia coniuges per matrimonium vna caro fiunt, atque pater vnus, est quasi alterius pater. Quare lason l. transactionem, num. 2. C. de transactio. ait non minorem reuerentiam debere socero, quam patri. Hanc tenent Aimon, conf. 282. num. 9. volum. 2. Franciscus Aretinus, conf. 24. num. 6. Padilla l. interpositas, num. 21. in fine, C. de transactio. Salzedo additio, ad regulam 332. Bernardi Diaz, in fine.

27. Tertia conclusio, idem est dicendum de agro. Quia tanquam patet colitur. Ita Nauar. lib. 3. consiliorum. in 1. editione, titulo de regularibus, consil. 84. num. 2. & in 2. tit. de conuers. coniugato. conf. 3. num. 2. Et si dicit timorem, aut reuerentialem, irritare professionem, sicut & patris. Idem eadem ratione dicerem, de timore aliorum ascendentium. Quia tanquam parentes habentur, & coluntur.

28. Quarta conclusio, idem dicendum est de curatoris timore. Quia locum parentis habetur: ita Nauatrus dicens irritare matrimonium, & professionem, casu quo timor parentis irritaret, lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 36. nu. 5. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. nu. 5. & de tutore dicit idem, Henricq. lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 5.

29. De timore autem matris, Burges de Paz, conf. 3. nu. 55. ait, non sufficere. Quia femina minus timentur, cum minus audaces sint, & imbecilliores, l. quisquis, versic. ad filias, C. ad leg. Iuliam maiestatis, ibi, quas pro infirmitate sexus minus audent offendere: & l. 2. tit. 2. par. 7. ad finem, ibi, 20. de hoc bene assuet. Idem videtur tenere Hippolytus, conf. 124. nu. 13. vbi dicit non praesumari metum, si filia contrahat in praesentia matris, sicut quando praesente patre.

30. Quinta conclusio sit, quamuis non ita facile præsumatur hic metus respectu matris: at vbi mater esset crudelis, & auster, solitaque minas exequi, sufficiens est metus reuerentialis matris, sicut & patris.

Probat, quia vtrique parenti subditus est iure naturæ filius, & vtrunque tenetur reuereri, ac vtrique ratione huius reuerentiæ debite displicere timet: idque merito, ac iure optimo, natura hoc dicente. Hoc supponit Franciscus Aretinus, conf. 24. num. 6. & tenet Gutier. conf. 16. num. 16. & 19.

31. Sexta conclusio, idem dicendum est in sorore respectu fratris maioris natu: vnde in casibus, in quibus patris, vel

vel mariti metus reuerentialis sat est ad contractus rescissionem, sufficit, etiam fratris maioris natu, respectu sororis. Quia soror minor quandam reuerentiam, & timorem habet respectu fratris maioris. Sic docent Socin. sen. conf. 263, num. 3. 4. & volum. 2. Franciscus Aretin. conf. 24. num. 6. Curt. iun. conf. 141. num. 11. volum. 2. Ripa in responsis, tit. de donationibus, responsio. 4. num. 8. Tiraquel. de primogenit. in prefatione, nu. 143. & post leges connubiales, glof. 5. num. 36. Ruin. conf. 60. num. 18. volum. 1. & conf. 98. nu. 24. volum. 1. & conf. 170. nu. 16. vol. 1. Peralta l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Auendano, tit. de exceptionibus, declaratione ad l. 4. num. 31. versic. & in ista exceptione, atque ita consultum esse per viros doctissimos. Idem Menoch. de arbitrarijs, lib. 2. centur. 2. casu 136. num. 6. & conf. 1. num. 492. volum. 1. Anton. Cuccus dicens esse irritum matrimonium, quando soror iussu fratris contraxit, lib. 5. institutionum moralium, tit. 12. num. 18. Padilla d. l. interpositas, num. 21. in fine, Claudius l. quæ dotis, num. 28. ff. soluto matrimonio, Oroscius l. veluti, nu. 7. ff. de iustit. & iure, Matienzo dialogo relato 3. par. cap. 10. num. 6. Azebedo libro 4. recopilat. tit. 21. l. 1. num. 193. Salzedo addit. ad regulam 332. Bernard. Diaz, in fine, Antonius Gabriel tomo 2. commun. in mea editione lib. 11. verb. metus, fol. 106. col. 2. Gutierrez, confil. 16. num. 17. Quamuis Capicius decis. 159. num. 35. dicat, se vereri, non dari in fratre timorem reuerentialem: quod admitterem, quando soror non habitat cum fratre, ab eoque non gubernaretur. Vnde merito Franciscus Aretinus, Ruinus, & Tiraquell. illa prefatione num. 143. Peralta, Antonius Gabriel. Padilla, non absolutè dixere, dari timorem reuerentialem in sorore, respectu fratris maioris, sed addiderunt, quando cum eo habitat, ab ipsoque gubernatur. Quod idem alij tenere videntur, nam omnes illi Franciscum Aretinum allegant.

32 Immo idem dicendum est, in fratre minori, respectu maioris; datur enim timor reuerentialis: eadem ratione. Sic Tiraquel. utroque loco citato, Curtius Iunior, Ripa, Oroscius, Salzedo, Claudius, Matienzo, Azebedo, Auendano, Gutierrez, Padilla, Antonius Gabriels citati num. precedenti. Idem Ruin. conf. 98. num. 24. volum. 1. Quod similiter intelligitur, quando frater minor cum maiori habitat, & ab eo gubernatur. Ut benè limitant Tiraquel. illa prefatione, num. 143. Ruinus, Padilla, Anton. Gabr. ibidem.

33 Idem eadem ratione dicendum est, de sorore minori cohabitante cum sorore maiori, à qua gubernatur. Quia tunc soror maior est veluti mater. Sic Peralta, num. 31. citatus.

34 Septima conclusio, similiter est metus reuerentialis respectu patruis. Quia patruelis, seu neptis ex fratre patris, illum tanquam patrem veneratur. Sic Ancharanus, conf. 339. num. 32. Aimon. confil. 976. num. 16. lib. 5. Capicius decis. 159. num. 35. Peralta, l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Menoch. conf. 1. nu. 493. volum. 1. Antonius Cuccus lib. institutionum moralium, tit. 12. num. 148. Padilla d. l. interpositas, nu. 21. in fine, Gutier. conf. 16. n. 17. Salzedo addit. ad regulam 335. Bernardi Diaz, in fine, & quamuis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, quæ est sobrina de parte de el padre. Ut Ancharan. Peralta: at idem de nepote ex fratre, id est, de el sobrino de parte de el padre, dicendum est. Et ita Aimon, Capicius, Gutier. Padilla, Salzedo, indistinctè de patruo loquuntur, & Menoch. loquitur de patruelis, quod nomen utrumque sexum amplectitur, & expressè tenent Anton. Cuccus, & ait talem metum irritare matrimonium: limitat tamen quando puella, vel masculus est paulò pubertate maior: sed melius limitat Capicius proximè citatus, quando patruelis est in domo patruis, sub eiusque gubernatione remansit, & quamuis Doctores non loquantur de auunculo, quæ est tio hermano de madre: at credo respectu, eius dari metum reuerentialem, quando cum eis nepes ex sorore habitat, ab eoque gubernatur. Quia eadè est ratio.

An metus reuerentialis absque minis, annullat consensum tacitum, qui resultat ex presentia cum taciturnitate? Referuntur due sententia, num. 35. & 36.

Taciti, & expressi, idem est iudicium, num. 36.

Sententia Anchoris utrumque concilians, num. 37.

Quid, si tale matrimonium sit prauiusiale? n. 38. & quid de professione taci: a eo metus reuerentialis facta, n. 39. n. 35.

35 **Q**uestio quinta, an solus metus reuerentialis annullat consensum præsumptum ex presentia, cum taciturnitate? Ut si presente filio, & tacente contrahat pro eo pater sponsalia, vel matrimonium, filius tamen & si cõsensat, & taceat, at nec consentiret, nec taceret, nisi ob reuerentiam paternam? Triplex est sententia.

Prima ait, solum metum reuerentialem annullare consensum tacitum, & præsumptum, quamuis minæ non intercedant. Probat, quia ille consensus cum tacitus sit, & præsumptus, facillè eliditur.

Secundò, ex lege penultima, ff. de furtis, ex qua constat, videntem res suas capi, & propter reuerentiam tacentem, posse agere actione furti: ergo talis taciturnitas, non est consensus. Sic tenent Glos. cap. vnusquisque, verbo, saltantum, 22. quæst. 4. & cap. plerunque, verb. & tacent 2. q. 7. & l. filiusfamilias 8. verb. non probatur, ff. de procurator. Bar. l. quæ dotis, nu. 23. ff. de soluto matrim. Bald. l. si line, num. 1. C. ad Senat. consul. Velle. & l. 1. nu. 12. C. de bonis mater. Anton. cap. nonne, ad finem, de præsumpt. Anchar. cap. cum virum, nu. 4. de regular. Felin. cap. cum omnes, nu. 12. de constitutio. Hippolyt. singul. 147. Ias. instit. de actio. §. quadrupli, nu. 64. & 65. Franciscus Aretin. conf. 14. n. 8. Campegius de dote. parte 3. q. 88. in fine, Montalius l. 8. glof. 2. in initio, tit. 11. lib. 1. fori, Peralta, l. Titia cum testamento, §. qui in vita, num. 1. ff. de legat. 2. Couar. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 5. Minchaca lib. 1. controuersiarum illustr. c. 35. nu. 21. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 131. Matienzo dialogo relat. 3. p. 20. nu. 5. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 9. nu. 28. Vnde inserunt Couar. Anton. Cuccus, & Minchaca, non valere sponsalia, nec matrimonium, qñ presente filio, & tacente contraxit pro eo pater, si filius tacuit ob reuerentiam, aliàs minimè taciturnus. Et confert valdè ad hoc, doctrina Innocentij, cap. 1. de his quæ vi. in fine, quam dicit esse notabilem Abb. ibi nu. 14. & sequitur ibi Imola, num. 13. versic. si aut intercedit, ubi statuit diffinitionem inter professionem tacitam, & expressam, quæ ad hanc irritandam requiratur metus cadens in virum constantem: ad illam verò, quæ est per declarationem habitus professoris, quicunque metus. Quia ex delatione habitus oritur sola præsumptio professionis, quæ facillè tollitur per aliam: quod sequitur Cardin. ibi, in fine, addēs saltè minorem metum sufficere ad elidendam illam taciti consensus præsumptionem.

36 Secunda sententia docet minimè sufficere metum reuerentialem, nisi adsint minæ.

Primò, quia taciti, & expressi idem est iudicium, l. cum quid, ff. de reb. cred. & si certum peratur.

Secundò, quia patri maxima debetur reuerentia, & in si pater contrahat sponsalia pro filio tacente, & presente valent, cap. vnico, §. porro, de despons. ul. er. in 6. ergo metus reuerentialis solus non annullat illum tacitum consensum. Hanc tenet Abb. cap. nonne, de præsumpt. num. 1. ad finem, & ibi Felin. nu. 22. explicans quamuis actus sit præiudicialis. Idem Felin. cap. causa matrimonij, de officio delegat. nu. 4. in fine, dicēs in praxi, hanc opinionem sibi placere, quamuis attento iuris rigore contraria sit verior. Eandem tenet Francus c. 2. de pactis, in 6. nu. 2. versic. secundo etiam patet, Socin. l. 2. nu. 7. ff. soluto matrim. & ibi Vincent. num. 4. Ias. l. quæ dotis, nu. 96. ff. soluto matrim.

37 Tertia sententia distinguit, si actus sit præiudicialis, satis est metus reuerentialis, ut non censetur filius consentire tacendo. Et hoc manifestè probat l. penultima, ff. de furtis, quam prima sententia pro se addit, acitur enim

enim in ea de actu præiudiciali nempe de futuro. Et in hoc casu est vera prima sententia. Si vero actus sit favorabilis, ut in iurimonia, quod contrahit pro filio pater, tunc censetur consentire, nec is consensus annullatur per solū metum reuerentialem: & hoc probat argumentum secundæ sententiæ, & in hoc casu ea est vera. Sic Decius cap. causam matrimonij, nu. 26, & sequentibus, de officio de egat. Alexand. l. quæ dōtis, num. 27. in fine, ff. soluto matrim. & l. interpositas, nu. 5. C. de transact. vbi & Alciat. num. 13. Gut. de iurament. 1. par. c. 4. nu. 28. Barbosa alios allegans lib. 2, §. fin. nu. 7. & 8. ff. soluto matrim. Et clarè videtur tenere Henrj. quoad priorem partem, lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. vbi ait matrimonium quod contrahit pater, vel tutor pro puella præsentis, & tacet, esse nullum, quando puella non ausa est contradicere patri, aut tutori truculento pro ea respondentis: vbi non dixit absolute patri, aut tutori, sed addidit, truculento, quasi requirens ultra reuerentiam, ut tacite ad sint minæ. Et idē tenet in matrimonio, saltem in foro conscientie, Lud. Lop. 3. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 49. ad finem, vbi ait valere in foro conscientie matrimonium, si tacet filius, & intepius consentit ob solam reuerentia patris, alias non taciturus, nec consensurus. Et hæc sententia plus mihi placet.

38. Intelligere autem priorem partem huius sententiæ, ut non valeat quando est actus præiudicialis, nisi modicum sit præiudicium, patet enim pro nihilo reputatur. Sic Alex. utroque loco citato. Et forte ita esse dicit Gutierrez ibi citatus.

Intelligere etiam quando est matrimonium præiudiciale, non censeri consentire, quoad præsumptionem in foro exteriori: si enim verè esset consensus, esset matrimonium.

Hinc fit, si matrimonium, aut sponsalia essent indigna filio, & ei præiudicialia, non presumi consensum ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reuerentiā. Sic Barbosa ibidem, num. 9. At si re vera consentiret, non credo annullari per eum metum: ut tenet secunda sententia relata, num. 36. & proxime dixi.

39. Secundò insertur, veram esse doctrinam Innocentij, & aliorum allatam in prima sententia in eius fauorem, nempe, professionem tacitam censeri annullari per solum metum reuerentialem.

Quia actus proficendi est valde onerosus, & sic per taciturnitatem, & actus tacitos, & præsumptos, non induci consensum, quando ille tacet ob reuerentiam alias minimè taciturus: & ita in hoc casu, verum tenebit prior sententia: at si re vera consensit, credo veram secundam sententiam.

Ad argumenta constat ex dictis in hac tertia sententia, num. 37.

DISPUTATIO VII.

An preces importunæ incutiant metum cadentem in virum constantem, ac praeinde sufficientem ad aliorum contractuum rescissionem, matrimonijque annulationem?

S V M M A R I V M.

Preces non importunæ Principis, quæ superioris non soliti scire in non obtemperantem, non incutunt metum constantis viri, num. 1. Et in dubio an presumatur scire, num. 2.

In dubio non sumitur præsumptio partis deterioris, & nemo presumitur malus, num. 2.

Blanditiæ Principum, & aliorum superiorum quando inferant metum viri constantis, num. 3.

Refertur opinio asserens, preces importunas inferre metum viri constantis, & ita annullare matrimonium, & rescindere alios contractus, num. 4.

Refertur alia opinio affirmans id efficere preces importunas cum metu reuerentiali, num. 5.

Alia opinio id negans de precibus importunis etiam cum me-

tu reuerentiali, num. 6.

Sententia Ambrosij, num. 7. Et quæ dicantur preces importunæ, num. 8. Et solvantur argumenta, num. 9.

Disputatio præsens solum est de metu graui, ac viri constantis, qualem ad rescissionem contractus, & matrimonij annulationem, iura desiderant. Nam quando inferant metum leuem, ex quo consurgat obligatio restituendi precibus importunis extorta, sermo habendus est, tota disput. 10.

Et in primis quando preces non sunt importunæ, commune, & verissimum est preces principis, ac superioris non soliti tyrannicè tractare sibi non acquiescentes, non incutere grauem metum. Colligitur à contrario sensu, ex l. in C. de his quæ vi, ibi, *Venditiones, donationes, transactioes, quæ per potentiam extorta sunt, precipimus infirmari*; vbi pōdetio verbum, extorta, nam, extorquere, violentiam significat l. de iur. commissa, §. si rem, ff. de legat. 3. & in hoc sensu, accipitur c. conquerente, de clericis non resident. Et ita gloss. d. l. fin. verb. infirmari, ait, *Intellige de tali extorsione, quæ inducit actionem quod metus causa*; ergo sola potētia absque tali extorsione non sufficit. Item, quia vbi alia tyrānis in principe non cognoscitur, eius preces, aut imperium non tantā vim habent, ut virum prudentem, & constantem coant, alias principibus nihil petere liceret. Sic docet Ioan. Andr. c. fin. qui clerici, vel vouen. in fine, vbi Anton. n. 6. Card. n. 4. oppositione 3. Abb. nu. 8. Prepos. nu. 9. idem Abb. c. 2. nu. 4. & c. cū dilectus, n. 8. de his quæ vi, Felinus c. causam matrimonij, nu. 3. & c. 1. nu. 2. de officio delegat. Berous co. c. 1. nu. 18. Ias. conf. 3. nu. 6. vol. 1. Romanus l. interpositas, n. 3. C. de transact. vbi, & Alciatus nu. 11. Fra. c. Aretinus l. motum, in fine, C. de his, quæ vi, Gulielmus Benedictus, c. Rainutius, de testam. verb. condidit, el. 2. nu. 2. Alex. confil. 16. nu. 10. vol. 3. Decius conf. 219. nu. 1. & 2. vol. 2. & regula in omnibus 39. nu. 4. ff. de reg. iuris, Paris. cōf. 139. n. 16. vol. 4. Tiraq. de pœnis tēperan. causa 35. nu. 8. Rosella verbo impedimentum, impedimēto 10. nu. 5. Ang. verb. metus, nu. 2. vbi & Syl. q. 2. & matrimonium 8. q. 12. dicto 10. Nauar. summa Latina, & Hispana, c. 17. nu. 46. Rol. confil. 83. nu. 25. vol. 2. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. ti. 32. n. 142. Padilla d. l. interpositas, nu. 15. Aquiles c. 11. prætorum, gloss. *ruogo*, n. 4. Bursattus conf. 72. nu. 37. volum. 1. Mascard. de probationib. concl. 193. n. 5. Flaminus de resignatione beneficiorum, lib. 13. q. 1. nu. 177. vsque ad 281. Tabiena verbo coactio, quest. 2. nu. 3. & verbo impedimentum, impedimento 9. q. 1. nu. 2. in fine, Armilla verbo coactio, nu. 2. Et ex Theologis, Scotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. versic. eiusmodi autem metū, Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. concl. 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. in commento littera B. Manuel. 1. 10. summe, secunda editio, c. 231. nu. 5. Quare in his verificatur illud commune prouerbum, *Est quare ducum. sc. cics violentia inbendi*.

Ex his intelligenda venit glo. c. conuenientiior, verb. morere 24. q. 8. quæ sequuntur Albertus Brunus inter consilia feudalit, confil. 14. nu. 386. Barbat. conf. 60. nu. 4. vol. 1. vbi ait, præceptum Regium inducere iustum metum: venit, n. intelligenda, quando Rex solet malè tractare tibi non obtemperantes. Et eodem pacto veniūt intelligenda, multa quæ cumulat Tiraq. de penis tēper. tota causa 35. ad probandum preces principis inducere necessitatem.

In dubio autem non presumitur consuetudo malè tractandi. Quia non est sumenda præsumptio deterioris partis: nemo enim presumitur malus. Ut latè probat Menoc. de præsumptionibus, libro 5. tota præsumptione 1. Sic Felinus cap. 1. nu. 2. versic. an autem preces, de officio delegat. Mascardus de probationibus concl. 193. nu. 6.

Idem dicendum est, de blanditijs principum, & aliorum superiorum: non enim inducunt metum viri constantis, nec annullant actus. Ut benè docent D. Bonauent. 4. d. 29. quest. 1. num. 8. & ibi Duran. q. 2. ad 1. Scotus p. vbi c. 2. ad finem, Paludan. q. 1. art. 3. nu. 20. Richardus 1. c. 1. quest. 1. ad 3. Veracruz, 1. p. Speculi, art. 8. dub. 2. quod mouet

vol. 2. Roman. l. si ob turpem, nu. 14. ff. de condict. ob turp. caus. Aimon. conf. 192. nu. 12. vol. 1. Paulus conf. 174. nu. 1. vers. sed ad hoc respondetur. Odradus censil. 30. nu. 1. ad finem, Lucas de Penna, l. 1. n. 11. C. de petition. bonorum, lib. 10. Rebuff. d. tit. de rescriptis, artic. 2. glos. 3. §. præterea tractus, Menoch. lib. 2. de arbitrat. casu 395. nu. 41. & de præsumption, lib. 4. præsumpt. 11. in fine. Decianus cōf. 65. nu. 4. vol. 2. Padilla l. interpositas, n. 32. C. de transact. Gutier. lib. 1. Quest. canon. c. 37. n. 20. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 17. gl. 6. nu. unico. Et dicunt Romanus, & Padilla, id verum esse, etiam quoad actus rescissionē, vbi clarē sentiunt inferre metum cadentem in virum constantem, aliās minimē sufficerent ad actus rescissionem. Pro eadem parte est Ias. l. 1. n. 1. ff. de condict. indebit. vbi ait, solum propter nimiam importunitatem, posse repeti, ac solum per errorē. Alia testimonia Doctorum possent adduci pro hac parte, qui docent obiecta per preces importunas esse obnoxia restitutioni; sed cōsultō omitto, cum enim metus levis obliget ad restituendum, (vt dicemus disput. 9. & 10.) tantum illa probant esse metum leuem, & ideo in eo loco ea in medium afferemus. Et in proprijs terminis tenent hanc sententiam, docentes sponsalia, & matrimonialia contracta ob nimiam importunitatē, esse irrita, Angelus de Vbaldis inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 46. nu. 4. & Martinus de Garatis inter eadem consilia, consil. 15. nu. 17.

Secunda sententia limitatius loquitur, asserens preces importunas, vñā cum reuerentiali, vt si sint personæ, cui debetur reuerentia, incutere metum cadentem in cōstantem virum. Probat ex c. petitiō, de iurciur. vbi habetur iuramentum quod Antiochenus princeps extorsit, non esse seruandum. Vbi Innoc. statim in princip. & Hostiens. ibi in initio, super verbo, extorsit, & Ioan. Andr. ibi nu. 2. inquit, extorsit scilicet, precibus importunis, vel etiam metu, qui caderet in cōstantem virum: vbi parificat preces importunas principis, cui debetur reuerentia, cum metu cadente in virum cōstantem; nam secus esset dicendum, quando non est vera coactio: vt c. ad nostram, el. 3. de iurciuran. vbi textus dicit, quasi per coactionem.

Secundō probatur, ex cap. cum inter R. de electiō. ibi, *scilicet, si pater noster ad componendum coegit, iniuriam*, vbi Innoc. statim in principio, ait, *iniuriam, quia de iudicio instantia precum*.

Tertiō probatur, ex l. fideiussor impetrauit 26. §. pater Scij, ff. de pignor. ibi, *pater Scij filio emancipato facile persuasit*. vbi Iuriscōsultus ponderat facilem suasionem paternam, vt actus filij dicatur voluntarius: ergo à contrario sensu, aliud esset dicendum si vehemens, & importuna esset patris suasio. Hanc sententiam tenet Mathæus de Afflictis decisione Neapolitana 69. n. 3. in fine 4. & 5. vbi ait, importunas preces cum metu reuerentiali mariti, æquiparari metui, & ita Sacrum Palatium Neapolitanum decreuisse legatum factū ab vxore, eius marito, importunis precibus esse nullum. Idem videtur tenere Ias. cōf. 132. nu. 18. vol. 4. vbi dicit nimiam importunitatem personæ, cui debetur reuerentia, esse idem quod donum. Idem tenent doctores preces importunas eius, cui debetur reuerentia æquiparari metui, quoad actus rescissionem. Socin. senior conf. 263. nu. 8. vol. 2. Ioan. de Neuizano conf. 22. nu. 12. Monzalius l. 8. glo. 2. in initio, tit. 11. lib. 1. fori, Octavian. decis. Pedemont, 179. n. 4. Salzedo super regulam 32. Bernardi Diaz, limitatione 3. Mascard. de probationibus, concl. 193. num. 9. Et clarius id docent alij Doctores, asserentes contractum gestum ab vxore, ob nimiam viri importunitatem, esse rescindendum, ac si metu esset celebratus: hi sunt Vitalis de Cambanis, tract. clausularum, in clausula, nō vi, vel metu, c. de metu tyranni, nu. 4. Padilla, l. interpositas, n. 32. C. de transact. Gutier. lib. 1. Quest. Canon. c. 37. n. 17. & 18. Idem videtur tenere Ias. §. quadrupli. n. 66. instit. de actio. vbi ait, importunas preces viri haberi loco minarum, & Ripa in respōtis, tit. de donat. responso 4. nu. 8. vbi ait, importunas preces fratris maioris, nō distare à metu. Et melius hoc tenet Ioan. Garzia de nobilitate, glos. 17. num. 15.

vbi expressē dicit huiusmodi preces incutere metum viri constantis. Et amplius dicit num. 23. quauis vir, patens, aut superior, sit ingenio, non agresti, feroci, austero, sed miti, urbano, placido, si tamen sæpè per se, & per alios etiam submissē, & honestē roget vxorem, filiam, aut subditum, vt consentiat venditioni, censi cam per metum factam, & rescindendam esse. Et in proprijs terminis matrimoni, & professionis, docent annullari per preces importunas, vñā cum metu reuerentiali, sicut annullantur per minas cū eodem metu, Couar. 4. decret. 2. par. c. 9. §. 6. in fine, Villalob. in cōmunib. opin. litera M, verb. metus, n. 77. iuncto n. 74. Veracruz 1. par. Speculi, artic. 8. post 7. conclus. dubio. 2.

6 Tertia sententia dicit, preces importunas, quauis metui reuerentiali coniunctæ sint, non inferre metū viri constantis. Quia non videntur tām vim habere, vt constantem virum meritō mouere debeant. Hanc tenet Abb. cap. cum inter R. n. 8. de electiōe, vbi ait, preces instantissimas principum non inducere iustum metum, ad rescindendum actum, nisi scire soleant in sibi nō obtemperantes. Et ipsum sequuntur Roland, consil. 83. nu. 27. vol. 1. Ant. Gabr. tomo 2. commun. lib. 11. verbo, metus, vers. preces instantissimæ, in mea editione, fol. 107. col. 1. Et in matrimonio expressē id tenent Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. nu. 5. Ludovic. Lopez, 2. par. instructorij, de matrim. c. 40. fol. 1072. §. adde tamen. Et videtur tenere Ledesma 2. par. 4. quest. 49. art. 3. ad finem, ante vltimum dulum, vbi absolūtē docet, preces importunas nō annullare infimoniū.

7 Sit cōclusio, inter has sententias, secundam reputo probabiliorē. Cum enim ex vna parte importunitas cuiuscunque sic valdē vrgeat, ne dicam, vexet, & opprimat (vt probant omnes textus adducti pro prima sententia, nu. 4.) & ex altera parte reuerentia personæ petentis debita, pusillanimitatem, ac timidū, nec audentē cōtradecere, rogatū reddat, meritō, ac iure optimo vtraque metuēdi causa coniuncta, prudētē, ac cōstantē coget, ipsiusq; cōsensum extorquebit.

8 Maluerim tamen, non quascunque preces assiduas, importunas dici: sed quæ sunt instantissimæ, & sæpius repetitæ, & inculcatæ: vt probat textus, auth. de hered. & fidei. in princ. vers. semper igitur, collat. 1. ibi, *Semper igitur nobis importuna sunt*, vbi Glos. verb. importuna, ait, *id est, valde instantes*. Quod idem probat text. l. 1. C. de petition. bonorum, lib. 10. ibi, *inuerecunda petentium inhiatione*, vbi Glos. verb. inhiatione, ait, *id est, frequēti petitione*. Quod etiam Sacra Pagina significat, Iudic. c. 16. vbi importunas Dalidæ preces, sic explicat, *cumque molesta esset ei, & per multos dies ingiter adhareret, spatium ad quietem nō tribuens*. Idem significat Archidiaconus, c. fin. nu. 2. de rescript. in 6. vbi importunum (ait) dici quasi sine portu, & sine quiete: & docet Petalza l. si quis, in princip. num. 94. ff. de legat. 3.

Ad argumenta proposita num. 4. respondetur.

9 Ad primum desumptum ex sacris literis, respondeo illud probare, preces importunas continere in se aliquod coactionis genus, quare cōmuniter dum aliquis importuna rogatione lacessitur, solet dicere, hæc est violentia: minimē aut probat esse metum cadentē in virū cōstantem: nec Suison cōstanter egit, dum victus amore, & importunitate muliereulæ secretū suæ foritudinis propalauit.

Ad secundum, dico similiter omnes illos textus probare importunitatem aliquo modo cogere, & ita solemus dicere vulgariter, *concedilo à mas no poder por que me sacauan el alma con importunaciones*, non tamen probat de metu graui, & iusto. Et ita cautē Salicet. l. cum, C. de apostatis, nu. unico, dixit quæ importunis suasionibus fiunt, dici fieri quasi violenter: vt significet non continere violentiam el. 1. tit. 19. par. 7. in fine, dixi *como en manera de fuerza es*.

Ad 3. 4. 5. 6. & 7. respondetur omnes eos textus loquē de persuasionē dolosā, præsumit enim ius illis importunis suasionibus dolum commisceri, & ita explicat Dinus regula, scienti 27. de regulis iuris, in 6. num. 3. & 4. & Salicetus, l. unica, num. 30. C. de raptu virg. Quare dum l. 1. C. ne filius pro patre, dicit pecuniam extortam, esse auctoritate præsidis recuperandam, & Glos. verbo, extortam,

l. metum autem presentem. §. si volenti, ibi, volenti autem de ur, & in rem actio, & in personam; & §. licet, ibi, licet & actionem in rem dandam existimemus: Quia res in bonis eius est, qui vim passus est, ff. de eo quod met. caus. Ergo cum metum passus habeat actionem ad rem ipsam, & in bonis eius permaneat, non transfertur dominium in accipientem.

Secundò, quia res illa cum fructibus restituenda est, metum passus, at si accipiens esset verus dominus, non teneretur fructus restituere, cum ij sint veri domini.

Tertiò, quia nunquam per traditionem absque iusto titulo transfertur dominium, l. nunquam, ff. de acquir. rerum dominio, titulus autem hic est omninò iniustus.

Et confirmatur, quia ratione tituli iniusti non acquirit usurarius dominium, iuxta frequentiore sententiam; cum tamen adsit consensus voluntarius dantis pro mutuo, & traditio; ergo quamvis in contractu metu extorto adsit voluntas, & traditio, non transfertur dominium; quia in utroque euentu titulus iniustus est.

Quartò, quia si transferatur dominium fundi per metum dati Titio, si hic anteriores creditores habeat, quibus soluendo minimè sit, praeferentur in illo, tanquam in bonis Titij, quod omninò, falsum esse, ambiget nemo.

Quintò, quia plus desideratur ad transferendū dominiū rei alicuius in alterū, quam ad abdicandū à se ius, & cōcedendū illud alteri ad eam rem: cū dominium plus sit quàm ius, & ad illud transferendum, non satis sit promissio absque traditione, ad hoc aut, sufficit. Sed per traditionem metu factam, non auferitur ius metū passi, nec alter ius retinendi comparat, ut cōstat, ergo à fortiori nec dominium.

Ultimò, quia si metum passus, rem illam propria auctoritate recuperaret absque scandalo, minimè peccaret: ergo manet eius dominus; aliàs non daretur rei vendicatio.

4 *His tamen minimè obstantibus, contraria sententia est tenenda, valere contractus metu initos, esse tamen rescindendos actione, quod metus causa. Probatum primò, ex l. si mulier 21. §. si metu coactus, el 2. ff. de eo quod metus cau. ibi, si metu coactus adius hereditatem, puro me heredem effici. Quia quamvis si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui, sed per praetorem restituendus sum. Et l. si metus causa 84. ff. de acqu. hered. ibi, si metus causa adeat aliquis hereditatem, fiet, ut quia iniustus heres existat, detur abstinenti facultas.*

Secundò, quia substantia contractus consistit in cōsensu, & voluntate, l. obligationū substantia, ff. de act. & oblig. sed in cōsensu metu extorto, est verus cōsensu, veraque voluntas, l. si mulier, §. si metu coactus, el 2. ff. de eo quod metus causa: ergo.

Tertiò probatur, ex l. 1. ff. de eo, quod metus caus. ibi, ait praetor, quod metu causa gestum erit, ratum non habebit, verbum autem futuri, non significat esse ipso iure irritum, sed irritandum, teste Tiraquello cum multis, l. si vquam, verb. reuertatur, num. 39. C. de reuoc. donat.

Et confirmatur, quia ibi praetor promittit actionem, seu exceptionem quod metus causa, ut gesta metu rescinderet. Ut cōstat ex l. metum 9. §. sed quod praetor, & §. volenti, ff. eod. tit. ergo supponit mero iure valere: nō. n. solet competere exceptio, nisi ut elidatur actio, quae mero iure cōpetit. l. 2. ff. de exceptionib. & tradit l. si vnus, §. fin. n. 7. ff. de pact. resoluitque Couar. reg. possessor, 1. p. in princip. nu. 4. & §.

Quartò probatur, ex Instit. de exceptionibus, in principio, ibi, si metu coactus Titio stipulans promissisti, quod non debueras promittere, palam est iure civili te obligatum esse.

Quintò probatur, ex l. finali, C. de his, quae vi, ibi, venditiones, donationes, transactiones, quae per potentiam extorta sunt, precipimus infirmari, ergo valent mero iure, & iuris remedio infirmandae sunt.

Et confirmatur, ex l. §. 6. tit. 5. par. 1. ibi, por medio, o por fuerza comprando, o vendiendo dene valere, antes deximos que dene ser des fecho la compra, ergo valet mero iure.

Sextò probatur, ex cap. 2. de his, quae vi, in fines ibi, quae metu, & vi fiunt, de iure, debent in irritum reuocari. Ergo tantum sunt reuocanda, & dum non reuocantur, sunt rata.

Ultimò probatur, quia vel tales contractus metu celebrati, sunt irriti iure naturali: & hoc non. Ut benè docet

Sotus 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. vers. ad secundum, simili modo responderetur, & versic. ad tertium pariter responderetur, Carbon. de restitutione, quæst. 46. conclus. 4. Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 4. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 3. dubio 1. in solutione ad tertium, & quartum ex argumentis positus in primo loco, fol. 214. col. 2. & latè videbimus disputatio. 14. dum disputauerimus, an matrimonium coactum, sit iure naturali validum. Nō etiam sunt irriti iure positivo, ut probāt omnes textus allegati, ergo sunt mero iure validi. Et ideo hāc sententiā ex Doctoribus iuris Pontificij, tenent Glos. cap. vnico, de his quæ vi, in 6. notabili. 1. & cap. super hoc de renunciat. verb. resignationis, & cap. 2. verbo, coactus, de his quæ vi, Goffredus Summa, tit. de his, quæ vi, num. 5. Hostiens. c. 2. de his quæ vi, super verbo, coactus, vbi Ioan. Andr. num. 3. Anton. num. 7. Anchar. num. 3. Abb. num. 7. Imola, nu. 3. Calder. tit. de his quæ vi, cons. 1. nu. 1. Cardin. Clement. 2. §. sanè oppositione 3. de pœnis, Ioannes Monachus, c. vnico, num. 2. de his quæ vi, in 6. Idem Abb. cap. cum locum, nu. 7. de sponsalib. & ibi Alex. de Neuo, num. 4. Præposit. nu. 7. idem Ancharan. cap. veniens, el 2. num. 6. de sponsalib. & cons. 382. in principio, Felin. cap. præterea, num. 35. de sponsalibus. Dec. cap. causam matrimonij, num. 5. de officio delegat. Berous, cap. in presentia, num. 120. de probationibus, Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 10. nu. 5. Angel. verbo, metus, num. 7. vbi Syluest. quæst. 8. Tabiena, verb. coactio, q. 4. num. 5. & ibi Armilla, num. 4. Nauar. cap. accepta, de restitut. spoliatorum, oppositio. 5. num. 7. & Summa, cap. 22. nu. 50. Iacobinus de Concilijs, lib. 4. art. 4. nu. 118. Carrerius lib. 4. de sponsalibus, cap. 9. in initio, Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 112. in initio, Gutier. de iuramento 1. par. c. 57. nu. 21. Flaminus de resignat. benefic. lib. 13. q. 2. nu. 9. Et ex Doctoribus Iuris Casarei, Glos. l. 1. verbo, irrita, C. de rescindendo vendit. & l. si mulier, verb. vllam, ff. de eo quod metus causa. & l. 1. verbo, non valet, ff. de auctoritate tutor. Bald. l. si vi, in fine, C. de his quæ vi, Paul. ibi, nu. 2. Ias. l. interpositas, nu. 2. C. de transactionib. & l. Titia, nu. 6. ff. de verborum, obligat. Roman. d. l. interpositas, num. 1. & ibi Curt. iun. num. 1. Socin. iun. cons. 77. num. 20. volum. 1. Signorolus, cons. 75. num. 22. Alciat. lib. 1. Responsorum, responso 5. nu. 2. & cons. 5. in initio, Barbatius, cons. 60. nu. 4. vol. 1. Grammatic. decis. Neapolitana 103. num. 67. Sebastianus Medices de casibus fortuitis, quæst. 7. nu. 62. habetur to. 7. tractatum nouiorum, Vincetius Paleotus, de dote, num. 47. habetur to. 9. eorundem tractatum, Baldus Nouellus de dote, par. 6. priuilegio 39. nu. 1. Bertachinus in reperi- torio, littera M, verbo, metus non presumitur, sub nu. 80. versic. metus non reddit, Martinus de Gratis inter consilia matrimonialia Zileti, cōf. 15. n. 13. Anton. Gomes. to. 3. variat. c. 4. num. vnico, ad finem, casu 6. Gregor. Lop. l. §. 6. verbo, desfecho, tit. 5. p. 5. Anton. Gabriel. to. 2. commun. in mea editione, lib. 11. verbo, metus, vers. metus contra- ctuum, fol. 106. col. 1. Menoch. cons. 2. nu. 17. vol. 1. Rimin- ald. cons. 5. n. 23. vol. 1. Bursatt. cons. 72. nu. 21. vol. 1. Padilla l. interpositas, nu. 4. C. de transactionib. Seraphin. de priuileg. iuramen. priuileg. 10. in initio, Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 4. p. nu. 28. Et ex Theologis, Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 2. §. qui vult tenere opinionem, Paludan. 4. d. 15. q. 2. art. 1. nu. 32. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. versic. ad se- cundum simili modo, & versic. ad 3. pariter, Henriq. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 4. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 1. c. 6. Petr. de Ledesma. de matrim. c. 47. art. 3. dub. 1. in solutione ad 3. & 4. ex argumentis propositis in primo loco, fol. 214. col. 2. Ludou. Lop. 1. p. instructorij, materia de matrim. cap. 40. fol. 1065. §. ad 2. & §. præterea ad 4.

5 *Hinc infertur, per contractus metu graui celebratos, transferri dominium. Probatum, quia validi sunt, aliàs si per venditionem metu factam, dominium non trans- ferretur, irrita esset. Sic docent Glos. capit. vnico, de his, quæ vi, in 6. notabili 1. & cap. super hoc, de renunciatione, verb. resignationis, Goffred. Summa, tit. de his, quæ vi, num. 6.*

num.6. Imola, cap. 2. de his, quæ vi, num.4. Paulus l. si vi, nu. 2. C. de his quæ vi, Nauarr. cap. accepta, de restitutione spoliar. oppositione §. nu. 21. & 22. Paluda. & Petr. de Ledesma, citati num. precedenti, in fine. Et probatur, quia per traditionem definit tradens esse dominus, traditione enim transfertur dominium, quâdo concurrat titulus, qui iure inualidus non est, l. traditionibus, C. de pactis, §. per traditionem, Inst. de rerum diuis. Sed hic concurrat traditio, & titulus, qui ex contractu per metum celebrato, acquiritur, non est nullus ipso iure, sed venit rescindendus, vt probauimus nu. precedenti, ergo transfertur dominium.

6 Aliqui tamen casus excipiuntur, in quibus metu facta ipso iure irrita sunt: de quibus est videnda Glos. cap. 2. de his, quæ vi, verbo, coactus, & ibi scribentes. Et specialiter de resignatione beneficij metu facta, est consulendus Nauarr. cap. accepta, de restitutione spoliar. tota oppositio ne §. & Flaminus de resignatione beneficior. lib. 12. q. 2. Et de testamento metu facto, an nullum sit? Specialiter videndi sunt Minchac. de successio. creatio, §. 17. nu. 5. & sequenti, Padilla l. interpositas, C. de transactio. nu. 4. Bursatus, conf. 72. nu. 22. vol. 1. An autem iurisdictionis concessio metu extorta, valeat? Dixi lib. 3. disput. 39. nu. 13.

7 Non refert autem, vt contractus metu celebratus rescindatur, siue is in cuius fauorem contractus celebratus est, metum grauem intulerit, siue alius. Quia res illa metu acquisita, transit eo vitio affecta in quemcunque possessorem: vt habetur expressè l. si cum exceptione 14. §. in hac actione, ff. de eo qd metus causa, ibi, *in hac actione non queritur virum is, qui conuenitur, an alius metum fecerit, sufficit enim hac docere, metum esse sibi illarum, & ex hac re cum, qui conuenitur, & si crimine caret, lucrum tamen sensisse.* Vbi Glos. verb. lucrum, ait idem esse, si ex causa non lucratua. Idem h. ead. l. §. Prædus, & docet Glos. c. 2. de his quæ vi, verbo, coactus, & ibi Hostiens. paulo post principium, super verbo, coactus.

8 Temperandum tamen est, qd diximus, rescindendos esse contractus metu cadenti in constantem virum celebratos, vt intelligatur, nisi metum passus inciderit culpa sua in metum. Probat, ex l. continet. 3. §. sed vim, ff. de eo quod metus cau. ibi, *sed vim accipimus atrocem, & eam, quæ aduersus bonos mores fiat, & l. si mulier 21. ff. eod. tit. ibi, si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam, cum de suo statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit ne in seruientem redigatur, cessat edictum, quia huc sibi metum ipsa infert.* Vbi Glos. verb. quia, ait, non obstat l. nec timorem 7. in fine, ff. eod. tit. ibi, *sed & si ne prodatur ab eo qui deprehendit, alienauerit, succurri ei per hoc edictum videtur, quia hic iuste faciebat patronus reuocando, ibi autem delinquebat accipiendo.* Ratio est manifesta, quia contractus metu initi rescinduntur ratione iniuriæ illatæ metum passo, quæ omnino cessat, cum metus iuste infertur. Sic tenent Glos. cap. at eius, verbo, inuita, d. 5. & c. de his quæ vi, verbo, coactus, vbi Hostiens. super verbo, reuocari, & ibi Abbas, nu. 8. Imola, nu. 3. Præpositus in fine, Bart. l. qui in carcerem, num. 1. ff. de eo, quod metus causa, & ibi Bald. statim in princip. Goffredus Summa, tit. de his, quæ vi, nu. 3. Cardin. c. veniens, el 2. nu. 2. de sponsal. Alex. de Neuo, c. cum locum, num. 25. de sponsal. Alex. conf. 99. in principio, vol. 3. Rebuff. 2. tom. constit. tit. de rescissione contractuum, glos. 12. nu. 7. Rosella, verb. metus, nu. 2. vbi Ang. nu. 10. Syluest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. Nauar. lib. 3. consilior. in 1. editione, tit. de regular. conf. 27. nu. 2. & 3. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 8. num. 24. & 3. Guier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 5. Bursatus, conf. 72. nu. 58. vol. 1. Flamin. de resignatione benef. lib. 13. q. 1. n. 125.

9 Contra hanc tamen limitationem fortiter vrget doctrina Glossæ finalis, cap. veniens, el 2. de sponsalib. vbi per illum textum docet, subueniri metum sua culpa patienti. Quam sequuntur ibi Hostiens. ad finem, super verbo, nisi metu coactus, Ioan. Andr. num. 8. Anton. nu. 3. Anchar. num. 7. Cardin. nu. 1. Henricus, num. 1. Præposit. num. 2. Villalobos in communibus opin. littera M, verbo, metus, nu. 71. Nauar. Summa, c. 17. Hispana, nu. 14. Latina, nu. 15.

Secundò vrget doctrina Hostiens. cap. fin. de appellar. statim in principio, & Ioan. Andr. num. 1. Cardin. in fine. Anton. nu. 7. Anchar. nu. 1. Abb. nu. 1. Henricus, num. 2. Alex. de Neuo, num. 2. Franc. num. 2. Imola num. 2. assentientium, excusate metum iustum patientis illum sua culpa, ne appellationem interponat coram iudice à quo.

Sed prior doctrina non obstat. Intelligitur, n. quando metum passus, culpa reus fuit, sed metus iniustus, & non iuridicè incurritur, tunc enim subuenitur metum patienti culpa sua, iuxta l. nec timorem, ff. de eo qd metus causa. Nostra aut limitatio procedit, qn metus absque iniuria infertur, iuxta l. si mulier, ff. eod. tit. Et ita conciliauit h. 3 text. dicta Glos. l. si mulier, verb. quia, Goffredus Summa, tit. de his quæ vi, nu. 3. Hostiens. c. veniens, el 2. de sponsal. ad finem, vbi Ioan. Andr. nu. 8. Anton. num. 7. Henricus, nu. 1. 2. & 3. Et ita se explicarunt, Rosella, verb. metus, n. 2. vbi Ang. num. 10. Syluest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. dicentes, valere contractum metu iuste incusso, celebratum vt si maritus minetur vxori accusationem de adulterio, secus si iniuste incurritur metus, vt si mortem priuata authoritate minetur. Idem Alex. conf. 99. nu. 1. vol. 3. vbi ait d. l. si mulier, procedere, dñ quis timeret penā iure sibi inferendam, secus qn per priuatū infertur. Et in hoc casu procedit d. c. veniens, cui prior illa doctrina innititur. Quia pater volebat interficere iuuenē inuētū cū filia, cuius timore iuuenis eā duxit. De quo etiam dicemus disput. seq. nu. 9.

Nec obstat posterior doctrina: Quia ea intelligitur, vt non debeat considerari culpa metum passi, ad appellationem, quando metus in eo casu iniuste infertur, secus si iuste: vt benè explicat Dec. eod. cap. fin. de appellationibus, nu. 9. & egregiè significarūt Anton. ibi, nu. 7. Imola, nu. 2. vbi asserūt, ideo culpam metum passi excusare, si ob metum non appellet coram iudice à quo: quia de iure nequit talis metus inferri, quamuis. n. pars prouocasset iudicem, at iudex agere ferre nō dēt appellationem. Quare si iuste iudex metum incuteret, nō excusaret appellatē, vt docet Bart. l. de pupillo, §. si quis ipsi, num. 17. ff. de oper. noui nunciat. Alex. de Neuo d. c. fin. n. 20. & ibi Præpos. n. 6. Franc. nu. 6.

10 Tandem respondetur ad argumenta prioris sententiæ proposita nu. 2. Ad primum dico cum Glos. ead. l. 1. verbo irrita, intelligi, id est, irritanda per actionem quod metus causa. Nam in iure irritum dicitur, quod ex causa superuenienti infirmatur, & rumpitur, §. alio quoque modo. Inst. quibus mod. tellam. infir. quia in effectu vires non habebit, eo quod rescindendum sit.

Ad confirmationem, respondetur eodem modo: dum. n. dicit, *no valdria*, nō intelligit ipso iure, sed quia rescindenda est. Quod manifestè declaratur, per l. 56. tit. 9. p. 9. ibi, *por miedo, o por fuerza comprado, o vendiendo non deue valere, antes de desecho deue ser desecho la compra.* Et statim addit, *Otro si deximos que puede ser desecho la vendida, que fuere hecha por menos de la mitad de el justo precio,* unde apparet ea verba, non deue valer, explicari. i. cum effectu.

Ad secundum respondetur cum Glos. ibi, verbo, fallens, & verbo, nō fieri, omnis alijs solutionibus, quas affert: defectu animi ad eundem non valuisse, & ita dicit textus, *fallens* pramiserat, n. occultò protestationem se nolle adire. Aditio autem ex animo ad eundem pendet, l. gerit, l. pro hærede, ff. de acquir. hære. & quamuis actus ex duorum voluntate pendēs non impediatur protestatione occulta precedenti, l. cum plures, §. locator, ff. locati, & dixi latè lib. 2. disp. 45. n. 19. at Bart. l. qui in aliena, §. Celsus, ff. de acquir. hære. & l. non solum, §. morte, ff. de noui oper. nunciat. commemorat additionē hæreditatis, inter actus, qui ex vnus solum voluntate pendent. Et hæc interpretatio est communis, teste Alciato eod. §. morte, nu. 79. Ceterum non caret difficultate, quia in additione hæreditatis negotium inter duos geri videtur: obligari namque dicitur hæres hære. dicit, l. more, ff. de acquir. hære. Et hæres quasi contraxit cum legatarijs, & creditoribus, Inst. de obligat. quæ ex quasi contract. & ita magis debet assimilari actibus, qui inter duos geruntur. Et ideo retēta eadem solutione, videtur

videtur hæc protestatio clancula, gesta inter duos. Quia defectus animi non constitit ex sola protestatione, sed ex vi, & metu prius illato, seruo, cuius causa additionis tempore durabat, & ideo non potuit protestatio contrario actu tolli: excusat et protestatio clancula, quando adest iusta causa sic faciendi, ut metus: ut dixi eadem disput. 45. nu. 22.

Ad tertium dico cum Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 21. ultra metum adesse ibi dolum, & calliditatem pessimam illius, qui iniuste detrusit in carcerem: & grauius delictum admittit, quam alius metu incutiens, sub prætextu enim iustitiæ falsò asseuerat, constituit iudicem, qui ius reddere vnicuique tenetur, instrumentum iniquitatis.

Ad quartum dico, esse speciale in iurisdictionis prorogatione, non. n. valet metu extorta: ut dixi lib. 3. disp. 39. n. 13.

Ad quintum dicunt quidam, esse latum discrimen: nam ubi adest dolus, deficit consensus, ubi verò metus, non. Sed hanc solutionem optimè reprobant Bar. ea. l. & eleganter, in principio, nu. 6. & Couar. regu. possessor 1. p. §. 6. nu. 6. vers. se primo, nam in eo dolo non deficit substantialis consensus, alias contractus stricti iuris essent inualidi, quando eis dat causam dolus: cuius contrarium est certissimum. Item, quia matrimonium tali dolo contractum est validum. Ideo dic cum Bart. ibi, aliud esse in simplici dolo aliud in eo, qui inest metui nam contrahens metu non errat in causa consensus, sed illa nouit, ideo valet contractus: is verò, qui consentit propter dolum errat in causa consensus, unde consentit sub quadam conditione, si verum est illud, propter quod inducitur ad contrahendum: quod cum verum non sit, facit delictum consensus: & hoc in bonæ fidei contractibus, in quibus habetur ratio de eo, quod est æquum, licet non deductum sit in pactum, §. actionum, instit. de actio. at in contractibus stricti iuris, licet quis inducatur per dolum, verum est hunc consensisse, & licet fiat ex causa, in qua errauit, illa causa est extra contractum, & ideo in his contractibus, qui strictè considerantur, illa causa non attenditur de iuris rigore.

Ad sextum dico, non esse consensus omnino liberum, & spontaneum.

Ad septimum, nego esse rapinam, vel furtum, quando solum metus incutitur. Habetur l. si cum exceptione, §. 4. §. qui vini. ff. de eo quod met. cau. ibi: qui vim intulit, cum possessionem à me sit consequutus, fur non est, quamuis qui vi rapuit, fur improbius esse videatur.

Ad vltimum dico, textum non velle metum passum errare, & ignorare quid agat, sed tantum iuste ignorare quis metum intrulerit, cum alia nocte, vel clanculo fiant. Ut bene ibi glo. verb. ignorantiam.

31 Superest respondere ad argumenta proposita, nu. 3. quibus prior sententia probat per contractum metu extortum non transferri dominium.

Ad primum respondent Goffredus summa, tit. de his quæ vi, nu. 6. & Paulus l. si vi, nu. 2. C. de his quæ vi, quauis vendēs per metum transferat dominium, at eodem iurati de æquitate prætoria restituitur utile eidem vendenti, propter quod res non videtur exiisse de patrimonio suo. Et ita glo. eo. §. licet, verb. in bonis, ait, scilicet fictione iuris. Vel melius responderetur actionem hanc, quod metus causa, esse mixtam: quia non tantum datur aduersus metum inferentem, sed etiam aduersus rem ipsam apud quemcumque possessorem existat, l. si cum exceptione, §. in hac actione, ff. de eo quod met. cau. Et quia qui actionem habet ad rem, rem ipsam habere videtur, reg. qui actionem, l. §. ff. de regul. iur. ideo in bonis metum passi dicitur esse.

Ad secundum fateor restituendam esse rem cum fructibus non eo quod dominium in accipientem non transierit, sed quia conceditur à iure restitutio in integrum c. 2. in fine, de his quæ vi, ibi: Quia qua metu, & vi sunt de iure debent in irritum renouari, mandamus cum integritate restituat vniuersa.

Ad tertium, dico ad acquirendum dominium, requiri vñ cum consensu, & traditione, titulum iustum, id est, titulum cui non resistat ius ipsum annullans: & huiusmodi est titulus acquisitus per contractum metu initum, quamuis

Seneb. de Matrim. Tom. 1.

iniustitiam in se metus iniuste illari contineat.

Ad confirmationem, titulus usurarius est omnino inualidus: at titulus merum inferentis est ipso iure validus, & tantum est annullandus ope exceptionis.

Ad quartum, nego sequelam: quia resolutio iure datoris resoluitur ius acceptoris, l. si ex duobus 6. §. sed & Marcel. ff. de in diem adiectione. Cum ergo actione, quod metus causa resoluitur ius accipientis per metum, & in integrum restitutio illius rei concedatur metu passo, ut diximus, resoluitur ius creditorum illius possessoris in illam rem.

Ad quintum dico, maiorem in æquiuoco laborare, si. n. sit sensus, plura requiruntur ad transferendum dominium, quam ius ad rem, vera est, ut bene ibi probatur: si autem sit sensus, plus requiritur ut homo efficiatur dominus alicuius rei, quam ut habeat ius retinendi, & alter omni actione ad rem spoliatur: est falsa. Quia ad dominium, satis est traditio cum titulo iure ipso valido: ad aliud verò, requiritur titulum omnino esse iustum, nec rescindibilem.

Ad vltimum, concessio antecedenti, negatur consequentia: id enim non euenit, quasi concedatur rei vindicatio propriè loquendo. Sed quia actionem habet metum passus ad rem illam recuperandam. Ut equum mihi promissum, cuius dominus nondum effectus sum, possum occultè absque scandalo capere, quando alias obtinere nequeo: eo quod actionem habeam ad illum, sitque mihi debitus. Similiter licet metum passus non maneat dominus rei metu ab illo extorta, at quia si est debita, potest occultè recuperare.

DISPUTATIO IX.

An sicut in foro externo extorta per metum leuem non rescinduntur, sed tantum quando est cadens in constantem virum, ita in foro conscientie obseruandum sit, atque adeo extorta per metum leuem non sit necessariò restituenda in foro conscientie?

S V M M A R I V M.

Referuntur tres sententia, nu. 1. 2. & 3.

Es sententia Auctoris, nu. 4.

An saltem officio iudicis succurratur metum leuem passo? n. 5.

Restituendi obligatio confurgit, quamuis possessor rei metu extortæ, immunis culpa metus sit, nu. 6.

Quid, si metus incussus non sit ad extorquendum donationem vel contractum? nu. 7.

Quid si metus iuste incutiat, quia minatur aliquis damnum quod iuste, & absque iniuria inferre potest. Ut non ero tuus amicus, vel non opem feram? nu. 8.

An potes iuste accusare, teneatur restituere extortum, ne accuset? Et explicatur, l. vltima in fi. tit. 14. p. 5. n. 9. Et ibi, quid si fidei iuraretur se accusaturum? Et quid, de viro minante mortem, vel accusationem adultero deprehenso cum uxore? Quid si recipiat aliquis precium ne deferat crimen perpetrandum? nu. 10.

Metus reuerentialis an obliget ad restituendum eo extorta? n. 11. Quis dicatur metus reuerentialis, ut obliget ad restituendum? nu. 12.

Renunciatio hereditatis an facta metu reuerentia paterna, valeat in conscientia? nu. 13.

Fideiussio uxoris facta metu reuerentiali viro, an valeat in conscientia, vel possit ipsa bona abscondere, sique necessaria relaxatio iuramenti? Et quid, quando ob egestatem abscondit necessaria ad victum? nu. 14. Vbi an fideiussio uxoris non seruatis solemnitatibus iuris, valeat in conscientia, & si soluat, teneatur alter restituere?

An uxor promittens viro mori vicino se soluturam eius debita, teneatur in foro conscientia soluere, siue iuravit, siue non? & si soluat, an teneatur alter restituere? Et quid si dicat illi, lega quicquid volueris, nam ego solvam? nu. 15.

Quid si filius promittat patri in eo articulo constituto se soluturum

Bb eius

Io. de Imola, l. si cum dorem, §. eo autem tempore, nu. 15. ff. soluto matrimonio, Dec. cap. finali, de appellation. nu. 8. Franciscus de Platea, tract. de excommuni. §. 46. num. 10. habetur tomo 14. Tractatum, Bertachinus in Repertorio, litera M, verbo, metus non presumitur, sub num. 80. in fine; vers. metus actio, Suarez allegatione 1. nu. 33. Padilla, l. interpositas, nu. 3. C. de transact. Ioan. Garzia alios referens, de nobilit. gl. 17. nu. 20. Et est ratio, quia æquum non est, iudicem pati, ut metum inferens, commodum reportet ex culpa sua.

6 Nec placet distinctio, qua usus est Sarmiento, nu. 2. allegatus, nempe, inferentem metum leuem, teneri restituere eo metu extorta, non autem tertium possessorem. Et ita iure optimo eam reprobatur Io. Garzia, de nobilit. gl. 17. nu. 29. dicens se non videre quā ratione, metus sufficiens contra inferentem, non sit sufficiens contra alium possessorem, ad quem ea res eo vitio metus affecta, pervenit; atque ita Sylvest. restitutio. 2. dicto 7. asserit teneri possidentem rem metu levi extortam, restituere in foro conscientie, siue ipse, siue alius metum intulerit. Et P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 267. fol. 97. ait, non obligare promissionem, aut donationem, siue idem, cui promittitur, metum intulerit, siue alius, ut illi promittatur. Probat, quia actio quod metus causa, ad rescindendum contractum, datur in foro externo, tam aduersus inferentem metum grauem, quam aduersus quemcunque possessorem (ut probauimus disput. preced. num. 7.) quando metus est cadens in constantem virum, eo quod res illa vitio metus affecta, cum suo onere transit ad quemcunque possessorem. Ergo similiter in foro conscientie, quicunque possessor rei metu leui extorta, siue à se, siue ab alio, tenebitur eam restituere. Transit enim res vitio illo affecta: Quod enim metus grauis operatur in foro externo quoad contractum rescissionem, operatur in interno quoad restituendi obligationem metus levis, ut probaui hac disput. num. 4.

Secundò probatur, quia metum inferens tenebatur eandem rem num. restituere. Cum enim iniuria illam extorserit, nullum retinendi ius acquisiuit: ergo metum passus, non tantum habebat ius in personam metum inferentis, sed etiam ius, & actionem ad rem ipsam ablatam: ergo eandem actionem habebat ad illam, apud quemcunque possessorem sit, ut teneatur eam sibi reseruare, si non ratione iniustæ acceptionis, quia culpæ illationis metus participes non fuit, saltem ratione rei acceptæ, quia rem vitio metus affectam possidet.

Et confirmatur, quia per iniustam rei alienationem ab incutiente metum factam, non est dicendum metum passum amisisse ius, & actionem, quam habebat ad illam rem.

Tandem probatur à simili, nam sicut res per usuram accepta est obnoxia restitutioni, ita etiam res metu leui extorta, sed illa transit ad quemcunque possessorem cum onere obligationis eam restituendi: ergo & hæc similiter.

7 Dupliciter tamen limitanda est hæc nostra quarta sententia. Primò, quando metus incussus est ad extorquendum donationem, vel alium contractum, si enim fiat donatio ex metu non ad id incusso, valet utique; nec tenetur alter restituere: verbi gratia, si quis dum iniuste mors sibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret, vel donaret, ut Deus ipsum ab eo periculo eriperet, valeret utique, nec teneretur pauper aliquid restituere. Quoniam licet metu promittat, aut donet, non est inuoluntariè, sed propria spontè eligit id medium, ut Deus ab eo periculo liberaret, sumpta occasione ex alterius nequitia, & ita dicemus hoc 4. lib. disp. 13. n. 3. matrimonium ex simili metu non irritari. Et de voto omnes id dicunt. Ita Medina, C. de restitutio, q. 3. causa 1. vers. sed iuxta hæc possunt, Corduba summa, q. 180. P. Molina, to. 2. de iustit. tract. disp. 267. f. 97.

8 Secundò limitanda est, quando metus incutitur iniuste, si enim iuste incutiat, non tenetur recipiens restituere: quia cessat iniustitia, & iniuria, quæ est causa restitutionis: sicut disput. precedenti, num. 9. diximus contractus non rescindi, quando metus est iuste incussus.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Sic Adrian. 4. q. 1. de restitutione, dub. 5. versic. ex quibus omnibus Nauar. Summa, cap. 17. Latina, nu. 15. Hispana, num. 14. Ledesma 2. par. 4. quest. 18. art. 8. fol. 273. col. 2. Et exemplificat, ut da mihi equum, aliàs non ero tuus amicus: quia non tenetur esse specialis eius amicus. Corduba Summa, q. 180. & exemplificat, si quis promittat opem se denegaturum ad quoddam matrimonium, nisi donatio fiat: quia non tenetur opem ferre. Carbon. q. 46. de restitutione, conclus. 1. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. 267. fol. 98. & Doctores statim num. sequenti referendi.

Hinc inferitur primò, potentem aliquem iuste accusare, eoque timore illato, aliquid extorquentem, ne accuset, minimè teneri restituere: quia iuste poterat accusare, priuaturque actione accusandi, quā habebat. Sic Angel. verb. metus, nu. 10. vbi Sylvest. q. 6. Tabiena, verb. coactio, q. 8. nu. 9. Nauar. Summa Latina, c. 17. nu. 15. Hispana, eodem cap. num. 14. & cap. 28. addit ad eundem, nu. 14. Corduba Summa, quest. 77. Capua lib. 2. decisionum, cap. 17. nu. 13. Ludou. Lop. 1. p. instructori, c. 96. in fine, Manuel 1. tomo Summa, 2. edit. cap. 206. nu. 11. Cuius contrarium minus benè tenuit Medina, quest. 29. de restitutione, in fine, cui fauet Angel. verb. concussionis crimen, in initio, iuncto nu. 2. Sylvest. verb. concussionis, q. 1. iuncta quest. 3. Armilla ibi, in initio, iuncto nu. 2. Nam in priori loco asserunt esse concussionis crimen, accipere ob non accusandum, & in posteriori, accepta per concussionem, esse restituenda. Et fauet huic sententia lex vltima, in fine, tit. 14. p. 5. vbi dicens turpiter accipere aliquem ne accuset, subdit, *por ende deximos que deue tornar lo que asi recibio al quelo dio*. Sed dic esse penalem: quare solum sequuta sententia teneri recipientem restituere. Vt benè docent Corduba, & Manuel hoc num. allegati.

9 Et credo id esse verum, quamuis absque animo accusandi minaretur accusationem: adhuc enim non tenetur eo metu extortum restituere: quia adhuc priuatur iure accusandi, quod precio æstimabile est. Quamuis Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 14. in fine, dicat, teneri in hoc casu restituere, quod tamen minimè credo.

Cauendum tamen est à Corduba ibi, quem sequitur Ludou. Lop. lib. 1. de contractibus, cap. 9. paulò post principium, vbi asserit teneri virum restituere precium extortum ab adultero reperto cum vxore, ne illum interficiat. Quia remittit actionem, quam in foro externo habebat impune occidendi. Ceterum hoc minus verum est: quia cum lege iustitiæ teneatur non occidere adulterum, priuata auctoritate, iniuste eum timorem incutit, unde eo extortum tenebitur restituere: secus quādo extorquet, ne ad iudicem deferat: id enim potest iuste facere. Et hoc constat ex dictis disput. preced. num. 9. vbi cum aliquibus Doctoribus asseruimus, non rescindi contractum, quem vir metu extorquet, ne adulteros accuset, secus ne priuata auctoritate oneret. Et in terminis similibus docent, dicentes patrem teneri restituere precium extortum, ne repertum inhonestè cum filia interficiat, nisi patiat, aliquid damnum, in cuius recompensam illud retinere possit: Angel. verb. metus, num. 10. vbi Sylvest. quest. 6. Tabiena, verb. coactio, quest. 1. num. 9. Capua lib. 2. decisionum, cap. 27. num. 13.

10 Aliqui temperat corollarium precedens, ut intelligatur, quā aliquis precium recipit, ne iudici deferat crimen verè perpetratum, nam si recipiat, ne deferat crimen perpetrandum, dicitur teneri restituere. Sic Capua lib. 2. decisionum, c. 18. nu. 14. Manuel 1. tomo Summa, in 2. edit. c. 206. nu. 11. dicens eam restitutionem faciendam esse pauperibus. Ceterum hæc limitatio non placet, quia utroque casu priuatur metum inferens iure, quod habet accusandi, siue de crimine perpetrato, siue de crimine, quod deinceps perpetrari viderit: quod quidem ius precio æstimabile est: ergo non tenetur restituere precium acceptum, ut illo iure cedat: quamuis enim turpiter faciat id pactum in eundo, dignusque sit ut precio recepto spoliatur, ea tamen est pena, quam ante iudicis sententiam subire minimè constringendus est. Et ita videntur tenere Angel. verbo accusatio, num. 6. vbi Sylvest. q. 6. vbi aiunt recipientem

reacuset de crimine perpetrato, teneat de consilio restituere, & multo fortius, siue reacuset de crimine perpetrando, ubi clare videntur sentire in utroque casu restitutionem esse de consilio.

11. Secundo ex dictis inferitur, quamuis metus repererit absque minis non sit cadens in virum constantem, ac proinde non sit sufficiens, ut foris externas concedat rescissionem contractuum, at in foro conscientie si inuoluntarium mixtum efficiat, quia dans, & contrahens id spontaneum non efficit, sed eo metu reuerentie ductus, sufficere, ut in foro conscientie obliget ad restitutionem. Quia saltem metum leuem incutit, qualem probauimus in foro conscientie latere esse. Sic Angel. verb. metus, nu. 11. Sylu. ibi, quæst. finali, Nauar. Summa, cap. 17. Latina, & Hispana, nu. 117. Salzedo super regulam 32. Bernard. Diaz, limitatione 4. cum Ploro de in litem iurando, §. 3. nu. 19. quem ibi refert: & Molina tomo 2. de iustit. tractat. 1. disput. 267. ad finem, §. duo sunt, iuncto §. seq. Lydon. Lopez, lib. 2. de contract. cap. 17. §. igitur in hac dicturus, Nauarr. lib. 3. de restitutione, cap. 1. in noua editione, dub. 7. num. 332. Manuel 1. tomo Summa, in 2. editione, cap. 132. conclus. 2. num. 5. Vega lib. 1. Summa, casu 354. Sarmiento lib. 2. selectar. c. 11. nu. 10. quamuis cum sua limitatione, nempe respectu metum inferentis, loquatur: quam nu. 6. reprobauimus.

12. Maxime tamen aduertere oportet, quis dicatur metus reuerentialis, non enim sufficit metus, & verecundia, quæ naturaliter inest filiis, coram patre, vel alijs, quibus debetur reuerentia: contrarium enim clare probat textus, cap. unico, §. porro, de despons. impuber. in 6. & docent Barr. l. 1. §. quæ oneranda, in fine, ff. quarum rerum actio. Franciscus Arretinus, l. ad inuidiam, in initio, C. de his quæ vi, Felin. cum omnes, de constitut. nu. 12. versic. 3. limita, Nauarr. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 36. n. 6. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. n. 6. Sarmiento lib. 2. selectarum, cap. 11. nu. 10. Sed tunc id eueniet, quando ea reuerentia metum inducit, & causa fuit, ut filius consentiret, timens non offendere patrem, vel alium, cui debetur reuerentia, & non audens illi contradicere: ut bene Nauarr. & Sarmien. ibi. Quod alijs verbis explicant idem Nauar. Summa, cap. 17. Latina, nu. 30. in initio, & nu. 5. & 15. Hispana, ibi, nu. 15. & Latina, cap. 22. nu. 51. vers. septimum, Ludou. Lop. lib. 2. de contract. c. 17. §. igitur in hac dicturus, Nauarr. lib. 3. de restitutione, ca. 1. in noua editione, dub. 6. nu. 332. quando talis metus est causa principalis actus, vel contractus, ita ut eo non intercedente, nullo modo actus, vel contractus fieret. Quod adhuc sic ego explico: non enim credo sat esse, ut actus alio modo non fieret; nam plurima sunt intercessione parentum, vel aliorum quibus reuerentia debetur, quæ aliter non fieret, at libentissimo animo ea facit filius, vel quicumque alius, ut morem illis gerat, quos reueretur, & amat, & quibus ob multa alia indiget: nec dicendum est, hæc omnia esse inuoluntaria, & in foro conscientie rescindenda, sed tunc hoc euenit, quoniam omnino repugnante voluntate, & quasi coactus consentit, non audens præ pudore, & reuerentia contradicere, quamuis nullum aliud malum timeat: & ita cæso intelligere Doctores citatos. Nec placet quod ait Molina, tomo 1. de iustit. tract. 2. disput. 135. §. quod dictum est de precibus importunis, ubi ait eodem modo philosophandum esse de metu reuerentiali, ad producendam restituendi obligationem: sicut de precibus importunis ibi ipse philosophatur: quod referam disput. sequenti, num. 4. & ibi reprobabo.

13. Tertiò inferitur, quamuis renunciatio hereditatis patris facta metu reuerentiali patris, absque minis, non rescindatur in foro externo: eo quod is metus non cadat in virum constantem. Ut bene docet Romanus, l. interpositas, nu. 14. C. de transactio. Francus, c. 2. de pactis in 6. num. 2. notab. 3. Natta de pactis 1. p. nu. 41. & 46. habetur to. 6. tractatum nouicium, p. 2. Crott. l. stipulatio hoc modo concepta, n. 66. ff. de verbor. oblig. Roland. conf. 91. nu. 28. 29. & 30. vol. 1. Anton. Gom. multis relatis tomo 2. variarum, c. 14. nu. 27. Gutier. de iuram. 1. p. cap. nu. 15. Verumtamen in foro

conscientie si ex renunciatio verè fiat inuoluntaria, modo solo reuerentiali, modo exposito num. præced. teneat patrem restituere hereditatem sic renunciatam. Quia is metus levis, est sufficiens ad rescindendum in foro conscientie: & ita tenent Nauar. Summa, c. 17. Latina, & Hispana, nu. 141. Lud. Lop. 1. par. instructorij, noui, c. 173. & respondetur in promptu, & lib. 2. de contractibus, c. vlt. ad fin. Manuel 1. tomo Summa, in 2. editione, c. 132. conclus. 1. p. 5. Vega lib. 1. Summa, casu 354. Quare si sibi non restituitur, poterit filius se compensare occulte: debet tamen prius relaxationem iuramenti petere: ut bene aduertit Lud. Lop. eod. c. vlt. ad finem. Quæ quamuis sub iudice sit, an renunciatio hereditatis, & alij actus, qui secluso iuramento inuoluntarii sunt, valeant quando iuramentum metu extorquetur cadente in virum constantem, ita ut ad contrahendum, præmittenda sit iuramenti relaxatio: (ut disputabimus hoc lib. 4. disput. 10.) At verior sententia habet (ut diximus ibi num. 4.) esse necessariam iuramenti relaxationem: & quando metus est levis, ut in præsentis euentu, neminem vidi negantem desiderari relaxationem iuramenti, ut acti iuramento contraheretur. Poterit tamen Episcopus eam relaxationem concedere, etiam quando metus est levis: ut dicemus ead. disput. 10. num. 8.)

14. Quarto inferitur, uxorem simili metu reuerentiali viri compulsam, quo vitet iurgia, eiusque offensionem, fideiuben-tem, alias minime fideiussuram, non teneat in foro conscientie ex illa fideiussione, quamuis seruata sit omnes solennitates iure preceptæ, ut eius fideiussio valeat: quia quamuis in foro externo minime apudicitur, eo quod ille metus non concurrentibus minis, levis sit: in foro tamen conscientie, satis est, ut non teneatur ex eo contractum, debet tamen si bona abscondere velit, prout licite facere potest, ne soluere compellatur, quod in foro conscientie non teneatur, prius iuramenti relaxationem petere ab Episcopo: (ut in simili dixi num. præced. in fine.) Sic Ludouic. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 17. §. quod si hæc sententia. Secus autem crederem, si mulier nollet contrahere fideiussione, licet ea omnino valida esset, sed tantum vellet abscondere bona necessaria ad vitam, ne omnibus spoliata, egestate prematur, necessariisque ad vitam careat. Tunc enim non indiget iuramenti relaxatione: quia non contra fideiussionem, quam iuratur, venit, sed tantum vult differre solutionem ex causa iusta, & licita, donec pinguorem nata sit fortunam.

Dixi consilio, seruatis solemnitatibus iuris: quia si mulier soluta, siue coniugata, secluso omni metu, libera fideiubeat, ijs non seruatis, sicut in foro externo eius fideiussio nulla est, ita in foro conscientie non obligat, potestque soluere, & si soluerit, repetere utendo beneficio Velleiani, l. qui exceptionem, ff. de condict. indeb. iuncta communi opinione. Cuius ratio est, quia potuit lex ob commune bonum, & mulierum imbecillitatem, id eis privilegium concedere, quare ipsæ tuta conscientia eo poterunt uti. Ita obligatur ex Barr. Extravag. ad reprimendum, verb. denunciationem, num. 13. & Anton. cap. nouit, de iudicijs, n. 61. ubi dicunt mulierem iuram Velleiano, si non soluat, non posse denunciari euangelicè: quia licet naturaliter obligetur, hæc obligatio non est firma, cum competat sibi beneficium restitutionis. Si tamen crederent peccare mulierem, assererent, posse denunciari euangelicè. Et expressè tenent Abb. cap. quia plerique, num. 27. de immunit. Eccles. Ant. Gom. l. 3. Tauri, num. 124. ad finem, & tom. 2. variarum, c. 23. num. 16. Gutier. de iuram. 2. p. c. 20. num. 5. Azebedo lib. 1. recopil. tit. 3. l. 9. num. 2. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 140. paulò post principium.

Quæ autem sint hæc solemnitates, & quæ requirantur, ne fideiussio sit omnino nulla? & quæ ut esto sit valida, possit tamen in foro conscientie se rueri eo beneficio mulier? & si non se ruerit, & soluit, teneatur alter restituere, non repetente muliere? Et quamdiu possit repetere? Consule Molinam tota ea disputat. 140. & Doctores l. 61. Tauri, Azebedo lib. 1. recopil. tit. 3. l. 9. per totam, Marienzo ead. l. 9. glos. 1. Gutier. de iuram. 1. par. cap. 20. per totum.

Quinto

Quintò hinc rursus infertur, vxores quæ viris mortui propinquis, vt ipsos solatio afficiant, promittunt se soluturas ipsorum debita, nullo pacto teneri soluere. Quia hæc est fideiussio, deficiuntque illi solemnitates iure requisitæ, nempe, vt fiat instrumento publico, accedente iuramento, & Velleiani renunciatione. Quod aut sit fideiussio, probatur. Quia fideiussio est obligatio accessoria alij principali, l. hi qui 3. ff. de fideiussor, ibi: *hi qui accessionis loco promittunt*, & docet Gregor. Lop. l. 1. *vera amos à dos*, tit. 12. p. 5. & omnes, sed hæc mulieris obligatio accedit principali mariti, & est in subsidium, si eius bona soluendo non sufficiant, ergo est fideiussoria, 2. quia non minus subueniunt mulieribus, priuilegio Velleiani, si à principio alienum debitum in se loco alterius soluendum suscipiant, aut nouatione alienum debitum in se transferant, quam si expressè fideiubeant, l. 1. & l. Senatusconsultum, C. ad Velleian. & docet Molina tomo 2. de iustit. tractat. 2. disput. 540. paulò post principium, ergo.

Immo, si mulier ignorans se non teneri in hoc euentu, soluerit, non poterunt creditores retinere. Quia re vera mulier tanquam debitum soluit, & non animo donandi, Et ita in fideiussione, cui iuris solemnitates deficiunt, docet Molina ead. disp. 540. fol. 1838.

Si autem mulier iurasset se soluturam, & conscia erat priuilegij Velleiani, tunc tenetur, quamuis aliæ solemnitates seruatz non sint, & quamuis non renunciarit Velleiano. Si verò erat ignara, est grauis controuersia: & communis opinio tenet valere, iuramentumque supplere certificationis defectum: quam tenent Gutier. multos alios referens, de iuramen. 1. par. cap. 20. nu. 2. Molina ead. disput. 540. fol. 1844. Contrarium tamen tenent multos alios referentes Couar. cap. quamuis pactum, 2. par. §. 3. num. 5. Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 3. l. 9. glos. 1. num. 5. & 6. Quia iuramentum non fertur ad incognita. Quare cum vtraque sententia, satis probabilis sit, potest mulier inscia talis priuilegij, eo vti, non obstante iuramento. Quod si soluat, potest alter retinere, sequens opinionem probabilis asserentem, teneri mulierem ex ea fideiussione.

Potest et vxor se tueri, licet iurauerit conscia priuilegij Velleiani, si ob timorem mariti reuerentialem id fecit, petita prius iuramenti relaxatione: (vt dixi nu. præcedenti.)

Sæpè etiam potest se teneri, quia promittit ex errore, aliàs nullo modo promissura, & existimans maritum pænis non eximendum esse, donec eius debita soluantur. Cum n. error sit in causa finali promittendi, deficit consensus, & ita quoties talis error in causa finali contingit, vitari dispositionem defectu consensus, optimè, & latè alijs relatis docet Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. tota disp. 209.

Si autem vxor dicat viro, lega quicquid volueris, nam deficientibus tuis bonis soluan, non est fideiussio: quia ea promissio nulli obligationi principali accedit, nò viri, quia voluntariè legat, non heredum, quia heres non tenetur ad legata, vltra hereditatis vires l. finali, C. de iure deliber. Quare est sponsio ipsius vxoris, & est quasi concederet viro facultatem de suis bonis disponendi, quod validum est per l. scit, 8. §. venditionis, ff. de quibus mod. pignus, vel hypothec, ibi: *vt & legare permisit, valeat quod concessit*. Vnde tenebitur ad hæc legata, nisi metu reuerentiali, aut errore ducta id spondit, vt proximè dixi.

Si autem sit minor: dicendum est de ea, quod de minoribus, dicemus num. sequenti.

16. Sextò infertur, filium qui metu reuerentiali paterno, vel materno, patri morienti ad ipsius instantiam timens eius indignationem, & ne eum molestia afficeret, promisit soluere eius debita, vel legata, aliàs nullo modo promissurus, nò teneri in foro conscientie. Quia metu fecit. Sic Ludou. Lop. 1. p. instructorij, c. 96. §. ceterum in foro conscientie. Si tñ absque eo metu promisit, nec ductus errore, quo credebatur patrem detinendū in purgatorio, debitis nò solutis, tenebitur vtrique. Quia filiusfamilias ex omni contractu tenetur, si mutuum, & votum excipias, & hoc naturaliter, & ciuilitè, tanquam si esset paterfamilias, l. tam ex con-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

tractibus §. 7. ff. de iudicijs, §. item inutilis, infir. de inutil. stip. l. filiusfamilias, 38. ff. de actio. & obligat. Si autem minor sit viginti quinque annis, cum obligatio illa soluendi debita, sit fideiussoria, (vt dixi num. præcedenti,) potest aduersus illam beneficio restitutionis in integrū vti. Nam generale est posse minorem læsum, hoc beneficium implorare; at eo ipso qd talis minor soluere cogendus sit pro debitore principali, censetur læsus ea fideiussione, l. 1. C. de filiofamil. minor. l. 3. §. sed vtrum, & l. ait prætor, §. non solum, ff. de minor, & affirmat communis sententia, quam sequuntur Anton. Gom. tomo 2. variar. cap. 13. num. 19. Gutier. 2. practic. q. 128. nu. 3. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 540. fol. 1849. Vbi cum Antonio Gom. & communis excipit, nisi minor fideiubeat pro parente in carcerem detruso. Nam quilibet prudens hoc faceret, quo patrem à vinculis liberaret. Et in nostro casu maximè locum habet hæc restitutio: quia imprudenter agit filius, suscipiens in se parentis mortis proximi debita. Quia ex parte nullum emolumentum sequitur patri impotentia soluendi, excusato: & ex altera sequitur damnum ipsi minori.

Obligatio aut soluendi legata, quæ pater legarit quamvis non sit fideiussio, est tñ donatio: & quoties minor aliquid donat, eo ipso censetur læsus, ac proinde poterit petere restitutionem in integrum, l. 2. in fine, C. si aduer. donat, & tenet communis sententia, quam refert, & sequitur Anton. Gom. to. 2. variar. c. 14. nu. 1. corollario 2. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 573. fol. 2114. Et hoc habet verū, quamuis lædatur in castrensi, vel quasi castrensi peculio, vt docet Caldas, l. si curatorem, verb. læsis, nu. 88. Cide in integr. restit. per l. 3. §. Pomponius, ff. de minor. Quod verū hêt, nisi minor prudenter fecisset donando, in causâ iustâ, sibi que vtilem, tñ n. nò esset restitutioni locus. Vt benè docet Anton. Gom. & Pater Molina proximè citati, & alter Molina lib. 2. de primog. ca. 3. nu. 3. vbi alios refert.

Vnde videndum est in ea obligatione soluendi legata, an prudenter gesserit? Si n. moderatè, & prudenter se obligauit, (decet n. filium attenta bonorum quæ habet, quantitate, obligare se ad aliquot legata pia pro parentis anima,) non poterit restitutionem petere. Quia quilibet maior prudens hoc fecisset, & donauit pro causâ vtili, & honesta.

Si verò excessit notabiliter, restitutio concedetur in illo excessu tantum.

Quia restitutio eò tantum tendit, vt resarciat læsionem: non verò id, in quo non est minor læsus, l. si res, §. primo, ff. de iure dot. Et docent multi, quos refert, & sequitur Pater Molina d. disput. 573. fol. 2113. Dixi, quando læsus est notabiliter, quamuis n. non requiratur ad hanc restitutionem enormis læsio, aut quæ excedat dimidium iusti precij, at requiritur vt sit talis, vt arbitrio prudentis sit notabilis, & non reputetur ferè pro nihilo, & quo contractus est maioris summa, ea læsio, quæ pro nihilo reputatur, habet maiorem latitudinem. Vt in mille aureis, læsio in viginti, pro nihilo reputabitur, at in centum aureis, læsio in decem reputabitur notabilis, l. scio, ff. de in integr. restitut. Et docent Abb. c. 1. de in integrum restitut. Couar. lib. 1. variar. c. 3. num. 11. P. Molina d. disp. 573. folio 2111. Et in ijs casibus, in quibus potest petere restitutionem, siue aduersus fideiussionem, siue aduersus obligationem ad soluendum legata, potest tuta conscientia, propria auctoritate non stare fideiussioni, nec soluere ea legata, in quibus est læsus. Quia cum ipsi competat actio, competit exceptio in foro conscientie: vt dicam lib. 6. disp. 38. nu. 34.

Si verò minor iurauit, cum efficiatur maior, per auth. sacramenta puberum, C. si aduers. vendi, tenebitur vtrique tanquam maior, nec poterit allegare læsionem, etiam enormem, vt concedatur relaxatio iuramenti, quia in contractibus gratuitis iuratis, vbi non interuenit, do, vt des, vel facio, vt facias, non consideratur enormis læsio, aut enormissima. Quia donator clarè intelligit se læsum in toto, & sciens, ac prudens vult illud beneficium in alium conferre. Vt benè Minchaca lib. 1. controuersiarum vsu frequen. c. 13. nu. 6. Molina lib. 1. de primogen. c. 3. nu. 30.

37 Septimò inferitur, creditore partem debiti remittente, desperare fore, ut alias debitum recuperet, ut hac remissione ductus debitor reliquam debiti partem soluat, debitorem, non esse tutum, sed teneri partem debiti sibi condonatum, restituere, posseque creditorem occulta compensatione uti. Quia ea remissio mixtū inuoluntarium habet. Sic D. Ant. 2. p. tit. 2. c. 6. vers. Septimo. Angel. restitutio ultimo, nu. 2. Sylvest. restitutio 7. q. 2. dicto 1. & 3. Nauar. summa, c. 17. nu. 75. Carbon. q. 82. de restitution. post 4. conclus. Ludo. Lop. lib. 2. de contractibus, c. ult. ad finem, §. accedit etiam, Manuel 1. tomo summa, 2. editione, c. 96. conclus. 2. nu. 2.

Quod intelligendum venit, quando culpa aliqua, vel fraus debitoris interuenit. Ut quia maiorem fingit inopiam, quam re vera patiatur. Secus autem ubi nulla interuenit debitoris culpa, sed vera eius inopia cognita, creditor spe solutionis destitutus, totum, aut partem debiti remittit. Quia tunc re vera voluntarie, & misericordia motus, absque vlla fraude, & violentia debitoris, aut cuiuscunque, condonat. Sic Sylvest. & Nauar. ibidem.

Non tamen reputabitur fraus annullans remissionem ficti, & mendacium debitoris asserentis creditori, se paratum esse ad integram debiti solutionem, nisi partē aliquā condonet: cum re vera animo soluendi careat. Quia licet ad rationem peccati attendenda sit voluntas debitoris remissionem petentis, ut tamen remissio vires habeat, sola remittentis voluntas, à qua condonatio illa procedit, attendenda est. Sic D. Anton. & Sylvest. proximè citati, Angel. restitutio ultimo, nu. 1. Fabiena, verb. restitutio, q. 3. nu. 4. Medina, C. de restitution. q. 3. causa 2. versic. sequitur non esse necessariū, debitorem: Nauar. summa, c. 17. n. 78. vers. quarto inferitur. Couarr. multos alios referens, regul. peccatum 2. p. in initio, n. 5. Carbon. de restitution. q. 82. conclus. 3. Nauarrus lib. 4. de restitution. c. 5. in noua editione, difficultate 5. nu. 21. Quamuis non desint oppositum sentientes, quos refert ibi Couarr.

Nec similiter vitabitur remissio, si quidam tertius proponat sic creditori, pitar ut debitor tibi soluat, concessa sibi partem debiti remissione, & hoc, nullo incusso metu, nullaque fraude composita, aut recuperandi diffidentia proposita, quamuis debitori non esset animus aliter soluendi. Sic Hostien. summa, tit. de usuris, num. 12. vers. hic tamen bonus iudex, Angel. restitutio ultimo, nu. 2. Sylvest. restitutio 7. q. 2. dicto 1. Nauar. summa, c. 17. nu. 78. vers. quinto inferitur, Carbon. q. 82. de restitution. post 4. conclusionem, Manuel 2. tomo summa, cap. 44. num. 6.

38 Ultimo inferenda sunt ea, quæ disputatione sequenti, à nu. 7. inferemus de precibus importunis, ea enim, quæ precibus importunis metum leuem incutientibus obiecta sunt in foro conscientie restituenda, subiaceat etiam restitutio, in metu leui reuerentie comparata. Quia eadem est ratio.

39 Ad argumenta primæ sententiæ, proposita nu. 1. respondetur. Ad primum negando consequentiam, Quia quando lex iusta disponit, approbans receptionem, tanquam iustam, seruanda est in utroque foro: secus quando non approbat, sed solam actionem externi fori, denegat, gratia vitandis litis, ut contingit in presenti.

Ad 2. dic. sententiam iudicis innitentem legi approbandi contractum, in utroque foro seruandam esse, secus quando legi deneganti actionem. Tunc enim sententia iudicis non approbat contractum, sed denegat actionem.

Ad 3. dic. matrimonium maiorem desiderare libertatem, ut ritè, & rectè contrahatur, non tamen ut validè, quam alios contractus: illud enim metu graui celebratum, est ipso iure nullū, & metu leui, nullo modo patitur rescissionem, & est firmum, dolo dante causam contractui, modò non sit error circa personam, aut conditionem seruilem: hi autem metu graui celebrati sunt ipso iure validi, rescindunturq. in foro conscientie, licet metus sit leuis, & si sint contractus bonæ fidei, annullantur dolo dante causam contractui.

Ad primum 2. sententiæ, ex propositis, nu. 2. dico, eam doctrinam non esse veram: atque ideo eam reprobari, hoc 4. lib. disput. 6. num. 10.

Ad 2. dico, satis esse, iniuriam esse illatā ab ipso possessor, vel ab alio, Res enim affecta vitio, trahit cū suo onere.

Ad 3. neganda est sequela, Nec verum est, Deum se habere ad acceptandas nostras obligationes, more hominum. Nam cum iuxta veriorē opinionem, votum metu graui extortum, sit tātum iure humano irritum: secluso hoc iure Deus acceptaret hoc votum, tanquam obligatorium, nō tamen obligaret promissio facta homini ab altero, simili metu extorta. Unde quia ius humanum non irritauit votum metu leui emissum, id utique firmum est; at verò circa promissiones, & contractus humanos leui metu extortos, non disposuit obligationem inde nasci, nec iure naturæ ratione iniuriæ illatæ oriebatur, sed tantum denegauit actionem in foro externo, & inde est, ut talis promissio relicta suæ naturæ minimè obliget.

Ad argumentum tertiæ sententiæ, propositum num. 3, responderetur etiam in contractibus onerosis, principium debere esse voluntarium, cum libera contrahentium voluntate ineundi sint.

DISPUTATIO X.

An preces importunæ incutiant saltem metum leuem, efficiantque inuoluntarium mixtum, ita ut eis extortum sit in foro conscientie restituendum?

S V M M A R I V M.

Referitur sententia asserens precibus importunis extortum non esse obnoxium restitutioni, nisi quando rogatus contradicere nequit absque magno incommodo, num. 1.

Secunda sententia asserens, preces importunas incutere metum leuem obligantem ad restitutionem, num. 2. Et impugnatur prima sententia, nu. 3. Et sententia Authoris ponitur, nu. 4.

Deplorans virginem precibus importunis, an teneatur restituere? num. 5. iuncto num. 1. & 3.

Qua metu leui reuerentiali extorta obligat ad restituendum, similiter obligat, quando precibus importunis extorqueretur, n. 6.

Donatio inter coniuges precibus importunis extorta, quando omnino non valeat, nec morte confirmetur. Et quid de donatione inter patrem, & filium sic extorta, & an censeatur melioratio? Et de testamento sic facto, num. 7.

Precibus importunis impediens legatum, quando teneatur restituere, num. 8.

Licentia recipiendi, vel retinendi aliquid à religioso precibus importunis obienta, an excuset à proprietatis vitio? Et an sufficiat taciturnitas superioris id sciens? num. 9.

Soluuntur argumenta, nu. 10. Et ibi, iuncto num. 1. an trahendū ad ludum precibus importunis teneatur restituere?

I Am disputatione 7. latè disputauimus, quando preces importunæ incutiant metum cadētem in vitium cōstantem, ita ut matrimonium irritet, & cōcedatur in foro externo, rescissio contractuum, & ibi, n. 8. explicui, quā dicatur preces importunæ. In presentiarū tū disputamus, quā incutiant metum leuē, & efficiant mixtū inuoluntariū, quā le disputat. præced. diximus, satis esse in foro conscientie, ut res sic extorta, obnoxia sit restitutioni. Quia in re duplicē inuenio sententiā. Prima ait, preces importunas nō efficere inuoluntarium mixtū, obligans ad restitutionem, nisi sint personæ, cui metum passus contradicere minimè potest absque magno incommodo. Ut si sit importunè petēs, dominus & rogatus eius vasallus, vel sit princeps, à quo magna se beneficia recepturū sperat, vel fauorem. Probatum primò, quia trahens inuitū alium ad ludēdū, teneatur restituere lucrū. Et docet D. Th. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. & 4. d. 15. q. 2. art. 4. qua si iun. 3. ad 2. & D. Bonau. ea. d. 15. p. 2. art. 2. p. 1. n. 67. Palud. ibi q. 3. ar. 5. d. 33. Abul. c. 6. Matthæi, q. 56. Turrecre. Episcopus, d. 35. nu. 8. Tabiena, verb. ludus, q. 8. nu. 9. & ibi Armil. n. 5. Medina C. de restitut. c. 22. §. ut igitur in summa dicam, & in communissima sententia censeat, non sūdi-

sufficere attractionem precibus importunis, nisi ea exprobratio adiungatur, ut inuitatus, & rogatus, si non ludat, vel à ludo discedat, vilis, & abiectus reputaretur. Ita videtur tenere Caietanus 2. 2. quæst. 32. art. 7. in fine. Et docet expressè Sotus lib. 4. de iustitia, quæst. 5. art. 2. versic. de illo autem, Nauar. Summa Latina, cap. 20. nu. 13. Hispana, c. 19. num. 15. Viguerius lib. Institutionum, cap. 7. §. 5. vers. 12. in fine, Petrus de Couarruias de remedio lutorum 3. p. cap. 3. Philarcus de offic. sacerdot. to. 2. p. 2. lib. 5. cap. 2. nu. 7. Azebedo lib. 8. recopil. tit. 7. l. 2. n. 81. & 82. Angles Floribus 2. par. q. vnica, de ludo, art. vnico, dub. 4. fol. 291. Carbon. de restitutione, q. 41. cõcl. 3. versic. 3. Capua lib. 2. decisionum, cap. 121. nu. 7. Ludou. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 22. fol. 390. Manuel 1. tomo Summæ, 2. edit. c. 189. conclus. 7. nu. 7. & in Bulla compositionis, casu 10. nu. 39. Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 9. nu. 5. in Cõmento litera B, Nauar. lib. 4. de restit. cap. 3. in noua edit. 4. p. dub. 2. nu. 431. P. Metina lib. 1. Summæ, c. 14. §. 18. f. 151. col. 1. Salon 2. 2. post quæstionem 61. tract. de dominio, q. 5. art. 6. dubio, an per ludum pecunia presenti transferatur dominium? §. committitur 2. fol. 549. Castro lib. 2. de lege poenali, c. 2. corollario 3. addès, aut si intersint preces superiorum adeo vehementes, ut illi inferior contradicere non audeat. Ergo solæ preces importunæ non obligant ad restitutionem.

Secundò probatur, quia aliàs pauper teneretur restituere eleemosynam precibus importunis obtentam: quod absurdissimum videtur. Hanc sententiam tenent in virgine deflorata importunis precibus, dicentes non censi inuoluntariam, atque ita defloratorem non teneri restituere, Nauar. lib. 2. de restitutione, c. 3. in noua editione, par. 4. dub. 1. nu. 429. Salzedo practica, c. 83. §. est tamen opinio hæc, Manuel 1. tomo Summæ, 2. edit. c. 208. nu. 3. Carbon. de restitutione, quæst. 26. conclus. 2. Bañes 2. 2. quæst. 62. art. 2. dub. 7. conclus. 3. ante §. arbitror tamen ego. Et circa donationem, non annullati solis precibus importunis, asserunt Alcozer lib. de ludo, cap. 21. concl. 4. Franciscus Garzia lib. 2. de contractibus, cap. 19. fol. 392. & seq. Nauar. lib. 4. de restitutione, cap. 5. dub. 2. nu. 17. in noua editione, addens nisi preces importunæ sint principis, aut magnatis, cuius preces iusta cõsentur: & Carbon de restitutione, q. 46. cõcl. 8. in 2. eius probatione, addès nisi adsint minæ, quæ possent iustum metum incutere: & tandem Hætiq. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. in Cõmento litera B, ait, preces importunas obligare ad restitutionem, quoniam illis insunt tacite minæ: ut quia sunt dñi soliti malè se habere erga ei non morem gerentes.

2. Secunda sententia, tenet preces nimis assiduas, & importunas incutere metum leuem, & causam esse inuoluntarij mixti, obligatis ad restitutionem in foro cõscientiæ. Probat, per plurima quæ hoc lib. 4. disp. 7. nu. 4. retuli, probantia, preces importunas æquiparari metui, & coactioni, vbi multas et doctrinas allegaui ad hoc comprobandum: quæ omnia saltem probant, coactionem leuem inesse precibus importunis, sed metus, & coactio leuis obligat in foro cõscientiæ, ad restituendum, ut dixi disp. præcedenti, nu. 4. ergo.

Secundò, quia cum ludus sit contractus lucro, & iacturæ expositus, in quo (ut dicam num. 10.) est satis probabile quemcūque metum non obligare ad restitutionem Doctores non penitendi censent preces importunas, quibus aliquis trahitur ad ludum, inducere sufficientem metum, ut dicatur inuoluntariè tractus ad ludum, & teneatur lucrans restituere. Sic D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 23. §. 3. vers. tertius est, Ledesma 2. p. 4. q. 15. art. 5. fol. 123. col. 4. §. secundo intelligit, Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 13. in fine, Ludou. Lop. 1. par. instructorij noui, cap. 184. conclus. 1. Aragon, 2. 2. q. 32. art. 7. circa solutionem D. Thomæ ad 2. Bañes eod. art. 7. circa 3. dictum D. Thomæ, in solutione ad 1. post 1. conclusionem, §. secunda pars huius cõclusionis, Capua lib. 2. decisionum, cap. 121. nu. 7. Et ex Iurispreritis, Rosella, verb. ludus, num. 4. vbi Syluest. q. 11. Couar. reg. peccatum, 2. p. §. 4. nu. 7. Padilla, l. interpositas, nu. 32. C. de transactio. Gutier. qq. canon. lib. 1. cap. 37. nu. 18. ergo à fortiori obligabunt ad restitutionem, in alijs contractibus.

Sench. de Matrim. Tom. I.

bus onerosis, & lucratiuis. Hanc tenet Syluest. restitutio. 2. vers. nono, vbi hæc ait, *Si tempore donationis dans non merè vult, sed ideo dat ut importunitatem repellat teneretur accipiens restituere: & hoc in dubio presumitur.* Ludou. Lop. 1. p. instructorij, cap. 96. §. at quamuis, vbi ait importunas preces exorbitantes obligare ad restitutionem. Quia habent vim cuiusdam coactionis leuis. Et virginem importunis precibus violatam censi inuoluntariam, & violatorem tanquam vim inferentem, teneri restituere, videtur tenere Nicolaus de Lyra, cap. 22. Exodi, super ea verba, *Si seduxerit quis virginem*, vbi inquit, *verbis, vel donis inducendo eam*; & ibi Abulen. quæst. 12. paulò post principium, vers. respondetur quod sicut, vbi inquit, *seducendo eam promissis, vel datis, vel blandis verbis*. Et tenent expressè glossator Abbatis, cap. 1. de adulter. litera B. Nauar. Summa Latina, & Hispana, c. 16. nu. 17. & lib. 4. consilior. in 1. edit. tit. de clandest. despons. cons. 3. ad quartam quæstionem, nu. 4. & ad septimum, vbi addit, magnas preces attendi ex qualitate viri rogantis, & femine rogatæ: nam preces, quæ essent leues, quoniam vir est vulgaris notæ, essent magnæ, & grauæ, ac importunæ, si vir esset magnæ authoritatis, & femina vulgaris. Idem tenet Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 13. vers. quartum dictum, & versic. septimum dictum, Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 37. nu. 15. & 23. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. Angles Florib. 2. p. q. de restitutione honoris, & bonorū temporalium, art. vnico, dub. 7. difficultate 2. concl. 4. fol. 335. Frater Metina, lib. 1. Summæ, c. 14. §. 30. fol. 159. in fine, & seq. Barthol. à Ledes. dub. 19. de matrim. fol. 1295. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 4. c. 17. nu. 3. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 79. §. ceterum si talis virgo, Salon 2. 2. q. 62. art. 2. controuersia 5. conclus. 3. Capua lib. 2. decisionum, cap. 78. nu. 9. Vega lib. 5. Summæ, casu 150. Faciunt pro eadem sententia Doctores allegari, hoc. n. asserentes idem in trahente precibus importunis ad ludum.

3. Prima conclusio, prior sententia displicet, nisi sano modo explicetur. Quia aliqui Doctores illius docet, tunc tamen preces importunas obligare ad restitutionem, quoniam iunguntur minis grauib. Quod apertè est minus verum: quia tunc continent metum cadentem in virum constantem (ut dixi hoc 4. lib. disput. 7. nu. 1. & 3.) cum tamen ad restitutionem in foro cõscientiæ sufficiat, metus leuis: (ut dixi disputat. præcedenti nu. 4.) Alij verò ex illis Doctoribus exposcunt, ut sint superioris, cui absque magno incommodo subditus contradicere non potest, quia ab eo beneficia se accepturum sperat, vel fauorem eius expetit: qui deficiunt in duobus. Primò, quia sperare fauorem, vel beneficia gratuita augeat voluntarium, nec timor ea amittendi potest dici verè timor, nec aliquid cõfert ad actus rescissionem, nec ad obligationem restitutionis: cum ea debita non sint, & proinde in illorum negatione nulla versetur iniustitia: & latius reprobauit hoc 4. lib. disput. 5. num. 28. Secundò, quia importunæ preces superioris, cui subditus debet reuerentiam, incutiunt timorem cadentem in virum constantem. (Ut probauit hoc 4. lib. disput. 7. num. 7.) atque ita à ratione alienum est, eas exigere, ut deflorator teneatur in foro cõscientiæ restituere: cum ad hoc sufficiat metus leuis.

4. Secunda conclusio, placet mihi 1. sententia intellecta, non ut quæcunque preces importunæ obligent, sed quoniam efficiunt mixtum inuoluntarium: quod non semper euenit (vbi explicui disput. præcedenti, nu. 12. de metu reuerentiali) quoties illis cessantibus, rogatus id non efficeret. Sæpè enim importunè rogatus, postea libentissimè exequitur, & tunc non dicitur coactus, nec consurgit inde restituendi onus: ut bene animaduertit Sylu. restitutio. 2. vers. nono. Sed tunc hoc contingit, quoniam omninò repugnante voluntate, & quasi coactus, ut importunitatem vehementem repellat, & (ut vulgò dicimus) *amas no poder*, efficit: & ita solemus dicere, dum nimium importunis precibus laceessimur, *estos no son ruegos, sino fuerza*. Et ita explicuit Sylu. ibidem. Probat, quia negari nequit tunc admisceri inuoluntarium, & conditionalem nolitionem, quæ satis est ad restitutionis obligationem. Ut latè probauit disput. præcedenti, nu. 4.

Bb 4 Nec

Nec placet quod docet Molina tomo i. de iustit. tract. 2. disput. 13 §. 9. si tamen preces, ubi ait non sufficere, ut ex preces importuna sint causa, ut testator ita disponat. Si n. adhuc sit testator in ea quasi habituali dispositione, ut velit suam dispositionem valere, dicit non teneri extorquentem restituere, quamvis peccarit contra charitatem, impediendo, & contra iustitiam, in testatore, inferendo eam molestiam. Quia tandem plenè, & simpliciter voluit testator esse illius bona. Unde concludit tunc tantum teneri restituere, quando testator erat in ea quasi habituali dispositione, ut vellet non valere quod disponit. Quod dicit raro accidere. Sed fateor me hoc non percipere: quia quamvis ille velit, non sponte vult, sed coactus, quamvis leuiter, ut importunitatem repellat, tediisque affectus, aliter nullo modo consensurus. Quod satis est, ut in foro conscientie consurgat restituendi obligatio.

Hoc tamen libentissimè concedo priori sententiae, rarissimè deflorem teneri restituere virgini, quae solis precibus importunis adducta, consensit suae deflorationi. Quia raro inuenitur in hoc casu inuoluntarium: fingit n. sepe se nolle, deditaque opera cunctatur, & tergiversatur, vulgo, *se hace rebacia*, ut pluri fiat eius copula, cariusque suum corpus vendat; & quamvis iniurio repugnet, postea tamen libenter consensum praebet. In quo casu dixi nunquam, precedenti, cessare inuoluntarium, & restituendi onus. Immo amplius, & bene dixit Decianus practica 2. p. lib. 8, cap. 7. num. 38. non esse raptum, si ex paterna domo virgo arrepta consentiat postea liberè suae deflorationi. Si tamen re vera virgo importunis precibus victa, voluntate verè repugnant, solum ut importunitatem repellat, consentiret suae deflorationi, teneretur deflorator restituere: & ita intelligo Doctores allegatos, num. 2. pro hac sententia. Quia est mixtum inuoluntarium, & solutio conditionalis: hoc tamen (ut dixi) rarissimè evenit.

Ex dictis inferuntur omnia corollaria, quae intuli disput. precedenti num. 13. & sequentibus, de metu reuerentiae leui. Si n. omnia illa precibus valde importunis, mixtum inuoluntarium efficientibus, modo exposito, num. 4. ab aliquo extorqueantur, consurgit inde in omnibus illis casibus obligatio restituendi. Quia eadem prorsus militat ratio.

Secundò inferitur, ea omnia, quae hoc 4. lib. disp. 7. num. 4. retuli ex varijs Doctoribus, nempe, donationem inter coniuges nimia importunitate extortam, non confirmari morte: nec donationem inter patrem, & filium, nec censeri meliorationem: nec legata, aut testamenta sic extorta, firma esse: ea (inquam) omnia, licet quoad rescissionem in foro externo non careant difficultate, quia non omnes preces importunas admissimus ibi num. 7. incutere metum cadentem in virum constantem, qualis desideratur ad eam rescissionem: in foro tamen conscientiae esse vera, si mixtum inuoluntarium contineant, modo hic num. 4. explicato. Imò Suarez allegatione 24. num. 4. & Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 20. num. 18. docent quamvis metus reuerentiae absque minis, non sit viri constantis, nec sufficiat ut rescindatur testamentum eo metu confectum, actione quod metus causa: sufficere tamen, ut rescindatur officio iudicis. Idque colligunt ex Hart. l. finali, num. 4. ff. si quis aliquem testari prohibuer. Quare cautissimè D. Ant. 3. p. tit. 10. c. 1. §. 2. ad finem, ait, posse testatoris consanguineos ab ipso petere, ut legat eis, dummodo non nimis importunè, ut quasi extorqueat.

Tertiò inferitur, precibus importunis impediendam legatum, teneri restituere, eo modo, quo vi impediendam: quando ea preces mixtum inuoluntarium continent modo, num. 4. declarato. Et probatur eadem ratione. Sic Gu-tier. quest. canon. lib. 1. c. 37. num. 20.

Ultimò inferitur, licentiam extortam à religioso, precibus valde importunis, accipiendi, vel retinendi aliquid, quoniam re vera superior inuoluntariè, ut importunitatem repellat, consentit, aliter omnino repugnaturus, non excusare ipsum à proprietatis vitio. Quia ea non est licentia, sed violentia, ut bene dixit D. Bernar. de consideratione ad Eugenium. Et ita Perez additionib. ad Seguram. l. 1. §. si vir,

num. 108. ff. de acquir. possess. dixit in simili, licentiam contrahendi extortam precibus importunis ab uxore, non esse legitimam, nec visum esse virum consensisse: & in simili, quando religiosus dicit, se esse paratum ad iussu superiors, relinquere quae possidet, at fundendo querelas, & murmuraciones, ita ut superior non audeat contradicere, & tacet, ut vitet maius malum, non esse tuta conscientia, non tantum ob scandalum, sed ob votum paupertatis: quia ea non est licentia voluntaria, sed permissio coacta, ad vitandum maius damnum, docent Dionysius Carthus. de professione monastica, lib. 1. artic. 11. Corduba summa, c. 54. fol. 139. col. 2. §. y cierto es la opinion, Nauar. lib. 3. de restitutione. c. 1. in noua editione, par. 3. dub. 1. nu. 161. Et in hoc sensu accipienda est doctrina Hugonis, quem sequitur, ac refert Turrecremata, c. non dicatis. 12. q. 1. num. 9. nempe, taciturnitatem prelati non excusare à vitio proprietatis: intelligenda enim est, de taciturnitate, & consensu permissiuo, secus quando esset consensus approbans, & ita explicat Nauar. eod. cap. non dicatis, nu. 54. quod est in nouis operibus, commento 2. de regularibus, num. 22. & Mendoza in quibusdam quaestionibus scholasticis, q. 8.

Ad argumenta prioris sententiae, nu. 1. proposita, responderetur. Ad leg. dico disparatam esse rationem in ludo. Quia cum sit contractus lucro, & iacturae expositus, non omnes admittunt, etià dum interueniunt preces importuna cum exprobrationibus, obligari trahentem ad lucrum restituendum: id enim negant Alcegar lib. de ludo. c. 21. conclus. 4. Franciscus Garzia par. 2. de contractibus, c. 19. fol. 592. & sequenti. Atque ita valde probabiliter Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 516. fol. 1087. tenet contra communem, trahentem ad ludum alio damno non secuto, non teneri lucrum restituere, eo autem secuto solam damni estimationem. Quia ratione iniuriae attractionis nil tenetur restituere, sed tantum pati poenam, dum à iudice condemnatus fuerit: ratione autem lucri ex ludo acquisiti, nil etià tenetur restituere: quia quamvis mixtum inuoluntarium adsit, at cum ille consensus ita mixtè inuoluntarius, sufficiens sit, ut contractus ludi sit validus ex parte attracti, ne lucrum inde comparatum teneatur restituere: ita fuit sufficiens, ut seruetur aequalitas, ut esset validus ex parte attrahentis, ne lucrum teneatur restituere. Et quamvis in alijs contractibus onerosis, qui metu tractus contractum inijs, possit petere sibi reddi quod dedit, restituendo quod accepit: in re autem presenti, spes aqua lucradi, & aquale periculum perdendi utrinque commutata sunt, ac proinde non habet locum rescissio contractus, reddente attracto quod accepit, & postulante quod in compensationem dedit. Nec obstat, dignum esse metu trahentem, ut lucro spoliatur: ea enim est poena, iudicis sententia indigens.

Ad secundum respondet Syluest. verbo, restitutio. 2. §. 9. fallere in paupere importunis precibus obtinente elemosynam. Sed rationem fallentiae, nec assignat, nec ipse video, & ideo dico nunquam teneri restituere. Quia preces pauperis parui penduntur, & tandem alter via elemosynae, voluntariè tribuit, & nollit sibi restituere: & fortè hac ratione dixit Syluest. fallere in paupere: verum si inuoluntarium mixtum ibi daretur, & elemosyna non esset debita saltem charitatis lege, fateretur utique consurgere restituendi onus.

DISPUTATIO XI.

An blanditiae inferant metum leuem, mixtumque inuoluntarium ita, ut blanditijs extorta, obnoxia sint restitutioni?

S Y M M A R I V M.

Proponitur opinio affirmans, & meretrices teneri restituere extorta blanditijs, num. 1.

Contraria verior, num. 2. Et sequitur argumentum, num. 3. Quando

Q Vando blanditiæ incutiant metum viti constantis; dixi hoc 4. lib. disp. 7. nu. 3. In præsentiarum autem sermo est, quando inferant metum leuem. Aliqui asseuerant inferre metum leuem, ita vt eis extorta, sint restituenda. Quia non minus excruciat amor, quam ebrietas; atque ita ceperunt meretrices teneti restituere, quod vltra stipendium debitum, blandis, & amatorijs verbis comparant. Sic Caiet. 2. 2. q. 32. art. 7. in fine, & in Summa, verb. restit. post c. 8. tit. restitutionis casus quasi infiniti sunt, vers. sunt duæ radices, & ibi Armilla. nu. 58. Medina. C. de restitutione. q. 20. ante solutionem ad 1. vers. sequitur amplius, Nieuu Summa, tit. 119. Capua li. 2. decis. c. 121. n. 7.

2 Contrarium tñ omnino tenendū est. Primò, quia concupiscentia, & amor non efficiunt inuoluntarium, imò valdè augent voluntatem: teste D. Th. 1. 2. q. 6. art. 7. Nihil enim magis voluntariè fit, quam quod amore efficitur.

Secundò probatur ex l. finali, C. li quis alter testa. prohi. ibi, iudicium uxoris postremum in se prouocare maritali sermone, non est criminofum. Vbi Glos. verb. maritali, ait, id est, blando sermone. Idem habetur. l. 27. tit. 2. p. 6. Quare eo textu ducti Bal. Capola, Hippolytus, quos referunt, & sequuntur Io. Lup. rubr. de donatio. §. 81. nu. 11. Segura. l. 1. §. si vis. nu. 128. ff. de acquir. posses. Montalius, lib. 3. fort. tit. 9. l. 3. Glos. 1. Greg. Lop. d. l. 27. verb. rogando, & l. 2. verb. per falago. tit. 8. p. 6. Auiles, c. 21. prætorum, Gl. ruego. nu. 5. Menoch. de arbitrat. lib. 2. centuria 4. casu 395. n. 41. asserunt non viciari testamentum, quod vir vxoris blanditijs ductus, in ipsius fauorem confecit. Ergo blanditiæ non efficiunt inuoluntarium mixtum. Sic docent Sotus lib. 4. de iust. q. 7. ar. 1. in solutione ad 2. vers. adiecit tamen, Nau. Summa, c. 17. nu. 16. Castro lib. 2. de lege pœnali. c. 2. corollario. 3. Ledesma 2. p. 4. q. 18. art. 5. §. dico igitur, sub finem illius: Alcocer lib. de Lud. c. 21. concl. 4. in fi. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 37. nu. 19. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 6. in commento, litera B. Lud. Lop. 1. p. instructorijs. cap. 96. §. accedo quoque, Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 94. fol. 569. §. si fornicarie, Nauarrus, lib. 2. de restitutione, in noua editione c. 3. p. 4. dub. 2. num. 430. & lib. 4. c. 2. dub. 12. nu. 97. Bañes 2. 2. q. 62. art. 5. dub. 5. concl. 2. Salon eodem art. 5. controuersia. 4. post 3. conclusionem, Manuel 2. to. Summe, c. 40. num. 4.

Teneretur autem meretrix restituere, si fraudibus plus iusto stipendio extorqueret; vt si assereret se virginem, vel non nisi semel à magnate cognitam. Vt benè docent Sotus, Ledesma, Alcocer, Molina, Lud. Lopez, Gutier. Bañes, Salon, Manuel, ibidem: Capua lib. 2. decisionum, c. 123. n. 10. Non tamen esset fraus, quādo assereret se perditè deamare. Quia hanc esse muliercularum fraudem, latet neminem. Sic Sotus, Ledesma, Gutier. Lud. Lop. ibidem.

3 Ad argumentum dic, concupiscentiam excruciat inuentem, vt non iuxta rectam rationem, & prudenter actus fiat: non tamen, vt inuoluntariè efficiatur.

DISPUTATIO XII.

An metus cadens in virum constantem, iniuste incussus, irritet matrimonium?

S V M M A R I V M.

Qui vsui sit hac questio, post Tridentinum, nu. 1. Et diuiditur metus in procedentem ab intrinseco, vel ab extrinseco, & in incussum ad extorquendum matrimonium, vel ob alia causa, n. 2. Qualiscunque metus non incussus ad extorquendum matrimonium, non irritat, num. 3.

Matrimonium contractum cum concubina, metu presentanea mortis, ex morbo, naufragio, & c. valet, nu. 4. Idem medicis dicentibus contrahentem obiturnum, ni ducat uxorem, propter humorum abundantiam, nu. 5.

Valet matrimonium de iure incussus, si non ad id destruitur, si, nu. 6.

Idem, de contracto à captiuo apud hostes, nu. 7. Et ibi, an possit hic constituere procuratorem ad matrimonium contrahendum?

Valet matrimonium cum morte damnatus eligit ducere meretricem, vt mortem euadat, nu. 8.

Idem, si alius ei offerat immunitatem, si talem feminam ducat, num. 9.

Idem si index capro iuste, mortemque timenti, vitam condonet, si ducat iudicis ipsius filiam alioquin ei mortis pœnam minetur, num. 10. Et quid si iniuste damnatus sit, num. 11.

Quid, de consuetudine, vt vir remittat adulterium uxori, si profiteatur in religione? vel vt homicida damnando ad mortem, remittant consanguinei crimen, dummodò filiam occisi ducat, num. 12.

Valet matrimonium, si princeps obsessus offerat obsidenti, filiam in uxorem, si obsidionem soluat, nisi alter eo sine obsequio, num. 13.

Quid, si parentes, aut consanguinei vellent interficere iuuenem in stupro inuentum, & is eo timore stupratam duceret? num. 14.

Valet matrimonium egri lethali morbo oppressi cum filia medici initum, nolentis aliter ipsi mederi, num. 15.

An matrimonium metu viri constantis, iniuste incussus, ad illud extorquendum sit validum? referuntur duæ sententiæ, n. 16. & 17.

Matrimonium tali metu initum, est nullum in utroque foro num. 18.

Idem est à quocunque incutiasur ille metus, n. 19. Et ibi, intelligitur, quando alter ducitur eo metu ad contrahendum.

Quid, si non sit metus ad certam feminam ducendum, sed incertam de certis? num. 20.

Quid, si id matrimonium initum sit in præsentia amicorum, & consanguineorum? num. 21.

An constitutio procuratoris ad matrimonium, vel alia negotia, metu facta valeat? num. 22. Et explicatur, c. accedens, de procurator.

An dotis, & arrharum promissio, & solutio metu facta valeat? & an valeat pœna adiecta contractui dotis, n. 23. Et ibi expl. citatur, l. si mulier, §. si dos, ff. de eo quod metu causa.

Quid, de distractu dotis metu facto? num. 24.

An vxor metu promittens dotem, teneatur dotem denuo constituere? num. 25.

Soluntur argumenta, num. 26.

H Actenus disputauimus qualiter metus irritet ceteros contractus, pariatque restituendi obligationem. Jam qualiter ipsum matrimonium irritet, disputandum est. Supponendum est primò, non esse inutilem hanc disputationem, post Tridentinum: prout ma. è existimauit Palacios 4. d. 26. disp. vnica, fol. 663, §. hæc porro omnia; duciturque ea ratione, quia cum iam matrimonia coram parochis, & testibus, celebranda sint, non erit coram eis, coactioni locus. Sed fallitur, quia potest præcedere comminatio mortis, vel alterius mali grauis, antequam intersint parochus, & testes, & durante ea metus causa, coram illis matrimonium iniuri, ignorantibus metum.

2 Secundò supponendum est, duplicem esse metum: quidam est incussus ab intrinseco, vel à causis naturalibus, vt à morbo, tempestate, feris animalibus, (ab his enim metus incussus dicitur ab intrinseco: quia incutitur per modum naturæ, id est, non per actum liberum: vt rectè animaduertit Sotus 4. d. 29. q. 1. ar. 3. vers. hic primo colligitur.) Alter verò est ab extrinseco, id est, à causa libera. Vt dum quis incidit in latrones, mortem comminantes.

Rursus hic metus adhuc est duplex, quidam incussus à causa libera, sed non gratia matrimonium extorquendi, sed alia de causa. Alter verò incussus gratia extorquendi matrimonium, & hic potest incuti iuste, vt dum minans comminatur malum, quod iuste inferre potest, vt iustam delicti accusationem. Vel iniuste, vt si malum illud iniuste inferat, vt priuata autoritate necare in præsentiarum, ergo non disputamus de metu incusso à causa libera iuste, ad extorquendum matrimonium. Quia de hoc

hoc est habendus sermo, disputatio, sequenti; sed quando iniuste.

- 3 Hac ergo in re est quedam conclusio certissima apud omnes, nempe, quoties metus non est incussus ad extorquendum matrimonium, siue proueniat à causa naturali, siue libera, quantumuis grauissimus sit, non reddit irritum matrimonium.

Probat, quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, sed à se ipso: cum nullus tunc exigat matrimonium, sed voluntarie id contrahens eligit, tanquam medium ad euadendum periculum animæ, vel corporis.

Secundò, quia inuoluntarium, quod in eo matrimonio inuenitur, non est intentum ab incutiente metum, sed tantum habet occasionem ex ipsius nequitia.

Tertiò, quia votum emissum ex simili metu, validum est, ut probatur ex c. sicut nobis, de regul. ubi votum factum à morbo laborante, mortis timore, dicitur obligare, & Numer. 21. populus Israel victus à Cananeo voto se obligauit, & votum iudicatur validum. Et de quacunque tribulatione, ait David, *reddam tibi vota mea, quæ loquutum est os meum in tribulatione mea*. Et constabit ex corollarijs inferendis.

- 4 Ex hac cõfessione, primò infertur, matrimonium contractum cum concubina, metu presentaneæ mortis, ex morbo, aut naufragio, aut fera bestia, aut inferni timore, esse firmum. Quia is metus non infertur à causa extrinseca libera, ad extorquendum matrimonium. Sic Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. hinc primo colligitur, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 16. Ant. Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 118. Palacios 4. d. 29. disp. vnica, vers. septimo dicitur, Angles Floribus 1. p. materia de matrimonio, q. 3. de cõsensu coactio, art. 1. difficultate 2. fol. 447. Bartholomæus à Ledesma dub. 23. de matr. fundamento §. Henriquez lib. 11. de matr. c. 9. nu. 1. Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 231. nu. 1. Corona confessorum 4. p. c. 8. de matr. tit. de impedimento violentiæ, nu. 29. vers. sed est hic valdè aduertendum, Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 1. c. 8. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 47. art. 3. dub. 1. Candelabrum sacramentorum 2. p. materia de matr. nu. 61. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matr. c. 40. fol. 1067. §. præterea pro huius materiæ.

- 5 Secundò infertur, si medici asserant quempiam obiturum ob humoris abundantiam, nisi ducat uxorem, valere matrimonium. Quia metus est ab intrinseca causa naturali. Sic Ledesma 2. p. 4. q. 49. art. 3. fol. 456. col. 4. §. sed contra hoc est argumentum, iunctis duobus, §. sequentibus, Sotus, & Lud. Lop. num. 4. citati.

- 6 Tertiò infertur, matrimonium contractum per detrusum in carcerem, si non animo extorquendi matrimonium detrusus sit, validum esse. Quia quamuis metus carceris grauis sit, ac proinde reddat nullus contractus incarcerati, qui in carcerē, ff. de eo quod met. cau. & subinde matrimonium deberet esse nullum: quia tñ metus is nō incutitur gratia matrimonium extorquendi, validum est. Sic Innocentius, c. cum locum, num. 2. de spons. ubi Hostiensis paulò post principium, Ioannes Andreas, nu. 2. Ant. nu. 11. Card. nu. 3. Abb. nu. 9. Henricus, num. 3. Præposit. nu. 12. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. num. 4. & 5.

- 7 Quartò infertur, minus benè Innocentium, c. cum locum, de spons. nu. 2. quem sequitur ibi Hostiensis paulò post principium asseruisse matrimonium captiui apud hostes esse inuolidum: eo quòd seruus est. Verum hoc longè à veritate abest.

Primò, quia quo ad matrimonium contrahendum, seruitus nil obest. Ut constat ex toto tit. de cõiugio seruorum.

Secundò, quia is metus captiuitatis, quamuis in virum constantem cadat, minimè tamen ad matrimonium iniectus est. Tandem, quia c. dominus, de secund. nupt. Lucius 3. scribens captiui apud Sarracenos detentis, permittit illis matrimonio copulari, modò de priorum coniugum obitu certi sint. Et ita Innocentium reprobant Ioannes Andreas, c. cum locum, n. 2. Antonius, n. 11. Card. in fine,

Abb. nu. 9. Henricus, nu. 3. Alex. de Neuo, nu. 13. idem Io. Andr. d. c. dominus, num. 2. Ant. ibi nu. 2. Anch. num. 3. Abb. num. 3. Alex. de Neuo, num. 3. Præposit. num. 1.

Nec placet moderatio Abbatis, eod. c. cum locum, nu. 9. & Præpos. eod. c. dominus, nu. 1. ubi sequuntur Innocentium, ita illum intelligentes: ut captiui possit uxorem ducere, minimè tñ constituere procuratorem, qui nomine ipsius matrimonium ineat: per c. accedēs, de procurator. Sed contrarium esse verissimum, & commune: ut refert, & sequitur Alexander de Neuo d. c. cum locum, num. 14. Nam constitutio procuratoris non maiorem libertatem desiderat, quam ipsum matrimonium: si ergo ea captiuitas nō tollit libertatē ad matrimonium, à fortiori nec ad procuratoris constitutionem. Nec obstat d. cap. accedens, quia ad summum probat constitutionem procuratoris, liberam esse debere: (quod an ita sit, dicemus num. 22.) in presenti autem euentu, libera est: cum captiuitas non ordinatur, ut procuratorem captiui constituat.

- 8 Quintò infertur, validū esse matrimonium, dū morte dānatus, quo incolumis euadat, ducit meretricē, iuxta morem, aut statutū aliquarū regionū. Quia is metus nō cōtendit, ut matrimonium ineat, sed p̄pria sp̄te, dānatus id euadēdi mediū elegit. Sic Sotus, vers. exurgunt hic tamen, & Ledesma, Cou. nu. 17. Ant. Cuccus, n. 118. Ludouicus Lopez, §. iam ex prædictis liquet, Angles, Philarcus, Palacios, vers. 9. respondeo, Candelabrum, num. 63. Bartholomæus à Ledesma, ubi eos, n. 4. retuli. Sebastianus Medices de casibus fortuitis, q. 7. nu. 75. habetur to. 7. tractatum nouiorum, Henriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 5. num. 5. Corduba Summa, quæstione 171. puncto 1.

- 9 Sextò infertur, idem esse dicendum, etiam si ipse damnatus minimè offerat matrimonium, sed alius ei promittat immunitatem ab ea p̄na, si certam feminam ducat. Quia tñ nullus metus incutitur ad matrimonium extorquendum, sed metus aliunde incussus aufertur, oblata illa cōditione. Sic Sotus, Anton. Cuccus, nu. 116. Ludouicus Lopez, §. iam ex prædictis liquet, Petrus de Ledesma concl. 4. Henriquez, nu. 2. Corona confessorum, ubi hos, nu. 4. allegauit. Veracruz, 1. p. speculi. art. 8. ad finem, dub. 3. Corduba Summa, quæst. 171. puncto 1.

- 10 Imò si ipse iudex capto iuste, mortemque timenti, vitæ condonationem promittat, si ducat ipsius iudicis filiā, aut aliam feminam, alioquin ei mortem iuste inferēdam comminetur, valet matrimonium. Quia metus non iniicitur ad matrimonium ineundum, sed iam conceptus aufertur, traditurque euadēdi periculum, modus. Sic Couarruias 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 15. Gutierus de iuram. 1. p. c. 57. n. 9. Vega lib. 3. Summa, casu 135. Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matr. c. 40. fol. 1068. vers. ad secundum verò casum, intelligens quando presentaneam, certamque mortem timebat, vel aliud malum graue. Idem videtur tenere Petrus de Ledesma de matr. q. 47. art. 3. dub. 1. concl. 3. vers. ex hac conclusione, ubi ait, valere matrimonium, si iuste iudex condemnans homicidam nolit condonare vitam, nisi ducat uxorem occisi.

Quare non est audiendus Angles, Floribus 1. p. de matr. quæst. de cõsensu coactio art. 1. difficul. 2. concl. 2. f. 448. ubi ait, si iudex latroni suspēdēdo, p̄næ remissionē promittat, hac cōditione ut aliquā ducat, nō valere matrimonium. Videturque idē tenere Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. ex his, quæ sequitur Barth. à Ledesma dub. 23. de matrimonio fundamēto §. ubi dicūt, si princeps ei, quē iuste p̄t p̄na capitis p̄clere, si eā p̄nā illaturū promittat, nisi hāc duxerit, non valere matrimonium. Quia ad hunc finem incussus est metus. Sed intelligendus est Sotus, quando incutitur is metus aliās nihil timenti, sed spem euadēdi probabilem habenti. Et ita intelligit cum Ludou. Lop. proximè citatus.

- 11 Et quamuis hi Doctores videantur limitare, quando is iuste captus erat, morsque iuste inferenda erat: expressè enim sic loquuntur Couarruias, Gutierus, Petrus de Ledesma, Vega numero præcedenti allegati, & Palacios

4. d. 25. disput. vnica, ad finem, vers. 9. respondens, ait forte non valere matrimonium, quando illud iniuste suspendens eligit, quo mortem euadat. Et Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. dubio 3, 9, clarissime ex hoc sequitur, sentit non tenere matrimonium, quando iniusta esset condemnatio, secus quando iuxta allegata, & probata.

Ceterum existimo, parum referre ad matrimonij huius valorem, siue iuste, siue iniuste damnatus sit. Quia hoc matrimonium ex eo non redditur irritum ob hunc metum, quia metus non iniicitur ad illud extorquendum, sed metus iam conceptus aufertur; ergo impertinens est, an metus ille conceptus fuerit ex causa iusta, nec ne. Solus enim metus iniuste illatus ad extorquendum matrimonium, illum dirimit: vt dixi num. 3.

Et confirmatur amplius, quia si quidam tertius offerret illam immunitatem ab ea iniusta morte, valeret vtique ergo idem dicendum est, licet ipsemet iudex offerat. Quia quando metus vitiat matrimonium, idem est à quocunque ille inferatur; (vt dicemus nu. 19.) Et ita Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 15. vbi dixit, si iudex mortem iuste inferendam, illam iam timenti, cominetur, nisi filiam eius ducat, valere matrimonium, eo quod metus non inferatur, sed aufertur; subdit hæc, *Quæ ratione perpensa, hac in re arbitramur quo ad matrimonium, potius ferè considerandum an metus sit illatus, nec ne, quàm quod iuste inferatur.* Itè aperte volunt Ant. c. cum locū, nu. 11. de sponsal. & ibi Præpos. num. 12. vbi disputantes vtrū matrimonium intrusi in carcerem iniuste, cū femina detrudere contractum, timore carceris illius iniusti, validū sit? Distingunt, si metus ad finem contrahendi matrimonium, illatus sit, non valet; secus si ad alium finem: ergo metus ex causa iniusta conceptus, non vitiat matrimonium initum cum ipsomet incutiente, vel cum alio, si ad eum finem incussus non sit. Et ita in nostro casu, cum iudex promittens impunitatem reo, siue iuste, siue iniuste, mortem timeri, si eius filiam ducat, non metum inferat, sed potius metum iam conceptum auferat, immunitatemque offerat, nil refert, siue metus iuste, siue iniuste conceptus sit. Et ita tenet Corduba summa q. 171. puncto 1. §. mas nō obstante, Manuel 1. to. summa 2. editione c. 23. n. 1. Idem constabit ex dicendis, nu. 13. & 14. vbi in similibus euentibus iniusti metus, dicemus, non vitiari matrimonium, eo quod incussus minimè sit ad eum finem.

12 Septimò inferitur: quo pacto æquitas cōsuetudinis vbi que vigentis defendi valeat, vt plectendo capite, aut alio graui supplicio, cōdonetur vita, aut ea pena à cōsanguineis cōcessi ea lege, vt filiam occisi, aut aliā eius cōsanguineam ducat, & similiter, dū vir de adulterio vxorē accusat, solet mortis penā remittere, si religionē profiteatur. Quamuis enim hic metus in virum cōstātem cadat, nō irritat matrimonium, aut professionem; eo quod nō incutitur ad finem extorquendi matrimonium, aut professionem, sed ad delicti punitionem; & potius metus iam conceptus aufertur, oblata timenti norma, quia immunis à pena euadat. Sic tenent Nauar. lib. 3. consiliorum, in 1. editione tit. de regular. cōs. 27. nu. 2. & 3. in 2. verò libro 1. titulo de his quæ vi, cons. 8. nu. 2. & 3. Manuel 2. to. summa c. 8. nu. 10. vbi aiunt, si cōdonetur vita alicui, ea lege vt religionem profiteatur, esse firmam professionem: & ita ait Nau. solitos esse Pontifices eadem conditione penas delicti debitas remittere. Et quamuis hi Doctores ea ratione vsum approbent, quia metus iuste incussus non vitiat actum. At tutius, & verius, hac via, & ratione defenditur prædictus vsus. Quia metus non incutitur ad professionem, vel matrimonium extorquendum, sed metus iam conceptus aufertur. Fundamentum enim, cui prædicti authores inniuntur, non firmum est: grauis enim est difficultas, an metus incussus vitiet; vt vidēbimus disput. sequenti.

13 Octauò inferitur, si princeps obsessus matrimonium offerat cum filia obsidentis, vt sic animi conciliantur, obsidionemque soluat, validum esse. Quia obsidio non erat ad eum finem, secus si extorquendi matrimonium gratia obsidio esset. Sic Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. hinc primo col-

ligitur, Ant. Cuc. lib. 4. institutio moral. tit. 12. n. 117. Barthol. à Led. dub. 23. de matrimonio, fundamento 5. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 3, de consensu coactio, art. 1. difficultate 2. fol. 547. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 47. art. 3. dub. 1. concl. 4. Viualdus Cadelabro 2. p. de matrim. n. 61. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. §. iam ex prædictis liquet. Vega lib. 2. summa, casu 207. Quod quidē verum est, quamuis iniusta esset obsidio; vt probat ratio allata. Et ita docent Petrus à Ledesma, Lud. Lop. Barthol. à Ledesma ibidem.

14 Non inferitur, si parentes, aut cōsanguinei interficere vellet in stupro inuentum, & ipse sua sponte, & à nemine exactus offerat matrimonium cū stuprata, vt mortem vitet, validum esse. Quia iniuria comminata mortis, cum non inferatur ad extorquendum matrimonium, per accidens se habet ad illud. Item, quia iniuria, & metus non redebat ad matrimonium, sed ad mortem, & ita nulla coactio circa matrimonium versatur; secus si parentes, aut alij minarentur mortem, nisi eam ducat. Sic Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 9. num. 2. Angles, folio 458. & Viualdus Candelabro sacramentorum, num. 65. citati nu. præcedenti: Corona confessorum 4. par. materia de matrimonio, ca. 8. titulo de impedimento violentiæ, num. 29. §. sed est hic valdè aduertendum.

Valdè tamē videtur aduersari huic doctrinæ, quod tradunt Petr. de Barbosa inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 24. num. 14. Alexand. Tartagnus inter eadem consilia, cons. 21. nu. 5. Antonius Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 21. nu. 160. vbi docent non tantum metum cadentem in virum cōstātem, actu minis illatum irritare matrimonium; sed etiam iustā talis metus suspicionem. Vt si quis deprehensus à patre, & cōsanguineis puellam in stupro, timens fore, vt occidatur, ducat puellam. Idque non obscure probat Inec timorē 7. versic. proinde el 2. ff. de eo quod metus causa, ibi. *Proinde si quis in furio, vel adulterio deprehensus, vel in alio flagitio, vel aliquid dedit, vel se obligauit, Pomponius lib. 18. rectè scribit, posse eum ad edictum hoc pertinere, timuit enim vel mortem, vel vincula.* Item quia (vt dixi hoc 4. lib. disp. 1. n. 17.) Suspicio metus inferendi incutit metum viri cōstātis. Sed hæc doctrina ne nostro corollario aduersetur, intelligenda est, quando deprehensus in eo delicto timet fore, vt metu mortis cogatur ad id matrimonium. Quia tunc est probabilis suspicio metus inferendi ad extorquendum matrimonium, & proinde cum is sit metus viri cōstantis, tendatque ad eum finem, vitiabit matrimonium. Secus quando non est probabilis suspicio metus inferendi ad eum finem, sed ad vindictā de stupri iniuria sumendam, & stuprator sua sponte matrimonium cū illa offerat, vt iniuriæ, penæque veniam impetret.

15 Vltimò inferitur matrimonium contractum ab egro morbo lethali oppresso, cum filia medici, aliter ei mederi nolētis, esse validum. Quia medicus minimè mortis timorē incutit, sed morbus, ac matrimonium petit tanquam stipendiū. Sic Sotus. Barth. à Led. Lud. Lop. quos n. 13. retulit Corona confessorum allegata nu. præcedenti Corduba summa, q. 171. puncto 1. Vega lib. 2. Summa, casu 281.

16 His præmissis difficultas est, an metus cadens in virum cōstantem, iniuste illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in vtroque foro? Quia in re Card. c. 2. de his quæ vi, q. 1. asseruit matrimonium metu hoc contractum, non esse ipso iure nullum, sed rescindendum: instar aliorum contractuum metu initorum, qui ipso iure validi sunt, quamuis rescindendi per iudicem sint; (vt diximus disp. 8. nu. 4.) Et probatur ex cap. consultationi, de sponsal. ibi. *Sed illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in virum cōstantem, erit nō immerito audienda.* Ergo metus nō irritat ipso iure matrimonium, sed femina metum passa audienda est, vt matrimonium irritetur.

Secundò, quia nō videtur maior ratio de matrimonio, quam de alijs contractibus, cum omnes contractus mutuo consensu petantur.

Tertiò,

Tertio, quia alia sacramenta, ut Baptismus, Confirmatio, Ordo extrema Unctio, suscepta metu, valida sunt: ergo & matrimonium.

Cuius sententiam omnes Theologi, ac iuris Pontificij Doctores, tanquam omnino falsam reprobant: & specialiter Abb. cap. cum locum, de sponsal. nu. 6. Nam ceteri contractus, & si semel validi sint, possunt per iudicem facile ob metum illatum rescindi: at matrimonium semel validum, cum sit sacramentum indissolubile, nisi ante consummationem, per religionis ingressum, vel dispensationem Pontificiam, non posset iudex rescindere. Item, quia facile consummaretur, & tunc nulla esset in terra potestas illud dissolvendi. Quare non tunc consultum esset per Ecclesiam, metum patris in matrimonio. Constabit etiam ex textibus, quibus probabitur nostra sententia, nu. 18.

37 Alij vero, quos refert D. Th. tacto nomine 4. dist. 29. q. unica, art. 3. quasiuncula 1. in corpore, asserunt tale matrimonium, si re vera adsit consensus, quamvis coactus, validum esse in foro conscientie, & solum in foro externo irritum esse. Probat, quia Ecclesia presumit illum, qui cogitur contrahere, mendaciter protulisse verba, & absque consensu interno; ergo ubi verè consensus est, cum cesset presumptio, erit verum matrimonium. Probat, antecedens ex cap. cum locum, de sponsal. ubi redditur ratio, cur matrimonium coactum, sit nullum: quia matrimonium solo consensu perficitur, & ubi coactio est, deficit consensus. Ergo si re vera adsit consensus, valet et matrimonium.

Et confirmatur, quia ad internum consensum in matrimonio, non potest dari coactio, sed solum ad prolationem verborum: ergo si verè est consensus internus, is est liber. Ergo matrimonium eo consensu contractum, liberum erit, & consequenter validum quoad Deum.

Secundo probatur, quia metus peccati mortalis, & inferni, cum sint summa mala culpa, & poena, cadit in virum constantem, & tamen non irritat matrimonium. Ut quando quis eo quod tenetur sub mortali, ut quia dedit fidem, vel quia precipit pater, casu quo potest precipere, contrahit: ergo, Pro hac sententia inveni citatur apud Sotum 4. d. 29. q. unica, in margine, Goffredum de Fontibus, quod lib. 13. q. 15.

18 Sit tamen conclusio, adversus utramque sententiam: matrimonium contractum metu cadente in constantem virum ad eum finem iniuste incusso, est nullum in utroque foro. Hanc conclusionem admittunt Doctores utriusque iuris, specialiter Doctores celsi iuris Pontificij, c. 2. de his que vi, & c. cum locum, de sponsal. ubi id matrimonium absolute irritum esse docent, quamvis ipsi non explicent specialiter, et in foro conscientie. Sed id expresserunt D. Th. 4. d. 29. q. unica, art. 3. quasiuncula 1. in corpore, ubi D. Bouant. q. 1. nu. 5. Scotus q. unica, 9. hic dicitur, Duran. qu. 2. nu. 7. Richart. art. 1. q. 1. Paludan. q. unica, art. 3. conclus. 1. num. 17. Sotus qu. 1. art. 3. vers. refutatur tamen, D. Anton. 3. p. tit. 1. ca. 7. paulo post principium, Arboreus lib. 11. theosophia, cap. 15. versic. respondeo per contractionem, Petrus de Soto lectione 3. de matrim. 5. 3. etiam ex eodem, Hérizquez lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 1. Aragon, 2. 2. quest. 88. art. 3. 6. hoc constituto sit conclusio, Philarchus de officio Sacerdotis, 1. p. 2. lib. 2. cap. 6. Maurus Anton. Corona confessorum 4. p. cap. 8. de matrim. tit. de impedimento violentie, nu. 29. 5. sed difficultas est, Manuel 1. romo summa 2. editione, cap. 231. num. 1. Bartholomaeus à Ledesma dubio 23. de matrim. post 2. conclusionem, 9. an notare oportet, Judou, Lopez 2. par. instructorij, de matrim. c. 40. fol. 1063. 9. deinde queritur, Et ex Iurisperitis Sylvest. matrimonium 8. qu. 11. dicto 3. Tabiena verb. impedimentum, impedimento 9. nu. 3. Nau. summa, cap. 22. nu. 5. 1. ad finem, Alex. Carrerius lib. 4. de sponsal. cap. 9. Et probatur ex cap. cum locum, de sponsal. ubi rogatus Pontifex super matrimonio cuiusdam puellae, duo enim cives Papienses illam petebant, & uterque contendebat, se cum illa matrimonium contraxisse, timebatque puella sibi metum inferendum: & definit Pontifex in loco tuto esse reponendam, dum causa definitur. Redditque rationem, quia matrimonium solo consen-

su perficitur, qui non iournitur, ubi adest timor cadens in virum constantem: ergo clarè sentit Pontifex consensum illum voluntarium, qui repetitur, ubi adest praedictus timor, sufficientem non esse ad valorem matrimonij.

Secundo probatur, ex capitulo veniens, el. 2. de sponsal. ubi est casus, quidam contraxit si sponsalia cum puella, & accessit ad ipsam, postmodum inventus cum alia, coactus et ipsam ducere per verba de praesenti: quaesitum est à Pontifice, utrius harum esset maritus? Et respondet Pontifex his verbis, *Si inveni, quod primum post fidem praestitam cognovit ipsam, cum ea facias remanere: alioquin secunda, nisi metu coactus, qui posset in virum constantem cadere, eam desponsaverit, adherere facias, ut uxori*: ergo clarè definit matrimonium tali metu contractum, esse irritum.

Idem expressè definitur ca. significavit, de eo qui duxit in matrimonium, ubi est casus. Quidam metu compulsus duxit uxorem, deinceps propria sponte aliud iniit matrimonium, & rogatus Pontifex utrum horum validum sit? respondet. *Si constiterit, quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem*. Ergo prius matrimonium ratione metus fuit omnino irritum: alias non daretur libera facultas permanendi in posteriori, sed invalidum, prorsus esset.

Tertio probatur ratione D. Thomae proximè citati, de decisionibus horum textuum non innigi talis presumptioni defectu consentus, atque ita procedere in utroque foro. Quia Ecclesia nullum praesumit delinquere in aliquo facto, nisi per legitimas probationes id constiterit, l. meritò, ff. pro socio, semper. n. Ecclesia praesumit pro meliori parte, c. esto, re misericordes, de reg. iuris, quia ratione olim sponsalia transibant in matrimonium per copulam, cap. is qui fidem, de sponsal. praesumebat enim Ecclesia accessum animo maritali, ut fornicationis praesumptionem effugeret: sed exprimere verba absque interno consensu, est peccatum mendacij: ergo Ecclesia non praesumit contrahentes interius non consentire. Hanc rationem impugnat Dur. 4. dist. 29. q. 2. nu. 5. Quia Ecclesia quandoque praesumit deterius. Et in fauorem secundi matrimonij publice contracti, praesumebat mentiri asserentem prius se cum alia clam contraxisse.

Sed haec impugnatio non obstat. Quia Ecclesia ex duobus malis minus praesumit, ut multis citatis probat Menoc. de praesump. lib. 5. praesumptione 2. nu. 24. & sequentibus. Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum, c. cum David, & cap. si aliquid 22. d. & c. duo mala 13. d. Quia ergo minus malum est hunc mentiri, quam bis matrimonium inire, ideo merito in illo casu, praesumit Ecclesia illum mentiri. Et in nostro casu nulla est necessitas praesumendi delictum: unde merito Ecclesia praesumit internum consensum, ne mendacium praesumatur.

Tandem probatur, quia convenientissima fuit irritatio talis matrimonij in utroque foro. Primo, quia matrimonium significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quae per liberum amorem fit. Secundo, quia metus adnervatur debite sobolis procreationi, quae est matrimonij finis, haec. n. matrimonij indissolubilitatem, mutuaque coniugum habitationem petit, cui repugnat metus. Cum. n. vi coniugantur, deficit mutuus amor, atque ita facile coniuges separabuntur. Quod enim aliquis non diligit, facile cõtemnit, 20. quest. 3. c. praesens. Vltimo, quia matrimonia coacta infelices exitus habent, c. requisivit, de sponsal.

19 Nihil autem refert, ut matrimonium metu initum, irritum sit, siue metus inferatur per contrahentem, siue absque eius culpa, & scientia, per quemcunque alium. Ratio est, quia metus irritat matrimonium, eo quod tollit libertatem consentus, c. cum locum, de sponsal. Sed non minus tollit, siue per contrahentem, siue per alium inferatur: ergo non minus irritat. Item, quia idem metus, qui sufficit ad rescissionem aliorum contractuum, sufficit ad rescissionem matrimonij: (ut diximus hoc 4. lib. disput. 6. nu. 2. (sed alij contractus rescinduntur ob metum per quemcunque illatum, (ut probavi hoc 4. lib. disput. 8. nu. 7.) ergo matrimonium, Item, quia

e. veniens, el. 2. de sponsal. declaratur, matrimonium fuisse irritum, metu contractum, cum tamen neuter ex contrahentibus metum illum intulerit, sed parentes alterius.

Quid autem, si metus non inducat ad contrahendum? Quia alias metum passus vult? Dixi hoc lib. 4. disp. 4. n. 2. 20 Dupliciter potest limitari conclusio posita, ut matrimonium metu contractum, irritum sit. Primo limitatur, quando cum certa femina cogitur aliquis contrahere, scilicet quando cum incerta de certis, ut cum aliqua ex filiabus Petri. Et ratio est, quia cum electio sit matrimonium spirituale, valet argumentum ab eo ad matrimonium (ut latè Euerardus in suis topicis, loco 3. matrimonio spirituali, ad carnale;) sed quamvis electio metu facta nulla sit, c. 3. § ceterum, de electione in 6. valet, quando non est alicuius determinati, sed alicuius ex certo personarum genere, tunc enim habet substantialia electionis, cum sit inter plures, ergo similiter valebit matrimonium, ubi aliquis non cogitur cum certa persona contrahere.

Secundo, quia inter plures, datur consensus electivus, l. servi electione, ff. de legat. 1. ergo cum eligat unam personam, potius quam aliam, dabitur consensus electivus, & ita libertas, & subinde tali coactione extortum matrimonium, validum erit, tanquam liberè factum. Sic docet Abb. posse attentari, quamvis satis dubium sit, c. cum testa de electione, nu. 4. & tenent Præposit. cap. cum locum, de spons. nu. 8. & 9. ibi Cochus, Imola c. 2. de spons. col. 1. §. Felin. c. in præsentia, nu. 17. de probat. l. 1. Titia, nu. 6. in fine, & de verb. oblig. Chosmas pragmatic. sanctio. tit. de electione, §. ad tollendum, verbi liberè, Sylva nuptialis, lib. 2. nu. 119. Ioan. Lupus c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. §. 1. 1. nu. 1.

Ceterum hac limitatio, omnino rejicienda est, & dicendum irritum esse matrimonium, quamvis contrahens cogatur cum incerta de certis contrahere. Probat, quia matrimonium debet plena libertate gaudere, cap. cum locum, de spons. quod hic minimè contingit, cum contrahens in sua plena libertate constitutus, seclusoque omni metu, nullam ex illis eligeret in vxorem. Item quia ratio irritationis matrimonij coacti, habet locum in hoc casu, nempe, scilicet, infelices exitus habeat, cum enim hic contra suam voluntatem cogatur unam ex illis eligere in vxorem, timendum est de infelici exitu.

Nec obstant rationes oppositæ. Non prima, quia quicquid sit de electione, an tunc valeat? Est dispar ratio in matrimonio, nam alie electiones possunt à lege restringi ad duos, ita ut alterum ex illis tantum fas sit eligere: matrimonium tamen adeo liberum consensus exigat, ut nulla lex possit ad numerum certum restringere.

Non obstat etiam secunda ratio, quia illa libertas non est plena, sed respectiva, quæ ad matrimonij valorem minimè sufficit, omnis enim consensus quovis modo extortus, est liber respectivè, cæ potius voluntas eligat illud matrimonium, quam pati malum comminatum. Et ita hanc sententiam tenent Fortunius de ultimo fine, illatione 21. nu. 428. & sequentibus, Bal. & Philippus Lusitanus, quos refert, & sequitur Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. c. nu. 8. Padilla, interpositas, nu. 6. C. de transactio. Ant. Cucus, lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. nu. 127. Philarcus de officio sacerdot. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. paulò post principium.

21 Secundo posset limitari conclusio, nisi matrimonium contractum sit in consanguineorum, & amicorum præsentia. Quia tunc cessat metus: ut aliqui tribuunt Bartolo, l. finali, n. 4. ff. si quis aliquem test. prohib. Unde cõsult. Bart. testam. fieri coram consanguineis, & amicis, ut cesset metus.

Verum Bar. non dicit cessare metum, sed metus præsumptionem: per l. transactionem quæ domini 3. C. de transact. quæ quamvis de amicis loquatur, ac Padilla ibi, nu. 3. cum Alciato, probat ad consanguineorum præsentiam extendi. De qua præsumptione cõsult. Mascard. de probationibus, conclusio. 1055. nu. 24. & sequentibus.

Ceterum quicquid sit de hac præsumptione, quæ ad forum externum spectat, in foro conscientie, in qua veritas

ri standum est, si tunc verè abcessit metus cogens ad matrimonium, illud erit nullum. Imò nec in foro externo cessat metus præsumptio, sed tantum cogitur allegans metum, ad probandam graviorè illi fuisse, & ad clariore probaciones afferendum. Sic Felin. c. causam matrimonij, nu. 6. de officio deleg. Salicet, d. l. transactionem, nu. 2. Ant. Gom. alios referens to. 2. variar. c. 14. nu. 27. in fine, Burgos de Paz conf. 3. nu. 69. Gutier. conf. 16. nu. 24.

22 Nec solum matrimonium metu viri constantis initum, est nullum: sed etiam ex hac consensus libertate ad matrimonium requisita, non valet ipso iure constitutio procuratoris ad illud incundum, metu viri constantis facta, Quia matrimonium postea celebratur virtute prioris consensus, qui censetur adhuc durare, nisi sit reuocatus c. finali, de procurator. in 6. & proinde cum prior ille consensus, eo ipso, quod est ad procuratoris ad matrimonium constitutionem, sit ad ipsummet matrimonium contrahendum, sicut est irritum ratione metus, respectu matrimonij, erit etiam respectu constitutionis procuratoris ad illud. Sic Hostiens. c. cum locum, paulò post principium, de spons. ubi Ioan. nu. 1. Imola c. 2. de his quæ vi. nu. 5. in fine, Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 5. nu. 9. ad finem, Padilla, l. interpositas, nu. 7. C. de transact.

Nec me latet, aliquos negare id esse speciale in matrimonio, docentes generaliter, constitutionem procuratoris metu factam, esse nullam, per c. accidens, de procurat. ibi, procuratorem liberè ordinare valet. Sic Hostiens. c. 2. de his quæ vi, ad finem, & ibi Ioan. And. in fine, Abbas, nu. 18. Roman. sing. 753. Ruin. cõs. 121. n. 20. vol. 4. Bertachini in suo repertorio, litera M. verb. metus nō præsumitur, ubi nu. 80. verbi metus nō reddit actum: Sarmiento de redditibus p. 1. c. 4. p. 8. ubi novè huius rationem asserit; Flamin. de resign. benefic. lib. 9. q. 7. n. 42. & lib. 13. q. 1. n. 47. Ceterum illud c. accedens, minimè id probat. Quod fatentur Ludovicus Romanus singulari 124. Abbas Couar. & Padilla, proximè citati. Quia ille textus tantum decidit locum tutum concedendum esse partibus, ut liberè, seclusaque omni coactione procuratorem constituent: quod in omni actu servandum est; non tamen inde sequitur, si de facto metus intercedat, constitutionem procuratoris esse nullam.

Quare iure optimo Imola, c. 2. de his quæ vi, nu. 5. in fine, Couar. & Padilla, proximè citati, speciale esse docent in constitutione procuratoris ad matrimonium, ratione libertatis ad illud requisitæ.

23 Imò non tantum matrimonium, & constitutio procuratoris ad illud, metu annullantur, sed etiam dotis promissio, & solutio metu facta est ipso iure nulla, tanquam matrimonij accessoria, per l. si mulier 21. §. si dos, ff. de eo quod met. caus. ibi, Si das metu promissa sit, non puto nasci obligationem. Quia est verissimum, nec talem promissionem dotis ullam esse. Quod exprèsse l. finali, tit. 11. p. 3. extendit ad promissionem arrharum, ut metu facta non valeat. Ut animadvertunt ibi Greg. Lop. verb. promissio, Padilla, l. interpositas, nu. 7. C. de transact.

Nec me præterit, cum de electione, tum etiam eius rationem, dubiam esse. Nam Bart. d. l. si mulier, §. si dos, in fine, negat promissionem dotis metu irritari, intelligens illum textum, ubi dos per simplicem promissionem, absque stipulatione promitteretur: secus si per stipulationem. Quod fortè sustineri posse asserat Alex. de Nevo, c. cum locum, nu. 28. de spons.

Alij autem intelligunt illum textum, quæ simul metus circa matrimonium, & dotis promissionem infertur, asserentes si tantum circa dotis promissionem incutiat, eam validam esse. Sic Alex. Carrerius, lib. 4. de spons. c. 8. in fine.

Alium intellectum tradit Barboza, ff. soluto matrim. sub. 4. p. nu. 31. & 32. ut intelligatur textus, de promissione dotis non expressa certa quantitate: cum, n. ad arbitrium prudentis taxanda esset, vir prudens arbitrabitur, quando dos metu promissa est, nullam quantitatem esset taxandam. Unde concludit valere, si certa quantitas promitteretur.

Ceterum esse speciale in dote, ut eius promissio metu facta

sit omnino irrita, docent Gl.c.2. verb. coactus, de his quæ vi, & ibi Hostiæ, ad finem, Ant. nu. 8. Anch. nu. 3. Card. q. 1. casu 2. Abb. n. 9. Glossa l. 1. verbo non valet, ff. de authorit. tutor. & d. l. si mulier, §. si dos, verbo vllam, & ibi Bald. statim in principio, Alber. & Fulg. ibi, Paulus, l. 1. nu. 1. C. de rescind. vendit. Ias. l. Titia, nu. 6. ff. de verb. oblig. Nouellus de dote 6. p. privileg. 39. nu. 1. Grammaticus decis. Neapolitana 103. nu. 68. Rosella verb. metus, nu. 3. vbi Ang. nu. 8. Sylu. q. 8. vers. 3. Tabien. verbo, coactio, q. 6. n. 7. & multi alij, quos refert Barbosa d. 4. p. rubr. num. 28.

Ratio etiã huius decisionis satis dubia est, vt dotis promissio irritetur metu, quia est accessoria matrimonio cum dos sine matrimonio esse non possit, l. 3. ff. de iure dotium, l. neque vllam, §. 1. ff. de petitione heredit. l. finali, verbo sicut, C. de donat. ante nupt. & ita vitiatum matrimonio ob metum, quod est principale, vitietur metu dotis promissio, tanquam accessoria. Reg. cum principalis, ff. de reg. iur. Nam varias rationes illius decisionis traunt Doctores, quas refert Barbosa, ff. soluto matrim. 4. p. rubricæ, nu. 29, & sequentibus: reprobaturque hanc rationem. Quia vitiatum principali, tunc vitiatum accessorium, quando eadem ratio in utroque militat, l. & si is, C. de prædijs minor. at quamvis dos sit accessoria matrimonio, diuersissimis terminatur regulis, differensque ratio militat. Matrimonium enim ideo metu est irritum, quia semel validum irritari non potest; at dotis constitutio semel valida, potest ob metum rescindi. Atque ita videmus multa locum habere in matrimonio, quæ minimè in dote accessoria procedunt. Lex enim ciuilis nil potest circa matrimonium, dum spirituale sit, disponere, vt notant Doctores per illum textum, c. Ecclesia, de constitutio. verum circa dotes passim disponunt, vt l. 1. tit. 2. lib. 5. nouæ recop. Item pena in sponsalibus nullius est momenti, c. Gemma, de spons. si tñ dos sub certa pena promitteretur, valeret pena, l. si pater 12. §. si mulier, ff. de pact. dot. Item præsentia parochi, & testium est accessoria contractui matrimonij, per Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. & tñ non sequitur naturam principalis matrimonij: hoc enim metu irritatur, illa autem minimè, (vt diximus 3. lib. disp. 39. nu. 2.) Ergo nullo modo dicendum est, eam esse rationem irritandi promissionem dotis metu factam, q. sit accessoria matrimonio, quod metu annullatur.

Fateor hæc argumenta non exigui momenti esse, atque ita valdè dubium reddere eam esse rationem illius decisionis, quod dos sit accessoria matrimonio. Sed probabiliter potest defendi eam esse rationem: quæ tradunt Gl.c. 2. de his quæ vi, verbo coactus, Hostien. Ant. Abb. Paul. Rosella, Ang. Sylu. Tabiena, Padilla hoc num. allegati. Nec obstat argumenta in contrariū adducta. Quia, qñ textus non irritat expressè accessoriū, sed ex ipsamet principalis annulatione, censetur irritum, necessarium prorsus est eadem rationem militare in principali, & accessorio: verum quando textus expressè irritat accessorium, eo quod principale est irritum, nō oportet eandem rationem in utroque subesse. Et ideo non obstat, vt omnia alia dicta, locum habeant in matrimonio, non autem in dote. Quia in matrimonio expressè disposita sunt, in dote autem minimè: & cum diuersa militet ratio, ex dispositione in matrimonio, non sequitur idem in dote dicendum esse. In nostro autem casu, est expressa dispositio, non tantum in matrimonio, vt metu vitietur, sed etiam in dotis promissione.

24 Nec tantum contractus dotis metu redditur irritus, sed et distractus. Contractus. n. & distractus eiusdem sunt natura. Vt notant Doctores, l. de tutela, C. de in integrum restit. Sic Grammaticus, decis. Neapolitana 103. num. 69.

25 Monuerim tamen Nouellum de dote 6. p. privilegior. 39. ad finem, asserere, quamvis promissio dotis metu facta irrita sit, cogendam esse mulierem iterum dotem constituere, ne vir cogatur indotatam vxorem accipere. Attamen illum reprobatur Barbosa, ff. soluto matrim. 4. p. rubricæ, nu. 32. Nam cum probato metu promissio dotis aut sit nulla, aut annullanda, perinde est tunc, ac si vir indotatam vxorem duxisset, quo casu cogere non potest, vt dotem constitu-

uat, l. finali, C. de donatio. ante nupt. Verum huius decisio pendet ex ea questione, quam lib. 1. disp. 39. nu. 3. & 4. tetigimus, vtum dum vir aliquam ducit absque dotis promissione, censetur vxor dotem aliquam promittere? Si enim nullam dotem censetur promittere, vera est opinio Barbosa: nisi vir inscius esset metus, tunc enim non duxit vxorem absque dotis promissione, nec æquitas patitur, vt absque iua culpa, dote priuetur. Si autem censetur promittere, vera est opinio Nouelli.

26 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num. 16. responderetur. Ad primum audiendam esse feminam, non vt iudex rescindat matrimonium metu contractum, sed vt declaret esse irritum: vt manifestè decernunt alij textus num. 18. allegati.

Ad secundum dico, disparem esse rationem. Quia alij contractus semel validi, possunt rescindi; nō aut matrimonium.

Ad tertium dico, alia sacramenta ibi enumerata non posse irritari ab Ecclesia: at matrimonium, cum sit contractus, potest: & ita irritauit qñ metu contrahitur. Item alia sacramenta non conficiuntur ex consensu, tanquā ex parte intrinseca, sed consensus recipiens est dispositio, & cōditio, sine qua nō: & cū voluntas coacta, voluntas sit, sufficit vt valida sint: sed in matrimonio cōsensus est essentialiter requisitus, & ita nil mirū, vt is debeat plenè liber esse.

Ad argumenta secundæ sententiæ proposita, num. 17. responderetur. Ad primum falsum esse Ecclesiam præsumere in matrimonio coacto non adesse consensum: & c. cū locum, dum negat adesse consensum, intelligit, de omnino libero, qualis ad matrimonij valorem desideratur.

Ad confirmationem, fateor esse consensum liberum, vt distinguitur contra omnino coactum, & violentum: at non est plenè liber.

Ad secundum dico, illum metum provenire ab intrinseco, nec tollere libertatem: nam libera electione consentit, ne peccet: vt liberè homo abstinet à peccatis, & vota, ac legem Dei implet, quamvis timore peccati, & inferni.

DISPUTATIO XII.

An metus cadens in virum constantem, iuste illarus ad extorquendum matrimonium, illud irritet?

S Y M M A R I U M.

Referuntur dua sententia, nu. 1. & 2.

Et sententia Authoris, num. 3.

An sit alicuius momenti medium, quo iudices Ecclesiastici viuunt, nolentes dare licentiam, vt vinculus stupratorum seminam ducat, donec extrahatur à carcere? num. 4.

Dotis promissio metu iuste incusso extorta, an sit nulla? nu. 5.

Quid dum aliquis cogitur ad implenda sponsalia, uenendo matrimonium? Et quod à principio est voluntatis, postea est necessarius, num. 6.

Si iudex cogat stupratorem absque matrimonij promissione, vt stupratam ducat, an valeat? num. 7.

Quid si iudex secundum allegata, & probata iuste cogat ad matrimonium, an iure ipsa iuste, vel è contra? num. 8.

Soluntur argumenta, & enodantur, c. veniens, el 2. de sponsalibus, num. 9.

1 Q Væstio hæc difficillima est ob confusionem, & breuitatem, qua à Doctorib. tractatur: & ideo qua claritate potuero aliquanto diffusius eam edisseram. Triplex est sententia. Prima docet minimè valere matrimonium, quamvis metus iuste incutiat. Probat, ex c. veniens, el 2. de spons. vbi decernitur irritum esse matrimonium, ad quod pater coegit iuuenem repertum cum filia in eodem lecto, & tamen videtur iuste coegisse, cum iuuenis fuerit in culpa: ergo nil confert ad matrimonij valorem, si metus iuste illatus sit. Dices hunc metum fuisse iniuste illatum, contra hoc facit: nam si eo ipso, quod in de toto

delicto repertus est, iam conceperat timorem, cum timor hic non sit inquisit ad extorquendum matrimonium, sed iam timor erat conceptus, non irritabit illud, siue ex causa iusta, siue iniusta concipiatur, ut dixi disp. precedenti, n. 11. Ergo dicendum est, hunc timorem esse incussum, & ita irritare matrimonium, quamuis causa iniusta incutiendi fuerit.

Secundo probatur, ex c. quia diuersitatem, de concessione praebeatae, ibi, *et si fuerit sua culpa suspensus*; ubi Gl. verbo, *suspensus*, ait, licet culpa sua inciderit in excommunicationem, non imputari ei, quod ex sua culpa processit. Cuius ratio est, quia illa culpa non tendit directo ad impediendum. Ad quod comprobandum plura alia adducit Felinus c. cum inter, nu. 20. de exceptionibus: ergo cum culpa, & delictum merum passi, qui causam merui dedit, non tendat ad matrimonium, non ei imputari debet, ut ex ratione metus non vitietur matrimonium.

Tertio probatur, quia minans accusationem, vel aliud malum graue, quod iuste inferre potest, quamuis illud minari possit absque iniuria, ad finem iustitiae punitivae, iniuste tamen infert, ad finem extorquendi matrimonium. Tum, quia nullus priuata auctoritate potest cogere ad matrimonium: tum etiam, quia quamuis ius haberet incutiendi timorem ad alios contractus, non tamen ad matrimonium, vel professionem, quae summam libertatem exigat: ergo metus ille quamuis iustus sit ad alios effectus, respectu tamen matrimonij erit iniuste incussus, illudque irritabit.

Quarto probatur, quia ideo coactio irritat matrimonium, quia tollit plenam consensum libertatem, ex matrimonioque coactio infelices sperantur exitus, sed non minus aufert libertatem, siue metus iuste, siue iniuste inferatur, & in utroque eventu idem exitus infelix speratur: ergo etiam metus iuste incussus irritat matrimonium.

Quinto probatur, ex c. Gemma, de sponsalibus ibi, *cum inique libera matrimonia esse debeant*. Vbi propter matrimonij libertatem improbat pena apposta in contractu sponsalium, resiliens ab eis: & tamen timor talis poenae vitandae, nisi expresse prohibita esset, erat iuste incussus, cum ex partium conventionem esset debita: ergo timor iuste incussus repugnat matrimonij libertati, & consequenter illud irritabit. Hanc sententiam tenet Gl. c. veniens, el. 2. de sponsal. in fine, ubi ait inde sumi argumentum, ut excuset metus, quamuis cum passus, sua culpa in illum incidit, & tamen is textus in matrimonio loquitur. Et clarius Goffredus Summa, tit. de his quae vi, nu. 3. in 2. solutione ad l. si mulier. ff. de eo quod metus cau. quae contractum probare videtur: & Host. d. c. veniens, ad finem, in 1. solutione ad eandem legem, & ibi Io. And. n. 8. in prima solutione, An. ch. nu. 6. in 2. solutione, Henricus n. 3. in secunda solutione. Preposit. nu. 5. in secunda solutione, Abb. n. 8. in secunda solutione, Alex. de Neuo, num. 18. ubi dicunt, quamuis metus iuste incussus non vitiet alios contractus, esse tamen speciale in matrimonio, propter eius prerogatiuam, maximamque libertatem, quam in illo ius exposcit, ut quamuis legitimus sit, matrimonium vitiet. Idem tenet Gl. c. 2. ver. coactus, de his quae vi, ubi dicens subueniri metum passo, nisi culpa sua in illum incidit, per d. l. si mulier, addit fallere in matrimonio, in quo qualicumque metus interueniat siue culpa, siue absque illa, subuenitur, & non valet matrimonium, quam Gl. sequuntur Hostiens. ibi super verbo, *reuoari*, Abb. nu. 8. Imola, n. 3. Idem gl. 3. q. 2. in Summa, verb. quod autem, ubi ait, excusare a matrimonio, an valeat, metum culpa patientis illatum; quam sequuntur Ias. l. Titia. ff. de verb. oblig. An. Cincus, lib. 5. Institutionum moral. tit. 18. nu. 129. Idem Archid. c. clericum q. d. line, & Io. Andr. tract. de consanguinit. nu. 7. habetur to. 9. tractatum noviorum, ubi dicunt circa matrimonium non nocere metum culpa patientis incussum. Idem videntur expresse tenere Abb. c. requisivit, nu. 2. de sponsal. & ibi Alex. de Neuo, nu. 1. Ias. d. l. Titia, n. 5. ampliatione 3. Fortunius, c. 1. de pactis, nu. 30. declaratione 6. verb. considera tamen, Couarr. 4. decret. 1. par. c. 4. in initio, num. 6. Antonius Euccus, lib. 5. Institutionum mo-

ral. tit. 12. num. 128. Lancelottus Inst. iuris canonici, lib. 2. tit. de sponsalib. verfic. nuptiarum igitur: ubi asserunt, si sponsus, qui libere sponsalia contraxit, compellatur metu perficere matrimonium, esse nullum. Et quamuis non explicent, an compulsio fiat a iudice, nec ne, & ita possit aliquis subterfugere, dicendo intelligi, quando compulsio fieret a persona priuata, & subinde iniuste, cum auctoritate cogendi careat. Verum hoc subterfugium nullius est momenti: quia praedicti authores sequuntur Abbatem, qui in illo textu agit de coactione per iudicem facienda, ut impleantur sponsalia: docetque non debere esse strictam, ne matrimonij valor periclitetur: redditque rationem, cur in eo casu matrimonium coactum non valeat. Quia matrimonium non tantum in principio, sed etiam postea liberum esse debet, quamuis sponsalia praecesserint. Idem clarius tenet Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 15. ubi dicit, siue iuste, siue iniuste incutiatur metus ad matrimonium, illud irritare: & exemplificat, ut si quis iustam accusationem minetur latroni, nisi certam uxorem ducat. In quo est exemplo irritum esse matrimonium, docent Ledesma 2. p. 4. q. 49. art. 3. f. 456. col. 3. §. dubium tamen est, Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 9. Manuel 2. to. Summa, c. 93. n. 3. Vega lib. 3. Summa, casu 235. & tradit Ledes. hanc regulam generalem: omnis metus incussus ad finem extorquendi matrimonij quamuis ob alios fines esset iustus, iniustus est, illudque irritat. Et Manuel ibidem, generaliter ait, metum ob causam iustam incussus annullare matrimonium, & professionem. Et haec sententia est probabilis.

Secunda sententia distinctione utitur, si metus sit lege incussus ad illum finem matrimonij extorquendi, quia, scilicet, est lex ut violator virginis compellatur eam ducere, tunc quamuis iudex metu mortis ad id compellat, valet matrimonium: secus tamen ubi metus non esset lege incussus. Probatum prima pars, quia iudex iudicem praecedens non dicitur inferre metum. Ut bene Gl. c. cum dilectus, verbo metum, de his quae vi, & ibi Imola, nu. 8. Et constat ex l. continet. 3. §. sed vim. ff. de eo quod metus causa, ibi, *sed vim accipimus a rocem & eam quae aduersus bonos mores fit, non eam, quam magistratus intulit, scilicet iniuriam, & iure honoris, quem sustinet*.

Præterea, quia tunc iudex minime debet injicere metum, sed potius liberat a timore poenae, virtute legis concepto.

Item, quia tunc nulla interrogatur iniuria metum passo, cum sua sponte dictum admittens, illi poenae se subiecerit: ut verò quando lex non cogit ad matrimonium, iniuriam interrogat iudex, vel quicumque alius cogens ad matrimonium, quamuis metus ille iuste ad alios contractus non ea gaudentes libertate, incuti possit. Ut probant omnia argumenta prioris sententiae, quae etiam confirmant hanc, quoad secundam partem, in qua cum ea convenit.

Tandem, quia ius Ecclesiasticum, quod c. 1. & 2. de adulter. desumens ex c. 22. Exodi, praeceptum statuit, ut deflorans dolose virginem, eam ducere, & dotare cogatur, si sentiret tale matrimonium coactum nullius esse valoris, id minime statueret. Et quod in hoc eventu cogatur ducere, docent Innocent. eod. c. r. n. 2. super verb. habebit, & Abb. c. 2. eodem tit. nu. 1. & 3. & colligitur ex eo, c. 1. quod copulatiue petit, ut ducat, & dotet: si verò dicamus tantum alternatiue cogendum esse, ad ducendum, vel dotandum. Ut sentiri videntur eod. c. 1. Hostiens. super verb. noluerit, & ibi Ioann. Andr. nu. 5. Ant. nu. 6. dum dicunt expresse, esse contra illud c. 2. ut praecise cogatur ducere; quare alternatiue esse cogendum, ad matrimonium, vel dotem, docent Ant. eod. c. 2. nu. 1. Anan. d. c. 1. nu. 4. Anch. c. 1. nu. 4. & c. 2. num. 3. Card. c. 1. nu. 1. oppositione 4. & ita esse in usu docent Ant. Gomez. l. 80. Tauri, num. 8. Iulius Clarus, lib. 5. receptarum, in practica criminali, §. stuprum, verfic. sed quæro quæ sit poena: adhuc procedit argumentum. Quia saepe dotis constitutio continebit maiorem bonorum dotantis partem, & ita eius metus cadet in virum constantem, quare per talen metum cogit tunc lex ad matrimonium: non ergo vult Ecclesia, ut matrimonium,

monium, cuius coactioni ius ipsum auctoritatem præstat, irritum sit. Et c. ex literis, el 2. de spons. decernitur similiter, ut qui fidem præstitit de aliqua ducenda, si resiliat, compellatur per excommunicationem, quæ grauissimum damnum infert. Hanc sententiam videtur tenere Ant. c. veniens, el 2. de spons. nu. 7. ubi docet timorem facti vitare matrimonium, non autem iuris, eo quod iure inferatur, & melius Dominicus c. si, ad finem, vers. conclude d. 5. ubi quamvis non loquatur specificè de matrimonio, sed in genere de contractibus, ait, si metus sit iuris, id est, iure illatus, inducere nullitatem actus, aut quæ annullandus sit, secus si sit facti. Videtur et tenere Metina, C. de restitutione, q. 3. casu 2. vers. si fiat remissio, ubi ait valere matrimonium contractum metu, à magistratu, vel iudice, metu incusso, ut si alius si dem dederat, vel deflorauerat, cogaturque ducere, & ipsum sequitur Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 231. nu. 1. concl. 5. in fine. Et expressè eam tenent exemplificantes, valere matrimonium, quoniam iudex cogit ad illud, virtute legis eam coactionem iubentis, ut in virginis defloratione; non valere autem, si quis iustam accusationem comminetur alicui, nisi ducat certam uxorem: (alia exempla consulti d. omitto, quæ ibi Doctores citandi adducunt: quia spectant ad præcedentem disputationem, ubi eorum veritatè discussi.) Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. hinc primo colligitur, & vers. exurgunt hic tñ, iuncto vers. ex his sequitur Bartholomæus à Ledes. dub. 23. de matrim. fundamēto 5. Philarcus de officio sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. Corduba Summa, q. 171. puncto 1. Lud. Lop. 2. p. instructori, noui, materia de matrim. c. 40. fol. 1068. & sequenti, Angles Floribus 1. p. materia de matrimonio, q. 3. de consensu coacto, art. 1. difficultate 2. fol. 548. concl. 3. iuncto art. 2. difficultate 2. fol. 550. Et hæc sententia similiter est probabilis.

Tertia sententia, (cui tanquam probabiliori adhæreo) docet metum minimè irritum reddere matrimonium, quando iustè incutitur. Probatur primò, quia quoties metus incutitur alicui, damni debiti delicto, quem incutiens iustè inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde ab intrinseco, quam ab extrinseco incuti; eo quod iuxta illum est iusta causa timeri initiumque, & radix timoris. Quare Spiritus sanctus dixit, *fugit impius nemine persequente*; significans delinquentem, ut timeat minimè opus esse, ut aliquis comminetur malum. Ergo dum quis malum iustum minatur reperto in delicto, verbi gratia, te accusabo, nisi contrahas matrimonium, non censetur metum inferre, sed potius metum iam ex delicto conceptum, auferre offerendo immunitatem, si ducat uxorem: In quo casu diximus disp. præcedenti nu. 9. non vitari matrimonium metu.

Et confirmatur, ex l. si mulier 21. in principio, ff. de eo quod metus cau. ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingrata, cum de sua statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit, ne in servitium redigatur, cessat edictum. Quia hunc sibi metum ipsa infert.* Vbi pondero rationem Iurisconsulti, quæ hunc sibi metum ipsa infert, quasi sentiat, eo ipso quod aliquis admisit delictum, concipere timorem nemine incutiente. Ergo cum alter id damnum minatur, non dicitur metum incutere, sed potius auferre, offerendo conditionem immunitatis.

Et confirmatur secundo, quia sicut quando morbo oppresso medicus minatur, se nolle mederi, nisi eius filiam ducat (ut diximus disputatione præcedenti, num. 25. ex communi sententia) valet matrimonium: eo quod medicus non infert metum, sed morbus, & exigit matrimonium, ac stipendium medelæ: nec in hoc est iniurius cum lege iustitiæ non teneatur mederi. Similiter dum quis reperto in delicto minatur iustam accusationem, nisi consentiat matrimonio, dicendum est valere. Quia metum accusationis eo ipso quod in delicto repertus est concepit ex ipso delicto, & reperiens poterat iustè accusare, ac recipere pretium, ut ab accusatione desistat, petitque matrimonium, ac mercedem, & pretium desistendi, nec in hoc iniuriam infert, cum non teneretur lege iustitiæ non accusare.

Secundo principaliter probatur, quia supra diximus hoc lib. 4. disp. 5. n. 17. metum excommunicationis, quando iusta est, non cadere in virum constantem, ex communi ferè omnium sententia, reddente rationem, eo quod in causa est, & culpa illius, metum passus: quod egregiè docuit Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 12. ubi reddit huius rationem his verbis, *non enim est metus cadens in virum constantem, is qui non inferitur ab aliquo, sed is qui metum allegat, sibi ipsum intulit, perpetrando ea, quæ digna sunt excommunicatione, aliæque pœna per dictam, l. si mulier, si quis enim iure aliquid se facturum comminatur, ut aliquid ei promittatur, de: ut aut fiat, non videtur res illa gesta per metum cadentem in virum constantem. Quia is, qui rem agit, metum sibi intulit, committendo rem à quam illa comminatione, & ita ipse erit in eo metu constitutus.* Ergo dum aliquis, verbi gratia, latroni iustam accusationem comminatur, nisi certam ducat, verè non est metus viri constantis ab alio incussus, qui solus matrimonium irritat, sed est ab intrinseco ex natura ipsius delicti perpetrati, conceptus.

Tertio, quia idem metus ceteros contractus rescidens, annullat matrimonium, (ut diximus hoc 4. lib. disp. 6. n. 2.) sed metus iustè incussus non rescindit ceteros contractus, (ut dixi hoc 4. lib. disp. 8. n. 8. & 9.) Ergo nec matrimonium irritat.

Quarto probatur, ex c. de regularibus, de Simonia, ubi decernitur monachum ob simoniam detrudendum esse in arctius monasterium, & tamen certum est, debere ibi profiteri, ut docent Nau. lib. 3. consiliorum, in prima editione, tit. de reg. conf. 27. n. 3. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, c. 8. nu. 3. Manuel 2. to. Summa, c. 8. concl. 18. n. 10. ergo metus iustè incussus non annullat matrimonium, idem enim metus matrimonium, & professionem irritat. Et ita hanc sententiam tenet expressè Card. c. veniens, el 2. n. 2. de spōs. Eandem tenent Gottfredus Summa, tit. de his quæ vi, n. 3. in 1. solutione, Hostiens. d. c. veniens, el 2. ad finem, in prima solutione. Io. And. ibi, n. 8. in secunda solutione; Anch. ibi, nu. 6. in prima solutione; Henricus, nu. 3. in prima solutione; Præpositus, nu. 9. in prima solutione, & Abb. nu. 8. in 3. solutione, dicit hoc posse tolerari; ubi hi Doctores opposcentes, l. si mulier, ff. de eo quod metus cau. ex qua constat, metum iustè illatum non rescindere contractum: decisione illius c. veniens, ex quo constat iuvenem illum inuentum, cum filia, in culpa fuisse metus sibi incussi per partem, ut eam duceret, & decernitur ibi matrimonium illo metu irritari respondent, tunc metum excusare, quoniam est legitimus, & à iure sumit exordium: secus si sit iniurius, qualis erat in c. c. veniens. Quamvis, n. patri secundum leges liceat occidere inuentum turpiter cum filia, at iure canonico id non licet. Ecce qualiter hi Doctores in ea solutione, tanquam probabile statuunt, solum metum iniurius, ut iniuste mortis, irritare matrimonium. Videtur et expressè tenere Ant. c. cum locum, nu. 1. de spons. & ibi Præpos. n. 12. Gu-tier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 5. ubi asserunt, si inclusus in carcerem inerat matrimonium, valere, quando detrusio est iniusta: si tamen sit iniusta, distinguunt an ad eum finem, nec ne inclusus sit: & ita sentiunt metum carceris, qui est cadens in virum constantem, (ut diximus hoc quarto lib. disp. 5. nu. 9.) minimè valori matrimonij obesse, quando iustè incussus est. Idem videtur tenere Felinus c. cum inter, nu. 20. de exceptionib. ubi explicatis d. l. si mulier, ait, ibi sermonem esse de grauamine iuris, secus ubi esset facti, & iniustum. Vbi solum metum facti iniuste illatum, sentit annullare actus. Idem sentiunt Nauarrus, & Manuel citati in quarta ratione huius sententiæ, vbi aiunt metum iustè incussum non irritare actum, & loquuntur de professione religionis. Et in voto quod omninò simile, docet Sotus lib. 7. de iust. quæst. art. 1. ad 1. vers. sed est perspectè, ubi ait exigi, ut metus incutatur ab homine per iniuriam, ut votum irritet. Idem in professione tenet Metina, lib. primo Summa, cap. 14. §. 6. fol. 86. quem sequitur Vega, lib. secundo Summa, casu 365. ubi ait, validam esse professionem, dum vir minatur uxori in adulterio repertæ, mortem, nisi religionem profiteatur. Quia est metus ex iusta causa

causa incussus, (Quod ut verum sit, intellige, quando minatur mortem auctoritate iudicis infligendam, alias enim iniuste incuteretur timor, & ita non valeret.) Idem expresse in matrimonio tenent exemplificantes, ut si iudex metu iusto compellat stupratorem, ut virginem à se vitiatam ducat: vel comminetur aliquis iustam accusationem reo, nisi matrimonium contrahat: Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 9. num. 1. & 2. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 47. artic. 3. dub. 1. conclus. 3. in initio, iuncto, §. sed tamen adhuc est dubium. Idem Palacios 4. dist. 19. disput. unica, fol. 667. vers. sexto dic. ubi ait, si iuuenis repertus in adulterio, timore mortis compellatur ad matrimonium, non valere: secus si iudex excommunicatione compelleret: quia non infert iniuriam. Et melius, ibi, vers. nono respondeo, ubi docet, tunc tantum metum irritare matrimonium, quando fit gravis iniuria. Pro hac sententia citantur etiam Sylves. verb. metus, q. 6. & ibi Ang. num. 7. ubi asserunt, metum iuste incussum non irritare contractum: sed in matrimonio minime loquuntur, in quo propter eius libertatem, versatur specialis difficultas: in alijs enim contractibus id est certum: ut dixi hoc 4. lib. disput. 8. num. 8. & 9.

4. Quicquid sit de hac sententia, quamvis assereremus metum iuste incussum annullare matrimonium, duo observanda sunt. Alterum est, inutile prorsus esse medium quo aliqui iudices Ecclesiastici utuntur, nolunt enim concedere facultatem inclusio in carcerem propter stuprum, ut stupratam ducat, donec carceribus extrahatur, ut liberè contrahat: & ita solet extrahi, nondum tamen liber dimissus, eam uxorem ducit. Qui quidem usus friuolus est. Nam solutus, ac liber nondum intelligitur is, qui quamvis vinculis liberatus sit, adhuc tamen ita comprehensus est, ut non libera recedendi, quo velit, facultas concedatur. Ut expresse habetur l. qui neque 48. iuncta Glo. verbo, servatur, ff. de verbor. significat. Et late multis citatis probat Sigismundus inter consilia feudalia, conf. 17. nu. 10. & sequentibus. Quia ratione hanc consuetudinem reprobant Bart. l. qui in carcerem, nu. 1. ff. de eo quod metus cau. Alex. de Nevo, c. cum locum, nu. 16. de sponsalib. Decius conf. 119. num. 9. vol. 1. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zileri conf. 14. num. 28. Bertachinus in repertorio, litera C, verbo, contractus meticulous, §. 2. Rosella, verb. accusatus in fine, & alij quos refert, & sequitur Gutier. de iuram. 1. p. c. 1. num. 10.

5. Alterum est, glo. c. 2. verbo, coactus, de his quæ vi, & ibi Hostien. super verbo, revocari, & Imola, m. 3. asserunt, non tantum metum, in quem aliquis sua culpa incidit, annullare matrimonium, sed etiam dotis promissionem. Quia in veris, que non solum consensus requiritur, sed qualitas libertatis. Ceterum quamvis in matrimonio ea sententia admitteretur, in dotis tamen promissione, nullo modo locum habet: quia quamvis dos sit accessoria matrimonio, cum non militet eadem ratio non sequitur naturam principalis, nisi in casu, qui in iure expressus est: (ut dixi disput. precedenti, nu. 23.) at in iure, l. si mulier, §. si dos, ff. de eo quod met. cau. tantum habetur dotis promissionem metu extortam irritam esse: non autem explicuit lex illa, si metus iuste incussus esset: imò eadem lex in principio, docet contractum minime irritari metu iuste illato. Et hoc maxime habet verum, cum non constet etiam metu iniuste iniecto irritari dotis promissionem: (ut dixi disp. precedenti, cod. nu. 23.)

6. Ex dictis infertur, dum iudex excommunicatione cogit contrahentem sponsalia, illa implere matrimonium incundo, moderatè cogens, nec finaliter compellens, sed absolvens quando nimis obstinatum contrahentis animum conspiceret, validum esse matrimonium eo metu excoicationis initum. Probatur primò, quia metus ille iure præcipiente infertur: (ut probauimus lib. 1. disput. 29. num. 4.)

Secundò, quia metus excommunicationis, quando iusta est, non cadit in virum constantem: (ut diximus hoc 4. lib. disput. 5. num. 17.)

Tertiò, quia non potest dici inuoluntarium tale matrimonium, iuxta egregiam Antonij doctrinam c. requiritur,

nu. 3. de sponsal. quem sequuntur ibi Alex. de Nevo, num. 6. & Præposit. nu. 3. & c. Gemma, nu. 2. eodem tit. in fi. ubi docent tunc matrimonium esse inuoluntarium, quando necessitas est à principio extrinseco, extrinsecum consensum, secus quando necessitas à principio intrinseco in contrahentibus oritur, id est, ab ipsorum consensu, alias nil esset voluntarium, ubi supponitur obligatio: quod absurdissimum est: hic enim præcessit actus voluntarius partium, si ipse contractus sponsalium. Ut non dicatur quis iuvitus duci cogitur voluntarie promissioni stare. Et ideo (ut vulgò fertur) quod à principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis, id est, post contractam obligationem, sicut, C. de actionib. & obligat. Cum ergo vinculum obligationis sit de natura sponsalium, consentiens liberè à principio in sponsalia, videtur consentire in omnia inde consequentia, ut in matrimonium, ad quod virtute illorum cogitur: ergo tale matrimonium dicitur voluntarium, & non obstante ea coactione, erit validum. Quare cum aliqui Doctores allegati num. 1. pro prima sententia, expresse dixerunt, si sponsus, qui liberè contraxit sponsalia, metu cogatur perficere matrimonium, esse nullum, intelligendi sunt, quoniam iudex immoderatè, & prætergrediens limites iuris, quod moderatè esse cogendum, præscribit, (ut late dixi lib. 1. disput. 29. num. 7. & 8.) cogit, & ita (ut ibi dixi) omnes illi docent moderatè cogendum esse. Unde cautè Alex. de Nevo, cap. requiritur, de sponsal. num. 6. ubi dixerat non esse inuoluntarium matrimonium, ad quod aliquis virtute præcedentium sponsalium cogitur: subdit, intellige, quando iudex remedijs iuris communis cogit. Item, quia quando sic strictè cogit, iniuste cogit, iniuriæque irrogat. Unde dum aliqui Doctores citati in secunda & tertia sententia, num. 2. dicunt, valere matrimonium, dum iudex post sponsalia, ad illud excommunicatione cogit: intelligendi sunt, quando moderatè, nec limites iuris excedendo, compellit.

7. Secundò infertur, si iudex præcisè cogat stupratorem, ut ducat virginem à se vitiatam, absque fide matrimonij, non valere. Quia iniuste, & per iniuriam extorquet: cum tantum possit cogere ducere, vel dotare ut dixi num. 2. Unde dum 3. sententiæ Doctores, relati num. 3. exemplificant in hoc casu, valere: intelligendi sunt, quando stuprator ad id tenebatur.

8. Tandem aduerto, non tantum valere matrimonium, quando iudex iuste re vera, & à parte rei compellit ad illud, sed etiam quando iuste secundum allegata, & probata: verbi gratia, aliquis fidem dedit de matrimonio femina, quæ postea fornicata est, quod cum probare nequeat, sponsus compellitur illam ducere, quamvis secundum rem hæc compulsio est iniusta: cum ille ratione fornicationis esset ab obligatione sponsalium liberatus: quia tamen est iuridica, & iusta secundum allegata, & probata, non vitiat matrimonium: non enim est credendum ius canonicum, quod in hoc casu compelli præscribit, velle ut ea compulsione matrimonium irritetur. Et ita docet Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. ad finem, dubio 3. §. clarissime ex hoc sequitur. Et è contra, intelligo non valere, si iudex iniuste secundum allegata cogat, quamvis in re iustum esset: quia est iniuria.

9. Ad argumenta primæ sententiæ proposita, n. 1. rñderut.

Ad primum dic iniuste coegisse, quia coegit volens interficere, quod iniustum erat: & quamvis non constet ex textu, fuisse timorem mortis incussum, cum generaliter loquatur de timore cadente in virum constantem, constat tamen ex expositione Hostien. Goffredi, Io. Andrea, Henrici, Anchar. Cardin. Abb. quos num. 3. retuli pro tertia sententia: & ne contrarietur, l. si mulier, in princ. ff. de eo quod met. cau. ex qua constat metum iniuste illatum, non vitiare, cum oporteat iura iuribus concordare, ut iuris correctio vitetur, l. præcipimus, C. de appellationibus.

Ad replicam, dic hunc timorem incussum esse malitia, & iniuriæ incutientis. delictum enim præbet causam timendi damnum debitum illi delicto, nimirum, debitam accusationem, & perquam ordine iuris infligendam: non tamen iniustam poenam: sed timor illius iniustosè

in iuriose inferitur ad extorquendum matrimonium, quare timor hic illud irritabit.

Ad secundum fatetur, non ea ratione ei imputari, quia culpa sua incidit in metum: nam si mors comminata esset, non valeret matrimonium: quamvis culpa sua dederit causam metui, sed ea ratione non vitiat matrimonium, quia verè non est metus incussus ad illud extorquendum, sed metus ex delicto conceptus auferitur, exigendo ac precium, matrimonium, vt explicui num. 3. inter probandum nostram tertiam sententiam.

Ad tertium nego antecedens: quia hic non infert re vera metum, sed delictum: & tñ postulat matrimonium, ac precium desistendi ab accusatione: & quamvis nullus priuata auctoritate possit cogere ad matrimonium, potest tñ iuste metum conceptum ex iusta, ac debita causa auferre, & cedere iuri accusandi, q̄ habet, petito certo precio, vice cuius petit matrimonium. Et si argumentum aliquid probaret, similiter probaret, si extorqueret consensum in alium contractum, eum fore rescindendum. Quod est falsum, (vt dixi hoc lib. 4. disp. 8. nu. 8.) quia etiam nullus priuata auctoritate potest cogere ad quemcunque contractum.

Ad quartum nego ideo solum irritare, quia metus tollit plenam libertatem: alias cum iudex iuste cogit implere sponsalia, irritaret: sed quia tollit plenam libertatem iniuriose, quod hic cessat. Nec tunc militat eadem ratio, nam non tam infelix exitus speratur: quia aliquantulum quiescit animus, cum quis considerat se iuste compulsum esse, idemque procederet, dum iudex compellit.

Ad quintum dico, nō ob id improbari poenam, quia tolleretur libertatem requisitam ad matrimonij valorem, sed quia tolleretur libertatis plenitudinem: vt bene aduertunt Anton. cap. Gemma, de sponsal. num. 7. & Abb. ibi, nu. 2. Alex. de Nevo, ibi, nu. 3. Et constat, quia arrhae quantumcunque magnæ valent, nec eas amittendi timor vitiat matrimonium eo metu contractum: vt constat ex supradictis.

Ad argumenta secundæ sententiæ proposita, num. 2. quoad priorem partem, non est necesse respondere, quia conuenit cum nostra sententia. Quoad posteriorem, in qua discrepat, tantum affert argumenta primæ sententiæ, quibus iam satisfactum est.

DISPUTATIO XIV.

an metus cadens in virum constantem, irritet matrimonium, iure naturæ, vel solo iure Ecclesiastico?

S U M M A R I U M.

Refertur sententia asserens irritari matrimonium metu, iure naturæ, num. 1.

Sententia verior dicens solo iure Ecclesiastico, num. 2.

An matrimonium metu graui extortum, sit irritum inter infideles? num. 3.

Soluntur argumenta, num. 6.

DVplex est sententia. Prima ait, irritare matrimonium, iure diuino, & naturali. Probat per primò, quia Summi Pontifices non videntur nouam constitutionem irritantem matrimonia coacta, edidisse, sed tantum declarasse ea fuisse irrita: nullus enim inuenitur textus ea irritans, sed omnes supponunt ea irrita. Nam cap. cñ locum, & cap. consultationi, & cap. veniens, cl. 2. de sponsal. & c. significauit, de eo qui duxit in matrimon. qui sunt textus de hac re loquentes, agunt de matrimonijs iam contractis, & declarant si metu iusta sint, esse inuálida, nec Ecclesia potuit irritare matrimonia illa, iam contracta, si ante ea decreta, valida essent: ergo iure ipso naturali irrita erant.

Secundò, quia matrimonium ex se habet vinculum perpetuum, nullum autem violentum est perpetuum, teste Philosopho: ergo coactio repugnat naturæ matrimonij, & consequenter iure naturæ illud irritabit.

Et confirmatur, quia quod quis non diligit, facile contemnit, cap. præsens, 20. q. 3. sed matrimonium coactum est contra propriam coacti voluntatem, ergo facile illud detestetur, cessabitque perpetuitas, quæ de natura matrimonij est.

Tertio, quia coactio est contra principalem matrimonij finem, qui est procreatio sobolis, & mutuū coniugum obsequium; quæ requirunt animos voluntarie coniunctos, mutuūque amorem; ergo repugnat naturæ matrimonij. Pater consequentia, quia natura cuiuscunque rei dicit intrinsecum ordinem ad suum finem principalem.

Et confirmatur, quia non minus repugnat matrimonio coactio, quam coeditio opposita fini, vel bonis matrimonij, sed talis coeditio irritat iure naturæ, (vt dicam lib. 5. disput. 9. num. 4.) ergo & coactio.

Secundò confirmatur, quia ex matrimonio coacto sequuntur grauissima incommoda, aduersa matrimonij fini; ergo debuit iure naturæ irritum esse.

Quartò probatur, ois traditio, per quam transfertur dominium, debet esse plene libera, donatio. n. dicit donatione liberalem, & metu extorta obligat ad restitutionem, sed matrimonium est quedam traditio, qua dominium corporum transferitur, ergo vt iure naturæ validum sit, debet esse plene liberum.

Quintò, quia in omni lege naturæ, & diuina prouideri debet, vt omnis iniuria resarciatur, alioquin lex naturalis deficeret in necessarijs, sed iniuria matrimonio coacto illata, non potest aliter resarciri, nisi illud irritando: quia semel validum non potest rescindi, vt possunt alij contractus; ergo ius naturæ ipsum irritauit.

Sextò, quia alias cum infideles minimè legibus Ecclesiæ subsint, matrimonium metu contractum inter illos, validum esset.

Septimò, quia sponsalia iure naturæ irrita, non producant impedimentum publicæ honestatis, bene tamen qñ solo iure humano irrita sunt. Vt docent Anton. cap. ad audientiam, 2. in. 1. de sponsal. & ibi Abb. num. 2. Alex. de Nevo, nu. 5. Præposit. nu. 6. Franc. c. vnico, de sponsalib. in 6. num. 3. per illum textum decidentem, ex sponsalibus nullis defectu consanguinitatis, affinitatis, &c. oriri hoc impedimentum, secus qñ nulla sunt defectu consensu: sed matrimonium nullum ob metum, non producit hoc impedimentum, teste Soto 4. dist. 41. quæst. vnica, art. 2. ad finem, ante vers. vbi tñ sponsalia, ergo est nullum ipso iure naturæ.

Octauò, si esset nullum solo iure Ecclesiastico, firmaretur iuramento, c. debitores, c. ex rescripto, c. cum cōtingat, de iureiur. cap. 1. & cap. licet de iureiur. in 6. sed non firmatur iuramento, cap. 1. de eo, qui duxit, ergo est nullum iure naturæ. Hanc sententiam videtur clare tenere D. Tho. 4. d. 29. q. vnica, artic. 3. quæstioncula rimor de corpore, quem sequitur Turrecremata 21. q. 2. in Summa, n. 8. ibi, probat D. Thom. matrimonium coactum, esse nullum ex ipsa rōe matrimonij; quia opponitur perpetuitati: & ibi cōcludit Ecclesiam iudicare illū cōsensum coactum, nō esse sufficientem ad matrimonium: vbi non dicit statuere id, quasi supponat esse iure naturali statutum. Et idem vñ tenere Altiſiodorensis lib. 4. summa, tract. 9. c. 7. q. 5. vbi inde colligit esse irritum, quia repugnat fini matrimonij. Idem videtur clare tenere Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 1. in corpore, vers. vñ ergo, vbi ait nec Deum, nec Ecclesiam velle, vt coactus maneat ligatus illo matrimonio, & tenet expressè Scotus d. 20. q. vnica, 9. de secundo dicto, D. Bonauent. ibi, q. 1. n. 5. in hunc, Gabr. 3. d. 39. q. 1. art. 2. conclus. 8. in fine. Et eius Supplementum 4. d. 29. q. 2. art. 2. Almain ibi, q. 1. Carthusi. ibi, q. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 7. statim in principio, & paulò inferius: Verac. 1. p. Speculi, art. 8. concl. 2. Angles Florib. 1. p. de matrim. q. 3. de consensu coacto, art. 1. difficult. 1. fol. 146. Barthol. 2. Ledesma, dub. 23. de matrim. conclus. 31. Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. in fine, & c. 6. ad finem, Molina to. 2. de iustit. tract. 1. disp. 326. in solutione ad secundum, fol. 443. & dicit esse valde probabilem Soto 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. septimo arguitur: & asserunt esse probabilem Victoria summa, de matrim. num. 268. Ledesma 2. p. 4. quæst. 49. art. 3. fol. 456. col. 1. Palacios 4. dist. 29. disput. vnica, fol. 662. vers. porro autem: Ludou. Lopez,

Lopez, 2. p. instruct. de matrim. c. 40. fol. 1063. §. igitur ad questionem. Et ex Iurisperitis eā tenet Angelus de Vbaldis inter consilia matrimonialia Zileti, consilio 46. nu. 3. Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 6. Anton. Cuccus, lib. 5. Inst. moral. tit. 11. nu. 118. in fine. Alexander Carrerius lib. 4. de sponsalibus, c. 9. in fine. Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 189. Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 4. p. nu. 30. & est valde probabilis.

Secunda sententia, quam veriore credo, ait solo iure Ecclesiastico esse irritū matrimonium metu extortū vnde sicut Ecclesia irritauit matrimonia clandestina, inhabiles reddēdo contrahentes ad sic contrahendū, sunt tamen habiles ad contrahendum publicē: ita irritauit matrimoniū metu extortum, inhabilitando personas ad sic contrahendum, possunt tamen postea cessante metu liberē contrahere.

Probatum primò, quia si metus iure naturę irritat matrimonium, aut id prouenit ratione iniurię, & hoc non. Quia in metu leui inuenitur iniuria obligās ad restitutionem, & tamen non irritat matrimonium. Aut est, quia tollit libertatem. Et hoc etiam uon: quia sępē metus leuis similiter, & fortius priuat plena libertate: sine dubio enim hominem avarum magis priuat libertate metus amittendę pecunię, qui non cadat in virum constantē, quam mancipium metus flagellorum, qui cadit in virum cōstantem. Cū ergo metus leuis, in quo vtraque ratio repetitur, quę in metu graui, non irritet matrimonium, signum est metū grauem non iure naturę, sed Ecclesiastico, quod ita in solo metu graui hoc statuit, irritare.

Secundò probatur, quia quod attinet ad libertatem, nō minus libera est voluntas coacta per iniuriam metus mortis iniuste incussi, quam voluntas eodem metu coacta citra iniuriam, a causis liberis, vel naturalibus, cum etiam in hoc casu non omninò velit, sed ad euitandum illud periculū, vt cū quis tēpestatis tēpore, ne naufragium patiat, merces in mare proijcit. Sed huius libertatis defectus non irritat matrimonium, (vt diximus hoc 4. lib. disp. 12. & sequēti) irritat verò defectus libertatis, quādo metus incutitur iniuriosē ad extorquēdū matrimoniū: ergo differentia hęc prouenit a solo iure Ecclesiastico sic statuēte: nā si a iure naturali oriretur defectu libertatis, in vtroque casu irritū esse deberet. Et cōfirmatur, quia baptismus in adultis exigit, ad eius valorem voluntatem, & intentionem suscipientis, & tamen voluntas metu graui coacta sufficit ad eius valorem, cap. maiores, de baptismo, & cap. de iudicis, d. 45. ergo similiter iat esset ad matrimoniū valorem consensus coactus, nisi Ecclesia oppositum statuisset, & subinde solo iure Ecclesiastico erit irritum. Et secundo confirmatur, quia etiam iuramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu graui, obligat, c. verum, & c. si verò, de iureiurand. Cum ergo votum, & matrimonium per talem metum irritentur, signum apertū est, huiusmodi differentiam ex solo iure Ecclesiastico oriri.

Tandem, quia nil magis contrariatur consensui quā dolus, & error, l. si per errorem, ff. de iurisdic. omn. iudic, & tamen hic non irritat matrimonium, nisi sit error personę, & conditionis: metus tamen irritat: quod in alijs cōtractibus omninò diuersū est: nam dolus dāns causam cōtractui bonę fidei, illū irritat, l. & eleganter, §. 1. de dolo. lib. 5. tit. 5. p. 5. metus autē illos nō irritat: (vt latē dixi hoc 4. lib. disp. 8. nu. 4.) ergo hęc differentia non potest prouenire ex iure naturali, alias n. dolus dās causā matrimonio, cū magis cōtrarietur cōsensui, quam metus, illud irritaret. Et ita hanc sententiā tenēt ex Theologis, Dur. 4. dist. 29. q. 2. nu. 6. & 7. Palud. ibi, q. 1. art. 3. conclusionē 2. n. 20. Sotus ibi, q. 1. ar. 3. vers. qui ergo hęc opinionē, & videtur tenere Arboreus lib. 11. Theosophia, c. 15. vers. respōdeo per cōmūcationē, quia expressē totā irritationis causā refert ad Ecclesię statutū. Eandē tenent Ledesma 2. p. 4. q. 49. art. 3. §. pręterea multi, Henriquez libro 11. de matrimonio, ca. 9. num. 1. & 3. Aragon. 2. 1. quęst. 88. art. 3. §. hoc tamen non obstante sit tertia conclusio, folio 989. columna 2. Petrus de Ledesma de matrimonio q. 47. artic. 3. dubio 1.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

conclus. 5. & 6. Lud. Lop. allegatus nu. pręcedentis: Maurus Antonius Corona Confessorum 4. p. c. 8. de matrim. cit. de impedimento violentię, nu. 29. Et dicunt esse probabilem, Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 1. in fine corporis. D. Antonia. Victoria, Pala. Barthol. a Ledesma, numero pręcedenti relati. Et ex iurisperitis, eam tenent Syluest. matrim. 8. q. 11. dicto 3. Armilla, verb. matrimonium, nu. 41. Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 9. q. 2. nu. 3. Naua, summa, cap. 22. num. 50.

Dubitabis tamen, vtum inter infideles valeat matrimonium, metu contractum? Sotus 4. d. 29. q. 21. art. 3. ad 5. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 1. Lud. Lop. 2. p. instructori, de matrim. c. 60. fol. 1065. §. pręterea ad 4. argumentum, asserunt valere.

Quia quamuis Ecclesię statutum irritās apud illos vim minimē habebat: at ius gentium, & ciuile irritat, idque efficere potest quatenus matrimonium est contractus quidam ciuilis.

Sed non placet id esse de iure gentium, quia ius gētiū est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, apud oēsque persequē custoditur. Vt habetur L. omnes populi, 9. ff. de iustit. & iure, vnde ius gentium dicitur, q. ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem, per viam conclusionis elicitur. Vt tradit Sotus lib. 1. de iust. q. 5. art. 4. in principio: nec ad constituendum tale ius, fuit necessariū omnes homines simul in aliquē locum confluere: id enim esset impossibile: sed ipsa ratio naturalis id singulos per se docet. Si ergo tali iure matrimonia coacta essent irrita, sequitur eorū nullitatem deduci tanquam conclusionem ex principiis naturalibus: ergo ex se habent esse irrita, & nō ex Ecclesię statuto. Ideo melius dicit Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 3. dub. 1. conclus. 5. in fine, inter infideles validum esse matrimoniū coactum metu. Quod verū esse intelligo, nisi apud illos sit lex ciuilis illud irritans. Potest enim id ciuilis lex efficere, quatenus est contractus ciuilis: vt suo loco dicemus.

Ad argumenta prioris sententię, proposita num. 1. respondetur.

Ad primum fateor, illos textus nō habere statutorū formam, & ita minimē constare, vbi talis irritatio scripta sit: habetur tamen traditione tot Doctorum, Pontificesque in illis decretis ostendunt more, & vsu id semper obseruatū esse, vt matrimonium metu graui extortum, sit irritum. Et forsā olim fuit scripta: licet talis scriptura perierit. Sicut licet non habeatur expressum decretum Ecclesię irritātis matrimonium fidelis cum infideli: id tamen ita esse cōstat ex antiquissima Ecclesię traditione. Vt docēt Sotus 4. dist. 29. q. vnica, art. 2. conclusionē 2. Veractuz 1. p. Speculi, art. 32. conclusionē 4.

Ad secundum dic, violētum simpliciter, quod sit passio nullo modo concurrente, non possit esse perpetuū: secus de violento secūdum quid, quale reperitur in consensu metu extorto.

Ad confirmationem dic, ex eā ratione rectē colligi expedire, vt Ecclesia irritarit matrimonium metu contractū, non tamen vt iure naturę sit irritum.

Ad tertium distinguendum est antecedens: est enim cōtra finem principalem ad hunc sensum, vt non sit ita conueniens, & aptus illi fini, cōsensus metu extortus, ac equitas poscit: non tamen est simpliciter, & ex se ineptus fini illi: cū enim sit simpliciter voluntarius, est aptus fini. Prior autem ineptitudo nō arguit esse iure naturę irritum matrimonium illud, sed expedire, vt irritetur.

Ad primam confirmationem, negatur maior: quia illa conditio omnino excluditur naturam, & matrimoniū bona, coactio autem per metū non excludit, sed secū cōpatitur, quamuis non sit ita apta ad illa comparanda.

Ad secundam confirmationem negatur consequentia, quia incommoda ex matrimonio coacto consurgentia, non destruant essentiam eius: quamuis aliqua accidentia illi conueniētia destruantur: non enim est ita aptum mutuo obsequio, & ita non sequitur inde, esse iure naturę irritum.

irritum, sed expedire ut ab Ecclesia irritetur; sicut ex voto minus deliberato grauius incommoda sequuntur contra finem voti: est enim ut plurimum materia transgressionis: at tale votum validum est, dispensandum tamen.

Ad quartum negatur maior: nam donatio metu extorta, alijque contractus valent, transferuntque dominium, etiam attento iure naturæ, & solum irritari debent: (ut probaui hoc 4. lib. disp. 8. n. 4.) Et donatio importat donationem liberalem, id est, nullo precio recepto, non tamen quod omnino libera sit.

Ad quintum negatur maior, vniuersaliter intellecta, & & in eodem bonorum genere, sunt enim multe iniuriæ, quæ non refarciuntur in eodem bonorum genere, ut si quis metu cogatur baptizari, iniuriam patitur, & tamen non refarcitur iniuria, annullando baptismum. Similiter si quis fide data de matrimonio, feminam defloret, & mox aliam ducat, iniuria gravissima priori illata non refarcitur irritato posteriori matrimonio.

Ad sextum, iam respondi num. 3.

Ad septimum dicillam regulam non tenere vniuersaliter, sed quando sunt nulla ex iure positio, alia ratione irritanti, quam defectu consensus. Quia (ut dicitur capitulo vnico, de sponsal. in 6.) quando defectu consensus sunt nulla, non producant id impedimentum: quare cum matrimonium metu initum, iure irritetur defectu liberi consensus, cum locum de sponsal. ideo non producat id impedimentum.

Ad vltimum, nego sequelam: nam matrimonium clandestinum est solo iure humano irritum, & non firmatur iuramento (ut probaui lib. 2. disp. 20. nu. 3.) Quare autem matrimonium coactum non firmetur iuramento: disputabimus hoc lib. 4. disp. 20.

DISPUTATIO XV.

Verum matrimonium metu extortum, sit omnino nullum, nullamque obligationem pariat ex parte vtriusque contrahentis, ita ut alteruter altero inuito possit resilire?

SUMMARIUM.

*Ex parte neutrius est matrimonium, num. 1. Et si is qui coactus consensus, ante reuocatum alterius consensum, denud con-
sentiat, an conualescat prius matrimonium? nu. 2.*

An is qui metum passus non est, possit resilire, quando particeps culpa metus illati non fuit? num. 3.

Quando fuit in culpa, refertur opinio asserens non posse resilire, volente altero matrimonio, nu. 4. Et ibi, idem quando seruus contraxit cum libera eius seruitutis ignara.

Iura deceptis non deceptoribus subueniunt, nu. 4.

Sententia Authoris in utroque casu proponitur, nu. 5. Et ibi fidele professus non tenetur cessante scandalo, vere profiteri. Et soluantur argumenta, nu. 6.

Supponendum est primo, tanquam certissimum, ex parte neutrius contrahentis esse matrimonium. Quod optime probat D. Thom. 4. distinct. 29. q. vnica, art. 3. q. 2. Quia relatio esse minime potest absque duplici extremo: ut non potest esse pater absque filio, sed matrimonium est relatio inter virum, & uxorem: ergo nequit esse validum in vno, quin sit validum in alio.

Secundo supponendum est, si coactus liberè consentiat in pristinum matrimonium, non dum reuocato consensu per alterum, qui coactus non fuit, conualescere illud matrimonium absque nouo ipsius consensu. Ut diximus lib. 2. disp. 32. nu. 9. & sequentibus, ubi etiam dixi non oportere alteri intimari, & satis esse consensum internè reuocari. Quod est verum etiam post Tridentinum, si vitium illud metus occultum sit: ut dixi eodem lib. 2. disput. 37. nu. 4.

Tota autem difficultas est, an matrimonium illud ita invalidum sit, ut nullam prorsus pariat obligationem denud

ratificandi illud respectu eius, qui non est passus metum? Vel an possit hic resilire, ante quam metum passus ratificet pristinum consensum? Et ut distinctè procedamus, duplex potest esse casus: alter est, cum alter contrahens immunis fuit culpa, ignorauit enim alteri metum incussum. Et in hoc casu non inuenio cur hic cogendus sit stare matrimonio, & non ab illo resilire possit, eius nullitate cognita, nec priori illo consensu ratificato per coactum. Quia immunis est culpa, nec se obligauit nisi altero se illi obligare. Et colligitur ex c. 1. de eo qui duxit, ubi redditur ratio, cur decipiens cogendus sit ad matrimonium, ne ex dolo commodum reportet. Cui ergo dolus in hoc casu abfuerit, non est cur cogendus sit. Quare licet aliqui ex Doctoribus nullo quæsi allegandis, absolute dicunt teneri alterum stare matrimonio, volente coacto. Credo tamen eos intelligendos esse, quando particeps culpa metus fuit. Alter aut casus est, quando non coactus fuit particeps culpa metus alteri illati. Et in hoc casu versatur difficultas.

Duplex est sententia. Prima ait, non posse eum, qui liberè consensus, resilire, sed teneri congruo tempore, arbitrio prudentis expectare, an alter velit stare matrimonio, & peccare si hoc non expectet? Addit Nauar. in summa Hispana, c. 22. n. 51. in fine, peccare mortaliter si non expectet, sed altero inuito resiliat, nisi causa valde iusta eum excuset.

Probatur primo, cogens ad matrimonium secum contrahendum, maximam irrogat iniuriam alteri, circa matrimonium: ergo tenetur eam refarcire, offerendo ratificationem illius, si coactus id eligat. Et confirmatur, quia maiorem intulit iniuriam, quam si decessisset, hęc contrahendo: sed hic tenetur restituere, legitime consentiendo: ergo a fortiori, is qui cogit.

Secundo probatur, ex decisione textus, eiusque ratione c. 1. de eo qui duxit in matrimo. ubi de coniugato qui aliam decepit, ipsam ducendo, ignaram prioris matrimonij, & mortua vera vxore petebat a posteriori tanquam a non legitima, separandum esse. & decidit textus separandum minime esse, nisi ad petitionem mulieris deceptæ, ne ex dolo commodum deceptor reportet. Ergo similiter in nostro casu, non debet esse in optione cogentis, velit matrimonium perficere, necne, sed in optione alterius coniugis, qui coactus est, & eo volente tenebitur alter. Et ita lex finalis, tit. 2. p. 4. explicans illum textum d. c. 1. ait, in optione decepti esse separari, aut perficere matrimonium, non aut deceptoris.

Tertio probatur, quia iura deceptis, & non deceptoribus subueniunt, l. 2. §. verba, ff. ad Senatufconsul. Velleia. & c. cum vniuersorum, de rerum permut. ergo similiter non cogentibus, sed coactis, utpote qui iniuriam passi sunt, debent subueniri, & ita in optione metum passi, debet esse, an velit, ut matrimonium perficiatur.

Quarto probatur, quia consensus, absolutus ex parte cogentis, sufficiens est ad ipsum ex sua parte obligandum, modo coactus ex sua parte stare velit, minime impediēte, nullam cōsurgere obligationem ex parte metum passi: quia id est, per accidens, & ex culpa ipsius cogentis.

Quinto probatur, quia in ceteris contractibus metu extortis, verbi gratia, si quis metu graui se suam vendere cogatur, quauis venditor metum passus resilire possit, petendo contractus rescissionem, at emptor metum inferens, id non posset: eo quod rescissio est in fauore metum passi, ergo idē dicendum est in matrimonio contractu: cum nulla appareat comoda discriminis ratio. Et ita hanc sententiam tuetur Richard. 4. d. 29. ar. 2. q. 1. Sylu. matrimonium 8. q. 11. dicto 4. Alex. de Neuo, c. cum locum, de spons. nu. 29. Turrecremata 31. q. 2. in summa, nu. 11. Nau. summa Latina, & Hispana, c. 22. nu. 51. in fine, Palacios 4. d. 29. disputatione vnica. fol. 663. vel si cōsentiant in dogmate, & videtur tenere Henric. lib. 11. de matrimonio, c. 10. nu. 5. ad finem, ubi dicit, habere coactum ius compellendi cogentem, ut stet matrimonio. Et in alio simili tenent eam alij Doctores, dicunt enim, si ingenuus ducat seruam, ignarus seruitutis, posse cognita seruitute resilire, at si serua velit inuito ingenuo resilire, cogendam esse ab Ecclesia, stare matrimonio. Quia ipsa fuit in deceptionis

ceptionis culpa. Hi sunt Glos. c. si quis ingenuus, verb. faciat 29. q. 2. & c. finali, de coniugio seru. in fine, quā sequuntur Hostiens. Summa, eodem tit. in fine, Ant. cod. c. finali, in fine, Anch. ibi, n. 4. vers. querit Glossa, Abbas, ibi, in fine, Alex. de Neuo, ibi, in fine, Vincentius, Gaspar, & Philippus, quos refert, & sequitur Præpos. ibi, ad finem; Richard. 4. dist. 36. art. 3. q. 1. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 3. in initio, Rosella, verb. impedimentum, impedimento 3. nu. 4. Ang. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 13. Sylu. matrimonium 8. q. 2. dicto 9. Tabiena verb. impedimentum, impedimento 1. q. 12. nu. 13. Nau. Summa, c. 22. Hispana, num. 34. Latina, num. 33. Antonius Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 12. nu. 51. Palacios 4. dist. 30. disput. 1. fol. 671. col. 1. vers. at si obieceris, Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, de matrimonio, c. 47. fol. 111. §. præterea & hic illa occurrit: Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 10. num. 5. Et quamuis hi Doctores non satis explicant in hoc casu matrimonij inter ingenuum, & seruam, an decipiens teneatur ante compulsionem Ecclesie stare matrimonio: solam enim dicunt cogendum esse ab Ecclesia: credo tamen eos sentire teneri, & ita Glossa, d. c. si quis ingenuus, & Richardus proximè citatus, dicunt teneri deceptorem, altero volente, stare matrimonio. Et in casu metus docent Doctores prius citati clarè, peccare, nisi metu cogens consentiat volente metum passo. Et in alio simili docet idem P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 352. fol. 90. §. ego probabilius, vbi dicit, quando dolus dedit causam contractui, & ob id est nullus, multò probabilius esse, id esse in solius decepti fauorem, & ita teneri decipientem ante omnem iudicis sententiam, ac compulsionem, stare illi contractui, si deceptus velit: quia iura non compellunt ad id, in pœnam doli, sed naturali quadam æquitate, & quia bono communi ita expedit.

Quare similiter in nostro casu videtur dicendum, quamuis matrimonium contractum ob metum, nullum sit, ex eoque nulla oriatur obligatio in metum passo, oriri tamen in ipso cogente, vt teneatur stare matrimonio, si coactus velit. Et idem intelligo iuxta hanc sententiam, dicendum esse, quamuis ipse coniux nō coegerit, si nouit alterum per metum grauem consentire. Quia eiusdem culpæ metus reus fuit, admittendo illud matrimonium coactum. Et hæc sententia est valdè probabilis.

Secunda sententia, (quā probabiliorē existimo) docet, non teneri cogentē in foro cōscientiæ perficere illud matrimonium, donec per iudicem condemnatur, sed liberè altero inuito posse resilire, nisi aliud damnum sequutum sit.

Probat, quia aut teneretur ratione delicti coactionis in in pœnam illius, & hoc exigeret iudicis condemnationem, ante quam nullus teneretur subire pœnam. Aut ratione iniuriæ illatæ per coactionem, & hoc non, quia non est tanta iniuria coactionis, quando aliud damnum inde non sequitur, vt aliter quam per matrimonium resarci nequeat: præsertim, quia si inde nullum detrimentū sequatur in fama, & c. iniuria est leuis, & posset illa à principio liberè eligere illud matrimonium. Et quando metus inferretur ipsi viro, est leuissima iniuria, & tamen Doctores primæ sententiæ, qui de casu metus loquuntur, & de matrimonio cum seruâ indifferenter loquuntur, siue vir, siue femina metum patiatur, aut deceptionem. Vel teneretur ea ratione, quia ex parte sua se obligauit, & hoc nō, quia etiam quando fuit contrahens ignarus metus, vel doli, in nullaque fuit culpa, ex parte sua se obligauit, & tamen tunc non teneretur, vt diximus: ergo nulla est ratio, cur teneatur.

Secundò, quia contractus onerosus, cum sit ex vtraque parte suapte natura obligatorius, vt in eo seruetur æqualitas, aut vtraque pars manere debet obligata, aut neutra. Cum ergo in coacto nulla consurgat obligatio, nulla etiam consurget obligatio in cogente: si autem dices, ratione delicti non seruati æqualitatem: hoc erit pœna, atque ita iudicis compulsio desiderabitur. Et confirmatur, quia si sub hac conditione compellens contraxisset, me obligo tibi, si tute mihi obligas: non maneret compellens aliqua obli-

gatione constrictus, nisi alter maneret obligatus, sed in matrimonio ea inest tacita conditio, si alter se mihi obliget: est enim contractus onerosus, do vt des, id est, trado tibi corpus, si tu mihi tradas: ergo altero non manente obligato, neuter obligatur.

Tertiò probatur, quia quando quis fide contraxit matrimonium, licet deceptor fuerit, si aliud damnum non sequatur, probabilius est minimè teneri ad matrimonium: (vt li. 1. disp. 11. n. 4. probaui) ergo similiter in nostro casu.

Quartò probatur, quia in ficta professione est contractus onerosus, quo monachus se obligat monasterio, & monasterium monacho, & monasterium implet ex parte sua, acceptando verè monachum, & tamen non tantum non est vera professio, sed nec etiam decipiens manet aliqua obligatione constrictus, nisi per accidens, ratione scandalij, eo quod consensum fictum probare non potest: quare posset fugere in locum, vbi scandalum cessaret. Vt tradunt Sorus, lib. 7. de iust. q. 1. art. 2. §. an verò, qui tale votum: Angles Floribus 2. p. materia de voto, quæstiuncula 1. art. 1. difficultate 4. concl. 3. fol. 81. Henriquez lib. 11. de matrimonio, c. 11. num. 2. Manuel 2. to. Summa, c. 91. nu. 5. Arag. 2. 2. q. 8. art. 1. ante tertiam conclusionem, fol. 969. col. 1. in principio, Nauarrus Commento 4. de regul. super c. statuimus, 19. quæstiuncula 3. num. 76. §. aduertendum quarto: ergo similiter in nostro casu, cogens quamuis in culpa fuerit, cum matrimonium fuerit nullum, minimè tenebitur illud perficere, altero liberè volente. Hanc sententiam in alio simili, nempe, quando quis contraxit cum seruâ: putans esse liberam, & postea detecta seruitute vult persistere in matrimonio, quod ipsa non teneatur denuò consentire altero, volente, sed tantum ex honestate debet induci, docent Sorus 4. distinctione 35. quæstione vnica, art. 2. ante solutionem ad 1. §. postremum dubium est, Angles Floribus 1. p. materia de matrimonio, q. 10. de errore conditionis seruilis, art. 2. dub. 1. conclusionem 4. fol. 585. Bartholomæus à Ledesma, dub. 31. de matrimonio, conclusionem 3. ad finem. Fauet Sorus 4. distin. 34. quæstione vnica, vers. respondeo si mulier, vbi ait, quando aliquis ingenuus contraxit cum seruâ, quæ decepit contrahentem esse compellendam seruam, altero volente, in pœnam deceptionis, & sic videtur exigere iudicis sententiam. Idem tenent in alio simili, Metina, C. de restitutione, quæstiuncula 33. paulò post principium, versiculo quibus præmissis, Conradus de contractibus, in summario totius operis, quod ponit in principio, quæstiuncula 57. dicto 1. vbi ait, quando dolus dedit causam contractui, & ita est nullus in fauorem decepti, ex neutra parte consurgere obligationem, quamuis decipiens cogendus sit stare contractui, & post latam sententiam teneri ei stare.

Ad argumenta primæ sententiæ, proposita num. 4. responderetur.

Ad primum dico (vt dicebam disputatione præcedenti, nu. 4. in solutione ad 5.) non omnem iniuriam debere reparari in eodem bonorum genere, maximè cum non tanta sit hæc, vt digna sit tanta satisfactione, vt est matrimonium. Et idem argumentum posset fieri, in fictæ proficiente imò maior est ibi iniuria, cum alimenta suscepit à religione.

Ad confirmationem dico probabilius esse oppositum, vbi alia iniuria non sequitur.

Ad secundum, & tertium dico, id esse in pœnam deceptionis, & coactionis, & ita desiderari iudicis sententiam.

Ad quartum antecedens est verum in contractibus gratuitis, vbi non est mutua obligatio: secus in onerosis, quorum ea est natura, vt vtrinque consurgat obligatio.

Ad quintum negatur consequentia, quia dispar est ratio, nam ceteri contractus metu extorti sunt validi ipso iure: & solum metu passo datur ius ad rescindendum, at matrimonium metu extortum, est prorsus nullum.

DISPUTATIO XVI.

An peccet contrahens matrimonium, per metum coactentem in virum constantem?

S P M M A R I V M.

Si fide contrahat, peccat, nisi equivoce, vel materialiter proferat verba, num. 1.

An id peccatum sit mortale? n. 2. Et solvuntur argumenta, n. 3. Quando animo vere contrahit, an peccet lethaliter? referuntur dua sententia, num. 4. Et 5.

Sententia Authoris nullo modo peccare, nu. 6. licet adsit iuramentum, num. 7.

Solvuntur argumenta, num. 8.

Duplex est casus, in quo praesens quaestio potest habere locum.

Primus est, quod coactus fide contrahit. Secundus, quando vere. Et primò, quando fide contrahit, certum est peccare; quia aliud verbis profert, quam mente retineat, & ita mentitur. Et hoc fatentur D. Th. 4. d. 29. q. unica, art. 3. quaestiuicula 1. in corpore, Richardus ibi, art. 1. q. 1. in corpore, Sotus ibi, q. 1. art. 3. vers. respondetur quod quamvis, & omnes.

Quod intellige, nisi ea verba materialiter proferret, ac si non essent significatiua. Tunc enim non peccaret. Non enim mentitur, cum nihil contra mentem asserat, nec iniuriam irrogat cogenti, ad cuius mentem minimè respondere tenetur. Sic Petrus de Ledesma de matrim. quaestiuicula 47. art. 3. difficultate 3. circa solutionem ad 4. dub. 1.

Intellige secundò, nisi æquiuocatione uteretur, ut iuro te accipere in meam, & velle in uxorem; interius intelligendo, si teneor. Vt dixi in alio simili, lib. 1. disp. 1. nu. 2.

Difficultas autem est, an hoc peccatum fide contrahendi, quando nec materialiter, nec æquiuocè verba proferuntur, sit lethale? Aliqui enim id asseuerant.

Probat, quia videtur mendacium perniciosum, cum fictus hic alterum decipiat in re graui.

Secundò, quia quantum est ex parte sua irritat sacramentum matrimonij, ergo peccat lethaliter, sicut si alia sacramenta irritaret, absque debita intentione suscipiens, vel ministrans. Sic Sotus 4. dist. 29. q. unica, §. hic dicitur, Supplementum Gabr. ibi, art. 2.

Sed dicendum est, solum peccare venialiter: quia nulla irrogatur iniuria consensum metu extorquenti, cum nullum habeat ius: nec sacramento, hic enim non irritat illud, ficto illo consensu, sed irritum est iure Ecclesiastico, quamuis ille vere consentiret. Et confirmatur, quia metum passus non decipit inferentem, sed ipse inferens à semetipso decipitur, nosse enim deberet, non valere matrimonium, altero etiam vere consentiente.

Praeterea, quamuis alter contrahens ignarus sit metus illati, & proinde culpae expertus, non decipitur ab altero fide contrahente: cum matrimonium illud inualidum esse, licet alter vere consentiret. Sic docent Nauarr. Summa Hispana, c. 38. additione ad nu. 1. c. 22. Palacios, dist. 29. disp. unica, fol. 657. vers. Scotus refragatur: Manuel 1. to. Summae 3. editione, c. 23. nu. 2. Petrus de Ledesma, nu. praecedenti allegatus.

Quod intellige, nisi iuramentum intercedat: tunc enim esse peccatum lethale petiunt. Vt bene aduertunt Palacios, & Manuel ibidem.

Ad utrumque argumentum propositum, nu. praecedenti constat ex ibi traditis, nec esse mendacium perniciosum, nec hunc fictum irritare sacramentum. Quare non est simile in alijs sacramentis, fide enim illa recipiens, aut ministrans ea irritat.

In secundo casu, quando metu graui coactus vere consentit: aliqui teste Petr. de Ledesma, nu. sequenti allegando, affirmant peccare mortaliter, si conscius sit matrimonium esse irritum.

Ducuntur primò, quia quantum est ex parte sua, reddit irritum sacramentum, quod ministrat, & suscipit: ergo admittit sacrilegium mortale, sicut si absolueret non subditum, vel minimè dispositum.

Secundò, quia si metu mortis contraheret cum consanguinea, peccaret lethaliter, eo quod sacramentum irritat.

Tertiò, quia hic scit se minimè transferre corporis dominium, & tamen signo externo, & verbis significat se transferre: ergo mentitur in re graui, contra veritatem sacramenti, & subinde erit lethale.

Alij verò sic distinguunt. Aut sic contrahens intendit matrimonium inire, quatenus est contractus naturalis, seclusa sacramenti ratione, & tunc non peccat; aut intendit matrimonium, quatenus est contractus, & sacramentum, & tunc peccat mortaliter peccato sacrilegij. Vt probant argumenta adducta. Sic Petrus de Ledesma de matrim. quaestiuicula 47. art. 3. circa solutionem ad 4. dub. 2.

Ceterum hanc distinctionem minimè percipio. Quoniam inter fideles non potest esse contractus naturalis matrimonij, quin sit sacramentum, & ita vere consentiens in matrimonium, consentit in sacramentum.

Sic conclusio: nullo modo peccat vero consensu matrimonium metu graui extortum iniens, quamuis id esse irritum norit. Probat, ex c. unico, de desponsat. impub. in 6. §. idem quoque, ubi approbatur contractus matrimonij per verba de praesenti, inter impuberes inirus, & declaratur non valere ut matrimonium, sed ut sponsalia. Ergo stat, matrimonium non valere, & contrahentes non peccare.

Secundò, quia cum Christus non alteraret naturam contractus matrimonij, sed eam illaenam manentem, eleuari ut sit sacramentum, eo ipso quod Ecclesia irritat contractum, (ut potest) manet irritum sacramentum, nec verba contrahentium sunt materia, & forma sacramenti: hoc enim habent, quando ex illis contractus validus consurgit; quando ergo aliquis metu contrahit sacramentum matrimonij, nec ipse irritat, nec ad irritationem cooperatur; quia verba, quae profert, non sunt materia, nec forma: cum enim Ecclesia irritet illum contractum illa verba non sunt materia, & forma contractus validi, & subinde nec sacramenti, & quantum est ex parte sua valide contrahit, nisi Ecclesia irritaret: ergo nullo modo peccat contra sacramentum.

Tandem, quia hic nullatenus mentitur, ea enim verba, accipio te in uxorem, eum sensum patiuntur, quantum est ex parte mea accipio te, & hoc verissimum est, cum verum consensum habeat, & si est irritum matrimonium, non est ex parte sua, sed aliunde, nempe, ex decreto Ecclesiae irritanti. Sic videntur tenere Scotus 4. d. 29. q. unica, §. de secundo dico, vers. respondeo. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 4. Palacios 4. dist. 29. q. unica, fol. 666. vers. hinc collige, Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. Dixi, videri tenere, quia solum dicunt non mentiri, nec explicant, an admittat aliud peccatum, nec ne. Sed manifestè intendunt non peccare, quia nullam aliam peccati rationem inuenire videntur, praeter quam si esset mendacium. Et clarius Cou. ibi, id sentit, arguit enim non esse hunc metum viri constantis, quia hic contrahens eligit peccatum veniale, ut mortem euadat, & defendit esse metum viri constantis, quia non mentitur, supponentes nullam aliam peccati rationem ibi inueniri, & eò vel maxime, quia num. praecedenti dixerat, non esse metum viri constantis, quo aliovis ductus venialiter delinquit. Et expressè tenent Nau. Summa Hispana, c. 28. additione ad n. 41. c. 22. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 9. nu. 6. Imò laudabilius esse sic consentire, quam mortem comminatum pati, si metus probari posset, docent Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. verum verò, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 40. fol. 1069. §. quod si quis curiosius. Et addit uterque laudabilius etiam esse non mori, imò vituperabile mori, licet probari minimè posset metus, nisi esset notabilis disparitas contrahentium.

Hinc inferitur idem dicendum esse, licet iuramentum accederet matrimonio metu extorto, adhuc enim si esset consensus verus in contrahente, nulla esset culpa.

etiam mendacium desit. Sic Henriquez, & Palacios ibi. Ad argumenta proposita num. 4. respondetur.

Ad primum nego irritum reddere sacramentum, ex parte sua: quia verba quæ profert, non sunt materia, & forma sacramenti, (vt explicui in 2. ratione conclusionis:) neque est simile in alijs sacramentis, quia cum solam sacramenti rationem subeant, materia, & forma eorum semper sunt determinatæ; nec possunt profert, quin sint ex se materia, & forma sacramenti: quare qui indebitè profert, irritat ex parte sua sacramentum, & sic sacrilegus est.

Ad secundum dico primò, similiter non peccare per metum grauem ducentem cõsanguineam, in ijs gradibus, qui solo iure Ecclesiastico prohibiti sunt, quamuis conscius sit matrimonium esse irritum. Quia nullam irrogat sacramento iniuriam, (vt probaui nu. 6.) nec intendit consummare, qd est intrinsecè malum; eo qd accederet ad non suam: neque iniuriam inferri iuri Ecclesiastico id prohibenti, illud. n. non obligat ad sui obseruantiam, cū mortis periculo, nisi metu incusso in odium fidei, aut Ecclesie cõtemptum: vt habet communis sententia. Secundo potest responderi, diuersam esse rationem: quia ducens cõsanguineam, iure Ecclesiastico resistente id facit, & ex hoc capite posset delinquere. Qui verò metu graui cõtrahit, id efficit iure permittente, quo incolumis euadat, c. cū locum, & c. veniens, el 2. de sponsal.

Ad tertium ex dictis constat, nec mentiri, nec decipere, quod enim verbis significat, animo efficere intendit, quamuis Ecclesie statuto id matrimonium irritum sit.

DISPUTATIO XVII.

An metus levis sufficiat aliquando ad irritandum matrimonium?

S Y M M A R I V M.

Quid in hac questione certum sit, & in quo versetur difficultas? num. 1.

Refertur opinio affirmans aliquando metum leui irritari matrimonium, num. 2. Et contraria num. 3.

Opinio An horis, num. 4. Et solvuntur argumenta num. 5.

IN memoriam reuocare oportet, vt intelligatur, in quo versetur huius disputationis difficultas, ea quæ hoc 4. lib. disput. 3. nu. 2. & 4. diximus, nempe, minoris mali timorem, minoremque inferendi probabilitatem, sufficere, vt eadat in virum cõtantem, qñ metus incurritur femine, aut homini timido, vel pusillanimi: idque prudētis arbitrio relinquitur, (vt dixi disput. 5. nu. 1.) id iudicaturi, attentis circumstantijs innatæ fortitudinis patientis metum. Quando ergo metus, qui in alio viro forti esset levis, reputaretur in hac femina, vel in hoc homine timido, attentā eius fragilitate metus cadēs in virum cõtantem: citra dubium est, matrimonium eo metu contractum, esse nullum: quia verè cõtactū est metu cadente in virum cõtantem.

Difficultas ergo est, vtum quando attentis omnibus circumstantijs, metus reputatur levis, aliquando matrimonium eo metu celebratum, sit nullum?

Duplex est sententia. Prima, docet quamuis in foro externo Ecclesie matrimonium non irritetur ex metu non cadente in virum cõtantem, eo quod Ecclesia quando metus est levis, minimè præsumit coactum, sed spontaneum consensum, at in foro conscientie aliquando irritari metu leui: quando, scilicet, consensus non est spontaneus, sed illo metu extortus, ita vt nullo pacto contrahens id matrimonium eligeret, nisi eo metu perterritus.

Probatur primò, quia ideo metus grauis irritat matrimonium, qd plenam cõsensum libertatem impediatur in viro constante: ergo similiter irritabit metus levis, tñ libertatis auferens in viro, qui natura sua non est adeo constans.

Tunc enim absolutè verificatur ratio Pontificis, cap. cum locum, de sponsal. ibi, cum locum non habeat consensus, Sanch. de Matrim. Tom. I.

ubi metus, vel coactio intercedit. Et confirmatur, quia ibi dicitur plena libertate gaudere debere matrimonium qua minimè gaudet, hoc leui metu intercedente.

Secundò, ideo minor metus sufficit in femina, vt sit grauis, irritetque matrimonium, quā in viro: quia propter subiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quem maior in viro; ergo si metus levis eundem effectum coactionis, & ablationis plenitudinis libertatis operatur in femina, vel in hoīe imbecilli, irritabitur similiter matrimonium: vnde (vt rectè aduertit Duran, 4. d. 29. quest. 2. num. 8.) vir inconstans ita cogitur per leuem metum, ac constans per grauem, nec inter eos distat in consensu coactione, sed in motu: Constans enim non timet ex leui ætimatione, qua inconstans terretur.

Tertio, quia ius constituēs diferimen inter metum grauem, & leuem, innititur præsumptioni, præsumit enim metum grauem causam esse actus, leuem autem minimè. Ius autem præsumptioni innitens non habet locum in foro conscientie, si in contrarium sit veritas, cap. tua, & cap. is qui fidem, de sponsal. ergo si verè metus ille levis fuit causa matrimonij, illud irritabit.

Quartò, ceteri cõtactus metu leui celebrati, sunt inuàlidi in foro conscientie, in hoc sensu, vt per illos acquisita sint restituenda: (vt probaui hoc 4. lib. disput. 9. num. 4.) quia non sunt plenè liberi. Sed matrimonium maiorem petit libertatem: ergo à fortiori irritabitur eo metu. Et confirmatur, quia idem metus sufficiens ad ceteros cõtactus rescindendos, annullat matrimonium: (vt dixi hoc 4. lib. disput. 7. num. 2.) sed ceteri cõtactus metu leui rescinduntur in foro conscientie, ergo & matrimonium.

Ita tenent Decius, cap. finali, num. 3. & seqq. de appellatio. quamuis nu. 7. cogitandum relinquat: sed intrepidè id docet regula, in omnibus causis 39. ff. de regul. iur. Nauarrus, Summa Latina, cap. 22. num. 51. versic. septimum, & lib. 3. consiliorum, in 1. edit. tit. de regularibus, cons. 84. num. 4. & lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 1. num. 7. & cons. 3. nu. 4. & cons. 5. num. 2. in 2. lib. 3. tit. de conuers. coniug. cons. 3. nu. 4. & lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 3. nu. 7. & cons. 5. n. 5. & cons. 9. nu. 2. Iacobatius de Concilijs, lib. 4. art. 4. nu. 133. 134. & 135. habetur to. 14. tractatum nouorum, p. 1. Veracruz 1. p. Speculi, art. 8. concl. 7. Manuel 2. to. Summa, cap. 8. num. 10. Et videtur tenere tanquam probabile, Ias. l. Titia, nu. 4. ff. de verbor. obligat. vbi cum dixisset solo metu viri constantis irritari matrimonium: addidit, *cogita super hoc, si melius possit dici*. Et dicit esse probabile Ledesma 2. par. 4. q. 49. artic. sol. 4. § 6. colum. 1. & sequenti. Et videntur tenere Bossius practica criminali, tit. de pluribus violentijs, num. 80. vbi ait ad annullandum matrimonium requiri metum mortis, vel cruciatuum, considerata tñ qualitate personæ, an sit timida, licet nō interueniat tantus metus, & Henriq. lib. 1. de matrimo. c. 9. nu. 3. in Commento, litera Y, & nu. 4. vbi ait, respectu feminae, aut mericulosi adolescentis, ex subiecti qualitate, metum ex genere leuem, dici interdū in foro conscientie grauem respectiue, & esse cadentem in virum cõtantem, reddereque matrimonium irritum: dixi, videri tenere hos Doctores: quia facile possunt explicari, vt intelligant, qñ is, qui in viro cõtanti esset timor levis, reputaretur grauis, & cadens in virum cõtantem, respectu timidi, & ita credo eos intelligere. Idem videtur tenere Salzedo super regulam 532. Bern. Diaz, limitatione 4. vbi cum dixisset metum reuerentialem absque minis, non esse viri cõtantis, nec rescindere cõtactus, limitat, nisi in foro cõtantis, in quo si spontaneus non fuit consensus, gesta sunt inuàlida.

Secunda sententia, docet solum metum cadentem in virum cõtantem, irritare matrimonium.

Probatur, quia licet non sit textus ex resse, hoc decedens, at colligitur à contrario sensu, & capitulo consultationi, & capitulo veniens, el secundo, de sponsal. vbi deciditur allegantem metum cadentem in virum cõtantem, esse audiendum, matrimoniumque adhuc metu initum, esse nullum: ergo à contrario sensu, diuersum est

dicendum, quando metus minimè cadit in virum constantem, & in professione religionis, quæ omnino similis est, & eodem metu cassatur, expressè est definitum, c. penultimo, de his quæ vi, ibi: *Non obstante violentia qua proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo non debuerat cadere in virum constantem.* Et cap. 1. eodem tit. ibi: *Si legitime probatum fuerit non timore mortis, &c.*

Secundò probatur, ex l. nec timorem 7. ff. de eo quod met. caus. ibi: *Proinde si quis metuculosam rem vllam frustra metuerit per hoc edictum non restituitur: quoniam neque vi, neque metu factum est:* unde colligunt Glossa, cap. vnico de his quæ vi, in 6. verb. subiacere, & ibi Francus, in fine, metum leuem non esse propriè metum, nec metus levis habetur ratio in iure, (vt benè docet Bonifacius Clem. 1. nu. 3. de foro competen.) ergo talis metus nil obstat firmitati aliorum contractuum, nec matrimonij. Item, quia hæc irritatio est ex solo iure Ecclesiastico (vt dixi hoc 3. lib. disp. 14. num. 2.) sed ius nullum inuenitur vbi irritetur, nisi quæ metus cadit in virum constantem, ergo. Et ratio potissima huius rei, ea est, quia cum hæc irritatio matrimonij sit ex Ecclesiæ statuto, (vt modò dixi) quæ punit, & afficit actum externum, subuenit patienti metum grauem, eo quod fecit quod debuit, eligens ex duobus malis id, quod minus est, non aut subuenit, vbi metus est levis, quia metum passus, leuiter ad rem tam grauem motus est. Sicut et ius ciuile iustissimè fauet patienti iustum metum, contempto metu leui, reg. Vanitumoris 145. ff. de regul. iur. l. 7. tit. 3. p. 7. Et ideo hanc sententiam tenent ex Theologis D. Thom. 4. d. 29. quæst. vnica, art. 3. q. 1. in corpore. D. Bonauen. ead. d. q. 1. nu. 4. Durand. q. 2. num. 5. & 9. Richard. ibi, art. 1. q. 1. Paduan. quæst. 1. art. 3. conclus. 2. nu. 20. Altiſiodorus, lib. 4. Summa, tract. 9. c. 7. q. 5. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad finem, Armilla, verb. matrimonium, nu. 41. Metina, C. de restitutione, q. 3. causa 2. vers. si fiat remissio ex metu probabili, Victoria Summa, materia de matrim. nu. 269. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. par. 2. post principium, conclus. 2. Ledesma 2. par. 4. q. 49. art. 3. fol. 456. col. 3. ante §. sed dubitabit aliquis, Palacios 4. d. 29. disp. vnica, fol. 660. vers. ad hæc, S. Bonauen. Henric. lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 3. Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrimonio, cap. 40. fol. 1062. §. deinde queritur, & fol. 1071. §. proinde: Aragon. 1. 2. q. 88. art. 3. §. hoc tamen non obstante sit tertia conclusio, Bartholom. à Ledesma de matrim. dub. 23. conclus. 2. Petr. à Ledesma de matrim. q. 37. art. 3. dubio 1. post 6. conclusionem, §. ex hac conclusione, Candelabro sacramentorum 1. par. materia de matrim. num. 65. Philarcus de offic. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 8. Corona Confessorum 4. par. cap. 8. de matrim. tit. de impedimento violentiæ, num. 29. Et ex Iurisperitis, eam tenet Gloss. c. veniens, cl. 2. verb. In virum, & cap. consultationi, in fine, & cap. cum locum, verb. metus, de sponsal. & c. 2. verb. tanta, de eo qui duxit in matrimon. & cap. 1. verbo consentit, de desponsat. impub. addens, licet alias non esset contractus, metu leui coactus: Hostiens. Summa, tit. de matrimonijs, §. penultimo, num. 26. & c. cum locum, super verb. coactionis, & d. cap. consultationi, in fine, Ioan. Andr. tract. de consanguinit. nu. 68. habetur tomo 9. tractatum, Calderin. tit. de his quæ vi, cons. 1. num. 2. Anton. d. c. veniens, nu. 3. Abb. d. cap. consultationi, nu. 4. & d. cap. cum locum, nu. 6. & cap. 1. de desponsat. impub. nu. 4. vbi Alex. de Neuo, nu. 7. Henricus d. cap. cum locum, num. 1. Felin. cons. 14. num. 1. Berous, cap. 1. nu. 16. de officio delegat. Alexand. cons. 99. num. 2. volum. 3. Hippolytus singulari 347. incipiente, matrimonium: Fortun. de vltimo fine, illustratione 21. nu. 43. Bertachin. in suo repertorio, litera M. verb. matrimonium qua forma contrahatur, versic. matrimonium metu, Lex 15. tit. 2. par. 4. Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 10. num. 1. Angel. verb. impedimentum, impedimento 11. in initio, & verb. metus, nu. 7. Syluest. matrimonium 8. quæst. iuncula 11. dicto 2. Equatruas 4. decret. 2. d. c. 3. §. 4. in initio, Anton. Cuccus lib. 5.

Institution. moral. tit. 12. n. 109. Sarmiento lib. 2. selectar. c. 11. nu. 9. Menoch. de presumption. lib. 3. presumpt. 4. nu. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 189.

4 Sic conclusio: prior sententia est satis probabilis, & sustinendo matrimonium metu contractum, esse iure naturæ irritum, haberet longè maiorem probabilitatem. At retenta opinione, quam tenuimus hoc lib. 4. disputat. 14. nu. 2. esse solo iure Ecclesiastico irritum, tenenda est tanquam probabilior hæc posterior sententia. Quia Ecclesia solū irritauit matrimonium metu viri constantis iurum,

5 Ad argumenta prioris sententiæ proposita, num. 2. respondetur.

Ad primum dic, non esse præcisam rationem, quod metus tollat plenam libertatem, sed quia rationabiliter, scilicet, uataque constantia id facit: quare cum metus levis irrationabiliter, læsæque constantia id præstet, non irritat Ecclesia id iure optimo statuente.

Ad confirmationem, negandum est in metu leui deficere plenam libertatem, qualem iura postulant ad matrimonij valorem.

Ad secundum distinguendum est antecedens, si minor ille metus atenta imbecillitate personæ, reputatur cadens in virum constantem, atque ita rationabiliter operatur illum effectum. Concedo: Quando aptem reputatur adhuc metus levis, & irrationabilis: nego.

Ad tertium negatur fundari in presumptione, sed in iuribus ius cuiusdam naturalis æquitati, postulanti subueniri constanter, & viriliter agentibus, non autem inconstantibus, & leuibus.

Ad quartum negatur consequentia: quia restitutio consurgit ex iniustitia admissa, quæ cum inueniatur in metu graui, & leui, vterque metus obligat ad restitutionem. Irritatio autem matrimonij non oritur ex iniuria illata, sed ex iure Ecclesiastico, quod merito, & iure optimo irritauit, quando metus est grauis, non autem quando levis.

Ad confirmationem dic, eam regulam intelligi, quoties metus sufficit ad rescindendos contractus in foro externo; quod tunc evenit, quando cadit in virum constantem. Secus de metu sufficienti ad rescindendum in foro conscientie. Cuius differentie rationem reddidi in solutione ad 4.

DISPUTATIO XVIII.

An validum sit matrimonium metu viri constantis contractum, eodemque metu consummatum, ita vt prius illud matrimonium inualidum, ratificetur copula illa metu simili extorta, vel spontanea?

S V M M A R I V M.

Hæc disputatio habet locum, quando copula habetur affectu coniugali, num. 1.

Matrimonium metu initum, ratificatur copula spontanea, vel metu leui extorta, num. 2.

Similiter ratificatur diuina habitatione spontanea, num. 3.

Nec requiritur simul copula, num. 4.

Exigitur, vt ratificans matrimonium, scias fuisse nullum, & ea copula ratificari, num. 5.

Quando dicatur diuina habitatio, vt ea ratificetur matrimonium. Et explicatur cap. ad id, de sponsal. num. 6.

Debet esse illa habitatio spontanea, nec est talis, dum non cessauit causa metus, quantumcunque temporis intervallo distet, & quando censeatur causa metus durare, num. 7.

Exigitur, vt vna cum causa metus, cessarint impedimenta, quibus metum passus impeditur, vt possit reclamari, nu. 8.

Quando censeatur alius externo purgari metum, num. 9.

An porgetur sponte aliquo solvente, quod se soluturum iurauerat? num. 10.

Ratificatur matrimonium per aliquos actus, si spontanei sint, per quos ante Tridentinum sponsalia transibant in matrimonium, nu. 11. Et an hæc sint vera post Tridentinum? nu. 12.

An

An matrimonium metu graui iniunctum, sicut ratificatur copula spontanea, ita copula metu extorta, ita ut matrimonium metu graui iniunctum, & eodem metu consummatum sit validum etiam post Tridentinum? Reseruat duplex sententia, num. 13. Et 14.

Quod in gratiam alicuius concessum est, non est in eius dispendium reuocandum, num. 13.

Ponitur sententia Auctoris, num. 13. Et ibi, fictio non operatur plus quam veritas.

Si sexus matrimonii metu consummato, accedat copula spontanea, an ratificetur? num. 16.

Metu contrahens matrimonium, si cogatur ad copulam, an teneatur potius pati mortem? num. 17.

Soluantur argumenta, nu. 18. Et ibi, explicatur regul. quod ob gratiam, de regul. iur. in 6.

Primò supponendum est, locum habere hanc disputationem, quādo copula habetur affectu maritali, nam si affectu fornicario, siue copula sit metu, siue sponte habitata, non dubium est matrimonium præteritum adhuc manere anvalidum, nullasque vires recipere per talem copulam, non secus ac si quando matrimonium contraxit aliquis à principio, verba exteriora, protulisset sine intentione contrahendi. Quia illa copula in tantum ratificat matrimonium præcedens, in quantum est signum consensus conjugalis significatiuum, sed quando habetur affectu fornicario, non significat consensum conjugalem, sed contrarium: ergo non ratificat matrimonium.

Secundò supponendum est, si post matrimonium metu extortum, accedat copula sponte habitata affectu conjugali, ratificari prius matrimonium, & tunc incipere valere, si aliter qui absque metu consenserat, in pristino consensu perseveret. Et ratio est, quia cum non oporteat consensus esse simul, & consensus illius, qui metum passus non est, fuerit legitimus, solum desiderabatur ad valorem matrimonij, consensus spontaneus illius, qui metu consenserat, (vt dixi hoc 4. lib. disp. 15. nu. 2.) sed hoc consensus sufficienter exprimitur per copulam spontaneam affectu maritali habitatam cap. is qui fidei, de sponsal. ergo ea sequuta ratificari prius matrimonium. Ita D. Thom. 4. dist. 29. quest. unica, art. 3. quest. i. q. 2. ad 2. D. Benavent. ead. dist. 29. q. 2. n. 13. Richard. ibi, art. 2. q. 2. Paludan. q. 1. art. 4. num. 23. Sotus ibi, q. 1. art. 3. conclus. 2. Palacios ibi, disput. 1. fol. 653, ante vers. consentiunt in dogmate. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 7. ad finem. Victoria summa, materia de matrimonio, nu. 268. Viguerius lib. Institut. c. 16. §. 7. vers. sexto, ibi, secundò ad matrimonium, Tabiena, verbo, impedimentum, imped. 9. ad finem, Armilla, verbo, matrimonium, nu. 41. Ledesma, 2. p. 4. q. 49. art. 3. in fine, Henric. lib. 11. de matrimon. c. 9. nu. 7. Et ex Iurispetitis idem tenuit Glor. c. consultationi, verb. ante, de sponsal. & ibi Anton. nu. 3. Alexan. de Neuo, nu. 20. Abb. num. 7. Præpos. nu. 2. idem Abb. c. veniens, el 1. nu. 6. de sponsal. & cap. ad id, in fine, eod. tit. Henricus cap. cum locum, de sponsal. nu. 3. Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 10. nu. 11. Angel. matrimonium 3. impedimento 11. n. 1. Syluest. matrimonium 8. q. 11. dicto 4. Turrecremata 31. q. 2. in summa, nu. 11. Parisius consil. 58. num. 60. & consil. 59. nu. 34. vol. 4. Nauar. summa Latina, & Hispana, cap. 2. nu. 51, ad finem. Menoch. de præsumption. lib. 3. præsumpt. 4. num. 30. Gregor. Lop. l. 15. verb. *le pluguiese*, tit. 2. par. 4.

Idemque dicendum est, si copula illa non sit omninò spontanea, sed metu leui extorta. Quia idem iudicandum est de consensu expresso, & tacito, qui ex copula præsumitur, sed expressus non irritat, nisi quando metu cadente in virum constantem extortus est: ergo nec tacitus. Sic Richard. 4. d. 39. art. 2. q. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 7. ad finem. Turrecremata 31. par. 2. in summa, num. 11.

Tertiò supponendum est, non tantum per copulam spontaneam ratificari prius matrimonium metu graui extortum, sed etiam per diuinam habitationem mutuam, spontaneam, data opportunitate recedendi. Vt expressè habe-

tur cap. ad id, de sponsal. & docent omnes statim citandi. Et ratio est, quia sufficiens est signum consensus spontanei denuò habitati, qui solum desiderabatur ad matrimonij valorem cum metum passus recedere possit a matrimonio, & sponte in eo perseveret.

Vt autem habitatio hæc spontanea, sit iudiciū huius consensus conjugalis, quatuor desiderantur conditiones. Prima est, vt simul interueniat copula conjugalis, ita Innoc. c. ad id, de sponsal. nu. ypico, super verbo, cohabitās. Sed hoc minimè verum est exigere, Primò, quia d. c. ad id, solum ponderat habitationem: & sola copula absque habitatione id efficere. Secundò, quia ponderat, vt ea sit diutina, cum intercedente copula id minimè exigeretur. Et ita merito eam nõ requiri docent Hostiens. d. c. ad id, super vers. temporis, & ibi Io. Andr. nu. 2. Anton. nu. 9. Cardin. nu. 1. Anchar. in ne, Abb. nu. 4. Henric. c. cum locum, de sponsal. nu. 3. Rosella verbo, impedimentum, impedimento 10. n. 7. Syluest. matrimonium 8. q. 11. dicto 6. Et videtur tenere Gregor. Lop. l. 15. verb. *le pluguiese*, tit. 2. par. 4. dicens enim disiunctiue, requiri habitationem, vel copulam.

Secunda conditio est, vt ratificans matrimonium, sciat matrimonium prius contractum fuisse nullum, si enim ex errore, quo putabat prius matrimonium validum fuisse cohabitaret, aut copula maritali accederet, nõquam prius matrimonium ratificabitur. Quia nil magis consensui contrarium, quàm error. Et ita dixi latè lib. 2. disp. 32. nu. 2.

Tertia conditio est, vt habitatio sit diutina. Dubitant autem Doctores, quanti temporis debeat esse habitatio. Ansamq. dubitandi præbet cap. ad id, de sponsal. ibi, *Quamuis vnde-cim annos habens ab initio iniuncta fuisset ei tradita, & veniens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsam est cogenda red. ve.* Conciudunt autem Doctores non esse necessariam habitationem anni, & dimidij quā hic textus exigere videtur: narrat enim facti contingentiam, dum eius temporis habitatione ponderat: vnde dicunt prudentis arbitrio definiendū esse hoc tempus, qui considerabit fugiendi oportunitatem, habitationisq. moram. Quia cum tempus lege non præfiniatur, iudicis arbitrio definiendum relinquitur c. de causis, de officio deleg. & l. 1. ff. de iure deliber. Et ita docent Innoc. c. 1. nu. 1. de his quæ vi, Hostiens. d. c. ad id, paulò post principium, super verbo, annum, & dimidium, & ibi Ioan. And. nu. 2. Anton. nu. 9. Abb. nu. 4. Præpos. nu. 1. & 3. Idem Hostiens. c. 1. de his quæ vi, super verb. non timore mortis: & ibi Io. Andr. nu. 15. Anton. in fine, Abb. nu. 11. Henric. n. 4. Neuiz. cons. 46. nu. 32. Rosella, verbo, impedimentum, impedim. 10. nu. 7. Couarr. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 1. Gregor. Lop. l. 15. verbo, *le pluguiese*, tit. 2. par. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. nu. 25. Boslius pract. crim. tit. de pluribus violentijs, nu. 103. Et ex Theologis. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. in fine, Sotus 4. d. 19. q. 1. art. 3. concl. 2.

Hoc autem intelligitur, quando sumus in dubio, an potuerit fugere: nam quā constat de spontanea cohabitatione, quia data opportunitate, illico, & incontinenti non fugit: satis est momentanea cohabitatio. Sic Ant. c. ad id, nu. 9. de sponsal. & ibi Alex. de Neuo, n. 6. & 7. Neuiz. cons. 46. n. 32.

Hoc tamen prudenter accipiendum est, & morali modo: nõ enim est necessarium, ne cohabitans cæscatur spontaneus, vt statim mathematico modo fugam arripiat, sed arbitrio prudentis, vt probat l. quod dicimus 105. ff. de solutione, ibi, *Quod dicimus debere statim soluere, cum al: quo, scilicet, temperamento temporis intelligendū est, neque enim cum sacco adire debet.* Sic Hostien. c. 1. de his quæ vi, super verb. non timore mortis, & ibi Anton. in fine, Abb. nu. 12. Henricus nu. 4. Neuiz. cons. 46. nu. 32. Nauar. commentario 4. de regular. quod est super c. statuimus, 19. q. 3. num. 71.

Hæc autem exiguntur quoad præsumptionem in foro externo accipiendam. Nam in foro conscientie, nulla temporis habitatio, postquam metuendi causa cessauit, ratificabit matrimonium, si non adfuit animus illud ratificandi. Præsumetur autem in foro exteriori ratificasse ex dicta habitatione. Sic Nauar. dicto commento 4. num. 71.

7 **V**ltima conditio est, ut habitatio illa sit omnino spontanea, cessanteq. omnino timoris causa, Nam durante causa metus, durat metus, quamvis in actu externo appareat omnimoda libertas. Ut tradunt Bart. l. 1. nu. 7. C. de his quæ vi, & ibi Bald. n. 8. Zasius lib. 1. §. quæ oneranda, col. 4. vers. Item extendit, sub n. 40. ff. quarum rerum actio. Dec. conf. 219. n. 7. col. 2. Rolan. conf. 95. n. 32. vol. 1. Ant. Gom. 2. variat. c. 14. nu. 27. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 14. nu. 171. & 172. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. nu. 12. Padilla l. interpositas, nu. 24. C. de transact. Gama 1. p. decis. 346. num. 4. Mascardus de probat. conclus. 1055. nu. 36. Ioan. Garzia de nobilitate, glos. 17. nu. 47. Flaminus de resignat. benefic. lib. 13. quæst. 1. num. 106. & sequentibus, Ludovic. Lop. 2. par. instructorij, de matrimon. c. 40. ad finem. Quod verum est, quodcunque temporis intervallum distet inter actum, & metum incussum ad illum; adhuc enim censetur durare timor, manente timoris causa, ut docent Bald. Roland. Dec. Ant. Gom. Gama, proximè citati, Idem Dec. reg. in omnibus causis, 39. nu. 14. ff. de regul. iur. Franciscus Aret. l. interpositas, num. 4. C. de transact. Gu-tier. consil. 16. num. 15.

Durat autem timoris causa, dum durat subiectio timorem incutienti: ut si iudex metum inferat, dum durat officium, si tyrannus, dum durat tyrannis, si vir, dum durat matrimonium. Sic Glo. c. 1. verbo, postmodum, de his quæ vi, & ibi Innoc. n. 1. Hostiens. super verb. non timore mortis, Abb. nu. 12. Imola nu. 14. Bart. l. 1. nu. 7. & l. fin. nu. 5. & 7. ff. de condict. ob turp. cau. Bald. l. 2. nu. 10. C. de his quæ vi, Angel. l. ad invidiam, n. 2. C. eodem tit. Alex. conf. 99. n. 8. & 13. vol. 3. & l. si cum dotem, §. eo autem tempore, n. 11. ff. sol. matrim. Ias. instit. de actio. §. quadrupli. num. 66. Roman. l. si ob turpem causam, n. 10. ff. de condict. ob turpem caus. Dec. regul. in omnibus, 39. nu. 15. ff. de regul. iur. Philippus Probus addit, ad Monachum, cap. vnico, de his quæ vi, in 6. nu. 8. ad finem, Berrachinus in Repertorio, litera M, verb. metus non præsumitur, sub num. 40. vers. metus præsumitur durare, & Rebuff. tomo 2. Constitution. Gallia, tit. de rescissione contractuum, art. vnico, glo. 22. nu. 2. & 6. Anton. Gom. 2. variat. c. 14. nu. 27. Suarez allegat. 24. n. 5. Ant. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 12. n. 171. & 172. Ant. Gabr. tomo 2. communium, in mea editione, lib. 11. verb. metus, fol. 107. col. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. nu. 23. Padilla l. interpositas, nu. 24. C. de transact. Matienzo dialogo relatorum 3. par. c. 20. nu. 3. Gama 1. par. decis. 346. nu. 3. Ioannes Garzia, de nobilitate, glos. 17. num. 47.

Quod intelligendum est, quando non fuit opportunitas fugiendi præ timore; Sic Innoc. Hostiens. Abb. ibid. Præposit. c. ad id, nu. 1. de sponsal. Alex. confil. 99. nu. 13. vol. 3. Angel. l. 1. §. quæ oneranda, nu. 4. ff. quarum rerum actio.

8 **N**ec sufficit etiam, ut causa metus cessarit, nisi etiam cessent metum passum impediencia, ne reclamet. Poterit enim reclamare longo tempore post cessationem metus, si eo spatio durent. Quia tunc metu gesta approbare censetur, quando potens reclamare, tacet: quod minimè efficere potest dictis impediencia durantibus, Sic Nauarr. commento 4. de regular. super c. statuimus, 19. q. 3. nu. 71. unde dicit se consuluisse, potuisse reclamare monialem metu patris professam, transacto anno ab eius obitu, intra quem non potuit reclamare, nec procuratorem ad reclamandum constituere, impediencia monialibus.

9 **U**t autem actus exterior inducat metus purgationem, censeturq. spontaneus, desideratur, ut omni ex parte significet liberam, & spontaneam voluntatem: Quia si vllam aliam interpretationem recipere possit, non censetur purgare metum, Vbicunque enim potest esse alia causa, quam approbatio contractus per metum gesti, nunquam præsumitur approbatio, Ut tradunt optimè Bart. l. 1. C. de his quæ vi, nu. 10. & ibi Bald. nu. 14. Nauar. lib. 1. consiliorum, tit. de his quæ vi, in 1. editione, consil. 2. num. 9. in 2. verò, conf. 4. num. 9. Bossius practica crimin. tit. de pluribus violentiis, num. 101. Azcbedo lib. 4. recopilat. tit. 23. l. 1. nu.

mero, 195. Ioannes Garzia, de nobilitate, glos. 17. num. 46.

10 **H**inc inferitur, minus bene glossam, cap. ad audienciam, verbo ad resignationem, de his quæ vi, quam ibi sequuntur Ant. nu. 7. in fine, & Cardin. q. 3. ad finem, dixisse, purgari metum, quoties aliquis spontè soluit, quod iuramento per metum promiserat: dicendum enim est non purgari, cum enim subsit coniectura solutionis metu periuri, incurrendi, factæ, non præsumitur spontanea solutio. Et probatur clarè, ex c. debitores, de iurjurando, ubi iurans solvere vsuras, potest facta solutione repetere, quasi non spontè soluerit. Quare glossam reprobant Hostiens. eo. c. ad audienciam, super verbo resignavit, & ibi Ioan. Andr. nu. 8. Anchar. nu. 5. Abb. nu. 3. Henricus nu. 3. & 4. Imola nu. 4. Bar. l. 2. nu. 10. C. de his quæ vi, & ibi Bald. nu. 13. Berrachinus in suo repertorio, litera M, verbo metus non præsumitur, sub nu. 60. vers. metus iuramento, Nauar. lib. 1. consiliorum, tit. de his qui iur. 1. editione, conf. 1. nu. 9. in 2. conf. 4. nu. 9. Padilla l. interpositas, num. 25. C. de transactio. Bursattus, consil. 72. num. 28. vol. 1. Ioannes Garzia de nobilitate, glos. 17. num. 45. Seraphinus de priuileg. iuram. priuilegio 29. num. 5. & 6.

11 **Q**uarto supponendum est, similiter ratificari matrimonium metu contractum, per alios actus, ex quibus olim ante Tridentinum præsumebatur tacitus consensus, sponsaliaque in matrimonium transibant, quando ij spontanei sunt. Probat, quia sunt indicia sufficientia consensus, sicut & copula, Ut si omnino cessante metu, se amplexabantur, ut coniuges, vel se tales affectu verò maritali appellabant: ut sponsa eodè affectu recipit munera sponsalitia. Sic Ros. verbo metus, in fine, & ver. impedimentum, impedimento 10. nu. 8. Syl. matrimonium 8. q. 11. dicto 7. Tab. ver. coactio. q. 5. n. 6.

12 **V**ltimum fundamentum sit, hæc omnia habet verum post Tridentinum etiam, sess. 24. de matrim. cap. 2. si enim metum passus altero perseverante in pristino consensu, accedat copula animo maritali habita, & spontanea, vel habitet eodem animo, cessante omnino metu, cum altero coniuge modo explicato, nu. 6. & 7. vel alium actum spontaneum faciat, per quem significet nouum consensum maritalem, ratificatur prius matrimonium metu contractum, quando impedimentum metus erat occultum, & parochus, ac testibus ignotum. (Ut probavi lib. 2. disp. 37. n. 14.) & ibi disp. nu. 9. & sequentibus, satis probavi non oportere alteri intimari: & tractari, quando sufficiat consensus internus.

13 **H**is præmissis, difficultas in eo versatur, an sicut matrimonium metu initum ratificatur copula spontanea, affectu maritali habita, ita ratificetur eadem copula metu graui extorta? Itemque an si quis metu mortis cogatur matrimonium inire, & illud consummare, sit validum? Et hæc locum hæc quæstio est post Tridentinum, vel quæ parochus, & testes ignari fuerunt impedimenti metus, idque occultum erat: vel astiterunt parochus, & testes in matrimonio, & copula coacti.

Triplex est sententia. Prima, docet valere matrimonium. Probat, ex c. 2. de eo, qui duxit in matrimon. ibi, *Si confiteris quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non spontè in primam consenseris, nec post præstitum iuramentum, ipsam carnaliter cognoueris.* Vbi Glossa, verbo cognoueris, ait, *Quia tunc consensisse videtur, & cap. insuper, qui matrimonium accus. pos. in fine, ibi, Copula carnali consensu.* Vbi Gl. verb. copula, ait, *Ex quo carnali copula consensu, omnis violentia sublata intelligitur, Et c. consultatio, de sponsal. ibi, Max à sponsis auferunt ante carnis copulam subsequuntur.* Vbi Gl. verb. ante ait, *Secus si post, quia tunc consensisse videtur.* Et cap. ex literis, de despons. impuber. ibi, *Nec ad eandem carnaliter accessum habuit.* Ergo matrimonium coactum, ratificatur per copulam subsequutam.

Secundo matrimonium non irritatur, nisi metus cadat in virum constantem, sed metus, quo quis compellitur consummare prædictum matrimonium, non potest esse cadens in virum constantem, nisi copula affectu maritali habeatur: cogere enim ad peccatum mortale, quod repugnat constantie, cum accedat ad non suam. Ergo habetur copula animo maritali, & sic erit matrimonium.

Itaque

Itaque vis argumenti in hoc consistit, solus metus cadens in virum constantem irritat matrimonium, sed nisi hic passus metum, & eo contrahens, & consummans, eligat matrimonium, non est metus cadens in virum constantem: ergo non illud irritabit. Et confirmatur, quia (ut dicebamus disputatione precedenti, num. 1.) metus non irritat matrimonium, ex eo quod tollit libertatem, sed quia rationabiliter, & servata constantia eam tollit, sed hic metus, si ille accederet animo non perficiendi matrimonium, non tollit libertatem rationabiliter, & servata constantia, cum accedens ad non suam, peccet mortaliter, & consequenter irrevocabiliter faciat, & inconstans sit. Ergo talis accedere presumitur animo maritali, & perficit matrimonium; alias talis metus non irritaret, cum irrationabiliter, & contra constantiam cogat ad accessum ad non suam.

Tertio, quia ideo Ecclesia presumebat olim dum quis post sponsalia accedebat ad sponsam, animum maritalem, & consensum legitimum ad perficiendum verum matrimonium, ut vitaret peccati fornicationis presumptionem, sed idem fornicationis peccatum resultat, si metu contrahens, & consummans matrimonium, non accedat animo maritali, & verum perficiat matrimonium: ergo Ecclesia id presumet, & consequenter, si ita res se habeat, ut verè accedat animo maritali, legitimum erit matrimonium; alias Ecclesia malè pro matrimonio presumet.

Quarto, quia lex Ecclesie irritans matrimonia coacta, est in merum passi suorem, sed illi noceret, si matrimonium non consurgeret ex consummatione coacta, constringitur enim aut pati corporis mortem, non consummando, aut consummando, admittere peccatum lethale; ergo dicendum est in hoc casu valere matrimonium. Quod, n. in aliquis gratiam conditur, non est in eius dispendium retorquendum: regul. quod ob gratiam 61. de regul. iur. in 6. Et confirmatur, quia quilibet potest iure suo cedere: ergo metum passus iure suo cedens, potest velle matrimonium perficere, ut mortem, culpamque lethalem evadat. Hanc tenent Paludanus 4. d. 29. quest. 1. art. 4. conclus. 2. nu. 25. & ibi supplementum Gabriel, dub. 3. art. 3. conclus. 3. & Sotus ibi. quest. 1. art. 3. ad finem, versic. in contrarium autem, quavis valde anceps sit, & dicat se olim cum magistris tenuisse non valere matrimonium, nec id ratione destitutum esse, tandem ait valere. Idem tenent Angles Floribus 1. p. de matrim. questiuicula 3. de consensu coacto, art. 1. difficultate 4. fol. 149. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dubio 23. ad finem. Vega lib. 2. Summa, casu 13. Et dicunt, hanc esse probabilem Henriquez, & Petrus de Ledesma, nu. 15. allegandi. Et in alio omnino simili, dicunt idem alij Doctores, asserunt enim sponsalia olim transisse in matrimonium, per copulam metu gravi extortam.

Quare idem dicerent de matrimonio coacto, per copulam coactam subsequenter: illa n. copula ideo efficiebat matrimonium, quia erat sufficiens signum consensus de presenti: quare cum similiter sit signum eiusdem consensus, cum præcessit matrimonium coactum, similiter perficiet illud, & sicut copulam esse coactam, non obstat, ut sponsalia transcant in matrimonium, similiter sentient non obstat, ut matrimonium coactum in invalidum ratificetur. Hi sunt Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. num. 11. & 12. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 10. nu. 32. & tit. 12. nu. 128. Et videtur tenere Hostiens. c. is qui fidem, de sponsal. super versic. quia contra presumptionem, & ibi Jo. Andr. n. 3. ubi agitur, feminam posse allegare contra presumptionem, quod sponsalia per copulam in matrimonium transcant, se vi præcisa oppressam fuisse, virum autem minime: quia opprimi non potest ad copulam, & ita clarè sentit cessante præcisa oppressione, copulam qualicumque metu extorri efficere, ut sponsalia transcant in matrimonium. Et hæc sententia satis probabilis est.

14 Secunda sententia, sic distinguit, si metu contrahens consummet illo solo metu ductus, non valet matrimonium, secus si non metu ducatur, sed ut evitet culpam lethalem, quam vitare minime potest consummando, nisi intendat matrimonium perficere.

Probat, quia si cessante metu, ob aliam causam consummet animo maritali, valeret matrimonium; sed iam non ratione metus, sed gratia vitandi peccatum, consummat; ergo valet. Sic Ludou. Lop. 2. p. instructorij, de matrimonio, cap. 40. fol. 1066. §. porro iam virginitas.

Sed hanc distinctionem minime capio. Quia ille est constitutus inter duo pericula, hinc, n. mors iniuste comminata, nisi consummet, sibi imminet: illinc autem, peccatum lethale fornicationis, si consummet, non perficiendo matrimonium; ergo si eligat sic consummare, ut culpam vitet, non spontè, sed metu mortis coactus consummat, nullo modo id facturum, suæ libertati relictus.

15 Tertia sententia, (quæ multò probabilior est,) ait nullo modo esse matrimonium, quando aliquis metu gravi cogitur contrahere, & consummare.

Probat, primò, retorquendo argumentum, cui prima sententia maxime innititur, contra illam. Nam si consummatio matrimonij metu extorta, facit valere matrimonium iam initum, & sine culpa consummantis: ergo metus tunc cadit in virum constantem, cum prudenter eligat copulam, mortis timore, & matrimonium perficere ne fornicetur. Si ergo timor ille est viri constantis, irritabit matrimonium.

Secundò, quia (ut probavi hoc 4. lib. disputat. 2. nu. 3.) non considerat ius timorem cadentem in virum constantem, ad matrimonij irritationem, in quantum excusat operantem à culpa, cogitq. minus malum eligere, sed ex parte obiecti, an sit malum comminatum, grave, & sufficiens ex se ad privandum libertate virum constantem: ergo quando malum comminatum est adeo grave, ut prius spontanea, ac libera voluntate, respectu contractus, ac consummationis matrimonij, hominem fortem, siue ipse peccet, siue non, eligendo malum, irritabit matrimonium.

Tertio, quia hæc lex irritans matrimonia coacta, est maxime conveniens bono publico: ergo iam irritat consummata per copulam coactam.

Probat, consequentia, quia si valerent, Ecclesia non adhibuisset sufficiens medium coactionibus, nam compellenti ad matrimonium, facillimum esset etiam ad consummationem cogere. Et confirmatur, quia eadem inconuenientia sequitur ex matrimonio metu inito, & consummato; quæ ex eodem non consummato: ergo utrunque debuit Ecclesia irritare.

Quarto, quia matrimonia coacta irritavit Ecclesia defectu spontanei, & liberi consensus, cap. cum locum, de sponsal. qui copula sequenti coacta non suppletur: ergo.

Quinto, quia Ecclesia irritat hæc matrimonia, inhabilitando contrahentes, pro tempore, quo metus durat, sed accedere copula coacta non aufertur metus, quin potius augeatur, cum præter metum illatum ad contrahendum, addatur novus ad consummandum; ergo matrimonium erit nullum. Et confirmatur, quia negari nequit priorem metum, quo initum est matrimonium, esse cadentem in virum constantem, sed ille adhuc durat, immo est auctus: ergo per nullum actum eo durante firmabitur matrimonium, iuxta dicta num. 7.

Tandem, quia fictio non potest operari plus quam veritas, l. filio quem pater. ff. de liberis, & posthumis, & §. minorem, institutionis, de adoption. sed consensus expressus per verba de presenti metu extortus, non constituit matrimonium, ergo à fortiori nec fictus, & presumptus per copulam. Et ideo hanc sententiam tenent Abb. cap. discretionem, n. 3. in fine, de eo qui cognovit consanguin. & cap. consultationi, in fine de sponsal. vbi Præposit. nu. 2. in initio, & ibi Alexand. de Nevo, nu. 10. & cap. continebatur, de despons. impub. num. 10. Ias. l. Tria, nu. 6. versic. sexto adde. ff. de verbor. obligat. Paris. cons. 68, num. 69. & cons. 60. nu. 34. volum. 4. Turrecremata 3. quest. 2. in Summa, nu. 11. Sylvest. matrimonium 8. q. 11. dicto 5. Nauar. Summa Latina, c. 22. num. 51. ad finem: Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. num. 31. & sequentibus: quamvis enim videatur mediam amplecti sententiam, ut si vir metu consummet, valeat matrimonium, secus si femina: at re vera huius est sententia, nam num. 35. expressè

pressè dicit, si mulier consummet, non solum vi præcisa, sed etiam condicionali, quæ per metum infertur, non valere matrimonium, defectu spontanei consensus, & licet nu. 31. contrarium dicat in viro metu consummante, id dicit, ut ipsemet se explicat, nu. 33. in fine, & 34. quia credit non posse contingere, ut vir metu compulsus consummet, carens. n. desiderio nō poterit coire. Quare supposito, metu consummari matrimonium, clarè sentit, nō effici validum. Et ex Theologis, eandem sententiam tenent Richardus 4. d. 29. art. 2. q. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 7. ad finem, ante versic. tertia coactio est, Ledesma 2. p. 4. q. 49. art. ... in fine, Palacios 4. d. 29. disp. vnica, fol. 663. ante versic. consentiunt in dogmate; Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. nu. 7. Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. ad finem, Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. art. 3. dubio penultimo.

Et in alio simili, tenent eandem sententiam, asserentes olim non transisse in matrimonium, sponsalia per copulam metu extortam, Anton. d. cap. continebatur num. 8. in fine, & cap. is qui fidem, num. 7. de sponsalibus, ubi Anchar. nu. 6. Henricus num. ... Præpos. dicens communem, num. 7. Alexand. de Neuo, d. c. continebatur, num. 10.

36 Monuerim tamen, si matrimonio metu consummato, aliquando accedat copula spontanea, deposito iam prorsus metu animo ratificandi prius matrimonium inualidum, scienti accedente copula illa, fuisse inualidum, & ea ratificari, manere firmum matrimonium: iuxta num. 2. tradita. Quod habet etiam verum post Tridentinum, in casu quem num. 12. explicui, & 13.

37 Ex dictis infertur, metu graui contrahentem matrimonium, potius debere mortem pati, quā consummare. Quia cum non valeat matrimonium, est copula fornicaria, Posset tñ excusari, si accedat animo maritali, sequens priorem opinionem probabilem asserentem ea copula ratificari matrimonium. Sic Henricus lib. 11. de matrim. cap. 9. nu. 7. Quod intellige in eo casu, quo post Tridentinum, efficeretur verum matrimonium: quem nu. 12. & 13. declarauimus.

38 Ad argumenta primæ sententiæ, nu. 13. proposita respondetur.

Ad 1. dic, eos textus intelligi, quādo copula est spontanea.

Ad secundum dico, eum esse merum cadentem in virum constantem, quoad effectū irritandi matrimonium, licet illo consummans cogatur ad peccatū mortale. Quia (ut dixi hoc lib. 4. disput. 2. nu. 3.) quoad hunc effectum, solum attendit ius an malum comminatum ita graue sit, ut ex se tollat spontaneam voluntatem in viro constanti, illumque pauere meritō faciat. Vel 2. respondetur, esto dicamus non esse merum cadentem in virum constantem, nisi ipse eligat matrimonium, & accedat affectu coniugali, at etiam data hac electione, & accessu, non est matrimonium: quia prior metus, quo contractum est matrimonium, qui erat cadens in virum constantem, adhuc durat, imò est auctus.

Ad confirmationem dico, intelligi maiorem, quā rationabiliter, & illa constantia ex parte obiecti, tollit libertatem: quia obiectum metus, nempe, malum comminatum, est graue, & tale, ut meritō constantem moueat, quamuis aliàs irrationabiliter, & contra constantiam agat, eo quod peccet. Vel 2. esto ille metus esset irrationabilis, at metus prior, qui censetur durare, est rationalis.

Ad tertium solum concludit Ecclesiam præsumere accessum illum esse animo maritali, non tamen inde sequitur, perfici matrimonium, quia requiritur, ut sit spontaneus, & liber accessus, 1. possemus dicere minimè præsumere animum maritalem. Quia cum eo dato non sit matrimonium, minimè vitatur præsumptio fornicationis: quæ vitabatur, cum copula erat spontanea post sponsalia.

Ad 4. dico eam legem non solum respicere utilitatem personæ particularis contrahentis, sed potissimum totius reipublicæ, cuius maximè interest, ut matrimonia sint libera, ne ex matrimonio coacto dissensiones oriantur: quare non mirum si aliquando in dampnum ipsius priuati contrahentis redundet: unde regul. illa, quod ob gratiam, &c. intelligi debet, quando ob bonum priuatum aliquid conceditur.

Et per hoc patet ad confirmationem, potest enim quilibet cedere iure in fauorem suum introducto: secus quando est in fauorem boni communis.

Ad argumentum secundæ sententiæ, propositum num. 14. fateor, qui metu contraxit posse postea deposito metu contrahere, at in eo euentu metus durat.

DISPUTATIO XIX.

An sponsalia metu viri constantis inita, sint nulla ipso iure, sicut & matrimonium, vel potius annullanda, inliat aliorum contractuum?

S V M M A R I V M.

Proponitur utilitas cognitionis, an ea sponsalia sint nulla, vel annullanda? & opinio asserens non esse ipso iure nulla, nu. 1.

Proponitur sententia asserens esse ipso iure nulla, nu. 2. Et Explicatur ibi iuncto, num. 3. c. ex literis. de desponsat. impub.

Et opinio Auctoris, num. 3.

An metus illius post contracta sponsalia sit iusta causa illa dissoluedi? num. 3.

Metus levis non irritat sponsalia, num. 4.

Quamuis sponsalia metu graui inita, essent valida, posset metum passus, propria auctoritate, rescire nu. 5. Et similiter potest quando metus est levis, num. 6.

Soluntur argumenta, num. 7.

1 **D**isputatio hæc eam utilitatem affert: si ipso iure valida sint, quamuis rescindenda, parient publicæ honestatis impedimentum: secus si ipso iure inualida sint, iuxta Trident. Sec. 24. c. 3. de matr. Et ratio dubitandi ea est potissima: quia textus, ut c. consultationi, c. cum locum, de spons. c. 2. de eo qui duxit in matrim. irritantes, expressè loquuntur de matrimonio, & quāuis sponsalia sint præparatoria ad matrimonium, & ob id videtur posse dici, dispositum in matrimonio, censi dispositum in sponsalibus, l. oratio. ff. de spons. Verum id, verum non habet, eo quod est distincta ratio in his, ideo enim matrimonium metu irritauit Ecclesia, quia si semel est validum, amplius rescindi non potest: sed sponsalia semel valida possunt dissolui, & de facto multis ex causis dissoluantur, ut constat ex præcedentibus: ergo nō in hoc sequentur naturā matrimonij, ut eo ob metum irritato, censeantur etiam sponsalia ob metum irrita. Maximè quia per hoc induceretur multorum iurium correctio, disponentium contractus metu initos irritandos esse, non irritos ipso iure. (Ut dixi hoc 5. lib. disp. 8. num. 4.)

Secundò, quia hac ratione (ut diximus lib. 1. disp. 12. n. 2.) quamuis Tridentinum irritat matrimonia clandestina, non censetur subinde irritasse sponsalia clandestina, est enim diuersa ratio. Cum ergo nullus detur textus irritans sponsalia clandestina, dicendum est ea valida esse ipso iure.

Tertiò, quia textus, cui innituntur aliqui Doctores, ad censendum esse irrita, nimirum c. ex literis, de desponsat. impuber, videtur expressè loqui, quando puella omninò iniuta contraxit sponsalia. Et ita textus ait, *nolens, & iniuta*, & Glos. notabili 1. ait, *nota quod sponsalia per vim contracta non tenent*. Et cum dicat textus, *de voluntate parentum*, potius quam *de sua*, ait Glos. verb. potius, *electiue*, & *non comparatiue*; quam Glossam explicans Hostiensis, ibi super verb. potius, ait, *electiue, quasi dicat, non de sua voluntate*. Et idem Hostiensis ibi, super verbo *nolens*, & Io. And. n. 2. aiunt, & *forfan ligata*, & Innoc. ibi, initio, dicit, omninò defuisse cōsensum. Cum ergo textus minimè probet, sponsalia metu inita esse ipso iure nulla, dicendum erit esse valida, iuxta generalem aliorum contractuum regulam. Et ita docent Henricus lib. 11. de matrim. c. 9. nu. 6. Petrus de Ledes. de matrim. q. 47. art. 3. circa 3. argumentum, dub. 3.

Contrariam partem, nimirum, esse ipso iure irrita, talia sponsalia, per capit. ex literis, de desponsat. impub. tenent

2 tenent Doctores non ptenendi, Pro cuius textus intelli-
gentia reuocandum est in memoriam, quod diximus lib. 1.
disput. 21. nem. 2. quando ante debitam aetatem ex parte
utriusque, aut alterius contrahentis, qui adhuc impubes
est, celebratur matrimonium, habere vim sponsalium. Et
quod diximus eod. lib. 1. disput. 1. n. 6. 9. & 10. non posse al-
terum resilire, siue pubes, siue impubes sit, donec alter ad pu-
bertatem veniat. Continet ergo ille textus, puellam duoden-
niam, & sic puberem metu minatum parentis nupsisse im-
puberi, quare fuerunt sponsalia, & concludit textus, sic. *Se
puella communica, ut donec compleat idem puer annum deci-
mumquarium caperet, no duxerit expectandum, ei secundum
ea, que proposita sunt, accipiendi alium virum tribuas facultate
tem.* Vbi glo. finalis, quam sequuntur ibi, Cardin. in fine,
& Anchar. nu. 4. opponit c. de illis, el. 1. & c. a nobis, de de-
spons. imper. per quos textus constat puberem non posse
resilire a sponsalibus cum impubere contractis, donec hic
pubescat. Et respondent, id verum esse, quando sponsalia
fuerunt valida, at in casu huius textus esse inualida. Ex hoc
ergo textu constat sponsalia coacta, esse inualida ipso iure.
Quod autem contracta sint vi conditionali, hoc est, solo
metu, colligitur ex textu, ibi, *minis parentum impulsu.* Nec
obstant ea verba, *nolens, & iniuncta.* Quia in iure metus ap-
pellatur vis: ut constat ex cap. 2. de pactis, in 6. ibi, *si tamen
iuramento non vi, nec dolo praestito:* vbi iuramentum metu
extortum, appellatur vi praestitum: (nec enim vi praestita
potest iuramentum extorqueri, cum sit vinculum, quod
homo propria voluntate sibi imponit.) Hanc sententiam
tenent Anton. d. cap. ex literis, nu. 1. vbi Abb. nu. 2. Alex.
de Neno, nu. 2. Anchar. c. veniens, el. 2. nu. 6. de sponsal. Pa-
ris. conf. 8. nu. 62. & conf. 60. num. 10. vol. 4. Martinus de
Garatis inter consilia matrimonialia Zileri, consil. 15. nu.
32. & sequentibus, Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. 5. 1. num. 1.
Barboja, ff. solut. matrim. 4. p. rubricae, num. 30. Et ex Theo-
logis, eam defendunt ac probabilem dicunt Richard. 4. d.
29. art. 1. q. 2. 5. qui vult tenere opinionem secundam, Pa-
ludan. ead. dist. quzst. 1. ad finem, num. 32. Petrus de Le-
desma, de matrim. q. 47. art. 3. circa tertium argumentum
dub. 3. Et hanc supponit Sotus 4. dist. 21. quzst. unica, art.
2. ad finem, ante versic. vbi tamen sponsalia, vbi docet ex
sponsalibus nullis defectu consensus, ut si per errorem, aut
metum contracta sint, non oriri publicam honestatem.
Vbi clare supponit esse inualida, metu contracta, alias pu-
blica honestas oriretur. Eandem tenet Manuel 1. tomo
summae, 2. editione, c. 231. nu. ... & c. 244. num. 4.

3 Prima conclusio sit, prior sententia est satis probabilis,
at haec posterior est probabilior.

Cauendum tamen est ab Alexandro de Neuo, qui d. c. ex
literis, nu. 5. & 6. colligit ex eo textu, metum illatum post
sponsalia inita, esse iutam illa dissoluendi causam, siue ab
impuberibus, siue a puberibus contracta sint. Et probat
ex eo textu, ex quo constat sponsalia illa absque metu inita
esse, posteaque per metum traductam esse illam puellam:
ibi, *Puella quadam anno duodecimo iurata fuit, & desponsa-
ta cuidam puero, & tempore procedente de voluntate paren-
tum, potius quam de sua ad domum patris pueri adducta, vbi
nolens, & iniuncta, minis parentum impulsu.* Velle autem sup-
plere, desponsatam esse minis parentum, est improprie
verba, id enim expressisset Pontifex, sicut expressit, iura-
mentum, & minas in translatione ad domum.

Sed dico, id minime verum esse. Si enim sponsalia semel
valida fuerunt, coactio subsequens circa matrimonium,
cum minime ipsa inficiat, solum matrimonium hoc iuri-
tabit, manentibus illis sponsalibus: eo vel maxime, quod
puer ille, cui sponsalium obligatio acquisita erat, in nulla
metus culpa fuit: parentes quippe puellae illi metum in-
cusserunt. Quare ergo absque culpa puniendus est, vi iux-
per sponsalia acquisitum deperdat? Quod absurdum ut
viretur, supplenda est litera textus, & intelligenda, ut in
ipsis, etiam sponsalibus metus intercesserit. Et licet vis
inferatur litera, id patiendum est, quod viretur absurdus
intellectus: ut dixi lib. 3. disput. 39. num. 6.

4 Secunda conclusio, metus levis non irritat sponsalia.
Probat, quia irritatio est de iure humano, at cap. ex lite-
ris, de despons. impuber, irritans sponsalia, loquitur de me-
tu cadente in virum constantem. Item probatur iisdem
rationibus, quibus probauimus hoc lib. 4. disput. 17. nu. 3.
matrimonium non irritari metu leui.

5 Tertia conclusio, quamuis dicemus sponsalia metu vi-
ri constantis inita, esse valida: posset coactus propria au-
thoritate ab eis resilire. Cum enim actionem habeat ad
petendum a iudice rescissionem, poterit propria autori-
tate vtendo ea exceptione, nolens ei ilate. Cui enim com-
petit actio, eidem competit exceptio, etiam in foro con-
scientiae, & ante iudicis sententiam: (ut dicemus libro 6.
disput. 38. num. 34.) Vnde dicendum est hunc teneri ad ea
sponsalia, nisi vti velit eo exceptionis beneficio: (ut ibi
etiam in alio simili dicemus.) Praeterea, quia alter, qui libe-
re consensit, tenetur sponsonem coacto remittere, quam-
uis ipse minime metum intulerit. Sicut probauimus hoc
4. lib. disput. 8. nu. 5. possidentem rem metu graui ab alio
extortam, teneri restituere, ergo coactus via quasi com-
pensationis vtens, potest resilire a sponsalibus, sicut si non-
dum rem metu extortam tradidisset, vel postea occulte ac-
cepisset, posset retinere.

6 Hinc infertur, contrahentem sponsalia metu leui, pos-
se similiter propria autoritate resilire. Quia quamuis in
foro externo non competat actio, nec exceptio, competit
tamen in foro conscientiae, sicut dixi hoc 4. lib. disput. no-
na. nu. 6. obnoxia esse restitutioni in foro conscientiae, ex-
torta metu leui, quamuis possidens culpa vacauerit, ergo
poterit ea exceptione vtens, & via compensationis non
implere fidem eo metu leui extortam, quam alter in foro
conscientiae remittere tenebatur.

7 Ad argumenta proposita num. 1. constat ex dictis re-
sponsis, non enim consentur irrita sponsalia metu coacta,
ex eo quod irritatur matrimonium, ut probant duo prio-
ra argumenta. Et quamuis textus ea irritans videatur lo-
qui, quando vi praestita contracta sunt, ac iam probauimus
num. 2. de metu intelligi.

DISPUTATIO XX.

An matrimonium contractum metu cadente in virum
constantem, confirmetur iuramento, aut saltem ex
iuramenti vinculo consurgat aliqua obligatio rati-
ficandi illud matrimonium, aut petendi relaxatio-
nem iuramenti?

SUMMARIVM.

Quot sunt quaestiones disputatae, num. 1. Cerrum est iuramen-
tum metu extortum non firmare contractum, & in quo di-
stet iuramentum firmare contractum, vel non firmare, in-
dulgere tamen relaxatione, num. 2.

Referitur prima opinio iuramentum metu graui extortum adie-
ctum contractui, qui secuso iuramento esset inualidum, no indi-
gere relaxatione, m. 3. Et ibi iuramentum no supplet duo vitia.
Perit sententia obligare iuramentum, donec relaxetur, nu. 4.
Soluuntur argumenta, & explicatur cap. quamuis pactum, de
pactis, in 6. & auct. sacramenta puberum, C. si aduer. ven-
di. nam. 3. Post quem inuenies alia summaria.

1 Q Vaestio haec valde difficilis est, & duplicis difficultatis
intelligentia indiget. Et ideo quadruplex est di-
sputanda quaestio.

Prima. An quoties actus inualidus, iureque reproba-
tus, firmandus est iuramento, debeat illud sponte, & me-
tu secuso praestari?

Secunda. An id iuramentum metu, quamuis leui ex-
tortum, possit, per Episcopum relaxari?

Tertia, an matrimonium metu contractum, reddatur
validum iuramento?

Quarta,

Quarta, an saltem id iuramentum relaxatione egeat?

Quæstio prima. An ut contractus inualidus, iureque reprobatus confirmetur iuramento, sit illud sponte, & secluso metu præstādū? Supponēdū est, qd latè diximus lib. 1. disp. 32. n. 3. & triplici seq. aliud esse cōtractū firmari iuramento, & aliud nō firmari, sed iuramentū obligare, indigereque relaxatione; ibique quot sunt inter hæc differentia, explicui.

Certum est, iuramentum metu graui extortum, minimè confirmare contractus aliàs inualidos, ut clarè probant textus, nu. sequenti, pro priori sententiâ allegandi.

Difficultas autem in eo versatur, an tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione?

Duplex est sententia. Prima ait, non obligare, & proinde nulla indigere relaxatione; probatur ex capitulo quamuis pactum, de pactis, in 6. c. 2. de iureiur. in 6. & cap. cum contingat, de iureiur. in quibus est sermo de renunciatione legitimæ, & alienatione fundi dotalis, quæ pacta secluso iuramento sunt irrita, & tamen iuramento accedente, decidunt hi textus seruanda esse, si tamen iuramentum absque vi, & dolo præstitum sit; ergo à contrario sensu, si metu extortum sit, nullam vim habebit. Et confirmatur, quia ibi æquiparatur iuramentum metu, & dolo præstitum: at quando dolus dat causam contractui bonæ fidei, iuramentum defectu consensus non obligat: ut tradunt omnes: ergo nec quando metus intercedit.

Secundò probatur, ex authent. sacramenta puberum, C. si aduersus vendit, ibi, *per vim autem, vel instum metum extorta, etiam à maioribus, nullius esse momenti subemus*. At si indigerent relaxatione essent alicuius momenti, & operarentur obligationem, dum non relaxantur.

Tertiò probatur, quia iuramentum vnum plura vitia supplere minimè potest; ut alijs relatis tradunt Menoch. conf. 29. nu. 40. volum. 1. Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio 83. nu. 44. Sed in hoc euentu concurrūt duplex vitium, alterum defectu spontaneæ voluntatis, alterum, valoris contractus, qui aliàs erat irritus: ergo non sufficit iuramentum hoc metu extortum. Et confirmatur, quia ratione iuramentum præstitum à nuptore sponte, tantum supplet defectu minoris ætatis, hoc est, tantum cōfirmat contractum, eo casu, quo erat nullus defectu minoris ætatis, ut tradūt multi, quos refert, & sequitur Gutier. auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vend. n. 31. & sequentibus. Et ideo hanc sententiam, dicentes tale iuramentum in hoc casu minimè obligare, nec indigere relaxatione, sustinet Vincenzius, què refert, ac sequitur Abb. c. cum contingat, de iureiur. n. 3. & ibi Alciat. n. 8. Francus c. quamuis pactum, de pactis, in 6. n. 5. & 11. versic. quarto casu, & c. 2. de iureiur. in 6. n. 6. Felin. c. præterea, nu. 31. de spons. vers. tertius est, & c. si verò, nu. 8. casu 1. & c. 2. nu. 2. de iureiur. Grammaticus decis. Neapolitana 103. n. 70. D. Ant. 1. p. tit. 10. cap. 6. §. quintus casus est, Hippolytus de Marsilijs, l. penult. n. 76. ff. de quaest. Ang. iuramentum §. nu. 10. Greg. Lop. l. finali, verb. *que la fice*, in fine tit. 11. p. 6. Sarmiento de redditibus p. 1. c. 4. nu. 7. Roland. conf. 10. nu. 130. vol. 4. & conf. 2. nu. 80. 81. vol. 1. Petrus Gregorius syntagmate iuris p. 3. lib. 5. c. 12. n. 4. Flaminius de resignatione beneficiorum, lib. 13. q. 2. nu. 12. Et hanc sententiam aiunt posse teneri Card. c. cum contingat, nu. 1. versic. in Glossa penultima de iureiurando, & Ruynus conf. 170. n. 18. volum. 1. Et est probabilis. Et in praxi apud iudices seculares est recepta, ut testatur Couarr. pro secunda sententia nu. sequenti, allegandus.

Secunda sententia, (quam probabiliorē existimo) ait iuramentum appositum in contractibus, qui aliàs inualidi erant, quamuis metu graui extortum sit, obligationem parere, indigereque relaxatione. Probatur, ex ratione expressa textus, in cap. quamuis pactum, de pactis in 6. & cap. cum contingat, de iureiurando. vbi ideo iuramenta in alienatione fundi dotalis, & contractibus minorum, aliàs inualidis, seruanda esse decernitur, quia seruari possunt sine dispendio salutis æternæ, sed eadem prorsus militat ratio, siue iuramentum sponte, siue metu præ-

stitum sit, cum viroque casu eius observatio nullam inducat culpam: ergo in viroque casu obligat. Et confirmatur, quia si iuramentum metu præstitum non valeret in his contractibus, aut proueniret ex iure improbane contractum, & hoc non, quia tales contractus erāt iure ciuili improbari, qua improbatione minimè obstat, eis iuramentū accedens, validū erat. Aut prouenit ex metu: & hoc et nō, quia metus nō impedit vinculum iuramenti, c. verum, & c. si vera, de iureiur. Aut prouenit ex viroque, & hoc etiam non, quia nullum reperitur ius irritans tale iuramentum: ut constabit ex solutionibus argumentorum.

Item, quia ratio, cur iuramentum iniquè extortum obligat, est, quia obligatio acquiritur Deo, ne diuinum eius nomen in falsum teitem adducatur, c. debitores, de iurciuran. sed ead, omninò ratio procedit, siue iuramentum sponte, siue metu præstitum sit, in his contractibus inualidis, ergo viroque casu iuramentum obligat. Hanc tenent Ioannes Monachus c. quamuis pactum, de pactis in 6. nu. 2. & ibi Archid. nu. 7. dicit hæc esse tutiorem. Eandem tenent Domin. ibi. num. 10. Natta ibi super Gloss. verb. non vi, Bal. c. 2. de iureiurand. num. 1. & l. pactum dotali, num. 1. q. 1. C. de collatio. Ant. c. cum contingat, de iureiurand. nu. 3. Card. num. 1. vers. in glossa penultima, Imola num. 3. Alex. de Neuo nu. 8. Cornus auth. sacramenta puberum, col. penultima, & finali. C. si aduers. vendit, & ibi Paul. nu. 4. & §. Matthæus de Afflictis, decisione Neapolitana 312. num. 6. iuncto num. 1. & decisione 394. num. 11. iuncto num. 10. Fortun. de ultimo fine, illatione 22. num. 476. & 483. habetur 1. to. tractatum nouiorum, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. num. 1. & c. quamuis pactum 3. p. §. 4. num. 1. & lib. 1. variat. c. 4. num. 7. Ant. Cuccus, lib. 5. institutionum moral. tit. 12. num. 126. Molina lib. 2. de primog. c. 3. num. 13. iuncto num. 12. Gutier. de iuramen. 1. p. c. §. 7. num. 19. Seraphinus de priuileg. iuramen. priuileg. 110. nu. 8. Molina to. 1. de iust. trac. 2. disp. 149. fol. 441. §. quatuor iuribus.

Ad argumenta prioris snæ propositæ, nu. 4. respondeo.

Ad 1. textus illos decidere, contractus minorum, & alienationem fundi dotalis confirmari iuramento, nec locum esse illius relaxationi: quod important verba illa posita, in d. c. quamuis pactum, *omnino seruari debet*: ut ibi expendunt Doctor. num. 4. & Francus, num. 3. vnde dum excipiūt, nisi iuramentum metu præstitum sit, exceptio illa tantum denotat, qñ iuramentum metu præstitum est, minimè habere vim confirmandi contractum, & efficiendi illum irrevocabilem; facile enim reuocabitur obtenta iuramenti relaxatione, quæ in eo euentu concedi potest, vnde minimè probant textus iuramentum inualidum esse.

Ad confirmationem respondetur, non æquiparari dolum, & metum, quoad omnia, sed quoad hoc tantum, quod iuramentum, dolo, vel metu præstitum, non confirmat contractum, & potest relaxari: hoc enim tantum decidere intendunt illi textus, nec tractant, an iuramentum sit obseruandum, nec ne; sed in alijs iuribus deciditur, vnde cum d. c. verum, & c. si verò, tradatur regula generalis, iuramenta obligare, dum non vergunt in dispendium salutis æternæ, dum non relaxantur, illis standum est. Neque obstat iuramentum dolo extortum, quādo dolum dat causam contractui, esse irritum, quia talis error consensum aufert, in metu autem adest consensus. Iuramentum autem absque consensu non obligat, & ideo dolus impedit eius obligationem, quam tamen minimè impedit metus.

Ad secundum dico, nihil omninò probare, Quia agit de contractibus maiorum, & minorum, & ita de iuramento metu extorto, tam in contractibus validis, quā in inualidis. Quare communis solutio habet, authenticam illam correctam esse iure canonico. c. verum, & c. si verò, de iureiur. inquantū decernit iuramenta metu extorta, nullius esse momenti. Et cū materia iuramenti sit spiritualis, in ea iuri canonico stādū est c. 2. de iureiur. in 6. Vel 2. dic cū Fortunio de ultimo fine, illatione 22. n. 363. cū sequētibz, intelligi authenticā illam, ut iuramentum metu extortum, nullius sit momenti, quoad obligationem homini acquiritam.

Ea enim

Et n. ex tali iuramento non acquiritur: vt dixi lib. 1. disp. 32. n. 1.) Secus autem, quoad obligationem acquisita Deo: de qua ius civile nil disponit, ne mittat falcem in messem alienam.

Ad tertium fateor, non supplere defectum spontaneae voluntatis, illud iuramentum: qua ratione non confirmare contractum, ad quod spontanea voluntas desideratur, quae tamen minimè necessaria est, vt iuramentum obliget.

Ad confirmationem constat ex proxima solutione. Quia iam fatemur iuramentum non supplere duplex vitium.

S U M M A R I U M.

Quando versatur turpido in recipiente, vt in iuramento metu graui extorto, potest Episcopus relaxare, & impletur momentanea solutio, & potest statim absque relaxatione, res soluta repeti, nu. 6.

An idem sit in metu leui? refertur opinio negans, nu. 7. & contraria, num. 8.

Opinio Anthonis, nu. 9. Vbi an id iuramentum possit per diplomata relaxari?

Soluntur argumenta, n. 10. post quem inuenies alia summaria.

6 **Q**uestio secunda. An si quis metu leui cogatur iurare, possit obtinere iuramenti relaxationem ab Episcopo, & si soluat, possit absque iuramenti relaxatione repetere? Supponendum est, quod versatur turpido ex parte recipientis, quia tenetur iure naturali, & diuino re acceptam restituere, vt contingit in iuramento soluendi vsuras, vel metu graui extorto, posse Episcopum ante solutionem relaxare iuramentum: & absque tali relaxatione posse re solutam statim repeti. (Vt late probaui lib. 1. disp. 32. n. 6. 7. & 15.)

Consistit ergo difficultas, an idem dicendum, quando metus est leuis?

7 Duplex est sententia. Prima negat posse relaxari. Probat, ex c. si verò, de iureiur. ibi, si verò aliquis quemquam grauissimo metu, & c. verum, eodem tit. ibi, verum ea questione, qua quinto loco ponitur, an sacramenti vinculo absoluantur, qui istud iniuri pro vita, & rebus seruandis fecerunt? In quibus textibus poteratur metus viri constare, vt concedatur absolutio.

Secundo, quia metus leuis non reputatur in iure metus, nec tollit spontaneum consensum: vt dixi hoc quarto lib. disp. 17. nu. 3.) Sic tenent Gl. c. verum verb. iniuri, de iureiurando, & ibi Ant. n. 5. Innoc. c. ad aures, n. 1. de his quae vi, vbi Host. ad finem, super verb. confirmata, & ibi Io. And. n. 7. & 10. Ant. n. 9. Anch. ad finem, Card. nu. 4. q. 1. Abb. c. penult. n. 10. de his quae vi, & c. cum contingat, nu. 21. vers. sextus casus, de iureiurando, Felinus, c. 1. nu. 3. de iureiur. Imola d. c. si verò, n. 4. Angel. iuramentum c. nu. 10. Syluest. iuramentum 4. q. 7. in fine, Greg. Lop. l. finali, verb. quela fito, tit. 1. p. 3. Et hanc sententiam dicit in practica tenendam, Corneus repetitione an h. sacramenta puberum, nu. 12. C. si aduersus venditionem.

8 Secunda sententia, docet concedendam esse relaxationem ab Episcopo, etiam quando metus est leuis. Probat, quia non est iniustum ex dolo suo, extorquentem iuramentum re portare commodum e. ad nostram, de empt. & vendit. & c. tunc, de clericis non residen.

Secundo ex c. sollicitè, & c. accepta, de restitutione spoliar. vbi ponderatur, iuramenta esse sponte, & non vi, aut metu praestita: & eodem modo auth. sacramenta puberum, C. si aduersus venditio. at, quando metus est leuis, non praestatur sponte iuramentum. Hanc tenet Hostien. c. verum, de iureiuran. in initio, super vers. iniuri, & ibi Ioan. Andr. nu. 6. Abb. nu. 3. Alexan. de Neut. nu. 7. & 8. D. Ant. 2. p. ti. 10. c. 6. quintus casus. Et hanc dicit veridicam in puncto iuris, Corneus repetitione d. auth. sacramenta puberum, num. 12. & eam sequitur in foro conscientiae, Couar. reg. peccatum, 2. p. 5. 3. nu. 7. in initio, Lud. Lop. lib. 2. de contractibus c. 17. §. quod si haec sententia.

9 Sit Conclusio: Quamuis in foro externo minimè concedatur iuramenti relaxatio, vbi metus est leuis; eo quod

non conceditur rescissio contractus tali metu iniuri. At in foro conscientiae dicendum est, concedendam esse relaxationem ab Episcopo, nec id iuramentum confirmare contractum, impletique momentanea rei solutio, posseque statim absque iuramenti relaxatione repeti: & posse per diplomata, vel priuilegia relaxari, casu quo posset existente metu graui, de quo dixi lib. 1. disp. 32. n. 17. Et ratio est, quia sicut in metu graui adest turpido in recipiente, ita etiam quod metus est leuis, & talis vt iure naturali obliget in foro conscientiae ad restituendum, vt probaui hoc 4. lib. disp. 9. nu. 4.

10 Ad utrumque argumentum prioris sententiae propositum, nu. 7. dic probare in foro externo non concedi eam relaxationem.

S U M M A R I U M.

An matrimonium metu contractum, reddatur validum iuramento? refertur opinio affirmans, num. 11. Et contraria, vers. 12.

Soluntur argumenta, & explicatio c. inter cetera 22. quæst. 4. num. 13.

Post num. 13. inuenies alia summaria.

11 **Q**uestio tertia. An matrimonium metu contractum, si firmetur iuramento, reddatur validum? Aliqui (vt refert Rich. 4. d. 29. ar. 2. q. 3.) dicunt ratificari, saltem in foro conscientiae: & ipse Richar. v. sentit id esse probabile, subdit, n. alios dicere probabiliter non ratificari. Et probatur haec sententia, ex c. inter cetera 22. q. 4. quod est D. Augustini. ibi quæsi, quid tibi agendum sit de Valdo, qui captus, & timore necis impulsus, sua concubina iuramento firmatus ipsam in conjugem suscipere: quia vero quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, cum matrimonium sit in Deo fixum, & stabile. Ergo matrimonium metu coactum, si iuramento stabilizatur, efficitur validum.

Secundo, quia renunciatio electionis metu facta, est inuvalida, & renunciatio legitimæ, at si iuramento stabilizatur, sunt validæ: vt renunciatione electionis, constat ex c. ad aures, de his quae vi, & de renunciatione legitimæ, constat ex c. quænis pactum, de pactis in 6. Ergo similiter quævis matrimonium metu contractum, si iuramento stabilizatur, erit validum.

12 Ceterum tanquam certum, tenendum est huiusmodi matrimonium non effici validum iuramento. Probat, ex c. 2. de eo qui duxit in matrim. vbi expresse habetur, cum, qui post matrimonium metu contractum, & iuratum, aliam duxit permansurum cum secunda, priusque matrimonium fuisse inuvalidum. Ex ratio est, quia matrimonium fuisse inuvalidum, & irritum est defectu liberi, ac spontanei consensus, cum locum, de sponsal. iuramentum non supplet defectum consensus substantialiter requisiti: vt notant Doctores, c. si de procurat. in 6.

Itaque, quia aut iuratur aliquid praeteritum, & tunc iuramentum non posset efficere validum matrimonium praeteritum, quod tunc metus irritum erat: aut iuratur aliquid futurum, & tunc non posset efficere matrimonium, sed ad summum sponsalia: aut aliquid praesens, vt quod consentit iurans in id matrimonium, & tunc est sola testificatio consensus praesentis, qui est inuvalidus: ergo nullo pacto potest confirmare matrimonium.

Item, quia iuramentum metu extortum non confirmat contractum: qui alias secluso iuramento erat inuvalidus, (vt dixi, nu. 2.) ergo iuramentum metu extortum, minimè confirmat matrimonium inuvalidum eo metu contractum.

Præterea, quia personae sunt inhabiles ad contrahendum durante metu, sicut sunt inhabiles ad contrahendum clandestinè, ex decreto Ecclesiae talia irritantis matrimonium, sed per iuramentum non efficiuntur habiles: ergo non potest confirmare illud matrimonium.

Præterea, quia si iuramentum redderet validum matrimonium metu contractum, Ecclesia nullum attulisset remedium coactionibus, quod tamen maximè intendebat: nam qui compellit aliquem ad contrahendum, facillimè compelleret etiam ad iurandum.

Præterea, quia matrimonium coactum prohibetur ob publicam utilitatem, eo q. alioquin malè servaretur pax inter coniuges, & in republica, malèque soboles educarentur; at contractus vetitus ob publicam utilitatem, non firmatur iuramento: (vt diximus lib. 1. disput. 32. num. 8.)

Tandem, quia iuramentum fortitur naturam primordiale actus cui apponitur, sortiturque eius conditionem, l. si. C. de non nu. poc. sed matrimonium requirit liberum, ac spontaneum consensum; ergo iuramentum adiunctum matrimonio, habet eam tacitam conditionem, si consensus liber sit; ac proinde ubi est coactus consensus, minimè confirmabitur. Et ita docent oēs, quos, nu. 15. referam, asserentes hoc iuramentum non obligare. Et præter illos, id tenent Gl. c. 2. verbo, tanta, de eo qui duxit in matr. & ibi Ant. nu. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo, nu. 5. & 6. Præpos. ibi in si. las. l. Tiria, n. 6. in in iñio, ff. de verb. oblig. Paris. conf. 60. nu. 11. & conf. 62. n. 63. vol. 4. Sylu. matrimonium 8. q. 11. dicto 8. Armilla verb. matrimonium, nu. 41. Tabiena verbo, impedimentum, impedimēto 9. ad si. Neuzianus conf. 46. n. 3. Gorduba Summa, q. 171. puncto 1. Fulvius Pacianus de proba. lib. 2. c. 3. n. 56. Alex. Carretius lib. 4. de spōs. c. 9. (habetur ro. 9. tractatum) Angles Floribus 1. q. materia de matrim. q. 2. de consensu coacto, art. 1. difficultate 3. fol. 585. Palacios 4. d. 29. disp. vnica, fol. 665. 6. porro aut. 13. Ad argumenta proposita; nu. 11. responderetur. Ad c. inter cetera, Glossa ibi verbo, matrimonium, varias assignat solutiones. Prima est, metum fuisse leuem, eo quod non erat verisimile mortem comminantes, eam illaturos. Eodem modo soluit, Gl. c. 2. de his quæ vi, verbo, coactus, & ibi Ant. nu. 7. in fine, Abb. ibi nu. 8. in fine. Sed nullo modo placet mihi hæc solutio; quia dicit textus, *timore necis*; & assignat rationem, *quia non est peccatum contrahere cum illa*. Quæ ratio etiam procedit in metu graui.

Secunda solutio est, vt intelligatur textus, quando post matrimonium illud, commixti sunt carnaliter, iuxta c. veniens, el. 1. de spons. & c. 2. de eo qui duxit. Sic explicat, Gl. eod. c. inter cetera, verbo matrimonium. Sed minus placet hæc solutio; quia absque aliquo fundamento diuinat, interfuisse copulam. Item quia tunc impertinens esset ratio, quam textus assignat, ibi, *quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in coniugem accipere*. Nam esse peccatum, nec ne, nihil confert ad matrimonij valorem.

Tertia solutio est, vt loquatur consulendo, non præciendo. Sic Glossa eodem verbo, matrimonium, & dicto c. 2. verbo, coactus, ubi Ant. nu. 7. in fine, & multi alij. Sed similiter displicet. Quia ea verba, *matrimonium sit in Deo fixum, & stabile*; non videntur eum sensum habere, & sæpè non est sanum consilium concubinam ducere.

Quarta solutio est vtriusque Glossæ ibidem, Antonij eod. nu. 7. & Abbatis eod. nu. 8. metum non fuisse probatum, Sed vaticinantur, nullaque probabili coniectura ducuntur; nec ratio in textu tradita congruit.

Ideo vera expositio est, quæ tradit Fortunius de ultimo fine, illatione 21. n. 407. nec in eo. c. inter cetera, nec in tota c. 2. tractari, an valeant gesta per metum, sed tantum, quæ iuramenta licita sint, & seruanda. Vt constat ex Summa illius questionis posita in principio, & ibi D. Augustinum consultum fuisse de Vbaldo, qui metu coactus à consanguineis suis concubinæ, iuramento spondit se eam ducturum, ac negaturum necessaria alimēta matri, & fratribus: non fuit ergo dubitandum de valore matrimonij, sed an iuramentum fuerit licitum. Quare dum inquit *matrimonium in Deo sit fixum, & stabile*; intelligi, iuramentum illud contrahendi matrimonium, licitum esse, & obseruari posse; at iuramentum negandi alimēta, non esse iustum. Et hæc expositio constat ex ratione, quam subdit D. Augustinus ibi, *quia verò quæ prius concubinam habuerat, non est peccatum, &c.* Idem etiā confirmat Gratianus nam ad finem illius c. sic concludit, *sed cum his omnibus illicita iuramenta non seruanda probentur*.

Vel tandem potest exponi is textus, vt dum D. Augustinus ait, *matrimonium sit fixum, & stabile*, non loquatur assertiuè; sed ex hypothesi, quasi dicat, esto daremus id iu-

mentum confirmare matrimonium, & i. obligare, non obquirunt iuramentum negandi parentibus alimēta obligare: quia illud est de re licita, hoc autem de illicita.

Ad secundum argumentum negatur cōsequentiā, quia illi contractus prohibentur propter priuatam utilitatē; at matrimonium ob publicam. Item licet alij contractus irritentur, at personæ non redduntur ad contrahendum inhabiles; vnde non mirum si per iuramentum, possint confirmari; at matrimonium coactum irritatur, & personæ redduntur inhabiles ad iter contrahendum, & sic nullo modo potest confirmari iuramento.

S P M M A R I V M.

An iuramentum adiectum matrimonio metu graui inito, obliget, indigeatque relaxatione? referatur opinio affirmans, num. 14. & contraria, num. 15.

Proponuntur casus, in quibus in dubium verri potest valor iuramenti, & argumenta ad probandum valere tunc, vt sponsalia, num. 16.

Iuramentum per verba de presenti adiectum matrimonio coacto, non obligat, nec eget relaxatione, n. 17. Nec confurgit inde sponsalium obligatio, num. 18.

Si apponatur per verba de futuro, vt de non contrahendo illi matrimonio, non obligat, num. 19. Et quid, si de egrato habenda nouo consensu? num. 20.

Soluntur argumenta, num. 21.

14 **Q**uestio quarta, an iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget, relaxationeq. indigeat? Sicut iuramentum soluendi vsuras non confirmat contractum, obligat tñ, donec relaxetur, (vt diximus lib. 1. disput. 32. nu. 12.) Duplex est ista. Prima ait, obligare, indigereq. relaxatione. Probat, quia id iuramentum non est contra bonos mores, vt conitat ex c. inter cetera, 22. q. 4. ergo est seruandū, iuxta regulā traditā c. cū cōtingat, de iureiurando. Et confirmatur, quia hac ratione, iuramentum soluendi vsuras seruandum est, capit. debitores, de iureiurando. Sic docet Anton. c. 2. de his quæ vi, in fine, & ibi Abb. num. 8. in fine, & ibi Imola in fine, dicit hoc esse tutius. Idem docent Archidiaconus, cap. inter cetera, 22. q. 4. versic. in Glossa argumentum, & ibi Turrecremata, in fine, ubi dicunt in eo textu actum iurandi fuisse vnum, at promissa iuramento, duo: alterum ducendi concubinam, & hoc fuisse licitum, & obligasse. Idem tenet Neuzianus conf. 46. nu. 12. & 17. Et id in foro conscientie esse consulendum, docent Rosella verbo, impedimentum, impedimēto 10. num. 10. Syluest. matrimonium 8. q. 11. dicto 8. Et hæc sententia est probabilis.

15 Secunda sententia docet id iuramentum non obligare, nec indigere relaxatione. Hanc sententiam probant Abb. Alexan. de Neuo, & Iasoni. Quia id iuramentum est contra bonos mores. Sed non video qua ratione bonis moribus aduersetur: nullatenus enim peccat, qui ad redimendam vexationem consentit matrimonio coacto, illudque iurat: (vt diximus hoc lib. 4. disput. 16. num. 6. & 7.) Ideo melius probatur, quia Ecclesia non tantum irritat matrimonium metu initum, sed etiam iuramentum tali matrimonio accedens. Vt colligitur ex cap. 2. de eo, qui duxit in matrimonium, ubi cum qui contracto matrimonio, & iurato, cum vna; ob mortis metum aliam duxit, definitur cum secunda validè contraxisse, & liberè permittēdū cum ea permanere, si tamen Ecclesia sentiret, velletque eiusmodi iuramentum obligare, adiungeret pro fractione iuramenti imponendam esse aliquam penitentiam; sicut fecit c. sicut, de sponsalib. ubi definit textus priora sponsalia iuramento stabilita dirimi matrimonium, & subdit, *impossibile ei penitentiam competere: quia primam fidem irritam fecit*. Et expressè de iuramentis metu extortis Pontifex, c. verum, de iureiuran. violatoribus imponendam esse aliquam penitentiam, quamuis mitiorem. Cum ergo in nostro casu nulla imponatur penitentia fractori prioris iuramenti, sed liberè decernatur permansurum in posteriori matrimonio, signum est, Ecclesiam velle, & sentire illud iuramentum minimè obligare.

Secundū

Secundò probatur, quia quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, iuramentum illi accedens nõ obligat: (vt dixi lib. 1. disputat. 32. num. 9.) at matrimonium ob publicam utilitatem prohibetur, quando metu contractum est.

Item, quia cum iuramentum sequatur naturã, & conditiones contractus, cui accedit, & matrimonium requirat liberum, ac spontaneum consensum, iuramentum illi accedens eam habet subintellectam conditionem, si consensus liber, ac spontaneus sit: quare deficiente conditione, corruit iuramentum. Hanc sententiam tenet Glo. c. 2. l. 1. q. 6. verb. absoluius, post medium, versic. tu breuiter dicas, & c. 2. de his quæ vi, verb. coactus, & ibi Host. ad finem, idem Glo. c. 2. verb. tanta, de eo, qui duxit in matrimonium, & ibi Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, nu. 5. & 6. Præpos. ibi, in fine. Felin. c. si verò, ad finem, de iureiurando. Grammatic. decis. Neapolit. 103. nu. 71. Ias. l. Titia, nu. 6. in initio, ff. de verb. oblig. Turrecremata 31. q. 2. in summa, nu. 12. Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. nu. 126. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. c. 9. ad finem, (habetur tomo 9. Tractatum) Lex finalis, tit. 11. par. 3. & ibi Gregor. Lopez, verbo, *en orden*, Coua 1. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 5. nu. 3. Padilla, l. interpositas, nu. 6. C. de transactio. Gutier. de iuramento, 1. p. c. 57. nu. 22. Anastasius Germonius lib. 3. de factorum immunit. c. 21. nu. 83. Fuluius Pacianus lib. 2. de probation. c. 3. nu. 56. Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuileg. 110. nu. 11. Matier 20 lib. 5. recopil. tit. 1. rubric. glos. 1. nu. 120. quamuis statim sibi contradicat, ait enim peccare, si cum alia contrahat: nte iuramenti absolutionem: & refert pro se Couarruiam 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 5. num. 4. qui id minime dicit, sed sub conditione, si valeret iuramentum: at nu. 3. ramiserat nõ valere. Idem tenet Gratian. reg. 272. r. 2. Et ex Theologis, Ab ilensis, cap. 5. Matth. q. 306. ad finem. Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 5. vers. alia verò, & vers. & per hoc respondetur. Hentiquez lib. 11. de matrimonio, c. 9. nu. 6. Piliarius de offi. sacerdot. to. 1. par. 2. lib. 2. c. 7. ad finem. Petrus de Ledesma, de matrimonio, q. 47. art. 3. circa tertium argumentum, dub. 2. f. 216. col. 2. §. conclusio tamen sit, & 9. ad tertium argumentum. Aragon. 2. 2. q. 89. art. 7. circa solutionem ad 3. conclus. 4. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dubio 23. post 3. conclusionem, Lud. Lop. 2. par. instructorij, de matrimonio, cap. 40. fol. 1065. §. accedit & hic, Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 231. nu. 4. & cap. 244. nu. 4. Vega lib. 2. summa, casu 114.

16 Hæc sunt quæ circa hanc questionem dicunt Doctores, & profectò satis confusè loquuntur, non enim explicant qualiter præstandū sit iuramentum in contractu matrimonij, vt non indigeat relaxatione, an scilicet, per verba de præsentī, an de futuro? Et ideo claritatis gratia, tres sunt distinguendi casus: tripliciter enim potest adhiberi iuramentum in contractu matrimonij. Primò, per verba de præsentī, vt duco te in vxorē, & iuro me ducere. Secundò, per verba de futuro, iurando se nõ contrauenturū illi matrimonio coacto. Tertiò, iurando similiter per verba de futuro, se ratum habiturū illud matrimonium. Quādo ergo apponitur per verba de p̄senti, duplex p̄t esse difficultas.

Alterā, an esto non confirmet matrimonium, valeat tñ id matrimonium, & obliget tanquam sponsalia? Vt de matrimonio inter impuberes inito, q̄ valere nequit vt matrimonium, decernitur c. unico, de despons. impub. in 6. valeat tñ vt sponsalia. Et sic valere probatur, quia iuramento hoc iure ip̄sū virtus, vt si eo adiecto non possit valere actus, eo modo quo fit, valeat meliori modo quo valere potest. Vt cum alij tradit Gutier. de iuramento, 2. p. c. 2. nu. 3. 4. & 5. ergo efficiet, vt id matrimonium valeat tanquā sponsalia.

Alterā difficultas potest esse, an esto non valeat vt matrimonium, nec vt sponsalia, sit saltem iuramentū obseruandum, donec relaxetur? sicut quamuis contractus soluendi vsus iuramento stabilitus adhuc manet inualidus, cū nõ firmetur iuramento, at obligat iuramentum, donec relaxetur: & obligare probant argumenta prioris opinionis.

17 Sit ergo prima conclusio, si iuramentum apponatur

Secundò de Matrim. Tom. I.

mattimonio contracto, per verba de præsentī, vt duco te, & iuro me ducere, sicut matrimonium est omninò nullum, ita etiam & iuramentum: quare nulla relaxatione indiget. Et ita tenent Doctores 2. sententiæ allegati, nu. 15. Et probatur eius argumentis. Item, quia tale iuramentum assertorium est, at ex iuramento assertorio nulla confurgit in futurum obligatio, sed statim est verū, aut falsum, & ideo in illo non habet locum relaxatio, teste D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. in corpore. Hanc tenet Fortun. de vltimo fine, illatione 21. nu. 483. habetur 1. vol. Tractatum nouiorum.

18 Secunda conclusio, ex tali matrimonio metu contracto, & iurato per verba de præsentī, nulla confurgit obligatio etiam sponsalium. Probatur, quia ius resistit tali contractui, irritauitq. iuramentum, (vt probauī nu. 15.) Item, quia tam matrimonium, quā sponsalia, vt valeant, requirunt liberum consensum, (vt probauī disp. præced. nu. 2. & 3.) ergo cū hic deficiat liber consensus, nec valebit vt matrimonium, nec vt sponsalia. Tandem, quia matrimonium clandestinum nec obligat vt matrimonium, nec vt sponsalia, (vt diximus lib. 1. disp. 20. nu. 4.) eo quod ius tali contractui resistit: ergo cum similiter resistat matrimonio per metum extorto, idem dicendum est. Ita Hentiquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 6.

19 Tertia conclusio, si iuramentum adijciatur contractui matrimonij coacti, per verba de futuro, si sit iuramentum de non contraueniendo illi matrimonio, absque nouo consensu, & ratificatione illius, non obligat, nec relaxatione indiget. Quia est contra bonos mores, & culpa lethalis vt iuramento nullo, quale est illud metu initum, nec conualescere potest absque nouo consensu.

20 Quarta conclusio, si iuramentum sit de futuro, nimirum, de non contraueniendo, sed de rato habendo illo matrimonio, nouo consensu libero, tunc perinde est, ac iurare se denuò contracturum matrimonium. Et huius decisio pertinet ad disputationem sequentem, vbi disputabimus, an sponsalia metu contracta iuramento firmetur. Sic enim iuramentum præstare, est sponsalia iurare.

21 Ad argumentum 1. sententiæ, propositum num. 14. & confirmationem dic, si iuramentum sit per verba de præsentī, etiam si nõ sit contra bonos mores, nullam ex eo oriri obligationem, nec in eo habere locum relaxationem. Vnde illud axioma, iuramentum quod non est contra bonos mores, obligat, intelligitur in iuramento promissorio (vt explicui num. 17.) si autem iuramentum sit de futuro, si est de non contraueniendo absque nouo consensu, dic esse contra bonos mores, vt probauī num. 19. Si autem cum nouo consensu, dicam disputat. sequenti.

Ad argumentum propositum n. 16. ad probandum valere vt sponsalia, rñ detur dupliciter. Primò, habere iuramentum illam vim, qñ ius nõ resistit contractui omninò illum irritas: sicut etiā cōtingit in matrimonio clandestino, quare etiā accedente iuramento non valet vt sponsalia, (vt dixi lib. 1. disp. 20. n. 4.) Secundò respondetur id verum esse, quando altero modo potest valere: at matrimonium contractum non p̄t etiam vt sponsalia valere. Quia merus vtumque contractum vitiat, vt dixi hoc 4. lib. disp. 19. n. 4.

DISPUTATIO XXI.

An sponsalia metu graui contracta, valida sint, si iuramentum accedat? Vel iuramentum saltem obseruandum sit, donec relaxetur?

S V M M A R I V M.

Ea sponsalia non firmanur iuramento, & ideo licet valida essent, posset Episcopus relaxare, num. 1.

An iuramentum tale indigeat relaxatione? refertur opinio affirmans, num. 2. Et contraria, num. 3.

Quando metu leui inueniuntur sponsalia, an firmē vt iuramento, vel illud possit ab Ep̄o relaxari? nu. 4. Et quid de iuramento accedente promissioni dotis, vel arrharum, constitutioni procuratoris, votis, vel professioni metu factis? refertur opinio

De

opinio

opinio negans iuramentum obligare, nu. 5. Et sententia Auctoris, num. 6.

Soluantur argumenta num. 7. Et ibi, an semper iuramentum, qd non est contra bonos mores obliget, & indigeat relaxatione?

P Remittendum est, aliud esse querere, an talia sponsalia firmetur iuramento? Et aliud an tale iuramentum obliget, donec relaxetur? (vt dixi disputatio. precedenti, n. 2.) Et quidem, si teneamus sponsalia metu contracta esse inuvalida, (vt tenuimus hoc 4. lib. disputat. 19. nu. 3.) manifestum est non effici valida accedente iuramento. Quia iuramentum metu extortum, cum non confirmet contractum, relinquit illud in pristino valore, aut nullitate: (vt diximus eadem disp. precedenti, n. 2.) Quare ex illis nulla orietur publica honestas. Et esto diceremus ea sponsalia valere, dicendum esset non confirmari iuramento, & posse peti relaxationem iuramenti ab Episcopo, eaque concessa, contra talia sponsalia venire: prout poterat secluso iuramento. Sicut generaliter docuimus de iuramento metu extorto, lib. 1. disputat. 32. num. 6.

2 Specialis autem difficultas in eo sita est, an id iuramentum obliget, relaxationeque indigeat, sicut iuramentum soluendi viuras? Duplex est sententia. Prima ait, id iuramentum obligare, indigereque relaxatione. Probat, quia id iuramentum non vergit in dispendium salutis aeternae, potest enim seruari absque omni culpa, maxime cum ad redimendam propriam vitam, licitum sit obligare se ad contrahendum, ergo obligat, iuxta regulam traditam c. cum contingat de iureiur. & c. quamuis pactum, de pactis in 6.

Et confirmatur, quia iurans soluere viuras ad redimendam vexationem, cum minime peccet obseruando iuramentum, tenetur illud obseruare: iuxta c. debitores, de iureiur. quauis id iuramentum non confirmet contractum, vt dixi disp. precedenti, num. 2.

Secundo probatur, quia minor consensus requiritur ad valorem sponsalium, quam ad valorem aliorum contractuum: nam illa valent inter septennes, hi autem non, defectu debite discretionis ad consentiendum, sed in alijs contractibus metu extortis valet iuramentum, & illos confirmat: ergo similiter est dicendum de sponsalibus. Minor constat ex c. verum, & c. si verum, de iureiur. I hanc sententiam, vltra Doctores, quos retuli disp. precedenti, n. 14. asserentes iuramentum additum matrimonio coacto, obligare ad contrahendum: idem. n. a fortiori dicit in sponsalibus, defendunt tanquam probabilem problematice. Richar. 4. d. 29. art. 1. q. 2. Palud. ibi. q. 1. toto art. 5. Et tenent D. Bonau. 3. d. 39. ar. 3. q. 2. in fi. Sotus lib. 8. de iust. q. 1. art. 7. in solutione ad 3. in 2. membro responsionis, in fi. ante 9. in 3. membro, col. 18. Hentiq. li. 1. de matr. c. 9. nu. 7. Barthol. a Ledes. dub. 23. de matrim. post 3. conclusionem, fol. 1353. Palacios, 4. d. 29. disput. vnica, ante versic. porro autem, & in ipsomet versic. fol. 665. Petrus de Ledes. de matr. q. 47. art. 3. dub. 3. quod mouet circa 3. argumentum. Et Aragon, dicit esse probabilissimam, 2. 2. q. 89. art. 7. circa solutionem ad 3. 5. sed vltra hac sunt alia duo in fine, fol. 1079. Et eam tenent ex Iurispraxis, Sylu. verb. sponsalia, q. 6. in fine, Fortunius de vltimo fine, illatione 21. nu. 413. & 414. (habetur 1. to. tractatum nouiorum.) Et est satis probabilis.

3 Secunda sententia ait, tale iuramentum minime obligare, & ita non indigere relaxatione. Probat, primo, quia c. ex litteris, de despons. impub. per quem irrita sunt sponsalia metu contracta (vt probauimus hoc 4. lib. disp. 19. nu. 2.) expresse loquitur de sponsalibus iuratis, vt patet ibi, ex litteris tua fraternitatis accepimus, quod puella quaedam anno 12. iurata fuit, & desponsata cuidam puero. Et Alex. de Neuo ibi, nu. 5. explicat interuenisse iuramentum, quamuis Innocentius il. in fine, id negat.

Secundo probatur, quia dum contractus aliquis ob publicam vtilitatem prohibetur, si iuramento stabilizatur, iuramentum pullam parit obligationem, nec relaxatione indiget: (vt probauimus lib. 1. disput. 22. num. 2.) sed sponsalia coacta, quae sunt initium matrimonij, prohibentur

ob publicam vtilitatem, sicut & ipsum matrimonium coactum, oriuntur enim inde seditiones inter coniuges, ac in republica male consulitur prolis educationi: ergo iuramentum illis accedens, minime obligat. Et Sic Ric. & Palud. citati pro 1. sententia, nu. 2. quamuis problematice vtramque partem defendat, aut in hanc sententiam magis inclinare videntur, cum eam in vltimo loco constituat. Eandem tenet quauis sub aliquo dubio, Caiet. summa verb. periurium, c. de periurio promissorio, ad fin. 5. caput 3. vbi hec inquit, iuramentum metu extortum de contrahendo videtur relaxatum ipso iure: at tutius est relaxationem petere. Eandem videtur tenere D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. 5. 1. in fine, vbi tantum dicit, tutius esse vt petatur relaxatio. Eandem debent tenere omnes Doctores, nu. 5. citandi, qui asserunt quoties actus requirit spontaneum consensum, vt in promissione dotis, & c. iuramentum accedens non obligare. Eandem tenent Almain. 4. d. 29. ad finem, Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. alia vero, & vers. & per hoc respondetur. Aragon. 2. 2. q. 89. art. 7. circa solutionem, ad 3. concl. 4. fol. 1078. 9. accedit & hic alia querit. Manuel 1. 10. summa 2. editione, c. 231. concl. 4. n. 4. & c. 244. conclus. 4. nu. 4. Vega lib. 2. summa, casu 514. Et dicunt esse probabilem Barthol. a Led. & Petrus de Ledesma citati num. 2. pro priori sententia. Et hac sententia est verior.

4 Monuerim tamen, quando metu leui contracta sunt sponsalia, & iuramento stabilita, quamuis valida sint, vt secluso iuramento valida erant, iuxta dicta hoc 4. lib. disp. 10. nu. 4. at minime confirmare iuramentum id talem contractum, in foro conscientiae: quare potest contrahens illis contravenire obtenta ab Episcopo absolutione iuramenti, iuxta dicta disp. preced. n. 8. & 9. vbi diximus, dari posse absolutionem iuramenti metu leui extorti, nec confirmare contractum.

5 Immo idem dicunt multi, de iuramento accedente promissioni dotis, & constitutioni procuratoris, & voto metu graui extortis, scilicet non obligare, nec indigere relaxatione: quia hac metu graui extorta, nulla sunt ipso iure: iuxta dicta hoc lib. 4. disp. 12. nu. 22. 23. Ita ait probabiliter dici posse Glossic. inter cetera, verb. matrimonium, 22. q. 4. Et tenent Gl. c. 2. verb. absoluius, vers. tu breuiter dicas, 15. q. 6. Idem docet in dotis promissione, & procuratoris constitutione, Host. c. 2. de his quae vi, ad finem. Idem docent in procuratoris constitutione, Ruinus conf. 121. n. 27. vol. 4. & Flaminus de resignatione benefic. lib. 13. q. 1. nu. 49. Et in contractibus, qui ratione metus sunt ipso iure nulli, eo quod in eis desideretur, vt valeat liber consensus, docet Felin. c. si verum de iureiurand. ad finem, & c. praeterea, nu. 31. casu 3. de spons. Grammaticus decisione Neapolitana 103. nu. 70. Hipp. de Marsilijs, quae refert, ac sequitur Rol. a Valle conf. 2. nu. 80. 81. 82. vol. 1. Greg. Lop. l. finali, verb. en orden, tit. 1. p. 3. vbi idem decidit illa, Lex, in iuramento accedente professioni religionis, & promissioni archiepiscopi metu extortis: Seraphinus de priuilegijs iuramenti, priuilegio 110. n. 11. Petr. Greg. syntagmate iuris p. 3. lib. 50. c. 12. n. 4. Philarcus de officio Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 7. ad fin. & lib. 3. c. 16. Potest etiam probari ex ea opinione, quam disp. preced. nu. 3. diximus esse probabilem, nempe, iuramentum metu extortum accedens contractibus ipso iure nullis, nil obligare.

6 Verum hoc non caret difficultate: quia (vt diximus disp. precedenti, nu. 4.) verior sententia habet iuramentum coactum accedens contractibus, qui sunt ipso iure nulli, obligare. Et ideo quauis contractus detrusi in carcerem, sit ipso iure nullus: per l. qui in carcerem, ff. de eo quod metus cau. at iuramentum illi accedens obligare, docet Gutier. de iuramen. 1. p. c. 57. n. 19. & de iuramento accedente voto metu extorto, docent Palacios, 4. d. 29. disput. vnica, fol. 666. 5. hoc argumentum. Et ideo in constitutione procuratoris, ad matrimonium, credo si metu extorqueatur, & iuramentum accedat, non obligare iuramentum. Quia (vt dixi hoc libro disputation. 12. num. 22.) ille consensus quo is procurator constituitur, censetur permanere, & esse

consensus quo perficitur matrimonium: quare sicut iuramentum accedens matrimonio coacto, non obligat, ita neque accedens constitutioni procuratoris coacta ad matrimonium. Idem credo de iuramento accedente professioni religionis, vel voto. Quia hæc videntur prohibita principaliter propter bonum commune. & quia voluntarium pascit eligere Deus. De iuramento autem accedente constitutioni procuratoris ad alia negotia, & promissioni dotis, & arrharum metu extortis, credo obligare. Quia constitutio procuratoris ad alia negotia metu facta, est valida ipso iure: (ut cum communiori inia, hoc 4. lib. disp. 12. n. 22. diximus.) Constitutio autem dotis, & arrharum coacta, licet nulla sit ipso iure. (ut dixi eadem disp. 12. n. 23.) at prohibetur ob bonum priuatum principaliter, patrum enim interest rei publicæ, siue hic, siue ille cuius dotem consequatur, cum intra eandem rempublicam maneat: iuxta regulam traditam, lib. 1. disp. 32. n. 11. & ita iuramento non firmabitur: at erit necessaria relaxatio, (ut dixi eadem disp. 32. n. 11.) Si tamen in his omnibus euentibus iuramentum opponatur per verba de presenti, ut iuro me promittere dotem, constituere procuratorem, &c. tunc iuramentum nihil obligat, nec relaxatione indiget: eo quod est assertorium, ut dixi disp. præcedenti. n. 17.

7 Ad argumenta prioris inia proposita, n. 2. respondetur. Ad 1. negando consequentiam: quia illa regula intelligitur, quod iuramentum non est contra bonos mores, nec contra publicam utilitatem, ut docet optimè Paul. auth. sacramenta puberum, n. 8. & 9. C. si aduersus venditio. Quamuis autem hoc iuramentum non sit contra bonos mores, quia potest absque culpa seruari, est tamen contra publicam utilitatem. Sed dicet, quo pacto fieri possit, ut sit contra publicam utilitatem, metu graui contrahere sponsalia, & culpa vacet sic contrahens? Dicet excusari à culpa ratione metus grauis illati, cum prohibitio hæc sit de iure humano. Sicut arma à regno extrahere, ob publicam utilitatem prohibetur, at metu graui coactus iurans se extracturum, nec delinqueret, nec iuramenti relaxatione indigeret. Quia est contra bonum commune.

Ad confirmationem dic, diuersam esse rationem. Nam contractus viurarius prohibetur principaliter ob bonum priuatum, patrum enim interest rei publicæ, siue hic cuius, siue ille pecuniam per usutam extortam compareret: sponsalia verò coacta, ob publicam utilitatem interduntur.

Ad 2. distinguenda est maior. Minor consensus requiritur ad sponsalia, id est, minus liber, & spontaneus nego. Minor consensus, id est, minor discretio in consensu, concedo. Rursum falsa est minor, nempe iuramentum metu extortum confirmare alios contractus: nam (ut dixi disp. præcedenti, n. 2.) tale iuramentum non firmat contractus: est tamen obseruandum, quando prohibetur principaliter ob priuam utilitatem, secus quando ob publicam (ut dixi lib. 1. disp. 32. nu. 12.)

DISPUTATIO XXII.

Utrum Pontifex, aut Princeps secularis possit subditos, aut pater filium cogere ad matrimonium?

S V M M A R I V M.

Nec Pontifex, nec Princeps aliquis potest cogere ad matrimonium, potest tamen aliquando præcepto obligare, nu. 1.

Refertur sententia duplex, altera dicens matrimonium absque paterno consensu initum esse inualidum: & altera esse rescindendum, nu. 2. Et vera sententia, nu. 3.

Pater non potest cogere filium ad matrimonium, nec ad tale matrimonium, nu. 4.

Intelligitur de metu viri constantis, nam increpatione paterna, bene potest, nu. 5.

Non potest absque iusta causa impedire matrimonium filiis, nu. 6.

Quando adest iusta causa, nec filius tenetur ad illud matrimonium, potest moderatè absque vi, & minus impedire, potest que exheredationem minari, nu. 7. Et ibi remissum, quando.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

do filius teneatur ad matrimonium, quod pater præcipit. An in Trident. sess. 24. de matrim. c. 9. sit excommunicatio lata in impedientes matrimonia, nu. 8. Et explicatur illud c. eod. nu. 8. p. 10.

An incurrant eam excommunicationem parentes, si iniuste impendant, nu. 9.

Quid, de Regibus, Episcopis, vel parochis iniuste impediens, nu. 10.

1 DE Pontifice, aut supremo Principe seculari, egi lib. 2. disp. 27. per totam: ubi probavi nullam esse potestatem ad cogendum aliquos, ut inuiri matrimonium incurrant; posse tamen præcepto hos obligare; ubi ad bonum commune expediret, ad idque compelleret quamuis ipsis contrahentibus inuiri matrimonium nullo modo consistere possit.

2 De patre autem erga filium, potest esse duplex difficultas. Altera, an possit compellere, aut saltem impedire matrimonium, quod contra eius voluntatem inire tentat filius: & de hac quaestione disputabitur in presenti. Altera verò, an præcepto possit compellere filium, ut tale matrimonium incurrat, peccetque filius contra voluntatem patris matrimonium iniens, & de hac disputatione sequenti erit sermo.

Supponendum igitur est, quosdam Iurisperitos affirmasse, non esse validum matrimonium parentibus inuiri à filio initum; aliàs verò esse validum, at posse rescindi. Et potest probari ex decretali Euaristi Papæ, & habetur c. aliter, 39. q. 5. & ex Concilio Toletano 3. & habetur c. finali, 32. q. 2. & ex Nicolao Papa, & habetur c. nostrates, 30. q. 5. & ex Concilio Aurelianensi, & habetur 36. q. 1. c. de raptoribus; & ex c. videtur, qui matrim. accus. pos. & ex l. nuptia, ff. de ritu nupt. & l. 1. & 2. C. de nupt. & inst. de nuptijs. Si iustus autem: quibus in locis videtur expresse definitum irritum esse tale matrimonium, vel saltem irritandum. Et tenent aliqui Iurisperiti, quos refert Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 8. r. u. 1.

3 Prima conclusio sit: certa fide tenendum est, matrimonium initum à filiis, absque parentum consensu, esse validum, nec posse annullari. Sic enim definitur c. cum virum, de regular. & in Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.

Similiter certum est, non satis esse consensum parentum, ad sponsalia, vel matrimonium filiorum, nisi filij consentiant. Ut expresse definitur c. sufficiat, 27. q. 2. & c. ubi non est, 30. q. 2. & c. tuis, de spons. duorum, & c. unico, de despons. impub. in 6. Vnde canones nu. præcedenti allegati, exigentes consensum parentum, intelligendi sunt, de honestate. Et leges clarè significantes aliter matrimonium esse irritum, sunt abrogatæ per ius canonicum. Vtramque partem inter alios Doctores, rationibus, & Scripturæ, Sanctorumque testimonijs, contraria argumenta soluens, comprobat latè Bellarminus lib. 1. de Sacramento matrimonij, c. 19. & 20.

4 Secunda conclusio: non possunt parentes cogere filios ad matrimonium, vel ad tales nuptias, sed liberè contrahere debent, vel alium statum eligere. Sic fatentur omnes cum D. Th. 4. dist. 29. q. unica, art. 4. ubi rationem huius reddit. Quia in matrimonio est quasi seruitus quædam perpetua, & ideo cum homo libera conditionis sit, nequit à patre ad seruitutem hanc compelli. Quod si arguas, posse filium à parente in necessitate constituto vendi, & ita sua libertate priuari, l. 2. C. de patribus qui filios suos distr. l. 7. & 8. tit. 17. p. ... Dic disparatam esse rationem. Quia hæc seruitus non exigit mutuum amorem, nec est perpetua, potest enim redimi: quæ secus se habent in matrimonijs.

5 Intellige conclusionem, de metu cadente in virum constantem, potest enim pater increpatione paterna cogere filium ad certum matrimonium. Quod bene explicuit, l. 10. tit. 1. p. 4. ibi, no les puede apremiarque lo fugan de todo en todo, como quierque que les puede decir palabras de castigo, que lo storguen: ubi Greg. Lop. verb. todo, inquit, id est, metu cadente in virum constantem. Sic tenet Goffredus Summa, tit. de despons. impub. n. 12. ubi hæc ait. no pōi pater absolute cogere, sed modica coactione, scilicet increpatione paterna. Idem docent Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4. vers. quod si quis arguat, sic latrinus lib. 1. de matrim. c. 19. propositione 3.

D d 2 Ter-

6 Tertia conclusio: peccant parentes absque iusta causa impediens matrimonium filiorum: quia filius sui iuris est circa status electionem, (vt dixi nu. 4.) Sic docent Petr. de Soto lectione 3. de matrim. 9. Tertiò etiam, Corduba summa, q. 171. puncto 1. notab. 1. Ludouic. Lop. 1. par. instructorij, c. 44. §. si aliquis, Vega lib. 5. summa, casu 58.

7 Quarta conclusio, quando adest iusta causa, vt quia matrimonium est indignum, non peccat Princeps, aut pater impediens medijs suauibus, absque vi, & metu: quia hoc non est cogere ad matrimonium, cum metus grauis non inferatur, nec impeditur filius, quin aliud matrimonium dignum ineat. Sic Corduba, Ludouic. Lop. & Vega, nu. precedenti allegati, Gutier. Quæst. Canon. lib. 1. c. 20. nu. 27. Salon 2. tract. de dominio, quem ponit post q. 61. q. 5. art. 5. in dubio, quod ibi agitatur, an parentes possint exheredare filios contra eorum voluntatem matrimonium ineuntes, fol. 523. bene addens, posse parentes comminari penam exheredationis, casu quo sibi permissum est, ob id exheredare. De qua re disput. 24. agendum erit.

An verò possit pater præcepto cogere filium? Dicam disput. sequenti.

Intellige autem posse patrem medijs suauibus impedire matrimonium filij, quando alias non tenetur filius ad id matrimonium: quando enim tenetur, vt ratione fidei præstatur, manifestum est peccare mortaliter, impediendo. Quando autem teneatur ratione huius fidei, toto lib. 1. vsque ad disput. 42. egimus: & ab illa vsque in finem, quando excusetur quis à sponsalium impletione. Et disput. 14. an sit iusta excusandi causa, disparitas contrahentium: & ibi nu. 4. quando post sponsalia contracta, possit pater impedire.

8 Difficultas autem est, vtum in Tridentino sess. 24. c. 9. de matrim. si excommunicatio lata contra iniuste impediens matrimonia? Veractuz appendice ad Specul. 1. p. art. 9. cõcl. 6. f. 96. & in cod. Spec. 1. p. ar. 1. in fine, in 2. edit. defendit non esse excommunicationem latam. Quare Tridentinum ibi tantum dicit, *sub anathematis pena, quam ipso facto incurrant*: quæ verba tantum maledictione solemni significat. Præterea, quia ipsummet Tridentinum ead. sess. 24. c. 6. de matrim. vbi raptorem excommunicare voluit, expressis verbis vsus est, dicens, *sub ipso iure excommunicatus*.

Verum dicendum est, esse excommunicationem latam. Et ita intelligit id decretum Nauar. summa Latina, c. 27. nu. 150. Hispana, c. 28. additione 2. in fine, ad nu. 150. c. 27. Corduba summa, q. 171. puncto 1. versic. *yel que al i al casamiento*. Henric. lib. 1. de matrim. c. 6. nu. 1. Ludo. Lop. 1. par. instructorij, c. 44. §. si aliquis. Et probatur primo, quia anathema frequentissime pro maiori excommunicatione vsurpatur. Vt probat Couarr. c. alma mater, 1. par. §. 8. nu. 6. Et ex c. fin. 3. quæstiunc. 4. constat idem esse, quod excommunicatio maior. Item, quia per hæc verba, anathema sit, induci excommunicationem ipso facto, sustinet Doctores non penitendi: vt Felin. cap. Rodolphus, nu. 33. de rescript. & multi, quos refert Tiraquell. l. si vnquam, verb. reuertatur, n. 180. C. de reuoc. donat. Palacios 4. dist. 18. disput. 1. Frater Metina, lib. 1. summa, c. 11. §. 2. Ygolius de censuris, tab. 1. c. 9. §. 6. in fine, & tab. 2. c. 28. in initio, nu. 4. Et quamuis alij contradicant, id euenit propter verbum, sit, quod est dubium, an sit futuri, vel presentis temporis: & ita an importet excommunicationem latam, vel ferendam? Quod dubitari nequit in eo decreto, cum dicat, *sub anathematis pena, quam ipso facto incurrant*.

Et confirmatur, quia si anathema, importet ibi maledictionem solemnem intelligi nequit qualiter ipso facto incurrere sit, cum maledictio illa solemniter in Ecclesia ferenda sit.

Nec obstat fundamentum contrarium, quia diuersis nominibus vtitur Concilium ad excommunicandum.

9 Vtrum autem parentes iniuste impediens matrimonium filiorum, incurrat eam excommunicationem? Non constat inter Doctores. Quidam enim dicunt incurrere. Quia Tridentinum eodem cap. 9. generaliter de omnibus personis loquitur, ibi, *Præcipit sancta Synodus omnibus cuiusvisque gradus, dignitatis, & conditionis existant*. Sic Lu-

douic. Lop. 1. par. instructorij, cap. 44. §. si aliquis, Albornoz lib. 4. de arte contractuum, tit. 1.

Sed dicendum est non incurrere: quia decretum illud loquitur de dominis temporalibus, & magistratibus, & alijs iurisdictionem in foro externo habentibus. Vt constat ex præfatione, iuxta quam decretum intelligi debet l. fin. ff. de hæred. instit. Constat. n. ex illa particula, quare, quæ casualis est præcedentium, vnde pena præfata, siue prohibitio extendi non debet ad alias personas, quas ibi non numerat, iuxta l. interpretatione, ff. de pen. & c. penæ, de penit. d. 2. l. quod verò, ff. de legib. c. statutum, de elect. in 6. Sic tenet Guier. lib. 1. qq. canon. c. 20. in fine. Manuel 1. to. summa, in 2. edit. c. 231. nu. 7. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 176. f. 1047. §. ad secundam partem, Henric. lib. 1. de matrim. c. 6. n. 5. in Commento, litera G. Et est communis sententia.

10 Vnde ad incurrendum hanc excommunicationem requiritur, vt impediens subditos, habeant iurisdictionem in foro externo: quare Episcopus si cogat, incurreret. Vt aiunt multi Theologi, & Iurisperiti consulti, quos refert, & sequitur Henric. num. præced. allegatus, addens, & bene, nec parochum impediens incurrere. Quia caret iurisdictione in foro externo. Nec Regem, aut Imperatorem: quia oporteret exprimi, vt expressit idem Tridentinum sess. 22. c. 11. de reformatione. & exprimit Bulla Cœnz.

DISPUTATIO XXIII.

An culpam admittant filij non audientes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium inire? Vel contrahentes in scijs, aut inuitis parentibus?

S V M M A R I V M.

Quot sint questiones disputanda, num. 1.

Referitur opinio affirmans teneri filium implere sponsalia, quæ ipsius nomine pater spondit, & obedire ipsi præcipienti aliquod matrimonium, num. 2. Et ibi, verbum debet, quando importet præceptum.

Filius non tenetur regulariter in hoc obedire, & enodatur, c. 1. de desponsat. impub. num. 3.

Teneri quando multum interest parentum? num. 4. Et quid, si nolit filius statim matrimonium eligere? num. 5. Vel ex causa iusta renuat id matrimonium, num. 6.

An teneatur in hoc casu ad hoc matrimonium, ex vi paterni præcepti? num. 7. Et ibi soluntur argumenta.

Quando patris præceptum non obligat filium ad aliquod matrimonium, non peccat ducens uxorem inuitis parentibus, ex causis iustis, & quæ sint hæc causæ, num. 8.

Secunda iusta causa, referitur opinio affirmans peccare lethali-ter, num. 9.

Sententia Auctoris proponitur, num. 10.

Quid, si sequatur scandalum? num. 11. Et soluntur argumenta, num. 12.

1 D Vplex questio disputanda est. Altera, an filij teneantur acceptare matrimonium, quod ipsorum nomine spon-pondere patres? Seu inire matrimonium, q. patres iubet. Altera est, an cessante tali præcepto, vel casu quo id non obligent, peccent filij matrimonium inuitis parentibus in- euntes? Hæc n. diuersa sunt, potest. n. filius nolle eam ux-orem, quam vult pater, ducere, & non inire matrimonium cõtra ipsius voluntatem, sed cum alia ex ipsius beneplacito.

2 Questio prima. An teneatur filius inire matrimonium, quod pater spondit, vel iubet vt ineat? Videretur teneri ex cap. 1. de desponsat. impub. in fine, & ibi, & postquam filius peruenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc ad-implere. Quia verbum, debet, importat de sui natura ne-cessitatem, & præceptum: vt tradunt Glos. cap. proposuit, verb. non debet, de appell. & Clem. attendentes, de statu monach. in princ. verb. debeant; & ibi Card. in princ. no- tab. 9. Imola, num. 7. Bonifacius §. hoc igitur, numero 16.

B. r. t.

Bart. l. creditores, nu. 3. C. de pignor. Abb. c. 1. n. 7. de dolo, & contum. Alex. de Neuo, co. c. 1. de despons. impub. n. 13. & ibi Prapof. nu. 4. Rebuff. de verb. signific. 37. vers. idem dicerem, & sequenti: Tiraquel. multos referens, lib. 1. de retractu §. 1. glof. 1. in initio, Iason, l. 1. nu. 3. ff. de iurisd. om. iud. Bertachinus in reperiario, verb. debet: Turrecremata 4. q. 1. in initio, nu. 4. Sylu. verb. preceptum, q. 2. Angel. verb. lex, num. 3. vbi Tabiena, quæst. 28. num. 29. Nau. summa, cap. 23. Hispana, num. 51. Latina, num. 53. & cap. inter verba Latina, conclus. 1. num. 9. in solutione ad 5. Hispana, in 1. editione, conclus. 1. num. 27. Auendaño respõso 14. nu. 2. Dictionarium iuris verb. debet, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. glo. 4. nu. 6. Et ex Theologis, Gabriel. 4. d. 16. q. 3. ar. 1. in fine, Merina, C. de ieiunio, quæst. de necessitate seruandi ieiunia, §. superest tamen, Castro lib. 1. de lege penali, capit. 5. documento 4. Lexicon Theologiæ, verb. debet. Nec credendum est Armillæ, verb. preceptum num. 7. & Ledesma 2. par. 4. quæstio. 17. art. 2. dubio 6. dicentibus, ex se non importare preceptum. Hoc enim minus verum est: licet aliquando per accidens, ratione subiectæ materiæ stet improprie, solum honestatis debitum importans; vt asserunt ferè omnes Doctores citati. Tunc aut subiecta materia id postulabit, quando si importaret preceptum, resultaret prauus intellectus, seu alicuius iuris correctio, l. prætor, in principio, ff. de edendo. Sic Bartol. proxime citatus. Cum ergo textus d. cap. 1. asserat, debere filium implere sponsalia, quæ pater ipsius nomine iniit, nec subiecta materia distrahat verbum, debet, à sua natua significatione importabit preceptum. Et confirmatur, quia dicit, *omnino debere*, dictio autem, *omnino*, præcisam necessitatem importat: (vt probaui lib. 1. disputatione 31. n. 6.) Et ita hanc partem tueretur Sorus 4. dist. 29. q. 1. art. 4. conclus. 3. vbi dicit esse sufficientem causam, vt filius teneatur ad matrimonium si sibi sit conueniens, nullaque iusta resistendi causa adsit, paterque pro illo sponderit, & iurauerit. Idem tenet Nauar. summa, cap. 14. num. 15. nam cap. 1. de despons. impub. statuens filium debere implere sponsalia per patrem iniita, explicat de præcepti debito. Idem Manuel 1. to. summe, 2. editione, c. 23. nu. 6. Lud. Lop. 1. p. instructoriæ, c. 54. §. sed aduertito, Capua lib. 2. decisionum, c. 55. num. 19.

1. Prima conclusio: regulariter non tenetur filius implere sponsalia, quæ absque suo consensu pater promissit. Quia quoad contrahendum matrimonium, filius est liber, & sui iuris: (vt probaui disp. præcedenti nu. 4.) Hanc sententiam tenent Richardus 4. d. 29. art. 1. q. 4. in corpore, & ad 2. Abulen. 1. Reg. c. 18. q. 24. Pro eadem sententia sunt multi Doctores, qui textum c. 1. de despons. impub. decidentem puerum debere omnino implere sponsalia per parentem iniita, dicunt propter subiectam materiam, in qua ius canonicum tantam libertatem postulat, intelligi non de præcepti, sed de honestatis debito. Sic Gl. eo. c. 1. verb. debet, Hostiens. in fine, Ioan. Andr. nu. 8. Cardin. nu. 1. Anton. nu. 4. Anchar. nu. 4. Abb. nu. 7. Alex. de Neuo, nu. 13. Prapof. nu. 4. Henricus, num. 4. Idem Glo. c. 1. verb. oportet 25. q. 1. & Clem. attendentes, in principio, verb. debeant, de statu monachor. & ibi Cardin. notab. 9. Imola, nu. 7. Bonifacius, §. hoc igitur nu. 16. Goffredus summa, tit. de desponsat. impuber. n. 13. Archidia. c. vnico, eodem tit. in 6. nu. 4. Ias. l. 1. n. 3. ff. de iurisd. om. iudic. Tiraquel. l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 82. C. de reuoc. donat. Angelus, verb. lex, num. 3. Sylu. verb. preceptum, q. 2. Tabiena, verb. lex, q. 28. nu. 29. Costanus q. memorabilibus iuris, c. 22. & tract. de sponsat. tit. quot modis sponsalia soluuntur nu. 7. habetur tomo 9. tractatum nouiorum. Nau. c. inter verba Latine, conclus. nu. 9. vers. ad 5. Hispanæ, conclus. 1. nu. 17. Sarmiento 1. selectarum, c. 11. nu. 7. Et ex Theologis Scotus 4. d. 29. q. 1. in fine, Sorus 4. d. 27. q. 2. art. 2. ad 1. Henriquez libro 11. de matrim. c. 13. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 2. ad finem.

4. Secunda conclusio, quando multum interest parentum vt filius tale matrimonium ineat, tenetur filius sub lethali

li culpa, obedire parenti illud præcipienti. Vt si esset medium ad graues inimicitias componendas, quæ essent inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus est contrahendum matrimonium. Quia ex virtute pietatis tenentur filij subuenire parentum necessitati, ergo quâdo parentes indigent tali matrimonio, tenebuntur filij obedire. Sic Calderinus c. 1. de despons. impub. & ibi Alex. de Neuo, n. 6. Prapof. nu. 5. Nau. summa, c. 14. n. 15. Henricus, c. 1. de despons. impub. nu. 6. Suarez, l. 2. tit. de los casamientos, nu. 17. lib. 3. fori. Et ex Theologis D. Tho. 29. q. vnica, art. 4. in corpore, vbi D. Bonau. q. 3. Sorus q. 4. concl. 3. Palacios q. 1. in fine, Pedraza 4. præcepto, §. 1. Viguerius lib. Institutio num. c. 16. §. 7. vers. sexto, ibi matrimonium adeo liberum est. Merina lib. 1. summa, c. 14. §. 14. fol. 109. col. 1. Angles Floribus 1. p. de matrimonio, q. 3. de consensu coacto, art. 2. difficultate 1. fol. 149. & sequenti Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 19. propositione 3. & in fine, Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. l. 4. c. 12. Henriq. lib. 11. de matrimo. cap. 6. num. 6. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 23. nu. 6. Ludou. Lop. 1. par. instructoriæ, cap. 54. §. peccat filius, Capua lib. 2. decisionum, capitul. 45. num. 19. Petrus de Ledesma de matrimo. quæst. 47. art. 6. dub. 2. conclus. 2.

5. Intellige, casu quo eligat filius matrimonium inire: si n. alium statum appetat, non potest pater ad inuendum matrimonium, illum præcepto constringere: quia in statu eligendo filius est sui iuris: (vt probaui disputatione præcedenti, nu. 4.) Huius sententiæ videntur D. Bonau. Nau. Henriq. Capua, Philarcus nu. præcedenti allegati, dicunt enim filium uxorem ducturum teneri obedire patri præcipienti tale matrimonium. Vbi non absolute id affirmant de filio, sed ex suppositione, quod uxorem ducere velit. Et tenet expressè Frater Merina, Palacios, Pedraza, Petrus de Led. concl. 1. nu. præcedenti relati. Quod bene intelligit ibi Petrus de Ledes. nisi casu quo ob parentum indigentiam teneretur filius abstinere à religionis ingressu. Tunc enim si matrimonium locuples, quod offertur filio, esset medium necessarium parentum subuentioni, cui aliter non posset consulere, teneretur illud inire.

6. Secundò intellige conclusionem, nisi iusta causa ductus filius resistat tali matrimonio. Vt quia fide priorum sponsalium cum altera contractorum, astringebatur. Sic Manuel num. 4. citatus.

7. In casu autem huius 2. conclusionis, non tam ex præcepto paterno, quàm ex pietatis virtute filium, obligantis consulere paternæ indigentia, tenetur obedire. Quare Richard. 4. dist. 29. art. 1. q. 4. ad 2. dicit non posse patrem obligare, nisi quando seclusio eius præcepto tenebatur filius illud contrahere matrimonium. Sic tenet Petrus de Led. de matrimo. q. 47. art. 6. dubio 2. concl. 3.

Ad argumenta proposita, nu. 2. constat ex dictis n. 3. vbi textum illum, cui prior sententia innititur, enodauimus.

8. Quæstio secunda. An secluso casu, quo tenetur filius obedire patri præcipienti aliquod matrimonium, peccet lethaliter inuitis parentibus contrahens? Et quidem existente iusta causa in filio, fatentur omnes eum culpæ esse immunem, vt si pater iniuste prohibeat filium, illud matrimonium quod appetit, inire. Vt bene exemplificant Bellarminus, & Henriq. nu. sequenti allegandi. Vel si pater indigno matrimonio filium collocare velit, gratia amplioris dotis. Sic Corduba, Bellarminus, Salon, Lud. Lop. Vega, nu. seq. referendi. Vel si pater velit filium ducere uxorem agram, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, vt pacem non habeat. Sic Cord. Salon, Ludou. Lop. Vega, ibidem. Vel si pater esset negligens in tradenda filio uxore, vt cuius iam filius vigesimūquintū annū excessit. Sic Veracr. Cordub. Salon, Lud. Lop. Vega, nu. sequenti citandi. Vel quando asperè tractaretur filius à parentibus, & plus iusto opprimeretur. Sic Veracruz, & Salon, ibid.

Difficultas autem est, quando deficit hæc causa iusta in filio, an lethaliter delinquat inuitis parentibus iniens matrimonium? Affirmant quidam.

2 Ducuntur primò, quia est iniuria parentibus illata in re graui, & ob quam meritò, ac iure optimo grauissimè illi offenduntur, dissoluiturque amicitia; in cuius testimonium, experientia testante, apud omnes nationes, filij sic contrahentes non audent parentum vultum intueri, queruntque viros graues, qui ipsos placent, quasi graui iniuria affectos, iustèque iratos; ergo est culpa lethalis.

Secundò, quia hæc sunt relatiua, ego teneor tui curâ habere, & tibi circa hoc prouidere, & tu teneris in hoc mihi obedire. Quo argumento vsus est Diuus Paulus ad Heb. 13, probâs prælati obtemperandum esse, quia ipsis cura est de subditis, tenenturque de ipsis rationem reddere. Sed parentes tenentur sub mortali prouidere filio de nuptijs; ergo tenetur filius sub mortali obedire, non eligendo matrimonium inuitis parentibus.

Tertiò, quia iure gètium consuetudine omnium nationū explicatò, non est filiorum, & maximè filiarum, dum parentum ture subsunt, querere nuptias, sed id parentum munus est. Quod ius gentium confirmatur per ius Pontificium, vt 30. q. 5. c. aliter, vbi ad significandū quàm æquū sit puellam ex parentum consensu nubere, statuit Euaristus Papa, vt pro nupta non habeatur puella, quam pater non desponsat. Et simile statuit Leo Pontifex, c. qualis 30. q. 5. D. Ambrosius, cuius dictū refertur c. honorantur 32. q. 2. ait, non esse virginis pudoris maritū eligere, sed iudiciū parentū expectare. Et in Sacris literis, parentibus tribuitur hoc munus, Sapient. 7. *da filiam tuam viro prudenti*. Et D. Paulus 1. ad Corinth. 7. copiosè docet à parentibus tradendas esse filias nuptijs. Multaque scripturæ exempla ad hoc confirmandum affert Bellarminus statim allegandus; ergo omnia hæc testantur teneri filios in hoc obedire parentibus, & cum res sit grauis, erit culpa lethalis. Huius sententiæ sunt Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 4. in fine, Corduba summa, q. 171. puncto 1. notab. 3. Nau. summa, c. 14. n. 15. Veracr. 3. p. Speculi, art. 20. concl. 3. Metina lib. 1. summa, c. 14. 5. 14. fol. 109. col. 1. Bellarminus li. 1. de matr. c. 19. propositione 3. & in fine, Hériq. hb. 11. de matrim. c. 6. n. 6. Salon. 2. 2. post q. 61. q. 5. de dominio, art. 5. quæst. quem mouet, an possint parentes exheredare filios ob hanc causam; concl. 1. folio 525. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. nu. 49. Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 4. c. 21. Petrus de Led. dicens esse sententiam Theologorum, & Iurisperitorum, de matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. Manuel 1. to. summa, c. 14. nu. 2. Capua lib. 2. decisionum, c. 55. nu. 19. Lud. Lop. 1. p. instructorij, c. 54. §. aduerte quid ad hæc; Vega lib. 5. summa, casu 58.

Aliqui tamen ex his Doctores, vt Nauarrus, Azebedo, Henricus, Capua, Philarcus, temperant, quâdo filius indignam uxorem ducit. Eiusdem sententiæ videtur Petrus de Soto lectione 3. de matrimonio, §. tertio etiam, & Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 176. in solutione ad 1. vbi vterque fateretur peccare filium in seipsis, & inuitis parentibus contrahentem, & addit Petrus de Soto esse graue crimen, licet neuter explicet, an sit mortale. Fauent etiam D. Bonau. 4. d. 29. q. 3. Calderinus c. 1. de desponsat. impub. vbi Alex. de Neuo, nu. 6. & Præpos. n. 5. dicunt, peccare filium non obedientem patri præcipienti ex iusta causa, vt cū hac contrahat. Et licet multi ex his Doctores loquantur de patre, nihil de matre dicentes. At Bellarminus, Corduba, Petrus de Soto, Azebedo, Petrus de Ledes. Lud. Lop. Salon, Vega, de parentibus loquuntur: sub quibus pater, & mater comprehenduntur. Et hæc sententia est probabilissima.

10 At probabilius credo, teneri filiū sub culpa lethali consiliū parentū circa matrimoniū petere, nō tñ illud sequi, & ita licitè posse ipsis inuitis, prius tamen consultis, inire matrimonium, q̄ volunt. Probat prior pars, rationibus prioris sententiæ. Præterea, quia iuri naturæ, quo parentes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, conforme est, ne citra patris cōsiliū aliquid de re tam graui, vt est matrimonij vinculu, à quo totum vitæ institutū pendet, filius deliberet, & ipsa perpetuitatis ratio, & amoris nexus, quo debent coniuges conglutinari, maturū con-

siliū in nuptijs celebradis exposcit. Probat posterior pars ex doctrina D. Th. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore, vbi agit in his quæ ad proprii corporis sustentationem, prolisque generationem attinent, omnes homines esse pares, nec filios subijci parentibus: ergo non tenentur sequi consiliū, & voluntatem parentum.

Secundò, quia cum per matrimonium homo perpetuè seruitus obligetur, recta ratio postulat, vt in illo contrahendo, omninò liber sit, à nulliusque voluntate pendeat.

Tertiò, quia nullus obligatur ad id q̄ est culpa, sed promittens semina clam matrimonium, tenetur implere, nec inter causas dissoluedi sponsalia, numeratur paterna resistentia, nisi quando grauissima suborirentur scandala: (vt probauit lib. 1. disp. 14. nu. 4.) ergo contrahere matrimoniū absque consensu parentum, non est peccatum.

Virimò, quia cōditio adiecta legato, si filius ducat uxore de patris consensu, rejicitur tanquam matrimoniū libertatem impediens, secus si de consilio: quia illud non tenetur sequi, (vt probauit lib. 1. disp. 34. n. 22. & 24.) ergo signum est, filium non teneri sequi in matrimonio consensum parentum: aliàs enim talis cōditio honesta omninò esset, & non rejicienda.

Sed dices quorsum petendum esset id cōsiliū, cum filius non teneatur illud sequi, & maximè quando astrictus erat ad contrahendum propter fidem datā? Respondetur multum cōferre. Poterit enim sortè pater aliqua aperire, ob quæ licitum sit filio decepto, dissoluere sponsalia: vel si illis astrictus nō sit, mutet voluntatē. Hanc sententiam tenet Menoc. conf. 69. à nu. 19. vsque ad 29. vol. 1. Gut. lib. 1. qq. canon. c. 10. nu. 3. Ioannes Hefels magister Theologiæ Louaniensis in expositione decalogi, circa præcepta 2. tabulæ, c. 22. ad finem. Et non esse peccatum absque consensu parentum contrahere, videntur expressè tenere D. Th. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore, & Sotus 4. d. 29. q. 1. in fine, Abh. c. 1. nu. 6. de despons. impub. vbi dicunt quoad matrimonium contrahendum non esse filium sub patrum potestate, nec teneri illis obedire. Idē videtur expressè tenere Glossa, c. finali, 32. q. 2. verb. parentum, cl. 2. & c. cum virum, verb. paterna, de regul. Host. summa, tit. de sponsalibus, §. qualiter contrahantur, nu. 7. ad finem Suarez lib. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 20. Practica forēsis tit. de dote, §. 2. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 2. glo. 2. n. 2. vbi docent textus, petentes consensum parentum ad filiorū matrimonium, procedere ex honestate, nō ex necessitate. Idē videtur tenere Io. Lup. c. per vestras, de donatio. inter vir. & vx. notab. 2. §. 15. nu. 1. vbi ait, filiam liberam esse, vt et ante vigesimum quintum annū nubat indigno, sine patris cōsensu: ne aliàs libertas matrimoniū impediatur, deturque ansa fornicandi. Idem expressius videtur tenere Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 1. vers. honestum, vbi ait, honestum esse filias parentū cōsensū in matrimonio contrahendo exigere. Et n. 5. in initio, vbi ait, nemini iniuriam facere filiā, quæ iure permittente matrimonium sine patris licentia contrahit. Et tenet expressè Viguerius lib. Institutionū, c. 15. §. 7. vers. sextò, ibi, matrimonium adeo liberum est, Ledes. 2. p. 3. q. 49. ar. 6. Hippolyt. Riminal, conf. 113. n. 49. vol. 2. Et non esse peccatum lethale inuitis parentibus contrahere: fatentur Victoria summa de matrim. nu. 269. l. Henricus, lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 4. in Commento, litera F.

11 Hæc tamen sententia intelligenda est, nisi ratione scādali: quando enim probabiliter nosset filius grauissima inde scandala, & odia capitalia suboritura, peccaret lethaliter sic contrahendo contra charitatem. Sic Victoria, & Ledesma num. præcedenti allegati.

12 Ad argumenta prioris snie, proposita, n. 9. respondetur. Ad Primum dic, esse grauem iniuriam, quando inconsultò patre filius contrahit, secus quâdo ipso cōsultò, quâvis non consentiente: quia nulli iniuriam irrogat vtens iure sibi couesso.

Ad secundum dic, non concludere teneri omninò obedire, sed tantum quoad consiliū petendum. Sicut pater tenetur filio studere volenti prouidere, vel sacerdotium,

aut religionem eligenti: at filius non tenetur patri hæc præcipienti obedire.

Ad tertium dicantur probare, esse valde honestum sequi parentum consensum, & esse præceptum, petere consilium.

DISPUTATIO XXIV.

An filia inuitis parentibus nubens non clandestinè, possit à parentibus exheredari?

S V M M A R I V M.

Quot questiones disputanda sint, num. 1.

Referatur opinio asserens filiam indigno nubentem absque parentum consensu, posse exheredari, num. 2.

Non potest ob hoc exheredari, num. 3.

Tres exiguntur conditiones, ut possit ob id exheredari, num. 4.

An exigatur, ut pater se obtulerit ad filiam maritandam? n. 5. Et ut sit meretrix, num. 6. Et an sufficiat eam esse meretricem nondum expletis 25. annis? num. 7.

Pater luxuriose vivens potest ob id filiam exheredare, non tamen mater, num. 7.

Quid, si mater, sit correcta? & an hac correctio debeat esse tempore conditi testamenti, vel mortis? n. 8. Et quid, si filia meretrix sit maior 25. annis? num. 9.

Quid, si filia inuitis parentibus mancipio nubat? num. 10.

An filius inuitis parentibus ducens uxorem possit exheredari? n. 11.

An promissa dos femina servienti honeste, debeat si novè annis transactis, cum maior iam sit 25. annis, formicari? n. 12.

Soluntur argumenta, & enodatur, l. non tantum, §. si emancipatus, ff. de bonorum posses. contra tab. & authent. sed si post, C. de inofficio. test. & authent. ut cum de appell. §. aliud quoque vers. causas, num. 13.

An iure iure regni Castella possit filia, vel filius inuitis parentibus iniens matrimonium, exheredari? Proponitur opinio affirmans, num. 14.

Contraria verior, num. 15. & explicatur l. 10. & 11. tit. 1. p. 4.

Filia, vel propinqua heri contrahens sponsalia, vel matrimonium cum famulo, an possit exheredari, num. 16.

Disputatio præsens, nõ est, qñ filia clandestinè nubit. De hac, n. re, actum est lib. 3. disputatione 47. sed quando Tridentini forma servata, inuitis parentibus matrimonium init. Potestque questio hæc disputari attentio iure civili, & de hoc est disp. præsens. Vel attentio iure canonico. De quo disputatione sequenti sermo habebitur.

Questio igitur hæc, dubia est, & disputanda.

Primò, attentio iure Cæsareo. Et deinde: attentio regio Castellæ.

De iure igitur Cæsareo, affirmant aliqui, filiam indigno nubentem, parentibus inuitis, posse exheredari.

Ducuntur primò, per l. non tantum 3. §. si emancipatus, el 1. ff. de bonorum posses. contra tab. ibi: nam, & si tam ignominiosam duxerit uxorem filius, ut dedecore sit tam ipsi, quam patri mulierem talem habere dicemus, & ex ea natum ad bonorum possessionem haud admitti, cum possit avus, iure suo uti, eumque exheredare.

Secundò ex auth. sed si post, C. de inofficio. testam. ibi, sed si post viginti quinque annos te differente filiam marito copulare, eam in suum corpus peccaverit, vel sine consensu tuo marito se (libero tamen) copulaverit, eam exheredare non potes. Ergo à contrario sensu, si ante 25. annos nubat sine patris consensu, poterit exheredari.

Tertiò, quia auth. ut cum de appellat. cognosc. §. aliud quoque versiculo causas, vna ex causis, ob quam filius exheredari potest, numeratur, si gravem, & inhonestam iniuriam patri intulerit: at talis est hæc, inducit enim odium capitale, teste Baldo. l. omnem, C. ad Senatufconsult. Tertull. ergo poterit exheredari. Sic tenent Goffredus Summa, tit. de desponsat. impuber. num. 13. Baldo. l. si præter, C. de spons. & l. neque filium, C. de nuptijs. Au-

Sanchi. de Matrim. Tom. 1.

char. c. 1. de despons. impub. in fine, & c. unico, eodem tit. in 6. in fine, vbi & Francus, §. portò, num. 1. & 2. Ioannes Lup. c. per vestras, de donatio. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 1. nu. 1. Minchaca de successio. creat. p. 1. lib. 1. §. 10. n. 623. addens id verum esse, licet digno nupserit.

Attendendum est non posse ob hoc exheredari. Probatur ex auth. ut cum de appell. cognosc. §. aliud quoque ad finem, ibi, Si alicui ex prædictis parentibus volentibus sua filia, vel nepoti maritum dare, & dotem secundum vires substantia sua pro ea prestare illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam elegerit. Si verò usque ad viginti quinque annorum aetatem pervenerit filia, & parentis distulerint eam meritiò copulare, & forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentis marito se (libero tamen) coniungere, hoc ad ingratitudinem filia nolumus imputari. Quod Authenticum explicas, l. 1. tit. 7. p. 6. sic ait, orro si quando el padre qui si esse casar su fiza, e la dotasse segun la riqueza quel oviesse, e segun que pertenescesse a ella, e a aquel co quien la quieria casar, si ella contra su voluntad de el padre d. xesse que non quieria casar, e despues de esto fixu re vida de mala mujer, en pueria, poder la ya el padre desheredar por tal razon. Però si el padre alongasse el casamiento de su fiza, & de manera que ella passasse ededad de veí cinco annos si despues de esto fize se fella yerro, o enemiga de su cuerpo, o se cassasse contra voluntad de su padre, non podria el desheredarla por tal razon. Ergo desideratur, ut filia inuitis parentibus nubens, simul vitam luxuriosam eligat. Ita tenent Gl. c. Quintauallis, verbo exheredare, de iureiurando. Host. c. 2. de despons. impub. paulò post principiu, vbi Ioannes And. n. 8. Ant. n. 4. Card. nu. 2. Abb. nu. 1. Alex. de Nevo, nu. 9. Iasch. authent. sed si post, in fine, C. de inoff. test. Io. Lup. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notab. 3. & 13. p. 1. Rosella, verb. hereditas, n. 8. Syl. hereditas, 2. q. 7. Tabiena, verb. dos, q. 3. n. 4. Suarez, lib. 3. for. tit. de los casamientos, l. 2. n. 28. Acoita, l. Gallus, 6. & quid si tantum, 3. p. nu. 177. ff. de liber. & posth. Iulius Clar. lib. 3. receptatum, §. testamentum, q. 41. vers. sed quid si filia, Bertrandus cons. 161. nu. 9. & 10. lib. 1. Antonius Gabr. to. 1. communium, in mea editione, lib. 5. verb. exheredatio, fol. 315. Practica forensis, tit. de dote, §. 2. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 28. q. 2. in fine, nu. 33. Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 4. ad 4. Henriquez, lib. 1. de matrim. c. 6. nu. 3. Molina to. 1. de iust. tract. 2. diff. ut. 176. fol. 1039.

Ex dictis infertur, tres desiderari conditiones, ut filia inuitis parentibus nubens exheredari possit. Prima est, ut parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem secundum vires suæ substantiæ tradere.

Secundò, ut filia illi matrimonio repugnet, & simul vitam luxuriosam eligat.

Tertiò est, ut sit minor viginti quinque annis. Hæ conditiones expressè habentur d. auth. ut cum de appell. cognosc. §. aliud quoque, & l. 1. tit. 7. p. 6.

Semper aut præsumendum est velle parentes virum, & dotem competentem filia, aut nepoti dare, qñ contrariū a iure non constat: quia plus filios quam se ipsos diligunt, l. isti quidē, ff. de eo quod met. cau. Sic Molina to. 1. de iust. tract. 2. diff. 176. fol. 1038. Imò licet d. authenticum, & d. l. 1. tit. 7. p. 6. videatur exigere, patre obtulisse se ad maritandam, & dotandam filiam, antequā viginti quinque annos expleverit: at verè hoc non exigitur, sed potest exheredari, licet pater ad hoc nõ se obtulerit. Quia fortè facultas, non fuit, vel ob negligentiam. Quod clarè significat d. authenticum, reddens rōnem, quare post viginti quinque annu non possit filia exheredari, ibi: quia non sua culpa, sed parentum id commississe cognoscitur, & illa l. 1. ibi, però si el padre alongasse el casamiento. Nā pater nõ vñ negligēs, nec culpæ reus usque ad illā ætatē. Et expressè probatur per l. si filiam 19. iñcl. a auth. sed si post, ibi posita, C. de inoff. test. Vnde d. authenticum, & d. l. partite debent suppleri, maxime si pater se obtulisset. Sic Greg. Lop. ea. l. 1. ver. que no quieria. Et vñ clarè tenere, Cou. c. Raynutius, de test. in initio, r. 1. §. si enim sic expleat hunc casum: evando patre nondum negligente maritare filiam, quia ipsa non est viginti quinque a-

De d. 4. notum.

norum, luxuriosam vitam elegerit. Et ita iuxta hanc, erit sufficiens exheredationis causa, quando filia minor vigin-
tiquinque annis elegerit vitam luxuriosam.

- 6 Hinc inferitur, non satis esse, si semel, aut bis copiam sui corporis furtim filia facit, ut possit exheredari. Quia dicitur auth. citatum, *si luxuriosam degere vitam elegerit*. Et l. 5. tit. 7. par. 6. ibi, *si ella hicere vide de mala mayer en pueria*. Sic Cou. c. Raynuthius de testamen. in initio, nu. 15. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disput. 176. fol. 1038. in fine. Et quamvis lex illa partite videatur exigere ut in lupanari publico meretrix fiat, at satis erit extra locum publicum; quare illa lex intelligi debet, iuxta authenticum citatum, unde sumpta est & iuxta l. si filiam, C. de inofficio. testamen. quare ea verba *en pueria*, non debent intelligi, de Lupanari publico, sed intelliguntur, ut filia male viuat, meretricado, & luxuriose viuendo. Sic Greg. Lop. ea. l. 5. verb. *en pueria*, Molina ad hoc etiam citatus.

- 7 Potest autem pater luxuriose viuens, filiam ita viuente minorem vigin-
tiquinque annis exheredare: quia vita luxuriosa quoad infamiam, & damna inde secuta, non ita vituperatur in viris, sicut in feminis ut multis citatis probat Tiraq. l. 1. connubial. nu. 45. Sic tenent Tiraq. ibi, Fulgos. authen. sed si post, C. de inofficio. testamen. lason. l. in arenam, C. eodem tit. Rosella, verb. *hereditas*, num. 6. Couat. c. Raynuthius, de testam. in initio, nu. 15. Minchaca de successionum creat. p. 1. lib. 1. §. 10. n. 610. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 176. fol. 1039.

Mater autem meretrix non potest filiam ratione meretricis exheredare, l. in arenam 11. C. de inoffic. testam. ibi, *nisi, & ipsa similis conlationis sit*. Quia tunc pari turpitudinis vitio afficitur. Sic cum Bartolo, Bako, & communi, d. l. in arenam, docent Rosella, Couat. Minchaca, Molina proxime citati Bernard. Diaz regula 457. Greg. Lop. l. 5. tit. 7. p. 6. verb. *desheredar*, Henric. lib. 1. de matrim. c. 6. nn. 3. & colligitur aperte ex Gl. auth. ut cum de appell. cognos. §. aliud quoque verb. professionis.

- 8 Quod tamen temperandum est, nisi mater sit correcta. Tunc enim secundum omnes potest filiam meretricem exheredare. Quia iam non est in pari turpitudinis causa.

Non constat autem inter Doctores, quo tempore debeat esse hac correctio. Communis enim sententia docet satis esse tempore mortis: ut fatetur Minchaca de successionum creat. par. 1. lib. 1. §. 10. nu. 611. Quia ultima consuetudo inspicienda est, l. Mela, §. 1. ff. de adimen. leg. Et ita docent Bald. l. si filiam, C. de inoffic. testam. Ang. & Guillelmus, quos refert, & sequitur Greg. Lopez l. 5. verb. *desheredar*, tit. 7. p. 6.

Sed bene Minchaca eo. n. 611. hoc reprobat dicens oportere correctam esse tempore quo testamentum scribebat: ne tunc iniusta videretur mater, turpitudinem in seipsa admissam improbens in filia, ob eamque exheredans in illo testamento, contra d. l. in arenam, C. de inofficio. testam. Item, quia qualitas adjuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxal. actio. Quare cum d. l. in arenam, & authen. ut cum de appell. cognos. §. aliud quoque, vers. si prater, decidat turpiter viuente non posse ratione similis turpitudinis exheredare: intelligi debent, quando similis turpitudine aderat, tempore quo exheredat in testamento.

- 9 Dum autem auth. sed si post, C. de inoffic. testamen. & auth. ut cum de appella. cognos. §. aliud quoque deciditur oportere, ut filia minor sit vigin-
tiquinque annis, ut ratione luxuriosae vitae exheredari possit: ea aetas completa esse debet: itaque oportet ut talis filia compleuerit vigin-
tiquinque annos, ne ea ratione exheredari valeat. Quia ea auth. sed si post, dicitur, *sed si post vigin-
tiquinque annos*, quae particula, post, complementum postulat, ut tradit Franciscus Aret. l. si cui legetur, in principio, nu. 1. ff. de legat. 1. Item, quia d. §. aliud quoque dicitur, *Si vero usque ad vigin-
tiquinque annorum aetatem peruenierit*: penitus aetas in plurali, & in scripto, & cum verbo subiunctiui, & cum praepositione, per, quae omnia perfectionem, & complementum importat: ut tradunt

communiter Doctores ea. l. si cui legetur: Tandem, quia hoc expresse decidit. l. 5. tit. 7. p. 6. ibi, *pero si el padre alçase el casamiento de su fia, de manera que ella pasasse de edad de veinte y cinco años*. Et sic tenet Molina to. 1. de iust. tract. 2. disput. 176. fol. 1039.

- 10 Quamvis autem filia sit maior vigin-
tiquinque annis, si contrahat inuitis parentibus cum mancipio, potest exheredari. Sic expresse colligitur à contrario sensu, ex authen. ut cum de appell. cognos. §. aliud quoque, in fi. & auth. sed si post, C. de inoffic. test. ibi, *sed si post vigin-
tiquinque annos, & sine consensu suorum marito se (libero tamen) copulauerit, eam exheredare non potes*, ergo è contrario sensu, si seruo nubat, poterit exheredari. Et ita tenet Glos. eod. §. aliud quoque, vers. usque & d. auth. sed si post, in principio, quam omnes ibi sequuntur Suarez, l. 2. tit. de los casamientos, lib. 3. fori, nu. 29. P. Molina allegatus nu. praecedenti, bene addens à fortiori posse exheredari filiam ante vigin-
timum quintum annum absque parentum consensu, mancipio nubentem.

- 11 Filius autem, quamvis penitentibus parentibus matri-
monium ineat, luxurioseque viuat, nequit exheredari. Quia auth. ut cum de appell. cognos. §. aliud quoque, & l. 5. tit. 7. p. 6. de sola filia meminere, & cum res sit odiosa, multoque grauius sit delictum in femina, non extendi debent ad filium. Hoc est contra Minchacā de successionum creat. p. 1. li. 1. §. 10. n. 634. vbi idem dicit de filio ignominiose uxorem ducente, & nu. 635. dicit idem, licet dignum matrimonium contrahat. Sed nostram sententiam tenent Glos. c. Quintanillas, de iureiurando, verb. exheredare, Alex. de Neuo, c. 1. nu. 9. de despons. impub. Syluest. hereditas 2. q. 2.

- 12 Ex dictis inferitur resolutio cuiusdam questionis casus conscientiae, quam proponit Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione tit. de sponsal. cons. 31. in 2. tit. de coditio. appos. cons. 2. de quadam femina, quae promissit ancillae dotem centum aureorum, si honeste seruiret: seruiuitque ancilla honeste novem annis, quibus tractatis, ex plerisque vigin-
tiquinque gratis annis, ancilla stuprum admisit. Dubitatum ergo fuit, utrum domina deberet dare dotem promissam? Quia defecit coditio honeste viuendi. Sed dicendum est cum Navarro, ibi, debitam esse dotem: tum quia promittens fuit in mora tradendi ancillam viro, cum iam expleuisset vigin-
tiquinque annos. Item, quia ea conditio honeste viuendi, non intelligitur toto vitae curriculo, sed tempore arbitrio prudentis sufficienti, quale est novem annorum.

- 13 Ad argumenta prioris sententiae, proposita num. 2. respondetur.

Ad primum dicit illam legem esse correctam, per auth. ut cum de appell. cognos. vbi deciditur propter nullas alias causas quae ibi expresse possent filiam exheredari: hanc autem non est ibi expresse. Et ita correctam esse, docent Gl. eadē, l. non tantum, §. si emancipatus, ver. exheredare, & ibi Bar. & alij, quos referunt, & sequuntur Greg. Lop. l. 10. verb. *puede la*, tit. 1. p. 4. Suarez l. 2. nu. 28. tit. de los casamientos, lib. 3. fori, Riminal. cons. 133. nu. 30. volum. 1.

Ad 2. respondet bene Suarez, nu. 29. legem illam solum intendere, filiam nubentem mancipio inuitis parentibus post vigin-
timum quintum annum, posse exheredari: & ad hoc summi inde argumentum à contrario sensu. Ad 3. respondet bene Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 179. fol. 1043. illam secundam causam intelligi, de iniuria per se, & directe illata parentibus, qualis est contumelia grauis verborum, aut in patris ignominiam, cornua pro foribus illi appendere, vel alia similis: secus de iniuria per accidens, ac indirecte, & praeter filij intentionem illata, qualis est inuitis parentibus ignominiosam uxorem ducere.

- 14 Quaesitio secunda. An attento iure regio Castellae, possit filia inuitis parentibus nubens exheredari? Id enim affirmant quidam, ut Sotus 4. d. 29. q. 1. ar. 4. ad 4. addens licet excesserit vigin-
tiquinque annos: Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. §. clandestinum, fol. 36. Spino Speculo testamentorum gloss. 20. nu. 66. & limitat. num. 67. contra Sotum nisi excedat vigin-
tiquinque annos. Ducunturque per l. 49. Tauri, quae hodie est, l. 1. tit. 1. lib. 5. recop. vbi dicitur, posse

posse exheredari filia matrimonium, quod Ecclesia iudicat clandestinum, contrahentem. Dicunt enim Perez, & Spino appellari ibi clandestinum quoad hanc penam, quod sine patris consensu contrahitur.

Secundò potest melius probari. ex l. 2. tit. de los casamientos, lib. 3. fori, ubi dicitur posse exheredari filiam nubentem absque parentum consensu, vel fratrum, sub quorum potestate manet, patribus defunctis. Vbi Suarez n. 4. ait, licet leges fori non plus valeant, quam vñ receptæ sint, & illam allegari incumbat vñ probare: secus esse in hac lege: quia est approbata per pragmaticam quandam Ioannis II.

Tertiò potest probari, per l. 10. tit. 1. p. 4. ibi, *pero si aquel con quien el padre quiere casar alguna de ellas, fuesse á tal que conueniesse, e que seria assaz bien casada con el, maguer que la non puede apremiar, que cumpla lo que el auia prometido, puede la desheredar, &c.* Esto se entiende si despes de ste se casare ella con otro contra la voluntad de su padre, o si fiziese maldad de su cuerpo. Et l. 11. in fine, extenditur hæc pena ad filios similia committentes: & ita aduertit Gregor. Lop. ead. l. 11. in fine.

15 Sed verius est oppositum. Quia leges regni citatæ id non probant. Non l. 49. Tauri, quia loquitur de matrimonio clandestino, quale non reputatur, eo quod desit patris consensus. Vñ bene docent Guier. 3. practica, quæst. 2. nu. 28. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 2. num. 6. Gratian. reg. 199. num. 23. Segura directorio iudicum, 2. par. c. 15. nu. 36.

Non etiam id probat lex fori, quia ea non est vñ recepta: quod ad eius obligationem desiderabatur: nec pragmatica illa Ioannis II. habetur in noua recopilatione, cum tamen in pragmatica quadam initio nouæ recopilationis posita, statuatur nullas leges regni obligare, præter ibi insertas, & leges partitarum.

Ad l. 10. & 11. tit. 1. p. 4. quæ pressius vrgent pro opposita sententiâ, dico eas esse correctas, per l. 5. tit. 7. p. 6. iuncta l. 8. ubi habetur ob nullas alias causas posse filiam exheredari, quam illis legibus expressas, in quibus non continetur hæc. Et ita Greg. Lop. aduertit ead. l. 10. verb. *puede ser*, licet sub aliquo dubio. Et potest probari ex dictis num. 13. ubi cum multis Doctoribus dixi, legem, non scriptam, statuentem posse exheredari filiam ignominiosè nubentem, esse correctâ, p. autli. vñ cū de appell. cognos. ubi decretatur, ob nullas alias causas, quâ ibi expressas posse filiam exheredari.

16 Tandem est alius casus, qui continetur in iure regio Castellæ, lib. 5. recopil. tit. 1. l. 2. ubi statuitur, si famulus habitans in domo heri, contrahat sponsalia, vel matrimonium cum filia heri, aut cum eius consanguinea in domo eius habitante, absque heri consensu, posse filiam vel propriam exheredari.

DISPUTATIO XXV.

An quatenus leges exheredant filias contrahentes inuitis parentibus, non clandestinè, sed seruata forma Tridentini, corrigantur iure canonico?

S M M A R I V M.

Proponitur opinio negans corrigi iure canonico, num. 1. Et ibi, an possit absolui pater exheredans filiam, casu quo iuxta civile ad permittit?

Opinio contraria vniuersa, num. 2. Et quid si indigna nubat filia? num. 3.

Quid, si lex sit exheredans absque consilio patris filiam nubentem? num. 4.

Soluantur argumenta, num. 5.

1 Duplex est sententia. Prima negat eas leges iure canonico corrigi. Dupitur primò, quia non tollitur ijs legibus libertas ad matrimonium incedendum, sed eam moderatur, ne in reipublica dispendium ac perturbationem ea contrahentes abutantur, statuentes patris in abutentes

incedendo matrimonium inuitis parentibus, vnde perturbationes, & rixæ in reipublica oriri solent: ergo iustæ sunt, nec iuri canonico aduersantur.

Secundò, quia cū matrimonium, sit sacramentum, & contractus naturalis, & politicus, licet vt sacramentum sit, nihil possit secularis potestas disponere; at quatenus, contractus est, ipsius est curare, vt conuenienter quieti, & paci reipublicæ celebretur; ergo potest statuere penas aliter contrahenti.

Tertiò, quia pena consistens in lucro non acquirendo non aduersatur libertati matrimonij, sed valida est, (vt latè dixi lib. 1. disp. 33, per totam,) sed cum leges priuant hereditate contrahentes absque patris consensu, non agunt de damno incurrando, sed de non acquirendo lucro ipsi solis legibus civilibus debito; ergo tales leges iustæ sunt, nec repugnant libertati matrimonij. Probat minor, quia iure naturæ sola alimenta vitæ necessaria debentur filiis, quæ per exheredationem minime auferuntur, iuxta veritatem sententiam. Hereditas autem per leges civiles debetur, & licet dicatur filiis debita, l. finali, vers. penult. C. de codicillis, l. cum in adoptiuis, vers. omnia igitur, ibi, *natura debita percipere*. C. de adoptio, vsque adeo vt viuentibus parentibus dicatur iam debita filiis: Glo. authen. de hered. & Falcid. §. si quis verò non implens, verb. aufertur, collat. 1. & authent. de triente. & semisse, in principio, verb. debitum, collat. 3. & ita filij respectu legitimæ videantur agere de damno vitando, cum rem sibi debitam perant; at re vera non est debita legitima, sed quasi debita, & ita iudicatur de ea quasi de lucro captando: vt optimè docent Gl. l. i. emancipata, in fi. C. de iuris, & l. et si ignorant. & ibi Bart. nu. 3. & ibi Bald. Salic. Fulgos. & Ias. quos refert, & sequitur Padilla, ibi num. 32. Aret. l. Titia, in princ. num. 3. ff. de verb. obligat. Socin. l. 1. nu. 3. ff. de vulgar. & ibi Ias. nu. 160. Io. Lup. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 21. Segura l. 3. §. finali, nu. 115. ff. de liber. & posthu. & ibi Perez in additionibus. Et legitimam non esse verè debitam, sed quasi, optimè docet cum alijs Tiraquel, l. si vñquam, verb. suscepit liberos, nu. 113. & 114. C. de reuoc. donat. Et hinc est, vt superstiti patre non publicetur legitima pp filij delictum, nec teneatur pater ex ea condemnationem soluere, vt ex multis probat Padilla d. l. si emancipata, nu. 33. & 34. Ergo cum in priuatione legitimæ agatur tantum de lucro non acquirendo, poterunt iustè leges priuari hoc lucro per ipsasmet concessas, filios inuitis parentibus contrahentes. Et ita hanc sententiam tenent Calderinus c. 1. de clandest. despons. Lopus Abb. antiquus, Ioannes de S. Georgio, quos refert dicens videri sententiam multum æquam. Felin. c. Ecclesia, nu. 59. de constitut. Bald. c. tenor, in fine, de senten. & re iudicat. & l. omnem, ad finem, C. ad Senatuscons. Tertull. Paul. authen. sed si post, C. de inoffic. testamen. Additio Parisien. in Alexandri consilia, consil. 97. vol. 1. l. itera D, & in consuetudinibus, Paris. tit. 10. in rubric. Nouellus de dote 6. p. priuilegio 16. nu. 6. Io. Lup. cap. per vestras, de donation. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 3. num. 9. & toto §. 8. Montalius l. 2. tit. de los casamientos, lib. 3. fori, Minchaca de successionum creat. par. 1. l. 1. §. 10. num. 628. & sequentibus, Perez lib. 8. ordina. titulo 1. l. 1. folio 284. vers. e si qualquier. Barbosa, l. 1. par. 4. num. 36. ff. soluto matrimo. Et dicit fortè defendi posse Sarmiento libro 1. selectarum, capitulo 11. nu. 8. Et ex Theologis Sotus 4. distinct. 29. questione 1. artic. 4. ad 4. Viguerius lib. Institutionum, cap. 19. §. 7. versiculo sexto, ibi, matrimonium adeo liberum est, Bartholomæus à Ledesma de matrimo. dub. 24. Molina tomo 1. de institut. tractat. 2. disputat. 176. folio 1043. Salon 22. post quæst. 61, tractat. de dominio, quæst. 5. artic. 5. dubio speciali, quod de hac re agit. Vega lib. 5. summæ, casu 59. Et hæc sententia probabilissima est.

Quare non est audiendus Veracruz 3. parte Speculi articulo vigesimo, concl. 3. dicens, non esse absolvendos parentes, qui in hoc casu per leges tibi concessas, exheredant filias. Sed absolvendi sunt: cum sententiam probabilissimam sequantur.

Secun-

2 Secunda sententia (quam probabiliorē reputo) ait huiusmodi leges non esse validas, sed iure canonico correctas esse.

Primò, quia ius canonicum omnimodam in matrimonio libertatem exigit, & ideo ne minuatur contrahendi libertas, annullat pœnam in sponsalibus appositam, cap. Gemma, de sponsalibus: sed per exheredationem valde minuitur hæc libertas: ergo ius canonicum corrigit leges eam pœnam statuentes.

Secundò, quia c. tuam, de ordine cognit. & cap. causam, el. 2. qui filij sint legit. & c. 1. de sponsalib. definitur causas matrimoniales, & condere leges circa matrimonia non spectare ad potestatem secularem: consulendusque est Suarez lib. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. à nu. 18. vsque ad 28. vbi pluribus alijs rationibus hanc sententiam confirmat. Sic tenent Anton. conf. 35. Ancharan. conf. 21. Abb. c. 1. de sponsalib. num. 8. & c. Ecclesia, nu. 15. de constitutionib. vbi Felin. dicens communem, & multos referens, nu. 59. Dec. num. 36. & reg. nuptias 30. à nu. 8. vsque in finem, ff. de reg. iuris. Alex. de Nevo, c. 1. nu. 23. 24. & c. Gemma, nu. 11. de sponsalib. & cap. 1. nu. 10. de desponsat. impub. Curt. sen. conf. 27. Io. Andr. c. statutum, el. 1. de hæret. in 6. nu. 2. Alex. conf. 97. nu. 2. lib. 1. & conf. 7. nu. 10. lib. 2. Ias. auth. sed si possit, nu. 5. & 6. C. de inoffic. testam. Paris. conf. 29. num. 62. lib. 3. Gulielmus Benedictus, cap. Raynutius, de testam. verb. dotem, nu. 42. Ripa l. 1. nu. 56. ff. soluto matrim. Campegius tract. de dote, l. p. quest. 23. Henricus, d. c. Gemma, nu. 10. & 11. Ang. verb. lex, nu. 6. Sylu. ibi, quest. 35. & matrimonium 2. q. 2. Montalius, l. 10. tit. 1. p. 4. & ibi Gregor. Lop. verbo *prede la*. Couarr. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 5. Io. Lup. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. §. 9. & multis sequentibus, maximè, §. 13. nu. 1. Suarez lib. 3. legum fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 20. Villalobos in compunibus, litera M, nu. 60. Olanus in concordia iuris, vbi de correctione legum partit. nu. 71. Nauar. Summa, cap. 14. nu. 15. Molina lib. 2. de primogen. c. 16. num. 6. Anton. Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 12. nu. 182. Iulius Clarus practica, q. 82. statuto. 3. vers. sed nunquid, Gutier. 2. practicum, tota q. 5. & q. 1. nu. 28. & à num. 2. Riminald. conf. 133. à nu. 1. vsque ad 32. vol. 2. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 2. nu. 5. & ibi Matienzo glos. 4. nu. 2. Gratian. reg. 83. nu. 11. Fulvius Pacianus de probationib. lib. 2. c. 3. n. 108. & seqq. Et ex Theologis Victoria Summa, de matrim. nu. 169. Ledesma, 2. p. 4. q. 49. art. 6. Veracruz 3. par. Speculi, art. 20. conclus. 3. Corduba Summa, quest. 171. in fine, Henric. lib. 1. de matrim. c. 6. nu. 2. in fine, Ludou. Lop. 1. p. instructoij, in 2. editione, cap. 294. §. sequitur, & alia questio, & 2. p. de matrim. c. 39. fol. 1061. col. 1. Maquel 1. to. Summe, c. 14. nu. 4. Philarcus, de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 4. cap. 2.

3 Hanc sententiam temperat aliqui ex his Doctorib. dummodo femina dignè nubat. Sic Glos. c. de raptoribus, verb. excusat, 36. q. 1. Montalius, Suarez nu. 28. Riminald. allegati, nu. precedenti, & omnium latissimè Paris. conf. 29. vol. 3.

Sed melius alij dicunt esse veram hanc sententiam, licet indigno ruperit. Quia eadem rationes id probant. Sic Ias. Ioan. Lup. Campegius, Couarr. Gregor. Lopez, Nauar. Villalobos, Decius d. reg. nuptias, nu. 8. Molina, nu. 8. Gutier. cad. q. 1. nu. 5. Gratian. Matienzo, num. 3. Olanus, Fulvius Pacianus, nu. 135. Anton. Cuccus, nu. 182. Henric. num. 3. Veracruz, Ludouicus Lop. d. cap. 294. §. sequitur, & alia questio, Philarcus, allegati num. precedenti.

4 Secundò limitat Fulvius Pacianus, nu. 117. malè referens Ruinum, & Couarruiam, loquuntur enim in legato, si cum consilio alicuius femina nubat, nisi sit lex, ut possit exheredari filia absque consilio patris nubens: talem enim legem dicit validam esse. Idem Decius loquens in statuto, cap. Ecclesia, nu. 129. & 130. de constitutio. Quia non aduersatur libertati matrimonij, cum non obliget ad consilium sequendum, sed petendum. Et placet, quamuis Felin. cap. 1. num. 22. de sponsal. non audeat affirmare.

Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num. 1.

5 Ad primum dicit, id non posse efficere legem secularem, sed Ecclesiasticam, ad quam de matrimonio pertinet disponere: quæ vult non tantum, ne absolute impediatur libertas matrimonij contrahendi, sed ne minuat.

Ad secundum dicit, etiam quatenus est contractus, non posse legem civilem statuere aliquid, per quod minuatur libertas matrimonij: repugnat enim, ac resistit ius canonicum, ad quod pertinet principaliter de matrimonio disponere: cum dignius quod in ipso est, sit esse sacramentum, & per consequens rem spirituales, ac, si trahat ad se minus dignum, scilicet, esse contractum.

Ad tertium dicit, licet legitima non sit perfectè, & usquequaque debita, & sic non omninò agatur de damno vitando: at etiam non omninò agi tm de lucro, non acquirendo, sed partim agi de damno vitando, cum sit ius acquisitum filiis ad legitimam, quæ absque graui delicto priuari nequeunt, & sic habere rationem grauissimæ pœnæ.

DISPUTATIO XXVI.

Anteneantur patres dotem constituere filiæ ipsis inuitis nubenti?

S Y M M A R I U M.

Quando potest pater filiam exheredare, an possit alimenta, & dotem ei denegare? num. 1.

Pater, an teneatur dotem filia, quam matrimonio collocat, constituere? num. 2.

Quid, si filia matrimonio collocata sit ex patris consensu absque dotis mentione? Refertur opinio negans teneri dotare, num. 3.

Et contraria verior, num. 4. Et ibi, an teneatur pater augmentum dotis supplere, quando filia minus competentis dote nupsit?

An filia aliunde habens dotem, teneatur pater dotem constituere? num. 5.

Ex quibus bonis censetur dotare, quando pater habet bona filia? & an extraneus dotans possit à patre dotem repetere? remissum, num. 6.

An filia religionem professi teneatur pater dotem constituere? & bona, quæ quis grauatus est non alienare, possit pro dote ad matrimonium carnale, vel spirituale descendens à grauante alienare? num. 7. Et ibi, an filio volente ad ordines promoveri teneatur pater patrimonium destinare?

Quotam dotis quantitate teneatur pater filia assignare? n. 8.

Quæ sint quæstiones disputanda? num. 9.

Refertur opinio dicens, si filia maior 25. annis sine consensu patris nubat dote promissa, teneri patrem dotare, secus non, num. 10.

Verior sententia in utroque casu teneri dotare, num. 11.

An quando filia minor 25. annis nupsit absque patris consensu, teneatur eam pater dotare? Refertur quatuor sententia, num. 12. 13. 14. 15.

Si nubat sine patris consensu digno, & dotem promissit, teneatur pater dotare, num. 16.

Idem si absque dotis promissione, num. 17.

Quid, si puella nubens digno absque patris consensu, diues sit, an teneatur adhuc pater eam dotare, siue dotem promissit, siue non? num. 18.

Quando filia absque patris consensu nupsit indigno, etiam promissa dote, non tenetur pater dotare, nisi pauper ea sit, & maritus, & tunc usque ad quantitatem alimentorum viæ

necessariorum, num. 19.

Pater tenetur alimenta prestare filio, absque suo consensu ducenti uxorem, num. 20.

Tenetur etiam uxori filij pauperis alimenta prestare, licet filius indignam duxerit, num. 21. Et ibi, ducens uxorem sine dote tenetur eam alere.

Quis dicatur indignus ad matrimonium summa? Refertur quadam opinio, num. 22.

Indignus dicitur, cui summa absque dedecore nequit nubere, num. 23. Et si vir uxorem ducit, vel leuo sit.

Indignus etiam iudicatur ex bonis animi, ut si malis moribus imbutus sit, num. 24.

Dicitur etiam indignus ex bonis fortune, num. 25.

Dicitur etiam talis cum quo non potest consistere matrimonium ob aliquod impedimentum, num. 26.

Quo pacto intelligantur dispensationes, in quibus causis traditur, quia non inuenitur equalis, cui femina nubat, num. 27.

Soluntur argumenta, num. 28.

Primò supponendum est, quoties parentibus fas est filios exheredare ob causas iure permissas, immunos esse ab obligatione dotandi filias. Quia alimenta, & dos in iure æquiparantur, valetque argumentum ab alimentis ad dotem: ut docent optimè Euerardus in suis topicis, loco ab alimentis ad dotem, Ripa Ant. Gabrielis, & Menochius, statim referendi: sed dum parentes possunt exheredare, non tenentur ad alimenta l. 6. tit. 19. par. 4. & docent cum multis alijs, Couar. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 6. nu. 17. Molina lib. 2. de primogen. c. 16. nu. 3. ergo nec ad dotem. Sic docet Francus, cap. vnico, §. porro, nu. 2. de despons. impub. in 6. l. a. auth. sed si post nu. 3. C. de inoffic. testam. Ripa l. 1. nu. 79. ff. de matrim. Io. Lupus, cap. per vestras, notabili 3. §. 13. nu. 1. de donat. inter vir. & vxor. Euerardus d. loco ab alimentis ad dotem, nu. 3. Minchaca de successionu creat. p. 1. lib. 1. §. 10. nu. 613, 625. & 630. Anton. Gabriel, to. 4. comun. in mea editione, in enchiridion parum, aut similitum iuris, verbo alimenta, & dos; fol. 166. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumptione 189. nu. 30. Spino Speculo testament. glos. 20. nu. 66. P. Molinatio. 1. de iustit. tract. 2. disput. 176. fol. 1050. §. ex quibus. Et sicut est probabile posse patres in hoc casu negare alimenta et necessaria ad vitam. Quod cum alijs defendit Molina lib. 2. de primogen. c. 16. nu. 3. ita et est probabile, posse omnino negare. Quia tñ verius est teneri præstare alimenta præcisè ad vitā necessaria. Quod cum alijs defendit Couar. d. nu. 17. Ita verius est teneri dotare in quantitate necessaria ad talia alimenta, qñ aliunde alimenta filiarum non suppetent, sed fame periret.

Secundò supponendum est, patrem teneri constituere dotem filiabus, quas matrimonio collocat, Habetur expressè l. cum liberis, ff. de ritu nuptia, & l. finali, C. de dotis promissione, & l. 8. tit. 11. par. 4. Et quamvis aliqui asserant non teneri ad hoc iure obligationis, sed iudicis officio compellendum esse. At omnino dicendum est teneri iure obligationis. Ut cum alijs probat Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. num. 64.

Quando autem filia matrimonio collocata est ex patris consensu absque dotis mentione, non constat an pater teneatur dotem cōstituere. Nam Bart. l. obligamur, nu. 1. ff. de actio. videtur id negare. Et similiter negant Bald. Salicet. Fulgos. Matheusanus, quos oēs refert Baeza de non meliorandis filiabus, cap. 5. n. 2. Ducunt, quia pater tenetur dotare filiam, ut virum inueniat: ergo dū iam inuenit, cessare causa cessabit obligationis effectus, c. cū cessante, de appellat. Item, quia dos succedit loco alimentorum, quæ nō tenetur pater præstare filiæ haberi aliunde alimenta, at in hoc casu iam hēt alimenta: quia vir ducēs feminam absque dote tenetur eam alere. Ut dicam nu. 21. ergo nō tenetur.

Sed dicendum est teneri dotare. Quia dos non tñ constituitur filiæ, ut virum inueniat & alimenta habeat, sed et ad sustinenda matrimonij onera, cap. salubriter, de vsuris, l. pro oneribus, C. de iure dot. & ne à viro spernatur: mulier. n. in dotata facile ab ipso despiciatur. Authent. de nuptijs, §. si quis itaque, vers. si quis, n. collat. 4. & auth. quibus modis naturales efficiant. legit. §. quem aut, collat. 6. Itē, quia pater tenetur ad duo, nempe ad collocandū filias in matrimonio, & ad dotandū, l. qui liberos 19. de ritu nuptia. ibi, *Coguntur in matrimonium collocare, & dotare*, & l. 8. tit. 11. p. 4. ibi, *tenendo es el padre de la casa, e de la dotar*. Ergo licet iam impleuerit primum, tenebitur ad secundum. Sic Glos. l. obligantur, verb. lege, ff. de actio. & oblig. Abb. c. 1. nu. 6. de desponsat. impub. vbi Alex. de Neuo, num. 12. Præposit. nu. 3. Bald. auth. res quæ, nu. 10. C. commun. de

legat. vbi Paul. nu. 5. l. a. n. 14. Curtius iunior n. 125. Alex. conf. 139. nu. 7. volum. 2. Paris. conf. 29. nu. 62. vol. 3. Petrar. tract. de fideicommissis, q. 8. nu. 454. Io. Lup. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. §. 20. nu. 2. & §. 14. nu. 11. Ripa dicens esse omnium l. 1. nu. 56. ff. soluto matrim. Cou. 4. decret. 2. p. c. 8. nu. 7. Molina lib. 2. de primog. cap. 16. nu. 7. Ant. Gom. l. 40. Tauri, nu. 87. vers. 6. intellige, Padilla d. auth. res quæ, num. 75. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. n. 56. Baeza de non meliorandis filiabus, c. 5. num. 6. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea editione, lib. 4. quest. 15. verb. dos, & multi alij, quos hi referunt.

Imò, si filia nupsit ex patris consensu, cum modica, & minus competenti dote potest augmentum petere. Sic Bald. Paul. & Baeza ibidem.

Ad argumenta proposita, nu. præcedenti, constat ex dictis. Non enim ea sola causa traditur dos, & aliquando tenetur pater dotem constituere, cum tamen non teneatur dotare: ut dicemus num. seq.

Tertio supponendum est, quamvis filiarum diuiti non teneatur pater alimenta præstare: teneri tamen dotem constituere. Vnde in hoc casu fauorabilior est causa dotis: nec valet argumentum ab alimentis ad dotem.

Hoc est cōtra Bartolum, l. mulier, §. cum proponeretur, num. 3. ff. ad Senat. Consult. Trebellian. Sed colligitur ex l. finali, C. de dotis promiss. ad finem vers. vbi autem, & l. 8. tit. 11. p. 4. id definitur expressè ibi, *el padre quando su filia que tiene en su poder, ea quier ría ella algo de lo suyo, o de otra parte o non, tenudo el padre de la casa, e de la dotar*. Sic docet Bald. Ang. Paul. Alex. Hippol. quos refert, & sequitur Baeza de non meliorandis filiabus c. 5. nu. 5. & c. 2. nu. 26. Iason, auth. res quæ, num. 17. C. commun. de legat. vbi Padilla, nu. 97. Ripa l. 1. nu. 5. ff. soluto matrim. & ibi Crot. nu. 73. Guilielmus Benedictus c. Rainutius, verbo dotem nu. 22. de testam. Ioan. Lup. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 14. nu. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 8. Baldus Nouellus, quem refert, & sequitur Greg. Lop. d. l. 8. verb. *el padre*, Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. nu. 68. Riminald. conf. 14. nu. 24. vol. 5. Lud. Lop. 1. par. instructorij, in noua editione, c. 294. §. sequitur, & alia.

Ex quibus autem bonis censeatur pater dotare, dum filiarum bona possidet, aut de eius bonis se dotare protestatus est: consulendi sunt Ioan. Lupus d. c. per vestras, notab. 3. §. 14. Ant. Go. l. 53. Tauri, n. 21. & 22. Greg. Lop. l. 8. verbo *el padre*, tit. 11. p. 4. & Molina to. 2. de iust. trac. 2. disp. 424.

Si autem extraneus, vel mater dotet, an eximatur ab hoc onere pater, vel possit dos data ab ipso repeti, videndi sunt Io. Lup. eod. §. 14. nu. 10. Greg. Lop. d. l. 8. verbo *el padre*, Baeza de non meliorandis filiabus c. 5. nu. 6. & c. 12. num. 11. Riminaldus conf. 14. num. 24. volum. 5.

Non solum autem filiarum nubenti tenetur pater dotem constituere, sed etiam ipsi monasterium ingredienti. Sic Bald. l. finali, C. de dotis promiss. & auth. nisi rogati, in principio, C. ad Senat. Consul. Trebel. Arch. conf. 108. n. 4. Fel. c. Ecclesia, nu. 79. vers. ceterum, de const. Euerardus loco à matrimonio carnali ad spirituale, nu. 4. Auendaño responso 17. nu. 4. Greg. Lop. l. 8. verbo *el padre* tit. 11. p. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. nu. 91. Idem dicit Auendaño, si filius velit ad ordines sacros ascendere. Et ratio est, quia fauorabilior est ingressus monasterij dote ad matrimonium temporale; argum. textus, auth. de Sanctis. Epif. §. sed & hoc præsentis collat. 9. & d. auth. nisi rogati. Et hac ratione possunt bona restitutioni subiecta distrahi pro dote descendenti à testatore volentis ingredi monasterium; sicut pro dote ad matrimonium temporale: ut multis relictis docent Loazes repet. l. filius familias, §. Diui, n. 13. & ff. de leg. 1. Antonius Gom. l. 4. Tauri, n. 87. vers. septimo intellige, Menoch. d. præsumpt. 189. nu. 90. & sequentibus.

Quartò supponendum est, quantam dotem teneatur pater filiarum nubenti constituere. Multi enim docent teneri assignare dotem parem legitimæ. Hos refert Baeza de non

non melioran. fil. c. 1. nu. 1. His accedere videtur Gregorius Lopez l. 8. verbo dotar. tit. 1. p. 4. vbi dicit, in dote taxanda, metam esse legitimam, & idem tenet Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 424. in initio, Imò si legitima hæc non sufficiat, dicunt multi posse cogi ultra legitimam dotare, Hos refert Baeza d. c. 1. n. 2. & 3. & tenet Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumptione 189. nu. 104.

Sed verius est non esse eam metam. Quia non debetur legitima vsque ad mortem. Quare dicendum est ad taxandam dotem, considerandam esse dignitatem filix, & mariti, quantitatem facultatum patris, numerum liberorum. Constat ex Concilio Arelatensi, & refertur c. nullum 30. q. 5. & ex l. si filix pater, ff. de leg. 3. l. quarto, ff. de iure dot. l. 5. tit. 7. p. 6. Sic Ioannes Lup. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 22. num. 1. & 2. Ang. verb. dos num. 3. vbi Sylu. q. 3. Greg. Lop. l. 8. tit. 4. p. 5. verbo *à otro*, & l. 5. tit. 7. p. 6. verb. *segun*, & multi alij, quos refert, & sequitur Baeza d. c. 1. num. 4. & 5. latè probans vsque ad num. 21.

Quod in regno Castellæ intelligendum est, iuxta l. 1. tit. 2. lib. 1. nouæ recopilat. prohibentem causa dotis meliorari filiam. Sic Olanus in correctione legū partit. nu. 115. Vnde hodie non potest pater ultra legitimam assignare dotem, imò nec legitimam, si excedat taxam ibi præfixam. Sic Baeza de non melior. c. 1. nu. 29. 30. & 31. Cum tamen hæc lex minimè præscribat summam, quam pater tenetur dare, sed quam non potest excedere; locum habet quod dictum est, nimirum, attendendas esse patris facultates, & contrahentium dignitatem, ad taxandam dotem, modò non excedatur taxa ibi præfixa. Sic Baeza ibi, nu. 31. & 32. Barahona in additionibus ad Ioannem Lup. d. cap. per vestras, notab. 3. §. 22. n. 1. super verb. & arbitrium boni viri.

9 His præmissis difficultas in eo versatur, an casu quo pater nequit exheredare filiam ipso inuito nubentem, teneatur eam dotare? Et claritatis gratia, duplex est disputa nuda questio.

Prior, quando filia est maior vigintiquinque annis.

Posterior quando est minor.

10 Questio prima, an teneatur pater dotare filiam maiorem vigintiquinque annis ipso inuito nubentem? Duplex est sententia. Prima dicit teneri, si filia promiserit dotem, secus non: sed sibi imputaturum virum, quod de dotis promissione minimè tractauerit. Sic docent Bar. l. obligamur, in fine, ff. de actio. & oblig. Abb. cap. 1. de despons. impub. nu. 6. & ibi Præpos. nu. 3. Montalius l. 10. tit. 1. p. 4. Sylu. verb. dos, q. 4. & ibi Tabiena, q. 3. nu. 4. Quam Bartoli sententiam approbat dicens singularem, Abb. repet. c. Ecclesia, de constitut. num. 20.

11 Secunda sententia multò verior, affirmat teneri, quauis filia minimè dotem promiserit, indignoque nupserit. Quia filia ex consensu patris nubenti absque dotis promissione tenetur pater dotem constituere, (vt probauimus n. 4.) sed filix maiori non est culpæ tribuendū, sine patris consensu nupsisse, cū pater fuerit in mora, auth. sed si post, C. de inof. test. & l. 5. tit. 7. p. 6, ergo non est cur dote priuari debeat. Sic de filia maiori tenet indistinctè. Ripa l. 1. nu. 57. ff. sel. matrim. & clarè tenet Menoch. de præsumptionibus, lib. 4. præsumpt. 189. nu. 58. Et indistinctè, quando maior nupsit indigno, tenet Francus c. vnico, §. porro, nu. 1. & 2. de despons. impub. in 6. Baeza de non meliorandis filiabus, c. 18. nu. 2. Et videntur Ripa, & Baeza clarè loqui, etiā quando nulla dotis promissio præcessit. Quia statim in minore vigintiquinque annis, vtuntur ea distin. an promiserit, necne.

12 Questio secunda. An teneatur pater dotare filiam minorem vigintiquinque annis, ipso inuito nubentem? Varij admodum sunt Doctores.

Prima igitur sententia dicit, indistinctè teneri patrem dotare filiam absque eius consensu nubentem. Sic Glos. c. finali verbo parentū, el. 1. 32. q. 2. Domin. cap. vnico, de despons. impub. in 6. in fine, Alex. de Neuo, c. 1. eodem tit. nu. 12. explicans, siue promiserit dotem, siue non, Paulus auth. res quæ, nu. 7. C. communia de legatis, & ibi las. nu. 15. Decius regul. nuptias 30. num. 11. ff. de regulis iuris. Paz

practica tertio tomo, capitulo 6. §. 12. numero 12.

13 Secunda sententia docet, teneri dotare, quando nupsit digno, secus quando indigno: nec distinguit, an promiserit dotem, nec ne. Sic Glos. c. de raptoribus, in fine 36. q. 1. & ibi Archidiaconus, Ioan. Andr. cap. accedens, in fine, de procurat. & ibi Anton. num. 16. Practica forensis, tit. de dote, §. 2. Francus, c. vnico, §. porro, nu. 1. & 2. de desponsat. impuber. in 6.

14 Tertia sententia absolutè docet, teneri dotare, licet nupserit indigno. Quia cum dos loco alimentorum succedat, imò fauorabilior sit, quam alimenta, (vt diximus nu. 5.) sicut nequit pater hanc filiam alimentis priuare, ita à fortiori nec dote. Hanc dicit fortè esse veram Imola, capitulo accedens, num. 8. de procurator. & dicit posse teneri las. auth. sed si post sine, C. de inof. testam. Et tenet expressè Ioannes Lupus, licet sit minor, & nupserit indigno, absque dotis promissione, capit. per vestras, de donation. inter virum, & vxor. notab. 3. §. 10. in initio, & §. 13. nu. 1. & §. 25. nu. 1. & toto §. 16. Et inspecto iuris rigore dicit esse veram, Molina lib. 21. de primogen. cap. 16. num. 8. explicans, licet dotem non promiserit, nupseritque indigno, faretur tamen, minorem dotem esse dandam attenta minori viri qualitate.

15 Quarta sententia ait, si filia nupserit digno, dotemque promiserit, teneri patrem dotare: secus si non promiserit, vel nupsit indigno. Sic Montalius l. 10. tit. 1. p. 4. Rosella verbo, hereditas, nu. 10. Angelus, verbo dos, nu. 4. vbi Syluester, questiuincula 4. Tabiena, q. 3. nu. 4. Armilla, num. 6.

16 Prima conclusio sit, si minor nupsit sine consensu patris digno, & promiserit dotem, tenetur pater dotare. Ratio est, quia pater tenebatur eam maritare, & dotare, (vt probauimus n. 4.) & sic cum ipsa se maritauerit digno, tē ad quam tenebatur pater, vtiliter gessit, sicut si emerit aliquid sibi necessarium, ad quod emendum tenebatur pater, licet sine patris consensu emerit, tenebitur pater soluere. Quia rem patris gessit. Hanc tenet Ripa dicens in hac omnes conuenire, l. 1. nu. 57. ff. soluto matrimonio, Abbas repetit. c. Ecclesia, de constitut. nu. 20. Cou. referens Campegium, & decisionem Tholosanam, dicensque esse omnium 4. decret. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 7. Antonius Cuccus lib. 1. instit. moral. tit. 12. nu. 182. Molina lib. 2. de primogenit. c. 16. num. 7. Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumptione 189. num. 60. Gutierrez 2. practica, quest. 1. nu. 4. Celsus consil. 38. num. 2. Baeza de non meliorandis filiabus, cap. 18. num. 2. Et ex Theologis, Veracruz 3. par. Speculi, articulo 2. Ludouicus Lopez, 1. parte instructorij, in noua editione, capitulo 294. §. sequitur & alia questio. Et in hac conclusione conueniunt Doctores relati pro quatuor sententijs propositis.

17 Secunda conclusio, si minor absque patris consensu, & dotis promissione nupsit digno, tenetur pater dotare. Hec est contra Doctores relatos n. 4. & 15. Probat, quia rem ad quam tenebatur pater, vtiliter gessit, licet in modo nubendi deliquerit: cum ergo pater alias teneretur dotare, non eximeretur ab eo onere in hoc casu. In hac conueniunt nobiscum Doctores relati, num. 12. 13. & 14. pro tribus prioribus sententijs. Et eam tenent Ripa dicens communem, nu. 57. & 58. Cou. Ant. Cuccus, Molina, Celsus, Gutierrez, Baeza, Menoch. latissimè probans, & respondens ad contraria, à num. 61. & tenet hanc sententiam, nu. 72. & 75. vbi hos omnes retuli, nu. præcedenti, & Veracruz, & Ludouicus Lopez, ibi relati.

18 Hanc conclusionem, & præcedentem temperat aliqui, nisi filia diues sit, possitque dotem promissam, aut non promissam soluere, tunc enim licet dignissimo nubat, non tenetur pater dotare, & l. 8. tit. 1. p. 4. decidendum teneri patrem dotare filiam diuitem, explicans, quando patris consensu nupsit. Quod aperte ex ea colligitur, ibi. *remando es el padre de la casa, e de la dote*. Et ratio ipsa naturalis postulat, vt filiam diuitem, spretoque patre nubentem non teneatur pater dotare. Sic Couarruias, num. 8. & Ludouicus Lopez, allegati num. 16.

Quod

Quod si obijcias inde sequi nullam esse differentiam, quoniam tunc nubere digno, & quando indigno: nam in hoc casu teneretur etiam dotare, quando ipsa est pauper. Dic hoc distare, quod quando nupsit digno, & est pauper, teneretur plenè dotare: quando autem indigno, non teneretur plenè, sed tantum iuxta quantitatem alimentorum, quæ ad vitam tuendam necessaria sunt: ut dicemus num. sequenti.

- 19 Tertia conclusio: quando vir, vel femina indignum matrimonium iniere, si ita diuites essent, ut alimenta haberent, non teneretur dotare. Quia non videtur æquum compellere parentes ad dotandum filiam diuitem, quæ turpi matrimonio totum familie decus denigravit. Si autem alimentis carerent, teneretur pater dotare in modica quantitate conuenienti ad alimenta vitæ necessaria. Et hoc propter æquitatem naturalem, ne fame pereant. Sic Ripa, num. 59. Couar. num. 7. Molina, num. 8. Anton. Cuccus, num. 182. Baeza, num. 3. Gutier. num. 5. Veracruz, & Lud. Lop. vbi citati sunt, num. 16. Manuel 1. tomo Summa, c. 14. nu. 4.
- 20 Quarta conclusio: pater teneretur alimenta præstare filio absque eius consensu ducenti uxorem, si aliunde non habeat. Dixi, si aliunde non habeat, nam filium diuitem nunquam teneretur pater alere. Sic Decius regul. nuptias 30. in fine, ff. de reg. iur. Ioan. Lup. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 13. n. 1. Molin. lib. 1. de primogen. cap. 16. nu. 6. Riminald. multos referens, consil. 133. num. 42. vol. 2. Quando autem duxit uxorem indignam, quæ alimenta teneatur præstare, dixi num. præcedenti.
- 21 Quinta conclusio: non tantum teneretur pater præstare alimenta tali filio pauperi, sed etiam uxori eius. Quia ut h. l. si quis à liberis, §. 5. si vel parens, vers. non tantum, ff. de liberis agnos. non tantum alimenta, sed cetera liberorum onera teneretur pater præbere. Vbi Glos. verb. cetera, inquit, ut vestimenta, habitationem, pro se, & pro suis liberis, & uxore: vbi Bart. & scribentes idem notant; onus, n. filij, & obligatio est, quoniam uxorem sine dote duxit, ipsam alere: ut docet Innocentius, cap. per vestras, ad finem, de donat. inter vir. & vxor. Cynus, Alber. Curt. Alex. Socin. Celsus, quos refert, & sequuntur Riminal. consil. 133. nu. 43. & seqq. Baeza de non meli. fili. c. 5. n. 2. ergo teneretur pater tali uxori, alimenta præstare. Sic tenet multi, quos refert, & sequitur Riminal. ibidem: Lud. Lop. 1. p. instructorij, in 2. edit. c. 294. §. sequitur & alia questio, in fine. Non tamen audiendus est idem Lud. Lop. quatenus limitat, si filius honestam, & dignam uxorem ducat. Idem, n. dicendum est, quoniam indignam ducit, cum ex hac causa exheredari nequeat, & consequenter nec alimentis necessarijs priuari: ut dixi, num. 19.
- 22 Tandem rogabis, quale matrimonium dicatur indignum, ut filij illud ineptes, dotes, & alimentis non necessarijs ad vitam, priuari possint? Iuxta dicta nu. 12. Aliqui censent cum coniugem indignum dici matrimonio alterius, qui in dignitate turpi affectus est, ut si sit infamis, non autem qui imparis est conditionis. Sic Angel. verb. dos, nu. 4. vbi Syluest. q. 4. Tabiena. q. 3. nu. 4. Armilla, num. 6. Speculum conscientiarum, tract. 1. cap. 13. & referunt Antonium, & Imolam c. accedens, de procurat. Sed neuter id affirmat.
- 23 Sexta conclusio sit: is coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulatus absque dedecore, iuxta ciuitatis mores, nequit. Probatum ex l. 2. tit. de los casamientos, libro tertio fori, ibi, *ys ella casare con alguno que nose a conuenible pare ella y para su linage*. Et facit optimè l. si adulterium cum incestu, §. illyrumpi, ibi, *contumacia iuris & sanguinis contumelia*, ff. ad leg. Iul. de adul. Sic docent Bart. l. cum ira, la 1. ff. de conditio. & demonstr. & l. si rogatus, ff. de manumiss. vindic. Bald. l. si pater, C. de sponsal. & l. nec filium, C. de nupt. Alex. consil. 209. nu. 2. lib. 6. Paris. consil. 29. nu. 16. & 17. lib. 3. Suarez lib. 3. fori. tit. de los casamientos, l. 2. n. 7. Acosta, l. cum tale, §. si arbitrarij, ampliatione 3. num. 2. ff. de conditio. & demonstr. Tello, l. 30. Tauri, num. 9. Menoch. de præsumptio, lib. 4. præsumpt. 189. num. 85. in fine, Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 1. tit. 18. num. 4. Meres de maiorat. 1. p. c. 50. num. 10. & 11. Fauet Couar. 4. decre. 1. p. cap. 3. §. 8. num. 7. vbi dicens partem 1. non te-

neri dotare filiam nubentem indigno, reddit rationem, quia indignis nuptijs totum familie decus denigravit: ergo censet indignum matrimonium esse, quod sine familie dedecore iniuri nequit.

- 24 Septima conclusio: indignus et iudicatur ex bonis animi: ut si coniux malis moribus imbutus sit, l. sed ea, ff. de sponsal. ibi, *Indignum moribus, & turpem sponsum*; & l. nuptia, C. nuptijs, ibi, *& si pares sint genere & moribus*. Sic Menoch. de præsumpt. 189. n. 85. & fauet Ang. auth. quibus modis naturales efficit, legit. & Bal. l. nec filium, C. de nuptijs, vbi dicunt meretricem esse personam indignam. Et idem dicit Menoch. de viro, qui meretricatur, vel leno est.
- 25 Indignus et dicitur coniux ex bonis fortunæ. Sic alios referens Menoch. d. præsumpt. 189. num. 85. Ut si pauperior notabiliter sit. Quod sic intelligo, nisi aliunde excessus hic in diuitijs compensetur: ut si pauperior, nobilior sit.
- 26 Vltima conclusio, indignus et dicitur, cum quo matrimonium consistere non potest ob aliquod impedimentum, nisi in eo sit dispensatum. Quia nuptia debet esse conuenientes de iure, & de facto. Ut docet Glos. l. si rogatus, §. matrimonij, verb. matrimonij, ff. de manumiss. vindic. Sic Bal. l. penult. C. de sponsal. Franc. c. unico, §. porro, nu. 1. & 2. de despons. impub. in 6. lo. Lup. c. per vestras, de donatio. inter vir. & vx. notab. 3. §. 7. nu. 4. Suarez allegatus, n. 23. Menoch. d. præsumpt. 189. nu. 86. Capua lib. 2. decisionum, cap. 55. nu. 20.
- 27 Et hæc quidem maximè aduertenda sunt, ad verificandam causam allegari solitam in matrimonialibus dispensationibus: Quia non inuenitur coniux æqualis. Quamuis enim genere, & diuitijs æqualis, si pessimis moribus imbutus sit, diceretur indignus, & inæqualis, vel si diuitijs, aut genere inæqualis sit, ita ut prudentis arbitrio ignominiosum sit cum illo matrimonium iniere.
- 28 Tandem responderetur ad argumentum tertiæ sententiæ propositum, num. 14. fateor enim dotem succedere loco alimentorum, & ita sicut filia diuiti inuito patre nubenti non debentur alimenta, nec dotem deberi, quando verò est pauper, sicut debentur alimenta, & ita dotem in quantitate necessaria ad ea: ut probavi num. 18. & 19.

DISPUTATIO XXVII,

Qualiter probandus sit metus?

S V M M A R I V M.

Metus qualiter probetur, ut in fine num. 1. Et ibi magis creditur duobus de metu deponentibus, quam mille de spontanea voluntate.

Quid, si ad sint præsumptiones spontanea voluntatis? & quales debeant esse? num. 2.

Quid, si probatio spontanea voluntatis non sit simpliciter negativa, sed conuicta? num. 3. & ibi, quando sit arbitrium quibus prius credendum sit?

- 1 **C**irca metus probationem, consulendi sunt Menoch. lib. 3. 1. ræsumptionum, tota præsumpt. 4. Mascard. de probationibus, conclus. 1055. & aliquibus sequentibus. Solum aduerte volo axioma illud commune Innocentij, cap. super hoc, de renunciatione, nu. 2. vbi ait, magis creditur duobus testibus de metu deponentibus, quam mille restantibus spontaneam voluntatem. Et ratio est, quia qui deponunt de metu id quod asserunt, potuerunt sensu corporeo percipere: qui autem restantur spontaneam voluntatem, cum res sit in animo recondita, non potuerunt sensu percipere. Idem docuit Abbas, cap. 1. de his quæ, num. 10. Boetius decis. 100. num. 10. Sigismundus inter consilia feudalitæ, consil. 17. num. 14. & Gutier. consil. 14. nu. 9. & consil. 16. num. 14. Gama 1. parte decisionum, decisione 250. num. 4. vbi bene limitat, quando illi duo testes sunt omni exceptione maiores: & innumerij alij Doctores, quos referunt Doctores statim citandi.

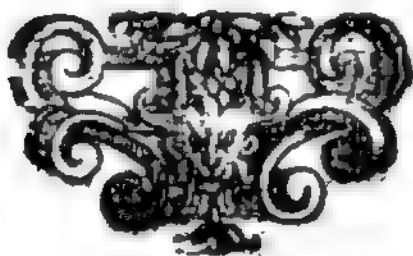
Hoc

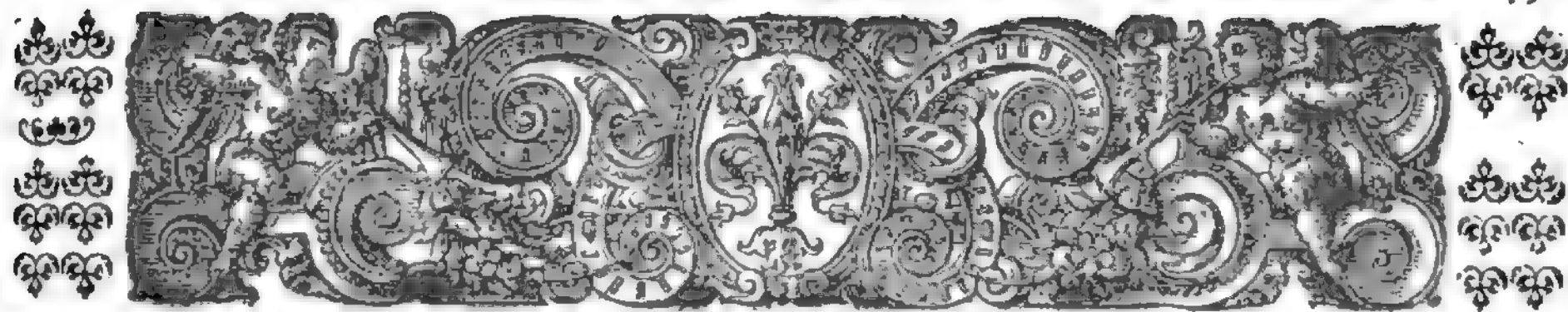
2 Hoc tamen primò intelligendum est, nisi pro deponen-
tibus de spontanea voluntate, adessent præsumptiones, &
coniecturæ. Sic Decius, cap. fin. de appellatio, num. 25. &
26. & regul. in omnibus 39. num. 8. & 9. ff. de regul. iur. Et
exemplificat, ut si actus fieret in præsentia iudicis, quo ca-
su non præsumitur metus, iuxta doctrinam Bart. & Do-
ctorum, l. transactionem, C. de transactio. Idem Ias. l. in-
terpositas, num. 5. de transact. Et exemplificat, si actus fiat
coram consanguineis. Idem Padilla ibi, num. 33. Et addit
existente tali præsumptione de libera voluntate, iudicem
arbitraturum, quibus testibus maior fides adhibenda sit.
Idem Neuizanus, conf. 96. num. 28. Flaminius de resignat.
beneficior. lib. 13. q. 1. num. 89. Mascard. de probat. con-
clus. 1057. num. 8. & 9. cum alijs, quos refert Bursatus,
conf. 72. num. 48. volum. 1.

3 Secundò intellige, quando testificatio asserentium spon-

taneam voluntatem, seu non interuenisse metum, est sim-
plicitèr negatiua, secus si esset negatiua, coarctata loco, &
tempore: tunc enim non præfertur probatio spontaneæ
voluntatis, probationis metus, sed æquè creditur affir-
mantibus, sicut negantibus. Sic Dec. d. cap. fin. num. 29.
Sigismundus inter consilia feudalia, conf. 48. num. 18. vn-
de data paritate terminorum, æquè credendum est depo-
nentibus de metu, ac de libera voluntate, nam in vtroque
casu testes de re interna testantur, & sicut metus per me-
dia externa probatur, ut per minas, ita libertas: ut si sit
præsens iudex, vel consanguineus, &c. Ita Dec. eod. cap. fin.
de appellat. num. 28. & reg. in omnibus, num. 9. & 10. ff. de
reg. iur. Quare optimè Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 5.
num. 10. & Anton. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 12. num.
167. & 168. docent arbitrium esse iudici pensatis cir-
cunstantijs, quibus magis credendum sit,

Explicit Liber Quartus de Consensu Coacto.

LIBER QUINTVS DE CONSENSV CONDITIONATO.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

Vltima imponatur manus Tractatui de consensu ad matrimonium requisito: solum superest de consensu conditionato disputare; de quo toto hoc libro s. sermo habendus est.

Et primò, quidem agam de conditionibus generalibus, quæ in omni contractu intelliguntur, & de necessarijs, ac intrinsecis matrimonio.

Secundò, de extrinsecis necessarijs.

Tertiò, de impossibilibus.

Quartò, de honestis.

Quintò, de turpibus contra matrimonij substantiam, eiusque bona.

Sextò, de turpibus non aduersis matrimonij substantiæ, & bonis.

Septimò, de indifferentibus, ac impertinentibus.

Vltimò, quādo aliquid adijcitur matrimonio tanquam dies, modus, causa, demonstratio.

DISPUTATIO PRIMA.

Utum matrimonium possit contrahi sub conditione generali, & sub speciali intrinseca, illudque suspendat? Ut si vixerimus, si tu consenseris, si non es consanguinea, si Deo, vel Ecclesiæ placuerit?

SUMMARY.

Utilitas huius dissertationis declaratur, num. 1. Et ibi, conditiones, quæ admittuntur in matrimonio, vel ab eo reijciuntur, similiter admittuntur in sponsalibus, & ab eis reijciuntur. Quotupliciter possit aliquid matrimonio adijci? num. 2.

Quot sint genera conditionum, quæ apponi possunt in matrimonio, num. 3.

In foro conscientie ubi constat de intentione apponentis conditionem, illi standum est: in dubio autem huius intentionis, statuitur presumptioni fori externi, & quando est presumptio iuris, transfertur onus probandi in aduersarium. num. 4.

Matrimonium conditiones non recipit, bene tamen eius consensus, num. 5. Et ibi, explicatur regula, alius legitimi, de regul. iur. in 6.

Admittit matrimonium conditiones generales, quæ tacite insunt omni contractui, nec illud suspendunt, ut si vixerimus, si tu consenseris, num. 6.

Explicatur l. si ita legatum, §. illi si voluerit, ff. de legat. 1. nu. 7.

An hac conditio, contrahere cum, si Deo & Ecclesiæ placuerit, reddat matrimonium conditionale? referuntur varia sententia, nu. 8. 9. & 10. Et sententia Auctoris, nu. 11. & 12.

Conditiones intrinseca, quæ ut necessariae insunt matrimonio non reddunt illud conditionale, num. 13.

Explicatur Clem. unica, de consanguin. an incurras excommunicationem illius contrahens cum consanguinea, sub hac conditione, si non es consanguinea? num. 14.

Posset aliquis existimare impertinentem esse tractatum hunc de conditionibus adiectis matrimonio: cū enim post Concilium Tridentinum debeat contrahi coram parcho, & testibus; in præsentia illorū nunquam adijciētur conditiones, Verum dico utilissimum esse. Tum, ut natura matrimonij intelligatur: tum etiam, quia eadem conditiones, quæ admittuntur, & reijciuntur in matrimonio, admittuntur similiter, & reijciuntur in sponsalibus. Et ita D. Thom. 4. d. 27. q. 2. art. 1. in corpore, eandem doctrinam tradit de conditionibus apposis in spōsalibus, quam post d. 29. quæst. unica, art. 3. quæstiuncula 3. tradit de conditionibus apposis in matrimonio. Et eodē modo Richard. 4. d. 27. art. 3. quæst. 2. D. Bonavent. 4. d. 28. quæst. 3. num. 13. Tuttrecrem. cap. ubi non est, 30. quæst. 2. art. 3. num. 4. Sylvest. verbo sponsalia, c. 5. Anz. nu. 18. Rosella in fine. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 18. §. 2. Tabiena, verb. s. pōsalia, q. 2. num. 3.

num. 3. Philarcus de off. sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. c. 1. §. si tres conditionum. Item, quia si post Tridentinum celebraretur aliquod matrimonium coram paroco, & testibus sub aliqua conditione, iudicandum esset de eo sicut ante Tridentinum: ut bene ait Barthol. à Ledes. dub. 25. de matrim. in fine, & Petr. de Ledes. de matrim. quest. 47. artic. 1. in fine, cum præter solemnitatem parochi, & testium adhibendam, nil aliud immutaret Tridentinum.

Primò ergo supponendum est, matrimonio aliquid posse adijci quintupliciter. Primò, tanquam tempus, & diem qua matrimonium contrahi debet: ut contraham tecum cras. 2. ut modum, qui est quasi adiectio oneris ad quod volumus obligare contrahentem. Et communiter explicatur per cōiunctionem, ut, verbi gratia, duco te, ut diuitias, aut honorem consequar. 3. per modum causæ: quod evenit, quando denotatur causa ob quam contrahitur. Et communiter explicatur per dictionem, quia, ut contraham tecum, quia diues, aut pulchra es. 4. per modum demonstrationis, quod contingit, quoties significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relatiuū, aut dictionem importantem aliquam qualitatem. Ut duco te, quæ libera es, aut virgo. 5. per modum conditionis, cum, scilicet, aliquid adijcitur suspendens contractum, sub cuius existentia, & non aliàs volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere, & facere, ut actus possit se habere ad esse, & ad non esse, l. 1. tit. 4. par. 4. & l. si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de verbor. obligat.

Secundò supponendum est, conditiones quasdam esse generales: quæ ita appellantur, quia tacite cuilibet contractui insunt, quamuis non exprimantur: ut si vixerimus: aliæ sunt speciales: & rursus quasdam harum, sunt intrinsecæ, quæ legitimo matrimonio ex necessitate insunt, quia sine eis matrimonium constare nequit; ut si non es consanguineus, si non es monialis, contraham tecum: aliæ autem sunt extrinsecæ; & rursus harum, quasdam sunt necessariò cuncturæ, ut contraham tecum, si Sol orietur. Aliæ omninò impossibiles, ut si cælum digito tetigeris. Aliæ contingentes, & possibiles, & rursus harum, aliæ sunt honestæ, aliæ turpes, aliæ indifferentes, seu omninò impertinētes. Et tandem, ex turpibus quasdam sunt contra substantiam, & bona matrimonij: ut contraham tecum si generationem proles euites, vel donec pulchriorem inueniam: aliæ sunt turpes, non contra substantiam, & bona matrimonij, ut contraham tecum, si mecum concubueris.

Tertiò supponendum est, si de interno conscientie foro agatur, standum est intentioni contrahentis sub conditione, qualiscunque conditio sit: hoc est, quamuis Ecclesia iudicet matrimonium, quoniam conditio est necessaria, turpis, aut impossibilis: præsumit, non minime defuisse consensum, huiusmodi conditionibus adiectis: ceterum in foro conscientie, si contrahens noluit inire matrimonium, nisi eueniente conditione, non erit matrimonium ante illius euentum: & si nunquam euenire possit, quia impossibilis est, nunquam erit matrimonium. Quia matrimonium absque consensu nullatenus esse potest. Ita fatetur vniuersi Doctores, ut Host. c. fin. in fin. de cond. appos. Ioan. Andr. c. per tuas, eod. tit. nu. 7. vbi Anton. nu. 8. Anchar. n. 7. Alex. de Neuo, nu. 10. Syluest. matrimonium 3. q. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 4. Et ex Theologis, Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 7. Palud. 4. d. 29. q. 2. in fine, vbi Sotus q. 2. art. 3. ad 2.

Quando autem oppositum non constat, sed dubius est animus apponētis conditionem, standum est præsumptioni fori externi, & reiecta conditione iudicandum erit matrimonium, quando Ecclesia sic iudicat. Quia quod iudex non innitens falsæ præsumptioni, iudicatio fori externo, est seruandum in interno, quando in eo oppositum non constat (ut constat lib. 1. disput. 5. nu. 20.) Item, quia in dubio in utroque in foro iudicandum est pro matrimonio (ut probavi eodem lib. 1. disputat. 18. nu. 5. & 6.) Hoc est contra Henriquez lib. 11. de matrim. c. 12. num. 5. & in fine, vbi ait, in hoc dubio solum in foro externo iudicari in fauorem matrimonij. Sed hoc reprobavi ead. disput. 18. nu. 6.

Quando autem est præsumptio iuris, transfertur onus pro-

bandi in aduersarium, l. generaliter, §. si petendum, in fine, ff. de fideicommiss. libert. & l. vltima, in principio, ff. de his quæ vi: & docet cum multis, Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 33. num. 2. Simancas de cathol. instit. tit. 9. num. 6.

His præmissis, sit prima conclusio: matrimonium ipsum conditionem non recipit, bene tamen eius consensus. Hoc est, consensus præstitus ad matrimonium, potest ex conditione pendere, at matrimonium ipsum minime. Quia quandiu conditio pendet, matrimonium non est.

Et hinc deducitur intellectus ad regulam actus, legitimi, 77. ff. de reg. iur. & regulam actus legitimi, §. co. tit. in 6. digentem actus legitimos non recipere conditionem, neque diem: sicut non à legibus instituti, ut statim sui effectum consequantur: & proinde conditio suspendens aduersatur ipsorum substantiæ. Sic Sotus 4. d. 29. q. 2. ar. 1. ante 2. conclusionem, vers. rursus animaduertendum, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, et u. 4.

Secunda conclusio: matrimonium admittit conditiones generales, quæ in omni contractu intelliguntur, taciteque insunt. Ut si vixerimus, si tu quoque consenseris. Quia hæc conditiones non magis suspendunt contractum, quam si non exprimantur, l. conditiones extrinsecus, & l. aliquando, ff. de cond. & demon. l. per hæc verba testatoris, ff. de leg. 1. Siue non exprimat, siue taceatur, prior consensus est inefficax, donec alter vita fruens coniux acceptet verbis, aut nutibus consensum proferens. Conclusio est certa, & ab omnibus admittitur.

Obstat tamen huic conclusioni fortiter, l. si ita legatum 48. §. illi si volet, ff. de leg. 1. vbi legatum relictum alicui si volet, est legatum conditionale; cum tamen ea sit conditio generalis, & tacite intellecta. Sed dic cum communi Doctorum ibi, & Abb. c. significasti, nu. 6. de electione, Præposit. c. ad audientiam, de sponsalib. ad finem. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. nu. 4. conditiones, quæ tacite insunt, tunc nihil operari, quoniam exprimuntur eo modo, quo insunt, secus si aliter exprimantur. At ea conditio, si volet, non exprimitur eo pacto, quo tacite operatur, est enim sensus, si legatarius declarauerit se velle: quare ea conditio suspendit legatum, nec legatarius ante voluntatis propriæ declarationem, legatum comparat, & si prius quam declararet, obeat, minime transmittit ad heredem, ut dicit eod. §. illi si volet. Quia tamen conditione minime expressa, statim acquireret legatarius quamuis ignoras, & ad heredem transmitteret, l. cum pater, §. surdo, ff. de leg. 2.

Non modica tamen difficultas est, an hæc conditio, si Deus voluerit, si Deo placuerit, sit generalis, ita ut non suspendat, nec reddat contractum conditionalem? Nam Gl. cap. vnico, in fine, de sponsalib. in 6. quam ibi sequitur Ioannes Monachus, nu. 3. Hostiens. cap. ad audientiam, de sponsalib. in fine, Abb. c. significasti, de elect. in fine, Angel. matrimonium 3. impedimento 3. num. 1. ait, esse si Deo, & Ecclesie placuerit: atque ita reperto impedimento, ob quod ea sponsalia sunt nulla, non oriri publicæ honestatis iustitiam, eo quod non pure contracta sint, iuxta d. cap. 1. de sponsalibus in 6. Idem Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 2.

Alij verò censent non esse conditionalia. Quia hæc conditio, si Deo placuerit, tacite inest. Ut docet Gloss. per illum textum, cap. beatus, verbo diuina, 21. q. 2. Sic Archidia. cap. vnico, de sponsalib. in 6. ad finem, Alex. de Neuo, cap. ad audientiam, & de sponsal. num. 15. & ibi Præposit. ad finem, Henric. cap. fin. nu. 1. & 2. de conditio. appos. Rosella matrimonium 5. nu. 1. Tabiena matrimonium 2. q. 1. nu. 12. Brunellus de sponsalib. conclus. 33. nu. 1. Alex. Carrerius lib. 4. de sponsal. c. 6. Anton. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 11. n. 48. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. ver. ante secundam verò, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 1 §. 5. vers. primo enim quasdam sunt, Petr. de Soto lectione 3. de matrim. §. quarto, denique infertur, Viguerius lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 6. ad fin. Barthol. à Ledesma, dub. 25. de matrim. paulò post principium, Henric. lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 2.

Alij verò censent, quoniam subest impedimentum, esse conditionalia: secus quoniam impedimentum non subest. Sic Io. Andr. d. c. vnico, in fine, & ibi Domin. ad fin. Francus ad finem.

Ceterum distinguendum est, si contrahentes sub hac condi-

conditio, si Deus voluerit, aut Deo placuerit, intelligant de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia, quae sunt aut velle, aut permittit, tunc est conditio generalis, & in omni contractu intelligitur, quare non suspendit consensum: si vero intelligant de voluntate divina approbante, quasi sentiant, si hic contractus Deo non displiceat, sed sit iuxta eius beneplacitum: tunc non est conditio generalis, & ita suspendet. Quia multa sunt contra Dei beneplacitum, unde suspendet consensum, donec constiterit placere Deo. Unde Glos. & Doctores, dum dicunt esse sponsalia conditionalia contracta sub ea conditione, si Deo placuerit, intelligunt, quod contrahentes intelligunt de voluntate posteriori: alij autem dicentes non esse conditionalia, loquuntur quod intelligunt, de voluntate priori. Sic Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 4. Sylvest. matrim. 3. q. 3. & addit in dubio intelligi de posteriori voluntate, quia id est auctorius. Hinc infero eam conditionem, de qua Glos. & alij Doctores, relati nu. 8. meminere, scilicet, si Ecclesiae placuerit, esse vere conditionem, & subsistente impedimento suspendere consensum. Quia semper intelligitur de voluntate approbatiua: cum in Ecclesia non reperiatur illa duplex voluntas, quae in Deo: unde suspendit consensum, donec constet Ecclesiam approbare facta indagine. Sic Antonius Cuccus lib. 5. Institutionum moralium, tit. 10. num. 49.

13 Tertia conclusio: conditiones intrinsecae, quae necessario insunt matrimonio, & absque quibus matrimonium consistere non potest, non reddunt matrimonium conditionale. Ut si non fueris consanguineus, vel affinis, &c. Probat, quia tacite, & intrinsece includuntur in ipso contractu, & in ipsa essentia imbibitur sunt, cum ijs seculis contractus contrahatur, & ita docent omnes.

Sed fortiter urget contra hoc, nam (ut dixi nu. 12.) sunt conditionalia sponsalia, si Ecclesiae placuerit, & reposito impedimento minimè oritur publicae honestatis iustitia, ergo similiter si addatur conditio, si non es consanguineus, &c. quia perinde est, ac si Ecclesia approbauerit, ac si non intercesserit impedimentum. Sed rñdetur eandem esse conditionem, sed diuersimodè adijci: nam dum absolute dicitur, si non es consanguineus, si non subest impedimentum, adijcitur conditio, eo prorsus modo quo inerat. Verum quando dicitur, si Ecclesia approbauerit, alio modo apponitur: intelligitur enim, si solerti indagine permissa, repertum fuerit, Ecclesiam huiusmodi matrimonium approbare: sicut supra diximus lib. 3. disputat. 33. num. 4. hanc conditionem, si es idoneus, confeto tibi beneficiu, tacite inesse, ac proinde non suspendere collationem: secus autem si addatur, si inuentus fueris idoneus.

14 Quamuis tamen haec conditio, si non es consanguineus, non reddat matrimonium conditionale, operabitur tamen ut scienter contrahens cum consanguineo, sub ea conditione, minimè incurrat excommunicationem Clementina vnica, de consanguinitate. Quia ea non punit effectum, cum is sequi nequeat: non enim potest esse validum matrimonium inter consanguineos: sed punit affectum contrahentium, quem minimè ostendunt consanguinei inuenti matrimonium sub ea conditione, si consanguinei non sunt.

DISPUTATIO II.

An conditio extrinseca necessario euentura, adiecta matrimonio, reddat illud conditionale, suspendatque consensum? ut contraham tecum, si cras Sol orietur.

S P M M A R I V M.

Refertur sententia asserens suspendere, num. 1. Et contraria verior, num. 2.

Si contrahentes credebant esse contingentem, suspendet, num. 3.

Idem, quando conditio in se necessaria est respectu nostri incerta, num. 4. Et ibi, explicatur 5. conditiones, instit. de verb. obligat.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Quid, si conditio necessaria habet diem incertum? ut est, si Titius morietur, num. 5.

Quid, si conditio necessaria non apponatur tanquam conditio, sed tanquam temporis praescriptio? Et quando id contingat, num. 6. Et ibi, quid de hac condicione, contraham tecum, si pater meus morietur?

Quid, si conditio secundum ordinem naturae non sit necessaria, sed ex suppositione? ut si Antichristus nasceretur, nu. 7. Soluitur argumentum, & explicatur l. haec meus, in principio, ff. de condit. & demonstrat, num. 8.

1 Aliqui censent, huiusmodi conditione suspendere consensum, ac proinde non esse matrimonium, donec conditio impleatur. Probat, quia quauis stipulatio sub conditione omnino extitura, non sit conditionalis, at non est perfecta, usque ad aduentum diei, l. haec meus 78. in principio, ff. de condit. & demonstrat. ibi, haec meus cum morietur Titius, centum s. dato: purum legatum est. Quia non condicione, sed mora suspenditur, non potest enim conditio non existere. Ita docent Glos. c. per tuas, de conditio. appos. verb. praesumendum, vbi Io. Andr. num. 7. Anton. in fine, Ancharan. in fine, Speculator, tit. de condit. appos. in principio, nu. 8. Angel. matrimonium 3. impedimento 3. in initio. Et rem hanc esse dubiam fateatur Rosella matrimonium 5. nu. 1. in fine.

2 Sit conclusio: matrimonium initum sub necessaria condicione, est absolutum, & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est, ac si apposita non esset. Probat ex l. si pupillus 9. §. qui sub condicione, ff. de nouatio. ibi, qui sub condicione stipulatur, quae omnino extitura est, pure videtur stipulari, & impossibilis 7. ff. de verb. oblig. ibi, si talis conditio inferatur stipulationi, si in casu non ascendero, haec est utilis, & praesens est. Idem habetur §. si impossibilis, instit. de inutil. stipul. Et ratio est, quia cum iam conditio illa futura, sit praesens, & determinata in sua causa naturali, ita ut impossibile sit oppositum esse, censetur iam impleta. Sic docent ex Theologis D. Tho. 4. dist. 29. q. vnica, art. 3. quaestione 3. D. Bonavent. 4. dist. 28. q. 3. nu. 13. Durand. 4. d. 28. q. 2. nu. 5. Palud. 4. dist. 29. q. 2. art. 1. concl. 8. n. 50. Adrian. 5. materia de matrim. q. 4. dub. 16. Victoria summa, materia de matrim. nu. 260. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 11. post 2. conclus. vers. hinc colligitur, Viguer. lib. Institut. c. 16. §. 7. vers. 6. ad finem, Pet. de Soto lectione 3. de matrim. 9. quarto denique inferitur, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. vers. tertio est aliqua conditio. Tabiena matrimonium 2. q. 11. n. 12. Angles Hierilius 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. vnico, in initio, conclus. 1. Bartholomaeus à Ledesma dub. 25, de matrim. conclus. 1. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 43. ad finem, Pet. de Ledesma de matrim. q. 47. art. 1. dubio 2. §. 228. conclus. 3. Henric. lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 4. Et ex Iurisperitis, eam tenent Hostiensis summa, tit. de condit. appos. nu. 12. ad finem, vers. quid si contraham sub conditione, quae omnino extitura est, Card. c. per tuas, eod. tit. in fine, & ibi Abb. in fine, Alex. de Neuo, n. 15. Praepos. ibi, in fine, Henric. c. fin. eod. tit. nu. 2. Syluest. matrimon. 3. q. 1. & 2. Nauar. summa, c. 12. Hispana, n. 66. Latina, n. 67. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 10. Brunellus de sponsalib. concl. 32. n. 3. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsalib. c. 6.

3 Haec tamen conclusio, primò intelligenda est: quando contrahentes reputabant conditionem esse necessariam, si enim crederent esse contingentem, suspenderent vtrique usque in conditionis euentum. Quia in contrahentium intentione conditio contingens erat, ac proinde effectum conditionis contingentis sortiri debet, cum matrimonium conditionale ex contrahentium consensu pendeat. Sic Henriquez lib. 13. de matrim. cap. 12. num. 4. Petrus de Ledesma de matrim. quaest. 43. art. 5. dubio 2. cons. 3.

4 Immo si conditio necessaria sit respectu nostri incerta, suspendit vtrique. Ut desponsabo te, si Luna eclipsetur tali die, non erunt statim sponsalia, sed adueniente condicione. Nec obstat §. conditiones, institut. de verb. obligat. ibi, quando enim per rerum naturam certa sint non moratur obligationem, quamuis nobis incerta sint.

E c Quia

Quia loquitur textus in cōditione de pręterito, vel pręsenti. Sic Paludanus 4. dist. 29. q. 2. art. 5. concl. 3. n. 3. ad finem.

Secundo est intelligenda conclusio, quando conditio necessaria habet diem certum: ut contrahio tecum, si cras Sol oriatur: tunc enim conditio non suspendit, sed statim est matrimonium, secus si habet diem incertum: ut contrahio tecum, si Titius morietur, suspenditur enim matrimonium, usque ad Titij mortem. Sic Iason, l. impossibilis, nu. 8. ff. de verb. oblig. Verū hic intellectus minime placet, sed in utroque eventu conditio non suspendit, sed statim est matrimonium: cum in utraque conditione eadem ratio procedat, utraque enim certa est, & in sua causa est, pręsens. Sic Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. post 2. concl. vers. hinc colligitur, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 11. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 43. ad finem. Angles Floribus 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. vnicō, in initio.

Monuerim tamen, sæpe apponi prædictam cōditionem, non tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem, & tunc non statim esse matrimonium, donec tempus præfinitum accedat. Ut si quis diceret, contraham tecum, si, & quando, vel cum Sol cras oriatur. Sic Sotus Lud. Lop. & Angles proximè citati. Henticius, c. finali, n. 2. de conditio. appol. Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 16. §. respondeo ad 1. Couar. eo. §. 2. proximè citato, n. 10. Henriquez lib. 11. de matr. c. 12. n. 4. Unde inferri ibi Sotus, quem sequitur Barh. à Ledesma, dub. 25. de matr. concl. 1. in fine, si quis dicat contraham tecum, si pater meus morietur, videri eā conditionē nō adiectā esse, tiquā cōditionē, sed tiquā tēporis præfinitionem, & sensum esse, quādo pater meus obierit: secus (inquit Sotus) si dicat, si pater meus est moriturus. Quia tunc non ponitur ad designandum tempus, sed tanquam conditio necessaria: quare cum conditio hæc necessaria, sit iam in sua causa pręsens, minime suspendit. Sed in his omnibus euētibz, non tā verbis, quam contrahentium menti inhaerendum est: quæ si constare nequit placet hæc coniectura Soti: dum enim homines adiungunt hanc cōditionē, si pater meus morietur, non adiungunt tanquam necessariam, sed volunt utriusque se obligare post patris obitum: quem tamen sensum nullatenus patitur ea verborum forma, si pater meus est moriturus.

Tertia intelligenda est conclusio, qñ conditio est necessaria secundum ordinem naturę, secus qñ secundum naturam est contingens, ac per accidens ex suppositione est necessaria: ut contrahio tecum, si Antichristus nasceretur, aut condemnabitur, non statim erit matrimonium, sed sponsalia conditionata, expectantia conditionis aduentum. ut purè obligent. Et ratio est, quia talis conditio non pōt dici pręsens in suis causis, cum effectus non cōiungatur in causa proxima determinata. Sic Adrian. 4. q. 1. de matrim. dub. 16. ante §. ad rationes, & toto dub. 17. Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 11. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 4.

Ceterum magis placet non suspendere huiusmodi conditionem, sed statim esse matrimonium, quia contrahētes tam necessariam esse, supposita Scripturā id testante, hanc conditionem, si Antichristus nasceretur, credunt, ac Solē cras priturum, & sicut hæc est iam pręsens in sua causa proxima, ita illa in pręsencia diuina, nota contrahentibus, ex Scripturę testimonio: ergo in neutro eventu videtur consensum suspendere. Quare Glossa, §. si pupillus 9. §. qui sub conditione, verb. qui sub conditione, & l. q. si ea cōditione 18. statim in principio, ff. de cond. indebit. explicat de conditionibus necessarijs, ut si Antichristus nasceretur. Sic tenent aliqui Theologi, quos refert ac sequitur Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matrim. c. 43. ad finem.

Ad argumentum num. 1. propositum, desumptum ex l. heres meus, respondetur aliud esse, cum conditio exprimitur per, si, & aliud, quando exprimitur per, cum, priori. n. casu est verè conditio, & si est necessaria, cum sit pręsens in sua causa, censetur statim impletā: posteriori autem casu non est conditio, sed temporis præfinitio, & ita suspendet legatum, & in hoc casu loquitur d. l. heres meus.

DISPUTATIO III.

Utrum conditio impossibilis adiecta matrimonio, ut contrahio tecum, si digito cælum tetigeris, ipsum vinciet: vel ea reiecta, legitimum & absolutum sit matrimonium?

S V M M A R I V M.

Proponitur c. finale, de condit. appol. in cuius intellectu versatur difficultas: proponunturque argumenta probantia, non esse matrimonium, nu. 1.

Traduntur sex intellectus ad c. finale, de conditio. appol. & reprobantur, à num. 2. usque ad 8.

An conditiones naturæ impossibiles reiciantur à matrimonio, vel solum impossibiles de facto, num. 7.

Conditio impossibilis reparata possibilis à contrahentibus, non habetur pro non adiecta, num. 8.

An vinciet statim matrimonium, vel suspendat, nu. 9.

Quid, si imprudenter existimata est possibilis? num. 10.

Ut conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, requiritur scientia, c. finalis, decernentis haberi pro non adiecta, n. 11.

Et in utroque coninge, nu. 12.

Explicatur reg. ignorantia facti, non iuris excusari, de reg. iur. in 6. num. 13.

Moraliter loquendo nunquam eueniet casus, in quo etiam in foro externo iudicetur validum matrimonium contractum, sub conditione impossibili, nu. 14.

Habetur pro non adiecta, quando dubia est contrahentis intentio, an ioco, aut animo non aliter contrahendi, apposeris? nu. 15.

Et si ex alijs coniecturis constet ioco appositam esse, non iudicabitur matrimonium, nu. 16. Et quæ sint illæ, num. 17.

Traditur verus intellectus ad d. c. finale, num. 18.

Explicatur in quo consistat sanior matrimonij, eo quod ab illo, reiciatur conditio impossibilis, nu. 19. Et an decisio d. c. finalis, habeat locum in foro conscientie, nu. 20.

Explicatur Clem. unica, de consang. an incurrat illius excommunicationis contrahens matrimonium cum consanguinea sub conditione impossibili, vel turpi, num. 21.

Enodatur c. finale, de bigamis, an sit irregularis sacerdos ducens viduam, sub conditione impossibili, vel turpi, num. 22.

An reiciatur conditio impossibilis à sponsalibus? remissum, num. 23. Et soluantur argumenta, num. 24.

Hæc questio, grauissima, ac difficilissima est, & consistit in intelligētia textus celeberrimi apud iuris Pontificij auctores, c. finali, de condit. appol. ibi, alia conditiones apposite in matrimonio si turpes, aut impossibiles fuerint, debet propter saniorē eius, pro nō adiectis haberi. Ex quo textu contrahit, matrimonium cōtractū sub cōditione impossibili, esse statim validū reiecta ea cōditione. Contra q̄ decretū, primo arguitur Ecclesia nūquam presumit aliquid sine iusta causa, aliā, esset temeraria, & iniqua præsumptio: q̄ constat, q̄ idē est præsumptio iuris apud Iurisconsultos, q̄ apud Rhetores, probatio verisimilis artificialis. Ut testatur Menoc. lib. 1. de præsupp. q. 4. n. 1. hæc autē definitur à Quintiliano lib. 5. orat. c. 9. cū aliquibus positis, probabiliter, & verisimiliter sequitur q̄ intendimus, sed qñ cōditio est impossibilis, nulla est cōiectura cōsensu, sed potius dissensu: ut constat ex cōi loquēdi vtu, dum enim petita negare volumus, dicere solemus, dabo tibi si cælum digito tetigeris. Ergo nulla est ratio, ob quam Ecclesia præsumat consensum, sed potius dissensum, & sic nullum esse matrimonium.

Secundo probatur, ceteri cōtractus iusti sub conditione impossibili, nō valēt, l. impossibilis 7. ff. de verb. oblig. & §. si impossibilis inst. de iur. stip. & l. nō solū 30. ff. de actio. & oblig. & l. 3. tit. 4. p. 6. Sed matrimonium maiore libertatem cōsensu desiderat, q̄ ceteri cōtractus: ut constat, cū ceteros metus nō irritet, nec ab eis excludatur pena: q̄ omnino diuersum est in matrimonio, iuxta superius dicta, ergo à fortiori non valebit matrimonium adiecta simili cōditione.

Et confirmatur fortissime, ex ratione quæ redditur

ea non solum, sed omnes contractus sub conditione impossibili gesti, minimè valeant, ibi quia in ea re, qua ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur, quorum proculdubio in huiusmodi actu, talis cogitatio est, ut nihil aliud existiment, appositae conditione, quam sciant esse impossibilem. Ergo si adiectio conditionis impossibilis est indubitatum dissensus signum, vitiabit matrimonium, in quo maximè consensus duorum requiritur.

Et 2. confirmatur, quia in ceteris contractibus potest ius supplere cōsentum, vel in fauorē alterius contrahentis, qui conditionē impossibilē non adiecit, vel in adiiciendis pœnis: cum ergo non suppleat, sed defectu consensus declarat eos inualidos, à fortiori, sic debet in matrimonio sniam ferre, cum in eo consensus defectum supplere minimè possit.

Tertiò principaliter probatur, quia quando conditio est factio ipso, & non à natura impossibilis, ut si montem aureum mihi dederis, ius præsūmit dissensum, ut testatur Glos. §. impossibilis, verb. impossibilis, instit. de hæred. instit. Et constat ex l. cum hæres 4. §. 1. ff. de statu liberis, ibi, aut si tam difficilem, aut penè impossibilem conditionem adiecerit, &c. nec animus danda libertatis est: vbi Glo. verb. danda, ait, quod præsūmitur ex eo, quod tam longum tempus, aut conditionem impossibilem adiecit.

Si ergo difficultas, & impossibilitas non absoluta, sed secundum quid, index est, & præsumptio sufficiens dissensus: à fortiori id erit tribuendum impossibilitati absolute.

Quartò probatur, quia vel Ecclesiae constitutio efficit ut matrimonium sub conditione impossibili celebratum, legitimum sit: & hoc non: quia id, quod matrimonium nō est, Ecclesia efficere nequit matrimonium esse: cū solo contrahentium consensu perficiatur: aut solum declarat illud esse verum matrimonium: & hoc non: quia aliàs ante illud decretum, esset etiam legitimum: quod absurdum vñ.

Et confirmatur, ante id decretum non erat matrimonium: ergo nec modò. Quia Ecclesia nequit facere de non matrimonio, matrimonium.

Quintò probatur, quia dum reijciuntur dictæ conditiones impossibiles, aut id fit fauore matrimonij: aut ob dictarum conditionum qualitatem: sed neutrum potest dici, aliàs reijciendæ essent, quamuis aliunde contaret de contraria contrahentium voluntate.

Et confirmatur, quia textus d. cap. finali, profiteretur fauore matrimonij reijci conditiones impossibiles: at non apparet, in quo fauor hic versetur: cum potius matrimonij fauor sit, ut sit valdè spontaneum: id enim vinculo perpetuo, & fini matrimonij valdè expediens est.

Et secundò confirmatur, quia matrimonij fauor postulat, ut conseruetur, vbi legitime cōtractum est, at ut introducat matrimonium, vbi cōsentus deesse vñ, potius odiū, quam matrimonij fauorem respicit, et uia nos, de sponsal.

Ultimò probatur, quia cum ad matrimonium non sufficiat consensus internus, nisi signo externo consensus expressiuo manifestetur, quāuis contrahētes sub conditione impossibili, interius absolute consentirent, nō videtur matrimonium legitimum esse, quia illa conditio impossibilis potius exprimit, ac denotat dissensum, quā assensum. Hæc sunt, quæ vehementissimè vrgent contra decisionem d. c. finalis, & ex quibus valdè dubia redditur ea decisio: adeo ut subtilissimus Durand. 3. d. 39. q. 4. nu. 9. fateatur se minimè percipere, vnde Ecclesia in eo matrimonio præsumat cōsentum: & ideo hoc doctioribus iudicat. Iam relinquit. Alij verò diuersos intellectus excogitarunt, quos referemus, & postmodum qui magis placet, manifestabimus.

1. Primus ergo intellectus d. c. fin. est, in foro conscientie non esse legitimum matrimonium, si consensus defuerit in apponente conditionem impossibilem, sed teneri verè contrahere, ob præceptum impositum d. cap. finali. Sic Paludan. 4. dist. 29. quæst. 2. artic. 5. conclus. 5. nu. 34. Sed iure optimo hunc intellectum impugnant, Adrian. 4. materia de matrimonio, quæst. 1. dub. 7. Medina, C. de restitution. quæst. 23. §. verum adhuc remanent tria dubia, versic. si dicant, Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 2. paulò post princip. versic. quæ-

Sancti de Matrim. Tom. 1.

stio est profectò, Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 2. n. 9. Ledes. 2. p. 4. q. 3 §. art. 1. f. 441. col. 1. in initio, Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. c. 6. habetur tomo 9. tractatum Ludouic. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimonio, c. 43. fol. 1092. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 1. Quia nullum ibi contrahendi præceptum imponit Pontifex, sed supponit matrimonium esse legitime contractum: ut constat ex tenore textus, vbi ait, conditiones cōtra substantiam matrimonij illud vitare, quantumcunque fauorabile sit, at impossibiles, & turpes haberi pro non adiectis: at ijs non adiectis esset matrimonium legitimum, & putum, ergo Ecclesia non imponit contrahendi præceptū, sed definit reiecta impossibili cōditione, esse validum.

3. Secundus intellectus est: ut d. cap. fin. non intelligatur, quando contrahentes norunt conditionem esse impossibilem, tunc enim manifestè videntur dissentire, & resutare matrimonium: vnde non habenda est pro non adiecta: quare intelligi debet, dū contrahētes reputabant esse possibilem. Sic Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dubio 7.

Verum hic intellectus merito reijcitur. Quia (ut statim nu. 8. dicemus, & probabimus) nullo pacto locum habere potest id decretum, quando contrahentes credebant eam conditionem esse possibilem: quia tunc suspendet contractum, ad modum conditionum contingentium. Item, quia eodem tenore dicitur ibi, reijci cōditionem turpem, ac impossibilem, sed turpis cognita turpis habetur pro non adiecta: ergo etiā conditio impossibilis, cognita impossibilis.

4. Tertius intellectus est, matrimonium adiecta conditione impossibili vitari, & ita non haberi pro non adiecta. Vnde pro intellectu d. cap. finali, supponendum est, longè diuersum esse, contractum sub conditione celebrare, vel eundem sub conditione resolvere, l. 2. ff. de in diem adiect. contrahitur enim sub conditione, quando dispositio non habet effectum vsque ad futurum conditionis euentum: resoluitur autem, quādo à principio habet effectum dispositio, sed in conditionis euentum resoluenda est. Vnde in priori parte d. c. finalis, non agit Pontifex de conditione suspendente matrimonium, sed de resolvente, quæ iam matrimonium semel contractum, & perfectum, in euentum conditionis resoluit. Ut constat ex exemplis ibi adductis, si te adulterandam prostituas, & donec inueniam aliam pulchriorem, &c. impleri enim nō possunt, nisi matrimonio iam perfectò: nō enim aliàs erit adulterium, nec soboles: quare de eisdem conditionibus resolutiuis, & non suspensiuis intelligit Pontifex, in 2. par. dum agit de cōditionibus impossibilibus, ut constat ex ijs verbis, licet alia conditiones, sint turpes, aut impossibiles, dictio enim, alius, simile refert. Item, quia exceptio dēt esse de regula. l. nam quod liquidè, §. fin. ff. de penu legata: vnde sensus textus est, qñ conditio impossibilis est resolutiua, quæ impleri debet matrimonio iam contracto, habetur pro non adiecta, & manet matrimonium legitimum, & purè cōtractum. Ut contraho tecum, si celum ascendas. Quod si roges, in quo fauor hic matrimonij consistat, ob quem Pontifex definit conditiones has haberi pro nō adiectis? Dico ceteros contractus sub conditione impossibili, siue suspensiua, siue resolutiua celebratos, regulariter vitari. Ut eleganter Sarmiento lib. 2. selectarum, c. 3. nu. 13. & 14. At matrimonium non vitatur: quia vbi semel contractum est, & valere incipit ob consensum de præsenti, postmodum dissolui non potest. Hunc intellectum docuit Salmanticæ quidam vir doctissimus, dum publicè ius canonicū explicaret.

Verum quamuis hic intellectus acutus tatis sit: displicet tamen.

Primò, quia est contra vniuersum Doctorum torrentem, qui illum textum de conditione impossibili suspendente intelligunt. Secundò, quia nullo modo constat, Pontificem priori parte textus, dum definit conditiones contrarias substantiæ matrimonij illud vitare, intelligere de solis resolutiuis, quamuis enim exempla sint de conditionibus resolutiuis, at non arctant regulam: quæ indistinctè de conditionibus contrarijs

Ecce 2. matri-

mattimonio, traditur 3. quia alias conditiones contra substantiam matrimonij, qñ suspensivæ sunt, non vitiarent matrimonium: vt contraho tecum, si prius venena sterilitatis sumpseris: quod tamen minus verum est: vt constat ex dicendis hoc 1. lib. disp. 9. Quartò, quia cōditio impossibilis resolutiva, quæ scilicet, supponit matrimonium contractum, non habetur pro non adiecta, sed vitiat matrimonium, eo qd est contra eius substantiā, & individuitatem: apponitur enim cōditio, quæ eueniente matrimonio legitime contractum, est dissolven- dum, atque ita opponitur consensui requisitō ad matrimonium: ergo falsa esset decisio d. c. fin. dum definit, conditiones impossibiles haberi pro non adiectis. Quintò, quia cum dicit Pontifex, *alia conditiones, &c.* ea particula *alia conditiones*, non refertur ad exempla ibi tradita, sed ad regulam, conditiones contra substantiam matrimonij, illud vitiant: & similitudō quam importat dictio, alius, in hoc cōsistit, qd utraque conditiones, scilicet, contra substantiam, & impossibiles cōditiones sunt: vt si diceremus, animal, aliud homo, aliud equus propriissime loqueremur: satis. n. est ad proprietatem sermonis, seruari similitudinem genericā in animali, quod est membrū diuisum: neque est ibi aliqua exceptio, sed diuisit Pontifex conditiones, in impossibiles, turpes, & eas, quæ substantiæ matrimonij aduersantur: & quid de singulis dicendum sit, statuit. Sextò, quia si Pontifex nil statueret de conditionibus impossibilibus suspendentibus diminutus esset: cum de huiusmodi conditionibus, in toto eo titulo nō agat. Vltimò, quia nihil statueret Pontifex in matrimonij fauorem: esse enim individuum, non est fauor à Pontificibus matrimonio concessus, sed ipsamet natura matrimonij: vt constat ex eius definitione, at Pontifex d. cap. fin. statutus illud fauori matrimonij tribuit.

Quartus intellectus est, non fuisse Pontificis mentem, dum dixit impossibilem conditionem habendam pro non adiecta, qd eo ipso iudicetur matrimonium sub tali conditione contractum, validum esse, sed eius sensum esse, impossibilem cōditio habetur pro non adiecta, id est, non magis nocet contractui matrimonij, quàm si non fuisset appolita: hoc enim sonat ea particula, habeatur pro non adiecta. Vnde duntaxat voluit, quando per alias coniecturas præsumitur, adfuisse consensum, reputandum esse matrimonium. Sic Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 2. vers. mens ergo Pontificis, & vers. & in summa nōs nihil aliud: & in solutione ad primum, Bartholomæus à Ledes. dub. 25. de matrimonio, concl. 7. Petrus de Ledes. de matrimonio, q. 47. art. 1. dub. 1. & idem Sotus in fine art. in solutione ad secundum, ac Ledes. 2. par. 4. q. 45. art. 1. f. 441. col. 1. dicunt in forq externo, si non esset alia coniectura ad præsumendum consensum, illam conditionem potius esse indicium dissensus, & animi decipiendi: quare seclusa illa conditione, ac si adiecta non esset, aliunde quæredam esse præsumptionem consensu, & tali præsumptione consensus stante reijci conditionem impossibilem, aut turpem quasi appolita non esset, & iudicari matrimonium, ante euentum conditionis. Quia cum altera sit impossibilis, impleri non potest: & cum altera sit turpis minimè obligat.

Sed hic intellectus in quantum asserit mentem Pontificis fuisse, nudare contractum ea conditione impossibili, perinde ac si adiecta non esset, iudicandumq. esse de sponsalibus, aut matrimonio, ita vt ex vi conditionis nec præsumatur cōsensus, nec dissensus: verissimus est, & à nemine negari potest: id enim importat ea particula, habeatur pro non adiecta, hoc est, nihil prorsus de ea conditione cureretur, sed iudicetur ac si prorsus appolita non esset. Verum in quantum addit adiectionem illius conditionis esse indicium dissensus, & necessarias esse alias coniecturas ad præsumendum cōsensus, omninò à veritate alienum est. Quod manifestè probatur. Primò, quia Pontifex expressè dicit matrimonium contractum sub conditione impossibili, iudicandum esse, ac si cōditio nō esset adiecta, sed ea non adiecta iudicaretur manifestè matrimonium, quia est cōsensus legitimus, de præfatu, ergo ad iudicandum illud

esse matrimonium, non opus est alijs coniecturis consensu, sed satis est, vt non sint alie coniecturæ dissensus. Secundò, probatur ex cap. 1. de condit. appol. ibi, *quæcumque sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam relinquere voluerit, dicimus, quod frangatur cōditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.* Qui textus licet intelligatur ibi à Gl. verbo, frangatur, & à communi sententia, de conditione turpi, quæ non est cōtra substantiam matrimonij, at eadem est ratio de impossibili, & de turpi conditione quoad hoc: cum d. c. fin. eodem tenore utramque pro non adiecta, habendam esse decernatur. Si ergo reiecta conditione matrimonium irrefragabiliter iudicandum est validum, malè asseruit Sotus, potius esse conditionem illam indicium dissensus, quàm consensus, & alijs indigere Ecclesiam coniecturis, vt consensum præsumat.

Tandem, quia sibi ipsi, & textui cōtradicit Sotus: ex alia enim parte dicit conditionem impossibilem habendam esse pro non adiecta, & iudicandum de matrimonio, ac si adiecta nō esset: quod idem docet textus, & ex altera parte ait, ex adiectione illius conditionis præsumi dissensum, & vt iudicetur validum matrimonium, alijs consensus coniecturas oportere las esse: in quo manifestè sibi, & textui contradicit: nā ea cōditione impossibili nō appolita, manifestè præsumeretur consensus, & validū mttimonium, absque aliqua alia cōsensus cōiectura: ergo si adiectio cōditionis obligat ad quærendū alias cōsensus cōiecturas, & efficit coniecturā dissensus, nō habetur pro nō adiecta, sed multum operatur. Præterea, quia etiam intellectus hic vt de quaque esset verus, adhuc nō exhaustit difficultatem. Quia minimè reddit rationem, cur potius à matrimonio, quàm ab alijs contractib. cōditio impossibilis tanquā nō adiecta reijciatur.

Quintus intellectus est cum matrimonium sit res appetibilis, propensionique cōforme, quamuis adieciatur cōditio impossibilis, præsumit Ecclesia ioco appositam esse, & sic validum esse matrimonium. Sic Ludouic. Lop. 2. p. in structorij noui, materia de matrimo. cap. 43. & fol. 1091. Vbi alium etiam intellectum assignat: nam secundum Aristot. voluntas non est impossibilem: ergo qui nouit conditionem impossibilem, non vult vt alter illam impleat.

Sed uterque intellectus minimè satisfacit. Non primus, cum quamuis matrimonium appetibile sit, tamen cum hac, vel cum illa contrahere, non semper est appetibile. Displicet etiam secundus intellectus: quia quamuis voluntas nō feratur ad impossibile, & sic manifestum sit nolle eā cōditionem impleri: at eadē difficultas adhuc extat, vñ enim adiectione cōditionis, quā contrahēs impleri nō posse nouit: indicium esse dissensus, atque ita matrimonium esse nullū.

Sextus intellectus est: vt decisio d. c. finalis, non intelligatur de conditionibus à natura impossibilibus, vt si cœlū digito tetigeris; ex. n. vitiat matrimonium, quia cum nō apponatur vt adimplenda, irritiorius est contractus iudicandus, non. n. creditu dignum est velle aliquem seriò matrimonium contrahere, qui conditionem à natura impossibilem, & sciens implendam non esse, adiecit, sed intelligitur de conditione in se possibili, & sic adiecta, vt adimplenda, quia natura possibilis erat, at est p̄fata cōtrahentium qualitate, impossibilis, vt si sermone pauperi aliquis paupertatis conscius dicat, contraho tecum, si des in dotem regnum, aut centum mille aureos. Hæ enim conditiones, quæ obseruandæ proponuntur, repellī debent à matrimonio, & pro non adiectis haberi, cum enim, qui conditionem posuit, sciat alteri esse impossibilem, cōfetur purè cōtraxisse.

Item, quia eodem tenore deciditur d. c. finali, conditionem turpem, & impossibilem habendam pro nō adiecta, sed turpis est talis, vt possit ab altera parte acceptari, & impleri, ergo impossibilis debet esse talis, vt naturaliter acceptari, & impleri possit. Sic docent viri doctissimi, vt testatur Couarr. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 2. num. 9. Idem Ledesma 2. par. 4. q. 45. artic. 1. fol. 441. colum. 2. Nec abhorret Sotus 4. dist. 29. quest. 2. art. 2. vers. profectò res sic in cortice aspecta, vbi ait, Pontificem non subiecisse exemplum de illa conditione impossibili, si cœlū digito attigeris,

aut de alijs huius generis: nec Doctores ex legibus iuris civilis, ea exempla adhibuere. Nec Cou. omninò hunc intellectum reprobatur, ait. n. esse diligentissimum, & interiorem sensum illius c. finali, exactè perpendere, & disputationis gratia aliqua dicit se obijcere contra illum. Additque Ledesma ibidem, quando conditiones sunt natura possibiles, Ecclesiam re vera non præsumere consensum esse absolutum, sed conditionatum, vt sonat, efficere tamen vt valeat matrimonium cum eo consensu imperfecto, & conditionato, reiecta conditione; sicut ius civile fauore matrimonij reiecit conditionem matrimonium impediens à legato, vt si non nupseris, lego tibi centum, & facit reiecta conditione, valere legatum.

Sed hic sensus displicet mihi, Primò, quia communiter Doctores intelligunt d. c. finale, de conditionibus natura impossibilibus. Ita Glos. ibi, verb. contra substantiam, & ibi Henricus, n. 4. & 6. & Lex 6. tit. 6. tit. 4. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. *monte de oro*, Adrianus 4. q. 3. de matr. dub. 7. Ruella matrimonium §. nu. 1. Sylu. matrimonium 3. q. 1. Ang. matrimonium 3. impedimento 3. n. 12. Tabiena matrimonium 2. q. 11. n. 12. Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 5. concl. 5. n. 34. Sotus ibi, q. 2. ar. 2. vers. ad propositum ergo, D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. paulò post principium, Brunellus de spòs. concl. 33. n. 5. habetur to. 9. tract. Metina, C. de restitutione, q. 23. vers. vnde merito Durandus: Viguerius lib. Institutionum, c. 16. §. 7. vers. 6. ad finem, Victoria Summa, materia de matrimonio, nu. 259. Petrus de Soto lectione 3. de matrimonio, §. quarto denique inferitur: Nau. Summa Latina, & Hispana, c. 22. n. 61. Angles Florib. 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. vnico, difficultate 4. Bartholomæus à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 7. Viualdus Candelabro 1. p. materia de matrim. nu. 53. Philarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. §. tres conditionum, Palacios lib. 6. de contractibus, c. 6. concl. 1. & lib. 5. c. vltimo, dub. 7. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matrim. q. 47. art. 5. dub. 1. Idemque asserunt Doctores, quos hoc §. lib. disp. 7. n. 17. referam asserentes conditionem hanc, si pater tuus consenserit. contraho tecum, haberi pro non adiecta, quando contrahens sciebat obijse patrem: eo quod conditio est impossibilis: cū tñ sit impossibile per naturam, vt mortuus consentiat. Imò de impossibilibus nò per naturam, sed secundum quid, & de facto, de quibus hic intellectus ait, intelligi d. c. finale, non modica difficultas est, an habendæ sint pro non adiectis, vel potius vitient matrimonium: vt constabit disp. sequenti, nu. 12. & sequentibus. Secundò probatur, quia adijciens conditionem natura impossibilem, vt si cælum tetigeris, vel etiam facto ipso impossibile, vt si dicat pauperi, si regnum, aut certum mille aureos in dotem dederis, in vtroque casu videtur eodem pacto dissentire. Vt probat l. cum hæres 4. §. 1. ff. de statulib. ibi, *non est statuliber, cui libertas in tam longum tempus collata est, vt eo tempore is qui manumissus est, vivere non possit; aut si tam difficilem, imò pene impossibilem conditionem adiecerit, ut aliunde libertas ei obtingere non possit; veluti si hæredi mille dedisset*: ergo vtrique pariter conditio reijcienda est, vel si illa vitiat matrimonium: quia est indicium dissensus: cum hæc pariter dissensum indicet, vitiat. Tertio, quia conditio impossibilis de facto, non appellatur in iure impossibilis, sed difficilis, l. continuus 137. §. illud, ff. de verborum obligation. ergo dum capit, finali deciditur, conditiones impossibiles reijciendas esse, intelligitur præcipuè de conditionibus verè impossibilibus, quales sunt natura impossibiles. Quarto, quia ius canonicum in hac decisione voluit fauere matrimonio, sicut ius civile vltimæ voluntati, à qua excludit conditiones impossibiles: vt testantur Gl. d. c. finali, verbo impossibiles. & ibi Io. And. nu. 7. Card. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 6. Acoſta, lib. 1. Selectarum, c. 8. nu. 11. at à legatis reijciuntur etiam conditiones natura impossibiles: imò aliæ impossibiles de facto, non reijciuntur: vt testatur Couarr. cum alijs 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. num. 9. ergo similiter conditiones natura impossibiles reijciuntur à matrimonio, & ha-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

bentur tanquam non adiectæ. Quintò, quia indefinita iuris tradens regulam æquipollet vniuersali (vt dixi lib. 3. disp. 44. n. 1.) ergo si Pontifex d. c. finali, statuens regulam de conditionibus impossibilibus, dixit indefinitè, tanquam non adiectas, habendas esse: intelligit de omnibus conditionibus impossibilibus, & malè trahitur illa decisio ad solas conditiones de facto impossibiles, quæ cum verè impossibiles dici nò possint, non modica est difficultas (vt dicemus disp. sequenti) an sub ea decisione comprehendantur. Tandem, contra id quod addidit Ledesma in eo intellectu, quando conditiones sunt impossibiles de facto, non præsumere Ecclesiam consensum absolutum, sed efficere matrimonium cum eo consensu imperfecto, vt contingit in legatis: sic insurgo: nam longè diuersa est ratio: ius enim humanum potest supplere consensum in legatis, ac testatore inuito ob fauorem publicum aliquorum causarum, potest efficere vt legatum valeat: quod secus est in matrimonio, in quo nihil circa consensum supplere potest vt supra dixi lib. 2. disp. 27. nu. 2.

8 His ergo intellectibus reiectis: vt intelligentiā quā veriorē reputo, pponā, oportet supponere aliquot fundamenta.

Primum fundamentum est, conditio impossibilis reputata possibilis, non reijcitur à contractu matrimonij, vel sponsalium, sed suum sortitur effectum in vtroque foro: vnde d. c. finale intelligitur, quando sciebant contrahentes conditionem esse impossibilem. Probat, quia in testamento, vbi conditio similis reijcitur, actus testandi sub conditione impossibili, quā testator possibilem existimabat, est nullus, lege seruo manumisso, ff. de cond. indeb. & docet ibi Gl. verb. ex testamento Bart. 1. nu. 5. ff. eodem tit. Ioannes de Imola, l. 1. nu. 11. ff. de condit. instit. & Couarr. statim citandus: ergo similiter id matrimonium.

Secundò, quia licet conditio sit impossibilis in se, si tñ à contrahentibus reputetur possibilis, & contingens eandem vim habet in eorū animis, & apprehensione, ac si verè esset possibilis, & contingens: sed si esset possibilis non reijceretur: ergo nec reijcitur, dum possibilis existimatur.

Tertio, quia eodem modo loquitur Pontifex d. c. finali, de conditione turpi, & impossibili, sed turpis si reputata honesta non reijcitur, (vt dicemus hoc lib. 5. disp. 15. n. 7.) ergo nec impossibilis reputata possibilis.

Quarto, quia (vt statim dicemus) matrimonium contractum sub conditione impossibili, reputatur nullum etiam in foro Ecclesiæ, quando constat ex aliquibus coniecturis consensum conjugalem defecisse, ita vt contrahentes nullatenus velint consentire, nisi impleta conditione; sed potissima coniectura est, si illi credebant conditionem esse possibilem: ergo in hoc eventu non reijciatur conditio, sed vitiat matrimonium. Ita docent Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. in fine, Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 2. versiculo per hæc iudicandum, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Metina q. 23. de rest. §. verum adhuc remanent tria dubia: Petrus de Soto lect. 3. de matr. §. 4. denique inferitur, Lud. Lop. 2. p. instruct. noui materia de matrim. c. 43. fol. 1093. Pet. de Led. de matr. q. 47. art. 5. dub. 2. concl. 3. Henric. lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 5. in Commento, litera C, quamvis sibi contradicat eo. n. 5. asserens hæc conditionem impossibilem reputatā possibilem haberi pro non adiecta, & de ea intelligi dictum c. fin. sed verius est qd dicit in commento, nempe non haberi pro non adiecta, nec de ea intelligi d. capitulum fin. Idem tenet Barthol. à Ledesma dub. 25. de matrimonio, concl. 8. Hoc tamen fundamentum est contra Adrianum 4. questionculla 3. de matrimonio, dub. 7. vbi ait d. c. finale intelligi tantum quando contrahentes, conditionem reputabant esse possibilem, & Gregorius Lopez, l. 6. in fine, tit. 4. p. 4. aliquantulum trepidat dicens, tantum conditionem impossibilem reputatam possibilem vitare matrimonium, qñ ex tali credulitate manifestè apparet non aliter voluisse contrahentes, matrimonio consentire, nisi eueniente tali conditione, & sic manifestè apparet de dissensu. Sed dico id non opus esse, sed eo ipso quod contrahentes exi-

E e 3 sumant

stimant eam conditionem esse possibilem, est manifestum, signum dissensus, & talis conditio non habetur pro non adiecta. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos infra hoc s. lib. disp. 7. num. 17, referam, asserentes si aliqui contrahant sub conditione, si pater consenserit, existimantes eum vivere, cum tamen mortuus esset; non rejici talem conditionem impossibilem, sed statim vitari matrimonium: eo quod cum contrahentes existimarent patrem vivere, reputabant conditionem esse possibilem.

2 Hinc insertur minus bene Sotum, Lud. Lop. & Henricus, in illo Commento, littera C, num. precedenti citatos, asserere huiusmodi conditionem impossibilem reputatam possibilem, suspendere contractum usque ad conditionis eventum: sicut si verè possibilis, & contingens esset; dicendum enim est cum reliquis Doctoribus in hoc fundamento citatis, minimè suspendere, sed statim annullare matrimonium. Nam repugnat ut conditio natura sua impossibilis, ponatur in esse; ergo ex tunc contrahentes manent liberi ab obligatione: cum eventum impossibile nullus expectare teneatur.

10 Nec placet moderatio Soti, & Lud. Lop. fol. 1094. quos retulimus, num. 2. ubi asserunt, hoc intelligendum esse, quando prudenter contrahentes existimabant conditionem esse possibilem, secus quando absque omni prudentia id crederent: quibus assentiri videntur Greg. Lop. ibi citatus, asserens quod ex aliquibus causis existimarent esse possibilem, hoc procedere. Ceterum hoc verum est quoad presumptionem in foro externo, non enim presumet Ecclesia contrahentes reputasse conditionem esse possibilem, quando id absque omni prudentia esset. Ceterum in foro conscientie, quantumvis imprudenter reputent conditionem possibilem, vitabitur matrimonium, quia deficit consensus, cum enim crederent posse evenire conditionem, non videntur consentire, nisi in illius eventum, ut contingit in alijs conditionibus verè possibilibus. Et ita in simili docet Adrian. 4. quest. 3. de matrim. dub. 11, in fine, ubi ait, licet conditionem esse iure impossibilem, sit clarum, nec liceat ignorare: adhuc non rejici, quod ignoratur, nisi quoad presumptionem in foro externo, & nec quo ad hoc nocebit, si possit ignorantia probari.

11 Secundum fundamentum est, ut conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, ultra cognitionem impossibilitatis conditionis, exigitur etiam ut contrahentes conscij sint constitutionis d. c. finali, statuentis eam conditionem haberi pro non adiecta, & censeri purum matrimonium. Probat, quia conditio impossibilis, ex natura sua, & attentò frequentì loquendi modo, importat dissensum: ut manifestè probant argumenta, nu. 1. proposita, & favore matrimonij disposuit Pontifex d. c. finali, ut in hoc contractu habeatur pro non adiecta, & censeatur purus contractus: ergo ut contrahentes matrimonium sub ea, censeantur etiam in foro externo habere pro non adiecta, & putè contraxisse, necessarium est ut huius constitutionis conscij sint; constitutio enim minimè obligat ignorantes, c. 2. de constitutio. Sic Medina, C. de restitutione, q. 23. duplici colante finem, §. ad cognoscendum autem, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Alex. Cacerius, lib. 3. de sp. c. 1. habetur to, 9. tractat. Palacios, lib. 6. de contractibus, c. 6. concl. 1. & 2.

12 Imò non sufficit, si alter ex contrahentibus norit conditionem esse impossibilem, & ius statuens haberi pro non adiecta: sed oportet ut utrumque notum sit ambobus contrahentibus. Quia cum matrimonium constet ex utriusque consensu, & conditio impossibilis ex se dissensum explicet, si alter contrahens ignoret ius statuens haberi pro non adiecta, ex parte illius non erit consensus, sed dissensus: & ita non poterit constare matrimonium. Similiter si alter ex illis reputet conditionem esse possibilem, cum natura conditionis possibilis, ea sit, ut suspendat consensum in conditionis eventum, ex parte huius consensus non erit perfectus, & aptus matrimonio contrahendo: ergo ut reputetur matrimonium, necessarium est ut uterque contrahens norit conditionem esse impossibilem, & ius statuens eam conditionem haberi pro non adiecta. Quare cautè

Couar. & Medina, num. precedenti citati, dixerunt, requiri scientiam huius constitutionis in contrahentibus, ad significandum in utroque requiri: & Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11, ad finem, expressè ait sat esse, si uterque, vel alter ignoret.

13 Sed obijcies: cum ignorantia facti, non iuris excuset reg. ignorantia 13. de reg. iur. in 6. & ignorantia huius constitutionis, sit ignorantia iuris, ea non obstante censebuntur contrahentes sub conditione impossibili sibi cognita, putè contrahere; quod videtur significare Greg. Lop. l. 6. tit. 4. p. 4. verb. *monte de oro*, ad finem, asserens, cum hoc ius notorium sit, contrahentes videri consentire putè, cum scire debeant à iure rejici tales conditiones.

Sed quicquid sit in foro externo, manifestum est in foro conscientie utramque ignorantiam, quamvis crassissima sit, excusare in hoc casu; ut dixi n. 10. de eo qui crassissime, & imprudentissime reputavit conditionem, quæ natura impossibilis erat, esse possibilem. Quia quævis ignorantia consensus tollit, qui necessarius est ad matrimonium, quævis à culpa minimè excusat, nisi iusta, & probabilis sit. Ut si crassissime erraret contrahens in persona, putans esse aliam: sic ignorantia quantumvis crassa tollit consensum absolutum. Imò & in foro externo excusabit ignorantia iuris clari, si probari possit, ut de ignorantia impossibilitatis de iure conditionis, docet Adrian. 4. q. de matrim. dub. 11, ad finem. Imò & ignorantia huius iuris excusat in foro externo. Quia ignorantia iuris non excusat, quando est ius clarum, & omnibus notum. Ut testatur Dinus ea reg. ignorantia, nu. 4. & cum alijs Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 9. secus quando ius est obscurum, & in quo ipsi Doctores varias professi sunt opiniones: quale est d. c. finale; cuius vera intelligentia, & doctissimos latet, & tam varia est, ut vidimus.

14 Hinc insertur, moraliter loquendo nunquàm eventum casum, in quo iudicandum sit etiam in foro externo matrimonium contractum sub conditionem impossibili; quia nunquam hoc ius notum erit saltem famina contrahenti. Et (ut probauimus, nu. 12.) requiritur utrique cognitum esse,

15 Tertium fundamentum sit: conditio impossibilis habetur pro non adiecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo consensendi, vel potius irritandi, eam conditionem apposuerint; tunc, n. favore matrimonij præfertur pars illius conservatrix, & præsumit Ecclesia ea verba accipi in sensu absoluto, perinde ac si conditio apposita non esset: ita ut conditio nil penitus operetur: in dubio, n. pro matrimonio iudicandum est, c. finali, de sent. & re iud. c. n. veritatur periculum animæ, si fortè separaretur, qui legitime sunt coniuncti, & alijs coniungantur matrimonio, eligit Ecclesia in dubio quod animæ tutius est: satius enim est contra statuta hominum dimittere legitime coniugatos, quam contra legem Dei eos separare. Ut habetur c. licet ex quadam, de testibus. ita Medina, C. de restitutione, q. 23. §. respondeo salvo meliori iudicio: Carbon. q. 44. de restitutione, ante 1. conc. usorem Palacios, lib. 6. de contractibus, c. 6. ad finem, in solutione ad 4. & in 4. conclusione Spino Speculo testamen. Glo. 14. principali, nu. 138. Doctores num. sequenti referendi.

16 Hinc insertur, si ex alijs coniecturis constet conditionem impossibilem loco appositam esse, ac absque animo contrahendi, tunc etiam in foro externo non habendam pro non apposita, sed vitare matrimonium. Quia iam intentio contrahentium non est dubia, Sic Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 7. Sotus 4. d. 26. q. 2. ar. 2. vers. ad propositum ergo: Stephanus Caietanus in sacramentali Neapol. q. 46. de matrim. concl. 8. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 12. nu. 1. & in fine, Barth. à Ledesma dub. 25. de matrim. concl. 7. Palacios, lib. 6. de contractibus, c. 6. conclus. 4. Lud. Lop. 2. p. instructorij novi, materia de matrim. c. 43. fol. 1093. Imò credo in hoc eventum adiectionem conditionis impossibilis coadiuvare presumptionem dissensus in foro externo. Quia tantum habetur pro non adiecta, ubi dubia fuerit mens contrahentis, ut diximus, num. precedenti.

17 Prima autem coniectura erit, quando sc. contrahens exprimit

expressit nolle se aliter consentire, nisi ea conditione eueniente. Quia iam clarè expressit suam intentionem. Ita Stephanus Caietanus, Adrianus dub. 6. Cou. Ludouicus Lopez, citati num. præcedenti.

Secunda cōiectura erit, si magna sit disparitas inter contrahētes: quia hæc satis indicat dissensū, & facit præsumere ioco contractum esse matrimonium (vt lib. 3. disputatione 1. §. nu. 7. diximus.) Sic Ludouicus Lopez, ibi.

8 His ergo suppositis, verus intellectus d. c. finalis est, omnes fideles dum sacramenta recipiunt, censentur ea recipere iuxta Ecclesiæ intentionem, & dum contractus ineūt matrimonij, & norunt conditionem esse impossibilem, eamque reiici ab Ecclesia, & pro non adiecta haberi, sed præsumere consensum esse purum, & absolutum: videntur velle purè contrahere, iuxta intentionem Ecclesiæ, & vt ipsa Ecclesia præsumit, & iudicat tale matrimonium: nisi aliter explicent suam intentionem. Sic Paludanus 4. d. 29. q. 2. in fine, Cou. 4. de cr. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 1. Greg. Lop. l. 6. tit. 4. p. 4. verb. *monte de oro*, ad finem. Medina, C. de restit. q. 23. duplici col. ante finem, §. ad cognoscendum autem, Palacios lib. 6. de contract. c. 6. concl. 1. & 2. Alexander Carrerius, lib. 3. de spons. c. 5.

19 Sed rogabis, in quo consistat fauor hic matrimonij, ob quem d. c. finali, ait Pontifex reiici ab eo conditiones impossibiles? Dico in hoc consistere: potuit ius in ceteris contractibus disponere, vt conditio impossibilis haberetur pro non adiecta, & si id disponeret, valeret contractus initus sub tali cōditione, à sciētibus talem cōditionem esse impossibilem, & reiici à iure: propter rationem proximè dictā, cum aut id non statuerit, ceteri contractus corruunt, si sub conditione impossibili celebrentur, matrimonium autem eo qd contractus fauorabilis est, hoc speciale habet, vt ab eo ex statuto Ecclesiæ impossibilis conditio reiiciatur, ac proinde matrimonium ea adiecta cōtractum, quod aliàs naturæ impossibilis conditionis relictum, irritum esset, manet firmum, ac validum. Ratio autem quæ induxit Ecclesiam ad hunc fauorem, explicata est num. 15.

20 Ex his infertur, decissionem d. c. finalis non solum locum habere in foro externo, sed etiam in foro consciētiae, dum contrahentes incerti sunt, ac dubij, an oppositam habuerint intentionem. Sicut de baptismo, & ceteris sacramentis, dum ea recipiens non est certus de contraria intentione, iudicandum est in vtroque foro, iuxta intentionem Ecclesiæ recepit, ac proinde valida esse, sic de matrimonio iudicium ferendum est in vtroque foro.

Præterea, quia in eo dubio Ecclesia iudicaret in foro externo esse matrimonium, ergo idem iudicandum est in foro interno, nam vbi non proceditur ex falsa præsumptione, sed veritas cognita est, idem dicendum est in vtroque foro, (vt probaui lib. 1. disp. 5. nu. 20.)

Sed contra hunc intellectum, est obiectio. Ius canonicum non fundatur ad reiiciendas de matrimonio huiusmodi conditiones impossibiles, eo quod contrahētes sciāt reiici, sed hoc potius subsequitur hanc constitutionem; quam sit ratio ad statuendum ipsum. Ob hanc rationem reiicit hunc intellectum Petrus à Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 1. Sed nullius est momenti obiectio: libenter enim fateor scientiam huius constitutionis non esse rationem, cui innititur Ecclesia ad reiiciendas has conditiones: sed ratio fuit, fauor matrimonij: vt Pontifex d. c. finali testatur. Verum scientia eius constitutionis exigitur, vt in ea dispositum locum habeat: nulla enim constitutio ignorantes ligat c. 2. de constitutionibus.

21 Secundò infertur intellectus ad Clementinam vnicam de consang. & affinit. vbi excommunicantur consanguinei contrahentes matrimonium: incurrent. n. prædictā excommunicationem, si cōtrahāt adiecta conditione impossibili. Vt si duo cōsanguinei sic inter se contrahant, accipio te in vxorē & virū, si cælum digito tetigeris. Quia cū ea cōditio habeatur pro non adiecta, perinde est ac si purè, & absolute cōtraherēt. Id tñ intelligendū est, qñ secundū iuris dispositionē vellēt cōtrahere, si. n. mens eorū esset, solū in euentum

eius cōditionis, & nō aliàs cōtrahere, non incurrerēt eam excommunicationem. Quia Clementina illa punit voluntatē cōtrahendi de facto, vbi ius resistit, ob impedimentum cōsanguinitatis, vel affinitatis: ac si in euentū conditionis quam sciūt impossibilem, & nō aliàs vellēt cōtrahere, nō est verū ipsos habere voluntatē cōtrahendi de facto: ergo non incurrunt excommunicationē. Sic Adrianus 4. de matrim. q. 3. dub. 10. ad fin. & dub. 11. in solutione ad 2. Cou. 4. de cr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 8. Petrus de Ledes. de matr. q. 47. art. 5. triplici. col. ante finē, §. in huius rei expositionē, & seq. Similiter ab eadē excommunicatione excusabūtur, si ius habēs has cōditiones pro non adiectis, ignorēt. Quia eo casu nō est hoc matrimonium: vt probaui nu. 11. Sic Adrianus, ibidem.

Idem dicendum est, si sub conditione turpi contrahatur matrimonium: quia similiter habetur pro non adiecta (vt dicemus latè disp. 15.) Sic Petrus de Ledes. ibi. in huius rei expositionem. Et benè addit, §. dico tertio, in casu, in quo animus esset nō cōtrahēdi vsque ad cōditionis turpis euentū, ea eueniente, retenta opinione asserente purificari illud matrimonium absque nouo consensu, (quam referam disp. 8. nu. 5.) incurrere excommunicationem: cum tunc de facto contrahatur matrimonium absolutū inter cōsanguineos.

Retenta autem contraria opinione, dicente non purificari matrimonium post aduentum conditionis, absque nouo consensu, (quam eadem disp. 8. n. 3. referam) non incurrunt, donec adueniente conditione accedat nouus consensus, quia vsque tunc non est matrimonium.

Quid autem dicendum sit, si conditio sit impossibilis de iure? Vt si consanguinei contrahant sub hac conditione, contraho tecum si licet inter consanguineos. Dicam disp. sequenti, nu. 10.

22 Tertiò infertur, intellectus ad c. finale, de bigamis, vbi decernitur, sacerdotē ducentē viduā, esse irregularē, propter affectum contrahendi opere subsequuto infertur (inquam) similiter esse irregularē, si sub cōditione impossibili, cōsciūs eā reiici, & conformiter constitutioni Ecclesiæ, id matrimonium celebret, secus quando fuit ignarus, vel nō conformiter illi constitutioni contraxit. Sic Adrianus de matrim. q. 4. dub. 11. in solut. ad 2. Et idem dicendū est, de conditione turpi, prout explicauimus nu. præcedenti.

23 Vtrū aut reiiciatur à sponsalibus cōditiones impossibiles, sicut reiiciūtur à mīmō? Dicemus hoc §. lib. disp. 17.

24 Tandem ad argumenta nu. 1. proposita respondetur.

Ad primū dic, distinguendā esse minorē, nā cōditio impossibilis relictā suæ naturæ dissensum potius indicat, ac supposita Ecclesiæ eam reiicientis, & indicantis consensum esse purū, constitutione, & eius notitia in cōtrahēte, manifestè indicat cōsēsū. Nā stante ea sciētia, vbi aliter suū animū minimè explicat vī iuxta Ecclesiæ intētiōē cōtrahere.

Ad secundum, nego consequentiam, quia cetera non sunt paria; cum enim ius non excludat eam conditionem à ceteris contractibus ea indicat dissensum, tollitque spontaneam, ac liberam voluntatem, quod secus est in matrimonio, vt explicui in solutione præcedenti.

Ad primam confirmationem, nego consequentiam, quia ea conditio cum in ceteris contractibus non habeatur ac non adiecta, sed relinquatur suæ naturæ, index est dissensus, secus in matrimonio, vt dixi.

Ad secundam confirmationem, nego consequentiam, quia ceteri contractus non ita fauorabiles sunt, ac matrimonium, nec in matrimonio sub conditione impossibili contracto, supplet consensum Ecclesiæ, sed declarat eum consensum reiecta conditione purum esse.

Ad tertium argumentū, concedo totum in ceteris contractibus, ac secus est in matrim. vbi adiectis ijs conditionibus, præsumit Ecclesiæ purum consensum ob rationem dictam.

Ad quartum dico Ecclesiæ constitutionē efficere vt matrimonium sub ea cōditione celebratū, sit deinceps post eam constitutionē legitimū, quod ante eam inualidum esset. Et idem dicis, Ecclesiam nō posse facere, vt id quod matrimonium minimè erat, modò sit matrimonium, distin-

quo, si intelligas de matrimonio ante suam constitutionem contracto, id fateor: si autem intelligas de in posterum contrahendo, id bene potest efficere, non supplendo consensum, sed variando decreta. Vt dum Ecclesia, c. non debet, de c. o. s. ang. restrinxit gradus consanguinitatis ad quartum, non effecit vt matrimonium contractum in quinto gradu ante eam constitutionem, quod inualidum fuit, validum esset: at fecit vt matrimonia deinceps in quinto gradu contracta, quę seclufa ea constitutione inualida essent, deinceps valerent, tollendo antiquam prohibitionē. Sic in nostro casu ante constitutionem d. c. si. matrimoniū sub conditione impossibili celebratū, nullum erat: quia ea conditio indicabat dissensum, & ita Ecclesia nequit efficere vt id matrimonium sit validum: at vbi statuit eam conditionem reiiciendam esse, cum variata sit natura contractus, eo quod iam indicat consensum, efficit vt deinceps matrimonia sub ea conditione celebrata, sint firma.

Ad confirmationem, patet ex solutione præcedenti.

Ad 5. dico propter utramque rationem rejici: nec inde sequi rejiciendas esse, quamvis aliunde constaret de contraria voluntate, quia Ecclesia nequit consensum in matrimonio supplere.

Ad confirmatam nu. 19. explicui, in quo fauor matrimonij præ ceteris contractibus, consistat: nec hic fauor aduersatur libertati, ac spontaneo consensui ad matrimonium requisito, vt explicui in solutione ad 2.

Ad 2. confirm. dico odium esse, vt introducatur matrimoniu vbi consensus deest: at in dubio an sit consensus, nec ne, fauor est matrimonij, vt valeat, statuendo non indicare dissensum, id q̄ seclusa ea cōstitutione cū indicaret.

Ad ultimum, constat ex dictis: quia supposita constitutio-
ne d. c. finalis, eiusque notitia, est sufficiens expressio cōsen-
sus absoluti, dum sub conditione impossibili contrahitur.

DISPUTATIO IV.

An omnes conditiones impossibiles reiiciantur de matrimonio, iuxta c. finale, de conditio. appof. vel tantum impossibiles per naturam, & hoc siue apponantur de presenti, aut præterito, siue de futuro?

S V M M A R I V M.

Quotuplex est conditio impossibilis, num. 1. Et an reyciatur, quando est de prasenti, aut prasentio? refertur opinio negas, n. 2.

Contraria Auctoris, nu. 3. Et solvuntur argumenta, num. 4.

An recipiatur conditio impossibilis per naturā? remissive. n. 5.

Et ibi, quid si partim est possibilis, partim vero impossibilis?

Quid si conditio sic iure impossibilis? refertur opinio negans
relicto, num. 6. Et contraria, num. 7.

Quid, si talis conditio referatur in tempus futurum? ut si aliquando licebit matrimonium inter consanguineos, num. 8.

Quid, si ambiguum sit, an conditio sit natura, vel iure impossi-
bilis? num. 9.

*Explicatur Clem. unica, de consang. an incurrat excommuni-
cationem contrahens cum consanguinea, sub conditione si
est licitum? nu. 10. Et soluitur argumentum, nu. 11.*

Quid si conditio sit de facto impossibilis? referantur dua sententiae, num. 12. & 13.

Et sententia Authoris. n. 14. Et ibi solvuntur argumenta.

Quid, si conditio sit: per accidens ex lapsu temporis impossi-
bilis? ut si corrupta d'caur contra hoc recum si es virgo?
referatur opinio affirmans rei, i. n. 15. Le ibi ad præsens
non est praesentia. Et verior opinio, num. 16.

Valer. hac condicio, si es virgo contrahat tecum, nu. 17.

Soluatur argumen. 2. & explicetur l. si Maria. ff. de heredit.
in fin. c. 18. & ibi, an remittatur hoc cond. 20, si si Maria

v. m. contraho tecum, cāsi quod si vñ contraherem filiam
fratris mei impossibilis contra fult. nūq̃m me rimo. p. rei-
c. tunc quoniam contraho tecum, si fueris angelus, vel si veneris
et si non fueris angelus, et si non veneris e. p. d. l. u. 19.

Cum multiplex sit conditio impossibilis. Quaedam enim est per naturam impossibilis, ut si cælum digito teneris. Quaedam iure impossibilis, quando, scilicet, ius oppositum iubet: ut contraho tecum, si licet inter consanguineos contrahere. Quaedam est facto ipso impossibilis, ut si quis pauperi dicat, contraho tecum si centum mille aureos in dotem dederis. Quaedam est natura sua possibilis, at ex accideri, ut ex lapsu temporis, est impossibilis: ut contraho tecum, si es virgo, vel si pater tuus adhuc vivit. Quaedam sunt conditiones impossibiles contra substantiam matrimonij. De his ergo omnibus, hoc eodem ordine quo propositæ sunt, in hac disputatione est agendum.

2. Primò tamen generaliter circa has omnes conditiones impossibiles, dubitatur: an cum apponuntur de præsentì, aut præterito habeantur pro non adiectis: vel tantùm quando apponuntur per verba de futuro? Duplex est sententia. Prima ait d. c. si, dum decidit conditiones impossibiles habendas esse pro non adiectis, intelligi quando apponuntur de futuro: vt contraho tecum, si cœlum digito tetigeris, secus quando de præterito, aut præsentì: vt contraho tecum, si cœlum digito tangis, aut tetigisti, tunc enim non habentur pro non adiectis, sed vitiant matrimonium, & irritum illud reddūt. Probatur, quia verba iuris sunt propriè intelligenda, sed conditiones de præterito, aut præsentì non sunt propriè conditiones. Vt constat, quia non suspendunt: quod proprium est conditionis, ergo cum d. c. fin. loquatur de conditionibus impossibilibus, intelligi debet de proprijs conditionibus, quando, scilicet, sunt per verba de futuro.

Secundò quia eodè tenpre definit ibi Pontifex reiiciendas esse à matrimonio conditiones impossibiles, & turpes, sed hæ non reiiciuntur, quando sunt, de præterito, aut præsentis: (vt dicemus hoc s. lib. disp. 1. s. n. s.) ergo nec illæ.

Et confirmatur, quia in eodem e. asserit Pontifex conditionem contrariam substantiæ matrimonij annullare, sed non annullat, quâdo est de præfenti, aut præterito, sed tantum quando est de futuro: ergo similiter dum decidit conditiones impossibiles esse reiiciendas, intelligit de conditionibus de futuro. Sic videtur tenere Sylu. matrimo-
nium 3. q. 1. in fine, nam vbi dixerat conditiones impossi-
biles, & turpes haberi pro non adiectis, subdit hæc dicta
esse de conditionibus proprijs de futuro, nam de præfen-
ti, vel præterito statim est matrimonium, si sunt veræ,
vel non, si sunt falsæ, nisi sint contra matrimonij substan-
tiam. Eandem tenent aliqui viri docti neothetici: & fer-
rur fuisse Magistri Cano, & tenet Petrus de Ledesma de
matrim. q. 47. art. 1. dub. 1. §. hoc posito fundamento.

3 Secunda tamen sententia, (cui adhæreo) ait reiiciendas esse, quamuis sint de præterito, vel presenti. Probat, quia eodem modo reiicitur à matrimonio, quo ab ultima voluntate, (vt probavi disputatione præcedenti, n. 7.) sed ab ultima voluntate reiicitur impossibilis de presenti, vt patet ex l. si Marcia 45. ff. de hæred. instit. vbi conditio, si filia testatoris viuet, casu quo nunquam habuit filiam, reiicitur à testamento, tanquam impossibilis. Et dicit Gl. verbo, viuent, id est, *viuunt in presenti tempore*.

4. Secundo, quia Pontifex dum d. c. finali decreuit condi-
tiones impossibiles esse reiiciendas, non ideo id decreuit,
quia obligant ad aliquid impossibile, sed quia omnino im-
possibiles sunt, at tam impossibiles sunt, siue apponatur de
præterito, præsentis, aut de futuro, ergo similiter sunt rei-
ciendæ: sicut est hoc lib. 5. disputatione 2. nu. 2. de condi-
tionibus necessarijs diximus, non esse differentiam, an ap-
ponantur de præsentis, præterito, aut futuro: quia semper
sunt necessariæ, & præsentis in suis causis. Et ita hanc sen-
tentiam tenent Durand. 4. d. 28. c. 2. ff. 2. num. 5. Paludan.
dicens fortè hoc esse verum 4. d. 29. q. 2. art. 5. nu. 28. Co-
uarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 2. Greg. Lop. l. 6. verb. *mente*
de oro, ad finem, tit. 4. p. 4. Luc. Lop. 2. par. instructotij no-
ui, materia de matrimo. cap. 42. fol. 1083. Idem tenet
Adrian. 4. quæst. 3. de matrim. sub. 1. vbi exemplificat in
conditione impossibili de iure, quam dicitur non esse m. r. o.

non adiecta: in conditione de presenti, ut si inter consanguineos potest consistere matrimonium. Idem expressè Alex. Carrer. de spons. lib. 4. c. 4. habetur to. 9. tractatuū, Barth. à Led. de matrim. dub. 25. concl. 7. ubi asserens conditiones impossibiles haberi pro non adiectis, explicat, ut si Deus non est, quæ est conditio de presenti.

Ad primum argument. ex propositis n. 2. dico conditiones de presenti, aut præterito, non esse propriè conditiones, at dum textus rejicit conditiones impossibiles non attendit ad proprietatem conditionis, quæ est suspendere, sed ad impossibilitatem, quæ æquè propriè reperitur in conditione impossibili de præterito, & presenti.

Ad 3. nego consequentiam, quia turpes non rejiciuntur ex eo quod turpes sint, sed quia incitant, & obligant ad peccandum, ut dicemus hoc lib. 5. disputat. 15. nu. 4. quia re cū hoc solum inveniatur in turpib. de futuro; solum turpes de futuro; rejiciuntur. At impossibiles rejiciuntur ex eo quod impossibiles sunt, quæ impossibilitas in conditione de presenti, & præterito reperitur.

Ad confir. pariter negatur consequentia, quia conditio contra substantiā annullat, quia est obligatoria ad implendum aliquid contra substantiam, aut bona matrimonij: quæ ratio solum habet locum in conditione de futuro; at impossibilitas in utraque reperitur.

Secundò dubitatur, an oporteat esse notā contrahenti impossibilitatem conditionis, ut ea rejiciatur, & habeat hæc decisio locum in conditionibus etiam natura impossibilibus? satis de his dixi disput. præcedenti, nu. 7. & seqq. si tamen conditio sit pro parte possibilis, & pro parte impossibilis, rejicitur quatenus est impossibilis, & implenda est, quatenus est possibilis: per l. qui dotem, ff. de dote præleg. & l. penultima, ff. de condit. & demonstr. Sic Bart. l. 1. nu. 10. ff. de condit. instit. Anchar. c. finali, nu. 9. de conditionibus appositis.

6 Tertiò dubitatur, de conditionibus iure impossibilibus, an rejiciantur à matrimonio, iuxta d. cap. finale? Ut contrahat tecum, si inter consanguineos potest matrimonium contrahi, vel si filius potest sine causa à patre exheredari, Syl. matrimonium 3. q. 9. in fine, dicit non esse rejiciendas eas conditiones. Quia non sunt absolutè de iure impossibiles: cuius ius facile variari possit. Ut consanguinitatis gradus variari sunt c. non debet, de consanguin.

7 Verū dicendum est, huiusmodi conditiones rejiciendas esse, sicut rejiciuntur impossibiles per naturā: iuxta d. c. finale. Probatum primò, quia cū id possumus, qd iure possumus l. nepos Proculo, ff. de verbor. signific. dicitur impossibile, quod de iure fieri non potest.

Secundò probatur, nam testamentum, à quo similiter rejicitur conditio impossibilis, valet reiecta conditione, nō tantū per naturam, sed iure impossibili l. 1. ff. de condit. instit. l. continuus, §. cum quis, ff. de verbor. oblig. & §. impossibilis instit. de hæred. instit. Et docet Bart. c. l. 1. nu. 5. Molina cū alijs lib. 2. de primog. c. 12. nu. 36. P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 206. concl. 2. ergo similiter, rejiciuntur à matrimonio. Et ita docet Io. ab Inol. l. 1. n. 11. de condit. instit. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 7. Greg. Lop. l. 6. tit. 4. p. 4. verb. monte, Lud. Lop. 2. p. instructorij novi, materia de matrim. c. 43. fol. 1093.

8 Intellige tamen primò hanc sententiam, si conditio referatur ad ius præsens, secus si ad ius futurum. Ut contrahat tecum, si aliquando licebit inter consanguineos inire matrimonium, vel si hoc anno liceat id qd modò est iure prohibitum. Sic Adr. Couar. & Lud. Lop. ibi. Hoc tamen intelligo, quādo id est iure humano prohibitum. Quia potest variari, & sic conditio est possibilis. Secus si esset iure naturali interdictum: cum enim invariabile sit, rejicietur conditio, & soluta in futurum. Ut contrahat tecum, si aliquādo licebit homicidium, furtum, &c. Quia semper est impossibilis.

9 Secundò intellige, quando est certum, & manifestum, conditionem esse contra ius, vel natura impossibilem, secus si id sub iudice sit. Tunc enim non debet haberi re non adiecta. Quia non est cur præsumatur tunc consensus ab-

solutus. Sic Adrian. eodem dubio 11. ad finem,

10 Hinc infertur, contrahentem cum consanguinea matrimonium, ea conditione, si licet cum consanguinea contrahere, si novit esse impossibilem de iure, & vult contrahere conformiter iuris dispositioni, quod habet pro non adiecta, incurrere excommunicationem, de qua habetur in Clem. 1. de consanguin. & affinit. Quia cum rejiciatur conditio, habetur pro matrimonio abolutè, & purè contracto: sicut disp. præcedenti, nu. 21. diximus, quando adijcitur conditio impossibilis per naturam, secus si nolint hi consanguinei contrahere, nisi in eventum conditionis. Sic Adrian. eo, dub. 11. in solutione ad 2. Couar. nu. 8. Lud. Lop. nu. 7. citati: Petrus de Led. de matrim. c. 45. art. 5. triplici col. ante finem, §. in hac difficultate, fol. 263.

11 Ad argumentum contrariæ sententiæ propositum, nu. 6. respondetur, satis esse, ut conditio dicatur de iure impossibilis, ut secundū præsentem iuris definitionem sit prohibita, quamvis id ius variari possit, sicut conditio hæc: si Sol quiescet, dicitur natura impossibilis, quia talis est attentio præsentis naturæ cursu, quāvis illū Deus immutare possit.

12 Quartò dubitatur, circa conditiones, quæ solo facto impossibiles sunt, an ex contractu matrimonij rejiciendæ sint, iuxta decisionem d. c. finali? an potius solum operetur effectum, suspendendo valorē matrimonij, usque in illarū eventum? Quidam aiunt has conditiones vitare matrimonium. Probatum, quia vitant ultimam voluntatem. Vt probant Gloss. instit. de hæred. instit. §. impossibilis, verbo impossibilis, Bart. & Imo. quos refert, ac sequitur Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 9. Mol. lib. de primog. c. 12. nu. 37. at ius canonicum dum rejicit conditiones impossibiles à matrimonio, voluit illi favere, sicut ius civile ultimæ voluntati, à qua rejicit conditiones impossibiles: (ut dixi disput. præcedenti num. 7.) si ergo ius civile non rejicit conditiones de facto impossibiles ab ultimæ voluntate, sed illas vitant, similiter ius canonicum non rejiciet eas à matrimonio, sed illud vitabunt.

Secundò, quia d. c. finali solum rejiciuntur conditiones impossibiles à matrimonio, at impossibiles de facto non dicuntur impossibiles, sed difficiles, l. continuus 137. §. illud, ff. verb. oblig. ergo non rejiciuntur, & ita videtur tenere Couar. eod. num. 9.

13 Alij verò censent rejiciendas esse, Probatum, quia similiter rejiciuntur ab ultimis voluntatibus, ut probant cū alijs. Greg. Lop. l. 3. ver. per tal. tit. 4. p. 6. Acoffa lib. 1. selectarū c. 8. nu. 9. P. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 206. fol. 1259.

Secundò, quia tā impossibile videtur pauperi, dare centū mille aureos, ac cælum digito tangere: & tam irrisorium videtur illud, ac hoc petere. Hanc sententiam videtur amplecti Lex 6. r. 4. p. 8. ubi inter conditiones, quæ rejiciuntur à matrimonio, ponit si dederis montē aureū. Nā candē conditionē appellat. l. 4. tit. 4. p. 6. impossibilē de facto; & ita intelligitur prior lex, ut Greg. Lop. super eā, notat verbo mōte, de monte aureo artificiali, qui est impossibilis de facto: nā naturalis est natura impossibilis. Idē dicunt Gl. c. finali verbo contra, de cond. apposi. & ibi Henriq. n. 6. Hostiens. summa tit. de condit. oppos. nu. 12. versic. aut est honesta. Vigner. lib. institutionum c. 16. §. 7. versic. 6. ad finē, Viçteria sūma, materia de matrimonio, n. 250. ubi inter conditiones impossibiles, quæ matrimonio rejiciuntur, exemplificant, ut si dederis mihi imperium, quāvis constat esse tantum facto impossibilem, idē tenet Palacios lib. 5. de contractibus c. finali, dub. 7. ubi ait, hanc conditionē, si feceris mōtem aureū, rejici à matrimonio, quia est summa difficultatis: Idem Lud. Lop. 2. p. instructorij novi materia de matrim. c. 43. fol. 1094. ubi ait, rejici hanc conditionem, si petatur à paupere cognita, ut det centum mille aureos in dotem. Idē tenet expressè Ledesma 2. p. 4. q. 45. art. 1. fol. 441. col. 2. cū alijs viris doctissimis, prout refert Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 9. Idem Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 25. conclus. 8. Nescio tamen, cur inter forum cōscientiæ, & externum, hac in re distinguat, asserens, rejici in forum externum, at in foro cōscientiæ suspen-

suspendere, donec impleatur. Sed immerito distinguit, quia ubi non constat de contraria intentione, idem seruandum est in hac re in utroque foro: ut dixi disp. precedenti, n. 20.

74 Placet tamen in hac controuersia, distinctio Greg. Lop. l. 6. verbo monte, tit. 4. p. 4. ubi sic distinguit, aut conditio est impossibilis de facto, solum respectu illius personæ, cui proponitur implenda, & non simpliciter et respectu aliorum, potest enim alieno auxilio impleri. Ut si à paupere petatur hæc conditio, si dederis centum mille in dotem: & tunc talis impossibilitas est potius difficultas, ut probat. 1. snia, nu. 4. relata: quare hæc conditio non rejicietur, sed suspendendi esse: tum habebit, & si non impleatur, annullabit matrimonium. Aut est impossibilis, etiam respectu aliorum, ut si dederis motem aureum artificiale, quauis, n. multis aureis congregatis posset constitui, at quia id non facile fieret, nec esset possibile alicui personæ, de facto rejicitur tamquam impossibile, fauore matrimonij. Et eodem modo intelligo conditionem illam, si dederis mihi regnum, aut imperium, rejici tamquam impossibilem de facto. Ut ex multis authoribus, retuli nu. 13. Quia est plus quam moraliter impossibile. Et per hoc facile respondetur ad contraria argumenta, proposita num. 12.

75 Quinto dubitatur, an similiter rejiciatur à matrimonio, iuxta decisionem d. c. finalis, conditio, quæ ex natura sua possibilis est, at ex accidenti est impossibilis, aut ex lapsu temporis, præteritum enim redire non potest. Hostien. c. si, de cond. appos. ad finem: & summa tit. de cond. appos. nu. 12. vers. quid si contraho sub conditione hac, si es virgo: dicit hanc conditionem, contraho tecum, si es virgo, rejici, & esse matrimonium purum. Quia, iam deflorata est, virgo esse non potest, c. si Paulus, 32. q. 1. ad præteritum enim non est potentia: regula verum 31. ff. de reg. iuris.

Secundo potest argui in fauorem huius opinionis. Quia multi Doctores asserunt rejici hanc conditionem, si pater consenserit, tamquam impossibilem, quando contrahentes sciebant patrem decessisse: ut dicam hoc §. lib. disp. 7. n. 17. sed hæc non est impossibilis ex natura sua, sed ex accidenti, quia scilicet, pater obierat.

Tertio, & fortissime, ex l. si Maruia 45. ff. de hæred. inst. ubi asseritur hæc conditio, si filia mea viuit, hæres esto, quando testator nullamquam habuit filiam, rejici, & sic valere institutionem. Et redditur ratio, ibi, *Quia id quod impossibile in testamento scriptum esset, nullam vim haberet.* Vbi Gl. verbo impossibile, dicit, *de natura.* Vnde duplex argumentum colligitur: alterum, quia hæc conditio, ex natura sua est possibilis, & solum per accidens ex transcurso temporis præteriti, quia non habuit filiam, dicitur impossibilis: alterum, quia eodem modo rejicitur conditio impossibilis à legato, & à matrimonio: si ergo hæc impossibilis per accidens rejicitur à legato, rejicietur etiam à matrimonio.

76 Nihilominus absque dubio dicendum est, decisionem d. c. fin. intelligi de conditione, quæ ex se est impossibilis, secus de ea, quæ suapte natura possibilis est, quauis ex transcurso temporis, eo quod ad præteritum, ut iam transierit, minimè est potentia, sit impossibilis: talis enim conditio non rejicitur, sed si vera est, valebit matrimonium, si verò falsa virabitur. Et hæc distinctio est satis conformis iuri. In alijs. n. casibus, multum operatur conditionem non esse natura impossibilem, sed ex solo temporis transcurso. Ut lex nil potest fingere circa impossibile l. quia certum, ff. locati, l. certè, in principio, ff. de precar. & tamen quando res ex transcurso temporis tantum est impossibilis, habet locum fictio legis. Ut cum Bar. docet Dec. l. verum 31. ff. de reg. iuris, nu. 3. & sic non dubium, C. de legibus, pacto contra leges inita pro infectis habentur fictione iuris. Ita docent Arc. conf. 82. col. penul. Cou. 4. decr. 2. par. c. 3. §. 2. n. 3. Palud. 4. dist. 29. q. 2. art. 5. nu. 33. Adr. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 6. Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 3. post tertiam conclusionem, vers. dubium autem, Greg. Lop. l. 16. ad finem, tit. 4. par. 4. Veracruz 1. par. Speculi, art. 19. §. quid de isto contractu, Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrimonio, cap. 43. fol. 1091. Petrus de Ledesina de matrim. quæst. 43. art. 5. dubio 3. folio 229.

17 Hinc infertur, hanc conditionem, contraho tecum, si es virgo, non rejici, sed si talis est valere statim matrimonium: secus si talis non sit. Quia est honesta conditio, & natura sua possibilis, quamuis per accidens supposita defloratione, impossibilis sit, Dixi, si es virgo, & non dixi, si talis inueniaris: quia hæc potest intelligi honestè, vel inhonestè: & de illa an valeat agendum est, infra hoc lib. §. disp. 19. nu. 3. Hoc collarium est contra Hostiensem pro prima sententia allegatum, nu. 15. sed illud docet Diuus Bonaventura 4. dist. 29. q. 3. nu. 13. Richardus 4. dist. 28. art. 1. q. 2. Sylu. matrimonium 3. q. 8. Palud. Adr. Sotus, Cou. Veracruz, Lud. Lop. Petr. de Ledes. citati nu. precedenti: Barthol. à Ledes. dub. 25. de matrimonio, post decimam conclusionem, §. sed quid dicendum est.

18 Ad primum argumentum propositum num. 15. constat ex dictis, id enim est per accidens ex transcurso præteriti temporis impossibile.

Ad secundum, & tertium dico cum Io. de Imola l. prima, nu. 8. ff. de conditionibus instit. appellari conditionem ex accidenti impossibilem, quæ non rejicitur à matrimonio, & legato, quando immediatè, & absque ullo circuitu potuit esse vera: ut si pater tuus viuit, si es virgo: secus quando non immediatè, sed longius discursus exigitur, ut sit vera: ut in dicta l. si Maruia, exigitur enim ad veritatem illius conditionis, ut fuisset nata filia, & adhuc viueret. Et eodem modo, si pater tuus consenserit, quando iam obiit, exigitur namque ut pater modò extaret, & amplius ut consentiret: quod idem, licet obscurius, sensit Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 2. ubi sic explicat illam conditionem d. l. si Maruia, si filia mea viuit, quia quamuis possibile sit aliquem habuisse filiam, tamen impossibile est, & fuit eam viuere, si eam non habuisset: ubi nota duplicem impossibilitatem, & consequenter circuitum.

Hinc fit similiter rejici à matrimonio, hanc conditionem, tamquam impossibilem, si filia tua viuit, casu quo numquam habuerit filiam, sicut rejicitur à legato, iuxta d. l. si Maruia. Ita Cou. eodem nu. 3. & Lud. Lop. 2. parte instructorij noui, materia de matrim. c. 43. fol. 1092.

19 Tandem dubitatur de conditione impossibili contraria substantiæ matrimonij, an rejicienda sit, iuxta id quod deciditur d. c. si, de conditionibus impossibilibus: vel potius annullat matrimonium, ut eod. c. definitur de conditionibus contrariis matrimonio: Breuiter dicendum est, non rejici, sed annullare matrimonium: ut contraho tecum, si veneris ad exequias meas: quod est idem, ac post obitum meum. Similiter contraho tecum si non ascendere Capitolium: cum enim sit conditio negatiua, cuius contrarium toto vitæ curriculo fieri potest perinde est ac dicere contraho tecum post mortem tuam. Ut habetur §. si quis stipuletur, Inst. de verborum obligationibus. Et ratio est, quia talis, conditio cum tollat matrimonij substantiam, excludit consensum necessarium, absque quo matrimonium consistere nequit. Ita videntur expressè tenere Abb. Præposit, Alexand. de Nemo, cap. fin. de conditionibus apposit. statim in principio, & Lancellottus Institutionum iuris Canonici libro secundo, titulo de sponsalibus, §. sponsalia contracta sub conditione, verbo, honesta sunt, ubi ita summant illud capit. finale, conditiones turpes, & impossibiles, quæ non sunt contra substantiam matrimonij rejiciuntur: idem tenent expressè Adrian. 4. materia de matrim. questione 3. dubio, §. & 9. in fine, Angel. matrimonium 3. impedimento 3. num. ultimo, Syluest. matrimonium 3. questione 11. vers. Ludou. Lop. 2. parte instructorij noui, materia de matrimonio, cap. 42. fol. 1089. Idem tenet Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 2. ad finem, vers. ad propositum ergo: ubi dicit, hanc conditionem, si Angelus fueris, contraho tecum, quamuis sit impossibilis, vitare matrimonium, quia est eius substantiæ contraria.

DISPUTATIO V.

An hæc conditio reputanda sit impossibilis, si Pontifex dispensauerit, ac proinde adiecta sponsalibus inter duos consanguineos, sit reiicienda, & ita talia sponsalia minimè obligent, ac si absolute, & seclusa conditione contracta essent?

S P M M A R I U M.

Quot sint questiones disputanda, num. 1.

Si impedimentum sit tale, in quo non est solitus Pontifex dispensare, non obligat promissio, num. 2.

Nec si solus sit Pontifex dispensare ex causa iusta, & contrahentes illa careant, num. 3.

Obligat promissio, si obtemperata iam dispensatione ratificetur. Et quando censetur ratificari, num. 4.

An promissio inter impeditos, sub conditione, si Pontifex dispensari, obliget? Referuntur tres sententiae, num. 5, 11. & 12. Et sententia Auctoris, num. 13. Vbi etiam soluntur argumenta contraria.

Conditio pendens à principis voluntate, quando reputetur impossibilis, num. 5, iuncto num. 12. Et an nomine huius Principis intelligatur tantum princeps supremus? num. 13.

Quid, si iuramento firmitur talis promissio? num. 6. & quid si magna expensa pro dispensatione impetranda facta sint, & sub ea spe virgo deflorata sit? num. 7.

An peccent contrahentes sub tali conditione? nu. 8. iuncto nu. 16.

Quid, si aliqui se obligent in contractibus, penamque apponant, conferentes euentum in Pontificis beneplacitum, & dispensationem, an valeat pena? num. 9, iuncto num. 16.

An legatum relictum patribus, cum onere exequendi aliquid, ad quod Pontificia licentia desideratur, valeat conditione reiecta? num. 10. iuncto num. 16.

Quid, si matrimonium initū sit inter impeditos per verba de presenti, sub ea conditione, si Pontifex dispensarit? nu. 14.

Quid, si dantes sibi fidem de matrimonio contrahendo sint in secundo, consanguinitatis gradu? num. 15.

Explicatur Clem. 2. in ca. de consanguinit. an consanguinei contrahentes matrimonium, sub conditione si Pontifex dispensauerit, incurrant illam excommunicationem? num. 17. 18.

Valeat conditio opposita in legato, vel maiori, si aliqui ducant consanguineam præcedente Pontificia dispensatione, num. 19. Et quid si secundo consanguinitatis gradu contracti sint? num. 20.

Tunc incumbit legatario impetrare dispensationem, num. 21. Post quem inuenies alia summaria.

Hæc questio grauissima est, & in ea septem questiones disputandæ latent.

Prima est, impediti ad contrahendum impedimento Pontifici reseruat, si contrahendi fidem sibi dent, sub conditione, si Pontifex dispensauerit; an talis contractus obliget?

Secunda, an sint vera sponsalia?

Tertia, an sit idem dicendum, si tales non exprimant conditionem, si Pontifex dispensauerit?

Quarta, an idem dicendum sit, si impedimentum sit tantum impediens, per solum Pontificem, aut etiam Episcopum, dispensabile?

Quinta, an casu quo talis contractus non obliget, qui resiliit teneatur alteri solvere expensas in dispensatione, vel alias occasione talis contractus, factas?

Sexta, quando talis contractus obligat, quis teneatur expensas dispensationis facere, eamque procurare.

Septima, an liceant inter hos impeditos, sub conditione, si Papa dispensarit, contrahentes, amplexus, & oscula licita inter sponso de futuro?

Questio prima, an dantes sibi fidem de matrimonio contrahendo, sub conditione, si Papa dispensarit in consanguinitate, vel alio impedimento dirimente, quo affecti sint,

obligentur, ita vt Pontifice dispensante, teneantur contrahere matrimonium? Certū est, si impedimentum eius generis sit, vt nunquam solitus sit Pontifex dispensare, vt in primo gradu transversali, vel si contrahens sit sacris initiatus, nec urgeat causa grauissima, vt cum ipso dispensetur; talem contractum esse nullum, & eā conditionem reputandam impossibilem, vt constabit ex dicendis, nu. 12.

Secundū est certum, contractum esse omnino nullum, quando Pontifex solus est ex legitima causa dispensare impedimento, & contrahentes ea carent. Quia nō possunt absque graui culpa dispensationem petere, nec ea vri. Et id verum est, licet tali promissioni iuramentum accedat. Quia iuramentum non est vinculum iniquitatis c. quanto. de iureiurando, & tale iuramentum est contra bonos mores.

Tertiū similiter est certū, esse vera sponsalia, & obligare, qñ obtemperata dispensatione ratificatur prior consensus. Tunc aut ratificari tacite credo, qñ iā concessa dispensatione per ordinariū, proceditur ex contrahentium consensu, ad denunciationes in Ecclesia faciendas. Quia id est contractum promissionis continuare, & niti vt ad effectū perducatur.

Difficultas ergo in eo versatur, an qñ princeps solitus est dispensare in impedimento ex causa iusta, adestque talis causa, obliget matrimonij promissio inter sic impeditos, ea expressa conditione, si Pontifex dispensauerit. Triplex est sententia. Prima, docet eā promissionē esse omnino nullā, & proinde licitū esse vtrique contrahenti, ante, & post impetratam à Pontifice dispensationem, altero inuito, resilire. Ducitur primo, quia conditio impossibilis reiicitur à contractu matrimonij, vel sponsalium, isq. purus maneat, ac si ea adiecta non fuisset, (vt latè diximus tota disp. 3.) sed hæc conditio, si Pontifex dispensauerit, est impossibilis, ergo ea reiecta manet ea promissio pura, & absoluta, & proinde minimè obligabit, quia est inter personas inhabiles, & contra bonos mores. Quod aut talis conditio sit impossibilis, probatur sic. Quia conditio à voluntate Principis dependens, qualis est hæc, reputatur impossibilis. Vt constat ex l. continuus 137. §. cum quis, ff. de verb. oblig. ibi, ubi oīno conditio iure impleri non potest, & si velit facere, ei nō liceat nullius momenti fore stipulationē: proinde & si ea conditio, quæ natura impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quod ius mutari potest, & ad id quod nūc impossibile est, postea sit possibile fieri, non n. secundum futurum tēporis ius, sed secundum præsentis æstimationem dicitur stipulatio. Et l. inter stipulantem, 83. §. sacram, ff. de verb. oblig. reprobatur hæc stipulatio, cum locum cum ex sacro prophanus esse ceperit, dare spondes, Et subditur rō, quæ cois est et casui nostro, ibi, quia nec præsentis obligationem temporis recipere potest, & ea duntaxat, quæ natura sui possibilia sunt deducuntur in obligationē. Et l. apud Iulianū 20. §. si, qui incipit, constat, (in alijs hæc lex incipit Aphricanus, in alijs, idē Iulianus, in alijs ponitur hic, §. post l. 41.) ff. de legat. 1. vbi dicitur valere legatū rei alienæ, & deberi æstimationem, qñ est possibile, licet difficile, rem illam cōparari, nisi res Principis sint, tunc, n. si legentur, non debetur et æstimatio. Et redditur ratio ibi, quoniam commercium earum, n. si iussu Principis non est, cum d. strahi non soleant. Vbi clarè appellatur impossibile, qñ à voluntate Principis pendet. Et ita hoc esse impossibile, docent Glo. d. l. continuus, verb. relictæ, Dynus regu. semel Deo §. 1. n. 2. de regul. iur. in 6. Barr. d. l. apud Iulianum, §. constat, n. 2. Abb. c. cum esces, nu. 19. de testam. Rebus, dē verb. sign. l. 143. §. limitatur et, Cephal. conf. 407. nu. 40. vol. 3. Io. Bapt. de Floris inter consilia matrimonialia Zileti, conf. 87. num. 10. vol. 1. asserens id esse verum, licet Princeps solitus sit dispensare; Mandosius reg. 32. Cancellaria, q. 31, num. 11. & 12.

Et confirmatur, quia quod tantum potest fieri per remedium extraordinarium, vt dispensationem, dicitur impossibile. Vt testantur Innoc. c. pastoralis, num. 1. de causa possessio. & proprii. Tiraquel. multos referēs, de retractu lignagi. §. 32. Gl. vnica, n. 6. Mandos. referens Romanū d. q. 31. nu. 12. Anton. Gabr. referens Romanum, d. q. 31. nu. 12. Anton. Gabr. referens Barbatium, in mca editione, to. 1. commun. lib. 7. ad finem verb. gratia, fol. 466,

Huic rationi innituntur oēs authores huius sententiæ, dempto Henriquez lib. 12. de matrim. c. 10. n. 4. qui tenēs hanc sententiam, faterur hanc conditionem non esse impossibilem: & ita alia rōne ducitur ad hanc sniam amplectendam: nimirum, quia melius est conformari legi cōi prohibenti nuptias inter impeditos, quam sequi legē specialem dispensationis, & ita ea promissio obligans ad recedendum à iure cōi, nullius est momenti. Hanc sniam tenent Io. Andr. c. super eo, de conditionib. apposit. nu. 2. Innoc. & Hostiens. ibi, in initio, Anchar. nu. 7. Card. nu. 2. q. penult. Abb. nu. 8. Alex. de Neuo à num. 13. vsque ad 18. & Præposit. n. 5. re latē disputata, anceps manet, vtra pars verior sit. Eandem tenent Henricus c. si. n. 2. in fin. de conditionib. apposit. Philippus Probus additionib. ad Monachum c. vnico, de sponsalib. in 6. nu. 11. Franciscus Aretin. dicens communem, d. l. apud Iulianum, §. constat, nu. 11. versic. & ad materiam nostræ legis, quam interpretatur simul cum l. cum seruus, ff. de leg. 1. Additionator Decij l. ea quæ iarp. nu. 4. ff. de reg. iur. Idem Franc. Aret. conf. 142. num. 1. 2. & 3. Loazes de matrim. dub. 12. in initio, Rosella matrimonium. §. nu. 13. & 14. Syluest. matrimonium. 3. q. 9. Allen. sis lib. 8. summe, tit. de modo contrahendi sponsalia, art. 2. q. sed quid si aliquæ personæ Villalobos in cōmun. opin. litera M. n. 97. Ant. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 11. nu. 56. Tello l. 22. Tauri, nu. 18. Matienzo lib. 5. recop. tit. 6. l. 6. glos. 6. nu. 2. Et ex Theologis, Victoria summa de matr. nu. 258. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. Ledesma 2. p. 4. q. 45. art. 1. fol. 440. col. 3. Veracrux 1. par. Speculi, art. 19. vers. quod si quæras, Henriquez lib. 12. de matrim. c. 10. nu. 4. Capua lib. 1. decisionum. c. 80. nu. 9. & triplici sequenti, Viualdus Candelabro sacramentor. de matrim. 1. p. nu. 55. Et censent esse probabilem Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. artic. 1. dub. 2. conclus. 2. & Vega lib. 2. summe, casu 334. Et verē est probabilis.

6 Immo idem dicendum est, ea promissione iuramento confirmata. Cum enim iure prohibita sit, illique ius resistat, iuramentum nullas vires habet. Sic Victoria, Sotus, Ledesma, Capua, num. præcedenti allegati.

7 Præterea idem est verum, licet magnæ expensæ factæ sint causa talis promissionis, & sub ea spe virgo deteriorata sit. Quia cum hæc damna sint per accidens, possunt alia via reparari. Sic Sotus, Henriquez, & Capua num. 5. citati.

8 Ex præmissa sententiā inferunt primò, Victoria, & Sotus allegati nu. 5. peccare hos impeditos contrahendo sub ea cōditione, si Papa dispensauerit, & iurādo. Quia promittunt, & iurant rem illicitā. Quod temperat Sotus, qñ hi intenderent sponsalia celebrare, secus si solum se ex honestate obligarent, ne expensæ dispensationis frustra fiant.

9 Secundò infert Alex. de Neuo cap. super eo, num. 17. de condit. apposit. obligantes se apposita pœna, conferentes euentum contractus in Principis dispensationem, minimè teneri contractu, nec pœna. Quia conditio est impossibilis, & ita vitiat contractum: & sicut contractus non valet, ita nec pœna illi accessoria.

10 Tertiò inferunt Bar. l. apud Iulianum, §. constat, ff. de leg. 1. nu. 2. & Io. Baptista de Plotis inter cōsilia matrimonialia Zileti, conf. 87. n. 9. relictum fratribus minoribus, cum onere, cuius implementum exigit Pontificis licentiam, esse futurum, reiecta ea conditione, tanquam impossibili.

11 Secunda sententia docet talem contractum, & promissionem obligare, at esse reuocabilem, posseque alterutrum contrahentem altero inuito resilire, ante, & post dispensationem impetratam, nisi ea impetrata ratificetur cōsensus. Sicut sponsalia impuberum, valida sunt, & obligatoria, reuocabiliter tamen, cum possit vterque pubes factus, resilire, (vt diximus lib. 1. disp. 5. 1. nu. 6.) Ducitur, quia non est dicendum ita firmum, & irreuocabilem esse hunc cōsensum præstitum à personis inhabilibus, sub conditione, si Princeps dispensauerit, ac quando persone sunt habiles. Sic tenent Gutier. quæst. cano. lib. 1. c. 21. nu. 17. & sequenti. Manuel 1. tom. summe, 2. editione, c. 44. num. 9.

12 Tertia sententia docet, talem promissionem obligare,

& neutri altero inuito fas esse resilire, siue ante, siue post obtentam dispensationē. Probat, quia pendens à voluntate principis reputatur impossibile, qñ princeps id concedere non solet, secus quando solet. Vt patet ex l. apud Iulianum, §. constat, ff. de leg. 1. quam retuli, nu. 5. pro 1. sententia, ibi, *quoniam commercium eorum, nisi iussu principis non est, cum distrahi non soleant*. Et ita aduertit ibi Cuma. & Alex. nu. 5. & ibi Ias. dicens communem, nu. 13. Rom. l. 2. in initio, ff. de verb. oblig. Paulus l. continuus, §. cū quis, nu. 5. ff. cod. tit. Præposit. c. super eo, nu. 5. de condit. apposit. Socin. iun. conf. 5. 1. nu. vltimo, vol. 1. Dec. reg. ea quæ raro 64. in fi. & ibi Cagn. nu. 4. ff. de regul. iur. Roland. conf. 11. nu. 15. lib. 2. Couar. 4. decret. 3. p. c. 3. in initio, nu. 8. & lib. 3. variat. c. 19. nu. 5. in fi. Additionator Abbatis c. cum es- ses, nu. 19. de testam. super verb. explicari, Greg. Lop. l. 13. verb. *sin mandando*, tit. 9. p. 6. Acolta lib. 1. selectarum c. 8. nu. 14. Pinellas l. 1. p. 3. nu. 5. 2. ver. & inde inferendo, C. de bonis mater. Tello l. 26. Tauri, nu. 14. Cephal. conf. 304. n. 124. lib. 3. Ant. Gom. l. 9. Tauri, n. 18. in fi. Ant. Gabr. alios referēs, in mea editione, to. 1. commun. lib. 9. verb. impossibile, fol. 109. Molina lib. 2. de primogen. c. 13. nu. 8. 9. & 10. Meres de maiorat. 2. p. q. 50. nu. 2. in fi. Matienzo Dialogo 1. elatorum, 4. p. c. 11. num. 7. & lib. 5. recop. tit. 9. l. 4. glo. 4. nu. 7. Gutier. conf. 18. n. 10. Baeza de non melioran. tilia. c. 26. n. 14. Caldas de nominatione emphyt. q. 20. nu. 31. Spino speculo testam. glo. 2. principali, nu. 9. Immo nec quando princeps difficillimè concedit, reputatur hoc impossibile. Quia hoc potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet, vt docent Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, nu. 9. Acolta, & Meres proximè citati: quare talis conditio non dicitur impossibilis reiicienda, iuxta c. fi. de condit. apposit. vbi sumitur impossibile, pro eo, quod natura, vel iure impossibile est: vt diximus disp. præcedenti.

Et cōfirmatur, quia institutio si iuri facta sub conditione, si princeps eum legitimauerit, est valida: iuxta communissimam, & verissimam sententiam: vt potest videri in Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. nu. 12. Duēnas regul. 366. limitatione 1. Molina lib. 2. de primog. c. 7. num. 49. & 51. Matienzo lib. 5. recop. tit. 8. l. 6. glos. 8. nu. 19. vbi multos alios referunt: cum tamen ea conditio pendeat à voluntate principis. Similiter venditio rei feudalis, seu maioratus, simpliciter facta, invalida est, valet tamen, si fiat sub conditione, si dominus feudi, aut Princeps voluerit. Vt probat Molina lib. 4. de primogen. c. 3. num. 48. Similiter vorum Episcopi transfudi ad religionem, si Pontifex dispensauerit, validum est, secūdm omnes: cum tamen hæc conditiones pendeant à principis voluntate.

Et amplius confirmatur, quia quando est controuersia de aliquo beneficio, licitum est contendentibus, pacisci de pensione concedenda sub conditione, si Pontifex dispensauerit, qua scelysa pactum esset Simoniacum, & verò obligat, ergo similiter in nostro casu.

Præterea, quia in hac promissione duo inuoluuntur, alterum, promissio petendi dispensationem, alterum, ea obtenta contrahendi, & vtrumque est licitum, & possibile, ergo promissio obligat.

Secundò principaliter probatur, quia licet conditio pendens à principis voluntate reputaretur impossibilis, at quoties est præambula, & necessaria ad dispositionis, & actus valorem, non est reiicienda, & si summè difficilis sit, sed eius euentus expectatur. Vt tradunt Bald. l. 1. q. 6. nu. 17. C. de institutionibus, & substit. Alex. l. apud Iulianum, §. constat, nu. 5. ff. de legat. 1. & ibi Ias. n. 16. Socin. l. quidam relegatus, ff. de reb. dubijs, Ant. Gom. leg. 9. Tauri, num. 18. in fin. sed hæc conditio, si Pontifex dispensauerit, est necessaria ad valorem promissionis matrimonij, inter impeditos, ergo non est reiicienda.

Tertiò, quia licet factum pendens à Principis voluntate, reputetur impossibile, non tamen excusatur promittens, nisi à principe postulauerit, licet facilè non soleat concedere. Et tradunt Bald. conf. 395. num. 1. libro secundo, Paul. conf. 433. num. 2. versic. sed his non obstantibus, lib. 1.

lib. 1. Almon consil. 121. nu. 10. lib. 1. Cephalus consil. 304. nu. 123. lib. 3. Meres de maiorat. 4. p. q. 40. nu. 20. ergo eto ea conditio esset impossibilis, non esset irrita promissio, sed tenebitur promittens nisi dispensationem impetrare. Et ideo hanc sententiam tenent Anton. c. super eo. num. 8. de conditionib. appof. & ibi Calderinus. Et in hac, quamvis dubius, magis inclinat Præposit. ibi. nu. 5. Et in hac inclinare videtur Iaf. l. apud Iulianum, §. constat, nu. 11. ff. de lega. 1. & servatur de consuetudine, secundum Boeriu decifione 264. nu. 27. Eandem tenet Ang. matrimonium 3. impedimento 3. nu. 4. Decius, l. ea quæ raro, nu. 14. ff. de reg. iur. Navar. lib. 4. consil. 1. editione, tit. de sponsalibus, cons. 25. num. 2. in 2. tit. de consanguinit. cons. 5. num. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, nu. 9. in fine, Ant. Gabriel. in mæa editione, to. 2. commu. verbo communium, lib. 11. fol. 92. Iulius Clarus li. 5. receptarū, verbo incestus, vers. sed quid. Et supponere videtur Gregor. Lopez l. 3. verbo *casar*, tit. 4. p. 4. dicit enim, adueniente dispensatione non esse necessarium novum consensum, & sic clarè supponit priorem promissionem valuisse. Et quando interuenit iuramentum tenent idem Tabiena verbo, sponsalia, quæst. 8. nu. 9. & ibi Armilla nu. 11. Et ex Theologis, sequuntur hanc sententiam Adrian. 4. materia de matrimonio, quæst. 3. dub. 10. Philarcus summa parua de officio sacer. c. 1. de spōsal. Veracruz appendicæ ad Speculum, super art. 19. de conditionibus, à fol. 114. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dubio 1. conclus. 3. Ludou. Lopez, 2. part. instructorij, cap. 42. de matrim. fol. 1086. Angles Floribus 1. p. q. 2. de matrimonio conditionato, art. vnico, dubio 3. fol. 142. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 25. fol. 1322.

13 Sit conclusio: prima sententia probabilis est: sed tertia opinio est multò probabilior. Secundam autem minimè percipio. Non enim video qualiter stare possit, aliquem esse obligatum, & semper posse resilire: si enim potest resilire, ergo non est obligatus. Nec confert simile de sponsalibus impuberum. Quia impuberes non semper resilire possunt, sed statim ac pubertatem nacti fuerint; (vt dixi lib. 1. disput. 5. nu. 6. & 14.) at iuxta hanc sententiam possunt semper contrahentes resilire, nisi obrepente dispensatione nouam obligationem ineant.

Ad argumenta primæ sententiæ, proposita, nu. 5, constat ex dictis, nu. præcedenti; non enim est impossibile quod pendet à voluntate principis, & per remedium dispensationis extraordinarium fit, quando Princeps solet dispensare, sed quādo nullo modo solet: hæc tunc verè dicitur impossibile, sed difficile.

Ad argumentum quo vsus est Henriquez, cod. num. 5, propositum, dic melius esse conformari legi cōmuni, quādo non est aliqua obligatio licitè contracta, ab ea recedendi, qualis est promissio matrimonij inter impeditos, præmissa conditione, si Pontifex dispensauerit. Sicut iure cōmuni contenditibus circa beneficium, minimè licet de pensionē danda pactum inire, quod tamē pactum semel initū sub conditione, si Papa cōsenserit, obligat quidem, & neutri contrahenti altero inuito resilire licet.

14 Idem dicendū est, quando tales cōsanguinei, vel alio impedimento affecti, cōtraxerunt per verba de præsentis, sub conditione, si Papa dispensauerit, tenentur enim. Quia resoluitur is contractus in promissionem de futuro, iuxta c. super eo, in fine, de condit. appof. Sic Anton. Calder. Couar. nu. 9. in fine, Petr. de Ledesma, allegati, n. 12, Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 22. num. 22.

15 Similiter idem asserendum est, licet cōsanguinei dātes sibi fidem prædictam de matrimonio contrahēdo, sicut secundo cōsanguinitatis gradu cōiuncti; Quamvis enim difficile soleat Pontifex dispensare in hoc gradu, at sæpè ex causa iusta dispensat. Sic Navar. lib. 4. consiliorum, 2. editione, tit. de consanguinit. consil. 5. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 2. in solutione ad primum. Et constabit ex ijs, quæ dicemus num. 20. nimirum, non reijci à legato, vel maioratu cōditionem cōtrahendi cū cōsanguinea in secūdo cōsanguinitates gradu, præmissa dispensatione,

16 Hinc infertur, contra Doctores relatos, nu. 8. hos impeditos contrahentes sub conditione, si Pontifex dispensauerit minimè peccare. Quia illa cōditio suspendit in tempus habile, tollitque rationem culpæ, ab eo contractu. Sic Adr. 4. de matrim. q. 3. dub. 20. in solutione ad 2. Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, nu. 7. in fine, Gut. qq. cano. lib. 1. c. 22. nu. 5. & 17. Similiter negāda sunt corollaria, quæ intulit prima sententia, num. 9. & 10. ignoscuntur enim illi fundamento, quod pendet à voluntate Principis esse impossibile.

17 Secundo infertur, quod dicendum sit, ad eam quæstionem. An si duo cōsanguinei contrahant matrimonij per verba de præsentis, sub conditione, si Pontifex dispensauerit, incurrant excommunicationem latam, Clemen. vnica, de cōsang. contra cōsanguineos contrahentes? Gutier. qq. canon. lib. 1. cap. 22. nu. 17. affirmat incurrere. Quia ea conditio tanquam impossibilis reijcitur, manetque iurum matrimonium.

18 Sed dicendum est, nullo modo incurrere, quia ea cōditio, nō reputatur impossibilis: (vt probaui n. 12.) Sic Adr. 4. q. 3. de matrim. dub. 10. ad fin. Cou. 4. decret. 2. p. cap. 3. in initio, nu. 7. Greg. Lop. l. 6. verbo impossibiles, tit. 4. par. 4. Aht. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. nu. 56. in fine, Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 42. fol. 1081. col. 2. Pet. de Led. de matrim. q. 47. art. 5. fol. 257. §. sed circa confirmationem vltimi argumenti.

19 Tertiò infertur, valere conditionem legato, vel maioratu adiectam, vel legatarius, vel in maioratu succedēs ducat cōsanguineam, præmissa Pontificis dispensatione. Quia ea conditio non reputatur impossibilis. Nec obstant l. si stipuler, ff. de verb. obligat. & l. 14. in fine, tit. 4. p. 6. quarum verb. referam, nu. 26. Quia loquuntur, dum non exprimitur conditio, si Pontifex dispensauerit: vel si exprimitur, est tale impedimentum, in quo non est solitus dispensare. Sic docent Acosta lib. 1. selectarum c. 8. nu. 14. Molina lib. 2. de primog. c. 13. à nu. 8. vsque ad 13. Meres de maiora. 1. p. q. 5. nu. 2. Gutier. consil. 18. nu. 9.

20 Controversia autem est inter hos Doctores quādo cōsanguinitas est in secundo gradu, an valeat talis conditio? Nam Molina cod. c. 13. nu. 12. & 13. & Henric. lib. 11. de matrim. c. 10. nu. 4. dicunt, reijci eam conditionem, tanquā impossibilem, illaq. reiecta valere legatum. Quia Trident. sess. 24. de matrim. c. 5. decernit in hoc gradu dispensandū non esse, nisi inter magnos Principes.

Sed verius est valere conditionem: Quia licet difficilè dispense Pontifex, sæpè tamen solet dispensare. Sic docet Acosta lib. 1. selectarum c. 7. n. 14. Molina mutans sententiam, in annotationibus, quas proponit in fine totius libri de primogenit. num. 12. Gutier. cons. 18. nu. 9. Immo addit Acosta, valere conditionem, vt cōtrahat cum consobri-no, si Pontifex dispensauerit, mulier succedēs in maioratu. Quia quamvis difficillima sit dispensatio, hoc potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet.

21 Incumbet autem legatario, vel maioratus successori grauato ad contrahendum cum cōsanguinea, si Pontifex dispensauerit, impetrare dispensationem. Cum ipse teneatur nisi implere conditionem, si vult legatum, vel maioratum. Sicut ipsi incumberet quodcumque aliud onus legato adiectum subire. Sic Meres alios referens de maiorat. 1. par. q. 50. nu. 3. & 4. par. q. 40. num. 20.

S V M M A R I V M.

An promissio matrimonij inter impeditos, sub cōditione, si Pontifex dispensauerit, vel sub alia, quæ posita sunt habiles, vt si quis promittat infideli, si conuertatur, obliget tanquam vera sponsalia? explicatur in quo consistat difficultas, n. 22. Et ibi, ante impletam conditionem non sunt sponsalia.

Proponitur opinio asserens impietate conditione, non obligare vt sponsalia, num. 23.

Opinio Authoris, nu. 24. Et ibi, soluitur argumentum. Reprobanturque dicentes esse hanc conditionem generalem, si conuertaris. Postquam inuenies alia summaria.

Questio secunda, an promissio matrimonij inter im-
peditos, sub conditione, si Pontifex dispensauerit,
obliget ut simplex promissio, vel ut vera sponsalia?
Et generaliter an sint vera sponsalia, quoties inhabiles pro-
mittunt sibi matrimonium, sub conditione, qua posita sunt ha-
biles, ut si promittat fidelis infideli matrimonium, si conuer-
tatur? Propono aut hoc dubium generaliter, quia in prio-
ri exemplo, cum conditio illa, si Papa dispensauerit, pendeat ex
Principis voluntate, omnes Doctores rati nu. 5. negant in ratione
promissionis valere, nedum in ratione sponsalium. Quia reputant
eam conditionem impossibilem. Quare non consistit in huius dif-
ficultatis in hoc, sed esto ea conditio sit possibilis, & ex hac
parte non sit reiicienda, ut contingit in posteriori exemplo,
quando promittit fidelis infideli si conuertatur, an obliget
talis contractus in ratione sponsalium, non obstante inha-
bilitate ad contrahendum, tempore promissionis factae? Et
quidem ante impletam conditionem, nemo dubitat non esse
sponsalia. Quia deficit consensus perfectus conditione
nondum impleta. Et constat ex c. 1. de sponsal. in 6. ubi ex
sponsalibus conditionalibus deciditur ante impletam con-
ditionem non oriri publicae honestatis impedimentum, eo
quod nondum valida sint defectu consensus.

23 Difficultas autem est, post conditionem impletam? Ali-
qui negant obligare ut sponsalia, sed ratione solius pro-
missionis, nisi tunc ratificentur. Quia tempore, quo hi con-
traxerunt erant inhabiles, & ubi impleta est conditio, & iam sunt
habiles, non ratificantur priores consensus, sed illi per-
manent immutati. Ergo talis promissio non habet rationem
sponsalium. Sic in utroque exemplo docet Henric. lib. 11. de
matrim. c. 13. in fine, & c. 10. nu. 4. Angles Floribus 1. p. q.
2. de consensu conditionato, art. unico, dub. 3. & q. 12. de
impedimento disparitatis cultus, dub. 2.

24 Sed dicendum est, impleta conditione esse vera sponsa-
lia. Quia licet illi inhabiles sint ad contrahendum pro tunc,
non tamen ad contrahendum tempore impletae conditionis;
at quando contrahunt sub conditione, non contrahunt pro
tunc, sed pro tempore conditionis impletae. Quoniam ea
est conditionis natura, ut suspendat actum, & eius absolu-
tam obligationem, in tempus impletae conditionis. Ut di-
citur l. cedere diem 213. ff. de verb. sign. ibi. *ubi sub conditio-
ne neque cessit, neque venit dies pendente adhuc conditione.* Et
per hoc soluitur argumentum contrariae sententiae propo-
situm num. precedenti. Nec est verum, priores consensus per-
manere immutatos. Quia pendente conditione sunt inef-
ficaces, imperfecti, nec pariunt publicam honestatem: quae
secus se habent, conditione impleta c. 1. de sponsal. in 6.

Et confirmatur: nam institutio ut valida sit, debet esse
hominis capax, & tunc valet institutio spurij facta sub co-
ditione, si Princeps eum legitimauerit (ut probavi nu. 12.)
Quia licet spurius sit incapax tempore institutionis; at co-
ditio illa suspendit, ut non censeatur ex tunc facta, sed a tempore
impletae conditionis, quo iam est capax: ergo similiter in
nostro casu. Sic docet in priori illo exemplo, quando con-
sanguinei promittunt sibi matrimonium sub conditione,
si Papa dispensauerit: Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 10. in
solutione ad 2. & ad ultimum, & post solutionem ad ulti-
mum vers. restat respondere. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. in initio,
nu. 9. in fine, Gutier. qq. cano. lib. 1. c. 22. nu. 17. Veracr. ap-
pendice ad Speculum, super art. 19. de cond. appos. fol. 118.
vers. hanc opinionem Manuel 1. to. summae 2. editione c. 244.
nu. 9. Lud. Lop. 2. p. instructorij c. 42. de matrim. fol. 1086.
Petr. de Led. de matr. q. 47. art. 1. dub. 2. conclus. 1. & 3.

Et in posteriori exemplo, quando aliquis fidelis pro-
mittit matrimonium infideli, si conuertatur, esse vera spon-
salia impleta conditione, docent D. Bonavent. 4. d. 28. q.
4. num. 13. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 6. in principio, Rosel-
la verb. impedimentum, impedimento 9. in initio. Angel.
matrimonium 3. impedimento 10. in initio, Sylvest. di-
cens esse omnium, matrimo. 8. q. 10. dicto 3. Lex 15. tit.
2. p. 4. Sotus 4. d. 39. q. unica, art. 2. vers. unde verum, &
in solutione ad 2. Petrus de Ledesma eod. artic. 5. dub. 2.
ante solutionem ad 1. Et huius sententiae aperte videntur

Anton. c. de infidelibus. de consanguinit. num. 7. ubi Alex.
de Nevo nu. 12. Cardin. c. fin. nu. 3. de condit. apposit. ubi
Henricus num. 2. in fine. Præpos. num. 6. vers. in ea Glof.
dicunt, enim valere matrimonium initum inter fidelem
& infidelem, ea conditione, si infidelis conuertatur, & su-
spendi in tempus euenientis conditionis.

Hinc fit, minus bene Sorum 4. d. 2. art. 1. versante secun-
dam verò, quæ sequitur Barthol. à Ledes. dub. 25. de matr.
paulò post principium, asserere esse conditionem generalem,
quæ nihil facit, & tacite inest, si infidelis ad fidem conuertatur.
Duciturq. quia hæc conditio, si non est consanguinea,
est generalis, & tacite inest, ob idq. non suspendit (ut dixi-
mus hoc lib. 1. n. 13.) Eo q. cum consanguinea non potest con-
sistere matrimonium, sed similiter cum infideli, nisi conuer-
tatur iniri nequit à fidei valide matrimonium: ergo ea con-
ditio, si conuertatur infidelis, est generalis, & nihil opera-
tur. Sed ex dictis constat eam conditionem suspendere con-
sensum: cum ea non appositae, promissio sit prorsus inualida,
& peccatum, ea tamen adiecta sit valida, & ante conditionis, euentum
obliget, ut simplex promissio, post euentum tamen, ut sponsalia.
Nec simile est de illa conditione, si non es consanguinea: cum, n.
sit de presenti, non potest consensum suspendere, nec aliud ope-
rari, sicut ea conditio, si non es infidelis, contraho tecum,
secus autem est de illa, si conuertaris, cum enim pendeat
ex futuro euentu, suspendet utique, & operabitur.

S V M M A R I V M.

*Refertur opinio asserens impletos promittens sibi matrimo-
nium non expressa conditione, si Pontifex dispensauerit, pe-
rinde teneri, ac si ea expressa esset: & similiter valere condi-
tionem legato adiectam, ut legatarius ducat consanguineam,
licet ea conditio, si Pontifex dispensauerit non exprimat,ur,
num. 25. Et ibi, verba quantumcumque generalia restrin-
genda sunt de habilitate.*

*Contraria opinio verior in utroque casu, num. 26. Et quid, si
tractatur postea de dispensatione, num. 27.*

Soluntur argumenta, nu. 28. Post quem sunt alia summaria.

25 **Q**uestio tertia: an valeat promissio matrimonij inter
impeditos, non expressa ea conditione, si Pontifex
dispensauerit, perinde ac si expressa esset? Affirmant
quidam, Quia promittens matrimonium consanguineam,
necessario supponit dispensationem promittendam esse, cum
ea conditio à iure insit, eo quod aliter matrimonium con-
stare nequeat. Ut conditio hæc, si alter voluerit.

Et confirmatur, quia verba quantumcumque generalia,
restringenda sunt, ut intelligantur de extremis habilibus
l. ut gradatim, §. 1. ff. de muner. & honor. Sic tenent aliqui
in alio simili, nimirum, quoniam testator apponit conditionem in
maioratu, vel legato, ut successor ducat consanguineam:
dicunt, n. non esse differentiam, siue id explicet precedenti
dispensatione, siue id taceat. Quia semper hoc intelligitur,
verba n. testatoris in dubio, secundum ius cõe intelligenda
sunt. Ut notant Doctores l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad
Senatus consultum Trebel. Sic Molina lib. 2. de primogen. c. 13.
nu. 7. Gutier. qq. canon. lib. 2. c. 22. n. 24. & conf. 18. n. 5. 6. 7.
& 8. male tamen refert Socin. iunior. Et nihil referre, siue
ea conditio exprimat, siue taceatur, ait Sotus 4. d. 29. q.
2. art. 1. vers. re vera fateor. Et quando intercessit iuramen-
tum, docent idem Tabiena verb. sponsalia q. 8. n. 9. & ibi Ar-
milla n. 11. limitas, nisi ignorassent impedimentum, quo co-
gnito non sibi promitteret. Et hæc sententia est satis probabilis.

26 Sed probabilius est, minimè obligare promissionem, ea
conditione non expressa, tanquam bonis moribus aduer-
sam. Quia conditio secundum presentis temporis ius esti-
mari debet l. continuus 137. §. cum quis, ff. de verb. oblig.
ibi. *Non enim secundum futurum temporis ius, sed secundum
presentis aestimari debet stipulatio.*

Præterea probatur, ex l. si stipuler 35. in fine principij,
ff. de verb. obligat. ubi dicitur, si stipuler fore rem adopti-
uam me ducturum, non valere, quia statim fit contra bonos
mores.

omnes, & l. 14 in fi. tit. 4. p. 6. libi. e. si la. muier non querend
do eximpler la condition, non casare con aquel con quien le
mandaua el fassador, non enra el heredamiento ni la mandu
fuer, onde, si aquel con quien le mandaua que casasse, fuisse
pariente de ella, o tal hombre con quien non de via nin podia
casar segun derecho.

Tertio, quia institutio spurij, pure facta, & preceptum
de alienandis bonis maioratus, nil valet, quæ tamen adie-
cta conditione, si Princeps legitimauerit, vel dispensaue-
rit, valida sunt: ergo in actibus, qui alias sine hac conditione,
si Princeps dispensauerit, sunt nulli, minimè subintelligitur
hæc conditio, nec validi sunt, ea tacita. Nec confert ali-
quid, si consanguinei sibi promittentes matrimonium, in-
federint, premissa Pontificia dispensatione. Quia cum sit
contractus inter homines initus, oportet externè necessa-
ria ad illius valorem, exprimi. Sicut in simili dicit Nau, lib. 4.
consil. in 1. editione tit. de spons. cons. 25, promittentē con-
sanguineæ matrimonij, nō teneri procurare dispensationē,
licet intenderit procurare, nisi externè se homini obligarit
vel internè Deo per votum. Hanc sententiam tenent aliqui, in
alio simili, nimirum, conditionem adiectam maioratus,
vel legato, ducendj consanguineam, tacita conditione, si
Pontifex dispensauerit, dicentes esse inuvalidam, & ea reie-
cta institutionem manere puram. Hi sunt, Glos. l. vter ex
fratribus, verb. consobrinam, ff. de conditio. insti. & l. 2.
verb. voluerit. C. de insti. & subli. vbi & Bal. nu. 1. Cy-
rus. Alberi. Salicet. Bellapertica ibi; Sigismū lus, cons. 16.
nu. 1. & 2. Acosta lib. 1. selectarum, cap. 8. nu. 14. Mantica
de consuetudine, vlt. volum. lib. 1. tit. 18. nu. 6. Et in proprijs
terminis promissionis matrimonij, docent idem Adria. 4.
q. 3. de matrim. dub. 10. ad 2. & ad primam confirma-
tionem primi argumenti, Coar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio,
nu. 7. Gutier. qq. canon. lib. 1. c. 22. nu. 17. Et quidam Do-
ctor. cuius sententia refertur in consilijs Nauar. 2. editione,
lib. 4. tit. de consanguinitate, cons. 5. nu. 1. Petr. de Ledesm.
de matr. q. 47. art. 5. dub. 2. ad 4. Lud. Lop. 2. p. instructori,
c. 42. de matrim. fol. 1086. col. 2. in solutione ad 3. Philiar-
cus in summa parua de officio sacerdot. c. de sponsalibus.

27 Quando autem imita promissione absoluta inter con-
sanguineos, tractant de impetranda dispensatione, iam ta-
citè inest ea conditio, & obligabit promissio, cum in ea
promissione adhuc perseverent.

28 Ad argumenta prioris sententiæ, proposita, n. 25, respō-
detur. Ad 1. dicendam conditionem non inesse iure, sicut de
simili conditione, probauit nu. 24, in fi. nec esse simile, de
illa, si alter voluerit, quia nō posse aliter matrimonij con-
stare, nisi Pontifex dispensante, non est ab intrinseco, & ex
natura matrimonij, sicut est, si aliter voluerit, sed est ab ex-
trinseco, ratione prohibitionis Ecclesiæ.

Ad confirm. & ad aliud argumentum de dispositione
testatoris, dic ea esse vera, quando verba sunt dubia, atq;
presenti casu sunt clara.

S V M M A R I V M.

An quando impedimentum non est dirimens, sed impediens, &
solo tamen Pontifice dispensabile, sit probabile nō valere pro-
missionem matrimonij, sub conditione, si Pontifex dispēsa-
uerit? Refertur opinio negans, n. 29. Et contraria verior, n. 30.
Quid si impedimentum sit per Episcopum dispensabile? nu. 31.
Post quem inueniens alia summaria.

29 Q Væstio quarta an si impediti impedimento non di-
rimōte, sed solum impediēte, dent sibi fidē de ma-
trimonio contrahēdo, premissa dispensatione,
sit probabile promissionē esse nullam, sicut quādo impedi-
mentū est dirimens, diximus nu. 23, esse probabile primā
sententiā id asserēte. Petr. de Led. de matr. q. 47. art. 5. dub.
2. f. 2. §. 5. sed adhuc est dubiū, dicere esse probabilius et stā-
do in illa primā opinione, hæc promissionem obligare. Ad-
uertit tamen, (& bene) cū licitū sit post sponsalia vovēre ca-
stitatem, iuxta opinionem probabilem, & religionē: iuxta

omnes, & per tale votū dissoluantur sponsalia: (vt latè di-
ximus lib. 1. disp. 46. (licere huic promittenti, velle in suo
voto perseverare, nec teneri petere dispensationē ad cōtra-
hēdum:) quod intelligo, nisi sequuta esset virginis deflora-
tio, aut notabilis honestæ feminæ infamia: obtemperata autem
dispensatione, teneri contrahere, nisi denuō se voto astringat.
Quia prior obligatio voti exincta est.

30 Sed verius est retenta illa prima opinione, non obligare
promissionem, quando impedimentum est impediens, per
solum Pontificem dispensabile. Quia omnes rationes illius
primæ sententiæ allatæ, nu. 6, & quæ militant in hoc casu: cū
hæc conditio pēdeat à voluntate Principis. Pro qua senten-
tiā faciunt Innoc. Host. Ioan. And. Anch. Card. Abb. Alex.
de Neuo, Syl. citati, co. nu. 5. pro illa sententiā, generaliter
enim loquuntur, qñ inter contrahentes subest canonicum
impedimētū, nec distinguūt, an sit dirimens, vel impediēs,

31 Immo licet non ita probabile sit, quando impedimentū
impediens est dispensabile per Episcopum, non tamen ca-
ret probabilitate. Quia procedunt eadem rationes, nu. 5,
allatæ. Nam hoc non potest fieri, nisi per remedium extra-
ordinarium dispensationis. Item procedit ea ratio, melius
est stare iuri communi prohibenti, quam particulari di-
spensationi. Item procedit illa, pendēs à voluntate Princi-
pis reputatur impossibile. Quia hoc non solum habet ve-
rum in Principe supremo, sed etiam in inferiori: vt domi-
no aliquis loci. Vt tradunt Socinus iunior, cons. 74. nu. 23,
vol. 1. Iason. lapud Iulianum, §. constat, nu. 17. ff. de legat.
1. vbi dicunt fortè hoc esse verum, Imola, nu. 13. & Alex.
nu. 6. Idem tenet Cephalus cons. 407. nu. 41. vol. 3.

S V M M A R I V M.

An dato possint consanguinei resilire a sponsalibus, teneatur re-
silire alteri expensas dispensationis, & si quas alias fecit, re-
silire? Et generaliter, quoties aliquis iussit absque culpa al-
terius resilire a sponsalibus, vt si ingrediatur religionem, & c.
Refertur opinio affirmans, nu. 32. Et contraria verior, n. 33.
Enodatur l. si pecuniam, ff. de conditione cau. dat. nu. 45.
Quid si dotatæ contraxit animo postea resiliendi, vel culpa sua,
vt ob fornicationem, vel quia aliam duxit dissoluantur spo-
salia, an teneatur hic alteri resarcire expensas? nu. 34.
Post quem inueniens alia summaria.

32 Q Væstio quinta an promittens matrimonium sub con-
ditione, si Pontifex dispensauerit in impedimento, si
resiliat sequens opinionem probabilem asserentē
id esse licitum, teneatur alteri contrahenti solvere ex
occasione illius contractus, vel dispensationis impetranda
gratia factas. Et generaliter, ad id teneatur, licitè resiliens
a sponsalibus absque alterius contrahentis culpa? Vt si alter
ingrediatur religionem, vel sit notabiliter deformis. Du-
plex est sententia. Prima affirmat teneri. Quia licet nō te-
neatur ratione rei acceptæ, cum in nihilo factus sit citior;
nec ratione iniustæ acceptionis, nullam enim iniuriā
admisit vtens iure suo, at tenetur ratione contractus, ea
enim est natura talis contractus, vt possit resilire, seruādo
tamen alterum idemnem, nō enim est iustum, vt alter, cui
commodum non reportat, sentiat damnum, sed vt resiliēs
qui commodum reportat, sentiat damnum. Et hæc esse na-
turam contractus, probatur ex l. si pecuniam, §. in princi-
pio, ff. de conditione causa data, vbi dicit textus dantem
pecunias alicui, vt iret Capuam, altero nondum profecto
posse penitere, & resilire, subdit tamen textus, ita tamen
vt indemnitas tibi præstetur eius quod expendi sit: vt si fecit
sumptus necessarios ad profectiōē. Ergo similiter in no-
stro casu, licet alter iussit resilire a promissione, tenetur
alterum seruare idemnem, soluendo expensas. Et pos-
se aliquem ratione contractus teneri, licet non ratio-
ne rei acceptæ, nec iniustæ acceptionis, patet: nam si
quis accipiat commodatum in sui vtilitatem tantum,
tenetur de culpa leuissima, secundum omnes, cum sæ-
pè non adsit culpa venialis, nec iniustitia aliqua. Cuius
ratio

ratio est, (vt bene ait Nau. lib. 3. de restitutione, c. 3. In nota editione, dub. 1. nu. 7.) quia qui ex maleficio tenetur, solum tenetur ratione iniuriæ, itaque obligationem solum criminem, & iniuria parit; quando vero tenetur ex contractu non iniustitia, sed natura contractus efficit, vt teneatur. Hanc tenet Gut. qq. cano. lib. 1. c. 12. nu. 19. in fi. & supponit Henr. lib. 1. de matrim. c. 10. in fi. Et est probabilis hæc sententia.

33 Secunda sententia, probabilior ait, non tenetur rescire alteri expensas, sed quilibet suam partem soluturum, cum sit onus commune. Immo si dispensatio petatur ad instantiam vnius tantum, ipsi incumbere integras expensas soluere. Quia nullus videtur dolo facere, qui iure suo utitur. Reg. nullus § 1. ff. de reg. iur. cum ergo hic resiliens utatur iure suo, non tenebitur refundere expensas, quasi dolo fecerit.

Secundo, quia si ea expressa esset conditio, vt quilibet liberè resilire possit, ab hac obligatione immunis esset, sed ea conditio in hoc casu tacite inest, scilicet, vt quando contrahunt impediri, possit quilibet resilire: & quicumque contrahant, possit alter ad religionem conuolare, ergo minimè tenetur hic ad expensas. Nec potest alter conueniri, cum similiter posset ipse resilire absque expensarum solutione. Quare contractus utrinque est æqualis.

Tertio, quia hic non tenetur ratione rei acceptæ, nec iniuste acceptionis: vt constat. Nec ratione contractus, quia nulli cautum est in iure, resiliens iuste à sponsalibus teneri expensas defendere. Nec est similis casus, d. l. si pecunia cui contraria sententia innitur. Quia id est speciale in illo casu, lex enim, quæ posse penitere cõcessit, id onus penitenti imposuit, vt alteri seruet indemnità & merito quidem: quia in eo casu non est æqua contrahentium conditio. Qui. n. pecunias dedit, potest resilire, accipiens verò minimè, sed potest cogi. Vt notant Gl. ea. l. si pecuniam, verb. sed cum, & ibi Bar. n. 4. & ita cum disparem utriusque contrahentis conditionem fecerit, grauauit. potentem resilire seruare indemnità alterum, qui à contractu recedere minimè potest. In nostro autem casu æqua est utriusque conditio. Hanc tenet Petrus de Led. de matrim. q. 47. art. 1. dubio 1.

34 Si autem dolose contraxit, animo postea resiliendi, vel iniuste à sponsalium fide recessit, tenebitur utrique expensas soluere. Vnde femina, quæ fornicando conditionem suam fecit deteriore, nec tam absque dedecore potest alter ducere, tenebitur ad has expensas, quia culpa sua dissoluunt sponsalia, nec liberè alter resiliit, sed coactus ne honoris iacturam subeat. Secus autem erodo, quando vir fornicaretur: non enim teneretur refundere expensas sponsæ resilienti. Quia liberè resiliit, nullum enim damnum illi nobis ponitur.

S Y M M A R I U M.

An promittens consanguinea matrimonium si Pontifex dispensat, teneatur procurare dispensationem? Reseruet opinio negans, nu. 35.

Contraria verior, nu. 36. Et cuiusnam expensis, nu. 37. Post quem sunt alia summaria.

35 **Q**uestio sexta iam promittens feminæ consanguineæ matrimonium, si Papa dispensauerit, teneatur procurare dispensationem, eiusque expensas facere? Hæc questio locum habet retenta opinione probabiliori, assenti hanc promissionem obligare. Naua, lib. 4. consilio. in 1. editione tit. de sponsal. cõs. 2. docet minimè ad id teneri, quamuis spe matrimonij tam violarit, sed tantum teneri dispensatione obtrita contrahere, quamuis animum habuerit dispensationem procurandi, nisi is animus tacite, vel expressè, esset feminæ intimatus. Ducitur, quia non se obligauit ad procurandam dispensationem, sed tantum ad ea obtrita contrahendum: nec intentio impetrandi minimè alteri intimata confert: cum sit contractus humanus.

36 Dico primò, teneri procurare dispensationem. Quia licet expressè id non promiserit, eo ipso, quod promissit dispensationem concessa matrimonium, videtur promittere se dispensationem procuraturum. Quia hoc est accessorium.

Et quia obligatus ad aliquid faciendum, subinde tenetur efficere, vt actus valeat: iuxta doctrinam Iasonis l. huiusmodi, in principio, nu. 27. ff. de leg. primo. Sic docent Tabienæ verb. sponsalia, q. 8. num. 9. Armilla ibi, num. 11. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. artic. 1. dub. 1. Et quando deflorata est virgo sub ea spe docent idem, Nau. lib. 4. consil. 1. edition. cit. de consanguinitate, cõs. 6. in fi. Et quidam Doctor, cuius sententia refertur eodem consil. §. num. 7.

37 Secundo dico, quamuis hic Doctor eo consil. §. dicat tenentem promittentem suis expensis impetrare dispensationem: verius esse, siue à viro, siue à femina impetretur superius esse utriusque communes. Quia negotium commune est.

S Y M M A R I U M.

Non licent tactus, & oscula inter impeditos, promittentes sibi matrimonium promissa dispensatione, dum ea impetrata non est, nu. 38.

Quid ea impetrata, nu. 39. Et quid in alijs sponsalibus conditionalibus, nu. 40.

38 **Q**uestio septima iam impeditis contrahentibus sponsalia, sub conditione, si Papa dispensauerit, liceat tactus, & oscula, quæ sponsis de futuro permessa sunt: Breuiter dic, ante impetratam dispensationem, minimè licere. Quia hæc tactus licent inter sponsos de futuro, ex ratione, quia sponsalia sunt quoddam matrimonij initiū: sed hæc promissio tunc non habet vim sponsaliū, (vt diximus nu. 11.) ergo non licent. Sic docent Sotus, 4. dist. 29. q. 2. art. 1. ad finem versic. hoc tamen addiderim. Veraciter appēdicē ad speculum, super art. 19. de conditionibus matrimonij, fol. 118. 6. hæc opinionem. Guzius, qq. canon. lib. 1. cap. 22. n. 17. in fin. Bartholom. à Ledesma de matrimonio, dub. 2. cõcl. 6. in fin.

39 Idem dicendum est, impetrata dispensatione, dum non est ratificatus prior ille cõsensu: iuxta opinionem relata, nu. 23. sentientem non esse hæc vera sponsalia. At retenta opinione, quam amplexi sumus, nu. 24. hæc esse vera sponsalia, dicendum est licere illis amplexus, & oscula, eo modo quo licent sponsis de futuro.

40 Hinc inferitur, idem dicendum esse in quibuscunque sponsalibus conditionalibus, nimirum, ante impletam conditionem, non licere hos tactus, & oscula: bene autem impleta conditione: ratione dicta.

D I S P U T A T I O XII.

Verum conditio honesta, & possibilis, adiecta de presenti, præterito, vel futuro, suspendat matrimonium?

S Y M M A R I U M.

Si est de præterito, vel presenti, non suspendit, sed si est vera valet matrimonium, secus non, nu. 1. Et ibi, remissio, an oporteat ut paracho, & restibus notum sit, conditionem impletam esse? Et si est de futuro, suspendit, nu. 2.

Adiecta ex interuallo, minime suspendit, nu. 3. Nec si mutuo consensu apponatur, secus in sponsalibus, vel in alijs contrahentibus, nu. 4.

Quid si conditio non referatur ad arbitrium alterius? vt si rauram dederis suam, nu. 5.

An semper hac conditio, si tantum mihi donaueris, suspendat? nu. 6. Et ibi, remissio, an per copulam videatur recessum ab ea conditione, ita vt iam non debeatur dari, & à quacunque alia conditione honesta?

An suspendat conditio relata in cuiuscunque arbitrium, vt si exirans quidam consenserit? nu. 7.

An sub conditione iniuncti matrimonium, vel sponsalia, possit ante conditionis euentum resilire? nu. 8.

Prima conclusio sit conditio honesta, & possibilis de præsenti, vel præterito, adiecta matrimonio, illud non vult, nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, ut si pater tuus vult, sed voluit, est statim validum matrimonium, si verò est falsa, est statim irritum. Hæc conclusio est D. Th. 4. distinct. 29. q. vnica, art. 3. quæstioncula 3. quem omnes sequuntur. Et quamvis D. Thom. solum loquatur de conditione de præsenti; at omnes idem dicunt de conditione de præterito. Probat, quia nil deest tunc ad matrimonij substantiam si conditio tunc est vera, cum adsit consensus mutuos de præsenti, nullatenus ex futuro euentu dependens. Item quia in alijs contractibus conditio de præsenti, aut præterito, non suspendit, sed si ea est vera, valet contractus si verò non est vera non valet. Ut habetur expressè lege, institutio talis 10. ff. de conditio. instit. leg. cum ad præsens 37. ff. si cert. perat. & 5. conditiones, inst. de verb. obligationibus.

Verum autem oporteat, non tantum ut paracho, & testibus constet de matrimonio, sed etiam de conditionis impleto? dicam disputat. octaua, num. 23. & 24.

Secunda conclusio, conditio possibilis, & honesta de futuro, suspendit contractum matrimonij, ut nullo modo valeat, dum conditio non impletur. Sic habetur expressè capit. super eo, & capit. de illis, de conditio. appof. & l. 3. tit. 4. p. 4. Et ratio est manifesta, qui ea est natura conditionis, ut suspendat valore contractus sub ea initi. in euentu conditionis l. si ita stipulatus fuero hanc summa, ff. de verborum oblig. & leg. prima, tit. 4. p. 4. sed nullo iure reijciuntur à matrimonio conditiones honestæ, & possibiles, sed tantum turpes, & impossibiles: ut constat ex c. finali, de conditio. appof. ergo conditio honesta, & possibilis suspendet matrimonium, & efficit ut minimè validum sit, donec impleatur conditio. Et in hac conclusione omnes conueniunt.

Intelligenda tamen est prima conclusio, si conditio adijciatur in ipso actu contrahendi matrimonium, secus si ex intervallo: ubi enim matrimonium semel contractum est, cum iam suum effectum sortitum sit, nec ex comuni consensu liceat ab eo recedere, nullam admittit conditionem leg. perfecta, C. de donat. quæ sub mod. ubi, *perfecta donatio conditiones postea non capit*. Ita glo. c. de illis, verb. huiusmodi verbis, de conditio. appof. & ibi Hostiens. paulo post principium, Ant. nu. 6. Alexand. de Neuo, num. 18. Præposit. num. 4. Paludan. 4. distinct. 29. q. 2. art. 3. conclus. 2. num. 17. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 19. §. 5. in principio, Ang. matrimonium 3. impedimento 3. num. 13. Sylu. matrimonio 3. q. 1. 1. vers. primo, Tabiena matrimonium 2. in fine, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 8. Nauar. Summa, c. 21. nu. 62. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1088.

Hoc tamen distat inter matrimonium, & alios contractus, ut sponsalia: quod cum matrimonium non possit etiam mutuo consensu dissolui, non potest postquā semel contractum est, pati conditionem, etiam ex vtriusque consensu, ac ceteri contractus cum mutuo consensu dissolui valeant, possunt etiam mutuo consensu admittere conditionem. Ut sponsalia: secus ex alterius consensu. Sic Ant. eod. c. de illis, nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 17. Præposit. num. 4. Palud. ibidem, conclus. 3. nu. 18.

Secundò intelligenda est conclusio, ut conditio de futuro tunc suspendat, quando refertur ad arbitrium alterius, ut contraho tecum, si pater consenserit, quia est circa substantialia matrimonij, nempe, circa consensum: secus de alia conditione. Ut contraho tecum, si tantam dotem dederis: cum enim sit circa qualitatem, non suspendit, sed statim valet matrimonium. Sic Speculator, tit. de conditio. appof. in principio, nu. 2. Vincentius, Petrus, & Abbas antiquus, c. de illis, de conditio. appof. ut ibi eos refert Abb. nu. 5.

Ceterum contrarium tenendum est, nempe, utraque conditionem suspendere, Probat, ex d. c. de illis, & l. 3. tit. 4. p. 4. ubi utraque conditio tanquam matrimonij suspensiuā ponitur. Et ratio est, quia qualiscunque sit conditio,

siue placita in arbitrium tertij, siue non, semper suspendit, ac respicit consensum substantialiter requisitum ad matrimonium, nempe, ipsorum contrahentium; substantia enim matrimonij non regulatur à tertij consensu, vel dissensu. Sic docent Host. Summa, tit. de cond. appof. nu. 12. vers. si conditio honesta, lo. And. in illū locū Spec. verbo super eo, & c. super eo, de conditio. appof. num. 3. & ibi Ant. num. 5. Card. nu. 1. & d. c. de illis, in fine, ubi Anch. nu. 7. Abb. nu. 5. Alex. de Neuo, num. 16. Præposit. in fine, Henricus, cap. fin. num. 4. de conditio. appof. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 19. §. 5. vers. quarta est conditio, Sotus 4. distinct. 29. quæst. 2. art. 3. conclus. 3. Petrus de Soto lectione 3. de matrim. §. ult. Brunellus de spons. concl. 33. nu. 3. (habetur to. 9. trac.) Alexand. Carreterius lib. 4. de spons. cap. 6. (habetur eodem to. 9.) Nauar. Summa, cap. 22. num. 62. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, num. 2. Greg. Lop. 1. 3. verbo *casar*, tit. 1. p. 4. Anton. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 33. Bartholom. à Ledesma, dub. 25. de matrim. conclus. 3. Lud. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrim. c. 43. in fine.

Monuerim tamen, dum diximus suspendere matrimonium, ac esse validam conditionem, si tantum mihi donaueris, intelligi, quando est causa iusta dandi, ut in dotē, vel quia est disparitas inter contrahentes: aliās enim est conditio turpis, iuxta l. si ita stipulatus, la. 3. §. si tibi nupsero, ff. de verborum obligat. & dixi lib. 1. disp. 33. num. 4. quare tanquam conditio turpis non suspendet, sed reijciatur: (hoc §. lib. disp. 15. nu. 1. de conditionibus turpibus dicemus.) Sic Abb. c. de illis, de conditionib. appof. nu. 2. & ibi Alex. de Neuo, nu. 3. Præposit. nu. 1. Rosella matrimonium 5. nu. 6. Ang. matrim. 3. impedim. 3. num. 5. Sylu. matrim. 3. q. 5. Tabiena matrim. 2. q. 1. 1. num. 12. An autem verbum *copulam* videatur recessum à conditione honesta, tam ad d. dotem, quam à quacunque alia, nec tunc dos debeat. Dixi lib. 1. disp. 26. nu. 12. & 13.

Hinc inferitur minus bene aliquos Doctores antiquos, quos tacito nomine referunt, ac reprobant, Goffredus Summa, tit. de conditionibus appof. nu. 3. & ibi Host. in Summa, nu. 12. vers. si conditio honesta, dixisse, non valere conditionem relata in quorumcunque arbitrium, sed tantum eorum, qui contrahentes matrimonium, habent sub sua potestate, ut parentum. Sed (ut probauimus) cūnis conditio modò honesta, & possibilis sit, valet, ac suspendit.

Tertiò intelligenda est conclusio, ut quauis conditio honesta suspendat tamen matrimonium, quā sponsalia, vscue ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfecta obligatio, at non potest alter antequā conditio deficiat, recedere à sponsatione, sed tenetur expectare vsque ad conditionis euentum. Id enim est proprium contractus conditionalis, ut ante conditionis euentum neutri liceat resilire, inuito altero, ut per l. qui balneum 9. & l. perior. 11. in princ. vers. videamus, ff. qui potiores in pignor. hab. docent Sylu. donatio. 1. q. 1. §. nu. 19. P. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 285. conclus. 4. Et ratio est, quia ex contractu conditionalis non minus oritur obligatio in spe, hoc est, in euentum conditionis, quam ex contractu absoluto, & puro, obligatio absoluta, & in re: cum vterque contractus sit, & in suo ordine, & gradu perfectus: ergo neuter altero inuito resilire potest, aliās nulla obligatio ex eo contractu orta esset. Et in proprijs terminis, docent gl. c. super eo, de conditionib. appof. verb. alieno, & ibi. Host. super verbo qui in aliene, Ant. num. 6. Abb. nu. 7. Præposit. n. 3. Syl. matrim. 3. c. 4. dicto 1. Tabiena matrim. 2. q. 1. 1. num. 12. notab. 4. Victoria relectio. de matrim. p. 1. puncto 2. num. 9. Nauar. Summa Hispana. c. 22. nu. 67. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, nu. 6. Ledesma 2. p. 4. q. 41. art. 1. fol. 441. col. 4. in fine, Ant. Cuccus, lib. 5. Instit. moral. tit. 11. nu. 54. & 55. in fine, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glo. 1. num. 63. Gutier. lib. 1. oq. canon. c. 22. nu. 22. in fine, Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 5. dubio 7. principali, §. colligitur tertio, fol. 245.

DISPUTATIO VII.

Quando conditio hæc adiecta sponsalibus, aut matrimonio, contraham tecum, aut contraho, si patri placuerit, censeatur impleta, ut ex tunc obligent sponsalia, aut matrimonium.

SYMMARIUM.

Quot modis apponatur hac conditio, & possit se pater habere?

Et in dubio, an sit de præterito, vel futuro? num. 1.

Si est de præterito, vel præterito, valet matrimonium ea impleta, licet contrahentes ignorent. num. 2.

Idem, quamvis crederent patri displicere. num. 3. Et satis est virtute placuisse patri, vel modo dicat placere. num. 4.

Si tunc non placet, non sufficit postea placere. num. 5. Et quid, si conditio sit de præterito, & aliquando placuit, aliquando non? num. 6. Et quid, si pater taceat, vel obierat? num. 7.

Quid, si de futuro, & pater primo dissentiat, & postea consentiat? refertur opinio affirmans verificari conditionem. num. 8. Et opinio Authoris. num. 9.

Soluntur argumenta, & explicatur cap. licet, de procur. in 6. num. 10.

Quid, si conditio sit de futuro, & pater nil explicet, sed taceat? refertur opinio dicens non censi conditionem impletam, num. 11. Et contraria Authoris. num. 12.

Quid, si conditio sit, si pater dicat se consentire. num. 13. Et soluntur argumenta. num. 14.

Quid, si quando contractus celebratus est sub conditione, si pater consenserit, pater iam obierat? Refertur varia sententia. num. 15. 16. 17. & 18. Et sententia Authoris. num. 19.

An oporteat conditionem verificari coram parcho, & testibus? Remissive. num. 20.

SYpponendum est, hanc conditionem aut posse apponi de præterito, ut si patri placeat, aut de præterito, ut si patri placuit, aut placuerit, de præterito subiunctum modo: aut de futuro, ut si patri placebit, aut placuerit, de futuro subiunctum. Et in dubio, si pater consenserit, semper refertur ad futurum: ut bene advertit Ludovicus Lop. 2. par. instructorij, de matrim. c. 42. f. 1081. Nam communis hominum sententia his verbis, usus est, de futuro parentum consensu intelligere. Item pater potest diversimodè se habere, aut enim potest primò assentiri, & postmodum contradicere, aut potest tacere, nec consentiendo, nec dissentiendo, aut potest iam obiisse, ipsi contrahentibus scientibus, aut ignorantibus obitum: vel possunt ipsi contrahentes ante consensum patris revocasse consensum.

Primò ergo dubitatur, quando hæc conditio apponitur de præterito, aut præterito?

Prima conclusio, quando hæc conditio est de præterito, aut præterito, validum est matrimonium, si pater tunc consensum præstet, quamvis contrahentes ignorent assensum patris. Quia verè tunc verificatur conditio. Sic Sotus, 4. dist. 29. q. 2. art. 1. versic. sit ergo secunda conclusio. Corduba summa, q. 46. Ludovic. Lopez 2. par. instructorij novi, materia de matrim. cap. 42. fol. 1081.

Secunda conclusio: idem dicendum est, quamvis contrahentes crederent patribus displicere, si verum habeat animum contrahendi, casu quo patribus placeat. Quia nil deficit ad consensum, & cetera requisita ad matrimonij valorem. Sic Sotus, & Lud. Lop. citati num. præced.

Tertia conclusio: satis est virtute placuisse. Ut si tunc essent dormientes, ac cogitarent de eo matrimonio, & placuerat eis. Immo & si de hoc nunquam cogitassent, si postea interrogati, matrimonium approbarent, approbatio illa esset interpretis virtualis consensus præteriti, aut saltem minimè displicuisse. Quia cum dicitur, si patri non displicuerit, de præterito, sensus est, si non fuerit dissentitus, & sciens gratum habuerit: & similiter idem sensus est, dum de præterito dicunt, si patri placeat, id est, si non displicet,

& sciens gratum haberet. Sic Sotus, quamvis hoc secundum cum timore dicat, dicens forte ita esse at intrepide utrunque tenet Ludovic. Lopez, num. 2. citati.

Quarta conclusio: quando tunc non placet id matrimonium, licet postea placeat, est nullum. Sic Sotus, & Ludovic. Lop. ibi, Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 25, post 2. conclusionem, §. & annotato. Et credo absque dubio hoc esse verum. Quamvis enim dubium sit, dum adijcitur conditio de futuro, an si prius pater dissentiat, & tandem assentiat, id sufficiat, ut censeatur impleta ea conditio: at quando conditio est de præterito, tunc debet verificari, & similiter quando est de præterito, debet tunc verificari, nec sat est, ut tempore futuro verificetur, cum vel tunc debuit esse validum, aut non esse validum matrimonium.

Sed dices, quid si conditio sit de præterito, si patri placuit, & in tempore præterito, aliquando placuit, & aliquando displicuit? Credo standum esse absque dubio, posteriori voluntati, & si illa fuit complacentia, valere: secus si fuit displicentia. Quia posterior voluntas derogat priori: item, quia animus contrahentium est patrem minimè offendere contrahendo matrimonium ipso inuito, ad hoc tamen, voluntas posterior, quæ tunc temporis est, attenditur.

Quid autem, si pater taceat, nec explicans consensum, nec dissentium, vel si tunc temporis erat defunctus? dicam statim num. 11. & 12. ubi de conditione, si pater consenserit. Quia in hoc casu idem dicendum est, siue apponatur de præterito, præterito, vel futuro.

Secundò dubitatur, quando apponitur de futuro conditio. Ut si patri placebit, vel placuerit, de futuro, si pater certior factus, primò dissentiat, & postmodum consentiat, sufficiat, ut censeatur impleta conditio? In quo duplex est sententia. Prima ait, sufficere. Probat, quia ea conditio tractum habet successuum, ut scilicet, verificari debeat, dum contrahentes perseverant in eadem voluntate, ergo sufficit, ut verificetur, dum non revocarunt priorem assensum contrahentes, quamvis pater primò dissenserit.

Secundò probatur, ex cap. licet, de procur. in 6. ubi expressè habetur, si procurator constitutus renuit acceptare mandatum, posse adhuc acceptare, quamdiu constitutus in eadem perseveraverit voluntate. Et c. si tibi ab septi, de præbend. in 6. ubi textus dicit, si conferatur beneficium absenti non acquiritur, donec acceptet, posset tamen Episcopum, terminum præfigere, intra quem acceptet, & eo lapso posse Episcopum alij providere: ubi Glo. verb. eo lapso, ait, quavis primò dissensit, posse postmodum acceptare, modo confectus in eadem voluntate permaneat, ergo similiter si contrahentes sub conditione si pater consenserit, permanent in eadem voluntate, quamvis pater primò dissensit, poterit postea consentire, & erunt vera sponsalia, vel matrimonium.

Hanc sententiam tenent Alex. de Nevo, c. super eo, in fine, de condit. appos. Sylvest. matrimonium 3. q. 4. dicto 3. Tabiena matrimonium 2. q. 11. nu. 12. not. 6. Navar. summa Latina, & Hispana, c. 22. n. 63. Ant. Cuccus lib. 5. Instit. moral. tit. 11. nu. 54. Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. sed quid dicendum est, si pater. f. 250. Lud. Lop. 2. par. instruct. novi materia de matrim. c. 42. f. 1082. §. præterea ex prædictis. Idem cum hac limitatione, modo maneat in eodem proposito, animo se obligandi, secus si solum sint in proposito perficiendi id, ad quod obligantur ex primo consensu, Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 2. Veracr. 1. p. Spec. art. 19. §. sed postquam. Et est probabilis hæc sententia.

Secundà sententia, quæ multò probabilior est, docet verificandam esse conditionem, de primo consensu patris. Quare si primo dissensit, præerunt sponsalia, nec matrimonium, quamvis postea assensum præstet, nisi contrahentes iterum se obligent. Probat, primò, quia eo ipso, quod pater conscius dissensit, defecit conditio, ut constat: potuit enim tunc alteruter contrahens altero inuito resilire, quod utique non posset, nisi conditio defecisset (ut dixi disp. præced. nu. 8.) ergo obligatio illa extincta est, at obligatio semel extincta non reuiuiscit, l. cum ex causa, C. de remis. pign. ergo cum obligatio illa sponsalium, aut matrimonij, semel cessarit, nec nova obli-

obligatio postea contracta sit, manere enim in eodem proposito, non est noua obligatio, non restauratur ea obligatio.

Et confirmatur, quia esto manerent in eodem animo se obligandi, cum ad matrimonium, vel sponsalia requiratur, ut is animus explicetur verbis, aut signo externo, non sufficit ille animus. Quia nullum est nouum signum externum exprimens eum animum; & priora verba conditionalia iam euauerunt, per defectum conditionis.

Item, quia sermo simpliciter prolatus, de prima vice intelligendus est, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verbor. signif. ergo conditio illa, si pater consenserit, de prima voluntate patris est accipienda.

Et confirmatur, ex l. hac conditio, 29. ff. de condit. & demonstr. ibi, hac conditio, si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est si cum primum puerit, ascenderit, ergo hac conditio, si pater consenserit, de primo consensu accipienda est.

Item, quia cap. is qui, de sponsal. habetur copulam post sponsalia efficere, ut transeat in matrimonium, & cap. per tuas, de conditio. appof. habetur idem esse, quamuis essent conditionalia, eo quod per copulam videntur à conditione recessisse, sed hoc non efficit copula, quando ante eam conditio defecerat, (ut dixi lib. 1. disp. 26. nu. 12.) ergo à fortiori id non efficit permanere in eodem proposito, quando iam defecerat conditio per primum patris dissentium.

Tandem, quia cap. si pro te, de rescript. in 6. providente Pontifice alicui, de beneficio, si Episcopi, & capituli consensus accedat, quarunt Ioan. Andr. num. 2. Anchar. nu. 2. Dominicus, num. 6. Francus, num. 4. quid, si Episcopus, & capitulum, prius dissentiant, & post consentiant? Et respondent nil prodesse, secus si non dissenserint, sed consentire noluerunt: ergo similiter in nostro casu dicendum est, si pater expressè dissentiat, iam subsequentem consensum nil prodesse, secus quando pater non dissensit expressè, sed tantum distulit assensum præbere. Et ita hanc sententiam tenent Rosella matrimonium §. num. 4. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. versic. rogas autem. Idem tenet dicendum esse postquam hic transiit ad aliud matrimonium, Angel. matrimonium 3. impedimento 3. num. 2.

10 Ad argumenta opposita snæ proposita, nu. 8. respondetur. Ad primum concedo eam conditionem habere tractum successuum, ad hunc sensum, ut possit pater non statim consentire, sed terminum ad deliberandum petere, non tamen ad hunc sensum, quod si semel dissenserit, prosit, si postmodum resiliat.

Ad secundum dico neutrum caput loqui in actu verò conditionali, qui statim deficiente conditione corrumpitur, nec sine noua obligatione reuiuiscere potest. Secundo dico ad priorem textum, cum Gloss. ibi, verb. placebit, non desinere esse procuratorem, ex quadam æquitate, vel si desinit, iure reassumere, ne ob procuratoris defectum negocia distentantur: at in nostro casu id non disponit ius, nec disponere potuit, cum deficiente conditione, consensus defecerit. Alia autem doctrina Gloss. c. si tibi absenti, est satis dubia: & à multis Doctoribus ibi rejicitur.

11 Tertiò dubitatur, an contracto matrimonio, vel sponsalibus sub hac conditione, si pater consenserit de futuro, si pater conscius nec consensum, nec dissentium exprimat, censetur extare conditio, vel potius deficere? Constat, si sint coniecturæ, ideo tacere, quia dissensit, habendam esse taciturnitatem pro dissensu, & si sint coniecturæ, ideo tacere, quia placet sibi, habendum esse pro assensu. Quare tota difficultas est, in dubio an iudicandum sit pro assensu, & ita censetur tunc conditio impleta? Quidam asserunt id minimè satis esse, ut conditio censetur impleta.

Primò, quia conditio debet impleri in specifica forma, l. qui hæredi, §. 1. & l. Marcius, ff. de conditio. & demonstr. ergo ea conditio, si pater consenserit, debet verificari in specifico, & vero consensu.

Secundò, quia qui tacet, nec fatetur, nec negare videtur: regula qui tacet, de regul. iur. in 6. ergo tacendo non impletur conditio, si pater consenserit, quæ positivum consensum desiderat.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Tertiò, quia facta non presumuntur, nisi probentur, cum in iure, de officio delegat. cum ergo consensus ad factum pertineat, non presumetur ex taciturnitate, nisi probetur. Sic tenent Angelus matrimonium 3. impedimento 3. nu. 3. Nauar. mutans sententiam quam Hispanè defenderat, Summa Latina, ca. 22. num. 63. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. §. dubio 7. principali, §. sed quid dicendum est si pater versiculo, sed adhuc est maior difficultas,

12 Verius tamen est, sat esse eam taciturnitatem, ut censetur impleta conditio: satis enim in specifica forma adimpletur. Quia huc tendit ea conditio, ne pater contradiceret, ac argre ferret, id. n. intendunt filij sub ea conditione contrahentes, at quamuis taciturnitas non indicet expressum consensum, at indicat saltem patrem non negare, nec contradicere: iuxta d. regulam, is qui tacet, & consequenter nec argre ferret, tunc. n. id exprimeret: ergo impletur conditio.

Et ita tenent Anchar. cap. per tuas, nu. 2. de condit. appof. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 3. Syluest. matrimonium 2. q. 4. dicto 4. Alex. de Neuo, cap. super eo, de condit. appof. nu. 26. Præpos. nu. 4. Rosella matrimonium §. num. 5. Nauar. Summa Hispana, cap. 22. nu. 63. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. nu. 54. Veracruz 1. p. Speculi, art. 19. §. quicquid dicat: Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrimo, cap. 42. fol. 1082. §. at verò non minus.

13 Addit tamen, & bene Adrianus secus esse, si conditio esset, si pater dicat se consentire: tunc. n. non satis esset taciturnitas, sed oporteret ut pater exprimeret consensum.

14 Ad argumenta proposita, num. 11. respondetur.

Ad primum dico, satis verificari in specifica forma: quia sensus est, nisi pater contradixerit, & dum tacet, satis non contradicit.

Ad secundum fateor non esse signum expressi consensu, at esse signum, patrem non negare, nec contradicere: ut affirmat ea regul. quod satis est.

Ad tertium dico, nullum factum, nec consensum in hoc casu præsumi sed taciturnitas est in iure signum non contradictionis, quod satis est ut ea conditio vera sit.

15 Quarto dubitatur, quid dicendum, quando tempore quo contractum est matrimonium, seu sponsalia sub ea conditione, si pater consenserit, pater iam obierat? In hoc dubio varij sunt dicendi modi.

Primus ait, absolute non valere matrimonium. Quia deficit conditio, cum mortui nulla sit voluntas, cap. si gratiosè, de rescriptis in 6. Sic Speculator. tit. de conditio. appof. in principio, num. 5. & Vincentius, quem ibi refert. Idem Alexand. de Neuo, c. super eod. nu. 11. & 12. de conditio. appof. explicans, siue adijciens conditionem, scilicet, siue ignoraret patris obitum: magna enim præsumptio est dolo adieciisse, quando sciebat.

16 Secundus dicendi modus, est siue scirent, siue ignorarent contrahentes patris obitum, valere matrimonium: quia utroque modo conditio est impossibilis. Sic Calderinus, cap. super eo, de conditio. appof.

17 Tertiùs dicendi modus est, si ignorabāt patris obitum, non valere matrimonium. quia conditio non potest impleri, & ea impossibilitas ignorabatur: quo casu impossibilem conditionem non haberi pro non adiecta, sed vitare, diximus hoc §. lib. disputat. 3. num. 11. secus si sciebant, & conditionem tanquam impossibilem haberi pro non adiecta, & sic validum esse matrimonium. Sic Ioan. Andr. addit. ad Speculat. tit. de conditio. appof. in principio, nu. 5. verb. quod non, & cap. super eo, de conditio. appof. nu. 2. vbi Anton. nu. 7. Cardin. nu. 1. q. 1. Ancharan. nu. 6. Præposit. nu. 4. Rosella matrimonium §. nu. 3. Syluest. matrimonium 3. q. 4. dicto 2. Tabiena matrimonium 2. q. 11. nu. 12. notab. 6. Nauar. Summa Latina, & Hispana, c. 22. nu. 64. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 12. nu. 54. Ludou. Lopez, 2. par. instructorij noui, materia de matrimo, cap. 45. fol. 1091. colum. 2. & cap. 43. fol. 1092. in fine, Petrus de Ledesma de matrimo, quæst. 47. art. §. dub. 7. principali, §. circa ea quæ dicta sunt dubio præcedenti.

18 Quartus dicendi modus est, si ignorabant patris mortem,

Ff 2 rem,

- tem, validum esse matrimonium: si autem nouerant, in neutro foro iudicandum esse matrimonium. Sic Henric. lib. 11. de matrim. cap. 12. nu. 5. iuncto Commento, litera D.
19. Dico tamen probabilius mihi videri, si sciebant mortem, haberi eam conditionem tanquam non adiectam, eo quod est impossibilis, & ita manere purum matrimonium, & sponsalia. Ut tenent authores citati, num. 17. pro tertia sententia. Si autem ignorabant, validum etiam esse. Ut tenet Henriquez citatus in quarta opinione, num. 19. Quia (ut dicebam, num. 12.) hi intendunt absolute contrahere, nisi ster per patris displicentiam, volunt enim filij ne parentes agere ferant, quod bene verificatur, quando pater obierat.
20. An vero, quando matrimonium contrahitur per verba de presenti, sit necessarium, ut conditio verificetur coram parcho, & testibus dicam disputat. sequenti, num. 24.

DISPUTATIO VIII.

An matrimonium per verba de presenti, sub conditione honesta contractum, ut contraham tecum, si pater tuus voluerit, impleta ea conditione, absque nouo aliquo consensu efficiatur validum?

S P M M A R I V M.

Certum est sponsalia conditionalia, eueniente conditione, absque nouo consensu pura manere, & matrimonium non manere purum, quando prior consensus reuocatus est, etiam altero ignorante, num. 1.

Quot sunt questiones disputanda, num. 2.

An quando contrahentes possunt absque dispensatione inire matrimonium, & contrahunt de presenti, sub conditione honesta, permancntque in eodem consensu tempore euenientis conditionis, efficiatur verum, ac purum matrimonium absque nouo consensu? Refertur opinio negans, num. 3.

An sit validum aliud matrimonium inane per hos, post euentum conditionis, aut nouum consensum praestitum? num. 5. iuncto num. 7.

Terrior opinio effici verum matrimonium absque nouo consensu, nu. 5. Et ibi, responsum iuxta interrogata, est intelligendum.

Non est opus ut contrahentes sciant conditionem iam existisse, nu. 6. Soluuntur argumenta, num. 8. Post num. 8. inuenies alia summaria.

IN hac disputatione duo sunt certa. Prius est, quando verba fuerunt de futuro, ut contraham tecum, si pater consenserit, impleta conditione sunt sponsalia pura, absque nouo alio consensu, nisi prior ille consensus sit reuocatus. Ut colligitur a contrario sensu, ex c. vnico, in fine, de sponsal. in 6. vbi deciditur, ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum non oriri publicae honestatis iustitiam defectu consensus: ergo oritur a contrario sensu, post conditionis euentum, quasi plenus iam sit consensus.

Posterior est, si contrahens matrimonium de presenti sub conditione honesta, ante conditionis euentum reuocet consensum, nullo modo, eueniente conditione purificatur matrimonium, sed cogendus est purificare. Quia iam prior consensus non petiit. Sic Glos. cap. super eo, verb. alieno, de conditio. apposit. Hostiens. ibi super verbo qui in alieno, Anton. num. 6. Alex. de Neuo, num. 23. Praeposit. num. 3. Rosella matrimonium 5. nu. 2. Syluest. matrimonium 3. quaest. 4. dicto 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 19. §. 5. verfic. sexta est conditio, Tabiena matrimonium 2. q. 11. num. 12. notab. 3. Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. in initio, num. 6. Anton. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 11. nu. 54. Petr. de Ledesm. de matrimonio, q. 48. art. 5. dub. 7. in princ. §. circa ea quae dicta sunt dubio praecedenti.

Nec refert ad hoc, ut hae consensus reuocatio effectum habeat, an altero ignorante, vel sciente fiat, c. fin. de procur. in 6. Et docet Couar. & Ant. Cuccus, 1. §. proxime citati,

Quare minus bene Abb. d. 2. super eo, nu. 7. de hoc dubitat.

2. His praemissis, quadruplex est agitata quaestio.

Prima est, an quando vterque contrahens est habilis absque dispensatione ad contrahendum, & contrahit per verba de presenti sub conditione honesta, ac permanet in eodem consensu usque ad tempus euentus conditionis, fiat purum matrimonium eueniente conditione, absque nouo aliquo consensu, sed virtute prioris?

Secunda, an idem dicendum sit, quando erant inhabiles ad contrahendum absque dispensatione. Ut si duo consanguinei contrahant per verba de presenti, hac conditione, si Pontifex dispensauerit, adueniente dispensatione absque nouo consensu efficiatur matrimonium.

Tertia est, quid dicendum sit, quando aliquis per verba de presenti contrahit cum duabus, sub conditione honesta, & simul ytraque conditio impletur, quodnam matrimonium ex his praeualeat?

Quarta, an idem dicendum sit stante Concil. Trident.

3. Quaestio prima: utrum quando vterque contrahens est habilis, & contrahit per verba de presenti, sub conditione honesta, ut si pater voluerit, vel dotem dederit, adueniente conditione consurgat verum matrimonium, absque nouo consensu. Duplex est sententia.

Prima ait, non effici matrimonium adueniente conditione, sed tantum sponsalia, nisi nouus consensus accedat. Probat, consensus a principio praestitus non est sufficiens ad matrimonium, ergo si adueniente conditione non sit alius nouus consensus, minimè etiam sufficiens erit. Probat, autem antecedens, nam ille consensus est conditionalis, qui cum sit imperfectus non sufficit ad sponsalia, nec matrimonium, cap. vnico, in fine, de sponsal. in 6. Nec etiam adueniente conditione est sufficiens, si enim interim alter dissentiret, non esset sufficiens: ergo nec a principio fuit sufficiens, si enim sufficiens esset, nil reserret si medio tempore ille consentiens dissentiret, conditione postmodum impleta. Ut constat in ceteris contractibus sub conditione gestis.

Et confirmatur, quia si ille consensus ab initio sufficiens non est, cum euentus conditionis non efficiat nouum consensum, adhuc insufficiens erit.

Secundò probatur, sacramenta nouae legis non possunt pendere a futuro euento, sed statim aut valida, aut irrita sunt, ut absoluo, vel baptizo te, si cras restitueris, nil valet, iuxta omnium sententiam, sed matrimonium est sacramentum nouae legis: ergo contractum sub conditione de futuro, non potest pendere, ut statim validum sit, a futura conditione, sed exigitur nouus consensus.

Terriò probatur: contractus matrimonij celebratus sub praedicta conditione, statim habet vim obligandi sub conditione, & non in ratione matrimonij, ut constat, quia si interim ante conditionis euentum aliud celebret matrimonium, est validum, ergo solum obligat in ratione sponsalium, ergo impleta conditione non efficitur matrimonium, sponsalia enim sub conditione non transeunt in matrimonium, per impimentum conditionis, (ut diximus num. 1.)

Quartò probatur, ad matrimonium requiritur consensus de presenti, sed hic consensus, accipio te in meam, si pater tuus consenserit, non est de presenti, sed de futuro. Ut habetur cap. super eo, in fine, de condit. apposit. ibi, *cum huiusmodi consensus non sit de presenti habendus, licet per verba de presenti euidentius exprimitur, qui in alieno arbitrio non habet, sed habendo consistit*: ergo.

Et confirmatur, ex eodem cap. super eo, verfic. respondemus, vbi habetur cum, qui in mulierem consentit, si pater volet, non esse cogendum contrahere matrimonium, nisi voluntas patris postmodum intercedat, ergo hac intercedente, cogendus est, si ergo impleta conditione cogendus est contrahere, non erit statim matrimonium.

Quintò probatur, omne matrimonium celebratum inter Christianos, est sacramentum, sed hoc non est sacramentum, etiam impleta conditione, absque nouo consensu, non enim apparet signum sensibile tunc adesse, quod enim prius adfuerat, scilicet, illa verba conditionalia, minimè

minutè est sufficiens: ergo id non est matrimonium. Hæc sunt potissima argumenta, quibus hæc sententia fulcitur, & est communis Theologorum, & probabilissima. Hanc tenent D. Th. 4. d. 29. q. unica, art. 3. quæstioncula 3. D. Bona. 4. d. 28. q. 3. n. 13. & ibi Duran. q. 2. nu. 5. & in solutione ad 1. Richar. ibi, art. 1. q. 2. Maior. 4. d. 27. q. 4. Victoria relectione de matrim. p. 1. puncto 2. nu. 9. & Summa, materia de matrim. nu. 258. Adrian. 4. q. 3. de matrim. ante dub. 1. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. concl. 3. Ledes. 2. p. 45. art. 1. 5. præterea est dubium, fol. 440. col. 4. & post 4. propositionem, fol. 441. col. 4. Angles Floribus 1. p. materia de matrim. q. 8. de consensu conditionato, art. unico, difficultate 1. Candelabrum Sacramentorum 1. p. materia de matrim. n. 54. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 12. nu. 3. Bartholomæus à Ledesma dub. 25. de matrim. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1083. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, concl. 12. fol. 246. Et ex Iurisperitis, hanc tenent Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. in initio, n. 5. Nau. sibi contrarius, lib. 4. consiliorum, in 2. editione, tit. de spons. conf. 14. num. 7. Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. Glor. 1. nu. 63. Gutier. lib. 1. qq. canon. c. 22. num. 21.

Ex hæc sententia inferitur, si post euentum conditionis ante nouum consensum præstitum, alter aliud contrahat matrimonium, peccare quidem contra fidem præstitam, ac validum esse matrimonium: quia prius tantum habebat vim sponsalium. Sic Sotus eodem art. 1. post 3. conclusionem, vers. sed arguitur ad id, Bartholomæus à Ledesma dub. 25. de matrim. post 5. conclusionem, ante vers. & annotare hic oportet.

Secunda sententia (quam multò probabiliorē existimo) docet adueniente conditione statim absque nouo consensu effici matrimonium. Probatur primò, ex c. super eo, de condit. appos. ubi Pontifex rogatus, an qui per verba de presenti contraxit sub conditione, si pater voluerit, sit impleta conditione cogendus consummare matrimonium? Respondet non esse cogendum ad contrahendum, nisi voluntas patris intercedat; ergo à contrario sensu hac intercedente cogendus est contrahere: quod verbum videtur intelligendum de contractus perfectione, id est, matrimonij consummatione; quia interrogatio de consummatione est proposita: cui responsio congruere debet, & iuxta illam est intelligenda, c. qualiter, & quando, de accus. ad finem, ante vers. huc tamen ordinem, ibi, *ut iuxta formam iudicij, sententia quaque forma dicitur*; ergo supponit Pontifex adueniente conditione iam esse contractum matrimonium.

Secundò probatur, sicut ad matrimonium requiritur purus consensus de presenti, ita ad sponsalia purus consensus de futuro, sed consensus conditionatus de futuro adueniente conditione absque nouo consensu perficitur, & manent sponsalia perfecta, ac pura, ac si ab initio esset purè inita, & ex tunc incipit oriri publica honestas, quæ antea minimè oriebatur, ut omnia hæc constât à contrario sensu, ex c. unico, in fine, de spons. in 6. ergo similiter consensus de presenti imperfectus ante implementum conditionis, ea impleta perficitur, & constituit absolutum, & purum matrimonium.

Tertiò probatur, quia dispositio conditionalis adueniente conditione purificatur, & ab eo tempore censetur perfecta, ac si à principio purè fuisset contracta, l. potior. 1. in principio. ff. qui potior. in pign. hab. ibi, *cum enim semel conditio extirrit, proinde habetur ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset*, sed si à principio non esset adiecta conditio, esset matrimonium validum, & perfectum, ergo similiter impleta conditione.

Quartò probatur, quia ceteri contractus conditionales impleta conditione absque nouo consensu purificantur, l. hæc venditio. 7. ff. de contrah. empt. ibi, *conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*: ergo idem dicendum est de matrimonio.

Sed assignatur ratio differentiarum: quia ceteri contractus non sunt sacramenta, ut est matrimonium, & sacramenta non possunt pendere ex futuro euentu. At hæc differentia est omnino friuola. Quia quando Deus instituit ma-

trimonium, sacramentum, in nihilo alterauit contractus naturam, sed eam illatam, ac immutatam eleuauit ad esse sacramenti: si ergo matrimonij natura quatenus est contractus, petit ut dum sub conditione celebratur, impleta conditione firmum maneat: esse sacramentum nihil obstat. Præterea, quia ea ratione, qua matrimonium est quidam contractus, habet alia, quæ cetera sacramenta minimè pariuntur, ut non habere ministerium distinctum ab ipsis contrahentibus, posse fieri per procuratorem, non requiri ut uterque coniux simul tempore consentiat, ut constat: cur ergo non habeat, ut possit pèdere à futuro euentu?

Et confirmatur, quia si aliter coniux dicat, consentio in te, si tu in me consenseris, pendet hoc matrimonium ex futuro euentu consensus alterius, & quando celebratur matrimonium per litteras, eodem modo pendet.

Alia assignatur ratio differentiarum, quia in alijs contractibus, potest lex disponere circa consensum, illumque supplere, secus in matrimonio. Sed nec hæc differentia est sufficiens, quia lex non supplet consensum in alijs contractibus conditionalibus, dum impletur conditio, sed explicat id quod ex natura rei habet contractus.

Alia differentia assignatur, quod in alijs contractibus, iure præsumitur semper in virtute durare priorem consensum, donec impleatur conditio: secus in matrimonio. Sed hoc est gratis dictum. Quia in matrimonio etiam præsumitur idem. Ut quando contrahitur matrimonium per procuratorem, præsumitur consensum durare instituentis procuratorem, iuxta cap. finali de procurat. in 6.

Alia differentia assignatur: cum alijs contractus rescindi possint, & transferri dominium ad tempus, & ideo impleta conditione censentur statim absque nouo consensu purificari, secus in matrimonio quod semel contractum est perpetuum. Sed hæc ratio minus placet, quia non obest perpetuitati matrimonij, posse contrahi sub conditione, & ea impleta manere firmum: tunc enim manet perpetuum, & irreuocabile.

Tandem probatur hæc sententia, quia ceterarum rerum potest transferri dominium sub conditione, ita ut ea impleta, & non ante, ea dominij translatio effectum habeat, ergo similiter in matrimonio. Hanc suam tenet communiter Doctores iuris Pontificij, Innoc. c. 1. nu. 4. & c. super eo in fine, de cond. appos. Hostiensis eod. cap. 1. paulò post principium. & ibi Io. And. nu. 1. & c. de illis, eodem tit. n. 1. Anch. eodem c. 1. nu. 1. & in d. c. super eo. n. 8. d. c. de illis, nu. 4. Card. d. c. 2. nu. 1. & d. c. super eo, in fine, Abb. d. c. de illis, in fine, Henricus c. finali, eodem tit. nu. 4. Alex. de Neuo, d. c. 1. nu. 4. & d. c. de illis, nu. 16. & d. c. super eo. nu. 15. Præpos. d. c. 1. nu. 1. Ant. de Butr. d. c. super eo. nu. 9. Nauar. Summa Latina, & Hispana, c. 22. n. 63. in initio, & nu. 64. in fine, & lib. 4. consil. tit. de cond. appos. in vtraque editione, cons. 1. per totum: Montaluis l. 2. in fine, & l. 6. in initio, tit. 4. p. 4. Brunellus de spons. conclus. 33. nu. 3. (habetur to. 9. tractatum) Villalobos in communibus opin. litera M. nu. 66. Ant. Cuccus lib. 5. Institutionum moral. tit. 21. nu. 55. Et ex Theologis, eam tenent Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 5. ad finem, nu. 37. Petrus de Soto lectione 3. de matrim. 9. quarto denique inferitur, Manuel 1. to. Summa, in 2. editione, c. 219. concl. 18. nu. 19. Et videtur tenere Viguerius lib. Institutionum, c. 16. §. 7. vers. sexto, ad finem. Et dicit valde probabile Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. artic. 7. principali, concl. 1. fol. 246.

Neque est opus ut contrahentes sciant conditionem iam extitisse, ut matrimonium impleta conditione purificetur, sed eo ipso, quod conditio tuenit, purum manet: sicut qui contrahit per procuratorem, eo ipso quod procurator consentit, firmum manet matrimonium, quamuis contrahens id ignoret. Sic Anch. c. super eo. de cond. appos. nu. 8. licet tandem id cogitandum relinquat, sed immeritò, quia est verissimum.

Ut tamen licet possint uti matrimonio, necessarium est ut sciant conditionem esse iam impletam, atque ita matrimonium esse perfectum.

Ex hac sententia inferitur contra priorem, matrimonium alias contractum post prius conditionale, & im-

perficitur. Et ideo hanc sententiam tenet Ant. e. super eo, de conditio appof. n. 8. Calder. ibi. Et in hac magis inclinat Præposit. ibi, nu. 5. Et tenet Angel. matrimonium 3. impedimento 3. n. 4. Greg. Lop. l. 3. verb. *casar me*, tit. 4. p. 4. & Couar. 4. dect. 2. p. c. 3. in initio, n. 9. ait attenta opinione Doctorum iuris canonici, matrimonium conditionale perfici impleta conditione, sed non videre cur non idem dicendum sit in hoc casu. Et Petr. de Ledes. citatus, n. præced. dicit hanc esse probabilem.

11 Ad argumenta prioris sententiae proposita nu. 9. respondetur.

Ad primum concedo dispensationem non efficere, ut prius matrimonium invalidum perficiatur: sed tollit impedimentum, & ponit in esse conditionem, ex qua pendebat consensus contrahentium, quare cum tunc perficiatur consensus, perficitur virtute filius matrimonium.

Ad confirmationem dico, Pontificem dispensare, licet non sit perficere matrimonium, esse tamen tollere impedimentum, & ponere in esse conditionem, quando sub illa contraxerant de presenti: quoniam autem solum per verba de futuro, tollere impedimentum, ut possint celebrare matrimonium.

Ad secundum nego minorem: nam ille consensus ab initio fertur in personam legitimam, & habilem: cum natura conditionis sit, suspendere consensum usque ad illius eventum, & post eventum conditionis, nempe, ubi Pontifex dispensavit, est habilis.

Ad tertium nego minorem: non enim fuit consensus inter personas illegitimas, & inhabiles, cum non fuerit præstitus pro eo tempore, quo tales erant, sed pro tempore, quo Pontifex iam dispensasset, & tunc iam erant legitime, & habiles.

S U M M A R I U M.

Quando quis duas feminas duxit de presenti, sub conditione honesta, ea simul impleta, quod matrimonium illorum præualeat? Referuntur varia sententia, num. 12. 13. & 14.

Sententia Authoris neutrum matrimonium valere, num. 15.

Si conditio non simul impleatur, præualebit matrimonium cuius conditio prius impletur, num. 16.

Quid, quando sunt sponsalia sub conditione honesta cum duabus contracta, & utraque conditio simul, vel successive impletur? Referuntur quadam sententia, num. 17. Et sententia Authoris, num. 18.

Soluntur argumenta, num. 19.

Post quem inuenies alia summaria.

12 **Q**uestio tertia. Quando quis contrahit cum duabus sub conditione honesta, si tamen dotem dederis, impleta simul conditione, quod matrimonium præualeat? Ut clare procedamus, potest questio hæc locum habere, vel quando contracta sunt sponsalia cum duabus, sub ea conditione, & simul, aut prius impletur conditio: vel quando contractum est matrimonium per verba de presenti.

Quidam ergo dicunt quando contractum est matrimonium cum illis duabus, sub ea conditione, & simul impletur conditio, prævalere prius matrimonium: quia potior est conditio prioris, nec posterius potuit priori præiudicare: regul. qui prior. § 4. de regulis iuris in 6. & cap. mandato, de præbendis in 6. Item, quia primum vinculum excludit secundum sibi contrarium, cap. intellecto, & c. eam te, de iureiur. Sic Tabiera matrimonium 2. q. 11. num. 12.

13 Alij dicunt prævalere secundum matrimonium, siue simul, siue posterius impleatur conditio secundi matrimonij, & hoc supposita opinione communi Doctorum iuris Pontificij, esse matrimonium impleta conditione: nam si dicamus cum communi Theologorum esse sponsalia tantum, iudicandum erit, sicut statim, num. 18. dicemus de sponsalibus. Probat hanc sententia, quia ad hoc ut primum matrimonium perficiatur adueniente conditione, requiritur ut contrahens maneat in eadem voluntate, at per posterius matrimonium recedit à priori voluntate: ut constat ex l. finali, ff. de diuortijs, in fine, ibi, *promde si perironus sibi desponderis aliam, vel destinaveris, vel matrimonium alterius accepaveris credendum est nolle hanc* Sanch. de Matrim. Tom. 1.

nuptiam. Ergo omnino manet prius matrimonium dissolutum, & sic valebit posterius.

Secundo, quia nunquam fictio retrahitur in præiudicium actus medio tempore gestij, l. si indebitum, §. 1. & ibi Bar. ff. rem ratam haberi: ergo fictio, qua consensus trahitur ad tempus eventus conditionis, non debet retrahi ad tempus primi matrimonij, in præiudicium secundi medio tempore gestij: ergo valebit hoc secundum matrimonium.

Tertio, quia in his que pendent à mera voluntate, statim ultimo actus: ut in procuratore c. si quem de procu. in 6. & c. in testamētis, §. posteriore, in l. quib. mod. testam. infirm. Sed contracto priori matrimonio conditionali, si, verum est ab eo recedere, saltem ut valeat secundum, quamvis recedens peccet, ergo. Ita tenent quidam Doctores, ut refert Præposit. c. 1. de conditio appof. n. 2. in secunda opinione. Et Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 1. conclus. 4. quod mouet post 7. dubium principale, sol. 2. §. 2.

14 Alij vero censent esse locum optioni alterius matrimonij. Probant, per l. vidua 18. C. de nup. Sic tenet aliqui, quos refert ibidem Præposit. nu. 2. in 3. opinione.

15 Sed verius est, neutrum matrimonium valere: quia incertitudo vitiat matrimonium, c. ex iuris el. 2. de l. §. ubi hoc communiter notant Doctores. Et patet etiam ex regul. ubi repugnantia 148. ff. de regul. iur. ibi, *ubi repugnantia inter se in testamēto inueniuntur, neutrum ratum est*. Sed hoc matrimonium incertum est, quia cum conditio trahat consensum ad tempus impleta conditionis, quæ simul impletur, perinde est ac si in eodem tempore simul cum duabus contraheretur matrimonium. Sic docent Calderinus, & Iacobus de Zochis, quos refert, & sequitur re late disputata Præposit. c. 1. de conditio appof. in fine, & ibi Alex. de Nevo, nu. 5. Rosella matrimonium §. nu. 6. Ang. matrimonium 3. impedimento 4. nu. 6. Sylvest. matrimonium 3. q. 6. Adr. 4. q. 3. de matrimonio, dub. 1. Greg. Lop. l. 3. verb. *si me dices*, tit. 4. par. 4.

16 Hinc fit, si aliqua illarum citius impleset conditionem, illud esse matrimonium. Quia utrumque pendebat ab euentu conditionis: ergo illud præualebit, & perficietur, cuius prius conditio impleta fuerit. Ita Sylvest. & Angel. ibi.

17 Quando autem sunt sponsalia cum duabus, sub prædicta conditione, vel tenendo communem sententiam Theologorum, id matrimonium conditionale tantum habere vim sponsalium: dicit Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. artic. 5. dub. 1. quod mouet post 7. principale, conclus. 1. & 2. sol. 2. §. 1. siue simul, siue prius impleatur conditio secundi contractus sponsalium, primum contractum si entium manere validum, & obligare in ratione sponsalium. Et probat, quia sponsalia priora non dissoluntur per posteriora, sed non obstantibus posterioribus, firma manent.

18 Sed dicendum est, in neutro casu manere validum primum contractum sponsalium, quare ex illa minime oritur publicæ honestatis iniuria. Rõ est, quia primus contractus sponsalium cum fuerit conditionalis, fuit imperfectus donec impleteretur conditio, per cuius implementum perficiendus erat, si contrahens non mutasset voluntatem: at mutavit in utroque euentu. Nam si simul impletur conditio, voluntas est incerta, cum æquè sit cum duabus, & sic ratione incertitudinis vitatur: si autem prius impletur conditio secundi contractus, perinde est, ac si secundus purè fuisset initus, & sic manifesta esset reuocatio prioris voluntatis. Fateor tamen in euentu, quo prius impletur conditio secundi, teneri ad expectandum euentum conditionis primi contractus, & ea eueniente teneri ad illum, & similiter quoniam simul utraque conditio euenit, teneri ad priorem contractum, non in ratione sponsalium. Quia quando erant perficienda, erat mutata voluntas, sed ratione promissionis, cui non potuit derogare per secundam promissionem.

19 Ad duo argumenta prioris sententiæ proposita num. 12. respondetur, utrumque procedere, quando non esset in potestate generis posteriorem actum, tollere priorem: nam si esset in potestate, per posteriorem actum re-

Potest 2. in fauorem huius sententiæ adduci, qd matrimonium de presenti inter impuberes coram parcho, & testibus, nõ sit verum matrimonium, si adueniente pubertate inter se consentiant; vt dixi lib. 4. disput. 40. num. 9.

24 Negare quidem minimè possum rationes has vrgētissimas esse, & quæ conuincere videntur. Verum pro contraria parte, vt sufficiat, parochi & testes interesse illi matrimonio de presenti, siue conditio sit de presenti, siue de futuro, nec sit necessarium, vt presentes sint conditionis verificationi, quæ mihi valdè probabilis est: vehementissimè vrget; nam quando aliqui contrahunt per procuratorem, non est opus vt parochus, & testes videant literas, in quibus continetur potestas procuratoris, vt praxis totius Ecclesiæ recipit: alias deberent esse viri docti, vt scirēt, an ea potestas sit sufficiens, nec ne; at nõ possunt plenè testificari de matrimonio, nisi supposita veritate illius potestatis procuratoris. Similiter qñ consanguinei contrahunt ex Pontificis dispensatione, nõ est opus vt parochus, & testes videant dispensationē, cū tñ aliter nequeant plenè testari de matrimonio, nisi supposita veritate dispensationis obtētē. Ergo si hoc matrimonium valet, valebit etiam contractū per verba de presenti, sub cōditione, coram parcho, & testibus; quamuis eisdem minimè cōstet, vt de verificatione conditionis.

Præterea, quia non videtur mens Concilij, vt plenè, & integrè possint parochus, & testes de matrimonio testificari, sed vt sint testes consensus de presenti, quamuis valor matrimonij pendeat ex aliquius veritatis suppositione, vt constat ex matrimonio cōtracto per procuratorem, in quo vt parochus, & testes plenè testētur de matrimonio, oportet vt videant potestatem procuratoris, & sciant esse sufficientem, nec reuocatam. Similiter quando contrahunt duo pueri, qui dicunt se esse puberes, si verè sunt puberes validum est matrimonium, quamuis parochus, & testes dubitarēt esse impuberes, & ita plenè possunt testificari de matrimonio, cuius valor pendet ex veritate ætatis: ergo cum in nostro casu verè testificentur parochus, & testes de consensu de presenti, quamuis valor pendeat ex euentu cōditionis, de quo non possunt testificari, valebit matrimonium.

Et confirmatur, quia sic seruatur finis Concilij in eo decreto, qui est, ne contrahantur secundæ nuptiæ spretis primis: nam cum cōstet Ecclesiæ de illo matrimonio de pñti, quauis valor pēdeat ex verificatione cōditionis, nullo modo permittet eos ad secundas transire nuptias, donec plenè Ecclesia discutiat, an impleta fuerit conditio, necne: & an recesserint à cōditione, & sic voluerint, vt absolute cōtractus valeat. Hanc sniam videtur clarè tenere Nauar. lib. 4. consil. tit. de cond. appof. in vtraque edit. cons. 2. nu. 6. Manuel 1. to. summe, in 2. edit. c. 218. concl. 18. n. 19. vbi dicit, mñimonium semel corā parcho, & testib. cōtractū sub cōditione licita, nõ esse opus, vt post aduentū cōditionis iterum fiat corā parcho, & testibus: qā adueniēte condōne retrahitur, ac manet perfectū, ac si à principio factū fuisset.

25 Hinc inferitur, si pendente conditione illius matrimonij initij coram parcho, & testibus contrahentes habeant copulam, præsumere Ecclesiam recessisse à conditione, & perfici matrimonium, per cap. per tuas, de conditio. appof. Quod idem erit in foro interno etiam post Tridentinum, si affectu coniugali commixti sunt. Quia iam seruata est forma Tridentini in priori contractū, & iudicandum erit, ac impleta esset conditio occultè.

26 Secundò inferitur, si duo consanguinei contrahant coram parcho, & testibus, per verba de presenti sub hac cōditione, si Papa dispensauerit, supposita opinione, quam tenuimus, nu. 10. esse matrimonium absque nouo consensu, idem dicendum esse modò post Tridentinum, si verò solum contraxissent sponsalia, quamuis antiquitus adueniente dispensatione, per copulā transibant in matrimonium, iuxta cap. is qui, de sponsal. & docent Sotus, 4. dist. 29. quest. 2. art. 1. ad finem. versic. postremum, Loazes de matrimor. dubio 12. nu. 24. Couar. cum multis, quos refert 4. decret. 2. par. cap. 4. in initio, nu. 5. Veracruz appendice ad dub. 19. 1. par. Spec. 5. at si post dispensationem, si 113. Villalobos

in comun. opin. litera M, nu. 68. Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1087. col. 1. Candelabrum sacramentorum 1. p. materia de matrim. nu. 54. At per Tridentinū est iā correctū: cū cessarint matrimonia præsuppta. Vt bene Veracr. Lud. Lop. & Candel. ibi haberet tñ locum post Tridentinū, si sponsalia illa, & copula fierēt coram parcho, & testibus. Quia iam seruatur forma.

Inquantū aut videtur repugnantia inter hos Doctores, nam Sotus, Veracruz Lud. Lop. dicunt, hoc ita esse, siue qñ commixti sunt affectu vxorio, scirēt dispensationē esse obtentam, siue ignorarent. At Cou. & ceteri dicunt cñ scientes dispensationem esse obtentā, sic conciliandi sunt, si nomine eorum obtenta est dispensatio, sat est vt is, qui impetravit, sciat esse obtentā, quia ex tunc prodest ipsi dispensatio, si verò non nomine eorum, sed ipsis ignorantibus, necessarium est, vt sciant dispensationem esse obtentam. Quia alias nil eis prodest dispensatio, nec privilegium, (vt dixi lib. 3. disp. 36. nu. 2. & 6.) quare perinde esset, ac si sine dispensatione commixti essent, cum illa à tempore scientiæ impetranium, vel procuratoris, tantum profit.

Ad argumenta opposita sententiæ proposita, nu. 23. respondetur. Ad 1. dico nõ esse necessarium, vt assistat matrimonio omninò perfectò, de quo plenè possint testificari, vt probaui, n. 24. sed sat esse, assistant matrimonio de presenti, qd ex suppositione alicuius conditionis præterita, aut presentis, est omninò perfectum, vel erit impleta conditione futura: tuncque inducet vinculum indissolubile.

Ad confirmationē cōstat ex dictis, vitabitur, n. ad inueniēts. Quia cum iam conslet Ecclesiæ de aliquali matrimonio, nõ permittet secūdū, ante plenā pñmi discussionē.

Ad 2. non est simile: quia ille contractus de presenti inter impuberes, solū habet rōnem sponsaliū, iuxta c. vnicū, de elij opsim. ubi in 6. at matrimonium sub cōditione de futuro, est verè contractus de presenti, & nõ sponsalia, vt diximus.

DISPUTATIO IX.

An conditio contraria substantiæ matrimonij, aut bonis eius, ipsum annullet, siue adijciatur de presenti, præterito, vel futuro, vel potius tanquam turpis rejiciatur, validumque sit matrimonium?

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta ad probandum non vitare, sed rejici tanquam turpem, num. 1.

Tria bona matrimonij, quo pacto sint de eius substantia, nu. 2. Condicio contraria substantiæ matrimonij, aut eius bonis, illud irritum reddit, num. 3.

Hoc est verum etiam stando in iure naturali, num. 4.

Non vitiat, quando conditio illa non aduersatur presenti matrimonio, sed alij, sed tunc tanquam turpis rejicitur, nu. 5.

Quid si conditio contraria substantiæ matrimonij non sit de futuro, sed de presenti, num. 6.

Quid si conditio illa de presenti, aliquo modo tñgat matrimonium de futuro, vel resoluitur in conditionem de futuro? nu. 7.

Quid si adiciens conditionem contrariā substantiæ, non principaliter intendat aliquid contra matrimonij substantiam? vt contraho tecum, & si dorem non dederis, vel adulterum admitteris, volo vt deinceps matrimonium non valeat? nu. 8.

Quid si conditio contraria non adijciatur in modum obligationis, sed suspensivæ? num. 9.

Quid si conditio contraria sit impossibilis? num. 10.

An valeat matrimonium sub hac conditione, si te adulterandum tradideris? num. 11.

Quid de hac conditione, si prolem neces. aut mutilē, aut marcam reddas, aut oculos eruas? num. 12.

Quid de hac conditione, si prolem à nobis semper adijciamus, & alendam e. ponamus? num. 13.

Soluntur argumenta, num. 14. Et ibi explicatur c. finale, quiclerici vel vovent. & an conditio retinendi proprium, aduersetur substantiæ professionis, & eam irritet?

ET videtur nullo modo vitare. Primò, nam stante intentione non seruandi fidē & vitandi generationem, stat substantia matrimoni; ergo conditio, & pactum contrarium non est contra substantiam matrimoni, nec tollit debitum consensum.

Et confirmatur, quia cū matrimonio stat sterilitatis venena sumere, proliſque generationē vitare; ergo hæc conditio proli cōtraria, si vitet generationē, nō vitiat matrimoniū.

Secundò probatur, cū essētia cōsistat in indiuisibili, semperque eadē maneat, ac inuariabilis sit, q̄ cōtradicit essētiæ in rei cōstitutione, & impedit constitui, si adueniat rei cōstitutę destruet ipsā. Vt si homini iā cōstituto adueniret aliquid cōtrariū suæ essētiæ, ipse peribit, sed si post initum matrimoniū adiciatur istæ cōditiones cōtrarię eius substantiæ, nō annullat ipsū; ergo nec si adiciatur ante cōtractum.

Tertiò probatur, quia conditio contra substantiam actus non vitiat actum, sed susinetur actus reiecta conditione. Iam precario aliquid 12. ff. de precar. vbi pactum ne possit precarium quodcunque reuocari, quod est contra substantiam precarij, vt constat ex c. finali de precarij; dicitur non vitare precarium, ergo conditiones contrarię substantiæ matrimoni non ipsum vitant.

Quartò probatur, quia conditio retinendi proprietatem est contra substantiam professionis, c. cum ad monasterium, in fine de statu monach. & tamen non vitiat professionem, vt constat ex c. finali, qui clerici vel videntes, vbi approbatur professio, cum conditione manendi in domo, cum omni substantia propria; ergo conditio contraria substantiæ matrimoni, non annullabit ipsum.

Quintò probatur, ex c. diaconi 18. d. vbi valet sacer ordo collatus alicui, ea lege vt possit uxorem ducere; reijciturque conditio. Et c. 2. 19. q. 1. valet consecratio Ecclesię reiecta conditione, vt non subsit Episcopi curæ; ergo similiter in matrimonio dicendum est.

Præmittendum est, quamuis tria bona matrimoni non sint de eius essētia, quoad executionem, esse tamen de essētia quoad obligationem, est. n. de essētia, vt coniuges obligentur ad vitam perpetuam, & indiuiduā, & ad fidem sibi seruandā, reddendo debitū negādōque corpus alij; proleque nō impediēdo, sed educādo, si Deus eā dederit. (Qd latè explicui lib. 1. disp. 29. n. 11.) Vnde conditiones, & pacta, per quæ coniuges ad aliquid his contrarium obligantur, tollunt matrimoni substantiā, & debitum cōsensum.

Hoc supposito, sit conclusio: conditio cōtraria substantiæ matrimoni, aut bonis eius, illud irritum reddit h̄c expressē c. finali, de cond. apposi. *si cōditiones cōtra substantiam coniugij inferantur, puta, si aliter dicat alteri, contraho tecum, si generationem proliſ cutes, vel donec inueniam digniorem, aut si pro questu adulterandum te tradas, matrimonialis contractus quamuncūque sit fauorabilis, caret effectu.* Idem habetur, c. solet 32. q. 2. & concordat, l. 5. tit. 4. p. 4. Et ratio est, quia sine substantia nihil potest subsistere c. tua nos, de spons. & c. detrahe 1. q. 1. sed substantia matrimoni consistit in consensu ad societatem conjugalem, sub quo tacite includitur ad perpetuam societatem, ad fidem mutuo sibi seruandam prolemq. suscipiendam, quæ sunt tria bona matrimoni; c. omne 27. q. 2. ergo cōditiones quæ his aduersantur, destruunt substantiam matrimoni, & consequenter ipsum annullabūt. Præterea, quia alij cōtractus annullantur ob conditionem eorum substantiæ aduersam, vt si societatis contractus ineatur, ea lege, vt lucrum & damnum, commune non sit, vel veditiois ea conditione, vt emptor rei venditæ dominium non comparet, ergo similiter conditio repugnans substantiæ matrimoni, illud vitabit.

Hinc fit conclusionem esse verā etiam stando in iure naturali; vt probāt rōnes prædictæ, & docet bene Petr. de Ledes. de matr. q. 47. art. 5. dub. 4. concl. 2. & 3. quare Pōtifex dem d. c. finali, definiuit conditiones has vitare matrimoniū, nil nouū statuit, sed q̄ ius naturæ dictabat, declarauit.

Intelligo tñ primò conclusionē, qñ conditio adiecta aduersatur p̄senti matrimonio, non. n. vitabit si alij matrimonio aduersetur, vt contraho tecum si seceris, vt coniux

Petri adulteretur, vel sumat venena sterilitatis. Et rō est manifesta, quia ideo hæc cōditiones vitant, quia illis statibus nō saluatur substantia huius matrimoni, sed qñ cōditio nō aduersatur substantiæ huius matrimoni, ea manet salua, ac illæsa: ergo non vitiat matrimoniū. Sic Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 5. n. 27. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de m̄rim. c. 42. f. 1097. col. 1. Vnde talis cōditio tanquā turpis reijcitur, iuxta dicēda de cōditione turpi, hoc lib. 5. disp. 15. n. 1.

Secundò intellige conclusionē, vt cōditio repugnans substantiæ matrimoni illud vitet, siue sit de futuro, siue de p̄senti, vt cōtraho tecū, si vteris modo venenis sterilitatis. Quia d. c. fin. indistinctē loquitur de his conditionibus. Sic D. Tho. 4. d. 29. q. vnica, art. 3. quæstione. 3. Syluest. matrimon. 3. q. 1. in fine, Victor. summa, materia de matrim. n. 260. Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 1. concl. 2. Barthol. à Ledes. dub. 25. de matrim. cōcl. 2. 5. & annotato, Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, c. 41. in fine, f. 1089. col. 1. & 2. de matrim. Pet. de Ledes. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. ante solutionē ad 1. 5. aduertendum tñ est, f. 133. secus (inquit Pet. de Ledes.) est, quando conditio esset de p̄terito, talis. n. non vitare.

Sed contrarium est verius, nempe, solam conditionem contrariam matrimonio illud vitare, quando est de futuro, secus quando est de p̄senti, vel p̄terito, tunc enim valida est conditio, & ea existente matrimonium erit: non autem existente, minime valebit matrimonium. Probatur, quia d. c. fin. loquitur de conditionibus, at propriē cōditio nō est, nisi qñ est de futuro. Item, quia feminam, aut virum intēdere adulterari, aut venena sterilitatis sumere, non aduersatur substantiæ matrim. sed se obligare ad sic faciendū: nam hæc dona matrimoni tñ p̄tinet ad eius essētiā, quoad obligationem, non verò quoad executionem: at quando est conditio de p̄senti, aut p̄terito, tātum continet executionem contrariam non verò obligationem. Ita docent Paludan. 4. distinct. 29. q. 2. artic. 5. nu. 16. & 27. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 6. 5. respondeo ad 1. q̄ maior versic. ex hoc patet responsio ad 2. & versic. ad tertium dico, Couar. 4. decret. 1. par. cap. 3. 5. 1. num. 9. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 2. num. 7. & c. 4. num. 1. in commento, litera F, Barth. à Ledes. de matrim. dub. 25. conclus. 10. vbi malè contra reliquos dicit haberi pro non adiecta talē cōditionē tāquā turpē, nā sola turpis de futuro, reijcitur. (Vt dicemus hoc 5. lib. disp. 15. nu. 5.) Quare (vt diximus) valida est cōditio, & ea impleta valebit matr. & nō aliter.

In vno tamen casu habebit verum prior sententia, scilicet, quando sic adijceretur conditio contraria de p̄senti, aut p̄terito, vt afficeret, ac tangeret matrimonium in futurum. Vt contraho tecum, si inuenisti, vel habes venena sterilitatis ad vtendum, in matrim. vitabit enim conditio hæc matrim. Quia p̄inde est ac obligare se in futurum ad ea venena sumenda. Sic Paludan. 4. dist. 29. q. 2. art. 5. num. 27. Similiter contraho tecum, si modò per biennium contrahimus. Quia æquiualeat propositioni de futuro, nempe, si post biennium solvatur matrimonium.

Tertiò intellige conclusionē, vt intelligatur, qñ adijciēs cōditionē cōtrariam matrim. principaliter intēderet, vt sequeretur aliquid cōtra matrim. substantiam. Vt donec aliā diuorsē inueniā cōtraho tecū: secus qñ nō principaliter id intēditur, sed aliquid aliud, & si id deficiat, vel matrim. dissolui. Vt cōtraho tecū & si dotē nō dederis, aut adulteriū admiseris, volo te posse relinquere: talis. n. cōditio non vitiat matrim. sed tanq̄ turpis reijcitur, & manet purū, ac validū. Quia talis cōditio nō tēdit ad dissoluendū matr. Sic Alex. de Neu. c. 1. n. 2. & c. fin. 4. de cōd. appof. Io. And. ec. c. 1. n. 2. & ibi Vipe. & Ant. n. 2. Anch. nu. 2. & 3. Abb. nu. 2.

Ceterum omninò tenendū est cōtrarium, & h̄mōi conditionem vitare matrimoniū. Primò, quia licet hæc cōditio sit resoluēs, & nō suspendēs, at ēt resoluēs vitiat n̄mōi. Vt constat ex exemplo textus d. cap. fin. donec alian ditio rem inueniam. Secundò, quia h̄mōi cōditio tollit substantiam, ac principale bonū matrimoni, scilicet esse perpetuum ac inseparabile vinculū, ergo implicat habere legitimū consensum ad matrimonium requisitū, cū ista conditione

separabiliter. Et ita tenet Abb. sibi contrarius dicto c. finali nu. 2. Card. capit. 1. de condit. apposit. nu. 2. vbi Præpos. nu. 1. & dicto c. finali, num. 4. Couar. 4. decret. 2. parte cap. 3. §. 3. num. 10. Lancellorus instit. iuris canonici, lib. 2. titul. de sponsal. §. sponsalia cōtracta sub conditione, verb. pura, Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimo. cap. 42. fol. 1088.

9 Quartò intellige conclusionem, vt matrimonium irritum ut adiecta conditione eius substantiæ contraria, qñ non adijciatur suspensiuè, sed in vim obligationis: quia statim sponsi contrahunt, & perficiunt matrimonium, at volunt manere obligati ad eas condiciones, secus quando ex condiciones, adijciuntur suspensiuè: quia, scilicet, suspendunt matrimonium, donec ex eueniant. Tūc enim non annullant matrimoniū, sed tanquam turpes reijciuntur, manetque validum. Et ratio differentie est, quia in priori casu matrimonium concurret cum illis conditionibus, & sic non mirū est si illud annullēt, at in posteriori non concurrunt cum matrimonio, sed prius impleri debent, quam matrimonium sit. Hanc sententiam tribuit Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 1. n. 7. Adrian. 4. quæst. 3. de matrim. dub. 9. Sed eam minimè tenet, sed solum dicit non variare has condiciones, quando adijciuntur per modum assertionis, quod est dicere, (vt ipsemet se explicat ibi, in solutione ad tertium) non vitare, quando sunt de presenti vel præterito, sed tantū quando sunt de futuro. Sed hanc sententiam tenet Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui materia de matrim. c. 42. f. 1088. Sed meritò Cou. ibi, dicit esse dubiā, & iure optimo contra eam tenet, dicens in vtroque casu vitare matrimonium Anton. Cuccus lib. 4. institut. moral. tit. 11. nu. 113. quia textus d. cap. finali, generaliter loquitur de conditionibus contrariis matrimonio, & propriè est conditio, quando suspendit. Secundò, quia quando ponitur ea conditio suspensiuè, adhuc inducit obligationem repugnantem matrimonio, quod sub ea conditione cōtractum est, ergo adhuc vitiat.

10 Quintò intellige conclusionem, vt & si ea conditio sit impossibilis, adhuc vitiet matrimonium, quamuis aliàs conditio impossibilis reijciatur: (vt dixi hoc §. lib. disput. 4. num. 19.

11 Ex hac conclusione sic intellecta, inferitur primò, minus benè Angelum matrimo. 3. impedimento 3. nu. 11. asseruisse hanc conditionem, si te adulterandam tradideris, nō esse contrariā matrimonio, nisi addatur, & mihi debitum non solueris: atque ita non vitare illud, sed tanquam turpem reijci. Sed minus benè dixit. Quia fides matrimonij vtrunque complectitur. Iuxta illud D. Pauli, *Vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, neque uxor sua, sed vir*: & quamuis non sit de essentia matrimonij, vt coniux non adulteretur, est tamen de essentia, & pertinet ad eius fidem, vt se obliget ad seruandam debitē fidem matrimonij, & ad non adulterandum. Item, quia hoc exemplū expresse ponitur dicto cap. finali. Et ita Angelum reprobant Adrian. 4. quæst. 3. de matrimonio, dub. 9. Tabiena matrimonium 2. quæst. 11. nu. 12. Cou. quarto decretal. 2. p. cap. 3. §. 1. nu. 2. Rosella matrimonium §. num. 1. & omnes Doctores iuris Pontificij dicto cap. finali, Sotus 4. distin. 29. q. 2. art. 3. in solutione ad primum Ant. Cuccus lib. 4. institut. moral. tit. 11. nu. 116. Alex. Carrerius lib. 4. de sponsalib. cap. 1. (habetur to. 9. tractatum) Ludouicus Lopez secunda par. instructorij noui, materia de matrimo. cap. 42. folio 1080. colum. prima, Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 47. articulo quinto, dubio 4. in solutione 7. folio 138.

12 Secundò inferitur, hanc conditionem, si prolem necēs, aut mutes, aut eam mancā reddas, aut oculos eruas, esse contrariam bono prolis, atque ita vitare matrimonium. Sic Ludouicus Lopez, secunda parte instructorij noui materia de matrimo. capitulo 42. fol. 1088. colum. 2.

13 De ista, autem conditione, si prolem à nobis semper abijciamus, & alendam exponamus: nō constat inter Do-

ctores. Aliqui enim censent vitare matrimonium tanquam contrariam eius secundo finis, qui est commoda prolis educatio. Sic Bartholomæus à Ledesma, dubio 25. de matrimonio, conclus. 4. Secus (inquit) de hac conditione, ne filios proprio lacte nutrias. Ceterum probabilius est, neutram conditionem esse contra substantiam matrimonij. Quia nō est omnino contra prolis bonum, non enim omnem curam prolis parentes deponunt, cum intendant eam exponere ab alijs alendam. Sic Ludouicus Lopez 2. parte instructorij noui, materia de matrimo. cap. 42. fol. 1088. colum. 2. Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 47. artic. 5. dubio 4. ad quintum argumentum, solutio. 2.

14 Superest respondere ad argumenta, num. 1. proposita.

Ad primum, & confirmationem negatur consequentia. Nam (vt diximus) quamuis intentio non seruandi fidem, & vitandi generationem, & sumendi venena sterilitatis, non repugnet substantiæ matrimonij: repugnat tamen ad hoc se obligare, pacto inter contrahentes inito.

Ad secundum distinguenda est maior, si id quod repugnat essentia, adueniat post essentiam constitutam, eo modo, quo repugnat essentia, destruet ipsam: secus si alio modo. Verbi gratia, si post initum contractum societatis absolute, communi consensu partium, nec ineundo aliū contractum assecurationis, adijciatur conditio, vt nec lucrum, nec damnum sit commune socijs, destruetur societas: quia ea conditio apponitur eo modo, quo repugnabat essentia contractus, nempe, tanquam pars illius. Cum enim hi contractus possint mutuo consensu dissolui, potest etiam mutuo consensu adijci conditio. At in matrimonio, conditio contraria quando apponitur in ipso contractu, repugnat eius substantiæ, quia apponitur tanquam pars contractus, quo solo modo repugnat substantiæ matrimonij, sed quando apponitur matrimonio iam contracto, cum iam dissolui nequeat, non est pars ipsius contractus, & sic non aduersatur ei, neque ipsum vitiat.

Ad tertium respondet Couar. 4. decret. 2. parte, cap. 3. §. 1. nu. 17. conditionem contrariam substantiæ actus tunc actum annullare, quando resistit in initio ipsius actus. Quia repugnat illi qualitati, sine qua actus initium capere non potest, vt contingit in conditionibus contrariis substantiæ, ac bonis matrimonij: at conditio, ne possit precarium quodcumque reuocari, non repugnat in initio contractus: nam consensus necessarius ad contractum precarij gerendum, non tollitur ex eius conditionis adiectione, sed est contra quandam illius actus qualitatem, & ita reiecta conditio sustinetur actus: vt contingit in testamento facto cum pacto non reuocandi: quia enim id pactum non contrahitur consensui, qui ad testamenti valorem desideratur, sed cuidam eius qualitati, sustinetur testamentum reiecto pacto: at condiciones contraria matrimonio aduersantur consensui ad id sum requisito, (vt explicamus) & ideo vitiant.

Ad quartum longa, & grauis se offerebat disputatio, an pactū retinendi proprium ita aduersetur professioni religionis, vt ipsam vitiet? sed re longius diuagemur, consultò, quia ea non est nostri instituti, omittimus. Possunt tamen circa eam consuli Doctores, cap. finali, de conditionibus apposit. & authent. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. & Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 1. num. 19. Admissio tamen esse contra substantiam religionis, & eam vitare; (q̃ probabilius existimo:) respondeo ad cap. fin. qui clerici, vt videntur, cum Glo. ibi, verbo, vt in demo, & Imola l. vbi ita donatur, num. 4. ff. de donat. causa mortis intelligi eum textum, cum cōditione manendi in domo, cum omni substantia, non quoad proprietatem, sed quoad vsum: quod non contrahatur substantiæ professionis.

Ad vltimum dico, conditionem ducendi uxorem, non esse contra substantiam ordinis, sed contra præceptum Ecclesiæ: nec conditionem, vt Ecclesia consecrata non subfit Episcopo, esse contra substantiam consecrationis, & ita neutram vitare.

DISPUTATIO X.

Utrum conditio contraria bonis matrimonij, si honesta sit, illud vitiet, vel tantum quando est turpis?

SYMMARIUM.

Proponitur prima opinio dicens non irritare. Ut contraho tecum, hac lege, ut seruemus castitatem, num. 1. Et contraria verior, num. 2.

Quid, hac conditione, contraho tecum, si prius voueas nec te periturum, nec reddendum debui? num. 3.

Quid, de hac, contraho tecum, hac lege, ut nunquam petas? num. 4.

Quid, de pacto non cohabitandi, vel certis diebus abstinendi à copula? num. 5.

Quid, de pacto, ut liceat ante, vel post consummationem ingredi religionem? Vel si deinceps in pactum conditio, qua de iure communis, & consuetudine inest? Vel ut teneantur ambo, vel alter religionem ingredi? num. 6.

Et solvuntur argumenta, num. 7.

Duplex est sententia. Prima ait, conditionem honestam, licet contrariam bonis matrimonij, non irritare illud: ut si duo contrahant, hac lege, ut in perpetua castitate vivant, aut consummato matrimonio religionem profiteantur, unde dum cap. finali, de condition. oppos. deciditur conditiones contrarias matrimonio, illud annullare intelligitur, quando ex conditiones sunt turpes: ut constat ex exemplis ibidem subiunctis; quæ omnia conditiones turpes continent. Probatur primò, quia copula carnalis non est de essentia matrimonij, ergo conditio de illa non habenda, non illa aduersatur, licet sit contra bonum prolis, atque idoneo, nec illud irritat.

Et confirmatur, quia hac conditione videntur contraxisse Beata Virgo, & S. Ioseph,

Secundò probatur, quia si ambo ante matrimonij contractum, voto se religionis, aut castitatis astrinxissent, esset verum matrimonium, non obstante ea obligatione, qua alteruter tenetur ab altero minimè petere debitum, ergo idem erit, quamvis ea conditio apponatur in ipso contractu.

Tertiò probatur, quia ea conditio tacitè videtur inesse, cum contracto matrimonio possint communi consensu vouere castitatem, ac ingredi religionem. Ut constat ex toto tit. de conuersion. coniugat. ergo eius expressio nil operabitur, nec vitietur matrimonium.

Quartò probatur, quia si quis sic contraheret, contraho tecum, non tradendo potestatem, nec dominium mei corporis, manifestè est contra matrimonij substantiam, quæ consistit in dominio corporis tradendo, at cum dominium distinguatur ab usu, conferri illud poterit sub conditione nunquam utendi tali re, nec hæc conditio erit contraria traditioni dominij, nec substantiæ matrimonij: ergo illud non irritabit.

Et confirmatur, quia dici nequit impertinens esse tale dominium absque usu: plures enim habet effectus, contrahens enim sub tali conditione, manet inhabilis ad aliud matrimonium, & si accedat ad aliam, est adulter: & si mutato proposito accedat ad uxorem, non fornicatur.

Vltimò probatur, quia salua essentia matrimonij, eoque manente illa potest tolli ius petendi, & reddendi: ut si ambo communi consensu voueant castitatem, vel profiteantur religionem. Et si alter aduteretur, aut cognoscat consanguineam uxoris, priuatur utique iure petendi: ergo conditio auferens ius petendi, & reddendi, non est contraria essentia matrimonij, nec illud vitietur. Et ita defendunt Paludanus 4. distinctione trigesima, quest. secunda, artic. 1. conclusione secunda, numero sexto, Abulensis capit. 30. Numer. questione 32. ad finem, Barbatius, capit. finali, columna prima, de proprijs. Et vide-

tur tenere Gerson 3. p. sermone de natiuitate Virginis, consideratione secunda alphabeto 9. litera V. in fine, hæc. n. dicit, *Vouit Maria virginitatem, vouit & ipse Ioseph, cui voto non repugnauit vera matrimonialis coniunctio.* Et dicit non esse omninò improbabilem hæc sententiam, Sotus 4. dist. 29. quest. 2. art. 3. versic. in prima autem conclusione. Et verò probabilis est.

2. Secunda tamen sententia, multò probabilior, affirmat eiusmodi conditionem vitare matrimonium. Pro cuius probatione, suppono quamvis nò sit de essentia matrimonij, ut proles, & copula intendantur expressè, requiri tamen ne potentia seu impossibilitati ad hæc adiciatur dissensus contrarius: cum ius & potentia ad carnalem copulam sit substantialis. Matrimonium enim (ut dixi lib. 2. disput. 1. nu. 1. & 6.) essentialiter consistit in mutua corporum traditione, qua vterque constituitur dominus alterius corporis, ad quod dominium intrinsecè consequitur ius, & potestas utendi illo corpore.

Secundò suppono, quando in ipso contractu matrimoniali apponitur conditio, ut vterque còiux maneat in perpetua castitate, non solum tolli copulā carnalem, sed etiam ius, & potestatem ad talem copulā, nam obligantur ad nò petendum, nec reddendū, quæ obligatio efficaciter impedit, ne sequatur tale ius, & potestas, quātū est ex parte sua.

Probatur ergo hæc sententia, illa conditio quamvis honesta sit, repugnat intrinsecè & necessarijs ad matrimonium: ergo illud destruit.

Secundò, illa conditio est contra bonum prolis: ergo irritat. Quia Pontifex c. finali, de conditionibus apposit. expressè alicui conditionem contra bonum prolis illud annullare: nec distinguit, an conditio honesta sit, an turpis, nec vim facit in conditionis turpitudine, sed in repugnantia bonis matrimonij, quæ autem illis repugnat, siue turpis, siue honesta sit. Et ideo hanc sententiam tenent D. Th. 4. dist. 28. quest. vnica art. 4. ad tertium. D. Bonauent. cad. distinct. quest. vltima, num. 33. Richardus eadem dist. art. 2. quest. 4. ad tertium. Henricus quodlib. 9. quest. 11. Adr. 4. quest. 3. de matrimon. dub. 9. Sotus 4. dist. 26. quest. 2. art. 3. versic. in prima autem, Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 5. num. 1. & lib. 12. cap. 2. in fine, Bartholomæus à Ledesma dub. 26. de matrimonio, conclus. quarta, Vivaldus Candelabro prima parte, de matrimonio, nu. 55. Petrus de Ledesma de matrimonio, quest. 47. artic. 5. dubio quarto, ad secundum, Ludouicus Lopez, secunda p. instructorij de matrimon. cap. 42. fol. 1080. colum. secunda. Et ex Iurisperitis, Abb. cap. commissum, nu. 2. de sponsalib. & ibi Alex. de Neuo, num. 5. Sylu. matrimonium 4. questione 7. Couar. decret. 2. par. capit. 3. §. primo, num. 3. Antonius Cuccus lib. 5. institutionum moral. tit. 11. num. 110. Nauar. lib. 4. consiliorum, in prima editione, tit. 1. de sponsalib. consil. 18. num. 2. & 3. in secunda editione, lib. 3. tit. de voto, consil. 71. nu. 2. & 3. Alexand. Carrerius lib. 3. de sponsalib. cap. 5. habetur tomo 9. tractatum.

3. Ex hac sententia inferitur primò, quid dicendum sit de ea conditione, contraho tecum, si prius te voto castitatis sic obstrinxeris, ut nunquam à me petas, nec reddas debitū? Aliqui censent non vitare matrimonium. Quia talis conditio nò impedit translationē dominij & potestatis corporis: si enim postea coniux, qui sic vouit, petat, aut reddat, nò peccat contra iustitiam, sed contra religionem voti. Sic aliqui neoterici, ut eos refert, ac sequitur Petrus de Ledesma. de matrimon. quest. 47. art. 1. dubio 4. in solutione ad 2. §. 9. verò attinet, fol. 134.

Sed dicendum est vitare matrimonium. Quia est contra bonum prolis, & quantum est in se impedit translationem dominij corporis: quia cum in pactum deducatur, ut alter voto se astringat, nec petendi, nec reddendi, non tantum tenetur ex religione voti ad id, sed etiam ex iustitia, ratione pacti acceptati, & sub ea inisi matrimonij. Item, quia frustra esset ea potentia, ac copula, quæ nunquam posset absque mortali culpa in actum reduci.

Et

Et hinc patet solutio ad rationem contrariam, & ita docent Sorus 4. dist. 29. q. 2. art. 4. versic. in prima autem conclusionem, Couarru. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 1. num. 5. Bartholomæus à Ledesma, dub. 25. de matrim. conclus. 4. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 4. nu. 1. & lib. 12. c. 2. in fine.

Secundò inferitur, quid dicendum sit de pacto non exigendi, appposito in matrimonio? De quo Syluest. matrimonium 4. q. 7. ait non vitare matrimonium. Quia non exigere non est contra bonum prolis, quæ reddendo generari potest, nec contra bonum fidei: secus si esset pactum non reddendi. Quia est contra utrumque bonum, Idem Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 9. in prima solutione ad tertium.

Dicendum ramen est, eiusmodi pactum vitare matrimonium. Quia de ratione matrimonij est totalis corporum traditio, ex qua dimanet mutuum, & æquale ius ad corpus alterius, at id non est totalis traditio: cum non tradatur ius petendi, nec est æquale ius in utroque ad corpus: cum alter ius petendi & reddendi acquirat, alter verò solum ius reddendi. Sic Adrian, eodem dubio 9. in secunda solutione ad tertium. Viguerius lib. institutionum, cap. 16. §. 7. versic. sexto, ad finem, ibi, sed casum in conditionibus, Bartholomæus à Ledesma, dub. 27. de matrim. post quartam conclusionem, notab. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. in solutione ad 3. dubio 1. quod circa eam discutit. Idem videtur tenere Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. nu. 1. ait enim vitare matrimonium, quando alter se obligat ad non petendum, aut non reddendum.

Tertiò inferitur, quid dicendum sit, de pacto non cohabitandi simul? De quo Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. in solutione confirmationis ad 6. ait, si sit pactum, de non cohabitando ad tempus, non vitare matrimonium, secus si sit pactum nunquam cohabitandi. Quia ad essentiam matrimonij non pertinet ut omni tempore cohabitent coniuges, bene tamen inutua habitatio, ut constat ex ea particula, individuum vitæ consuetudinem retinens, ut explicui lib. 2. disputat. 1. num. 8. Et placet mihi. Si tamen esset pactum ut certis diebus alitererent à copula, ut sextis feriis, vel alio tempore ultra bannire præstitum à iure post initum matrimonium, tunc esset irritum matrimonium. Quia est contra substantiam eius, nempe, contra totalem corporum traditionem. Ut bene Ludovic. Lop. 2. p. instructorij novi, materia de matrim. cap. 42. fol. 1080. col. 2.

Quartò inferitur, quid dicendum sit, de pacto appposito in matrimonij contractu, ut liceat ingredi religionem ante consummationem matrimonij? De quo certum est non vitare matrimonium, quia iure inest ea conditio, (ut latè diximus libro secundo, tota disputat.) Sic docent Cardin. cap. de infidelibus, de consanguin. num. 2. & ibi Ioan. Andr. nu. 5. Ancharan. num. 5. Alexand. de Neuo, nu. 10. Goffredus, Vincentius, & Philippus, quos refert, ac sequitur Præpos. ibi. num. 5. versic. item nota, Et similiter idem dicendum est, si apponatur qualibet alia conditio, quæ iure communi inest. Ut docent Ioan. Andr. Anchar. Præpos. ibidem, Alexand. de Neuo, cap. fin. de conditio. appos. num. 9. Idem dicunt Ioan. Andr. Anchar. Præpos. quando est conditio, quæ inest de consuetudine: idem Iacobus de Zochis, quem refert Alexand. de Neuo, dicto cap. fin. nu. 9. quamvis ipse dicat se de hoc dubitare. Et ratio huius omnium est, quia ea conditio verè non est contra matrimonij substantiam, nec apponitur alio modo, quam ierat. Quare similiter non vitabit matrimonium, si sit conditio, ut liceat utrique ex communi consensu post consummatum matrimonium religionem profiteri. Quia ea etiam conditio iure inest. Ut constat ex toto tit. de conuers. conjugat. Si autem esset conditio, ut teneretur, vel ambo, vel alter ingredi religionem, ante, vel post matrimonij consummationem, non valeret matrimonium. Quia ea conditio est contra matrimonij substantiam, nempe contra mutuam corporum ad copulam traditionem, nec iure inest: licitum enim est sic profiteri: at verò ut ad id teneantur, non iure inest.

Ad argumenta primæ sententiæ, proposita num. 1. re-

sponderetur. Ad 1. dico, licet copula non sit de essentia matrimonij, esse tamen obligationem, potestatemque ad copulam, quæ per id pactum tollitur.

Ad confirm. (ut latè dixi lib. 2. disp. 28. nu. 4.) Virgo & Ioseph. non contraxerunt cū ea conditione, sed absolutè, & verè cōsentientes in ius, & potestatem suorum corporum: quamvis uterque haberet propositū seruandi castitatem.

Ad 2. negatur consequentia. Et ratio differētiæ est duplex. Prima, quia votum simplex non est traditio, sed solum promissio, unde sicut quod vni promisi, possum alteri tradere, & efficietur suum, quamvis ego peccem: ita homo corpus per votum Deo promissum potest per matrimonium feminæ tradere, ita ut verū dominium acquirat. At verò quando in ipso contractu ponitur conditio, efficaciter impedit corporis translationem, & consequenter matrimonium irritat. Secunda, quia obligatio ex voto cum sit in ordine ad Deum, non tribuit alteri ius ad negandum debitum, & consequenter nec aufert à vouente facultatem ad tradendum suum corpus, & recipiendum alienum ius ex iustitia: cum per votum non abdicet de facto à se dominium, quod habet in corpus coniugis, nec se reddiderit incapacem ad illud de nouo acquirendum: at verò obligatio orta ex conditione apposita, est obligatio in ordine ad se ipsos, & ideo dat vnicuique ius ad negandū debitum, & aufert ad petendum.

Ad 3. dico, tacite inesse eā conditionem, ut liceat ingredi, nec per hoc impediri translationem corporum, & ius petendi, ac obligationem reddendi, si ante cōsummationem nolit ingredi religionem coniux. At teneatur ingredi, non tacite inest, & per id pactum impeditur potestas vtendi corpore.

Ad quartum nego posse in matrimonio conferri dominium absque facultate vtendi, esset. n. contra bonum prolis, ac principalem matrimonij finem, quamvis possit alijs vitiis deferuire. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad vltimum, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quia quando à principio deducitur in pactum, impeditur plene translatio potestatis corporum, secus quando iam est initum matrimonium, tunc enim potestas, & dominium translatum reuocari minimè potest.

DISPUTATIO XI.

An annullet matrimonium conditio hæc, ut alter coniux minimè teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigere?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans vitare, nu. 1. Et contraria verior, n. 2. Valet conditio, ut coniux possit debitum negare, quando alter non habet ius iustitia ad petendum, num. 3.

Soluntur argumenta, num. 4.

Aliqui dicunt hanc conditionem non annullare matrimonium. Probatum primò, quia ea conditio iure inest, cum alter cooperetur peccato tunc reddendo, consentit enim peccato alterius, ergo iure inest, ut tunc non teneatur reddere.

Secundò probatur, quia est conditio peccati mortalis animum remouens.

Tertiò, quia bonum prolis non pertinet ad matrimonij substantiam, cum non nisi graui alterius peccato suscipi potest. Sic tenet Antonius Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 11. num. 112.

Verius tamen est, eam conditionem esse contra matrimonij substantiam, atque ita illud vitare. Probatum primò, quia ea conditio iure non inest, in multis enim euentibus vir peccat mortaliter exigendo, at vxor negare non potest debitum. Ut si vir emiserit votum castitatis, vel petat affectu fornicario, vel credat matrimonium non tenere, vxore sciente esse validum: ergo si ex conditione posita liceat tunc negare debitum, signum

signum est non plenè translatum esse corporis dominium; ac subinde matrimonium non valebit.

Secundò probatur, quia per matrimonium acquiritur ius iustitiæ ad corpus alterius, quamvis exigens aliquando peccet contra religionem, vel temperantiam, ergo conditio auferens hoc ius iustitiæ, est contra matrimonij substantiam, arque ita illud vitiat: talis autem est conditio non reddendi in ijs casibus, tollit enim ius iustitiæ, quod alter coniux per matrimonium acquirere debebat, ut sibi debitum petenti solvatur. Ita tenent *Adria. 4. q. 3. de matrim. dub. 4. Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instru. Etorij noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1080. col. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. circa solutionem ad 3. dub. 2. fol. 236.*

Si tamen apponatur conditio, ut possit coniux debitum negare, quoties id sibi licet, quia alter nō habet ius iustitiæ ad petendum, ut si alter adulteretur, vel petat in loco sacro, valet conditio, nec vitiat matrimonium, quia iure inest. Sic *Adrian. & Petrus de Ledesma nu. precedenti citati.*

Ad argumenta proposita, nu. 1. respondetur. Ad 1. nego iure inesse, non enim cooperatur peccato. Quia non omnis consensus in peccatum alterius est cooperatio, sed quando aliquis spontè consentit: secus quando consentit, quia ex debito iustitiæ, vel alterius virtutis cogitur. Ut dum quis iuravit solvere vsuras, quamvis eas accipiens peccet, minime tamen peccat solvens. Quia constringitur ex iuramenti religione solvere c. debitores, de iureiurand.

Ad 2. fateor ansam peccati mortalis remouere: adhuc tamen vitiat matrimonium. Quia aduersatur eius substantiæ, non quatenus amouet eam peccandi ansam, sed quatenus tollit ius iustitiæ, quod acquiritur per matrimonium, ut alter coniux teneatur debitum reddere.

Ad 3. distinguendum est antecedens, quando sine graui peccato iniustitiæ, quia alter ex aliqua causa priuatur iure iustitiæ exigendi, cōcedo: si aut peccatū exigendi, nō sit cōtra iustitiam, nego. Quia matrimonium cū sit contractus quidā iustitiæ, quo coniuges obligantur ad sibi inuicē reddendum debitum, tantum respicit hoc ius iustitiæ, & quo ad ipsum impertinens est, si aliunde contra votum peccetur.

DISPUTATIO XII.

An si pagani, aut iudæi contrahant matrimonium, ea lege ut possit dari libellum repudij iuxta ritum eorum, valeat matrimonium?

S V M M A R I V M.

Quamuis olim esset licitus libellus repudij Iudæis, iam non licet, num. 1.

Refertur opinio asserens valere matrimonium Iudæi, ea lege, ut liceat libellum repudij dare quando in lege sua id permittitur, num. 2. Et contraria verior, num. 3.

Quid de conditione habendi plures uxores, ut in sua lege permittitur? num. 4.

An valeat matrimonium, si infidelis contrahat animo dandi libellum repudij, non deducendo id in pactum? num. 5. Et solvuntur argumenta, num. 6.

Supponendum est Iudæis permissum esse repudij libellum. Ut testatur Christus *Matth. 18.* Et quamvis fuerit sub iudice, an Moyses permiserit tanquam licitum Deo dispensante, vel tanquam minus malū: at hodie nullo modo est licitus. Tum, quia lex eorū cessauit, tū ē quia Christus *Matth. 19.* eorū dispositionem abstulit. Ut bene *Sotus 4. d. 33. q. 2. art. 2. conclus. 1.* De quo latè dicendum erit suo loco. At inter gentiles nunquam fuit licitus, nec Deus dispensauit: ut constat ex cap. *gaudemus, de diuor. vers. qui autem.* Et docet bene *Sotus* ea conclus.

Hoc supposito, quidam dicunt matrimonium inter Iudæos inipsum pacto expresso, ut liceat dare libellum re-

pudij secundum ritum eorū, validum esse. Quia cū lex eorū hoc permittat, licetè deducitur in pactū, & iure inest: atque ita eius expressio nō nocebit c. significasti, de electio- ne. Sic *Io. And. c. de infidelibus, nu. 5. de consang. Card. ibi, nu. 4. Anch. nu. 4. Anton. num. 9. Abb. nu. 6. Alex. de Neuo, num. 10. Præposit. nu. 5. vers. item nota.*

3 At dicendum est modò nullum esse matrimonium. Quia ea conditio est contra matrimonij substantiam, cum contineat posse dissolui matrimonij vinculum, nec iure inest: cum iam absque controuersia sit eam legem non excusare: à culpa, nec dare ius aliud ineundi matrimonium. Sic *Glo. eod. c. de infidelibus, verbo esse matrimonium, & ibi Hostiens. in fine, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 4.* Et à fortiori idem dicendum est de alijs infidelibus, quibus nunquam licuit libellum repudij dare.

4 Hinc infertur, si infidelis contrahat secūdū ritū suū, qui est ut habeat tot uxores, quot possit alere, si id deducat in pactū, esse nullū matrimoniū, secus si id nō deducat. Quia est cōtra fidē matrimonij. Sic *Card. d. c. de infidelibus, in fine, Anch. nu. 6. Alex. de Neuo, nu. 12. Præposit. in fine.*

5 Si tñ infidelis contrahat animo dandi libellum repudij, quoties id sibi licet secūdū ritū suū, quāuis id nō deducat in pactum, est nullum matrimonium. Quia intentio nō seruādi perpetuitatē matrimonij, illud annullat: secus de intentione nō seruādi alia bona, ut dixi lib. 2. disp. 19. n. 11.

Ad argumentum propositum, num. 2. constat ex dictis: ea enim conditio non iure est.

DISPUTATIO XIII.

An quando conditio contraria matrimonio apponitur ab altero tantum ex contrahentibus, vitiet matrimonium?

S V M M A R I V M.

Referuntur quatuor sententia, n. 1. 2. 3. & 4. Et sententia Authoris, num. 4.

Mutatio animi non presumitur, num. 5.

Solvuntur argumenta, & explicatur, 6. aliquando 32. quest. 5. num. 6.

HAc in re quatuor inuenio sententias. Prima ait, requiri ut vitiet matrimonium, ut apponatur ab utroque contrahēte, quare si alter cōtrahens apponat, & alter contradicat, aut taceat, (censetur enim tunc fauore matrimonij contradicere,) valebit matrimonium. Probat, ex cap. aliquando 32. q. 6. vbi *D. Aug.* de ijs qui venena sterilitatis procurant, quando ab initio sic conuenerunt, dicit non per connubium, sed per suprum conuenisse, vbi clarè dicit non esse matrimonium, & statim subdit, *Si autem ambo non sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix, aut ille adulter uxoris.* Vbi clarè supponit quando alter tantum consentit, esse verum matrimonium, cum eos viri, & uxoris nomine appellet.

Secundò probatur, quia quamvis alter consensus sit purus, & alter conditionalis, at ille conditionalis non vitiat actū: ergo valebit matrimoniū. Probat, antecedens, quia per easdem causas contractus nascitur, & dissoluitur, ca. 1. de reg. iuris, sed ad matrimonium constituendū est necessarius mutus consensus, ergo, & ad dissoluendū. Cū ergo hic non concurrat alterius consensus in conditionem, ea conditio non vitiat: Si ergo non vitiat, & ex alia parte est turpis, habebitur pro non adiecta, iuxta cap. si. de cond. app. & remanebit consensus purus in matrimonium.

Et cōfirmatur, quia cōditio nec cōfert ad contractū matrimonij cōfirmandū, vel infirmandū, nisi ab utraque parte acceptetur, teste *Soto 4. dist. 29. q. 2. ar. 1. ante 2. conclusionē, vers. in calce demū,* ergo cū illa conditio nō acceptetur ab utroque, non infirmabit matrimonium: & cū ex alia parte sit turpis, habebitur quasi adiecta non esset. Ita hanc tenēs

Innoc.

Innoc. eo. c. fin. nu. unico. & ibi Hostien. paulò post principium, Io. And. nu. 2. Ant. nu. 7. Cardin. n. 1. & in fine, Henricus nu. 4. Alex. de Nevo, nu. 8. Præpos. nu. 1. Signorolus in repetitione, l. vbi ita donatur, ad finem, ff. de donat. cau. mor. Ang. matrimonium 3. impedimento 3. nu. 13. Sylu. matrim. 3. q. 13. vers. 2. Tabiena matrim. 2. q. 11. n. 12. Brunellus de sponsal. concl. 33. nu. 5. habetur tomo 9. tract. Dicitque esse valde probabilem, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. n. 11. & eam tenet quando alter contradicit, non explicans quando tacet. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. nu. 52. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. 11. c. 19. vers. sexta est, Barth. à Ledesma dub. 25. de matrimonio, concl. 10.

Secunda sententia ait, tunc non esse matrimonium, sed sponsalia. Nescio tui fundamento innitatur. Ita tenent aliqui Iurisperiti, quos refert Couar. nu. precedenti citatus. Idem tenent Henricus lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 7. Ludou. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matr. c. 42. fol. 1089.

Tertia sententia, docet nec esse sponsalia nec matrimonium. Probat, quia diuersitas in consensu vitiat contractum. Vt quando alter purè consentit, alter verò sub conditione. Vt habetur expressè lib. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verb. obligat. Et ratio est manifesta, quia non vniantur inter se consensus, ex qua vnione contractus oritur: ergo cum in hoc matrimonio inueniatur hæc diuersitas, erit nullum.

Secundo, quia ad matrimonium requiritur mutua corporum traditio, at in hoc casu non inuenitur: cum alter purè absolute tradat corpus, sed sub conditione contraria matrimonij substantiæ, ac consequenter excludenti verum consensum: ergo nullo modo est matrimonium. Hanc tenet Io. ab Imola, l. vbi ita donatur, n. 3. ff. de donat. causa mor. Arc. 1. §. sed si mihi, nu. 3. ff. de ver. oblig. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. nu. 11. Ant. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. nu. 113. Et ex Theologis, Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 9. ad finem, Pet. de Ledesma de matrim. q. 47. ar. 5. dub. 5. principali, q. mouet circa solutionem ad 8. dub. 4. fol. 239. vbi ita mordicus hæc defendit, vt dicat primam sententiam esse omnino improbabilem. Et idè asserit, licet copula statim sequatur.

Quarta sententia, docet si copula sequatur, esse matrimonium, vnde vñ sentire ea nõ sequantur nõ eue matrimonium.

Probat, quia ex eo quod alter faciat, vel contradicat, non videtur à conditione recessum, cū mutatio animi presumi nõ solet, nisi facto, vel verbo declaratur, l. non ad ea, ff. de cond. & demonst. l. cum hic status, ff. de donatio. ergo cum non adest culpa, non videtur recedi à conditione: at cū adest, eo ipso videtur à conditione recedi, & matrimonium erit putū, iuxta c. per tuas, de cond. apposit. docet Abb. c. si de condit. appos. nu. 6. Rosel. matrim. 5. nu. 1. & matrim. 3. n. 11. 12. Syl. matr. 4. q. 5. Greg. Lop. lib. 5. tit. 4. p. 4. vers. ni el casamiento, Lancellot. instit. iuris canon. lib. 2. tit. de sponsal. §. sponsalia contracta sub conditione vers. puta.

Sit conclusio. Prima, & Quarta sententia sunt valde probabiles, vnde immerito Petrus de Ledesma, num. 3. citatus dixit primam esse omnino improbabilem; at tertia est ceteris probabilior.

Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num. 3. respondetur.

Ad primum dico, cum Adriano citato, nu. 3. nil deductū esse in pactū, sed tantū interuenisse animū sumendi, & ipsā assumptionē: quare siue ambo, siue alter habuerint eā intentionē, est verū infimonia, & ita in priori parte, dū dicit nõ esse coniuges, quādo ambo eā intentionē habuerunt: intelligitur, id est, non seruiant iura coniugij; vt explicat ibi Gl. verbo coniuges, non autem quod non sit matrimonium.

Ad secundum, & confirmationem dico, contractum vñ si semel perfectus est, per easdem causas debere dissolui, & sic per mutuum consensum: at antequam perficiatur, satis est vt alter dissentiat, at matrimonium per appositionem talis conditionis, est omnino nullum, & dum ait, conditionem non vitare, quando non acceptatur ab altera parte, negandum, id est, quando est contraria matrimonio: quia est index dissensus: & dissensus alterius facit ad annullandum matrimonium.

Ad argumentum sententiæ quartæ propositum, num. 4. dico, tunc recedi à conditione per copulam quando contracta sunt sponsalia valida: vel si non fuerunt valida, saltem contrahentes ostenderunt verum contrahendi animū. Vt bene Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 1. ad fin. at qñ alter adiecit conditionem contrariā substantiæ matrimonij potius iudicauit dissensum: vnde copula non indicat recessisse à conditione. Sicut eadem ratione quando ex communi consensu adiecta est conditio contraria, non censetur per copulam recessum à conditione. Vt bene docet Adrian. 4. quest. 3. de matrim. dubio 9. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. primo, num. 12. Anton. Cuccus lib. 5. instit. moral. tit. 11. num. 114.

DISPUTATIO XIV.

An spōsalia vitientur etiam, ac reddantur nulla per conditionem contrariam substantiæ matrimonij, & bonis eius, sicut vitatur matrimonium?

SUMMARIVM.

Referuntur due sententiæ, num. 1. & 2.

Sententia Authoris, num. 3.

Divus Thomas 4. distinctio, 27. quest. 2. ar. 1. in corpore, & D. Bonauent. 4. distinctio, 28. quest. 3. n. 13. Durand. 4. dist. 28. quest. 2. num. 5. Richardus 4. dist. 27. art. 3. quest. 2. Paluda. dist. 29. quest. 2. art. 3. conclus. prima, num. 16. D. Anton. 3. par. tit. primo, cap. 18. §. secundo, Syluester, verb. sponsalia, quest. 5. & ibi Rosella, in fin. Tabiena ibi, quest. secunda, num. 3. Turrecremat. c. vbi non est, 30. q. 2. ar. 3. nu. 4. aiunt vitari sponsalia per conditionem substantiæ contrariam, sicut & ipsum matrimonium. Idem Angel. verbo sponsalia, nu. 18. vbi ait idem iudicandum esse de conditionibus apposis sponsalibus, ac de apposis in matrimonio.

At Petrus à Ledesma de matrimonio, quest. 47. art. 5. dub. 6. quod mouet circa solutionem ad nouum. fol. 240. sic distinguit, Si illæ conditiones adijciantur implendæ ante quam contrahatur matrimonium, valent spōsalia. Quia eæ conditiones tanquam turpes reijciuntur: nec contrariantur matrimonio, cum non referantur ad matrimonij tempus. Et potest confirmari: quia ideo conditiones contrariæ de præterito, vel præsentis, non vitiant matrimonium, quia non contrariantur matrimonio contrahendo: si verò apponantur tanquam implendæ post matrimonij contractum, vitiant sponsalia. Quia contrariantur matrimonio, ad quod ea sponsalia ordinantur.

Ceterum nec omnis conditio contraria matrimonio, si antea implenda sit, est turpis, vt reijciatur, nec omnis ea etiam antea implenda, desinit esse contraria. Et ideo sic distinguendum est, qñ conditio contraria ponitur tanquam implenda post matrimonium, semper illud annullat, & sic intelliguntur omnes Doctores citati, nu. primo, quando autem debet impleri ante, tunc si est contra inseparabilitatem, vt contraham rectum, nisi ante initum matrimonium aliam ditioem, aut pulchriorem inuenero; non vitiat matrimonium. Quia ipsi non opponitur: cū non tollat matrimonij inseparabilitatem: nec etiam opponitur sponsalium naturæ, vt pote quæ subtilia sunt. Nec etiam reijcitur tanquam turpis. Quia non est talis, cum ad peccatum minimè incitet: quare valida erunt sponsalia, implenda ea conditione, & ea deficiente, erunt nulla. Si verò sit conditio contra matrimonij fidem, vt si ante matrimonium forniceris: tunc valebunt sponsalia, reiecta ea conditione tanquam turpi. Quia ea non contrariantur matrimonio: cum ad fidem matrimonij solum, pertineat, ne postquam translatum est dominium corporis in coniugem, alteri tradatur, at ante matrimonium non est translatum dominium: si verò aduersetur bono prolis, vt si ante matrimonium

monium venena quibus sterilis efficiaris, sumas: vitiat sponsalia. Quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono proles, quod per illud matrimonium promissum intenditur, unde aduersatur futuro matrimonio promisso. Quare non est simile de conditione contraria, de præterito, vel præsentis. Quia per illam minime obligatur ad aliquid matrimonio repugnans: ut explicui hoc 5. lib. disput. 2. num. 6.

DISPUTATIO XV.

An conditio turpis, quæ non est contraria substantiæ matrimonij, nec bonis eius suspendat, aut habeatur pro non adiecta, ut contrahatur tecum, si furtum admiseris?

S U M M A R I U M.

Talis conditio rejicitur, & manet purum matrimonium, nu. 1. Proponitur obiectio contra hoc, nu. 2. Et refutatur quadam ratione eius decisionis, num. 3.

Traditur vera ratio, num. 4. Et non rejicitur, quando est de præterito, vel præsentis, num. 5.

Proponuntur, & solvuntur obiectioes contra eam decisionem, nu. 6. Et ibi, quando ex alijs coniecturis colligitur contraria voluntas, non rejicitur.

Et rejiciatur, oportet utrique contrahenti constare conditionem esse turpem, & iure rejici, nu. 7. Et soluitur argumentum, num. 8.

IN memoriam reuocandum est, quod diximus hoc lib. 5. disputat. 1. num. 4. in foro conscientie standum esse intentioni contrahentis: at in dubio de intentione standum esse præsumptioni fori externi, & definitioni Ecclesiæ; communiter autem adiunguntur eo anq̃uo conditiones turpes ut impleantur: quare ijs non impletis, nec sponsalia, nec matrimonium communiter obligabunt. Ut bene Henricus, lib. 11. de matrimon. cap. 12. num. 9.

Certum igitur est, conditionem turpem, sicut impossibilem adiectam manere purum. Sic enim definitur capitulo finali, de conditio, apposit. concordat L. 6. titulo 4. parte 4.

Tota autem difficultas est, unde Ecclesia præsumat conditionem illam haberi pro non adiecta, & esse purum consensum. Nam Ecclesia nunquam præsumit esse verum matrimonium, ubi ex ipsa forma contractus non apparet consensus, aliàs temerariè præsumeret, & absque causa, at ex forma contractus sub conditione turpi non apparet consensus absolutus, sed sub illa conditione, & sæpè apperunt homines eam conditionem, ut si sit carnalis copula, ut contraham tecum, si mihi tui corporis copiam facias: ergo non est cur præsumat matrimonium.

Quidam eam assignant rationem: nam sicut, cap. is qui fidem, de sponsal. præsumebat Ecclesiæ matrimonium ex copula subsequuta post sponsalia, ne fornicationis delictum præsumeret: sic in hoc casu, ne peccatum inductionis ad malum præsumat, præsumit ioco adiectam esse eam conditionem. Sed hæc ratio, contrit: eo quod vitandam esse delicti præsumptionem est præsumptio generalis, quæ in omnibus rebus, ac contractibus locum habet, l. merito, ff. pro socio: quare sicut ea conditio rejicitur à matrimonio, rejicienda esset à ceteris contractibus, ne oriretur delicti præsumptio: cuius tamen contrarium est verum: ut constat ex toto titulo, ff. de condict. ob turp. caus. & aliàs nil speciale esset in matrimonio: cum tamen Pontifex d. cap. finali, asserat rejici à matrimonio ob fauorem ipsius. Item, quia adhuc non cessat delicti præsumptio, inducere enim etiam absque intentione alliciendi ad malum, est peccatum scandali, præbens alteri occasionem ruinæ. cum ignarus sit an ioco, vel vero animo adijciat conditionem.

Quare vera ratio est, cur Ecclesia excludat eam condi-

tionem, quia ad peccandum incitat: quare censetur ac impossibilis: id enim possumus quod iuste possumus, l. nepos Proculo 12. ff. de verbor. signific. Sic Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 3. paulò post principium, concl. 2. Greg. Lop. l. 6. verb. si furta res, tit. 4. par. 4. Palacios l. 5. de contract. cap. ultimo, fol. 498. verò, quamobrem dixerim, Henriquez libro 11. de matrimon. cap. 12. num. 6. Bartholom. à Ledesma, dubio 25. de matrimon. conclus. 6. Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimon. cap. 43. ad finem.

Hinc inferitur non rejici conditionem turpem, quando est de præsentis, aut præterito, ut contrahatur tecum, si es inimica Petri, vel si hominem occidisti. illaque verificata valere matrimonium: secus autem non, & ratio est, quia non inducit ad aliquid turpe faciendum, sed factum esse supponit. Ita docent D. Thom. 4. distinct. 29. quæst. unica, art. 3. quæstioncula 4. & ibi Paludan. quæst. 2. art. 5. num. 28. Adrian. 4. quæst. 3. de matrimon. dub. 9. 9. respondeo ad primum quod maior. versic. ad tertium dico, Palacios lib. 5. de contract. capitulo ultimo, folio 498. versic. quamobrem dixerim, Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 12. num. 7. Ludou. Lop. 2. parte instructorij noui, materia de matrim. c. 42. in fine. Quamuis Victoria Summa, materia de matrimon. num. 260. censeat iuxta decisionem d. cap. finali, haberi pro non appositam in foro externo, conditionem turpem de præsentis, aut præterito. Sed omnino tenendum est quod dixi. Et ex Iurisperitis, eandem sententiam tenent Syluest. matrimonium 3. quæst. 1. in fine, Alexand. de Neuo, cap. de illis, nu. 16. de conditio, apposit. Couarr. 4. decret. 2. par. cap. 3. §. 2. num. 2. Gregor. Lop. l. 6. verb. si furta res, tit. 4. par. 4. Alexand. Carrerius lib. 4. de sponsal. cap. 5. habetur tomo 9. tractatum.

Ceterum hæc ratio decisionis d. cap. fin. patitur aliquot difficultates. Prima est, quia cum similiter incitet ad peccandum appositam conditio turpis de futuro in alijs contractibus, similiter esset rejicienda: cum tamen textus d. cap. finali, asserat rejici favore matrimonij: sicut similiter rejicitur favore ultimæ voluntatis, l. reprehendenda §. C. de institut. & substit. & l. 3. tit. 4. par. 6. Item, quia similiter conditio contraria substantiæ matrimonij, ut si te adulterandam prostitueris, incitat ad peccandum, & tñ non rejicitur, sed vitiat matrimonium, ut dicitur eod. cap. fin. ergo non ideo rejicitur conditio turpis, quod peccatum incitet.

Verum his non obstantibus, sustinenda est ratio proposita, & ad primam obiectionem dico, eam esse fauorem matrimonij: quia sacramentum quoddam est, & res tantum momenti, ut sicut ab eo ius excludit conditiones verè impossibiles, ita etiam quæ moraliter sunt impossibiles, eo quod sine peccato ad quod incitant impleri non possunt. Item, quia eo quod matrimonium est contractus fauorabilis, in dubio oportet conseruari, ut valeat cap. finali, de sentent. & re iudicata. Quare cum dubium sit an ex conditiones serio, & animo non aliter contrahendi adiectæ fuerint, an solum ioco: præsumit Ecclesia in hoc dubio, ioco adiectas, & non animo suspendendi, & ita iudicat matrimonium esse validum, ac purè contractum esse. Unde sit ut si ex alijs coniecturis deprehenderetur non aliter contraxisse, quam sub ea conditione, & non aliter voluisse, in utroque foro iudicabitur non esse matrimonium purum. Ut docet optimè Couarr. 4. decret. 2. parte, cap. 3. §. 2. nu. 5. Quod idem docuimus hoc lib. 5. disput. 3. nu. 17. de conditionibus impossibilibus, & ibi explicuimus coniecturas, quia decisio d. cap. fin. locum obtinet, ubi dubium est de contrahentis intentione. Et quamuis eadem ratio militet in ceteris contractibus, quia tamen tantæ sanctitatis non sunt, nec ita fauorabiles, non excludit eas conditiones ab alijs contractibus.

Ad secundam obiectionem dico, disparatam esse rationem, quia ubi adijcitur conditio contraria substantiæ matrimonij, iam non est dubia contrahentis intentio, nam eo ipso, quod eam conditionem adijcit, est manifestum dissensus signum.

Sed adhuc animus non quiescit, nec videtur exhausta difficultas. Quia esto legitima ratio sit, cur Ecclesia excludat

cludat conditiones turpes, & habeat pro non adiectis: quia incitant ad peccandum: non tamen apparet unde presumat animum contrahentis fuisse, absolute, & putè contrahere seclusa ea conditione, cum sapè conditio illa sit de re appetibili, ut de concubitu carnali, & ut plurimum adijcientes eam conditionem, velint omninò eam impleri, & ex altera parte Ecclesia minimè possit consensum ad matrimonium requisitum supplere.

Sed dico id decretum intelligendum esse, modò contrahentes norint conditionem esse turpem, si. n. honestam esse crederent, non rejiceretur, sed fortiretur naturam aliarum conditionum honestarum, ut impleta conditio, & non aliter obligatio, aut matrimonij, aut sponsalium confurgeret: sicut hoc 5. lib. disp. 3. nu. 8. diximus de conditione impossibili oportere ut contrahentes norint esse impossibilem, & ibi probauimus. Ita Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 6. Ludou. Lopez, 2. p. instruct. noui, materia de matrimonio, c. 43. fol. 1093. Oportet èt ut eadem conditiones habeantur pro non adiectis, ut uterque contrahens norit ius eas rejicere, & habere pro non adiectis: ut probauimus ead. disp. nu. 11. & 12. de conditionibus impossibilibus eodem enim tenore rejiciuntur, ac impossibiles d. c. finali. Et praterea, quia (ut dixi hoc lib. 5. disp. 4. nu. 6. habet locum id decretum non tamen in conditionibus impossibilibus à natura, sed èt in impossibilibus de iure, & hæ turpes sunt de iure impossibiles, quare eodem modo philosophandum est de illis, ac de impossibilibus: quo supposito, iure optimo Ecclesia dum ipsi non constat de opposita intentione, sed contrahentium intentio dubia est, cum ipsi norint ab Ecclesia rejici, præsumit voluisse contrahere purè: iuxta Ecclesie mentem, & ioco, ac non animo suspendendi contractum adieciisse prædictas conditiones, ut dixi d. disp. 3. num. 18. Et ita tenet Alexander Catterius de sponsal. lib. 4. c. 5. (habetur tomò 9. tract.) dicens requiri ut sciat ab Ecclesia haberi pro non adiectis, & tunc præsumi consensum.

8 Ad argumentum num. 2. propositum, fateor ex forma contractus præcisè sumpti apparere non aliter esse consensum, nisi eueniente ea conditione, at supposita in contrahentibus scientia decreti Ecclesie rejicientis tales conditiones, dum aliter de opposita intentione non constat, sed dubia est, meritò præsumit Ecclesia, matrimonium contractum esse secundum intentionem Ecclesie eas conditiones rejicientis.

DISPUTATIO XVI.

Quid dicendum sit de his conditionibus, si mecum concubueris contraham tecum, vel si virginem inuenero, vel in primo concubitu mihi placueris, an, scilicet, tanquam turpes rejiciantur?

S V M M A R I V M.

De hac conditione, si mecum concubueris, referuntur dua sententia, num. 1. & 2. Et sententia Authoris, num. 3. Et quid, de hac conditione, si permiseris coitum? num. 4.

De hac conditione, si te virginem inuenero, si in primo coitu mihi placueris, referuntur dua sententia, num. 5. & 6.

Sententia Authoris circa conditionem si te virginem inuenero, n. 7.

Ex circa conditionem, si in primo coitu mihi placueris, n. 8.

Quid, si aliquis dicat contraham tecum, vel dubo tibi coitum, si mecum concubueris? Et an per copulam videatur recessum à conditione? num. 9.

1 PRIMò de hac conditione, si mecum concubueris contraham tecum: aliqui censent eam conditionem non esse turpem, ac proinde suspendere contractum. Quia initio copula hæc sponsalia purè contingit, & consequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrimonium per eis qui fidè, de sponsal. Sic Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. n. 13. Ant. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 11. nu. 11. Sed hoc, si verum sit, locum habere poterat ante Concilium

Sancto. de Matrim. Tom. I.

Tridentinum, secus post, cum iam sponsalia non transcant in matrimonium per copulam, & sic conditio illa turpis est.

2 Alij verò censent eam conditionem non suspendere sponsalia: quia aut de concubitu illicito, & fornicario intelligitur, & tunc non suspendit, sed tanquam turpis rejicitur: aut de concubitu licito, & matrimoniali, & tunc non suspendit: quia iure ipso inest: cum coniuges mutuo sibi debitum reddere teneantur. Sic Glos. cap. 1. de sponsa duorum, verb. permiserit, Ant. nu. 6. Anchar. in fine, Abb. num. 6. Præposit. num. 4. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. ad finem, Rosella matrim. §. n. 7. Ang. matrim. 3. impedim. 3. num. 9. Syluest. matrim. 3. q. 7. Tabiena matrim. 2. q. ult. Brunellus de sponsal. c. 33. nu. 6. habetur tomo 9. tract.

3 Melius tamen alij opinantur dicentes, si intelligatur de concubitu turpi, rejici tanquam turpem, & manere sponsalia absoluta, si verò de concubitu licito, & matrimoniali suspendere usque ad euentum. Quia censetur alio modo apposita, quam iure inest: iure enim post contractum matrimonium datur bimestre: at ea conditio intelligitur si statim inito matrimonio feceris tui corporis copiam. Sic Cardin. cap. 1. de sponsa duorum, nu. 3. & ibi Alex. de Neuo, nu. 9. & 10. Quamuis hi non reddat rationem dictam: sed quia ea conditio non intelligitur in sponsalibus, sicut in matrimonio. Sed præstat nostra ratio, ob quam hanc sententiam amplectuntur Adrianus 4. q. 3. de matrim. dub. 8. Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. post tertiam conclusionem, versic. censent enim. Nauarrus nulla assignata ratione, Summa Latina, & Hispana, c. 21. num. 64.

4 Hinc fit, si contractus celebratur per verba de presenti sub prædicta conditione, ut contraham tecum si permiseris coitum, & intelligatur de coitu turpi, statim esse matrimonium, cum rejiciatur conditio: si verò de matrimoniali, perfici impleta conditio. Sic Syluest. matrimonium 3. questiuicula 1. Nauarrus num. præcedenti citatus.

5 Rursus de illa conditione, si te virginem inuenero, contraham tecum: vel si in primo coitu mihi placueris, aliqui dicunt rejici tanquam turpem, & sic manere sponsalia pura. Sic Glos. per tuas, verb. præsumendum, de condit. appof. & ibi Io. Andr. nu. 7. Ant. n. 8. Anchar. nu. 7. Abbas, nu. 7. Speculator. tit. de condit. appof. in princ. num. 19. Innoc. c. de illis, num. vnico, de condit. appof. vbi Alex. de Neuo, nu. 2. & c. 1. de sponsa duorum, nu. 12. Montanus l. 6. in fin. tit. 4. p. 4. Spino Speculo testam. gl. 1 §. principali, n. 64.

6 Alij verò censent, non esse conditionem turpem, atque ita non rejici, sed suspendere contractum, quamuis intelligatur si per coitum inuenero te virginem. Quia ea conditio non fertur super actum turpem, sed super honestam virginitatis conditionem. Sic Sotus 3. d. 29. q. 2. art. 3. post tertiam conclus. vers. his nihilominus non obstantibus.

7 Verius tamen est, sic distinguendum esse, de ea conditione, si te virginem inuenero, si intelligatur per aspectum matronarum, vel aliam iustam indaginem, non rejici, sed suspendere. Quia est conditio honesta. Si verò intelligatur per concubitum, esse turpem. Quia incitat ad peccandum, & quamuis conditio virginitatis honesta sit, at quoniam apponitur, ac turpiter exploranda, est turpis, & inhonesta: unde meritò ea reiecta remanet contractus purus. Sic Cardin. c. per tuas, nu. 4. de condit. appof. vbi Alex. de Neuo, nu. 9. & 11. Præposit. nu. 6. Aretin. conf. 82. col. penult. Rosella matrimonium §. nu. 8. Angel. matrim. 3. impedim. 3. n. 7. Sylu. matrim. 1. q. 8. Nauarr. Summa Latina, & Hispana, cap. 22. n. 66. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 12. Tabiena matrimonium 2. q. 11. nu. 12. Anton. Cuccus lib. 5. Institut. moral. tit. 11. num. 51. Et ex Theologis, Petrus de Soto, lectione 3. de matrimonio ad finem, Henric. lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 6. Ludou. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 43. ad finem, & cap. 42. fol. 1087. & seq. Barthol. à Ledesma, dub. 25. de matrim. post decimam conclusionem, Philarcus de offic. sacerdot. to. 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Petr. de Ledesma, de matrim. q. 47. art. 5. dub. 3. Manuel 1. to. Summa, 3. edit. c. 244. conclus. nu. 8.

8 Hinc fit eam conditionem, si mihi in primo concubitu placueris, rejici tanquam turpem. Quia semper est ta-

lis, concubitus sub ea conditione experiendi, an placeat femina, nunquam potuit esse matrimonialis: cum animus esset anceps: secus de illa conditione, si necum concubueris. Quia potest concubitus esse illicitus, ut si ante matrimonium, vel licitus, ut si intelligatur statim matrimonio contracto.

- 2 Tandem si quis dicat, contraham tecum, vel dabo tibi centum, si necum coieris, non erunt sponsalia, nec matrimonium sequuta copula, nec per eam videtur recessum à conditione. Quia habet electionem, vel ducendi eam in uxorem, vel dandi centum: iuxta regulam, in alternatiuis, de regul. iur. in 6. nec hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam subsequutam: quia hoc nullo iure cautum reperitur. Sic Syluest. matrimonium 3. q. 7. Angel. matrimonium 3. impedimento 3. nu. 8. Euerardus in suis Topicis, loco à natura alternatiuorum, num. 1. ubi & alios refert. Et ex Theologis D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. ad fin.

DISPUTATIO XVII.

An sicut conditiones turpes, & impossibiles reijciuntur à matrimonio, ita etiam reijciantur à sponsalibus?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio quadam dicens non reijci, num. 1. Et vera opinio contraria, num. 2.

Soluntur argumenta, num. 3.

- 1 **H**anc questionem mouet Petr. de Ledesma de matrimonio, quest. 47. art. 5. ad finem, & refert aliquos Theologos doctissimos ex Salmantica schola sensisse non reijci à sponsalibus, & ipse dicit hanc sententiam esse probabilem: at contrariam longè probabiliorem. Ducuntur primò, quia socius iure Ecclesiastico habente has conditiones pro non appositis, non reijcerentur conditiones impossibiles, sed annullarent, & turpes suspenderent matrimonium: ergo ius Ecclesiasticum id statuens tanquam correctorium iuris naturalis, & diuini, est restringendum. Quæ enim à iure communi exorbitant, restringenda sunt, reg. quæ à iure communi, de regul. iur. in 6. Cum ergo cap. fin. de condit. appof. solum in matrimonio statuatur eas conditiones reijci, extendendum minimè est ad sponsalia. Secundò, quia d. cap. finali asserit Pontifex reijci fauore matrimonij, at sponsalia non sunt in iure fauorabilia, sicut & matrimonium. Ut constat, nam in cap. series, & cap. crim. in tua, de testib. & attestat. deciditur posse post publicatas attestaciones recipi testes ad improbandū impedimentum obiectum contra matrimonium contractum. Quod est in matrimonij fauorem, ut notat Glos. cap. iurauit, verb. partibus, de probatio. & ibi Abb. num. 2. & tamen in sponsalibus non admittuntur testes publicatis attestacionibus: ut habetur d. c. iurauit, docentque ibi Glos. verb. partibus, Abb. ibi, num. 2. & omnes. Cum ergo sponsalia non sint fauorabilia, ac matrimonium, fauor concessus d. cap. fin. matrimonio, non est extendendus ad sponsalia.

- 2 Fateor rationes has vrgentes esse, ni ex alia parte inuenirem concordem omnium Doctorū sententiam, tanquam quid indubitatum supponentium reijci conditiones turpes, ac impossibiles, tam à matrimonio, quam à sponsalibus: à qua receptissima sententia nullo pacto recedendum est. Cuius ratio est, quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, atque ita dispositum in matrimonio, cõsetur dispositum in sponsalibus, l. oratio, ff. de sponsal. & quamuis fatear, hæc rōnem non multum vrgere, & facillè dilui posse: at ea, adiuncta communi omnium Doctorum intelligētia illius, cap. finalis, & ita ab initio receptum esse, fortissimè vrget. Et ita cõditiones turpes pariter reijci à sponsalibus, ut cõtraham tecum, si necum coieris, intelligēdo de coitu turpi, vel si te inuenero virginem, intelligēdo turpiter: attul. disput. preced. nu. 5. 6. & 7. multos auctores confor-

ditur id tanquam notissimum supponentes, & solum inter illos est discordia, quando illa conditio turpis sit. Et præter illos id docent D. Thom. 4. dist. 27. quest. 2. art. 1. in corpore: D. Bonauent. 4. distinct. 28. quest. 3. num. 13. Richardus 4. dist. 27. art. 3. quest. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 2. Turrecremata, cap. ubi non est, 30. quest. 2. artic. 3. num. 4. Paludan. 4. d. 29. q. 2. art. 5. conclus. 7. nu. 36. Syluest. verb. sponsalia, q. 5. Rosella ibi, in fine, Tabiena ibi, q. 2. num. 3. Ludou. Lop. 2. par. instructorij noui, materia de matrimon. c. 42. in fine.

Et Rosella, Syluest. Tabiena ibi, cū Angelo, verbo sponsalia, nu. 18. dicunt circa conditiones, eodem opinio modo iudicandum esse de sponsalibus, ac de matrimonio. Et præterea reijciendas esse tam à matrimonio, quam à sponsalibus conditiones impossibiles, & turpes, docent Lex finalis, tit. 4. par. 4. Adrian. 4. materia de matrimonio, q. 3. dub. 7. vers. respondeo in foro iudicij, Paludan. 4. dist. 29. q. 2. art. 3. conclus. 7. nu. 22. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 19. §. 5. paulò post principium, Sotus 4. dist. 29. quest. 2. art. 2. vers. c. mens ergo Pontificis, Viguerius libro Institutio, cap. 16. §. 7. vers. sexto, ad finem, Philarcus de officio sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. §. tres conditiones, Bartholomæus à Ledesma dubio 25. de matrimon. conclus. 7.

- 3 Ad argumenta proposita, num. 1. respondetur.

Ad primum dico, quando decretum correctorium non est in penam, nec in alicuius odium, sed declaratorium voluntatis, ob bonum commune, & fauorem contractus, extendi debere ad casum similem, & in quo similis ratio militat, at cap. finale, non statuit reijci conditiones impossibiles, ac turpes à matrimonio, in odium, & penam adiunctionis, nam similiter reijceret à ceteris contractibus, sed id definit fauore matrimonij, ut potius conseruetur, quam perseat, ut ibi dicitur, cum ergo sponsalia, dispositio ad matrimonium, & via sint, idem fauor ad ea extendi debet, expedit enim ad matrimonij bonum conseruari sponsalia.

Ad secundum dico, non probari ex ijs textibus, sponsalia non esse contractum fauorabilem, sicut est matrimonium, nam etiam in matrimonio non semper publicatis attestacionibus admittuntur alij testes, quare d. c. cum in tua, non absolute id definitur, sed cum limitatione. Sin hoc casu, & notat ibi Glos. verb. in hoc casu, id est, cū probata est consanguinitas, vel aliud impedimentum contra matrimonium iam celebratum, potest altera pars publicatis attestacionibus id impedimentum improbare, secus in alijs casibus. Et ratio est, ut docet Glos. cap. iurauit, verb. partibus, de probatio. & ibi Abb. num. 2. quia in dissoluendis sponsalibus non subest animæ periculum, cum possint etiam mutuo consensu dissolui, sicut subest in dissoluenso matrimonio contracto. Quare ut bene ait Abb. quando in sponsalibus subest simile periculum animæ, admittuntur etiam testes post publicatas attestaciones, ut si impedimentum contra sponsalia nondum probatum esset, & publicatis attestacionibus, si producerentur testes ad id probandum, admitterentur utique, ne sequatur animæ periculum, si impediti perficerent sponsalia, per matrimonium.

DISPUTATIO XVIII.

An conditiones impertinentes habeantur pro non adiectis in matrimonio, vel potius illud suspendant?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio dicens reijci, num. 1. Et ita reijci hanc conditionem si es pulchra, bene morigerata: secus si non es cæca, coæles, aut alia insigni fœderare notata, num. 2.

Opinio contraria, Authoris, nu. 3. Et soluitur argumentum, nu. 4.

- 1 **A**liqui censent reijci. Illi quonullo iure, aut ratione probat. Sed in gratiam eorū pōt adduci, tales conditiones, turpes videri: turpe, n. apparet contractui tam sancto,

sancto, & qui sacramentum est, impertinentem conditionem adijcere. Sic tenent Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 3. paulo post princ. concl. 2. Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 9. Et videntur tenere Rosella, verb. sponsalia, in fine, & ibi Sylu. q. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 2. vbi asserunt, si conditio sit honesta, vel utilis, valere conditionem: vnde oppositum videntur sentire, quando esset inutilis, atque impertinens.

Hinc inferunt Sot. eo. ar. 3. post 3. concl. vers. tandē q̄ de virginitatis, & Barth. à Ledes. dub. 25. concl. 3. Lud. Lop. 2. p. instruc. noui, materia de matr. c. 43. in fi. si quis contrahat cū aliqua, hac conditione, si non es caeca, muta, cocles, leprosa, aut alia insigni turpitudine deformata, vel hanc edocta es artē ad alēdā vitam: validas esse huiusmodi conditiones. Quia sūt honeste, multūque ad perpetuā cohabitationem, & generationē cōducunt: secus si minus ad matrimonij finē cōducerent: vt si es pulchra, aut benē morigerata. Quia non sunt admittendæ in foro Ecclesiæ huiusmodi conditiones tanquam matrimonium annullātes, si non verificentur.

Ceterū nullo modo placet hæc sententia: sed cenſeo huiusmodi conditiones suspendere cōtractū matrimonij, neque aliter esse validum, nisi illis stantibus. Probat, quia omnis conditio iure non improbatā pōt apponi in matrimonio: vt colligitur à contrario sensu, ex c. super eo, de condit. appos. ibi, ac conditionem ipsa canonica non improbat statuta. Et ita per eū tex. docet ibi Abb. n. 4. Ale. de Neuo, n. 6. Lancel. inst. iur. can. lib. 2. tit. de spons. §. sponsalia cōtracta sub cōditione, vers. sub conditione: sed hæc cōditiones impertinētes nullo iure reprobantur: ergo possunt validē apponi. Probat minor, quia c. fi. de cōd. appos. reijcit cōditiones turpes, quia incitat ad peccatū, (vt diximus hoc §. li. disp. 1. §. n. 4. & §.) sed cōditio impertinēs ad nullū peccatū inducit: ergo nullo modo est reijcienda. Pro hac sn̄a est Henr. c. fi. n. 4. de cond. appos. vbi hæc cōditionē, si nauis ex Asia venerit, suspendere m̄rimonium. Pro eadē sūt Doctores, quos hoc §. li. disp. 2. n. 7. retuli, asserētes cōditiones quæ nō sūt necessariæ à natura, vt si Antichristus nasceretur, suspendere m̄rimonium: quæ tñ impertinētissimæ sūt ad m̄rimonium.

Ad arg. propositū n. 1. dico, quæ cōditionē impertinētem adijcere m̄rimonio, culpa aliqualis sit, nō tñ est ex turpib. quæ reijciuntur à m̄rimonio: quia nō obligat neque incitat alterū cōtrahētē ad aliqd peccatū in futurū admittēdum, qualis est illa, si futurū feceris. Vt docet Cou. c. cū tibi, n. 13. vers. hæc tñ, de test. in alio simili: dicit. n. hanc institutionē, instituo te heredē, si me heredē instituas esse turpē, & captatoria: at eā cōditionē minimē esse turpē, q̄ nullibi prohibetur heres hic institutus testatorem heredem instituere,

DISPUTATIO XIX.

An idem quod de conditionibus est dictum censendum quoque sit, de modo, & demonstratione, & causa, ita vt si hæc contrariantur matrimonio, illud vitietur: si sine honesta illud suspendant: si turpia, aut impossibilia, reijciantur?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio asserens demonstrationem & causam vitare matrimonium, quando aduersantur eius substantia, num. 1.

Opinio auctoris nunquam vitare qualiscunque conditionis sint, nec suspendere, sed statim valere matrimonium, nisi ad sit error conditionis scudis, aut personæ, num. 2.

Quid si apponantur per modum conditionis, n. 3. Et ibi, explicatur quando demonstratio, & causa censentur conditiones.

Circa modum refertur opinio dicens non vitare matrimonium, quamuis eius substantia aduersetur, num. 4.

Modus contrarius substantia matrimonij, ipsum annullat, n. 5.

Reprobatur quadam concordia, qua hæc opinio & contraria conciliantur, num. 6.

Modus si sit impossibilis, vel turpis, omnino reijciatur, sicut conditio, num. 7.

Modus si sit necessarius, habetur statim pro impleto, num. 8. Sanch. de Matrim. Tom. I.

Modus honestus, & possibilis nō suspendit matrimonium, sed statim est validū, n. 9. Et ibi, an alter teneatur modū seruare? Refutatur quadam opinio circa modum honestum, num. 10. Si sponsalia contrahantur in diem, sunt statim absoluta, quamuis ante aduentum diei non obligent, num. 11. Soluitur argumentum, num. 12.

Quid sint modus, demonstratio, & causa, qualiterque differant: dixi hoc §. lib. disp. 1. num. 2. Circa demonstrationem, Nauar. sum. c. 22. nu. 62. ait quamuis demonstratio, & causa nunquam suspendat matrimonium, annihilare tamen quando sunt contra substantiam, & matrimonij bona: & vt fauere D. Th. & reliqui Doctores citati hoc §. lib. disp. 9. n. 6. asserentes annullare matrimonium, ipsi repugnatē cōditionē, quamuis sit de presenti, cum tamen illa non sit propriē conditio, sed demonstratio. Fundamentum suæ sententiæ nullum affert Nau. sed potest esse, quia eo ipso quod non absolute, sed sub ea causa, & demonstratione cōsentit, quæ substantia matrimonij aduersatur, nō videtur absolute cōsentire, in matrimonium.

Ceterum omnino tenendum est, demonstrationem, vel causam per se sumptam nunquam suspendere, nec vitare matrimonium, cuiuscūque sit qualitatis, siue sit turpis, siue cōtraria substantia matrimonij, siue vera sit, siue falsa: sed semper habetur pro non adiecta, ac firmum manere matrimonium. Vt accipio te, quæ vel quia es sterilis, vel quia procuras venena sterilitatis, &c. Probat, primò, quia falsa demonstratio nō vitiat legatum, l. falsa §. ff. de cond. & demon. ergo nec m̄rimonium, q̄ est fauorabilius. Secūdo, quia quæ matrimonium variat, vel vitat, debet ad substantiā, seu vim cōtractus spectare, sed demonstratio, & causa nō spectat ad substantiam cōsensu cōtractus m̄rimonij, sicut spectat cōditio, sed tñ pertinet ad opinionē rerū, quas cōtrahentes conceperunt, vel ad causas, quæ ad contrahendum ipsos mouent: ergo nullo modo variat matrimonium. Et confirmatur, quia error demonstrationis, aut causæ, qualiscunque sit, non vitat matrimonium, nisi sit error personæ, aut conditionis: vt suo loco dicemus: non. n. tollit cōsensum absolutū. Tandē, quia demonstratio, aut causa non se habet vt obiectū, vel pars obiecti cōtractus, sed antecēdet, & quasi motiui: ergo non irritat. Sic Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 1. concl. 1. n. 5. & ar. 2. concl. 1. n. 11. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. paulo post principium, Syl. matrim. 3. q. 12. Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 1. Lud. Lop. 2. p. instruc. noui, materia de matrim. c. 42. paulo post prin. Idē colligitur ex Ang. matr. 3. imped. 3. in fi. Rosella matrim. 3. n. 9. Tab. matrim. 2. q. vlt. Pet. de Led. de matr. q. 47. art. 5. dub. 3. in fi. vbi generaliter dicunt matrim. non vitari ex falsa demonstr. aut causa. Dixi per se, quia si reducatur ad personā, aut conditionis errorem, annullabit matrimonium. Vt cōtrahō tecū quia, vel quæ es libera, vel primogenita Petri, si nō esset libera, aut filia primogenita, esset nullum matrimonium, non rōne falsitatis causæ, aut demonstrationis, sed rōne erroris personæ, aut conditionis. Quia quāuis ea causa, aut demonstratio nō adijceretur, adhuc ex tali errore cōtractū matrimonium, inuolidū esset: vnde deseruit demonstratiōis, aut causæ appositio ad trāsferēdū probationis onus in alterū. Vt contrahō tecū, quia vel quæ es libera, tenetur femina probare eū sciuisse esse ancillā. Sic Sotus ea. cōcl. 1. Palu. eo. art. 1. cōcl. 5. n. 9.

Intellige, qñ apponuntur per modū causæ, aut demonstrationis, nā si apponantur per modū conditionis, iudicādū est de illis, sicut de cōditionibus. Vt cōtrahō tecum, quæ dabis tantā dotē, tūc licet videatur demonstratio, at est sēsus cōditionalis. Sic Pal. eo. ar. 1. cōcl. 2. n. 6. & subdit ar. 2. cōcl. 2. n. 12. si causa adijciatur in futurū, vt contrahō tecū, quia dabis tantā dotē, esse quasi modū. At Sylu. & D. Ant. citati nu. precedenti, aiunt contrahō tecū, quia dabis, non suspendere, & ita sentiant non esse conditionem, aliās suspenderet.

Sed melius Sotus, & Ludou. Lop. ibidem citati, dicunt, quando demonstratio, aut causa adijciuntur per verbum futuri, esse dubium sensum, aut enim referunt conditionem, & tunc faciunt sententiam, si dederis: & tunc iudican-

dum esse sicut de conditionibus: si enim honeste sunt, suspendent, si turpes, aut impossibiles rejiciuntur: si contraria substantiae matrimonij, illud annullabunt: aut tantum important credulitatem contrahentis, & tunc manere intra limites demonstrationis, aut causae, quare nullo modo suspendent, nec vitiant matrimonium, sicut dictum est.

De modo aut maior est difficultas. Quidam n. asserunt modum contrarium substantiae, aut bonis matrimonij, ipsum non annullare, ut contraheo tecum, ut venena sterilitatis procures, vel ut te adulterandam tradas. Probat, quia modus in hoc distat a conditione, quod conditio suspendit actus perfectionem, ita ut ante ipsius implementum validus minimè sit: at modus non suspendit, sed advenit actui perfectio, statimque, valet actus, & alter obligatus manet ad modi implementum. Ut dono tibi equum, ut facias hoc, valet statim donatio, & tenetur donatarius implere modum, l. 1. 2. & finali, C. de donat. quae sub modo. Et docent specialiter Barr. l. quibus diebus, §. Terminus, ff. de condit. & demon. Item, quia modus non ad naturam contractus spectat, sed ad finem intentum per contrahentem. Sic docent Barr. auth. ingressi, C. de Sacrosanc. Eccles. n. 29. Jac. Butr. ibi. Pau. à Cast. ibi, n. 14. Alber. n. 15. Salic. n. 5. vers. tertio casu, l. 1. n. 36. Ant. c. fin. n. 8. de condit. appol. vbi Præpos. n. 8. & 9. Rom. l. 1. §. si stipulanti, n. 21. ff. de verb. oblig. l. 1. Imol. l. vbi ita donatur, nu. 4. ff. de donat. caus. mor. Sor. 4. d. 29. q. 2. art. 1. concl. 1. Eiusdem sententia videntur alij indistinctè asserentes matrimonij contractum sub modo, statim valere, ac si modus adiectus non esset. Hi sunt, Verbetius, quæ refert, & sequitur Rosella matrim. §. n. 9. Tab. matri. 2. q. vlt. Pet. de Lodes, de matr. q. 47. ar. 1. dub. 3. in fi.

Prima conclusio sit. Modus contrarius substantiae, aut bonis matrimonij, ipsum annullat, sicut & conditio contraria. Probat, ex c. fin. de condit. appol. vbi habetur hanc conditionem contractui matrimonij adiectam, contraheo tecum, donec pulchriorem inueniam, ipsum vitare, itaquam eius substantiae contrariam, & tamen est eadem ratio de hac conditione, & de modo, nam sicut modus non suspendit dispositionem, sed advenit dispositioni perfectæ, ita hæc conditio, ergo similiter modus contrarius substantiae vitabit.

Secundò probatur ex l. per servum 14. §. 1. in fi. l. si q. ff. de usu, & habita. vbi si ususfructus legetur absque usu, distinguitur, an in eadē orōne, eodemque cōtextu legatum fiat, ut tunc legatum sit inutile: eo quod inutile sit ususfructus absque usu, vel in diuersa orōne fiat: tunc, n. valet legatum ususfructus, reiecta usus ademptione, ergo similiter quæ eod. verb. cōtextu contrahitur matrimonij, sub modo repugnanti, & incompatibili, vitabitur matrimonij, secus quæ matrimonij iā contracto advenit modus contrarius. Itē, quia modus inest contractui, nec pactum à contractu separatū inducit: ut si vado tibi modum, ut facias hoc, non sunt duo contractus diuersi, & separati, sed unus: ergo quoniam modus est contrarius matrimonio hēret in ipso sui initio, contractus matrimonij vitium. Tandem, quia obligari ad aliquid contra substantiam, & bona matrimonij tollit essentiam matrimonij (ut dixi lib. 1. disp. 29. nu. 12.) sed contrahens sub modo obligatur ad illum modum seruandum: ergo obligatur, ad aliquid repugnans essentiae matrimonij, quoniam is modus est essentiae contrarius, & consequenter annullabitur matrimonium. Et ita hanc sententiam tenet Frac. Aret. l. 1. §. sed si mihi, nu. 4. ff. de verb. oblig. Dec. auth. ingressi, n. 23. C. de sacros. Eccl. Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 3. concl. 1. nu. 16. & concl. 4. nu. 19. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. paulo post prin. Ang. matr. 3. imped. 3. in fine, Sylu. matr. 3. q. 12. Navar. Sum. c. 22. n. 62. Couar. cū alijs, quos refert 4. decre. 2. p. c. 3. §. 1. n. 8. & 17. Greg. Lop. l. 5. verb. *aquellas*, t. 4. p. 4.

Nec placet distinctio Lud. Lop. 2. p. instruct. noui. materia de matrimo. c. 42. paulo post prin. vbi hac distinctione nititur utramque sententiam ad concordiam redigere, ut, si modus contrarius substantiae matrimonij non vitiet, quoniam apponitur ut causa impulsiva: secus si apponatur, ut per illum inducatur obligatio ad eius obseruationem. Displicet (inquā) quia semper ea est modi natura, ut contractum minimè suspendat, verū alter recipiens sub modo, tenetur illum obseruare, ut dixi n. 4.

7 Secunda conclusio. Si modus sit impossibilis, v. g. contraheo tecum, ut digito celum tangeras, valet omnino matrimonium, reiecto modo, & similiter si sit turpis. Probat, quia si similis conditio tanquam impossibilis, & incitans ad peccandum, rejicitur à matrimonio per c. fin. de condit. 2. pos. ergo à fortiori rejicietur modus impossibilis, & turpis, qui incitat ad peccandum: cum hic non suspendat contractum, sed adueniat contractui iam perfectio. Et confirmatur, quia in alijs contractibus, vbi conditio impossibilis vitiat, modus impossibilis non vitiat, sed rejicitur ac si appositus non esset. Ut cū multis per eū citatis docet Moli. lib. 2. de primog. c. 12. n. 42. dicens ab oibus esse receptum, & Padil. l. cū donationis, n. 8. C. de transact. P. Molina l. 1. de iust. trac. 2. disp. 208. §. modus impossibilis: quauis contrarium velit probare Sarm. lib. 2. Select. c. 3. n. 7. & sequentibus: ergo à fortiori in matrimonio, vbi conditio impossibilis rejicitur, rejicietur & modus. Sic Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 3. concl. 7. n. 22. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. in princ. Ang. matr. 3. imped. 3. in fine, Sylu. matr. 2. quæstione. 12.

8 Tertia conclusio. Si modus est necessarius, ut contraheo tecum, ut moriaris, habetur statim pro impleto, ut de conditione necessaria supra docuimus. Sic Paludan. D. Anton. Angelus, & Sylu. vbi in conclusione præced. eos tetuli.

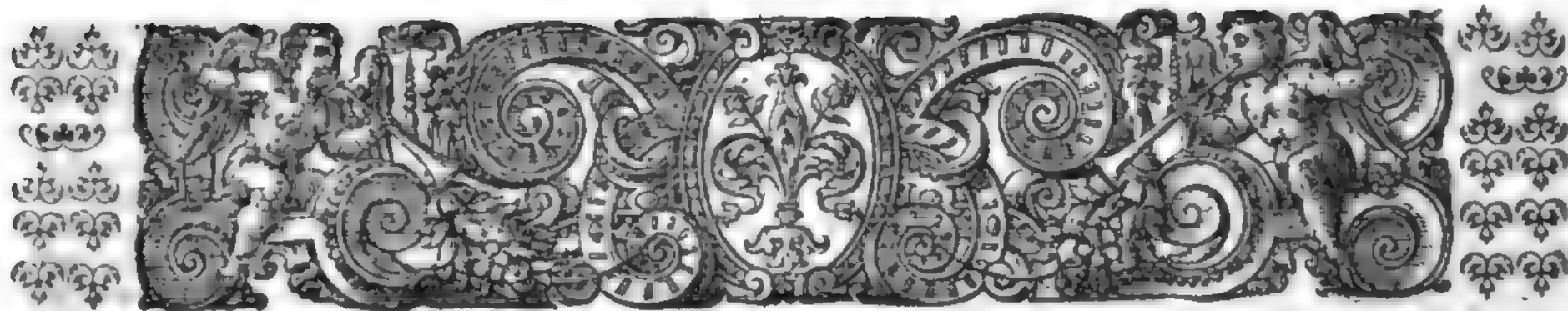
9 Quarta conclusio. Si modus sit honestus, & possibilis, non suspendit matrimonium, sed statim est validum. Ratio est, quia natura modi est, ut non suspendat, l. cum ab eo. 41. ff. de contrahen. empt. Sic Palud. D. Ant. Ang. Syl. in concl. 2. citati. Sorus 4. d. 29. q. 2. art. 1. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui. materia de matrimo. c. 42. paulo post princip.

Quare dicendum est, si modus ille honestus, & possibilis cedat in apponētis fauorē, ut contraheo tecum, ut des mihi ceterum, valeret statim matrimonium, & alter tenebatur modum adimplere: si verò modus sit contra alterius contrahētis, ut contraheo tecum, ut decem libris, ut habeas vnde ernas tibi fundum, ad nil teneri. Ut hī expressè l. Titio 170. in prin. ff. de condit. & demon. Sic Palud. D. Ant. Sylu. Ang. concl. 2. citati.

10 Hinc fit, minus bene Host. c. de illis, ad finē, de condit. appol. & ibi Io. And. n. 3. in initio, sic distinguere, si modus non pēdeat, ex arbitrio, & voluntate tertij, non suspendit, ut contraheo tecum, ut des ceterum, si aut pēdeat, suspendit, ut contraheo tecum, ut patri placeat. Quare meritò hanc distinctionē rejiciunt dicētes in neutro casu suspendere, Calder. eod. c. de illis, vbi Angh. nu. 1. Alex. de Neuo, n. 10. & 11. Præpos. n. 4.

11 Vltima conclusio. Si sponsalia contrahantur in diem, ut contraheam tecum abhinc vno anno, quauis non obligent ad contrahendum ante anni lapsum, at non suspenduntur, sed statim sunt pura, & obligant. Quia quamuis dies habēs annexam tacitam conditionem voluntariam, quæ potest adijci, & non adijci, suspendat obligationē, ut in legato annuo, in quo virtute plura legata continentur. l. Senatus, §. fin. ff. de donat. cau. mortis, primi anni legatum est purum, sequentiū aut conditionale. Ut not. ibi Gl. verb. multa, per l. si in singulos, ff. de annuis legatis: perinde, n. est ac legare quolibet anno, si legatarius vixerit: vnde obligatio secundi anni non cedit ante primam diem secundi anni. Quia conditio tacita, si vixerit legatarius, suspendit, vnde non transmittitur legatum illud ad legatarij hæredes: poterat enim legare testator illi, & hæredibus, & proinde conditio, si vixerit legatarius, fuit voluntaria. At secus est, vbi ea conditio est omnino necessaria, ut contingit in matrimonio, & sponsalibus, vbi conditio, si vixerit, est omnino necessaria, & tacite necessariò intelligitur, & ideo non reddit actum conditionalem. Præterea, quia id quod in diem stipulamur, statim quidem debetur, quamuis ante diem illum exigi nequeat. Et ita docet Paludan. 4. distinct. 29. quæst. 2. art. 4. num. 24.

12 Ad argumentum propositum nu. 4. ad probandum modum contrarium substantiae matrimonij non vitare: rñdetur, cū modus non contrariatur, repugnatque ipsi actui, tunc non vitare, nec suspendere, sed accedere actui perfectio: at quoniam repugnat, cum implicet repugnantiam ipsius actus valori, & perfectioni, vitare. Ad confirmationē dic. non pertinere ad naturam contractus, quando ipsi non repugnat.

LIBER SEXTVS

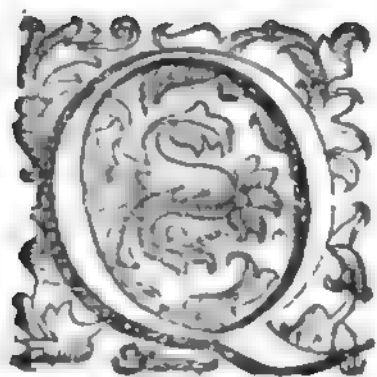
DE DONATIONIBVS

INTER CONIVGES,

SPONSALITIA LARGITATE, ET ARRHS.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

QUANDOQUE acquiritur sponsalitia largitas alteri sponso, & consummato matrimonio semper acquiritur: arrhæque similiter matrimonij consummatione comparantur: non abs re erit de sponsalitia largitate, & arrhis tractatû hûc edere. Et quoniam in eo tractatu, passim in id principiû incidendû est, an donatio inter coniuges valeat; agendû est pariter de donationibus inter virû, & vxorem.

Prius igitur de donationibus inter virum & vxorem, quando sint validæ, & quando invalidæ, agendum est, & quo pacto donationes tales invalidæ confirmentur.

Deinde de sponsalitia largitate,

Tandem de arrhis.

DISPVATIO PRIMA.

Verum valida sit donatio inter virum, & vxorem?

S Y M M A R I V M.

Donatio inter coniuges quæplex sit? & quid sit sponsalitia largitas, donatio ante nuptias, vel propter nuptias, & arrha? num. 1. Et ibi, donatio propter nuptias non est in usu, & eius loco succedunt arrha?

Donatio inter coniuges est invalida, potestque ad libitum reuocari, num. 2. & ibi, an ex ea oriatur obligatio naturalis, & in foro conscientia?

Non tamen est omnino nulla, nec tenetur coniux donatarium statim restituere, num. 3.

An sit invalida, si fiat ante consummatum matrimonium; receptasque Ecclesia benedictiones? num. 4. Et quid, si fiat post annum à contracto matrimonio, vel facta ante eum, confirmetur illius annilapsu? num. 5. & ibi, leges fori vi carent, nisi probeatur earum usus?

Non valet donatio ante contractum matrimonium, si eius effectus differatur in matrimonij tempus, num. 6. Et ibi, idem est aliquid fieri tempore inhabili, vel non permissu, & referri in tempus inhabile, vel non permissum?

Explicatur l. inter eos, ff. de donat. inter vir. & vxor. num. 7.

Nô valet donatio inter coniuges, per interpositas personas, num. 8.

Idem est, licet diu coniuges separati habitauerint, num. 9.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

Quid, si donetur coniugi per eos, qui aliquo modo coniuges contingunt per patriam potestatem, ut si socer des nuri? num. 10. Principale propositum semper inspiciendum est, num. 11. Ceteri contractus inter coniuges valent, num. 11. & legatû, num. 12.

Premittendum est, donationem inter coniuges, vel sponso, quandam esse simplicem, quandam verò ob causam. Illa est, quæ ex mera donantis liberalitate profiscitur l. 1. in princip. ff. de donat. l. 1. tit. 4. p. 1. Hæc verò quæ non merè liberaliter, sed ob aliquam causam fit. Et est triplex. Quædam est, sponsalitia largitas. Alia, donatio propter nuptias, vel ante nuptias. Et alia, arrha.

Sponsalia largitas est, quæ fit inter sponso de futuro, ob matrim. ineundi spẽ, eiusque causâ: quâ Hispanè vocamus, *las donas, y joias que se embian los desposados*: vocatur et mûdus muliebris, teste Matienzo lib. 1. recopil. tit. 2. rub. n. 1. Appellatur et donatio ante nuptias, vel dotalitiû, quod tradit sponso sponso: teste Io. Lup. rubr. de don. inter vir. & vxor. §. 3. n. 2. Licet alij pro eodem vsurpẽ donationem propter nuptias, & ante nuptias: vt Anton. Gom. l. 1. §. 10. Tauri, nu. 9.

Donatio autem propter nuptias, seu ante nuptias, est id, quod confertur à viro, vel ab alio ipsius loco, pro matrimon. onerib. ad similitudinem dotis, quæ confertur viro per vxorem, & sic appellatur dos, §. est & aliud, instit. de donatio. l. cum multæ, C. de donatio. ante nupt. & dissoluto matrimonio etiam post consummationem, redit ad virum c. finali, de donatio. inter vir. & vxor. vt dos data

per uxorem viro redit ad ipsam soluto matrimonio. Unde licet antiquitus donatio propter nuptias appellaretur arrha, apud Hispanos, l. 1. tit. 11. par. 4. valde tamen differunt. Quia soluto matrimonio arrhae sunt uxoris, nec redeunt ad virum donantem: sicut redibat donatio propter nuptias. De qua differentia, & alijs consulendus est Anton. Gom. l. 52. Tauri, nu. 12. Et de hac donatione nihil amplius dicendum est, abijt. n. in desuetudinem. Ut testatur Gl. auth. equalitas, in fine, C. de pactis cōpēt. Bal. auth. dos data, C. de donat. propter nup. Paris. cons. 95. nu. 35. lib. 2. & alij, quos refert, & sequitur Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 11. in fine. Iulius Clarus lib. 4. receptatum, §. donatio, q. 11. in initio, Tello l. 16. Tauri, nu. 8. Valascus, cons. 2. nu. 11. to. 1. Marięo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. gl. 8. m. 8. Azcbedo co. tit. 6. l. 12. n. 4. Io. Garzia de donatione remuneratoria, n. 50. Barbosa, l. si cū dotē 23. §. si pater, n. 11. ff. sol. matrim. Spino Speculo testamen. gl. 18. n. 95. Angelo de melior. l. 9. gl. 3. n. 10. Aiora de partit. 2. p. q. 44. in fin. Auendaño l. 29. Tauri, gl. 2. n. 1. Molin. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 290. ad fin.

Arrhae autem non sumuntur apud Hispanos, pro eo quod traditur in signum matrimonij contrahendi: in qua significatione late videmus lib. 1. de ipsis, sed sunt donatio facta sponsae per sponsum, in remunerationem pudicitiae, vel nobilitatis, vel dotis sponsae, quas soluto matrimonio sponsa lucratur. Haec autem arrhae quamvis valde differant à donatione propter nuptias, quae olim erat in usu: successerunt tamen loco illius. Ut constat ex l. 1. in fine, tit. 11. par. 4. ubi dicitur donationem propter nuptias appellari in Hispania arrhas. Et docent Castillo, l. 50. Tauri, num. 6. Gomez Arias, l. 49. Tauri, nu. 6. Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 24. in initio, Suarez lib. 3. fori, tit. 2. de las arrhas, l. 1. num. 2. Gregor. Lop. l. 87. verb. segun fuere, tit. 18. p. 3. Burgos de Paz, cons. 14. nu. 1. Valascus d. cons. 2. nu. 13. Olanus concordia, litera D. verb. donatio, nu. 71. Tello d. nu. 8. Azcbedo d. l. 12. nu. 4. Baeza de nō meliorand. filia, c. 11. n. 13. & c. 1. n. 18. Padilla auth. res quæ, n. 95. C. cōmunia de legat. Barbosa d. §. si pater, nu. 11. Gutier. 3. pract. q. 41. n. 6. Spino d. gl. 18. n. 95. Aipra d. q. 44. P. Molina proximè citatus.

2. Hoc præmissis: prima conclusio sit, donatio simplex inter virum, & uxorem, non est valida, & subinde potest per donatorem ad libitū reuocari. Habetur expressè c. fin. de donatio. inter vir. & vxor. & l. 1. 2. & 3. ff. eod. tit. & l. 4. tit. 11. par. 4. Quibus in locis ea prohibitionis huius redditur ratio, ne mutuo se amore spoliarent. Quare cum tali donationi ius resistat, nulla prorsus obligatio civilis, vel naturalis, sed in foro conscientiae, ex ea prietur. Ut constat ex l. 3. §. sciendum autem, ff. de donatio. inter vir. & vxor. ibi, *ipso iure, quæ inter virum & uxorem donationis causa gerantur, nullum momenti sunt*. Sic Bart. l. quod meo, in initio, & ibi Alexand. ff. de acquiren. possess. Gregor. Lop. l. 4. verb. non deus, tit. 11. par. 4. Anton. Gomez. l. 52. Tauri, num. 64. in fine, & tomo 2. variat. c. 4. num. 25. in initio.

3. Monuerim tamen, hanc donationem dici nullam, & inuvalidam, nō quod omnino nulla sit, sed quia potest ad libitum à coniuge donatē reuocari. Non est autem omnino nulla, quia (ut dicemus hoc §. lib. disput. 14.) cōfirmatur morte, trahiturque retrō. Sic Abb. cap. fin. nu. 3. de donatio. inter vir. & vxor. ubi Alex. de Neuo, nu. 3. Io. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 69. nu. 1. Tabiena, verb. dos, q. 9. n. 10. Molina lib. 1. de primogen. c. 12. n. 12. Sicut et donatio causa mortis appellatur imperfecta, & inuvalida, eo quod vsque ad mortē reuocari potest, licet à principio valida fuerit, dominiūque trāstulerit. Ut bene docet Molina ibi, nu. 15.

Unde infero, coniugem cui alter aliquid tradit causa donationis, nō teneri illud restituere, sed posse eū cōscientia retinere, expectareque donec morte cōfirmetur, si donator præmoriatur. Et constat, quia iura concedunt, ut ea donatio inuvalida, morte cōfirmetur, traditione rei donatæ secuta, viuo ipso donatē, & non aliter, (ut dicemus eadem disputat. 14. num. 6.) ergo permittunt illi coniugi donationem retentionem rei donatæ, & sibi traditæ, ut expectet cōfirmationem morte donatis præmortui. Quod si con-

iux ipse donatarius præmoriatur, donatio illa tanquam nulla, nec morte confirmata, (ut dicemus eadem disp. 14. num. 20.) cedit ad ipsum donantem, etque restituenda est.

4. Quidam temperant prædictam conclusionem, ut donatio inter coniuges minime valeat: quando sit matrimonio consummato, & Ecclesiae benedictionibus sequentis, uxoreque ad viri domum traducta. Ducuntur, quia ratio prohibitionis, ante hoc tempus, non ita militat: cum non tanto eo tempore coniuges amore ardeant, ac postea. Item, quia iura pro ea conclusione allegata, nu. 2. docent non valere donationem inter virum & uxorem: nomine autem viri, & uxoris, in materia exorbitantia, correctoria, & odiosa, qualis est hæc, quia stando in iure naturæ valebat donatio inter eos, solum comprehenduntur coniuges post matrimonij consummatum (ut probaui lib. 1. disp. 1. n. 3.) Sic docet Azo, Imola, Alexander, Pirrus, Campegius, quos refert Anton. Gomez l. 52. Tauri, nu. 66. vers. octauus est, & alij, quos refert Ioan. Lupus, rubr. de donat. §. 55. num. 1.

Sed dicendū est, non valere etiam inter sponsum & sponsam de presenti, ante matrimonium consummatum. Probatu, ex l. non sine, versic. quauis, C. de bonis mater. ibi, *idem ius tam de uxore quam de sponsa arbitratu est: ubi ex rationis identitate dicitur, dispositum de viro, & uxore, ad sponso de presenti protrahi: at in presentiarum sic coniugit, maior n. affectio est inter sponso de presenti, cū omnia nuptia placeant, & quotidie tepescat amor. Quare tunc faciliores sunt sponsi, ac liberaliores ad petita sibi iniuncta cōcedenda, quare mutuo se amore spoliarent. Indeque ortum habuit, ut lex fori (ut dicemus num. seq.) decreuerit, anno elapso à contracto matrimonio, valere donationem inter coniuges, quasi tunc amore iam tepido, periculum se spoliandi cessaret. Præterea constat ex l. penult. ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *itaque nisi ante matrimonium contractum, (quod de consensu intelligitur) donatio facta esset, non valeret*. Sic docent Glossa, l. 3. vers. concubina, ff. de donat. inter vir. & vxor. Bald. Cynus, & alij, quos refert dicens nullibi oppositam sententiam posse praticari, Ioan. Lupus, rubr. de donatio. §. 55. num. 2. & seq. Paris. cons. 86. num. 40. & sequentibus, lib. 3. Socin. Salicet. Imola, Alexander, quos refert, & sequitur Anton. Gomez. l. 52. Tauri, num. 66. versic. octauus est, Segura l. 1. §. si vir, num. 12. 13. & 14. ff. de acquiren. possess. Naparrus summa, cap. 17. num. 149. Villalobos in apinomia iuris, litera D. verb. donatio, num. 24. Gregorius Lopez, l. 3. verb. por palabras, tit. 11. par. 4. Duchas regul. 221. ampliatio. 1. Olanus in concordia, litera D. verbo donatio, num. 69. Idemque docent multi Doctores, asserentes legem 52. Tauri permittentem donari sponsae de presenti sponsalitiā largitatem, corrigere ius cōmune, quod eam prohibebat: quos referam hoc §. lib. disputat. 23. num. 1. Et ex Theologis, Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 289, §. quauis autem, Ludouic. Lopez, lib. 2. de contract. cap. 47. fol. 22. colum. 2. vers. porro quoniam, Manuel 1. to. mo Summa, cap. 92. num. 1.*

5. Alij intelligunt, ut donatio non valeat inter virum, & uxorem: nisi fiat post annum elapsū à contracto matrimonio: tunc enim dicunt valere. Ducunturque per l. 1. tit. 12. lib. 3. fori, id disponentem pro Regno Hispaniæ. Et ratio est, quia transactio anno cessat amoris feruor, qui initio ipsius matrimonij causa esse posset, ut coniuges ipsi permissa donatione, se spoliarent. Sic tenent Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 54. num. 2. Bernard. Diaz reg. 213. vers. quinto fallit, Montalpus lib. 3. fori, tit. 12. l. 3. Anton. Gomez, l. 52. Tauri, num. 66. in fine, Duchas reg. 221. in fine. Addit. Anton. Gomez. donationem inter coniuges intra annum primum matrimonij factam, confirmari lapsu anni in Hispania: sicut iure communi confirmatur morte.

Sed vsus huius legis probandus est ab eam allegante: ut bene docent Olanus concordia iuris, litera D. verbo donatio, num. 70. Gutier. de iuramen. 1. p. c. 3. num. 35. Molina tomo 2. de iust. tract. 2. disputat. 289. §. Gutierrez de iuramento, dicens eam legem non esse vsu receptam, Nam

Nam leges fori nō sunt propriæ leges, sed potius quedam scriptæ consuetudines, tantum obligantes ubi usu approbatae sunt. Ut constat ex lege prima, Tauri, ibi, *mandamos que se guarden las leyes de los sacros, e a lo que son usadas, y guardadas en los dichos lugares*. Quæ lex habetur in noua recopilatione legum Castellæ in pragmatice initio illius posita. Vnde alleganti leges fori incumbit onus probandi esse usu approbatas. Ut contra Villalobos in communibus opinionibus, litera A, verbo arrha, n. 251. & Motaluum in suo repertorio, verb. leges, & l. 10. tit. 11. parte tertia, & l. finali, tit. 6. libro 1. fori, dicentes præsumi esse in usu, & ita alleganti non incumbere hoc probare, sed aduersario neganti vltim, incumbere non vltim ostendere: docent Castillo, l. prima, Tauri, verb. *en que fueren usadas*, & ibi Burgos de Paz à num. 107. & num. 119. dicit sic praticari in regio consilio: Suarez proœmio legum fori, num. 2. & ibi Baldeus eius additionator: Gregorius Lopez, lege 7. verbo, paladino, titulo 2, par. prima, & l. 28. verbo fructo, titulo 15. parte 7. & l. 42. glossa 3. tit. 13. parte quinta, Gutierrus, & Olarius proximè citati. Idem Gutierrus, authen. sacramenta puerum, num. 66. C. si aduers. vendit. & libro 2. practica, quæstionculla 91. num. 3. Orosius lege de quibus, num. 4. ff. de legibus, Rolus epitome successionum, capitulo 18. num. quinto, Mascardus de probation. conclusionem 78. num. 22. Matienzo lib. 5. recopilation. tit. 9. l. secunda, glossa 2. num. 16. Azebedo libro 4. recopil. tit. 14. l. 3. num. 1.

6 Secunda conclusio: non tantum donatio inter coniuges inualida est, sed etiam donatio ante contractum matrimonium facta, si eius effectus differatur in matrimonij contracti tempus. Constat ex lege quod sponsæ 4. C. de donati. ante nuptia. ibi, *quod sponsæ ea lege donatur, ut tunc dominum eius adipiscatur, cum nuptia fuerint sequuta, sine effectus est*. Et ratio est, quia idem est rem fieri tempore inhabili, vel prohibito, & cōferri ad tempus inhabile, vel prohibitum, l. in tempus, ff. de heredi. instir. l. cum qui, ff. de iurisdic. om. iudic. cum multis similibus congestis per Tiraquellum, tract. de constit. limitatione 2. nu. 3. Hanc conclusionem docent omnes.

7 Sed obijcies, l. inter eos 28. ff. de donatio. inter vir. & vx. ibi, *inter eos qui matrimonio coituri sunt, ante nuptias donatio facta, iure consistit etiam si eodem die nuptia fuerint consequuta*. Vnde Glossa cap. finali, verb. constante, de donatione inter virum & uxorem. Angelus donatio. 3. num. 6. Syl. donatione 2. quæstionculla 1. dicunt valere donationem inter sponsos de futuro.

Secundò, quia (ut dicemus hoc 6. libro, disputatione 18. n. 1. 2.) sponsalitia largitas valet inter sponsos de futuro iure communi, & eius euentus refertur in tempus contracti matrimonij: cum ea tota non acquiratur donec consummatur matrimonium: ut dicam ead. disp. 18. n. 2. Et cū iure communi nulla esset taxa huic spōsalitiæ largitati imposita, quicquid spōsus donaret ante matrimonium contractum, valeret: cū posset pertinere ad spōsalitiæ largitatē, Nemo enim viam eligere videtur, qua sua dispositio subvertatur, l. 3. ff. de milit. testament.

Ad primum dic, intelligi eam legem, quando donatio non refertur in tempus contracti matrimonij, sed absolute fit, transferendo statim dominium: licet enim postea eadem die sequatur matrimonium, firma manebit. Et ita gl. l. quod sponsæ, C. de donatio. ante nupt. verbo sine effectus, reddēs, rationem, quare donatio facta ante matrimonium à sponso, collata in matrimonij tempus, non valeat, ait: *quia ante matrimonium non transi: dominium: quia noluit, nec post, quia non potuit*.

Ad secundū dic, sponsalitiæ largitatē nō referri ad tempus contracti matrimonij: ut dicemus infra d. disp. 18. n. 2.

8 Tertia conclusio, non valet donatio inter coniuges, etiam facta per interpositas personas. Ut si vir det aliquid cuidam, ut donet uxori. Sic habetur expressè l. si sponsus, statim in principio, & versic. generaliter tenendum est, & l. 3. §. videamus, in fine, ff. de donatio. inter vi-

rum, & uxorem. Quia paria sunt per se, vel per alium facere: qui enim per alium facit, per se ipsum censetur facere, l. 1. in principio, ff. de eo, per quem factum erit. Et docent omnes.

9 Quarta conclusio: licet vir. & vxor. diu seorsum habitauerint, adhuc inter eos donatio non valet. Verè enim sunt vir, & vxor. Sic Ioan. Lup. rubr. de donatio, §. 34. in initio. Duenas reg. 221. ampliatione 6.

10 Quinta conclusio: non tantum donatio inter coniuges non valet, sed etiam inter eos qui aliquo modo coniuges, cōtingunt per patriam potestatem. Ut si fover det nurui. Quem casum bene explicat Ioan. Lupus, rub. de donatio, §. 42. nu. 1. & expressè habetur l. 3. §. videamus, à vers. qui in eiusdem. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Sed aduertit Io. Lup. eadem rubr. §. 43. nu. 1. in Hispania sublatum esse hoc, & sic valere, cum esset patria potestas in filios per contractum in matrimonij, per l. 47. Tauri, quæ hodie est, l. 8. tit. 1. lib. 5. recopil. per quam cessat iste casus.

11 Sexta conclusio: licet donatio inter coniuges nō valeat: at ceteri contractus inter ipsos initi, valent. Ut venditio, permutatio, &c. Habetur expressè l. si sponsus §. vers. circa venditionem, ff. de donat. inter vir. & vxor. & hoc, dūmodo precium æqualeat rei venditæ, si enim precium minus iusto sit, remissio illa precij, erit donatio inualida, Vt ibi expressè deciditur. Quod intellige, qñ animo vendendi facta est venditio: tunc in venditio valet, nō aut remissio precij: si verò animo donandi principaliter est facta, venditio nullius est momenti. Sic habetur expressè ea l. si sponsus, vers. circa venditionē. Quia principale propositū sēper inspicendū est l. rogasti, in princ. l. si quis nec causam, ff. si cer. petat. & l. qui donationis causas, ff. de contrahen. emp. Vnde infert Tiraq. alios referēs, l. si vnquam. verbo donatione largitus, nu. 4. C. de reuoc. donatio. vendita re minori precio animo vendendi, licet remissio illa precij sit donatio, excedatque quingentos aureos, non indigere insinuatione. Quia principale propositum fuit vendendi, quia tamen indigeret, si principale propositū esset donandi. Et hæc cōsideratio magni est momenti (ut aduertit Alex. de Neuo c. finali, nu. 8. de donat. inter vir. & vxor.) quia quādo venditio non valet, ea rescindetur precio restituto: quando autem valet supplebitur precium, conseruata venditione.

12 Vltima conclusio: legatū inter virum, & uxorem, valet, Sic supponit c. si pater, de testam. in 6. & ex eo textu id notant Anch. ibi. n. 3. Franchus notab. 6. Acoita ibi, p. 1. super verb. legauit, nu. 1. & omnes. Quia quāuis legatum, quædam donatio sit, l. legatum, l. 2. ff. de leg. 1. cōferrur tamen in tempus soluti matrimonij: ad qd tempus collata donatio inter coniuges, valida est, ut dicam disput. 3. num. 8.

DISPUTATIO II.

Verum inter coniuges qui veri non sunt, sed putatiui, valeat donatio?

S V M M A R I V M.

Quot casus disputandi sint, num. 1.

Quando uterque coniux nouit matrimonij nullitatem, vbi donatio in foro conscientie, donec perenti fisco, sibi per udicem applicetur, & an hac actio competat fisco salum quando matrimonium est consummatum? num. 2.

Quando solus coniux legans erat conscius impedimenti, valet legatum, num. 3.

An idem sit in donatione, & dote? referuntur dua sententia, num. 4.

Sententia Authoris, num. 5. Et ibi, soluens ex falsa causa, conscius falsitatis censetur donare. Et dos tradita viro ignorantem nullitatem per mulierem eius consciam, non est restituenda, etiam soluto matrimonio.

Quid, si coniux donatarius non laborabat ignorantia facti, sed iuris? nu. 6.

Gg 4 Quid.

Quid, si donas ignorabat nullitatem quam donatarius norat? nu. 7.
Quid, quando uterque nullitatem ignorabat? refertur opinio
affirmans valere donationem, & legatum, num. 8. Et con-
traria Authoris, nu. 9.
An talis donatio morte donantis confirmetur? eodem num. 9.

VT clarè, & distinctè in re satis obscura procedamus
 quatuor casus oportet distinguere.

Primus est, quando uterque coniux conscius fuit impe-
 dimentum dirimentis matrimonium.

Secundus, quando solus coniux donantis sciuit.

Tertius, quando solus coniux donatarius sciuit.

Quartus, quando uterque ignorauit, & sic uterque pu-
 tabat matrimonium tenere.

In primo casu, quando utrique coniugi nota fuit matri-
 monij nullitas: constat apud omnes, non posse donatorem
 repetere, sed fisco vendicaturum rem donatam. Sic, n.
 habetur expressè, l. cum hic status 33. §. finali, in fine, ff. de
 donat. inter vir. & vxor. ibi, sed si senator libertinam de spon-
 sauerit, vel tutor pupillam, vel quis alius ex his, qui matrimonium
 copulare prohibentur, & duxerit, an donatio quasi in sponsali-
 bus facta valeat? Et putem etiam sponsalia improbanda, &
 quasi ab indignis ea que donata sunt, ablata, fisco vend. cari.
 Idem habetur l. §. 1. tit. 14. p. 5. Et quamuis difficultas non
 modica sit, an fisco auferat etiam quando matrimonium
 non est consummatum, ut voluit Io. Lup. rubr. de donat. 3. 36.
 nu. 7. vel solum quando matrimonium est consummatum?
 ut cum alijs quos refert, dicit satis probabile Gregor. Lop.
 d. l. §. 1. verb. casando. Quia leges puniunt incestum, qui co-
 pula perficitur. Sed quicquid sit de hoc, quod ad torum per-
 tinet externum: at in foro conscientie dum fisco non repe-
 tit, ipsique per sententiam iudicis applicatur, potest coniux
 donatarius tuta conscientia retinere: nam tradens ex talia
 causa, falsitatis conscius censetur donare abdicatque à se do-
 minium, transferens in donatarium, nisi hic illius dominij
 incapax aliquo iure effectus sit: (ut num. 5. probabo.) At in
 hoc casu donatarius non est factus incapax, sed tantum in de-
 lecti matrimonij irriti penam datur, actio fisco ad velle ad-
 dū, & auferendū ab eo, quæ pena non obligat, nisi iudicis
 sententia subsequatur. Sic docet Ang. donatio 3. nu. 5. Sylue,
 donatio. 3. quest. 1. Tabiena donatio. 3. q. 3. nu. 4. in fine.

In secundo casu, quando solus coniux donans fuit con-
 sciens nullitatis, si ignoranti coniugi aliquid legauit, constat
 valere legatum. Id enim expressè habetur l. fin. ff. de legat.
 1. l. præfectus, ff. de ritu nuptia. l. 2. §. per contrarium, ff. de
 his quibus ut indig. Et tenet Gloss. l. qui contra, verb. fisco,
 C. de incest. nup. & ibi omnes scribes: ut testatur eos se-
 quens Acoſta, c. si pater, de testam. 6. p. 1. super verb. vxorē,
 nu. 5. Molina, to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 200. fol. 122.

Difficultas autem est: an idem procedat in acquisitis à
 coniuge ignato, per alium contractum inter viuos? Ut si
 coniux sciens donauit aliquid ignoranti, vel ipsum dotauit,
 Gloss. l. qui contra, verb. fisco, C. de incest. nup. duas refert
 sententias. Alteram afferentem non esse idē, sed donatione
 acquisita applicari fisco: per l. cum hic status. 33. §. finali, ff.
 de donat. inter vir. & vxor. Et hanc videtur ibi amplecti,
 & tenet Gl. ea. l. cum hic status, §. si. verb. fisco, & l. 3. verb.
 concubina, ff. de donat. inter vir. & vxor. Abb. c. fin. de do-
 nat. inter vir. & vxor. n. 14. vbi Alex. de Neuo, n. 14. Prap.
 nu. 9. Io. Lup. rubr. de donat. 3. 36. n. 7. Rauennas, Raphael,
 Fulgos. Salic. Cassanar, quos refert & sequitur Couar. 4.
 decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 8. in 1. editione. Et quamuis Grego.
 Lop. l. §. 1. verb. tenudo, tit. 14. p. 5. referens hanc sententiam
 dicat eam distinguere inter contractum donationis, & de-
 tis, & velle legatum, vel donationem acquiri coniugi igno-
 ranti: non tamen dotem. Verè tamen Doctores citati non
 distinguunt ultimam voluntatem à solo dotis contractu,
 sed etiam à donatione, & quocumque contractu inter viuos.

Alteram autem sententiam refert dicta Gloss. sentien-
 tem, idem esse in legato, & quocumque contractu inter
 viuos, & ita donationem illam, aut dotem acquiri coniugi
 ignorant, nec fisco competere repetitionem. Que

sententia verior est. Nec obstat d. l. cum hic status, §. finali
 in fine, applicans hanc donationem fisco: intelligitur enim,
 quando uterque coniux in mala fide constitutus fuit. Quia
 nullus est textus, qui refragetur, nec ratio legitima recedi
 potest, cur donatum coniugi illi in bona fide constituto, au-
 ferendum sit ab eo, fiscoque applicandū, nec est aliqua dif-
 ferentia ratio congrua in hac re, inter ultimam voluntatem, &
 donationem. Quoties autem traditur legitima differentia
 ratio, valet argumentū de contractibus, ad ultimas volun-
 tates, & contra, ut latè Euerardus in suis Topicis, loco
 36. à contractibus ad ultimas voluntates. Et ita hanc partem
 tuetur cū alijs Acoſta, c. si pater, de testam. in 6. par. 1. verb.
 vxorem, nu. 6. Et Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 8. in 2. edi-
 tione, ait posse defendi hanc sententiam, Et eandem tenet
 Molina to. 1. de iustit. tractat. 2. disput. 200. fol. 1213. in fi.

At quicquid sit de iure communi, est iure regio, Castel-
 la, l. 79. tit. 14. p. 5. quæ clarè videtur applicari coniugi igno-
 ranti, ibi, *sabiendo alguna muger que no podria casar co algun*
ombre, con que oniese pleito de casamiento, por que fuesse su pariente,
o por que ella oniese otro marido, & c. e non seiendo al sabidor
que aua entre ellos alguna em bargo, casasse, con ella, si le des-
se ella alguna cose por dote: magner el casamiento se partiesse
por esta razon, no podria ella demandar a quello, que le auiesse
dado por dote, miseria tenudo de gelo tornar. Vbi Greg. Lop.
 verb. tenudo, dicit, licet hæc lex non satis explicet an ea dos
 cedat viri lucro, at iuncta lege sequenti applicanti, fisco,
 quando uterque coniux impedimentum nouit clarè signi-
 ficare, secus esse in hoc casu, quando donas tantum conscius
 fuit, & ita concludit non posse mulierem repetere dotem,
 & si tantum promississet, teneri soluere. Idem Suarez lib. 3.
 fori, tit. de las ganancias, l. 1. nu. 19. versic. sed reperio, & sic
 concludit virum inscium eius impedimenti non teneri solu-
 to matrimonio ad dotem reddendam. Idem docet Ioannes
 Lup. rubr. de donat. 3. 36. nu. 7. in fine, loquens de donatio-
 nibus. Idem loquens de quocumque contractu inter viuos,
 Acoſta d. verb. vxorem, nu. 6. & 7. Molina d. disput. 200. fol.
 1223. Idem Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 8. & Matienzo
 lib. 5. recopil. tit. 9. l. 2. gloss. 1. n. 5. vbi uterque dicit, per hæc
 legem ea quæ coniux sciens alteri ignoranti dedit in dotē,
 aliumve titulum amitti, & penes ignorantem manere. Idē
 loquens in donatione, Nauarr. lib. 3. de restitutione, cap.
 1. in noua editione, dub. 8. num. 104. & 106. Et probatur,
 quia soluens ex falsa causa, quam nouit esse falsam, cen-
 setur donare, & ideo non repetit, l. cuius per errorem, ff. de
 regul. iur. & l. 1. ff. de conditio. indeb. & l. 10. tit. 14. p. 5.
 vnde orta est doctrina Bar. auth. ingressi, C. de sacrosanct.
 Eccles. Antonij, & Abbatis, & communiter scriberunt, c.
 in presentia, de probatio. dicens offerentem se, & sua mo-
 nasterio, scientem ingressum non valere, ea minime recu-
 perare vitio ingressu.

Et ita ex his omnibus concludo, coniugem ignorantem,
 recipientē à sciente, titulum dotis, aut donationis, aut cuius-
 cumque contractus inter viuos, aut ultimæ voluntatis in neutro
 foro teneri et dissoluto matrimonio restituere, quia donas
 ex ea falsa causa, matrimonij falsitatis non ignarus censetur
 donare, & lex talē donationem applicat coniugi ignorati.

Hoc tamen reperiatur Acoſta, d. verb. vxor. nu. 7. qñ coniux labo-
 rat in ignorantia tacti nā si ignorantia erat iuris, quia, si impe-
 dimentum norat, ignorabat tamen non posse eo stante matrimonium
 consistere: licet possit mulier scire ea ignorantia iuari, ne
 propria bona amittat: non tamen iuatur, ut lucrum cōparet, l.
 si adulteriū, §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. & ibi Gl. ver. illicitū,
 Barr. & cōis, ut refert, ac sequitur Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §.
 nu. 22. vnde dicit Acoſta, merito quasi ab indigno auferri
 donationem per fisco. Sed hæc procedit in foro externo
 sequuta iudicis sententia, (ut dixi nu. 2.) Quare ante sen-
 tentiam, potest donatarius tuta conscientia retinere.

In tertio casu, quando coniux donatarius impedimentum
 nouit, at donator erat in bona fide constitutus tunc si lega-
 tum sit, non pertinere ad hæredes legantis, sed ad fisco, re-
 nent multi, quos refert Acoſta, c. si pater, de testam. in 6. par. 1.
 verb. vxor. nu. 11. Sed merito ab eis recedit, nu. 14. 15. & 16.
 dissolutis

DISPUTATIO III.

Utrum in aliquibus casibus valida sit donatio inter virum, & uxorem?

S V M M A R I U M.

Valet inter Imperatorem & Imperatricem, & Principes non recognoscentes superiorem, n. 1. Item quando donatio non fit recipiens ditior; ut si donetur ei causa sepultura, n. 2. Et ibi, idem quando donatur ei redditus ad capellaniam, vel ad oleum, & ceram ad templum illuminandum, vel ad alia ad Dei cultum, Et donationes inter coniuges non sunt amare tractanda.

An si coniux donatarius inutiliter rem expendat, aut partem illius, teneatur revocata donatione, integrè restituere? Et quod tempus inspiciendum sit ad discernendum, an coniux donatarius factus sit re donata locupletior, num. 3.

Valet donatio, si coniux pecunia sibi ab altero donata, soluat sportulas: id est, vestigalia, vel expensas pro studio, aut nuptijs con sanguinei, nu. 4. Et ibi, quid si in his casibus rem donatam consumpserit, tantundemque de suis bonis in eam consumpserit? Item valet donatio inter coniuges, ad refectio-

nem adium alterius incensarum, num. 5. Valet donatio, quando coniux donat coniugi, non ut apud illius res maneat, sed ut donec alteri, n. 6. Et quid quando donas non sit pauperior? vel renunciat in fauorē alterius, lucra constante matrimonio acquisita, vel acquirenda? remissius, n. 7.

Quid quando donatur, ut donatio adquiratur alteri coniugi tempore soluti matrimonij? num. 8.

Valet si uxor donec viro gratia honoris; vel dignitatis adipiscende, vel ludorum preparandorum auctoritate publica, vel causa studij, licentia, aut doctoratus obtinendi, nu. 9. Et ibi, idem pro militia, aut nobilitate acquirenda.

Valet si vir remittat uxori promissam dotem, vel illius partem: non autem si aliud debitum remittat, num. 10. Et ibi, quid si ad certum terminum debet aliquid uxori, & ante illum soluat? vel constante matrimonio ei dotem restituat?

Quid si vir remittat uxori usuras dotis non soluta, num. 11.

Quid si vir donec uxori quid annuum ad alimenta? num. 12.

Et ibi, an valeat si tantum promissum sit, vel morte confirmetur, quamvis traditio subsequuta non sit?

Quid si donec uxor viro exili causa? num. 13. Et quid si alter ex coniugibus utatur seruis, vel animalibus alterius, vel in domo alterius habitare gratis causa donationis? nu. 14. Et quid si donatio sit remuneratoria? remissius, nu. 15.

Et quid si donatio sit remuneratoria? remissius, nu. 15.

Affirmatiue respondetur: ut constabit ex casibus sequentibus.

Primus casus est, in quo valet donatio inter virum, & uxorem: si fiat inter Imperatorem, & Imperatricem. Habetur expresse l. penult. ff. de donat. inter vir. & vxor. Quia contractus imperiales obtinent vim legum. Idem eadem ratione dicendum est, de donatione facta inter Regē, & Reginam. Ut docent Nauar, Summa, c. 17, num. 149. Anton, Gomez, l. 62. Tauri, nu. 66. vers. octauus est, Molina de iust. tractat. 2. disp. 289. §. in euentibus, Ludouicus Lopez, lib. 2. de contractibus, c. 47. §. porro quoniam. Idemque est, si fiat inter alios principes minimè superiorem recognoscentes. Ut benè Molina ibidem.

Secundus est, quando ex donatione coniux donatarius non fit ditior, licet donans reddatur pauperior. Quia iam videtur causa prohibitionis cessare, cum n. recipiens non fiat ditior, non propriè spoliatur alterum. Habetur expresse l. si sponsus 4. vers. concessa donatio. ibi, concessa donatio est sepultura causa. Nā sepultura causa locū marito ab uxore, vel contra donari posse, constat. Hoc aut ex eo euenit, quod definitur soler, eā demum donationē impediri solere, quā & donans pauperiorē, & accipiente faceret locupletiorē. Porro hic non videtur fieri locupletior in ea re, quam religioni dicitur. Nec moueat querelam quod emeret, nisi a marito accepisset. Nam & si pauperior fieret, nisi a marito dedit, non tamen idcirco fit locupletior, quod

dissolutis contrarijs fundamentis, doctoque legatum, & donationem esse nullius momenti: atque ita legatum heredibus donantis, donationem verò ipsi donanti, & ipso mortuo, heredibus eius, restitui debere. Et idem sequitur P. Molina 1. to. de iust. tract. 2. disp. 200. fol. 1225. Probat, quia in donatione sic disponitur, l. cum hic status 33. §. finali, vers. si quis sponsam. ff. de donat. inter vir. & vxor. at legatum, quædam donatio est l. legatum, la 2. ff. de legat. 2. Item, quia tam legatum, quàm donatio ex errore procedunt, quia legans, vel donans existimat legitimum esse matrimonium: nihil autem magis contrarium consensui est, quàm error, l. si quis per errorem, ff. de iurisdic. omni. iudic. Tandem, quia coniux ignarus, delicti expertus fuit, ergo non est æquum, ob delictum, & dolum alterius, ut suis bonis priuetur, fiscoque applicentur.

8 In quarto casu, quando vterque coniux inscius impedimenti, putabat matrimonium valere: videtur dicendum donationem esse validam: per l. si ex voluntate 7. C. de donatio. inter vir. & vxor. ibi, sed si matrimonium iure non valuit, licet ipso iure donatio teneatur: quia tamen indigna persona eius fuit, qui nec maritus potest dici, viles actiones super reuocandis his tibi comperunt. Et textum intelligi quando vterque coniux ignorat, inde constat. Quia concedit danti repetitionem, dicitque mero iure valere. Quod cum coniuges notant impedimentum, non euenit, sed vendicat fisco: (ut dixi nu. 2.) Et ita explicat eum textum Gl. l. cum hic status, §. finali, verbo fisco, ff. de don. inter vir. & vxor. quare Ang. donatio, 3. num. 5. Rosella donatio, 1. num. 36. Sylu. donatio, 2. q. 1. Tabiena donatio, 3. quest. 3. num. 4. in fine, dicunt inter coniuges putatiuos valere eam donationem, posse tamen donantem, reuocare, si vterque impedimentum ignorabat. Et Bald. Nouellus de dote, parte 11. priuileg. 13. tenet sine dubio valiturum legatum in hoc casu: & Molina 1. to. de iust. tract. 2. disp. 200. f. 1226. dicit, ex coniecturis deprehendendum esse, an valeat legatum: & in dubio inclinandum esse, ut valeat.

9 Sed dicendū est, donationem nihil prorsus valere. Et id significat l. si ex voluntate, citata num. precedenti, pro contraria sententia: quasi dicat, licet videatur valere in rigore iuris: at quia re vera non erant coniuges non valet, & potest donator repetere. Idem probatur, ex ratione text. l. cum hic status, §. finali, vers. si quis sponsam. ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi dicitur donationem factam uxori putatiuæ, non valere, sed redire ad donantem. Redditurque ratio his verbis, quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad uxorem fecit. Præterea, quia hæc donatio procedit ex errore, qui consensum excludit. Item, quia donatio inter veros coniuges appellatur inuálida, (ut de i. disputatione præcedenti, num. 2.) cum tamen morte confirmetur, quæ ratione dixi ibidem numero tertio posse coniugem donationem retinere, expectantem morte donantis confirmari: ergo à fortiori hæc donatio inter coniuges putatiuos, erit inuálida, nullumque retinendi ius detecta matrimonij nullitate confert: cum nec morte donantis confirmetur: ut d. l. cum hic status, §. finali, colligunt Bald. l. eam quam, num. 12. C. de fideicommissis. Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 36. num. 7. in initio, Suarez lib. 3. for. tit. de las g. p. nancias, l. 1. num. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. num. 8. Ant. Gomez, l. 52. Tauri, nu. 77. in fine, & num. 65. in fine, explicans licet ignoranter contraxerint, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 2. glos. 1. num. 6. Sic docent Abb. c. finali, num. 14. de donat. inter vir. & vxor. vbi Præposit. num. 9. Suarez, num. 4. proximè citato: Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 77. in fine, & melius ceteris Acosta, cap. si pater, de testament. in 6. parte 1. verbo uxorem, num. 18. vbi etiam legatum irritum esse docet, ob defectum voluntatis, & ad testatoris hæredes pertinere.

1. *quod non expedit*, ff. de donat. inter virum, & vxorē, vbi Gl. verbo, nec moueat, opponit mouere debere, tantum de suo patrimonio consumpturum coniugem, nisi alius donasset. Quia re vera locupletior efficitur: vt l. in pupillo, ff. de solutionibus. Et res ̄det, aliud esse in pupillo, qui cessat de lucro iniuria alterius nō acquilito, & aliud de coniugibus, inter quos donationes hāc nō sunt amare tractanda, vt dicit textus l. si id quod, vers. si quas, ff. de donat. inter virum, & vxorē. Hic etiam casus expressē est definitus, l. 6. tit. 11. par. 4. & redditur ibi ratio, in fine, ibi, *por que a quel a quien las dan non se apronecha de ellas, en su vida. Orrofi por que son dados en manera que se torna en seruicio de Dios.* Vnde infert Io. Lup. rub. de donat. §. 48. nu. 2. valere similiter, si coniux coniugi donet redditus ad capellaniam dotādā, vel oleum, & ceram ad illuminandum Templum.

3. Hinc infertur, si vir donet aliquid vxori, & ipsa inutiliter expēdat, valere donationē, nec teneri vxorem restituere id quod inutiliter expēdit: vt si donata sunt centum, & prodigē expēdit quinquaginta, tūc tenetur restituere, donatione reuocata, illa quinquaginta: quia in illis tūc locupletior facta est, Probat ex l. quod aut 8. §. si maritus, ff. de donat. inter vir. & vx. ibi, *Quia nō sit locupletior, quā tunc dē in re mortua impenderit*, vbi Gl. mortua, inquit, id est de qua nō est locupletior. Et l. si spōsus §. in fine, ff. cod. tit. ibi, *Vbiunque igitur nō diminiuit de facultatibus suis, qui donauit, vel etiam si diminuat, locupletior tamen nō sit, qui accepit, donatio valet.* Sic docent Gl. c. fin. de donat. int. vir. & vxor. verb. locupletior, in fine, vbi Abb. n. 8. Alex. de Neuo, n. 19. Fr. pos. n. 4. Io. Lup. rub. de donat. §. 48. nu. 1. Angel. donatio. 3. nu. 2. Syluest. donatio. 2. q. 1. Tabiena donatio. 3. q. 2. nu. 3. Greg. Lop. l. 4. verb. *marito*, tit. 11. par. 4. Anton. Gomez. l. §. 2. Tanti, num. 67. in initio. Addunt serē omnes hi Doctores, secus esse, si hares coniugis donatarij inutiliter expēdisset; quia satis est, vt vxor recipiens ditior facta sit.

Ait autem Greg. Lop. dijudicandum esse, an coniux donatarius factus sit locupletior, inspecto tēpore mortis donantis. Sed hoc nō percipio. Quia si prius mortuus donans, nec reuocauit donationē, cōfirmatur morte, & ita nihil est restituendū. Si reuocauit, iam ex tūc donatio non valet, & venit restituēda. Si verō donatarius prius decedat, iam ex tunc reuocata manet donatio. Quare credo inspicendum esse tempus, quo reuocatur donatio: vt colligitur ex Antonio Gomez, cod. num. 67. in initio. Quia ex tunc tenetur coniux donatarius restituere, & caret iure expendendi.

Hoc corollariū temperat Molina to. 2. de iustitia tract. 2. disput. 298. §. obseruat, vt tūc sit verum, si vel res absque culpa coniugis donatarij perijt, vel utiliter cōsumpta fuit in expēdis, quas alioquin facere tenebatur maritus, aut cōsebatur contentus, vt eas faceret vxor: secus aut, si donatarius eiusmodi rem donauit, aut inutiliter cōsumpsit. Interim namque, dum donatio non erat morte donantis cōfirmata, fas illi nō erat inutiliter expēdere, atque prodigere. Sed hec limitatio displicet: quia textus, & Doctores allegati iunguntur illi rationi, qd coniux donatarius, ditior effectus non sit in quantitate inutiliter consumpta: quare ratio militat, que absque culpa perierit, siue culpa sua prodegerit: & donatio illa quauis nō cōfirmetur, vsque ad donantis mortem, eam tamen tacitam conditionem habet, vt dum reuocatur, solum restituenda sit, quatenus donatarius coniux, locupletior tempore reuocationis factus est.

4. Secundo infertur valere donationem, si vxor pecunia sibi ab altero coniuge donata, soluat sportulas, id est, vectigalia, pro cognato, quamuis eam pecuniam mutuo esset acceptura, & pro cognato expensura. Habetur expressē l. si mulier 6. ff. de donat. inter virum, & vxorē. Cuius rationem reddit Ioannes Lupus, rub. de donatio. §. 48. num. 1. quia non ex necessitate, sed ex voluntate esset expensura: per l. Marcellus, ff. cod. tit. Vnde infert, eadem ratione valere donationem, si ea pecunia faceret expensas pro consanguineo studente, vel pronuptijs. Idem dicit cum Alexandro de Neuo, cap. fin. num. 18. de donat. inter virum, & vxor. si in his casibus vxor rem donatam cōseruasset.

tantundemque de suo patrimonio consumpsisset. Quia non est facta locupletior.

5. Tercio infertur valere donationem factam inter coniuges, ad refectionem adium alterius: nencsarium, intantum, in quantum edificiij extructio postulat, habetur expressē l. quod si vir 15. ff. de donat. inter virum, & vxor. vbi glossa vnica, rationem reddit, quia recipiens non efficitur locupletior. Cum tantum de suo patrimonio amiserit.

6. Quarto infertur, valere donationem inter coniuges, qn alter alteri donat, nō vt apud donatarium res donata permaneat, sed vt alteri donet. Quia recipiens non efficitur locupletior, vt est casus l. profectitia, §. antepenult. ff. de iure dot. Sic Bart. l. cum filius, ff. de donatione. Tiraquell. l. si vngam, verbo, suscepit liberos, num. 172. C. de reuoc. donat. Crotus l. frater a fratre, num. 75. ff. de condic. indeb. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 48. num. 1. in fine, & §. 49. num. 1. Bacza de non melior. filiab. cap. 19. num. 6.

7. Tertius casus est: quando donans non efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior. De quo casu, disput. sequenti est habendus sermo. Et, an possit coniux lucra constante matrimonio acquirenda, vel acquisita, renunciare in fauorem alterius? Dicemus disput. 4.

8. Quartus casus est: qn donatur in tempus soluti matrimonij, nimirū, vt res fiat coniugis donatarij, qn alteruter coniux obierit. Habetur expressē l. sed interim 12. §. sed qd dicit, ff. de donat. int. vir. & vxorē. Quia paria sunt facere tempore promisso, & in idē tempus referre l. in tempus, ff. de hered. instit. at soluto matrimonio, licita est donatio: ergo & cū donatio ad id tēpus refertur. Et ita docēt omnes, specialiter Tiraq. post leg. cōub. gl. 8. *de son maryn*, n. 291.

9. Quintus est: quando vxor donat viro, gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ. Idem, si causa honoris, vel dignitatis fiat, vel gratia ludorū authoritate publica prapandorum. Habetur expressē l. quod adipiscendæ 41. cum duplici sequenti, ff. de donat. inter vir. & vxorē. Et docet Io. Lup. rub. de donat. §. 4. n. 1. vbi addit, idem esse, si causa studiorum, vel licentiar, aut doctoratus obtinendi, vel quando pro militia, vel nobilitate acquirenda donatio fit.

10. Sextus est, si vir constante matrimonio remittat vxori promissam dotem, vel partem eius. Vt colligitur ex l. si constante 19. C. de donat. ante nupt. vers. firma. Et tradunt ibi Cinus, & Bald. Lud. de Romano, quem refert, & sequitur Prapof. c. fin. nu. 7. de donat. inter vir. & vxor. Angel. donatio. 3. nu. 2. Syluest. donatio. 2. q. 3. Armilla verbo, donatio, nu. 16. Nauar. summa, c. 17. Hispana, num. 150. Latina, nu. 149. Remissio verō alterius debiti nō valet inter eos, vt bene docent Syluest. & Nauarr. ibi, per textum expressum l. si spōsas §. vers. si debitor viri, ff. de donat. inter vir. & vx.

Si tamen coniux debeat alteri coniugi ad certum terminum, potest ante illius termini aduentum soluere. Quamuis enim eo medio tempore videatur donare, at originalis causa est debitum. Habetur expressē l. sed si vir ex lana 32. §. si vir vxori, vers. quod vir vxori, ff. de donat. inter vir. & vxor. Et docent Suarez l. quoniam in prioribus, in euidentialibus, nu. 7. C. de inoffic. testam. Ant. Gomez. l. §. 2. Tanti, n. 6. vers. septimo est, Ducñas reg. 221. fallentia 16. Barbosa. l. 2. part. 2. in principio, nu. 1. ff. soluto matrimonio.

Quod si apponas, restitutionem dotis factam vxori constante matrimonio, continere in se quandam donationem prohibitam inter coniuges: vt cum multis Authoribus colligit Barbosa eodem nu. 1. ex l. vnica, C. si dos constante matrimonio, & Authent. de nuptijs, §. dotes, collat. 4. cum tamen dos debita sit, ac soluenda soluto matrimonio: ergo donatio resultans ex solutione ante diem, prohibita est inter coniuges. Respondet bene Barbosa, ibidem num. 2. disparem esse rationem. Quia quod debetur in diem, verē debitum est attento præsenti statu, l. in diem, ff. de condic. indeb. Quare ex solutione illius anticipata, nulla resultat donatio prohibita: cum hac donatio solam respiciat exequutionem anticipatam. Vt explicat Peralta l. 3. §. finali, num. 71. ff. de hered. instit. Dos autem non debetur simpliciter, sed sub conditione, si solvatur matrimonium

iuxta notitiam, l. si obstitit, §. 1. ff. solut. matrim. Quare attento presenti statu restituitur dos, quae erat omnino indebita, nondum impleta conditione soluti matrimonij, l. sub conditione, ff. de cond. indeb. & hac ratione videtur resultare prohibita donatio inter coniuges.

11. Septimus est: si vir usuras dotis non soluat, de quarum solutione conventum erat, restituitur valet donatio. Habetur, l. vir usuras, §. 1. ff. de don. inter vir. & vxor. Et docet Duchas reg. 221. limit. 7.
12. Octavus est: si vir donet vxori quid annuum ad alimentum valet. n. modo donatio minime excedat fructus dotis. Habetur l. ex annuo, §. 1. ff. de don. inter vir. & vxor, & docet Syl. Arnil. Nau. allegati. n. 10. Tab. don. 3. q. 2. n. 3. Lud. Lo. lib. 2. de contrac. c. 47. casu 8. Barbosa multos referens, l. quae dotis §. 4. n. 66, & §. 7. ff. sol. matr. Et addit n. 66. non reuocari quod superest ad alimentum, nisi nimis immodicum, & excessuum sit attentis fructibus dotis: vt exponit Fulg. d. l. ex annuo. Et idem Barbosa, n. 67, dicit hoc intelligendum esse, quod illud annuum est traditum: si, n. ratum promissum sit: non statim valet, sed morte viri confirmatur, instar ceterarum donationum, & licet illae minime confirmantur morte, quoniam tantum promissa sunt, nec traditio sequuta est: (vt dicemus hoc §. lib. disp. 14. num. 6.) At speciale est in hoc casu. Quia non est mera donatio sed alimentorum loco succedit.
13. Nonus est: si coniuges exilij causa sibi donent: valet enim donatio. Habetur expresse l. inter virum, §. 4. ff. de donat. inter vir. & vxor, vbi Glos. initio, sic explicat, quando vir expectaret se in exilium mittendum, valeret donatio, vt exilio confirmaretur.
14. Decimus est: si alteruter coniux usus fuerit seruis, animalibus, vel vestibus alterutrius, vel in aedibus eius gratis habitauerit: valet donatio. Habetur expresse, l. si vir vxori §. 9. ff. de donat. inter vir. & vxor. Et docet Duchas reg. 221. limitatione 13.
15. Vltimus est: quando est donatio remuneratoria. De quo casu late agendum est disp. 6.

DISPUTATIO III.

An valeat donatio inter coniuges, ex qua donans non efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior?

S V M M A R I V M.

- Valeat talis donatio, num. 1. Et quid si legantem, aut donantem causa mortis coniugi roget illi ut non sibi, sed suo coniugi legat, aut donet, num. 2. Et ibi, enodantur l. hac ratio in fine, & l. idemque, ff. de donat. inter virum, & vxorem, & inhere per importet necessitatem, & habere alienam ad rem? Et an in donatione causa mortis transferatur statim dominium? Et quid, si mortuo testatore renunciatur talis hereditas, aut legatum, vt acquiratur coniugi alteri?*
- Valeat, quando coniux donat coniugi rem alienam, num. 3.*
- Valeat, si coniux donet coniugi quae erat prodige consumpturus, n. 4.*
- An sit idem, si coniux donet rem alterius coniugis, eam donationem permittentis? num. 5.*
- Valeat si coniux donet coniugi fructus ex pradio percipiendos, n. 6.*
- Enodantur motus proprius Clementis VIII. prohibens religiosos munera dare, an ille aduersetur, aut voto paupertatis, si volentem donare religioso, roget ille, vt det cuidam, vel peccet talis religiosus, num. 7. Et ibi, quid si conuenius repudiat legitimam monachi?*
- Enodantur, l. qui autem, ff. que in frau. cred. & reg. non fraudantur, ff. de reg. iur. qualiter possit debitor repudiare hereditatem, vel legatum in fraudem creditorum, num. 8. Et ibi, quid, si bona debitoris sint hypothecata, vel sequuta sit condemnatio, etiam in fisci fauorem, & quid, an filiosfamilias qui est heres suus?*
- An hac repudiatio possit fieri in foro conscientiae, vel hic debitor repudiatus teneatur ad lucrum cessans, & damnum emergens, & consilij ipsi consulentes, num. 9. Et ibi, an*

succedens in ea hereditate teneatur sic in foro conscientiae? Soluuntur argumenta, num. 10. Et ibi an vxor possit causa conscientiae renunciare lucris constante matrimonio acquisitis, ne cogatur partem debitorum solvere?

Explicatur, c. cum exceptione, 12. q. 2. & c. cum Apostolica, de his, quae fiunt a prelat. an possit prelat. hereditatem Ecclesiae, vel monasterio delatam, repudiare, absque solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiae, num. 11. Et an idem sit in legato? nu. 12. Et explicatur l. magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. co.

Solus prelat. non implens conditionem sub qua aliquid legatur Ecclesiae, an possit prauidere, vt illud amittat? Et recipiens pensionem ab eo, quem priuare poterat ob eam non solutam, prauidet Ecclesiae? vt amplius priuare nequeat, num. 13.

Prelatus absque iusta causa sic repudians, peccat, non tamen incurrit excommunicationem contra alienantes res Ecclesiae absque debita solemnitate, num. 14.

Teneatur talis Prelatus damnum restituere, & an Ecclesia possit restituere? num. 15.

An omnia d. l. a vera sint, non tantum quando est renunciatio, hereditatis, vel legati, sed etiam cessio in alterius fauorem? referuntur opinio affirmans, nu. 16. Et contraria verior, num. 17. Et explicatur l. finalis, §. finali, C. de bonis, quae liber. quando momentanea sint in consideratione.

Enodantur l. 23. Tauri, an remissio vni fructus facta per patrem filio, censetur melioratio, vel possit reuocari tanquam inoffic. c. §. 1. num. 18.

Valeat licentia testandi concessa per patrem filio, in prauidendo, cum legitima ad patrem pertinentis, & aliorum filiorum. Et an desideretur iuramentum? Et qualiter possit filius talis licentia contempnere de illis bonis, & maioratum iniuriare, num. 19.

An mater dum nupta est possit hanc facultatem filio concedere, absque viri licentia? num. 20.

An licentia hac testandi semel concessa possit reuocari? nu. 21.

Sit conclusio. Valida est donatio inter coniuges, ex qua donans non redditur pauperior, licet recipiens fiat ditior. Quia tunc cessat prohibitionis ratio, ne mutuo amore se coniuges spolient: coniux enim donans nulla re spoliatur, cum pauperior non fiat. Hac probatur a contratio sensu, ex c. finali, de donat. inter vir. & vxor. ibi, donatio, quae constante matrimonio inter coniuges dicitur esse facta, (ex quo alter locupletior, & pauperior, alter efficitur,) firmam aeternam non habet. Et habetur expresse l. si sponsus, §. ff. de donat. inter vir. & vxor. in fine, vbi exempla cum suis rationibus subduntur. Vt si maritus haeres institutus repudiet hereditatem, vel legatum, vt succedat vxor, quae succedit, vel quia substituta est, vel quia futura erat haeres ab intestato. Quia pauperior non fit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo aliquid deponit. Similiter si rogatus hereditatem vxori restituere sine deductione quartae Trebellianicae restituat. Quia magis videtur functus maritus pleniori officio praestanda fidei, quam donasse. Magis enim fidem exoluit in hoc casu, quam donat: nec de suo putat proficisci, quod de alieno plenius restituit, voluntatem defuncti sequutus. Idem disponitur, l. §. tit. 13. p. 4. Limitationem huius decisionis, vide num. seq. in fine.

Hinc infertur primo, valere, si legantem: aut hereditatem relinquentem marito, roget ipse vt vxori legat, aut relinquat. Habetur l. sed si vir, §. 2. §. si vir, ff. de don. inter vir. & vxor. ver. quod legaturus, ibi, quod legaturus mihi, aut hereditatis nomine relictorus es potes rogatus a me, vxori meae relinquere, & non videbitur ea esse donatio. Quia nihil ex bonis meis diminuitur. Sed fortiter vrget contra hoc l. hac ratio, 3. in fi. ff. de don. inter vir. & vxor. ibi, si donaturum mihi iussero vxori meae dare nullius esse momenti Iulianus scribit. Terinde, n. habendum a quo si ego acceptam rem meam factam vxori meae dedissem. Et l. 4. idemque, ff. co. tit. ibi, Idemque est, & si mortis causa tradidit mihi, iusserim vxori meae tradere. Gl. ea. l. 4. verb. habere, lo. Lup. sub. de donat. §. 47. n. 22.

An-

Angel. donat. 3. num. 3. Sylu. don. 2. q. 2. Tabiena donat. 3. q. 1. nu. 2. Sic conciliant. Valet legatum, quod vir rogat dari uxori: quia legatarius non fit legati dominus, usque ad mortem legantis. non aut donatio causa mortis. Quia statim transfertur dominium talis donationis in donatarium, licet reuocabili, traditione statim sequuta, l. Senatus in princ. & l. si mortis causa res donata, ff. de dona. caus. mort. Vnde docent Cor. rub. de test. 3. p. n. 16. Acosta c. si pater 1. p. verb. legauit, nu. 5. de test. in 6. Angel. multos referens, de melior. l. 1. gl. 1. nu. 6. Quamuis Sylu. proxime citatus, minus bene dicat absque traditione transferri dominium.

Sed hæc solutio quamuis in se vera sit, non exhaustit difficultatem. Quia idem disponitur illa l. 3. in fine, de donatione inter viuos, nec videtur textus loqui de donatione iam facta, sed de facienda, ait enim *si donaturum mihi iussero*. Quare dicendum est in utroque tex. esse vñ actum occultatum, quia donatarius tacite acceptat donationem, & iterum donat alteri coniugi. Et ita Olofredus l. 1. in fine, ff. eod. tit. vbi illam l. 3. explicuit & Bald. ea. l. 3. in fine, explicantes ea verba, dicunt illa procedere, quando est vnus actus occultatus. Et Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 1. n. 11. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 9. gl. 1. nu. 4. Connanus lib. 8. commentariorum iuris, c. 1. nu. 7. in fine, Caldas l. si curatorem, verb. l. xis. n. 117. vers. 2. C. de in integrum rest. sic explicat eas leges, aliud (inquiunt) est repudiare legatum, vel i. de latam sibi, aliud iubere donationem ei paratam, & obligatam uxori fieri. Hoc enim casu ipsam donationem non repudiat vir, sed recipit, ac demum uxori fieri iubet. Eodem modo explicat Ant. Gom. 2. variat. c. 4. nu. 24. vbi ait, uxorem in eo casu fuisse vocatam, & admissam ex mariti dispositione. Quia expressè renunciauit donationi, onerans donantem, vt daret uxori. Idque clarè colligitur ex verbis illarum legum l. 3. in fine, ibi, *si donaturum mihi iussero uxori meae dare*, & l. 4. ibi, *idemque est*, & *si mortis causa traditurum mihi iusserim uxori meae tradere*. Nā verbū iubere, importat necessitatē, vt optimè Alber. in suo dictionario, verbo iubere, & potest videri in Rebuffo l. 164. verbo iubere, de verb. signif. vbi omnes acceptiones quas huius verbi refert, important iubentem habere actionem, necessitatemque imponere. Et constat ex l. 1. ff. quod iussu, ibi, *nam quodammodo cum eo contrahitur, qui iubet*. Et ita text. dicta, l. sed si vir. vers. quod legaturus, vbi legatarius non habet actionem aliquam ante mortem testatoris, vtitur verbo rogo, & dicit valere, ibi, *quod legaturus mihi, aut hereditatis nomine relicturus es, potes rogatus a me uxori meae relinquere*. Quare in omnibus his casibus dicendum est, posse coniugē, hæreditatē, vel legatū, vel donationē sibi fieri paratā, ante acceptationē, iurisque alicuius acquisitionē, rogare vt alteri coniugi fiat, secus post acceptationē, & ius acquisitū. Quia priori casu nihil ex proprijs bonis deperdit, sed solū nō acquirit: in posteriori aut, rē acquisitā amittit.

Nec audiendus est Syl. donat. 2. q. 2. vbi limitat vt possit vxor repudiare hæreditatem vel legatum vt succedat vir, vel ē contra qñ testator adhuc superstes est, & ita ius nō est acquisitum. Dicendum enim est, posse etiam post testatoris obitum ante acceptationem, quia ante illam non acquiritur hæreditatis dominium, & nec legati, nisi reuocabili, & imperfectē, vt constabat ex ijs, quæ dicemus, num. 8.

3. Secundò infertur, valere donationem, si coniux coniugi rem alienam donet, ad hunc effectum vt recipiens possit vsucapere. Quia donans non efficitur pauperior. Habetur expressè l. sed & si constante, ff. de donation. inter viuos, & vxorē, l. 1. §. tit. 1. r. p. 4. Sed hic casus non caret scrupulo. Quia vñ coniugē donantem effici pauperiorem, cū teneatur restituere. Respondet bene Glossa eadem l. sed & si cōstare, verbo rebus, iuncto initio, & fine, licet subobscurē, intelligi hūc casū, qñ coniux donas, bona fide possidebat, putans rē esse suam: tunc enim si det alteri coniugi, qui rē præscribat, nō tenetur donans restituere: cum bona fide possederit, nec factus sit locupletior. Quod si replices, coniugem donantem posse præscribere, & ita hac spe frustrari. Licet aliter respondeat Glossa melius satisfit dicendo, id

non esse ex proprio patrimonio deperdere, sed non acquirere. Potest etiam intelligi hic casus, quando coniux donauit rem alienam alteri coniugi, de licentia domini concedentis liberam donandi facultatem. Sic Angel. donatio 3. num. 2. Syluest. donatio 2. quæst. 1. Tabiena donatio. 3. quæst. 2. num. 3.

4. Tertiò infertur, si vir erat prodigus, & prodigē consumenda donet uxori, vel ē contra, valere donationē. Quia licet coniux recipiens fiat ditior, at donans non efficitur pauperior: cum inutiliter esset expensurus, Sic cum Baldo docet Io. Lupus rubr. de donat. §. 47. in fine; quamuis dubitet Gregor. Lopez l. 4. verbo *son defendidas*, tit. 1. par. 4.

5. Quarto infertur, si vir donet rem uxoris, vel ē contra, ea permittente, non tenere donationem. Quia vxor sit pauperior, & vir donans locupletior. Cū ex ea donatione acquirit sibi naturalem obligationē, qua donatarius tenetur ad antidota. Sic Barr. l. 2. §. 1. ff. de donat. Io. Lup. rubr. de donatio. §. 47. nu. 23. vbi limitat cum Barr. l. 1. in fin. ff. rerum amor. & sequitur Syluest. donatio. 2. q. 1. nisi donaret causæ piz. Quia tunc cessat ratio obligationis ad antidota.

6. Quintò infertur, si coniux coniugi donet fructus ex pretio percipiendos, valere. Quia donans nō fit pauperior, nā potius ex industria, quam ex re ipsa, fructus illi percipiuntur: iuxta l. fructus percipiendo, ff. de vsuris. Sic cum alijs quos refert, Pinel. l. 2. p. 2. c. 4. n. 5. C. de rescind. vendit. Io. Garzia de expensis, c. 23. n. 21. Quamuis Gloss. l. de fructib. 18. in fin. ff. de donat. inter vir, & vxor, oppositum sentiat.

7. Sextò infertur intellectus ad motum propriū Clementis VIII. quo prohibuit religiosi, ne largiantur munera. An illi constitutioni, vel voto paupertatis aduersetur, si religiosus absque sui superioris licētia, volentem sibi aliquid donare, roget vt donet consanguineo: quibus precibus ductus donet ille consanguineo? Videtur enim aduersari. Primò, quia eo motu proprio, §. id autem, in fine dicitur sic, *prohibemus religiosi missiones munerum, non solum per se, verum etiam per alios, sibi directē, quam indirectē*: at hoc videtur indirectē donare, perinde enim est, ac religiosus acceptaret, ac mitteret consanguineo, quod enim mei causa fit, mecum quodammodo fit, l. prætor ait, ff. de edendo; & consequenter aduersabitur etiam voto paupertatis, cum religiosus disponat absque superioris sui licentia.

Et confirmatur, quia si hoc non sit dare indirectē, minimè apparet quid per indirectam donationē intelligatur.

Secundò, quia l. 2. ff. de calumniat. Sic dicitur, *ne refert an ipse pecuniam acceperit, an alij iusserit dari*.

Vltimò, quia iuxta communem doctrinam, (vt dicemus hoc lib. 5. disp. 26. n. 11.) donata viro à consanguineis vxoris, censentur in dubio donata vxori, & ita ad ipsam soluto matrimonio pertinent: & hoc non alia rōne, nisi quia non cōtēplatione viri, sed ipsius vxoris donata sunt. Cum ergo in hoc casu non donaretur consanguineo religioso, nisi ipsius religiosi cōtēplatione, videtur ipsi religioso donatum, & acquisitum, & per ipsum, datum consanguineo, & ita erit contra motum proprium, & votum paupertatis.

His tamen non obstantibus, dicendum est nec aduersari motui proprio, nec voto paupertatis, quando religiosus profitetur se nolle acceptare, vt si dicat sic: ea re non indigeo, si tibi placuerit, gratum mihi facies, si dederis meo consanguineo. Secus quando religiosus expressè, vel tacitè acceptaret, & peteret dari consanguineo. Vt si offerenti donum gratias agat, petatque ab eo, vt tradat cōsanguineo, quia in priori casu nulla est acceptatio religiosi, & ita nihil ipse donat, sed tantum intercedit, vt alius donet. In posteriori autem, religiosus acceptat, mittitque per manum donantis, consanguineo.

Præterea, quia motus proprius, & votum paupertatis tantum obligat religiosū, ne sibi acquisita alienet absque debita licētia, nō verò vt acquirat: at in hoc casu nihil sibi acquisitū alienat, acquirere. n. nō pōt absque acceptatione, & tantum abest, vt acceperet, vt potius protestetur contrarium, & non fidē, sed vero animo nihil acquirendi: ergo.

Deinde, quia similiter est prohibita donatio inter viuos,

rum; & uxorem, & tamen (ut diximus, nu. 2.) non est donatio, quando vir volentem sibi donare rogat, ut det uxori nisi sit aliquis actus occultatus, quo tacite acceptans iubeat uxori tradi, ergo similiter non erit donatio aduersus illum motum proprium, aut votum, quando religiosus nullo modo acceptare vult, rogans ut donatio fiat consanguineo. Sic tenet Sosa in libello quo exposuit d. motum proprium Clementis VIII. nu. 73. ubi addit aduersari motui proprio, si cōuentus absque aliqua iusta causa repudiet legitimam monachi, iam delatam. At hoc tantum est verum, quando hereditatem illam acceptat monasterium, vel illi cederet in alicuius fauorē: includitur enim ibi tacita acceptatio, (ut dicemus, nu. 17.) Quia ante acceptationem tacitam, vel expressam non acquiritur hereditas illa monasterio, & ita etiam repudiare non est alienare, nec donare (ut probauimus, nu. 11. & 12.) quare nec contra votum paupertatis.

Peccabit tamen contra charitatem, si absque causa iusta religiosus priuatus rem sibi donatam nollet acceptare, sed rogaret alij dari. Quia impedit bonum monasterij, in cuius utilitatem donatio illa cedit. Sicut precibus absque iusta causa impedire bonum proximi, cui aliquis legare volebat, aiunt communiter Doctores peccatum esse charitati aduersum: secus si illa res nullo modo in bonum monasterij cedere debebat.

Nec obstant argumenta contraria. Non primum: quia id non est donare, cum religiosus nihil re vera acquirat. Et illa l. Prætor ait, non dicit absolute, quod in gratiam mei datur, meum esse; sed quodammodo esse meum: ubi Gloss. verb. meum, inquit, non quod sit meum, vel commune, sed quia utilitas mea ibi consistit.

Ad confirmationem, dic esse donationem indirectam quando est tacita acceptatio, & iussus, ut donas tradat alteri: vel quando est tacita donatio sub mutui specie, & nomine: ut si religiosus mutuet nummos animo non recuperandi: ut bene ait Sosa dist. nu. 73. Vel dic ea verba, directe, nec indirecte apponi ut religiosi intelligant, quā exacte sibi munus largitio interdicatur. Ut cum Hispanē dicimus, *mos pa se por pensamiento hacere so*.

Ad 2. dic includi ibi tacitam acceptationem: cum iussio ut alteri detur, importet rem prius iubenti esse acquisitam. Ut explicauimus, nu. 2.

Ad vltimum, dic eam doctrinam esse veram in dubio, ubi non constat de intentione donantis, & donatarij. At in nostro casu manifesta est intentio donantis, ut non acquiratur religioso: cum ipse repudiet, & acceptare nolit.

Septimò inferitur, intellectus ad l. qui autem, §. ff. que in fraud. credit. vers. proinde, ibi, *proinde, & qui repudians hereditatem, vel legitimam, vel honorariam, vel testamentariam, non est in ea causa, ut huic editio locum faciat. Noluit enim acquirere, non suum proprium patrimonium diminueret*. Et paulò inferius, vers. sed & illud, ibi, *sed & illud probandum est, si legatum repudians, cessare hoc editum*. Quod Iulianus quoque scribit. Et reg. non fraudantur 177. ff. de reg. iur. ibi, non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitoribus, sed cum quid de bonis diminuitur. Huius enim decisionis ea est ratio. Quia talis debitor nil alienat, cum nil acquisierit: ius enim hereditatem adeundi, antequam ea acceptetur, non est in bonis nostris, leg. pretia rerum, ff. ad legem Falcid. sed tantum desinit acquirere. Et quāuis legatum consistens in specie transeat à morte testatoris in legatarij dominium, nec ad id expectetur aditio hereditatis à Titio, ff. de furtis, l. 1. §. sed utrum, ff. si quid in fraudem patroni, & l. 3. tit. 9. p. 6. meritò idem disponitur ea, l. qui autem vers. sed & illud, in legato repudiatio per debitorem. Quod verum habet, etiam postquam cessit dies legati. Ut bene docent Moderni. Paris. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 3. q. 1. num. 12. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 1. num. 12. Cuius decisionis ea est ratio, quia quamuis legatarius factus sit iam dominus illius legati, & ita videatur ea repudiatio, diminutio proprii patrimonij, & alienatio. Re vera tamen talis non est, quia acquiritur dominium legati, imperfectè, & reuocabiler ante acceptationem, & sub tacita conditione, nisi repudietur, unde cum postea

repudiatur, fingitur non esse quæsitum dominium, ut bene docent Gloss. d. l. qui autem, verbo, legatum, & ibi Bart. paulò post principium, l. si. Instit. de actio. §. item si quid, nu. 121. Et fuit antea responsio, Iurisconsulti. l. 1. ver. utrum autem, ff. si quid in fraud. patr. ibi, *quamuis enim legatum retro nostrum sit nisi repudiet: attamen cum repudiatur, retro nostrum non fuisse, palam est*.

Aliqui temperant hanc decisionem, ut possit debitor repudiare hereditatem, vel legatum, quando merè personalis debitor est, secus quando bona eius sunt hypothecata. Sic Anchaz. & Socin. quos refert Tello l. 4. Tauri. nu. 55. Ripa verò dubius manet, ut refert ibi Tello, nu. 56. Sed meritò hanc limitationem rejicit Tello, ibi à nu. 57. & maximè nu. 60. & Bald. quem refert, & sequitur Io. Lup. rub. de donatione. §. 47. nu. 9. Vincentius de Franchis in sua decis. 101. lateque probat Tello ibi.

Secundò, alij limitant, nisi repudiatio fiat sequenta cōdemnatione ob delictum ad summam aliquam pecuniariam: non enim potest fieri in fraudem huius cōdemnationis repudiatio hereditatis, aut legati. Sic videtur sentire Greg. Lop. l. 12. verbo, *engañosamente*, tit. 10. p. 5. & in quadam lite pronunciatum fuisse in supremo Regis consilio affirmat. Sed contrarium tenendum est. Quia priori privilegio gaudent creditores habentes hypothecata, in quorum præiudicium potest debitor repudiare. Nam ex delicto sola obligatio personalis, absque hypotheca aliqua confurgit. Sic Tello ea. l. 4. nu. 60. in fine, & sequenti. Nec obstat sententia illa supremi Senatus. Quia ea minimè legem efficit. Immo nec semper sententia Principis, teste Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 15. Quia magistratus electi per Principem ad ius reddendum, non possunt iudicare stylium contra ius: ut bene aduertit Greg. Lop. l. 9. ver. *como á los ríos*, tit. 28. p. 3.

Tertiò, alij temperant, nisi facta sit condemnatio fisco applicanda: per l. in fraudem, ff. de iure fisci. Sed oppositum est verius. Nam si hereditas potest repudiari in fraudem creditorum: ergo à fortiori in fraudem fisci. Nam causa creditorum potior est, tractant enim de damno vitando, quam fisci, qui quoad penam tractant de lucro captando, & creditor priuatus potioris est conditionis, quā fisci penam exigens, l. 1. C. de penis fisci. credit. per se. lib. 10. Et ita nullo in hac re privilegio gaudet fiscus: nam ante sententiam nulla illi hypotheca cōceditur. Quia tunc non creditor, l. si qua pena, & aliud, §. inter multa, ff. uerbor. significat. Post condemnationem verò respectu aliorum creditorum ex contractu, nullam habet hypothecam, l. quod placuit, ff. de iure fisci. eam tamē habet respectu aliorum creditorum ex delicto, ipsique præfertur: ut bene docet Couar. primo uariar. cap. 16. num. 8. Præterea probatur, ex l. cum quidam, ff. de iure fisci. ibi, *Rescriptum est non videri in fraudem fisci factum, quod acquisitum non est*. Sic tenent Alberic. tract. statutorum, lib. 3. q. 24. Decius consil. 445. num. 65. Nellus tractatu bannitorum 1. p. secundi tēporis q. 30. Barbatius, consil. 22. à nu. 9. lib. 3. Ruinus, consil. 123. lib. 5. Vincentius de Franchis, decisio. Neapolitana 101. num. 5. Zanchus repetit. l. heredes mei, §. cum ita, 4. parte, nu. 88. ff. ad Trebell. Tello l. 4. Tauri à nu. 62. & præcipue nu. 64. ubi bene satisfacit l. in fraudem, ff. de iure fisci, contrarium probanti. Meres de maiorat. 4. parte, quæst. 23. nu. 44. Azebedo, lib. 4. recopil. tit. 10. l. 3. num. 140. Auendaño l. 4. Tauri glo. 7. nu. 6.

Tandem alij limitant, nisi in filio familias, qui est hæres suus, hic enim non poterit repudiare hereditatem in fraudem creditorum. Quia hæc repudiatio non est circa bona quæreda, sed iam quærita: cum hæredibus suis adhuc ignorantis statim mortuo patre, ipso iure acquiritur hereditas, l. no tribus, & l. si fratris, ibi, statim, C. de iure deliber. l. 1. qui sunt in potestate, ff. si quis omissa. caus. & l. in suis, ff. de suis, & legit. hære. Sic Anch. conf. 101. Sed oppositum est dicendum: quia illa acquisitio est reuocabilis, & quasi sub conditione, nisi hæres repudiare velit: quæ repudiatio retrorahitur: sicut proximè de legato diximus. Sic docent Alber. lib. 3. statutorum. q. 24. Alex. Paul. quos referunt, & sequuntur

quantur Anton. Gom. 1. variat. c. 9. nu. 22. & l. 10. Tauri, nu. 76. Tello l. 4. Tauri, nu. 94. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 1. glos. 9. in fine. Gutier. de pactis. in principio, nu. 24. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 86. Molina, to. 1. de iustit. tract. 2. disputat. 180. fol. 2078.

Hucusque diximus quod seruetur in foro externo circa repudiationem hereditatis, uel legati in fraudem creditorum. Dubium autem est, an idem procedat in foro conscientie, ita ut licet debitor, id efficere, quando alias non est creditoribus soluendo, & hereditas est lucrosa, eique utilis, & proinde, illa acceptaret, nisi debitis restrictus esset? Quæ questio satis utilis est, & necessaria: contingit enim debitis restrictum, uel ob delicta, uel ob contractus, uel quia fidei iussit, ne creditores capiant hereditatem, uti hoc repudiationis remedio, ut ita in ea succedat filij, qui alias successuri erant, fraudenturque creditores. Cõstat talem repudiationem in utroque foro ualidam esse, & proinde successorem tuta conscientia possidere. Quia hæc non est alienatio, uel donatio, ut possit reuocari tanquam facta in creditorem fraudem, sed tantum est nõ acquisitio. Et hoc est, quod propriè definit, l. qui autem, ff. quæ in fraud. cred. & reg. non fraudantur, ff. de regul. iuris, & quamuis hic repudians, contra iustitiam delinqueret, ac successor in hereditate, minimè particeps fuit iniustitiæ: cum nihil consulerit. Et (ut optimè tradit Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 1. num. 12.) succedens in ea hereditate, nihil à repudiante capit, olu. p. teste Modern. Paril. in cõsuet. Paril. tit. 1. §. gl. 3. q. 1. n. 1. obstaculū tollit, quo alter à successione impediatur. quo ablato succedit ille, qui alias successurus erat.

Difficultas igitur est, an hic repudians, eo legum beneficio utens, peccet? Et uidetur non peccare. Primò, quia idè in utroque foro sentiendum est quando sententia iudicis non innititur falsæ præsumptioni, nec est in delicti penam (ut diximus lib. 1. disput. 5. nu. 20.) sed in foro externo hic debitor repudiatis hereditatem absoluetur, nec sententia illa innititur falsæ præsumptioni, aut est in delicti penam: ergo idem dicendum est in foro conscientie.

Et confirmatur, quia si ante repudiationem, cõueniatur à creditoribus, ut eum cogat iudex nõ repudiare, absoluetur, nec ad id coget iudex, ergo similiter in foro interno.

Secundò, quia l. 60. Tauri, hodie l. 9. tit. 9. lib. 5. non re. cop. decernitur posse mulierem medietati lucrorum cõstante matrimonio acquisitionum renunciare, ne partem eris alieni per maritum contracti, soluere astringatur, quæ tñ nõ renūciat soluere tenebatur, ergo similiter debitori fas erit renūciare hereditati, ut à debitis soluendis eximatur.

Tertiò, quia multi Doctores, grauissimique absolute docent posse debitorem renunciare hereditati, ne soluat debita, ut Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. nu. 9. Omnes scribentes d. l. qui autem, l. ff. Instit. de actio. §. item si quis, nu. 121. Moder. Paril. in cõsuet. Paril. tit. 1. §. 1. gl. 3. q. 1. nu. 13. Soc. iun. cõf. 124. à n. 3. Vicen. de Franch. decis. Neap. 101. Couar. 3. decret. 2. par. c. 7. §. 1. nu. 12. Anton. Gom. 2. variat. c. 14. nu. 14. Tello l. 4. Tauri, à nu. 57. Gutier. de pactis. in princ. num. 10. & 24. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 3. l. 1. num. 5. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 55. At si esset peccatū, non ita absolute dicerent, cum id possimus, quod iure possumus. Immo Anton. Gom. explicat leges hoc permittentes, l. 52. Tauri, num. 66. versic. quintus est, & 2. variat. c. 4. nu. 24. versic. 5. infero, ait licet debitorem repudiare hereditatem, uel legatum in fraudem creditorum. Et uidetur facere pro hac sententia, quod docent Palud. 4. d. 38. q. 3. art. 2. num. 25. & Angel. verb. religiosus, num. 7. ubi dicunt religiosum profitentem minimè teneri in religione artem exercere, ut debita soluat: eo quod per professionem bonis cesserit, nec cedentem bonis in saeculo, teneri eam artem exercere. Et innituntur ei fundamentum, quod assumit D. Thom. 2. 2. q. vltima art. 6. ad 3. nimirum, personam liberam non esse alligatam pro ære alieno soluendo, sed eius bona, ergo hic debitor modò nõ abscondat bona, quæ possidet, immunis erit à culpa, licet minimè operam det ad acquirendum, acceptando hereditatem.

His tamen non obstantibus, credo hunc repudiantem peccare mortaliter contra iustitiam. Probat, nã eadem lege, qua aliquis tenetur ad finem, tenetur adhibere media necessaria ad illum finem comparandum, quando media sunt facilia; uerbi gratia, eadem lege, qua teneor audire sacrum, teneor confluere in templum, quando non excusor legitime ubi sacrum celebratur. Et eadem lege, qua teneor ad votū religionis implendum, teneor adhibere media, ut petere, & adire ea loca, in quibus est spes probabilis me admittendū: ergo eadē lege iustitia, qua debitor tenetur soluere debita, tenetur adhibere media, ut soluat, quando media non sunt valde difficilia; at in hoc nõ potente aliàs soluere, est medium necessarium, & facillimum acceptare eam hereditatem, quando est lucrosa, & expediens; ergo contra iustitiæ legem delinquit non acceptans.

Et confirmatur, si quis in die festo careret pallio, & sic excusaretur à sacro audiendo, si illi accommodaretur palliū, quis dubitat, quin teneretur acceptare, ut audiret sacrum, & eius peccati fractorē esse, si absq; legitima causa solū ne audiret sacrum, nollet acceptare? Ergo similiter in nostro casu.

Secundò, quia filius habens maxima egestate pressos parentes, nec potentes alimenta querere, si nosset artem, qua posset lucrari ad eis alimenta exhibenda, peccaret utique contra legem pietatis, qua tenetur parentes alere carentes alimentis, nec potentes querere: peccaretque mortaliter, si posset alimenta acquirere, acceptando hereditatem sibi relictam, si absque causa sufficenter excusante repudiaret: eadē enim lex, quæ obligat alere parētes, uel filios, obligat ad curandū acquirere alimentā medijs conuenientibus; ergo à fortiori peccabit debitor cõtra legē iustitiæ, qua tenetur soluere debita, si non adhibeat media cõuenientia, & nolit potēs facili, ut acceptando hereditatē, acquirere ut soluat.

Et confirmatur, quia strictiori iure tenetur debitor soluere, quam filius alere patrem; illa enim est iustitia, & absoluta obligatio: hæc autem pietatis, & non absoluta, sed in subitum, nempe, quando pater est inops, nec habet unde se alat. Dices argumēta nil probare; quia quando debitor non habet unde soluat, non tenetur lege iustitiæ soluere, cum nemo obligetur ad impossibile, & sic non tenebitur adhibere id mediū acceptandi hereditatem. Sed solutio est friuola: quia is nõ est absolute deobligatus à solutione debitorum, aliàs pinguiorem nactus fortunam nõ teneretur soluere, sed tantum pro tunc excusatur à solutione, quia non habet unde soluat. Cum ergo adhuc maneat lege iustitiæ restrictus ad soluendum, quam legem facile implere potest, acceptando hereditatem, tenebitur ad id: aliàs similiter diceremus habentem filios pressos egestate non peccare repudiando hereditatem; quia dū pater est pauper, nec habet unde alat filios, excusatur: sicut ergo dicimus hunc patrem peccare mortaliter, quia potuit acquirere quo suam obligationem impleret, & non impleuit; similiter in nostro casu dicemus.

Tertiò, quia si quis videret proximum famo perire, & extremum iam agentem spiritum, vel grauiter indigentem, & aliquis offerret illi bona, quib. posset illi indigentie subuenire, quis negaret hunc mortaliter delinquere cõtra legē charitatis, non acceptando, cum tam facile illi extremè indigenti posset succurrere? Ergo à fortiori peccabit non acceptando, & acquirendo, cum facile possit, ut soluat creditoribus, quibus fortiori vinculo, scilicet, iustitiæ restrictus est.

Quartò, quia Doctores grauissimi tanquā manifesti in supponit restrictum debitis, qui nouit aliquam artem, nec ei est dedecus illam exercere, teneri exercere, ut soluat creditoribus: sicut teneretur, ut filios aleret, quibus minori vinculo, quam iustitiæ, obligatus est. Hi sunt Medina, C. de restitutione, q. 3. causa 8. §. his nõ obstantibus, & §. ad rationes, Gerson 2. q. p. an liceat grauato delitis intrare religionē, Alphab. 39. litera Y. Et sic fortè debet intelligi illud capiētis, qui *faneratur mutui: seruus est fanerantis*. Et Nau. c. nõ dicatis 12. q. 1. n. 3. vers. quinto, sexto, & ad quartum; in operibus nouis est, c. cui portio. 12. u. 1. n. 8. vers. 5. 6. & ad quartū; Angles Florib. 2. p. q. de restitutione q. quis?

restitu-

restitutione sit liber, art. 2. dub. 6. de difficultate 12. f. 185. & Nau. lib. 4. de restitut. c. 4. n. 93. disputans eam quæst. an debitor caræ soluendi facultate possit ingredi religionem, dicit certum esse, si breui, & sine magno labore possit prius creditoribus satisfacere, teneri: & n. 94. & 95. tantum excusat eum cui dedecus est seruire, vel artem aliquam exercere, vel si dedecus non sit, difficili labore poterit soluere, Imò Metina ibi, in solutione ad 5. & Angles ibi, docet debitoris astrictum teneri in religione artem aliquam exercere, vt soluat; ergo debitor qui soluendo non est, reus est iniustitiæ, si non acquirat repudiens hereditatem: cum facilius hoc sit, quam acquirere artem aliquam exercendo.

Quintò, quia leges concedentes debitori talem repudiationem, solum intendunt eam esse validam, & sustineri, nec ad petitionem creditorum reuocari; vt constat ex d. l. qui autem, vers. proinde, ibi, *proinde & qui repudiavit, & c. non est in ea causa, vt huic edicto locum faciat*; & d. leg. non fraudantur, ibi, *non fraudantur creditores, cum quid non acquirunt a debitore*: quib. verbis, solum decernitur eam repudiationem non esse alienationem in fraudem creditorum, quæ illo edicto reuocatur; non autem decidunt hunc debitorem licite facere, nec ipsi privilegium aliquod concedunt; ergo nulla ratione id licite efficere potest.

Ultimò, quia saltem videtur clare delictum esse contra charitatem. Quia quilibet lege charitatis teneretur damno proximi obuiare, si facile potest, maximè si eius causa damnum illud patiatur: at creditor causa debitoris patitur sui debiti iacturam: ergo debitor potens facile hoc damnum creditoris vitare, teneretur saltem charitatis lege. Et ita hanc sententiam tenet Molina to. 2. de iust. tractat. 2. disp. 435. ad finem; & peccare saltem contra charitatem, magisque inclinatur esse etiam delictum contra iustitiã, docet Nauarrus, lib. 3. de restitutione c. 1. in noua editione, nu. 112. Et delinquere contra iustitiã clare colligitur ex Doctoribus quarta ratione allegatis cum ipsi sentiant teneri debitorem lege iustitiæ acquirere artem aliquam exercendo. Faciunt etiam pro hac parte Sotus lib. 4. de iust. q. 7. art. 4. ad secundum, vers. atamen quia hæc, Corduba Summa, q. 68. iuncto 3. §. *la tercera opinion*, Manuel 2. to. Summa, c. 45. num. 5. vbi tanquam quid speciale docent, virum nobilem minimè teneri artem exercere, qua facultates compareret, vt soluendo sit.

Hinc fit, hunc debitorem, licet aliàs ratione impotentia excusaretur à restitutione dampni emergentis, & lucri cessantis, ob dilatam solutionem: at casu quo repudiat hereditatē, ne soluat, teneri deinceps ad lucrum cessans, & damnum emergens. Cum iam culpa sua minimè restituat: & quamuis semel repudiata hereditate maneat verè impotens ad restituendum, nec ei deinceps imputetur culpa: at prouenit ex culpa, quam repudiando contraxit: Sicut iniustus possessor ratione impotentia restituendi non excusatur à lucro cessante, & damno emergenti: Quia in culpa fuit: vt bene docet Salon. 2. 2. q. 62. art. 8. fol. 966. & seq.

Similiter cauidici, & alij consulentes debitoribus vt repudient, & sic efficiuntur impotentes ad soluendum, tenebuntur restituere creditoribus ea debita. Quia iniusto consilio fuerunt causa illius dāni. Sepè tñ tam debitores, quam consulentes excusantur: quia bona fide, & iusta ignorantia procedūt, ducti prauo legum intellectu, iuste tamen ignorato: non enim res facilis est. Bona autem fides excusat non habentem rem, nec ex ea factum locupletiolem. Vt passim tradunt Doctores in materia de restitutione.

Ad argumenta proposita nu. præcedenti, ad probandum posse debitorem tuta conscientia repudiare, respondetur.

Ad primum dic maiorem esse veram, quando sententia iudicis innititur legi approbanti aliquid, tanquam iustum: secus quando legi deneganti actionem: tunc enim sententia illa non approbat contractum, sed actionem denegat. Et ita contingit in præsentī, iudex enim sua sententia tantum declarat repudiationem illam fuisse validam, nec dari actionem creditoribus ad eam reuocandam. Sicut in simili, dixi lib. 4. disp. 9. nu. 19. in solutione ad primum.

Ad confirmat. eodem pacto responderetur: iudex enim non absoluit, approbans tanquam licite factam eam repudiationem, sed denegans actionem, vt ea rescindatur.

Ad 2. dic, mulierem in eo casu nihil agere in creditorum præiudicium, tantum. n. ex ijs lucris cōstante matrimonio acquisitis teneretur ad debita, quatenus est socia, & ea sibi acquirat: & ijs non sufficientibus, minimè teneretur ex proprijs bonis, cum non ipsa, sed vir debita contraxerit. Vnde cum lucris cedit, eadem bona manēt, vt creditoribus satisfiat: quare licite facit. Sicut hæres licite repudiat hereditatem, ne testatoris debita soluere constringatur.

Ad 3. dic, eos Doctores nil de foro conscientia, aut de peccato disputare, sed tantum an ea sit alienatio, sustineaturque tanquam valida, quamuis in fraudem creditorum fiat. Nec doctrina Paludani, & Angeli, vt cedēs bonis nō teneatur artem exercere, est vera. Quia ea cessio si solēnis sit, tantum tribuit ius, ne debitor in carcerē cōijciatur, & vt ei relinquatur necessaria ad victum, l. 1. C. qui bonis ced. & l. 1. tit. 15. p. 5. & vltra alios docet optimè Cou. 2. var. c. 1. num. 4. & 5. vnde (vt optimè dicit Nau. c. non dicatis 14. q. 1. nu. 3. in operibus verò nouis, est c. cui portio 12. q. 1. nu. 8. vers. 6.) cessio bonorum tantum excusat verè impotentem soluere, non autem eum, qui artem exercens soluendo esset, nisi creditores vrgerent, vt statim solueret, conijceretque eum in carcerem. Et tunc (vt dicit Metina, C. de restitutione, q. 2. causa 8. vers. ad rationes) excusabit, ne in carcerem detrudatur, vel alij seruituti subijciatur, non autem vt non querat modum quo soluat. Et dum ait D. Th. personam debitoris esse liberam: intelligit, vt possit ingredi religionem, quando non est soluendo.

11 Octauò infertur, intellectus ad c. sine exceptione 12. q. 2. & c. cum apostolica, ad finem vers. in alienatione, de his quæ sunt à prelato: infertur, (inquam) licet res Ecclesiæ alienari minimè possint à prelato absque sollemnitate in illis textibus contenta: posse tamen solum prelatum nulla sollemnitate adhibita, repudiare hereditatem Ecclesiæ delatam. Ex ratione l. qui autem, ff. quæ in fraud. credit. & l. si sponsus, ad finem, de dona. inter vir. & vxor. Quia hæc non est alienatio, sed non acquisitio: ius autem sollemnitate in alienatione rerum Ecclesiæ petit. Sic Corneus cons. 11. nu. 2. lib. 3. Phanucius de lucro dotis, glos. 8. nu. 17. & 18. vbi multos alios refert: Io. Lup. rubr. de donat. §. 47. nu. 5. Seraphinus de privileg. iuram. privilegio 71. nu. 12. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 79. & multi alij, nu. sequenti allegandi, idem etiam in legato admittentes. Quamuis Lambertinus de iure patronat. lib. 2. quæst. 9. art. 1. nu. 21. conclus. 5. vers. eod. modo, id neget in hereditate, & in legato.

12 In legato autē an validè repudietur per prelatum absque ea sollemnitate? non levis est difficultas: propter textum, cū sua rōne l. magis puto §. si pupillus vers. fundū, ff. de rebus eorū, ibi, *Fundum autem legatum repudiare pupillus, sine Praetoris auctoritate non potest. Esse enim & hac alienationem, cum res sit pupilli nemo dubitat*. Vbi Glossa verbo pupilli, recognoscēs hanc difficultatē, opponit, l. si sponsus, ad finem, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi permittitur repudiatio legati per maritum facta, vt in eo succedat vxor, nec reputatur alienatio, & donatio inter coniuges: & respondet, aliud esse in eo casu, quia donationes inter coniuges non ita amarè tractandæ sunt: & ita sentite vs in omnibus alijs casibus, repudiationē legati esse alienationem. Quare in hac repudiatione requiri sollemnitatē iure petita in alienatione rerum Ecclesiæ, docet Bal. Paul. Ale. Arer. Romanus, Soc. & alij quos refert, & sequitur Minchaca de successio. progress. lib. 3. §. 27. nu. 23. Lambert. relatus nu. præcedenti, Ang. verb. alienatio, nu. 16. Pinellus de bonis matern. l. 1. p. 3. nu. 103. vers. alia ampliatio erit.

Sed contrarium est verius nempe, solum prelatum validè repudiare posse legatum Ecclesiæ relictum, nec sollemnitatem aliquam desiderari. Et constat ex dictis nu. 8. in principio, vbi per l. qui autem, ff. quæ in fraud. cred. diximus repudiationem legati, cuius iam cessit dies, permitti, validamque esse in fraudem creditorum: cum, ta-

men

men l. 1. & melius l. 3. in fine, ff. cod. tit. omnis prorsus alienatio in fraudem creditorum facta, reuocetur; ibi, *Et omnino qui aliquid fecit, ut desinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet*: ergo repudiatio legati non est alienatio, & subinde poterit repudiari absque solennitate iure petita in alienatione rerum Ecclesie. Sic tenent Bart. Bald. sibi contrarius, Lupus, Ant. Feli. Ripa, & alij, quos refert Menchaca de successionum progreff. lib. 3. §. 27. n. 23. Federric. cōf. 9. Abb. c. tua, nu. 9. de his, quæ fiunt à prælato, & c. 1. nu. 22. de dolo, & contumacia, l. si legatum seruo, nu. 20. ff. de legat. 1. Rosella, verb. alienatio, nu. 10. vbi Syluest. q. 19. Tabiena, q. 10. Corneus, lo. Lup. & Ceruantes, allegati num. precedenti, Bernard. Diaz, reg. 219. vers. tertia, & singularis. Nauarr. cap. si quando, de rescript. exceptione 7. nu. 2. Spino Speculo testam. gl. 8. principali, num. 63, in fine.

Et idem dicendum est de prælato religionis, respectu legati religioni relicti. Quia eadem est ratio. Ita docent Iason, & Ceruantes ibidem.

Ad leg. magis puto, cui innititur contraria sententia, respondet Abb. proximè citatus, loqui in pupillo administratione carente: secus in prælato, qui administrationem habet, vocarique eam repudiationem, improprie alienationem: cum dominium legati non omnino transferatur, sed reuocabiliter, ante acceptationem. Sed melius respondet Ant. Gomez, cum alijs, quos refert to. 2. variar. c. 14. n. 14. in minori non solum prohiberi alienationem, & bonorum dilapidationem, sed etiam omissionem lucri, quare cum per eam repudiationem omittat lucrari, appellatur quodammodo alienatio: quia perinde in ipso prohibetur, ac si alienatio esset. In bonis autem Ecclesie solum desideratur ea sollemnitas, quando verè, & proprie alienantur.

Vnde interitur solum prælatus absque consensu Capituli, & sollemnitate, posse in acquirendis nocere Ecclesie, & conditionem eius facere deteriore. Sic Glof. c. fin. in fine 16. q. d. & cap. 2. verbo, non debet, de donat. vbi Innoc. num. unico, & Anton. nu. 10. Bart. l. iubemus nullam, nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. Abb. Corneus, Rosella, Syluest. Tabiena, hoc num. citati. Io. Lup. rubr. de donation. §. 47. nu. 6. Armilla, ver. o, donatio, num. 16. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuileg. 71. num. 32. vbi alios refert.

33 Vnde legato relicto Ecclesie, aut monasterio, sub certa conditione, si solus prælatus conditionem minimè impleat, priuabitur Ecclesia, aut monasterium. Sic Abb. c. 1. nu. 23. de dolo, & contumacia. Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 47. num. 8. Bernard. Diaz reg. 219. vers. tertia, & singularis. Bera alios referens in sua summa, casu 41, in fine.

Similiter solus Prælatus recipiens pensionem ab eo, eum priuare poterat, ob eam non solutam, praiudicat Ecclesie, ut amplius priuare non possit. Quia emphyteuta non cadit ipso facto à iure suo, sed potest repelli, quare prælatus recipiens pensionem, & subinde hoc ius amittens, non dicitur verè alienare, sed non acquirere. Sic contra Glofam, cap. potuit, vers. expelli, de locato, tenent Abb. ibi, num. 15. l. si legatum seruo, nu. 22. ff. de legat. 1. Ioan. Lup. d. §. 47. num. 7.

14 Quamuis autem prælatus sic repudiens hereditatē, aut legatum absque causa iusta, peccet, ut constabit ex dicendis num. sequ. minimè tamen incurreret excommunicationem latam in alienares bona Ecclesie absque sollemnitate. Quia ea alienatio non est. Sic Tabiena, verbo, alienatio, q. 10.

15 Tenetur autem prælatus sine causa repudiens hereditatem, vel legatum, Ecclesie relictum, proprijs bonis damnum illud refarcire. Quia ex officio, & cōsequenter ex iustitie lege tenetur benè administrare, bonæ autem administrationi aduersatur ea repudiatio. Item probatur, ex c. quicumque 12. quæst. 4. ibi, *Si neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit restituit*. Vbi Glof. vers. aut neglectum, hoc tenet, dicens teneri ad instar tutoris, qui si negligentia sua pupillo non acquirit, tenetur restituere l. quicquid, C. arbitr. tutel. idem docent Abb. c. tua, n. 9. de his, quæ fiunt à præl. l. alios referens l. legatum seruo, 19. ff. de leg. 1. Spino Spec. testam. gl. 8. princip. n. 63.

Competit etiam Ecclesie beneficium restitutionis in integrū. Id enim conceditur sibi etiam quando agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia prælato amittitur. Sic Glof. auditis, verbo, restituumus, in fine, de integ. restit. vbi Abb. num. 15. l. si d. l. legatum seruo, nu. 21. Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 47. num. 12. Bernard. Diaz reg. 219. Spino d. num. 63. & dicit Glof. cod. verbo, restituumus, fauore Ecclesie esse in ipsius optione conuenire Prælatum, vel petere beneficium restitutionis.

Si autem vellet Ecclesia beneficium restitutionis implorare ob hanc repudiationem, contra aliam Ecclesiam, cui hereditas illa esset iam acquisita, non audiretur. Quia prior esset conditio Ecclesie possidentis, certantis de iure sibi acquisito perdendo, quam alterius Ecclesie certantis de lucro. Sic cum alijs, quos refert Bernard. Diaz ibidem.

16 Grauis tamen difficultas est, an sicut vir potest repudiare hereditatem, vel legatum, ut succedat vxor, & debitor in creditorum praiudicium, & prælatus sine sollemnitate ad alienationē requisita, & religiosus repudiare donationem absque motus proprii, aut voti paupertatis violatione; (ut diximus corollarijs præcedentibus) ita possint hi omnes se lere, seu renunciare in fauorem alicuius, qui alias non succederet, nisi ex hac renunciatione, seu successione in fauorem suum facta. Nam Phanucius de lucro dotis, gl. 8. nu. 18. dicit idem de cessione hereditatis, quod de simplici repudiatione, & ita ait, factam à prælato sine debita sollemnitate ad alienationem requisita, valere, & cōsequenter idem diceret in ceteris casibus positis, omnes enim ex hoc pendent, an hæc sit alienatio, vel potius non acquisitio? Et affert quandam decisionem Rotæ id resoluentem. Probatque, quia licet cedendo videatur prius acquirere: at cum cessio non ad acquirendum principaliter tēdat, sed potius ad renunciandum, illa aditio, & acquisitio momentanea, cōsideranda non est: Quia momentanea non sunt in cōsideratione, l. fin. §. C. de bonis quæ liber. Idem tenet Soc. sen. cōf. 33. n. 27. & 28. vol. 4. Rolan. cōf. 15. n. 35. & 36. vol. 1.

17 Ad contrarium tenendum est: Quia ea cessio est vera donatio, & alienatio: cum eo ipso quod cedit, tacite, & prius natura adeat. Ut expressè colligitur ex l. si aua, C. de iurq. delib. vbi qui de hereditate sibi relicta testatur, eo ipso adire videtur, ut cessio sit efficax. Qui enim vult aliquid, cēsetur velle omne id, quod ad eius efficaciam necessarium est: argument. l. 2. de iurid. omni. iud. & c. sanè, de offic. deleg. Et quamuis illa aditio sit tacita, idem operatur, ac si esset expressa, ut verè sit donatio, & alienatio. Ut constat ex l. singularia, ff. si cert. petat, vbi quando duo actus concurrunt in vnum, alter tacitus, & alter expressus, idem operatur tacitus, ac si esset expressus. Et l. 1. §. si minor, ff. de rebus eorum, ibi, *si minor emerit prædia, ut quoad pretiū solueretur, essent pignori obligata, non puto pignus valere. Nam vbi dominium quasiuum est minori, cap: non posse obligari*. Ecce qualiter vnico actu acquisitum est dominium, & datum pignori, & non valet traditio in pignus. Et melius id probat l. 3. in fine, & l. 4. in initio, ff. de de donat. inter vir. & vxor, vbi non valet tanquam donatio inter virum, & vxorem, si vir donati sibi iubeat, ut donet vxori, quia iubendo donare, est tacita, & occulta acceptatio (ut latè probaui nu. 2.) Item, probatur ex l. si spūsus §. ff. de donat. inter virum, & vxor. vbi dicens textus non esse donationē inter coniuges, quando vir repudiat hereditatem, ut succedat vxor: subdit hæc verba, *repudiatio aut mariti, mulieri prodest, si vel substituta mulier sit, vel etiam ab intestato hæres futura*. Quasi sentiat aliud esse, quando ex renunciatione viri acquireret vxor ius in illam hereditatem. Quod etiam clarè docet Bart. d. l. qui autem, paulò post principium, vbi reddens rationem, cur ea repudiatio non sit alienatio, valeatq. in creditorum fraudem; dicit id prouenire, quia debitor nihil facit, ex eiusq. repudiatione nihil alter consequitur. Eandem rōnem sequutus est Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 12. & ita vterque videtur expressè sentire, aliud esse, qm virtute cessionis debitoris, succedens cōsequitur hereditatē, Et clarius id tenet Moder. Paris. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 9.

§. 9. gl. 4. nu. 4. ubi dicit aliud esse absolute abstinere, aliud vero cedere ius suum alij. Quia tacite se gereret hic cedens pro hærede, sic cedendo, siue illa gestio fiat tacite, siue expresse, & n. 7. dicit perinde haberi, ac si expresse adiret, & cederet. Quia prior natura est aditio. Et §. 1. gl. 3. nu. 15. dicit l. qui autem, ff. quæ in frau. creditor. procedere, quando quis renunciat hæreditati, ut alij cedat. Et addit hæc, *intellige ut loco cederet, siue ut non impediat, sed enim cuius favore renunciat, relinqueret in iure quod habebat, ut ipso repudiante succederet. Secus si renunciat in fauorẽ eius, qui alias non vocatur, nisi renuncians acceptet, & transferat in illum. Quia hæc non est renūciatio, sed aditio, & alienatio.* Expres. d. etiam pro hac sententia est Ripa, l. si vnquam, q. 1. nu. 12. C. de reuoc. donat. ubi dicit, renunciationem factam in fauorem alicuius, cui per ius accrescendi nõ acquirebatur, esse propriè donationem. Cum renunciās, in necessarium antecedens censeatur acceptasse, & postea alteri donasse.

Ad argumentũ oppositũ sententiæ propositũ, nu. præcedenti, dic momentanea esse in cõsideratione, quando ex illis producit aliquis iuris effectus, secus quãdo nõ producit, l. ... C. de posthu. hæred. institu. & declarat bene cū alijs Barbosa, l. dotalem 62. n. 13. ff. soluto matrim. Et valde confert doctrina Bartoli, l. finali, nu. 4. ff. de cond. ind.

18. Nondõ inferitur, intellectus ad l. 26. Tauri, hodie l. 10. tit. 6. lib. 5. recopilat. quæ disponitur, donationem quamcumque per parentes factam filio, cõputari in tertia & quinta bonorũ parte inferitur, (inquam) remissionẽ vsusfructus, quem habet pater in bonis aduentitijs filij, non computari in tertia, & quinta bonorum parte: nec conferendam esse aut, reuocari posse, tanquam inofficiosam, si excedat: sed ultra eam posse patrem meliorare illum filium, vel alium in tertia, & quinta bonorũ parte. Quia ea remissio non est alienatio proprij patrimonij, sed tantum renūciatio luctu legalis, & non acquisitio. Sic Ant. Gom. l. 48. Tauri, nu. 10. Gutier. de pactis, in initio, nu. 31. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disput. 8.

19. Decimõ inferitur, posse parentes dare facultatem filio, testandi de legitima ipsis debita, ex bonis filij, ut possit liberẽ de illis disponere in præiudicium aliorum filiorum. Probat, quia si licet hæreditatem iam delatam, & legatum repudiare in fraudem creditorum, nec hæc est alienatio per creditores reuocabilis: ut diximus nu. 8. à fortiori poterunt parentes in filiorum præiudicium hanc repudiationem facere. Cum his hæreditas nõ sit delata, sed deferenda, & viuẽtis nulla est hæreditas, l. qui superstitis, ff. de acquirenda hæredit. nec debitũ legitimũ, dũ viuĩs, cui succedẽdum est, est verũ, & proprium debitũ, sed improprium: (ut probauĩ lib. 4. disput. 15. nu. 1.) Et confirmatur, quia hæc non est alienatio, sed tantum non acquisitio. Sic Tello, l. 6. Tauri, nu. 64. & 65. Molina lib. 2. de primog. cap. 3. num. 49. Gutier. latius probans, de pactis, in initio à nu. 19. & lib. practica. tota q. 75. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 8. l. 1. nu. 76. Ceruantes l. 6. Tauri à num. 74.

Hinc fit posse filium hanc testandi licentiã nactũ instituire maioratũ cū grauaminibus, & cõditionibus, quas voluerit, & vocare ad illum ipsos parẽtes, vel extraneos. Quia potest liberẽ de illis bonis disponere. Sic Molina eodẽ nu. 49. Gut. de pactis in initio, n. 39. Ceruantes, l. 6. Tauri, n. 87.

Exigitur tamen iuramentũ parentis, ut hæc licentia testandi valeat, aliàs non valebit, & ea nõ obstante erit parẽs hæres necessarius: quia ille cõsensu, vel licentiã cõtinet pactũ de non succedẽdo: ut declarant Odofredus, Petrus, & Cinus, l. finali, C. de bonis liberto. pactum aut de non succedẽdo, inualidũ est, l. pactũ dotali, C. de colla. & l. pactum quod dotali, C. de pactis, nisi firmetur iuramẽto, c. quamuis pactum, de pact. in 6. Et licet, Bal. l. quamuis q. vltima, C. de fideicommissis, dicat id intelligi, quando filius repudiat, seu paciscitur cum ascendente, de nõ succedẽdo, non aut quando ascendens id pactũ de nõ succedẽdo, init cū descendente. Eius tamen opinionẽ ex multis improbat, alios referens, & dicens esse falsam, Ant. Gomez, l. 22. Tauri num. 3. ergo ut ea licentia valida sit, opus est iuramento,

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Sic Tello dicens sic per sententiam pronunciatam fuisse l. 6. Tauri, nu. 64. & 65. ubi Ceruantes, nu. 86. Molina lib. 2. de primog. c. 3. nu. 50. Gutier. de pactis, in initio, in 2. editione, n. 50. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 8. l. 1. nu. 76. quamuis ipse Gut. 3. pract. q. 75. nu. 6. teneat valere licentiã absque iuramẽto nõ accedẽte reuocabilis sit. Sed verius est qd dixi.

Intellige tamen nisi fieret in actu ipso testandi, in vita, vel in morte: quia renūciatio parentis, vel consensus ne instituiatur in eo actu, valet sine matrimonio: non enim reputatur renūciatio hæreditatis futuræ, sed institutionis præsentis, quæ eo tẽpore fit, & sibi debebatur: & licet in consequentiam veniat priuatio hæreditatis non attenditur, cū fundetur in iure de præsentis. Sic Ant. Gom. multos referens, l. 2. Tauri, nu. 5. ad finẽ, ante vers. item ipso, & melius to. 1. variatum c. 11. nu. 14. & 31. Gut. de pactis, in initio, nu. 39. & dicit Ant. Gom. eisdẽ locis, idẽ esse, si in ipso testandi actu cõsentiatur filius, ut exheredetur à patre, secus si ante vel post testamentũ: tũc nõ valeret, quia est pactũ de nõ succedendo. Idem docent gl. l. si quando, §. & generaliter, verbo iudicium, C. de inoffi. testamen. & ibi Bar. Cinus, Salic. Paulus, Cuman. Fulg. & alij, quos omnes refert Suarez, l. quoniam in prioribus, ampliatione 10. n. 32. ipsosque sequitur, nu. 37. & 38. non tamen ita generaliter loquuntur, ut reliqui, sed cum hac modificatione: nimirum, quando pater volebat filium instituere, vel è cõtra, & instituẽdus renuit in ipso testandi actu, secus quando tunc veriusque voluntas concurrat, tũc enim dicũt nõ valere sine iuramento, quia in effectu est pactũ de non succedẽdo. Quamuis Balead. l. si qñ, in vtroque casu iuramentũ desiderari affirmet. Et ideo p. opinionum varietatẽ, tutius, & firmitus erit, si iuramentũ accedat, ut fatetur Gut. co. nu. 39.

20. Rogabis autem, an mater, dum nupta est, possit absque viri licentia concedere hanc facultatẽ testandi filio, in præiudiciũ legitimẽ sibi obuientiẽ. (Videtur enim posse, quia quamuis, l. 55. Tauri, hodie l. 1. tit. 3. libro 5. recopil. prohibeatur, mulierem cõiugatam absque licentiã viri repudiare hæreditatem, siui ex testamẽto, vel ab intestato obuientiẽ: at hæc non est vera hæreditatis repudiatio, cum hæreditas non sit viuẽtis, l. qui superstitis, ff. de acquir. hæredit. & ita Matienzo, eadem l. 1. gl. 2. nu. 5. interpretans illam legem, semper loquitur de hæreditate delata. Item, quia cū sit lex correctoria, iure enim cõmuni poterat vxor, & quicumque repudiare, cum id minimẽ sit perdere, sed non acquirere, non videtur extendenda ad eam, quæ est propriè hæreditatis renūciatio.

At credo non posse. Tum, quia hic est inc'usum pactum de non succedendo, (ut diximus nu. præcedenti.) nullum autem pactum inire potest coniugata absque viri consensu, l. 55. Tauri, hodie, & l. 2. & tit. 3. lib. 5. recopil.

Secundõ, quia ut docent omnes scribes, l. illa 54. & 55. Tauri, & l. 1. & 2. tit. 3. lib. 5. recopil. ratio illius prohibitionis fuit, ut consulatur imbecillitati mulierum, & ne damnificet virũ: at in hoc casu eadem militat ratio, nam damnificatur vir, cum ex ijs bonis, in quibus succedebat vxor, debeat habere dimidiã partem lucrorum inde prouenientium. Item, sicut ad hæreditatem extranei delatam habet vxor ius ad rem, quo iure noluit lex posse vxorem priuare virum, sine eius licentia, ita habet ius ad succedendum in bonis filij præmorientis descendencia carentis: & nõ mirũ est, si extendatur hæc lex correctoria ex rõnis idẽtite: cū generale sit, legẽ correctoriã ex idẽtitate rationis extendi posse, l. scire oportet, §. aliud etiam, versic. sed & si maximẽ, ff. de excus. tut. & latè per Tiraquellum cum alijs, quos refert l. si vnquam, verb. donatione largitus, nu. 179. C. de reuocan. dona. & Couarr. 1. variat. c. 11. num. 5. ad finem. Et in proprijs terminis, qd hæc lex extendenda sit ex rationis idẽtitate, docet Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 68. nu. 14. dicẽs ob idẽtitate rationis extendendã ad donationes, & quasi contractus, licet propriè cõtractus nõ sint.

Vtrum autem hæc testandi licentia legitimẽ semel concessa interueniente iuramento, possit per parentes reuocari? Gutier. lib. 3. practica. quæst. 75. nu. 6. & sequentibus,

Hh

bus,

bus afferit quando firmatur iuramento, minimè posse reuocari, quando autem iuramentum deficit, si res sit integra, quia nondum filius testatus est posse reuocari: secus si res non sit integra.

Sed dicendum est, iuramento non intercedente minimè esse validam: (vt diximus num. 19.) Si autem iuramentum intercedat, minimè posse reuocari absque cōsensu filij, cui concessa est; quia ius est acquisitum illi filio, & quod semel placuit, amplius displicere non potest, reg. quod semel, de reg. iur. in 6. Sic dicens fuisse sententia pronuntiatum, docet Tello, l. 6. Tauri, n. 65. Gutier. latius probans, de pactis, in princip. 2. editione num. 45. & 50.

DISPUTATIO V.

An possit vxor constante matrimonio, in fauorem viri renunciare lucrorum medietati sibi competenti, vel potius sit hæc donatio prohibita inter coniuges?

S Y M M A R I U M.

Potest ante matrimonium initum, conueniri inter coniuges, ne lucra diuidantur, num. 1.

An valida sit ea renunciatio constante matrimonio facta? referuntur duæ sententiæ, num. 2. 3. & 4.

Potest vxor in fauorem viri renunciare lucris acquirendis, n. 5. Et e contra, num. 6.

Non potest vir lucris acquisitis renunciare in vxoris fauorem, num. 7. Potest tamen vxor, nu. 8.

Tutius est vt ea renunciatio fiat iuramento, nu. 9. Et an possit fieri in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, nu. 10. Et soluntur argumenta, n. 11. Et ibi an vxor possit renunciare in fauorem viri lucris acquisitis, aut acquirendis, ex contractu cum quodam tertio.

Constat inter omnes Doctores, ante initum matrimonium posse inter coniuges conueniri de lucris non diuidendis: quia est tantum renunciatio futuræ, ac incertæ spei, nihilque de patrimonio minuitur. Item, quia tempore celebrationis talis contractus, nondum sunt vir, & vxor. Præterea, quia illa non est donatio, sed contractus onerosus, cum sit integrum cuique eorum matrimonium contrahere volenti, non aliter velle, quam seruatis certis conditionibus.

Tota autem difficultas est, an ea renunciatio facta constante matrimonio, sit valida? Duplex est sententia. Prima negat posse alterum coniugem lucris, siue acquisitis, siue acquirendis, renunciare in alterius fauorem, sed dicit eam esse donationem prohibitam inter ipsos, quæ aliter valida non erit, nisi morte cōfirmetur, instar ceterarum donationum inter ipsos factarum.

Ducitur primò, quoniam posito iure Castellæ, quo lucra constante matrimonio acquisita, communia sunt, eo ipso quod matrimonium initur, debetur alterutri coniugi dimidium lucrorum, ex vi solius contractus matrimonij, & independenter ab acceptatione: & iuxta veriorē sententiam comparatur dimidium illius medietatis lucrorum cuiuslibet ex coniugibus, qua ratione vterque coniux transmittit hoc ius ad hæredes, sed donatio consurgens ex remissione debiti facta inter coniuges, non valet, (vt dixi hoc 6. lib. disput. 3. nu. 10.) ergo nec renunciatio.

Secundò, quia si vxor celebrasset societatis contractum cum quodam tertio, non posset lucris, vel acquisitis, vel acquirendis renunciare constante matrimonio in fauorem viri; ergo similiter nequit renunciare lucris proueniētibz ex societate cum viro inita, cum vterque sit verus societatis contractus.

Tertiò, quia si alter coniux renunciaret hereditati sibi delatæ, in fauorem alterius coniugis, aliàs non habentis ius in illa succedendi, esset vera alienatio, & donatio prohibita inter coniuges: (vt probaui disputatione præcedenti, nu. decimo septimo,) ergo similiter erit talis renunciatio lucrorum, quia alter coniux in alterius fauorem renunciat, cum alter ex ea renunciatione ius acquirat.

Quartò, quia si hæc renunciatio non esset alienatio, posset fieri in præiudicium legitimæ ascendentibus, vel descendentibus debite, quod absurdum videtur, sicut potest repudiari legatum, vel hereditas in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium.

Vltimò, quia vxor nequit contrahere sine viri licentia, l. 55. Tauri, hodie l. 2. tit. 3. lib. 5. recopil. q. non tantum est in viri fauorem, sed vt consulatur imbecillitati mulierum, ne decipiantur, durumque videtur, & à multis negatur posse virum præstare authoritatem huic renunciationis pacto cum ipso inito. Ergo non valebit. Sic tenet Greg. Lop. l. 5. tit. 1. p. 1. verb. *extra manera*, Minchac. referens Chassanæum, lib. 2. controuers. vsu frequen. c. 13. num. 6. Burgos de Paz, q. 9. ciuili, nu. 10. Molina to. 3. de iust. tract. 2. disp. 289. 5. ex hac doctrina, & disp. 435. 5. contrariam sententiam, fauet Castillo, l. 60. Tauri, num. 3. vbi ait difficilem sibi videri sententiam, vt cum vir domum emit, possit mulier constante matrimonio lucris quærendis renunciare, at posse sustineri, qm de precio, & emptione certior facta, nolle lucra participare. Et addit P. Molina vtroque loco citato, hæc renunciationem lucrorum, si excedat summam quingentorum aureorum, insinuatione indigere quoad illum excessum, vt morte cōfirmetur. Sicut de ceteris donationibus inter coniuges factis, eam summam excedentibus, dicemus hoc 6. lib. disputat. 14. nu. 25. Et hæc sententia est probabilissima.

Secunda sententia censet validam esse renunciationem medietatis lucrorum acquisitorum, & acquirendorum factam, constante matrimonio per vxorem in fauorem viri. Ducitur primò, quo ad lucra acquirenda: quia cum ea nondum in vxoris dominio sint, nec acquisita, non censetur vxor aliquid ex proprio patrimonio alienare, sed tantum non acquirere.

Et confirmatur, quia pater potest remittere usufructum, quem habet in bonis filij, in præiudicium legitimæ aliorum filiorum, quia id non est donare, sed lucris legalibus cedere: (vt diximus disput. præcedenti, num. 18.) ergo similiter non erit donatio, cum vxor lucris legalibus acquirendis cedit, vt vir succedat.

Secundò probatur de lucris iam acquisitis, quia propter hanc renunciationem vxor donans non efficitur pauperior; quia non verè, & propriè acquirit dominium illius medietatis lucrorum, nec est realis incorporatio in patrimonium suum per actum verum, & naturalem, sed fictum, & reuocabile per legem. Sicut quando hereditas, vel legatum ipso iure alicui acquiritur per legem sine aditione: ergo sicut potest hereditas, vel legatum repudiari ab vxore, vt succedat vir: (vt diximus disput. præcedenti, nu. 1.) similiter poterunt renunciari lucra hæc iam acquisita.

Tandem quia l. 60. Tauri hodie, l. 9. tit. 9. lib. 9. recopil. indistinctè decernitur posse vxorem renunciare lucris constante matrimonio acquisitis. Sic tenent Ioan. Lup. rubr. de donatio. 47. nu. 19. & l. 60. Tauri, num. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 11. Ant. Gom. l. 1. Tauri, nu. 66. verum quintus est, ad finem, & l. 60. ad finem, Perez lib. ordin. tit. 4. l. 4. f. 160. col. 2. verum dubitatur vterius an alter ex coniugibus, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 9. glo. 1. nu. 5. Azbedo ea. l. 9. num. 8. Gutier. 2. pract. q. 126. nu. 5. Io. Garzia de coniugali acquæstu, nu. 147.

Imò, & virum posse renunciare lucris quæsitis constante matrimonio, in fauorem vxoris, sentiunt Couar. Perez, Matienzo, num. præcedenti allegati, dicunt enim posse alterum ex coniugibus in fauorem alterius lucris iam acquisitis renunciare. Et pro hac parte est Phanucius de lucro dotis, gloss. 8. num. 16. vbi dicit posse virum remittere vxori lucrum dotis, quod per pactum sibi competebat.

Sit prima conclusio: vxor potest constante matrimonio renunciare lucris acquirendis, in fauorem viri: Probatur rationibus adductis, num. 3. & docent Doctores ibi allegati. Et vltra illos idem Ioan. Lup. rubr. de donatio. 5. 63. num. 2. Suarez lib. 3. fori. tit. de las ganancias, l. 1. nu. 24. 5. quæritur & secundo, Meres de maiorat. 4. p. q. 26. num. 60.

num. 60. Nauar. lib. 3. de restitutione. c. 1. dub. 9. num. 111. noua editione.

6 Secunda conclusio, potest similiter vir suae medietati lucrorum acquirendorum renunciare, in fauorem vxoris. Probatum istis rationibus, & docent auctores allegati, num. 4.

7 Tertia conclusio, vir nullo modo potest constante matrimonio cedere lucris acquisitis, in fauorem vxoris, quia est perfecte dominus, & irrevocabiliter illius medietatis lucrorum, per realem incorporationem in patrimonium suum. Haec est contra Doctores allegatos, nu. 4. quorum sententiam merito Gregor. Lop. & Molin. relati, num. 2. dicunt in hoc, alienam à veritate esse.

8 Quarta conclusio, probabilius mihi est, posse vxorem constante matrimonio, renunciare lucris acquisitis, in fauorem mariti. Ducor rationibus adductis, num. 3. Et sic tenent Doctores ibi relati.

9 Quinta conclusio, ut euitetur opinionum varietas, tutum est eam renunciationem, siue à viro, siue à muliere fiat, siue lucrorum acquirendorum, siue acquiritorum, inramento stabiliri. Quia iuxta communissimam donatio prohibita inter coniuges, firmatur, & irrevocabilis efficitur, inramento. Ut dicemus hoc 6. lib. disputat. 11. num. 2.

10 Vltima conclusio, ea lucrorum renunciatio in fauorem alterius coniugis, antequam acquiratur, potest fieri in praedictum legitimum ascendentibus, & descendentes debet, at ubi semel acquisita sunt, non potest fieri in talis legitimum praedictum: quia iam dominium est translatum. Et licet idem videatur probare, non posse renunciare in fauorem viri iam respondeo donationes has inter virum, & vxorem, non ita amari, & exacte tractandas esse, ut docet text. Ibi id quod, vers. si quis. ff. de donat. inter vir. & vxor. ad quam solutionem oppressa alio simili argumento, confugit Glof. 1. si sponsus, versic. nec te moueat, ff. eod. tit. Sic docent Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 63. in fine, Gutier. 2. practica, q. 127. nu. 4. & 5. Meres de maiorat. 4. p. q. 26. nu. 602.

11 Ad argumenta nu. 2. pro priori sententia, opposita, respondetur.

Ad 1. dicendum acquiri dominium omnino perfecte, & irrevocabiliter, per veram, & realem incorporationem in patrimonium suum: (ut explicui nu. 3.) & ita potest renuciare vxor lucris illis acquisitis: respectu autem lucrorum acquirendorum, manifestum est neutrum coniugem habere dominium, nec ea in suo patrimonio esse, cum nondum comparata sint. Nec obstat nullam requiri acceptationem, ut vxor compareret dominium lucrorum acquiritorum, & absque acceptatione obeunte transmittere ad haeredes. Quia idem contingit in haerede suo, & in legatario speciei, qui tamen repudiare possunt, nec ea erit alienatio in fraudem creditorum (ut dixi disp. praecedenti, nu. 8.) satis enim est, ut illa non sit omnino perfecta, & irrevocabilis acquisitio dominij.

Ad 2. dicendum esse valde disparatam rationem, quia respectu lucrorum acquiritorum ex illa societate, vxor habet dominium perfectum, & irrevocabile: & quamvis hoc non habeat respectu acquirendorum, at non est illa mera repudiatio, non enim lucra illa compararentur viro ex mera repudiatione vxoris, sed est acceptatio lucrorum illorum, & cessio in fauorem viri, (ut dixi disput. praecedenti, nu. 17. de cessione hereditatis in fauorem coniugis alias non successuri.) At in societate inter coniuges vxor non acquirit dominium perfectum, & irrevocabile, & ex mera repudiatione alterius coniugis, lucra illa cedunt alteri.

Ad 3. negatur consequentia, quia quamvis coniux renunciet lucris in fauorem alterius coniugis, non acquirit coniux ea lucra ex alterius renunciatione in ipsius fauorem, sed tamen renunciatus aufert impedimentum quo alter coniux impediatur, ne ea acquireret. Nam eo ipso quod alter renunciat, succedit alter. Sicut quando vir repudiat hereditatem in fauorem vxoris substituit in illa, vel haereditas futura ab intestato, valet iuxta l. si sponsus ad finem, ff. de donat. inter vir. & vxor. Nec vxor recipit aliquid tunc à viro, sed solum vir remouet impedimentum, ut succedat vxor.

Ad 4. constat ex dictis, num. praecedenti.

Ad 5. respondet bene Matiezo lib. 5. recop. tit. 3. l. 2. gl. 1. Sanchez. de Matrim. Tom. 1.

nu. 12. cum multis quos refert, non requirit licentiam viri, dum vxor cum ipso contractum celebrat, nec ea esse auctoritatem, sed meram licentiam, & solum desiderari in viri fauorem. Quod inde constat: quia eadem imbecillitas manet soluta matrimonio, cum tamen tunc nulla requiratur licentia.

DISPUTATIO VI.

Utrum valeat donatio remuneratoria inter coniuges?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans valere, num. 1.

Negaturque donationem remuneratoriam esse, nisi merita pariatur iustitia obligationem. Et contraria opinio dicens id, non exigi, num. 3.

An exigatur exprimi in ea, ob benemerita fieri? nu. 3. Et ibi, in conscientia non est necessaria probatio meritorum. Exigitur ut ea merita non sint alias debita, nu. 4. Et sint insignia, num. 5.

Desideratur ut donatio sit meritis aequipollens, num. 6.

Qualis debeat esse haec aequipollentia? Refertur varia sententia, num. 7. 8. & 9. Et sententia Auctoris, nu. 10. Valet donatio remuneratoria inter coniuges, num. 11.

Si mulier absque matrimonio spe donet viro, potest viro matrimonio sequuto ipsi donationem remuneratoriam pro eis facere. An vxor omnia obsequia debeat viro? refertur quadam opinio, num. 13. Et opinio Auctoris, num. 14.

1 Pinellus de bonis mater. l. 1. p. 3. nu. 61. & 62. negat valere donationem remuneratoriam inter coniuges, quia in ea est sententia, ut donatio remuneratoria, cui multos effectus passim iura, & Doctores tribuunt, et tantum ea, qua obsequia patientia ius agendi, & petendi remunerationem exhibentur: non autem quando solum obligat lege gratitudinis ad antidota, quod idem sequitur Matiezo lib. 5. recop. tit. 9. l. 3. glof. 6. nu. 3. & alij Doctores, quos refert Pinellus ibid. nu. 60. probatque fortissimis argumentis. Ex quo fundameto sic probat inuvalidam esse donationem remuneratoriam viri erga vxorem, quia nulla obsequia potest vxor viro praestare, ob quae iustitiae consequatur ius, ut sibi remunerentur: omnia enim ratione societatis coniugalis debet viro. Et ad id quod autem, §. si vir. ff. de donat. inter vir. & vxor. cui contrarij Doctores inniuntur, ad probandum valere donationem remuneratoriam inter coniuges, dicit non sustineri eo textu donationem mutuum inter coniuges, eo quod remuneratoria sit: sed quia cum utrinque compensatio fiat, neuter redditur pauperior.

2 Prima conclusio sit: donatio remuneratoria, quae verè, & proprie talis est, nec est donatio simplex, minimè exigit merita ex iustitiae lege mercedem poscentia, sed satis est, ea sint merita, quae virum honestum, & probum deceat remunerare, obligentque lege gratitudinis ad antidota. Probatur ex l. Aquilius Regulus, ff. de donat. ibi defendi non meram donationem esse verum officium magistri mercede remuneratum. Et l. si pater, §. fin. ff. de donat. & l. metum, §. sed licet, ff. de eo quod met. cau. & l. sed & si lege, §. consuluit, ff. de petit. hered. ibi, plane si antidota acceperunt, dicendum est locupletiores factos quatenus acceperunt, & velut genus hoc est permutacionis. Ecce qualiter donationem remuneratoriam ad antidota obligatam, appellat Iurisconsultus permutacionem. Tandem probatur ex l. 1. ff. de donat. ubi dicitur eam esse proprie donationem, ad quam donator nulla alia praecedere causa, nisi ut magnificenciam, & liberalitatem exerceat, ducitur: at obligatus ad antidota non donat gratia solius liberalitatis exercendae, sed potius ut naturae debitum soluat: ergo ea minimè erit donatio simplex, sed verè, & proprie remuneratoria. Sic tenet Abb. rubr. de donatio. n. 3. Tiraquel. multos referens, l. si vnquam, verb. donatione largitus, nu. 16. C. de reuoc. donat. C. uar. multa eleganter afferens, c. cum in officijs, nu. 9. de testameu. Riminald. institut. de donatio. in principio, Hh 2 num.

num. 62. & seqq. Menoch. de presumpt. lib. 4. presumpt. 167. nu. 31. 32. & 33. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. donatio, q. 3. in initio. Io. Garzia latè reprobans Pinellum, eiusque fundamenta solvens, tract. de donatione remuneratoria, n. 1. & multis seq. Molina ro. 1. de iust. trac. 2. disp. 244. fol. 1054. Et hanc sententiam fateretur communem, ac receptissimam, Marienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 3. gl. 6. n. 3.

3 Secunda conclusio, aliqua sunt requisita, ut hæc donatio remuneratoria talis sit. Primum requisitum est, in donatione exprimi ob benemerita fieri. Si enim id non exprimitur quamvis ea præcessisse probetur, non erit donatio remuneratoria, sed simplex. Quia aliàs omnis donatio esset remuneratoria, cum soli meriti præsumatur donationem fieri. Sic Bal. l. illud, n. 8. C. de Sacros. Eccl. Ant. de Rapario tra. de insinuatione 2. p. n. 15. Barbosa, l. quæ dotis 34. n. 56. & 57. ff. sol. matr. referetque alios pro hac sententia, & eam sic explicat. Cū in donatione exprimuntur benemerita, cõsẽtur causa finalis, & ita donatio erit remuneratoria: ea verò tacita, quāvis præcesserint, censentur causa impulsiva, liberalitas autem causa finalis; & ita donatio erit merè liberalis.

Sed dicendum est, hoc non requiri, sed satis esse probari merita præcessisse. Probatur ex l. si verò, §. idem Papinianus, ff. mandati, ubi præsumitur, libertum videntẽ fundum suum vendi à patrono, & capere precium, donare, qñ post libertatem sibi concessam id permittit; ubi Gl. verb. patrono, ait ratione primæ liberalitatis, præsumi hæc donationem. Et tenet optimè id explicans, cum multis, quos refert Tiraq. l. si vnquam, ver. donatione largitus, C. de reuoc. donat. n. 71. & seq. & præcipuè, n. 78. ubi id sic declarat. Licet quælibet donatio præsumatur facta ob merita, vix enim quis donat non benemerito, sed si de illis non appareat, habetur pro simplici. Donatio enim non censetur remuneratoria, nisi merita æquiualeant donationi, quæ si ignota sint, iudicari nequit an æquiualeant. Si autẽ de meritis præcedentibus appareat, licet de ijs mentio in donatione minimè fiat, præsumitur eorum contemplatione facta, & de ea tãquam de donatione remuneratoria iudicandum est. Idem docet Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. casu 88. n. 53. Gutier. 2. pract. q. 120. in fine, Mascarr. de prob. concl. 560. n. 10. Io. Garzia de donatione remuneratoria, nu. 49. Et pro hac sententia sunt Gl. l. si donatione, verb. postulas, C. de collatio, communiter ibi à scribentibus recepta. Rosella donatio, r. n. 47. Syl. donatio, 2. q. 7. dicto 13. Nauar. Summa, c. 17. Hispana, n. 145. Latina, nu. 146, ubi dicunt, donationem factam à patre filio, cõteri remuneratiam, quando probatur merita donatione digna præcessisse.

In foro autẽ conscientie non est necessarium ea merita probari, sed satis est, si donatario cõstet. Quia probatio tantum desideratur, ut iudici in foro externo veritas constet. Sic Nau. Summa, c. 17. n. 145. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. nu. 18. Molina ro. 1. de iust. trac. 2. disp. 244. §. quando cõstat.

4 Secundum requisitum est, ut obsequia, & merita nõ sint aliàs debita. Si enim debita essent, non essent remuneratione digna; quia in necessitatibus nemo vnquã liberalis existit, l. re legatam, ff. de adimen. legat. l. si seruo, ff. de hered. instit. l. proximè, ff. de ritu nupt. ibi, *magis debet à libertatem præstitit, quam vltimū beneficium in muliere cõsulit quo nomine, nec libertus obsequia præstanda, nec vassallus fidelis pro domino moriendo, nec filius pro patre elaborando, nec vxor virum colendo, quicquid faciunt nisi aliud manus, & gratia intercedat, quod ad meritiū pertinere videatur.* Sic docent Ripa, l. si vnquam, q. 14. n. 30. ver. 2. C. de reuoc. donat. ibi Tiraq. multos referens, verb. donat. largitus, n. 106. & 107. Iason l. ex hoc iure, nu. 55. in fine, ff. de iust. & iure, Io. Lup. rub. de donat. §. 50. n. 32. & 33. Castillo proœmio legum Tauri, super Gl. Garzia, ver. sed non qualibet, Ant. Gom. l. 29. Tauri, n. 23. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 2. & 3. Meres de maio. 1. p. q. 22. n. 22. Io. Garzia de donat. remuneratoria, n. 52. Angu. de meliorationibus, l. 12. gl. 2. n. 18.

5 Tertium requisitum est, ut obsequia, & benemerita sint insignia: non enim quæcunque satis sunt, ut donatio dicatur remuneratoria. Ut de donatione remunera-

toris Ecclesie; docet Gl. c. si quos, §. 7. verb. benemeritos, 12. q. 2. Et de donatione inter coniuges, docent Io. Lup. n. 32. & Castillo, num. præcedenti allegati.

6 Quartum requisitum est, ut donatio meritis equipollat: si enim ea excedat, in eo excessu est donatio simplex, c. relatum, el. 2. de test. ibi, *iuxta seruitiū meritum.* Sic Alex. de Neuo, c. si. nu. 7. de donat. inter vir, & vxor. Tiraq. multos referens d. l. si vnquam, verb. donatione largitus, num. 79. & 80. Io. Lup. rub. de donatio. §. 32. nu. 9. & §. 50. à nu. 26. l. 17. Tauri, à num. 52. Castillo proœmio legum Tauri, super Gl. Garzia, ver. primo ut valeat, Greg. Lop. l. 3. gl. 6. nu. 5. Azebedo eodem lib. §. tit. 1. l. 4. nu. 1. & tit. 6. l. 12. nu. 29. Ioan. Garzia de donatione remuneratoria, nu. 51. Angulo de meliorationibus, l. 12. Gl. 1. n. 19. Gratian. reg. 150. num. 28.

7 Grauis autem est difficultas, qualiter hæc merita debeant æquipollere? Quidam enim censent oportere, ut omnino merita æqualia sint donationi. Sic videtur temere omnes Doctores nu. præcedenti allegati, quia ferè omnes illi absolute docent debere esse æqualia merita donationi.

Sed hæc sententia rejicitur, quia gratitudinis lex postulat, semper plus reddi, quã sit acceptum. Ut restantur Aris. 5. Ethic. & D. Th. 2. 2. q. 106. art. 6. Fort. l. 2. §. ius naturale, nu. 65. ff. de iust. & iure, Puffendorf, l. cum quid, nu. 131. ff. si cert. per. Quare Seneca, lib. 3. de beneficijs, c. 18. inquit, *diligentius querendus est beneficij, quam pecunie creditor, huic enim reddendum est quantum accepit, illi verò plus soluendum est.* Vnde Dec. & Lancellotus, l. quæ dotis, ff. soluto matrim. aiunt beneficij acceptorem instar agri fertilis futurum plus reddituris, quàm accipiat.

8 Alij fuerunt in alio extremo, cõsẽtes benemerita tunc dici æquialertia donationi, qñ hæc nõ excedit dimidiũ remunerationis illis debita, iuxta l. 2. C. de rescin. vend. Sic Bal. auth. ex testamento, n. 1. in fi. C. de collat. Sali. & alij, quos refert Tiraq. d. l. si vnquam, ver. donatione largitus, n. 81.

Sed hanc sententiam benè rejiciunt Tiraq. ibi, num. 82. Io. Lup. rub. de donat. §. 50. nu. 29. Nec alicui solido innititur fundamento.

9 Alij opinantur, dici æquialeptia, quando in modico excedit donatio meritorum valorẽ: nempe, in quarta parte: ut si merita valeant duodecim, & donentur sexdecim; tunc enim tota donatio censetur remuneratoria. Secus si excessus sit nimius, in illo enim erit liberalis donatio. Ducuntur, per l. si verò, §. idem Papinianus, ff. mand. quia illi patronus donarat fundum liberto, & beisset precij, quod soluerat pro eo fundo, & libertus postea consentiens fundum vendi per patronũ, censetur animo remunerandi consensisse, ita ut valeat venditio facta per patronum, & ipse integrum precium recipiat. In quo non tantum continetur beisset precij, quod patronus ei donarat, sed etiam triès precij, quod ex proprijs bonis libertus soluerat. Sic tenet Nauar. de redditibus, q. 1. num. 91. & apologia ad eum librum, in prima editione, q. 1. monitor. 92. nu. 6. Barbosa, l. quæ dotis 34. num. 60. ff. soluto matrim. Et hæc opinio satis probabilis est.

10 Magis tamen placet hoc arbitrio prudentis relinquendum esse, attenta donantis qualitate, an diues sit, vel nobilis. Cum soleat nobiles multo maiorem referre gratian, c. 1. de donatio. Sic Tiraquel. d. l. si vnquam, verbo donatione largitus, nu. 84. & 86. Menochius cum alijs, quos refert de arbitrarijs, lib. 2. casu 132. n. 7. & sequentibus, Iulius Clarus lib. 4. receptarum, §. donation. q. 3. in fine, & q. 8. §. sed pone. Ioannes Garzia de donat. remuner. nu. 53. Quare optimè Tiraquell. ibi, nu. 84. alios referens, & Menoch. ibi, n. 9. aiunt, totam donationem dici remuneratiam, quamvis merita excedat, si non excedat id, quod diuites, ac nobiles in eo euentu remunerare solent.

11 Tertia conclusio, donatio remuneratoria inter coniuges valida est. Hæc est contra Pinellum, numero primo allegatum. Probatur, nam iura solam donationem inter coniuges prohibent, (ut constat ex dictis hoc sexto libro, tota disputatipne 1.) sed donatio remuneratoria quamvis

quamvis merita non periant actionem ex iustitia lege, non est absoluta donatio, sed potius debiti solutio: ut probauimus num. 1.) ergo non censetur inter eos prohibita.

Secundò probatur, ex l. quod autem, §. si vir. ff. de donatio. inter virum & uxorem, ubi dicitur valere donationem, si vir & uxor, ad inuicem sibi donent. Quem textum licet aliter intelligat Pinellus, ut retuli num. 1. ac multi Iurisperiti grauissimi, quos statim referam, intelligunt donationem illam sustineri: quia est remuneratoria. Sic Abbas, cap. finali, nu. 7. de donat. inter virum, & uxorem, Alexan. de Neuo, ibi, nu. 7. Præpos. nu. 3. Tiraquell. multos referens, de nobilit. cap. 18. nu. 19. & l. si vnquam, verb. donatione largitus, num. 19. C. de reuocan. donatio. & in consuetudinibus Galliarum, tit. 14. §. 10. gl. 1. in principio, fallentia 1. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 32. nu. 8. Rosella donatio. num. 32. Angel. donatio 3. in initio, Sylu. donatio. 2. q. 1. Tabiena donatio. 3. in initio, Armilla, verb. donatio. num. 24. Roland, cons. §. vol. 1. Ant. Gomez. l. §. 2. Tauri, nu. 66. casu 4. Menoch. de arbitrat. l. 2. casu 132. nu. 4. Ioan. Garzia de donatione remuner. num. 21. Gratian. reg. 150. nu. 28. Et ex Theologis, Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. §. tertius si fiat. Eiusdem sententia sunt Doctores disput. seq. nu. 3. allegandi, nam ideo cōcedunt, virum ignobilem posse cōstante matrimonio, uxori nobili dotem cōstituere, quia est donatio remuneratoria. Eiusdem sententia sunt Doctores asserentes posse arrhas dari uxori per maritum, post initum matrimonium: quos referam hoc 6. lib. disp. 28. nu. 2. Ducuntur enim, quia ea est donatio remuneratoria.

12 Hinc infertur mulieri absque matrimonij spe donante viro, cui postea nupsit, posse cōstante matrimonio virum donationem remuneratorem illius prioris efficere. Sic Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 32. nu. 8. in fine.

13 Dubitabis autem, quæ obsequia uxoris minimè sint viro debita, ut ob illa liceat viro, uxorem remunerare? Pinellus de bonis maternis, l. 1. p. 3. nu. 61. vers. sed prædicti viri, docet uxorem omnia obsequia viro debere, ac proinde nulla esse remuneratione digna. Idem Barbatius addit, ad Bal. l. si uxorem, C. de cōditio. infer. asserens uxorem nobilem teneri ad obsequia, licet vilia sint. Et videntur tenere Io. Andr. c. literas, nu. 9. de reilit. spoliat. & Angel. verb. uxor. nu. 2. dicunt, n. indulgentiè teneri uxorem ad obsequia viri, et vilia. Et hoc dicit fortè verius esse, Tiraquell. de nobil. c. 20. n. 95. & seqq. ad quem locum se remiserat, l. 1. connubi. gl. 1. p. 1. nu. 27. Et probat, quia nō debet esse cōditio creditoris deterior, ob debitoris nobilitatem, nisi aliter esset iure cautum: ac ex iuris dispositione tenetur uxor operas præstare, viro, cum sit ipsi subdita, l. sed si vir ex lana, ff. de donat. inter vir. & uxor. bonus textus, cap. hæc imago, & cap. est ordo, 33. quest. 5. ubi dicitur, mulierem esse viro subditam, & penè eius famulam, ergo licet uxor sit nobilis ad hæc tenetur: cum in iure non excipiatur.

Secundò, quia ab initio contracti matrimonij inerat ea dignitas uxori, ergo ea non excusat ab his obsequijs: eo enim quod se ad matrimonium obligauit, consequenter se ad hæc obsequia astinxit.

14 Sed verius est, non teneri uxorem nobilem ad ea obsequia vilia, sed ad ea sola quæ iuxta suam dignitatem, & conditionem non dedecet: quare si ea vilia præstet, erunt digna remuneratione. Vnde non tenetur lauare pedes, & caput viri, cibos condire, & alia seruilia ministeria exercere. Facit optimè in alio simili, lanterdum, la 1. in fine, de oper. liber. ibi, sed si liberta quæ operas promissit, ad eam dignitatem perueniat, ut inconueniens sit præstare patrono operas ipsæ iure hæc intercedunt. Sic docet Bal. l. si uxorem, nu. 6. C. de conditionib. infer. Abb. cap. literas, nu. 27. de reilit. spoliator. Felin. c. illud, nu. 11. de præsumptio. vers. adde illis, Dec. cōf. 202. vers. nec obstat, quod alia, Corsetus tract. de potest. regia. q. 30. in fine. Io. Lup. rubr. de donat. §. 31. nu. 2. & §. 50. nu. 33. & §. 62. nu. 6. Rosella, verb. uxor. nu. 6. & ibi Sylu. q. 1. Suarez l. 9. tit. de las pleitos, nu. 13. in fin. lib. 1. fori, Io. Garzia de donatione remuner. nu. 28. Et cōferunt ad hoc, quæ docet Cinus, & Salicet. d. l. si uxorem, & Gul-

Sanch. de Matrim. Tom. I.

lielmus Bened. c. Raynutius, de testam. verb. dotem quam ei dederat, nu. 47. ubi docent uxorem nobilem non teneri operari viro. Quæ tñ intelligere, nisi cōiuges ita pauperes essent, ut famulam cōducere nequirent, hæc obsequia præstituram. Tunc n. uxor rōne necessitatis ad ea teneretur.

Similiter erunt obsequia remuneratione digna, licet aliæ debita, si essent impensa diutissimè, & magna cura in graui, & longa ægitudine patris, vel viri: & cū Decio, & Parisio, docent Tiraquell. l. si vnquam, verb. donatione largitus, nu. 108. C. de reuoc. donat. Meres de maior. 1. q. 22. num. 22.

Ad argumēta proposita, nu. præced. in fine, facile respōdetur, nunquā uxorem debuisse obsequia viro, quæ suam dedecet dignitatē: nec ad ea, per matrimoniū se obligasse.

DISPUTATIO VII.

Verum valeat donatio, qua alteruter coniux alteri dotem constituit?

SUMMARIUM.

Valeat, si uxor etiam cōstante matrimonio dotem constituat marito, num. 1.

Vir cōstare matrimonio, vel ante, an possit dotare uxorem? n. 2.

An valeat quando est disparitas inter coniuges, etate, nobilitate, aut diuitijs? num. 3.

Quid, si ea nobilitas femina compense ut viri diuitijs? nu. 4.

An hac dos per virum constituta femina, habeat dotis privilegium? num. 5.

An valeat hac dos, quando feminam deflorat: & eam ducit, & dotat? num. 6.

Valeat quando Pontifex dispensat in impedimento, ea lege, ut vir dotet uxorem, num. 7. Et quando est consuetudo dotandi, num. 8. Et quando est pro pacis bono inter consanguineos viri, & uxoris, num. 9.

Prima conclusio sit, uxor non tantum ante matrimonium, sed etiam eo cōstante, potest dotem constituere viro. Probat, quia mulier dotata à principio, potest cōstante matrimonio augere dotem, l. si cōstante, & l. fin. vers. quare enim, pau. d. post principium, C. de donat. ante nupt. Et expressius initit. de don. §. est & aliud, vers. & primis quidem, ergo à fortiori dotem constituere poterit, qñ dotata non est. Præterea, quia est satis probabile mulierem diuitem nullo de dote pacto inito censi bonam in dotem promittere (ut dixi lib. 1. disp. 59. nu. 4.) Si aut post matrimonium initum, bona aliquot comparauit, remunerat beneficium à viro acceptum, qui indotatam eam recepit. Tandem, quia dos soluto matrimonio redit ad uxorem, nō sic autem, quando vir dotat uxorem, sed ea dos est uxoris soluto matrimonio, quare mirum non est, si uxor possit cōstante matrimonio virum dotare, non tamen id liceat viro respectu uxoris, ut dicemus num. seq. Sic docent Bal. Nouellus de dote 7. p. privilegio 8. Io. Lup. rubr. de donat. §. 33. nu. 1. & 2. Mantica de coniect. vltimi. volunt. lib. 11. tit. 22. nu. 2. Baeza de non melior. filia. c. 5. nu. 16. addit Nouellus, si dos excedat congruentiam iuxta viri qualitatem, non valere excessum. Quia est donatio simplex: Sed de hoc dubitat Io. Lup. ibi, in fine, & Baeza, nu. 17. & meritò magis in eam partem inclināt, ut valeat, cū ea dos restituta sit ad ipsam uxorem, soluto matrimonio.

2 Secunda cōclusio: non valet, si vir cōstare matrimonio dotet uxorem. Probat, ex l. si quis uxori, ff. de donat. inter vir. & uxor. ubi habetur, si vir donasset rem uxori, eo pacto, ut postea uxorem sibi in dotem daret, non valere. Et ratio est, quia constituere dotem, est donare, l. finali, §. si à socero, ff. quæ in frau. credit. Sic docent Abb. cap. & si necessè, num. 2. de donat. inter vir. & uxor. ubi Alex. de Neuo, nu. 2. Præpos. nu. 1. Bartholom. Socin. l. 1. nu. 70. ff. sol. matrim. Io. Lup. rubr. de donat. §. 30. num. 1. Sylu. verb. dos, q. 6. ubi Ang. nu. 6. Armilla, nu. 8. Tab. q. 6.

Hh 3 num. 6.

num. 6. Baeza de non melioran. filia. cap. 16. num. 40.

Idem dicendum est, si fiat hæc dotis constitutio ante contractum matrimonium, referendo se ad tempus quo contractum est: id est, quando detur hac lege, ut inito matrimonio, & non aliàs acquiratur. Nam donatio inter spon-
 sos relata in tēpus matrimonij, nulla est, (ut dixi hoc lib. 6. disputat. 1. num. 6.) Sic docent Abb. Præposit. Alexand. de Neuo, Bartholom. Socin. Ioan. Lup. num. 2. Angel. Syluest. Tabiena proximè citati. Quare de his donatio-
 nibus iudicandum est, sicut de ceteris factis inter virum & uxorem, quæ inualidæ sunt, nisi morte confirmetur: ut benè tradit Bartholomæus Socinus, ibidem.

Si tamen vir ante initum matrimonium absolute dota-
 ret uxorem, non referendo se ad tempus contracti matrimo-
 nij, sed ita ut statim acquireret illius dominium, va-
 let, ut expressè probatur ex l. 1. C. de donat. ante nupt. Sic
 docent Abb. Alex. de Neuo, Præpos. Angel. Syluest. Tabie-
 na ibidem, Ioan. Lup. cod. §. 30. num. 2.

Tertia conclusio: aliqui sunt casus, in quibus valet hæc
 dotis constitutio. Primus est, quādo vir exceditur ab uxore,
 nobilitate, vel ætate; ut si ignobilis, aut senex ducat no-
 bilem, aut iuuentulam. Quamvis enim aliqui negent lice-
 re huic viro dotare uxorem. Sic Crot. rubr. ff. solut. ma-
 trim. nu. 62. Aymou. conf. §. 1. & utrinque disput. Nouel-
 lus de privileg. dotis, 10. p. 2. num. 8. Et alij distinguunt, di-
 centes validam esse dotem, si ante initum matrimonium,
 assignetur, secus eo inito. Quia proprii casus est donatio re-
 muneratoria ex causa necessaria, posteriori verò ex causa
 voluntaria. Sic tenent Bartholom. Socin. l. 1. nu. 73. ff. so-
 luto matrim. Maynerius, l. in ambiguis pro dote, num. 62.
 ff. de reg. iur. Paril. conf. 86. num. 46. lib. 3. Et refertur Sali-
 cet. l. 2. num. 2. ad finem, C. de dote cauta; sed eam non
 tenet: immo expressè dicit, valere dotem constitutam post
 matrimonium, si exprimaturs animo remunerandi consti-
 tuti: at in dubio hunc animum non præsumi; qui tamen
 præsumeretur, si ante matrimonium fieret talis donatio.
 Eandem sententiam tenent Iulius Clarus lib. 4. recepta-
 rum, verb. donatio, q. 9. versic. sed pone quod maritus, Lu-
 dou. Lop. lib. de contractibus, cap. 47. vers. adde octavo.

Sed dicendū est valere eam dotis constitutionem, etiam
 constante matrimonio factam. Quia est donatio remunera-
 toria beneficij in virum collati per uxorem, quæ cū no-
 bilis, vel iuuentula esset, nō designata est ignobilis, aut seni
 pubere. Sic docent Glos. l. si voluntate, vers. perendis, C. de
 dotis promiss. Bart. l. si diuortio, nu. 4. ff. de verb. oblig. vbi
 Ang. Paul. & Alex. Bal. l. 1. in fine, C. de donat. ante nupt.
 Imola, l. 1. ff. sol. matrim. Ias. l. ex hoc iure, nu. §. ff. de iust.
 & iure, & d. l. si diuortio, nu. 9. Abb. c. 1. n. 8. de adulter. &
 c. fin. nu. 7. de don. inter vir. & ux. & c. & si necesse, cod.
 tit. nu. 3. Præposit. d. cap. fin. nu. 3. & d. c. & si necesse, nu. 2.
 Alex. de Neuo d. cap. fin. nu. 7. & d. c. & si necesse, num. 2.
 Tiraquel. innumeros referens, de nobil. c. 18. nu. 19. Ioan.
 Lup. rubr. de donat. §. 31. nu. 1. & §. 32. num. 7. Segura, l.
 cohæredi, §. cū filix, nu. 162. ff. de vulg. vbi Perez in addi-
 tionibus, Ang. verb. dos, nu. 6. vbi Sylu. q. 6. Tabiena, q. §.
 nu. 6. Armilla, nu. 8. Castillo proœmio legum Taurisuper
 Gl. Garzia, §. sed quia supra dixi: Couarr. 4. decr. 2. p. c. 3.
 §. 3. nu. 2. Gregor. Lop. l. 2. verb. *con la vie*, tit. 20. p. 2.
 Anton. Gom. l. §. 2. Tauri, nu. §. 6. casu §. & to. 2. variat. c. 4.
 nu. 23. Villalobus in communibus opin. litera D. nu. 229.
 Perez lib. §. ordinam. tit. 2. lib. 1. f. 73. §. præterea relictū,
 versic. unde inferitur, Dueñas reg. 121. limitatione 11. Bae-
 za de nō melior. filia, c. 16. in fine, Io. Garzia de donatione
 remuner. nu. 26. Azebedo lib. §. recopil. tit. 3. l. 2. num. 11.
 Aiora de partitio, 1. p. c. 7. n. 31, & 36. Barbosa, l. quæ dotis
 34. nu. §. 6. ff. sol. matrim. Valascus conf. 4. nu. 7. & conf. §. n.
 18. tom. 1. Et ex Theologis. Molina to. 2. de iustit. tract. 2.
 disp. 189. §. tertius si fiat, & disput. 49. §. secundū si eadem
 cōfessio. Ludou. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 41. f. 1076.

Sed dubitabis, an hoc procedat, quādo nobilitas femine
 compensatur diuitijs viri? Ut si ignobilis ditissimus du-
 cat nobilem pauperrimam. Videtur enim tunc nullam

esse disparitatem, ut ratione illius liceat dotem remunera-
 toriam constituere. Sed dicendum est valere: quia post vi-
 ri obitum manet vxor deterioris conditionis, eo quod
 ignobili nupierit: atque ita non datur compensatio. Sic
 Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 32. num. 9.

Hæc autem donatio per virum facta vxori, causa huius
 excessus, quamvis communiter dos appellari soleat, non
 gaudet dotis privilegijs; quia non est verè, & propriè dos,
 sed sola illa, quam vxor tradit marito, ad onera matrimo-
 nij sustinenda, Sic cum Romano, docent Couarr. 4. decr.
 2. par. c. 3. §. 3. num. 4. Ludou. Lop. 2. par. instructori, de
 matrim. c. 41. fol. 1076.

Secundus casus est, si quis virginem seductam violarit,
 & ob hoc ducat eam, & dotet, valebit enim dotis consti-
 tutio: quia non est donatio: cū adhuc teneatur, iuxta c. 1.
 de adulter. Sic Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 30. num. 3.

Tertius est, quando Pontifex dispensaret cum duobus
 consanguineis, ea lege, ut vir uxorem pauperem dotaret:
 valebit enim dotis constitutio: quia non est donatio, sed ex
 causa onerosa datur, ut Pontifex dispense.

Quartus est, si esset consuetudo, ut vir dotaret uxorem;
 quia consuetudo vincit legem, & est altera lex, cap. fin. de
 consuetud. Sic Vincentius, cap. & si necesse, de donat. in-
 ter vir. & ux. vbi Ioan. Andr. nu. 2. Cardin. num. 1. Ioan.
 Lup. rub. de donat. §. 30. num. 4.

Quintus est, quando vir constitueret dotem vxori, ut
 animi discordes conciliarentur consanguineorum utriusque
 coniugis. Sic Ioan. Lup. rubrica de donatio. §. 32. num. 9.
 quamvis sub aliquali dubio, Quia tūc non est propriè do-
 natio, cum non sola liberalitas moueat, sed bonum pacis
 cōciliandæ. Probat etiam per l. creditor, §. 1. ff. mādātū, vbi
 promissum pro pace obtinenda, occasione matrimonij, ne-
 quit à muliere repeti, & ad hoc commendat ibi Baldum.

DISPUTATIO VIII.

An dos constituta per virum vxori, minuat legitimam
 debitam ascendentibus, vel descendētibz viri, at-
 que ita extrahenda sit de toto hereditatis corpore,
 vel potius de ea parte, de qua potest maritus liberè
 disponere, ut in Castella de quinta honorum parte, si
 habeat descendentes, vel de tertia, si habeat solos
 ascendentes?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio dicens non minuire legitimam, num. 1.

Si vir dispar constituat fœmina excedenti ipsum, nobilitate,
 aut iuuentute dotem, ante matrimonium, extrahitur de to-
 to ærario hereditatis, secus si constante matrimonio consti-
 tuatur, num. 2. Et quid, quando Pontifex dispensat in con-
 sanguinitate, si vir dotet uxorem? num. 3.

Quid, quando est consuetudo, ut vir dotet uxorem? num. 4.

Et quid, si ut pacis concilientur? num. 5.

Quid, quando constituit dotem fœmina, quam deflorauit, &
 duxit? num. 6.

Ioannes Garzia: de donatione remun. nu. 42. affirmat
 dotem quam vir senex, vel ignobilis constituit vxori
 nobili, aut iuniori, non minuire legitimam ascendenti-
 bus, vel descendētibz debitam, sed extrahendam esse ex
 ea parte, de qua potest maritus in horum præiudiciū di-
 sponere: quia donatio remuneratoria quando ex iustitia
 non est debita, non minuit legitimam; quæ ratione asser-
 tum donatio, licet in remunerationem fiat, extrahitur de
 ea parte, cuius dispositio libera est viro absque præiudi-
 cio legitimæ. Ut dicemus hoc 6. lib. disput. 36. Cum ergo
 hæc dos non sit ex iustitiæ lege debita, sed gratis consti-
 tuatur à viro, non ininuet legitimam.

Primò tamen dico, dos quam constituit vir ignobilis,
 nobili, vel senex iuuentulæ, ante contractum matrimo-
 nium,

DISPUTATIO IX.

An confessio viri de dote recepta, quam recepisse minimè constat, vel de maiori summa, censeatur donatio illius dotis, aut augmèti, validaque sit talis donatio?

S V M M A R I V M .

Referuntur quatuor sententiae, num. 1.

Quando constat simulatam esse causam honoris, & c. non est donatio, num. 2.

Ante matrimonium facta, licet constet de animo donandi esse inualida, nec morte confirmatur, num. 3.

Si fiat ante matrimonium, nec constet de animo donandi, is non praesumitur, n. 4. Et ibi actus, qui uno casu est permissus alio vero prohibitus, censeatur in dubio factus in casu permissio. Et quid, quando in ipso met matrimonij contractu?

Si fiat constante matrimonio censeatur facta animo donandi, nu. 5. Et donatio confirmabitur morte viri praemortentis, nisi reuocata sit tacite, vel expresse, nu. 6. Et ibi quando censeatur hac confessio reuocata.

In casibus in quibus valet donatio inter coniuges, statim est valida donatio consurgens ex ea confessione, & sit irrevocabilis, num. 7.

Quid si vir ignobilis, vel senex fateatur se dotem recepisse ab uxore nobili, vel iunior? num. 8.

Quando hac confessio habet vim donationis, nil refert sint elapsa tempora exceptionis, non numerata pecunia, n. 9. Et ibi remissio, an donatio consurgens ex tali confessione firmetur iuramento? & praedictet creditoribus? & censeatur donatio, quando vir fateatur ab extraneo se dotem recepisse?

Quando dos ante matrimonium fuit promissa, & eo constante facietur vir receptionem, non praesumitur animus donandi, sed verè recepisse fuisse, num. 10.

Soluntur argumenta, & enodantur l. si voluntate, C. de dotis promissione, & l. fin. C. de dot. caut. num. 11.

Questio hæc valde confusa est apud aliquos scribentes: & ideo qua breuitate, & claritate potuero illam disputabo, latius videndam apud auctores quos referam. Quatuor igitur sunt sententiae, tres priores refert Valascus conf. 5. nu. 3. to. 1. Prima, dicit confessionem factam ante matrimonium initum, minimè censi animo donandi, sed spe numerationis futurae effectam: factam verò constante matrimonio, censi animo donandi, & ita indicandum esse de illa, ac de ceteris donationibus inter coniuges, quæ inualide sunt nisi morte donantis confirmentur. Sic Ioan. And. addit. ad Speculatorem, rub. de donat. inter vir. & vxor. in fine, & Alberrus, quem refert ibi Valascus.

Secunda sententia, dicit semper eam confessionem reputandi factam animo donandi. Pro hac sententia refert Valascus Bartolum, l. si diuortio, n. 3. ff. de ver. obl. & alios auctores.

Tertia sententia, ait nunquam censi eam confessionem animo donandi factam, sed spe futurae numerationis. Sic Dinus, Romanus, Alexan. quos refert ibi Valascus: & multi alij quos refert, & sequitur Cauarr. 1. varia. cap. 7. nu. 4. vers. sed quod etiam, & nu. 5. in initio: additque hanc sententiam esse veram, licet fiat hæc confessio, adhibita renunciatione exceptionis non numeratae dotis. Probat, quia ubi alia ratio, aut coniectura potest assumi, nunquam praesumitur donatio, l. si id quod aptum, ff. de solutio. & l. cum de indebito, ff. de probation. sed spes futurae numerationis potest hic esse causa illius confessionis: ergo non praesumitur donandi animus.

Secundò, quia si donatio praesumeretur, ea confirmaretur morte viri. Quod verum non videtur, cum l. finali, & auth. ibi inserta. C. de dot. caut. post mariti obitum cõpetat eius hæredibus exceptio non numeratae dotis. Et l. si voluntate 4. C. de dotis promiss. statuatur posse maritum petere eam dotem, quam recepisse fassus est. Quæ vera minimè essent, si ex confessione dotis receptæ, consurgere donatio.

Hh 4 Ter-

nium, ut effectum habeat, deducenda est ex toto hæreditatis cumulo, tamquam res alienum, & ita minuet legitimam. Si verò constare matrimonio constituitur, non minuit legitimam, sed extrahitur de ea parte, de qua potest vir liberè disponere, in præiudicium ascendentium, vel descendentiū. Probat, quia ante contractum matrimonium datur ex causa onerosa, & necessaria, & ita non est donatio, sed contractus onerosus, do, ut facias: vir enim largitur dotem nobili, vel iuenculæ, ut sibi ignobili, vel seni nubat, & illa dote præmissa compensat disparitatem. Quando autem nulla dotis promissio matrimonium præcessit, est donatio remuneratoria ex causa lucratiua, & voluntaria, ut optimè docet Barthol. Socin. l. 1. nu. 73. soluto matrimon. Quare benè dicit Angulo de meliorat. l. 6. glo. 4. n. 5. promissionem dotis post initum matrimonium factam, non posse dici ex causa onerosa, cum non fiat præiudicium feminae quæ ea lege minimè contraxit. At donatio remuneratoria quando non est debita ex iustitiæ lege, non minuit legitimam: ergo.

Secundò, quia filijs prioris matrimonij tenetur vir reseruare, quæ habuit ab uxore, titulo lucratiuo donationis, non autem quæ titulo oneroso, l. feminae, C. de secundis nupt. auth. hoc lucrum, C. eod. tit. & benè docent Io. Lup. rubr. de donat. §. 50. num. 35. Couarr. 2. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. num. 7. Valascus conf. 16. num. 6. & 7. tomo 1. nec satis est, ut sit donatio remuneratoria. Quia iuxta communio-rem, & veriore sententiam, donatio arrharum à priori viro facta, reseruanda est ab uxore filijs prioris matrimonij, quæ tamen donatio, remuneratoria est. Sed hanc dotem constitutam à viro senex, vel ignobili, ut sibi nubat iuenculæ, vel nobilis, non tenetur hæc vxor reseruare filijs prioris matrimonij. Ut docent Ripa, d. l. feminae, nu. 35. Io. Lup. rubric. de donatio. §. 50. num. 35. Castillo proœmio legum Tauri, super Glos. Græcia, vers. sed quia supra dixi. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 3. nu. 3. Perez lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. fol. 73. §. præterea relictum, vers. unde infertur, Azebedo, lib. 5. recopil. tit. 1. l. 4. num. 1. ergo hæc dos non censeatur donatio, sed contractus onerosus. Et ita Io. Lup. eod. num. 25. dicit, hanc non esse donationem, sed contractum permutationis: ergo deducenda est tanquam debitum ex toto hæreditatis corpore, minuitque legitimam. Sic tenet Auendaño de exequen. manda. 2. p. c. 29. nu. 14. vers. 4. infero.

3 Secundò dico, quando vir dotat uxorem consanguineam, eo quod Pontifex ea lege in consanguinitate, vel alio impedimento dispensauit, extrahitur ea dos ex toto hæreditatis cumulo. Quia non est donatio gratiosa, sed contractus cum Pontifice initus, ut ea dispensatio concedatur.

4 Tertiò dico, quando vir dotat uxorem ratione consuetudinis id permittentis non tamen cogentis dotare, extrahitur dos de ea parte, de qua potest vir disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentiū. Sicut hoc 6. lib. disput. 36. nu. 15. dicemus arrhas ex ea parte deducendas esse: quia tunc ea dos non est debita, sed ex causa voluntaria procedit.

5 Quartò dico, quando vir dotat uxorem propter bonum pacis inter utriusque consanguineos, nullo inito concordie pacto extrahitur dos de ea parte, cuius libera dispositio conceditur viro seruata illa legiti-ma. Quia ex causa voluntaria procedit. Si verò pactum iustum initetur, ut gratia credendi lite iusta, tunc esset transactio, extrahereturque de toto hæreditatis corpore.

6 Vltimo dico, dos constituta per virum uxori, eo quod illam deslorarit, casu, quo tenetur eam dotare, deducitur similiter ex toto hæreditatis corpore. Quia tunc est debiti solutio. Atque ita Ioan. Lup. & Castillo, nu. 2. allegati, dicunt non teneri uxorem reseruare dotem hanc filijs prioris matrimonij.

Tertio, quia alijs ex eodem actu duæ donationes præsumantur, contra l. 1. C. de dotis promiss. negatim duo specialis præsumi. Altera est, ut vir se attingeret ad uxorem in dotatam, suis sumptibus alendam. Altera verò, ad restituendam dotem non habitam.

Quarta sententia est media, ut tunc donatio præsumatur, quando confessio facta est matrimonio constante, & adiecta renunciatione exceptioni non numeratæ dotis, secus ea renunciatione omissa. Quia renunciatis illi exceptioni, priuatur spe futuræ numerationis: atque ita non est alia coniectura, quæ assumi possit illius confessioni. Sic tenent Imola, Crotus, Socinus, Alexander, Aretinus, Gozadinus, quos refert Couar. eod. c. 7. nu. 4. perfic. sed quod et, Eandem tenet Menoch. de præsumptione libro 3. præsumptione 12. nu. 51. & 52. iuncto num. 60.

3 Prima conclusio sit: quando vir simulatè dotis receptionem confiteatur, aut maioris summæ, ut honori consulat, ne incompetenter dotatam uxorem duxisse videatur, vel ut satisfaciat parètib; aut consanguineis, quibus renitentibus matrimonium iniit: non est dubium huiusmodi confessionem esse nullam, nec donationem inducere: quia constat de animo simulato. Sic Valascus consil. 5. nu. 25. versic. quintus casus, tomo 1. Molina tomo 2. de institut. tract. 2. disputatione 439. §. ut quid tenendum sit.

3 Secunda conclusio, quando matrimonio nondum inito, facta est confessio dotis receptæ, aut maioris summæ, de cuius receptione non constat: si certum sit animo donandi facta esse, donatio illa est prorsus inualida & confessio, quare morte non confirmabitur: Probat, ex l. 1. C. de donat. ante nuptias, ibi, *nulum interest, si ea qua donat vir futurus tradiderit uxori, & postea in dorem acceperit: an verò donandi animo dorem auerit, ut videatur accepisse, quod non accipit. Triori enim casu donatio non impeditur, & res qua in ea causa sint dotis effecta iudicio de dote peti possunt: posteriori autem casu nihil actum est de donatione, & qd in dore datum non est, repeti non potest.* Sic docent las. l. si diuortio, num. 8. ff. de ver. obl. Valascus alios referens, consil. ... nu. 4. to. 1. Molina d. disputatione 439. §. quando autem, & sequenti. Nec audiendus est Menoch. de præsump. lib. 3. præsump. 12. nu. 3. dicens morte viri premoriētis confirmari eam donationem.

Quod si obijcias, donationes factas inter virum & uxorem ante matrimonij contractum, relatas in matrimonij tempus, quamuis inualidæ sint, confirmari morte præuia coniugis donatis, instar donationem, quæ cōstante matrimonio inter ipsos fuit: (ut dicemus hoc 6. lib. disp. 14. n. 2.) ergo ea donatio confurgens ex illa confessione dotis receptæ, ante matrimonium facta confirmabitur morte. Nec obstat si dicas traditionem rei donatæ ad eam confirmationem desiderari: quæ in hoc casu deficit: cum nulla traditio dotis illius præcesserit. Nec (inquam) obstat, quia quando constante matrimonio confessio illa dotis receptæ facta est, præsumitur donatio, & morte confirmatur, cum similiter traditio deficiat. (ut dicemus n. 6.) Sed bene respondet Molina proximè citatus, disparētem esse rationem quia qñ confessio dotis fit cōstante matrimonio: est ibi ficta traditio, & virtualis: reputatur enim quasi tradita à viro uxori, & mox ab ipsa uxore viro, ut soluto matrimonio ipsi uxori constituatur. Dos enim apud maritū esse debet cōstante matrimonio, ut eius onera sustineat. Qñ aut ante mrimoniū fit cōfessio dotis receptæ, nec cōstante matrimonio reperitur, nō hēt rōnē dotis, quia nondū sequutū est matrimonium, & ita cessat illa ficta, & virtualis traditio, & proinde donatio est prorsus inualida, nec morte cōfirmatur.

4 Tertia conclusio, si dubium sit de animo viri ante initum matrimonium consentis dotem receptam, aut augmentum, non præsumitur animus donandi, sed spes futuræ numerationis. Quia quando actus vno casu est permissus, alio verò prohibitus, in dubio censetur factus in casu permissio, ne eligatur interpretatio, per quam actus reddatur nullus. Ut tradunt Bartol. l. de pupillo, §. sed ut reprobat, num. 7. ff. de operis noui nunciat. & ibi Alexand. & lason, sed hæc confessio potest intelligi facta in casu

permissio, nimirum, spes futuræ numerationis: ergo nō est cēsenda facta in casu prohibito donationis inter cōiuges, Deinde, quia cum possit sumi cōiectura spei futuræ numerationis dotis, quam facili tunc temporis concipit maritus, minimè est præsumenda donatio: contra legem cū de indebito, ff. de probatio. Sic tenent Doctores relati, nu. 1, pro prima, & tertia sententia. Alciatus l. si diuortio 21. nu. 3. ff. de verb. obligat. Menochius de præsumptio. lib. 3. præsumptione 12. nu. 8, & 65. & multi alij, quos refert, & sequitur Valascus d. consilio 5. nu. 5. Molina d. disputatione 439. §. & quidem.

Idem dicendū est, quādo in ipsomet matrimonij cōtractu facta est cōfessio: ut bene tradūt Alc. & Valascus ibidē.

5 Quarta conclusio: viro cōfiteente inito iam matrimonio, dotem receptam, aut maiorem summam præsumitur in dubio animus donandi. Quia cum iam sequutū sit matrimonium, nulla dote præmissa, aut recepta, non est verisimilis præsumptio, ut vir speret fore, ut sibi solvatur, sed præsumitur virum uxoris blanditijs, & amore ductum talem confessionem fecisse, animo ipsi donandi. Præterea, quia quoties testatur fatetur se debere alicui summam, quam se vera nō debet, censetur in dubio velle eam quantitatem illi legare. Ut habetur expressè, l. qui uxori, ff. de auro, & argen. leg. & l. Lucius, §. Sempronius, ff. de leg. 3. l. Aurelius, §. finali, ff. de liberat. lega. l. 2. & 3. C. de falsa causa adiecta leg. l. 19. tit. 9. p. 6. Quod si dicas non esse simile, quia quando confessio fit in vltima voluntate, nulla subest numerationis futuræ spes, secus qñ extra vltimā voluntatem, quia tunc præsumi potest numerationis futuræ spes. Nulla est disparitas, ut bene dicit Menochius de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 12. num. 50. quia hæc ratio tantum concludere videtur, quando testator laboraret in extremis: secus si esset sanus: tunc spem numerationis futuræ habere potest: at textus, siue testator sit in extremis, siue sanus, decidunt cōfessionem factam debiti, cēferi in dubio donationem. Et ita hanc tenent Doctores prioris sententiæ allegati, nu. 1. Alciat. d. l. si diuortio, num. 3. Claudius, & alij quos refert, & sequitur Valascus d. consil. 5. nu. 15. Molina d. disputat. 439. §. quando confessio, & §. ego sanē. Et ab hac sententia dicit Menoch. d. præsumptione 12. nu. 66. difficilē in foro recedi posse. Quia est magis recepta.

6 Quinta conclusio: donatio confurgens ex prædicta confessione, est inualida, in ijs omnibus casibus, in quib. donationes inter coniuges inualidæ sunt, & more illarum confirmatur præuia viri morte. Nec obstat traditionem minimè esse sequutam: ut explicui, nu. 3. & latius dicam multis authoribus relatis hoc lib. 6. disput. ... nu. ... Vnde sit posse virum dum vita fungitur, hanc confessionem, & donationem ex ea confurgentem, reuocare, siue expressè, siue tacitè, ut alienando rem, quam fassus est se in dorem recepisse, nec tunc morte confirmari. Quia aliz donationes viuæ donante reuocantur, minimè confirmantur morte. Sic Cou. 1. variat. c. 7. num. 4. vers. 3. inde apparet, Menoch. d. præsumpt. 12. nu. 69. Valascus d. consil. 5. n. 16. Molina d. disputatio 439. §. secundum si eadem confessio.

Quando autem censeatur hæc donatio ex confessione confurgens reuocata? dicam disp. 15. nu. 3. & 4.

7 Sexta conclusio: in omnibus casibus, in quibus valida est donatio inter coniuges, valebit, firmaque erit, & irreuocabilis donatio cōfurgens ex tali confessione, sicut in ijs casibus donationes factæ inter coniuges sunt statim firmæ, & irreuocabiles. Sic Valascus d. consil. 5. nu. 17. Molina d. disputatione 439. §. secundum si eadem.

8 Hic infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, si vir ignobilis, aut senex fateatur se dotem recepisse ab uxore nobili, aut iuencula? Quidam enim sentiunt, in dubio non præsumi animum donandi. Sic videtur sentire Gloss. l. si voluntate 4. C. de dotis promissione, verbo petendis, dicit enim valere hanc confessionem, nisi animo simulandi fiat, ut faciunt ignobiles cum ducunt nobiles. Et tenet ibi Bald. dicens præsumi simulatè fieri, & causa honoris, nisi de animo remunerandi constet, & videtur

DISPUTATIO X.

Vtrum donatio causa mortis valeat inter coniuges?

SUMMARIUM.

Valet, nec per eam transfertur dominium, etiam traditione sequuta, & explicatur, l. mortis, ff. de donat. inter vir. & vxor. num. 1.

Quid si adiciatur pactum de non reuocando? num. 2.

Quid si mutuo sibi coniuges donent, ea lege ut superstes dum vixerit, fruatur alterius bonis? Et an donatio possit fieri in praeiudicium legitime ascendentium? num. 3. Et ibi, explicatur l. 6. Tauri. An traditio requiratur, ut hac donatio causa mortis valeat? num. 3.

An deportatione viri confirmetur hac donatio quo ad dominium, nec possit ab illo reuocari? Et usque bonis publicatis minimè publicetur, num. 5. Et ibi, quid si facta confiscatione vir reuocet donationem? Et an similiter morte civili uxoris confirmetur donatio ipsa viro facta?

An trahatur retrò morte donantis sequuta ad tempus donationis facta? num. 6. Et ibi explicatur, l. si mortis causa inter vir virum, ff. de donat. causa mortis, & l. sed interim, in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.

Donatio causa mortis valida est inter coniuges. Habetur expresse, l. si cum seruum, 10. in fine, & l. seq. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. sed interim, 12. §. sed quod dicit, ff. eodem tit. vbi dicitur valere omnem donationem inter coniuges causa mortis factam. vbi Gl. verb. sed omnis, explicat, id est, qualitercunque facta sit. Tribus enim modis fit: vt habetur, l. 2. ff. de donat. causa mortis. Et ita fatentur vniuersi Doctores.

Nec decipiat quisquam, si inueniat Coua. rubr. de testament. 3. p. nu. 2. & Iulium Clarum lib. 4. receptat. §. donatio, q. 9. vers. & hac quidem conclusio, cum Glossa l. 2. in principio, verbo legatum, ff. de dote prelegat. ab omnibus recepta, dicentes non valere hanc donationem inter coniuges. Quia vel intelligunt non valere irrevocabiliter, potest enim coniux donans, dum superstes est reuocare: vel non valere, ita vt per ipsam statim transferatur dominium in coniugem donatarium. Quamuis enim donatione causa mortis traditione sequuta transferatur statim dominium: (vt diximus hoc 6. lib. disputatione 4. num. 4.) speciale tamen est illud non transferri per donationem mortis causa inter coniuges factam, donec mors donantis sequatur: vt habetur expresse, d. l. sed interim, in initio, & quidem verum est, licet coniux causa mortis donans tradat alteri coniugi rem sic donatam. Sic Coua. rubr. de testament. 3. p. nu. 4. in fine, Acosta c. si pater 1. p. verb. legat. num. 7. de testament. in 6. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 288. §. dubium est vtrum donatio.

Quod si quis obijciat, l. mortis §. 4. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi deciditur irrita esse donationem causa mortis soceri, genero, aut nurui, quia socero mortuo adhuc persistit in matrimonium inter coniugem donatarium, & filium aut filiam donantis. Dic ipsū textū rōnem subdidisse, cur ea donatio irrita sit. Quia socer tanquam filius aut filia coniux reputatur, cuius intuitu alteri coniugi donatur, & ita reputatur quasi donatio inter ipsos coniuges: quæ cū morte soceri et viuentis utroque coniuge, confirmada esset, iam valeret donatio inter coniuges facta, & constante matrimonio omnino confirmata esset, secus autem est, cum alter coniux causa mortis alteri donat: non enim confirmatur ea donatio, donec morte donantis solvatur in matrimonium.

Si tamen ea conditione fieret donatio causa mortis inter coniuges, vt irrevocabilis esset, non valeret. Quia transiret in donationem inter viuos. Sic habetur, l. vbi ita donatur, ff. de donat. causa mort. vbi Gl. verbo non valet, dicit minimè valere tunc, vt donationem causa mortis, at confirmari morte donantis, eo pacto quo aliæ donationes inter viuos confirmantur morte donantis, si tamen iniectur pactum.

Actur tenere Bart. l. si diuortio, nu. 4. ff. de verb. oblig. dicit enim valere, quando animo donandi fecit vir eam confessionem. Et tenent ibi Alciat. nu. 4. Guillelmus, & Sal. quos refert, & sequitur Cou. 4. decr. 1. p. c. 3. §. 3. nu. 2. Barbosa multos alios referens, l. quæ dotis, §. 4. n. §. 6. ff. sol. matrim.

Alij verò distinguunt, dicentes ante contractum matrimonium factam confessionem, non censi donationem, nec esse validam: secus contracto matrimonio. Sic Bartholomeus Socinus, l. 1. nu. 102. ff. sol. matrim. Quā distinctionem reprobaui disp. 7. nu. 3. Et ideo dicendum est, valere eam confessionem, & in dubio censi factam animo donandi, ac remunerandi, & statim eam donationem esse firmam, & irrevocabilem: hic. n. est vnus ex casibus, in quibus valet donatio inter coniuges, (vt dixi disp. 7. n. 3.) Et ratio est, quia cū equū sit, vt hac disparitatem vir remuneret, ac cōpenser, præsuntur in dubio animo huic obligationi antidotali satisfaciendi confessionem fieri, cū merita sint nota. Sic docent Bart. l. si voluntate, n. 2. C. de dotis promiss. Bal. l. 1. ad finē, C. de don. ante nupt. Ale. d. l. si diuortio, & ibi Ias. n. 11. & 13. Ruinus rub. ff. sol. matrim. n. 214. Segura, l. coheredi, §. cum filia, nu. 162. ff. de vulg. & ibi Perez in additionibus. Villalobos in commun. opin. litera D. n. 229. Menochius de præsump. lib. 3. præsump. 12. n. 77. Valascus cons. 4. n. 7. & cons. 5. nu. 18. to. 1. Molina, d. disp. 439. §. secundū si eadē confessio, & multi alij, quos refert Suarez dicēs esse cōmunem, li. 3. fori. tit. de las arras. l. n. 35. vers. ex quo infert, & tenet ibi Baldesius in additionibus ad n. 34.

Quare in hoc casu nulla constituenda est differentia, siue ea confessio constante matrimonio, siue ante illud fiat: vt benè docet Menoch. d. nu. 77. in fi. Quia donatio hæc in utroque casu est valida, subestque maxima coniectura non spei futuræ numerationis, sed donationis remuneratorie. Quare cessant rationes, quibus ducti diximus, nu. 3. hanc donationem esse inuvalidam, licet de animo donandi constaret, & nu. 4. non præsumi in dubio animum donandi.

Quando autem hæc confessio habet vim donationis, nil refert si elapsa exceptionis non numeratæ dotis tempora sint. Vt benè docent Cou. 1. var. c. 7. nu. 4. vers. sed quod, Molina, d. disp. 439. ad finem.

Vtrum autem confessio hæc iuramento firmeretur? dicam hoc 6. lib. disp. 12. Et an noccat creditoribus? consulendi sunt Cou. eo. c. 7. nu. 4. Ant. Gomez. l. §. 2. Tauri, n. §. 2. Menoch. de præsump. lib. 3. præsump. 12. nu. 68. & tota præsump. decimateria, nu. 68. Valascus, cons. 6. to. 1. Molina d. disput. 439. in fine.

Quid autem, si vir fateatur se recepisse dotem ab alio, quam ab vxore? videndus est Menoch. ea præsump. 12. n. 78. & sequentibus.

Vltima conclusio: quando dos ante contractum matrimonium fuit promissa, & eo constante vir fateatur se recepisse dotem, communis est Doctorum sententia, virū non animo donandi, nec spe futuræ numerationis fateri, sed verè ipsam dotem recepisse. Sic tenent Cou. 1. var. c. 7. nu. 7. Villalobos in communibus. litera D. num. 222. Menoch. multos referens de præsump. lib. 3. præsump. 12. nu. 35. dicens esse receptam sententiam: Gutier. allegatione 11. num. 17. Molina tomo 2. de iustit. tractat. 2. disput. 439. §. item quando præcessit. Licet alij, quos refert Menoch. d. præsump. 12. nu. 55. teneant oppositum.

Ad argumenta tertiæ sententiæ proposita, num. 1. respondetur.

Ad primum, maiorem esse veram, quando attentis circumstantiis, & iuris dispositione, alia congruens potest reddi ratio, quod in hoc casu non contingit: vt probauimus, num. 5.

Ad 2. dic, eos textus intelligi, quando nodum inito matrimonio confessio facta est: vel si post illud initum, aperte constat spe futuræ numerationis, facta esse.

Ad 3. dic, non esse duas donationes, sed vnā tantum videlicet dotis, in cuius consequentiam venit obligatio præstandi alimenta vxori sic à viro dotatæ.

ctum, ut non reuocari possit, nisi donatarius pramortizatur, valebit. Quia est donatio causa mortis. Sic Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 77. in fine.

Hinc inferitur, si coniuges mutuo sibi donent ea lege ut alterius obitu superstes ipsius bona habeat, dum vita fructur, valere donationem. Quia est causa mortis. Sic Io. Lu. rub. de don. §. 50. n. 12. & 17. Ant. Go. l. §. 1. Tauri. n. 66. vers. secundus est, Gut. de iur. i. p. c. 3. n. 26. & 27. Imò ea donatio reciproca pramortizabit legitime ascendenti. Quare, l. 9. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. li. 5. recopilationis Castellæ, disponens, ne possit descendens in pramortizati ascendenti disponere, nisi de tertia bonorum parte: limitanda est in hoc casu, intelligitur. n. qñ ex mera liberalitate donatio fit: secus si per pactum reciprocum, ut superstes coniux fruatur bonis coniugis pramortizantis. Sic Io. Lup. eo. n. 17. dicens sic snja regij consilij decisum esse Gutier. eo. n. 27. Additio marginalis ad Suarez, l. quoniam in prioribus, ampliatione 6. nu. 6. C. de inoffic. testam.

Inquires autem, an traditio requiratur ad valorem huius donationis causa mortis inter coniuges? Affirmat aliqui licet in legato nulla traditio requiratur. Sic Sylu. donatio 2. q. 4. Armilla, verbo donatio, n. 27. Cou. dicens communem, & referens Baldum, Paulum, & Loazes rubr. de testam. 3. p. nu. 2. & 3. Manuel 1. 10. Summa, cap. 92. nu. 1.

Sed verius est traditionem rei donatę minimę desiderari. Quia nullo iure probatur. Item quia hæc donatio hñ instat legatı, & ita ex ea, sicut ex legato detrahitur Falcidia, & valet inter coniuges absque traditione. Sic docent Bal. l. & si mortis, C. ad legem Falcid. Ripa. l. 2. ff. de leg. 1. Rom. Paul. Aret. quos refert, & sequitur Io. Lup. rubr. de don. §. 77. nu. 2. Ant. Gom. 2. variat. c. 4. nu. 18. vers. 9. Acoſta, c. si pater, de test. in 6. l. p. verb. legauit, nu. 2. & sequentibus, Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. Glof. §. nu. 6. Angulo de melior. l. 1. glof. 1. n. 9. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 188. §. dubium est utrum donatio causa mortis.

Hæc autem donatio causa mortis inter coniuges facta confirmabitur quo ad dominium, de portatione viri donantis, licet vir reuocare possit dum vixerit. Ut hñ, sed si mors, in principio cū Gl. ibi, verb. rata, ff. de don. inter vir. & vx. Et docet Bald. l. exequutorem, nu. 3. C. de exequut. rei iud. Io. Lup. rubr. de donat. §. 71. n. 1. Cou. rub. de test. 3. p. n. 4. Gregorius Lop. l. 4. verb. ex su videri, tit. 1. l. p. 4. Acoſta, c. si pater, de test. in 6. l. p. verb. legauit, n. 6. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 278. §. dubium est, utrum donatio causa mortis. Dicit tñ Acoſta, exigi ad hoc traditionem quare traditione sequuta publicatis bonis viri excludi fiscum, secus traditione non precedente cū. n. dominium sit apud virum, inter alia eius bona publicabitur. Sed merito contradicit ibi Molina, dicens non requiri ad id traditionem, quia d. l. sed si mors, generaliter de donatione causa mortis facta vxori loquitur, & ceteri authores allegati indistincte loquuntur. Quid aut, si facta confiscatione, vir reuocet donationem? dicā in 6. lib. disp. 17. n. 5. Donatio aut hæc causa mortis viro facta per vxorem, morte civili vxori expirat, sicut morte donantis expirat ceteræ donationes causa mortis factæ alijs, morte (inquam) donantis civili: est. n. solius vxoris privilegium, ut morte civili viri non expiret. Sic Molina, d. disp. 289. §. donatio in causa mortis, disp. 289. §. disp. preced. dictum est.

Rursus inquires, an donatio causa mortis inter coniuges affecta, morte donantis sequuta trahatur retro? Id enim videtur probare, l. si mortis causa inter virum 40. ff. de donat. caus. mort. ibi, *Mortis causa si inter virum, & vxorem donatio facta sit morte sequuta reducitur ad hoc tempus donatio, quo interposita fuit.* Quidā negant retraheri & explicant eam, l. si mortis, qñ in ea donatione initum est pactum, ut reuocari nequeat: transit enim tunc in donationem inter vivos. Sic Glossa ea. l. si mortis, verbo donatio, & ibi Paul. Et probatur, per l. sed interim 12. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *Sed interim non statim fiunt res eius, cui donata sunt, sed tunc demum, cum mors insequuta est: media igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit.*

Sed Cou. rubr. de test. 1. p. nu. 5. quem sequitur Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 288. §. donatio causa mortis, meri-

to hoc reprobatur, dicens retrahit quo ad fructus perceptoros, ad tempus donationis factę, & traditionis sequutę: & sic intelligi, d. l. si mortis, non verò quo ad dominium, & ita intelligi, d. l. sed interim.

DISPUTATIO XI.

Utrum donatio inualida inter coniuges confirmetur iuramento?

S V M M A R I V M.

Refertur sententia dicens non firmari, nu. 1. Et contraria verior, nu. 2. Et soluitur argumentum.

An ut firmetur iuramento, exigatur coniugem donantem pramortem? nu. 3. Et ibi explicatur qualiter iuramentum sequatur naturam, & conditiones contractus, cui adijcitur?

An ad id exigatur traditio rei donatę? nu. 4. Et ut iuramentum sit de futuro? nu. 5.

Quid si iuramentum sit de non contraveniendi donationi? nu. 6. Et quid, si sit de ea observanda? nu. 7.

An similiter confirmetur hac donatio homagio, id est, cõpleito omenaje? Refertur opinio affirmans in alio simili, nu. 8.

Et contraria, nu. 9. Et ibi illud non est iuramentum?

Soluntur argumenta, & explicatur, l. 26. re. undecimo, parte tertia, nu. 10. Et ibi iuncto, nu. 8. an melioratio rety in castella sit irrenocabilis homagio preſtito, sicut iuramento?

HActenus actum est quando donatio inter coniuges, inualida sit. Iam agendum est de modis, quibus ea donatio confirmari possit: qui ad tres reducuntur, nempe, iuramentum, mortem naturalem donantis, mortemque eiusdem civilem. Tribus igitur sequentibus disputationibus, de confirmatione per iuramentum, agendum est: deinceps de confirmatione per mortem naturalem, & tandem de confirmatione per mortem civilem.

In proposita ergo quaestione duplex est sententia. Prima, negat firmari iuramento. Ducitur, quia iuramentum contra bonos mores minimę obligat. reg. nō est obligatorium, de reg. iur. donatio autē inter coniuges propter bonos mores interdicitur, ne mutuo se amore spoliēt. Hæc sententiam sustinent Bal. l. 1. ff. de don. inter vi. & vxor. & ibi Bar. Sal. & Fulg. Card. Clem. 1. §. porro, nu. 10. de iureiur. Præpos. c. si. de don. inter vir. & vx. n. 6. & ibi Hentius, n. 6. & ibi Abb. n. 9. dicit esse multum probabilem. Et eam tenet Ale. c. cum contingat, n. 198. de iureiur. & multi alij, quos refert Duenas reg. 119. ampliatione, 2. vers. contrariā opinionem.

Secunda sententia, multo probabilior, & communior asserit confirmari iuramento.

Primò, quia donatio hæc non interdicitur primo, aut principaliter favore publicę utilitatis, sed privatę ipsorum coniugum, ne mutuo amore se spoliēt, & alter ditior cū alterius iactura efficiatur, ex quo nullum peccatum cõsurgit, nihilque contra bonos mores naturales, ergo confirmatur iuramento, quoties. n. contractus prohibetur ob privatā utilitatem, nec turpitudine aliqua est in creditore, iuramentum confirmat contractum, (ut diximus lib. 1. disp. 32. nu. 8.)

Et confirmatur, quia ius non omninò has donationes improbat, nec omninò inualidæ sunt, sed mors donantis expectatur, qua confirmantur (ut dicemus disp. 14.) ergo à fortiori, iuramento confirmabuntur.

Secundò, quia donatio inter coniuges favore religionis & pię causę, est valida, (ut diximus hoc lib. 6. disp. 3. n. 2.) ergo etiam valere debet propter iuramentum, cuius religio magna est, l. 2. ff. de iureiur. & l. 2. C. de reb. cred.

Nec obstat argumentum contrarium: quia illud iuramentum est contra bonos mores civiles non autem naturales, in quo casu confirmat contractum, (ut dixi, & explicui lib. 1. disput. 32. nu. 1.) Hanc sententiam sustinent Bart. l. si quis pro eo, nu. 17. ff. de fideiussor. & l. Seius, &

Aug-

Augerius, nu. 7. ff. ad legem Falcid. Abb. consil. 95. num. 1. volum. 2. & cap. finali, de donat. inter vir. & vxor. nu. 9. & cum contingat, num. 30. de iureiur. ubi Imola, num. 89. Alex. de Nevo, d. cap. finali, num. 14. Gulielm. Alberic. Decius, Bald. Alexand. Roman. Paul. Angel. Francisc. Arerin. Barbatius, Cornus, Cepolla, Corfettus, Fulgos. Socin. quos cum multis alijs refert, & sequitur Dueñas reg. 219. ampliatione 2. à versic. secus tamen esset, Ioan. Lup. rubri. de donationib. § 1. num. 1. Fortun. de ultimo fine, illatione 20. nu. 34. Gomez Arias, l. 48. Tauri, nu. 13. & l. 67. nu. 13. Rosella, de natio. 1. nu. 40. Angel. donatio. 3. nu. 4. Syluest. donatio, 2. quest. 4. Tabiena donatio. 3. quest. 3. num. 4. & verbo dos, quest. 9. nu. 10. Armilla, verbo, donatio, nu. 27. Segura l. 1. §. si vir, num. 57. ff. de acquir. posses. & ibi Perez in additio. Roland. consil. 8. num. 16. & consil. 77. nu. 1. & 2. & consil. 21. num. 14. lib. 1. & consil. 79. nu. 19. & consil. 25. num. 15. lib. 1. Euerardus loco à vi. num. 15. Couar. 3. variar. cap. 7. num. 4. & rubr. de testam. 2. par. num. 10. Ant. Gomp. 2. variar. cap. 14. nu. 26. versic. quinto infertur, & l. 52. Tauri, num. 66. casu 6. Iulius Clarus lib. 4. receptat. verbo, donatio, q. 9. versic. sed quid si in ipsa donatione, Vilalobos in commun. opin. litera D. verbo, donatio, nu. 147. Minchaca de success. creat. lib. 3. §. 29. num. 11. Tello l. 17. Tauri, nu. 92. Riminald. institut. de donat. §. 1. nu. 272. Ant. Gabr. tomo 3. commun. lib. 3. tit. de donat. conclus. 3. nu. 1. Gutier. de iuram. 1. par. c. 3. num. 7. Hieronymus Gabriel consil. 83. num. 13. volum. 1. Seraphinus de priuilegijs iuram. priuilegio 71. nu. 3. Valascus consil. 5. num. 19. in fine, & 20. tomo 1. Angulo de meliorat. l. 1. glo. 1. nu. 36. & gl. 8. num. 1. Et eam dicunt esse communem, & receptiorem, Greg. Lop. l. 4. verb. *son defendidas*, tit. 1. par. 4. Suarez lib. 3. fori, tit. *de las arras*, l. 1. nu. 23. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. glof. 3. num. 19. Et ex Theologis, eam tenent Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. ad finem, Ludouic. Lop. lib. 2. de contract. cap. 47. §. nunc verò agendum, Manuel 1. tomo summæ, cap. 92. num. 2.

- 3 Hanc sententiam quidam temperant, vt intelligatur, si coniux donans premoriatur, in eadem voluntate persistens. Quia iuramentum sortitur naturam, & conditiones contractus, cui adijcitur l. fin. C. de nō numerata pecunia, Sed donatio inter coniuges eam habet tacitam conditionem, si donator prius decedat, in eadem voluntate perseverans. (vt dicemus disputat. 14.) Ergo licet addatur iuramentum, eandem sortietur naturam, & conditionem. Sic Bald. consil. 29. lib. 1. Decius consil. 240. ubi alios allegat.

Sed hæc limitatio omnino rejicienda est, nihil enim operaretur iuramentum. Quoniam eo secluso, donatio inualida inter coniuges confirmatur obitu donatoris premorientis, nec reuocantis: (vt dicemus eadem disputat. 14.) Sic docent Alciat. cap. cum contingat, num. 204. de iureiuran. Roland. consil. 77. num. 5. & sequentibus, vol. 1. Couar. rub. de testam. 2. par. num. 10. in fine, Menchaca de succession. creat. lib. 3. §. 29. num. 13. Anton. Gabr. tomo 3. commun. lib. 3. tit. de donationibus, conclus. 3. à num. 19. Seraphinus de priuilegijs iuram. priuilegio 71. nu. 47. Et de eiusdem limitationis veritate, ait, multum se dubitare, Gregor. Lop. l. 4. in fine, tit. 11. par. 4.

Nec obstat argumentum contrarium: quia respondetur cum Seraphino d. priuilegio 71. num. 52. iuramentum sortiri naturam contractus, quando ea cum ipso iuramento compatibilis est: quod hic non contingit, cum ea donatio de se inualida, & reuocabilis esset. Vel melius dic, iuramentum sequi naturam primordiale contractus, non verò accidentalem, vt multis adductis probant. Rolandus consil. 6. num. 37. lib. 1. Couar. cap. quamuis pactum, 1. par. §. 4. nu. 1. ubi latè id prosequitur, & optimè declarat. Gutier. de iurament. 1. par. c. 37. num. 2. & 3. At donatio inter coniuges ex sui natura primordiali erat valida, & irrevocabilis, nisi accidentarie iuris prohibitio aduenisset: quare iuramento adiecto, ad pristinum statum restituitur, irrevocabilis effecta.

- 4 Secundò alij temperant, vt tunc donatio hæc firmeretur

iuramento, quando interuenit traditio vera, vel ficta. Sic alios referens Anton. Gabr. tomo 3. commun. lib. 3. tit. de donation. conclus. 3. nu. 27. Sed hæc limitatio pariter rejicitur. Nulli enim fundamento innititur: & rationes adductæ num. 2. pariter probant traditione non sequuta firmari donationem hanc iuramento. Sic Seraphinus de priuileg. iurament. priuilegio 71. nu. 61. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 289. ad finem.

- 5 Tertiò limitatur, vt tunc donatio hæc firmeretur iuramento, quando est de futuro, secus si iuramentum sit de presenti, aut præterito, verbi gratia, si vir iuret se donare, aut donasse, vxori, talis donatio non firmabitur eo iuramento. Quia solum cõsetur iurare eam esse veram, & liberam voluntatem, nec fictè donare; quando autem iurat per verba de futuro, vt si iuret se nō contrahenturum donationi, firmatur iuramento. Ratio discriminis est. Quia quando apponitur iuramentum de futuro, incurreretur periurium eo non seruato, cum possit absque peccato seruari, & ideo vt iuramentum seruetur, periuriumque euitetur, effectus valida, & irrevocabilis donatio. At quando iuramentum est de presenti, vel præterito, si ficta fuit donatio, iam periurium admissum est, nec si reuocetur donatio, siue verè, siue falsè facta sit, periurium incurritur: quare cum ea sola ratione donatio iuramento firmeretur, vt periurium euitetur, quando iuramentum est de presenti, vel præterito, non confirmabit donationem. Sic docent Couar. rubr. de testament. 3. par. nu. 14. conclus. 4. Tello l. 17. Tauri, nu. 93. Dueñas reg. 219. ampliat. 2. versic. est tamen verum, quod multi. Riminald. institut. de donat. §. 1. num. 268. Gutier. de iurament. p. 1. cap. 3. num. 2. & 11. & 12. Meres de maior. 1. par. quest. 22. num. 8. Angulo de meliorat. l. 1. gl. 8. nu. 2.

- 6 Hinc infertur, minus benè aliquos asseuerare, non firmari donationem hanc iuramento non contrahendi ipsi, sed quando propriè, & simpliciter iuratur, donationem confirmando. Quia quando donans iurat se non contrahenturum, intelligitur secundum naturam actus, id est, quatenus ius non permittit contrahere. Sic Calderinus consil. 2. de iureiurando. Curt. consil. 66. Sed contrarium est verum. Quia tale iuramentum est verè de futuro, periuriumque admitteretur eo non seruato. Et ita hec Authores reprobant, Riminaldus institut. de donationibus, §. 1. num. 270. Seraphinus de priuileg. iurament. priuilegio 71. num. 49.

- 7 Secundò infertur, minus benè Tello l. 17. Tauri, nu. 93. asserere, iuramento de obseruanda donatione, minime eam confirmari, sed tantum quando sit adiectus pacto de non reuocando. Quia iuramentum de obseruanda donatione, intelligitur iuxta eius naturam, quæ est, vt per penitentiam reuocari possit. Sed hoc minus verum est. Quia tale iuramentum est de futuro, & potest seruari absque interitu salutis æternæ, ergo seruandum est. Præterea, quia idem est iurare aliquid me obseruaturum, ac non contrahenturum, qui enim contrahent, non obseruat, & qui obseruat, non contrahent: ex obligatione enim obseruandi, consurgit obligatio non contrahendi: si ergo iuramentum non contrahendi confirmat donationem, similiter confirmabit iuramentum obseruandi. Præterea, si fundamentum, cui Tello innititur, aliquid probaret, similiter quando donator iurat, se non reuocaturum, intelligeretur secundum naturam contractus, nisi penituerit illum. Quare illi fundamento satisfecimus, num. 3.

- 8 Inquires autem, an sicut donatio inter coniuges firmatur iuramento, similiter firmiter homagio, (vulgò *pleito omenaje*?) Affirmat Bal. consil. 291. vol. 2. Et in alio simili, docent idem Peralta, l. vnum ex familia, in initio, nu. 23. ff. de legat. 1. Padilla, l. si quis maior, nu. 36. C. de transact. dicunt enim meliorationem tertij in Castella effici irrevocabilem homagio, sicut iuramento. Et probari videtur l. 26. tit. 11. p. 4. ibi, *e ann decimos que alguno iurare a otro, o le fiziere pleito omenaje, para complirle alguna cosa, si lo falliere, os porende periuro*. Si ergo homagium iuramentum est, firmabit donationem.

9 Sed dicendum est minimè confirmari homagio. Quia non est iuramentum; iurare enim est, Deum in testem invocare, & si Christus, vers. alioquin, de iureiur. l. 1. tit. 1. p. 3. in homagio verò non interponitur fides diuina, ac testis, sed tantum fides viri nobilis. Præterea, quia hoc colligitur ex d. l. 26. tit. 11. p. 3. vbi hæc tanquam diuersa ponuntur, *iurare, à le fiziere pleito omenaje*.

Et ex l. 7. tit. 15. p. 2. vbi prius dicitur omnes debere iurare, & ita imobiles facturos esse homagium; quare ponuntur ut diuersa, ut bene aduertit ibi, Gregorius Lopez, verb. *omenaje*. Et ex l. 4. tit. 26. p. 4. ibi, *iurandole, e fizieren, dole pleito omenaje*; vbi Gregorius Lopez, verbo *prometiendo*, notat hæc poni, ut diuersa. Tandem quia clerici præstant iuramentum obedientiæ, & nullius de iureiurando non verò homagium, cap. finali, de regulis iuris, & ex diligenti, de Simonia; ergo non est iuramentum. Et ita non esse iuramentum docent Gregorius Lopez, locis proximè citatis, & l. 26. tit. 11. p. 3. verbo *à le fizieren*. Auendaño de exequen. manda. 2. p. c. 27. nu. 6. & 7. Padilla. l. si quis maior. nu. 36. C. de transact. Gutier. authent. sacramenta puberum, n. 149. C. si aduers. vendit. Meres de maior. 1. p. q. 22. nu. 11. Azcédodo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 3. nu. 40. Angulo de meliorat. l. 1. glos. 8. nu. 3. Et videtur tenere Couar. c. quamuis pactum 1. p. 5. 3. num. 2. dicit enim non esse iuramentum, quando quis promittit fide, quæ nobilitatis iure, ac titulo passim contractibus accedit.

10 Nec obstat, l. 26. in contrarium adducta, num. 8. nam respondet ibi, Gregor. Lop. verb. *à le fizieren*. & Gutier. d. authent. sacramenta puberum, nu. 148. referri singula singulis, & ita verba, *es por ende periuro ad illa, si alguno iurare à otro*. Et illa, *que por pena non ser creida*, ad illa, *à le fiziere pleito omenaje*. Quia illa lex refert se ad dicenda infra nimirum, in l. 2. tit. 5. p. 6. vbi hæc pæna tantum imponitur fractori homagij.

Nec est vera doctrina eo. n. 9. tradita, scilicet, melioratione tertij fieri irreuocabilem homagio, sicut iuramento, & ita cā reprobat Meres, & Angulo, n. præcedenti allegati.

DISPUTATIO XVI.

An donatio præsumpta consurgens ex confessione facta per virum dotis receptæ ab vxore confirmetur iuramento?

S Y M M A R I U M.

Si confessio fiat spe numerationis futura, & non animo donandi iuramentum de illa in futurum soluenda, non obligat, n. 1. Quando confessio sit animo donandi, referuntur duæ sententiæ, num. 1. & 3.

Sententia Aduersoris, num. 4. Et solvuntur argumenta, explicaturque, l. 1. C. de dotis promiss. quando duo specialia possunt concurrere, num. 5.

1 Q Vando non animo donandi, sed spe futura numerationis confessio facta est, constat iuramentum de illa dote in futurum soluenda, minimè obligare. Quia in ea promissione includitur tacita conditio, si dos numeretur, & solvatur. Sic Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 39. 5. cum autem.

2 Difficultas autem est, quando confessio facta est animo donandi (quo casu diximus disputatione nona, nu. 6. non valere donationem, nisi morte confirmetur,) verum donatio præsumpta ex ea confessione consurgens, reddatur firma, & irreuocabilis adiecto iuramento? In qua re duplex est extrema sententia, & tertia media.

Prima negat, eam donationem iuramento firmari, licet iuramentum sit de futuro; ut si vir confitens se dotem recepisse, iuret fore, ut soluto matrimonio eā restituat. Ducitur, quia duo specialia iuramentum illud induceret contra l. 1. C. de dotis promiss. alterum, ut ea confessio præsumatur

facta animo donandi, quod secluso iuramento minimè præsumeretur; alterum, ut ea donatio inualida, & reuocabilis, efficiatur valida, & irreuocabilis ratione iuramenti. Hanc tenent Roma. & Socin. quos refert. Couar. 1. variat. c. 7. nu. 4. & num. 5. dicit hanc sententiam veriorē esse. Eiusdem sententiæ videntur donatio. q. 9. vers. hæc tamen conclusio, Ludou. Lop. lib. 2. de contract. c. 47. 9. nunc verò agendum, nam indistinctè dicunt eam donationem præsumptam minimè confirmari iuramento. Et Iulius Clarus refert pro se Couarruiam d. num. 5. vnde manifestè videtur loqui, sicut Couar. etiam quando iuramentum est de futuro.

3 Secunda sententia, in alio extremo asserit, hanc donationem confirmari iuramento, siue de futuro, siue de presenti, aut præterito adijciatur: ut si vir constante matrimonio iuret se recepisse, aut recipere tantā dotis summam. Ducitur quoniam ea verba, hūc sensum efficiunt, iuro me recipere, aut recepisse, &c. iuro me donare tantum dotis vxori, quam proinde confiteor me eo ipso virtute ab illa recepisse, ne præsumatur periurium: quod ea verba, ut sonant, intellecta continerent: iuramentum autem assertorium, quo quis se donare affirmat, continet virtute promissorium non reuocandi eam donationem, ergo illam confirmabit. Sic tenent Valascus conf. 5. nu. 19. Molina de disputatione 439. 5. maior autem controuersia est.

Placet autem mediam sententiam eligere, ut hæc donatio confirmetur iuramento de futuro: non autem iuramento de præterito, aut presenti. Quia priori casu, cum iuramentum illud seruari possit absque culpa, periurij reus erit vir, non seruans, ac proinde ut id crimen euitetur, confirmabitur donatio, & irreuocabilis efficietur. Posteriori autem, nullum incurreretur periurium, donatione reuocata: cum iuramentum assertorium nullam in futurum obligationem producat, sed eius veritas pendeat ex eueni presenti, aut præterito. Et gratis dicitur in iuramento assertorio, quo quis se donare affirmat, claudi virtute promissionem non reuocandi, cum id sit contra naturam iuramenti assertorii, iurans enim se dotem recepisse, solum significat se ex tunc verè, & non fictè donare, ac proinde virtute recipere ab vxore eam dotem illi donatam: ut sic periurium euitetur. Cum autem iuramenti virtus minimè efficiat donationem in futurum, nullam vim illi confert, sed relinquit eam in sua natura, quæ est ut inualida, & reuocabilis sit, nisi morte confirmetur. Hanc tenet videtur Bart. l. cum quis decedens, §. Tira, nu. 2. ff. de legat. 3. vbi cautè dixit hanc donationem non confirmari iuramento, quo vir fatetur se dotem recepisse, quasi aliud sentiens, vbi iuramentum esset de futuro. Et tenent Imola c. cum contingat, n. 89. de iureiur. Baldus Nouellus quem refert, & sequitur Io. Lup. rubr. de donatio. §. 1. n. 4. §. 6. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 3. tit. de donatio. concl. 3. nu. 4. & 5. Menoch. de præsumptionibus lib. 3. præsump. 12. nu. 45, iuncto nu. 48. Dueñas reg. 219. ampliatione 2. vers. est tamen verum quod multi, Gutier. de iuramen. 2. p. c. 3. nu. 11. 12. & 13. Seraphinus multos alios referens, de priuileg. iurament. priuileg. 71. nu. 55. & 56. & hanc fatetur esse communem, Couar. 1. variat. cap. 7. num. 4.

Ad argumentum primæ sententiæ, propositum num. 2. dic cum Bart. l. si is qui pro emptore, in principio, nu. 71. ff. de vsucap. vbi latè probat, posse concurrere duo specialia, quando vnum pender ab altero. Quod hic contingit: nam supposita donatione, consequitur iuramento de futuro firmari, ne periurium incurratur. Vel dic minimè concurrere hic duo specialia. Nam confessio illa secluso iuramento esset donatio præsumpta (ut diximus hoc 6. libro disputatione 9. num. 5.)

Ad argumentum secundæ sententiæ, propositum, nu. 3. neganda est minor, ut probaui num. 4.

DISPUTATIO XIII.

Andonatio inter coniuges contra prius non donandi iuramentum facta, confirmetur iuramento?

S V M M A R I V M.

Proponuntur duae glossae contrariae, an contractus gestus contra prius iuramentum, firmetur iuramento? & referuntur duplex sententia, num. 1.

Donatio inter coniuges, & alienatio rei dotalis facta contra prius non donandi, vel non alienandi iuramentum, non firmantur iuramento, num. 2.

Traduntur variae glossarum concordiae, quando actus gestus contra prius iuramentum non firmetur iuramento, n. 3. & 4.

Duplex impedimentum difficilius tollitur quam unum, num. 3.

Traditur vera glossarum conciliatio, & quando contractus contra prius iuramentum, firmetur iuramento, num. 5.

Quid si per prius iuramentum, nullum est iam tertio acquisitum, cuius intererat servari? num. 6.

Quid si in eum quo contrahitur, ignorabas prius iuramentum, num. 7.

FAccessit nobis negotium in hac disputatione, duplex glossa sibi contraria. Altera est, licet mulieres, in fine de iureiuran. in 6. vbi dicitur iuramentum minimè confirmare alienationem dotis, contra prius iuramentum eam non alienandi. Altera verò est, cap. finali de procurat. in 6. vbi verbo reuocatus, asserit constituentem procuratorem iuramento praestito de non reuocando, peritum esse, si reuocet, at validè reuocare. Aduersatur etiam priori doctrinae glossae; nam si quis iuret se testamentum minimè reuocaturum, & postea reuocet, licet periurus sit, tenebit reuocatio. Praeterea ob stare videtur, cap. sicut de sponsalib. vbi habetur matrimonium contractum contra sponsalia iuramento stabilita, validum esse.

Ideo authores in hac re, varij sunt: quidam enim improbant priorē glossae doctrinam, dicentes alienationem rei dotalis contra prius non alienandi iuramentum confirmari iuramento. Sic cum alijs Ant. Gom. l. 2. Taurin. 18. & eam glossae doctrinam asserit communiter reprobari, Ias. §. si quis postulante, nu. 1. instit. de action.

Alij autē amplectētes prioris glossae doctrinam, asserunt donationē inter coniuges contra prius ab illa abstinēdi iuramentum, minimè confirmari iuramento. Sic Minchaca de success. crea. lib. 2. §. 18. n. 160. Gut. de iuram. 1. p. c. 3. n. 13.

2 Dicendum est cum posteriori sententia, donationem inter coniuges in hoc casu, non firmari iuramento. Iuxta doctrinam illam glossae, cap. licet mulieres, de iureiur. in 6. in fine, tradentis alienationē dotis contra prius non alienandi iuramentum, non firmari iuramento. Quam sequuntur Speculator, tit. de emptione, §. tertio loco, num. 14. versic. & nota generale Archidiaconus, d. cap. licet mulieres, in fine, Dominicus, ibi in fine, Ancharan, ad finem, Franchius, num. 7. Bartol. l. si quis pro eodem num. 9. ff. de fideiussor. Abb. cap. intellecto, num. 8. de iureiurando, vbi Alexand. de Neuo, nu. 17. Imola, cap. cum contingat, eodem titulo, num. 81. & ibi Alciat. nu. 14. & 15. Ioa. Lup. subr. de donation. §. 4. num. 6. Angel. iuramentum §. nu. 15. Syluest. iuramentum 4. quaest. 12. Bernardus Diaz, reg. 477. & ibi eius adductor Salzedo: Couar. de pactis 2. par. §. 2. nu. 4. Villalobos in comun. opin. litera l. nu. 112. Minchaca de successio. crea. lib. 2. §. 18. n. 148. Gutier. de iuramen. 1. par. cap. 1. nu. 79. Matienzo lib. 5. recopil. titu. 10. l. 3. gloss. 13. nu. 1. Seraphinus cum multis alijs, de privileg. iuram. privileg. 75. aut. 44.

3 De ratione tamen huius doctrinae dissident valde Doctores. Quidam dicunt eam esse, cur in hoc euentu secundus contractus contra primum iuramentum non valeat. Quia duplici de causa ad secundum contractum procedi non potuit: prima est, propter iuramentum prius praestitum. Secunda, quia is contractus lege prohibitus erat: con-

stat autem duplex impedimentum difficilius tolli, quā vnū. L. penul. §. si verò pater, C. de adop. & l. 1. ff. de rapui virgin. & consequenter secundus contractus iuratus non tenet, nec potuit firmari iuramento. Quia concutrit duplex prohibitio, hominis, scilicet, & legis, quae efficacius operatur, quam simplex; vt bene docet Ruinus cons. 41. nu. 27. vol. 1. Hanc rationem reddunt Alexan. Crotus, Loazes, Selua, quos refert Couar. de pactis 2. parte §. 2. nu. 4. Idem Iason authent. sacramenta puberum, nu. 60. C. si aduers. vendit. Imola cap. cum contingat, num. 81. de iureiur. & ibi Alciat. num. 43. Minchaca de successio. creat. lib. 2. §. 18. nu. 151. & 152. Gutier. de iuram. 1. p. c. 1. n. 81. Seraph. de privileg. iuram. privileg. 75. nu. 46. Vnde sic conciliant glossas hi Doctores, vt Gl. licet mulieres, de iureiur. in 6. asserēs secūda dotis alienationē iuratā nō valere, cū prius iuramentum de non alienando, & ita generaliter iuramentum posterius non confirmare contractum, contra prius iuramentum de non contrahendo, habeat locum quoties prius iurauit se non acturum id, quod iure efficere prohibitus erat; vt quando mulier iurauit se non alienaturam bona dotalia, quae de iure alienare non poterat; glossa autem ca. finali, verbo reuocatus, de procurat. in 6. asserens, quando quis promisit iuramento se nō reuocaturum procuratorem, & postea reuocat, valere reuocationem, & ita actū contra prius iuramentum, validū esse procedat, qñ quis promisit se nō facturū, qñ aliās de iure licebat facere; vt reuocare procuratorem.

Sed haec conciliatio, & ratio non exhaurit difficultatē. Fortiter enim vrget, cap. sicut, de sponsal. si quis enim spon-
salia iuramento firmata contraxit cum Titia, valet matrimonium cum alia contractum: cum tamen iuramento priori iurasset, se cum alia non contracturum, quod idem prohibitum erat fieri propter priora sponsalia: ergo non est verum dicere, actum contra prius iuramentum non agēdi id quod de iure prohibitum erat, nō valere. Quod argumentum valde contorsit Salzedum in addit. ad regu. 477. Bernardi Diaz, circa primam limit. in fine, ita vt maturius excogitandam solutionem dixerit: nisi velit quis illū textū procedere, ob matrimonij privileg. quod semel legitimè contractū rescindi nequit. Sed haec euasio nullus est momenti. Tū, quia petit principium: dū reddit rationem privilegij matrimonij in hac re: quod legitimè contractum rescindi nequeat. Nā in hoc versatur difficultas, an legitimū, & validū sit matrimonium contra prius iuramentum? Tum etiam, quia in ceteris contractibus id contingit, si quis, n. promisit alicui se illi venditurum talem equum iuramento adiecto non vendendi alij, si contra iuramentum alij vendat, & tradat, venditio haec valida erit: cum tamen contraria sit priori iuramento non vendendi alij: qñ iure communi prohibitus erat facere, propter priorē promissionem, l. quoties. C. de rei vendic. Et ita hanc rationem improbat Cou. de pactis, 2. par. §. 2. nu. 4. versic. est igitur.

4 Alij eam rationem tradunt. Quia iuramentum interpretationem recipit secundum naturam primordiale actus, cui adijcitur l. finali, C. de non numer. pecun. Quare reuocatio procuratoris contra prius non reuocandi iuramentum, valida est: quia haec est propria huius actus natura, vt reuocari possit procurator, quoties constitutus voluerit. Ita Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 10. l. 3. gloss. 13. nu. 3.

Sed haec solutio displicet. Quoniam contractus sponsalibus cū Titia, iuramento adiecto abstinendi ab alio matrimonio, ea promissio irreuocabilis est absque Titiae consensu, vel causa dissolutionis sponsalium iusta, & tamen valet secundū matrimonium, Titia renitēte, nec causa iusta cōcurrēte: ex c. sicut de sponsal. ergo quāuis prior actus iure naturae irreuocabilis sit, valet posterior gestus contra iuramentum.

5 Vnde vera solutio, & conciliatio glossarum, ea est: vt quoties actus iure validus erat, ac licitè fieri poterat, sicque eius valor ab agentis voluntate pendeat, adhuc valeat, licet sit contra prius iuramentum. Vt reuocatio procuratoris, de se licita erat, & contractus matrimonij, poteratque validè fieri, ex sola contrahentium, vel reuocantis voluntate, nullo desiderato iuramento, vim, & valorem

valorem illi actui tribuente, & ita valent, licet fiant contra prius iuramentum. Quia id iuramentum solū efficit, ut illud frangens sit periurij reus non autem vim habet reddendi nullum posteriorem contractum. At verò quādo actus est iure invalidus, nec pendens ab agēis voluntate, obstante prohibitionē iuris illum irritantis soloque iuramento confirmandus erat, ac validus efficiendus: ut contingit in donatione inter cōiuges, l. 1. ff. de donat. inter vi, & uxō. & in cōtractu minoris absque curatoris auctoritate, authen. sacramēta pūberum. C. si aduers. venditio, & in alienatione rei dotalis l. Iulianus; ff. de fundo dotali, auth. siue à me, C. ad Velleian. c. cum contingat, de iureiur. tunc si iuret quis se non facturum id, si postea faciat, iuramento, que cōfirmet, hic posterior actus cōtra prius iuramentum, inualidus est. Itaque ut summam cōplectar, quādo actus contra prius iuramentum gestus non indiget iuramenti vinculo ad sui cōfirmationem, & valorem nō obstat prius iuramentum eius valori, sed validus potest esse, siue iuramentum accedat, siue nō, nihil impediēte priori iuramento. At verò quādo actus contra prius iuramentum est iure inualidus, & solo iuramenti vinculo confirmandus, ac robur & valorem accepturus, tūc iuramento valorem non accipit, sed perinde remanet inualidus, ac si iuramentum nō adesset. Et ratio est manifesta, quia actus ille gestus cōtra prius iuramentum, est illicitus, & periurus; ergo iuramentum, quod iniquitatis vinculum non est, c. inter cetera 22. q. 4. & c. quanto, de iureiurand. non potest ei robur, & valorem tribuere. Et confirmatur, quia actus ille est illicitus, & periurus; ergo iuramentū illi adhibitū est nullū, & penitus non obseruandū: cum absque peccato obseruari nequeat, c. cū contingat de iureiur. Et ita conciliāt duas illas doctrinas Abb. c. intellecto, nu. 8. de iureiur. per illum text. ibi, (illicitum fuit secundum iuramentum, & propterea penitus non seruandum.) Alex. de Neub. ibi, num. 17. Angel. iuramentum 1. nu. 15. Syluester iuramentum 4. q. 12. Frācus cap. licet, nu. 7. de iureiur. in 6. Couar. de pactis 2. par. 5. 2. nu. 4. uersic. ceterum, & sequenti. Pro eadē sentētia sunt Gl. c. licet, de iureiur. in 6. in fine. vbi Archid. in fine, Domin. in fine, Anchar. ad finem. Speculator tit. de emptione, §. tertio loco, nu. 13. Ripa c. cum M. nu. 83. uersic. 2. limitatur, de constitutio. Minchaca de success. creat. lib. 2. §. 18. nu. 147. Gutierrez de iuramen. 1. p. cap. 3. nu. 14. Salzedo addit. ad Bernardum Diaz. regu. 477. ante primā limitationem, vbi omnes hī reddētes rationem, quare iuramentum non confirmet alienationē rei dotalis cōtra prius iuramentum non alienandi, dicunt eam esse, quia illa alienatio est illicita, & periura.

6 Nec admittenda est limitatio aliquorum dicentū contractum iure inualidum, non firmari iuramento contra prius iuramentum, intelligi, quādo illud prius iuramentum prāstitum est alicui, cuius intererat ab eo contractu abstinere. Quia tūc posterius iuramentum in dānum tertij, cui ius ex priori iuramento acquisitum fuerat, minimē obligat, c. quamuis pactum, de pactis in 6. & cap. cum contingat, de iureiur. Et potest probari, quia quādo iuramentum non fit alicui tertio, cuius interest, cum sit in solius iurantis utilitatem, ut iuramentum de non alienādo res dotales, vel de non donando coniugi, poterit iurans cedēs iuri suo, propria auctoritate illi cōtrauenire, nec periurij reus erit, & subinde is cōtractus posteriore iuramento confirmabitur. Sic limitant Bald. c. veniens, de iureiur. nu. 4. & l. duobus, §. finali, ff. de iureiur. Alex. conf. 16. nu. 6. lib. 3. Decius conf. 53 §. n. 13. Alciat. d. cap. cum contingat, nu. 46. Ioan. Lup. rubric. de donatio. §. 4. nu. 6. Bernar. Diaz, seg. 477. limitat. 3. Ant. Gomez. l. 1. §. 2. Tauri, nu. 58. Gutier. de iuramento 1. p. c. 1. nu. 78. Matienzo lib. 5. recop. tit. 10. l. 3. gl. 13. n. 8. Et vñ tenere Frāchus, c. licet, nu. 7. de iureiur. in 6. ponderat enim iuramentum factū esse Deo, & patri.

Sed hæc limitatio non est admittenda, & idem est dicendum, licet prius iuramentum soli Deo factum sit. Quia eadem militat ratio: cum enim actus contra illud gestus, sit peccatum, ac periurium, non potest ei obligandi vim con-

ferre iuramentum posterius. Quare eam limitationē rejiciunt Couar. de pactis 2. p. §. 2. nu. 4. uersic. secundum eandē Seraphinus de priuileg. iuramen. priuileg. 7 §. nu. 61. Salzedo super regul. 477. Bernardi Diaz. limitat. 3. Et dubitat Alex. l. duobus, §. finali, ff. de iureiur. Et satis fauēt Abb. c. intellecto, nu. 6. de iureiur. & ibi Alex. de Neuo, nu. 17. Ang. iuramentum §. n. 15. Sylu. iuramentum 4. q. 12. dicunt enim posterius iuramentum non valere, quia priori iuramento obligauerant se alienantes Deo.

Nec obstat argumentum contrarium: quia respondent benè Couar. Salzedo, & Seraphinus proximè citati. id iuramentum principaliter factum fuisse Deo, & ita necessariā esse relaxationem, ut possit illi cōtraueniri: secus vbi nullus habetur respectus ad Deum, nec inde consurgit etiam minus principaliter aliorum utilitas, ut resultat hæc edum ex non alienando, nec donando.

Alij autem limitāt, ut cōtractus iure inualidus, non firmetur iuramento contra prius iuramentū: quādo is, cum quo contrahitur, erat conscius prioris iuramenti. Quia æquum nō est, quādo is ignorabat, ut cōtractus inualidus sit, iusta ignorantia obstante. Sic Bald. Imola, Alexan. quos refert Couar. de pactis 2. par. 5. 2. nu. 4. uersic. satis etiam, dicens esse communem sententiam: Villalobos in commu. opinio. litera I, nu. 13. Bernar. Diaz, regu. 477. limitatione 2. Ant. Gomez. l. 1. §. 2. Tauri, nu. 58. Et ab hac sententia dicit non esse recedendum in iudicando, & cōsulendo, licet contraria in rigore verior sit, Gutierrez, de iuramento 1. par. cap. 1. num. 88.

Sed meritò cum Imola, & Alciato, rejiciunt hanc limitationem, Couar. ibi, Salzedo super d. regula 477. Bernardi Diaz, Seraphinus de priuilegio iuramen. priuilegio 7 §. nu. 1. Matienzo, libro 5. recopilat. tit. 10. l. 3. gl. 13. num. 9. & dicunt nil referre, siue is, cum quo contrahitur, scierit, siue ignorauerit prius iuramentum. Quia utroque casu cōtractus ille gestus contra iuramentum, est inualidus ipso iure, & solo iuramento firmandus, quod fieri nō potest cum absque periurij peccato seruati non possit. At in hoc casu admittūt hī Doctores eam limitationem: quādo mulier, vel alius contrahens dolosè priori iuramento se alitrit, vel dolosè tacuit tempore alienationis, & cōtractus; quo alterum contrahentem circūueniret. Quia deceptus, & non decipientibus iura subueniunt, l. 3. C. si minor te maiorem dix. & l. 6. tit. 19. par. 6. secus quādo ex simplicitate, obliuione, id tacuit. Quod in dubio dicit Imola ibidem, præsumendum esse.

DISPUTATIO XIV.

An donatio inualida inter coniuges, confirmetur morte naturali donatoris?

S V M M A R I V M.

Confirmatur morte naturali, num. 1. Et ibi, quid quādo mors est accidentalis, vel damnatur memoria donantis post eius obitū? Et quid de donatione inter cōiuges pura, inos remissiuè, & quid, quādo precibus importunis extorta est? remissiuè. Indiciū legitima ascendentiū, vel descendentiū, nu. 31. Donatio ante matrimonium facta collata in matrimonij tempore, confirmatur morte donantis, nu. 2. Et an hoc sit in præiudiciū legitima ascendentiū, vel descendentiū? nu. 3. Et an ex ea detrahatur falcidia? nu. 4. An hac donatio morte confirmata, sit propriè legatum, & consideretur aditio hereditatis, ut morte confirmetur? n. 5. Et an traditio rei donata exigatur? nu. 6. Et ibi, an satis sit possessio, seu detentio rei donata, absque traditione? An requiratur ut hac traditio, annui redditus ad alimenta uxori promissa à viro, cōfirmetur morte? remissiuè cod. n. 6. Satis est quocunque tempore vita donantis, traditio fiat, nu. 7. Quid si coniux donans traderet rem cōiugi donatario, pacto iniuro, ut si donans conualescat sibi restituatur, vel reuocaretur traditio, nu. 8.

An si coniux promittat aliquid coniugi, & tradat, confirmetur morte? num. 9.

Quid, si vir donet uxori domum, in qua ambo habitant, vel res domi existentes nec interueniat alia traditio? num. 10.

Et an in donatione rec. proca. desideretur traditio? num. 11.

An requiratur traditio vera, vel sat sit ficta? num. 12.

Quando confitetur vir constans matrimonio se dotem recepisse, an ea censetur traditio, ut morte confirmetur? Et quid si ante matrimonium ea confessio sit? num. 13.

An satis sit ficta traditio? num. 14. Et quid, si donans retineat usumfructum? num. 15.

Quid, si uxor sit debitor mariti, & hic animo donandi remittat debitum? num. 16.

Quid, si coniux donans tradat donatario instrumenta rei donata? nu. 17. Vel faciat instrumentum donationis? num. 18.

Vel faciat rem sibi debitam in alterum transferri, num. 19.

An desideretur, ut donatio morte confirmetur, donantem prius decedere? num. 20.

Quid, si simul periere coniuges incendio, aut naufragio, & constat donantem superuixisse, vel id dubium est? Et explicatur l. si tutor virum, ff. de reb. dub. Et significationis implicatiue, maxime num. 21.

Quid, quando non simul eodem casu perierunt, sed diuersis in locis, nec constat quis prior decesserit? Et quid, si in hoc casu mutuo sibi donassent, vel ea lege, ut qui prius decederet, bona donata obtineret? num. 22.

An hæc correctæ sint assensio iure regio Castelle, & presumatur in dubio uxorem prius decessisse? num. 23.

An desideretur, ut donatio hæc morte confirmetur, eam non excedere quingentos aureos absque insinuatione? num. 24.

An si excedat, tota donatio corruat, nec morte confirmetur? nu. 25. Et an exigatur, ut donans in eadem voluntate perseueret? remissive, num. 26.

Donatio irrita inter coniuges, confirmatur morte donantis naturali. Habetur expresse cap. fin. de donat. inter vir. & vxor. l. Papinianus, & l. cum hic status, ff. eod. tit. l. 1. & 3. & l. donationes, quas parētes, C. de donat. inter vir. & vxor. & l. 4. tit. 1. par. 4. Et ratio est, quia eo tempore cessat ratio prohibitionis, ne scilicet mutuo se amore spolient, & potest alter alterum liberè instituere, ipsiq. legare, & proinde ex tacita, & presumpta voluntate, cum donationem in vita donator minimè reuocauerit, censetur tunc relinquere, ac legare. Quoniam in eadem voluntate præsumitur aliquem mori, nisi appareat contrarium voluisse, c. maiores, de Baptismo, l. sancimus, C. de testament. & ita perinde est, ac si in testamento ea donatio relicta esset. Nomine autem mortis naturalis, qua donatio hæc confirmatur, comprehenditur etiam mors accidentalis gladij l. si tibi, vbi Bald. C. de donat. ante nuptias. Idem Bald. l. res vxoris, num. 2. C. de donat. inter vir. & uxorem. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 70. num. 1. Gregorius Lopez, l. 4. verbo, *en su vida*, tit. 1. par. 4. Addit bene Ioan. Lup. nu. 2. secus esse, si donator mortem sibi ob sceleris conscientiam consciuerit, vel etiam post mortem memoria eius damnata sit: tunc enim reuocatur donatio: habetur l. cum hic status §. 3. §. si donator, vers. si maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor.

Vtrum autem donatio inter coniuges putatiuos, confirmetur donantis morte? Dixi hoc 6. lib. disp. 2. n. 9. Et quid qñ precib. importunis extorta est? Dixi lib. 4. disp. 10. n. 7. Similiter donatio facta ante matrimonium, collata in matrimonij tempus, quæ inualida est l. quod sponsa, C. de donat. ante nupt. confirmatur donantis morte: nō quidem ex verbis legum, cum verè non fiat inter coniuges: sed ex ipsarum mente. Quia donatio collata in matrimonij tempus, fictè videtur facta in ipso matrimonio, & inter coniuges: habetur d. l. cum hic status, §. Oratio, vers. si spūs, & docent oēs, specialiter Io. Lup. rubr. de donat. §. 69. n. 2.

Ex his inferitur, hæc donationem confirmari morte, quatenus non est in præiudicium legitimæ ascendentiū, vel descendentiū. Quare in regno Castellæ, si donator descendētes habeat, extrahetur de quinto, de quo solo dispo-

nere potest in descendētiū præiudicium l. 30. Tauri, hodie l. 13. tit. 6. lib. 5. recopil. si autem solos ascendentes, extrahetur de tertia bonorū parte, de qua liberè testari potest l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. lib. 5. recopil. Ratio est manifesta, quia donatio hæc morte confirmata, est instar legati gratuiti in testamento relicti: (ut diximus nu. 1.) Huiusmodi autem legata minimè nocent legitimæ. Sic Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 289. §. vt ad Lusitanum.

4 Secundò inferitur, ex huiusmodi donatione morte confirmata, detrahendam esse falcidiam. Quia in vim legati potius, quàm in vim contractus sustinetur. Habetur l. cum hic status §. 3. in initio, ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *sed de falcidia ubi possit habere locum, tractandum est, cui locum in a fore, opinor, quasi sit testamento confirmatum, quod donatiū est.* Et l. in donationibus. C. ad leg. Falcid. ibi, *in donationibus inter virum, & uxorem factis legem Falcidiam, quando fideicommissi partibus funguntur, &c.* vbi Glos. verb. factis, inquit, id est, quando fiunt causa mortis, vel morte confirmantur, nam si fiunt inter viuos, & statim valent, non detrahitur Falcidia. Sic Barr. d. l. cum hic status, in initio, n. 2. Tiraq. l. si vnquā, verb. libertis, nu. 121. C. de reuoc. donatio. Io. Lup. rubr. de donat. §. 69. nu. 2. Gregor. Lop. l. 1. verb. donationes, tit. 1. p. 6. lul. Clar. lib. 4. receptar. §. donat. q. 9. vers. scias autem. Molina multos referens, lib. 1. de primogen. c. 12. num. 10. Angulo de meliorat. l. 1. glo. 1. n. 11. Et ex Theologis, Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 289. §. ex donatione. Lud. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 47. ad finem, §. notandum est.

Quare minus bene las. l. si is, qui pro emptore, nu. 116. ff. de vsucap. censet non detrahi falcidiam, nisi quando donatio fuerit confirmata in testamento, quæ aliàs minimè posset morte confirmari: ut si excedat quingentos solidos: (ut dicemus n. 24.) Tunc enim rationem fideicommissi habet, & proinde ex ea detrahitur falcidia. Quare cautè dicitur d. l. in donationibus, quando fideicommissi partibus funguntur.

Sed verius est quod dixi: illud enim, quando accipitur causatiue, pro quia, ut tradit ibi Glo. verbo, quando: & ita textus vniquè saliter definiuit ex donationibus morte confirmatis, detrahi falcidiam. Quia vim legati, ac fideicommissi habent. Et d. l. cum hic status, absolutè dicitur ex tali donatione falcidiam detrahi.

5 Quamuis autem donatio hæc morte confirmata vim relicti habeat: nō tamen est propriè legatum: nec contractus, sed tertia quædā species media: ut optimè probat Molina lib. 1. de primog. c. 12. nu. 11. Vnde ut hæc donatio morte confirmetur, nō desideratur hæreditatis aditio. Sic multis citatis docent Tiraq. l. si vnquā, verb. libertis, n. 121. C. de reuoc. donat. Io. Lup. rubr. de donatio. §. 69. n. 3. Greg. Lop. l. 4. verb. sensu, vbi tit. 1. p. 4. Ant. Gom. 2. variar. c. 4. nu. 23. vers. aduertendum, Angulo de meliorat. l. 1. gl. 1. n. 15. Et ratio est, quia est veluti donatio causa mortis, cū morte confirmetur: hæc autem non indiget ad sui valorem, hæreditatis aditione: ut latè probat Io. Lup. proximè citatus.

Quatuor tamen oportet adesse conditiones, ut donatio hæc morte confirmetur. Prima est, ut præcesserit in vita donantis traditio rei donatæ. Probatur ex l. Papinianus 24. ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *si stipulanti uxori sua spondisset, non putabat conueniri posse heredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit.* Et l. res vxoris 24. C. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *vel etiam largitione viri in eam, ante reatum, iure perueniant.* Et infra, donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatum collata in uxorem. Quæ sunt verba traditionē importāt. Et argumento l. 2. C. si quis alteri, vbi in donatione facta filiofamilias, confirmanda eius emancipatione traditio desideratur. Et ratio est, quia cum talis donatio sit inualida, nō esset quid confirmaretur, deficiente traditione: ea autem accedente, iam est actus, res, & voluntas, quæ possit confirmari. Sic docent Glo. d. l. Papinianus, verb. mariti. Salic. l. 2. n. 2. C. de dote cauta. las. l. si diuortio, nu. 8. ff. de verb. oblig. He. ric. c. fin. nu. 4. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Alex. de Neuo, nu. 4. Bald. Paul. & Loazes, quos refert, & sequitur Couar. rubr. de testam. 3. p. nu. 3. Tiraq. l. si vnquam, verb. libertis, n. 121. C. de reuoc. don. Io. Lup. rubr.

rubr. de donat. §. 76. n. 1. Rosella donatio. 1. nu. 34. Angel. donatio 4. nu. 3. Syluest. donatio 2. q. 4. Tabiena donatio. q. 3. nu. 4. Armilla verbo, donatio, n. 27. Ant. Gomez. 1. var. c. 4. nu. 23. vers. aduertendum, & l. 52. Tauri, num. 65. Minchaca de success. progress. lib. 1. §. 1. n. 136. 138. & 139. & de success. creat. §. 29. nu. 11. 12. & 18. Greg. Lop. l. 4. verbo, *ex su videri*, tit. 11. par. 4. Villalob. in commun. opin. litera D, verbo donatio, nu. 147. Iul. Clarus multos referes, lib. 4. recept. §. donatio, q. 9. vers. scias autem, Molina lib. 1. de primogen. c. 12. nu. 12. in fine, Ant. Gabr. tomo 1. commun. in mea editione, lib. 4. verbo, donatio, fol. 208. col. 1. Acosta cap. si pater, 1. par. verb. legauit, nu. 1. de testament. in 6. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gl. 2. nu. 5. Gutier. 2. Pract. Quæst. 12. n. 120. Valascus conf. §. n. 16. to. 1. Angulo de meliorat. l. 4. gl. 4. n. 13. Barbosa l. quæ dotis 34. nu. 67. ff. soluto m. trim. Et ex Theologis, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 289. §. illud obserua. Ludou. Lop. lib. 2. de contract. cap. 47. §. 3. confirmatur.

Addit Matienzo eod. num. 5. cum Paulo de Castro, non satis esse, si coniux donatarius sit in possessione, seu detentione, rei donatæ, nisi traditio interueniat.

Quamuis autem requiri traditionem hanc, communis sententia habeat: non est hoc omnino certum: quia d. l. Papinianus, videtur loqui non de vera donatione, sed de promissione donandi. Quod non obscure significant ea verba, *si stipulanti uxori sue spondisset*. Quare Glos. l. 1. verb. factæ, C. de donat. inter vir. & vxor. & l. 1. in fine, C. de dote cauta, vbi Cin. & Bart. d. l. Papinianus, vbi & Salic. explicat eum textum, de donatione facta per promissionem donandi. Et ita hanc differentiam constituunt Bald. conf. 397. lib. 1. Paul. conf. 138. lib. 1. Anchar. conf. 70. Et hanc sententiam dicit Tiraq. de iure constit. 1. p. n. §. 3. non esse ratione destitutam. Immo Azo summa, tit. de donat. inter vir. & vxor. in fine, & Hostien. summa, eod. tit. in fine, dicunt fortè non requiri traditionem, & d. l. Papinianus, correctam esse per l. cum hic status, ff. de don. int. vir. & vx. vbi absolute traditur, donationem hanc morte confirmari, nulla traditionis mentione facta.

Sed non est recedendum à frequentissima ferè omnium sententia, ita intelligente lillam Papinianus, nec verum est corrigi per d. l. cum hic status. (Vt bene probat Anton. Gomez. l. 52. Tauri, num. 65.) Quia leges legibus suppleri debent, ut earum correctio vitetur. Item, quia cum lex Papinianus, mentionem faciat orationis Diui Severi, posterior est decisione l. cum hic status.

6 Vtrum autem hæc traditio requiratur, ut annui redditus promissi uxori ad alimenta per virum, confirmentur morte? Dixi hoc 6. lib. disput. 3. num. 12.

7 Non desideratur aut, traditionem fieri donationis tempore, sed satis est quocumque tempore vitæ donantis. Quia textus solum traditionem petunt, non restringentes si tempore ipsius donationis fiat. Item, quia cum donatio hæc toto donatoris vitæ curriculo, inualida sit, & sola eius morte confirmanda, satis est ante mortem traditionem fieri, ut tempore mortis adsit aliquid traditum, quod morte confirmari valeat. Sic referes Baldum, docet Io. Lup. rub. de donat. §. 76. nu. 1. Greg. Lop. l. 4. verbo *ex su videri*, tit. 11. p. 4.

8 Nec huius donationis confirmationi obstat, si vir donans traderet donatario uxori rem, eo pacto inito, ut si donans conualesceret, ea res ad ipsam rediret. Quia re vera iam intercessit traditio. Sic Minchaca de success. progressu lib. 1. §. 1. num. 136. Obstat tamen meo iudicio, si vir conualescens rem traditam reassumeret, ex vi illius pacti. Quia iam perinde est, ac si non esset traditio, cum ea reuocata sit, nec tempore mortis inueniatur aliquid traditum, quod confirmari possit.

9 Ex dictis sit tripliciter posse fieri donationem inter coniuges, Vel si coniux dicat coniugi, dono tibi talem fundum: vel promitto me tibi talem fundum donaturum, vel promitto tibi talem fundum, & in omnibus his euentibus, traditione sequuta donationem confirmari donantis morte. Sic Minchaca lib. 1. de successuum progressu, §. 1. num. 140.

10 Secundò infertur, viro donante uxori domum com-

munis habitationis vtriusque, vel rem domi existentem, minimè donationem hanc confirmari morte viri, alia traditione non interueniente. Quia viro superstite, nec domum nec res in illa existentes vxor possidet, sed detinetur à viro in ea l. habebat, cum ibi notatis, ff. de precario, l. 1. §. penult. ff. de ijs, qui deiecerunt, vel effuderunt. Sic Paulus, quem refert, & sequitur Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 77. num. 1.

11 Limitatur autem conditio hæc, ut requiratur traditio nisi sit reciproca donatio inter coniuges. Sic Villalobos in commun. opin. litera D, verbo donatio, num. 184. & refert pro se Paulum, l. si pater, ff. de donat. inter vir. & vxor. & Ioannem Lupum rubr. de donat. §. 40. num. 17.

Sed lapsus est Villalobos: hæc enim non est limitatio donationis, inualida traditionem petit, ut morte confirmetur: quoniam autem valida est, nulla indiget traditione, nec confirmatione. At donatio hæc reciproca inter coniuges, cum remuneratoria sit, valida est (ut dixi hoc 6. lib. disput. 6. n. 11.) Et hæc rationem expressè assignant Paulus, l. si pater filia, in fine, C. de inoffic. testam. (quem falsò allegauit Villalobos l. si pater, ff. de donat. inter vir. & vxor. nam in toto illo tit. non inuenitur talis lex.) Et Ioan. Lup. d. §. 40. num. 17. Si autem hæc donatio reciproca excederet iustam remunerationem, iuxta tradita d. disput. 6. num. 6. & seqq. cum in eo excessu sit donatio simplex, & subinde morte confirmanda, indigeret vtrique traditione: sicut ceteræ donationes simplices inter coniuges factæ.

12 Dubitabis aut circa hæc conditionem, an requiratur traditio vera, aut sat sit ficta? Quidam censent requiri veram, nec sufficere fictam, ut per clausulam constituti. Quia hæc clausula inducens possessionem fictam, est nulla, vbi principalis actus est nullus: ut voluit Bald. l. ex testamento, C. de fideicommissis. Hos refert Tiraquel. tract. de iure constitut. 1. par. nu. §. 2.

Ceterum tenendum est, sufficere fictam traditionem: per l. cum hic status 33. §. si maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *Finge in possessione precaria mulierem remansisse, paratamque esse, satisfacere creditori: dicendum est donationem valere*: quamuis Glossa ibi, verbo precaria, aliter explicet eum textum. Et ratio est, quia quoniam actus est omnino nullus, non sufficit ficta traditio, at quoniam actus non est omnino inualidus, sed potest morte vires accipere, sicut actus ipse principalis morte conualescit: sic & traditio ficta. Sic docent Bart. Bald. Alberic. Angel. Salicet. quos cum alijs refert Tiraquel. tract. de iure constitut. 1. p. nu. §. 1. & 2. p. limitat. 7. nu. 21. & 22. & ipsos sequitur, & ferè omnes vbi que idem tenent, teste eodem Tiraquel. de retractu conuentionali, ad finem tituli, nu. 48. Alex. de Neuo, cap. fin. nu. 6. de donat. inter vir. & vxor. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. n. 2. & 7. Gregor. Lop. l. 4. verbo *ex su videri*, tit. 11. p. 4. Acosta, c. si pater 1. par. verb. legauit, nu. 1. de testam. in 6. Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 65. Villalobos in communib. opin. litera D, verbo donatio, nu. 148. Minchaca de success. progressu, lib. 1. §. 1. num. 137. Anton. Gabr. in mea editione, to. 1. commun. lib. 4. verbo donatio, fol. 208. col. 1. Molina tomo 2. de iustitia, tract. 2. disput. 289. §. idcirco autem.

13 Hinc infertur primò, confessionem dotis receptam constante matrimonio à viro quando censetur animo donandi facta, (de qua re hoc lib. 6. rota disput. 9. egimus) haberi loco traditionis, & ita eam presumptam donationem absque alia traditione confirmari morte. Et ratio est, quia hoc est speciale in dotis donatione, vel augmento, quam constante matrimonio vir facit uxori. cum enim dos tunc, tam quoad possessionem, quam quoad proprietatem, penes virum esse debeat, l. doce ancillam, C. de rei vendicat. frustra traderetur uxori cum statim ad maritum possessio redire debeat, l. qui sic, ff. de solut. sicque eius retentio, breui manu pro traditione habetur, quasi breui manu mulieri tradita, ad virum redierit: ut in simili habetur, l. singularia, ff. si cert. petat. Sic docet Glos. l. Papinianus in fine, ff. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Bart. in fine, Felin. cap. si cautio, nu. 77. de fide instrument. Bartholom. Socin. l. 1. nu. 61. ff. sol. matrim. lafon l. si diuortio, num. 8. ff. de verb. obligat. Salic. l. 2. nu. 2. C. de dote cauta. Rosella donatio 1. num. 34. Angel.

Angel. donatio. 3. nu. 3. Syluest. donatio 2. q. 4. Tabiena donatio. 3. q. 3. n. 4. Io. Lup. rubr. de donat. §. 76. n. 3. Couar. 1. variar. c. 7. nu. 4. vers. sed quod etiam, Iul. Clar. lib. 4. receptarū. §. donatio. q. 9. vers. scias aut, Menoc. de presumptionib. lib. 3. præsump. 12. n. 38. Minchac. lib. 3. controuer. vsu frequen. c. 46. n. 10. vbi multos refert: Valascus conf. 6. nu. 16. tomo 1. Et ex Theologis, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. §. idcirco autem, & disp. 493. §. ceterum obijcies, & §. sunt verò nonnulla, Ludou. Lop. lib. 2. de contract. cap. 47. §. tertio confirmatur. Quare audiendus non est Auendano de exequend. mand. 2. par. cap. 29. num. 14. asserens donationem ex hac confessione cōsurgentem, minimè confirmari morte, traditione non sequente.

Vtrum autem ea confessio ante matrimonium facta animo donandi, confirmetur morte? Dixi hoc 6. libro, disput. 9. num. 3.

- 14 Secundò infertur, contra auctores, num. 12. relatos, satis esse clausulam constituti, vt ea donatio morte cōfirmetur. Vt si coniux donans nomine coniugis donatarij se possidere constituat: quia clausula constituti habetur pro traditione: per eum enim traditur ficta possessio, l. quod meo, ff. de acquiren. possess. Sic Alexand. de Neuo, cap. fin. nu. 6. de donat. inter vir. & vxor. Tiraquel. multos referens, de iure constit. 1. par. n. 49. Ioan. Lupus, rubr. de donat. §. 76. nu. 2. Gregor. Lop. Iulius Clarus, Molina relati num. praced. Minchaca de success. progressu lib. 1. §. 1. num. 138.

Quod cum alijs benè intelligit Io. Lup. eod. nu. 2. quando cōstituens tempore illius clausulæ cōstituti, possidebat.

Idem dicendum est, si donas se inquilinum nomine donatarij constituat. Sic alios referens Minchaca, eod. n. 138.

- 16 Tertiò infertur, confirmari, si donans retineat vsumfructū: quia talis reservatio habet vim traditionis, l. quisquis, & l. si quis argentum, C. de donat. Sic Tiraquel. alios referens, Io. Lup. num. 4. Minchaca relati numero praced.

- 15 Quartò infertur, si vxor erat debitor mariti, & hic animo donandi remittat, confirmari hanc donationem morte: quia ea liberatio vim habet traditionis, l. cum hic status 33. §. oratio. vers. siue autem, ff. de donat. inter virum, & vxorem. Videtur enim solutionem debiti factam esse, & statim traditum. Sic Alexand. de Neuo, cap. fin. num. 6. de donat. inter virum, & vxorem.

- 17 Quintò infertur, similiter confirmari, si donans tradat donatario rei donatæ instrumenta, per quæ eam habuit. Quia hæc tradendo, videtur rem ipsam tradere, l. 1. C. de donation. & l. 8. tit. 30. par. 3. Sic Minchaca de success. progressu, lib. 1. §. 1. num. 138.

- 18 Sextò infertur, firmari etiam, si coniux donans alteri instrumentum donationis conficiat. Ex hoc enim videtur possessio tradita, l. 8. tit. 30. par. 3. Sic Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 76. num. 6.

- 19 Vltimò infertur, firmari etiam donationem morte, si vir rem sibi debitam faciat transferri per se, vel per alium, in vxorem, & illi describi in libro rationum, vbi debita describuntur. Quia per talem descriptionem videtur donare, & tradere vxori. Sic Ancharanus, quem refert, & sequitur Ioannes Lup. rubr. de donation. §. 76. num. 6.

- 20 Secunda conditio requisita, vt donatio inualida inter coniuges, morte confirmetur, est, vt coniux donans prius decedat, si enim donatarius prius obeat, euanesceat penitus donatio. Habetur expressè cap. finali, de donationib. inter virum, & vxorem. & l. cum hic status 33. §. si diuortio, in fine, ff. eod. tit. & l. 4. tit. 11. par. 4.

- 21 Inquires autem, quid dicendum sit, quando minimè constat vter prius obierit? Et vt clarè procedam, præmittam quid attèto iure regio Castellæ. Et attento iure communi, videtur dicendum, quando coniuges simul perierunt, licet donator superuiuat, valere donationem: per l. si inter virum 9. ff. de reb. dub. ibi, si simul tamis, cui donatum est, quàm is, qui donauerit, decedant: magis placuit valere donationem: eò maximè quod donator non superuiuat: ergo idem dicendum est, si donator superuiuat. Nam dictio implicatiua, maximè, ex propria vi, & natura implicat idē

Sanch. de Matrim. Tom. I.

esse, quamuis ratio expressa deficiat, l. 1. §. si ex dodrante, ad finem, vers. ceterum, ibi, vel maximè, ff. de collat. bonor. l. scire oportet, §. & si maximè, ff. de excusat. tutor.

Primò tamen dico, attento iure communi, si ambo simul moriuntur naufragio, incendio, &c. & constat donatarium prius obijisse, minimè firmari donationem, sed euanesceat: vbi autem non constat vter prius obierit, firmari. Quoniam præsumitur donatorem in eadem voluntate præmortuum esse. Habetur expressè l. cum hic status 33. §. si ambo, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi etiam dicitur, si ambo coniuges ab hostibus capti sint, (Glos. verb. capti, scilicet, simul,) nec reuertantur, tempus captiuitatis spectandum esse, quasi tunc decesserint, si verò alter redierit, eum superuixisse, censendum esse. Et inter alios optimè hoc docent Couar. 2. variar. cap. 7. num. 5. Menoch. de presumption. lib. 6. præsump. 50. nu. 6. & sequentibus.

Nec obstat argumentum in contrarium, desumptum ex l. si inter virum, ff. de rebus dubijs. Quia respondet benè Couarr. d. num. 5. illarū dictionem, maximè, propriam vim obtinere: implicat enim casum magis dubium, ibi enim deciditur quando non constat quis prius obierit, valere donationem: & postea dicitur, eò maximè quod donator non superuiuat: quia casus omninò certus est: & ita implicat casum magis dubium, nimirum, similiter confirmari, si ambo simul moriantur.

Secundò respondetur dictionem, maximè, adiectā causæ finali, stare taxatiuè, nō implicatiuè c. ad abolendā, de filijs presbit. vbi Glo. verb. in secularibus, & multi alij, quos refert, & sequitur Couar. d. nu. 5. & Menoc. d. præs. 50. n. 12. & ita in eo textu stat taxatiuè, vt tradūt Men. & Cou. ibid.

- 22 Secundò dico, quando coniuges non simul eodem casu perierunt, sed diuersis in locis, nec vter prius obierit, constat: varij sunt Doctores. Aliqui censent hæredi donatarij incumbere onus probandi donantem prius decessisse, vel saltem vtrumque simul, siue hæres possideat, siue non. Sic Alex. l. ex facto, §. si quis autem, ff. ad Trebellianum.

Alij autem sentiunt, hæredem donatoris teneri id probare, atque ita dum hæres minimè probauerit, morte firmari donationem: quia licet donatio inter coniuges sit nulla, confirmatur silentio donatoris, vsque ad mortem: ergo morte donantis probatur confirmatio, & proinde eius hæredi incumbet probare, minimè esse confirmatam: quia donator superuixerit. Sic Barr. Soc. l. si inter 9. in fine, ff. de reb. dub. Io. Lup. rubr. de donat. §. 75. in fine. Facit optimè Glo. l. cum hic status, §. si ambo, verb. simul decesserint, ff. de don. inter vir. & vx. vbi dicit, non dico simul, id est, eodem tempore, sed simul, id est, vnus & alter, nescitur tamen quis prius decesserit. Et hic modus dicendi satis probabilis est.

Alij verò, & verius dicunt, præsumptionem esse pro ipso rei donatæ possessore, & ita incumbere onus probandi donatorem superuixisse, qui minimè possidet. Quia in dubio melior est possidentis conditio: regul. in pari, ff. de regul. iur. & eodem tit. in 6. Sic docent Barr. l. si inter, ff. de rebus dub. & ibi Imo. Raphael, & Cumanus, quos refert, & sequitur Couar. 2. variar. c. 7. nu. 5. Mascard. de probat. concl. 1290. num. 15. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 289. §. donatio causa mortis, Barahona in addit. ad Io. Lup. rubr. de donat. §. 75. litera B, Menoch. multos referens, de presumption. lib. 6. præsump. 50. nu. 16. Et ita inquit Barahona, cum traditio rei donatæ necessaria sit ad cōfirmandam donationem, obtinere semper præsumptionem pro coniuge donatario: additque cum Moder. Paris. quem ibi refert, si fortè ceciderit à possessione, expedire ei illam possessorio iudicio recuperare, antequam peritorio agat.

Et hoc verum est, licet distinctis in locis vir, & vxor moriantur, dum enim non constat quis prior decesserit, valida est donatio. Sic Couarru. & Molina ibi. Quod si mutuo ambo coniuges sibi donassent, vtriusque donatio maneret confirmata: per l. cum hic status, §. si ambo, vers. proinde, de donat. inter virum, & vxorem. Sic Couarru. & Molina ibi. Et ratio est, quia cum iam donatio esset facta, & res donatario tradita, ab illoq. possessa, in hoc dubio

I i • praua-

præuālet fauor donatarij possidentis, ut donatio censeatur valida & confirmata. Addit bene P. Molina cum Acosta per ipsum relato, cassari omnino donationem, si coniuges sibi mutuo donassent, sub ea conditione, ut qui posterior ē vita discederet, bona donata obtineret, & vterque simul obijisset, nec constaret vter prius: quia sub positua conditione, si alter superuixerit, donatio facta est, quæ conditio in eo euentu defecerit.

- 23 Maior autem difficultas est, attento iure regni Castellæ. Nam obstat fortissimè l. 1. tit. 33. p. 3. ibi, *muriendo el marido y la mujer en naue fuego, &c. entendemos que la mujer por que es flaca, morira primero que el varon. E tiene pro, saber esto, par razon de las donaciones que el marido e la mujer hazen el uno al otro en su vida*. Vbi expressè deciditur coniugibus simul morientibus, præsumi mulierem prius decessisse, & ita in hoc casu, si vir donauerat uxori, videtur dicendū donationem euanesce, tanquam vxore donataria præmorta; secus tamen si vxor donauerat viro: cum præsumatur vxorem donatricem prius decessisse, Quare videtur correctum ius commune disponēs valere vtrunque donationem, præsumique semper donatorem præmortuum esse. Et ita correctum esse docet Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 74. in fine. Quamuis Couar. 2. variar. cap. 7. in fine, dicat non corrigi ius commune per hanc legem. Sed ab eo recedendum est, quia fatetur expressè hanc legem disponere cōtra ius cōmune, nec ostendit qualiter ipsum non corrigat, & falsò diceret lex, hoc deferre ad donationes factas inter coniuges. Hoc tamen fatendum est, cum prædicta lex solum disponat, quando simul naufragio, incendio, aut alio casu vterque coniux perijt: nihilque disponat quando diuersis in locis, nec constet quis prius obierit, manere in hac parte, ius commune incorrectum, & id quod ex eo diximus num. 12.

- 24 Tertia conditio requisita, ut donatio inter coniuges morte confirmetur est, ut non excedat quingentos aureos, absque insinuatione. Si enim hanc summam excedat, nec adhibeatur insinuatio requisita, l. sancimus, C. de donat. & l. 9. tit. 4. par. 5. non confirmabitur morte. Hæperur expressè l. donationes quas parentes 25. C. de donat. inter vir. & vxor. vbi subditur, si tempore mortis donator confirmarit dictam donationem excedentem quingentos aureos, absque insinuatione factam, valere tunc ut legatum, quod non indiget insinuatione.

Quare audiendus non est Ludou. Lop. lib. 2. de contrahibus, c. 47. ad finem, §. notandum est, asserens hanc donationem ultra quingentos aureos non insinuatam, confirmari morte. Quod idem in alio simili, docuit Bal. l. si mortis, nu. 5. C. ad legem Falcid. dicit enim donationem factam à patre, filiofamilias, excedentem hanc summam, & non insinuatam, morte confirmari: quia habet vim relicti: quod idem procedit in nostro casu, cum hac donatio inter coniuges similis sit donationi factæ per patrem suo filiofamilias, & habeat vim relicti.

Sed hæc doctrina falsa est, & contra decisionem d. l. donationes quas parentes, ut bene aduertit Anton. Gomez. 2. variar. c. 4. num. 17. vers. quarto infero, Angulo de meliorat. l. 1. glof. 1. num. 13.

- 25 Grauis autem difficultas est, circa hanc conditionem. An donatio hæc excedens summam dictam, in nihilo confirmetur morte, sed penitus euanescat: an verò solus excessus corruat, cōfirmetur aut in summa quingentorum aureorū, quæ insinuatione nō indigebat? Aliqui volūt penitus euanesce, Ducūtur, quia l. donationes quas parentes, C. de donat. inter vir. & vxor. indistinctè ait, hæc donationē morte nō cōfirmari. Deinde, quia est defectus in re, cum nō fuerit insinuata, cōtra l. sancimus, C. de donat. & in persona, cū inter coniuges donatio non valeat, Sic tenet Salic. d. l. donationes, nu. 3. & ibi Socin. dicēs ita fuisse approbatum per Collegium Pisanum: idem Paris. Cassan. Ruinus, Alciat. quos refert Angulo de meliorat. l. 1. glof. 1. nu. 14. Idem Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. num. 67.

Sed cōtrarium est verius, nimirum, solum excessum an-

nullari, reliquam autem summam morte cōfirmari. Quia d. l. donationes quas parentes, nō asserit in vniuersum donationem illam minimè firmari morte, sed solum debite summæ excessum: ut constat ex illis verbis, *nam amplius quantitas donationem minimè insinuatam nec per silentium eius qui donauit, confirmari concedimus*. Vbi solum negat excessum illum firmari. Deinde quia vtile per inutile non vitiatur, Regul. vtile, de regul. iur. in 6. quando vtile ab inutili separari potest. (Ut explicat ibi Dinus, num. 4.) Ergo cum in hac donatione possit debita summa, quæ est pars utilis, separari ab excessu, qui inutilis est, non debet vitiari. Nec obstat donationem tunc carere duobus administrulis. Nam defectus personæ, suppletur per durationem in eadem voluntate usque ad mortem, & morte sequuta confirmationem. Defectus autem rei, scilicet, insinuationis, non debet magis in his donationibus nocere, quàm in alijs: quæ in solo excessu annullantur, validæque sunt quoad summam permissam, l. sancimus, versic. quid autem, C. de donatio. Et ita hanc partem tuentur Gloss. cap. finali, verb. constante, de donatio. inter vir. & vxor. Odo-fredus, Ioan. Andr. Alberic. Crotus, Aretin. Bello, Rubr. quos refert, & sequitur Angulo de meliorat. l. 1. glof. 1. nu. 4. Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 82. num. 2. in fine, Anton. Gomez. 2. variar. cap. 4. num. 17, versic. quarto infero, Iulius Clarus dicens communem, lib. 4. receptarum, verb. donatio, quat. 17. versic. sed hic incidenter, Anton. Gabr. alios referens, in mea editione, tomo 1. commun. lib. 4. verbo donatio, fol. 211, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disputatione 289. §. quando non præcessit.

- 26 Ultima conditio est, ut donans in eadem voluntate permaneat usque ad mortem, nec tacitè, nec expressè reuocans. De qua conditione dicam tota disputat. sequenti,

DISPUTATIO XV.

An ut donatio inter coniuges morte confirmetur, desideretur ut donans in eadem voluntate persequeret usque ad mortem, nec tacitè, nec expressè reuocans, & quando censeatur, tacitè reuocare?

S I M M A R I U M.

Necessarium est ut donans in eadem voluntate persistat, nec tacitè, nec expressè reuocans, num. 1.

Desideratur euidenter constare de reuocatione. Et quid, si prius reuocet postea approbet? num. 8.

An reuocetur etiam quoad inutiliter expensa per coniugem donatarium remissivè? eod. num. 1.

An desideretur simul cū donatione traditionem reuocari, n. 2.

An donatio confurgens ex confessione dotis receptæ reuocetur confessione reuocata? num. 3.

An hac donatio ex ea confessione confurgens reuocetur alienatione rei, quæ vir facit se in dotem recepisse, & alijs modis quibus donatio expressa inter coniuges reuocatur? nu. 4.

An donatio inter coniuges censeatur reuocata alienatione, vel impignoratione, vel hypothecatione rei donata? num. 5. Et quid, generali institutione facta omnium bonorum, vel ea re alij legata? num. 6.

An si coniux leget coniugi, quæ prius ei donauerat, videatur à donatione recedere? Et quid referat habere viriue donationis morte confirmata, vel legati? num. 7.

An testator non viens, verbo legati, aut fideicommissi, sed verbis dubijs recedat à donatione? num. 8.

Quid si testator utatur verbis legati, aut fideicommissi? nu. 9.

An reuocetur ea donatio, diuortio facta inter coniuges, nu. 10.

Quid si coniux donatar. ut mores mutet in donantis detrimentum, ut si vxor donataria adulterium admittat, vel alia inhonestia permittat, vel extra domum pernoscet, vel causas ingratiitudinis committat, donatore sciente, aut ignorante, & requiratur ut ipse reuocet? num. 11. Et reuocatur hac donatio eo modo quo legatum, num. 12.

Reuocatur sicut & legatum per inimicitias. Et quando hic contingat? Et quid, si coniuges ad pacem redierint, num. 13.

Quid, si donans aut legans potuerit reuocare, & fecit codillum non reuocando, vel partem reuocauit, nu. 14.

Quid, si culpa testatoris, vel donantis sunt inimicitia, num. 15.

VT donatio inualida inter coniuges, morte confirmetur, desideratur donantem in eadem voluntate persistere usque ad mortem. Quare si expresse, aut tacite reuocet, minimè confirmabitur morte. Habetur expresse c. fin. de donat. inter vir. & vxor. & l. cū hic status 33. ff. eo. titu. in initio, vers. ait oratio, & vers. penitentiā. Et l. 4. tit. 11. p. 4. Et oportet euidenter constare de reuocatione vt expresse dicitur eo. vers. penitentiā, ad finem, ibi, *vbi semel donatorem penituit, heredi reuocandi potestatem tribuimus, si appareat defunctū euidenter reuocasse voluntatem. Quod si in obsequio sit, proclivior esse debet index ad comprobandam donationem.* Si aut donationē prius reuocatam, postea approbaret, confirmaretur morte: vt expresse habetur d. vers. penitentiā, ibi, *penitentiā accipere debemus supremam, proinde si uxori donauit deinde cum penituit, mox desijt penitere: dicendū est donationem valere: vt supremum eius spectemus iudi cium.*

Verum aut reuocetur omninò et quoad inutiliter expressa per coniugem donatarium? dixi hoc 6. lib. disp. 3. nu. 3.

1 Hinc infertur contra Bartol. d. l. cum hic status, §. si maritus, nu. 2. sufficere donationis reuocationem, quāvis traditio ipsa, vel possessio minime reuocetur. Quia textus relati per solam penitentiā dicunt reuocari. Præterea, quia sufficit tacita, & præsumpta reuocatio, vt dicemus n. 10. & sequentibus, cum tamen traditio non reuocetur. Sic Ant. Gom. l. 1. Tauri, nu. 65. in fine, Molina to. 2. de iust. tract. 2. disputatio. 289. §. secundus euentus.

3 Secundo infertur, donationem confurgentem ex confessione dotis receptæ facta per virum constāte matrimonio, non censi reuocatam, eo quod postea recantet palinodiam, asserens falsam fuisse confessionem. Quia illa confessionis reuocatio non est clara, & aperta retractatio donationis: cum possit in id tendere, ne ea dos solvatur vxori tanquam debita, & ita de toto hereditatis acervo: ne legitimum ascendentium, vel descendentium minuat: quod, si his careat, ne creditoribus præiudicet, quod si are alieno minimè grauetur, ne putaretur debita, sed donata. Sic docet Io. Andr. Alber. Rom. quos refert, & sequitur Io. Lup. rub. de donat. §. 69. n. 11. Quamuis Cou. 1. variat. c. 7. n. 1. vers. aliud præterea de hac doctrina dubitet.

4 Tertiò infertur hanc donationem inualidam confurgentem ex prædicta confessione, morteque confirmandam, posse expresse, vel tacite reuocari: censi que tacite reuocatam per alienationem rei quam vir falsus est se in dotem recepisse. Quia vera donatio per hoc reuocatur, vt dicam, nu. sequentibus: ergo à fortiori præsumpta. Sic Cou. eo. c. 7. n. 4. vers. sed qd est, ibi, quarto itidem constat. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 439. §. fm si eadē confessio. Idē dicendū, erit eadē ratione, de alijs modis quibus tacite cēsetur donatio expressa reuocata: de quibus dicam numeris sequentibus.

5 Quartò infertur, non confirmari donationem, sed tacite cēseri reuocatam, si coniux donans rem donatam postea alienauerit, vel pignori dederit, vel speciali hypothecæ subiecerit. Habetur expresse l. cū hic status, §. si maritus, & §. qui quasdam res, ff. de donat. inter virum & vxorem, & l. si maritus, la 2. C. eo. tit. vbi Glos. opponit, §. si rem, & §. ijdem rescripserunt, Instit. de legat. vbi legatum non reuocatur per sequentē obligationē, & l. 3. C. de legatis, vbi minimè legatum extinguitur si alteri hypothecæ subijciatur: & respondet aliud esse in hac donatione, quā cū à iure communi exorbiret, est odiosa, & non valet à principio: & aliud in legato, qd est favorabile, & à principio valet. Vel dic cum Io. Lup. rub. de donat. §. 69. n. 4. donationem inter coniuges attento iure communi non valere, iure autem singulari confirmari morte: id autem qd iure singulari valet, facilius tollitur, quam quod valet iure com-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

ni, vt legatum, l. eius militis, §. militia missus, ff. de testam. mili. Et prædictam donationem cēseri reuocatam alienatione postea sequuta, habetur etiam l. 4. tit. 11. par. 4.

Non sufficeret autem generalis hypotheca omnium bonorum: vt constat d. l. si maritus, ibi, *si maritus post factam donationem specialiter obligauit.* Quia generalis hypotheca nō afficit ita re, sicut specialis, l. ex differentia, ff. ex quibus cau. pignus vel hypothe. Sic Bar. Bal. Iason, quos refert & sequitur Io. Lup. rub. de donat. §. 69. nu. 4. Fano de pignoribus 2. p. memb. 1. nu. 1. Couar. rub. de testam. 3. p. n. 19. vers. 4. ex his ibi, quibus illud suffragatur. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 289. §. tacite cēsetur.

Censebitur etiam reuocata donatio per pignorationem generalem omnium bonorum, quando tāto precio pignorantur, ac valent ynā cum re donata. Quia tunc verisimile est nolle pignorantem solvere, & ita reuocare donationem. Sic latè probans Io. Lup. d. §. 69. nu. 10. ubi benè intelligit, tunc reuocari tacite donationē per pignorationem hanc generalem, vel specialem rei donatæ, nisi res donata fuisset maiorum pignoris. Tunc enim ob affectionem, ad re, est verisimile fore vt eā redimat. In emptione, ff. de minor. & refert pro hac parte Paulū, Alexandrū & Iasonē.

6 Quintò infertur, nō reuocari donationem, per generalem omnium bonorum institutionem, secus per specialem illius rei donatæ. Vt si alteri eam legatū donas. Probatur ex l. cum hic status, §. si ambo, in fine, ff. de donat. inter vir. & vxor. ibi, *qui quasdam res: ex ijs quas donauerat, legasset, quasdam non, videbuntur eas res ad vxorem, voluisse pertinere, vbi gl. 1. verb. pertinere, inquit, & alias quas legauit, videtur ademisse, si ex toto in principio, ff. de lega. 1.*

7 Est autem nō modica difficultas, an si coniux leget coniungi quæ in vita donauerat, videatur à priori donatione recedere, & proinde morte minimè confirmetur, sed habeat donatarius titulo legati? Multum interest vtro ex his modis confirmetur. Nam si vt donatio, retrahetur quo ad fructus: (vt dicemus disput. sequenti) secus si vt legatū. Quia sub legato minimè includuntur fructus, viuo testatore percepti, l. quesitum, §. penul. ff. de legat. 1. Sic Paulus l. si quando, in initio, nu. 5. ff. de legat. 1. Deinde si vt donatio confirmetur, debebitur sequuta morte, ante hereditatis aditionē: (vt diximus disput. precedenti, nu. 5.) Si tamen vt legatum, non debebitur nisi adita hereditate, vel repetita ab intestato, l. eam quam, C. de fideicommissis. Sic Paul. d. l. si quando, nu. 5. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 72. num. 2. Quæ differentia procedit attento iure communi: nam iure huius regni Castellæ, per l. 1. Tauri, hodie l. 1. tit. 4. lib. 5. recopil. quæ ad valorem testamenti nō requirit heredis institutionem, legata debentur hereditate non adita: Vt multis citatis docet Matienzo ead. l. 1. gl. 14. à num. 5.

8 Primo dico, quādo testator non vteretur verbo importante legatum, aut fideicommissum: vt si diceret, confirmo donationem factā vxori meæ, vel vxor mea habeat quod illi donauit, aut similia verba dubia, tunc si prior donatio poterat morte confirmari, manere confirmatam eam vt donationē, vt expresse habetur leg. ex verbis, C. de donat. inter virum, & vxorem. Si verò non poterat morte confirmari, vt quoad excessum legitimæ summæ quando deficit insinuatio in ipsa donatione, iuxta dictā disputatione præcedenti, num. 25. tunc confirmari, vt legatum. Habetur expresse l. donationes, quas parentes 25. C. eo. tit. Sic Barr. l. si quando, in initio, num. 3. ff. de lega. 1. & ibi Paul. nu. 5. Io. Lup. rub. de donat. §. 72. num. 2.

9 Secundo dico, si testator vtarur verbis legati, aut fideicommissi, vt si dicat, lego, vel fideicommitto vxori meæ qd illi donauit, videri recedere à priori donatione, & confirmari, vt legatū. Constat ex l. si qn, ff. de leg. 1. & ex l. illud, ff. de acqui. hered. Sic Barr. Paul. & Io. Lup. nu. præcedenti allegati.

Intellige tamen videri recessum à priori donatione, & confirmari, vt legatum, non quoad fructus perceptos in vita donantis. Quia id esset in damnum mulieris, cum eos tunc non acquireret (vt dixi num. 7.) Quia non debet esse deterius conditionis, quam si res illa donata, le-

Li 2 gata

gata non esset. Cum enim velius sit vxori habere ex donatione, quam ex legato, id legatum potius dicitur confirmatio donationis, quam eius reuocatio. Probat ex l. cum pater, §. pater filii, ff. de leg. 2. vbi quando vir donauerat vxori ancillas, & postea eas legauit eidem, deciditur partus viuo testatore habitos esse vxoris. Sic Paul. eo. §. pater filii, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 72. n. 2. vers. idem est in eo. Et ita intelligitur Greg. Lop. l. 4. verbo, *e la dieste*, tit. 11. p. 4. vbi dicit virum legantem rem donatam, non videri reuocare donationem. Id enim probat per dict. l. cum pater, §. pater filii, & doctrinam Pauli proximè allegatam.

10 Similiter reuocatur tacite donatio, diuortio postea sequuto ex displicentia, nisi donans voluerit expresse tunc valere, l. cum hic status, §. si diuortii, ff. de donat. inter virum & vxor, & l. sed interim, in fine, & l. & ideo, ff. eo. tit. Secus si bona gratia diuortii fiat, vt causa religionis. Si aut post diuortium instauratur matrimonium, conualefcit donatio, ad hunc effectum, vt morte confirmetur. Habetur dict. l. cum hic status, §. si diuortium. Sic docent Roseila donatio, ymn. 31. Angel. donatio, 3. n. 7. Sylu. donatio, 2. q. 6. Tabiena donatio, 3. in fine, Armilla, verbo donatio, num. 29.

11 Similiter tacite reuocatur, quando coniux donatarius, mores murat in praiudicium donantis. Vt si vxor donataria committat adulterium. Sic l. 2. Lup. latè probans rub. de donat. §. 78. nu. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 37. num. 30. & in legato docet idem Mantica de coniecturis vltimarum voluntatum, lib. 12. tit. 7. num. 6.

Idem docet Ioan. Lup. eo. num. 10. si vxor pudicitiam luxurioso osculo violasset, vel palpari mammillas permisisset: & nu. 11. dicit, idem forsan esse, si probaretur fuisse in balneo cum alio viro, & n. 12. dicit idem esse, si pernoctasset extra domum absque causa. Et concludit ibi, in his casibus marito sciente induci tacitam reuocationem, adeo vt morte non confirmetur donatio. Et nu. 13. dicit idem, & fortius videri, si maritus ignorasset, quod id idem in legato docet Mantica d. tit. 7. nu. 6. Quia quando vir conscius fuit, nec reuocauit, poterat facile præsumptio apparens capi voluntatis non reuocandi, cum autem ignorauit, nulla est præsumptio voluntatis persistendi in eadem donatione.

Similiter videtur tacite reuocata donatio hæc, si donatarius ingratus fuisset donanti, aliquo ex modis traditis l. finali, C. de reuoc. donat. & l. fin. C. de donat. Quia si ex illis causis potest reuocari donatio perfecta inter viuos, à fortiori censebitur reuocata hæc donatio imperfecta, & quæ habetur instar legati. Sic Io. Lup. d. §. 78. nu. 16. Et quauis, vt donatio perfecta reuocetur ob ingratitudinem, delideretur actus donatoris reuocantis: is tamen minimè desideratur, quoniam hæc donatio inter coniuges morte confirmata, reuocatur ob ingratitudinis causas, sed ipso iure tacite reuocata manet. Vt bene docet Greg. Lop. l. 10. verbo *suu rederos*, tit. 4. p. 5. per l. 3. §. fin. ff. de adimend. leg. ex qua constat legatum ob similes causas ipso iure reuocari. Et ratio discriminis est, quia donatio perfecta reuocatur ob ingratitudinem, in penam ingrati, quæ re opus est vt donator eam penam inferat. Donatio aut imperfecta reuocatur ex tacita, & præsumpta donantis mente, instar legati, & donationis, quæ natiuitate filiorum reuocatur, iuxta l. si vnquam, C. de reuoc. donat. quare si cut hæc ipso iure reuocantur, ita donatio hæc imperfecta.

12 Tandem donatio hæc tacite reuocatur eodem prorsus modo, quo & legatum. Quia naturam vltimæ voluntatis, non autem contractus obseruat. Sic Molina lib. 1. de primogen. c. 9. nu. 42.

13 Hinc infertur reuocari ipso iure per graues inimicitias superuenientes, secus per leues: vt colligitur ex d. l. cum hic status, §. si diuortium, ff. de donat. inter vir. & vxor, & docet Io. Lup. rub. de donat. §. 78. nu. 19. & sequentibus Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 37. nu. 17. & constat, quia legatum ob similes inimicitias reuocatur ipso iure: vt expresse habetur l. 3. §. non solū, ff. de adim. leg. tradunt omnes authores. De qualitate aut harum inimicitiarum, consulendi sunt Io. Lup. eo. §. 79. n. 19. & sequentibus, Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 12. toto tit. 7. Menoch. d. præs.

sumpt. 37. & lib. 4. tota præsumptione 170.

Et hoc verum est, nisi post ortas inimicitias se reconciliauerint donans, vel legans, & donatarius, aut legatarius. Tunc, n. cēsetur remissa inimicitia, & instauratur donatio vel legatum; vt de donatione habetur expresse l. cum hic status, §. si diuortii, ff. de donat. inter vir. & vxor. & de legato, l. 4. ff. de adim. leg. Et docent Ripa, l. fin. q. 61. nu. 204. C. de reuocan. donat. Bart. Alexan. Cuman. Aretin. Imola, Iason, Curtius, quos refert, & sequitur Molina lib. 1. de primog. c. 9. nu. 42. Ant. Gomez 1. variat. cap. 12. num. 16. Acosta, l. Gallus, §. & quid si tantum 3. p. nu. 80. & sequentibus, ff. de liber. & posthum. Minchaca de successio. creat. lib. 1. §. 10. n. 621. Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 7. nu. 18. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 37. nu. 38. & lib. 4. præsumpt. 170. n. 13. vbi exemplificat si testator post inimicitias recessit codicillum, & aliquid legasset inimico, tunc enim ait cēseri remissam inimicitiam: Salzedo addit. ad reg. 410. Bernard. Diaz, limitatione 4. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disput. 212. §. tacite verò.

14 Et verum quidem est, cēseri tacite reuocatam donationem per inimicitias superuenientes, quamuis donans inimicitia conscius tempus habuerit reuocandi, feceritque codicillum, nec in eo reuocauerit. Sic enim de legati reuocatione aperte habetur l. filio, §. Scia, ff. de adim. leg. Et tenet ibi Bar. nu. 1. Alex. l. 1. nu. 33. ff. de vulga. Ripa d. l. finali, n. 111. Aret. consil. 93. nu. 5. Peralta, l. cum quidam, nu. 8. ff. de leg. 2. Mantica d. tit. 7. nu. 2. Menoch. lib. 3. de præsumptionibus, præsumpt. 37. nu. 18. & lib. 4. præsumpt. 170. nu. 4. Salzedo d. regul. 410. ampliatione 2. Molina lib. 1. de primogenit. capit. 9. num. 41. alter Molina d. disputat. 212. §. tacite verò. Et in terminis donationis inter virum & vxorem, videtur tenere Menoch. d. præsumpt. 37. nu. 18. vbi hoc dicit in donatione causa mortis, cui. n. 17. dicit in hoc æquiparari donationem inter virum, & vxorem.

Quod remperandum est, nisi testator in ipso codicillo reuocasset aliqua ex legatis iam tacite reuocatis: tunc enim quæ expresse non reuocant, videtur tacite confirmare. Sic cum Petta sapientia docet Menoch. agens de legatis, de præsumpt. lib. 4. præsumptione 170. nu. 5. Quare consequenter idem dicendum est de donatione inter virum & vxorem, cum similiter ac legatum reuocetur: vt diximus num. 12.

15 Denum inquires, quid si culpa donantis inimicitia ortæ sint? Bar. l. cum in tabulis, nu. 1. ff. de his quib. vt indig. & Riminal. inst. de donat. in princip. n. 1083. & multi alij, quos refert Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 37. nu. 22. cēsent, legatum in hoc euentu non reuocari: quare idem cēsent de hac donatione.

Sed dicendum est reuocari, quia in legato ita videtur expresse probari, l. 3. ff. de adimend. legat. verlic & penituit. Et ratio est, quia hoc casu reuocatur legatum, vel donatio ex præsumpta donantis vel legantis voluntate, quæ ita præsimitur mutata, siue culpa donantis aut legantis, siue donatarij, aut legatarij inimicitia ortum habuerint. Sic agentes de legato, docet Ripa, l. finali, C. de reuocan. donat. nu. 111. Iason, l. si filiam, nu. 2. C. de inoffic. testamen. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 78. nu. 27. Gerardus singulari §. 102. ab Amicis, consil. 4. Peralta, l. legatum, n. 3. ff. de leg. 2. Bernard. Diaz regul. 410. limitatione 1. & ibi Salzedo in addition. vers. & vnicam limitationem, Minchaca de successio. creat. lib. 1. §. 10. nu. 621. & de succession. progressu, lib. 3. §. 27. nu. 9. Couar. rubr. de testamen. par. 2. nu. 2. vers. 5. ex præsmissa, Padilla, l. si super possessione, n. 20. C. de transactio. Molina lib. 1. de primogen. c. 9. nu. 38. Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 7. nu. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 37. nu. 23. & lib. 4. præsumptione 170. nu. 6. & 7. Meres de maiorat. 1. p. c. 43. nu. 17. Quare idem dicendum est in donatione inter virum, & vxorem & ita expresse tenet Ioannes Lupus dicto §. 78. n. 27.

DISPUTATIO XVI.

Verum donatio inualida inter coniuges, morte confirmata, retrahatur vsque ad tempus donationis factæ, tam quoad dominium, quam quoad fructus? Et semel reuocata, vel cassata, reuocetur, aut cassetur etiam quoad fructus perceptos?

S V M M A R I V M.

Donatio hac retrahitur non quoad dominium, sed quoad fructus perceptos, num. 1.

Non retrahitur quoad omnes fructus, sed quoad perceptos à tempore traditionis, num. 2.

An si ea donatio excedat quingentos aureos absque insinuatione, & donans in testamento confirmet excessum, retrahatur excessus ille quoad fructus? num. 3.

An postea donatio morte confirmata, ante confirmationem recipi, num. 4.

Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis, nulla expectata hereditaria aditione, num. 5. Et ibi quid si excedat summam debitam sine insinuatione, & donans confirmet excessum in testamento?

An reuocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur coniux donatarius restituere omnes fructus perceptos?

Et ex morte confirmata, comparat donatarius solus fructus industriales perceptos, & hoc tantum quando credidit bona fide valere donationem? Referitur opinio affirmans, num. 6.

Licet donatio non confirmetur morte, acquirit coniux donatarius fructus industriales, nec ad hoc requiritur bona fides, num. 7.

Reuocata donatio, aut morte non confirmata, non retrahitur quoad omnes fructus, sed tantum quoad naturales, & ceteros acquirit coniux donatarius, nec omnes teneatur restituere, sed in quantum factus est locupletior, num. 8.

Non requiritur bona fides in coniuge donatario, ut donatione morte confirmata fructus acquirat, num. 9. Et hac donatione retrahitur quoad fructus naturales, & industriales, num. 10.

Explicatur l. fructus percipiendo, ff. de usuris, eod. num. 10.

Sit conclusio. Donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur, non trahitur retrò ad tempus donationis factæ, quoad dominium rei donatæ, sed tantum quoad fructus ex ea perceptos. Quod trahatur retrò, habetur expressè l. donationes, quas parentes 25. C. de donat. inter vir. & vxor. vers. si verò, vel non amplior, ibi, ad illud tempus referatur, quo donatio conscripta fuit. Et l. si is seruus 21. ff. eod. tit. Quod autem non retrahatur quoad dominium: probatur, quia expressa coniugis voluntas nequit rei donatæ dominium transferre in coniugem, dum ambo superstites erant, cum inter eos sit prohibita, & inualida donatio: ergo multò minus id poterit tacita, & præsumpta voluntas, ex qua ea donatio morte confirmatur. Fictio enim non plus operari potest, quam veritas, l. filio quem pater, ff. de liber. & posth. & l. bonorum, ff. rem ratam hab. Quod autem retrahatur quoad fructus: probatur, quia conitatur retrahi, nò quoad dominium, ergo quoad fructus. Deinde, quia id habetur expressè l. cum pater, §. pater filii, ff. de legat. 2. ibi, nec aliud. Et ratio est, quia còiux donatarius possidet rem donatam alio coniuge superstite (si enim nò sibi tradatur, & possideat, nò confirmabitur morte ea donatio, ut dixi hoc 6. lib. disp. 14. nu. 6.) fructus autem possessionem sequuntur, §. si quis à non domino, instit. de rer. diuis. l. bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. ibi, possessor quoad fructus attinet, loco domini penè est. Et l. qui scit, ff. de usuris, ibi, porrò bonæ fidei possessor in percipendis fructibus id iuris habet, quod dominus prædiorum tributum est. Hæc conclusionem docent Glōf. l. donationes, quas parentes, verbo, referatur, & ibi Baldus in fine, C. de donatio, inter vir.

Sanch. de Matr. Tom. 1.

& vxor. idē Glōf. l. talis scriptura, in fine, ff. de legat. 1. vbi Paul. dicens cōmunem, nu. 4. & §. 1. & Alex. nu. 8. Hostiens. Summa, tit. de donat. inter vir. & vxor. n. 9. versic. & quod dicit, Bart. l. sequens questio, ff. de legat. 2. Crotus l. si is qui pro emptore, nu. 15. ff. de vsucap. 10. Lup. rubr. de donat. §. 72. nu. 1. Couarr. rubr. de testam. 3. p. nu. 5. Gregor. Lop. l. 4. verb. *en su vida*, tit. 11. p. 4. Ant. Gom. 2. variat. c. 4. nu. 23. vers. aduertendum, & l. 52. Tauri, nu. 65. Villalobos in commun. opin. litera D, verb. donatio, num. 150. Julius Clarus lib. 4. recept. §. donatio. q. 9. versic. penult. Padilla, l. cum viru, nu. 18. C. de fideicom. Angulo de melioratio. l. 1. gl. 1. nu. 8. & ex Theologis, Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. §. ut disputatione præcedenti, Lud. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 47. ad finem, §. notandum est.

Quare non est audienda Glōf. d. l. sequens questio, in fine, & l. sub conditione, verb. olim, in fine, ff. de solut. quam sequuntur alij, quos refert Pinellus de rescind. vendit. l. 2. p. 2. c. 4. num. 51. docens hanc donationem retrahi etiam quoad dominium. Quam benè reprobatur Bart. d. l. sequens questio.

Hinc inferitur, donationem hanc retrahi quoad fructus perceptos à tempore donationis traditione sequuta, si enim prius donatio facta est, quamvis traditione ante mortem donantis sequatur, confirmetur donatio, at non retrahatur quoad fructus ante traditionem perceptos. Quia ratio acquirendi fructus est possessio, (ut diximus præcedenti) ergo fructus ante possessionem percepti non acquiruntur. Sic Couarr. rubr. de testam. 3. p. nu. 5. Molina num. præcedenti allegatus.

Secundò inferitur, quando donatio excessit legitimam summam, nec insinuata fuit, si in testamento donatis confirmaretur, non retrahi quoad fructus ex illo excessu perceptos, sed soli fructus illius incrementi, percepti à morte donatis pertinebunt ad coniugem donatarium. Quia quoad illud excessum habet vim legati, (ut diximus hoc 10. 6. disp. 14. nu. 24.) qñ aut debetur ut legatum non retrahitur quoad fructus, (ut dixi disp. præced. n. 7.) Cum aut quoad legitimam summam, quæ poterat absque insinuatione donari, confirmetur morte, (ut dixi disp. 14. n. 25.) quoad illam retrahatur quoad fructus à tempore traditionis perceptos, sicut alie donationes morte confirmata. Sic Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. §. ut disput. præcedente.

Tertiò inferitur hanc donationem, quæ morte confirmatur, non antea vsucapi incipere, quam donantis morte confirmata sit. Sic alios referens Gregor. Lop. l. 4. verbo *en su vida*, tit. 11. p. 4. Molina num. præcedenti.

Quartò inferitur, statim à tempore mortis coniugis donantis transferri dominium in coniugem donatariu, nulla hereditaria aditione expectata, in quo dilat à legatis. Ita docet per l. 1. C. de donat. inter vir. & vxor. cū Bar. Paulo, & cōmuni, Anton. Gom. 2. variat. c. 4. n. 24. vers. aduertendum tamen, Greg. Lop. l. 4. verbo *en su vida*, in fine, tit. 11. p. 4. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 289. §. illud est obseruandum est: vbi addit, si donatio insinuata nò sit, summamque excedat, excessusque cōfirmatus sit in testamento, cū vim legati habeat, (ut diximus nu. 3.) iudicandum esse circa translationem domini, sicut de alijs legatis, nisi excessus esset modicus: tūc. n. per cōcomitantiā, ait, dominiū excessus trāst. in donatariū, vñ cū reliqua rei donatæ summa. Quia permixta sunt, nec designare licet, quid in re donata rōnem habeat excessus. Cōtra aut, si valor quingentorū aureorū, qui absque insinuatione donari potest, modicū quid esset comparatione excessus, dicit ante hereditatem aditā minimè comparare donatarium illius summæ dominium.

Dubium aut non leue est, an hæc retrahitio sit quoad oēs fructus, requiraturque in donatario bona fides? Et reuocata donatione, aut morte nò cōfirmata, teneatur cōiux donatarius oēs fructus perceptos restituere? Nā Io. Lup. rubr. de don. §. 72. n. 1. & in fine, tria dicit. Primū est requiri bonā fidē in cōiuge donatario, nimirū, ut credat donationem valere, quo fructus sibi cōparet, quæ deficiente minimè comparare, nec retrahi donationem morte confir-

matam quod illos. Ducitur, quia si nouit donationem non valere, non possidet bona fide: ergo fructus non acquirit, iuxta l. de fructibus 18. ff. de donatio. inter virum & vxor, iuncta glo. verb. habere, vbi hæc ait, *ideoque cū mulier donationem prædictam valere putauit, fructus suos facit*. Idem Gl. l. fructus percipiendo 45. verbo maritus, & verb. donata, ff. de vsu, loa. Andr. c. fin. nu. 4. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Cardin. nu. 4. idem Gl. l. quod vxor, verb. pro possessore, ff. de acquit. rerum dom. Ioan. Garzia de expēlis, c. 23. nu. 21. 22. & 23. Salic. Imola, Aret. & communis, vt refert Pinellus de rescind. vendit, l. 2. p. 2. c. 4. num. 49.

Secundò dicit Ioan. Lup. donationem hanc morte confirmatam non retrahi quo ad omnes fructus: sed quo ad solos industriales. Ducitur per d. l. fructus percipientes, ibi, *fructus percipiendo vxor, vel vir ex re sibi donata suos facit illos tantum, quos suis operis adquisierit, (veluti ferendo) nam si pomum decerpserit vel ex sylua colliderit non est eius, sicut nec cuiuslibet bona fidei possessoris, quia non ex facto eius is fructus nascitur*.

Tertiò dicit Ioan. Lup. si donatio reuocetur, aut morte non confirmetur, eam retrahi quo ad omnes fructus: & proinde coniugem donatarius teneat restituere omnes fructus perceptos.

7 Dicendum tamen est primò, donationem reuocatam, aut morte non confirmatam, retrahi quo ad solos fructus naturales, illosque tantum teneat coniugem donatarius restituere: fructus autem industriales sibi comparare; nec vt hos comparat, exigi bonam fidem, qua putet donationem valere. Probat prior pars, quia fructus illi industriales non tam ex re ipsa, quam ex industria donatarii possidentis percepti sunt, quare coniux donans quoad illos non efficitur pauperior: in quo casu valet donatio inter coniuges; (vt dixi hoc 6. libro disputatione 4. n. 1. & 6.) Deinde probatur simul ytraque pars, quia l. fructus percipiendo, ff. de vsuris, & l. de fructibus, ff. de donat. inter vir. & vxor, non considerant bonam fidem, vt coniux donatarius acquirat fructus industriales, sed coniugem donantem non effici pauperiorem, quoad hos fructus cum non tam ex re ipsa, quam ex coniugis donatarii industria percipiantur. Item, quia d. l. de fructibus, quasi reddens rationem, cur coniux fructus rei donatæ acquirat, ait, *licitam habere donationem*. Et ita sentit fructus acquiri ex ipsa donatione immediate, & non ex vi possessionis bonæ fidei. Et confirmatur, quia quamuis coniux norit donationem non valere bona fide, & tuta conscientia possidet, expectas confirmationem morte: (vt dixi hoc lib. 6. disputat. 1. num. 3.) & ita iure permittente possidet, vt donatio ea morte confirmari possit. Quare cum fructus iustam possessionem sequantur (vt probauimus, n. 1.) non mirum est, si ratione huius possessionis ius sibi concedat eorum fructuum industrialiū acquisitionem. Sic docent Fulgos, l. ex annuo, ff. de donat. inter vir. & vxor, Pinellus de rescind. vendit, l. 2. p. 2. c. 4. n. 50. Cennanus lib. 8, commetariorum iuris, c. 11. Et videtur tenere Spino Speculo testam. gl. 13. nu. 43. & 44. reddit enim rationem ad d. l. fructus & ad d. l. fructibus, applicat rem coniugi contrario fructus industriales: quia alter non fit pauperior.

8 Immo nec reuocata donatione, aut morte non confirmata, tenetur coniux donatarius omnes fructus naturales restituere: sed industriales statim irrevocabili ter acquirat, (vt probauimus, n. præcedenti.) Et videtur expressè tenere Gl. l. generaliter, §. proinde, verb. ex aliqua, ff. de fideicom. liber, vbi dicit fructus non augere rem donatam, vt cū ea reuocetur. Et docet Pinellus d. c. 4. nu. 51. Io. Garzia de expēsis, c. 23. n. 34. vers. in reuocatione. Fructus autem naturales tenetur restituere, inquantū factus est locupletior, unde si inutiliter eos consumpserit, non tenetur restituere, sicut si re donatam inutiliter consumpserit, nec ex ea factus esset locupletior, nū teneretur eā restituere, reuocata aut nō confirmata donatione, vt dixi hoc 6. lib. disp. 3. nu. 3.

9 Hinc inferitur, minimè requiri quando donatio morte confirmatur, quo retrahatur quoad fructus bonam fidem. donatario, qua existimet donationem valere

Quia bona fide & iure possidet, quamuis sciat non valere: (vt probauimus num. 7.) Deinde, quia l. donationes, quas parentes, C. de donatio. inter virum & vxorem, absolute decidit donationem hanc morte confirmatam, retrahi nec considerat bonam fidem. Sic Pinellus eodem c. 4. n. 51.

10 Secundò dico, donationem morte confirmatam retrahi quoad omnes fructus, naturales, & industriales. Probat, quia si tantum quoad industriales, inutilis, & vana esset hæc retractio, eos enim fructus donatione nō confirmata acquirat coniux donatarius, (vt probauimus num. 7. & 8.) Deinde, quia textus, & Doctores allegati, num. 1. indistinctè docent eam donationem retrahi quoad fructus nec d. l. fructus: percipiendo, qua Ioannes Lupus, probat suam sententiam, loquitur de donatione morte confirmata, sed quando morte nondum confirmata est, decidit statim acquiri coniugi donatario fructus industriales, non tamen naturales; vt probauimus, num. 7.

DISPUTATIO XVII.

Verum donatio inter coniuges inualida, sicut confirmatur morte naturali, ita & confirmetur morte civili? Vt si donans exulet, ita vt perdat ciuitatē, vel efficiatur seruus pœnæ, aut hominis, vel profiteatur religionem.

S Y M M A R I U M.

Quotuplex sit mors civilis, & quot quæstiones disputandæ sunt, num. 1. Refertur opinio negans confirmari hanc donationem morte civili, qua donans exulat, ac ciuitatem amittit, num. 2. Confirmatur tali morte civili, ac potest vir reuocare, num. 3. Si vir efficiatur seruus hominis, non confirmatur ea donatio, secus si fiat seruus pœnæ, num. 4. Confirmatur tunc respectu fisci: quia publicis bonis viri ea donatio non publicabitur, ac ideo v. r. potest reuocare, & tunc res illa donata erit sua, & non fisci, num. 5. Si vxor donauerit viro, nō confirmabitur ea donatio dicta morte civili vxoris, num. 6. An confirmetur hac donatio professione religionis coniugis donantis? Referuntur duæ sententiæ, num. 7. Et donatio confirmetur professione religionis coniugis donantis, nil referi sine ante mar. monij consummationem facta sit sine consummatione, de licentia alterius coniugis, num. 8. Si religio possideat bona saltem in communi, non confirmatur donatio, sed expectabitur mors naturalis donantis, si verò non possideat, confirmatur professione, num. 9. An exigatur ad hanc confirmationem, vt coniux donans sponte ingrediatur religionem? num. 10. An possit talis professus in religione possidens bona in communi, reuocare talem donationem factam vxori? num. 11.

1 **T**riplex est mors civilis. Quædam, qua coniux exulat, ita vt ciuitatem perdat. Aliæ, quæ efficiuntur seruus hominis, aut pœnæ. Tertiæ, qua religionem proficitur, Triplex igitur est quæstio in hac disputatione tractanda.

Prima, de morte civili primi generis.

Secunda, de secundo mortis civilis genere.

Tertia, de morte civili.

2 Quæstio prima. An donatio inualida inter coniuges, confirmetur morte civili, qua vir donans in exilium mittitur, ciuitatemque perdit? Negant multi. Per legem res vxoris, C. de donatio. inter vir. & vxor. Pro hac sententia est Gl. licet vndique in fine, de offic. deleg. vbi asserit morte civili non confirmari hanc donationem. Et videtur tenere Io. Andr. c. fin. n. 3. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Præposit. nu. 5. dicunt enim confirmari, si coniux donans perdat ciuitatem, & libertatem. Et tenent Alex. de Neuo, co. c. fin. nu. 11. Rosella donatio, 1. nu. 34. Ang. donatio, 3. nu. 4. Syl. donatio, 2. q. 4. Tabiena donatio, 3. q. 3. nu. 4. Lud. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 47. §. tertiò confirmatur.

3 Contrarium tamen expressè habetur de donatione causa

causa mortis, l. sed si mors, ff. de donat. inter vir. & vxor. atque ita idem dicendum est de hac donatione: cum similis sit illi, & vtraque morte confirmetur. Sic docet Io. Lup. rubr. de donat. §. 71. in initio, Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 288. §. donatio causa mortis. Pro qua sententia sunt aliqui Doctores generaliter docentes morte civili hac donationem firmari. Sic multi quos refert, & sequitur Tiraquel. l. si vnquam, verbo, libertus, nu. 122. C. de reuocan. donat. Greg. Lop. l. 4. verbo *en su vida*, tit. 11. p. 4. Vnde forte priores Doctores intelligunt non confirmari respectu viri, eo quod reuocare possit, dum viuit: vel si vxor donauerat viro iuxta ea, quae dicemus, num. 5. & 6.

4 Quæstio secunda: Vtrum donatio hæc confirmetur morte civili, qua vir donans efficitur seruus pœnæ, aut hominis? Breuiter dicendum est confirmari, si seruus pœnæ efficiatur, non autem si seruus hominis, sed tunc euanescente donationem. Hæc posterior pars expressè habetur l. cum hic status 33. §. si donator seruus, ff. de donat. inter vir. & vxor. Vtraque autem pars probatur ex l. res vxoris, C. cod. tit. iuncta Glo. verb. deducto, vbi dicit confirmari quoniam donans efficitur seruus pœnæ, vt si damnetur in metallum, secus si seruus hominis. Et rationem differentie assignat: quia donans seruus pœnæ effectus in nullius potestatem transit, qui reuocare donationem valeat: quando autem sit seruus hominis, adest dominus, qui reuocare possit. Idem tenent Suarez allegatione 20. nu. 22. & 23. Rosella, Ang. Syluest. Tabiena, Lud. Lop. num. 2. allegati.

5 Intelligetamen confirmari ea morte civili respectu fisci, ne ea bona donata capiat bonis viri publicatis: non autem respectu viri donantis, potest enim ipse dum superstes est, reuocare. Sic de donatione causa mortis expressè deciditur, l. sed si mors, ff. de donat. inter virum & vxor. Et dixi hoc 6. lib. disp. 10. nu. 5. Et ita videtur idem dicendum de donatione facta vxori inter viuos: cum æquiparetur donationi causa mortis, in eo quod vtraque morte confirmetur. Et licet Couarr. rubr. de testam. 3. p. nu. 4. vocet hæc nimiam extensionem: at Bal. l. res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor. generaliter docet donationem factam vxori non publicari viro misso in exilium: idem Greg. Lop. l. 4. verb. *en su vida*, tit. 11. par. 4. & loquitur de donatione facta inter viuos, inter coniuges, & Molina tomo 2. de iust. tract. 2. disput. 288. §. donatio causa mortis, & disp. 289. §. disputatione precedenti.

Si autem vir reuocauerit prædictam donationem post bonorum publicationem, res donatæ erunt suæ, & non fisci: eo quod in publicatione bonorum inclusa non fuerint, l. si deportati seruo, ff. de leg. 3. Sic Bal. l. exequutorem, nu. 3. C. de execut. rei iudic. & reputat singulare, l. si stipulatus fuero, §. cum stipulamur, ff. de verb. oblig. Idem docent Greg. Lop. & Molina d. disput. 389. proximè allegati.

6 Si autem vxor donauerat viro, donatio hæc non confirmaretur simili morte civili vxoris. Quoniam id solū in fauorem vxorum videtur introductū, de quibus solis agit, l. res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor. Neque ratio eius constitutionis, quā textus ille reddit, locum habet in viris: vt constat ibi, & donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus collata in vxorē, quia pudicitia premio cessit, obseruanda sit, sicut si maritū eius natura non pœna subduxerit. Sic docet Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disput. 289. §. disput. precedenti.

7 Quæstio tertia: Vtrum donatio hæc confirmetur professione religionis coniugis donantis? Quidam asserunt eam morte non confirmari donationem, sed expectandam esse naturalem donantis mortem. Sic Vicent. c. fin. de donat. inter vir. & vxor. Anastasius, Germonius de sacrorum immunitatibus lib. 2. cap. 2. nu. 16. & lib. 2. animaduersionum, cap. 13.

Alij constituunt differentiam inter ingressum religionis ante matrimonium consummatum, vel post illud consummatum, de licetia legitima alterius coniugis: & priori casu censent confirmari donationem professione: secus autem posteriori. Ducuntur, quia l. res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor. eam mortem civilem petit, per quam dissoluitur matrimonium, vt confirmet donationem: in priori

autem casu ea professione dissoluitur matrimonium, non autem in posteriori. Sic docent Io. Andr. cap. fin. num. 3. de donat. inter vir. & vxor. Ang. donatio. 3. nu. 4. Syluest. donatio. 2. q. 4. Tabiena donatio. 3. q. 3. num. 4. Ludouic. Lop. lib. 2. de contract. c. 47. §. tertio confirmatur.

8 Primò tamen dico, patet referre siue matrimonium consummatum sit, siue non, vt confirmetur donatio per professionem donantis, & sic in casibus, in quibus confirmatur donatio professione coniugis donantis ante matrimonium consummatum facta, confirmari etiam professione eiusdem legitime facta, nempe, de licentia alterius coniugis, post consummatum matrimonium. Et ratio est, quia licet matrimonium consummatum non dissoluatur quoad vinculum per professionem, at quoad effectum dissoluitur. cum non liceat iam matrimonio vti, c. accedens, & c. significauit, de conuers. coniugat. Sic docet Alex. de Neuo, c. fin. de donat. inter vir. & vxor. nu. 12. Præpos. in initio, nu. 5. & colligitur planè ex Ioan. Lupo, rub. de donat. §. 71. num. 4. probat enim confirmari eam donationem professione, eo quod professio est mors spiritualis, l. fin. C. de episc. & cler. c. placuit, el. 2. 16. q. 1. Et quia matrimonium dissoluitur saltè in effectum, cum non possint coniuges se inuicem reuocare, & sic manifestè loquitur de professione post matrimonium consummatum. Pro eadem sententia sunt Glof. d. c. placuit, verb. mortuus, Rosell. donatio. 1. n. 37. Manuel 1. to. summæ, c. 92. nu. 2. vbi absque ea distinctione, an matrimonium sit consummatum, nec ne, docent confirmari donationem professione donantis.

9 Secundò dico, si religio, in qua donas professus est, capax sit possidendi in comuni bona, donationem minimè confirmari, sed expectandam esse naturalem donantis mortem, & vt prius moriatur, quā donatarius: si autem religio incapax fuerit sic possidendi, vt est religio Minorum, confirmari donationem ea professione, sicut confirmaretur morte naturali donantis. Probat ex simili doctrina Barr. & multorum aliorum, quos refert, & sequitur dicēs esse communem, Couarr. c. 2. de testam. nu. 6. docentis, testamentum factum ante ingressum religionis non confirmari professione testatoris in religione possidenti bona in comuni, sed monasterium habiturū ea bona, dum viuit naturaliter testator, confirmari verò testatore proficiente religionē, nec in comuni possidentem bona, & statim ea bona pertinere ad heredem. Cuius rationem assignant, eo quod mors civilis, & naturalis æquiparantur, quando vtraque eundem habet effectum quoad bona: ex doctrina Glof. Clem. 2. de election. verb. moriente, quam ad hoc commendat Abb. c. nisi essent, nu. 11. de præbend. & Bal. l. fin. C. de episc. & cler. in initio, nu. 8. Io. Lup. vbi alios refert, rub. de donat. §. 71. nu. 2. At quando religio non habet bona in comuni, eundem effectum sortitur mors naturalis, & civilis per professionem, cum iam ea bona nullo pacto possideri valeant ab ipso religioso, nec à religione representate ipsum: sicut nec à naturaliter mortuo. Verum quoniam religio possidet bona in comuni, non habet eundem effectum mors civilis per professionem, quoad bona, quem mors naturalis: quamuis enim religiosus ipse possidere nequeat, atque bonis frui, potest tamen ipsa religio, quæ religiosum repræsentat, eiusque loco habetur c. in presentia, de probat. & auth. nisi rogati, C. ad Trebel. ergo similiter in nostro casu. Sic videtur tenere Io. Lup. rub. de donatio. §. 71. nu. 1. & 2. iuncto eo, quod dicit nu. 3. in initio. Et docent Rosella donatio. 1. nu. 35. Syluest. donatio. 2. q. 4. Manuel 1. to. summæ, 2. editione, c. 92. nu. 2. Lud. Lop. lib. 3. de contract. c. 47. §. tertio confirmatur.

Et ita tenendum est: quatenus fateat non esse usque adeo certum donationem hanc confirmari professione in monasterio non possidente bona in comuni. Nam fundamentum, cui innititur, testamentum, s. confirmari eadem professione, quamuis communissimum sit, non est absque controuersia: multi enim illud negāt, docētes donec professus ille naturaliter moriatur, bona ad Ecclesiam Romanā, vel venientes ab intestato pertinere, quos refert Suarez alleg. 10. n. 8.

10 Cauendum autem est à Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 71. num. 4. vbi limitans doctrinam traditam, docet professio-

ne donantis confirmari donationem hanc, quando donans sponte religionem ingreditur, secus quando ob delictum in monasterium detruditur. Per tex. cum glo. auth. sed hodie. verb. habitu. C. ad leg. Jul. de adult.

Sed hæc limitatio prorsus displicet; quia si verè, & valide profiteretur in monasterio non possidente bona in comuni, siue sponte ingressus sit, siue coactus, eadem prorsus militat ratio. Nam cum tam ipse, quam religio incapax bonorum sit, ea professio eundem effectum operabitur, quem mors naturalis; quare confirmabitur donatio. Nec auth. illa, & gl. loquuntur de professione, sed de vxore in monasterium detrusa in delicti penam. Quod si in hoc casu loquatur Ioan. Lupus, doctrina eius non est limitatio sententiae tradita, asserentis professionem confirmari donationem.

Verum obseruandum est, posse monachum professum in religione possidente in comuni bona, dum vita fruitur, reuocare donationem hanc vxori factam. Quæ iuxta tradita pu. 9. minimè confirmatur vsque ad eius naturalem mortem. Probat, quia est satis probabile posse hunc reuocare testamentum ante professionem conditum; quod sustinet communis opinio, vt referunt, & sequuntur Burgos de Paz. l. 3. Tauri. nu. 688. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. glof. 3. nu. 4. Et quamuis in testamento oppositum credam verius, cum multis alijs, at diuersa est ratio in donatione hac; quia testamentum antea factum reuocari nequit sola contraria voluntate, immo nec expressa reuocatione, sed alio æque perfecto testamento, l. si iure. ff. de legat. 2. & §. posteriore. In lit. quibus modis testam. infirm. vnde cum professus testandi incapax sit, minimè potest prius testamentum reuocare. At donatio causa mortis, cui est similis donatio facta inter coniuges morte confirmanda, potest ad libitum reuocari, ad idque sufficit sola tacita voluntas; (vt diximus tota disput. 15.) Quare poterit professus eam donationem reuocare. Et ita loquens de donatione causa mortis, cui hæc similis est, affirmat Suarez alleg. 20. nu. 27. asserens, cum alijs, quos refert, etiam tenendo non posse professum reuocare testamentum, sentiendum esse posse reuocare huiusmodi donationem.

DISPUTATIO XVIII.

Utum donatio sponsalitiæ largitatis inter sponso de futuro, valida sit? & quando acquiratur ei, cui donatur?

S P O N S A L I T I A.

Sponsalitiæ largitas quid sit? & quando conuenit inter sponso, vt ad donantem in nullo casu reuertatur. Statim acquiratur in quocunque euentu donatario, num. 1.

Vbi nullum igitur pactum olim reputabatur donatio simplex, & irrevocabilis, hodie habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, eoque consummato perficitur, nu. 2.

Quando matrimonium non sequitur culpa donantis, an teneatur soluere quod promissit, & restituere sponsalitiæ largitatem, quam accepit? Et quid, si casu, vt alterius morte, & interueniat osculum, vel copula, aut non interueniant, vel culpa donatarij non sequatur, vel absque viriusque culpa ingressu religionis, num. 3.

Quid, si sponsus donauerat iocalia sponsæ, & contra, & alterius morte minimè sequatur matrimonium, osculumq. solum adfuit, an teneatur sponsus integrè restituere iocalia accepta, sponsa autem solam dimidiam acceptorum partem, num. 4.

An sponsa lucretur hanc dimidiam partem per osculū, siue præcedat, siue sequatur iocalium donationem? nu. 5. Et ibi, quid si sponsa nō sit virgo, cū sponsus talē esse eā existimet remissive. Quid, si osculum, vel copula sine antequam contrahantur sponsalia? num. 6.

Quid, si sponsalia sint conditionalia, & ante conditionis adueniunt accedat osculum, aut copula? num. 7.

An per solum amplexum lucretur sponsa aliquid sponsalitiæ largitatis? num. 8.

Sponsus repertus, iocalia, an ingumbat probare se dedisse et matrimonij causam, & sponsa intercessisse osculum, aut copulam, aut culpa sponsi assoluta esse sponsalia? num. 9.
An hæc sint correctæ per ius nouum Castellæ? num. 10.
An ut acquiratur sponsalitiæ largitas per osculum, aut copulam, requiratur animus donandi? & valeat oppositum patrum, nu. 11. Et an insinuatim desideretur? num. 12.
An in foro conscientie procedat hæc legum dispositio? num. 13.
An acquiratur, vbi vxor nullam dorem acculit? Et qualiter tunc sit taxanda? & valeat quando donatur post matrimonium de presenti consummatum, aut non consummatum, siue sequatur benedictionibus Ecclesiæ, siue eis non sequatur? remissive, num. 14.

H Actenus de donationibus inter coniuges in genere, disputauimus; iam de quadā donatione, nimirum, sponsalitiæ largitatis disputandum est. Quæ in re, prima agendum est quo pacto acquiratur, aut perdatur sponsalitiæ largitas? Deinde, quo tempore, & in qua quantitate donanda sit, ne censeatur donatio prohibita inter virum, & vxorem? Tandem, quæ dona tradita sibi inter ab ipsius sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut extraneis, censeatur sponsalitiæ largitas?

In prædicti ergo disputatione queritur, qd desideretur, vt sponsalitiæ largitas efficiatur sponsi, aut sponsæ, cui donatur?

Prima conclusio, sponsalitiæ largitas est donatio facta inter sponso de futuro, matrimonij incundi spe, eiusque causa. (Vt dixi hoc lib. 6. disp. 1. nu. 1. vbi quibus nominibus appellari soleat, explicui.) Huius autem donationis ea est natura, vt pacto inito inter sponso ne ad donantem vbi locasu redeat, statim acquiratur irrevocabiler donatio, quamuis nec copula, nec osculum intercedat, & eius culpa matrimonium non sequatur, l. 1. vers. igitur. ff. de donationibus, l. si mater. C. de donat. ante nuptias. Cuius ea est ratio, nam tunc est donatio simplex, & pura, nec iure vllò prohibita: cum non sit inter coniuges, nec referatur in tempus matrimonij contracti, quæ sola donatio prohibita est: iuxta dicta hoc lib. 6. disp. 1. nu. 2. & 6. Sic Glos. inst. de donat. §. est & aliud, verb. exequuntur, in fine, Gomez Arias, l. 50. Tauri, num. 2. Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. glof. 3. num. 3.

Secunda conclusio, nullo pacto inter sponso inito matrimonio, olim reputabatur donatio absoluta, statimque irrevocabilis, & vt censeretur facta sub conditione matrimonij incundi, oportebat eam conditionem exprimi, l. 1. vers. igitur. ff. de donationibus, & l. 2. & l. si filius, & l. si tibi. C. de donat. ante nupt. Iure autem nouiori ea conditionis expressio minimè desideratur, sed ex legis dispositione præsumptaque contrahentium voluntate, tacite inest. Habetur expressè l. cum veteri. C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 1. par. 4. quare sequuto matrimonio firma, & pura remanebit, tanquam sequuta conditione; (vt dicemus disp. sequenti.) Sic Glos. Gomez Arias, num. 3. Anton. Gomez, num. 2. Matienzo, num. 2. allegati, num. præcedenti, Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 190. in initio.

Quod si obijcias qualiter possit valere hæc donatio, cum referatur ad tempus contracti matrimonij? Dic minimè omnino referri, cū in finem non sequuto culpa alterius, lucretur donatarius tota donatione, & non sequuto absque culpa, lucretur sponsa per osculū dimidiā partē, vt statim dicemus.

Tertia conclusio, si matrimonium minimè sequatur, distinguendum est sic. Aut non contrahitur ob solius donantis culpam: & tunc donans, siue sit sponsus, siue sponsa, perdit quam sponsalitiæ largitatem dederat, fietque accipientis, & si aliquid acceperat, restituet integrè, & si quid promissit, teneatur soluere. Si verò ob donatarij culpam, restituet donanti, quod ab ipso recepit. Hæc habentur expressè, l. cum veteri. C. de donat. ante nupt.

Quod autem dicimus, de amittenda sponsalitiæ largitate, intelligendum est in hoc regno Castellæ, modò ea non excedat quantitatem, quæ titulo sponsalitiæ largitatis donari potest, de qua quantitate dicemus disput. 24.

Quia

Quia iura tantum disponunt amitti sponsalitiā largitatem, is autem excessus in hoc regno minimè valuit, nec fuit sponsalitia largitas.

Si autem casu minimè consummetur matrimonium, ut alterius morte, si sponsa receperit à sponsa largitatē sponsalitiā, osculumque intercesserit, acquireret dimidiam eius partem, alteramque donanti restitueret: (quando autem intercessit copula, vel matrimonium de presenti nondum tamen consummatum, quid acquirat? Dicam disput. sequenti.) Si verò sponsa donauerat sponso, nihil sponsalitiæ largitatis acquireret sponso per osculū, sed integrè restitueret. Habetur expressè, l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 1. p. 4. Et ratio differentie est, nam sponsus ob osculum nihil amittit, in nulloque grauatur, ac sponsa ruborem ac verecundiam patitur, & non ita facilè nuberet, hoc matrimonio nō sequuto. Deinde, quia sponsa potius videtur osculum dare, quam accipere, ut habetur l. 3. tit. 1. p. 4. id est, videtur dare spe remunerationis accipiendæ, à sponso, eo quod muliebris sexus avarissimus sit.

Quando autem absque culpa, ut ingressu religionis, voto, amissione oculi, vel culpa alterius data occasione iusta dissolventi sponsalia? Dicam disput. 41.

Hinc inferitur sponso donante iocalia sponsæ, & similiter sponsæ sponso, casuque ut morte non sequuto matrimonio, vel eo dissoluto ante consummationem, si osculum intercessit, restituenda esse sponsæ integra iocalia, quæ dedit: ipsam autem solam dimidiam partem acceptorum teneri restituere. Quia sponsus osculo nihil comparat: & proinde integra iocalia restituit, sponsa autem osculo dimidiam partem acquirit, quare solam reliquam partem restituere tenetur. Sic Cynus l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. in fine, Io. Lup. rubr. de donatio. §. 3. in fine.

Quarta conclusio: siue osculum præcedat, siue sequatur iocalium donationem, modò post inita sponsalia accedat osculum, comparat sponsa medietatem iocalium. Probat, ex verbis expressis, l. §. 2. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. Castellæ, ibi, *gane se el e sponso la viuer besado la mitad de los que el e sponso le viuer dado, ante de consumido el matrimonio*. Vbi solum considerat lex, ut iocalia ante matrimonij consummationem donentur: ergo nihil refert data sint, an non, ante osculum. Et quamuis iure communi non videatur hoc ita clarè decisum, nam l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. sic dicitur, *rebus à sponso donatis ante nupt. osculo*, & c. unde posset aliquis existimare res donatas debere præcedere osculum. Verum id non considerat lex illa, sed parum refert, cum militer eadem prorsus ratio, ob quam applicat medietatem iocalium per osculum, siue præcedat donatio, siue sequatur: utroque enim casu sponsa ruborē, ac damnum inueniendi difficiliter aliū virum patitur. Sic docent Ant. Gom. l. §. 2. Tauri, nu. 9. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. gl. 3. nu. 1. Azebedo eadem l. 4. nu. 13. Barbosa rubr. ff. soluto matr. 2. p. nu. 112.

Utrum autem, si sponsa non sit virgo, cum sponsus talem esse existimet, lucretur hanc sponsalitiā largitatem? Dicam hoc 6. lib. disp. 27. nu. 3. & seq.

Quinta conclusio: osculo, vel copula intercedente ante sponsalia, nihil per ea lucratur sponsa. Quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi iuxta verbi tempus, l. in delictis, §. extraneus, ff. de noxal. cum ergo l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 1. p. 4. & l. 42. Tauri, loquantur de rebus donatis à sponsis, debet intelligi quādo interuenit osculū postquā sponsi sunt. Præterea, quia actus culpabilis ac pena dignus nō est aliquo legali præmio efficiendus, siue hæreditas, ff. de neg. gest. cū similibus adductis per Corneliū, cōf. 76. vol. 1. sed illud osculū ante sponsalia est peccatum, & pœna dignū, ergo per illud non lucratur sponsa præmiū legale medietatis iocaliū. Sic docent Io. Lup. l. §. 2. Tauri, nu. 8. & 9. vbi Castillo, nu. 6. & 7. Ant. Gom. n. 6. Con. 4. decre. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 14. Gomez Arias l. 50. Tauri, n. 9. & 10. Matienzo d. l. 4. gl. 3. n. 3. Azeb. e. l. 4. n. 13. Gut. 3. pract. q. 44. nu. 7. Barbosa rubr. ff. solu. matrim. 2. p. n. 108. Lud. Lop. 2. p. instructorij, de matrim. c. 36. sol. 1032.

Hinc inferitur, si sponsalia sint conditionalia, per osculum datū ante conditionis euentum, nihil lucrari sponsæ: quia adhuc præcedit sponsalia, actusque culpabilis est. Quando autem tunc adest copula. Dicam disput. sequenti, nu. 6.

Sexta conclusio. Si post sponsalia solus amplexus absque osculo & copula intercedat, nihil comparabit sponsa: Quia text. nu. 3. relati expressè lucrum medietatis iocalium soli osculo cōcedunt: nec eadem de amplexu militat ratio, maiorem enim ruborem patitur sponsa propter osculum. Sic tenent Ioan. Lup. l. §. 2. Tauri, nu. 18. Castillo ibi, n. 23. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. num. 31.

Hinc inferitur, sponsum repetentem iocalia, quæ sponsæ donauit, quando per ipsum non steris quominus impleatur matrimonium, minimè tenere probare se dedisse ob causam, & eā non esse sequutam: sed satis esse probare tempore donationis contracta fuisse sponsalia: Quia (ut dixi, n. 2.) intelligitur eū dedisse causā matrimoni. Sponsæ autem incumbere onus probandi osculum, vel copulam interuenisse, vel sponsi culpa dissoluta esse sponsalia, vel aliter inter ipsos conuenisse. Quia, ut ipsa lucretur aliquid horum desideratur, quare cum hoc sit sue intentionis fundamentum, ipsius est illud probare. Sic Io. Lup. l. §. 2. Tauri, n. 12. & ibi Castillo, nu. 9. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gl. 4. nu. 5. Unde cum Bald. l. si præfidi, C. de donat. ante nupt. asseruit teneri sponsum probare se dedisse ob causam, & eam non esse sequutam intelligitur secundum ius antiquū, quo attento reputabatur donatio absoluta, ut dixi nu. 2.

Unde non est audiendus Castillo l. §. 2. Tauri, num. 21. versic. adde, sed ista lex, asserens l. 21. Tauri, hodie leg. 4. tit. 2. lib. 5. recop. correctam esse per l. 101. in Curijs Matritij, hodie l. 1. tit. 2. eiusdem libri 5. recop. ubi disponitur non posse sponsalitiā largitatem excedere octauam dotis sponsæ partem. Sed bene cum reprobatur Azebedo lib. recop. tit. 2. l. 4. nu. 3. quia cum sub eo. tit. 2. utraque lex collocatur, credendū minimè est sub eodem titulo esse legum correctionem. Deinde, quia hæc leges nullo pacto sibi aduersantur, sed tantum illa lex prima limitat legem quartam, ne sponsalitia largitas, quæ per osculum, uel copulam conjugalem acquiritur, possit in quacunque quantitate dari, sed in octaua dotis sponsæ parte.

Septima conclusio. Ut sponsa lucretur hanc iocalium medietatem per osculum, vel integra per copulam, nō desideratur animus donandi in sponso, sed satis est si de animo cōtrario nō constet per expressam inter eos cōventionem. Quoniam ubi nō initur oppositum pactū, leges relate, nu. 3. applicant per osculum medietatem iocalium, & per copulā eā integra. Sic colligitur ex Io. Lup. rubr. de don. §. 6. in fi. ubi postquam latè dubitauerat an animus donandi desideretur: ait ad sedāda hæc dubia editam fuisse d. l. §. 2. Tauri. Et tenet Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. num. 20.

Valeret autem oppositum pactum: Quia donatio sponsalitiæ largitatis est voluntaria.

Octaua conclusio: quamuis donatio hæc sponsalitiæ largitatis excedat summā, quæ absque insinuatione dari nequit, iuxta l. sancimus, C. de dona. valida est absque insinuatione. Quia l. §. 2. Tauri indistinctè decidit valere hanc donationē, acquirique per matrimonij cōsummationem; & l. 1. tit. 2. lib. 5. recop. solum restrinxit hanc donationem, ne in ea quantitate sit, ut octauā dotis sponsæ partē excedat. Sic Molina to. 2. de iust. trac. 2. disp. 290. §. quintū est.

Ultima cōclusio: harum legum dispositio procedit in foro conscientie, & ita sponsa acquirēs iocalia ob causas prædictas legibus definitas, tuta conscientia ea retinet: Quia hæc leges iustæ sunt, & optimæ rationi innituntur, per osculum enim sponsa ruborem patitur, & aliquam honestatis diminutionem, difficiliorque nuberet: ergo æquitas postulat ut in præmiū, dimidiam iocalium partem consequatur, non autem integra, sed per copulam, qua matrimonium consummatur, impleturque conditio, sub qua donatio hæc fit. Sic docet Minch. de successio. creat. lib. 1. §. 1. nu. 26. ad finem, Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. nu. 18.

Utrum autem valeat sponsalitia largitas promissa sponsæ nullum

nullam dotem afferēti, qualiterque sit tūc taxāda? Dicam hoc 6. lib. disp. 24. nu. 6. Et an valeat, quādo donatur matrimonio cōsummato, aut nondū cōsummato, siue sequutis, siue non, benedictionibus Ecclesie dicam tota disp. 23.

DISPUTATIO XIX.

An acquiratur sponsalitia largitas per solum matrimonium de presenti non consummatum, etiam traductione ad sponsi domum sequuta, aut per copulā præcedentem matrimonium?

S U M M A R I U M.

Quādo consummatur matrimonium, acquirit sponsa integra iocalia, num. 1.

Non requiritur traductio ad sponsi domum, nec benedictiones Ecclesie desiderantur, num. 2.

Per solum matrimonium absque consummatione, & osculo nil lucratur sponsa, num. 3.

Quid si sequuta sit traductio ad sponsi domum, vel benedictiones Ecclesie receptæ sint, num. 4.

An si post sponsalia accedat copula, lucratur sponsa aliquid iocalium, num. 5.

Quid si ante sponsalia sit copula, vel post sponsalia conditionalia, non purificata conditione, num. 6.

An sponsus lucratur hanc sponsalitiā largitatem sibi donatam à sponsa per matrimonij consummationem? Refertur opinio negans, num. 6.

Si donata sit à sponsa de futuro, lucratur totam sponsus consummato matrimonio, num. 8.

Quid si à sponsa de presenti ante consummationem matrimonij donata sit? Proponitur ratio dubitandi, num. 9. Et deciditur valere, num. 10.

Verbi gratia frequentioris usus posita in lege, nec eam limitant ne mutant in alijuris dispositionem, num. 11.

VT distinctè procedamus, prius, de spōsa qualiter cōsummato matrimonio lucratur totam spōsalitiā largitatem, erit sermo. Deinde autem nu. 7. de ipso sponso agemus. Et quidem constat sponsam comparare integram sponsalitiā largitatem, matrimonij cōsummatione. Probatur, ex l. si à sponso. C. de donat. ante nupt. ibi, *si ante nuptias hunc vel illū mori contrigerit*. Et l. 3. tit. 11. par. 4. ibi, *mutuisse eam ante que el matrimonio fuisse acabado*. Et clarius l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. ibi, *pero si qualquier dello muijer despus, de consumida el matrimonio*. Et ratio est, quia tūc omnino perficitur conditio incūdi matrimonij, consummatione aut nondum accedente non est perfectē impleta cōditio, adhuc enim potest dissolui per alterius in religionē ingressum. Sic Io. Lup. l. 1. § 2. Tauri, nu. 16. & rub. de donat. § 4. n. 1. in fine, & initio, Gomez Arias l. 1. Tauri, nu. 5. Greg. Lop. l. 3. verb. *besado*, tit. 11. p. 4.

3 Nec desideratur traductio sponsæ ad sponsi domū. Quia rextus num. præcedenti allegati solum considerant matrimonij consummationem ad integra iocalia comparanda. Sic Vitalobos in concordia iuris civilis, & regij, litera D, verbo donatio, nu. 24. Olanus in cōcordia, litera D, verbo donatio, nu. 69. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. nu. 2. & 3. Et eadem ratione nō desiderantur Ecclesie benedictiones.

3 Hinc infertur per matrimonium ratum non sequuto osculo nihil lucrari sponsum, si tunc dissolueretur morte, vel alio modo, absq; culpa, vt professione religionis. Quia nondū est verificata perfectē conditio incūdi matrimonij, cū consummatum non sit, nec medietas sponsalitiæ largitatis acquiritur osculo deficiente: vt diximus dispu. præcedenti, nu. 3. Sic Ioan. Lup. rub. de donat. § 4. in initio.

4 Limitat autem Greg. Lop. l. 3. verb. *besado*, tit. 11. par. 4. nisi traductio sponsæ ad domum sponsi sequuta sit, tunc enim ait acquirere sponsam totam sponsalitiā largitatem. Quia præsumitur copula per talem traditionem, & ita

cenferur quoad hunc effectum iam matrimonium cōsummatum. Sed hæc limitatio displicet; quia l. 52. Tauri ponderat matrimonium verè consummatū esse, ibi, *pero si consumido el matrimonio*. At verè consummatur matrimonium per copulam; ergo ante eam quantūvis sponsa traducta sit ad sponsi domum, nō acquirit integram sponsalitiā largitatem. Sic Io. Lup. rub. de don. § 4. nu. 1. in fine, & l. 52. Tauri, nu. 16. & Castillo ibi, nu. 17. in fine, & melius nu. 18. ad fin. Azebedo h. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 2. Qui n. 32. hoc limitat, nisi benedictiones Ecclesie sequutæ sint, tunc n. ait, per traductionem ad domū acquiri totam spōsalitiā largitatem. Sed hoc caret fundamento. Quia cum copula non accesserit, matrimonium nondum consummatum est.

1 Quādo autem post sponsalia de futuro intercedit copula, acquirit sponsa integram sponsalitiā largitatem. Quia matrimonium consummatum est: per c. is qui fidem, de sponsal. Sic Ioan. Lup. rub. de donat. § 4. in initio, Anton. Gom. l. 42. Tauri, nu. 3. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. § 3. n. 3. Quod tamen iure antiquo verissimum erat. Hodie autem cum per Trid. sess. 24. de matrim. c. 1. cessarent matrimonia præsuppta, & copula illa minimè cōsummētur nō acquiritur per eā spōsalitiā largitas. Sic Matienzo ibi, n. 4. Mol. to. 2. de iustitia trac. 1. disp. 290. § 9. qñ aut, vbi addit tūc nō plus cōsequi spōsam per copulā, q̄ per solū osculū: vnde videtur supponere cōsequi medietatem iocaliū, sicut per osculū. Sed hoc non caret difficultate: quia cū copula illa illicita sit, penaque digna, nō est afficienda præmio legali medietatis lucrorū, quali leges afficiunt osculū, q̄ inter sponsos de futuro licitū est. Quia ratione disp. præced. nu. 6. diximus per osculū præcedēs spōsalia, nihil sponsalitiæ largitatis acquiri. Verū per eā copulā acquiri medietatem sponsalitiæ largitatis. Quia leges minimè cōsiderarunt an osculū, vel copula, licita sint, sed ruborē, & detrimētū spōsæ, q̄ grauiora sunt copula sequuta, quā solo osculo intercedere. Nec obstat obiectio cōtraria, quia osculū præcedēs spōsalia prorsus culpabile est, nullaque excusationē habet: at copula post spōsalia quāuis corā Deo culpa lethalis sit, at in foro externo, hominūque exultimatione nō tribuitur culpæ, nec infamiae semina: cū fiat spe proximi mifimonij.

6 Inquires aut, quid dicēdū sit de copula habita post spōsalia cōditionalia, nōdum impleta conditione? (Quādo enim ante sponsalia habita est, dixi disputat. præcedenti, num. 6.) Et quidem, si liberum non sit contrahentibus à cōditione recedere, vt si impediti contrahant spōsalia sub cōditione, si Pontifex dispensauerit, manifestū est, per copulam ante dispēstationē habitam nihil acquiri. Quia cum conditio nondum impleta sit, copula illa omnino præcedit spōsalia. Si aut liberū erat cōtrahētibus à cōditione recedere, erat enim pendens ex eorū voluntate, vt si duo contrahant spōsalia, si spōsa tantam dotem attulerit, tunc videtur per copulā acquiri medietatem iocaliū, quia per eā videtur recessum à cōditione, iuxta c. per tuas, de condit. appof. & ita copula illa habetur post sponsalia absoluta. Sed dicendum est nihil acquiri: quia attento Trident. Sess. 24. c. 1. de matrim. per eā copulam nō receditur à conditione: (vt probaui lib. 1. disp. 26. nu. 12.) & proinde culpa illa omnino præcedit spōsalia perfecta, & vera, quo casu nihil per eam acquiritur, vt dixi disput. præcedenti num. 5.

Hucusque de spōsa sermo habitus est, quid acquirat per copulā. De ipso aut spōso difficultas est an cōsummato matrimonio acquirat totā spōsalitiā largitatem, seu iocalia donata sibi à spōsa? sicut diximus nu. 1. lucrari tūc spōsam integram iocalia, quæ sibi spōsus donauerat. Aliqui negant acquirere dicētes teneri ea integrè sponsæ restituere, nisi apertè cōstet de animo donandi. Quia l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4. & l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. nouæ recop. in hoc casu nihil disponunt, sed tantum quādo sponsus donauerat spōsæ: & licet sint correlatiua, nō est eadem ratio. Præterea, quia sexus femineus auarissimus est, raròque eū donare præsumitur, vt expressè habetur ea l. si à sponso, & l. si stipulata, §. si vxor, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. si ego, ff. ad Senatuscons. Vel-

leian. & l. 2. ti. 1. p. 4. quare in viro presumitur animus ea iocalia donandi, secus autem in femina. Et ita in hanc partem magis propendet Gomez Arias l. 10. Tauri, nu. 19. Et tenet Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. num. 16.

8 Quamuis autem Doctores non ita distinguant: duplex in hoc casus est distinguendus. Prior, cum sponsa de futuro donat iocalia sponso. Posterior, cum sponsa de presenti. Et in priori casu, contra priorem sententiam dicendum est, matrimonij consummatione lucrari sponsum integra iocalia sibi à sponsa de futuro donata. Probat ex l. si à sponso, C. de dona. ante nup. ibi, *quod si sponsa donationis titulo fuerit aliqui sponso largita, & ante nuptias hunc, vel illum mori contigerit, ad donatricem sponsam, siue eius successores donatarum rerum dominium transferatur.* Quod idem clarius explicuit l. 3. tit. 11. p. 4. ibi, *E si nuptiis ella ante que el matrimonio fuesse acabado; ent onces en tal caso como este, quer se hanc besado, o non deus tornar la cosa dada, allos herederos de la sposa;* ergo à contrario sensu nuptijs sequentis, seu matrimonio consummato, non tenebitur sponsus iocalia sibi donata restituere, sed ea integrè acquirere. Argumentum enim à contrario sensu est fortissimum in iure, l. 1. §. huius rei, ff. de officio eius, cui madata est iurisdicção, cum alijs, quæ congerit Euerard. loco à contrario sensu, num. 1. Præterea, quia l. cum veterum, C. de donatio. ante nuptias, deciditur id quod datur à sponso, sponse veram donationis rationem habere, facta sub spe, ac tacita conditione futuri matrimonij; & ibi, in fine, sic concluditur, *que similiter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit;* ergo sicut donatio sponsi sponsæ integrè acquiritur à sponsa consummato matrimonio, eo quod tunc purificetur conditio, & proinde maneat donatio absoluta, & pura; similiter eadem ratione donatio sponsæ, sponso, quæ eadem tacitam conditionem habet, manebit tunc pura, & absoluta, & integrè sponsi erit. Sic docent Ioan. Lup. rubr. de donat. §. quarto, in initio, & l. 2. Tauri, n. 13. vbi Castillo, nu. 11. & 12. Anton. Gom. num. 3. Auendaño de exequend. mand. 1. p. cap. 1. §. nu. 3. in fine. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 3. gl. 4. n. 2. Gutier. 3. practica, q. 44. in fine.

9 In posteriori autem casu, quando sponsa de presenti donat sponso; vrgentior est difficultas, an consummato matrimonio sponsus donata lucretur? Videtur enim minimè cum lucrari. Quia iure communi, & partitarum huiusmodi donatio inter sponso de presenti facta, non valebat, & solù valet iure nouiori huius regni Castellæ, per l. 2. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recopil. (vt dicemus hoc 6. lib. disput. 23. num. 1.) at ea lex tantum agit, quoniam sponsus donat sponsæ de presenti, decernitque sponsam integra iocalia acquirere: ergo cum emittat quoniam sponsa de presenti donat sponso, hic casus omissus remanebit, in iuris communis dispositione, l. commodissime, ff. de liber. & posth. atque ita ea donatio non acquireretur matrimonio consummato. Et confirmatur, quia ea lex est iuris communis correctoria, & consequenter non extendenda ultra casum, in quo disponit: eo vel maximè, quia non est eadem ratio in utroque casu.

10 Ceterum dicendum est, etiam in hoc casu acquirere sponsum integra iocalia, matrimonij consummatione. Probat, quia quamuis d. l. 2. Tauri nihil disponat in donatis per sponsam de presenti sponso, at cum sponsus, & sponsa sint correlatiua, dispositum in vno censetur in alio disponi. Lex enim noua corrigens in vno correlatiuum, censetur in altero corrigere l. finali, C. de indicta vi. dicit, vbi notant Bart. Angel. Ias. cum multis alijs, quos refert, & sequitur Euerardus loco à correlatiuis, num. 7. nec in hoc casu est diuersa ratio, sicut diximus disput. præced. num. 3. esse diuersam, quando est donatio inter sponso de futuro. Quia quando inter sponso de futuro, ex natura contractus conditionem implicitam futuri matrimonij consummati, habentis, nihil debetur iocalium sponsæ, aut sponso, quando casu soluitur matrimonium non consummatum, at leges decreuerunt per osculum acquirere sponsam, medietatem, propter ruborem, quem patitur, qui cum in sponso cessat, non habet in eo locum eadem dispositio.

At consummato matrimonio, ratio acquirendi integra iocalia est natura ipsa contractus, tunc enim purificatur conditio, sub qua iocalia donata sunt: quod cum æquè militet in donatis per sponsam, ac in donatis per sponsum, lex noua extendens ius antiquum, vt intelligatur in donatis per sponsum sponsæ de presenti, idem censetur disponere in donatis per sponsam sponso de presenti: eo quod sint correlatiua, militetque eadem ratio.

Præterea, quia verba posita in lege gratia frequentioris vsus, nec eam limitant, nec in alijs dispositionem mutant: sed quia aliud ratum, positum verò in lege est frequens, ideo hoc explicatur, illo tacito. Vt docent optimè Glo. Clem. 1. verb. præsidetes, de rescript. Rebuffus de nominationibus, q. 5. à num. 3. Peralta l. Lucius, la 1. num. 22. ff. de legat. 2. Acosta c. si pater, verb. si absque liberis, num. 26. de testam. in 6. Pelacz de Meres de maior. 1. par. q. 3. nu. 4. Valascus. consil. 8. num. 1. tomo 1. Ar lex §. 2. Tauri explicat donata à sponso sponsæ, subtriciens donata à sponsa sponso: quia illud est frequens, hoc autem rarissimum: vt habetur l. si à sponso, C. de donat. ante nup. & l. 3. tit. 11. p. 4. ergo illa verba posita gratia frequentioris vsus, non restringunt legem, nec mutant in alijs iuris dispositionem, tradentis dispositum in vno correlatiuum, censeri in altero dispositum.

Tandem quia l. 2. Tauri intendit id, quod iure communi stabilitum erat circa donata per sponso de futuro, acquirerentur tam sponso, quam sponsæ consummato matrimonio: idem dicendum est attentà d. l. 2. Tauri, inter sponso de presenti. Sic docet Auendaño de exequen. manda. 1. p. c. 1. §. n. 3. Idem clarè docet Ant. Gom. l. 2. Tauri, n. 4. vbi postquam, nu. 3. dixerat donata per sponsum sponsæ, & contra, acquiri alteri per copulam: dicit n. 4. in initio, per eam legem omnia, quæ dicta sunt in sponso de futuro, habere etiam locum in sponso de presenti. Videtur etiam tenere Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. glo. 3. nu. 3. in fine, vbi dicit idem quod Anton. Gomez, cod. nu. 4. Videtur etiam tenere Gutier. 3. practica, quæst. 44. in fine, vbi inquit, distinctionem, l. 62. Tauri non procedere in donatis à sponsa sponso, nisi copula intercedat.

Ad argumentum contrarium & confirmationem, propositam num. præced. constat ex dictis, iam enim ostendimus inter sponso de presenti militare eandem rationem.

DISPUTATIO XX.

An quando sponsalia fuere nulla ob aliquod impedimentum, vt consanguinitatis, &c. & sic dissoluuntur, lucretur sponsa medietatem sponsalitæ largitatis, per osculum, & per copulam matrimonialem, integrè?

SUMMARIUM.

Proponuntur casus quatuor discutiendi, num. 1.

Quando uterque ignarus fuit impedimenti, proponitur opinio negans, num. 2.

Contraria verior, num. 3. Et ibi, non lucretur vxor arrhas Hispanas in hoc casu.

Soluntur argumenta, num. 4.

Quando uterque canux conscius impedimenti fuit, referuntur opinio asserens nec dantem posse, reperire, nec recipientem recipere, sed fiscum vendicare, num. 5. Et alia opinio dicens esse restituenda iocalia danti, num. 6. Et opinio Authoris, num. 7. Vbi an restituendum sit acceptum ob iniustitia crimen admittendum, vt ob hominem interficiendum.

Soluntur argumenta, num. 8.

Quando sponsus ignorauit, sponsa sciente impedimentum, nil lucretur sponsa, sed tenetur restituere sponso, numero 9.

Quando sponsa ignorauit sponsa sciente, lucretur per osculum medietatem, & per copulam integrè, num. 10.

Quadruplex potest esse casus.

Primus, quando uterque sponsus ignarus impedimenti fuit.

Secundus, quando uterque fuit conscius.

Tertius, quando sponsus ignoravit, sponsa sciēte.

Quartus est contra, quando sponsa ignoravit, sponso sciēte.

- 2 In primo casu, quando uterque ignarus impedimenti fuit, Quidam censent nihil sponsalitiæ largitatis comparare sponsam, per osculum, vel copulam. Ducuntur quia sponsalitiæ largitas habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, l. cum veterum, C. de donat. ante nupt. at in hoc eventu matrimonium minimè potest subsequi, impedimento iuris obstante, & hoc absque culpa sponsi illius ignari: ergo nil lucratur sponsa.

Secundò, quia sponsalitiæ largitas acquiritur per osculum datum inter veros sponso de futuro, aut de presenti, quo ad medietatem, & per veram copulam conjugalem, integrè: at hic nec vera sponsalia, nec vera copula matrimonialis adsunt. Sic docent Sal. l. si à sponso, n. 2. C. de don. ante nupt. & ibi Fulg. Ant. Gom. l. § 2. Tauri, n. 6. & nō distinguētes an sponsi ignorarint, nec ne, docet idē Gl. d. l. si à sponso, verbo non interueniente, C. si uentes, l. § 2. Tauri, ad finem.

- 3 Verius tamen est lucrari sponsam medietatem per osculum, & per copulam integrè. Probat, ex l. 4. tit. 11. p. 4. ibi, *pero siempre se entiende que el deue tornar a quello que recibe si por su culpa finca que el matrimonio no se fixa*. Ergo à contratio sentit, si absque culpa sua matrimonium non sequatur, ut contingit in presenti casu, acquirit sponsa largitatem sponsalitiæ.

Secundò, quia id lucrum pertinet ad sponsam in præmiiu amissi pudoris: ergo cum in hoc casu inculpabiliter amiserit, comparabit id lucrum. Sic docent Io. Lup. l. § 2. Tauri, n. 4. & rub. de don. §. 36. num. 7. Matienzo lib. 1. recopil. tit. 2. l. 4. Gl. 2. nu. 2. Azebedo ea l. 4. num. 10.

Intellige tamen, quando bona fides intercessit. Quia ignorantia fuit iusta, & probabilis: secus si fuerit cæssa, vel supina, quæ bonam fidem excludit, nec coram Deo excusat. Sic Ioan. Lup. l. § 2. Tauri, num. 4.

Arthas tamen credo non lucrari uxorem in hoc casu.

- Quia non cōsideratur in arthas absque culpa uxoris dissolui matrimonium, sed acquiritur consummato verè matrimonio: quod hic non contingit. Sic Barbosa l. 2. p. 1. in principio, nu. 1 & 8. ff. soluto matrimonio, malè tamen pro se Antonium Gome. & contra se Ioannem Lupum refert: cum uterque loquatur in sponsalitiæ largitate.

- Ad argumenta proposita, nu. 2. responderetur. Ad primum dic, non posse sequi efficaciter matrimonium: posse tamen sequi quo ad existimationem, impedimento ignorato: atque ita posse inueniri veram futuri matrimonij spem, ob quam fit hac donatio.

Ad secundum dic, satis esse copulam existimatam bona fide conjugalem, & sponsalia similia, pudoremque amissum esse per osculum, spe futuri matrimonij bona fide incundi.

- 5 In secundò casu, quando uterque impedimenti fuit conscius. Quidam credunt nec dantem posse repetere, nec recipientem retinere, sed fiscum vindicare. Ducuntur, per l. cum hic status §. 3. finali, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. qui contra, C. de incest. nupt. Sic Io. Lup. rubr. de don. §. 36. nu. 7. vers. si igitur donatio, Ant. Gom. l. § 2. Tauri, nu. 7. Matienzo lib. 7. recopil. tit. 2. gl. 2. nu. 2. Et in hoc casu sponsam nihil lucrari, docent etiam Castillo l. § 2. Tauri, num. 3. Azebedo, lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. num. 10.

- 6 Alij opinari possent nequire sponsam retinere, nec teneri fisco restituere ante iudicis sententiam, sed sponso danti. Non posse retinere, probatur, quia culpa sua pudoris iacturam fecit, absque spe veri, aut existimati bona fide matrimonij: ergo non est præmio legali afficienda, ratione illius actus culpabilis, pœnaque digni.

Secundò, quia hæc non est donatio absoluta: cum sit sponsalitiæ largitas, in cuius natura inhibitorium est, ut fiat sub spe futuri matrimonij veri, vel bona fide existimati.

Probat, autem non fisco, sed donanti restitui debere. Quia fiscus vindicat in pœnam: ergo iudicis sententia cōsideratur.

- 7 Quamuis autem hæc duæ sententiæ probabiles sint: verius mihi videtur posse sponsam retinere, donec fiscus per sententiam auferat. Dicitur, nam donans ex falsa causa, nec falsitatis ignarus, censetur donare, abdicatque à se dominium, transferens illud in donatarium, si hic non reddatur aliqua lege illius incapax: (ut probavi hoc lib. 6. disputatione 3. nu. 2.) qua ratione dixi ibi, donationem factam inter coniuges putaturos valere, quando neutrum latuit impedimentum, nec teneri donatarium restituere, donec condemnentur. Sed in hoc casu sponsum donantem minimè latuit impedimentum, falsaque matrimonij spes: nec sponsa lege aliqua incapax dominij comparandi redditur, sed solum in pœnam ius auferendi fisco conceditur, quæ condemnatione indiget: ergo non tenetur restituere.

Secundò, quia quando turpitudine versatur ex parte utriusque melior est possidentis conditio: ut constat ex toto titulo, ff. de conditione ob turp. cau. Quia ratione probabilissimum est in datis ob turpem causam etiam contra iustitiam, cum ex parte utriusque adest turpitudine, ut in pecunia data ob homicidium per petrandum, &c. non teneri accipientem restituere, donec sententia subsequuta fiscus auferat. Quod defendunt Monaldus in Summa, verbo restitutio. 2. Ang. verbo restitutio, num. 1. §. turpe, & verbo concussio, Nauar. Summa, c. 17. Hispana, nu. 31. & 95. Latina, num. 30. & 96. & c. 15. Latina, & Hispana, nu. 34. Alcocer Summa, c. 26. inter peccata iudicum, & 5. el testigos Palacios lib. 5. de contractibus c. 11. fol. 482. vers. at verò cum dictum sit, & sequenti, (quamuis non sibi cōlet, nam contrarium tenet 4. d. 1 §. disput. 7. fol. 108. vers. verum si iudex.) Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 94. fol. 562. Bañes 2. 2. q. 62. art. 1. dub. 3. Nau. lib. 4. de restitutione c. 2. in noua editione, dub. 12. num. 101. & sequentibus, Henriquez lib. 7. de indulgent. c. 34. nu. 4. Philateus de officio sacerdot. to. 2. p. 1. lib. 6. c. 2 §. 5. pro quorum solutione, ad finem, Ludou. Lop. 2. p. instructorij de elemosyna, cap. 207. fol. 374. col. 2. Manuel 2. to. Summa, c. 40. num. 1. ergo cum in nostro casu turpitudine versetur ex parte utriusque, melior erit conditio sponsæ possidentis, ne teneatur accepta restituere. Atque ita in proprijs terminis docet Io. Lup. l. § 2. Tauri, num. 5. licet aliquantulum dubius.

- 8 Ad argumentum primæ sententiæ propositæ, num. 1. dic eas leges esse pœnales, atque ita iudicis sententiam cōsiderari.

Ad primum secundæ sententiæ propositum, nu. 6. dic sponsam non consequi sponsalitiæ largitatem in eo casu, virtute legum eam applicantium per osculum, aut copulam, sed vi donationis quæ præsumitur facta à sponso conscio impedimenti: ut probavi, num. 6.

Ad secundum negatur esse veram sponsalitiæ largitatem: sed est donatio facta per hunc sponsum impedimenti consciū, instar veræ sponsalitiæ largitatis, & proinde non requiritur veritas sponsalium, aut vera matrimonij spes.

- 9 In tertio casu, quando sponsum solum latuit impedimentum: dicendum est teperi sponsam illius consciam impedimenti, restituere integrè donanti. Quia culpa ipsius non perficitur matrimonium, sponsaliaque falsa fuerunt, & causa donandi falsa fuit, donante ignaro, & sponsa donataria conscia. Sic Ioan. Lup. l. § 2. Tauri, num. 5. & rubr. de donat. §. 3. in fine, Castillo l. § 2. Tauri, num. 3. vbi Anton. Gomez num. 7. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. gl. 2. num. 2. Azebedo ea l. 4. num. 10.

- 10 In quarto casu, quando sponsa ignoravit sponso sciēte, dic lucrari sponsam per osculum, medietatem iocalem, integraque per copulam. Constat rationibus adductis, num. 3. Sic Ioan. Lup. l. § 2. Tauri, num. 5. vbi Anton. Gomez num. 7. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. glossa 2. num. 2.

DISPUTATIO XXI.

Utrum quando sponsalia dissoluantur absque utriusque culpa, non tamen casu, ut morte, sed data opera, aut ingressu religionis, voto castitatis, amissione oculorum, mutuo consensu, lucretur sponsa per osculum, dimidium sponsalitiæ largitatis? Vel si alter sponsus culpa sua causam dissolventi iustam præbeat, ut quia in longinquum profectus, debito tempore expectatus non rediit, vel fornicatus est, lucretur sponsus innocens, aut sponsa resiliens à sponsalibus, integram sponsalitiæ largitatem?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ad probandum nil lucrari sponsam, quando absque utriusque culpa, non tamen casu dissoluantur sponsalia, num. 1.

Tunc sponsus nihil lucratur ex sibi à sponsa donatis, num. 2.

Lucretur sponsa in hoc casu per osculum medietatem iocalium, absque isto nihil, num. 3.

Si sponsa ingrediarur religionem, & sic facto suo dissoluantur sponsalia, comparat osculo medietatem iocalium; & idem, si facto sponsi religionem ingredientis, num. 4.

Idem, si voto castitatis alterutrius, vel alijs modis licitis, dissoluantur sponsalia, num. 5.

Quid, si mutuo consensu dissoluantur? num. 6. Et quid, si non simul uterque sponsus concurrat in eadem voluntate? num. 7.

Et ibi explicatur, quando ultima mora non noceat.

Quando alter præbet iustam dissolventi causam, ut quia fornicatus est, & c. is, qui præbuit causam siue sit sponsus, siue sponsa, perdit totum quod donavit, & restituet quod accepit, num. 8.

Soluntur argumenta, num. 9. Et ibi, argumentum à contrario sensu non habet vim, quando contrarium deciditur in iure.

ET quando non casu, sed data opera absque utriusque sponsi culpa, dissoluantur sponsalia, nihil sponsam lucrari; videtur probari ex sequentibus. Primò, quia tunc nulla est culpa donantis sponsi, ergo quicquid dederat, recuperat: quoties enim absque donantis culpa matrimonium non perficitur, reddendum est illi, quicquid dederat: (ut dixi hoc 6. librò, disput. 18. num. 3.)

Et confirmatur, quia si sponsa dederat iocalia sponsi, & absque copula dissoluantur sponsalia, restituet integrè sponsus: ergo idem est quado sponsus dederat. Cum enim sint correlatiua, dispositum in vno, censetur in alio disponi, l. fin. C. de indicia viduit.

Secundò, quia l. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. par. 4. solum decidunt quando casu, ut morte, dirimuntur sponsalia, comparare sponsam per osculum medietatem iocalium: ergo non sunt extendendæ in sponsi præiudicium, ad alios casus, quibus inculpabiliter sponsalia dissoluantur.

Tertiò probatur, ex l. cum veterum, C. de donatio. ante nupt. ibi, si sponsus, vel parentes eius sortiri noluerint filium uxori, si quid ab eo, donatum fuerit, nec repetatur traditum. Vbi Glo. verb. noluerint, inquit, sine causa; ergo à contrario sensu ex iusta causa resiliens sponsus, quamvis sine culpa sponsæ, repetet quicquid dederat.

1 Prima conclusio sit. Quando absque culpa utriusque sponsi dissoluantur sponsalia, licet non casu, ut morte, si sponsus iocalia receperat à sponsa, tenetur integrè restituere, quamvis osculum intercesserit. Quia per osculum solum nihil lucratur sponsus, (ut dixi hoc libro sexto, disput. 18. numero quarto, & ex alia parte, culpa sponsæ non interuenit in ea dissolutione. Præterea, quia expressè hoc colligitur ex l. si à sponso, C. de donatio. ante nupt. & l. 3. tit. 11. par. 4. ubi disponitur sponsalibus dissolutis morte alterius, & ita absque utriusque culpa, sponsum nihil lucrari per osculum.

2 Secunda conclusio. Sponsa tamen in hoc casu lucratur

per osculum medietatem iocalium, & illo non intercedente, nihil. Probatum ex l. cum veterum, C. de donat. ante nupt. ibi, quod si sponsa causam non contrahendi matrimonium præbuerit, tunc sponso, vel eius heredibus absque aliqua diminutione reddantur. Et clarius l. 3. tit. 11. par. 4. ibi, deue tornar aquel que recibe, si por su culpa finca que el matrimonio no se cumpla; ergo quoties à contrario sensu absque sponsæ culpa dissoluantur sponsalia, ius acquisitum per osculum, ad dimidiam iocalium partem, non amittet. Non enim æquum est, ut absque culpa puniatur l. aliud est fraus & i. in principio, ff. de verbor. significat. ibi, pena sine fraude, esse non potest: & reg. sine culpa, de reg. iur. in 6. Sic Ioan. Lupus l. 2. Tauri, num. 3. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disputat. 290. §. quando autem. Pro eadem sententia sunt Doctores allegati disput. præced. num. 3. dicentes sponsalibus dissolutis ob impedimentum, cuius uterque coniux ignarus erat, lucrari sponsam per osculum medietatem iocalium, cum tamen tunc uterque culpa vacauerit.

4 Hinc infertur, si sponsalia dirimantur per ingressum sponsæ in religionem, & ita facto suo inculpabili, tamen lucrari sponsam per osculum medietatem iocalium. Quia absque culpa dissoluta sunt. Constat etiam ex cap. decreta legalia, 27. quæst. 2. ibi, decreta legalia desponsatam si conuertere voluerit, nullo modo consueverunt damno multari. Et ex l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler. ubi decernitur, sponsam ingredientem religionem non teneri duplicatas arrhas restituere, quas tamen restituere tenetur, facto suo culpabili à sponsalibus resiliens. Sic docent Glof. d. cap. decreta legalia, in fine. Corneus consil. 22. volum. 1. Ioan. Lup. l. 2. Tauri, num. 3. & ibi Cifuentes versic. in eadem lege, Castillo, num. 3. Ant. Gom. num. 8. Couar. 4. decr. 2. par. cap. 7. §. 4. nu. 12. Greg. Lop. l. 3. verb. la mitad, tit. 11. par. 4. Matienzo lib. 1. recop. tit. 2. l. 4. gl. 2. nu. 1. Azebedo ea l. 4. nu. 9. & 17. Mol. to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 290. §. habet verò locum.

Similiter lucrabitur sponsa eam medietatem, per osculum, si inculpabili sponsi facto, ut ingressu eius in religionem, dirimantur sponsalia. Quia sponsa vacat culpa, & proinde non debet amittere medietatem illam per osculum acquisitam. Sic Ioan. Lup. Azebedo, Molina ibidem.

5 Secundò infertur, quoties castitatis voto sponsæ, vel sponsæ dirimuntur sponsalia, (retenta opinione probabili per illum dirimi) similiter lucrari sponsam, eam medietatem, per osculum: idemque in alijs casibus, in quibus licitè absque alterius culpa sponsalia dissoluantur. Ut constat ex dictis num. 3.

6 Excipiendus tamen est vnicius casus, nimirum, quando mutuo consensu utriusque sponsi dirimuntur sponsalia: quamvis enim neuter culpæ particeps sit, nil lucratur sponsa per osculum, sed integram restituet sponsalitiæ largitatem. Quia eo ipso quod communi consensu resiliunt sponso, videntur tacite pactum inire, ut quilibet eorum alteri accepta restituat. Argumento l. si diuersa, C. de transact. ibi, si diuersa pars contra placitum agere nititur, aquitatis ratio suadet, refusa pecunia, (cum & in hoc desideres) causam de integro agi. Vbi Glof. verb. refusa, & verb. pecunia, ait, id est, restituta pecunia transactionis nomine data. Sic docet Cinnus, Iacob. de Aret. Salicet. nu. 2. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt. Angel. §. est & aliud, el. 2. num. 2. instit. de donat. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 3. nu. 5. Castillo l. 2. Tauri, num. 4. Gomez Arias l. 10. Tauri, num. 4.

Dissidet autem inter hos Doctores, quid dicendum sit ubi sponsi non simul dissentiant, sed successiue, quia nunc, verbi gratia, sponsus inuita sponsa resiliit: & postea tandem sponsa consentit, vel è contra? Cinnus, Iacob. de Aret. & Gomez Arias, num. præceden. allegari, dicunt hanc ultimam moram nocere resilienti: argumento l. illud 17. ff. de peric. & commod. rei vendit. & l. si mora 10. ff. soluto matrim. Unde sponsa nil sponsalitiæ largitatis consequetur in hoc euentu, sed perinde erit, ac si simul resiliat.

Verius tamen est, hanc ultimam moram minimè nocere resilienti, atque ita sponsum, vel sponsam ultimè consentientem dissolutioni sponsalium, comparare integræ sponsalitiæ

salutiam largitatem. Quia eo ipso, quod alter iniuste resiliat, acqui sinit consentiens ius ad retinendam sponsaliam largitatem sibi donatam, vendicandamque quam donarat. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt. Quare cum exequutio facta sit à lege statim, & ipso facto, mora illa purgari nequit. Iuxta doctrinam Bart. l. si insulam, nu. 19. & ibi Alexander, & Angel. ff. de verb. oblig. vbi docent minimè purgationi moræ locum tribui, qñ exequutio facta est à lege: & argumento, l. si is cui 19. ff. de leg. 2. Sic docent Ang. Io. Lup. Castillo n. præc. & allegati, & Sal. d. l. cū veterū, n. 2. in hac parte quāvis dubius magis inclinat.

Quare leges, quas contrarij pro se allegant, intelligendæ sunt, quando exequutio non est facta à lege, nec ius est perfectè acquisitum.

3 Tertia conclusio. Sponsus, aut sponsa licitè à sponsalibus recedēs alterius culpa, vt fornicatione, vel profectione in partes longinquas, nec tempore debito redeuntis, lucratur integrè sponsaliam largitatem sibi donatam, recuperatque quam donarat. Probatur, ex l. cum veterum, in fi. C. de donat. ante nupt. vbi sponsum & sponsam in hoc parificat. Sic Castillo l. 2. Tauri, nu. 5. Et constat ex dictis hoc lib. 6. disp. 18. num. 3. vbi probauimus pares in hoc euentu esse sponsum, & sponsam, quando alterius culpa matrimonium non perficitur.

9 Ad argumenta proposita n. 1. respondetur. Ad 1. dic qñ sine culpa donantis sponsæ dissoluuntur sponsalia, eam recuperare totum quod dedit, si verò spōsus donauerat, perdere medietatē, si sponsa culpa vacet, osculūque receperit.

Ad confirmationem, dic dispositum in vno correlatiuorum, habere locum in altero, vbi eadem ratio militat: scus vbi diuersa. l. curatorem, cum ibi notatis per scribentes, C. de interdicto matrim. Docetque Euerard. loco à correlatiuis, num. 8. At in hoc casu diuersa militat ratio: (vt probaui hoc 6. lib. disput. 18. num. 3.)

Ad 2. dic cum Ioanne Lup. l. 2. Tauri, n. 4. & 5. explicasse eas leges casū mortis, quia frequentius morte dissoluuntur sponsalia, non autem eo qd nolint extendi ad alios casus, in quibus eadem ratio subest, nempe, quando absque sponsæ culpa dissoluuntur. Cum enim sublit eadem ratio, idem est ius l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de leg. 2.

Ad tertium dic argumentum à contrario sensu non procedere, vbi oppositum est aliquo iure statutum, & ita iurium correctio induceretur: vt colligitur ex c. à nobis, el. 2. de sent. excommun. docentque Abb. ibi, num. 4. & Felin. nu. 1. vers. nota quod argumentum, & Glos. c. significasti, verb. clerici, de foro compet. & ibi latè Felin. Gl. c. vnico verb. permittimus, de ratat. & qualitat. in 6. & ibi Francus num. 3. Nau. apologia ad lib. de redditibus, q. 1. monito. 44. num. 2. Euerard. loco à contrario sensu, num. 8. Greg. Lop. l. 17. verb. descendi essen, tit. 1. p. 6. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 1 §. num. 13. Gutier. 1. pract. q. 3. num. 14. At hic est contrarium decusum in iure leg. si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.

DISPUTATIO XXII.

An si arrhæ in matrimonio interueniant, lucretur sponsa matrimonio consummato integrè sponsaliam largitatem, & arrhas, vel detur optio? & si matrimonium casu non sequatur, & adsit osculum, possit sponsa eligere medietatem iocalium, vel arrharum?

S P M M A R I V M.

Quando arrha interueniunt in matrimonio, & iocalia, an possit uxor vel eius heredes eligere, & intra quam tēpus? n. 1. Et ibi, si donatio iocalium fuit inualida, & morte confirmatur, uxor eam simul cum arrhis habebit. Vbi autem semel elegerit, nequit variare, num. 2.

Si electio non habuit effectum, potest variare, num. 3. Et ibi actus inutiliter gestus censetur ac si factus non fuisset.

Transactis viginti diebus ad electionem, confesse, purgatio mora non admittitur, num. 4.

An uxor, vel eius heredibus eligentibus, arrhas restituenda sit sponsaliam largitas eiusdem estimationis, cuius erat quando donata est? num. 5.

Quot sint quæstiones disputanda? num. 6.

Verbum, volo absque infinitiuo adiuncto facit dispositionem & electionem, num. 7.

Idem si adiungatur infinitiuo importanti exequutionem, nu. 8.

Idem, si infinitiuum importet actum expediendum ab alio, ac volens tantum debet explicare voluntatem suam, num. 9.

Si infinitiuum non importet exequutionem, sed actum desiderantem factum aliquod, non facit verbum, volo, electionem, & dispositionem, num. 10. Idem si contineat actum pendente ex duorum voluntate, num. 11.

Idem, quando infinitiuum importat suspensionem, seu actum in futurum gerendum, vt volo eligere, num. 12.

Quid, si tunc adiungatur dictio omnino? num. 13.

Quid si aliquis post terminum concessum ad deliberandum, diceret, volo eligere, vel puro hoc mihi expedire? num. 14.

Quid si ad interrogationem eius, cuius interest, diceret, volo eligere? num. 15.

Quibus verbis censetur uxor eligere arrhas? num. 16.

An sicut per osculum lucretur sponsa medietatem iocalium, ita si sola arrha interueniant, lucretur medietatem arrharum? Vel si utrumque interueniat, possit eligere? Referatur opinio affirmans, num. 17.

Contraria Auctoritas, nu. 18. & ibi explicatur natura dictionis aduersariæ, sed at, pero. Et verba debent intelligi iuxta subiectam materiam, & naturam contractus. Et ibi, arrha acquiruntur per consummationem matrimonij.

Vna, & eadem res diuerso iure censi non debet. Et quando lex vnum disposuit, & alterum presupponit, vt habeat locum dispositum, debet verificari presuppositum, num. 18.

Soluantur argumenta, nu. 19. Et ibi iunctæ, num. 17. quod iuris est de toto quo ad totum, est de parte quo ad partem. Et quando clausula posita in vna parte dispositionis reseruat ad omnia in ea contenta?

1 C onstat si consummato matrimonio deccedat sponsa, vel sponfus, dari electionem sponsæ, vel eius heredibus, vt eligere possint arrhas, vel sponsaliam largitatem, si vtraque in eo matrimonio interueniat. Hæc autem electio necessariò faciendæ est intra viginti dies, post quā vir vel eius heredes requisierint uxorem, aut eius heredes: & si eo termino nū elegerint, viro vel eius heredibus cōceditur electio, an malint spōsalitiā largitatem, vel arrhas dare. Hic expressè l. 2. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. nouæ recop.

Quod intellige, quando donatio sponsalitiæ largitatis fuit valida, vt si facta sint ante consummatum matrimonium, si enim esset inualida, quia consummato matrimonio effecta est, morteque confirmaretur, compararet sponsa arrhas, & eam donationem. Quia l. 2. Tauri loquitur de donatione sponsalitiæ largitatis valida: vnde quando inualida est, sequitur naturam aliarum donationum inter coniuges, quæ morte confirmantur. Nec lex aliena prohibet harum donationum vnā cum arrhis acquisitionem. Sic Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 3. p. num. 112.

1 Hinc inferitur, uxori aut eius heredibus semel eligentibus arrhas, aut iocalia, non licere variare. Prebatur ex l. serui electione, in principio, ff. de leg. 1. ibi, serui electione legata, semel tantum optare possumus. Et l. apud Aufidium 20. ff. de optione legata, ibi, si dixisset, quæ vellet, mutare voluntatem non posse. Et l. 2 §. tit. 9. p. 6. Deinde, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest: reg. quod semel, de reg. iur. in 6. Sic Io. Lup. l. 2. Tauri, num. 19. & ibi Castillo, num. 26. Matienzo lib. 6. recop. tit. 2. l. 4. gl. 7. num. 2. Meres de maior. 1. p. q. 2. num. 10.

Intellige tamen, si electio ea effectum habuerit, ea enim suo effectū destituta, licet uxori, vel eius heredibus variare, per l. qui per salutem, ff. de iureiur. Quia eligens inutiliter, & inualidè censetur quasi non elegerit: actus enim

enim inutiliter gestus, perinde est ac si non esset, l. si aut nullam, C. de legat. heredibus, l. 4. §. condemnatum, ff. de sentent. & re iudicata, Non enim præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum: regula, nō præstat de regulis iuris in sexto. Atque in genere cum cui concessa est electio, posse iterum eligere, priori electione existere nulla, docent glossa l. apud Aufidium, verbo nō posse, ff. de optione legat. & l. serui electione, in principio, verbo, possumus, ff. de legat. primo, vbi Iason, nu. 3. Bartol. l. 2. ff. de optione legat. Felinus multa cumulas ad hoc comprobandum, cap. ex tenore, nu. 2. & sequentibus, de re script. Tiraquel. l. boues, §. hoc sermone, tota limitatione prima, ff. de verborum signific. Gregor. Lop. l. 25. verbo, *arrepentir*, tit. 6. p. 6. Perita l. vnum ex familia, §. sed si vno, nu. 3. ff. de leg. secundo. Et in nostris terminis docent Matienzo, & Meres, num. precedenti allegati.

4 Secundò infertur, transactis ijs diebus ad electionē faciendam, purgationem morē non admitti. Quia est terminus l. i. restitutus, Sic Meres de maior. 1. par. 48. nu. 7. Azobedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. num. 32.

6 Tertiò infertur, vxorem vel eius heredes eligētes soluto matrimonio arrhas, teneri viro, vel eius heredib. restituere sponsalitiā largitatem eiusdem valoris, cuius erat receptionis tempore; quod si vsu deterior facta sit, teneri estimationem deteriorationis restituere. Quia reddita nō videtur res restitutioni obnoxia, si deterior restituatur: vt expressè habetur l. 3. §. reddita, ff. commodati, vbi notant scribentes. Deinde, quia cum donatio sponsalitiæ largitaris tacitā habeat cōditionē, nisi sponsa arrhas elegerit, ea que eligente, tacitè pactum de illa reddēda initum sit, per l. 5. 1. Tauri; res trahitur ad sui initum, & ita reddenda est, secundum estimationem, quam tēpore traditionis habuit; aliās enenire posset vsu consumptam esse, & ita vxorem nil teneri reddere, sed lucrari arrhas, & sponsalitiā largitatem. Sic Aiora de partitionibus prima parte, c. 7. nu. 35.

Hoc tamen cautè accipiendum est: nam cum velles tam quotidianæ, quam pretiosæ datæ per virum ante consummatum matrimonium sponsæ, sint sponsalitiā largitas (vt. de eam disput. 25. n. 30.) & has teneretur sponsus dare sponsæ, saltem ad vsu, constante matrimonio, quando iuxta personæ facultates, & dignitatem necessariæ sunt, nec soluto matrimonio teneretur vxor eas reddere, nisi in eo statu, in quo tunc iuueniebantur; deducendum est ex hac restitutione sponsalitiæ largitatis iuxta estimationem quā tempore traditionis habuit, quod vir aliās consumpturus cum vxore, durante matrimonio in ijs vestibus, & locatibus, nisi sponsalitiā largitatem dedisset, & si eadem velles essent conficiendæ, & consumendæ, seu deteriorandæ, non restitueretur in precium consumptionis, vel deteriorationis; si quidem expendendum erat à viro.

6 His præmissis, duplex est questio disputanda.

Prior quando per verbū, volo censeatur vxor eligere? Posterior, an liceat sponsæ per osculum sibi acquirere medietatem locatium, aut arrharum, & si solæ inter sint arrha medietatem arrharum?

7 Questio prima: Quando vxor vrens verbo volo, censetur eligere? Huius decisio pendet ex cognitione quando verbum, volo faciat electionem, ac dispositionem in actibus inter viuos. (Nam quando in vltimis voluntatibus, nō est præsentis disputare; consulendi tamen sunt Bartol. l. 1. n. 3. & ibi Iason in secunda lectura, n. 18. C. de summa Trinit. idem Bartol. l. serui electione, in principio, nu. 4. & ibi Iason à nu. 33. ff. de legat. 1. Gomez Arias, l. 50. Tauri, nu. 46. Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 5. toto casu 496. & de præsumptionibus lib. 4. præsumpt. 100.) vt autem sciatur, quando faciat electionem, & dispositionem in actibus inter viuos statuam aliquot regulas.

Prima regula sit: Verbum, volo, positum absque infinitiuo adiuncto, importat dispositionem, & electionem. Vt volo hanc rem. Ita apertè colligitur ex l. apud Aufidium, ff. de optione legat. ibi, si is dixisset quæ vellet, mutare voluntatem non posse. Et ratio est, quia tunc nō est

alius actus propriæ, aut alienæ voluntatis expectatur; ad illius complementum, & perfectionem, ergo inducit dispositionem. Item quia in rebus certis non est locus coniecturis l. continuus, §. cum ita, in fine, ff. de verbor. obligat. ergo cum in eo euentu certa videatur eligendi volūtas, nō est querenda alia coniectura. Sic docent Bartol. l. serui electione, in principio, nu. 4. & ibi Iason, nu. 32. ff. de legat. 1. idē Bartol. l. 1. nu. 3. & ibi Iason in 2. lectura, n. 14. C. de summa Trinit. Gomez, Arias, l. 50. Tauri, nu. 48. Menoch. alios referens, de arbitr. lib. 2. centuria 7. casu 496. n. 7. 8. Pro ead. snia sunt Doctores qui dicūt matrimonium iniri his verbis volo te in vxorē, quos retuli lib. 1. disputat. 18. num. 18.

8 Secunda regula. Si adiungatur infinitiuo importanti executionem, & complementum, importat electionem, & dispositionem: vt volo habere, vel accipere. Quia satis apertè declaratur voluntas eligendi, cum non apponatur verbū quod suspensionem aliquam denotet. Sic Iason d. l. serui electione, in principio, nu. 24. Menoch. d. casu 496. nu. 28. & 29. Eiusdem sententiæ sunt Doctores afferētes huiusmodi verba volo te habere, vel accipere in vxorem, efficere matrimonium: quos retuli lib. 1. disput. 18. num. 24.

9 Tertia regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum, expediendum ab alio, volensque tantum habeat suam voluntatem explicare, importat mandatum, & dispositionem. Vt volo te gerere negotia mea l. 1. in fine, ff. mandati: Quia cum actus per alium expediendus sit; satis est volentē suū exprimere consensum, tantūque alterius exequutio expectatur. Sic Bartol. d. l. 1. nu. 3. & ibi Iason. in 2. lectura num. 15. & 16. dicens esse rem indubitatam: idem Bartol. d. l. serui electione, in principio, nu. 4. & ibi Iason, num. 32. Bald. authent. & qui iurat, num. 17. C. de bonis authorit. iudic. possid. Menoch. alios referens, de arbitrarijs lib. 2. centuria 5. casu 496. num. 12. & 13.

10 Quarta regula. Si iungatur infinitiuo importati actum, non expedibilem sola voluntate, sed requirentem factum, aliquod, non importat dispositionem. Vt volo ascendere arborem, vel comedere; non enim importat me ascendere, vel comedere, sed desiderium. Regula est manifesta. & eam tradunt gl. l. in vendentis, verbo in vendentis, C. de contrahen. empt. Bartol. l. 1. nu. 3. & ibi Iason in 2. lectura, n. 17. C. de summa Trinit.

11 Quinta regula. Si iungatur infinitiuo importati actum, qui fieri nequit ex voluntate vnius, sed desiderantem mutuum duorum consensum, tūc nō importat dispositionem, nisi vtriusque consensus accedat: vt volo vendere. Cuius rationē assignat Bartol. l. 1. nu. 3. C. de summa Trinit. quia ea verba intelligi debent secūdū naturā contractus l. si vno, ff. de locati, l. si stipulatus, ff. de vsuris: cum ergo natura emptionis & vditionis sit, vt ex duorū voluntate pēdeat, & prædicta verba nō disponūt nisi vtriusque volūtare sequuta. Sic gl. & Bartol. n. prædicti citati, l. asca, l. 1. in 2. lect. n. 24.

12 Vltima regula. Si iungatur infinitiuo importanti suspensionem in futurum, seu actum alium tempore futuro perendum, non importat dispositionem. Vt volo eligere. Quia tantum importatur animus, & voluntas faciendi actum electionis. Sicut lib. 1. disp. 18. num. 24. diximus hæc verba, volo tecū contrahere matrimonium, non esse verba matrimonium constituentia, sed tantum explicantia contrahendi voluntatem. Sic glossa l. serui electione, in principio verbo possumus, ff. de legat. 1. & ibi Bartol. nu. 3. Iason, nu. 24. Ripa num. 16. Gomez Arias l. 50. Tauri, nu. 46. Menoch. alios referens d. casu 496. nu. 18. & 19. & nu. 26. hoc extendit cum Ruino, licet iuret se velle eligere. Quia sensus est, iurare se habere animum eligendi.

13 Hæc tamen vltima regula intelligitur primo, nisi addatur dictio, omninò, si enim quis sic diceret, omninò volo eligere, tunc erit electio. Sic Ripa d. l. serui electione, in principio, in fin. Sec. sen. conf. 249. num. 17. & 19. lib. 2. Ruinus conf. 204. num. 6. lib. 2.

Sed merito Menoch. eo. casu 496. nu. 27. dicit esse dubiam hanc sententiam. Et num. 53. dicit fortè non esse veram, nisi hæc coniectura cōcurrant. Quia tantum est sensus.

sentus, in omni euentu habeo voluntatem, & desiderium eligendi; quod verè non est eligere. Et ita credo.

14 Secundò intelligitur, nisi termino ad deliberandum, & respondendum concessio iam elapso, doceret aliquis, volo eligere, tunc enim est electio: per l. sed & si alio in 2. respòso, & l. omnes qui, ff. ad Senatusconsult. Trebel. Sic Ias. ea. l. serui electione, in principio, nu. 28. & 29. & ibi Bartol. nu. 3. Ripa nu. 21. Alciat. n. 7. Corn. Rom. Gozad. quos refert, ac sequitur Menochius de præsumption. lib. 4. præsumpt. 100. nu. 12. Gregor. Lopez, l. 11. verbo *deue*, in fine tit. 6. p. 6. vbi idem dicit cum Bartol. per eum relato, si tunc dicat, puto hoc mihi expedire.

15 Tertio intelligenda est, nisi ad interrogationem eius, cuius interest diceret, volo eligere. Tunc enim esset electio. Quia responsio facta parti cuius interest, debet intelligi, ita vt alter certus maneat. Vt notatur l. in vendentis, C. de contrahen. empt. Sic Bart. d. l. serui electione, in princip. n. 3. & ibi Ias. nu. 30. Corn. conf. 91. libr. 3. Rimm. iunior l. qui se patris, n. 211. C. vnde liberi, Menoc. de arbitr. lib. 1. cët. 5. casu 496. n. 1. & de psump. l. 4. præsumpt. 100. n. 13.

16 Ex dictis infertur decisio nostræ quæstionis: si n. vxor diceret, volo arrhas, vel volo habere, vel accipere arrhas, esset electio iuxta dicta, n. 7. & 8. Quare tunc variare minimè liceret. Idem dicendum est, si tractatis diebus ad deliberandū, & respondendū cōcessis, vel ad interrogationē eorum, quorū interest, diceret vxor, volo eligere arrhas: iuxta dicta, n. 14. & 15. Secus si deficientib. his circūlatis diceret, volo eligere, vel omninò volo eligere, vel iuro me velle eligere, non n. esset electio. Iuxta tradita, n. 12. & 13.

17 Quæstio secunda. An sicut sponsa per osculum lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis: ita si in matrimonio illo non interueniat sponsalitiæ largitas, sed solæ arrhæ, lucratur medietatem arrharū, & si vtrumque interueniat, possit dissolutis sponsalibus, vel matrimonio illo rato, sponsa eligere medietatem arrharum, vel sponsalitiæ largitatis? Gomez Arias l. 50. Tauri, nu. 29. defendit partem affirmatē, nempe, lucrari medietatem arrharum, quādo ea solæ interueniunt, & dari electionem sponsæ, quādo vtrumque interuenit. Probat primò, quia quod iuris est de toto quoad totum, debet esse de parte quoad partem l. quæ de tota, in principio, & ibi gl. & Bartol. ff. de rei vendic. & per alia iura quæ affert Euerar. in suis topicis, loco à toto ad partem, nu. 2. ergo sicut sponsa consummato matrimonio potest eligere integras arrhas, & si solæ hæ interueniāt, eas lucratur, ita ante cōsummatum matrimonium, potest eligere arrharum medietatem, illamque lucratur, si solæ sint in matrimonio arrhæ.

Secundò probatur, quia leges iuris communis, & regni in hoc casu disponunt in sponsæ fætorē, quæ ob osculum ruborem passa est: ergo sunt extendendæ, vt concedāt medietatis arrharum electionem, & acquisitionē per solum osculum. Nam odia restringi, fauores conuenit ampliari; regula, odia 25. de regul. iur. in 6.

Tertio probat, quia vna determinatio respiciens plura determinabilia, pariformiter ea determinat, prout vnicuique conuenit l. iam hoc iure, ff. de vulgar. & pupil. l. finali, C. de senten. & interloq. At l. 52. Tauri, est vna determinatio, in illis verbis, *pero si arras videri, pñda escioier, &c.* ergo pariformiter determinat duos casus in ea lege contentos, prout vnicuique cōuenit, nempe, vt detur electio medietatis arrharū, si solum sit osculum, integrarū si copula.

Et confirmatur, quia clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia l. 1. C. de liber. præter. l. si talis scriptura, §. finali, ff. de legat. 1. cap. 2. requiris, per appellat. vbi id communiter obseruant Doctores, & alios referens docet Gutier. consil. 11. nu. 27. ergo illa clausula in fine l. 52. Tauri posita, *pero si viuere arra, pñdas escioier, &c.* refertur ad duos casus præcedentes contentos in lege ea, scilicet ad casum osculi, & copulæ.

Quartò probat, quia si in hoc casu in quo deficit sponsalitiæ largitas, nō lucraretur sponsa medietatem arrharū, pateretur ruborem per osculum, & defraudata maneret.

Quintò probat, quia aperitur via sponsæ, vt constitutis arrhis nullam darent sponsalitiæ largitatem sponsæ, ne illa per osculum aliquid lucraretur.

18 His tamen non obstantibus, contrarium tenco: licet nullum auctorem, præter Gomez Arias hanc quæstionem disputantem inuenerim, & ita censo dissolutis sponsalibus vel matrimonio ante consummationem, non dari electionem medietatis arrharum sponsæ per osculum, & si solæ interueniant arrhæ, nil prorsus lucrati.

Probat primò, ex ipso cōtextu l. 52. Tauri, nā postquā decreuit sponsam per osculum lucrari medietatē sponsalitiæ largitatis subdit hæc verba, *pero si qualquier dellos muier despus de consumido el matrimonio que gane todo lo que siendo desposados le ouo el sposa dado, ne auendo arrhas en el tal matrimonio, pero si viuere arras, que sea en escogentia de la muier, &c.* Vbi pōdero id verbū, *pero*, cui latine correspondet, sed, quæ est dictio aduersatiua, de cuius natura est, vt qñ ponitur absq; copula, & aduersetur in iure, & in factō, ita vt diuersum casum, & diuersum ius importet. Vt notat Bart. l. patris & filij 20. ff. de vulgar. nu. 1. & l. 1. in fine, ff. ne quis eum. Ias. ea. l. patris & filij, nu. 6. dicens ita tenere omnes, & l. qui vsumfructum §. 8. nu. 8. ff. de verbor. obligatio. dicens esse cōmunem: Gregorius Lop. l. 1. verbo *in parte*, tit. 11. parte 6. & l. 15. tit. 3. verbo *el dia*, p. 6. Burgos de Paz l. 3. Tauri, nu. 85. Matienzo lib. 5. recop. tit. 4. l. 2. glossa 1. nu. 5. At quādo ponitur cum copula, &, vt si dicat, sed &, tunc denotat diuersum factum, idem tamen ius. Sic gl. d. l. patris, & filij, verbo per scripturam vers. per copulam, & l. 2. verbo sed & fortius per copulā, & l. 2. verbo, sed & fortius, ff. ne quis eum, qui in ius vocatus est: Bartol. & Ias. proximè citati: idem Bar. l. sed & si lege, in initio, ff. de petit. hæredit. Cum ergo in præfenti lege ponatur absque copula, importat diuersum factum, & diuersum ius, non ergo loquitur in casu solius osculi, de quo in priori parte illa lex disposuerat. Pondero etiam in ea. l. 52. Tauri, dū de sponsalitiæ largitate lucrāda loquitur, eos vocare sponso, ibi. *qualquier esposa*, & ibi. *si el sposo*: quasi sentiendum sponsi sunt, lucrari posse per osculum dimidiam partem sponsalitiæ largitatis: in secūda verò parte dū de arrhis memini, maritū, & vxorē eos appellat, ibi. *que la muier*, & ibi. *que el marido*, quasi aptè significās arrhas nō acquiri, nisi postquā copula carnali effecti sūt vna caro, & sic vir. & vx.

Secundò probatur, quia l. 52. Tauri (vt fatentur omnes & dicam disputat. sequenti, num. 1.) nil aliud in 1. parte disposuit, nisi quod iure communi statutum erat l. si a sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4. & solum extēdit dicta iura loquētia de sponsis de futuro, vt intelligātur & de sponsis de præfenti: cū ergo præfata iura non loquātur de arrhis, nec per osculum, earum medietatem cōcedant, non est dicendum nostram l. 52. Tauri id cōcedere.

Tertio probatur, quia verba debent intelligi iuxta subiectam materiā, & naturam contractus l. dāni infecti, in principio, ff. de damno infecto, l. si vno, ff. locati. & ibi Bart. & Doctores: Gutier. conf. 12. nu. 26. at ea est natura arrharū, vt dentur in præmiū pudicitie amissæ ob copulā matrimonialem: vt dicam hoc lib. 6. disputatione 27. num. 1. & sicut tunc acquiritur. Vt opimè dicit Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 12. & capitulo officij, de testament. num. 4. quib. in locis sic inquit, arrhæ sunt donationes factæ vxoribus in præmiū pudicitie, vt eo cōsummato statim eis acquiratur. Idē Gom. Arias l. 49. Tauri, ad finē, & idē supponit Castil. l. 41. Tauri, n. 1. & habet l. 5. tit. 2. de las garancias lib. 3. fori, ibi. *si arras le dio, y no vno que ver cō ella, cornelas*. Quā legem vsu receptā esse supponit Gomez Arias l. 50. Tauri, nu. 29. si quidem varijs modis nititur ei respōdere, vt contrariam tueatur sniam, & Cou. & Castillo, & Molina to. 2. de iust. tract. 2. disput. 431. §. quæ aut, supponunt apertè ita esse in vsu, si quidem dicūt acquiri consummato matrimonio. Sed dices hoc procedere quoad integras arrhas ad lucrādū, nō verò quoad medietatē, hæc. n. per solū osculum acquiritur. Hoc tamen non obstat, quia est contra dispositionem l. eum qui ades 23. & quæ ibi notāt scribentes,

DISPUTATIO XXIII.

hentes, ff. de usufructu. quæ habet unam, & eandem rem diuerso iure cæteri non debere, ibi, *absurdum est ut una res diuersis temporibus usufructuatur*. Eadem namque ratio est de totis arthris, & de parte arthrum: argumento l. quæ de tota, ff. de rei vendic. quam aduersus nostram sententiam induxit Gomez Arias: si ergo natura arthrum est, ut totæ non acquirantur nisi consummato matrimonio, idem erit de natura partis arthrum.

Tandem probatur, quia quando lex unum disponit, & alterum præsupponit, ut habeat locum dispositum, debet prius verificari præsuppositum. Ut ex gloss. l. mancipia, verb. auocandum, C. de seruis fugit. colligunt omnes, teste Menoch. de recuper. possess. remedio 9. nu. 161. & refert multos Doctores Gutier. cons. 21. nu. 6. & 3. pract. q. 22. nu. 3. sed l. 2. Tauri præsupponit quando acquirantur ab uxore arthra, de hoc enim non agit sed tantum disponit ut detur electio arthrum vel sponsalitiæ largitatis: ergo ut hæc electio, & dispositio huius legis locum habeat, debet prius verificari in ea præsuppositum, nempe, iure acquisitas esse arthras: quod (ut probaui,) non verificatur, nisi post consummatum matrimonium.

Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum illud principium quod iuris est de toto quoad totum, est de parte quoad partem, dico locum habere, ubi totius, & partis non est diuersa ratio. Ut ex multis probat Euerardus in suis Topicis iuris loco à toto ad partem, nu. 7. At hic est diuersa ratio, nam natura arthrum est, ut non acquirantur, nisi consummato matrimonio, quare cum per solum osculum non consummetur, & cesset ratio eadem illas acquirendi, non acquireretur, etiam pars illarum.

Ad secundum dico, loqui eas leges in fauorem mulierum præsupposita aptitudine, & requisitis ad lucrandum arthras: est autem requisitum ut matrimonium sit consummatum.

Ad tertium nego esse unam determinationem l. 2. Tauri, sed sunt duæ longè diuersæ, cum prior pars tantum loquatur in acquisitione medietatis sponsalitiæ largitatis: posterior verò in omnimoda, & totali acquisitione sponsalitiæ largitatis, & electione illius, vel arthrum.

Ad confirmationem, dico clausulam positam in una parte dispositionis, siue ponatur in principio, siue in medio, siue in fine, cæteri referri ad omnia contenta in illa, quando omnium præcedentium est eadem ratio. Ut docet Decius, quem refert, & sequitur Nauar. lib. 5. consiliorum, tit. de simonia in 1. editione, consil. 34. num. 4. in secundo consilio 92. num. 4. Bart. las. Roman. Alexand. Socin. Capytius, Alciat. Bolognetus, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumptione 181. num. 2. quod hic non contingit, quia cum de natura arthrum sit, ut solum consummato matrimonio acquirantur, & in priori parte illius legis tantum agatur de osculo, & sic ratio acquisitionis desideretur, posterior pars quæ arthrum acquisitionem supponit, & tantum disponit de electione, non potest extendi ad contenta in ea priori parte.

Ad quartum dico non esse inconueniens, ut defraudata maneat, sibi enim imputare debet permittenti osculum, nulla data uel promissa sponsalitiæ largitate, cuius medietatem per id osculum

lucreretur. Ad 5. dico non esse inconueniens

nam

viam aperiri, cum promissio, & donatio arthrum, & sponsalitiæ largitatis nulla lege cogente fiat, sed ex mera voluntate: ut dicemus in tractatu de arthris.

..

Quo tempore donari debeat sponsalitiæ largitas, nec censeatur inualida, & donatio prohibita inter coniuges, an scilicet, non tantum ante initum matrimonium, sed etiam eo inito possit validè donari?

S V M M A R I V M.

An possit donari sponsalitiæ largitas inter sponso de presenti, num. 1.

Quid si donetur post translationem sponsa ad domum sponsi, nondum tamen consummato matrimonio, num. 2.

Quid, si consummatum sit matrimonium, nondum tamen Ecclesia benedictiones recepit sine? Referitur opinio asserens valere, num. 3. Et ibi, verba in lege posita intelligenda sunt iuxta communem usum; & ille est proprietati præferendus. Et contraria opinio verior, num. 4.

Casu quo non valeat, quia matrimonio consummato facta est, confirmatur donantis morte, num. 5. Soluuntur argumenta, num. 6.

An si sponsus ante consummatum matrimonium mittat nuncio localia sponsæ, & ante nuncij accessum consummetur matrimonium, valeat hæc donatio, num. 7.

An si donata sit sponsalitiæ largitas tempore nuptialium benedictionum, matrimonium nondum consummato valeat? Referitur opinio negans, num. 8. Et ibi, proximè accingendus pro accinso habetur.

Contraria verior, num. 9. Et quid, de anulo dato sponsæ in Ecclesia, qui tunc benedicitur, num. 10. Et soluantur argumenta, num. 11.

1 **C**onstat inter Doctores, attento iure communi, & regio antiquo Castellæ, inualidam esse sponsalitiæ largitatis donationem, inter sponso de presenti matrimonio etiam nondum consummato, factam, more cæterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt, quas inualidas esse diximus hoc 6. libro tota disputatione 1. Nam l. 1. à sponso. C. de donat. ante nupt. à qua ortum habuit, l. 2. tit. 1. p. 4. idem disponens, intelligebatur communiter à Doctoribus, ut solis sponso de futuro permittat huiusmodi donationes: per text. l. 1. ff. de sponsal. & l. inter eos, ff. de donatio. inter virum & uxorem. At iure nouo Castellæ constat valere huiusmodi donationem inter sponso de presenti, ante matrimonij consummationem, factam, per l. 2. Tauri, hodie l. 4. tit. 4. lib. 5. recopil. Et ita corrigi ius commune, & antiquum Castellæ per hanc legem, docent Ioan. Lup. l. 2. Tauri, num. 2. ubi Castillo, in initio, Anton. Gomez nu. 4. Gomez Arias, l. 50. Tauri, n. 5. Montaluis, l. 3. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, Cou. 4. decret. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 14. Gregor. Lopez l. 3. ver. per palabra, tit. 1. par. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rub. glo. 3. num. 3. & l. 4. glo. 1. nu. 1. Azebedo ea. l. 4. nu. 1. Barbosa. l. quæ dotis 34. nu. 83. ff. sol. matrim. Et ex Theologis, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. u. 290. §. nonnulla circa hæc tenus dicta, Lud. Lop. 1. par. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1032.

2 Nec audiendus est Gregor. Lopez d. l. 3. verb. *besado*, ubi hoc temperat, nisi sponsa ad sponsi domum traducta sit: tunc enim ait inualidam esse donationem sponsalitiæ largitatis factam: quia præsumitur copula, censeaturque matrimonium consummatum quoad hunc effectum. Sed in simili reprobaui illum, hoc 6. lib. disp. 19. num. 4. quia l. 2. Tauri, non ponderat consummationis præsumptionem, sed verè matrimonium consummatum esse.

3 In triplici autem casu, versatur difficultas.

Primus est, quando consummato matrimonio sit hæc donatio sponsalitiæ largitatis.

Secundus, quando nondum consummato matrimonio mittitur nuncio, & ante eius accessum consummatur matrimonium.

Tertius, de donatis tempore nuptialium benedictionum

K k num

num ante matrimonium consummatum, an acquiratur sponsa.

In primo casu, affirmant aliqui validam esse sponsalitiam largitatis donationem factam matrimonio consummato, nondum tamen Ecclesie benedictionibus subsequutis, ac proinde sponsam comparare eam integram donationem per illam copulam. Ducuntur, quia sponsa lucratur eam donationem in amissi pudoris premium; quare ratio æque militat; quoniam donationem iocalium præcedit matrimonij consummatio.

Secundò, quia ex communi usu, & modo loquendi nostri regni, semper ante benedictiones nuptiales vocantur sponsus, & sponsa, quamvis matrimonium consummatum sit; ergo donatio facta sponsæ ante nuptiales benedictiones, iudicanda erit secundum regulas donationis sponsalitiae, & non secundum regulas donationis inter virum, & uxorem dum l. 52. Tauri, l. 4. tit. 22. li. 5. recop. dicit, *qualquier esposa agora sea de presente ganada*, &c. nomine sponsæ de præsentibus claudetur etiam carnaliter cognita, modò benedictiones nuptiales minimè receperit. Quia verba in lege posita, iuxta communem usum loquendi accipienda sunt, & ille verborum proprietati præferendus est. Vt probat Gl. c. nonnulli, verb. ultra, de rescrip. Bar. l. non dubium, nu. 11. C. de legibus, ex l. librorum, §. quod tamen Cassius, & ibi notatis, ff. de legat. 3. & l. in vulgari, l. ut Alphenus, ff. de ver. signif. & Felin. proœmio dect. super glossam, nu. 3. Abb. ibi super verb. Gregorius Episcopus, nu. 8. & ibi Ant. 1. p. proœmij, nu. 39. & 40. Innoc. c. olim, de verbo, signif. nu. 2. Syl. Ang. Tabiena, verb. vidua, in initio.

Tertiò probatur, quia d. l. 52. Tauri æquiparat casum osculi, casui copulæ quoad rationem lucrandi iocalia, licet differat, utrumque casum, quoad lucri quantitatem, sed sponsa lucratur medietatem iocalium per osculum, siue donatio præcesserit osculum, siue sequuta sit, ergo similiter lucrabitur totum per copulam, siue donatio illa præcesserit, siue sequatur. Vnde cum l. 52. Tauri, inquit, *ganase si el esposo la viere besado la mitad de todo lo que el esposo le viere dado antes de consumido el matrimonio*: non ponit ea verba, *antes de consumido el matrimonio*, quasi velit à contratio sensu, ut si iocalia matrimonio consummato donata fuerint, nil lucratur sponsa, sed ad differenscandum casum osculi, à casu copulæ, quoad lucri quantitatem, ut per osculum pars dimidia, per copulam verò integra iocalia comparentur. Et hæc sententia est valde probabilis: quam tenet Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 6. Auendaño de exequen. mand. 1. p. c. 15. num. 4. & 5. Gutier. 3. pract. q. 44. n. 2. & sequentib. Azebedo lib. 5. rec. tit. 4. l. 4. nu. 14. & 20. Barbosa, ff. soluto matrim. rub. 2. par. nu. 112. Aiora de partitio, 1. p. c. 7. nu. 38.

Verius tamen est, eam donationem sponsalitiam largitatis esse invalidam, tanquam factam inter veros coniuges. Probatur ex l. 52. Tauri, ibi, *y ganase si el esposo la viere besado la mitad de todo lo que el esposo lo viere dado antes de consumido el matrimonio*; ergo à contratio sensu sponsa non lucratur donata post consummatum matrimonium, quamvis benedictiones sequatur non sit. Nec est conueniens expositio quæ aduersarij tradunt, ut illa verba, *antes de consumido el matrimonio*, iungantur cum illis, *ganase la mitad*, & non cum illis, *lo que lo viere dado*. Quia gratis & absque fundamento, valdeque improprie verba transponuntur. Sic tenent Lup. l. 52. Tauri, nu. 2. in fine, & nu. 14. in fine, Castillo ibi, nu. 17. vers. ex quo habes, Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 20. Greg. Lop. l. 3. verb. *besado*, tit. 11. p. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gl. 1. nu. 2. Azeb. sibi contrarius, ea. l. 4. n. 25. in fine, & 26.

Quando autem hæc donatio sponsalitiam largitatis non valet, eo quod facta sit post consummatum matrimonium, confirmabitur donatis morte, sicut de alijs donationibus invalidis inter coniuges, diximus hoc 6. lib. tota disput. 14. Sic Matien. allegatus n. præced. & Barbosa allegatus n. 3. in fi.

Ad argumenta contrariæ sententiæ proposita, nu. 3. respondetur. Ad 1. dicitur, licet subsit eadem ratio amissi pudoris, ex alia parte esse differentem rationem. Quia omni iure prohibetur donatio inter coniuges, & l. 52. Tauri, tantum corrigit ius antiquum, quando sponsalitiam largitas donatur inter sponsos de præsentibus, ante copulam. Aliàs simili

ratione probaretur valere post Ecclesie benedictiones, & copulam.

Ad secundum dic, bene probare intentum, si lex §. 2. Tauri tantum diceret valere eam donationem inter sponsos, ac expresse, dicit, *de lo que le viere dado antes de consumido el matrimonio*.

Ad tertium neganda est consequentia, quia alia ratione prohibita est ea donatio post consummatum matrimonium.

In secundo casu, quando nondum consummatum matrimonio mittit sponsus nuncio iocalia sponsæ, & ante nunciij accessum, & donationis acceptationem, consummatum matrimonium; breuiter dicendum est, si erat nuncius ipsius sponsi minimè valere. Quia donatio perficitur sponsa acceptante; (vt dixi lib. 1. disputat. 6. nu. 2. & 3.) tunc autem est tempus inhabile, cum iam sit consummatum matrimonium. Si verò sit nuncius sponsæ dicendum est valere; quia ex eo tempore, quo nuncius nomine sponsæ acceptauit, acquisita fuit donatio sponsæ: tunc aut tempus habile erat. Sic habetur expresse l. si sponsus, in principio, ff. de donat. inter vir. & vxor. Docentque Io. Lup. l. 52. Tauri, num. 14. & ibi Castillo, nu. 13. & 14. Intellige autem, quando fuit nuncius destinatus ab ipsa ad accipiendum iocalia. Quod optimè dicit gl. d. l. si sponsus, verb. cum, dicens, *eum, scilicet, procuratorem ad recipiendum donationem*. Quia aliter non absenti sponsæ stipulari potest, (vt dixi lib. 1. disp. 7. nu. 29.) nisi sit persona cui ea donatio traditur, quæ absenti stipulari possit: iuxta tradita, ea disp. 7. nu. 4. & sequentibus.

Nec audiendi sunt Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gl. 4. nu. 4. & Gutier. 3. pract. quest. 44. nu. 8. asserentes etiam quando fuit sponsi nuncius, valuisse statim donationem; per l. 2. tit. 16. lib. 5. recop. Castellæ, per quam vt donatio valeat, & irreuocabilis fiat, non requiritur acceptatio donatarij. Sed hoc reprobaui lib. 1. disp. 6. num. 19.

In tertio casu, an donata tempore nuptialium benedictionum, nondum tamen consummatum matrimonio, lucratur sponsa per copulam subsequutam, & medietatem per osculum? Negant aliqui, dicentes ea restituenda esse sponso, vel eius heredibus. Primò, quia de proximo benedicenda, vel copulanda, pro benedicta, vel copulata habetur. Vt latè tradit Ias. auth. si qua mulier, à n. 23. C. de sacrosan. Eccles. ubi explicat, quomodo proximè accingendus pro accincto habeatur.

Secundò, quia certum est, ea dona minimè tradenda esse, si benedictiones non statim essent recipiendæ, atque ita non animo donandi tradita videtur, sed vt sponsa ornatio appareat. Sic tenet, licet aliquantulum dubitans, Gregor. Lop. l. 23. ad finem, tit. 11. p. 4. & docent Azebedo lib. 5. rec. tit. 2. l. 4. nu. 27. & 32. Gutier. 2. pract. q. 19. num. 1.

Sed dicendum est acquiri sponsa per osculum, quoad medietatem, & per copulam, integrè. Quia l. 52. Tauri, nulla fit distinctio temporis, quo sponsalitiam largitas donatur, si sponsi sint benedicti, vel proximè benedicendi, sed tantum an donetur ante, vel post consummatum matrimonium. Preterea, quia adhuc sunt sponsi: & lex illa de donatis per sponsos loquitur: qualitas autem adiuncta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxal. ergo cum illa verè sine donata per sponsos, in illis seruandum erit quod ea lex disponit. Sic docent Anton. Gomez. l. 52. Tauri, nu. 5. Auendaño de exequen. mand. lib. 1. c. 15. nu. 5. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gl. 6. nu. 4. Gutier. allegat. num. 7.

Dubitabis autem, quid dicendum sit de anulo dato sponsæ in Ecclesia, qui tunc benedicitur, an fiat sponsæ si matrimonium nondum, est consummatum? Bal. auth. ex testamento, num. 8. C. de collatio. ait fieri sponsæ. Sed credo nisi antea donatus esset, minimè fieri sponsæ: quia minimè censetur donatus, sed ad seruandum ritum Ecclesie, qui habet vt tunc tradatur anulus benedicendus. Sic Castillo, l. 52. Tauri, in fine.

Ad argumenta contraria proposita, nu. 8. responderetur. Ad primum dic, quamvis moraliter videantur facta post benedictiones, quæ proximè sunt: at habemus iam abundè

aliunde iure communi explicatum, ut intelligatur in toto rigore metaphysico: ut constat ex linter eos, ff. de dona. inter virum & uxorem, ubi decernitur valere donationem inter eos, qui matrimonio iuncti sunt, factam ante nuptias, licet eodem die nuptiae sequantur.

Ad 2. dic minime presumi dari ut ornatior appareat, sed nomine sponsalitiarum largitatis: cum enim animus contritus minime manifestetur, standum est legum interpretationi.

DISPUTATIO XXIV.

Utrum donatio sponsalitiarum largitatis possit in quacunque quantitate fieri?

SUMMARIUM.

Non potest in regno Castella excedere octauam dotis partem sponsa licet iure communi taxa praefinita non esset, nu. 1. Et ibi remissive, an possit dari ultra decimam bonorum sponsae partem? Et quid si fieret ante sponsalia, ea lege ut nunquam rediret ad donantem, num. 2.

Quid si dos magna promittatur, si tamen vel promissa non integre tradatur, vel soluitur matrimonium ante dotem promissam soluat, num. 3.

An si dos postea cunctatur, diminuenda sit sponsalitia largitas? Et quando excedit octauam partem dotis, an in totum vitetur? Et an excessus ille firmetur iuramento? Et an sit nullus in foro conscientiae? Et an valeat excessus, quando datur ab alio quam a sponso? Et qualiter computandus sit valor dotis, quando sponsa affert maiusculum in dotem? Et an extrahenda sit de quinta bonorum parte, in Castella, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si habeat ascendentes? Et an filiusfamilias, vel minor possint donare hanc sponsalitiarum largitatem? remissive, num. 4.

An hac lex liget forenses, vel regnicolas si habeant bona extra regnum, vel si regnicola sit extra regnum, vel si puella nostri regni nubat extero, num. 5.

An donatio sponsalitiarum largitatis inualida sit, quando sponsa nullam dotem affert? Et qualiter sit iuxta taxanda, num. 6.

Prima conclusio. Quamuis iure communi nulla sit praefinita taxa sponsalitiarum largitatis donationi: at in regno Castella excedere nequit octauam dotis sponsae partem. Habetur expresse l. 1. in fine, tit. 2. lib. 5. recopil. Castella.

Utrum autem in eodem regno nequeat excedere decimam bonorum sponsi partem? dicam disp. sequenti, n. 31.

Intellige primò conclusionem, nisi talis donatio fieret ante sponsalia, hac lege, ut nullo casu reuocaretur ad donantem: tunc enim posset excedere: cum non sit sponsalitia largitas, de qua ea lex loquitur: nec est prohibita: cum non sit donatio inter coniuges, nec referatur in tempus contracti matrimonij. Sic Auendaño de exeq. mand. 1. p. c. 15. nu. 1.

Secundò intellige, ut sit octaua pars dotis verè recepta, secus si tunc magna dos promittatur, vel promissa non integre tradatur. Constat ex illis verbis d. l. 1. tit. 2. lib. 5. recopil. mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ella recibir. Sic Auendaño d. c. 15. nu. 2. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. glof. 6. num. 3. & 4.

Addit autem Auendaño eod. nu. 2. necessarium esse verè receptam esse dotem, quare si dote promissa ad certum diem, dissoluatur antea matrimonium, non lucrari sponsam largitatem sponsalitiarum. Quia ut valeat, non debet fieri computatio de dote promissa, sed de verè recepta: secus si adueniente solutionis die noluerit sponsus dotem petere, cum possit: tunc enim censetur ac si soluta esset.

Sed hoc additum amplectendum non est, & dicendum est valere sponsalitiarum largitatem, quamuis dos soluta non sit, quia dies solutioni destinata nondum accessit. Quia quamuis dies nōdum venit, cessit tamen l. cedere diem, ff. de verb. sign. Sic Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. gl. 6. n. 4.

Sanch. de matrim. Tom. I.

Et in alio omnino simili, tenet Valascus cons. in fine, tomo 1. in regno enim Portugalliae non possunt arrhae excedere tertiam partem dotis uxoris & tamen ait in dotem promissam antequam nondum aduenit solutionis dies, sufficere, ut fiat dicta computatio.

Utrum autem dote postea euicta, diminuatur sponsalitiarum largitas? Et quando octaua dotis partem excedit in totum vitetur, vel solus excessus: sitque nullus in foro conscientiae, siue a sponso, siue ab alio donetur? Et an excessus ille firmetur iuramento? Et qualiter computandus sit valor dotis ad hoc, quando sponsa affert maiusculum in dotem? Et an in regno Castella extrahenda sit sponsalitiarum largitas de quinta bonorum parte, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si ascendentes habeat? Et an filiusfamilias, vel minor possint largitatem sponsalitiarum promittere? De his omnibus statim in tractatu de arrhis disputandum est: de illis enim similes quaestiones agitando sunt.

Secunda conclusio. Hae lex minime ligat forenses. Constat ex illis verbis, ninguno de nuestros reinos. Sic Matienzo, ca. l. 1. glof. 5. At regnicula de bonis extra regnum sitis non potest meras huius legis excedere. Quia lex obligat personam legislatori subditam. Sic Pelaez de maiorat. 1. par. q. 58. nu. 38. Azebedo, lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. nu. 28. Idē dicit Pelaez ibi, nu. 25. & Azebedo, nu. 28. si regnicola sit extra regnum. Ducuntur, quia statutum est prohibitivum in personam, & fauorabile, ne sponsi mutuo se amore spolient, & ita extenditur ad subditos ubicunque existentes, & bona ubicunque sita. Sed hoc non credo: nam (ut dixi, lib. 3. disp. 18. nu. 18.) absentes a loco ubi leges obligant, minime illis tenentur. Si autem puella nostri regni nubat extero in hoc regno, non poterit excedi dicta taxa sponsalitiarum largitatis. Ut contra Minchacam per eos citatum, defendunt ibi Pelaez, nu. 64. & Azebedo, num. 32.

Vnicum tamen dubium est hic, an donatio sponsalitiarum largitatis inualida sit, quando sponsa nullam dotem affert: Affirmat Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. glof. 6. in fine. Ducitur, quia lex illa definit, non posse donari sponsalitiarum largitatem ultra octauam dotis sponsae partem, quare ut hac donatio valeat, habuit respectum ad sponsam dotem: ergo ubi nulla est dos, ea donatio non valebit.

Sed verius est valere, & lucrari sponsam per osculum medietatem, & per copulam, integre. Quia dicta lex prima non intendit ut sponsalitiarum largitas nulla donetur, quando dos nulla data est, sed ut modus & taxa apponatur sponsalitiarum largitati, & excessui, quando dos data, vel promissa est: ut constat ex illis verbis, y por quetos que se despenfan suelendar sus esposas iurias vest dos excessivos: ergo etiam si nulla dos promissa sit, non intelligitur prohibita sponsalitiarum largitas. Sic Auendaño de exequend. manda. 1. par. cap. 15. nu. 2. vers. tertia conclusio, & num. 3. vers. quarta conclusio, Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. num. 15.

Quod si roges, quae taxa sit tunc accipienda? Matienzo, eodem glof. 6. in fine, optimè dicit iuxta hanc sententiam, taxandam esse sponsalitiarum largitatem arbitrio boni viri.

DISPUTATIO XXV.

An vestes, & reliqua quae mittit sponsus sponsae, censentur sponsalitiarum largitas, & acquirantur integra consummato matrimonio, & nondum consummato per osculum dimidia pars?

SUMMARIUM.

Quot quaestiones sint disputanda, num. 1. Quando consummato matrimonio constat de animo donandi, non est facienda distinctio, an sint vestes pretiosae, an quotidianae, sed acquirantur uxori: si vero constet de solo animo accommodandi ad usum, sunt soluto matrimonio restituenda viro, num. 2.

Xk 2 An

An quando constat de animo donandi, valeat hac donatio, num. 3.
 Quid si uxor donet viro vestes, an valeat donatio, num. 4.
 An quando animus donandi est dubius, censeantur ha vestes donare uxori? Referuntur varia sententia, a n. 5, usque ad 6.
 Vestes quotidianae censeantur donatae, & ita statim sunt uxoris, preciosa autem tantum accommodata ad usum, atque ita soluto matrimonio sunt viro reddenda, num. 10.
 Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi potest, non presumitur, eodem num. 10.
 Idem dicendum est de anulis, & alijs iocalibus traditis per virum uxori, num. 11.
 Vestes quotidianae ex bonis viri tradenda sunt uxori, secus de preciosis, num. 12.
 Quid si vestes quotidianae excedant dotis fructus, num. 13.
 Quid si vir mittens vestes preciosas uxori, exprimat se donare, nu. 14. Vel fateatur eas esse uxoris, nu. 15. Vel sit consuetudo ut animo donandi mittantur, nu. 16. Vel si non sit consuetudo ut vir mittat vestes preciosas uxori, num. 17.
 Quid si uxor aliqua viro donaret, virque vestes preciosas mittat, num. 18.
 Quid si vir mittens vestes preciosas sit valde nobilis, aut diues, vel uxor nobilis, ipse autem plebeius, num. 19.
 Quae dicantur vestes quotidianae, & quae preciosae, relinquuntur arbitrio prudentis, num. 20.
 Vestes sericae apud nobiles, & diuites censeantur quotidianae, secus apud alios, num. 21.
 Vestes aestiuae, & hyemales, an censeantur quotidianae, num. 22.
 Vestes sine quibus uxor absque dedecore non potest in publicum exire, censeantur quotidianae, num. 23.
 An hoc intelligatur de diebus festiuis, vel de quibuscunque? Referitur quadam opinio, num. 24.
 Sententia Auctoris, num. 25. Et soluntur argumenta, nu. 26.
 Et ibi, duabus coniecturis concurrentibus vincit potentior. Explicatur l. cum hic status, in principio, ff. de donat. inter vir. & uxor. l. uxori, ff. de leg. 3. l. 2. C. si quis alteri. Post quem sunt alia summaria.

Haec quaestio grauissima est, eiusque intelligentia petit praemitti aliam de vestibus donatis inter virum & uxorem. Quatuor igitur quaestiones disputandae sunt.
 Prima, de vestibus traditis per virum uxori.
 Secunda, de vestibus, & alijs traditis per sponsum sponsae, attento iure communi & regio antiquo Castellae.
 Tertia, quid attento iure regni Castellae nouiori.
 Quarta, quid dicendum sit, quando socer, aut socrus donat has vestes nupti, aut genero.
 2. Quaestio prima, An vestes quas consummato matrimonio vir tradit uxori, censeantur ipsi donatae? Constat ubi certus est animus mariti tradentis, distinguendum non esse inter vestes quotidianas, & preciosas: sed utrasque esse restituendas, quando commodatae sunt ad usum finito usu per matrimonij dissolutionem, viro vel eius haeredibus. Sic Io. Lup. rubr. de don. toto §. 5. Si autem animus donandi fuerit, constat donationem esse, siue vestes preciosae, siue quotidianae sint. Ut docent Bar. l. pen. §. seruis uxoris, n. 3. vers. non obstat, ff. soluto matr. & ibi Io. Imola, n. 10. Alex. de Neuo, c. finali, n. 22. de don. inter vir. & uxor. Paul. cōf. § 28. n. 2. lib. 2. Rom. cons. 146. Matthaeus de Afflictis dec. 311. n. 9. Io. Lup. eodem §. 5. per totum, Iulius Clarus lib. 4. receptatum, §. don. q. 10. in fine, Ant. Gab. in mea editione, to. 2. commun. li. 19. fol. 457. col. 2. vers. vestes, Gama decis. 71. n. 4. Mascas, de probat. concl. § 64. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 5. Barbosa, l. quae dotis 34. nu. 78. ff. soluto matrim.
 3. Est tamen latum discrimen quo ad valorem donationis harum vestium: nam si preciosae sint, non valet donatio, nisi morte confirmetur, instar aliarum donationum quae sunt inter coniuges. Ut bene docent Ioan. de Imola, Matthaeus de Afflictis, Iulius Clarus, Ant. Gabr. Gutier. cum Alex. & Soc. per ipsum allegatis, quos retuli, nu. praecedenti. Donatio autem vestium quotidianarum statim valet: Quia ha vestes pertinet ad alimenta, vis que tenetur uxore

alere. Sic docent Bart. l. penul. §. seruis uxoris, num. 3. ff. soluto matrim. Io. Lup. rubr. de don. §. 11. num. 3. Barbosa, l. quae dotis 34. num. 64. ff. soluto matrim. Unde fit hanc donationem vestium quotidianarum cum statim ualuerit, non posse per uirum reuocari. Ut bene docet Gl. finalis, l. si usufructus, ff. ad legem Falcid. Barbosa, nu. 65. in fine.

4. Si tamen uxor donet viro quotidianas vestes animo donandi, non valet statim donatio. Habetur expresse l. sed si uir, § 2. in fine principij, ff. de don. inter vi. & uxo. Quia est donatio inter coniuges, nec militat eadem ratio in uxore; nam uir tenetur uxorem alere, non autem uxor uirum. Quare si uxor teneretur uirum alere ob eius inopiam ualeret statim ea donatio vestium quotidianarum; cum militet eadem ratio. Sic Barbosa d. l. quae dotis, n. 72. ita intelligens, Salicetū d. l. sed si uir. Quando autem non ualeat donatio, confirmabitur morte, sicut aliae donationes inter coniuges factae.

5. Tota autem difficultas quando minime constat de donandi animo, consistit: an in hoc dubio censeantur vestes traditae uxori per uirum ipsi donatae, uel solum accommodatae ad usum? Bart. l. penul. §. seruis uxoris, nu. 2. ff. soluto matrim. duas refert sententias. Prima est, uirum censeri omnes uelles donare uxori, eamque donationem morte confirmari. Ducitur, quia traditione resū dominium acquiritur l. traditionibus, C. de pactis: ergo cum uir tradat has uelles uxori, censetur eas donare.

6. Secunda sententia ait, minime censeri donare, sed ad usum accommodare, & ita reddendas esse viro, soluto matrimonio. Probat, quia uir tenetur vestes dare uxori, ut in necessitatibus nemq. liberalis existit, l. item legatam, ff. de adim. leg. l. donari, ff. de regul. iur. ergo non censetur donare.

Secunda, quia uir tantum tenetur alere uxorem constanter matrimonio, & proinde pro eo tempore tenetur vestes dare: ergo eo soluto restituendae sunt viro, si adhuc exrept. Hanc sententiam sequitur Dinus, quem Bart. ibi refert; eandem tenet Bal. l. cum te, n. 4. C. de donante nup. Alex. l. si is qui, §. dos, nu. 4. ff. ad legem Falcid. Campegius de dote 2. p. q. § 5. nu. 3. Temperat autem hanc sententiam Baldus ut uelles sint restituendae viro soluto matrimonio, quando uxor prius obiit. Viro enim praemortuo, vestes, quibus videtur uti licet, uxoris erunt, ceterisq. uiri haeredibus restitutis.

Sed hanc sententiam bene impugnat Barrol. num. praecedenti allegatus: quia ex ea infertur uirum censeri donare uxori vestes preciosas, non autem quotidianas; has enim tenetur dare, & ita non censetur donare: cum autem illas minime tenetur dare, censetur liberaliter donare, quod tamen ualde absurdum est.

7. Tertia sententia, ultra eas, quas Bart. refert, asserit censeri uirum donare uelles tam quotidianas, quam preciosas, quando fructuum dotis quantitas id patitur, aut parum superesset, nec hanc donationem esse prohibitam inter coniuges; secus si matrimonium breui tempore durasset. Sic Cuman. l. penultima, §. seruis, nu. 5. ff. soluto matrimonio.

8. Quarta sententia ait, vestes necessarias nullo modo censeri donare: si uero necessariae non sint, sic distinguendum esse, aut si proportionatur dotis quantitati, & tunc dicit non censeri etiam donare; secus si excedant dotis quantitatem, tunc enim dicit censeri donationem, morteque confirmari. Sic Alberic. d. l. penultima, §. seruis, num. 5. & addit. num. 6. estimandas esse, prout valent tempore solutionis matrimonij.

9. Quinta sententia fateatur vestes quotidianas censeri donatas per uirum uxori, si uero sint preciosae, & festiuae, sic distinguit, si uxoris causa paratae sint, (ut communiter accidit,) eique traditae sint, censeantur ei donatae, eaque donatio morte uiri confirmabitur. Si uero non causa uxoris paratae sint, non censeantur donatae, ut si uir mittat uxori gemmas, monilia, & alia ornamenta, quae domi habebat ipse uir. Probat, censeri donatas, quando paratae sunt causa uxoris: ex l. cum hic status § 3. in principio, ff. de donat. inter uirum & uxorem, ibi, Oratio autem Imperatoris nostri de confirmandis donationibus non solum ad ea pertinere qua nomine uxoris comparata sunt.

Secundò probatur, ex l. vxori, § 2. §. finali, ff. de legat. 3. vbi vir legauit vxori quicquid pro ea concessit, & quaerit Iuriconsultus, an in legato hoc comprehendatur centum aurei, quos vir creditori vxoris soluerat, & respondet comprehendendi, si donationis causa pro vxore soluit: idque præsumptum esse debere, nisi cōtrarium ab hæredibus viri probetur: ergo eo ipso, quod aliquod vxoris causa paratur, præsuntur ipsi donari.

Tertiò probatur, ex l. 2. C. si quis alteri, vel sibi, ibi, *si emancipatis vobis fundos, quos nomine vestro pater emittit, vobis tradidit, vel in possessione eorum voluere patris fuistis, dominium acquisistis*: ergo similiter vxor traditione rerum sibi comparatarum acquirit dominium. Hanc tenet Barbosa, l. quæ dotis, § 4. nu. 75. & duplici sequenti, ff. solut. matrim. 10. Sit tamen conclusio. Verior, ac frequentissima sententia est, in hoc dubio censeretur donatas vxori vestes quotidianas, solutoq. matrimonio esse vxoris, & eius hæredum: vestes autem preciosas, seu festiuas non censeretur donatas, sed tantum ad vsum accommodatas, & proinde soluto matrimonio, viro, & eius hæredibus esse restituendas: & cum non sit donatio harum vestium, minimè cōfirmari morte. Probatur prima pars, nempe, vestes quotidianas censeretur donatas. Quia expensas necessarias, quas vir expedit, vt sue obligationi satisfaciatur, nequit repetere, vt patet ex l. penult. ff. de impensis, vbi dicitur, impensas factas gratia colligendorum fructuum ex re dotali, non esse extrahendas de dote, vt eam minuant. Et redditur ibi ratio, his verbis, *nam tueri res dotales vir suo sumptu debet*, sed vir tenetur suis sumptibus vxorem alere, l. si cum dote, §. si in autem, ff. soluto matrim., & nomine alimentorum clauduntur vestes quotidianæ, & necessaria, l. legatis, ff. de alimētis, & cibis, leg. l. verbo, victus, ff. de verbor. significat. ergo eas vestes quotidianas nequit vir repetere, sed censentur donatæ.

Secundò probatur, ex l. ex annuo, 16. ff. de donatio. inter vir. & vxor. vbi asseritur, si quid annuum præstet vir vxori, scilicet, ad alimenta, (vt exponit ibi Gloss. in initio,) ita vxoris effici, nec residuum posse à viro repeti, nisi fructus dotis valde excedat: ergo cum vestes quotidianæ ad alimenta spectent, statim censentur donatæ vxori.

Probatur secunda pars, nempe, vestes preciosas nō censeretur donatas: ex l. hoc legatum, 43. ff. de legat. 3. vbi vestes paratæ causa vxoris ei legantur per virum: ergo supponitur à principio non fuisse donatas, aliàs legatum non subsisteret, l. proprias, C. de lega.

Secundò probatur, ex l. mortis suæ, § 4. ff. de donat. inter virum, & vxor. vbi habetur, si res in dote æstimatas mulier viro consentiente in vsum habeat, non ob id censeretur ipsi donatas: ergo ex eo, quod vir tradat vxori ad vsum vestes preciosas, non censetur ipsi eas donare.

Tertiò probatur, ex l. 23. tit. 11. p. 4. vbi sic dicitur, *mas si la mujer suuere panos escondidos, que su marido leuuiere dado si el muere luego dene de tornar ella los tales panos con sus aparejos a los herederos del marido*: vbi expressè vñ hoc definiti.

Quartò, quia in dubio non præsuntur donatio, l. cum de indebito, versic. qui enim soluit, ff. de probation. & late tradunt Menoc. lib. 2. de arbitrar. cent. 1. toto casu 88. Mascard. de probation. tota concl. § 55. vnde oportet expressè agi de donatione, vt talis sit, vt bene docet Bal. l. cum te, nu. 2. C. de donat. ante nupt. Inde etiā sit donationem nunquam præsumi, quoties alia coniectura, quam donationis capi potest, vt docent Bald. & Alex., quos refert, ac sequitur Greg. Lop. l. 36. verb. *bienes*, tit. 12. p. 5. Tiraq. cum multis alijs, quos refert, & sequitur Mascard. d. concl. § 55. nu. 13. & 14. addens etiam si coniectura esset leuis. At dum vir tradit vxori vestes preciosas, nō expressè agitur, vt sint donatæ, & saltem negari nequit esse dubium, an sit donatio, potestque sumi alia coniectura, quam donationis, nempe, traditionis, vt ornatio incedat: ergo nō censentur donatæ.

Quintò, quia in traditis gratia tradentis, non præsuntur donatio, l. si vt certo, §. interdum, ff. commodati, sed vir gratia sui tradit has vestes vxori, vt ornatio accedat ad ipsum: ergo non præsuntur donatio.

Santh. de Matrim. Tom. I.

Sextò, quia hæ vestes preciosæ solent per virum mitti, & dari vxori, & sic pudor esset viris non concedere: quod autem sit ex pudore, dicitur fieri necessariò, l. pecunia, ff. de aliment. & cibis, legat. cum ergo hæc donatio fiat ex quadam necessitate, non est præsumentur donatio: quia in necessitate nemo liberalis exiit, l. rem legatam, ff. de alimēt. legat. l. donari, ff. de regulis iuris.

Tandem probatur vtrique pars, ex l. id vestimentum, 26. ff. de peculio, vbi habetur id vestimentum esse peculij serui, quod ei dominus tradidit ad vsum quotidianum: secus de eo quod dedit non vt semper eo vteretur, sed certis temporibus, & ad certum vsum. Hanc sententiam sustinet Bart. l. si vsum fructus, ff. ad leg. Falcidiam, nu. vnico, ita intelligens glossam finalem, ibi: idem Bartol. l. penultima, §. seruis vxoris, nu. 3. ff. soluto matrimonio, & ibi Bald. nu. 3. & 4. Ioan. de Imola, ibi, num. 11. Paulus, num. 4. Alexand. num. 3. & 4. idem Bald. authent. ex testamento, num. 8. C. de collation. Alexand. de Neuo, cap. finali, num. 22. de donat. inter virum, & vxorem. Roman. consil. 146. Barbatus consilio 60. libro 3. Capella Tholosana, quæst. 336. Vitalis tractatu clausularum, tit. an iuri alimentorum possit renunciari: Angel. institut. de action. §. fuerat, nu. 26. Matth. de Afflictis, decisione 315. num. 2. & 3. Alexand. cons. 42. num. 4. volum. 5. Ioannes Lup. rubric. de donat. §. 6. à numero 5. vsque ad 13. & melius §. 11. num. 1. 2. 3. 4. & 9. Montalius lib. 3. fori, tit. 6. l. 6. Gloss. *lecho quotidiano*, Rolandus consil. 10. num. 12. lib. 1. Rosella donatio. 1. nu. 37. Syluest. donatio. 2. quæst. 5. Castillo, l. 52. Tauri, verb. sed precioso, num. 21. Gregor. Lop. l. 23. verbo, paños, tit. 11. par. 4. Gomez. Arias, l. 50. Tauri, num. 11. Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 4. Villalobos in communibus opinion. littera V, verb. vestes, num. 47. & 48. & littera D, verb. donatio, num. 198. Roias epitome successionum, cap. 33. num. 47. Petrus Gregorius Syntagmate iuris, lib. 28. capit. 10. num. 19. Menoch. multos referens, de arbitrar. lib. 3. centuria 3. casu 218. num. 2. & 3. Iulius Clarus lib. 4. receptar. §. donatio, quæst. 10. versic. successiue quæro, Mascardus de probation. conclus. § 64. num. 4. Auendaño de exequend. mandat. 1. par. cap. 15. in fine, Anton. Gabr. in mea editione, tomo 2. commun. lib. 19. fol. 453. colum. 2. versic. vestes, & tomo 1. lib. 4. fol. 206. colum. 2. verbo donatio, Gama 1. par. decisione 71. nu. 4. & decis. 123. nu. 1. & 2. Quesada de diuersis quæstionibus iuris, cap. 28. Gutier. 2. practic. q. 19. num. 2. Matienzo lib. 5. reco. illat. tit. 2. l. 4. gloss. §. num. 1. Azebedo ea. l. 4. num. 29. Angulo de meliorationibus, l. 3. gloss. 2. num. 77. Brunorus in compendio resolutorio, littera V, verb. vestes festiuæ, & verb. vestes preciosæ.

11 Eadem distinctio adhibenda est de localibus, vt anulis, &c. traditis per virum vxori: quotidiana enim ipsius efficiuntur: preciosa autem commodantur ad vsum. Constat eisdem rationibus. Sic docent Matth. de Afflict. decis. 315. num. 14. Alex. Montalius, Menoch. num. 3. Quesada, Gutierrez, quos reuli numero precedenti, Io. Lup. rubr. de donation. §. 11. num. 9. Anton. Gabr. tomo 1. commun. in mea editione, lib. 4. fol. 206. colum. 2. verbo donatio, versic. vestes, & versic. localia.

12 Hinc fit vestes quotidianas de bonis viri tradendas esse vxori, secus de vestibus preciosis. Sic Montalius allegatus nu. 10. Perez lib. 1. ordinam. tit. 1. l. 7. vers. vestir pro luto.

13 Hæc autem conclusio, est primò intelligenda, vt vestes quotidianæ censeantur donatæ, nisi fructus dotis excedat: in excessu enim erit liberalis donatio, inualidaque, nisi morte confirmetur. Sic gloss. finalis, l. si vsum fructus, ff. ad legem Falcidiam, l. sicut, in fine, C. de donat. inter virum, & vxorem. Ioannes Lup. rubr. de donatio. §. 11. num. 9. in princip. versic. & intellige hoc.

At verius existimo, adhuc cēseri donatas, & valere, licet dotis fructus excedant. Quia etiam in hoc casu tenetur vir has vestes suis expensis vxori præstare. Sic videtur sentire Bald. l. pen. §. seruis, nu. 3. ff. sol. matrim. ait enim cēseri donatas vestes quotidianas, præsertim si fructus dotis eā donationem patiatur: & ita vñ idē sentire: licet fructus dotis

Kk 3 excedat

excedat ea donatio. Et docet Barbosa, l. quæ dotis, 34. nu. 74. ff. soluto matrim.

14. Secundo intellige, ut vestes preciose non censeantur donatæ, nisi vir eas mittens exprimeret se donare: tunc enim standum esset verbis. Quia clarius de voluntate mittentis constare nequit, quam si se donare exprimat. Sic Angel, consil. 339. in principio, Cagnolus l. contractus, nu. 36. ff. de regulis iur. Iulius Clarus, lib. 4. recepta, §. donatio. c. 10. in princ. Rom. Barbatius, Petrus Gregorius, quos refert, & sequitur Barbosa, l. quæ dotis, 34. nu. 78. ff. soluto matrim.

At licet hoc probabile sit; verius tamen est, non censeari donationem. Nam verbum, dono, impropriatur secundum subiectam materiam, l. si vno, 17. ff. locati, ibi, *sed et si verba donationis dominus ob sterilitatem anni remiserit, idem erit dicendum quasi non sit donatio, sed transactio.*

Secundo probatur, quia cum visus sit eas vestes mittendi uxori, non animo liberalis, sed ex verecundia, ac pudore; ex necessitate censeatur mittere; ut probavi nu. 10, ratione 6, atque ita non erit donatio.

Tertio, quia illis verbis non visus est maritus donare, sed sunt urbanitatis, & officij gratia dicta; quæ obligationem non parient, vulgo *palabras de complacencia no obligan.* Unde cessat fundamentum contrariæ sententiæ, quia ex subiecta materia aperte colligitur non usurpari tunc verbum, dono, in sua propria significatione. Ita tenent Bartol. l. prima, §. nec Castrense, nu. 10. ff. de collatio. bonor. Bald. auth. ex testamento, nu. 8. C. de collatio. Paulus consil. 428. nu. 2. lib. 2. Ancharan. consil. 181. à nu. 1. Alex. consil. 155. nu. ult. lib. 7. Corn. consil. 81. à nu. 14. lib. 1. Io. Lup. rubr. de donat. §. 7. per totum, Io. de Imola, l. penul. §. seruis, num. 11. ff. soluto matrim. Roland. consil. 10. nu. 15, & 16. lib. 1. Campegius de dote, 2. p. q. 55. nu. 4. Rosella donatio 1. nu. 37. Ang. verbo peculium, nu. 21. Sylu. donatio, 2. q. 5. Anto. Gom. l. 52. Tauri, nu. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. glos. 5. nu. 1. ad finem, Gutier. 2. pract. q. 19. n. 3. Et ex Theologis, Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 47. §. sed de his donationibus.

15. Unde minus credo quod ait Barbosa ea. l. quæ dotis, nu. 80. referens Aimonem, nimirum, si vir fateatur vestes esse uxoris censeari animo donandi tradidisse. Nam ea verba sunt urbanitatis, & licet communiter detur accommodata ad usum, nunquam vir rogatus cuius ex vestes sint, solet dicere suas, sed uxoris: ergo non videtur per ea verba donare.

16. Tertio intellige, ut vestes preciose non censeantur donatæ, nisi consuetudo esset in ea regione, ut animo donandi mitteretur: tunc enim missio simplex contineret in se donationem. Quia donatio videtur facta, iuxta loci consuetudinem: ex doctrina Baldi, l. 2. nu. 2. C. de iure dot. & quia consuetudo est optima legum interpret, l. si de interpretatione, ff. de legibus, & ea, cum dilectus, de consuetudine, Sic Bartolus, l. si ut certo, §. interdum, nu. 1. ff. commodati, vbi Bal. Paul. & Fulgos. idem Decius, Iason, Lancellotus, quos refert, & sequitur Barbosa l. quæ dotis, 34. nu. 79. ff. soluto matrimonio, Io. Lup. rubr. de donat. §. 6. in initio, Gomez Arias, l. 50. Tauri, nu. 11. Quesada in diuersis questionibus iuris, c. 28. Gutier. 2. pract. q. 19. num. 2.

17. Quarto intellige, ut vestes preciose non censeantur donatæ, quando ratione consuetudinis eas vir mittit: si enim ea consuetudo non esset, censeatur donare, l. donari, ff. de regulis iur. Quia tunc sponte mitteret, Unde eadē ratione censeatur donare, si quid ultra consuetudinem, mittat. Quia in eo excessu versatur liberalitas, Sic docet Rom. & Corn. quos refert, & sequitur Barbosa, d. l. quæ dotis, num. 81.

18. Quinto intellige, nisi sponsa donarit aliqua viro: tunc enim censeatur vis in remunerationem donare vestes preciosas. Argumento l. si verò non remunerandi, §. inde Papi nianus, ff. mādari. Sic Roma, quem refert & sequitur Barbosa ea. l. quæ dotis, num. 80. in fine, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 10. in initio, Quesada de diuersis quest. iuris, ca. 28.

19. Ultimo intellige, nisi vir tradens vestes preciosas, valde diues, & nobilis sit: tunc enim videtur eas donare, & verba ambigua in vim donationis accipientur, argumen-

to c. 1. de donatio, ibi, *nobilitas legem imponit, ut debere se quod sponte et bene existimet, & nisi in beneficiis suis creuerit nihil se praestitisse putet.* Et l. vxori, 32. §. si iuncta Gl. fin. ff. de leg. vbi textus ait presumi donationem, cum vir soluit pro vxore. Et reddit rationem Gl. quia erat vir nobilis. Sic Bald. cap. iuravit, nu. 19. vers. item si distans, de prob. Mathias de Afflict. decis. 315. nu. 4. Berous consil. 62. n. 24. lib. 1. Tiraquel. de nobilit. c. vlt. n. 47. Boerius, & Aimon, quos refert, & sequitur Barbosa, l. quæ dotis, 34. nu. 80. ff. soluto matrimonio, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 8. in initio, & §. 9. nu. 19. Sylu. peculium 2. q. 12. Tabiena, verb. peculium, q. 19. nu. 20. vbi Armilla, nu. 17. Gomez Arias, l. 50. Tauri, nu. 16. Nau. summa, cap. 17. n. 166. Quesada diuersis quest. iuris, c. 28. Gutier. 2. pract. q. 20. nu. 1. Salazar de usu curiæ, c. 7. n. 12. Et ex Theologis Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 41. in fi. Manuel 1. tom. summa, c. 93. nu. 4.

Immo solæ diuitiæ faciunt hanc coniecturam, Glos. l. sed si ego, in fine, ff. ad Senatuse. Velleia, Bald. l. 1. nu. 6. C. cod. tit. Io. Lup. d. §. 9. nu. 18. Menoch. de presumpt. lib. 3. presumpt. 24. nu. 3. 4. & 6. vbi idem dicit cum Ioan. Lup. num. 19. presumi, quando sponsa esset nobilis, & sponsus plebeius, Addit Barbosa eo. nu. 80. presumi diuitem, & nobilem donare, licet res essent magni valoris, nisi immensi essent precij. Quia aliàs nulla esset specialitas in viro nobili, & diuite: cum quemcunque maritum presumatur parua donare: arg. l. vtrū, ff. de don. inter vir. & vx. ibi, *ex genere impensa: vbi Gl. in casu positione, dicit in paruis presumi donum.*

Ceterum hæc limitatio, valde dubia est, ut rectè expendunt, Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 1. casu 88. nu. 50. Mascardus de probatio. concl. 555. nu. 62. & sic dicunt intelligendam hanc limitationem, quando actus à nobili gestus conueniret donationi. Item intelligitur in rebus non magnis. Sic Bart. l. vxori, §. finali, nu. 1. ff. de legat. 3. Socin. junior, consil. 79. nu. 99. vol. 1. Menoch. d. casu 88. nu. 50. & de presumpt. lib. 3. presumpt. 24. in fine, & consil. 7. n. 224. vol. 1. Mascard. d. conclus. 555. num. 63. & tenet Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. in initio, vbi postquam duplici, §. precedenti asseuerat ratione nobilitatis, vel diuitiarum presumi donationem: dicit §. 11. in initio, prædicta intelligenda esse, quando dona sunt vilia, & parui valoris, nec in preciosis donationem presumi. Et videtur clarè tenere Gutier. 2. pract. quest. 19. nu. 4. vbi relata sententiā asserente presumi virū nobilem donare, ait, in his personis, iuxta rerū traditarum rationem, & qualitatem iudicandum esse, an sit donatio. Atque ita plus mihi placet hæc sententia. Et ad fundamentum Barbosa dic cum Gutier. cod. nu. 4. plus deferendum esse viro nobili, & diuiti: quod enim respectu pauperis erit magna quantitas, & preciosum, respectu nobilis, & diuitis erit paruum.

20. Tandem restat videndum, quæ dicantur vestes preciosæ, quæ autem quotidianæ? Quod communis sententia ait, arbitrio prudentis relinqui, attenta viri, & uxoris dignitate, & patriæ consuetudine inter similes personas. Sic docet Imola, l. penultima, §. seruis, ff. soluto matrimonio, Io. Lup. rubric. de donatio, §. 11. à nu. 11. Roland. consil. 10. nu. 17. lib. 1. Greg. Lop. l. 22. glos. finali, tit. 11. par. 4. Gom. Arias, l. 50. Tauri, nu. 17. Villalobos in comun. opin. litera V. verb. vestes, nu. 48. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 218. nu. 5. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 6. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. glos. 5. in fine, Azebedo ea. l. 5. n. 29. Spino Speculo testam. glos. 18. nu. 124. Quesada de diuersis quest. iur. cap. 28.

Adde considerandam etiam esse in hoc arbitrio, quantitatem dotis uxoris: quo enim dos amplior est, eo honorabilius tractanda vxor est. Argumento eorum quæ notantur l. 1. C. de imponenda lucrati. descript. lib. 10. & l. id vestimentum, ff. de peculio, Sic Ioan. Lop. eo. §. 11. num. 15.

21. Hinc inferitur, vestes sericas annumerari inter quotidianas, apud nobiles, & diuites, quando attentis nobilitate, & diuitijs hæ decent ipsos: apud inferioris autem notæ personas, minusque diuites, inter preciosas computari. Non enim omnes aequalibus vestibus uti debent,

- l. 1. C. quæ res vendi non possunt. Sic Alex. consil. 42. vol. 5. nu. 4. Afflict. decis. 315. nu. 14. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. num. 9. & 10. Menoch. de arbitrarijs lib. 2. centuria 3. casu 218. num. 5. Gutier. 2. pract. quæst. 19. num. 9. Barbosa, l. quæ dotis, 33. num. 73. ff. soluto matrimonio.
- 22 Secundò infertur, si vestes distinctæ sint pro anni tempore, aliæ scilicet hyemales, & aliæ æstiuæ, si pro dignitate necessariæ essent, omnes censerentur quotidianas. Sic Salicetus l. si cui, in fine, C. de donat. inter virum, & uxorem. Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 11. num. 9. in initio, Barbosa num. 73. proximè citato.
- 23 Tertiò infertur, vestes honorificas, sine quibus attenta dignitate coniugum mulier commodè, & pro dignitate sine dedecore non posset exire in publicum, reputari quotidianas, quamvis ex se pretiosæ sint. Sic Bald. l. penult. §. seruis, num. 3. ff. soluto matrim. Ioan. Lup. eod. §. 11. num. 8. Greg. Lop. l. 23. in fine, tit. 11. p. 4. Auendaño de exequend. mand. lib. 11. cap. 15. in fine. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. nu. 29. Gutier. 2. pract. q. 19. num. 8. Barbosa d. nu. 73.
- 24 Dissidet tamen inter hos Doctores, an intelligatur hoc de vestibus, sine quibus non potest vxor absque dedecore in publicum exire solis diebus festiuis? Quidam enim censent quotidianas etiam dici eas vestes, quibus vtuntur mulieres diebus festiuis communibus, & non solemnibus, & sine quibus tunc in publicum absque dedecore egredi nequeunt. Sic Gregor. Lop. Auendaño, Azebedo, Gutier. nu. 3. relati num. præcedenti. Nitunturque authoritati Baldi eod. §. seruis, num. 3. vbi indistinctè docuit censerentur vestes quotidianas, sine quibus non potest mulier publicè comparere. Et hic modus dicendi, probabilis est.
- 25 Verius autem est, intelligi de diebus non festiuis. Argumento desumpto ex l. id vestimentum, 26. ff. de peculio, vbi habetur id vestimentum esse peculij serui, quod ei dominus tradidit ad quotidianum vsum: secus de eo, quod dedit, non vt semper seruus ille vteretur, sed certis temporibus, & ad certum vsum. Item, quia vestes quotidianæ, si vocem, & sonum attendamus, eas, quæ in vfu quotidiano, sunt, significant. Sic Ioann. Lup. & Barbosa, relati nu. 23. & videtur tenere Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 218. nu. 4. vbi vestes quotidianas explicat, quibus quotidie mulieres domi vtuntur: & num. 5. ait, festiuas esse, quibus solis diebus festiuis induuntur.
- 26 Ad argumentum primæ sententiæ, propositum nu. 5. responderetur, traditione acquiri dominium, nisi coniectura probabilis sit contrariæ voluntatis: qualis est dum traduntur vestes preciosæ.
- Ad argumenta secundæ sententiæ, proposita nu. 6. dic ad primum cum Paulo, l. penult. §. seruis, nu. 4. & ibi Io. de Imola, nu. 11. ff. soluto matrimonio, censerentur virum soluere debitum, dando vestes quotidianas vxori, pro tempore quo matrimonium constat: donare aut, pro eo tempore, quo dissoluendum est: quando iam non ex necessitate id facit. Quæ donatio valet irrevocabiliter à principio, vt dixi nu. 3. Secundo potest dici concurrentibus duabus coniecturis vincere potentiorē: vt multis relatis tradunt Mantica de coniecturis vltim. voluntat. lib. 12. tit. 17. nu. 7. & Menoch. de præsumptio. lib. 1. quæst. 30. nu. 1. & clarè probat, l. Diuus, ff. de integr. restitut. iuncta glos. verb. existimari. Fortior autem est præsumptio, & coniectura, quæ desumitur ex l. ex annuo, ff. de donatio. inter vir. & vxor. decidere anullū datum pro alimentis, licet aliquid supersit, censerentur donatum, & valde inter coniuges: ex l. virum, ff. eod. tit. quæ habet modica censerentur inter coniuges donata: qualia sūt quæ supersunt soluto matrimonio ex vestibus quotidianis: quam coniectura, quod nemo in necessitatibus liberalis censetur. Quod vel ex eo colligitur, nam hæ donationes inter coniuges, non amarè, ac inter infestas, sed benignè tractandæ sunt, vt inter coniunctos maximo affectu, l. si id quod 29. vers. si quas, ff. de donat. inter vir. & vxor.
- Ad 2. dic tantum teneri dare pro tempore, quo durat matrimonium, censerentur autem illum absolutè dare, quando id non explicat.

Ad argumenta quintæ sententiæ proposita, num. 9. responderetur. Ad 1. dico cum Barr. l. penultima, §. seruis, n. ff. soluto matrim. intelligi eum textum, quando constat animo donandi comparasse vxori: non verò quādo sumus in dubio.

Ad 2. responderetur cum gl. finali, ea l. vxori, ideo præsumi donationem, quia vir dicit in legato, quicquid concessi pro vxore, vbi videtur significare se donasse, & animo donandi soluisse, aliàs non diceret, quicquid concessi pro ea.

Ad 3. dico cum glos. eadem l. secunda, verb. emancipatis, id prouenire, quia filius iam est emancipatus, & sic præsumitur ea donatio: cum iam sit extra patris potestatem, & regimen: secus si non esset emancipatus. Cum ergo vxor sit sub viri potestate, & regimine, viroque incubat ipsam vestibus quotidianis, & preciosis ornare, non eo quod preciosas vxori patet, censetur donare.

S V M M A R I V M.

An attento iure communi, & regio antiquo Castella, vestes quas mittit sponsus sponsæ censeantur donata, ipsasque acquirat siue sponsa sit de præsentis, siue de futuro? Referatur opinio affirmans, num. 27. & ibi, refertur alia opinio? Sententia Au horis, n. 28. Post quem inuenies alia Summaria.

- 27 **Q**uestio secunda. An attento iure communi, & regio antiquo Castella, vestes siue preciosæ sint, siue quotidianæ quas mittit sponsus de futuro, aut de præsentis, sponsæ, ante matrimonium consummatum, censeantur donatæ? Affirmant aliqui, dicuntque sponsam, dimidiam illarum partem lucrari per osculū, integras autem per copulam: & ita censerentur sponsalitiā largitatem. Quia tunc adest probabilis coniectura donationis, in præmium, scilicet virginitatis, & dotis. Sic Anton. Gomez. l. 5. 2. Tauri, nu. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. glo. 5. nu. 2.

Molina autem to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 290. §. quartum est, dubium. dicit quæ mittit sponsus sponsæ, siue de præsentis, siue de futuro, minimè censerentur sponsalitiā largitatem, atque ita nil illorum lucrari sponsam per osculū, aut copulam: sed censerentur comodata, vt ornatio ad se sponsa accedat. Quia cum possit alia coniectura, quam donationis, sumi, ea præsumenda nō est: iuxta tradita, n. 10.

- 28 Sed verius est, eandem adhibendam esse distinctionē, siue vestes mittantur vxori, siue sponsæ, vt preciosæ non censeantur donatæ, sed comodatæ ad vsum: quotidianæ aut censeantur donatæ: quia utroque casu rationes propositæ, nu. 10. militat. Deinde probatur, ex l. si vt certo, §. interdum, ff. commodati, ibi, si sua duntaxat causa commodauit sponsæ suæ, vel vxori, quo honestius culta ad se duceretur. Vbi sponsa, & vxor quoad hoc æquiparantur: & l. hoc legatū, 45. in fine, ff. de legat. 3. vbi expressè dicitur paria esse, siue tradantur vestes sponsæ, ante matrimonium consummatum, siue vxori, eo consummato. Quia utroque casu videntur vestes ad vsum traditæ, & l. si quid 45. in initio, ff. de legat. 3. ibi, si quid earum rei comparauit, ante quam vxorem duxit, si id ei, vt vteretur tradidit, perinde est quasi postea comparauisset.

Nec obstat fundamentum primæ sententiæ, propositum, nu. præced. quia non hæ vestes, sed arrhæ solent assignari in præmium pudicitie, & dotis. Nec etiam obstat fundamentum secundæ, quia vehementiores sunt coniecturæ, quæ probant vestes quotidianas censerentur esse donatas: vt dixi nu. 26. Sic tenent Imola, l. penultima, §. 1. ff. soluto matrim. Ang. cons. 339. nu. 3. Anchar. cons. 181. n. 3. Corneus, cons. 81. no. 11. lib. 1. & consil. 114. ad finem, lib. 4. Alex. cons. 155. lib. 7. Cagnolus, l. contractus, nu. 26. ff. de regul. iur. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 6. à num. 5. vsque in finem, Villalobos in communibus opin. litera V, verb. vestes, nu. 47. & 48. Greg. Lop. l. 23. verb. paños, tit. 11. p. 4. Iul. Clar. lib. 4. recept. §. donatio, q. 10. in initio, Quésada diuersis q. iuris, c. 28. Olanus concordia iuris, litera D, verb. donatio, nu. 72. Gama 1. p. decis. 71. n. 1. & 4. & decis. 123. n. 1. & 2.

S P M M A R I V M.

An attento iure posteriori Castellæ, & vestes & quæcunque alia missa per sponsum sponsæ de futuro, aut de presenti, ante consummatum matrimonium, censeantur sponsalitia largitas, & more illius acquirantur? Referitur opinio negans, n. 29. Contraria Auctoris, num. 30. Et ibi, remissio, quid de anulo, & ceteris donatis tempore nuptiarum benedictionum. Quid si hac donatio excedat decimam bonorum sponsi partem, num. 31.

Post num. 31. inuenies alia Summaria.

- 29 **Q**uestio tertia. An vestes, & quæcunque alia missa per sponsum sponsæ de futuro, aut de presenti, vel contra per sponfam sponso, censeantur attento iure posteriori regno Castellæ sponsalitia largitas, & more illius acquirantur, quando de contraria donantis voluntate minimè constat? Greg. Lop. l. 23, verb. paños, tit. 11, p. 4. dubius est, an l. 52. Tauri, hodie l. 4, tit. 2, lib. 5, recop. Castellæ, loquatur de his vestibus. Quia vestes nuptiales non dantur, ut sponsalitia largitas, nec ut sponse, sed tanquam vxori. Quare magis in eam partem declinat, ut in his vestib. incorrectum maneat ius commune: quod quid contineat, n. præced. explicuimus. Imò Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 290. §. quartum est dubium, asserit de attento hoc iure, donata inter sponso de futuro, vel presentem ante consummatum matrimonium, ubi de animo donantis minimè constat, non pertinere ad sponsalitiā largitatem, & ita nec per osculum medietatem, nec per copulam, integrè accipi. Eius fundamentum retuli, nu. 27. & illi satisfeci, nu. 28.
- 30 Verum rependum est, corrigi ius commune, per illam l. 52. Tauri, & ita vestes, siue pretiosas, siue quotidianas, & quæcunque alia iocalia data per sponsum sponsæ de futuro vel de presenti, vel contra per sponfam sponso ante matrimonium consummatum, pertinere ad sponsalitiā largitatem, acquirique sponse medietatem per osculum; & utrique integrè, per copulam, quando de contraria donantis voluntate non constat. Probat, ex illis verbis d. l. 52. *todos lo que el sposo le quiere dar antes de consumido el matrimonio, agora sea pretioso, agora no.* Et ita tenent Io. Lup. subr. de don. §. 6. nu. 33. Castillo l. 52. Tauri verb. *agora sea pretioso*, nu. 21. & ibi Ant. Gom. n. 4. in fine Gomez Arias, l. 50. Tauri, nu. 16. Villalobos antinomia iuris civilis, & regij litera D. verb. donatio, nu. 25. Olanus concordia iuris civilis, & regij litera D. verb. donatio, nu. 72. & in correctione legum Partharum nu. 84. Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 2, l. 4. Gl. 5. nu. 2. Azebedo eadem l. 4. nu. 29. Spino Speculo testamentorum, Gl. 18. nu. 115. Barbosa l. que dotis 34. num. 82. & 83. ff. solut. matrim.

Quid autem dicendum sit de anulo, & alijs donatis tempore nuptialium benedictionum? dixi hoc 6. lib. disp. 23. num. 8. p. & 10.

- 31 Cauendum autem est à Villalobos num. præced. relato, ubi hanc sententiam temperat, dummodò hæc donatio non excedat decimam bonorum sponsi partem, quam arrharum nomine potest vxori designare iuxta l. 50. Tauri, hodie l. 2, tit. 2, lib. 5. recopil. Castellæ. Sed bene Olanus concordia iuris civilis, & regij, litera D. verb. donatio, nu. 72. eum reprobatur quia l. 52. Tauri, hanc donationem computat inter sponsalitiā largitatem, & non inter arrhas: dicit enim medietatem acquiri per osculum, & integram, per copulam: quod sponsalitiæ largitatis proprium est. Hæc autem non mensuratur iuxta bona sponsi, sed iuxta dotem sponse: ut dixi disput. præcedenti, num. 1.

S P M M A R I V M.

An si socer donec vestes nurui, nurus eas sibi comparet, vel censeantur donata filio, teneaturque in sua legitima computare? Referatur opinio affirmans, num. 32. Vbi dubium est an animus fuerit donandi, si pretiose sine censeantur accommodata ad usum, si autem quotidiana, censeantur

ut donata, & priores tantum tenetur filius conferre, & si constaret de animo non donandi, quotidiana essent pretiose conferenda, num. 33. Et ibi, an sit sponsalitia largitas, hæc donatio vestium quotidianarum.

Idem dicendum de vestibus datis filia per patrem nuptiarum tempore, num. 34.

Quid, si non tradat pater has vestes ultra dotem? num. 35.

Quid si pater, aut socer sit valde diues, aut nobilis? num. 36.

An sine conferenda hæc vestes tales quales tempore collationis fuerint? num. 37.

Quid si animus soceri sit donare nurui & non filio? nu. 38.

Et ibi, semper inspicitur quod principaliter intenditur.

- 32 **Q**uestio quarta. An quando socer donat vestes nurui, eas sibi acquirat, censeanturque sponsalitia largitas, & filius teneatur eas conferre? Affirmans aliqui eas vestes indifferenter acquiri nurui, siue ante consummatum matrimonium, siue post datur; & idem de iocalibus per socerum nurui datis; filiumque cuius contemplatione datur, & cui in dubio videntur acquiri, iuxta dicenda disp. sequenti, nu. 1. teneri conferre, ac in sua legitima computare: quod si vestes consumptæ, aut deteriores factæ sint, earum assimilationem esse in legitima filij computandam. Sic Ant. Gom. l. 9. Tauri, num. 15. & l. 52. num. 65. in fine, Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disput. 238, fol. 1483. in fine, & seq. & to. 2. disp. 430, in fine.

Ceterum verius est, ubi non constat de mente soceri donantis vestes, distinguendum esse inter quotidianas, & pretiosas: illæ censeantur donatæ, & subinde conferendæ non sint, pertinent enim ad alimenta; hæc autem censeantur solum commodatæ ad usum, maneatque in dominio ipsius soceri, ac proinde eo mortuo sint computandæ in legitima filij. Probat, eisdem rationibus, quibus, n. 10. probauimus vitum censei donare vestes quotidianas, vxori, non autem pretiosas. Item probari videtur, ex l. si quid earum, ff. de leg. 3. ubi si vir leget vxori sui causâ comparatâ, veniunt in hoc legato, quæ socer nurus nomine comparauit: ergo non erant vxori. Sic docet Bar. l. 1. §. nec castrensium, nu. 11. ff. de collatio. bon. Bald. l. oimodò 40. §. imputari, nu. 4. C. de inoffic. testam. & l. filia, cuius 18. nu. 14. C. familia eriscund. ubi Salic. nu. 19. Ang. inslit. de societate, §. finali, nu. 9. Nicolaus de Vbaldis, de success. ab intesta. q. 5. num. 27. (habetur to. 7. tractatum.) Paulus conf. 184. in fi. & 427. vol. 2. Alex. & Petrus de Vualdis, quos refert, & sequitur Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. nu. 3. Montalius lib. 3. fori. tit. 6. de las herencias, l. 6. verb. *lecho* quotidiano, Roland. conf. 10. num. 22. lib. 1. Rosella donatio. 1. nu. 37. Ang. verb. peculium, nu. 22. Syll. donatio. 2. q. 5. & peculium, 2. q. 12. Gutier. 2. præct. q. 20. num. 11. Spino Speculo testam. Gl. 18. num. 21.

Similiter et quotidianæ conferendæ essent, ubi constaret animum soceri non esse donare. Sic Sal. hoc num. citatus.

Utrum autem et vestes quotidianæ donatæ nurui censeantur sponsalitia largitas? Dicam disp. seq. nu. 21. & 22.

- 34 Idem dicendum est de vestibus datis per patrem filia, nuptiarum tempore; nam quotidianas non tenetur filia conferre pertinent enim ad alimenta; pretiosas autem tenetur conferre. Quia censeantur tantum commodatæ: ad usum, nisi de animo donandi constet. Probat, eisdem rationibus. Sic Ang. verb. peculium, num. 21. Syll. verb. peculium, 2. q. 12. Nauar. Summa, c. 25. num. 166. Spino Speculo testam. Gl. 18. num. 91. Lud. Lop. lib. 2. de contrac. cap. 41. in fi. Manuel 1. to. Summa. cap. 93. num. 4.

35 Intellige tamen ut vestes pretiosæ censeantur accommodatæ filia, quando ultra dotem tradit eas pater. Nam alias omnia sunt computanda in dote ei promissa, præter vestes quotidianas, quibus uti consueuerat; hæc enim cum alimentis ipsi à parentibus, collatis, usque ad matrimonium initum, computari debent. Sic Molina to. 2. de iust. trac. 2. disput. 238. fol. 1484.

- 36 Secundò intelligunt aliqui, censei accommodatas vestes pretiosas filia, aut nurui, nisi nobilitas, aut diuitiarum

patris, vel soceri copia, donationis præsumptionem efficiat. Sic Syluest. Nauar. Lud. Lop. Manuel relati, n. 34. Tabiena verbo peculium, quæst. 19. nu. 20. vbi Armilla, n. 17. Gutier. 2. pract. q. 20. nu. 1. De qua limitatione quando vera sit, satis dixi, nu. 19.

37. Terriò intellige vestes preciosas datas filia, vel nurui conferendas esse, tales quales fuerint collationis tempore, & non secundum æstimationem temporis, quo traditæ fuerunt. Quia cum manserint in patris, aut soceri dominio, tãrumque vsum concesserint, augmentum, vel decrementum æstimationis earum cedit domino. Sic Bar. l. 1. §. nec castræ, nu. 9. ff. de collat. bonor. Bal. l. filia cuius nu. 14. C. familiaris et scisc. & ibi Salic. num. 19. Io. Lup. rul. 7. de donat. §. 12. nu. 3. & ibi eius additionator Barahona litera B, Rosella donatio 1. nu. 37. Syluest. donat. 2. quæst. 5. & peculium 2. quæst. 12. Angel. verb. peculium, nu. 21. vbi Tabiena q. 19. nu. 20. Armilla, nu. 17. Nauar. summa cap. 17. nu. 166. Gomez Arias l. 27. Tauri, num. 124.

Quod ego intelligerem, nisi darentur æstimatæ ea æstimatione, quæ facit emptione; tunc. n. censerentur venditæ, & ita precium quo æstimatæ sunt, esset conferendum.

38. Tandem monuerim si vestes preciosas dederit socer nurui animo donandi, & ut ipsi acquirantur, & nõ filio, non teneri filium eas conferre. Quia nihil sibi donatum est, & licet inde ditior efficiatur, pariter enim sumptibus quos in ijs vestibus facturum erat: at solû attenditur, & principaliter agitur, & nõ quod venit in cõsequentiã: arg. l. 2. §. pen. ff. de aqua pluuiæ atcõda, vbi permittitur alicui torrere auctere, ne aqua ad eum perueniat, licet inde vicino damnum inferatur, tãtû enim inspicitur quod principaliter agitur, scilicet, auctere suum damnum. Sic ergo in præsentiã cum principaliter nurui donetur, ipsique acquiratur, cõsiderandû minime est, inde filium cõmodû percipere, ut cõferre teneatur.

DISPUTATIO XXVI.

Utum donata à consanguineis sponsi, sponsæ, vel è contra à consanguineis sponsæ sponso, censeantur sponsalitia largitas, atque ita acquirantur sponsæ per osculum quo ad medietatem, & vtrique per copulam, integrè, instar sponsalitiæ largitatis?

S P M M A R I U M.

Quotuplex sit questio disputanda, nu. 1.

Idem quod de donatis à consanguineis alterius coniugis alteri dicitur, dicendum est de donatis ab amicis alterius, num. 2.

Quando vtrique coniugi donatur aliquid extraneis, nec alterius cõtemplatione, est diuidendû inter illos, n. 3. Idè si donetur vtrique à amicis, vel æquè cõsanguineis vtriusque, eod. num. 3.

Quando donans est consanguineus coniugis, cui donat, illi soli acquiritur, nu. 4. Et ibi explicatur l. 3. tit. 9. lib. 5. recop.

Quando donans alteri coniugi est æquè vtriusque consanguineus, acquiritur coniugi cui donat, nu. 5. Idem est, quando alter coniux non est causa proxima illius donationis, nu. 6.

Quando coniugis donatarij extant benemerita ergo consanguineam alterius coniugis donantem, acquiritur coniugi cui donatur, nu. 7. Et ibi, quid si obsequia, aut beneficia collata essent de communibus bñis.

Quando solius mariti merita extant erga donantem uxori, acquiritur ea donatio ipsi marito, nu. 8. Et standum est voluntati donantis, quando de illa constat, nu. 9.

Quando consanguineus, alterius coniugis consummato matrimonio donat alteri, an acquiratur coniugi, cui donat, vel cõiugi consanguineo, cuius cõtemplatione donat? Refertur quedam opinio, num. 10. Et contraria Auctoris, num. 11.

Quid si consanguineis alterius, donetur vtrique coniugi, nu. 12.

Quid si consuetum sit, ut consanguinei alterius coniugis alteri donent, num. 13. Et quid si princeps, vel Augusta donaret aliquid uxori sui consanguinei.

An exigatur in donatione fieri mentione affinitatis, n. 14. Quid

si res donata cõiugi ipsi sunt apta, & non consanguineo cuius cõtemplatione donatur, aut sunt indifferentes, nu. 15.

Quid si donatio fiat mortuo consanguineo coniuge, nu. 16.

Quid de donatis à sacro muru, remissis, num. 17.

An esto donata uxori à viri consanguineis censeantur viro donari, si vir sciens ea uxori donata, non reuocet, an censeantur illa donare uxori & morte confirmetur ea donatio. Refertur opinio affirmans, nu. 18.

Et contraria Auctoris, num. 19.

Soluantur argumenta, & enodantur l. si seruus communis, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. fin. in fin. C. de usu, & usufructu, num. 20.

An donata sponsa à consanguineis sponsi, vel è contra censeantur sponsalitia largitas, & instar eius acquirantur? Refertur opinio affirmans, nu. 21. Et contraria Auctoris, nu. 22.

Ea donatio habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, num. 23.

Questionis huius decisio pedit ex alia, quare ea præmittenda est. Duplex igitur est pertractanda questio. Prior de donatis viro à consanguineis, vxoris, & è contra.

2. Posterior de donatis à consanguineis vnius sponsi alteri ante consummatum matrimonium.

Questio prima. An donata à consanguineis viri, vxori, & contra à consanguineis vxoris, viro acquirantur coniugi consanguineo, cuius cõtemplatione donatur, vel potius ipsimet coniugi, cui donantur? Præmittendû est, idem prorsus dicendû esse de donatis ab amicis vnius coniugis alteri, quod dicemus de donatis à cõsanguineis. Sicut enim in hoc casu ratione consanguinitatis oritur præsumptio, factam esse donationem ratione, ac cõtemplatione consanguineis, ita in illo, ratione amicitie. Colligitur ex l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulgar. ibi, si arrogatoris amicus, vel cognatus: vbi data per amicos, vel cognatos equiparatur. Itè quia dispositum in consanguineis ratione præsupta amoris, & dilectionis censeatur dispositum in amicis nõ leui amicitia coniunctis, l. cõ allegas, C. de Castræsi peculio, lib. 1. tit. 3. tit. 9. lib. 5. recop. Castellæ, ibi, donatio de pariente, o amico, vbi Matienzo gl. 4. nu. 1. & dialogo relatorum 3. p. c. 16. & sequentibus. Azabedo alios referens eadem l. 3. nu. 6. & l. 34. n. 3. tit. 6. lib. 3. recop. hoc docent. Et colligitur etiam ex l. 9. tit. 5. par. 6. ibi, lo que vniere dado algun su amigo de a quel que lo proyo. Et in proprijs terminis indifferenter de amicis, vel cõsanguineis in præsenti casu loquuntur Bar. cõs. 1. nu. 3. lib. 2. Fraciscus Aret. l. si pater, §. in arrogato, (ibi, n. huc §. explicuit) nu. 9. ff. de vulg. Ioan. Lup. l. 52. Tauri, nu. 11. & rubr. de donat. §. 45. nu. 7. & 12. in fine, Syluest. donat. 2. q. 3. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 8. & 9. Lud. Lop. lib. 2. de contr. c. 47. §. sed de his donationibus.

3. Hoc præmissis, quæ apud auctores certiora sunt, proponam: deinde quæ dubia sunt, disputabo. Primò igitur certum est, quãdo vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, ita ut nulla sit cõiectura alterius cõtemplatione dari, acquiri societati, & proinde diuidendû esse inter vtrique coniugem, sicut alia bona cõstante matrimonio. acquisita. Quia vtrique datur, & cum non sit cõiectura cõtrariæ voluntatis, vtrique debet acquiri. Sic Anton. Gom. l. 52. Tauri, nu. 67. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 9. Ioan. Garzia de coniugali acquæstu, num. 114. Molina to. 2. de iustitia tract. 2. disput. 430. conclus. 1.

Idem dicendum est de donatis vtrique, ab amicis vtriusque. Sic Ioan. Garzia, & Molina ibi. Idem si sit donans vtrique æquè consanguineus vtriusque. Sic Molina ibi. Quia in his euentibus non est in oppositum cõiectura, & ex altera parte vtrique sit donatio.

4. Secundò certum est, quando donans est consanguineus illius coniugis, cui donat, illi acquiri, nec esse cum alio diuidendum. Habetur expresse l. 3. tit. 9. lib. 5. recop. Castellæ, quam minus tene expendit Azabedo ibi, nu. 8. & l. 2. num. 25. ut faciat contra opinionem Bartoli, & communem, quam amplectemur, nu. 11. afferentè donata à consanguineis.

sanguineis viri uxori, acquiri viro, quasi hæc lex generaliter statuat acquiri donata à quibuscumque consanguineis ipsi coniugi donatario. Nā verè hæc lex intelligitur, quando donator est consanguineus ipsius donatarij. Et ita tam intelligunt Ioan. Garzia de coniugali acquēstū, num. 115. Guier. 2. pract. q. 120. nu. 2. in fine. Vel ut intelligit Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 44. nu. 1. quando donaret consanguineus vnius coniugis, alteri coniugi, & constaret de eius mente esse, ut omnino acquireretur coniugi donatario.

¶ Tertiò est certum, quando donans alteri coniugi est æquè vtriusque consanguineus, illi tantum cui donat acquiri, nisi aliunde diversa sit coniectura. Quia tunc illi tantum fit donatio, nec est coniectura præsumendi potius alterius coniugis, quàm sui contemplatione fieri. (In hoc enim casu loquimur.) Sic Guier. 2. pract. q. 120. num. 12.

¶ Quartò videtur certum, quando consanguinitas, vel amicitia cum altero coniuge est tantum causa remota, vel occasio, ut alteri donetur, non autem causa proxima, soli coniugi donatario acquiri. Ut si consanguineus uxoris donat viro, ita ut nō donasset, nisi propter uxorem, tunc vxor erit causa immediata, & proxima eius donationis: & locū habebit questio, an id donum, acquiratur uxori, cuius causæ ac contemplatione donatur, vel potius viro, cui donatur. Si autem propter uxorem, & ob eius consanguinitatē, donans notitiam viri habuit, verum non propter uxore proximè donat, sed quia ex amicitia cū eo contracta, & quæ, aut plusillum diligit, quàm vxorē: tunc consanguinitas uxoris erit causa remota, seu occasio: vera aut, & proxima causa erit amicitia cū viro inita, & ita in hoc casu proculdubio donū acquireretur viro, nō aut uxori donatoris consanguineæ. Sic colligitur ex l. sociū qui in eo. §. finali, ff. pro socio. Et ratio est, quia cum de voluntate donantis non constet, & ex coniecturis deprehendenda sit, maior est coniectura pro donatario: vtget enim in ipsius favorē, tum ipsi factā esse donationem: tum enim, æqualem, aut maiorem amicitia cum ipso initam esse. Sic Bart. l. sed si plures, §. in arrogato, nu. 3. ff. de vulgar. & ibi Alex. nu. 6. Cum. n. 3. Paulus ibi, §. ad substitutos, nu. 6. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 65. nu. 65. Montalius, l. 9. in fine, tit. 5. p. 6. & lib. 3. fori, tit. 4. l. 7. verb. erro, Castillo l. 52. Tauri, num. 16. Syluest. peculium, 1. quest. 15. Angel. verb. peculium, num. 13. vbi Tabienā, nu. 14. Nauar. summa Hispana, cap. 17. nu. 164. Gregor. Lop. l. 3. verb. ugalmente, tit. 10. p. 5. Suarez lib. 3. fori, tit. de las ganancias, l. 1. n. 32. verfic. videtur hoc facere: Azebedo lib. 5. rec. tit. 9. l. 3. n. 9. Quamuis enim multi ex his Doctoribus non loquantur in casu nostro, sed qñ filius contemplatione patris aliquod donum acquirat, dicantque acquiri patri, quando pater est causa proxima, secus quando est remota: at casus est omnino similis.

¶ Hinc infertur, qñ uxoris extant benemerita erga consanguineum viri donantem, in dubio ipsi uxori acquiri. Ut si agrè valenti donatori magna cura ministravit, vel alia obsequia exhibuit. Quia tunc præsumitur viri consanguinitatē esse causam remotā, proximam verò illa uxoris benemerita. Itē, quia quādo præcesserunt donatarij merita, præsumitur donationē animo remunerandi factam fuisse. Ut ex l. si verò nō remunerandi, §. idem Papinianus, ff. mādāt, & ex alijs multis probavi hoc lib. 6. disp. 6. num. 3. Sic docent Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 45. nu. 13. Menoc. de præsumptio. lib. 3. præsumption. 26. num. 1. & consil. 81. nu. 50. & §. 1. volum. 1. Guier. 2. pract. quest. 120. in fine. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disput. 430. post quartam conclusionem, vbi benè addit, si obsequia de communibus bonis essent præstita, aut beneficium collatum censerī commune vtriusque coniugi, sic donatum, nil impediēte, si vrbauitatis, aut honoris causa ad uxorem mittatur.

¶ Quintò videtur certum, quando mariti benemerita præcedunt erga donantem uxori, donum factum uxori, acquiri marito. Verbi gratia, vir est Medicus, magnamque curam adhibuit medens viro morbo laboranti: vel est causidicus, aut procurator negocij alicuius viri, tunc si hic mittat donum uxori, absque dubio id ac-

quiretur marito. Quia est manifesta coniectura voluntatis donandi marito, in remunerationem obsequij exhibiti, vel saltem ad eius beneuolentiam captandam, ut sedula cura illud negotium exequatur. Sic in simili casu probat textus l. profectitia, ff. de iure dorum, & ibi Glos. in principio, & Bald. dum dicunt esse dotem profectitiam, quam aliquis filia constituit ob patris benemerita, quasi ex bonis patris prouenientem. Sic Menoch. ead. præsumptione 26. proximè citata nu. 3. Et in simili casu, docet idem Io. Lup. rubr. de donatio. §. 45. num. 19.

¶ Sextò certum est, quando constat de donantis voluntate, cui voluerit acquiri donum, illius effici. Cum enim acquisitio ex donantis voluntate pendeat, dum de illa constat, illi statim est, nec ad coniecturas recurrendum. Et ita fatentur omnes.

¶ Tota ergo difficultas versatur in hoc, an quando verè sumus in dubio, cuius contemplatione consanguinei viri donent uxori, vel consanguinei uxori donent viro, & vtri illorum voluerint donum acquiri, sit sufficiens coniectura, consanguinitas alterius, ut censeatur illius contemplatione donatum, & ipsi voluisse donantem acquiri, quod alteri eius coniugi donauit: & proinde soluto matrimonio donum illud esset coniugi consanguineo, ac eius hæredibus restituendum? Duplex est sententia.

Prima, ait licet in hoc dubio præsumatur donationem fieri contemplatione coniugis consanguinei, verè tamen ipsi nō acquiri, sed coniugi donatario, quare soluto matrimonio minimè restituendū esse. Probatur ex l. si seruus cōmūnis 39. ff. de donat. inter virū, & vxorē, vbi expressè habetur, si vir donet uxori rē suā, & duorū fratrum eius simul, videtibus, ac consentientibus fratribus, non valere pro tertia parte, quæ est viri, validam tamen esse donationem pro duplici parte fratrum viri: & concludit textus, ex duabus partibus reliquis nihil debere mulierem reddere. Ex quo textu sic arguo, hæc duæ partes donatæ sunt uxori, à fratribus viri, & acquiruntur uxori, & non viro: cum textus dicat fuisse validā donationem uxori factā: ergo donata à consanguineis viri uxori, nō viro, sed uxori acquirētur.

Secundò, quia si socrus donet nurui, valet statim et reuocabiliter donatio. Ut expressè habetur l. si te in vacuum, 33. C. de donatio. inter virum, & uxorem, & similis casus habetur l. si mater, & l. si constante, C. de donation. ante nupt. ergo donata à consanguineis viri, uxori, acquiruntur uxori.

Tertiò probatur, ex doctrina Bartoli, l. si verò §. 1. ff. soluto matrimon. & communi, vbi docet, quia de more est ut detur ambasciatoribus, donū contemplatione mittentis traditū, ipsis, & non mittenti acquiri. Sed similiter consuetudo habet, ut viri consanguinei dona mittat uxori, ergo licet viri contemplatione mittatur, acquirētur ipsi uxori.

Quartò, quia l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulgari, cui potissimū contraria sententia innititur eius intentum minimè probat: quia dispositum in ea, ut quicquid arrogatus filius contemplatione arrogatoris, donatione acquirat, videatur arrogatori acquisitū, prouenit ratione patrie potestatis, ob quam filius patri acquirat: unde nemo diceret donum datum filio sui iuri effectū, patris contemplatione, acquiri patri. Similiter si ego essem amicus Petri, & alter eiusdem Petri, amicus, eius cōtemplatione mihi vas argenteum donaret, mihi prorsus acquireretur: ergo similiter cum vxor possit sibi acquirere, nec sub viri potestate sit quoad lucrorum acquisitionem si quid sibi à viri consanguineis, eius contemplatione donetur, suum efficitur.

Vltimò probatur, ex l. finali, C. de usu, & usufruct. in fi. ibi, cum plerumq; verisimile sit testatorē cōtemplatione magis filij, quā patris usumfructū filio reliquisse. Vbi gl. finalis, inquit in dubio potius filij contemplatione relictū præsumi. Idē Bart. ibi, ponderatque illud verbū, verisimile, q. n. verisimile est, nō est certū, sed dubiū: ergo similiter in nostro casu, in hoc dubio donata uxori à viri consanguineis, non præsumuntur ita viri cōtemplatione donari, ut ipsi acquirantur. Et hæc sententia est valdè probabilis: & eam tenent

- tenent Bal. cons. 316. num. 2. vol. 4. Salic. l. nec inter, C. de donat. inter vir. & vxor. & l. si sponsus, §. si don. ff. cod. tit. Cuman. l. sed si plures, §. in arrogato, nu. 4. in fine, & §. ff. de vulg. Angel. & Roman. quos refert Ias. ibi, §. ad substitutos, nu. 8. & ceteri videntur, nu. 9. esse probabilem, tñ. n. oppositam dicit esse tutiorem. Eandem tenet Franc. Arret. l. si pater, §. in arrogato, nu. 9. ff. de vulg. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 18. per totā, & ibi Nicolaus eius additionator: Zasius lib. 2. intellectuum singularium, c. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 26. nu. 17. Manuel Mendez l. cū oportet 1. p. verb. ex eius substantia, nu. 9. C. de bonis, quæ liber. Auendaño l. 29. Tauri, gl. 4. nu. 10. & 14. Caldas l. si curator, verb. l. sis, n. 117. C. de in integ. rest. & fauet huic sententia: Gl. l. vt liberis, verb. in ipsos, C. de collatio.
- 17 Secunda sententia, quam veriores reputo, docet in dubio donata à consanguineis viri vxori, ceteri donata viro, & sic soluto matrimonio esse viro, vel eius heredibus restituenda: & è contra, donata viro à consanguineis vxoris, ceteri donata vxori, ipsique esse soluti matrimonio, vel eius heredibus reddenda. Probat, ex l. sed si plures, §. in arrogato, in fine, ff. de vulg. ibi. *Et si quid beneficio arrogatoris acquisiuit, hoc substitutum posse habere, vt puta si arrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid reliquit*: vbi patre instituyente arrogatū, & ei substituente pupillariter alium, mortuo arrogato, habebit substitutus bona, quæ arrogatus habuit ab arrogatore, eiusque cognatis, & amicis. Quia arrogatoris cōtemplatione sunt acquisita: & per consequens sunt ipsius: ergo similiter in nostro casu, cū ratione coniugis consanguinei videantur alteri acquisita, cum nulla alia coniectura sit aliud præsument, censentur donata ipsi coniugi consanguineo, licet alteri eius coniugi donentur.
- Secundò probatur, ex l. si quid eorum, in principio, versic. ex quibus, ff. de legat. 3. vbi si vir legauit vxori, quæ sui causa comparata sunt, in hoc legato comprehenduntur, quæ soer nurus nomine comparauit: ergo non erant ipsius vxoris, sed viri.
- Tertiò probatur, ex l. additio, ff. de acq. h. red. vbi acquisita alicuius cōtemplatione, dicuntur acquiri ex re eius.
- Tandem: quia cum nulla sit ratio donandi illi vxori, non est cur præsumatur illi datum à cōsanguineis viri, sed taliter datum, vt acquiratur ipsi viro, & è contra: cū tota donandi ratio sit illa consanguinitas. Hanc tenent Bart. d. l. sed si plures, §. in arrogato, nu. 4. vbi Alex. nu. 13. Paul. ibi, §. ad substitutos, nu. 4. Ias. cod. §. ad substitutos, nu. 9. dicens esse tutiorem, & durum in practica ab ea recedere: & eam tenet idem Ias. l. vt liberis, nu. 17. C. de collatio. dicēs esse communem: Abb. c. quia plerique, nu. 36. de immunit. Eccles. Ioan. de Imola, l. si pater, §. ad substitutos, (ibi enim hunc §. legit.) nu. 7. ff. de vulg. Angel. instit. de action. §. fuerat, nu. 26. Antonius, Decius, Cornus, Barbarus, Ruinus, Decisio Rota, quos refert Menoch. de præsumptionib. lib. 3. præsumpt. 26. num. 13. Cagnolus l. contractus, nu. 28. ff. de reg. iur. Ioan. Lup. rubr. de donatio: tota, §. 45. Roland. cons. 10. n. 10. & 11. vol. 1. Montalius l. 9. in fine, tit. 1. p. 6. Rosella donatio. l. nu. 39. Syluest. donatio 2. c. 1. Nauar. Summa, cap. 17. nu. 166. Anton. Gom. l. 52. Tauri, nu. 67. Julius Clarus dicens communem, lib. 4. recepat. verb. donatio, quæst. 10. vers. sed nunquid ea, Anton. Gabr. in mea editione, tomo 2. commun. lib. 17. fol. 311. col. 2. verb. sponse, Mascard. de probationib. conclus. §. 64. num. 6. 7. Ioan. Gutier. 2. pract. quæst. 120. nu. 9. Ioannes Garzia de coniugali acquæstu, nu. 116. Aiora de partitio. 1. p. cap. 8. nu. 19. Et ex Theologis, Molina tomo 2. de iust. tract. 2. disput. 430. conclus. 2. Ludou. Lop. lib. 2. de contract. cap. 47. §. sed de his donationibus.
- 12 Intellige hanc sententiam, licet à consanguineis alterius fiat utrique coniugi simul donatio: adhuc n. facta censetur consanguinei intuitu, & vt illi acquiratur. Sic Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 67. Gutier. 2. pract. quæst. 120. num. 9.
- 13 Hanc tamen sententia aliquibus modis est temperanda. Primo, nisi princeps, vel Augusta, vel eos representans donaret aliquid vxori sui consanguinei, tunc enim acquirere-

retur ei cui donatio fit: per l. cum multa, C. de bon. quæ liber. Non enim censetur hi alterius cōtemplatione donare. Sic Bart. cons. 11. num. 7. lib. 2. Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 26. num. 11. Ceterum quando ob viri obsequia Princeps donaret aliquid vxori, credo viro acquiri in dubio. Censetur enim donare in remunerationem. Vt in simili docet Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. nu. 19. vbi dicit acquiri patri donatum filie per Principem, ob patris seruitia.

Secundò limita, nisi aliud habeat consuetudo: si n. consuetum sit vt consanguinei viri dent vxori, & è contra, acquiratur res donata ei coniugi, cui donatio fit. Sic Bald. l. cum te, nu. 3. C. de donatio. ante nupt. Paulus l. sed si plures, §. ad substitutos, nu. 4. ff. de vulg. fauet Castillo l. 52. Tauri, num. 15. vbi consuetudinem seruandam esse docet.

Sed hæc limitatio sano modo intelligenda est, nimirum, quando consuetudo non tantum est sic donandi, sed vt sic donata acquirantur ei coniugi cui donantur. Nam in dubio semper donatio videtur esse facta secundum loci consuetudinem, iuxta Baldum, l. 2. C. de iure dot. Sic Alex. l. sed si plures, §. in arrogato, nu. 13. ff. de vulg. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. num. 12. & 13. Roland. cons. 10. nu. 11. in initio, volum. 1. Menoch. alios referens de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 26. num. 20. Ioan. Garzia de coniugali acquæstu, num. 122. Gutier. 2. pract. quæst. 120. num. 13. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 3. num. 10.

14 Tertiò limita, dummodò in donatione mentio fiat affinitatis. Verbi gratia, do Mariæ vxori consanguinei mei: vel quia nupta est Titio: tunc n. viri cōtemplatione censetur facta, ipsique acquiratur: secus mentione viri minime facta: vt do Mariæ, vel Mariæ nuptæ. Probat, doctrina Bartoli, l. fin. ad finem, C. de usufructu, & l. cum aliquis, num. 3. C. de iure deliber. & ibi Alexand. & Iason. num. 2. & aliorum quos refert, & sequitur Caldas, l. si curatorem, verb. l. sis, num. 115. C. de in integ. restitut. vbi docent relicta filio, non ceteri patris cōtemplatione relinquenda, nisi mentione facta patris, & patriæ potestatis: ergo idem dicendum est in nostro casu. Sic docet Angel. de Perusio l. sed si plures, §. ad substitutos, ff. de vulg. Ioan. Garzia de coniugali acquæstu, num. 108. 117. 118.

Sed hæc limitatio reiicienda est: parum enim refert, siue mentio affinitatis fiat, siue non: cum enim non sit alia ratio donandi, nisi consanguinitas alterius coniugis, semper illius cōtemplatione in dubio præsumitur donari. Nec obstat doctrina Bartoli, & aliorum, quia ea intelligitur cum non est aliqua coniectura præsument donationem fieri cōtemplatione patris. Vt si donet filio aliquis extraneus, tunc enim vt coniectura acciperetur præsument donationem fieri patris cōtemplatione, oporteret non tantum facere mentionem patris, tunc enim censetur poni causa demonstrationis, l. his verbis, in fine, ff. de h. red. instituend. sed etiam patriæ potestatis, vt tibi filio Titij, quia es sub patris potestate. Et sic Bart. l. finali, C. de usu, & usufruct. se explicat, dicens, quando non est alia coniectura, vt l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulg. Quare ea doctrina nō habet locum, vbi est alia coniectura, vt quia amicus, vel consanguineus patris, vel mariti donat. Et sic eam limitationem reiiciunt Alexand. de Imola d. §. in arrogato, nu. 13. Franciscus Arretin. l. si pater §. in arrogato (vbi illum §. explicuit) num. 9. versic. quarto nota, & Ioan. de Imola ea. l. si pater, §. ad substitutos, num. 11. ff. de vulgari. Ioan. Lup. rubric. de donat. §. 45. num. 7. Gutier. 2. pract. quæst. 120. nu. 9. Addit bene Ioan. Lup. si fiat mentio vxoris, parum refert, præcedat nomen proprium ipsius vxoris, vt Mariæ vxoris, vel nomen, vxor præcedat, vt vxoris Mariæ: ipsumque sequitur Ioan. Lupum. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 26. num. 5.

15 Quartò limita, nisi res donata coniugi, à consanguineis alterius, sint aptæ soli coniugi cui donantur: tunc enim illi acquiruntur. Verbi gratia, si consanguinei mariti, dent vxori ornamenta solis feminis conuenientia: vel consanguinei vxoris, viro, res solis viris conuenientia-

tes, ut arma, equum, vestes viriles. Probatum; nam propria & vera regula interpretandi in dubio testantium, & aliorum contrahentium dispositiones, est ut intelligantur iuxta rei & subiectæ materię naturam, & conditionem. Ut bene tradunt Couar. pract. cap. 38. nu. 12. versic. quod si dixeris, Mantica de coniectur. ultim. volunt. lib. 6. tit. 12. nu. 3. & 4. idque confirmat, nam licet legatum Episcopo ab eius consanguineis censeatur intuitu personæ relictum, cap. requisisti de testamen. at si esset res Ecclesiæ conueniens, qualitate rei donatæ presumeretur contemplatione Ecclesiæ relictum: & è contra, relictum Episcopo ab extraneo, censeretur contemplatione Ecclesiæ, at si res non esset apta Ecclesiæ, ut Falco, vel Canis, censeretur respectu personæ ut docet communis sententia dicto capitulo requisisti; ergo idem in nostro casu dicendum est.

Secundo, nam in donatis Ambasciatoribus, seu Legatis, communis est Bartoli, & aliorum distinctio, quos refert, & sequitur Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumptione 27. nu. 2. & 3. ut si talia sint, ut potius conueniant ipsis, quā Principi mittenti, censeantur ipsis acquiri, ipsorumque contemplatione donata; secus si potius conueniat Principi mittenti; ergo, Sic tenent Bart. conf. 1. lib. 2. nu. 3. Angel. de Perusio l. sed si plures, §. ad substitutos, ff. de vulg. Mascar. de probatio. conclus. 54. n. 7. Gutier. 2. pract. q. 120. n. 14. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 3. num. 10.

Non tamen conuenit inter hos Doctores quid dicendum sit, quando res donata est indifferēs utrique sexui: ut vas argenteum, tela serica, ex qua vestes utrique sexui confici possunt. Nam Angel. ibi censet esse coniugis consanguinei, cuius contemplatione alteri donatur, dummodò maneat res in eodem statu, id est, tela illa incisa non sit, & fiat in donatione mentio affinitatis. Idem Azebedo eod. nu. 10. absque hac limitatione. Bart. verò eod. nu. 3. censet esset communem utrique coniugi: quia datur ratione matrimonij, quod est quædā societas l. 1. ff. de ritu nupt. & ita ratione societatis, & ut illi acquiratur, per l. si socium, in fine, & l. verum, §. si seruo, in fine, ff. pro socio.

At Gutier. eod. nu. 14. dicit acquiri coniugi consanguineo donatoris, cuius contemplatione donatur; & intelligit priorem limitationem, nisi consanguinei, vel amici mariti res uxori conuenientes donassent, ad subleuandam ipsius mariti inopiam. Et hæc limitatio sic intellecta, est valde probabilis.

Probabilius autem credo non esse admittendam hanc limitationem; sed siue res conueniat soli viro, siue soli uxori, siue utrique communes sint acquiri coniugi consanguineo, cuius contemplatione alteri donatur. Ducor, quia adhuc intuitu coniugis consanguinei donantur, & nulla est coniectura sufficiens, ut credatur voluisse donatorem acquiri sexui, cui ea dona conueniunt. Nam si conueniant illi uxori, videntur viri consanguinei donantes voluisse consulere mariti utilitati, qui de ijs rebus uxori providere tenebatur; si verò sint uxoris consanguinei, qui viro donarunt res ei soli conuenientes, licet vxor non teneretur de his providere, at expensis communibus providendum erat, atque ita negari nequit, quin donatio in uxoris utilitatem cedat, & sic ipsius contemplatione, & ut ipsi acquiratur, facta. Et ideo prædictam limitationem reiiciunt Ioannes de Imola l. si pater, §. ad substitutos, nu. 12. ff. vulgari. Alexand. l. sed si plures, §. in arrogato, nu. 13. ff. eodem tit. Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 45. nu. 8. & 9. Roland. consil. 10. nu. 11. lib. 1. Ioan. Garzia de coniugali acquæstu, n. 119.

Nec obstant rationes oppositæ. Non prima, quia Episcopus non tenetur Ecclesiæ de suis bonis providere, nec quod Ecclesiæ donatur, cedit in Episcopi utilitatem cum bona sint omninò distincta, quare non mirum est, si in ijs donis coniectura accipiat ex rei donatæ qualitate, an conueniat Episcopo vel Ecclesiæ. Quare ea regula, quam tradunt Cou. & Mantica, intelligitur ubi non est alia appposita coniectura.

Nec obstat secunda ratio de Ambasciatoribus. Quia Ambasciatores consueverunt remunerari, & ita nisi ex qualitate rei donatæ accipiat coniectura contrariæ voluntatis

donantis, præsumitur illis donari.

16 Quinto limita, si donent, consanguinei superflite consanguineo coniugi; nam si illo defuncto donet alteri coniugi, donatio efficietur illius coniugis, cui sit. Quia quoties aliquid sit contemplatione, & favore alicuius, cessat contemplatio, & fauor illo defuncto. Ut latè Tiraq. tract. de cessante causa, nu. 107. Sic Azebedo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 3. nu. 12.

17 Quid autem dicendum sit de donatis à focero nurui? Dixi disp. præced. nu. 32. & sequentibus.

18 Tandem dubitabitur, an retenta hac opinione, ut donata uxori à consanguineis viri, censeantur viro donata, si vir conscius minimè reuocet, censeatur illum eas res donare uxori, talisque donatio morte viri confirmetur, & instat ceterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt, Aliqui cèsent partem affirmatam. Cui autem fundamento innitantur, ignoro. Sic docent Pau. l. sed si plures, §. ad substitutos, n. 4. ff. de vulg. Io. de Imola l. si pater, §. ad substitutos, nu. 11. ff. eo. tit. Ant. Gom. l. 2. Tauri, num. 67. Manuel Mendez l. cum oportet, 1. p. verb. ex eius substantia, n. 9. C. de bon. quæ lib. Io. Garzia de coniugali acquæstu, nu. 106.

19 Sed verius est, non censeari virum donare uxori, licet ratam haberet eā consanguinei donationem, & ita morte viri minimè eam confirmari. Probatum, quia in dubio non præsumitur donatio, l. cum de indebito, ff. de probatio. & dixi disp. præcedenti, nu. 10. Vbi probavi non præsumi donationem ex traditione per virum facta uxori, vestium pretiosarum; ergo cum hic nulla adsit coniectura sufficiens ad præsumendam donationem, ea in dubio præsumenda non est; nec sufficiens erit permittere & ratum habere, ut uxori tradatur, cum minus id sit, quam si vir ipse traderet, per quod non præsumitur donatio. Deinde quoties ex actuali quo coniectura alia, quam donationis accipi potest, non præsumitur donatio (ut probavi disput. præcedenti, nu. 10.) sed ex ea rati habitione potest sumi coniectura voluntatis viri ut res ea tradatur uxori ad vsum; ergo non præsumitur donatio.

Tandem quia sæpè vir ignorabit ea dona ad se pertinere, quare voluntatis donandi præsumptio minimè capere poterit. Sic tenent Io. Lupus referens decisionem Rotæ, rubr. de donat. §. 44. in fi. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 2. 11. & 12. Molina, tomo 2. de iust. tract. 2. dispu. 430. conclus. 4.

20 Ad argumeta prioris snæ propositæ, n. 10. respondetur. Ad 1. dic esse diuersum casum; quia in eo casu intentio viri fuit, ut seruus ille communis omninò daretur uxori, si quidem ipse dedit consentientibus fratribus; quare videtur etiam ea intentio donantis esse dubia.

Ad 2. dic illas leges non tendere ad decisionem casus nostri, nempe, in casu dubio, cuius contemplatione censeantur donata, & cui acquirantur; sed an sicut erat prohibita donatio inter coniuges, sic inter coniunctos eorum, & definiunt non esse, sed valere statim. Vel secundo dico, intelligi, quando constat de intentione donantis esse, ut remaneant illa dona uxori.

Ad 3. respondetur ambasciatorib. esse consuetum donari, ut ipsis acquiratur, in remuneratiorem legationis: coniugibus autem, licet consuetum sit, ut à consanguineis alterius coniugis donetur, id non esse, ut donatario coniugi acquiratur, sed coniugi consanguineo donantis, cuius contemplatione donato sit.

Ad 4. fateor filium emancipatum non acquirere patri donata ipsius patris contemplatione, nec similiter in alio casu proposito, in 4. argumento, at ibi id euenit, quia is filius est iam omninò à parte seiunctus, & quasi persona extranea, & idè dico in alio casu proposito, & ut vulgò dicitur, *hazen rancho par fi.* & sic donans illi videtur ea mente affectus, ut ipsis acquiratur: cum norit nihil commune habere cum patre, vel cum alio amico. Coniuges autem sunt vna caro, eisdemque expensis viuunt, bonorumque societatem habent, & quod alteri donatur, cedit in utriusque commodum, & ita in illis merito consideratur, cuius contemplatione donum acquisitum sit, ad discernendum donantis animi, cui voluerit acquiri non autem in casibus propositis.

Ad

Ad ultimum responderetur, illam legem procedere, quando non est alia coniectura præsumendi contemplatione patris donari: vt dixi, nu. 14.

21. **Quæstio secunda.** An donata à consanguineis sponso, sponsæ, vel è contra, ante consummatum matrimonium, censeantur sponsalitia largitas, & more illius acquirantur? Quæstio hæc locum habet retenta secunda sententia quâ amplexi sumus, nu. 11. vt donata à consanguineis sponso, sponsæ, censeantur donata sponso, & ipsi acquirantur & è contra. Nam si teneamus primam sententiam relata, nu. 10. asserentem ipsi donatario acquiri, non erit sponsalitia largitas. Cum hæc tantum sit, quæ ab ipso sponso procedit.

Duplex est sententia. Prima ait esse sponsalitiā largitatem, & more illius acquiri. Ducitur, quia consanguinei sponsi donantes sponso, censeantur donare sponso, & sponsus sponsæ, & è contra, quando consanguinei sponso donant sponso, censeantur donare ipsi sponso, & sponsa sponso; ergo erunt ea dona sponsalitia largitas. Quia quæcunque donata inter sponso ante consummatum matrimonium, censeantur sponsalitia largitas: (vt dixi disput. præcedenti, nu. 30.) Hanc tenent Ioan. Lup. aliquantulum dubius, rubr. de don. §. 4. n. 19. & absque ea dubitatione affirmat idem Io. Lup. addens idem esse de donatis ab amicis sponsi; sponso, vel è contra l. 1. 2. Tauri, nu. 11. Castil. ibi, nu. 8. Azcb. li. 5. rec. ti. 2. l. 4. n. 17. Io. Garzia de coniugali acquiritu, n. 107.

22. **Secunda sententia,** (cui adhæreo,) ait non esse sponsalitiā largitatem, & ita minimè acquiri per osculū, aut copulam, sed semper esse illius, cui præsumitur donatio facta. Ratio est, quia in dubio non præsumitur sponsum ea sic donata velle sponsæ donare, nec è contra: vt satis probavi, nu. 19. vnde non sibi constat Io. Lup. quæ ibi retuli, nam eo loco dicit hæc non esse donationem: cuius contrarium asserit loco quæ nu. præcedenti retuli, ita tenet Gur. 2. præct. q. 120. nu. 10. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. concl. 3.

23. Tandem monerim, id quod datur à consanguineis, vel alijs pro ipsis sponso, habere tacitam conditionem, si matrimonium sequatur: sicut sponsalitiæ largitati ea inest tacita conditio, per locum veterū, C. de donatio. ante nup. Ita docet ibi Cinus, sic extendens illū textū; Io. Lup. rubr. de donatio. §. 3. n. 5. Castilio l. Tauri, nu. 8. Gom. Arias, l. 50. Tauri, nu. 3.

DISPUTATIO XXVII.

Quæ sit artharum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in præmium virginittatis, ita vt quæ virgo non est, si talis credebatur à viro, teneatur restituere?

S V M M A R I V M.

Artha quid sint? nu. 1. Et ibi remissive, quando acquirantur? & an distent à donatione propter nuptias? & an vxor simul cum sponsalitiâ largitate eas acquirat? & quid, si est putativa?

Quot sint quæstiones disputande? num. 2.

An artha dentur in præmium virginittatis, restituendæque sint ab ea qua virgo non est? Refertur opinio affirmans, in sponsalitiâ largitate, & in alijs donatis per sponsum sponsæ, n. 3. **Contraria** Authoritas, tam in arthas, quam in sponsalitiâ largitate, num. 4.

An si viduus constituat dotem femina, credens eam esse virginem teneatur ea si virgo non sit restituere? num. 5. iuncta num. 3.

Verba posita in contractu, quando aliud non exprimitur intelliguntur secundum iuris dispositionem. num. 5.

Soluntur argumenta, nu. 6. Et ibi, verba opposita in contractu ex tabellionum usu, an aliquid operentur? Et enodatur L. res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor.

An peccet femina virginittatē simulans, remedijsque eueni, vt virgo appareat, vt sic nubat? & qui tale matrimonium desolus virginittatis cõscij procurat? Proponuntur argumenta ad probandum peccare, & refertur quadam opinio, num. 7.

Nec peccat hæc puella contra iustitiam, num. 8.

Nullo modo peccat, quando certum est virum non percipiturum id vnum, vel si percipiat fore vt non valde agere ferat, num. 9.

Si est agere probabile fore vt vir sciat, & valde ferat, petat lethaliter contra charitatem, num. 10. Et soluntur argumenta, num. 11.

VT ultimam huic libro manum imponamus: super est agere de donatione inter coniuges, quam Hispani arthas appellant. In quo tractatu hic ordo seruandus est.

Primò, de natura ipsa artharum, & quâ ob causam dentur qualiterque acquirantur, & quo tempore constitui possint; disputandum est.

Secundò, de quantitate in qua constitui possunt, & an extrahendæ sint de toto bonorum corpore, vel de ea parte de qua potest vir in præiudicium ascendentium, vel descendentium liberè disponere. Et an maritus, cui integra dos non soluitur, teneatur integras arthas soluere.

Tertiò, quis possit arthas promittere.

Tandem, qualiter possit vxor soluto matrimonio de arthas disponere.

Supponendum est, iure communi accipi arthas pro ea re, quæ traditur inter sponso, in signum, & pignus matrimonij futuri. De quibus arthas late disputavi lib. 1. disp. 3. & seq. In Hispania autem accipiuntur arthæ pro donatione, quam facit sponso sponsæ, vel maritus vxori, in præmiū dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitie sponsæ, quam ipsa soluto matrimonio lucratur, vt dixi hoc lib. 6. disp. 1. nu. 1. vbi et explicui, qualiter differant à donatione ante nuptias. Acquiruntur aut per matrimonij consummationes, tuncque vxoris efficiuntur: vt dixi hoc 6. lib. disp. 22. n. 18.

Vtrum autem vxor putativa eas lucratur? dixi hoc 6. libro disput. 20. nu. 3. Si autem arthæ, & sponsalitiâ largitas adsint in matrimonio, an vxor vtrique acquirat? Dixi hoc 6. lib. disput. 22. nu. 1. & sequen.

2. Duo autem potissimum hic vertuntur dubia.

Alterum est, an dentur in virginittatis sponsæ præmiū, aliterque restituendæ sint.

Alterū, an peccet mulier virginittatē simulans, vt nubat.

3. **Quæstio prima.** An arthæ dentur in virginittatis sponsæ præmiū, & proinde sponsa credita virgo à sponso, cum tamen virgo non sit, teneatur eas restituere? Affirmant aliqui. Ducunturque quia in contractu artharū stylus tabellionum habet dicere, *Os senale est as arras por razón de nuestra virginidad*, cura ergo virginittas sit causa finalis huius donationis, evanescet ea existente falsa. Nam causa finalis falsitas annullat donationem l. 2. §. finali, ff. de donat. vbi per Bartolum, num. 1. & alios scribentes.

Et confirmatur quia talis donatio procedit ex errore, quo sponso eam esse virginem putabat, & si nosset virginem non esse, minimè daret, nec eam duceret: error autem tollit consensum, l. nihil, ff. de regulis iur. ergo talis donatio tanquam inuoluntaria, est nulla.

Secundò probatur dari in virginittatis præmiū, ex l. res uxoris, C. de dona. inter virum, & uxorem, ibi, quia pudicitia præmio cessu; ubi Bald. in fine, ait donatorem factam per virū uxori, præsumi fieri in pudicitie præmiū. Vnde Io. Lup. rub. de donat. §. 1. 2. nu. 1. Gomez Arias l. 49. Tauri, nu. 8. Padilla authen. res quæ nu. 31. C. communia de legat. dicunt arthas præsumi dari in præmiū detrimenti virginittatis, quod per matrimonium sponsa patitur. Quod idem significant Couar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 7. n. 12. Villalobos in communibus opinionibus, litera A, verb. arthæ, nu. 251. Anton. Gabr. in mea edit. to. 1. commun. lib. 1. verb. arthæ, fol. 57. Lud. Log. 2. p. instructorij, de matrim. c. 36. in fine, dicunt enim arthas dari in pudicitie præmiū, ergo cessante pudicitia, & virginittate, irrita erit donatio.

Sed dices arthas posse dari viduæ, & ita corruptæ; ut expresse probat l. 1. tit. 2. lib. 3. fori, fatenturque omnes. Hoc tamen non obstat: licet enim possint viduæ, & corruptæ dari, at dum donans ignorauit se corruptæ dare,

præ-

presumitur donatio facta in uirginitatis premium, ut facit Io. Lupus, & Gomez Arias proxime citati. Et in terminis hanc sententiam tenet Castillo loquens de sponsalitia largitate, atque alijs donatis per sponsum sponsæ l. 2. Tauri, super Glossa *antes de consumido*, nu. 20. uersic. ex qua ratione, ubi hæc ait, *Teneo indubitanter, quod si sponsa fuit prius ab alio cognita, quod sponsus ignorabat, non lucratur iocunditia data a sponso, nam datum sponsa intelligitur datum in premium pudicitie*. Faciunt pro eadem sententia aliqui Doctores asserentes, si uiduus feminæ quam ducit, dotem constituat, credens esse virginem, aliter nullatenus constituturus, nec cum ad ipsam accessit, nouit uirginitatis defectum, teneri eam feminam, quæ verè virgo nõ est, dotem restituere, & similiter si cognito defectu dotasset, non tamen ita amplè, teneri excessum illum restituere. Sic Corduba summaria quæst. 135. Ludou. Lopez, 1. parte instructorij, cap. 75. §. præterea cõsequenter. Vega lib. 1. summaria casu 387. Manuel, 1. tomo summaria 2. editione cap. 208. num. 12. ubi addit cautè dixisse hos Doctores, si uir non nouit defectum, dum ad sponsam accessit. Quia si tunc nouit, & vitam maritalem agat, censetur iniuriam remittere, & denuo dotare.

4 Ceterum hæc sententia mihi displicet: & credo arrhas minimè dari in uirginitatis premium: nec restituendas esse ab ea, quæ verè virgo nõ est, licet à marito uirgo crederetur. Ducor, quia nullo iure probatur arrhas dari in uirginitatis præmiu: immo ita possunt dari uiduæ, sicut uirgini, & aliter corruptæ, ut probat l. 1. tit. 2. libro 3. fori, & docent Gregorius Lop. l. 87. verb. *segun fuero*, tit. 18. par. 3. & l. 1. verb. *en España*, ad finem tit. 11. parte 4. Anton. Gomez l. 52. Tauri, nu. 13. Vnde Couar. cap. officij, nu. 4. de testamen. & 2. variat. cap. 6. nu. 7. & Gutier. 2. pract. q. 124. num. 2. dicunt dari in premium pudicitie uirginalis, vel uidualis.

Secundò, quia l. 87. tit. 18. parte 3. ubi describitur forma instrumenti donationis arrharum, non continetur ea uerba, quæ communiter tabelliones apponere solent in honorem uirginitatis, sed tantum, *per rason del casamiento*. Quæ contra usum hunc tabellionum, expendit ibi Greger. Lop. uerbo *segun fuero*, & l. 1. verbo *en España* ad finem tit. 11. p. 4. Vnde Suarez lib. 1. fori tit. 12. de las arras, l. 1. n. 1. optimè dixit arrhas promitti uxori in honorem uirginitatis, vel propter ipsius uiri honore: esseque imperitoru tabellionu errorem, in contractu apponere promitti in honore uirginitatis: cum id necesse non sit, sufficiatque simplex promissio, & datio arrharum: ergo cum nõ est uirgo minimè tenetur arrhas restituere.

Tertiò, quia ut cessante causa cesset effectus, oportet omnes causas cessare, ut optimè Bart. l. 2. §. finali, in fine, ff. de donat. & latissimè Tiraquel. tract. cessante causa, tota limitatione 16. Quamuis aut uirginitas esset causa huius donationis, at in ea sola est. Vnde Castillo l. 51. Tauri, num. 2. ait, dari ratione dotis, vel matrimonij contracti. Et Anton. Gomez l. 52. Tauri, num. 12. & Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. rubr. glos. 2. numero 6. dicunt arrhas dari in remunerationem dotis, vel uirginitatis, vel nobilitatis sponsæ.

Et Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. num. 26. & l. 2. nu. 9. ait dari in præmiu uirginitatis, vel nobilitatis, vel alterius causæ. Et Baeza de nõ melioran. filiab. c. 5. n. 19. ait dari in premium pudicitie, quam uiro prostituit uxori, & in premium dotis, & ut aliquid accipiat ipsa à uiro. Et Gutier. 2. pract. quæst. 18. nu. 4. ait dari in recompensam nobilitatis, vel uirginitatis. Et Valascus consil. 17. nu. 6. tomo 1. ait censeri datas arrhas in compensationem dotis, & honoris mulieris, & consil. 2. num. 4. dicit esse imperitum notationum apponere, ob uirginitatis honorem, & secundum hodiernos mores eas solu donationes arrharum causam attendi, ut uxor ditior sit ad sustinendam uidualem vitam, in qua presumitur fore, ut permaneat. Et tandè Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. dubium est ob quam causam, fatetur ad nullam causam restringi arrharu donationem:

ergo quamuis cesset uirginitas, non euanesceat ea donatio.

Quartò, quia arrhæ succedunt in Hispania, loco donationis propter nuptias (ut dixi hoc lib. 6. disputatione 1. n. 1.) ubi etiam dixi donationem propter nuptias dari in premium dotis uxoris, & esse quasi dotem uiri: ergo similiter arrhæ sunt propriè donatio in premium dotis.

Quintò, quia ubi non est error in principali causa donationis, sed in aliquibus circumstantijs, licet ex tales sint, ut si cognita essent, à tali donatione retraherent donantem, uelletque donationem non ualere: adhuc non uiciatur donatio. Ut optimè alios referens explicat, ac probat Molina to. 1. de iustitia tract. 2. disputatione 209. fol. 1281. & sequenti. Verbi gratia, si quis paupertate motus daret alicui elemosynam, ignorans cum esse infidelem, quod si nosset, non daret, immo uellet donationem esse nullam, si verè pauper est, ualeat donatio elemosinæ. At in nostro casu causa principalis, & finalis donationis arrharum nõ est, uirginitas sponsæ, immo ea est impertinens: ergo error in circumstantia uirginitatis, non uiciat donationem, licet si cognitus esset defectus retraheret à donatione.

Eadem ratione non tenetur sponsa, quæ uirgo non est, sponsalitiæ largitatem restituere. Quia nullo iure probatur dari ob sponsæ uirginitatem.

Hinc inferitur, minus benè dixisse Doctores citatos, nu. 3. in fine, uiduum constituentem dotem feminæ, eo quod putabat eam uirginem esse, aliàs non constituturum, inuualidè donare, si ipsa uirgo non sit, & ipsam teneri restituere. Probatur, quia (ut dixi hoc lib. 6. tota disputatione 7.) uir non potest dotare uxorem, sed erit donatio prohibita inter coniuges, nisi ob inter ipsos disparitatem, at quod uir sit uiduus, & ipsa uirgo, nullam disparitatem constituit: & ita hæc non est sufficiens causa dandi dotem, & proinde error huius causæ, cum non sit legitima, nec substantialis, non uiciabit donationem: (ut nu. præcedenti in fine probatur:) sed legitima causa est, si ipse sit senex, & ipsa iuuen-cula, uel ipse ignobilis, ipsa uerò nobilis: (ut dicta disputatione 7. probaui.) existentibus ergo his causis ueris, error in uirginitate non uiciat donationem: & sic credo idem esse, licet in instrumeto donationis diceretur, *por ser uirgo y uos doncella*: nam uerba apposita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur secundum iuris dispositionem, l. quarto §. 6. inter locatorem, ff. locati, ibi, quamuis nil expressum sit in stipulatione, tamen uerisimile est ita cõuenisse. Et latè Alciatus de presumptionibus regul. 3. præsumptio: 32. & sic illa uerba, *por ser uos doncella*, in dubio intelliguntur, id est, iuuen-cula, uulgo *mozal*: nam secundum ius non est causa dotandi sponsam, esse uirginem, sed esse disparem ætate: quare si ipsa quoque uetula esset, & uirgo, dotari minimè posset à uiro.

Et confirmatur, quia nemo censetur uiam eligere, cuius dispositio subuertatur, ubi de expressa eius intentione, & uerbis non constat, l. 3. ff. de milit. testamēt. at si apponeretur ut causa eam esse uirginem, non ualeret dotis constitutio: ergo in dubio non debet accipi in eo sensu uerba.

Minus etiam approbo id quod dicit Manuel num. 3. in fine, allegatus, nimirum, censeri uirum hanc dotem remittere sponsæ obligatæ ad restituendum, si conscius defectus uirginitatis vitam conjugalem cum ea agat. Nam coactus necessitate eam vitam agit fornicatio enim præcedens ius diuortij, minimè concedit: in necessitatibus aut, nemo liberalis existit, l. donari, ff. de regulis iuris, ergo uita illa conjugalis, non est coniectura nouæ donationis.

Ad argumenta proposita, num. 3. respondetur.

Ad primum dic eam clausulam ex errore, & imperitia tabellionum apponi: ut probaui, nu. 4. Præterea, uerba cõmuniter apponi solita ex tabellionum usu, nil operantur: cum magis ex stylo ipsorum, quam ex voluntate partium censeantur apposita. Ut optimè Tiraq. multis citatis l. si unquam, in præfatione nu. 126. C. de reu. don. Ant. Gom. 2. var. c. 4. nu. 22. uers. vñ tamen est, Gut. auth. sacramenta puerum num. 101. C. si aduers. vendit. & multos alios refert Couar. rubr. de testament. 2. par. pum. 14. quamuis multos

multos in contrarium referat, & ipse Couarru. fatetur nil operari huiusmodi verba, in consensu, in quo actum gestum immutarent. Quod hic contingit, iure enim attento arrhae non dantur in premium virginitatis.

Ad confirmationem constat ex dictis nu. 4. non enim est error circa causam finalem donationis, & ita minimè voluntate priuat.

Ad secundum dic, l. res vxoris, C. de donat. inter vir, & vxor, & Doctor, asserentes arrhas, & cetera vxori donata, censerent in premium pudicitiae donari, nō intelligi, eo qd illa virgo, seu pudica esset: sed quia pudicitiam suam viro prostituit, pudoremq. patitur tradens corpus viro. Et ita explicat Baeza de non melioran. filia, c. 5. n. 19. vbi dicit arrhas dari in premium pudicitiae, quā viro vxor prostituit.

7 Quæstio secunda. An culpam admittat femina medijs aliquibus, alijs licitis vtens, vt virginitatis defectum tegat, & tanquam virgo nubat? Et idem de parentibus, alijsque intercessoribus conscijs eius defectus, & copulātibz eam, tanquam virginem, matrimonio. Videtur enim culpa lethalis. Quia matrimonium est, quædam instar venditionis species, vbi vir est quasi emptor, & mulier venditrix, teste Tiraq. de retractu conuent, ad fin. tituli, nu. 70. & l. 4. con-nub. nu. 5. at venditor lege iustitiæ, tenetur vitia rei venditæ saltem latētia indicare emptori. Vt cum D. Thoma 2. 2. q. 77. art. 7. docet omnes. Immo, & vitia manifesta, quando emptor ignorantia inculpabili laborat. Vt bene docet Nauarr. lib. 3. de restitut. cap. 2. dubio 7. in noua editione, num. 46. quod in hoc casu frequenter contingit: ergo peccat lethaliter contra iustitiam sponsa, quæ vt virgo nubat, celans illud vitium, & intercessores in tali matrimonio.

Secundò, quia non tantū mendacium est in verbis, dum aliquis verbis aliud quàm sentiat, significat, sed etiā in factis, cum per signa factorum, vel rerum aliquid contrarium veritati significat. Vt optimè explicat D. Tho. 2. 2. q. 111. art. 1. in corpore, sed hæc mulier vtens medijs, ne vir percipiat defectum, significat factis, & signis se esse virginem, cum tamen nō sit: ergo mentitur: & cum sit deceptio in re notabili, merito, ac iure optimo sic existimata, erit mendacium grauiter perniciosum, & proinde culpa lethalis.

Nec obstat si dicas, neminē teneri se prodere. Id. n. verū est qn coactus, & citra suam voluntatem constituit se in aliquo statu: at in hoc casu voluntate sua eligit femina illa nubere. Quare teneretur, vel ab eo matrimonio abstinere, vel vitium suum patefacere, quo vitetur alterius deceptio.

Hanc quæstionem à nemine vidi factam, nisi à solo Nauarro q. inter verba, in 2. editione conclus. 1. corollario 16. nu. 60. vbi breuiter dicit si credatur fore, vt vir non valde ægrè ferat, nec sit iniuriatus minoribus ordinibus, qui velit privilegio clericali gaudere, puellam hunc defectum celantem non peccare saltē lethaliter. Quia nulli secuit, & damnum notabile. Si autem vir iniuriatus sit ordinibus minoribus, volens privilegio clericali frui, vel probabiliter credatur vbi defectum percepit vir, fore vt ægrè ferat, ipsaq. interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiatur, aut asperimè tractet, vitamque discordijs plenam agat, tutius ait esse, vt ipsi nō nubat, nisi patefacto defectu, nec se audere oppositū consuleret: propter ea, quæ dixit corollario 14. in quo nihil ad hanc rem conferēs dicit. Et videtur fauere huic sententiæ Sotus 4. dist. 19. q. 2. art. 3. post 3. conclusionem, vers. his nihilominus, vbi ait maximam iniuriā irrogare feminam corruptam decipientem virum in hoc. Sed non facit ad rem: quia loquitur casu quo expressa fuit conditio, si es virgo.

8 Prima conclusio sit, Puella hunc defectum, & alios celans non peccat contra iustitiam, licet aliquibus medijs vtatur vt is defectus minimè percipiat. Probatum à simili, ex doctrina Couar. reg. peccatum, 2. p. §. 4. nu. 6. communiter recepta, vbi quamuis iuxta ueriores sententiam certus de lucro non possit spondere, quia esset fraus, ac inæqualitas spondentium, fatetur in ludo certum de uictoria posse augere spondentem, ob naturales ludi leges, quæ consensu utriusque ludentis has condi-

tiones admiserunt. Sed similiter in nostro casu vsu communi contrahentium assensu receptus est, ne contrahētes, vel mediatores deregant propria, vel eorum, quorum mediatores sunt. Quod vulgare proverbum testatur, *no ai casamiento probre, ni novia sea*; sed alteri contrahenti incumbit, vt aliud certior fiat, iam. n. nouit, vel nosse debet feminam minimè defecturam: & aqua est utriusque conditio. Quia nec vir solitus est vitia, quæ patitur manifestare: ergo nulla est iniustitia. Præterea, quia durum esset, ac onus intolerabile huiusmodi feminas cogere, vt innuptæ maneat. Vix enim audebit aliqua proprium vitium deregere, & eo detecto nulli, nisi infimæ sortis viro nubet. Hanc conclusionem sentire, videtur Nau. relatus nu. 7. in fin. totam enim rationem culpæ in eo constituit, quod vir defectus cōscijs ægrè feret, vel nō poterit citra culpā privilegiū clericale qd per bigamiā amisit, allegare: at si ea exlatio esset cōtra iustitiā, minimè excusaretur femina, quando non esset spes, vt vir defectum virginitatis perciperet.

9 Secunda conclusio. Si verisimile sit fore, vt nunquam vir id vitium percipiat, vel eo percepto non valde ægrè ferat, nulla est culpa tegere, vel medijs alijs licitis ad tegendum vri. Probatum, quia nullū damnum incurrit vir, & vt illis medijs non tendit ad virum decipiendum, vt ipsam ducat cum ante matrimonium nō sit ad eam accessurus, & accessu expecturus, an sit virgo; sed ne post matrimonium initum, qn neutri resiliere iam licet vir defectum virginitatis percipiat, maleque vxorē tractet. Hæc conclusio similiter colligitur ex Nau. n. 7. in fin. allegato, qui rationē culpæ in dāno prouenturo marito, ex defectus cognitione collocat.

10 Tertia conclusio. Si verisimile sit maritum habiturū illius defectus notitiam, & ægrè ferat, vitamque discordijs plenam acturum, ac malè tractaturum vxorē, est peccatū lethale contra charitatē, illi nubere eo tacito defectu. Quia datur grauis ansa scādali, multorūq. criminum, quæ saltē lex charitatis vitare obligat. Quare merito Nau. dixit se in hoc casu nō audere oppositum alicui consilere.

11 Ad primum argumentum propositum, nu. 7. respondeo disparem esse rationem in ceteris contractibus cum in illis non sit communi receptum consensu, ut liceat vitia occultare tegere, immo aduersus regentem datur actio etiam in foro externo. In contractu autem matrimonij illud est communi usu, & consensu receptum, ut probaui. num. 8.

Ad secundum dic, si ipsa uteretur illis medijs, animo se fingendi uirgiuem, esse mendacium, sed non lethale, nisi in casu expresso, num. 10. si uerò non animo fingēdi se uirginem, sed tantum solum uitium tacendi, & celandi, & ita utendi iure suo, non esse mendacium. Quia tacere, & bonis medijs occultare uitium, non est mentiri; ut docet D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. ad 4.

DISPUTATIO XXVIII.

Utrum arrhae possint inito matrimonio constitui, vel sit donatio prohibita inter coniuges, & inualida?

S V M M A R I V M.

Refertur opinio negans posse tunc constitui, num. 1.

Contraria opinio versor, num. 2.

1 **G** Reg. Lop. l. 1. uerb. en España, titu. 11. par. 4. dicit hoc esse ualde dubium. Quia l. 1. & 2. tit. 2. lib. 3. fori, uidentur velle, vt datio arrharū, vel saltem promissio matrimonij præcedat: quia donatio inter coniuges omni iure prohibita est: subditque fortè posse ipso iam matrimonio arrhas dari, quando nobilitas, uel ingens vxoris dos, vel alia causa induceret ad tunc donandum arrhas, secus quando meram donationem saperent. Idem tenet Molin. a rom. 2. de iusti. tract. 2. disp. 431. §. dubium est num arrha: & §. simili modo.

2 Probabilius autem est, posse constitui ante, uel post initum

tum, & consummatum matrimonium. Probatum ex l. i. in fi. tit. i. p. 4. ubi postquam lex dixit donationem propter nuptias apud Hispanos appellari arrhas, subdit ad finem, *las dotes e las donaciones que faze el marido a la muier, e la muier al marido, asi como de suso dixemos, se puedan fazer antes que el matrimonio sea acabado e despus.* Et l. 87. tit. 18. p. 3. ibi, *arras y donaciones fazen los maridos a sus muieres.* Et c. la carta deve ser fecha en esta manera. Ihan Garcia d'io en donacion por casamiento a su muier. At iuxta communem usum loquendi maritus, & vxor dicuntur post consummatum matrimonium.

Secundo, quia donatio arrharum in Hispania successit loco donationis propter nuptias, quæ iure communi erat in usu: (ut probavi hoc lib. 6. disp. 1. n. 1.) Sed donatio propter nuptias poterat iure communi fieri constante matrimonio, cum multa, C. de don. ante nupt. ergo & arrharum.

Tertio, quia donatio remuneratoria non est prohibita inter coniuges, (ut probavi hoc 6. lib. disp. 6. num. 11) sed donatio arrharum est remuneratoria in premium pudicitie, vel dotis, vel nobilitatis vxoris, ut dixi disp. præcedenti, n. 1. ergo valida est facta cōstāte matrimonio. Sic docet Io. Lup. rub. de don. §. 24. n. 2. & l. 50. Tauri, nu. 4. ubi Cañillo, n. 6. Ant. Gom. n. 12. Montalvus l. i. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, ubi Suarez n. 30. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 12. Baeza de nō melior. filia. c. 5. n. 12. 18. 19. 21. & 21. Martienzo, lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. gl. 2. n. 2. & rub. gl. 2. n. 6. Azebedo eadem l. 2. nu. 8. Valascus conf. 4. nu. 4. to. 1. Gutier. 3. pract. q. 43. num. 5. Aiora de partitio. 2. p. quætit. 44.

DISPUTATIO XXIX.

In qua quantitate possint arrharum promitti?

S V M M A R I V M.

Non possunt arrha decimam bonorum mariti partem excedere in Castellæ nec valet renunciatio, num. 1.

Impugnatur opinio asserens non debere excedere octauam dotis sponse partem, num. 2.

Non requirunt insinuationem, licet excedant summam ea indigentem, num. 3.

Vxor potest constituere arrhas viro, nec possunt excedere decimam bonorum vxoris, num. 5.

Possunt de bonis presentibus, & futuris promitti, & vxor poterit eligere tempus, quo malis sibi assignari, modo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc possidet, num. 5.

Quando absolute promittuntur, an intelligatur promissio de solis bonis presentibus, solaque ea attendantur ad taxandam decimam? num. 6.

Declarantur, l. fin. C. quæ res pignori, & l. 5. tit. 13. p. 5. nu. 7.

Quid, si tempore promissionis arrharum vir careat bonis, an intelligatur promissio de bonis futuris? num. 8. Et quid, si pro securitate arrharum obliget bona presentia, & futura? num. 9. Et ibi clausula posita ad executionem contractus, non immutat eius naturam.

An si promissionis arrharum careat hereditas necessaria, possit decimam dictam excedere? num. 10.

Ad computandam hanc decimam, attendenda sunt, quæ marito debentur, & deducendum est æ alienum, num. 11.

Et onera, & tributa, quæ ex bonis solvuntur, deducenda sunt, num. 12.

Attendendum est valor officiorum vendibilium mariti, nu. 13.

Si arrha excedant decimam solus excessus vitatur, num. 14.

Idem, si sponsalitia largitas excedat octauam dotis sponse partem, num. 15.

Quid, si de iur. fundus, arrharum, vel sponsalitia largitatis nomine, excedatque decimam, vel octauam partem? num. 16.

Et ibi explicatur l. si sponsus, versic. generaliter tenendum est, ff. de donatio. inter virum, & uxorem, quando uile faciat valere inutile, quid ab ipso separari nequit.

An tertius promittens arrhas possit excedere decimam?

Refertur opinio negans, num. 17.

Contraria Authoritas, nu. 18. Et ibi, idem in sponsalitia largitate

An cum quidam tertius promittit dotem ultra taxam leg præsumptam vel arrhas, vel sponsalitiæ largitatem, vel si fideiubeat, vel pro religioso obligetur, valeat promissio vel fideiussio, num. 19.

Prima conclusio sit. In regno Castellæ vir tantum potest decimam bonorum suorum partem pro arrhis promittere vxori. Habetur expressè l. i. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, quæ approbatur l. 50. Tauri, hodie l. 2. tit. 2. lib. 5. nouæ recopilat. Castellæ, ubi subditur non posse huic legi renunciari. Et ratio prohibitionis est, ne mutuo se coniuges amore spoliēt. Et idem esse decisum de iure partitarum, affirmat Greg. Lop. l. i. verb. *arras*, tit. 11. p. 4. per l. 9. tit. 5. p. 5. Id tamen non dicit: unde ipsemet Greg. Lop. l. 87. verb. *segun fuero*, tit. 18. p. 3. sibi contrarius, dicit hoc non esse de iure partitarum.

Nec audiendus est Perez additio. ad Seguram. l. i. §. si vir num. 139. ff. de acq. poss. dicens non posse arrhas excedere octauam dotis sponse partem, per l. 52. Tauri. Sed longè à veritate distat. Quia ibi tm̄ fit sermo de sponsalitia largitate, seu de iocalibus, quæ multum distant ab arrhis. Ut constat ex rubr. tit. 2. lib. 5. recopilationis Castellæ, quæ est, *de las arras y joyas*. Nā copula, & inter diuersas ponitur. Nec obstat ea verba l. 52. Tauri, *no pueda dar a su mujer en vestidos, joyas, ni otra cosa alguna*. Quia dictio, alius similia repetit, & cum intentio facta sit de vestibus & iocalibus, de ijs debet intelligi. Sic Villalobos in commun. opi. litera A. verb. *arras*, nu. 251. Ant. Gabr. in mea editione, to. 1. commun. lib. 1. verb. *arras*, fol. 57. col. 2. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. n. 26. Gutier. de iuram. 1. p. c. 14. nu. 13.

Non requiritur autem insinuatione in hac arrharum donatione, licet summam insinuatione ad sui valorem indigentem excedant, dummodo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc possidet. Qui a l. 50. Tauri, omnino permittit arrhas, dummodo eam decimam non excedant. Sic Molina to. 2. de iur. trac. 2. disput. 290. §. quintum est.

Secunda conclusio. Non tantum vir potest arrhas vxori constituere, sed etiam vxor viro, in nobilitatis, vel diuitiarum premium: nec possunt excedere decimam bonorum vxoris partem, iuxta d. l. 50. Tauri, quæ indistinctè de arrhis loquitur. Præterea quia cū vir, & vxor sint correlatini, & militet eadē rō, ne mutuo amore se spoliēt, dispositum in arrhis datis per virum, censetur dispositum in donatis per vxorem. Sic Azebedo, lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 1.

Tertia conclusio. Arrharum possunt promitti de bonis presentibus, & futuris, vxorque eligere poterit tempus quod bonorum viri valor computandus sit: & tunc decimam illorum non debent excedere. Sic disponitur l. 2. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, ibi, *si promittere a su muier que si las dara de aquello que despus ganare, mandamos que quando quierque demandare a su marido que le entregue las arras que se las de, de quisa que no le de mas de el diezmo de quanto ouiere al tiempo que se las demandare*. Et ita asserunt per hanc legem tanquam vñ receptam. Io. Lup. rubr. de don. §. 24. nu. 1. vers. si autem vir, Castillo l. 50. Tauri, nu. 5. ubi Ant. Gom. nu. 13. Suarez l. i. nu. 10. vers. nota vltius lib. 3. fori, & ibi Baldellus eius additionator: Gutier. 3. pract. q. 42. nu. 2. Martienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. glof. 2. nu. 5. Azebedo ea l. 2. nu. 25. Aiora de partitio. 1. p. c. 7. num. 18.

Quarta conclusio. Promissio arrharum, de solis bonis presentibus intelligitur, nisi futura exprimentur: unde sola bona, quæ tempore promissionis maritus possidebat ad taxandam arrharum quantitatem, inspicienda sunt, siue postea bona augeantur, siue diminuantur. Probatum ex l. quicquid 99. in initio. ff. de verb. oblig. ibi, *quicquid astringenda obligationis causa dictum est, id nisi palam verbis exprimat, omissum esse intelligendum est*: ergo cum promittens arrhas non explicuerit se etiam de bonis futuris promittere, id non intelligitur.

Secun-

Secundò, quia nomine bonorum intelliguntur sola præsentia ubi aliud non explicatur. l. si ita legatum, 8. ff. de auro & arg. leg. a. ibi, quia præsens tēpus semper intelligitur, si aliud comprehensum non sit: nam cum dicit, vestem meam, argenti meum, hac demonstratione meū, præsens, nō futurū tēpus ostēdit. Et l. si stipulatus 76. §. 1. ff. de verb. obl. ibi, cū stipulamur quicquid te facere oportet, id quid in præsenti dic debetur, dñ. a. xat in stipulationem deducitur, & ideo additur verbum, oportere. Et l. si mandauero, 22. §. is cuius, ff. mandati, ibi, publicani bonis quicquid postea acquiruntur non sequitur fiscum.

Tertiò, quia qualitas adiuncta verbo debet regulari secundum tempus verbi, l. in delictis 4. §. si damnum extraneus & siu, & si extraneus, (ut alij legunt), ff. de nox. quod axioma optime explicat Bar. l. ex facto, nu. 1. ff. de vulgari: ergo dum vir promittit, vel donat, arrhas de bonis suis, qualitas illa, de bonis suis, adiuncta verbo, promitto, vel, dono, quæ sūt præsētis tēporis, dēt intelligi de bonis in præsenti possēssis. Sic docēt Padilla auth. res quæ nu. 26. C. cō. de leg. Baeza de nō melior. filia. c. 3. n. 10. in fi. Gut. 3. prac. q. 42. n. 2. & sic se explicat. 2. pra. q. 17. n. 4. ubi oppositū videbatur sētere: Aze. li. 5. rec. tit. 2. l. 2. n. 22. Mol. 2. de iust. tr. 2. d. 43. §. circa hæc qrit, in fi. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 18.

7 Sed obijcies l. fin. C. quæ res pignori, & l. §. titu. 13. p. 5. ubi definitur sub hypotheca bonorū cōprehendī ēt bona futura: ergo similiter dū vir de bonis suis pmittit arrhas, nomine bonorum præsētia, & futura clauduntur. Resi dēdetur cū gl. d. l. si. verb. perrinētium, & ibi Sal. n. 2. aliud esset in obligatione aliquid dandi de bonis: quia si nomine bonorum cōprehēderetur futura, ageretur de magno p mittētis damno, cū obligatio extēderetur, & ad plus teneretur promittēs: alius verò, in bonorū hypothecā nā licet extēdatur, ut bona futura sub illa cōprehēdātur, agitur de modico p iudicio, cū ex hoc nō in plus teneretur obligatus, sed tñ ad pncipalis debiri securitatē cōstituāt hypotheca.

8 Hanc conclusionē tēperant Baeza, & Azebedo relati, n. 6. in fi. ut intelligatur quando maritus tēpore promissionis arrharum bona aliquot habebat, si enim ijs careret, tēpus prætationis, & non promissionis dicunt esse inspiciendū. Ducuntur, per l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, referuntque in suū fauorē, Io. Lup. rub. de don. §. 24. nu. 1. vers. si aut vir, Suarez l. 1. nu. 10. vers. nota ulterius, tit. 2. de las arras, lib. 3. fori. Et fortius posset probari: quia si non valet actus, ut agitur, valet eo modo quo valere potest, c. unico, §. idem quoque, de despons. in pub. in 6. nemo enim videtur eligere viam, per quam sua dispositio subvertatur, l. 3. ff. de milit. testam. Cum ergo talis promissio possit valere, & effectum sortiri: si fiat de bonis præsētibz, & futuris tacitē videtur maritus arrhas ipondens, id velle.

Sed admittenda non est hæc limitatio: nullo enim iure probatur: & lex fori, Io. Lup. & Suarez expressē loquuntur quādo vir pauper promittit arrhas de bonis futuris: ergo non est idē dicendum qñ absolutē de bonis suis promittit: cū bonorū nomine sola præsētia claudātur in promissione: ut probavi, nu. 6. Nec obstat ratio in ipsorum fauorem à me adducta. Quia illud axioma intelligitur, qñ utroque modo actus valere potest: at cōstitutio arrharum non valet nisi quoad decimā partē bonorū tēpore promissionis possessorū, nisi expressē fiat de bonis ēt futuris: aliās promissio arrharū ultra decimā bonorū tūc possessorū, valeret, si postea crescerēt bona: cū eo modo quo facta est nō valuerit q excessū, & potuerit valere si de bonis ēt futuris fieret.

9 Immo licet vir obliget bona præsētia, & futura pro arrharum securitate, nisi in promissione arrharum explicet se p mittere de bonis futuris, promissio intelligitur facta de solis præsētibz. Primò, quia accessorium naturā sequi congruit sui principalis, regul. accessoriū, 42. de reg. iur. in 6. & p roinde non trahit ad se principale: cum ergo hypotheca illa de bonis præsētibz, & futuris, sit accessoria obligationi principali arrharū, ex natura sua cōprehēdenti sola bona præsētia, nō trahet illā, ut extendatur ad futura. Secundò, quia clausulæ ad executionē cōtractū appositæ nō immutāt, nec augēt eorū naturā Clem. 1. de p. g. & do-

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

cet multis relatis per Cou. rub. de test. 2. p. n. 13. vers. 3. cōcl. Molina lib. 4. de primog. c. 2. n. 42. Cū ergo clausula hypothecam continens adijciatur tantum ad executionem, & securitatem promissionis arrharum, nō debet ipsam alterare, aut augere, ut prætēr naturam suam extendatur ad bona futura. Tandem, quia taciti, & expressi idē est iudiciū l. cum quid, ff. si cert. per. sed hypotheca tacita, quæ ex natura sua inest tacitē cōtractui arrharū, extenditur ad bona præsētia, & futura. Ut docēt gl. l. si. verb. ad futura, C. quæ res pignori, ubi Salic. nu. 3. Fanus de pign. memb. 4. 2. p. nu. 165. Couar. multos referens, qq. pract. c. 29. n. 4. Gutier. 2. pract. q. 17. nu. 6. ergo si non obstat hæc extēsiōne hypothecæ tacitæ ad bona præsētia, & futura obligatio principalis arrharum sola præsētia cōprehendit: idem dicendū erit, si hypotheca illa, quæ tacitē inerat, exprimat.

10 Quinta conclusio. Quamvis promittens arrhas hereditibus necessarijs destitutus sit, non pōt ultra decimā bonorū partē promittere. Colligitur ex l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, excessū applicati proximioribus cōsanguineis. Sic Baeza, de nō melior. filia. c. 9. n. 83. Azeb. li. 5. rec. tit. 2. l. 2. n. 29.

11 Sexta conclusio. Cū de bonorū cōputatione faciēda tractatur, ut liqueat quāritas decimæ arrharum nomine uxori promissæ, deducendū est omne as alienū. Quia quod superest eo deducto, dicitur esse in bonis, l. subsignatū, §. bona, ff. de verb. signif. l. ea demum, C. de collat. l. mulier bona ff. de iure dot. Sic Ioan. Lup. rub. de donat. §. 25. nu. 8. Mol. 1. de iust. l. 1. tit. 2. de las arras, verb. de quāto outere, lib. 3. fori, & ibi Suarez, in §. vers. nota tñ, & eius additionator Baldesius, Castillo, l. 50. Tauri, n. 6. in fine, ubi Ant. Gom. n. 13. Baeza de non melior. filia. c. 28. nu. 2. Caualecanus de usufructu mulieri relicto, nu. 107. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. glo. 2. nu. 11. Azebedo ca. l. 2. nu. 13. Gutier. practica, q. 42. nu. 32. Aiora de partitio. 1. p. c. 2. nu. 41. & c. 8. num. 20. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. illud est obseruandum, ubi benè addit attendenda esse omnia, quæ viro debeantur: quia hæc sunt in bonis eius, ut dicemus num. 13.

12 Hinc inferitur ad cōputandā hāc bonorū decimā deducēda esse onera, & tributa q ex eis solvuntur, l. nō amplius, ff. de leg. 1. in initio. Sic Io. Lu. rub. de don. §. 25. n. 6. Suar. l. 1. nu. 5. tit. de las arras, lib. 3. fori, & ibi Balde. eius additionator.

13 Septima cōclusio. Ad cōputandā hāc bonorū decimā estimādus est valor officiorū, quæ vēdibilia sūt, ut tabellionatus, rectoris vrbs, vulgo regidor, o veintiquatro, &c. secus eorū, quæ vēdibilia nō sunt. Quia secūdū cōmunē opinionē illa officia cōferuntur tāqua bonorum pars: hæc autem nō. Sic Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. nu. 13. & 14.

Computanda sunt et illa, ad quæ vir habet actionem: illa enim dicuntur esse in bonis, l. bonorum, ff. de verb. sign. Qui eam actionē habet ad rē recuperandā, ipsam habere videtur l. qui actionē 1. ff. de reg. iur. Sic Suarez li. 3. fori, tit. 2. de las arras, l. 1. n. 5. & ibi eius additionator Baldesius Ant. Gom. l. 50. Tauri, num. 19.

14 Octava conclusio. Si arrhæ excedant decimā bonorum partē, nō omniū sūt inuálidæ, sed tantum quoad excessū. Probatum primò ex l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, ubi tñ dat actionē cōsanguineis ad excessū decimæ: ergo supponit validas esse arrhas in decima. Secundò, quia vtile non debet per inutile vitari, reg. vtile 37. de reg. iur. in 6. ergo cū cōstitutio arrharū intra decimā, utilis, ac valida sit, per excessum illū inutile additū nō debet vitari. Tertiò probatur ex l. Sancimus 34. in initio. C. de donat. ibi, si quid est supra legitimam defunctionem fuerit donatum, hoc quod superfluum est tantummodo non valere. Cui conferat l. 9. ti. 4. p. 5. in fine ibi, m. is si quiescente facta maior donacion, lo que fuese donado de mas, no valdria: ergo idē in excessu arrharum dicendū est. Sic Io. Lup. l. 50. Tauri, nu. 11. ubi Castil. n. 8. Ant. Gom. nu. 13. Suarez, l. 1. nu. 10. vers. nota ulterius, tit. 2. lib. 3. fori, & ibi Baldesius eius additionator, Padilla, auth. res quæ, nu. 19. C. communia de leg. Matienzo lib. 5. recop. tit. 8. l. 3. gl. 7. nu. 2. Azebedo co. li. 5. n. 2. l. 2. nu. 20. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. illud est obseruandum.

15 Hinc sit idē dicendum esse de sponsalitia largitate, si

enim octauam dotis sponse partem excedat contra l. 1. in fi. tit. 2. lib. 5. recop. Castella, solus excessus erit irritus. Probatur iisdem rationibus.

- 16 Inquires autem, quid dicendum sit, si fundus excedens valorem decimæ nomine arrharum constituatur? Videretur enim in totum validas esse arrhas per l. si sponsus 5. paulò post principii, vers. generaliter tenendum est, ff. de donat. inter vir. & vxor. ubi habetur utile trahere ad se inutile, quod ab ipso separari nequit, & utrumque valere. Sed dicendum est tantum valere quoad decimam. Quamuis enim iniuriale non possit separari in corpore, potest separari in æstimatione, & hoc satis est. Sic Ioan. Lup. l. 50. Tauri, nu. 12. ubi Castillo, nu. 8. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. nu. 29.

Idem dicendum est eadem ratione, si fundus tradatur per sponsum sponse nomine sponsalitiæ largitatis, excedat, ne octauam dotis partem, quæ eo titulo assignari potest, excessus enim irritus erit.

- 17 Rursum inquires, verum quidam tertius possit ultra decimam bonorum viri partem, nomine arrharum uxori promittere? Quidam negant, quia qui per se aliquid facere nequit, nec per alium poterit l. pupillus 5. §. item ipse, ver. sed & per interpositam, ff. de auth. tuto. nam qui facit per alium, perinde est, ac si faceret per se ipsum reg. qui facit, (alibi qui per alium) 72. de reg. iur. in 6. Sic Io. Lup. l. 50. Tauri, nu. 5. & ibi Castillo, num. 4. vers. sed pone, Matienzo lib. 5. tit. 2. l. 2. gl. 2. num. 8.

- 18 Sed verius credo, posse tertium quendam, siue extraneus, siue viri consanguineus sit, excedere hanc decimam in arrhis consignandis. Quia l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, approbata l. 50. Tauri, expressè dicit, *todos home que casare no pueda dar mas arras a su mujer del diezmo*. Cum ergo sit entrexoria, exorbitans, & penalis, ut pote annulatione actus, viter facti inducens, ac consanguineis viri applicans excessum non est extendenda ad aliam personam, quam prohibitam; & cū loquatur de viro, ad alias personas trahenda non est l. si verò, §. de viro, ff. soluto matrimonio. Et sic in aliis simili, nempe, quod possit socer, vel extraneus dare sponse sponsalitiæ largitatem ultra metam præfixam, l. 52. Tauri, hodie l. 1. in fine, tit. 2. lib. 5. recop. tenent. Auendaño de exequend. manda. 1. p. c. 15. nu. 1. Gut. de iuram. 1. p. c. 14. ru. 12. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. gl. 6. nu. 2. qui simili fundamento ducuntur, eo quod illa lex prima solum prohibeat sponso donare ultra illam quantitatem.

Quod tamen intelligendum est cum Matienzo ea, l. 1. gl. 7. nu. 1. nisi à consanguineis, vel alijs extraneis donetur, non verè de proprijs bonis, sed de sponsi bonis; & in hoc sensu procedit regula in oppositum, nu. præcedendi adducta. Qui tunc verè maritus, vel sponsus donaret. Hinc venit intelligenda doctrina Ioannis Lup. rub. de donat. §. 24. n. 1. quem sequitur Baeza de non melioran. si hab. c. 11. nu. 13. dicentis parentes sponsi nequire promittere arrhas pro filio, si excedant decimam partem eorū, quæ de eorū bonis filius habiturus est. Quod tunc perinde est, ac si filius daret.

Similiter dicendum est, non valere donationem arrharum ultra decimam, quando consanguineus mariti donat arrhas uxori, ita donaret ut vellet donationē illam acquiri marito, iuxta dicta hoc 6. lib. disp. 26. n. 1. & per inartum donaretur uxori. Quia verè donatio illa facta esset à viro.

- 19 Tandem infertur, quam ineptè sponsi dum assignatur per parentes dos sponse, timentes ne excedat metā signatam in curijs Matriti, petitione 101. hodie lib. 1. tit. 2. lib. 5. nouæ recop. Castella, petant tertium constituere dotem sponse; & similiter ipsæ sponse timentes ne arrhæ promissæ à viro excedant decimam bonorum postulēt tertium quendam eas promittere: si n. tertius ille ex proprijs bonis dotē, aut arrhas constitueret, licitum esset, (ut dixi nu. præcedenti.) Cum tamen ex proprijs bonis nunquam id faciat, manifesta est fraus, & iniustitia. Quia perinde est, ac si pater dotē constitueret, aut maritus arrhas promitteret. Si verò se obliget tanquam fideiussor: cū principalis obligatio non teneat, nec tract accessoria fideiussoris, lib. 1. & 2. ff. de fide-

iussor. Potest autē peti ut tertius se obliget non accessorie obligationi paternæ, aut mariti, ut fideiussor, sed tanquam principalis, ut maneat, scilicet, obligatus casu quo fratres non ratam habuerint eam summā excessiuam dotis, vel excessus arrharum petatur. Sicut in alio simili docent Nau. c. non dicatis, 12. q. 1. in antiqua editione, num. 74. vers. 6. in noua, n. 43. vers. 6. dicens fideiussorem accedentem obligationi religiosi minimè teneri, eo quod religiosus, nec civiliter, nec naturaliter obligetur; posse tamen obligari non accessorie tanquam fideiussorem, sed tanquam principalem, casu quo superior religiosi obligationem ratam minimè habeat.

DISPUTATIO XXX.

An decima pro arrhis promissa computanda sit, iuxta bonā, quæ vir tempore promissionis bonā fide possidet tanquam suā, ita ut illis postea euictis, vel ubi constiterit suā non esse, arrhæ minuendæ non sint?

S Y M M A R I U M.

Refertur opinio affirmans, nu. 1. Et contraria Authoris, nu. 2. Idem dicendum est de sponsalitiæ largitate, si dos uxoris postea euincatur, vel minor appareat, num. 3.

Soluantur argumenta: & explicatur l. bonorum appellatio, ff. de verb. signific. num. 4.

- 1 Affirmant aliqui decimam hanc computandam esse, iuxta bonā, quæ maritus promissionis tempore, bonā fide possidet, illisque postea euictis, vel si aliter constet non fuisse propria, minuendam non esse. Dicunturque, quia bonā nostra appellantur, quæ bonā fide possidemus, quamuis aliena sint, l. bonorū appellatio, 49. ff. de verb. signific. ibi, *in bonis autem nostris computari sciendum est non solum, quæ domini nostri sunt, sed si bonā fide à nobis possideantur*. Sic docent Suarez lib. 3. fori, tit. 1. de las arras, l. 1. num. 5. vers. tene etiam menti, Ant. Gom. l. 50. Tauri, nu. 13. Baeza de non melior. si hab. c. 28. n. 4. & c. 31. nu. 12. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. gl. n. 4. Azebedo ead. l. 2. nu. 23. Molina 10. 2. de iur. tract. 2. disput. 43. §. illud est obseruandum.

- 2 Cæterum leui fundamento ducuntur viri doctissimi: & ideo multò verius est oppositum, nimirum, computandam esse decimam eorum bonorum tantū, quæ re verā erāt promittentis. Probatur ex l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, approbata, l. 50. Tauri, ibi, *no pueda dar mas de la decima parte de sus bienes*: quæ verba denotant proprietatē, & verū dominium. Quia verba in potiori significatu accipienda sunt l. 1. ff. si ager veclig. ver. qui in perpetuum: nec bonā verè aliena licet bonā fide possideatur, dicuntur propriè sua verba autem propriè accipienda sunt l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. gest. Secundo, quia bonā alicuius dicuntur deducto ære alieno (ut probaui hoc lib. 6. disp. 29. nu. 11.) sed ea bonā verè debita quantumuis bonā fide possideantur, sunt verè ære alienum: ergo ijs deductis computanda sunt bonā ad eorum decimam assignandam. Tertio, quia militat eadem prohibitionis ratio in his bonis, ne scilicet se mutuo spoliēt amore: nā si promittat vir decimam etiam respectu horū bonorū, cū postea euicta fuerint, spoliatus veris bonis, & pauper manebit, cum decima respectu omnium bonorum exhausit euictis bonā fide possessis, ea quæ verè erāt mariti. Sic tenet larius probans Gutier. 3. pract. q. 42. n. 12. & sequentibus Aiora de partio. 1. p. c. 7. nu. 22. 23. & 24.

Hinc infertur sponsalitiæ largitatem, quæ excedere nequit octauam dotis sponse partem, lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. minuendā esse, iuxta dotis postea euictæ quantitatem. At si integra dos euincatur, tunc sub iudice manebit, an oīnō sponsalitiæ largitas euanescat? quia dubiū est an nulla assignata dote, valeat sponsalitiæ largitas (ut dixi hoc li. 6. disp. 24. n. 6.) At retēta opinione, quā ibi amplius sū, dicere valere, bonique viri arbitrio tunc damus effectū dicemus in hoc casu.

- 4 Ad l. bonorum appellatio, ff. de verb. signific. cui oppositi innituntur, responderetur cum Rebuffo ibi, vers. in bonis autem, & Gutier. 3. pract. q. 42. num. 35. dici bona nostra, quæ bona fide possidemus, quoad aliquos effectus civiles, ut ad habendum actionem, & exceptionem pro eis, & ad præscribendū. Vnde non infertur propriè dici bona nostra ad computandam decimam bonorum, quæ nostra verè sunt.

DISPUTATIO XXXI.

- An si arrhas promittens maioratum possideat, bona maioratus æstimanda sint, & qualiter, intelligitur an arrhæ promissæ excedant decimam bonorum partem?

SYMMA R I V M.

Non æstimandus est valor bonorum maioratus, sed reddituum, quos possessor toto vitæ curriculo percipiet, num. 1.

Proponuntur variæ opiniones, n. 2. & 3. Et sententia Auctoris, n. 4. Idem in sponsalibus largitate, quando uxoris dos est maioratus, num. 5.

- 1 **C**onueniunt omnes habendum non esse respectum ad valorem maioratus, sed ad valorem usufructus, seu reddituum, quos promittens arrhas percipiturus est toto vitæ curriculo. Verbi gratia, si vir ex bonis maioratus deductis expensis percipiat quotannis duo mille aureos, æstimandum est quantum valeat duo millia aurei singulis annis percepti pro vitæ possessoris maioratus tempore, & decima huius valoris potest pro arrhis constitui. Probatum non æstimandum esse valorem bonorum maioratus, quia licet verior sententia habeat possessorem habere verum illorum dominium, ut potest videri in Molin. lib. 1. de primogen. c. 19. a. n. 4. at cum ea bona alienare nequeat, potius usufructuario, quam vero domino comparatur, ac proinde non valor bonorum attendendus est. Probatum autem valorem fructuum esse computandum, quia ius eorum fructus percipiendi, appellatione bonorum comprehenditur, l. bonorum appellatio. 49. ff. de verb. signific. Sic docent Io. Lup. rub. de donat. §. 25. nu. 1. & 6. Greg. Lop. l. 4. verb. *sub denda*, ad fin. tit. 15. p. 2. Padilla auth. res quæ, nu. 30. Commun. de lega. Molin. lib. 1. de primogen. c. 19. n. 41. Meres de maiorat. 3. p. q. 9. n. 13. Aiora de partitio. 1. p. c. 7. nu. 26. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. nu. 13. Valasc. to. 1. cõf. 15. n. 11. & 12. Gutier. 2. pract. q. 11. n. 2. & sequentibus. Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 431. §. circa hæc quaritur.

- 2 **C**ontroversia autem est, circa modum computandi valorem horum reddituum. Quidam, n. dicunt computationem faciendam esse attentatæ ætatis, ac valetudinis ipsius maioratus possessoris: nam quo robustior fuerit, iuniorque, cum eius vitæ ætas, ius duraturæ præsumatur, eo maioris æstimationis illi redditus erunt. Quæ computatione sequutus est Iuriscõsultus, l. hereditatū 68. ff. ad leg. Falcid. in legis Falcidie ratione habenda, ut detrahatur ex usufructu legato: quæ non tamen in eo casu obtinere, sed in quibuscunque etiam alijs casibus, in quibus de æstimatione reddituum ad vitam tractatur, docent multi, quos refert Couar. 3. variat. c. 9. nu. 8. & latè probat Suarez, l. qm̃ in prioribus, ampliat. 3. n. 9. & sequentibus. C. de inoffic. testam. Et ita in nostro casu docent Io. Lup. nu. 1. Greg. Lop. Padilla, Meres, Valascus, quos nu. præced. retuli.

Hanc autem computationem legis, hæreditatum, dicunt Glossæ, verb. triginta, & ibi Bart. nu. 2. vers. quanto quid, & ibi Alberti, & alij, quos refert Couar. 3. variat. c. 9. nu. 8. vers. hinc deducitur: ipsosq. sequitur Gutier. 2. pract. q. 17. n. 8. ita esse intelligendam, ut pendeat à futuro euentu vitæ illius redditus percipiturus, quare si semel facta computatio, ne pauciores annos postea vixisse comperiat, quæ computati sunt, reddendum sit plus illud quo redditus æstimati sunt: si verò comperiat plus vixisse, addatur incrementum hoc computationi illi prius factæ. Atque ita in nostro casu vult Gutier. si in hoc Regno Castellæ vxor an-

te virum moriatur, seu vir ipse ante vxorem, computandum esse valorem reddituum illorum annorum ab initio matrimonio perceptorum, usque ad illius dissolutionem, quo tempore arrhæ soluendæ sunt, non obstante quacunque computatione prius facta. Merito tamen Aymon, & Capola, quos refert, & sequitur Couar. eod. nu. 8. vers. hinc deducitur, & Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 431. §. circa hæc quaritur, recedunt ab hac sententia, censentque æstimationem d. l. hæreditatum, unimè pendere à futuro euentu, sed semel legitimè effectam, seruandam esse, quicquid postea rei probet euentus. Quia quod semel legitimè factum est, retractari non debet, ex ijs, quæ postmodum acciderint, l. scimus, C. de admin. tur. & l. nec enim, ff. de itinere, actuque prius.

Alij verò docent æstimandos esse hos redditus ad rationem vnius pro octo: sicut frequenter annui redditus ad vitam constituuntur ad rationem vnius pro octo, teste Couatr. d. c. 9. nu. 7. vnde si redditus maioratus sint duo mille aurei quotannis deductis expensis, potest maioratus possessor mille, & sexcentos aureos pro arrhis promittere vxori. Nam ad rationem vnius pro octo valent illi duo mille aurei, decem, & sex mille, quorum decima pars sunt mille, & sexcenti. Sic Molin. lib. 1. de primogen. c. 19. n. 41. asserens ita quotidie praticari: Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. n. 18. Gutier. 2. pract. q. 17. ad finem, ubi subdit hodie per nouam pragmaticam Philippi II. Hispaniarum Regis, promulgatam 3. die Iulij, anni 1583. (hæc hæc pragmatica in quaternione addito nouæ recopilationi, lib. 5. tit. 15. l. 8.) decretum esse precium census vitalitij esse ad rationem vnius pro septem, & ita redditus maioratus, qui deductis expensis superant, æstimandos esse ad rationem vnius pro septem. Vnde in proposito exemplo valor reddituum duorum mille aureorum, erunt quatuordecim mille aurei, & decima eorum potest à tali maioratus possessore pro arrhis assignari, erit mille, & quadringenti aurei. Ratio est, nam æstimatio reddituum illorum pro vitæ possessoris maioratus tempore, est quasi emptio census vitalitij eorum duorum mille aureorum, census autem vitalitius æstimatur regia pragmatica ad rationem vnius pro septem.

4 **A**lter verò Molina to. 2. de iustit. tract. 2. disp. 431. §. circa hæc quaritur, dicit iniustum esse, & irrationabile, æquale precium statuere vitalitij omnibus censibus a quacunque reddituum, sed pro ætate, & valetudine eius, in cuius vitam conceditur census, & pro alijs circumstantijs concurrentibus, taxandum esse: idemq. censet in taxando valore reddituum maioratus ad vitam possidentis, ut intelligatur quanta sit decima pro arrhis promissæ: quia nemo prudens æquo precio taxaret censum ad vitam iuuenis robusti emptum, ac ad vitam senis debilis nonagenarij. Sed retinenda est computatio ad rationem vnius pro septem, sicut regia pragmatica taxat census vitalitios, ut diximus num. præcedenti. Nec obstat obiectio Molinæ contra illam, ius. n. habuit Princeps constituendi certum precium omnibus censibus vitalitij, non. n. certum, & determinatum cuilibet sigillatim deliniri poterat, idq. relictum prudentis arbitrio pro ætate, & valetudine, innumeris libris, & iniustitijs pateretur: & qui emit censum ad vitam nonagenarij sibi imputer, Princeps. n. minimè cogit ad emendandum, sed emat à nonagenario ad vitam iuuenis alicuius robusti. Nec in arrhis computandis iniuriam Princeps infert, si eodem precio computetur annui redditus siue vir senex, debilisque, siue iuuenis, & fortis sit, (non enim in hoc casu possunt computari ad vitam alterius.) Quia Princeps, qui arrharum quantitatem, (quarum donatio voluntaria est) taxare potuit, simili modo valori reddituum maioratus ad vitam mariti potuit precium statuere: quod licet specificè non fecerit, ac consequenter fecit, dum censum vitalitiorum precium taxauit. Quia (ut probaui num. præced.) taxa hæc reddituum maioratus, more census vitalitij accipienda est.

5 **E**x his fit, si femina viro nubat, bonaque maioratus tradat illi in dotem, prout potest facere, ut probat Meres de maiorat. 3. p. q. 9. n. 15. tunc non ipsa bona maioratus, sed ipsorum redditus æstimandos esse ad vitam vxoris possidentis modo declarato, ut octava pars valoris ipsorum, possit dari per sponsum sponse, nomine largitatis sponsalitia, iuxta l.

in fin. art. 2. lib. 5. recopil. Castellæ. Sic Gutier. 2. pract. q. 17. num. 7. Valascus cons. 16. num. 10. to. 1.

DISPUTATIO XXXII.

An antapochæ (vulgò contrascripuras) quas aliqui faciunt de non petenda aliqua quantitate sibi promissa causa matrimonij contrahendi, noceant vxori quoad arrhas, ita vt ea quantitas fictò promissa computanda non sit inter bona sponsi, ad æstimandum decimam bonorum, arrharum nomine promissam?

S K M M A R I V M.

Melioratio facta filio absque aliqua causa, vel causa matrimonij incerti, potest reuocari, secus si facta sit cum tertio ex ea commodum reportante, num. 1.

Si filius melioratus causa matrimonij incerti inear pactum de matrimonio celebrando, & pater asserat filium esse melioratum ab eo, vt femina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat sit irrevocabilis, licet filius remittat, num. 2.

Nec potest filius consentire, vt noua conditio apponatur, num. 3.

Nec potest remittere promissionem de non meliorando factam vt certum matrimonium inear, num. 4.

Nec profunt antapochæ (vulgò contrascripuras) quibus filij pollicentur se melioratione non vsuros, m. 5. Et ibidem si promissio aliquius quantitas danda ratione huius matrimonij fiat ab alio consanguineo, aut extraneo.

An valeant in ipsius remittentis præiudicium, teneantque eam quantitatem restituere, si sobole careat, m. 6. Et ibi, an noceat vxori quoad arrhas, vel quoad alia?

An recipiens fidei patrimonium ad ordines antapocha facta illud reddendi susceptis ordinibus, teneatur, vel possit reddere? Refertur quadam opinio, num. 7. Et ibi de significatione donationis, nullatenus.

Contraria An. hoxis, num. 8. Et enodatur Trid. Ses. 21. c. 2. de reformatione, renunciatio patrimonij ad cuius titulum aliquis ad ordines promouetur, an valeat, num. 7.

An Episcopus teneatur alere clericum, quem bona fide absque vero patrimonio ad ordines promouit, num. 7. iuncto num. 8. & quid si patrimonium casu pereat, num. 8.

Supponendum est, meliorationem facta filio absque aliqua causa, vel causa matrimonij incerti, & in genere contrahendi, esse suapte natura reuocabilem in regno Castellæ, nisi alia concurrant, quæ irreuocabilem efficiunt; de quibus agunt scribentes l. 17. Tauri. Vnde nō satis est melioratū, vel meliorationem ex causa onerosa dotis, vel matrimonij fieri, vt irreuocabilis sit, sed oportet vt facta sit cū tertio ex ea commodū reportate. Cōstat ex l. 17. Tauri, hodie l. 1. tit. 6. lib. 5. nouæ recop. Castellæ, ibi, *por causa onerosa cōtra terceros*. Sic Ant. Gom. l. 22. Tauri, n. 17. vbi Tello, n. 17. idem Tello, d. l. 17. nu. 69. Baeza de non melioran. filia. c. 21. nu. 36. & 37. Molina lib. 4. de primog. c. 2. nu. 16. & 17. Azbedo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. n. 40. & ibi Matienzo gl. 7. nu. 1. Gutier. 2. pract. q. 50. nu. 3. Auendaño l. 44. Tauri, gl. 15. nu. 1. & melius, gl. 16. nu. 7. & 8. Et ratio est, quia quando non initur pactum cum tertio, cuius interest, pactum illud non est pars contractus dotalis, nec illa ratione, & causa matrimonium fuit celebratum. At quādo sit cū tertio, est pars cōtractus dotis, cum ipsoque confunditur, & est quali vnus contractus l. petens, C. de pactis, & ita dicit Tello ead. l. 19. num. 71. tunc donationē causa matrimonij esse partē contractus dotis, quando ad dotem cōstituendam, vel matrimonium inēdum, ducti fuerunt patres spōsæ, vel ipsa spōsa, ob donationē illā spōso factā; & hoc casu dicit irreuocabilem fieri, licet absenti filio facta sit.

Hinc inferitur primò, quāuis donatio, seu melioratio facta filio ob causam matrimonij incerti sit reuocabilis, at si ea facta filioque matrimonij inēuata, asserat pater cum

esse melioratū, vt vel sic femina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat; & hac de causa matrimonium celebratur, reddi irreuocabilem, licet filius remittat, vel patrem liberū ab obligatione reddat. Quia illa patris assertio vim promissionis habuit, & viget eadem causa, ne nuptus decepta maneat. Probatur ex doctrina Baldi, l. si pater 8. C. de donat. verū tamen bene dico, vbi hæc ait, *Si mater æstimari bona faciat, vt insipientes credas filios ditiores, & sic honorabilius ducat uxoris, quāuis ea bona intelligantur donata a filijs, at pro dotis restitutione obligata manerent*. Quia dolus matris consensu equiparatur. Quem sequitur Alex. cons. 10. nu. 4. Et colligitur ex l. in bonæ fidei, 37. ff. de peculio, ibi, *Ego autem arbitror non solum de peculio conueniri, sed & si quid præterea dolo malo patris capia, fraudataque est mulier*. Sic Tello, l. 17. Tauri, n. 72. & 73. Molina lib. 4. de primog. c. 2. nu. 17. in fine, & 18. Meres de maiorat. l. p. q. 22. n. 31. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. gl. 8. nu. 4. Angulo de melioratio. l. 6. gl. 4. num. 9.

Immo nec licet filio consentire, vt aliqua noua conditio adiciatur illi meliorationi, aut donationi. Sicut n. reuocatio est prohibita, ita cōditio noua nūquā permittitur, l. perfecta, C. de donat. quæ sub modo, l. filius, C. de pact. Sic Meres de maior. l. p. q. 22. nu. 32. & refert Paulum huic parti fauentem.

Secundò inferitur, non posse filium, in cuius gratiam facta est promissio de non meliorando, vt aliquā determinatā duceret in vxorē, quæ de eo pacto inito ipsi nupsit, remittere id pactū in vxoris præiudiciū, cui ius erat acquisitum. Quia ius alteri acquisitū nequit eo inuito auferri; regula id quod nostrū l. 1. ff. de reg. iur. Sic Mati. l. 5. rec. tit. 6. l. 6. gl. 1. n. 5.

Tertiò inferitur, esse inutilem cautelam, quā parentes meliorantes filios ex causa onerosā, accipiunt antapochas ab illis, (vulgò contrascripuras), hoc enim nomine ipsas appellat, textus l. plures, 18. C. de fide instrum. quib. pollicentur filij se melioratione nūquā vsuros. Quia quātūcūque donatarius id polliceatur, infringi nō poterit melioratio in vxoris, & filiorū præiudiciū; vxori enim ius quæsitū est, quia cōtemplatione illius donationis nupsit, vel ampliorem dotē promissit. Fauet quod hoc lib. 6. disp. 13. nu. 7. cum multis Doctoribus asserimus, nempe, iuramentum de dote non alienanda, minime nocere emptori illius iuramenti ignaro, quādo vendens dolose iuramentū tacuit. Idē, quia cum causa, ob quā aliquid statuitur, est aliquid tertij commodum, præsumitur finalis; vt bene docet Tiraq. multos referens, tract. cessante causa, limitatione l. n. 52. vnde cū illa donatio, seu melioratio sit in fauorem mulieris nubētis, præsumitur ipsa mulier causa finalis; ergo illa non cessante non potest annullari. Confert etiā ad hoc quod docet Aluaradus de coniecturā mēte defuncti, lib. 2. c. 3. nu. 48. & Padilla, licet non ita detinuit, sed dicens esse tutius, l. post mortē, nu. 22. C. de fideicommiss. nempe, minime posse vitū renunciare maioratui in successoris fauorē, ob præiudiciū quod in dimidia lucrorū parte sequitur vxori. Sic docent Tello, l. 47. Tauri, n. 73. Meres de maiorat. l. p. q. 22. nu. 32. Angulo de meliorat. l. 6. glo. 4. nu. 9. Addit Tello, c. 1. nu. 73. etiam si filius ante matrimonium cōtractū, liberū reddidisset patrem ab ea obligatione, vel postea remiserit, esse inutilem remissionem, aut liberationē quatenus mulieris intereat. Cōstat et ex dictis, tribus nu. præcedētib.

Idē dicendum est, si ea promissio fiat ab alio consanguineo, vel extraneo. Quia eadem est ratio.

Valeret aut prædicta remissio, seu liberatio in remittentis præiudiciū; cū in re sua quilibet sit moderator, & arbit. l. i. re mandata, C. mandati; nec vxor, aut filij poterūt cōqueri, quando non leduntur, sed ius suū illa sum manet.

Hinc fit, vxorē non pati posse diminutionem in arrhis sibi promissis, propter prædictā remissionem; quia tunc esset in eius præiudiciū. Sic Angulo de melior. l. 6. gl. 4. n. 10. vbi addit, si hanc diminutionē in arrhis minime patiatur pro remissione, nō posse illi cōtradecere; nec et filios, si remissa donatio diuidatur in quinta bonorum parte, de qua pot pater in hoc Regno Castellæ in ipsorū præiudiciū disponere.

te. Non approbatamen, quatenus dicit non posse vxorem contradicere, quando remissio non lædit ipsam in arrharum quantitate promissa. Quia ultra hoc alia damna incurrit vxor, scilicet, in medietate lucrorum, quæ acquisitura erat: patitur etiam damnum, quia diminutis facultatibus non in opulentiam, & tranquillam vitam matrimonialem ducet.

Soluto autem matrimonio absque sobole: cum iam cesset vxoris, & filiorum præiudicium, tenebitur quia antapocham remissionis fecit, illi stare.

- 7 Ex his infert Angulo de meliora. lib. 6. glos. 4. nu. 9. idem dicendum esse de donatione facta causa patrimonij ad ordines suscipiendos, quantumcunque enim donatarius promittat non se vsurum ea donatione, & quamvis ab extraneo fiat, dicit infringi non posse, ob ius quæsitum Episcopo, qui tenetur alere eum, quæ sine legitimo patrimonio ad ordines promouit, c. 1. c. Episcopus, & c. cum secundum Apostolum, & cap. tuis quæstionibus, de præbendis. Idem docent alij quoad hoc, vt recipiens patrimonium à quocunque cum secreta conditione, & antapocha restituendi statim ordinibus susceptis, nec teneatur, nec possit restituere, donec beneficiū sufficiens, vel aliunde necessaria alimēta habeat. Ducitur, per decretū Tridēti, sess. 21. c. 2. de reformatione, ibi, *patrimonium, vel pensionem obtinentes, & illa deinceps sine licentia Episcopi alienari extingui, vel remitti nullatenus possunt, donec beneficium Ecclesiæ cum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint.* Vbi pōderanda est dictio, nullatenus, quæ nullitatem actus ipso iure inducit. Vt docent gl. authen. si qua mulier, verb. nullatenus, C. ad Senatuscons. Velleia, & Clemētiā vnica, verb. nullatenus, de sequestrat. vbi Zenzelinus, & Imola, nn. 20. Bartol. tract. minoricarū, lib. 1. de hæredita. ex testamēt. c. 2. Alberic. in dictionario, verb. nullatenus, Corser. in singul. verb. nullatenus, Cardin. c. super literis, nu. 6. de rescript. Alex. de Neuo, c. qua fronte, nu. 32. de appellatio. Decius consil. 301. nu. 2. Felin. c. Rodulphus, de rescript. ante nu. 27. vers. nullatenus, & c. penultimo, nu. 7. de constitutio. Tiraquell. alios referens, l. si vnquam, verb. reuertatur, n. 95. C. de reuoc. donat. Roland. consil. 57. nu. 51. lib. 2. Menoch. consil. 383. nu. 14. vol. 4. Mandosius regul. 85. Carcellarius, q. 5. nu. 8. Bruquor in suo cōpendio, litera D, verb. dictio nullatenus. Quamuis Angel. excommunicatio. 7. in fine, Sylu. excommunicatio vlt. in fin. Armilla, verb. excommunicatio, casu 35. & alij quos refert Tiraquell. d. verb. reuertatur, n. 96. negent inducere nullitatem, quando actus alia possit fieri ab illo, cui facere interdicitur. Deinde pōdero verbū, non possit, q. reddit omnimodū actum nullum. Ob quas rationes bene docet remunerationem patrimonij ad cuius titulum aliquis initiatus est, esse nullam, donec renunciās adeptus sit beneficium, vel patrimonium aliud sufficiens. Nauar. lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordin. in prima editione, consil. 14, 16, & 41. in 2. autem consil. 11. Flaminias de resignat. benefic. lib. 1. q. 6. n. 17. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 238. ad finem, Manuel 2. tom. summa, cap. 14. num. 1. & 5. ergo remissio illa, & antapocha promoti ad ordines nullius est momenti, donec beneficium, aut patrimonium sufficiens habeat. Sic tenet Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 37. nu. 1. Manuel secundo tomo summa, ca. 15. num. 5.

- 8 Ceterum verius credo recipiētem fictē patrimonium, vt ad ordines promoueat, data antapocha, aut fide id reddēdi, cū promotus fuerit, teneri id patrimonium restituere.

Primo, quia falso dixit Angulo cedere in Episcopi præiudicium. Quoniam cum bona fide illum ad ordines promouerit, & ita culpæ expers sit, non tenetur eum alere: vt bene docent Decius c. Episcopus, nu. 13. de præbendis. Nauar. lib. 1. consilior. tit. 11. de tempor. ordin. in 1. editione, consil. 14. & 46. in 2. consil. vlt. per totum, obligatio enim illa addēdi, est punizio delicti Episcopi promouentis ad ordines carentem patrimonio: vt bene docet glo. cap. cum secundum Apostolum, verb. successores, de præbendis. Quare si Episcopus promoueat habētem patrimonium, illi iure po-

Sancb. de Matrim. Tom. 1.

stea casu pereat, non tenetur illum alere: quia promouens nullam culpam contraxit, vt docent Ioan. And. c. tuis, nu. 5. de præbendis, vbi Anton. num. 7. Card. num. 1. quæst. 4. Abb. num. 5. Imola, num. 6. vnde Glof. ibi, verb. patrimonialibus, & Henricus, num. 1. Anchar. num. 4. & Hollienfi ibi, dicentes, quando patrimonium casu perijt, teneri Episcopum, illum alere: intelligendi sunt de generali obligatione, qua Episcopus tenetur pauperibus subuenire, & nō de speciali cōsurgente ex virtute promotionis ad ordines: & ita se explicat gl. c. cū secundū, verbo donec de præb.

Nec obstat decretum Tridentini Sess. 21. cap. 2. de reformatione: quia loquitur de obtinentibus patrimonium, vel pensionem, vt possint ad ordines promoueri, ibi, *patrimonium verò, vel pensionem obtinentes*: at in nostro casu hic nūquam obtinuit patrimonium: cum ea non fuerit vera donatio, sed donationis fictio, nec acquisiuit alter dominium rei sic donatæ, & licet iniquē egerit, donas fictē, mereaturque re donata priuari: cum tamen hæc sit pena iudicis sententiam desiderat. Sic docent Corduba summa, quæst. 32. §. respondet, que no es la misma razon, Lud. Lop. 1. p. instrumētis, in 2. editione, c. 240. in fine, & l. 2. de contractibus, c. 45. fol. 515. Et pro eadem sentētia sunt alij, Doctores dicentes ordinatum hoc patrimonio fictē donato, esse suspensum: quia sine patrimonio ordinatur, (si enim donatio illa valeat, nec statim restituenda esset vero patrimonio ordinaretur, nec esset suspensus, vt docet Nauar. lib. 1. consil. tit. 11. de temporibus ordin. in 1. editio. consil. 16. & 41. in 2. consil. 21. Manuel 2. tomo summa, c. 15. num. 2. & 5.) Hi sunt, Nauar. summa, c. 27. nu. 158. & lib. 1. consil. tit. 11. de temp. ord. in 1. editio. consil. 14. & 17. in 2. consil. vlt. Ledesma. 2. p. 4. q. 26. artic. 2. fol. 361. Maiolus lib. 4. de irregul. c. 13. in initio, Pedraza 2. p. summa, c. 2. Met. na lib. 1. summa, c. 11. §. 8. Borgasus de irregul. 1. p. q. c. num. 24. Spino Speculo testam. gl. 18. nu. 75. Salzedo pro et ca, c. 18. nu. 1. & 12. Manuel 2. tomo summa, c. 15. num. 1.

DISPUTATIO XXXIII.

An in foro conscientie valida sit promissio arrharum ultra decimam bonorum partem, ita vt vxor iniuncte teneatur excessum illum restituere?

S V M M A R I V M.

Proponuntur rationes pro vtraque parte, nu. 1.

Arrha ultra decimam bonorum, vel sponsalitia largitas ultra octauam dotis sponsæ partem nō sunt val. da in foro conscientie, sed restituenda sunt, nu. 2.

Soluitur argumentum & melioratio causa dotis est valida in foro conscientie, nec restituenda, num. 3.

- 1 **V**idetur non valere: quia melioratio causa dotis facta per parentes erga filiam, contra l. 1. tit. 2. lib. 5. nouæ recopil. Castellæ, est irrita in foro conscientie, peccatque lethaliter pater, & filia meliorata tenetur restituere, vt docet Bacza de non melior. filia, cap. 20. nu. 1. & 2. & ultra illum sentiunt peccare lethaliter patrem sic meliorantem. Tello lib. 26. Tauri in fine, Roias epitome successuum, c. 3. nu. 4. Angulo de meliora. l. 10. gl. 9. num. 3. Docenturque quia hoc iustissimè illa lege prohibetur, annullaturque quicquid contra gestum fuerit. Sed eadem l. 1. in fine, prohibetur ne sponsalitia largitas octauam dotis sponsæ partē excedat, & l. sequenti ne arrha ultra decimam bonorum partē sponsi donentur, annullanturq. cōtra gesta: ergo excessus ille non est validus in foro conscientie.

Ex altera parte videtur esse validum, quia verius videtur meliorationem causa dotis factam non esse irritam in foro conscientie, nec restituendam, donec iudicis sententia accedat, nec partem meliorantem peccare. Quia ea lex id prohibens non est ita recepta, vt obliget in conscientia, sed tantum vt detur actio in foro externo ad repetēdum:

L I 3 Quod

Quod inde probetur, quia passim sic videmus fieri dictas meliorationes, nec Confessores iniungere scrupulum, quare ita videtur lex hac vsu interpretata. Et ita tenent Corduba summa, q. 124. in fine, licet postea aliquantulum trepidet; Mexia taxa parisiensis, conclus. 6. nu. 42. Hentig, lib. 11. de matrimonio, c. 20. n. 4. Lud. Lop. lib. 1. instruct. c. 173. in 2. editione; & firmitus id tenet lib. 2. de contractibus, c. 42. in initio, Manuel 1. to. summa, 2. editione, c. 97. nu. 3. Ad idem est Padilla, authent. res quæ, nu. 23. C. commun. de leg. vbi dicit sibi renunciatum esse apud versusque pretorij equissimos iudices hanc legem dissimulatione exoleuisse.

2 Breuiter dicendum est, excessum artharum ultra decimam, & sponsalitiæ largitatis ultra octauam partem dotis, non esse validum in foro conscientie quoad excessum, sed illum restituendum esse nulla iudicis sententia expectata. Quia leges hæc prohibentes, & quicquid contra gestum fuerit annullantes in vtroque foro receptæ sunt: vt sonat, & ita vsus ipse testatur.

3 Ad argumētum oppositum fateor mihi verius esse, patrē meliorantem filiam causa dotis, minimè peccare, nec filiā melioratam tenere restituere: quia lex illa non est in hoc sensu recepta: vt probauimus, num. 1. at verò leges de sponsalitiæ largitate, de artharum disponentes, receptæ sunt in foro conscientie, vt sonant.

DISPUTATIO XXXIV.

An donatio artharum ultra decimam confirmetur iuramento, vel illud obseruandum sit?

S Y M M A R I U M.

Præponitur sententia affirmans, num. 1. Et contraria verior, num. 2. Vbi an iuramentum indigeat relaxatione? Et de iuramento sponsalitiæ largitatis ultra octauam dotis partem firmetur iuramento, num. 3.

Soluntur argumenta, & explicatur l. 18. tit. 1. lib. 4. nouæ recopilationis Castella, num. 4.

1 **D**uplex est sententia. Prima docet confirmari iuramento. Probatur prima ex l. 12. tit. 1. lib. 4. nouæ recop. vbi permittitur iuramentum apponi in artharum contractibus, ergo id iuramentum aliquid operatur: alias frustra apponeretur.

Secundò, quia hoc iuramentum potest seruari absque interitu salutis spiritualis, ergo est seruandum, iuxta c. cum contingat, de iur. iuran.

Tertiò, quia contractus lege civili interdictus non ob publicam utilitatem, sed ob priuatam principaliter, licet minus principaliter ob publicam, firmatur iuramento, iuxta doctrinam Bartoli communiter receptam, l. si quis pro eo, num. 8. ff. de fideiussor. quam pluribus adductis approbat Couar. de pactis 2. p. 5. n. 5. & 6. At promissio artharum ultra decimam principaliter interdicta ob priuatam utilitatem, non enim interest boni publici, vt hic potius quam ille ex ciuibus pecunias habeat: ergo dirigitur iuramento.

Quartò, quia eadē est ratio prohibitionis, ne arthar decimam excedant: & ne fiat donatio inter coniuges, scilicet, ne mutuo se amore spolient: at donatio inter coniuges firmetur iuramento, (vt diximus hoc lib. 6. disputatione 11. nu. 2.) ergo & donatio artharum excedēs decimam. Et hæc sententia satis probabilis & eam tenet Castillo, l. 50. Tauri, nu. 4. Segura l. 1. §. si vis, nu. 139. de acquir. d. possess. & ibi Perez in addition. idem Perez lib. 3. ordinam. tit. 1. l. 6. §. itē iuramentū, Gomez Arias, l. 48. Tauri, nu. 13. Ana Gomez, l. 53. Tauri, nu. 13. & l. 69. nu. 4. & lib. 2. variat. c. 24. nu. 26. ad fin. Mincha, de succession. creat. lib. 3. §. 28. n. 33. & §. 26. num. 42. Anton. Gabr. to. 1. commun. in mea editione, lib. 1. verb. arthar, folio 57. Aiora de partitio. 1. p. c. 7. nu. 19. Et in hanc dicit Molina tom. 2. de iustit. tract. 2. disput. 43. in fine, se magis inclinare.

2 Secunda tñ snia probabilior, ait nō confirmari iuramento. Hæc sententia solet probari primo, quia contractus nō firmatur iuramento, quoties lex non tantum prohibet contractum, sed etiam prohibet eidem apponi iuramentum, doceturque contractum appposito iuramento esse nullum: vt latè probat Couar. de pactis, 2. p. 5. n. 8. cum alijs quos refert; idem Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. gl. 3. nu. 7. vbi amplius defendit contra Couar. non tantum non confirmari iuramento, sed etiam non esse necessariam ipsius absolutionem, seu relaxationem: licet enim lex civilis nil possit disponere circa iuramentum semel præstitum: hoc nō, quæ est fori Ecclesiastici: at potest impedire eius obligationem, antequam præstetur: vt latè Couar. de pactis, 1. p. 5. 3. nu. 7. & sequentibus Gut. authent. sacramenta puerum, nu. 46. C. si aduersus vendit, at lex 1. tit. 2. de las arras. lib. 3. fori, decernit promissionē artharū ultra decimā, non valere, licet irritetur, ibi, e si mas le diere opleio sobre ello fiçiere no vala, ergo promissio artharū ultra decimā, nō firmatur iuramento.

Sed hæc ratio, mea sententia parum urget. Primò, quia valdè incertum est posse legem civilem, vim iuramenti et, antequam præstetur, enervare. Nam contrarium cū multis tenet Mincha, de success. creat. lib. 3. §. 28. nu. 30. dicit tamen eā prohibitionem id præstare, quod is contractus carebit effectibus datus à lege civili contractibus, & Barboza, l. 1. p. 2. nu. 72. & 73. ff. soluto matrim. defendit cum alijs non posse tollere vim, ac iuramenti effectus in foro Ecclesiastico, sed tantum id operari in foro civili, in quo nō dabitur actio, at posse cum cui iuramentum præstitum est, recurrere ad forum Ecclesiasticū: iuxta c. si. de foro cōpet. in 6. vt cogat iudicem secularem obseruare iuramentum.

Secundò, quia in ea lege fori nulla fit mentio iuramenti, illa enim verba opleio sobre ello fiçiere, non intelliguntur de iuramento, sed tantum de pacto, seu promissione.

Et ideo hac omiſsa ratione, & alijs quæ parum vrgent, potissima ratio quæ hæc sententia probari solet, est, quia non posse promitti arthas ultra bonorum decimā, est non tantum in fauorem ipsius promittentis arthar, sed eius consanguineorū, qui, us deferretur ius repetendi hunc excessum, l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 7. fori, ibi, se por ventura mas diere, los parientes mas propinquos de el marido lo puedan demandar, at in præiudicium tertij, non firmatur contractus iuramento, c. quāuis pactum, de pactis, in 6. in fine, ibi, nec redūdet in alterius detrimentum, & c. cum contingat, ad finē, de iur. iur. ergo talis promissio artharū ultra decimam nō firmatur iuramento. Sic tenent Montaluis referent Vincenium Episcopum, l. 1. verb. todo home, tit. de las arras, li. 3. fori, & ibi. Suarez n. 23. Couar. de pactis 2. p. 5. n. 8. Padilla authent. res quæ, nu. 29. C. commun. de leg. Baeza de nō melior. filia, c. 29. nu. 6. & 12. Mexia l. Tolet de los terminos, 7. fundamento secundæ partis, n. 34. Villalobos in commun. opin. litera A, verb. arthar, nu. 251. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. gl. 3. nu. 6. Azabedo ead. l. 2. nu. 17. & l. 12. verb. arras, tit. 1. lib. 4. recopil. Valascus cons. 16. nu. 14. tomo 1. Gutier. 2. pract. tota quest. 16. & de iuramento 1. par. c. 14. num. 1. & authent. sacramenta puerum, nu. 44. C. si aduers. vendit, Manuel 1. tomo summa, secunda editione, cap. 192. conclusionē 6. num. 6.

Nec id iuramentum indiget relaxatione: non enim potest seruari absque peccato, & ita non obligat, quia lex iusta prohibet, excessumque penitus annullat, & est in præiudicium tertij. Sic Matienzo, ibi, nu. 7.

3 De sponsalitiæ largitate dicendum est, si donetur, aut promittatur ultra octauam dotis sponse partem, contra l. 1. in fine, tit. 2. lib. 5. recopilat. Castelle, eam firmari iuramento. Quia defuit potissima ratio, ob quam donatio artharum ultra decimam non confirmatur iurando, nimirum, eā esse in consanguineorū præiudicium, quibus lex actiōem ad repetendū excessū, cōcedit: in sponsalitiæ largitate talis actio, ad repetendū excessū nulli cōceditur, sed solum est in præiudicium sponſi donantis, aut promittentis: vt constat ex dicta l. prima: Nec obstat, si arguas hanc promissionem esse contra legem annullantem actum.

sicuti est promissio arrharum ultra decimam: & ita videri esse contra bonos mores: Respondetur esse contra bonos mores civiles, non autem naturales: cum non sit in praeiudicium tertij, qualis est promissio arrharum ultra decimam: haec autem est vis iuramenti, ut faciat valere actum prohibitum lege civili, et cum decreto irritanti, si non sit in praeiudicium tertij: ut constat ex c. quāvis pactū, de pactis in 6. ibi, quamvis lex civilis improbet. Sic docet Gutier. de iur. 1. p. c. 14. nu. 5. Spino Speculo testament. gl. 18. num. 117.

An valeat si excedat haec donatio eam partem, de qua licitum est sponsis disponere in praeiudicium ascendentium, vel descendendum? Dicam disput. 36. num. 18. ubi an iuramento tunc confirmetur?

4 Ad argumenta opposita sententiae propositae, num. 1. respondetur.

Ad 1. intelligi eam legem in quantitate à iure permissa ne inducatur iuris correctio: & quia lex illa minimè questionem hanc decidebat, sed in quibus contractibus permittebatur tabellionibus iuramentum apponere: & permittitur in hoc, quia bona arrharum nomine promissa, perpetuò alienantur. Sic explicant Gutier. de iuram. 1. p. c. 14. nu. 3. Azebedo lib. 4. recopil. tit. 1. l. 11. ad finem.

Ad 2. respondet Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. gl. 3. nu. 7. iuramentum hoc minimè obligare: quia iurando peccatum admittitur. Sed hoc bene impugnatur Barbosa, l. 1. p. 1. nu. 72. & 73. ff. soluto matrim. obligat enim iuramentum cum peccato praestitum, si in eius observantia culpa absit. Ut bene docet Abb. cap. 2. nu. 8. de arbitr. per c. & si Christus, de iureiuran. Vnde negandum est posse servari id iuramentum absque peccato, ut explicui num. 2. in fine.

Ad 3. dic etiam quando principaliter ob bonum privatum prohibetur contractus, minimè cum iuramento firmari, si sit in praeiudicium tertij, qualis est hic.

Ad ultimam, nego eandem esse omnino rationem. Quoniam donatio inter coniuges multis in casibus est permissa, & in solum donantis praeiudicium cedit: arrhae autem ultra decimam in nullo casu permittuntur, & excessus iuramento firmaretur, caderet in tertij praeiudicium, nempe, consanguineorum, quibus datur ius ad excessum repetendum.

DISPUTATIO XXXV.

An soluto matrimonio incumbat uxori, & eius heredibus probare arrhas promissas non excedere decimam bonorum mariti partem, vel potius viro, & eius heredibus incumbat probare excedere?

S V M M A R I U M.

Hac quaestio deservit etiam pro foro conscientiae, num. 1.

Referitur duplex opinio in. 2. & 3. Et sententia Authoris in. 4.

Proponitur duplex casus, in quibus est certum uxorem nil teneri probare, num. 5.

1 **H**ae quaestio non tantum deservit pro foro externo, sed etiam pro foro conscientiae: si enim ipsa mulier non tenetur probare, nec ad illam attinet discutere, an arrhae excedant decimam, vel non excedant poterit tuta conscientia eas retinere, dum sibi non constiterit, vel heredes viri non probaverint excedere. Si verò ad illam attinet hoc probare, tenebitur hoc discutere, ne dubia saltem fide non adhibens debitam diligentiam ad assequendum veritatem possideat.

2 Haec ergo in re quidam aiunt uxori incumbere onus hoc probandi. Quia cum certam arrharum quantitatem exigit, quae sibi competere nequit, nec ad eam actionem habeat, nisi sit intra bonorum mariti decimam, fundamentum uxoris, & eius heredum est, ut decimam non excedat: id ergo tenetur probare uxor, iuxta doctrinam glossae, l. si verò, §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisfacere cogantur, & l. cum de lege, ff. de probatio. Sic sentiunt Suarez, l. 1. nu. 15. tit. 2. de las arras, lib. 3. foris. Anton. Gomez l. 50. Tauris

nu. 13. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. gl. 2. n. 9. Erdicir receptam, Couar. 2. variat. c. 6. num. 7.

3 Alij verò dicunt, dum uxor, aut eius heredes petunt arrhas promissas, teneri eos probare non excedere decimam: secus quando possident arrhas, & conveniuntur à viro, vel heredibus viri, quod sint ultra decimam: tunc enim his incumbit id probare. Sic Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. nu. 19. Meres de maiora. 1. p. q. 52. nu. 13. & 17.

4 Verum probabilius credo, nec uxorem, nec eius heredes teneri probare esse arrhas intra decimam bonorum, ut eas obtineant, sed merito, vel eius heredibus incumbere onus probandi excedere decimam. Quia cum uxor arrhas sibi simpliciter promissas petat, & adversarius obijciat sibi non integrè ob decimam excessum debitas esse fundamentum intentionis adversarii est hoc, & sic illud teneretur probare: uxor autem petens arrhas non fundatur in divitijs viri sufficientibus, sed in sola arrharum promissione, & instrumento: adversarii verò est excipere, non sat esse divitias viri, ut ea arrharum quantitas promittatur: ergo debet probare eam exceptionem. Item probatur ex l. cum de lege, ff. de probationibus, ubi habetur si heres legatorum solutionem deneget, eo quod totum testatoris patrimonium exhauriant, ob idque contendat Falcidiam detrahendam esse, ei incumbere hoc probare: cum tamen legatarij auctores sint, quia fundatur in legato ipsis relicto: ergo similiter cum uxor fundetur in arrharum sibi facta promissione, si agat, ut sibi tradatur, nil tenebitur probare, sed heredibus viri oppositis excedere decimam, incumbet hac exceptionem comprobare. In hanc sententiam magis inclinat Cou. 2. variat. c. 6. n. 7. Et ea tenet Baeza de nō melior. filiab. c. 36. nu. 19. Gut. 3. pract. q. 50. nu. 4. 5. & 6. & de iuramen. 1. p. c. 1. nu. 23. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. gl. 7. in fine, Alora de partitio. 1. par. c. 7. nu. 27. & duplici sequenti.

5 Duplex tamen est casus, in quo videtur circa controuersiam, uxorem aut eius heredes nil teneri probare. Primus est, quando uxor, vel eius heredes arrhas iam possident. Quae casum admittunt Doctores secundae sententiae allegati, nu. 3. & dicit indubitatum Gutier. 7. pract. q. 40. n. 3. Secundus est, ubi adsunt aliqua conjecturae, & praesumptiones, quibus iudices sibi quodammodo suadent arrhas minimè excedere decimam, Sic Couar. 2. variat. c. 9. nu. 7. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. gl. 2. num. 7.

DISPUTATIO XXXVI.

An arrhae minuunt legitimam ascendentibus, vel descendibus debitam, vel solum extrahenda sint de ea parte, de qua potest maritus in praeiudicium filiorum prioris matrimonij disponere, aut si illis careat, de qua potest in praeiudicium ascendentium, donare?

S V M M A R I U M.

Quot quaestiones disputande sunt, num. 1.

Referitur opinio asserens donationem remuneratariam extrahendam esse de toto hereditario corpore, n. 2. Et ibi si voluisset legislator expressisset. Et expressa nocent, non expressa autem, minimè.

An possint patres tempore vitae, aut mortis elemosinas quasque largiri, & opera pia instituere in praeiudicium legitimae ascendentium, vel descendentium vel extrahenda sint de parte, de qua possunt libere disponere, nu. 3. iuncto nu. 6.

Donatio remuneratoria quoties non debeat ex iustitia extrahenda est de parte, de qua donans potest libere disponere, nu. 4.

Donatio remuneratoria facta filio, an computetur in Castellam in tertia & quinta bonorum parte, in qua parentes censentur dū donat filios meliorare? Et explicatur l. 26. Tauri hodie l. 10. nu. 6. l. 5. recopil. Castella, n. 5. Et solvuntur argumenta, n. 7.

An elemosyna, & donationes minuta a parentibus vitae tempore factae, extrahenda sint de ea parte, de qua possunt libere dis-

ponere? Referuntur varia sententia: n. 8. 9. & 10. Et sententia Authoris, n. 11. Et quid, si facta sint aliqui ex filiis, & tempore mortis illius, vel alius melioratur? n. 12. Et solvuntur argumenta, n. 13.

An artha extrahenda sint de ea parte, de qua potest vir liberè, disponere in praeiudiciū ascendentiū, vel descendentiū? Referuntur opinio negans, n. 14. Et contraria verior, n. 15. Et ibi, donatio artharum est voluntaria.

Quid, si maritus tempore promissionis carebat descendentiis, at eorum natiuitate renascitur hac donatio? n. 16. Et ibi, donatio remuneratoria non renouatur natiuitate filiorū, neque quando donans de liberis cogitabat.

An idem dicendum sit de sponsalicia largitate? n. 17. Et an si excedat quantitatem, de qua sponsus potest disponere in praeiudiciū ascendentiū, vel descendentiū, confirmetur iuramento? n. 18. Et donatio hac est voluntaria, n. 17.

Questio hac ex decisione illius pendet, an donatio remuneratoria extrahatur de toto hereditatis aceruo, minuatque legitimas ascendentiū, vel descendentiū debitas? Ex ideo triplex est disputanda questio, Prima de donatione remuneratoria, Secunda, de donationibus minutis, Tertia, de arthiis.

Questio prima. An donatio remuneratoria extrahenda sit de toto hereditatis aceruo, more patris alieni, vel de ea sola parte, de qua potest quis in praeiudiciū legitimæ ascendentiū, vel descendentiū debita disponere? Vt in Regno Castellæ, de quinta bonorum parte, in praeiudiciū descendentiū: iuxta l. 30. Tauri, hodie l. 13. tit. 6. lib. 5. recop. Castellæ, & de tertia, in praeiudiciū ascendentiū, l. 6. Tauri hodie l. 1. tit. 8. lib. 5. eiusdē recop. Duplex est sententia, Prima affirmat extrahendam esse, tanquam ex alienum ex hereditatis corpore, & ita minuire legitimam ascendentiū, vel descendentiū. Probat, ex l. Diuus 9. ff. si quid in fraudē patris, ubi hīc liberū benemeritis donare posse, non verò legare, quia patris legitimam portionem minuat: cū ergo portio patris, & filiorū sint similes l. 6. C. de inoff. testam. & illa possit donatione remuneratoria minui, poterit similiter hac.

Secundò, quia l. 30. Tauri, hodie l. 13. tit. 6. lib. 5. recopilatio. Castellæ, numerat, quæ ex quinto extrahenda sunt, non oblatæ filiorum legitima, & solum refert donationes gratiosas, & funeris impensas, sed nomine donationis gratiosæ non comprehenditur remuneratoria, sed est veluti solutio debiti: (vt probauit hoc 4. lib. disp. 6. nu. 2.) ergo donatio remuneratoria non est in quinto computanda. Si enim voluisset lex de quinto extrahi, id expressisset, item apud Labeonem, l. 1. §. ait Pretor, versic. hoc edictum, ff. de iniur. ibi, ea enim quæ notabiliter sunt, nisi specialiter noventur, videntur quasi neglecta. Et melius cap. inter corporalia, post mediū, de translatione Episc. ibi, si circa translationē fieri voluisset, poterat expressisse. Quod multis exornat Tiraq. l. si unquam, ver. liberis a num. 3. C. de reuoc. donat. Expressum enim nocent, non expressa autem, minimè, nonnunquam § 1. in fine, ff. de condit. & demonstr.

Tertiò, quia tutor potest solemnia munera patribus, ac pupillis cognatis de ipsius pupilli bonis mittere, quando attempta eius pupilli consuetudine, ac dignitate mittere debuit leg. cum plures, l. 3. §. finali, ff. de administratio. tutorum, & docent Barr. ibi in initio, Abbas, c. 3. nu. 2. de donation. Cuman. consil. 101. Ioan. García de donatione remuneratoria, nu. 42. ergo si tutor potest de bonis alienis donationes remuneratorias facere, a fortiori poterit pater de propria bonis, licet filiorum legitimam tangat. Et ideo hanc sententiam tenet Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 50. num. 12. Castillo in Proemia legum Tauri, verb. gratia, vers. ex qua tria singulariter infero, & l. 29. Tauri, verb. las otras donaciones, nu. 20. Gomez Arias l. 26. Tauri, nu. 9. Nauar. summa Hispana, cap. 28. additione ad num. 36. capit. 26. ad tertium dubium, & summa Latina, cap. 26. nu. 39. Azbedo libro 5. recopilatio, tit. 2. l. 2. num. 30. Et videtur tenere Anton. Gom. l. 29. Tauri, nu. 23. dicit enim donatum si-

lio ob benemerita ceteri debiti solutionem, & velut extraneo datum, & proinde ultra legitimam illi competere. Et ex Theologis, idem tenet Molina como 1. de iustitia, tract. 2. disput. 244. ad finem, addens, siue donatio hac fiat inter viuos, siue in vltima voluntate. Ludo. Lop. 1. p. instructorij, 2. editione, c. 170. concl. 5. Manuel 1. tomo summa, c. 11. n. 2. Vega li. 5. summa, casu 292. Et hæc sententia est probabilis.

Ex hac sententia inferunt aliqui, posse parentes dū vita fruuntur, in elemosynas, & opera pia quicquid voluerint expendere, licet quantum bonorum excedat, de quo solo, in Regno Castellæ possunt disponere in praeiudiciū filiorū, Quia l. 30. Tauri, solo donationes gratiosæ prohibentur ultra quantum bonorum, in descendentiū praeiudiciū, elemosyna autem non est donatio gratiosa, sed fit in remunerationem beneficiū à Deo acceptorum, & pro animæ bono, quod filiis præferendum est, Sic Nau. summa Latina, cap. 26. nu. 39. & clarius Hispana c. 28. in additione, ad nu. 36. in fi. c. 26. Lud. Lop. 1. p. instructorij, 2. editione, c. 170. conclusionem 7. & lib. 2. de contract. cap. 42. §. præterea. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, capit. 93. num. 1. Vega lib. 5. summa, casu 294. allegatur Corduba Summa, quæst. 125, dicto §. at ibi agit de minutis elemosynis; de quibus statim dicemus. Immo Ludou. Lop. cod. cap. 170, conclusionem 10. & 11. quem sequitur Vega lib. 5. summa casu 295, 296. & 297. asserit etiam tempore mortis posse parentes ultra quantum bonorum legare ad quicunque opera pia, saltem in foro conscientie, modò alimenta necessaria filiis supersint.

Secunda sententia, multò probabilior, docet donationem remuneratam quando non est debita lege iustitiæ, non minuire legitimam ascendentiū, vel descendentiū, sed extrahi de ea parte, de qua liberè potest donans disponere, Probat, quia l. 30. Tauri, expressè constituit filios, ac descendentes heredes necessarios, præter quintam bonorum partem: ergo cum hæc sit causa præcisæ, ac necessaria, non est prætergredienda, propter donationes remuneratorias, quæ verè, & propriè non continent iustitiæ debitum, sed voluntariæ sunt. Quare dum lex illa loquitur de legatis, & donationibus gratiosis, ideo ea sic appellat, quia voluntaria sunt, nec ex iustitia debentur.

Et confirmatur, quia ea l. 30. Tauri, cauetur funeris impensas ex quinto bonorum deducendas esse, cum tamen valde necessariæ sint; ergo a fortiori donationes remuneratoriæ, quæ voluntariæ sunt.

Secundò probatur ex l. 8. tit. 4. p. 5. ibi, si el padre quisiero fazer donacion, pueda la fazer a sin vida camien vuerre con tal que sinque a los fijos su legitima: ergo. Et ideo hanc sententiam tenet glo. auth. vnde & si parens, ver. falcidia, C. de inoff. testam. vt bene ponderat ea sequens ibi Fulg. & Iason nu. 15, in fi. Paulus ibi, nu. 7. Aymon consil. 165. Segura l. coheredi. §. cum filia, nu. 181. ff. de vulg. Couar. c. cum in officijs, nu. 11, de testamen. Greg. Lop. l. 8. in fi. tit. 4. p. 5. Tello l. 28. Tauri, nu. 3. Meres de maior. 1. p. q. 22. num. 19. Perez lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. fol. 73. §. præterea relictum, Baeza de non melior. filia. c. 17. nu. 3. Marienzo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 12. gl. 2. n. 4. Azbedo ea l. 12. nu. 5. & 20. & l. 6. nu. 22. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. nu. 24. & 25. & 3. pract. q. 33, nu. 16. Ioan. García de donatione remuner. nu. 41. Angulo de meliorat. l. 12. gl. 1. nu. 17. & 18. Salzedo addit ad regulam 214. Bernardi Diaz, vers. amplia tamen.

Hinc infertur intellectus ad l. 26. Tauri, hodie l. 10. tit. 6. lib. quinto, recopil. Castellæ, quæ disponit donationes factas filiis per parentes, computandas esse in tertia, & quinta bonorum partem portionem, in qua ab ipsis meliorati possunt; similiter enim dicendum est de donationibus remuneratorijs factis per parentes filiis, quando obsequia remunerata non sunt talia, ob quæ posset pater in iudicio conueniri. Quia re vera spontaneæ, & liberales sunt. Sic Couar. Gutier. & Salzedo num. præcedenti allegati.

Secundò infertur minus bene Authores, n. 3. retinere asseruisse posse parentes in praeiudiciū legitimæ descendentiū, ultra quintam bonorum partem in opera pia expendere, Primum,

Primò, quia donatio remuneratoria ex sola gratitudine debita, maiorem debiti rationem habet, quam vera elemosyna, & tamen non minuit legitimam filiorum; ergo à fortiori nec elemosyna.

Secundò, quia elemosyna non est verè donatio remuneratoria: nec est verè causa pia, Deoque grata, quando in præiudicium rei alteri debita sit, qualis est legitima. Vnde merito D. Augustinus, & habetur c. finali, 17. quest. 4. ait: *Quicumque vult exheredare filio heredem facere Ecclesiam, quare alterum qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo proptio neminem inveniat.*

Tertiò, quia d. l. 30. Tauri, expressè disponitur legatum pro sacris faciendis extrahendum esse ex quinta bonorum parte, cum tamen sit legatum pium pro anima.

Tandem, quia praxis receptissima Regni Castellæ habet solum parentibus licere disponere de quinta bonorū parte, siue in vita, siue in morte in præiudicium filiorum quando dispositio non est necessaria, sed liberalis. Et ita hanc partem tenet latè probans Gutier. de iuramento, 1. p. c. 5. nu. 28. & lib. 3. pract. q. 61. nu. 2. & sequentibus. Pro eadē sententia est Suarez l. quoniam in prioribus, in declaratione legis Regni, limitatione 1. in initio, C. de inoffic. testamen. ubi alijs citatis asserit, si hereditas patris esset adeo opulenta, ut legatum pium parum excedens quintū bonorū, modicum præiudiciū filiis inferret, posse sustineri tale legatum: q̄ idem sequitur Baeza de nō melior, filiab. c. 27. nu. 9. Azebedo lib. 5. recopilat. tit. 8. l. 1. nu. 67. & 68. addēs idem dicendum esse de tertio, si filius patri opulentissimā hereditatem relinqueret: & dicit esse probabile Gutier. 3. pract. q. 61. in fine, licet probabilius dicat non valere excessum illum ultra tertium, vel quintum.

7 Ad argumēta prioris inq̄, proposita, nu. 2. respōdetur.

Ad primum dic cum Couar. c. cum in officijs, nu. 11. de testam. esse minori privilegio prædita patroni portionem, quam filiorum legitimam; ut notat Iason l. cum qui, C. de inoffic. testamen.

Ad secundum dico, nomine donationis gratiosæ intelligi donationes omnes, quæ non ex iustitiæ debito fiunt.

Ad tertium dico, argumentum procedere si pater non haberet unde posset obsequia sibi præstita remunerare. At cum habeat quintum bonorum, de quo potest disponere, æquū nō est, ut filiorū legitimas minuēs se gratū exhibeat.

8 Questio secūda. An donationes, & elemosynæ minutatim à parentibus factæ, dum superstites sunt computandæ sint in ea parte, de qua liberè possunt disponere, & ita in Regno Castellæ de quinto bonorum defalcandæ sint: ita ut si ex ijs minutis donationibus, ac elemosynis coalescat æteruus, qui vel quintum excedat, non possit amplius patres de quinto bonorum disponere: vel si non excedat, tantū possit patres de residuo disponere? Varij sunt dicēdi modi. Primus ait donationes et minimas, & minutatim factas esse de quinto defalcandas. Probat ex l. 28. Tauri, hodie l. 1. tit. 6. lib. 6. recopilat. Castellæ præcipiente ne patres in vita, vel in morte, nisi de quinta bonorū parte disponāt: iūcta l. 30. Tauri, hodie l. 13. eod. tit. 6. decidēte oēs donationes gratiosas de quinto extrahēdas esse: q̄ leges licet duræ videātur servandæ sūt, l. prospexit, ff. q. & a quibus.

Et cōfirmatur, quia parum interest filiorum, siue parentes per viam quotæ, siue minutatim disponant, cum æquè lædantur, & minus habeant in bonis.

Secundò, quia in concernentibus iustitiam etiam parva attenduntur. Ut probat Pinel. rub. C. de rescind. vendit. n. 8, & 24. Et ubi agitur de iure alterius auferendo, de minimis etiam habenda est ratio: ut latè probat Brunus tract. de statuto excludente feminas, art. 2. q. 12.

Tertiò, ex doctrina Innocentij cap. 3. num. vnico, de donatio. Abbatis c. 2. eodem tit. nu. 4. ubi dicunt, si prælatus potest donare modica, totque minutatim donet, ut Ecclesiam lædat, reuocati ultimas donationes: ergo similiter donata à parentibus etiam modica, si quantum bonorum excedant reuocabuntur quoad excessum. Sic docet Tello, l. 28. Tauri, num. 4.

Secundus dicendi modus est, si excessus sit modicus, ita ut filij parum grauentur in legitima ex donationibus minutis toto vitæ curriculo factis, non defalcari de quinta bonorum parte, secus si esset notabilis excessus, & grauior. Sic Greg. Lop. l. 8. verbo *en vida*, tit. 4. part. 5. Gutier. 2. pract. q. 68. nu. 2. licet dicat iuris rigore attento veriorē esse primam sententiā, at æquitare, & consuetudine attendita esse tenendam hanc sententiā. Eandem tenet Manuel. 1. tomo summæ 2. editione, c. 92. num. 61.

10 Tertiū, dicendi modus est, quando pater non donauit tempore vitæ quantum per modum quotæ, id est, certam bonorum partem, sed fecit aliquas speciales donationes modicas, ac minutas elemosynas, ut quotidie sit, non attendi ut tempore mortis diminuāt quantum, de quo pater disponere potest. Probat ex consuetudine, quæ est optima legum interpret c. cum dilectus, de consuetudine, quæ ita interpretatur leges decedentes, ne liceat patri in filiorū præiudiciū disponere, nisi de quinta bonorum parte, nullus enim dum testatur de hac parte, solet respicere ad modicas donationes, vel elemosynas toto vitæ curriculo factas: quod si hæc minuerent quintum rarissimè parentes possent de quinto testari. Sic docent Suarez l. quoniam in prioribus, in fine, C. de inoffic. testamen. Baeza de melioran. filiab. c. 27. nu. 6. Matienzo libro quinto recopilat. tit. 6. l. 12. gl. 3. nu. 3. Corduba summa quæstionum 125. puncto 5. Et hæc sententia est probabilis.

11 Ultimū dicendi modus est, qui præ ceteris mihi attrahet, donationes non modicas factas prudenter, pro modo substantiæ, & qualitate personæ, & quas his attritus postulat recta rō, atque bonorum administratio fieri, nō teneri patres computare in quinta bonorū parte, sed pertinere ad sumptus ordinarios, & ad bonorum administrationem: secus si limites prudentiæ, & huius rectæ administrationis excedant. Quia ita interpretatur praxis: & cum pater, legitimus bonorum administrator sit, arcendus non est ab ijs, quæ recta, & prudēs administratio postulat. Sic docet Angulo de meliorat. l. 12. gl. 1. nu. 26. Alora de partitio. 2. p. quest. 35. per totam Molina c. mo 2. de iustit. tractat. 2. disput. 282. §. dubium est, ubi benè addit plus posse hoc modo donare parentes diuersis, atque decursu temporis, quam simul: & hanc sententiā dicit probabilem Gut. 2. pract. q. 68. in fine.

Sed obijcies hinc sequi donationes remuneratorias extrahendas esse de toto corpore hereditatis, nec minuire quintum: quia recta administratio postulat parentes has donationes remuneratorias facere, ne ingrati sint erga benefactores. Respōdetur verum esse, quando ex donationes modicæ sunt, quando enim magnæ sunt, nō petit recta administratio in præiudiciū filiorū fieri, nec cōsuetudo permittit: sed solū de ea parte, de qua possūt liberè disponere.

12 Aliqui temperant, nisi donationes modicæ fierent alicui ex filiis, & ultra eas aliquis postea in tertio, & quinto melioraretur, tūc enim dicūt imputandas esse quinto, ne contra legis prohibitionē ultra tertium, & quintū melioratio fiat. Sic Matienzo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 12. gl. 3. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 68. in fine, Angulo de melioran. l. 12. gl. 1. nu. 26.

Sed non video huius limitationis solidum fundamentum: si enim de illis minutis, ac modicis donationibus factis extraneo, curandum non est, nec minuunt tertium & quintum, in quo filius meliorari potest: cur peioris conditionis debet esse filius, cui hæc modicæ donationes sunt?

13 Ad argumenta pro prima opinione proposita, nu. 8. respondetur.

Ad 1. dic leges illas sic rigidè loquentes, vsu interpretatas esse, modo à nobis exposito, num. 11. ne scilicet, curretur de modicis donationibus prudenti administratione factis.

Ad confirmationem dic, non sentiri ita damnum, nec re vera tantum inferri, minutatim dando.

Ad 2. & 3. dic omnia illa locum habere, ubi quis non est verus bonorum dominus, sed merus administrator, ut est Prælatus, secus in vero domino, qualis est pater.

Questio

14. **Questio tertia.** Vtrum arrhae promissae per vnum habentem filios prioris matrimonij, sint extrahendae ex toto hereditatis corpore, vel ex sola ea parte, de qua potest liberè disponere? Vt in Castilla, de quinto bonorum, vel si ascendentes habeat, de tertio. Quidam affirmant extrahendas esse de toto hereditatis corpore, instar aris alieni. Ducuntur, quia donatio arrharum non est simplex, sed remuneratoria; Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. nu. 30. Aiora de partitio. 2. par. quæst. 44. temperans, quando vir absque dedecore non potuit omittere dare arrhas: & idem dicit vterque de sponsalitia largitate.

15. **Ceterum dicendum est,** arrhas extrahendas esse ex ea parte, de qua potest vir in præiudicium ascendentium, vel descendantium disponere: vt in Castilla, de quinto bonorum, si alij ex priori matrimonio, super sint, vel ex tertio, si solos ascendentes habeat. Et ratio est, quia donatio arrharum, quamvis remuneratoria, ac non debetur ex iustitia, sed ex liberali, ac spontanea mariti promissione, qui nullo iure constringitur ad arrhas uxori assignandas. Vt bene docent Suarez lib. 3. fori, tit. 2. *de las arras*, l. 1. nu. 3. Couar. c. officij, nu. 4. de testamen. Tello l. 16. Tauri, n. 8. Spino Speculo testam. glo. 18. nu. 95. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9. l. 7. gl. 1. nu. 8. Azebedo cod. lib. 5. tit. 6. l. 12. nu. 4. Aiora de partitionibus, 1. par. c. 7. nu. 32. Gutier. 2. pract. c. 124. nu. 2. Barbosa l. si cum dote 23. §. si pater, nu. 11. ff. sol. matrim. Ceruantes l. 4. Tauri, nu. 20. Valascus consil. 2. nu. 12. to. 1. Angulo de meliorat. l. 12. gl. 1. nu. 21. Molina to. 1. de iustitia, tract. 2. disp. 200. f. 1230. in fine. Donatio autem remuneratoria non debita ex iustitia non extrahitur ex toto hereditatis corpore, vt probauimus nu. 4. ergo & arrhae. Et ideo hanc sententiam sequuntur Spino ea glo. 18. nu. 94. & 95. Azebedo sibi contrarius lib. 5. recopil. tit. 6. l. 12. nu. 4. Gutier. 2. pract. q. 43. n. 22. & 23. Angulo de meliorat. l. 12. glo. 1. nu. 21.

16. **Inquires autem,** quid dicendum sit, si tempore quo vir promissit arrhas, carebat liberis, an postea ijs natis extrahendae sint de quinto bonorum? Affirmant Azebedo lib. 5. recopil. tit. 6. l. 12. nu. 6. Ducitur, quia initium inspicendum est, in quo arrhatum promissio, spontanea & liberalis fuit: huiusmodi autem donatio reuocatur natis postea liberis, in quantum eorum legitimas tangit, l. si vnquam, C. de reuoc. donat. & l. 8. tit. 4. par. 5.

Sed melius Spino Speculo testam. gl. 18. nu. 94. Angulo de melior. l. 11. glossa 1. n. 22. & 23. Gut. 3. prac. q. 43. nu. 18. & 23. in fine, dicens sic sententia regij cõsiliij Pinciani pronunciatum esse docent arrhas ex toto hereditatis acervo tunc extrahi, & eis non obstantibus posse patrem in vita, vel in morte de integro quinto disponere. Primò, quia tempore promissionis nulla ratione astringebatur ad eas de solo quinto promittendum, cum filiis careret: nec natiuitas filiorum superueniens id impedit. Quia donatio remuneratoria qualis est hæc, minimè filiorum natiuitate reuocatur: vt testatur Tiraq. multos allegans l. si vnquam verbo donatione largitus, n. 12. C. de reuoc. don. Bern. Diaz regula 213. fallentia 6. Greg. Lop. l. 8. verbo *diessé*, tit. 4. p. 5. Villalobos in commun. opin. litera D, verbo donatio. nu. 189. & 190. Molina lib. 2. de primogen. cap. 3. num. 39. Meres de maiorat. 1. parte quæst. 21. num. 5. Gutier. 3. pract. quæst. 43. num. ... Gratian. regula 150. num. 26.

Præterea, quia donatio non reuocatur natiuitate filiorum, quoties verisimile est donantem tempore donationis cogitasse de liberis habendis. Vt clarè colligitur ex c. finali 17. q. 4. ibi, *cum non haberet filios, nec speraret habere*, & l. 8. tit. 4. p. 5. ibi, *ni an fijos, ni esperanza de los auer*. Et docent Tiraq. dicens esse omnium d. l. si vnquam, in præfatione, nu. 75. Bernar. Diaz d. reg. 213. fallentia 8. & Salzedo super eam fallentiam, Iulius Clarus lib. 4. recep. 5. donatio. n. 23. vers. sed quid si filius Greg. Lop. d. l. 8. verbo *ni han*, Baeza de non melior. filiab. c. 9. n. 47. Gratian. regula 150. num. 30. Ait in nostro casu, cum vir promissit arrhas uxoris, cogitauit de liberis habendis: ad id enim matrimonium contraxit; ergo non reuocantur natis liberis.

17. **Hinc inferitur,** quid dicendum sit de sponsalitia largitate, de qua Azebedo, & Aiora (vt retuli, nu. 14. in fine.) dicunt extrahendam esse de toto hereditatis corpore. Sed dicendum est extrahendam esse de ea parte, de qua potest vir liberè disponere: vt in Castilla de quinta bonorum parte, si filios ex priori matrimonio habeat, vel si solos ascendentes, de tertia: si autem filijs careret tempore promissionis, dicendum est extrahi de toto hereditatis corpore: vt num. præcedenti de arrhis diximus. Quia hæc donatio sponsalitiæ largitatis, similiter est voluntaria, & tempore promissionis donas de liberis habendis cogitauit. Et ita priorè partem, nempe, cum adsunt filij ex priori matrimonio, vel ascendentes, extrahi ex ea parte, de qua potest vir liberè disponere, docet Spino Speculo testamen. glo. 18. num. 117. Gutier. pract. quæst. 43. n. 23. in fi. & de iuramento 1. p. c. 14. n. 8. vers. quæ profecto, Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 1. n. 28.

18. **Secundò inferitur,** licet promissio sponsalitiæ largitatis ultra octauam dotis sponsæ partem, firmetur iuramento: (vt dixi hoc 6. lib. disp. 34. nu. 3.) si tamen excedat quintum, tertiumve bonorum in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendantium, minimè confirmari iuramento in hoc excessu tertij, vel quinti, siue excedat, siue non excedat octauam dotis partem. Quia est in præiudiciū tertij, cui legitima est debita. Sic Spino, & Gut. n. præcedenti allegati.

DISPTATIO XXXVII.

An vir cui dos non soluitur, vel non integrè, teneatur ad integras arrhas soluendas?

S V M M A R I V M.

Refertur quadam opinio num. 1. Et opinio Auctoris, nu. 2. Vbi quid si dos tradatur æstimata, plurius quam valeat? Irroganti fidem fides seruanda non est, num. 2. Quid si vir partem dotis remittat, num. 3. Et soluitur argumentum, num. 4.

1. **E**T videtur teneri virum in hoc casu ad integras arrhas soluendas. Quia arrhae dantur in præmium pudicitiae, quam vxor viro prostituit, & ob matrimonij honorè: ergo cum non soluta dote promissa, extet hæc causa, debentur arrhae tanquam causa subsequuta: argumento sumpto ex toto tit. ff. de conditione causa data.

Aliqui asserunt virum magnas arrhas promittentem, ca ductum ratione quòd ampla sibi dos promissa sit, aliter minores arrhas promissurum, minimè teneri dote non soluta arrhas persolvere: & si minor dos quàm promissa est, soluat, vel in rerum dotalium æstimatione decipiat vir, posse pro rata minuere arrharum quantitatem. Probant ex l. pollicitatione 3. C. de donatione ante nupt. vbi deciditur mulierem in dote fallentem non posse perere donationem ea causa sibi factam. Vbi gl. in initio, dicit dupliciter hæc fraudem cõtingere, aut nõ soluendo dotem: aut eam æstimando plusquam valet. Sic docet Suarez lib. 3. fori, tit. 2. *de las arras*, l. 1. n. 11. versic. vnum casum, Baeza de non melioran. filiab. c. 32. nu. 18. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 3. n. 3. & 4. Aiora de partitio. 1. p. c. 71. nu. 34. Quamuis hic videatur loqui, quando mulier mala fide se habuit fallendo virum.

2. **Ceterum** quamuis id quod docent hi Doctores verissimum sit: id tamen non probat ea lex, pollicitatione: loquitur enim in muliere, quæ fallaciter se habuit, & sic mala fide: vt probatur ex illis verbis, *quoniam maritum in dote fefellerit*. verbum enim, fallere, dolum & malitiam importat l. fallaciter, C. de abolitionibus, l. 1. §. 2. de exdilitio edicto. Præterea limitatè admodum loquuntur, cum in casu tantum loquatur, quo vir ex magnitudine dotis promissæ ductus est ad tam amplas arrhas promittendū. Et ideo amplius scitio quàmuis maritus tempore promissionis arrharum non meminerit dotis promissæ, aut fortè tunc nondum promissa fuerit sibi, sed postea promissa sit, posse nõ soluta dote non soluere arrhas:

arhas: & si non solvatur integra dos, vel plus, quo æstimetur, minueretur pro rata dotis non solute, vel pluris æstimetur, quæritatem arharum. Probatur, quia non implenti implendum non est, l. quæro 36. §. inter locatorem, ff. locati. Et frangenti fides, fides servanda non est, regu. frustra 75. de reg. iur. in 6. c. peruenit, el. 2. de iureiur. l. 1. in fine, ff. de loco publico fruendo, l. 28. tit. 12. p. 3. vbi Greg. Lop. verb. loquebrantur, refert et alia in concordantia: ergo frangitur visio fides dotis per omissem, non tenetur ipse servare fidem arharum promissarum: potest enim compensatione uti. Et pro hac sententia sunt Valasc. consil. 3. num. 1. to. 1. Gama decis. 370. nu. 2. Roland. à Valle consil. 10. nu. 3. & 3. tomo 1, alios referens, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disp. 43. §. 1. dubium est verum si dos. Vbi absolute docetur non teneri virum solvere integras arhas, si dos integrè non solvatur.

Limitandum tamen est hoc, nisi matrimonium initum fuerit habita fide de dote certo tempore solvenda, & ante ad tempus matrimonium dissolutum fuerit, tunc n. licet dos soluta non sit, tenetur vir, vel eius hæres ad integras arhas solvendas. Primum, quia habita fides de pretio pro numeratione habetur l. quod vediti, 19. ff. de contrah. empt. vbi id notant scribentes, & ibi novissime Gab. Budæus: & constat etiam ex §. vendita, ver. sed si is quis vediti, instit. de rebus divisi. Secundum, quia in nulla culpa est mulier, quæ ante diem solutioni destinatam, dote minime tradidit. Sic docent Afflict. dicens ita decisum esse in sacro consilio Neapolitano, Guido. Neuiz. Soc. Bertrab. Boerius, quos refert, & sequitur Roland. d. consil. 10. nu. 4. Valascus d. consil. 3. ad finem, Baeza d. cap. 32. nu. 19. Molina proxime citatus.

Si autem vir partem dotis remiserit, tenetur integras arhas solvere, Quia quod remittitur, quasi solutum habetur. Sic Gama, & Molina, num. precedenti allegari.

Ad argumentum propositum num. 3. respondetur negando consequentiam. Quia subsistente causa donationis tenetur donans implere, nisi aliud possit excipere: ut con-tingit hic, cum enim sibi dotis promissa non impleatur fides, potest compensatione utens non implere.

DISPUTATIO XXXVIII.

An pupillus, vel minor possit absque tutoris, aut curatoris auctoritate, iudicisque decreto arhas constituere?

S. V. M. A. R. I. V. M.

Quot sunt questiones disputanda? num. 1.

Quando puer, vel puella pubescat? & quando sit in ætate pupillari? quando dicatur minor? & quando pubertati, aut infantiæ proximè? num. 2.

Quando ex contractu oriatur obligatio civilis, aut naturalis, aut neutra? & quæplex sit obligatio naturalis? Remissive, n. 3. Minor habens curatorem, & civilitè contrahens obligatur naturaliter, & civiliter? absque eius curatorem licentia non obligatur civiliter? Si autem careat curatore, obligatur naturaliter, & civiliter, num. 4.

Pupillus auctoritate tutoris obligatur naturaliter, & civiliter, modo sit proxime pubertati? & quid quando non est proximus? num. 5.

Minor, vel pupillus non obligatur etiam auctoritate tutoris civiliter, in alienatione rerum immobilium, vel mobilium, qua servando servari possunt, nisi ad sua iudicium decretum, Et quid, si curatorem non habeat? num. 6.

An minor, vel pupillus habens curatorem, vel curatorem, contrahens sine illius auctoritate obligetur civiliter, & naturaliter, si factus sit locupletior? num. 7.

Pupillus, seu impubes, carens curatore, non obligetur civiliter ex contractu? num. 8.

An valeat contractus minoris, aut pupilli, sine auctoritate tutoris, aut curatoris gestus, in eius utilitatem, sique in eius opinionem sit contractus? num. 9.

An possit minor sine auctoritate curatoris maioratum instituire? num. 10.

An possit petere restitutionem, licet auctoritate curatoris, vel iudicis decreto contraxerit? num. 11.

Quando minor dicatur latus, ut beneficio restitutionis uti possit, num. 12.

Contractus minoris firmatur iuramento, nec potest petere restitutionem, licet sine auctoritate curatoris, & iudicis decreto alienet immobilia, & licet iaret per procuratorem, siue in ipso contractu, siue ante, siue post, num. 13.

Quando ratio enormissima læsionis possit minor non obstante iuramento petere restitutionem? Remissive, num. 14.

Quid, si iuramentum illud præstetur ab impubere pubertati proximo? Refertur opinio affirmans confirmare contractum, num. 15. Et contraria verior, num. 16.

An indigeat relaxatione hoc iuramentum, possitque irritari à parentibus, siue fiat ab impubere, siue à minoribus, etiam si fiat de peculio castrensi, vel quasi? num. 17.

Solvuntur argumenta, n. 18. Post quæ invenies alia summaria.

Questionis huius cognitio petit alterius cognitionem, nempe, quando minor, vel pupillus naturaliter, aut civiliter obligetur. Et ideo claritatis gratia triplex est disputanda questio.

Prima, quando pupillus, vel minor habens curatorem, vel eocarens obligetur naturaliter, & civiliter ex contractu, vel promissione?

Secunda, quando contrahit absque tutoris, vel curatoris auctoritate, an obligetur naturaliter?

Tertia, quando valeat constitutio arharum, facta per minorem?

Questio prima. Verum pupillus, vel minor contrahens auctoritate tutoris, aut curatoris, aut illo carens obligetur naturaliter, & civiliter? Præmittendum est, puberem dici masculum post 14. annos completos: feminam vero post 12. similiter completos, Cur aut citius femina pubescat, eruditè sapienter tractat Tiraq. l. 6. c. nubiali, 38, & Gutier. auth. sacramenta puberum, no. 1. & 2. C. si advers. vendit. Ante hanc aut ætatem puer est impubes, seu pupillus, femina aut pupilla: constat ex l. fin. C. quando tutor, & c. puella, 10. q. 2. & l. 1. tit. 5. par. 6. & l. 12. tit. 16. p. 6. minor vero dicitur tam masculus, quam femina post pubertatem usque ad 25. annum completum, l. 1. C. si minor se maio. dixer. Approximate autem pubertati in hac materia dicitur puer, decimum annum cum dimidio excedens, & femina cum excedit nonum, & dimidium: (ut dixi lib. 1. disput. 5. nu. 24.) Ante hanc autem ætatem dicitur puer, infantiæ proximus, & puella infantiæ proxima, Sic Gloss. §. pupillus verb. infantiæ, Instit. de iuril. stipul. Doli autem capax dicitur, qui est pubertati proximus, Sic Duenas reg. 259. limitat, 3.

Secundò supponendum est, duplicem esse obligationem, alteram naturalem, & alteram civilem, & rursus naturalem esse duplicem, alteram quæ verè obligat in foro conscientie, alteram verò ex solo honestatis debito (ut latè explicui lib. 1. disput. 7. nu. 14. & 16. vbi etiam dixi, quando oriatur obligatio naturalis, & quando civilis.)

Prima conclusio sit. Minor curatorem habens eiusque licentia contrahens obligatur naturaliter, & civiliter: si tamen absque eius licentia non obligatur civiliter. (Nam de obligatione naturali dicturi sumus à numero decimono.) Quando verò minor curatore caret, obligatur ex contractu naturaliter, & civiliter: licet si tradatur, possit beneficio restitutionis implorare. Probatur ex l. si curatore 3. C. de in integr. restit. ibi, si curatorem habens minor post pupillarem ætatem vediti, siue contractum servari non oportet: si verò sine curatore constitutus, contractum fecisti implorare in integrum restitutionem non prohiberi. Vbi Gl. verb. non oportet, dicit contractum gestum ab habente curatorem non valere ipso iure sine curatoris licentia: & verb. fecisti, ait carentem curatore esse quasi patremfamilias, & valere contractum ab ipso gestum, ob idq. necessariam esse restitutionem, si latus sit.

Probatur etiam ex l. 5. tit. 1. p. 5. ibi, utro si decimos quesi al-

uno que fuisse maior de catorze años, e menor de venticinco, que no ouiesse guardador, fiziesse promerimento para obligar se a otro in alguna manera, que vale, mas si se finiere engañado, o que lo fizo a suo dño, puede pedir al juez, en manera de restitucion que lo desoblique, y el juez lo deve desfazer mandando que el tal promerimento no valga. Et l. 2. §. tit. 4. p. 3. ibi, e por ende decimos que si algun menor de venticinco años meriesse supleito en mano de auenidores sin otorgamiento de su guardador, e no quisiesse despues auer por firme la sentencia, puede lo fazer, e no caer en pena alguna. Mas si fuisse maior de catorze años, e no ouiesse ensones guardador, decimos que conviene que este por lo que los auenidores mandaren, e si no caeren en la pena a que se obligo. Hanc conclusionem vltra Glossam citatam, docent Glo. reg. pupillus 150. ad fin ff. de reg. iur. & l. 1. verb. promiserit, ff. de nouat. & ibi Bart. nu. 9. Alberic ibi, §. illud non interest, nu. 4. Cynus. Petrus. Odofredus, Bart. Bald. Paul. Salic. & omnes d. l. si curatorem, Angel. §. pupillus, num. 3. Instit. de inutil. stipulat. Gregorius Lopez l. 4. tit. 1. p. 5. verb. que ha. Ant. Gom. tomo 2. variat. cap. 14. num. 1. Matienzo libro 5. recopilat. tit. 11. l. 22. glof. 2. num. 8. Gutier. de iuramento, 1. par. cap. 5. num. 6. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disput. 224. fol. 1397.

Immo pupillus, auctoritate tutoris contrahens, obligatur naturaliter, & civiliter. Cōstat ex l. impuberes, l. 3. ff. de auctoritate tutor. ibi, *impuberes tutore auctoritate obligantur*: vbi Gl. verb. obligantur, inquit, *civiliter, & naturaliter*. Idē definitur l. 1. §. pen. & ibi Gl. ff. de act. & oblig. Idem habetur, regu. in negotijs, §. ff. de regulis iuris, & §. pupillus, vers. sed quod diximus Instit. de inutil. stipulat. & docent Gl. l. 1. verb. promiserit, ff. de nouat. & ibi Bart. nu. 7. idem Gl. l. 1. Marcellus 26. verb. obligato, ff. de fideiussor. & regu. pupillus 150. ff. de regulis iuris, paulo post princip. & l. 1. verb. non es obligatus, C. de inutil. stipulat. & ibi Salicet. in initio, Alberic. Ang. & Ant. Gom. relati num. precedenti a Decius d. reg. in negotijs, num. 9. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disputat. 224. fol. 1393.

Intellige tamen, modò pupillus sit pubertati proximus, aliàs nō obligatur defectu cōsensu, sed a solo tutore cōtractus celebrandi sunt. Sic Salic. Alberic. Ang. Dec. Ant. Gam. Moli. proximè citati. Immo licet infans diuor effectus sit, nō obligatur et auctoritate tutoris, ita vt teneatur actione ex cōtractu, sed solum tenetur ex æquitate naturali, quæ minimè patitur aliquē cum aliena iactura locupletari, l. nā hoc 14. ff. de condict. indeb. Et docent Bar. l. 1. n. 7. ff. de nouat. & ibi Paul. nu. 6. Ang. Alber. proximè citati, Greg. Lop. l. 4. verb. infante, tit. 1. p. 5. Molina d. disp. 224. fol. 1394.

Intelligo tamen cōclusionem, quatenus habet minorem auctoritate curatoris obligari naturaliter, & civiliter: pater quam in alienatione bonorum immobilium, vel mobilium, quæ conseruando conseruari possunt: in hac enim vltra curatoris auctoritatem, desideratur iudicis decretū, l. lex que tutores 21. C. de administ. tutor. l. 18. tit. 19. p. 6.

Immo licet minor curatore careat, nō potest huiusmodi bona alienare absque iudicis decreto, quāuis ex alijs cōtractibus obligetur. Probat ex l. non solum 4. C. de pradijs minor. vbi generaliter adolefcentibus interdicitur alienatio pradij absque iudicis decreto: & l. fin. C. si maior factus alienationem, vbi textus decidit venditionem pradij esse nulā, factā a minori potestate curatoris. exempto, eo qd veniam ætatis impetrarit. Sic docent Gl. §. nunc admonendi, verb. vllam, Instit. quib. alien. licet, quam sequuntur ibi Faber. & Ang. Alber. l. 1. §. illud nō interest, n. 4. ff. de nouat. Minchaca latissimè disputans de successio. creat. lib. 1. §. 1. nu. 73. Caldas alios referens l. si curatorem, ver. res. n. 2. C. de integ. restit. Mol. to. 10. de iustit. tract. 2. disp. 224. f. 1393.

Secundò intellige alteram cōclusionis partem, vt minor curatorem habens, absque illo cōtrahens nō obligetur civiliter: nisi quatenus factus est locupletior: tunc enim, teneatur civiliter, & naturaliter. Vt de pupillo probatur ex l. finali, C. pro emptore. Et docent etiam de pupillo Gl. l. Marcellus, verb. obligato, ff. de fideiussor. & regu. pupillus, 150. ff. de regulis iuris, & l. si pupillus 21. in princip. verb.

si pupillus, ff. ad legem Falcid. & l. 1. verb. promiserit, ff. de nouation. & vbi Alber. §. illud non interest, num. 3. Gl. l. 1. verb. non es obligatus, & ibi Salic. num. 1. C. de inuid. stipulat. Durandus l. si pupillus, 127. in line. ff. de verbor. obligat. Quamuis Paulus l. 1. in fine, ff. de nouation. asserat minimè obligari civiliter, sed solum naturaliter.

8. Tertiò intellige tertiam cōclusionis partem, nempe minorem carētem curatorem obligari civiliter ex cōtractu, vt intelligatur de minori pubere: impubes enim, seu pupillus tutore carens non obligatur civiliter ex cōtractu. Quia illi administratio est interdicta l. iusiurandum, 17. §. 1. ff. de iureiur. & colligitur clarè a contrario sensu, ex l. si curatorem, C. de in integ. restit. ibi, *si post pupillarem ætatem*, & l. §. tit. 1. p. 5. ibi, *que fuisse maior de catorze años*. Et docet Paul. d. l. si curatorem, num. 2.

9. Quartò intellige cōclusionem, quatenus habet cōtractum pupilli, vel minoris absque curatoris auctoritate celebratum non valere, nisi in eius fauorem, & inquātum est illi proficius. Sic expressè definitur Instit. de auctor. tut. in princ. & tenet ibi Gl. verb. non obligatur. Idem habetur l. contra iuris, & ibi Gl. verb. concessum, ff. de pactis, & §. pupillus, Instit. de inutil. stipul. & l. 17. & ibi Gregor. Lop. verb. a pro, tit. 16. p. 6. & l. 4. tit. 11. p. 5. Et tōtū, ne quod minorū fauore introductū est, in eorū detrimentum redundet: minoribus enim ætas in damnis subuenit, nec in prosperè gestis obesse in aliquo cōstauit, l. non eo minus, C. de procurator. vbi Bart. Bald. Paul. Salic. Ias. & alij rōtū, quos refert, & sequitur Seraphinus de pñileg. iuram. pñileg. 83. nu. 50. & §. 1. Ant. Gom. tomo 2. variat. cap. 14. nu. 1. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disput. 224. f. 1393. & omnes. Vnde in optiōe minoris est cum auctoritate curatoris, & iudicis decreto, vbi id necessarium est, stare cōtractui, vel ab eo desistere: restituit tamen pretium, in quantum locupletior factus est. Sic Sarmient. de redditibus, par. 1. cap. 2. num. 16. & 17. Molina d. disput. 224. fol. 1394. vbi benè addit, teneri etiam restituere pupillum pubertati proximum, quāuis diuor effectus non sit, si dolo eius res perijt: vt habetur l. pupillus §. ff. de auctor. tutor. & l. 1. §. an in pupillum, ff. de depositi.

10. Hinc inferitur Gregor. Lop. l. 4. verb. *alguna pro*, tit. 1. par. 5. posse pupillum maiorem per viam cōtractus, vel donationis facere in sibi successurū. Quia inde vtilitatem tam ipse, quā eius prosapia cōsequitur. Sed optimè cum multis Molina lib. 2. de primogen. c. p. n. 8. & 9. probat non posse minorem absque curatoris auctoritate quādo illud habet, id efficere, nisi eam iuramentum suppleat.

11. Secunda conclusio. Quāuis minor auctoritate curatoris contrahat, si læsus sit, potest petere restitutionem. Sic habetur l. 1. & 2. & toto tit. C. si tutor interuenerit, & l. 3. tit. 2. §. p. 3. Et docent Gl. §. pupillus 150. paulo post princip. ff. de reg. iur. Paul. l. si curatorem, nu. 3. C. de in integ. restit. Gutier. de iuramento, 1. p. c. §. num. 6. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 224. f. 1397. Idē dicendū est, qñ interueniēte iudicis decreto contraheret. Nam auctoritas curatoris, ac iudicis decretum efficiunt actum mero iure valere, nō autē beneficium restitutionis excludunt. Sic Paulus eod. nu. 3.

12. Quando autem minor dicatur læsus, vt sic beneficio restitutionis possit vti? Consulendi sunt Anton. Gom. tomo 2. variat. toto c. 14. Caldas l. si curatorem, verb. læsis, C. de in integ. restit. & ibi omnes scribinges. Vnum tamen hoc notandum est, vbi cūque minor facit actum, ex quo nulla sibi vtilitas sequi potest, at damnum potest sequi, dicitur læsus, & restitutionis beneficio vti potest. Vt latè probat Sarmiento lib. 3. Selectarum, cap. 13. num. 2.

13. Tertia conclusio. Si minor pubes factus iuret cōtractum onerosum, vel lucratiuum, firmatur iuramento, teneturque illi in vtroque foro stare, nec competit ei restitutio, quāuis lædatur. Quia efficitur maior ratione iuramenti suppletis defectum minoris ætatis. Probat ex authent. sacramenta puberum, C. si aduersus venditorem, ibi, *Sacramenta puberum sponte facta, cōtractibus rerum suarum non retractandis, inuolabiler custodiantur*. Et l. C. tit.

tit. 19. parte 6. ibi, *e se mesmo seria quando el mezo fuisse mayor de catorze años, e iurasse, ea despues que ouiesse jurando, dene se guardar su iura.* Idem habetur lib. 16. tit. 11. p. 3. docentque oēs. Ex præcipue consulendi sunt Anton. Gom. 10. 2. variat. cap. 14. n. 18. Seraphin. de privileg. iuramenti privilegio 82. vbi latissime rem hanc disputat.

Quod verum est, siue iuramentum in ipso contractu, siue ante, siue post apponatur. Sic multos referens Ant. Gomez cod. nu. 18.

Item est verum siue minor per se, siue per procuratorem cum speciali mandato ad iurandum constitutum iuret. Sic Ant. Gom. ibi. Gregor. Lop. alios referens contra quosdam quos ibi allegat l. 6. verb. maior. tit. 19. par. 6.

Item est verum, licet minor curatorem habens absque eius auctoritate, contrahat. Supplet enim iuramentum curatoris auctoritatem. Vt statim alios referens probabo. Sic docet Antonius Gomez. cod. nu. 18. Gregor. Lop. colum. 6. verb. *minor*. Molina lib. 2. de primogenit. cap. 7. nu. 9. Gut. d. auth. sacramenta puberum, nu. 103. & 106. vbi alios refert contra quosdam oppositum dicentes.

Immo firmat iuramentum ac validam reddit alienationem immobilium facta per minorem absque curatoris auctoritate ac iudicis decreto. Quia l. 1. C. si aduersus vendit. expressè dicitur venditionem prædij facta à minore firmari iuramento, & d. auth. sacramenta puberum, generaliter traditur minorum contractus firmari iuramento: vbi autem ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. de precio, ff. de publica, in rem actio. Sic docet glossa 1. verbo emptori, C. si aduers. venditio. Bart. lason. & multi alij, quos referunt & sequuntur Anton. Gomez 10. 2. variat. cap. 14. num. 18. Riminald. inst. quibus alien. licet num. 24. Gutier. d. authen. sacramenta puberum, num. 24. de priuileg. iuramenti, privilegio 83. nu. 32. Azcbedo lib. 3. recopil. tit. 2. l. 2. num. 12.

14 Vtrum verò non obstante iuramento, petita eius relaxatione, possit minor ratione enormis, aut enormissimæ lætionis restitutionem petere? Consulendi sunt Con. de primogen. cap. 3. num. 18. Gutier. de iuramento 1. p. c. 26. nu. 8. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 11. l. 1. gloss. 8. nu. 50. Caldas, l. si curatorem, verbo legis, num. 1. C. de in integr. restitut. & ibi scribentes.

15 Grauis autem difficultas est, an desideretur pubertas in minore iurante, ut eius iuramentum contractum firmet, vel satis sit iurantem esse pubertati proximum; Multum & valde probabiliter, affirmant satis esse si iurans proximus pubertati sit. Ducuntur primò, quia si iuret sponsalia, tenetur iuramento, capitulo ex literis, el 2. de sponsal.

Secundò, quia peccando, & peccando potest se obligare diabolo c. 1. de delictis puerorum: ergo potest Deo iuramenti vinculo astringi. Sic tenet Bart. authen. sacramenta puberum, nu. 9. C. si aduers. vendit. vbi Paul. nu. 6. Salicet, nu. 8. lason in 1. q. & ibi Corneus, & communis; Abb. coasil. 108. lib. 1. & d. ex literis, nu. 6. vbi Alex. de Neuo, nu. 15. Decius l. pupillum, nu. 4. §. de reg. iuris. Hostiens. 10. Andr. Paulus de Eliaz. Dominicus, Imola, & alij multi, quos refert, & sequitur Seraph. de privilegijs iuram. priuileg. 83. nu. 24. Gregor. Lop. l. 6. verbo maior, tit. 16. p. 6. Ant. Gabr. in mea editione, to. 2. comun. lib. 19. q. 34. fol. 438. lib. 11. fol. 510. Gutier. d. authen. sacramenta puberum, nu. 117. Caldas l. si curatorem, verbo minoribus, nu. 9. C. de integr. restit.

16 Verius tamen est, desiderari pubertatem. Probat, quia d. auth. sacramenta puberum, & l. 56. tit. 5. p. 5. & l. 6. tit. 19. par. 6. ad confirmandum contractum, exigunt iuramentum puberis. Præterea, quia licet in causa matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius quam certam ætatē exigit iuramentum impuberis pubertati proximi obliget, verum ad confirmandos ceteros contractus alias inualidos non satis est, nisi pubertas adsit. Quia ante pubertatem facillimè ea ætas decipitur in contractibus, ac subindè iuramentis eos confirmantibus. Sic docet gl. l. finali, verbo potuerit ff. de liberali causa, & d. auth. sacramenta puberum, ver. pubo-

rum, vbi Odofredus, versic. quarto quid in impubere, & Cynus q. 7. Bald. nu. 9. & 10. Alberic. nu. 7. Corneus in repet. n. 8. Alex. dicens communem l. qui iurasse, in princ. ff. de iur. iuran. Alciatus c. cum contigat, nu. 141. de iureiuran. & l. pacta, n. 27. C. de pactis, Cou. de pactis, 3. p. 5. l. nu. 3. & 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 4. Ant. Gom. 2. variat. c. 15. n. 18. Menoch. alios referens, conf. 29. nu. 37. vol. 1. Gratian. regula. 1. nu. 4. Lud. Lop. lib. 2. de contract. cap. 36. fol. 485.

17 Obligavit autem tale iuramentum, donec relaxetur: Quia est de re licita, potestque absque culpa seruari. Sic Corneus Gouar. Gratian. nu. præcedenti allegat, & ibi Lud. Lop. Erit autem sufficiens relaxationis causa, impubertas, sicut & incutus. Vt bene docent Couar. & Gratian. ibi.

Immo potest pater, vel tutor iuramentum hoc impuberis irritare, Quia cum contractum minimè confirmet: nec acquiritur ius irrevocabile tertio, sed solū vinculo religionis tenetur impubes. Sic Lud. Lop. ibi, Quod tamen verum credo, si sustineamus probabilem sententiam, quam referimus nu. 20. docentem impuberem non obligari naturaliter. Si, n. sustineamus oppositam, cum acquiratur ius naturaliter tertio, non poterit pater, vel tutor irritare. Similiter retenta opinione asserente impuberem non obligari naturaliter, dicendum est et si contrahat circa peculium castrensē, vel quasi iureque contractum, posse patrem, vel tutorem irritare. Quia impubes invalidè contrahit et circa huiusmodi peculium: ut bene probat Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 130. ad finem, §. licet filiusfamilias, & 2. to. disp. 261. paulò post principium, §. filiusfamilias: atque ita iuramentum illud minimè confirmat contractum, solumque manet religionis vinculum. Recedendum tamen est à Lud. Lop. dicente posse patrem, vel tutorem irritare iuramentum, quo pubes contractum firmat: Quia cum omnino confirmet contractum, acquiritur ius irrevocabile tertio, atque defectus suppletur iuramento, & efficitur maior, iure sic statuente, ut dixi, n. 14. & pater non potest irritare obligationem homini factam, ut dicemus disp. seq. nu. 1.

18 Ad argumenta proposita, n. 15. ad probandum iuramentum impuberis confirmari contractum, respondetur.

Ad primum constat ex dictis, nu. 16. vbi inter sponsalia & alios contractus discrimen constituimus.

Ad secundum dic, probare iuramentum impuberis illud obligare, quod num. præcedenti falsi sumus: non tamen eo contractum confirmari.

S V M M A R I V M.

Idem dicendum est quoad obligationem naturalem, de minori habente curatorem absque eius licentia contrahente, & de pupillo, num. 19.

An minor curatorem habens, & absque illius auctoritate contrahens obligetur naturaliter? Refertur opinio negans, num. 20. Et contraria verior, num. 21.

Verbum, non potest, an reddat actum nullum, & distet à non possit? item, 20.

Quid si pupillus non sit factus ditor, num. 22. Et quid si tutore careat, num. 23.

Quid si non sit pubertati proximus, nu. 24. Et quid si cum ipsa tutore contrahat, num. 25.

Quid si promissio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus, quæ conservanda conservari possunt, & hoc absque iudicis decreto, num. 26.

Quid si pupillo, vel puberi ex aliqua causa interdicta sit bonorum administratio? num. 27.

Quid de prodigo cod. nu. 27. Et an pupillus obligetur naturaliter ex matre, nu. 28.

An filiusfamilias sine patris licentia, aut minor sine auctoritate curatoris obligetur naturaliter ex contractu in quo pecunia creditur? Et an talis contractus firmetur iuramento, n. 29.

Lucrans in ludo à minoribus absque iuramento, vel cum illis, an teneatur lucrum restituere, nu. 30.

An habens aliquid à minore sine curatoris auctoritate, teneatur illud restituere, num. 31.

An possit minor cui beneficium restitutionis conceditur, vii compensa-

perfectione occulta, quando magnis expensis indigeret ad recuperandum, nu. 32. Et ibi, quid de perdente in ludo prohibito, cui conceditur actio ad repetendum.

An possit minor, vel qui perdit ludo prohibito, casu quo potest beneficium restitutionis implorare, vel lucrum repetere, non soluere? Responsum opinio negans, nu. 33. & contraria verior, nu. 34. Et ibi, cui datur actio, eidem conceditur exceptio, & reventio, licet actio ad repetendum sit temporalis, & transactum sit tempus quo repetitio conceditur. Et annalia, seu temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum.

Quid si minor petat coram iudice beneficium restitutionis, & de factu probationum succumbat, an teneatur hic negans restituere peccetque negando, num. 35. Vbi & de negante lucrum comparatum ludo prohibito?

Soluntur argumenta, nu. 36. Et ibi an pupillus obligatus naturaliter, tradens rem transferat dominium? Et enodantur l. obligari, in princip. ff. de auctoritate tutoris, l. 1. C. de inutil. stipul. l. si curatorem, C. de in integr. restit. l. pupillus, ff. de actio. & oblig. l. quod pupillus, ff. de cod. et indebiti, & l. coratorem, ff. de pact. & l. 25. tit. 4. p. 3. & l. 17. tit. 16. p. 6. Post num. 36. inuenies alia summaria.

Questio secunda. An minor absque curatoris auctoritate contrahens, vel pupillus obligetur naturaliter, id est, in foro conscientie? Aduertendum est quoad obligationem naturalem ex contractu consurgente, idem omnino dicendum esse de minori pubere habente curatorem, & absque eius auctoritate contrahente, ac de pupillo. Quia in hoc æquiparantur. Constat ex l. si curatorem, C. de in integrum restituitur, & l. 4. tit. 11. p. 5. ibi, no vale la promesa de el menor que tiene curador, como ni la del pupilo. Sic docent gl. d. l. si curatorem, verbo non absimilis, & l. contra iuris 29. verbo concessum, ff. de pactis, Ripal. l. 1. §. fuit quælitum, nu. 53. ff. ad Trevel. Salicet. d. l. si curatorem, nu. 5. & ibi Caldas verb. cum non absimilis, num. 1. Anton. Gomez, l. 3. Tauri, nu. 5. Riminal. intur. quibus alienare licet, §. 2. n. 4. Guriet. auth. sacramenta puberis, nu. 104. C. si aduers. vendit. Quare in præfenti difficultate multi Doctores explicantes, in quibus casibus pupillus obligetur naturaliter, necne: concludunt idem omnino dicendum esse de minore sine sui curatoris auctoritate contrahente. Sic gl. 1. verb. non es obligatus, C. de inutil. stipulat. & l. pupillus 150. ad fin. ff. de regul. iuris, & l. 1. verb. promiserit, ff. de nouatio. vbi Barr. l. 9. Ang. nu. 4. Alberic. §. illud non interest, nu. 2. idem Ang. instit. de inutil. stipul. §. pupillus, n. 3. Cinus l. 1. ad fin. C. de inutil. stipul. Azo summa tit. de arbitr. n. 8. Alc. l. pacta, n. 24. C. de pact. Mol. l. 1. de iust. tract. 2. disp. 224. f. 1394.

Hoc supposito, omittis varijs sententijs, quas refert gl. 1. verb. promiserit, & ibi Barr. nu. 6. ff. de nouat. quas pro limitatione secundæ sententiæ referam: duplex est celebris sententia. Prima docet pupillum sine tutoris auctoritate contrahentem non obligari naturaliter, debito verè naturali, quod in foro conscientie obliget.

Probatur primò, quia si pupillus obligatur naturaliter, & sic in foro conscientie, iniustitiam fouerent leges ciuiles, & sic essent iniquæ, quæ tuentur pupillum ne soluat id debitum. Dices non esse iniquas, sicut licet defraudans intra dimidium iusti precij peccet, non tamen inde sequitur iniquas esse leges denegantes actionem aduersus eam fraudem. Sed hæc solutio non satisfacit, quia in eo casu non fouent eum dolum leges, sed solum vitandi lites gratia denegat actionem in foro externo: ac in nostro, nulla est causa vitandi lites, sed fouent ipsum pupillum non soluentem, & si fortè soluit, cogunt alterum ad restitutionem.

Secundò, quia minor dum sine curatoris auctoritate mutuo dat, aut soluit, non transfert dominium. Institut. quibus alien. licet, §. nunc admonendi, ibi, Si pupillus mutuum pecuniam sine tutoris auctoritate alicui dederit, non contrahit obligationem, quia pecuniam non facit accipientis: Et §. fin. ibi, Pupilli, vel pupilla soluere sine tutoris auctoritate non possunt, quia id quod solunt non fit accipientis, cum nullus sit absensio eis sine tutoris auctoritate concessa sit. Ergo ex contra-

ctu non obligatur naturaliter, & in foro conscientie: transferret quippe dominium, si obligaretur, & alterum retinendo redderet tutum in foro conscientie.

Tertiò, quia dum lex resistit contractui, nulla oritur obligatio, (vt dixi lib. 1. disp. 7. n. 16.) At leges resistunt contractui pupilli sine tutoris auctoritate inito: vt patet ex l. obligari, 9. ff. de auctor. tuto. in princip. ibi, Obligari ex omni contractu pupillus sine tutoris auctoritate non potest. Et l. 1. C. de inutil. stipul. ibi, ex stipulatione in qua impubes sine tutore auctore spondisti, non es obligatus. Et idem habetur Instit. de auct. tutor. in princip. & l. 17. tit. 16. p. 6. ibi, el mozo no puede fazer pleito, ni postura a menor de o organimento de su curador. In quibus textibus pondero verbum, non potest, quod præcisam necessitatè importat, & actum contra gestum omnino reddit nullum, priuatque potentia: vt testantur gl. regula 1. verbo non potest, de reg. iur. in 6. Barr. l. Gallus, in princ. num. 4. ff. de liber. posthu. & l. fin. nu. 7. ff. de ferijs, & l. de his, nu. 4. ff. de transactionib. & l. Marcius §. duobus, ff. de legat. 2. nu. 20. Corralius l. frater à fratre, §. 1. nu. 7. ff. de condict. indeb. Tiraquel. multos referens, post leges connubiales, gl. 4. n. 1. Ang. excommunic. 7. n. vlt. Sylu. excommunic. 10. nu. fin. Medina, C. de penitentia, tract. 2. de confessione quæst. de alieno sine licentia proprii absolvente, versic. postremo facit: Cou. cap. tua, de testament. nu. 2. in fine, Azebedo alios referens, lib. 5. rec. tit. 3. l. 1. nu. 1. Nec obstat, si dicas cum Bartolo l. cum lex, n. 6. & 7. ff. de fideiussoribus hoc distare, inter non potest, & non possit: quod non possit inducit necessitatè, ac potestatem aufert, redditque actum nullum, & sic obligationem naturalem impedit, secus non potest: ac prædictæ leges minimè vtuntur verbo, non possit, sed dicunt pupillum non posse obligari. Quam distinctionem approbant Iason l. frater à fratre, nu. 44. versic. tertia difficultas, ff. de condict. indebit. Socinus l. 1. ff. de liber. & posthu. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 28. n. 3. Non obstat (inquā) quia hanc Bartoli distinctionem reprobant Iason l. stipulationis, §. alteri, nu. 17. ff. de verborum obligat. & d. l. Gallus, in principio, nu. 22. & l. pacta, n. 7. C. de pactis, vbi Decius, num. 10. Tiraquel. alios referens post leges connubiales, gl. 4. nu. 9. Couar. de pactis 2. p. §. 4. nu. 4. versic. sed aduersus: Guriet. l. nemo potest, nu. 147. ff. de leg. 2. Caldas l. si curatorem, verbo cum non absimilis, nu. 27. in fine. C. de in integrum restit. Gratian. regula 484. nu. 7.

Et confirmatur, quia l. is cui bonis vide verborum oblig. eodem tenore dicit prodigum, cui statim est curator, non posse obligari, ibi, is cui bonis interdictum est tradere non potest, vel promittendo obligari: & ideo nec fideiussor interuenire potest pro eo. Et tamen omnes fatentur non obligari naturaliter. Vt optimè tanquā certum statuit Caldas d. l. si curatorem verbo cum non absimilis, nu. 22. Quare nu. 24. dicit eius obligationem non firmari iuramento.

Secundò confirmatur, quia minor habens curatorem æquiparatur prodigo, cui bonis interdictum est: vt habetur d. l. si curatorem, & l. certi codictio. 9. §. quoniam, ff. si cert. petat. ibi, puro pupillo eum comparandum: ergo cum hic non obligetur naturaliter, ita nec ille.

Tertiò confirmatur, quia ideo hic prodigus non obligatur naturaliter, quia administratio, semel ei concessa interdictur: vt fatetur Bar. l. 1. nu. 8. ff. de nouatio. at adulto statim conceditur administratio, cum obligetur ciuilitè & naturaliter, (vt diximus nu. 4.) quod non fieret, nisi administratio esset concessa, l. iusiurandum quod ex cōuentione, §. 1. ff. de iureiur. ergo per dationem curatoris vbi sibi administratio interdicta, sicut prodigo, & ita non obligabitur naturaliter.

Quartò principaliter probatur, quia l. si curatorem, C. de in integr. restituitur, definitur contractum gestum à minore sine curatoris auctoritate esse nullum: ergo non obligatur naturaliter, aliàs valeret saltem per viam exceptionis, aut compensationis, qui sunt effectus naturalis obligationis, teste Corasio l. frater à fratre, in princip. num. 36. ff. de condict. indeb.

Quintò probatur, ex l. pupillus, §. 8. ff. de actio. & obligat.

gat. vbi sic dicitur. *pupillus mutuum pecuniam accipiendo, nec iure naturali obligatur*. & l. quod pupillus 41. ff. de condict. indeb. vbi sic dicitur: *quod pupillus sine auctoritate tutoris promiserit, & soluerit, eius repetitio est. Quia nec natura debet*: vbi clarè dicitur non obligari naturaliter, & insuper posse repetere: at si naturaliter deberet, non posset repetere l. naturaliter 13. ff. de condict. indeb. ibi, *naturaliter seruus obligatur*. & ideo si manus missus soluat, repeti non potest.

Sextò, quia pupillus sine tutoris auctoritate cōtrahens comparatur furioso l. interdum 29. ff. de cōdict. indeb. vbi si dicitur, interdum persona locū facit restitutioni, vt puta, si pupillus sine tutoris auctoritate, vel furiosus soluerit: Idem l. 4. tit. 1. par. 4. ibi, *prometer puede à otro todo home à quien ne es defendido; e à quien es defendido son estos, el loco, e desmemoriado, o el menor de siete años, o le pupilo maior de siete, y menor de catorze*, sed furiosus non obligatur naturaliter: ergo.

Septimò probatur, ex l. contra iuris, 29. ff. de pactis, ibi, *contra iuris civilis regulam pacta conuenta, rata non habentur*, veluti si pupillus sine auctoritate tutoris pactum sit.

Vltimò probatur, ex l. 25. tit. 4. par. 3. vbi postquam lex dixit minorem absque curatoris auctoritate compromittentem sub certa pœna, ea minimè affici, si sententia non acquiescat: subdit hæc, *empero los fadores que dio son tenudo de pechar la pena, à que se obligaron, si el hauey fado non quiescisse es por el vicio siendo maior de catorze años*: ergo à contratio sensu fideiussor pupilli minoris quatuordecim annis non obligatur, & proinde talis pupillus nō obligabitur naturaliter. Hanc sententiam docent Jacob. Rauenpas, quem refert, & sequitur Cin. l. 1. ad fin. C. de inutil. stipul. Alciat. l. pacta, n. 24. C. de pactis, Duarenus l. si pupillus 127. ad fin. ff. de verb. oblig. Ant. Gouern. l. 1. §. id quod, ff. ad leg. Falcid. Contr. de pactis, 2. parte, §. 4. num. 10. Et in hanc partem motus illa lege declinat Gregor. Lopez l. 25. verbo, sciendo, tit. 4. par. 3. licet tandem cogitandum relinquar. Pro hac sententia citatur Corrasius l. filium quē, nu. 338. C. de famil. erciscundæ; sed mendosè, nam ibi nihil dicit, & ibi, §. falcidia, nu. 18. vbi de hoc agit, nil definit, sed tantum dicit oppositam sententiam esse communem, & se latè de hoc agere in quodam miscellaneo; quod tamen inuenire non potui. Et hæc sententia est valdè probabilis.

21 Secunda sententia, cui tanquam communi, ac probabiliori adhareo, docet pupillum, aut minorem contrahentem sine tutoris, aut curatoris auctoritate obligari naturaliter, & in foro conscientia ex contractu.

Probat primò, quia principali nullo modo obligato nō tenetur fideiussor; vnde vt fideiussor obligetur, opus est principalem saltem naturaliter obligari l. cum lex 47. ff. de fideiussor. & l. naturaliter 13. ff. de condict. indeb. ibi, *naturaliter seruus obligatur*. & ob id fideiussor pro seruo acceptus tenetur: & l. fideiussor obligati, 17. in prin. ff. de fideiussor. vbi G. verb. nō es, reddit rōnem, quia deficiente principali obligatione nō valet accessoria: reg. cum principalis 138. ff. de reg. iur. sed fideiussor pupilli contrahentis sine auctoritate tutoris obligatur, ergo & ipse pupillus saltē naturaliter obligabatur. Probat minor, ex l. fin. ff. de iureiur. in princ. ibi, *pupillus aut hoc solo defendebatur: q. tutor eius nō interuenisset, & hoc casu fideiussorem prator non tuebatur*. Et l. si pupillus 40. ff. de receptis arbitr. ibi, *si pupillus sine auctoritate tutoris compromiserit, nō arbitet cogendus pronuciare, quia si contra eum pronuncietur, pœna non tenetur, præterquā si fideiussorem dederit, à quo pœna peti possit*. Et idem habetur expressè l. 25. tit. 4. par. 3. hac moderatione, qñ puer est maior quatuordecim annis: ergo clarè cōstat pupillū obligari naturaliter, vt huic obligationi accedat valdè fideiussor.

Secundò probatur, ex l. si pupillus 21 in princ. ff. ad leg. Falcid. vbi habetur, pupillum sine auctoritate tutoris mutuum pecuniam accipientem, cui postea legatum sit sub ea cōditione, si mutuum reddat, implere cōditionem reddendo mutuum, liberariq. ab obligatione naturali reddendi. Et l. 1. ff. de nouation. ibi, *dummodo sequens obligatio aut ciuilitur, aut naturaliter tenet, ut puta, si pupillus sine auctoritate tuto-*

ris promiserit. Et l. si eius 64. in princ. ff. ad Trebell. ibi, *non repetam, quia ab eo in me naturalis obligatio translata est*. Et l. cum illud 25. §. 1. ff. quan. dies legat. vbi testator legauit, q. pupillus ei debebat; & respondet Iurisconsultus, naturalem obligationem legatam videri, si debitum fuit contractum sine licētia tutoris. Et l. Marcellus 26. ff. de fideiussor. ibi, *si quis pro pupillo sine auctoritate sui tutoris obligauit*; vbi Iuriconsultus, iupponit pupillum posse sine tutore obligari.

Tertio, quia obligatio naturalis oritur ex consensu l. Stichum, §. naturalis, ff. de solution. hoc autem consensu pupillus non caret, §. pupillus, Instit. de inutil. stipulat.

Et cōfirmatur, ex l. §. tit. 2. p. §. ibi, *si aliquid seruo promittisse à otro, & c. tenudo es naturalmente de cumplir por sí lo que promete, por quanto es home*: ecce qualiter ponderat textus obligationem naturalem coniungere ex consensu, eo quod seruus homo sit, cum ergo idem milites in minori, & pupillo tenebitur naturaliter.

Quarto, contractus gestus à minori sine licētia curatoris, firmatur iuramento (vt diximus nu. 13. ergo ex eo oriebatur obligatio naturalis, secluso iuramento. Hoc enim argumento probat Bart. l. si quis pro eo, n. 12. ff. de fideiussor. ex stipulatione alteri per alterū facta oriri obligationē naturalem: quia talis stipulatio firmatur iuramento. Hanc sententiam docent Gl. l. fin. verb. nō tuebatur, ff. de iureiur. & l. quod pupillus 41. verbo natura, ff. de condict. indeb. & l. pupillus 58. verbo, nec quidem, ff. de actio. & obligat. & l. Marcellus 26. verbo obligat. ff. de fideiussor. & l. impuberibus, 13. verbo obligantur, ff. de auctorit. tutor. & l. pupillus 150. ad fin. ff. de reg. iur. & l. si pupillus 127. verbo promittat, ff. de verb. oblig. & l. 1. verbo, non es obligatus, C. de inutil. stipul. & l. 1. verbo, promiserit, ff. de nouatio. vbi Bart. nu. 7. Paul. nu. 6. Angel. nu. 4. idem Bart. l. 2. num. 1. & l. cum lex, num. 7. ff. de fideiussor. Angel. Instit. de inutil. stipul. §. pupillus, nu. 3. Salic. l. 1. nu. 1. C. de inutil. stipul. Fulgos. l. quod pupillus, nu. 2. & 3. ff. de condict. indeb. Azor summa, tit. de arbitris, nu. 8. Alex. l. si pupillus 21. in princ. nu. 2. ff. ad leg. Falcid. Decius l. pupillus in fin. ff. de reg. iuris, Corneus repetitione authent. sacramenta puberum, n. 8. C. si aduersus vendit. l. si interdum 29. num. 5. ff. de condict. indeb. & l. impuberibus, nu. 7. ff. de acquir. hæredit. Roman. l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verbo obligat. Felin. c. quāto, nu. 1. de presumption. Fortun. de vltimo fine, illatione 20. num. 324. Bertachinus in reperiario, verbo, pupillus, sub nu. 50. Aldobrandin. Instit. de auctor. tut. §. auctoritas autem, nu. 22. Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsal. conf. 39. num. 11. in 2. tit. de desponsat. impub. conf. 4. n. 11. Anton. Gomez. tomo 2. variar. c. 15. n. 1. Costanus de sponsalibus, tit. qui possunt sponsalia contrahere, nu. 4. (habetur tomo 9. tractatum nouiorum) Lambertengus tract. de contractibus, glos. 16. verbo, non valeat, nu. 12. Ant. Gabr. in mea editione, tomo 2. commun. lib. 14. verbo, pupillus, fol. 251. Gutier. l. nemo potest, num. 159. de legat. 1. Causalcanus 1. par. decis. 31. nu. 13. Caldas l. si curatorem, verbo, non ab similis, num. 27. C. de in integrum restitut. Et hanc sententiam dicit esse communem Corrasius l. filium quem, §. Falcidia, num. 38. C. famil. erciscundæ. Et ex Theologis eam tenent Corduba summa, quæst. 155. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 124. §. quamuis autem, Ludou. Lop. 1. par. instruct. 2. editione, cap. 124. §. igitur.

Hæc tamen sententia solet aliquibus modis limitari.

22 Primò limitatur, vt pupillus teneatur naturaliter, quando factus est locupletior. Sic limitant aliqui, teste Glossa l. 1. verbo, promiserit, ff. de nouation.

Sed hæc limitatio reiicienda est. Tum quia illa l. 1. pupillus non in diuino animo alienam in se suscepit obligationem, & ita ditior non est effectus, & tamen ibi dicitur teneri naturaliter; Tum etiam, quia quando ditior efficitur, tenetur naturaliter, & ciuilitur, (vt dixi nu. 7.) & ita colligitur ex l. pupillus 127. ff. de verb. oblig. & notat ibi Glos. verbo, promittat, & d. l. 1. verbo, promiserit, vbi Bart. num. 6. Angel. Instit. de inutil. stipulat. §. pupillus, nu. 3. Caldas l. si curatorem, verbo, non ab similis, nu. 30. C. de in integrum restitut.

Secun-

23 Secundò limitatur, ut procedat quando pupillus habet tutorem, & ipso non auctore contrahit: unde si tutore careat, non obligabitur naturaliter. Sic gl. l. l. i. verb. non es obligatus. C. de inutil. stipul. Angel. l. si pupillus 21. paulò post princ. versum textum, ibi, sine tutore, ff. ad legem Falcid.

Sed hæc limitatio rejicienda est.

Primò, quia per tutoris dationem magis coarctatur pupilli potestas, plusque illi administratio interdictitur: ergo si habens tutorem, & sine illo contrahens tenetur naturaliter, à fortiori quando illo caret.

Secundò probatur, ex l. si curatorem, C. de in integr. restitut. & l. i. tit. 11. par. 9. ubi minor carens curatore obligatur naturaliter, & civiliter, & illum habens eoque non auctore contrahens, minimè obligatur civiliter, & ita in hoc casu minus obligatur: ergo pari rōne minus obligari debet pupillus sp̄reō tutore sibi dato contrahens, quā ubi tutore caret. Et ita rejecta hac limitatione docet pupillum tutore carentem obligari naturaliter, Bart. l. i. n. 6. & 7. ff. de novat. ubi Paul. num. 7. Alberi. ibi, §. illud non interest, nu. 2. Salic. l. i. nu. 1. C. de inutil. stipul. Alex. l. si pupillus 21. in princ. nu. 1. ff. ad leg. Falcidiam. Ang. instit. de inutil. stipul. §. pupillus, num. 3. Ias. l. interdum, nu. 4. ff. de condict. indeb. Gutier. l. nemo potest, num. 1 § 1. ff. de legat. 1.

24 Tertio limitatur, nisi pupillus sit infans, aut infantic proximus: unde ut obligetur naturaliter, debet esse pubertati proximus. Deficit. n. ante illam ætatem plena intellectus, ut sic perfectum consensum habeat. Sic Gl. l. si pupillus 21. in princ. verb. si pupillus, ff. ad leg. Falcid. & l. i. verbi o, non es obligatus. C. de inutil. stipul. ubi Salic. nu. 1. Bart. l. i. nu. 7. & ibi Paul. num. 6. ff. de novation. Iacobus de Arena. l. si pupillus initio, ff. de verb. obligat. Decius l. pupillus 149. in fine, ff. de regul. iuris. Ang. instit. de inutil. stipul. §. pupillus, nu. 2. Ias. l. ius iurandum q̄ ex conventionē, §. pupillus, nu. 10. ff. de iur. iur. & l. interdum, nu. 5. ff. de condict. indeb. Felinus cap. 5. num. 2. de præsumption. Aldebrand. instit. de auctor. tutor. 1. auctoritas autem, nu. 22. Navar. lib. 4. consiliorum, in 1. editione, tit. de sponsalib. consil. 39. nu. 1 §. in 2. tit. de desponsat. impub. consil. 4. nu. 1. Ant. Gomez tomo 2. variat. c. 14. nu. 1. Anton. Gabr. in mea editione, to. 2. commun. lib. 14. verb. pupillus, §. 2 § 1. Causalcanus 1. par. decis. 31. nu. 13. Molina tomo 1. de iustit. tract. 2. disput. 224. fol. 1394. Quod intelligit Angel. cod. §. pupillus, nu. 2. nisi malitia suppleret ætatem: tunc enim etiam nondum pubertati proximus diceretur doli capax, & obligaretur. Sed verius credo non obligari. Quia deficit prohibitionis ratio in casu quodam particulari.

25 Quartò limitatur, nisi pupillus cum ipso tutore contrahat: tunc enim nec naturaliter obligatur. Quia prohibitus est tutor eam promissionem recipere, immo punitur l. nō licet, C. de contrahen. empt. & ita lex huic contractui resistit. Sic Gl. l. naturaliter 13. in fine, ff. de condict. indeb. & l. i. verb. non es obligatus, C. de inutil. stipul. & l. i. verbo, promiserit, ff. de novat. ubi Bart. nu. 7. Paul. nu. 6. & ibi Alberic. §. illud non interest, nu. 3. Ang. instit. de inutil. stipul. §. pupillus, nu. 3. Salic. l. i. nu. 1. C. de inutil. stipul. Bertac. in reppertor. verbo, pupillus, sub num. 50. Gutier. l. nemo potest, num. 1 § 9. ff. de legat. 1. Molina tomo 1. de iustitia, tract. 2. disput. 224. fol. 1395. & dicit communem Corrat. l. i. ius iurandum quem, §. falcidia, num. 38. C. familia et cetera. Et contrat etiam ex l. pupillus, ff. de auctor. tutor. ibi, *pupillus obligari tutore eo auctore non potest.*

Quod tamen intellige primò, nisi altero tutore auctore ei obligetur. Ut h. f. ead. l. pupillus, & docet Gl. reg. pupillus 2 § 2. ff. de reg. iur. Salic. Bertach. & Molin. proximè citati.

Secundò intellige, nisi pupillus factus sit locupletior: tunc enim tenetur ipsi tutori. Sic habetur ead. l. pupillus & docent Gl. ibi verb. naturaliter, & d. reg. pupillus, Bart. Salic. Ang. Bertach. Molina, hic allegati: Immo in hoc casu tenebitur pupillus tutori naturaliter, & civiliter. Ut bene Glo. ead. l. pupillus, verb. naturaliter, & Molin. proximè citatus.

Intellige tertio, nisi pupillus dolum committeret. Sic Gl. ead. l. pupillus, verbo, naturaliter. Molina hic allegatus,

explicans, ut si dolo eam rem destruxisset, vel alienasset:

26 Quintò limitatur, nisi promissio facta sit de rebus, quarum alienatio est interdicta minori absque iudicis decreto: ut sunt immobilia, & mobilia, quæ servando servari possunt: tunc. n. nō obligatur etiam naturaliter, licet auctoritate tutoris, absque iudicis decreto promiserit, vel alienaverit: quia lex tali alienationi resistit, l. si ad resoluendam. 7. & l. si quidem 11. & l. si minor 15. C. de prædijs minor. Sic Bartol. l. i. num. 7. & 8. & ibi Paul. num. 6. ff. de novation. Angel. Institut. de inutil. stipulat. §. pupillus, num. 3.

27 Sextò limitatur, nisi pupillo, vel adulto ex aliqua causa iudex interdixerit administrationem: tunc enim nec naturaliter obligabitur: eadem ratione qua de prodigo, cui datus est curator, diximus nu. 20. in prima confirmatione ad tertium argumentum. Sic Bar. l. i. in fin. ff. de novation.

28 Septimò limitatur, nisi in mutuo, ex quo pupillus nec naturaliter obligatur. Ut expressè videtur decidi l. pupillus § 8. ff. de action. oblig. & l. quod pupillus 41. ff. de condict. indeb. Et tenet Bologninus rub. ff. si cert. per. num. 23.

Sed displicet hæc limitatio, nec illæ leges eam probant, (ut num. 36. ubi illis satisfiet, videbimus.) Et probatur ex l. fin. ff. de iure iur. & l. si pupillus 21. in princ. ff. ad legem Falcidiam, ubi de mutuo dato pupillo fit sermo, & docetur pupillum ex eo naturaliter obligari. Sic Caldas, l. si curator, verb. non ab similis, num. 28. C. de in integr. restitut. Gutier. l. nemo potest, num. 1 § 10. ff. de legat. 1.

Octavò limitatur in regno Castellæ, ut minor sub tutore constitutus, sine licentia curatoris non obligetur civiliter, aut naturaliter ex contractu pecunia credita inito: ut si pecunia credita aliquid emat: & idem dicendum est de filiofamilias, siue maior sit, siue minor, similè contractum absque patris licentia incunte: Quia l. 22. tit. 21. lib. 5. recopiat. Castellæ resistit huic contractui penitus annullas, & fideiussorem dicit minimè obligari. At si minor aliquo pacto obligaretur, fideiussor maneret obligatus: (ut diximus nu. 21.) ponitque ea lex propter bonum commune id statuere, ea pena venditores puniens. Sic Perez lib. 3. ordinam. tit. 8. l. 1. fol. 603. vers. his etiam ad stipulatur: Matienzo ead. l. 22. gl. 8. nu. 10. Azebedo ead. l. num. 2. Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 261. §. in regno Castellæ: Nec talis contractus firmatur iuramento. Quia ea lex expressè resistit contractui, & iuramento. Sic Matienzo, Perez, Azebedo num. 6. proximè citati, Gutier. authen. sacramenta puerum, num. 47. C. si aduersus vendit.

29 Hæc tamen ut filiusfamilias, & minor non teneantur ex tali contractu pecunia credita facto, intelligenda sunt eisdem limitationibus, quibus tradunt Doct. filiusfamilias nō teneri ex mutuo. Ut probat Gutier. d. auth. sacramenta puerum, à nu. 50. vsque ad 61. & præcipuè nu. 54. Quas limitationes referunt Greg. Lop. l. 4. verb. præstando, & verb. *cauallero*, tit. 1. p. 5. Ant. Gom. to. 2. variat. c. 6. nu. 2. Duenas reg. 370. Perez d. l. 1. fol. 603. vers. fallit secundò, Matienzo d. l. 22. gl. 3. & 4. Azebedo ead. l. nu. 5. Gutier. d. auth. sacramenta puerum, nu. 48. § 1. § 7. 76. 77. 79. 86.

30 Ex dictis infertur pro materia de lucro, id quod communiter docent Doctores, lucrantem à minoribus teneri lucrum restituere: non ita indistinctè verum esse Doctores hi sunt D. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 7. ad 2. Metina, C. de restitutionib. questio. 22. §. ut igitur in summa dicam, D. Ant. 2. par. tit. 1. c. 23. §. 3. in initio, Sotus lib. 4. de iustitia, q. 5. art. 2. versic. hæc demum, Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 2. corollario 3. in initio, Bañes 2. 2. q. 32. artic. 7. circa solutionem D. Thomæ ad 2. & ibi Aragon circa eandem solutionem. Alcozer. lib. de ludo, c. 14. §. *el primero caso*, Ludouic. Lop. lib. 2. de contractibus, cap. 21. paulò post principium. Manuel 1. tomo summa, 2. editione, cap. 189. nu. 1. & 3. Et ex Iurisperitis, Syluest. verbo, ludus, q. 11. dicto 1. Couarr. reg. peccatum, 2. par. §. 4. nu. 4. vers. deinde illud, Petrus de Couar. de remedio lusorum, 3. par. c. 1. Sarmiento de redditibus, 1. par. cap. 2. num. 5. Azebedo lib. 8. recopilat. tit. 7. l. 2. num. 88.

Sed hoc pacto distinguendum est, si minor sit pubes, &

cura-

curatore careat, non tenetur lucrans restituere, donec minore restitutionem petente iudex lucrantem ad eum cogat.

Ratio est, quia hic minor naturaliter, & civiliter obligatur ex contractu, cum beneficio restitutionis, (ut diximus nu. 4.) Quare cautè Angles Floribus 2. p. de ludi restitutiones articulo unico, sub. 1. fol. 298. Alcozer libro de ludo c. 10. fol. 101. Manuel 1. tomo summe 2. editione, c. 191. nu. 3. & in Bulla compositionis, casu 10. nu. 35. limitant, quoniam minor curator est huius. Si autem minor curator non habeat vel sit impubes pubertati tamen proximus, sustinendo priorem suam valde probabilem, quam retuli, nu. 20. asserentem hunc sine curatore sua autoritate contrahentem non obligari naturaliter: consequenter dicendum est lucrantem teneri restituere & in hoc casu vera est sententia prædictorum autorum, & cum sit valde probabilis, poterit minor illi impetres non soluere pecuniā in ludo amissam. Ceterum retenta sententia probabiliori relata, num. 21. ut impubes pubertati proximus, & minor sine tutoris, aut curatoris autoritate contrahentes obligentur naturaliter: dicendum est lucrantem à minore, vel pubertati proximo, vel aliter cum illis contrahentem, absque curatoris autoritate non teneri restituere, interim dum minor vel tutor loco illius id non repetit, coram iudice, utens beneficio restitutionis. Quia licet minor vel impubes ille contractu dominium non transtulerit, (ut dicemus, num. 36.) at tenebatur naturaliter, & in foro conscientie stare contractui, dum non eliditur beneficio restitutionis: ergo lucrans non tenebitur restituere ad hoc, non desideratur translatio dominij in accipientem, sed satis est habeat ius accipiendi ac retinendi. Sic Molina to. 1. de iust. trac. 2. disp. 24. ad finem, §. ex dictis infero, & tomo 1. disputat. 19. §. quod dictum est. Hoc autem necessariò intelligendum est in ijs, casibus, in quibus diximus pupillum, & minorem obligari naturaliter.

Præterea si minor iuret contractum ludi, ut si iuret se soluturum vel non repetiturum, tenebitur soluere, nec poterit uti beneficio restitutionis, nisi in casibus, in quibus maiori conceditur repetitio & hoc verum est, siue minor ille curatorem habeat, siue illo destitutus sit: quia iuramentum supplet defectum minoris ætatis firmatque contractum excluditque restitutionem ratione minoris ætatis concessam: (ut probavi, nu. 13.) Si autem ludens, & iurans sit impubes pubertati proximus, & sine autoritate tutoris ludat, sustinendo sententiam relata, nu. 15. dicentem eius iuramentum firmari contractum, idē dicendum est: sustinendo autem oppositam veriorē relata, num. 16. poterit impubes petere relaxationem ratione imperfectæ ætatis, & ea obtenta uti beneficio restitutionis, ante obtentam verò relaxationem astringitur iuramento: ut probavi nu. 17.

31. Secundò inferri temperandum esse quod tradunt aliqui Doctores, nempe habentem rem a minori sine tutoris autoritate, quoniam titulo habeat, teneri restituere. Hi sunt Innoc. cap. quia plerique, nu. 3. vers. sed quid dices de immunit. Ecclesia. Sotus lib. 4. de iust. quest. 1. art. 3. vers. ac quoad rei punctum, Ledesma 2. p. 4. q. 18. ar. 1. dub. 12. fol. 227. colum. 1. in fine, Ant. Gom. l. 3. Tauri, n. 124. Sarmiento de redditibus 1. p. cap. 2. nu. 4. & 6. Mercado libro 3. de contractibus, capit. 2. §. 1. *publicada la posura*. Et pro eadem parte est Sylvestr. restitutio 2. dicto §. ubi ait soluentem debitum pupillo sine tutoris autoritate non liberari, nisi pupillum habeat apud se, vel factus sit locupletior, & proinde teneri iterum soluere: addit Sarmiento, nu. 6. posse alterum rem detinere donec pupillus soluat sibi pretium: quatenus factus est locupletior, quod si locupletior, non sit effectus, sed pecunias perdiderit, teneri emptorem rem gratis restituere.

Sed hoc temperandum est, si enim teneamus pupillum & minorem obligari naturaliter, dicendum est non teneri alteram restituere, donec minor laesus utatur beneficio restitutionis. Quia valet is contractus in foro conscientie, donec rescindatur. Sic docent Antonius d. capit. 1. p. 2. plerique, num. 12. & ibi Abbas, num. 31.

Sanch. de Matrim. Tom. 1.

Molina tomo 1. de iust. tractat. 2. disputat. 24. ad finem, §. ex dictis infero. In hoc tamen casu erit verissima prior doctrina, cum minor siue curatorem habens, siue illo destitutus, alienat rem immobilem sine iudicis decreto: quia ex tali contractu nec civiliter, nec naturaliter obligatur, ut probavi num. 16.

32. Inquires autem, an si minor nequeat absque magnis expensis petere coram iudice restitutionem, possit occulta compensatione uti. Affirmant Corduba summa, q. 155. & Ludou. Lop. 1. p. instructo. 1. editio. c. 124. §. si autem talis minor.

Sed hoc minimè credo, nisi quando talis esset lesio, ut alter citra omne dubium teneretur in foro conscientie restituere ante omnem iudicis sententiam. Quoniam beneficium restitutionis minoribus legis concessum, non est ut alter teneatur ipsis ante iudicis sententiam reticere lesionē, sed ut minores ipsi gaudeant hoc privilegio, ut iudex audita parte possit concedere ipsis restitutionem. Ut constat ex l. si curatorem, C. de in integrum restitutione, ubi *implorare in integrum restitutionem non prohiberis, si nec dum tempore præsentia excesserint causa contra*. Et l. §. tit. 1. p. §. ubi, *mas si se sentire enganado, o que lo fizo a sudano puer de peñal al me en manera de restitucion, que le desoblique*. Præterea, qui minor carens curatore, cum obligetur naturaliter, & civiliter, cogetur à iudice stare contractui, dum restitutionem non petit: ergo eo beneficio non gaudet dum restitutionem minime petit, & proinde idē dicendum est de minore curatorem habente. Quia (ut diximus nu. 4.) uterque, minor laesus, æquè gaudet hoc beneficio. Tandem quia perdes iudis lege interdictis actionem habet ad repetendum lucrum coram iudice authenticarum, C. de religio. at non potest incognito iudice compensatione uti, & si soluat, petatque postea autoritate privata lucrum sibi restitui, non teneatur alter donec cōdemnetur. Ut docent ferè omnes Doctores in materia de ludo, & potest videri in Couar. regu. peccatum, 2. p. §. 4. ad finem, vertic. hinc tolluntur.

33. Rursus inquires, esto minor qui re vera soluit, non possit propriam autoritate recuperare nec compensatione uti, tamen eadem retinendo, an possit non soluere pecuniam, vel aliam rem promissam, sicut potest solutione facta petere coram iudice restitutionem? In simili questione, nempe, in casibus, in quibus datur repetitio pecunie amissæ in ludo ipsi perdesenti, negant aliqui posse tuta conscientia non soluere. Ducuntur, quia aliàs non esset verum, minorem habentē curatorem, eiusque autoritate contrahentem, vel si eo careat, obligari naturaliter, & civiliter, cum beneficio petendi restitutionem, quando laesus est. Cuius contrarium ut certum statuimus, nu. 4. si enim potest retinere, & non soluere, minimè tenebitur stare contractui.

Secundò, quia is contractus non redditur irritus, & ita alter non tenetur restituere antequam minor petat: ut docet Abbas, c. quia plerique, nu. 28. de immunitate Ecclesiarum. Antonius Gomez. l. 3. Tauri, nu. 124. ad finem, sed tantum datur actio minori, ut petat coram iudice rescissionē: ergo dum non petat, tenebitur soluere. Et ita in hoc casu docent Alcozer libro de ludo, cap. 33. in fine. Et in simili, casu, quando datur repetitio in ludo, ut non obstat actione quam habet perdens ad repetendum, teneatur soluere, docent Alcozer ibi conclusionē 3. Medina, C. de restitutione, questio. 22. §. corollario, sequitur, Castro lib. 2. de lege penal. cap. 2. corollario 3. Salon. 2. 2. ante q. 62. quest. §. de dominio, art. 6. fol. 361. Franciscus Garzia lib. 2. de contractibus, cap. 19. fol. 389. & sequenti Azebedo lib. 8. recopil. tit. 7. l. 8. nu. 5. Bañes secunda secunda, q. 32. art. 7. fol. 382. Valentia secunda secunda, disp. §. c. 6. puncto §. dubio 8. §. haud sententia, & dicit esse valde probabile Aragon referendus, num. sequenti.

34. Quamvis autem hoc sit valde probabile, verius tamen est posse tuta conscientia non soluere, nec stare contractui. Quia quoties lex humana iusta negat actionem ad aliquā rem petendā, & simul cōcedit eiusdē rei possessori, & debitori repetitionem, si solueris, tenet licet possidenti in utroque foro retinere, ea enim lex præstat autoritatē, ad remen-

Mm

dum.

dum. Cui enim datur actio, eidem competit exceptio, & retineat: reg. qui ad agendum § 1. de regulis iuris, in 6. & reg. in iuris 197. §. cui datur, ff. de regulis iuris, l. 1. §. qui superpetrem, vers. nam cui datur. ff. de superficiebus, l. eregitori §. C. de pactis. Præterea, quia frustra petunt, & esset circulus in iuris, quando aliquid statim restituendum est, dolo §. ff. de doli mali exceptione, & regula dolo § 2. ac legatur, in 6. Cum ergo statim repetita ea pecunia debeatur auctoritate iudicis restitui, frustranea esset eam soluendi obligatio. Sic expressè colligitur ex Bar. extrauag. ad reprimendum, nu. 13. Aut. c. noui, nu. 62. & 63. de iudicijs, vel citant si pupillus non soluat id quod obligatione naturali tenetur, non posse denunciari euangelicè: quia si soluat, repetit, & concedatur sibi restitutio. Si tamen peccat, citum est posse denunciari euangelicè. Et in alio simili nempe cum datur repetitio pecunie amissa in ludo posse perentem, cui repetitio datur, minime soluere, eo quod actionem habet ad repetendum: docent Adrian. 4. materia de rest. q. de restitutione ludi, quæ incipit, qui in superiori l. 1. §. 1. licet non ita clare lib. 4. de iur. q. §. ar. 2. ad finem, vers. vnum aut. Cou. reg. peccatum 2. p. §. 4. m. §. ver. 2. & semota, Molina to. 2. de iur. tract. 2. disp. ut § 1 §. concl. 4. Angles Floribus 2. p. q. de restitutione ludi, in fine, Paliatus de officio sacerdotis, to. 2. p. 2. lib. 5. c. 2. m. 11. Arag. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad finem, Carb. q. 42. de restitutione, concl. 5. Lud. Lop. lib. 2. de contractibus, c. 22. concl. 1. & dicit esse probabile Alcozer lib. de iude, c. 33. concl. 3.

Quod non tantum est verum, quando actio ad repetendum est perpetua, sed etiam si temporalis sit, id est, tempore limitato concessa, si enim nondum solutio facta sit, quamuis transactum sit tempus, quod ius concedit repetendi actionem, durat ius excipiendi, & retinendi, quod perpetuum est. Quoniam annalia, seu temporalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum, licet §. C. de except. vbi & gl. in fine, & ibi scribentes: Speculator, tit. de exceptionibus, §. vlt. quando exceptiones, num. 49. Bertachius in repertorio, verbo exceptio, sub num. 190.

Nec obstant argumenta contrariæ sententiæ, proposita num. precedenti.

Ad primum respondetur, rem illam esse naturaliter, & in foro conscientie debitam, dependentem tamen, nisi perdes in ludis, aut minor velit uti eo beneficio, ac legis privilegio sibi concedente ius excipiendi, & retinendi. Nec obligatio hæc est frustranea, multum enim deseruit: nam si minor, aut perdes soluat, non poterit uti compensatione, nec recipiens tenetur restituere ante iudicis sententiam, fideiussor quoque obligatur, quæ omnia iocus se haberent, si minor minime obligaretur naturaliter.

Ad secundum dic, contractum non esse irritum, ac cum minori competat actio ad repetendum, subinde ius excipiendi, & retinendi comparat.

Verum autem, si contrahens cum minore laeso petente beneficium restitutionis, neget contractum coram iudice, minorque legitima probatione delictus, succubatur peccet id negans, teneaturque restituere, consulendi sunt Molina to. 2. de iur. tra. 2. disp. § 14. §. dubium est verum quæ iuridicè, Azobedo li. 8. recap. xix. 7. l. 1. n. 97. Sal. 2. 2. q. 61. in fine, c. §. de dominio, ar. 6. post ultimam conclusionem, §. quæ res hic duo, qui id disputant in negante coram iudice lucrum comparatum in ludo prohibito, dum perdes illud reperit.

Ad argumenta prioris sententiæ, proposita, nu. 20. probantia pupillum minime obligari naturaliter, ref. ôdetur.

Ad primum dico non inde sequi leges civiles esse iniq. & fouere peccatum, licet minor obligetur naturaliter ex contractu, ac ea lege, ut fas sit illi hoc debitum naturale cedere, ut dolo aduersus illud privilegio restitutionis.

Ad secundum dic, quamuis naturaliter obligetur, minime cum transferre dominium, quia cum iure civili introductum sit, ut non solis pactis, sed accedente simul traditione transferatur dominium, l. traditionibus 20. C. de pactis, id verum est de traditione habita eodem iure civili, quæ non est facta à maiori sine tutoris auctori-

tate. Ut probant textus eodem argumento 2. allegati, ac adhuc ea possessio redditur in foro conscientie possidentem, non enim solum dominium deobligat à restitutione, sed & ius accipiendi, & repugnans, quod iure quis obtinet solutio, & facta per minorem ad restituendum obligationi naturali.

Ad tertium & textus adductos in sequentibus argumentis, ait Fulgosi, quod pupillus, in initio, ff. de condi. indeb. adeo repugnare l. si iuriconsultus ut yaticinati ad eos conciliandos opus sit, glossæ autem super eos textus respondent, dum dicunt pupillum non posse obligari: vel natura non obligari: intelligi de pupillo infantis proximo. At melius cum Fulgosi l. si iuriconsultus autem non possit obligari, intelligi efficaciter & debito utroque iure exigibili. Quæ expressè colligitur primo, nam verba simpliciter protulæ in priori significatio accipienda, l. 1. ff. in ager vectiga, vers. qui in perpetuum, & est bonus text. l. si is cui, 94. §. Flaurus ff. de solut. vbi solutio debiti simpliciter facta intelligitur de debito efficaci, & utroque iure exigibili. Colligitur secundò, ex l. si pupillus, ff. de condi. indeb. vbi causè iuriconsultus non dicit pupillum minime obligari naturaliter, sed natura non debet, id enim deberi dicitur, quod efficaciter debetur, & ad quod solvendi cogi debitor potest, reg. cum amplius §. si, ff. de reg. iuris, ibi, si natura debet, quem iure gentium dare oportet: Vbi pondèro verbum, iure, quod coactione denotat, sic Rodolpho Agricola, lib. 1. de inuentione, c. 5. ar. hæc obligatio pupilli naturalis non est efficax, licet enim soluat, potest uti beneficio restitutionis, nec datur vis coactiva contra illam, adeo ut Bar. extrauag. ad reprimendum, vers. de ueniationes, n. 13. merito dixerit pupillum non posse coactione via denunciationis euangelicæ ad hoc debitum naturale persolvendum.

Ad confirmationem respondetur, ex illa lege euidenter colligi mentem Iuriconsulti esse ut non obligetur naturaliter prodigus, non eo quod dicat, non posse obligari, sed quia subdit, & ideo fideiussor ei accedere non potest. Nam (ut diximus n. 21.) obligationi naturali bene accipitur fideiussor.

Ad secundam confirmationem dic, æquiparari non quoad omnia, sed quoad obligationem civilem, & efficacem.

Ad tertiam confirmationem dic, ex doctrina Bartoli, l. 1. nu. 8, & ibi Paul. nu. 6. ff. de nouat. quam valde commendat Gregor. Lop. l. §. verb. defendido, tit. 1. p. 5. cum prodigo esset administratio perfecte concessa, nec concederetur ei restitutio per assignationem curatoris quinque sibi interdicti administrationem: & proinde fideiussorem eius non obligari, ut dixi in solutione ad primam confirmationem. At minori ante dationem curatoris non erat perfecte concessa administratio, poterat enim beneficium restitutionis iuvare, & ita reputatur quasi non esset concessa, quare dato ei curatore non videtur interdicta administratio, sed quod principaliter agitur, est suppletio gratis defectum, & tollere fomentum iuris civilis, non vero interdiceret administrationem iure naturali concessam.

Ad quartam respondetur, dici contractum nullum quoad obligationem civilem, & efficacem, de qua textus ille agebat, constitutus discrimen inter minorem curatore carentem, & illum habentem, ut ille obligetur civiliter, & efficaciter: hic verò minime.

Ad quintam patet ex solutione ad tertium, non enim dicit Iuriconsultus non obligari naturaliter, sed iure naturali, & natura non debere: quæ verba iure, & debere, important coactionem, & obligationem efficacem. Quantum autem ad id quod dicit Iuriconsultus, ead. l. quod pupillus, nempe, repetitionem dari, si pupillus soluat, dic dupliciter: primo, cum Gloss. l. interdum, 29. verbo, locum, ff. de condi. indeb. & l. si pupillus, verbo, repetere, ff. ad legem Falcid. repetitionem competere pupillo, & minori, per viam restitutionis: denegandam verò esse minori iure ordinatio petere volenti propter obstaculum naturalis obligationis: & eodem modo respondet alijs solutionibus expolis Caldas. l. si curatorent, verbo, non absumilis, nu. 30. vertic. vel aliter, C. de in integrum restit.

Secundò respondetur, cum Sarmiento de redditib. 1. p. c. 1.

nu. 3. obligationem naturalem pupilli, imperfectam esse, cum hæc oriatur ex consensu, qui naturali iure imperfectus est & debilis ratione minoris ætatis, l. 1. ff. de minor. & ita non mirum si omnes effectus naturalis obligationis non sortiatur, & detur repetitio: quare Iuriscultus ea. l. q. pupillus, reddens rationem permissæ repetitionis, ait, *quia natura non dicitur* intellige perfecta obligatione naturali.

Ad 6. dic comparari quoad obligationem civilem.

Ad 7. dic, ea pacta rata non haberi quoad fomentum iuris civilis, & obligationem ex eo confluentem.

Ad ultimum dic, argumentum à contrario sensu nil probare, ubi oppositum est alio iure definitum: (vt dixi hoc l. 6. d. 21. n. 9) Quare cum ex multis testibus constet pupillū obligari naturaliter, argumentum inductum ex illa lege, à contrario sensu, ad probandum oppositum, est inefficax.

S V M M A R I U M.

Non potest minor absque iudicis decreto donare arrharum nomine immobilia, aut mobilia qua seruando seruari possunt, nec oritur inde obligatio naturalis, num. 37.

Ratificatur transactio quinquennio postquam minor fuerit maior effectus, num. 38.

Potest minor in bonis mobilibus, qua seruando conseruari nequeunt, arrhas donare absque iudicis decreto, num. 39.

Desideratur tamen curatoris autoritas, absque illa tamen obligaretur minor naturaliter, num. 40.

Si dederit moderatè arrhas, non potest petere restitutionem. Et qualiter sit accipienda hac moderatio, num. 41.

Quid de sponsalitia largitate, num. 42. Et quid, si interveniat iuramentum, num. 43.

37 **Q**uestio tertia. An possit minor arrhas promittere? Prima conclusio. Si bona sint immobilia, vel mobilia qua seruando seruari possunt, desideratur iudicis decretum. Quia per donationem arrharum transfertur dominium in uxorem, bonaque illa alienantur, at horū bonorū alienatio absque iudicis decreto facta, est prorsus irrita, nullamque obligationem est naturalem parit (vt diximus n. 6. & 16.) Sic Caldas, l. i. curatorem, ver. contractum fecisti, n. 40. C. de in integ. rest. Suarez lib. 3. fori, tit. 2. de las arras, l. 1. n. 65. Greg. Lop. l. 1. verbo en España, tit. 11. p. 4. Ant. Go. l. 52. Tauri, n. 24. dicēs eā donationem esse omninò irritam. Azebedo l. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 12. vbi Matienzo gl. 2. n. 3. Barbosa, l. si ante 6. ff. soluto matr. n. 23.

38 **S**ecunda conclusio. Quando sine decreto donasset huiusmodi bona arrharū nomine, ratificaretur donatio hæc transactio quinquennio postquam minor impleuerit vintiquinque annos, l. si quando, C. si maior factus. Sic Ant. Gom. Matienzo, Azebedo, num. precedenti allegati.

39 **T**ertia conclusio. Si bona sint mobilia, & que seruando seruari nequeunt, vt pecunia, &c. nō requiritur decretū iudicis. Quia ad horū bonorū alienationē id nō exigitur. Sic Suarez, Ant. Go. Mat. Aze. Barbosa, n. 24. quos oēs retuli, n. 37.

40 **Q**uarta conclusio. Desideratur tamen curatoris autoritas, si minor curatorem habeat. Quia de omnibus minoribus curatorem habentibus dum contrahunt, id definitur, l. si curatorem, C. de in integ. rest. & in specie probatur ex l. 2. & l. mulier, C. de iure dot. Sic Suarez, nu. 66. Matienzo, & Azebedo, Barbosa, nu. 24. quos retuli, nu. 37.

Adde tñ si absque curatoris autoritate promittat, aut donet arrhas, obligari eū naturaliter iuxta tradita, nu. 21.

41 **Q**uinta conclusio. Si minor dederit moderatè arrhas, nō potest implorare restitutionis beneficiū. Quia fecit quod quilibet maior, & prudens gessisset, l. non videtur, C. de in integ. rest. l. cum plures, §. n. ff. de admin. tut. Sic Suarez Ant. Go. Matienzo, Barbosa, nu. precedenti allegati. Hanc aut moderatam quantitatem explicant Ant. Gom. & Matienzo ibi, si minor arrharum nomine decimam suorum bonorum patrē, donauerit. Cū hæc quantitas lege præscripta sit.

Sed melius Suarez, eo. n. 66. dicit, licet ultra decimā sint arrhe immoderate in maiori, & in minori, exceditur, n.

Sanch. de Matrim. Tom. I.

decima lege taxata, at in minori est decimam posse esse immoderatam, vt minori restitutio competat, nimirū, quando attentæ uxoris & viri qualitate reputaretur arbitrio prudentis immoderata.

42 **S**exta conclusio. Idē dicēdū est de sponsalitia largitate per minorem promissa, & quinque conclusionibus præcedētibz de arrhis per ipsū promissis diximus. Quia eadē est ratio.

43 **T**andē monuerim oia tradita conclusionibus præcedētibz, accipiēda esse nisi minor arrharum, aut sponsalitiæ largitus contractū iuret. Valebit quippe accedēte iuramento, licet immobilia donet arrharū nomine, absque curatoris autoritate, iudicisque decreto. Vt benè tradit Azeb. l. 5. recop. tit. l. 2. n. 12. Nec poterit vti beneficio restitutionis, nisi casu quo maiori cōpeteret. Quia iuramentū efficit maiore, firmitate huiusmodi contractus, vt latè probauimus, n. 13.

DISPUTATIO. XXXIX.

Vtrum filiusfamilias, possit arrhas promittere inconsulto patrē?

S V M M A R I U M.

Filiusfamilias potest inconsulto patrē contrahere, & ex omni contractu obligatur civiliter, & naturaliter, nec potest pater huiusmodi obligationem irritare, num. 1.

Si est impubes, non potest contrahere etiam circa castrensia, vel quasi, num. 2.

An obligetur ex mutuo, & voto, num. 3.

Non potest pater amouere filium puberem, quando ad certo tempore ministrandum se obligauit, num. 4.

An possit cogere filium, vt sibi ministret, nu. 5. Et anteneatur filius cum patrē habitare possit que pater eum recedere volentem impedire, num. 6. Et filius se vendere possit.

An possit filiusfamilias contrahere circa aduentitia quorum pater habet usumfructum, vel eorum proprietatem alienare, vel hypothece subire, saltem ex patris licentia, num. 7.

An in regno Castella possit filiusfamilias alienare proprietatem tertia partis aduentitiorum absque patris licentia? Referuntur opinio affirmans, num. 8.

Opinio. Auhoris, num. 9. Et explicatur l. 6. Tauri hodie l. 1. tit. 8. lib. 5. recop.

An possit pater irritare vota realia filijfamilias excedentis vintiquinque annos? & ratione ætatis eximatur filius à patris potestate, num. 10.

Qualiter possit arrhas promittere filiusfamilias, num. 11.

Qualiter possit promittere sponsalitiā largitatē, num. 12.

1 **P**romittendum est filiosfamilias posse inconsulto patrē contrahere, & ex omni contractu absque licentia patris inito, obligari naturaliter, & civiliter, at si esset paterfamilias. Habetur expresse l. tam ex cōtractibus §. 7. §. ff. de iudicijs, ibi, tam ex cōtractibus, quam ex delictis in filiofamilias competit actio, & §. inutilis, instit. de inutil. stipul. ibi, seruus non solum domino suo, sed nec ulli alij obligari potest: filij verò familias alij obligari possunt. Et melius l. filiusfamilias ex omnibus causis tanquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum paterfamilias potest. Et l. finali, §. pupillus, ff. de ver. obl. Ratio aut cur sine curatore non obligetur illum habens saltem civiliter, (vt dixi disp. præcedenti, n. 4.) Et tñ filiusfamilias obligetur sine patrē: ea potest esse, quam ad aliud propositum reddidit gl. 4. pupillus, verb. patres, instit. de inutil. stip. cuius curator datur ad supplēdum imbecillitatem intellectus, ac ætatis minoris imperfectiōnem circa cōtractus incundos. Vnde fit, vt deficiente curatoris autoritate qñ minor illū habet, ius civile cōtractui nō assistat, & sub inde nō oriatur obligatio civilis: at patria potestas est ad corrigēdū. Sed cur potest pater irritare vota filijfamilias realia, saltē ante vigesimūquintū annum emissā, & tamen non potest irritare, ac impedire obligationem homini faciendam? Dic cum glossa l. 2. verbo, non

Mm 2 obli-

obligantur, ff. de pollicitationibus, rationem esse; quia minus agitur cum Deo, quam cum hominibus, l. Celsus, ff. de recept. arbitr. Sed cur iure communi non poterat filius familias testari, permittatur tamen ipsi contrahere? Respondeo cum Antonio Gomez, to. 1. variat. c. 1. nu. 2. eam esse rationem, quia licet actu bonis careat, at potest habere, cum contractu inito viuis maneat, & acquirere possit, efficique sui iuris; at testari nequit, quia nec bona habet, nec potest habere, eo quod statim obiturus sit.

2. Intellege tamen, quando filius familias est pubes. Habetur expresse, §. pupillus instit. de iuril. stipul. ibi, *sed qui in potestate parentis est impubes, ne auctore quidem patre obligatur*; ubi Gl. verb. patre querit cur impubes auctore tutore obligetur civiliter, & naturaliter, non autem auctore patre. Et respondet rationem esse; quia impubes habet tutorem obligatum si mala auctoritatem præstet: patrem autem minime, cum oportet, §. sub hac tamen, vers. non autem l. hypothecam, C. de bonis, quæ liberis. Idem habetur expresse l. finali, §. pupillus, ff. de verbor. obligatio. & ibi Glo. verb. pupillus, reddit eandem rationem. Quod etiam verum est, circa bona castrensia, vel quasi. Ut optime probat Mol. to. 1. de iust. disp. 230. §. licet filius familias, & to. 2. disp. 261. §. filius familias. Intellege tamen impuberem filium familias non obligari civiliter; nam obligari naturaliter si pubertati proximus sit, oem impuberem; dixi disp. præced. n. 21.

3. Secundò intellige, nisi in mutuo, & in voto; ex his enim non obligatur filius familias etiam pubes absque patris consensu. Sic Gl. inst. de iuril. stipul. §. item inutilis, verb. obligari, Cou. rub. de test. 3. p. nu. 6. Molina lib. 2. de primog. c. 2. num. 14. Padilla, l. fratris, num. 10. C. de transact. Matier 20 lib. 5. recop. tit. 20. l. 7. glossa 2. nu. 25. Et de mutuo constat ex toto tit. ff. ad Senatusconsult. Macedon. De qua re dixi remissive disp. præcedenti, num. 29. His adde contractum pecunia credita factum, ut eodem num. 29. explicui. De voto autem constat ex d. l. 2. verb. voto, ff. de pollicita. ibi, *si filius familias, & servus voto sine domini, patrisque auctoritate, non obligantur*. Quod sano modo accipiendum est, ut intelligatur irrevocabiliter, potest enim pater votum filij familias ante pubertatem emissum, si personale sit, irritare, si autem reale, potest usque ad vigesimum quintum annum; & an possit post eam ætatem, dicemus nu. 10.

4. Hinc infertur minime posse patrem amovere filium familias puberem, qui se obligavit ad certum tempus ministrandum alicui. Quia obligatur ex contractu instar patris familias, ut diximus nu. 1. Sic docent Albericus, l. veluti, num. 26. ff. de iustitia, & iure, & ibi Zasius, num. 3. Claudius, n. 8. l. 1. §. huius studij, nu. 16. ff. de iust. & iur. Padilla, l. fratris, nu. 11. C. de transact. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. nu. 5. & 6. Quamvis contrarium minus bene doceat, Odofredus, & Martinus de Fano, quos refert Padilla, ibid.

5. Secundò infertur, minus bene sensisse Angelum, consil. 85. nu. 1. quem sequuntur Boerius decis. 195. nu. 5. Padilla, l. fratris, num. 11. C. de transact. dicentem posse patrem compellere filium familias puberem, ut sibi ministret. Quod probari potest ex l. sicut 45. ff. de operis libertorum. ibi, *patræna, filia, nepri, & pronepti patræna, operarum exactio non denegatur*. Sed dicitur dum est non posse; quia filius tenetur ad operas obsequiales patri; & de his intelligitur ea lex sicut: id est, tenetur ad obsequendum patri in gubernatione domestica; non autem tenetur ad operas industriales, l. penultima, ff. de obsequijs, ibi, *pietatem liberi parentibus, non operas debent*. Ut docent Bal. auth. ex testamento, nu. 6. vers. quid enim si lucratus, C. de collatio. Paul. auth. unde, & si patens, num. 6. ad finem. C. de inofficioso testam. Iason, l. illud, num. 7. vers. ultima est opinio, C. de collatio. Corrasius, l. frater à fratre, num. 47. ff. de conduct. indebit. Gutier. de iuramento 1. p. cap. 5. num. 3. Padilla d. num. 11. Et in proprijs terminis, non posse filium compelli à patre ut sibi ministret, docet, multos referens, Gutier. cod. c. 5. num. 1. Tenebitur tamen filius patri ministrare lege pietatis, quando pater adeo inops esset, ut vitam traducere commodè non possent. Ut bene docent Angel. verb.

filius, num. 30. Nauar. Summa, cap. 14. num. 13. Manuel 1. tomo Summa, cap. 14. num. 6. addunt bene Nauar. & Manuel, hoc esse verum, licet pater artem minoris quam exercens posset vitam tueri, quando absque dedecore eam exercere minime posset. Cuius sententiæ est etiam communis opinio docens non posse filium relictis parentibus in magna necessitate constitutis, si in sæculo sua opera ac industria subvenire possit, ingredi religionem; si enim minime teneretur ad operas industriales parentibus egenis, posset utique ingredi.

6. Tertio infertur, minus bene dixisse Angelum consil. 85. num. 3. & Boerium decis. 195. num. 5. Baldum Nouellum de doto p. 7. privilegio 34. num. 5. vers. & sicut, ubi aiunt ita teneri filium familias habitare cum patre, ac uxorem cum viro. Sed dicendum est, si filius nolit alimenta à patre recipere, vel utque honestum vitæ genus querere, non posse impediri à patre non indigente filij opera, quominus aliò proficiatur. Primum, quia contrarium esset hominem liberum, servilis conditionis efficere, contra l. 2. ff. si quis à paren. fuer. manum. Item, quia filius in hoc conceditur libertas & voluntas, l. finali, ff. de liberis exhiben. ibi, *cum liberam facultatem abundi, vel remanendi haberet*. Præterea, quia peculiare est correctionis gratia ut possit pater filium modico tempore inclusum habere, ut docent Bar. l. ex facto, in fine, ff. de hæred. instit. Felinus alios referens, c. cum contingat, n. 8. de foro compet. Alciat. reg. 1. præsum. 3. Pinellus, l. 1. p. 2. n. 55. C. de bonis mater. Sotus lib. 5. de iust. q. 2. art. 3. in fine. Salon. 2. 2. q. 65. art. 3. in fine. Unde bene infert Pinellus non posse patrem absque causa iusta impedire filium ad Indos proficisci volentem. Pro eadē sententia est Padilla, l. fratris, nu. 10. C. de transact. ubi multis Doctoribus citatis contra alios sentit, posse filium familias invito patre se vendare ad precium participandum.

7. Secundò supponendum est, circa quæ bona possit filius familias licentia patris minime requisita contrahere: quamvis enim propriarius extraneus vendere proprietatem invito usufructuario possit, l. 2. C. de usufructu: at filius familias propriarius nullo modo potest vendere, vel alienare, aut obligare proprietatem adventitiorum, in quibus pater habet usufructum, invito patre, propter paternam reuerentiam; & ita nequit de his contractum facere. Habetur expresse l. finali, §. filijs autem, C. de bonis quæ lib. ibi, *filijs autem familias in ijs dumtaxat casibus, in quibus usufructus apud patres constitutus est, nec parentes viuunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, neque eorum voluntatem eorum, in quorum potestate sunt, vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypotheca titulo dare, vel pignori assignare*. Et ita docent Ant. Go. l. 6. Tauri, n. 14. Caldas, l. si curatorem, verb. l. 2. n. 142. C. de in int. test. Mol. multos referens l. de primog. c. 9. n. 20. Ceruantes, l. 5. Tauri, n. 26. Mol. to. 1. de iust. tract. 2. d. 228. f. 1419. & melius 2. to. d. 261. fol. 41. ubi probat filium familias puberem minorem viginti quinque annis posse circa adventitia contrahere, de patris licentia, contra alios id solum concedentes quia filius est maior viginti quinque annis.

8. Grauis autem est difficultas, an ius hoc commune correctum sit in Castella, quoad tertium bonorum adventitiorum, possitque filius familias absque patris licentia contractum facere, alienareque illud quoad proprietatem, servato patri usufructu, dum iure sibi cõpetit? Caldas, l. si curatorem verbo l. 2. n. 152. C. de in int. test. affirmat esse correctum, & sic posse per l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. li. 5. recop. Castelle, ibi, *los ascendientes succedan alos descendientes con todos sus bienes: pero bien permitimos que no embargante que tengan los dichos ascendientes, que en la tercera parte de sus bienes puedan los dichos descendientes disponer en su vida, o hacer qualquier ultima voluntad*. Vbi ponderanda sunt ea verba, *puedan disponer en su vida*. Item, quia cum eisdem verbis loquatur de dispositione in vita, & in ultima voluntate, si per illam legem non esset permittum filios familias per viam contractus, & dispositionis inter viuos disponere de tertia bonorum parte, id usque non liceret etiam per

per viam testamenti: quod falsum est, ut constat ex l. 5. Tauri, hodie l. 4. tit. 4. lib. 5. recopil. Castellæ.

9 Ceterum verius est, per legem 6. Tauri, non esse correctum ius commune quoad dispositionem filij familias inter vivos, & ita non posse per viam contractus disponere de tertia bonorum parte etiam quoad proprietatem absque licentia patris habentis in illis vivum in potestate. Probat, quia à iure communi recedendum non est nisi expressè eius correctio sit in iure nouiori, & verba improprianda sunt, ut hæc euitetur. (Vt dixi lib. 1. disp. 17. nu. 6.) sed in l. 6. Tauri non fit mentio de filio familias, sed tantum dicitur, *los descendientes puedan emperir*, & de *los ascendientes, disponer en vida*, &c. ergo ut vitetur iuris communis correctio, debet intelligi secundum ius commune, de filiis qui sunt sui iuris. Et confirmatur, quia l. 5. Tauri expressè agens de filiis familias solum concessit via testamenti disponere, ibi, *el hijo, obvia que esta an pader de su padre, pueda hazer testamento como si estuviere suero de su poder*; At quoad potestatem contrahendi nihil dicit, cum ergo sit casus omissus, manet in dispositione iuris communis, l. comodi. ff. de liber. & posthum.

Nec obstat quod in contrarium adduximus, nempe, non probari ex ea l. 6. filium familias posse testari de tertia bonorum. Quia id fatetur; deciditur tamen l. 5. Tauri, posse testari ac si esset sui iuris, & cum l. 6. Tauri decidatur filij effectum sui iuris posse de solo bonorum tertio disponere, consequenter idem dicendum est de filio familias. At circa contractus nil disponitur de filiis familias, & ita manet incorrectum ius commune. Sic tenet Cervantes l. 5. Tauri, nu. 55. & sequentibus, & eiusdem sententia est clarè Molina lib. 2. de primogenit. c. 9. nu. 20. iuncto, nu. 12. nam dicit, nu. 12. posse filium familias in testamento maiora sua instituere, absque patris licentia, & nu. 20. non posse per viam contractus: ubi necesse est ut intelligat etiam de tertio bonorum; nam si intelligeret ultra tertium bonorum, nulla esset differentia inter contractum, & testamentum, cum neutro casu ultra tertium disponere possit iuxta dictam l. 6. Tauri.

10 Hinc inferitur pro materia de voto, non esse certum id quod communiter tradunt Doctores, nimirum, solum posse patrem irritare vota realia filij familias emissà ante vigesimum quintum annum. Quia usque ad eam ætatem denegatur illis bonorum administratio. Sic Angel. votum 2. n. 6. Sylvest. votum 4. quest. 2. dicto 2. Nauar. summa Latina, & Hispana, c. 12. nu. 70. D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. nu. 6. Sotus lib. 7. de iustitia, q. 3. art. 2. verfic. ex his sic dispositis, Angles Floribus 2. p. quest. de voto art. 7. difficult. 12. dub. 8. fol. 119. Medina lib. 1. summa, cap. 14. §. 7. fol. 90. in fine, & sequenti, Margarita confessorum de irritatione voti, fol. 138. Alcocer summa, c. 16. conclus. fol. 56. Aragon. 2. 2. quest. 88. art. 9. paulò post principium, & §. circa quartam conclusionem, Lud. Lop. 1. par. instructorij, cap. 48. §. vota personalia, Vega lib. 4. summa, casu 414. Manuel 2. tomo summe, c. 91. nu. 3. Philarcus de officio sacerdot. tomo 1. par. 2. lib. 3. cap. 18. §. quoad vota.

Ceterum probabilius, censeo, posse, in quacunque ætate filius familias vota realia emisit, ea patrem irritare. Probat, quia ratione ætatis non eximitur filius à patria potestate, licet senex sit, cum nullo iure id cautum sit. Vt docent gloss. l. finali, §. pupillus, verbo pupillus, ff. de verbor. oblig. & ibi omnes scribentes, Suarez lib. 1. legum fori, tit. 1. l. 9. verfic. vnum nota, Ant. Gom. l. 47. Taurinu. 1. Perez lib. 3. ordin. tit. 8. l. 1. fol. 128. Martenzo lib. 4. recopil. tit. 1. l. 8. gl. 1. nu. 2. Et ex altera parte nullam habet bonorum administrationem aduentitiorum, dum est sub patris potestate constitutus, nec ea potest villo modo inconsulto patre alienare, vel de eis disponere (ut probavi num. 7.) ergo votum emissum à tali filio familias cuiusque ætatis sit circa ea aduentitia, in quibus pater habet vsumfructum, potest ab ipso patre irritari. Et confirmatur, quia l. 2. ff. de pollicitatione. vniuersaliter dicitur filium familias non obligari ex voto, & solum Doctores excipiunt quando talis filius habet peculium castrense, vel quasi, ergo cum filius hoc peculio caret, potest pater eius vota realia irritare in quacunque

ætate filius familias sit: siquidè durat patria potestas in patre, & defectus administrationis in filio. Præterea, quia (ut benè tradit Sylu. votum 4. quest. 2. dicto 5.) ratio potestatis irritandi vota realia filij familias minoris, non est defectus voluntatis, sed præiudicium patris, quo inconsulto nequit filius familias villo modo circa aduentitia obligari, cumque sit ætatis. Et hanc sententiam clarè videtur tenere Tabiena votum 2. quest. 5. nu. 6. ubi dicit alia vota filiorum puberum, præter votum religionis non esse rata, dum sunt in patria potestate. Et expressè tenet tanquàm valde probabile dicens sic tenere aliquos neothericos, Vivaldus Cadelabro sacramentorum 3. p. c. 14. nu. 92.

11 His præmissis sit prima conclusio: potest filius familias arrhas inconsulto patre promittere. Probat, ex dictis, n. 1. potest enim quemcumque inire contractum, & siquidem eas promittat de bonis presentibus & futuris, decima bonorum, quam potest promittere, computabitur attenta bonorum quantitate quæ possederit tempore, quo elegerit vxor, ut sibi assignentur arrhæ iuxta tradita hoc 6. lib. disputatione 29. nu. 5. Si autem vel de solis bonis presentibus vel absolute de bonis suis promittat, (tunc enim de solis presentibus intelligitur, ut dixi eadè disputat. 29. num. 6.) computanda est decima iuxta bona quæ tunc possidet filius familias, ad quam computationem faciendam attendenda sunt aduentitia, quæ tunc habet, non integrè, si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ subsequutas; sed computandus est valor illorum bonorum aduentitiorum, seu iuris quod ad ea habet, cum eo opere, ut pater sit vsumfructuarius, nec filius possit ea alienare. Deducenda enim sunt onera, & grauamina bonorum ad computationem decimæ: (ut dixi eadem disputatione 29. nu. 12.) Dixi si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ, quia cum per matrimonium subsequutis ijs benedictionibus efficiatur filius sui iuris in hoc Castellæ regno, nec deinceps pater vsumfructum habeat: ut constat ex l. 47. & 48. Tauri, hodie l. 8. & 9. tit. 1. lib. 5. recopil. Castellæ, si tunc promitteret filius arrhas, integrè computandus esset valor bonorum aduentitiorum ipsius: quia iam plenè sunt sua quoad proprietatē, & vsumfructum. Vnde fit ut etiam si arrhas promittat ante initum matrimonium, modicæ considerationis sit ad valorem aduentitiorum minuendū, vsumfructus quæ pater in illis habet, cum citò extinguendus sit in hoc regno, nimirum subsequuto matrimonio, receptisque Ecclesiæ benedictionibus.

12 Secunda conclusio, similiter potest filius familias promittere sponsalitiā largitatē tum, quia ex omnino contractū obligatur, tum etiam, quia hæc non nennatur iuxta bona quæ possidet, sed iuxta quantitatem dotis vxoris. Vt dixi hoc lib. 6. disput. 24.

DISPUTATIO XL.

An mulier quæ ad secundas nuptias minime transit, possit superstilibus filiis, vel ascendētibz, ad libitum soluto matrimonio disponere de arrhis.

S V M M A R I V M.

Proponitur lex 1. tit. 2. de arrhis lib. 3. fori in cuius intelligentia versatur difficultas, num. 1.

Quot sunt disputandi casus, num. 2.

Quando mulier non secundo nupsit, et hæc descendentes, an possit disponere de arrhis, sicut de cæteris bonis, & in illarum sententia, & quæ parte meliorare in regno Castille al. quæ ex descendētibz? Refertur opinio negans, nu. 3. Et contraria verior, nu. 4. Soluuntur argumenta, nu. 5.

An si mulier habeat solos ascendentes, possit ad libitum disponere de arrhis? proponuntur argumenta probantia paucem affirmantem, num. 6.

Opinio Authoris, nu. 7.

Soluuntur argumenta, nu. 8. Et explicatur l. 51. Tauri hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recopil. & quando ex capto firmet regulam.

Quæstio

Questio hæc in duplici potest euentu disputari. Alter est, dum mulier non transijt ad secundas nuptias. Et de hoc est disputatio præsens.

Alter verò dum ad eas transijt. Et de hoc habebitur sermo disputatione sequenti. Pendet igitur præsens difficultas ex intelligentia l. 1. tit. 2. de arrhis lib. 3. fori, ubi quatuor deciduntur. Primum est, ut arrhæ non excedant decimam: Et hoc est confirmatum l. 50. Tauri, & diximus in superioribus disputationibus. Secundum, ut vxore defuncta absque descendens, nec disponente de arrhis, succedant in illis maritus ac eius hæredes. Et hoc est correctum per l. 51. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recop. Castellæ. Vbi sic dicitur, *si la mugier non viere hyos, sino dispone expresefamiere de las arras, que las aya el heredero, o herederos de ella uno el marido, ora la mugier haga testamento, o no.* Tertium, si mulier filios habeat, ut possit disponere de quarta arrharum parte reservatis alijs tribus portionibus filiis: his verbis, *e si la mugier aviendo fijos desto marido finare, pueda dar por su alma la quarta parte de las arras a quien quisiere, e las tres partes fin quen a los fijos del marido, de quie las uno.* Quartum si vxor liberis careat, possit tpe vite, vel mortis ab libitum de arrhis disponere.

2 Circa hæc ergo duo vltima, quæ disponit lex prædicta fori, duo sunt casus dubij. Primus, an si mulier descendentes habeat, quæ secundo non nuplit, possit de arrhis disponere, sicut de reliquis bonis, & meliorare in tertia, & quinta illarum parte quemlibet descendentem, & quintam partem cuiusque extraneo legare? Secundus, quando descendens caret, an possit in ascendentium præiudicium disponere ad libitum de arrhis?

3 In primo casu, quidam asserunt de sola quarta arrharum parte mulierem posse ad libitum disponere, reservatis tribus reliquis portionibus filiis, in illisque filios æqualiter succedere, nec concedi matri posse aliquem descendens in illis portionibus meliorare: Ducuntur, quia ubicunque lex deest aliquid filiis, æqualiter sit diuisio inter illos auth. de nuptijs, collat. 4. §. venient autem, & auth. lucrum. C. de secund. nupt. at dicta lex 1. fori disponit tres arrharum portiones ad filios pertinere: ergo æqua lance fiat inter eos distributio. Quod si dicas, leges fori non habere vim legum nisi probetur usus, id minimè prodest. Quia est approbata in leg. 40. Tauri, hodie l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. Castellæ.

Secundò, quia l. 53. Tauri disponit, ut si mater filios non habuerit, possit disponere de arrhis, ergo à contrario sensu eis habitis nequibit disponere. Sic tenent Suarez lib. 3. fori, tit. 2. de las arras, l. 1. nu. 70. licet dicat se non omnino id definire: & l. quoniam in prioribus, limitatione 10. num. 1. C. de inoff. testam. 10. Lup. rub. de donat. §. 27. nu. 1. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. nu. 2.

4 Verum omnino tenendum est, posse matrem quæ secundo non nuplit, quemcunque ex descendens meliorare in tertia, & quinta arrharum parte, & meliorationem generalem bonorum factam comprehendere arrhas, posseque quintam partem cuiuslibet extraneo legare, atque ita nullum esse discrimen in hoc regno Castellæ inter arrhas, & cetera bona vxoris. Probat, quia lex illa fori quoad eam partem non est vtu recepta, immo contrarium vtu servatur, nec l. 50. Tauri, illud in ea parte confirmat, sed solum inquantum disponit arrhas non debere excedere decimam bonorum.

Secundò, quia expresse l. 17. & 18. Tauri, hodie l. 1. & 2. tit. 6. lib. 5. recop. Castellæ, absolute conceditur parentibus posse meliorare quemcunque ex descendens in tertio, & quinto bonorum: & l. 30. Tauri, hodie l. 13. tit. 6. lib. 5. recop. deciditur posse parentes cuiusque legare quintum bonorum, sed arrhæ sunt patrimonium vxoris, ipsique acquiruntur: ergo potest de illis disponere meliorando descendentes in 3. & 4. parte, & legando cuiusque quintam partem.

Tertiò, quia l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. conceditur mulieri posse eligere arrhas, vel sponsalitiarum largitatem, sed de hac potest disponere, sicut de reliquis suis bonis: ergo & de illis. Sic docent Tello l. 19. Tauri, nu. 12. Molina libro 2. de primogenit. capitulo 10. num. 64. Spino Speculo testam. glos. 18. nu. 26. Meres de maiora-

tu l. p. quest. 54. num. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. glosa 1. Valascus consil. 16. nu. 6. tomo 2. Angulos de meliorat. l. 2. glos. 1. nu. 5. Gutier. 2. pract. quest. 18. n. 5. & lib. 3. q. 43. n. 24. licet in fine illius questionis aliquantulum vacillet, Molina tomo 2. de iustit. tract. 2. disput. 43 l. 5. de arrhis quas mulier.

Ad argumenta proposita nu. 3. respondetur.

Ad primum contra ex dictis, num. præcedenti.

Ad secundum dic solum probare non posse mulierem habere prole disponere ad libitum de arrhis. Quia proles succedit omnibus bonis præter quintum.

In secundo casu, quando mulier solos habet ascendentes. Videtur posse illam de integris arrhis disponere ex l. 51. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recop. ibi, *si vo dispone espresamente de las arras, que las ayan sus herederos:* ergo à contrario sensu quando expresse disponit, potest excludere hæredes, & sic parentes. Nā verbum hæres, positum in contractibus, vel in legibus, significat directè succedentes in vniuerso patrimonio l. finali, C. de hæred. instit. & resoluit post speculatorem, Guido Papæ decisio 457. nu. 2. & 591. nu. 2. parentes autem sunt legitimi filiorum hæredes, ut in toto tit. C. de suis, & legitimis hæredibus.

Secundò faciunt ea verba dictæ legis §. 1. Tauri, *si la mugier no viere hijos,* quia ne mulier posset de arrhis liberè disponere, solum lex considerauit filios, exceptio autem firmat regulam in contrarium, in casibus non exceptis. Nam quod liquide, ff. de penu legata, & l. quasitum 22. paulò ante §. si quis fundum, versic. idē respondit, ff. de fundo instructo.

His tamen non obstantibus certissimum est, mulierem habentem ascendentes, de sola tertia arrharum parte posse in eorum præiudicium disponere in regno Castellæ. Probat ex l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. lib. 5. recop. ibi, *los ascendientes succedan a los descendientes a ellos en todos sus bienes de qualquier qualidad que se an, &c. pero en la tercera partes de sus bienes pueda disponer.* Vbi pondero ea verba, *en todos sus bienes de qualquier qualidad:* at arrhæ sunt bona propria mulieris, & ipsius patrimonium, ergo deficientem prole sunt parentes hæredes necessarij dempta sola tertia parte. Deinde pondero ea verba, *se an los ascendientes herederos legitimos, como son los descendientes a ellos:* ascendens namque & descendens successio in omnibus ibi adæquatur: ergo sicut mulier non potest descendens præiudicare in totis arrhis, sed in solo quinto: ita nec ascendens, nisi in solo tertio.

Ad argumenta proposita, nu. 6. respondetur.

Ad 1. dic argumentum à contrario sensu non habere locum, quoniam contrarium est decisum alio iure, (ut probavi hoc li. 6. disp. 21. n. 2.) ut contingit hic, nā l. 6. Tauri decisum est parentes esse hæredes necessarios dempto tertio bonorum.

Ad 2. similiter dic, exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis, nisi alius sit casus alio iure exceptus. Quia quoad illum exceptio non firmat regulam. Constat ex Clement. exiui, de verbor. signific. §. deinde, & ibi docent glos. verbo deinde, & ibi Cardin. eo. §. Euerardus loco ab exceptione ad regulam, nu. 5. Gutier. lib. 1. pract. quest. 121. nu. 2. versic. nihilominus, & lib. 3. q. 15. n. 42. At hic casus quando mulier habet ascendentes, ut non possit nisi de tertia bonorum parte disponere, est exceptus l. 6. Tauri.

DISPUTATIO XLI.

An mulier secundo nubens superstitibus filiis ex priori matrimonio, possit disponere de arrhis à priori viro acceptis, sicut de alijs proprijs bonis, vel teneatur integritas seruare ijs filiis, illique succedant æqualiter, ita ut nullum meliorare possit?

S V M M A R I V M.

Filijs prioris matrimony tenetur secundo nubens seruare quæ à priori marito, sit lucratim habuit, non autem quæ oneroso, illique æqualiter succedunt, nec potest aliquem ex illis meliorare, nec locum correctum iure canonico, num. 1.

Referunt

Referitur opinio affirmans teneri, reservare arrhas filijs prioris matrimonij, num. 2.

Contraria sententia Auctoris, num. 3. Et quid de sponsalitia largitate, num. 4. Et quid si alius dedit arrhas nomine viri, num. 5.

Soluntur argumenta, num. 5. Vbi iuncto num. 2. an donatio remuneratoria reservetur filijs prioris matrimonij?

P Remittendum est uxorem aliquid à marito accipientem siue donatione inter vivos, siue ultima voluntate, teneri ad secundas nuptias transeuntem, integrè reservare filijs prioris matrimonij. Habetur expressè l. *feminae* 3. C. de secundis nupt. concordat l. 26. tit. 13. p. 5. Et statim mulier transiens ad secundas nuptias amittit dominium prædictorum bonorum, transferturq. in filios, respectu sibi solo usufructu. Constat ex dict. l. *feminae*, ibi, *possidendi tantum, atque fruendi in diem vita*, & auth. ex testamento, C. cod. tit. ibi, *eorum solum usufructum percipiet*; & auth. in donatione, C. cod. tit. ibi, *desert eam proprietas*, & talia bona aequaliter inter filios diuiduntur: nec poterit mater in eis aliquem meliorare, auth. lucrum, C. cod. tit. ibi, *lucrum hoc aequaliter inter liberos lege distribuitur, non arbitrio parentis permittitur*. Idem habetur §. *venient*, auth. de nuptijs, quæ omnia optimè docet Ant. Go. l. 1 §. Tauri, num. 3.

Hæc autem intelliguntur de ijs, quæ habet mulier ex bonis prioris mariti tit. lucratiuo, nam, quæ habentur tit. oneroso, efficiuntur omnino sua, nec tenetur reservare filijs prioris matrimonij, sed de eis potest disponere, sicut de cæteris suis bonis, ut constat ex illis verbis d. l. *feminae*, *donationibus factis, vel cuiuslibet munifica liberalitatis premio*. Et auth. hoc lucrum, C. cod. tit. appellatur hoc lucrum. Sic cum Bal. Boer. & multis alijs docet Ant. Gab. 10. 3. commun. lib. 3. tit. de secundis nuptijs, concl. 1. n. 40. Io. Lup. rubr. de donat. §. 67. nu. 17. vers. *sed re vera*, Valascus conf. 19, num. 7. to. 1. Molina 10, 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. *contrarium*.

Nec decisio hæc corrigitur iure canonico: solas enim leges sustulit quæ in secundarum nuptiarum odium sunt principaliter editæ: hæc autem principaliter in filiorum prioris matrimonij favorem lata est. Sic docent Ripa, Decius, Guido, quos refert, & sequitur Valascus d. conf. 16. nu. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. ult. nu. 7. Anton. Gabr. d. conclus. 1. num. 18. Anon. Cuccus lib. 5. institut. moral. tit. 12. num. 189. Marienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 3. glof. 2. num. 2. Molina d. disput. 431. §. *dubium est verum*.

2 Hoc supposito duplex est sententia. Prima ait, non teneri reservare arrhas filijs prioris matrimonij, sed de illis posse, ut de reliquis bonis disponere.

Ducitur primò, quia hæc non est donatio simplex, sed remuneratoria, huiusmodi autem donatio non reservatur filijs prioris matrimonij. Vt cum Ripa, Bertrando, & Ioanne Nicolao, docet Anton. Gabr. d. conclus. 1. num. 39.

Secundò, quia arrhæ non dantur titulo lucratiuo, sed oneroso in compensam pudicitie, quam vxor viro prostituit, & dotis ab ea receptæ, (ut diximus hoc 6. lib. disp. 29. num. 3. & 4.)

Et confirmatur, quia communiter arrhæ deducuntur in pactum instar contractus onerosi, nec aliter convenire vult vxor, vel eius partes agens, nisi tanta arrharum quantitas promittatur. Nec obstat, si dicas principium esse voluntarium. Quia vir nullo iure compellebatur arrhas promittere. Nam etiam dotem datam sponse iuniori, aut nobiliori non tenebatur sponsus promittere, & tamen non

tenetur vxor eam reservare filijs prioris matrimonij: (ut diximus hoc lib. 6. disput. 8. num. 2.) Et ideo hanc sententiam, quæ satis probabilis est, tenent Valascus d. conf. 16. n. 6. Molina d. disput. 431. §. *contrarium*: ubi addit quando sponsa relictis arrhis eligeret sponsalitiæ largitatem, ut sibi conceditur l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. tunc non teneretur vxor reservare filijs prioris matrimonij sponsalitiæ largitatem quoad quantitatem valoris præcisè qui arrhis responderet: quia quoad eum valorem vim arrharum haberet in materia proposita.

3 Secunda sententia communior, & probabilior, ait teneri reservare arrhas filijs prioris matrimonij, quas ab eorum patre mulier accepit, inter illosque esse aequaliter dividendas, ex testamento aut ab intestato, nec posse ex illis instituere maioratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum. Quia donatio arrharum est voluntaria, & ita non habetur ex titulo oneroso, sed lucratiuo à priori viro. Quare hanc sustinent sententiam Io. Lup. rub. de donat. §. 67. nu. 17. vers. *sed re vera*, Suarez l. quoniam in prioribus, in declaratione ad legem regni, limitatione 10. nu. 2. C. de inof. testam. & l. 1. tit. de las arras, lib. 3. fori, nu. 63. ubi ampliat, siue vir dederit arrhas, siue alius nomine viri: Villalobos in commun. opin. litera A. verb. *arra*, nu. 251. in fine: Molina lib. 2. de primog. cap. 10. nu. 62. Aiora de partitionibus, 3. p. q. 15. Gutier. 2. pract. q. 18. in fi. & lib. 3. q. 4. num. 25. Az.bedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 4. nu. 6. Angulo de melior. l. 2. glof. 1. num. 5. Faunt. Ant. Gom. l. 1 §. Tauri, n. 3. & Marienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 3. glof. 2. num. 4. dicunt enim teneri uxorem reservare filijs prioris matrim. quidquid habuit à viro causa nuptiarum. Videtur etiam decisum, l. 20. tit. 13. q. 5. ibi, *las arras e la donaciones que el marido fincdo le ouiese dado, en salvo fincan à sus hijos del primer marido*.

4 Sponsalitiæ autem largitatem à priori viro acceptam absque dubio tenetur vxor transiens ad secundas nuptias reservare filijs prioris matrimonij. Quia est vera donatio profecta à viro in uxorem. Sic docent Ant. Gom. Marienzo, Aiora, relati, num. precedenti, & fatetur Molina relatus pro contraria sententia, num. 2. in fi.

Ad argumenta prioris sententiæ, proposita, num. 2. respondetur.

Ad primum dicam doctrinam esse veram de donatione remuneratoria debita ex lege iustitiæ: qualis nō est hæc.

Ad secundum negatur dari arrhas ex contractu oneroso. Quia licet dentur in premium pudicitie, non sunt debite, sed ex spontanea mariti voluntate proficiuntur. Ad confirmationem dic, quamvis arrhæ deducantur in pactum, at principium promittendi est voluntarium, promissioque fuit liberalis nulla causa ad eam cogente. Nec est simile de dote promissa sponse nobiliori, aut iuniori. Quia ibi intercedit causa vigesima pretioque estimabilis, atque ita redditur contractus onerosus. Secus in arrharum promissione. Quia dote datæ ab vxore propria, & per modum contractus onerosi correspondet obligatio qua vir astringitur ad onera matrimonij sustinenda, & ad reddendum integram dotem soluto matrimonio. Pudicitia autem quam vxor viro prostituit, non est consideratione digna ut remuneretur: frustraneum enim esset matrimonium nisi vxor pudicitiam viro prostitutura esset. Quare arrharum promissio potius ex munifica, ac liberali mariti sponse proficiuntur quam ex titulo, & contractu oneroso. Atque hæc ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, & intemeratæ Virginis Mariæ dicta sint: quibus finitur tomus hic prior.

F. I. N. I. S.

Angelus Cantiniæ I. V. D. Correct.

ANT 174-122

1. 1990年12月25日，在“九七”香港回归前夕，香港各界人士纷纷发表文章，讨论香港回归后的前途。其中，不少文章都提到，香港回归后，将实行“一国两制”，保持原有的资本主义制度和生活方式，五十年不变。

[illegible]

Figure 1. The effect of the concentration of the *Agrobacterium* suspension on the transformation efficiency of *Agrobacterium* strains. The number of transformed cells was determined by the number of colonies obtained on the selective medium. The results are the mean of three independent experiments. Error bars represent the standard deviation.

[illegible]

1. *Chlorophyll a* (Chl *a*)

5391

K 8.

